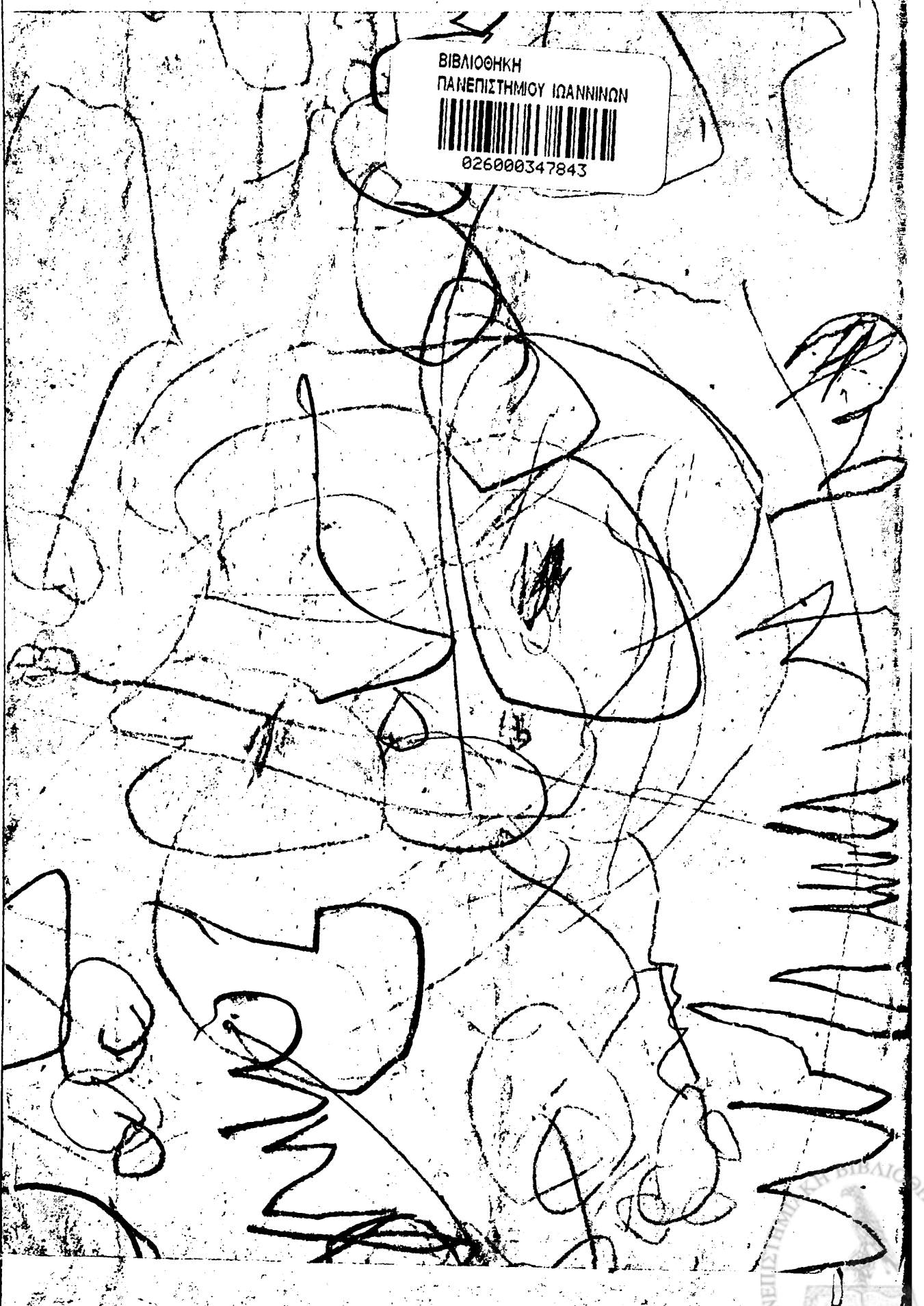

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

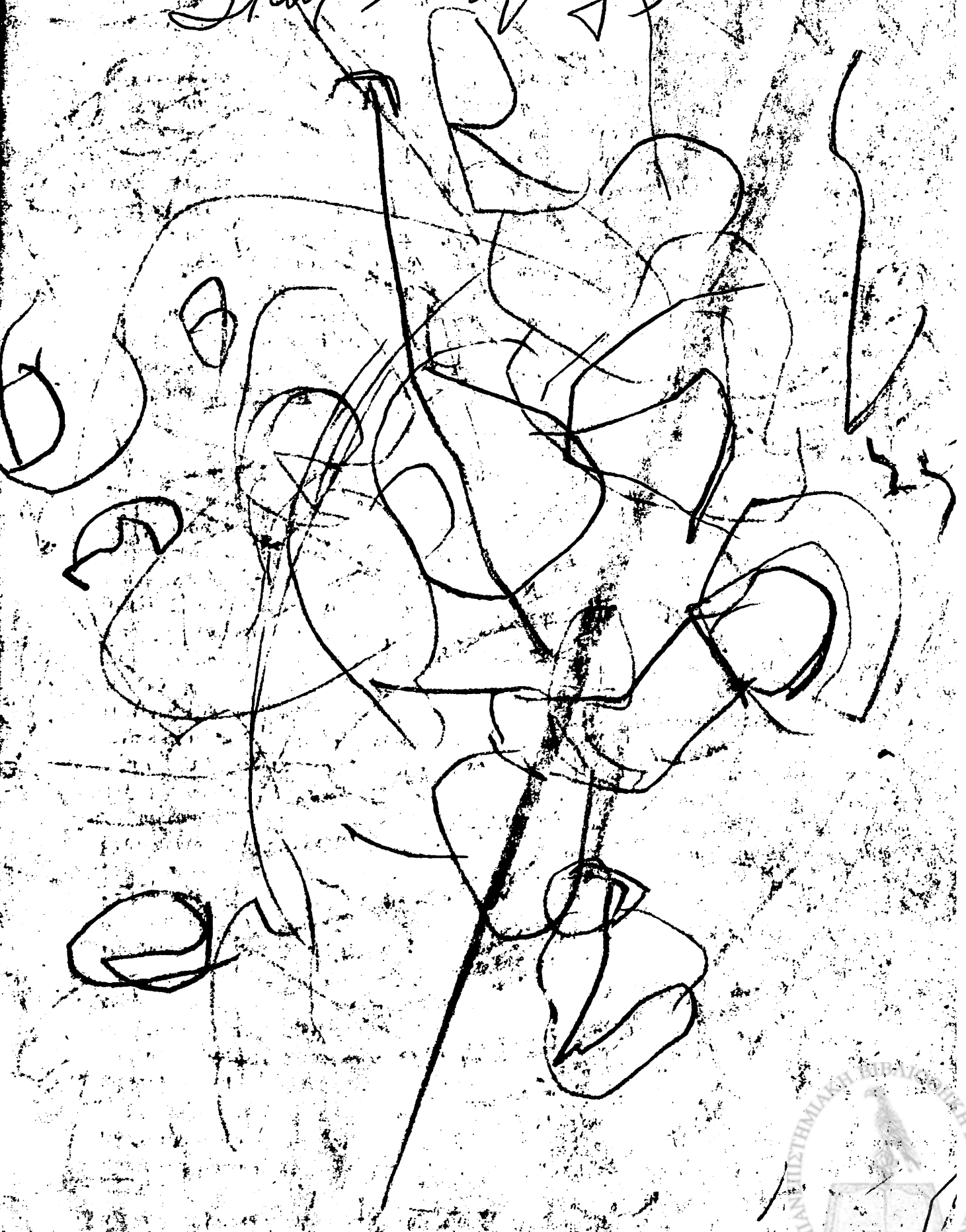

026000347843

160

Stampy Kalybes

WV
VULNERABILITATE KARBER

ρου κατ' αἰσθησιν καὶ νόησιν. Τὸ ὄν εἶναι συνάρτησις στοιχείων τοῦ πραγματικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἐγώ. Ἡ θεωρία αὕτη κατεπολεμήθη σφοδρῶς ὑπὸ τῶν νεοκαντιανῶν Cohen, Rickert, Hwsserl, οἵτινες ἀναπτύσσουν διεξοδικώτερον τὴν διάκρισιν τῆς μορφῆς ἀπὸ τοῦ περιοχομένου κατὰ τὴν καντιανὴν ἀντίληψιν καὶ κυρίως ὑπὸ τῶν Μαρξιστῶν (Πλεχάνωφ—Λένιν) διότι φθάνει εἰς πλήρη ταυτότητα τῆς γνώσεως πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα, ἀνάγουσα τὴν τελευταίαν εἰς συμπλέγματα αἰσθημάτων. Ἡ θεωρία τοῦ Μάχ ἐνεκα τῆς ταυτότητός της εἰς ὠρισμένα σημεία μετὰ τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ τῶν Μάρξ — Ἐγκελς ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Ρώσων Μαρξιστῶν (Μπογδάνωφ, Βαλεντίνωφ, Λουνατσάρσκυ).

Γνωστικισμός.— Καλεῖται οὕτω ἡ αἰρετικὴ χριστιανικὴ φιλοσοφία, ἡ ἐμφανισθεῖσα κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας καὶ ἀποτελοῦσα μίγμα νεοπλατωνικῶν, ἰουδαϊκῶν καὶ ἀνατολικῶν ἰδεῶν. Σπουδαιότεροι ἐκ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ γνωστικισμοῦ θεωροῦνται ὁ Σίμων ὁ Μάγος καὶ ὁ Κήρινθος πρὶ τὸ 115 μ. Χ., ὁ Βασιλκίδης καὶ ὁ Βαλεντίνος (130 μ. Χ.), ὁ Βαρδισάνης ἐκ Μεσοποταμίας καὶ ὁ Μαρκίον ἐκ Σινώπης. Ὁ γνωστικισμὸς ἀποτελεῖ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τῶν μυστικῶν ὁρμῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τῆς πάλης μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν τε τῷ ἀτόμῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Καίτοι ἀποτελεῖ καθαρῶς θεησκευτικὸν ρεῦμα, ἀντιτίθεται εἰς ὅλα τὰ δόγματα καὶ εἰς ὅλους τοὺς τύπους τῆς θρησκείας. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν χριστιανισμὸν πρεσβεύει ὅτι ἡ ὕλη ὑπῆρχεν ἀνεκάθεν παραλλήλως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸ κακὸν παραλλήλως πρὸς τὸ ἀγαθόν.

Τὸ κακὸν δὲν εἶναι συνέπεια τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ὅπως βεβαίοι ὁ χριστιανισμὸς, ὑπάρχει ἀνά-

χωσ εἴτε ὡς παθητικὴ δύναμις, εἴτε ὡς δύναμις τελοῦσα ἐν ἀγῶνι πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἡ πνευματικὴ βάσις τοῦ γνωστικισμοῦ εἶναι ἡ προσπάθειά του πρὸς εὗρεσιν ἀπαντήσεως εἰς τὸ μέγα ἐρώτημα: πότεν προέρχεται τὸ κακὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ; Πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν τραγικὴν σύγκρουσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὴν ἥτταν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ ἀγῶνι του πρὸς τὰς κακὰς δυνάμεις; Ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ, τόσον ἡ ἀτομικὴ, ὅσον καὶ ἡ κοινωνικὴ, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια κατανικήσεως τῆς ὕλης ὑπὸ τοῦ πνεύματος, τῆς ἀδικίας ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, τοῦ κακοῦ ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ. Πάντως οἱ ἄλλοι ἐν τῷ κόσμῳ ὑφιστάμενοι ἀνταγωνισμοὶ (ἐγωϊσμὸς καὶ ἀλτρονισμὸς, ἀτομικὸν κέρδος καὶ κοινωνικὴ ὠφέλεια, ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ ὁμαδικὴ ἰδιοκτησία, κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐλευθερίας) ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἐξωτερικὴν μορφήν τῆς γενικῆς πάλης μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Εἶναι, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια ἀπολυτρώσεως, ἧτοι χειραφετήσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ γνωστικισμὸς ἀνεπτύχθη ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐμφάνισεως τοῦ χριστιανισμοῦ, ὑπέστη δὲ δεινὴν πολεμικὴν τόσον ἐκ μέρους τῶν ραββίνων, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διότι ἀποτελεῖ αἵρεσιν καὶ ἀπὸ ἰουδαϊκῆς καὶ ἀπὸ χριστιανικῆς ἀπόψεως. Ἐμφανίσθη διὰ δευτέραν φορὰν κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἀπετέλεσε τὴν φιλοσοφίαν τῶν κομμουνιστικῶν ἰδία αἰσεῶν.

Γονατᾶς (Στυλιανὸς Ε.).— Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὴν 15 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1876 ἐκ πατρὸς ἐφέτου καὶ εἰτα Νομάρχου καὶ παπποῦ Στρατηγοῦ τοῦ ἀγῶνος. Εἰσηλθε, τὸ 1892, εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἐυελπίδων ὅπου ἐξῆλθε πρῶτος κατὰ τὸ 1897 καὶ κατετάγη εἰς τὸ Παιδικὸν ὡς Ἀνθυπολοχαγός. Ὡς Ὑπολοχαγὸς μετέσχε τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέ-

μους υπηρέτησεν ὡς Λοχαγὸς εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς I Μεραρχίας, καὶ εἶτα προαχθεὶς εἰς Ταγματάρχην διωρίσθη ἐπιτελάρχης τῆς ἰδίας Μεραρχίας καὶ ἐκεῖθεν ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρωσίας κατὰ τὸ 1919 ὡς Συνταγματάρχης καὶ ὅταν ὁ στρατὸς μετεφέρθη ἐκεῖθεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν υπηρέτησε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης, ὡς Ἀρχηγὸς Πεζικοῦ, ὡς Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ ὡς Διοικητὴς τῆς II Μεραρχίας, ἣτις συντεταγμένη ἀπετέλεσε τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ ὅλου Στρατοῦ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἐπιβίβασιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ἐκραγεῖσαν μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐπανάστασιν τὴν 14 Σβρίου 1922 ἀνεκηρύχθη Ἀρχηγὸς αὐτῆς μετὰ τοῦ Συνταγματάρχου Πλαστήρα. Τὴν 14 Νοεμβρίου 1922 ἀνέλαβε τὴν Προεδρείαν τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως καὶ διετήρησε αὐτὴν μέχρι τῆς 11ης Ἰανουαρίου 1924, ὅποτε παρέδωσε τὴν Ἀρχὴν εἰς τὸν πλειοψηφίσαντα κατὰ τὰς ἐκλογὰς Ἐλευθέριον Βενιζέλον. Παραιτηθεὶς τοῦ Στρατοῦ, μόλις παρέδωσε τὴν Κυβέρνησιν ὡς Συνταγματάρχης, ἐξελέγη πληρεξούσιος Ἀθηνῶν εἰς τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν, ἣτις ἀνεκήρυξε τὴν Δημοκρατίαν, (25 Μαρτίου 1924). Ἡ Συνέλευσις διὰ ψηφίσματός της (3 Ἰουνίου 1924) ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τιμῆς ἕνεκεν τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀντιστρατήγου.

Κατὰ τὰς πρώτας ἐκλογὰς πρὸς συγκρότησιν τῆς Γερουσίας κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1929 ἐξελέγη πρῶτος Γερουσιαστὴς τοῦ Νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας, ἐγένετο Ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας (1929), Ὑπουργὸς Γενικὸς Διοικητὴς Μακεδονίας (1930—1932). Τὴν 4 Νοεμβρίου 1932 ἐξελέγη Πρόεδρος τῆς Γερουσίας.

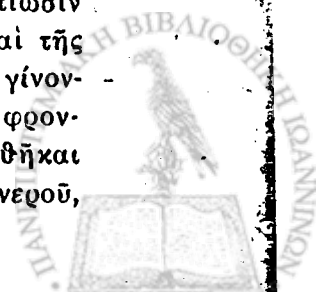
Γονιμοποιήσις.— Ἡ συγχώνευσίς τῶν στοιχείων τῶν δύο ἀντιθέτων φύλων (ἀνθεροζωάριον ἢ σπερματοζωά-

ριον μετὰ τοῦ ὄσφαιρίου ἢ φαρίου) ἢ ἀπολήγουσα εἰς τὸν σχηματισμὸν ὄου. Συνήθως ἡ γονιμοποίησις λαμβάνει χώραν μεταξὺ φύλων κεχωρισμένων (διασταύρωσις), ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἄρρηνα καὶ θήλεα στοιχεῖα παράγονται παρὰ τοῦ αὐτοῦ, ἀτόμου (ἐρμαφροδιτισμός). Ὅταν πρόκειται περὶ χωριστῶν ἀτόμων (διασταύρωσις), ταῦτα δύνανται νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν ποικιλίαν, καὶ εἶδος (ἐπιμῖξία) ἢ εἰς διαφόρους ποικιλίας τοῦ αὐτοῦ εἶδους (ὑβριδισμός).

Γονιμότης (τοῦ ἐδάφους).— Ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν φυσικῶν, χημικῶν καὶ φυσιολογικῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Αἱ φυσικαὶ αὐτοῦ ἰδιότητες ἀφοροῦν τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ νὰ συγκρατῇ τὸ ἀπαιτούμενον ὕδωρ διὰ τὴν παραγωγὴν, νὰ ἀφήνῃ νὰ διαπερᾶται ἀπὸ τὴν θερμότητα καὶ τὸν ἀέρα καὶ νὰ παρέχῃ ἐν γένει εὐνοϊκὰς συνθήκας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ριζῶν τῶν φυτῶν. Αἱ ἰδιότητες αὗται ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν γαιωδῶν συστατικῶν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὸ εἶδος τῶν κολλοειδῶν συστατικῶν αὐτοῦ. Αἱ εὐνοϊκαὶ χημικαὶ ἰδιότητες συνίστανται εἰς τὴν ὑπαρξιν εἰς τὸ ἔδαφος τῶν ὠφελίμων διὰ τὰ φυτὰ οὐσιῶν καὶ ὑπὸ τὴν μᾶλλον ἀφομοιώσιμον αὐτῶν μορφήν. Αἱ οὐσίαι, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὸ ἔδαφος καὶ αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἐλλείπουν ἀπ' αὐτὸ εἶνε: τὸ νερὸ, τὸ ἄζωτο, τὸ φωσφ. ὀξύ, τὸ κάλι, αἱ ὀργανικαὶ οὐσίαι, ἡ ἄσβεστος.

Αἱ φυσιολογικαὶ ἰδιότητες ἀφοροῦν τὴν ὑπαρξιν ὠφελίμων εἰδῶν μικροοργανισμῶν (μικροβίων νιτροποιήσεως καὶ ἄζωτολόγων) καὶ συνθηκῶν εὐνοουσῶν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν (ὑγρασία, ἀερισμός, ἄσβεστος, ὀργανικαὶ οὐσίαι κλπ.).

Διὰ τὴν διατήρησιν ἢ τὴν βελτίωσιν τῶν εὐνοϊκῶν αὐτῶν συνθηκῶν καὶ τῆς γονιμότητος ἐν γένει τοῦ ἐδάφους γίνονται αἱ διάφοροι καλλιεργητικαὶ φροντίδες ἀρόσεις, σκαλίσματα, προσθήκαι ἄσβεστου, κόπρων, λιπασμάτων, νεροῦ,

μικροβίων κλπ. διὰ τῶν ὁποίων διορθώνονται ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον οἱ ὄροι τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν καὶ ἐπιτυγχάνεται αὐξήσις τῆς παραγωγῆς.

Γόντικας (Κωνσταντῖνος Βασ.)— Ἐγεννήθη τὸ 1872 εἰς Μαγούλιαν (Γορτυνίας). Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, μέχρι τὸ 1910, ὅποτε ἐξελέγη διὰ πρώτην φοράν βουλευτῆς εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν τοῦ 1912, ὡς μέλος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, καθὼς καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ Συντάγματος τοῦ 1927. Ἐξελέγετο συνεχῶς, μέχρι τοῦ 1920, βουλευτῆς Πύργου, με μικρὰν διακοπὴν κατὰ τὸ 1920. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Συντάξεων Διοικητικῶν κωδίκων ἐπανελημμένως ὑπουργὸς Παιδείας, Προνοίας καὶ Στρατιωτικῶν, καὶ τελευταίως, τὸ 1929, ὑπουργὸς Παιδείας, ὅποτε ἐκλήθη εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς (ἔτος 1929), εἰς ἣν θέσιν εὐρίσκεται καὶ σήμερον.

Γοργίας.— Ἕλλην σοφιστῆς ἐκ Λεοντίνων τῆς Σικελίας (483—375 π. Χ.). Τὸ 427 π. Χ. ἐστάλη ὑπὸ τῆς πατρίδος του, ἀπειλουμένης ὑπὸ τῶν Συρακουσῶν, ἐπὶ κεφαλῆς πρεσβείας εἰς Ἀθήνας διὰ τὴν ζητήσιν βοήθειαν καὶ κατάρθωσε διὰ τῆς ἐξόχου ρητορικῆς τέχνης του ὄχι μόνον τὴν πείσιν τοῦ Ἀθηναίου, ἀλλὰ τὴν προσελκύσιν καὶ μαθητάς. Ἐπανελθὼν μετὰ τινα χρόνον εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐδίδαξεν ἐν Θήβαις, ἐν Ἡλίδι, ἐν Ἀργεῖ, ἐν Δελφοῖς, ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἀθήναις. Ὑπὸ τὸ ὄνομά του ἐφέροντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἕξ λόγοι καὶ τὸ «Περὶ φύσεως ἢ τοῦ μὴ ὄντος» σύγγραμμα. Ὁ Γοργίας, ὅπως καὶ οἱ περισσοῦτεροι ἐκ τῶν σοφιστῶν, ἠσχολήθη μετὰ τὸ γνωσιολογικὸν πρόβλημα, διατυπώσας τὴν ἀρχὴν ὅτι «οὐδὲν ἐστὶ, καὶ εἰ ἔστιν ἀκατάληπτον τῷ ἀνθρώπῳ καὶ εἰ καταληπτόν,

ἀνερμήνευτον τοῖς ἄλλοις» ἦτοι συνεπεῖς σχεπτικιστικὰς ἀντιλήψεις.

Γουδί.— Πεδίον πρὸς Ἀ. τῶν Ἀθηνῶν, εἰς 3 χιλμ. ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος. Τὸ ὄνομά του συνεδέθη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1909 καὶ τὸν κατὰ τὴν 15 Νοεμβρίου τοῦ 1922 τουφεκισμὸν τῶν πολιτικῶν Δ. Γούναρη, Ν. Στράτου, Π. Πρωτοπαδάκη, Ν. Θεοτόκη, Γ. Μπαλτατοῦ καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου Γ. Χατζηανέστη, θεωρηθέντων ὑπευθύνων τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922.

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ Γουδί.— Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ Γουδί (1909) ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σημαντικωτέρων σταθμῶν τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς ἐπεβλήθησαν δύο καθαρῶς φεουδαρχικῆς προελεύσεως καὶ τάσεως ὁμάδες οἱ ἐκ Φαναρίου ἀριστοκράται, ὑπολείμματα συνήθως τῆς Βυζαντινῆς εὐγενείας, διατηρήσαντες προνόμια καὶ δύναμιν λόγῳ τῶν δουλικῶν ὑπηρεσιῶν των πρὸς τὸ ξένον κατακτητὴν καὶ λόγῳ τῆς συνεργασίας των μετὰ τὸν Πατριαρχεῖον καὶ οἱ ἐντόπιοι μεγάλοι γαιοκτήμονες, ἀσχοῦντες ἰσχυρὰν πίεσιν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν μεγάλην του πλειοψηφίαν ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ ἐπιτυγχάνοντες ἐκ τούτου τὴν κυβερνοῦν ἀποκλειστικῶς τὴν χώραν, ἔχοντες συνήθως σύμφωνον καὶ τὸ Στέμμα.

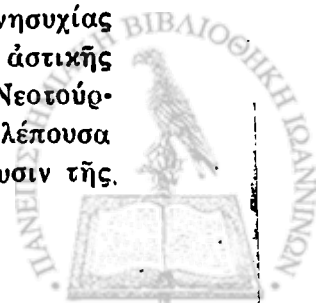
Ἡ βαθμιαία ὁμως μεταβολὴ τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως τῆς χώρας, διὰ τῆς δημιουργίας πυρηνῶν ἀστικῆς φύσεως, ἢ ἐμφάνισις μεγάλων ἀστικῶν, βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν κέντρων, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν τῷ μεταξύ τελείας ἀστικοποιημένης Εὐρώπης, ἔτεβλεπε τὸν συγχρονισμὸν τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ τῆς χώρας. Παρὰ τὴν ἄντιθέσιν πρὸς τὴν αὐτάρκη καὶ ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ κράτους μεγάλην ἔγγειον ἰδιοκτησίαν, καὶ τὸν

ρωμαντικὸν «μεγαλοϊδεατισμὸν» τῶν Φαναριωτῶν, ἡ δημιουργουμένη ἀστική τάξις ἀπέβλεπε ρεαλιστικῶς πρὸς τὴν ἀνάγκην ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως, μοιραίως ἀκολουθοῦσα καὶ αὐτὴ τὴν ἱμπεριαλιστικὴν τάσιν παντὸς καπιταλιστικοῦ καθεστῶτος πρὸς ἀπόκτησιν εὐρύτερων ἀγορῶν. Αἱ τάσεις αὗται ἔλαβον σαφῆ ἐκδήλωσιν τῶν διὰ τῆς πρώτης πρωθυπουργίας τοῦ Χαριλάου Τρικούπη (3 Μαρτίου 1882—7 Ἀπριλίου 1885), πολιτικοῦ ζήσαντος καὶ μορφωθέντος ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐμπεποτισμένου ἀπὸ τὸ ἀστικὸν πνεῦμα τῆς Δύσεως (βλ. λ. Τ ρ ι κ ο ὕ π η ς Χ α ρ.). Σειρὰ πολιτικῶν, οἰκονομικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ κοινοβουλευτικῶν μέτρων φέρει καταφανῆ τὴν ἀστικὴν σφραγίδα. Ἡ ἰσχυρὰ ὅμως ἀντίδρασις τῶν καὶ πάλιν καταλαβόντων τὴν ἐξουσίαν φεουδαρχικῶν στοιχείων συνετέλεσαν, ὥστε ἡ πρώτη αὐτῆ προσπάθεια νὰ μὴ ἔχη τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἔχη. Τὰ φυσικὰ ἐπακόλουθα τῆς τοιαύτης πολεμικῆς, ὡς ἡ πτώχευσις τοῦ 1895 καὶ ἡ πανωλεθρία τοῦ πολέμου τοῦ 1897 μὲ τὰς καταθλιπτικὰς συνεπείας τῆς (πληρωμῆ ἀποζημιώσεως τεσσάρων ἑκατομμ. τουρκικῶν λιρῶν, ἐπιβολὴ τοῦ Διεθνoῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου) ἐπέτειναν τὴν δυσφορίαν τῶν ἀστικῶν καὶ λαϊκῶν μαζῶν, τὴν ὁποῖαν δὲν κατόρθωσαν νὰ κατασιγάσουν οὔτε ἡ κυβέρνησις Ράλλη μὲ τὴν σύμπραξιν τρικουπικῶν, οὔτε ἡ κυβέρνησις Γ. Θεοτόκη, ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τρικουπικοῦ κόμματος καὶ συνεχίσαντος τὰς προσπάθειαις τοῦ Τρικούπη πρὸς συγχρονισμὸν τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ. Ἡ κοινωνικὴ δυσφορία ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ συνεχῶν λαϊκῶν ἐξεγέρσεων εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ θορυβωδῶν ταραχῶν ἐν Ἀθήναις ὡς τὰ *Εὐαγγελικά* (βλ. λ.) καὶ τὰ *Σανιδικά* (βλ. λ.). Ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 17 Νοεμβρίου 1902 προῆλθε βουλὴ μὲ πλῆθος ἀνεξαρτήτων, ἀνίκονος νὰ δώσῃ

κυβέρνησιν εἰς τὴν χώραν. Μέχρι τῆς 22 Δεκεμβρίου 1904 διαδέχονται ἀλλήλας πέντε κυβερνήσεις Θεοτόκη—Ράλλη—Ζαῖμη καὶ δύο κυβερνήσεις Δηληγιάνη.

Συγχρόνως ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1904 εἶχεν ἀρχίσει ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν καὶ ἡ ἔντονος ἐν Μακεδονίᾳ δρασίς τῶν βουλγαρικῶν αὐταρχικῶν σωμάτων ὡς καὶ ἡ ἐπίμονος ρουμανικὴ προπαγάνδα (βλ. λ. *Μακεδονία*). Τὸ Κρητικὸν ζήτημα (βλ. λ.) ἐπίσης εἶχε λάβει νέαν ὀξείαν μορφήν ἐξ ἀφορμῆς τῶν διαφωνιῶν τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ πρίγκηπος Γεωργίου μὲ τοὺς ὑπουργοὺς του (βλ. λ. *Βενιζέλος*), ἐναντίον τῶν ἐπιμόνων ἀξιώσεων τῶν ἐθνικιστικῶν κύκλων περὶ ἀμέσου ἀντιδράσεως κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν ἐν Μακεδονίᾳ κινήσεων διὰ τῆς ὀργανώσεως ἑλληνικῶν, ἀνταρτικῶν σωμάτων, τὰ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ φεουδαρχικὰ στοιχεῖα ἔχοντα σύμφωνον καὶ τὸν βασιλέα ἀντίστατο ἐπιμόνως. Καὶ ἡ μὲν τελευταία κυβέρνησις Θεοτόκη (26 Μαρτίου 1903—4 Ἰουλίου 1909) προσεπάθησε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς λαϊκὰς ἀξιώσεις, ἐνισχύσασα τὸν ἑλληνικὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνα καὶ συνεχίσασα τὴν ἀπὸ τοῦ Τρικούπη καὶ τῶν προηγουμένων κυβερνήσεων Θεοτόκη προσπάθειαν πρὸς συγχρονισμὸν τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ κράτους διὰ τῆς λήψεως πολλῶν μεταρρυθμιστικῶν μέτρων, ἀλλ' ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτησις ἦτο τοιαύτη ὥστε τὰ ἡμίμετρα νὰ μὴ ἱκανοποιοῦν. Ὁ Θεοτόκης παρὰ τὴν προοδευτικότητά του, ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς ὡς ἦτο, δὲν ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος φορεὺς τῶν καθαρῶς ἀστικῶν ἀπαιτήσεων. Πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἢ διαδεχθεῖσα τὴν κυβέρνησίν του κυβέρνησις Δ. Ράλλη.

Τὰ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἑλλάδος μεγάλα γεγονότα ἐνέτειναν τὰς ἀνησυχίας τῆς καθημερινῶς ἐνισχυομένης ἀστικῆς τάξεως. Ἡ Ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων (10 Ἰουλίου 1909) ἀποβλέπουσα εἰς τὸν συγχρονισμὸν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς

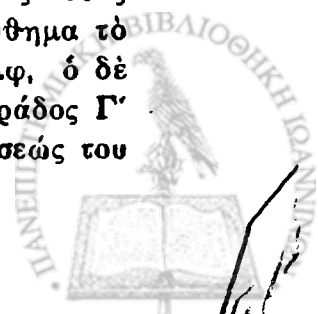
Ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ κατάληψις τῶν μέχρι τότε τουρκικῶν ἐπαρχιῶν Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης ὑπὸ τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἡ ἀνακήρυξις τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1908 τῆς Βουλγαρίας εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον καὶ ἡ ἐθνικιστικὴ κατεύθυνσις τῆς τουρκικῆς πολιτικῆς μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Νεοτούρκων, νέα ἔντασις τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, πάντα ταῦτα ἐδημιούργουν μίαν διεθνήν κατάστασιν ἐξωτερικῶς ἀνήσυχον.

Ἡ δυσφοροῦσα καὶ ἀνησυχοῦσα ἀστικὴ τάξις εὗρε σύμμαχον καὶ φορέα τῶν ἀντιλήψεών της τὴν ὁμάδα τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοί, κατὰ τὸ πλεῖστον μορφωμένοι, ἐδυσφόρουν ἀφ' ἑνὸς διὰ τὴν κακὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον τὴν ἡτταν τοῦ 1897, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι κατεχόντων τὰς ἀνωτέρας θέσεις τῶν παλαιῶν ἀμορφώτων ἀξιωματικῶν ἀνεβάλλοντο αἱ προαγωγαὶ των. Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ὀργανωθέντες εἰς μυστικὸν «Στρατιωτικὸν Σύνδεσμον» καὶ ἐμπνεόμενοι ὑπὸ ἐκπροσώπων τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἐκήρυξαν τὴν 14 Ἰουλίου 1909 στρατιωτικὸν κίνημα εἰς Γουδι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ Ν. Ζορμπᾶ. Τὸ στρατιωτικὸν αὐτὸ κίνημα, τοῦ ὁποῦ αἱ ἀπαιτήσεις συνέπιπτον μὲ τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀσικῆς τάξεως, ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξεδήλωσε τὴν συμπάθειάν του διὰ συγκεντρώσεων ἐν Ἀθήναις. Ἡ κυβέρνησις Ράλλη παρητήθη καὶ ἐσχηματίσθη κυβέρνησις Κυρ. Μαυρομιχάλη, ἥτις ὑφισταμένη τὴν πίεσιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐδέχετο ὅλας τὰς ὑπ' αὐτῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεις. Ἐψηφίσθησαν ὅλοι οἱ ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως προαθθέντες νόμοι, ἀπεμακρύνθη ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος καὶ οἱ πρίγκηπες ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, ἐλήφθη πρόνοια διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ ἐνίσχυσιν του καὶ παρηγγέλθη τὸ θω-

ρηκτὸν «Ἀβέρωφ». Ἀντεπαναστατικὸν κίνημα ἐκράγεν εἰς τὸ ναυτικὸν ὑπὸ τὸν Τυπάλδον τὴν 16 Σεπτεμβρίου, κατεστάλη κατόπιν αἱματηρᾶς συγκρούσεως εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνος.

Ἡ ἀστικὴ μορφή τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης εἶναι τόσον ἀναμφισβήτητος, ὅσον αἱ λαϊκαὶ μᾶζαι ἐπροχώρησαν πολὺ πέραν τῆς ἀξιώσεως τῶν στρατιωτικῶν, περὶ ἀπομακρύνσεως τῶν πριγκήπων ἐκ τοῦ στρατοῦ, ζητοῦσαι τὴν ἀποχώρησιν τῆς δυναστείας καὶ τὴν σύγκλησιν Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Συγχρόνως λαὸς καὶ ἐπαναστάται ἐδυσπίστουν τόσον πρὸς ὅλους τοὺς γνωστοὺς πολιτικοὺς, ὥστε ἀνεζήτουν νέους ἀρχηγούς. Καὶ ἀπετάθησαν τότε πρὸς τὸν Δ. Γούναρην καὶ τὸν Στ. Δραγοῦμην ἡγέτας τῆς ὁμάδος τῶν «Ἰαπώνων» (βλ. λ.), ὁμάδος συσταθείσης πρὸ ἐτῶν μὲ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τοῦ συγχρονισμοῦ τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο ἠρνήθησαν μὴ συμπαθοῦντες τὰς βιαίας μεταβολὰς καὶ μὴ θέλοντες νὰ γίνουν ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῶν στρατιωτικῶν. Τότε, κατόπιν προτάσεως δημοσιογράφων, ἐκλήθη ὡς πολιτικὸς σύμβουλος τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου ὁ Ε. Βενιζέλος, ὅστις ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας τὴν 28 Δεκεμβρίου 1909. Ἡ ἔκτοτε πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου εἶναι φυσικὴ ἀπόρροια τῶν σκοπῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Γουδι (βλ. λ. Βενιζέλος).

Γουέλφοι (Guelphi). — Ὄνομα τῶν κεκηρυγμένων ὑπὲρ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς ἐμφυλίους πολέμους ἐν Ἰταλίᾳ. Ἀντίπαλοί των ἦσαν οἱ Γιβελλίνοι (Ghibellini). Κατὰ τινα, μὴ ἐξηκριβωμένην, παράδοσιν τὰ ὀνόματά των κατάγονται ἐκ τῶν κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ἐμφυλίων πολέμων ἐν Γερμανίᾳ καθ' οὓς ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ Πάπα κεκηρυγμένος Ἐρρῖκος 5' δούξ τῆς Σαξωνίας ἔλαβεν ὡς σύνθημα τὸ οἰκογενειακὸν του ὄνομα Βέλφ, ὁ δὲ ἀντίπαλός του βασιλεὺς Κορράδος Γ' τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του Βαϊβλίγκεν.

Γουλιέλμος Α΄.—Αυτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, γεννηθεὶς εἰς Βερολίνον τὸ 1797. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἔφυγεν εἰς Ἀγγλίαν διότι ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπολυταρχικός. Τὸ 1858 ἀσθενήσαντος ἀνιάτως τοῦ ἀδελφοῦ του, βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἀνέλαβε καθήκοντα ἀντιβασιλέως, ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ του τὸ 1861, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας. Τὸ 1862 ἀνέθεσε τὴν πρωθυπουργίαν εἰς τὸν Μπίσμαρκ, τὸν ὁποῖον διετήρησεν ὡς σύμβουλόν του καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν του. Νικήσας τὴν Αὐστρίαν τὸ 1866 ἐπέβαλε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πρωσσίας ἐπὶ τῶν βορειογερμανικῶν κρατῶν, νικήσας δὲ τὴν Γαλλίαν τὸ 1870 ἴδρυσεν τὴν Γερμανικὴν Αὐτοκρατίαν (βλ. λ. *Γερμανία*) ἀνακηρυγθεὶς αὐτοκράτωρ ἐν Βερσαλλίαις. Ἐνεργείαις του καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Μπίσμαρκ συνήφθη ἡ Τριπλῆ Συμμαχία Γερμανίας - Αὐτροουγγαρίας - Ἰταλίας. Τὸ 1878 ἐγένοντο ἐναντίον του δύο δολοφονικαὶ ἀπόπειραι ἐκ τῶν ὁποίων ἐπωφεληθεῖσα ἡ κυβέρνησις Μπίσμαρκ ἔθεσε τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐκτὸς νόμου. Ἀπέθανε τὸ 1888.

Γουλιέλμος Β΄.—Βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι ὡς Κάιζερ (Kaiser = αὐτοκράτωρ) Γουλιέλμος, ἕγγονος τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς τὴν 27 Ἰανουαρίου 1859. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τὴν 15 Ἰουνίου 1888 διαδεχθεὶς τὸν μόλις ἐπὶ τρίμηνον βασιλεύσαντα πατέρα του Φρειδερίκον Γ΄. Φιλόδοξος, αὐταρχικός, ὀξύθυμος, ἀλλὰ καὶ εὐπιστος εἰς τοὺς κόλακας, ἤθελε νὰ κυβερνᾷ μόνος του τὴν Γερμανίαν, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ ἀνικανότητος, αἰτινες τὸν ἐκολάκευον, ἐφιλοδόξησε νὰ ἐπιβάλη τὴν κοσμοκρατορίαν τῆς Γερμανίας καὶ οὐχὶ τελείως ἀβασίμως θεωρεῖται ὑπεύθυνος τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, ἂν καὶ τὰ βαθύτερα αἰτία τούτου ἦσαν ἄλλα (βλ. λ. *Παγκόσμιος Πόλεμος*—Αἰτία). Ἦδη τὸ κατὰ Μάρτιον 1905 ταξείδιόν του εἰς Μαρό-

κον ἐδημιούργησε περιπλοκὴν. Ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ κυβερνᾷ μόνος ἀπεμάκρυνεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνοδὸν του εἰς τὸν θρόνον τὸν Μπίσμαρκ ἐκ τῆς πρωθυπουργίας καὶ προσέλαβεν ἀνικάνους ἢ ἐκφύλους. Προεκάλεσε κατὰ τῆς Γερμανίας τὸ μῖσος πολλῶν κρατῶν τῆς Γαλλίας, ἐχθρᾶς τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ 1870, διὰ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Μαρόκου, τῆς Ἀγγλίας δι' ἐνὸς προσωπικοῦ συγχαρητηρίου τηλεγραφήματος πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας τοῦ Τράνσβααλ, τῆς Ρωσσίας διὰ τῆς πρὸς τὴν Αὐτροουγγαρίαν ὑποστηρίξεώς του κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς τελευταίας κατάληψιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης. Τὸ 1898 μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Παλαιστίνην διὰ νὰ συνάψῃ συμμαχικοὺς δεσμοὺς μετὰ τὴν Τουρκίαν, ἡτις ἦτο ἀπαραίτητος εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ τὰς πρὸς τὰς Ἀνατολάς βλέψεις της. (βλ. *Βαγδάτης Σιδηρόδρομος*). Τὸ 1889 κατήλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων τῆς ἀδελφῆς του Σοφίας μετὰ τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον. Ἡ ἀδιάλλακτος στάσις του συνέτεινε πολὺ εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου. Μετὰ τὴν ἦτταν τῆς Γερμανίας καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐπανάστασιν, ἔφυγεν εἰς Ὀλλανδίαν ὁπόθεν παρητήθη τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων. Οἱ νικηταὶ τὸν ἐθεώρησαν ὡς ὑπεύθυνον τοῦ πολέμου καὶ ἐζήτησαν νὰ τὸν δικάσουν (βλ. λ. *Βερσαλλιῶν συνθήκη*), ἀρνήθεισις ὅμως τῆς Ὀλλανδίας νὰ τὸν παραδώσῃ, τὸ σχέδιον ἐγκατελείφθη καὶ ὁ Γουλιέλμος ἐγκατεστάθη εἰς Ντόρν, ὅπου ἔκτοτε παραμένει. Ἀποθανούσης τὸ 1921 τῆς συζύγου του Αὐγούστας Βιλλελμίνης, ἐνυμφεύθη μετὰ ἕν ἔτος τὴν πριγκίπισσαν Ἑρμίναν. Τὸ 1907 ἠγόρασε τὸ ἐν Κερκύρα ἀνάκτορον Ἀχιλλεῖον κτισθὲν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ. Μετὰ τὸν πόλεμον τὸ Ἀχιλλεῖον περιῆλθεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Ὁ Γουλιέλμος δὲν παρητήθη τῶν φιλοδοξιῶν του νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας, καὶ μάλιστα, μετὰ τὴν ἐν

Γερμανία επικράτησιν τῆς ἄκρας δεξιᾶς. Καί ναί μὲν ὁ Χίτλερ, προβλέπων τὴν ἀντίδρασιν τῶν Δυνάμεων ἀντιτίθεται εἰς τὴν παλινόρθωσιν, ἀλλὰ δὲν παραλείπει εὐκαιρίαν νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν παλαιὰν δυναστείαν καὶ φαίνεται διατεθειμένος νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσοδον τοῦ τέως Κάιζερ ἐν Γερμανίᾳ ὡς «ιδιώτου». Τοῦτο ὁμῶς θ' ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν παλινόρθωσιν. Ὁ πρωτότοκος υἱὸς του καὶ διάδοχος (Κρόνπριντς) Φρειδερίκος Γουλιέλμος—γεννηθεὶς τὸ 1882—παραιτηθεὶς συγχρόνως μὲ τὸν πατέρα του, παραμένει ἐν Γερμανίᾳ, ἀναμιγνυόμενος ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ φερόμενος ὡς πιθανὸς ὑποψήφιός προέδρος τῆς Δημοκρατίας. Ἄν τοῦτο πραγματοποιηθῇ, θὰ εἶναι ἔμμεσος παλινόρθωσις τῆς δυναστείας.

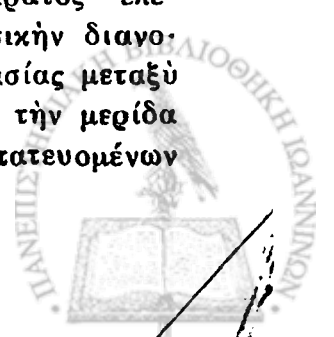
Γουναράκης (Νικόλαος).—Καθηγὴ τῆς τῆς Πολιτ. Οἰκονομίας εἰς τὸ Παν. Ἀθηνῶν. Ἐγεν. εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1852. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἀθήνας καὶ κατόπιν εἰς Γερμανίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἔγινε τὸ 1883 ὑφηγητὴς καὶ τὸ 1891 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς Πολ. Οἰκονομίας. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου (1886—90). Ἀπὸ τοῦ 1899 ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν. Τὸ 1904 ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν.

Τὸ 1907 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου. Τὸ 1911 ἐπαναδιωρίσθη καθηγ. τῆς Πολ. Οἰκονομίας, καθὼς ἐκ νέου τὸ 1918 ἐπαναδιωρίσθη τὸ 1920. Ἀπέθανε τὸ 1932.

Γούναρης (Δημήτριος).—Ἕλλην πολιτικὸς, γεννηθεὶς εἰς Πάτρας τὴν 27ν Ἰανουαρίου 1867, υἱὸς τοῦ Παναγιώτου Γούναρη, ὑφασματεμπόρου καὶ ἔπειτα σταφιδεμπόρου, καταγομένου ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ τῆς Μαρίας τὸ γένος Ἀλεξοπούλου. Τὴν πρώτην του μόρφωσιν καθὼς καὶ τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς ἐπεράτωσεν εἰς τὰς Πάτρας τὸ 1884, ἐγγραφείς ἀμέσως εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀναγορευθεὶς τὸ 1889 διδάκτωρ καὶ τυχὼν

τοῦ βαθμοῦ «ἀριστα» ἀνεχώρησεν ἀμέσως διὰ τὴν Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Λειψίας, τῆς Ἀϊδελβέργης, Γοττίγης καὶ Μονάχου. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον διὰ τὴν μελέτην τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, ἐπιστρέψας εἰς τὰς Πάτρας τὸ 1892, ὅτε καὶ διωρίσθη δικηγόρος. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀπὸ τῶν μαθητικῶν του ἐτῶν ἐπέδειξε μοναδικὴν δίψαν μαθήσεως, κατὰ δὲ τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὸ γυμνάσιον κατώρθωσε νὰ ἐκμάθῃ τὴν γαλλικὴν, γερμανικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν. Ὡς δικηγόρος διεκρίθη καὶ ἐκυριάρχησε λόγῳ τῆς μορφώσεώς του, ἀλλὰ καὶ τῆς ρητορικῆς του δυνάμεως. Ἦτο ῥήτωρ μὲ πλούσιον ὕφος λόγου καὶ ρητορικὰ σχήματα.

Εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνεμίχθη τὸ 1902, παρακινήθεις ἀπὸ τὰς λαϊκὰς τάξεις καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τῶν Πατρῶν, ἔκτεθεις ὡς μέλος τρίτου, ἀνεξαρτήτου συνδυασμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου μόνος αὐτὸς ἐξελέγη. Πρὸ τῶν ἐκλογῶν ἐκείνων ἀνεπτυξε τὸ πρόγραμμά του, διὰ τοῦ ὁποίου παρουσιάζετο ὡς νεωτεριστὴς ἐπιδιώκων διαφόρους μεταρρυθμίσεις: κατεφέρετο κατὰ τῶν μεθόδων τῶν παλαιῶν κομμάτων, ὠμίλει περὶ κυβερνώσης ὀλιγαρχίας, περὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐργαζομένων τάξεων κλπ. Ἦτο ἡ ἐποχὴ πού ἡ ἀστικὴ τάξις, ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτώχευσιν τοῦ 1895 καὶ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, προσεπάθει ν' ἀναπτύξῃ τὰς δυνάμεις της. Ἡ βιομηχανία ἀνεπτύσσετο μὲ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Ὁ Γούναρης, χωρὶς νὰ ἐκφύγῃ ἀπὸ τὸ ἀστικὸν πλαίσιον, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην προστασίας καὶ τῶν λαϊκῶν τάξεων, τὰς ὁποίας ἔθιγεν ἢ συντελουμένη εἰς τὴν χώραν οἰκονομικὴ μεταβολή. «Ἐνῶ τὸ Κράτος—ἔλεγεν—ἀνατρέπει πᾶσαν φυσικὴν διαγομὴν τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων, ἀφαιροῦν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος χάριν τῶν προστατευομένων

του, ἀφ' ἑτέρου οὐδὲν παρέχει ἀντάλλαγμα εἰς τὴν παραγωγὴν, ἵνα τοῦλάχιστον διατηρῆ αὐτὴν ζῶσαν». Ἐξήτει, ἔπειτα τὴν ἐξύψωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ ὅποια ἦτο, ὅπως ἔλεγεν «ἐπιμυθιωμένον γραῖδιον, τέρον τὴν εὐερέθιστον μεσημβρινὴν φαντασίαν διὰ παραμυθίων ἀπομακρυνόντων τῆς πραγματικότητος καὶ ἐμπνεόντων τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν μόνην ἀλήθειαν, τὴν ἀνάλογον μὲ τὰς δυνάμεις ἐκάστου ἐργασίαν». Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐργάτην, ἐθεώρει αὐτὸν ὡς «τὸ σπουδαιότερον τοῦ τόπου κεφάλαιον», τοῦ ὁποίου ἡ προστασία ἦτο ἀπαραίτητος καὶ ὑπενθύμιζεν ὅτι ὅλα τὰ Κράτη εἶχον καθιερώσει νομοθετήματα, τὰ ὅποια ἐξέπηγασαν ἀπὸ τὸν Μπίσμαρκ, πού πρῶτος ἐπέβαλε τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις εἰς περίπτωσιν ἀσθενείας καὶ ἀτυχήματος.

Τὸ κήρυγμα αὐτὸ τοῦ Γούναρη, εἰς μίαν ἐποχὴν μεγάλης στενοχωρίας τῶν μικροαστικῶν καὶ τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν χιλιάδες νέων ἔφευγον πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, μετανάσται, πρὸς ἀναζήτησιν τύχης, εἰς ἡμέρας μεγάλης κρισιμότητος διὰ τὴν θέσιν τῶν ἀστικῶν κομμάτων, ἦλθεν ὡς μία πραγματικὴ ἀντίδρασις ἐναντίον τῶν κρατουσῶν τότε πολιτικῶν μεθόδων. Ὡς πρὸς τὴν φορολογίαν, ἐφρόνει τότε, ὅτι «ἐν τῷ συνόλω δεόν νὰ συστηματοποιηθῆ ὥστε νὰ καταστῆ δυνατόν νὰ διευθυνθῆ προσηκόντως καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν παραγωγὴν μὴ λησμονουμένης οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τῆς ἀρχῆς ὅτι οὐδέποτε πρέπει ν' ἀφαιρῆται ἐκεῖνο τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας, τὸ ὅποιον χρησιμεύει εἰς τὴν ἀναγκαίαν συντήρησιν τοῦ ἐργάτου καὶ τὴν μικρὰν ἀποταμίευσίν του σκοποῦσαν νὰ προμηθεύσῃ αὐτῷ τὰ ἀπαραίτητα κεφάλαια πρὸς ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐπαύξησιν τῆς παραγωγικότητός του».

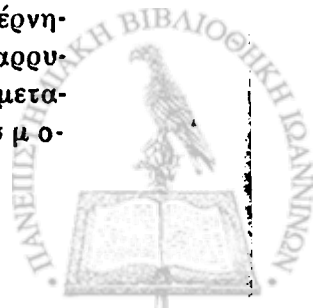
Εἰς τὴν Βουλὴν διεκρίθη ἀμέσως μὲ τὴν ἀγόρευσίν του ἐπὶ τοῦ σίαφιδικοῦ ζητήματος. Ἡ ἀγόρευσις του ἐκείνη, προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν

τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὸ Μονοπώλιον καὶ μάλιστα ὁμὰς πολιτῶν ἐλιθοβόλησε τὴν ἐν Πάτραις οἰκίαν του. Ἐπειτα ἡ ἀγόρευσις του τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1904 ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως Γ. Θεοτόκη, προεκάλεσε τὰ ἐγκωμιαστικὰ σχόλια ὀλοκλήρου τοῦ τύπου, ἀλλὰ καὶ τὴν λυσσώδη ἀντίδρασιν τῶν ἀντιπάλων του, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ. Διότι συνεπεῖα τῆς ἀντιδράσεως ἐκείνης, παρὰ τὰς προσπάθειάς του, παρὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἐξεφώνησε καὶ τὰς προκηρῦξεις τὰς ὁποίας ἀπηύθυνεν εἰς τὸν λαὸν τῶν Πατρῶν, ἀπέτυχε κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1905.

Τὴν 26 Μαρτίου 1906 ἐπανεκλέγεται πρῶτος βουλευτής, μεθ' ὀλοκλήρου τοῦ συνδυασμοῦ του. Πρωταγωνιστὴς εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐργασίαν τῆς νέας Βουλῆς. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 22ας Μαΐου 1906 ὁμιλῶν ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου περὶ ἐκλογικῆς μεταρρυθμίσεως κηρύσσεται κατὰ τῆς εὐρείας περιφερείας καὶ κτυπᾷ τὴν κομματικὴν συναλλαγὴν. Ζητεῖ τὴν 3ην Ἰουνίου 1906 μέτρα προστατευτικὸ ὑπὲρ τῶν μεταναστῶν καὶ ἐπιδιώκει ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τούτῳ συσταθείσης κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἔκθεσιν ἀναλυτικὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνεκρότησε, πρὸς κοινὴν δρᾶσιν μετὰ τοῦ Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, Χαρ. Βοζίκη, Ἄνδρ. Παναγιωτοπούλου, Ἀπ. Ἀλεξανδρῆ καὶ Ἐμμ. Ρέπουλη, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Στεφάνου Δραγούμη ὁμάδα, γνωστὴν ὡς «ὁμάδα τῶν Ἰαπώνων». Ἡ ὁμὰς αὕτη ἐνεφανίσθη ὡς μεταρρυθμιστικὴ ἀστικὴ ὁμὰς, ἐντὸς τοῦ ἀστικοῦ πλαισίου πάντοτε, καὶ κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ μερικὰς λαϊκὰς μάζας, κουρασμένας ἀπὸ τὴν ἀστοργίαν τῶν παλαιῶν κομμάτων καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς ζωῆς των.

Οἱ «Ἰάπωνες» πολεμοῦν τὴν κυβέρνησιν Γ. Θεοτόκη καὶ ζητοῦν μεταρρυθμίσεις. Ὁ Γούναρης ζητεῖ τὴν μεταβολὴν τοῦ τελωνειακοῦ δασμο-

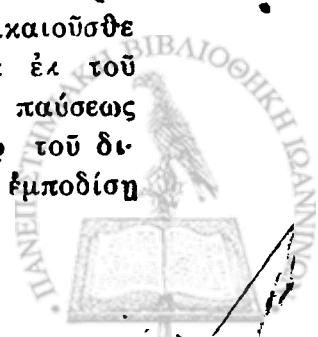
λογίου. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 17ης Σεπτεμβρίου 1906, συζητουμένης τῆς συμβάσεως μεταξύ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Προνομίουχου Ἑταιρείας τῆς σταφίδος, ὁ Γούναρης ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Α. Σιμοπούλου, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἰς τὴν σύμβασιν ἐκείνην περιείχετο μία «παρένθεσις» ἡ ὁποία ἐθεωρήθη ὡς μεροληπιτοῦσα ὑπὲρ τῆς ἑταιρείας. Ὑπὸ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Γούναρη ὁ ὑπουργὸς ἐκεῖνος παρητήθη.

Τὸ θέρος τοῦ 1907 ὁ Γούναρης μετὰ τοῦ Πρωτοπαπαδάκη ἐπεχείρησε περιοδείαν ἀνά τὰ Βαλκάνια, ἡ ὁποία διήρκεσε 2 1/2 μῆνας. Ἐπεσκέφθησαν τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην, Βουλγαρίαν, Ρουμανίαν, Σερβίαν, Ἀλβανίαν, Ἡπειρον, ἐπέστρεψαν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Αὐστρίας, ἀφοῦ εἰς τὴν Βιέννην συνηντήθησαν μετὰ τὸν κόμητα Γκολουζόβσκι (ἰδ. λ.). Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1908, μετέσχε τῆς κυβερνήσεως Θεοτόκης ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ἀποσπασθεὶς τῆς ὁμάδος τῶν Ἰαπώνων μετὰ τοῦ Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη. Κατὰ τὴν εἰσήγησίν του ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ὠμίλησε περὶ ὀρθοτέρας καὶ δικαιότερας φορολογίας, περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ἐφορολόγει τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὸ κεφάλαιον. Ἀλλὰ τὰ φορολογικὰ του νομοσχέδια εὔρον τὴν εὐποροῦσαν τάξιν, τὴν πλουτοκρατικὴν ὀλιγαρχίαν ἀντίθετον. Ἡ ἀντίδρασις ἐφθασε νὰ εἶναι τόση ὥστε ὁ Γ. Θεοτόκης ἀνέβαλε τὴν ψήφισιν τῶν νομοσχεδίων καὶ κυρίως τῶν περὶ φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος. Ὁ Γούναρης παρὰ τὰς παρακλήσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ, παρητήθη καὶ ἡ πικραίνουσα του προκάλεσε μεγάλας εἰς τὴν Βουλὴν συζητήσεις.

Ὁ Γούναρης παρέμεινε μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ 1909 (βλ. λ. Γουδί). Μάλιστα, εὐρέθη εἰς τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Στρατιωτικὸν Σύνδεσμον, ἐξ ἀφορμῆς διατυπωθεισῶν κρίσεων, ὅτι εἶχε παρασκευάσει εἰς τὰς Πάτρας

τὴν ὑποδοχὴν εἰς τὸν ἀναχωροῦντα εἰς Εὐρώπην τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον. Ὁ Γούναρης δι' ἐπιστολῆς του πρὸς φίλον του, ἡ ὁποία ὅμως ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐξήτει νὰ ἐξασφαλίσθῃ ἡ ἐλευθερία τῆς γνώμης ἐκάστου. «Πᾶς περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας—ἐλεγε—κηδεμονεύει τὴν πλάνην». Μετὰ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα ἡ Βουλὴ ἐπανέλαβε τὰς ἐργασίας τῆς τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου 1909 καὶ ὁ Γούναρης μετέσχε ἐνεργῶς τῶν ἐργασιῶν τῆς. Ὁμιλῶν κατὰ τὴν 10ην Μαρτίου τοῦ 1910 ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς βελτιώσεως τῶν ὑπαλληλικῶν μισθῶν καὶ, γενικῶς, τῆς θέσεως τῶν ὑπαλλήλων. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Γ. Θεοτόκης ἀπεχώρει τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς συνεπειᾶ τῆς ἐχθρικής στάσεως τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου ἐναντι αὐτοῦ. Ὅλοι τότε ἐστράφησαν πρὸς τὸν Γούναρη, ὅπως ἀναθέσουν εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τοῦ Θεοτοκικοῦ κόμματος. Ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 28ης Νοεμβρίου 1910 ἀπέσχε μεθ' ὅλων τῶν πολιτικῶν τῶν παλαιῶν κομμάτων, κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὅμως τῆς 11ης Μαρτίου 1911 ἐξελέγη ὡς ἀνεξάρτητος ἀντιπολιτευόμενος.

Εἰς τὴν Βουλὴν ἐκείνην καὶ καθ' ὅλον τὸ κατόπιν διάστημα ἀντεπολιτεύετο τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Ὁ Γούναρης ἐξηκολοῦθει νὰ διατηρῇ τὰς ἀρχάς του περὶ τοῦ ἐργάτου καὶ τῆς ἐργασίας. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 30ης Σεπτεμβρίου 1914, συζητουμένου τοῦ νομοσχεδίου «περὶ μέτρων ἐξασφαλίσεως τῶν εἰς τὸ Κράτος ἀναγκαιουσῶν μεταφορῶν καὶ τῆς δημοσίας τάξεως», ἐκηρύχθη ἐναντίον αὐτοῦ διότι ἐθέσπιζε μέτρα ἐναντίον τῶν ἀπεργούντων ἐργατῶν. Τότε ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος πρὸς ἀπεργίαν, τὴν ὁποίαν ἀκόμη ὁ ποινικὸς μας νόμος ἐθεώρει κολάσιμον πρᾶξιν. «Δὲν δικαιουσθε—ἐτόνιζε— νὰ ἐπικαλεσθῆτε ἐλ τοῦ ἐπιζημιῶντος ἀποτέλεσματος τῆς παύσεως τῆς ἐργασίας ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος τοῦ Κράτους νὰ ἐμποδίσῃ

την παῦσιν τῆς ἐργασίας». Καί ἀπεδέχεται ὡς νόμιμον τὴν ὁμαδικὴν ἀμυναν τῶν ἐργατῶν.

Ὁ Γούναρης ἐγένετο διὰ πρώτην φοράν πρωθυπουργὸς μετὰ τὴν διαφωνίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου πρὸς τὸ Στέμμα κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1915 καὶ μετὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Ἄλ. Ζαίμη νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν. Ὁ Γούναρης, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως. ἀφοῦ ἔλαβε παρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς. Μόλις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν ἐξέδωκεν ἀνακοίνωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτονίζετο ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ παρέμενε συνεπὴς εἰς τὰς συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις της, χωρὶς ὅμως νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀκεραιότητα αὐτῆς. Εἶχε κηρυχθῆ ὅμως πλέον ὀριστικῆ ἢ ἀντίθεσις. Ὡς κόμμα τῆς κεφαλαιοκρατίας ὁ βενιζελισμὸς ἐπέδιωκε νὰ ρίψῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἰμπεριαλιστικὸν πόλεμον ἀμέσως, χωρὶς ἀνταλλάγματα, ἐν ὀνόματι τῶν κοινῶν συμφερόντων ποὺ δὲν ἦσαν ἄλλα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν μας ὑποδούλωσιν εἰς τοὺς χρηματιστὰς τοῦ Λονδίνου. Ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀναμφισβήτητος καὶ ἡ πίεσις τῶν κοινοτήτων τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Κωνσταντῖνος συνεχέντρωσε τὰ «παλῆὰ τζάκια» καὶ μέγα μέρος τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ὑποστηρικτῆς τῆς πολιτικῆς τῆς οὐδετερότητος καὶ πιστεύων εἰς τὴν νίκην τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Αἱ δύο παρατάξεις συγκρούονται μὲ βιαιότητα.

Ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχασε τὴν εἰκαιρίαν νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν μετέχουσα τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων. Ἐτίθετο πλέον τὸ ζήτημα τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τότε κατόπιν ἀνεπισήμων ὑποδείξεων τοῦ Ἄρ. Μπριάν καὶ τοῦ Λούδ Τζώρτζ, αἱ ὁποῖαι κατόπιν ἐπισημοποιήθησαν διὰ διατάγματος τῶν τριῶν Δυνάμεων, ἐδηλοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνη-

σιν ὅτι ἐν ἡ περιπτώσει ἀπεφάσιζε νὰ μετάσῃ τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Τουρκίας, θὰ ἐπετύγχανεν ἐδοσφικὰς παραχωρήσεις σημαντικὰς εἰς τὸ βιλαέτιον τοῦ Ἀϊδινίου. Παρόμοιαι παραχωρήσεις ἐδίδοντο καὶ εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, ὅταν ἐκαλεῖτο νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν. Ἡ κυβέρνησις Γούναρη ἐζήτησε τότε νὰ ἐγγυηθοῦν οἱ Σύμμαχοι τὴν ἀκεραιότητα τῆς χώρας καὶ ἐξασφαλίσουν τὴν σύμπραξιν τῆς Βουλγαρίας

Τὴν 31ην Μαΐου 1915 ἐνηργήθησαν αἱ ἐκλογαί. Κατ' αὐτὰς τὸ ὑπὸ τὸν Γούναρην κόμμα τῶν «Ἐθνικοφρόνων» ἠττήθη, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν Ἀρχὴν, ἐπικαλούμενον τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἀσθένειαν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου. Παρέμεινεν ὅθεν εἰς τὴν Ἀρχὴν, ἀνοβληθείσης ἐν τῷ μεταξύ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς μέχρι τῆς 3ης Λυγούστου, ὁπότε καὶ παρητήθη. Οἱ ἀγῶνες μεταξύ «βενιζελισμοῦ» καὶ «ἀντιβενιζελισμοῦ», οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσουν ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσαετίαν, εἶχον ἀρχίσει. Ἡ κεφαλαιοκρατία συσπειρωμένη περὶ τὸν Ἐλ. Βενιζέλον δὲν ἔπαυε νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ Γούναρης ὑπεραμύνεται τῆς ἀρχῆς ὅτι οὐδεμία συμμαχικὴ ὑποχρέωσις ἐναντι τῆς Σερβίας ὑπῆρχε καὶ ὅτι ἔπρεπε ἡ Ἑλλάς νὰ τύχῃ ἀνταλλαγμάτων. Μετέχει ὡς ὑπουργὸς τῆς κυβερνήσεως Ἄλ. Ζαίμη, ἀνελθούσης εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1915, ἔπειτα ὡς ὑπουργὸς τῆς κυβερνήσεως Στεφ. Σκουλούδη, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1915. Ὅταν ἡ Βουλὴ τῆς 31ης Μαΐου 1915 διελύθη, καὶ διενηργήθησαν νέαι ἐκλογαί, τὸ ὑπὸ τὸν Γούναρην κόμμα, ἀπέχοντος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἔφερε 250 βουλευτὰς ἐπὶ συνόλου βουλευτικῶν ἐδρῶν 346. Εἰς τὴν Βουλὴν διεξάγονται σοβαρώταται συζητήσεις ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν κατευθύνσεων. Ἐν τῷ μεταξύ συμμαχικὰ στρατεύματα ἔχουν καταλάβῃ τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν ἐνδοχώραν,

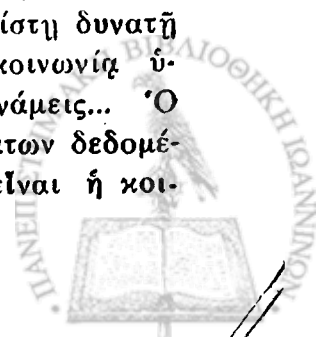
ἡ δὲ Ἑλλάς διατελεῖ ἐν ἐπιστρατεύσει. Τὴν 8ην Ἰουνίου 1917 ἡ κυβέρνησις ἐκείνη συνελεῖα τελεσιγράφου τῶν Συμμάχων παραιτεῖται, ἀρνούμενη νὰ δεχθῆ τὸν ὄρον περὶ γενικῆς ἀποστρατεύσεως.

Ὁ Γούναρης μένει μακρὰν τῆς ἐξουσίας. Κηρύσσεται τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κωνσταντίνου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κατὰ Μάϊον τοῦ 1917, αἰτήσῃ τοῦ Ὑπάρχου Ἀρμостоῦ τῶν Συμμάχων Ζοννάρι, ὁ Γούναρης παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν συμμαχικῶν στρατευμάτων Regnaudt, καὶ τὴν 7ην Ἰουνίου 1917 ἐπεβιβάζετο μετ' ἄλλων ἐκτοπιζομένων εἰς τὸ ἀτμόπλοιο «Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος» καὶ ἀπεβιβάζοντο τὴν 16ην Ἰουνίου εἰς Αἰάκιον τῆς Κορσικῆς. Ἐκεῖ παραμένων ὑπήλυθε πρὸς τὸν Κλεμανσώ (6 Αὐγούστου 1918) ὑπόμνημα, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐξέθετε τὰ ἐν Ἑλλάδι γεγονότα καὶ κατήγγελε τὰς πιέσεις, τὰς ὁποίας ἤσκει τὸ τότε ἐν τῇ Ἀρχῇ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων πρὸς αὐτὸ πολιτῶν. Ὑποπευθεὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνακωχῆς ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς, ἐδραπέτευσε τὴν 24ην Νοεμβρίου 1918 μετὰ Ἰ. Μεταξᾶ καὶ Γ. Πεσμαζόγλου διὰ λέμβου καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Σαρδηνίαν. Ἐκεῖθεν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Σιένναν τῆς Ἰταλίας, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὴν προκήρυξιν τῶν ἐκλογῶν διὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920.

Ἡ κάθοδος του εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐσήμανε τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν ὠμίλησε διὰ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς τυραννίας. Εἰς τὰς Πάτρας ἐξεφώνησε τὴν 12ην Ὀκτωβρίου 1920 μακρὸν λόγον, προγραμματικόν. Διεκήρυξε πάντοτε τὰς προοδευτικὰς του ιδέας. Διεκήρυξε τότε τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως ἐπαγγελματικοῦ κοινοβουλίου, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἐνισχύετο τὸ Κράτος καὶ θὰ ἐβοηθοῦντο αἱ τάξεις τῶν ἐργαζομένων. «Πρὸς πλή-

ρη δὲ—ἔλεγεν—ἐκάστου τῶν διακεκριμένων καὶ ἐνδεχομένως ἀντιτιθεμένων συμφερόντων ἐξυπηρέτησιν, δὲν νομίζω πάντοτε ἐπαρκῆ τὴν ἀναλογικὴν αὐτῶν ἐκπροσώπησιν ἐν τοῖς ἀντιπροσωπευτικοῖς σώμασιν διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀναλογικῆς ψήφου, τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλοτε συνέστησα καὶ ἤδη ἐξακολουθῶ νὰ θεωρῶ προτιμώτερον.

» Ὑπάρχουσι συμφέροντα ὠρισμένων κοινωνικῶν κλάσεων καὶ ἰδίως τῶν ἐργατικῶν καὶ γεωργικῶν, τὰ ὁποῖα ἐπὶ μακρὸν παροραθέντα ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ πληγέντα ὑπὸ τῆς πλουτολογικῆς ὀργανώσεως ἤγαγον τοὺς φορεῖς αὐτῶν εἰς ἰδίας ὀργανώσεις, ἀποβλεπούσας μὲν εἰς ἐξασφάλισιν τῆς προσηκούσης ἐξυπηρέτησεως τῶν ἐν λόγῳ συμφερόντων τῶν, μὴ ἀπηλλαγμένας ὅμως ὡς ἐκ τῆς πικρίας διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους παραμέλησιν καὶ τὴν ὑπὸ τῆς κρατούσης πλουτολογικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας πιέσιν αὐτῶν καὶ τάσεων τινῶν φερουσῶν χαρακτῆρα ἐχθρότητος πρὸς τὰς ἄλλας κοινωνικὰς κλάσεις καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῶν, πρὸς ἃ ἐν τούτοις εἶναι ἀνάγκη νὰ συμβιώσωμεν...» Διὰ τοῦτο ἐπρότεινε «νὰ καλέσωμεν εἰς σύμπραξιν καὶ ἰδιαίτεραν ἀντιπροσωπεῖαν τῶν ἐν λόγῳ κλάσεων, ἐν συνεργασίᾳ ἀντιπροσώπων καὶ τῶν κλάσεων τῶν ἐπὶ τὴν παραγωγὴν συντρεχουσῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ κρατικὴ ἐξουσία καταλλήλως φωτιζομένη ἐκ τῶν μετ' αὐτ' αὐτῆς συμπραττόντων συντελεστῶν τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς θὰ παράσχῃ πᾶσαν τὴν προσήκουσαν ἐξυπηρέτησιν εἰς τὰ εὐλόγα συμφέροντα καὶ τῶν ἐργατικῶν καὶ τῶν γεωργικῶν τάξεων.» Μὲ τὰ μέτρα αὐτὰ ἐφρόνει ὅτι ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐξησθῆναι ἀλλ' ἀντιθέτως θὰ ἐνισχύετο τὸ Κράτος. «Τὴν μεγίστην ρώμην—ἔλεγε—παρουσιάζει ὁ κρατικὸς ἐκεῖνος ὀργανισμὸς ὁ ὁποῖος διατελεῖ ἐν τῇ μεγίστῃ δυνατῇ συναφείᾳ πρὸς τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπαρχούσας καὶ δρώσας δυνάμεις... Ὁ φυσικὸς, ὁ ἐπὶ τῶν πραγμάτων δεδομένος ζωντανὸς ὀργανισμὸς εἶναι ἡ κοι-

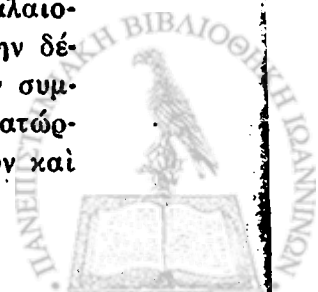

ωνία. Αὐτὴ καὶ μόνη ἐγκλείει πᾶσαν δύναμιν, δύναμιν ἠθικὴν, δύναμιν ὑλικὴν. Ὅταν δὲ συγκροτεῖται τὸ Κράτος ἐκ τῆς ὀργανώσεως τῶν δυνάμεων, ἐκ τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπαρχουσῶν, λαμβάνει τὴν ὑπόστασιν, ἐπὶ αὐτῶν ἐδράζεται καὶ ὑπ' αὐτῶν διέπεται. Ἡ μόνη ὀρθὴ βάσις κατανομῆς τῶν κρατικῶν ἐξουσιῶν εἶναι ἡ προσκύρωσις αὐτῶν εἰς τοὺς φορεῖς τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμφερόντων, τὰ ὁποῖα τὸ Κράτος διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐξουσιῶν τούτων καλεῖται νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Ἐπίστευεν ἀκόμη ὁ Γούναρης ὅτι τὸ λαϊκὸν Κράτος «ἰσχυρότερον διὰ τοιαύτης ὀργανώσεως, φθάνει ἀφ' ἐτέρου χάρις εἰς τὴν κοινὴν ἐμπιστοσύνην ἐγγύτερον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑπερτάτων ἰδανικῶν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, τῆς εὐστόχου ρυθμίσεως τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ πάλης διὰ τῆς εὐκολωτέρας καὶ ταχύτερας ἐξευρέσεως καὶ κυρώσεως τῆς μορφῆς ὑφ' ἣν τερματίζοντα τὴν πάλην ἐπιτυγχάνουσι τὴν ἐν ἀρμονίᾳ συμβίωσιν πάντα τὰ ζωντανὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμφέροντα».

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τῶν διαφορῶν παραγόντων τοῦ λαϊκοῦ Κράτους ἐθεώρει ὡς «ἀπαίσιον» τὸ δόγμα, καθ' ὅτι «ἡ Λαϊκὴ ἀντιπροσωπεῖα μετὰ τὴν ἐκλογὴν κτᾶται ἴδια δικαιώματα ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς Κρατικῆς Ἐξουσίας ἀνεξάρτητο τῶν ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν ἐξ ὧν ἀπέρρευσε πολιτῶν» καὶ ἐπρότεινε τὰ ἑξῆς: «Ὅσάκις ἐκ τῆς λαϊκῆς ψήφου κατὰ τὴν ἄμεσον ἄσκησιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Λαοῦ ἤθελε προκύψει ἀντίθεσις φρονήματος τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπεῖας πρὸς τὸ ἐκ τοῦ δημοψηφίσματος προελθὼν λαϊκὸν φρόνημα νὰ ἐπακολουθῇ ἀνανέωσις τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπεῖας» τῆς ἐκλογῆς διενεργουμένης ἀπὸ ὑπηρεσιακῆν κυβερνήσεων. Εἰς τὸν λόγον του ἐκείνον ὠμίλει ἐπίσης περὶ ἀπαλείψεως τῆς διακρίσεως τῶν φύλων.

Τὸ Λαϊκὸν κόμμα ἐνίκησε τότε. Ἄλλ' ἀμέσως εὐρέθη αἰχμάλωτον τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ

Γούναρης ἐθεωρήθη «ἀνεπιθύμητος», διότι ἐπιστεύετο ὡς «γερμονόφιλος» καὶ ὡς ἀντιτιθέμενος πρὸς τὸ ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα τοῦ Βενιζέλου, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητά καὶ ὁ Γούναρης ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τὴν νίκην του δὲν ἐσχημάτισεν ὁ Γούναρης κυβέρνησιν, ἀλλ' ὁ Δημήτριος Ράλλης, αὐτὸς δὲ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐν τῷ μεταξύ τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1920 ἐπανήρχετο ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰς τὸν θρόνον του, κατόπιν δημοψηφίσματος, γενομένου τὴν 22αν Νοεμβρίου 1920. Ἡ κυβέρνησις Ράλλη παρητήθη μόλις ἐκλήθη ἀπὸ τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, λόγῳ διαφωνίας ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τῆς ἀντιπροσωπεῖας καὶ ἐσχηματίσθη κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Ν. Καλογερόπουλον τῆς ὁποίας μετέσχε καὶ ὁ Γούναρης. Ὁ πρωθυπουργὸς Καλογερόπουλος ἀνεχώρησε τὴν 28ην Ἰανουαρίου 1921 εἰς Λονδίνον, καλέσας κατόπιν καὶ τὸν Γούναρην καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ Λόυδ Τζώρτζ. Ἡ Συμμαχικὴ Διάσκεψις ἐπρότεινε εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν τὴν λύσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ ζητήματος, δι' αὐτονομίσεως τῆς Σμύρνης καὶ τῆς ἐνδοχώρας αὐτῆς. Ἡ Τουρκία δὲν ἀπήντησεν εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, ἐνισχυμένη ἀπὸ τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν πολιτικὴν. Τότε ὁ Γούναρης «ἔδωκε τὸν λόγον εἰς τὰ ὄπλα», ἐκάλεσεν εἰς ἐπιστράτευσιν τρεῖς ἡλικίας καὶ διέταξε τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἐπέτυχον. Ἄλλ' ὁ ἀνταγωνισμὸς τοῦ συμμαχικοῦ καπιταλισμοῦ ἦτο πανίσχυρος. Ὁ ἀγγλικὸς καπιταλισμὸς ἐξ ἄλλου ἐφρόνει ὅτι ἐκράτει αἰχμάλωτόν του τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὴν βοήθειαν καὶ τῆς ἐλληνικῆς κεφαλαιοκρατίας ποῦ ἐκράτει τὸν Γούναρην δέσμιον τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν συμφερόντων τῆς. Ὁ Γούναρης δὲν κατόρθωσε νὰ σπάσῃ τὸν κλοιὸν αὐτὸν καὶ

ἤρχισεν ἐνισχύων τὸ Μέτωπον.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ Λονδίνου ὁ Ν. Καλογερόπουλος παρητήθη, ἐσημάτισε δὲ κυβέρνησιν ὁ Γούναρης. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἡ Γ' Ἐθνοσυνέλευσις εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον της, χωρὶς ὅμως νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν σύνταξιν νέου Συντάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνακαινιστικῶν σχεδίων τοῦ Γούναρη ὁ ὁποῖος οὕτω δὲν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ἀρχάς του. Ἐμεινε δέσμιος τῆς Μικρασιατικῆς ἐμπλοκῆς. Ἦρνεῖτο νὰ δεχθῆ προτάσεις τῆς Πρεσβευτικῆς Διασκέψεως τῶν Παρισίων (8 Ἰουνίου 1921) καὶ μετέβαινεν εἰς τὴν Σμύρνην μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου διὰ νὰ τονώσῃ τὸν στρατὸν μὲ τὸ προσωπικὸν γόητρον τοῦ βασιλέως ἐκείνου. Ἦτο αὐτῇ μία νέα παραχώρησις πρὸς τὸν ἀγγλικὸν καπιταλισμὸν, πιεζόμενον ὅμως ἐξ ἀντιθέτου καὶ ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους τῶν Ἰνδιῶν διὰ τὴν ἀθέτησιν τῶν πρὸς αὐτοὺς ὑποσχέσεων περὶ ἀποφυγῆς τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας. Ἡ ἐπίθεσις ἤρχισεν, ἡ προέλασις ἐπέτυχεν, ἀλλ' ἡ ἀποφασίς ὅπως ὁ στρατὸς βαδίσῃ πρὸς τὴν Ἄγκυραν ἐστοίχισε τὴν ἦτταν τοῦ Σαγγαρίου, ἡ ὁποία ἐκλόνησε τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατεύματος.

Ὁ Γούναρης ἀρχίζει νὰ ζητῆ μίαν διέξοδον, χωρὶς ὅμως νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Προσπαθῶν νὰ ἐπιτύχῃ διπλωματικὸν διακανονισμὸν ἀναχωρεῖ τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1921 διὰ Λονδίνον μετὰ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Μπαλτατζῆ, κατόπιν ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Γ' Ἐθνοσυνελεύσεως. Συναντᾶται εἰς Παρισίους μὲ τὸν Μπριάν, εἰς τὸ Λονδίνον μὲ τὸν Λούδ Τζώρτζ. Δέχεται τῆς προτάσεως τοῦ Μαρτίου καὶ ζητεῖ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν πληθυσμῶν. Μεταβαίνει εἰς Ρώμην, ἐπιστρέφει εἰς Λονδίνον, ἀλλὰ δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ συμφωνία τῶν Συμμάχων. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία εἶχον συνάψει μονομερεῖς συνθήκας μὲ τὴν Ἄγκυραν καὶ ἐνήργουν νηοψίας ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν

πλοίων. Ὁ Γούναρης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1922 χωρὶς συμφωνίαν, χωρὶς δάνειον, χωρὶς πιστώσεις, ἐνῶ συγχρόνως παραμένει αἰχμάλωτος ἐλπίδων ἐνισχύσεως ἐκ μέρους τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Ἡ κυβέρνησις του καταψηφίζεται εἰς τὴν Βουλὴν τὴν 25ην Φεβρουαρίου 1922 διὰ ψήφων 166 ἔναντι 155 καὶ παραιτεῖται. Ἡ κυβερνητικὴ κρίσις λύεται δι' ἀνασχηματισμοῦ τῆς κυβερνήσεως Γούναρη.

Τὴν 8ην Μαρτίου 1922 ἡ Συμμαχικὴ Διάσκεψις ἐκάλεσε τοὺς ἐμπολέμους εἰς τρίμηνον ἀνακωχὴν. Ἐπρεπε νὰ παύσουν ἀμέσως αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ νὰ ὀρισθῆ ζώνη πλάτους 10 χιλ. μέτρων. Οἱ Σύμμαχοι ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ρυθμίσουν ἐν τῷ μεταξύ τὸ Μικρασιατικὸν ζήτημα. Ἡ Μικρὰ Ἀσία θὰ ἐξεκενοῦτο ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸν στρατὸν, αἱ ἐθνικαὶ μειοψηφίαι θὰ ἐξησφαλίζοντο καὶ θὰ διερρυθμίζοντο τὰ σύνορα τῆς Θράκης.

Ἡ Ἑλλάς ἐδέχθη μὲ τινὰς ἐπιφυλάξεις. Ἀλλ' ἀμέσως ἐσημειώθη κίνησις ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Ἀμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Πατριάρχην Μελέτιον Μεταξάκην, τὸν στρατηγὸν Παπούλαν, μὲ κατεύθυνσιν τὴν παραμονὴν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Σμύρνην. Ὁ Γούναρης ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν κίνησιν αὐτήν. Δι' ἄλλην μίαν φορὰν δὲν κατώρθωνε νὰ σπάσῃ τὸν κλοιὸν τῶν συμφερόντων τοῦ ἀγγλοελληνικοῦ καπιταλισμοῦ. Εἶχε δημιουργηθῆ ἐν τῷ μεταξύ οἰκονομικὸν ἀδιέξοδον, ὥστε ὁ Γούναρης ἠναγκάσθη νὰ προσφύγῃ εἰς ἀναγκαστικὸν δάνειον 1.500 ἑκατ. δραχμῶν, διὰ τῆς διχοτομήσεως τοῦ χαρτονομίσματος. Αὐτὸ ἦτο κτύπημα κατὰ τοῦ λαοῦ. Φεύγει διὰ τὴν Γένουαν τὴν 13ην Ἀπριλίου 1922 πρὸς συνάντησιν τῶν Συμμάχων. Ἀποτυγχάνει εἰς τὰς προσπαθείας του καὶ πάλιν. Ἐπιστρέφει καὶ μετὰ ψηφοφορίαν ἐν τῇ Συνελεύσει (160 ὑπέρ, 160 κατά, 1 μετ' ἐπιφυλάξεως) παραιτεῖται, διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν προϋ-

πουργίαν ὁ Ν. Στράτος, ὁ ὁποῖος ὁμοῦς ἀνετράπη εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ παρητήθη. Τότε συνεκροτήθη κυβέρνησις Γούναρη-Στράτου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Π. Πρωτοπαπαδάκη, ἡ ὁποία ἀντεκατέστησεν ἀμέσως τὸν ἀντιστράτηγον Παπούλαν ἐν τῇ διοικήσει τῆς Στρατιᾶς τῆς Μ. Ἀσίας διὰ τοῦ ἀντιστρατήγου Γεωργίου Χατζανέστη. Ἡ κυβέρνησις ἐκείνη ἀπεφάσισεν ἐπίσης νὰ συμπτύξῃ τὸ μικρασιατικὸν μέτωπον καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐματαιώθη, καθὼς καὶ ἡ σύμπτυξις τοῦ Μετώπου, διότι ἤρχισεν ἡ κεμαλικὴ ἐπίθεσις τὴν 13ην Αὐγούστου 1922. Ἡ ὑποχώρησις καὶ ἡ πλήρης διάσπασις τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἠνάγκασαν τὴν κυβέρνησιν Πρωτοπαπαδάκη νὰ παραιτηθῇ τὴν 25ην Αὐγούστου, διὰ τὴν ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, ὁ Ν. Τριανταφυλλάκος, ὅστις παρητήθη μετὰ τὴν κάθοδον εἰς τὰς Ἀθήνας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922.

Ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη, συνέλαβε τὸν Γούναρην καὶ τοὺς συνεργάτας του, παρέπεμψεν αὐτοὺς εἰς ἀνακριτικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ κατόπιν εἰς Ἐκτακτὸν Στρατοδικεῖον ὡς ἐνόχους τῆς καταστροφῆς. Ὁ Γούναρης δὲν κατώρθωσε ν' ἀπολογηθῇ, παρὰ μόνον ἐγγράφως, διότι κατὰ τὸ διάστημα τῆς δίκης ἠσθένησεν ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, μεταφερθεὶς ἐκ τῆς Βουλῆς ὅπου ἐκρατοῦντο διὰ τὴν δίκην, εἰς κλινικὴν. Τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας τῆς 15ης Νοεμβρίου ἐξεδόθη ἡ ἀπόφασις δι' ἧς ὁ Γούναρης καθὼς καὶ οἱ Π. Πρωτοπαπαδάκης, Ν. Θεοτόκης, Γ. Μπατατζῆς, Ν. Στράτος καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος Χατζανέστης κατεδικάζοντο εἰς θάνατον. Ὁ Γούναρης ἀμέσως μετεφέρθη βαρῶς ἀσθενῶν ἐκ τῆς κλινικῆς εἰς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ, ὅπου ἐκρατοῦντο οἱ ἄλλοι συνεργάται του καὶ ἐκεῖθεν ὤδηγηθῆ μετ' αὐτῶν, τὴν πρωΐαν τῆς ἰδίας ἡμέρας, εἰς τὸ Γουδί ὅπου ἐτουφεκίσθησαν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς

δίκης, πρὸ αὐτῆς ἀκόμη, ὁ τότε Ἄγγλος πρεσβευτὴς Λίντλεϋ προέβη εἰς ἐπανελημμένα διαβήματα διὰ νὰ σώσῃ τοὺς κατηγορουμένους. Δὲν τὸ κατώρθωσε. Καὶ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπεχώρησεν εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας. Αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη φιλικὴ ἐκδήλωσις τοῦ ἀγγλικοῦ καπιταλισμοῦ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους!

Γουσταῦος 1ος (Βάζα) (1496—1560).—Βασιλεύσας ἐν Σουηδίᾳ ἐπὶ 37 ἔτη (1523—60), ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Βάζα. Υἱὸς τοῦ Συμβούλου τῆς ἐπικρατείας Ἐρρίκου Γιοχάνσον ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐψάλλης. Αἰχμαλωτισθεὶς κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Δανίας, ἐδραπέτευσε τὸ 1519 εἰς τὸ Χουμπέκ καὶ τὸ 1520 ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σουηδίαν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν χωρικῶν καὶ ἐργατῶν οἱ ὅποιοι εἶχον ἐπαναστατήσει. Κατόπιν ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος ὁ Γουσταῦος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς (τὴν 6ην Ἰουνίου 1523) καὶ τὸ 1544 ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀρχηγὸς δυναστείας. Μετερρῦθμισε τὴν σουηδικὴν ἐκκλησίαν καὶ περὶ τὸ τέρας τῆς βασιλείας του ἐπεχείρησεν ἀνεπιτυχῆ πόλεμον ἐναντίον τῆς Ρωσσίας.

Γουσταῦος 2ος Ἀδόλφος (1594—1632).—Βασιλεύσας ἐν Σουηδίᾳ 1611—1632. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν πατέρα του Κάρολον, ἐτήρησε συμβιβαστικὴν πολιτικὴν ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Ἐπεδίωξε τὴν ἔνωσιν τῶν προτεσταντικῶν βορείων γερμανικῶν κρατῶν εἰς ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σουηδίας, καὶ τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς (*dominium maris Baltici*).

Κατόπιν πολέμων ἐναντίον τῆς Δανίας, Ρωσσίας καὶ Πολωνίας, προσήρτησε τὸ νότιον μέρος τῆς Σκανδιναβίας καὶ κατέλαβε μερικὰς πόλεις τῆς Πρωσσίας καὶ ἄλλα σημεῖα ἐπὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς τῆς Βαλτικῆς. Ἀνemiχθῆ εἰς τὸν «τριακονταετῆ πόλεμον» καὶ μετὰ τὴν παρά τὴν Λειψίαν νίκην, εἰς τὸ Μπράιτενφελδ (17 Σεπτεμβρίου 1631) ἡ Βόρειος Γερμανία ἀνῆκεν εἰς τὴν Σουηδίαν

ἡ οικονομική ὁμως ἐξάρτησις τοῦ Γουσταύου ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὸν ἠνάγκασε νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον καὶ ἔπεσε μαχόμενος.

Εἰς τὴν στρατιωτικὴν τέχνην, ὁ Γουσταῦος θεωρεῖται εἰς ἕκ τῶν σπουδαιότερων διοργανωτῶν καὶ στρατηλατῶν. Χάρις εἰς τὰς ιδιότητας αὐτὰς κατώρθωσε νὰ ὀργανώσῃ καὶ συνδέσῃ ἄρμονικῶς τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σώματα καὶ ὄπλα, καὶ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέτυχε τὴν νίκην εἰς τὸ Μπράϊτενφελδ, κατατροπώσας τοὺς μισθοφόρους τῆς αὐτοκρατορικῆς στρατιᾶς καὶ διανοίξας τὴν ὁδὸν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βιέννης. Ἐν τούτοις ὠρισμένα πολιτικο-στρατηγικὰ λάθη του συνετέλεσαν εἰς τὴν παρῆτασιν τοῦ πολέμου, εἰς τὸν θάνατόν του, καὶ εἰς τὴν ματαίωσιν, ἢ μᾶλλον τὴν μὴ πραγματοποιήσιν ὠρισμένων καρπῶν τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποκομίσῃ καὶ κατοχυρώσῃ κατόπιν τῆς πρώτης μεγάλης νίκης.

Γουσταῦος 3ος (1746—1792).—Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Σουηδίας τὸ 1771. Ἐν ἔτος ἀργότερον, χρηματοδοτούμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς φρουρᾶς τῆς Στοκχόλμης προέβη εἰς κίνημα ἐκδιώξας ἐκ τῆς ἀρχῆς τὴν σουηδικὴν κυβέρνησιν τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζον ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσία, καὶ ἐγκαταστήσας πλήρη ἀπολυταρχίαν.

Θελήσας νὰ ἐφαρμόσῃ φιλελευθέρως μεταρρυθμίσεις καὶ ἀγροτικὴν νομοθεσίαν προκάλεσε τὴν μῆνιν τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν. Ἐπεσε θῦμα τῆς συνωμοσίας μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀξιοματικῶν δολοφονηθεὶς τὴν 16ην Μαρτίου 1792.

Γουσταῦος 4ος Ἀδόλφος (1778—1837).—Υἱὸς τοῦ Γουσταύου τοῦ 3ου βασιλεύσας ἐν Σουηδίᾳ (1796—1809).

Ἀσπονδὸς ἐχθρὸς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Γαλλίας τοῦ Ναπολέοντος, καὶ σύμμαχος τῆς Ἀγγλίας, ὁ Γουσταῦος ἠρνήθη νὰ συμμετάσχῃ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Ἡ πολιτικὴ

του εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώλειαν τῆς Φιλλανδίας ἡ ὁποία, τῇ συναινέσει τοῦ Ναπολέοντος, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ I. Ἐπίσης ἡ Σουηδία ἔχασεν ὅλας τὰς ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς κτήσεις της. Ἡ δεσποτικὴ διοίκησις τοῦ Γουσταύου ἐξώθησε τοὺς στρατιωτικοὺς εἰς κίνημα (1809) συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου τὸν ἀπεμάκρυναν τῆς Σουηδίας καὶ ἀποφάσει τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐθεωρήθη ἔκπτωτος αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του. Μετὰ τὸν ἐκθρόνισμὸν ἔζησεν εἰς Γερμανίαν καὶ Ἑλβετίαν ἰδιωτεύων.

Γούτεμπεργ (Ἰωάννης).—Ὁ διάσημος ἐφευρέτης τῆς τυπογραφίας. Ἐγεννήθη εἰς Μάιντς περὶ τὸ 1400 καὶ ἀπέθανε τὸ 1468. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς ραγδαίας ἀναπτύξεως τῶν πόλεων, καὶ οἱ περίπλοκοι πνευματικοὶ δεσμοὶ ἐπέβαλλον τὴν ταχεῖαν διάδοσιν τῆς μορφώσεως. Τὴν βραδείαν ἀντιγραφὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων ἀντικατέστησε τὸ χάραγμα καὶ ἀποτύωμα ὀλοκλήρων σελίδων ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν. Ὁ Γούτεμπεργ πρὸς πορισμὸν ζωῆς ἐγκατέστησεν εἰς τὸ Στρασβούργον μικρὰν ἐπιχείρησιν ξυλογραφίας. Ἐκεῖ ἀσφαλῶς θὰ συνέλαβε πρώτην φεράν τὴν μεγαλοφυᾶ ἰδέαν νὰ ἐλευθερώσῃ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν δέσμια εἰς τὸ χάραγμα τοῦ ξύλου, νὰ τὰ ζωντανέψῃ, νὰ τὰ κινήσῃ. Ἐπιστρέψας εἰς Μάιντς ἐφαρμόζει τὴν ἐφεύρεσιν κατασκευάσας χυτὰ μολύβδινα στοιχεῖα, ἀνεξάρτητα ὥστε νὰ τοποθετοῦνται καὶ κατὰ βούλησιν καὶ νὰ συνδυάζονται εἰς οἰανδήποτε λέξιν. Ἦτο ἄγνωστος ἡ χρονολογία τῆς ἐφευρέσεως, ἀλλὰ τὸ 1901 ὁ γερμανὸς βιβλιογράφος Γκότφρηδ Τσέντλερ εὗρηκεν ἡμερολόγιον τοῦ 1448 ἐκτυπωμένον διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων τοῦ Γούτεμπεργ.

Ὀλίγον ἀργότερον ὁ Γούτεμπεργ κατασκεύασε καὶ ξύλινον πιεστήριον διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν στοιχειοθετουμένων. Στερούμενος οικονομικῶν μέσων διὰ

τὴν ἴδρυσιν τυπογραφείου, ἠναγκάσθη νὰ τὰ δανεισθῇ ὑπὸ βαρυτάτους ὄρους ἀπὸ τὸν Φούστ, πρὸυχοντα τοῦ Μάϊντς.

Μὴ δυνηθεὶς νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ κατεδικάσθη (1455) νὰ παραδώσῃ τὸ τυπογραφεῖον εἰς τὸν ἀσυνείδητον πιστωτὴν Ὁ Γούτεμπεργ ἔστειρημένος τῶν τεχνικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα αὐτὸς εἶχε δημιουργήσει, δὲν ἐλιποψύχησεν. Κατέφυγεν εἰς τὰ πρωτόγονα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐφεύρει εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ μὲ αὐτὰ ἐξετυπώθη ἡ Βίβλος, εἰς τρεῖς τόμους, μὲ σελίδας ἀνὰ 36 γραμμὰς ἐκάστη. Τὸ 1462 νέοι ἐμφύλιοι ἀγῶνες τοῦ Μάϊντς, κατέληξαν εἰς ἐμπαθεῖς βιαιοπραγίας κατὰ τὰς ὁποίας κατεστράφη καὶ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Φούστ. Οἱ τυπογράφοι διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς Εὐρώπης, διαδίδοντες τὴν νέαν ἐφεύρεσιν. Ὁ Γούτεμπεργ ἀπέθανε τὸ 1468 ἐν μεγάλῃ πενίᾳ.

Καθ' ὅλον τὸν 15ον αἰῶνα εἰς τὴν Εὐρώπην ἐτυπώθησαν τὸ πρῶτον 40.000 βιβλία μὲ τὸ σύστημα τοῦ Γούτεμπεργ. Ἡ μεγίστη σημασία τῆς τυπογραφίας, καὶ ἡ ἔλλειψις ἐξακριβώσεως ὡς πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ Γούτεμπεργ ἔδωκαν λαβὴν εἰς τὴν δημιουργίαν πολλῶν μύθων περὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ Γούτεμπεργ καὶ τῶν ἄλλων οἱ ὁποῖοι συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο.

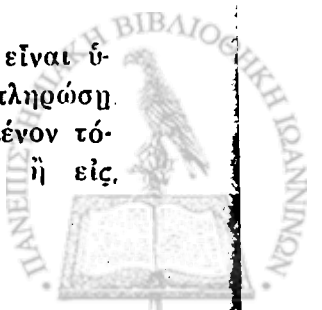
Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔπλασαν τὸν μῦθον περὶ τοῦ πρώτου τυπογράφου, δῆθεν τοῦ Παμφίλιο Καστάλδι, εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, περὶ τοῦ Λαβρεντίου Κόστερ ἀπὸ τὸ Χάαρλεμ καὶ εἰς Γερμανίαν περὶ τοῦ Ἰοχὰν Μεντελίν. Αἱ φῆμαι αὗται διαλύονται κατόπιν τῶν λεπτομερῶν ἐρευνῶν τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ Γερμανοὶ βιβλιολόγοι. Εἰς τὸ Μάϊντς, ἀπὸ τὸ 1901 ὑπάρχει μουσεῖον ἀφιερωμένον εἰς τὸ ἔργον τοῦ Γούτεμπεργ.

Γράκχοι.—Δύο μεταρρυθμιστὰ ἀδελφοὶ ἐν Ρώμῃ, ὁ Τιβέριος (162—132 π. Χ.) καὶ ὁ Γάϊος (153—121 π. Χ.), περιφημοὶ δῆμαρχοι, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριξαν τὰ συμφέροντα τῆς ρωμαϊκῆς ἀγρο-

τιᾶς, ἥτις ἐξηπλώνετο συνεχῶς. Ὁ Τιβέριος ἐκλεγείσθε δῆμαρχος τὸ 134 π. Χ. ἐπρότεινε ὅπως ὁ κατέχων πλέον ὠρισμένης ἐκτάσεως, ὑποδώσῃ αὐτὴν ἵνα διανεμηθῇ εἰς τοὺς ἀκτῆμονας. Ὁ λαὸς ἔδειξε τοιοῦτον θαυμασμὸν διὰ τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ Τιβερίου, ὥστε ἡ Σύγκλητος ἠναγκάσθη νὰ τὴν ψηφίσῃ, ἀλλὰ παρενέβαλε μεγάλα ἐμπόδια εἰς τὴν πραγματοποίησίν της. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Τιβέριος ἠναγκάσθη νὰ ἐκθῆσθαι διὰ δευτέραν φορὰν ὑποψηφιότητα δῆμαρχου τὸ 132. Ὅταν ὅμως εἰς ἐκλογικὴν τινα συγκέντρωσιν ἐξέθετε τὸ πρόγραμμά του εἰς τὸν λαόν, οἱ ὀπαδοὶ τῆς συντηρητικῆς Συγκλήτου ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Τιβερίου καὶ τῶν ὀπαδῶν του καὶ τοὺς κατέσφραξαν. Ἐν τούτοις ὁ ἀγροτικὸς νόμος δὲν παρέμεινε ἀτελεσφόρητος· συνεπεῖα τούτου ἐδημιουργήθησαν περὶ τὰς 80.000 μικραὶ ἀγροτικαὶ ἰδιοκτησίαι.

Τὸ ἔργον τοῦ Τιβερίου ἐσυνέχισεν ὁ ἀδελφὸς του Γάϊος. Ἐκλεγείσθε οὗτος δῆμαρχος τὸ 123 π. Χ. ὑπεστήριξε ὅπως κάθε πολίτης λαμβάνῃ κατὰ μῆνα, ὠρισμένην ποσότητα σίτου, δαπάναις τῆς πολιτείας. Ὁ Γάϊος μετερρῦθμισε τὴν δικαιοσύνην, κατεσκεύασε μεγάλας ὁδοὺς διὰ μέσου τῆς Ἰταλίας ὅπως ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀνέργους καὶ προσεπάθησε νὰ ἐκδημοκρατίσῃ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα καὶ νὰ δημιουργήσῃ εὐρύν ἐσωτερικὸν ἀποικισμὸν. Ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα, καίτοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν συντήρησιν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος καθεστῶτος ἀπήρσαν εἰς τὴν ὑπεραντιδραστικὴν Σύγκλητον. Ὁ Γάϊος ἔσχε τὴν αὐτὴν τύχην μὲ τὸν ἀδελφόν του Τιβέριον, δολοφονηθεὶς τὸ 121 π. Χ. Εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἔπεσαν οἱ Γράκχοι ὑπὸ τὰ ἐγχειρίδια τῶν δολοφόνων, οἱ Ρωμαῖοι ἴδρυσαν τὸν ναὸν τῆς Ὁμονοίας...

Γραμμάτιον εἰς διαταγὴν, εἶναι ὑπόσχεσις ὅτι ὁ ὀφειλέτης θὰ πληρώσῃ κατὰ τινα χρόνον καὶ εἰς ὠρισμένον τόπον ποσὸν τι εἰς τὸν πιστωτὴν ἢ εἰς

τρίτον ὀριζόμενον παρὰ τοῦ πιστωτοῦ.

Τὸ γραμμάτιον εἶναι τίτλος κινητὸς διευκολύνων τὰς συναλλαγάς. Διὰ τῆς προεξοφλήσεως (ιδ. λ.) ἐπιτυγχάνεται ἡ κινητοποίησις τῶν ἀπαιτήσεων καὶ ἡ χρησιμοποίησις τούτων ἀμέσως ὡς ἐνεργητικῶν (δυναμικῶν) στοιχείων εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ μεταβίβασις γραμματίου διὰ τοῦ πιστωτοῦ (κομιστοῦ) εἰς τρίτον γίνεται διὰ τῆς ὀπισθογραφήσεως (ιδ. λ.).

Τὸ γραμμάτιον εἰς διαταγὴν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὑπὸ τὴν ὁποίαν σήμερον τὸ ἀντιλαμβανόμεθα, εἶναι δημιούργημα τῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα πρώτης ἐμπορικῆς ἀνθήσεως. Ἐμφανισθὲν μὲ τὴν χαρὰν τῆς ἀστυχίας (καπιταλισμοῦ) ἐβόηθησε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ καὶ ἐπεβλήθη ταχέως, ὥστε νὰ ἀναγνωρισθῇ παρ' ὄλων τῶν ἐμπορικῶν κωδίκων. (Ἴδε καὶ λ. *πίστις*).

Γραμμάτιον ἔντοκον. Εἶναι τίτλος διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγνωρίζεται ὑπάρχουσα ὀφειλὴ καὶ γίνεται ὑπόσχεσις πληρωμῆς τόκου δι' αὐτήν. Συνήθως ἔντοκα γραμμάτια καλοῦνται τοιαῦτα τίτλοι βραχυπρόθεσμοι, ἐκδιδόμενοι παρὰ τοῦ Κράτους καὶ διδόμενοι εἰς τοὺς ἰδιώτας. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ Κράτος πραγματοποιεῖ βραχυπρόθεσμον δάνειον εἰς τὸ ἔσωτερικόν του.

Γραμμάτια τραπεζικά.—Βλ. λ. *τραπεζιογραμμάτια*.

Γραφειοκρατία.—Ἡ ὑπερβολικὴ προσήλωσις εἰς τοὺς τύπους κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ ἡ τυραννικὴ συχνὰ ἐπιρροή τῶν διεθνοντων ἀνωτέρας ὑπηρεσίας διαφόρων ὀργανισμῶν ἐπ' αὐτῶν, ὡς π.χ. ἐπὶ τοῦ κράτους, ἢ ἐνὸς κόμματος, ἢ μίᾳ συνδικαλιστικῆς ὀργανώσεως.

Τὰ νεώτερα κράτη λόγῳ τῆς περιπλοκῆς ὀργανώσεώς των καὶ τῆς ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἀντιλήψεων ἐπιβληθείσης ἀνάγκης τῆς παρεμποδίσεως πάσης αὐθαιρεσίας, ἤχθησαν εἰς τὸν περιορι-

σμὸν τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν ἀπλὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων. Πρὸς ἀποφυγὴν ἐπίσης πάσης αὐθαιρεσίας κατέστησαν τὰ ἐκτελεστικά των ὄργανα ὑπεύθυνα ἕκαστον ἔναντι τοῦ ἱεραρχικῶς προϊσταμένου του, διότι θὰ ἦτο πρακτικῶς ἀδύνατος ὁ ἔλεγχος ἑκάστου ὄργανου ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἐπίσης, ἐπέβαλον τὴν σύμπραξιν πολλῶν ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων, οὕτως ὥστε νὰ δυσχεραίνεται ἡ αὐθαιρεσία καὶ ἡ ἐξαγορὰ ἐκτελεστικῶν ὀργάνων. Τὰ μέτρα ταῦτα συχνὰ ὤθησαν εἰς ὑπερβολὴν προκαλοῦσας σημαντικὰς ζημίας εἰς τὸ κράτος (ἢ τοὺς ὀργανισμούς), τοὺς πολίτας, ἀπώλειαν χρόνου κλπ. Διὰ τὴν ἀπλὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς τυπικωτάτης πράξεως, ὡς π.χ. τῆς ἐκδόσεως ἐνὸς πιστοποιητικοῦ, ἀπαιτεῖται ἡ ἀπασχόλησις τοῦ ἐνδιαφερομένου πολίτου ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ἢ ἀπασχόλησις μεγάλου ἀριθμοῦ ὑπηρεσιῶν, ἢ συσσώρευσις ὄγκου ἐγγράφων. Τὸ καθεστὼς τοῦτο ἀντὶ νὰ περιορίζῃ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων, συχνὰ ἐπιτείνει τὴν τυραννίαν των διὰ τῆς ἐξαφανίσεως παντὸς ἴχνους εὐθύνης μέσα εἰς τὸν πολυδαίδαλον μηχανισμόν. Ἀκόμη τὸ περίπλοκον τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ ἄγει συχνὰ εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀπόψεων καὶ ἀντιλήψεων τῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπηρεσιῶν ἐπὶ τῶν μὴ εἰδικῶν συνήθως κυριάρχων συνελεύσεων (βουλῶν προκειμένου περὶ τοῦ κράτους ἢ συνελεύσεων προκειμένου περὶ ἄλλων ὀργανισμῶν, κτλ.). Τὰ ἐλαττώματα ταῦτα, αὐξανόμενα ἐφ' ὅσον τὰ ἀπασχολοῦντα τὸν ὀργανισμόν (κράτος κτλ.) ζητήματα καθίστανται πολυπλοκώτερα, δημιουργοῦν εἰς τὴν σύγχρονον ἐπαχὴν σπουδαιότατον πρόβλημα, τοῦ ὁποίου ἀκόμη δὲν εὐρέθη ἡ λύσις. Ὅλα τὰ σύγχρονα κράτη, ἰδιαίτερος ὅσον περισσότερον λαοκρατικὰ καὶ περισσότερον συγκεντρωτικὰ γίνονται, πάσχουν ἀπὸ τὴν γραφειοκρατίαν.

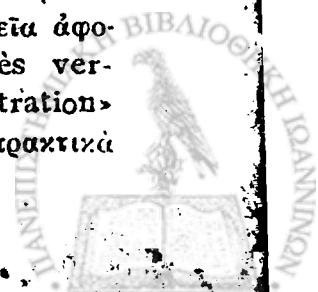
Σοβαρότερον ἐπίσης εἶναι τὸ πρό-

βλημα τῆς γραφειοκρατίας εἰς τὰ κόμματα ἀρχῶν καὶ τοὺς μεγάλους συνδικαλιστικούς ὀργανισμούς. Εἰς τὰ προσωπικά κόμματα ὑπάρχει ἡ αὐθαίρετος θέλησις τοῦ ἀρχηγοῦ, ἣτις ἀνεξελέγκτως καὶ ἀναιτιολογητῶς ρυθμίζει τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κόμματος. Ἡ μακρὰ παραμονὴ προσώπων τινῶν εἰς τὰς διοικητικὰς καὶ ἐκτελεστικὰς θέσεις τῶν κομμάτων ἢ τῶν ὀργανισμῶν συντελεῖ ὥστε τὰ πρόσωπα ταῦτα νὰ γίνωνται γνωστά καὶ ν' ἀποκτοῦν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν μελῶν, τὴν ὁποίαν δὲν χρησιμοποιοῦν πάντοτε ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ὀργανισμῶν. Τὰ πρόσωπα ταῦτα, ὀδηγούμενα ἀπὸ τὸ προσωπικόν των συμφέρον, ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς ὀργανισμούς αὐτοὺς ἐσφαλμένην πολιτικὴν, ἣτις μόνον τὰ ἐκ τῆς θέσεώς των ὠφέλη ἐξασφαλίζει εἰς αὐτούς. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρομεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν γραφειοκρατικῶν ὑπηρεσιῶν ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν κομμάτων καὶ τῶν ἐργατικῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων. Οἱ κατέχοντες τὰς ἐμμίσθους γραφειοκρατικὰς θέσεις τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων (Β' Διεθνούς) καὶ τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, ἀμυνόμενοι τῆς νομιμότητος, ἣτις τοὺς ἐξιοφάλιζε τὴν ἀδιατάρακτον ἀπόλαυσιν τῶν μισθῶν των, ὤθησαν τὰ κόμματα καὶ τὰς ὀργανώσεις εἰς καιροσκοπικὴν (ὀλπορτουριστικὴν) τακτικὴν, ἣτις διαρκῶς τὰ ἀπεμάκρυνε τοῦ ἀρχικοῦ ἐπαναστατικοῦ προσορισμῶν των. Ἡ ἀδράνεια καὶ ἡ παθητικότης τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων καὶ τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων κατὰ τὸν πόλεμον καί, μετ' αὐτόν, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀναβρασμοῦ ἐν Ἑυρώπῃ ὡς καὶ κατὰ τὴν πρόσφατον περίοδον τῆς ἀνόδου τῆς ἀντιδράσεως εἶναι ἐν μέρει ἀποτέλεσμα τῆς γραφειοκρατίας των.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἐπιβλαβὴς ὑπῆρξεν ἡ γραφειοκρατία εἰς τὰ κομμουνιστικά κόμματα (Γ' Διεθνούς). Πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἀκόμῃ καὶ κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ἔτη, ἡ Γ' Διεθνὴς ὀρθῶς διεπίστωσε τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ τῶν κομμάτων τῆς Β'

Διεθνούς καὶ ἐπέδιώξε νὰ τὸ ἀποφύγῃ. Ἄλλ' ἐκ διαφόρων λόγων, ὡς καὶ ἐκ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιβολῆς τῆς Γ' Διεθνούς ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, ἐπῆλθεν ἡ εἴσοδος τοῦ ἐλαττώματος τῆς γραφειοκρατίας εἰς αὐτά. Διὰ τοῦτο καὶ συστηματικῶς καταπολεμεῖται ἡ γραφειοκρατία, λαμβανομένων συνεχῶς ἀναλόγων ἀποφάσεων.

Γραφείον Ἐργασίας (Διεθνές). — Τὸ Διεθνὲς Γραφείον Ἐργασίας (Bureau International du travail καὶ συγkek. B. I. T.) ἰδρύθη δυνάμει τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (μέρος 13ον, ἄρθρα 387—427, βλ. λ.) τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τοῦ καταστατικοῦ χάρτου αὐτῆς καὶ λειτουργεῖ ἔκτοτε ὡς παράρτημα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἐδρευόν ἐν Γενεύῃ. Ἀσχολεῖται μὲ τὴν παρακολούθησιν, τὸν ἐλεγχον καὶ τὸν διακανονισμόν τῶν γενικωτέρας σημασίας ζητημάτων τῆς ἐργασίας. Ὁ κύκλος τῆς δράσεώς του περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς κύρια κεφάλαια: Διεθνῆς ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας, συνθήκαι ἐργασίας, κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, ἀνεργία καὶ τοποθέτησις ἐργατῶν, προσφυγικά, εἰδικαὶ κατηγορίαι ἐργατῶν, ὀργανώσεις, συμβούλια, συνέδρια κ.λ.π. Ἐργατικὴ νομοθεσία, Βιομηχανικὴ ὑγιεινὴ, ὥραι καὶ ὄροι ἐργασίας, ἐργασία γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων, συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας, ἔρευναι καὶ μελέται. Ἐκδίδει περιοδικῶς τὰ ἑξῆς δελτία: 1) «Revue internationale du travail» (μηνιαῖον μὲ περιεχόμενον περὶ τῶν συνθηκῶν ἐργασίας καὶ στατιστικὰς ἡμερομισθίων, ἀνεργίας κλπ.). «Informations Sociales» (ἐβδομαδιαῖον, περιέχον τὰ ἐνδιαφέροντα τὴν βιομηχανίαν καὶ τοὺς ἐργάτας καθὼς καὶ τὴν δρᾶσιν τῆς Διεθνούς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας). 3) «Bulletin officiel» (ἕκτακτος ἔκδοσις περιέχουσα στοιχεῖα ἀφορῶντα τὴν ἐργασίαν). 4) «Procès verbaux du Conseil d'administration» (ἕκδοσις ἕκτακτος, περιέχουσα πρακτικὰ

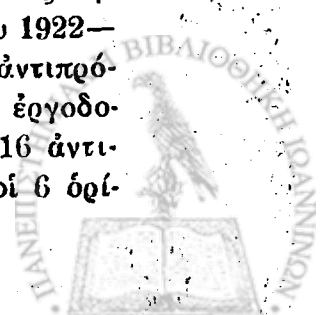

τῶν συνεδριάσεων τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου). 5) «Chronique de la sécurité Industrielle» (δίδμημος ἔκδοσις ἀσχολουμένη μὲ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν πρόληψιν τῶν ἐργατικῶν ἀτυχημάτων). 6) «Bibliographie d'Hygiène Industrielle» (τριμηνιαία ἔκδοσις, ἀφορῶσα τὴν βιομηχανικὴν ὑγιεινὴν καὶ τὰς ἐπαγγελματικὰς ἀσθενείας). 7) «Serie legislative» (ἔτησίαι ἔκδοσις, περιέχουσα νόμους, διατάγματα καὶ κανονισμοὺς ἐργασίας τῶν διαφόρων χωρῶν). 8) «Recueil Internat. de Jurisprudence du Travail» (ἔτησίαι ἔκδοσις ἐργατικῆς νομοθεσίας). 9) «Documents de la Conférence Intern. du Travail» (ἔτησίαι ἔκδοσις, περιέχουσα θέματα καὶ ἐκθέσεις προπαρασκευαστικὰς τῶν διασκέψεων ἐργασίας, τελικὰς ἐκθέσεις καθ' ἑκάστη συνεδρίασιν καὶ κείμενα σχεδίων συμβάσεων καὶ συστάσεων). 10) «L'Annee Sociale» (ἔτησίαι ἔκδοσις τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς). 11) «Etudes et documents» (περιέχει μονογραφίας καὶ μελέτας ἐπὶ διαφόρων προβλημάτων τῆς διεθνοῦς ἐργασίας).

(Ἱστορ.).—Οἱ βαθύτεροι λόγοι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Δ. Γ. Ε., ὀφείλονται εἰς τὸ ὅτι, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πολέμου, οἱ πολιτικοὶ τῶν ἀντιμαχομένων χωρῶν, διὰ νὰ ἀποφύγουν ἐργατικὰς ἐξεγέρσεις ἢ ἀπροθυμίαν τῶν ἐργατικῶν στοιχείων πρὸς κατάταξιν εἰς τὸν στρατόν, εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προβοῦν εἰς ὀρισμένας παραχωρήσεις. Εἶναι ἔναυλοι ἀκόμη αἱ φωναὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν δύο διαμαχομένων συγκροτημάτων, ὅτι ἐπολέμουν διὰ τὰς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, τὰ δικαιώματα τῆς αὐτοδιαθέσεως καὶ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἔθνων ἀπὸ ἔθνη καὶ ἀνθρώπων ἀπὸ ἀνθρώπους. Αἱ ἐργατικαὶ τάξεις, χάρις καὶ εἰς τὴν προδοσίαν τῶν σοσιαλιστῶν, ἐνόμιζαν ὅτι ἡ λῆξις τοῦ πολέμου θὰ ἐσήμαινε καὶ τὸν θρίαμβον τῶν δικαιωμάτων τῶν. Μὲ τοιαύτας

τοῦλάχιστον ἰδέας προέπεμπον τοὺς ἐργάτας οἱ σοσιαλισταὶ ἀρχηγοὶ τῶν, οἱ ὅποιοι συνειργάσθησαν μὲ τὰς κυβερνήσεις εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Τὸ Διεθνὲς Γραφείον Ἐργασίας ὑπῆρξε τὸ μόνον ἀντάλλαγμα ποὺ ἔλαβον οἱ ἐργατικοὶ αὐτοὶ ἀρχηγοὶ ὑπὲρ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Προσωπικῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἔλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ γραφείου, τοῦ ὁποίου, πρῶτος πρόεδρος του ὑπῆρξε μέχρι τοῦ θανάτου του ὁ Ἄλμπέρτ Τόμας (ἰδ. λ.). Ἀλλὰ καὶ ἡ παραχώρησις αὐτῆ ὑπῆρξε πλατωνικὴ καὶ εἰς οὐδὲν οὐσιαστικὸν ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν ὄφελος ἀπέληξεν, ὡς ἐμφανίζεται ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν γραφείων, τῆς συνθέσεως τῶν διασκέψεων του καὶ ἐκ τῶν ἀπολύτως συμβατικοῦ τρόπου λήψεως ἀποφάσεων. Αἱ ἀποφάσεις ὑπόκεινται ὑπὸ τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὴν κύρωσιν τῶν κυβερνήσεων τῶν διαφόρων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ ὅταν τὰς ἀποδέχονται εὐρίσκουν χιλίους τρόπους νὰ ἀφήνουν νὰ καταστρατηγοῦνται ὅλαι ὑπὸ τῶν ἐργοδοτῶν. Παράδειγμα αἱ συμβάσεις περὶ δώρου, ὑγιεινῶν συνθηκῶν, ὄρων καὶ ὥρων ἐργασίας, πληρωμῆς γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων, κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ἐργατικῆς νομοθεσίας, προστασίας ἀνέργων κλπ., αἱ ὁποῖαι οὐδαμοῦ ἐφαρμόζονται πλήρως, εἰς ὀρισμένας δὲ χώρας καθόλου.

Λειτουργία τοῦ Δ. Γ. Ε.—Ἡ σύνθεσις προβλέπει ἓνα διεθυντήν, καὶ διοικητικὸν συμβούλιον. Ὁ διεθυντὴς ὀρίζεται παρὰ τοῦ συμβουλίου ἀπὸ τὸ ὁποῖον λαμβάνει καὶ ἐντολὰς καὶ ἔναντι τοῦ ὁποίου εἶναι ὑπεύθυνος, διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ γραφείου καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του (ἄρθ. 394). Τὸ δὲ συμβούλιον—ἡ σύνθεσις του σηματωτέον μετερρυθμίσθη, ἐπὶ τὸ χειρότερον φυσικὰ διὰ τοὺς ἐργάτας, εἰς τὴν 4ην Διάσκεψιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1922—ἀποτελεῖται ἀπὸ 32 μέλη: 16 ἀντιπρόσωποι τῶν κυβερνήσεων, 8 τῶν ἐργοδοτῶν, 8 τῶν ἐργατῶν. Ἐκ τῶν 16 ἀντιπροσώπων τῶν κυβερνήσεων, οἱ 6 ὀρί-

ζονται ἀπὸ τὰς 6 Μεγάλας Δυνάμεις. Οἱ ὑπόλοιποι δέκα ὑποδεικνύονται ὑπὸ ὅλων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κυβερνήσεων εἰς τὴν Διάσκεψιν, ἐξ ὧν 4 ἀνήκουν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὰς ἐξωευρωπαϊκὰς χώρας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν ἐκλέγονται παρὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν χωρῶν εἰς τὴν Διάσκεψιν καὶ ἐξ αὐτῶν 2 ἐργοδοτοὶ καὶ 2 ἐργατικοὶ πρέπει νὰ προέρχονται ἀπὸ ἐξωευρωπαϊκὰς χώρας. Ἡ διάρκεια τῆς ἐντολῆς εἶναι τριετής. Τὸ συμβούλιον ἐκλέγει καὶ τὸν πρόεδρόν του.

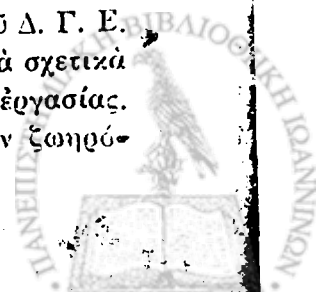
Ἡ Διάσκεψις Ἐργασίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 ἀντιπροσώπους ἐκάστου μέλους τῆς Κ. Τ. Ε. ἐξ ὧν δύο τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀνὰ εἰς τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν. Οὗτοι δύνανται νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τεχνικοὺς κατὰ ἀναλογίαν 2 πρὸς ἕκαστον ζήτημα τῆς ἡμερησίας διατάξεως. Ἡ Διάσκεψις ἐπεξεργάζεται: α) συστάσεις πρὸς ὑποβολὴν ὑπὸ τὴν ἐξέτασιν τῶν μετεχόντων τῆς Κ. Τ. Ε. κρατῶν μὲ τὴν ἐνχῆν τῆς πραγματώσεως ὑπὸ μορφήν κρατικοῦ νόμου, β) σχέδια διεθνῶν συμβάσεων ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν κύρωσιν ἐκάστου τῶν κρατῶν. Τὰ σχέδια καὶ αἱ συστάσεις συζητοῦνται καὶ ἀποφασίζονται μὲ ἀπλήν πλειοψηφίαν εἰς πρώτην ἀνάγνωσιν εἰς μίαν συνεδρίασιν προπαρασκευαστικὴν. Γίνονται δὲ ἀποδεκταὶ εἰς μίαν ἄλλην τελικὴν συνεδρίασιν μὲ πλειοψηφίαν δύο τρίτων τῶν ψήφων τῶν παρόντων ἀντιπροσώπων. Ἡ πραγματικὴ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῆς Διασκέψεως ἀνήκει εἰς τὰ μετέχοντα κράτη. Αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις ὑποχρεώνουν τὰς κυβερνήσεις μόνον εἰς τὸ νὰ τὰς κοινοποιήσουν εἰς τὰς ἀρμοδίας κρατικὰς τῶν ἀρχάς. Ἐὰν αἱ ἀρμοδίαὶ ἀρχαί, ἢ ὑπηρεσίαι, κρίνουν ὅτι δὲν συντρέχει λόγος νὰ δοθῇ συνέχεια εἰς αὐτάς, εἴτε περὶ συστάσεων πρόκειται, εἴτε περὶ συμβάσεων, οὐδεμίαν παρατήρησιν δύναται ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὸ κράτος τοῦτο.

Ὡς ἐγγύησις διὰ τὴν τήρησιν κυρω-

θείσης συμβάσεως, προβλέπεται ὅτι πᾶσα τοιαύτη σύμβασις κατατίθεται καὶ καταχωρεῖται εἰς τὴν Γενικὴν Γραμματεῖαν τῆς Κ. Τ. Ε., ἢ δὲ ἐκτέλεσις τῆς ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν παρακολούθησιν τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας. Ἐν περιπτώσει καταστρατηγήσεων ἢ παραλήψεων, καταγγελλομένων ὑπὸ τινος τῶν ἐνδιαφερομένων, συνιστᾶται ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἐρεύνης, τῆς ὁποίας ἡ ἐκθεσις ὑποβάλλεται εἰς τὸ διαρκὲς διεθνὲς δικαστήριον τῆς Κ. Τ. Ε. Ὁ σεβασμὸς τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ὅσον καὶ τοῦ διεθνoῦς δικαστηρίου, ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς λήψεως μέτρων οικονομικῆς φύσεως ἐναντίον τοῦ ὑποχρέου κράτους.

Διασκέψεις Ἐργασίας. Ἡ πρώτη διάσκεψις τῆς Βάσιγκτων (Ὀκτώβριος-Νοέμβριος 1919) θεωρεῖται καὶ ὡς ἰδρυτικὴ τοῦ Δ. Γ. Ε. Κατ' αὐτὴν ἐξελέγη τὸ πρῶτον συμβούλιον καὶ ὁ πρῶτος διευθυντὴς τοῦ Δ. Γ. Ε., ἐγένετο δὲ ἐπεξεργασία 6 σχεδίων, συμβάσεων καὶ διευτυπώθησαν 6 συστάσεις. Τὰ 6 σχέδια ἀφοροῦν κατὰ σειράν: τὸν καθορισμὸν τῶν ὠρῶν ἐργασίας, τὴν ἀνεργίαν, τὴν ἐργασίαν τῶν ἐπιτόκων γυναικῶν, τὴν νυκτερινὴν ἐργασίαν τῶν γυναικῶν, τὸ κατώτερον ὄριον ἡλικίας διὰ τὴν εἰσοδικὴν ἀνηλίκων εἰς ἐργασίας, τὴν νυκτερινὴν ἐργασίαν τῶν παιδῶν. Αἱ δὲ 6 συστάσεις: τὴν ἀνεργίαν, τὴν ἀνθρακοπαραγωγὴν, τοὺς ἀλλοδαποὺς ἐργάτας, τὴν πρραστίασιν τῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν ἀπὸ τοῦ ἐκφυλισμοῦ καὶ τῆς σωματεμπορείας, τὴν ἰδρυσιν δημοσίας ὑπηρεσίας ὑγιεινῆς, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ λευκοῦ φωσφόρου εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν πυρῶν.

Ἡ Β' Διάσκεψις (1920), ἡσχολήθη μὲ τὰ κατὰ τὴν ναυτιλίαν ἐργατικὰ ζητήματα. Ἡ Γ' (1921) μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐργατῶν γεωργίας. Ἡ Δ' (1922) μετερρῦθμισε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Δ. Γ. Ε. Ἡ Ε' (1923) ἡσχολήθη μὲ τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἐργασίας. Εἰς τὴν ΣΤ' (1924) διεξήχθησαν ζωηρό-

ταται συζητήσεις ἐπὶ τῆς κυρώσεως τῆς συμβάσεως τῆς Βασιγκτῶνος περὶ τοῦ θάρον καὶ τῆς ἐφαρμογῆς. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ ἔκτακτος Διάσκεψις τῆς Βέρνης, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ οἱ ὑπουργοὶ τῆς ἐργασίας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἡτις κατέληξεν εἰς τὴν ἐκφώνησιν λόγων περὶ τῶν ἀγαθῶν προθέσεων πάντων τῶν ἐπισήμων. Ἡ Ζ' (1925) ἡσχολήθη κυρίως μὲ τὰς συνθήκας ἐργασίας εἰς τὰ ἀρτοποιεῖα. Αἱ ὑπόλοιποι ἐτήσια διασκέψεις περιορίζονται κυρίως εἰς τὰ προβλήματα καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας χωρὶς νὰ καταλήγουν εἰς οὐδεμίαν λυσιτελῆ ἀπόφασιν. Οἱ ἐργατικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐμφοροῦμενοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Διεθνoῦς Συνδικαλιστικῆς ἐπρότειναν ὡς μοναδικὸν φάρμακον τὴν καθιέρωσιν τῆς ἑβδομάδος τῶν 36 ὥρων. Οἱ ἐργοδοτοὶ ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν μετὰ μειδιαμάτων, εἰς μάλιστα τῶν ἐργοδοτῶν ὑπῆρξε τόσον εἰρωνικῶς δεικτικῶς, ὥστε νὰ ἀντιπροτείνῃ τὴν καθιέρωσιν τῆς ἑβδομάδος τῶν 18 ὥρων! Εἰς τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν, ἐπετεύχθη πλειοψηφία ὑπὲρ τῆς ἐργατικῆς προτάσεως τῇ βοήθειᾳ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κυβερνήσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία. Μετὰ ταῦτα ἡ περαιτέρω ἐπεξεργασία τῆς προτάσεως ἀνεβλήθη ἐπ' ἀόριστον!

Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι οὐδεὶς ἔλεγχος τῶν παρουσιαζομένων εἰς τὰς Διασκέψεις ἀντιπροσώπων γίνεται. Ἐπειδὴ ἡ ἀποστολὴ γίνεται διὰ χρημάτων τῶν κυβερνήσεων, ἐγένετο συνήθεια νὰ συνιστοῦν οὗτοι καὶ τοὺς λοιποὺς ἀντιπροσώπους τῆς χώρας των. Αἱ κυβερνήσεις ἀποστέλλουν ὡς ἀντιπροσώπους τῶν ἐργατῶν πράκτορας τῆς ἀρεσκείας των, οἱ ὅποιοι ἐπωφελοῦνται τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ ταξειδεύσουν μέχρις Ἑλβετίας, χωρὶς ν' ἀντιπροσωπεύουν οὐδένα ἐργάτην. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρήθη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἰδίως ὅμως εἰς τὰ φασιστικὰ κράτη. Εἰς τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν Ἰταλῶν «ἐργατικῶν» ἀντιπρο-

σώπων μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμού, καθὼς καὶ εἰς τὴν τελευταίαν διάσκεψιν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Γερμανῶν ἐθνικοσοσιαλιστικῶν πρακτόρων ὡς δῆθεν ἐκπροσώπων τῶν ἐργατῶν, οἱ ὑπόλοιποι ἐργατικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐξηγέρθησαν καὶ διεμαρτυρήθησαν, πλέον ματαίως διότι οἱ πράκτορες ἦσαν ἐφοδιασμένοι διὰ πιστοποιήσεως τῆς κυβερνήσεώς των ὅτι... ἀντιπροσωπεύουν τοὺς ἐργάτας!

Ὁ θεσμὸς τοῦ Δ.Γ.Ε. ἐχρεωκόπησεν, ὅπως καὶ ὁλος ὁ θεσμὸς τῆς Κ. Τ. Ε., χωρὶς νὰ προσφέρῃ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν.

Γραφεῖα εὐρέσεως ἐργασίας. — Γραφεῖα κρατικά, τὰ ὁποῖα φροντίζουν διὰ τὴν διαπίστωσιν τῶν εἰς ἐργατικὰς χεῖρας ἀναγκῶν τῆς παραγωγῆς κατὰ τόπους καὶ τὴν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀνάγκας αὐτὰς μετακίνησιν τῶν ἀνεργούντων ἐργατῶν πρὸς τοποθέτησιν των εἰς ἐργασίας.

Εἰς τὸν Μεσαῖωνα καὶ τὴν προκαπιταλιστικὴν ἐποχὴν τὸ ἔργον τοῦτο ἤσκειτο ὑπὸ τῶν συντεχνιῶν. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων περιήλθεν εἰς αὐτὰς καὶ ἡ φροντις τῆς τοποθετήσεως εἰς ἐργασίας τῶν ἀνεργούντων. Διὰ τινὰ ὅμως ἐπαγγέλματα (ἰδίως τὰ ὑπηρετικὰ κ.λ.π.), ἀνεφάνησαν καὶ ἰδιωτικὰ τοιαῦτα γραφεῖα διευθυνόμενα ὑπὸ μεσιτῶν, οἵτινες ἐξεμετολλεύοντο ἀνηλεῶς τοὺς προσφεύγοντας εἰς αὐτά. Ἐξετράπησαν δὲ τὰ ἰδιωτικὰ αὐτὰ γραφεῖα, προκειμένου διὰ γυναικας ἀνέργους, εἰς πρακτορεῖα σωματεμπορείας.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ βιομηχανισμοῦ, ἡ μηχανοποίησις εἰς τὴν ἀγροτικὴν καλλιέργειαν, ἡ κάθοδος τῶν ἀνεργοποιουμένων ἀγροτῶν εἰς τὰς πόλεις κ.λ.π., κατέστησαν καὶ τὰ τοιαῦτα γραφεῖα, ὅπου ἐλειτούργουν, ἀνεπαρκῆ καὶ ἐπέβαλλον τὴν κρατικὴν ἐπέμβασιν. Κατ' ἀρχὰς ἠκολουθήθησαν δύο συστήματα: α) ἡ ὑπαγωγή ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κρά-

τους τῶν ὑφισταμένων γραφείων, β) ἡ ἴδρυσις κρατικῶν γραφείων παρὶχόντων δωρεάν πληροφορίας περὶ τῆς κατὰ τόπους ὑφισταμένης ζητήσεως ἐργασίας. Τὰ τελευταῖα ταῦτα διοικοῦντο εἴτε ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κράτους δι' ὑπαλλήλου του (ἀγγλοαμερικανικὸν σύστημα), εἴτε ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἐργατικῶν καὶ ἐργοδοτικῶν ὀργανώσεων. (Système paritaire). Πλὴν τούτων ὑπάρχουν εἰς τὰς ἀφόρους χώρας καὶ παρόμοια γραφεῖα λειτουργοῦντα εἰς τοὺς δήμους καὶ τὰς κοινότητας, τὰ Ἐργατικά Κέντρα, εἰς φιλανθρωπικὰς ὀργανώσεις κλπ. Ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων τούτων γραφείων ἀνεγνωρίσθη διεθνῶς καὶ ὑπὸ τῆς Α'. ἐν Βασιγκτῶνι Ἐργατικῆς Διασκέψεως τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας (βλ. λ.). Ἡ δὲ σύμβασις τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1919 ὑπεχρέωσε τὰ μετέχοντα τοῦ Δ. Γ. Ε. κράτη, ὅπως προσαρμόσωσι τὰ κατ' αὐτὰ πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο.

Ἡ Ἑλλὰς προσχωρήσασα εἰς τὴν ἐν λόγω σύμβασιν, ἐκύρωσεν αὐτὴν διὰ τοῦ Νόμου 2270 τοῦ 1920. Μέχρι τοῦδε ὁμοῦ δὲν ἐλειτούργησαν τοιαῦτα γραφεῖα ἐν Ἑλλάδι. Ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου (1928—1932) ἐγένεν ἐπεξεργασία σχετικοῦ νομοθετήματος, ὅπερ καὶ ἐψηφίσθη, ἡ σύστασις ὁμοῦ τῶν γραφείων ἀνεβλήθη διὰ λόγους οἰκονομικούς. Κατὰ τὴν σύσκεψιν τῆς Ἀνεργίας τοῦ Δεκεμβρίου 1933 ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν Σ. Λοβέρδος ὑπεσχέθη νὰ ἐγκρίνη δαπάνην 800.000 δρ. πρὸς σύστασιν τῶν γραφείων τούτων. Ἐπειτα ἡ πίστωσις ἠῤῥήθη εἰς 1.500.000 δρ., ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα τὰ γραφεῖα δὲν ἐλειτούργησαν.

Γραφεῖα ἀνταλλαγῶν καὶ συμψηφισμοῦ.—Εἰς ἄλλας χώρας ἀπαντῶνται συνδυασμένα, εἰς ἄλλας δὲ ὡς χωριστὰ ὑπηρεσίαι. Εἶναι ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ ἀνάγονται εἰς τὴν σφαῖραν τῶν λεγομένων ἀναγκαστικῶν μέτρων, πού συνι-

στοῦν τὴν ἀναγκαστικὴν οἰκονομίαν (ἴδ. λ.). Τὰ γραφεῖα ἀνταλλαγῶν φροντίζουν νὰ κανονίζουν τὰς ἐξ ἑκάστης χώρας εἰσαγωγὰς, ὥστε νὰ μὴ ὑπερβαίνουν εἰς ἀξίαν τὰς εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀντιστοίχους ἐξαγωγὰς. Τὰ δὲ γραφεῖα συμψηφισμοῦ (Clearing), δι' ἀλληπαλλήλων πιστώσεων εἰς τὰς μερίδας τῶν δύο χωρῶν, φθάνουν εἰς ἓνα συμψηφισμὸν τῶν ἐκατέρωθεν ἀπαιτήσεων, χωρὶς νὰ γίνεταί μετακίνησις συναλλάγματος. Οἱ πιστούμενοι οὗτοι ἐμπορικοὶ οἴκοι μιᾶς χώρας λαμβάνουν τὸ ἀντίτιμον τῶν ἀπαιτήσεων τῶν εἰς τὸ νόμισμα τοῦ τόπου, καὶ εἰς συνάλλαγμα εἰς τὴν ἀναλογίαν, ἣτις διὰ τῶν σχετικῶν ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων καθορίζεται.

Ὁ μηχανισμὸς τῆς λειτουργίας τῶν γραφείων τούτων κανονίζεται διὰ νόμων καὶ εἶναι διαφορετικὸς εἰς τὰς διαφόρους χώρας, πολὺ δὲ περισσότερον πολὺπλοκος εἰς τὰ κράτη ἐκεῖνα πού ἔχουν συνδυάσει πρὸς αὐτὰ καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου των χρέους, ἢ καὶ ἐμπορικῶν χρεῶν. Τὰ κατὰ τὰ γραφεῖα αὐτὰ διαρρυθμίζονται ἐξακολουθητικῶς, ἀναλόγως τῆς ἐκ τῆς λειτουργίας των ἀποκομιζομένης πείρας, οὐδμοῦ δὲ ἔχει σταθεροποιηθῆ ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας των. Ἡ ἀφειρηρία των εἶναι πάντοτε ὁ ἔλεγχος τῶν εἰσαγωγῶν διὰ τὰ πρῶτα καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς κινήσεως τοῦ συναλλάγματος διὰ τὰ δεύτερα.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ ὑπηρεσίαι αὐταὶ δὲν ἔχουν ἐξελιχθῆ ἀκόμη εἰς διακεκριμένας ὑπηρεσίας. Τὸν μὲν ἔλεγχον τῶν εἰσαγωγῶν ρυθμίζει τὸ ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὰ Ἐμπορικά καὶ Βιομηχανικά Ἐπιμελητήρια. Τὸν δὲ ἔλεγχον τοῦ συναλλάγματος καὶ τῶν μεταφορῶν ἀσχεῖ ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν παρ' αὐτῆ γραφείων συμψηφισμοῦ. Ὑπὸ δημιουργίαν εἶναι εἰς ὀργανισμὸς ἀνταλλαγῶν, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ συνενώσῃ τὰς δύο ταύτας ὑπηρεσίας. (Πρότασις Παπαναστασίου, σχέδιον Κορυζῆ).

Γραφεία Διεθνῆ.— Διὰ διαφόρων διεθνῶν συμβάσεων ιδρύθησαν ποικίλαι ὀργανώσεις με σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τοῦ φιλικοῦ πνεύματος εἰς τὰς σχέσεις καὶ συναλλαγὰς τῶν κρατῶν. Τοιαῦται εἶναι : Τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Τηλεγράφου, τὸ Διεθνὲς Ταχυδρομικὸν Γραφεῖον, τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον πρὸς προστασίαν τῆς Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας, τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον τῆς Ἐνώσεως πρὸς προστασίαν τῶν Φιλολογικῶν καὶ Καλλιτεχνικῶν ἔργων, τὸ Κεντρικὸν Γραφεῖον τῶν Διεθνῶν Μεταφορῶν, τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Δημοσιεύσεων Τελωνειακῶν Δασμολογιῶν, τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Μέτρων καὶ Σταθμῶν, τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Προστασίας τῶν Δικαιωμάτων Εὐρεσιτεχνίας κλπ.

Γραφεία προστασίας καπνοῦ— Ὁργανοὶ ἐδρεύοντες ἐν Θεσβίῳ, Καβάλλῃ καὶ Βόλῳ, δημιουργηθέντες τὸ 1926 διὰ νόμου καὶ ἔχοντες ὡς μέριμναν τὴν μελέτην, λήψιν ἢ ὑπόδειξιν παντὸς μέτρου διὰ τὴν προστασίαν τῆς παραγωγῆς, βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου τοῦ καπνοῦ ἐκάστης περιφερείας. Διὰ τὴν συνοχὴν τῶν ἐνεργειῶν τῶν τὰ γραφεῖα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἓνα Σύνδεσμον, ἀποβλέποντα εἰς τὴν λήψιν καὶ μελέτην γενικωτέρων μέτρων ἀφορῶντων τὸ προϊόν τοῦτο. Μίμι ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἐνεργειῶν τῶν γραφείων τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἰδρυσις εἰδικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἰδρύματος ἐν Δράμῃ, τοῦ Καπνολογικοῦ Ἰνστιτούτου, οὗτινος σκοπὸς εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ μελέτη τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορῶντων τὴν καλλιέργειαν καὶ βιομηχανίαν τοῦ καπνοῦ (βελτίωσιν τῆς ποιότητος τοῦ προϊόντος, καταπολέμησιν ὀσθeneiῶν, καλλιτέρευσιν τῶν συνθηκῶν ἐπεξεργασίας καὶ ζυμώσεώς του κλπ.). Ἡ ἐν γένει λειτουργία τῶν γραφείων τούτων ἐσημείωσεν οἰκτρὰν ἀποτυχίαν, ἐκόστισε δὲ εἰς τὸ κράτος καὶ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν πολλὰ ἑκατομμύρια.

— **Ἰδιαιτέρον γραφεῖον.** Ὀνομάζε-

ται οὕτω εἰδικὴ ὑπηρεσία, δημοσία ἢ ἰδιωτικὴ, ὀργανωμένη μετὸν σκοπὸν νὰ βοηθῆ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων προσώπου σημαίνοντος καὶ πολυασχόλου (βιομηχανοῦ, πολιτικοῦ κλπ.). Ἀποστολὴ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐργαζομένων ἰδιαιτέρων γραμματέων, εἶναι ἡ διεκπεραίωσις τῆς ἀλληλογραφίας, ἡ παρακολούθησις τοῦ τύπου, ὁ κανονισμὸς τῶν συγνευξέων κλπ. Τοιαῦτα γραφεῖα ἀπαντῶνται συνήθως εἰς τοὺς ὑπουργοὺς, πρωθυπουργοὺς κλπ.

— **Πολιτικὸν γραφεῖον.** Εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι ὀργανωμέναι εἰς τὰ ὑπουργεῖα τῶν ἐξωτερικῶν πρὸς μελέτην πολιτικῶν ζητημάτων.

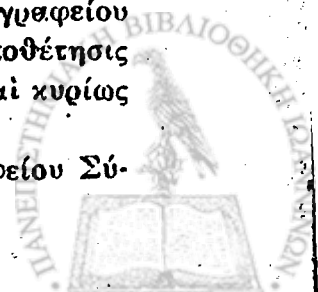
Πολιτικὰ γραφεῖα διατηροῦν ἐπίσης καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα, μετὰ ποικίλους δι' ἕκαστον ἀρμοδιότητα. Εἰς τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα τὸ πολιτικὸν γραφεῖον, πενταμελὲς συνήθως, ἐκλέγεται παρὰ τῆς ὀλομελείας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν αὐτῶν.

— **Πολιτικὸν γραφεῖον πρωθυπουργοῦ.** Κρατικὴ ὑπηρεσία, τῆς ὁποίας προορισμὸς εἶναι ἡ διεκπεραίωσις τῶν υποθέσεων, αἱ ὁποῖαι ὑπάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ ἡ ὑποβοήθησις αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του.

— **Γραφεῖον Τύπου.** Ὑπηρεσία, συνήθως δημοσία, παρακολουθοῦσα τὰ τοῦ τύπου καὶ πληροφοροῦσα περὶ τῶν γραφομένων τοὺς προϊσταμένους της. Τοιαύτη ὑπηρεσία λειτουργεῖ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γραφεῖον Τύπου», εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

Γραφεῖον προστασίας Ἑλλ. σύκων.— Λειτουργεῖ ἀπὸ διετίας περίπου ἐν Ἀθήναις μετὰ ἀντιπροσωπείας εἰς Καλάμας καὶ λοιπὰ συκοπαραγωγικὰ κέντρα τῆς Μεσσηνίας. Σκοπὸς τοῦ γραφείου τούτου εἶναι ἡ καλλιτέρα τοποθέτησις τῶν σύκων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ κυρίως ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ γραφείου Σϋ-

κων ὁ παραγωγικὸς κόσμος ἀπῆλause καλλιτέρων τιμῶν τοῦ προϊόντος αὐτοῦ.

Γρηγοριάδης (Νεόκοσμος).—Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1879. Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 1897 ὡς ἐθελοντής, 1912—1913 καὶ 1917—1923. Διετέλεσε διοικητὴς τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ τάγματος πεζικοῦ ὅπερ ἐστάλη εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον τὸ 1916 ἵνα πολεμήσῃ μετὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀντάντ κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ἐλαβε μέρος εἰς τὴν δίκην τῶν 6 ὡς Ἐπαναστατικὸς Ἐπίτροπος. Συνέγραψε πολλὰ στρατιωτικὰ βιβλία ἐν οἷς καὶ τὸ «Στὰ ὄπλα ἢ Ἑλλάς». Ἀποστρατευθεὶς τῇ αἰτίσει του μετὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1926, ἐξέθεσεν ὑποψηφιότητα ἐκλεγείας βουλευτῆς Ἐδέσσης καὶ κατόπιν γερουσιαστῆς τῆς αὐτῆς περιφερείας μέχρι σήμερον. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1933 τυγχάνει πρόεδρος τοῦ «Πανελληνίου Συνδέσμου Δημοκρατικῆς Ἀρμύνης».

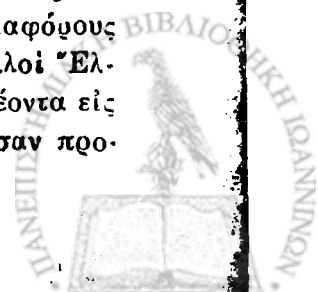
Γρηγοριάδης (Γεώργιος).—Πολιτευτῆς Μεσσηνίας. Ἐγεννήθη εἰς Κυπαρισσίαν τὸ 1883. Ἐσοῦδασε νομικὰ καὶ ἐδίκηγόρησεν ἐν Κυπαρισσίᾳ. Ἐξελέγη γερουσιαστῆς εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Σεπτεμβρίου 1932.

Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς (ὁ Θεολόγος).—Διάσημος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς καὶ Πατριάρχης (325—390 μ. Χ.). Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναζιαζούνια τῆς Καπαδοκίας καὶ θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν μεγαλύτερων πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Διεκρίνετο διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀσκητισμὸν κλίσιν του. Διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (380—381) καὶ τὸ 381 προήδρευσε τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς συγκληθείσης ἐν Κωνπόλει. Διεκρίθη κυρίως ὡς κατηχητής, ρήτωρ, συγγραφεὺς καὶ ποιητής. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰρέσεως τοῦ Ἀρείου (βλ. λ.) καὶ τὴν τάσιν τῆς ἐπικρατήσεώς του εἰς

τὴν Ἀνατολίην, ὁ Γρηγόριος ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας τῶν δογμάτων, τὰ ὅποια καθώρισεν ἡ Σύνοδος τῆς Νικαίας. Αἱ πέντε ὁμιλίαι του «περὶ θεολογίας», τὰς ὁποίας ἔκαμεν ἐν Κωνπόλει τὸ 380, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς διδασκαλίας τῆς Νικαίας, ἀποτελοῦν τὰ σημαντικώτερα ἔργα του καὶ χάρις εἰς αὐτὰς ἐπωνομάσθη «θεολόγος». Σχετικῶς μετὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς εἰσήγηγεν εἰς τὴν Κωνπόλιν, τὴν ρωμαϊκὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων, τῆς 25ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 379. Εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τοῦ 381 καθιέρωσεν ὀριστικῶς τὴν διδασκαλίαν τῆς Νικαίας.

Ἡ ἀσκητικὴ του διάθεσις προσέκρουεν εἰς τὴν θορυβώδη δρᾶσιν, καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι μακρῶς διαρκείας ἡ ἐπίσημος σταδιοδρομία του. Πράγματι, παραιτηθεὶς τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος, ἀπεσύρθη εἰς τὸ κτήμᾳ του, ὅπου διήλθε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ὡς ἀσκητής, μακρὰν τῆς τύρβης. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτῆν περίοδον ἀνάγεται καὶ ἡ συγγραφή τῶν ποιημάτων του, μετὰ θέματα θεολογικὰ καὶ αὐτοβιογραφίας.

Γρηγόριος Ε', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1749—1821).—Ὁ γνωστός Πατριάρχης, ὁ ἀπαγχονισθεὶς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Ἐγεννήθη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Δημητσάνῃ Ἐτελειοποίησε τὰς σπουδὰς του ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ θεῷ του Ἀθανασίῳ Μουτσοπούλῳ, ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς Πάτμον καὶ κατόπιν εἰς τινα μονὴν τῶν Σπορῶν νήσων, ὅπου ἐκάθη μοναχός. Τὸ 1785 ἐξελέγη μητροπολίτης Σμύρνης. Τὸ 1793—1797 διετέλεσε περιοδικῶς συνοδικὸς καὶ τὴν 19ην Ἀπριλίου 1797 ἐξελέγη Πατριάρχης Κωνπόλεως. Ἐπέδειξε ἀξιόλογον ἱκανότητα εἰς τὰ πολιτικά παρασκήνια πρὸς διαφόρους συνδυασμούς. Ἐπειδὴ ὁμως πολλοὶ Ἕλληνες ἠκυλούθησαν τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκυκλοφόρησαν προ-

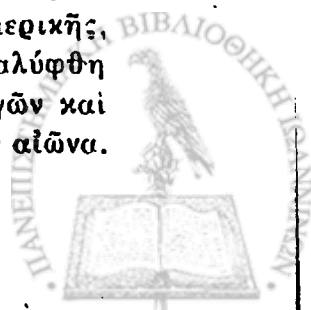
κηρύξεις του στραγγαλισθέντος, τὸ 1798, Ρήγα του Φερραίου, ἡ Ὑ. Πύλη δυσηρεστήθη διὰ τὴν ἀνικανότητα τοῦ Γρηγορίου νὰ φανῆ συνεπὴς καὶ τηρήσῃ τοὺς χριστιανούς εἰς ὑποταγὴν, καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1798 καθηρέθη, ἐξορισθεὶς εἰς τὸν Ἄθωνα.

Μετὰ τὴν γαλλικὴν νίκην εἰς τὸ Ἄουστερλιτζ, ὁ Σουλτᾶνος Σελὴμ ἐστράφη καὶ πάλιν πρὸς τὸν Γρηγόριον, ὅστις ἐπανεκλήθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ δευτέρα πατριαρχία του διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἔτη (1806-1808). Πολλὰ φῆμαι καὶ μυθεύματα ἐκυκλοφόρησαν διὰ τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ Γρηγορίου καὶ κατὰ τὴν δευτέραν του πατριαρχίαν, ὅτι ἦτο δῆθεν ἀγέρωχος καὶ ἀπειλητικὸς κατὰ τῶν Τούρκων, ὅτι τοὺς ἐπεδείκνυε τὸ κλειδίον τοῦ κελλίου τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων «ἐπιθυμῶν διὰ τούτου νὰ ὑποδηλώσῃ ὅτι ἦτο ἔτοιμος καὶ διὰ δευτέραν ἐξορίαν εἰς τυχὸν ἐπέδιωκον νὰ τὸν πιέσωσιν» — ὅλα αὐτὰ ὅμως, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι θρύλοι, ἀναφερόμενοι εἰς φανταστικούς ἥρωας, ἦσαν ἀπλῶς πλάσματα τῆς φαντασίας τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἡρωϊκοῦ ὑποδούλου λαοῦ, ὁ ὁποῖος διωκόμενος καὶ ἀγωνιζόμενος ἄνισον ἀγῶνα, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ πλάσῃ ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ του, ὡς μόνα ἠθικὰ στηρίγματα, φανταστικούς ἥρωας, ἐλλείψει πραγματικῶν. Αἱ ὡς ἄνω δῆθεν τολμηραὶ ἀπειλαὶ τοῦ Γρηγορίου Ε΄ ἀντιφάσκουν πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Σουλτᾶνος, ἀπόλυτος κύριος τῆς καταστάσεως, ἐξώριζε καὶ ἀνεκάλει τὸν Γρηγόριον Ε΄ κατὰ βούλησιν. Ὡς πρὸς τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐφοβεῖτο ὁ Γρηγόριος Ε΄ νὰ τὸν πιέσωσι, αὐτὸ εἶναι ἴσως κατὰ τοῦτο ἀληθές, ὅτι δὲν ἐξώθει ποτὲ τὰ πράγματα ὥστε νὰ γίνῃ ἀνάγκη πιέσεως. Τοῖναντίον μάλιστα, εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον ἱστορικῶς, ὅτι εἰς μίαν κρισιμοτάτην ἱστορικὴν στιγμήν διὰ τὸ ἔθνος, ὅταν τὸ 1807 οἱ Ἄγγλοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐν συμμαχίᾳ μὲ τὴν Ρωσσίαν ἠπεύλου

τὴν ὀριστικὴν διάλυσιν τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ Γρηγόριος ὁ Ε΄, ὄχι μόνον δὲν ἐπέσπευσε τὴν διάλυσιν, ἀλλὰ πιστός, πιστότατος, πρὸς τὸν θρόνον τῶν Σουλτᾶνων παρέσυρεν ὀλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ὀλόκληρον τὸν ὀρθόδοξον λαὸν ὑπὲρ τῆς Τουρκίας εἰς ἐνεργὸν διοργάνωσιν τῆς τουρκικῆς ἀμύνης ἐν Κων(σ)πόλει καὶ Δαρδανελλίοις, ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας.

Τὸ 1808, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Σελήμ καὶ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Μαχμούτ, ὁ Γρηγόριος Ε΄ ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν, καὶ μετὰ μικρὰν διαμονὴν εἰς τὰς Πριγκηποννήσους ἀπεσύρθη καὶ πάλιν εἰς τὸν Ἄθωνα. Τὸ 1819, τῆ-συγκατοθέσει τοῦ Σουλτᾶνου, ἀνῆλθε διὰ τρίτην φορὰν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον, εἰς ὃν παρέμεινε μέχρι τῆς 10ης Ἀπριλίου 1821, ὅτε καὶ ἀπηγχονίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτᾶνου. Ὑπάρχουν ἀντιφατικαὶ μέχρι σήμερον ἐκδοχαὶ διὰ τὴν πατριωτικὴν του δρασίαν κατὰ τὴν τελευταίαν του πατριαρχίαν ὡς καὶ διὰ τὰ αἷτια τοῦ ἀπαγχονισμοῦ του, κατὰ πόσον δηλαδὴ αὐτὰ ὀφείλοντο εἰς τὴν πατριωτικὴν του δρασίαν ἢ ἀπλῶς εἰς τὴν θέλησιν τῆς Ὑψ. Πύλης νὰ παραδειγματίσῃ ἀπλῶς καὶ τρομοκρατήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διὰ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ ἄνεξαρτήτως τῆς συμμετοχῆς του ἢ μὴ εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Ἀναμφισβήτητα ἱστορικῶς παραμένουν τρία οὐσιαστικὰ σημεῖα: ὁ ἀπαγχονισμὸς, ἡ προσηγηθεῖσα ἄρνησις τοῦ Γρηγορίου Ε΄. (1818) νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν, καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Ε΄ ἀφορισμὸς τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Σούτσου ἐν μέσῃ Συνόδῳ, διὰ τὰς ἐπαναστατικὰς των πράξεις.

Γροιλανδία.—Ἡ μεγαλυτέρα νῆσος τοῦ κόσμου κειμένη ΒΑ τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὴν πολικὴν ζώνην. Ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα ὑπὸ Νορβηγῶν καὶ διὰ δευτέραν φορὰν τὸν 16ον αἰῶνα.

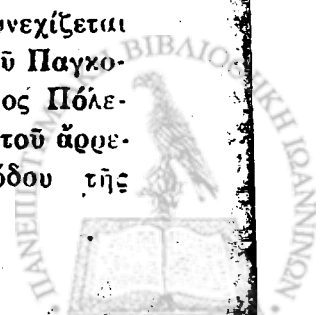
Ἐκ τῶν 14 χιλ. κατοίκων τῆς μόνον 248 εἶναι Εὐρωπαῖοι (οἱ 148 Δανοὶ) ὑπάλληλοι, ἱεραπόστολοι καὶ ἔμποροι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἑσχιμῶοι, οἱ πλεῖστοι ἐκχριστιάνισθέντες. Εἶναι κέντρον ἀλιείας καὶ ἐξαγωγῆς ἰχθυελαίου, δερμάτων, ἰχθυῶν καὶ τινῶν ὀρυκτῶν. Ἀνήκει εἰς τὴν Δανίαν, ἣτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρεχώρησε σχεδὸν πλήρη αὐτονομίαν εἰς τὴν νῆσον.

Γρυπάρης (Ἰωάννης). — Σύγχρονος Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς εἰς Σίφνον τὸ 1871. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν τοῦ Γένους Σχολὴν καὶ κατόπιν φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐδίδαξεν ἐπιτετραετίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 εἰσηλθεν εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κλάδον ἐν Ἑλλάδι. Τὸ 1911 μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν νεωτέρων λογοτεχνιῶν καὶ τῆς τέχνης ἐν γένει. Ἐπανελθὼν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο γυμνασιάρχης καὶ κατόπιν ἐπιθεωρητῆς τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως. Τὸ 1923 διορίσθη διευθυντῆς τοῦ τμήματος Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Κατὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου (1930) ἐγένετο διευθυντῆς του. Ἐκ τῶν ἀκραιφνεστέρων καὶ ριζοσπαστικωτέρων δημοτικιστῶν. Ἐξέδωκε μίαν μόνην ποιητικὴν συλλογὴν «Σκαρβαῖοι καὶ τερακότες» (1918), ἣτις, γνωστὴ κατὰ τὸ πλεῖστον ἤδη ἐκ περιοδικῶν, τὸν ἐπέβαλε μετὰ τῶν καλυτέρων συγχρόνων ποιητῶν. Μετέφρασε τὴν «Πολιτείαν» καὶ τὸν «Εὐθύδημον» τοῦ Πλάτωνος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ ἐνδεδειγμένος μεταφραστῆς τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ ὁποῦ ἔχει μεταφράσει ὅλας τὰς τραγωδίας. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν ἡ «Ὁρσεία», οἱ «Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας», ὁ «Προμηθεὺς δεσμώτης» καὶ αἱ «Ἰκέτιδες». Αἱ δύο τελευταῖαι παρεστάθησαν εἰς Δελφοὺς κατὰ τὰς Δελφικὰς ἐορτάς.

Γυναικεία ψήφος. — Ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος ἀρχεται κυρίως ὁ ἀγὼν ὑπὲρ τῆς ἐξισώσεως τῆς γυναικὸς μετὰ τὸν ἄνδρα (βλ. *Γυνή καὶ Φεμινισμός*). Ἡ πρώτη σοβαρὰ φωνὴ ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας ἠκούσθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ἀπὸ τὸν διάσημον Ἀγγλον οἰκονομολόγον Τζὸν Στούαρτ Μιλ. Ἐκλεγείς τὸ 1865 βουλευτῆς, κατόπιν προπαγάνδας διεξαχθείσης ὑπὸ γυναικῶν ἐξεφώνησε τὸ 1867 λόγον ὑπὲρ τῆς ψήφου τῶν γυναικῶν. Καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκόμη, ὁ σχετικὸς νόμος, τὸν ὁποῖον κατέθεσεν ὁ Στούαρτ Μιλ ἔλαβε 80 ψήφους εἰς τὴν Κάτω Βουλὴν. Ἦτο ἀληθὴς θρίαμβος.

Τὸ ζήτημα πλέον εἶχε τεθῆ σαφῶς καὶ μετ' ὀλίγον ἡ ἐργατικὴ τάξις τῆς Ἀγγλίας κυρίως θέτει μετὰ τῶν διεκδικησέων τῆς καὶ τὴν ἀξίωσιν τῆς παραχωρήσεως ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας. Ὁ ἀγὼν περὶ ὁρισμένων γυναικείων διεκδικησέων, ὡς τὸ τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων, τοῦ δικαιώματος τῆς διαχειρίσεως τῶν ἰδίων χρημάτων κλπ. καθιστοῦν διαρκῶς καταφανεστέραν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποκτίσεως πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἡ πρώτη νίκη ἐσημειώθη ὅταν τὸ 1869 παρεχωρήθη δικαίωμα ψήφου εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς εἰς τὰς Ἀγγλίδας ποῦ πληρώνουν φόρον. Καὶ συγχρόνως, τὸ 1869, μία πολιτεία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τὸ Οὐαίόμιγκ, παραχωρεῖ πλήρως ἐκλογικὸν δικαίωμα εἰς τὰς γυναῖκας. Νέαν ὅμως δύναμιν εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν δίδει ἡ κατὰ τὸ 1893 παραχώρησις ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Νέῳ Ζηλανδίᾳ. Τὸ 1906 παραχωρεῖται τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἰς τὰς τοπικὰς ἐκλογὰς τῆς Φινλανδίας.

Ὁ ἀγὼν εἰς ὅλας τὰς χώρας, τῆς Βορείου κυρίως Εὐρώπης συνεχίζεται ἐντόνως μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου. Ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος λόγῳ τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἀρρενῶς πληθυσμοῦ καὶ τῆς εἰσόδου τῆς

γυναικός εις τὴν παραγωγὴν ἐνίσχυσε τὸν γυναικεῖον ἀγῶνα. Πρῶται αἱ οὐδέτεραι χῶραι τῆς Β. Εὐρώπης, ἡ Νορβηγία (1913), ἡ Δανία (1915), ἡ Ὁλλανδία (1917) παρέχουν ἐκλογικὰ δικαιώματα εἰς τὰς γυναῖκας. Τὸ αὐτὸ ἔτος συνέβη κολοσσιαῖον ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως γεγονός, ἡ Ρωσικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἐξίσωσεν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὴν γυναῖκα μὲ τὸν ἄνδρα.

Τὸ τέλος τοῦ πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον αἱ γυναῖκες εἶχον κατακτήσει σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ἀμέσως μετὰ τὴν Ρωσικὴν ἐπανάστασιν καὶ ὑπὸ τὴν ὄθησιν τῶν ἐπαναστατικῶν τάσεων τῶν μαζῶν δίδει τὴν νίκην εἰς τὰς γυναῖκας εἰς τὰς περισσότερας χῶρας. Ἡ μίση μετὰ τὴν ἄλλην παρέχουν εἰς αὐτὰς ἐκλογικὰ δικαιώματα πρωτοσιατούντων τῶν ἀριστερῶν κομμάτων. Πρῶτη, ἡ πατρίς τοῦ φεμινισμοῦ, ἡ Ἀγγλία τὸ 1918. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1919, ὅλαι αἱ τότε ἰδρυθεῖσαι νέαι δημοκρατίαι τῆς Εὐρώπης, Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Αὐστρία, Οὐγγαρία. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ Νότιος Ἀφρικὴ καὶ τὸ ἐπόμενον (1920) αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ τὸ Βέλγιον. Τὸ 1921 ἀκολουθοῦν ἡ Πολωνία, ἡ Σουηδία καὶ ὁ Καναδάς. Καὶ τὸ 1931, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας, ἡ Ἰσπανία.

Ἐν Ἑλλάδι μακρὸς διεξήχθη ἀγὼν ὑπὸ γυναικείων ὁργανώσεων καὶ φιλελευθέρων διανοουμένων ἀνδρῶν ὑπὲρ τῆς γυναικείας ψήφου, ὅστις τὸ 1930 κατέληξεν εἰς τὴν παραχώρησιν περιορισμένου δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν εἰς τὰς δημοτικὰς καὶ κοινοτικὰς ἐκλογάς.

Γυναικεῖον ζήτημα.—Βλ. *Φεμινισμός*.

Γυναικοκρατία.—Πολίτευμα εἰς τὸ ὁποῖον τὴν κυρίαρχον θέσιν ἔχουν αἱ γυναῖκες βλ. *μητριαρχία*.

Γυναικωνίτης.—Τὸ ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς γυναῖκας προωρισμένον μέρος.

Αἱ οἰκίαι τῆς ἀρχαιότητος εἶχον ἰδιαίτερα διαμερίσματα ἔνθα κατέφευγον αἱ γυναῖκες. Ὁ χριστιανισμός, ἐχθρικῶς πάντοτε διακείμενος πρὸς τὰς γυναῖκας, ἐπέβαλε τὴν ὑπαρξιν γυναικωνίτου καὶ εἰς τοὺς ναοὺς. Παρὰ Μωαμεθανοῖς, ὅπου ἀπαγορεύεται ὁ συγχροτισμός γυναικῶν μετὰ ξένων ἀνδρῶν, ὅλαι αἱ οἰκίαι ἔχουν γυναικωνίτας (χαρέμια), ὅπου ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος ξένου ἀνδρός. Ὁ γυναικωνίτης κατηργήθη ἐν Τουρκίᾳ ὑπὸ τοῦ Κεμάλ, εἰς δὲ τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων, ἐξακολουθεῖ μόνον νὰ ὑφίσταται εἰς παλαιὰς ἐκκλησιαστικὰς χωρίων. (Βλ. πλείονα εἰς λ. *Γυνή*).

Γυνή.—Εἰς τὰς πρώτας μορφὰς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἡ θέσις τῶν γυναικῶν ὑπῆρχε πλεονεκτικὴ καὶ ἡ γυνὴ ἀπετέλει τὴν βᾶσιν καὶ τὸν πυρῆνα τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως. Μέχρι τῆς ἐποχῆς μας διετηρήθησαν πρωτόγονοι λαοὶ ἐν Ν. Ζηλανδία καὶ Αὐστραλία ὅπου ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος ἡ ὑπεροχὴ τῶν γυναικῶν, ἀγνοουμένης καὶ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ πατρὸς (βλ. *Μητριαρχία* καὶ *Κοινωνία*). Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν ὁμως τοῦ καθεστώτος τῆς ἰδιοκτησίας (τῆς φυλῆς κατ' ἀρχάς) καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς μόνιμον τόπον μὲ ἰδιοκτῆτους ἀγρούς καὶ ποιμνία, ὅταν παρίστατο ἀνάγκη συνεχῶν ἐνόπλων ἀγῶνων διὰ τὴν ἄμυναν κατὰ τῶν ἄλλων φυλῶν καὶ διὰ τὴν συνεχῆ ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, ἀνεφάνη ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρός. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν καὶ ἡ συνοδεύουσα πάντοτε τοὺς πολέμους ἐκείνους τῆς βαρβάρου ἐποχῆς ἀπαγωγὴ δούλων. Κατὰ κανόνα ἀπήγοντο γυναῖκες τῆς ἡττηθείσης φυλῆς διὰ νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς ἐργασίας ἐνῶ οἱ ἄνδρες ἦ ἀπουσίαζον εἰς τὸν πόλεμον ἢ τὴν διαρπαγὴν. Οὕτω ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἀνδρικῆς κυριαρχίας ἐπέβαλε ἀμέσως τὸ καθεστῶς τῆς δουλείας τῶν γυναικῶν. Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς δὲν ἐβελτιώθη μετὰ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν

κλασικὴν ἐποχὴν, ἢ γυναῖκα ἐξακολούθει παραμένουσα δούλη τῆς οἰκιακῆς ἐργασίας, ἐνῶ οἱ ἄνδρες ἐνίσχουν τὴν κυριαρχικὴν θέσιν των. Ἡ συμμετοχὴ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ὡς καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ἀπεκλείετο.

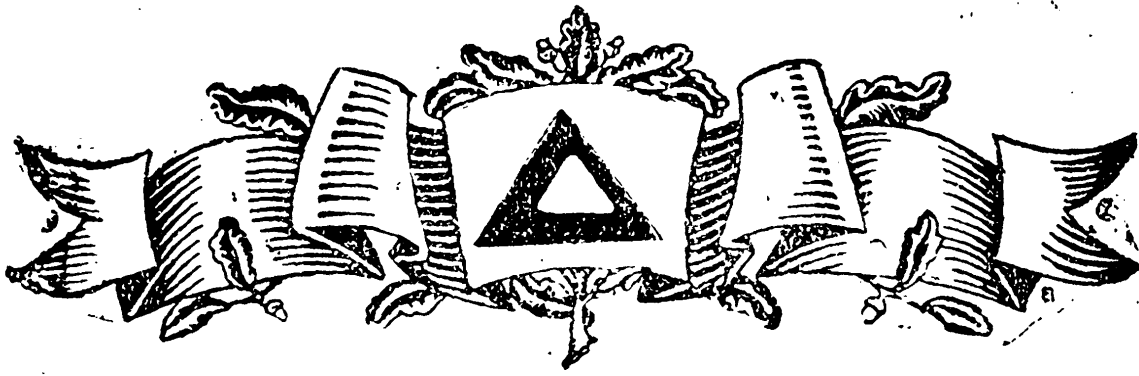
Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας, παρατηρεῖται ποιά τις τάσις ἀπελευθερώσεως τῆς γυναικός, πλεῖστοι δὲ νεώτεροι διατάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐκδηλοῦν τὴν τάσιν πρὸς ἐξίσωσιν τῆς γυναικός. Ἡ ἐπικράτησις ὅμως τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐχθρικώτατα διακειμένου πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ κυρίως ἢ μετ' ὀλίγον συμβᾶσα ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων ἀσιατικῶν καὶ γερμανικῶν φυλῶν ἀνέκοψε τὴν πρόοδον αὐτήν. Ἡ φεουδαρχικὴ κοινωνία ὑποδουλῶνει πάλιν τὴν γυναῖκα καὶ ἢ σύμμαχος τῆς φεουδαρχίας ἐκκλησία ἀμφιβάλλει ἀκόμη καὶ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως τῆς γυναικός.

Μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἡ θέσις τῆς γυναικός βελτιοῦται σημαντικῶς καὶ ταχέως. Αἱ μεταβληθεῖσαι οἰκονομικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνθήκαι ἐπιφέρουν κατὰ φυσικὸν λόγον τὴν βαθμιαίαν χειραφέτησιν τῆς γυναικός. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἀστισμοῦ ἐπιτείνει τὴν τάσιν αὐτήν καὶ ἡ ἐμφάνισις τῆς νεωτέρας οἰκονομίας καὶ τῆς βιομηχανίας τὴν συμπληρώνει. Ὁ ἀστικὸς καπιταλισμὸς ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἀτομικοῦ κέρδους συνελεῖ ἀκουσίως εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς γυναικός. Αἱ γυναῖκες ἐμφανίζονται ὡς «ἐφεδρικός στρατός ἐργασίας» ἀμοιβόμενος ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας. Ὁ καπιταλισμὸς σὺν τὴν γυναῖκα ἔξω ἀπὸ τὸν στενὸν χῶρον τοῦ οἴκου καὶ εἰσάγων αὐτήν εἰς τὸ ἐργο-

στάσιον καὶ τὴν κίνησιν τῆς παραγωγῆς ἐν γένει τὴν ᾤθησε μοιραίως πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς.

Παράγων τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς, ἡ γυναῖκα εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν μετὰ τὸν ἄνδρα, ἤρχισε διεδικουῖσα ἐξίσωσιν δικαιωμάτων. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος συχναὶ σήμεριονταὶ αἱ κατακτήσεις τῆς γυναικός. Εἰς πολλὰς χώρας, καὶ δὴ τὰς μᾶλλον προηγμένους ἀστικῶς, αἱ γυναῖκες βελτιώνουν τὴν κοινωνικὴν, νομικὴν, μορφωτικὴν καὶ πολιτικὴν θέσιν των. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1882 ἡ γυναῖκα ἀποκτᾷ πλήρη ἐλευθερίαν διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς, ἐν Γερμανίᾳ διὰ τοῦ ἀστικοῦ κώδικος τοῦ 1900 ἐξισοῦται σχεδὸν πλήρως μετὰ τὸν ἄνδρα. Ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος ὑτήρξε σταθμὸς διὰ τὴν πρόοδον τῆς γυναικός. Ἡ στράτευσις τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἐκ τούτου προκληθεῖσα ἔλλειψις ἐργατικῶν χειρῶν αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν κοινωνικῶς παραγωγικῶν γυναικῶν. Ἡ γυναῖκα εἰσέρχεται εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τὴν ἐπιστήμην, τὴν βιομηχανίαν, τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, τὴν πολιτικὴν κλπ. Τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ διάφορα κράτη συγχρονίζουσι τὸ δίκαιόν των καὶ παραχωροῦν πολιτικὰ δικαιώματα εἰς τὰς γυναῖκας. Ὁ τελευταῖος ἐκδηλωθεὶς φασισμὸς, ἔκφρασις τῆς συντηρητικῆς καὶ ἀντιδραστικῆς πλέον ἀστικῆς τάξεως, ἐπιζητεῖ ν' ἀφαιρέσῃ τὰς κατακτήσεις τῆς γυναικός καὶ νὰ τὴν ὑποδουλώσῃ καὶ πάλιν. Περὶ τοῦ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἀγῶνος τῶν γυναικῶν διὰ τὴν ἐξίσωσιν των ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως καὶ τὴν κατάκτησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων βλ. λ. *Φεμινισμός*.

[Τὰ ξένα ὀνόματα καὶ οἱ ὄροι, οἱ ἀρχόμενοι ἀπὸ D = ντέ, πρέπει νὰ ζητηθοῦν εἰς τὸ Ν. Ἐνταῦθα καταχωροῦνται μόνον ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐξελληνισθῆ καὶ προφέρονται ὡς ἂν ἤρχιζαν μὲ ἑλληνικὸν δ. Π. γ. Danton = Δαντών, Dante = Δάντης κ.λ.π. Τὰ ἀπὸ Dj καὶ Dz ξενικὰ πρέπει νὰ ζητηθοῦν, συμφώνως μὲ τὴν προφορὰν των, εἰς τὸ Τζ. Τὰ ἀπὸ Th ἀγγλικά κύρια ὀνόματα ζητητέα εἰς τὸ Θ].

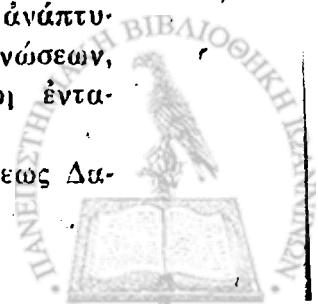
Δαγκλῆς (Παναγιώτης). — Ἕλληνας στρατηγὸς γεννηθεὶς εἰς τὸ Ἀργίριον τὸν Νοέμβριον τοῦ 1853. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Κατετάχθη (1877) εἰς τὸ πυροβολικὸν καὶ ἀργότερον συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Βελγίῳ. Εἶναι ὁ ἐφευρέτης τοῦ λυομένου ὀρειβάτικου πυροβόλου, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομά του (Σνάϊδερ—Δαγκλῆ). Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους (1912-1913) ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, κατόπιν δὲ ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀποστρατευθεὶς τὸν Μάϊον τοῦ 1915 ἐξελέγη βουλευτὴς Ἡπείρου καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου. Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1916 ἀπετέλεσε, μετὰ τοῦ Ε. Βενιζέλου καὶ Π. Κουντουριώτη, τὴν «Τριανδριάν» τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης (βλ. λ. Βενιζέλος). Μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον (1917) διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920 ἐξελέγη καὶ πάλιν βουλευτὴς καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Ἀπέθανε τὴν 9 Μαρτίου 1924.

Δαδασοχοῦϊ (Σύνδεσμος τῆς μεγάλης σπάθης). — Μία ἀπὸ τὰς συγχρόνους μυστικὰς ὀργανώσεις τῶν Κινέζων χωρικῶν. Συνεστήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἦρχισε νὰ γίνεται γνωστὴ τὸ

1897, διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ φόνου δύο γερμανῶν ἱεραποστόλων εἰς τὸ Σαντούν, συνεπείᾳ τοῦ ὁποῖου ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ Τσιαοτζόου (εἰς τὸ Τσιντάο) ὑπὸ τῆς Γερμανίας. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐγένετο περισσότερον γνωστὴ κατὰ τὸ κίνημα τῶν Μπόξερ (περὶ τὸ 1900).

Πρόδρομοι τῆς Δαδασοχοῦϊ, ἦσαν αἱ μυστικαὶ ὀργανώσεις αἱ ὁποῖαι ἔδρασαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κίνας, ὑπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, πολλάκις συγκλονίσασαι τὰ θεμέλια τῆς Κινεζικῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὴν ἀνατροπὴν τῶν δυναστειῶν. Ἡ κίνησις πολλάκις εἶχεν ὡς σύνθημα, τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, ἐναντίον τῶν ξένων δυναστειῶν, ἐναντίον τῶν Εὐρωπαϊῶν κλπ. Πραγματικῶς ὅμως δὲν ἦτο παρὰ κίνησις τῶν μεγάλων ἀγροτικῶν μαζῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεγείροντο ἐναντίον τῶν γαιοκτημόνων καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1911, ὅταν ἤρχισαν εἰς τὴν Κίναν οἱ ἐμφύλιοι ἀγῶνες ὑπὸ τοὺς διαφόρους στρατηγούς, τῶν ὁποίων τὰ στρατεύματα συνετηροῦντο εἰς βάρος τοῦ Κινεζικοῦ λαοῦ καὶ ἰδίως εἰς βάρος τῶν Κινέζων χωρικῶν, ἤρχισεν ἐκ παραλλήλου ἡ γοργὴ ἀνάπτυξις τῶν μυστικῶν ἀγροτικῶν ὀργανώσεων, τῶν ὁποίων ἡ δρᾶσις ἐξεδηλώθη ἐντατικότερον τὸ 1920.

Ἡ δρᾶσις αὕτη τῆς ὀργανώσεως Δα-

δαοχοῦϊ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐξουσίας, εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀγανακτήσεως τῶν καταπιεζομένων ἀγροτικῶν μαζῶν. Ἐν τούτοις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ ἐν λόγῳ δρᾶσις ἐξέκλινε τῆς προκαθορισμένης γραμμῆς, καθόσον οἱ ποδηγετοῦντες αὐτήν, μοναχοί, Τζέντρι καὶ ἄλλα ἐξωαγροτικὰ στοιχεῖα, κατώρθωνον νὰ νοθεύσουν τὴν ἐπαναστατικὴν προσπάθειαν καὶ καταλήξουν εἰς σκοποὺς ἀντιθέτους ἐνίοτε τῶν ἀρχικῶς ἐπιδιωκομένων. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς δὲν εἶναι πάντοτε εὐδιάκριτος ὁ ταξικὸς χαρακτὴρ τῶν ἀγῶνων τῆς οὔτε κηρύσσουν ἀπεριφράστως τὴν ἀγροτικὴν ἐπανάστασιν μολονότι εἰς αὐτὸ ἀποβλέπουν αἱ ἀγροτικαὶ μάζαι, αἱ ὁποῖαι δίδουν τὴν πλειοψηφίαν τῶν μελῶν εἰς τὰς μυστικὰς αὐτὰς ἐταιρείας.

Ἡ κοινωνικὴ σύνθεσις τῆς Δαδαοχοῦϊ ποικίλλει ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ μέλη τῆς Δαδαοχοῦϊ σταχυολογοῦνται μεταξὺ τῆς νεολαίας τῶν πτωχῶν καὶ ἀκτημόνων χωρικῶν, ὑπάρχουν ὅμως καὶ διακλαδώσεις ὅπου εἶναι ἀπαραίτητος ὠρισμένος βαθμὸς περιουσίας μετὰ τὴν ὑποχρεωτικὴν καταβολὴν σημαντικῶν συνδρομῶν. Μέχρι τοῦ 1925 εἰς τὴν Δαδαοχοῦϊ ἀνῆκε μέγας ἀριθμὸς φοιτητῶν.

Ὅπως συμβαίνει μετὰ ὅλας τὰς μυστικὰς ὁργανώσεις τῆς Κίνας, ἡ Δαδαοχοῦϊ φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ μυστικισμοῦ. Αἱ συνελεύσεις τῶν μελῶν ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, μετὰ αὐστηρῶς μυστικὰς συνωμοτικὰς διατάξεις. Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τῶν μελῶν εἶναι κράμα κομφουκισμοῦ, βουδδισμοῦ καὶ δαοσισμοῦ, ἐπὶ πλεόν δὲ συμπεριλαμβάνονται εἰς αὐτὰς καὶ αἱ παραδόσεις περὶ τῶν μεγάλων ἡρώων τῆς ἀρχαιότητος, οἱ ὁποῖοι οὕτως εἶπεν ἀποτελοῦν τὰ σύμβολα καὶ τοὺς προστάτας τῆς Δαδαοχοῦϊ.

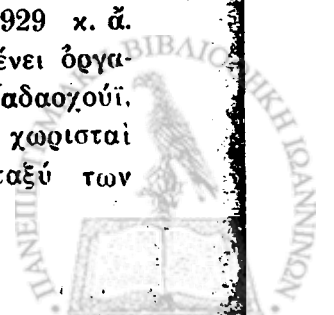
Οἱ κορυφαῖοι τῆς Δαδαοχοῦϊ θεω-

ροῦνται οὐρανίας καταγωγῆς. Ὁ κανονισμὸς τῆς Δαδαοχοῦϊ εἶναι ἀπλὸς καὶ ἔχει χαρακτῆρα ἠθικῶν κυρίως διατάξεων, — οἱ κανονισμοὶ ὅμως οἱ συνταχθέντες εἰς τὰς παραμονὰς τῶν ἐπαναστάσεων, συχνὰ ἐμφανίζουν εἶδος πολιτικοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις δὲν ἀντανακλᾷ, οὐδόλως ἐπαρκῶς τὰ συμφέροντα τῆς βασικῆς μάζης τῶν μελῶν. Αἱ ἐσωτερικαὶ διατάξεις ἐπιβάλλουν αὐστηρὰν πειθαρχίαν: ἡ παράβασις τῶν ἄρθρων τοῦ καταστατικοῦ, ἡ ἀκριτομυθία διὰ τὰ μυστικὰ τῆς ὁργάνωσης τιμωροῦνται διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τῆς τῆς ἰδιοκτησίας, ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Ἡ μυστικὴ ὁργάνωσις Δαδαοχοῦϊ ἤδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ὑφίστατο εἰς τὰς ἐπαρχίας Σαντούν, Χενάν, Τζιλί, Ἄνχοῦϊ, Τζιανσού καὶ Τζετζιάν. Σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ δρᾷ εἰς ὅλας τὰς προαναφερθεῖσας ἐπαρχίας, ἔχει γίνει ὅμως πολὺ ἰσχυρότερον παρὰ ἄλλοτε.

Ἀπὸ τοῦ 1927—1928 ἡ ὁργάνωσις Δαδαοχοῦϊ ἔχει ἐξαπλωθῆ μετὰ ἔντονον δρᾶσιν εἰς τὴν Μαντζουρίαν, κυρίως εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μοῦκδεν, ὅπου ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1928 διωργάνωσε σειρὰν ἐπαναστάσεων μετὰ σύνθημα τὴν καταπολέμησιν τῆς βαρύτης φορολογίας. Εἰς τὴν Μαντζουρίαν ἐξηπλώθη ἡ Δαδαοχοῦϊ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Σαντούν, τῆς Τζιλί καὶ τοῦ Χενάν, ἄλλως τε ἀπετέλεσαν καὶ τὸ βασικὸν στοιχεῖον τοῦ ἐποικισμοῦ τῆς Μαντζουρίας.

Ἡ Δαδαοχοῦϊ εἶναι ἐπίσης ἰσχυρὰ εἰς τὰς περιφερείας τοῦ Λιγιάν καὶ τοῦ Τζιανσού, πλησίον τοῦ Νανκίν ὅπου συχνὰ ἐκρήγγνται ἐπαναστάσεις ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς, ὅπως ἡ ἐπανάστασις τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1929 κ. ἄ. Ἡ κίνησις τῶν μυστικῶν ἐν γένει ὁργανώσεων καὶ κυρίως τῆς Δαδαοχοῦϊ, εἶναι κατεσπαρμένη, καὶ αἱ χωρισταὶ ἐταιρεῖαι δὲν συνδέονται μεταξὺ τῶν

οὔτε ὀργανωτικῶς οὔτε πολιτικῶς. Τὰ μέλη εἶναι ὀπλισμένα κυρίως μὲ σπαθιά καὶ μὲ ἐγχειρίδια, κάποτε δὲ καὶ μὲ σύγχρονα ὄπλα. Ἡ ὀργάνωσις Δαδαοχοῦ εἶναι ἀπηγορευμένη καὶ καταδιώκεται ὑπὸ τοῦ νόμου. Ἐνίοτε προπάντων, εἰς περιπτώσεις ἡτις, μετατρέπεται εἰς συνήθεις κινεζικὰς ληστοσυμμορίας.

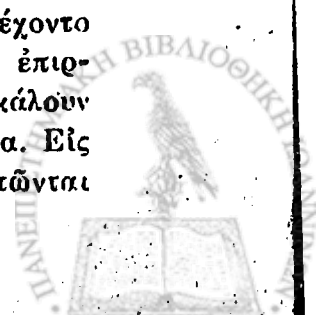
Δαιμονολογία.— Ἡ περὶ δαιμόνων διδασκαλία καὶ αἱ σχετικαὶ δοξασίαι εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλας τὰς θρησκείας. Οἱ πρωτόγονοι λαοὶ ἐπίστευον, ἐκτὸς τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τῆς πραγματικότητος, ὅτι ὑπῆρχε καὶ εἰς ἄλλος φανταστικὸς κόσμος, ἀσύλληπτος, πλήρης ὑπερκοσμίων δυνάμεων καὶ ὑπερβαλλόντων τὸν ἄνθρωπον ὄντων, δαιμόνων ἢ θεοτήτων, εἰς τὸν ὅποιον ὁ ἄνθρωπος θὰ ἔζη μίαν ἄλλην, δευτέραν ζωὴν. Ἡ πίστις αὕτη ἦτο τόσον διαδεδομένη, ὥστε νὰ θεωρῆται καὶ ὡς ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἄλλου κόσμου καὶ τῆς ἄλλης ζωῆς. Παρὰ τὴν κοινὴν ὁμῶς εἰς ὅλας τὰς παραδεδομένας θρησκείας πίστιν αὐτήν, ἢ εἰκὼν τοῦ ἄλλου τούτου κόσμου παρουσιάζεται εἰς ἑκάστην τόσον διαφορετικὴ, ὥστε νὰ μὴ ἐννοῆ κανεὶς πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παραδεχθῆ τὴν γενικὴν διάδοσιν τῆς θρησκευτικῆς δοξασίας ὡς μυστικιστικὴν ἀποκάλυψιν μιᾶς πραγματικῆς ἀληθείας. Ἐνῶ μάλιστα εἶναι πολὺ περισσότερον εὐκολονόητον ὅτι πρόκειται περὶ πολὺ φυσικῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, ὅτι ἔγκειται εἰς τὴν ὑποκειμενικὴν μᾶς διάθεσιν καὶ εἰς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὅποιον μᾶς παρουσιάζεται ὁ πραγματικὸς κόσμος μὲ τὰ ἀνεξήγητά του, τὸ νὰ παραδεχόμεθα εὐχαρίστως ὅτι μᾶς παρουσιάζεται ὡς ἐξήγησις τῶν μυστηρίων. Καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν προξενοῦν ἀμέσως εἰς τὴν νέον ἄνθρωπον τὸ γεγονὸς τῆς γεννήσεως, τοῦ θανάτου, τοῦ ὄνειρου, τοῦ ὄρασμοῦ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, εἰς τὰ ὅποια ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ τὴν

φυσικομηχανικὴν ἐξήγησιν, πού σήμερον ἡ ἐπιστήμη μᾶς δίδει.

Ἡ παράδοσις ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην γενεάν, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐνισχύῃ τὴν ἐπικράτησιν τῶν θρησκευτικῶν δοξασίων, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς ἐξέφερις πᾶσα ἀμφιβολία εἰς τὰς δοξασίας τῶν προγόνων. Ἄπαξ καὶ τὰ παρεδέχθη φυσικὸν ἦτο νὰ λαμβάνῃ καὶ θέσιν ἔναντι τῶν ὑπερφυσικῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ νὰ ἐπιζητῆ τὴν ἔννοιάν των διὰ ἀποκρύφων τελετουργιῶν καὶ τεχνῶν, ἢ νὰ τὰς ἐξαγοράζῃ διὰ θυσιῶν. Μὲ ὅλα αὐτὰ δὲ προσάπτει εἰς οὐτάς ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας καὶ ἀνάγκας.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων δημιουργεῖται καὶ ἡ κοινὴ συνείδησις αὐτῶν, ἢ ὁποία ἀπολήγει εἰς τὴν ἱστορικοεθνικὴν θρησκείαν ἢ τὴν θρησκείαν τοῦ νόμου. Πρόδρομος αὐτῆς ἦτο ἡ Σωκρατικὴ φιλοσοφία. Κατὰ τὴν Σωκρατικὴν ἀντίληψιν ὁ δαίμων (ἐννοεῖ πάντοτε τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως μὲ τὰς τύψεις καὶ τὴν μακαριότητά της) εἶναι ἢ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκάλυψις τοῦ θείου. Οὕτως, ἀφοῦ πλέον εὐρέθη ὁ δρόμος ἤρχισαν νὰ ἀποκαλύπτονται ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, δίπλα εἰς τοὺς καλοὺς καὶ κακοὺς δαίμονες ἀκόμη δὲ καὶ διάβολοι. Εἰς τούτους ἀπεδίετο ἡ δαιμονοπληξία, ἡ ἐπιληψία, ἡ παραφροσύνη, ἡ ἐγκληματικότης κλπ. Εἶναι γνωσταὶ αἱ τοιαῦται παραβολαί, περὶ τῆς διὰ ἐξορκισμῶν ἐκδιώξεως τῶν δαιμονίων ἐκ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φιλοξένου ἐμβάσεως εἰς ποιμνιον χοίρων, περὶ τῆς τρελλῆς, ἢ ὁποία, κατόπιν μιᾶς δεήσεως, ἠσθάνθη τὰ δαιμόνια νὰ κατεβαίνουν πρὸς τὰ κάτω ἄκρα καὶ νὰ ἐξέρχονται διὰ τῶν ὀνύχων κλπ.

Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Πέρσαι παρεδέχοντο ὅτι οἱ δαίμονες ἤσκουν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπροκάλουν πάντα τὰ ἐσωτερικὰ συναισθήματα. Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἀπαντῶνται

κατὰ καιροὺς διαφορετικαὶ περὶ αὐτῶν δοξασαί. Ἡ δὲ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία παραδέχεται τοὺς δαίμονας ὡς κακὰ πνεύματα, ποὺ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν πρώτην θέσιν αὐτῶν εἰς τὸν παράδεισον. Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν καὶ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους αἱ προλήψεις περὶ δαιμόνων, ὅπως ἐφαντάζετο τούτους ἡ Ἐκκλησία, περιελάμβανον καὶ ἄλλας κακοποιοὺς δυνάμεις (δράκοι, στοιχειά, ζούδια καὶ ἴσκιαι, νεράιδες, καλλικάντζαροι, λάμιες, στρίγγλες, γοργόνες, βρυκόλακες κλπ.). Ὡς δαιμόνων θεωρεῖται καὶ ὁ βραχνᾶς, ὁ ἐφιάλτης, ὅστις κατὰ τὴν νύκτα πνίγει τὸ στήθος τῶν ἀνθρώπων. Ἡ λαογραφία ἐμελέτησε τὰς προλήψεις ταύτας καὶ ἀνευρίσκει πολλὰς σχέσεις πρὸς τὰς ἀρχαίας θεότητας τῶν δασῶν καὶ τὰς Νύμφας. Σήμερον ἡ ἐπιστήμη ἔχει διαφωτίσει ὅλα αὐτὰ τὰ μυστήρια τοῦ ἀποκρύφου κόσμου, ὅπως καὶ τὰ κατὰ τὴν συνείδησιν, διὰ τῶν νεωτέρων δὲ προόδων τῆς κατώρθωσε νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ, ὡς πολὺ φυσικὰς ἐπενεργείας τοῦ ἄλλοτε ἀγνώστου ὑποσεινηδῆτου, καὶ τὰς πλεονᾶκαταλήπτους τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ ροπῶν. (Βλ. λ. Φροῦντισμός).

Δαϊρέν.—Λιμὴν ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Γκουαντοῦν (ἀνατολικὴ Σιβηρία). Ἔχει 230.000 περίπου κατοίκους ἐκ τῶν ὁποίων 40 ο)ο Ἰάπωνες καὶ 60ο)ο Κινέζοι. Σταθμὸς τῆς Νοτίου Μαντζουριανῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὸ Μοῦκδεν. Ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Ρωσσίας τὸ 1898, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον ἐνοικίασε δῆθεν ἀπὸ τὴν Κίναν, μὲ προθεσμίαν 25 ἐτῶν, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἀποτελέσῃ τὸ τέρμα τοῦ Ὑπερσιβηρείου Σιδηροδρόμου. Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἦταν παρεχωρήθη, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πόρτσμουθ (1905), εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὸ 1906 ἐκηρύχθη ἐλεύθερος λιμὴν.

Τὸ Δαϊρέν εἶναι ἡ ἐμπορικὴ καὶ στρατιγικὴ βᾶσις τῆς Ἰαπωνίας ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς Ἠπείρου. Οἱ Ἰάπωνες ἔκτισαν

λιμενικὰ ἔργα πρώτης τάξεως τὰ ὁποῖα παρέχουν ἐξαιρετικὰς δυνατότητας τόσον εἰς τὴν λιμενικὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐκφόρτωσιν πολεμοφοδίων (βαρέων πυροβόλων κλπ.). Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος ἀνέροχεται εἰς τέσσαρα περίπου ἑκατομμύρια τόνους ἐτησίως. Μετὰ τὴν Ἰαπωνικὴν κατοχὴν τῆς Μαντζουρίας, τὸ Δαϊρέν ἀπέκτησεν ἀκόμη μεγαλυτέραν σημασίαν.

Δαϊρέν (Συνδιάσκεψις τοῦ).—Διακέρσασα ἐπὶ 8 μῆνας, ἀπὸ 26 Αὐγούστου 1921 μέχρι 15 Ἀπριλίου 1922, μεταξύ τῆς Ρωσικῆς Δημοκρατίας τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἰαπωνίας, διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῶν ρωσικῶν ἐδαφῶν ὑπὸ τῶν Ἰαπωνικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον καταλάβει κατὰ τὴν ἀντιμπολεβικὴν στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν μεγάλας ἐκτάσεις τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

Ἡ συνδιάσκεψις διελύθη τὴν 15ην Ἀπριλίου τοῦ 1922 ἄνευ συμφωνίας. Ἐν τούτοις ἡ σημασία καὶ ὁ ἀντίκτυπός τῆς ὑπῆρξεν σημαντικός· α) διότι ἡ μετὰ 5 μῆνας συνελθοῦσα Συνδιάσκεψις τοῦ Τσαντοῦν κατέληξεν εἰς τὴν σοβιετο-Ἰαπωνικὴν σύμβασιν χάρις εἰς τὰς διαπραγματεύσεις καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τὸ ὁποῖον προητοίμασεν ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Δαϊρέν· β) διότι κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ Δαϊρέν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτωλαὶ ὁρέξεις τῆς Ἰαπωνίας ἐπὶ τῶν ρωσικῶν ἐδαφῶν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

Δακία.—Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, ἀπὸ τὸ 107 μ. Χ. ἐξετείνεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς σημερινῆς Ρουμανίας (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Τρανσυλβανίας). Πρὸ Χριστοῦ κατοχεῖτο ὑπὸ θρακικῶν φυλῶν, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζοντο *Δακοί*. Αὐτοί, περὶ τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα, ἐνωθέντες εἰς ἓν κράτος, διεξήγαγον ἐπιτυχεῖς ἀγῶνας ἐναντίον τῶν Κελτῶν καὶ τῶν Γερμανῶν—διατελοῦντες φίλοι καὶ ἄλλοτε φόρου ὑποτελεῖς τῆς Ρώμης. Περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος

αί πολεμικαί των ἐπιτυχίαι, ἐπροκάλεσαν τὴν στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν τῆς Ρώμης καὶ ἐπὶ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ ὑπετάγησαν ἀποτελέσαντες τὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Δακίας. Τὴν Δακίαν διήρυσεν ὁ Ἀδριανὸς εἰς Ἄνω καὶ Κάτω Δακίαν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισε καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ ἐμφάνισις νέων πόλεων διὰ τοῦ ἐποικισμού ἐξ ἄλλων ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν. Ἦνοῖγοντο ἐμπορικοὶ ὁδοί, ἐξερευνᾶτο τὸ ὑπέδαφος (χρυσωρυχεῖα Τρανσυλβανίας κλπ.). Τὸν 3ον αἰῶνα ὑπὸ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Γότθων, οἱ Ρωμαῖοι ἐγκατέλιπον τὴν Δακίαν καὶ ὑποχώρησαντες μὲ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων ἵδρυσαν νοτιώτερον τοῦ Δουνάβεως τὴν Νέαν Δακίαν (Dacia Awreliani).

Δάκος (Dacus oleae).— Κοινότατον καὶ ἐπιβλαβέστατον εἰς τὴν ἐλαιοπαραγωγὴν ἔντομον, γνωστὸν εἰς τὸν ἐλαιοπαραγωγὸν μὲ τὸ ὄνομα *δράκος*, *πίγελας* ἢ *μυῖγα τῆς ἐληᾶς*, ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητός του, πλὴν ἐλαχίστων ὡς πρὸς τὸ χρῶμα καὶ τὸ μέγεθος διαφορῶν, μὲ τὴν κοινὴν μυῖγα, μὲ τὴν ὁποίαν ἄλλωστε τυγχάνει συγγενῆς δι' ὃ φυλογενετικῶς κατατάσσεται εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν μὲ τὰ *Δίπτερα* καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, τοὺς *Μυτιδάς* (Muscidae).

Τὸ ἀπὸ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος γνωστὸν ἔντομον τοῦτο, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς προνύμφης—*«ὁ τῆς ἐλαίας σκώληξ»* κατὰ Θεόφραστον—ὑπῆρξεν ὁ ἐπικινδυνωδέστερος ἐχθρὸς τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς, ὡς τοῦτο καθιστᾶ γνωστὸν ὁ Θεόφραστος, καίτοι συγγέει τὸν δάκον μὲ ἕτερον παράσιτον τοῦ ἐλαιοκάρπου ἔντομον, τὸν πυρηνοτρήτην, διὰ τοῦ ἀκολούθου χωρίου: *«καὶ ὅ γε τῆς ἐλαίας σκώληξ, εἰ μὲν ὑπὸ τὸ δέρμα γένηται (δάκος) διαφθείρει τὸν καρπὸν εἰ δὲ τὸν πυρῆνα καταφάγει (πυρηνοτρήτης) ὠφελεῖ»*.

Σήμερον αἱ καταστρεπτικαὶ συνέπειαι τοῦ δάκου ἐκδηλοῦνται ὑπὸ τοῦ παρα-

γωγικοῦ κόσμου διὰ τῶν φράσεων: *«ὁ καρπὸς ἐσάπισε»*, *«ὁ καρπὸς ἔκοψε»* ἢ *«ὁ καρπὸς σκουλήκισσε»*, δι' ὧν ἐρμηνεύεται συγχρόνως ἡ φθορὰ τῆς σαρκὸς καὶ ἡ πρόωρος πτώσις τοῦ ἐλαιοκάρπου, δεδομένου ὅτι ὁ δάκος κατατρώγει ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς προνύμφης (σκουλήκι) τὴν σάρκα τοῦ ἐλαιοκάρπου *«ὁ καρπὸς σκουλήκισσε»* συγχρόνως δὲ προκαλεῖ τὴν πρόωρον πτώσιν αὐτοῦ, *«ὁ καρπὸς ἔκοψε»* καὶ τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀναπτύξεως διαφόρων σαπροφύτων, ὧν συνέπεια εἶναι ἡ σήψις αὐτοῦ, *«ὁ καρπὸς ἐσάπισε»*.

Βιολογία τοῦ δάκου.

α) *Πολλαπλασιασμός καὶ διαιώνισις αὐτοῦ*.— Ὁ δάκος διατηρεῖται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, ὑπὸ τὴν μορφήν συνήθως τῆς νύμφης, ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἢ εἰς τὰ ἐλαιοτριβεῖα καὶ γενικῶς εἰς πάντα χῶρον χρησιμοποιοθῆντα κατὰ τὸν χειμῶνα ὡς ἀποθήκη ἐλαίων, σπανίως δὲ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς προνύμφης καὶ ἔτι σπανιώτερον τὴν τοῦ ἀκμαίου, μόνον κατὰ τὰ ἔτη τῶν μεγάλων ἐσοδειῶν καὶ εἰς περιφερείας εἰς ἃς τὸ χειμερινὸν ψῦχος εἶναι ἥπιον. Οἱ καθ' οἵανδήποτε μορφήν διαχειμάσαντες δάκοι, ἀφοῦ διέλθωσι τὴν νυμφικὴν περίοδον, ἐξέρχονται καὶ κυκλοφοροῦν ὡς ἀκμαῖα ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρις Ἰουνίου, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς νυμφώσεως αὐτῶν. Κι' ἐὰν μὲν κατὰ Μάρτιον ὑφίσταται ἔτι ἐπὶ τῶν δένδρων καρπὸς παλαιᾶς ἐσοδείας, εὐτοκοῦσιν ἐπὶ τούτου, ἄλλως θνήσκουσι καὶ μόνον τὰ ὀψιμώτερα ἐκκολαπτόμενα ἀκμαῖα κατορθώνουν νὰ ζήσωσι μέχρις οὗ ὁ καρπὸς τῆς νέας ἐσοδείας καταστῆ κατάλληλος ἵνα φιλοξενήσῃ καὶ γαλουχήσῃ τοὺς ἀπογόνους τούτων. Διὰ τοῦτο ταῦτα κατὰ γενικὸν κανόνα εἶναι τόσον ὀλίγα κατ' Ἰούνιον ὥστε ἡ ὠτοκία τούτων ἐπὶ τοῦ ἐλαιοκάρπου τῆς νέας ἐσοδείας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους νὰ μὲνη ἀπαρατήρητος πολλάκις καὶ εἰς ἐξησχημένους εἰδικούς. Μόνον ὅταν ἡ ἐσοδεία τοῦ προηγού-

μένου Έτους παραμείνη επί των δένδρων πέραν του Ἀπριλίου, παρατηρείται ἀφθρόα ἐμφάνισις ἀκμαίων κατά Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον, προερχομένων ἐκ τῶν ὠτοκτιῶν τῶν πρωίμων ἐκκολάψεων τῆς τελευταίας τούτου γενεᾶς, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἀπὸ τοῦ Μαρτίου καὶ ἐντεῦθεν. Διὰ τοῦτο ἡ ἐσοδεία, ἡ ἀποτελοῦσα συνέχειαν μιᾶς τόσον ὀψίμου ἐσοδείας καταστρέφεται ἐντὸς τῶν πρώτων θερινῶν μηνῶν.

Ἄλλ' ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι σπανία, συνήθως δέ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ θέρους ὠτοκτίαι εἶναι τόσον ὀλίγοι, ὥστε ἐὰν περιορίζοντο αἱ ζημίαι εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς ὠτοκτίας, οὐδὲ κὰν λόγος θὰ ἐγένετο διὰ τὸν δάκον. Δυστυχῶς ὅμως αἱ ἀσήμαντοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους ὠτοκτίαι, γίνονται κατὰ τὸ φθινόπωρον ἑκατομμυριάκις περισσότεραι, διότι τὸ ἔντομον αὐτὸ δίδει κατὰ τὸ ἀπὸ Ἰουνίου μέχρι Νοεμβρίου διάστημα τέσσαρας γενεάς, ἕκαστος δὲ θηλυκὸς δάκος ἐκάστης γενεᾶς ὠτοκεῖ πλέον τῶν 200 ὠῶν. Εἶναι εὐκόλον δι' ἀπλοῦ ὑπολογισμοῦ νὰ εὑρεθῇ ὅτι ἐν ζευγος ἀναφαινόμενον κάθε Ἰούνιον δύναται νὰ καταστρέψῃ μέχρις Ὀκτωβρίου τοῦλάχιστον 6.000—40.000 ὀκάδας ἐλαιοκάρπου ἂν εἰς ἐκάστην ὀκτὰν ὑπολογισθῶσιν ἀναλόγως πρὸς τὸ μέγεθος 100—700 ἐλαιοκάρποι, καὶ ἂν κατορθώσουν νὰ ἐκπληρώσουν τὸν προορισμὸν τῶν μόνον οἱ 10 ο)ο ἐκ τῶν καθ' ἐκάστην γενεὰν ἐκκολαπτομένων θηλυκῶν δάκων.

β) *Ἐπὶ τίνων δένδρων ὠτοκεῖ ὁ δάκος κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ θέρους (ἐστία).* Κατὰ τὸν Ἰούνιον ὅμως, ὅτε, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, εἶναι ἤδη ἔτοιμα πρὸς ὠτοκτίαν τὰ ὀψιμώτερον ἐμφανισθέντα εὐάριθμα ἀκμαῖα δάκου τῆς διαχειμασάσης τελευταίας αὐτοῦ γενεᾶς, δὲν εἶναι ἅπας ὁ ἐλαιοκάρπος μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς περιφερείας κατάλληλος ἵνα γαλουχήσῃ τοὺς ἀπογόνους τούτων.

Ἐλάχιστα μόνον δένδρα κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἶναι κατάλληλα πρὸς τὸν

σκοπὸν τοῦτον, πρὸς ᾧ σπεύδουσιν οἱ ἐκ τῆς ἐγκυμοσύνης βιαζόμενοι μητέρες «δάκοι» νὰ ὠτοκλήσωσιν. Τὰ δένδρα ταῦτα τυγχάνοντα γνωστὰ ἐκ πείρας εἰς τοὺς παραγωγοὺς ἐκάστης περιφερείας, εἶναι πάντοτε τὰ φύσει ἢ θέσει πρωιμώτερα, διότι ἵνα ὠτοκλήσῃ ὁ δάκος δέον ὁ καρπὸς, ὡς ἡ παρατήρησις βεβαίωσι, νὰ παρουσιάσῃ πρὸ παντὸς κατάλληλον βαθμὸν ὠριμότητος, ἴσως δὲ καὶ κατάλληλον μέγεθος.

Ἦτοι αἱ μητέρες «δάκοι» τῆς πρώτης γενεᾶς δὲν ὠτοκοῦν ἐπὶ τοῦ καρποῦ ὅλων τῶν ἐλαιοδένδρων τῆς αὐτῆς ἐλαιοκομικῆς περιφερείας, ἀλλὰ ἐπὶ ὠριμμένων μόνον δένδρων, ἅτινα λόγῳ κλίματος, ἐδάφους, θέσεως ἢ ποικιλίας εἶνε πρωιμώτερα τῶν ἄλλων. Τὰ δένδρα ταῦτα καθορίζουσι τὰς λεγομένας «ἐστίας δάκου», δέον δὲ νὰ τυγχάνωσι γνωστὰ εἰς τὸν ἐντεταλμένον τὴν διὰ τῶν δακοκτόνων δολωμάτων (βλ. κατωτέρω) καταπολέμησιν τοῦ δάκου, διότι ἡ γνῶσις τούτων ἐξασφαλίζει καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς καταδιώξεως.

Ὁ καθορισμὸς τῶν πρωίμων τούτων δένδρων ἢ ἐλαιοκτημάτων εἶναι εὐκόλος, δεδομένου ὅτι τυγχάνωσιν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, γνωστὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς παραγωγοὺς ἐκάστης περιφερείας: ἀρκεῖ συνεπῶς ὁ ἐντεταλμένος τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν δακοκτόνων νὰ ζητήσῃ σχετικὰς πληροφορίας ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους παραγωγοὺς ἐκάστης περιφερείας ἵνα γνωρίσῃ τὰς «ἐστίας», ἄνευ τῆς ἐπισημάνσεως τῶν ὁποίων ἡ ἀποτυχία τῶν δακοκτόνων θὰ εἶναι βεβαία.

Ἄλλωστε ἐφ' ὅσον «ἐστία» δύναται νὰ θεωρηθῇ «πᾶν ἐλαιοδένδρον ἢ πᾶν ἐλαιοκτημα, οὔτινος ὁ καρπὸς εἶναι πρωιμώτερος τῶν γειτονικῶν ἐλαιοδένδρων τῆς αὐτῆς περιφερείας» εἶναι εὐκόλον εἰς πάντα ἔχοντα τὰς στοιχειώδεις βιολογικὰς γνώσεις καὶ τὸν κοινὸν νοῦν νὰ καθορίσῃ τὰς «ἐστίας δάκου» μόνος του, ἀρκεῖ νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει τοῦ ὅτι:

1) *Εἰς ἔλαιῶνα ἀπαρτιζόμενον ἐξ ἔλαιοδένδρων τῆς αὐτῆς ποικιλίας ἢ τῆς αὐτῆς πρωϊμότητος ὡς ἐστὶν δέον νὰ θεωρηθῶσιν ἅπασαι αἱ θέσεις αἰτινες λόγῳ κλίματος, ἐδάφους καὶ ὑψομετρικῆς θέσεως εἶναι πρωϊμότεραι τῶν λοιπῶν καί,*

2) *Εἰς ἔλαιῶνα ἀπαρτιζόμενον ἐξ ἔλαιοδένδρων διαφόρων ποικιλιῶν, ὡς ἐστὶν δέον νὰ θεωρηθῶσιν ἅπασαι αἱ πρωϊμότεραι ποικιλίαι, ἀνεξαρτήτως κλίματος ἐδάφους καὶ ὑψομετρικῆς θέσεως τοῦ ἔλαιοκτήματος εἰς ὃ εὐρίσκονται αὐταί.*

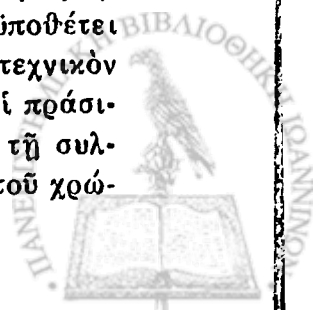
Πλὴν ὅμως τῶν ἐστιῶν αὐτῶν αἰτινες εἶναι σταθεραὶ ἢ μόνιμοι εἰς ἐκάστην περιφέρειαν καὶ ἰδίᾳ αἱ τῆς δευτέρας περιπτώσεως ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι δυνάμεναι νὰ κληθῶσι *μεταβατικά*, τῆς πρωϊμότητος τῶν δένδρων τῶν ἐστιῶν τούτων ἐξαρτωμένης ἐκ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἐσοδείας. Τυγχάνει ἄλλωστε γνωστὸν ὅτι ὅσον ὀλιγώτερος εἶναι ὁ καρπὸς ἐνὸς δένδρου τόσο πρωϊμότερος εἶναι, ἰδίᾳ ὅταν αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι εἶναι εὐνοϊκαί. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ καθορισμὸς τῶν ἐστιῶν τούτων δὲν εἶναι εὐκόλος, δέον νὰ παρακολουθῆται τακτικῶς ἡ κατάστασις τῆς ἐσοδείας ὅποτε σημεῖα τινὰ δύνανται νὰ καθοδηγήσωσιν εἰς τὴν ἔγκαιρον ἐπισήμανσιν τούτων καὶ τὴν λήψιν τῶν ἐπιβαλλομένων μέτρων (βλ. κατωτέρω μέτρα κατάπολεμῆσεως). Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι διάφορα δευτερογενῆ παράσιτα εἴτε ζωϊκὰ ὡς τὸ Δίπηρον ἔντομον *λαζιοπτερίς* (*Lasioptera Barleriana*) εἴτε φυτικά ὡς ὁ μικρομύκης, *Phoma dalmatica*, ἅτινα ἀναπτύσσονται πάντοτε εἰς παρασιτισθέντες ὑπὸ δάκου καρποὺς προκαλοῦντα καταφανῆ μικρὰν κηλίδα γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα *ξεροβοῦλα* (Πήλιον) ἢ *παρολεπίδα* (Κέρκυρα) καὶ τὴν πρόωρον πτώσιν τοῦ καρποῦ. Τὰ δένδρα ὑπὸ τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Ἰούλιον συναντῶνται καρποὶ μὲ *ξεροβοῦλαν* ἢ *παρολεπίδα* δέον νὰ θεωρηθῶσιν ἐστὶν δάκου καὶ

νὰ ληφθῶσι τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα.

Μέτρα κατάπολεμῆσεως: 1) *Πρωῖμος συλλογὴ καὶ ἄμεσος ἔλαιοποίησις τοῦ ἔλαιοκάρπου.*— Εἰς τινὰς περιφέρειας συλλέγεται ὁ ἔλαιοκάρπος ἄωρος ἔτι ἐντὸς τοῦ Ὀκτωβρίου ἢ Νοεμβρίου καὶ ἔλαιοποιεῖται ἅμα τῇ συλλογῇ.

Ἀναμφιβόλως τὸ σύστημα τοῦτο τῆς προώρου συλλογῆς καὶ ἄμεσου ἔλαιοποιήσεως τοῦ καρποῦ καθιερώθη πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοῦ δάκου ζημιῶν, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καίτοι φιλοξενεῖται ἐντὸς τῆς σαρκὸς τοῦ ἠρτημένου ἔτι ἔλαιοκάρπου ἢ προνούμφη τοῦ δάκου, αἱ ὑπ' αὐτῆς προξενηθεῖσαι ζημίαι δὲν εἶναι τόσο σοβαραὶ ἢ ἄμεσος δὲ ἔλαιοποίησις προλαμβάνει τὴν ἀνάπτυξιν διαφόρων σαπροφύτων μικρομυκήτων, οἵτινες ἐπιφέρουσι τὴν σῆψιν τοῦ δακοβλήτου ἔλαιοκάρπου καὶ τὴν ὀξειδωσιν διὰ διαφόρων ὀξειδωτικῶν φυραμάτων τοῦ ἐξ αὐτῶν ἐλαίου καὶ τὴν διάσπασιν τούτου εἰς γλυκερίνην καὶ ἐλαϊκὸν ὀξύ, διάσπασις ἣτις τυγχάνει γνωστὸν ὡς *«τάγκισμα τῶν ἐλαίων»*.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς τοιούτου μέτρου δὲν εἶναι δυνατὴ, ἀλλ' οὔτε καὶ συμφέρουσα δι' ἀπάσας τὰς ἔλαιοπαραγωγὸς περιφέρειας, ἐφ' ὅσον ἕτεροι γεωργοοικονομικοὶ λόγοι ἀποδεικνύουσι τοῦτο ἀσύμφορον, δεδομένου ὅτι καὶ ἡ συλλογὴ τοῦ δυσκόλως ἀποσπώμενου ἄωρου ἔλαιοκάρπου εἶναι πολυδάπανος καὶ ἡ εἰς ἔλαιον ἀπόδοσις τούτου μικρά. Καὶ ναὶ μὲν ἐπιτυγχάνεται ποιότης ἐλαίου ἀρκετὰ καλὴ (ἀγουρέλαιον) ἀλλ' οὐχὶ ἀρκετὴ ἵνα ἀποτελέσῃ τὸ μέτρον τοῦτο γεωργικὴν ἐπιχείρησιν συμφέρουσαν. Θὰ συνέφερε τὸ μέτρον τοῦτο τὰς περιφέρειας εἰς ἃς καλλιεργοῦνται ποικιλίαι ἐλαίων κατάλληλοι διὰ τὴν κονσερβοποίησιν· ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ ἐχὸς τοιούτου μέτρου προϋποθέτει εἰδικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ τεχνικὸν προσωπικὸν εἰδικευμένον ἵνα αἱ πράσιναι ἔλαιαι κατεργάζωνται ἅμα τῇ συλλογῇ των διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ χρώ-

ματος και της στιλπνότητος αὐτῶν, διότι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς κοινῆς ἄλμης, ἢ χρησιμοποιοεῖ ὁ ἀγρότης πρὸς συντήρησιν καὶ συσκευασίαν τοῦ ἐλαιοκάρπου, ὑφίσταται οὗτος ἀλλοίωσιν τοῦ χρώματος καὶ συρρίκνωσιν ἐκ τῆς ἐπερχομένης ἀποτόμου πλασμολύσεως τῶν κυττάρων τοῦ περικαρπίου.

Πάντως ἵνα τὸ μέτρον τοῦτο ἀποβῆ ἀποτελεσματικὸν κατὰ τοῦ δάκου δέον νὰ ἐφαρμόζηται κατ' ἔτος διότι ἡ παραμονὴ τοῦ ἐλαιοκάρπου πέραν τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τῶν δένδρων ἔστω ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος, θὰ ἔχη ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὸν ὑπερπληθωρισμὸν τοῦ παρασίτου καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς ἐσοδείας τοῦ ἐπομένου ἔτους, λόγῳ τῆς καταπληκτικῆς παραγωγικότητος, ἢ παρουσιάζει τοῦτο.

Ἡ συνολικὴ ὁμως συλλογὴ τοῦ ἐλαιοκάρπου εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατος, τὸ μὲν διότι ὅταν οἱ ἐπὶ τῶν δένδρων καρποὶ εἶναι ὀλίγοι, δυσδιάκριτοι, τὸ δὲ διότι ἡ συλλογὴ τῶν εὐρισκομένων εἰς τοὺς ἀκραίους βλαστοὺς δένδρων ὑψικόρμων δὲν θὰ ἦτο ἐφικτὴ εἰ μὴ μόνον μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ φέροντος αὐτοὺς κλώνου, γεγονός ὅπερ θὰ ἰσοδυναμῆ με καταστροφὴν τῶν δένδρων.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπεδιώχθη ἡ εὐρεσις οἰκονομικωτέρων καὶ εὐκολωτέρων μέτρων. Τοῦτο κατωρθώθη μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν βιολογικῶν τινων λεπτομερειῶν τοῦ παρασίτου.

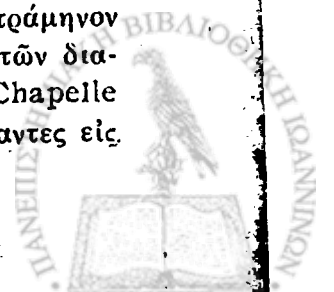
2) Ἀρσενικομελασσούχα δολώματα. Ὁ δάκος, καίτοι ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς προνύμφης (σκουληκι) ἀρέσκειται εἰς τὴν πικροτάτην σάρκα τοῦ ἐλαιοκάρπου, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἀκμαίου (μυῖγα) προτιμᾷ τὸ ἄνταντιον τὰς γλυκείας σακχαρούχους οὐσίας.

Ἡ βιολογικὴ αὕτη λεπτομέρεια ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς σημερινῆς καταπολεμήσεως τούτου διὰ τῶν ἀρσενικομελασσούχων δολωμάτων. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην προσφέρεται εἰς τὸν δάκον ἢ τῆς προτιμῆσεώς του τροφή εἰς ἢ ὁμως προστίθεται καὶ μικρὰ ποσὸ-

της δηλητηρίου, ἵνα οὕτω πρὸ τῆς γονιμοποιήσεως καὶ ὠτοκίας αὐτοῦ δηλητηριασθῆ.

Ἱστορ. Ἡ χρῆσις τῶν δολωμάτων χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1852 ὅτε ὁ Γάλλος Βονναφουχ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δάκου ἀραιὰν διάλυσιν ζακχάρου ἢ μέλιτος, δηλητηριασμένην με ἀρσενικικὸν νάτριον, ἐντὸς δοχείων. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἢ τῶν δοχείων ἢ τῶν παγίδων καλουμένη, καλὴ ἀπὸ ἀπόψεως ἀποτελεσματικότητος, λόγῳ τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν, ἄς ἀπῆτει, διότι συνίστα ὁ ἐπινοήσας ταύτην ὡς καὶ οἱ μετέπειτα ἐφαρμοσταὶ τὴν χρῆσιν μιᾶς παγίδος κατὰ δένδρον δὲν προσήλωνε τόσον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐλαιοπαραγωγικοῦ κόσμου, ὅσον τὸ σύστημα τῶν διαβροχῶν, ὅπερ ἐπενόησε τὸ πρῶτον ὁ Ἰταλὸς Cillis, κατὰ τὸ 1909. Οὗτος ἀντὶ νὰ μεταχειρισθῆ δοχεῖα, ὧν ἡ χρῆσις ἦτο δυσεφάρμοστος καὶ πολυδάπανος, διέβρεξε διὰ τοῦ δολώματος, εἰς ὃ ὡς γλυκεῖαν οὐσίαν μετεχειρίσθη μελάσσαν, τὰ φύλλα τῶν ἐλαιοδένδρων. Εἰσήγαγε δηλαδὴ τὴν βραδύτερον γενικευθεῖσαν μέθοδον τῶν διαβροχῶν δι' ἀρσενικομελασσούχων δολωμάτων, ἣτις περιέργως ἀποδίδεται εἰς τὸν Berlese, καίτοι οὗτος μᾶλλον τὸ σύστημα δοχείων ἐβελτίωσεν ἐπὶ τὸ οἰκονομικώτερον περιορίσας τὸν ἀριθμὸν τῶν δακοπαγίδων εἰς μίαν ἀνὰ 100 ἐλαιόδενδρα. Ἴσως ἡ χρῆσις τῶν ἀρσενικομελασσούχων δολωμάτων νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸν Berlese, διότι οὗτος ἐχρησιμοποίησεν ἀντὶ ἀρσενικικοῦ νατρίου, ἀρσενικῶδες νάτριον, πρὸς δηλητηρίασιν τῆς μελάσσης.

Κατὰ τὸ σύστημα τῶν διαβροχῶν, σύμφωνα με τὸ πρόγραμμα, ὅπερ ἔδωκεν ὁ Cillis, δέον νὰ ἐνεργῶνται κατὰ τὸ ἀπὸ μέσων Ἰουνίου μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου διάστημα δεκαπενθήμεροι διαβροχαὶ τοῦ ἐλαιῶνος, ἦτοι περὶ τὰς 8—9 διαβροχὰς κατὰ τὸ τετράμηνον τοῦτο διάστημα. Τὸν ἀριθμὸν τῶν διαβροχῶν περιώρισαν οἱ μὲν Charpelle καὶ Ruky εἰς τέσσαρας, αὐξήσαντες εἰς

20—25 ημέρας την διάρκειαν ἐκάστης διαβροχῆς, ὁ δὲ Berlese εἰς δύο μόνον εἰκοσαήμερους ἐξ ὧν τὴν μὲν πρώτην ἐνήργει ἀπὸ 20 Ἰουνίου μέχρι 10 Ἰουλίου τὴν δὲ δευτέραν ἀπὸ 20 Ἰουλίου μέχρι 10 Αὐγούστου.

Παρ' ἡμῖν προϋτιμήθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ τῶν δακοκτόνων ἐν Ἑλλάδι κ. Κ. Ἰσαακίδη ἢ ὑπὸ Charelle καὶ Ruky τροποποιήσις τοῦ συστήματος Cillis μὲ τὴν ὑπὸ Berlese δοθεῖσαν παρασκευὴν τοῦ ἀρσενικομελασσούχου δολώματος.

Ἀποτελεσματικότης τῶν συστημάτων τούτων.— Δυστυχῶς, καίτοι ἡ ἐντομοκτόνος δύναμις καὶ ἡ ἐλκτική ἐπὶ τοῦ δάκου ἐνέργεια τῶν δολωμάτων τούτων, ἐξασφαλίζουσι τὴν προσέλκυσιν καὶ τὸ θάνατον τοῦ δάκου, ὅσακις προσφέρονται ταῦτα εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν, ἐν τούτοις ἀπέδωκαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ταῦτα ἀρνητικὰ ἢ ἀμφισβητούμενα ἀποτελέσματα.

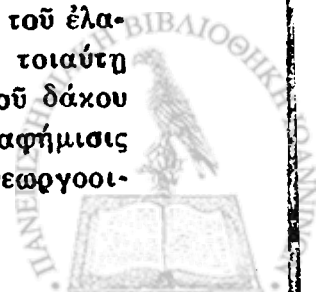
Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἐσφαλμένην βάσιν ἐφ' ἧς ἐστήριξαν ἅπαντες οἱ ὡς ἄνω ἀσχοληθέντες, τὸ πρόγραμμα ἐφαρμογῆς τῶν δολωμάτων. Ἄπαντες οὗτοι ὑπερτιμήσαντες τὴν διάρκειαν καὶ τὴν ἀπόστασιν τῆς ἐλκτικῆς ἐνεργείας τοῦ δακοκτόνου δολώματος, ἀπέδωκαν τὴν μεγαλύτεραν σημασίαν εἰς τὴν ἐντομοκτόνον δύναμιν τούτου, ἠγνόησαν δὲ τελείως τὸν παράγοντα «δάκον» θεωρήσαντες τοῦτον ὡς ἀνόργανον σῶμα ὄπερ ὑπὸ οἰασδήποτε συνθήκας θὰ προσηλκύνετο ὑπὸ τοῦ δολώματος, ἔστω κι' ἂν τοῦτο προσεφέρθη πρὸ μηνὸς καὶ οὐχὶ ὡς ὄργανισμὸν ἔχοντα ἀνάγκας καὶ προτιμήσεις. Ἐκ τούτου ἡ σύνταξις τῶν ἀνωτέρω ἀβασίμων καὶ ἐντελῶς ἀμελετήτων προγραμμάτων ἐφαρμογῆς εἰς ἃ ὑποδεικνύονται ἐποχαὶ ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν διαβροχῶν, σύμφωνα δὴθεν μὲ τὰς ἐμφανίσεις τῶν ἀκμαίων δὴθεν τῶν διαφόρων αὐτοῦ γενεῶν, ἢ ἐπανάληψις τούτων ἐν περιπτώσει βροχῆς καὶ οὐδὲν ἕτερον.

Ἠγνοήθη παρ' αὐτῶν ἡ βιολογικὴ λεπτομέρεια τοῦ δάκου, ἣν ἀνωτέρω ἀ-

νεπτύξαμεν, ὅτι οὗτος ἵνα ὠτοκῆσῃ, προστρέχει εἰς ἐλαιοκτῆματα ἢ ἐλαιόδενδρα ὧν τὸν καρπὸν εὐρίσκει κατάλληλον πρὸς τοῦτο καὶ δὲν ἀναμένει τὴν ὠρίμανσιν τοῦ καρποῦ τῶν τοποθεσιῶν εἰς ἃς τυχαίως ἐξεκολάφθη καὶ τὴν δίοδον τοῦ συνεργείου τῶν διαβροχῶν, ὡς φαίνεται ὅτι πιστεύουν οἱ ὡς ἄνω συντάξαντες προγράμματα ἐφαρμογῆς τῶν δακοκτόνων, ἵνα δηλητηριασθῇ.

Οὐδεὶς θὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ τῆς ἐγκυμοσύνης βιαζομένην μητέρα «δάκον» ὅταν θὰ εὐρίσκηται εἰς τὰ μετὰ πενθήμερον ἢ δεκαήμερον ἢ εἰκοσαήμερον ψερασθῆσόμενα, σύμφωνα μὲ τὰ ἄνω προγράμματα, ἐλαιόδενδρα νὰ ὠτοκῆσῃ εἰς τὰ πλησίον αὐτῆς κατάλληλα πρὸς ὠτοκίαν ἐλαιόδενδρα ἀρχουμένη εἰς τινὰς τροφάς, ἃς θὰ ἀπομυζήσῃ ἀπὸ τινὰς ἀφίδας ἢ κοκκοειδῆ ἔστω καὶ ἂν αὐταὶ δὲν εἶναι τόσον ὀρεκτικαὶ ὡς ἡ μέλασσα. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὠτοκίας ἢ ἀνάγκη τῆς διαιωσίσεως δηλ. τοῦ εἶδους—εἰς τὰ ἔντομα δὲ ἡ ἐμφάνισις τῶν ἀκμαίων, αὐτὸν τὸν λόγον ἔχει—εἶναι κατὰ πολὺ ἰσχυρωτέρα τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Θὰ προτιμήσῃ ἢ μητέρα «δάκος» νὰ ὠτοκῆσῃ, ἔστω καὶ ἂν ξέρῃ ὅτι εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων τὰ συνεργεῖα τοῦ Berlese ἢ τοῦ Ἰσαακίδη προσφέρουσι γλυκίσματα.

Πῶς πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται τὰ δακοκτόνα ἵνα ἡ ἐπιτυχία τούτων εἶνε πάντοτε βεβαία. Δεδομένου ὅτι ἡ ἐλκτικὴ ἐπὶ τοῦ δάκου ἐνέργεια τοῦ δακοκτόνου δολώματος ἐλάχιστον χρόνον διαρκεῖ, μόλις ἐπὶ τινὰς ὥρας, ὁ δὲ θηλυκὸς δάκος τρεῖς τὸ βραδύτερον ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του καὶ οὐχὶ 12—15 ὡς ἰσχυρίζονται τινές, εἶναι ἔτοιμος πρὸς ὠτοκίαν, θὰ ἔπρεπεν, ἵνα φανῶσιν τὰ σωτήρια ἀποτελέσματα τῶν δακοκτόνων, νὰ ἐπαναλαμβάνωνται αἱ διαβροχαὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλάχιστου τούτου χρόνου. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ καταπολέμησις τοῦ δάκου θὰ ἀπέβαιεν πολυτελής διαφήμισις γεωργικῆς προόδου καὶ οὐχὶ γεωργοει-

κονομικός απαραίτητος παράγων διά την εξασφάλισιν τῶν ζωτικῶν ἐθνικῶν καὶ ἰδιωτικῶν συμφερόντων.

Παρακάμπτεται ὅμως τὸ μειονέκτημα τοῦτο καὶ ἐξασφαλίζεται τελείως ἡ παραγωγή, ἐὰν ἀντὶ ὀλοκλήρου τοῦ ἐλαιῶνος διαβρέχωνται κατὰ τὰ βραχέα ταῦτα διαστήματα, τὰ ἐλαιόδενδρα ἢ τὰ ἐλαιοκτῆματα ἐκεῖνα ἅτινα ἐκαλέσαμεν ἐστίας (βλ. ἀνωτέρω), ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ θέρους, ὅτε τὰ κατάλληλα πρὸς ὠτοκίαν ἐλαιόδενδρα εἶναι ἐλάχιστα. Συγχρόνως δεόν νὰ παρακολουθῆται τακτικὰ ἡ πορεία τοῦ δάκου δι' ἀναρτίσεως ἐπὶ τῶν πρωίμων ἐλαιοδένδρων ἢ τῶν πρωίμων ἐλαιοκτημάτων *δακοπαγίδων*. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι αὗται συλλαμβάνουσι τοὺς δάκους, ἔχουσι σπουδαιοτάτην σημασίαν διὰ τὴν δακτοκτονίαν διότι ἐνεργοῦσι κυρίως ὡς *δακοδεῖκται*, δι' ὧν προσανατολίζεται ὡς πρὸς τὸν τόπον ἐνθα ἀφθονοῦν οὗτοι ὁ ἐντεταλμένος τὴν καταπολέμησιν αὐτῶν.

Ἦτοι πρὸς ἀσφαλῆ ἐπιτυχίαν τῶν δακοκτόνων δολωμάτων δέον :

1ον) Ἀπὸ τοῦ τελευταίου δεκαήμερου τοῦ Μαΐου νὰ ἀναρτῶνται ἐπὶ τῶν πρωίμων ποικιλιῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαιοδένδρων τῶν πρωίμων τοποθεσιῶν (μία ἀνὰ πενήκοντα δένδρα) δακοπαγίδες, ὧν τὸ δόλωμα νὰ συμπληροῦται ἀνὰ τριήμερον, νὰ ἀνανεοῦται δὲ τελείως, μετὰ πλῆσιν τῶν παγίδων, ἀνὰ δεκαπενθήμερον.

2) Ἐὰν ὡς καταστῆ κατάλληλος ὁ καρπὸς τῶν πρωίμων ποικιλιῶν ἢ τοποθεσιῶν, ἵνα φιλοξενήσῃ τοὺς ἀπογόνους τοῦ δάκου—ἐποχὴ ἣτις κυμαίνεται παρ' ἡμῖν ἀπὸ 10ης μέχρις 20ης Ἰουνίου τό βραδύτερον, ἀναλόγως πρὸς τὰ ἔτη καὶ τὰς ἐαρινὰς καιρικὰς συνθήκας—νὰ ἀρχίσωσι τριήμεροι διαβροχαὶ ἀπασῶν τῶν ἐστιῶν διὰ μεμονωμένων ἐργατῶν, συγχρόνως δὲ διὰ τακτικῶν συνεργείων νὰ διαβραχῆ ὀλόκληρος ὁ ἐλαιῶν ἐντὸς εἰκοσαήμερου. Ἐπειδὴ τὸ δακοκτόνον δόλωμα προκαλεῖ ἐγκαύματα ἐπὶ τῶν

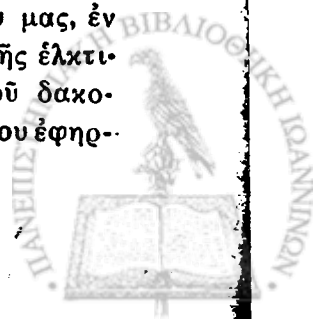
φύλλων τῶν συχνῶς διαβρεχομένων δένδρων, συνιστῶμεν τὴν πρόσδεσιν ἐπὶ τῶν κλώνων τῶν δένδρων τῶν ἐστιῶν, δερμάτων ἐκ κλάδων θάμνων ἢ ξηρῶν χόρτων ἐφ' ὧν θὰ ἐνεργῶνται οἱ τριήμεροι διαβροχαί.

3) Μετὰ τὴν λήξιν τῆς πρώτης ταύτης γενικῆς διαβροχῆς νὰ ἐπακολουθήσῃ ἀμέσως δευτέρα εἰκοσαήμερος ἐπίσης, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ διακοπῶσιν αἱ τριήμεροι διαβροχαὶ τῶν ἐστιῶν καὶ ἡ ὑπηρεσία τῶν παγίδων.

4) Ἐὰν τῇ λήξει τῆς δευτέρας γενικῆς διαβροχῆς, ἐὰν μὲν ἐξακολουθῆ σύλληψις ἐντὸς τῶν παγίδων δάκων, νὰ ἐπακολουθήσῃ τρίτη γενικὴ, τῆς αὐτῆς ὡς αἱ δύο πρώται διαρκείας, διαβροχῆ. Ἐὰν ὅμως δὲν συναντῶνται ἱπτάμενοι ἢ νεκροὶ ἐντὸς τῶν παγίδων δάκοι, νὰ ἐξακολουθήσωσι μόνον αἱ ἐστιακαὶ τριήμεροι διαβροχαὶ μέχρις Ὀκτωβρίου καὶ ἰδίως εἰς τὰς περιφερείας εἰς ἃς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο πρώτων διαβροχῶν παρατηρήθησαν δάκοι ἱπτάμενοι ἢ νεκροὶ ἐντὸς τῶν παγίδων ἢ συνηντήθησαν ἐλαιόκαρποι μὲ *ξεροβοῦλαν* ἢ *φαρόλεπίδα* (βλ. ἀνωτέρω).

5) Ἐὰν ἡ ἐμφάνισις ἢ σύλληψις ἀκμαίων δάκου ἐξακολουθῆ καὶ μετὰ τὴν τρίτην γενικὴν διαβροχὴν, ἐπαναλαμβάνονται αἱ εἰκοσαήμεραι γενικαὶ διαβροχαὶ καὶ αἱ τριήμεροι ἐστιακαὶ μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου. Ἄλλ' ἐὰν τοῦτο συμβῆ, ἀπόδειξις ὅτι δὲν ἐγένοντο κανονικῶς αἱ δύο πρώται διαβροχαὶ καὶ ὅτι ἐδημιουργήθησαν σοβαραὶ ἐστίαὶ ὑπὸ τῆς πρώτης γενεᾶς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιδιώκεται ἀπλῶς ὁ περιορισμὸς τοῦ δάκου καὶ ἡ ὅσον ἔνεστι γενίκευσις τῆς προσβολῆς, ἣτις εἶναι βεβαία, οὐχὶ δὲ ἡ διάσωσις τῆς ἐσοδείας.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ὅπερ εἶναι ἀπόρροια λεπτομεροῦς μελέτης τῆς βιολογίας τοῦ δάκου εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐλαιοκομικῶν περιφερειῶν τοῦ τόπου μας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐλκτικῆς ἐπὶ τοῦ δάκου ἐνεργείας τοῦ δακοκτόνου δολώματος, ἀπέδωκεν ὅπου ἐφηρ-

μύσθη καταπληκτικῶς ἄριστα ἀποτελέσματα. Εἰς μίαν μόνην περίπτωσιν τὸ πρόγραμμα τοῦτο καὶ πολὺ περισσότερον, τὸ ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ὑπὸ Ἰσαακίδη εἰσαχθέν, δὲν ἐπιτυγχάνει ἤτοι: "Όταν πρόκειται περὶ ἄσοδης χρονιάς, ὁ καρπὸς δὲ τῆς προηγουμένης ἐσοδείας διατηρεῖται ἐπὶ τῶν ἐλαιοδένδρων πέραν τοῦ Ἀπριλίου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ ἐμφάνισις τῶν ἀκμαίων τῆς τελευταίας γενεᾶς καὶ ἄφθονος εἶναι, ἀλλὰ πρὸ παντὸς κλασματικὴ καὶ μακροχρόνιος: παρατείνεται οὕτω αὕτη πέραν τοῦ Ἰουλίου, ὅτε ὁ καρπὸς ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ἐλαιῶνος ἔχει γίνῃ ἤδη κατάλληλος ἵνα φιλοξενήσῃ τοὺς ἀπογόνους τοῦ δάκου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἐστιῶν, διότι ὀλοκλήρος ὁ ἐλαιῶν εἶναι ἐστία. Τοιοῦτον τι συνέβη τὸ 1931 ἐν Κερκίραφ.

Παρ' ὅλα τὰ ληφθέντα μέτρα κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ καρπὸς πρόσεβλήθη, ὀπίμως βέβαια, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου καὶ πέραν, οὕτως ὥστε νὰ ἐλαιοποιηθῇ ἡ μικρὰ ἐσοδεία τοῦ ἔτους ἐκεῖνου, ἀλλὰ μὲ σοβαρὰν μείωσιν τῆς ποσότητος καὶ τῆς ποιότητος.

Εἰς πᾶσαν ἄλλην ὁμως περίπτωσιν, ἡ ἀποτυχία τῶν δακοκτόνων δέον νὰ ἀποδίδεται εἰς κακὴν ἐφαρμογὴν τούτων, νὰ τιμωρῆται δὲ αὐστηρῶς ὁ ἀρμόδιος Διευθυντὴς τῶν δακοκτόνων ἢ ἂν οὗτος ἐνήργησεν ἐπὶ τῇ βάσει ὁδηγιῶν τῆς Φυτοπαθολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, νὰ τιμωρῆται ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας ταύτης.

Δακότα (Βορεία - North Dakota).— Κράτος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἐκτασις 184.000 τετρ. χιλμ. πληθυσμὸς 650.000 περίπου, διοικητικὸν κέντρον εἶναι ἡ πόλις Βιόμαρμ μὲ 10.000 περίπου κατοίκους.

Εἶναι ἐκ τῶν νεωτέρων ἀμερικανικῶν κρατῶν. Πρὸ 50ετίας δὲν εἶχε παρὰ μόνον 40 χιλ. κατοίκους. Οἱ ἄποικοι ὑπῆρξαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Νορβηγοί,

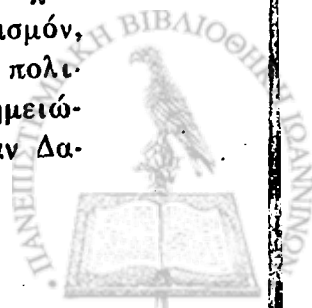
Ρῶσσοι, Καναδοί, Γερμανοί, Σουηδοὶ καὶ Δανοί. Πολυπληθεστέρα πόλις εἶναι τὸ Φάργκο μὲ 25.000 περίπου κατοίκους.

Ἀποτελεῖ ἐν τῶν γεωργικωτέρων κρατῶν τῆς Ἀμερικῆς, μετὰ τὸ κράτος τοῦ Μισσισιπῆ. Παράγει σιτηρὰ ἀξίας περίπου 120 ἑκτμ. δολλαρίων κατ' ἔτος, βρώμην 20 ἑκτμ. δολλ., κριθὴν 25 ἑκτμ. δολλ., λινὸν 19 περίπου ἑκτμ. δολλ., πᾶτάτες 5 ἑκτμ. δολλ., κ. ἄ. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ κτηνοτροφία: μεγάλα κερασφόρα ἄνω τοῦ ἐνὸς ἑκατομμ. κεφαλαί (ἐκ τούτων 500.000 εἶναι ἀγελάδες χρησιμοποιούμεναι εἰς τὴν γαλακτοκομίαν). Χοῖροι καὶ αἶγες ἀνα 500 χιλ.

Τὸ κράτος αὐτό, ἐπὶ μακρὸν διάστημα ἦτο ἀκατοίκητον ἀπὸ τοὺς εὐρωπαϊοὺς, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο μόνον διὰ νὰ ἀγοράσουν ἀπὸ τοὺς ἰθαγενεῖς τὰ πολύτιμα γουναρικά. Οἱ εὐρωπαῖοι ἤρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐκδιώξαντες τοὺς ἰθαγενεῖς εἰς τὰ χειρότερα σημεῖα τῆς χώρας. Ἀνεπτυξαν τὴν γεωργίαν μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς καπιταλιστικῆς ἐν γένει ὀργανώσεως. Ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρτησις τῶν ἰδιοκτητῶν ἀπὸ τὸ τραπεζιτικὸν-κεφάλαιον, ἔγινε πολ- λάκις ἀφορμὴ νὰ ἐκδηλωθοῦν καθαρῶς ἀντικαπιταλιστικὰ κινήματα ἐκ μέρους τούτων. Τὰ κινήματα αὐτὰ εἶναι μικροαστικῆς φύσεως καὶ ἀρκετὰ οὐτοπιστικὰ ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴν τῶν πραγματοποιήσιν. Ἀπόδειξις ὅτι ὁ «ἐπαναστατικὸς» αὐτὸς πληθυσμὸς, διαρκῶς ἐψήφισε τὸν συντηρητικὸν κόμμα τῶν ρεπουμπλικάνων.

Δακότα (Νοτία South Dakota).— Κράτος καὶ αὐτὸ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ἐκτασις 201.000 τετρ. χιλμ., πληθυσμὸς 700.000 περίπου. Διοικητικὸν κέντρον εἶναι ἡ πόλις Πιέρ.

Πρὶν ἀπὸ 60 ἔτη εἶχε μόλις 12 χιλ. κατοίκους. Ὡς πρὸς τὸν ἀποικισμὸν, τὴν οἰκονομικὴν, κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν σύνθεσιν, ἰσχύουν ὅσα ἐσημειώθησαν ἀνωτέρω διὰ τὴν βορείαν Δα-

κότα. Παρά την σχετικήν επαναστατικήν, πάντοτε εις την τοπικήν διοίκησιν εξέλεγοντο οί συντηρητικοί ρεπουμπλικάνοι. Οί δημοκράται εξέλέγησαν τὸ πρῶτον τὸ 1926.

Ἡ νοτιά Δακότα εἶναι καθαρῶς γεωργικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ὑποφέρει συχνά ἀπὸ καταστρεπτικὰς ξηρασίας. Τὸ ἐπίπεδον τῆς παραγωγῆς ὑπεβιάσθη συνεπείᾳ τῆς μεταπολεμικῆς κρίσεως. Πρώτη ἔρχεται ἡ καλλιέργεια τοῦ ἄραβοσίτου. Ἡ κτηνοτροφία διαθέτει ἄνω τοῦ 1)2 ἔκτμ. κεφαλὰς μεγάλων κερασφόρων (ἔξ. ὦν 650 χ. ἀγελάδες), ἐν ἑκατομμ. περίπου αἰγας καὶ 2)2 ἔκτμ. χοίρους.

Δακρυγόνα άέρια.—Ἐν εἶδος τῶν κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον τὸ πρῶτον χρησιμοποιηθέντων πολεμικῶν ἀερίων, προκαλοῦν δάκρυα καὶ θέτουν οὕτω ἐκτὸς μάχης προσωρινῶς τοὺς πολεμιστάς. Μεταπολεμικῶς ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας κυρίως διὰ τὴν διάλυσιν διαδηλώσεων καὶ συλλαλητηρίων (βλ. λ. *Ἄέρια καὶ Πόλεμος χημικός*).

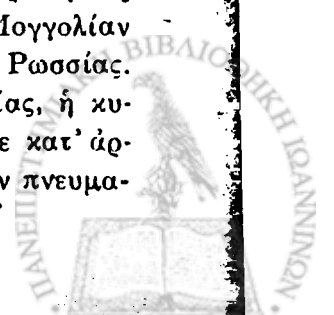
Δαλαΐ-Λάμα (=«Ὁκεανὸς Ἄρετων».)—Εἶναι ὁ τίτλος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ λαμαϊσμοῦ (ιδ. λ.). Ἐδρεῦει εἰς τὴν πόλιν Λάσα, πρωτεύουσαν τοῦ Θιβέτ καὶ εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς θρησκείας ταύτης («γκελούγκπα»), ἀποτελοῦσης διακλαδώσεις τοῦ βουδδισμοῦ καὶ τῆς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Τζονκαμπά ἰδρυθείσης θρησκείας. Ἡ ὁλοῦν ἀναπτυσσομένη πολιτικὴ ἰσχὺς τῶν ὀπαδῶν τῆς θρησκείας αὐτῆς καὶ ἡ διάδοσις τῆς ἀνά τὴν Μογγολίαν, ἐξύψωσαν ταχέως τὸ κῆρος τῶν διαδόχων τοῦ Τζονκαμπά. ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τρίτος τὴν σειράν, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πανίσχυρον τότε Χάνον τῆς Μογγολίας τὸν τίτλον τοῦ Δαλαΐ-Λάμα, τὸ 1576. Ὁ τίτλος, αὐτός, ἀναδρομικῶς, ἀπεδόθη καὶ εἰς τοὺς δύο προκατόχους αὐτοῦ.

Τὸν 17ον αἰῶνα καθιερώθη τὸ δόγμα τῆς «μετενσαρκώσεως», κατὰ τὸ ὁποῖον

ὁ Δαλαΐ-Λάμα εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος τοῦ προκατόχου, τελικῶς δὲ ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος τοῦ Βούδδα ἢ μιᾶς θεότητος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι πολὺ ιδιόρρυθμος καὶ ὁ τρόπος τῆς διαδοχῆς εἰς τὸν θρόνον τοῦ Δαλαΐ-Λάμα. Διὰ πολλῶν περιέργων μέσων (οἰωνῶν, προφητειῶν, κύβων κλπ.) ἀναζητεῖται τὸ βρέφος τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη τὸ ἐπόμενον ἔτος μετὰ τὸν θάνατον ἐνός Δ. Λ., καὶ εἰς τὸ ὄπριον ἐνεσαρκώθη τὸ πνεῦμα τοῦ ἀποθανόντος. Τὸ βρέφος αὐτὸ προορίζεται ὡς διάδοχος καὶ ἀνατρέφεται καταλιήλως ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματοῦχων τῆς θρησκείας, ὑφιστάμενον διαφόρους δοκιμασίας.

Ἀπὸ τοῦ 1652 ὁ Δαλαΐ-Λάμα συνεχέντρωσεν ἐν τῇ προσώπῳ του τὴν ιδιότητα τοῦ πολιτικοῦ ἐξουσιαστοῦ (μονάρχου) τοῦ Θιβέτ καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ λαμαϊσμοῦ, τὸν δὲ 18ον αἰῶνα ὁ Δαλαΐ-Λάμα, ὡς πολιτικὸς ἄρχων, ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Κίνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σπουδαιότερου Λαλαΐ Λάμα, πέμπτου τὴν σειράν, συγγράψαντος 25 τόμους συγγραμμάτων, ἡ κινεζικὴ Κυβέρνησις ἐπωφελουμένη ταρσῶδους ἐσωτερικῆς καταστάσεως εἰς τὸ Θιβέτ, προσεπάθησε νὰ περιορίσῃ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τοῦ Δαλαΐ-Λάμα, ὅστις καὶ ἔχασεν ὀρισμένα ἀπόλυτα δικαιώματα τὸ 1788. Το 1822 καθιερώθη νέος τρόπος ἀναζητήσεως τοῦ διαδόχου, οὕτως ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται μεγαλειτέρα ἐπιρροή τῆς Κίνας εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου τοῦ Δαλαΐ-Λάμα.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σημερινοῦ Δαλαΐ-Λάμα Τουμπτάν Λζιάμπο (γεννηθέντος τὸ 1876) ἔλαβε χώραν χυδαία εἰσβολὴ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Θιβέτ καὶ κατάληψις τῆς πρωτεύουσης Λάσας. Ὁ Δαλαΐ Λάμα ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ καταφυγὼν εἰς τὴν Μογγολίαν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Ρωσσίας. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀγγλίας, ἡ κυβέρνησις τῆς Κίνας ἐπεχείρησε κατ' ἀρχὰς νὰ καταργήσῃ τελείως τὴν πνευμα-

τικήν καὶ πολιτικήν ἐξουσίαν τοῦ Δαλαϊ-Λάμα, ἀργότερον δὲ νὰ τὴν περιορίσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον. Μόνον τὸ 1915, ὁ Δαλαϊ-Λάμα Τουμπτὰν Δζιάμπο, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Κίνας, ἐκήρυξε τὸ Θιβέτ ἀνεξάρτητον κράτος, διοργανώσας μάλιστα καὶ ἐπιτυχή ἀντίστασιν ἐναντίον τῆς Κίνας. Οὐχ ἦτον τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα ἐμετριάσθησαν ἐξ αἰτίας τῆς οἰκονομικῆς διεισδύσεως τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ Θιβέτ.

Δαλαμανάρα.—Χωρίον ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς παρὰ τὸ Ἄργος. Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1827 συνέβη ἐκεῖ σύρραξις μεταξὺ στρατοῦ καὶ χωρικῶν ἐκ τῆς ἐξῆς ἀφορμῆς: Κατόπιν τῶν ἐν Ναυπλίῳ ταραχῶν ὁ στρατηγὸς Τσώρτς ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ πολλοὺς Στερεοελλαδίτας στρατιώτας. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν τοὺς ἐφωδίασε ἐπαρκῶς, ἐτρέφοντο ἐπὶ ἑβδομάδα ἀπὸ τῆς σταυλᾶς τῶν ἀμπέλων τῆς Ἀργολίδος, οἱ δὲ χωρικοὶ ἀγανσκήσαντες ἐφόνευσαν δύο στρατιώτας. Οἱ Στερεοελλαδίται στρατιῶται ἐτεζήτησαν νὰ ἐκδικηθοῦν, ἐκ τούτου δὲ προεκλήθη μεγάλη συμπλοκή, τὴν ὁποίαν κατεπράυνε ὁ Χατζημιγάλης ὑπαχθεὶς τιμωρίαν τῶν ἐνόχων.

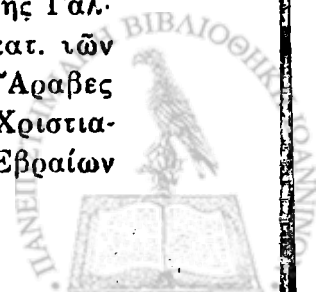
Δαλματία.—Ὀλόκληρος ἡ ἀνατολική ἀκτὴ τῆς Ἀδριατικῆς, ἀνήκουσα μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν, πλὴν τῆς πόλεως Ζάρας ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν. Μετὰ τὴν Ρωμαϊκὴν κατάκτησιν περιῆλθεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀπὸ δὲ τοῦ 7ου μ.Χ. αἰῶνος ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὴν Σλαῦοι. Ἀπὸ τοῦ 10ου αἰῶνος παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν εἰς τοὺς Βενετούς. Καταλυθείσης τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ἡ Δαλματία περιῆλθεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου (1918), ὅποτε, περιῆλθεν εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν.

Δαμασκηνός (Ἰωάννης, ὁ ἐπιλεγό-

μενος Χρυσορρόας).—Φιλόσοφος, ὕμνογράφος καὶ μεταρρυθμιστὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰῶνος καὶ ἀπέθανε τὸ 754. Κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας Μανσοῦρ, ἐχούσης παρὰ τοῖς Σαρακηνοῖς κληρονομικὸν ἀξίωμα ἐπιτηρήσεως τῆς ἐν Συρίᾳ εἰσπράξεως τῶν φόρων.

Ἐπῆρξεν ὁ μέγιστος δογματιστὴς τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας. Κυριώτερον θεολογικὸν του ἔργον εἶναι ἡ «Πηγὴ τῆς γνώσεως», ἀποτελούμενον ἀπὸ 3 μέρη: τὴν εἰσαγωγήν, τὴν ἱστορικὴν ἔκθεσιν καὶ τὸ κυρίως δογματικόν. Ἔτερον ἀξιόλογον ἔργον εἶναι τὰ «Ἱερὰ παράλληλα»—συλλογὴ χωρίων τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων. Ἐν τῇ μουσικῇ ἐπενόησε πλεῖστα σημεῖα, ἄλλα δὲ τῶν πιλαιῶν μετέβαλε. Ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν, συνέθεσε τὰ τροπάρια του εἰς ποιητικὰ μέτρα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως. Πρῶτον ἀσματικὸν του ἔργον θεωρεῖται ἡ «Ὀκτώηχος» ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἀσματικοὺς κανόνας διὰ τὴν ἑβδομάδα ὅλην καὶ εἰς τοὺς ὀκτὼ ἤχους τῆς ἐκκλ. μουσικῆς. Οἱ ἀσματικοὶ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες του εἶναι ἀνώτεροι ὅλων τῶν ὄσων ὑπάρχουν. Πολλὰ τῶν ἀσμάτων εἶναι ἠνθολογημένα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ. Ὁ Δαμασκηνὸς συνέταξε καὶ πολλοὺς ἄλλους κανόνας, ἐν ὧν περὶ τοὺς 60, διὰ τὰς κυριώτερας ἐορτὰς τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὰ ἔργα του καταγίνεται καὶ διασκεδιάζει μὲ δυσχερέστατα ποιητικὰ παίγνια, οἷον τὰ ἀκρόστιχα κ.λ.π., εἰς τὰ ὁποία βλέπει κανεὶς μίαν ἐπιδίωξιν τοῦ δυσνοήτου. Ἡ μουσικὴ τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰσήχθη κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα εἰς Ρωσσίαν.

Δαμασκός (Ἀραβιστὶ Ech Cham).—Ἡ κυριώτερα πόλις τῆς καθ'αὐτὸ Συρίας (ὑπαγομένης εἰς τὴν «ἐντολήν» τῆς Γαλιλαίας). ἔχει περὶ τὰς 190.000 κατ. ἰῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι εἶναι Ἀραβες Μουσουλμάνοι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Χριστιανῶν 22.000 περίπου καὶ τῶν Ἑβραίων

16.000. Εύρίσκεται εις την εϋφορον κοιλάδα Γκούταχ, εις τους πρόποδας του Ἀετιλιβάνου.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὅπως καὶ κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἡ Δαμασκός ἀπετέλει τὸν κόμβον μεγάλων ἐμπορικῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι συνέδεον τὴν Μεσόγειον θάλασσαν μὲ τὴν Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἀσίαν. Ἀπὸ τὸν 8ον ἕως τὸν 4ον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα διετέλει ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν, διατηροῦσα ἐν τούτοις τὴν σημασίαν ἐμπορικοῦ κέντρου. Ἀπὸ τὸν 4ον ἕως τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα, ἡ Δαμασκός ἀνακτᾷ καὶ πάλιν ἀρκετὴν πολιτικὴν σημασίαν εἰς τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ τῶν διαφόρων ἰσχυρῶν τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1ου π. Χ. αἰῶνος, ἡ Δαμασκός ἀπετέλει τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἀπολαύουσα σχετικῆς αὐτονομίας, ἀναπτυχθέντος εἰς αὐτὴν ὄχι μόνον τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ τῆς βιομηχανίας (κατασκευὴ ὀπλων κλπ.). Ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς (ἀπὸ τὸν 5ον μέχρι τοῦ 7ου αἰῶνος μετὰ Χ.), ἡ Δαμασκός ἐκτὸς τῆς ἐμπορικῆς τῆς σημασίας, ἀποκτᾷ καὶ πολιτικὴν τοιαύτην ὡς προπύργιον τῆς Βυζαντινῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, παραμείνασα ἐπὶ ἓνα αἰῶνα πρωτεύουσα τοῦ Χαλιφάτου τῶν Ὀμεϊαδῶν. Τὸ 1516 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπωλέσασα μέρος τῆς παλαιᾶς ἐμπορικῆς τῆς σημασίας.

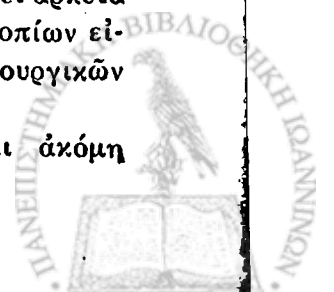
Ἡ κατασκευὴ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, τὸν 19ον αἰῶνα, κατέφερε σπουδαῖον πλήγμα εἰς τὴν οἰκονομικὴν σημασίαν τῆς Δαμασκοῦ. Ἐν τούτοις πάλιν ἀνακτᾷ τὴν παλαιάν τῆς σημασίαν μετὰ τὴν κατασκευὴν τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι τὴν ἤνωσαν μὲ τὴν Βυρσοῦν (1895), μὲ τὴν Γιάφφαν (1905), μὲ τὸ Χαλέπι καὶ μὲ Χετζάζην.

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914—18 ἡ Δαμασκός παίζει σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς κατοχῆς τῆς Συρίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος τῶν Ἀράβων. Ἐκεῖ συνεκλήθη τὸ 1920 τὸ Ἀ-

ραβικὸν Συνέδριον, τὸ ὅπολον ἐξέφρασε τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἐναντίον τῆς γαλλικῆς κατοχῆς, κηρῦξαν συνάμα τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Συρίας ὑπὸ τὸν ἐμίρην Φαϊσάλ. Οἱ Γάλλοι (ὁ στρατηγὸς Γκουρὼ) κατέλαβον τὴν Δαμασκὸν καὶ διέλυσαν τὸ Συνέδριον ὃ δὲ Φαϊσάλ ἐτράπη εἰς φυγὴν. Τὸ 1924 ἀπετέλεσε τὸ διοικητικὸν κέντρον τοῦ Κράτους τῆς Συρίας. Τὸ 1925, λόγῳ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Δρούσων καὶ τῶν Βεδουίνων, τὰ γαλλικὰ στρατεύματα κυριολεκτικῶς ἐληλάτησαν τὴν Δαμασκὸν. Μὲ τὴν πρόφασιν καταστολῆς τῆς ἐπαναστάσεως, κυρίως ὅμως διὰ νὰ τρομοκρατήσουν τὸν πληθυσμὸν, ἐπὶ 48 ὥρας ἐβομβάρδιζον οἱ Γάλλοι τὴν ἀνοχύρωτον πόλιν, καταστρέψαντες τὰς δύο ἀγοράς, πολλὰς συνοικίας Ἰθαγενῶν, τὸ Μέγαρον εἰς τὸ ὅποilon εὐρίσκετο τὸ λεγόμενον «Ἴνστιτοῦτον τῆς Μουσουλμανικῆς τέχνης καὶ Ἀρχαιολογίας», κ. ἄ. Αἱ ἀγριότητες αὗται ἀπέδωκαν ἀντίθετα ἀποτελέσματα καὶ κατόπιν τούτου ἡ Δαμασκός ἀπέτελεσε τὸ κέντρον ἐπαναστατικῶν ἐξορμήσεων.

Τελευταίως ἡ Δαμασκός συνεδέθη μὲ τὴν Μοσσοῦλην δι' αὐτοκινήτων (ταξιδι 25 ὥρῶν). Ἡ ταχύτης τῆς συγκοινωνίας ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου μέχρι Περσίας καὶ τοῦ Ἰράκ, δι' αὐτοκινήτου συντομεύει ἐξαιρετικῶς τὰς ἀποστάσεις καὶ καθιστᾷ τὴν Δαμασκὸν ἀσυναγώνιστον διὰ τὸ διαμετακοσμιτικὸν ἐμπόριον ἀπὸ Εὐρώπης εἰς Περσίαν καὶ Ἰράκ. Ἡ θαλασσία ὁδὸς μέσῳ Σουέζ καὶ Βασσόρας εἶναι πολὺ μακροτέρη. Ἡ Δαμασκός συγκεντρώνει τὰ 30% τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Συρίας, τὸ ὅποilon ἀνέρχεται εἰς 25 περίπου ἐκ. ἀγγλικὰς λίρας κατ'ἔτος. Ἐξάγονται ξηροὶ καρποὶ ζῶα, μαλλιὰ ἐγχώρια ὑφάσματα κ.ἄ. Εἰσάγονται ζάχαρις, μέταλλα, τσιμέντα, εὐρωπαϊκὰ ὑφάσματα κλπ. Ἔχει ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν ἐντοπίων εἰδῶν, μεταλλικῶν καὶ ὑφαντουργικῶν προϊόντων.

Εἰς τὴν Δαμασκὸν σώζονται ἀκόμη

τὰ ἀρχαῖα τείχη τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Διατηρεῖται ἀκόμη ἡ ἀραβικὴ Ἀκρόπολις τοῦ 1219. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Διὸς, τοῦ κτισθέντος τὸ 63 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πομπηίου, ἰδρῦθη ὁ χριστιανικὸς ναός, καὶ ἀργότερον τὸ μουσουλμανικὸν τέμενος τῶν Ὀμειάδων ὑπὸ τοῦ Βαλίντ. Ἡ Δαμασκὸς πάντοτε φημίζεται διὰ τὰ καλλιτεχνήματα τῆς χειροτεχνίας τῆς ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ταμερλάνος προσεκάλεσε τοὺς σπουδαίους τεχνίτας οἱ ὅποιοι ἐδόξασαν ἀργότερον τὴν τέχνην τῆς Σαρμακάντης.

Δαμβέργης (Ἰωάννης).—Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τὸ 1862 ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐτέρας πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀπὸ τοῦ 1887—92 διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Ἐβδομάς» καὶ ἀργότερα τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων». ἔχει γράψει μελέτας, πολιτικὰς, φιλολογικὰς, κοινωνιολογικὰς, διηγήματα καὶ ποιήματα καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης. Διετέλεσε μέλος τῆς Κρητικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ κατόπιν μέλος τῆς Κεντρικῆς ἐπὶ τῶν Κρητικῶν Ἐπιτροπῆς. Ὑπῆρξε ἰδρυτὴς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τῆς Κρητικῆς Ἀδελφότητος καὶ τῆς Ἐταιρείας τῶν Πατρῶν. Νῦν συνεργάτης τῆς «Ἐστίας» καὶ τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Νέας Ὑόρκης.

Δάνεια.— Καλεῖται οὕτω ἡ λήψις χρηματικῶν ποσῶν, διὰ τῶν ὁποίων τὸ κράτος, οἱ δῆμοι καὶ τὰ λοιπὰ δημοσίου δικαίου νομικὰ πρόσωπα καὶ γενικῶς τὰ νομικὰ ἢ φυσικὰ πρόσωπα προσπορίζουν εἰς ἑαυτὰ ξένα κεφάλαια.

Ἀναλόγως τῆς νομικῆς προσωπικότητος τοῦ δανειζομένου, τὰ δάνεια διακρίνονται εἰς ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια. Τὰ δεύτερα, περὶ ὧν πρόκειται, διαίρουνται εἰς ἐλεύθερα καὶ ἀναγκαστικά. Ἀναγκαστικὸν καλεῖται τὸ δάνειον, ὅταν ἡ ἔννομος τάξις προσπορίζεται κεφάλαια ἐκ μέρους τῶν ὑπηκόων αὐτῆς οὐχὶ διὰ τῆς ἐλευθέρως συμμετοχῆς

αὐτῶν εἰς τὸ συναπτόμενον δάνειον ἀλλ' ἀναγκαστικῶς, δι' ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς ἀναλόγως τῶν περιουσιακῶν αὐτῶν στοιχείων (π. χ. ἀκινήτων, τοῦ παρὰ Τραπεζαίαις κεφαλαίου αὐτῶν ἢ τοῦ εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῶν εὑρισκομένου χαρτονομίσματος κλπ.).

Ἐκδοσις δανείων.— Ὡς τοιαύτην νοοῦμεν τὴν μέθοδον ἐκείνην, διὰ τῆς ὁποίας καλύπτεται ἐν δάνειον. Κατὰ τὴν ἔκδοσιν κρατικῶν δανείων δύνανται νὰ τηρηθῶσι δύο ὁδοί: Τὸ δημόσιον ἢ χρησιμοποιεῖ ἐνδιάμεσα πρόσωπα, ἅτινα ἀναλαμβάνουν δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ κίνδυνον τὴν διάθεσιν τοῦ δανείου ἢ συνεννοεῖται μετὰ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν κύκλων πρὸς διάθεσιν τῶν ἐκδιδομένων δανείων. Καὶ εἰς ἀμφότερα τὰ συστήματα διακρίνομεν δύο τρόπους ἐκδόσεως.

1) Ἐκδοσιν δανείου ὑπὸ συνδικάτου μεγάλων τραπεζικῶν οἰκῶν, ἀναλαμβάνοντο, ἐναντι ὀρισμένης προμηθείας καὶ κέρδους ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ δανείου νὰ διαθέσῃ δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ κίνδυνον τὸ δάνειον. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐκδίδονται συνήθως δάνεια καλυπτόμενα οὐχὶ εἰς τὸ ἔσωτερικόν, ἀλλ' εἰς ξένας ἀγοράς.

2) Ἐκδοσιν δανείων διὰ μειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ, ἐνθα ἐκ μέρους τῶν συναγωνιζομένων οἰκῶν ὑποβάλλονται εἰς τὸ ἐκδίδον τὸ δάνειον κράτος ἔγγραφοι πρωςφοραί, δι' ὧν ἀναλαμβάνεται ἡ ἔκδοσις εἰς ὀρισμένην τιμὴν. Ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Νοτίῳ Ἀμερικῇ.

3) Ἐκδοσιν διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς. Κατ' αὐτὴν λαμβάνει χώραν μία προσφορὰ ἐκ μέρους τοῦ κράτους πρὸς τοὺς κεφαλαιούχους ἐπὶ σκοπῷ καλύψεως τοῦ δανείου. Εἰς περίπτωσιν ὑπερκαλύψεως τοῦ δανείου γίνεται ἀνάλογος τῆς δηλωθείσης συμμετοχῆς περικοπή.

4) Ἐκδοσιν διὰ συνεχοῦς πωλήσεως ὑπὸ τύπον ἐγγραφῆς εἰς εἰδικὰ δημόσια βιβλία. Ἡ μέθοδος αὕτη ἰσχύει ἐν Γαλλίᾳ. Πρὸς τοῦτο ὑπάρχει τὸ μέγα

βιβλίον δανείων (Grand-Livre de la France) ἐν Παρισίοις καὶ ταῖς ἐπαρχίαις, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ γενικός θησαυροφύλαξ (Trésorier, Payeur général) κατεχώρει τὰς δηλώσεις συμμετοχῆς, βάσει τῶν ὁποίων ἐκδίδει ὁμολογίας τοῦ ἀνοιχθέντος δανείου.

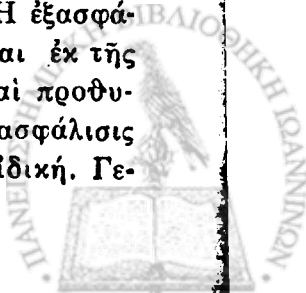
5) Ἐκδοσιν διὰ πωλήσεως διὰ μεσιτῶν ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ συναπτομένου δανείου.

Τιμὴ ἐκδόσεως δανείου.—Μεγάλην σημοσίαν ἐνέχει διὰ τὸ ἐκδίδον τὸ δάνειον δημόσιον ὁ τόκος εἰς τὸν ὁποῖον ἐκδίδεται τοῦτο. Συνήθως ὡς τόκος τῶν ὁμολογιῶν ὑπολογίζεται ὁ μέσος τόκος. Τὸ Κράτος δύναται νὰ ἐκθέτῃ δύο ὁδούς. Πρῶτον τὴν ἐκδοσιν εἰς ὀνομαστικὸν ἐπιτόκιον. Ἡ ἐκδοσις τοιούτων δανείων γίνεται εἰς τιμὴν ἰσοτιμίας αὐτῆς ἢ τουλάχιστον αὐτῆς. Μὲ μέσον ἐπιτόκιον 4 ο/ο ἐκδίδεται ἐν δάνειον εἰς τιμὴν 100. Ὁ πραγματικὸς τόκος ἀνέρχεται τότε εἰς 4 ο/ο. Δεύτερον τὴν ἐκδοσιν εἰς ὀνομαστικὸν μὲν ἐπιτόκιον ἀλλ' ἐν ἀποκλίσει ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε μέσον τόκον ὅποτε ὀνομαστικὸν καὶ πραγματικὸν ἐπιτόκιον δὲν καλύπτονται. Ἡ ἀπόκλισις δύναται νὰ εἶναι διττή, πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω καὶ διὰ τοῦτο ἐκλέγεται ἐναντι τοῦ μέσου ἐπιτοκίου α) ἐν μικρότερον ὀνομαστικὸν ἐπιτόκιον. Τὸ δάνειον ἔχει τότε μικρότερον τοῦ μέσου τόκου, ὅποτε ἡ ἐκδοσις γίνεται ὑπὸ τὴν ἰσοτιμίαν. Ὁ πραγματικὸς τόκος μένει ὁ ἴδιος, τὸ κεφάλαιον ἀποφέρει τὸν ἴδιον τόκον ὡς καὶ τὸ ἐν ἰσοτιμίᾳ ἐκδιδόμενον. Ἐὰν ὁ μέσος τόκος ἀνέρχεται εἰς 4 ο/ο, δυνατόν τὰ ἐκδοθῆναι τὸ δάνειον εἰς 3 ο/ο. Τὸ κράτος ὁμως λαμβάνει, ἐναντι τῆς ὑποσχέσεως τῆς πληρωμῆς ἑνὸς τόκου π.χ. ἐκ 30 δραχμῶν, ὄχι 1000 δραχμῶν ἀλλὰ μικρότερον ποσὸν ἥτοι ἓνα ποσὸν κάτω τῆς τιμῆς τῆς ἰσοτιμίας κατὰ τὴν ἀναλογίαν $1000 : 4 = X : 3$ ἥτοι δραχμῶν 750. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ δανειστής, δίδει διὰ 30 δραχμῶν κεφάλαιον μόνον 750 δραχμῶν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τοκίζεται

τὸ κεφάλαιον πρὸς 4 ο/ο. Ὁ πιστωτὴς ὁμως ἔχει τὴν ἐλπίδα νὰ κερδίσῃ ἐκ τῆς τιμῆς διὰ τῆς ὑψώσεως τῶν κρατικῶν δανείων νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν διαφορὰν. β) Ἐκθέτεται ὑψηλότερος τοῦ ἀγοραίου τόκος. Τὸ δάνειον ἔχει τότε τόκον μεγαλύτερον τοῦ μέσου καὶ ἡ ἐκδοσις γίνεται ἄνω τῆς ἰσοτιμίας. Ὁ πραγματικὸς τόκος μένει ἀμετάβλητος. Ὅταν ὁ μέσος τόκος εἶναι 4 ο/ο δύναται νὰ ἐκδοθῆναι τὸ δάνειον εἰς 5 ο/ο. Διὰ ἐτήσιον τόκον 50 δραχμῶν π.χ., λαμβάνει τὸ κράτος $1000 : 4 = X : 5$ ἥτοι 1.250 δραχμῶν. Τὸ κεφάλαιον ὁμως δὲν ἀποδίδει 5 ο/ο ἀλλὰ διὸ ἐξισώσεως τῶν τιμῶν 4 ο/ο.

Ἡ ἐκδοσις ὑπὸ τὴν ἰσοτιμίαν δικαιολογεῖ ἐκ τοῦ ὅτι τὰ τοιαῦτα δάνεια εἶναι εὐθηνότερα διὰ Κράτος. Τοῦτο διεπιστώθη καὶ πρακτικῶς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι διὰ τῆς ἐκδόσεως ὑπὸ τὴν ἰσοτιμίαν ἀφίνεται μεγαλύτερον περιθώριον εἰς τὴν κερδοσκοπίαν, ἥτις παίξει σπουδαιότατον ρόλον διὰ τὴν διάθεσιν τοῦ δανείου. Ἐνδοιασμοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπάρξουν διότι τὸ Κράτος ὑπόσχεται μεγαλύτερον κεφάλαιον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον λαμβάνει. Κατὰ τὴν ἐξοφλήσιν τοιούτων δανείων ὑφίσταται μίαν οὐσιαστικὴν ζημίαν κεφαλαίων, ἥτις εἶναι, φυσικὰ, ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλύτερα ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς τιμῆς ἐκδόσεως καὶ ἐκείνης τῆς ἐξοφλήσεως. Μία ἐξισωσις εἶναι δυνατὴ ὅταν αἱ ἐκ τόκων οἰκονομίαι ἐκ τῶν μὲ μικρότερον τόκον ἐκδιδόμενων δανείων εἶναι τόσον μεγάλα ὥστε ὄχι μόνον ν' ἀντισταθμίζωσιν τὰ οἰκονομικὰ μειονεκτήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ χορηγῆ εἰς τὸ Κράτος τὰ μέσα τῆς καλύψεως τῶν ἐκ τῆς ἐξοφλήσεως τῶν τοιούτων δανείων προκυπτουσῶν φυσικῶν κεφαλαίων.

Ἐξασφάλις δανείων.—Ἡ ἐξασφάλις τῶν δανείων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πρὸς πληρωμὴν ἰκανότητος καὶ προθυμίας τοῦ ὀφειλέτου. Ἡ ἐξασφάλις εἶναι κατὰ ταῦτα γενικὴ ἢ εἰδική. Γε-

νική είναι ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ συνόλου γεγονότων, ἐγγυωμένων τὴν πρὸς πληρωμὴν ἰκανότητα τοῦ ὀφειλέτου. Εἰδικὴ ἐξ ἀντιθέτου εἶναι ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐκχωρήσεως ὀρισμένων πηγῶν ἐσόδων.

Προκειμένου περὶ κρατικῶν δανείων κανῶν εἶναι ἡ γενικὴ ἐξασφάλις. Ἐξαρτᾶται αὕτη ἐκ τῆς γενικῆς κρατοῦσης οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ δανειζομένου κράτους. Ἐν τούτοις εἰς πλείστας περιπτώσεις ζητοῦνται εἰδικαὶ ἐγγυήσεις, ὅπως συμβαίνει κατὰ κανόνα σχεδὸν μετὰ τὸ ἑλληνικὰ δάνεια τὰ συναφθέντα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ τὰ ὅποια, χάρις εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν ἐκάστοτε κεφαλαιοκρατικῶν κυβερνήσεων, ἔχουν ὑποδουλώσει ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἑλληνικὴν ἐργασίαν εἰς τὸ ξένον κεφάλαιον.

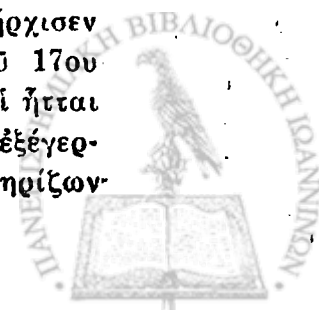
Δανειστήριον.—Βλ. Ἐνεχυροδανειστήριον.

Δανία (ἢ Δανιμαρκία).—Τὸ μικρότερον τῶν τριῶν Σκανδιναυικῶν κρατῶν τῆς Β. Εὐρώπης. Καταλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν γερμανικὴν χερσόνησον τῆς Ἰουτλάνδης καὶ περὶ τὰς 600 νήσους, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 97 κατοικοῦνται. Ἔχει πληθυσμὸν 3,5 ἑκατομμυρίων κατοίκων, πρωτεύουσά της δὲ εἶναι ἡ Κοπεγχάγη, κειμένη ἐπὶ τῆς νήσου Σχαιλάνδης καὶ ἔχουσα 750 χιλ. κατοίκους. Ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένην γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἐξάγουσα παρὰ τὴν μικρὰν τῆς ἔκτασιν, μεγάλην ποσότητα γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Γενικῶς ἡ Δανία εἶναι ἡ χώρα τῆς τελειοτέρας εἰς τὸν κόσμον ἐπιστημονικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς καὶ τῆς κτηνοτροφίας. Ὁ γεωργικὸς τῆς πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὰ 2/3 τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

(Ἱστορ.).—Ἡ Δανία κατοικεῖτο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπὸ δὲ τοῦ 10ου αἰῶνος ἀπετέλεσεν ἑνιαῖον κράτος, τὸ ὅποιον ταχέως ἀνεπτύχθη εἰς τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Β. Εὐ-

ρώπης. Ἀπὸ τοῦ 1282 οἱ εὐγενεῖς κατώρθωσαν νὰ περιορίσουν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἀναγνωρισθείσης τῆς συνελύσεως τῶν ὡς ὄργανισμοῦ τοῦ κράτους. Ὑπὸ τῆς βασιλίσης Μαργαρίτας ἐπετεύχθη τὸ 1394 ἡ ἔνωσις τῶν τριῶν σκανδιναυικῶν κρατῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Δανίας, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τῆς διελύθη, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ πάλιν ὑπὸ τοῦ Χριστιανοῦ Β' (1513—1523). Ἡ διάδοσις τοῦ Προτεσταντισμοῦ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν κατάρχεσιν τῆς παρουσίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ κράτους καὶ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον τῆς χώρας.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 16 αἰῶνος καὶ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 17ου, ἡ Δανία ἦτο μία τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ ἡ Σουηδία δὲν ὑπελογίζετο καθόλου, παρὰ τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας τοῦ Γουσταίου Β' αἰ. Πόλεις ἰδρύοντο, οἱ λιμένες διεπλατύνοντο, σημαντικὴ ἐσημειοῦτο πρόοδος τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἀλιείας. Ἡ ἐπίκαιρος ὁμως στρατηγικὴ θέσις τῆς καὶ ἡ οἰκονομικὴ τῆς ἀνάπτυξις ἐκίνησαν τὸν φθόνον τῶν ἄλλων κρατῶν καὶ μετ' ὀλίγον ἄρχεται ἡ παρακμὴ τῆς Δανίας. Εἰς τὴν φθορὰν ταύτην συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ φεουδαρχικὴ ὀργάνωσις τῆς χώρας. Τὸ ἡμισυ τοῦ ἐδάφους ἀνῆκεν εἰς ὀλίγους εὐγενεῖς φεουδάρχας, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐξέλεγον τὸν βασιλέα εἰς τὸν ὅποιον ἐπέβαλον ὄρους. Οἱ χωρικοὶ εἶχον περιέλθει εἰς πλήρη ἐξαθλίωσιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐλευθέρους καὶ πλήρεις ἀκμῆς Σουηδοὺς χωρικοὺς, οἱ ὅποιοι ἀπέτελουν τὴν πραγματικὴν δύναμιν τοῦ κράτους. Οἱ Δανοὶ χωρικοὶ ἐστεροῦντο παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἡ Σουηδία ἤρχισεν ἀφαιροῦσα, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος, ἐδάφη ἀπὸ τὴν Δανίαν. Αἱ ἦτται αὐταὶ τῆς χώρας προεκάλεσαν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ, ὁ ὅποιος ὑποστηρίζων

τὸν βασιλέα κατήγγησεν ὅλα τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν. Οὐχ ἦττον ὅμως ἡ Δανία ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη ἐδαφικὰς ἀπωλείας εἰς ὄφελος τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Γερμανίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος. Κατόπιν ἐπηκολούθησε σειρά πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ κατεβλήθησαν προσπάθειαι διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν ἀγροτῶν καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῶν πολιτικοκοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, ἧτις διήρκεσε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος, κατηργήθη τελείως ἡ δουλεία τῶν χωρικῶν, οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέκτησαν πολιτικὰ δικαιώματα, ἀπηγορεύθη τὸ ἐμπόριον τῶν μαύρων, ἐγένοντο μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ παρεσχέθησαν εἰς τὸν τόπον ἐλευθερίαι, αἱ ὁποῖαι τότε εἰς οὐδὲν ἄλλο κράτος τῆς Εὐρώπης ὑπῆρχον. Ἐμπλακείσα ὅμως ἡ Δανία εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ὑπέστη σοβαρὰν ἦτταν. Ὁ δανικὸς στόλος κατεστράφη, ἡ Κοπεγχάγη ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τοῦ Νέλσωνος καὶ ἡ κυβέρνησις ὑπέγραψεν δυσμενεστάτην συνθήκην. Μὴ δεχθεῖσα ἐπίσης νὰ μετάρχη τοῦ ἀγγλικοῦ συνασπισμοῦ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὑπέστη νέον βομβαρδισμόν ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου καταληφθεῖσης καὶ τῆς Κοπεγχάγης ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Κατόπιν, ἐπὶ Φρειδερίκου 5'. ἡ Δανία ἐτάχθη εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ναπολέοντος, μετὰ ὅμως τὴν τελικὴν ἦτταν τούτου, ὑπέστη νέας ἐδαφικὰς ἀπωλείας καὶ ἔχασεν ὀριστικῶς τὴν Νορβηγίαν. Διὰ τοῦ Συντάγματος τῆς 5 Ἰουνίου 1849 ἐπεβάλετο ὀριστικῶς ὁ κοινοβουλευτισμός, ἰδρυθείσης βουλῆς ἐκλεγομένης ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἄνισος πόλεμος προκλήθεις τὸ 1864 μεταξύ Δανίας καὶ Αὐστρίας ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ Σλέσβιχ—Χόλσταϊν καὶ τοῦ Λάουενμπουγκ, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν αὐστροπρωσικὸν πόλεμον τοῦ 1866 περιήλθον εἰς τὴν Πρωσίαν.

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ἡ Δανία κατώρθωσε, παρὰ τὴν κρισιμωτάτην θέσιν τῆς, νὰ διατηρήσῃ τὴν οὐδετερότητά τῆς, μετὰ δὲ τὸ πέρασ του, κατόπιν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών, ἔλαβε διὰ δημοψηφίσματος τὸ Β.Σλέσβιχ ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ὡς καὶ τὰς νήσους Ἄλσεν εἰς Γέμ. Τὸ 1924 ἐπῆλθε σενενοήσις μεταξύ Δανίας καὶ Νορβηγίας διὰ τὴν Γροιλανδίαν (βλ. λ.) καὶ ἡ Δανία παρεχώρησεν ἐπ' αὐτῆς προνόμια εἰς τὴν Νορβηγίαν, ὅμοια τῶν ὁποίων παρεχώρησεν τὸ 1926 εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

Μεταπολεμικῶς ἡ Δανία κυβερνᾶται σχεδὸν ἄνευ ἀντιδράσεων ἀπὸ τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα. Σκεπτομένη ὅτι, ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται μεταξύ μεγάλων δυνάμεων, οὐδένα στρατιωτικὸν ρόλον δύναται νὰ παίξῃ, διεκήρυξε τὴν οὐδετερότητά τῆς καὶ ἐμείωσε τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον τῆς, ὥστε νὰ τοὺς καταστήσῃ ἀπλᾶ ὄργανα τάξεως καὶ διώξεως τοῦ λαθρεμπορίου.

Δάντης (Dante Alighieri).—Ὁ μεγαλύτερος ποιητῆς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου (1265—1321). Ἄν καὶ καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς, οἰκογενείας, ὑπῆρξεν προοδευτικώτατος, ἐξωρίσθη, κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πνεύρας θάνατον ὡς αἰρετικὸς καὶ φεύγων τὴν καταδίκην, ἐδραπέτευσεν ἐκ Φλωρεντίας, περιεπλανήθη εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀπέθανε εἰς τὴν Ραβένναν. Ζήσας κατὰ τὴν ταραχώδη ἐποχὴν τῆς διαμάχης τῶν Γουέλφων (ἰδ. λ.) καὶ τῶν Γιβελίνων (ἰδ. λ.), ὑπῆρξεν ὁ προάγγελος τῆς Ἀναγεννήσεως. Μελετήσας τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς ἐξέθεσεν εἰς τρία ποιήματα, ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Συμπόσιον» (1309), τὰς φιλοσοφικὰς, θεολογικὰς, ἱστορικὰς καὶ πολιτικὰς του ἀντιλήψεις, ὡς καὶ εἰς τὸ λατινιστὶ γραφὲν ἔργον του «Περὶ μοναρχίας», ὅπου ἐξανιστάμενος κατὰ τοῦ φεουδαρχικοῦ καταταμαχισμοῦ κηρύσσεται ὑπὲρ μιᾶς παγκοσμίου μοναρχίας.

Εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ λαϊκῆς γλώσσης», γραφὲν ἐπίσης λατινιστί, κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς χρήσεως εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς σκέψεως τῆς δημόδους ἰταλικῆς γλώσσης, ἀντὶ τῆς λατινικῆς. Πράγματι ὑπὸ τοῦ Δάντη ἐπεβλήθη ἡ ἰταλικὴ γλώσσα, οὗτος δὲ θεωρεῖται ὁ πρωταθλητὴς τοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς τῶν ζωντανῶν γλωσσῶν (βλ. λ. *Γλωσσικὸν ζήτημα*).

Κεντρικὴ γραμμὴ τῶν ποιημάτων του εἶναι ὁ πλατωνικὸς ἔρωσ του πρὸς τὴν Βεατρίκη, τὸν ὁποῖον ψάλλει εἰς τὴν «Νέαν Ζωὴν». Εἰς τὴν «Κωμωδίαν» του ὁμως—τὴν ὑπὸ τοῦ Βοκκακίου καλουμένην «Θείαν Κωμωδίαν»—παρὰ τὸν ἔρωτα, ἐκδηλώνει ὅλα του τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ φρονήματα, τοποθετῶν τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὴν Κόλασιν καὶ τοὺς φίλους του εἰς τὸν Παράδεισον. Ἡ «Θεία Κωμωδία» ἀποτελεῖ τὴν καλύτεραν ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ ἄμεσος πραγματικότης καὶ τὰ πολιτικὰ αἰσθήματα δύνανται νὰ εἶναι πηγὴ μεγάλου ἔργου χρησιμοποιοιμένου ὑπὸ καλλιτέχνου, παρὰ τὴν ὑπὸ τῶν μετριοτήτων ὑποστηριζομένην γνώμην ὅτι ἡ τέχνη πρέπει νὰ μένῃ μακρὰν τῆς ἐφημέρου πραγματικότητος καὶ τῶν πολιτικῶν παθῶν. Ἡ «Θεία Κωμωδία» παραμένει τὸ ἀριστούργημα τῆς παγκοσμίου ποιήσεως, (Ἐγένοντο πολλαὶ μεταφράσεις καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν).

Δάντσιχ (Danzig).—Ἐλευθέρη πόλις μετὰ μικρᾶς ἐνδοχώρας, ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ κράτους μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον. Μέγα βιομηχανικὸν κέντρον καὶ μέγιστος λιμὴν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης.

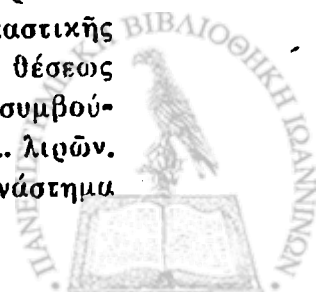
Κατοικουμένη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ Γερμανῶν ἀπεσπάσθη διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλίων μαζὺ μὲ ζώνην χωρίσασαν τὴν Ἄν. Πρωσίαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἔξοδος τῆς Πολωνίας εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἡ μὲν ζώνη (διάδρομος) παρεχωρήθη εἰς τὴν Πολωνίαν, ἡ δὲ πόλις τοῦ Δάντσιχ

ἀνεκηρύχθη αὐτόνομος, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἔχει ἰδίαν βουλήν, εἰς ἣν ἤδη πλειοψηφοῦν ἀπολύτως οἱ ἐθνικοσοσιαλισταί, χωρὶς ὁμως νὰ δύνανται νὰ μεταβάλουν τὸ καθεστῶς τῆς πόλεως λόγω τῆς διεθνούς ἐγγυήσεως. Τὸ Δάντσιχ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Πολωνίας, ἣτις διατηρεῖ ἐν αὐτῷ στρατόν.

Τὸ ζήτημα τοῦ Δάντσιχ καὶ τοῦ πολωνικοῦ διαδρόμου εἶναι ἐκ τῶν μεγαλύτερων ἀδικιῶν ποὺ ἐγένοντο εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλίων καὶ ἀπετέλεσεν ἐν τῶν σοβαρωτέρων ἐπιχειρημάτων τῆς ἐθνικιστικῆς προπαγάνδας ἐν Γερμανίᾳ (βλ. *Συνθηκῶν ἀναθεώρησις*).

Δαντῶν (Γεώργιος Ἰάκωβος Danton).—Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας φυσιογνωμίας τῆς μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1759—1794). Σπουδαῖος ρήτωρ καὶ ἀρχηγὸς τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Ὀρειῶν (Montagnards). Υἱὸς τοῦ Εἰσαγγελέως τῆς πόλεως Ἄρσι, ὁ Δαντῶν διῆλθε τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν εἰς ἀγροτικὸν περιβάλλον. Ἀποφοιτήσας ἀπὸ τὸ κολλέγιον τοῦ Τρουά, μετέβη εἰς Παρισίους (1780), ὅπου ἔκαμε τὸς νομικὰς του σπουδὰς καὶ τὸ 1785 ἤρchiσε νὰ ἐξασκῆ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Τὸ 1787 ἠγόρασεν ἀντὶ 80.000 λιρῶν τὴν θέσιν τοῦ δικηγόρου εἰς τὸ Βασιλικὸν συμβούλιον, πληρώσας τὸ ἀντίμισθον ἐκ τῆς προικὸς τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὴν πρώτην του σύζυγον. Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀκόμη, ὁ Δαντῶν εἶχεν ἀποκτήσει φήμην σπουδαίου παρισινοῦ δικηγόρου. Τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Δαντῶν δὲν ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον.

Ἡ πολιτικὴ του δρασίς περιορίσθη κυρίως εἰς τὴν Λέσχην τῶν Κορδελιέρων. Τὸ 1791 κατόπιν τῆς δικαστικῆς μεταρρυθμίσεως, ἀπηλλάγη τῆς θέσεως τοῦ δικηγόρου εἰς τὸ Βασιλ. συμβούλιον, λαβὼν ἀποζημίωσιν 69 χιλ. λιρῶν. Τὰ φυσικὰ του χαρίσματα (ἀνάστημα

ὑψηλόν, φωνή ἤχηρά, χειρονομίαι ἐκφραστικάι, φλογερά εὐγλωττία καὶ τρικυμιώδης ἰδιοσυγκρασία), ἐπὶ πλέον δὲ ἐξαιρετικὴ ὄργανωτικὴ ἰκανότης μὲ ὄξυ αἰσθητήριον τῆς πολιτικῆς πραγματικότητος καὶ μὲ ἀνεξάντλητον ἐνεργητικότητα, λίαν συντόμως κατέστησαν τὸ ὄνομα τοῦ Δαντῶν δημοφιλέστατον εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα τῶν Παρισίων. Τὸ τμήμα τῶν Κορδελιέρων (ἀργότερον τὸ λεγόμενον τμήμα τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου) τὸν ἀνεκήρυξεν πρόεδρόν του καὶ ὁ Δαντῶν ἠγωνίζετο ἐναντίον τοῦ βασιλικοῦ βέτο, ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν παρισινῶν τμημάτων καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνέρχεσθαι καὶ ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ τύπου. Ἐκ τῶν Ἰανουάριον ἀκόμη τοῦ 1790, ἀποφάσει τοῦ τμήματος τῶν Κορδελιέρων ὁ Δαντῶν ἀνέλαβεν τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Μαράτ, κατηγορουμένου διὰ τὸ ἄρθρα τῆς ἐφημερίδος του «Φίλος τοῦ Λαοῦ» καὶ ὁ ἴδιος διέφυγε τὴν σύλληψιν μόνον χάρις εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἐξελέγη μέλος τῆς προσωρινῆς Κομμῦνας. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1791, τῇ ὑποστηρίξει τοῦ Μιραμπώ, ὁ Δαντῶν ἐξελέγη μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν Παρισίων.

Ἐν τούτοις εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ Δημάρχου Παρισίων, ὁ Δαντῶν θέσας ὑποψηφιότητα ἔλαβεν μόνον 49 ψήφους ἐπὶ συνόλου 14.000. Ἡ ἐκλογή του εἰς τὴν κοινότητα τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου συνήντησεν τὴν ἀντίστασιν τῶν λοιπῶν τμημάτων, ἔνεκα τῶν ἤδη κυκλοφορουσῶν φημῶν περὶ δωροδοκίας τοῦ Δαντῶν καὶ τῶν ὑπόπτων σχέσεων αὐτοῦ μὲ τὴν Αὐλὴν καὶ μὲ τὸν Κόμητα τῆς Ὁρλεάνης. Ἐξακολουθῶν νὰ παραμένῃ μοναρχικὸς καὶ μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ βασιλέως εἰς Βαρέν, ὁ Δαντῶν διεφώνησε μὲ τὴν πλειοψηφίαν τῆς Λέσχης τῶν Κορδελιέρων, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν νὰ ἐκδηλώνουν τὰς δημοκρατικὰς τῶν διαθέσεις. Τὴν 17ην Ἰουλίου τοῦ 1791, κατόπι τῶν σκηνῶν εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως, ἐγκατέλιπε τὸ Παρίσι μεταβάς εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν του καὶ

ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Λονδίνον.

Μόνον τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1791 ὁ Δαντῶν ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους καὶ ἔθεσεν ὑποψηφιότητα εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ὁ Δαντῶν ἤρχισε καὶ πάλιν τὴν δρᾶσιν του εἰς τὰς λέσχας καὶ εἰς τὰ ἐκλογικὰ τμήματα ἐκλεγείς ἐντὸς ὀλίγου βοηθὸς τοῦ Εἰσαγγελέως τῶν Παρισίων. Οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἐξεφώνησεν ὁ Δαντῶν τὸν χειμῶνα τοῦ 1791 - 92 διακρίνονται διὰ τὴν μετριοπάθειάν των καὶ τὴν διάθεσιν νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ πλαίσιον τῆς νομιμότητος. Ὁ χαρακτηρίζων τὸν Δαντῶν ὀπορτουניσμός, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀπόσχῃ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς 20ης Ἰουνίου καὶ μόνον ἀργότερον νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 10ην Αὐγούστου τοῦ 1792. Ὁ ρόλος τοῦ Δαντῶν ἐξεδηλώθη εἰς τὰς ὀργανώσεις, κυρίως εἰς τὴν κίνησιν ἢ ὁποία προηγήθη τῆς ἐκθρόνισεως τοῦ Βασιλέως, καὶ τέλος εἰς τὴν προκαταρκτικὴν ἐργασίαν τῆς Ἐπαναστατικῆς κομμῦνας τῆς 10ης Αὐγούστου.

Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βασιλέως ἢ Ἐθνοσυνέλευσις ἀνέθεσεν εἰς τὸν Δαντῶν, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης. Στρηξιόμενος ἐπὶ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων καὶ τῶν ἄλλων ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων, ἤρχισεν νὰ παίξῃ τὸν πραγματικὸν ρόλον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, τῆς ὁποίας ἡ θέσις κατέστη κρίσιμος συνεπεία τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Πρώσων καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Λογκβί καὶ τοῦ Βερντέν. Ὁ Δαντῶν ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα. Ἀντέστη ἐρρωμένος ἐναντίον τῆς προτάσεως τῶν Γιρονδίνων νὰ μεταφερθῇ ἡ Κυβέρνησις ἀπὸ Παρισίους εἰς τὰ ὄπισθεν τῆς γραμμῆς Λουάρ, ἐκίνητοποίησε τοὺς ἔθελοντάς, καὶ προέβη εἰς τὴν ἐπίταξιν ὄλου τοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὸν ὀπλισμόν των, πρὸς καταπολέμησιν δὲ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιδράσεως δὲν ἐδίστασε πρὸ οὐδεμιᾶς κατ' οἶκον ἐρεῦνης, ἢ συλλήψεως παντὸς ὑπόπτου. Τὴν ἐπι-

χὴν ἀκριβῶς ἐκείνην ὁ Δαντὼν ἔρριψε τὰς ἱστορικές του λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἰχον ἠλεκτρίσει τὴν Ἔθνοσυνέλευσιν: «Διὰ τὸ νικῆσωμεν χρειάζεται τόλμη καὶ πάλιν τόλμη, καὶ πάντοτε τόλμη».

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ δημοτικότης τοῦ Δαντὼν εἶχε φθάσει εἰς τὸ ζενίθ. Εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως (Convention) συνεκέντρωσε τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ψήφων, καὶ τὸν Ὀκτώβριον ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Λέσχης τῶν Ἰακωβίνων.

Ὁ Δαντὼν ἐξηκολούθησε νὰ παίζη τὸν πρῶτον ρόλον εἰς τὴν Συμβατικὴν Συνέλευσιν. Μὲ τὸ μέρος τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Ὀρεινῶν καὶ πιστὸς πάντοτε εἰς τὴν ὀπορτουμιστικὴν του τακτικὴν, προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν προσέγγισιν μὲ τοὺς Γιρονδίνους, ὑποστηρίζων τὸ πρόγραμμα τῆς Δημοκρατικῆς συγκεντρώσεως. Συνδεδεμένος μὲ πλῆθος δεσμῶν μὲ τὴν σχηματισθεῖσαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς Ἐπαναστάσεως «νέαν ἀστικὴν τάξιν», ὁ Δαντὼν ἐπιμόνως ὑπεστήριξε τὸ πρόγραμμα τῆς ταξικῆς εἰρήνης, ὡς ὄρον διὰ τὴν σταθεροποίησιν τῆς ἀστικῆς Δημοκρατίας.

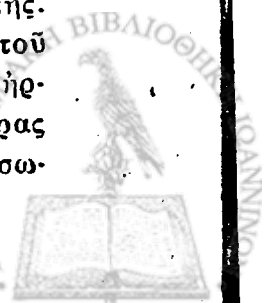
Δὲν εἶναι ἐπομένως ἀδικαιολόγητος ἡ πρώτη καὶ λίαν γλαφυρὰ δημηγορία τοῦ Δαντὼν, εἰς τὴν Συμβατικὴν Συνέλευσιν, ὅταν ἐζήτησε νὰ κηρυχθῇ ὅτι: «κάθε ἰδιοκτησία—ἀγροτικὴ ἢ βιομηχανικὴ—θὰ μείνῃ αἰωνίως ἄθικτος». Τὰς αὐτὰς τάσεις «πρακτικῶς ἀστικὰς» ἐμφανίζει ὁ Δαντὼν καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποῖαν διηύθυνε μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1793, ἄλλοτε μὲν ὡς μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνικῆς ἀμύνης καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας, ἄλλοτε δὲ ὡς Ἐπίτροπος τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως εἰς τὸ κατακτηθὲν Βέλγιον.

Ἀπὸ τῆς 13ης Ἀπριλίου τοῦ 1793 εἶχεν ἤδη κατορθώσει ὁ Δαντὼν νὰ ληφθῇ ἀπόφασις τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως περὶ μὴ ἀναμίξεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῶν ἄλλων κρατῶν καὶ ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τῶν «φυσικῶν συνόρων», θεωρίαν ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς ἀστικῆς Γαλλίας. Ὁ Δαντὼν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν σύναψιν ἀξιοπρεποῦς εἰρήνης μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ὑπ' αὐτῶν. Ἡ ἀπώλεια τοῦ Βελγίου καὶ ἡ προδοσία τοῦ Δυμουργιέ, ἡ ὀξύτης τοῦ ζητήματος τῶν τροφίμων, ἡ πτώσις τῆς νομισματικῆς ἀξίας τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1793, παρώξυναν καὶ ἐπεδείνωσαν τὰς ταξικὰς ἀντιφάσεις εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ καταστῇ ἀδύνατος ἡ συμβιβαστικὴ πολιτικὴ, τὴν ὁποῖαν ἐπεδίωκεν ὁ Δαντὼν καὶ τὴν ὁποῖαν δὲν ἐμείωναν τὰ διάφορα τρομοκρατικά του μέτρα (ἐκτέλεσις τοῦ βασιλέως, σύστασις τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου κλπ.).

Ἡ Ἐπανάστασις τῆς 31 Μαΐου—2 Ἰουνίου, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὴν νίκην τῆς Παρισινῆς Κομμούνας καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Γιρονδίνων ἀπὸ τὴν Συμβατικὴν Συνέλευσιν, ἀπετέλεσε συγχρόνως τὴν ἦτταν τοῦ Δαντὼν, ὁ ὁποῖος δὲν παρέλειπεν ἐν τούτοις καμμίαν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὰ ἀποτελέσματα τῆς Ἐπαναστάσεως ταύτης. Ἡ Συμβατικὴ Συνέλευσις δυσηρεστημένη ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Δαντὼν ἐξέλεξε νέαν Ἐπιτροπὴν Κοινῆς Σωτηρίας, τὴν 10ην Ἰουλίου, εἰς τὴν ὁποῖαν δὲν μετεῖχε πλέον ὁ Δαντὼν. Ὁ κύριος ρόλος περιῆλθε πλέον εἰς χεῖρας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ροβεσπιέρου. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπικρατήσεως τῆς δευτέρας αὐτῆς ἐπιτροπῆς, ὁ Δαντὼν κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπεστήριξε τὴν πολιτικὴν αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον μάλιστα τοῦ 1793 ἐπέτυχε τὴν ψήφισιν μέτρων τὰ ὁποῖα ἐνίσχυνον τὴν ἐξουσίαν ταύτης.

Τὸν Σεπτέμβριον ὅμως τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Δαντὼν ἠλλαξε στάσιν καὶ ἠρνήθη νὰ συμμετάσχῃ τῆς πλατυτέρας ἐπιτροπῆς (6 Σεπτεμβρίου). Αἱ προσω-

Τὸν Σεπτέμβριον ὅμως τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Δαντὼν ἠλλαξε στάσιν καὶ ἠρνήθη νὰ συμμετάσχῃ τῆς πλατυτέρας ἐπιτροπῆς (6 Σεπτεμβρίου). Αἱ προσω-

πικαί υποθέσεις τοῦ Δαντών, (ὅπως ὁ δεύτερος γάμος του μέ φανατικὴν καθολικὴν, κόρην μοναρχικοῦ κλπ.), ἐπεδείνωσαν τὴν θέσιν του. Ἡ μακρὰ ἀπουσία του ἀπὸ τὸ Παρίσι (Ὀκτώβριος—Νοέμβριος 1793) ὑπεβοήθησε τοὺς ἀντιπάλους του, τὰς ἀριστερὰς δηλαδὴ ὁμάδας, καὶ ἡ ἐπελθοῦσα συγκέντρωσις τῶν δεξιῶν στοιχείων τῆς ἀντιπολιτευσεως γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Δαντών, μόλις ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Ἄρσί—σύρ — Ὄμπ, ἐπετάχυνε τὴν τελικὴν λύσιν.

Τοὺς ὀπαδούς τοῦ Γκέμπερ ἐξηρέθισαν κυρίως οἱ ἀγῶνες τοῦ Δαντών ἐναντίον τῆς ἀντιθρησκευτικῆς πολιτικῆς καθὼς καὶ ἡ ὑποσιγήρις τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν πρὸς τὸν Ντεμουλέν. Ἡ δίκη τῶν ὀπαδῶν τοῦ Γκέμπερ ἐπεβράδυνε ὀλίγον τὴν πτώσιν τοῦ Δαντών, ἡ ὁποία ἐπῆλθε τὴν 30ην Μαρτίου τοῦ 1794. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Κοινῆς Σωτηρίας καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἀμύνης εἰς κοινὴν συνεδρίασιν ἀπεφάσισαν τὴν σύλληψιν τοῦ Δαντών, τοῦ Ντεμουλέν, τοῦ Ντελακρουά καὶ τοῦ Φιλιππώ.

Ἡ κατηγορία ἐναντίον τοῦ Δαντών «περὶ συνωμοσίας μετ' σκοπὸν τὴν ἐπαναφορὰν τῆς μοναρχίας, τὴν διάλυσιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τῆς Δημοκρατικῆς κυβερνήσεως», εἶχε μόνον τυπικὸν χαρακτήρα. Κατ' οὐσίαν ἡ δίκη ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ, πέριξ τοῦ ὁποίου ἦσαν πρόθυμοι νὰ συναπισθοῦν ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τοῦ τρομοκρατικοῦ καθεστώτος. Ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου εἶχε ληφθῆ ἐκ τῶν προτέρων καὶ ὁ Δαντών ἐξετελέσθη τὴν 3ην Ἀπριλίου τοῦ 1794.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ἐμφανίζεται ὁ Δαντών ὡς ὁ τύπος τοῦ ὀππορευομένου πολιτικοῦ, ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς μορφωμένης ἀστικῆς τάξεως καὶ τῆς νεοπλούτου τοιαύτης. Δὲν ἐπεχειρεῖ νὰ ἐμβυθύνῃ οὔτε εἰς τὴν θεωρίαν οὔτε εἰς τὰ πολιτικὰ συστήματα. Ἐπροχώρουσε μετ' ὁ διαυγὲς αἰσθητήριον τοῦ περι-

βάλλοντος τῆς παροδικῆς πάντοτε πραγματικότητος. Ἡ λατρεία τῆς ἰδιοκτησίας, θεωρουμένης ἂν ὄχι ὡς ἱερᾶς πάντως ὅμως ὡς διαρκοῦς καὶ αἰωνίας διαφαίνεται ὄχι μόνον εἰς ὅλην τὴν πολιτικὴν δρασιν τοῦ Δαντών, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν του ζωὴν. Βεβαίως ἡ φήμη περὶ δωροδοκίας τοῦ Δαντών ἐκ μέρους τῶν ἀυλικῶν κύκλων (φήμη τὴν ὁποίαν παρεδέχθησαν ὡς ἀληθῆ ἐρευνηταί, ὅπως ὁ Μαντελέν καὶ ὁ Ματιέζ), δὲν ἔχει ἀποδειχθῆ πλήρως, τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦ ἰδιωτικοῦ πλουτισμοῦ του κατὰ τὸ διάστημα τῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας.

Ἡ ἀσαφὴς στάσις ὡς πρὸς τὰ ζητήματα τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ ἔλλειψις σταθερᾶς πολιτικῆς κοσμοθεωρίας, ὀδηγοῦν συχνὰ τὸν Δαντών εἰς σκανδαλώδη ἀσυνέπειαν, τὸσον εἰς τοὺς λόγους, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἔργα. "Ὅλα αὐτὰ ἐξηγοῦνται ἐν τούτοις ἀπὸ τὴν μυωπίαν ἢ μᾶλλον τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὰς κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἀντιφάσεις, φαινόμενον σύνηθες διὰ τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῆς μορφωμένης ἀστικῆς τάξεως τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ Δαντών, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐπρέσβευεν ὅτι εἶναι ἀπαράιτος διὰ τὰς λαϊκὰς μάζας, αἱ ὁποῖαι «δὲν εἶχον ὠριμάσει ἀκόμη», ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμα, ἀρκετὰ χαρακτηριστικόν, τοῦ πολιτικοῦ πορτραίτου τοῦ Δαντών.

Δαπάναι δημόσιαι, περὶ ὧν πρόκειται ἐνταῦθα, καλεῖται πᾶν ἔξοδον γινόμενον ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῆς πολιτείας, λαμβανομένων τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Αἱ δαπάναι διακρίνονται, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνον καθ' ὃν γίνονται εἰς α) τακτικὰς, ἀνανεουμένας εἰς ἐκάστην οἰκονομικὴν περιόδον (χρῆσιν) εἴτε ὡς ποσὰ σταθερὰ εἴτε ὡς ποσὰ μεταβλητὰ (συντάξεις, ἐπιδόματα, τοκοχρεωλύσια δημοσίου χρέους κ.λ.π.) καὶ β) ἐκτάκτους, αἵτι

νες οὔτε σταθερῶς παρουσιάζονται οὔτε καθ' ὀρισμένας τακτικὰς περιόδους (π.χ. ὀχυρωματικὰ ἔργα, ἔργα ὀδοποιίας κλπ). Ἡ διάκρισις αὐτὴ οὐδόλως συγγέεται πρὸς τὴν διαίρεσιν τῶν δαπανῶν εἰς προβλεφθεῖσας καὶ ἀπροβλέπτους, διότι ὅλαι αἱ τάκτικαι δαπάναι δὲν δύνονται πάντοτε νὰ προβλεφθῶσι τουλάχιστον ἀκριβῶς κατὰ ποσὸν καὶ διότι ὅλαι αἱ ἔκτακτοι δαπάναι δὲν εἶναι πάντοτε ἀπρόβλεπτοι. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν σπουδαιότητα, αἱ δαπάναι διακρίνονται εἰς α) ἀναγκαίας καὶ β) χρησίμους.

Δαρβίνος (Κάρολος Ρόμπερτ Darwin).—Περίφημος Ἄγγλος φυσιοδίφης, ἰδρυτὴς τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως, εἷς ἐκ τῶν μεγαλοφυστέρων βιολόγων τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἐγεννήθη τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1809, εἰς τὴν ἀρχαίαν πολίτην τοῦ Σριούσπερ καὶ εἶναι υἱὸς τοῦ ἱατροῦ Ρόμπερτ Ὀύωρινγκ Δαρβίνου καὶ ἔγγονος τοῦ διασημοτέρου φυσιολόγου τοῦ 18 αἰῶνος Ἐράσμου Δαρβίνου. Ὁ ἐκ μητρὸς πάππος του, Τζοσάγια Βετζβούδ ὑπῆρξεν ὁ ἐφευρέτης τῆς ἀγγλικῆς πορσελάνης. Ὁ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Δαρβίνου, Φρανσίς Γκάλτων, ἐπίσης ἔγγονος τοῦ Ἐράσμου Δαρβίνου, ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτὴς τῆς εὐγονικῆς καὶ τῆς βιομετρίας. Ἐν γένει εἰς τὰς δύο αὐτὰς οἰκογενείας—Δαρβίνου καὶ Βετζβούδ, ἀνεδείχθησαν πλείστοι διάσημοι ἱατροί, ἐξερευνηταί, φυσιολόγοι, ἐπιχειρηματαὶ καὶ πολιτικοί.

Τὸ 1818 ὁ Δαρβίνος ἤρχισε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σριούσπερ, ἐπιδοθεὶς κυρίως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Δαρβίνου διὰ τὴν σχολὴν αὐτὴν δὲν φαίνεται νὰ ἦτο καὶ τόσον ζωηρὸς· ὁ ἴδιος λέγει : «Τὸ σχολεῖον ὡς μέσον μορφώσεως, δὲν μοῦ ἔλεγε ποτὲ μεγάλα πράγματα». Πράγματι, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μικροῦ Καρόλου ἐστρέφετο πρὸς ἄλλους ὀρίζοντας : κατεγίνετο εἰς τὴν συλλογὴν ἐντόμων, μετάλλων, εἰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν πτηνῶν καὶ

εἰς πειράματα χημείας. Οὔτε τὸ πανεπιστήμιον τὸν ἱκανοποίησε. Κατ' ἀρχάς, τὸ (1825), εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἱατρικὴν σχολὴν τοῦ Ἐδιμπούργκ. Ἡ ἐπίδοσις του εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς δὲν ἦτο καθόλου ἱκανοποιητικὴ καὶ κατόπιν τῆς ἐπιμονῆς τοῦ πατρὸς του ἐνεγράφη, τὸ 1828, εἰς τὸ Χριστιανικὸν Κολλέγιον τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ διὰ νὰ ἀσπασθῆ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα. Φυσικὰ οὔτε ἐκεῖ ἦτο δυνατόν νὰ ἱκανοποιηθῆ ὁ Δαρβίνος. Εἶχε μεγάλην ὀρεξιν διὰ τὸν ἀθλητισμὸν καὶ τὸ κυνήγιον καὶ αἱ φοιτητικαὶ του γνωριμαίαι, κυρίως τοῦ βοτανολόγου Γκάνσλοου καὶ τοῦ γεωλόγου Σέτζικ, ἀμφοτέρων καθηγητῶν Πανεπιστημίου, ὀριστικῶς πλέον καθορίζουν τὸν κύκλον τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδοθῆ καὶ νὰ μεγαλοουργήσῃ. Ἀρχίζει νὰ κάμνῃ αὐτοτελεῖς σπουδὰς εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, νὰ μελετᾷ μέγαν ἀριθμὸν βιβλίων καὶ τὸ θέρος τοῦ 1831 ἐπιχειρεῖ ἐπιστημονικὴν ἐκδρομὴν (γεωλογικὴν) εἰς τὸ βόρειον Οὐέλς. Ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ἔτος ὁ βοτανολόγος Γκάνσλοου συνιστᾷ τὸν Δαρβίνον ὡς μέλος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς, τὴν ὁποίαν ὀργάνωνε διὰ τοῦ πλοῦ «Μπίγκλ» ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις πρὸς χαρτογράφησιν τῶν ἀκτῶν τῆς Παταγωνίας καὶ τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Τὸ «Μπίγκλ» ἔπρεπε συνάμα νὰ ἐπεχειρήσῃ καὶ τὸν γύρον τοῦ Κόσμου διὰ νὰ προβῆ εἰς χρονομετρικὰς καταμετρήσεις εἰς διάφορα σημεῖα τῆς γῆς. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πλοιάρχου Φίτς—Ρόγια, τὸ «Μπίγκλ» ἐξεκίνησε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1831 μὲ ἀρχικὸν πρόγραμμα διηγεταξιδίου. Ἐν τούτοις τὸ ταξίδιον παρετάθη ἐπὶ 5 ἔτη καὶ τὸ πλοῖον ἐπέστρεψε μόλις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1836. Εἰς τὴν Βραζιλίαν, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὴν Γῆν τοῦ Πυρός, τὸ «Μπίγκλ» παρέμεινε μέχρι τοῦ 1834. Κατὰ διάστημα αὐτὸ ὁ Δαρβίνος εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμῃ πολὺς ἐκδρομὰς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς

χώρας. Μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1835 ἐξερεύνησε τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῶν παρακειμένων νήσων. Ὁ Δαρβίνος ἐπεσκέφθη τὰς νήσους Τσιλόε καὶ Τσονός, ἐπέρασε δύο φορὰς τὰ βουνὰ τῆς Κορδελιέρας καὶ ἐξερεύνησε τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦ Ἀλαπαγκόσκ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1835 καὶ τὸ 1836 ἡ ἀποστολὴ ἐπεσκέφθη τὰς νήσους τῆς Ταϊτῆς, τὴν Ν. Ζηλανδίαν, τὴν Τασμανίαν καὶ πέραν τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ τὴν παραλίαν τῆς Δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν. Κατόπιν τούτου τὸ «Μπίγκλ» ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βραζιλιάν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ὁ καθεὶς ἀντιλαμβάνεται ποίαν σημασίαν εἶχε διὰ τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Δαρβίνου, ὡς φυσιοδίφου, τὸ ἐξαιρετικὸν αὐτὸ ταξείδιον. Τὸ «Μπίγκλ» ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς καὶ μεγάλη σχολὴ τοῦ Δαρβίνου. Αἱ μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνες τῆς παρθένου φύσεως, αἱ πλουσιώταται γεωλογικαί, βοτανικαὶ καὶ ζωολογικαὶ παρατηρήσεις, αἱ ἄφθονοι συλλογαί, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Δαρβίνος, κατὰ τὸ ταξείδιον προκάλεσαν τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον του καὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις διὰ τὴν περαιτέρω δρᾶσιν του. Ὁ Δαρβίνος ἀναχωρῶν εἶχε συμπαραλάβει τὸν μόλις ἐκδοθέντα πρῶτον τόμον «Βάσις γεωλογίας» τοῦ Λάγυελ, ὁ ὁποῖος διὰ πρώτην φορὰν καθώριζε τὴν βαθμιαίαν, ἐξελικτικὴν, ἀνάπτυξιν τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐκείνων ἀκριβῶς τῶν συντελεστικῶν, οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ γίνωνται ἀντιληπτοὶ εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμὸν ἐξακολουθοῦν νὰ ἀλλοιώνουν τὴν μορφήν τῆς γῆς καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη. Ἡ ἐντύπωσις τοῦ Δαρβίνου ἐκ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὑπῆρξε καταπληκτικὴ. Ἡ ἄρνησις τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς γῆς, ἡ προσθήκη νέου συντελεστοῦ, ἀφαντάστου διαρκείας καὶ γιγαντιαίας δυνάμεως (τοῦ χρόνου), ἡ ἐνέργεια τῶν ἀσημάντων δῆθεν δυνάμεων τῆς φύσεως, ἀναγκάζουν τὸν Δαρβίνον

νὰ ἐμβαθύνῃ καὶ εἰς τὰ περίεργα ζωολογικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσῃ κατὰ τὸ ταξείδιον. Εἶχε παρατηρήσει ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν ζώων τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς εἶχον καταπληκτικὴν ὁμοιότητα μὲ τοὺς σκελετοὺς τῶν ζώων, τοὺς ὁποίους εὗρισκον εἰς ἀνσκαφάς, τὰ ὁποῖα ἔζησαν εἰς πολὺ παρωχημένας ἐποχάς, ἐν τούτοις τὰ ζῶα αὐτὰ συναντῶνται μόνον εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν. Καταπληκτικὴν ὁμοιότητα εἶρε καὶ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους Ἀλαπαγκόσκ καὶ τῶν κατοικούντων εἰς τὰ παρακείμενα μέρη τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ ἡ μεταξὺ τῶν ὁμοιότης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο τυχαία. Οὕτως ἐγεννᾶτο αὐτομάτως ἡ σκέψις τῆς κοινῆς καταγωγῆς τόσο ἐἰς τὰ ζῶα ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αἱ παρατηρήσεις του ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς Γῆς τοῦ Πυρός, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς βαθμίδος τῆς ἀναπτύξεώς των εὗρισκονται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς λιθίνης ἐποχῆς, ἐπροξένησαν καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Δαρβίνον καὶ ἀναμφιβόλως ἐγέννησαν εἰς τὸ πνεῦμα του θολὰς ἀκόμη τὰς πρώτας σκέψεις διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους. Ἐπίσης ἡ ἀγανάκτησις του ὑπῆρξε μεγίστη δι' ὅσα ὑπέφερον οἱ μαῦροι δούλοι (νέγροι). Ἀνατραφεὶς μὲ φιλελευθέρους ιδέας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεχθῆ τὴν τρομερὰν αὐτὴν κατάστασιν καὶ ἐπανειλημμένως ἐπανήρχετο ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Γενικῶς τὰ φυσιολογικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἔτυχε νὰ παρατηρήσῃ κατὰ τὸ ταξείδιόν του τὸν ἔπεισαν ἐμπράκτως διὰ τὸ ὀρθὸν τῆς θεωρίας τοῦ Λάγυελ. Κατὰ τὰς πανεπιστημιακὰς του σπουδὰς οὐδόλως ἀμφέβαλε διὰ τὸ ὀρθὸν τῶν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας. Τώρα ὁμως μετέβαλε σκέψεις.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Δαρβίνος ἤρχισε τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἡμερολογίου του, ὅπου περιέγραφε τὰς ἐκ τοῦ ταξείδιου του ἐντυπώσεις. ἤρχισεν ἐπίσης τὴν συνεργασίαν του μετὰ πολλοὺς ἄλλους σοφοὺς διὰ τὴν μελέτην τῶν

πολυτίμων συλλογῶν, τὰς ὁποίας συναπεκόμισεν. Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς τὴν βᾶσιν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας ὑπάρχει συν-εργασία ὁμαδικῆς ἐρεύνης. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ συνδέεται στενῶτα μετὸν ἴδιον τὸν Λάγιελ καὶ μετὸν Τζῶν Χοῦκερ, οἱ ὅποιοι ἀργότερον ἔπαιξαν σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν δημοσί-ευσιν τῆς θεωρίας τοῦ Δαρβίνου. Τὸ 1839 νυμφεύεται τὴν πρώτην ἐξαδέλφην του Ἐμμα Βετςβούδ (1808—96) καὶ μέχρι τοῦ 1843 παραμένει εἰς τὸ Λονδίνον. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ Δαρβίνος διὰ πρώτην φοράν προσεβλήθη ὑπὸ νευρικῆς ἀσθενείας, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ τὸν βασανίσῃ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του. Ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Λονδίνον καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωρίον Ντάουν, εἰς ἀπόστασιν 2 ὥρων ἀπὸ τὸ Λονδίνον, ὅπου ἔζησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του, πραγματοποιήσας τὰς πολυτίμους μελέτας του καὶ συγγράψας πολυάριθμα συγγράμματα. Τὸ ἄσημον χωρίον Ντάουν μετεβλήθη εἰς προσκύνημα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου· ἐκεῖ συνέρρεον διὰ τὴν ἀνταλλάξουν γνώμας μετὸν Δαρβίνον οἱ σοφοὶ ἀπὸ τὰ ἄκρα τῆς γῆς.

Ὁ Δαρβίνος εἶχε δέκα τέκνα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλὰ διεκρίθησαν ὡς μεγάλοι σοφοί. Ὁ Φρανσίς Δάρβιν, μέγας βοτανολόγος ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνειργάσθη μετὰ τοῦ πατρὸς του, ὁ Τζῶρτζ Δάρβιν διάσημος ἀστρονόμος, ὁ Λέοναρντ Δάρβιν βιολόγος, ὁ Ὁρας Δάρβιν ἐφευρέτης μηχανικός. Ὁ ἔγγονός του Κάρολος Δάρβιν εἶναι ὁ γνωστός Ἀγγλος φυσικομαθηματικός.

Δὲν ἦτο ἄδικος καθόλου ἡ φήμη διὰ τὰ ἐξαιρετικὰ χαρίσματα καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σοφοῦ· εἶναι γνωστὴ ἡ πελωρία ἀντοχὴ καὶ ἐργατικότης του, τὸ σύστημά του εἰς τὴν ἐργασίαν, ἡ ἐξαιρετικὴ του μετριοφροσύνη, ἡ ἀπλότης, ἡ γλυκύτης καὶ ἡ τρυφερότης, ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ προσοχὴ μετὸν ὁποίαν

ἐδέχετο ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις καὶ τὰς ἀμφιβολίας τῶν ἀντιπάλων του. Ἀπέθανε τὴν 19ην Ἀπριλίου τοῦ 1882 ἐξακολουθῶν νὰ ἐργάζεται μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν του. Τὸν ἔθαψαν εἰς τὸ Οὔεστμίνστερ δίπλα εἰς τοὺς τάφους τοῦ Νεύτωνος καὶ τοῦ Γκέρσελ.

Ὁ Δαρβίνος ἐκέρδισε μεγάλα ποσὰ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὁποίων διέθεσε διὰ τῆς διαθήκης του πρὸς ἔκδοσιν καταλόγου, ὅπου θὰ κατετάσσοντο ὅλα τὰ ἄνθη τῆς γῆς. Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ ἐπραγματοποιήθη μετὰ τὸν θάνατόν του, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Τζῶν Χοῦκερ καὶ ὑπὸ τίτλον: «Index Kewnensis». Περὶ τοῦ ὄγκου τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ χειρόγραφα ἐξύγιζον χίλια κιλά (ἓνα τόννον)!

Τὰ ἔργα τοῦ Δαρβίνου. Τὰ ἔργα τοῦ Δαρβίνου ἠμποροῦν νὰ διαιρευθοῦν εἰς τέσσαρας κατηγορίας: α) εἰς θεωρητικά, ἀφορῶντα καθαρῶς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελιξέως, β) εἰς ζωολογικά, γ) εἰς βοτανικά καὶ δ) εἰς γεωλογικά. Διὰ τὸ θεωρητικὰ θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ζωολογικά, τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ μονογραφία περὶ «Βραχυπόδων καβουριῶν»· τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ ἤρχισε τὸ 1846, καὶ τὸ ἐξέδωκεν εἰς 4 τόμους τὸ 1851—54. Τὰ περισότερα τῶν βοτανικῶν του ἔργων ἀφοροῦν τὴν φυσιολογίαν τῶν φυτῶν· τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ἡ γονιμοποίησις τῶν ὀρχεοειδῶν ἀνθέων» (1862), «Πέντε ἔρευναι ἐπὶ τῶν διμόρφων καὶ τριμόρφων φυτῶν» (1862—67), «Τὰ ἀναριχητικὰ φυτὰ» (1864), «Τὰ ἐντομοδηλητηριώδη φυτὰ» (1875), «Ἡ ἐνέργεια τῆς διασταυρουμένης γονιμοποιήσεως», «Ἡ ἰκανότης τῶν φυτῶν πρὸς κίνησιν» (1880). Τὰ γεωλογικά του ἔργα ἀνάγονται εἰς τὰς πρώτας ἐρέυνας του. Πρῶτον τριτοῦτον ἔργον ἦτο «Ὁ σχηματισμὸς καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν κοραλλιογενῶν νήσων». Τὸ ἤρχισεν εὐθύς ὡς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὸ ἐτέλειωσε τὸ 1842. Εἰς τὴν θαυμασίαν

αὐτὴν ἐργασίαν του, ὁ Δαρβίνος ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰς ἐπικρατούσας τότε ἰδέας, ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν ὅτι αἱ κοραλλιογενεῖς νῆσοι σχηματίζονται μὲ τὴν βαθμιαίαν καθίζησιν τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης καὶ μὲ τὴν ἐξακολουθητικὴν ἀνύψωσιν τῶν κοραλλιογενῶν ὑφάλων, αἱ ὁποῖαι περιβάλλουν τὴν νῆσον. Ἡ θεωρία αὕτη ἐπεβλήθη ἔκτοτε καὶ διατηρεῖ τὴν ἰσχύν της μέχρι σήμερον. Ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔργα του ἀξιομνημόνευτα εἶναι αἱ «Ἡφαιστειώδεις νῆσοι» (1844), «Γεωλογικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν» (1846) καὶ τὸ τελευταῖον ἔργον «Ὁ σχηματισμὸς τοῦ λιπῶδους χώματος τῆ ἐπιπεραγεία τῶν σκωλήκων» (1881), εἰς τὸ ὁποῖον κατορθώνει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ σκώληκες τῆς γῆς, ἀναταράζοντες τὸ χῶμα, διοχετεύοντες αὐτὸ εἰς τὸ πεπτικὸν τῶν σύστημα καὶ ἀποδίδοντες αὐτὸ ὑπὸ μορφὴν κόπρου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, پاίξουν σπουδαιότατον καὶ εὐεργετικὸν ρόλον εἰς τὸν σχηματισμὸν λιπαντικῶν οὐσιῶν τοῦ ἐδάφους.

Ἡ σημασία τοῦ Δαρβινισμοῦ. Ὁ Δάρβιν ἀνεστάτωσε διὰ τῶν ἔργων του ὅλας τὰς θεωρίας περὶ τῶν βασικῶν βιολογικῶν φαινομένων, ὅπως εἶναι ἡ καταγωγὴ τῶν ζώικῶν καὶ φυτικῶν εἰδῶν καὶ οἱ ἐνόμοι οἱ καθορίζοντες τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς. *Δαρβινισμὸν* συνήθως ὀνομάζουσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Δαρβίνου περὶ τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως τῶν φυτικῶν καὶ ζώικῶν εἰδῶν (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀνθρώπου) ἀπὸ τὰς ἀπλουστεράς μορφάς πρὸς τὰς συνθετωτέρας διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, ἢ, ὅπως λέγει ὁ Σπένσερ, διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἰσχυροτέρων εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως.

Ἡ ἀναμφισβήτητος καὶ μεγίστη ὑπερησία τοῦ Δαρβίνου ἔγκειται ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι ἔδωκε τὴν μόνην πειστικὴν καὶ καθαρῶς ἐπιστημονικὴν ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου τῆς ἐξελίξεως, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τὸ ὅτι διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης ἐστήριξεν

αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἐξελίξεως, καὶ ἀκριβῶς χάρις εἰς αὐτὸ ἠδυνήθη νὰ καταρρίψῃ ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως ὅλας τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπικρατούσας θεωρίας περὶ μονιμότητος τῶν εἰδῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἀφῆκεν ἄνευ ἐπιστημονικῆς βάσεως κυριολεκτικῶς μετεώρους ὅλους τοὺς συγχρόνους του καὶ ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους, τοὺς ἀντιπάλους τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως. Διὰ τοῦτο καὶ πολὺ συχνά, μὲ τὴν λέξιν Δαρβινισμὸν ὑπονοοῦν αὐτὴν ταύτην τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου.

Πρὸ τοῦ Δαρβίνου ἐπεκράτουσι διάφοροι θεολογικαὶ δοξασαὶ ἐρμηνεύουσαι αὐθαίρετως τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα ἐδέχθησαν θανάσιμον κτύπημα, ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν Ἀστρονομίαν διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κοπερνίκου καὶ τοῦ Γαλιλαίου (τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα), καὶ τὴν γεωλογίαν διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Λάγελ (ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος). Ὅσον ἀφορᾷ ὁμως τὴν βιολογίαν, κατὰ τὴν ἀμέσως πρὸ τοῦ Δαρβίνου περίοδον ἐνομιζέτο, ὅτι ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ μεταφυσικὴ, κατεῖχον ἐξαιρετικῶς σταθερὰς βάσεις. Ὁ Λινναῖος (βλ. λ.) π.χ. ἔλεγε: «Ἐχομεν τόσα εἶδη ὅσα ἀπ' ἀρχῆς ἐδημιούργησε τὸ ἄπειρον ὄν». Καὶ πράγματι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ πνεύματα ὄλων τῶν βιολόγων εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸ κράτος τῶν δογμάτων περὶ μονιμότητος τῶν εἰδῶν, περὶ προκαθωρισμένης σκοπιμότητος τῶν ὀργανισμῶν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἠμποροῦν νὰ ἔχουν τὴν ἐξαιρετικὴν ἰκανότητα νὰ ἐκπληροῦν τὸν προκαθωρισμένον προορισμὸν των. Αἱ ἐλάχισται μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπόπειραι ἐναντίον τῶν δογμάτων τούτων, αἱ ἀπόπειραι δηλαδὴ τῶν Μπούφφον, Ε. Δαρβίνου, Λαμάρκ, Ζοφφρουᾶ Σαιντ Ἰλαίρ, Τσέμπερτ, Κυβιέρος κ.ἄ., ἀφεώρων κυρίως τὴν γενικὴν κοσμοθεωρίαν τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ὡς ἄνω πρωτοπόροι ἦσαν ἐμποτισμένοι μὲ

τάς παλαιάς ιδέας (βλ. λ. Ἐξελίξεως θεωρία). Ἄλλωστε ὄλαι οὐταί αἱ πρό τοῦ Δαρβίνου διδασκαλῖαι περί τῆς ἐξελίξεως τῶν ὄντων εἶχον ἓνα μειονέκτημα τὸ ὁποῖον παρημπόδιζε τὴν εὐρείαν διάδοσιν των : ἡρμήνευον ὁπωςδήποτε τὴν ἐξελίξιν, ἀλλὰ καμμία ἀπὸ αὐτάς δὲν ἐπεχειρεῖ νὰ ἀποδείξῃ αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός τῆς ἐξελίξεως.

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἐπέτυχεν ὁ Δαρβίνος. Τὸ ἔτος 1859, τὸ ἔτος διηυαδῆ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου «Ἡ καταγωγὴ τῶν εἰδῶν», (*) ἀποτελεῖ διὰ τὴν ἐπιστήμην ἱστορικὸν σταθμὸν μεγάλης σημασίας, ὅπως τὸ 1543 χάρις εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Κοπερνίκου περί τῆς «Κυκλοτεροῦς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων», ὅπως τὸ 1686 διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Νεύτωνος : «Αἱ μαθηματικαὶ ἀρχαὶ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας».

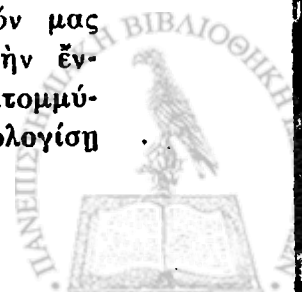
Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Δαρβίνου κατέφερε τὸ ἀποφασιστικὸν καὶ ὀριστικὸν πλῆγμα ἐναντίον τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν περί φύσεως. Δι' αὐτοῦ συνετρίβη ἡ πίστις περί τῆς θεϊκῆς προελεύσεως τῆς ζωῆς ἐν γένει καὶ εἰδικῶς, τὸ καὶ κυριώτερον, τοῦ ἀνθρώπου. Κατερρίφθησαν ἅπαξ διὰ παντὸς αἱ ιδέαι ὅτι ἡ ἀρμονία καὶ ἡ σκοπιμότης τῆς ζωῆς ἔχουν προκαθορισθῆ ὑπὸ οἰουδήποτε Θεοῦ, καὶ ἐξευρέθησαν οἱ νόμοι διὰ τῶν ὁποίων παρήχθη κάποτε ἐκ τοῦ μηδενὸς ἡ ζωὴ ἐπὶ τῆς γῆς, ἡκολούθησε κατόπιν τὸν μακρότατον καὶ περιπλοκον δρόμον τῆς ἀναπτύξεως, διὰ νὰ

φθάσῃ ἕως εἰς τὰ σήμερον παρατηρούμενα ἐπὶ τῆς γῆς εἶδη (φυτὰ, ζῶα καὶ ἀνθρώπους).

Ἡ διδασκαλία τοῦ Δαρβίνου μᾶς δίδει πολὺτιμον ὕλικὸν ὄχι μόνον βιολογικοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικοῦ θέωρητικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ χαρακτῆρος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ Δαρβινισμὸς ἀποτελεῖ στερεὰν φιλοσοφικο-βιολογικὴν θεωρίαν. Ὁ Δαρβίνος ἐχρησιμοποίησεν ἀφ' ἐνὸς τὸ ἀπειρον πειραματικὸν ὕλικὸν καὶ τὰς ἰδίας του αὐστηρῶς ἐξηλεγεμένας παρατηρήσεις, καὶ ἀφ' ἑτέρου κατεστάλαξε τὴν διδασκαλίαν του εἰς εὐρύτατα μεθοδολογικὰ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἐξέρχονται τῶν ὀρίων τῆς προσωπικῆς πείρας, τῆς προσωπικῆς παρατηρήσεως τῆς πραγματικότητος. Ἐδωσεν εἰς τὴν βιολογίαν ὠρισμένην κατεύθυνσιν, ὑποδείξας τοὺς δρόμους εἰς τοὺς ὁποίους ἡμπορεῖ νὰ ἀναπτύσσωνται καρποφόρος. Ὁ Δαρβινισμὸς ἰσοδυναμεῖ μὲ ματεριαλιστικὴν μέθοδον ἐν τῇ βιολογίᾳ.

Ἡ πρό τοῦ Δαρβίνου παλαιὰ βιολογία ἐξήταξε τὰ θέματα τῆς ἐρεῦνης τῆς ἀποκλειστικῶς κατ' ἔκτασιν (χωρὸν). Ὁ χρόνος, ὡς πανίσχυρος παράγων εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν εἰδῶν, δὲν ἐλαμβάνετο καθόλου ὑπ' ὄψιν. Ἐνεκα τούτου τὰ ὄντα ἐφαίνοντο ὡς ἔχοντα ἄμεταβλήτους καὶ μονίμους μορφάς. Ὁ Δαρβίνος ὅμως προσέθεσεν εἰς τὰς ἐρεῦνας νέον ἐνεργητικὸν στοιχεῖον, τὸν χρόνον, διὰ τοῦ ὁποίου ὀλόκληρος ἡ εἰκὼν τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου διεφωτίσθη ἐντελῶς διαφορετικά. Ὁ Δαρβίνος γράφει : «Ἴσως νὰ θέσουν τὸ ἐρώτημα διατι πρότινος ἀκόμη ὄλοι σχεδὸν οἱ σημαντικώτεροι ἐκ τῶν ἐπιζώντων φυσιολόγων καὶ γεωλόγων δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν εἰδῶν;... Ἡ πίστις εἰς τὸ ἀναλλοιώτον τῶν εἰδῶν ἦτο σχεδὸν ἀναπόφευκτος, ἐφ' ὅσον ἐπεκράτει ἡ πεποιθήσις, ὅτι ἡ γῆ δὲν εἶχε παρὰ ὀλίγων αἰώνων παρελθόν. Τὸ λογικὸν μᾶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὄλην τὴν ἐννοιαν τῆς ἐκφράσεως «ἓνα ἑκατομμύριον χρόνια». Δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπολογίσῃ

(*) Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ μνημειώδους αὐτοῦ ἔργου εἶνε : «Περί τῆς καταγωγῆς τῶν διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς ἢ ἡ διατήρησις τῶν εὐνοημένων φυλῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς» (On the origin of species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life.—London, John Murray.—(Ἑλληνικὴ μετάφρασις Ν. Καζαντζάκη, ἔκδοσις Φέξη. Ἀθήναι, 1915).

τὸ ἄθροισμα καὶ νὰ ἀτενίσῃ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῶν πολυαριθμῶν ἀνεπισθήτων ἀλλοιώσεων, αἱ ὁποῖαι συνεσωρεύθησαν εἰς τὸ διάστημα ἀναριθμῶν γενεῶν».

Αἱ ἐφαρμογαὶ τοῦ Δαρβινισμοῦ. Ἡ ἱστορικὴ ἄποψις, ὡς πρὸς τὸν ὀργανικὸν κόσμον, εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν βιολογίαν ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου, δὲν περιωρίσθη ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς διαμορφώσεως τῶν εἰδῶν ἐπεκτείνεται εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς βιολογίας. Ἀνέτρεψεν ὀλόκληρον τὴν περὶ ζωῆς ἐπιστήμην.

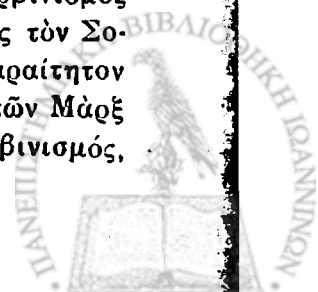
Ἡ συγκριτικὴ ἀνατομία, ἡ ὁποία ἐβροήθησε τὸν Δαρβίνον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διαπίστωσιν τοῦ γεγονότος τῆς ἐξελίξεως, κατόπιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Δαρβίνου διεφωτίσθη κατὰ διάφορον ἐντελῶς τρόπον. Τὰ ὄργανα τῶν διαφόρων ζώων, τὰ παρουσιάζοντα κάποιαν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν, ἔπαυσαν πλέον νὰ ἀποτελοῦν ἀκατανόητον μυστήριον τῆς φύσεως ἢ κάτι τὸ ὁποῖον ἐποίησεν ἡ θεία σοφία ἐπὶ τῇ βάσει προκαθορισμένου σχεδίου. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπέτελεσε τὸ ἀδιάψευστον τεκμήριον τῶν στενωτάτων δεσμῶν τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, ὄχι μόνον εἰς τὸν χῶρον ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν χρόνον. Ἡ κοινὴ καταγωγὴ τῶν εἰδῶν εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς τοιαύτης ὁμοιότητος. Ἡ κωταρῶδης σύστασις τῶν ὀργανισμῶν ἀποτελεῖ ἕτερον τεκμήριον περὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου. Ἐπίσης ἡ ἐμβρυολογία, ἡ ὁποία παρέσχεν εἰς τὸν Δαρβίνον σωρείαν ἀποδείξεων, ὅσον ἀφορᾷ τὸ γεγονός τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, ἀνεπτύχθη καὶ αὐτὴ χάρις εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναπτύσσεται σήμερον ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Δαρβινισμοῦ.

Ἐπὶ τὸ φῶς τοῦ Δαρβινισμοῦ τὰ φαινόμενα τῆς γεννήσεως μᾶς εἶναι πολὺ περισσότερον καταληπτά. Τὸ αὐτὸ ἢμπορεῖ νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὴν φυσιολογίαν. Ἐπίσης εἰς τὴν ἔρευναν τῆς

ζωῆς τῶν ζώων ἐπετύχομεν, χάρις εἰς τὴν ἱστορικὴν μέθοδον, θαυμαστὰ ἀποτελέσματα, ἄνευ δὲ τῆς μεθόδου ταύτης κατέστη ἀδύνατος πλέον ἢ λύσις οἰοῦν δήποτε βιολογικοῦ προβλήματος.

Δαρβινισμὸς καὶ Βιταλισμὸς. Ὁ Δαρβινισμὸς κατέφερε καίριον πλήγμα καὶ κατὰ τοῦ Βιταλισμοῦ (ἴδ. λ. εἰς βον τόμον, σελ. 556). Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Βιταλισμοῦ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς κατατάσσονται εἰς ἐντελῶς ἀνεξάρτητον ὁμάδα φαινομένων, ἡ ὁποία δὲν συνδέεται μὲ τὸν λοιπὸν κόσμον, καὶ ἡ ὁποία κατευθύνεται ὑπὸ ὑπερφυσικῶν, μὴ ὕλικῶν, δυνάμεων. Ὁ Δαρβίνος δὲν ἀρνεῖται τὴν ἰδιορρυθμίαν τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς, ἀλλὰ δίδει εἰς αὐτὰ ἐπιστημονικὴν ἐρμηνείαν. Ἐξέλιξις, κατὰ Δαρβίνον, δὲν σημαίνει «ἐπάνοδος εἰς τὰ ἴδια», «βηματισμὸς ἐπὶ τόπου», ἀλλὰ κίνησις πρὸς τὰ ἔμπρός, ἐξαφάνισις ὠρισμένων ἰδιοτήτων καὶ ἐμφάνισις νέων, διαμόρφωσις νέων ἰδιορρυθμῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα δὲν συννητῶντο προηγουμένως εἰς χαμηλοτέρας βαθμίδας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὕλικου κόσμου. Τὸ «ἰδιορρυθμον», ἡ «ἀνεξαρτησία», εἶναι ἰδιότητες τοῦ ὕλικου κόσμου, μὴ συναντώμεναι μόνον εἰς τὸ ὀργανικὸν στάδιον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κόσμου. Κάθε σταθμὸς τῆς ἐξελίξεως τῆς ὕλης, ἐνέχει καὶ τὴν σχετικὴν αὐτονομίαν, κάτι τὸ ἰδιάζον εἰς αὐτόν.

Ἡ διάδοσις τοῦ Δαρβινισμοῦ. Δαρβινισμὸς καὶ Σοσιαλισμὸς.— Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Δαρβινισμοῦ ἀπὸ τῆς κοινωνιολογικῆς πλευρᾶς, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Δαρβίνου οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀντίθεσις τῆς ἀστικῆς τάξεως πρὸς ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις καὶ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα. Ἐν τούτοις ὁ Δαρβινισμὸς δὲν ἤργησε νὰ προσαρτηθῇ εἰς τὸν Σοσιαλισμὸν ὡς φυσικὸν καὶ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς διδασκαλίας τῶν Μάρξ — Ἐγκελς καὶ πράγματι ὁ Δαρβινισμὸς,

στενά συνδεδεμένος με τὸν μαρξισμόν εἰς μίαν ἐνιαίαν διδασκαλίαν περὶ βιολογικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, ἐσάρωσεν ὅπως καὶ ὁ μαρξισμὸς κάθε μυστικισμόν ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς,

Τοῦτο ἀκριβῶς δὲν ἤργησε νὰ προκαλέσῃ ἀπότομον μεταστροφήν τῶν διαθέσεων τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἀντελήφθη ὅτι ὁ Δαρβινισμὸς περιεῖχε σπέρματα ἐπαναστατικῆς διδασκαλίας. Μερικοὶ σοφοὶ ἤρχισαν νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ Δαρβινισμὸς μετὰ τὴν θεωρίαν του περὶ ἀγῶνος ὑπάρξεως (struggle of life—ιδ. λ. εἰς 1ον τόμον, σ. 134) καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐπικρατήσεως τῶν περισσότερον εὐνοημένων εἰδῶν, ἀποτελεῖ διδασκαλίαν διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀριστοκρατίας, ἡ ὁποία ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων ὑπέστη τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν φυσικώτατα κατέχει τὴν δεσπόζουσαν θέσιν. Ἄλλοι, ὅπως ὁ Βίρχωφ, ἔλαβον ἀρνητικὴν ἐντελῶς στάσιν κατηγοροῦντες τὸν Δαρβινισμόν ὡς ἀντιεπιστημονικὴν διδασκαλίαν μὴ ἀποτελοῦσαν ἄλλο τι εἰμὴ ἀπλὴν ὑπόθεσιν.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅλοεν καθίστατο δυσκολώτερον ἢ καταπολέμησις τῆς δαρβινίου θεωρίας περὶ βαθμιαίας ἐξελίξεως τῶν ὄντων.

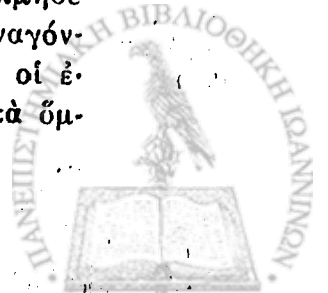
Οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς βιολογίας (ἢ συγκριτικὴ ἀνατομία, ἢ ἐμβρυολογία, ἢ παλαιοντολογία, ἢ βιογενογραφία κλπ.) γονιμοποιηθέντες διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ μεγαλοφυοῦς βιολόγου, ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσονται καὶ νὰ προσκομίζουσι νέας ἀποδείξεις περὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς περὶ αὐτῆς διδασκαλίας τοῦ Δαρβίνου. Καὶ μόνον καθυστερημένα, στενά καὶ δυσκίνητα πνεύματα ἠδύναντο νὰ ἐμμένουν ἀκόμη εἰς τὰς πρὸ τοῦ Δαρβίνου δοξασίας.

Τέλος πρὸ τῆς ἀκαταβλήτου ἀντοχῆς τοῦ Δαρβινισμοῦ, ὅλοι οἱ βιολόγοι ἀνεξαρτήτως κατευθύνσεως καὶ αὐτῆς ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία, ἐπεξήτησαν ἓνα συμ-

βιβασμόν (*). Ἡ ἐξελίξις εἶναι ἀποδεδειγμένον πλεόν γεγονός τῆς ζωῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της. Ἔνεκα τούτου οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Δαρβίνου συνεχέντρωσαν τὰ βέλη τῶν ἐναντίον τῆς θεωρίας τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, δηλαδὴ ἐκείνου τοῦ μέρους τῆς Δαρβινικῆς διδασκαλίας, τὸ ὁποῖον προσβάλλει ἀμέσως τὴν μεταφυσικὴν, θεολογικὴν ἐρμηνείαν περὶ τῆς «προκαθωρισμένης σκοπιμότητος».

Ἡ διαμόρφωσις τοῦ Δαρβινισμοῦ.— Ὅπως ἐσημειώθη εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ Δαρβίνος ἀναχωρῶν τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Ἀγγλίας, διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν ἐκείνον ταξείδιον, ἐπίστευεν εἰς τὰς θεολογικὰς δοξασίας περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὸ ἀμετάβλητον τῶν εἰδῶν. Τὸ ἔργον τοῦ Λάγιελ, «Στοιχεῖα ζωολογίας» (Principles of Geology), τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, τόσῃ ἐπίδρασιν ἤσκησεν ἐπὶ τοῦ Δαρβίνου, καὶ αἱ βιολογικαὶ του παρατηρήσεις κατὰ τὴν περιοδείαν μετὰ τὸ «Μπίγκλ» (Beagle), διὰ πρῶτην φοράν ἀπληυθέρωσαν τὴν σκέψιν του ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον τῆς διδασκαλίας τῆς Βίβλου. Ἐκθέτων ὅμως τὰς παρατηρήσεις του εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον φυσιολόγου», ἀρκεῖται εἰς αὐτὰς μὴ προβαίνων οὔτε εἰς τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔκδοσιν, εἰς τὴν ἐξαγωγὴν γενικῶν συμπερασμάτων πρὸς τὴν νέαν αὐτοῦ κατεύθυνσιν. Ἡ ἐξαιρετικὴ του ἐπιφυλακτικότης καὶ ἡ ἰδιότης του νὰ

(*) Μία ἀπὸ τὰς τελευταίας ἀντιδαρβινικὰς ἐκδηλώσεις ἦτο ἡ βάρβαρος καὶ ἀναχρονιστικὴ δίκη τοῦ 1925 εἰς τὸ Ντέιτον τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητήτετο ἡ ἀπαγόρευσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Δαρβίνου, διότι προσβάλλει δῆθεν τὸν ἄνθρωπον τάσσουσα ὡς πρόγονον αὐτοῦ τὸν πίθηκον. Οὐδεὶς ἐπιστήμων βιολόγος δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀποψιν τῶν ἐναγόντων, καί, ὡς συνήθως συμβαίνει, οἱ ἐνάγοντες ἐγελοιοποιήθησαν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

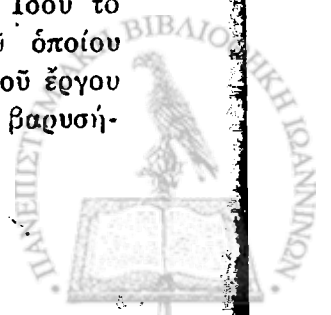

ἐρευνᾶ καὶ νὰ ἐλέγῃ παντοιοτρόπως τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του, περιορίζουν κατ' ἀρχὰς τὴν ἐπιστημονικὴν του ἐκδήλωσιν, ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐνδείξεων ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς «καταγωγῆς τῶν εἰδῶν». Αὐτὰ συνέβαινον τὸ 1837. Δύο γεγονότα ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὰ διὰ τὴν Ἀγγλίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔπαιξαν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς θεωρίας τοῦ Δαρβίνου περὶ φυσικῆς ἐπιλογῆς: α') ἡ περὶ πληθυσμοῦ θεωρία τοῦ Μάλθου (ιδ. λ.) καὶ β') ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς ἀναπτύξεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο τότε ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Δαρβίνος ἀντελήφθη πολὺ ἐνωρὶς ὅτι τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα διεπίστωσε κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρῆς του περιόδου, δὲν δύνανται νὰ νοηθοῦν παρὰ μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὰ διάφορα «εἶδη ὑφίστανται βαθμιαίαν ἀλλοίωσιν». Ἔμενε, λοιπόν, νὰ ἐρευνηθῇ τὸ ζήτημα ποῖοι εἶναι οἱ συντελεσταί, οἱ ὁποῖοι συντελοῦν ὥστε «οἱ ὄργανισμοὶ νὰ προσαρμοζῶνται κατὰ τὸσον θαυμάσιον τρόπον εἰς τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς». Τοῦ ζητήματος τεθέντος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δὲν ἦτο δύσκολον διὰ τὸν Δαρβίνον, ὁ ὁποῖος ἔζη εἰς ἀγροτικὸν περιβάλλον, νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὰς ἐπιτυχίας τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς γεωργίας, διὰ τῆς παραγωγῆς νέων εἰδῶν ζώων καὶ φυτῶν.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία τῆς Ἀγγλίας εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸ καπιταλιστικὸν στάδιον. Ἡ μικρὰ ἀγροτικὴ οἰκονομία ὑπεχώρει εἰς τοὺς μεγάλους γαιοκτῆμονες, οἱ ὁποῖοι ἐπρομήθευον ὄχι μόνον τὰς πρώτας ὕλας διὰ τὴν βιομηχανίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τρόφιμα εἰς τὰς ἐργατικὰς περιφερείας. Δι' ἀμφοτέρους τοὺς λόγους ἐτίθετο ἐνώπιον τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τὸ πρόβλημα τῆς ἐντατικῆς παραγωγῆς, τὸσον ποσοτικῆς ὅσον καὶ ποιοτικῆς. Ἐτίθετο σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ πρόβλημα τῆς βελτιώσεως ζώων καὶ φυτῶν. Ἡ μακρο-

χρόνιος πείρα ἐδίδασκεν ὅτι τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λυθῇ δι' ἀπλῆς καὶ μόνον βελτιώσεως τῆς περιποιήσεως καὶ τῆς τροφῆς. Ἡ μόνη ριζικὴ λύσις ἦτο ἡ συστηματικὴ ἐπιλογὴ τοῦ εἶδους τῶν ζώων ἀναλόγως πρὸς τὰς βιομηχανικὰς ἀπαιτήσεις (δημιουργία π. γ. προβάτων μὲ λεπτὸ καὶ παχὺ μαλλί κλπ.). Δι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λόγους ἡ μέθοδος τῆς ἀναπαραγωγῆς εἰδῶν διὰ τῆς μεταξὺ τῶν ἐπιλογῆς αὐτῶν, ἐλάμβανε κολοσσιαίας διαστάσεις εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου λόγῳ τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὰ μεγάλα κτήματα μεγάλου ἀριθμοῦ ζώων ἢ ἐνὸς εἶδους φυτοῦ εἰς ἀπεράντους ἐκτάσεις, παρουσιάζετο, ὅπως ἔλεγε τότε ὁ Δαρβίνος, «ἡ πιθανότης», ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιφέρῃ εἰς σὺτὰ ὁ ἄνθρωπος «χρησίμους ἢ εὐχαρίστους δι' αὐτὸν ἀλλοιώσεις». Διὰ τῆς τοιαύτης τεχνητῆς ἐπιλογῆς βασιζομένης εἰς τὸ μεταβλητὸν τῶν εἰδῶν, ἐπετύγχανον τὴν ἀναπαραγωγὴν ζώων καὶ φυτῶν νέας ράτσας, ἢ ὁποῖα διέφερε καταπληκτικῶς ἀπὸ τὰ εἶδη τὸ συντελέσαντα εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς. Τόση ἦτο ἡ διαφορὰ, ὥστε οἱ ζωολόγοι καὶ οἱ βοτανολόγοι ἠμποροῦσαν νὰ ἀποφανθοῦν ὅτι πρόκειται περὶ ἐντελῶς νέου εἶδους (αὐτὸ π. γ. συνέβαινε μὲ τὰ περιστέρια, τοὺς σκύλους κλπ.). Εἰς τοιαύτην ἀτμόσφαιραν ἀρχίζει (1837) ὁ Δαρβίνος τὴν συλλογὴν τῶν σχετικῶν δεδομένων, μελετᾷ πληθος γεωργικῶν συγγραμμάτων καὶ περιοδικῶν καὶ ἔρχεται εἰς συστηματικὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς κύκλους τῶν κτηνοτρόφων καὶ βοτανολόγων.

Ἐὰν ἡ ἐπιλογὴ μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἠμπορῇ νὰ καταστῇ τὸσον ἰσχυρὸν μέσον διὰ τὴν παραγωγὴν νέων εἰδῶν, γεννᾶται τὸ ζήτημα: ποῖος εἶναι ὁ παράγων, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς καθαρῶς φυσικὰς συνθήκας συντελεῖ εἰς τὴν διαμόρφωσιν νέων εἰδῶν; Ἴδου τὸ πρόβλημα, εἰς τὴν λύσιν τοῦ ὁποῖου ἐξώθησεν τὸν Δ., ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἔργου τοῦ Μάλθου τὸ 1838. Καὶ τὸ βαρυσή-

μαντον αὐτὸ γεγονός δὲν ἦτο τυχαῖον. Ἡ θεωρία τοῦ Μάλθου ἔχαιρε μεγάλης δημοτικότητος εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀστικὴν κοινωνίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸν νόμον τῆς ἀντιφάσεως μεταξύ τῆς γεωμετρικῆς προόδου τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἀριθμητικῆς προόδου τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων συντηρήσεως, τὸν ὁποῖον διετύπωσεν ὁ Μάλθος (ιδ.λ.), οἱ Ἕλληες ἀστοὶ τὸν ἐξύψωσαν εἰς περιωπὴν «αἰωνίου νόμου τῆς φύσεως», καθόσον εὕρισκον εἰς αὐτὸν μίαν ἠθικὴν δικαιολογίαν δι' ὅλας τὰς πιέσεις καὶ τὸ ξερίζωμα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, δι' ὅλην τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς μερίδος ἐκείνης τῶν χωρικῶν οἱ ὁποῖοι ἐτρέποντο πρὸς τὰς πόλεις σχηματίζοντες τὰ προλεταριακὰ στελέχη τῆς ἀκμαζούσης βιομηχανίας.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Μάλθου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Δαρβίνου εἶναι ἀναμφισβήτητος, ἀλλ' ἐπίσης ἀληθὲς εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Μάλθος καὶ οἱ πλείστοι τῶν βιογράφων του, ὑπερβάλλουν τὴν σημασίαν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιδράσεως. Κατ' οὐσίαν, σπουδαῖον διὰ τὸν Δαρβίνον ἦτο τὸ γεγονός ὅτι ἐλάχιστον μόνον μέρος ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα ὠάρια τοῦ θήλεως ἐπιζεῖ κατόπιν τοῦ ὑπὲρ ὑπάρξεως ἀγῶνος, καὶ αὐτὸ μόνον καταλείπει ἀπογόνους. Οὕτω τὸ προαναφερθὲν πρόβλημα ἦτο ἤδη λελυμένον διὰ τὸν Δαρβίνον. Ἦτο πρόδηλον πλεον δι' αὐτὸν «ὑπὸ τὰς φυσικὰς συνθήκας αἱ ὠφέλιμοι ἀλλοιώσεις τῶν εἰδῶν κατ' ἀνάγκην διατηροῦνται, ἐνῶ αἱ ἄχρηστοι ἐκλείπουν».

Ἐν τούτοις, μόλις περὶ τὸ ἔτος 1842 τολμᾷ ὁ ἐπιφυλακτικὸς αὐτὸς σοφὸς νὰ καταστρώσῃ τὸν σκελετὸν τῆς θεωρίας του, τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει εἰς μεγάλην μελέτην τοῦ 1844. Ἀνεκοίνωσε τὴν θεωρίαν του εἰς τὸν Τζὼν Χοῦκερ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ τὴν δώσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα, νομίζων ὅτι ἡ ἐργασία του φέρει χαρακτῆρα προχειρότητος. Καὶ μόνον τὸ 1856, μετὰ δώδεκα ὁλόκληρα ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης συγγραφῆς, ἐπιχειρεῖ

τὴν ἐπισταμένην ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας του. Τὸ 1857 στέλλει εἰς τὸν Ἀμερικανὸν βοτανολόγον Ἄζα Γκρέϋ ἐπιστολὴν, ὅπου λεπτομερῶς ἐκθέτει τὴν θεωρίαν του. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ ἐπιστολὴ ἐπρόκειτο νὰ παίξῃ σπουδαιότατον ρόλον. Χάρις εἰς αὐτὴν διετερήθη ὑπὲρ τοῦ Δαρβίνου τὸ δικαίωμα τῆς πατρότητος ἐπὶ τῆς θεωρίας περὶ φυσικῆς ἐπιλογῆς, διότι τὸ 1858 ὁ Ἕλληος φυσιολόγος Α. Οὐῶλλες, εὕρισκόμενος τότε εἰς τὰς νήσους τῆς Μαλάκκας, ἔστειλεν εἰς τὸν Δαρβίνον χειρόγραφον ἄρθρον διὰ τὴν καταγωγὴν τῶν εἰδῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι ὁ Οὐῶλλες κατέληξεν, κατόπιν ἰδικῶν του αὐτοτελῶν παρατηρήσεων, εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τὸν Δαρβίνον θεωρίαν τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς. Ὁ Δαρβίνος ἀπέστειλεν ἀμέσως τὸ χειρόγραφον τοῦ Οὐῶλλες εἰς τὸν Λάγιελ μὲ τὴν παράκλησιν νὰ τὸ δημοσιεύσῃ. Ὁ Λάγιελ ὅμως καὶ ὁ Χοῦκερ ποὺ ἐγνώριζαν τὰς ἐργασίας τοῦ Δαρβίνου καὶ ἐπίστευον ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνήκεν ἡ προτεραιότης, ἔπεισαν κατόπιν πολλῆς ἐπιμονῆς τὸν Δαρβίνον νὰ τοῖς δώσῃ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει τὸ 1844, καθὼς καὶ τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Ἄζα Γκρέϋ. Ἀμφότερα τὰ ἱστορικὰ αὐτὰ ντοκουμέντα, μαζὺ μὲ τὴν διατριβὴν τοῦ Οὐῶλλες, ἀνεκοινώθησαν τὴν 1 Ἰουλίου τοῦ 1858 εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς «Λινναίας Ἐταιρείας» (Linnean Society). Ὁ Δαρβίνος παραιτηθεὶς τῆς ἰδέας νὰ συγγράψῃ πολύτομον μελέτην, τὴν ὁποίαν ἤρχισε τὸ 1856, προέβη εἰς τὴν συγγραφὴν περιεκτικῆς περιλήψεως τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε τὴν 24ην Νοεμβρίου 1859 ὑπὸ τὸν τίτλον «περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν εἰδῶν διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς κλπ.». Ἡ πρώτη ἐκδοσις εἰς 1250 ἀντίτυπα ἐξηντήθη εἰς μίαν ἡμέραν. Ἡ δευτέρα ἐκδοσις ἐξεδόθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1860 (εἰς 3000 ἀντίτυπα), ἢ τρίτη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1861 (ἐπίσης εἰς 3000 ἀντίτυπα).

Τὰ περιεχόμενα τοῦ ἔργου τοῦ Δαρ.

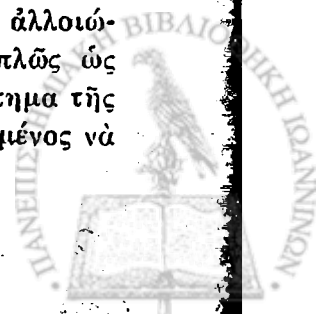
βίνου «περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν εἰδῶν κλπ.». — Τὰ ἐννέα πρῶτα κεφάλαια τοῦ ἔργου τούτου ἀφιερῶνται εἰς τὴν θεωρίαν τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, τὸ δὲ δέκατον μέχρι καὶ τοῦ 14ου ἀσχολοῦνται μὲ τὰς ἀποδείξεις τῆς ἐξελιξεως.

Ὁ Δαρβίνος ἐκθέτει τὴν θεωρίαν του ἀκολουθῶν τὴν ἐξῆς σειρᾶν: ὅλοι οἱ ὄργανισμοὶ ἔχουν τὴν ιδιότητα τῆς ἀλλοιώσεως. Ἡ ἀλλοίωσις οὕτῃ ἠμπορεῖ νὰ γίνεταί πρὸς τὰς μᾶλλον διαφορετικὰς κατευθύνσεις. Ὁ ἄνθρωπος ἐκλέγει, διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, γένη τὰ ὅποια διὰ τὸν ἑνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον εἶναι συμφέροντα δι' αὐτούς. Διὰ τῆς διασταυρώσεως ἐπιτυγχάνει ἄλλα εἶδη, τὰ ὅποια εἶναι καταλληλότερα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ πολλαπλασιάζονται κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον. Ἐνεκα τῆς ἐντατικῆς αὐτῆς ἀναπαραγωγῆς παντοῦ καὶ πάντοτε ἀναπτύσσεται ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγών, εἰς τὸν ὅποιον ἐπικρατοῦν ἐκεῖνα τὰ εἶδη τὰ ὅποια ἔχουν περισσοτέρας ιδιότητας προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον των, αἱ ιδιότητες δὲ αὗται τὰ προικίζουν μὲ περισσότερα πλεονεκτήματα, ἔναντι τῶν ἄλλων εἰδῶν. Τὰ άτομα αὐτὰ διατηροῦνται ἐν τῇ ζωῇ, ἐνῶ τὰ μειονεκτικὰ ἐξαφανίζονται. Ἐὰν ἡ διασταύρωσις γίνεται μεταξύ εἰδῶν, τὰ ὅποια διαθέτουν ἀμφότερα τὴν ιδιότητα τῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον, ἡ ιδιότης αὐτὴ εἰς τὸ προϊόν τῆς ἀναπαραγωγῆς θὰ εἶναι ἐντονωτέρα. Τοιοῦτοτρόπως ἀναπτύσσονται βαθμηδὸν αἱ διακριτικαὶ τῶν εἰδῶν ιδιότητες, αἱ ὅποια διαφοροποιοῦν ταῦτα μεταξύ των καὶ κάμνουν ὥστε τὰ εἶδη νὰ χάνουν ἀφ' ἑνὸς τὰς μεταξύ των ὁμοιότητας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν εἶδος τῆς κοινῆς καταγωγῆς των, καταλήγοντα εἰς ἐντελῶς νέα εἶδη.

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ συνεχές, σταθερὸν καὶ ἐνιαῖον τῆς μεταβολῆς τῶν εἰδῶν, ἢ διὰ τῆς κληρονομικότητος μετάδοσις τῶν ιδιοτήτων, ἢ ἐπικράτησις εἰς τὸν

ἀγῶνα τῆς ζωῆς τῶν πλέον εὐνοημένων εἰδῶν, ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου *φυσικὴ ἐπιλογή*. Ἡ ἐπιλογή αὐτὴ ἐν τῇ φύσει παίζει τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς ρόλον, τὸν ὅποιον παίζει ἡ τεχνητὴ, συνειδητὴ, ἐπιλογή ἢ ἐφαρμοζομένη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ζωικοῦ καὶ φυτικοῦ κόσμου. Ἡ φυσικὴ ἐπιλογή δρᾷ «διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως ἀσημάντων, ἀλληλοδιαδόχων, εὐνοϊκῶν ἀλλοιώσεων» μὲ ἐξαιρετικὴν βραδύτητα, ὅσον βραδέως καὶ ἀνεπαισθήτως συντελοῦνται αἱ γεωλογικαὶ μεταβολαὶ τοῦ πλανῆτου μας. «Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι κάθε ὄν ἔχει τὴν διάθεσιν νὰ γίνῃ ὅλοῦν τελειότερον ὡς πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος». Ἔτσι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰ εἶδη ὅλαι αἱ ιδιότητες τῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον των. Ὡς παράδειγμα τῆς προσαρμογῆς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὁ χρωματισμὸς τῶν ζώων: τὰ κιτρινόχρωμα τῆς ἐρήμου, τὰ λευκὰ τῶν πολικῶν χωρῶν, τὰ ραβδωτὰ καὶ στικτὰ ζῶα τῶν δασῶν, τὰ πράσινα (ἔντομα κ.λ.π.) τὰ ζῶντα ἐπὶ τῶν δένδρων ἢ ἐντὸς τῶν χόρτων κλπ. Δὲν χρειάζεται μεγάλη δυσκολία διὰ νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς ὅτι τὰ ζῶα, τῶν ὁποίων ὁ χρωματισμὸς δὲν προσηρμόζετο μὲ τὸ περιβάλλον, ἦσαν καταδικασμένα νὰ ἐξαφανισθοῦν.

Τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ βιβλίου ἀφιερῶνται εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἐξέτασιν τῆς μεταβολῆς τῶν εἰδῶν, εἰς τὴν ἀνασκευὴν τῶν ἐναντίον τῆς θεωρίας τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς ἀντιρρήσεων καὶ τὴν ἐκθεσιν τῶν δυσκολιῶν, εἰς τὰς ὁποίας προσέκοψεν ἡ διατύπωσις τῆς, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος τοῦ ἐνστίκτου, καὶ τοῦ ζητήματος τῶν διασταυρώσεων. Ὁ Δαρβίνος δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ δώσῃ πλήρη ἀνάλυσιν τῶν αἰτίων τῆς ἀλλοιώσεως τῶν εἰδῶν. Τὴν δέχεται ἀπλῶς ὡς γεγονός. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς κληρονομικότητος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ

περιορισθῆ εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι δὲν κληρονομοῦνται πάντοτε ὅλα τὰ προιε-
ρήματα, ἀλλὰ διὰ τὴν θεωρίαν του δὲν
ἔχουν σημασίαν παρὰ μόνον ὅσα κλη-
ρονομοῦνται. Ἀπὸ τὰς θεωρίας τῶν
προγενεσιτέρων ἐπιστημόνων ἐδέχετο μό-
νον τὴν ἀρχὴν τοῦ Λαμάρκ (ἰδ. λ.) περὶ
τῆς ἀσκήσεως καὶ μὴ ἀσκήσεως τῶν
ὀργάνων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδίδει κά-
ποιαν, ἂν καὶ πολὺ περιορισμένην, ση-
μασίαν.

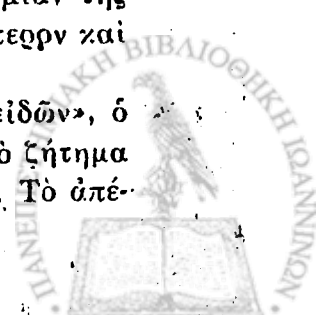
Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου ἀφιε-
ροῦται εἰς τὴν πορείαν τῆς ἐξελίξεως.
Ὁ Δαρβίνος ἐκθέτει τὰς διαφορὰς ἐν-
δείξεις τῆς ἐξελίξεως: γεωλογικὰς, γε-
ωγραφικὰς, συγκριτικο-ἀνατομικὰς καὶ
ἐμβρυολογικὰς. Μολονότι, ὅπως εἴπο-
μεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, ἡ ἰδέα τῆς ἐξε-
λίξεως ἐρρίφθη καὶ πρὸ τοῦ Δαρβίνου,
ἐν τούτοις μόνον τώρα παρουσιάζετο,
 χάρις εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτό, ὑπὸ ἐξαι-
ρητικῶς πειστικῆν μορφήν. Μετὰ τὸ 1859
αἱ σχετικαὶ ἀποδείξεις γίνονται καθη-
μερινῶς ἀφθονώτεραι, λαμβάνουσαι κα-
ταπληκτικὴν ἔκτασιν· μέχρι σήμερον
ὁμως ἡ περὶ ἀποδείξεως τῆς ἐξελίξεως
διδασκαλία ἐκτίθεται κατὰ τὸ κλασσι-
κὸν ὑπόδειγμα, πού μᾶς ἔδωκεν ὁ Δαρ-
βίνος.

Ὁ διεξαχθεὶς ἀγὼν περὶ τοῦ ἔργου
τοῦ Δαρβίνου. Ἐπικριταὶ καὶ συνή-
γοροι. Γύρω ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω ἔργον
τοῦ Δαρβίνου, διεξήχθησαν πείσιμονες
ἀγῶνες. Οἱ φίλοι του, Τζὼν Χουῆκερ
καὶ Χέκσλυ, ἀνέλαβον τὴν ὑπεράσπισίν
του. Ὁ Χουῆκερ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του
εἰς τὴν «Αὐστραλιανὴν γλωρίδα», ἡ ὁ-
ποία ἐξεδόθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1859,
λαμβάνει ἐντελῶς Δαρβινικὴν θέσιν.
Κατ' ἐντολὴν ἑνὸς δημοσιογράφου τῶν
«Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου, ὁ Χέκσλυ γράφει
ἐπαινετικὴν κριτικὴν διὰ τὸ βιβλίον
τοῦ Δαρβίνου. Ὁ Λάγιελ ἐφάνη ἀρκετὰ
ἐπιφυλακτικὸς καὶ μόνον τὸ 1863 ἐδή-
λωσεν ὅτι προσχωρεῖ εἰς τὸ στρατόπε-
δον τῶν δαρβινιστῶν. Ἐναντίον τοῦ
Δαρβίνου ἐπετέθησαν ὄχι μόνον οἱ ἀν-
τιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ

ἀρκετοὶ παλαιοὶ ἀκαδημαῖκοι: ὁ Σέτζ-
βικ, ὁ Ἔουεν κ. ἄ. Ἡ ἀποφασιστικὴ
μάχη, μεταξὺ ὀπαδῶν καὶ ἀντιπάλων,
διεξήχθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1860, εἰς τὸ
Συνέδριον τῆς Βρεττανικῆς Ἐταιρείας
εἰς τὴν Ὁξφόρδην. Ἐκ μέρους τῶν ἀν-
τιπάλων ὠμίλησεν ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ὁξ-
φόρδης Οὐίλμπερφορς. Τὺς ἀπρεπεῖς
καὶ δηλητηριώδεις ἐπιθέσεις τοῦ ἐπι-
σκόπου, ἀντέκρουσεν ὁ νεαρὸς τότε
Χέκσλυ. Ἡ διδασκαλία τοῦ Δαρβίνου
ἤρχισε νὰ διαδίδεται μὲ μεγάλην ταχύ-
τητα. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν εἰς τὴν
Ἀμερικὴν ὁ Ἄζα Γκρέϊ, εἰς τὴν Γερ-
μανίαν ὁ Μπρόνν καὶ ὁ Χαϊκελ, εἰς τὴν
Ρωσσίαν ὁ Ρατσίνσκυ, ὁ Πίσαρεφ καὶ
ὁ Τιμιριάζεφ. Σχετικῶς βραδύτερον διε-
δίδετο ἡ διδασκαλία τοῦ Δαρβίνου εἰς
τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἀντέδρων πολλὰ
μέλη τῆς Ἀκαδημίας ὅπως ὁ Φλου-
ράνς κ. ἄ.

Αἱ κατόπιν ἐργασίαι τοῦ Δαρβί-
νου. Ὅπως ἐλέχθη, ὁ Δαρβίνος ἐσκέ-
πτετο νὰ ἀναπτύξῃ τὴν θεωρίαν του εἰς
πολύτομον μελέτην, τῆς ὁποίας ἡ ἐκδο-
θεῖσα «Ἡ καταγωγὴ τῶν εἰδῶν κλπ.»,
ἦτο ἓνα μέρος. Δι' αὐτὸ ἐξακολουθεῖ
τὴν πρώτην του ἐργασίαν καὶ τὸ 1860
ἐτοιμάζει πρὸς δημοσίευσιν τὸ μέρος,
τὸ ὁποῖον ἀφεώρα εἰδικῶς τὸ ζήτημα
τῆς τεχνητῆς ἐπιλογῆς. Τὸ σύγγραμμα
αὐτὸ ἐξεδόθη τὸ 1868 ὑπὸ τὸν τίτλον:
«Αἱ ἀλλοιώσεις τῶν ζώων καὶ τῶν φυ-
τῶν, κατὰ τὴν ἐξημέρωσίν των» («The
Variation of Animals and Plants
under Domestication»). Εἰς αὐτὸ ὁ
Δαρβίνος, ἠναγκασμένος νὰ ἀναλύσῃ
λεπτομερέστερον τὰ φαινόμενα τῆς ἀλ-
λοιώσεως καὶ τῆς κληρονομικότητος, ἀ-
ναπτύσσει τὴν «προσωρινὴν ὑπόθεσιν
τῆς κληρονομικότητος», τὴν *πανγένεσιν*
τὴν ὁποίαν ἐδέχθη δυσμενῶς ἡ ἐπιστη-
μονικὴ κριτικὴ, καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς
τῆς ὁποίας ἀνεγνώρισεν ἀργότερον καὶ
ὁ ἴδιος.

Εἰς τὴν «Καταγωγὴν τῶν εἰδῶν», ὁ
Δαρβίνος δὲν ἔθιξε καθόλου τὸ ζήτημα
τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἀπέ-

φυγέν εκ προθέσεως φοβούμενος ὅτι ἡ θεωρία του καὶ χωρὶς αὐτοῦ θὰ συνήντα οὐκ ὀλίγα ἐμπόδια εἰς τὴν διάδοσίν της. Αὐτὸ ὅμως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑπέροχων ὅτι ἦτο σφάλμα τακτικῆς, διότι ὁπαδοὶ καὶ ἀντίπαλοι δὲν ἤργησαν νὰ ἐξαγάγουν τὸ σχετικὸν συμπέρασμα. Εἶνε ἀληθές ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Δαρβίνος δὲν διέθετεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρὰ ἐλάχιστον ὑλικόν. Τὸ 1863 ἐμφανίζονται τὰ ἔργα τοῦ Χέκσλυ: «Περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ φύσει» καὶ τοῦ Λάγιελ: «Ἡ ἀρχαιότης τοῦ ἀνθρώπου». Ἡ ἐπιστημονικὴ φιλολογία ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ηὔξανετο ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ τὸ 1868 ὁ Δαρβίνος ἀπεφάσισε νὰ προβῆ εἰς τὴν συγγραφὴν ἐπισταμένης εἰδικῆς μελέτης. Τὸ 1871 ἐξεδόθη «Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐπιλογὴ τοῦ φύλου», ὅπου ὁ Δαρβίνος, συμπληρωματικῶς πρὸς τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν, ἀναπτύσσει τὴν θεωρίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ φύλου. Τὸ 1872 ἐξέδωκε σχετικὸν μὲ τὸ προηγούμενον σύγγραμμα «Περὶ τῆς ἐκφράσεως τῶν αἰσθημάτων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων», ὅπου εὕρισκει, εἰς τοὺς μιμικὸς μυῶνας τοῦ προσώπου καὶ τὴν δρασίαν των, ἀκόμη μίαν ἐπικύρωσιν τῆς συγγενείας τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ ζῶα.

Ἡ μεθοδολογία τῆς διδασκαλίας τοῦ Δαρβίνου. Τὸ εἶδος ὡς ἐνόησε τοῦ ἀφηρημένου καὶ τοῦ συγκεκριμένου. Ἐμπόδιον εἰς τὴν κατανίκησιν τῆς παλαιᾶς στατιστικῆς μεθόδου τῆς βιολογίας, ἦτο ἡ μεταφυσικὴ ἀντίληψις τοῦ εἶδους ὡς κάτι τὸ ἀπολύτως καθωρισμένον, κλειστόν, ἀκίνητον, σταθερόν, ἀναλλοίωτον. Ἦτο ἀνόητον νὰ θελήσῃ κανεὶς νὰ ἐκριζώσῃ κατ'εὐθείαν τὴν ιδέαν αὐτήν. Ἄνευ αὐτῆς ἦτο ἀδύνατον νὰ βαδίσῃ οἷος δῆποτε κλάδος τῆς παλαιᾶς βιολογίας. Ἄνευ αὐτῆς ἔχανε κάθε ἔννοιαν ἡ βοτανικὴ, ἡ ζωολογία, ἡ ἀνθρωπολογία, ἡ παλαιοντολογία. Ἡ ιδέα τοῦ εἶδους ἔπρεπεν ὅπως δῆποτε νὰ διατηρηθῆ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ἔπρεπε νὰ προσλάβῃ

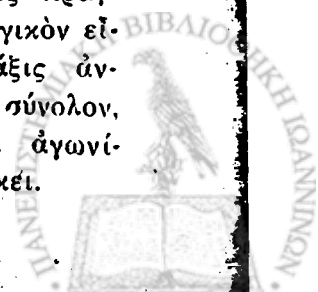
περιεχόμενον διαλεκτικόν. Ἐπρεπε νὰ μεταβληθῆ εἰς πιστὴν ἀντανάκλασιν τῆς συγκεκριμένης πραγματικότητος.

Εἰς τὴν πραγματικὴν ζωὴν, ἕκαστον εἶδος, ὄχι μόνον ἔχει ὠρισμένην μορφήν, ἡ ὅποια τὸ διακρίνει ἀπὸ τὰ λοιπὰ εἶδη, ἀλλὰ εὕρισκεται καὶ εἰς διαρκῆ κίνησιν, ἔχει πραγματικὴν ὑπόστασιν.

«Τὸ εἶδος» δὲν εἶναι μόνον ἀφηρημένη ἔννοια, ἀλλὰ καὶ πραγματικὸν γεγονός. Ἡ ἔννοια «ἄλογον» φυσικὰ ἀποκτάται διὰ τῆς ἀφαιρέσεως καὶ δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον μέσα εἰς τὸ κεφάλι μας. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Τιμιριάζεφ, ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ὁπαδοὺς καὶ σχολιαστὰς τοῦ Δαρβίνου, λέγει:

«Τὸ ἀφηρημένον ὅμως τῆς γενικῆς ἐννοίας «ἄλογον» ὡς πρὸς τὰς σχετικὰς μὲ αὐτὸ συγκεκριμένας περιπτώσεις, δὲν ἀναιρεῖ τὸ πραγματικὸν γεγονός ὅτι τὸ ἄλογον ὡς ὁμὰς ὁμοίων μεταξύ των ὄντων, δηλαδὴ ὅλα τὰ ἄλογα, διαφέρουν καταπληκτικῶς ἀπὸ ἄλλας ὁμάδας ὄντων ὁμοίων μεταξύ των, ὅπως εἶναι οἱ ὄνοι κλπ. Τὰ μεταξύ τῶν εἰδῶν σαφῶς διακεκριμένα ὄρια, τοὺς σπασμένους αὐτοὺς κρίκους τῆς ὀργανικῆς ἀλύσσεως, δὲν τοὺς ἔθεσεν ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ τοὺς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν αὐτὴ ἡ φύσις..... Εἶδος, ὡς κατηγορία αὐστηρῶς προσδιωρισμένη, πάντοτε ἴση πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἀναλλοίωτος, δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν.....

Ἐκ παραλλήλου ὅμως, ὀφείλομεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τὰ εἶδη—εἰς τὴν ἔξετασθεῖσαν περίπτωσιν—ἔχουν πραγματικὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ χρῆζει ἐρμηνείας. Ἡ ἔννοια «εἶδος», ὡς πιστὴ ἀντανάκλασις τῆς πραγματικότητος, θὰ ἔπρεπε νὰ περιέχῃ ἀμφοτέρω. Ἡ ἔννοια «εἶδος» εἶναι καὶ ἀφηρημένη ἔννοια καὶ ἀντανάκλασις πραγματικοῦ γεγονότος. Τὸ βιολογικὸν εἶδος, ὅπως καὶ ἡ κοινωνικὴ τάξις ἀντιπροσωπεύει ἕνα ζωντανὸν σύνολον, μίαν ζωντανὴν ὁμάδα, ἡ ὅποια ἀγωνίζεται, ζῆ, γεννᾷ καὶ ἀποθνήσκει.

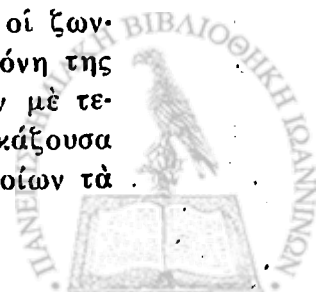

Ἡ ἐνότης τοῦ ἀδιακόπου καὶ τοῦ διακοπτομένου. Ὁ Δαρβίνος δώσας ὀρθῶς τὴν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, ἀναπαραστήσας αὐτὴν μὲ ἀπεριόριστον ἀριθμὸν γεγονότων ὡς ἐνότητα τοῦ ἀδιακόπου τῆς φύσεως καὶ τοῦ διακοπτομένου τῶν εἰδῶν δὲν ἔδωσαν ἐντούτοις τὴν σαφῆ θεωρητικὴν διατύπωσιν. Εἰς τὰς ἐκφράσεις του διαίσταται πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ καθορισθὲν φαινόμενον τῆς ἐξελίξεως. Δὲν ἀντιλαμβάνεται ὅτι οἱ συλλογισμοὶ του διὰ τὰς μεταπηδήσεις, διὰ τὰς ἐξαφνικὰς ἀλλοιώσεις, οὐσιαστικῶς ἀποτελοῦν ἄρνησιν ὅλης τῆς θεωρίας του. Ὅλοι ὅμως αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ εἶναι καθαρῶς τυπικοὶ, ἀποτελοῦν ξένα σώματα παρέμβλητα εἰς τὴν δικασαλίαν του, ὄχι μόνον ἀσύνδετα, ἀλλὰ καὶ ἀντιφατικὰ πρὸς αὐτήν. Ὁ Δαρβίνος λέγει ὅτι: «ἐπειδὴ ἡ φυσικὴ ἐπιλογή δρᾷ ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως ἀσημάντων, ἀλληλοδιαδόχων, εὐνοϊκῶν ἁλλοιώσεων, δὲν ἵμμορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ σημαντικὰ καὶ ἀποτόμους μετατροπὰς προχωρεῖ μόνον μὲ βραχέα καὶ ἀργὰ βήματα. Ἐκ τούτου ὁ κανὼν: *Natura non facit saltus* (ἡ φύσις δὲν κάμνει πηδήματα) ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαιούμενος ὅλοεν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γνώσεών μας, γίνεται νοητὸς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας αὐτῆς». Ἐν τούτοις ὁ ἴδιος ὁ Δαρβίνος, δι' ἀτελευτήτου σειρᾶς ἀπὸ τὰ πλέον διαφορετικὰ παραδείγματα ἀπέδειξε τὸ ἀσπύρικτον τῆς ὡς ἄνω διατυπώσεως, ἢ ὅποια οὔτε μεθοδολογικῶς εἶναι ὀρθή. Ὑποστηρίζοντες τὸ ἀδιάκοπον τῆς ἀναπτύξεως, φθάνομεν εἰς τὴν ἄποψιν τῆς ποσοτικῆς ἀποκλειστικῶς αὐξήσεως καὶ τοιουτοτρόπως ἀρνούμεθα πᾶσαν ἐξέλιξιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἐξέλιξις τῶν ὀργανισμῶν μετατρέπεται εἰς ἄπλην ἀριθμητικὴν πρόσθεσιν ἢ συσσώρευσιν ἁλλοιώσεων, ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει δὲν θὰ εἶναι φαινόμενον ποιοτικῆς μεταβολῆς τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως ἡ ἐξέλιξις εἶναι πρὶν ἅπ' ὅλα φαινόμενον δημιουργικόν. Αὐτὸ σημαίνει,

ὅτι εἰς κάθε σταθμὸν ἀναπτύξεως προβάλλει κατὶ τὸ ὅποιον δὲν ὑπῆρχε προηγουμένως. Τὰ νέα αὐτὰ γνωρίσματα διακόπτουν τὴν προτέραν ἄλυσσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸ νέον αὐτὸ δὲν ἵμμορεῖ νὰ προκύψῃ παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ παλαιὰ· οὐδὲν δημιουργεῖται ἐκ τοῦ μηδενός (*ex nihilo nihil*). Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς πράγματι ἡ ἐξέλιξις ἀποτελεῖ φαινόμενον ἀδιάκοπον. Ἡ ἐνότης τοῦ διακοπτομένου καὶ τοῦ ἀδιακόπου εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτατον γνώρισμα τοῦ φαινομένου τῆς ἐξελίξεως. Ἡ διατύπωσις τοῦ Δαρβίνου δὲν εἶναι ὀρθή, ἴσως ὅμως τὸ μεθοδολογικὸν λάθος τοῦ Δαρβίνου νὰ δικαιολογῆται κάπως ἱστορικῶς, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀγῶνος τὸν ὅποιον ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διεξάγῃ ἐναντίον τῶν πολυαρίθμων ὀπαδῶν τῆς περὶ καταστροφῆς θεωρίας τοῦ Κυβιέρου.

Τὸ πρόβλημα τῆς σκοπιμότητος τῶν ὀργανισμῶν. Ἡ ἄπλη ἁλλοίωσις τῶν μορφῶν δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν ἐξέλιξιν. Κατὰ τὴν πορείαν ταύτης, ὁ ὀργανισμὸς ὄχι μόνον μεταβάλλει μορφήν, ἀλλὰ καὶ προσαρμόζεται πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ παλαιὰ ἀρχὴ τοῦ Λαμάρκ περὶ τῆς αὐτογενετικῆς ἀναπτύξεως, κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ ἐξέλιξις γίνεται δῆθεν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐμφύτου ἱκανότητος τῶν ζωντανῶν ὀργανισμῶν πρὸς αὐτοτελειοποίησιν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ παραδεκτὴ ὑπὸ τοῦ φωτεινοῦ μυαλοῦ τοῦ Δαρβίνου, διότι πράγματι ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶχε ἀποιοὺν μυστικιστικὸν χαρακτήρα.

Ὁ Δαρβίνος ἀνεζήτησε τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου τῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον, ὄχι ἐντός, ἀλλ' ἐκτός τοῦ ὀργανισμοῦ, εἰς τὰς συνθήκας τῆς ὑπάρξεώς του, εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν. Ἀπὸ τὰς πολυαρίθμους τυχαίας μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ὑφίστανται οἱ ζωντανοὶ ὀργανισμοί, ἡ φύσις μόνη τῆς κάνει τὴν ἐπιλογὴν ὀργανισμῶν μὲ τελειότερας μεταβολὰς, καταδικάζουσα εἰς θάνατον ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὰ

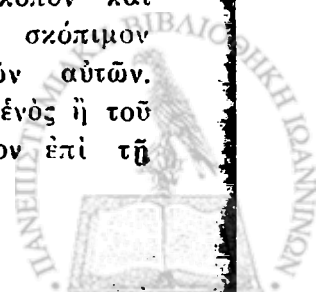

ἀντίστοιχα ὄργανα εἶναι ὀλιγώτερον κατάλληλα διὰ τὸ περιβάλλον. Ἡ δαρβίνειος θεωρία τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς ἔδωσε τὴν ὑλιστικὴν ἐρμηνείαν εἰς τὴν φυσικὴν σκοπιμότητα, τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ ὄργανισμοί. Ἐξετόπισε ἀπὸ τὴν βιολογίαν τὴν παλαιὰν ἀντίληψιν περὶ ἐμφύτου καὶ ὑπερεχούσης γενεολογίας, ἀπεμάκρυνε κάθε ἀνάγκην παραδοχῆς τῶν «τελικῶν αἰτίων» τῆς προκαθωρισμένης ἀρμονίας τοῦ Λάϊμπνιτς (ἰδ. λ.) καὶ τῶν παρομοίων ὑπερφυσικῶν παραγόντων, μὲ τοὺς ὁποίους ἦτο γεμάτη ἡ πρὸ τοῦ Δαρβίνου βιολογία. Τὸ πρόβλημα τῆς σκοπιμότητος ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνίατον λίθον πάσης θεωρίας περὶ ἐξελίξεως, ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν θέμα καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Δαρβινισμοῦ.

Πῶς ἐξετάζει ἄραγε ὁ Δαρβίνος τὸ πρόβλημα αὐτό; Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ Δαρβινισμοῦ ἡ σκοπιμότης εἶναι πρὸ παντὸς ὄχι τὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος, ὅπως νομίζουν οἱ βιταλισταί, ἀλλὰ πρόβλημα σχέσεως. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σκόπιμον ἢ μὴ σκόπιμον δὲν ὑπάρχει. Ὁ ὄργανισμός, τὸ ὄργανον, αἱ ἴνες, γίνονται σκόπιμοι ἢ μὴ σκόπιμοι μόνον ἐν τῇ δράσει, δηλαδὴ εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις των καὶ τοὺς δεσμούς των μὲ τὸ περιβάλλον. Διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς σκοπιμότητος σπουδαῖον καὶ ὑποχρεωτικὸν ρόλον παίζει ὄχι μόνον ὁ ὄργανισμός, ὡς ὀρισμένον ἐπενεργοῦν ὑποκείμενον, ἀλλὰ καὶ τὰ περιστοιχίζοντα αὐτὸν ἀντικείμενα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπενεργεῖ ὁ ὄργανισμός οὗτος. Τοιοῦτοτρόπως, πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς σκοπιμότητος τοῦ χρώματος τῶν πτερῶν μιᾶς πεταλούδας, εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας ὄχι μόνον τὸ χρῶμα τῶν πτερῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος: τὰ μάτια τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα τρώγουν τὰς πεταλούδας κλπ. Ἀγνοῶν ἢ περιορίζων τὸν ρόλον τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἐξελίξεως, ὁ Λαμαρκισμός ἀναποφεύκτως ἀναγκάζεται νὰ

λάβῃ τελεολογικὴν θέσιν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων αὐτῆς. Καὶ τῷ ὄντι, ἐὰν φαντασθῶμεν, ὅτι αἱ σκόπιμοι ἰκανότητες τοῦ ὄργανισμοῦ προέκυψαν ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, ἀλλὰ ὡς ἄμεσος ἀντίδρασις τοῦ ὄργανισμοῦ ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐπενεργειῶν, δι' αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐπιβεβαιουμένον ὅτι ὁ ὄργανισμός εἶναι σύστημα, τὸ ὁποῖον ἀντιδρᾷ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις, ὅπως τοῦ εἶναι συμφερότερον νὰ ἀντιδρᾷ ὑπ' ἄς συνθήκας εὐρίσκεται. Αὐτὸ δὲ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς πρωταρχικῆς (κατὰ τὸν Μπέρθ) σκοπιμότητος τοῦ ὄντος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἡ σκοπιμότης παύει πλέον νὰ εἶναι πρόβλημα ἐξελίξεως, ἐξετάζεται δὲ ὡς πρόβλημα τῆς ζωῆς ἐν γένει, ὡς βασικὴ καὶ ἀδιαίρετος ιδιότης τοῦ ὄντος. Ἡ σκοπιμότης ἀπὸ πρόβλημα σχέσεως (τῶν ὄργανισμῶν πρὸς τὸ περιβάλλον, τῶν ὄργανισμῶν μεταξὺ των) μεταβάλλεται, ὅπως συμβαίνει καὶ διὰ τοὺς ψυχολαμαρκιστὰς καὶ τοὺς βιταλιστὰς, εἰς πρόβλημα τοῦ ὄντος ἐν γένει, ἄνευ οὐδεμιᾶς σχέσεως τούτου μὲ τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, αὐτῆς παραμένουν ἐντελῶς ἀνεξήγητοι ὄλαι αἱ σκόπιμοι καὶ μὴ σκόπιμοι διαμορφώσεις, αἱ ὁποῖαι πολὺ συχνὰ συναντῶνται εἰς τοὺς ζωντανούς ὄργανισμούς. Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ δύνανται νὰ προκύψουν τοιαῦται ἄσκοποι ἢ βλαβεραὶ διὰ τὸν ὄργανισμὸν διαμορφώσεις, ἐὰν ἡ βασικὴ ιδιότης τοῦ ὄργανισμοῦ εἶναι νὰ ἀντιδρᾷ πάντοτε σκόπιμως;

Ἡ δαρβινικὴ ἐξήγησις τῆς ὄργανικῆς σκοπιμότητος, τῇ βοηθείᾳ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, κατέφερε πλήγμα ἐναντίον ὄλων τῶν ἔκουσίων ἢ ἀκουσίων τελεολογικῶν ἀπόψεων τῆς βιολογίας. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὄντων δὲν πραγματοποιεῖ κανένα προκαθωρισμένον σκοπὸν καὶ δὲν καθορίζεται μὲ καμμίαν σκόπιμον παρόρμησιν τῶν ὄργανισμῶν αὐτῶν. Περὶ τῆς σκοπιμότητος τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ὄργανου κρίνομεν μόνον ἐπὶ τῇ

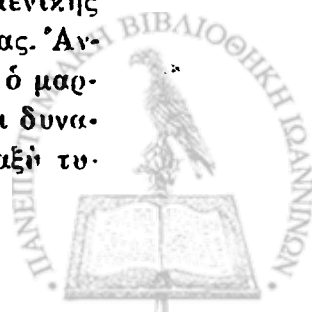
ΚΑΡΟΛΟΣ ΔΑΡΒΙΝΟΣ

βάσει ὠρισμένων συγκεκριμένων συνθηκῶν τῆς ὑπάρξεως. Ἐὰν δηλαδή ἡ ἀνάπτυξις τῶν συνθηκῶν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου ἠκολούθει ἄλλον δρόμον, τότε αἱ σύγχρονοι μορφαὶ τοῦ ζωϊκοῦ καὶ τοῦ φυτικοῦ κόσμου θὰ ἦσαν ἄλλαι καὶ θὰ τὰς «καθώριζον» ἄλλοι «σκοποῖ».

Ἐν τούτοις, ὁ Δαρβινισμὸς προχωρεῖ ἀκόμη μακρύτερα. Ἡ ἀναγωγή τῆς ὀργανικῆς σκοπιμότητος εἰς τὰ ἐσωτερικὰ χημικοφυσικὰ φαινόμενα διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ μελετωμένη ἰκανότης σκοπιμότητος εἶναι μόνον ἐξωτερικὴ ἔκφρασις τῆς ἐσωτερικῆς φυσικοχημικῆς συστάσεως, ἀποτελεῖ ἀπόπειραν νὰ μετατραπῇ τὸ πρόβλημα τῆς σκοπιμότητος ἀπὸ πρόβλημα σχέσεως εἰς πρόβλημα τῆς οὐσίας (ὑπάρξεως) τοῦ ὄντος. Τὰ φυσικοχημικὰ φαινόμενα δύνανται νὰ μᾶς ἐξηγήσουν τὴν σύστασιν ἢ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ ὀργανισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦν καθόλου ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα : Εἰς τὰς δεδομένας συγκεκριμένας συνθήκας εἶναι σκόπιμος διὰ τὸν ὀργανισμὸν ἢ σύστασιν του ἢ αἰαδήποτε αὐτοῦ ἀντίδρασις; Δυνάμεθα κάλλιστα νὰ γνωρίζωμεν τὴν σύστασιν οἰοῦδήποτε ὀργάνου, ἀλλὰ νὰ ἀγνοοῦμεν τελείως τὰς σχέσεις τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ, πρὸς τὸν ὅλον ὀργανισμὸν καὶ πρὸς τὸ περιβάλλον! Δυνάμεθα π. γ. κάλλιστα νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀνατομικὴν ἢ καὶ τὴν ἱστολογικὴν σύστασιν τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, ἀλλὰ θὰ ἠμποροῦσε νὰ μείνῃ δι' ἡμᾶς ἄγνωστος ὁ ρόλος τῆς εἰς τὸ γενικὸν σύστημα τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Ἀποκαλύπτοντες τὰ φυσικοχημικὰ φαινόμενα τοῦ ὑπὸ μελέτην ὀργάνου ἢ ὀργανισμοῦ λύομεν ἐξισιρητικὰ σπουδαῖον πρόβλημα τῆς βιολογίας, ἀλλ' ὄχι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐθέσαμεν : Δι' αὐτοῦ πλουτίζομεν τὰς γνώσεις μας ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ ὀργάνου τούτου ἢ τοῦ ὀργανισμοῦ δὲν λύομεν ὅμως τὸ πρόβλημα τῆς σκοπιμότητος τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὴν μόνην ὀρθὴν ρασιοναλιστι-

κὴν ἐρμηνείαν τῆς ὀργανικῆς σκοπιμότητος μᾶς δίδει ἡ Δαρβίνειος ἀρχὴ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς. Εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν ἐγκραται μία ἀπὸ τὰς βασικὰς ἀρετὰς τοῦ Δαρβινισμοῦ πρᾶγμα τὸ ὅποιον τονίζει καὶ ὁ Κάρολ Μάρξ εἰς τὴν πρὸς τὸν Λασσάλ ἐπιστολὴν του (16 Ἰανουαρίου 1861), γράφων ὅτι δι' αὐτῆς «... ὄχι μόνον κατεφέρθη θανάσιμον πλήγμα ἐναντίον τῆς «τελεολογίας» εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς διεπιστώθη ἡ λογικὴ τῆς σημασία».

Τὸ πρόβλημα τοῦ τυχαίου. Μὲ τὸ πρόβλημα τῆς σκοπιμότητος στενῶς συνδέεται τὸ πρόβλημα τοῦ τυχαίου. Ἐφ' ὅσον διὰ τὸν βιταλισμὸν καὶ διὰ τὸν λαμαρχισμὸν ἢ ὀργανικὴ σκοπιμότης ἀποτελεῖ μέρος τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος αὕτη πρέπει ἀναποφεύκτως νὰ θεωρηθῇ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀπόλυτος ἀνάγκη. Εἰς τὴν Δαρβινικὴν «θεωρίαν τοῦ τυχαίου» ἀντιπαρθέτουν τὰς πλέον διαφόρους «θεωρίας τοῦ κανονικοῦ». Μία ἀπὸ τὰς θεωρίας αὐτὰς εἶναι ἡ λεγομένη θεωρία τοῦ «ὑποκειμενικοῦ τυχαίου». Εἰς τὴν φύσιν, λέγουσιν, τίποτε δὲν ὑπάρχει τὸ τυχαῖον, ὅλα συμβαίνουν κάτω ἀπὸ τὴν σιδηρᾶν ἀνάγκην. Μερικὰ φαινόμενα μᾶς φαίνονται τυχαῖα, διότι ἀγνοοῦμεν τὰς ἀρχικὰς τῶν αἰτίας. Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ συμβᾶν δύνανται νὰ φανῇ τυχαῖον εἰς τὸν ἕνα, ἐφ' ὅσον τὰ αἷτια τοῦ φαινομένου αὐτοῦ θὰ εἶναι ἄγνωστα δι' αὐτόν, καὶ εἰς τὸν ἄλλον νὰ φανῇ ὡς ἀναγκαῖον, ἐφ' ὅσον γνωρίζει τὰ προκαλέσαντα αἷτια. Τοιοῦτοτρόπως τὸ τυχαῖον δὲν ἀφορᾷ τὰ ἀντικειμενικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ συνδέεται μὲ τὸ κρῖνον ὑποκειμενον καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ὑποκειμένου αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸ δεδομένον φαινόμενον. Μὲ ἄλλα λόγια τὸ τυχαῖον εἶναι κάτι τὸ ὑποκειμενικόν, ὑποκειμενικῆς καὶ οὐχὶ ἀντικειμενικῆς κατηγορίας. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἄποψιν αὐτὴν ὁ μαρξισμὸς ὑποστηρίζει ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τεθοῦν σαφῆ ὄρια μεταξὺ τυ-

χαίου και αναγκαίου. Τὸ τυχαῖον ὄχι μόνον δὲν ἀποκλείει τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ πάντοτε συνδέεται μετ' αὐτοῦ. Δὲν συμβαίνουν τυχαῖα ἄνευ αἰτίας, ἀλλὰ ἡ γνῶσις μας ἢ ἡ ἄγνοιά μας ὡς πρὸς τὰ αἷτια δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν ἀντικειμενικὸν χαρακτήρα τοῦ τυχαίου. Τυχαῖον ὀνομάζομεν τὴν ἐξωτερικὴν ὡς πρὸς τὸ δεδομένον φαινόμενον αἰτίαν, ἢ ὅποια δὲν συνδέεται μετ' τὴν ἐσωτερικὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, ἢ ὅποια δὲν προκύπτει ἐξ αὐτοῦ κατ' ἀνάγκην.

Τοιοιουτρόπως, ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν κανονικότητα τοῦ σπόρου τοῦ μιζελιοῦ προκύπτει ὡς ἀπαραίτητον ὅτι ἀπὸ τὸν σπόρον αὐτόν, ἐὰν πέσῃ ἐπὶ εὐνοϊκοῦ ἐδάφους, θὰ ἀναπτυχθῇ μιζέλι, ἀπ' αὐτὸ ὅμως οὐδαμῶς προκύπτει ὅτι τὸ μιζέλι αὐτὸ ὑποχρεωτικῶς ὀφείλει νὰ εὐρεθῇ εἰς ὄρισμένον ἔδαφος καὶ ὄχι εἰς ἄλλο ἔδαφος, ὅτι τὸ καλοκαίρι ὅταν θὰ ἀναπτύσσεται ὁ καρπὸς αὐτός, θὰ εἶναι ξηρόν, ὅτι τὸ μιζέλι αὐτὸ ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ ὀριμάσῃ μέχρις ὄρισμένης ἡμέρας καὶ ὄχι κατὰ μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον ἢ ἀργότερον. Ἠμποροῦσε καὶ νὰ μὴ ὀριμάσῃ καθόλου, ἐὰν τὸ ἔκοβαν πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα του. Ὅλα τὰ φαινόμενα αὐτὰ εἶναι τυχαῖα διότι δὲν προκύπτουν ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς κανόνας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μιζελιοῦ ἐνῶ ὑπὸ ὄρισμένας συνθήκας δὲν εἶναι ὑποχρεωτικοὶ ὑπὸ ἄλλας ἠμποροῦν νὰ εἶναι ὑποχρεωτικοί. Εἶναι ὅμως ἀντικειμενικοί, δηλαδὴ ἀποτελοῦν πραγματικὸν γεγονός, τὸ ὅποῖον ἔλαβε χώραν εἰς τὴν φύσιν καὶ ὄχι ὑποκειμενικὴν μας ἐντύπωσιν. Ὅλα τὰ φαινόμενα αὐτὰ ὑποκειμενικῶς εἶναι τυχαῖα καὶ θὰ παραμείνουν πάντοτε τοιαῦτα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν θὰ γνωρίσωμεν ἢ ὄχι τὰ αἷτια, κατὰ τὴν σύγκρουσιν ἢ συνάντησιν τῶν ὁποίων προέκυψαν τὰ φαινόμενα αὐτά.

Ἡ ἀλλοίωσις, περὶ τῆς ὁποίας ὀμιλεῖ ὁ Δαρβίνος, ἐννοεῖται, δὲν γίνεται ἄνευ αἰτίων, ἀναμφιβόλως ὅμως εἶναι,

τυχαῖα ὡς πρὸς τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον συμβαίνει. Διότι ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς κανόνας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ περιβάλλοντος δὲν προκύπτει ὅτι εἰς τὴν δεδομένην περίπτωσιν μετεβλήθη ἀκριβῶς τὸ δοθὲν συγκεκριμένον ζῶον ἢ φυτὸν καὶ ὄχι ἄλλο, καὶ ἀκριβῶς πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν ὁποῖαν πραγματικῶς ἠλλοιώθη καὶ ὄχι πρὸς ἄλλην. Ἡ μεταβλητότης τῶν ὀργανισμῶν προχωρεῖ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, καὶ εἶναι ἐντελῶς τυχαῖον ποῖα ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν δεδομένην περίπτωσιν θὰ ἀνταποκρίνεται καλύτερον εἰς τὴν συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος καὶ ποῖαν τελικῶς θὰ ἐκλέξῃ ἡ φυσικὴ ἐπιλογή. Ἀπὸ τὰς τυχαῖας κληρονομικὰς ἀλλοιώσεις, ἡ φυσικὴ ἐπιλογή δημιουργεῖ τὸ κανονικὸν φαινόμενον τῆς ἐξελιξεως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου. Εἰς τὴν πραγματικὴν ζωὴν δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα φαινόμενα. Ὁλος ὁ κόσμος συνδέεται μετὰ τοῦ με ἀτελευτήτους δεσμούς. Ἡ σύγκρουσις τῶν διαφορετικῶν αὐτῶν φαινομένων καθορίζει τὴν βαθμιαίαν πορείαν τῆς ἀναπτύξεως, ἢ ὅποια εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ θριαμβευτικὴ προέλασις ἐνός καὶ μόνου φαινομένου, ἄνευ παρεκκλίσεων, δίχως περιστροφάς. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς κάθε τι τὸ ἀπαραίτητον φαίνεται συγχρόνως καὶ ὡς τυχαῖον.

Μία ἀπὸ τὰς ὑψίστας ὑπηρεσίας τοῦ Δαρβίνου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀπληρευθῆρως τὴν βιολογίαν ἀπὸ τὴν παλαιὰν μεταφυσικὴν ἀντίληψιν τοῦ «ἀπολύτως ἀναγκαίου», τὸ ὁποῖον αὐθαιρέτως ἐπέβαλον εἰς τὴν φύσιν ὑπὸ μορφὴν θεϊοῦ νόμου. Αἱ τυχαῖαι ἀλλοιώσεις ἀποτελοῦν τὸ μόνον ὑλικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ φυσικὴ ἐπιλογή δημιουργεῖ τὸ κανονικὸν φαινόμενον τῆς ἐξελιξεως. Πράγματι εἰς τὸν Δαρβίνον συναντῶμεν πολλὰκις διατυπώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν συμφωνοῦν πάντοτε μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἄποψιν. Χαράξας κατὰ θαυμάσιον τρόπον τὴν εἰκόνα τοῦ ἀντικειμενικῶς τυχαίου τῶν φαινομένων τῆς ἀλλοιώσεως, ὁ Δαρβί-

νος τονίζει συνάμα ὅτι ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν «τυχαῖον» ἔννοεῖ τὸ φαινόμενον τοῦ ὁποίου ἀγνοοῦμεν τὰ αἷτια, δηλαδὴ ἀνάγει τὸ τυχαῖον εἰς ὑποκειμενικὸν φαινόμενον, ἀρνούμενος τὴν ἀντικειμενικότητά του. Ὁ Δαρβίνος - φιλόσοφος ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν μὲ τὸν βιολόγον Δαρβίνον, καὶ ἡ ἀντίφασις αὕτη εἶναι εἰς βάρος τοῦ φιλοσόφου. Ὁ Δαρβίνος ὡς φιλόσοφος ἀκολουθεῖ ἄποψιν ἀντίθετον ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὡς βιολόγος ἐχάραξε «κατὰ θυσμάσιον τρόπον εἰς τὸ κολλοσιαῖον βιολογικὸν ὑλικὸν του. Ἐκθέσας κατὰ τρόπον ὀρθὸν ὀλόκληρον σειρὰν συγκεκρωμένων φαινομένων, προσέκρουσεν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς γενικεύσεώς των.

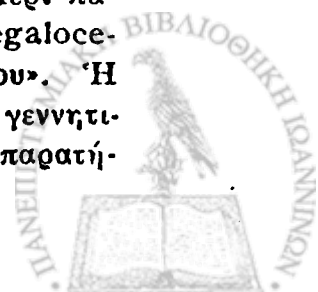
Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Δαρβινισμοῦ. Ὁ νεοδαρβινισμός. Ὁ Δαρβίνος κατέγιεν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀλλοιώσεως, δώσας θαυμασίας ἀποδείξεις τούτου, πολλὰ ἐν τούτοις ζητήματα παρέμειναν ἄσαφῆ καὶ ἀνεπεξέργαστα. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀλλοιώσεως κατὰ πλάτος καὶ βάθος τὸ ἔθεσεν ὁ Βάϊσμαν καὶ ἀργότερον ὁ Γιοχάνσεν. Ἡ ἀξία τοῦ Βάϊσμαν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι πρῶτος ἔθεσε τὰ σύνορα μεταξύ κληρονομικῆς καὶ μὴ κληρονομικῆς ἀλλοιώσεως. Πρὸ τοῦ Βάϊσμαν ἡ κληρονομικότης μιᾶς ιδιότητος ἔθεωρεῖτο ὡς κατὰ τὸ αὐτονόητον. Οἱ συλλογισμοὶ τοῦ Δαρβίνου περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐξασκήσεως ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ὄργανισμοῦ, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς κληρονομικῆς μεταδόσεως τοῦ προσληφθέντος ἐξωτερικοῦ ἐρεθισμοῦ. Ὁ Βάϊσμαν ὄχι μόνον ἐξέφρασεν ἀμβολίας διὰ τὴν θετικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπέβαλεν εἰς ἀμείλιχτον κριτικὴν.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1849, δηλαδὴ δέκα ἔτη πρὸς τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Δαρβίνου «Ἡ Καταγωγή τῶν εἰδῶν», εἶχε καταστῆ τεχνικῶς δυνατὸν νὰ διακρίνονται εἰς τὸ ἔμβρυον τὰ κύτταρα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν σχηματίζουν τὰ γεννητικὰ κύτταρα, ἀπὸ

τὰ κύτταρα τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ σώματος. Τὸ 1866 πρῶτος ὁ Χέννελ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ ἀπλούστατον, ἐξαιρετικῆς ὁμως σπουδαιότητος γεγονὸς τοῦ ὑλικοῦ δεσμοῦ τῶν γονέων μὲ τοὺς ἀπογόνους. Τὸ 1870 ὁ Ἰέγκερ προέβαλε τὴν θεωρίαν, ἡ ὁποία ὑπεστήριζεν ὅτι τὸ ἔμβρυακὸν πλάσμα διατηρεῖ τὰς εἰδικὰς ιδιότητάς του ἐπὶ σειρὰν γενεῶν. Τὸ πλάσμα αὐτὸ, κατὰ τὸν Ἰέγκερ, εἰς κάθε ἀναπαραγωγὴν χωρίζεται εἰς τὸ λεγόμενον ὄντογεννητικὸν μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται εἰς τὸ μέλλον ὁ καρπός, καὶ εἰς τὸ φίλογεννητικὸν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται ἀργότερον τὸ ἀναπαραγωγικὸν ὑλικὸν τοῦ ἐνηλίκου ὄργανισμοῦ. Τοιουτοτρόπως, ὀλόκληρος ἡ πορεία τῆς βιολογίας συνέτρεχε διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς διδασκαλίας τοῦ Βάϊσμαν.

Τὸ 1882 ὁ Βάϊσμαν ἐκήρυξε τὴν θεωρίαν, ὅτι κάθε χωριστὸν κύτταρον δὲν παράγεται ὑπὸ ὀλοκλήρου τοῦ ὄργανισμοῦ, ὅπως ἐδέχτο προκειμένου περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἔμβρυακῶν κυττάρων, ἡ «προσωρινὴ ὑπόθεσις» τοῦ Δαρβίνου περὶ κληρονομικότητος, ἀλλὰ κάθε κύτταρον, ὅπως καὶ αὐτὸ τὸ ἔμβρυακόν, προκύπτει ἀπὸ τὸ προηγούμενον διὰ τῆς διαιρέσεώς του εἰς μικρότερα τμήματα. Κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ὠαρίου δὲν συμμετέχουν ὅλα τὰ κύτταρα εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ σώματος τοῦ διαμορφουμένου ὄργανισμοῦ, μερικὰ ἐξ αὐτῶν μόνον, οὕτως εἶπεν ὡς ἐφεδρεία καὶ γίνονται τὰ ἔμβρυακὰ κύτταρα τοῦ νέου αὐτοῦ ὄργανισμοῦ τὸ ὡς ἄνω φαινόμενον ἡμπορεῖ νὰ καταδειχθῆ πειραματικῶς ἐπὶ πλήθους ζώων.

Ἐνδεικτικωτάτην περίπτωσιν τῶν ἔμβρυακῶν κυττάρων περιέγραψε τὸ 1891 ὁ Μποβερύ εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ παρασίτου σκώληκος (*Ascaris megalocephala*), εἰς τὰ ἔντερα τοῦ ἀλόγου». Ἡ ἀνάπτυξις τῶν σωματικῶν καὶ γεννητικῶν κυττάρων ὑποπίπτει εἰς παρατή-

ρησιν, και τοιουτοτρόπως καθορίζεται ὁ δεσμός μεταξύ τῶν διαδεχομένων ἀλλήλας γενεῶν.

Τὰ σωματικά κύτταρα τὰ λαμβάνοντα μέρος εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ζωῆς ὑπόκεινται εἰς ἐξάντλησιν, ἢ ὁποῖα ὀδηγεῖ εἰς τὸν θάνατον, ἐνῶ τὰ ἐμβρυακὰ κύτταρα, τὰ ὁποῖα δὲν λαμβάνουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς λειτουργίας τοῦ ὄργανισμοῦ, δυναμικῶς εἶναι ἀθάνατα.

Οἱ γεννητικοὶ καὶ φυσιολογικοὶ δεσμοί. Ἡ ὡς ἄνω θεωρία ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ὁμοιότης τέκνων καὶ γονέων ὀφείλεται ὄχι εἰς τὸ ὅτι τὰ μὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοὺς δέ, ἀλλ' ὅτι ἀμφότεροι, γονεῖς καὶ τέκνα, παρήχθησαν ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἐμβρυακὸν πλάσμα. Τὰ σωματικά κύτταρα τῶν γονέων καὶ τὰ σωματικά κύτταρα τῶν τέκνων, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἰδίου ἐμβρυακοῦ πλάσματος εἰς διαφόρους ὁμῶς χρονικὰς περιόδους.

Ἐπομένως ὁ μεταξύ των δεσμός δὲν εἶνε φυσιολογικὸς ἀλλὰ χρονικὸς, ἱστορικὸς. Ἡ ἀλλοίωσις τῶν κυττάρων τοῦ σώματος δὲν ἔμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ πλήρη ἀλλοίωσιν τῶν ἐμβρυακῶν κυττάρων, διότι μεταξύ των δὲν ὑπάρχει γεννητικὸς δεσμός *ἀμεσος*. Ὁ τοιοῦτος δεσμός εἶναι ἱστορικὸς ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν.

Ἐὰν ὁ δεσμός αὐτὸς πράγματι ἐλάβανεν ὄπως εἰς τὴν μεταβίβασιν μελῶν ἐνὸς ὄργανισμοῦ εἰς ἄλλον, τὰ μεταβιβασθέντα καὶ συμφυέντα μέλη ἐπιδράσουν εἰς τὸ κληρονομικὸν περιεχόμενον. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν συμβαίνει ποτέ. Ὅταν ἐμβολιάζωμεν ἓνα δένδρον με βλαστὸν καρποφόρον δένδρου, οἱ καρποὶ τοῦ δευτέρου δὲν ἀλλοιοῦνται, παρὰ τὴν στενὴν σχέσιν τοῦ μετὰ τὸ νεὸν δένδρον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ ἐνεβολίασαν, παρὰ τὴν φυσιολογικὴν μάλιστα ἐπενέργειαν αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν μεταμόσχευσιν εἰς τὰ ζῶα.

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὅλα τὰ μέλη τοῦ ὄργανισμοῦ εὐρίσκονται εἰς στενὴν μεταξὺ των ἀνατομικὴν,

φυσιολογικὴν κλπ. σχέσιν. Ἐξετάζοντες ὁμῶς τὰς σχέσεις αὐτὰς εὐρίσκόμεθα ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς γενετικῆς, εὐρίσκόμεθα εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἀνατομίας, φυσιολογίας κλπ. Παρομοίας σχέσεις διαπιστώνομεν ὄχι μόνον μεταξύ σεξουαλικῶν καὶ σωματικῶν κυττάρων, ἀλλὰ καὶ μεταξύ τοῦ καθενὸς χωριστά. Ἐπειδὴ π. χ. ὑπάρχει ἀρκετὰ στενὸς φυσιολογικὸς δεσμός μεταξύ πνευμόνων καὶ καρδίας, αὐτὸ δὲν συμβαίνει ὅτι λόγῳ τοῦ δεσμοῦ αὐτοῦ ἔμπορεῖ ὁ πνεῦμον νὰ μετατραπῇ εἰς καρδίαν, καὶ ἡ καρδία εἰς πνεῦμον.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Γιοχάνσεν περὶ καθαρῶν γραμμῶν. Πολύτιμον σημασίαν διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς ιδέας τῆς ἐξελίξεως προσέλαβεν ἡ διδασκαλία τοῦ Γιοχάνσεν περὶ «καθαρῶν γραμμῶν», ἡ ὁποῖα ἔδωσε τέρμα εἰς τὴν ἀφηρημένην μέθοδον ἐξετάσεως τῶν ὁμαδικῶν βιολογικῶν φαινομένων, ἡ ὁποῖα ἐπεκράτει εἰς τὴν βιολογίαν κυρίως ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γκαλτὸν καὶ τοῦ Πήρσον, οἱ ὁποῖοι προσέδωσαν εἰς τοὺς νόμους τῆς κληρονομικότητος, τὴν ἀναγκαιότητα μαθηματικῶν νόμων.

«Εἶναι δυνατόν καὶ ὀφείλομεν νὰ ἐξετάζωμεν τὰ ὁμαδικὰ βιολογικά φαινόμενα, τὰ φαινόμενα τῆς κληρονομικότητος μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν μαθηματικῶν, λέγει ὁ Γιοχάνσεν, ἀλλὰ δὲν ἔμποροῦμεν νὰ μετατρέψωμεν τὴν περὶ κληρονομικότητος διδασκαλίαν εἰς κλάδον τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Τὸ βασικὸν ἐλάττωμα τῆς ἐργασίας τοῦ Γκαλτὸν, τοῦ Πήρσον κ. ἄ., ἦτο ὅτι ἔκαμναν τὰς βιομετρικὰς τῶν ἐρεῦνας ὄχι ἐπάνω εἰς ὁμοιογενῆς (ὡς πρὸς τὴν κληρονομικότητα) ὑλικόν, τὸ ὁποῖον οὕτω τοῦς ὠδήγει μοιραίως εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα». Ὁ Γιοχάνσεν πρῶτος ἐπέστησε τὴν προσοχὴν εἰς τὴν κληρονομικὴν ἀνομοιογένειαν τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστης χώρας, δηλαδὴ ὁμάδος ὄντων, τὰ ὁποῖα συνδέονται ἐδαφικῶς μεταξύ των. Εἶναι δυνατόν τὰ ἄτομα αὐτὰ νὰ ὁμοιάζουν ἐντελῶς μεταξύ των,

τὸ κληρονομικὸν τῶν ὅμως περιεχόμενον δύναται νὰ μὴν εἶναι ὁμοιον δι' ὅλα.

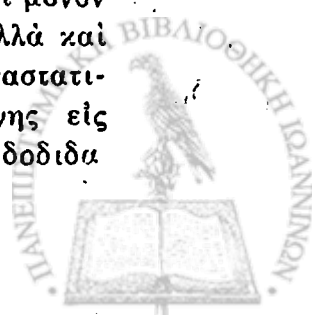
Ἡ ἀφηρημένη στατιστικὴ μέθοδος, ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὀργανισμῶν, δίχως νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψει τὸ συγκεκριμένον κληρονομικὸν περιεχόμενον ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, ὀδηγεῖ εἰς κενούς τύπους, οἱ ὅποιοι πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποδίδουν τὴν πραγματικότητα. Αἱ στατιστικαὶ ἔρευναι, καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἀπολύτως ὀρθαί, δὲν ἠμποροῦν νὰ λογισθοῦν ὡς γενετικαὶ ἔρευναι. Εἰς τὴν μελέτην τῆς κληρονομικότητος πρέπει νὰ ἀναχωροῦμεν ὄχι ἀπὸ τοὺς πληθυσμούς, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς «καθαρὰς γραμμὰς», δηλαδὴ ἀπὸ ὁμοιογενὲς ὑλικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐξηκριβωμένης κληρονομικότητος. Πρὶν προβῶμεν εἰς τὴν στατιστικὴν μελέτην τῶν γεννητικῶν φαινομένων, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προβῶμεν προηγουμένως εἰς λεπτεπίλεπτον γεννητικὴν ἔρευναν τοῦ ὑπὸ μελέτην ὑλικοῦ. Μόνον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ στατιστικὴ αὐτὴ ἠμπορεῖ νὰ παίξῃ ρόλον ὀφελίμου μεθόδου ἐρεύνης.

Ὁ Γιοχάνσεν εἰς πολλὰς ἐρέυνας του ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἐπιλογή δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπερβῇ πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην πλευρὰν τὸ μέσον μέγεθος τῆς «καθαρᾶς γραμμῆς». Γενικῶς, ἡ ἐπιλογή δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν εἰς τὰ ὄρια τῆς «καθαρᾶς γραμμῆς». Εἰς τὴν ἐπομένῃ γενεᾷ ἀκολουθεῖ πάντοτε ἐπιστροφὴ εἰς τὰς προγονικὰς μορφάς. Ὁ Γιοχάνσεν ἐπειραματίσθη εἰς τὴν ἐπιλογήν, εἰς τὴν καθαρὰν γραμμὴν τῶν φασιόλων. Ἐχώρισε τὰ χονδρὰ ὑπὸ τὰ μικρὰ, τὰ ἔσπειρε χωριστά, καὶ παρατήρησεν ὅτι εἰς ἀμφοτέρως τὸς περιπτώσεις ἐπηκολούθησεν ἐπιστροφὴ εἰς μεσαίαν γραμμὴν. Τοῦναντίον, εἰς τοὺς πληθυσμούς ἡ ἐπιλογή παίξει σπουδαιότατον ρόλον. Εἰς ὑλικὸν γεννοτυπικῶς ἑτερογενὲς ὑπάρχει τρόπος ἐκλογῆς καὶ διαλογῆς. Ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν καθαρῶν γραμμῶν ἐν τῇ ἐπιλογῇ ἐκλέγονται χωρισταὶ γραμμαὶ, περισσότερον προσαρμοζόμε-

ναι πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος, ἐνῶ αἱ ὀλιγώτερον προσαρμοζόμεναι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπομακρυνθοῦν δι' αὐτοῦ ἀκριβῶς μετατοπίζεται πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην πλευρὰν ἢ μέση γραμμὴ τοῦ τύπου τοῦ πληθυσμοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁ Γιοχάνσεν ἀπέδειξεν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν εἶδος, δὲν παρουσιάζει ἀπὸ κληρονομικῆς ἀπόψεως ὑλικὸν ὁμοιογενές. Τὸ εἶδος εἶναι κράμμα, ὁ πληθυσμὸς, σύνολον ἐξωτερικῶς ὁμοίων μεταξὺ τῶν τύπων (φαινοτύπων), ἐσωτερικῶς δὲ ἀποτελεῖται ἀπὸ τύπους διαφορετικούς, ὡς πρὸς τὰ κληρονομικὰ τῶν δεδομένα.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Γιοχάνσεν περὶ «καθαρῶν γραμμῶν» καθορίζει ἐπακριβῶς τὰ ὄρια τῆς ἐπιλογῆς καὶ, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως κάτι τὸ νέον διὰ τὸν Δαρβινισμόν. Κατέρριψε τὴν ἀφελῆ πίστιν περὶ κληρονομικῆς μεταδόσεως τῶν ἀτομικῶν γνωρισμάτων, τὴν δυνατότητα τῆς ἄλλαγῆς τοῦ μέσου μεγέθους τῆς καθαρᾶς γραμμῆς διὰ τῆς ἐπιλογῆς τῶν προσωπικῶν γνωρισμάτων, τὰ ὅποια προσλαμβάνει ὁ ὀργανισμὸς ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τοῦ περιβάλλοντος. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς καθαρᾶς γραμμῆς ἡ ἐπιλογή δὲν παίξει κανένα ρόλον. Αἱ ἔρευναι τοῦ Γιοχάνσεν, αἱ ὅποιαί ἐγένον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας, ἐξηλέγχθησαν ἐπὶ τῶν πλέον διαφορετικῶν ζώων καὶ φυτῶν καὶ δὲν ἐσημειώθη καμμία ἐξαιρέσις τῆς ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν καθώρισεν ὁ Γιοχάνσεν.

Τὰ ὄρια τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δαρβινισμοῦ. Τὸ πεδῖον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δαρβινισμοῦ ἔχει αὐστηρῶς καθωρισμένα ὄρια. Καθορίζεται ὑπὸ τοῦ πλαισίου τῆς βιολογίας. Ἡ μηχανικὴ μεταφορὰ τοῦ Δαρβινισμοῦ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια ταῦτα, ἢ ἀνύψωσις του εἰς καθολικὴν μεθοδολογίαν τῆς ἐπιστήμης, ὄχι μόνον ὀδηγεῖ εἰς ἄτοπα πορίσματα, ἀλλὰ καὶ μεταβάλλει τὸ λεπτὸν καὶ ἐπαναστατικὸν ὄπλον τῆς βιολογικῆς ἐρεύνης εἰς τὴν πλέον ἀντιδραστικὴν ψευδοδιδά-

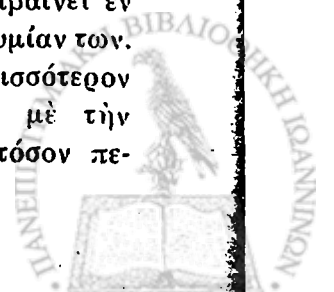
σκαλίαν, ή όποία ματαίως προσπαθεί νά δικαιολογήσῃ τήν καπιταλιστικήν κοινωνίαν διά τήν έντός αὐτῆς ἀνήκουστον ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐργαζομένων μαζῶν. Διά νά πεισθῶμεν εἰς τοῦτο, ἀρκεῖ νά ἐνθυμηθῶμεν τά λεγόμενα τοῦ Χαϊκελ περί Δαρβινισμοῦ, ὅτι δῆθεν πρόκειται περί «τάσεως ἀριστοκρατικῆς, κατ' οὐδένα ὅμοιον τρόπον δημοκρατικῆς, καί πολύ ὀλιγώτερον κολλεκτιβιστικῆς», ἀρκεῖ νά ἐνθυμηθῶμεν τὸ «δημοκρατικόν ἰδεῶδες» τοῦ Γ. Σπένσερ, τὸ ὁποῖον ἐστηρίχθη δῆθεν ἐπὶ τοῦ Δαρβινισμοῦ, τὰ κοινωνιολογικά συμπεράσματα τοῦ Ἀλφρέδου Οὐῶλλες κ.ἄ. τῶν λεγομένων δαρβινιστῶν καί, τέλος, τὸς στοχασμοὺς αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Δαρβίνου ἐπὶ θεμάτων τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως.

Ὁ κοινωνικὸς Δαρβινισμὸς ἔλαβε μεγάλην διαστάσιν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου, καθὼς καί κατὰ τήν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Δαρβινεῖου «φυσικῆς ἐπιλογῆς» διευπλώνοντο αἱ πλέον διαφορετικαὶ κοινωνικαὶ θεωρίαι, ἀπὸ τῶν ἀτομικιστικῶν μέχρι τῶν ἀναρχικο-συνδικαλιστικῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου οἱ «σοφοὶ» κάθε ἱμπεριαλιστικῆς ὁμάδος, ἐκόπτοντο διὰ νά ἀποδείξουν, ὅτι ἡ νίκη τοῦ ἀντιπάλου θὰ ἀποτελέσῃ χρεωκοπίαν ὄχι μόνον τῶν «Νόμων καί τῆς Δικαιοσύνης», ἀλλὰ καί τοῦ Νόμου τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, τὴν ὁποίαν καθόρισεν ὁ Δαρβίνος. Μετὰ τὸν πόλεμον, ὅταν ἐπῆκολούθησε κατάστασις ἀπειλητικὴ δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ θεμέλια τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστώτος, πολλοὶ «δαρβινισταὶ», κατὰ κοινωνικὴν παραγγελίαν τῆς τάξεώς των, ἠθέλησαν νά ἀποδείξουν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «Δαρβινισμοῦ», ὅτι ἡ ἦττα τῶν ἀστῶν ὡς τάξεως ἀναποφεύκτως θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἀνθρωπότητος, διότι ἡ ἀστική τάξις «εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς περὶ ὑπάρξεως» ἐπὶ αἰῶνας ὑφίστατο τὸν νόμον τῆς ἐπιλογῆς, καί σήμερον εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν συνεκεντρώθη ὅ,τι ἐκλε-

κτόν, ὅ,τι πολύτιμον ὑπάρχει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ βιολογικῆς ἀπόψεως.

Διὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν βιολογικῶν κανόνων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ζωϊκοῦ καί φυτικῶν κόσμου εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν παύει πλέον ὁ ἄνθρωπος νά ἀναγνωρίζεται ὡς ὑποκείμενον, τὸ ὁποῖον δρᾷ ἐνσυνειδήτως καί μετατρέπεται εἰς παθητικὸν ἀντικείμενον. Ἡ βιολογικὴ μέθοδος, χρησιμοποιοῦμένη εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἔχει νά κάμῃ ὄχι μὲν ἓνα συγκεκριμένον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος νά εἶναι ταυτοχρόνως ὑποκείμενον καί ἀντικείμενον, ἀλλὰ μὲν κάποιον ἐπινοηθέν, ἀνύπαρκτον ζῶον, φέρον τὴν μορφήν τοῦ «ἀνθρώπου». Ἡ ἱστορία τῶν ζῶων καθορίζεται διὰ τυφλῶν, ἀσυνειδήτων δυνάμεων. Οἱ γενεκοὶ νόμοι τῆς ἀναπτύξεως ἐκδηλώνονται εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν διὰ τῆς ἀλληλοεπενεργείας τῶν τυφλῶν αὐτῶν δυνάμεων. Δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς ἐνσυνειδήτος σκοπός. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν ἀνθρώπινον κοινωνίαν, τὸναντίον, τίποτε δὲν γίνεται χωρὶς σκοπὸν, χωρὶς ὀρισμένην πρόθεσιν. Διότι, ὅπως πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Φ. Ἐγγελς, εἰς τὴν «ἱστορίαν τῆς κοινωνίας δροῦν ἄνθρωποι, προικισμένοι μὲ συναίσθησιν, κινούμενοι μὲ πεποίθησιν ἢ μὲ πάθος, καί τάσσοντες πρὸ αὐτῶν ὀρισμένους σκοπούς.

Ἴδου πῶς διατυπώνει ὁ Ἐγγελς, εἰς τὴν «Διαλεκτικὴν τῆς Φύσεως» τὸ ἰδιαιτέρον τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας: «Μαζὺ μὲ τὸν ἄνθρωπον εἰσερχόμεθα εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἱστορίας. Καί τὰ ζῶα ἔχουν ἱστορίαν, τὴν ἱστορίαν τῆς καταγωγῆς των καί τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως μέχρι τῆς σημερινῆς των καταστάσεως. Ἡ ἱστορία ὅμως αὐτὴ γίνεται παρὰ τὴν θέλησίν των, δι' αὐτὰ καί καθόσον συμμετέχουν καί αὐτὰ εἰς ταύτην, αὐτὴ ἐν τούτοις συμβαίνει ἐν ἀγνοίᾳ των καί παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι, ὅσον περισσότερον ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὰ ζῶα, μὲ τὴν στενὴν σημασίαν τῆς λέξεως, τόσοον πε-

ρισσότερον ένσυνειδήτως αρχίζουν να δημιουργούν την ιστορίαν των, τόσο μικροτέρα καθίσταται επί της ιστορίας ή επίρροή τών άπροόπτων συντελεστών, τών άνεξελέγκτων δυνάμεων, και τόσο περισσότερο ανταποκρίνεται τó αποτέλεσμα της ιστορικής δράσεως προς τόν εκ τών προτέρων καθορισθέντα σκοπόν».

Φυσικά όμως αυτό δέν σημαίνει ότι ó άνθρωπος δέν υπόκειται εις τούς βιολογικούς νόμους.

Ό άνθρωπος όπως τα άλλα ζώα, τρώγει, πίνει, πληθύνεται, ασθενεί, άποθνήσκει.

Αυτά όλα βεβαίως, αυτά καθ' έαυτά, είναι βιολογικά φαινόμενα και επί του προκειμένου είναι άδιαφιλονίκητα τα δικαιώματα της βιολογίας.

Όταν όμως πρόκειται διά την δράσιν τών ανθρώπων, διά την ιστορίαν και την κοινωνίαν του ανθρώπου, τότε παύει ó ρόλος της βιολογίας. Την αντικαθιστά ή *κοινωνιολογία*. Η ιστορία της ανθρώπινης κοινωνίας κανονίζεται, όχι διά του δαρβινικού «άγώνος περι ύπάρξεως», αλλά διά της αλλαγής - τών μορφών της εργασίας, διά της εξέλιξεως τών μέσων της παραγωγής.

Η εργασία και τα παραγωγικά μέσα, υπό την τελειωτέραν των μορφών, συναντώνται άποκλειστικώς και μόνον παρά τή ανθρώπινη κοινωνία. Είναι άληθές ότι τα μέσα της παραγωγής και τα φαινόμενα της εργασίας όχι μόνον δέν άποκλείουν εις την ανθρώπινη κοινωνίαν την πάλην, αλλά και την προϋποθέτουν εις ώρισμένες βαθμίδας της αναπτύξεώς της. Έν τούτοις, ή *πάλη τών τάξεων*, ούδέν τό κοινόν έχει με την βιολογικήν πάλην περι ύπάρξεως. Η πάλη εις την φύσιν, οδηγεί τυφλώς εις την προσαρμογήν του οργανισμού προς τό περιβάλλον. Ένώ ή παραγωγή και ή ύπονοουμένη, εις ώρισμένους σταθμούς της αναπτύξεως, πάλη τών τάξεων έναρμονίζει τό περιβάλλον με τās ανάγκας του ανθρώπου. Τα ζώα κατά την εξέλιξιν προσαρμόζονται εις

την χρησιμοποίησιν τών ήδη έτοιμών έν τή φύσει μέσων συντηρήσεως, ένω τόν άνθρωπον δέν ήμπορούν να τόν ίκανοποιήσουν μόνον τα έτοιμα προϊόντα της φύσεως. Ό άνθρωπος δημιουργεί δι' έαυτόν μέσα συντηρήσεως, τα όποια ποτέ ή φύσις, μόνη της, άνευ της επεμβάσεως του ανθρώπου, δέν θα παρήγαγε.

Η ιστορία τών ανθρώπων διαφέρει από την ιστορίαν τών λοιπών οργανισμών, κατά τουτο ότι είναι προϊόν της ενεργού συμμετοχής του ανθρώπου. Μόνος του ó άνθρωπος δημιουργεί την ιστορίαν του. Αφ' ής στιγμής ήρχισεν ó άνθρωπος να κατασκευάζη τα μέσα της παραγωγής, ήρχισε να διακρίνεται από τόν λοιπόν ζωϊκόν κόσμον και ή ανάπτυξις του ήκολούθησε γοργόν βήμα, αφήσας όπίσω του όλα τα λοιπά ζώα.

Ό Δαρβίνος δέν παραδέχεται την γνώμην, ότι μόνον ó άνθρωπος είναι ίκανός να χρησιμοποιή εργαλεία. Μας δίδει πολλά παραδείγματα ζώων, τα όποια χρησιμοποιούν, έστω κατά πρωτόγονον τρόπον, στοιχεία εργαλείων. Ό πίθηκος με ρόπαλα καταπολεμεί τούς εχθρούς του, ó έλέφας με κλαδιά διώχνει τισ μυίγες πού τόν ένοχλούν, κ.λ.π. Φυσικά όλα αυτά είναι άκριβή. Έν τούτοις, όποια άπόστασις μεταξύ τών τυχαίων «εργαλείων» του πιθήκου, τα όποια αυτός χρησιμοποιεί από καιρού εις καιρόν, και του μονίμου πελέκεως του ανθρώπου έστω της λιθίνης εποχής, δίχως να αναφέρωμεν τās συγχρόνους άτμομηχανάς δυνάμεως χιλιάδων ίπων!

Ό Δαρβίνος δέν διείδε έδω την ποιοτικήν διαφοράν. Και όμως αυτή ή νέα ποιότης παίζει έδω άποφασιστικόν ρόλον. Έκείνο τό όποιον ήτο τυχαίον και δέν έπαιζε άποφασιστικόν ρόλον εις την ζωήν ενός είδους κατέστη διακριτικόν γνώρισμα διά τό άλλο.

Πολύ όρθώς ό Πλεχάνωφ λέγει: «Εις την ανάπτυξιν του είδους «έλέφας», ή χρησιμοποίησις τών κλάδων διά την

καταπολέμησιν τῆς μυίγας ὠρισμένως δὲν ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον. Οἱ ἐλέφαντες δὲν ἔγιναν ἐλέφαντες διότι οἱ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐλεφαντόμορφοι πρόγονοὶ τῶν ἔδιωξαν τὶς μυίγες μὲ τὰ κλαδιά. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον μὲ τὸν ἄνθρωπον. Ὅλη ἡ ὑπόστασις τοῦ ἀγρίου τῆς Αὐστραλίας, ἔξαρτάται ἀπὸ τὸ μπούμεραγκ (*), ὅπως καὶ ὅλη ἡ ὑπόστασις τῆς σημερινῆς Ἀγγλίας ἔξαρτάται ἀπὸ τὰς μηχανάς της. Ἀφαιρέσατε ἀπὸ τὸν Λύστραλον τὸ μπούμεραγκ, κάμετέ τον γεωργὸν καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ μεταβάλη καθ' ὁλοκληρίαν τρόπον ζωῆς, θὰ μεταβάλη ὅλας τὰς συνηθείας του, τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ὅλην τὴν φύσιν του».

Ἐπῆρξεν ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἐργαλεῖα ἔπαιζαν διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν περίπου ρόλον, ὅπως τὸ κλαδί εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἐλέφαντος. Ἀλλὰ τὴν ἔποχὴν ἐκείνην ὁ «ἄνθρωπος» δὲν ἦτο ἀκόμη ἄνθρωπος. Δὲν ἐξεχώριζεν ἀπὸ πολλὰ ἄλλα πιθηκόμορφα ὄντα καὶ ὑπήγετο εἰς τοὺς αὐτοὺς μὲ ἐκεῖνα βιολογικοὺς νόμους. Ἰδοῦ, ὅμως, ὅτι τὰ ἐργαλεῖα ἀρχίζουν νὰ ποσλαμβάνουν ὄλον ἐν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις ἀναπτύσσονται ὄλον ἐν περισσότερον καὶ, τέλος, φθάνει μία στιγμή, ὅταν ἀρχίζουν νὰ παίζου ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς ὅλην τὴν κοινωνικὴν του ζωὴν. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ στιγμή ἀποτελεῖ τὸ πῆδημα τοῦ ἀγρίου πιθηκόμορφου προγόνου μας εἰς τὸ βασίλειον τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν προσλαμβάνει νέας μορφάς, αἱ ὁποῖαι ὑπόκεινται εἰς νέους νόμους, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Οἱ βιολογικοὶ παράγοντες τῆς

ἀναπτύξεως ὑποχωροῦν εἰς δευτέραν μοῖραν καὶ παραχωροῦν τὸν ρόλον των εἰς τοὺς κοινωνικοὺς παράγοντας.

Διὰ τῶν παραγωγικῶν ἐργαλείων ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ νέα ὄργανα, πολὺ ἰσχυρότερα μέσα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος παρὰ τὰ φυσικὰ ὄργανα τῶν ζώων. Ἡ ἐξέλιξις τῶν ζώων δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ ἀλλοίωσις τῶν φυσικῶν των ὀργάνων, ἐνῶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας τὸν κύριον ρόλον δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ παίξῃ ἡ τελειοποίησις τῶν τεχνητῶν ὀργάνων των.

Ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὴν βάσιν της, εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῶν τεχνητῶν της ὀργάνων, τῶν ἐργαλείων τῆς ἐργασίας, τῶν παραγωγικῶν της δυνάμεων. Τὰ ὄργανα τοῦ ζώου, τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, εἶναι ἀδιαχώριστα, ἀναπόσπαστα ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ζώου. Εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν διάθεσιν τοῦ κατέχοντος αὐτά, καὶ κανὲν ἄλλο ζῶον δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ διὰ λογαριασμόν του καὶ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων του. Τὰ τεχνητὰ ὅμως ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου δὲν συνδέονται ὀργανικῶς μὲ τὸ ὑποκείμενον πού τὰ ἐφεύρε. Ἢμποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, ἔστω ἐναντίον καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἐφευρέτου. Εἰς τὰ ζῶα, περισσότερον προετοιμασμένον διὰ τὴν ζωὴν θὰ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τυχαίως θὰ ἀποκτήσῃ κάποιαν χρήσιμον ιδιότητα. Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δὲ κοινωνίαν προσαρμοσμένος θὰ εἶναι ὅχι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρῶτος θὰ ἐφεύρῃ νέον ἐργαλεῖον ἐργασίας, ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ τὸ κάμῃ κτῆμα του. Ἀπὸ αὐτὸ δὲ φαίνεται σαφέστατα, ὅποια μεγίστη διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ ἀναπτύξεως ὑπὸ φυσικὰς συνθήκας καὶ τοιαύτης εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν. Ὑπάρχει κολοσσιαία ἀπόστασις. Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν ὁ πραγματικὸς περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν διεξάγεται

(*) Εἶναι τὸ ξύλινον ὄπλον, τὸ ὁποῖον ἐξακοντίζουν οἱ ἄγριοι, μὲ θαυμαστὴν ἐπιτηδειότητα, εἰς τὸ κυνήγιον καὶ εἰς τὸν πόλεμον. Ἀπὸ τοῦ 1900 εἰσήχθη εἰς τὸν ἀθλητισμὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης.

ὄχι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν τεχνητῶν ἐργαλείων τῆς δράσεώς των» (Λαφάργκ).

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν ἐπιδέχεται τὴν παραμιχρὰν κριτικὴν ἢ δικαιολογίαν τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς θεωρίας τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς.

Ὁ πόλεμος εἶναι φαινόμενον καθαρῶς κοινωνικόν. Τὸ βασικὸν ζήτημα εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν εἶναι ὁ βιολογικὸς ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια τῶν κυριάρχων τάξεων ἐνὸς λαοῦ πρὸς πλουτισμὸν (ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφήν, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς) εἰς βᾶρος ἄλλου λαοῦ. Ἐδῶ ὁ νόμος τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς δὲν ἴσχυει νὰ ἐφαρμοσθῇ, καὶ ἡ ἐκβασίς τοῦ ἀγῶνος δὲν καθορίζεται διὰ τῆς βιολογικῆς ὑπεροχῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μερίδος, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς, διὰ τῆς τεχνικῆς ὑπεροχῆς τοῦ στρατοῦ τῆς, καὶ ἄλλων πλεονεκτημάτων ἰδεολογικοῦ χαρακτῆρος, κ.λ.π. (βλ. λ. Πόλεμος).

Τοιαύτη ἐξαιρέσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ζωικὸν κόσμον ἴσχυει εἰς μερικὸν νὰ φανῇ ἄτοπος ἀπὸ μονιστικῆς ἀπόψεως. Ἀλλὰ τοιαύτη περὶ μονισμοῦ ἰδέα δὲν εἶναι ὀρθή. Ὁ ὑλιστικὸς μονισμὸς (ἰδ. λ.) ἐπιβεβαιώνει τὸν πρωτεύοντα δεσμὸν μεταξὺ διαφόρων σταδίων ἀναπτύξεως τοῦ ὑλιστικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀρνεῖται τὸν συνταυτισμὸν τῶν σταδίων αὐτῶν. Ὁ μονισμὸς δὲν παραδέχεται κόσμον ἐνιαίας μορφῆς, υἱοθετεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ ποικιλομόρφου ἐπομένως καὶ τὸ ἰδιόμορφον κάθε σταθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Δαρβινισμοῦ εἰς φαινόμενα τῆς ἀνοργάνου φύσεως ἐπίσης εἶναι ἀστήρικτος, ὅπως καὶ ἡ ἐφαρμογὴ του εἰς ἐρεῦνας κοινωνικῶν φαινομένων. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀμιλῇ κανεὶς σοβαρά, δι' ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως εἰς τὸν μὴ ὀργανικὸν κόσμον. Ὅλα τὰ ὡς ἄνω γεγονότα καὶ παραδείγματα μαρτυροῦν ὅτι ὁ Δαρβινισμὸς, ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς βιολογίας, χάνει κάθε ἔννοιαν, καὶ πᾶσα προσπάθεια

ὑπερπηδήσεως τῶν συνόρων αὐτῶν εἶναι καταδικασμένη εἰς ἀσφαλῆ ἀποτυχίαν.

Δασική πολιτική.—1. *Δάση καὶ δασοπονία.* Τὰ δάση, ὡς φυσικὸς παράγων, ἐξασκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ὑδάτων, τοῦ κλίματος, τῆς προστασίας τοῦ ἐδάφους, τῶν σχηματισμῶν χειμάρρων, τῆς βροχῆς, τῶν ἀνέμων καὶ ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν πληθυσμῶν. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ προηγμένα κράτη, ὄχι μόνον ἐπιστημονικῶς τὰ ἀναπτύσσουν καὶ τὰ ἀνανεώνουν, ἀλλὰ φροντίζουν ὅπως διατηροῦν εἰς τὰ μεγάλα καὶ κοσμοβριθῆ ἀστικά κέντρα, πέριξ τῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ κέντρα αὐτῶν, ὀλοκλήρους ἐκτάσεις δασῶν. Ἐπειδὴ ὅμως τυγχάνουν διὰ τὸν ἀνθρώπον πηγὴ προσπορισμοῦ ποικίλων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν (ξύλειας, ξυλάνθρακων, καρπῶν, ρητίνης, τροφῆς διὰ τὰ ζῶα, φαρμακευτικῶν πρώτων ὑλῶν κλπ.) τὰ δάση ὑπολογίζονται ὡς εἰς ἐκ τῶν σημαντικῶν οἰκονομικῶν παρυγόντων. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸ 300 ἐτῶν ἐθεμελιώθη ἐν Εὐρώπῃ εἰδικὸς κλάδος ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἐρεῦνης, ἡ δασοπονία. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ δασοπονία μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἠγνοεῖτο, ἢ δὲ ἀρξαμένη ἀπὸ εἰκοσαετίας σχετικῆς πρόοδος ἀνεκόπει ἐσχάτως ἔνεκα μὴ διαθέσεως παρὰ τοῦ Κράτους τῶν ἀναγκασιούτων οἰκονομικῶν μέσων.

2.—*Ἡ κατάστασις τῶν δασῶν.* Ἡ ὑπαρξίς πλουσίων δασῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὀρισμένας συνθήκας (ἐδαφικὰς, κλιματικὰς, πυκνότητος πληθυσμοῦ, βαθμοῦ πολιτισμοῦ κλπ.). Διὰ τοῦτο, ἄλλαι μὲν χῶραι τυγχάνουν αὐτάρκεις εἰς δασικά προϊόντα, ἀλλαὶ δὲ ὄχι. Ἡ κατάστασις τῶν δασῶν παρ' ἡμῖν δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Αἱ καταστροφαὶ τῶν χρονολογοῦνται ἀπὸ ἀρχαίων αἰώνων. Ἡ στενότης τῆς γῆς, περισσότερον ἀσφυκτικὴ διὰ τοὺς ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπολαύοντας κάποιας οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας ὀρεινοὺς πληθυσμούς, ὤθει εἰς ἀποικιλώσεις δασι

κῶν ἐκτάσεων καὶ τὴν μετατροπὴν τῶν εἰς καλλιεργησίμους τοιαύτας. Ἡ ἄνισος κατανομή τῆς γῆς, ἡ συγκέντρωσις τῶν εὐφόρων ἐκτάσεων εἰς χεῖρας ὀλιγῶν τσιφλικούχων, μοναστηρίων κλπ., ἐπέβαλε τὴν δημιουργίαν νέων καλλιεργησίμων ἔδαφῶν εἰς βάρος, φυσικά, τῶν δασῶν. Ἀλλά, παρ' ὅλας τὰς καταστροφὰς ταύτας, δὲν ἐξηλείφθησαν ἐντελῶς ἀπὸ τὰ ἑλληνικά βουνὰ τὰ δάση, διὰ τὸ ὅποια ἰδιαιτέρα κάπως ἤρχισε νὰ καταβάλλεται μέριμνα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς δασικῆς ὑπηρεσίας, διὰ τοῦ ἀναγεννωμένου φιλοδασικοῦ αἰσθήματος καὶ ἰδίως διὰ τῆς διὰ λυσιτελῶν μέτρων βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν ὀρεινῶν πληθυσμῶν τῆς χώρας, ἐλπίζεται νὰ παύσῃ ἡ μεγάλη φθορὰ τῶν ὑπολειπομένων δασικῶν ἐκτάσεων.

3.—Τὰ ἑλληνικά δάση. Ἡ Ἑλλάς ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν δασῶν 24,357 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἧτοι 17,5 ο)ο ἐν σχέσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἔκτασιν τοῦ ἔδαφους τῆς. Τὸ τμήμα τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου καὶ νοτίως τούτου, εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πτωχὸν εἰς δάση, ἐνῶ τὸ βορείως τοῦ Ὀλύμπου—Χασίν—Πίνδου τμήμα εἶναι πλουσιώτερον εἰς δασοκάλυψιν, παρουσιάζον καθαρῶς δασικά καὶ συνεχῆ συμπλέγματα. Ἡ πτωχεία εἰς δάση τῆς χώρας χρονολογεῖται ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καθ' ἣν ξυλώδης ὕλη εἰς μεγίστας μάζας κατηνάλισκετο εἰς τὴν ναυπήγησιν τῶν στόλων τῆς ἀρχαιότητος, ἐπετάθη δὲ εἴτα ἐκ τῶν πυρκαϊῶν κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν σημερινὴν γυμνότητά ὀλοκλήρων βουνοσειρῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων ἑλληνικῶν κυβερνήσεων ὑπαρχούσης ἐλευθερίας εἰς τὴν ξύλευσιν, βοσκὴν κλπ. Τὰ δάση δὲν κατανέμονται εἰς ἴσην ἀναλογίαν μετὰ τῶν παλαιῶν καὶ νέων χωρῶν. Ἡ Παλαιὰ Ἑλλάς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀκόμη ἀποφιλωμένη εἰς τὰ περισσότερα

βουνά τῆς, ἐκτὸς τῶν τοιούτων τοῦ ἑσωτερικοῦ τῆς καὶ ἰδίως τῆς Αἰτωλοακαρνανίας—Πίνδου καὶ τῶν ἑσωτερικῶν τῆς Κορινθίας, Καλαβρύτων, Βυτινῆς, Πύργου. Εἰς τὰς Νέας Χώρας τὰ δάση ἀναντίς καταλαμβάνουν ἄτασαν τὴν βουνοσειρῶν τῶν Γρεβενῶν, Καστορίας, Βερμίου καὶ τῶν Β. καὶ ΒΑ. κλιτύων τοῦ Ὀλύμπου, τῶν Πιερίων ὀρέων, τῆς Τζέδνας, τοῦ Χολομώντος κλπ.

4.—Φύσις τῶν δασῶν. Εἰς ἀπάσας τὰς προμνησθείσας ὀρεινὰς περιοχὰς τὰ δάση ἀποτελοῦν συμπαγῆ καὶ συνεχῆ δασικά συμπλέγματα ὅλης σχεδὸν τῆς ποικιλίας τῶν εἰδῶν καλύψεως, κυριαρχούσης πάντοτε τῆς ὄξυᾶς καὶ τῆς πριμοφυοῦς δρυός. Εἰς τὴν Π. Ἑλλάδα ἐπικρατοῦν κυρίως τὰ βελονοειδῆ, ἢ ἐλάτη καὶ ἡ ὀρεινὴ πεύκη εἰς τὰ ὑψηλότερα σημεῖα, ἐνῶ εἰς τὰ κατώτερα ὑψομετρικὰ σημεῖα ἐπικρατοῦν τὰ χαμηλὰ δάση τῆς δρυός, τῆς χαλεπίου πεύκης καὶ τῶν ἀειθαλλῶν πλατυφύλλων μετὰ τῆς ἀγριελιάς. Ἀνὰ τὰς Νέας Χώρας ὁμοῦς κυριαρχεῖ, κατὰ μὲν τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ Πιέρια ὄρη καὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἡ ὀρεινὴ πεύκη μετ' ὀλίγης ἐλάτης κατὰ τὴν περιφέρειαν Κονίτης, κατὰ δὲ τὴν ὑπόλοιπον Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἐκτὸς τμήματος τῶν ὀρεινῶν Σεργῶν καὶ τῆς Δράμας, ὅπου συγκυριαρχεῖ ἡ πεύκη, ἢ ὄξυᾶ, κατὰ τὰ ὑψηλότερα μέρη, κατὰ δὲ τὰ χαμηλότερα ἢ δρυὸς τῶν ἄνω εἰδῶν, ὡς καὶ ἡ μακεδονικὴ τοιαύτη, μετὰ τῶν ἀειθαλλῶν πλατυφύλλων, ἐνῶ κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐπὶ τῆς νήσου Θάσου ἡ χαλέπιος πεύκη μετὰ τῶν ἀειθαλλῶν πλατυφύλλων. Αἱ συμπαγεῖς καὶ συνεχεῖς μῦσαι τῶν δασῶν ἔχουν, λόγῳ τῆς στενότητος τῆς καλλιεργησίμου ἐκτάσεως, περιορισθῆ εἰς τὰ μᾶλλον ὀρεινὰ καὶ ἀπρόσιτα μέρη καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ καὶ πετρώδους ἔδαφους τῆς χώρας, ἐκχερσωθείσης σχεδὸν ἀπάσης τῆς ἐκτάσεως, ἣτις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καλλιεργηθῆ, ἔστω καὶ μὲ βαρεῖς κόπους

και επί κινδύνω μη αποδόσεως.

5.—*Ἡ ἰδιοκτησία τῶν δασῶν.* Τὰ δάση, ἀπὸ ἀπόψεως ἰδιοκτησίας, διακρίνονται εἰς:

Δημόσια δάση, ἀνήκοντα κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὸ κράτος. 1) Ὑψηλῆς μορφῆς 472,821 ἑκτάρια. 2) Μέσης μορφῆς 273,200 ἑκτάρια. 3) Χαμηλῆς μορφῆς 922,450 ἑκτάρια. Σύνολον 1,668,500 ἑκτάρια.

Μη δημόσια δάση. 1) Ὑψηλῆς μορφῆς 99,038 ἑκτάρια. 2) Μέσης 206,066 ἑκτάρια. 3) Χαμηλῆς 369,016 ἑκτάρια. Σύνολον 674,119 ἑκτάρια.

6.—*Δασικὰ προϊόντα.*—Ἡ ὑλικὴ παραγωγή τῶν ἐλληνικῶν δασῶν κατὰ τὸ ἔτος 1929 περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς εἶδη καὶ ποσά.

α.) *Κύρια προϊόντα:* ξυλεία Ἐλάτης, Πεύκης, Δρυός, Ὄξυς, Καστανιάς καὶ ἄλλων εἰδῶν, Λοῦποι Καρυδέας, Κανσοξυλεία, Δένδρα Χριστουγέννων, Φυτὰ Πεύκης, Πάσσαλοι, Ράβδοι ξηράσεως καπνοῦ, Ὑπορθώματα σταφιδαμπέλων, Πλοκόραβδοι, Ρίζαι ἐρείκης, Ρητίνη, Ξυλάνθρακες, Κόνις ξυλανθράκων, Κεδρία (κατράμι), Ἄσβεστος.

β.) *Δευτερεύοντα προϊόντα:* Δαδίου, Ροῦς Βαφικός, Ροῦς Δεψικός, Φλοιοί, Σχινόφυλλον, Σχινάλευρον, Κικκίδια, Βαλανίδια, Βάλανοι κτηνοτροφικοί, Δαφνόφυλλα, Ἄνθη Φιλλύρας, Κῶνοι Πίτυος καὶ Πεύκης, Καστανόχωμα, Ἄγριελαῖαι.

7.—*Ἔσοδα καὶ ἔξοδα δασῶν.* Αἱ εἰσπράξεις τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὸ ἔτος 1929, ἀνῆλθον εἰς τὰ κάτωθι ποσά.

Ἐκ δημοσίων δασῶν	Δρ.	45.588.046
Ἐκ μὴ >	>	36.769.513
Πρὸς τούτοις εἰσπράχθησαν εἰς τὰ τελωνεῖα >		865.572
Ἐξ ἐκπονηθέντων δασικῶν προϊόντων >		789.647
Ἐξ ἀδειῶν θήρας >		9.292.505
Ἦτοι σύνολον >		93.305.283

Τὰ ἔξοδα διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν ἐλλήν. δασῶν ἀνῆλθον κατὰ

τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς δρ. 32.134.700. Ἀπεδόθη συνεπῶς καθαρὸν εἰσόδημα δραχμᾶς 61.170.983. Ἡ ἀξία τῶν δασικῶν προϊόντων τῶν ἀποληφθέντων κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, μὲ τὴν ἐν ἰσχύει κατὰ τὸ 1929 διατίμησιν ἀνῆλθε εἰς δρ. 430.423.335, εἰς ἣν δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀξία τῆς ἀποληφθείσης ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἀτελοῦς καυσίμου ὕλης διὰ τὴν οἰκογενειακᾶς ἀνάγκης τῶν ὑπολογιζομένη εἰς 125 ἑκατομ. δρχ. Ἡ ἀπόδοσις αὕτη βεβαίως εἶναι πτωχοτάτη, ἀλλὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁλόκληρα δασικὰ συμπλέγματα ἐκ τῶν Γρεβενῶν, Καστορίας, Δράμας, Καλκιδικῆς, Καρατζόβης, Καλαμπάκας, Ἄρτης, Καρπενησίου, οὐδόλως ἐκμεταλλεύονται, εἰμὴ μόνον διὰ τὴν κάλυψιν τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνίας, τὸ ὅλον τοῦτο ποσὸν δίδουν μόνον τὰ εἰς συγκοινωνιακᾶς ἀρτηρίας προσκείμενα δάση.

8.—*Διαχειρίσεις δασῶν.* Μέχρι τοῦ 1918 ἡ ὑπηρεσία τῶν δασῶν εἶχεν ἀφεθῆ εἰς χεῖρας τῆς ἀστυνομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, ἐλλείψει εἰδικῶς κατηρτισμένων δασολόγων. Ἀπὸ τοῦ 1918 ὅμως καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε κατῆλθον οἱ εἰς Εὐρώπην σπουδάσαντες τοιοῦτοι καὶ ἀνέλαβον ὑπηρεσίαν οἱ κατὰ τὸ 1921 τὸ πρῶτον ἐξεληθόντες τῆς Ἀνωτάτης Δασολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἤρχισε ἐπιστημονικῶς ἡ διαχείρισις καὶ ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν. Τὰ δάση δὲν δύνανται νὰ τεθοῦν ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν ἀνευ προηγουμένης διαχειριστικῆς μελέτης ὑπὸ εἰδικῶν. Τὰ διαχειριστικὰ αὐτὰ σχέδια, ἀπλοῦ τύπου μέχρι τοῦδε, δίδων τὰς βάσεις μιᾶς ἀφ' ἐνὸς λελογισμένης κατὰ χῶρον καὶ χρόνον ἐκμεταλλεύσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποτελοῦν τὴν βάσιν, ἐφ' ἣς θέλει στηριχθῆ ἡ μέλλουσα μελέτη καὶ κατάρτισις μονίμων διαχειριστικῶν σχεδίων περὶ τῶν ὁποίων προβλέπει ἡ διεύθυνσις τῶν δασῶν, τοῦλάχιστον διὰ τὰ μεγαλύτερας σημασίας δασικὰ συμπλέγματα. Τὸ ἔργον τοῦτο καθίσταται δυσχερές.

καθόσον ἔλλείπουν τοπογραφικά διαγράμματα ἀκριβείας τῶν περισσοτέρων περιφερειῶν τοῦ κράτους, καθὼς ὑστερεῖ καὶ ὁ διαχωρισμὸς τῶν δημοσίων ἀπὸ τὰ ἰδιόκτητα δάση καὶ τοὺς ἐντὸς τῶν δασῶν ἀκαλύπτους, γεωργικῶς ἢ κτηνοτροφικῶς ἐκμεταλλευσμένους χώρους. Ἡδη εἰδικὰ διαχειρίσεως δασικὰ συνεργεῖα ἐργάζονται εἰς τὴν σύνταξιν δασικῶν, κατὰ περιφερείας ἐξωτερικῶν διοικήσεων, ἀκριβεστέρων διαχειριστικῶν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλπίζεται νὰ περατωθῶσιν ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους.

9.—*Δασική διοικητικὴ διαίρεσις.*— Ἡ χώρα ὁλόκληρος ἔχει διαιρεθῆ εἰς 55 περιοχάς, «*Δασαρχεῖα*», διοικουμένας ἀπὸ *Δασολόγους*. Εἰς τὰς περιοχάς πολλῶν *Δασαρχείων* ἔχουν συσταθῆ μικρότεροι περιοχαὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Δασονομεῖα*, 65 τὸν ἀριθμὸν, ὑπαγόμενα εἰς τὰ *Δασαρχεῖα* καὶ διοικουμένα ἀπὸ εἰδικοὺς ὑπαλλήλους τοῦ μέσου δασικοῦ προσωπικοῦ. Ἡ *διοίκησις καὶ διαχειρίσις* ὅλων τῶν δασῶν, δημοσίων καὶ μὴ, ἔχει ἀνατεθῆ εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τῶν δασῶν, με ἀνώτατον ρυθμιστὴν τὴν *Διεύθυνσιν Δασῶν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας*, τῆς ὁποίας προϊστάται ἐπιστήμων εἰδικὸς δασολόγος, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τμηματάρχας, εἰδικοὺς δασολόγους, νομικὸν καὶ μηχανικόν. Ἡ *κεντρικὴ ὑπηρεσία* ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα *Δασολόγον Διευθυντήν*, 2 *δασολόγους τμηματάρχας*, 1 *τμηματάρχην* τοῦ *Τεχνικοῦ τμήματος*, διπλωματοῦχον μηχανικόν, 1 *προϊστάμενον* τοῦ *Νομικοῦ γραφείου*, νομικόν, 1 *προϊστάμενον* τοῦ *Γραφείου Προστασίας*, δασολόγον, 1 *προϊστάμενον* τοῦ *Γραφείου Θήρας*, δασολόγον, 1 *προϊστάμενον* τοῦ *Γραφείου Δασικῶν Ἐρευνῶν*, δασολόγον καὶ 1 *προϊστάμενον* τοῦ *Γραφείου Ἀναδασώσεων*, δασολόγον.

Ἐπιθεωρήσις καὶ Ἐποπτεία. Ἐκτὸς τῶν ἄνω εἶναι τοποθετημένοι εἰς τὸ ὑπουργεῖον: 3 *δασολόγοι ἐπιθεωρηταί*, προϊστάμενοι τῶν δασικῶν συνεργειῶν διαχειρίσεως καὶ 28 *δασάρχαι*

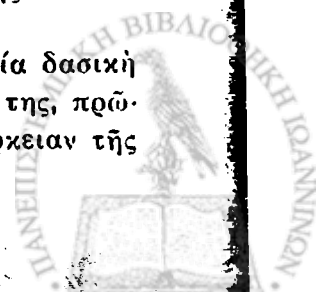
διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ διαχειριστικοῦ σχεδίου τῶν δημοσίων δασῶν. Ἡ ἐποπτεία τῆς διαχειρίσεως καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ προσωπικοῦ γενικῶς, ἔχει ἀνατεθῆ εἰς 13 *Ἐπιθεωρήσεις*, αἵτινες διοικουῦνται ἀπὸ *δασολόγους ἀνωτέρας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως*. Ἀπασαὶ αἱ ἐξωτερικαὶ ὑπηρεσίαι ὑπάγονται εἰς 4 *Γενικὰς Ἐπιθεωρήσεις*, ἐξ ὧν αἱ 3 ἔχουν ἔδραν τὸ ὑπουργεῖον καὶ ἡ 1 τὴν Θεσσαλονίκην.

10.—*Δασικὸν προσωπικόν.* Κατὰ σειράν: *Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταί*, *Ἐπιθεωρηταί*, *Δασάρχαι Α', Β', Γ'*, *Δόκιμοι Δασάρχαι*, *Δασονόμοι Α', Β', Γ'*, *Δασοκόμοι*, *Δασοφύλακες*. Τὸ προσωπικὸν ὑστερεῖ εἰς ἀριθμὸν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀντιστοίχους ὑπηρεσίας ἄλλων κρατῶν.

11.—*Δασικὴ ἐκπαίδευσις.* Διὰ τὴν προσήκουσαν συμπλήρωσιν τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ εἶχεν ἰδρυθῆ ἡ *Ἀνωτάτη Δασολογικὴ Σχολὴ* τῶν Ἀθηνῶν, ἡ μετατεθεῖσα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσπλίης, εἰς ἣν διδάσκουν εἰδικοὶ δασολόγοι καθηγηταί. Λόγω πληρώσεως τῶν θέσεων τῶν μέσων ὑπαλλήλων κατηργήθησαν αἱ *Δασονομικαὶ Σχολαὶ* Βυτινῆς καὶ Ἀγυῖας, συνεστήθη δὲ ἕτερα *Κατωτέρα Σχολὴ* εἰς Ἀδιδιὰν τῆς Θράκης, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καταδιωκτικῆς καὶ διαφυλάξεως κατωτέρων ὑπαλλήλων, τῶν φυλάκων δασῶν.

12. *Δασικὴ νομοθεσία.* Ἡ νομοθεσία αὕτη, λόγῳ τῆς ἀνωμάλου ὑφῆς τῶν δασικῶν ἐκτάσεων καὶ λόγῳ τοῦ μὴ συμπληρωμένου προσωπικοῦ φυλάξεως, ἐχώλαινεν ἀρκετὰ εἰς τὴν πρόληψιν καὶ τὴν δίωξιν τῶν ἐχθρῶν τῶν δασῶν. Διὰ νομοθετικῶν διαταγμάτων, ἐκδοθέντων ἐπὶ τῇ βάσει ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπῆς οἰκονομιῶν, περιορίσθη εἰσέτι τὸ συμπληρωμένον προσωπικὸν δασῶν, οὕτω δὲ ἡ ἐξέλιξις τῆς δασονομίας μας ἀνεκόπη.

13. *Δασικὴ πολιτικὴ.*— Μία δασικὴ πολιτικὴ θὰ ἔχη ὡς ἰδεῶδες τῆς, πρῶτον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπάρκειαν τῆς

χώρας εἰς δασικά προϊόντα, καί, δεύτερον, ἀναδάσωσιν τῶν γυμνῶν καί μὴ ἐπιδεχομένων ἄλλην τινὰ καλλιέργειαν βουνοσειρῶν μας, καθὼς καί τὸν κανονισμόν τῶν κατὰ τὴν θήραν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀναπαραγωγῆς τῶν θηρευμάτων.

Ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή κατ' ἀξίαν εἰς δασικὰ προϊόντα παρουσιάζεται ὡς ἑξῆς διὰ τὸ ἔτος 1929. Ἄθροισμα ἀξίας εἰσαγωγῆς 664.581.886 (ξυλεία, καυσόξυλα, ξυλάνθρακες, δεψικαὶ καὶ βαφικαὶ ὕλαι), Ἄθροισμα ἀξίας ἐξαγωγῆς 81.558.645 (δεψικαὶ καὶ βαφικαὶ ὕλαι, κολοφώνιον, τερεβινθέλαιον, ρητίνη μαστιχοφόρου σχίνου, ρητίνη κοινή).

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἂν εἶναι δυνατόν νὰ καταστῇ ἡ Ἑλλάς αὐτάρκης εἰς δασικά προϊόντα, οἱ θεωρούμενοι ὡς εἰδικοὶ τὸ λύνουν θετικῶς, ὑπὸ τὰς ἑξῆς ὁμῶς προϋποθέσεις :

α) Νὰ γίνῃ ὀριστικὴ ρύθμισις τοῦ ζητήματος τῆς καυσοξυλεύσεως, β) νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ ἐλευθέρωσις βοσκή ἐπέφερε μείωσιν τοῦ δάσους καὶ ρυθμισθῇ καταλλήλως ἡ νομαδικὴ βοσκή (ιδίως τῶν αἰγοποιμνίων) ἥτις ἐκτὸς τῶν ἄλλων σοβαρῶν ζημιῶν, καθιστᾷ καὶ πᾶσαν ἔννοιαν διαχειρίσεως τῶν δασῶν οὐτοπίαν, γ) νὰ παύσουν τὰ δι' οἰασδήποτε ἀνάγκας ἐκχερωθέντα καὶ μὴ γεωργικῶς χρήσιμα ἐδάφη, δ) νὰ κατασταλῇ τελείως ἡ μᾶστιξ τῶν πυρκαϊῶν, αἱ ὁποῖαι τίθενται ὑπὸ τῶν χωρικῶν τῶν πέριξ κοινοτήτων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀποκτήσουν δι' ἀπαλλοτριώσεως τὰ ἐδάφη πρὸς καλλιέργειαν, ε) νὰ γίνουν εὐρεῖς δρόμοι ἐκ τῶν δασῶν πρὸς τὰς συγκοινωνιακὰς ἄρτηρίας, οὔτως ὥστε νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἡ μεταφορὰ μεγάλου μήκους δένδρων.

Μέχρι τοῦδε μὲ τὸ ἐμπόριον ξυλείας ἐκ τῶν δασῶν μας ἐξυπηρετοῦντο μόνον οἱ γειτονικοὶ πληθυσμοί, ὅταν δὲ τὸ κράτος ἀπεφύσισε νὰ κάμῃ δρόμους ἐγράξαε τούτους παραλλήλως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ τῶν θαλασσιῶν συγκοινωνιακῶν γραμμῶν, ὥστε

νὰ καταστρέψῃ καὶ σιδηροδρόμους καὶ πλοῖα, ἐνῶ θὰ ὄφειλε νὰ κατασκευάσῃ δρόμους ἄγοντας ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν κέντρων παραγωγῆς πρὸς τὰς ἄρτηρίας. Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι, εἰς τὰς παραγούσας ξυλείαν χώρας ἡ μεταφορὰ τῶν ξύλων γίνεται διὰ ποταμῶν ἀνεξόδως, λαμβανομένων προσέτι ὑπ' ὄψιν τῶν τόσον ἀνωμάτων καὶ ἀποκρῦμων σχηματισμῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ὄρεινοῦ ἐδάφους, εἶναι ζήτημα καὶ ἂν ἡ κατασκευὴ τοιούτων ὁδῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ οἰκονομικῶς ἐξυπηρετικὴ. Ἡ διαφορὰ τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου δασικῶν προϊόντων εἶναι 580 ἑκατομ. ἐτησίως. Ἐξ αὐτῶν πολλὰ εἰμποροῦν νὰ παραχθοῦν ἐν Ἑλλάδι. Πρέπει ὁμῶς νὰ προκαταβληθῇ τὸ κεφάλαιον καὶ ἐν ταύτῃ, ἀπίθανον διὰ σήμερον περιπτώσει, ἐρωτᾶται : διὰ πόσα ἔτη δύνανται νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπάρκειάν μας τὰ ὑπάρχοντα δάση καὶ ἂν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασφαλίσωμεν ἐντὸς τῶν σχετικῶν ἐτῶν τὴν ἐκ νέου, διὰ τακτικῶν ἀναδασώσεων, ἀνάλογον πρὸς ὑλοτόμησιν ὕψωσιν ; Τὰ ζητήματα ταῦτα δὲν ἔχουν εἰσέτι μελετηθῇ καί, συνεπῶς, οὐδὲν δύναται ἐπ' αὐτῶν νὰ γραφῇ. Ἡ δασικὴ μας πολιτικὴ προβλέπει ἐπίσης καὶ ἀναδασώσεις.

Ἡ ἀποψίλωσις πολλῶν βουνοσειρῶν μας ὑπηγόρευσε τὴν ἀνάγκην τῆς τεχνητῆς ἀναδασώσεως. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1900 ἤρξατο μία ἀναδασωτικὴ κίνησις, ἥτις κυρίως ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δημιουργίαν δασῶν διὰ φυτεύσεως παρὰ τὰς πόλεις καὶ ἰδίως εἰς τὰς μεγαλυτέρας τοιαύτας, τὰς Ἀθήνας, τὸν Πειραιᾶ, τὰς Πάτρας, Θήβας, Τρίπολιν κλπ., ἐκτοτε δὲ συνεστήθησαν εἰς ἀπάσας σχεδὸν τὰς πόλεις καὶ τὰς ζωμπολεις φιλοδασικοὶ σύλλογοι, οἵτινες, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἀπανταχοῦ φιλοδένδρων, ἀνέπτυξαν φυτώρια, ἐδενδροφύτευσαν ἀρκετάς ἐκτάσεις καὶ ἐπιδεικνύουν ἀξιέπαινον ἔμμελλαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πρασίνου.

Προβλέπεται ἐπίσης διὰ τὸ μέλλον ἡ ἀναδάσωσις τῶν ὄρεινῶν δασικῶν

ἐδαφῶν, ἐξευρισκομένων τῶν πρὸς τοῦτο πόρων. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ διὰ τὴν διευθέτησιν χειμάρρων, τὴν κατασκευὴν δρόμων πρὸς τὰ ὄρεινά δασικά συμπλέγματα, συνεστήθη καὶ τὸ *Ταμεῖον Δασῶν*, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ λειτουργία δὲν ἐξησφαλίσθη εἰσέτι πλήρως καὶ διαρκῶς.

Δασμολόγιον.—Καλεῖται δασμολόγιον ἢ κατὰ ἐνιαῖον σύστημα σύμπτηξις καὶ διάταξις τῶν διαφόρων δασμῶν, οἵτινες ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν ἀλλοδαπῶν προϊόντων κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τὰ ἐμπορεύματα κατατάσσονται ἐν τῷ δασμολογίῳ κατὰ κλάσεις, ὑποδιαιρουμένας εἰς ἐδάφια καὶ ὑπεδάφια καὶ τοῦτο πρὸς ἐνιαίαν καὶ ἀκριβεστέραν διάταξιν τῶν συναφῶν ἐμπορευμάτων.

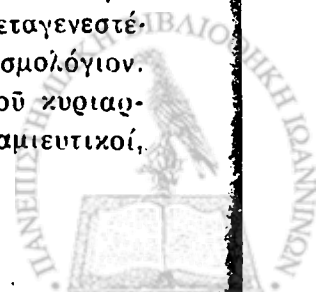
Τὰ δασμολόγια διακρίνονται εἰς α) αὐτόνομα καὶ β) συμβατικά. Αὐτόνομον δασμολόγιον εἶναι τὸ περιέχον δασμούς, καθοριζομένους αὐθαιρέτως ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τοῦ ἐσωτερικοῦ, συμφώνως πρὸς τὰ ἐπιδιωκτέα συμφέροντα τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ἐξ ἀντιθέτου συμβατικὸν καλεῖται τὸ δασμολόγιον ὅταν τὸ ὕψος τῶν δασμῶν, τῶν ἐπιβαλλομένων ἐπὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐμπορευμάτων κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν ἐκ τῶν συνόρων τοῦ κράτους, ρυθμίζεται διὰ συμβάσεως μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων ξένων κρατῶν. Συμβατικά δασμολόγια συνάπτονται ἐπὶ τῇ βάσει συμφωνιῶν, παραχωρουσῶν ὠρισμένα πλεονεκτήματα. Ταῦτο συνίστανται ἢ εἰς μείωσιν τῶν δασμῶν ἢ εἰς ἀναλαμβανομένην ὑποχρέωσιν ὅπως μὴ ἀυξηθοῦν οἱ δασμοὶ ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ δασμοὶ καλοῦνται πάγιοι. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ σύναψις τοιοῦτων συμβάσεων μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν καθίσταται δυνατὴ διὰ τῆς παραχωρήσεως ἀμοιβαίων διευκολύνσεων.

Ἴνα ἀποφευχθοῦν τὰ μειονεκτήματα, ἅτινα συνδέονται μὲ οὐχὶ ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένας μειώσεις δασμῶν,

συντάσσουν τὰ πλείστα τῶν κρατῶν δύο δασμολόγια, ἐν ἀνώτατον καὶ ἐν κατώτατον. Τὸ ἑλληνικὸν δασμολόγιον περιλαμβάνει ἐπίσης δύο στήλας. Ἐν τῇ μιᾷ ἀναγράφεται ὁ ἀνώτατος δασμὸς ἐκάστης κλάσεως ἐν δὲ τῇ ἐτέρῃ ὁ κατώτατος. Ὁ ἀνώτατος δασμὸς ἰσχύει διὰ κράτη μεθ' ὧν δὲν ὑπάρχουν τελωνειακαὶ συμβάσεις, ὁ κατώτατος ἐξ ἀντιθέτου εἶναι συμβατικὸς, καθοριζόμενος διὰ τῶν μετὰ τῶν διαφόρων κρατῶν συναπτωμένων ἐμπορικῶν συμβάσεων. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ εἶναι δυνατόν νὰ καθορίζεται ἐν ἐκούσιον μέτρον προστασίας τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας διότι εἰς τοὺς δασμούς τοῦ δασμολογίου εὐρίσκειται ἐν ὄπλον ἀμύνης αὐτοῦ κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἀλλοδαπῶν προϊόντων καὶ ἐνισχύσεως τῆς ἰδίας οἰκονομίας. Τὸ ὕψος τῶν δασμῶν θὰ ρυθμίσῃ τὴν κίνησιν τῶν ἐμπορευμάτων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ πρὸς τὸ ἐσωτερικόν καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τὴν κίνησιν τῶν κεφαλαίων καὶ τῆς ἐργασίας.

Ἐφ' ὅσον οἱ δασμοὶ δὲν ἐπιβάλλονται μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ὅπως ἀυξήσουν τὰς εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου, στεροῦνται δηλαδὴ ταμιευτικοῦ χαρακτήρος, ἀλλ' ἐπιβάλλονται ὅπως προστατεύσουν ἐγγώριον κεφάλαιον καὶ ἐργασίαν (προστατευτικοὶ δασμοὶ) εἴτε ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, εἴτε ἐν τῇ γεωργίᾳ τὸ Κράτος ἀσχεῖ δι' αὐτῶν μίαν δασμολογικὴν πολιτικὴν προστατευτικὴν τῶν δυνάμεως τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Δασμολογικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ὑπὸ τοῦ πρώτου κυβερνήτου εἰσαχθὲν τελωνειακὸν δασμολόγιον (25-3-1830) ἀπέβλεπεν εἰς καθαρῶς ταμιευτικούς σκοπούς, διεπνέετο δὲ ὑπὸ τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος. Διὰ τῶν νεωτέρων δασμολογίων τοῦ 1857 καὶ 1867 ἐπεβάλλοντο ὠρισμένοι προστατευτικοὶ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς δασμοί. Τὰ δασμολόγια ταῦτα ἐτροποποίησεν μεταγενεστέρως τὸ 1884 ψηφισθὲν δασμολόγιον. Οἱ κατὰ τὴν σύναψιν αὐτοῦ κυριαρχήσαντες σκοποὶ ἦσαν: α) ταμιευτικοί,

β) προστατευτικοί και γ) σκοπιμότητας, δηλαδή ὅπως τὸ δασμολόγιον χρησιμεύσῃ ὡς ἀπαρέγκλιτος βάσις διαπραγματεύσεων πρὸς σύναψιν ἐμπορικῶν συμβάσεων ἐπὶ ἀμοιβαίοις ἀνταλλάγμασιν.

Τὸ δασμολόγιον ὑποστάν ἀπὸ τοῦ 1884 ἀρκετὰς τροποποιήσεις, ὑπαγορευθείσας ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ ταμιευτικῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ προστατευτικῶν λόγων ὑπὲρ ὠρισμένων κλάδων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, ἐκωδικοποιήθη ἐν ἔτει 1892. Μετὰ τὴν κωδικοποίησιν τὸ δασμολόγιον τοῦ 1892 ὑπέστη μέχρι τοῦ ἔτους 1914 καὶ κατὰ τὴν πολεμικὴν περιόδον νέας μεταβολάς. Εἰς νέαν ριζικὴν διαρρυθμίσιν ὑπεβλήθη διὰ τοῦ νέου δασμολογίου τοῦ 1923. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ δασμολογίου τούτου ἀσκηθείσης δασμολογικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ εἰσπραξις τῶν δασμῶν εἰς μεταλλικὸς δραχμὰς, ἡ ἐνοποιήσις τῶν συνεισπρατομένων προσθέτων τελῶν ἐπὶ τοῦ κυρίου δασμοῦ εἰς ἐνιαῖον συντελεστήν, ἡ ἐκ νέου ἤψωσις πολλῶν δασμῶν καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ καθ' ἑαυτοῦ τοῦ δασμολογίου ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἐφαρμοσθείσης προστατευτικῆς πολιτικῆς. Πνεῦμα προστατευτικὸν ὑπὲρ τῆς παραγωγῆς εἰς βαθμὸν ἀνώτερον ἢ εἰς τὰ προηγούμενα δασμολόγια ἐπρυτάνευσε κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ὕψους τῶν δασμῶν. Ἡ προστατευτικὴ πολιτικὴ ἐπραγματοποιήθη ἐκτὸς τῆς ὑψώσεως τῶν δασμῶν καὶ διὰ τῆς εἰδικεύσεως τοῦ δασμολογίου. Ἡ ἐκτεταμένη εἰδίκευσις αὐτοῦ ἤρξατο μετὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1926 καὶ ὁφείλεται εἰς τὴν αὐστηροτέραν διαμόρφωσιν τῆς προστασίας.

Δασοκομία.—Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς παραγωγῆς κατὰ τὸν πλέον λελογισμένον καὶ οικονομικώτερον τρόπον ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων καὶ καλλιτέρων δασικῶν προϊόντων. Τοιαῦτα προϊόντα εἶναι: ἡ ξυλεία (οἰκοδομήσιμος, καύσιμος κλπ.),

ὁ φλοιὸς διὰ τὴν ταννίνην, διάφοροι καρποί, ἀρωματικαὶ οὐσίαι κλπ.

Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν περιλαμβάνει τὴν σύστασιν ἢ ἀνασύστασιν τῶν δασωδῶν ἐκτάσεων, τὴν περιποίησιν τῶν δένδρων ἀπὸ τῆς συστάσεως μέχρι τῆς ὑλοτομήσεως, τὸν καθαρισμόν καὶ ἀραιώσιν αὐτῶν καὶ τὴν ὑλοτόμησιν των. Δύναται νὰ θεωρηθῇ δηλαδή καὶ ἡ δασοκομία κλάδος τῆς καθόλου γεωπονίας παρουσιάζων ὠρισμένα χαρακτηριστικὰ ἐν συγκρίσει μετὰ τοὺς ἄλλους κλάδους αὐτῆς (μεγαλυτέραν διάρκειαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, συντηρητικώτερον τρόπον αὐτῆς κλπ.)

Δασολογία.—Ἡ ἐπιστῆμη ἡ ἀσχολουμένη μετὰ τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὴν λελογισμένην ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν. Βασίζεται ἐπὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν (Βοτανικὴ, Μετεωρολογία, Χημεία, Μαθηματικά, Ἐδαφολογία) καὶ περιλαμβάνει τὴν περιγραφὴν τῶν δασικῶν δένδρων, τὴν ὑλωρικὴν, ὑλοχρεστικὴν, ξυλομετρίαν, ἐκτιμητικὴν, δασικὴν διοίκησιν καὶ ἀστυνομίαν, δάσικόν δίκαιον κλπ.

Δάσος.—Κατὰ τὴν νομοθεσίαν μας δάσος καλεῖται πᾶσα ἐκτασις ἐδάφους καλυπτομένη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑπὸ ἀγρίων δένδρων καὶ δυναμένη νὰ παράγῃ δασικά προϊόντα εἰδικῶς κατονομαζόμενα. Ὡς προϊόντα τῶν δασῶν δὲν θεωροῦνται μόνον τὰ ξυλώδη προϊόντα, ἀλλὰ καὶ αἱ βοσκαὶ καὶ τὸ κυνήγιον.

Ἡ χρησιμότης τῶν δασῶν δὲν περιορίζεται ἐν τούτοις εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν δασικῶν προϊόντων, ἀλλ' εἶναι γενικωτέρα, διότι ἐπιδροῦν ἐπὶ τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν μιᾶς χώρας. Μετριάξουν τὴν θερμοκρασίαν τοῦ τόπου, συντελοῦν εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀπορροφήσιν ὑπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ πίπτοντος νεροῦ καὶ ρυθμίζουσιν οὕτω τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων [ἐνισχύοντα τὰ ὑπόγεια ὕδατα καὶ ἐνεργοῦντα κατὰ τῶν χειμάρρων, καθαρρίζουσιν τὸν ἀέρα καὶ συντελοῦν ἐν

τέλει εις τὸν ἐξωραϊσμὸν τῶν περιφερειῶν εις ἃς ἀναπτύσσονται. Διὰ τοῦτο ἡ συντήρησις τῶν δασῶν ἐθεωρήθη ἀνεκάθεν ὡς ἐν ἓκ τῶν μεγαλύτερων καθήκοντων τῶν Κρατῶν καὶ ἡ ὑπαρξίς των ὡς ἀνεκτίμητον δῶρον τῶν χωρῶν εις ἃς ἀνήκουν.

Ἡ ἔκτασις τῶν δασῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπολογίζεται ὅτι καλύπτει τὰ 17.500 τῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας. Ἐξ αὐτῶν τὰ 7000 ἀνήκουν εις τὸ Δημόσιον, 4000 εις τὰς κοινότητας καὶ τὰ ὑπόλοιπα εις ἰδιώτας καὶ διάφορα ἰδρύματα. Τὰ κυριώτερα εἶδη τῶν δασικῶν δένδρων εἶναι: Πεύκη ἢ χαλέπιος, δρυς, ἐλάτη, ὄξυά, πρίνος, σχίνος, κόμαρος: Ἡ ἀξία τῶν ἀπολαμβανομένων δασικῶν προϊόντων κατ' ἔτος ὑπολογίζεται γύρω εις τὰ 350 ἑκ. δραχμῶν, ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγή ὑπερβαίνει τὰ 550 ἑκατομμύρια (ἢ οἰκοδομήσιμος ξυλεία 400—450 ἑκατομ. δραχμῶν). Ἡ Ἑλλάς θεωρεῖται ὡς ἡ ὀλιγώτερον δασώδης ἔκτασις τῆς Βαλκανικῆς. Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττη ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας: 1) τὰς ἐπιδρομὰς τὰς ὁποίας ἰπέστη ἐκ μέρους βαρβάρων λαῶν ἀπὸ τῶν Περσῶν μέχρι τῶν Τούρκων 2) τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν τῆς, ὅστις διὰ τῶν ἐντατικῶν ἐκχερσώσεων καὶ ὑλοτομήσεων περιορίζει τὰς δασικὰς ἐκτάσεις 3) τὸ θερμὸν κλίμα διευκολύνον τὰς πυρκαϊὰς καὶ τὴν κακὴν συνήθειαν τῶν ποιμένων νὰ καίουν τὰ δάση.

Αἱ πυρκαϊαὶ αὗται ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον εἰσέτι παρὰ τὰς προσπάθειας τῆς πολιτείας. Οὕτω, τὸ 1928 συνέβησαν 971 πυρκαϊαὶ ἀποτεφρώσασαι 277.804 στρέμματα δασῶν, τὸ 1929 292 πυρκαϊαὶ μὲ καείσας ἐκτάσεις 44.666 στρέμματα, τὸ 1930 434 πυρκαϊαὶ ἀποτεφρώσασαι 102.282 στρέμματα.

Αἱ ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν ἐπελθοῦσαι ζημίαι εις τὴν χώραν μας εἶναι ἀνυπολόγιστοι συντελοῦσαι εις τὴν χειροτέρευσιν τοῦ κλίματος, τὴν στέρησιν τῶν πηγῶν, τὴν ἔκτασιν τῶν πλημμυρῶν καὶ τὴν τελειωτικὴν καταστρο-

φὴν τῶν βοσκοσείμων ἐκτάσεων διὰ τοῦ παρασυρμοῦ τῶν χωμάτων καὶ τὴν ἐκ τούτου ἐλάττωσιν τῆς κτηνοτροφίας. Εἶναι γνωστὸν π.χ. ὅτι πολλαὶ περιφέρειαι ὀνομασται ἄλλοτε διὰ τὴν κτηνοφίαν των, Εὔβοια, Βοιωτία, Ἀρκαδία σήμερον ἐλάχιστα ζῶα διατρέφουσιν, ὀλόκληρος δὲ ἡ ὄρεινὴ Ὀλυμπία ἀκμάζουσα ἄλλοτε οἰκονομικῶς (τεκμήριον ἡ ἀρχαία Φυγαλεία μία ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος λόγω τοῦ μεγάλου ἐμπορίου τῶν κτηνῶν ποῦ διεξήγετο ἄλλοτε) σήμερον εἶναι ἐκ τῶν πτωχοτέρων τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τῶν λοιπῶν χωρῶν ἡ πλέον δασωμένη εἶναι ἡ ἐπικράτεια τοῦ Καναδά μὲ 320 ἑκατομ. ἐκτάρια καὶ αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι μὲ 200 ἑκατομ.

Ἡ ἡπειρός μας (Εὐρώπη) κατέχει 307 περίπου ἑκατομ. στρέμματα δασῶν. Ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῆς ἡ πλέον δασωμένη χώρα εἶναι ἡ Σκανδιναυία μὲ 7000 τῆς ἐκτάσεώς της, κατόπιν ἔρχεται ἡ Ρωσσία μὲ 4000, ἡ Γερμανία μὲ 2400, ἡ Γαλλία καὶ Ἰταλία μὲ 1600, ἡ Πορτογαλία 600, Ἰσπανία 300, Ἀγγλία 200.

Δὲ Βαλέρα.—Ἴδε *Βαλέρα* (εἰς 2ον τόμον, σ. 453).

Δεδεαγάτς.—Πόλις τῆς ἑλληνικῆς Δ. Θράκης, ὀνομασθεῖσα ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς Ἀλεξανδρούπολις. Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ κατὰ τὸν δεῦτερον ὑπὸ ἑλληνικῶν ἀγνημάτων, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ὅμως παρεχωρήθη καὶ πάλιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον περιήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγύ. Ἦδη κατοικεῖται ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ Ἑλλήνων, ἔχει δὲ σπουδαιότατην οἰκονομικὴν σημασίαν ὡς διέξοδος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Δ. Θράκης. Ἐχει λίαν ἀνεπτυγμένον ἐμπόριον. Αἱ ἐπὶ τοῦ Δεδεαγάτς βλέψεις τῆς Βουλγαρίας ἀποτελοῦν τὴν κυριώτεραν διεκδίκησιν μετὰ τὸν πόλεμον. Ὑποχρέωσις, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς συνθή-

της τοῦ Νεϊγὺ (βλ. λ.) ἀνέλαβεν ἡ Ἑλλάς, ὅπως παραχωρήσῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας ὡς ὑποχρέωσις παραχωρήσεως ἐδαφικοῦ διαδρόμου πρὸς τὸ Δεδεαγάτς. Ἡ Ἑλλάς προσεφέρθη πάντοτε νὰ παραχωρήσῃ ἐμπορικὰ προνόμια, εἴτε εἰς Δεδεαγάτς εἴτε εἰς Θεσσαλονίκη, ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη ἀπεκρούσθη πάντοτε ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας (βλ. *Διάδρομος*).

Δεδηλωμένη.—Κατὰ τοὺς ὀξείς κοινοβουλευτικούς ἀγῶνας τῶν ἐλληνικῶν πολιτικῶν κομμάτων καθιερώθη ὡς δόγμα, ὑποστηριχθὲν τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ Ἀ. Κουμουνδούρου καὶ ἐπιβληθὲν ὑπὸ τοῦ Χ. Τρικούπη, τὸ 1875, ὅτι ὁ ἀνώτατος ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος (βασιλεὺς τότε) εἶναι ἐκ τοῦ Συντάγματος ὑποχρεωμένος ν' ἀναθέτῃ τὴν πρωθυπουργίαν ἢ νὰ δίδῃ τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς εἰς τὸν ἀρχηγὸν ἐκείνου τοῦ κόμματος, τὸ ὅποιον ἔχει εἰς τὴν βουλὴν πλειοψηφίαν «δεδηλωμένην» (δηλαδὴ διὰ ψηφοφορίας ἀποδεικνυομένη) ἐναντι τῶν ἄλλων κομμάτων. Τὸ πολιτικὸν τοῦτο δόγμα προέκυπεν ἔνεκα τῆς κατατμήσεως τῶν κοινοβουλευτικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν περίοδον 1865—1875 μεταξὺ πέντε κομμάτων. Οὕτω καθίστατο ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς βιωσίμου κυβερνήσεως, καθὼς καὶ ἡ συνένωσις τῶν μικρῶν κομματιδίων εἰς δύο μεγάλα ἀντίπαλα κόμματα. Τῆς καταστάσεως ταύτης ἐπωφελοῦμενον τὸ Στέμμα, ὑπεστήριξε τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεων ἀπὸ τὰ κόμματα τῆς μειοψηφίας καί, πρὸς περιορισμὸν τῆς αὐθαιρεσίας τούτου, ἐπεβλήθη τὸ δόγμα τῆς «δεδηλωμένης», τοῦ ὁποίου καὶ εἰς τὰ ἐπόμενα ἔτη ἔγινε πολλάκις ἐπίκλησις ἐντὸς τῆς Βουλῆς, ὅσάκις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σχηματισθῇ κυβέρνησις παρ' ἑνὸς πλειοψηφοῦντος κόμματος.

Δεῖγμα.—Εἶναι μικρὰ ποσότης τοῦ ἐμπορεύματος πρὸς καθορισμὸν τῆς ποιό-

τητος καὶ ἐπομένως καὶ τῆς τιμῆς του. Συλλογὴ δειγμάτων καλεῖται δειγματολόγιον.

Τὰ δείγματα ἔχουν μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ ἐμπόριον, διότι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῶν πλείστων ἀγοραπωλησιῶν, ἰδίᾳ τοῦ χονδρικοῦ ἐμπορίου. Τὸ πωλούμενον ἐμπόρευμα πρέπει νὰ παραδοθῇ ὅμοιον πρὸς τὸ δεῖγμα, καθόσον ἡ συμφωνία αὕτη εἶναι οὐσιώδης ὄρος τῆς ἀγοραπωλησίας.

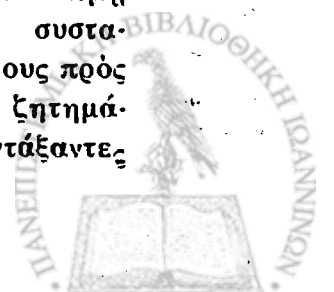
Εἰς τὰς ἀγοραπωλησίας βάσει δειγματος οἱ συμβαλλόμενοι διατρέχουν τὸν κίνδυνον τῆς ἀλλαγῆς τοῦ δειγματος, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τούτου τὸ δεῖγμα σφραγίζεται καὶ κατατίθεται εἰς τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον καὶ τὸ Ἐμπορικὸν Χρηματιστήριον. (ἰδ. λ. *τύπος ἐμπορεύματος*).

Δεῖσμὸς (deismus).—Βλ. λ. *δυῖσμός*.

Δέκα ἄρχοντες.—Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐπανελημμένως ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὄρος οὗτος διὰ διαφόρους μορφὰς διοικήσεως. Οὕτω ἐκλήθησαν οἱ, μετὰ τοῦ Πεισιστράτου ἐπεξεργασθέντες τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν (βλ. λ. *Πεισιστράτος*). Ὅμοίως, οὕτω ἐκλήθησαν τὰ μέλη δύο δικτατορικῶν κυβερνήσεων ἐν Ἀθήναις. Ἡ πρώτη δεκαρχία συσταθεῖσα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τριάκοντα Τυράννων (404 π. Χ.) πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν ἐκ τῆς τυραννίας κακῶν, ἐφάνη χειροτέρα ἐκείνης, καταλυθεῖσα ὁμως διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, συνέστη δευτέρα δεκαρχία, ἣτις ἀποκατέστησε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Δεκαρχίαι ἐπίσης συνεστήθησαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν καταλαμβανομένας πόλεις. Αἱ δεκαρχίαι αὗται ἐκυβέρνηον κατὰ τὰς ἐκ Σπάρτης ἐντολάς.

Δέκα ἄρχοντες ἐκλήθησαν ἐν Ρώμῃ (decemviri ἢ decem), ἀρχαί συσταθεῖσαι κατὰ διαφόρους περιόδους πρὸς λύσιν ἐξαιρετικῶν κοινωνικῶν ζητημάτων. Γνωστότεροι εἶναι οἱ συντάξαντες

τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ἕως τότε ἐγγραφῶν ρωμαϊκῶν νόμων, τὴν Δωδεκάδελτον. Καταστάντες καὶ αὐτοὶ ἀπολυταρχικοὶ κατελύθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Συμβούλιον τῶν Δέκα ἐπίσης ἐν Βενετία ἐκυβέρνησε τὴν δημοκρατίαν ἐπὶ πέντε αἰῶνας. Κατέχον ἀπόλυτον ἐξουσίαν διέπραξε πλῆθος πολιτικῶν καὶ κοινῶν ἐγκλημάτων.

Δέκα πληγαί.—Δέκα θεομηνίαι αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν Γένεσιν, ἐνέσκηψαν εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς τιμωρίαν τοῦ βασιλέως τῆς διότι ἐκράτει τοὺς Ἑβραίους ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Πιθανῶς πρόκειται περὶ συμβολισμοῦ τῶν δυσχερειῶν πού προεκάλλουν εἰς τὴν χώραν τῶν Φαραῶ οἱ ζητοῦντες τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑβραῖοι μέχρις οὗ τὴν ἐπιτύχουν.

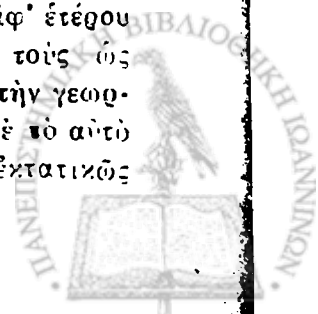
Δεκάζος (Παναγιώτης). — Γεωπόνος καὶ πολιτευτής. Ἐγεννήθη εἰς Τρίπολιν τὸ 1881. Ἐσπούδασε φυσικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ γεωπονίαν εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διετέλεσε διευθυντὴς γεωργ. σταθμῶν, ἐπιθεωρητὴς Γεωργίας, διευθυντὴς Γεωργίας καὶ Ἐποικισμοῦ καὶ Γεν. Διοικητὴς Θράκης (1921—22). Ἀποχωρήσας τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας (1923), ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἐταιρείας». Τὸ 1929 ἐξελέγη γεροϋσιαστὴς τῶν Γεωργ. Ἐπιμελητηρίων, ἐπανεκλεγείσ τοιοῦτος καὶ τὸ 1932. Συνετέλεσε διὰ τῶν διδασκαλιῶν του καὶ τῶν ἐκλαϊκευτικῶν μελετῶν του εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γεωργικῶν γνώσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων καὶ φυλλαδίων.

Δεκάτη.—Φορολογία ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἀνερχομένη εἰς τὸ 1)10 τῆς ἀκαθορίστου παραγωγῆς. Πρόκειται περὶ πρωτογόνου φορολογικοῦ τρόπου ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, Ρωμαίοις καὶ Βυζαντινοῖς καὶ κληρονομηθέντος καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ

τελευταῖοι οὗτοι κατακτῆσαντες τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ὑπεχρέωναν τοὺς γεωργοὺς νὰ πληρώνουν τὸ δέκατον τῶν προϊόντων των εἰς τοὺς πασάδες εἰς οὓς διενέμετο ἡ χώρα, διατηροῦντος τοῦ Σουλτάνου τὴν κυριότητα ἀπάσης τῆς κατακτωμένης γῆς. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς φορολογίας ἦτο ἐν χρήσει ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Δύσιν (dîme) ὅπου εἰσεπράττετο ὑπὸ τῶν φεουδαρχῶν καὶ κατηργήθη ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς ἐκληρονόμησε μετὰ τὴν σειρὰν τῆς τὴν φορολογίαν αὐτὴν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Νομοθετικὸν δὲ Διάταγμα τῆς 24 Μαρτίου 1834 προέβλεπεν «ἔγγειον φόρον 10 ο)ο ἐπὶ τοῦ ἀκαθορίστου εἰσοδήματος καὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς». Ἡ φορολογία αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1880 καταργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τρικούπη ἀντικαταστήσαντος αὐτὴν ὑπὸ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν ἀροτριῶντων. Ἡ δεκάτη ἐξηκολούθησεν ἐφαρμοζομένη εἰς τὰς Νέας Χώρας τὰς ἀποκτηθείσας διὰ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων μέχρι τοῦ 1919, ὅποτε διὰ τοῦ Νόμου 1640 «περὶ φορολογίας καθαρῶν προσόδων» εἰσήχθη ἡ φορολογία ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι τοῦ 1927 ἐφηρμόσθη ἡ φορολογία ἐπὶ τοῦ ἀκαθορίστου γεωργικοῦ εἰσοδήματος, εἶδος δεκάτης, μετὰ ἡλαττωμένον ποσοστὸν (3 ο)ο), κατὰ δὲ τὴν περίοδον 1926—1927 ἐφηρμόσθη αὕτη κατὰ τὸ διανεμητὸν σύστημα μετὰ τῶν κοινοτήτων.

Ἡ δεκάτη ὡς φορολογικὸν σύστημα εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἄδικον, διότι δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ ἔξοδα, ἢ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, ἢ καταβαλλομένη ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ προσωπικὴ ἐργασία, αἱ θεομηνίαι καὶ τίθενται εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν ὅλοι οἱ γεωργοί, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὀπισθοδρομικὸν διότι διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους δὲν συντελεῖ εἰς τὴν γεωργικὴν πρόοδον φορολογουσα μετὰ τὸ αὐτὸ μέτρον τοὺς ἐντατικῶς καὶ ἐκτατικῶς

καλλιεργούντας, τούς προοδευτικούς και ύπισθοδρομικούς γεωργούς.

Ἐπί πλέον εἶναι καί καταθλιπτική φθάνουσα νά φορολογῆ μέχρι τῶν 60 καί 70 ο)ο τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος ἐν περιπτώσει θεομηνίας καί ἀποτυχίας τῆς ἐσοδείας. Ἡ δεκάτη καθίσταται ἔτι μᾶλλον μισητή εἰς τούς ἀγρότας καί μέ τόν τρόπον μέ τόν ὅποιον ἐφαρμόζεται, δι' ἐνοικιαστῶν, οἱ ὅποιοι καταπιέζουν παντί τρόπῳ τούς ἀγρότας πρὸς εἴσπρα· εἶν ταύτης(καθυστεροῦν τήν συγκομιδὴν, εἰσπράττουν περισσότερα).

Διὰ τοῦτο ἐμελετήθη πολλάκις ἡ ἀντικατάστασις τῆς δι' ἄλλης καί μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ νόμου «περὶ φορολογίας καθαρῶν προσόδων», ἣτις εἶναι ἐξαιρετικὰ δυσφάρμοστος εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν, ἐγένετο προσπάθεια εἰσαγωγῆς τῆς στρεμματικῆς φορογίας ἤδη ἀπὸ τοῦ 1925 διὰ τοῦ νόμου 3338 τῆς μόνης λελογισμένης καί προοδευτικῆς φορολογίας τῆς συμβιβασομένης μέ τὰ συμφέροντα τοῦ παραγωγοῦ καί τῆς χώρας λόγω τοῦ ὅτι τείνει εἰς τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς γῆς.

Δεκεμβρισταί (ρωσ. Δεκαμπρίστ).— Ὀνομάζονται ὅλοι οἱ συμμετοσχόντες εἰς τὰς μυστικὰς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι διωργάνωσαν τὴν ἐπανάστασιν ἐναντίον τῆς τσαρικῆς Κυβερνήσεως, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825, λαβόντες ἐκ τούτου καί τὸ ὄνομά των «Δεκεμβρισταί». Ἡ ἰδεολογία τῶν Δεκεμβριστῶν συνδέεται στενῶτατα μέ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μεταξὺ 1800 καί 1825, εἶχον ἀρχίσει νά ἀναφαίνωνται εἰς τὴν Ρωσίαν τὰ συμπτώματα ἀποσυνθέσεως εἰς τὴν παλαιὰν οἰκονομίαν, ἡ ὁποία δὲν ἦτο παρὰ κυριαρχία τῆς τάξεως τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων. Ὁ νέος παράγων ἦτο ἡ ἐμφάνισις καί ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἐπάνω εἰς καθαρῶς καπιταλιστικὰς βάσεις. Ἦρχισε νά δημιουργῆται νέα κατάστασις, ἡ ὁποία εἶθετε τὸ πρόβλημα τῆς ἀστικῆς

ἐπαναστάσεως. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἐκνοφορήθη καί ἐξεδηλώθη διὰ τῶν ὄπλων ἡ ἰδεολογία τῶν Δεκεμβριστῶν.

Ἡ ἀποσύνθεσις τῆς παλαιᾶς οἰκονομικῆς καταστάσεως χαρακτηρίζεται κυρίως διὰ τῆς ραγδαίας ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ κατωτέρω πίναξ :

ἔτη	Ἔργοστασία	Ἔργαται
1815	4.189	172.882
1816	4.484	187.061
1817	4.385	187.337
1818	4.457	178.919
1819	4.531	176.635
1820	4.578	179.910
1825	5.261	210.568

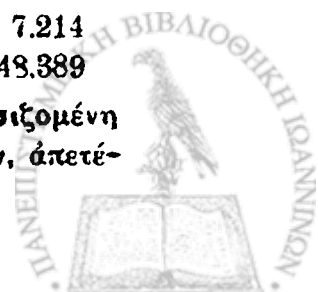
Ἄλλά, πολὺ ἐνδεικτικωτέρω εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ὑφαντουργίας, ἡ ὁποία περισσότερον συγγενεῦει μέ τὸν τύπον τῶν καπιταλιστικῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὸν κλάδον λοιπὸν αὐτὸν τῆς βιομηχανίας ὑπῆρχον τό :

1804	199	ὑφαντουργεῖα
1825	484	>

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ὁ ἠπειρωτικὸς ἀποκλεισμός τῆς Ρωσσίας. Διὰ τῆς συνθήκης δηλαδή τοῦ Τιλσίτ τοῦ 1807 μεταξύ Ρωσσίας καί Γαλλίας, ἠναγκάσθη ἡ Ρωσσία νά προσχωρήσῃ εἰς τὸ ἐμπορικὸν μποῦκοτάξ ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας, ἐφ' ᾧ καί ἀπεκλείσθη ὁ ἀγγλικὸς συναγωνισμὸς ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ρωσικῆς βιομηχανίας. Ἡ πρόοδος τοῦ καπιταλισμοῦ ἀποδεικνύεται ἀκομῆ καί ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ὄλοεν μεγαλυτέρας ἀξίας μηχανῶν καί ἐργαλείων (εἰς ἀργυρᾶ ρούβλια).

Ἔτη	Ἔργαλεῖα	Μηχαναὶ
1814—1815	98.564	—
1820—1823	183.987	7.214
1824—1826	177.934	49.389

Ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, ἀπετέ-

λει σοβαρόν ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων. Ἡ καπιταλιστικὴ ἀνάπτυξις κατέστησε συμπερωτέραν διὰ τὸν ἐργοδότην τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐλευθέρως προσλαμβανομένου ἐργάτου, παρὰ τοῦ σκλάβου χωρικοῦ. Οὕτως ἤρχισε ἡ συρροὴ τῶν χωρικῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ ἡ βαθμιαία προλεταροποίησις των. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην σημαντικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργατῶν. Αἱ συνθήκαι τῆς παλαιᾶς οἰκονομίας εἶχον καὶ ἄλλο μειονέκτημα διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν, ὅτι οἱ ὑποδουλωμένοι χωρικοὶ εἶχον ἐλαχίστην ἀγοραστικὴν ἰκανότητα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορὰ τῆς Ρωσσίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπορροφήσῃ ἰκανὸν ποσὸν προϊόντων. Διὰ τοὺς ἰδίους λόγους παρεκωλύετο ἡ συσσώρευσις, καθὼς καὶ ἡ τεχνικὴ ἐξειδίκευσις τῶν ἐργατῶν, ἀφοῦ ὁ μὴ ἐλεύθερος χωρικός, ὁ χρησιμοποιούμενος ὡς ἐργάτης ἠδύνατο νὰ ἀνακληθῆ εἰς τὸ κτήμα. Ὅλα αὐτὰ τὰ κωλύματα ἠῤῥξανον τὴν κατακραυγὴν τῶν βιομηχάνων καὶ προητοίμαζον σοβαρώτερα μέτρα, τὰ ὅποια ἄργά ἢ γρήγορα θὰ ἐξεδηλοῦντο μίαν ἡμέραν διὰ νὰ περιορίσουν τὴν παντοδυναμίαν, τῶν ἀντιδραστικῶν πλέον μεγαλογαιοκτημόνων.

Τὰ ἴδια φαινόμενα παρατηροῦντο καὶ εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν. Ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἀγορὰ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὅλον ἐνδύναται. Ἰδιαιτέρως ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐξαγωγῆς σιτηρῶν ἀπειτέλεσε τὸ σπουδαιότερον κίνητρον διὰ τὴν πρόοδον τῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων εἰς τὰ μεγάλα κτήματα. Τὸ 1801 ἡ ἐξαγωγή σιτηρῶν ἀνῆρχετο εἰς 6 καὶ πλέον ἑκατομμύρια πούτια (ἓνας τόννος = περίπου 60 πούτια), καὶ μετὰ δέκα ἔτη ἐφθασεν εἰς δεκατέσσαρα ἑκατομμύρια, τοῦτέστι ὑπερδιπλασιάσθη ἐντὸς μιᾶς καὶ μόνης δεκαετίας. Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐξαγωγῆς σιτηρῶν ὑλεβοήθησεν ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος, ἓνα κούωρτερ σίτου ἐτιμᾶτο εἰς τὴν

Ἀγγλίαν 56,1 σελλίνια, ἐνῶ τὸ 1800—1809 ἐτιμᾶτο ἤδη 82,2 σελλ. καὶ κατὰ τὴν δεκαετίαν 1810—1819 ἀνετιμῆθη εἰς 88,8 σελλ. Σημαντικῶς ἐπίσης ἀνεπτύχθη ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορὰ σιτηρῶν. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ Ρῶσσοσ γαιοκτημῶν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀναπτύξῃ ἐντατικώτερον τὴν παραγωγὴν τοῦ κτήματος καὶ προσέτρεχεν εἰς τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν, εἰς τὴν εἰσγωγὴν γεωργικῶν μηχανῶν κλπ. Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ μέτρα, τὰ ὅποια συνετέλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καπιταλιστικῶν ὄρων τῆς οἰκονομίας, προσέκρουον εἰς τὸ παλαιωμένον σύστημα. Ἡ ἐργασία τοῦ σκλάβου χωριάτη δὲν ἀπέδιδε μέγала πράγματα παρ' ὕλας τὰς πλινὰς καὶ τοὺς ἐξαναγκασμοὺς τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον εἰς τὸν Ρῶσσον χωρικόν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν κεφαλαίων καὶ ἡ ἀφθονία προχείρων χειρῶν τῶν σκλάβων, ἀνέβαλε δυσχερῶς, κατὰ μέγα μέρος, τὴν ἐφαρμογὴν μηχανικῶν, καὶ ἐν γένει τελειοτέρων τεχνικῶν μέσων καλλιέργειας. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς διαρκῶς ὠρίμαζεν ἡ ἰδέα τῆς καταπολεμήσεως τῶν παλαιῶν μεθόδων, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ κυρίου ἐμποδίου, τοῦ συστήματος τῆς οἰκονομίας, τῆς βασιζομένης ἐπὶ τῶν γαιοκτημόνων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ μέγας γαιοκτημῶν, λόγῳ τοῦ ἀπεριοριστοῦ πλοῦτου τῆς γῆς, δὲν συνεκινήθη εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ τὸν ἀντίκτυπον τῆς νέας ἐποχῆς, ἐντελῶς ὅμως διάφορος ἦτο ἡ θέσις τῆς μεσαίας τάξεως τῶν γαιοκτημόνων. Ἡ ἀπότομος πτώσις τῶν σιτηρῶν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν κατέφερε καίριον πλῆγμα εἰς τὴν ἐξαγωγὴν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσσίας. Εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀγορὰν αἱ τιμαὶ τῶν κυριωτέρων σιτηρῶν, κατὰ ἓν κούωρτερ, (εἰς σελλίνια) ἦσαν αἱ ἑξῆς :

Προϊόντα	1801—10	1811—20	1821—30
Σίτος	74,0	87,6	59,3
Κριθὴ	41,08	45,2	32,5
Βρώμη	28,1	30,4	23,5

Τὰ μικρὰ κτήματα, τὰ ὅποια ὀπίσω-

δήποτε ὄντεπεξήρχοντο προηγουμένως εἰς τὰς νέας συνθήκας, κατόπιν τῆς κρίσεως εὐρέθησαν εἰς ὀληθινὸν ἀδιέξοδον. Αἱ ζημίαι των ἔφθασαν εἰς 40—80 ἑκατομμ. ρούβλια τὸ ἔτος. Ἡ ὑπερπαραγωγή τοῦ σίτου ἐξώθησε τοὺς βιομηχάνους νὰ συστηματοποιήσουν τὴν παραγωγὴν, ἐγκαθιστώντες ἐντὸς τῶν κτημάτων ὠρισμένων εἰδῶν βιομηχανίας (οἶνοπνεύματα κλπ.). Ἐν τεύτοις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν δῆθεν διέξοδον παρενεβάλλοντο σοβαρὰ ἐμπόδια λόγῳ τῆς στενότητος τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν κεφαλαίων διὰ τὴν νέαν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς.

Τοιοιτοτρόπως μέχρι τοῦ 1825, εἶχε πλέον τεθῆ κατ' οὐσίαν τὸ βασικὸν πρόβλημα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ παλαιοῦ συστήματος, τοῦ στηριζομένου ἐπὶ τῶν γαιοκτημόνων, καὶ, κατὰ συνέπειαν, τὴν κατάλυσιν τῆς ἀπολυταρχίας, ἡ ὁποία ἦτο ὁ προστάτης καὶ φρουρὸς τῶν γαιοκτημόνων. Ἀμφότερα τὰ δύο αὐτὰ ζητήματα ἀποτελοῦν τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς ἰδεολογίας τῶν Δ. Ἐν τούτοις, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς πῶς τὸ πρόβλημα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως κατῶρθωσε νὰ ἐνσαρκωθῇ καὶ ἐκδηλωθῇ ἐνόπλιως, διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὴν τακτικὴν τῶν Δ., πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸν σημειωθέντα τότε σημαντικὸν ἀναβρασμὸν τῶν λαϊκῶν μαζῶν συνεπείᾳ τῆς ἀγροτικῆς κρίσεως τοῦ 1820.

Ἡ μαζικὴ κίνησις. Ἡ μαζικὴ κίνησις τοῦ 1800—1825, ἔχει δύο διακριτικὰ σημεῖα: τὸ πρῶτον εἶναι τὸ 1812—13, τὸ ὁποῖον σχετίζεται μὲ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, μὲ τὰς φήμας περὶ προσεχούσας «ἀπελευθερώσεως» τῶν χωρικῶν, καὶ μὲ τὴν ὀξυτάτην οικονομικὴν κρίσιν. Τὸ δεύτερον συνδέεται μὲ τὴν γεωργικὴν κρίσιν τοῦ 1820. Εἰς τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα ἀκριβῶς ὀγκοῦται ἡ μαζικὴ κίνησις. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ἡ ἔντασις τῆς κινήσεως αὐτῆς συμπίπτει σχεδὸν συγχρόνως εἰς τὰς τάξεις

ἐργατῶν, τῶν δουλοπαροίκων χωρικῶν καὶ τοῦ στρατοῦ. Οἱ γεωργοὶ ἐδοκίμασαν τὴν γεωργικὴν κρίσιν τόσον συνεπείᾳ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ ἐμπορίου τῶν σιτηρῶν, ὅσον καὶ ἐκ τῶν πιέσεων τῶν γαιοκτημόνων, οἱ ὁποῖοι, λόγῳ τῆς κρίσεως καὶ τῶν οικονομικῶν στενοχωριῶν, ἐγίνοντο ὅλοεν ἀπαιτητικώτεροι, πιέζοντες καὶ ἐκμεταλλεῦόμενοι κατ' ἀνήκυστον τρόπον τοὺς δουλοπαροίκους χωρικούς. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἐχειροτέρευεν ἀκόμη περισσότερον ἡ φορολογικὴ πίσις τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον προσεπάθει νὰ θεραπεύσῃ τὸ δημοσιονομικὸν τοῦ ἀδιέξοδον διὰ φορολογικῶν ἀφαιμάξεων. Αἱ γεωργικαὶ ταραχαὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κρίσεως χαρακτηρίζονται πρὸ παντὸς ἀπὸ τὸ φαινόμενον τῆς ὅλονεν ἀυξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνταρσιῶν. Οὕτω, μεταξὺ 1824—1825 ἔλαβον χώραν 9 φορές περισσότεραι ταραχαὶ ἐν συγκρίσει μὲ τὸ 1817.

Αἱ γεωργικαὶ ταραχαὶ δὲν ἀπέρρεον ἀπὸ σαφῶς καθωρισμένην ἰδεολογίαν, εἶχον ὁμῶς ἐξαιρετικῶς σαφῆ ταξικὸν χαρακτήρα, τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ γαιοκτημόνου. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς γεωργικῆς κρίσεως ἰδιαιτέρως ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ διοργάνωσις καὶ ἡ μεταδοτικότης τῶν ταραχῶν αὐτῶν. Ἦρκει νὰ ἐκτραγῇ κάποια ταραχὴ εἰς ἓνα χωρίον καὶ ἀμέσως προσεχώρουν εἰς τὴν κίνησιν ὅλα τὰ περίχωρα. Ὅλοεν ὁ ἀγὼν καθίσταται ἐντατικώτερος. Αἱ ἐργατικαὶ ταραχαὶ διακρίνονται καὶ αὐταὶ διὰ τὴν καλὴν των διοργανώσιν. Εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ ἀγροτικαὶ ταραχαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον διέφερον ἀπὸ τὰς ἐργατικὰς, ὡς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκδήλωσιν. Αὐταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στρέφονται ἐναντίον τοῦ ἐργοστασιάρχου (μὲ αἰτήματα ὡς ἡ αὔξησις ἡμερομισθίου, ἀλλαγὴ ἐπιστατῶν κλπ.). Ἄλλ' αἱ ἐργατικαὶ αὐταὶ ἀπαιτήσεις εἶχον ἄμεσον τὸν δεσμὸν μὲ τὴν γεωργικὴν κρίσιν, καθ' ὅσον, λόγῳ τῆς τελευταίας, ὁ ἐργοστασιάρχης ἐστερεῖτο ἐπαρκῶν οικονομικῶν μέσων καὶ ἀφ'

ένος ἡλάττωνε διαρκῶς τὰ ἡμερομίσθια, ἀφ' ἑτέρου δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ τὰ πληρῶνῃ τακτικῶς καθ' ἑβδομάδα. Λόγω τῶν διαστάσεων τὰς ὁποίας ἔλαβον καὶ τῆς ἐσωτερικῆς τῶν ὀργανώσεως, ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὰς ταραχὰς αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν εἰς τὰ χουσορ-χεῖα Μπερεζόφ τὸ 1822, εἰς τὰ ἐργοστάσια τοῦ Μπατάσεφ, εἰς τὸ Κυβερνεῖον Βλαντιμίρσκ τὸ 1822 καὶ εἰς τὰ ἐργοστάσια Ραστοργκούεφ τὸ 1822-1823, ὅπου οἱ ἐργάται κατέλαβον τὰ ἐργοστάσια, ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν, ἐξέλεξαν ἐργατικὴν ἐπιτροπὴν διαχειρίσιως ὑπὸ τὸν ἐργάτην Κλεμέντιον Κολοσάπωφ, καὶ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἠμύνοντο ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως. Ταυτοχρόνως ἀρχίζουν νὰ ἐκδηλώνωνται κινήματα καὶ εἰς τὸν στρατόν, τὰ ὁποῖα ἐπίσης συνεδέοντο στενότερα μὲ τὸ κίνημα τῶν δουλοπαροίκων.

Τὸ μᾶλλον γνωστὸν ἐπεισόδιον στρατιωτικῆς φύσεως ἦτο ἡ ἐπανάστασις τοῦ Συντάγματος Σεμενόφσκυ τὸ 1820. Αἱ προκηρῦξεις τὰς ὁποίας ἔφριπτον κατὰ τὸ διάστημα τῆς στάσεως, ἐκάλουν τὴν στρατιωτικὴν μάζαν νὰ ἐξεγερθῇ ἐναντίον τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ ἀρχιληστοῦ Τσάρου, τοῦ ὑπερασπιστοῦ των, καθὼς ἐπίσης νὰ ἐκλέξουν ἐπιτροπὴν ἀπὸ τοὺς ἰδίους κόλπους των, εἰς τὴν ὁποίαν ν' ἀναθέσουν τὴν διοίκησιν, νὰ συλλάβουν δὲ ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εὐγενοῦς καταγωγῆς. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἐπίσης ἡ κίνησις ἡ παρατηρηθεῖσα εἰς τὸ στασιάζαν Σύνταγμα τῆς Καμτσάτκας, τὸ 1824, εἰς τὸν λόχον τῶν γρεναδιέων τοῦ Συντάγματος τοῦ Σαράτωφ, τὸ 1825 κ. ἄ. Ἡ μαζικὴ κίνησις ἐστρέφετο κατ' εὐθείαν ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος τῆς δουλοπαροικίας ἐν γένει, μολονότι οἱ Δεκεμβρισται διετήρουν πολλοὺς δεσμοὺς μὲ τὸ καθεστῶς αὐτό. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἴσως οἱ Δεκεμβρισται ἦσαν κατ' ἀρχὴν πολέμιοι τῶν κινήματων μαζικῆς μορφῆς.

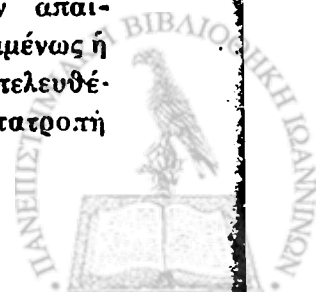
Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ἐποχῆς ὡς εἶδομεν ἐδημιούργησε πρό-

σφορον ἔδαφος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδεολογίας τῶν Δ., καὶ ἔθεσε πρὸ αὐτῶν τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Ρωσσίας. Ἡ γνωριμία μὲ τὸ συνταγματικὸν καθεστῶς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἡ διαμονὴ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ, ἡ ἐπαφὴ μὲ τὸν φιλοσοφίαν τῆς Δύσεως καὶ τὰς συναφεῖς πολιτικο-φιλοσοφικὰς θεωρίας, ὅλα αὐτὰ ἔδωκαν εἰς τοὺς Δ. πλούσιον ὕλικόν, ὥστε νὰ διαμορφώσουν τὰ πολιτικο-οἰκονομικὰ των σχέδια τῆς ρωσικῆς ἀναμορφώσεως. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν μαζικὴν κίνησιν, αἱ ἐντυπώσεις τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ἀνάλογα κινήματα εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ πικρὰ δι' αὐτοὺς ἀνάμνησις τοῦ Μπουγκατσῶφ (ἰδ.λ.), ἀπετέλουν σοβαρωτάτους λόγους, ὥστε ἡ τακτικὴ τῆς πλειοψηφίας τῶν Δ. νὰ διάκειται ἐχθρικῶς πρὸς τὰ κινήματα τῶν μαζῶν καὶ ἀκριβῶς διὰ νὰ τὰ ἀποφύγη, ἔκλινε ὑπὲρ τῆς «Στρατιωτικῆς Ἐπαναστάσεως».

Αἱ πρῶται ὀργανώσεις τῶν Δεκεμβριστῶν. Ὁ σχηματισμὸς τῆς Βορείου καὶ Νοτίου ἐταιρείας τῶν Δ. Ἡ ἀρχικὴ ὀργάνωσις τῶν Δ. ἐνεφανίσθη τὸ 1816 ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐταιρεία τῶν ἀληθινῶν καὶ πιστῶν τέκνων τῆς πατρίδος», ἢ «Συνδέσμου Σωτηρίας», ἰδρυτῆς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος Μουραβιῶφ, μεταξὺ δὲ τῶν μελῶν συγκαταλέγοντο ὁ Νικήτας Μουραβιῶφ, ὁ Σ. Τρουμπετσκόυ, οἱ ἀδελφοὶ Ματθαίου Σέργιος Μουραβιῶφ καὶ ὁ Η. Γιακούσκιν.

Τὰ περισσότερα τῶν μελῶν ἦσαν ἀξιωματικοὶ τῆς Φρουρᾶς, ἀντιπρόσωποι τῆς μεσαιᾶς εὐγενοῦς τάξεως τῶν Κεντρικῶν Ἐπαρχιῶν. Ἡ προσχώρησις τοῦ Π. Ι. Πέστελ ἀπετέλεσεν ἱστορικὸν σταθμὸν διὰ τὴν δρασιν τοῦ Συνδέσμου.

Εἰς τὰς ἕως τότε ἀσαφεῖς πολιτικὰς ἐπιδιώξεις ὁ Πέστελ ἔθεσε τὴν ἀπαίτησιν ὅπως «ἐπιδιωχθῇ συγκεκριμένως ἡ Συνταγματικὴ Μοναρχία, ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν χωρικῶν καὶ ἡ μετατροπὴ

Α. ΓΚΕΡΤΣΕΝ

*Ο μέγας Ρώσος συγγραφέας, τοῦ ὁποῦ το ὄνομα συνεδέθη
μὲ τὴν δράσιν τῶν Δεκεμβριστῶν.*

τοῦ Συνδέσμου εἰς ὀργάνωσιν ἐπαναστατικῆς Δικτατορίας». Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπετάχυνε τὸ ἤδη διαγραφόμενον σχίσμα μεταξὺ τῶν μελῶν καὶ ἡ φιλελευθέρᾳ ὁμάς, ἡ ἀπαρτιζομένη ἀπὸ γαιοκτῆμονας, ἤρχισε ν' ἀντιστρατεύεται τὴν ὁμάδα, ἡ ὁποία ὑπενθύμιζεν τοὺς «Ἰακωβίνους» τῆς μεγάλης Γολλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ μικροαστικά στοιχεία. Ὁ ἔσωτερικὸς αὐτὸς ἀγὼν κατέληξεν εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ «Συνδέσμου Σωτηρίας». Ἐπὶ τῶν ὑπολειμμάτων αὐτοῦ συνεσιήθη τὸ 1818 ἡ δευτέρα ὀργάνωσις τῶν Δεκεμβριστῶν, «ὁ Σύνδεσμος τῆς εὐημερίας», ἡ ὁποία υἱοθέτησε τὸ μετριοπαθές καταστατικὸν τοῦ γερμανικοῦ «Συνδέσμου Ἀρετῆς», ἀπὸ τὸ ὁποῖον π. χ. διεγράφη ὡς ἄκρως «ἐπαναστατικὴ» ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν χωρικῶν. Ὁ Πέστελ, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀποκλείσει κατ' ὄρχας ἀπὸ τὸ νέον σωματεῖον, ἀργότερον, μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, ἔλαβε μέρος καὶ ἀνεδείχθη καὶ πάλιν ὁ ἰδεολόγος τῆς ὀριστερᾶς πτέρυγος, θέρας τὸν ὄρον τῆς ἐπαναστατικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Ρωσσίας εἰς λαϊκὴν δημοκρατίαν. Ἡ γεωργικὴ κρίσις, ἡ ὁποία συνέπιπτε μετὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἡ ἔντασις τῆς μαζικῆς κινήσεως, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ Ἐπαναστάσις τοῦ Σιιτάγματος Σεμενῶφ (1820), ἐπέσπευσαν τὸ σχίσμα εἰς τὸν νέον Σύνδεσμον καὶ ἐπεδείνωσαν τὸν ἀγῶνα τῶν δύο παρατάξεων. Τὸ συνελθὸν κατὰ τὸ 1821, ἐν Μόσχᾳ Συνέδριον τοῦ Συνδέσμου, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, ἀπεφάσισε τὴν διάλυσιν τοῦ μυστικοῦ πυρῆνος. Ἡ ὀνομαζομένη «νοτία διεύθυνσις» τοῦ Συνδέσμου, μετὰ τὸν Πέστελ ἐπὶ κεφαλῆς, εἰργάζετο κυρίως εἰς τὴν Οὐκρανίαν, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἀκριβῶς εὐρίσκετο τὸ Σύνταγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετεῖ ὁ Πέστελ. Ἡ ὁμάς αὕτη δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὴν ὡς ἄνω ὁπόφασιν καὶ εὐθύς ἀμέσως τὸ 1821, διωργάνωσε νέαν παραφυάδα, ἡ ὁποία μετωνομάσθη ἀργότερον «Νοτία Ἐταιρεία».

Ἡ Νότιος Ἐταιρεία τῶν Δεκεμβριστῶν ἀπετέλεσε τὸ κέντρον περὶ τοῦ ὁποίου συνεκεντρῶνοντο ὅλα τὰ ριζοσπαστικά στοιχεία μικροαστικῆς ἀποχρώσεως. Μέλη τῆς Ν. Ἐταιρείας ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στρατιωτικοὶ καὶ εὐγενεῖς, μέρος τῶν ὁποίων ἐστερεῖτο ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας. Τὰ κυριώτερα μέλη ἦσαν ὁ Σέργιος Μουραβιῶφ, ὁ Μπεστιούζεφ Ροῦμιν, ὁ Γιουσινιέφσκυ, ὁ πρίγκηψ Μπαριάτινσκυ, ὁ Δαυίδωφ καὶ οἱ Κρίκωφ. Ἡ Νοτία Ἐταιρεία διωργάνωνε περιοδικῶς συνέδρια εἰς τὸ Κίεβον.

Εἰς τὰ Συνέδρια αὐτὰ συνεζητεῖτο τὸ συνταγματικὸν σχέδιον τοῦ Πέστελ, τὸ ὁποῖον τὸ 1824 ὀνομάσθη «Ἡ Ρωσικὴ ὀλήθεια». Συνεζητοῦντο ἀκόμη ζητήματα τακτικῆς καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἐταιρείας. Σημαντικὸν γεγονός τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τῆς Ν. Ἐταιρείας ἦσαν αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τὴν μυστικὴν ἐπαναστατικὴν Πολωνικὴν Ἐταιρείαν, καὶ ἡ ἐπεξεργασία σχεδίου κοινῆς δράσεως μετὰ τῆς ὡς ἄνω Ἐταιρείας. Ἡ ἐσωτερικὴ διοργάνωσις τῆς Ν. Ἐταιρείας ἦτο ὡς ἑξῆς: Ἡ ὅλη Ἐταιρεία διηρεῖτο εἰς τμήματα, ἐκ τῶν ὁποίων κεντρικὸν ἐθεωρεῖτο τὸ τμήμα Τοῦλίτσινσκυ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπικεφαλῆς τὸν Πέστελ καὶ τὸν στενὸν του συνεργάτην Γιουσινιέφσκυ. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Δεκεμβριστῶν, ὁ Πέστελ παρέδωσε τὴν προεδρείαν εἰς τὸν Μπαριάτινσκυ. Δεύτερον τμήμα ἦτο τοῦ Κόμενσκυ, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο ὁ Δαυίδωφ καὶ ὁ πρίγκηψ Σέργιος Βολκόνσκυ. Τρίτον καὶ τελευταῖον ἦτο τοῦ Βασιλκώφ, μετὰ ἐπικεφαλῆς τὸν Σέργιον Μουραβιῶφ, ὅστις εἶχε συνεργάτην τὸν Μπεστιούζεφ Ροῦμιν. Διευθύνται ὅλης τῆς Νοτίου Ἐταιρείας ἐξελέγησαν εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ 1822 ὁ Πέστελ καὶ ὁ Γιουσινιέφσκυ. Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Ν. Ἐταιρείαν παρετηρήθησαν δύο βασικά ρεῖματα, δισρκῶς ἀντιμωχόμενα πρὸς ἄλληλα, τὸ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ριζοσπαστῶν. Ὁ Μουρα-

βιώφ, ὁ Βολκόνσκυ καὶ ὁ Δαυίδωφ ἀντεπροσώπευον τὸ πρῶτον ρεῦμα, ἐνῶ ὁ Πέστελ ἐξεπροσώπει τὸ δεῦτερον.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Ν. Ἐταιρείας συνεστήθη καὶ εἰς τὴν Πετρούπολιν, τὸ 1822, ἡ ὀνομαζομένη «Βόρειος Ἐταιρεία» τῶν Δεκεμβριστῶν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Νικήταν Μουραβιώφ. Κυριώτερα μέλη τῆς Ἐταιρείας αὐτῆς ἦσαν ὁ Ριλιέφ, ὁ Πούστσιν, ὁ Ναρίσκιν, ὁ Ὀμπολένσκυ, ὁ Γιακούσκιν, ὁ Τρουμπετογιῶ.

Ἡ Βόρειος Ἐταιρεία εἶχε μικροτέραν τῆς Νοτίου δρᾶσιν καὶ ἀπετέλει τὸ κέντρον περὶ τοῦ ὁποίου συνεσπειροῦντο τὸ φιλελεύθερα στοιχεῖα τῆς μεσαιᾶς τάξεως τῶν γαιοκτημόνων, εὐγενοῦς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταγωγῆς. Ἡ Ν. Ἐταιρεία μὲ τὸν Πέστελ ἐπὶ κεφαλῆς, ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ μὲ πολὺ πείσμα ἠγωνίσθη ὑπὲρ σχηματισμοῦ ἐνιαίου μετώπου, προσπαθοῦσα νὰ δράσῃ ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς «βορείους», καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἔστειλε διάφορα μέλη τῆς (Μπαριάτινσκυ κ. ἄ.) εἰς τὴν Πετρούπολιν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συνεργασίαν. Ἐν τούτοις αἱ προσπάθειαι τῆς δὲν κατέληξαν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα.

Τὰ συνταγματικὰ σχέδια καὶ ἡ τακτικὴ τῶν Δεκεμβριστῶν. α) Τὸ σχέδιον τῆς Νοτίου Ἐταιρείας. Τὸ συνταγματικὸν σχέδιον τῆς Νοτίου Ἐταιρείας τῶν Δεκεμβριστῶν, τὸ λεγόμενον ἢ «Ρωσικὴ ἀλήθεια» τοῦ Πέστελ, δὲν εἶχε συμπληρωθῆ ἀκόμη. Κατὰ τὰς δηλώσεις τοῦ Πέστελ, ἐκ τῶν δέκα κεφαλαίων εἶχον γραφῆ μόνις τὰ δύο πρῶτα καὶ μέρος τοῦ τρίτου, τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον εἶχον γραφῆ εἰς τὸ πρόχειρον, τὰ δὲ λοιπὰ δὲν εἶχον γραφῆ καθόλου. Πολλὰ ἐκ τῶν βασικῶν ζητημάτων τῆς «Ρωσικῆς ἀληθείας» συνεζητοῦντο εἰς τὰ συνέδρια τῆς Νοτίου Ἐταιρείας καὶ ἐγένοντο δεκτὰ διὰ πλειοψηφίας, ἐν τούτοις μεταξύ τῶν μελῶν ὑπῆρχον πολλαὶ διαφωνίαι. Πρέπει γενικῶς νὰ τονισθῇ τὸ γεγονός αὐτό, καθ' ὅσον εἶναι πολὺ διαδεδομένη ἡ

γνώμη ὅτι ἡ «Ρωσικὴ ἀλήθεια» ἀντανακλᾷ τὴν ιδεολογίαν ὀλοκλήρου τῆς Νοτίου Ἐταιρείας. Καὶ ὁμως εἰς τὴν Ἐταιρείαν αὐτὴν ὑπῆρχον χωριστοὶ συνασπισμοί, διεξήγετο ἐσωτερικὸς ἀγὼν, καὶ ἡ «Ρωσικὴ ἀλήθεια» ἦτο ἡ ιδεολογικὴ συνισταμένη μερίδος μόνον (τῆς πολυαριθμωτέρας) τῶν μελῶν τῆς Νοτίου Ἐταιρείας. Εἰς τὴν σύνταξίν τῆς, τὸν Πέστελ ἐβοήθει κυρίως ὁ Γιουσνιέφσκυ, μερικὰ δὲ μέρη τῆς ἔπρεπε νὰ γραφοῦν ἀπὸ τὸν Νέργιον Μουραβιώφ. Τὰ βασικὰ ζητήματα τῆς «Ρωσικῆς ἀληθείας», ὅπως καὶ τοῦ «Συντάγματος» τοῦ Νικήτα Μουραβιώφ, ἦσαν τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα καὶ τὸ ζήτημα τῆς μορφῆς τοῦ κράτους. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Πέστελ, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἔπρεπε νὰ ἐκριζωθῇ ἀνυπερθέτως τὸ καθεστὸς τῆς δουλοπαροικίας καὶ ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν νὰ στερηθῇ διὰ παντὸς τοῦ δικαιώματος νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς δουλοπαροίκους. Ὁλη ἡ γῆ ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῇ εἰς ἐνιαίαν κρατικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ νὰ χωρισθῇ εἰς δύο. Τὸ ἥμισυ προωρίζετο πρὸς διανομήν, εἰς ἴσας μερίδας, μεταξύ ὄλων τῶν χωρικῶν καὶ παντὸς ὁ ὁποῖος θὰ ἐπεθύμει νὰ καταγίνῃ εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐκαστος πολίτης εἶχε δικαίωμα εἰς παρομοίαν διανομήν. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ τῆς «Ρωσικῆς ἀληθείας» ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν χώραν ἐναντίον τῆς μαζικῆς πενίας. Τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς κρατικῆς γῆς δὲν ἦτο δυνατόν, οὔτε νὰ πωληθῇ οὔτε νὰ ὑποθηκευθῇ. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἀγροτικὸν σχέδιον τοῦ Πέστελ προϋπέθετε τμηματικὴν ἐθνικοποίησιν τῆς γῆς. Ἡ οὕτω ἐθνικοποιουμένη «κοινοτικὴ» γῆ προωρίζετο διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀπαραιτήτων προϊόντων.

Τὸ δεύτερον ἥμισυ ὅλης τῆς γῆς προωρίζετο διὰ τὴν παραγωγὴν «ἀφθονίας» προσθέτων προϊόντων. Τὸ Κράτος, διαθέτων τὴν γῆν αὐτὴν, ἠμποροῦσε νὰ πωλῇ ἢ νὰ ὑπενοικιάσῃ τμήματα γῆς, τὸ δὲ προϊόν ἔπρεπε νὰ προωρίζεται εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονο-

μίας, κυρίως τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπετέλουν τὸν κυριώτερον παράγοντα τῆς ρωσικῆς οικονομίας. Ἐκαστος γεωργός, ὁ ὅποιος ἐπεθύμει νὰ ἀναπτύξῃ τὸ τμήμα γῆς, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶχε δικαίωμα νὰ ἐκμεταλλευθῇ, ἠδύνατο νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ ἀπόθεμα, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίζετο κατὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπον καὶ μὲ τὴν συνδρομὴν του νὰ ἀναπτύξῃ ἐπὶ τὸ τελειότερον καὶ κεφαλαιοκρατικώτερον τὴν ἀγροτικὴν του ἐπιχειρήσιν.

Πρὸς περισσοτέραν ὑποστήριξιν ὁ Πέστελ κατέστρωσε σχέδιον πιστωτικῆς δικτύου, διὰ τῆς ιδρύσεως, εἰς κάθε περιφέρειαν μικρῶν Τραπεζῶν, ἐνεχυροδανειστηρίων καὶ ἀσφαλειῶν. Τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας διὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ, δηλαδὴ διὰ τὰς ἀγοραζομένας γαίας ἀπὸ τὸ ἡμισυ ἐκείνο τὸ ὁποῖον προωρίζετο, ὡς εἶπομεν, διὰ τὴν «ἀφθονίαν», δὲν εἶχε κανένα περιορισμόν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Πέστελ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤνοιγε τὸν δρόμον διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν ἀγροτῶν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἰσήγαγεν ἐκ παραλλήλου καὶ τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον τοῦ πρώτου, δηλαδὴ τὸν κεφαλαιοῦχον ἀγρότην. Τοιοῦτος ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς τέως γαιοκτήμονας, ἔφθανε μόνον νὰ εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια. Ὡς βλέπομεν ἡ ἀστική οὐτοπία τοῦ Πέστελ περικλείει βαθυτάτας ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκδηλώνονται ἀκόμη ἐντονώτερον εἰς τὰ ζητήματα τακτικῆς. Τὰ βασικά χαρακτηριστικά τοῦ ἀγροτικοῦ σχεδίου τοῦ Πέστελ ἠμποροῦν ἐν τούτοις νὰ κατατάξουν τούτον ὡς ἰδεολόγον ἀμερικανικῆς νοοτροπίας τεινούσης εἰς ἀγροτικὴν ἀνάπτυξιν καπιταλιστικῆς μορφῆς. Ἀμα τῇ ἐνάρξει τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Πέστελ ἔπρεπε νὰ κηρυχθῇ ἀμέσως δικτατορία τῆς προσωρινῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς. Ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ ἐκθρονιζομένου αυτοκρατορικοῦ οἴκου, ὁ Πέστελ δὲν εἶχεν ἔπ' ὄψιν του παρὰ μίαν μόνον λύσιν:

τὴν θανάτωσιν ὅλων τῶν μελῶν του. Ὡς πρὸς τὴν διοργάνωσιν τῆς νέας πολιτικῆς ἐξουσίας, «ἡ Ρωσικὴ ἀλήθεια» υἱοθετεῖ τὴν λαϊκὴν δημοκρατίαν. Καταργοῦνται οἱ τίτλοι καὶ αἱ κοινωνικαὶ διακρίσεις, κηρύσσεται ἀπόλυτος ἰσότης, διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας δὲν θὰ ἐχρειάζετο πλέον καμμία περιουσιακὴ ἢ μορφωτικὴ προϋπόθεσις. Ὁ ἀναλφαβητισμὸς δὲν ἀπετέλει ἐμπόδιον διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Κάθε πολίτης εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ προαχθῇ εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐξουσίας, αἵτινες ἦσαν: τὸ Ἀνώτατον νομοθετικὸν σῶμα τὸ ὁποῖον ὀνομάζετο ἡ «Κυρίαρχος Λοῦμα» καὶ τὸ ἀνώτατον ἐλεγκτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐξήλεγχε τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ τὸ ὁποῖον ὀνομάζετο «Ἀνωτάτη Σύνοδος». Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Πέστελ ἡ Ρωσικὴ δημοκρατία ἔπρεπε νὰ ἀποτελῇ μίαν ἐνιαίαν χώραν με ἀυστηρῶς συγκεντρωτικὸν σύστημα, ὅλαι αἱ ἐθνότητες ἔπρεπε νὰ συγχωνευθοῦν καὶ ἀποτελέσουν μίαν ἐνιαίαν ρωσικὴν ἐθνότητα με ἐνιαίαν γλῶσσαν, τὴν ρωσικὴν, καὶ με ἐνιαίαν νομοθεσίαν. Μοναδικὴ ἐξαίρεσις ἔπρεπε νὰ γίνῃ διὰ τὴν Πολωνίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν παρεχωρεῖτο τὸ δικαίωμα ἀνεξαρτήτου πολιτικῆς ζωῆς. Ἡ παραχώρησις αὕτη ἐγένετο λόγω συμφωνίας τῆς Νοτίου Ἐταιρείας, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς στενὴν ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν με τὴν πολωνικὴν ἐπαναστατικὴν Ἐταιρείαν πράγματι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῆς εἰς κοινὴν ἐπαναστατικὴν δρασίαν ἡ ἐπιτυχία ἦτο προβληματικὴ. Αἱ μῆσαι τῶν ἐργαζομένων χωρικῶν δὲν θὰ συγκατατίθεντο εἰς τὴν παραχώρησιν τοῦ ἡμίσεως μόνον τῆς γῆς, αἱ δὲ ἐθνικαὶ μειονότητες δὲν θὰ ἐδέχοντο ποτε τὴν πολιτικὴν τοῦ ἐκρωσσιμοῦ. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ Πέστελ, καὶ ἀργότερον ἡ Νότιος Ἐταιρεία, υἱοθέτησε τὴν τακτικὴν τῆς «Στρατιωτικῆς Ἐπαναστάσεως», διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔπρεπε νὰ

είναι ἀναγκαία ἡ συμμετοχὴ τῶν μαζῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν.

β') *Τὸ σχέδιον τῆς Βορείου Ἑταιρείας τῶν Δεκεμβριστῶν.*—Σὸ «Σύνταγμα» τοῦ Νικήτα Μουραβιῶφ, τοῦ τῶς ἰδεολόγου τῆς κυριατέρας μερίδος τῆς Βορείου Ἑταιρείας, λύει τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα ὑπὲρ τῶν γαιοκτημόνων. Ἡ βασικὴ ρήτρα τοῦ σχεδίου του εἶνε: «αἱ γαῖαι τῶν γαιοκτημόνων παραμένουν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν των». Τὸ δικαίωμα τῆς δουλοπαροικίας καταργεῖται τυπικῶς, τὰ ἴχνη ὁμως τῆς δουλοπαροικίας θὰ ἐξηκολούθουν νὰ παραμένουν. Κατ' ἀρχὴς ὁ Νικήτας Μουραβιῶφ ὑπεστήριξε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν χωρικῶν διχῶς νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἰδιοκτησία γῆς, ἀλλὰ, μεταγενέστερον, εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ συνταγματικοῦ τοῦ σχεδίου, ἀναγνωρίζει κληρον δύο ντεσιατίνας εἰς κάθε οἰκογένειαν. Διὰ τοῦ γλίσχρου αὐτοῦ κλήρου ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ συκρατήσῃ εἰς τὸ χωρίον τὸν πτωχὸν ἀγρότην. Ὁ Νικήτας Μουραβιῶφ ἤμπορεῖ νὰ καταταχθῇ, ὡς πρὸς τὸ ἀγροτικὸν τοῦ πρόγραμμα, εἰς τὴν κατηγορίαν ἐξείνων, οἱ ὅποιοι ὑποστηρίζουν ὅτι: «κεντρικὸν σημεῖον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας εἶναι ἡ καπιταλιστικὴ ἀνάπτυξις τῶν μεγάλων κτημάτων εἰς βάρος τοῦ πτωχεύοντος χωρίου. Ἀνάλογος μὲ τὸ ἀγροτικὸν τοῦ σχεδίου προῖπετίθετο καὶ ἡ διοργάνωσις τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Κατ' οὐσίαν διετηρεῖτο ἡ ἀπολυταρχία ὑπὸ συνταγματικὴν μορφήν. Ἐγκαθιδρύετο ἡ συνταγματικὴ μοναρχία. Ἐν τούτοις πολλὰ τῶν μελῶν τῆς Βορείου Ἑταιρείας, (π.χ. ὁ Ριλεεφ κ.ἄ.) ἦσαν ὀπαδοὶ τῆς δημοκρατίας. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν ἐπετρέπετο μόνον εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι διέθετον σεβαστὸν ποσὸν περιουσίας. Οἱ ἀγρόται, οἱ ὅποιοι εἶχον γαῖας κοινοτικῶ δικαίωματι, κατ' οὐσίαν ἐστεροῦντο πολιτικῶν δικαιωμάτων. Τὰ αὐτὰ περίπου δικαιώματα εἶχε καὶ τὸ προλεταριάτον. Διὰ τὴν ἐκλογὴν εἰς μίαν οἰανδήποτε κοινοτικὴν θέσιν,

ἔστω καὶ ὄχι σημαντικὴν, ἀπαιτεῖτο περιουσιακὸν στοιχεῖον 30 χιλιάδων ρουβλίων ἀργυρῶν, εἴαν ἐπρόκειτο διὰ γαίας, ἢ 60 χιλιάδων εἴαν ἐπρόκειτο διὰ κινήτά. Παρὰ τὰς διαφορὰς ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀγροτικὸν πρόγραμμα καὶ τοὺς πολιτικοὺς θεσμούς, ἡ Νότιος καὶ ἡ Βόρειος Ἑταιρεία εἶχον κοινὴν τὴν τακτικὴν, δηλαδὴ ἀμφότεραι υἰοθέτουν τὴν «Στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν». Ἡ μεταπολίτευσις ἔπρεπε δι' ἀμφοτέρας νὰ γίνῃ ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐπαναστατικῶν μαζῶν. Τὴν τακτικὴν αὐτὴν δὲν συνεμερίζετο μία καὶ μόνη ἀπὸ τὰς ὑποδιαρέσεις τῶν Δεκεμβριστῶν, ἡ λεγομένη «Ἑταιρεία τῶν Ἠνωμένων Σλαύων», ἡ ὁποία ἦτο κεκηρυγμένη ὑπὲρ τῆς παλλαϊκῆς ἐπαναστάσεως.

«Ἡ Ἑταιρεία τῶν Ἠνωμένων Σλαύων». Ἡ Ἑταιρεία αὕτη ἰδρύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Μπορίσωφ, εἰς τὸ Κυβερνεῖον τῆς Πολτάβας, τὸ 1818 καὶ ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα «Ἑταιρεία τῆς πρώτης συμφωνίας». Ἐντὸς ὀλίγου ὁμως μετωνομάσθη «Ἑταιρεία Φυσιολατρῶν», ἡ ὁποία υἰοθέτησε τὰ μασωνικὰ σύμβολα καὶ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Δημοκρατίας ἐν Ρωσίᾳ. Τὸ 1823 ἔλαβε τὸ τελικὸν ὄνομα τῶν «Ἠνωμένων Σλαύων» μὲ σκοπὸν τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Δημοκρατίαν τῆς Ρωσίας, Πολωνίας, Σερβίας, Βοημίας, Μοραβίας, Οὐγγαρίας, Τρανσυλβανίας, Μολδαβίας, Βλαχίας, Δαλματίας καὶ Κροατίας. Τὸ σύστημα τῆς δουλοπαροικίας θὰ καταργητο ὀριστικῶς, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ἐπεκράτουν αἱ μικροαστικαὶ γραμμαί.

Ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν τῆς σύνθεσιν, ἡ Ἑταιρεία αὕτη διέφερον ἀπὸ τὰς ἄλλας, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ μέλη τῆς ἦσαν ἀκτήμονες, οἱ δὲ στρατιωτικοὶ ἦσαν κατώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ περισσότεροι ἦσαν Οὐκρανοί. Ὡς εἶπομεν ἠκολούθουν ἐντελῶς διάφορον τακτικὴν: ἦσαν ὑπὲρ τῆς λαϊκῆς ὀμαδικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ Ἑταιρεία αὕτη ἠθέλησε νὰ ἐνωθῇ

μέ την Νότιον. Κατόπιν πολλῶν συσκέψεων τὰ μέλη της ἐδέχθησαν τὰς ἀποφεις τῆς Νοτίου, ἐκτὸς τῆς τακτικῆς, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπέμενον εἰς τὴν λαϊκὴν ἐπανάστασιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διεξήγαγον συστηματικὴν προπαγάνδαν εἰς τὴν μάζαν τῶν στρατιωτῶν. Μεταξὺ τῶν προπαγανδιστῶν διεκρίνετο ὁ Ἀνοϊτσένκο, ὁ ὁποῖος ὑπεκίνει τὴν στάσιν τοῦ συντάγματος τοῦ Σαράτωφ.

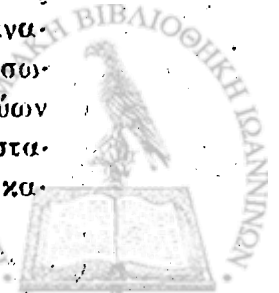
Ἡ ἐπανάστασις τῶν Δεκεμβριστῶν.
Ἡ ἐπανάστασις τῆς Βορείου Ἐταιρείας τῶν Δεκεμβριστῶν ἐξεργάγη εἰς τὴν Πετρούπολιν τὴν 14 Δεκεμβρίου 1825, ἡ δὲ ἐπανάστασις τοῦ συντάγματος τοῦ Τσερνιγκόφσκ εἰς νότον, διοργανωθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐτ. τῶν Σλαύων, ἐξεργάγη τὴν 29 Δεκεμβρίου 1825, καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς 3 Ἰανουαρίου 1826. Ἀμφότεραι συνδέονται μετὰ τὴν μεσοβασιλείαν τὴν δημιουργηθεῖσαν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου I ἐπρεπε νὰ τὸν διαδεχθῆ ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος. Κατόπιν ὁμοῦ τῆς παραιτήσεως τοῦ τελευταίου, ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Νικόλαος Α', πρὸς γενικὴν δυσαρέσκειαν.

Οἱ Δεκεμβρισταί ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς περιστάσεως, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ συνωμοτικὴ τῶν δρᾶσις ἤρχισε νὰ γίνεται γνωστὴ. Μ' ὅλον, ὅτι δὲν ἦσαν καθόλου ἔτοιμοι, ἀπεφάσισαν νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάστασιν τὴν 14 Δεκεμβρίου 1825, ἡμέραν ἐπαναλήψεως τοῦ ὄρκου τοῦ Νικολάου.

Εἰς τὴν πλατείαν τῆς Γερουσίας παρετάχθησαν τὰ στρατεύματα γύρω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Πέτρου τοῦ Α'. Ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος εἶχεν ὀρισθῆ ὁ πρίγκηψ Τρουμπετσκόϊ, ἀλλὰ βασανιζόμενος ὑπὸ δισταγμῶν καὶ ἀμφιβολιῶν δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν πλατείαν, ἐπίσης δὲ ἀπέφυγον νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ ἀρκετὰ τμήματα ἐκ τῶν μεμνημένων. Οἱ Δεκεμβρισταὶ δὲν ἐτόλμων ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς νὰ προβοῦν εἰς τὸ κίνημα, φοβούμενοι μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν ἐνδεχομένην συμμετοχὴν τοῦ ὄγλου, ὁ ὁποῖ-

ος παρευρίσκετο πολυάριθμος εἰς τὴν πλατείαν. Τέλος ἐξέσπασαν σποραδικοὶ ἀραιοὶ πυροβολισμοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν ὁ Συνταγματάρχης Στοῦρλερ καὶ ὁ στρατιωτικὸς Διοικητὴς τῆς Πετροπόλεως κόμης Μιλοράδοβιτς, ὁ ὁποῖος ἐστάλη χάριν διαπραγματεύσεως. Ἀποφασιστικώτερον ἦτο ἡ δρᾶσις τοῦ πλήθους καὶ κυρίως τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι εἰργάζοντο εἰς τὴν ἀνοιχοδόμησιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἰσαάκιεφ, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ ἀπειλοῦν τὸν Τσάρον μετὰ ῥάβδους καὶ λίθους. Ὁ Νικόλαος διέταξεν πῦρ ὁμαδόν, καὶ ἐπηκολούθησε φυγὴ τῶν στασιαστῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι ἐπνίγησαν εἰς τὸν παγωμένον ποταμὸν Νέβαν, τοῦ ὁποῖου ἡ παγωμένη ἐπιφάνεια δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν φευγόντων. Ἡ στάσις εἶχε κατασταλῆ αὐθημερὸν καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ σύλληψις τῶν συνωμοτῶν, τοὺς ὁποίους ὠδήγουν κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Νικόλαον τὸν Α', εἰς τὸ Χειμερινὸν Ἀνάκτορον, διὰ τὰς ἀνακρίσεις.

Ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Νότον, ἦσαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πεζικοῦ συντάγματος τοῦ Τσερνιγκόφσκ: ὁ I. Σουχίνωφ, Α. Στεπίλλα, Α. Κουζμίν, καὶ Β. Σολοβιῶφ, μέλη τῆς Ἐτ. τῶν Ἡν. Σλαύων. Ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ἀντισυνταγματάρχης τοῦ ἐν λόγῳ συντάγματος Σέργιος Μουραβιῶφ, συλληφθεὶς τὴν παραμονὴν καὶ ἀπελευθερωθεὶς τὴν ἐπομένην ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Πέστελ ἐπίσης εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ τῆς 13 Δεκεμβρίου κατόπιν προδοσίας τοῦ Μαϊμπορόδα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρέβλαψεν ἰδιαιτέρως τὴν πορείαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ στάσις τοῦ συντάγματος τοῦ Τσερνιγκόφσκ ἤρχισεν εἰς τὸ χωρίον Τριλέσι, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεξετάθη μέχρι τῆς πόλεως Βασιλκώφ, ὅπου εὐρίσκετο τὸ Ἐπιτελεῖον. Εἰς τοὺς κόλπους τῆς διευθυνούσης ἐπαναστατικῆς ὁμάδος ἤρχισαν ἀμέσως ἐσωτερικαὶ διαμάχαι: ἡ ὁμάς τῶν Σλαύων ἐπέμενε εἰς τὴν μαζικὴν ἐπανάστασιν καὶ εἰς τὴν δι' αἰφνιδιασμοῦ κα-

τάληψιν τοῦ Κιέβου ὅπου εὐρίσκοντο συμπαθοῦντα στρατεύματα, ἐπὶ πλεόν δὲ εἶχε γίνει καὶ ἡ ἀπαιτουμένη προεργασία μεταξὺ τῶν ἐργατῶν. Τούναντίον ἡ ὁμὰς τοῦ Μουραβιώφ ἐπροτίμα τὴν ἐπιφυλακτικότητα, ἀναμένουσα τὴν αὐτόματον προσχώρησιν τῶν λοιπῶν στρατιωτικῶν μονάδων, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν μελῶν τῆς Νοτίου Ἑταιρείας. Ἀπὸ τὸ Βασιλώφ ὁ Σ. Μουραβιώφ ἐπροχώρησε πρὸς τὸ Μπρουσίλωφ διὰ νὰ συνενωθῇ μὲ τοὺς ἄλλους. Μόλις ἔφθασεν ὁμως εἰς τὴν Μοτοβιλόφκα, ἐπέισθη ὅτι προδοσία καὶ ἡ λιποψυχία ἀπέκλειον πᾶσαν ἐλπίδα. Ἐναγκάσθη νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Λευκὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ συνενωθῇ μὲ τὸ 17ον σύνταγμα. Εἰς τὸ χωρίον ὁμως Πολογκῶφ ἐπληροφόρηθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐλπίζη τίποτε καὶ ἀπὸ τὸ σύνταγμα αὐτό. Εἰς τὸ χωρίον Καβαλιόφκα εὐρέθη ἀντιμέτωπος τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν μὲ τὸν στρατηγὸν Γκέϊσμαρ πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως. Πράγματι, ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη κατόπιν μάχης. Τὸ γεγονός ὁμως ὅτι διήρκεσεν ἐπὶ 6 συνεχεῖς ἡμέρας ὀφείλεται κυρίως εἰς τοὺς «Ἠνωμένους Σλαύους» καὶ κυρίως εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ Ι. Σουχίνωφ. Αὐτοὶ ἐπέδειξαν αὐτοθυσίαν, πειθαρχίαν καὶ μεγάλην δραστηριότητα εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν. Ἡ προκήρυξις τοῦ Σ. Μουραβιώφ πρὸς τὸν στρατὸν, ἡ λεγομένη «Ἐπαναστατικὴ κατήχησις», ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἡ τῆς «Ἑταιρείας τῶν Σλαύων» ἐκουράσθησαν πολὺ διὰ νὰ ἐξηγήσουν εἰς τοὺς στρατιώτας τὰ Ἅγια... κείμενα. Αὐτοθυσίαν ἐπέδειξαν ὁ Ἀνδρέγιεβιτς, ὁ Μπορίσωφ, ὁ Μπετσασνῶφ, ἀλλὰ ὅλοι αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι. Ὁ Στσεπίλλα ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως, ὁ Ι. Σουχίνωφ ἐτράπη εἰς φυγὴν, ὁ Κουζμίν συνελήφθη πληγωμένος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἠτύχτησε μετὰ τὴν σύλληψίν του. Ὁ Σ. Μουραβιώφ ἐπίσης πληγωμένος, συλληφθεὶς

ἀπεστάλη εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ὁμοίως συνελήφθη καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν στάσιν.

Ἡ ἀνάκρισις καὶ ἡ δίκη. Κάτεργα καὶ ἔξορία. Τὰς ἀνακρίσεις διεξήγαγεν αὐτοπροσώπως ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Α'. Πολλοὶ ἐλιποψύχησαν καὶ καθιέτευον τὴν «εὐσπλαγνίαν» τοῦ Τσάρου, ὑπῆρχον ὁμως καὶ περιπτώσεις μεγάλου ἠρωϊσμοῦ. Διεκρίθησαν διὰ τὴν γενναϊότητα των πολλὰ μέλη τῆς Ἑτ. τῶν Σλαύων: Ὁ Μπορίσωφ, ὁ Ἀντρέγιεβιτς, ὁ Οὐσόφσκυ, ὁ Λιουμπλίνσκυ κ. ἄ. Ἐπίσης ἀξιοπρεπὴς ὑπῆρξεν ἡ στάσις τῶν Λουϊνιν καὶ Γιακούσκιν, μελῶν τῆς Βορείου Ἑταιρείας. Τὸ κεντρικὸν ζήτημα τῶν ἀνακρίσεων ἦτο ἡ ἐξακρίβωσις τῶν ἐνεχομένων εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς δολοφονίας τοῦ Τσάρου. Ἐχώρισαν τοὺς Δεκεμβριστὰς εἰς βαθμοὺς ἐνοχῆς καὶ τοὺς κατεδίκασαν εἰς διαφόρους ποινάς: εἰς στέρησιν τῶν βαθμῶν καὶ τίτλων, εἰς ἔξορίαν εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ εἰς κάτεργα. Μέρος τῶν καταδικασθέντων ἐξωρίσθη εἰς τὸν Καύκασον. Πέντε ἐκ τῶν ἐνόχων κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον διὰ διαμελισμοῦ τοῦ σώματός των εἰς τέσσαρα τεμάχια, ἀλλὰ κατόπιν... ἐμετριάσθη ἡ ποινὴ χάρις εἰς τὴν εὐσπλαγνίαν τοῦ Τσάρου, ἐπιτραπέντος ὅπως ὁ θάνατος ἐκτελεσθῇ δι' ἀπαγχονισμού.

Τὴν 13 Ἰουλίου τοῦ 1826 ἀπηγγόνισαν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Πετροπάβλοφσκ τοὺς Π. Ι. Πέστες, Σ. Ι. Μουραβιώφ Ἀπόστολ, Μ. Π. Μπεστούζεφ Ριοῦμιν, Κ. Φ. Ριλέεφ, Π. Γ. Καχόφσκυ. Ἐκ τῶν στρατιωτῶν οἱ ἀποδειχθέντες περισσότερον ἐνοχοὶ ὑπέστησαν τὴν ποινὴν τοῦ ραβδισμού (κνούτου) μεταξὺ παρατάξεως 1000 ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ μαστίζουν μὲ κνούτο κατὰ σειρὰν τὸ θῦμα, ὁ δὲ μαστιζόμενος ἔπρεπε νὰ περάσῃ καὶ νὰ μαστιγωθῇ ἐνώπιον τῶν 1000 ἀρχεκάς φορὰς, ἀναλόγως τῆς καταδίκης, π. γ. ὁ περιφημὸς Ἀνοϊτσένκο ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ τὸ μαρτύριον εἰς δώδεκα κατ' ἐπα-

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Ὁ Δ' τόμος τοῦ Κοινωνιολογικοῦ Λεξικοῦ ἐτελείωσεν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 55 τυπογραφικὸν φύλλον, δηλαδὴ εἰς τὴν σελίδα 880. Ἐπομένως ὁ παρὼν Ε' ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἀριθμὸν τυπογραφικοῦ 56 καὶ σελίδα 881.

Ἄλλὰ, ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας, ἐπανελήφθη ἡ ἀρίθμωσις 6 τυπογραφικῶν φύλλων τοῦ παρόντος τόμου (51 — 52 — 53 — 54 — 55 καὶ 56) ἥτοι ἀπὸ τῆς σελίδος 801 ἕως 896, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἀριθμὸν 881 — 976.

Τὸ λάθος τῆς ἀριθμήσεως ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν σελίδα 896 καὶ ἐπῆλθεν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἡ διόρθωσις. Ἐσυνεχίσθη δηλαδὴ ὁ πραγματικὸς ἀριθμὸς τυπογρ. φύλλου 62 καὶ σελίς 977.

Ἐννοεῖται φυσικὰ, ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Λεξικοῦ ἀκολουθεῖ κανονικὴν συνέχειαν καὶ οἱ ἀναγνώσται δὲν πρόκειται νὰ δυσχερανθοῦν εἰς τίποτε. Ἀπλῶς σημειοῦμεν τὸ λάθος τῆς ἀριθμήσεως, διὰ νὰ μὴ παραξενευθοῦν μετὰ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν πρώτων 96 σελίδων.

νάληψιν γύρους υπό τὰ κνοῦτα χιλίων ἀνθρώπων. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τιμωρίας αὐτῆς ἦτο ὁ βέβαιος θάνατος, κατὰ πολὺ τραγικώτερος τῆς ἀγχόνης. Ὁλόκληρον τὸ τάγμα τοῦ Τσερνιγκόφσκ ἀπεστάλη εἰς τὸν Καύκασον. Μερικοὶ στρατιῶται κατεδικάσθησαν εἰς κάτεργα εἰς τὴν Σιβηρίαν, ὅπως ἀπεστάλησαν ἐπίσης εἰς κάτεργα καὶ τὰ μέλη τῆς ὀργανώσεως τῶν Δεκεμβριστῶν.

Ἡ ἀποστολὴ τῶν καταδίκων εἰς τὴν Σιβηρίαν ἤρχισε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1826. Ἡ ποινὴ τῶν κατέργων ἐξετίετο εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Νέρτσινσκ. Πολλοὺς Δεκεμβριστὰς ἠκολούθησαν αἱ σύζυγοί των, ὅπως αἱ πριγκήπισσαι Μ. Βολκονσκάγια, Ἐ. Τρουμπενσκάγια, ἡ Ἀ. Μουραβιόβα κ. ἄ.

Εἰς τὴν ἐξορίαν των οἱ Δεκεμβρισταί, ἄφησαν καὶ ἐκεῖ ἀκόμη, ἴχνη πολιτισμοῦ, ἰδρύοντες σχολὰς, διοργανῶντες ὑποδειγματικὰς καλλιιεργεῖας τῆς γῆς, ἐπαγγελματικὰ ἐργαστήρια καὶ ἄλλα. Τοιοῦτοτρόπως ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ρωσσία, τὸ ἀνθος δεκάδων ἑκατομμυρίων λαοῦ, ἔπρεπε νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ ἐξαντληθῇ ἀπαγορευομένης αὐστηρῶς πάσης εὐεργετικῆς δράσεως, πάσης δημιουργίας. Μετὰ τριάκοντα περίπου ἔτη, ὅταν πλέον εἶχον μαρανθῆ καὶ σαπίσει εἰς τὰ κάτεργα καὶ εἰς τοὺς πάγους τῆς Σιβηρίας οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς Ρωσσίας, ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Β' ἐν τῇ μεγάλῃ του «εὐσπλαγχνίᾳ» καὶ αὐτός, τὸ 1856 κατὰ τὴν στέψιν του, ἐπέτρεπεν νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὴν Σιβηρίαν αἱ σκιαί τῶν γενναίων πρωτοπόρων.

Ἡ μαζικὴ κίνησις μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Δεκεμβριστῶν. Ἡ φήμη τῆς ἐπαναστάσεως ἀπέτέλεσε τὸ σύνθημα ἐντονωτέρας ἐκδηλώσεως τῶν μαζικῶν κινήματων, κυρίως εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας, ὅπου εἶχε στασιάσει τὸ σύνταγμα τοῦ Τσερνιγκόφσκ. Ἀπὸ στόμα εἰς στόμα ἤρχισε νὰ πετᾷ ἡ φήμη περὶ προσεχοῦς ἀπελευθερώσεως τῶν χωρικῶν καὶ ἡ μυθικὴ διάδοσις ὅτι:

«τὸ παλληκάρι τοῦ Γκοντίν ἔστειλε σ' ὄλους τοὺς ἄρχοντας διαταγὴ νὰ μοιράσουν ἀμέσως ὅλη τὴ γῆ στοὺς χωριάτες, γιατί ἄλλοιῶς θὰ τοὺς θανατώσῃ». Εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς ἀχανοῦς Ρωσσίας ἀνεφαίνοντο αὐτόκλητοι «σωτῆρες», τοὺς ὁποίους ἔστειλε δῆθεν ὁ Τσάρος διὰ νὰ μοιράσουν τὴν γῆν εἰς τοὺς χωρικούς. Πολλοὶ ἐπίσης ἐργατικαὶ ταραχαὶ ἐσημειοῦντο εἰς διάφορα ἐργοστάσια. Τὴν 12 Μαΐου 1826 ἡ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἐκδώσῃ εἰδικὸν μανιφέστον, διὰ τοῦ ὁποίου διέψευδεν ὅλας τὰς διαδόσεις περὶ ἀπελευθερώσεως τῶν δουλοπαροίκων. Οἱ ταραξίαι ἐδικάζοντο καὶ ἐτιμωροῦντο ἐπὶ τόπου ὑπὸ εἰδικῶν στρατοδικείων. Ἐπίσης ἐσιάλῃ μυστικὴ διαταγὴ εἰς τοὺς ἐργοστασιάρχας νὰ ἱκανοποιοῦν κατὰ τὸ δυνατόν τὰς ἐργατικὰς ἀπαιτήσεις διὰ νὰ ἀποφεύγουν τὴν ἐκρηξιν ταραχῶν.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Δεκεμβρισταὶ ἔγραψαν τὴν πρώτην σελίδα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ρωσσίας. Δεύτερος σταθμὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις τοῦ 1860, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὴν γνωστὴν ἀγροτικὴν μεταρρυθμίσιν. Τρίτος σταθμὸς εἶναι ἡ ἀστικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1905, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ προλεταριάτου, ἄνευ θετικοῦ ὅμως ἀποτελέσματος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀστικὴ ἐπανάστασις ἐκυοφορήθη καὶ ἐξευλιχθη, ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἑκατονταετίαν.

Ἡ ἱστορία ἀπέδειξεν ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσσίᾳ ἠδύνατο νὰ λυθῇ μόνον ὑπὸ ἐπαναστατικῶν μαζῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὸ νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ κρίνωμεν ὀρθῶς τὸ κίνημα τῶν Δεκεμβριστῶν. Οὗτοι ἀπέκλεισαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐπαναστατικὴν συνεργασίαν τῆς μάξης, πρὸς τὴν ὁποίαν δίσταντο καὶ ἰδεολογικῶς. Ὁ Λένιν, σχετικῶς ἔγραφε: «Βλέπομεν καθαρὰ τρεῖς γενεάς, τρεῖς τάξεις, νὰ δροῦν εἰς τὴν Ρωσικὴν ἐπανάστασιν. Κατ' ἀρχὰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ γαιοκτήμονας, τοὺς Δεκεμβριστὰς καὶ

τὸν Γκέρτσεν. Εἶναι στενὸς ὁ ὀρίζων τῶν ἐπαναστατῶν αὐτῶν. Εὐρίσκοντο πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὸν λαόν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῶν δὲν ἀπέβη ἐπὶ ματαίῳ. Οἱ Δεκεμβρισταὶ ἐξύπνισαν τὸν Γκέρτσεν. Ὁ Γκέρτσεν ἀνέπτυξε τὴν ἐπαναστατικὴν ζύμωσιν. Τὴν ἐνεκολπώθησαν, τὴν ἐξήπλωσαν, τὴν ἐνίσχυσαν οἱ ἐπαναστάται, ἀπὸ τὸν Τσερνισέφσκυ μέχρι τῶν ἡρώων τῆς «Λαϊκῆς Ἐλευθερίας». Ὁ ὀρίζων τῶν ἀγωνιστῶν ἔγινε εὐρύτερος, ὁ δεσμὸς μὲ τὸν λαόν ἔγινε στενώτερος. «Πρωτοπαλλήκαρα τῆς ἐφόδου εἰς τὴν μελλοντικὴν καταγίδα» τοὺς ὠνόμαζεν ὁ Γκέρτσεν. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόκειτο ἀκόμη περὶ καταγίδος. Καταγίς εἶναι ἡ κίνησις τῶν ἰδίων τῶν μαζῶν. Τὸ προλεταριαῖον, ἡ μόνη μέχρι τέλους ἐπαναστατικὴ τάξις ἠγέρθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἐξήγειρεν εἰς φανερόν ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα τὰ ἑκατομμύρια τῶν χωρικῶν. Ἡ πρώτη ἔκρηξις τῆς καταγίδος ἐσημειώθη τὸ 1905». (Ἐκ τοῦ ἀρθροῦ τοῦ Λένιν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ Γκέρτσεν).

Δελεᾶνος (Πέτρος).—Βούλγαρος ἐπαναστάτης. Ἦτο δοῦλος σημαίνοντος βυζαντινοῦ, ἀλλὰ κατώρθωσε ν' ἀποδράσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (1040) καὶ νὰ ὀργανώσῃ ἐπανάστασιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγός. Παρουσιάσθεις ὡς υἱὸς τοῦ Ρωμανοῦ καὶ ἔγγονος τοῦ Σαμουήλ, ἐπέτυχεν ν' ἀναγνωρισθῆ ὡς βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων. Ἡ ἐπανάστασις τὴν ὁποίαν ἐξήγειρεν ἐναντίον τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ὑπῆρξε σοβαρωτάτη. Σχεδὸν ταυτοχρόνως ἐξεδηλώθη καὶ ἄλλη ἐπανάστασις, ὑπὸ τοῦ Τειχομηροῦ, διεκδικουῦντος ὡσαύτως τὸν θρόνον τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ τοῦτον κατώρθωσε νὰ νικήσῃ ὁ Δελεᾶνος καὶ νὰ ἐπιβληθῆ ἐφ' ὅλων τῶν ἐπαναστατησάντων Βουλγάρων. Ἡγούμενος ὅλων τῶν Βουλγάρων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐστερέωσε τὴν θέσιν του, ἀλλὰ βραδύτερον συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη, κατεστάλη δὲ ἔπειτα καὶ ἡ ἐπανάστασις.

Δεληγιάννης.—Μεγάλῃ οἰκογένεια τῆς Γορτυνίας, συνεργαζομένη ἐπὶ τουρκοκρατίας μὲ τοὺς Τούρκους, μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ὁποίων ἐγένετο κάτοχος ἀπεράντων κτημάτων καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστολὴν τοῦ ἀρματωλισμοῦ ἐν Πελοποννήσῳ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἡ οἰκογένεια Δεληγιάννη ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, ὑπῆρξεν ὁμῶς ὁ πυρὴν τῆς ἐναντίον τοῦ Κολοκοτρώνη πολεμικῆς ἂν καὶ εἶχε πρὸς αὐτὸν ἠθικὰς ὑποχρεώσεις. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη οἱ Δ. ἐνεφανίσθησαν κατήγοροι. Ἐπὶ βασιλείας Ὁθωνος πλείστοι κατέλαβον ἀνωτέρας θέσεις, ἐξ ὧν ὁ Ἀναγνώστης ἐγένετο πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ ἄλλοι (Δημητράκης, Κανέλλος) στρατηγοὶ ἢ πολιτικοί. Ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης ἐγένετο πρόεδρος τῆς πρώτης συνταγματικῆς Βουλῆς τοῦ 1843 καὶ ἄφησεν ἀνέκδοτον ἱστορίαν τῆς τῆς Ἐπανάστασεως.

Δεληγιάννης (Θεόδωρος).—Ἑλληνας πολιτικός. Βλ. *Δηλιγιάννης*.

Δεληγιάννης (Κωνσταντῖνος).—Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς (1833—1898), ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου. Ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας, Βιέννην, Βυρτσβούργον, Βερολίνον καὶ Παρισίους. Ἐκ τῶν πρώτων ἠσχολήθη διεθνῶς μὲ τὴν μικροβιολογίαν, ἀνεκάλυψε δὲ τὸν βάκιλλον τοῦ τύφου. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι του τὸν κατέστησαν διεθνῶς γνωστόν.

Δεληγιάννης (Πέτρος).—Πολιτικός καὶ διπλωμάτης, υἱὸς τοῦ Ἀναγνώστη (1814—1876). Ὡς πληρεξούσιος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διεξήγαγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὰς συνεννοήσεις διὰ τὴν ἀναγνώρισιν ὡς αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν κυβέρνησιν Βουλγαρῆ, μόλις ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα ὁ Γεώργιος Α' (1863) ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καί, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ τότε ἐμφανισθέντος εἰς τὴν πολιτικὴν Χ. Τρικούπη, διε-

πραγματεύθη τὴν παραχώρησιν τῶν Ἰο-
νίων νήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατόπιν
μετέβη πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινού-
πολιν καὶ τὸ 1867 ἐγένετο πάλιν ὑπουρ-
γὸς τῶν ἐξωτερικῶν.

Δεληγιάννης (Νικόλαος).—Υἱὸς τοῦ
Πέτρου, διπλωμάτης (1841—1910). Πρε-
σβευτὴς ἐν Βελιγραδίῳ (1880) καὶ ἐν Πα-
ρισίοις (1885). Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ
Χ. Τρικούπη ἐσχημάτισεν ὑπηρεσιακὴν
κυβέρνησιν διὰ τὴν διενέργειαν τῶν
ἐκλογῶν τῆς 16 Ἀπριλίου 1895.

Δεληγιάννης (Ἐπαμεινώνδας).—Πο-
λιτικὸς, ἀνεψιὸς τοῦ Θεοδ. Δεληγιάννη.
Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1873 καὶ
ἐσπούδασε νομικά. Τὸ 1895 ἐξελέγη τὸ
πρῶτον βουλευτὴς καὶ τὸ 1905 μετὰ
τὴν δολοφονίαν τοῦ Θεοδ. Δεληγιάννη,
ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν εἰς τὴν
κυβέρνησιν Δ. Ράλλη καὶ τὸ 1907 τῆς
Δικαιοσύνης.

Δεληγιάννης (Βασίλειος).—Δικηγό-
ρος καὶ πολιτευτὴς. Ἐγεν. εἰς Ἐρμιό-
νην τὸ 1887. Ἐσπούδασε νομικά εἰς
Ἀθήνας καὶ συνεπλήρωσε τὰς μελέτας
του εἰς Παρισίους. Μετέσχεν εἰς τὸ κί-
νημα Θεσσαλονίκης καὶ ἐχρησιμοποι-
ήθη ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνή-
σεως εἰς τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν
οἰκονομικῶν. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ
κινήματος εἰς Ἀθήνας ἐγένετο διευ-
θυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομι-
κῶν. Διετέλεσε μέλος διαφόρων νομο-
παρασκευαστικῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῆς
συσταθείσης τὸ 1924 Ἐπιτροπῆς Οἰκο-
νομικῶν, ἧς ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς. Κατὰ τὸ
1925 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Οἰ-
κονομικοῦ Ταχυδρόμου» (ἐβδ. ἔκδ. τοῦ
«Ἐλευθ. Βήματος»). Τὸ 1928 ἐξελέγη
βουλευτὴς Ἀθηνῶν (Κόμματος Φιλελευ-
θέρων). Ἐγένετο Ὑφυπουργὸς τῶν Οἰ-
κονομικῶν (1929—32). Ἐπανεξελέγη βου-
λευτὴς Ἀθηνῶν κατὰ τὰς ἐκλογὰς Σε-
πτεμ. 1932 καὶ Μαρτ. 1933.

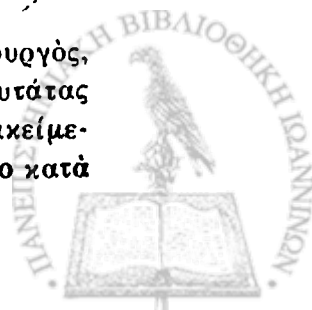
Δεληγεώργης (Ἐπαμεινώνδας). Πο-

λιτικὸς. Υἱὸς ἀγωνιστοῦ τῆς ἐπαναστά-
σεως, ἐγεννήθη τὸ 1829 εἰς Τρίπολιν,
καὶ ἐσπούδασε νομικά. Τὸ 1859 ἐξελέγη
τὸ πρῶτον βουλευτὴς Μεσολογγίου καὶ
ἤσκησε δριμυτάτην ἀντιπολίτευσιν καὶ
κατὰ τοῦ Στέμματος καὶ κατὰ τῶν ἐν
τῇ κυβερνήσει πολιτικῶν ἀρχηγῶν. Πα-
ρέσυρε μὲ τὸ μέρος του τὴν φοιτητικὴν
καὶ στρατιωτικὴν νεολαίαν, ἧτις διε-
πνέετο ἀπὸ φιλελεύθερα καὶ ἀντιδυνα-
στικά φρονήματα. Ὑπῆρξεν ἐμπνευστὴς
τῶν στασιαστικῶν κινήματων τοῦ 1859
καὶ 1860 καὶ ἐφυλακίσθη μετὰ τὰς στά-
σεις τοῦ 1861 καὶ 1862.

Κορυφαῖος παράγων τῆς βιαίας ἀνα-
τροπῆς τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1862 συνέ-
ταξε τὸ ψήφισμα τῆς ἐξώσεως τοῦ Ὀ-
θωνος καὶ τὴν ἐπομένην ἐγένετο ὑπουρ-
γὸς τῆς πρώτης ἐπαναστατικῆς κυβερ-
νήσεως. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μεσο-
βασιλείας καὶ τῶν Τριανδριῶν ἵδρυσεν
ιδίαν πολιτικὴν ὁμάδα, τὸ «Ἐθνικὸν
Κομιτᾶτον» καὶ ἐπολέμησεν ἀγρίως τοὺς
Ὀθωνιστάς.

Ἰδρυσεν τὴν ἐφημερίδα «Τὸ Μέλλον
τῆς Ἀνατολῆς» καὶ συνετέλεσε πολὺ εἰς
τὴν ἔξωψιν τῶν παθῶν. Μετὰ τὴν ἀνο-
δον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Γεωργίου Α΄.
ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν καὶ πρὸς αὐτόν.
Πρωθυπουργὸς ἐγένετο διὰ πρώτην
φορὰν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1865, ἀλλ΄
ἀνετράπη μετὰ μίαν ἐβδομάδα ὑπὸ τῆς
συνασπισθείσης ἀντιπολιτεύσεως Βούλ-
γαρη—Κουμουνδούρου—Ζσίμη. Τὸ 1866
ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς
συμμαχικῆς κυβερνήσεως Βούλγαρη—
Δεληγιάννη. Ἦτο θιασώτης τῆς φιλι-
κῆς συνεννοήσεως μὲ τὴν Τουρκίαν ἐπὶ
τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ὑπεστήρι-
ξεν ὅμως τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης,
πιστεύων ὅτι τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἠδύ-
νατο νὰ λυθῇ μεμονωμένως διὰ τοπι-
κῆς ἐπαναστάσεως ἀνεξαρτήτως τοῦ γε-
νικοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Ἐγένετο τρεῖς φορὰς πρωθυπουργὸς,
τὸ 1870, 1872 καὶ 1876 διὰ βραχυτάτας
χρονικὰς περιόδους. Φιλικῶς διακείμε-
νος πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀντετίθετο κατὰ

των σλαυϊκῶν φίλοδοξιῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Ρωσσίας. Σφοδρῶς ἐπεκρίθη ἡ στάσις του εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Λαυρίου (βλ. *Δαυρεωτικὸν ζήτημα*). Μετασχών, τὸ 1877, εἰς Οἰκουμενικὴν ἀντετάχθη, ἐν συμφωνίᾳ μὲ τὸν Χ. Τριχοῦπην κατὰ τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α'. Ὁ Δεληγιάνης ἵδρυσεν τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων». Ἀπέθανε τὴν 14 Μαΐου 1879 καὶ ἄφησε λίαν ἐνδιαφέρον ἀρχεῖον, τοῦ ὁποῦ μόνον μέρη ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολιτικὸν ἡμερολόγιον. Πολιτικαὶ σημειώσεις. Πολιτικαὶ ἐπιστολαί».

Δεληγέωργης (Λεωνίδας).— Ἀδελφὸς τοῦ Ἐλαμεινῶνδα, γεννηθεὶς τὸ 1840 ἐν Μεσολογγίῳ, δημοσιογράφος καὶ πολιτικός. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ τ.υ. ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τὸ 1890 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Θ. Δηλιγιάννη. Προσεπάθησε μετὰ τοῦ Κ. Καραπάνου νὰ ἰδρῦσῃ ἴδιον κόμμα καὶ ἀρνηθεὶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Δ. Ράλλην πρόεδρον τῆς «Κυβερνήσεως τῶν ἐπιφανῶν» (18 Ἀπριλίου 1897) δὲν μετέσχε ταύτης καὶ παρητήθη τῆς πολιτικῆς. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1928.

Δελμεῦζης (Ἀλέξανδρος).— Παιδαγωγὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἐγεννήθη εἰς Ἀμφισσάν τὸ 1880. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν εἰς Γερμανίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀνωτάτου Παρθεναγωγείου Βόλου (1908—1911), ἠναγκάσθη ὁμως νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης κατόπιν τῆς ἐξεγερθείσης ἀντιδράσεως (βλ. λ. Ἀφεικά). Διετέλεσεν ἀνώτερος ἐπόπτης τῆς Παιδείας (1917—20) καὶ διεθυντὴς τοῦ Μαρασλείου Διδασκαλείου Ἀθηνῶν (1923—25). Καὶ ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης θέσεως ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ λόγῳ τῆς πολεμικῆς τὴν ὁποίαν ἤγειρεν ὁ ἀντιδραστικὸς τύπος διὰ τὴν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ ἐργασίαν τῶν παιδα-

γωγῶν Ἰορδανίδη, Ἰμβριώτη κλπ. Ὁ Δελμεῦζης ὑπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου» (ἰδ. λ.), τοῦ ὁποῦ διετέλεσε κατὰ περιόδους καὶ πρόεδρος καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀπεχώρησε τὸ 1927 διαφωνήσας πρὸς τὴν ἀριστερὰν (σοσιαλιστικὴν) κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε ἔλαβεν ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Ὁμιλος. (Ἴδε πλείονα εἰς ἀρθρον *Γληνός*). Ἐγραψε πλείστας παιδαγωγικὰς καὶ γλωσσολογικὰς μελέτας. Ἐξελέγη καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Δελφίν (Dauphin).— Τὸν τίτλον αὐτὸν ἔφερον ἀπὸ τοῦ 9ου αἰῶνος οἱ ἀνεξάρτητοι ἡγεμόνες τοῦ Δελφινάτου καὶ ἀπὸ τοῦ 1349 οἱ πρωτότοκοι (διάδοχοι) τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, ἀργότερον δὲ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν Δελφινῶν, ὅταν οὗτοι ἀπέθνησκον πρὶν ἀνέλθωσιν εἰς τὸν θρόνον. Ἀπὸ τῆς Ἰουλιανῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 ὁ τίτλος κατηργήθη.

Δελφινᾶτον.— Ἄλλοτε ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, περιλαμβάνουσα τοὺς σημερινοὺς νομοὺς Ἰζέρ, Ἀνω Ἀλπιῶν μέγα μέρος τοῦ Ντρῶμ καὶ μικρὸν μέρος τῆς Βωκλούς. Μετὰ τὴν Ρωμαϊκὴν κατοχὴν ἀπετέλεσε τὸ Ντρῶμ τμήμα τῆς Βουργουνδίας μετὰ τῆς ὁποίας τὸ 1032 περιήλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Οἱ ἡγεμόνες τοῦ Δελφινάτου (Δελφίνες) διετήρησαν σημαντικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν. Τὸ 1349 τὸ Δελφινᾶτον περιήλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Κέντρον τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Καθολικῶν.

Δεμερτζής (Κωνσταντῖνος).— Πολιτικός καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1876. Ἐπολιτεύθη ἀπὸ τοῦ 1910, ἐκλεγείς ἐπανειλημμένως βουλευτὴς. Ἐγένετο δὲ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν (1913 καὶ 1917). Ἐξελέγη ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τὸ 1924

ιδρυθέντος υπό εὐαρίθμων «Ἐνωτικῶν Προοδευτικῶν Κόμματος», τὸ ὁποῖον ὁμως οὐδεμίαν δρᾶσιν παρουσίασε. Εἰς τὰς ἐκλογὰς προέδρου Δημοκρατίας (Μάρτιος 1926) ὑπῆρξεν ὁ κοινὸς ὑποψήφιος ὄλων τῶν κομμάτων ἔναντιον τοῦ δικτάτορος Παγκάλου. Ἐξελέγη καθηγητὴς τοῦ Ἀστικῶν Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1933).

Δενδροκομία.—Κλάδος τῆς γεωργίας ἀσχολούμενος μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν καρποφόρων δένδρων (μηλεῶν, ἀχλαδεῶν, κερασεῶν, λεμονεῶν, πορτοκαλλεῶν, μανδαρινεῶν, ἀμυγδαλεῶν, ἐλαιῶν κλπ.)

Ἡ καλλιέργεια τῶν δένδρων ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν χώραν μας, ἥς ἡ ξηρασία καθιστᾷ ἀδύνατον πολλάκις πᾶσαν ἄλλην καλλιέργειαν καὶ ἡ θερμότης καὶ ἡ ἡλιοφάνεια εὐνοοῦν ἐξαιρετικὰ τὴν ποιότητα τῶν προϊόντων.

Ἐπάρχουν ἐδάφη, τὰ ὁποῖα ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἐλαία, χαρουπέα καὶ ἡ ἄμπελος θὰ ἦσαν ἐντελῶς ἄγρονα καὶ χάρις εἰς τὴν ὑπαρξίν τῶν δένδρων αὐτῶν ἀποφέρουν εἰσόδημα 1000 καὶ ἄνω δραχμῶν κατὰ στρέμμα. Ἐπίσης ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀρχετὴ ὑγρασία ἢ δύναται νὰ ἐνεργηθῇ ἡ ἀρδεύσεις, ἡ καλλιέργεια τῶν δένδρων εἶναι ἢ πλεον προσοδοφόρος ἐν Ἑλλάδι ἐξ ὄλων τῶν καλλιεργειῶν. Ἐνα στρέμμα ἐσπεριδοειδῶν ἢ ποτιστικῶν ἀμπέλων φαγοσίμων σταφυλῶν ἀποφέρει 5000 καὶ πλεον δραχμῶν, ὅσας δὲν δύναται νὰ ἀποφέρῃ καμμία ἄλλη καλλιέργεια. Ἀντιθέτως αἱ καλλιέργειαι αὗται ἀπαιτοῦν μεγαλύτερα κεφάλαια τῶν ἄλλων καὶ περισσότερον χρόνον ἀναμονῆς.

Ἐπὶ ὀλικῆς καλλιεργησίμου ἐκτάσεως 28000 τ. γ. τὰ 5000 τ. γ. καλύπτονται ὑπὸ δένδρων καλλιεργειῶν, ἐπὶ ὀλικῆς δὲ ἀξίας τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς 12 δισεκατομμυρίων δραχμῶν ἢ παραγωγή τῶν δένδρων καλλιεργειῶν (ἀμπέλου, ἐλαίας, ὀπωροφόρων

δένδρων) ἀντιπροσωπεύει τὰ πέντε σχεδὸν δισεκατομμύρια.

Ἡ παραγωγή μόνον τῶν ἐσπεριδοειδῶν, τῶν μήλων, σύκων, ἀπιδιῶν, ἀμυγδάλων, καρυδιῶν, χαρουπιῶν, ἀντιπροσωπεύεται μὲ ἀξίαν 300 καὶ πλεον ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἑτησίως. Ὡς πρὸς τὴν ἐξαγωγήν τὰ προϊόντα τῶν δένδρων καλλιεργειῶν ἀντιπροσωπεύουν τὰ 30 ο)ο εἰς ἀξίαν τῆς ὀλικῆς τοιαύτης.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ δενδροκομία εἶναι προωρισμένη νὰ ἀναπτυχθῇ ἀκόμη περισσότερον ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἡ ἀνάπτυξις τῆς λόγῳ τῶν ὡς ἄνω ἀναφερθέντων λόγων καὶ ἰδίᾳ τοῦ μεγάλου κατὰ στρέμμα εἰσοδήματός τῆς ἀποτελεῖ ἓνα σπουδαῖον μέτρον πρὸς λύσιν τοῦ δημογραφικοῦ τῆς προβλήματος.

Ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ἀναπτύξεώς τῆς ταῦτα συνίστανται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων, διὰ τὰς πρώτας ἐγκαταστάσεις (φυτεύσεις, ἀρδεύσεις) τὴν δενδροκομικὴν εἰδίκευσιν τῶν ἀγροτῶν μας καὶ ἰδίᾳ τὴν ὀργάνωσιν τῆς διαθήσεως τῶν προϊόντων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς μεγαλύτεραν διάδοσιν τῶν ὀπωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν σπουδαῖον καὶ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄπλον πρὸς καταπολέμησιν καὶ πρόληψιν διαφόρων ἀσθενειῶν (ἀρθριτισμοῦ, δυσκοιλιότητος κλπ.).

Δεξιά, δεξιοί.—Εἰς τὰς βουλὰς καὶ ἐν γένει τὰ κοινοβουλευτικὰ σώματα ἡ δεξιά πτέρυξ καὶ οἱ κατέχοντες τὰ δεξιά ἐδώλια. Ἐντὸς τῶν κομμάτων, κατ' ἐπέκτασιν, ἡ μερὶς τῆς δεξιᾶς παρατάξεως. Ἡ δεξιά, ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῶν πεποιθήσεων, ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς ἀντιδραστικούς καὶ καταλήγει εἰς τοὺς συντηρητικούς, ἐνῶ ἡ ἀριστερὰ περιλαμβάνει τοὺς προοδευτικούς μέχρι τῶν ἐπαναστατῶν τῶν ἄκρων. Ἐκ τούτων καὶ δεξιά πολιτικὴ κλπ. Τὰ ὄρια εἶναι πάντοτε σχετικὰ εἰς τὰς διακρίσεις αὐτάς.

Δεοντολογία.— Ὅρος πλασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἱερ. Bentham καὶ δηλῶν τὴν περὶ τοῦ δέοντος γενέσθαι ἰδίᾳ ἐν τῇ ἠθικῇ. Κατὰ τὸν Bentham ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει πρὶν ἢ πράξῃ τι νὰ ὑπολογίσῃ τὸ ποσὸν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ὀδύνης, ὡς θὰ ἐπιφέρει ἢ πράξῃς του καὶ νὰ προτιμήσῃ ἐκείνην τὴν πράξιν, ἣτις συνεπάγεται τὴν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν ἡδονὴν καὶ ὀλιγωτέραν ὀδύνην καὶ δι' ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους ἀνθρώπους. Τὴν στάθμησιν ταύτην τῶν ἡμετέρων πράξεων ἀπεκάλεσεν ὁ Bentham «δεοντολογικὸν λογισμὸν». Σήμερον διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ νοοῦμεν τὴν περὶ καθηκόντων διδασκαλίαν.

Δερβέναγας.— Ἀξίωμα ἐπὶ ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ ὀδοφύλακες, οἱ φρουροῦντες καὶ ἐπιβλέποντες τὰς διαβάσεις δημοσίων ὁδῶν, ἀρχηγοὶ μισθοφόρων σωμάτων. Λόγω τῶν πολλῶν ἀθαιρεσιῶν τῶν ὑπαλλήλων τούτων τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ἡ λέξις κατήντησε νὰ σημαίη τὸν ἀθαιρέτως καὶ τυραννικῶς ἀσκοῦντα δημοσίαν ἐξουσίαν.

Δερβισῶν κράτος.—Κράτος Θεοκρατικόν, ἰδρυθὲν τὸ 1881 ἐν Σουδάν ὑπὸ τοῦ Μωχαμέτ Ἀχμέτ ἢ Μαγδῆ, ὅστις ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν φανατισμὸν τῶν Ἰθαγενῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους κατηγορεῖ τοὺς Αἰγυπτίους κυβερνήτας, ὡς ἀδιαφοροῦντας πρὸς τὰ παραγγέλματα τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας. Οἱ στρατιῶται του ἐθεώρουν ἑαυτοὺς προσωρισμένους ν' ἀποκαταστήσουν τὴν κλονισθεῖσαν πίστιν. Τὸ κράτος τῶν Δερβισῶν κατελύθη διὰ τῶν ὀπλων ἐν κρισίμῳ μάχῃ τὸ 1899, καθ' ἣν καὶ ἐφονεύθη ὁ ἀρχηγὸς τῶν δερβισῶν Ἀβδὰλ-λάχ-ἐλ-Τααΐσα, ὅστις εἶχε κληρονομήσει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν του Μωχαμέτ Ἀχμέτ.

Δερεμπέδες— Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐπὶ ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας οἱ τοπάρχαι. Πολλοὶ τούτων, εἰς ἐποχὰς πα-

ραλύσεως τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας τῆς Πύλης, κατώρθωσαν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν τυραννίαν εἰς τὰς περιφερείας των, τὰς ὁποίας ἐνοικίαζον, τρόπον τινά, ἀπὸ τὴν Πύλην καὶ κατέβαλλον εἰς αὐτὴν ἐτήσιον φόρον καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχαν οὗτοι δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλουν φόρους.

Διασημότεροι αὐτῶν ἀπέβησαν οἱ Καραοσμάνογλου ἐν Μ. Ἀσίᾳ, Πασβάνογλου ἐν Βουλγαρίᾳ, Ἀλῆς ἐν Ἡπείρῳ καὶ ὁ Μωχάμετ Ἀλῆς ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐξ αὐτῶν μόνον ὁ τελευταῖος κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ ἀναγνώρισιν τῆς ἐξουσίας του καὶ νὰ ἰδρῦσῃ ἰδίαν δυναστείαν.

Δεριγνὸν (Ἑρρικός Δανιὴλ Γκωτιέ κόμης De Rigny, πρόφερε Ντέ Ρινύ).— Γάλλος ναύαρχος καὶ πολιτικός (1782—1835). Τὸ ὄνομά του συνεδέθη μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, κυρίως λόγῳ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Ἦδη τὴν 21 Μαΐου 1823 συναντηθεὶς παρὰ τὴν Μυτιλήνην μὲ τὸν Τούρκον ἀρχιναύαρχον Χοσρέφ Μεχμέτ πασᾶ ὅστις εἶχεν ἐξέλθει τοῦ Βοσπόρου διὰ νὰ καταστείλῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν παρεκλήθη παρ' αὐτοῦ νὰ διαβιβάσῃ εἰς τοὺς Ἑλληνας συστάσεις ὑποταγῆς, ἀλλ' ἠρηνήθη. Ἀργότερον παρέστη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Τούρκου ναύαρχου πυρπόλησιν τῶν 40 χωριῶν τῆς Καρύστου καὶ ἔσωσε πολλοὺς Ἑλληνας. Μετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ γαλλικοῦ στόλου εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1827 εἰς Ναυαρίνον (βλ. λ.). Τὸ 1831—1834 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐπὶ Λουδοβίκου—Φιλίππου, κατόπιν τῶν ἐξωτερικῶν, ἀργότερον δὲ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ πρεσβευτῆς εἰς Νεάπολιν.

Δεσποτάτων.— Οὕτω ἐκλήθησαν ἀνεξάρτητοι ἡγεμονίαι ἐν Ἡπείρῳ καὶ Πελοποννήσῳ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Λατίνων Σταυροφόρων. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν

πλέον χαρακτηριστικῶν μορφῶν τοῦ ἑλληνικοῦ φεουδαρχισμοῦ.

Δεσποτεία.— Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τὸ εἶδος τῆς μοναρχίας κατὰ τὸ ὅποιον ὁδηγὸς τῶν πράξεων τοῦ μονάρχου εἶναι κυρίως τὸ συμφέρον του ἢ ἐκεῖνο πού ἀπλῶς τὸν εὐχαριστεῖ. Σήμερον, γενικώτερον, δεσποτεία καλεῖται οἰαδήποτε μορφή πολιτεύματος αὐταρχικοῦ

Δήλεσι.— Μικρὸν χωρίον παρὰ τὰς Θήβας, γνωστὸν εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι παρ' αὐτὸ τὸ 1870 ἐφονεύθησαν τρεῖς Ἕλληες καὶ εἰς Ἰταλὸς περιηγηταί. Ὁμὸς ἐξ ἑννέα Ἕλληων καὶ δύο Ἰταλῶν μεταβαίνουσα πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μαραθῶνος συνελήφθη παρὰ τὸν Ὄρωπόν, ὑπὸ τῆς ληστοσυμμορίας τῶν Τάκη (Δημητρίου) καὶ Χριστοῦ Ἀρβανιτάκη. Οἱ λησταὶ ἀπολύσαντες τὰς γυναῖκας, ἀπηθύνθησαν πρὸς τὰς πρεσβείας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰταλίας ζητοῦντες πολλὰς χιλιάδας δραχμῶν ὡς λύτρα καὶ ἀμνηστειὰν ἀπὸ τῆν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τῆς ὁμοίας τότε προήδρευεν ὁ Θ. Ζαΐμης. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὁμῶς παρὰ τὰ ἔντονα διαβήματα τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἠρνήθη τὴν παροχὴν ἀμνηστειᾶς ὡς ἀντισυνταγματικὴν. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐχρησιμοποίησεν ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ παράσῃ τὴν ἀντισυνταγματικὴν ἀμνηστειὰν. Ἡ ἐξέγερσις ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγενικεύθη μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν τεσσάρων περιηγητῶν τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Τότε ἐζητήθη ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ ἀποτραπεῖσα μόνον χάρις εἰς τὴν μετριοπάθειαν τοῦ Ἕλληος πρωθυπουργοῦ Γλάδσιωνος καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Γκράνβιλ.

Δηλιγιάννης (Θεόδωρος Π.).— Ἕλληος πολιτικός, υἱὸς τοῦ Πανάγου Δηλιγιάννη (βλ. *Δηλιγιάννης*). Ἐγεννήθη τὴν

2 Ἰανουαρίου 1820 καὶ ἐποῦδασε Νομικὰ ἐν Ἀθήναις. Τὸ 1848 διωρίσθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ ὁποῦ το 1854 ἐγένετο καὶ γενικὸς γραμματεὺς. Τὸ 1862 ἐξελέγει πληρεξούσιος εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Τὸ 1863 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Μπενιζέλου Ρούφου καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Γεωργίου Α' τοῦ ὁποῦ συνέταξε τὸ διάγγελμα πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Τὸν Ἰανουάριον 1865 διωρίσθη μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, μετὰ δὲ τὴν διάλυσίν του, τὸ ἐπόμενον ἔτος, διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις. Τὸ 1876—80 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν κυβέρνησιν, κατόπιν δὲ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Ἀλεξ. Κουμουνδούρου. Ἰκανὸς διπλωμάτης ἀνεδείχθη εἰς τὴν πολεμικὴν ὑπόθεσιν τοῦ 1878 καὶ κατόπιν ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλ. Κουμουνδούρου, ἀνέλαβε τὴν ἡγεσίαν τοῦ κόμματός του, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν Ἐπ. Δεληγεώργη καὶ Θρ. Ζαΐμη ἐγένετο, μετὰ τοῦ Χρ. Τριγούπη, ἀρχηγὸς τοῦ ἑτέρου τῶν δύο μεγάλων ἑλληνικῶν κομμάτων, τὰ ὁποῖα διεπληκτιζοντο ἀγρίως.

Ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τῆς μικροπολιτικῆς ἀντιδράσεως, ἀναλαβὼν τὴν πρωθυπουργίαν τὸ 1885 ἀνέτρεψεν ὅλα τὰ προοδευτικὰ νομοθετήματα τοῦ Τριγούπη, μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ νόμου περὶ προσόντων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἐσημείωσε διπλωματικὰς ἀποτυχίας, ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ πραξικοπήματος κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων, (14)26 Ἀπριλίου 1866) παρητήθη, κατὰ δὲ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐκλογὰς τὸ κόμμα του ὑπέστη πανωλεθρίαν. Τὸ 1890 ἀνῆλθεν πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἡ ἀθλία ὁμῶς οἰκονομικὴ πολιτικὴ του κατέστρεψε τὴν χώραν καὶ προεκάλεσεν ὀξυτάτην οἰκονομικὴν κρίσιν, μὴ δυνάμενος οὐδα-

μοῦ νὰ εὔρη δάνειον. Τὴν 17 Φεβρουαρίου 1892 ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἀφρῦ τὴν παραμονὴν παρητήθη ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Κ. Καραπάνος. Ὁ Δηλιγιάννης ἠπέιλησε τὸ Στέμμα προεκλήθησαν δὲ λαϊκαὶ συγκρούσεις καὶ κινήματα εἰς τὸν στρατόν, τὰ ὁποῖα κατεστάλησαν διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ὑπηρεσιακῆς κυβερνήσεως. Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 3 Μαΐου 1892, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Δηλιγιάννης κατήλθεν μὲ σφοδρὰν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ βασιλέως, ὑπέστη πανωλεθρίαν.

Μετὰ τριετίαν ὅμως, διὰ τῶν ἐκλογῶν τῆς 16 Ἀπριλίου 1895, καθ' ἃς συνετρίβει τὸ τρικουπικὸν κόμμα, ἀνῆλθε πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ νέα πρωθυπουργία του ὑπῆρξεν δυστυχεστάτη. Ὁ Δηλιγιάννης αἰχμάλωτος ἀνευθύνων παραγόντων παρέσυρε τὴν χώραν εἰς τὴν τραγικὴν περιπέτειαν τοῦ πολέμου τοῦ 1897. Τὴν 16 Ἀπριλίου ἐξηναγκάσθη καὶ πάλιν εἰς παραίτησιν. Τὸ 1902, μετὰ τὰ «Σανιδικά», ἐγένετο πάλιν πρωθυπουργὸς διὰ σύντομον διάστημα. Τελευταῖον ἐγένετο πρωθυπουργὸς τὴ 1905, ἀλλὰ τὴν 31 Μαΐου, ἐδολοφονήθη πρὸ τῆς βουλῆς ὑπὸ τινος τροφίμου ἀπαγορευθέντος χαρτοπαιγίου.

Δημαγωγία καὶ δημαγωγός.— Ἡ διὰ κολικειῶν ἀπευθυνομένων εἰς τὰ κατώτερα ἐνστιχτα τοῦ ὄχλου καὶ τὰ κακῶς ἐννοούμενα συμφέροντα παραπλάνησις τοῦ λαοῦ πρὸς ἴδιον ὄφελος τῶν δημαγωγῶν. Καὶ σὶ διὰ πομπωδῶν ἐπαγγελιῶν ἐξαγγελλόμεναι παραχωρήσεις πρὸς τὸν λαόν, σὶ μὴ δυνάμεναι νὰ ἰκανοποιηθοῦν. Οἱ δημαγωγοὶ ἤκμασαν ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ μετὰ τοὺς Τριάκοντα Τυράννοισ δημοκρατία ἄγοντες καὶ φέροντες τὸν λαὸν πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. Ἐκ τῆς περιπτώσεως δὲ αὐτῆς ἔλκει τὴν κακὴν τῆς σημασίαν.

Δημαιορσία.— Ἡ ἐκλογή δημοτικῶν ἀρχόντων, ἥτοι δημάρχων, παρέδρων, συμβούλων.

Ἰσχύοντα ἐν Ἑλλάδι. Τὰ τῶν δη-

μαιορσιῶν ἐκανονίσθησαν κατὰ πρῶτον διὰ τῶν δημοτικῶν Νόμων 27 Δεκεμβρίου 1833. Κατ' αὐτὸν οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι ἐξελέγοντο ἀμέσως, ἐνῶ οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ πάρεδροι δι' ἐμμέσου ἐκλογῆς. Τὸ ἄνω σύστημα κατήργησε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 καθιερώσαν διὰ τὴν ἐκλογήν τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν τὴν ἄμεσον, καθολικὴν καὶ μυστικὴν διὰ σφαιριδίων ψηφοφορίαν. Τὸ σχετικὸν ὅμως ἄρθρον 105 τοῦ Συντάγματος ἀνεθεωρήθη τὸ 1911, εἰς τρόπον ὥστε «ἡ ἐκλογή τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν γίνεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας». Οὔτε δὲ ἤρθησαν οἱ περιορισμοὶ τοῦ διὰ σφαιριδίου τρόπου ψηφοφορίας, ὥστε νὰ δύναται νὰ τεθῆ ἀπολύτως εἰς ἐφαρμογὴν ὁ μετέπειτα ψηφισθεὶς ΔΝΖ' Νόμος τοῦ 1912, ὅστις καθιέρωσε τὸ σύστημα τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων καὶ εἰσήγαγε τὸ ψηφοδέλτιον. Κατ' αὐτὸν τὸ προσὸν ἡλικίας διὰ τὴν ἐκλογιμότητα περιορίσθη εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 25ου ἔτους. Διετήρησε τὸ ἄμεσον τῆς ἐκλογῆς τῶν δημάρχων, τῶν δημορχιακῶν παρέδρων καὶ συμβούλων, τὴν ἀνὸ τετραετίαν ἐκλογήν, κατέστησε δὲ προαιρετικὰ τὰ δημοτικά καὶ κοινοτικά ἀξιώματα. Σπουδαῖαι καινοτομίαι τοῦ νόμου ἦσαν: ἡ θέσπισις τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν μειοψηφιῶν ἐν τοῖς δημοτικοῖς καὶ κοινοτικοῖς συμβουλίοις. Ὡς δῆμοι ἀνεγνωρίζοντο αἱ πόλεις αἱ ἔχουσαι ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων, ἐνῶ αἱ κάτω τοῦ ὀρίου τούτου ἐθεωροῦντο κοινότητες. Ὁ Νόμος ΔΡΙΖ' τοῦ 1912 κατήργησε τὸ προσὸν τῆς δημοτικότητος διὰ τὴν ἐκλογιμότητα εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου. Τὸ Ν. Δ. τῆς 27 Αὐγούστου 1925 ὡς ἐτροποποιήθη διὰ νεωτέρου τῆς 23 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διετήρησε τὴν ἄμεσον ἐκλογήν τῶν δημάρχων εἰς τοὺς δήμους, ὧν ἡ ἔδρα εἶναι πρωτεύουσα νομοῦ, τοὺς ἔχοντας ἄνω τῶν 5.000 κατοίκων καὶ εἰς τοὺς δήμους, ὧν σὶ ἔδραι ἔχουν ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων. Εἰς τὰς κοινότητος ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος ἐ-

κλέγεται ὑπὸ τῶν κοινοτικῶν συμβούλων. Σπουδαίαν καινοτομίαν εἰσήγαγε τὸ Ν.Δ. τῆς 27 Αὐγούστου 1925 ἀναγνωρίσαν κατ' ἀρχὴν δικαίωμα ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας, εἰς τὰς κοινοτικὰς καὶ δημοτικὰς ἐκλογάς, αἵτινες συνεπλήρωσαν τὸ 30ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ καὶ γνωρίζουσι γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Ἡ διάταξις αὕτη ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πρῶτον κατὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1929. Εἰς τοὺς πρώτους δήμους τοῦ κράτους διὰ τὰ ἐκλεγῆ εἰς δήμαρχος πρέπει νὰ λάβῃ τὰ 40 ο)ο τῶν ἀριθμῶν τῶν ψηφισάντων ἐκλογέων. Ἐὰν οὐδεὶς συγκεντρώσῃ τὴν βᾶσιν ταύτην ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐκλογή μετὰ βᾶσιν 30 ο)ο. Ἐὰν δὲ καὶ τὴν βᾶσιν αὕτην οὐδεὶς συγκεντρώσῃ ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐκλογή διὰ τρίτην φορὰν ὅποτε ἐκλέγεται ὁ συγκεντρώσας τὰς περισσοτέρας ψήφους.

Δημαρχεῖον.— Τὸ κτίριον ἐν ᾧ ἐδρεύει ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ καὶ λειτουργοῦσι τὰ γραφεῖα αὐτῆς. Τὸ κτίριον τῆς δημαρχίας ἐθεωρεῖτο ἀνεκαθὲν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν οἰκοδόμημα, τὸ ἀντικατοπτρίζον τὸν πλοῦτον, τὴν διανοητικότητα, τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τῆς πόλεως.

Εἰς τὰς κοινότητας τὰ τοιαῦτα κτίρια ὀνομάζονται «Κοινοτικὸν Κατάστημα» ἢ ἀπλῶς «Κοινότης».

Δημαρχία.— Λέγεται τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ ἔργον τοῦ δημάρχου. Ἐπίσης ἡ διάρκεια τοῦ δημαρχιακοῦ ὑπουργήματος.

Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ.— Ἡ δημαρχιακὴ ἐπιτροπὴ ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἅμα τῷ πρώτῳ καταρτισμῷ τούτου εἰς σῶμα. Εἰς τοὺς μεγάλους δήμους ἀποτελεῖται ἐκ 5 μελῶν, εἰς τοὺς μικροὺς ἐκ 3. Καθ' ἕκαστον Ἄβριον ἐνεργεῖται, ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, κλήρωσις πρὸς ἕξοδον ἑνὸς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, προβαίνει δὲ τὸ συμβούλιον πρὸς ἐκλογήν

νέου μέλους. Σκοπὸς τοῦ θεσμοῦ εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς ἐξουσίας τοῦ δημάρχου καὶ οὕτω ὑποκαθίσταται αὕτη εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ὡς πολυμελὲς καὶ διασκίνητον σῶμα, δὲν δύναται ἐν παντὶ καὶ πάντοτε, νὰ καλῆται πρὸς ἀπόφασιν καὶ ἐνέργειαν.

Ἡ δημαρχ. ἐπιτροπὴ θεωρεῖται ὡς ὄργανον τοῦ δήμου συμβουλευτικὸν καὶ ἐκτελεστικόν, καὶ ἐκτελεῖ καθήκοντα μόνῃ, εἴτε ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ δημάρχου. Μόνῃ ἐκτελεῖ τὰ ἑξῆς: α) Ἐπιβλέπει τὴν λειτουργίαν τῶν διοικητικῶν καὶ οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν, β) διορίζει τοὺς πληρεξουσίους δικηγόρους τοῦ δήμου γ) προεξελέγχει τὸν ἀπολογισμὸν.

Ἐν συμπράξει δὲ μετὰ τοῦ δημάρχου ἔχοντος καὶ ψήφον: α) Ὁρίζει τὴν ἡμέραν τῆς συγκλήσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, β) διορίζει καὶ ἀπολύει κατὰ πρότασιν τοῦ δημάρχου τοὺς ὑπαλλήλους, γ) συντάσσει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ δήμου, δ) ἀποφασίζει τὴν διάθεσιν τῶν ἀναγραφομένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δι' ἀπρόοπτα ἔξοδα πιστώσεων, ε) συνάπτει δημοτικὰ δάνεια κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ συμβουλίου, ς) διεξαγάγει καὶ ἐπιτηρεῖ τὰς δημοπρασίας, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐξουσιοδοτηθῆ παρὰ τοῦ συμβουλίου, ζ) ἐγκρίνει τὴν ἀνευ δημοπρασίας ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ προμηθεῖαν εἰδῶν, ὧν ἡ ἀξία εἶναι μὲν ἀνωτέρα τῶν 100.000 δρ. δὲν ὑπερβαίνει ὅμως τὰς 200.000, ἐφόσον στηρίζονται ἐπὶ γενικῶν πιστώσεων, ἐγκεκριμένων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου καὶ ἐπὶ ἀποδόσει λογαριασμοῦ εἰς τὸ συμβούλιον, η) ἀποφασίζει ἐπὶ τῆς ἐγέρσεως ἀγωγῶν κλπ.

Δημαρχικὸς πάρεδρος.— Οἱ δημαρχικοὶ πάρεδροι ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ὁ ἀριθμὸς των ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ δήμου. Οἱ πάρεδροι θεωροῦνται βοηθοὶ τοῦ δημάρχου καὶ ἐνεργοῦν κατὰ τὰς παραγγελίας αὐτοῦ. Κατ' ἀρχὴν δὲν ἔχουν ἴδια

καθήκοντα. Δύναται δὲ ὁ δήμαρχος νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐκτέλεσιν καθηκόντων αὐτοῦ εἰς οἰονδήποτε θέλει ἐκ τῶν παρέδρων ἢ καὶ πλείονας ἐξ αὐτῶν συγχρόνως. Εἰς τῶν παρέδρων ἀναπληροῖ τὸν δήμαρχον κωλυόμενον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ δημάρχου ἐπέρχεται ἐκ τοῦ νόμου, ἄνευ ἐντολῆς τοῦ δημάρχου, καλεῖται δὲ εἰς ταύτην ὁ κατὰ σειρὰν ἐκλογῆς προαγόμενος πάρεδρος.

Δήμαρχος.—Ὁ ἄρχων τοῦ δήμου παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις. Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἐκαλοῦντο οὕτω παρὰ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πλεβίων (tri bunī plebis). Παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντινοῖς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φατριῶν τοῦ ἵπποδρόμου (Πράσινοι καὶ Βενετοί). Νῦν καλεῖται δήμαρχος ὁ κατέχων τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα αἰρετὸς ἄρχων τοῦ δήμου.

Κατὰ τὸ ἰσχύον διοικητικὸν δίκαιον ὁ δήμαρχος θεωρεῖται πρῶτον μὲν ἐκτελεστικὸν ὄργανον τοῦ δήμου, δεύτερον δὲ ἀντιπρόσωπος τοῦ κράτους ἐν αὐτῷ. Ὡς ἐκτελεστικὸν ὄργανον τοῦ δήμου ἔχει τὰ ἑξῆς καθήκοντα: διορίζει καὶ ἀπολύει τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ δήμου καὶ προτείνει εἰς τὴν δημοκρατικὴν ἐπιτροπὴν τὸν διορισμὸν καὶ ἀπόλυσιν τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων, ἐπιβάλλει εἰς πάντας τοὺς δημοτικούς ὑπαλλήλους τὰς πειθαρχικὰς ποινὰς, ἐπιμελεῖται τὴν εἰσπραξίν τῶν δημοτικῶν ἐσόδων καὶ τὴν ἔκδοσιν ἐνταλμάτων πληρωμῶν, ἐνεργεῖ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων καὶ προμηθειῶν μέχρις 100.000 δρ. ἐπὶ ἀποδόσει λογισμῶν εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον. Εὐθύνεται διὰ πᾶσαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημοχίας αὐτοῦ γενομένην εἰς τὸν δῆμον ζημίαν ἐκ δόλου ἢ μεγάλης αὐτοῦ ραθυμίας. Ὡς ἐκπρόσωπος δὲ τοῦ κράτους ὁ δήμαρχος ἐξασκεῖ πολλαπλᾶ καθήκοντα, ἧτοι: συμπράττει εἰς τινὰς δικαστικὰς πράξεις, εἶναι ληξιαρχος ἐν τῷ δήμῳ, ἐφόσον δὲν διορίζεται εἰδικὸς τοιοῦτος, ἐκδίδει πιστο-

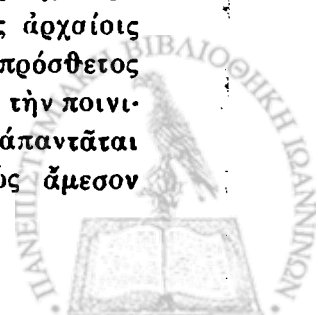
ποιητικὰ τῆς καταστάσεως τῶν δημοτῶν, ἐκπληροῖ καθήκοντα κατὰ τὰς ἐκλογὰς βουλευτῶν, γερουσιαστῶν καὶ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, περὶ τὴν στρατολογίαν, τὴν βεβαίωσιν φόρων, τὴν εἰσπραξίν δημοσίων ἐσόδων, τὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ κλπ. (Περὶ τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ δημάρχου, ἴδε δημοκρατικὴ ἐπιτροπὴ καὶ πάρεδροι).

Κατὰ τὸν νόμον τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου εἶναι τιμητικὸν καὶ ἄμισθον.

Ἐπιτρέπεται ὅμως ἡ δι' ἀποφάσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου χορήγησις εἰς τὸν δήμαρχον ἐξόδων παραστάσεως ἐτησίως ἧτοι: μέχρι 5000 δρ. εἰς δήμους μὲ ἐσοδα μέχρι 50000 δρ. μέχρι 8000 δρ. ἐπὶ ἐσόδων μέχρι 150.000 δρ. 12.000 δρ. εἰς τοὺς δήμους τῶν ὁποίων τὰ ἐσοδο ἀνέρχονται μέχρι 300.000 δρ. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δὲν ἰσχύουν εἰς τοὺς δήμους ὅπου τὰ ἐσοδα ὑπερβαίνουν τὰς 300.000 δρ. Οἱ δήμαρχοι διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀργίαν καὶ ἀπόλυσιν. Κατ' ἀκολουθίαν δύναται, μετὰ προηγουμένην κλήσιν ὅπως ἀπολογηθοῦν ἐντὸς 15 ἡμερῶν, νὰ τεθοῦν εἰς ἀργίαν ἐνὸς μηνὸς δι' ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου, δυναμένης νὰ ἀρθῇ ἢ παραταθῇ δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν μέχρι 3 μηνῶν διὰ βαρεῖαν ἀμέλειαν ἢ διὰ λόγους σοβαροῦς δημοσίας τάξεως ἢ συμφέροντος. Διὰ παρόμοιον λόγον δύνανται καὶ ν' ἀπολυθοῦν τῇ προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν μετ' ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Δημαρχῶν. Ὁ ἀναπληρῶν τὸν δήμαρχον πάρεδρος.

Δήμευσις.—Ἡ λόγῳ ποινῆς ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποστέρησις περιουσιακῶν δικαιωμάτων ὡς καὶ ἡ δικαιώματα κατακτήσεως κατάσχεσις τῆς περιουσίας τοῦ ἐχθροῦ. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ἐπεβάλλετο ὡς πρόσθετος ποινὴ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου. Εἰς τὴν ποινικὴν νομοθεσίαν τῶν Ρωμαίων ἀπαντᾶται καὶ ὡς αὐτοτελὴς ποινὴ καὶ ὡς ἄμεσον

ἐπακολούθημα ἐξέρας καταδίκης. Εἰς τὰς νομοθεσίας τοῦ Μεσαίωνος ἰσχύει δι' ὀλόκληρον ἢ μέρος τῆς περιουσίας τοῦ καταδικασθέντος. Εἰς τὰς νεωτέρας ὁμως νομοθεσίας, ὄχι μόνον κατηργήθη ὡς ποινή, ἀλλὰ καὶ κατωχυρώθη ἢ κατάργησις αὐτῆς διὰ ρητῆς ἀπαγορεύσεως περιληφθείσης εἰς τοὺς καταστατικούς χάρτας τῶν νεωτέρων κρατῶν. Καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον ἐπίσης σύνταγμα κατηργήθη ἡ γενικὴ δήμευσις, ἀφεθείσης μόνον τῆς εἰδικῆς, τῶν δημοτέων ἀντικειμένων καθοριζομένων εἰς Ποιν. Ν. ἄρθρ. 20. Ἐπίσης καὶ τὸ δικαίωμα δημεύσεως λόγῳ κατακτήσεως περιορίσθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μόνον εἰς τὴν δημοσίαν περιουσίαν τοῦ ἴττηθέντος κράτους ἐν τῇ κατακτηθείσῃ περιοχῇ. Εἰς τὰ φασιστικὰ κράτη ἐγένεον ἐσχάτως ἄπειροι δημεύσεις περιουσιῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων καὶ κομμάτων ὡς καὶ πολιτικῶν φυγᾶδων ἐγκαταλειψάντων τὴν χώραν. Αἱ δημεύσεις αὗται ἐγέναν δ' ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων. Καὶ ἐν Ρωσίᾳ ἅμα τῇ ἐπικρατήσει τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως, ἐπαναστατικῶν δικαιομάτων. Ἐν Ρωσίᾳ αἱ γαῖαι ἢ ἰδιοκτησίαι αὗται παραμένουν ἰδιοκτησία τοῦ κράτους, μολονότι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς καλλιεργητὰς ἢ ἄλλους δικαιοῖχους.

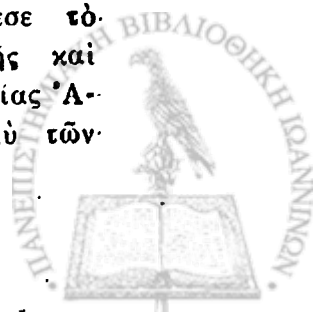
Δημητρακόπουλος (Νικόλαος). — Ἕλλην νομικὸς καὶ πολιτικός. Ἐγεννήθη εἰς Καρύταιναν τὴν 28 Ἰανουαρίου 1864 καὶ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Γαλλίᾳ. Δικηγορήσας διεκρίθη ταχέως εἰς νομικὴν ἐξοχότητα. ἤρχισε πολιτευόμενος ἀπὸ τοῦ 1906. Τὸ 1910 ἐξελέγη βουλευτῆς, μὴ ἀποδεχθεὶς διορισμὸν ὡς καθηγητοῦ Πανεπιστημίου.

Μετασχὼν τὸ πρῶτον, τὸ 1910, εἰς τὴν κυβερνήσιν Βενιζέλου διεκρίθη ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἡ ὑπουργεῖα του ἀπετέλεσε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου. Τῇ εἰσηγήσει

του ἐψηφίσθησαν οἱ προοδευτικοὶ νόμοι, ἐργατικοί, ἀγροτικοί, κτλ. Ταχέως ὁμως διεφώνησε πρὸς τὸν Βενιζέλον καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1912 παραιτηθεὶς ἐσχημάτισε τὸ «Κόμμα τῶν Προοδευτικῶν», τὸ ὁποῖον διεξήγαγε σφοδρὰν ἀντιπολίτευσιν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916 ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως, κατέθεσεν ὁμως τὴν ἐντολήν. Εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920 τὸ κόμμα του συνέπραξε μὲ τὴν Ἑνωμένην Ἀντιπολίτευσιν, ὁ ἴδιος ὁμως ἀπέσχε διὰ λόγους ὑγείας. Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Μπαλῆ ἐξεδόθησαν οἱ πρῶτοι τόμοι τῶν «Νομικῶν Ἐνασχολήσεων», πρόκειται δὲ νὰ ἐκδοθοῦν τὰ «Ἄπαντα ἔργα καὶ πάρεργα». Πλείσται εἰσηγήσεις του ἐπὶ τῶν νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ εἰς δίτομον ἔργον ἐπιμελεῖα Γ. Σπηλιοπούλου (1915—16). Ἀπέθανεν εἰς Βιέννην νοσηλευόμενος.

Δημητρακόπουλος (Πολύβιος). — Δημοσιογράφος, ποιητῆς καὶ θεατρικός συγγραφεὺς. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κυπαρισσίαν τὸ 1864 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1922. Ἀξιωματικὸς κατ' ἀρχὰς παρητήθη καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσιογράφησεν εἰς τὰς περισσότερας τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καὶ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Πρωτεύουσα». Ἐγραψεν ὑπὲρ τὰ 30 δράματα καὶ κωμωδίας, μυθιστορήματα καὶ ποιήματα γνωστοτέρα τῶν ὁποίων εἶναι «Μάγδα ἢ Ἐβραία», «Τὸ μυστικὸν τοῦ Βοσπόρου» «Ἡ Δούκισσα τῆς Πλακεντίας», «Τζέννου Θεοτόκη», «Ὁ γελωτοποιὸς τοῦ Βασιλέως», «Τὸ κριτήριον» καὶ μετέφρασε κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους. Μερικὰ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς τὴν γαλλικὴν.

Δημητράτος (Ἀριστείδης). — Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ διετέλεσε τὸ πρῶτον μέλος τῆς σοσιαλιστικῆς καὶ μετέπειτα κομμουνιστικῆς Νεολαίας Ἀθηνῶν. Μετὰ τὸ 1920 ἔδρα μεταξὺ τῶν

καπνεργατῶν τῆς Β. Ἑλλάδος, ὅποθεν εἰς τὸ Πανεργατ. συνέδριον τοῦ 1926 ἐξελέγη μέλος τῆς διοικήσεως τῆς Γεν. Συνομοσπονδίας τῶν ἔργατῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκδηλωθείσης μετὰ τὸ 1926 τῆς ἀποχωρήσεως τῶν κομμουνιστῶν ἐκ τῆς Γ. Σ. καὶ ἀργότερα τῆς μερίδος Στρατῆ ἀνέλαβε τὴν γενικὴν γραμματεῖαν τῆς Συνομοσπονδίας. Τὸ 1933 παρητήθη καὶ μέχρι τοῦδε παραμένει ἀπλοῦν μέλος τῆς διοικήσεως τῆς Γ. Σ.

Δημητράτος (Νικόλαος).—Διχῆγός ἐκ Κεφαλληνίας. Ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Σοσιαλεργατικῆς Κόμματος καὶ γραμματεὺς αὐτοῦ ἐπὶ διετίαν περίπου. Εἶναι ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς προσχωρήσεως τοῦ κόμματος τούτου εἰς τὴν Γ' Διεθνή. Μετέπειτα ὁμως συνετάχθη μετὰ τὴν μετριοπαθῆ δεξιὰν παράταξιν δι' ἧς καὶ διεγράφη τοῦ κόμματος (ἴδε Ἑλληνικὸν Ἔργατ. κίνημα).

Δημητράτος (Παναγιώτης).—Δημοδιδασκαλὸς ἐκ Κεφαλληνίας. Προσχωρήσας τὸ 1913 εἰς τὴν περὶ τὸν Δρακουλὴν κίνησιν ἀπεσπάρθη ἐξ αὐτῆς καὶ ἴδρυσεν μετ' ἄλλων ὁμοϊδεατῶν τὴν σοσιαλιστικὴν ὄργανωσιν Ἀθηνῶν, τμήματος τοῦ μετέπειτα ἰδρυθέντος Σοσιαλεργατικῆς Κόμματος. Διετέλεσε μέλος τῆς κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς αὐτοῦ, ἀρχισυντάκτης τοῦ «Ἐργατικῆς Ἀγῶνος» καὶ τοῦ «Ριζοσπάστη» ἐπὶ τινὰ καιρὸν. Κατὰ τὸ 1923 ἀπεσύρθη τῆς κινήσεως. (ἴδε Ἑλλ. Ἔργατ. κίνημα).

Δημητριάδης (Ραϊνόλδος).—Γεωπόνος γεννηθεὶς ἐν Βερολίῳ ὑπὸ Γερμανῶν γονέων τὸ 1863 καὶ υἱοθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς σχολῆς ἔλαβε τὸ ὄνομά του. Ἐσπούδασε γεωπονίαν καὶ ἐπέδόθη κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ τύπου «τυροῦ Ἀγρῶν». Κατόπιν ἐγκατεστάθη εἰς Καλλιφορτίαν ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐγράψεν πλείστα ἔργα περὶ γεωπονίας καὶ κτηνοτροφίας.

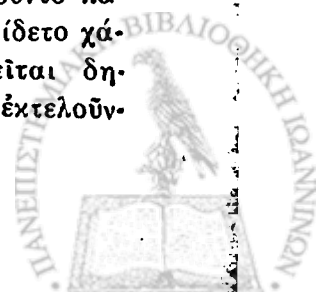
Δημητριάδης (Γεώργιος).—Ἑλληνὸς γλύπτης γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις. Κατεσκεύασεν πλείστα ἔργα εὐρισκόμενα εἰς δημοσίας πλατείας τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Ἀνεκροταφεῖον καὶ ἡρώα τῶν κατὰ τοὺς πολέμους πεσόντων. Γνωστὸς ὡς «Δημητριάδης ὁ Ἀθηναῖος».

Δημητριάδης (Κωνσταντῖνος).—Ἑλληνὸς γλύπτης γεννηθεὶς εἰς Στενῆμαχον τὸ 1881. Διεκρίθη εἰς Παρισίους ἀπὸ δὲ τοῦ 1931 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν. Ἐξετέλεσε τὸ Ἡρώον τῆς Ἁγίας Λαύρας, ἰδιαίτερος δὲ ἐπαινεῖται ὁ «Δισκοβόλος» του, χάλκινον ἄγαλμα στηθὲν εἰς τὸν κεντρικὸν κήπον τῆς Ν. Ὑόρκης, ἀντίγραφόν του δὲ ἐν Ἀθήναις ἐναντι τῆς εἰσόδου τοῦ Σταδίου.

Δημητριάδης (Φωκίων).—Σκιτογράφος καὶ γελοιογράφος γεννηθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1894. Ἀπὸ τοῦ 1911 ἐργάζεται εἰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας.

Δημητριάδης (Δημήτριος).—Καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1870 καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τὸ 1916. Συνέγραψεν πλείστα ἔργα ἐν σχέσει μετὰ τὰς παθήσεις τοῦ ὠτός, τῆς ρινὸς καὶ τοῦ λάρυγγος καὶ ἐφεῦρε τὸ νέον ὠτοσκόπιον.

Δήμιος.—Ὁ ἐκτελὼν τὰς εἰς θάνατον καταδίκας. Ὁ θεσμὸς ἐδημιουργήθη κατὰ τὴν πολιτισμένην περίοδον τῆς ἀνθρωπότητος, διότι παλαιότερον τὰς ποινὰς ἐξετέλουν ὁ λαὸς ἢ οἱ κατήγοροι τοῦ καταδικαζομένου. Σήμερον, τὸ ἐπάγγελμα θεωρεῖται κατ' ἐξοχὴν ἀτιμωτικὸν ὥστε σπανίως εὐρίσκειται ἄνθρωπος διατεθειμένος νὰ τὸ ἀναλάβῃ. Ἐν Ἑλλάδι συνήθως ἐχρησιμοποιοῦντο κατάδικοι εἰς θάνατον εἰς οὓς ἐδίδοτο χάρις. Ἀπὸ ἐτῶν ἢ Ἑλλάς στερεῖται δημίου αἱ δὲ θανατικαὶ ποιναὶ ἐκτελοῦνται διὰ τυφεκισμοῦ.

Δημογέρων.— Παρ' Ὀμήρῳ γέροντες εὐπατρίδαι καὶ πρόκριτοι τιμώμενοι ὡς σοφοὶ μετὰ τὸν ἡγεμόνα ἢ βασιλέα. Ἐπὶ τουρκοκρατίας, αἰρετὸς ἄρχων ἑλληνικῆς κοινότητος περιβεβλημένος μὲ διοικητικὰ καὶ ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἐν οἷς καὶ ἡ κατανομή καὶ εἰσπραξις τῶν φόρων.

Δημοκοπία.— Ἡ διὰ ψευδῶν υποσχέσεων ἐπιδιώξις τῆς εὐνοίας τοῦ λαοῦ. Σύνθητες ὄπλον τῶν ἀστικῶν κομμάτων καὶ ἐφημερίδων, ὡς ἡ ἔντονος καὶ φουρβοποῶς ἀντιπολίτευσις ἐμπνεομένη μόνον ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἐλύσεως τῶν συμπαθειῶν τῶν δυσηρεστημένων λαϊκῶν μαζῶν. Καθαρῶς δημοκοπικὰ εἶναι τὰ συνθήματα ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν μεταρρυθμίσεων εἰς τὰ προγράμματα τῶν ἀστικῶν κομμάτων, συνθήματα οὐδέποτε πραγματοποιούμενα. Δυστυχῶς, οὐχὶ σπανίως ἡ δημοκοπία, ἐπιτυχάνει τοῦ σκοποῦ τῆς ἐξουσιάζσεως τοῦ λαοῦ. Τυπικὸν παράδειγμα εἶναι ἡ ἀνοδος τοῦ φασισμού, ἰδιαιτέρως τοῦ γερμανικοῦ. Ἐν πρόγραμμα πλήρες ἀπὸ ἀλληλοσυγκρουόμενα συνθήματα ἐχρησίμευσεν ὅπως παρασύρη ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν μεσαίαν τάξιν καὶ μέγα μέρος τῆς ἐργατικῆς καὶ ἀγροτικῆς. Ὡς δὲ ἦτο φυσικὸν τὰ λαϊκὰ συνθήματα ἐγκατελείφθησαν ὡς ὁ φασισμὸς ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Δημοκράτης (ἢ δημοκρατικός).— Ὁ ἔχων δημοκρατικὰ φρονήματα καὶ πεποιθήσεις. Κατ' ἐπέκτασιν ὁ καταδεκτικὸς καὶ ἀπλοῦς ἄνθρωπος.

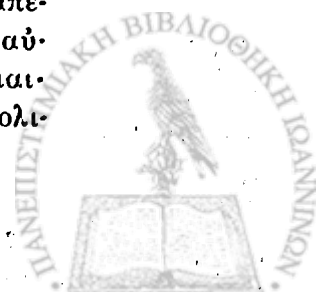
Δημοκρατία.— Ἡ λέξις εἰς τὴν σύγχρονον πολιτικὴν γλῶσσαν ἅπαντὰ ὑπὸ δύο ἐννοίας, μεταφράζουσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν τοὺς διεθνεῖς ὄρους *democratie* καὶ *republiques*. Ἡ δημοκρατία ὑπὸ τὴν πρώτην ἐννοίαν (συνήθως πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων ἀποδιδόμενη εἰς τὴν ἑλληνικὴν διὰ τοῦ ὄρου «λαοκρατία») περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ πολιτεύματα εἰς ἃ ἅπαντα ἡ ἐξουσία προέρ-

χεται ἀπὸ τὸν λαόν. Εἰς αὐτὰ περιλαμβάνονται ὅλα τὰ κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα, ἢ συνταγματικὴ βασιλεία (λεγόμενῃ ἄλλοῦστε καὶ βασιλευομένη δημοκρατία) καὶ ἡ δημοκρατία ὑπὸ τὴν στενὴν ἐννοίαν (*republiques*).

Ἐπὶ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν δημοκρατία καλεῖται τὸ πολίτευμα, εἰς ὃ ὅλαι αἱ ἐξουσίαι συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος (ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος) προέρχονται ἐκ τοῦ λαοῦ.

Διάφοροι τύποι δημοκρατιῶν ὑπάρχουν 1) ἡ ἄμεσος δημοκρατία, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλη ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐξασκεῖται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Τοιαῦται δημοκρατίαι ἦσαν αἱ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ κυρίως τῶν Ἀθηνῶν καὶ σήμερον ἡ Ἑλβετία. Ἡ πρῶξις ἀπέδειξεν ὅτι τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι ἐφαρμόσιμον μόνον εἰς μικρὰ κράτη, 2) ἡ ἔμμεσος ἢ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἀσχεῖ ὁ λαὸς δι' ἀντιπροσώπων ἐκλεγομένων παρ' αὐτοῦ, τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ πλείσται τῶν συγχρόνων δημοκρατιῶν, 3) ἡ μικτὴ δημοκρατία, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπαρχόντων ἀντιπροσωπευτικῶν ὀργανισμῶν, ὁ λαὸς πολλάκις ἐκφράζει ἀπ' εὐθείας τὴν βούλησίν του διὰ δημοψηφισμάτων. Τὸ σύστημα τοῦτο κριθὲν λαοκρατικώτερον ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν περισσοτέρων τῶν μετὰ τὸν πόλεμον ἰδρυθειῶν δημοκρατιῶν (Γερμανίας, Αὐστρίας, Τσεχοσλοβακίας).

Ἡ δημοκρατία ἐπίσης διακρίνεται εἰς *προεδρικὴν καὶ κοινοβουλευτικὴν*, ὑπαρχόντων καὶ διαφορῶν μεταξὺ τῶν τοῦ αὐτοῦ τύπου. *Προεδρικὴ* λέγεται ἡ δημοκρατία εἰς τὴν ὁποίαν ὁ πρόεδρος (ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος) ἐκλέγεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας καὶ τὴν Γερμανίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐκρίθη λαοκρατικώτερον διότι ἡ λαϊκὴ βούλησις ἐκφράζεται ἀμέσως. Οὐχ ἦττον εἰς τὴν πρῶξιν ἀπεδείχθη συχνὰ ἐπιρρεπὲς πρὸς τὴν αὐταρχικότητα. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ ἰδιαιτέρως ἐμφανίζεται εἰς τὰς Ἡν. Πολι-

τείας, όπου ο πρόεδρος έχει εξαιρετικήν δικαιοδοσίαν, είναι πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐκλέγει κατὰ βούλησιν καὶ ἐκτὸς τοῦ κοινοβουλίου καὶ ἡ κυβέρνησις του οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχει τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν κοινοβουλευτικῶν σωμάτων. Βεβαίως οἱ νόμοι πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ τύχουν τῆς ἐγκρίσεως τῶν κοινοβουλίων, οὐχ ἦττον ὅμως ὁ ρόλος τοῦ προέδρου εἶναι ὑπερμέτρως ἐξωγκωμένος. Φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀμέσου ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογῆς τοῦ προέδρου εἶναι ὁ ἐξοπλισμὸς του διὰ σοβαρῶν ἐξουσιῶν. Τοῦτο συνέβη καὶ ἐν Γερμανίᾳ (ἐννοοῦμεν τὴν πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ φασισμού Γερμανικὴν Δημοκρατίαν) ὅπου ὁ πρόεδρος ἐκλέγεται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἔχει δικαιώματα διαλύσεως τῆς βουλῆς καὶ ἐκδόσεως ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐνίσχυσις τοῦ ρόλου τοῦ προέδρου σπουδαίως συνετέλεσεν ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμού, ὅταν πρόεδρος ἐγένετο ὁ φιλικῶς διακείμενος πρὸς τὴν δεξιὰν στρατάρχης φὸν Χίντεμπουργκ.

Ἄλλος τύπος εἶναι ἡ *κοινοβουλευτικὴ* δημοκρατία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς κυβερνᾷ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του (βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν), οἵτινες ἐκλέγουν τὸν πρόεδρον, ὅστις εἶνε πλέον ἀπλοῦς σχεδὸν ἐκπρόσωπος τῆς πολιτείας. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἀνήκει καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία.

Εἰς μικρὰς πολιτείας ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος τῆς *συλλογικῆς* δημοκρατίας, ἐνθα ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι ὁλόκληρος ἡ κυβέρνησις. Τοιαύτη εἶναι τὸ Δάντσιχ, ἦσαν δὲ μέχρι τοῦ 1933 τὰ διάφορα γερμανικὰ κράτη.

Τελείως διάφορος τύπος δημοκρατίας εἶναι ἡ τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν, περὶ ἧς βλέπε *Ρωσία καὶ Σοβιετικὴ Ἑνωσις*.

Ἱστορικά. Αἱ ἀρχαιότεραι γνωσταὶ δημοκραταί ἦσαν αἱ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, μὲ τελειοτέραν δὲ μορφήν ἡ

πολιτεία τῶν Ἀθηνῶν. Βεβαίως δὲν ἐπρόκειτο περὶ δημοκρατίας μὲ τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν δὲν μετείχον ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ἀλλὰ μόνον οἱ ἐλεύθεροι πολῖται. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ἐποχῆς ὅμως, ἣτις ἐπέβαλε τὴν ὑπαρξιν τῆς δουλείας ὡς κοινωνικὴν ἀνάγκην τόσον ἀπαραίτητον καὶ εἰς μίαν πολιτείαν ὑψίστου πολιτισμοῦ, ὥστε αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης, «ὁ γίγας τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως», κατὰ τὸν Μάρξ, νὰ θεωρῇ ἀδύνατον τὴν κατάργησιν τῆς, δὲν ἐπέτρεπεν καὶ ἄλλην ἀντίληψιν. Οἱ δοῦλοι ἐθεωροῦντο πράγματα καὶ ὄχι πρόσωπα, ἐπομένως τῆς διοικήσεως μετείχον ὅλοι οἱ πολῖται, μὲ τὴν ἔννοιαν δὲ αὐτὴν ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ἦτο δημοκρατία, παρὰ τὴν ὑπαρξιν τῶν δούλων, ἣτις δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀριστοκρατικῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος. Ἐφ' ὅσον ἡ μηχανικὴ ἐργασία ἦτο ἀκόμη ἄγνωστος, οἱ δοῦλοι ἦσαν κοινωνικῶς ἀναγκαῖοι καὶ αἱ ἀρχαῖαι πολιτεαὶ πρέπει νὰ κριθοῦν, λαμβανομένης ἀπαραιτήτως ὑπ' ὄψιν αὐτῆς τῆς ἀνάγκης. Αὐτὸς ὁ Πλάτων, ὅστις διὰ τῆς «Πολιτείας» του προτείνει ἐν καθεστῶς πλήρους κοινωνικοσύνης καὶ κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως, οὔτε καὶ ἀντιμετωπίζει τὸ ζήτημα τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας.

Καθαρῶς ἀριστοκρατικῆς μορφῆς δημοκρατία ἦτο ἡ τῆς Ρώμης, ὅπου οἱ ἐλεύθεροι πολῖται κατενέμοντο εἰς τὰς τάξεις τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληβείων. Δοῦλοι ὑπῆρχον καὶ ἐν Ρώμῃ εἰς μεγαλύτερον μάλιστα ἀριθμὸν παρὰ εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν καὶ ἐνταῦθα—καὶ μάλιστα περισσότερο—δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ πολιτῶν. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἐν Ρώμῃ ἰδρύθη τελείως ἀριστοκρατικὴ δημοκρατία, μακροὶ δὲ ἐπηκολούθησαν ἀγῶνες διὰ νὰ μετᾶσχουν αἱ πτωχότεραι τάξεις τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν (βλ. *Ρώμη, πληβεῖοι*). Ἡ ἐπικράτησις τῆς κοσμοκρατορίας τῆς καισαρικῆς

Ρώμης και ἡ ἐπακολουθήσασα διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων γερμανικῶν φυλῶν ἐπιβολὴ τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος (βλ. Φεουδαρχία) ἐξηφάνισε τὰς ἀρχαίας δημοκρατίας.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις ὁμως, ἣτις μετέφερε τὴν οἰκονομικὴν δύναμιν εἰς χεῖρας τῶν ἀστῶν, συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν μεγάλων καὶ οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν πόλεων, αἵτινες ἀποσπῶμεναι ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν φεουδαρχικῶν ἀρχόντων ὠργανώθησαν δημοκρατικῶς. Αἱ μεσαιωνικαὶ ἢ ἀμέσως μεταμεσαιωνικαὶ καὶ αὐταὶ δημοκρατίαι, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος ἦσαν ἀπολύτως ἀριστοκρατικά, τῆς διοικήσεως συγκεντρωμένης εἰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πλουσιωτέρων ἀστῶν (πατρικίων), μακροὶ δὲ εἰς αὐτὰς ἐπηκολούθησαν ἀγῶνες διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν ἀστικῶν στοιχείων, βιοτεχνῶν κλπ.

Κυρίως ὁμως ἡ ἐπικράτησις τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων, εἰς εὐρύτεραν ἔκτασιν καὶ ὄχι εἰς τὰ στενὰ ὅρια μεμονωμένων πόλεων, ἐμφανίζεται διὰ τῆς ὀριστικῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀστικῶν στοιχείων ἐναντι τῶν φεουδαρχικῶν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἀντιλήψεις ἐπεκράτησαν πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ ὅπου, παρὰ τὴν διατήρησιν ὀρισμένων μορφῶν καὶ τύπου τοῦ παλαιοῦ συστήματος, μετέβαλον τὸ κράτος τῆς προτύπου βασιλευομένης δημοκρατίας ὅπου ὅλαι αἱ ἐξουσίαι ἀπορρέουν ἀπὸ τὸν λαόν. Τὴν πλήρη τῆς μορφῆν ἢ ἔννοια τῆς δημοκρατίας ἔλαβεν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος διὰ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Δι' αὐτῆς κατηγγήθησαν ὅλα τὰ προνόμια καὶ οἱ τύποι τοῦ φεουδαρχικοῦ καθεστώτος καὶ ἅπαντα ἡ ἐξουσία περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ «λαοῦ».

Πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ δημοκρατία. Ἡ ἐπικράτησις τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων ἐθεωρήθη ὡς ὀριστικὴ καὶ πλήρης κατάκτησις τῶν ἐλευθεριῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐξέλιξις ὁμως ἀπέδειξεν

ὅτι ἡ πρόοδος δὲν ἦτο τόσο ἰδανικὴ καὶ τὴν ἄλογον κυριαρχίαν τῶν λόγφ γεννήσεως προνομιούχων τάξεων διεδέχθη ἡ κυριαρχία τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν. Τὰ μέσα ἐπηρεασμοῦ, τὰ ὁποῖα διαθέτει ὁ οἰκονομικὸς πλοῦτος μετέβηλάν καὶ αὐτὴν τὴν καθολικὴν καὶ ἴσην ψηφοφορίαν εἰς ἀσήμαντον ὄπλον εἰς χεῖρας τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀπόλυτος κυριαρχία τοῦ πλούτου ἐπὶ τῶν μέσων δημιουργίας κοινῆς γνώμης (τύπος), ἡ ἀναπόφευκτος ὑπερβολὴ τοῦ ἐργοδότη ἐπὶ τῶν μισθωτῶν του καὶ τοῦ τοπικῶς ἰσχυροῦ οἰκονομικῶς ἐπὶ τῶν πενεστέρων εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐξαγορᾶς τῶν ψήφων τῶν πλέον ἀμορφῶτων ἢ εἰς μεγαλυτέραν δυστυχίαν εὐρισκομένων, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ «λαοῦ» νὰ περιφρουρῶν καὶ νὰ ἐνισχύουν τὰ συμφέροντα τῶν πλουσίων κεφαλαιοκρατικῶν τάξεων.

Οὕτω διεμορφώθη ἡ ἀντίληψις τῆς *κοινωνικῆς* δημοκρατίας ὡς ἀπαραιτήτου συμπληρώματος τῆς *πολιτικῆς* δημοκρατίας.

Ὁ Μάξ Ἄντλερ, καθηγητὴς τῆς κοινωνιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης καὶ ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς ἀριστερᾶς ἐντὸς τῆς Αὐστριακῆς σοσιαλδημοκρατίας γράφει εἰς τὸ βιβλίον του *Politische oder soziale Demokratie* (Πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ δημοκρατία): «Ὑπὸ μίαν ἔννοιαν *δημοκρατία* σημαίνει μίαν *πολιτικὴν κατάστασιν*: τὴν ἰσότητά τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τὸ κράτος καὶ τὴν ὁλότητα ὑπὸ τὴν ἄλλην σημαίνει μίαν *ἰδανικὴν κατάστασιν*: τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα ὅλων τῶν μελῶν τῆς ὁλότητος... Εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ δημοκρατία, ὅπως τὴν ἔχομεν σήμερον, δὲν ἔχει καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχη τίποτε τὸ κοινὸν μὲ ὅλα αὐτὰ. Διότι ἐφ' ὅσον ἡ κοινωνία εἶναι διηρημένη ὑπὸ τῶν ἀνταγωνισμῶν τῶν οἰκονομικῶν τάξεων, δὲν ἀποτελεῖ ἓν ἐνιαῖον σύνολον καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχη καθ' ἑαυτὴν, κοινότητα ζωτικῶν καὶ ἐξελι-

κτικῶν συμφερόντων... Διὰ τὰ διακρίνωμεν μεταξὺ δύο ἐννοιῶν τόσοσ διαφόρων, προέτεινα τὰ λέγομεν *πολιτικὴν δημοκρατίαν*, τὴν δημοκρατίαν τὴν ὁποίαν ἔχομεν σήμερον καὶ *κοινωνικὴν δημοκρατίαν* ἐκείνην ποὺ θέλομεν τὰ πραγματοποιήσωμεν καὶ ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶναι δυνατὴ παρὰ μόνον εἰς μίαν σοσιαλιστικὴν κοινωνίαν».

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, λόγῳ τῆς παρακμῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, ὄξυνσις τῶν κοινωνικῶν ἀνταγωνισμῶν ὥθησε τὴν κεφαλαιοκρατικὴν ἀστικὴν τάξιν, τὴν ἄλλοτε πρωτοπόρον τῆς δημοκρατίας, τὰ ἐγκαταλείπει τὰς παλαιὰς ἀντιλήψεις τῆς καὶ τὰ παραδῶση τὴν ἐξουσίαν εἰς ἀπολυταρχίας φασιστικὰς (βλ. *φασισμός*). Τοῦτο συνέβη ἰδιαιτέρως εἰς τὰς χώρας ὅπου ὁ κοινωνικὸς ἀνταγωνισμὸς ἔφθασεν εἰς τὸ ὀξύτερον σημεῖον καὶ ὅπου αἱ δημοκρατικαὶ ἀντιλήψεις, στερούμεναι μακρᾶς ἐφαρμογῆς δὲν εἶχον ἰσχυρὰς ρίζας εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν πολιτῶν.

Κομματικὴ δημοκρατία: Τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθέρως διατυπώσεως ἀντιλήψεων ἐντὸς τῶν κομμάτων, ἰδιαιτέρως τῶν κομμάτων ἀρχῶν ἔχει μεγάλην σημασίαν.

Τὸ ζήτημα εἶναι ἐξαιρετικῶς λεπτὸν διότι ἡ ἀνάγκη τῆς δημοκρατίας συγκρούεται πρὸς τὴν ὄχι μικροτέραν ἀνάγκην τῆς ἰδεολογικῆς ὁμοιογενείας τῶν κομμάτων. Καὶ τὰ δύο στοιχεῖα ἀποτελοῦν ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν δύναμιν τῶν κομμάτων. Ἡ ἰσορροπία καὶ ἡ ἴση ἐπικράτησις καὶ τῶν δύο ἀρχῶν εἶναι ἀπαραίτητος, διότι ἡ προάσπισις τῆς ἰδεολογικῆς ὁμοιογενείας εἶναι ἀπαραίτητος, ἀλλ' ὄχι ὀλιγώτερον ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐλευθέρως ἔκφρασις ἀντιλήψεων καὶ ἀπόψεων ἐξ ἧς μόνον εἶναι δυνατὸς ὁ καθορισμὸς ὀρθῆς γραμμῆς. Ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐλευθερία ἐκφράσεως γνωμῶν ἐντὸς τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ κόμματος καὶ ἡ πειθαρχία τῶν μειοψηφῶν—ὄχι ὅμως τῶν φημιουμένων—προασπί-

ζει τὴν ἰσχὺν τοῦ κόμματος. (βλ. *πειθαρχία*).

Δυστυχῶς ἡ ἱστορία τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων παρουσιάζει ὑπερβολὰς πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν. Γενικῶς δύναται τὰ λεχθῆναι ὅτι τὰ Σοσιαλιστικὰ κόμματα (τῆς Β' Διεθνοῦς) πάσχουν ἀπὸ ὑπερεκτίμησιν τοῦ δημοκρατισμοῦ, ἡτις συχνὰ ἐπέφερε τὴν νόθευσιν θεμελιωδῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἐξασθένειαν τῶν κομμάτων εἰς τὴν δρᾶσιν των. Ἀντιθέτως τὰ Κομμουνιστικὰ κόμματα (τῆς Γ' Διεθνοῦς) πάσχουν ἀπὸ ὑπερτροφικὸν συγκεντρωτισμὸν καὶ πλήρη ἐγκατάλειψιν τῆς ἀρχῆς τῆς δημοκρατίας, ἡτις ἐπέφερε τὴν ὄχι μικροτέραν ἐξασθένειαν των καὶ τὸν περιορισμὸν των εἰς στεῖρον δογματικὸν καὶ σεκταριστικὴν ἀδιαλλαξίαν.

Δημοκρατία (πολιτειολογικῶς). 1. *Ἐννοια καὶ ἐξέλιξις τῆς Δημοκρατίας*. — Οἱ ἀστοὶ πολιτειολόγοι ὀρίζουν τὴν Δημοκρατίαν (ἢ Δημοκρατικὴν Ἐλευθεροπολιτείαν) ὡς «τὸν τύπον ἐκείνον τῆς πολυαρχικῆς πολιτείας, ὅπου ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν», καθορίζουν δὲ περαιτέρω τὰς διαφορὰς ἢ καὶ τὰς ἀντιθέσεις, τῆς τοιαύτης Δημοκρατίας (τὴν ὁποίαν ὀρίζουν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τυπικῶν—νομικῶν στοιχείων τῆς) πρὸς τὴν Ἀριστοκρατίαν, λέγοντες ὅτι εἰς μὲν τὴν Δημοκρατίαν φορεῖς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ «Λαός», δηλ. τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀριστοκρατίαν φορεὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι ὀρισμένη προνομιοῦχος τάξις.

Κατὰ τὴν νομικὴν ταύτην ἄποψιν, ἡ ὁποία δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψει τῆς τὴν διαίρεσιν τῆς κοινωνίας εἰς τάξεις, ἀνώτατον πολιτικὸν ὄργανον, ἐκδηλοῦν τὴν ἀνωτάτην πολιτειακὴν κυριαρχίαν, εἶνε ὁ «Λαός». Οὕτω ἡ ἐννοια τῆς Δημοκρατίας ταυτίζεται πρὸς τὴν ἐννοιαν τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας», πρὸς τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα τῆς καθολικῆς ψηφο-

φορίας. (Ίδ. λ. *Κοινοβουλευτισμός*).

Ἄλλὰ τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ὑπέστη ραγδαίαν ἐξέλιξιν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον. «Ἡ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία—γράφει ὁ καθηγητῆς Σβῶλος—ἀπέβη, μᾶλλον ἢ ἤττον κομματικὸν κράτος (Parteistaat)». Ἡ Δημοκρατία, ὡς πολιτειακὴ μορφή, ἀπεσυνετέθη. Καί, κατὰ τὸν ἴδιον συνταγματολόγον, «τὸ πρόβλημα τῆς ὀργανώσεως ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ δημοκρατίᾳ τίθεται ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἐνδεικνυομένων μεταρρυθμίσεων χάριν καλυτέρας λειτουργίας τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον καὶ κυρίως ὡς γενικὸν πρόβλημα ἀναμίξεων καὶ ἰσορροπιῶν διαφόρου ἰδεολογικῆς καταγωγῆς στοιχείων ἐν τῷ πολιτεύματι, εἰδικώτερον ὅμως ὡς πρόβλημα περιορισμοῦ τῆς ἀπολυταρχίας, τόσον χάριν τῆς πλειοψηφίας τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος—ἀποξενουμένου τῆς «κυριαρχίας» του διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλῶν—ὅσον καὶ χάριν τῶν μειοψηφιῶν, κοινοβουλευτικῶν ἢ λαϊκῶν».

2.—*Οἱ διάφοροι τύποι τῆς Δημοκρατίας*. Διακρίνονται διάφοροι τύποι μετὰ τῶν συγχρόνων δημοκρατιῶν καὶ δῆ:

α) Ἡ ἄμεσος δημοκρατία εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ ἀμέσως τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν, εἰς τὴν ὁποίαν δηλ. οἱ πολῖται ἀσκοῦν ἀπ' εὐθείας τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἐπιφορτίζοντες ὠρισμένον ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν μὲ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Τοιαύτη καθαρὰ δημοκρατία δὲν ὑφίσταται σήμερον, μόνον δὲ ὁ τύπος τῶν ἐλβετικῶν καντονίων πλησιάζει πρὸς τὴν μορφήν τῆς ἀμέσου δημοκρατίας.

β) Ἡ ἔμμεσος ἢ ἀντιπροσωπευτικὴ (κοινοβουλευτικὴ) δημοκρατία. Εἰς αὐτὴν ἡ πολιτικὴ ἐξουσία δὲν ἀσκεῖται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ «λαοῦ», ἀλλ' ἀπὸ «ἀντιπροσώπων», τοὺς ὁποίους ἐκλέγουσιν οἱ «πολίται». Τοιαῦται ἀντιπροσωπευτικαὶ δημοκρατίαι ὠργανώθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὰς Ἡνωμέ-

νας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 1791, καὶ τὴν Ἑλβετίαν.

γ) Ἡ μικτὴ δημοκρατία (ἀντιπροσωπευτικὴ μὲ ἀρχὰς ἀμέσου δημοκρατίας). Εἰς αὐτὴν, πλὴν τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν θεσμῶν, ὑπάρχουν καὶ θεσμοὶ ἀμέσου συμμετοχῆς τοῦ «λαοῦ» εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ὅπως π.χ. τὸ δημοψήφισμα, ἡ λαϊκὴ πρωτοβουλία κλπ.

3.—*Αἱ νεώτεραι δημοκρατίαι*. Μετὰ τὸν Πογκόσμιον Πόλεμον παρουσιάσθησαν νέοι τύποι δημοκρατικῶν πολιτευμάτων, περὶ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐγένοντο συζητήσεις. Τοιαῦται ἦσαν, πλὴν τῆς Ὀμοσπονδιακῆς «Ἐνώσεως τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν» τῆς Ρωσσίας, περὶ τῆς ὁποίας ἴδε λ. καὶ αἱ ἐξῆς: Ἡ Γερμανικὴ Δημοκρατία, ἡ Τσεχοσλοβακικὴ Δημοκρατία, ἡ Αὐστριακὴ Δημοκρατία καὶ ἡ Πολωνικὴ Δημοκρατία. Ἄλλ' αἱ περὶ τῶν τύπων αὐτῶν θεωρητικαὶ συζητήσεις ἔχασαν πλέον πᾶσαν πρακτικὴν ἀξίαν, ἀφοῦ αἱ δημοκρατίαι αὗται κατελύθησαν οὐσιαστικῶς καὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας ἐπεκράτησαν μορφαὶ ὠμῆς (φασιστικῆς) δικτατορίας.

Δημοκρατία (εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα).—Ἡ δημοκρατικὴ παράδοσις εἶνε μακρὰ εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. Ὄταν ὀκτὼ μὲν ἡ ἐλληνικὸς λαὸς εὐρίσκετο ἐν ἐπαναστατικῇ ἐξεγέρσει καὶ προσετάθει νὰ δώσῃ τὰς πρώτας μορφὰς εἰς τὸ γινώμενον κράτος, ἐπεκράτησαν ἀκραιφνεῖς δημοκρατικαὶ ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας βλέπομεν καθαρὰ διατυπωμένας εἰς τὰ πρῶτα ἐλληνικὰ συντάγματα. Ὅλας δὲ τὸς προσπαθείας, πρὸς ἐπιβολὴν αὐθαιρέτου πολιτεύματος (βαυαρικὴ μοναρχία κλπ.), ὁ ἐλληνικὸς λαὸς τὰς ἀπέκρουσε, φθάσας πολλάκις μέχρις αἱματηρῶν ἐξεγέρσεων. Ἀπὸ τῆς 25 Ἰανουαρίου 1821, ὅτε θεωρεῖται ὅτι ἤρχισεν ὁ δημόσιος βίος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ἡ συγκρότησις αὐτῆς εἰς ἴδιον

κράτος, μέχρι τῆς 17 Νοεμβρίου 1861. ὅποτε ἐδημοσιεύθη τὸ ὁμώνυμον Σύνταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου κατίσχυεν ἡ λαϊκὴ κυριαρχία, διέπουν μακροὶ καὶ σκληροὶ ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐναντίον πάσης τυραννικῆς, ὀλιγαρχικῆς ἀποπείρας.

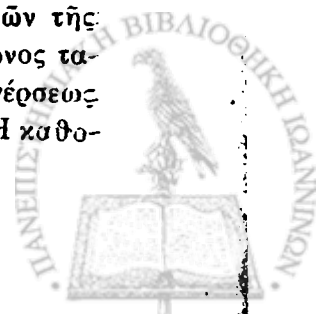
Εἰς τὰς πρώτας ἀκόμη πράξεις (ὡς τὸ ψήφισμα τῆς Μεσσηνιακῆς Γερουσίας, 25 Μαρτίου 1821, ἢ τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως τῆς Μονῆς τῶν Καλυτετσῶν, 26 Μαΐου 1821 κλπ.), εὐρίσκομεν καθιερωμένας τὰς ἀρχὰς τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς, δημοκρατικῆς διοικήσεως. Ἡ «Συνέλευσις τῆς Δυτικῆς χέρσου Ἑλλάδος» (4 Νοεμβρίου 1821), ψηφίζουσα τὸν «Ὁργανισμὸν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως», καθώριζεν ὅτι ἡ παρ' αὐτῆς συσταθεῖσα τοπικὴ ἀρχὴ (Γερουσία) συνέκειτο ἐκ μελῶν, ἐκλεγομένων κατ' ἔτος ἐν ἑξ ἑκάστης ἐκπροσωπευομένης ἐπαρχίας. Παρομοίας ἀποφάσεις ἀπαντῶμεν ἀπείρους. Ἡ δὲ Α' ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις, συνεδριάσασα πρῶτον τὴν 20 Δεκεμβρίου 1821, ἐξέλεξε δωδεκαμελῆ ἐπιτροπὴν, «εἰς σύνταξιν ὀργανικοῦ νόμου ἐ π ἰ τ ῆ β ἄ σ ε ι σ υ σ τ ῆ μ α τ ο ς δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ο ῦ». Τὸ σχέδιον τοῦ πρώτου τούτου ἑλληνικοῦ συντάγματος ἦτο δημοκρατικώτατον.

Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ λεπτομερὴς ἐξιστόρησις τῶν ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἑλληνικῶν πολιτευμάτων. (Τὰ σχετικὰ δέον ν' ἀναζητηθῶν εἰς τὸ κεφάλαιον: Πολιτικὴ ἱστορία τοῦ ἄρθρου: Ἑλλάς). Γενικῶς μόνον τονίζομεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα ἐπεκράτει εἰς ὅλας τὰς ὁμαδικὰς ἐκδηλώσεις τῶν πρώτων ἐπαναστατικῶν χρόνων. Τὸ πνεῦμα ὁμοῦ τοῦτο ἐνοθεύθη πολλάκις, δὲν ἔλλειπεν ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ προβῇ εἰς πλείστας ἐκδηλώσεις ἀνταρσίας ἐναντίον ὄλων τῶν ἔξωθεν ἐπιβληθέντων δυναστῶν.

Αἱ ἐξεγέρσεις ἐναντίον τῶν αὐθαιρέτων καθεστώτων ἦσαν συνεχεῖς καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῆς

Δημοκρατίας ἐπίμονοι. (Ἰδ. πλείονα εἰς λ. Ἑλλάς - πολιτικὴ ἱστορία, πολιτικὰ κόμματα κλπ.). Ἐνταῦθα ἐπιβάλλεται, πρὶν ἐξιστορήσωμεν τὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, νὰ γίνῃ μείνα τῶν θαρραλέων ἐκείνων πρωτοπόρων ἀγωνιστῶν τῆς δημοκρατικῆς μεταπολιτεύσεως.

Τὸ νεώτερον ἑλλην. κράτος γεννηθὲν ἐκ τῆς κινήσεως ὁμάδων ἀστῶν ἀναπτυσθέντων εἰς τὰ ξένα μεγάλα ἀστικά κέντρα, ἐμπνευσθέντων ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἐπαναστάσιν καὶ ἀνηκόντων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς Τεκτονικὰς Στοάς, ἔφερον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του τὴν σφραγίδα τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων παρὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν καθυστέρησιν τῆς χώρας. Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος διὰ τῶν Ἐθνοσυνελεύσεων καὶ τοῦ καταρτισμοῦ συνταγμάτων ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Ἀγῶνος τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἐκφράζει σαφῶς τὴν τάσιν τῶν πρωτεργατῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως πρὸς τὴν δημοκρατίαν. Ἡ ἀντίθεσις τῶν πλέον φωτισμένων ἰδεολόγων τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθερώσεως (Ρήγας Φερραῖος) ἐναντίον τοῦ κλήρου καὶ τῶν κοιζαμπάσηδων εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ. Ὁ Καποδίστριας ἀδίκως κατηγορεῖται ὡς φεουδαρχικός, καίτοι ὀριστοκρατικῆς καταγωγῆς καὶ διατελέσας ὑπουργὸς τοῦ πλέον ἀπολυταρχικοῦ μονάρχου, τοῦ Τσάρου. Ἡ δικτατορικὴ ἐξουσία, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλεν ὡς Κυβερνήτης φέρει ὅλα τὰ στοιχεῖα προσπαθείας ἐπιβολῆς ἀστικῆς δημοκρατίας καὶ ἐστρέφετο κυρίως κατὰ τῆς δυνάμεως τῶν «τζακιῶν», τὰ ὁποῖα εἶχον ἐξέλθει ἰσχυρὰ ἀπὸ τὴν Ἐπαναστάσιν. Αἱ ἐκπαιδευτικαὶ καὶ νομικαὶ μεταρρυθμίσεις του, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ψήφου καὶ τῆς ἐκλογιμότητος εἰς τοὺς κληρικούς, εἶναι καθαρὰ ἐκδηλώσεις ἀστικῆς νοοτροπίας. Ἡ ἀντίδρασις, ἣτις ἐξεδηλώθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας τοῦ Ὁθωνος ταχέως κατέληξε διὰ λαϊκῆς ἐξεγέρσεως εἰς τὴν ἐπιβολὴν συντάγματος. Ἡ καθο-

λική ψηφοφορία έπεβλήθη εν 'Ελλάδι μεταξύ τών πρώτων εύρωπαϊκών κρατών.

Τό καθαρώς δημοκρατικόν κίνημα, τό επιδιώκον και την μεταβολήν του πολιτεύματος και κατά την μορφήν εις δημοκρατίαν, είχε πολυαρίθμους όπαδούς από τών άρχών της 'Επαναστάσεως. Σαφεστέρα μορφήν έλαβεν εν 'Επιανήσω υπό την επίδρασιν τών επικρατουσών εις την Δυτικήν Εύρώπην ιδεών και οί πλείστοι τών Ριζοσπαστών (βλ. λ.) ήσαν σαφώς δημοκρατικοί. Περι τών λεπτομερειών της ύπερ της δημοκρατίας κινήσεως κατά την νεωτέραν έλληνικήν περίοδον βλέπε τά όνόματα τών πρωταγωνιστών της κινήσεως αυτής Χοϊδᾶ, Φιλαρέτου, Τριανταφύλλου κ.ά.

'Η ανακήρυξις της Δημοκρατίας εν 'Ελλάδι. 'Η τύχη της 2ας Δυναστείας της 'Ελλάδος είχε κριθῆ ούσιαστικώς από της μικρασιατικής καταστροφῆς (1922).

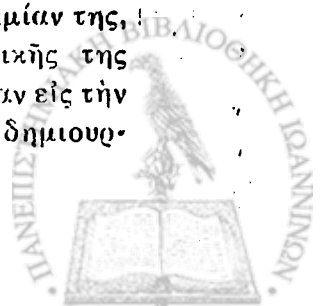
'Εφ' όσον τά τότε κυβερνώντα κόμματα είχαν συνδέσει την τύχην των με τον Κωνσταντινον, ήτο μοίραιον ή τύχη της Δυναστείας να συνδεθῆ αναποσπαστως με την έκβασιν της πολιτικῆς εκείνων. 'Επί πλέον, ή Δυναστεία και ό Κωνσταντινος προσωπικώς, περιεπλέχθησαν αυτόματως εις την δημιουργηθείσαν αντίφασιν, που άνεφάνη μεταξύ τών προεκλογικών φιλειθνηκών έπαγγελιών της 'Ηνωμένης 'Αντιπολιτεύσεως και της άμα τῆ καταλήψει της άρχῆς άποφάσεως περι έξακολουθήσεως του πολέμου. 'Η αντίφασις αυτή ήνοιξε χάσμα μεταξύ τών κυβερνώντων και του στρατευόμενου λαου, ό όποιος, έξ ειλικρινους, λόγω της φυσικῆς του καταπονήσεως εις έπανειλημμένας και μακράς έκστρατείας, διαθέσεως, έπόθει την ειρήνην. Τό χάσμα αυτό ηύρυνθη εκ της έκβάσεως της άκολουθηθείσης αντιθέτου προς τάς προεκλογικὰς έπαγγελίας πολιτικῆς, της έπιστεγασθείσης δια της ήττης. 'Η ύπαρξις του χάσματος διαπιστουται και εκ του γεγονότος ότι ό λαός εδέχθη ως αναγκαίαν και φυσικήν συνέπειαν την έκθρόνισιν του Κωνσταντινου άνευ δυ-

σφορίας. 'Η χρεωκοπία της Δυναστείας ήτο άπ' αυτής της στιγμῆς δεδηλωμένη. Δύο τινά ήλθον τότε να έπισπεύσουν την έξελίξιν προς την Δημοκρατίαν: α) Τό ότι ό διάδοχος του Κωνσταντινου βασιλευς Γεώργιος ούδεν έπραξε προς παρεμπόδισιν του τυφεκισμού τών έξ, πράγμα που τον άπεξένωσε τών συμπαθειών της βασιλόφρονος μερίδος. Και β) τό ότι ό Γεώργιος, ευνεήσας τό κίνημα της Κορίνθου (Λεοναρδοπούλου-Μεταξᾶ—Γαργαλίδη) διέλυσε και τους τελευταίους ένδοιασμούς μεταξύ τών έπαναστατικών άξιωματικών και τών Φιλελευθέρων περι της άνατροπῆς της βασιλείας. Ούτω μίαν πρώτην ό λαός έ πληροφορείτο ότι ό Γεώργιος έφευγεν εις άδειαν.

Είς τουτο συνετέλεσε και τό ότι μία μερίς του κόμματος τών Φιλελευθέρων συνετάχθη προς την ιδεαν ανακηρύξεως της Δημοκρατίας. 'Η μερίς αυτή, κατά τό πλείστον πλουτοκρατικῆς συνθέσεως, ήννόει την Δημοκρατίαν άπηλλαγμένην τών κοινωνικών μεταρρυθμίσεων που περιείχε τό πρόγραμμα της <Δημοκρατικῆς 'Ενώσεως> και ένώπιον του άρχηγου της <Δημοκρατικῆς 'Ενώσεως> διεδήλωσε τάς αντίρρήσεις της αυτίας. 'Επειδή δε έθεώρουν δύσκολον να παρασύρουν την πλειοψηφίαν του κόμματος τών Φιλελευθέρων προς την Δημοκρατίαν, συμφωνήθη ν' άπαρτίσουν ιδίαν πολιτικήν ομάδα, υπό τον τίτλον <Δημοκρατικοί Φιλελεύθεροι> και να έναρμονίσουν τάς προσπάθειάς των προς την προσπάθειαν της <Δημοκρατικῆς 'Ενώσεως> δια την εγκαθίδρυσιν της Δημοκρατίας.

Πράγματι του λοιπου παρουσιάζεται μία δρασις ένηρμονισμένη της <Δημοκρατικῆς 'Ενώσεως> και τών <Δημοκρατικών Φιλελευθέρων>.

Προ του κινήματος Λεοναρδοπούλου-Μεταξᾶ, ή έπαναστατική κυβέρνησις Γονατά, συναισθανομένη την άδυναμίαν της, λόγω της άσθηρᾶς στρατιωτικῆς της συνθέσεως, να οδηγῆ την χώραν εις την μόνην άρμόζουσαν λύσιν της δημιουρ-

γηθείσης πολιτειακῆς καὶ πολιτικῆς ἀνωμάλου καταστάσεως, ὑπήκουσα δὲ εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῶν Φιλελευθέρων μυστικοσυμβούλων τῆς ἐξεδήλωσε τὴν προτίμησίν τῆς νὰ μεταβιβάσῃ τὸ ἔργον τοῦτο μὲ τὰς βαρείας εὐθύνας του εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον. Ἐἶχεν ἤδη προκηρύξει ἐκλογὰς πληρεξουσίων πρὸς καταρτισμὸν Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐπελθόντος ὅμως τοῦ κινήματος, ὀλίγον πρὸ τῆς ὀρισμένης διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν ἡμέρας, ἐδέησε ν' ἀναβληθῶν οὕτω ἐπὶ 15 ἡμέρας.

Ἄλλὰ τὸ κίνημα ἔθεσε τὴν διαμορφωθείσαν κατάστασιν ὑπὸ νέον φῶς. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐνοχῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου, καθίστατο πλέον ἐμφανὲς ὅτι ἄλλη λύσις δὲν ἔχῳρει πλὴν τῆς ριζικῆς πολιτειακῆς μεταβολῆς. Καὶ συγχρόνως ὡς ἐκ τῆς δημιουργηθείσης ἐκ τοῦ κινήματος ψυχολογικῆς καταστάσεως, νέα ζωηρὰ στοιχεῖα προσετέθησαν εἰς τὴν περὶ τὸν κ. Παπαναστασίου κίνησιν πρὸς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Δημοκρατίας. Ἰδίως οἱ διακριθέντες εἰς τὴν κατάπνιξιν τοῦ κινήματος ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Κονδύλην καὶ Χατζηκυριάκον, ἐτάσσοντο πρὸς τὴν «Δημοκρατικὴν Ἐνωσιν». Ἡ περὶ τὴν «Δημοκρατικὴν Ἐνωσιν» κίνησις ἐνισχυομένη καὶ ἀπὸ τοὺς δημοκρατικοὺς φιλελευθέρους ἀπετάθη πρὸς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐζήτησε ν' ἀπομακρύνῃ τὸν βασιλέα, νὰ καταλύσῃ τὴν βασιλείαν καὶ νὰ προκαλέσῃ δημοψήφισμα, διὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς Δημοκρατίας, κατόπιν δὲ νὰ ἐνεργήσῃ ἐκλογὰς μὲ ἀναλογικὸν σύστημα. Ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις καὶ τότε ἀκόμη δισταζούσα, ἀπέστειλεν εἰς Εὐρώπην τὸν στρατηγὸν Ὀθωναῖον, διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὸν κ. Βενιζέλον.

Αἱ ἀπαντήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως ὑπῆρξαν ἀσαφείς, δικαιολογούμεναι ἐκ τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον τόσον ἐτόνιζεν οὗτος, ὅτι δηλονότι δὲν

εἶχεν ἰδίαν ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως ἐν Ἑλλάδι, ἀποβλέπων οὕτω νὰ ἐκμαιεύσῃ πρόσκλησιν καθόδου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ἓνα μόνον ἦσαν σαφεῖς αἱ ἀπαντήσεις τοῦ κ. Βενιζέλου. Εἰς τὸ ὅτι δὲν ἐδέχετο τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Παπαναστασίου προτεινομένην διαδικασίαν τῆς μεταπολιτεύσεως πρὸς τὴν Δημοκρατίαν. Συνεπεία τούτων ὅλων, ἡ κυβέρνησις ἐπέμεινε εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν πληρεξουσίων διὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Τὴν 25 Νοεμβρίου 1923 ἔγινε τὸ συλλαλητήριον τῶν Δημοκρατικῶν εἰς τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Καὶ τὴν 16ην Δεβρίου διεξήχθησαν αἱ ἐκλογαί. Οἱ λαϊκοὶ ἀπέσχον τῆς ἐκλογῆς, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ἐξελέγησαν δέ :

90 τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως.

103 Δημοκρατ. Φιλελεύθεροι.

151 Συντηρητικοὶ Φιλελεύθεροι.

41 Ἀνεξάρτητοι Δημοκρατικοί.

7 Ἀντιβενιζελικοί.

3 Ἀγροτικοί.

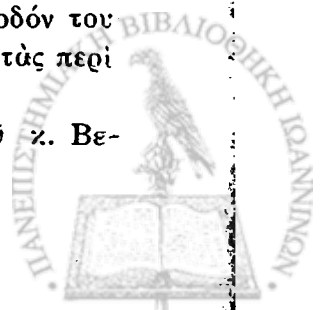
3 Ἀνεξάρτητοι.

Μεταξὺ τῶν ἐκλεγέντων ἦσαν καὶ πλεῖστοι ἀξιωματικοί.

Τὴν ἐπομένην ἐν συλλαλητηρίῳ ἐορτάζοντο τὰ ἐπινίκεια κάτωθεν τῶν ἐν τῇ ὁδῷ Πανεπιστημίου γραφείων τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως». Κατ' αὐτὸ ἐκηρύχθη ἔκπτωτος ὁ Γεώργιος καὶ ἐξητήθη ἐν διαδηλώσει ἡ ἀπομάκρυνσίς του καὶ ἡ ἀνακήρυξις τῆς Δημοκρατίας.

Τὴν 19ην Δεβρίου ἔφυγεν ὁ Γεώργιος ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Δάφνη» καὶ διωρισθὴν ἀντιβασιλεὺς ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκλήθη ὁ κ. Βενιζέλος ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν δὲ ἐπομένην ὄλοι οἱ Φιλελεύθεροι πληρεξούσιοι εἰς τηλεγραφικὴν ἔκκλησιν τὸν ἐξελιπάρουν νὰ ἀποδεχθῇ τὴν πρόσκλησιν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐνδίδει ἐπὶ τέλους καὶ ἐτοιμάζει τὴν καθόδόν του εἰς Ἑλλάδα, ἐπιμένει ὅμως εἰς τὰς περὶ τῆς μεταπολιτεύσεως ιδέας του.

Ἡ ἀλλοπρόσαλλος στάσις τοῦ κ. Βε-

νιζέλου ἔξενισε τότε πολλούς. Διὰ τοὺς γνωρίζοντας ὅμως αὐτόν, ἡ στάσις του ἔφαινετο φυσική. Ὁ κ. Βενιζέλος, παρ' ὅτι παρουσιάζετο ὡς ἄνθρωπος πυγμῆς καὶ ἀποφασιστικότητος ἠσθάνετο πάντοτε δισταγμούς πρὸ τῶν τολμηρῶν πηδημάτων ποὺ ἐνδεχομένως θὰ ὠδήγουν εἰς εὐρύτερον κοινωνικὸν σάλον.

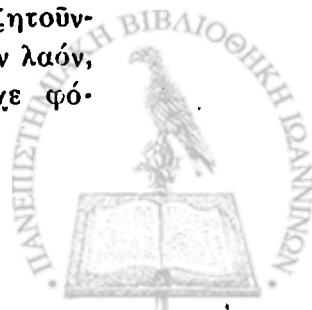
Ἡ στάσις του ἐκαλύπτετο ὑπὸ πολλοῦ μυστηρίου καὶ διάφοροι διαδόσεις ἐκυκλοφόρουν περὶ αὐτῆς. Ἐσχετίζετο δὲ καὶ μὲ τὴν ιδέαν, ποὺ τότε εἶχε συλλάβει ἡ βασίλισσα Μαρία τῆς Ρουμανίας, περὶ ἰδρύσεως βαλκανικῆς αὐτοκρατορίας, διὰ τῆς μεθόδου τῶν συνοικεσιῶν μεταξὺ τῶν αὐλῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐφιλοδόξει νὰ καταστῇ ἡ κοινὴ πενθερὰ τῶν Βαλκανίων.

Καὶ ἄλλοι δὲ μνηστῆρες τοῦ θρόνου ἐπιθανολογοῦντο. Ἔως ὅτου κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Βενιζέλος, ἡ ἐπανάστασις εἶχε λύσει τὸ ζήτημα πραγματικῶς. Ὁ Γεώργιος εἶχε φύγει μὲ ἄδειαν καὶ ἡ ἐκλογή ἔφερε θριαμβευτὰς τοὺς δημοκρατικούς. Ἀπὸ τὴν βασιλευομένην πρὸς τὴν αἰρετὴν Δημοκρατίαν τί ἐμεσολάβει πλέον; Μόνον ἡ τυπικὴ νομιμοποίησις τῆς καταστάσεως—εὐκόλος ἀφοῦ ὑπῆρχεν Ἐθνοσυνέλευσις μὲ δημοκρατικὴν παμψηφίαν.

Ἐν τούτοις ὁ Βενιζέλος, ὀρροδῶν καὶ πρὸ τῆς τυπικῆς αὐτῆς ἀναγνωρίσεως, κατορθώνει νὰ τροποποιήσῃ τὰς ιδέας του. Ἦδη ἡ ἀπόφασις περὶ ἐκδιώξεως τοῦ βασιλέως ἐπροκάλεσε τὴν δυσἀρεσκείαν καὶ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Φιλελευθέρων πληρεξουσίων, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ἐπανάστασις προεξώφλει ἀποφάσεις τῆς Συνελεύσεως, ἐνῶ πρᾶγματι διησχόλυνε τὴν πολιτειακὴν μεταβολὴν. Ἐπὶ τέλους συγκροτεῖται καὶ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις. Τὴν 3ην Ἰανουαρίου 1924 ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως Πλαστήρας, ἐν τῷ μέσῳ ἐνθουσιωδῶν ἐκδηλώσεων, λογοδοτεῖ καὶ παραδίδει τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας τῆς Συνελεύσεως. Καὶ ἀρχίζει ἡ πρώτη κοινοβουλευτικὴ μάχη μεταξὺ τῶν Συντηρητικῶν Φιλελευθέρων

καὶ τῶν Δημοκρατικῶν. Εὐθύς δὲ ἐξ ἀρχῆς γίνεται φανερὰ ἡ ἐπικράτησις τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος. Εἰς τὰς 3 Ἰανουαρίου 1924 φθάνει ὁ Βενιζέλος καὶ κηρύσσεται ὑπὲρ τοῦ δημοψηφίσματος διότι τὸ θεωρεῖ ὡς τὴν κανονικωτέραν ὁδόν, πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς καταστάσεως. Ἡ προσπάθειά του τείνει νὰ θέσῃ τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ μὲ τὸ διπλοῦν α) β) ἂν ἐγκρίνῃ τὴν ἀποτομπὴν τοῦ βασιλέως, ἂν ἐγκρίνῃ τὴν ἀνακήρυσιν τῆς Δημοκρατίας. Ὁ Παπαναστασίου ἐπέμενε ὅπως διὰ ψηφίσματος τῆς Συνελεύσεως κηρυχθῇ ἔκπτωτος ἡ Δυναστεία καὶ ἀνακηρυχθῇ ἡ Δημοκρατία, τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς θὰ ἐπεκύρωνε διὰ δημοψηφίσματος.

Πρὸ τῶν καθημερινῶν παλινδρομιῶν τοῦ Βενιζέλου, ἡ ὑπόθεσις λαμβάνει πλέον θεατρικὴν ὄψιν. Κατ' ἀρχὰς δὲν δέχεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνήν, ἐνῶ ἀναδεύει τὰ πάντα ἐκ τῶν παρασκηνίων. Ἐπὶ τέλους δέχεται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ ἐκλεγῇ πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως, πρᾶγμα ποὺ ἦτο, ὡς εἶναι εὐνόητον, τὸ προοίμιον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐναποθέσεως τοῦ ὅλου ζητήματος ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Συνελεύσεως. Ὁ Βενιζέλος, ἀναλαβὼν τὴν Κυβέρνησιν, ἐδήλωσε πρὸς τὸν Παπαναστασίου, ὅτι ἐπεθύμει νὰ διεξαχθῇ μακρὰ καὶ ἐξονυχιστικὴ συζήτησις εἰς τὴν Συνέλευσιν, διὰ νὰ σχηματίσῃ καὶ αὐτὸς ὀριστικὴν γνώμην (!!!) καὶ φωτισθῇ καὶ ὁ λαός. Ἡ συζήτησις ἤρχισε πρᾶγματι ἐξ ἀφορμῆς τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τῆς κυβερνήσεως, καθ' ἣν οἱ τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» ἀντέταξαν ὅτι ἡ Συνέλευσις καὶ ἡ κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ παρουσιασθοῦν ὡς ὄδηγοὶ εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἠσθάνετο ἐνδοιασμούς βλέπων τοὺς ἡγέτας του μὴ ἔχοντας τὸ θάρρος ν' ἀναλάβουν αὐτοὶ πρῶτοι τὴν εὐθύνην τῆς ἐπιλύσεως τοῦ θεμελειώδους πολιτειακοῦ ζητήματος καὶ ζητοῦντας νὰ μεταβιβάσουν αὐτὴν εἰς τὸν λαόν, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπῆρχε φό-

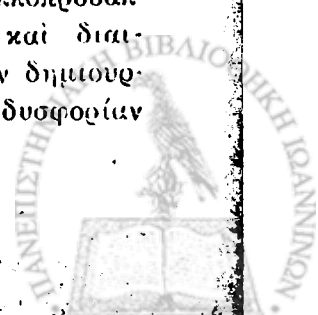

βος να κλονισθῆ ἢ πεποιθήσεις τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς Δημοκρατίας καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ ἔλθῃ ὁ λαὸς ἐνδεχομένως εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ βασιλέως. Ἡ συζήτησις διεξήγετο εἰς ζωηρότατον τόνον διὰ τὰ καταλήξει εἰς προσωπικὰς ἀντεγκλήσεις. Ὁ Βενιζέλος, ἐρεθισθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπιμονὸν ὑποστήριξιν τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν παρὰ τοῦ Παπαναστασίου, τὸν ἔψεξε δριμέως διὰ τὴν συνεργασίαν του μὲ στρατιωτικούς, ὁ Παπαναστασίος ἀπήντησεν εἰς δριμύτερον τόνον, ὁπότε ὁ Βενιζέλος ἔξαλλος ἀπεχώρησε τῆς αἰθούσης καὶ ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἐλιποθύμησεν. Εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραιτηθῆ, λόγῳ τῆς ἐπιδεινώσεως τοῦ καρδιακοῦ του νοσήματος, ὑποδείξας ὡς διάδοχόν του τὸν Καφαντάρην. Αἱ συζητήσεις ἐσυνεχίσθησαν ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Ὅταν ὁμως, τερματισθεῖσῶν τῶν συζητήσεων, ἐπρόκειτο νὰ ληφθοῦν ἀποφάσεις, ὁ Βενιζέλος, συναισθανόμενος τὴν δυσμενῆ ἀπίχησιν πού εἶχεν εἰς τὸν στρατόν ἢ στάσις του, ἐπεμβὰς ἐπεχείρησε νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, συνιστῶν ὅπως λάβῃ μὲν ἡ Συνέλευσις ἀπόφασιν διὰ τὴν ἔκπτωσιν τῆς Δυναστείας, ἀποφύγῃ δὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Δημοκρατίας, παραπέμπουσα ταύτην ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ὁ Καφαντάρης εἶχε πλέον ἐκτεθῆ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν προηγουμένων ἀποφαισῶν τοῦ Βενιζέλου καὶ ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὴν λύσιν αὐτήν. Τότε ὁ κ. Βενιζέλος, ἐννοῶν νὰ διευθύνῃ ἐκ τῶν παρασκηνίων, ἐστράφη πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, ἀφοῦ ὁ Καφαντάρης δὲν ἀπεδέχετο νὰ παραστήσῃ τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον τῷ διέγραφεν, ἐπειδὴ ἐθεώρει κατώτερον ἑαυτοῦ τὸν ρόλον τοῦ ρυμουλκουμένου ἐκ τῶν παρασκηνίων κυβερνήτου.

Ὁ κ. Βενιζέλος ἐσχέφθη τὸν κ. Ροῦσον καὶ τὸν προέκρινεν ὡς κατάλληλον διὰ τὸν ρόλον πού διέγραφεν εἰς τὸν Ἑλληνα κυβερνήτην, μὴ ἀναλογιζόμενος

τὸ τόσον κρίσιμον τῶν περιστάσεων ἔπειτα ὁμως ὑπέικων εἰς τὰ παράπονα τοῦ κ. Καφαντάρη ἀποφασίζει νὰ συστήσῃ εἰς ὅλους τοὺς φίλους του νὰ δώσουν ψῆφον ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν κυβέρνησιν Καφαντάρη καὶ νὰ ἐγκρίνουν οὕτω τὴν παραπομπὴν καὶ τῶν δύο ἐρωτημάτων εἰς τὸν λαόν. Ἐπὶ τέλους, παρισταμένου καὶ τοῦ ἀσθενοῦντος Βενιζέλου, ἐνεκρίθη τὸ πρόγραμμα τῆς ὑπὸ τὸν Καφαντάρην κυβερνήσεως.

Ἄλλ' οὐσιαστικῶς ἡ προτεινομένη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Καφαντάρη λύσις εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ τὴν πλειοψηφίαν τῶν πληρεξουσίων καὶ αἰφνιδίως ὁ κ. Καφαντάρης εἶδεν ἑαυτὸν ἐγκαταλειπόμενον προδοτικῶς ἀπὸ τοὺς Φιλελευθέρους. Ἡ διαρροή τῶν Φιλελευθέρων πληρεξουσίων ἐχρονολογεῖτο ἤδη ἀπ' ἧς στιγμῆς ὁ Βενιζέλος ἔδειξε τὴν τάσιν τῆς τορπιλλίσεως τῆς κυβερνήσεως Καφαντάρη καὶ τῆς ἀντικαταστάσεώς της διὰ κυβερνήσεως τῆς ἀρεσκείας του ὑπὸ τὸν κ. Ροῦσον. Οἱ περισσότεροι τῶν Φιλελευθέρων πληρεξουσίων ἔβλεπον ὅτι ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη ἐξοδος ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς πολιτειακῆς περιπλοκῆς, ἦτο ἡ ἀπὸ μέρους τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» προτεινομένη καὶ αἰσθηματικῶς, οὕτως εἶπειν, συνετάσσοντο πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ ἐφόσον ὁ Βενιζέλος ἐπέμενεν εἰς τὰς ἀντιλήψεις του, ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν ἀρχηγόν των. Σχεδὸν δημοσίᾳ ἤρχισαν νὰ διαδηλώνουν τὰ αἰσθήματα των καὶ ἄφηναν νὰ ἐννοεῖται ὅτι, ἂν παρουσιάζετο εὐσχημὸς δι' αὐτοὺς τρόπος, θὰ ἐβοήθουν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» προτεινομένην λύσιν. Ὡς ἐκ τῆς παρασκηνιακῆς δράσεως τοῦ κ. Βενιζέλου, τὰ πνεύματα ἤρχισαν νὰ ἐξάπτωνται εἰς τοὺς κύκλους δὲ τῶν φίλων του ἐνεφυλλοχώρησαν παρεξηγήσεις ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν σοβρότητα τῶν ἀλλοπροσάλλων ἐμφανίσεών του. Ἐφ' ᾧ καὶ διαίσθανόμενος ταῦτα ὡς καὶ τὴν δημιουργηθεῖσαν εἰς τὸν στρατόν δυσφορίαν

ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ εἰς τὸν στρατὸν ἐξεδηλώθησαν σημεῖα δυσαρρεσκείας διὰ τὴν τακτικὴν ποῦ ἠκολούθει ἡ κυβέρνησις εἰς τὸ πολιτειακὸν ζήτημα. Διερμηνεύς δὲ αὐτῆς ἐγένετο καὶ ὁ Γονατᾶς ἐντὸς τῆς Συνελεύσεως. Ὅλοι τότε ἤρχισαν νὰ προσβλέπουν πρὸς τὴν λύσιν τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως». Ἀνάμεσα εἰς τὸ πανδαμόνιον τῶν σπαράγμων τῆς περιελθούσης εἰς πλήρη σύγχυσιν βενιζελικῆς οἰκογενείας, ἡ «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις» ἐξαπολύει τὴν βόμβαν τῆς. Ἀποφασίζει τὴν ἀποχὴν ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως καὶ ἀπὸ τὸ δημοψήφισμα, βλέπουσα ὅτι ἡ λύσις τοῦ πολιτειακοῦ ἐλάμβανεν ἐπικίνδυνον τροπὴν καὶ δυσπιστοῦσα διὰ τοὺς πραγματικοὺς σκοποὺς τοῦ κ. Βενιζέλου, ὡς ἐδηλώθη. Ἡ ἀποφασίς ἀνεκοινώθη εἰς μίαν συνεδρίασιν ὑπὸ τοῦ Παπαναστασίου ὅποτε ὅλοι οἱ περὶ αὐτὴν ἀπεχώρησαν ἐν σώματι. Ὁ Καφαντάρης ἀνησύχησε καὶ προσεπάθησε νὰ τοὺς μεταπεισῇ, ἀλλὰ ματαίως.

Εἰς τὸς 14 Φεβρουαρίου ἤδη καὶ οἱ Συντηρητικοὶ Φιλελευθέροι ἐζηρούσαντο ὑπὲρ τῆς ἐκπτώσεως τῆς Δυναστείας δι' ἀποφάσεως τῆς Συνελεύσεως. Ἄλλ' ἡ παρέκκλισις αὐτὴ προφανῶς δὲν ὠδήγει εἰς μίαν λύσιν, ἐνῶ περιέπλεκεν ἐνδοκομματικῶς τὴν κατάστασιν.

Ἡ δυσθυμία εἶναι γενικὴ εἰς τοὺς ἀρχηγούς καὶ εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τὸν στρατὸν. Τὴν δυσθυμίαν τῶν πληρεξουσίων διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν περιεπλέχθησαν, τὴν διερμήνευσεν εἰς μίαν συνεδρίασιν τῆς Συνελεύσεως ὁ φιλελεύθερος πληρεξούσιος Γ. Κατσιμπήρης, ὅστις ἠγέρθη καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς Φιλελευθέρους βουλευτὰς καὶ δεικνύων τὴν πτέρυγα τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» εἶπεν, ὅτι ἡ μόνη λύσις πλέον εἶναι νὰ προσχωρήσωμεν ὅλοι εἰς τὴν «Δημοκρατικὴν Ἐνωσιν» καὶ νὰ προσβῶμεν πανηγυρικῶς εἰς τὴν ἐκπώσιν τῆς Δυναστείας καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Δημοκρατίας.

Συγχρόνως, ἐγκαταλιπὼν τὰ ἐδώλια

τῆς δεξιᾶς, ὑπὸ τὰ ἀκράτητα χειροκροτήματα τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῶν θεωριῶν ἐπροχώρησε πρὸς τὰ ἐδώλια τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως». Τὸ παράδειγμα τοῦ ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι Φιλελευθέροι βουλευταί.

Ἐπειτα, μετὰ τὴν ἀποχὴν τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» καὶ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βενιζέλου ν' ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἑλλάδος καὶ μετὰ τὴν μετέπειτα, παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τοῦ Καφαντάρη, ὅπως τὸν μεταπεισῇ, πραγματοποιηθεῖσαν ἀναχωρήσιν αὐτοῦ, ἡ κατάστασις αὐτομάτως διηκολύνετο δι' ὅλους. Ὁ Καφαντάρης προκειμένου νὰ προκηρύξῃ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δημοψηφίσματος, εὐρέθη πρὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βενιζέλου περὶ ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἐπηρέαζε δυσμενῶς τὸ δημοψήφισμα καὶ προσεπάθησε νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἀναχώρησιν, πλὴν ὁ Βενιζέλος ἔμεινεν ἀνένδοτος. Πράγματι δὲ ἡ εἶδησις τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ἡ συνδυασθεῖσα πρὸς αὐτὴν ἐμφάνισις τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν Βουτσινᾶ καὶ Λάγκουρα, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νὰ τοῦ ἀνακοινώσουν τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ποὺ ἔκαμνεν εἰς τὸν στρατὸν ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπεδιώκετο ἡ λύσις τοῦ πολιτειακοῦ, ἐδημιούργησαν τὴν ἐντύπωσιν τῆς μὴ ἐγκρίσεως τῆς πολιτικῆς τοῦ Καφαντάρη, οὔτε καὶ ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου.

Ὁ Καφαντάρης ἔβλεπε τὴν περιπλεγμένην εἰς φοβερὰν δίνην κυβέρνησιν τοῦ οἰκτρῶς ἐγκαταλειπομένην ἀπὸ τοὺς Φιλελευθέρους καὶ ἐπροτίμησε νὰ παραιτηθῇ διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν κατάστασιν. Τὴν 11ην Μαρτίου ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς πρώτης Δημοκρατικῆς Κυβερνήσεως ὁ Παπαναστασίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος μόνον μέλη τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως». Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἡνέα κυβερνήσεως συνεκέντρωσε τὴν προσοχὴν τῆς εἰς δύο σημεῖα: Εἰς τὴν συνεννόησιν μετὰ τοὺς Φιλελευθέρους βουλευτὰς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ψήφου

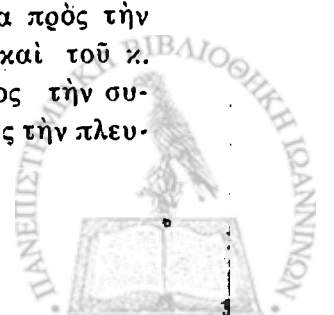

των διὰ τὴν πανδημοτέραν ἐμφάνισιν τῆς ποθουμένης λύσεως, καί, δεύτερον, εἰς τὴν συνεννόησιν μὲ τὸν ἀντιδημοκρατικὸν κόσμον, ὅπως συντελέσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἐξομάλυνσιν τῆς καταστάσεως καὶ εἰς τὴν στερέωσιν τῆς Δημοκρατίας, διὰ τῆς προαιρετικῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῆς. Τὰ δύο ἐπίμαχα καὶ ἀφορῶντα τὴν διαδικασίαν μᾶλλον τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Δημοκρατίας σημαία, εἶχον ἤδη ὑποχωρήσει εὐθύς ἀπὸ τῆς ἀναθέσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» Παπαναστασίου.

Ὅλοι ἦσαν πλέον βέβαιοι περὶ τῆς μελλοντικῆς ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων. Ἐὰν τὰ πράγματα ἐβράδυναν ὀλίγας ἡμέρας νὰ φθάσουν εἰς τὴν φυσικὴν καὶ βεβαίαν λύσιν των, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι ἡ νέα Κυβέρνησις ἀπέδωσε μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς προετοιμασίας τῶν πνευμάτων, οὕτως ὥστε ἡ ἀνακήρυξις τῆς Δημοκρατίας νὰ ἀκουσθῇ εὐμενῶς εἰς ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ νὰ τύχη τῆς πανηγυρικῆς καὶ πανδήμου ἀναγνωρίσεως. Ἦθελεν ἐπίσης ἡ Κυβέρνησις νὰ ἔχη τοῦλάχιστον ἐχέγγυα περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀντιδημοκρατικοῦ πολιτικοῦ κόσμου εἰς τὸ δημοψήφισμα, ὥστε τὸ ἐκ τούτου ἀποτέλεσμα νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ ὅποτεδήποτε ἐν ἀμφιβόλῳ καὶ νὰ καταστῇ γενικῶς σεβαστόν. Πρὸς τοῦτο ἐπροτάθη καὶ ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἰδέα περὶ εὐρύσεως τῆς Κυβερνήσεως διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὴν καὶ βουλευτῶν ἀπὸ τοὺς κόλπους τῶν Φιλελευθέρων καὶ τῶν Δημοκρατικῶν Φιλελευθέρων. Τοῦτο καὶ ἐπραγματοποιήθη μετ' ὀλίγας ἡμέρας διὰ τῆς προσλήψεως τριῶν νέων ὑπουργῶν.

Πρὸς πραγματοποιήσιν δὲ καὶ μιᾶς συνεννόησεως μὲ τοὺς ἀντιδημοκρατικούς προέβη ἡ Κυβέρνησις εἰς μεγάλας παραχωρήσεις πρὸς τὰ ἀντιδημοκρατικὰ κόμματα καὶ τὰς ἐφημερίδας, ὅπως ἐ-

πιτύχη τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ νέου πολιτεύματος ἀπὸ ὅλον τὸν πολιτικὸν κόσμον. Αἱ παραχωρήσεις αὗται διελάμβανον καὶ τὰ ἑξῆς: 1) Παραχώρησιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς πρίγκηπας ὑπὸ τύπον συντάξεως ὀλοκλήρου τῆς βασιλικῆς ἀποζημιώσεως καὶ τῶν μισθῶν των. 2) Ἐκλογὴν ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας τοῦ κ. Ζαΐμη. 3) Σύστασιν τῆς Γερουσίας δι' διαιρέσεως τῆς Συνελεύσεως καὶ δι' ἐκλογῆς εἰς αὐτὴν ἐνὸς ἀριθμοῦ πολιτευτῶν ἐκ τῶν ἀντιδημοκρατικῶν κομμάτων ποὺ ἀπέσχον ἀπὸ τὰς ἐκλογάς. 4) Ἀποκατάστασιν τῶν διὰ πολιτικούς λόγους ἀπομακρυνθέντων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαλλήλων εἰς τὰς θέσεις των. 5) Ἀμνηστειὰν δι' ὅλα τὰ πολιτικὰ ἀδικήματα. 6) Ἐνέργειαν ἐκλογῶν μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος. Αἱ παραχωρήσεις αὗται θὰ ἐγίνοντο ὑπὸ τὸν ὅρον συμμετοχῆς τοῦ ἀντιδημοκρατικοῦ κόσμου εἰς τὸ δημοψήφισμα καὶ ἐγκρίσεως καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ περὶ καθιερώσεως τῆς Δημοκρατίας ψηφισιατοῦ τῆς Συνελεύσεως. Ἐπηκολούθησαν μυστικαὶ συναντήσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Παπαναστασίου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὑπουργοῦ κ. Λυμπεροπούλου μὲ τοὺς φερομένους τότε ὡς ἐκπροσώπους τῶν ἀντιδημοκρατικῶν κ. κ. Δ. Φιλαρέτου, Γ. Ράλλη, Λ. Τσουκαλά, Ι. Χαλκοκονδύλη. Οὗτοι ἐνήγγουν ἐκ μέρους τοῦ κ. Μεταξᾶ καί, ὡς ἐφαίνετο τοῦλάχιστον, τοῦ κ. Τσαλδάρη. Ἀπεδέχθησαν δὲ τὰς ἄνω προτάσεις, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀποδοχῆς των ὑπὸ τοῦ Γεωργίου, ἀποφασίσαντες νὰ μεταβοῦν εἰς Βουκουρέστιον πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλέως. Ὀλίγον ὁμως πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ἀναλαβόντων νὰ μεταβοῦν εἰς Βουκουρέστιον, τὰ πράγματα ἐκοινολογήθησαν ὑπὸ μέλους τῆς τότε «Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς». Καὶ ἐναυάγησε μὲν ἡ προσπάθεια πρὸς τὴν πλευρὰν αὐτὴν, ἐπεμβάντος καὶ τοῦ κ. Τσαλδάρη καὶ ἀποκρούσαντος τὴν συνεννόησιν ἐπέτυχεν ὁμως πρὸς τὴν πλευ-

ρὰν τοῦ κ. Μεταξᾶ, ὅστις εὕρισκετο ἐν Ἰταλίᾳ, διωκόμενος διὰ τὸ κίνημα τῆς Κορίνθου καὶ πρὸς τὸν ὅποιον οἱ ἐνταῦθα φίλοι του ἐτηλεγράφησαν ν' ἀποδεχθῆ τὰς προτάσεις τῆς Κυβερνήσεως.

Ἦσαν δὲ αὗται αἱ ἑξῆς :

1) Νὰ θεωρήσῃ ὁ κ. Μεταξᾶς ὡς χορηγημένην τὴν διὰ πολιτικὰ ἀδικήματα ἀμνηστειὰν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μὴ φοβούμενος καμμίαν καταδίωξιν.

2) Ὁ κ. Μεταξᾶς, ἐρχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ συντρέξῃ κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὴν ἔξομόλυνσιν τῆς καταστάσεως, μετὰ τὴν καθιέρωσιν δὲ τῆς Δημοκρατίας νὰ πολιτευθῆ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος.

Ὁ κ. Μεταξᾶς ἐδέχθη καὶ κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνήργησε συμφώνως πρὸς αὐτάς.

Συγχρόνως ἡ Κυβέρνησις ἐφρόντισε νὰ προετοιμάσῃ καταλλήλως καὶ τὸν Τύπον, ὅπως συμβάλῃ εἰς τὴν πανηγυρικωτέραν ἐμφάνισιν τῆς ἀποδοχῆς τῆς Δημοκρατίας.

Τὰ πράγματα ἦσαν πλέον ἔτοιμα. Ὁρίσθη δὲ ὡς ἡμέρα ἐμφανίσεως τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν Βουλὴν ἡ 24 Μαρτίου, ὅπως περατουμένης αὐθημερὸν τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ψήφου ἐμπιστοσύνης, ἀναβληθῆ διὰ τὴν ἐπομένην, τὴν 25ην Μαρτίου, ἡ ἔγκρισις τοῦ ψηφίσματος περὶ ἀνακηρύξεως τῆς Δημοκρατίας. Οὕτω καὶ ἐγένετο.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 24ης ὁ κ. Παπαναστασίου ἀναγινώσκει τὰς προγραμματικὰς δηλώσεις. Εἰς αὐτάς ἐξέθετε τὴν ἀντιλήψιν τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τὴν Δημοκρατίαν, ὡς ἀποτελοῦσαν τὸ φυσικὸν καὶ εὐτυχὲς τέρμα ἑνὸς μακροῦ ἀγώνος ποῦ εἶχε καταστήσει ἀναπότρεπτον ἢ καταπάτησις τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, ἢ ἀθέτησις τῶν διεθνῶν μας ὑποχρεώσεων καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων, καὶ τὴν ἀνάγκην

νὰ λύσῃ ταχέως τὸ δυναστικὸν ζήτημα κηρύσσουσα ἔκπτωσον τὴν Δυναστείαν καὶ ἀνακηρύσσουσα τὴν Δημοκρατίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐγκρίσεως τῶν πράξεών της διὰ δημοψηφίσματος, κατέθεσε δὲ σχετικὴν πρότασιν ψηφίσματος τῆς Συνελεύσεως. Ἐσυνέχισε ἐπίσης διὰ μακρῶν ἀναπτύξας τὸ ὅλον πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως, διαλαβάνων εὐρείας κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις. Τὴν ἐπομένην ὅλοι οἱ πληρεξούσιοι μετέβησαν ἐν σώματι εἰς τὴν Μητρόπολιν, ὅπου ἐψάλη δοξολογία ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ Ἑορτῇ καὶ ἐκεῖθεν ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τοῦ λαοῦ, πεζῇ εἰς τὴν Βουλὴν, ὅπου ἐτέθησαν εἰς ψηφοφορίαν τὰ ψηφίσματα τῆς Κυβερνήσεως.

Δι' αὐτῶν δέ : Ἡ Δ' τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνέλευσις ἐκήρυξε διὰ παμψηφίας τὴν ἔκπτωσιν τῆς Δυναστείας καὶ τὴν ἐγκαθίδρουσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος. Ἐξεδόθη δὲ καὶ διάγγελμα πρὸς τὸν λαὸν ἀναγγέλλον τὸ γεγονός. Τὸ διάγγελμα ἐτελείωνεν οὕτω : «Τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἀποτίθεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων».

Παρείχετο δὲ προσέτι ἀμνηστειὰ εἰς τοὺς πολιτικοὺς ὑποδίκους, χάρις εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς καταδίκους, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοι ἐπανήρχοντο ὅλοι εἰς τὰς θέσεις των.

Κατὰ τὴν τελετὴν δὲ καὶ τὴν στρατιωτικὴν παρέλασιν ὁ στρατὸς ἀπορρίπτει ἐπισήμως τὸ στέμμα καὶ ἐγκαινιάζει τὸν νέον ἐθνόσημον, ἐν μέσῳ πανηγυρικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ἀποθεώνει τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἰδιαίτερος τὸν πρόεδρον αὐτῆς καὶ πρωτεργάτην τῆς Δημοκρατίας κ. Παπαναστασίου.

Ὁλος ὁ Τύπος πανηγυρίζει τὸ γεγονός.

Τὴν 13ην Ἀπριλίου διενεργεῖται τὸ δημοψήφισμα καὶ εὕρισκονται 630.000 φῆφοι εἰς τὸ «ναί» καὶ 300.000 εἰς τὸ «ὄχι». Εἰς τὰς 15 Ἀπριλίου οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ἔκαμαν δηλώσεις, καθ' ἃς ἐθεώρουν λήξαντα τὸν καθεστωτικὸν ἀγῶνα.

Μέχρι τῆς 20ῆς Ἀπριλίου τὰ πλεῖστα

των κρατών είχαν αναγνωρίσει την Ἑλληνικὴν Δημοκρατίαν. Ἐπίσης ἐγνώσθη καὶ τὸ κλείσιμον τοῦ προσφυγικοῦ δανείου. Τὴν 1ην Μαΐου ὠρχίσθησαν οἱ ὑπάλληλοι εἰς τὸ νέον πολίτευμα. Κατόπιν ἡ Κυβέρνησις ἐπέδόθη εἰς τὴν σύνταξιν του νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Χώρας.

Ἀκόμη μίαν φοράν ἐκινδύνευσε τὸ Ἔθνος νὰ διαπράξῃ τὸ προγονικὸν βαρὺ ἱστορικὸν σφάλμα, ν' ἀναζητήσῃ ἔξω τοὺς ἀρχηγούς του, ἀντὶ ἐπιζητήσῃ νὰ τοὺς ἀναπτύξῃ ἀπὸ τὰς ἰδίας του δυνάμεις. Ὁ ἀγαγνώστης βέβαια μένει μὲ τὸ αἶσθημα τῆς ἀπογοητεύσεως διὰ τοὺς πολιτικούς ἀνδρας τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Φαίνεται πῶς εἶχον προσπερασθῆ ἀπὸ πράγματα. Ἀλλὰ καὶ πῶς δὲν εἶχον τὸ θάρρος ν' ἀντιμετωπίσουν κατὰ πρόσωπον τὴν κατάστασιν. Πάλι καλὰ, ὅτι εἰς τὸ τέλος αἱ ἐκπολιτιστικαὶ καὶ προοδευτικαὶ δυνάμεις ἔκαμαν τὸ θαῦμα των νὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὴν σύγχυσιν ἀνωδύνας διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τῶν ἰδεῶν.

«Δημοκρατία».— Ἐφημερίς καθημερινὴ ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις καὶ ἐκπροσωπήσασα τὰ δημοκρατικὰ ἰδεώδη. Κατ' ἀρχὰς ἐξεδόθη ἐβδομαδιαία ἐπὶ μῆνα καὶ τὴν 25 Νεβρίου 1923 ἐσυνέχισε καθημερινὴ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σπ. Μελά. Τὸν Μάιον τοῦ 1925 παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς ἰδιοκτησίας τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» εἰς τοὺς ἀδελφούς Ἀνδρέαν καὶ Δημήτριον Πουρνάραν. Ἡ ἐφημερίς ἦτο ὄργανον τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως» καὶ ἰδιαιτέρως του κ. Παπαναστασίου, δι' αὐτῆς δὲ διεργμηρεύθη τὸ σύστημα τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος καὶ διεξήχθησαν σθεναροὶ ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Δημοκρατίας.

Τὸν ὑπὲρ τοῦ νεοῦ πολιτεύματος ἀγῶνα ἐσυνέχισε καὶ ἐπὶ τῆς νέας διευθύνσεως δι' ἧ καὶ ἐπαύθη ἐπὶ τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτός Παγκάλου φυλακισθέντων τῶν Διευθυντῶν κ. κ. Α. καὶ Λ. Πουρνάρα. Ἐπανεξεδόθη πάλιν ἀπὸ 1

Ἰαν. 1927 μέχρι τέλους Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἐπὶ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν κ. κ. Μυριβήλη καὶ Τούμπουρου ἐβδομαδιαία ἐφημερίς ἐκπροσωποῦσα τὰς ἀπόψεις τοῦ Ἀγροτικοῦ καὶ Ἐργατικοῦ Κόμματος.

Δημοκρατικὴ Ἐνωσις.— Τὸ ὑπὸ τὸν κ. Ἀλέξ. Παπαναστασίου πολιτικὸν κόμμα, σκοποῦν καὶ ἐπιτυχὸν τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἀποτελεσθὲν δὲ ἀπὸ τὸν πυρῆνα τῆς Ἐταιρείας τῶν κοινωνιολόγων. Ὡς προοίμιον τῆς δράσεώς του εἶχε τὸ δημοκρατικὸν μανιφέστον τοῦ 1922. Ἐγκαθιδρυθεῖσης τῆς Δημοκρατίας τὸ κόμμα τοῦτο ἐν τῇ πεποιθῆσει ὅτι ἀπέλειπεν ὁ κύριος σκοπὸς του μετωνομάσθη εἰς «Ἀγροτικὸν καὶ Ἐργατικὸν Κόμμα».

Αἱ χαρακτηριστικώτεροι προγραμματικαὶ του ἐπιδιώξεις περιλαμβάνουν τὰ κάτωθι: α) Συγγόμεναι τῆς ἐκλογικῆς περιόδου, β) Ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα, γ) Ἀποκατάστασις τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν, ὥστε ἡ γῆ ν' ἀνήκῃ εἰς τοὺς καλλιεργητάς, δ) Ἐκλαίκευσις τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ στρατοῦ ε) Δημοκρατοποίησις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς (ἴδε ἱστορικὸν ἀνακηρύξεως δημοκρατίας καὶ κόμματα).

Δημοκρατικὸν ἡμερολόγιον.— Τὸ εἰσαχθὲν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν Ἀ' Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν κατὰ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν τοῦ 1792 καὶ ἰσχύσαν μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1806. Κατ' αὐτὸ οἱ μῆνες εἶχον πάντες 30 ἡμέρας, τοῦ δὲ 12ου μηνὸς εἶποντο 5 ἢ 6 συμπληρωματικά. Τὸ ἔτος ἤρχιζε τὸ μεσονύκτιον τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν συνέπιπτεν ἡ ἀκριβὴς ἰσημερία τοῦ φθινοπώρου διὰ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Παρισίων. Οἱ μῆνες διηροῦντο εἰς 3 δεκάδας ἕκαστος, καταργηθειῶν τῶν ἐβδομάδων, αἱ δὲ 10 ἡμέραι ἐκάστης δεκάδος ἐκαλοῦντο δι' ὀνόματος ἀποτελουμένου ἐκ τῆς σειρᾶς διαδοχῆς αὐτῶν καὶ τῆς καταλήξεως δι, οὕτω primidi, duodi. Οἱ δὲ

μήνες ἔλαβον ὀνόματα ἀνάλογα πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς κατάστασιν τῆς παραγωγῆς ὡς *Germinal*, *Floreale*, *Prairial*. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἤρμοξε μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν.

Δημοκρατικὸν κόμμα (*Democratic party*).— Τὸ ἀρχαιότερον τῶν δύο μεγάλων κομμάτων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *Ρεπουμπλικάνους* (*Republicans*), οἱ ὅποιοι ζητοῦν τὴν συγκέντρωσιν τῆς ἐξουσίας εἰς βᾶρος τῆς αὐτονομίας ἐκάστης Πολιτείας, οἱ Δημοκρατικοὶ ὑπέμναστοι τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν εἶναι κερυγμένοι ὑπὲρ τῆς ἀσθηρᾶς ἐρμηνείας τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς ἀποκεντρώσεως τῶν Πολιτειῶν. Εἶναι ὁπαδοὶ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου. Πολέμιοι τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἀντετάχθησαν εἰς τὴν προσάρτησιν τῶν Φιλιππίνων, τοῦ Πόρτο Ρίκο καὶ τῆς Χαβάϊ.

Περὶ τῆς σημερινῆς πολιτικῆς τοῦ κόμματος βλ. *Ρουζβελτ* Φραγκλίνος. Πρόεδροι τῶν Ἠν. Πολιτειῶν ἐκ τῶν δημοκρατικῶν ἐξελέγησαν οἱ Α. Τζάκσον (1828 καὶ 1832), Μ. Βάν Μπιούρεν (1836), Ι. Πόλκ (1844), Φρ. Πήρς (1852), Ι. Μπιουκάναν (1856), Γρ. Κλήβλαντ (1884 καὶ 1892), Γ. Οὐίλσον (1912), Φρ. Ρουζβελτ (1933).

Δημόκριτος.— Περίφημος Ἑλληνας φιλόσοφος, ὁ μεγαλύτερος ὑλιστῆς τῆς ἀρχαιότητος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀβδήροις περὶ τὸ 460 π.Χ. καὶ ἀπέθανεν ὑπέροχως περὶ τὸ 370 π.Χ. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐδαπάνησεν ὀλόκληρον τὴν ἐκ κληρονομίας περιουσίαν του εἰς περιηγήσεις δι' ἐπιστημονικοὺς καὶ μορφωτικοὺς σκοποὺς, ἀπέκτησε δὲ μεγάλην σοφίαν ἐκ τοῦ συγχρωτισμοῦ του μὲ πολλοὺς λαοὺς. Διετέλεσε μαθητῆς τοῦ Λευκίππου, παρ' οὗ ἐδιδάχθη καὶ τὴν περὶ ἀτόμων θεωρίαν, ἣν ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον καὶ τὴν ἀνύψωσεν εἰς συνεπὲς κοσμοθεωρητικὸν σύστημα, εἰς τρόπον ὥστε νῦν θεωρεῖται οἶονεὶ πατὴρ καὶ ἰδρυτὴς αὐτῆς. Κατ' αὐτὸν ὁ κόσμος ὑ-

ποιελεῖται ἐκ τῶν ἀτόμων, ἀπειρῶν, μικροτάτων καὶ ἀφανῶν σωμάτων, τὰ ὅποια κινουῦνται ἀπὸ πάσης αἰωνιότητος καὶ ἐν ἀπειραριθμῷ ποσότητι ἐντὸς τοῦ διαστήματος, δίδοντα γένεσιν ἢ καταστροφὴν εἰς τὰ πράγματα ἐφ' ὅσον ἐνοῦνται πρὸς ἀλλήλα ἢ διασπῶνται. Τὰ ἄτομα ταῦτα εἶναι ἀπλᾶ, ἀδιαίρετα, αἰώνια, ἄπειρα καὶ ἀόρατα λόγῳ τῆς μικρότητος αὐτῶν ἔχουν δὲ διάφορον μορφὴν, βᾶρος καὶ θέσιν ἐν τῷ σύμπαντι, τελούντα εἰς ἀέναον κίνησιν. Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς παράγεται, κατὰ τὸν Δημόκριτον, οὐδὲν δὲ ὑπάρχον δύναται ν' ἀπολεσθῆ. Πᾶν τὸ γινόμενον γίνεται ἐξ ἀνάγκης καὶ οὐχὶ ἐκ σκοπιμότητος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κόσμων εἶναι ἄπειρος, νέοι δὲ κόσμοι ἀπαύστως δημιουργοῦνται, ἐνῶ ἄλλοι ἀπόλλυνται.

Ἡ ψυχὴ, ἀποτελουμένη ἐξ ἀτόμων ἀπειροῦ λεπτότητος, σφαιρικῶν ὡς τὰ τοῦ πυρός, διεγείρεται, σὶ δὲ διεγέρσεις αὐτῆς ἀποτελοῦν τὰς ἰδέας, σίτινες ἐρείδονται ἐπὶ σωματικῆς ἐντυπώσεως καὶ ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς σωματικῶν εἰκόνων ἐν τῇ ψυχῇ. Διὰ τὴν ψυχὴν, δὲν ὑφίσταται ἀθανασία, ἀφοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα, τὰ ὅποια ἀποσυντίθενται μετὰ θάνατον καὶ καθίστανται ἐκ νέου ἄτομα πυρός. Τὸ σύμπαν εἶναι κόσμος ἀτόμων ἐν κινήσει, οἱ δὲ ἤχοι, αἱ ὀσμαι, τὰ χρώματα κλπ. δὲν εἶναι ἢ ὑποκειμενικαὶ ἐντυπώσεις τοῦ ἡμετέρου ἐγῶ ἢ τῶν ἡμετέρων αἰσθητηρίων. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Δημόκριτου εἶναι ἀσθηρῶς ὑλιστικὴ καὶ αἰτιοκρατικὴ, μίαν δὲ μόνον ἀντίφασιν παρουσιάζει, τὴν γνωσιολογικὴν, ὑποστηρίζουσα τὸν ὑποκειμενικὸν χαρακτῆρα τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, καὶ δεχομένη ὡς πηγὴν τῆς γνώσεως τὸν λόγον καὶ οὐχὶ τὴν ἐμπειρίαν. Κατὰ τὰ ἄλλα ἀποτελεῖ ἀγγινουστάτην καὶ μεγαλοφυᾶ προαίσθησιν τῆς σημερινῆς ἀτομιστικῆς ἐν τῇ φυσικῇ θεωρίας.

Δημοπρασία.— Δημοπρασία λέγονται αἱ ἀγοραπωλησῖαι αἱ διενεργούμεναι

δημοσίᾳ διὰ συναγωνισμοῦ. Αἱ δημοπρασίαι διαιροῦνται: α) Εἰς *τελειοδοτικές*, ὅταν δηλαδή ὁ πωλητής εἶναι εἰς καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχη διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ, μεταξύ τῶν πολλῶν ἀγοραστῶν, μεγαλυτέραν τιμὴν.

Εἰς *ἐκουσίας*, ὅταν δηλαδή ἡ πώλησις γίνεται κατόπιν θελήσεως τοῦ πωλητοῦ.

Εἰς *ἀναγκαστικές*, ὅταν δηλαδή ἡ πώλησις γίνεται παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πωλητοῦ. Τοῦτο γίνεται, ὅταν ὁ πωλητής ὀφείλει καὶ πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους του οἱ δανεισταὶ του πωλοῦν τὰ πράγματα τῆς περιουσίας του.

β) Εἰς *μειοδοτικές*, ὅταν δηλαδή ὁ εἰς ἀγοραστῆς προσπαθῆ διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ νὰ ἐπιτύχη ὅσον τὸ δυνατόν μικροτέραν τιμὴν παρὰ τῶν πολλῶν πωλητῶν.

Αἱ ἀγοραπωλησίαι πολλάκις διενεργοῦνται διὰ δημοπρασίας, καθ' ὅσον δι' αὐτῶν θεωρεῖται, ὅτι ἀναπτύσσεται ἐπιωφελῆς συναγωνισμὸς καὶ ὅτι προλαμβάνονται μεροληπτικαὶ ἐνέργειαι. Προκειμένου περὶ δημοσίων ἀγοραπωλησιῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ δημοπρασία εἶνε ὑποχρεωτική.

Αἱ δημοπρασίαι διακρίνονται: 1) εἰς *προχείρους* ὅταν δὲν τηροῦνται διατυπώσεις, ἀλλ' ἀπλῶς ὁ διενεργῶν τὴν δημοπρασίαν προκαλεῖ τὰς προσφορὰς διαφόρων, ἵνα ἐπιτύχη τὰς καλυτέρας τιμὰς.

2) Εἰς *κανονικὰς*, ὅταν τηροῦνται αἱ κατωτέρω ἐκτιθέμεναι διατυπώσεις.

3) Εἰς *φανερὰς*, δηλαδή ὅταν γίνονται προσφοραὶ φανεραὶ ἀνακοινούμεναι εἰς τοὺς συναγωνιστάς.

4) Εἰς *μυστικὰς*, ὅταν δηλαδή αἱ προσφοραὶ γίνονται ἐνσφράγιστοι.

Ὁ διενεργῶν τὴν δημοπρασίαν καταρτίζει ἀνάλυσιν τῶν ὄρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐννοεῖ ὅτι θὰ γίνουν αἱ προσφοραὶ. Ἡ ἀνάλυσις αὕτη δεόν νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον λεπτομερῆς καὶ σαφῆς πρὸς ἀποφυγὴν παρεξη-

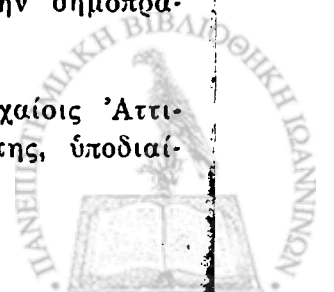
γήσεων καὶ κακοπιστιῶν περίληψις δὲ τῶν ὄρων ἀνακοινοῦται εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους εἴτε διὰ τοῦ τύπου, εἴτε διὰ τοιχοκολλήσεων εἰς ὠρισμένα μέρη π. χ. εἰς τὸν συνήθη τόπον τῶν δημοπρασιῶν, τὰ ἐπιμελητήρια, χρηματιστήρια κλπ. Ἡ κοινοποίησις αὕτη δεόν νὰ γίνῃ ἐγκαίρως, ὥστε νὰ λάβουν γνῶσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι καὶ νὰ ἔχουν τὸν καιρὸν νὰ προβοῦν εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας π. χ. νὰ ζητήσουν τιμὰς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ δημοπρασία γίνεται εἰς τὸν ὀρισθέντα τόπον καὶ χρόνον συνήθως, παρ' ἐπιτροπῆς. Ἐὰν πρόκειται περὶ φανερᾶς δημοπρασίας δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ κήρυξ. Ὁ διενεργῶν τὴν δημοπρασίαν δέχεται προσφορὰς μέχρις ὠρισμένης ὥρας, μετὰ τὴν πάροδον τῆς ὁποίας ἡ δημοπρασία κατακυροῦται εἰς τὸν δώσαντα τὴν καλυτέραν τιμὴν. Ἐὰν πρόκειται περὶ ἐπιτροπῆς διενεργούσης τὴν δημοπρασίαν συντάσσεται λεπτομερῆς πρακτικὸν καὶ ὑπογράφεται παρ' αὐτῆς, παρὰ τοῦ τελευταίου πλειοδότου ἢ μειοδότου καὶ παρὰ τοῦ κήρυκος.

Ἐὰν ἡ δημοπρασία εἶνε *τελειωτική* ἢ κατακύρωσις εἶνε ὀριστική, ἄλλως ἐπαναλαμβάνεται. Συνήθως ὀρίζεται ὅτι ἡ ἐπανάληψις γίνεται, ἐὰν ἐπακολουθήσῃ τῆς δημοπρασίας προσφορὰ κατὰ 5 ο)ο π. χ. καλυτέρα τῆς προσφορᾶς τοῦ εἰς ὃν κατακυρώθη.

Ἐὰν ὁ τελευταῖος πλειοδότης ἢ μειοδότης δὲν ὑπογράψῃ τὰ πρακτικὰ τῆς δημοπρασίας ἢ δὲν προσέλθῃ πρὸς ὑπογραφήν τοῦ συμβολαίου ἢ γενικῶς ἀθετήσῃ τὴν συμφωνίαν, κηρύσσεται ἔκπτωτος καὶ γίνεται νέα δημοπρασία εἰς βάρος αὐτοῦ. Πρὸς ἐξασφάλισίν του ὁ διενεργῶν τὴν δημοπρασίαν ζητεῖ πάντοτε ἐγγύησιν, ἡ ὁποία καταπίπτει ὑπὲρ τοῦ διενεργούντος τὴν δημοπρασίαν.

Δῆμος.—Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀττικοῖς ἢ κατὰ μέρος κοινότης, ὑποδιαί-

ρσεις τῆς φυλῆς. Εἰς τὴν νεωτέραν ὄρολογίαν ἢ μικροτέρα διοικητικὴ περιφέρεια.

(*Ἀρχ. Πολιτ.*). Τὸ 508—7 π.Χ. ὁ Κλεισθένης τὸ πρῶτον εἰσήγαγε τὸ θεσμὸν τοῦ δήμου, διαιρέσας τὴν Ἀττικὴν εἰς 30 μέρη (τριτῦς) ἕκαστον τοῦ ὁποίου περιελάμβανε 3 ἢ πλείονας δήμους. Ὁ δῆμος εἶδος μικρᾶς πολιτείας εἶχεν ἰδίας ἀρχάς, διοίκησιν καὶ περιουσίαν, ἀπετέλει δὲ, ὡς λέγομεν σήμερον, νομικὸν πρόσωπον. Συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν δημοτῶν, ἧτοι τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῷ ἐλευθέρων πολιτῶν. Οὗτοι δὲ συνήρχοντο εἰς ἀγοράν, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ δημάρχου. Ἡ ἀγορὰ τῶν δημοτῶν εἶχε διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν δικαιοδοσίαν. Ἐν αὐτῇ ἐγίνοντο καὶ αἱ ἀρχαιρεσίαι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ συνδέων τοὺς δημότας δεσμός, πλὴν τῆς ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ οἰκίσεως, ἦτο καὶ ἡ κοινότης τῶν ἱερῶν, εἶχεν ἕκαστος δῆμος ἴδια ἱερὰ καὶ ἐτέλει ἰδίας θυσίας καὶ ἐορτάς, δημοτικὰς καλουμένας, κατ' ἀντίθεσιν τῶν δημοτελῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν κοιναὶ εἰς ὅλους τοὺς πολίτας.

(*Διοικ.*). Ἐν Ἑλλάδι δῆμος ὠνομάσθη ἢ μικροτέρα διοικητικὴ διαίρεσις, ἀναγνωρισθεῖσα ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου, διοικουμένη παρ' αἰρετῶν ἀρχόντων, δημάρχων, συμβούλων, παρέδρων κ.λ.π. Σκοπὸς τῆς διαίρεσεως ταύτης εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις ἀναγκῶν κρατικῶν καὶ τοπικῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς διοικήσεως. Κρατικαὶ ἀνάγκαι θεωροῦνται αἱ ἐκλογικαί, ὑγειονομικαί, στρατολογικαί. Τοπικαὶ δὲ αἱ ἀναγόμεναι εἰς τοὺς δημότας καὶ γενικῶς τοὺς κατοίκους (καθαριότης, φωτισμός, ὁδοποιΐα, ἀγαθοεργὰ καταστήματα κλπ.). Ἐσχάτως δὲ λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τοῦ κράτους νὰ περιθάλη τὴν μαστιζούσαν τὰς ἐργαζομένας τάξεις πενίαν, ἐπεβλήθη εἰς τοὺς δήμους καὶ ἡ περὶ αὐτῶν μέριμνα δι' οἰκονομικῶν συσσιτίων, τὰ ὁποῖα μόνον εἰς 1—2 κεντρικοὺς δήμους ἐλειτούργησαν, δι' ἐλάχιστον δὲ καιρὸν, ἐλλείπει πόρων. Εἰσαχθὲν διὰ τοῦ νό-

μου «περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων» σύστημα αὐτοδιοικήσεως δὲν ἀπέδωσε σπουδαίους καρπούς. Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς διοικήσεως ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη καὶ προσέκρουσε κυρίως εἰς τὸ ὅλον συγκεντρωτικὸν σύστημα τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνατραπῇ ἐκ βάθρων. Ἡ ἀντίδρασις ἐξεδηλώθη κυρίως ἀπὸ μέρους τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, καὶ ἰδίως τῆς διοικήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἐπειδὴ, διὰ τῆς ἀποσυγκεντρώσεως, ὠρισμένοι πόροι ἀνήκοντες εἰς τὰς κοινότητας καὶ τοὺς δήμους καὶ σφετεριζόμενοι ἀπὸ τὸ κράτος, πρὸς κάλυψιν ἐλλειμμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ, θὰ ἔδει νὰ ἀφεθοῦν εἰς αὐτοὺς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προορισμῶν. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τῶν οἱ δῆμοι, ἐξευρίσκουν τοὺς πόρους τῶν ἐξ εἰδικῆς φορολογίας (δημοτ. φόρος) καὶ ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας αὐτῶν, ἢ δὲ διαχειρίσις τῶν δαπανῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς διοικήσεως τελούσα, ἐνεργεῖται ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων διατάξεων. Οἱ δῆμοι ἔχουν ἰδίαν ἕκαστος περιφέρειαν καὶ ὀνομασίαν. Ὡς νομικὰ πρόσωπα ἐκπροσωποῦνται παρὰ τῶν δημάρχων, παρέδρων ἢ μελῶν τῆς δημορχιακῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἃς περιπτώσεις ὀρίζει τοῦτο ὁ νόμος, τὰ δὲ δημοτικὰ συμβούλια γνωμοδοτοῦν. ἀποφαίνονται καὶ ἀποφασίζουν ἐπὶ τῶν καθωρισμένων ὑπὸ τοῦ νόμου θεμάτων.

Δημοσθένης.—Μέγας ρήτωρ τῆς ἀρχαιότητος γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὸ 384 π.Χ. καὶ αὐτοκτονήσας ἐν Κάλανδριᾷ τὸ 322 π.Χ. Ἔχασε τὸν πατέρα του ἑπταετῆς, οἱ δὲ κηδεμόνες του ἐνοσφίσθησαν τὴν περιουσίαν του καὶ ἀφῆκαν ἀπροστάτευτον τὴν μητέρα του. Ὄταν ἐνηλικιώθη ἐκίνησεν ἀγωγήν κατὰ τῶν κηδεμόνων του καὶ κατόπιν πολλῶν ἀγόνων, οὓς διεξήγαγεν ὁ ἴδιος ἐκέρδισε τὴν δίκην, χωρὶς ὅμως ν' ἀνακτήσῃ ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του, μέγα μέρος τῆς ὁποίας εἶχε καταφα-

γωθῆ ὑπὸ τῶν κηδεμόνων. Ὅπως δὲ ποτε ὁ πολυχρόνιος δικαστικός ἀγὼν τὸν ὠφέλησε διότι τὸν ἐμύησεν εἰς τὰ δικανικά. Περιπεσὼν μετ' ὀλίγον εἰς ἀνέχειαν κατόπιν σπατάλου ζωῆς ἤρχισε νὰ γράφῃ λόγους διὰ λογαριασμὸν ξένων καὶ νὰ διδάσκῃ ρητορικὴν. Καίτοι ἐκ φύσεως ἦτο τραυλὸς καὶ εἶχε φωνὴν διακοπτομένην ἠδουκίμησε εἰς τὸ ἔργον. Ἡ πολιτικὴ σταδιοδρομία τοῦ Δημοσθένους ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τοῦ 351 π. Χ. ὁπότε ἐξεφώνησε τὸν πρῶτον Φιλιππικὸν του. Ἡ σταδιοδρομία του αὕτη διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἀπὸ τοῦ 341 μέχρι τοῦ 340 εἶναι ρήτωρ τῆς ἀντιπολιτευσεως. Εἰς τὴν ἐξουσίαν εὐρίσζεται τὸ εἰρηνόφιλον κόμμα καὶ ὁ Δημοσθένης τοῦ ἐπιτίθεται μετὰ βιαιότητος. Εἶναι ἡ περίοδος τῶν μεγάλων πολιτικῶν του λόγων, οἱ ὅποιοι στερεώνουν βαθμηδὸν τὴν φήμην του καὶ τὸν ἀναδεικνύουν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν Ἀθηναίων ρητόρων.

Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἀπὸ τοῦ 340 μέχρι τοῦ 338 εἶναι ὁ ἡγέτης τοῦ κρατοῦντος κόμματος· προετοιμάζει τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὴν τρίτην, τέλος, περίοδον ἀφοῦ ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας ἐνέκρωσεν ὀριστικῶς τὰς Ἀθήνας, ἀνῆκε πλέον εἰς τὸ κόμμα τῶν ἡττημένων, καὶ προσεπάθησε κυρίως ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων του. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Φιλίππου, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς καταπληκτικῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὁ Δημοσθένης ἠγωνίζετο ἐναντίον μικροψύχων συκοφαντιῶν. Ὅταν ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐνόμισεν ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή τῆς ἀπελευθερώσεως ἐκ τοῦ μακεδονικοῦ ζυγοῦ. Ἡτοιμάσθη ἐσπευσμένως ἀθηναϊκὸς στρατός, ὅστις καὶ ἐβάδισεν ἐναντίον τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους παρὰ τὴν Κραννῶνα καὶ προέγραψε τὸν Δημοσθένην, ὅστις κατέφυγε εἰς Καλαυρίαν ὅπου καταδιωκόμενος

ἠτύοχτόνησεν ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δημοσθένους σώζονται 60 λόγοι καὶ τινες ἐπιστολαί.

Δημοσία ἀντίληψις.— Δημοσία ὑπηρεσία βοηθείας καὶ ἀγαθοεργίας πρὸς τὰς πασχούσας τάξεις. Εἰς τὸ νεώτερον κράτη ἔχει ποικιλοτρόπως ὀργανωθῆ (κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, ἰατρικὴ περίθαλψις, ταμεῖα ἀσθενείας, γήρατος ἀνικανότητος, ἀνεργίας κ.λ.π.). Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἀφορᾷ τὴν δημοσίαν ἀντίληψιν ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν ἰδιωτῶν, δωρητῶν καὶ συλλόγων. Τὸ ὑπουργεῖον Κρατικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς εἰσροῆς τῶν προσφύγων περιέβαλεν αὐτοὺς. Κατὰ τὰ λοιπὰ μόνον τὸν ρόλον ἐποπτείας ἔχει ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων ἀγαθοεργῶν κ.λ. ἰδρυμάτων. Περί σοβαρᾶς δημοσίας ἀντιλήψεως οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ ἐν Ἑλλάδι. Καὶ αὐταὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις δὲν ἐφημερόσθησαν εἰσέτι. Μόνον κατὰ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Χριστούγεννα γίνεται διανομὴ πενιχρῶν βοηθημάτων εἰς τοὺς πτωχοὺς.

(Ἱστορ.). Κατὰ βάσιν ἡ δημοσία ἀντίληψις εἶναι ἀλόγροια τῆς εὐδαιμονιστικῆς περὶ κράτους θεωρίας, ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ μίαν ἀπεριόριστον ἐπέκτασιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς αὐξήσεως τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν. Τὸ κράτος ὀφείλει νὰ φροντίσῃ διὰ τὸ γενικὸν καλὸν τῶν πολιτῶν του, χωρὶς νὰ κωλύεται ἀπὸ ἐμπόδια καὶ νὰ θεωρῆ ὡς κύριον προορισμὸν τοῦ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν καλλιτέρων δυνατῶν ὄρων ὑπάρξεως εἰς τὰς οικονομικῶς ἀδυνάτους τάξεις καὶ τοὺς ἐνδεεῖς.

Τὴν θεωρίαν αὐτὴν κατὰ πρῶτον διέτύπωσαν ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Δημόκριτος. Κατὰ τὰς διδασκαλίας των τὸ κράτος ὑπάρχει πρὸς τὸ συμφέρον τῶν διοικουμένων καὶ ὄχι τῶν διοικούντων. Ἡ διδασκαλία αὕτη ἐσυνεχίσθη καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, καὶ μορφοποιήθη εἰς

τὴν «Πολιτείαν» του, ἣτις ἔκτοτε ἀπετέλεσε τὸ πρόπλασμα τῶν διαφόρων «ιδεωδῶν πολιτειῶν» ὄλων τῶν νεωτέρων ἰδανιστῶν, οὐμανιστῶν καὶ οὐτοπικοσοσιαλιστῶν. Εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη ἡ δημοσία ἀντίληψις ἀνεπτύχθη σπουδσίως μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον. Ὡστε νὰ θεωρητῆται σήμερον καθήκον τοῦ κράτους καὶ δικαίωμα τῶν ἐργαζομένων ἢ προστασία τούτων. Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι κατοχυρωμένη καὶ εἰς πλείστα Συντάγματα, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὡς πρὸς τὸ ἡμέτερον οὐδεμίᾳ συνέχειᾳ ἐδόθη.

Δημοσιογραφία.—Ἀπὸ τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως τῆς τυπογραφίας, ἡ δημοσιογραφία κατέστη εἰς ἓκ τῶν σπουδαιότερων συντελεστῶν τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς. Ἡ δυνατότης τῆς ταχείας ἐκτυπώσεως καὶ κυκλοφορίας μεγάλου ἀριθμοῦ ἀντιτύπων, διὰ τῶν ὁποίων μία ἔφημερίς ἐρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ μεγάλα λαϊκὰ στρώματα μετέβαλε τὴν δημοσιογραφίαν εἰς σοβαρὸν παράγοντα τῆς δημιουργίας κοινῆς γνώμης καὶ ἐπηρεάζει σοβαρῶς τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων. Ἡ δυνατότης ὁμως τῶν μεγάλων κυκλοφοριῶν ἐδημιούργησε καὶ ἀντίθετον φαινόμενον ἐκφραζόμενον διὰ τῆς ἰκανοποιήσεως τῶν ὄχι πάντοτε λογικῶν καὶ ὑγειῶν ἀντιλήψεων τοῦ λαοῦ μὲ μοναδικὸν σκοπὸν τὸ οἰκονομικὸν κέρδος τοῦ ἐκδότου μίᾳ ἔφημερίδος.

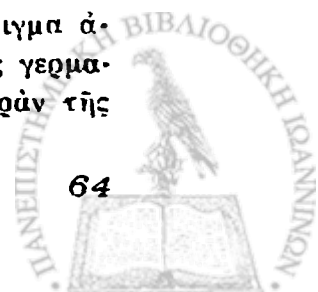
Οὕτω ἐδημιουργήθη ἓν ἄλυτον ζήτημα : ἡ ἔφημερίς δημιουργεῖ κοινήν γνώμην ; ἢ ἡ κοινὴ γνώμη καθορίζει τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἔφημερίδος ; Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη ἀποψις εἶναι ὀρθή ; Καὶ ἡ ἔφημερίς διὰ τῆς καθημερινῆς καὶ συνεχοῦς μεταβιβάσεως γνωμῶν εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς κοινῆς συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν κοινῆς γνώμης, ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως ἔφημερίς, τῆς ὁποίας αἱ γνώμαι καὶ ἀντιλήψεις συγκροοῦνται μὲ τὴν κοινήν γνώμην κινδυνεύει νὰ

χάσῃ τὴν κυκλοφορίαν τῆς καὶ—λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν μεγάλων δαπανῶν μίᾳ ἔφημερίδος—νὰ κλείσῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ παύσῃ ἔχουσα ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης.

Γενικῶς θὰ ἠδύνατο νὰ διακριθῇ κατὰ τὴν δημοσιογραφίαν εἰς τρεῖς κατηγορίας : α) *κομματικὴν*, β) *ἐλευθέραν*, καὶ γ) *ἐξηρητημένην*.

Κομματικὴν δημοσιογραφίαν ὀνομάζομεν τὴν ἐμπνεομένην ἀμέσως ἀπὸ ἓν κόμμα, τοῦ ὁποίου ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἐκφράζει τὰς ἀπόψεις καὶ ἀντιλήψεις ἐπὶ τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν ζητημάτων. Αἱ ἔφημερίδες αὗται ἔχουν τὸ ἐλάττωμα ὅτι ἔχουν ἐμφανῆ τὴν μεροληψίαν καὶ σπανίως ἀποκτοῦν μεγάλας κυκλοφορίας, πρῶτον διὰ τὸν λόγον τῆς μεροληψίας καὶ δεύτερον διότι δὲν δύναται εὐκόλως νὰ καταφύγουν εἰς δημοκοπίαν. Παράδειγμα τοιαύτης ἔφημερίδος, ὁ «Ριζοσπάστης» ἐν Ἀθήναις, ἐπίσημον ὄργανον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος.

Ἐλευθέραν δημοσιογραφίαν ὀνομάζομεν τὴν ἐξαρτωμένην ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῆς, ἄτομον ἢ ὁμάδα, ὡς μοναδικὸν σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἔκδοσιν ἔφημερίδος. Βεβαίως εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἢ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας εἶναι σχετικὴ, ἐξαρτωμένη ἀπὸ διαφόρους συντελεστές. Πρῶτον ὁ ἐκδότης, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔχει ἰδίους κοινωνικὰς, πολιτικὰς, πνευματικὰς κλπ. ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας ἐκφράζει ἢ ἔφημερίς του, δεύτερον ἢ ἔφημερίς θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατάκτησιν ὀρισμένου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ὁποίου θὰ πρέπη νὰ προσαρμοσθῇ καὶ τρίτον—ἀνομολόγητον, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐκ ὅσπῃ—πολλαὶ ἔφημερίδες χρηματοδοτοῦνται ὑπὸ ἐπιδιωκόντων ὀρισμένους σκοποῦς πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἢ πρὸς ἔξαγορὰν τῆς σιωπῆς τῶν ἐπὶ μίᾳ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σκανδαλώδους ὑποθέσεως. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὴν προσπάθειαν τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας πρὸς ἔξαγορὰν τῆς

«Ζουρνάλ» τῶν Παρισίων κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου εἰς τὰ καταπληκτικὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρει ὁ Ραφαήλοβιτς εἰς τὸ περὶ γαλλικῆς δημοσιογραφίας βιβλίον του. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον αἱ ξένοι προπαγάνδαι, [οὐχὶ ἀνεπιτυχῶς πάντοτε, ἔκρουσαν τὰς διαχειρίσεις μερικῶν ἔφημερίδων.

Ἡ μορφή αὐτὴ τῆς ἐλευθέρως δημοσιογραφίας εἶνε ἡ ἀπολύτως ἐπικρατοῦσα ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀποτελοῦσα τὸν κανόνα, μέχρι πρό τινος τοῦλάχιστον, παγκοσμίως διότι τελευταίως εἰς τὰς μεγάλας καπιταλιστικὰς χώρας ἡ ὑπεροχὴ κατακτᾶται ὑπὸ τοῦ τρίτου τύπου, τῆς *ἐξηρητημένης* δημοσιογραφίας.

Ἡ κολοσσιαία σημασία τῶν ἔφημερίδων εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν διὰ τὴν δημιουργίαν κοινῆς γνώμης, ὥθησε τὰ μεγάλα κεφαλαιοκρατικὰ συγκροτήματα εἰς τὸ ν' ἀποκτήσουν ἔφημερίδας, αἱ ὁποῖαι νὰ ἐξυπηρετοῦν πάντοτε, ἀλλὰ κεκαλυμμένως, τὰς ἐπιδιώξεις ἀποκτήσεων κέρδους τῶν κεφαλαιοκρατικῶν αὐτῶν συγκροτημάτων. Ὁ κίνδυνος ἐκ τῶν τοιούτων ἔφημερίδων διὰ τὴν κοινωνίαν εἶνε κολοσσιαῖος. Πρῶτον διότι τὸ κοινὸν σπανίως δύναται ν' ἀντιληφθῇ τὰ κεφαλαιοκρατικὰ συμφέροντα ποὺ κρύπτονται ὀπισθεν ὠρισμένων ἔφημερίδων καὶ δεύτερον διότι οἱ κεφαλαιοκρατικοὶ αὐτοὶ ὀργανισμοί, ἐπιδιώκοντες μεγάλα ἀνομολόγητα κέρδη δύναται νὰ χρηματοδοτήσουν καὶ ν' ἀναλάβουν ἑλλείμματα ἔφημερίδων, αἵτινες διὰ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς δυνάμεως πραγματοποιοῦν μεγαλοπρεπεῖς ἀποστολάς, προσλαμβάνουν φημισμένους συγγραφεῖς, παρέχουν οἰκονομικὰ λαχεῖα καὶ οὕτω κατακτοῦν μεγάλην κυκλοφορίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐνσταλάζουν ἐπιδεξίως τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνας ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὰ κεφαλαιοκρατικὰ συγκροτήματα. Ὁ Γάλλος δημοσιολόγος Βαλλοῦν εἰς ἄρθρον του, τοῦ ὁποίου εὐρεία περίληψις ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «Ἀνεξάρτητον» (30 Μαρτίου 1934), ἀποκαλύπτει ὅτι ὅλοι

σχεδὸν αἱ γαλλικαὶ ἔφημερίδες ἐμνέονται ἀπὸ τὰ δύο μεγαλύτερα οἰκονομικὰ συγκροτήματα τῆς Γαλλίας, τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Σιδηροβιομηχάνων καὶ τὸ Τράστ τῶν Τραπεζῶν.

Κατ' ἄλλην διάκρισιν ἡ δημοσιογραφία διακρίνεται εἰς *σοβαρὰν* καὶ *κιτρίνην*. Ἡ διάκρισις οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς σοβαρότητος, οὐχὶ δὲ σπανίως σοβαραὶ ἔφημερίδες εἶναι πλέον ἐπικίνδυνοι τῶν κιτρίνων. Αἱ σοβαραὶ ἔφημερίδες ἀποδίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὰς πολιτικὰς, οἰκονομικὰς, κοινωνικὰς καὶ πνευματικὰς εἰδήσεις, ἀσκοῦσαι διὰ τοῦτο μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης, ἐνῶ αἱ κίτρινοι, τονίζουσαι κατὰ προτίμησιν τὰς ἐπεισοδικὰς, ἀστυνομικὰς καὶ σκανδαλώδεις ἐπικαιρότητας, ἐπιδιώκουν μᾶλλον τὴν κατάκτησιν κυκλοφοριῶν. Οὐχ ἦττον ἡ καλὴ ἢ κακὴ ἐπίδρασις τῆς δημοσιογραφίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον τὴν διέπει καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς κατηγορίας, εἰς ἣν δύναται νὰ καταταχθῇ.

Ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς τυπογραφίας καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν ἔφημερίδων εἰς ἰσχυροὺς καὶ πολυπλόκους οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς, ἔσχεν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς *ἐπαγγελματικῆς* ὄψεως τῆς δημοσιογραφίας.

Ὁ δημοσιογράφος κατέστη μισθωτὸς ὑπάλληλος, μὴ ἔχων οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῶν ἔφημερίδων, εἰς τὰς ὁποίας ἐργάζεται, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν Ἑλλάδι, οἱ πλείστοι τῶν δημοσιογράφων δὲν ἔχουν ἀντιλήψεις συμπιπτούσας μὲ τὰς τῶν ἔφημερίδων εἰς ἃς ἐργάζονται π. γ. λαϊκοὶ δημοσιογράφοι ἐργάζονται εἰς φιλελευθέρως ἔφημερίδας καὶ ἀντιθέτως. Οὐχ ἦττον λόγῳ τοῦ ἰδιοτύπου τῆς ἐργασίας ἢ προσωπικότητος παίζει πολὺ μεγαλύτερον ρόλον παρὰ παντοῦ ἄλλοῦ. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐπαγγελματικῆς ὀργανώσεως οἱ δημοσιογράφοι, διὰ διαφόρους λόγους, εὐρίσκονται εἰς ὀλίγον πρωτόγονον κατὰ-

στασιν, καθιστώσαν σχεδόν αδύνατον τὴν ἐπιδίωξιν ἐπαγγελματικῶν διεκδικήσεων.

Δημοσιολόγος.— Ἀμφισβητουμένης ἐπιτυχίας ἀπόδοσις τοῦ διεθνοῦς ὄρου publiciste. Ὁ ἀσχολούμενος εἰς βιβλία, περιοδικὰ ἢ ἐφημερίδας μὲ θέματα ἀφορῶντα τὸν δημόσιον βίον καὶ ἰδιαιτέρως τὸ δημόσιον δίκαιον.

Δημοσιονομία. — Βλ. *Οἰκονομία* Δημοσία.

Δημοτικισμός.—Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐκδηλωθὲν κίνημα ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ζωντανῆς γλώσσης τοῦ ἔθνους ὡς μόνου μέσου ἐπικοινωνίας καὶ χρήσεως εἰς ὅλας τὰς ἐκφράσεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς νοήσεως (βλ. *Γλωσσικὸν ζήτημα*).

Δημοτικὸς σοσιαλισμός.—Σοσιαλιστικὴ θεωρία ἀναπτυχθεῖσα ἐν Βελγίῳ ὑπὸ τοῦ ντὲ Παῖπε καὶ ὀφείλουσα τὴν γένεσιν τῆς εἰς τὴν ἐκεῖ ἀνάπτυξιν τοῦ συνεταιριστικοῦ κινήματος (βλ. *Βελγικὸν Ἐργατικὸν Κίνημα* καὶ *Σοσιαλισμός*).

Δημοτικὴ γλῶσσα.—Οὕτως ἐκλήθη ἐν Ἑλλάδι ἡ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ (δήμου), ὅπως καὶ τὰ λαϊκὰ τραγούδια *δημοτικὰ* τραγούδια. Βλ. *Γλωσσικὸν ζήτημα*.

Δημοτικὴ ἐκπαίδευσις.—Ἡ στοιχειώδης λαϊκὴ ἐκπαίδευσις κατωτάτου βαθμοῦ. Εἶναι εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη ὑποχρεωτικὴ παρεχομένη δωρεὰν εἰς τὰ ἀντίστοιχα δημοτικὰ σχολεῖα. Τὸ ὄνομα «δημοτικὴ» προῆλθεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, ὅπου παρείχεται ὑπὸ τῶν δήμων. Παρ' ἡμῖν δὲ διότι τὸ πρῶτον ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ὑπὸ τὴν Τουρκοκρατίαν κοινότητας καὶ δημογεροντίας. Ἀργότερον ἀνέλθον ταύτην ἐνισχυοῦ τὰ κράτη ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Διὰ τὰ παρ' ἡμῖν ἐξελιχθέντα μέχρι τοῦδε

συστήματα ἴδε εἰς εἰδικὸν τόμον «Κοινωνιολογικοῦ Λεξικοῦ» *Ἑλλάς*.

Δημοψήφισμα. (plebiscite, referendum).—Καλεῖται οὕτω γενικὴ ψηφοφορία τοῦ λαοῦ, καλουμένου ὅπως ἀποφανθῆ ἐπὶ ὠρισμένων σοβαρῶν ζητημάτων, ἢ ἀπ' εὐθείας ἐκδήλωσις τῆς θελήσεως αὐτοῦ (referendum) ἐπὶ θεμάτων, τὰ ὅποια χρήζουν τῆς ἐγκρίσεώς του.

Τὸ δημοψήφισμα ἀπαντᾶται εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς Ρωμαίους, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημοκρατίας. Ἰσχυσεν ἐπίσης εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰς διαφόρους χώρας. Ἀνεγνωρίσθη ἰδίως μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ἀπὸ τὰ συντάγματα διαφόρων χωρῶν καὶ ἐγένετο χρῆσις πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πόθου διαφόρων λαῶν (Πολωνῶν κλπ.).

Ἐν Ἑλλάδι ἐνηργήθησαν τρία δημοψήφισματα (1862, 1920 καὶ 1924), ἀλλὰ περὶ τούτων ἰδ. λ. *Ἑλλάς*.

Διάγγελμα.—Εἰς τὴν καθημερινὴν φρασεολογίαν διάγγελμα συνηθίζεται νὰ καλεῖται πᾶσα γενικωτέρας σημασίας διακήρυξις τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, πρωθυπουργοῦ, ἀρχηγοῦ κόμματος, δικτάτορος κλπ., ἀπευθυνομένου πρὸς τὸν λαὸν καὶ γνωστοποιούντος εἰς αὐτὸν τὰς αἰτίας εἰς τὴν ἧ τὰς ἀποφάσεις του ἐπὶ ὠρισμένου θεμελιώδους ζητήματος.

Ἀπὸ ἀπόψεως δημοσίου δικαίου, διάγγελμα εἶναι ἡ πρὸς τὰς βουλὰς ἀπευθυνομένη ἐπίστολὴ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς βουλὰς, δεδομένου ὅτι δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτάς καὶ νὰ ἐκφωνῆ λόγους. Τὰ διαγγέλματα ἀνακοινοῖ εἰς τὰς βουλὰς, κατὰ τὸ ἀρθρον 78 τοῦ Συντάγματος, ὁ πρωθυπουργός, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπαντοῦν εἰς αὐτά.

Ἐπὶ βασιλείας ἐγένετο χρῆσις τοῦ «βασιλικοῦ λόγου», τὸν ὁποῖον ὁμως ἠδύνατο καὶ οὗτος ὁ βασιλεὺς ν' ἀνα-

γνώση εἰς τὴν βουλήν, ἡ ὁποία καὶ ἀπὴντα εἰς τὸν λόγον.

Διαγγέλματα ἐν Ἑλλάδι ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: α) τὸ διάγγελμα, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Ὀθων ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τὴν 28 Φεβρ. 1844, ζητῶν τὴν τροποποίησιν ψηφισθεῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, β) τὸ διάγγελμα τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α' πρὸς τὴν Β' ἐν Ἀθήναις Ἐθνοσυνέλευσιν, τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνε τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1863, ζητῶν ὅπως ἐντὸς 10 ἡμερῶν περατωθῇ ἡ ψήφισις τοῦ Συντάγματος, γ) τὸ διάγγελμα τοῦ ἰδίου τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1864, διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτηε ἀπὸ τὴν ἰδίαν Ἐθνοσυνέλευσιν τὴν τροποποίησιν δύο ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, δ) τὸ διάγγελμα τοῦ ἰδίου τῆς 17 Μαρτίου 1910, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς ἀνέγνωσεν εἰς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τῇ ψηφίσει τῆς προτάσεως περὶ ἀναθεωρήσεως διατάξεων τοῦ Συντάγματος κλπ.

Διαγόρας (ὁ ἄθεος).— Μήλιος διθυραμβοποιὸς καὶ σοφιστὴς ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἐμφοροῦμενος κατ' ἀρχὴν ὑπὸ θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων, μετεστράφη εἰς δριμὺν ἄθεον καὶ βλάσφημον, διὸ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον (415 π. Χ.) ἐπὶ ἀθείᾳ, ὡς ἀσεβῆ εἰπόντα καὶ δράσαντα καὶ τὰ μυστήρια κοινολογήσαντα καὶ παρωδήσαντα, ἐπικηρύξαντες μάλιστα τὴν κεφαλὴν του ἀντὶ 6,000 δραχμῶν. Καὶ δὲν ὑπέστη μὲν ὁ Διαγόρας τὰς συνεπειὰς τῆς καταδίκης του, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Πελοπόννησον ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἄγνωστον πότε.

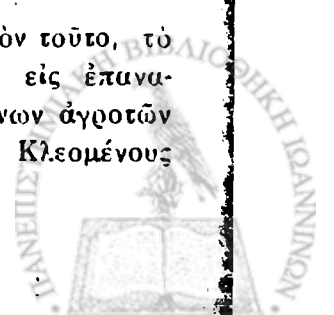
Ἡ ἀθεΐα τοῦ Διαγόρα προκληθεῖσα ἐκ συναισθηματικῶν λόγων (κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκ τοῦ ὅτι εἶδε μένοντα ἀτιμωρήτους τοὺς Ἀθηναίους μετὰ τὴν φρικιαστικὴν σφαγὴν τῶν συμπατριωτῶν του Μηλίων τὸ 416), παρέμεινε συναισθηματικὴ καὶ ἔστερημένη φιλοσοφικῆς βάσεως καὶ δικαιολογήσεως.

Διαγραφή (χρεῶν).— Ἡ ὑπέρμετρος

ἐπιβάρυνσις τῶν γεωργῶν διὰ χρεῶν προέρχεται ἔξω τῆς φύσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἥτις ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι ἔξαιρετικὰ ἀσταθῆς, ὑποκειμένη εἰς τὴν ἐπήρειαν μεταβλητῶν καὶ ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου παραγόντων, ἰδίᾳ τοῦ κλίματος καὶ ἀσθενειῶν καὶ θεομηنيῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἀφήνει ἀνάλογα κέρδη (ἴδε νόμον μὴ ἀναλόγου ἀποδόσεως), εἰς τρόπον ὥστε πολλάκις ὁ γεωργὸς ἀναγκάζεται νὰ προσφύγῃ εἰς δανειστάς διὰ νὰ προμηθευθῇ τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν του καὶ πολλάκις καὶ διὰ τὴν συντήρησιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του. Οἱ κεφαλαιῶχοι ἐκμεταλλεῦμενοι τὴν περίστασιν δανείζουσι συνήθως τὸν γεωργὸν ὑπὸ βαρεῖς ὄρους, ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ γεωργὸς εἶναι μικροεισοδηματίας ἔχων μόλις πρὸς συντήρησίν του ἐπαρκῆ ἰδιοκτησίαν, ὅτι ἡ γεωργικὴ ἐπιχειρήσις δὲν ἀποδίδει μεγάλο καθαρὸν εἰσόδημα (κάτω τοῦ 800), ὅτι αὕτη εἶναι ἀσταθῆς δι' οὓς λόγους ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται τις ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ εἶναι καὶ ἔξαιρετικὰ βαρεῖς οἱ ὄροι τοῦ δανεισμοῦ διὰ νὰ εὐρεθῇ ὁ γεωργὸς εἰς δυσχερῆ θέσιν νὰ πληρώσῃ τὸν δανειστήν.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐπιδεινοῦται ἐτι μᾶλλον ὅταν ἐπέλθουν περίοδοι γεωργικῶν κρίσεων, αἱ ὁποῖαι φέρουσι τὸν γεωργὸν εἰς πλήρη ἀδυναμίαν πληρωμῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶναι ὁ ἄθροός ἐκπλειστηριασμός τῶν μικροῖδιοκτησιῶν, ὁ σχηματισμός μεγάλων κτημάτων, ἡ ἐπακολουθοῦσα ἀκτημοσύνη καὶ ὑποδούλωσις τῶν ἀγροτῶν εἰς ὀλίγους μεγαλοκτηματίας ἄλλοτε μὲν (κατὰ τὸ παρελθόν) ὑπὸ μορφήν σκλάβων, νῦν δὲ ὑπὸ μορφήν ἡμερομισθίων καὶ κολλήγων (Θεσσαλία, Ἡπειρος, Μακεδονία).

Διὰ νὰ προληφθῇ τὸ κακὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον πολλάκις κατέληξεν εἰς ἐπαναστάσεις τῶν καταθλιβομένων ἀγροτῶν (ἐπὶ Σόλωνος, Ἀγίδος καὶ Κλεομένου

Γραχων κλπ.), τὰ διάφορα Κράτη προσεπάθησαν νὰ λάβουν διάφορα μέτρα. Ταῦτα συνίστανται, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν δανεισμοῦ δι' ἰδρύσεως εἰδικῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων δανειζόντων τοὺς γεωργοὺς μὲ εὐνοϊκοὺς ὄρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν ὑφισταμένων ἤδη χρεῶν τῶν ἀγροτῶν καὶ δὴ τοῦ περιορισμοῦ των ἢ καὶ τῆς ἐντελοῦς αὐτῶν διαγραφῆς (συστήματα Sering, Homestead κ.λ.π.)

Ἐν Ἑλλάδι, τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν ὑπολογίζονται εἰς 71)2 περίπου δισεκατομμύρια δραχμῶν :

1) Προσφύγων	3.500	ἑκατ.
2) Ἀποκατασταθέντων ἀκτημόνων	840	>
3) Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	302	>
4) Γεωργ. Τραπεζῶν	604	>
5) Ἰδιωτῶν	2.000	>

Ἄλλ' ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος εἶναι ἐντελῶς πρόχειρος, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ιδιώτας δανειστάς καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ καθορισμοῦ τῶν χρεῶν τούτων μὲ προοπτικὴν μελλοντικῆς ρυθμίσεώς των, ἰσως καὶ μερικῆς διαγραφῆς τουλάχιστον, ἐψηφίσθη ὁ νόμος 5876 24)10)33 δι' οὗ ἐπιδιώκεται ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ μεγέθους καὶ τῆς φύσεως τῶν πρὸς ιδιώτας ἀγροτικῶν χρεῶν διὰ γενικῆς ἀπογραφῆς.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον οἱ μὲν πιστωταὶ ἔχουν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐντὸς 6 μηνῶν ἐπιδώσουν ἐπὶ ποινῇ ἀποσβέσεως κλπ. δήλωσιν εἰς τὸν Εἰρηνοδίκην τοῦ ποσοῦ τῆς ὀφειλῆς εἰς αὐτοὺς ἐκ δανείων, τοῦ χρόνου τῆς συνάψεως, καὶ ἐξοφλήσεως, τοῦ τόκου καὶ τῶν τίτλων ἐφ' ὧν στηρίζονται, οἱ δὲ ἀγρόται ὀφειλέται δήλωσιν τῆς περιουσιακῆς αὐτῶν καταστάσεως.

Διὰ τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν δηλώσεων τούτων συγκροτοῦνται ἐπίσης εἰδικαὶ τοπικαὶ ἐπιτροπαί, ὧν ἡ συγκρότησις καὶ λειτουργία καθορίζονται διὰ διαταγμάτων.

Διαδήλωσις.—Εἶναι ἡ παρέλασις διὰ τῶν ὁδῶν πολιτῶν, διαδηλούντων τὰ πολιτικά των φρονήματα. Εἰρηνικῆ κατ' ἀρχὰς ἐκδήλωσις μετατρέπεται συχνὰ εἰς ἀληθῆ ἐπαναστατικὴν ἀνταρσίαν. Ἡ κοινωνικὴ ἱστορία ὅλων τῶν χωρῶν ἔχει ν' ἀναφέρῃ πλεῖστας τοιαύτας διαδηλώσεις.

Τὸ δικαίωμα τῆς διαδηλώσεως θεωρεῖται ὡς μία ἀπὸ τὰς πολυτιμωτέρας κατακτήσεις τῆς μάξης. Ἀπόρροια τῶν γενικωτέρων ἐλευθεριῶν, τὰς ὁποίας ἀναγνωρίζουν τὰ ἀστικο-δημοκρατικὰ Συντάγματα, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο ὑπέστη, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐποχὴν τῆς ραγδαίας ἐξελίξεως τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας πρὸς τὸν φασισμόν, βαθὺν κλονισμόν. Εἰς πολλὰς χώρας ὅπου ἡ τρομοκρατία, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν, συγκεκαλυμμένη ἢ φανερά, ἀποτελεῖ μόνιμον καὶ νόμιμον καθεστῶς, δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον εἰς τοὺς ἐργαζομένους τὸ δικαίωμα τῆς διαδηλώσεως. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐργαζόμενοι, συγκροτοῦντες παρ' ὅλας τὰς ἀπαγορεύσεις τὰς διαδηλώσεις των, ὑφίστανται ἀγρίας ἐπιθέσεις καὶ καταδιώξεις καί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱ διαδηλώσεις των διαλύονται διὰ τῆς βίας τῶν ὀπλων.

Διαδοχῆς πόλεμοι.— Τέσσαρες πόλεμοι ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐκλείψεως τεσσάρων δυναστειῶν.

Ὁ πόλεμος περὶ τῆς ἰσπανικῆς διαδοχῆς ἐξεργάγη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Β' (1700), λόγῳ τῶν βλέψεων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας, τῶν ὁποίων οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἐπίσης ἑγγονοὶ τοῦ Φιλίππου Γ' τῆς Ἰσπανίας. Μετὰ μακρὰς περιπετείας ὁ πόλεμος ἔληξεν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχεν συμμαχήσει ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Πρωσσία, καὶ ἡ Σαβοῖα, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης. Ἡ κυριώτερα συνέπεια τοῦ πολέμου αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τῆς θαλασσοκρατίας τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ πόλεμος περὶ πολωνικῆς διαδοχῆς, ἐξεργάγη τὸ 1733 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου Β' καὶ ἔληξε διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης τοῦ 1734.

Ὁ πόλεμος περὶ βαναρικῆς διαδοχῆς, ἐξεργάγη τὸ 1777 ἐκλείψαντος τοῦ οἴκου τῶν Βίττελσμπαχ κατὰ τὴν ἄρρενα γραμμὴν.

Ὁ πόλεμος περὶ αὐστριακῆς διαδοχῆς, ἐξεργάγη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου 5' τῆς Αὐστρίας (1740), ὅστις διὰ τῆς Πραγματικῆς Κυρώσεως εἶχεν ὀρίσει διάδοχόν του τὴν θυγατέρα του Μαρίαν Θηρεσίαν Βλ. Πραγματικὴ Κύρωσις.

Διάδρομος.—Ὁρος ἐν χρήσει κυρίως μεταπολεμικῶς εἰς τὴν διεθνῆ γλῶσσαν. Ἡ δημιουργία πολλῶν νέων κρατῶν μικρῶν καὶ ἡ σύγχρονος ἀνάπτυξις τῆς ἀνάγκης τῆς διεθνούς οικονομικῆς ἐπικοινωνίας προεκάλεσε τὸ ζήτημα τῶν διεξόδων πρὸς θαλασσίους λιμένας, διὰ τῆς δημιουργίας «διαδρόμων» διὰ ξένου ἐδάφους. Τοιοῦτος διάδρομος, δημιουργηθεὶς ὑπὸ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών εἶναι ὁ τοῦ Δάντσιχ (βλ. λ.) δι' οὗ ἐξέρχεται ἡ Πολωνία εἰς τὴν Βαλτικὴν Θάλασσαν. Στηριζομένη ἐπὶ σχετικῆς ἀσαφοῦς διατάξεως τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγύ, ἡ Βουλγαρία διεκδικεῖ παρομοίαν διεξοδὸν πρὸς Δεδαγατς (βλ. λ.). Ἐκτὸς ἄλλων παρατηρήσεων, βασικὸν ἐλάττωμα τῶν τοιούτων διαδρόμων εἶναι ὅτι διασποῦν τὴν ἐδαφικὴν ἐνότητα τῶν κρατῶν ἐφ' ἧν χαράσσονται καὶ δημιουργοῦν συνεχεῖς ἀφορμὰς προστριβῶν. Ὁ διάδρομος τοῦ Δάντσιχ ἀποχωρίζων τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν εἶναι ἐν τῶν ὀξυτέρων ἐπιχειρημάτων τοῦ γερμανικοῦ ἐθνικισμοῦ.

Διαζύγιον.—Αἱ προϋποθέσεις ὑφ' ἧς χωρεῖ ἡ λύσις τοῦ γάμου, οἱ λόγοι τοῦ διαζυγίου, ἡ ἰσότης δικαιωμάτων ἀμφοτέρων τῶν συζύγων εἶναι ἐνδείξεις τῆς προοδευτικότητος ἢ ἀντιδραστικότη-

τητος τῆς σχετικῆς νομοθεσίας καὶ τῆς χώρας αὐτῆς. Ἡ ἱστορία τοῦ διαζυγίου εἶναι μακροτάτη καὶ ἡ μελέτη τοῦ θεσμοῦ τούτου παρουσιάζει ποικιλίαν ἴλικου, μαρτυροῦντος ἀψευδῶς περὶ τῆς κοινωνικοοικονομικῆς καταστάσεως τῶν λαῶν. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὅτε ἡ γυνὴ ἐθεωρεῖτο σχεδὸν δούλη ἢ ζῶν, διαζύγιον, ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν, δὲν ὑφίστατο· ὁ σύζυγος ἠδύνατο ν' ἀποπέμψῃ, οἰανδήποτε στιγμὴν ἤθελε, τὴν σύζυγόν του, χωρὶς νὰ ἔχη καὶ αὐτὴ τὸ ἴδιον δικαίωμα. Βραδύτερον ἡ ἀποπομπὴ τῆς συζύγου ἐξηρητήθη· ἐξ ὠρισμένων σοβαρῶν λόγων, διετήρει ὁμως τὸ διαζύγιον τὸν χαρακτήρα ἰδιωτικῆς ὑποθέσεως, μὴ ἀπαιτουμένης δι' αὐτὸ οὐδεμιᾶς δικαστικῆς ἀποφάσεως, μὴ ἐξαρτωμένης τῆς διατηρήσεως τοῦ γάμου ἢ τῆς λύσεως αὐτοῦ εἰμὴ μόνον ἀπὸ τὴν θέλησιν τῶν συζύγων. Τέλος, μετὰ πάροδον χρόνου, ἡ νομοθεσία περὶ τὸ διαζύγιον κατέστη ἀναγκαστικώτερα, καθορισθέντων καὶ περιορισθέντων τῶν λόγων τοῦ διαζυγίου καί, διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως, μετερρυθμίσθη βασικῶς αὐτὴ ἡ ἔννοια τοῦ διαζυγίου. Πολλοὶ Σύνοδοι ἠσχολήθησαν μὲ τὰ σχετικὰ θέματα, ἐφθάσαμεν δὲ εἰς τὴν ἀντίληψιν, ἡ ὁποία διέπει καὶ σήμερον ἀκόμη τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣν τὸ διαζύγιον οὐδέποτε χορηγεῖται, ὁ ἅπαξ δὲ τελεσθεὶς γάμος διατηρεῖ ἑσαεὶ τὴν ἰσχὴν καὶ ὑπόστασίν του, ἐπιτρεπομένου μόνον «χωρισμοῦ ἀπὸ κοιῆς καὶ τραπέζης». Οὕτω, κατὰ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ὁ ἅταξ νυμφευθεὶς δὲν δύναται νὰ νυμφευθῇ καὶ ἐκ δευτέρου, διότι ὑπάρχει πάντοτε ὁ τελεσθεὶς πρῶτος γάμος.

Αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι ἀπεμακρύνθησαν κατὰ πολὺ ἀπὸ τὰς θεοκρατικὰς ἀντιλήψεις. Γενικῶς σήμερον ἀναγνωρίζεται τὸ διαζύγιον ὡς δικαίωμα ἀμφοτέρων τῶν συζύγων. Ἡ ἔκδοσις του ὑπόκειται εἰς ὠρισμένας διατυπώσεις, αὐστηροτέρας ἢ χαλαρωτέρας, ὅπως εἶναι π. χ. παρ' ἡμῖν ἡ δικαστικὴ ἀπόφασις

ἢ ἡ ἀπλῆ δήλωσις εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ρωσσίαν κλπ. Ἡ σύγχρονος νομοθετικὴ τάσις ἀποβλέπει ἀφ' ἐνός νὰ καταστήσῃ εὐκολωτέραν τὴν χορήγησιν τοῦ διαζυγίου (οὕτω αὐξάνονται οἱ λόγοι διαζυγίου, ἀπλοποιοῦνται αἱ διατυπώσεις κλπ.), ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξισωθῇ πλήρως ὡς πρὸς τὸ διαζύγιον ἡ γυνὴ μὲ τὸν ἄνδρα.

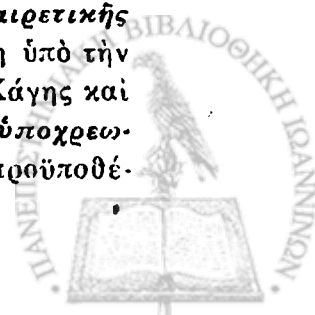
Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τοῦ ἰσχύοντος περὶ διαζυγίου νόμου (ὑπ' ἀριθ. 2228 τῆς 24 Ἰουνίου 1920), διεξήχθησαν σφοδραὶ συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὰς προοδευτικὰς ἀντιλήψεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας διεπνέετο ὁ νόμος οὗτος καὶ τὴν ἐξίσωσιν τῶν συζύγων, τὴν ὁποίαν εἰς πολλὰ σημεῖα ἐπετύγχανεν. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν νόμον τοῦτον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ οὔτε ἡ γυνὴ ἐξισωθεῖσα πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐν σχέσει πρὸς τὸ διαζύγιον, οὔτε αὐτὸς ὁ θεσμὸς ὡς διαμορφωθείς συμφώνως πρὸς τὰς συγχρόνους κοινωνικὰς ἀντιλήψεις. Οὕτω ἀπομένει πρὸς πραγματοποίησιν νέα μεταρρυθμίσις, ἡ ὁποία δὲν φαίνεται συντελουμένη οὔτε μὲ τὸν καταρτιζόμενον «Ἀστικὸν Κώδικα», εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποίου ἐπικρατεῖ πνεῦμα κοινωνικῆς συντηρήσεως καὶ ἀντιδράσεως.

Δίαιτα.— Τοπικὴ συνέλευσις ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ κυρίως ἐν Γερμανίᾳ καὶ εἰς τὰ ἔχοντα γερμανικὴν ἐπίδρασιν κράτη τῆς Β. Ἑυρώπης. Διὰ τὰς πλείους ἐξ αὐτῶν σήμερον χρησιμοποιεῖται συνήθως ὁ γενικώτερος ὄρος *Βουλὴ* ἢ ἀμετάφραστος ὁ γερμανικὸς *Λάνταχ*.

Διαιτησία (Διεθν. Δικ.).— Φιλικὴ λύσις διαφορῶν μεταξὺ ἀτόμων καὶ ἔθνων. Ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰς σχέσεις ἀτόμων καὶ ἔθνων. Προῆλθεν ἀπὸ τὸ αἰσθημα τῶν ἀνθρώπων νὰ ἐπιζητοῦν τὴν διὰ τῆς λογικῆς λύσιν τῶν διαφορῶν των πρὶν προσφύγουν εἰς βιαίαις λύσεις. Ἡ διαιτησία ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς ὁ πρόδρομος

τῶν δικαστῶν. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀναφαίνεται ἡ προσπάθεια αὐτῆ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ Ἀμφικτύονικὸν συνέδριον ὑπῆρξε παραπλήσιος θεσμοῦ μεταξὺ τῶν ἑλλήν. πολιτειῶν, ἀπαντῶμενον ἤδη κατὰ τὸ 1503 π.Χ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἀρκεταὶ διαφοραὶ ἐλύθησαν διὰ διαιτησίας καὶ ἔκτοτε τὰ κράτη τῆς Ἑυρώπης προσηνατολίσθησαν πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς διεθνούς διαιτησίας. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Νικολάου Β' συνεκλήθη τὸ 1899 ἡ Α' Συνδιάσκεψις τῆς Εἰρήνης τῆς Σάχης, τῆς ὁποίας τὴν σύμβασιν περὶ εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν συνεπλήρωσεν ἐν πολλοῖς ἡ Β' τοιαύτη τοῦ 1907, ἣτις καὶ σοβαρώτερον προώθησε τὴν ἰδέαν τῆς διαιτησίας.

Κατὰ τὴν Σύμβασιν τοῦ 1907, αἱ πολιτεῖαι, αἵτινες ἀποφασίζουσιν νὰ προστρέξουσιν εἰς τὴν διαιτησίαν, σαντάσσουσιν περὶ τούτου συμφωνίαν, ἡ ὁποία καλεῖται συνυποσχετικόν, διὰ τῆς ὁποίας καθορίζεται νομικῶς ἡ ἀναφεύουσα διαφορά, ὁ τρόπος τῆς ἐπιλογῆς τῶν διαιτητῶν, ἡ ἔκτασις τῆς δικαιοδοσίας των καὶ τὰ λοιπὰ σχετικὰ ζητήματα. Αἱ πολιτεῖαι ἀναλαμβάνουσιν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παραδεχθῶν καλῇ τῇ πίστει καὶ νὰ ἐκτελέσουσιν τὴν διαιτητικὴν ἀπόφασιν. Εἰς διαιτησίαν δὲν ὑπέκειντο αἱ διαφοραὶ πολιτικῆς φύσεως, ἀλλὰ μόνον αἱ νομικῆς φύσεως αἱ ἀναφερόμεναι εἰς ζητήματα ἐφαρμογῆς καὶ ἐρμηνείας τῆς διεθνούς συμβάσεως. Συνέστη δὲ τότε πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διαιτησίας τὸ ἐν Χάγῃ Μόνιμον Διαιτητικὸν Δικαστήριον. Ἡ προσφυγὴ ὁμως εἰς αὐτὸ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὰ μέρη, ἡ δὲ ἀπόφασις εἶναι ἀναθεωρητέα ἐφόσον τὰ μέρη ἐπεφύλαξαν εἰς ἑαυτὰ τὸ τοιοῦτον δικαίωμα. Ἐκτὸς τῆς προαιρετικῆς ταύτης διαιτησίας ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Διασκέψεων τῆς Χάγης καὶ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἡ ὑποχρεωτικὴ διαιτησία. Αὕτη ὁμως προϋποθέ-

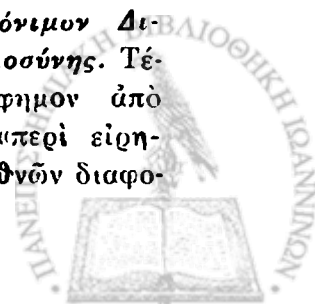

τει ὅτι τὰ μέρη ἀναλαμβάνουν οἰκεία βουλήσει ἐκ τῶν προτέρων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιλύσουν διὰ διαιτησίας τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἀναφυησομένας διαφορὰς, ἢ δὲ ἔκτασις τῆς ὑποχρέωσης πεικίλλει ἀναλόγως τῆς συμφωνίας. Δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς μόνην τὴν ἐρμηνείαν ἢ τὴν ἐφαρμογὴν ὠρισμένης συμβάσεως, ἐμπορικῆς ἢ ναυτιλιακῆς, συναφθείσης μεταξὺ τῶν μερῶν, δύναται ὅμως καὶ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς ἐτέρας ἢ καὶ πάσας, πάσης φύσεως καὶ ἀντικειμένου διαφορὰς, αἵτινες θ' ἀνέκυπτον εἰς τὸ μέλλον. Εἰς τὴν Β' Διάσκεψιν τῆς Χάγης διευτυπώθη σχέδιον ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐγκατελείφθη, ἔνεκα διαφωνιῶν, τῶν πληρεξουσίων τῶν πολιτειῶν περιορισθέντων ν' ἀναγνωρίσουν, ἐν ἰδιαιτέρῳ διακηρύξει, τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας. Τὴν κυρίαν ἀντίδρασιν ἀνέπτυξεν ἡ Γερμανία. Κατὰ τὸ 1913 αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι ἐπρότεινον τὴν συνομολόγησιν συμβάσεως, καθ' ἣν τὰ συμβαλλόμενα μέρη θὰ ὑπεχρεοῦντο πάσας αὐτῶν τὰς διαφορὰς, οἰασδήποτε φύσεως νὰ ἀναθέτουν εἰς τὴν ἐξέτασιν διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, δὲν θὰ ἐκήρυττον δὲ πόλεμον ἢ μετὰ τὸν τερματισμὸν τῆς ἐξετάσεως ταύτης καὶ τὴν ὑποβολὴν τῆς σχετικῆς ἐκθέσεως.

Πολλαὶ πολιτεῖαι συνῆψαν τοιαύτας συμβάσεις μετὰ τῶν Ἑν. Πολιτειῶν ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πλατωνικαὶ δεδομένου ὅτι αἱ συνάψασαι αὐτὰς χώραὶ δὲν εἶχον διαφορὰς μετὰ τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Κατὰ τὸ Σύμφωνον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν (ἀρθ. 304) προβλέπεται ἐν δικαστήριον ἀποτελούμενον ἀπὸ δύο διαιτητῶν, ὑποδεικνυομένων παρὰ τῶν διαφορομένων μερῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἐπιδιαιτητοῦ, ὀριζομένου, ἐν ἀποτυχίᾳ συμφωνίας τῶν διαφορομένων μερῶν, παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κ.Τ.Ε. Ἐπίσης τὸ Σύμφωνον προβλέπει καὶ μέτρα διπλωματικά (διαπραγματεύσεις, συνέδρια, συνδιασκέψεις) καὶ μέτρα νομικὰ καὶ πολιτικὰ

(διαιτησία, ἐξέτασις παρὰ τοῦ Συμβουλίου, ἐξέτασις παρὰ τῆς Συνελεύσεως) πρὸς εἰρηνικὴν διευθέτησιν τῶν διαφορῶν. Οὕτω τὰ διαφορόμενα κράτη δέον νὰ προσφεύγουν εἴτε εἰς διαιτησίαν ἢ δικαστικὸν διακανονισμόν, εἴτε εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ Συμβουλίου ἐν περιπτώσει διαφορᾶς οἰασδήποτε φύσεως, συνεπῶς καὶ πολιτικῆς τοιαύτης, δυναμένης νὰ ἐπιφέρῃ ρῆξιν. Τὰ διαφορόμενα μέρη ἔχουν τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐκλογῆς ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω μέσων, ἐν περιπτώσει δὲ μὴ συμφωνίας ἢ διαφορὰ δέον νὰ ἀχθῇ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου.

Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ κατέφευγον εἰς κήρυξιν πολέμου πρὸ τῆς παρελεύσεως προθεσμίας 3 μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς διαιτητικῆς ἀποφάσεως ἢ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ τῆς ὑποβολῆς τῆς ἐκθέσεως τοῦ Συμβουλίου. Τὰ μέρη δύναται εἴτε νὰ συστήσουν εἰδικὸν διαιτητικὸν δικαστήριον τῆς ἀρεσκείας των, εἴτε νὰ προσφύγουν εἰς τοιοῦτον προβλεπόμενον τυχόν εἰς προϋπαρχούσας μεταξὺ αὐτῶν συνθήκας, εἴτε νὰ προσφύγουν εἰς τὸ ἐν Χάγῃ Μόνιμον Δικαστήριον Διεθνοῦς Δικαιοσύνης. Ἡ Πολιτεία, ἣτις ἀρνεῖται ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν τῆς διαιτησίας ἢ τὴν δικαστικὴν τοιαύτην, ἢ τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ Συμβούλιον, καὶ ἣτις δὲν ἀναμένει τὸ ὡς ἄνω καθορισθὲν διάστημα πρὸ κήρυξιν τοῦ πολέμου θεωρεῖται αὐτοδικαίως ὡς διαπράξασα ἐχθροπραξίαν καθ' ὅλων τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ λάβωσι κατ' αὐτῆς τὰ προσήκοντα μέτρα ἐμπορικῆς, δημοσιονομικῆς ἢ στρατιωτικῆς φύσεως. Οὕτω αἱ Πολιτεῖαι ἔχουν σήμερον δύο δικαστήρια πρὸς ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν των· τὸ ἐν διαιτητικῆς φύσεως, τὸ δὲ ἕτερον δικαστικῆς· ἦτοι: τὸ *Μόνιμον Διαιτητικὸν Δικαστήριον* καὶ τὸ *Μόνιμον Δικαστήριον Διεθνοῦς Δικαιοσύνης*. Τέλος ὑπεθυμίζομεν τὸ περίφημον ἀπὸ 2 Ὀκτ. 1924 πρωτόκολλον «περὶ εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν διεθνῶν διαφο-

ρῶν. τὸ Σύμφωνον Λοκάρνο, τὸ Σύμφωνον Κέλλογκ κλπ. δι' ὧν συμπληροῦνται τὰ προηγούμενα κείμενα καὶ καταβάλλεται προσπάθεια ὅπως δοθῇ μεγαλύτερα ἔκτασις εἰς τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα τῆς διαιτησίας. Δυστυχῶς τὸ πρωτόκολλον ἐγκατελείφθη.

Εἰς τὴν πολιτικὴν ὅπως καὶ εἰς τὴν προσωπικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν πρέπει νὰ προσέχη μία ἠθικὴ. Ἡ δύναμις τοῦ ἰσχυροτέρου, ἡ διπλωματικὴ μηχανορραφία, ἡ ἐθνικιστικὴ προπαγάνδα ὄφειλον νὰ εἶχον τεθῆ ἔκποδῶν. Ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλευθερία τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ περιφρούρησις τῶν ἀτομικῶν δικαίων ὄφειλον νὰ διέπουν τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Πλὴν, πρὸς τοῦτο λείπει ἀκόμη τὸ ἔγκυρον ὄργανον, μία ὑπὲρ τὰ κράτη ἰσταμένη καὶ περιβεβλημένη μὲ τὴν ἀρμόζουσαν δύναμιν διεθνῆς διαιτητικῆς ἀρχῆς. Δυστυχῶς, παρὰ τὰς στοιχειώδεις ἀπαρχὰς πού ἐγίναν πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην, αἱ ἐλπίδες τῶν λαῶν δὲν ἐπραγματοποιήθησαν, τὸ δὲ διεθνὲς δίκαιον στηρίζεται μόνον ἐπὶ συμφωνιῶν τιμῆς.

Εἰς πλείστας περιπτώσεις ἀνεφάνη ἡ ἀδυναμία τῆς Κ. Τ. Ε. ὅπως προλάβῃ ρῆξεις ἢ ἐνεργήσῃ προληπτικῶς ἢ καὶ κατασταλτικῶς. Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὸ ἐπεισόδιον Κερκύρας, ὅπου ἡ διαιτησία τῆς Κ.Τ.Ε. εἶχε ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου, ἢ ρῆξις μεταξὺ Κίνας καὶ Ἰαπωνίας καὶ τὸ ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Τὰ δύο τελευταῖα ἐπέφερον καὶ τὴν ἀδικαιολόγητον ἀποχώρησιν τῆς Ἰαπωνίας καὶ Γερμανίας ἀπὸ τὴν Κ.Τ.Ε. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ὀργάνωσις τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας ἀφίνει πάμπολλα κενά. Θὰ χωλαίνῃ δὲ ἡ ὀργάνωσις τῆς διαιτησίας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀναγνωρισθῇ γενικῶς ἢ καὶ ἄλλως πως δὲν ἐπιβληθῇ μία διαδικασία καὶ ἐν διεθνoῦς δυνάμει ὄργανον κυρώσεως κατὰ τῶν δυστροποῦντων (ἴδε : ἀφοπλισμός, Κοινωνία Ἐθνῶν).

Διαιτησία (ἐργ. διαφορ.) — Ἡ ἰδέα τῆς διαιτησίας εἰς τὰς ἐργατικὰς διαφορὰς προέκυψεν ἀφ' ἑαυτῆς, ἐκ τῆς κατ' ἔθιμον ἀναφορᾶς τῶν διαφορομένων μερῶν πρὸς ἀντιστοίχους κρατικὰς ὑπηρεσίας πρὸς διευθέτησιν τῆς ἀναφυομένης διαφορᾶς, ἢ καὶ προσφυγῆς εἰς τὸν πολιτικὸν παράγοντα. Συνήθως πᾶσα ἀναφυομένη διαφορὰ ἀνεπτύσσετο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ κρίσις ὁμως τῆς ὑπηρεσίας δὲν ἦτο ὑποχρεωτικὴ διὰ τὰ μέρη. Ἐξ αὐτοῦ προέκυψε καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας, ἡ ὁποία ὁμως κατεπολεμήθη ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν κύκλων, ἐπειδὴ συνήθως αἱ κρατικαὶ ὑπηρεσίαι ἐλάμβανον θέσιν ὑπὲρ τῶν ἐργαδοτῶν.

Κατ' ἐλάχιστον προώθησαν τὰ πράγματα αἱ σοσιαλδημοκρατικαὶ κυβερνήσεις ἐν Γερμανίᾳ, καθιερώσασαι εἶδος ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ συμβουλίου τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ μετ' ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιχειρήσεων. Οἱ μολσεβίκοι ἐξ ἄλλου ἐν Ρωσίᾳ, ὅπου ἡ ἐργατ. νομοθεσία προσηρμόσθη πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν διαδοχικῶν πενταετῶν σχεδίων, ἔφθασαν καὶ μέχρις ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπεργίας, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι, εἰς κράτος προλεταριακὸν ἢ ἀπεργία ἀπετέλει σχῆμα ὀξύμωρον. Καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἰδέα τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας κατεπολεμήθη ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, διὰ τοὺς ἰδίους λόγους, καὶ ὅταν πρωτοεμφανίσθη ἐπὶ Δ. Γούναρη (1920), καὶ κατὰ τὸ 1933, ὅτε ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἐθν. Οἴκον. κ. Στεφανόπουλος ἐξέπνευσεν τοιοῦτον σχέδιον νόμου, τὸ ὁποῖον ὑποβλήθην εἰς τὴν Βουλὴν ἐγκατελείφθη, ἐνεκὸς τῶν παραστάσεων τῶν ἐργ. ὀργανώσεων.

Διακήρυξις ἢ καὶ ἀπλῶς **δήλωσις** λέγεται εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον τὸ πρακτικὸν συμφωνίας ἐπὶ ὠρισμένων θεμάτων δύο ἢ περισσοτέρων κρατῶν. Γνωστοτέρα ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ πρᾶξις εἶ-

ναι ἡ Δ. τοῦ Πίλνιτς (1791) διὰ τῆς ὀπδίας ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας καθώριζον τὴν στάσιν τῶν ἔναντι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως.

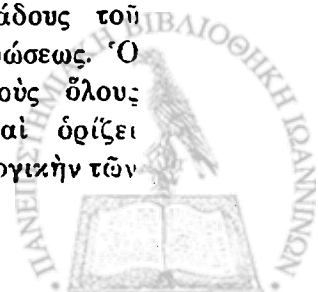
Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτου.— Ἡ Συντακτικὴ συνέλευσις τῆς Γολλίας (1789) πρὶν ἀρχίσῃ τὴν ἐπεξεργασίαν Συντάγματος ἐθεώρησε ὀρθὸν νὰ διατυπώσῃ τὰς γενικὰς ἀρχὰς περὶ λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ στηρίζεται κάθε νέον πολίτευμα καὶ συνέταξε, τὴν 26 Αὐγούστου 1789, τὴν Δ. ἣτις εἰς 17 ἄρθρα περιλαμβάνει τὰς ἀρχὰς αὐτάς, αἵτινες κατέστησαν βασικαὶ διὰ τὰ νεώτερα λαοκρατικὰ πολιτεύματα. Τὰ κυριώτερα τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν εἶναι : ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως, ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου, ἡ ἰσότης ὅλων τῶν πολιτῶν ἔναντι τοῦ νόμου, τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἡ διάκρισις τῶν ἔξουσιῶν καὶ ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.

Διακοίνωσις, ἢ πληρέστερον *Ρηματικὴ διακοίνωσις* (note verbale) εἶναι τὸ ἔγγραφον τῆς συνήθους ἀλληλογραφίας μεταξὺ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν ξένων πρεσβειῶν, συντασσόμενον ἀπροσώπως. Διατυποῦται πάντοτε εἰς τρίτον πρόσωπον, δὲν φέρει ὑπογραφήν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ τέλος τὴν ἐπίσημον σφραγίδα τῆς ἀποστελούσης ἀρχῆς, τὴν δὲ χρονολογίαν πάντοτε εἰς τὸ τέλος καὶ πρὸ τῆς σφραγίδος. Χρησιμοποιεῖται συνήθως διὰ τὰ δευτερευούσης φύσεως ζητήματα, τῶν σπουδαιότερων συζητουμένων δι' ἐνυπογράφων ἐγγράφων. Τελευταίως εἰς τὸν ἑλληνικὸν τύπον γίνεται χρῆσις διὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ τῆς λέξεως *νότα* ἐκ τοῦ διεθνοῦς ὄρου.

Διακοπὴ διπλωματικῶν σχέσεων.— Ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐπισήμου ἐπικοινωνίας

δύο κρατῶν, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων. Κατὰ κανόνα ἐπέρχεται κατόπιν ἐντολῆς τῆς ἐνδιαφερομένης κυβερνήσεως. Ἐξαιρετικῶς ὅμως καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων. Συμπίπτει πάντοτε μὲ τὴν κήρυξιν πολέμου, δύναται ὅμως νὰ χρησιμοποιηθῇ χωρὶς ἀπαραιτήτως νὰ ἐπακολουθήσῃ ἢ κήρυξις πολέμου. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς τὴν προάσπισιν τῶν ξένων συμφερόντων ἀναλαμβάνει πρεσβεία τρίτου κράτους.

Διαλεκτικὴ.— Ὁ ὅρος οὗτος, ὅστις ἐχρησιμοποιήθη ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ σημαίνει ἐτυμολογικῶς τὴν τέχνην τοῦ διαλέγεσθαι καὶ συζητεῖν, ἔλαβε διὰ μέσου τῶν αἰώνων πολλὰς σημασίας. Οὕτω ἐχρησιμοποιήθη πρὸς δῆλωσιν τῆς τέχνης τῆς λογικῆς διαίρεσεως τῶν πραγμάτων εἰς γένη καὶ εἶδη πρὸς ἔρευναν καὶ συζήτησιν. Ἐπειδὴ οὕτω ἡ διαλεκτικὴ, κατὰ τὸν Πλάτωνα, βοηθεῖ τὴν ἄνοδον ἀπὸ ἐννοίας εἰς ἔννοιαν καὶ ὅπὸ κρίσεως εἰς κρίσιν μέχρι τῶν γενικωτάτων ἐννοιῶν καὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν δι' αὐτὸν ὄντολογικὴν ἀξίαν, οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὸν ὄρον πρὸς δῆλωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς πλατωνικῆς θεωρίας, ἐν ἣ τὸ πνεῦμα ὑφούται ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰς ἰδέας. Ὁ Ἄριστοτέλης ποιεῖται διάκρισιν τῆς διαλεκτικῆς ἀπὸ τῆς ἀναλυτικῆς ἐνῶ αὕτη ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν ἀπόδειξιν, δηλαδὴ τὴν ἐπαγωγὴν, ἣτις ὀρμᾶται ἐξ ἀληθῶν δεδομένων, ἡ διαλεκτικὴ ἔχει ὡς ἀντικείμενον τοὺς συλλογισμοὺς, οἱ ὁποῖοι στηρίζονται εἰς πιθανὰς μόνον κρίσεις. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα, διαλεκτικὴ ἐλέγετο ἡ τυπικὴ λογικὴ, ἡ ὁποία μετὰ τῆς ρητορικῆς καὶ τῆς γραμματικῆς ἀπετέλει τοὺς τρεῖς κλάδους τοῦ trivium τῆς ἐγκυκλίου μορφώσεως. Ὁ Κάντιος ὀνομάζει διαλεκτικούς ὄλους τοὺς ψευδεῖς συλλογισμοὺς καὶ ὀρίζει τὴν διαλεκτικὴν γενικῶς ὡς λογικὴν τῶν

φαινομένων (λογικῶν ἢ ἐμπειρικῶν). Παράλλῃως, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον, ἡ λέξις διαλεκτική, εἶχεν ὡς λέξις μᾶλλον καὶ οὐχὶ ὡς φιλοσοφικὸς ὄρος δύο σημασίας: ἐδήλου δηλαδὴ ἢ συλλογιστικὴν δύναμιν, ἰσχυρὰν λογικὴν, κριτικὸν πνεῦμα ἢ ἀραχνουφάντους ἀσκόπους καὶ κενοὺς συλλογισμούς.

Σήμερον ὁ ὄρος διαλεκτικὴ χρησιμοποιεῖται κυρίως μὲ τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἐγγελοσ καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἰδρυταὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ Κ. Μάρξ καὶ Φ. Ἐγγελοσ. Κατὰ τὸν Ἐγγελοσ, τὸ ἀπόλυτον ὄν εἶναι τὸ πνεῦμα, ἡ ἰδέα, ὁλόκληροσ δὲ ὁ κόσμοσ, ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωποσ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία εἶναι αὐτοεξέλιξις τοῦ πνεύματοσ, τῆσ ἰδέασ. Ὁ ἄνθρωποσ δύναται νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀπόλυτον διότι ὁ ἴδιοσ εἶναι προϊὸν τῆσ ἐξελίξεωσ τοῦ ἀπολύτου, ἡ δὲ νόησις του, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτοεπίγνωσις τῆσ ἰδέασ. Ἡ ἰδέα κινεῖται καὶ ἐξελίσσεται διότι κάθε κατάφασις τῆσ (θέσις) περιέχει ἀναγκαίωσ καὶ τὴν ἀρνησίαν τῆσ (ἀντίθεσις). Ἀλλὰ δὲν σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ τῆσ ἀρνήσεωσ τῆσ παρουσιάζεται νέα ἀρνησις καὶ δημιουργεῖ νέαν κατάφασιν τῆσ ἰδέασ (σύνθεσις), περιέχουσαν πλέον καὶ τὴν πρώτῃν κατάφασιν καὶ τὴν ἀρνησίαν τῆσ, ἀλλ' οὕσαν τοῦτοχρόνωσ καὶ νέον τι καὶ λογικῶσ ἀνώτερον.

Ἡ *Λογικὴ*, ὡσ ἐπιστήμη τῆσ ἰδέασ καὶ ἐπομένωσ ἡ ἰδέα ἐν τῇ κινήσει τῆσ ἔχει τρεῖσ ὄψεισ: τὴν ἀφρημένην (τὴν ὄψιν τῆσ διανοίασ, ἡ ὁποῖα ὀρίζει καὶ θέτει), τὴν *διαλεκτικὴν* (τὴν ὄψιν τοῦ ἀρνητικοῦ λόγου, ὅστισ ἀντιθέτει) καὶ τὴν θεωρητικὴν (τὴν ὄψιν τοῦ θετικοῦ λόγου, ὅστισ ἐνώνει ὅτι ἔχει τεθεῖ καὶ ἀντιτεθεῖ). Ἡ πορεία, λοιπόν, καὶ ἡ πρόοδοσ τῆσ ἰδέασ συντελεῖται διὰ τῆσ ἐμφανίσεωσ καὶ τῆσ λύσεωσ τῶν ἐν ταῖσ ἐννοίαισ ἐνυπαρχουσῶν ἀντιφάσεωσ. Ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα, ὡσ προϊόντα τῆσ ἰδέασ, περιέχουν ἀντιφάσεισ. «Οὐδὲν ὑπάρχει, οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ

τῆσ γῆσ, οὔτε ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ πνεύματοσ, οὔτε ἐν τῷ κόσμῳ τῆσ φύσεωσ, εἰς ὃ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ τό: ἡ τοῦτο ἢ ἐξεῖνο τῆσ διανοίασ (δηλαδὴ ὁ νόμοσ τοῦ ἀποκλειομένου τρίτου τῆσ τυπικῆσ λογικῆσ). Πᾶν ὄν εἶναι ὄν συγκεκριμένον καὶ ἐπομένωσ περιέχει τὴν διαφορὰν καὶ τὴν ἀντίθεσιν. Τὸ κινεῖν τὸν κόσμον εἶναι ἡ ἀντίφασις καὶ γελοῖον εἶναι τὸ λέγειν ὅτι αὕτη εἶναι ἀδιανόητοσ. Τὸ ἀληθὲσ ἐν τῇ γνώμῃ ταύτῃ εἶναι ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ μένωμεν ἐν τῇ ἀντιφάσει καὶ ὅτι αὕτη αἶρει ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ ἀντίφασις ἀναψευθεῖσα δὲν εἶναι ἡ ἀφρημένη ταυτότησ, ἥτισ εἶναι μία πλευρὰ τῆσ ἀντιφάσεωσ». Τὴν πορείαν τῆσ ἰδέασ καὶ ἐπομένωσ καὶ τῆσ νοήσεωσ, τὴν πραγματοποιουμένην διὰ τῆσ ἐμφανίσεωσ καὶ τῆσ λύσεωσ τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐν ταῖσ ἐννοίαισ ἀντιφάσεωσ, ὁ Ἐγγελοσ τὴν ὀνομάζει *διαλεκτικὴν* πορείαν, τὴν ἐπιστημονικὴν δὲ ἐφαρμογὴν τῆσ νομοτελείωσ ταύτησ, ἥτισ ἐνυπάρχει ἐν τῇ φύσει τῆσ νοήσεωσ, τὴν ὀνομάζει *διαλεκτικὴν* (ἐπιστήμην). Ἡ διαλεκτικὴ, κατὰ τὸν Ἐγγελοσ, εἶναι ἡ ἀληθῆσ γνώσις, διότι εἶναι «αὕτη ἡ φύσις τῶν διορισμῶν τῆσ διανοίασ, τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ πεπερασμένου ἐν γένει». Θεμελιώδεσ παράδειγμα τῆσ διαλεκτικῆσ πορείασ τῆσ νοήσεωσ καὶ τῆσ πραγματικότητοσ, εἶναι αὕτη ἡ ἰδία ἡ νόησις. Ἡ πρώτη ἐννοια τῆσ λογικῆσ, τῆσ ἐπιστήμησ δηλαδὴ τῆσ καθαρῆσ ἰδέασ, ἡ πλέον ἀπλή, ἡ πλέον ἀφρημένη, ἡ πλέον ἀδιόριστοσ ἐννοια, κενὴ καὶ ἄνευ περιεχομένου, εἶναι ἡ ἐννοια τοῦ καθαροῦ εἶναι. Ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην ταύτην κατηγορίαν περιλαμβάνονται πᾶσαι αἱ ἄλλαι δυνάμεισ. «Τὸ καθαρὸν εἶναι ἐστὶν ἡ καθαρὰ ἀφαίρεσις, ἄρα ἡ ἀπόλυτοσ ἀρνησις, ἥτισ καὶ αὕτη ἀμέσωσ λαμβανομένη εἶναι τὸ μηδέν, τὸ μὴ εἶναι». Εἰς τὴν βαθμίδα ταύτην, τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι, εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἐφ' ὅσον τὸ εἶναι ἐστὶ κενὸν καὶ ἄνευ περιεχομένου. «Οὔτω, τὸ εἶναι ἀρνεῖται αὐτὸ ἑαυτὸ καὶ ἡ ἀρνησις αὐ-

τη είναι αδιόριστος όσον και τὸ εἶναι. Ἄλλὰ τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι, κεναὶ ἀφαίρεσεις καθ' ἑαυτά, δὲν μένουσιν ἀκίνητα· τὸ εἶναι καλεῖ τὸ μὴ εἶναι ἢ ἄλλως μεταβαίνει εἰς τὸ μὴ εἶναι καὶ τοῦτο εἰς ἐκεῖνο, ἢ κινήσεις δὲ αὕτη καὶ εἰς ἄλληλα μετάβασις εἶναι τὸ γίνεσθαι. Ἐν τῷ γίνεσθαι, τὸ εἶναι, ὡς ἔν μετὰ τοῦ μηδενός, καὶ τὸ μηδὲν ὡς ἔν μετὰ τοῦ εἶναι, εἰσὶ στιγμαὶ μόνον ἐξαφανιζόμεναι. Διὰ τῆς ἀντιφάσεως, ἣν περιέχει τὸ γίνεσθαι, βυθίζεται εἰς τὴν ἐνότητα, ἐν ἣ τὸ εἶναι καὶ τὸ μηδὲν ὑπάρχουσιν ὡς ἀφρημένα.

Τὸ ἐξαγόμενον αὐτοῦ οὕτως εἶναι τὸ διωρισμένον εἶναι ἢ ἄμεσος ὑπαρξίς. Τὸ γίνεσθαι περιέχει τὸ εἶναι καὶ τὸ μηδὲν εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἔν μεταβάλλεται ἐν τῷ ἄλλῳ καὶ τὸ ἔν ἀναιρεῖ τὸ ἄλλο. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς πορείας ταύτης δὲν εἶναι τὸ κενὸν μηδὲν, ἀλλὰ τὸ εἶναι ταυτισμένον πρὸς τὴν ἄρνησίν του, ὅπερ ὁ Ἔγγελος ὀνομάζει διωρισμένον εἶναι. «Τὸ διωρισμένον εἶναι, ἐστὶν εἶναι μετὰ διορισμοῦ ὅστις ὡς ἄμεσος ἢ ὢν διορισμὸς εἶναι ἢ ποιότης. Ἡ ποιότης εἶναι ἐν γένει ὁ διορισμὸς, ὥστε εἶναι ἄμεσως ταυτισμένον μετὰ τοῦ εἶναι, ἐνῶ ἢ ποσότης εἶναι διορισμὸς ἀδιάφορος καὶ ἐξωτερικὸς πρὸς τὸ εἶναι. Ἡ ποσότης πηγάζει ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ποιότητος, προέρχεται ἀπὸ τὴν λογικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐννοίας ταύτης. Ἡ ποσότης εἶναι «τὸ ποιὸν ἀνηρηφένον», οὕτω δὲ ἡ ἐνοια αὐτῆς περιέχει ἀντίφασιν, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν διαλεκτικὴν τῆς. Ἐπειδὴ δὲ κάθε ὑπαρξίς εἶναι ποιοτικὴ ποσότης, ἢ ποσότης ἐπιδραῖ ἐπὶ τῆς ποιότητος, αἱ μεταβολαὶ τῆς ποσότητος προκαλοῦν μεταβολὰς τῆς ποιότητος, ἢ ποσοτικὴ μεταβολὴ δημιουργεῖ ποιοτικὴν μεταβολὴν. Ἄλλ' ἐνῶ ἢ μεταβολὴ, ἣτις συμβαίνει εἰς τὴν ποσότητα εἶναι βαθμιαία, ἢ μεταβολὴ ἣν προκαλεῖ ἐπὶ τῆς ποιότητος εἶναι ἀπότομος. Ἐν ὀρισμένῃ στιγμῇ ἐκ τῆς βαθμιαίας μεταβολῆς τῆς ποσότητος λενθται ἀποτόμως νέα κατάπτωσις. Αἱ

ποιότητες μεταβάλλονται δι' ἀλμάτων ὅταν αἱ ποσότητες ἔχουν φθάσει εἰς ὀρισμένον βαθμὸν ἀνάδου ἢ καθόδου τῆς κλίμακός των.

Ἡ διαλεκτικὴ αὕτη μέθοδος, τελεῖα καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀποκαλυπτικὴ τῆς βαθυτέρας οὐσίας τῆς πραγματικότητος καὶ τῶν νόμων τῆς, ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἐγγέλου ἀνάποδα. Ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἐρμηνεύσῃ ὅχι τὴν πορείαν τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου καὶ τῆς νοήσεως, ἣτις ἀποτελεῖ ἀντανακλασίν του, ἀλλὰ τὴν πορείαν τῆς νοήσεως, τῆς καθαρᾶς ιδέας, τὴν ἐξαντικειμενίκευσιν ἐθεώρει ὁ Ἔγγελος τὸν κόσμον, τὴν φύσιν καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἡ διαλεκτικὴ διὰ τὴν γίνῃ ἀποτελεσματικὸν ὄπλον εἰς χεῖρας τῆς ἐπιστήμης, ἔπρεπε τὴν θεμελιωθῆ ἐπὶ ὑλιστικῆς βάσεως, ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ἰδεαλιστικοῦ καὶ μυστικιστικοῦ περιβλήματός τῆς. Τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ὑλιστικῆς θεμελιώσεως τῆς διαλεκτικῆς ἐπετελέσθη ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, ὑπὸ τοῦ Κ. Μάρξ καὶ τοῦ Φ. Ἐγγελς, οἱ ὅποιοι τὸν ἐφήρμοσαν εἰς τὰ συγγράμματά των καὶ τὴν κατέστησαν βάσιν ὀλοκλήρου τῆς θεωρίας των περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας. (Πρβλ. Θ. Παπακωνσταντίνου: Εἰσαγωγή στὴ διαλεκτικὴν 1933). «Ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος μετὰ τὴν ἐγγεληνὴν τῆς μορφῆς, λέγει ὁ Φ. Ἐγγελς, ἦτο ἀνεφάρμοστος. Διὰ τὸν Ἔγγελον διαλεκτικὴ εἶνε ἢ αὐτοεξέλιξις τῆς ιδέας. Ἡ ἀπόλυτος ιδέα ὑπῆρχεν—ἄγνωστον ποῦ—προαιωνίως καὶ ἦτο ἢ ἀληθὴς, ζωοφόρος ψυχὴ ὅλων ὅσα ὑπάρχουν. Ἐξελίσσεται μόνη τῆς διερχομένη πάσας ἐκεῖνας τὰς βαθμίδας, αἱ ὅποισι περικλείονται ἐν ἑαυτῇ. Ἐπειτα ἀποξενούται τοῦ ἑαυτοῦ τῆς καὶ μετατρέπεται εἰς φύσιν, ὅπου καὶ πάλιν ἐξελίσσεται, αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἀσυνειδήτως, λαμβάνουσα τὴν μορφήν τῆς φυσικῆς ἀνυγκαιότητος. Εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀποκτᾷ πάλιν αὐτοσυνειδήσιν... Ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν ὑλιστικὴν ἀποψιν ἐθεωρήσαμεν τὰς ἀνθρωπίνους ιδέας ὡς ἀντίτυπα τῶν

ἀληθῶν πραγμάτων, ἀντί νὰ βλέπωμε τὰ ἀληθῆ πράγματα ὡς ἀντίτυπα τῆς ἀπολύτου ιδέας, τῆς εὐρισκομένης εἰς ὀρισμένην βαθμίδα. Οὕτω ἡ *διαλεκτική* μετεβλήθη εἰς ἐπιστήμην ἐξετάζουσαν τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς κινήσεως ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ νοήσει: δύο σειρὰς νόμων, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ αὐτοὶ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ διαφέρουν κατὰ τὴν μορφήν, ἀφοῦ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δύναται νὰ τοὺς ἐφαρμόσῃ εὐσυνειδήτως, ἐνῶ ἐν τῇ φύσει καὶ κατὰ μέγα μέρος καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ ἐνεργοῦν ἀσυνειδήτως ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐξωτερικῆς ἀναγκαιότητος».

Ἡ διαλεκτική, λοιπόν, εἶναι ἀφ' ἑνὸς γενικὴ θεωρία περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς πραγματικότητος καὶ ἀφ' ἑτέρου θεωρία ἐρευνῶσα κατὰ ποῖον τρόπον γίνεται ἡ ἀντανάκλασις τῆς δυναμικῆς πραγματικότητος εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας καὶ μὲ ποῖον τρόπον, ἐπομένως, πρέπει ἡ νόησις μας νὰ βλέπῃ τὴν πραγματικότητα ταύτην. Οὕτω ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀντικειμενικὴν διαλεκτικὴν, τὴν διαλεκτικὴν κίνησιν τῆς πραγματικότητος καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ὑποκειμενικὴν διαλεκτικὴν, τὴν μέθοδον δηλαδή, τὴν ὁποῖαν πρέπει ν' ἀκολουθῆ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γνωρίσῃ τὸ εἶναι καὶ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ διαλεκτικὸν σχῆμα τῆς θέσεως— ἀντιθέσεως— συνθέσεως, τὴν πάλιν τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν ἄρνησιν τῆς ἄρνήσεως, τὴν μεταβολὴν τῆς ποσότητος εἰς ποιότητα, τὸν ἄλματικὸν χαρακτήρα τούτων καὶ γενικῶς πάσας τὰς μορφὰς τῆς διαλεκτικῆς κινήσεως, τὰς συναντῶμεν ἐν πλήρει ἀφθονίᾳ ἐν τῷ ἀντικειμενικῷ κόσμῳ, ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν γνῶσιν τῆς πραγματικότητος καὶ διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασιν εἶναι τὸ νοεῖν συμμόρφως πρὸς τὸν διαλεκτικὸν τοῦτον ρυθμὸν τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος, ἤτοι ἡ διαλεκτικὴ λογική. Κατὰ τὸν Ν. Λένιν, διὰ νὰ σχεπτόμεθα διαλεκτικῶς πρὸ-

πει: νὰ μελετῶμεν πάσας τὰς πλευρὰς ἑνὸς ἀντικειμένου καὶ πάσας τὰς σχέσεις του νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι κάθε πρᾶγμα ἔχει πολλὰς ὄψεις καὶ ὅτι εἶνε δυνατόν ἂν μᾶς διαφύγῃ μία του ὄψις νὰ μὴ ἀποκτίσωμεν ἀκριβῆ γνῶσιν του· νὰ μελετῶμεν κάθε ἀντικείμενον εἰς τὰς μεταβολὰς του καὶ τὴν ἀνάπτυξίν του, εἰς τὴν αὐτόνομον κίνησιν του· καὶ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ παραγματικότητα εἶναι ἐν συνεχῆς γίνεσθαι· ν' ἀνακαλύπτωμεν εἰς κάθε ἐνότητα τὰς ἀντιθέσεις τῆς· νὰ παρακολουθῶμεν τὴν πάλιν τῶν ἀντιθέσεων τούτων, τὴν πορείαν τῆς πάλης καὶ τὸν τρόπον τῆς ἄρσεως τῶν, ἡ ὁποία καθορίζει τὸν χαρακτήρα τοῦ νέου· νὰ εἰσάγωμεν ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην πρακτικὴν εἰς τὸν ὄρισμόν ἑνὸς ἀντικειμένου, διότι ἡ πρακτικὴ εἶναι κριτήριον τῆς ἀληθείας· κάθε νοητικὴ σύλληψις πρέπει νὰ βοηθῆται ἀπὸ τὴν πρᾶξιν καὶ νὰ βασανίζεται ἀπὸ τὴν πρᾶξιν· τέλος νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀφρημένη ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντοτε συγκεκριμένη: ὅτι ἡ ἀλήθεια μεταβάλλεται διότι καὶ ἡ πραγματικότης μεταβάλλεται. (βλ. καὶ λ. ὕλισμός, μαρξισμός).

Διαμαρτυρόμενοι.— Οἱ ὀπαδοὶ τῆς Διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας, λαβούσης τὸ ὄνομα ἐκ τῆς διαμαρτυρίας (protestationem) τὴν ὁποῖαν ὑπέβαλον οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λουθήρου, πραγματοποιηθήσαι ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως (βλ. λ.) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐναντίον τῶν ἐκ μέρους τῶν Καθολικῶν διώξεων. Βλ. *Γερμανία, Λούθηρος, Καλβίνος, Μεαρρύθμισις*.

Διαμετακόμισις (transit).— Καλεῖται οὕτω ἡ διέλευσις τοῦ ἐμπορευματοῦ διὰ τινος χώρας ἄνευ πληρωμῆς τῶν τελωνειακῶν φόρων, καθὼς καὶ ἡ μεταφορὰ ὑποκειμένων ἐμπορευμάτων ἄνευ πληρωμῆς τῶν δασμῶν ἀπὸ τινος λιμένος εἰς ἄλλον, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ θὰ καταβληθοῦν οἱ δασμοί. Λόγω τῆς γεω-

γραφικῆς, θέσεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ δια-
μετακόμισις ἀποτελεῖ σημαντικὸν συντε-
λεστήν διὰ τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς
χώρας.

Διανοούμενος. — Ὁ ὅρος ἀπαντᾶται
ὑπὸ δύο ἐννοίας. Ὑπὸ τὴν στενὴν ἔν-
νοιαν περιλαμβάνει τοὺς ἀνωτέρας μορ-
φώσεως καὶ διανοητικῆς δυνάμεως ἀν-
θρώπους, ἐπιστήμονας, φιλοσόφους, συγ-
γραφεῖς, καλλιτέχνας, ὑπὸ δὲ τὴν εὐ-
ρεϊαν ἀντιτασσόμενος εἰς τὸν ὄρον χει-
ρωναξ περιλαμβάνει πάντας ἐκείνους
εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ὁποίων προεξάρ-
χει τὸ ζήτημα τῆς ἐγκεφαλικῆς ἀντί-
τῆς φυσικῆς ἐργασίας.

Ὁ ρόλος τῶν διανοουμένων εἰς τὴν
κοινωνικὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας ἐπο-
χῆς ὑπῆρξε κολοσσιαῖος. Ἐπὶ κεφαλῆς
τῶν ἀστικοδημοκρατικῶν κινήματων
τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, σχεδὸν ἄνευ
ἐξαιρέσεων, ὑπῆρξαν διανοούμενοι. Κατὰ
τοὺς μακροὺς ἐν Ρωσσίᾳ ἀγῶνας κατὰ
τῆς τσαρικῆς ἀπολυταρχίας, ὀλόκληρος
ἡ διανόησις (ἰντελλιγκέντσια) ἀνῆκεν εἰς
τὰς διαφόρους ἐπαναστατικὰς τάσεις
ἀπὸ τῶν δημοκρατικῶν μέχρι τῶν μπολ-
σεβίκων καὶ τῶν ἀναρχικῶν. Ἐπίσης
εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα ὁ ρόλος
τῶν διανοουμένων ὑπῆρξε σημαντικώ-
τατος καίτοι συχνὸ ἐνεφανίσθη ἀντι-
δρασις ἐκ μέρους τῶν ἐργατικῶν στοι-
χείων. Ὁ ἴδιος ὁ Λένιν εἰς τὸ «Τί νὰ
κἀμουμε» ἐξαίρει τὸν ρόλον τῶν δια-
νοουμένων καὶ τονίζει ὅτι μόνον δια-
νοοῦμενοι δύνανται ν' ἀναλάβουν τὴν
ἡγεσίαν τῶν κινήματων. Μολοντοῦτο,
κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἰδιαίτερος εἰς
τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα ἐδημιουρ-
γήθη σοβαρὰ κίνησις κατὰ τῶν διανο-
ουμένων προσλαμβάνουσα συχνὰ ἐργατι-
στικὴν τάσιν. Ἡ τάσις αὕτη προκλη-
θεῖσα ἐξ ἀντιδράσεως κατὰ τῆς συνή-
θους, διστακτικότητος καὶ σχετικῆς ἀ-
τολμίας τῶν διανοουμένων πρὸς κινή-
ματα μὴ σοβαρῶς μελετημένα ἐκ τῶν
προτέρων καὶ τῆς, ἐκ τούτου, ἀπωλείας
συχνὰ πολυτίμου χρόνου, ἰδίως εἰς πε-

ριστάσεις ἀπαιτούσας ἄμεσον δράσιν
καὶ ἀποφασιστικότητα, ἔλαβε τὴν μορ-
φὴν ἀντιδιανοουμενικοῦ διωγμοῦ καὶ
ἐξησθῆνησε σοβαρῶς τὰ κόμματα.

Διαπιστευτήρια. — Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ
ἀνωτάτου ἄρχοντος μιᾶς χώρας βεβαι-
οῦντος τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα ἄλλης
περὶ τοῦ παρ' αὐτῷ διορισμοῦ πρεσβευ-
τοῦ. Διὰ τοιούτων ἐγγράφων ἐφοδιάζον-
ται οἱ πρεσβευταὶ πρώτης τάξεως, οἱ
ἔκτακτοι ἀπεσταλμένοι καὶ πληρεξού-
σιοι ὑπουργοὶ ὡς καὶ οἱ πρόεδροι ὑπουρ-
γοί. Διαπιστευτήρια παρέχονται καὶ
πρὸς τοὺς ἐπιτετραμμένους, ταῦτα ὁ-
μως ὑπογράφονται ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν
τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀπευθύνονται
πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ
κράτους εἰς ὃ γίνεται ἡ διαπίστευσις.
Ὁ πρεσβευτὴς φθάνων εἰς τὴν χώραν
ὅπου τοποθετεῖται παραδίδει εἰς τὸν ἐπι-
τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς ἀντίγρα-
φον τῶν διαπιστευτηρίων του καὶ τὰ κεί-
μενα τῆς προσφωνήσεως, τὴν ὁποίαν θ'
ἀναγνώσῃ κατὰ τὴν ἐπίσημον παράδοσιν
των εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κράτους. Ἀπὸ
τῆς ἐπιδόσεως, ἄρχεται ἡ ἐπίσημος δι-
πλωματικὴ ἀποστολὴ τοῦ ἀντιπροσώπου.

Διαπραγματεύσεις. — Αἱ μεταξὺ τῶν
ἐπισήμων ἐκπροσώπων τῶν κρατῶν συν-
νενοήσεις διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν μεταξὺ
των ζητημάτων. Διεξάγονται ἄλλοτε ἐγ-
γράφως, ἄλλοτε διὰ προσωπικῶν συναν-
τήσεων τῶν ἐντεταλμένων ἐκπροσώπων

Διάρρηξις σχέσεων. — Βλ. *Διακοπή*.

Διασάφησις. — Εἶναι ἡ λεπτομερὴς
δήλωσις περὶ τοῦ παραλαμβανομένου ἢ
ἀποστελλομένου ἐμπορεύματος, ἡ κατα-
τιθεμένη εἰς τὸ Τελωνεῖον καὶ βάσει
τῆς ὁποίας γίνεται ὁ τελωνισμὸς τοῦ
ἐμπορεύματος. Ἡ διασάφησις ἀποτελεῖ
τίτλον ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καὶ πᾶσα
διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἐμπο-
ρεύματος κατὰ τὸν τελωνειακὸν ἔλεγχον
τιμωρεῖται διὰ προστίμου.

Ἐπάρχουν πέντε εἶδη διασαφίσεως :

α) διασ. εἰσαγωγῆς διὰ τὰ ἐκ τοῦ ἔξωτερινοῦ προερχόμενα ἔμπορεύματα, β) διασ. ἐξαγωγῆς διὰ τὰ εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἐξαγόμενα, γ) διασ. ἀποταμιεύσεως διὰ τὰ ἐκ τοῦ ἔξωτερινοῦ προερχόμενα καὶ διὰ τὴν ἀποταμίευσιν προοριζόμενα, δ) διασ. διαμετακομίσεως διὰ τὰ προοριζόμενα νὰ διαμετακομισθῶσι, ε) διασ. μεταφορᾶς διὰ τὰ μεταφερόμενα ἔμπορεύματα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς λιμένος τοῦ ἔσωτερινοῦ εἰς ἕτερον.

Διάσκεψις.—Εἰς τὴν διεθνῇ πολιτικῇ, ἢ συνάντησις ἀντιπροσώπων διαφόρων κρατῶν πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπίλυσιν διαφόρων ζητημάτων. Συνηθέστερον σήμερον γίνεται χοῆσις τοῦ ὄρου *Συνδιάσκεψις* (βλ. λ.).

Διατροφή (ἐλάχιστον ὄριον διατροφῆς τῶν γεωργικῶν οἰκογενειῶν ἐν Ἑλλάδι).—Ἐρευνα συστηματικῇ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δὲν ἔχει ἐνεργηθῆ. Κατὰ τὰ τελευταῖα μόνον ἔτη ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, ἐνδιαφερομένη νὰ γνωρίξῃ τὴν οἰκονομικὴν δυναμικότητα τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, ἐφρόντισε διὰ τῶν τεχνικῶν τῆς Ἐπιθεωρητῶν νὰ συλλέξῃ ὠρισμένα ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου στοιχεῖα. Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων ἐμφαίνεται ὅτι τὸ ἐλάχιστον ὄριον διὰ τὴν συντήρησιν μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἐκ 4 μελῶν, τὸ συναντώμενον ἐν Ἑλλάδι εἶναι περὶ τὰς 15.000 δρ. ἐτησίως, ἀναλυόμενον ὡς ἑξῆς:

Ἄρτος 2 χιλιογρ. 600 τὴν ἡμέραν	
× 30 ἡμ. × 12 μῆν. × 5,40 = 5054,40	
Κρέας 5 γιλ. τὸν μῆνα × 12 μ.	
× 30 δρ.	1.800
Ἄσπρια 145 χιλιογρ.	1.200
Ἐλαιον, λίπος, βούτυρον 110 γιλ.	2.160
Τυρὸς, ἔλαιαι κλπ.	1.620
Διάφορα (γάλατι, πιπέρι κλπ.)	645,60
	<hr/>
	12.480,00
Ἐξόδα ἱματισμοῦ	2.000
Ἐν ὅλῳ	14.480

Εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι τὰ ὡς ἄνω ἔξοδα, τὰ ὅποια ἔχει συνήθως μία ἀγροτικὴ οἰκογένεια ἐν Ἑλλάδι εἶνε τὰ ἐλάχιστα μὲ τὰ ὅποια δύναται νὰ συντηρηθῆ, ἐλλείπουν δὲ καθ' ὅλοκληρίαν τὰ ἔξοδα ἱατροῦ, ἱερέως, καφενοῦ κλπ., ἀλλὰ θὰ ἦσαν εὐτυχεῖς καὶ πάλιν ἐὰν ἐξοικονομοῦσαν ὅλες τὶς χρονιᾶς τὰ ἐλάχιστα αὐτὰ ἔξοδά των. Διότι ἐκ τῶν αὐτῶν μελετῶν πάλιν ἐξάγεται ὅτι τὰ καθαρὰ ἔσοδα μιᾶς συνήθους ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἐχούσης 30—40 στρέμματα κλήρου, ὡς αἱ περισσότεραι τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 15.000 δρ. ἐτησίως καὶ αὐτὰ ἀποτελοῦν ὅλα σχεδὸν ἀξίαν τῶν ἡμερομισθίων των, ἐὰν δὲ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὴν γεωργίαν ὑπάρχουν καὶ θεομηνίαι καὶ συχναὶ ἀποτυχίαι καλλιεργείων, ἀντιλαμβάνεται εὐκόλως διατι οἱ γεωργοὶ προστρέχουν εἰς τὸν δανεισμόν, διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν των, διατι ἡ Ἀγρ. Τράπεζα διαθέτει ὑπὲρ τὸ δισεκατομμύριον ἐτησίως ὡς βραχυπρόθεσμα δάνεια, τὰ ὅποια δὲν χρησιμοποιοῦνται συνήθως ὡς καλλιεργητικὰ καὶ παραγωγικὰ, ἀλλὰ πρὸς διατροφήν τῶν γεωργῶν καὶ κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων τοῦ προῖπολογισμοῦ των καὶ διατι τέλος οἱ χωρικοὶ πίπτουν εἰς χεῖρας παντὸς εἶδους ἐκμεταλλευτῶν (τῶν μεσιτῶν, ἐμπόρων, τοκογλύφων).

Ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς κακῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ ἀγρότου ἐν Ἑλλάδι δέον νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἰδιοκτησίας του: τὰ 70σ) ταύτης εἶναι κάτω τῶν 30 στρεμμάτων καὶ τὸ μέσον τῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως ταύτης συνίσταται εἰς τὸ νὰ καταστῆ ἡ ἔκτασις αὕτη παραγωγικωτέρα διὰ τῆς ἐκτελέσεως ἐγγείων βελτιώσεων (ἀρδεύσεων καὶ ἀποστραγγίσεων), διὰ τῆς ἐντατικωτέρας καλλιεργείας, ἀπαιτούσης μόρφωσιν καὶ κεφάλαια καὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐμπορίου τῶν γεωργι-

κῶν προϊόντων. Ὅλα αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ ἐπιτευχθοῦν διὰ μόνων τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀγρότου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους, τὸ ὅποιον, δέον νὰ ὁμολογήσωμεν, δὲν ὑπῆρξε ποτέ διὰ τὴν τάξιν τῶν γεωργῶν ἀνάλογον τῆς σημασίας καὶ τῆς συμβολῆς των εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τοῦ τόπου.

Διαφοραί.— Ἀτομικαὶ καὶ συλλογικαί. (Ἔργ. καὶ Κοιν. Νομ.) Αἱ προκύπτουσαι ἐν τῇ πάλῃ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας διαφοραί, εἴτε μεταξὺ ἐργάτου καὶ ἐργοδότη (ἀτομικαί), εἴτε ἐργατῶν καὶ ἐργοδότη ἑνὸς ἐργοστασίου ἢ τῶν ἐργατῶν ὀλοκλήρου κλάδου ἐναντίον τῶν ἐργοδοτῶν τοῦ αὐτοῦ κλάδου ἢ καὶ τῶν ἐργατῶν ὅλων τῶν κλάδων μιᾶς χώρας ἐναντίον τοῦ συνόλου τῶν ἐργοδοτῶν (συλλογικαὶ διαφοραί). Βάσιν αἱ διαφοραὶ αὗται ἔχουν τὸ ὅτι ὁ ἐργάτης ῥέπει εἰς τὴν μείωσιν τῶν ὠρῶν ἐργασίας, τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων ἐργασίας καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἡμερομισθίου, ἅτινα ἀντίκεινται εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἐργοδότη. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς τῶν ἐργατῶν ἐξικνεῖται καὶ μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ συστήματος τῆς ἡμεροδουλείας καὶ τῆς κοινωνικοποιήσεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, μέχρι δηλαδὴ τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος, πού καταργεῖ τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ ἀνταλλαγῆς. Τὰ κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς πάλῃ αὐτῆς ἐπιτυγχανόμενα ἀποτελέσματα ἀποκρυσταλοῦνται εἰς τὰς λεγομένας συλλογικὰς συμβάσεις ἐργασίας, πάντοτε προσωρινοῦ χαρακτῆρος, αἷτινες ἐξασφαλίζουν ὑπὸ ὄρους τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ἐργασίαν δι' ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα (ἴδε συλλογικαὶ συμβάσεις). Ἐπὶ τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν κριτὴς εἶναι συνήθως ὁ δικαστής, ἢ ὁ καινὸς τοιοῦτος ἢ εἰδικὸν ἐργατικὸν ἢ ἐπαγγελματικὸν δικαστήριον. Τὰ δικαστήρια ταῦτα κατὰ κανόνα ἐδίκαζον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑφισταμένης ἐργατικῆς

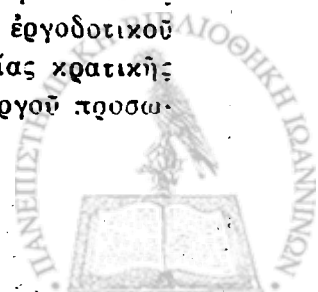
νομοθεσίας καὶ ἀπέληγον εἰς συμβιβαστικὰς λύσεις.

Αἱ συλλογικαὶ διαφοραὶ δὲν ἦσαν ρυθμισμέναι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἀτομικὰς καὶ συνήθως οἱ διαφερόμενοι κατέληγον εἰς τὰ μεγάλα μέσα: ἀπεργία καὶ ἀνταπεργία (λόκ ἄουτ). Ἀνεκμπτον δὲ αἱ διαφοραὶ εἴτε ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ἢ τῇ ἐκτελέσει τῶν συλλογικῶν συμβάσεων, εἴτε ἐν τῇ τροποποιήσει αὐτῶν κατὰ τὴν λήξιν των.

Πρὶν ὅμως ἀναπτυχθῆ καὶ τὸ σύστημα τῶν συλλογικῶν συμβάσεων, ὁ ἐργοδότης ἐκάνονίζεν ὡς παντοκράτωρ τὰ πάντα κατὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς ἀπολαύσεις καὶ μόνον ἢ πρόσδος τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐργατῶν τὸν ἠνάγκασε νὰ ἔρχεται εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς ἐργάτας τοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ζητήματα αὐτά. Καὶ πρῶτον ἐπετυγχάνετο ἡ ἀναγνώρισις τοῦ σωματείου καὶ τῶν ἐπιτροπῶν ἐργασίας εἰς τὰ ἐργοστάσια.

Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀναφυομένων διαφορῶν καὶ τὴν σημειουμένην συχνὰ προσφυγὴν εἰς βίαια μέσα (ἀπεργίαι, συμποτάς κλπ.), ἐδημιουργοῦντο γενικώτερα ζητήματα τάξεως, ἢ ἀνάγκη τῆς ἀποφυγῆς τῶν τοιούτων ἐκτροπῶν, ἐπέβαλε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους πρὸς ρύθμισιν τῶν συλλογικῶν διαφορῶν.

Ἡ ἐπέμβασις ὅμως τοῦ κράτους εἶχε διαιτητικὸν χαρακτῆρα (ἴδε Διαιτησία). Συνήθως ἡ διαδικασία τῆς διαιτησίας πρὸς συμβιβαστικὴν διευθέτησιν τῶν διαφορῶν, διατρέχει τὰ ἑξῆς στάδια κατὰ σειρὰν: α) διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῆς ἐπιτροπῆς ἐργασίας τοῦ ἐργοστασίου καὶ τοῦ οἰκείου ἐργοστασιαρχοῦ, β) διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ σωματείου τῶν ἐργατῶν καὶ τοῦ ἐργοδότη ἢ τοῦ συνδικάτου τῶν ἐργοδοτῶν, γ) κοιναὶ διαπραγματεύσεις τῶν σωματείων καὶ τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῶν ἐργατῶν μετὰ τοῦ ἐργοδοτικοῦ συνδικάτου καὶ τῆς ἁρμοδίας κρατικῆς ὑπηρεσίας ἢ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ προσωπικῶς.

Ἀποφασιστικὴν δὲ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων ἐξήσκει τὸ περισσότερον ἢ ὀλιγότερον ἐνδιαφέρον ἐνὸς τῶν συγκρουομένων μερῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπεργίας.

Διαφοροποιήσεις τάξεων.— Εἰς τὰς εἰς τάξεις κατανεμομένας κοινωνίας παρατηρεῖται τάσις εὐρύσεως τοῦ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων τάξεων χάσματος. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς διαφοροποιήσεως ἐμφανίζεται ὑπὸ ὁξυτέραν μορφήν εἰς τὴν ἀστικὴν περίοδον καὶ ἦν παρατηρεῖται, μὲ ἀκαταμάχητον συνέπειαν, ἢ διαρκῶς μεγαλύτερα συγκέντρωσις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς εἰς χεῖρας μικρᾶς μειοψηφίας κεφαλαιοκρατῶν, ἐνῶ ἡ μεγάλη μάζα τοῦ πληθυσμοῦ ὑποβιβάζεται εἰς τὴν θέσιν τῶν στερουμένων τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς προλεταρίων, ἀποζώντων μόνον ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς ἐργατικῆς τῶν δυνάμεως.

Διγλωσσία.— Τὸ φαινόμενον τῆς διγλωσσίας, συνηθέστατον εἰς τοὺς ἀσιατικούς λαοὺς ἐνεφανίσθη καὶ ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ὅποτε αἱ προνομιούχοι κυρίαρχοι τάξεις ἐχρησιμοποιοῦν τὴν λατινικὴν, περιφρονοῦντες τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν νεωτέραν περίοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἐξηφανίσθη εἰς τοὺς περισσοτέρους πολιτισμένους λαοὺς, ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ ἐπιδρᾷ καταστρεπτικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Βλ. *Γλωσσικὸν ζήτημα*.

Διδασκαλεία.— Τὰ διδακτήρια εἰς τὰ ὅποια μορφώνονται οἱ δημοδιδάσκαλοι. Τοιαῦτα παρουσιάσθησαν κατὰ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἐξ αὐτῶν διεδόθησαν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ διεμορφώθησαν διάφοροι τύποι διδασκαλείων:

Διακρίνονται δὲ 3 τοιαῦτα: α) τὰ πολυτάξια (τῶν 5 ἢ 6 ἐτῶν) τὰ ὅποια παρέχουν εἰς τοὺς φοιτητὰς καὶ τὴν ἀνωτέραν γενικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν

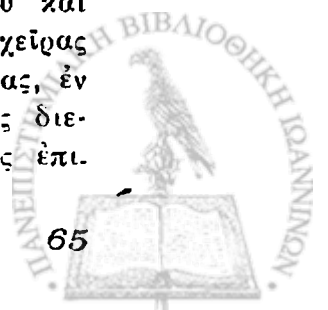
εἰδικὴν παιδαγωγικὴν, β) τὰ μονοτάξια (1 ἔτους) τὰ ὅποια, δεχόμενα ἀποφοίτους Γυμνασίων μὲ συμπληρωμένην τὴν γενικὴν μόρφωσιν, παρέχουν εἰς αὐτοὺς μόνον τὴν εἰδικὴν, γ) τὰ ὀλιγοτάξια (τῶν 3 ἢ 4 ἐτῶν) τὰ ὅποια, δεχόμενα τροφίμους διανύσαντας μέρος τῆς γενικῆς μορφώσεως παρέχουν εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν ὑπόλοιπον γενικὴν μόρφωσιν ὡς καὶ τὴν εἰδικὴν. Ἐσχάτως εἰσηχθησαν εἰς αὐτὰ καὶ μαθήματα ὑγιεινῆς, γεωπονικᾶ καὶ τεχνικᾶ, ἀνεφάνησαν δὲ καὶ δύο ἕτεροι τύποι, ὁ τοῦ περιοδεύοντος μονοταξίου διδασκαλείου καὶ ὁ τῶν διδασκαλείων μετεκπαιδύσεως.

Τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν ἔλαβε καὶ παρ' ἡμῶν ἡ ὀργάνωσις τῶν διδασκαλείων. (Διὰ τὰ κρατοῦντα ἐν Ἑλλάδι ἴδε εἰς ἄρθρον *Ἐκπαίδευσις* ἰδιαιτέρου τόμου *Ἑλλάς*).

Διδυμότειχον.— Πόλις τῆς Θράκης, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἐβρου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀλεξανδρουπόλεως — Ἀδριανουπόλεως, ἔχουσα 8.200 κατοικοῦς. Ἀπέκτησε μεγάλην σπουδαιότητα κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ὡς καὶ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας. Κατὰ τὸν Α' Βαλκανικὸν πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν δεύτερον ὅμως ἀνεκατελήφθη ἀμαχητὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Εἰς τὴν Ἑλλάδα περιήλθε μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον.

Διεθνὲς Δίκαιον. Βλ. *Δίκαιον* (Διεθνές).

Διεθνής.— Ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἀκόμη τοῦ 19ου αἰῶνος καταπληκτικὴ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα πύκνωσις τοῦ στρατοῦ τῶν μισθωτῶν ἐργατῶν, ἀπόρροια τῆς βαθμιαίας συγκεντρώσεως τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς εἰς χεῖρας μιᾶς κεφαλαιοκρατικῆς μειοψηφίας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διεθνοῦς ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐπι-

κοινωνίας ἐδημιούργησαν τὴν ἰδέαν μιᾶς διεθνοῦς συνεργασίας τῶν ἐργατῶν.

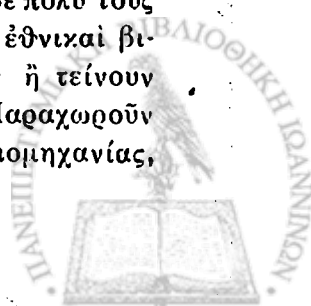
Οἱ προηγηθέντες ἀγῶνες τῶν ἐθνότητων καὶ αἱ δημοκρατικαὶ ἐπαναστάσεις εἶχον ἀποδείξει εἰς τοὺς ἐργαζομένους ὅτι, τὰ ἐπιτευχθέντα κέρδη δὲν ἦσαν τόσον σημαντικὰ καὶ βαθμηδὸν ἐδημιούργουν τὴν ἰδέαν ὅτι μεγαλυτέρα κοινότης συμφερόντων ὑπῆρχε μεταξύ τῶν ἐργαζομένων χωρῶν, παρὰ μεταξύ τῶν διαφόρων τάξεων τῆς αὐτῆς χώρας. Οὕτω ἤρχισε σχηματιζομένη ἡ ἰδέα τῆς ἀνάγκης μιᾶς διεθνοῦς ὁργανώσεως τῶν ἐργατῶν. Εἰς τὴν νεωτέραν πολιτικὴν ἱστορίαν εἶναι γνωσταὶ πολλαὶ διεθνεῖς ὁργανώσεις κατανεμόμεναι εἰς δύο κυρίως κατηγορίας, τὰς *πολιτικὰς* καὶ τὰς *ἐπαγγελματικὰς* (συνδικαλιστικάς).

1) *Πολιτικαὶ διεθνεῖς*. Αἱ ἀντιλήψεις αὐταὶ περὶ τῆς ἀνάγκης μιᾶς διεθνοῦς συνεργασίας τῶν ἐργατῶν συνεβάδισαν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδέας τῆς ἀνάγκης ἑνὸς πολιτικοῦ ἀγῶνος τῶν ἐργατῶν πρὸς κατάληψιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ διάφορα κράτη, διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῶν ἰθυνοῦσῶν κεφαλαιοκρατικῶν τάξεων καὶ τῆς ἐπιβολῆς πολιτικοῦ καθεστώτος ἐξυπηρετοῦντος τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων τάξεων. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς ὄφειλε νὰ εἶναι διεθνῆς διότι, ἀντιθέτως πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν ἰθυνοῦσῶν τάξεων, τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἶναι διεθνή. Αἱ ἀντιλήψεις, αὐταὶ κατέληξαν εἰς τὴν δημιουργίαν διεθνῶν πολιτικῶν ὁργανώσεων γνωστῶν συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα *Διεθνῆς*, ὑπονοουμένων τῶν λέξεων *Ὁργάνωσις Ἐργατῶν*.

Α' Διεθνῆς. Πρώτη προσπάθεια ἐγένετο τὸ 1864 διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐν Λονδίῳ τῆς *Διεθνοῦς Ὁργανώσεως Ἐργατῶν* (International Working Men's Association), τῆς συνήθως γνωστῆς ὡς *Α' Διεθνοῦς*. Αἱ ταυτόχρονοι ἐπαναστάσεις τοῦ 1848 ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Οὐγγαρίᾳ εἶχον ἤδη ἐκφράσει σαφῶς τὴν διάθεσιν

τοῦ προλεταριάτου, νὰ χειραφετηθῆ πολιτικῶς ἀπὸ τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ τὸ προλεταριάτον, τὸ ὁποῖον ἠσθάνετο ἤδη σαφῶς τὴν πίεσιν τῶν νέων οἰκονομικῶν ὄρων πρὸς εἶχον διαμορφωθῆ ἐσημάτιζε σαφεστέραν διαρκῶς τὴν ἀντίληψιν τῶν αὐτονόμων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συμφερόντων των. Ἡ ἐκβιομηχάνησις ἐδείκνυε πλέον σαφῶς τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν κατ' ἀναπότρεπτον ἀνάγκην θὰ ἠκολούθη ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις. Οἱ θεωρητικοὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς ὅλας τὰς χώρας ἐτόνιζον τὴν ὑπεροχὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων ὑπὲρ τὰ ἐθνικά, ἢ συρροὴ ξένων ἐργατῶν εἰς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα ξένων χωρῶν καὶ ἰδιαιτέρως ἐν Ἀγγλίᾳ ἐδημιούργει μεταξύ τῶν ἐργατῶν τὴν ἰδέαν τῆς διεθνοῦς ἐργατικῆς ἀλληλεγγύης ἐναντι τοῦ κεφαλαίου.

Ἦδη τὸ 1847 ὁ Κ. Μάρξ καὶ ὁ Φρ. Ἐγκελς εἰς τὸ μνημειῶδες ἔργον των, τὸ «Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον», τὸ ὁποῖον εἶχον συντάξει διὰ τὴν Κομμουνιστικὴν Ἐνωσιν, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ ἐν Λονδίῳ, ἔθετον σαφῶς τὰς βάσεις τῆς ἰδέας τῆς διεθνοῦς ὁργανώσεως, ἀποκαλύπτοντες τὴν ἱστορίαν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος. «Ἡ κοινωνία, ἔγραφον, διαίρεται εἰς δύο μεγάλα ἀντίθετα στρατόπεδα, εἰς δύο μεγάλας ἐχθρικὰς τάξεις, τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ τὸ προλεταριάτον», ἐτόνιζον τὴν ἀνάγκην εἰς ἣν εὐρίσκειται ἡ καπιταλιστικὴ οἰκονομία νὰ ἐξευρίσκη διαρκῶς νέας ἀγοράς καταναλώσεως, δημιουργοῦσα νέα μέσα συγκοινωνίας καὶ προσέθετον: «Μὲ τὸ ἄνοιγμα τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς», ἡ ἀστικὴ τάξις ἐπέβαλε τὴν κοσμοπολιτικὴν μορφήν εἰς τὴν παραγωγὴν ὅλων τῶν χωρῶν. Ἀφήρσεν ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν τὴν ἐθνικὴν τῆς ἐκδήλωσιν, γεγονός, τὸ ὁποῖον δυσηρέστησε πολὺ τοὺς ἀντιδραστικούς. Αἱ παλαιαὶ ἐθνικαὶ βιομηχαναὶ ἐξεμηδενίσθησαν ἢ τείνουν πρὸς τὴν ἐκμηδένισίν των. Παραχωροῦν τὴν θέσιν των εἰς νέας βιομηχανίας,

των οποίων ἡ ἀποδοχή εἶνε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου δι' ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς, εἰς βιομηχανίας ποὺ παράγουν ὄχι πλέον μὲ ἐγγωρῖους πρώτας ὕλας, ἀλλὰ μὲ πρώτας ὕλας προερχομένας ἀπὸ τὰς πλέον μεμακρυσμένας χώρας καὶ αἱ ὁποῖαι παράγουν ὄχι πλέον διὰ τὴν ἐγγώριον κατανάλωσιν, ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Αἱ παλαιαὶ ἀνάγκαι, διὰ τὰς ὁποίας ἐπήρουν τὰ ἐθνικὰ προϊόντα, ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ νέας ἀνάγκας ποὺ ἀπαιτοῦν διὰ τὴν ἱκανοποίησιν των τὰ προϊόντα τῶν πλέον ἀπομακρυσμένων χωρῶν καὶ τῶν πλέον διαφορετικῶν κλιμάτων. Ἀντὶ τῆς παλαιᾶς ἀπομονώσεως τῶν ἐθνῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐπέρκει εἰς τὰς ἀνάγκας του, ἀναπτύσσεται ἤδη ἐν παγκόσμιον σύστημα ἀνταλλαγῆς, ποὺ δημιουργεῖ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν μίαν πολὺπλοκον ἀλληλεξάρτησιν. Ἡ ὕλική παραγωγή, ἡ πνευματικὴ παραγωγή γίνονται τώρα διεθνεῖς. «Παράλληλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀστικῆς τάξεως ἀναπτύσσεται τὸ προλεταριάτον, ἡ τάξις τῶν μισθωτῶν ἐργατῶν» ποὺ δὲν δύνανται νὰ ζήσουν εἰμὴ μόνον ὅταν εὐρίσκουν ἐργασίαν καὶ δὲν εὐρίσκουν ἐργασίαν εἰμὴ μόνον ὅταν ἡ ἐργασία αὐτὴ αὐξάνει τὸ κεφάλαιον...

Ὁ προλετάριος δὲν ἔχει ἰδιοκτησίαν. Ζῆ μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ τέκνα του εἰς σχέσεις ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε κοινὸν μὲ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀστικῆς οἰκογενείας. Ἔχασε κάθε ἐθνικὸν χαρακτηριστῆρα εἰς αὐτὴν τὴν νεωτέραν βιομηχανικὴν ἐργασίαν, εἰς αὐτὴν τὴν νεωτέραν ὑποταγὴν εἰς τὸ κεφάλαιον, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλίαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Γερμανίαν. Οἱ νόμοι, ἡ ἠθικὴ, ἡ θρησκεία ἀποτελοῦν δι' αὐτὸν ἀστικὴς προλήψεις, ὅπισθεν τῶν ὁποίων κρύπτονται ἄλλα τόσα ἀστικὰ συμφέροντα... Οἱ ἐργάται δὲν ἔχουν πατρίδα. Κανεὶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ αὐτὸ ποὺ δὲν ἔχουν... Αἱ τάξεις ποὺ κυβερνοῦν ὡς πρέμουν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπανα-

στάσεως. Δὲν ἔχουν νὰ χάσουν τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δεσμά των. Καὶ ἔχουν νὰ κερδίσουν τὸν κόσμον ὀλόκληρον». Διὰ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου ἐτίθετο σαφῶς ἡ ἀνάγκη τῆς διεθνοῦς συνεργασίας τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

Παλαιότεραι προσπάθειαι πρὸς διεθνή ὀργάνωσιν τῶν ἐργατῶν, ὅπως ἡ τῆς Φ. Τριστόν, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1843 ἐπέζητει τὴν ἴδρυσιν συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Παγκόσμιος Ἐνότης». Ἐπίσης ὁ Ἰ. Ντερουέν, κατὰ τὸ 1847, διέτύπωσε τὴν γνώμην νὰ συνδεθοῦν πρὸς ἀλλήλας ὅλαι αἱ ἐθνικαὶ ἐργατικαὶ ὀργανώσεις εἰς μίαν διεθνή ὁμοσπονδίαν καὶ νὰ συγκαλέσουν τὸ ἐπόμενο ἔτος συνέδριον ἐν Βρυξέλλαις. Τὰ γεγονότα ὅμως τοῦ 1848 ἐματαίωσαν τὴν πραγματοποίησιν τῆς προτάσεως αὐτῆς.

Ἀλλὰ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, τὰ γεγονότα τοῦ 1848 μὲ τὴν σχεδὸν πανευρωπαϊκὴν ἔκτασιν, ἐνίσχυσαν εἰς τοὺς ἐργάτας τὴν ἐντύπωσιν περὶ τῆς διεθνοῦς σημασίας τοῦ ἀγῶνος των. Ἡ μεγάλη βιομηχανικὴ κρίσις τοῦ 1857—8, ἡ ὁποία ἔπληξε τοὺς ἐργάτας ὅλων τῶν προοδευμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης ἐπεκύρωσαν εἰς τοὺς ἐργάτας τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ μοῖρα των εἶναι κοινὴ εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ εἰς οἵανδήποτε ἐθνότητα καὶ ἂν ἀνήκουν.

Οἱ πλείστοι τῶν ἱστορικῶν τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τοποθετοῦν τὴν σαφῆ ἀπόφασιν περὶ ἰδρύσεως διεθνοῦς ὀργανώσεως εἰς τὸ 1862 κατὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ ἐπίσκεψιν Γάλλων καὶ Γερμανῶν ἐργατῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκεῖ ὀργανωθείσης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως, ἀλλ' ὁ Δ. Ριαζάνωφ θεωρεῖ τὴν ἐπικρατήσασαν αὐτὴν ἀντίληψιν ὡς θρύλον. Κατὰ τὸν μελετητὴν αὐτὸν τῆς ἱστορίας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, κατὰ τὴν δεξίωσιν τῶν ξένων ἐργατῶν τῆς 5 Αὐγούστου 1862, εἰς τὴν ὁποίαν τοποθετεῖται ἡ γένεσις τῆς ἰδέας τῆς Διεθνοῦς, μετέσχον καὶ ἐργοδοταὶ καὶ οὐδεμία λέξις ἠκούσθη περὶ ἐργατικοῦ καθαρῶς ἀγῶνος.

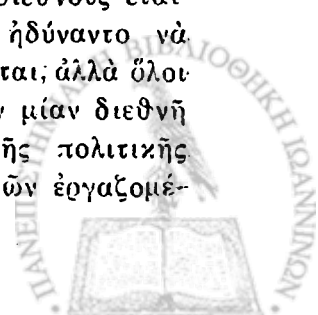

Ὁ Ριαζάνωφ ὡς ἀφορμὴν τῆς ἐπαφῆς τῶν ἐργατῶν τῶν διαφόρων χωρῶν θεωρεῖ τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν, ἣτις προεκλήθη ἐκ τῆς αἱματηρᾶς καταστολῆς ὑπὸ τοῦ Τσάρου τῆς Πολωνικῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ μεγάλην ἐργατικὴν συγκέντρωσιν ἐν Λονδίῳ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1863 ἐξ ἀφορμῆς τῶν γεγονότων τῆς Πολωνίας, ἀπεφασίσθη ὅπως οἱ ἐργάται τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἀσκήσουν πίεσιν ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων των. Νέα συγκέντρωσις ἐγένετο τὴν 22 Ἰουλίου 1863, εἰς ἣν μετέσχον καὶ Γάλλοι ἐργάται. Κατ' ἀπόφασιν τῆς δευτέρας αὐτῆς συγκεντρώσεως, ἀπεστάλη μετὰ τρίμηνον ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν Τραίντ-γιούνιονς πρὸς τοὺς Γάλλους ἐργάτας ἔκκλησις συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Ὄντζερ καὶ τονίζουσα ὅτι «ἡ ἀδελφωσύνη τῶν λαῶν εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀναγκαία διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἐργατῶν». Σχεδὸν ἔτος ὀλόκληρον ἐχρειάσθη διὰ τὴν σύνταξιν ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐργατῶν μιᾶς ἀπαντήσεως καὶ ἐξελέγη μία ἀντιπροσωπεία διὰ νὰ τὴν μεταβιβάσῃ εἰς Λονδῖνον. Ἡ γαλλικὴ ἀπάντησις, ἣτις ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Τολαίν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ἐργατῶν ὀργανωθείσαν δεξίωσιν τῆς 28 Σεπτεμβρίου εἰς τὴν αἴθουσαν Σαιντ-Μαρτίν, εἰς τὸ κέντρον τοῦ Λονδίνου, τονίζει: «Παγκόσμιος πρόοδος, καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου, ἰδοὺ οἱ τρεῖς συντελεσταὶ ποὺ πρέπει νὰ προσελκύσουν τὴν προσοχὴν μας, διότι εἶναι ἱκανοὶ νὰ μεταμορφώσουν ριζικὰ τὴν οικονομικὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας. Ἐξαναγκαζόμενοι ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς, οἱ κεφαλαιουχοὶ ἐσχημάτισαν ἰσχυρὰς οικονομικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐνώσεις. Ἄν δὲν λάβωμεν μέτρα ἀμύνης, θὰ συντριβῶμεν ἀλύπητα. Ἡμεῖς, ἐργάται ὅλων τῶν χωρῶν, πρέπει νὰ ἐνωθῶμεν καὶ ν' ἀντιτάξωμεν ἓνα ἀδιάβατον φραγμὸν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν πραγμάτων, ποὺ ἀπειλεῖ νὰ διαιρέσῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς μίαν μάζαν πεινασμέ-

νων καὶ μαινομένων ἀνθρώπων ἀφ' ἑνὸς καὶ, ἀφ' ἑτέρου, εἰς μίαν ὀλιγαρχίαν βασιλέων τοῦ χρήματος. Ἄς βοηθήσωμεν οἱ μὲν τοὺς δὲ διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν μας».

Οἱ Γάλλοι ἐργάται εἶχον κομίσει τὸ σχέδιον μιᾶς ὀργανώσεως. Εἰς τὸ Λονδῖνον ἔπρεπε νὰ καταρτισθῇ μία κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν χωρῶν καὶ εἰς ὅλας τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐπιτροπαὶ εὐρισκόμεναι εἰς σχέσεις μὲ τὴν κεντρικὴν ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία θὰ ὑπέβαλε εἰς τὴν ἐξέτασιν των τὸ ἔν ἢ τὸ ἄλλο ζήτημα. Ὁ κεντρικὸς ὀργανισμὸς ἔπρεπε νὰ καταστρώσῃ τὸν ἀπολογισμὸν τῆς συζητήσεως. Διὰ τὸν ὀριστικὸν καθορισμὸν τῆς μορφῆς τῆς ὀργανώσεως, ἔπρεπε νὰ συγκληθῇ ἐν διεθνῆς συνέδριον ἐν Βελγίῳ.

Εἰς τὴν συγκέντρωσιν αὐτὴν τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1864 μετέσχε καὶ ὁ Μάρξ, κατόπιν εἰδικῆς προσκλήσεως τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς. Οὕτω ὁ Μάρξ δὲν ὑπῆρξεν ὁ πραγματικὸς ἰδρυτὴς τῆς Ἀ' Διεθνοῦς, ἀλλὰ ἔγινε ταχέως ὁ κύριος πνευματικὸς διευθυντὴς καὶ ὁ ῥόλος του ἀρχίζει μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Διεθνοῦς. Ἡ ἐκλεγείσα εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς 28 Σεπτεμβρίου ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε λάβει οὐδεμίαν κατεύθυνσιν. Δὲν εἶχεν οὔτε πρόγραμμα, οὔτε καταστατικόν, οὔτε κἂν ὄνομα. Εἰς τὸ Λονδῖνον ὑπῆρχεν ἤδη τότε μία διεθνὴς ἐταιρεία, ἡ «Γενικὴ Ἐνώσις» ἡ ὁποία ἐφιλοξένησε τὴν ἐπιτροπὴν. Εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς πρώτης συνελεύσεως τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἐμφανίζονται τὰ ὀνόματα τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς τῆς Ἐνώσεως, ποὺ ἦσαν ὅλοι κολοὶ ἄστοι. Δὲν προέτειναν εἰς τὴν νέαν ἐπιτροπὴν νὰ ἰδρῦσῃ νέαν ἐταιρείαν. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ὠμίλησαν περὶ ὀργανώσεως μιᾶς νέας διεθνοῦς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσέλθουν ὄχι μόνον ἐργάται, ἀλλὰ ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἐπεθύμουν μίαν διεθνή ἔνωσιν, τὴν βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς καὶ οικονομικῆς θέσεως τῶν ἐργαζομέ-

νων μαζών. Και μόνον μετά την έπιμονήν δύο έργατων, του Έκκάριους και του Βίτλοκ, παλαιού χαρτιστού, άπεφασίσθη να δοθῆ εις την νέαν εταιρείαν τὸ ὄνομα «Διεθνής Ένωσις τῶν Έργατων». Η πρότασις αὐτή υπεβλήθη ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὕρισκοντο πολλοὶ χαρτισταί, μέλη τῆς παλαιᾶς «Έργατικῆς Έταιρείας», λίκνου τοῦ χαρτιστικοῦ κόμματος.

Τὸ ὄνομα ποὺ ἐδόθη εις την νέαν ὀργάνωσιν καθώρισεν ἀμέσως καὶ τὸν χαρακτήρα της. Ἀπεμάκρυνεν ἀμέσως τοὺς ἀστοὺς τῆς Γενικῆς Ένώσεως. Η ἐπιτροπὴ ἐκλήθη νὰ ζητήσῃ ἄλλο οἶκημα. Ἐπέτυχεν εὐτυχῶς, νὰ εὔρη ἓνα μικρὸν δωμάτιον ὄχι μακρὰν τῆς γερμανικῆς Έργατικῆς Έταιρείας, εις την συνοικίαν ὅπου ἔζων οἱ ξένοι ἔργαται καὶ φρυγάδες.

Μόλις ἡ ἐπιτροπὴ ἔλαβε τὸ ὄνομά της, ἀπεφάσισαν νὰ συντάξουν τὰ καταστατικά. Διάφορα σχέδια υπεβλήθησαν. Εἰς την ὑποεπιτροπήν, εις την ὁποίαν μετείχεν ὁ Μάρξ ὑπεστήριξε τὰς ἀπόψεις του καὶ τελικῶς τοῦ ἀνετέθη, νὰ παρουσιάσῃ τὸ σχέδιόν του εις τὸ γραφεῖον τῆς ἐπιτροπῆς. Καὶ εις την τετάρτην συνεδριάσιν, τῆς 1ης Νοεμβρίου 1864, τὸ σχέδιον τοῦ Μάρξ μὲ μερικὰς ἀσημάντους μορφῆς τροποποιήσεις, ἐνεκρίθη μὲ καταπληκτικὴν πλειοψηφίαν. Η ὑπὸ τοῦ Μάρξ συνταχθεῖσα «Έργατικὴ προκήρυξις», εις την διατύπωσιν τῆς ὁποίας κατὰ την ἰδίαν του ἔκφρασιν ἔμεινε «Fortiter in re, suaviter in modo» (βιαίτερος πραγματικῶς, μετριόπαθεστερος εις την μορφήν), περιέχει ὅλην την οὐσίαν τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ εις την ἔκφρασιν λέξεις ἱκανὰς νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς χαρτιστὰς καὶ τοὺς Ἰταλοὺς φιλελευθέρους ὑπὸ τὸν Ματσίνι.

Εἰς την προκήρυξιν αὐτὴν ὁ Μάρξ ἐκκινῶν ἀπὸ τὸς προόδους, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας εις την οικονομικὴν ζωὴν, ὑποστηρίζει ὅτι, παρ' αὐτάς, οὐδόλως

δύναται νὰ βελτιωθῆ ἡ θέσις τῶν ἔργατων ἐφ' ὅσον τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς θὰ μείνῃ εις τὰς παλαιὰς βάσεις του.

«Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν — γράφει — ὅτι ἡ χειραφέτησις τῶν ἔργατων πρέπει νὰ εἶναι ἔργον αὐτῶν τῶν ἔργατων, ὅτι αἱ πρσπάθειαι τῶν ἔργατων διὰ τὴν χειραφέτησίν των δὲν πρέπει νὰ τείνουν εις την δημιουργίαν νέων προνομίων, ἀλλ' εις την δημιουργίαν δι' ὅλους τῶν αὐτῶν δικαίων καὶ καθηκόντων»

«Ὅτι ἡ ὑποδούλωσις τοῦ ἔργατου εἰς τὸ κεφάλαιον εἶναι ἡ πηγὴ κάθε δουλείας: πολιτικῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς.

«Ὅτι διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἡ οικονομικὴ χειραφέτησις τῶν ἔργατων εἶναι ὁ μέγας σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖον κάθε πολιτικὸν κίνημα πρέπει νὰ ὑποτάσσεται ὡς μέσον»

«Ὅτι ὅλαι αἱ πρσπάθειαι ποὺ εἴγιναν μέχρι τοῦδε ἀπέτυχον, ἔλλείπει ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν ἔργατων τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων εις ἐκάστην χώραν καὶ μιᾶς ἀδελφικῆς ἐνώσεως μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων τῶν διαφόρων χωρῶν»

«Ὅτι ἡ χειραφέτησις τῶν ἐργαζομένων δὲν εἶναι ἀπλῶς τοπικὸν ἢ ἔθνικὸν πρόβλημα· ὅτι ἀντιθέτως τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἐνδιαφέρει ὅλα τὰ πολιτισμένα ἔθνη, τῆς λύσεώς του οὔσης ἀναγκαστικῶς ὑποτεταγμένης εις την θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν των συνδρομήν»

«Ὅτι τὸ κίνημα ποὺ παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ἔργατων τῶν πλέον βιομηχανικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, γεννῶν νέας ἐλπίδας, δίδει μίαν πανηγυρικὴν προειδοποίησιν νὰ μὴ πέσωμεν πάλιν εις τὰ παλαιὰ σφάλματα καὶ συμβουλεύει νὰ συνδυσῶμεν ὅλας τὰς ἀκόμη μεμονωμένας πρσπαθείας...»

Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ προκήρυξις διακηρύσσει ὅτι: «ἡ διεθνὴς σὺτῆ ἔνωσις ὡς καὶ ὅλαι αἱ εταιρεῖαι ἢ ἄτομα, ποὺ μετέχουν εις αὐτήν, θ' ἀναγνωρίσουν ὡς ὑποχρεωτικὴν βάσιν τῆς συμπεριφορᾶς των ἔναντι ὅλων τῶν ἀνθρώπων: τὴν Ἀλήθειαν, τὴν Δικαιοσύνην, τὴν

ἠθικὴν χωρὶς διάκρισιν χρώματος, θρησκευματος ἢ ἐθνικότητος. Τὸ Συνέδριον θεωρεῖ ὡς καθήκον του νὰ ζητήσῃ ὄχι μόνον διὰ τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, ἀλλ' ἀκόμη διὰ πάντα ἐκτελοῦντα τὰς ὑποχρεώσεις του. "Ὅχι ὑποχρεώσεις ἄνευ δικαιωμάτων, ὄχι δικαιώματα ἄνευ ὑποχρεώσεων».

Τὸ Καταστατικὸν ἐπίσης τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως τῶν Ἐργατῶν, ἀναφέρει ἐπὶ λέξει :

«Ἰδρύεται ἔνωσις διὰ νὰ ἀποτελέσῃ κεντρικὸν σημεῖον τῆς ἐπικοινωνίας καὶ συνεργασίας μεταξὺ τῶν ἐργατῶν τῶν διαφόρων χωρῶν, πού τείνουν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, δηλαδὴ, τὴν ἀμοιβαίαν συνδρομὴν, τὴν πρόοδον καὶ τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

» Τὸ ὄνομα τῆς ἐνώσεως αὐτῆς θὰ εἶναι «Διεθνὴς Ἐνωσις τῶν Ἐργατῶν».

» Τὸ 1865 θὰ συγκληθῇ ἐν Βελγίῳ Διεθνὴς ἐργατικὸν συνέδριον ἀποτελούμενον ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν ἐργατικῶν ἐταιρειῶν, πού ἀνήκουν εἰς τὴν Διεθνή. Τὸ συνέδριον θὰ διακηρύξῃ ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης τὰς γενικὰς διεκδικήσεις τῆς ἐργατικῆς τάξεως, θὰ δεχθῇ ὑπὸ τὴν ὀριστικὴν μορφήν του τὸ Καταστατικὸν τῆς Ἐνώσεως, θὰ ἐξετάσῃ τὰ μέσα πού εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς δράσεώς του καὶ θὰ ὀνομάσῃ ἐν κεντρικὸν συμβούλιον.

» Τὸ συνέδριον θὰ συνέρχεται κατ' ἔτος.

» Τὸ κεντρικὸν Συνέδριον ἐδρεῖται ἐν Λονδίῳ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐργάτας τῶν διαφόρων χωρῶν, πού ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὴν Διεθνή Ἐνωσιν. Ἐκλέγεται ἐντὸς αὐτοῦ ὅλους τοὺς ἡγετῆρας πού εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων : ἓνα πρόεδρον, ἓνα ταμίαν, ἓνα γενικὸν γραμματέα, ἑίδι-κούς γραμματεῖς διὰ τὰς σχέσεις μὲ τὰς διαφόρους χώρας.

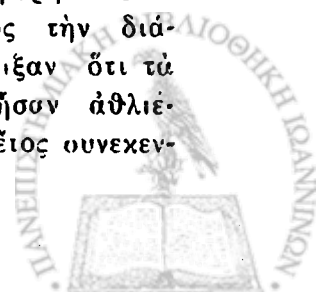
» Κατ' ἔτος ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ κἀνῃ εἰς τὸ συνέδριον ἀπολογισμὸν

διὰ τὴν δρᾶσιν της κατὰ τὸ ἔτος. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῇ τὸ συνέδριον πρὸ τῆς παρόδου ἑνὸς ἔτους.

» Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ συνάψῃ σχέσεις μὲ τὰς διαφόρους ἐργατικὰς ὀργανώσεις, οὕτως ὥστε οἱ ἐργάται ἐκάστης χώρας νὰ εἶναι συνεχῶς ἐν γνώσει τῶν κινήσεων τῆς τάξεως των εἰς τὰς ἄλλας χώρας ὥστε μὴ ἔρευνα περὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως νὰ γίνῃ ταυτοχρόνως καὶ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὥστε τὰ ζητήματα πού προτείνονται ἀπὸ μίαν ἐταιρείαν καὶ τῶν ὁμοίων ἢ συζήτησις εἶναι γενικοῦ ἐνδιαφέροντος νὰ συζητοῦνται ἀπὸ ὅλους ἢ ὥστε, ὅταν μὴ πρακτικὴ ἰδέα ἢ μὴ διεθνὴς δυσχέρεια θ' ἀπήτη τὴν δρᾶσιν τῆς Ἐνώσεως, αὕτη νὰ δύναται νὰ δράσῃ ὁμοιομόρφως. "Ὅταν τοῦτο θὰ φανῇ εἰς αὐτὸ ἀναγκαῖον, τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον θὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν προτάσεων ὑποβαλομένων εἰς τὰς τοπικὰς ἢ ἐθνικὰς ἐταιρείας.

» Ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος δὲν δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς ἐκάστην χώραν εἰμὴ μόνον διὰ τῆς δυνάμεως πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν συνεργασίαν ἀφ' ἑτέρου ἐφ' ὅσον ἡ ὠφελιμότης τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς σχέσεις του μὲ τὰς ἐργατικὰς ἐταιρείας εἴτε ἐθνικὰς, εἴτε τοπικὰς, τὰ μέλη τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως ὀφείλουν νὰ κάμουν ὅλας τὰς προσπάθειας των, ἕκαστον εἰς τὴν χώραν του, διὰ νὰ ἐνώσουν εἰς μίαν ἐθνικὴν ἔνωσιν ὅλας τὰς ὑπαρχούσας ἐργατικὰς ἐταιρείας.»

Τὸ 1865 συνεκλήθη εἰς τὸ Λονδίνον μὴ διάσκεψις εἰς τὴν ὁποίαν μετέχον ἡ Ἑλβετία, ἡ Ἀγγλία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Γαλλία. Κατ' αὐτὴν ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ συνέδριον συγκληθῇ τὸν Μάϊον 1866, καὶ κατεστρώθη ἡ ἡμερησία διάταξις του. Αἱ ἐκθέσεις πρὸς τὴν διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου ἀπέδειξαν ὅτι τὰ οἰκονομικὰ τῆς Διεθνοῦς ἦσαν ἀθλιεστατά. Ἐπὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος συνεχεν-

τρόθησαν περίπου 750 φράγκα. Μὲ ἓνα τοιοῦτον ποσὸν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνουιν μεγάλα πράγματα, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ πληρωμὴ τοῦ ἐνοικίου καθίστατο προβληματικὴ.

Παρήλθεν ὁλόκληρον ἔτος πρὶν συκληθῆ τὸ πρῶτον συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀνεβλήθη καὶ πάλιν μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1866. Ἐν τῷ μεταξὺ πλῆθος γεγονότων εἰς τὰς διαφόρους χώρας συνεκλόνιζον τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ἐν Ἀγγλία ὁ ἀγὼν διὰ τὴν εὔρυσιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, ἐν Γερμανίᾳ ἡ διαμάχη Πρωσίας καὶ Αὐστρίας διὰ τὴν ἡγεμονίαν.

Τὸ συνέδριον συνήλθε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1866 εἰς Γενεύην. Αἱ συζητήσεις περιεστράφησαν περὶ τῶν προυντονικῶν ἀντιλήψεων, ὑποστηριζομένων καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀντιπροσώπων καὶ τῶν μαρξιστῶν. Ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ, ἀπησχολημένος μὲ τὴν συγγραφὴν τοῦ «Κεφαλαίου» δὲν μετέσχε τοῦ συνεδρίου, ἀλλ' εἶχεν ὑποβάλλει μίαν ἔκθεσιν λεπτομερῆ ἐπὶ ὄλων τῶν ζητημάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν οἱ Ἄγγλοι καὶ Γερμανοὶ ἐργάται καὶ ἐπέτυχον σχεδὸν τὴν πλήρη ἀποδοχὴν τῆς. Τὸ συνέδριον συνέταξε ψήφισμα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας, τῆς καθιερώσεως τῆς ὀκταώρου ἐργασίας, τὸν διακανονισμόν τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων κλπ.

Μετὰ τὸ συνέδριον τῆς Γενεύης, τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ἰσχυρὰν ὥθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, ἡ Διεθνὴς ἀπέκτησεν ἀπότομον δημοτικότητα. Προσείλκυσε τὴν προσοχὴν μερικῶν δημοκρατικῶν ἀστικῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι προσεπάθησαν νὰ τὴν ἐκμεταλλευθοῦν διὰ τοὺς προσωπικοὺς σκοποὺς των.

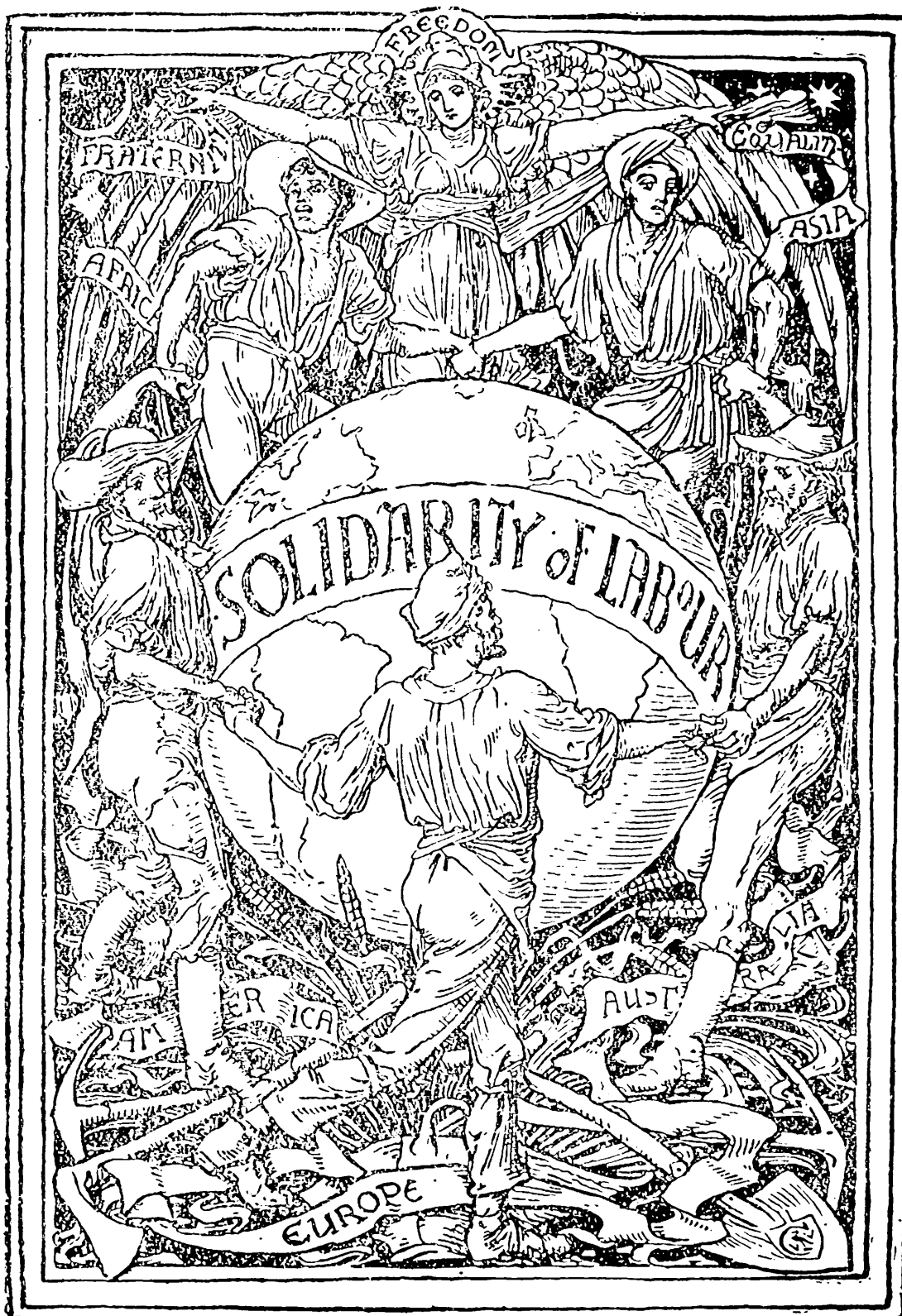
Εἰς τὸ δεύτερον συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνήλθεν ἐν Λωζάννῃ ἀπὸ τῆς 2 μέχρι τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1867, αἱ συζητήσεις περιεστράφησαν περὶ τὸ ζήτημα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ συνέδριον μιᾶς νέας

διεθνοῦς ἑταιρείας, τοῦ «Συνδέσμου τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἐλευθερίας», ποῦ ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ εἰς Γενεύην. Ὑπερίσχυσαν δὲ οἱ ὀπαδοὶ τῆς συμμετοχῆς. Μακροὶ ἀγῶνες διεξήχθησαν περὶ τὸ ζήτημα τῆς ἰδιοκτησίας: οἱ Γερμανοί, οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Βέλγοι ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τῆς κολλεκτιβιστικῆς ἰδιοκτησίας, ἐνῶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἴταλοὶ ὑπεστήριζον τὴν ἀτομικὴν.

Εἰς τὸ τρίτον συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνήλθεν ἐν Βρυξέλλαις ἀπὸ τῆς 5 μέχρι τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1868 μὲ 98 ἀντιπροσώπους Ἀγγλίας, Γαλλίας, Βελγίου, Γερμανίας, Ἰταλίας Ἰσπανίας καὶ Ἑλβετίας, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς προσχωρήσεως τοῦ «Συνδέσμου τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἐλευθερίας» ἐνεκρίθη ἡ ἀποφασὶς τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου καὶ προετάθη εἰς τὴν Ἐνωσιν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Διεθνή καὶ εἰς τὰ μέλη των νὰ προσχωρήσουν εἰς τὰ κατὰ χώρας τμήματα τῆς Διεθνοῦς. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ ἐγένετο δεκτὴ πρότασις τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας συνιστῶσα εἰς τοὺς ἐργάτας ὄλων τῶν χωρῶν τὴν μελέτην τοῦ «Κεφαλαίου». Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἐτόνιζε τὴν ἐξαιρετικὴν ἀξίαν τοῦ Μάρξ: εἶναι «ὁ πρῶτος οἰκονομολόγος ποῦ ὑπέβαλε τὸ κεφάλαιον εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν καὶ τὸ ἐπανεφέρεν εἰς τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα του».

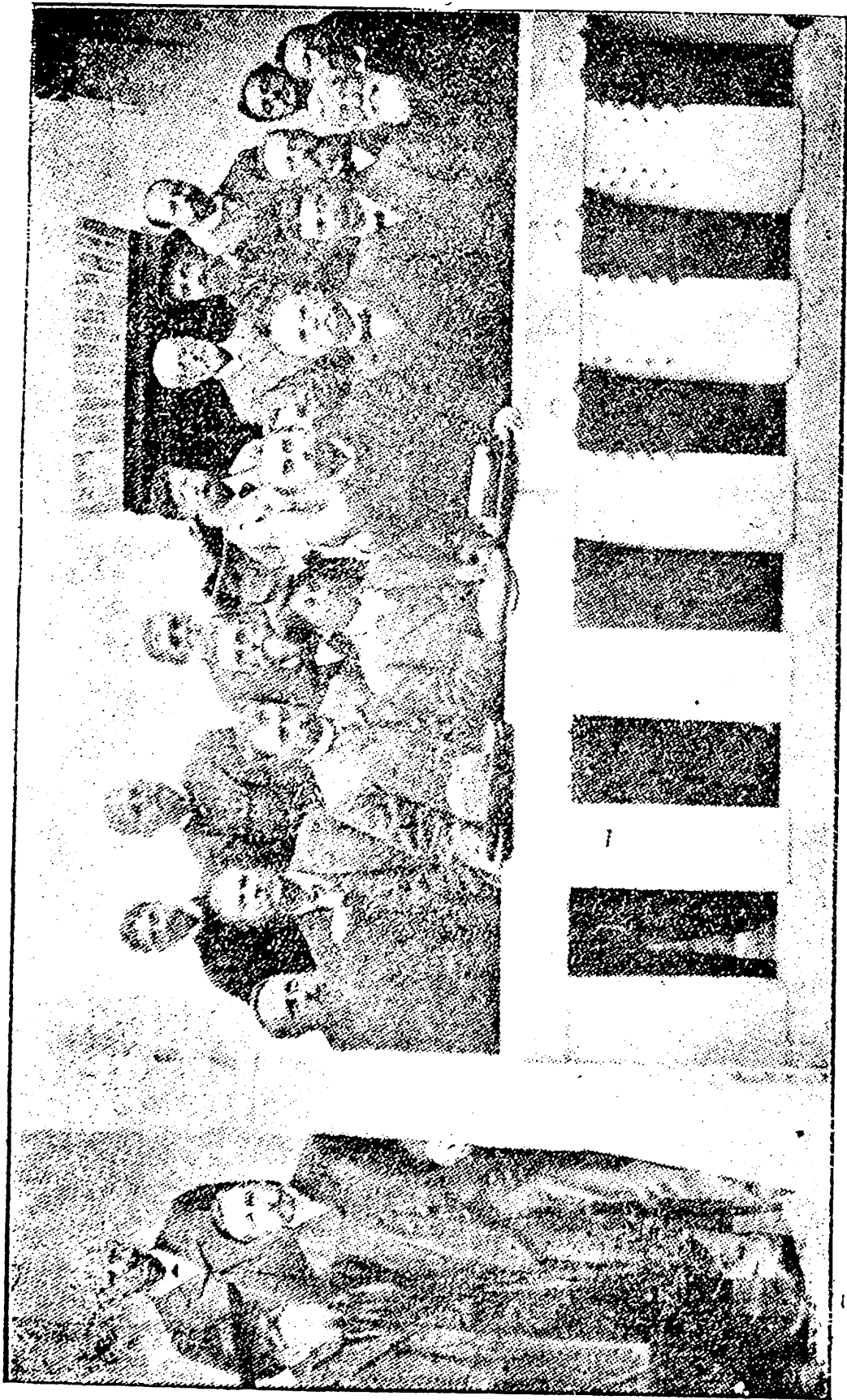
Εἰς τὸ συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν ἐξητάσθη μεταξὺ ἄλλων τὸ ζήτημα τῆς ἐπιδράσεως τῶν μηχανῶν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὡς καὶ τὸ τῶν ἀπεργιῶν καὶ τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας. Αἱ ἐγκριθεῖσαι ἀποφάσεις ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συμβιβασμοὶ ἀντιθέτως διὰ πρώτην φορὰν αἱ μαρξιστικαὶ ἀντιλήψεις ἤρχισαν ἐπικρατοῦσαι ἔναντι τῶν προυντονικῶν, τῶν Γάλλων ἀντιπροσώπων. Ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐθνικοποιήσεως τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ συγκοινωνίας ὡς καὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ὁμῶς ἐνεκρίθη μὲ ὀριστικὴν μορφήν μόνον εἰς τὸ ἐπόμενον συνέδριον τῆς Βασι-

ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ της Διεθνούς 'Αλληλεγγύης τῶν ἐργατῶν,
κατὰ ἓνα περίφημον ἔργον ζωγραφικῆς τοῦ Οὐάλτερ Κραϊν.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1904

Διακρίνονται οί : Πλεχάνωφ, Ζίλ Γκέντ, Κάουτσκι, Χύντμαν, Φρ. Άντλερ, Βαντερβέλντ, Ζάν Λογκέ κ.λ.π.

λειας συνελθόν την 5 μέχρι της 12 Σεπτεμβρίου 1869.

Τὸ κεφαλαῖωδες πολιτικὸν ζήτημα ποὺ ἀπησχόλησε τὴν Διεθνῆ ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Λωζάννης εἶναι τὸ τοῦ πολέμου καὶ τῶν μέσων ποὺ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν παρεμπόδισίν του. Αἱ σχέσεις Γαλλίας καὶ Πρωσσίας ὀξύνοντο καθημερινῶς περισσότερον καὶ ἦτο φανερόν ὅτι θὰ κατέληγον ταχέως, ὅπως καὶ συνέβη, εἰς πόλεμον. Κατὰ τὸ συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν (τρίτον) ἡ κατάστασις ἦτο τόσον τεταμένη ὥστε καθημερινῶς ἀνεμένετο ὁ πόλεμος. Δι' αὐτὸ ἡ Διεθνής, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1868, ἀντιπροσώπευε σημαντικὴν δύναμιν καὶ ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἀσχοληθῆ σοβαρῶς διὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Μετὰ μακρὰς θορυβώδεις συζητήσεις τὸ συνέδριον Βρυξελλῶν, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ μὲν ἐζήτησαν τὴν ὀργάνωσιν μιᾶς γενικῆς ἀπεργίας εἰς περίπτωσιν πολέμου, οἱ ἄλλοι ἀπεδείκνυον ὅτι μόνος ὁ σοσιαλισμὸς ἠδύνατο νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὸν πόλεμον, ἀπεδέχθη μίαν ἀρχετὰ συγκεχυμένην ἀπόφασιν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ θέρος τοῦ 1869, τὸ φάσμα τοῦ πολέμου ἐφαίνετο ἔξαφανισθέν, τὸ τέταρτον συνέδριον τῆς Βασιλείας ἀπησχόλησε κυρίως τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα. Διὰ πρώτην φορὰν ἐτίθετο κατηγορηματικῶς τὸ ζήτημα, τὸ ὅποιον εἶχε θιχθῆ ἤδη εἰς Βρυξέλλας, τῆς κοινωνικοποιήσεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς. Τὴν φορὰν αὐτὴν, οἱ ἀντίπαλοι τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας ἐθριάμβευσαν ὀριστικῶς, οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Πrountὸν ἠττήθησαν ἀπολύτως. Ἄλλ' εἰς τὸ συνέδριον οὗτὸ ἐνεφανίσθησαν νέαι διαφωνίαι, λόγῳ τῆς παρουσίας τοῦ Μπακούνιν, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰσελθεῖ εἰς τὴν Διεθνῆ μὲ τὴν «Διεθνῆ Συμμαχίαν τῆς Σοσιαλδημοκρατίας». Ἡ διαφωνία ἐξεδηλώθη ἀμέσως μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μάρξ καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μπακούνιν, κυρίως Ἰταλῶν καὶ Ἑλβετῶν.

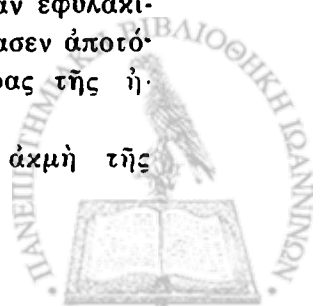
Τὸ ἐπόμενον συνέδριον ἐπρόκειτο νὰ

συνέλθῃ εἰς Μαγεντιάν τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ συνέλθῃ λόγῳ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τὸ Γενικὸν Συμβούλιον ἐδημοσίευσεν μίαν προκήρυξιν συντεταγμένην ὑπὸ τοῦ Μάρξ. Ἀρχίζει μὲ ἐν ἀπόσπασμα τῆς «Ἐγκαινιαστικῆς προκήρυξεως», εἰς τὴν ὁποίαν καταδικάζεται «ἡ ἔξωτερικὴ πολιτικὴ, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν προλήψεων, ἐπιδιώκουσα ἐγκληματικούς σκοπούς καὶ σπαταλῶσα τὸ αἷμα καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν λαῶν εἰς ἀρπακτικούς πολέμους».

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ (βλ. Γαλλία—Κομμούνια), τὸ Γενικὸν Συμβούλιον ἐδημοσίευσεν ἐν δεύτερον μανιφέστον κατὰ τοῦ πολέμου. Τὸ μανιφέστον αὐτὸ γραφέν ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Μάρξ εἶναι ἐκ τῶν μεγαλοφυεστέρων ἄρθρων του. Κηρυσσόμενος κατὰ πάσης προσαρτήσεως γαλλικοῦ ἐδάφους, τονίζει ὅτι μία τοιαύτη προᾶξις θὰ ἦτο ἀφορμὴ νέου πολέμου. Μετ' ὀλίγων ἐκηρυσσετο ἡ Κομμούνια -εἰς Παρισίους, ἀλλ' ὑπέκυπτε μετὰ τρίμηνον ἡρωϊκὸν ἀγῶνα. Τὸ Γενικὸν Συμβούλιον τῆς Διεθνοῦς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς Γάλλους τὴν ἀναγκαίαν βοήθειαν. Ὁ Μάρξ, εἰς μανιφέστον γραφέν κατ' ἐντολὴν τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου, ὑπερασπίζεται τὴν Κομμούναν ἐναντίον τῶν κυκλοφορουσῶν συκοφαντιῶν.

Ἡ συντριβὴ τῆς Κομμούνας εἶχε καταστρεπτικὰς συνεπείας διὰ τὴν Διεθνῆ. Τὸ γαλλικὸν ἐργατικὸν κίνημα διεκόπη σχεδὸν τελείως ἐπὶ μακρὸ ἔτη. Τὸ γερμανικὸν ἐργατικὸν κίνημα ὑπέστη ἐπίσης μεγάλας ζημίας. Ὁ Μπέμπελ καὶ ὁ Λήμπκνεχτ ποὺ εἶχον διαμαρτυρηθῆ κατὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης καὶ εἶχον χαιρετίσει τὴν παρισινὴν Κομμούναν ἐφυλακίσθησαν. Οὕτω ἡ Διεθνής ἔχασεν ἀποτόμως τὰς δύο κυριωτέρας χώρας τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης.

Ἀντιθέτως, ἡ οἰκονομικὴ ἀκμὴ τῆς

Ἀγγλίας, ἐκ τοῦ πολέμου τῶν δύο μεγάλων χωρῶν, ἐβελτίωσε τὴν θέσιν τῆς ἀγγλικῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀπόκτησιν μεγαλύτερας ἐλευθερίας. Τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν μετριοπαθοῦς πνεύματος μετὰ τῶν Ἀγγλων ἐργατικῶν ἡγετῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἤρχισαν ἀπομακρυνόμενοι τῆς Διεθνοῦς ὅσον αὐτὴ ἐγίνετο ριζοσπαστικώτερα.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας συνεκλήθη, τὸν Σεπτέμβριον 1871 ἐν Λονδίῳ ἡ συνδιάσκεψις τῆς Διεθνοῦς. Ἠσχολήθη δὲ κυρίως μὲ δύο ζητήματα. Τὸ πρῶτον ἦτο τὸ παλαιὸν ἐπίμαχον ζήτημα τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος. Ἐν τῶν ἐλατηρίων πού ἠνάγκασαν τὴν συνδιάσκεψιν ν' ἀσχοληθῆ μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ ἦτο ἡ συμπεριφορὰ τῶν μπακουνιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξηκολούθουν νὰ κατηγοροῦν τὸν Μάρξ ὅτι ἐκ προθέσεως διέστρεψε τὸ καταστατικὸν τῆς Διεθνοῦς διὰ τὰ ἐπιβάλη εἰς αὐτὴν τὴν γνώμην του. Ἡ ἀπόφασις, αὐτὴν τὴν φορὰν, ἔδωσεν ἀπάντησιν πού δὲν ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ καμμίαν ἀμφιβολίαν καὶ ἐσήμαινε πλήρη ἴσταν τῶν μπακουνιστῶν.

«Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, γράφει ἡ ἀπόφασις, ὅτι ἡ ἐκτραχηλισμένη ἀντιδρασις καταστέλλει διὰ τῆς βίας τὸ κίνημα τῆς χειραφετήσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ζητεῖ διὰ τῆς κτηνώδους βίας νὰ διατηρήσῃ τὴν διαίρεσιν εἰς τάξεις καὶ τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν τῶν ἰθυνουσῶν τάξεων πού ἀπορρέει ἐξ αὐτῆς.

«Ὅτι ἡ ὀργάνωσις αὐτὴ τοῦ προλεταριάτου εἰς ἓν πολιτικὸν κόμμα εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ θριάμβου τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς : τῆς καταργήσεως τῶν τάξεων»

«Ὅτι ἡ ἔνωσις τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων ἔχει ἤδη ἐπιτευχθῆ διὰ τοῦ οἰκονομικοῦ ἀγῶνος καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐπίσης ἓνας μοχλὸς εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς κατὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τῶν ἐκμεταλλευτῶν»

«Ἡ Συνδιάσκεψις ὑπενθυμίζει εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς Διεθνοῦς ὅτι, εἰς τὸ σχέδιον μάχης τῆς ἐργατικῆς τάξεως, τὸ οἰκονομικὸν τῆς κίνημα καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς δρᾶσις, εἶνε ἀρρήκτως συνδεδεμένα».

Ἄλλ' ἡ συνδιάσκεψις ἠσχολήθη μὲ τοὺς μπακουνιστὰς καὶ δι' ἄλλον λόγον. Τὸ Γενικὸν Συμβούλιον ἦτο πεπεισμένον, ὅτι παρ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Μπακούνιν, ἡ μυστικὴ τοῦ ὀργάνωσις ἐξηκολούθη ὑπάρχουσα. Δι' αὐτὸ ἡ συνδιάσκεψις ἐδέχθη μίαν ἀπόφασιν ἀπαγορεύουσαν ἐντὸς τῆς Διεθνοῦς τὴν ὀργάνωσιν πάσης ἄλλης ἐνώσεως ἐχούσης εἰδικὸν πρόγραμμα.

Ἀμέσως μετὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου, ὁ ἀγὼν ἐδιπλασιάσθη εἰς ἔντασιν. Οἱ μπακουνισταὶ ἐδήλωσαν φανερά τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον κατηγοροῦν ὅτι ἐμαγείρευσε τὴν συνδιάσκεψιν καὶ ἐπέβαλεν εἰς ὅλην τὴν Διεθνὴ τὸ δόγμα τῆς ἀνάγκης τῆς ὀργανώσεως τοῦ προλεταριάτου εἰς ἓν κόμμα εἰδικὸν διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἐζήτουν τὴν σύγκλησιν ἑνὸς συνεδρίου, τὸ ὁποῖον νὰ λύσῃ ὀριστικῶς τὸ ζήτημα.

Τὸ συνέδριον αὐτό, διὰ τὸ ὁποῖον προπαρασκευάζοντο πυρετωδῶς καὶ τὸ δύο μέρη, συνήλθε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1872. Διὰ πρῶτην φορὰν ὁ Μάρξ μετέσχε προσωπικῶς. Ὁ Μπακούνιν δὲν παρέστη. Ἐπὶ τοῦ κυρίου ζητήματος, τὸ συνέδριον ἐπεκύρωσε πλήρως τὴν ἀπόφασιν τῆς συνδιασκέψεως, εἰς τὴν ὁποῖαν προσέθεσε τὴν ἐξῆς φράσιν σχεδὸν ἀντιγεγραμμένην ἐπὶ λέξει ἀπὸ τὴν «Ἐγκαινιαστικὴν προκήρυξιν» τῆς Διεθνοῦς : «Καθὼς οἱ κάτοχοι τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κεφαλαίου ἐπωφελοῦνται πάντοτε τῶν πολιτικῶν προνομίων τῶν διὰ τὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν καὶ νὰ διαιωνίσουν τὰ οἰκονομικὰ τῶν μονοπώλια καὶ νὰ ὑποδουλώσουν τὴν ἐργασίαν, ἡ κατάκτησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶνε μέγα καθήκον τοῦ προλεταριάτου».

Ἀφοῦ ἐξήτασεν ὅλα τὰ πειστήρια, τὰ

σχετικά με την «Συμμαχίαν» και κατέληξεν εις τὸ συμπέρασμα ὅτι αὕτη ἐξηκολούθει υπάρχουσα ὡς μυστική ἐταιρεία ἐντὸς τῆς Διεθνούς, ἡ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ προέτεινε τὴν διαγραφὴν τοῦ Μπακούνιν καὶ τοῦ Γκιγιώμ. Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ.

Εἰς τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν του, τὸ συνέδριον τῆς Χάγης ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Ἐγκελς περὶ μεταφορᾶς τῆς ἑδρας τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου εἰς Νέαν Ὑόρκην. Ὡς ἤδη ἐτονίσθη, ἡ Διεθνὴς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε χάσει τὰ στηρίγματά της ὄχι μόνον ἐν Γαλλίᾳ ὅπου, ἀπὸ τοῦ 1872, μόνον τὸ γεγονός τῆς μετοχῆς εἰς τὴν Διεθνή ἦτο ἔγκλημα, ὄχι ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ μεταφορὰ αὕτη τοῦ κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Διεθνούς εἰς Ἀμερικὴν ἐθεωρεῖτο ὡς προσωρινή. Ἀλλὰ τὸ συνέδριον τῆς Χάγης ἦτο τὸ τελευταῖον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Διεθνούς. Τὸ 1876, τὸ Γενικὸν Συμβούλιον ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην μίαν ἀγγελίαν περὶ διαλύσεως τῆς Α' Διεθνούς.

Β' Διεθνής. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου, ἡ ὁποία εὑρίσκεται μεταξὺ τῆς διαλύσεως τῆς πρώτης καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Δευτέρας Διεθνούς ἔλαβον χώραν πλεῖστα ἐργατικά, σοσιαλιστικά καὶ συνδικαλιστικά συνέδρια, τὰ ὅποια ἐν τούτοις δὲν εἶχον καμμίαν κοινὴν βάσιν. Μόνον δὲ τὸ 1889, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Διεθνούς Ἐκθέσεως τῶν Παρισίων, ἔλαβον χώραν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν δύο σοσιαλιστικά συνέδρια, τὸ ἐν διοργανωθὲν ὑπὸ τῶν ποσομιπλιστῶν καὶ τὸ ἄλλο ὑπὸ τῶν μαρξιστῶν καὶ τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἰδρυσις τῆς Δευτέρας Διεθνούς. Εἰς αὐτὸ τὸ συνέδριον ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς Διεθνούς Ἡμέρας τῆς Πρωτομαγιάς.

Ἡ Δευτέρα Διεθνὴς ὀργάνωσεν ὀκτὼ συνέδρια: εἰς τὰς Βρυξέλλας (1891), εἰς τὴν Ζυρίχην (1893), εἰς τὸ Λονδίνον (1896), εἰς τὸ Παρίσι (1900), εἰς τὸ Ἀμστερνταμ (1904), εἰς τὴν Στουτγάρ

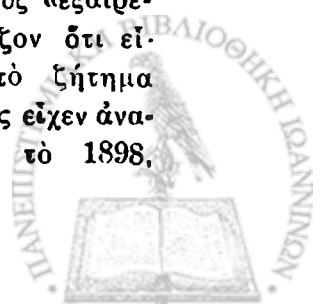
δην (1907), εἰς τὴν Κοπεγχάγην (1910) καὶ εἰς τὴν Μπάλ (1912).

Ἀπὸ τοῦ 1900, ἡ ἑδρα τῆς μετεφέρθη εἰς τὰς Βρυξέλλας. Ἐκεῖ εὑρίσκετο τὸ Διεθνὲς Σοσιαλιστικὸν Γραφεῖον, τοῦ ὁποίου Πρόεδρος ἦτο ὁ Αἰμίλιος Βαντερβέλντ καὶ γραμματεὺς ὁ Κάμιλλος Χυσμάνς. Κάθε χώρα εἶχεν εἰς αὐτὸ δύο ἀντιπροσώπους, οἱ ὅποιοι συνεδρίαζον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ συζητήσουν περὶ τῶν σπουδαίων ζητημάτων καὶ νὰ προετοιμάσουν τὰ συνέδρια.

Ἡ ἱστορία τῆς δευτέρας Διεθνούς διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: 1) ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1896· 2) ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι τοῦ 1904· 3) ἀπὸ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1914. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον προσεπάθησαν νὰ καθορίσουν σαφῶς ἓνα μεθόριον μεταξὺ τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ ἀναρχισμοῦ. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, προσεπάθησαν νὰ καθορίσουν τὰς ἀρχὰς τῆς ταξικῆς πάλης καὶ τὴν στάσιν τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἐναντι τῶν ἀστικῶν κυβερνήσεων. Κατὰ τὴν τρίτην περίοδον, προσεπάθησαν νὰ προσελκύσουν τὴν προσοχὴν τῶν λαῶν ἐπὶ τῶν ἀξαναομένων κινδύνων τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου καὶ νὰ καθορίσουν τὴν στάσιν τῆς Διεθνούς ἐναντι αὐτοῦ τοῦ κινδύνου.

Τὸ μόνον ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα ὑπὸ τῆς δράσεως τῆς δευτέρας Διεθνούς ὑπῆρξεν ὁ ἀποκλεισμός τῶν ἀναρχικῶν ἀπὸ τὸ συνέδριον τοῦ Λονδίνου (1896). Τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων (1900) ἀπεφάσισεν ὅπως μὴ ἐπιτρέψη ἐντὸς τῆς Διεθνούς, εἰμὴ τὰς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνεγνώριζον τὰς ἀρχὰς τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος.

Ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1914, ἡ Δευτέρα Διεθνὴς ἀπεφάσισε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς συμμετοχῆς τῶν σοσιαλιστῶν εἰς ἀστικάς κυβερνήσεις, ἐκτὸς «ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων». Ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἐπιλύσει τοιοῦτοτρόπως τὸ ζήτημα τοῦ μινιστεριαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀφανῆ εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὸ 1898,

ὅταν ὁ Μιλλερὰν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν Βαλντέκ—Ρουσσώ, μετὰ τὴν ὑπόθεσιν Ντρεϋφούς.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν, ὁ Μιλλερὰν ἀπεκλείσθη τοῦ κόμματος. Ἡ ἴδια ἀπόφασις ἐλήφθη κατὰ τὸ 1906 ἔναντι τοῦ Βιβιανὶ καὶ Μπριάν. Ἄλλ' ἡ ἐξαιρέσις τῶν «ἐξαιρετικῶν περιστάσεων», ἡ προβλεφθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ συνεδρίου τοῦ Ἀμστερνταμ ὑπῆρξεν ἡ θύρα διὰ τῆς ὁποίας ὁ μινιστεριαλισμὸς ἔκαμε πάλιν τὴν ἐμφάνισίν του κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου καὶ μετὰ τὸν πόλεμον, καθ' ἃ πλεῖστα σοσιαλιστικά κόμματα ἐσχημάτισαν κυβερνήσεις συνασπισμοῦ μετὰ τῶν ἀστικῶν κομμάτων.

Ἀντιθέτως, ἡ δράσις τῆς Διεθνοῦς κατὰ τῶν κινδύνων τοῦ πολέμου κατέληξεν εἰς πλήρη ἀποτυχίαν.

Ἀπὸ τοῦ συνεδρίου, ἐν τούτοις, τῆς Στουτγάρδης τὸ ζήτημα τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ πολέμου εἶχε τεθῆ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐκάστου συνεδρίου. Δυστυχῶς ὅμως, δὲν κατώρθωσαν νὰ λάβουν μίαν σαφῆ στάσιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Ἀπὸ τοῦ 1900 περίπου, αἱ ἐθνικαὶ διενέξεις καὶ αἱ δυναμικαὶ φιλοδοξίαι παρεχώρησαν τὴν θέσιν των, ὡς αἰτίαι πολέμου, εἰς ἰμπεριαλιστικὰς καὶ ἀποικιακὰς διενέξεις. Δυὸ φορές κατ' ἐπανάληψιν, τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν καὶ τὸ συνδικαλιστικὸν ρεῦμα συνεκρούσθησαν ἐντὸς τῆς Διεθνοῦς, κατὰ πρῶτον εἰς τὸ συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν, κατὰ τὸ 1891, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ συνδικαλιστικὸν ρεῦμα ἀντιπροσωπεύετο ὑπὸ τοῦ Ντομέλα Νιευενhuis καὶ κατὰ δεύτερον, εἰς τὸ συνέδριον τῆς Στουτγάρδης, τὸ 1907, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Ἑρβέ. Καὶ τὰς δύο φορές ἐν τούτοις παρεσύρθη ὑπὸ τῆς σοσιαλιστικῆς ἀντιλήψεως.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Στουτγάρδης, οἱ Γάλλοι σοσιαλισταὶ εἶχον θέσει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου, κατόπιν τῶν γεγονότων τοῦ Μαρόκου, τὰ ὁποῖα εἶχον δείξει εἰς

πάντας, ὅπως εἰς τὴν λάμπιν μίᾳς ἀστραπῆς, τὸν παρασκευαζόμενον πόλεμον. Εἰς τὴν γαλλικὴν ἀντιπροσωπεῖαν ὑπῆρχον τρεῖς διαφορετικαὶ τάσεις: ἡ μία, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἑρβέ, ὑπεδείκνυε τὴν γενικὴν ἀπεργίαν καὶ τὴν ἐξέγερσιν εἰς περίπτωσιν πολέμου, ἡ δευτέρα, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ Ἑδουάρδου Βαγιάν καὶ τοῦ Ἰωάννου Ζωρές, ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν τοῦ Ἑρβέ ὡς ἔσχατον μέσον τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ πολέμου. Μία τρίτη, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Γκυέσντ, ἐθεώρει ὡς ματαίαν καὶ οὐτοπιστικὴν πᾶσαν κίνησιν κατὰ τοῦ πολέμου, δεδομένου ὅτι οὔτος ἦτο ἡ ἀναπόφευκτος συνέπεια τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος. Κατ' αὐτόν, ἡ καλύτερα προπαγάνδα κατὰ τοῦ πολέμου, ἦτο ἡ σοσιαλιστικὴ μόρφωσις.

Ἐξ ὀνόματος τῆς Βελγικῆς ἀντιπροσωπείας, ὁ Βαντερβέλντ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς στάσεως τοῦ Βαγιάν καὶ τοῦ Ζωρές, διότι, εἶπε, καὶ αἱ μικρότεραι ἀκόμη χώραι ἔχουν συμφέρον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. «Ἡ οὐδετερότης μας δὲν βαρύνει πολὺ καὶ ἡ χώρα μας, εἰς περίπτωσιν πολέμου, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δίοδος εἰς τὰς ἐχθρικὰς στρατιὰς». Ἐξ ὀνόματος τῆς Γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας ὁ Μπέμπελ καὶ ὁ Βόλμαρ κατεπολέμησαν τὴν πρότασιν τοῦ Γουσταύου Ἑρβέ ὡς τελείως ἀνεφάρμοστον καὶ ὑπέδειξαν τὴν μορφωτικὴν σημασίαν τῆς ἐθνικῆς ιδέας. Ὁ Μπέμπελ ὑπέδειξεν ἐπίσης τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς περίπτωσιν πολέμου, ἡ ἔξαψις τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων τῶν μεγάλων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἔκσμεν ἐξαιρετικῶς δυσχερῆ πᾶσαν ἀντίδρασιν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀμυναν.

Ἡ συζήτησις ἐσυνεχίσθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ ζήτημα. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου ἐκηρύχθη συγχρόνως ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ τῆς ταξικῆς πάλης. «Οὔτε προδοσία πρὸς τὴν πατρίδα, οὔτε προδοσία πρὸς τὸν σοσιαλι-

σμόν». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς ἓνα συλλαλητήριον εἰς τὸ Παρίσι, ὁ Ζωρὲς συνάψισε τὴν ἀπόφασιν τοῦ συνεδρίου τῆς Στουτγάρδης. Αὐτὴ ἦτο ἀναμφισβητήτως ἡ ἰδέα τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ἀντίφασιν τὴν προερχομένην ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἡ κεφαλαιοκρατία καὶ ὁ συναγωνισμός, τὰ συμφέροντα τῶν διαφόρων πατρίδων δὲν δύνανται νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ διεθνούς σοσιαλισμοῦ.

Τὸ συνέδριον ἀνέμενε τὴν ἐπίλυσιν αὐτῆς τῆς ἀντιστάσεως διὰ τῆς νίκης τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τὰς κυριωτέρας χώρας. Τελικῶς, ἀπεδέχθη μίαν ἀπόφασιν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Μπέμπελ, ἐξαίρεσει τῶν δύο τελευταίων παραγράφων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάσθησαν ὑπὸ τῆς Ρόζας Λούξεμπουργκ, τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Μαρτώβ. Αὐτὴ ἡ ἀπόφασις εἶχεν ὡς ἑξῆς :

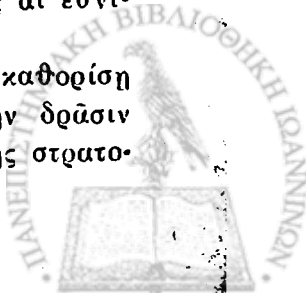
«Τὸ συνέδριον ἐπικυρώνει τὰς ἀποφάσεις τῶν προγενεστέρων διεθνῶν συνεδρίων κατὰ τῆς στρατοκρατίας καὶ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ διαπιστώνει ἐκ νέου ὅτι ἡ πάλη κατὰ τῆς στρατοκρατίας δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν ταξικὴν πάλην, ἐν γένει. Οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συναγωνισμοῦ των εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν, διότι κάθε κράτος προσπαθεῖ ὄχι μόνον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διεξόδους του, ἀλλὰ νὰ κατακτήσῃ καὶ νέας, ὑποτάσσον εἰς τὴν κυριαρχίαν του ξένους λαοὺς καὶ ξένα ἐδάφη. Οἱ πόλεμοι, ἐπὶ πλεόν, εἶναι ἡ συνέπεια τῶν ἀκαταπαύστων ἐξοπλισμῶν τῆς στρατοκρατίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κύριον ὄργανον τῆς κυριαρχίας τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ὑποδουλώσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Οἱ πόλεμοι διευκολύνονται ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν προλήψεων, τὰς ὁποίας διατηροῦν συστηματικῶς αἱ κυρίαρχοι τάξεις ὅπως

ἀποτρέψουν τὰς προλεταριακὰς μάζας, ἀπὸ τὰ ἴδια ταξικὰ καθήκοντά των, ὅπως καὶ ἀπὸ τὸ καθήκον των τῆς διεθνούς ἀλληλεγγύης.

Οἱ πόλεμοι συνεπῶς εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς κεφαλαιοκρατίας. Δὲν θὰ παύσουν δὲ παρὰ μόνον ὅταν καταργηθῇ αὐτὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς ἢ ὅταν αἱ ἄπειροί θυσίαι εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς χρῆμα, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην ἡ ἀνάπτυξις τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ ἡ ἀγανάκτησις κατὰ τῶν ἐξοπλισμῶν, ἐξαναγκάσουν τοὺς λαοὺς νὰ τὸ καταργήσουν. Ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν στρατολογεῖται ἡ τεραστία πλειονότης τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἡ ὁποία φέρει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὑλικῶν βαρῶν τῆς στρατοκρατίας, ἐνδιαφέρεται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν κατάργησιν τῶν πολέμων, διότι εὐρίσκεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν βασικὸν σκοπὸν τῆς, ὁποῖος εἶνε ἡ δημιουργία μιᾶς οἰκονομικῆς τάξεως βασιζομένης ἐπὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀλληλεγγύην τῶν λαῶν.

Πρὸς τοῦτο τὸ συνέδριον θεωρεῖ ὅτι τὸ καθήκον τῶν ἐργαζομένων τάξεων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἀντιπροσώπων των εἰς τὴν Βουλὴν εἶνε, μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ταξικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, ἡ καταπολέμησις τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐξοπλισμῶν, ἡ ἄρνησις τῶν πιστώσεων δι' αὐτοὺς καὶ ἡ μόρφωσις τῆς προλεταριακῆς νεολαίας ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς συναδελφώσεως τῶν λαῶν καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ἡ ἐμπύχωσις αὐτῆς ὑπὸ μιᾶς διαυγοῦς ταξικῆς συνειδήσεως. Τὸ συνέδριον βλέπει εἰς τὴν δημοκρατικὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ, τῆς πολιτοφυλακῆς εἰς τὴν θέσιν τῶν διαρκῶν στρατῶν, τὴν οὐσιώδη ἐγγύησιν ὅτι οἱ ἐπιθετικοὶ πόλεμοι θὰ καταστοῦν ἀδύνατοι εἰς τὸ μέλλον καὶ ὅτι θὰ ἐπιλυθοῦν εὐκόλως αἱ ἐθνικαὶ διενέξεις.

«Ἡ Διεθνὴς δὲν δύναται νὰ καθορίσῃ κατὰ ἓνα αὐστηρὸν τρόπον τὴν δρᾶσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως κατὰ τῆς στρατο-

κρατίας, ἡ ὁποία πρέπει κατὰ φυσικὸν λόγον νὰ εἶναι διάφορος ἀναλόγως τῶν χωρῶν. Ἄλλ' ἔχει ὡς καθήκον ὅπως ἐνισχύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο καὶ ὅπως ἐναρμονίσῃ τὴν πάλιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως κατὰ τῆς στρατοκρατίας καὶ τοῦ πολέμου. Ἡ δρᾶσις τῆς ἐργατικῆς τάξεως θὰ εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ, ὅσον περισσότερο θὰ εἶναι προετοιμασμένα τὰ πνεύματα διὰ μιᾶς ἀκαταπαύστου κινήσεως καὶ ὅσον τὰ ἐργατικὰ κόμματα τῶν διαφόρων χωρῶν θὰ ἔχουν συγκεντρωθῆ ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὸ συνέδριον εἶναι πεπεισμένον ὅτι, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ προλεταριάτου, μιᾶ σοβαρὰ χρησιμοποίησις τῶν διαιτητικῶν δικαστηρίων δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰς ἀξιοθηρήτους ὑπηρεσίας τῶν σημερινῶν κυβερνήσεων καὶ ἐξασφαλίσῃ εἰς τοὺς λαοὺς τὸ εὐεργέτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπέτρεπεν ὅπως ἀφιερωθοῦν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν αἱ τεράστια δαπάναι χρήματος καὶ ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπὸ τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ τοῦ πολέμου.

«Εἰς περίπτωσιν ἀπειλῆς πολέμου, αἱ ἐργαζόμεναι τάξεις καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι των εἰς τὴν Βουλὴν ὀφείλου, στηριζόμενοι εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ Διεθνoῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου, ὅπως πράξουν ὅ,τι δύναται διὰ νὰ ἀποτρέψουν τὴν ἐκρηξίν του, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν πάντα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ἠθέλον φανῆ εἰς αὐτοὺς ὡς τὰ καλύτερα καὶ τὰ ὁποῖα, ἐννοεῖται, θὰ πρέπη νὰ προσαρμοσθοῦν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἐκτάσεως τοῦ ταξικoῦ ἀγῶνος καὶ τῆς γενικῆς πολιτικῆς καταστάσεως.

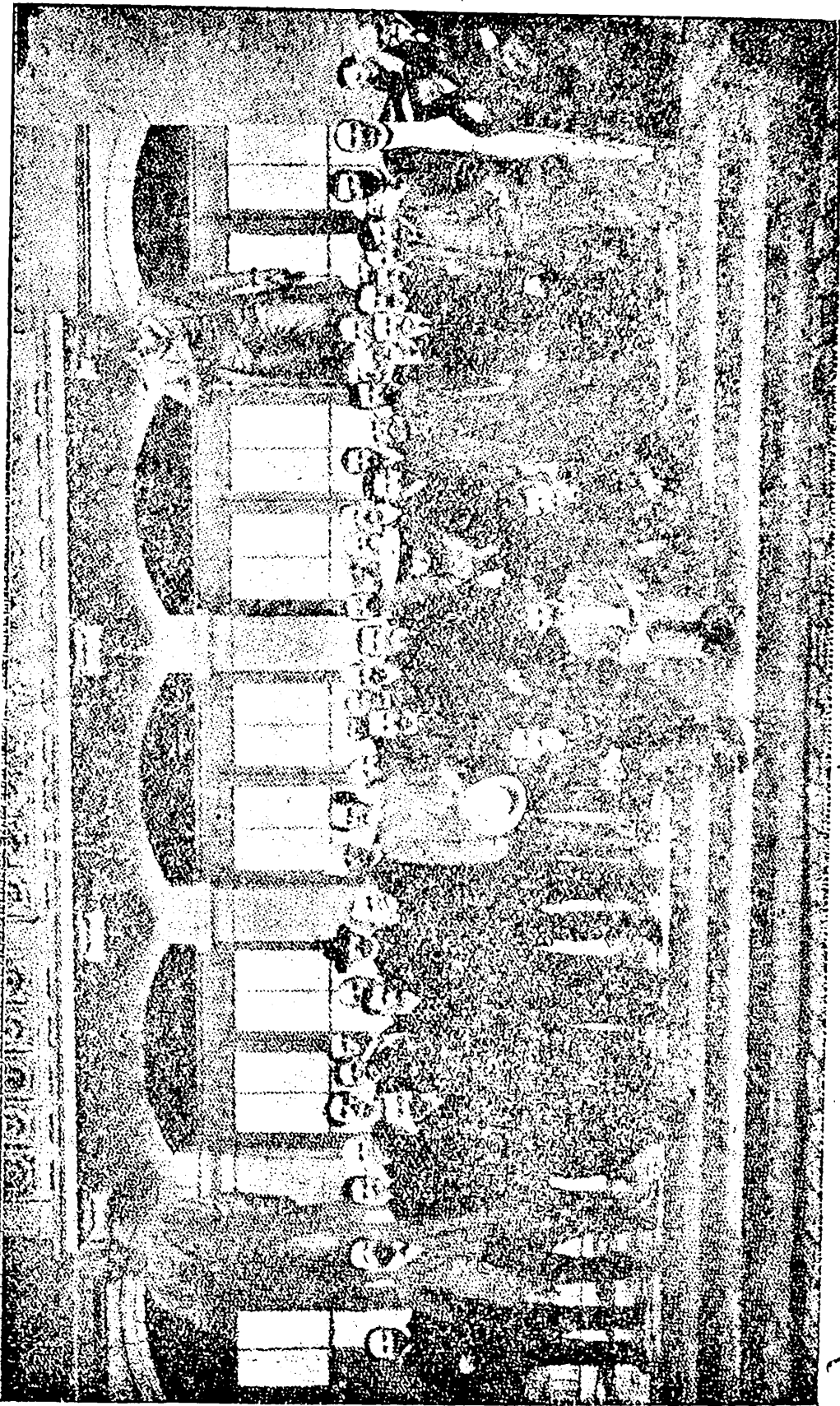
»Ἄν ὁ πόλεμος ἐν τούτοις ἐκραγῆ, τὸ καθήκον των εἶνε νὰ μεσολαβήσουν πρὸς κατάπαυσίν του ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον καὶ χρησιμοποιήσουν τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν κρίσιν τὴν ὁποῖαν προεκάλεσε πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐξεγείρουν τὸν λαὸν καὶ ἐπιτύχουν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος».

Αἱ ἀποφάσεις τῶν διεθνῶν συνεδρίων τῆς Κοπεγχάγης (1910) καὶ τῆς Μπάλ (1912) συνετάχθησαν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως καὶ ἐπανέλαβον κατὰ γράμμα τὰς δύο τελευταίας παραγράφους.

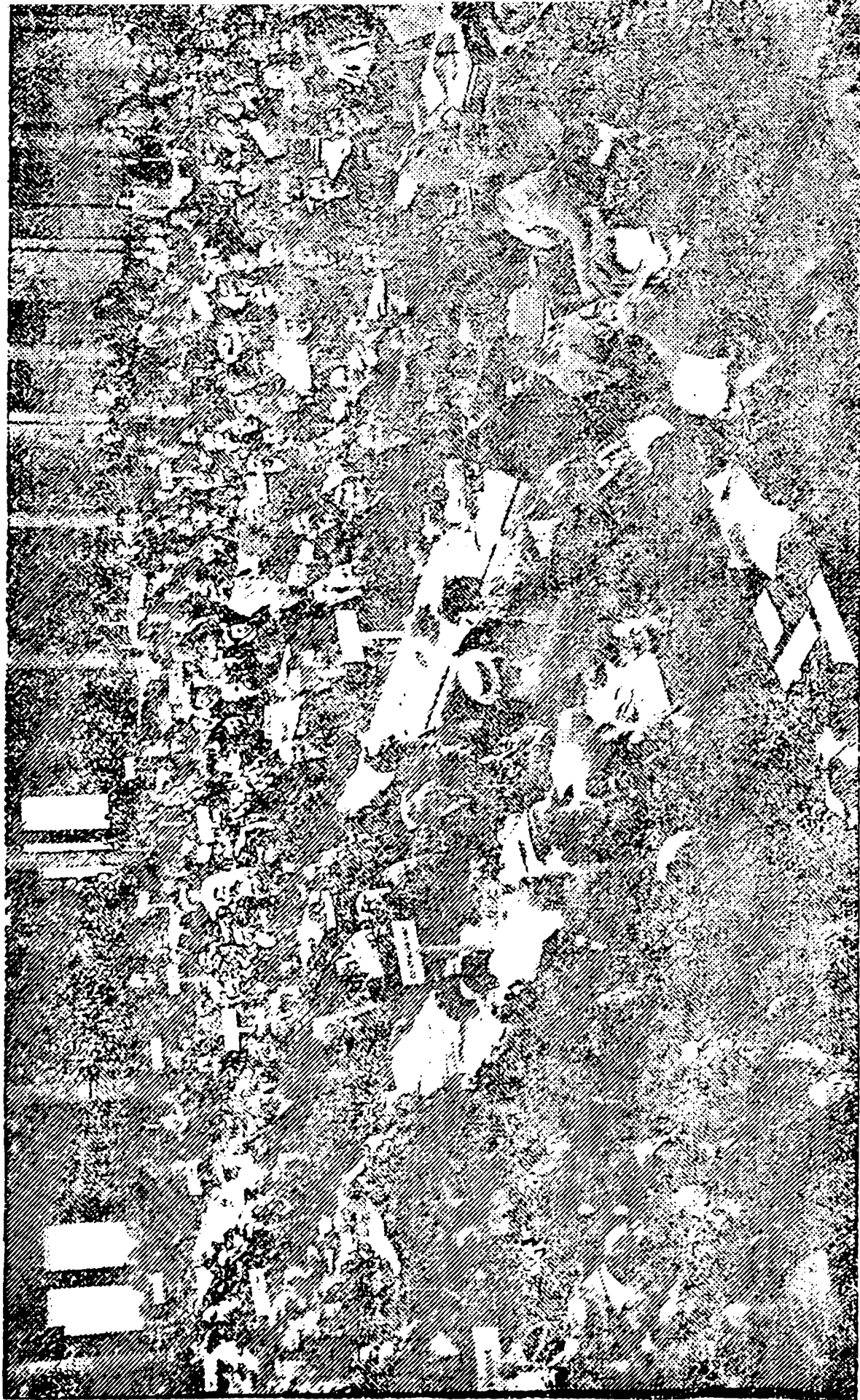
Δυστυχῶς, ἡ φιλοπόλεμος ψύχωσις, ἡ ὁποία κατέλαβε τοὺς ἡγέτας καὶ τὰς μάζας εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου 1914 ἀπεδείχθη ἰσχυροτέρα, ἐν τέλει, κάθε ἀποφάσεως συνεδρίου. Τὰ μικρὰ μόνον τμήματα τῆς ἐργατικῆς κινήσεως ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐφαρμόζον τὰς ἀρχὰς τοῦ ταξικoῦ ἀγῶνος. Ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914—1918) κατόπιν ἐθρομμάτισε τὴν Δευτέραν Διεθνή, ἡ ἀκριβέστερον, αὕτη ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν ἀντίφασιν τὴν ὁποῖαν εἶχε, τὴν ἀντίφασιν τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ διεθνισμοῦ.

Ἡ κατάρρευσις τῆς Διεθνοῦς κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου προεκάλεσε κατάπληξιν τόσοσιν εἰς τοὺς σοσιαλιστάς ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἐκτὸς τοῦ κινήματος. Καὶ ὁμως δι' ὅσους ἐγνώριζον τὴν ἱστορίαν της ἦτο μία φυσικὴ συνέπεια τῆς ὅλης ζωῆς της. Ὁ Κ. Χυσμάνς, γραμματεὺς τῆς Διεθνοῦς περιγράφων τὴν κατάστασιν της ὅταν τὴν παρέλαβεν τὸ 1904, τὴν ἐχαρακτήρισεν ὡς «γράμματο-κιβώτιον καὶ ταχυδρομικὴν διεύθυνσιν, καλὸν μέσον ἐπικοινωνίας, χωρὶς δύναμιν καὶ χωρὶς πραγματικὴν ἐπιρροήν». Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἐπεβεβαίωσεν ἀπολύτως τὴν διαπίστωσιν αὐτήν. Μερικὰ τῶν ἐθνικῶν κομμάτων, ἐκ τῶν μετεχόντων τῆς Διεθνοῦς, ἀπεδείχθησαν ἰσχυρότερα καὶ συνεπέστερα. Τὸ Σερβικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα, τῆς πρώτης ἐμπολέμου χώρας, παρέμεινε πιστὸν εἰς τὴν διεθνιστικὴν ἰδέαν καὶ κατεψήφισε τὰς πολεμικὰς πιστώσεις, ἀλλὰ τὰ μεγαλύτερα τῶν κομμάτων, ἐκτὸς συχνὰ ἀσημάντων μειοψηφῶν, ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν βλέπε τὰς καθ' ἕκαστον χώρας π.χ. Γαλλικὸν Ἐργατικὸν κίνημα κτλ. Ἡ γραμματεία τῆς Διεθνοῦς μετεφέρθη εἰς

ΟΙ ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ τῶν διαφόρων Σοσιαλιστικῶν Κομμάτων τοῦ κόσμου εἰς τὸ Διεθνές
Συνέδριον τῆς Στουτγάρδης (1907).

Κοινωνιολογική και Πολιτική 'Εγκυκλοπαιδεία

Ὀλλανδῖαν καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ὀλλανδικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος.

Διεθνεῖς συνδιασκέψεις γενόμεναι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου στεροῦνται πραγματικῆς σημασίας, διότι ἢ μετεῖχον αὐτῶν μόνον ἀντιπρόσωποι τῶν οὐδετέρων χωρῶν ἢ ἀντιπρόσωποι τῶν μειοψηφιῶν τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων τῶν ἐμπολέμων. Τὸν Ἰανουάριον 1915 οἱ σοσιαλισταὶ τῶν οὐδετέρων κρατῶν συνῆλθον εἰς τὴν Κοπεγχάγην καὶ ἐξέδωσαν προκήρυξιν πρὸς τὰ σοσιαλιστικά κόμματα τῶν ἐμπολέμων χωρῶν, ὅπως ἐνεργήσουν διὰ τὸν τερματισμὸν τοῦ πολέμου ἄλλα τὸν Φεβρουάριον 1915 οἱ σοσιαλισταὶ τῶν κρατῶν τῆς Ἀντάντ συνῆλθον ἐν Λονδίῳ καὶ ἐνέκριναν ψήφισμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτονίζετο ἡ ἀνάγκη τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ σοσιαλισταὶ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων συνελθόντες ἐν Βιέννῃ ἐνέκριναν ψήφισμα δι' οὗ ἀνεβάλλετο οἰαδήποτε ἀπόφασις, μετὰ τὸν Πόλεμον. Ἡ μόνη σοβαρὰ καὶ συνεπὴς πρὸς τὴν σοσιαλιστικὴν ἰδεολογίαν προσπάθεια ἦσαν αἱ δύο διασκέψεις τῶν ἀντιπολεμικῶν σοσιαλιστῶν εἰς Τσίμμερβαλντ τῆς Ἑλβετίας, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1915, πρωτοβουλία τοῦ Ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ εἰς Κίνταλ τῆς Ἑλβετίας, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916, πρωτοβουλία τῆς Διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς, ἣτις ἐξελέγη εἰς Τσίμμερβαλντ. Αἱ δύο αὐταὶ διασκέψεις, ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν γραμματεῖαν τῆς Β' Διεθνοῦς καὶ οὐσιαστικῶς ἀπετέλεσαν τὴν ἀρχὴν τοῦ σχίσματος ἐξ οὗ προήλθεν ἀργότερον ἡ Γ' Διεθνῆς (Κομμουνιστική).

Σταθμὸν εἰς τὴν σκοτεινὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ ἀπέτελεσεν ἡ ἐκρηξίς τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπαναστάσεως (Κερέγκυ) τὸν Μάρτιον 1917. Τὰ Σοβιέτ τῆς Πετροπόλεως μετὰ τῆς Ὀλλανδοσκανδιναυικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπηύθυναν πρὸς τὰ κόμματα τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, προσ-

κλήσεις πρὸς σύγκλησιν διεθνοῦς διασκέψεως εἰς Στοκχόλμην. Καὶ τὴν πρόσκλησιν μὲν ἐδέχθησαν τὰ Γαλλικόν, Ἀγγλικόν, Γερμανικόν καὶ Αὐστριακόν Σοσιαλιστικά Κόμματα, ἀλλὰ λόγῳ ἀρνήσεως τῆς Ἀγγλικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ὅπως παραχωρήσῃ διαβατήρια, ἡ διάσκεψις ἀπέτυχεν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἡ Διαρκῆς ἐπιτροπὴ τοῦ Τσίμμερβαλντ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεκράτουν ἤδη οἱ Ρῶσοι μπολσεβίκοι ὑπὸ τὸν Λένιν, συνελθοῦσα εἰς ἰδιαιτέραν συνδιάσκεψιν ἐν Στοκχόλμῃ ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσιν νέας Διεθνοῦς.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 συνῆλθε διάσκεψις τῶν σοσιαλιστῶν τῶν χωρῶν τῆς Ἀντάντ, ἡ ὁποία συνέταξε δήλωσιν περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὰ σοσιαλιστικά κόμματα τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων. Αἱ ἀπαντήσεις ἐλήφθησαν τὸ θέρος τοῦ 1918, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις ἐξηκολούθησαν μέχρι τῆς ἀνακωχῆς.

Ἀμέσως μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐγένοντο ἐνέργειαι διὰ τὴν ἀνασύστασιν τῆς Διεθνοῦς, πρωτοβουλία ἐπιτροπῆς συσταθείσης ὑπὸ τῆς συμμαχικῆς σοσιαλιστικῆς διασκέψεως τοῦ Μαρτίου 1918. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετέλεσθη ἀπὸ τοὺς Ἀλμπέρ Τόμας, Χέντερσον καὶ Βαντερβέλντ καὶ συνεργαζομένη μετὰ τοῦ Κ. Χυσμάνς, γραμματέως τῆς Διεθνοῦς, ἀπηύθυνε προσκλήσεις πρὸς σύγκλησιν προκαταρκτικῆς διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς καὶ ἐργατικῆς διασκέψεως εἰς τὴν Βέρνην, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς, καθ' ἣν συνήρατο ἡ ἐπίσημος διάσκεψις τῆς εἰρήνης. Ἡ διάσκεψις αὕτη συνῆλθεν εἰς Βέρνην τὸν Φεβρουάριον 1919 μετέσχον δὲ αὐτῆς ἀντιπρόσωποι 26 ἐθνῶν. Τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς, ὡς τὸ Ρωσικόν μπολσεβικικόν κόμμα, (τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἀπέστειλε προσκλήσεις πρὸς σύγκλησιν ἰδιαιτέρας διασκέψεως διὰ τὴν ἵδρυσιν νέας Διεθνοῦς), καὶ τὰ κόμματα Ἰταλίας, Ἑλβετίας, Σερβίας καὶ Ρουμανίας, ἠρνήθησαν νὰ μετέσχουν τῆς

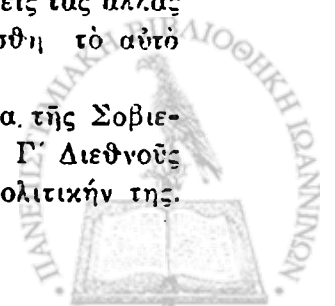
διασκέψεως τῆς Βέρνης. Ἡ διάσκεψις αὕτη ἀπεφάσισε τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς Β' Διεθνοῦς, συγκαλουμένου γενικοῦ συνεδρίου τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἐκλέξασα πρὸς τοῦτο εἰδικὴν ἐπιτροπὴν. Ἡ διάσκεψις ἐνέκρινεν ἐπίσης ψήφισμα ὑπὲρ μιᾶς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν βασιζομένης ἐπὶ δικαίας εἰρήνης, ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν καὶ ὑπὲρ διεθνοῦς ἐργατικῆς νομοθεσίας. Σφοδραὶ συζητήσεις προεκλήθησαν περὶ τὸ ζήτημα τῶν εὐθυνῶν τοῦ πολέμου καὶ τὸν μπολσεβικισμόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη θριαμβεύσει ἐν Ρωσίᾳ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ζήτημα παρεπέμφθη εἰς τὴν ἐπομένην διάσκεψιν, ἐπὶ τοῦ δευτέρου δὲ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας ψήφισμα, δι' οὗ ἀπεδοκιμάζετο ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» καὶ ἐκηρύσσεται ἡ δημοκρατία, ὡς τὸ μόνον μέσον, πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ. Πάντως ἡ διάσκεψις ἀπεφάσισε τὴν ἀναβολὴν τῆς λήψεως ὀριστικῆς ἀποφάσεως μέχρι τῆς ἀποστολῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς εἰς Ρωσίαν (διὰ τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἐδόθησαν διαβατήρια). Ἡ ὑπὸ τῆς διασκέψεως τῆς Βέρνης ἐκλεγείσα διαρκῆς ἐπιτροπὴ συνήλθεν εἰς τὸ Ἄμστερνταμ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1919 καὶ εἰς τὴν Λουκέρνην τὸν Αὐγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους. Ἐλαβε δὲ ἀποφάσεις, ὅπως τὸ πρῶτον γενικὸν μεταπολεμικὸν συνέδριον γίνῃ ἐν Γενεύῃ τὸν Φεβρουάριον 1920 καὶ συνέταξε τὸν προσωρινὸν κανονισμόν του.

Ἡ διαρκῶς ὅμως αὐξανόμενη δύναμις τῆς Γ' Διεθνοῦς καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν διαρροὴ τῶν ἐθνικῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν ἀναβολὴν τοῦ συνεδρίου διὰ τὸν Αὐγουστον 1920. Ὄταν συνήλθε τὸ συνέδριον τοῦτο ἐν Ἀμβούργῳ, ἡ Β' Διεθνὴς οὐσιαστικῶς ἀπετέλει τὴν δεξιὰν τῆς διεθνοῦς ἐργατικῆς κινήσεως, καίτοι, κατ' ἀρχὴν ἐδέχετο ὅλας τὰς σοσιαλιστικὰς ὁργανώσεις. Τὴν κυριωτέραν τῆς δυνάμιν ἀπετέλει τὸ ἀγγλικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα, ἡ πλειοψηφία τῆς Γερμανικῆς

Σοσιαλδημοκρατίας καὶ τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα μικροτέρων κρατῶν ὡς τὸ Σουηδικόν, τὸ Δανικόν, τὸ Ὁλλανδικόν καὶ τὸ Οὐγγρικόν. Τὰ ἐπίσημα κόμματα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Γαλλίας τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Νορβηγίας, τῶν Βαλκανίων καί, φυσικά, τῶν μετεχόντων τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως χωρῶν, τὴν ἐγκατέλειψαν ὡς καὶ τὸ πρότινος ἰδρυθὲν Ἀνεξάρτητον Σοσιαλδημοκρατικὸν Κόμμα τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὸ συνέδριον αὐτὸ συνετάχθη καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς Διεθνοῦς μὲ πολὺ μετρημένην καὶ μεταρρυθμιστικὴν φρασεολογίαν.

Μεταπολεμικῶς ἡ πολιτικὴ τῆς Β' Διεθνοῦς ἐπηρεάζετο ἀπὸ δύο γεγονότα. Τὴν ἄνοδον εἰς τὴν ἀρχὴν ἄνευ μεταβολῆς τοῦ πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ οικονομικοῦ συστήματος, πολλῶν κομμάτων ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν καὶ τὴν σύγκρουσιν τῆς μὲ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ἦδη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἰς πλείστας χώρας ἠγέται τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων εἶχον εἰσέλθει εἰς ἐθνικὰς κυβερνήσεις καὶ μετὰ τὸν πόλεμον μετεῖχον κατὰ μέγα μέρος τῶν κυβερνήσεων. Ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ Ἐργατικὸν Κόμμα καθίστατο ὑπεύθυνον τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆλθε μόνον του δῖς, εἰς τὴν Γερμανίαν ἐσημάτισε τὰς πρώτας μεταπολεμικὰς κυβερνήσεις καὶ ὑπῆρξε τὸ κύριον ἔρεισμα ὅλων τῶν δημοκρατικῶν κυβερνήσεων μέχρι τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φασισμού (1933), ἐν Γαλλίᾳ, συνήθως μὴ μετέχον, ὑπεστήριξε τὰς κυβερνήσεις τοῦ λεγομένου «συνασπισμοῦ τῆς ἀριστερᾶς», εἰς τὸ Βέλγιον κατελάμβανε συχνὰ τὴν ἐξουσίαν ἄλλοτε μόνον καὶ ἄλλοτε μετέχον συμμαχικῶν κυβερνήσεων καὶ εἰς τὰς ἄλλὰς μικροτέρας χώρας ἐνεφανίσθη τὸ αὐτὸ φαινόμενον.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ δημιουργία τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ τῆς Γ' Διεθνοῦς ἐπηρέασαν σοβαρῶς τὴν πολιτικὴν τῆς.

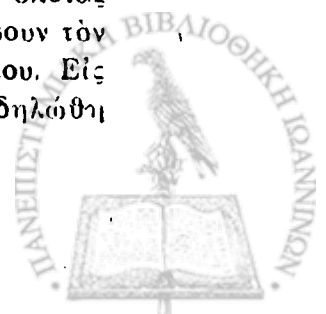

Μετά τὸν Πόλεμον ἀμέσως ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο πτερύγων τοῦ πολιτικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἐνεφανίσθη ὀξυτάτη λόγω τῆς νικηφόρου κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν μεγάλων ἐπαναστατικῶν κινήματων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ὅσον ἡ ἀριστερὰ ἐστρέφετο σαφῶς πρὸς τὰ ἄκρα, μετεβάλλετο εἰς κομμουνιστικὴν καὶ ἐξήτει τὴν ἄμεσον μεταβολὴν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, τόσον τὰ ἐπίσημα κόμματα ἐγένοντο μετριοπαθέστερα. Εἰς ὅσα δὲ κράτη τὰ σοσιαλιστικά κόμματα κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν ἐχρησιμοποίησαν τὴν κρατικὴν βίαν κατὰ τῶν ἐπαναστατικῶν τάσεων τῶν ἐργατῶν. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἐποίκιλε κατὰ χώρας. Τὸ ἀγγλικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα ἀπέρριπτε ρητῶς κάθε ἰδέαν περὶ πάλης τάξεων, ἐνῶ ἡ Γερμανικὴ Σοσιαλδημοκρατία, διατηροῦσα ὅλην τὴν μαρξιστικὴν φρασολογίαν, εἶχε διώξει ἀγρίως καὶ αἰματηρῶς τὸν ἐπαναστατικὸν ἐργατικὸν ἄγωνά. Οὕτω, ἡ Β' Διεθνῆς, ἡ ὁποία, ὅπως εἶχεν ἀποδειχθῆ κατὰ τὸν τραγικότερον τρόπον, καὶ προπολεμικῶς δὲν ἦτο παρὰ «γραμματοκιβώτιον καὶ ταχυδρομικὴ διεύθυνσις», μεταπολεμικῶς ἐγένετο περισσότερον χαλαρὰ, στερουμένη γενικῶν ἀρχῶν, ὑποχρεωτικῶν δι' ὅλα τὰ εἰς αὐτὴν ἀνήκοντα κόμματα. Ὅσον ὀξυτέρα ἐπίσης ἦτο ἡ ἐναντίον τῆς πολεμικῆς τῶν κομμουνιστῶν, τόσον αὐτὴ ἐγκατέλειπε καὶ θεωρητικῶς τὰ σοσιαλιστικά δόγματα τῆς «βιαίας ἐπαναστάσεως» καὶ τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου».

Ἐφ' ὅσον ἡ γενικὴ κατάστασις ἔπαυεν οὕσα ἐπαναστατικὴ, ἡ Β' Διεθνῆς, ἥτις ἐν ἀρχῇ εἶχεν ὑποστῆ σημαντικὴν φθορὰν ἀπὸ τὴν ἀνερχομένην Γ' Διεθνῆ, ἀνέκτα τὸ κῆρος τῆς καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν τῶν διαφορῶν χωρῶν. Ἡ ἐπικράτησις ὁμως τῆς φασιστικῆς ἀντιδράσεως εἰς μερικὰς χώρας, ὅπου ἀπετέλουν καὶ τὴν κυριώτεραν τῆς δυνάμιν καὶ περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὰ οἰκεία

ἄρθρα, ἡ Β' Διεθνῆς ὑπέστη ἀνυπολόγιστον φθορὰν, στηριζομένη πλέον ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ καὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ κόμματος, ὡς τῶν κομμάτων τῶν μικροτέρων κρατῶν, ἐφ' ὅσον πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς τὴν μεγαλυτέραν τῆς δυνάμιν ἀπετέλουν τὰ Σοσιαλδημοκρατικὰ Κόμματα τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας.

Γ' Διεθνῆς. Ὡς ἀνωτέρω ἀναφέρεται, ἡ τραγικὴ ἀποτυχία τῆς Β' Διεθνῆς κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ἡ ἀποδειχθεῖσα λιποψυχία τῶν κορυφαίων ἡγετῶν τῶν μετεχόντων εἰς αὐτὴν κομμάτων, τὰ ὁποία ἔσπευσαν σχεδὸν ἀμέσως, ὑπὸ διάφορα προσχήματα νὰ συνταχθοῦν πρὸς τὰς ἡγετικὰς τάξεις τῶν χωρῶν, προεκάλεσαν τὴν δυσαρέσκειαν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ πιστῶν εἰς τὰς διεθνιστικὰς ἀρχὰς σοσιαλιστῶν, οἵτινες, σχεδὸν ἀμέσως, ἀπεσπάρσθησαν τῶν ἐπισήμων κομμάτων τῶν. Εἰς ὅλας τὰς ἐμπολέμους χώρας ἐνεφανίσθησαν μειοψηφίαι ἀσθενεῖς κατ' ἀρχάς, ἐνισχυόμεναι ὁμως βαθμηδὸν, αἵτινες ἐπεδίωκον μίαν διεθνή συνεννόησιν διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ διεθνιστικοῦ ὑντιπολεμικοῦ ἁγῶνος, μετὴν πεποίθησιν ὅτι παρὰ τὴν δημοκοπίαν ὁ πόλεμος δὲν ἦτο παρὰ τὸ τελευταῖον καταφύγιον τῶν εἰς ἀδιέξοδον εὐρισκομένων καπιταλιστικῶν χωρῶν πρὸς νέαν διανομὴν τῶν ἀγορῶν τοῦ κόσμου. Πρωτοβουλία τοῦ Ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος συνήλθεν εἰς Τσίμμερβαλντ (9—12 Σεπτεμβρίου 1915) διάσκεψις, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἐμπολέμων χωρῶν (πλὴν τῶν Ἀγγλων, οἵτινες δὲν ἐπέτυχον τὴν ἐπικύρωσιν τῶν διαβατηρίων τῶν) καὶ τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν οὐδετέρων. Κατὰ τὴν διάσκεψιν ταύτην ἐπεκράτησαν αἱ σχετικῶς μετριοπαθεῖς ἀπόψεις τῶν εἰρημιστῶν σοσιαλιστῶν καὶ ἐξεδόθη προκήρυξις, διὰ τῆς ὁποίας ἐκαλοῦντο οἱ ἐργάται ν' ἀπαιτήσουν τὸν ἄμεσον τερματισμὸν τοῦ πολέμου. Εἰς τὴν διάσκεψιν αὐτὴν ὁμως ἐξεδηλώθη

καί ισχυρά επαναστατική μειοψηφία ὑπὸ τὸν Ν. Λένιν, ἥτις ἐξήτει νὰ κληθῶν οἱ ἐργάται εἰς ἄμεσον επαναστατικὴν δρᾶσιν διὰ τὴν μετατροπὴν τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου εἰς κοινωνικὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ τὴν ἄμεσον ἴδρυσιν νέας Διεθνοῦς ἐφ' ὅσον, κατὰ τὸν Λένιν, ἡ Β' Διεθνῆς εἶχεν «ἀποθάνει». Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν διάσκεψιν τοῦ Κίνταλ (Ἀπρίλιος 1919) ἐπεκράτησαν ὀριστικῶς οἱ περὶ τὸν Λένιν καὶ τοὺς Ρώστους μπολσεβίκους ἄκροισι ἀριστεροί. Οὐσιαστικῶς αἱ διασκέψεις αὐταὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀρχὴ τῆς Γ' Διεθνοῦς ἂν καὶ αὕτη ἐπισήμως ἰδρῦθη μετὰ τρία καὶ πλέον ἔτη ἐν Μόσχᾳ.

Τὸν Μάρτιον 1919, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Ρωσικοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος συνήλθεν ἐν Μόσχᾳ τὸ ἰδρυτικὸν συνέδριον τῆς Γ' Διεθνοῦς, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύθησαν τὸ ρωσικὸν κόμμα, τὸ νορβηγικὸν ἐργατικὸν κόμμα, ἡ γερμανικὴ ὁμάς «Σπάρτακος» καὶ ἄλλα μικρότερα κόμματα καὶ ὁμάδες. Τὸ συνέδριον ἴδρυσεν τὴν Γ' Διεθνή, ἐπέκυρσε τὰς πράξεις τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Τσίμμερβαλντ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν διάστημα καὶ ἐξέδωκε προκήρυξιν διὰ τῆς ὁποίας καθορίζοντο αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τοῦ προγράμματος τῆς νέας ὁργανώσεως. Ἡ ἴδρυσις τῆς Γ' Διεθνοῦς, περιβαλλομένης μὲ ὅλην τὴν αἰγλήν τῆς νικηφόρου ρωσικῆς σοσιαλιστικῆς επαναστάσεως εἰς τὸ ἐν ἕκτον τῆς Γῆς, προεκάλεσε ζωηρὰν αἴσθησιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ μεταξύ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου συνεδρίου τῆς ἐσημειώθη ἔντονος ζύμωσις ἐντὸς ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων. Καὶ ὅταν συνήλθε τὸ δεύτερον συνέδριον εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας ὑπῆρχον ισχυρὰ κομμουνιστικὰ κόμματα. Πρὸ τοῦ τοιούτου ὁμως ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς τοιαύτης προθυμίας σοσιαλιστικῶν κομμάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν πόλεμον εἶχον ἀπομακρυνθῆ κατὰ πολὺ τῆς επαναστατικῆς καὶ διεθνιστικῆς γραμμῆς, ἡ Γ' (Κομ-

μουνιστικῆ) Διεθνῆς διείδε τὸν κίνδυνον νὰ πλημμυρίσῃ ἀπὸ ὁργανώσεις στερουμένας τῶν ἀπαραιτήτων ισχυρῶν προϋποθέσεων καὶ νὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον νὰ μεταβληθῆ εἰς χαλαρὰν ὁργάνωσιν ὁμοίαν τῆς προπολεμικῆς Β' Διεθνοῦς. Πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κινδύνων αὐτῶν τὸ δεύτερον συνέδριον ἠναγκάσθη νὰ διατυπώσῃ τοὺς ὅρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους τὰ διάφορα κόμματα θὰ ἐγίνοντο δεκτὰ εἰς τὴν νέα Διεθνή, νὰ ἀποκλείσῃ ὠρισμένα πρόσωπα τῶν ὁποίων ἢ ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Πολέμου δ. ἄσις δὲν ἐνέπνεε καμμίαν ἐμπιστοσύνην καὶ νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὰ κόμματα τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἀνελάμβανον εἰσερχόμενα εἰς τὴν Διεθνή τῆς Μόσχας.

Οἱ ὅροι οὗτοι, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «21 Ὄροι», ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν, ὑπῆρξαν ἡ λυδία λίθος ἀφ' ἧς ἐκρίθησαν καὶ διεχωρίσθησαν οἱ ὁπαδοὶ τῆς Γ' ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς Β' Διεθνοῦς. Εἰς τὸ αὐτὸ συνέδριον ἐψηφίσθησαν θέσεις ἐπὶ τῶν βασικῶν καθηκόντων τῆς Διεθνοῦς, τοῦ ρόλου τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων εἰς τὴν προλεταριακὴν επανάστασιν, τῶν συνδικάτων καὶ τῶν ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν, ἐπὶ τῶν ὄρων ὑπὸ τοὺς ὁποίους δύνανται νὰ ἰδρυθῶν Σοβιέτ ἐργατικῶν ἀντιπροσώπων, ἐπὶ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἀποικιακοῦ καὶ ἀγροτικοῦ ζητήματος. Ἐπίσης κατὰ τὸ αὐτὸ συνέδριον ἐψηφίσθη καὶ τὸ καταστατικὸν τῆς νέας Διεθνοῦς, κατὰ τὸ ὁποῖον «ἡ νέα Διεθνῆς Ἐνωσις τῶν Ἐργατῶν ἰδρύεται διὰ νὰ ὁργανώσῃ μίαν συνολικὴν δρᾶσιν τοῦ προλεταριάτου τῶν διαφόρων χωρῶν, πού θ' ἀποβλέπη εἰς ἓνα μοναδικὸν σκοπὸν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καπιταλισμοῦ, τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου καὶ μιᾶς διεθνοῦς δημοκρατίας τῶν Σοβιέτ διὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατάργησιν τῶν τάξεων καὶ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ, πού εἶναι ὁ πρῶτος

σταθμός της κομμουνιστικής κοινωνίας» Τους 21 Ὁρους, κατόπιν πολλῶν συζητήσεων παρεδέχθη τὸ Ἑλληνικὸν Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα μεταβαλλόν τὸ ὄνομά του εἰς Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν (Κομμουνιστικὸν) Κόμμα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀργότερον εἰς Κομμουνιστικὸν Κόμμα τῆς Ἑλλάδος ἀπλῶς.

Ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν Β' (Σοσιαλιστικὴν) Διεθνῆ διεκρίνεται ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της διὰ τὴν μαχητικότητά της, τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν της καὶ τὸν ἀπόλυτον συγκεντρωτισμὸν της, ὁ ὁποῖος τῆς ἐξασφαλίζει ἐνότητα κατευθύνσεων καὶ ταχύτητα ἐνεργειῶν. Ἡ ὀξύτητα ἐπαναστατικῆς κατάστασις πού ἐξεδηλοῦτο εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον ἐπέβαλλε κάθε ἀδιαλλαξίαν καὶ πειθαρχίαν διότι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐπεκρέματο ἡ πιθανότης ἐπεκτάσεως καὶ ἐπικρατήσεως τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐπανάστασις ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ἐπικράτησις της ἔστω καὶ διὰ μικρὸν διάστημα ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Βαυαρίᾳ, ἡ ἐντονος ἐπαναστατικὴ δρασίς ἐν Βουλγαρίᾳ, ἡ ἀπόκρουσις τῶν ξένων καὶ ἀνεπαναστατικῶν στρατῶν ἐν Ρωσίᾳ, ἡ ραγδαία προέλασις τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ μέχρι Βαρσοβίας, οὐχὶ ἀδίκως καθίστων πιθανὴν τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐντεῦθεν τῶν εὐρωπαϊκῶν συνόρων τῆς Ρωσσίας. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν γεγονότων οὗτων ἡ κομμουνιστικὴ ἰδέα προώδευεν ἀλματωδῶς. Ἡ ὀριστικὴ ὁμως καταστολὴ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ ἡ βαθμιαία ἀνόρθωσις τοῦ καπιταλισμοῦ ἐξησθένησαν τὴν Γ' Διεθνῆ πρὸς ὄφελος τῆς Β' Διεθνούς, ἣτις εἰς πολλὰς χώρας ἐπέδρα σοβαρῶς ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων καὶ ἀπέσπα μερικὰς ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν μεταρρυθμίσεις.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἡ Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς ἤρχισε μειομένη καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα μετὰ τινὰ ἔτη χρονία

κρίσις τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος θὰ τῆς ἔδιδον νέαν εὐκαιρίαν πρὸς ἀνοδὸν ἂν μὴ ἐσωτερικὰ ζητήματα δὲν τὴν εἶχον ἐξασθενήσει. Ὁ θάνατος τοῦ Λένιν, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς της καὶ ἡ ψυχὴ της κατὰ τὰ πρῶτα της ἔτη ἐπέδρασε σοβαρῶς ἐπὶ τῆς Γ' Διεθνούς Ἡ αἴγλη τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, τῆς πρώτης χώρας ὅπου ἔχει ἐπικρατήσει ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς ταχείας ἀνόδου της, ἐγένετο κατόπιν αἰτία τῆς ἐξασθενήσεώς της. Διχογνωμίαι προκληθεῖσαι ἐπὶ ζητημάτων τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς εἶχον τὴν μοιραίαν των ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διεθνούς πολιτικῆς τῆς Γ' Διεθνούς. Αἱ ὑπὸ τῆς ἐπικρατησάσης ἐντὸς τοῦ Ρωσικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ὁμάδος Στάλιν διατυπωθεῖσαι ἀντιλήψεις ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ «Σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν», ὡς καὶ ἄλλα ζητήματα ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπορρέοντα, ὡς τὸ τῆς Κινεζικῆς Ἐπαναστάσεως ἢ τῆς Ἀγγλορωσικῆς ἐπιτροπῆς, προεκάλεσαν ρῆξιν ἐντὸς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὴν διαγραφὴν καὶ ἐξορίαν τοῦ συναρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως Τρότσκι καὶ ἄλλων παλαιῶν ἀγωνιστῶν καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν σχισμάτων εἰς τὰ Κομμουνιστικὰ Κόμματα τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ὁ συνταυτισμὸς κυβερνήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ Γ' Διεθνούς ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτῆς ἐξ ἴσου καταστρεπτικῶς, ἂν καὶ μὲ ἄλλην ροπὴν, ὅπως ἡ συμμετογὴ τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων εἰς ἀστικὰς κυβερνήσεις ἐπὶ τῆς Β' Διεθνούς. Ὅπως τὴν Β' Διεθνῆ ἐξησθένησεν ἡ ἀνάγκη τῶν κατὰ χώρας σοσιαλιστῶν ἡγετῶν νὰ δικαιολογήσουν τοὺς συμβιβασμούς των, οὕτω καὶ τὴν Γ' Διεθνῆ ἐξησθένησεν ἡ ὑπερτίμησις τῶν κατὰ τὴν γνώμην τῶν κυβερνόντων ἀμέσων συμφερόντων τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

Σχίσματα ἐσημειοῦντο εἰς τὸ ἐν μετὰ

τὸ ἄλλο Κομμουνιστικὰ Κόμματα, τὰ ὁποῖα τὰ ἐξησθένειζον παραλλήλως μετὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Σοσιαλιστικῶν Κομμάτων. Τὸ γαλλικὸν Κομμουνιστικὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Τούρ (1920) εἶχε κατακτήσει τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, ὑπέστη τοιαύτην φθορὰν ὥστε κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1932 οἱ διαγραφέντες τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ἀποτελέσαντες τὸ «Κόμμα τῆς Προλεταριακῆς Ἐνωτικότητος» κατέλαβον περισσοτέρας ἑδρας τοῦ ἐπισήμου Κόμματος.

Τέλος, ἡ ἐπικράτησις τοῦ χιτλερικοῦ φασισμού ἐν Γερμανίᾳ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ὁ Κομμουνισμὸς δὲν ἀντέταξε σοβαρωτέραν ἀντίδρασιν ἀπὸ τὸν Σοσιαλισμὸν ἐστέρησε τὴν Γ' Διεθνῆ τοῦ μεγαλυτέρου κόμματός της ἐκτὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

Δ' Διεθνής. Τὰ ἐντὸς τῶν Κομμουνιστικῶν Κομμάτων ἐκδηλωθέντα ἀπὸ τοῦ 1925 κυρίως σχίσματα, τὰ ὁποῖα διαρκῶς ηὐρύνοντο κατέληξαν βαθμηδὸν εἰς τὴν σύμπτυσιν μιᾶς Διεθνοῦς ὀργανώσεως περὶ τὸν Λέοντα Τρότσκυ, ἀποκληθείσης Διεθνοῦς Ἀντιπολιτεύσεως (βλ. *Τρότσκυ, Τροτσκισμὸς*). Ἡ διεθνὴς αὐτὴ ὀργάνωσις ὡς καὶ τὰ κατὰ χώρας τμήματά της κατ' ἀρχὰς ἔθετον ὡς μοναδικὸν σκοπὸν τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐπισήμων Κομμουνιστικῶν Κομμάτων, τὴν εἰς αὐτὰ ἐπανεισδοχὴν τῶν, τὴν κατάληψιν τῶν καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀντιλήψεών των. Βαθμηδὸν ὅμως ἡ πιθανότης μιᾶς τοιαύτης ἐξελίξεως ἀπεμακρύνετο περισσότερο καὶ εἰς πολλοὺς τῶν ὁπαδῶν τῆς κατευθύνσεως αὐτῆς ἐγεννᾶτο ἡ ἰδέα τῆς ἀνάγκης τῆς πλήρους καὶ ὀριστικῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῆς Γ' Διεθνοῦς, ἣτις κατὰ τὴν ἀντίληψιν των, ἐξέφυγεν ὀριστικῶς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν γραμμὴν της. Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ κατ' ἀρχὰς ἐλαχίστην ἀπίχησιν εἶχε μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Διεθνοῦς Ἀντιπολιτεύσεως, αὐτὸς ὁ Τρότσκυ τὴν ἀπέκρουε.

Ἡ ἀνοδος ὅμως τοῦ φασισμού, καὶ ἑπιτέροις ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου τὸ Κομ-

μουνιστικὸν Κόμμα, παρὰ τὴν προηγουμένην θορυβώδη ἐπαναστατικὴν φρασολογίαν τοῦ ὑπετάγη ἀμαχητὶ ἐνίσχυσαν εἰς τοὺς κύκλους τῆς Διεθνοῦς Ἀντιπολιτεύσεως τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Γ' Διεθνὴς «ἀπέθανε» τὸ 1933 ἐν Βερολίῳ, ὅπως εἶχεν ἀποθάνει τὸ 1914 ἡ Β' Διεθνὴς. Ἐθεωρήθη ὅτι βᾶσις τοῦ κακοῦ ἦτο ἡ ἰδέα τῆς δυνατότητος τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ «Σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν» — ἰδέα κατ' αὐτοὺς τελείως ἀντιμαρξιστικὴ — ἣτις ἐπέβαλεν εἰς τὴν Γ' Διεθνῆ ἀδράνειαν καὶ ἀπάθειαν πρὸς τὰ διεθνῆ καθήκοντά της, πρὸ τῆς μικρᾶς ἔστω πιθανότητος κινδύνου τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

Οὕτω μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τῆς Διεθνοῦς Ἀντιπολιτεύσεως ἐνισχύθη καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις ὅπως αἱ προσπάθειαι τείνουν ἤδη πρὸς τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας «Δ' Διεθνοῦς». Πρὸς τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν προσφάτως συνετάχθη καὶ ὁ Τρότσκυ.

2 1)2 Διεθνής. Ἡ δυσφορία τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἐκ τῆς χρεωκοπίας τῆς Β' Διεθνοῦς κατὰ τὸν Πόλεμον, ἐδημιούργησε μεταξὺ πολλῶν ἐξ αὐτῶν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ ἐπανεέλθουν εἰς αὐτήν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν ἠθέλον νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Κομμουνιστικὴν Γ' Διεθνῆ μὴ ἀποδεχόμενα τὴν πλήρη ἄρνησιν τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν της. Τὰ κόμματα αὐτὰ συνῆλθον εἰς διάσκεψιν ἐν Βέρνη τὸν Δεκέμβριον 1920 καὶ συνεκάλεσαν ἐν Βιέννῃ συνέδριον.

Τὸ συνέδριον τοῦτο συνελθὸν τὴν 22—23 Φεβρουαρίου 1921 κατέληξεν εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς «Διεθνοῦς Ἐνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Κομμάτων», ἣτις συνηθέστερον εἶναι γνωστὴ ὡς «Διεθνὴς τῆς Βιέννης» ἢ «2 1)2 Διεθνής» ἐκ τῆς προσπαθείας, τὴν ὁποίαν κατέβαλεν ὅπως ἐνοποιήσῃ τὴν Β' καὶ τὴν Γ' Διεθνῆ. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ αὐτῇ ἐδέχθη πρόγραμμα μὴ ἀποκροῦον τὴν διὰ τῆς βίας κατάληψιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Μετὰ τὴν αὐτὴν προσπάθειαν

τὸ Κεντρικὸν Γραφεῖον τῆς συνήλθεν ἐν Φραγκφούρτῃ (8—11 Ἰουλίου 1921). Ἐπίσης ἡ Διεθνὴς τῆς Βιέννης ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συγκλήσεως, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1922, ἐν Βερολίῳ κοινῆς διασκέψεως ἐκ 10 ἀντιπροσώπων τῆς Β', 10 τῆς Γ' Διεθνούς καὶ 10 τῆς Διεθνούς τῆς Βιέννης. Ἡ διάσκεψις αὕτη συνέστησεν ἐννεαμελῆ ἐπιτροπὴν (3 ἐξ ἐκάστης Διεθνούς) διὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐνοποιήσεως τῆς δράσεως τοῦ διεθνούς προλεταριάτου. Ἀποδειχθέντος ὅμως ἀπραγματοποιήτου τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἡ 2 1)2 Διεθνὴς διελύθη τὸν Μάϊον τοῦ 1923 καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῆς κόμματα προσεχώρησαν εἰς τὴν Β' Διεθνή.

Μὴ πολιτικαὶ διεθνεῖς. Τὸ ὄνομα Διεθνὴς φέρουν καὶ ἄλλαι ὁργανώσεις σχεδὸν πάντοτε ἐργατικαὶ καὶ σοσιαλιστικῶν τάσεων, ἀλλὰ μὴ καθαρῶς πολιτικά. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι:

Συνδικαλιστικὴ Διεθνὴς. Ἐπαγγελματικὴ ὁργάνωσις τῶν ἐθνικῶν ἐργατικῶν συνομοσπονδιῶν, ἰδρυθεῖσα τὸ 1903 εἰς τὸ Δουβλίον, με σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν τῆς διεθνούς ἀλληλεγγύης τῶν ἐργατῶν ἐπὶ τῶν ἀμέσων διεκδικήσεων των. Ἦδη διασκέψεις ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατικῶν συνομοσπονδιῶν εἶχον συνέλθει ἐν Παρισίοις (1900), ἐν Κοπεγχάγῃ (1901), ἐν Στουτιγάρδῃ (1902). Κατὰ τὴν τετάρτην τοιαύτην διάσκεψιν ἐν Δουβλίῳ, ἀπεφασίσθη ἡ ἴδρυσις μονίμου ὁργανισμοῦ καὶ ἡ ἐκλογή διεθνούς συνδικαλιστικοῦ γραφείου. Οἱ σκοποὶ τῆς Συνδικαλιστικῆς Διεθνούς καθορίσθησαν κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Ἀμστερνταμ (1905), τὸ δὲ μόνιμον γραφεῖον τῆς ἠδρνευε πρὸ τοῦ πολέμου ἐν Βερολίῳ. Προπολεμικῶς συνήλθον διάφορα διεθνή συνέδρια ἐν Χριστιανίᾳ (1907), Παρισίοις (1909), Βουδαπέστῃ (1912), Ζυρίχῃ (1913). Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πολέμου συνεκλήθησαν μερινομήναι συνδιασκέψεις ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων ἐν Λονδίῳ (1915) καὶ Ἀθῆναις (1916).

Ἀμέσως μετὰ τὸν τερματισμὸν τοῦ Πολέμου συνεκροτήθη ἐν Βέρνη τὸ ἐπανιδρυτικὸν συνέδριον (Φεβρουάριος 1919), αἱ ἀποφάσεις τοῦ ὁποίου ἔλαβον ὀριστικὴν μορφήν εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Ἀμστερνταμ (Ἰούλιος 1919) ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκλήθη καὶ Διεθνὴς τοῦ Ἀμστερνταμ. Ἐκτοτε ἐδρεύει ἐκεῖ, εἶναι δὲ ἡ ἰσχυροτέρα ἐργατικὴ ὁργάνωσις τοῦ κόσμου καὶ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως, πολλῶν μελῶν τῆς μετεχόντων εἰς κυβερνήσεις καὶ διεθνεῖς ὁργανώσεις, ὡς τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας. Κατὰ τὸ Δ' συνέδριόν τῆς (1927) παρέστησαν ἀντιπρόσωποι 26 κρατῶν, ἀντιπροσωπεύοντες 13 1)2 ἑκατομμύρια ἐργατῶν. Εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1926 ἀνήκει καὶ ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῶν Ἐργατῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐρυθρὰ Συνδικαλιστικὴ Διεθνὴς. Ἐπαγγελματικὴ ὁργάνωσις περιλαμβανουσα ὅλους τοὺς ὁργανωμένους κομμουνιστὰς ἐργάτας τοῦ κόσμου. Ἰδρύθη ἐν Μόσχᾳ πρωτοβουλία τῆς Γ' Διεθνούς κατόπιν σειρᾶς συνδιασκέψεων, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων συνήλθεν ἐν Μόσχᾳ τὴν 16 Ἰουνίου 1920, κατόπιν προσκλήσεως ἀπ' εὐθείας τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς. Τὴν 15 Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐγένετο νέα συνδιάσκεψις καὶ τέλος τὴν 3—19 Ἰουλίου 1921 συνεκλήθη ἐν Μόσχᾳ τὸ ἰδρυτικὸν τῆς συνέδριον. Σκοπὸς τῆς Διεθνούς αὐτῆς εἶναι ὁ συντονισμὸς τῶν ἀμέσων διεκδικήσεων τοῦ προλεταριάτου πρὸς τὰς γενικωτέρας πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς. Τῆς Διεθνούς αὐτῆς μετεῖχε μέχρι τοῦ 1926 ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία τῶν Ἐργατῶν τῆς Ἑλλάδος.

Διεθνὴς τῶν Χριστιανῶν Ἐργατῶν. Αἱ βάσεις τῆς Διεθνούς αὐτῆς ὁργανώσεως τῶν χριστιανικῶν συνδικάτων ἐτέθησαν ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν διάρκειαν διεθνούς συνεδρίου, συγκληθέντος τὸ 1919, πρωτοβουλία Γερμανῶν καθολικῶν καὶ εἰς τὸ ὅποιον ἀντεπροσωπεύθησαν 600.000 ἐργατῶν. Τὸ δεύτερον

συνέδριον τῆς Διεθνούς αὐτῆς συνήλθεν ἐν Χάγη τὴν 15 Ἰουλίου 1920 μετέσχον δὲ εἰς αὐτὴν ἀντιπρόσωποι ἑννέα χωρῶν ἐκ τῶν ὁποίων οἱ Γερμανοὶ ἀντεπροσώπευον 1.250.000 Χριστιανούς ἐργάτας. Ἡ δύναμις τῆς Διεθνούς αὐτῆς εὐρίσκειται κυρίως ἐν Γερμανίᾳ, κατόπιν δὲ ἐν Αὐστρίᾳ, Βελγίῳ καὶ Β. Ἰταλίᾳ.

Διεθνῆς τῶν Μεταφορῶν. Συνδικαλιστικὴ ὀργάνωσις περιλαμβάνουσα τὰς ἐθνικὰς ὁμοσπονδίας τῶν ἐργατῶν μεταφορᾶς (ναυτεργατῶν, σιδηροδρομικῶν, τροχοδρομικῶν κλπ.) ἰδρυθεῖσα τὸν Ἰούλιον τοῦ 1896 καὶ ἀνασυσταθεῖσα μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1919. Ἐδρεύει ἐν Ἀμστερνταμ. Εἰς αὐτὴν ἀνήκουν ἡ ἑλληνικὴ Σιδηροδρομικὴ Ὁμοσπονδία καὶ ἡ Ναυτεργατικὴ.

Διεθνῆς τῶν ἐργατῶν τῆς Παιδείας. Διεθνῆς συνδικαλιστικὴ ὀργάνωσις τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἰδρυθεῖσα ἐν Μπορντῶ τὸ 1919. Παραδεχομένη τὴν πάλιν τῶν τάξεων καὶ ἀγωνιζομένη κατὰ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, τῶν κινδύνων τοῦ πολέμου καὶ τοῦ φασισμοῦ συγκεντρώνει τοὺς ἐπαναστατικούς ἐκπαιδευτικούς. Συγκεντρώνει περὶ τὰς 800.000 μελῶν ὀργανωμένων κατὰ χώρας εἰς τμήματα ἢ ὁμάδας. Τοιαύτη ὁμάς ὑπάρχει καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Διεθνῆς Ἑργατικὴ Βοήθεια. Διεθνῆς ἀλληλοβοηθητικὴ ὀργάνωσις, σκοποῦσα τὴν περίθαλψιν καὶ ὑποστήριξιν τῶν πασχόντων ἐξ ἀπεργιῶν ἢ καταδιώξεων ἐργατῶν. Ἰδρύθη τὸ 1921 ἐν Βερολίῳ ἐξ ἀφορμῆς τῆς πείνης πού ἐμάστιξε τότε τὴν Ρωσίαν. Ὁργανικῶς ἀνήκει εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Συνδικαλιστικὴν Διεθνή.

Διεθνῆς Ἐπιτροπὴ Διανοητικῆς Συνεργασίας. Ἐπιτροπὴ ἀνήκουσα εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν καὶ ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς μελέτης καὶ ἐπικοινωνίας τῶν ἐθνικῶν, φι-

λολογικῶν, καλλιτεχνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν προόδων. Ἰδρύθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1921 κατόπιν προτάσεως τοῦ Γάλλου διεθνολόγου Λ. Μπουρζουὰ καὶ περιελάμβανε κατ' ἀρχὰς τὴν κυρίαν Κιουρί, τοὺς Α. Ἀϊνστάιν, Τζ. Μάρραιη, Ι. Ντεστρέ, Ε. Μπερξὸν καὶ ἄλλους. Τὸ 1924 ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐδήλωσεν εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν ὅτι ἀναλαμβάνει ὅλας τὰς δαπάνας ἰδρύσεως Ἰνστιτούτου Διανοητικῆς Συνεργασίας, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως τοῦτο ἐδρεύῃ μόνιμως ἐν Παρισίοις.

Γενομένου τούτου ἀποδεκτοῦ τὸ Ἰνστιτούτον (Institut International de co-operation Intellectuel) συνήλθε τὸ πρῶτον εἰς Παρισίους τὸν Σεπτέμβριον 1925. Ἡ ὀργάνωσις αὐτὴ, καθαρῶς διεθνῆς, περιλαμβάνει ἀντιπροσώπους τῶν περισσοτέρων ἐθνῶν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 ἰδιαίτερα τμήματα : Τὸ *γενικόν*, τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται μὲ τὴν παρακολούθησιν ὅλων τῶν ζητημάτων, τὴν προπαρασκευῆν τῶν συνεδρίων καὶ τὰς ἐκδόσεις, τὸ τῶν *ἐπιστημονικῶν σχέσεων*, ἀσχολούμενον μὲ τὴν σύνδεσιν τῶν διαφορῶν ἐπιστημονικῶν ὀργανώσεων, τὸ τῶν *καλλιτεχνικῶν* καὶ τὸ τῶν *φιλολογικῶν σχέσεων* τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μελέτην τῆς ὀργανώσεως τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ φιλολογικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν νομικὴν προστασίαν των, τὸ τῶν *πανεπιστημιακῶν σχέσεων*, ἀσχολούμενον μὲ τὴν σύνδεσιν τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ τὴν διεθνή ὀργάνωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ *νομικόν*, ἀσχολούμενον μὲ τὴν νομικὴν καὶ οἰκονομικὴν θέσιν τῶν διανοουμένων καὶ τὸ τῶν *πληροφοριῶν*, ἀσχολούμενον μὲ τὴν διεθνή διάδοσιν τῶν πνευματικῶν ἐργασιῶν. Τὸ Ἰνστιτούτον ἐκδίδει κατὰ μῆνα εἰδικὸν Δελτίον καὶ Βιβλιογραφικὸν Δελτίον.

«Διεθνῆς». Σοσιαλιστικὸς ὕμνος συνταχθεὶς τὸ 1871 ὑπὸ τοῦ Εὐγ. Ποτιέ, εἰς γαλλικοὺς στίχους καὶ μελοποιηθεὶς ὑπὸ Ἀδόλφου ντὲ Γκετέρ. Ἀρχίζει μὲ τοὺς στίχους :

Debout! Les Damnés de la terre!
Debout! Les forçats de la faim!

Ἡ ἐν χρήσει ἑλληνικὴ μετάφρασις ἀρχεται διὰ τῶν στίχων:

«Ἐμπρός! τῆς Γῆς οἱ ζολασμένοι...
Τῆς πείνας σκλάβοι, ἔμπρός! Ἐμπρός!»

Τὸ ποίημα αὐτὸ καὶ ἡ μουσικὴ του ἀποτελεῖ τὸν ἐπίσημον ὕμνον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ὡς καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν καὶ κομμουνιστικῶν κομμάτων ὅλου τοῦ κόσμου.

Διέξοδος (Οἶκον. πολιτ. ἔμπορ.).— Ἀφ' οἴτου ἐπεκράτησεν ὁ οἰκονομικὸς παράγων εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν κρατῶν ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ εὐρίσκωνται εἰς ὅσον τὸ δυνατόν ἄμεσον ἐπικοινωνίαν καὶ ἐλευθεροκοινωνίαν, πρὸς τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως τῶν προϊόντων των καί, δεύτερον, πρὸς τὰς χώρας πρώτων ὑλῶν. Ἐν τῇ τάσει ταύτῃ ἀνεπτύχθη ἡ τακτικὴ τοῦ εὐθηνότερου μέσου. Ἐπειδὴ δὲ ὡς εὐθηνότερον μέσον παρουσιάζεται πάντοτε ἡ θάλασσα, ἡ ἔξοδος πρὸς τὴν θάλασσαν κατέλαβεν μίαν πρωτεύουσαν θέσιν. Ἐπώδουοι περιπτώσεις εἶνε ἡ προσπάθεια τῆς πρώτης Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἡ αὐτὴ τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἡ ἀπολήξασα εἰς συμβατικὴν ἀπόκτησιν Ἐλευθέρας Ζώνης ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡ ἑτέρα τῆς Βουλγαρίας πρὸς ἔξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον. (Σημειωτέον ὅτι αἱ δύο αὗται περιπτώσεις εἶνε δευτερευούσης σημασίας καὶ ἀναγκαιότητος καὶ τείνουσι νὰ ἐγκαταλειφθοῦν), καὶ ἡ διχοτόμησις τῆς Γερμανίας ἵνα ἀποκτήσῃ ἡ Πολωνία τὸν ἑδαφικὸν διὰδρομον τοῦ Δάντσιχ καὶ ἄλλαι. Ἄλλης φύσεως ζήτημα διεξόδου προέκυψε διὰ τὰς χώρας τὰς πασχούσας ἀπὸ ὑπερπληθυσμὸν καὶ ἐπιζητούσας διεξόδους πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ πλεονάσματος τοῦ πληθυσμοῦ των. Τοιαῦται περιπτώσεις εἶνε ἡ ἀπαίτησις τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας ὡς λαβὴ μεγαλύτερον μερίδιον ἀπὸ τὴν διανομὴν τῶν πρώην γερμανικῶν ἀποικιῶν, ὡς καὶ τῆς φασιστικῆς Γερμανίας ὅπως ἐπανακτήσῃ τὰς ἀπωλεσθείσας, συνεπεῖα τῆς ἥττης τῆς ἀποικίας.

Κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ με διάφορα μέσα, πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ, ἀναπτυχθεῖσα ἡ τάσις αὕτη, ὠδήγησεν εἰς φοβερὰς περιπλοκάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ συνταρακτικωτέρα ἦτο ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος. Εἴτε ἐπεδιώκετο ἡ προσέλκυσσις τῶν ξένων ἀγορῶν διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, εἴτε διὰ συμβάσεων καὶ δασμολογικῶν προτιμήσεων, ἐπιτυγχανομένου διὰ τῆς παροχῆς ὁμοίων ἀνταλλαγμάτων, εἴτε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἀποικιστικῆς πολιτικῆς, εἴτε ἄλλης, πάντως ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς δίψης κατακτήσεως, ἡ ὁποία, μόλις διετάραξε τὰς σχέσεις ἰσορροπίας καὶ δὲν ὑπῆρχαν ἄλλαι ἀγοραὶ πρὸς κατάκτησιν, ἀπέληξεν εἰς τὴν καταλαβοῦσαν τοὺς ἀνταγωνιζομένους μανίαν πρὸς ἀποκλειστικὴν δι' ἴδιον ὄφελος ἐκμετάλλευσιν καὶ ἀπόστιψιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἀγορῶν. Τὸ νέον προκῦψαν ἐκ τῶν συνθηκῶν εἰρήνης καθεστὼς δὲν ἀπῆλειψε τὰς ὁρμὰς αὐτὰς ἂν καὶ ἐτροποποιήθησαν αἱ γενικαὶ συνθηκαὶ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως καὶ οὐδεμία χώρα δύναται νὰ δεχθῇ περισσότερα ἐμπορεύματα τῶν ὅσων δύναται νὰ καταναλώσῃ. Τὸ πρόβλημα ἐπομένως μπορεῖ νὰ εὔρη τὴν λύσιν του μόνον εἰς μίαν διεθνοῦς συνεργασίας παραγωγὴν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν.

Διισμός (Deismus). — Ὁρος διάφορος τοῦ δυϊσμοῦ (dualismus) καὶ τοῦ θεϊσμοῦ (theismus) δηλῶν τὴν θεωρίαν ἐκείνην, ἣτις δέχεται μὲν ὡς ἀρχικὴν αἰτίαν τοῦ κόσμου θεὸν τινα, δὲν δέχεται ὁμως θαύματα, οὔτε θεῖαν ἐπέμβασιν εἰς τὴν πορείαν τοῦ κόσμου καὶ δὲν ἀναγνωρίζει θεῖαν ἀποκάλυψιν. Ὁ διισμὸς διεδραμάτισε σπουδαῖον μέρος πρὸ πάντων ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ διαφωτισμοῦ τοῦ 18ου αἰῶνος, κυριώτεροι δὲ ἀντιπρόσωποι του εἶναι ὁ Shaftes-

bury, ὁ Voltaire, ὁ Rousseau, ὁ Lessing, ὁ Mendelsohn, ὁ Jyndal, ὁ Joland κ. ἄ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δισμός ἀπεκλήθη ἡ τάσις, ἡ ἐμφανισθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ μπολσεβικικοῦ κινήματος καὶ ἐκπροσωπηθεῖσα κυρίως ὑπὸ τοῦ Λουνατσάρσκι καὶ τοῦ Γκόρκι. Οἱ νεώτεροι οὗτοι δισταὶ κατεσκεύαζον μίαν εἰδικὴν θεότητα, σχεδὸν «μαρξιστικὴν» ἐπηρεαζόμενοι ἐκ τῶν φρησκευτικῶν ροπῶν τῆς ἐποχῆς, κατεπολεμήθησαν ὅμως ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς μπολσεβικικῆς πτέρυγος καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Ν. Λένιν, ὅστις ἐν τῷ ἔργῳ του: «Υλισμὸς καὶ ἐμπειριοκρίτικισμὸς» ἀνασκευάζει τὰς ἀπόψεις των.

Δίκαιον.—Οἱ ὅρισμοί καὶ αἱ διακρίσεις τοῦ δικαίου, ἀπὸ ἀπόψεως νομικῆς ἐπιστήμης, εἶναι πάμπολλοι. Συνήθως σύρουν βαθεῖαν διαχωριστικὴν γραμμὴν μεταξὺ ἀντικείμενικοῦ καὶ ὑποκειμενικοῦ δικαίου, ὀρίζοντες ὡς ἀντικειμενικὸν μὲν δίκαιον τὸ σύνολον τῶν ὑποχρεωτικῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων, ὑποκειμενικὸν δὲ δίκαιον τὸ ἄλλως δικαίωμα καλούμενον, τὴν ἐξουσίαν δηλ. ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζει καὶ προστατεύει ὑπὲρ ὀρισμένου προσώπου τὸ ἀντικειμενικὸν δίκαιον. Αἱ τοιαῦται διακρίσεις καὶ οἱ ὅρισμοί, ἀπὸ τὰς ὁποίας βρῖθουν τὰ γενικά καὶ εἰδικὰ ἐγχειρίδια τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, διαπνέονται ἀπὸ καθαρῶς ἀτομικιστικὸν πνεῦμα καὶ τοποθετοῦν τὸ δίκαιον (καὶ τὸ δικαίωμα) ἐπὶ τῆς σφαλερᾶς βάσεως τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ δῆθεν ἐλευθέρου ἀτομικοῦ βίου. Ἐνῶ πρόκειται περὶ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικοῦ (ὁμαδικοῦ) φαινομένου καὶ ἐνῶ, ὅπως πλέον ἀπεδείχθη πασιφανῶς εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τὸ δίκαιον δὲν εἶναι παρὰ ὄργανον εἰς χεῖρας τῶν κυριάρχων τάξεων πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ διαιώνισιν τῆς κυριαρχίας των ἐπὶ τῶν ὑποδούλων τάξεων. Εἰς δὲ τὴν καπιταλιστικὴν περιόδον

τῆς ἱστορίας, τὸ δίκαιον εἶναι ὄργανον τῆς ἀστικῆς τάξεως, διὰ τοῦ ὁποίου αὕτη προσπαθεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ προλεταριάτου καὶ τῶν συμμαχικῶν του κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν ἀπαλλοτριωτῶν» (ἰδ. λ.). Νέοι θεσμοὶ δικαιονομικοί, εἰσαχθέντες κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, εἰδικαί νομοθεσίαι ἐπινοηθεῖσαι πρὸς δίωξιν καθαρῶς «ἀδικημάτων γνώμης» (delit d' opinion), ὅπως εἶναι αἱ τρομοκρατικαὶ νομοθεσίαι ἐναντίον τῶν ἐργατῶν, κομμουνιστῶν κλπ., καὶ ὅλη γενικῶς ἡ πρᾶξις τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου ἀπέδειξαν τὸν ὠμὸν ταξικὸν χαρακτῆρα τούτου.

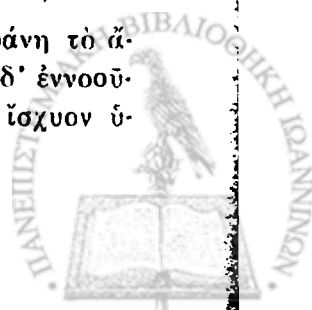
Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν δισταγμῶν, τοῦ ὁποίου ἐγέννων ἄλλαι ἐποχαὶ (ὅπως ἰδίᾳ ὁ 18ος καὶ 19ος αἰὼν) περὶ τῆς φύσεως, τοῦ σκοποῦ, τῆς προελεύσεως τοῦ δικαίου. Δι' αὐτὸ καὶ σχετικαὶ «φιλοσοφικαὶ» συζητήσεις δὲν ἀπασχολοῦν πλέον τοὺς ἀστούς θεωρητικούς τοῦ δικαίου, μόνον δὲ οἱ ἐπαναστάται φιλόσοφοι καὶ κοινωνιολόγοι, εἰς τὴν ἐξόρμησίν των ἐναντίον τῶν κειμένων θεσμῶν, κατέφερον τὰ τελευταῖα πλήγματα ἐναντίον ὅλων τῶν μεταφυσικῶν περὶ δικαίου ἀντιλήψεων καὶ ἀπεκάλυψαν τὸν καθαρὸν ταξικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ.

Μεθοδολογικὴ διαίρεσις τοῦ δικαίου. Ἡ ἐπίσημος διδασκαλία τοῦ δικαίου προβαίνει εἰς διαφόρους διακρίσεις τούτου. Οὕτω διακρίνει τοῦτο εἰς:

α) **Γραπτὸν δίκαιον**, τὸ ὁποῖον προϋποθέτει ὀργανωμένην κοινωνίαν (κράτος) καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πηγὴ εἶναι αὐτὸ τὸ κράτος (βλ. λ.). Τοιαύτη εἶναι ἡ μορφή ὅλων τῶν νεωτέρων δικαίων.

β) **Ἄγραφον δίκαιον**, τὸ δίκαιον δηλ. τῶν ἀγράφων ἐθίμων, τὸ ὁποῖον διαμορφοῦται διὰ μακρᾶς καὶ ὁμοιομορφου ἀσκήσεως.

Χρονολογικῶς πρῶτον ἀνεφάνη τὸ ἄγραφον δίκαιον, ὡς τοιοῦτον δ' ἐννοοῦμεν τοὺς κανόνας, οἱ ὅποιοι ἴσχουν ὑ-

ποχρεωτικῶς καὶ ἐρρῦθμιζον τὰς σχέσεις τῶν μελῶν τῶν πρωτογόνων φυλῶν κλπ.

Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, τὸ δίκαιον διακρίνεται εἰς :

α) *θετικόν*, δηλ. τὸ ἐν διαρκεί μεταβολῇ τελοῦν δίκαιον, τὸ ὁποῖον τίθεται καὶ ἀναιρεῖται, διὰ τῆς καθωρισμένης νομοθετικῆς ὁδοῦ καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τῆς κρατούσης τάξεως.

β) *φυσικόν*, δηλ. τὸ διὰ λογικῆς ἀφαιρέσεως νοούμενον ἀναλλοίωτον δίκαιον, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὴν φαντασίαν καὶ μόνον τῶν φιλοσοφούντων, καὶ *θεῖον* δίκαιον καὶ περὶ τῶν ὁποίων εἰδικώτερον ἀσχολεῖται ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου (ἴδ. λ.).

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἰσχύος τῶν κανόνων του, τὸ δίκαιον διαιρεῖται εἰς:

α) *Γενικὸν ἢ κοινὸν Δίκαιον*, τοῦ ὁποίου οἱ κανόνες ἔχουν γενικὴν ἐφαρμογὴν ἐπὶ πάντων.

β) *Ἐξαιρετικὸν ἢ εἰδικὸν δίκαιον*, τὸ ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ ὁρισμένης τάξεως προσώπων, πραγμάτων ἢ σχέσεων.

Ἐπίσης διακρίνεται εἰς :

α) *Ἀναγκαστικὸν δίκαιον*, τοῦ ὁποίου οἱ κανόνες ἰσχύουν ὑποχρεωτικῶς, ἐπικρατοῦντες πάσης ἀτομικῆς θελήσεως καὶ

β) *Ἐπιτρεπτικόν*, τοῦ ὁποίου οἱ κανόνες ἰσχύουν ἐφ' ὅσον τὸ θέλουν τὰ ἄτομα.

Δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον. Ἡ θεμελιωδέστερα διάκρισις τοῦ δικαίου εἶνε ἡ εἰς δημόσιον καὶ ἰδιωτικόν.

Δημόσιον δίκαιον εἶνε τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὁργάνωσιν τοῦ κράτους καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄλλα κράτη καὶ πρὸς τοὺς πολίτας.

Ἰδιωτικὸν δίκαιον εἶνε τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν ρυθμιζόντων τὰς μεταξὺ τῶν ἰδιωτῶν σχέσεις.

Τὸ Δημόσιον δίκαιον διαιρεῖται εἰς Ἐξωτερικὸν Δημόσιον Δίκαιον (Διεθνές) καὶ εἰς Ἐσωτερικὸν (Συνταγμα-

τικὸν Δίκαιον, Διοικητικὸν Δίκαιον κλπ.).

Τὸ Ἰδιωτικὸν δίκαιον διαιρεῖται εἰς τὸ Ἀστικὸν δίκαιον, τὸ Ἐμπορικὸν δίκαιον, Κοινωνικὸν δίκαιον κλπ.

Εἰς τὸ Δημόσιον ἀνήκει ἐπίσης τὸ Ποινικὸν δίκαιον, τὸ Δικονομικὸν δίκαιον, τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον κλπ.

Ἑλληνικὸν δίκαιον. Περί τοῦ ἰσχύοντος ἐν Ἑλλάδι δικαίου, τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, τοῦ ἀστικοῦ κώδικος κλπ. ἴδε λ. Ἑλλάς (Δίκαιον).

Νεώτερα δίκαια. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων κλάδων τοῦ δικαίου περιλαμβάνεται τὸ *Ἐργατικὸν δίκαιον*, δηλαδή τὸ σύνολον τῶν κανόνων, διὰ τῶν ὁποίων ρυθμίζονται οἱ ὅροι τῆς ἐργασίας, (ὑγιεινὴ ἐργατῶν, ἥραι ἐργασίας, ἡμερομίσθια, προφυλάξεις κλπ.), τὸ *Βιομηχανικὸν δίκαιον*, δηλαδή τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν σχετικῶν μετὰ τὴν βιομηχανίαν, τὸ *Μεταλλευτικὸν* διὰ τὰ μεταλλεῖα, ἡ *Γεωργικὴ* νομοθεσία κλπ.

Δίκαιον (πρωτογόνων λαῶν).—Ὁλοτελῶς ἐσφαλμένη εἶναι ἡ γνώμη ὅτι παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς ἐπικρατεῖ ὁ νόμος τοῦ ἰσχυροτέρου. Δὲν ὑπάρχουν βεβαίως παρὰ τοῖς ἐν τῇ καταστάσει κλίμακι πολιτισμοῦ εὐρισκομένοις λαοῖς γραπτοὶ νόμοι. Ἐκ τούτου δὲν ἀναγεται ὅτι ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ζῆ ἐν καταστάσει ἀπολύτου ἀναρχίας. Τουναντίον ἔχει αὐτὸς ζωηρὰν συνείδησιν δικαίου καὶ καθαρὰν ἔννοιαν τοῦ προσήκοντος καὶ μὴ προσήκοντος. Δὲν στερεῖται τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης. Δεσμεύεται δι' ἐνὸς ὕγκου ἐθίμων, τὰ ὁποῖα ρυθμίζουσι τὴν πρὸς ὁμοίους (ὁμοφύλους) καὶ ξένους σχέσεις του. Ἡ τάσις πρὸς τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἡ τάσις πρὸς τὸ δίκαιον εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀποτελεῖ μίαν κατηγορίαν τοῦ πνεύματός του.

Ἡ ἐσφαλμένη αὕτη ἰδέα ὅτι παρὰ τοῖς πρωτογόνοις ἐπικρατεῖ ἀναρχία καὶ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου ὀφείλει τὴν διάδοσίν της εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Δαρβι-

σμοῦ ἐπηρεασθεῖσαν ἐξελικτικὴν ἐθνολογικὴν σχολήν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς κατευθύνσεως ταύτης ἐφαντάσθησαν ὅτι οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι δὲν διαφέρουν τῶν ἀγρίων θηρίων. Ἡ λεπτομερὴς ὁμως ἐξέτασις τῶν ἐθνολογικῶν δεδομένων ἠνάγκασε μερικοὺς ἐπιστήμονας τῆς ἐξελικτικῆς σχολῆς νὰ παραδεχθοῦν ὅτι εἰς ὠρισμένα σημεῖα ἢ πραγματικότης δὲν δικαιολογεῖ τὴν θεωρίαν των. Εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ὀπαδῶν των γράφει :

«Τὸ μάθημα, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν ἐξετάζοντες τὴν ζωὴν τῶν ἀγρίων λαῶν εἶναι πῶς μία κοινωνία δύναται νὰ ὑφίσταται ἄνευ ἀστυνομικῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλουν τὴν τάξιν. Εἶναι φανερόν ὅτι καὶ οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ ζοῦν ἐν καταστάσει, τὴν ὁποίαν οἱ Γερμανοὶ ὀνομάζουν «Fausrecht» (νόμος τῆς πυγμῆς)... Ὁ δυνατότερος ἄγριος δὲν εἰσορμᾷ εἰς τὴν καλύβην τοῦ ἀσθενεστεροῦ του γείτονος ὅπως καταλάβῃ αὐτὴν καὶ διώξῃ τὸν ἰδιοκτητὴν εἰς τὸ δάσος... Ὑπὸ εὐμενεῖς συνθήκας, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἔλλειψις τροφῆς καὶ ὅπου ὁ πόλεμος δὲν εἶναι καταστρεπτικὸς ὁ βίος τῶν βαρβάρων ἐθνῶν δύναται νὰ εἶναι ὀμαλὸς καὶ εὐτυχής...»

Tylo n. Anthropology, London 1881 σ. 405—6.

Ἐὰν δὲν εἶχαν οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι τὴν στοιχειώδη συνείδησιν δικαίου δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ διεξαγωγή τῆς ἴαν πρωτοτύπου σιωπηλῆς ἀνταλλαγῆς ἢ «σιωπηλοῦ ἐμπορίου» (Stummer Kandel, Silent trade).

Δύο ὀμάδες συμφωνοῦν νὰ ἀνταλλάσσουν τὰ προϊόντα των. Τὰ μέλη τῆς μιᾶς ὀμάδος θέτουν τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα διαθέτουν πρὸς ἀνταλλαγὴν εἰς ἓν ὀρισμένον σημεῖον καὶ ἀπέρχονται. Μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρονικοῦ διαστήματος, παρουσιάζεται ἡ δευτέρα ὀμάς ὅπως παρλάβῃ ὅσα ἀντικείμενα χρειάζεται, ἀφήνει δὲ ἄθικτα ὅσα ἐξ αὐτῶν θεωρεῖ περιττά. Ὡς ἀντάλλαγμα

θέτουν ἐπὶ τοῦ ἰδίου μέρους ἐν ὠρισμένον ποσὸν τῶν ἰδικῶν των προϊόντων. Τὰ ἔθιμα καὶ αἱ παραδόσεις ρυθμίζουν τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀνταλλαχθσομένων πραγμάτων. Ὁ Burtons καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν ἓν ἄλλην μορφήν τοῦ ἰδίου «ἐμπορίου». «Οἱ Πυγμαῖοι τοῦ Κόγκο, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν πολὺ τὰς βανάνας εἰσέρχονται τὴν νύκτα ἀπαρατήρητοι εἰς τοὺς κήπους τῶν μεγαλοσώμων μαύρων γειτόνων των καὶ κόπτουν ἀπὸ τὰ δένδρα ὠρισμένα ποσὰ βανανῶν. Ὅταν φεύγουν κρέμουν ἐπὶ τοῦ δένδρου ἓν ποσὸν κρέατος, τὴν ὁποίαν θεωροῦν δικαίαν πληρωμὴν διὰ τοὺς καρπούς». (Burtons κλπ.).

Αὕτῃ ἢ πρᾶξις εἶναι ἓν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἄνευ ὠρισμένων γραπτῶν διατάξεων τοῦ νόμου σιωπηρᾶς ἀναγνωρίσεως τῶν δικαίων τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ὀμάδος.

Οἱ φορεῖς τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας δὲν ἀποτελοῦν εἰς τὰ κατώτερα στρώματα πολιτισμοῦ ἓν ἰδιαιτέραν κοινωνικὴν τάξιν. Ἀρχικῶς οἱ νομοθέται καὶ δικασταὶ εἶναι οἱ γέροντες τῆς μικρᾶς ὀμάδος. Εἰς κοινωνίας προηγμένας ἀναλαμβάνουν τὰ νομοθετικά καὶ δικαστικά καθήκοντα οἱ μυστικοὶ σύλλογοι τῶν ἀνδρῶν (Männerbünde) καὶ οἱ ἀρχηγοὶ (Kaüptling chief). Μόνον εἰς τὰς πλέον ἐξηλιγμένας κοινωνίας τῶν πρωτογόνων συναντῶμεν ἰδιαιτέρα ὄργανα τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἀνακρίνουν, νὰ δικάζουν καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις.

Ἰδιοκτησία. Ὅσα ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς παρατάξεως περὶ τοῦ κομμουνισμοῦ τῶν πρωτογόνων δέον νὰ θεωρηθοῦν ὑπερβολικά. Εἶναι ἀληθές ὅτι φαινόμενά τινα παρατηρούμενα εἰς τὰς κοινωνίας τοῦ ἀρχικοῦ καὶ συγγενοῦς πολιτισμοῦ (ὅστις ὁμως δὲν εἶναι ὁ κατώτατος ἐξ ὧν γνωρίζει ἡ ἐθνολογία) δικαιολογοῦν εἰς ἓνα ὠρισμένον βαθμὸν τὴν γνῶμην αὐτήν. Ἐκαστος ἀμερόληπτος

μελετητῆς τῶν κοινωνιῶν τοῦ ἀρκτικοῦ πολιτισμοῦ πρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι τὰ περιεργα αὐτὰ φαινόμενα περιορίζονται εἰς ὠρισμένας φάσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἔνεκα τῶν ἰδιαζόντων γεωγραφικῶν συνθηκῶν δὲν ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς ἀρκτικοῖς λαοῖς (π. χ. παρὰ τοῖς Ἑσκιμώοις) μία σαφῆς ἔννοια τῆς ἑδαφικῆς ἰδιοκτησίας. Συνήθως γίνονται καὶ τὰ τροφίμα κτῆμα κοινόν. Ὁ ἀγραπτος νόμος ἐπιβάλλει εἰς τὸν κυνηγόν, τὸν ὁποῖον ἠνόνησεν ἡ τύχη νὰ μοιράσῃ κρέας καὶ πάχος εἰς ὅλους ὄσους δὲν κατώρθωσαν νὰ εὔρουν τροφήν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν Ἑσκιμῶων ὁ μὴ ἔχων ἀνάγκην ἀντικειμένου τινὸς χάνει τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα ἰδιοκτησίας. Ἐὰν π.χ. ἡ λέμβος, τὴν ὁποίαν ἐδαφείσθη εἰς Ἑσκιμῶος ἀπὸ τὸν γείτονά του συντριβῆ καὶ βυθισθῆ δὲν ἔχει καμμίαν ὑποχρέωσιν ὁ παθὼν τὸ δυστύχημα νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν ἰδιοκτήτην τῆς λέμβου. Ὁρισμένοι μορφαὶ κοινοκτημοσύνης παρατηροῦνται καὶ εἰς τὰς συζυγικὰς σχέσεις τῶν ἀρκτικῶν λαῶν (π. χ. ἡ μεταξὺ φίλων δι' ἓν ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα ἀνταλλαγὴ γυναικῶν). Δέον ὅμως νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὰ ἔθιμα ἐπιτρέπουν τὴν χαλάρωσιν τῶν συζυγικῶν σχέσεων, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς μὴ θέλοντας νὰ κάμουν χρῆσιν αὐτῆς.

Εἶναι τόσον ποικίλαι αἱ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας ζοῦν οἱ διάφοροι πρωτόγονοι λαοί, τόσον διάφορα εἶναι τὰ ἔθιμα τὰ ρυθμίζοντα τὰς σχέσεις τῶν μελῶν τῆς ομάδος, ὥστε εἶναι ἄδύνατον νὰ χαρακτηρίσῃ τις δι' ἑνὸς ἀπλοῦ ὀρισμοῦ τὴν παρ' αὐτοῖς ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν. Δυνάμεθα ὅμως μέ τινὰς ἐπιφυλάξεις νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι παρὰ τοῖς ἐν τῇ κατωτάτῃ βαθμίδι πολιτισμοῦ εὐρισκομένοις πρωτογόνοις ἡ ἑδαφικὴ ἰδιοκτησία εἶναι προνόμιον τῆς οἰκογενείας, τῆς ομάδος ἢ τοῦ γένους (Stamm). Τὰ ἀντικείμενα (ὄπλα, ἐργαλεῖα, ἐνδυμασίαι κλπ.), τὰ ὅποια

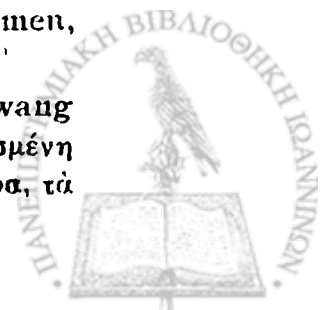
κατεσκεύασε τὸ ἄτομον, εἶναι ἰδιοκτησία αὐτοῦ. Παρὰ τοῖς Semang, τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς εἶναι εἰς τῶν κατωτέρων, τὸν ὁποῖον γνωρίζει ἡ σύγχρονος ἐθνολογία, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς οὐδένα νὰ λάβῃ ἄνευ ἀδείας πρᾶγμα ἀνήκον εἰς ἄλλο πρόσωπον. Ἐν περιπτώσει διαζυγίου δὲν δύναται ὁ σύζυγος νὰ μένῃ εἰς τὴν καλύβην τῆς γυναικὸς του. Τὰς καλύβας κατασκευάζουσιν αἱ γυναῖκες καὶ ἐπομένως εἶναι ἰδιοκτησία αὐτῶν (Hobhouse, *Uber einige der primitivsten Völkern*, σ. 415).

Ὅχι μόνον εἰς τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδιά ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας. Περιηγηταὶ καὶ ἐρευνηταὶ μαρτυροῦν ὅτι οἱ γονεῖς ἀρνοῦνται νὰ πωλήσουν εἰς αὐτοὺς τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν των ἂν αὐτὰ δὲν θέλουν νὰ τὰ παραχωρήσουν.

Τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα κατασκευάζει καὶ μεταχειρίζεται ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος θεωροῦνται ἀναπόσπαστον μέρος τῆς προσωπικότητός του. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καταστρέφονται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδιοκτήτου τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτόν.

Ἡ περιφέρεια δάσους ἢ πεδιάδος ἢ ἀνήκουσα εἰς μίαν ομάδα ἢ γένος δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀρχικὴ μορφή τῆς (ἀκινήτου περιουσίας) ἑδαφικῆς ἰδιοκτησίας. Ἐκάστη ὁμάς γνωρίζει καλῶς τὰ ὄρια τῆς περιοχῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔχει τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα νὰ κυνηγᾷ καὶ νὰ μαζεύῃ καρπούς. Ἐνίοτε ὅμως θέτουν διακριτικὰ σημεῖα (πισσάλους, λίθους κλπ.). Παραβίασις τῶν συνόρων προκαλεῖ αἱματηρὰς συγκρούσεις. Παρὰ μερικοῖς πρωτογόνοις παραχωρεῖται εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκμεταλλεῖται ἓν τμήμα τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ομάδα ἢ γένος (παρὰ τῆς Bushmen, Αὐστραλοῖς).

Εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν τῆς Sewang ἀνήκει κληρονομικῶς μία ὠρισμένη περιφέρεια δάσους. Ὅλα τὰ δένδρα, τὰ

ὅποια εὐρίσκονται ἐντὸς τῆς ἰδιοκτησίας τῆς οἰκογενείας ἀνήκουν εἰς αὐτήν. Σημειώτεον ὅτι καὶ εἰς τὰ ἄτομα ἀναγνωρίζεται τὸ αὐτὸ δικαίωμα.

Οὕτω ἕκαστος τῶν ἀνδρῶν εἶναι ἰδιοκτήτης ὠρισμένου ἀριθμοῦ ἰροη καὶ zibet (εἴδη δένδρων). Ὁ ἰδιοκτήτης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διανέμη τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων κατ' ἀρέσκειαν εἰς συγγενεῖς καὶ φίλους. Οὐδεὶς ὅμως τολμᾷ νὰ κόψη τοὺς καρποὺς ἄνευ τῆς ἀδείας του. Οἱ καρποὶ, οἱ ὅποιοι ἔπεσαν ἐπὶ τῆς γῆς γίνονται κτήμα κοινόν (Hobhoure). Διάφορα ἔθιμα τῶν πρωτογόνων ρυθμίζουν τὴν ἀλιείαν. Οἱ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, λιμνῶν καὶ θαλασσῶν κατοικοῦντες ἰθαγενεῖς ἔχουν τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα νὰ ἐκμεταλλεύονται ἐντὸς ὠρισμένης περιφερείας τὴν φυσικὸν πλοῦτον αὐτῆς. Ξένος συλληφθεὶς ἀλιεύων ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτῆς τιμωρεῖται αὐστηρῶς. Μόνον εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ εἰς ὠρισμένα σημεῖα τῆς λίμνης καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἀλιεία εἰς ὅλους.

Ποινικὸν δίκαιον. Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος δὲν στερεῖται τῆς συνειδήσεως δικαίου. Ὁ διαπράξας ἀδίκημα ὑπόκειται εἰς τιμωρίαν. Αἱ ἀντιλήψεις τῶν πρωτογόνων περὶ τῆς κολασίμου πράξεως εἰς μερικὰς περιπτώσεις ριζικῶς διαφέρουν τῶν ἰδικῶν μας. "Ὅλα τὰ πρωτόγονα ἔθνη ἄνευ ἐξαιρέσεως θεωροῦν τὸν φόνον, τὴν ἀπαγωγὴν τῶν γυναικῶν, τὴν παραβίασιν τῶν συνόρων, ὡς ἀδικήματα. Ἡ κλοπὴ εἶναι εἰς τὰ κατώτερα στάδια πολιτισμοῦ ἄγνωστον φαινόμενον. Συνήθως γίνεται διάκρισις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς, ἐὰν τὸ διαπράξαν τὸ ἀδίκημα ἄτομον ἀνήκει εἰς τὴν ἰδίαν ἢ ξένην ὁμάδα. Αἱ ποιναὶ αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς μέλη ξένων ὁμάδων εἶναι πάντοτε βαρύτεραι. Ἰσχύει δὲ παρὰ τοῖς πρωτογόνοις κατὰ μέγα μέρος ὁ lex talionis. Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπὸ τῶν ἐθίμων ἐπιβαλλομένης τιμωρίας, ὑποχρεοῦνται νὰ ἀναλάβουν οἱ συγγενεῖς τοῦ

παθόντος ἢ ὁλόκληρος ἡ ὁμάς. Ἡ συνήθης μορφή τῆς τιμωρίας εἶναι ἡ ἐκδίκησις (Bloutrahe). Ἡ οἰκογενεῖα ἢ ἡ ὁμάς τοῦ ἀδικηθέντος προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ ἱκανοποίησιν φονεύουσα ὄχι κατ' ἀνάγκην τὸν διαπράξαντα τὸ ἀδίκημα, ἀλλὰ ὅποιονδήποτε μέλος τῆς ὁμάδος του.

Αἱ ἀντιλήψεις τῶν πρωτογόνων ἐθνῶν περὶ μοιχείας δὲν εἶναι ὁμοιόμορφοι. Δὲν θεωρεῖται παρ' ὅλοις τοῖς ἔθνεσιν ὡς βαρὺ ἔγκλημα καὶ ἐπομένως δὲν τιμωρεῖται παντοῦ διὰ θανάτου. Τὸ ἀδικηθὲν μέρος θεωρεῖ τὴν πληρωμὴν ἀποζημιώσεως εἰς χρῆμα ἢ εἶδος (ζῶα, ὄπλα, ἐνδύματα κτλ.) ἀρκετὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀδικήματος.

Ὅταν ὁ ἐγκληματίας εἶναι ἄγνωστος καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν ἐνοχὴν τοῦ ἐν ὑποψία διατελοῦντος προσώπου ἐπικαλοῦνται συνήθως οἱ πρωτόγονοι τὴν ἐπέμβασιν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων (μαγείας, θεοκρισίας κτλ.). Διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητά του πρέπει ὁ κατηγορηθεὶς νὰ ὑποστῇ διαφορῶς, ἐνίοτε λίαν δραστηκῶς, δοκιμασίας. Ἐὰν μετὰ τὴν δοκιμασίαν (διὰ δηλητηρίου, πυρός, βρασμένου ὕδατος, πυρωμένων μετάλλων ἢ λίθων) δὲν πάθῃ σοβαρὰν βλάβην συνήθως ἀθωοῦται. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ποινικὴν καταδίωξιν πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὸ παρὰ πολλοῖς ἔθνεσιν ἐν χρήσει δικαίωμα τοῦ ἄσουλου. Τὸ ἄσυλον εἶναι ὠρισμένος τόπος, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει ὡς καταφύγιον εἰς τοὺς ποινικῶς καταδιωχομένους. Ὁ εὐρισκόμενος ἐντὸς αὐτοῦ κατηγορούμενος ἢ φυγὰς ἀπαλλάσσεται τῆς καταδίωξεως τῆς δικαιοσύνης.

Διεθνὲς δίκαιον. Ἄγραπτοι, ἀλλ' οὐχ' ἤττον, σαφῶς καθωρισμένοι εἶναι αἱ διατάξεις τοῦ πρωτογόνου διεθνοῦς δικαίου. Τὰ πρωτόγονα ἔθνη ἀναγνωρίζουν τὰ κυριαρχικὰ δίκαια ἀλλήλων καὶ ἀποφεύγουν τὴν παραβίασιν τῶν γειτονικῶν συνόρων. Ἡ ἄνευ προειδοποιήσεως εἰσβολὴ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ γεινονοῦ δὲν εἶναι ὀλωτελῶς ἄγνωστον φαινόμενον παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς.

Δὲν ἀποτελεῖ ὅμως τὴν μόνην μορφήν τῶν μεταξὺ αὐτῶν διεξαγομένων πολέμων. Ὑπάρχουν διάφοροι συμβολικαὶ πράξεις διὰ τῶν ὁποίων γίνεται γνωστὴ εἰς τὸν ἐχθρὸν ἢ ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν (π. χ. ἔμπηγμα πασσάλου εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος, ἀνάφλεξις πυρῶν εἰς ὠρισμένα σημεῖα κλπ.). Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἢ σύνταξις τῆς συνθήκης εἰρήνης ἐπικυροῦται διὰ συμβολικῶν πράξεων (π. χ. οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο ἐχθρικῶν ὁμάδων καπνίζουσιν ἄλληλοδιαδόχως τὴν ἰδίαν πίπαν).

Ὑπάρχουν συμφωνίαι μεταξὺ τῶν γειτόνων ἐθνῶν δυνάμει τῶν ὁποίων ἐπιτρέπεται εἰς ἐμπορικὰς ἀποστολάς ἢ διάβασις εἰς ξένον ἔδαφος. Μερικοὶ λαοὶ ἐπιβάλλουσιν φόρους ὑποχρεοῦνται ὅμως νὰ παράσχουν εἰς τὰς ἀποστολάς αὐτὰς παντὸς εἴδους προστασίαν καὶ βοήθειαν. Εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν ἀκόμη καὶ ἐν καιρῷ πολέμου αἱ ἐμπορικαὶ ἀποστολαὶ ἐχθρῶν καὶ οὐδετέρων εἶναι σεβασταί. Αἱ ἀγοραὶ εἰς τὰς ὁποίας ἀποστέλλουσιν τὰ διάφορα ἔθνη τὰ προϊόντα των θεωροῦνται οὐδέτερον ἔδαφος.

Ἡ εἴσοδος εἰς ξένον ἔδαφος εἶναι ἐλευθέρη εἰς τοὺς πολιτικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς κήρυκας, οἱ ὅποιοι φέρουσιν συνήθως εἰς ὅλους γνωστὰ διακριτικὰ σημεῖα (π.χ. ἰδιαιτέραν βαφήν ἐπὶ τοῦ σώματος, περικεφαλαίαν, συμβολικὰς ράβδους κλπ.). Ἡ κακοποίησις σὺτῶν θεωρεῖται βαρὺ ἔγκλημα.

Σήμερον τὸ διεθνὲς δίκαιον ἀπαρτίζουσιν οἱ σταθεροὶ κανόνες οἱ διέποντες τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεις. Τὸ διεθνὲς δίκαιον διακρίνεται εἰς *δημόσιον* καὶ εἰς *ιδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον*. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀφορᾷ τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν κρατῶν εἰς τὰς μεταξὺ των σχέσεις, τὸ δὲ δευτέρον τὰς συγκρούσεις νόμων τῶν διαφόρων κρατῶν, δηλαδή τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς πρόκειται νὰ ἐξακριβωθῇ ποῖος νόμος θὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς νομικὰς πράξεις γενομένας ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ἑνὸς κράτους, εἴτε μὲ ὑπηκόους ἄλλου κράτους, εἴτε

ἐπὶ ἐδάφους ἄλλου κράτους.

Τὸ δημόσιον διεθνὲς δίκαιον ἀπορρέει ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς συναπτομένων διεθνῶν συμφωνιῶν ὡς π.χ. τὰ σύμφωνα διαιτησίας περὶ συνδιαλλαγῆς, αἱ συμφωνίαι περὶ μὴ χρησιμοποίησεως ὠρισμένων ὄπλων, τὸ καταστατικὸν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κτλ. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου, τὸ διεθνὲς δημόσιον δίκαιον στερεῖται τοῦ στοιχείου τοῦ καταναγκασμοῦ καὶ τῆς κυρώσεως, ἣτις πρέπει νὰ συνοδεύῃ πᾶσαν παραβίασιν. Ἐνῶ δηλαδή ἡ τήρησις τῶν κανόνων τοῦ κοινοῦ δικαίου δύναται νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰ ἄτομα ὑπὸ ἀνωτέρου κυριάρχου ὀργανισμοῦ, ὡς ἡ πολιτεία, εἰς τὸ δημόσιον διεθνὲς δίκαιον οὐδεμία τοιαύτη ἐπιβολὴ ἰσχύει. Ἡ ἰδέα ὅπως διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν δημιουργηθῇ μία ὑπερπολιτεία ὀπλιζομένη διὰ μέσων ἰκανῶν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τήρησιν τῶν διεθνῶν κανόνων, ἀπέτυχε καὶ οὐδεμία ἐλπίς ἐπιτυχίας ὑπάρχει ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῶν ἰμπεριαλιστικῶν ἄστικῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα θέλουν νὰ διατηρήσουν ὅλην των τὴν ἐλευθερίαν ὅπως παραβιάζουν τὰς ὑποχρεώσεις των ὡσάκις τοῦτο εἶναι δι' αὐτὰ συμφέρον καὶ ὡσάκις αἰσθάνονται ἐπαρκῆ τὴν δύναμίν των πρὸς τοῦτο.

Τὸ ἰδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον ἐπίσης ἀπορρέει ἐκ διεθνῶν συμφωνιῶν, αἵτινες ὅμως ἀποκτοῦν κυρίως ἰσχὺν διὰ τῆς μετατροπῆς εἰς νόμους τῶν καθ' ἕκαστον κρατῶν. Κατὰ γενικὴν ἀρχὴν τὰ δημοσίας τάξεως ζητήματα ὡς ὁ γάμος καὶ ἡ προσωπικὴ ἰκανότης κρίνονται κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπηκοότητος, ἐνῶ ὁ τύπος τῶν δικαιοπραξιῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου.

Δικαιοσύνη Διεθνῆς.—Ἡ πλήρης ἀλληλεξάρτησις τῶν συγχρόνων κρατῶν, λόγῳ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῆς καθημερινῆς οἰκονομικῆς ἐπικοινωνίας των, δημιουργεῖ ζητήματα, τὰ ὁποῖα χωρὶς νὰ εἶναι ση-

μασίας τοιαύτης ὥστε νὰ προκαλέσουν πόλεμον, ἔχουν ἀνάγκη νὰ λυθοῦν διὰ τὴν συνέχισιν τῶν μεταξύ τῶν κρατῶν σχέσεων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνέστη διὰ τῆς συνδιασκέψεως τῆς Χάγης (1899—1907) τὸ Διαρκὲς Διεθνὲς Διαιτητικὸν Δικαστήριον τῆς Χάγης καὶ τὸ ἐπίσης ἐν Χάγῃ ἐδρεῦον Διαρκὲς Δικαστήριον Διεθνoῦς Δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη διὰ τοῦ 19 ἄρθρου τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

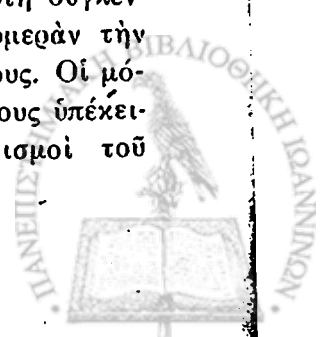
Δικαίωμα ἐργασίας (Droit au travail).—Οὐσιώδης διεκδίκησις τῶν πρὸ τοῦ 1848 οὐτοπιστῶν σοσιαλιστῶν, οἱ ὅποιοι, ἀγνοοῦντες τὴν βασικὴν ἀντίφασιν τοῦ καπιταλιστικοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἀνεκάλυψεν ὁ Κ. Μάρξ, ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἐξασφάλισις ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας (κράτος) τακτικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἀποτελεῖ τὴν πανάκειαν ἐναντίον τῶν κρίσεων τοῦ καπιταλισμοῦ. Μὲ τὴν διεκδίκησιν αὐτὴν ἐξηγέρθησαν τὸ 1848 οἱ Παρισινοὶ ἐργάται καὶ ἦλθον εἰς αἱματηρὰς συμπλοκάς εἰς τοὺς δρόμους τῶν Παρισίων μὲ τὴν ἀστυνομίαν.

Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διακήρυξις βλ. *Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου*.

Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σύνδεσμος (Ligue des droits de l'homme).—Σύνδεσμος ἰδρυθεις ἐν Γαλλίᾳ τὴν 4 Ἰουνίου 1898 ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑποθέσεως Ντρεῦφούς. Εἰς τὸ πρῶτον του μανιφέστον ὁ σύνδεσμος οὗτος διεκήρυσσεν: ὅτι ἐπιδιώκει νὰ ζωογονήσῃ διὰ τῆς προπογάνδας καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς τοὺς νόμους τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἰδρύσεώς του κάθε ἀνθρώπος τοῦ ὁποίου ἀπειλεῖται ἡ ἐλευθερία ἢ παραβιάζονται τὰ δικαιώματα θὰ τυγχάνῃ τῆς ἠθικῆς ἐνισχύσεως τοῦ συνδέσμου. Πράγματι δὲ ὁ σύνδεσμος διὰ τῶν περιοδικῶν, τῶν

βιβλίων, τῶν διαλέξεων, κ.λ.π. κατεπόλεμησε τὰ στρατοδικεῖα, τοὺς περὶ φαρμακικοὺς οὐλαμούς, τὸν στρατιωτικὸν κώδικα, τὰς βιαιότητας τῆς ἀστυνομίας, τὰς ἀποπειράς πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως κλπ. Διεξήγαγεν ἔντονον ἐκστρατείαν εἰς τὰς πολυκρότους ὑποθέσεις Ντρεῦφούς, Καγιώ, Μαλβύς κλπ. Ὁ σύνδεσμος περιλαμβάνει εἰς τοὺς κόλπους του ὄλους τοὺς πρᾶγματι φιλελευθέρους διανοομένους καὶ πολιτικούς, ἠρίθμει δὲ κατὰ τὰ 1924 περὶ τὰς 110.000 μελῶν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ συνδέσμου δὲν περιορίσθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μόνον τῆς Γαλλίας. Ἦγωνίσθη καὶ ὑπὲρ τῶν Ἀρμενίων, τῶν Πολωνῶν, τῶν Τσεχοσλοβάκων, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἰνδῶν κλπ.

Δικτατορία. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα παρὰ Ρωμαίους ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ ἀξίωμα τοῦ δικτάτορος (λατ. dictator), ἐκτάκτου ἄρχοντος, ὅστις ἀνεκηρύσσεται ὑπὸ τῶν δύο ὑπάτων καὶ τῇ διαταγῇ τῆς συγκλήτου, ὡσάκισ ἡ πολιτεία εὕρισκετο ἐν κινδύνῳ δι' ἐσωτερικοὺς ἢ ἐξωτερικοὺς λόγους. Ὁ δικτάτωρ εἶχεν ἀπόλυτον καὶ ἀνεύθυνον ἐξουσίαν, συνεχέντρωνε δὲ ἐν τῷ προσώπῳ του τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα εἶχον οἱ δύο ὑπατοὶ εἰς ὁμαλὰς περιστάσεις. Ἦτο κύριος τῆς κηρύξεως πολέμου ἢ συνάψεως εἰρήνης, διέτασσε κατὰ βούλησιν τὴν μετακίνησιν τῶν στρατευμάτων, ἀπεφάσιζεν ἀνεκκλήτως περὶ παντός καὶ ἐξετέλει ὅ,τι ἐθεώρει σκόπιμον χωρὶς νὰ δίδῃ λόγον εἰς οὐδένα. Ἡδύνατο νὰ διαθέτῃ καὶ τὴν ζωὴν ἀκόμη καὶ τὴν περιουσίαν παντός πολίτου χωρὶς νὰ συμβουλευέται τὸν λαόν. Ἡ δικτατορία ἀπερρόφα τὰ δικαιώματα ὅλων τῶν ἄλλων ἀξιωματῶν, πλὴν τοῦ ἀξιώματος τῆς δημαρχίας, τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθει λειτουργοῦν. Ἡ τεραστία αὕτη συγκέντρως ἐξουσίας καθίστα τρομερὰν τὴν δικτατορίαν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Οἱ μόνον περιορισμοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ὑπέκειτο ὁ θεσμὸς ἦσαν οἱ περιορισμοὶ τοῦ

χρόνου καὶ τοῦ τόπου. Ὁ ἐκλεγόμενος δικτάτωρ δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὴν ἐξουσίαν πέραν τῶν ἑξ μηνῶν, οὔτε νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἰταλίας.

Δικτατορία, ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἔννοιαν, εἶναι ἡ αὐταρχικὴ διακυβέρνησις μιᾶς χώρας ὑπὸ ἑνὸς ἀτόμου· ἢ μιᾶς ομάδος, κατόπιν βιαίας καταλήψεως ἢ πραξικοπηματικῆς εὐρύνσεως τῆς ἐξουσίας, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν, ἣτις στηρίζεται εἰς μακροχρόνιον καὶ ὁμοίομορφον πολιτικὸν σύστημα αὐταρχικότητος. Ἡ δικτατορία, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην, ἐφαρμόζεται εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἢ τὴν ἐπομένην μιᾶς νικηφόρου ἐπαναστάσεως ἢ ὑπὸ τῶν κρατούντων πρὸ τῆς ἀπειλῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω ἐμφανίζονται δύο τύποι δικτατοριῶν, ἡ ἐπαναστατικὴ καὶ ἡ συντηρητικὴ ἢ ἀντιδραστηκὴ. Ἡ κυβερνήσις τοῦ Κρόμγουελ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἢ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Κοινῆς Σωτηρίας ἐν Γαλλίᾳ εἶναι ἐπαναστατικαί, προοδευτικαί, δικτατορίαι, ἐνῶ αἱ σημεριναὶ ἀστικαὶ δικτατορίαι ἔχουν σαφῆ τὴν μορφήν τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς φυσικῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, συμπίπτουν δὲ ἐν πολλοῖς μὲ τὸν φασισμόν. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν τῶν προοδευτικῶν ἀστικῶν δικτατοριῶν εἶναι δυνατὸν καὶ σήμερον νὰ καταταχθοῦν ἡ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ ἐν Τουρκίᾳ, ἢ τοῦ βασιλέως Ἀμανουλάχ ἐν Ἀφγανιστάν, ὅπου κύριος σκοπὸς ἦτο ἡ συντριβὴ τῶν φεουδαρχικῶν καὶ ἀσιατικῶν στοιχείων τὰ ὅποια ἐπεκράτουν. Ὁ τύπος ὁμοῦς οὗτος τῆς δικτατορίας σήμερον ἔχει ἐκλείψει σχεδὸν τελείως, ἢ δικτατορία δὲ ἐμφανίζεται ὑπὸ μόνην τὴν μορφήν τῆς ἀπροκαλύπτου βίας πρὸς διατήρησιν ἑνὸς κοινωνικοῦ καθεστώτος ἀμετακλήτως καταδικασθέντος ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως.

Ὁ ἀντιδραστηκὸς οὗτος χαρακτήρ καθιστᾷ τὰς συγχρόνους ἀστικὰς δικτατορίας παραπλησίας πρὸς τὸν φασισμόν, ἀπὸ τὸν ὅποιον ὁμοῦς διαφέρουν διότι ἐνῶ ὁ φασισμὸς προσπαθεῖ πρὸ τῆς

ἀνόδου του εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κατὰ τὴν πρώτην τουλάχιστον περίοδον ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας νὰ δημιουργήσῃ λαϊκὸν ἔρεισμα, ἢ δικτατορία ἀρκεῖται εἰς τὴν αὐταρχικὴν θέλησιν τοῦ δικτάτορος καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς περὶ αὐτὸν ἐνόπλου δυνάμεως (βλ. *Φασισμός*). Ἐνεκα τούτου ἡ δικτατορία ὑπὸ τὴν μὴ φασιστικὴν μορφήν τῆς εἶναι ἀδύνατος εἰς χώρας ὅπου αἱ ἐπαναστατικαὶ δυνάμεις εἶναι ἰσχυραί, παντοῦ δὲ καὶ ἐπικρατήσασα δὲν διαρκεῖ πολὺ (Πάγκαλος ἐν Ἑλλάδι, Πρίμο ντὲ Ριβέρα ἐν Ἰσπανίᾳ). Συχνὰ αἱ ἀστικαὶ δικτατορίαι δὲν φέρουν ἔκδηλον ἀντιδραστηκὸν χαρακτήρα, ὡς ὁ φασισμὸς, προκαλούμεναι καὶ ἐξ ἄλλων λόγων (γενικῆς χαλαρώσεως τῆς κρατικῆς μηχανῆς ὡς π. χ. ἐκ τοῦ ἀτυχοῦς πολέμου τοῦ Μαρόκου ἐν Ἰσπανίᾳ, κινδύνους τῆς κρατικῆς ἐνότητος ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν μειονοτήτων ὡς ἐν Νοτιοσλαβία κλπ.).

Κατὰ κανόνα πᾶσα δικτατορία συνοδεύεται ἀπὸ πλήρη ἀναστολὴν τῶν συνταγματικῶν κανόνων. Ὑπάρχουν ὁμοῦς περιπτώσεις καθ' ἃς κυβερνήσις ἔχουσα τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην ἢ τὴν ἀνοχὴν τῶν κοινοβουλευτικῶν σωμάτων, λαμβάνει μέτρα ἀντικρὺς ἀντίθετα πρὸς τὴν λαϊκὴν βούλησιν ἢ ἀναστέλλει δημοκρατικὰς ἐλευθερίας ἐγκρίσει τῶν κοινοβουλευτικῶν σωμάτων ἢ κατόπιν ἀπόστολῆς αὐτῶν εἰς ἄδειαν καὶ κατόπιν εὐρείας ἐξουσιοδοτήσεως (κοινοβουλευτικὴ δικτατορία). Κοινοβουλευτικαὶ δικτατορίαι ἦσαν αἱ τελευταῖαι πρὸ τῆς ἀνόδου τοῦ Χίτλερ γερμανικαὶ κυβερνήσεις Μπρύνιγκ, Σλάιχερ, φὸν Πάπεν, κυβερνώσαι δι' ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων, ἢ Οὐγγαρία, ἢ Πολωνία, ἢ Βουλγαρία κλπ. ἔνθα ὠρισμένα κόμματα τελοῦν ὑπὸ ἀπαγόρευσιν παρὰ τὴν μεγάλην λαϊκὴν τῶν δυνάμιν. Κοινοβουλευτικὴ δικτατορία δύναται ν' ἀποκληθῇ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ μετὰ τὴν παρὰ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου ψήφισιν νόμων ἀναστέλλοντων οὐσιώδεις δημοκρατικὰς ἐλευθερίας (ιδιωνυ-

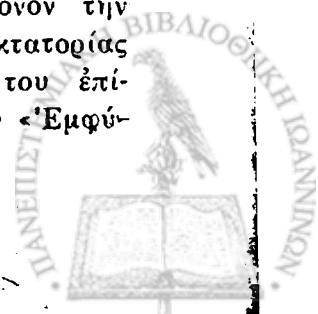

μον, νόμος περί τύπου, κλπ.), ή άγγλική του Έθνικου Συνασπισμού έφ' όσον έπαναληπτικάί έκλόγαί άποδεικνύουν ότι έστερηθή και της τυπικής λαϊκής έξουσιοδοτήσεως κ. ά. (Βλ. και *Κοινοβουλευτισμός*).

Δικτατορία του προλεταριάτου.— Καλεΐται ούτω, κατά την μαρξιστικήν θεωρίαν, ή μεταβατική περίοδος από της καταλήψεως της έξουσίας υπό της επαναστατικής εργατικής τάξεως, μέχρι της πλήρους σταθεροποιήσεως του νέου καθεστώτος και της όριστικής μεταβολής της κοινωνίας εις σοσιαλιστικήν. «Διά να πραγματοποιηθῆ τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα—γράφει ὁ Μπουχάριν εἰς τὸ «Ἀλφάβητον τοῦ Κομμουνισμοῦ» (Κεφ. Γ' § 23)—ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ὅπως τὸ προλεταριάτον ἔχῃ εἰς χεῖρας τοῦ ὅλην τὴν έξουσίαν καὶ ὅλην τὴν δύναμιν. Δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ μεταβάλῃ τὸν παλαιὸν κόσμον, ἂν δὲν ἔχῃ εἰς χεῖρας τοῦ αὐτὴν τὴν δύναμιν, δηλαδὴ ἂν δὲν γίνῃ προσωρινῶς κυριαρχοῦσα τάξις. Εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ ἀστική τάξις ἄνευ πολέμου δὲν θὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν της εἰς τὸ προλεταριάτον... Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἀντίστασις θὰ εἶναι πολὺ μεγάλη διὰ τοῦτο καὶ ἡ εργατικὴ προλεταριακὴ έξουσία πρέπει νὰ εἶναι δικτατορικὴ. Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀστικής τάξεως. Ἡ δικτατορία αὐτὴ δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶναι ἀναγκαία, διὰ νὰ στερήσῃ τὴν ἀστικήν τάξιν τῆς ἐλευθερίας, διὰ νὰ τὴν δέσῃ χειροπόδαρα, διὰ νὰ μὴν τὴν ἀφήσῃ ν' ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς επαναστάσεως τοῦ προλεταριάτου... Μόνον ὅταν ἔξαφανισθοῦν τελείως οἱ ἐκμεταλλευταί, ὅταν παύσουν ν' ἀντιδρῶν, ὅταν δὲν θὰ δύνανται πλέον κατ' οὐδένα τρόπον νὰ βλάπτουν τὴν εργατικὴν τάξιν μόνον τότε θὰ ἀμβλυνθῆ ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου· τότε ἡ ἀστική τάξις θὰ ἔχῃ ἔξασθενίση καὶ βαθμηδὸν θὰ ἀφομοιωθῆ μὲ τὸ προλεταριάτον, τὸ δὲ

κράτος βαθμηδὸν θὰ μαρανθῆ καὶ δλόκληρος ἡ κοινωνία θὰ γίνῃ κοινωνία κομμουνιστικὴ, ἄνευ τάξεων. Εἰς τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου, ἡ ὁποία εἶναι προσωρινὴ κατάστασις, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς ἀνήκουν πραγματικὰ ὄχι εἰς ὅλην ἀνεξαιρέτως τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ προλεταριάτον, εἰς τὴν ἰδικὴν του κρατικὴν ὀργάνωσιν... Διὰ τοῦτο δὲν ἔχομεν ἀκόμη ἀπολύτους καὶ πλήρεις κομμουνιστικὰς παραγωγικὰς σχέσεις... Ὅταν ὅμως ἡ ἀντίστασις τῶν πρῶν καπιταλιστῶν καταπνιγῆ, ἡ προλεταριακὴ δικτατορία ἔξαφανίζεται καὶ ἡ κοινωνία εἰσέρχεται εἰς κομμουνιστικὴν κατάστασιν... Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου εἶναι ὄχι μόνον ὄργανον διὰ τὴν κατάπνιξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ μοχλὸς διὰ τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ θὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς κοινωνικῆς ἰδιοκτησίας».

Μακρὰ μετὰ τὴν Ρωσικὴν Ἐπανάστασιν διεξήχθησαν συζητήσεις περὶ τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, τὴν ὁποίαν πολλοὶ τῶν γνωστοτέρων παλαιῶν μαρξιστῶν κατεδίκασον ἀπροκαλύπτως. Αὐτὸς ὁ γνωστότερος τῶν προπολεμικῶν θεωρητικῶν τοῦ μαρξισμοῦ Κάρολ Κάουτσκι εἰς τὸ εἰδικὸν ἔργον του κατεδίκασεν ἀπροκαλύπτως τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου ὡς τελείως ἀντιμαρξιστικὴν. Ὑπάρχει μολοντοῦτορητὴ καὶ σαφὴς ἡ γνώμη τοῦ Μάρξ εἰς μίαν περίφημον φράσιν εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Κούγκελμαν: «Μεταξὺ τῆς καπιταλιστικῆς καὶ τῆς κομμουνιστικῆς κοινωνίας—γράφει ὁ Μάρξ—εὐρίσκειται ἡ περίοδος τῆς επαναστατικῆς μεταβάσεως ἀπὸ τὴν πρώτην εἰς τὴν δευτέραν. Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν ἀναλογεῖ μία μεταβατικὴ περίοδος, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ κράτος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λάβῃ ἄλλην μορφήν· εἰμὴ μόνον τὴν μορφήν τῆς επαναστατικῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου». Εἰς ἄλλα του ἐπίσης ἔργα ὁ Μάρξ, ὡς εἰς τὸν «Ἐμφύ-

λιον πόλεμον ἐν Γαλλίᾳ», σχολιάζων τὴν τακτικὴν τῆς Κομμούνας τῶν Παρισίων, ἐκηρύχθη σαφῶς ὑπὲρ μιᾶς δικτατορικῆς ἐξουσίας εἰς χεῖρας τῆς ἐπαναστατικῆς τάξεως.

Καὶ ὁ Ἔγκελς εἰς ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν Μπέμπελ τονίζει ὅτι «ἐφ' ὅσον τὸ κράτος δὲν εἶναι εἰμὴ μόνον μεταβατικὸς θεσμός, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς τὴν ἐπανάστασιν, διὰ τὴν συντριβὴν τῶν ἐχθρῶν του, εἶναι καθαρὰ ἀνοησία νὰ ὀμιλῇ κανεὶς περὶ λαϊκοῦ ἐλευθέρου κράτους. Ἐφ' ὅσον τὸ προλεταριάτον ἔχει ἀνάγκην κράτους, τὸ ἔχει ἀνάγκην διὰ νὰ συντριψῇ τοῦ ἀντιπάλου του. Ὅταν ἔρχεται ἡ στιγμή νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ ἐλευθερίας, τὸ κράτος ὡς τοιοῦτον παύει νὰ ὑπάρχῃ». Καὶ προλογίζων ὁ Ἔγκελς τὸ προαναφερθὲν ἔργον τοῦ Μάρξ γράφει: «Τὸ κράτος εἶναι ὄργανον εἰς χεῖρας μιᾶς τάξεως διὰ τὴν συντριβὴν μιᾶς ἄλλης τάξεως», (βλ. *Κράτος*).

Ἐναντίον τοῦ Κάουτσκου ἀντεπεξῆλθον οἱ κορυφαῖοι τῆς σοβιετικῆς ἐπανάστασεως, ὁ Λένιν διὰ τοῦ ἔργου του: «Ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ ἀποστάτης Κάουτσκου», ὁ Τρότσκι διὰ τοῦ: «Τρομοκρατία καὶ κομμουνισμός» (καὶ «Σοβιετικὴ Ρωσσία καὶ Παρισινὴ Κομμούνα»), ὁ Βάργκα διὰ τῆς «Δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» κ. ἄ.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο προλεταριακῶν παρατάξεων, τῆς Β' καὶ Γ' Διεθνούς, ὡξύνετο, ἡ πρώτη ἐγκατέλειπεν ὀριστικῶς καὶ μὲ ἀποστροφὴν τὴν ιδέαν τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» καὶ τῆς «βιαίας ἐπανάστασεως». Μολοντοῦτο καὶ ἐντὸς τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ὑπῆρχον οἱ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐπιμονῆς τῶν συνθημάτων αὐτῶν εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν πρόγραμμα. Ὁ καθηγητὴς τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης καὶ ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς αὐστριακῆς σοσιαλδημοκρατίας Μάξ Ἄντλερ εἰς τὸ ἔργον του «Politische oder soziale Demokratie» (Πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ δη-

μοκρατία) γράφει: «Ἡ σοσιαλδημοκρατία τῶν ἡμερῶν μας ὀφείλει νὰ ἐννοήσῃ σαφῶς ὅτι ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου δὲν εἶναι καθόλου ἀντίθετος πρὸς τὴν δημοκρατίαν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας, ὅτι, τοῦναντίον, εἶναι συνέπεια τῆς δημοκρατίας ποὺ στηρίζεται ἐπὶ τῆς δυνάμεως τοῦ προλεταριάτου» καὶ ὑπενθυμίζει τὴν προαναφερθεῖσαν φράσιν τοῦ Μάρξ ὡς καὶ τὴν ἐπομένην ἀπὸ τὸ «Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον»: Τὸ προλεταριάτον θὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν του διὰ ν' ἀποσπάσῃ βαθμηδὸν ἀπὸ τὴν ἀστικὴν τάξιν ὅλα τὰ κεφάλαια, διὰ νὰ συγκεντρωποιήσῃ εἰς χεῖρας τοῦ κράτους, δηλαδή τοῦ προλεταριάτου ὀργανωμένου εἰς ἡγέτιδα τάξιν, τὰ ὄργανα τῆς παραγωγῆς καὶ διὰ ν' αὐξήσῃ τὸ ταχύτερον τὴν διαθέσιμον μᾶζαν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Καὶ ὀμιλῶν συγκεκριμένως περὶ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ ἐφαρμογῆς τῆς λέγει. «Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου ἔχει ἤδη εἰς τὸ ἐνεργητικόν της ἓνα ἱστορικὸν ἔργον παγκοσμίου σημασίας, τὸ ὁποῖον ἡ Ρώσικὴ Ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου δὲν θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ πραγματοποιήσῃ μὲ τόσην εὐρύτητα καὶ ταχύτητα» καὶ ἐκφράζει τὸν θαυμασμὸν του διὰ «τὸ ἱστορικὸν μεγαλεῖον τῆς Ρωσικῆς προλεταριακῆς Ἐπανάστασεως καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ συντελεσθέντος ἐν Ρωσσίᾳ ἔργου ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως διὰ τὸν θρίαμβον τοῦ σοσιαλισμοῦ». Μολοντοῦτο ἀντιτίθεται εἰς τὸν *τερρορισμὸν* (βλ. λ.) ἂν καὶ δέχεται ὅτι «ὑπὸ μίαν ἄποψιν οἱ δύο ὄρισμοι (δικτατορία καὶ τερρορισμός) συμπίπτουν, ἐφ' ὅσον καὶ οἱ δύο ὑπονοοῦν τὴν ἄσκησιν βίας, ἀλλ' εἰς τὸν τερρορισμὸν βιάζεται ἡ πλειοψηφία, ἐνῶ εἰς τὴν δικτατορίαν ἡ μειοψηφία».

Ὁ Ἄντλερ ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἐν Ρωσσίᾳ ἐφαρμογὴν τῆς δικτατορίας ταυτίζοντες ταύτην μὲ τὸν τερρορισμὸν καὶ ἀντιτιθέμενοι εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐξουσίας εἰς ἐλάχιστον τμῆμα τοῦ ἐργαζομένου πληθυ-

σμοῦ. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐναντίον τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως ἐκηρύχθη καὶ ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ διὰ τῆς μελέτης της περὶ «Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως» καὶ εἰς ἐπιστολάς της (μία τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθη ἑλληνιστὶ εἰς τὴν «Σοσιαλιστικὴν Ἐπιθεώρησιν», 1934). Ἡ Λούξεμπουργκ ἂν καὶ συνεπῆς ἐπαναστάτρια ἀποδοκιμάζει τὴν δικτατορίαν τὴν ἀσκουμένην οὐχὶ ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ προλεταριάτου, ἀλλ' ὑπὸ ἐνὸς τμήματός του ὀργανωμένου εἰς ἓν κόμμα, ὡς τὸ κομμουνιστικόν.

Διμεταλλισμός.—Νομισματικὸν σύστημα ἔχον ὡς βάσιν συγχρόνως τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, διάφορον τοῦ μονομεταλλισμοῦ, ὅστις ἔχει ὡς βάσιν ἓν μόνον πολύτιμον μέταλλον. Μακρὰ εἶναι εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην αἰ συζητήσεις περὶ τῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῶν μειονεκτημάτων τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου νομισματικοῦ συστήματος. Τὸ πλεονέκτημα τοῦ διμεταλλισμοῦ εἶναι ὅτι μειώνει ἐπαισθητῶς τὰς δυσμενεῖς συνεπείας τῆς μεταβολῆς τῆς ἀξίας τοῦ μετάλλου, ὅπερ χρησιμεύει ὡς βάσις, ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων. Ἀντιθέτως παρουσιάζει, τὸ σημαντικὸν μειονέκτημα ὅτι δημιουργεῖ ἀστάθειαν περὶ τὸ νόμισμα λόγῳ τῆς μεταβολῆς τῆς σχέσεως τῶν δύο μετάλλων. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, συμφωνούντων τῶν περισσοτέρων οἰκονομολόγων ἐγκατελείφθη βαθμηδὸν ὁ διμεταλλισμὸς ὑφ' ὅλων τῶν κρατῶν. Τελευταίως ὅμως μετὰ τὴν ἔντασιν τῆς παγκοσμίου κρίσεως, εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὸν ἀργύρου χώραν, δημιουργεῖται κίνησις ὑπὲρ ἐπαναφορᾶς τοῦ ἀργύρου μετὰ τοῦ χρυσοῦ ὡς νομισματικῆς βάσεως. Ἡ κίνησις αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τῶν ἀπεγνωσμένων καὶ οὐτοπικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον προσπαθειῶν θεραπείας τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως διὰ νομισματικῶν μεταρρυθμίσεων (βλ. καὶ *Νόμισμα, Χρυσός, Μονομεταλλισμός*).

Διογένης (ὁ κυνικός). — Περιφημος Ἕλλην φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Σινώπῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Κορίνθῳ τὸ 323. Ἀναγκασθεὶς ν' αὐτοεξορισθῆ τῆς πατρίδος του, ἴσως, ὡς συνένοχος τοῦ πατρὸς του, ὅστις ἦτο τραπεζίτης καὶ παραχάρακτης χρημάτων, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Ἀντισθένης. Κατόπιν περιώδευσε πλῆλῃ πόλεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς διδασκαλίαν καὶ τελικῶς ἐγκατεστάθη ἐν Κορίνθῳ. Ἐγραψεν ἱκανὰ ἔργα, κυρίως διαλόγους καὶ δράματα, πάντα ἀπωλεσθέντα. Ὁ Διογένης ὑπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν μᾶλλον λαοφιλῶν καὶ γνωστῶν φιλοσόφων τῆς Ἑλλάδος. Σώζονται πολυάριθμα ἀνέκδοτά του, τὰ ὅποια προδίδουν πνεῦμα ἐκκεντρικόν, πρωτότυπον, σκωπτικόν, εὐφυὲς καὶ βαθύ. Ἐφερε, κατὰ τὴν παράδοσιν τὸν αὐτὸν τρίβωνα χειμῶνός τε καὶ θέρους, πήραν διὰ τὰ τροφίμα καὶ βακτηρίαν, κατώκει ἐντὸς πίθου, περιεφρόνει καὶ τὴν στιχειωδέστεραν ἐθιμοτυπίαν «εἰωθῶς πάντα ποιεῖν ἐν τῷ μέσῳ καὶ τὰ Δήμητρος καὶ τὰ Ἀφροδίτης», ἀπεκάλει ἑαυτὸν κῦνα, ἤσκει τὴν ἐπαιτείαν καὶ ἐνέπαιξε τοὺς πάντας : βασιλεῖς, φιλοσόφους, γραμματικούς, μαθηματικούς, παιδαγωγούς, ρήτορας, ἀθλητὰς κλπ.

Ἀπαισιόδοξος κατὰ βάθος, οὐδεμίαν ὑπόληψιν ἔτρεφε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ τοὺς θεσμούς, τοὺς ὁποίους ἐφεῦρε τοῦτο. Ὠνόμαζε τὸν ἑαυτὸν του κοσμοπολίτην καὶ ὄχι Σινωπέα, ὑπεστήριξε δὲ «δεῖν κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας γάμον μηδὲν ὀνομάζων, ἀλλὰ τὸν πείσαντα τῇ πεισάσῃ συνεῖναι». Ὁ Διογένης περισσότερον ἀκόμη ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του Ἀντισθένην ὑπήγαγεν ὀλοκλήρον τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ἠθικὴν, ἀπομακρύνων ἀπ' αὐτῆς τὴν μεταφυσικὴν σχολαστικότητα. Δι' αὐτὸν ὀλόκληρον τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς συνωψίζετο εἰς δύο λέξεις : ὑγεία τοῦ σώματος καὶ ὑγεία τῆς ψυχῆς· γυμναστικὴ καὶ ἀρετὴ.

Διοίκησις.— Ἡ ἔννοια τοῦ ὄρου

τούτου ἔχει προκαλέσει πλείστας συζητήσεις. Πολλάκις γίνεται σύγχυσις, λόγω τῆς στενῆς σχέσεως, ἢ ὅποια ὑπάρχει, μεταξύ διοικησεως ἀφ' ἑνὸς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ κυβερνήσεως ἀφ' ἑτέρου. Ἡ διοίκησις μετὰ τῆς κυβερνήσεως ἀνήκουν εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Καὶ ὅταν μὲν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσχολεῖται μὲ τὰς γενικωτάτας ὑποθέσεις τοῦ κράτους, λέγομεν ὅτι ἀσκεῖ κυβερνητικὰ καθήκοντα, ὅταν δὲ ἀσχολεῖται μὲ λεπτομερειακὰ ζητήματα καὶ μὲ τὴν πραγματοποίησιν γενικωτέρων ἀποφάσεων τῆς λέγομεν ὅτι διοικεῖ.

Ἡ ὑπάρχουσα συνάφεια μετὰ κυβερνήσεως καὶ διοικήσεως εἶναι τόσον στενὴ, ὥστε εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας ἡ διοίκησις ὑπῆρξεν ὁ ἀφωσιωμένος ὑπηρέτης τῆς κυβερνήσεως καὶ εἶχεν ὡς σταθερὰν ἀποστολὴν νὰ ἐφαρμοσῇ εἰς τὰς λεπτομερείας τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς κυβερνήσεως. Ἡ διοίκησις, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως, ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ἄλλα ὄργανα (τοὺς κρατικούς λειτουργούς, ἢ δημοσίους ὑπαλλήλους) τὰ ὅποια συνδέονται μετὰ τῶν κατὰ ὑπηρεσίας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει σχέσεων αὐστηρῶς καθωρισμένης ἱεραρχίας. Οἱ κλάδοι, εἰς τοὺς ὁποίους διαιρεῖται ἡ διοίκησις, ἀντιστοιχοῦν εἰς ἐνότητες ὑποθέσεων καὶ σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἐξυπηρετεῖ ἕκαστος ἐκ τούτων. Οὕτως ἔχομεν διοικήσιν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων, διοικήσιν γεωργίας, διοικήσιν παιδείας, διοικήσιν ἐθνικῆς οἰκονομίας κλπ. Τὴν ἀρμοδιότητα ἑκάστου κλάδου ρυθμίζουν ἑκάστοτε εἰδικοὶ νόμοι, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν ποῖαι ὑποθέσεις τοῦ κράτους ἢ τῶν πολιτῶν ὑπάγονται εἰς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν διοικήσιν.

1.— *Διοικητικὰ συστήματα.* Οἱ μελετῶντες τὰ ὀργανωτικὰ προβλήματα τῆς διοικήσεως διακρίνουν δύο βασικῶς ἀντίθετα συστήματα, καὶ τὰ ὅποια εἶναι δυνατὴ ἢ ὀργανώσις αὐτῆς: τὸ συγκεντρωτικὸν καὶ τὸ ἀποκεντρωτικὸν.

Συγκεντρωτικὸν λέγεται τὸ σύστημα, ὅταν πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις ἐνὸς κράτους εὐρίσκωνται εἰς χεῖρας τῶν κεντρικῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως, τὰ ὅποια δίδουν τὰς λύσεις εἰς αὐτάς.

Ἀποκεντρωτικὸν λέγεται τὸ διοικητικὸν σύστημα ὅταν αἱ ὑποθέσεις διευθύνονται κατὰ μέγα μέρος παρὰ τῶν κατὰ τόπους ὀργάνων τῆς διοικήσεως. Εἰς τὴν πρᾶξιν παρατηρεῖται συνδυασμὸς καὶ τῶν δύο συστημάτων. Δὲν ἐφαρμόζεται οὔτε τὸ συγκεντρωτικὸν ἀπολύτως, διότι τότε τὰ τοπικὰ ὄργανα θὰ ἐστεροῦντο πάσης πρωτοβουλίας, οὔτε τὸ ἀποκεντρωτικὸν, διότι τότε θὰ διεσπᾶτο ἡ ἐνότης τοῦ κράτους.

Ἡ συγκέντρωσις (centralisation) εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ φυσικὰ στάδια, ἀπὸ τὰ ὅποια διήλθεν ἡ διοικητικὴ ὀργανώσις ἐκάστης χώρας. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους σημειοῦνται συνεχεῖς ἀγῶνες ἐναντίον τῶν συγκεντρωτικῶν τάσεων τῆς διοικήσεως, ἢ ὅποια, διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου καὶ μετ' αὐτόν, εἶχεν ὑποστῆ ὑπερτροφικὴν ἀνάπτυξιν. Διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἐκ τῆς κατσοστάσεως ταύτης συνεπιῶν ἤρχισε κίνησις πρὸς ἀποκεντρωσιν καὶ ἀποσυγκέντρωσιν τῆς διοικήσεως.

2.— *Ἀποκέντρωσις (décentralisation) καὶ ἀποσυγκέντρωσις (déconcentration).* Ἡ ἀρχή, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ ἀποκέντρωσις εἶναι ὅτι ἡ διοίκησις δὲν πρέπει ν' ἀσκήται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, μὲ τὰ ἴδια μέτρα, εἰς ὅλας τὰς περιφερείας τοῦ κράτους, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ προσαρμόζηται εἰς τὰς εἰδικὰς συνθήκας τῶν περιφερειῶν ἢ τῶν πόλεων. Συνέπεια τοῦ ἀξιώματος τούτου εἶναι ὅτι πρέπει ἐκάστη περιφέρεια, ἢ πόλις, νὰ εἶναι ἐλευθέρη νὰ ἐκλέγη, διὰ τῶν ἐκπροσωποῦντων τὴν πλειοψηφίαν τῶν πολιτῶν τῆς, τοὺς κανόνας εἰς τοὺς ὁποίους θέλει νὰ ὑπαχθῇ καὶ οἱ ὅποιοι θὰ ἱκανοποιήσουν καλύτερον τὰ συμφέροντά της.

Χώρα μὲ συγκεντρωτικὸν σύστημα

εἶναι ἐκεῖνη, ὅπου ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις διαφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὴν διεύθυνσιν ὅλων τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Χώρα ἀποκεντρωποιημένη εἶναι ἐκεῖνη, ὅπου ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις, περιοριζομένη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν γενικῶν ὑπηρεσιῶν, ἀφήνει τὴν διεύθυνσιν τῶν περιφερειακῶν, τοπικῶν ἢ εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς κατὰ τόπους ἀρχάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις ἔχει μόνον δικαίωμα ἐλέγχου. Ἡ ἀποκέντρωσις, κατὰ τὸν Barthélemy, μὲ οἷονδὴποτε τρόπον καὶ ἂν ἐφαρμοσθῆ, εἶναι στοιχεῖον ἐνισχύσεως τῆς κυβερνήσεως, διότι αὕτη, ἀπαλλασσομένη τοῦ φόρτου τῶν τοπικῶν υποθέσεων, διατηρεῖ τὸ κύρος της διὰ τὴν λύσιν τῶν γενικῶν καὶ σπουδαίων υποθέσεων.

Ἡ ἀποκέντρωσις κατὰ περιφέρειας ἔχει τὸ μέγα προσὸν νὰ ἐπαυξάνη τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ κάτοικοι τῶν περιφερειῶν, εἶναι ἐλεύθεροι, εἰς τὰς ἀποκεντρωμένας υποθέσεις, νὰ αὐτοδιοικῶνται. Ἡ ἀποκέντρωσις κατὰ ὑπηρεσίας, δηλ. ἡ ἀναγνωριζομένη αὐτονομία εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς δημοσίου δικαίου ἀπαλλάσσει τὰς ἀντιστοίχους υποθέσεις ἀπὸ τὰς πολιτικὰς ἐπιρροὰς καὶ ἐπιτρέπει εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας κοινωνικὰς τάξεις νὰ διοικοῦν τὰς εἰδικώτερον ἀφορώσας αὐτὰς υποθέσεις. Ἐχει ὅμως ἡ ἀποκέντρωσις, ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν, τὸ μειονέκτημα ὅτι «πολλαπλασιάζει τοὺς προϋπολογισμοὺς καὶ διαιρεῖ τὰς εὐθύναις».

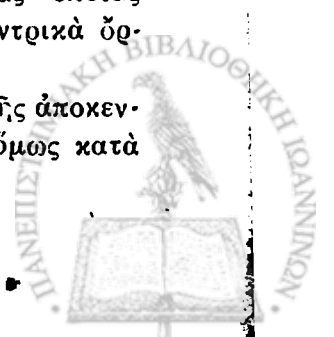
3.— Διαφοραὶ μεταξὺ ἀποκεντρώσεως καὶ ἀποσυγκεντρώσεως. Ἡ ἀποκέντρωσις πραγματοποιεῖται διὰ τριῶν εἰδῶν μέτρων: α) καθίστανται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τῆς κεντρικῆς διοικήσεως τὰ ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν διαχείρισιν τῶν περιφερειακῶν ἢ ἐπαρχιακῶν συμφερόντων ὄργανα, β) αὐξάνεται ἡ δικαιοδοσία τῶν περιφερειακῶν ἢ ἐπαρχιακῶν ἐξουσιῶν, γ) αὐξάνεται ὁ κύκλος τῶν θεμάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων αὐταὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίζουσιν μόναι τῶν.

Ἐνῶ, ἀντιθέτως, ἡ ἀποσυγκέντρωσις

συνίσταται εἰς τὴν εὐρυσιν τοῦ κύκλου τῆς δικαιοδοσίας ἢ τῶν δικαιωμάτων τῶν κατὰ τόπους ἀντιπροσώπων τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Δηλ. παρ' ἡμῖν, ἡ παραχώρησις εὐρύτερας ἐξουσίας εἰς τοὺς νομάρχας, τοὺς γενικοὺς διοικητὰς κλπ. ἀποτελεῖ ἀποσυγκέντρωσιν. Ἐνῶ ἀποκέντρωσις εἶναι ἡ λειτουργία τῶν σχετικῶν τοπικῶν θεσμῶν (ἐπαρχιακὰ καὶ νομαρχιακὰ συμβούλια).

4.— Ἡ ἀποκέντρωσις καὶ ἀποσυγκέντρωσις ἐν Ἑλλάδι. Ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατεῖ ἀκόμη πλήρης σύγχυσις καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν πολιτικῶν κύκλων ἀκόμη, περὶ τῆς ἐννοίας τῶν δύο τούτων ὄρων. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἔχομεν ἤδη «ἀποκέντρωσιν», ἐννοοῦντες ὡς τοιαύτην τὴν ἀποσυγκέντρωσιν, δηλαδὴ τὴν εὐρυσιν τῆς δικαιοδοσίας τῶν νομαρχῶν καὶ ἰδίως τῶν γενικῶν διοικητῶν, ἐνῶ κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἀποκεντρώσεως εἶναι ὅτι, διὰ παγίων νομοθετημάτων, μεταβιβάζονται εἰς περιφερειακὰ ἢ τοπικὰ ὄργανα ὑπηρεσιακαὶ λειτουργίαι (ἀρμοδιότητες), τὸς ὁποίας πρότερον ἤσκει ἡ κεντρικὴ διοίκησις. Τὸ Σύνταγμα (κεφάλαιον I ἄρθρ. 107—108) θεσπίζει τὴν «αὐτοδιοίκησιν καὶ ἀποκέντρωσιν», ὀρίζον ὅτι: «Ἡ διοίκησις τοῦ κράτους ὀργανοῦται κατὰ σύστημα ἀποκεντρωτικόν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κρατικὴ ἐξουσία νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον προσιτὴ εἰς τοὺς πολίτας καὶ νὰ λύωνται τὰ ἀφορῶντα τὴν διοίκησιν ζητήματα τὸ ταχύτερον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀμεσώτερας ἀντιλήψεως τῶν ἀφορωσῶν αὐτὴν συνθηκῶν. Αἱ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι πρέπει νὰ ἔχουν μόνον τὴν γενικὴν διεύθυνσιν καὶ ἐποπτείαν». (ἄρθρ. 108). Ἡ συνταγματικὴ αὕτη ἀρχὴ εὗρεν ἐφαρμογὴν εἰς πλεῖστα νομοθετήματα, διὰ τῶν ὁποίων μετεβιβάσθησαν εἰς περιφερειακὰ ἢ τοπικὰ ὄργανα λειτουργίαι, τὰς ὁποίας προηγουμένως ἤσκουν τὰ κεντρικὰ ὄργανα.

5.— Αὐτοδιοίκησις. Μετὰ τῆς ἀποκεντρώσεως συνδέεται, σαφῶς ὅμως κατὰ

τὸ περιεχόμενον διαστελλομένη, ἢ αὐτοδιοίκησις (self — government). Αυτόδιοίκησις εἶναι ἢ παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων κατοίκων μιᾶς κοινότητος, πόλεως, νομοῦ κλπ., διοικήσις τῶν τοπικῶν ζητημάτων. Διακρίνεται εἰς δύο βαθμούς. Καὶ πρώτου μὲν βαθμοῦ εἶναι ἢ κοινότης (καὶ ὁ δῆμος), ἢ θεωρουμένη καὶ ὡς βασικὴ μονὰς τῆς αὐτοδιοικήσεως, δευτέρου δὲ βαθμοῦ ὁ νόμος (νομαρχιακὰ συμβούλια). Δευτέρου βαθμοῦ αὐτοδιοικήσις δὲν ἐφηρομόσθη εἰσέτι ἐν Ἑλλάδι, μολοντί ἐξεδόθη ἡ σχετικὴ νομοθεσία (νομοθετικὸν διάταγμα 9 Μαΐου 1923 «περὶ διοικήσεως τῶν νομῶν», νόμος 3177 τοῦ 1924 «περὶ τροποποιήσεως κλπ.», νόμος 3154 τοῦ 1924 «περὶ ἐλέγχου κλπ.», νομοθ. διάταγμα 13 καὶ 24 Σεπτεμβρίου 1925 «περὶ τροποποιήσεως κλπ.», νομοθ. διαταγμ. 10 Ἰουνίου 1926 «περὶ τροποποιήσεως κλπ.», νόμος 4249 τοῦ 1929 καὶ νόμος 4227 τοῦ 1929, κλπ.). Ἡ αὐτοδιοίκησις ἐνομοθετήθη πολλάκις ἐν Ἑλλάδι. Συνεστήθησαν δις νομαρχιακὰ καὶ ἐπαρχιακὰ συμβούλια, καταργηθέντα εὐθύς κατόπιν.

Ἄμα τῇ ἐγκαταστάσει τῆς βασιλείας, ἡ χώρα διηρέθη, διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 3 Ἀπριλίου 1833, εἰς νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους. Ἡ διαίρεσις ἦτο διφυής, ἦτοι διοικητικὴ ἀφ' ἐνὸς ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἐδημιουργεῖτο αὐτοδιοικουμένη περιφέρεια ἔχουσα ἰδίους πόρους καὶ ἀρχάς. (Νομάρχης—νομαρχ. συμβούλιον, ἔπαρχος — ἐπαρχιακὸν συμβούλιον, δήμαρχος—δημογεροντικὸν συμβούλιον).

Τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια συνεστήθησαν τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Διατάγματος τοῦ 1886, λειτουργήσαντα μέχρι τοῦ 1887 καὶ καταργηθέντα διὰ τοῦ νόμου ΑΦΝΣΤ', διὰ τοῦ οὗοιου συνεστήθησαν τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια. Ἄλλα καὶ τούτων ὁ βίος ὑπῆρξε βραχύς, διότι καταργήθησαν μετὰ τρία ἔτη διὰ τοῦ νόμου ΑΩΛΖ' τῆς 31 Δεκεμ. 1890. Ἄμέσως ἔπειτα, διὰ τοῦ νόμου ΑΕΝΣΤ τοῦ 1891 ἐπανιδρύθησαν τὰ ἐπαρχιακὰ

συμβούλια, τὰ ὁποῖα καὶ πάλιν καταργήθησαν διὰ τοῦ νόμου ΒΨΜΗ' τοῦ 1898. Προηγουμένως εἶχον ἐπανασταθῆ, διὰ τοῦ νόμου ΒΧΕ' ἐκ νέου τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν ἐλειτούργησαν, διότι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου ἐξηρητήθη ἀπὸ τὴν ἐκδοσιν διατάγματος, μηδέποτε ἐκδοθέντος.

Τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τοῦ 1927, ἐπιβάλλον τὴν αὐτοδιοίκησιν ὥρισεν ὅτι: «τὸ Κράτος διαιρεῖται εἰς περιφέρειας, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ πολῖται διαχειρίζονται ἀπ' εὐθείας τὰς τοπικὰς ὑποθέσεις, ὡς ὁ νόμος θέλει ὀρίσει. Ἡ κοινότης ἀποτελεῖ ἀπαραιτήτως τὴν πρῶτην βαθμίδα τῶν τοιούτων ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ εἶναι κατ' ἐλάχιστον ὄριον δύο βαθμῶν, ἀνεξαρτήτως τῶν δήμων καὶ τῶν συνδέσμων τῶν κοινοτήτων. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποφασίζειν εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀργανισμοὺς ἐπὶ ζητημάτων ὑπαγομένων εἰς τὴν σφαῖραν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀνῆκει ἀπαραιτήτως εἰς αἰρετὰ ὄργανα, ἐκλεγόμενα διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ἢ καὶ ἀμέσως εἰς τὸ σύνολον τῶν εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἀνηκόντων πολιτῶν. Τὸ Κράτος ἀσχεῖ, καθὼς ὁ νόμος θέλει ὀρίσει, μόνον ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐμποδίζουσαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν δράσιν αὐτῶν. Τὸ Κράτος δύναται νὰ συντρέχη οἰκονομικῶς τοὺς ὀργανισμοὺς τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως» (ἄρθρ. 107).

Ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν δήμων καὶ τῶν κοινοτήτων, λειτουργοῦσα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σχετικῆς νομοθεσίας, δὲν εἶναι πλήρης. Ἡ κεντρικὴ διοίκησις μετὰ ζηλοφθονίας παρακολουθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν πάσης τοπικῆς πρωτοβουλίας καὶ τὴν διοικητικὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐπαρχιῶν, διὰ τοῦτο καὶ παρεμβάλλει πλείστα προσκόμματα εἰς τὴν εὐρυσιν τῶν δικαιωμάτων τῶν μονάδων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Διὰ πλείστων πλαγίων μέσων (π. γ. ἀναγκαστικαὶ εἰσφοραὶ ἐγ-

γραφόμεναι εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν κοινοτήτων παρὰ τῶν νομαρχῶν κλπ.) ἐκμηδενίζει πολλάκις καθ' ὅλον της τὸ περιεχόμενον τὴν ἀναγνωρισθεῖσαν *de jure* αὐτοδιοίκησιν.

β.—*Εἶδη αὐτοδιοικήσεως.* Ἀνακεφαλαιοῦντες πάντα τὰ ἀνωτέρω, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰ ἑξῆς εἶδη τῆς αὐτοδιοικήσεως.

α) Γενικὴ ἢ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις· εἶναι ἡ αὐτοδιοίκησις καθ' ἣν εἰς καθωρισμένην ἔκτασιν, ἀσχεῖ τὴν διοίκησιν γενικῶν ζητημάτων ὁ λαὸς δι' αἰρετῶν ἀντιπροσώπων του :

β) Εἰδικὴ αὐτοδιοίκησις· εἶναι ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν εἰδικῶν (ταξικῶν) συμφερόντων, τὰ ὅποια διοικοῦνται παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἰδρυομένων πρὸς τοῦτο εἰδικῶν ὀργανισμῶν.

Ἡ γενικὴ αὐτοδιοίκησις διακρίνεται περαιτέρω εἰς :

α) Αὐτοδιοίκησιν πρώτου βαθμοῦ, δηλαδή τὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων, καί :

β) Αὐτοδιοίκησιν δευτέρου βαθμοῦ, δηλαδή τὴν αὐτοδιοίκησιν μεγαλύτερων περιφερειῶν (ἐπαρχία, νομός, γενικὴ διοίκησις).

7.—*Αὐτοδιοικούμενοι ὀργανισμοί.* Ἡ εἰδικὴ αὐτοδιοίκησις ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφήν ἰδιοτύπων ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι καλοῦνται αὐτοδιοικούμενοι, ἢ αὐτόνομοι, ὀργανισμοί. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι εἶναι φορεῖς δημοσίων δικαιωμάτων, ἀντικαθιστῶντες τὸ κράτος εἰς ὠρισμένον τομέα δράσεως, ὡς τοιοῦτοι δὲ εἶναι νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ἡ διὰ τῶν ὀργανισμῶν τούτων ἀσκουμένη αὐτοδιοίκησις διακρίνεται εἰς :

α) ἀμιγῆ ἢ καθαρὰν, τὴν ὁποίαν ἀσχοῦν αἰρετὰ ἀποκλειστικῶς πρόσωπα, τὰ ὅποια δὲν ἀνήκουν εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν (π. χ. Ταμεῖον προνοίας παραγωγῆς Πηλίου).

β) μικτὴν, τὴν ὁποίαν ἀσχοῦν αἰρετὰ πρόσωπα μὲ συμμετοχὴν ὀργάνων τῆς διοικήσεως, ἢ προσώπων ὀριζομένων παρὰ τῆς διοικήσεως (π.χ. Αὐτό-

νομος Σταφιδικὸς Ὄργανισμός). Ἡ παρεχόμενη εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους αὐτοδιοίκησις εἶναι πλήρης ὅταν οἱ διοικοῦντες αὐτοὺς ρυθμίζουν μόνοι των τὴν διάθεσιν τῶν πόρων, ἐγκρίνοντες αὐτοὶ τὸν προϋπολογισμόν, περιορισμένη δὲ ὅταν τὸ κράτος ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκρίσεως ὠρισμένων πράξεων (π. χ. Αὐτόνομος ὀργανισμὸς ἀγροτικῆς πίστεως Κερκύρας), ἢ γενικώτερον τὸν προϋπολογισμόν (π. χ. τὰ Γεωργικὰ ἐπιμελητήρια). Οἱ διοικοῦντες τοὺς τοιοῦτους ὀργανισμοὺς ἄλλοτε ἐκλέγονται παρ' αὐτῶν τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτῶν (π. χ. Γραφεῖα καπνοῦ), ἄλλοτε δὲ ἐμμέσως παρὰ τῶν κοινοτήτων ἢ ἄλλων ὁμοειδῶν ὀργανισμῶν (π. χ. Λιμενικὰ ταμεῖα).

Οἱ σκοποὶ τῶν ὀργανισμῶν τούτων εἶνε φύσεως ἐπιμελητηρικῆς ἢ οἰκονομικῆς ἢ μικτῆς. Οὕτω π. χ. τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Γεωργικὰ ἐπιμελητήρια, ὡς ὄργανα τοῦ κράτους καὶ τῆς οἰκείας ἐπαγγελματικῆς τάξεως, γνωμοδοτοῦν ἀφ' ἐνός ἐπινομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν μέτρων καὶ ἀφ' ἐτέρου ἔχουν καθωρισμένην διοικητικὴν ἀρμοδιότητα. Εἰς ἄλλους ὀργανισμοὺς προέχει ἡ οἰκονομικὴ μορφή (π. χ. εἰς τὸν Α. Σ. Ο. ἢ τὸν Ἑλληνικὸν Ταπητουργικὸν ὀργανισμόν, ἢ τοὺς Σιδηροδρόμους τοῦ Ἑλλην. Κράτους κλπ.). Ἀναλόγως τῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκουν οἱ ὀργανισμοί, ὑπάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἀντιστοίχων ὑπουργείων.

Ἡ διοίκησις τῶν ὀργανισμῶν ἀνήκει ἄλλοτε εἰς πολυμελὲς σῶμα (γεν. συνέλευσις) παρὰ τοῦ ὁποίου ἐκλέγεται τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἄλλοτε δὲ εἰς ὀλιγομελὲς σῶμα (Διοικ. Συμβούλιον) τὸ ὁποῖον ἀναθέτει τὴν διοίκησιν κυρίως εἰς ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν, τὸν πρόεδρον κλπ. Τὴν γενικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν ἀσχεῖ τὸ ἀρμόδιον ὑπουργεῖον. Τινὲς ἔχουν καὶ ἴδιον ἐποπτικὸν συμβούλιον (ὅπως π. χ. ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, ὁ Α Σ Ο κλπ.).

Πόροι τῶν ὀργανισμῶν εἶναι κυρίως φόροι, ἄλλοτε αὐτοτελεῖς καὶ ἄλλοτε πρόσθετοι ἐπὶ τῶν δημοσίων φόρων.

Πρὸς τοὺς αὐτοδιοικουμένους ὀργανισμοὺς ὁμοιάζουν κάπως καὶ τὰ εἰδικὰ ταμεῖα, τὰ ἐδρεύοντα ἐν τῷ Κέντρῳ (π. χ. Ταμεῖον Ἐθνικοῦ Στόλου, Ταμεῖον Λασῶν, Ἐπισιτισμοῦ κ.λ.π.). Εἶναι καὶ αὐτὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου καὶ ἔχουν ἀποσχισθῆ ἀπὸ τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, ἔχοντα ἴδιον προϋπολογισμόν καὶ ἴδιαν διαχείρισιν. Δὲν εἶναι ὅμως αὐτοδιοικούμενοι ὀργανισμοί, μὲ τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς αὐτοὺς ἀνωτέρω. Εἶναι δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ἔχουσαι ἰδίους πόρους τοὺς ὁποίους καὶ διαθέτουσι κατ' ἴδιαν βούλησιν.

Διοικήσεις, Γενική.—Ἡ εὐρύτερα διοικητικὴ διαίρεσις ἐν Ἑλλάδι. Κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Νέων Χωρῶν (1912—1913) συνεστήθησαν τὸ πρῶτον τέσσαρες γενικαὶ διοικήσεις, εἰς Κρήτην, Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου, καταργηθεῖσαι τὸν Μάρτιον τοῦ 1915. Κατὰ τὸ κίνημα τοῦ 1916 ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως Θεσσαλονίκης παρόμοιος θεσμός, ὁ ὁποῖος ἐσυστηματοποιήθη, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κινήματος, κατὰ τὸ 1918 (νόμος 1149 τῆς 5 Φεβρουαρίου 1918), ὅποτε συνεστήθησαν αἱ ἐξῆς γενικαὶ διοικήσεις: 1) Θεσσαλονίκης, 2) Κοζάνης—Φλωρίνης, 3) Ἡπείρου, 4) Κρήτης, 5) Λέσβου, 6) Χίου, 7) Σάμου. Ἐκτοτε τὰ ὄρια καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γενικῶν διοικήσεων, ὅπως καὶ τὰ εἰς τοὺς γενικοὺς διοικητὰς ἀναγνωριζόμενα δικαιώματα, ὑπέστησαν πλείστας μεταβολάς. Σήμερον ὑπάρχουν τέσσαρες γενικαὶ διοικήσεις: 1) *Μακεδονίας*, περιλαμβάνουσα τοὺς νομοὺς Θεσσαλονίκης, Πέλλης, Κοζάνης, Φλωρίνης καὶ Σερρῶν, 2) *Θράκης*, περιλαμβάνουσα τοὺς νομοὺς Ροδόπης, Ἐβρου, Δράμης καὶ Καβάλλας, 3) *Ἡπείρου*, περιλαμβάνουσα τοὺς νομοὺς Ἰωαννί-

νων, Πρεβέζης καὶ Ἄρτης καὶ 4) *Κρήτης*, περιλαμβάνουσα τοὺς 4 νομοὺς τῆς νήσου (Χανίων, Ρεθύμνου, Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου).

Διομολογήσεις.—Εἰς τὸ Διεθνὲς δικαίον διομολογήσεις (capitulations) καλοῦνται αἱ μεταξὺ κρατῶν συμβάσεις δυνάμει τῶν ὁποίων οἱ ὑπήκοοι τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν συμβαλλομένων κρατῶν ἀπολαμβάνουν ἐξαιρετικῶν προνομίων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ δευτέρου ἐξ αὐτῶν. Τὸ σύστημα τῶν διομολογήσεων ἐγεννήθη συγχρόνως μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐμποροκρατικοῦ καπιταλισμοῦ. Τὰ ἐμπορικῶς ἀνεπτυγμένα κράτη ἐπέδιωκον καὶ ἐπετύγχανον ὅπως οἱ ὑπήκοοί των ὑπάγωνται ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς χώρας τῆς καταγωγῆς των. Ἡ συνήθως προβαλλομένη ἐξήγησις ὅτι αἱ διομολογήσεις ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν προστασίαν τῶν «πεπολιτισμένων» οὔτινες ἐγκαθίστανται εἰς «βαρβάρους» ἢ «ἡμιβαρβάρους» χώρας ἢ ὅτι ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν προστασίαν τῶν χριστιανῶν ἐγκατεστημένων μεταξὺ ἀλλοθρήσκων λαῶν, ἐδόθη ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ ἀποτελεῖ προσπάθειαν ἐξευρέσεως δικαιολογίας. Αἱ πρῶται διομολογήσεις, καίτοι μὴ φέρουσαι τὸ ὄνομα, εἶναι γνωσταὶ μεταξὺ Βενετίας καὶ Βυζαντίου. Διὰ τῶν διομολογήσεων τούτων οἱ πολῖται τῆς ἰσχυρᾶς ναυτικῆς καὶ ἐμπορικῆς δημοκρατίας ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς Βυζαντινὰς πόλεις ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Βενετῶν προξένων καὶ τῶν προξενικῶν δικαστηρίων. Τὰ αὐτὰ προνόμια ἀπέκτησαν οἱ Βενετοὶ καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Γενουήνσιοι καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὅπου ἐγκαθίσταντο ὡς ἔμποροι. Καὶ βεβαίως οὔτε εἰς τὴν μίαν οὔτε εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν πρόκειται περὶ βαρβάρων ἢ μὴ χριστιανικῶν λαῶν. Ἄλλωστε κατὰ καιροὺς, καὶ οἱ Τούρκοι ἀπέκτησαν ὅμοια δικαιώματα εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τὰς βενετικὰς κτήσεις.

Τὸ σύστημα τῶν διομολογήσεων ἀνε-

πτύχθη και ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν του κατὰ τὴν περίοδον τῆς μεγάλης ἰμπεριαλιστικῆς ἐπεκτάσεως καὶ διεισδύσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἑγγύς καὶ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἡ πρώτη γνωστὴ τοιαύτη σύμβασις εἶναι ἡ μεταξύ Γαλλίας καὶ Τουρκίας τὸ 1535. Βαθμηδὸν ὁ θεσμὸς τῶν διομολογήσεων ἐπεξετάθη ὑπὲρ τῶν ὑπικόνων τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ἡ Ἰαπωνία εἰσελθούσα εἰς τὴν χορείαν τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν ἐξανέστη κατὰ τῆς θεσμοῦ αὐτοῦ τοῦ μειωτικοῦ τῆς κυριαρχίας τῆς καὶ αἱ διομολογήσεις κατηγορήθησαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τὸ 1899. Εἰς τὴν Τουρκίαν αἱ διομολογήσεις διετηρήθησαν μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τοῦ 1923. Ἦδη ἔνιόνος διεξάγεται ἄγῶν κατὰ τῶν διομολογήσεων ὑπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κίνας, ὅπου ὁ περιορισμὸς αὐτὸς τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων των ἀποτελεῖ μέγα οἰκονομικὸν καὶ πολιτικὸν ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν αὐτῶν.

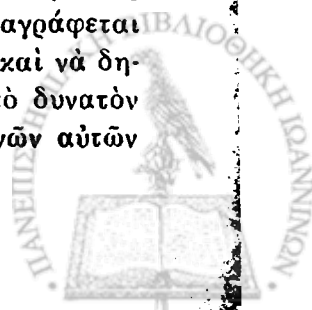
Διπλωματία.— Κλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν ἀφορώντων τὰς σχέσεις τῶν κρατῶν μεταξύ των. Ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, αἱ σχέσεις μεταξύ τῶν κρατῶν κατέστησαν τόσον στεναὶ καὶ συνεχεῖς ὥστε παρέστη ἀνάγκη δημιουργίας συστήματος μονίμου ἀντιπροσωπεύσεως μεταξύ τῶν κρατῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης (1815) κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ Ρισελιέ.

Ἡ διπλωματία κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καπιταλισμοῦ, τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν κρατῶν, τὸν καταρτισμὸν διεθνῶν συγκροτημάτων ἀλληλοπολεμουμένων ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου διὰ τὴν κατάληψιν καὶ τὴν ἀνακατανομὴν τῶν ἀγορῶν, διεδραμάτισε πρωτεῦον καὶ καταχθόνιον μέρος εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν. Παρὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν δημοκρατικῶν ἰδε-

ῶν καὶ τὴν διαφῆμισιν τῆς ἀρχῆς τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας», τὰ ζωτικώτερα ζητήματα ἐπιλύονται ἐρήμην τῶν λαῶν. Οἰκονομικαὶ συμφωνίαι καὶ συμμαχικαὶ συνθήκαι κρίνουναι τὰς τύχας τῶν λαῶν συνάπτονται ἐν κρυπτῷ καὶ οἱ λαοὶ τὰς πληροφοροῦνται μόνον ὅσας καλοῦνται νὰ πληρώσουν τὰ ἔξοδα. Ἡ διπλωματία οὕτω κατέστη ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀποκρύφων δυνάμεων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς καὶ ἐκ τῶν ἐπικινδυνωδεστέρων ὄπλων τῆς ἀρχούσης τάξεως. Ὁ κόσμος εὐρέθη τὸ 1914 ἐμπεπλεγμένος εἰς τὸν φονικώτερον πόλεμον τῆς ἱστορίας χωρὶς νὰ γνωρίζῃ πῶς οὗτος προητοιμάσθη. Μακρὰ μυστικαὶ συνεννοήσεις εἶχον παρασκευάσει τὸν πόλεμον εἰς ὅλας του τὰς λεπτομερείας χωρὶς οἱ λαοὶ νὰ ἔχουν πληροφορηθῆ τίποτε. (Βλ. *Παγκόσμιος πόλεμος.*— Αἷτια).

Ὅταν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου καὶ ἰδιαίτερος μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῆς Γερμανικῆς, ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἀπόκρυφα ἀρχεῖα τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν, ἔκκλητος ὁ κόσμος ἐπληροφορήθη τὰς μεταξύ τῶν κρατῶν διαπραγματεύσεις πολλὰ πρὸ τοῦ πολέμου ἔτη καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ. Οὕτω ἐξεδηλώθη παγκόσμιος λαϊκὴ ἐπιθυμία πρὸς κατάργησιν τῆς παλαιᾶς μυστικῆς διπλωματίας καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως ἐδόθησαν τότε ὑποσχέσεις περὶ καταργήσεώς τῆς.

Διὰ πρώτην φοράν ἐγένετο λόγος περὶ τούτου διὰ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν «Δέκα τεσσάρων ὄρων» τοῦ Οὐίλσονος. Τὴν μόνην σαφῆ ἂν καὶ μὴ ἄμεσον διεθνῆ συμφωνίαν περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς μυστικῆς διπλωματίας ἀποτελεῖ τὸ 18ον ἄρθρον τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τὸ ὁποῖον ὀρίζει ρητῶς: «Πᾶσα διεθνῆς συνθήκη ἢ δέσμευσις συναπτομένη εἰς τὸ μέλλον ὑπὸ μέλους τῆς Κοινωνίας ὀφείλει νὰ καταγράφεται ἀμέσως ὑπὸ τῆς γραμματείας καὶ νὰ δημοσιεύεται παρ' αὐτῆς ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Οὐδεμία τῶν διεθνῶν αὐτῶν

συνθηκῶν ἢ δεσμεύσεων θὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρὶν καταγραφῇ».

Ἡ διάταξις αὕτη ἐπέβαλεν ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τὴν δημοσίευσιν ὄλων τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν καὶ ἐπομένως ἀπηγόρευεν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν μυστικὴν διπλωματίαν. Μολοντοῦτο, ἐφ' ὅσον ἡ πάροδος τοῦ χρόνου ἀπεδείκνυεν ἀνίσχυρον καὶ ἄνευ πρακτικῆς σημασίας ὀλόκληρον τὸν θεσμόν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλαι μὲν δυνάμεις ἠρνήθησαν ἀρχῆθεν τὴν συμμετοχὴν των, ἄλλαι δὲ ἠδύνατο νὰ ἐξέρχονται αὐτῆς ἀτιμωρητὶ ὡσάκις αἱ ἀποφάσεις τῆς, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ, συνεκρούοντο μὲ τὰ συμφέροντά των, καὶ ἡ διάταξις αὕτη περὶ ὑποχρεωτικῆς δημοσιεύσεως τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν περιέπεσεν εἰς ἀχρησίαν, πλεῖσται δὲ ἐνδείξεις ὑπάρχουν ὅτι μεταπολεμικῶς πλεῖσται μυστικαὶ συμφωνίαι συνήφθησαν μεταξὺ κρατῶν. Ἀπόδειξιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ τυχαίως ἀποκαλυφθὲν μυστικὸν πρωτόκολλον τὸ συνημμένον εἰς τὸ βαλκανικὸν σύμφωνον καὶ τοῦ ὁποίου αἱ διατάξεις ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ εἰς σημασίαν τὰς διατάξεις αὐτοῦ τοῦ συμφώνου. Ἡ τοιαύτη ἐπάνοδος εἰς τὰς μεθόδους τῆς μυστικῆς διπλωματίας ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σοβαροτέρων κινδύνων διὰ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον.

Δισραέλι (Βενιαμὶν Λόρδος Βήκονσφιλδ Disraeli).—Μέγας Ἕλληνας πολιτικός ἰσραηλιτικῆς καταγωγῆς, (1804—1881) γεννηθεὶς ἐν Λονδίῳ. Ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τοῦ 1837, ὑπῆρξε δὲ ὁ πρωταγωνιστὴς τῶν περὶ προστατευτισμοῦ ἰδεῶν. Κατὰ πρῶτον ἐγένετο πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας τὸ 1868. Ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος τῶν Τόρυ καὶ ἐγήρασεν ἐν τῇ ἀρχῇ ἐναλλασσόμενος μετὰ τοῦ Γλάδστον. Κατὰ τὸ 1877 ἠναντιώθη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, (βλ. Βερολίνειον συνέδριον), ἐξησφάλισε τὴν Κύπρον εἰς

τὴν Ἀγγλίαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ λόρδου Βήκονσφιλδ. Εἶναι ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ θεμελιωτὴς τοῦ σημερινοῦ μεγαλείου τῆς Ἀγγλίας.

Νέος ἠσχολήθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ συνέγραψε τὸ 1824 τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Τζένς», τὸ δὲ 1826 τὸ μυθιστόρημα «Βίβιαν Γκρέϋ», ἀποτελοῦν δηκτικὴν σάτυραν τῆς ἀνωτάτης ἀγγλικῆς κοινωνίας καὶ σημειῶσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν. Εἰς τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις διεκρίνετο διὰ τὴν ἐκκεντρικότητα τῆς ἐνδυμασίας καὶ τὴν ἄκραν ἐπιτήδευσιν τῆς συμπεριφορᾶς. Ἀσθενήσας ἐταξίδευσεν πρὸς ἀνάρρωσιν εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἰσπανίαν, Ἑλλάδα, Τουρκίαν, καὶ συνέλεξε πλούσιον ὕλικόν διὰ τὰ μετέπειτα ἐκδοθέντα ἔργα του: «Νεαρὸς δούξ», «Κονταρίνι Φλέμιγκ» καὶ «Ἡ θαυμαστὴ διήγησις τοῦ Δαβὶδ Ἀλρόϋ». Ἐν τῇ πολιτικῇ ἀνεδείχθη ταχέως ὡς ὁ σπουδαιότερος ρήτωρ τῶν συντηρητικῶν. Διεπνέετο ἀπὸ τὸ δόγμα ὅτι ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ πρέπει νὰ ἐξῆ κατ' ἐσχολὴν πρακτικὸν νοῦν πρὸς θεραπείαν τῶν ἀμέσων ἀναγκῶν τῆς πατρίδος του. Ἡ ἀνάδειξις του ἐπεσπεύθη, χάρις εἰς τὸν γάμον του μὲ μίαν ὑπερήλικα, ἀλλὰ πλουσίαν χήραν. Συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ λόρδου Βέντιγκ προσεῖλκυσε τοὺς συντηρητικὸς ἀντιπροσώπους τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν δυσηρεστημένοι κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Πήλ, τὸν ὁποῖον καὶ ἀνέτρεψεν ἐκ τῆς κυβερνήσεως.

Ἀργότερον διεδέχθη τὸν Βέντιγκ εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος. Ὡς ἀντιπολιτευόμενος εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν ἀγροτῶν, ἀποκτήσας οὕτω μεγάλην δημοτικότητα. Ἐψεξε δριμέως τὴν κυβέρνησιν Ρώσσελ—Πάλμεστον διὰ τὰ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἄδικα μέτρα κατὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Πατσίφικου. Τὸ 1852 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν.

Μετασχὼν τῆς τρίτης ὑπὸ τὸν Ντέρμπυ κυβερνήσεως ἐπέτυχε κατόπιν πεί-

τέρρεον ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐμπορικοῦ κεφαλαίου κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα. Ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ σύγκρουσις μετατρέπεται εἰς τὸ μυθιστόρημα εἰς ἱλαροτραγωδίαν. Ξένος πρὸς τὴν νέαν πεζὴν πραγματικότητα, ὁ ἥρωας ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ὄνειροπολεῖ τὴν ἐπάνοδον τῆς χρυσῆς ἐποχῆς τῶν ἵπποτῶν. Βραδύτερον ὁ ἥρωας προσέλαβε βαθυτέραν ἔννοιαν καὶ ἀπετέλεσε θέμα πλείστον συζητήσεων περὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Ἡ γερμανικὴ ἰδεαλιστικὴ φιλοσοφία ἔκλινεν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι τὸ περιώνυμον ἔργον τοῦ Θεοβάντες θέλει νὰ δείξῃ τὸ μάταιον τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ὁ Βύρων ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ Θεοβάντες δολοφονήσας τὸν ἵπποτισμόν, κατέστρεψε καὶ τὸν ἡρωϊσμόν. Ὁ Τουρκένιεφ ἔβλεπεν εἰς τὸν Δὸν Κιχώτην τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς αὐτοθυσίας, τοῦ ἀλτρούισμοῦ, καὶ τοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.

Δονκιχωτισμὸς.—Ὄνομάζεται οὕτω εἰρωνικῶς πᾶσα πολιτικὴ, ἢ ἄλλη πράξις, ἢ ὁποία χωρὶς νὰ παρουσιάζῃ τίποτε τὸ θετικόν καὶ πραγματοποιήσιμον, δεικνύει ἐπιπολαιότητα καὶ ματαιοδοξίαν.

Δόξας Ἄγγελος.—Βλ. *Δρακουλίδης Νικόλαος*.

Δοστογιέφσκυ (Φεοντόρ).—βλ. *Ντοστογιέφσκι*.

Δούκας (Νεόφυτος).—Ἡπειρώτης λόγιος καὶ διδάσκαλος τοῦ γένους, διαπρέπας ὡς κληρικός, παιδαγωγὸς καὶ σχολιαστὴς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων (1760—1845). Ἐγραψε πάμπολλα καὶ ποικίλλα ἔργα. Συνετέλεσεν ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Σπουδαιότατὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ὡς ἐφημέριος τῆς ἐν Βιέννῃ ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ὁ σύνδεσμος τῶν Φιλικῶν, κατὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως διέτρεξεν ὡς ἐθναπόστολος τὴν Τρανσυλβανίαν, κη-

ρύττων τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου.

Μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἐκλήθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς σχολῆς τοῦ ὄρφανοτροφείου Αἰγίνης. Ἡ βουλὴ τοῦ 1741, τιμῶσα τὴν μνήμην του, τὸν ἀνεκήρυξεν εὐεργέτην τῆς Ἑλλάδος.

Δουλεία.—Καλεῖται οὕτω ἡ κατάστασις ἀνθρώπου στερουμένου τῆς προσωπικῆς του ἐλευθερίας καὶ ἀποτελοῦντος ἰδιοκτησίαν ἄλλου ἀτόμου, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ τὸν διαθέσῃ κατὰ βούλησιν, ὅπως τὰ λοιπὰ ἄψυχα καὶ ἔμψυχα ἀντικείμενα ἰδιοκτησίας. Ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας εἶναι πανάρχαιος, ἐπ' αὐτοῦ δ' ἐστηρίχθησαν ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ὀλόκληροι κοινωνίαὶ προαγαγούσαι τὸν πολιτισμὸν καὶ ἀφήσασαι, τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεώς των ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ἤδη χρόνων ἡ δουλεία ἦτο γενικὸν φαινόμενον εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δοῦλος ἐν αὐτῇ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον πλήρους καὶ καλῶς ὀργανωμένου οἴκου. Καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί, κατὰ τὴν μυθολογίαν, εἶχαν περιπέσει κάποτε εἰς κατάστασιν δουλείας πρὸς παραμυθίαν τῶν θνητῶν. Κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους οἱ δοῦλοι ἐξετέλουν ὅλας τὰς ἐργασίας τοῦ οἴκου καὶ τῶν ἀγρῶν. Ἡ στενὴ ἐσφῆ μετὰξὺ δεσποτῶν καὶ δούλων ἐπέφερε ποιάν τινα ἐξημέρωσιν τῶν ἡθῶν καὶ ἠπιότητα συμπεριφορᾶς ἀπέναντι τῶν δούλων. Οἱ κατέχοντες τέχνην τινὰ δοῦλοι, καίτοι στερούμενοι προσωπικῆς ἐλευθερίας εὐρίσκοντο εἰς πολὺ καλὴν θέσιν. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ δουλεία ἐπεξετάθη ἔτι περισσότερο. Ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἐτρέφετο ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας ἦτο κατὰ πρῶτον ἡ πειρατεία, ἀργότερον δὲ τὸ ἐμπόριον. Πρῶτοι ἐπιχειρήσαντες ἐμπόριον δούλων ὑπῆρξαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, οἱ Χῖοι. Τὸ ἐμπόριον τοῦτο ἤχησε κυρίως εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Μ.

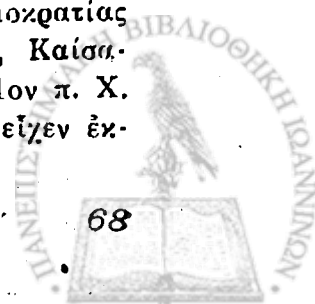

Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο εὐκόλως νὰ προμηθευθοῦν δούλους ἐκ τῶν γειτόνων των βαρβάρων λαῶν. Ἡ Αἴγυπτος ἐπίσης ἀπέστελλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς λόγῳ καταδίκης ὑποβιβασθέντας εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων καὶ τοὺς μαύρους τῆς ὡς δούλους πολυτελείας. Ἐν Ἑλλάδι, μολονότι πᾶν πρόσωπον αἰχμαλωτιζόμενον ἐν πολέμῳ περιήρχετο εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ νικητοῦ, ἐν τούτοις ἐν τῇ πράξει οἱ Ἕλληνες ἀπέδιδον συνήθως τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας αἰχμαλώτους πολέμου, λαμβάνοντες ποσὸν τι λύτρων. Ὡστε κατὰ πλειοψηφίαν οἱ δούλοι τῆς Ἑλλάδος προήρχοντο ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Βορρᾶ καὶ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἦσαν ὠνητοί. Οἱ γεννηθέντες ἐν τῇ οἰκογενεῖα τοῦ δεσπότη δούλοι ἦσαν ὀλίγοι σχετικῶς καὶ τοῦτο διὰ δύο λόγους: πρῶτον διότι αἱ θήλεια ἦσαν πολὺ ὀλιγότεραι τῶν ἀρρένων καὶ δεύτερον διότι οἱ ἐλεύθεροι δὲν ἐνεθάρρουν ἐνώσεις μεταξὺ δούλων, θεωροῦντες αὐτὰς πολυδαπανοτέρας ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἐνηλίκων. Ὁ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ δεσπότη γεννηθεὶς δούλος ἐκαλεῖτο οἰκότριψ, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ ἐξ ἀγορᾶς προερχομένου, ὅστις ἐκαλεῖτο οἰκῆτης. Σπουδαιότεραι ἀγοραὶ δούλων ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κύπρος, ἡ Σάμος, ἡ Ἔφεσος καὶ πρὸ πάντων ἡ Χίος. Οἱ δούλοι εἰργάζοντο ἢ διὰ λογαριασμὸν τοῦ δεσπότη των ἢ δι' ἴδιον λογαριασμὸν, ὅποτε ἐπλήρωναν εἰς τὸν δεσπότην ποσὸν τι καθ' ἐκάστην. Πολλάκις ὁ κύριός των τοὺς ἐνοικίαζεν εἰς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐχρησιμοποιοῦν κυρίως εἰς τὰ μεταλλεῖα ἢ τὰ πλοῖα. Γενικῶς ἡ ἀγορὰ δούλων πρὸς ἐνοικίαν φαίνεται ὅτι ἀπετέλει καλὴν τοποθέτησιν κεφαλαίων. Ἐν Ἀθήναις δὲν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς πολιτῆς τόσο πτωχὸς ὥστε νὰ μὴ ἔχη ἓνα τουλάχιστον δούλον.

Εἰς εὐπορούσας οἰκογενεῖας ὁ ἀριθμὸς τῶν δούλων ἦτο μέγας καὶ ἐγένετο μεταξὺ αὐτῶν θαυμαστὴ κατανομή τῆς ἐργασίας. Ὑπῆρχον οἰκογένεια κατέ-

χουσαι ἄνω τῶν πενήκοντα δούλων. Ἡ θέσις τῶν δούλων ἐν Ἑλλάδι ἦτο πολὺ καλυτέρα τῆς ἐν τῇ ρωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ, πλὴν ἐννοεῖται τῆς Σπάρτης, ἢ ὁποῖα ἦτο, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἢ καλυτέρα πόλις διὰ τὸν ἐλεύθερον καὶ ἢ χειροτέρα διὰ τὸν δούλον. Συνήθως τιμωρίαι τῶν δούλων ἦσαν ὁ ραβδισμὸς, ὁ στιγματισμὸς τοῦ μετώπου διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου ἐν περιπτώσει ἀποπείρας δραπετεύσεως κ. ἄ. Πάντοτε ἡ ζωὴ καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ δούλου ἐπροστατεύετο ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ νὰ θανατωθῇ δούλος ἀπῆρτετο ἰδιαιτέρα ἀπόφασις. Ὅσάκις ἡ συμπεριφορὰ τοῦ κυρίου καθίστατο ἀφόρητος, ὁ δούλος ἐδικαιοῦτο νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεσέως καὶ νὰ ζητήσῃ ὅπως πωληθῇ εἰς ἄλλον κύριον. Ἐνίοτε, διὰ διαφοροῦς λόγους, οἱ κύριοι ἀπῆλευθέρωνον τὸν δούλον των, ὁ ὁποῖος τότε ἐκαλεῖτο ἀπελεύθερος καὶ ὑπεχρεοῦτο μόνον νὰ θεωρῇ τὸν πρῶτον κύριόν του ὡς πατέρα του καὶ νὰ ἐκπληροῖ ὄρισμα καθήκοντα πρὸς αὐτόν.

Παρὰ Ρωμαίοις, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κατ' ἐξοχὴν στρατιωτικὸς λαός, ἡ δουλεία ἐφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς. Ὁλόκληρος ἡ κοινωνία τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας στηρίζεται ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τούτου. Οὐδέποτε ἄλλοτε καὶ οὐδαμοῦ ἡ δουλεία ἔλαβε τόσο μεγάλην ἔκτασιν. Τοῦτο κυρίως ὀφείλεται εἰς τοὺς συνεχεῖς κατακτητικὸς πολέμους. Φυσικά, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἱστορίας τῆς Ρώμης, ἡ δουλεία δὲν ἔχει τὴν σημασίαν τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησε κατόπιν. Οἱ ὑποτασσόμενοι λαοὶ δὲν γίνονται δούλοι, ἀλλὰ ἀποκτοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου (Σαβῖνοι, Ἀλβανοὶ κλπ.). Ὁ ἀριθμὸς τῶν δούλων ἤρχισε ν' αὐξάνῃ ἀφ' ὅτου κυρίως ἡ Ρώμη κατέκτησεν ὀλόκληρον τὴν Ἰταλίαν. Τὸ κακὸν ἠΐξησε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς δημοκρατίας ἐπὶ Μαρίου, Σύλλα, Πομπηίου, Καίσαρος καὶ Ὀκταβιανοῦ. Τὸν 1ον π. Χ. αἰῶνα ἡ ἐργασία τῶν δούλων εἶχεν ἐκ-

συστηθῆ ὡς προσωπικὴ οὐχὶ ὅμως καὶ ἀντιθέτως. Πραγματικαὶ δουλείαι ὑπάρχουν πολλαὶ ὡς ἡ δουλεία φωτός, ὁδοῦ, τοῦ ἀντλεῖν ὕδωρ, τοῦ βόσκειν θρέματα, τοῦ βαστάζειν βάρη κτλ.

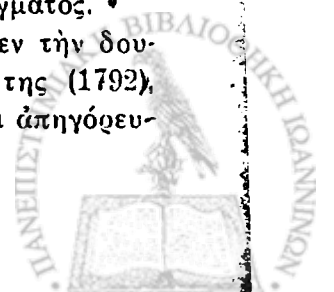
Δουλεία διεθνῆς. — Καλεῖται οὕτω ἡ δέσμευσις τῆς κυριαρχίας κράτους τινὸς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους του. Εἰς τὴν σύγχρονον πολιτικὴν ἱστορίαν πλεῖστα συνθῆκαι περιλαμβάνουν τοιαύτας δεσμεύσεις, καίτοι αἱ διεθνεῖς αὐταὶ δουλείαι προσβάλλουν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν κρατῶν, τὰ ὅποια πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτα. Τοιοῦτοι περιορισμοὶ κυρίως ἐπιβάλλονται εἰς μικρὰ ἢ ἡττημένα κράτη. Παραδείγματα τοιούτων διεθνῶν δουλειῶν εἶναι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ὀχυρώσεως τῆς Κερκύρας, διὰ τῆς συνθήκης δι' ἧς παρεχωρήθησαν αἱ Ἴόνιοι νῆσοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἄρθρου 13 τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923) περὶ ὀχυρώσεως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου κ. ἄ. Πλείστας τοιαύτας δουλείαις ἐπιβάλλει καὶ ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιών (βλ. λ.) εἰς τὴν Γερμανίαν, (ἀπαγόρευσις ὀχυρώσεως τῶν συνόρων κτλ.).

Δουλεμπορία.—Τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων ἦτο λίαν ἀνεπτυγμένον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ Ρώμην ὅπου ὑπεβάλλετο εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου κανόνας μὲ τὸ ἐμπόριον τῶν ζώων. Οὕτω ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλοπαροικίας (βλ. λ.) κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας, ἐξηφανίσθη καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, διὰ νὰ ἐφανισθῆ καὶ πάλιν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀποικιακῆς δουλεμπορίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς νέας αὐτῆς δουλεμπορίας ἀποδίδεται εἰς τοὺς Πορτογάλους, οἵτινες τὸ 1442 ἀπήγαγον ἐκ τῆς Δ. Ἀφρικῆς μαύρους πρὸς πώλησιν, κυρίως ὅμως ἀνεπτύχθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος, ὅτε οἱ Ἴσπανοὶ μετέφερον καὶ ἐπώλουν εἰς Ἀίτην μαύρους, οἵτινες εἰργάζοντο εἰς

τὰ μεταλλεῖα. Βραδύτερον τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ὀλλανδῶν, ἀναγνωρισθὲν ἐπισημῶς ὑπὸ τῶν νομοθεσιῶν. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης (1719) οἱ Ἄγγλοι δουλέμποροι ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προμηθεύουν εἰς τὰς ἰσπανικὰς ἀποικίας 4800 μαύρους κατ' ἔτος. Μεταξὺ τοῦ 1680—1700 ἐξήχθησαν ἐξ Ἀφρικῆς εἰς Ἀμερικὴν 300.000, μεταξὺ τοῦ 1700 καὶ 1786 μόνον εἰς τὴν Ταμαϊκὴν μετεφέρθησαν ἄλλαι 610.000. Συνολικῶς μεταξὺ τοῦ 1680 καὶ τοῦ 1786 ἐξήχθησαν ἐξ Ἀφρικῆς περίπου 2.130.000 μαῦροι.

Ἡ μεταβολὴ ὅμως τῶν οἰκονομικῶν ὄρων καὶ κυρίως τῶν μεθόδων παραγωγῆς κατέστησεν ἐν Εὐρώπῃ ἀντιοικονομικὴν τὴν χρῆσιν δούλων καὶ ἐπέφερον ἀναγκαστικῶς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς δουλείας ἐν Εὐρώπῃ. Διτηρήθη ὅμως αὕτη εἰς τὰς ἀποικίας ὅπου οἱ ἐπικρατοῦντες οἰκονομικοὶ ὄροι, ἡ ὑπεροχὴ τῆς γεωργίας ἐναντι τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ ἀραιότης τοῦ πληθυσμοῦ καθίστων συμφέρουσιν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ἀποίκους τὴν χρῆσιν δούλων. Ἡ ἐπικράτησις ὅμως τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸν κίνδυνον τοῦ συναγωνισμοῦ, τὸν ὅποιον ἐδημιούργει ἡ ἐν Ἀμερικῇ ἐργασία τῶν δούλων διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ προϊόντα, ἐδημιούργησεν ἐν Εὐρώπῃ κίνημα ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Ἡ γενικὴ πεποίθησις ὅτι ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις θὰ κατήργει τὴν δουλείαν δὲν ἐπληθύνθη, διότι ἡ νικητρία ἀστικὴ τάξις τῆς Γαλλίας δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας κηρυγμάτων της εἰς τὰς ἀποικίας. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ δουλεία κατηργήθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τὴν ἐξ Ἑλβας ἐπάνοδόν του (1815) διὰ διατάγματος.

Πρώτη ἡ Δανία κατήργησεν τὴν δουλεμπορίαν εἰς τὰς ἀποικίας της (1792), τὸ δὲ 1794 αἱ Ἦν. Πολιτεῖαι ἀπηγόρευ-

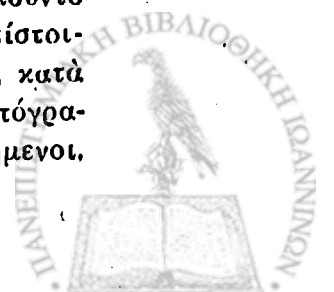

σαν τὴν συμμετοχὴν Ἀμερικανῶν πολιτῶν εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων καὶ ἀπὸ τοῦ 1807 τὴν εἰσαγωγὴν μαύρων. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης (1814) ἐβεβαιώθη διεθνῶς ἡ ἀνάγκη τῆς καταργήσεως τῆς δουλεμπορίας καὶ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Γκέντ ἡ Ἀγγλία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι συνεφώνησαν νὰ χρησιμοποιήσουν πᾶν μέσον διὰ τὴν παρεμπόδισίν της. Πράγματι δὲ ἀγγλικά καὶ ἀμερικανικά καταδρομικά ἐτέθησαν εἰς καταδίωξιν τῶν δουλεμπορικῶν πλοίων. Βαθμηδὸν ὅλα τὰ κράτη ἀπηγόρευσαν τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων ἂν καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐπέτρεπον τὴν διατήρησιν τῆς δουλείας.

Ἡ δουλεμπορία διετηρήθη μολοντοῦτο ἐπὶ πολὺ ἀκόμη εἰς τὰς μουσουλμανικάς χώρας καὶ ἡ Τουρκία μόλις τὸ 1889 τὴν ἀπηγόρευσε ἐντὸς τοῦ κράτους της. Βαθμηδὸν ἡ δουλεία κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκάς ἀποικίας καὶ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1928 καὶ εἰς τὴν τελευταίαν, τὴν Σιέρα Λεόνα, ἀπελευθερωθέντων 215.000 δούλων. Μολοντοῦτο δὲν φαίνεται νὰ ἐξέλιπε τελείως τὸ φαινόμενον τῆς δουλείας. Κατὰ τὴν λαϊδὴν Σάϊμον (εἰς ἄρθρον της δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς «Κοινωνιολογικῆς καὶ Πολιτικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», Μάρτιος 1934, σ. 24—26) ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον πέντε ἑκατομμύρια δούλων, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἑκατομμύρια ἐν Κίνα, ἄλλα δύο ἐν Ἀβησσυνίᾳ καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Ἀραβίᾳ καὶ Λιβερίᾳ (βλ. καὶ λ. *Δουλεία*).

Δουλοπαροικία.—Ἡ κατάστασις δούλου μὴ ἀνήκοντος εἰς τὸν κύριόν του, ἀλλ' εἰς τὴν γῆν ἢν ἐκαλλιέργει, πωλούμενος μετ' αὐτῆς. Ἀπαξ κατασταθέντος τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας, ὁ ἀριθμὸς τῶν δούλων ἔτεινε ν' αὐξηθῆ ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον τὰ ἐλεύθερα μέλη τῆς κοινωνίας, ἐπιωρίπτοντα ἐπ' αὐτῶν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας, ὠφελοῦντο ἐκ τῆς αὐξήσεώς των. Ἐνεκα τούτου ὑπὸ ὠρισμένας συνθήκας, ἀνε-

πύχθη νέον εἶδος δουλείας, ἡ *δουλοπαροικία*, ἡ γέννησις τῆς ὁποίας, οὐδεμίαν συναισθηματικὴν ἢ ἀνθρωπιστικὴν ἀρχὴν ἔχουσα, ὀφείλετο εἰς τὴν ἀνάγκην προσαρμογῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐργασίας τῶν ὑποτελῶν εἰς νέας κοινωνικάς καὶ οικονομικάς συνθήκας. Ἡ δουλεία προῆλθεν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς μίαν κοινωνίαν μεμονωμένων ἀτόμων ληφθέντων ἐξ ἄλλων κοινωνιῶν. Ἡ δουλοπαροικία ἐξ ἀντιθέτου κατεστάθη διὰ προσαρτήσεως κατὰ μάζας ἄλλων ομάδων ἢ τάξεων καὶ ὑπαγωγῆς των ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν νικητῶν. Εἰς περιπτώσεις μεγάλων ἐδαφικῶν κατακτήσεων, οἱ κάτοικοι τῶν κατακτηθέντων ἐδαφῶν ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον καὶ ἀσύμφορον ν' ἀποσπασθῶσι τῆς χώρας των μεταβαλλόμενοι εἰς τελείους δούλους, ὑπεχρεοῦντο διατηροῦντες ἴχνη προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν φροντίδα τῆς αὐτοσυντηρησίας νὰ ἐργάζωνται ἐπὶ ὀρισμένον χρόνον πρὸς ὄφελος τῶν κατακτητῶν. Ἐδίδον οὕτω εἰς αὐτοὺς φόρον εἰς εἶδος, ὁ ὁποῖος συνήθως ἦτο ἀνώτερος τῶν εἰσοδημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπορίζοντο οἱ κατακτηταὶ ἂν μετέβαλλον τοὺς ἠττημένους εἰς δούλους καὶ ἀνελάμβανον τὴν φροντίδα τῆς στοιχειώδους διατροφῆς των. Οὕτω ἡ δουλοπαροικία, ἡπιωτέρα μορφή δουλείας, κατεστάθη ὡς συμφερωτέρα διὰ τοὺς κυριάρχους. Οὕτω μάλιστα κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας, ἡ διατήρησις δούλων εἶχεν ἀποβῆ ἀσύμφορος. Πολλοὶ ἰδιοκτῆται λατιφουντιῶν ἐν τῇ Δύσει μετέβαλον τοὺς δούλους των εἰς δουλοπαροίκους. Ἐν Ἑλλάδι ὡς πρῶτοι δουλοπάροικοι εἶναι γνωστοὶ οἱ πενέσται τῆς Θεσσαλίας, οἱ εἰλωτες τῆς Λακωνίας, οἱ μνωῖται τῆς Κρήτης, οἱ γυμνήται τοῦ Ἄργους καὶ οἱ κληρονομικοὶ καλλιεργηταὶ τῶν γαιῶν τῶν Σελευκιδῶν τῆς Ἀσίας, οἵτινες ἐκαλοῦντο βασιλικοὶ λαοί. Ἐν Ρώμῃ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν ἀπετέλουν οἱ *coloni*, κατὰ τὸν βυζαντινὸν μεσαίωνα οἱ ἐναπόγραφοι καὶ οἱ πάροικοι ἢ προσκαθήμενοι.

Ἐπίσης εἰς τὴν Δύσιν μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπῆρχεν ἀντίστοιχος τάξις καλλιεργητῶν. Κατ' ἐξοχὴν ἐποχὴ τῆς δουλοπαροικίας εἶναι ὁ φεουδαλικὸς μεσαίων.

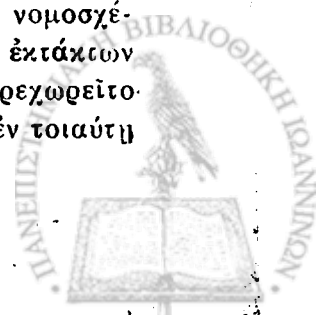
Δουλοπάροικος. — Δοῦλος μὴ ἀνήκων εἰς κύριον, ἀλλ' εἰς τὴν γῆν ἢν καλλιεργεῖ καὶ μεθ' ἧς πωλεῖται ἢ μεταβιβάζεται (βλ. λ. Δουλοπαροικία).

Δοῦλος. — Ὁ ἐστερημένος τῆς προσωπικῆς του ἐλευθερίας, ἀποτελῶν ἰδιοκτησίαν ἄλλου καὶ ὑποκείμενος εἰς πώλησιν καὶ ἀνταλλαγὴν, (βλ. λ. δουλεία).

Δούλων ἐπαναστάσεις. — Ἡ μεγάλη συγκέντρωσις ἐντὸς τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας δούλων, πλείστοι τῶν ὁποίων προήρχοντο ἐκ τῶν πολὺ ἀνωτέρων ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ ἀγρία καὶ πολλακίς κτηνώδης ἐναντί των συμπεριφορὰ τῶν κυρίων των ἐδημιούργησε μέγα κοινωνικὸν ζήτημα κατὰ τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα Ἡ πρώτη ἐξέγερσις δούλων ἐσημειώθη ἐν Ἀπουλία τὸ 187 π.Χ. ἀλλὰ συνετρίβη ταχέως θανατωθέντων διὰ σταυρώσεως 7.000 δούλων. Ἀσυγκρίτως σκληρότεραι καὶ αἱματηρότεραι ὑπῆρξαν αἱ δύο μεγάλαι ἐπαναστάσεις δούλων ἐν Σικελίᾳ τὸ 134 μέχρι τοῦ 132 καὶ τὸ 107 μέχρι τοῦ 101. Οἱ ἐπαναστάται εἶχον ὡς ἀρχηγοὺς τὸν ἐκ Συρίας Εὐνον καὶ τὸν Μακεδόνα Κλέωνα, οἱ ὅποιοι συνεκέντρωσαν περὶ αὐτοὺς 70.000 ἐνόπλους καὶ ἐπεβλήθησαν εἰς τὴν νῆσον σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου. Ἀντισταθέντες ἐπὶ ἔτη κατὰ τῶν ρωμαϊκῶν στρατιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξετράτευσαν ἐναντίον των, ἠττήθησαν τέλος κυρίως λόγῳ τῆς πείνης καὶ 20.000 ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τῆς δευτέρας ἡγούντο ἐπίσης εἰς Σῦρος ὀνόματι Σάλβιος καὶ εἰς Μακεδῶν, ὀνόματι Ἀρθενίων. Ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη μόνον μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀρχηγῶν. Μεγάλῃ ἐπίσης ἐξέγερσις δούλων ἐσημειώθη ἐν Περγάμῳ ὑπὸ τὸν Ἀριστόνικον, ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν

τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, περὶ τὸ 133 π.Χ. Ἡ σπουδαιότερα ὅμως ὄλων ἦτο ἡ τὸ 73 π.Χ. ἐξέγερσις δούλων ὑπὸ τὸν ἐκ Θράκης Σπάρτακον (βλ. λ.). Μετὰ διετεῖς νικηφόρους ἀγῶνας, κατὰ τὴν διαρκεῖαν τῶν ὁποίων οἱ στρατοὶ τοῦ Σπάρτακου κατετρόπωσαν ἐπανειλημμένως τὰς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας, οἱ δοῦλοι ἠττήθησαν κυρίως λόγῳ διχονιῶν προκληθεισῶν εἰς τὰς τάξεις των.

Δούμα (ρωσ.=σκέψις). — Ὄνομάζετο οὕτω τὸ Ρωσικὸν Κοινοβούλιον. Εἰς τὴν ρωσικὴν ἱστορίαν ὑπάρχουν 4 μόνον Δούμαι, χαρακτηριστικώταται διὰ τοὺς ἱστορικοὺς σταθμοὺς εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν. Ἀφετηρίαν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κοινοβουλευτικοῦ θεσμοῦ ἐν Ρωσσίᾳ ἀποτελεῖ ὁ ἐκλογικὸς νόμος τῆς 24 Δεκεμβρίου (π. ἡ.) τοῦ 1905. Ὁ νόμος αὐτὸς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τὴν στιγμὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Μόσχας τοῦ 1905. Δι' αὐτοῦ ἠθέλησεν ὁ Τσάρος, μὲ τὴν παραχώρησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἰς εὐρύτερα στρώματα τῶν πόλεων, νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ καθεστώτος, κατευνάζων τὸ ἐπαναστατικὸν ρεῦμα. Τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα παρεχωρεῖτο εἰς τοὺς ἐργάτας τῶν πόλεων καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας ὠρισμένην περιουσίαν, ἐπιχείρησιν ἢ κρατικὴν θέσιν. Εἰς τὴν Σιβηρίαν — Πολωνίαν τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα παρεχωρεῖτο μόνον εἰς τοὺς εὐπόρους χωρικοὺς. Τὸ σύνολον τῶν βουλευτῶν ἔπρεπε νὰ εἶναι 524, χάρις δὲ εἰς τοὺς συνδεδεασμένους περιορισμοὺς, ἐξησφαλίζετο ἀπολύτως ἡ εὐμενὴς διὰ τὸ τσαρικὸν καθεστῶς κοινωνικὴ σύνθεσις τῆς Δούμας. Ἐν τούτοις ἡ οὕτω ἐκλεγομένη Δούμα δὲν εἶχε καὶ πολλὰ δικαιώματα. Π. χ. ἡ καταψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν παρημποδίζε καθόλου τὴν ἐφαρμογὴν του ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἄλλα νομοσχέδια διὰ τοῦ ἀρθροῦ 87 «περὶ ἐκτάκτων περιστάσεων» τὸ δικαίωμα παρεχωρεῖτο εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, καὶ ἐν τοιαύτῃ

περιπτώσει ἡ κυβέρνησις ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἀγνοῇ ἐντελῶς τὴν Δούμαν. Διὰ τοῦ νόμου τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1906, ἐθεσπίσθη τὸ αὐτοκρατορικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον εἶχε θέσιν γερουσίας.

Ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα Δούμα. (27 Ἀπριλίου—9 Ἰουλίου 1906 καὶ 20 Φεβρουαρίου—2 Ἰουνίου 1907). Ἀμφότεραι συνεχλήθησαν ἐν μέσῳ ἀγρίας τρομοκρατίας, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ σύνθεσις ὁμως τῆς δευτέρας, διέφερε κατὰ πολὺ τῆς συνθέσεως τῆς πρώτης, λόγῳ τῆς μεταστροφῆς τῶν πνευμάτων: τῆς συμμετοχῆς τῶν μπολσεβίκων, οἱ ὅποιοι εἶχον μποῦκοτάρει τὴν πρώτην Δούμαν, τῆς δραστηριότητος τῶν ἐκλογέων, καὶ τῆς στροφῆς τῶν μικροαστικῶν καὶ ἀγροτικῶν στοιχείων πρὸς τὰ ἀριστερά.

Ἡ σύνθεσις τῶν δύο πρώτων Δουμῶν ἦτο ἡ ἑξῆς:

	Εἰς τὴν Α'	Β'
* Ἀκροὶ δεξιοί: μοναρχικοί, ὀκτωβρισταί, μετριοπαθεῖς, προοδευτικοί, τοῦ ἐμποροβιομηχανικοῦ κόμματος	44	54
Τοῦ κόμματος τῶν δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων	6	1
Συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ (καντὲ)	179	98
Τοῦ «Ἀγροτικοῦ συνδέσμου» σοσιαλισταὶ ἐκτὸς κόμματος «ἐλευθερόφρονες» ριζοσπαστικοὶ	94	104
Λαϊκοὶ σοσιαλισταὶ	—	16
Σοσιαλεπαναστάται	—	37
Σοσιαλδημοκράται	18	65
Αὐτονομισταὶ (Πολωνοί, Λιθουανοί, Οὐκρανοί, Λεττονοί, Μουσουλμάνοι)	44	76
Ὅμαδες τῶν Κοζάκων	1	17
* Ἄνευ κόμματος	100	50

Ἡ κοινωνικὴ σύνθεσις τῆς Α' Δούμας περιελάμβανε μεγάλην πλειοψηφίαν γαιοκτημόνων (14,4 οο), ἀστῶν καθη-

γητῶν καὶ δικηγόρων (19,7 οο), χωρικῶν ἐκτὸς κόμματος (25 οο) καὶ ἀπετέλει ἐντευκτήριον ἀκινδύνου διὰ τὸ καθεστὼς φλυαρίας. Ἡ Δούμα εὐρεθεῖσα ἐν μέσῳ ἐπαναστατικῶν συνθηκῶν προσεπάθει μὲ φιλελευθέραν φρασεολογίαν νὰ κατευνάσῃ τὰ πνεύματα, δι' ἀσημάτων κυβερνητικῶν παραχωρήσεων. Ἐν τούτοις οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοί, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ ἰσχυρότερον κόμμα εἰς τὴν Α' Δούμαν, περισσότερον ἐφροῦντο τὰς συνεπειὰς τῆς ἐπαναστάσεως, παρὰ τὴν παραβίασιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Διὰ τὸν λόγον τούτον ὄχι μόνον καὶ κατέλιπον τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἀμνηστίας, ἀλλὰ καὶ προθύμως ἐψήφισαν πλείστους ἀπλουστέρους νόμους, ὅπως ὁ νόμος ὅστις ἐπιβάλλει ὀκταετῆ εἰρκτὴν, εἰς τοὺς παραβάτας τοῦ περὶ τύπου νόμου.

Ὅσον καὶ ἂν οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ προσεπάθουν νὰ συγκαλύψουν τὴν ἀντιδραστικὴν τῶν οὐσίαν, τὸ ἀγροτικὸν τῶν πρόγραμμα ἀπώθει τοὺς ἀγρότας, οἱ ὅποιοι ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἀριστερά. Καὶ οἱ ἀγρόται παρ' ὅλους τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, ἀπετέλουν τὴν μᾶλλον ὑπολογίσιμον δύναμιν τῆς Ρωσσίας.

Πρὸς ἀποπλάνησιν αὐτῶν καὶ ἐν γένει τῆς κοινῆς γνώμης, τὰ δεξιὰ κοινωνικά κόμματα, προσεπάθουν νὰ συγκαλύψουν τὰς πραγματικὰς τῶν ἐπιδιώξεις μὲ «ἐτικέτας», αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὰς μᾶλλον ἀφηρημένας ὀνομασίας: «Κόμμα εἰρηνικῆς ἀναγεννήσεως», «Κόμμα μετριοπαθῶν προοδευτικῶν», «Κόμμα δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων» κλπ. Ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ ὁμάς, ἡ ὁποία συνησπίσθη τὰς παραμονὰς τῆς διαλύσεως τῆς Α' Δούμας δὲν ἠδυνήθη νὰ διαδραματίσῃ σημαντικὸν μέρος.

Ἡ κυβέρνησις ἐπέσειε τὸ φόβητρον τῆς ἀναστατώσεως τῶν μαζῶν καὶ προσεπάθει νὰ μεταβάλῃ τὴν Α' Δούμαν εἰς ἀπλὴν κυβερνητικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ Τσάρος ἠγνήθη νὰ δεχθῆ ἀκόμη καὶ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Α' Δούμας, ἡ ὁποία ἤλθε

νά τοῦ ἐπιδώσῃ τὴν τυπικὴν ἀπάντησιν τῆς Δούμας εἰς τὸν λόγον τοῦ θρόνου. Ὁ Γκορεμίκιν, ἐξ ὀνόματος τῆς κυβερνήσεως ἐδήλωσεν εἰς τὴν Δούμαν ὅτι οἱ μεταρρυθμιστικοὶ πόθοι τῆς ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς δικαιοδοσίας τῆς. Καὶ εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῆς Δούμας νὰ παραιτηθῇ ἡ κυβέρνησις, αὕτη ἀπήντησε μὲ συστηματικὸν ἐξουτελισμὸν τῆς Δούμας.

Τὴν 22 καὶ 23 Ἰουλίου 1906, τὰ κόμματα τῶν συνταγματικῶν δημοκρατικῶν (179 βουλευταὶ) καὶ τῶν ἐργατικῶν (94), εἰς κοινὴν σύσκεψιν ἐν Βείμποργκ, ἐψήφισαν ἔκκλησιν πρὸς τὸν λαόν, τὸν ὅποιον ἐκάλουν νὰ υπεραμυνθῇ τῆς Δούμας, νὰ μὴ πληρώνη φόρους καὶ νὰ μὴ ἐκτελῇ τὴν στρατιωτικὴν θητείαν ἀνευ ἐγκρίσεως τῆς Δούμας. Ἡ κοινὴ αὕτη συνεδρίασις καὶ ἔκκλησις ἐγένετο τὴν ἐπομένην τῆς διαλύσεως τῆς Δούμας. Ὁ Τσάρος διὰ τοῦ οὐκαζίου τῆς 21ης Ἰουλίου 1906 διέλυε τὴν Δούμαν καὶ ὥρισε τὴν σύγκλησιν τῆς νέας Δούμας, διὰ τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου (π. ἡ.) 1907. Τὴν 12ην—18ην Δεκεμβρίου 1907 τὸ δικαστήριον κατεδίκασεν εἰς τρίμηνον φυλάκισιν 116 βουλευτάς, διὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἐκκλήσεως τοῦ Βείμποργκ.

Ἡ Β' Δούμα ἔκαμεν ἀκόμη μεγαλυτέρας παραχωρήσεις διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Τσάρου. Τὴν κυβερνητικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Στολύπιν, ἡ δεξιὰ πλειοψηφία τῆς Β' Δούμας ἐδέχθη διὰ νεκρικῆς ὅσον καὶ εὐλαβοῦς σιγῆς, ἐνῶ οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ ἠθέλησαν εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν αἴθουσαν ὅταν ἡ μειοψηφία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἀνέγνωσε τὸ ἀγροτικὸν τῆς πρόγραμμα. Οἱ αὐτοὶ παρητήθησαν καὶ τῆς ἀξιώσεώς των περὶ ὑπευθύνου κυβερνήσεως.

Ὅπως καὶ εἰς τὴν Α' Δούμαν οὕτω καὶ εἰς τὴν Β' αἱ σημαντικώτεραι συζητήσεις ἀφεώρουν τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα. Τὰ δεξιὰ κόμματα ἠρνοῦντο τὴν ὑπαρξίν κἄν τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος, καὶ ἀπλούστατα ἐπρότεινον πρὸς ἱκανο-

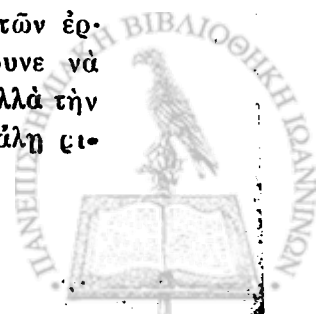
ποίησιν τῶν μουζικῶν τὴν κατάσχεσιν τῶν γαιῶν αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς τὰς μειονότητας (Τατάρους, Πολωνοὺς κλπ.). Οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ ὑπεστήριζον ὅ,τι καὶ εἰς τὴν Α' Δούμαν, τὴν ἀπαλλοτρίωσιν δηλαδὴ δι' ἀποζημιώσεως τοῖς μετρητοῖς καὶ ὄχι διὰ ἀποδείξεων ὁμολογιακῆς μορφῆς.

Οἱ σοσιαλδημοκράται προέτεινον τὰς μᾶλλον τολμηρὰς καὶ ἀριστερὰς λύσεις.

Εἰς τὴν Β' Δούμαν οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ ἐτήρησαν ἀπροκλύπτως πλέον στάσιν ἐχθρικὴν πρὸς τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας καὶ πρὸς τὴν ἐπανάστασιν.

Οἱ σοσιαλεπιναστάται ἐτήρουν ἀρκετὰ ὑποχρεωτικὴν στάσιν λόγῳ τῆς ὁποίας ἔχανον τὴν ἐπιρροὴν των ἐντὸς τῆς ἀγροτικῆς μάζης. Τὸ ἀναποφάσιστον καὶ ἡ ὑποχωρητικότης τῶν σοσιαλεπαναστατῶν ὀφείλετο εἰς τὸν πόθον των νὰ διατηρήσουν τὴν Β' Δούμαν ἐν τῇ ζωῇ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμὰς ἀκόμη τῶν σοσιαλδημοκρατῶν, παρὰ τὴν ἀγρίαν ἐνδοκομματικὴν ἀντίδρασιν τῆς πτέρυγος τῶν μπολσεβίκων, προέβαιεν εἰς ἀρκετὰς ὑποχωρήσεις· ἐψήφισε τὸν συνταγματικὸν δημοκρατικὸν ὑποψήφιον εἰς τὴν προεδρικὴν θέσιν τῆς Δούμας, παρητήθη τῆς σοσιαλιστικῆς διατυπώσεως εἰς τὴν καταψήφισιν τοῦ κυβερνητικοῦ προϋπολογισμοῦ κλπ. Εἰς τὸ πλαίσιον ὅμως τῆς προδοτικῆς στάσεως τῶν συνταγματικῶν δημοκρατικῶν καὶ τῆς ψοφοδεοῦς τακτικῆς τῶν ἄλλων κομμάτων, ἡ ὁμὰς τῶν σοσιαλδημοκρατῶν διεκρίνετο ὡς κόμμα ἄκρας ἐπαναστατικόν.

Παρὰ τὴν ἐφεκτικότητα τῆς Δούμας ἡ κυβέρνησις ἐπρότιμα νὰ τὴν ἀγνοῇ τελείως. Ἀφοῦ ἐπέτυχε τὸ ἐξωτερικὸν δάνειον, τὸ ὅποιον αἱ ξένοι τράπεζαι δὲν ἠθέλον νὰ δώσουν παρὰ εἰς κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν (χάριν περισσοτέρας ἀσφαλείας), καὶ ἀφοῦ κατέστειλεν ἀπανθρώπως τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν, δὲν ἐβράδυνε νὰ διαλύσῃ καὶ τὴν Β' Δούμαν. Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ εἰ-

ξικῶς καὶ τὸν ἐκλογικὸν νόμον.

Καθ' ἣν στιγμὴν τὰ μετριοπαθεῖ κόμματα προσεπάθουν νὰ ἐξαγοράσουν τὴν εὐμένειαν τῆς κυβερνήσεως μὲ τόσας καὶ τόσας δουλοπρεπεῖς ὑποχωρήσεις, ἡ κυβέρνησις ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Δούμαν νὰ παραδώσῃ ἀμέσως εἰς τὰ δικαστήρια τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν ὁμάδα ἐπὶ ἀπολείρῃ «ἐναντίον τοῦ ἱεροῦ προσώπου τοῦ μονάρχου, καὶ ἐπὶ στρατιωτικῇ συνωμοσίᾳ». Οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ καὶ ἡ πολωνικὴ ὁμάς διεβίβασαν τὴν ἀπαίτησιν τῆς κυβερνήσεως εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν τῆς Δούμας. Ἀλλὰ ἡ ἀρνησις τῆς ἀμέσου καὶ ἄνευ συζητήσεως παραδόσεως τῶν σοσιαλ-δημοκρατικῶν βουλευτῶν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δημίου, ἐξώργισε τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀπετέλεσε τυπικὴν πρόφασιν διὰ τὸ ἀντικοινοβουλευτικὸν πραξικόπημα. Τὴν 3ην Ἰουνίου ἡ Β' Δούμα διελύθη καὶ ταυτοχρόνως οἱ σοσιαλ-δημοκράται βουλευταὶ συνελήφθησαν. Ἐκ τῶν σοσιαλ-δημοκρατῶν βουλευτῶν 8 ἐστερήθησαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ ἐξωρίσθησαν καὶ κατεδικάσθησαν εἰς πενταετὴ καταναγκαστικὰ ἔργα, 10 εἰς τετραετὴ καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ 10 εἰς ἀπλὴν ἐξορίαν.

Ταυτοχρόνως μὲ τὴν διάλυσιν τῆς Β' Δούμας, ἐδημοσιεύθη καὶ ὁ νέος ἐκλογικὸς νόμος. Τὸ αὐτοκρατορικὸν οὐκάζιον ἔλεγεν ὅτι: «ἡ νέα Δούμα πρέπει νὰ ἔῃ ρωσικὸν χαρακτῆρα. Εἰς τὰς περιφερείας ἐκεῖνας ὅπου ὁ πληθυσμὸς δὲν ἐφθασεν εἰς τὴν ἀπαιτουμένην βαθμίδα πολιτικῆς ὠριμότητος, πρέπει προσωρινῶς νὰ ἀνασταλοῦν αἱ ἐκλογαί». Οἱ περιορισμοὶ αὗτοὶ ἀφεώρουν τὸ πλεῖστον τοῦ Καυκάσου, τῆς Πολωνίας, τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Κ. Ἀσίας, καὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀσθενεστέραν ἀντιπροσώπευσιν τῶν καταπιεζομένων μειονοτήτων, ὥστε νὰ εἶναι ἰσχυροτέρα ἢ ἀναλογία τῆς πλειοψηφίας τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων.

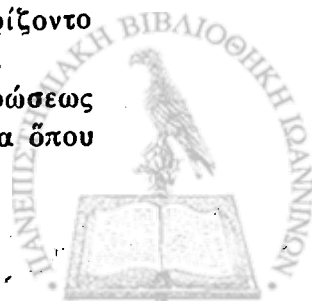
Διὰ τῶν ὡς ἄνω ἐχθιστικῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων τρομακτικῶν μέσων ἐξ-

ησφαλίσθη ἡ ἐκλογὴ τῆς Γ' Δούμας (1 Νοεμβρίου 1907—9 Ἰουνίου 1912) μὲ τὴν ἐξῆς σύνθεσιν:

Δεξιοὶ	49
Μετριοπαθεῖς δεξιοὶ	69
Ρωσικὴ ἐθνικὴ ὁμάς	26
Σύνδεσμος τῆς 17 Ὀκτωβρίου	148
Πολωνοὶ, Λιθουανοὶ καὶ Λευκο- ρῶσσοι	7
Πολωνικὴ ὁμάς	11
Προοδευτικοὶ	25
Μουσουλμάνοι	8
Συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ	53
Ἑργατικοὶ	14
Σοσιαλδημοκράται	} 14
} μενσεβίκοι 7	
} μπολσεβίκοι 7	
* Ἄνευ κόμματος	16

Παρὰ τὴν τόσον δεξιὰν σύνθεσιν τῆς Γ' Δούμας, ἡ κυβέρνησις προέβαιεν εἰς τὴν λήψιν διαφόρων οἰκονομικῶν καὶ δημοσιοοικονομικῶν μέτρων, χωρὶς καὶ νὰ ἀποτείνεται εἰς τὴν Δούμαν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν, ἡ κυβέρνησις ὑπέβαλεν εἰς τὴν Γ' Δούμαν τέσσαρα νομοσχέδια ἀφορῶντα τὰς ἀσφαλίσεις τῶν ἐργατῶν. Τὰ νομοσχέδια ταῦτα ἠγνόουν τελείως τοὺς ἀπομάχους ἐκ γήρατος, περιώριζον τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐργατικῶν σωματείων, ἐπεβάρυνον τοὺς ἐργάτας μὲ μέρος τῶν ἐξόδων τῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως κλπ. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ συμβούλιον τῶν βιομηχάνων ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πολιτικῆ τῆς Γ' Δούμας ἦτο γλιὰρὰ καὶ ὅτι οὐδὲν προσετέθη εἰς τὸν καθυστερημένον αὐτὸν κλάδον τῆς ρωσικῆς νομοθεσίας. Τὰ νομοσχέδια κατατεθέντα εἰς τὴν Γ' Δούμαν τὸ 1908, συνεζητήθησαν τὸ 1910, καὶ μόλις τὸ 1912 ἐπικυρώθηντα ἔλαβον ἰσχύν. Εἰς τοὺς ὀργανισμούς, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ διεξάγουν τὰ τῶν ἀσφαλίσεων, οἱ μὲν ἀντιπρόσωποι τῶν βιομηχάνων ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν δημαρχείων, οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατῶν διορίζοντο ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους διοικητῶν.

Δικαιώματα σχετικῆς ἀποκεντρώσεως ἐδόθησαν μόνον εἰς τὰ κυβερνεῖα ὅπου

ἦτο δυνατόν νὰ σχηματισθῆ πλειοψηφία τῶν μεγάλων Ρώσων γαιοκτημόνων. Ἐν γένει ἠκολούθουν πολιτικὴν ἄκρως ἐθνικιστικὴν τὰς θέσεις εἰς τὰ δημαρχεῖα ἔπρεπε νὰ κατέχουν πρόσωπα ρωσικῆς καταγωγῆς. Οἱ Ἑβραῖοι ἐστεροῦντο ἀπολύτως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Ἄγρια μέτρα συστηματικοῦ ἐκρωσισμού ἐφηρμόζοντο εἰς βάρος ὅλων τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς βάρος τῶν Πολωνῶν καὶ Φιλανδῶν. Ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἡ Γ' Δούμα ὑπεστήριξε τὴν ἀντιδραστικὴν πολιτικὴν τῶν δύο ὑπουργῶν: τοῦ Σβάρτς καὶ τοῦ Κάσσο (ὁ τελευταῖος ἦτο ἑλληνικῆς καταγωγῆς: Ἀπελύθησαν ὅλοι οἱ φιλελεύθεροι καθηγηταὶ καὶ ἐτέθη ἐν διωγμῷ ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων. Ἡ δειλὴ μεταρρυθμιστικὴ προσπάθεισ τῶν κάπως προοδευτικῶν κύκλων ἐπροκάλει λυσσώδη ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Ὀκτωβριστῶν καὶ τῶν Ἐθνικιστῶν. Ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἐβασίλευε πλήρης ὁμοφωνία τῶν ἄκρων δεξιῶν μὲ τὸ κέντρον καὶ μὲ τοὺς «προοδευτικοὺς». Ὑπεστήριζον ὅλοι τὴν ἀρπακτικὴν πολιτικὴν εἰς τὴν Περσίαν καὶ τὴν πανσλαβιστικὴν διείσδυσιν εἰς τὰ Βαλκάνια, ἀπήτουν τὴν κατάληψιν τῶν Δαρδανελλίων κλπ. Οἱ συνταγμ. δημοκρατικοὶ ἐτήρησαν ἄκρως ὑποχωρητικὴν στάσιν. Περιωρίζοντο εἰς πλατωνικὴν κριτικὴν τῶν νομοσχεδίων, ἀλλὰ δὲν τὰ ἀπέρριπτον διὰ τὸν φόβον διαλύσεως τῆς Δούμας. Οἱ ἐθνικισταὶ ἐκήρυσσον μέσα εἰς τὴν Δούμαν τὸ δόγμα: «ἡ Ρωσσία διὰ τοὺς Ρώσους», «τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἱερᾶς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας», καὶ τὸν «ἀγῶνα ἐναντίον τῆς κοινωνικῆς ὑποστάθμης».

Ἡ Δ' Δούμα (15 Νοεμβρίου 1912—25 Φεβρουαρίου 1917), ἡ ὁποία καὶ ἀπέβη ἱστορικὴ λόγῳ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 εἶχε τὴν ἐξῆς σύνθεσιν:

Δεξιοὶ	52
Ἐθνικισταὶ	57
Κέντρον	34

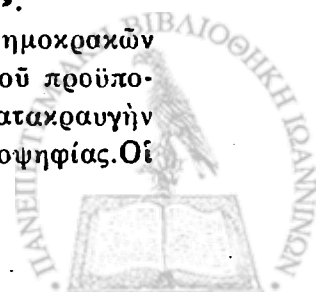
Ἐθνικοπροοδευτικοὶ	28
Ὀκτωβρισταὶ (ἀποκεντρωτικοὶ)	60
Σύνδεσμος 17 Ὀκτωβρίου	22
Πολωνοὶ	12
Προοδευτικοὶ	41
Μουσουλμάνοι	6
«Λαϊκῆς ἐλευθερίας»	54
Ἑργατικοὶ	9
Μενσεβικοὶ	7
Μπολσεβίκοι	6
Ἄνευ κόμματος	24
Ἀνεξάρτητοι	14

Ἡ πολιτικὴ τῆς Δ' Δούμας δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴν τῆς Γ' Δούμας. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ρωσσίας ἡ Δούμα αὐτὴ ἐπρότεινε καὶ ἐψήφισε τελωνειακοὺς περιορισμοὺς ἐναντίον τῆς εἰσαγωγῆς ἀλεύρων, ὡς ἀντίποινα διὰ τὸν γερμανικὸν συναγωνισμόν καὶ τὴν Φιλανδίαν εἰς τὰς ξένας ἀγορᾶς.

Ἐθέσπισεν ἐπίσης τὴν δωδεκάωρον ἐργασίαν, μὲ διάλλειμμα 2 ὥρῶν. Ὅλαι αἱ ἐπερωτήσεις τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν ζητημάτων ἀπερρίπτοντο ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας. Εἰς τὰ ζητήματα τῆς παιδείας, καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν πολιτικὴν, ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἡ Δ' Δούμα ἠκολούθησε τὰ ἴχνη τῆς προκατόχου τῆς. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ κυβέρνησις ποτὲ δὲν ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν Δούμαν καθήκοντα πλείονα τῶν στοιχειῶδων ἀπαιτήσεων τῆς κοινοβουλευτικῆς εὐπρεπείας.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 26 Ἰουλίου (8 Αὐγούστου) 1914 ἡ Δούμα ἐξεχείλισεν ἀπὸ πατριωτικὰ αἰσθήματα. Ὁ Μιλιούκωφ ἐδήλωσεν ὅτι: «μόνον μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ λύσις τοῦ προαιωνίου ἐθνικοῦ προβλήματος, ἡ διέξοδος εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος ἡ συμπλήρωσις τοῦ πελωρίου κρατικοῦ ὄργανισμοῦ».

Ἡ ἄρνησις τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν νὰ ψηφίσουν τὰ κονδύλια τοῦ προϋπολογισμοῦ προκάλεσε τὴν κατακραυγὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς πλειοψηφίας. Οἱ

ἐργατικοὶ ἐπίσης ἠρνήθησαν νὰ ψηφίσουν τὰ πολεμικὰ κονδύλια, ἀλλὰ ὁ Κερένσκυ ἔσπευσε νὰ κάμῃ τὴν «πατριωτικὴν» τοῦ ἀνακοίνωσιν. Ἡ πτέρυξ τῶν μπολσεβίκων διεμαρτυρήθη διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Ἡ κυβέρνησις, εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς συλλήψεως τῶν μπολσεβίκων βουλευτῶν ἔγραψε τὴν αἰτιολογίαν ὅτι: «Οἱ συλληφθέντες ἠθέλον νὰ κλονίσουν τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς Ρωσσίας, προπαγανδίζοντας ἐναντίον τοῦ πολέμου».

Κατόπιν μακρᾶς διακοπῆς, ἡ Δ' Δούμα συνεχλήθη καὶ πάλιν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1915. Ἡ κρατικὴ παραλυσία, αἱ ἐπανειλημμένοι ἦται, ἡ κατακραυγὴ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἡ πασιφανὴς προδοτικὴ στάσις ὠρισμένων ἀνωτάτων κύκλων, προκάλεσαν τὸν συνασπισμὸν τῶν γαιοκτημόνων μὲ τὰ ἀστικά στοιχεῖα, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1915. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1916, ὁ συνασπισμὸς αὐτὸς ἀπετελεῖτο: ἀπὸ 35 βουλευτᾶς τοῦ κέντρου 35 ἐθνικιστᾶς, 70 ὀκτωβριστᾶς, 36 προοδευτικῶς καὶ 54 συνταγματικῶς δημοκρατικῶς.

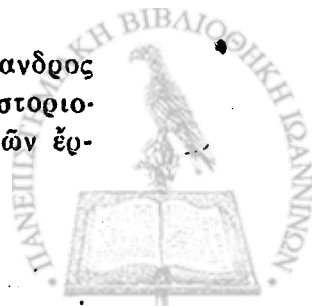
Ὁ συνασπισμὸς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν νίκην τῶν ρωσικῶν ὄπλων καὶ τὴν στερέωσιν τοῦ μοναρχικοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ κλονίζεται καὶ νὰ ἐνοχοποιῆται εἰς τὰ ὄμματα τῆς κοινῆς γνώμης. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐζητήθη καὶ ἡ παραχώρησις περιορισμένης «αὐτονομίας» εἰς τὴν Πολωνίαν. Κατὰ τὰς διακοπὰς τῆς Δ' Δούμας ὁ πρόεδρος αὐτῆς Ροντζιάνκο ἐζήτησεν ἐγγράφως ἀπὸ τὸν Τσάρον «θερμῶς καὶ γονυπετῆς (ὅπως ἔγραφεν ὁ ἴδιος) νὰ καθησυχάσῃ τὰ ἐξηρεθισμένα πνεύματα διορίζων εἰς τὴν κυβέρνησιν ὑπουργοὺς γνωστοὺς εἰς τὴν χώραν διὰ τὴν δρασίαν των». Ἐζητήθη ἐπίσης ἀπὸ τὸν Τσάρον νὰ «προεδρεύσῃ αὐτοπροσώπως ἐκτάκτου συνεδριάσεως τῆς Δούμας διὰ τὰ ζητήματα τῆς ἀμύνης», ὅλλ' ὁ Τσάρος ἠενήθη κατὰ τρόπον ἐπιδεικτικόν. Ὅταν μετὰ τὰς διακοπὰς οἱ βουλευταὶ ἐζήτουν νὰ ἐπαναληφθοῦν αἱ ἐργασίαι

τῆς Δούμας, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Χβοστώφ, ἀπήντησεν ὅτι εἶναι σύμφωνος, ἀλλὰ προηγουμένως πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἐὰν ἡ Δούμα θὰ ἀνακινήσῃ τὸ «ζήτημα Ρασποῦτιν».

Τὸ 1916 ἡ Δ' Δούμα ἔμεινε κατάπληκτος μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Σαζόνωφ, ὅστις ἀπῆλαυε τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν Συμμάχων. Ἀντεκατεστάθη οὗτος ὑπὸ τοῦ Στοῦρμερ καὶ ὁ Μιλιούκωφ ἐξεφώνησε τὸν πολύκροτον λόγον τοῦ ἐναντίον τοῦ νέου ὑπουργοῦ (καὶ πρωθυπουργοῦ συνάμα) τονίσας ὅτι τὴν Ρωσσίαν «διευθύνουν σκόττιαι δυνάμεις» (συνεδρίασις 1)14 Νοεμβρίου 1916). Τὰ αὐτὰ περίπου εἶπεν ὁ τολμηρότερος τῶν δεξιῶν βουλευτῶν Ποκρισκέβιτς, δηλώσας ὅτι ἀποχωρεῖ ἐκ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος. Τὸ 1916 οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴν πρότασιν τῶν προοδευτικῶν περὶ ὑπευθύνου ὑπουργείου. Κατόπιν τούτου οἱ προοδευτικοὶ ἀπεχώρησαν τοῦ συνασπισμοῦ.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Δούμας ἐπανελήφθησαν τὴν 14)27 Φεβρουαρίου 1917 (ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπανάστασεως). Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη, ἀλλὰ ἡ πλειοψηφία τῆς Δούμας ἐξηκολούθει τὰ τὴν ἐρμηνεύῃ ὡς παροδικὴν ἀγανάκτησιν διὰ τὴν κρίσιν τῶν τροφίμων, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἔστρεψεν ὅλην τὴν προσοχὴν τῆς. Βλέπουσα ὅμως μετ' ὀλίγον τὴν πρόοδον τῆς ἐπανάστασεως συνέστησεν εἰς τὸν Τσάρον, ὅστις εὗρισκετο εἰς τὸ μέτωπον, νὰ παραχωρήσῃ ὠρισμένας συνταγματικὰς ἐλευθερίας. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Τσάρος διέταξε τὴν διάλυσιν τῆς Δ' Δούμας. Τὸ οὐκάζιον ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Ροντζιάνκο, ἀλλὰ ἡ Δ' Δούμα αὐτοεκκηρύχθη ἀνωτάτη ἀρχὴ ἀλληλέγγυος μὲ τὴν ἐπανάστασιν ζητήσασα τὴν παραιτήσιν τοῦ Νικολάου Β' ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξίου.

Δουμάς (Dumas) 1) (Ἀλέξανδρος πατήρ.)—Περίφημος Γάλλος μυθιστοριογράφος φανταστικῶν καὶ ἱπποτικῶν ἐρ-

γων και ταξειδιωτικῶν ἐντυπώσεων, (1803—1870). Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶνε: «Οἱ τρεῖς σωματοφύλακες», «Μετὰ εἴκοσιν ἔτη», «Ὁ κόμης Μοντερχήστος», «Τὸ περιδέραϊον τῆς βασιλίσσης» καὶ αἱ «ἐντυπώσεις ταξειδιῶν».

2) (Ἀλέξανδρος, υἱός). Υἱὸς τοῦ προηγούμενου (1824—1895). Ἐπίσης μυθιστοριογράφος, ρομαντικὸς ὅμως. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς μυθιστοριογράφος, διεκρίθη ὅμως ἀργότερον καὶ εἰς τὸ θέατρον. Τὰ ἔργα του διαπνέονται ἀπὸ βαθύ ἀνθρωπιστικὸν αἰσθημα καὶ ἔχουν ἠθοπλαστικὸν χαρακτήρα. Σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ἡ κυρία μετὰς καμελίας», «Ὁ ἡμίκοσμος», «Ἡ Ντενίς» κ. ἄ.

Δουμάς (Ἰωάννης Βαπτιστῆς Dupas). Διακεκριμένος Γάλλος χημικὸς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας (1800—1884). Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀτομικοῦ βάρους, ἡ ἰδέα τῶν χημικῶν λειτουργιῶν καὶ ὁ νόμος τῶν ὑποκαταστάσεων.

Δούμπας (Ἰωάννης).— Γερουσιαστῆς, γεννηθεὶς τὸ 1887, ἐν Σέρραϊς. Ἀσκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ ἐν τῇ γενετείρᾳ του, ἀνεμίχθη δὲ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν πολιτικὴν τὸ 1929, ὡς ὑποψήφιος γερουσιαστῆς τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων.

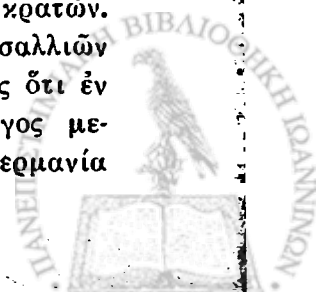
Δούναβις.— Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ ἀπόψεως ἐκρέοντος ὕδατος καὶ ὁ δεύτερος μετὰ τὸν Βόλγαν εἰς μῆκος. Πηγάζων ἀπὸ τὸν Μέλανα Δρυμὸν τῆς Γερμανίας, διέρχεται διὰ τῆς Αὐστρίας, τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Νοτιοσλαβίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας καὶ χύνεται εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ὁ μακρὸς οὗτος ροῦς του, κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ὁποίου εἶναι πλωτός, διὰ μέσου ἑπτὰ κρατῶν, δίδει εἰς τὸν ποταμὸν κολοσσιαίαν καὶ διεθνῆ οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν σημασίαν. Ἐνεκα

τούτου πλείσται συμφωνίαι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος ἐπέβαλον διεθνῆς καθεστῶς εἰς τὸν Δούναβιν. Πρῶτον διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων (30 Μαρτίου 1856) διὰ τῆς ὁποίας ἐτίθεντο ἐν ἰσχύϊ αἱ ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης (1815), ὠρίζετο ἡ ἐλευθερία τῆς ἐμπορικῆς ναυσιπλοίας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως. Τροποποιήσεις ἐγένοντο διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Διασκέψεως τοῦ Δονδίνου (13 Μαρτίου 1871), τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου (13 Ἰουλίου 1878), τῆς συνθήκης τῆς 10 Μαρτίου 1883, τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων (26 Ἰουνίου 1919) καὶ τῆς συμβάσεως τῶν Παρισίων (23 Ἰουλίου 1921).

Ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου ὁ Δούναβις κατανέμεται εἰς τρεῖς ζῶνας, τὸν Κάτω ἢ Θαλάσσιον Δούναβιν (ἀπὸ Βράϊλας μέχρι θαλάσσης) τὸν Μέσον (ἀπὸ Βράϊλας μέχρι τῶν Σιδηρῶν πυλῶν, μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Νοτιοσλαβίας) καὶ τὸν Ἄνω Δούναβιν (ἀπὸ τῶν Σιδηρῶν πυλῶν μέχρι τῶν πηγῶν του).

Ὁ Θαλάσσιος Δούναβις διοικεῖται ὑπὸ τῆς «Εὐρωπαϊκῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Δουνάβεως» τῆς ὁποίας μετέχουν ἀντιπρόσωποι Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰταλίας καὶ Ρουμανίας. Ὁ Μέσος Δούναβις προπολεμικῶς ὑπῆρξεν ἀφορμὴ σοβαρῶν διεθνῶν περιπλοκῶν λόγῳ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς Αὐστρουγγαρίας ὅπως κυριαρχῇ ἐλευθέρως ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ Ἄνω Δούναβις ἐγκατελείπετο εἰς τὰ παραποτάμια κράτη Βαυαρίαν, Βυρτεμβέργην καὶ Αὐστρουγγαρίαν.

Μετὰ τὸν πόλεμον ὅμως ὁ Μέσος καὶ ὁ Ἄνω Δούναβις ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ 2 ἀντιπροσώπων τῶν γερμανικῶν κρατῶν, 1 ἐκάστου τῶν λοιπῶν παραδουναβίων κρατῶν καὶ 1 ἐκάστου τῶν μὴ παραδουναβίων, ἀλλὰ μετεχόντων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐπιτροπῆς κρατῶν. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων (ἄρθρ. 353) προεβλέπετο ἐπίσης ὅτι ἐν περιπτώσει κατασκευῆς διώρυγος μεταξὺ Ρήνου καὶ Δουνάβεως, ἡ Γερμανία

υπερχειρότο νά εφαρμογή και ἐπ' αὐτῆς καθεστῶς ἐλευθερίας.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἐπεκυρώθησαν κανονισθεισῶν και τῶν λεπτομερειῶν διὰ τῆς συμβάσεως τῶν Παρισίων, τῆς ὁποίας μετέσχε πλὴν τῶν παραδουναβίων και τῶν μεγάλων δυνάμεων και ἡ Ἑλλάς, ὡς ἐνδιαφερομένη ἀμέσως λόγω τῆς παρουσίας μεγάλου ἀριθμοῦ ἑλληνικῶν πλοίων εἰς τὸν Δούναβιν.

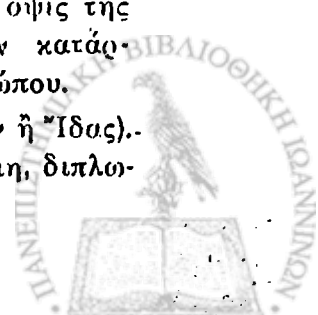
Μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον και τὸν τεμαχισμόν τῆς Αὐστρουγγαρίας εἰς μικρὰ και κατὰ τὸ πλεῖστον μὴ βιώσιμα κράτη ἐγένετο πολλάκις λόγος περὶ ὀργανώσεως εἰς ὁμοσπονδίαν τῶν Παραδουναβίων κρατῶν, ἡ ὁποία ὅμως πάντοτε ἀπέτυχε, διότι ἐκάστη τῶν προτεινουσῶν δυνάμεων ἀντελαμβάνετο τὴν ὀργάνωσίν τῆς σύμφωνα πρὸς τὸ ἰδιαίτερον συμφέρον τῆς (βλ. *Παραδουναβίος Ὁμοσπονδία*).

Δούσμανης (Βίττωρ).—Ἀντιστράτηγος ἐν ἀποστρατεία, γεννηθεὶς τὸ 1861. Ἐσοῦδασεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἐξ ἧς ἐξῆλθεν ἀξιωματικὸς τοῦ Μηχανικοῦ. Κατὰ τὸ 1897 ἦτο λογαγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου. Τὸ 1904 προσελήφθη εἰς τὸ νεοσυσταθὲν σῶμα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου και ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ταμείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Κατὰ τὸ 1913—15 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου και γενικὸς ὑπασπιστὴς τοῦ Κωνσταντίνου. Τὸ 1917 ἐξωρίσθη εἰς Κορσικὴν μετὰ τῶν ἄλλων βασιλικῶν πολιτικῶν και στρατιωτικῶν. Τὸ 1919 εἰσήχθη εἰς δίκην ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ και κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμά, ἀπολυθεὶς ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ Κωνσταντίνου. Εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ ἡ τάσις του ν' ἀσχολῆται εἰς θέματα ἔξω τῆς εἰδικότητός του, εἰς τὰ ὁποῖα, ὅπως εἶναι φύσικόν, δὲν κατορθώνει νά εἴπῃ τὴν τελευταίαν λέξιν. Ὡς διοικητὴς κατωτέρων στρατιωτικῶν μονάδων ἐκάνοιξε τὰ πάντα διὰ τῆς αὐστηρότητος τοῦ ὕφους και τῶν τιμωριῶν. Ἐνεκα

τῶν σχέσεών του μὲ τὸν τότε Διάδοχον Κωνσταντίνον ἀνεδείχθη ὡς ἐπιτελικὸς ἀξιωματικὸς ἀναρριχηθεὶς μέχρι τῆς θέσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου. Παρὰ τὴν μεγάλην φήμην, ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ 1912 και ἡ διεξαγωγή τῶν πολέμων τοῦ 1912 και 1913, ἀπέδειξαν αὐτὸν και τοὺς περὶ αὐτὸν ἀνυπόπτους τῆς στρατιωτικῆς τέχνης και ὀργανώσεως. Ὁ στρατὸς παρουσίατε τὸ θέαμα μπουλουκίων περιτρεχόντων τὰ μακεδονικὰ πεδία ἀνευ ὀδηγητῶν, ἀνευ σχεδίου και ἀνευ οἰασδήποτε προβλέψεως ἐφοδιασμοῦ. Εἰς τοῦτο ὀφείλονται και αἱ σχετικῶς μεγάλαι ἀπώλειαι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Δούσμανη ἦτο ὁ κατὰ τὰ 1913—14 νέος ὀργανισμὸς τοῦ στρατοῦ και τὸ νέον σχέδιον ἐπιστρατεύσεως τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ και ταῦτα ἀπεδείχθησαν κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 τραγελαφικὰ κατασκευάσματα. Ἐνῶ εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ μέγιστον στρατιωτικῆς ἀποδόσεως πληθυσμοῦ 1 ἑκατομ. εἶνε μία μεραρχία, ὁ Δούσμανης προέβλεπε δεκαπέντε μεραρχίας ἐπὶ πληθυσμοῦ 5 ἑκατομμ. και 5 σώματα στρατοῦ μὲ ἀπείρους εἰδικοὺς σχηματισμοὺς, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶχεν ἀντιγράψει ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ὁ Δούσμανης και οἱ συνεργάται του κατέπληξαν τὸ κοινὸν μὲ τὰς περιέργους ἀντιλήψεις των, περὶ καθόδου τῶν Γερμανῶν και ἀπωθήσεως τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὴν μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920 ἐπάνοδον τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Δούσμανης ἀνέλαβε πάλιν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐπιτελείου, διὰ νά ἴδῃ ἑαυτὸν μὴ εἰσακουόμενον οὔτε ἀπὸ τὸν βασιλέα του, οὔτε ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, πρῶτα εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέδωσε, μεταγενεστέρως, εἰς τὸ βιβλίον του, «Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τῆς Μικρασιατικῆς ἐμπλοκῆς», τὴν κατάφωρον τοῦ μικρασιατικοῦ μετώπου.

Δραγούμης (Ἰωάννης, Ἴων ἢ Ἴδας).—Υἱὸς τοῦ Στεφάνου Δραγούμη, διπλω-

μάτης, πολιτευτής και συγγραφεὺς (1878—1920. Ἐσπούδασε νομικά ἐν Ἀθήναις καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του εἰσηλθὲν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1902 διέτρεξεν ὡς προξενικὸς ὑπάλληλος ὅλα τὰ προξενεῖα τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὀργανῶν τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας κατὰ τῆς βουλγαρικῆς κομιτατικῆς προπαγάνδας καὶ κατὰ τῆς εἰσδύσεως τῶν Βουλγάρων γεωργῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Τὸ 1907 εἰργάσθη εἰς τὴν πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων, μετὰ δὲ τὴν νεοτουρκικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1908 μετέσχε τῆς συνεννοήσεως μετὰ τῶν μὴ νεοτουρκικῶν στοιχείων πρὸς σύμπραξιν διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἰσοπολιτείας καὶ πρὸς εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διεσχορπισμένου καθ' ὅλην ἔκτασιν τῆς Ἀνατολῆς Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Τὸ 1909 ἀνεμίχθη ἐνεργῶς καὶ εἰς τὸ κίνημα τοῦ Γουδί, ἀκολούθως δὲ μετετέθη εἰς τὴν πρεσβείαν τῆς Ρώμης καὶ εἶτα τοῦ Λονδίνου. Διετέλεσεν ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ καὶ Πετρούπολει, τὸ δὲ 1914 διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Τὸ 1915 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς Φλωρίνης. Τὸ 1916 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Μπουσίου καὶ τοῦ Καραπάνου τὴν «Πολιτικὴν Ἐπιθεώρησιν».

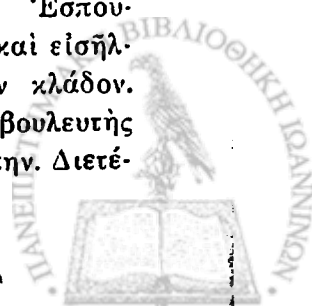
Τὸ 1917 ἀπηλάθη εἰς Κορσικὴν ὡς βασιλόφρων, ἐπανελθὼν μετὰ διετίαν. Ἐφρονεῦθη ὑπὸ ὀπλιτῶν τοῦ τάγματος Ἀσφαλείας κατὰ τὰ Ἰουλιανά, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐγνώσθη ἡ κατὰ τοῦ Βενιζέλου δολοφονικὴ ἀπόπειρα ἐν Παρισίοις. Θιασώτης τῆς δημοτικῆς ὁ Δραγούμης καὶ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ ὀμίλου» ἔγραψε πολλὰς μελέτας καὶ ἄρθρα καθὼς καὶ τὰ ἐξῆς βιβλία: «Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἷμα», «Σαμοθράκη», «Ὅσοι ζωντανοί», «Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς». Τὰ ἔργα ταῦτα διαπνέονται ἀπὸ ἔντονον πατριωτικὸν συναίσθημα ἀνάμικτον μὲ νεφελώδεις κοινωνικὰς ἀντι-

λήψεις. Αἱ ἰδέαι τοῦ Δραγούμη, λίαν ὀριστοι ἐξικνούντο ἀπὸ τοῦ μοναρχισμοῦ μέχρι τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ὀμίλει περὶ συνεργασίας τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς διὰ τὴν σύμπτυσιν ὀμοσπονδίας, περὶ κοινοτικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως, περὶ συνεργατικῶν καὶ συνεταιρισμῶν, περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας καὶ περὶ παντὸς γνωστοῦ πράγματος. Συνταχθεὶς κατὰ τοὺς πολιτικὸς ἀγῶνας τοῦ 1915—20 μετὰ τῆς ἀντιβενιζελικῆς φιλοβασιλικῆς μερίδος, εὐρίσκετο εἰς διαρκῆ ἐσωτερικὴν ἀντίφασιν μὲ τὰς προοδευτικὰς του πεποιθήσεις.

Εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἰδιοτύπων καὶ ἀντιπατικῶν φυσιογνωμιῶν τῆς ἐποχῆς, ποῦ ἐξηγεῖται μόνον ἀπὸ τὴν ἀποστέρησιν τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἀπὸ τὰ ἔθνικα ἰδανικά, εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ὀποίων ἀντέδρα λυσσῶδῶς ὁ κόσμος μετὰ τοῦ ὀποίου πολιτικῶς συνέδεε τὴν πολιτικὴν τῶν σταδιοδρομίαν. Πατριώτης φανατικὸς καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν «μεγάλην ἰδέαν» καὶ προσαρμόζων συνεπῶς καὶ ἀδιαλείπτως τὴν θεωρίαν πρὸς τὴν πρᾶξιν, φθάνων μέχρι τῶν ἄκρων συνεπειῶν τοῦ πατριωτισμοῦ του, καὶ μὴ βλέπων εἰς πάντα τὰ θέματα μὲ τὰ ὀποῖα κατεπιάνετο πάρα μέσα ἀναβάσεως τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς εἰς ὀδηγητικὸν παράγοντα τῆς Ἀνατολῆς, περιεπλέχθη εἰς ἀέναον ἐσωτερικὴν σύγκρουσιν κατὰ τὰ τελευταῖα του ἔτη.

Τὸ ὄλον του ἔργον ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως, μαρτυρεῖ ἀπλῶς ἓνα ἐπιδέξιον χειριστὴν τῆς δημοτικῆς καὶ οὐδὲν πλέον. Ἡ ἐπίδρασις του ὑπῆρξε μηδαμινή. Ἐγέννησε πολλὰς ἐλπίδας εἰς τὸν κόσμον, ὁ ὀποῖος τὸν ἐνηγκαλίσθη, ἀλλ' ἀπεδείχθη ἡ «χρυσὴ μετριότης».

Δραγούμης (Στέφανος).— Πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1848—1923). Ἐσπούδασε νομικά εἰς Παρισίους καὶ εἰσηλθὲν ἐνωρὶς εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον. Τὸ 1879 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς Μεγαρίδος ὑπὸ τὸν Τρικούπην. Διετέ-

λεσε τρεις υπουργός και άπαξ πρωθυπουργός (1910) και έπανειλημένως γενικός διοικητής. Έπί τής πρωθυπουργίας του έχυθη τό πρώτον άγροτικόν αίμα εις τήν Θεσσαλίαν (Κιριλέρ) και έσημειώθη ή πρώτη σύγκρουσις μεταξύ έργατών και στρατού έξωθι τής έν τή λεωφόρω Άμαλίας οίκιας του.

Δραγούμης (Φίλιππος).—Πολιτικός, υίός του Στεφάνου Δραγούμη, γεννηθείς έν Άθήναις τό 1890. Έσπούδασε νομικά εις τό πανεπιστήμιον των Άθηνών (1906—10) και έπρωτοστάτησεν εις τήν ίδρυσιν τής «Φοιτητικής Συντροφιάς» κατά τά γλωσσικά του 1910—1911. Τόν Ιανουάριον 1914 είσήλθε κατόπιν διαγωνισμού εις τήν διπλωματικήν ύπηρεσίαν του ύπουργείου των Έξωτερικών. Κατά τό 1916 διετέλεσεν επί έξάμηνον ύποπρόξενος εις τό γενικόν προξενείον Άλεξανδρείας. Μετά τήν εκδίωξιν του βασιλέως Κωνσταντίνου (Ιούνιος 1917) έπαύθη, κατόπιν δέ κατεδιώχθη ποικιλοτρόπως διά τά πολιτικά του φρονήματα. Μετά τόν φόνον του άδελφου του Ιωνος έπολιτεύθη εις τόν νομόν Φλωρίνης, εκλεγείς τήν 11/4 Νοεμβρίου 1920. Έν τή βουλῃ έμεινεν άνεξάρτητος άπό των πολιτικών κομμάτων. Έν τή βουλῃ και διά του περιοδικού «Πολιτική Έπιθεώρησις», τό όποϊον έξηκολούθησε νά εκδίδη και μετά τόν θάνατον του άδελφου του Ιωνος, μέχρι του Ιουνίου 1921, συνέστησεν έγκαίρως τήν μετά των Τούρκων συνεννόησιν προς εκκένωσιν τής Μικράς Άσίας και τήν μή προχώρησιν προς Άγκυραν πέραν του Άφιον Καραχισάρ και Έσκι Σεχέρ. Κατεψήφισε διά τους λόγους τούτους έπανειλημένως τήν κυβέρνησιν Γούναρη και ήρνήθη νά μετάσχη τής κυβερνήσεως Στράτου. Κατά τās εκλογάς τής 7 Νοεμβρίου 1926 εξελέγη πάλιν βουλευτής Φλωρίνης ως «συνεργατικός άγροτικός».

Υπεστήριξε τήν ανάγκην τής κοινοτικής αυτοδιοικήσεως και διοικητικής

άποκεντρώσεως, τής άποκαταστάσεως των άκτημόνων άγροτών, τής όργανώσεως των καταναλωτών εις συνεταιρισμούς, τής εισαγωγής τής δημοτικής γλώσσης εις τά δημοτικά σχολεία, και τής συνεννοήσεως και συνεργασίας μετά πάντων των λαών τής Άνατολής με άπώτερον σκοπόν τήν συνένωσιν των εις Άνατολικήν Όμοσπονδίαν. Εις τήν συντακτικήν συνέλευσιν του 1926—27 ήτο μέλος τής μεγάλης έπιτροπής του συντάγματος. Κατά τās εκλογάς του 1928 εξετέθη εις Φλώριναν πάλιν ως άνεξάρτητος άγροτικός συνδυασμένος μετά του λαϊκού κόμματος, άλλ' άπέτυχε. Άπέτυχεν επίσης και κατά τήν αναπληρωματικήν γερουσιαστικήν εκλογήν Θεσσαλονίκης 1931. Κατά τās βουλευτικές εκλογάς του Σεπτεμβρίου 1932 εξετέθη πάλιν εις Φλώριναν ως άνεξάρτητος συνδυασμένος μετά του λαϊκού κόμματος και εξελέγη μετά δύο λαϊκών ύποψηφίων. Ότε μετά τās εκλογάς τό λαϊκόν κόμμα ήρε πάσας τās επιφυλάξεις του διά τό δημοκρατικόν πολιτευμα, ό Φ. Δραγούμης προσεχώρησεν εις τό λαϊκόν κόμμα. Σχηματισθείσης κυβερνήσεως του λαϊκού κόμματος συνησπισμένου μετά του κόμματος των ριζοσπαστικών και του των έλευθεροφρόνων ανέλαβε τήν 1 Δεκεμβρίου 1932 ως ύπουργός τήν Γενικήν Διοίκησιν Μακεδονίας. Κατά τās εκλογάς τής 5 Μαρτίου 1933 εξελέγη και πάλιν έν Φλωρίνη βουλευτής και εις τήν σχηματισθείσαν νέαν κυβέρνησιν Τσαλδάρη ανέλαβεν εκ δευτέρου τήν Γενικήν Διοίκησιν Μακεδονίας. Τόν Μάϊον του 1934 παρητήθη τής θέσεώς του ταύτης.

Δρακούλης (Πλάτων).—Κοινωνιολόγος, σοσιαλιστής και δημοσιογράφος γεννηθείς έν Ιθάκη τό 1858. Έσπούδασε νομικά έν Άθήναις. Συνειργάσθη εις τόν «Αίωνα» κατ' αρχάς (1884—88), και συγχρόνως ίδρυσεν τό περιοδικόν «Άρδην» (1885—87), άπό των στηλών του όποϊου υπεστήριξε άνθρωπιστικάς,

σοσιαλιστικάς και φυτοφαγικάς αντιλήψεις. Ἀποδημήσας εἰς Ἀγγλίαν και ὑπανδρευθεὶς ἐκεῖ μετὰ πλουσίας Ἀγγλίδος, διωρίσθη τὸ 1894 καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1899, ὅτε παρητήθη διὰ τὴν ἐκδῶσιν τὴν «Ἐρευναν» περιοδικὸν φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἐκδοθὲν κατόπιν καὶ ἐν Ἀθήναις ὡς ἑβδομαδιαία ἑφημερίς. Τὸ 1910 ἐξελέγη βουλευτὴς Κεφαλληνίας καὶ Ἀττικῆς συγχρόνως. Τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ὁ Δρακούλης δὲν εἶχε ἰδίαν ἀντίληψιν. Τὸ προσέβλεπεν ὡς φιλόφρωνος καὶ ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν λύσιν του.

Ὁρμώμενος ἐξ οὐτοπιστικῆς ἀφετηρίας, μόλις κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ οὐτοπικοῦ σοσιαλισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπλούτισε μὲ τὴν χορτοφαγίαν καὶ τὰς ἀποκρύφους ἐπιστήμας. Ἀπηυθύνετο εἰς τὸν μορφωμένον κόσμον, τὸν βασιλέα καὶ τοὺς πολιτικούς, διότι ἐφρόνει ὅτι τὸ πᾶν ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ νὰ πειθοῦν αὐτοὶ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Γεώργιος καὶ ὅλοι οἱ πολιτικοὶ εἶχον γίνεαι «σοσιαλισταί», χωρὶς νὰ χρειασθῆναι νὰ πειθοῦν ἀπὸ τὸν Δρακούλην, ἔκρινεν οὗτος περιττὸν ν' ἀσχοληθῆναι μὲ τὴν πάλιν τῶν τάξεων καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς τάξεως, ἡ ὁποία οἰκονομικοπολιτικῶς ὤθειτο πρὸς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος. Ἡ φήμη τοῦ Δρακούλη εἶχε μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του ἐμφάνισιν. Ὅταν ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ὅλος ὁ ἐργατικὸς κόσμος ἔσπευσε νὰ τὸν ὑποδεχθῆναι μὲ λάβαρον (1909). Ἰδρυσεν τότε τὸν «Σύνδεσμον τῶν ἐργατικῶν τάξεων τῆς Ἑλλάδος», ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἄρχισαν ν' ἀποχωροῦν τὰ ἐργατικὰ στοιχεῖα, ἀφοῦ κατενόησαν ὅτι ὁ Δρακούλης οὔτε ἐμπνευστὴς, οὔτε ὁδηγός, οὔτε ὀργανωτὴς ἠδύνατο

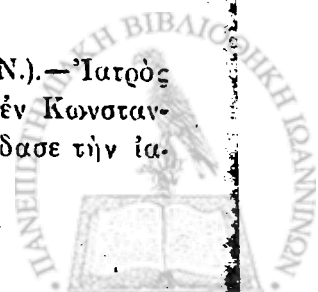
ν' ἀποβῆ. Πράγματι δὲ ὁ Δρακούλης ἐθεώρει πάντα ταῦτα μάταια ἐφ' ὅσον ὑπελάμβανε τὸ ὅλον ζήτημα ὡς ἠθικὸν μόνον.

Ἡ ὅλη δρασις τοῦ ἀπέβη ἄγονος, παρὰ τὰ πλούσια μέσα, τὰ ὁποῖα διέθετε. Ὁ Δρακούλης συνετέλεσε μόνον εἰς τὴν προπαρασκευὴν μερικῶν στελεχῶν, τὰ ὁποῖα ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κατώρθωσαν νὰ φθάσουν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμὸν.

Ἐνάρετος, καλοκάγαθος, προσηνής, ἰδεαλιστής, φιλόφρωνος καὶ ἀλτρουϊστῆς περιβεβλημένος μὲ αἴγλην, συγκινοῦμενος διὰ τὴν μοῖραν τῶν πτωχῶν, ὁ Δρακούλης ἠδύνατο καὶ τὴν ἐργατικὴν τάξιν νὰ ὀργανώσῃ καὶ ὁ ἴδιος νὰ λάβῃ ἄλλην θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐγκύψει εἰς σοβαρὰς μελέτας ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τῆς ἀστικῆς κοινωνίας ἐπὶ τῶν σχέσεων καὶ διαφορῶν ἐργασίας καὶ γεφυλαίων, ἐπὶ τοῦ ρόλου τοῦ κεφαλαίου ὑπὸ τὸ καθεστῶς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ κ.λπ. διὰ νὰ ἀντιληφθῆναι τὰς βάσεις τοῦ κρατοῦντος καθεστώτος καὶ τὴν ἐνδεικνυομένην λύσιν, τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Μετὰ τὴν εἰσροὴν τῶν προσφύγων ἐδημιούργησε κίνησιν ἐν Ἑλλάδι ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως ἀγροπόλεων μετέσχε δὲ καὶ διεθνῶν ἐπὶ τούτῳ συνεδρίων ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἔργα του εἶναι: «Μελέτη περὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως», «Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐργάτου» κυκλοφορήσαν εἰς 9 ἐκδόσεις, «Φῶς ἐκ τῶν ἔνδον», «Τὸ πρόβλημα τῆς στέγης», «Ἀγροτικὴ συνεργασία», «Ἑγχειρίδιον καὶ ἠθικὴ», «Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία» (ἀγγλιστί καὶ ἑλληνιστί). «Ἡ ἀξία καὶ ἡ ζωτικότης τοῦ χριστιανισμοῦ», «Ἐγκληματικότης καὶ ἀνθρωπισμός», «Ἀποκατάστασις τῆς γυναικός», «Αἱ νέαι ἀντιλήψεις» κ.λπ.

Δρακουλίδης (Νικόλαος Ν.). — Ἴατρος καὶ λογοτέχνης, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1899. Ἐσοπύδασε τὴν ἰα-

τρικὴν καὶ τὰ νομικὰ ἐν Ἀθήναις. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ στρατιωτικοῦ τμήματος ἀφροδισίων καὶ δερματικῶν νοσημάτων τοῦ νοσοκομείου Συγγροῦ καὶ εἶτα μετέβη εἰς Παρισίους ὅπου εἰδικῶς ἠσχολήθη μὲ τὰ νοσήματα ταῦτα. Ἐκ παραλλήλου εἰδικεύθη εἰς τὴν πλαστικὴν ἀνατομίαν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ σχολῇ Καλῶν Τεχνῶν ἐν Παρισίοις. Ἐδημοσίευσεν ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ πλείστας μελέτας, μονογραφίας ἐπὶ θεμάτων σεξουαλικῶν, δερματολογικῶν, ἀφροδισιολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῆς ἀνατομίας. Μὲ τὸ ψευδώνυμον *Ἄγγελος Δόξας* ἐξέδωσε περὶ τοὺς εἴκοσι τόμους λογοτεχνικῆς ἐργασίας καὶ συνειργάσθη εἰς τὰ περισσότερα τῶν φιλολογικῶν περιοδικῶν. Εἰργάσθη ἐπίσης ὡς δημοσιογράφος καὶ κυρίως ὡς χρονογράφος καὶ κριτικὸς εἰς πολλὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Συνεργάτης τοῦ παρόντος «Κοινωνιολογικοῦ καὶ Πολιτικοῦ λεξικοῦ» τοῦ «Ἀνεξαρτήτου».

Δράκων.— Θρυλικὸς νομοθέτης τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ζήσας κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα. Οὗτος κατ' ἀπαίτησιν τοῦ δήμου συνέταξε διὰ πρώτην φορὰν γραπτὴν νομοθεσίαν, εἰς τρόπον ὅστε νὰ γνωρίζῃ ὁ λαὸς τὰ δικαιώματά του καὶ νὰ μὴ ἐξαπατᾶται ὑπὸ τῶν κρατούντων, οἱ ὅποιοι ἠρμήνευον τὰ νομικὰ ἄγραφα ἔθιμα κατὰ τὸ συμφέρον των. Ἡ ποινικὴ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος ἦτο αὐστηροτάτη (γεγραμμένη δ' αἵματος, κατὰ τὸν παραστατικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Δημάδου) ἐξήγειρε δὲ τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, ἣς τὴν εὐκαιρίαν ἐξεμεταλλεύθη ὁ Κύλων καὶ ἐγένετο τύραννος.

Δράμα.— Πόλις τῆς Μακεδονίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἔδρα σώματος στρατοῦ. Ἔχει 30.000 περίπου κατοίκων, ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν (βυρσοδεψεία, πριονιστήρια, σωσαμοτριβεία, ἐκκαθαριστήρια ὀρυζῆς κλπ.), κύριος ὅμως πόρος τῆς πόλεως καὶ τῆς περιφερείας εἶναι τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ

βιομηχανία τοῦ καπνοῦ. Κατελήφθη τὸ 1912 ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὸ 1917 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τὸ 1918 ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων βιομηχανικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος, ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένον ἐργατικὸν κίνημα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, μετὰ τὴν ὄξυνσιν τῆς παγκοσμίου κρίσεως, ἡ Δράμα, ἄλλοτε ἀκμάζουσα, ὑπέστη ὀξύτατον τὸν ἀντίκτυπον καὶ ἡ ἀνεργία ἐνετάθη εἰς ἀπελπιστικὸν βαθμόν. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκ τῶν 1800 ἀνδρῶν καὶ τῶν 2.800 γυναικῶν καπνεργατῶν, εἰργάσθησαν κατὰ τὸ 1933 μόνον 250—300. Ἡ ἀνεργία τῶν καπνεργατῶν καὶ ἡ γενικὴ κρίσις τοῦ καπνοῦ, μαζὺ μὲ τὴν γενικωτέραν κρίσιν τῶν ἀγροτικῶν κυρίως προϊόντων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὸν κυριώτερον πόρον τῆς περιφερείας προεκάλεσε γενικὴν ἐξαθλίωσιν ἐκ τῆς ὁποίας πάσχουν τόσον οἱ ἐργάται ὅσον καὶ οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ χρεωμένοι μικροεπαγγελματῆαι καὶ βιοτέχνηαι.

Δρᾶσις ἄμεσος.— Καλεῖται οὕτω (action directe) ἐν τῇ συνδικαλιστικῇ τακτικῇ ἡ δρᾶσις τῶν ἰδίων ἐργατῶν, δηλαδή ἡ ἀπ' εὐθείας δρᾶσις ἡ ἀσκουμένη ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἐργατῶν. Ἄμεσος δρᾶσις εἶναι, κατὰ τὸν Λοζόφσκι, κάθε ἐπαναστατικὴ ἐμφάνισις τῶν ἐργατῶν εἴτε τῶν ὀργανώσεων των, ὅταν οὗτοι ἀντιπαρατάσσονται εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν ὡς τάξιν ἢ εἰς τμήμα αὐτῆς ἢ εἰς τὸ ἀστικὸν κράτος ὡς σύνολον. Ἡ τακτικὴ τῆς ἀμέσου δράσεως ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν τακτικὴν τῆς ἐμμέσου δράσεως, τὴν τακτικὴν τῶν διαπραγματεύσεων τῶν ἡγετῶν ἐξ ὀνόματος τῶν μαζῶν μετὰ τῶν ἐργοδοτῶν ἢ τοῦ κράτους. Τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμέσου δράσεως ἐτόνισαν πρὸ τοῦ πολέμου οἱ ἀναρχοσυνδικαλισταὶ κυρίως, οἱ ὅποιοι εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν γενικὴν ἀπεργίαν ἔβλεπον δύο ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μέσα ἐπιτυχίας τῶν ἐργατικῶν διεκδικήσεων καὶ ἐπιβολῆς τῆς ἀναρχοσυνδικαλιστι-

κῆς ἰδεολογίας. Ἡ ὑπερεκτίμησις τῆς ση-
μασίας τῆς ἀμέσου δράσεως ὑπὸ τῶν
ἀναρχοσυνδικαλιστῶν ἀπετέλει ἀντί-
δρασιν εἰς τὴν ὀπιορτουριστικὴν τακτι-
κὴν τῆς Β' Διεθνούς καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς
ἐπηρεαζομένων ἐργατικῶν συνδικάτων,
τὰ ὅποια εἶχον μεταβάλλει τὴν συνδικα-
λιστικὴν δρᾶσιν εἰς δρᾶσιν παρασκη-
νιακῶν διαπραγματεύσεων καὶ κοινο-
βουλευτικῶν μόνον ἀγώνων. Τὴν ἄμε-
σον δρᾶσιν ἐχρησιμοποίησαν γονίμως
ἐν Ρωσίᾳ οἱ μπολσεβίκοι ἀπὸ τῆς ἐπα-
ναστάσεως τοῦ 1905 ἀκόμη, μετὰ δὲ τὴν
ἰδρυσιν τῆς Ἐρυθρᾶς Συνδικαλιστικῆς
Διεθνούς, τὴν υἰοθέτησαν ὅλα τὰ εἰς
τὴν δυνάμιν τῆς ἀνήκοντα σωματεῖσ.
Αἱ ἀπεργαίαι, αἱ διαδηλώσεις, ἡ κατάλη-
ψις τῶν ἐργοστασίων καὶ ἐπιχειρήσεων,
τὰ μποῦκοτάζ, ἡ ὀργάνωσις ἀπεργια-
κῶν καὶ μαχητικῶν σωμάτων, ἡ αὐθαί-
ρετος εἰσαγωγή τοῦ ἐργατικοῦ ἐλέγχου,
ἡ ἐνοπλος ἐξέγερσις, ἀποτελοῦν διαφό-
ρους μορφὰς τῆς ἀμέσου δράσεως. Οἱ
κομμουνισταὶ ἀποκρούουν τὴν ἀντίληψιν
τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν, καθ' ἣν ἐκ-
τός τῶν ἀμέσων ἐξορμήσεων δὲν ὑπάρ-
χει ἄλλη δρᾶσις τῶν συνδικάτων ἢ τοῦ
κόμματος. Ἡ ἄμεσος δρᾶσις ὄχι μόνον
δὲν ἀποκλείει τὴν κοινοβουλευτικὴν
πάλην (ὅπου αὕτη εἶναι δυνατὴ), ἀλλὰ
ἀποτελεῖ τουναντίον βᾶσιν τῆς πάλης
ταύτης. Τὰ χρησιμοποιητέα εἶδη ἀμέ-
σου δράσεως ποικίλλουν, ἀναλόγως τῶν
ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν ἐκάστης χώ-
ρας καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπαναστατικό-
τητος καὶ τῆς ἐνότητος τῶν ἐργατικῶν
μαζῶν.

«**Δρᾶσις Γαλλικὴ**», (Action Fran-
çaise). Ἀδιάλλακτος μοναρχικὴ πολιτι-
κὴ ὀργάνωσις ἐν Γαλλίᾳ, ἐκπροσωπου-
μένη ὑπὸ τῆς ὁμωνύμου καθημερινῆς
ἐφημερίδος, ἡ ὅποια ἐξεδόθη τὸ 1908
διαδεχθεῖσα τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Βω-
ζουὰ ἰδρυθεῖσαν τὸ 1899 δεκαπενθήμε-
ρον μοναρχικὴν ἐπιθεώρησιν. Πολιτικοὶ
ἡγέται τῆς ὀργάνωσεως εἶνε οἱ διευ-
θυνταὶ τῆς ἐφημερίδος Λέων Ντωντέ
(γενικὴ πολιτικὴ), Ἰάκωβος Μπαινβίλ

(ἐξωτερικὴ πολιτικὴ), Κάρολος Μωρράς
(θεωρία τοῦ μοναρχισμοῦ). Ἡ ὀργάνω-
σις καὶ ἡ ἐφημερίς στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς
«ἀνάγκης, τῆς διατηρήσεως τῆς παρα-
δόσεως τῶν τεσσαράκοντα βασιλέων, οἱ
ὅποιοι ἐπὶ χίλια ἔτη ἐδημιούργησαν τὴν
Γαλλίαν»—κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἰδίας
ἐφημερίδος—ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς πα-
λινορθώσεως τῆς «πατροπαραδότου, κλη-
ρονομικῆς, ἀντικοινοβουλευτικῆς καὶ ἀ-
ποκεντρωτικῆς μοναρχίας» καὶ ἐπιτίθεν-
ται μὲ τὴν πλέον ἐξάλλον βιαιότητα κατὰ
τῶν δημοκρατικῶν καὶ κοινοβουλευτι-
κῶν ἐλευθεριῶν, ἀκόμη δὲ καὶ κατὰ τῆς
συνταγματικῆς μοναρχίας. Μικρὰ εἰς
δυνάμιν ἡ ὀργάνωσις οὐδεμίαν ἐπίδρα-
σιν ἀσχεῖ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, εἶ-
ναι δὲ θορυβωδεστάτη καὶ μαχητικώτα-
τη κυρίως λόγῳ τῆς συγκεντρώσεως
περὶ αὐτὴν εὐεξάπτων νέων, ἀπογόνων,
κατὰ τὸ πλεῖστον, τῶν ἀριστοκρατικῶν
οἰκογενειῶν τῆς Γαλλίας. Ἡ «Γαλλικὴ
Δρᾶσις» ὑπῆρξεν ἐπίσης θερμὸς ὑπερα-
σπιστὴς τοῦ καθολικισμοῦ κατὰ τῆς
ἀθρησκου δημοκρατίας, κατόπιν ὅμως
τῆς καιροσκοπικῆς στάσεως τοῦ Βατι-
κανοῦ, ἐπιδιώκοντος τὴν συνδιαλλαγὴν
μὲ τὴν ὀστικὴν δημοκρατίαν, ἐπῆλθεν
ὄξυτάτη διάστασις. Τὸ Βατικανόν, ἀπὸ
τοῦ Λέοντος ΙΓ' βλέπον ὅτι τὸ δημο-
κρατικὸν καθεστῶς καὶ ἐπιβάλλεται καὶ
σταθεροποιεῖται, μετέβαλε τὴν παλαιὰν
τακτικὴν του καὶ ἀνεγνώρισε τὴν δημο-
κρατίαν ὡς καθεστῶς ἐπίσης «θείας κα-
ταγωγῆς». Τοῦτο δυσηρέστησε τὰ μέ-
γιστα τοὺς κύκλους τῆς «Γαλλικῆς Δρά-
σεως» καὶ προεκλήθη σφοδρὰ πολεμικὴ,
κατόπιν τῆς ὁποίας τὸ Βατικανὸν ἀφώ-
ρισε (1928) τὴν ἐφημερίδα καὶ τὰ ἔργα
τοῦ Μωρράς, ὡς καὶ πάντα ἀναγινώ-
σκοντα αὐτά. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ Βα-
τικανοῦ, ἡ ὅποια ἐφηρμόσθη αὐστηρῶς,
ἐξημίωσε σοβαρῶς τὴν «Γαλλικὴν Δρά-
σιν» τῆς ὁποίας οἱ ὀπαδοὶ ἐστρατολο-
γοῦντο μεταξὺ τῶν πλέον καθυστερημέ-
νων στρωμάτων τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ.

Δρᾶσις κοινοβουλευτικὴ, βλ. **Κοινο-
βουλευτισμός**.

Δραχμή.— Τὸ ἐπίσημον νόμισμα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1868, ὅτε ἡ Ἑλλάς προσεχώρησεν εἰς τὴν Λατινικὴν Νομισματικὴν Ἐνωσιν (Σύμβασις 23 Δεκεμβρίου 1865) ἐξισώθη πρὸς τὸ χρυσοῦν φράγκον. Μετὰ τὸν κατὰ τὸν πόλεμον ἀσκηθέντα πληθωρισμόν, ἡ δραχμὴ ἀπεμακρύνθη τῆς βάσεώς της διαρκῶς ὑποτιμωμένη καὶ ὑπερέβη τὸ 1924 τὰς 400 δραχμὰς κατὰ λίραν στερλίαν (ἔναντι τῶν 25 τῆς ἀρχικῆς ἀναλογίας). Μετὰ διετη περίπου ἔμπρακτον σταθεροποίησιν, ἡ δραχμὴ ἐσταθεροποιήθη καὶ νομίμως διὰ τοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος τῆς 12 Μαΐου 1928 εἰς τὴν ἀναλογίαν τῶν 375 δραχμῶν κατὰ λίραν Ἀγγλίας. Ἡ ἐπακολουθήσασα ὅμως οἰκονομικὴ κρίσις καὶ ἰδιαίτερος ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς ἀγγλικῆς λίρας ἀπὸ τῆς χρυσῆς βάσεως προεκάλεσε νέαν ὑποτίμησιν τῆς δραχμῆς, τῆς ὁποίας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1932 ἦρθη καὶ νομίμως ἡ χρυσὴ βᾶσις. Σχεδὸν ἀμέσως ἡ δραχμὴ ὑπετιμήθη περίπου εἰς τὰς 1000 δραχμὰς κατὰ χρυσὴν λίραν.

Δραχμοποίησης.— Ἡ νόμιμος σταθεροποίησις τῆς δραχμῆς, τὸ 1928, δὲν ἔπεισε τὸ κοινὸν περὶ τῆς πραγματικῆς σταθερότητος τοῦ ἑλληνικοῦ νομίσματος, ἰδιαίτερος δὲ τὰς πλουσίας τάξεις. Οἱ ἰδιοκτῆται, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ τράπεζαι ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύστημα τῶν δανείων εἰς ξένον συνάλλαγμα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ Ἑλληνας δὲν μετέτρεπον τὰς ἀποταμιεύσεις των εἰς δραχμὰς καὶ ὅταν ἀκόμη τὰς ἐτοποθέτουσαν εἰς ἑλληνικὰς τραπεζάς, τὰς διετήρουν εἰς ξένον νόμισμα. Ὅταν, μετὰ τὴν διαρκῶς ὀξυνομένην οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἀγγλικῆς λίρας ἀπὸ τὴν χρυσὴν βᾶσιν, ἐξηνητλήθη ταχύτατα τὸ κάλυμμα τῆς δραχμῆς καὶ ἤρχισεν αὕτη ὑποτιμωμένη, αἱ τράπεζαι, τῶν ὁποίων τὸ εἰς συνάλλαγμα ἀπόθεμα εἶχε κατὰ μέγα μέρος σπαταλήσει αὐτὸ τὸ κράτος διὰ τὰς ἰ-

δίας του δαπάνας καὶ διὰ τὴν τεχνητὴν συγκράτησιν τῆς δραχμῆς εἰς τὴν τιμὴν τῆς σταθεροποιήσεως, εὐρέθησαν εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐκπληρώσουν τὰς πρὸς τοὺς καταθέτας ὑποχρεώσεις των. Τέλος ἡ νομικὴ ἄρσις τῆς χρυσῆς βάσεως τῆς δραχμῆς διὰ τοῦ νόμου 5422 τῆς 26 Ἀπριλίου 1932, ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν τραπεζῶν. Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς, τὸ ἑλληνικὸν κράτος διὰ νὰ σώσῃ τὰ μεγάλα κεφαλαιοκρατικὰ ἰδρύματα προέβη, τὴν 29 Ἰουλίου 1932, εἰς τὴν ἔκδοσιν ἀναγκαστικοῦ νόμου, δι' οὗ ὄλαι αἱ εἰς τὰς ἑλληνικὰς τραπεζὰς καταθέσεις εἰς ξένον συνάλλαγμα μετετρέποντο αὐτομάτως καὶ ἀναδρομικῶς εἰς δραχμὰς κατ' ἀναλογίαν 100 δραχμῶν κατὰ δολλάριον (χρυσὸν) καὶ ἀναλόγως διὰ τὰ λοιπὰ συναλλάγματα, δηλαδὴ εἰς τιμὴν ἐλάχιστο ἀνωτέραν τῆς σταθεροποιήσεως. Τὸ μέτρον τοῦτο τῆς βιαίας δημεύσεως τῶν καταθέσεων ἀπέφερε μεγάλα κέρδη εἰς τὰς τραπεζὰς, εἰς βάρος τῶν ἀποταμιευτῶν. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Ἐμ. Τσουδεροῦ περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ 1932 (16 Φεβρουαρίου 1933) ἐκ τῆς δραχμοποιήσεως προέκυψε συνάλλαγμα 6.533.356 χρυσῶν δολλαρίων.

Ἡ δραχμοποίησης προεκάλεσε σοβαρὸν κοινωνικὸν ζήτημα ἐν Ἑλλάδι διότι ἐδήμευσε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποταμιεύσεις προερχομένας ἐκ τῆς μεταναστεύσεως καὶ τῆς ναυτιλίας, ἀνθρώπων ἐργασθέντων ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Τὸ λαϊκὸν κόμμα εὐρισκόμενον τότε εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ἐξεμεταλλεύθη τὴν προκληθεῖσαν δυσφορίαν κατὰ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ ὑπεσχέθη ἀποζημίωσιν τῶν πληγέντων ἐκ τῆς δραχμοποιήσεως, ἀνελθὸν ὅμως εἰς τὴν ἀρχὴν οὐδὲν μέτρον ἔλαβε καὶ ἐσυνέχισε τὴν αὐτὴν πολιτικὴν.

Ἐκ τῆς δραχμοποιήσεως προέκυψε καὶ ἄλλο ζήτημα. Κατὰ τὸ ἀναγκαστικὸν διάταγμα τῆς 29 Ἰουλίου 1932, τὸ προκύπτον ἐκ τῆς δραχμοποιήσεως κέρ-

δος (ἄνω τῶν 6,5 ἑκατομ. δολλαρίων) θὰ περιήρχετο εἰς τὸ κράτος διὰ τὰς συναλλαγματικὰς ἀνάγκας του. Αἱ τράπεζαι ὅμως ὄχι μόνον ἀρνοῦνται ἄνευ αἰτιολογίας, τὸ ποσὸν αὐτό, ἀλλὰ καὶ ζητοῦν ὅπως ἐξ αὐτοῦ ἀποζημιωθοῦν διὰ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας ὑπέστησαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς κρατικῶν χρεωγράφων, ζημίας διὰ τὰς ὁποίας οὐδεὶς ἰδιώτης καὶ μικρὸς ἀποταμιευτὴς ἀπεζημιώθη ποτέ. Μετὰ πάροδον διετίας ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς δραχμοποιήσεως, τὸ ζήτημα τοῦτο παραμένει ἐκκρεμὲς καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ παρελκυσθῆ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν μεγάλων τραπεζῶν.

Δρίμακος.— Δοῦλος ἐν Χίῳ κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα, ὅστις τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἄλλων δούλων τῆς νήσου κατώρθωσε ν' ἀνατρέψῃ τὰς ἀρχάς καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκράτησεν ἐπὶ τι διάστημα. Οἱ ἐλεύθεροι πολῖται μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ τὸν ἀντιμετωπίσωσιν ἐξηγόρασαν τὸν ὑπῆρτην του, ὅστις τὸν ἐδολοφόνησε. Ὅπως ἦτο φυσικὸν ἢ ἐπανάστασις αὕτη καὶ τὸ νέον καθεστῶς, ὅπερ ἐδημιούργησε δὲν διετηρήθησαν ἐπὶ πολὺ.

Δροσόπουλος (Ἀθανάσιος Ἰωάν.) — Πολιτευτὴς γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὸ 1898. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ γεωπονικὰ ἐν Βόννῃ. Τὸ 1930 ἐπολιτεύθη τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν ἐν Ἀλμυρῷ καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς. Ἐπανεξελέγη κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 5 Μαρτίου 1933 ὡς ὑποψήφιος τοῦ φιλελευθέρου κόμματος.

Δροσόπουλος (Ἰωάννης). — Τραπεζίτης γεννηθεὶς τὸ 1870. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του εἰσηλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐξελίχθη ραγδαίως. Τὸ 1914 ἐξελέγη ὑπὸ τῶν μετόχων ὑποδιοικητὴς, τὸ 1918 συνδιοικητὴς καὶ τὸ 1928, μεταπηδήσαντος τοῦ διοικητοῦ Διομήδους εἰς τὴν διοίκησιν τῆς τότε

συσταθείσης Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος (Ἐκδοτικῆς), ἐξελέγη διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Διετέλεσε δις ὑπουργός, τὸ μὲν 1916 τοῦ Ἐπισιτισμοῦ, τὸ δὲ 1926 τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ βραχὺ διάστημα.

Ὡς διοικητὴς τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς, ὅταν, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐγεννήθη τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν καλυμμάτων, ἀντετάχθη εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ταῦτα ἀνήκον εἰς τὸ κράτος. Τὴν ἰδίαν στάσιν ἐτήρησε καὶ ὅταν ἡ κυβέρνησις Βενιζέλου (1928) ἀνεκίνησε τὸ ζήτημα τῶν καλυμμάτων, δεχθεὶς κατόπιν πιέσεων, τὴν συμβιβαστικὴν παραχώρησιν τοῦ ἡμίσεως αὐτῶν ἐπὶ τόκῳ. Εἰς τὴν ἐν γένει του δρᾶσιν εἶναι ἐμπειρικός, στερεῶς ἐχόμενος τῶν τραπεζικῶν παραδόσεων τοῦ ιδρύματος. Εἶναι κεκηρυγμένος κατὰ τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὀλέθριον διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν.

Δροῦσοι. — Ἐθνότης τῆς Συρίας. Ζοῦν εἰς τὰ ὄρη τοῦ Νοτίου Λιβάνου καὶ εἰς τὸ Τζέμπελ—Δροῦς, δὲν ὑπερβαίνουν δὲ τὰς 15.000 ψυχῶν. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Δροῦσοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἰσμαϊλιτῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ 1020 μ. Χ. μετηνάστευσαν εἰς τὸ στενὸν τοῦ Λιβάνου. Κατὰ τὸν Ὀππενχάϊμ ἢ ἐγκατάστασις τῶν Δρούσων ἤρχισεν ἀπὸ τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα. Ἐν τοῦτοις τὰ ἀνθρωπολογικὰ δεδομένα μᾶς πείθουν μᾶλλον ὅτι οἱ Δροῦσοι κατάγονται ὄχι ἀπὸ ἀραβικὴν φυλὴν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀρχαιότεραν φυλετικὴν ὁμάδα τῆς Κ. Ἀσίας. Πράγματι οἱ Δροῦσοι διακρίνονται ἀπὸ τοὺς γείτονάς των τοῦ ὑψηλοῦ των ἀναστήματος καὶ τῆς ἐν γένει διαπλάσεως τοῦ σώματός των, εἶναι δὲ βραχυκέφαλοι ἐνῷ οἱ Ἀραβες εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δολιχοκέφαλοι. Οἱ Δροῦσοι ὁμιλοῦν ὑποκλειστικῶς τὴν ἀραβικὴν. Μεταξὺ τῶν Δρούσων παρετηρήθησαν αἱ περισσότεραι αἰρέσεις τοῦ μουσουλμανισμοῦ, ἀποτελέσασαι ἐκδήλωσιν

τῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον τοῦ χαλιφάτου τῶν Ἀββασιδῶν.

Σήμερον οἱ Δροῦσοι ἀποτελοῦν συμπαγῆ ἔθνικὴν ὁμάδα μὲ ἀρκετὰς κοινωνικὰς διακρίσεις. Ἡ ἀριστοκρατία τῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Ἐμίρας καὶ τοὺς Σεΐχηδες. Ἡ ἔθνικὴ οἰκονομία τῶν βασίζεται ἐπὶ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας. Σημαντικὴ πηγὴ πλούτου εἶναι καὶ ἡ κατεργασία τῆς μετάξης, ἡ κηπουρικὴ, καὶ ἡ παραγωγὴ καπνῶν καὶ οἴνων. Οἱ Δροῦσοι εἶναι μονογαμικοὶ, ἀπαγορευομένης τῆς πολυγαμίας. Τὸ διαζύγιον ὁμῶς εἶναι εὐκολώτατον, οὕτως ὥστε ὁ γάμος διαρκεῖ πολὺ ὀλίγον. Ἡ γυνὴ ἔχει ἀρκετὰ δικαιώματα· φοιτᾷ ἐλευθέρως εἰς τὰ σχολεῖα, ἐμφανίζεται ἐλευθέρως εἰς τὰς κοσμικὰς συγκεντρώσεις κ.λ.π. Οἱ Δροῦσοι ἐν ἀντιθέσει μὲ τοὺς γείτονάς τῶν Ἑβραίους καὶ τοὺς λοιποὺς Μουσουλμάνους δὲν ἐφαρμόζουν τὴν περιτομὴν καὶ τρώγουν χοιρινὸν κρέας. Ἐπίσης τοῖς ἐπιτρέπεται καὶ ἡ οἰνοποσία. Ἱερὰ ὑποχρέωσις ἐκάστου θεωρεῖται ἡ ἐκδίκησις καὶ ἡ φιλοξενία. Ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν μὲ τοὺς γείτοτάς τῶν Μουσουλμάνους. Οἱ Δροῦσοι εἶναι μονοθεῖσταί. Θεματοφύλακες τῆς θρησκείας, εἶναι διάφοροι μυστικοὶ σύνδεσμοι «Ἀγκάλ», εἰς τοὺς ὁποίους ἤμπορῶν νὰ γίνουσι μέλη ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἰδιαιτέρως ἱερεῖς δὲν ἔχουν. Τὸ βασικόν τῶν δόγμα εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ὁποία ἐπανελήφθη δεκάκις. Ἡ τελευταία ἐνσάρκωσις ἐγένετο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Αἰγυπτίου σουλτάνου Χακῆμ (992—1020), τελευταίου ἀπογόνου τῆς δυναστείας τῶν Φατιμιδῶν.

Οἱ Δροῦσοι ἀρχίζουν τὸν ἱστορικὸν ρόλον ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα, ὅταν εἰς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν, ὁ Φακρεντίν ἀπειράθη νὰ ἰδρῦσῃ ξεχωριστὸν κράτος εἰς τὴν Συρίαν. Ἐν τούτοις ἡ ἀπόπειρα αὐτῆ, ἡ ὁποία ἐφαίνετο ἐπιτυχάνουσα κατ' ἀρχὰς χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν Εὐρωπαίων συμμάχων (τῆς Τσοσκά-

νης, τῆς Ἰσπανίας καὶ τοῦ πάπα) κατέληξεν εἰς τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Φακρεντίν (1635). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος μεταξὺ Δροῦσων καὶ τῶν γειτόνων τῶν Μαρωνιτῶν ἐξερηγγυντο ἐσωτερικαὶ διαμάχαι ὑποκινούμεναι ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Οἱ Μαρωνῖται, γείτονες τῶν Δροῦσων, ὡς καθολικοὶ, εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐπίσημον προστασίαν τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία τοὺς ἐχρησιμοποιοῦει πρὸς διάδοσιν τοῦ γαλλικοῦ γοήτρου εἰς τὴν Συρίαν. Οἱ Δροῦσοι ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ τῶν Ἀγγλων. Τὸ 1860, ἡ Γαλλία, θέλουσα νὰ εὕρῃ ἀφορμὴν διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Λιβάνου προεκάλεσε τὴν ἀλληλοσφαγὴν Δροῦσων καὶ Μαρωνιτῶν. Κατόπιν τοῦ γεγονότος τούτου ἀπέστειλεν εἰδικὸν σῶμα στρατοῦ καὶ ἐπὶ ἐν ὁλόκληρον ἔτος ἐξηκολούθει νὰ καταλαμβάνῃ στρατιωτικῶς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Τὸ 1861, ἐνεργούσα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἠνάγκασε τὴν Τουρκίαν νὰ δεχθῆ τὴν σχετικὴν αὐτονομίαν μέρους τοῦ Λιβάνου ὑπὸ τὸν γαλλικὸν ἔλεγχον. Μέγα μέρος τῶν Δροῦσων, δυσσαρεστημένων διὰ τὰ μέτρα ταῦτα ἐγκατέλιπε τὸν Λίβανον μετοικῆσαν εἰς Χάουραν, ὄρεινὸν σημεῖον τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ἔλαβε τὸ ὄνομα Τζέμπελ-Δρούς. Ἐπηκολούθησεν ἄγων ἐκ μέρους τῶν ὄρεινῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν τὴν ἀπελευθέρωσίν του.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, οἱ Τούρκοι ἐξεκένωσαν τὸ Τζέμπελ-Δρούς, καὶ οἱ Δροῦσοι ὀργανώθησαν εἰς ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν. Τὸ 1920 μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Συρίας οἱ Γάλλοι ἐγκατέστησαν ἐκεῖ διοικητὴν, ἀλλὰ οἱ Δροῦσοι ἠρνήθησαν νὰ τὸν δεχθοῦν καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασιν. Τότε ἡ Γαλλία διέταξε τὴν προέλασιν τῶν στρατευμάτων της. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν συμφερόντων τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων κατέληξαν εἰς τὸ σύμφωνον τοῦ Μαρτίου 1921. Τὸ Χαουράν ἐκήρυξεν ἀνεξάρτητος δημοκρατία ὑπὸ τὴν γαλλικὴν ἐντολήν. Τυπικῶς εἰς τοὺς

Δρούσους παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν τὸν διοικητὴν των, νὰ ἔχουν ἀνώτατον συμβούλιον (Μέτζλις), νὰ μὴ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν καὶ νὰ ἔχουν φορολογικὴν αὐτονομίαν. Ὁ διοικητὴς ὁμως ἔπρεπε νὰ ἔχη ὡς σύμβουλόν του Γάλλον ἀπεσταλμένον. Ἐπειδὴ τὸ σύμφωνον τοῦτο ἦτο τυπικόν, οὐσιαστικῶς δὲ ἀπετέλει προδοσίαν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων τῶν Δρούσων οὗτοι ἐπανεστάτησαν καὶ πάλιν. Ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη τὸ ἐπόμενον ἔτος, καὶ ἐφηρμόσθη καθεστῶς ἀποικιακόν.

Αἱ γαλλικαὶ πιέσεις, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1925 μὲ τὴν ἀφίξιν τοῦ στρατηγοῦ Σαρράϊγ, ἐπροκάλεσαν νέαν ἐπανάστασιν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν κατεύθυνσιν τοῦ σουλτάνου Ἑλ-Ἀτράς. Περὶ τοὺς Δρούσους συνησπίσθησαν αἱ λοιπαὶ φυλαὶ τῆς Συρίας. Ἡ ἐπανάστασις ἐπεξετάθη καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς Δαμασκού. Τὴν ἐπανάστασιν κατηύθυνον μεγάλοι γαιοκτήμονες καὶ οἱ ἐθνικόφρονες. Ἀπῆτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν σύγκλησιν ἐθνοσυνελεύσεως κ.ἄ. Οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ μεταφέρουν στρατεύματα ἀπὸ τὴν Γαλίαν καὶ ἀπὸ τὴν βόρειον Ἀφρικὴν. Ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη τὸν φθινόπωρον τοῦ 1926, ἀλλὰ πρὸς καταστολὴν τῆς ἐχρησιμοποιήθησαν ὅλα τὰ τελευταῖα μέσα τῆς φονικῆς ἐπιστήμης (πυροβολικόν, τεθωρακισμένα, ἀεροπλάνα κλπ.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1927 ὁ σουλτάνος Ἑλ-Ἀτράς, μὲ τὰ ὑπολείμματα τῶν ἐπαναστατῶν κατέφυγεν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ὑπερδιορδανίαν καὶ κατόπιν εἰς τὸ Νέτζδ. Κατὰ τὸ σύνταγμα τῆς Συρίας τοῦ 1930, ἡ χώρα διοικεῖται ὑπὸ Γάλλου διοικητοῦ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν προυχόντων. Ὑπὸ τὰς σημερινὰς περιπλόκους συνθήκας καὶ ἀντιθέσεις τῶν μεγάλων δυνάμεων εἰς τὴν Ἑγγύς Ἀνατολήν ἡ χώρα τῶν Δρούσων εὕρισκομένη εἰς τὸ στρατηγικώτατον σημεῖον τῆς Συρίας, μὲ ἐσωτερικοὺς δρόμους τῆς ἀραβικῆς χερσονήσου, παρουσιάζει

ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως.

Τὸ παναραβικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον εἶναι τόσο ἐπικίνδυνον διὰ τὸν ἐν Συρίᾳ γαλλικὸν ἰμπεριαλισμὸν, προχωρεῖ πρὸς δύο κατευθύνσεις. Πρῶτον ἔχρμεν τὴν ἀραβικὴν ἐθνικιστικὴν κίνησιν τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἡ κίνησις αὕτη ἀποβλέπει εἰς τὴν δημιουργίαν ἀραβικοῦ ὁμοσπονδιακοῦ κράτους καὶ στρέφεται ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν βλέψεις ἐπὶ τῶν ἀραβικῶν ἐδαφῶν. Δευτέρα παναραβικὴ κίνησις ἔχει ὡς ἀποκλειστικὸν στόχον τὴν Ἀγγλίαν καὶ προσπαθεῖ νὰ ματαιώσῃ τὰ ἰμπεριαλιστικά της σχέδια, κυρίως τὸ σχέδιον τῆς συνενώσεως ὅλων τῶν ἀραβικῶν ἐδαφῶν, πέραν τοῦ κράτους τοῦ Ἰράκ, ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Γαλλία θὰ ἤθελε βεβαίως νὰ ἀπομονώσῃ τὴν Συρίαν ἀπὸ τὰς ἐπιρροὰς αὐτὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ καταλάβῃ ὀχυρὰς στρατιωτικὰς θέσεις εἰς τὴν χώραν τῶν Δρούσων πρὸς ματαιώσιν τῆς ἀπειλῆς τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιδιώκῃ δραστηρίως τὰ ὄνειρα παναραβικοῦ κράτους. Ἡ Γαλλία στηρίζει τὴν ἀποικιακὴν τῆς ἐπέκτασιν ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς ἀριστοκρατίας τῶν Δρούσων, καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων φυλῶν.

Δυϊσμός ἢ διαρχία (dualismus).—

Καλεῖται οὕτω ἡ μεταφυσικὴ θεωρία ἢ ἐξηγοῦσα τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ σύμπαντος ὀλοκλήρου διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς συνδεδεασμένης ἐνεργείας δύο ἀντιτιθεμένων ἀρχῶν: τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος. Ὁ δυϊσμός ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ὅλων σχεδὸν τῶν θρησκειῶν, ἀνήχθη δὲ εἰς φιλοσοφικὸν δόγμα διὰ πρώτην φοράν ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας. Πρῶτος δυϊστὴς ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὅστις παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν ψυχῆς καὶ διατυπώνει τὴν θεωρίαν

τῆς μεταψυχώσεως. Καὶ ὁ Ἀναξαγόρας, κοθ' ὃν πάσαι ποτὲ «ὁμοῦ πάντα τὰ χρήματα (= πράγματα) ἦν» καὶ ἦλθε καὶ τὰ διεκόσμησεν ὁ νοῦς (τὸ πνεῦμα) εἶναι δυϊστής. Μετ' αὐτοὺς σαφεῖς ἐκ πρόσωποι τοῦ δυϊσμοῦ εἶναι ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων παραδεχόμενοι τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ἀνενέωσε τὸν δυϊσμὸν ὁ Καρτέσιος (Descartes) διακρίσας δύο οὐσίας ἐν τῷ συμπαντι: τὴν νοοῦσαν (res cogitans) καὶ τὴν ἐκτεταμένην (res extensa), ἦτοι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕλην. Ἀπὸ τοῦ Καρτεσίου καὶ ἐντεῦθεν δυϊσταὶ εἶναι οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν ἰδεαλιστῶν φιλοσόφων. Ὁ δυϊσμὸς ἀποτελεῖ οἶονεὶ τὴν κλασικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἰδεαλισμοῦ, ὅσαι αἱ ἀποχρώσεις τοῦ ὁποῖου ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἀνάγονται εἰς τὸν δυϊσμὸν. (Βλ. καὶ λ. ἰδεαλισμός).

Δυναμική (dynamique).—Γενικῶς καλεῖται οὕτω ἡ διδασκαλία περὶ τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν κινήσιν τινα καὶ περὶ τῶν νόμων οἱ ὁποῖοι διέπουν τὰς κινήσεις ταύτας. Ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ, δυναμικὴ ἄποψις καλεῖται ἡ ἄποψις ἐκείνη ἢ ὁποῖα βλέπει τὰ φαινόμενα τὰ τε φυσικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ ἐν τῷ γίνεσθαι αὐτῶν, ἐν τῇ ἀετιᾷ αἰτίας καὶ μεταβλητότητι αὐτῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν στατικὴν ἄποψιν, ἢ ὁποῖα βλέπει τὰ πάντα τετελεσμένα καὶ ἀμετάβλητα. Κατὰ τὸν ἰδρυτὴν τῆς κοινωνιολογίας A. Comte, ἡ κοινωνιολογία δέον νὰ διακριθῇ εἰς δύο κλάδους: εἰς τὴν δυναμικὴν καὶ εἰς τὴν στατικὴν τῆς κοινωνίας, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀναλύει τὴν κοινωνίαν ἐν καταστάσει κινήσεως καὶ ἐξελίξεως, ἡ δὲ δευτέρα ἐν καταστάσει ὕδρανεῖας. Ἡ κοινωνία εἶναι, κατ' αὐτόν, καρπὸς ψυχολογικῶν ὄρων συμφυῶν τῷ ἀνθρώπῳ (κλίσις πρὸς κοινωνίαν μετὰ τῶν ὁμοίων καὶ συμπάθεια), ἡ δὲ ἐξελίξις τῆς ὀφείλεται εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον, τὴν ἀνίαν, τὸν θάνατον καὶ τὴν ταχύτητα αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (δυναμική).

Δυναμισμὸς ἢ δυναμιοκρατία (dynamismus). Καλεῖται οὕτω ἡ θεωρία ἢ ὁποῖα ἐρμηνεύει πάντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν δυνάμεων. Ἀντίθετον: μηχανισμός. Ἐνῶ διὰ τὸν μηχανισμόν ἡ ὕλη εἶνε ἀδρανῆς, ἀνίκανος νὰ κινηθῇ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ διακεκριμένη συνεπῶς τῆς δυνάμεως, διὰ τὸν δυναμισμὸν ἀντιθέτως ἡ δύναμις, ταυτίζεται πρὸς τὴν ὕλην, εἶνε μία τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῆς. Ἐκπρόσωπος τοῦ δυναμισμοῦ εἶνε, ἕκαστος κατ' ἴδιον τρόπον, ὁ Λεϊβνίτιος, ὁ Κάντιος, ὁ Σέλλινγκ, ὁ Σοπενχάουερ κ. ἄ.

Δύο Ρόδων πόλεμος.—Ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις αἰματοκύλισε τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα καὶ προεκλήθη ἐκ τοῦ πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο βασιλικῶν οἴκων, τῆς Ὑόρκης καὶ τῆς Λαγκαστρίας, οἱ ὁποῖοι ἔφερον εἰς τὰ οἰκόσημά των, ὁ πρῶτος λευκὸν ρόδον καὶ ὁ δευτέρος ἐρυθρὸν ρόδον. Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο ὀφείλεται καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ πολέμου. Ὁ πόλεμος τῶν Δύο Ρόδων ἐκράτησεν ἀπὸ τοῦ 1455 μέχρι τοῦ 1485, ἔληξε διὰ τῆς νίκης τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ οἴκου τῆς Λαγκαστρίας Ἐρρίκου Ζ' Τυδώρ, ὅστις συνεξεύχθη τὴν Ἐλισάβετ τῆς Ὑόρκης καὶ ἦνωσεν οὕτω τὰ δικαιώματα τῶν δύο οἴκων.

Δυρράχιον.—Ὁ σημαντικώτερος ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀπόψεως λιμὴν τῆς Ἀλβανίας, ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἐπίνειον τῆς πρωτεύουσας Τύρανα, ἀπέχον αὐτῆς 11)2 ὥραν δι' αὐτοκινήτου. Κατέχει τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Ἐπιδάμνου. Κατ. 6.000 περίπου, τὸ πλεῖστον καθολικοὶ καὶ μωαμεθανοί. Ἀπὸ ἐτῶν ἤδη διεισδύουν σταθερῶς οἱ Ἰταλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πολυπληθῆ παροικίαν ὀργανωμένην, με ναοὺς καθολικοὺς, φασιστικοὺς συλλόγους κλπ.

Κατὰ τοὺς ρωμαίους χρόνους ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου ἤρχιζεν ἡ περίφημος στρατιωτικὴ ὁδός, ἡ καλουμένη Ἐγνατία, ἡ ὁποῖα ἔφθανε μέχρι τῆς Θράκης,

ἀποτελοῦσα τὸν σύνδεσμον τῆς πρωτευούσης τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τὴν Ἀνατολήν. Τὴν κατάκτησιν τοῦ Δυρραχίου ἐπέδιώξαν καὶ ἐπραγματοποίησαν πλείστοι αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης, τοῦ Βυζαντίου. Ἐνετοὶ ἀρχόντες καὶ Τοῦρκοι σουλτᾶνοι. Ἀπὸ τοῦ 1901, ἐγένοντο κύριοι τοῦ Δυρραχίου οἱ Τοῦρκοι ἐκδιώξαντες ἐκεῖθεν τοὺς Ἐνετούς. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1914 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, οἱ ὅποιοι καὶ τὸ ἐκράτησαν μέχρι τοῦ 1916. Εἶτα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν μέχρι τοῦ 1918, διὰ νὰ καταληφθῇ πάλιν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Τὸ 1920 ἐδόθη εἰς τὴν ἐπαναστάτησάν Ἀλβανίαν. Μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐγνώρισε τὸ Δυρράχιον ἀπὸ τοῦ 1913, ὅποτε ἐγένετο προσωρινὴ πρωτεύουσα τῆς Ἀλβανίας, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας της.

Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τὴν ἐπίκαιρον θέσιν συνδέεται δι' εὐρυτάτων ὁδῶν μετὰ τὴν Ἀλβανίαν τὸ κράτος τὸ ὅποιον θὰ τὴν κατέχη, θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ὀδηγήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ δι' αὐτῆς πρὸς πᾶσαν βαλκανικὴν κατεύθυνσιν. Χρησιμεύει καὶ ὡς λουτροπόλις τῶν Ἀλβανῶν.

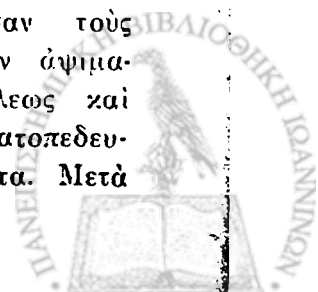
Δωδεκάνησος.—Καλεῖται οὕτω τὸ σύμπλεγμα τῶν νήσων, αἱ ὅποιαι εὐρίσκονται μετὰξὺ Κρήτης, Κυκλάδων, Ἰκαρίας καὶ Σάμου. Αἱ ἐν λόγῳ νῆσοι εἶναι αἱ ἑξῆς: Ρόδος, Κῶς, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Λέρος, Ἀστυπάλαια, Νίσυρος, Σύμη, Πάτμος, Τήλος, Χάλκη, Κάσος καὶ Καστελλόριζον ἢ Μεγίστη.

Πλείστα μνημεῖα καὶ ἄλλα στοιχεῖα μαρτυροῦν ὅτι ἐν Δωδεκανήσῳ ἤκμασε λαμπρὸς πολιτισμὸς, ἐφάμιλλος τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ. Περίφημοι ἦσαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὴν ἀκμὴν των αἱ νῆσοι Ρόδος καὶ Κῶς. Ἡ παρακμὴ ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνοπτύξεως τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία καὶ καθυπέταξε τὴν Δωδεκάνησον.

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἡ Δωδεκάνησος ἀπέκτησεν ἐκ νέου σημα-

σίαν, ἀλλ' ὅταν ἤρχισεν νὰ παρακμάξῃ τὸ Βυζάντιον συμπαρέσυρεν εἰς τὸν ὀλεθρον καὶ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τῶν νήσων. Ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ τῶν Σαρακηνῶν, τῶν Βενετῶν, τῶν Γενουσιῶν, τῶν Ἀλγερινῶν, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Τοῦρκων ἐξήντησαν τὴν Δωδεκάνησον. Τὴν 15 Αὐγούστου 1309, ἡ Δωδεκάνησος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰπποτῶν, οἱ ὅποιοι καὶ ἀνήγειραν τὰ μέχρι τοῦδε σωζόμενα φρούρια ἐν Κῶ καὶ Ρόδῳ. Τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1523 οἱ Ἰππῶται παρέδωσαν τὴν Δωδεκάνησον εἰς τοὺς Τοῦρκους, οἱ ὅποιοι καὶ ἐπέδόθησαν εἰς σφαγὰς καὶ ἐξηνδραπόδισαν τοὺς Ροδίους. Ὄταν τὸ 1821 ἐπανεστάτησε τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, οἱ Δωδεκανήσιοι ἠθέλησαν νὰ μετᾶσχουν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἐπλήρωσαν πολὺ σκληρὰ τὸν πόθον των αὐτόν. Εἰς Κῶ ἐγένοντο πρωτοφανεῖς σφαγαὶ καὶ ἀτιμώσεις, ἐνῶ ἡ Κάσος σχεδὸν ἀνεσκάφη. Νέαν προσπάθειαν, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των κατέβαλον οἱ Δωδεκανήσιοι τὸ 1866, ὅτε ἐπανεστάτησεν ἡ Κάσος, ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τῆς Κρήτης. Ἡ Τουρκία φοβηθεῖσα γενικωτέραν ἐξέγερσιν ἀποστέλει στρατὸν καὶ στόλον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τοῦ 1821 εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὴν Δωδεκάνησον καθεστὼς πλήρους σχεδὸν αὐτονομίας, ὑπὸ τὸ ὅποιον ἔζησε μέχρι τοῦ 1909, ὅποτε, μετὰ τὴν ἀνοδὸν τῶν Νεοτούρκων εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος, ὑπήχθη καὶ ἡ Δωδεκάνησος ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τῆς Τουρκίας.

Τὴν 22 ὁμως Ἀπριλίου τοῦ 1912, μετὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον, οἱ Ἰταλοὶ κατέλαβον τὴν Ρόδον διὰ τοῦ ναυάρχου Πρεσοίτερο, ὅστις ἀπεβίβασεν τὸν στρατηγὸν Ἀμέλιο μετὰ 11.000 στρατιώτας. Οἱ Ἕλληνες ἐλπίσαντες εἰς τὴν ἀπελευθέρωσίν των, ἐνίσχυσαν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν συναφθεῖσαν ἀφιμαχίαν ἐν Ψίνθῳ, ἔξωθι τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου, ὅπου ἦσαν στρατοπεδευμένα τὰ τουρκικὰ στρατεύματα. Μετὰ

ὀκταήμερον ὁ στρατηγὸς Ἀμέλιο εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς κατοίκους προκήρυξιν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνέφερον ὅτι «ἡ τουρκικὴ κυριαρχία ἔληξεν πλέον ἐπὶ τῆς Ρόδου καὶ τῶν λοιπῶν νήσων, τὸ μέλλον τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ αὐτονομία καὶ ἡ αὐτοδιοίκησις αὐτῶν». Παρὰ τὴν διακήρυξιν αὐτήν, ἣτις ἐγένετο ἐγγράφως, ἡ τύχη τῆς Δωδεκανήσου ὑπῆρξεν ἐντελῶς διάφορος. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Ἰταλία συνῆψε συνθήκην μετὰ τῆς Τουρκίας, τὸ 2ον ἄρθρον τῆς ὁποίας ὠμίλει περὶ ἐπιστροφῆς τῆς Δωδεκανήσου εἰς τὴν Τουρκίαν μετὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ ζητήματος τῆς Τριπολίτιδος, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου.

Ἡ Δωδεκάνησος ὁμως δὲν ἐπεστράφη καὶ διὰ τῆς μυστικῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου ἀνεγνωρίσθη ἡ Ἰταλικὴ κατοχὴ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας. Αἱ μετέπειτα ἐνέργειαι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίᾳ αἱ προσπάθειαι κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919, μὲ τὸ παγκόσμιον συνέδριον εἰρήνης εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν. Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπεγράφητο ἡ συμφωνία τοῦ Βενιζέλου—Τιτόνι διὰ τῆς ὁποίας «ἡ Ἰταλία παρεχώρει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν κυριαρχίαν τῶν νήσων, τὰς ὁποίας κατέχει ἐν Αἰγαίῳ». Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ παλινωδία τῆς Ἰταλίας. Τὴν 22αν Ἰουλίου 1920, τὴν παραμονὴν ἀκριβῶς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς, ἡ συμφωνία κατηγγέλθη. Τὴν 10 Αὐγούστου ὁμως 1920 διὰ τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἡ Ἰταλία παρητήθη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐπὶ τῆς Δωδεκανήσου τίτλων καὶ δικαιωμάτων τῆς. Ἀλλὰ τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1922 ἡ Ἰταλία κατήγγειλε καὶ πάλιν τὴν συνθήκην ταύτην δι' ὃ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Λωζάννης ἀπέστειλε τὴν 29 Ἰανουαρίου ἐγγράφον δι' οὗ ἐπεφύλασσε τὸ δικαίωμα τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν νήσων. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀπεφασί-

σθη ὅτι ἡ τύχη τῶν νήσων τούτων κανονισθῆσεται μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων. Αὐτὴν τὴν μορφήν ἔχει ἔκτοτε τὸ δωδεκανησιακὸν ζήτημα. Τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐν Δωδεκανήσῳ ἀσκεῖ ὁ ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι διοριζόμενος πολιτικὸς διοικητῆς, ὅστις ἐδρεύει ἐν Ρόδῳ καὶ ἔχει ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, λογοδοτῶν διὰ τὰς πράξεις του μόνον εἰς τὴν Ρώμην.

Αἱ λοιπαὶ νῆσοι διοικοῦνται ἀπὸ διοικητὰς διοριζομένους κατ' εὐθείαν ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου διοικητοῦ.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις, διὰ τῶν ἐκάστοτε διοικητῶν τῆς Δωδεκανήσου καταβάλλει ἐντόνους προσπάθειας ὅπως ἐξαφανίσῃ τὸν ἐθνισμόν τῶν κατοίκων καὶ ἐπιτύχῃ τὸν πλήρη ἐξιταλισμόν των. Συνεπεία τῶν λαμβανομένων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων πιεστικῶν μέτρων ἔχει νεκρωθῆ ἕξ ὀλοκλήρου ἡ ἀλιεΐα, ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριον, ἡ σπογγαλιεΐα, ἡ γεωργία κλπ. καὶ οἱ κάτοικοι ἔχουν περιπέση εἰς δεινὴν ἐξαθλίωσιν. Πάντες οἱ κλάδοι οὗτοι τῆς οἰκονομίας ἔχουν περιέλθει διὰ διαφόρων προστατευτικῶν μέτρων ὑπὲρ τῶν Ἰταλῶν ἀποίκων εἰς Ἰταλοὺς τυχοδιώκτας.

Μεταξὺ τῶν πρώτων μέτρων, τὰ ὁποία ἔλαβεν ἡ ἰταλικὴ διοίκησις, ἦτο καὶ ἡ ἀπόσπασις τῆς ἐκκλησίας τῆς Δωδεκανήσου ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖον. Κατὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀντεστάθησαν ἐν ἀρχῇ ἐρρωμένως οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ τῆς Δωδεκανήσου, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον προσηρόμοθησαν εἰς τὴν νέαν κατάστασιν καὶ μετεβλήθησαν εἰς ὄργανα τῆς ἰταλικῆς κυριαρχίας. Ὁ κατώτερος κληρικός, ἀντιθέτως, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ κατὰ πλειοψηφίαν θεματοφύλαξ εἰλικρινῆς τῶν τε ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων καὶ νὰ ὑφίσταται τὰς συνεπείας τῆς μήνυος τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν. Ἐνῶ διώκεται ἀπηνῶς ὁ ὀρθόδοξος κληρικός, ὁ καθολικὸς ἐνισχύεται δαιμολῶς καὶ προστατεύεται ἀπὸ τὰς ἀρχάς εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ προσηλυτισμοῦ. Παραλλήλως αἱ ἰταλικαὶ ἀρχαὶ προσπαθοῦν νὰ νοθεύσουν τὸ φρόνημα τοῦ

λαοῦ διὰ τοῦ σχολείου. Εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα ἔχει ἐπιβληθῆ ἡ ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία τῆς ἰταλικῆς γλώσσης. Οἱ Ἑλληνες διδάσκαλοι, ὅσοι δὲν εἶνε ὄργανα τυφλά τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν διώκονται ἀπηνῶς.

Οἱ κάτοικοι τῶν Δωδεκανήσων δὲν ἀσκοῦν πολιτικά δικαιώματα διὸ καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε βουλή, οὔτε κανὲν ἄλλο ὄργανον ἐκφράσεως τῆς θελήσεώς των. Τὸ μόνον δικαίωμα ὃπερ ἔχουν εἶναι νὰ ἐκλέγουν τοὺς δημάρχους των μεταξὺ τῶν ὑποδεικνυμένων ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς διοικήσεως. Ἡ ψηφοφορία συνήθως γίνεται φανερά. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1934 ἡ ἰταλικὴ βουλή, ἐψήφισε νόμον διὰ τοῦ ὁποίου ἐξομοίωνε τοὺς Δωδεκανησίους πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς πολίτας. Δὲν τοῖς παρέχει ὁμῶς δικαιώματα ἐκλογῆς βουλῆς κ.λ.π., ἀλλὰ τοὺς ὑποχρεώνει εἰς στράτευσιν.

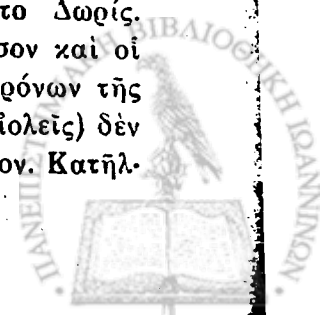
Τελῶν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁ Δωδεκανησιακὸς λαὸς, τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐτόλμησέ ποτε νὰ ἄμφισβητήσῃ τὴν ἑλληνικότητα, ἐξηγέρθη ἐπανειλημμένως κατὰ τοῦ ἰταλικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐκίνησε τὴν συμπάθειαν ὅλου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἡ πρώτη ἐξέγερσις, σοβαρῶς μορφῆς ἐσημειώθη κατὰ τὸ 1918, ὅποτε ἤρχισεν ἡ ἐπιβολὴ ἰταλοφίλων δημάρχων, μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα εἶχον αἱ νῆσοι ἐπὶ τουρκοκρατίας. Δευτέρα σοβαρὰ ἐξέγερσις ἐγένετο τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1919. Ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεγνώσθη ψήφισμα πρὸς ὅλον τὸν κόσμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξεφράζετο ὁ πόθος τῶν Δωδεκανησίων νὰ ἐνωθοῦν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ὄργανα τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς ἐπέδειξαν τότε ὅλην τὴν κτηνωδίαν. Ἐφόνευσαν ἱερεῖς, ἐφυλάκισαν πολίτας καὶ ἐτρομοκράτησαν ὅλον τὸν πληθυσμὸν δι' ἀνηκούστων αὐθαιρεσιῶν.

Αἵματηρὰ γεγονότα διεδραματίσθησαν καὶ κατὰ τὸ 1933 εἰς τὸ χωρίον Σάλαχος, ὅποτε ἐφονεύθη εἰς Ἰταλὸς δασοφύλαξ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1934 ὁ λαὸς τῆς Καστελλορίζου διὰ συλλαλητηρίου

ἐξηγέρθη κατὰ τῶν βαρυνάτων φόρων καὶ ἐπέτυχε τὴν καθάρεισιν τοῦ δημάρχου Λακερδῆ, ὁ ὁποῖος κατεπρόδωσε τοὺς συμπολίτας του. Ἠκολούθησαν παρόμοια συλλαλητήρια εἰς Κῶ καὶ Σύμην καὶ ἀλλαχοῦ, ὑπὸ μορφὴν ἐξεγέρσεων. Αἱ ἐξεγέρσεις αὗται ἐκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ των χαρακτήρος, ἔχουν καὶ βαθυτέραν κοινωνικὴν σημασίαν διότι μετέχει εἰς αὐτὰς μόνον ὁ λαὸς ὠθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς πτωχείας καὶ τῆς δυστυχίας. Οἱ εὐποροὶ Δωδεκανήσιοι ἔχουν ἔλθει κατὰ πλειοψηφίαν εἰς συμβιβασμὸν μὲ τὸ φασιστικὸν καθεστῶς.

Οἱ ἔξω τῶν νήσων Δωδεκανήσιοι ἔχουν ὀργανωθῆ εἰς συλλόγους, οἱ ὁποῖοι διεξάγουν προπαγάνδαν καὶ ἀγῶνα πρὸς διαφώτησιν τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης ἐπὶ τοῦ δικαίου των. Τοιαῦται ὀργανώσεις ὑπάρχουν εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Ἀλεξάνδρειαν, Πόρτ-Σάιτ, Κάϊρον κλπ. Σημαντικὴν δρᾶσιν ἀνέπτυξαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Σύλλογος Δωδεκανησίων Ἀλεξανδρείας, ἡ Δωδεκανησικὴ Νεολαία Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ Δωδεκανησικὴ Νεολαία Ἀθηνῶν. Παρὰ τὰς προσπάθειας τῶν Ἰταλῶν διὰ τὸν ἐξιταλισμὸν τῆς Δωδεκανήσου, ἡ διεθνὴς κοινὴ γνώμη καὶ οἱ διεθνεῖς πολιτικοὶ καὶ διπλωματικοὶ κύκλοι θεωροῦν τὴν Ἰταλίαν ὡς προσωρινῶς κατέχουσαν τὰς νήσους. Τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν διὰ λόγους διπλωματικούς ἔχει ἐγκαταλείψει τοὺς Δωδεκανησίους εἰς τὴν τύχην των ἀπαγορευθὼν καὶ καταπνίγον βιαίως κάθε ἐκδήλωσιν συμπαθείας πρὸς τοὺς στενάζοντας ὑπὸ τὴν φασιστικὴν κτηνωδίαν Δωδεκανησίους.

Δωριεῖς.— Εἰς ἐκ τῶν λαῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, κοιτὶς τοῦ ὁποίου ἐθεωρεῖτο ἡ μικρὰ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Κηφισοῦ περιοχὴ, ἣτις ἐκαλεῖτο Δωρίς. Ἀλλὰ τόσον οἱ Δωριεῖς, ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος (Ἴωνες, Ἀχαιοί, Αἰολεῖς) δὲν ἦσαν αὐτόχθονες, ὡς ἐπίστευον. Κατῆλ-

θον ἐκ Βορρᾶ ἀπὸ τοῦ ΙΕ' π. Χ. αἰῶ-
νος καὶ ἐντεῦθεν. Οἱ Δωριεῖς εἰσελθόν-
τες εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσονήσον ἐγκα-
τεστάθησαν ἐπὶ τι διάστημα ἐν Θεσσα-
λίᾳ καὶ ἐκεῖθεν τελευταῖοι ἐξ ὄλων
τῶν Ἑλλήνων μετηνάστευσαν εἰς τὴν
Πελοπόννησον. Ἡ δευτέρα αὕτη μετα-
νάστευσις των ἠκολούθησε δύο ὁδοῦς :
μῖαν διασχίζουσαν τὸν κόλπον τῆς Κο-
ρίνθου εἰς Ναύπακτον καὶ ἄλλην διερ-
χομένην διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τῆς ἀνα-
τολικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου. Οἱ
πρῶτοι κατακτιηταὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς
Σπάρτην καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς εἰς Ἄρ-
γος, Κόρινθον καὶ Μέγαρα· ἀλλ' αἱ δύο
αὐταὶ ομάδες τῶν δωρικῶν φυλῶν διε-
τήρησαν πάντοτε τὰς παραδόσεις των,
μαρτυρούσας τὴν κοινὴν αὐτῶν προέλευ-
σιν. Τὸ γεγονός ὅτι πάντες οἱ Δωριεῖς ὄ-

φειλον εἰς τὴν κατάκτησιν τὰς ἐκτάσεις
γῆς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγκατεστάθησαν,
συνετέλεσεν ὥστε νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἔθι-
μα αὐτῶν ὠρισμένα κοινὰ διακριτικά.
Τῷ ὄντι εἰς πᾶσαν δωρικὴν χώραν εὐ-
ρίσκομεν μίαν τάξιν δούλων (εἰλωτες),
μῖαν ἐλευθέρων, ἀλλ' ἄνευ πολιτικῶν
δικαιωμάτων (πρόκριτοι) καὶ μῖαν ἰθύ-
νουσαν τάξιν ἀπὸ καθαρὸν δωρικὸν
αἷμα (Σπαρτιᾶται ἐν Λακωνίᾳ). Οἱ ἀνή-
κοντες εἰς τὴν ἰθύνουσαν τάξιν ἦσαν
διηρημένοι εἰς τρεῖς φυλάς : τοὺς Ὑλ-
λεῖς, τοὺς Δυμάνας καὶ τοὺς Παμφύ-
λους. Οἱ Δωριεῖς δὲν παρέμειναν ἐν
Πελοποννήσῳ μόνον, ἀλλ' ἐξηπλώθησαν
καὶ εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τινὰς ἄλλας
νήσους. Ἡ χώρα ὅμως ἐν τῇ ὁποίᾳ ἤκ-
μασαν καὶ παρήκμασαν εἶναι ἡ Λακω-
νία μὲ προτεύουσαν τὴν Σπάρτην.

Ἑβδομάς.—Ἡ ἑβδομάς ὡς σταθερὸν ἄθροισμα ἐργασίμων ὥρων ἀπετέλεσε κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους θέμα πολλῶν συζητήσεων, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς τελευταίας παγκοσμίου κρίσεως. Ὑπὸ πολλῶν κοινωνιολόγων ἐπροτάθη, πρὸς μείωσιν τῆς ἀνεργίας ἢ θέσπισις τῆς τεσσαρακονταῶρου, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς τριακονταῶρου ἑβδομαδιαίας ἐργασίας, ἀλλ' αἱ προτάσεις αὗται ἐκρίθησαν ὡς ἀξάνουσαι τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν ἐμπορευμάτων, ἐφ' ὅσον ἢ θέσπισις τῆς μειωμένης ἐργασίμου ἑβδομάδος δὲν θὰ συνοδεύεται καὶ ὑπὸ ἀναλόγου μειώσεως τῶν ἡμερομισθίων. Ἐν Ρωσίᾳ ἀπὸ τοῦ 1928 καθιερώθη ἡ ἑβδομάς ὡς ἐναλλαγὴ 6 ἡμερῶν ἐργασίας καὶ μιᾶς ἡμέρας ἀργίας, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς πεντάδος. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀργεῖ τὰ 1/5 τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ. Οὕτω ἕκαστος ἐργάτης ἐργάζεται ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας καὶ ἀναπαύεται τὴν πέμπτην.

Ἑβδομάς ἀγγλική — Βλ. **Ἀγγλικὴ ἑβδομάς.**

Ἑβραῖοι.—Μεγάλη καὶ σημαντικὴ ἀνθρωπίνῃ φυλῇ ἀφίσασα βαθέα τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεώς της ἐπὶ τῆς ἱστορίας.

1. — **Ἀνθρωπολογικὸς τύπος.** Οἱ Ἑβραῖοι, ἀποτελοῦν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἰδιαιτερόν ἀνθρωπολογικὸν τύπον. Εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Β. Ἀμερικὴν, οἱ Ἑβραῖοι ἔχουν μικρότερον ἀνάστημα ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατοίκους τῶν ἡπείρων τούτων, βαθυχρωμοτέραν κόμην καὶ ὀφθαλμούς, χαρακτηριστικὴν

εἶνα, μικρὸν βάρος τοῦ σώματος, μικρὰν σχετικῶς περιφέρειαν τοῦ στήθους καὶ γενικῶς ἀσθενῆ σωματικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐν τούτοις τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ τῆς ἑβραϊκῆς φυλῆς, πολλοὶ ἐπιστήμονες, τὸ ἀποδίδουν μᾶλλον εἰς τὴν συνθήκας τοῦ βίου, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησαν οἱ προαιώνιοι διωγμοί, παρά εἰς λόγους φυλετικούς. Αἱ ἀκριβεῖς ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῶν διαφόρων χωρῶν, παρουσιάζουν ἀρχετὰς σωματικὰς διαφορὰς μεταξύ των, ὁμοιάζοντες ὁλονὲν περισσότερο μὲ τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ζοῦν καὶ ὅτι αἱ ὁμοιότητές των πρὸς τοὺς λαοὺς αὐτοὺς, κατὰ χώρας ἢ κατὰ περιφερείας, ἐξαρτᾶται κατὰ μέγιστον μέρος ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς συνθήκας τῆς ἐκεῖ ἐγκαταστάσεώς των, ὡς καὶ ἀπὸ τὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας τῆς ζωῆς των. Οὕτω οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κίνας ἐμφανίζονται ζωνεῶς κινεζικὸν τύπον· οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀβυσσηνίας καὶ τῆς Μαδαγασκάρης, αὐτοκαλούμενοι ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ, ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ (προσώπου) τῶν Νέγρων· οἱ ὄρειοι Ἑβραῖοι τοῦ Καυκάσου ἔχουν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα μὲ τὸν ἰθαγενῆ πληθυσμόν, (βραχυκεφαλία, πλάτος τοῦ προσώπου, σχῆμα τῆς ρινός, βαθὺ χρῆμα τῆς κόμης καὶ τῶν ὀφθαλμῶν κλπ.). Μὲ αὐτοὺς ὁμοιάζουν οἱ Ἑβραῖοι τῆς Παλαιστίνης, τῆς Συρίας, τῆς Ἰερουσαλῆμ καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ὡς πρὸς τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς κόμης, διαφέρουν ὁμως ὡς πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον, διότι αὐτοὶ εἶναι δολιχοκέφα-

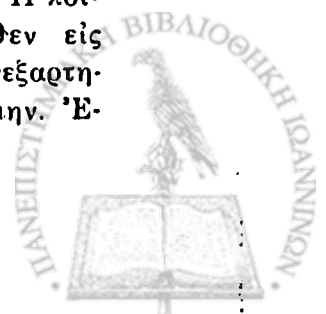
λοι καὶ ἔχουν τὸ πρόσωπον στενόν. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Εὐρώπης διακρίνονται διὰ τὸ ἀνοιχτὸν χρῶμα τοῦ προσώπου των καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἀναλογίαν τῶν ξανθῶν μὲ ὀφθαλμοὺς γαλανούς. Τὸ σημιτικὸν σχῆμα τῆς ρινὸς εἶναι σπανιώτερον παρὰ εἰς τοὺς ἔκτος τῆς Εὐρώπης Ἑβραίους. Πρὸς ἐξήγησιν τῶν διαφορῶν τούτων ὑπεστηρίχθη ἄλλοτε: ὅτι ὅλοι οἱ τύποι οὗτοι ὑπῆρχον καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν μεταξὺ τοῦ συμπαγοῦς ἑβραϊκοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀρχαιότητος: ὅτι οἱ σύγχρονοι Ἑβραῖοι δὲν ἔχουν κανένα συγγενικὸν δεσμὸν μὲ τοὺς Ἑβραίους τῆς Βίβλου, καὶ ὅτι πρόκειται δῆθεν περὶ ἀπογόνων τῶν ἰθαγενῶν τῶν διαφόρων μερῶν, οἱ ὅποιοι ἠσπάσθησαν τὸν Ἰουδαϊσμὸν μετὰ Χριστὸν (κατὰ τὴν πρώτην χιλιετηρίδα) ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ φυλὴ, ἡλλοιώθη κατὰ τόπους λόγῳ γεωγραφικῶν αἰτίων.

Ἡ ἐπιστήμη δὲν ἀπέδωσε, κατὰ τὸ παρελθόν, τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὰς οἰκονομικὰς συνθήκας ἐνῶ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ οἰκονομικὸς παράγων διεδραμάτισε σπουδαιότατον μέρος, ἰδιαιτέρως εἰς τὰς συνθήκας τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ. Ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη παραδέχεται ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῆς ὁμοιότητος τοῦ ἑβραϊκοῦ τύπου πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν κατὰ τὸ παρελθόν κοινότητα τῶν κοινωνικο-οἰκονομικῶν καὶ θρησκευτικῶν συνθηκῶν. Αἱ εἰδικαὶ συνθήκαι τοῦ περιορισμένου τρόπου τῆς ζωῆς, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαίταν καὶ τοὺς ὄρους τῆς ἐργασίας, καθὼς καὶ οἱ θρησκευτικοὶ καὶ ἔθνικοι διωγμοί, διεμόρφωσαν τὴν μιμικὴν τῶν Ἑβραίων καὶ πλείστας ἄλλας ιδιότητας τῆς σωματικῆς των δισσκευῆς, αἱ ὅποια κυρίως ἐπέδρασαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ των τύπου. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἄλλα χαρακτηριστικά, δηλαδὴ τὰς ἀναλογίας τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος καὶ τὸ μικρὸν τῆς περιφερείας τοῦ στήθους, ταῦτα εἶναι μᾶλλον γεωγραφικὰ χαρακτηριστικά, διακρίνοντα τοὺς κατοίκους

τῶν πόλεων ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου καὶ συναντῶται εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ἀδιακρίτως φυλετικῆς διακρίσεως.

2.—Οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἡ ἱστορία τῶν Ἑβραίων δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους: τὴν ἀρχαίαν, τὴν μέσην καὶ τὴν νεωτέραν. Ἡ ἀρχαία περίοδος ἐκτείνεται μέχρι τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζοντο *υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ*. Τὸ ὄνομα Ἑβραῖοι ἤρχισε χρησιμοποιούμενον κυρίως μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἡ ἐγκατάστασις των εἰς τὴν Παλαιστίνην χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1500—1300 π. Χ. καὶ συνετελέσθη καθ' ὁμάδας.

Τὸ βασίλειον τῆς Ἰουδαίας κατόπιν ἐναλλαγῶν δόξης καὶ παρακμῆς, κατελύθη ὑπὸ τῶν Χαλδαίων τὸ 586 π. Χ. Ἡ Ἱερουσαλήμ κατηδαφίσθη καὶ ἤρχισεν ἡ διασπορὰ τῶν Ἑβραίων ἀνά τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αἱ σημαντικώτεραι ἑβραϊκαὶ παροικίαι ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, εἰς τὰ Σοῦσα καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τὸ 537 οἱ Χαλδαῖοι ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ τὸ 530 π. Χ. ὁ Κύρος ἐπέτρεψε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἱερέων καὶ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Διωργανώθη τότε εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ νέον θεοκρατικὸν κέντρον, καὶ ὁ κλῆρος ἀπεθησαύρισε μεγάλα κεφάλαια, τὰ ὅποια ἐδάνειζεν εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος, ἐπὶ βασιλείας τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Δ' τῆς Συρίας, ἐξεργάγη ἐπανάστασις τῶν Ἑβραίων μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Ἰούδαν τὸν Μακκαβαῖον καὶ τοὺς ἀδελφούς του. Ἡ ἐπανάστασις ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας καὶ ἀπὸ τοῦ 142 π. Χ. ἐγκαθιδρύθησαν ὡς βασιλεῖς τῆς Ἱερουσαλήμ οἱ κορυφαῖοι τοῦ ἰουδαϊκοῦ κλήρου. Ἡ βασιλεία των διήρκεσε μέχρι τοῦ 63 π. Χ., καταλυθεῖσα διὰ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. Ἡ κοινότης τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, ἡμιανεξαρτησίας μὲ νέον κυρίαρχον τὴν Ρώμην. Ἑ-

πηκολούθησεν ἀγρία ἐκμετάλλευσις τοῦ λαοῦ (ὑπὸ μορφὴν ἐκκλησιαστικῆς φορολογίας, ὑποχρεωτικῶν θυσιῶν κλπ.), ἐκ μέρους τῶν γραμματέων καὶ τῶν φαρισαίων, οἱ ὅποιοι ἠρμήνευον αὐθαίρετως τὰς διατάξεις τῶν νόμων. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐκμετάλλευσιν προσετίθεντο καὶ οἱ βαρύτεροι ρωμαϊκοὶ φόροι. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ λαϊκὸς ἀνορθωτισμὸς ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνεται εἰς σποραδικὰ ἐπαναληπτικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα, κατ' ἀρχάς, ἠθέλησαν νὰ ἐκμεταλλεῦθουν οἱ φαρισαῖοι καὶ νὰ τὰ κατευθύνουν, μὲ ἐθνικιστικὸν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἐναντίον τοῦ ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μόνον ὁ Μεσσίας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπολυτρώσῃ τὸν ἑβραϊκὸν λαόν. Τέλος τὸ 66 μ. Χ. ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις, ἡ γνωστὴ εἰς τὴν ἱστορίαν, ὡς ἰουδαϊκὸς πόλεμος τοῦ 66—70 μ. Χ. Μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἤρχισεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ πραγματικὸς κοινωνικὸς πόλεμος. Εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐπαναστατῶν συγκατελέγοντο ἄνω τῶν 10.000 ἀνέργων, καὶ μέρος τῆς μικρᾶς ἀστικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἐγόγγυζεν ὑπὸ τὰς πιέσεις τῶν τοκογλύφων. Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἀναφέρεται ὁ Ἑλίαςαρ, υἱὸς τοῦ Συμεών. Οἱ ἐπαναστάται ἐπεβλήθησαν καὶ ἡ ρωμαϊκὴ φρουρὰ ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ. Τὸ ἀρχεῖον ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ χρεωστικὰ ὁμόλογα ἐπυρπολήθη. Ἐπίσης ἐπυρπολήθησαν πλεῖστα μέγαρα τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μεγαλεμπόρων. Ἡ ἐπανάστασις ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐπέξετάθη εἰς ὅλην τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Γαλιλαίαν μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὁ ἀγὼν διεξήχθη μεταξὺ δύο μερίδων, ἀφ' ἑνὸς τῆς λεγομένης εἰρηνικῆς (τῆς φιλορωμαϊκῆς μᾶλλον) καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐπαναστατικῆς.

Ἡ ἐπαναστατικὴ μερίς ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐργάτας καὶ ἀνέργους τῆς Ἱερουσαλήμ, τοὺς ἀκτῆμονας γεωργούς, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς νεαροὺς κληρικούς. Ἡ μικροαστικὴ τάξις ἐταλυντεύ-

ετο μεταξὺ τῶν δύο μερίδων. Ἡ ἀντίδρασις ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου θρησκευτικοῦ συνεδρίου, ἀλλὰ δὲν διέθετεν ἰδίαν ἔνοπλον δύναμιν καὶ προσεπάθει νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν διὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ συνεργαζομένη μὲ τὸ ρωμαϊκὸν ἐπιτελεῖον. Τὰ στελέχη τῶν ἐπαναστατῶν ἀπετελοῦντο ἀπὸ τοὺς ζηλωτάς, οἱ ὅποιοι διωργώσαν τὰ ἐπαναστατικὰ στρατεύματα καὶ τὴν ἄμυναν τῆς Ἱερουσαλήμ.

Διὰ τῆς προδοσίας τοῦ φαρισαίου Φλαβίου Ἰωσήπου εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἠνοιχθῆ ὁ δρόμος καὶ τὰ στρατεύματα ἐπεκράτησαν. Ὑποχωροῦντες οἱ ἐπαναστάται συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἀνέλαβε τὴν ἐπανάστατικὴν δικτατορίαν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γαλιλαϊκοῦ ἐπαναστατικοῦ τάγματος Ἰωάννης. Οἱ ἐπαναστάται ἠγωνίζοντο εἰς δύο μέτωπα: τὸ ρωμαϊκὸν καὶ τὸ ἀστικόν. Ἐλήφθησαν δρακόντια ἐπαναστατικὰ μέτρα: οἱ κορυφαῖοι καὶ οἱ προϊστάμενοι τοῦ κλήρου ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὰς ἱεροτελεστίας, κατεσχέθη ἡ παρουσία τοῦ κλήρου καὶ τῶν μεγαλοαστῶν, καὶ κατεστάλη πᾶσα ἀντιδραστικὴ ἀπόπειρα ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ὁ ἀγὼν ὅμως ἐναντίον τῆς Ρώμης ἦτο ἄνισος. Πολυάριθμα στρατεύματα ἀπέκλεισαν τὴν πόλιν καὶ ἡ ἐκ τῆς πολιορκίας πείνα παρέλυσεν τὴν ἀντίστασιν. Τὸ 70 μ. Χ. κατεστράφη ὁ ναὸς καὶ ἡ κοινότης. Τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὸ 100 μ. Χ. σπουδαιότερον κίνημα ἀναφέρεται, τὸ ὑπὸ τὸν Βάρ—Κοχεβᾶ (132—135 μ. Χ.), τὸν ὁποῖον οἱ ραββῖνοι ἀνεκήρυξαν Μεσσίαν. Ἀφορμὴ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἀπαγόρευσις τῆς περιτομῆς καὶ ἡ πρόθεσις ἰδρύσεως ναοῦ τοῦ Διὸς ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη εἶχε μᾶλλον ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Γενικῶς οἱ κορυφαῖοι τοῦ κλήρου, μετὰ τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 70, ἐλάμβανον ὅλα τὰ μέτρα διὰ νὰ ἀναπτύξουν τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα

καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ἐναντίον τῶν ἀλλοδόξων, θέλοντες νὰ ἀπασχολήσουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξεμεταλλεύοντο ἐξαντλητικῶς.

3.—Οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὸν μεσαῖωνα. Ἦδη ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἀρχαιότητος οἱ Ἑβραῖοι εὐρέθησαν ἐν δισπορᾷ, περιπλανώμενοι ἀνά τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν. Ἐγκαθίσταντο κυρίως εἰς τὰς πόλεις συναγωνιζόμενοι τοὺς ἐντοπίους ἐμπόρους καὶ τοκογλύφους. Μετὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἤρχισε νὰ παρακμάζη ἡ Παλαιστίνη ὡς οἰκονομικὸν κέντρον καὶ οἱ περισσότεροι Ἑβραῖοι μετηνάστευσαν εἰς τὴν γείτονα Βαβυλῶνα.

Αἱ ἐπελθοῦσαι ἀραβικαὶ κατακτήσεις ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ Μεσοποταμία ἀπέβη οἰκονομικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἀνατολῆς. Τὸν 8ον αἰῶνα σημειοῦται καὶ ἡ ἀνθσις τῆς ἑβραϊκῆς ποιήσεως, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Οἱ Ἑβραῖοι ἐξπλώθησαν εἰς ὅλην τὴν τότε πεπολιτισμένην Ἀνατολὴν καὶ ἐπέβαλον ἀκόμη τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν εἰς τὸ βασίλειον τῶν Χαζάρων, (εἰς τὸν κάτω Βόλγαν) ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τούτου ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος τοῦ Κιέβου Σβιατοσλαύου τὸ 969, μέρος τῶν Ἑβραίων μετηνάστευσεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κριμαίαν.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην διεσκορπίσθησαν οἱ Ἑβραῖοι ὡς τραπεζίται, τοκογλύφοι καὶ μικροδανεισταὶ ἐκτοπιζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ κυρίως τῶν τραπεζιτῶν τῆς Λομβαρδίας. Κατ' ἀρχὰς οἱ μεγάλοι φεουδάρχαι τοὺς ὑπεστήριζον ὡς καλοὺς μεσάζοντας, ἀλλὰ ἡ ὑποστήριξις αὐτὴ κατέληγεν εἰς σφετερισμὸν, διωγμὸν καὶ κατάσχεσιν τῆς ἑβραϊκῆς περιουσίας. Ἰδιαιτέραν θέσιν κατεῖχον οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Ἰταλίαν λόγῳ τῆς παλαιότερας ἐκεῖ ἐγκαταστάσεώς των καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐμπορικῆς σημασίας τῆς χώρας ταύτης. Ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Β' εἶχον εἰς χεῖρας

τῶν τὸ μονοπώλιον τῆς χρωστικῆς καὶ μεταξουργικῆς βιομηχανίας. Κατὰ τὸν μεσαῖωνα, πολυπληθέστεροι συναντῶνται οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰῶνος, εἰς μόνην τὴν Καστιλίαν ἔζων 850.000 Ἑβραῖοι. Ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ ἐμπορικὴ δρασις τῶν Ἑβραίων ἀνεπτύχθη κυρίως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Οἱ διωγμοὶ τῶν Ἑβραίων τῆς Ἰσπανίας, αἱ διὰ τῆς βίας βαπτίσεις αὐτῶν (εἰς τὸ Τολέδον, εἰς τὴν Κορδοῦνην, εἰς τὴν Βαλέντσιαν, εἰς τὴν Βαρκελώνην κ.ἄ.), τὰ βασανιστήρια τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, κλπ. κατέληξαν εἰς τὴν ὁμαδικὴν ἔξωσιν (τὸ 1492) τῶν Ἑβραίων. Μέρος αὐτῶν κατέφυγεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἐξώσθησαν ὁμαδικῶς τὸ 1497. Περὶ τοὺς 300.000 κατέφυγον εἰς τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Τουρκίαν (Θεσσαλονίκην, Κωνσταντινούπολιν κλπ.).

Πρὸ τῆς ἐξώσεώς των ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν κατὰ τὸν 11ον καὶ 12ον κυρίως αἰῶνα ἀνεδείχθησαν ἐκεῖ μεγάλοι Ἑβραῖοι σοφοὶ καὶ ποιηταί. Ἀναφέρομεν τὸν ποιητὴν Ἰούδαν Ἀλεβὺ, τὸν ἱστορικὸν Ἴμπν Νταούτ, τὸν μαθηματικὸν Ἴμπν Ἐζρά, καὶ τὸν μεγαλύτερον Ἑβραῖον φιλόσοφον Μωϋσὴν Μαϊμονίδην (1135—1204). Εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ Ἑβραῖοι ἐπεδόθησαν κυρίως εἰς τὰς χρηματιστηριακὰς πράξεις καὶ ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος εἰς τὸ ὅλοεν ἀναπτυσσόμενον ἐμπόριον. Τὸ 1320 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς σταυροφορίας ἤρχισαν ἄγριοι ἀντιεβραϊκοὶ διωγμοὶ καὶ τὸ 1394 ἐξεδόθη τὸ διάταγμα τῆς ὁμαδικῆς τῶν ἐξώσεως ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἱ Ἑβραῖοι ἐμφανίζονται περὶ τὰ μέσα τοῦ 9ου αἰῶνος. Ἦσαν ὀλιγάριθμοι, ἀνερχόμενοι τὸν 12ον καὶ 13ον αἰῶνα μόλις εἰς 16.000. Λόγῳ ὁμῶς τοῦ σημαντικοῦ μέρους τὸ ὁποῖον διεδράματίσαν ἐπὶ Ριχάρδου τοῦ Α' (τέλος 12 αἰῶνος) ἰδρύθη ἰδιαιτερον ἑβραϊκὸν θησαυροφυλάκιον. Ὁ δανεισμὸς ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων κεφαλαιούχων καὶ

ἡ οἰκονομικὴ ὑποδούλωσις τῶν Ἀγγλων εὐγενῶν ἐπροκάλεσε διωγμούς τοῦ ὁποῖου ὑπεβोधῆται καὶ ἡ ἐκκλησία. Τὸ 1290 διὰ διατάγματος τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου τοῦ Α' οἱ Ἑβραῖοι ἐξώσθησαν ὁμαδικῶς καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν.

Οἱ μεγαλύτεροι ἀντιεβραϊκοὶ διωγμοὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ 1430 καὶ ἐφεξῆς. Εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ Ἑβραῖοι ἐνεφανίσθησαν περὶ τὸν 10ον αἰῶνα καὶ ἠσχολήθησαν κατ' ἀρχὰς μὲ ἐμπόριον, εἶτα δὲ καὶ μὲ τραπεζιτικὰς πράξεις. Οἱ ἐκ Γερμανίας ἐξωσθέντες Ἑβραῖοι κατέφυγον κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα εἰς τὴν Πολωνίαν, ὅπου ὑφίσταντο ὅμως καὶ προγενέστεροι ἐβραϊκοὶ συνοικισμοὶ (ἀπὸ τὸν 7ον καὶ 10ον αἰῶνα). Ἐν Πολωνίᾳ συνεκεντρώθησαν πολυπληθεῖς Ἑβραῖοι διαφοροποιηθέντες καὶ ταξικῶς, ἕνεκα δὲ τούτου συναντῶμεν ἐκεῖ τόσον γενικοὺς ἀντιεβραϊκοὺς διωγμούς, ὅσον καὶ ἐνδοεβραϊκοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνας.

4.—Οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἡ ἐμφάνισις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ καπιταλισμοῦ ἀπετέλεσεν ἓνα ἀπὸ τοὺς μᾶλλον σημαντικοὺς σταθμοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑβραίων. Καταφυγόντες εἰς τὴν Τουρκίαν ὅπου οἱ σουλτᾶνοι εἶχον ἀνάγκην τῆς οἰκονομικῆς τῶν συνδρομῆς, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ καπιταλισμοῦ ἀρχίζουσι νὰ ἐπανερχῶνται εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Καὶ κατὰ πρῶτον ἤρχισεν ἡ συρροὴ τῶν Ἑβραίων εἰς τὸ μεγαλύτερον ἀποικιακὸν κράτος τῆς ἐποχῆς: εἰς τὴν Ὀλλανδίαν. Ἡ οἰκονομικὴ εὐημερία τῶν ἐκεῖ Ἑβραίων κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀνύψωσιν καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἐπιπέδου. Δεύτερον ἀποικιακὸν κράτος τῆς ἐποχῆς ἦτο ἡ Ἀγγλία καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον οἱ Ἑβραῖοι ἐμφανίζονται καὶ πάλιν εἰς τὸν οἰκονομικὸν ὄριζοντα τῆς Ἀγγλίας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τοῦ Κρόμγουελ ἰδρύθη ἐν Λονδίῳ ἰσχυρὰ ἐβραϊκὴ κοινότης, συνεστήθησαν σπουδαῖοι τραπεζιτικοὶ οἴκοι κλπ.

Εἰς τὴν Γαλλίαν, παρὰ τὴν τυπικὴν ἀπαγόρευσιν, οἱ Ἑβραῖοι κατώρθωσαν νὰ διεισδύσουν εἰς τοὺς διαφόρους οἰκονομικοὺς κλάδους κυρίως ἐν Μασσαλία, Βορδῶ καὶ Ρουάν. Ὁ Ἑβραῖος τραπεζίτης Σαμουήλ Βερνάρ κατέστη πανίσχυρος εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Λουδοβίκων (τοῦ ΙΔ' καὶ τοῦ ΙΕ'). Τὸ 18ον αἰῶνα ἀκόμη, πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἀρχίζει ἐν Γαλλίᾳ κίνησις ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῶν Ἑβραίων, καὶ τῆς ἀποδόσεως εἰς αὐτοὺς ὠρισμένων ἐλευθεριῶν.

Εἰς ὅλας γενικῶς τὰς χώρας ὅπου ἀνεπτύσσειτο ὁ καπιταλισμὸς καὶ τὸ ἐμπόριον, ἀνεφαίνοντο καὶ πάλιν οἱ Ἑβραῖοι: Εἰς τὴν Γερμανίαν, Αὐστρίαν κ.ἄ. Τοῦναντίον εἰς τὰς οἰκονομικῶς καθυστερημένας χώρας, παρατηρεῖται μαρasmus καὶ ἀραιώσεις τῶν ἐβραϊκῶν παροικιῶν, ὅπως π.χ. εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἡ θέσις τῶν Ἑβραίων δὲν εἶχε καθόλου βελτιωθῆ. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν μάλιστα καθὼς καὶ εἰς τὴν Πορτογαλίαν ἐξηκολούθει ἀκόμη ἡ δρᾶσις τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.

5.—Οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἀνατρέψασα τὸ φεουδαρχικὸν καθεστῶς, θεσπίσασα τὴν ἀστικὰς ἐλευθερίας καὶ διακηρύξασα τὴν νομικὴν ἰσότητά τῶν πολιτῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ριζικὴν μεταστροφὴν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δρᾶσεως τῶν ἐβραϊκῶν πληθυσμῶν. Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως κυρίως ἀρχίζει ἡ νέα ἱστορικὴ περίοδος τῶν Ἑβραίων. Χάρις εἰς τὰ νέα εὐρωπαϊκὰ καθεστῶτα ἐπετράπη εἰς τοὺς Ἑβραίους ἢ ἄλλοτε ἀπαγορευομένη ἐξάσκησις τῶν ἐλευθεριῶν ἐπαγγελμάτων, πρὸς τὰ ὅποια ἤρχισαν νὰ στρέφονται οὗτοι κατὰ χιλιάδας. Παραλλήλως μὲ τὴν προαιωνίαν μορφήν τοῦ Ἑβραίου τραπεζίτου καὶ ἐμπόρου ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνουν περιβλεπτοὺς θέσιν οἱ Ἑβραῖοι δικηγόροι, πολιτικοὶ, δημοσιογράφοι, καλλιτέχναι κ.ἄ. Ἐπίσης καὶ διὰ τὰς μάζας διηνοίχθησαν νέοι δρόμοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν

ἐξάσκησιν τῆς χειροτεχνίας καὶ ἀργότερον, τῆς τεχνικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἐργασίας. Ἐμορφώθη πολυάριθμον προλεταριάτον καὶ λόγῳ τῆς ἐξελίξεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν ἐδημιουργήθη νέα πλέον κατάστασις διὰ τὸ ἑβραϊκὸν ἔθνος.

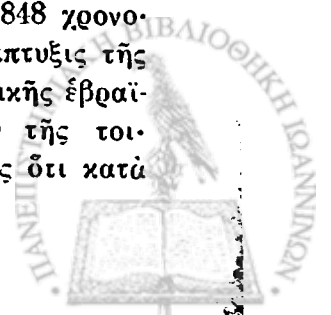
Ἐν τούτοις ἅφ' ἑνὸς αἱ εἰδικαὶ συνθῆκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀνεπτύχθη ἢ ὑπὸ διωγμῶν κλειστῆ ζωῆ τοῦ ἑβραϊκοῦ στοιχείου μὲ τὰς ἀναμνήσεις σκληρῶν φυλετικῶν περιπετειῶν, ἅφ' ἑτέρου δὲ ἢ μὴ τελεία ἐξάλειψις τῆς φεουδαρχικῆς νοοτροπίας εἰς μερικοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς, ὁ ὑποθαλπόμενος ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων, ὡσάκις παρουσιάζετο ἀνάγκη, ἐδημιούργησαν κατάστασιν, εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ὁποίας τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον προβάλλει ὡς ἰδιόρρυθμος παράγων ἐξελίξεως. Εἰς τοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνας τοῦ τελευταίου αἰῶνος ὁ ρόλος τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου, ἔχει μεγάλην σημασίαν.

6.—*Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Γαλλίας.* Ἡ χειραφέτησις τῶν Ἑβραίων ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς Γαλλίας ἐπετεύχθη, κατόπιν διετοῦς ἀντιδράσεως, τὴν 28ην Σεπτεμβρίου 1791. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ Ἑβραῖοι τῆς Γαλλίας οὐδέποτε ὑπέστησαν σοβαροὺς διωγμούς. Περὶ τὰ τέλη μόνον τῆς μοναρχίας τοῦ Ἰουλίου ἤρχισε νὰ ἐκδηλοῦται ἀντιεβραϊκὴ τις κίνησις. Ἄλλ' ἢ κίνησις αὕτη δὲν ἔφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ὅπως ἀποδεικνύει τὸ γεγονός ὅτι τὴν 24 Φεβρουαρίου 1848, εἰς τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν, τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ἐδόθη εἰς τὸν Ἑβραῖον Κρεμιέ. Ἐπικολούθησε βαθμιαία ἀφομοίωσις τῶν Ἑβραίων μετὰ τοῦ γαλλικοῦ πληθυσμοῦ, καὶ μόνον περὶ τὸ 1880 κατόπιν τῶν λόγῳ τῆς κρίσεως διωγμῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, ἀρχίζει νὰ διαγράφεται καὶ ἐν Γαλλίᾳ κάποιον ἀντισημιτικὸν ρεῦμα, ἢ κυριωτέρα ἐκδήλωσις τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ περιώνυμος δίκη τοῦ Ντρεζφόρς, (βλ. λ.). Ἐν

τούτοις τὸ ρεῦμα τοῦτο ἐχρεωκόπησε. Μὲ τὸν ἐπακολουθήσαντα χωρισμὸν Ἑκκλησίας καὶ κράτους κατέπεσαν ὅλοι οἱ ἀντιεβραϊκοὶ φραγμοί. Ὁ ἱμπεριαλιστικὸς πόλεμος τοῦ 1914 ἐσφυρηλάτησε τὴν κοινότητα συμφερόντων τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἑβραίων καπιταλιστῶν τῆς Γαλλίας. Ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος δὲν παρουσίασεν εἰς τὴν Γαλλίαν τόσον ἔντονα τὰ πλήγματα τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ὅστε καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἀκόμη δὲν ὑπῆρχον σοβαροὶ οἰκονομικοὶ λόγοι ἀντισημιτισμοῦ.

7.—*Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Γερμανίας.* Αἱ ἰδέαι τῆς νομικῆς ἰσότητος καὶ γενικῶς τῆς χειραφετήσεως τῶν Ἑβραίων ἐπραγματοποιήθησαν ἐν Γερμανίᾳ πολὺ ἀργότερον ἢ ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ σχετικὴ δρᾶσις τῶν φιλελευθέρων στοιχείων εἰς τὰ διάφορα γερμανικὰ κρατίδια προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῶν συντηρητικῶν κύκλων, οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν τοὺς Ἑβραίους πρωταιτίους κάθε προοδευτικῆς ἰδέας, ἀνατρεπτικῆς τοῦ ἀντιδραστικοῦ καθεστῶτος. Οἱ Ἑβραῖοι διὰ νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τοὺς διωγμούς καὶ τὴν κατακραυγὴν, μετήρχοντο ὅλα τὰ μέσα καὶ ἰδίως τὸ ἀσφαλέστερον καὶ προχειρότερον ὄλων, τὴν μετὰστασίν των εἰς τὸν χριστιανισμὸν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον καταντήσει ἐπιδημικαὶ πλέον, αἱ ὁμαδικαὶ βαπτίσεις τῶν ἐχριστιανιζομένων Ἑβραίων. Ἡ κατάστασις αὕτη ἑτεροματίσθη χάρις εἰς τὰς νίκας τοῦ Ναπολέοντος καὶ κυρίως μετὰ τὴν ἦταν τῆς Πρωσίας τὸ 1806. Ἐν τούτοις τὸ 1819 εἰς τὸν ἐπίσημον ἀντισημιτισμὸν τοῦ κράτους προσετέθη καὶ ὁ λαϊκὸς τοιοῦτος, ἐκσπάσας εἰς ἀλλεπάλληλα «πογκρόμ».

Μόλις τὸ 1830, μὲ τὴν διάδοσιν τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν ἀνατέλλουν ἀνθρωπινώτεραι ἡμέραι διὰ τοὺς Ἑβραίους. Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 χρονολογεῖται κυρίως ἡ γοργὴ ἀνάπτυξις τῆς μεγαλοαστικῆς καὶ μικροαστικῆς ἑβραϊκῆς τάξεως. Χαρακτηριστικὸν τῆς τοιαύτης ἀκμῆς εἶναι τὸ γεγονός ὅτι κατὰ

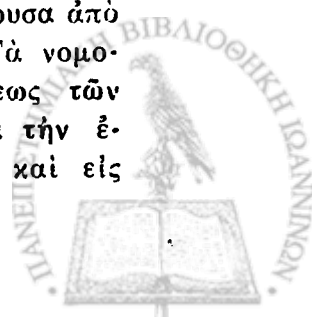
τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ ἡ ἡττηθεῖσα Γαλλία, τὰ μὲν συμφέροντα τῆς Γερμανίας υπερέσπιζεν ὁ Ἑβραῖος τραπεζίτης Μπλάιχρέντερ, τὰ συμφέροντα δὲ τῆς Γαλλίας ὁ Γαλλοεβραῖος τραπεζίτης Ρότσιλδ. Κατὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, περιελήφθη εἰς τὸ σύνταγμα ἄρθρον εἰδικόν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅτι ὅλοι οἱ πολῖται εἶναι ἴσοι ἔναντι τοῦ νόμου. Διὰ τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ καθιερώθη ἡ χειραφέτησις τῶν Ἑβραίων. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἐν Γερμανίᾳ Ἑβραῖοι ἀνῆρχοντο εἰς 500.000. Τὰ 55 ο)ο τοῦ ἑβραϊκοῦ πληθυσμοῦ κατεγίνοντο εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Πολὺ ὀλιγώτεροι, μόλις 22 ο)ο κατεγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὰς τέχνας. Ἀναλογικῶς, πολυάριθμοι ἦσαν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα, κυρίως δὲ μὲ τὴν δημοσιογραφίαν.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι τὸ οἰκονομικὸν κράχ τοῦ 1873, κατὰ τὸ ὁποῖον κατεστράφησαν πλεῖστα πρόσωπα τῆς μικρᾶς καὶ μέσης ἀστικῆς τάξεως, ἀπέτελεσε τὸ σύνθημα ἀντισημιτικῆς κινήσεως. Οἱ ἀντισημίται ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν αὐλικὸν Στέκερ, διωχέτευσαν τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν ὄχι γενικῶς κατὰ τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ μόνον κεφαλαίου. Ἡ δημαγωγία αὐτὴ εἶχε κατ' ἀρχὰς ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν προκαλέσασα μάλιστα καὶ μερικὰ πογκρόμ. Ἡ κυβέρνησις ὁμως παρητήθη τοῦ ἀνοικτοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος περιορισθεῖσα εἰς νομοθετικὰ περιοριστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα παρηπόδιζον τὴν ἀκαδημαϊκὴν σταδιοδρομίαν τῶν Ἑβραίων κλπ.

Ὁ ἱμπεριαλιστικὸς πόλεμος καὶ ἡ μετὰ τὸ 1915 περίοδος δὲν ἦτο καθόλου εὐεργετικὴ διὰ τοὺς Ἑβραίους τῆς Γερμανίας. Καταγινόμενοι κυρίως μὲ τὰς οἰκονομικὰς ἐπιχειρήσεις ἐδέχθησαν τὰ πλήγματα τῆς κρίσεως ἀναλογικῶς εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα. Ἡ κοινωνικὴ

σύνθεσις τοῦ 1924 παρουσιάζει πλῆθος πτωχῶν Ἑβραίων καὶ πολλοὺς προλεταρίους. Τὸ ἀντισημιτικὸν ρεῦμα δὲν ἤργησε νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ πάλιν ἐντονώτερον μάλιστα. Τὸ πρῶτον σύνθημα ἐδόθη εἰς τὴν καθολικὴν Βαυαρίαν καὶ συνεπληρώθη κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον ὑπὸ τῶν χιτλερικῶν. Ὁ Χίτλερ ἀνέλαβε κυριολεκτικῶς ἀγῶνα ἐξοντώσεως ἐναντίον τῶν Ἑβραίων. Ἀνέτρεξεν εἰς καθαρῶς μεσαιωνικὰ μέτρα καὶ θεωρίας. Ἐπανεφέρε τὴν θεωρίαν τῆς καθαρότητος τῆς φυλῆς. Ἀπηγόρευσε τοὺς μικτοὺς γερμανοεβραϊκοὺς γάμους καὶ τὸ πρῶτον μάλιστα ἔτος τῆς βαρβάρου δικτατορίας του ὑπεβोधθησε νομοθετικῶς τὴν διάλυσιν προγενεστέρων μικτῶν γάμων. Ἐξεδίωξε ἀπὸ τὸ γερμανικὸν ἔδαφος κατασχὼν τὰς περιουσίας των, τοὺς κορυφαίους τοῦ πνεύματος μόνον καὶ μόνον διότι ἦσαν Ἑβραῖοι: (Ἀϊνστάϊν κλπ.). Λόγω τῆς μεγάλης δυνάμεως τὴν ὁποίαν διαθέτουν οἱ Ἑβραῖοι πολιτικῶς, πνευματικῶς καὶ οἰκονομικῶς, εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, τὰ μέτρα ταῦτα τοῦ Χίτλερ προκάλεσαν γενικὴν κατακραυγὴν (εἰς τὸ Λονδίνον, Παρισίους, Ν. Ὑόρκην κ. ἄ.) ἀποβάσαν εἰς βάρος τοῦ γοήτρου καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Γερμανίας.

8.— *Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Αὐστροουγγαρίας.* Κυρίως μετὰ τὸν διαμελισμὸν καὶ τὴν προσάρτησιν μεγάλου μέρους τῆς Πολωνίας (τῆς Γαλικίας, τὸ 1772) ἡ δυναδικὴ αὐτοκρατορία τῆς Αὐστροουγγαρίας ἀπέτελεσε τὸ πολυπληθέστερον ἑβραϊκὸν κέντρον. Τὰ δύο τρίτα τῶν Αὐστριακῶν Ἑβραίων εὕρισκοντο εἰς τὴν Γαλικίαν. Ἡ μεγάλη ἑβραϊκὴ μᾶζα ἔπασχεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκονομικῶς, ἀποτελουμένη ἀπὸ μικροπωλητὰς καὶ μικροτεχνίτας. Ἡ αὐστριακὴ νομοθεσία ἦτο ἐξαιρετικὰ πολύπλοκος εἰς τὰ ἀφορῶντα τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον, ποικίλλουσα ἀπὸ περιφερείας εἰς περιφέρειαν. Τὰ νομοθετικὰ μέτρα τῆς χειραφετήσεως τῶν Ἑβραίων τὰ θεσπισθέντα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς

τὰς γειτονικὰς χώρας δὲν ἐπεξετάθησαν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ἡ μεσαιωνικὴ κατωτερότης τοῦ ἑβραϊκοῦ στοιχείου διτηρήθη μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, τὸ νέον σύνταγμα τὸ ὁποῖον ὑπέγραψεν ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ (4 Μαρτίου 1849) ἀνεγνώρισε τοὺς Αὐστριακοὺς Ἑβραίους ὡς ἰσοτίμους Αὐστριακοὺς πολίτας. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἀντίδρασις τοῦ 1850 καὶ μόλις μετὰ τὴν αὐστριακὴν ἤτταν καὶ τὸν πόλεμον τῆς Σαρδηνίας (1859) καὶ τῆς Πρωσσίας (1866) διὰ τοῦ νέου συντάγματος τοῦ 1867 κατελύθησαν ὀριστικῶς πλέον ὅλοι οἱ ἀντιεβραϊκοὶ φραγμοί, οἱ ὁποῖοι ὑφίσταντο πρότερον ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ. Τὸ 1900 εὐρίσκοντο ἤδη εἰς τὴν Βιέννην περὶ τὰς 130.000 Ἑβραῖοι. Ἡ μεταπολεμικὴ ὁμως περίοδος μὲ τὴν συμπαρομαρτούσαν οἰκονομικὴν κρίσιν ἐμφανίζει τὰ αὐτὰ περίπου ἀντισημιτικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα προηγήθησαν τῆς χιτλερικῆς δικτατορίας ἐν Γερμανίᾳ.

9.— *Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀγγλίας.* Ἡ ἀγγλικὴ νοοτροπία τῶν βαθμιαίων καὶ συνεχῶν μεταρρυθμίσεων ἀναλόγως τῆς ἐπερχομένης ἐξελίξεως, εἶχε καὶ ἐπὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ ζητήματος ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, οὕτως ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος οἱ εὐάριθμοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἑβραῖοι (μόλις 30.000) νὰ εὐρίσκωνται εἰς καλυτέραν συγκριτικῶς θέσιν παρὰ οἱ Ἑβραῖοι τῶν ἄλλων χωρῶν. Ὑφίσταντο ἐν τούτοις πλείστοι περιορισμοὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν δράσιν τῶν Ἑβραίων καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πολλοὶ ἐξέχοντες Ἑβραῖοι—ὅπως ὁ Δ. Ρικάρντο, ὁ Ἰ. Δισραέλι (πατὴρ τοῦ κατόπιν λόρδου Βήκονσφιλδ) κ. ἄ. ἠσπάσθησαν τὸν χριστιανισμόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως ὁ λοὸν ἠῤῥξανεν ὁ ρόλος τῶν Ἑβραίων τραπεζιτῶν καὶ οἰκονομικῶν παραγόντων. Μετὰ τὴν χειραφέτησιν τῶν καθολικῶν Ἀγγλων (1829) ἐζητήθη ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν κοινοτήτων (1833) ἡ πολιτικὴ ἰσότης καὶ διὰ τοὺς Ἑβραίους, ἀντέ-

δρασεν ὁμως εἰς τοῦτο ἡ βουλὴ τῶν λόρδων καὶ μόλις τὸ 1866 αἱ δύο βουλαὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ἰσοτιμίαν τῶν Ἑβραίων καὶ διηυκόλυναν τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ψηφίσασαι εἰδικὴν διάταξιν διὰ τὸν ὄρκον τῶν μὴ χριστιανῶν βουλευτῶν. Πρῶτος Ἑβραῖος βουλευτὴς ἐξελέγη ὁ Λιονάλ Ρότσιλδ. Πολὺ σπουδαιότερον μέρος διεδραμάτισεν ὁ ἐκχριστιανισθεὶς Δισραέλι, ὅστις ἐθεμελίωσε τὸν ἀγγλικὸν ἱμπεριαλισμόν. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀγγλίας δὲν ἐγνώρισαν διωγμούς, οὔτε σοβαρὰ ἀντιεβραϊκὰ ρεύματα. Ἀντίδρασις τις παρετηρήθη ὅταν μετὰ τοὺς ρωσικοὺς διωγμούς ἤρχισαν νὰ καταφεύγουν ὁμαδικῶς Ἑβραῖοι εἰς Λονδίνον, Μάντσεστερ, Λύδς καὶ Λίβερπουλ. Λόγω τῆς μεταναστεύσεως ταύτης οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀγγλίας ἀνῆλθον τὸ 1910 εἰς 250.000, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 150.000 ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς τὸ Λονδίνον. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γεγονότος τούτου ἔλαβε περιοριστικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα χάρις νὰ στρέφονται εἰδικῶς ἐναντίον τῶν Ἑβραίων καθίστων δυσχερῆ τὴν συρροὴν ξένων γενικῶς μεταναστῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα ἐνετάθησαν ἔτι μᾶλλον μετὰ τὴν μεταπολεμικὴν κρίσιν, ἀπαγορευθεῖσης τελείως τῆς ἀποβιβάσεως ὄλων γενικῶς τῶν ξένων ἐκτὸς τῶν μὴ προτιθεμένων νὰ ἐξασκήσουν βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα.

Οἱ Ἑβραῖοι τῆς τελευταίας μεταναστεύσεως (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος), ἀποτελοῦν σήμερον τὰ 3)† τοῦ ἑβραϊκοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀγγλίας ἀνερχόμενοι εἰς 230.000 περίπου. Ἐκτὸς σποραδικῶν ἐξαιρέσεων, δὲν ἀπολαμβάνουν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἀγγλοῦ πολίτου καὶ ζοῦν εἰς μίαν ἐντελῶς πρωτότυπον συνταγματικὴν κατάστασιν. Ἡ πολιτογράφησις ὑσφαλῶς θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς δώσῃ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, αἱ πρὸς τοῦτο ὁμως διατυπώσεις εἶναι ὄχι μόνον ἀρχετὰ κοπιώδεις καὶ περίπλοκοι, ἀλλὰ καὶ δαπανηραί.

10.— *Οἱ Ἑβραῖοι τῶν Κάτω Χωρῶν*

καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἡ χειραφέτησις τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἐπετεύχθη μετὰ τὰς ναπολεοντεῖους νίκας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, διατηρηθεῖσα καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος. Κατ' ἀρχὰς εὐαριθμοὶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ὀλλανδίας ἠδύστησαν ἀριθμητικῶς μετὰ τὴν ἀθρόαν μετανάστευσιν τῶν ἐκ Ρωσσίας διωκομένων (τὸ 1860). Σήμερον ἀνέρχονται εἰς 120.000 περίπου. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐγκατεστημένοι εἰς τὸ Ἄμστερνταμ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Βελγίῳ ἐγκατεστημένων ἀνέρχεται εἰς 70.000. Ἀπολαύουν οὗτοι ὄλων τῶν ἐλευθεριῶν καὶ ἡ προσπάθεια τῶν καθολικῶν κύκλων νὰ δημιουργήσουν ζήτημα ἀντισημιτικὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑποθέσεως Ντρεῦφους, δὲν εὗρεν ἀπήχησιν.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ ἰσοτιμία τῶν Ἑβραίων ὑπῆρξεν ἔργον τῶν νικηφόρων στρατευμάτων τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας. Τὸ 1798 καταληφθεῖσης τῆς Ρώμης, κατελύθη τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα τοῦ Γκέττο. Ἐπηκολούθησαν ὁμως καὶ χρόνοι ἀντιδράσεως, τὴν ὁποίαν ὑπεκίνει ἡ Ἁγία Ἐδρα. Ἡ ἰσοτιμία ἀπεδόθη καὶ πάλιν εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, ὀριστικῶς ὁμως κατωχυρώθη τὸ 1891 μετὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐλευθέρου ἰταλικοῦ κράτους ὑπὸ τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουήλ.

11.— *Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ρουμανίας.* Ἡ Ρουμανία εἶναι ἀπὸ τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔδωκαν ἀργότερον ὄλων τὴν ἰσοτιμίαν εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἐπὶ πλέον δὲ φέρει τὸ στίγμα τῶν βαρβαρωτέρων ἀντισημιτικῶν διωγμῶν. Αἱ Παραδουάβιοι ἡγεμονίαι ἀνέκαθεν συγκατέλεγον μετὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν πολλοῦς Ἑβραίους, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων περιοδικῶς ἠδύσαντο λόγῳ τῆς ἀθρόας μεταναστεύσεως κατὰ τοὺς ἀλλεπαλλήλους διωγμοὺς τῆς τσαρικῆς Ρωσσίας. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Βεσσαραβίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ρουμανίᾳ Ἑβραίων ὑπερέβη τὸ ἑκατομμύριον. Αἱ ἀλλεπάλλ-

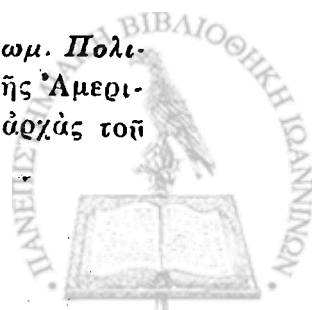
ληλοι ἀπόπειραι χειραφετήσεως, προσέκρουον εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῶν οικονομικῶν κύκλων, οἱ ὅποιοι βαρέως ἔφερον τὸν ἑβραϊκὸν συναγωνισμόν.

Τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων (1856) ἐπέβαλε τῆς ἰσότητα ὄλων τῶν κατοίκων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἀνεξαρτήτως θρησκευματος, εἰς τὰς Παραδουναβίους ὁμως ἡγεμονίας τὸ προνόμιον τοῦτο περιορίσθη μόνον εἰς τοὺς χριστιανούς. Μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ρουμανίας καὶ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ βασιλέως Καρόλου (1866), καθ' ἣν στιγμὴν συνεζητεῖτο ὑπὸ τῆς βουλῆς ἡ ἰσοτιμία τῶν Ἑβραίων, τεχνιέντως διοργανωθεῖσαι μεγάλοι ἀντιεβραϊκαὶ διαδηλώσεις καὶ καταλήξασαι εἰς ἀγρίους διωγμούς, ἐματαιώσαν τὴν χειραφέτησιν τῶν Ἑβραίων.

Τὸ 1878, τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, τὸ ὁποῖον ἠσχολήθη σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ μετὰ τὴν τύχην τῆς Ρουμανίας, ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ρουμάνους ἀντιπροσώπους τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἰσοτιμίας ὄλων τῶν Ρουμάνων πολιτῶν. Ἐν τούτοις ἡ Ρουμανία ἐπωφελουμένη τοῦ ἀντισημιτικοῦ ρεύματος, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ ἐκδηλοῦται τότε ἐν Γερμανίᾳ κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων.

Μόνον ἐσχάτως μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιών καὶ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, ὅποτε ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων, μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Βουκοβίνας, τῆς Τρανσυλβανίας καὶ Βεσσαραβίας, ἀνῆλθεν εἰς ἓν ἑκατομμύριον καὶ πλέον, ἡ Ρουμανία ἐδέχθη νὰ ἀναγνώρισῃ τὴν ἰσοτιμίαν τῶν ἐν Ρουμανίᾳ Ἑβραίων καὶ νὰ παύσῃ νὰ τοὺς θεωρῇ «ξένους ὑπηκόους». Ἀλλὰ τὴν τυπικὴν αὐτὴν ἀναγνώρισιν, τὰ σκοτεινὰ στοιχεῖα τῆς Ρουμανίας τὴν ἐξεδικήθησαν μετὰ νέους διωγμούς, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπελείφθησαν τῶν προγενεστέρων οὔτε εἰς βαρβαρότητα οὔτε εἰς ἔκτασιν.

12.— *Οἱ Ἑβραῖοι τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν.* Οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι τῆς Ἀμερικῆς, μόνις τρισχίλιοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ

19ου αἰῶνος, προήρχοντο ἐκ Πορτογαλίας καὶ Ἰσπανίας. Ταχέως ὅμως αἱ Ἠνωμ. Πολιτεῖαι κατήντησαν τὸ ἐθνικὸν ἄσυλον καὶ ὁ φάρος εὐτυχεστέρου μέλλοντος δι' ὅλους τοὺς Ἑβραίους, οἱ ὅποιοι κατέφευγον ἀθρόοι φεύγοντες τοὺς διωγμούς τῶν διαφόρων χωρῶν. Ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1908, μετηνάστευσαν 1.830.000 Ἑβραῖοι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 80 ο)ο προήρχοντο ἀπὸ τοὺς ρωσσοικὸς διωγμούς. Τὰ 70 ο)ο τῶν προσφύγων αὐτῶν εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὴν Ν. Ὑόρκην. Κατ' ἀρχὰς εὐρίσκοντο εἰς κακὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, καὶ μόλις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἀρχίζουσιν ἡμέραι σχετικῆς εὐημερίας των.

Τὸ 1928 ὁ ἑβραϊκὸς πληθυσμὸς τῆς Ν. Ὑόρκης ἀνήρχετο εἰς 1.765.000. Ἐν τούτοις ἡ θέσις τοῦ ἑβραϊκοῦ προλεταριάτου τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ ἀπόψεως ἀμοιβῆς εἶναι κατὰ πολὺ κατωτέρα τοῦ λοιποῦ ἀμερικανικοῦ προλεταριάτου. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος οἱ Ἑβραῖοι ἐργάται ἤρχισαν νὰ ἐγγράφονται εἰς τὰ ἀμερικανικὰ συνδικάτα ἢ νὰ συνιστοῦν ἴδια ἐργατικὰ σωματεῖα τὰ ὅποια ἤδη ἀποτελοῦν τμήματα τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐργατικῆς Συνομοσπονδίας. Τὸ 1930 ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀνήρχετο εἰς 4.200.000.

13.— *Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀνατολῆς.* Εἰς τὴν μουσουλμανικὴν Ἀνατολὴν οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ βιοπαλαίουσιν ὑπὸ δυσμενεστέρας ἀκόμη συνθήκας. Ἐστεροῦντο νομικῆς ἰσότητος, ἦσαν ὑποχρεωτικῶς ἀπομεμονωμένοι, εἰς ὄρισμένας συνοικίας (τὰ γκέττο), ἔφερον εἰδικὴν ἐνδυμασίαν (μαύρου ἢ κιτρινοῦ χρώματος), ὑπεβάλλοντο εἰς ἀναγκαστικὴν ἐργασίαν καὶ δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς ἁγίας πόλεις. Εἰς τὴν Β. Ἀφρικὴν (Ἀλγέριον, Τύνιδα καὶ Μορόκον) τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον ἠὺξάνετο διὰ τῆς ὁμαδικῆς μεταναστεύσεως τῶν διωκομένων ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας τῆς Μεσογείου κυρίως:

μετὰ τὴν σφαγὴν τῆς Σεβίλλης (1391), τὸν διωγμὸν τῆς Ἰσπανίας (1492), τὸν διωγμὸν τῆς Πορτογαλίας (1498). Οἱ Ἑβραῖοι τοῦ Ἀλγερίου ἀνερχόμενοι σήμερον εἰς 100.000 καὶ πλέον, θεωροῦνται διὰ τοῦ νόμου τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1870 Γάλλοι ὑπήκοοι. Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Τύνιδος θεωροῦνται ὑπήκοοι ἐντοπίου βέη, καὶ ὄχι ἀπ' εὐθείας τῆς Γαλλίας. Ἐν τούτοις τὰ τελευταῖα ἔτη, συνεπεία τοῦ γαλλοϊταλικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τόσον ἡ Γαλλία ὅσον καὶ ἡ Ἰταλία, ὄχι μόνον ἱκανοποιοῦν τὰς ἑβραϊκὰς αἰτήσεις ἰθαγενείας, ἀλλὰ καὶ διεξάγουσιν ἔντονον προσηλυτισμὸν. Ἀνερχόμενοι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Τύνιδος εἰς 65—70.000 καταγίνονται κυρίως εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐνίστε δὲ ἀκολουθοῦν καὶ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα.

Οἱ Ἑβραῖοι τοῦ Μορόκου ἀνέρχονται εἰς 110.000 περίπου, καὶ καταγίνονται εἰς τὸ ἐμπόριον, (μόλις 15.000 εἰς τὴν γεωργίαν). Τὸ πολιτικὰ δικαιώματα τὰ ἐπέτυχον τυπικῶς μετὰ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν, οὐσιαστικῶς ὅμως τὰ δικαιώματα αὐτὰ καθημερινῶς καταπατοῦνται ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔχουσιν καταφύγει πολλοὶ Ἑβραῖοι, φεύγοντες τὰς πιέσεις τῆς Τουρκίας καὶ τῶν ἄλλων μεσογειακῶν χωρῶν. Σήμερον ἀνέρχονται ἐν ὄλῳ εἰς 70.000. Περίεργοι εἶναι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀβησσυνίας, ἔχοντες τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν νέγρων καὶ καταγινόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν.

Ἀρχαιότεροι εἶναι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Τουρκίας, ἐγκατασταθέντες κατὰ τὸν 14ον αἰῶνον ἐν ἀρχῇ εἰς τὴν Προῦσσαν. Σήμερον ὑπάρχουσιν περὶ τὰς 30.000 Ἑβραίων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ 70.000 εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδίδουσιν 2 ἑφημερίδας εἰς τὴν ἰσπανο-ἑβραϊκὴν διάλεκτον καὶ περιοδικὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Ἄξιωμα μνημόνευτος εἶναι ὁ ρόλος τῶν Ἑβραίων κατὰ τὸ κίνημα τῶν Νεοτούρκων (1908), τὸ ὅποιον ὑπεστήριξαν ποικίλο-

τρόπως. Ἡ σωβινιστικὴ πολιτικὴ τῆς κεμαλικῆς Τουρκίας καὶ ἡ ἐπελθοῦσα παρακμὴ τοῦ ἐμπορίου ἀπεμάκρυνε τοὺς Ἑβραίους ἐκ Τουρκίας. Τοῦναντίον τὸ Ἰράκ, ἀφ' ἧς στιγμῆς περιῆλθεν ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολήν, κατέστη νέον κέντρον διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν Ἑβραίων ἐμπόρων. Εἰς μόνην τὴν Βαγδάτην ὑπάρχουν σήμερον περὶ τὰς 50.000 Ἑβραῖοι.

Οἱ δεσμοὶ τῶν Ἑβραίων μετὰ τῆς Περσίας χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς. Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Βαβυλώνας ὑπὸ τοῦ Κύρου τὸ 538 μέχρι τοῦ 331 π.Χ., ἡ Παλαιστίνη ἦτο ὑποτελὴς εἰς τοὺς Πέρσας. Οἱ Ἑβραῖοι οἱ ἐγκατασταθέντες ἀργότερον εἰς τὴν Περσίαν, ὑπέστησαν πολλὰς περιπετείας. Ἐξων ὑπὸ ἐξουτελιστικῶς συνθήκας, ὑποχρεωμένοι νὰ ξυρίζουν τὴν κεφαλὴν των καὶ νὰ φέρουν εἰς τὸ στήθος, ἐρυθρὸν διακριτικὸν σημεῖον. Σήμερον ἀνέρχονται εἰς 60,000 καὶ κατεγίνονται κυρίως εἰς τὸ ἐμπόριον. Τελευταίως ἀπέκτησαν ἴχνη τινα αὐτοδιοικήσεως καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ στρατεύωνται.

14. — *Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Τσαρικῆς Ρωσσίας.* Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ρωσίᾳ Ἑβραίων ηὔξησε κυρίως μετὰ τὸν διαμελισμὸν καὶ τὴν προσάρτησιν μεγάλου πολωνικοῦ τμήματος εἰς τὴν Ρωσίαν. Τὸ κῆμα τῆς νέας μεταναστεύσεως ἐπὶ τῶν ρωσικῶν ἐδαφῶν ἐνισχύθη, ἀφ' ἧς στιγμῆς διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Νοβορωσσίας καὶ τῶν ἄλλων νοτιῶν λιμένων ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, ἤνοιξεν ὁ δρόμος διὰ τὴν ἔξαγωγήν τοῦ σίτου. Ἐπικολούθησε περίοδος ἀποτόμου ἀναπτύξεως τῶν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλαγῶν. Οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὸν ἐπιχειρηματικὸν νοῦν καὶ τὰς οἰκονομολικὰς ἰσχύας τῶν ἰκανότητος δὲν ἤργησαν νὰ ἀναδειχθοῦν καὶ νὰ κατακτήσουν ἐδαφος τόσον εἰς τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνδοχώραν. Τὴν διεϊσδυσίν των εἰς τὴν ἀχανῆ ρωσικὴν ὑπαιθρον, ἐπραγματοποιοῦν ὡς τραπεζίται, τοκογλύφοι καὶ ἐπιχειρηματίαι. Τρία ἦσαν τὰ κυ-

ριώτερα στάδια τῆς δράσεώς των: ἡ ἔξαγωγή καὶ ἡ παραγωγή σίτου, ἡ βιομηχανία τῆς ζακχάρεως καὶ προπάντων τῶν οἰνοπνευματωδῶν καὶ ἡ ἐργολοβία εἰς τὴν ἔξαγορὰν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν φορολογικῶν προσόδων. Ἡ ἐκμετάλλευσίς τῶν τριῶν τούτων κλάδων καὶ ἰδίως τῆς νεαρᾶς βιομηχανίας ἐδημιούργησε μίαν ἰδιόρρυθμον συνεργασίαν Ἑβραίων καὶ Ρώσων ἐκμεταλλευτῶν. Πλεῖσται ἐπιχειρήσεις μονοπωλιακῆς φύσεως ἐξηγοράζοντο ἀπὸ κοινοῦ πρὸς κοινὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ μουζίκου καὶ τοῦ προλεταρίου. Οἱ τοκογλύφοι ἀνεγνωρίζοντο ὡς προσωπικότητες καὶ ὁ κορυφαῖος τῆς πρώτης τοκογλυφικῆς ἀνθήσεως, Ἑβραῖος Εὐζέλ Γκίντσμουργ, ἔλαβε τὸν τίτλον βαρόνου. Ἡ τοκογλυφικὴ αὐτὴ ἐξοχότης ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτής, μεταξὺ ἄλλων, μεγάλων ἐπιχειρήσεων, καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ρωσικῶν χρυσορυχείων (Λένας κλπ.).

Ὁ πλουτισμὸς ὅμως τῶν Ἑβραίων, καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐπλούτιζον ὄχι μόνον διὰ λογαριασμὸν των, ἀλλὰ καὶ διὰ λογαριασμὸν τῶν ἰσχυρῶν Ρώσων, τῶν ὁποίων ὄργανα ἐγίνοντο ὡσάκισ παρίστατο ἀνάγκη, ἐδημιούργησε διπλοῦν ἀντιεβραϊκὸν ρεῦμα: ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐκ τῶν κάτω. Ἐξητήθη ἡ ἀπομάκρυνσις των ἀπὸ τὴν σιτοπαραγωγὸν ὑπαιθρον καὶ ἡ τσαρική κυβέρνησις προθύμως ἱκανοποίησε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων. Ἐφευρέθη ὁ περιορισμὸς τοῦ «τσερτά Ὀσέντλοστι», τὸ ὅποιον ἐσήμαινε «ὄριον μονίμου ἐγκαταστάσεως». Ἐξω τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτοῦ ὄριου (πόλεως, στενῆς περιφερείας κλπ. ἀναλόγως τῆς πολιτικῆς ἢ οἰκονομικῆς σημασίας ἐκάστου σημείου) δὲν ἐπετρέπετο ἡ ἐγκατάστασις, ἡ μετακίνησις, ἡ διανυκτέρευσις κλπ. (Νόμος τοῦ 1796, ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β'). Μέσα εἰς τὸν τρομερὸν αὐτὸν κλοιὸν ἐπάλαισαν βασανιζόμενοι οἱ Ἑβραῖοι μέχρι τῆς ἔπανιστάσεως τοῦ 1917.

Ἡ ἀντιεβραϊκὴ πολιτικὴ τοῦ τσαρισμοῦ εἶχεν ὡς βάσιν τοὺς ὡς ἄνω οἱ-

κονομικούς λόγους, γενικώτερον ὅμως ὠφείλετο εἰς τὴν ὅλην ἐθνικιστικὴν κατεϋθύνειν τοῦ τσαρισμοῦ. Ἡ δημιουργία κατωτέρων ἐθνικῶν μειονοτήτων, ἔδιδε τὴν εὐκαιρίαν προχειροτέρας καὶ μᾶλλον ἀχαλιναγωγῆτος ἐκμεταλλεύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐδημιούργει πρόχειρον θήραμα διὰ τὰ ἐκπαῖ καὶ διοχετεύεται ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ, ὑπὸ μορφὴν πογκρόμ, εἰς στιγμὰς κρίσεως, πολιτικῶν σκανδάλων κλπ. Οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν τὰ αἰώνια ἐξιλαστήρια θύματα μόνον καὶ μόνον, διότι ἦσαν Ἑβραῖοι, δηλαδή «ἐκ γενετῆς ἔνοχοι».

Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἀνεφάνησάν διάφορα ἰδεολογικὰ ρεύματα μεταξὺ τῶν ἰθυόντων Ἑβραίων, ὅλα ὅμως ἔτεινον εἰς τὸν ἐξουμενισμόν τῆς ἀπολυταρχίας ἀποβλέποντα εἰς ψυχία ἐθνικῶν ἐλευθεριῶν καὶ μὲ τὴν ὑστεροβουλίαν ἐξυπηρητήσεως τῶν πλουσίων κυρίως τάξεων τῆς ἐβραϊκῆς μειονότητος. Εἰς τὰς ἰδεολογικὰς ταύτας ἐκδηλώσεις πρέπει νὰ καταταχθῶν αἱ προσπάθειαι τῶν Νότικιν, Λέβινσον κ. ἄ., τὰ συγγράμματα τοῦ Νεβαγρόβιτς, τὸ ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα τοῦ Γερμανοεβραίου Μάξ Λίλιενταλ τὸν ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ εἶχε προσκαλέσει ἐκ Γερμανίας ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Οὐντάρωφ (1841) κ. ἄ. Ἐντούτοις πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν Δεκεμβριστῶν (βλ. λ.) ἐπαναστατικὸν μέρος διεδραμάτισαν καὶ δύο Ἑβραῖοι: ὁ Γρηγόριος Πέρετς, καὶ δόκτωρ Πλέσσελ. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἦτο ἔμπιστος καὶ στενὸς φίλος ἑνὸς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Δεκεμβριστῶν, τοῦ Πέστελ. Ὁ Πλέσσελ εἰς τὸ κίνημα τῶν Δεκεμβριστῶν ἔδρασεν ὡς μέλος τῆς μυστικῆς πολωνικῆς ὀργανώσεως, καὶ συλληφθεὶς ἠτύχως ἀποκρίθη πρὸ τῆς ἀνακρίσεως.

Ἡ κρίσις τοῦ 1850, κρίσις ὀλοκλήρου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς Ρωσσίας, ἐπέφερε ριζικὰς μεταβολάς. Ἡ ἐβραϊκὴ μᾶζα περιήλθεν εἰς κατάστασιν τρομερᾶς πενίας, μέχρι σημείου νὰ διαμένουν εἰς οἰκίαν 3—4 δωματίων δώδεκα πολυμε-

λεῖς οἰκογένειαι. Μὲ τὴν νέαν ὅμως οἰκονομικὴν ἀναπροσαρμογὴν, αἱ πλούσιαι ἐβραϊκαὶ τάξεις ἐκαρπώθησαν παχύτατα κέρδη. Ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς νέας ταύτης περιόδου πλουτισμοῦ ἀναφέρομεν ὅτι τὸ 1/4 τῆς ζακχαροπαραγωγῆς εὐρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι συνεχέντρωνον καὶ τὰ 60—70 ο/ο τοῦ ἐμπορίου τῆς ζακχαρώσεως. Αἱ μεταρρυθμίσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀφῆρνον μόνον τοὺς πλουσίους Ἑβραίους μὲ σκοπὸν (ὅπως ἀνέφερε καὶ ἡ ἐπίσημος ἐκθεσις) «νὰ ξεχωρισθοῦν ἀπὸ τὴν λοιπὴν μᾶζαν τοῦ ἐβραϊκοῦ πληθυσμοῦ οἱ σημαίνοντες Ἑβραῖοι ἀπὸ ἀπόψεως πλούτου ἢ μορφώσεως». Ἡ ἀνωτέρα ἐβραϊκὴ τάξις ὄχι μόνον ἐνέκρινε τὴν πολιτικὴν αὐτὴν τῶν ταξικῶν διαίρεσεων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπανειλημμένων ὑπομνημάτων ἐξώθει τὴν κυβέρνησιν εἰς τοῦτο, τονίζουσα ὅτι «δὲν εἶναι δικαίον νὰ στερῆται δικαιωμάτων ἢ κολῆ τάξις, μόνον καὶ μόνον διότι ἡ ἐθνικὴ τῶν μᾶζα εἶναι ἀναξία».

Ἀνάλογα ὑπῆρξαν καὶ τὰ ἰδεολογικὰ συνθήματα τῆς ἀνωτάτης αὐτῆς τάξεως καὶ τῶν κορυφαίων τῆς. Ὁ διανοούμενος Λ. Λεβάντα εἶχε καταστήσει τυφλὸν ὄργανον τῆς ἐκρωσσιτικῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως. Ἄλλη ὁμάς προσεπάθη νὰ συμβιβάσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐβραϊκοῦ ἐθνισμοῦ μετὰ τοῦ τσαρικοῦ κράτους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι καὶ μέρος τῆς μικροαστικῆς ἐβραϊκῆς τάξεως, ἤρχισε νὰ δεικνύῃ τάσεις δημοκρατικὰς ἐπηρεαζομένη ἀπὸ τὰς ἰδέας τῶν Πίσαρεφ, Ντομπρολιούμποφ καὶ Τσερνισέφσκυ. Ἡ εὐάριθμος αὐτῆ παρατάξις (ὁ Κόβνεφ, ὁ Ἰεγγαλέλ κ. ἄ.) ἤρχισε νὰ ἀντιδρᾷ ἐναντίον τῶν δουλοπρεπῶν «ἰδεολογιῶν» τοῦ φιλοτσαρισμοῦ.

Ἀφ' ἑτέρου, τὰ μέτρα τοῦ ἐκρωσσιμοῦ καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα πογκρόμ ἐγέννησαν τὴν ἐθνικιστικὴν ἀφύπνισιν τῶν Ἑβραίων μὲ ἀρχηγὸν τὸν Σμολένσκι, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται καὶ ὁ ἰδρυτὴς τοῦ σιωνιστικοῦ κινήματος. Τὸ 1882 ἐξεδόθησαν «Αἱ προσωριναὶ διατάξεις» ἄποτε-

λοῦσαι δρακόντεια ἀντιεβραϊκὰ μέτρα. Τὸ 1887 ἐθεσπίσθη ὠρισμένον ἀριθμητικὸν ὄριον διὰ τὴν πρόσληψιν τῶν Ἑβραίων εἰς τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια (numerus clausus). Τὸ 1891—92 ἀπηλάθησαν ἀπὸ τὴν Μόσχαν οἱ Ἑβραῖοι μικροεπαγγελματίαι καὶ τεχνίται μετὰς οἰκογενείας των, ἀνερχόμενοι ἐν ὄλῳ εἰς 20.000.

Κατόπιν τοῦ κύματος τούτου τῶν διωγμῶν ἤρχισεν ἀκατάσχετον κῆμα ἐξόδου ἀπὸ τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ ἀπανθρώπου τσαρισμοῦ. Εἶναι εὐνόητον διατὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐργάται ἔσπευσαν νὰ καταταχθοῦν εἰς τὸ πλευρὸν τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἑβραῖοι ἐργάται ἔπαυσαν πλέον νὰ πιστεύουν τὴν θαύματα τοῦ Ραββίνου, τὸν ὁποῖον προσεκάλει εἰς κάθε ἀτεργίαν ὁ Ἑβραῖος μεγαλοβιομήχανος διὰ νὰ κατευνάσῃ τὰ πνεύματα.

Τὸ 1897 συνήλθον διὰ πρώτην φοράν οἱ Ἑβραῖοι σοσιαλδημοκράται συστήσαντες τὴν συνομοσπονδίαν τῶν ἑβραϊκῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ὀργανώσεων ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μπούντ». Κατὰ περιεργον σύμπτωσιν ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο συνήλθεν εἰς Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας καὶ τὸ πρῶτον σιωνιστικὸν συνέδριον.

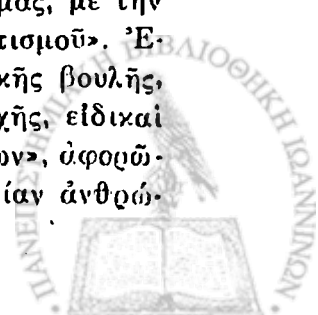
Ὁ σιωνισμὸς (βλ. λ.) ἀνεπιύχθη, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν ἑβραϊκῶν διωγμῶν ὅχι μόνον τῆς Ρωσσίας, ἀλλὰ καὶ ὄλων τῶν ἄλλων χωρῶν ὅπου κατοικεῖτο τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον. Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἦτο φαινόμενον ἀντιδραστικόν, πολέμιον ὅχι μόνον τῆς Ρωσσίας τῶν τσάρων, ἀλλὰ καὶ κάθε διεθνιστικῆς καὶ προοδευτικῆς ιδέας.

Κατόπιν τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Ρωσσίας, ἡ τσαρική κυβέρνησις κατέφυγεν εἰς τὸν ἀντισημιτισμὸν ὡς μέσον ἀπασχολήσεως τῆς δυσηρεστημένης μάζης. Ἠκολούθησαν οἱ γνωστοὶ εἰς τὴν ἱστορίαν διωγμοί, κατὰ τοὺς ὁποίους, προεκηρύσσοντο δημοσίᾳ ἀμοιβαί διὰ τὸ κυνήγι καὶ τὴν σύλληψιν τῶν Ἑβραίων, τῶν ἐστερημένων τῶν δικαιωμάτων των. Αἱ

θύραι τῶν πανεπιστημίων ἔμενον κλεισταὶ διὰ τὴν ἑβραϊκὴν νεολαίαν, ἡ ὁποία ἀναγκαστικῶς ἐμορφώετο κατ' οἶκον ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ νεολαία αὕτη προσέφερε σὺν τῷ χρόνῳ ἀξιόλογα στελέχη εἰς τὴν παράταξιν τῆς ἐπαναστατικῆς Ρωσσίας.

Οἱ ἀλλεπάλληλοι διωγμοὶ ἠφύπνιζον τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν Ἑβραίων. Οἱ ἐθνικιστικοὶ αὐτοὶ παροξυσμοὶ ἦσαν τόσον ἰσχυροὶ ὥστε ὁ ἀντίκτυπός των ὑπῆρξεν αἰσθητότατος καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς τάξεις τοῦ «Μπούντ». Μόνον οἱ μπολσεβίκοι ἐτόλμησαν νὰ καταδικάσουν ἀμφοτέρωθεν τὰ ρεύματα αὐτὰ καὶ νὰ χαρακτηρίσουν τὸ «πογκρόμ» τοῦ Κιονέβ ὡς τὸ «τελευταῖο αἶμα» τοῦ κλονιζομένου τσαρισμοῦ.

Οἱ τουφεκισμοὶ τῆς «αἱματωμένης Κυριακῆς» (9 Ἰανουαρίου 1905), προεκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἑβραίων ἐργατῶν καὶ τὴν πρώτην συγχώνευσίν των μετὰ τοὺς Ρώσους ἐπαναστάτας. Παράλληλως καὶ ἡ ἑβραϊκὴ ἀστική τάξις ἤρχισε νὰ ὑψώνῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ ζητῇ ἰσότητα διὰ τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον. Ἀλλὰ οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολυπληθεῖς εἰς τὴν Α' Δούμαν, —ἀσυνεπέστατοι παντοῦ καὶ πάντοτε— δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀγωνισθοῦν οὔτε κοινοβουλευτικῶς κἂν ὑπὲρ τῆς ιδέας αὐτῆς. Καὶ κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἡμέρας τῆς ἀντιδράσεως, αἱ «φιλελεύθεροι» τάξεις τῶν Ρώσων αὐτῶν προοδευτικῶν ἐπρόκειτο νὰ ἀποκαλυφθοῦν κατὰ τὸν ἀθλιέστερον τρόπον. Διότι ἐνῶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ ἀπάνθρωπα καὶ βάρβαρα ἀντιεβραϊκὰ μέτρα ἀπεφασίζοντο εἰς τὰ καταχθόνια καὶ βρωμερὰ παρασκήνια τῆς τσαρικῆς ἀστυνομίας, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρχισαν πλέον νὰ ἐγκρίνονται ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Δούμας, μετὰ τὴν σφραγίδα τοῦ «κοινοβουλευτισμοῦ». Ἐψηφίζοντο ὑπὸ τῆς ρωσικῆς βουλῆς, τῆς βαρβάρου ἐκείνης ἐποχῆς, εἰδικαὶ διατάξεις, εἶδος «ἰδιωνύμων», ἀφορῶσαι μίαν καὶ μόνην κατηγορίαν ἀνθρώ-

πων: τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἐνῶ ἤρκει νὰ φέρῃ κανεὶς τὴν μορφὴν ἀνθρώπου διὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ καὶ ν' ἀποτινάξῃ μαζὶ μὲ τὸν τίτλον τοῦ βουλευτοῦ, τὸ βαρὺ αὐτὸ ἱστορικὸν στίγμα, οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοί, οἱ ὠραῖοι καὶ προοδευτικοὶ δημοκράται ὄχι μόνον δὲν παρητοῦντο, ἀλλὰ εὑρισκον τὸν τρόπον διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὰ τρομερὰ αὐτὰ «ιδιόνημα», τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο ἐναντίον τῆς φυσικῆς καταγωγῆς ἢ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως. Οὕτω ὁ Α. Ι. Γκουτσκόφ ἐπρότεινε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ εἰσοδος εἰς τὰ πανεστήμια περιορίσθη ἔτι περισσότερον διὰ τοὺς Ἑβραίους καὶ τὸ περιοριστικὸν αὐτὸ μέτρον ἐπεξετάθη ἀκόμη καὶ εἰς τὰ γυμνάσια. Ἡ πρότασις τῶν μπολσεβίκων εἰς τὴν Δούμαν, τὸ 1914, ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ πολέμου (συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λένιν) περὶ «καταργήσεως ὅλων τῶν περιορισμῶν, οἱ ὅποιοι ἀφοροῦν τοὺς καταγομένους ἢ ἀνήκοντας εἰς οἰανδήποτε ἐθνότητα», ἀπερρίφθη πανηγυρικῶς ὑπὸ τῆς Δούμας καὶ ὁ Λένιν ἐπιστῶν τὴν προσοχὴν τῆς κοινῆς γνώμης ἀπεκάλυπτεν ὅτι «διὰ τὰ σκοτεινὰ καὶ ἄτιμα αὐτὰ ἔργα, ἐργάζονται ὄχι μόνον τὰ ἀποβράσματα τοῦ χαφιεδισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀντιδραστικοὶ καθηγηταί, ἐπιστήμονες, δημοσιογράφοι, βουλευταί. Ἐκατομμύρια καὶ δισεκατομμύρια ρούβλια ἐξοδεύονται μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ δηλητηριάσουν τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ». Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1917, κατέλυσεν ὅλους τοὺς φραγμοὺς ἀποδώσασα εἰς τοὺς Ἑβραίους πλήρη ἰσοτιμίαν.

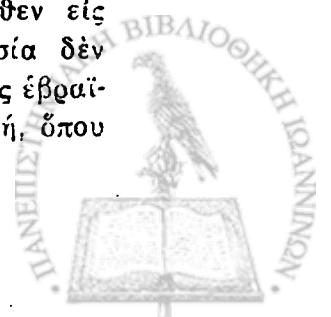
15.— *Οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Α. (Σοβιετικὴν Ρωσίαν).* Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἀστικοῦ πολέμου ἐν Ρωσίᾳ συνέβαινον σημαντικαὶ μετακινήσεις τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τῆς χώρας εἰς τὸ ἄλλο. Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἀντιδράσεως καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς σοβιετικῆς ἀρχῆς καθ' ὅλην τὴν ἀχανῆ

ἐπικράτειαν, παρατηροῦμεν κυρίως μεταξὺ 1923 καὶ 1925 αὔξησιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα. Ἐκ παραλλήλου μὲ τὰς μετακινήσεις αὐτὰς ἔχομεν καὶ ριζικὰς μετατροπὰς εἰς τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ 1926, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων (ἐκτὸς τῆς Κριμαίας, τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας) ἀνήρχετο εἰς 2.601.000. Ἐξ αὐτῶν τὰ 82 ο)ο εὑρίσκοντο εἰς τὰς πόλεις καὶ 18 ο)ο εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγραμμάτων ἦτο 76 ο)ο διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ 69 ο)ο διὰ τὰς γυναίκας.

Πρὸς τὴν ριζικὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος καὶ τὴν περαιτέρω σοσιαλιστικὴν του κατεύθυνσιν, τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον συνεμορφώθη ἀπολύτως. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία του προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας κυρίως εἰς τὴν ἰλιγγιώδη βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸ ἑβραϊκὸν πνεῦμα ἐχρησιμοποιήθη γονιμώτατα διὰ τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν τοῦ νέου κράτους.

Ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ ὡς πρὸς τὰς ἐθνικότητας βασίζεται ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν ἐκάστης ἐθνότητος (γλῶσσα, ἐκπαίδευσις, τέχνη κλπ.), ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὸν συνασπισμὸν ἀνεξαρτήτων ἐθνικῶν σοβιετικῶν δημοκρατιῶν. Ὅπου εἶναι ἀδύνατον τὸ δεύτερον λόγῳ διασπορᾶς τῆς δεδομένης ἐθνότητος (ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς Ἑβραίους) ἢ ἐθνικὴ σύττοδιοίκησις πραγματοποιεῖται διὰ τῆς συστάσεως ἐθνικῶν συμβουλίων.

Τὰ ἑβραϊκὰ ἐθνικὰ συμβούλια ἐσημείωσαν μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Οὕτω ἐνῶ τὸ 1926 ὑπῆρχον εἰς τὴν Οὐκρανίαν 38 μόνον ἐθνικὰ ἑβραϊκὰ συμβούλια τὸ 1930 ὁ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων ἀνωτάτων τοπικῶν ἐθνικῶν συμβουλίων ἀνῆλθεν εἰς 160. Ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ ἀνεξαρτησία δὲν εἶναι τυπικὴ ἢ χρῆσις λ. χ. τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης εἶναι ὑποχρεωτικὴ, ὅπου

πλειοψηφεῖ τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον εἰς τὰ δικαστήρια καὶ τὰ διοικητικὰ ὄργανα προαιρετικῆ δὲ ὅπου ἀποτελεῖ ἀξιόλογον μειοψηφίαν.

Ἀξία μνείας εἶναι ἡ σημερινὴ ἐπίδοσις τῶν ἐν Ρωσίᾳ Ἑβραίων εἰς τὰ γράμματα. Ἡ ἐθνότης αὕτη ἰδιαιτέρως προικισμένη μὲ ἐξαιρετικὰς πνευματικὰς ἰκανότητας ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπιδείξη ὑπὸ τὸ νέον ἐλεύθερον καθεστῶς ἐπίδοσιν, τὴν ὁποίαν ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιδείξη πρότερον ὑπὸ τοὺς σκληροὺς περιορισμοὺς τῆς τσαρικῆς ἐποχῆς, ὅτε εἰς τὰς σχολὰς τῆς πρωτευούσης, ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων μαθητῶν δὲν ἐπετρέπετο νὰ ὑπερβῇ τὰ 300, καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰ 5—1000. Τοιουτοτρόπως ἐνῶ τὸ 1918 ὑπῆρχον 208 μόνον ἑβραϊκὰ σχολεῖα μετὰ 10 ἔτη, τὸ 1928 ὑπῆρχον ἤδη 1075 σχολεῖα μὲ 159.978 μαθητάς, ἐκ τῶν δὲ τούτου ὑπῆρχον καὶ τὰ ἐξῆς μορφωτικὰ ἰδρύματα: 276 σχολεῖα πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, 51 μορφωτικὰ σχολεῖα διὰ τοὺς ἐνήλικας, 226 μορφωτικαὶ λέσχαι, 182 ἀναγνωστήρια καὶ 356 βιβλιοθήκαι. Τὸ 1928 ἐσπούδαζον τὰ 70,900 τῶν παιδιῶν τῆς σχολικῆς ἡλικίας. Σήμερον σπουδάζουν τὰ 95000. Καταπληκτικὴ ἐπίσης εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύπου, καθὼς καὶ ἡ ἐκδοτικὴ κίνησις εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ἀνεληθούσα εἰς κυκλοφορίαν καὶ ἐκτύπωσιν 1.136.200 ἀντιτύπων τὸ 1927 καὶ ὑπερδιπλασιασθεῖσα ἔκτοτε. Ἀνάλογοι εἶναι καὶ αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὸ παγκοσμίου φήμης θέατρον Καμπίμα (ἑβραϊκὸν ἐθνικὸν θέατρον) τοῦ ὁποίου ὀργανωταὶ ὑπῆρξαν ὁ Στανισλάφσκυ καὶ ὁ Βαχτάγκωφ. Εἰς τὴν ἀκαδημίαν, ἀφ' ἑτέρου, τῆς Λευκῆς Ρωσίας ἰδρύθη εἰδικὸν ἑβραϊκὸν τμήμα, ὅπου Ἑβραῖοι σοφοὶ μελετοῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους, τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν του συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Εἰς τὴν Οὐκρανίαν ἰδρύθη, ἀπὸ τοῦ

1929, Ἀνώτατον Ἑβραϊκὸν Ἰνστιτοῦτον ἀσχολούμενον εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἑβραϊκοῦ πολιτισμοῦ, καὶ εἰς τὴν προετοιμασίαν ἀνωτάτων πρὸς τοῦτο ἐπιστημονικῶν στελεχῶν.

Ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις τῶν Ἑβραίων κατὰ ἡπείρους καὶ κατὰ χώρας ἐμφαίνεται ἀπὸ τοὺς δύο κατωτέρω πίνακας τοὺς ὁποίους ἐλάβομεν ἀπὸ τὸ «Züdisches Lexikon» (τόμ. IV. Βερολίνον ἔτος 1930) καὶ ἀπὸ τὴν «Σοβιετικὴν Ἑγκυκλοπαιδείαν», (τόμ. 24 Μόσχα, ἔτος 1932):

Ἑβραϊκὸς πληθυσμὸς κατὰ ἡπείρους:
(εἰς χιλιάδας)

Ἡπειροὶ	Ἔτος 1897	Ἔτος 1930
Εὐρώπη	8.652	9.827
Ἀμερικὴ	986	4.796
Ἀσία	406	636
Ἀφρικὴ	282	520
Αὐστραλία	16	28
	10.342	15.807.000

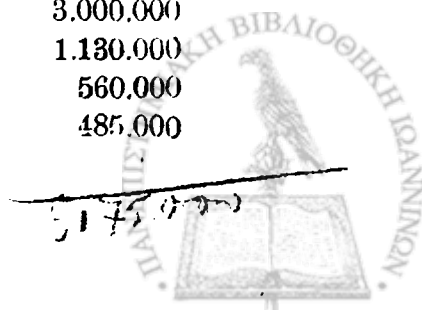
Ἦτοι τὸ 1930 οἱ Ἑβραῖοι ὅλης τῆς γῆς ἀνῆρχοντο εἰς 15.807.000, κατὰ 5 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια περισσότερα ἀπὸ τὸ 1897. Ἡ κατὰ 5000 αὕτη αὔξισις ἐντὸς 33 ἐτῶν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἐν μέρει εἰς τὸ γεγονός ὅτι λόγω τῶν διωγμῶν πλείστοι Ἑβραῖοι ἀπέφυγον παλαιότερον νὰ δηλώσουν τὴν πραγματικὴν τῶν ἐθνικότητα. Ἐνεκα τούτου ὁ ἀριθμὸς τοῦ 1897 καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ προκύπτουσα διαφορὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα. Τουναντίον ὁ ἀριθμὸς τοῦ 1930, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον, εἶναι πλησιέστερος πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

ΠΙΝΑΞ

δεικνύων τὸν ἑβραϊκὸν πληθυσμὸν κατὰ χώρας (στατιστικὴ τοῦ 1930)

ΕΥΡΩΠΗ

Χῶραι	Πληθυσμὸς
Πολωνία	3.000.000
Ρουμανία	1.130.000
Γερμανία	560.000
Οὐγγαρία	485.000

Χῶραι	Πληθυσμὸς	Χῶραι	Πληθυσμὸς
Τσεχοσλοβακία	375.000	Βικτωρία	9.000
Ἀγγλία	300.000	Δυτικὴ Αὐστραλία	2.500
Αὐστρία	225.000	Κουίνσλανδία	1.500
Γαλλία	200.000	Τασμανία	200
Λιθουανία	160.000	Νέα Ζηλανδία	3.000
Ὀλλανδία	120.000		
Ἑλλὰς	120.000		
Λεττονία	94.388		
Νοτιοσλαβία	70.000		
Βέλγιον	65.000		
Εὐρωπαικὴ Τουρκία	58.000		
Ἰταλία	50.000		
Βουλγαρία	50.000		
Ἑλβετία	25.000		
Ντάντσιγκ	10.000		
Σουηδία	7.000		
Δανία	6.000		
Ἑσθονία	5.000		
Ἰσπανία	4.000		
Πορτογαλία	2.000		
Φινλανδία	2.000		
Νορβηγία	1.500		
Λουξεμβούργον	1.800		
Γιβραλτάρ	1.200		

ΑΣΙΑ

Ἰράκ	100.000
Παλαιστίνη	172.000
Περσία	60.000
Ἀσιατικὴ Τουρκία	27.000
Ἰεμένη	25.000
Βρετανικαὶ Ἰνδία	23.500
Συρία	18.000
Κίνα καὶ Ἰαπωνία	13.000

ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	4.350.000
Ἀργεντινὴ	250.000
Καναδάς	170.000
Βραζιλία	30.000
Μεξικὸν	20.000
Κούβα	9.000
Χιλὴ	1.500
Ἰαμαϊκὴ	1.500

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Νέα Νότιος Οὐαλλία	11.000
--------------------	--------

ΑΦΡΙΚΗ

Γαλλικὸν Μαρόκον	95.000
Ἀλγέριον	85.000
Τύνις	65.000
Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις	65.000
Αἴγυπτος	70.000
Ἀβησσυνία	55.000
Τριπολιτις	45.000
Ἰσπανικὸν Μαρόκον	20.000

Ἑβελιανοί.— Ἐκλήθησαν οὕτω οἱ μαθηταὶ καὶ ὁπαδοὶ τοῦ Ἑγέλου (βλ. λ.), οἵτινες μετὰ τὸν θάνατόν του ἀπετέλεσαν τρεῖς μερίδας, ὅπως διίσταμενας ἀπ' ἀλλήλων: τὴν δεξιάν, τὸ κέντρον καὶ τὴν ἀριστεράν. Σπουδαιότεροι ἑκπρόσωποι τῆς δεξιᾶς ὑπῆρξαν ὁ Γκάμπλερ, ὁ Χίνριχς καὶ ὁ Γκαίσελ, οἵτινες ἠσπάζθησαν τὴν πολιτικὴν συντηρητικότητα καὶ τὴν κληρικὴν ὀρθοδοξίαν, τοῦ κέντρον ὁ Ρόζενκραντς, ὁ Κουράντι, ὁ Ἔρντμαν, ὁ Μισελέ, ὁ Σάλλερ καὶ ἄ., οἵτινες ἦσαν ἐκλεκτικοὶ καὶ μετριοφρονες τῆς ἀριστερᾶς τέλος ὁ Φόυερμαχ, ὁ Στράους, ὁ Ροῦγκε, ὁ Μπρούνο Μπάουερ, κ. ἄ. οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν πανθεϊστικὴν, ἀνθρωπιστικὴν, ἀντικληρικὴν καὶ ριζοσπαστικὴν ἐρμηνείαν τῆς ἑβελιανῆς διδασκαλίας. Πρὸς τὴν ἀριστεράν ταύτην ἀμέσως καὶ ἐμμέσως διὰ τοῦ Λ. Φόυερμαχ συνδέονται καὶ οἱ ἰδρυταὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ Κ. Μάρξ καὶ Φ. Ἑγκελς, οἱ ὅποιοι πλεῖστα ὀφείλουσιν εἰς τὸν ἑβελιανισμόν.

Ἑγκελος (Γεώργιος Hegel).—Περίφημος Γερμανὸς φιλόσοφος, εἰς ἕκ των μεγαλυτέρων φιλοσόφων τῶν νεωτέρων χρόνων (1770—1831). Ἐγεννήθη ἐν Στουτγάρδῃ καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν

ἐνεγράφη εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης. Ἀλλὰ ἡ διδασκαλία καὶ ἡ καταθληπτικὴ ὀργάνωσις τοῦ διδασκῆριου ἀπῆρσαν αὐτῷ διὸ καὶ ἐπεδόθη εἰς ἰδίαν μελέταν, ἀσχοληθεὶς ἰδιαίτερος μὲ τοὺς Ἕλληνας κλασσικοὺς καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων μὲ τὸν Κάντιον καὶ τὸν Ρουσσῷ.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του προσελήφθη οἰκοδιδάσκαλος τῶν τέκνων ἀστου τινος τῆς Βέρνης καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας. Τὸ 1795 συνέγραψε τὸν «Βίον τοῦ Ἰησοῦ», (ἐκδοθέντα μόλις τὸ 1906) ὀλίγον δὲ κατόπιν ἐξέδωκε τὴν «Κριτικὴν τῆς ἰδέας τῆς θρησκείας». Τὸ 1801 διωρίσθη ὑφηγητῆς καὶ τὸ 1805 καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰέννης. Κατὰ τὴν περίοδον 1802—1803 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Σέλλινγκ τὴν «Κριτικὴν ἐφημερίδα τῆς φιλοσοφίας». Σπουδαιότερον ἐξ ὅλων τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Φαινομενολογία τοῦ πνεύματος» ἣς ἡ ἀποπεράτωσις συμπύπτει μὲ τὴν μεγάλην μάχην τῆς Ἰέννης. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Γάλλων, τὴν νίκην τῶν ὁποίων ἀπέδιδον εἰς τὸ γεγονός ὅτι οὗτοι «ἐν τῷ λουτρῷ τῆς αἱματηρᾶς ἐπαναστάσεώς των κατέλυσον πολλοὺς μεσαιωνικοὺς θεσμοὺς δεσμεύοντας τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐλευθερίαν», ὁ Ἔγγελος εὐρέθη εἰς δεινὴν οἰκονομικὴν στενοχωρίαν καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Βαμβέργην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νυρεμβέργην ὅπου ἐγένετο γυμνασιάρχης. Ἐνταῦθα ἐξέδωκε τὴν τρίτομον «Λογικὴν» αὐτοῦ. Τὸ 1816 ἐγένετο καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Αἰδελβέργης, ἐνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1818 τὸ ὅλον σύστημά του καὶ τὸ 1817 ἐξέδωκε τὴν «Ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν». Τὸ 1818 τῷ προσεφέρθη ἡ ἔδρα τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ἐνθα ἐδίδαξεν ἐπὶ 13 ἔτη ὡς διάδοχος τοῦ Φίχτε. Τὸ 1821 ἐδημοσίευσεν τὰ «Στοι-

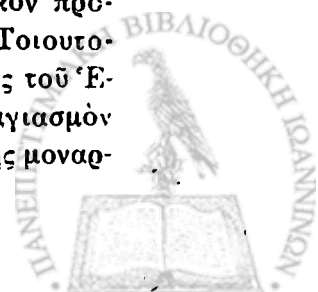
χεῖα τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου». Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ὁ Ἔγγελος περιεστοιχίζετο ὑπὸ σχολῆς ἀφωσιμένης εἰς τὸ γράμμα τοῦ συστήματός του καὶ ἦτο ὁ ἀναμφισβήτητος κύριος τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας. Μετὰ τὸν θάνατόν του, συμβάντα ἐκ χολέρας τὸ 1831, οἱ μαθηταὶ του ἐδημοσίευσαν ἐπὶ τῇ βάσει τετραδίων καὶ σημειώσεων τὰς «Παραδόσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, τῆς αἰσθητικῆς, τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας», διηρέθησαν δὲ κατόπιν εἰς τρεῖς ὅλους διῆσταμένους πρὸς ἀλλήλας μερίδας (βλ. Ἐγγελιανοί).

Σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἐγγέλου εἶναι τὸ βλέπειν πανταχοῦ ὄχι μεμονωμένα ἄτομα, ἀλλὰ τὸ ρεῦμα τὸ ὁποῖον τὰ παρασύρει, τὸ ἐκλαμβάνειν φυσικὴν τινα δύναμιν ἢ ἱστορικόν τι γεγονός ἢ φιλοσοφικόν τι σύστημα ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα συνδρομῆς τυχαίων παραγόντων ἀλλ' ὡς ἀναγκαίαν στιγμὴν τῆς καθολικῆς ἱστορίας· τὸ μὴ ἀρνεῖσθαι τὸ ἀτομικὸν ἀλλὰ τὸ ὑποῦν αὐτὸ μέχρι τοῦ ἀπολύτου· τὸ καταργεῖν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ λόγου, ἀπλῆς ἰκανότητος πρὸς γνῶσιν τοῦ καθολικοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς πραγματικότητος· τὸ καταδεικνύειν ἐν ἐνὶ λόγῳ τὴν ταυτότητα, ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ καθολικοῦ καὶ τοῦ μερικοῦ. Μέθοδος τοῦ Ἐγγέλου εἶναι ἡ διαλεκτικὴ. Παρ' αὐτῷ ἡ μέθοδος αὕτη ἀναπτύσσεται κατὰ τὸν σαφέστερον καὶ συνεπέστερον δυνατὸν τρόπον. Κατὰ τὸν Ἐγγελον ἡ βῆσις καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι τὸ ἀπόλυτον, νοούμενον ὡς ἰδέα λογικὴ ἐξελισσομένη καὶ ἀναπτύσσουσα ἑαυτὴν ἀπὸ τῆς καθ' ἑαυτὴν ὑπάρξεως εἰς τὴν φύσιν (ἣτις εἶναι ἰδέα οὐσα ἐκτὸς ἑαυτῆς) καὶ εἰς τὸ πνεῦμα, ἐν ᾧ ἡ ἰδέα ἐπανερχεται εἰς τὴν ἐνότητα. Ἀντίστοιχος πρὸς τὴν πορείαν ταύτην τῆς ἰδέας εἶναι καὶ ἡ διαίρεσις τῆς φιλοσοφίας του εἰς λογικὴν (ἐπιστήμην τῆς καθαρᾶς ἰδέας, πραγματευομένην περὶ τὸ καθαρόν εἶναι, περὶ τὴν οὐσίαν καὶ περὶ τὴν ἐννοιαν) φιλοσοφίαν τῆς φύ-

σεως (πραγματευομένην περί τήν ιδέαν, ἣτις ἐξελθοῦσα ἐξ ἑαυτῆς καί γενομένη φύσις τείνει νά ἀνακτῆσθαι τήν ἐνότητα πράγμα ὅπερ ἐπιτυγχάνει ἐν τῷ πνεύματι) καί ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος (πραγματευομένη τήν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τοῦ πνεύματος ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ καταστάσεως εἰς τήν ἐλευθερίαν). Ἡ ιδέα, ἀποχωριζομένη τῆς φύσεως, κατὰ τήν πρώτην στιγμὴν τῆς ἐπιστροφῆς εἰς ἑαυτὴν εἶναι κατ' ἀρχάς <ὑποκειμενικὸν πνεῦμα> καί ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς ψυχολογίας. Κατόπιν ἐκδηλοῦται ὡς <ἀντικειμενικὸν πνεῦμα> ἐν τῷ δικαίῳ, τῇ ἠθικότητι, τῇ κοινωνίᾳ καί τῷ κράτει. Τέλος, ὡς <ἀπόλυτον πνεῦμα> συλλαμβάνει τήν ἐνότητα τῆς οὐσίας τῆς καί τῆς ὑπάρξεώς τῆς ἐν τῇ τέχνῃ, τῇ θρησκείᾳ καί τῇ φιλοσοφίᾳ. Ὑπὸ τήν πρώτην αὐτῆς ὄψιν, εἶναι ἀκόμη πολὺ πλησίον τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως· ἡ ἀνθρωπολογία δὲν ἐκλαμβάνει τήν ψυχὴν εἰμῆ ὡς μορφήν ἢ οὐσίαν τοῦ σώματος· δεικνύει τήν ἐξάσθησιν τῆς ἀπὸ κλιματολογικῶν ἢ μετεωρολογικῶν ὁρῶν μελετᾷ τήν διαφορὰν τῶν φυλῶν, τῶν ιδιοσυγκρασιῶν, τῶν χαρακτήρων. Ἡ κυρίως ψυχολογία δεικνύει τοὺς διαδοχικοὺς βαθμοὺς, δι' ὧν ἡ συνείδησις ἀφομοιώνει βαθμηδὸν τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὅποια εἶναι δι' αὐτὴν κατ' ἀρχάς ἐξωτερικά: τὴν αἴσθησιν, εἶτα τὴν μνήμην, τέλος τὸν λόγον. Κατόπιν ἡ σκέψις μεταφέρεται εἰς τὴν ὑπαρξιν ὑπὸ μορφήν βουλήσεως· ἡ βούλησις αὕτη ἀναπτύσσεται ἀπαλλασσομένη τῶν πόθων καί εὐρίσκουσα ἐν ἑαυτῇ τὸ κίνητρον τοῦ καθαρισμοῦ τῆς ἀποβαίνει τότε <ἀντικειμενικὸν πνεῦμα>. Ἡ διάκρισις τοῦ ὑποκειμενικοῦ καί τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος δεικνύει ἀλλιστα τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἠθέληεν ὁ Ἔγελος νά παραχωρήσῃ εἰς τὰ κοινωνικά γεγονότα ἐν τῇ πνευματικῇ ἀναπτύξει. Ἐθεώρησε τὰ φαινόμενα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὡς βαθμίδα τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ πνεύματος, ἀνωτέραν κατ' ἀξίαν ἀπὸ τὰ ἀτομικά ψυχολογικά φαινόμενα.

Τὸ δίκαιον εἶνε ἡ πρώτη καί ἡ κατωτέρα ἐκδήλωσις· τὸ ἀφρημένον δίκαιον οὐδὲν ἔχει τὸ θετικόν· ἀπαγορεύει ἀπλῶς τὸ προσβάλλειν τὸ πρόσωπον καί τὴν ιδιοκτησίαν. Ἀλλὰ ἡ καθαρῶς ἐξωτερικὴ αὕτη σχέσις μεταξὺ προσώπων προϋποθέτει, διὰ νά ἔχη ἔννοιάν τινα, μίαν βούλησιν καθοδηγουμένην ὑπὸ καθολικῶν κανόνων· ἡ βούλησις αὕτη εἶνε ἡ ἠθικότης. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀτομικῇ ἠθικότητι ὑπάρχει ἐσωτερικὴ ἀντίφασις μεταξὺ τῶν τυχαίων περιστάσεων καθ' ἃς ἀσχεῖται ἡ βούλησις καί τοῦ καθολικοῦ κανόνος τὸν ὅποιον θέλει αὕτη νά πραγματοποιήσῃ: αἱ καλύτεραι προθέσεις μας δὲν ἀποφέρουν τοὺς καρπούς των. Ἐπὶ πλέον ἡ ἀτομικὴ ἠθικὴ συνείδησις ἀεπανορθώτως προσηλωμένη εἰς ὅ,τι ἔχει ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀτομικὸν δὲν θὰ ἠδύνατο νά ἀντιληφθῇ ποῖον εἶναι ἐκάστοτε τὸ καθῆκον. Ὅφείλει νά τὸ ἀναζητήσῃ εἰς μίαν ὑψηλοτέραν μορφήν, εἰς τὴν κοινωνικὴν ἠθικότητα ἢ σαφέστερον, εἰς τοὺς κανόνας διαγωγῆς τῶν κοινωνιῶν, ὧν ἀποτελεῖ μέρος. Ἡθικὴ ἄνευ κοινωνίας δὲν δύναται νά ὑπάρχῃ. Ἀλλὰ καί κοινωνία ἄνευ κράτους ἐπίσης δὲν δύναται νά ὑπάρχῃ. Τὸ κράτος εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα μορφή τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἐν αὐτῇ δὲ τὸ ἄτομον συμφιλιοῦται ὀριστικῶς μετὰ τοῦ σύμπαντος. Τὸ ἄτομον ἀπομεμονωμένον τοῦ ὀργανωμένου καί ἱστορικῶς ὑπάρχοντος κράτους εἶναι ἀπλῆ ἀφαίρεσις, διὸ καί εἶνε μάταιον νά θέλωμεν νά στηρίξωμεν τὴν κοινωνίαν ἐπὶ τοῦ συναγωνισμοῦ ἀτόμων δρώντων διὰ τὸ συμφέρον των. Τὸ κράτος δὲν εἶνε ἄθροισμα ἀτόμων, ἀλλὰ <πνεῦμα ζῶν>, <ζῶν σύνολον τὸ ὅποιον διαφορεῖται εἰς ἀτομικὰς δράσεις>, πρέπει νά δὲ ἔχη ὡς ὑπερτάτην ἀρχὴν τοῦ ὅχι πλασματικῆς τινα ἠθικῆς προσωπικότητος ἢ τὴν πλειοψηφίαν τῶν βουλήσεων, ἀλλὰ πραγματικὸν πρόσωπον, ἀπόλυτον μονάρχην. Τοιοῦτοτρόπως αἱ πολιτικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ Ἔγελου καταλήγουσιν εἰς τὸν καθαγιασμὸν μιᾶς ἀπολύτου καί κληρονομικῆς μοναρχίας.

χίας, μὲ εἶδος τι θείου δικαίου, ἐφ' ὅσον αὕτη ἀντιπροσωπεύει τὴν ὑψηλοτέραν μορφήν, εἰς ἣν ἔχει ἐξιχθῆ τὸ πνεῦμα ἐν τῇ ἀναπτύξει του. Ἐκ τῶν διαφορῶν μεμονωμένων κρατῶν, ἄλλα περισσότερον καὶ ἄλλα ὀλιγώτερον ἀποτελοῦν ἐκδήλωσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἐν δὲ μόνον εἰς τὸν ὑψιστον βαθμόν.

Ἡ τέχνη καὶ ἡ θρησκεία εἶναι ὑπερκοινωνικαὶ πραγματικότητες, ὅπως αἱ ψυχολογικαὶ πραγματικότητες εἶναι προκοινωνικαί. Ἡ τέχνη καὶ ἡ θρησκεία ἀποτελοῦν ἔκφρασιν τοῦ «ἀπολύτου πνεύματος», δηλαδή τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον λαμβάνει συνείδησιν τῆς ταυτότητος τοῦ καθολικοῦ καὶ τοῦ μερικοῦ. Ἡ τέχνη εἶναι ἡ αἰσθητὴ ἐκδήλωσις τῆς ιδέας· ἐκθέτει εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν τὴν ἔμμονον παρουσίαν τοῦ πνεύματος εἰς τὰ πράγματα, τὴν ταυτότητα τοῦ πνεύματος μὲ τὰ συγκεκριμένα πράγματα. Ἀλλ' ἡ σύνδεσις τῆς μὲ τὸ αἰσθητὸν ἀντικείμενον εἶναι ἡ αἰτία τῆς κατωτερότητός τῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἡ θρησκεία, ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν ὑψηλοτέραν αὐτῆς μορφήν (ἡ χριστιανικὴ θρησκεία) ἐκθέτει ἀκόμη ὑπὸ μορφήν εἰκονικὴν τὴν ταυτότητα τοῦ καθολικοῦ καὶ τοῦ μερικοῦ. Διὰ τοῦ ὄρου χριστιανικὴ θρησκεία ἢ ἀπόλυτος θρησκεία νοεῖ ὁ Ἔγγελος κυρίως τὴν χριστιανικὴν δογματικὴν, τῆς ὁποίας αἱ θεμελιώδεις πίστεις εἶναι ἡ τριάς καὶ ἡ λύτρωσις. Τὰ δόγματα ταῦτα τῷ φείνονται ὡς σύμβολα ἢ εἰκόνες τῆς ἰδίας του φιλοσοφικῆς σκέψεως. Ἡ ἐνσάρκωσις, κατ' αὐτόν, ἐκφράζει τὸ γεγονός ὅτι τὸ καθολικὸν ὄν, ὁ Θεός, ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ ὅτι εἶναι ταυτοχρόνως ἄνθρωπος καὶ καθολικὸν πνεῦμα ἐμψυχοῦν τὴν κοινότητα τῶν πιστῶν. Ἡ τριάς μᾶς ἐμφανίζει τὸν Θεὸν ὡς πνεῦμα ἐκδηλούμενον εἰς ἕτερον, τὸν λόγον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατόπιν εἰς ἑαυτό. Τέλος, τὸ ἀνθρώπινον δρᾶμα, τὸ ὁποῖον διήκει ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήματος μέχρι τῆς λυτρώσεως, εἶναι ἡ ἱστορία τῶν μετμορφώσεων τοῦ πνεύ-

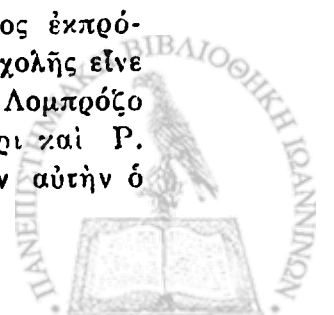
ματος, τὸ ὁποῖον ἀγαθὸν καθ' ἑαυτό, ἀποβαίνει κακὸν καὶ ξένον πρὸς τὸν Θεόν, γινόμενον ὄν πεπερασμένον καὶ ὑποτεταγμένον εἰς τὴν φύσιν καὶ ἀναγεννᾶται ἐνούμενον πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἐρμηνεύων τὴν θρησκείαν ὁ Ἔγγελος καταλήγει εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ ὑψίστη πραγματοποίησις τοῦ πνεύματος καὶ τὸ ἰδικόν του φιλοσοφικὸν σύστημα ἡ τελεία ἔκφρασις τοῦ ἀπολύτου πνεύματος.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἐγγέλου, μεσουρανήσασα ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1840 ἤσκησεν ἐπὶ τὸν σύγχρονον ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐπίδρασιν ὄσσην οὐδὲν ἄλλο φιλοσοφικὸν σύστημα ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Ἐπ' αὐτῆς στηρίζεται μέχρις ἐνός σημείου καὶ ὁ μαρξισμὸς, παραλαβὼν τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον καὶ στηρίξας αὐτὴν ἐπὶ ὑλιστικῶν βάσεων (βλ. καὶ λ. *διαλεκτικὴ, μαρξισμὸς*).

Ἐγκλημα.—Βλ. *Ἐγκληματικότητα*.

Ἐγκληματικότητα.—Εἰς τὸ κοινωνικὸν τοῦτο φαινόμενον πολλαὶ ἐδόθησαν ἐξηγήσεις ἰδίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ ἐπιστήμη ἀπεμακρύνθη τῆς ἀντιλήψεως περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως τοῦ ἐγκληματίου καὶ ἀνεξήτησεν αἰτιοκρατικὰς ἐξηγήσεις, διὰ τὸ ἔγκλημα. Δύο κυρίως σχολαὶ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν ἐγκληματολογίαν: ἡ ἀνθρωπολογικὴ καὶ ἡ κοινωνιολογικὴ. Καὶ αἱ δύο ἀρνοῦνται τὴν εὐθύνην τοῦ ἐγκληματίου διὰ τὰς πράξεις του, ἐνῶ ὅμως ἡ πρώτη ἀποδίδουσα τὴν ἐγκληματικότητα εἰς φυσιολογικὰ αἷτια ἀποκλίνει πρὸς τὸ ἀθεράπευτον τοῦ ἐγκληματίου, ἡ δευτέρα παραδέχεται ὅτι ἡ θεραπεία εἶναι δυνατὴ ἐφ' ὅσον μεταβληθῶν οἱ κοινωνικοὶ ὄροι, οἵτινες ὥθησαν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ἔγκλημα.

Κυριώτερος καὶ γνωστότερος ἐκπρόσωπος τῆς ἀνθρωπολογικῆς σχολῆς εἶνε ὁ Ἰταλὸς φρενιάτρος Καίσαρ Λομπρόζο καὶ οἱ μαθηταὶ του, Ἐρ. Φέρρι καὶ Ρ. Γκαρόφαλο. Κατὰ τὴν σχολὴν αὐτὴν ὁ

ἐγκληματίας εἶναι ἐκ γενετῆς ἐγκληματίας διὰ λόγους κληρονομικότητος. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας αὐτῆς ἀναζητοῦντες τὰ κληρονομικὰ αἷτια ἀναφέρουν τὴν φρενοβλάβειαν, τὸν ἀλκοολισμόν, τὸν ἐκφυλισμόν, κτλ. τῶν προγόνων καὶ ἀνευρίσκουν ὠρισμένα ἐξωτερικὰ γινώρισματα ἐκφυλισμοῦ (στίγματα) ἀπαντώμενα εἰς τοὺς ἐγκληματίας, ὡς ἀγρία ὄψις, προγναθισμός, μέτωπον πεπιεσμένον πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐξαιρετικὴ εὐπάθεια εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις, μικρότερος τοῦ κανονικοῦ ὄγκος κρανίου καὶ βάρος ἐγκεφάλου, στραβισμός, μεγάλα ὄτια, πυκνὴ κόμη, ἀραιὰ γένεια, προεξέχοντα μῆλα παρεῶν, ἀριστεροχειρῶν κλπ. Αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Λομπρόζο ἀναζητοῦντος ἐνιαῖον τύπον ἐγκληματίου ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἀνθρωπολογικὴ σχολὴ ὅμως ἔχει ἀκόμη πολλοὺς ὀπαδοὺς, οἵτινες ἀποδίδουν τὸ ἐγκλημα εἰς κληρονομικοὺς λόγους.

Κατὰ τὴν κοινωνιολογικὴν σχολὴν, ὁ ἐγκληματίας παρασύρεται πρὸς τὸ ἐγκλημα ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον. Ἡ πενία, ἡ ἐχθρότης τῆς κοινωνίας πρὸς τὸ ἄπορον ἄτομον, ἡ ἐπιδίωξις εὐκόλου κέρους πρὸς τὴν ὁποίαν ὠθεῖ ἡ γενικὴ τῆς κοινωνίας ροπὴ πρὸς πλουτισμόν, κ.τ.λ. εἶναι τὰ κύρια ἐλατήρια τοῦ ἐγκλήματος. Ἡ κοινωνιολογικὴ σχολὴ δὲν ἀρνεῖται τὰ κληρονομικὰ ἐλατήρια, ἀποδίδει ὅμως εἰς ταῦτα πολὺ μικροτέραν σημασίαν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εὐρίσκει καὶ εἰς αὐτὰ κοινωνικὰ οἷα.

Συνέπεια τῶν διαφορῶν ἀντιλήψεων περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι καὶ ἡ στάσις ἔναντι τοῦ ἐγκληματίου. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ὁ ἐγκληματίας ὡς ὑπεύθυνος πρέπει νὰ τιμωρῆται ἀναλόγως τῆς πράξεώς του καὶ ἡ ποινὴ ἔχει τὴν μορφήν ἐκδικήσεως τῆς πολιτείας κατὰ τοῦ ἐγκληματίου. Κατὰ τὰς αἰτιοκρατικὰς θεωρίας ὁ ἐγκληματίας ὡς ἀνεύθυνος δὲν πρέπει νὰ τιμωρῆται, ἀλλ' ἡ κοινωνία δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ

λαμβάνη μέτρα ἀμύνης, ἀπομακρύνουσα τὸν ἐγκληματίαν, ἀπὸ τὸ σύνολον ἢ φροντίζουσα διὰ τὴν ἐπανόρθωσίν του. Ἐπὶ τῆς στάσεως αὐτῆς διαφωνοῦν ἡ ἀνθρωπολογικὴ πρὸς τὴν κοινωνιολογικὴν σχολὴν, διότι ἡ μὲν πρώτη παραδεχομένη τὴν φυσιολογικὴν ροπὴν πρὸς τὸ ἐγκλημα καὶ ἐπομένως τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπανορθώσεως δέχεται μόνον τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους διὰ τὴν ὑπομάκρυνσιν (διὰ φυλακίσεως ἢ θανάτου) τοῦ ἐγκληματίου ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἐνῶ ἡ δευτέρα παραδεχομένη τὴν αἰτιοκρατικὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τοῦ ἐγκληματίου καὶ ἐπομένως τὸ δυνατόν τῆς ἐπανορθώσεως, ζητεῖ ὅπως ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους τείνη πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Συνεπῆς πρὸς τὴν κοινωνιολογικὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐγκλήματος ὁ σοσιαλισμὸς παραδέχεται ὅτι ἡ κατάργησις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρώπου θὰ ἐπιφέρει τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τῆς ἐγκληματικότητος. Τὸ σοβιετικὸν ποινικὸν δίκαιον κατήργησε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου—πλὴν τῶν ἀντεπαναστατικῶν ἐγκλημάτων ὅπου ἀπαιεῖται ἄμεσος καὶ ταχεῖα καταστολή—καὶ μετέτρεψε τὸ σύστημα τῶν φυλακῶν εἰς καθαρῶς ἐπανορθωτικὰς διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς διαπαιδαγωγήσεως. Τὸ σύστημα αὐτὸ φαίνεται ἀποφέρων λαμπρὰ ἀποτελέσματα, τόσον ὥστε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν κόσμον ἐφηρμόσθησαν αἱ «ἄδεια ἐξόδοι» τῶν κρατουμένων. Τὸ 1929—32 κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς μεγαλύτερας διώρυγος τοῦ κόσμου, Λένινγκραντ—Ἀρχαγγέλου, ἐχρησιμοποιήθησαν 30.000 καταδίκων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἀπεδείχθησαν λαμπροὶ ἐργάται καὶ ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου, ὅπως βεβαίωσι ὁ Μ. Γκόρκυ εἰς τὸ ἄρθρον του «Ἡ ἐργασία ὡς μέθοδος ἐκπαιδεύσεως» (Περιοδικὸν Κοινωνιολογικῆς καὶ Πολιτικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Μάρτιος 1934, σ. 26—29).

Ἐγκυκλοπαιδισταί.— Οὕτω ἐκλήθησαν ἐν Γαλλίᾳ πρῶτον οἱ συντάχται τῆς «Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», βαθμηδὸν δὲ ὅλοι οἱ φιλόσοφοι, ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι οἱ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὰς φιλελευθέρως ριζοσπαστικὰς καὶ ἐπαναστατικὰς ἀντιλήψεις τοῦ 18ου αἰῶνος, οἱ ὅποιοι ἀπετέλεσαν τοὺς προδρόμους τῆς ἀστικῆς σκέψεως. Ὁ ὄρος ὀφείλει τὴν γένεσίν του εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ντιντερω καὶ τοῦ Ντ' Ἀλαμπέρ τῆ συνεργασίᾳ τοῦ Βολταίρου, τοῦ Ρουσσώ, τοῦ Μοντεσκιέ, τοῦ Μαρμοντέλ, τοῦ Κοντιγκιάκ, τοῦ Ἑλβετίου καὶ ἄλλων ἐκδοθεῖσαν «Μεγάλῃν Γαλλικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν». Ἡ ἱστορία τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας αὐτῆς εἶναι ἡ τρανωτέρα ἀπόδειξις τῆς ἀνιδιόρασεως τῶν κρατούντων κατὰ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ. Ὁ Ντιντερω πολλάκις ἐφυλακίσθη καὶ ἐδιώχθη, ἡ δὲ ἐκδοσις τοῦ ἔργου διεκόπη. Οἱ συντάχται τῆς, ἐκπρόσωποι τῆς ἀνδρουμένης ἀστικῆς τάξεως, ἐπεδίωκον τὴν μεταβίβασιν εἰς τὸν λαὸν τῶν πορισμάτων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων περὶ ἐλευθερίας, κατεπολέμουν δὲ σφοδρῶς τὴν θεοκρατικὴν σκέψιν τοῦ Μεσαίωνα. Ὑλισταί καὶ ἐχθροὶ τῆς θυρησκευτικῆς ἐρμηνείας τῆς ζωῆς ὑπῆρξαν οἱ σηματοφόροι τῆς προοδευτικῆς καὶ ἐπαναστατικῆς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀστικῆς τάξεως. Ἡ ἀστικὴ τάξις εἰς τὸ γῆρας τῆς ἀπηνήθη τοὺς παλαιούς της ἡρωας.

Ἐγωϊσμός.— Γενικῶς καλεῖται οὕτω ἡ συμπεριφορὰ ἀτόμου, τὸ ὅποιον ἀδιαφορεῖ διὰ τοὺς ἄλλους, φροντίζει μόνον διὰ τὸ ἰδικόν του συμφέρον ἢ πιστεύει ὅτι εἶναι πεπροικισμένος μὲ ἀνώτερα χαρίσματα ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του. Ἐν τῇ ἠθικῇ καλεῖται οὕτω ἡ θεωρία, καθ' ἣν σκοπὸς πάσης πράξεως εἶναι ἡ ὠφέλεια καὶ εὐημερία τοῦ ἀτόμου. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἧς σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι εἶναι ὁ Hobbes, ὁ Max Stirner, ὁ F. Nietzsche κ. ἄ. Τὸ μονα-

δικὸν καθῆκον ἐκάστου εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις ἑαυτοῦ. Εὐνόητον εἶναι ὅτι ἡ ἀντικοινωνικὴ αὕτη θεωρία μόνον ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς, τὸ καθεστῶς τοῦ λυσσαλέου ἀνταγωνισμοῦ καὶ τοῦ κτηνώδους ἀτομικισμοῦ, ἦτο δυνατόν νὰ διατυπωθῇ καὶ νὰ ὑποστηριχθῇ.

Ἐδαφομεταρρυθμισταί.— Καλοῦνται οὕτω γενικῶς οἱ οἰκονομολόγοι καὶ κοινωνιολόγοι, οἱ ὅποιοι ἐπεδίωξαν τὴν μεταρρύθμισιν τῶν νόμων τῶν ἀφορώντων τὴν ἐδαφικὴν ἰδιοκτησίαν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μετατεθῇ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καθόλου ἀπὸ τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ὁλότητα ἢτοι εἰς τὴν κοινότητα ἢ τὸ κράτος. Ἡ ἐδαφομεταρρυθμιστικὴ κίνησις ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν λύσεων, αἱ ὅποια ἐπροτάθησαν κατὰ καιροὺς διὰ τὸ ἀπασχολοῦν τὴν κοινωνίαν ἀγροτικὸν πρόβλημα. Σπουδαιότεροι ἐκ τῶν ἐδαφομεταρρυθμιστῶν εἶναι ὁ Ἄγγλος Θωμᾶς Σπένς (1750—1814) ὅστις ἐπρότεινε τὴν μεταβίβασιν τῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἰδιοκτησίας εἰς τὰς κοινότητας· ὁ Τζῶν Στούαρτ Μιλ ὅστις ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην ἐπιβολῆς φορολογίας ἐπὶ τῆς ἀνατιμήσεως τῆς ἐγγύου προσόδου· ὁ Ἀμερικανὸς Ἐρρίκος Τζῶρτζ, ὅστις κατεφέρθη κατὰ τοῦ μονοπωλιακοῦ χαρακτῆρος τῆς ἰδιωτικῆς ἐδαφικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἐπρότεινε τὴν παραχώρησιν τῆς γῆς εἰς τοὺς δυναμένους νὰ πληρῶνουν τὸ μεγαλύτερον μίσθωμα, πρὸς ὄφελος τοῦ κράτους ἵνα τοῦτο δυνηθῇ ν' ἀπαλλάσῃ τὸν λοιπὸν πληθυσμὸν παντὸς φόρου. Ἐν Γερμανίᾳ ἐδαφομεταρρυθμιστικαὶ ἰδέαι διευτυπώθησαν ὑπὸ τοῦ Γκόσεν (1852) τὸ πρῶτον. Γενικῶς ἡ κίνησις αὕτη οὐδὲν τὸ γενναῖον ἐπέτυχε διότι προτείνει λήψιν ἡμιμέτρων καὶ προϋποθέτει ὡς ἀπαραίτητον τὴν διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον, ἀποκλείουσα τὴν ριζικὴν μετατροπὴν τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Ἐθνικὴ Ἄμυνα. (Defense nationale).— Εὐθύς ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου τὰ ἑμπόλεμα κράτη, ὑπεσιήριξαν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, διὰ διαφόρων προπαγανδιστικῶν μέσων (ἐφημερίδων, περιοδικῶν, βιβλίων, εἰκόνων, σχολείων κλπ.), ὅτι ἀποδύονται εἰς τὸν πόλεμον προκληθέντα ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων των καὶ ὅτι εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν ἀμύνης. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, ὁμοιόμορφος εἰς τὰ κράτη ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων, ἦτο ἀπολύτως ψευδής, διότι ἀνεξαρτήτως τοῦ ποῦτος ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου, ὅλα τὰ κράτη προητοιμάζοντο πρὸ πολλοῦ διὰ μίαν ἔνοπλον σύρραξιν, ἡ ὁποία ἀπέμενε ὡς μοναδικὴ λύσις τῶν ἐνδοκαπιταλιστικῶν ἀντιθέσεων καὶ ἀνταγωνισμῶν. Ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος ἦτο συνέπεια ἀναπόφευκτος τῆς ἱμπεριαλιστικῆς φάσεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος καὶ κατὰ τὴν φάσιν ταύτης δὲν δύναται νὰ γίνῃ σοβαρῶς λόγος περὶ κρατῶν ἐπιτιθεμένων ἢ ἀμυνομένων. Ὅλα τὰ μετασχόντα τοῦ πολέμου κράτη ἦσαν ἐπιτιθέμενα κράτη, ὅλα ἀπέβλεπον εἰς ἀρπαγὴν νέων ἐδαφῶν καὶ εἰς ἀναδιανομὴν τῶν ἀποικιῶν καὶ ἂν ὁμίλουν περὶ ἀμύνης, τὸ ἔπραττον διὰ νὰ παραπλανήσουν τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ δυνηθοῦν νὰ παρασύρουν τὰς λαϊκὰς μάζας ἀδιαμαρτυρητῶς εἰς τὴν ἀνθρωποσφαγίαν. Εἰς τὸ παραπλανητικὸν τοῦτο ἔργον αἱ ἀστικαὶ κυβερνήσεις τῶν ἐμπολέμων κρατῶν εὗρον μέχρις ἐνός σημείου πολυτίμους συμμάχους ἐν τῷ προσώπῳ τῶν σοσιαλιστῶν συνδικαλιστικῶν καὶ πολιτικῶν ἡγετῶν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, οἱ ἑποιοὶ ὑπεσιήριξαν τὴν ἀνάγκην τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον μὲ τὸ μέρος τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐκάστου ἔθνους, διότι ἐπεβάλλετο ἡ «ἐθνικὴ ἄμυνα», ἡ ἄμυνα τοῦ κινδυνεύοντος ἔθνους:

Τὰ κόμματα, τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν Β' Διεθνή, στηριζόμενα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πάλης τῶν τάξεων, εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προπαγανδίσουν εἰς τὰς χώρας

των, τὴν διεθνῆ συνεννόησιν, νὰ ἐξερουν τὸ γεγονός, ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἐνῶ δὲν ἔχει νένα ὠφέλημα, ὑποφέρει ὑπὲρ πᾶσ ἄλλην κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετ' αὐτοὶ οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἔκβασίς τε καὶ συνεπῶς νὰ καταπολεμῇ πᾶσαν πολιτικὴν, ἡ ὁποία θὰ ὠδήγη εἰς πόλεμον. Συγκεκριμένως ὄφειλον νὰ ἀνοῦνται τὴν ψήφισιν πιστώσεων δι' ἐξπλισμούς. Εἰς τὸ τελευταῖον προπολεμικὸν διεθνὲς συνέδριον τῆς Β' Διεθνοῦ (1911) συνεζητήθη τὸ ἐνδεχόμενον ἐν πολέμῳ. Ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Γαλλία εἶχε δώσει εἰς τὴν Ρωσίαν τὰ μεγάλα δάνεια διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ της. Ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ ἀπαραιτήτου χρονικοῦ διαστήματος διὰ τὴν προπαρασκευὴν συνεγετο ὅτι ὁ πανευρωπαϊκὸς πόλεμος θ' ἐξεργηγνύετο τὸ 1917. Δὲν ἐξητάσθη τὸ ἐνδεχόμενον ἐπισπεύσεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ἐχούσης συμφέρον νὰ προλάβῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀπαρασκευάσεως.

Τὸ συνέδριον ἐπεκύρωσε τὰς προγενεστέρους ἐν προκειμένῳ, ἀποφάσεις, παραπέμπαν εἰς ἐπιτροπὴν τὴν ὑποβληθεῖσαν ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς πρότασιν, ὅπως, ἐν περιπτώσει ἀπειλῆς πολέμου κηρυχθῆ ἀπεργία μετὰ ὁμαδικῆς ἀνυποταξίας καὶ ὅπως ἀρχίσῃ ἡ προπαρασκευὴ τῶν μαζῶν καὶ προπαγανδισθοῦν οἱ ἔφεδροι νὰ μὴ προσέλθουν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Τὰ πλείστα ὅμως τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων δὲν ἀνελάμβανον ὑποχρέωσιν ἐκτελέσεως τῶν προτεινομένων.

Τέλος οἱ σύεδροι ἐπεφόρτισαν τὸ συνέδριον νὰ συγκαλέσῃ ἐκτάκτως τὰς ἀντιπροσωπείας τῶν κομμάτων ἐν περιπτώσει ἀπειλῆς πολέμου. Ἀλλὰ τοῦτο ἐγινε τόσον ἀργά, ὥστε οἱ ἀντιπρόσωποι νὰ μὴ δυνηθοῦν ὄχι νὰ συνέλθουν ἀλλ' οὔτε νὰ διαβοῦν τὰ σύνορα.

Τοιοῦτοτρόπως τὰ κόμματα τῆς Β' Διεθνοῦς προσεδέθησαν κατὰ πλειοψηφίαν εἰς τὸ ἄρμα τῆς ἀστικῆς του τά-

ξεως ἕκαστον. Οἱ μόνοι οἱ ὅποιοι ἀντετάχθησαν εἰς τὸ σύνθημα περὶ «ἐθνικῆς ἀμύνης» ὑπῆρξαν οἱ μπολσεβίκοι τῆς Ρωσσίας, οἱ ὅποιοι καὶ μετατρέψαντες τὸν ἰμπεριαλιστικὸν πόλεμον εἰς ἐμφύλιον, ἀνέτρεψαν τὸ τσαρικὸν καθεστῶς καὶ ἐγκαθίδρυσαν τὴν σοβιετικὴν προλεταριακὴν δικτατορίαν. Εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἔχομεν μεμονωμένας ἀντιδράσεις κατὰ τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῶν ἀριστερωτέρων στοιχείων τῆς σοσιαλδημοκρατίας (Λήμπκνεχτ, Ρ. Λούξεμπουργκ ἐν Γερμανίᾳ, Σεράτι ἐν Ἰταλίᾳ, Γκόρτερ ἐν Ὁλλανδίᾳ κλπ.).

Σήμερον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμού, ὑπὸ τὰς πλέον κτηνώδεις καὶ ἀγριανθρωπικὰς ἐκδηλώσεις τείνουν νὰ παραδεχθῶν δικαίωμα ἀμύνης εἰς τὰ μὴ φασιστικὰ κράτη ἔναντι τῶν φασιστικῶν. Οἱ δὲ κομμουνισταί, ἀποκτίσαντες τὴν προλεταριακὴν τῶν πατρίδα, ἀναγνωρίζουν εἰς αὐτὴν ἐπίσης τὸ δικαίωμα ἀμύνης.

«Ἔθνικὴ Ἀμυνα». — Οὕτω εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου κίνημα διὰ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. (βλ. Βενιζέλος Ἐ.).

Ἔθνικισμὸς. — Ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν τὸ ἔθνος εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκομεν εἶναι προνομιοῦχον ἔθνος, προωρισμένον ἰσως καὶ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ καθόλου καὶ νὰ ἡγηθῇ ὅλων τῶν ἄλλων ἔθνων. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐν τῇ πρακτικῇ τείνει εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ ἑνὸς ἔθνους ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ δημιουργεῖ ἐχθρικὰς σχέσεις μετὰ τῶν διαφόρων ἔθνων. Ἡ συστηματικὴ καλλιέργεια τοῦ ἔθνικισμοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχουσῶν τάξεων καὶ ὑπὸ τοῦ κράτους εἶναι σύνηθες μέσον ἐξάψεως τῶν ἐπιθετικῶν τάσεων ἐνὸς λαοῦ ἐναντίον ἐνὸς ἄλλου πρὸς κατακτητικὸς σκοπούς. Ὁ ἔθνικισμὸς ἀνεπτύχθη κυρίως

κατὰ τὴν καπιταλιστικὴν περίοδον ὅτε αἱ ἀστικαὶ τάξεις τῶν διαφόρων λαῶν ἐπεδίωξαν πρῶτον μὲν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἔθνους εἰς ἓν κράτος καὶ κατόπιν τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἔθνικου τούτου κράτους πέραν τῶν ἔθνικων τοῦ ὁρίων πρὸς εὐρυσιν τῶν ἀγορῶν. Διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἔθνικισμοῦ αἱ ἀρχουσαι τάξεις χρησιμοποιοῦν πλῆθος ψευδῶν, ὅπως ἡ διαβεβαίωσις περὶ ὑπάρξεως ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ κράτους μεγάλων ὁμοεθνῶν ὁμάδων, ἢ χρησιμοποίησις παλαιῶν ἱστορικῶν γεγονότων, συχνὰ ὄχι ἀληθῶν, ἢ ὑπεροφικὴ καλλιέργεια τοῦ ἔθνικου ἐγωῖσμοῦ διὰ τῆς δημιουργίας εἰς ἕκαστον λαὸν τῆς ἐντυπώσεως ὅτι αὐτὸς μόνον εἶναι ὁ ἰκανότερος καὶ πρέπει νὰ ἄρξῃ ἐπὶ τῶν ἄλλων κλπ. Πολλάκις ἔθνικισμὸς καλλιεργείται ὑπὸ τῶν ἀρχουσῶν ἀστικῶν τάξεων καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἔθνικαὶ διαφοραί, ὅπως π. χ. ἐν Αὐστρίᾳ ἔναντι τῆς Γερμανίας καὶ ἀλλαγῆς ἀπὸ καθαρῶς οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς αὐστριακῆς ἀστικῆς τάξεως φοβουμένης τὴν ὑποδούλωσίν της εἰς τὸν γερμανικὸν καπιταλισμὸν.

Εἰς τὴν ὀξυτέραν τοῦ μορφῆν ὁ ἔθνικισμὸς ἐμφανίζεται ὡς *σωβινισμὸς*, ὡς σφοδρὸν μῖσος πρὸς πάντα ἄλλον λαὸν καὶ ὡς φόβος, συχνὰ ἀδικαιολόγητος, ἐπιθέσεως ἐκ μέρους ἄλλου λαοῦ. Ὁ ἔθνικισμὸς ἐκδηλοῦται οὐ μόνον ὡς τάσις πρὸς ἐξωτερικὴν ἐπέκτασιν, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἰδίου κράτους, ὡς προσπάθεια ἀφομοιώσεως τῶν ἄλλοεθνῶν μειονοτήτων διὰ βιαίων καὶ τυραννικῶν μέσων, (ὅπως π. χ. ἡ ἰταλικὴ προσπάθεια ἐν Δωδεκανήσῳ, Τυρόλῳ, κτλ.). Ἡ ἀφομοιωτικὴ πολιτικὴ ἀποτελεῖ ἐπίσης φυσικὸν ἐπακόλουθον τῆς ἐπεκτατικῆς, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν της, ἐπὶ τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν.

Ὁ ἔθνικισμὸς, ὅστις ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτέρων ὅπλων τῆς διαμάχης τῶν ἔθνικῶν ἀστικῶν τάξεων διὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ πεδίου τῆς δράσεώς των, ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν προκαπιταλιστικὴν

ἐποχὴν. (Οὕτω ἡ Τουρκία οὐδεμίαν ἀφομοιωτικὴν προσπάθειαν κατέβαλεν ἔναντι τῶν λαῶν τοὺς ὁποίους ὑπεδούλωσε, τὸ Βυζάντιον ἔναντι τοῦ πλήθους τῶν ἐθνοτήτων πού περιελάμβανε κλπ.). Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καπιταλισμοῦ δημιουργοῦνται ἰδιαίτεροι ἐθνικιστικαὶ τάσεις καὶ ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐθνικῆς ομάδος καὶ ἐκδηλοῦνται ὑπὸ τὴν μορφήν χωριστικῶν κινήματων (βλ. *Ἀυτονομιστικὸν κίνημα*). Εἰς τὰ ἐλαττήρια ταῦτα ὀφειλόμενος ὁ ἐθνικισμὸς πρόκειται ἀσφαλῶς νὰ ἐκλείψῃ ὁμοῦ μὲ τὸ καπιταλιστικὸν σύστημα, ὅπως ἐγεννήθη μετ' αὐτοῦ.

Ἔθνικὸν ζήτημα.—Τὸ ἐθνικὸν ζήτημα ἐμφανίζεται ὁμοῦ μὲ τὴν ἀστικὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀστικὴ τάξις, σχηματιζομένη, ἐπέδιωσε τὴν δημιουργίαν ἐνιαίου ἐθνικοῦ κράτους, καταπολεμοῦσα ἀφ' ἑνὸς τὸν τεμαχισμὸν τοῦ ἔθνους εἰς διάφορα φέουδα καὶ τὴν ὑπὸ ἓνα μονάρχην συγκέντρωσιν εἰς ἓν κράτος πολλῶν ἐθνῶν. Κατὰ τὴν προαστικὴν περίοδον ὁ συνταυτισμὸς κράτους καὶ ἔθνους ἦτο ἄγνωστος. Περισσότεροι τῆς μιᾶς ἐθνότητες ἔζων ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κράτους, ὅπως π. γ. εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, εἰς τὸν θρόνον τῆς ὁποίας ἀνῆλθον διαδοχικῶς Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, Ἰλλυριοί, Ἰβηρες, Ἰσαυροὶ κτλ. χωρὶς νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκην τοῦ χωρισμοῦ εἰς ἐθνικὰ κράτη. Ὁμοίως, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἦτο διηρημένον εἰς ἀνεξάρτητα καὶ ἀλληλοπολεμούμενα φέουδα ἢ κρατίδια ὅπως π. γ. τὸ γερμανικόν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ ἡ ἀνάγκη τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν μονοπωλιακὴν ἐκμετάλλευσιν ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτερας περιφερείας, ὑπῆρξεν ὁ λόγος τῆς ἐμφανίσεως ἐθνικοῦ ζητήματος μὲ σκοπὸν τὴν ἀπόσπασιν περιφερειῶν κατοικουμένων ὑπὸ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συμπαγοῦς ἐθνικῆς ομάδος (π. γ. Ἑλλάς) ἢ τὴν συνένωσιν μικρῶν κρατιδίων εἰς ἓν ἐνιαῖον ἐθνικὸν κράτος (π. γ. Ἰταλία).

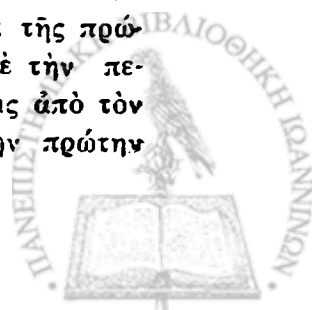
Ἡ τάσις αὕτη διέπει τὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἰ ἐθνότητες ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσεται ἡ ἀστικὴ τάξις ἐκάστης, ἐκδηλώνουν τὴν διάθεσιν ὅπως ὀργανωθοῦν εἰς αὐτόνομον ἐθνικὸν κράτος. Σαφῆς ἀπόδειξις τούτου εἶνε ἡ σειρά ἀπελευθερώσεων τῶν διαφόρων βαλκανικῶν λαῶν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, ἡ ὁποία ἠκολούθησεν ἀκριβέστατα τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τῶν λαῶν αὐτῶν.

Μὲ τὴν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τοῦ καπιταλισμοῦ ἐνεφανίσθη ἐθνικὸν κίνημα καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπῆρχον ἐθνικαὶ διαφοραί. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὰς ἐξοευρωπαϊκὰς κτήσεις, πάλιν κατὰ τὴν αὐτὴν σειράν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως των. Αἱ Ἕνωμένα Πολιτεῖαι ἀποσπῶνται ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, αἱ Νοτιοαμερικανικαὶ ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν καὶ τεμαχίζονται εἰς ἀνεξάρτητα κράτη διὰ ν' ἀποκτήσουν ἕκαστον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἴδιον ἐθνισμόν.

Αἱ Ἕνωμένα Πολιτεῖαι ἀποτελοῦν σαφεστάτην ἐκδήλωσιν τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, τοῦ ἐκ τῶν ὑστέρων σχηματισμοῦ ἐθνικῆς συνειδήσεως εἰς ἓνα λαὸν ὅστις ἀποτελεῖ μίγμα ὄλων τῶν ἐθνοτήτων.

Ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν τὸ ἔθνος ὡς ἐπιδιώξις πολιτικῶν σκοπῶν εἶναι γέννημα τῆς ἀστικῆς περιόδου καὶ συνήθως ἀπλοῦν περικάλυμμα οἰκονομικῶν ἐπιδιώξεων, ὑπὸ τὴν μορφήν δὲ αὐτὴν θὰ ἐκλείψῃ ὁμοῦ μὲ τὸ καπιταλιστικὸν σύστημα. Ὑπάρχει μολοντοῦτο καὶ ἡ οὐσιαστικὴ ἔννοια τοῦ ἔθνους, ὡς συνόλου ἀνθρώπων συνδεομένων δι' οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτὴν θὰ διατηρηθῇ διὰ μακρὰν περίοδον τουλάχιστον καὶ ἀπαιτεῖ τὴν προσοχὴν καὶ τῶν μὴ ἀστικῶν κοινωνιῶν.

Ὁ σοσιαλισμὸς ὑποστηρίζει τὰ ἐθνικὰ ἀτελευθερωτικὰ κινήματα τῆς πρώτης μορφῆς, τῆς πολιτικῆς, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὸν ξένον δυνάστην ἀποτελεῖ τὴν πρώτην

βαθμίδα πρὸς τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ πάσαν ἐκμετάλλευσιν. Ὑποστηρίζει τὰ ἔθνικὰ αὐτὰ κινήματα ὅπου ἐκδηλοῦνται χωρὶς ὁμως νὰ τὰ ὑποκινή, καὶ χωρὶς νὰ ὑπερτιμᾷ οὐδέποτε τὸν ἀγῶνα τῆς ἔθνικῆς ἀπελευθερώσεως, ἔναντι τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀπελευθέρωσιν.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τῆς οὐσιαστικῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνους, ὁ σοσιαλισμὸς ἐνισχύει τὴν προσπάθειαν ἀναπτύξεως τῶν ἰδιαιτέρων δυνατοτήτων ἐκάστου ἔθνους (ἐστερημένου πλέον τῆς ἐπιθετικῆς του στάσεως ἔναντι τῶν ἄλλων ἔθνῶν) ὁ συντονισμὸς τῶν ὁμοίων θ' ἀποβῆ ἐπωφελῆς διὰ τὸ γενικὸν καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν παρεσχέθησαν εὐκολίαι ἀναπτύξεως δεκάδων ἔθνοτήτων, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὑποδουλωθῆ ὑπὸ τὴν σλαβικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐκαλλιεργήθησαν αἱ καλλιτεχνικαὶ καὶ πνευματικαὶ παραδόσεις των καὶ ἀφῆθη ἐλευθέρα ἡ χρῆσις τῶν ἰδιαιτέρων γλωσσῶν των, πολλαὶ τῶν ὁμοίων διὰ πρώτην φορὰν ἐγράφησαν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Ἔθνικοποίησις.—Διὰ τοῦ ὄρου τοῦτου νοεῖται ἡ ὑπὸ τῶν σοσιαλιστικῶν καὶ κομμουνιστικῶν κομμάτων ἐπιδιωκομένη κατάργησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἀντικατάστασις τῆς ὑπὸ τοῦ θεσμοῦ τῆς ὁμαδικῆς, τῆς κοινωνικῆς ἰδιοκτησίας. Διὰ τῆς ἔθνικοποιήσεως, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς (τράπεζαι, μεγάλα ἐργοστάσια, γῆ, ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, συγκοινωνία κλπ.) περιέρχονται εἰς χεῖρας ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τοῦ κράτους τῆς, καρποῦται τῶν ἀγαθῶν, ἄνευ μεσολαβήσεως τῆς παρασιτικῆς ἀστικῆς τάξεως. Ἡ ἔθνικοποίησις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς ἀποτελεῖ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κ. Μάρξ «ἀπόλλο-

τρίωσιν τῶν ἀπαλλοτριωτῶν». Ὁ ὄρος εἶναι ταυτόσημος σχεδὸν πρὸς τὸν ὄρον *κοινωνικοποίησις*.

Ἔθνικοσοσιαλισμὸς.—Ὁνομάσθη οὕτω παραπλανητικῶς ὑπὸ τοῦ Ἄ. Χίτλερ ἡ ἄλλοπρόσαλλος, μισαλλόδοξος, σωβινιστικὴ καὶ φασιστικὴ κοινωνικὴ θεωρία του, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν ἐν Γερμανίᾳ χάρις εἰς τὴν δαψιλῆ ἐνίσχυσιν τοῦ χρηματιστικοῦ καὶ τοῦ μεγάλου βιομηχανικοῦ κεφαλαίου καὶ εἰς τὰ λάθη τῶν σοσιαλδημοκρατῶν καὶ τῶν κομμουνιστῶν καὶ ἐδημιούργησεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καθεστῶς φασιστικὸν πρωτοφανοῦς κτηνωδίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως (βλ. λ. *Χιτλερισμὸς*).

Ἔθνικοσοσιαλιστικὸν κόμμα Γερμανίας.—βλ. *Γερμανία καὶ Χιτλερισμὸς*.

Ἔθνος.—Τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους συνδέουν κοινὰ γνωρίσματα πολιτισμοῦ καὶ ζωντανῆς παραδόσεως. Συνήθως τὸ ἔθνος ὀρίζεται ὡς «σύνολον ἀνθρώπων ἐχόντων κοινήν θρησκείαν καὶ γλῶσσαν», ἀλλ' ὁ ὀρισμὸς οὗτος ἂν εἶναι ἐπαρκῆς διὰ τοὺς Ἕλληνας δὲν εἶναι ἐπαρκῆς διὰ τὸ γερμανικὸν ἔθνος, τὸ ἡμισυ τοῦ ὁποίου εἶναι διαμαρτυρόμενοι καὶ τὸ ἕτερον ἡμισυ καθολικοί. Οὕτε δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐν ἔθνος οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ διότι ὀμιλοῦν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ ἔχουν—κατὰ τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν—τὴν αὐτὴν θρησκείαν. Κατὰ τὴν καπιταλιστικὴν περίοδον τῆς κοινωνίας, τὸ ἔθνος λαμβάνει ἀποκλειστικὴν μορφήν καὶ τείνει νὰ συνταυτισθῆ μὲ τὸ κράτος (βλ. *Ἔθνικὸν ζήτημα*). Ἐπειδὴ ὁμως τὰ κρατικὰ ὄρια δὲν εἶναι σχεδὸν ποτὲ δυνατόν νὰ συμπίσωσιν μὲ τὰ ἔθνικα, λόγῳ τῆς ἐπελθούσης μείξεως εἰς πολλὰ μέρη καὶ παρὰ τὴν τάσιν τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν πρὸς ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐντὸς τῶν ὀρίων των, ἐδημιουργήθη, ἰδιαιτέρως μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον, ὁ θε-

σμός τῆς προστασίας τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων ἐντὸς τῶν ἄλλοεθνῶν κρατῶν (βλ. *Μειονότητες*). Ἄλλ' ἢ προστασία αὕτη ἀντὶ ν' ἀποτελῇ λύσιν τοῦ ζητήματος δημιουργεῖ νέας καὶ πολλάκις ὀξυτέρας συγκρούσεις, διότι δίδει ἀφορμὰς ἐπεμβάσεως τοῦ ἐνὸς κράτους ἐντὸς τοῦ ἄλλου ὑπὸ τὸ πρόσχημα προστασίας τῶν ὁμοεθνῶν του. Εἰς τὴν σύγχρονον Εὐρώπην τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα τῶν κυριωτέρων κινδύνων νέου πολέμου.

Εἰδωλολατρεία.— Γενικῶς καλεῖται οὕτω ἡ ἀπονομή λατρείας εἰς εἰδωλα ἐκλαμβανόμενα ὡς πεπροικισμένα μὲ ἰδιαιτέραν μυστηριώδη καὶ ὑπερφυσικὴν δύναμιν. Κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὀρισμὸν εἰδωλολατρεία εἶναι ἡ λατρεία τῶν κτισμάτων (ἀντικειμένων, φαινομένων, ζώων, ἀνθρώπων κλπ.) ἀντὶ τοῦ κτίσαντος, δηλαδή τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διδασχομένου θεοῦ. Ἡ εἰδωλολατρεία, ἀποτελεῖ εἶδος πολυθείας, ὑπεδύθη δὲ διαφόρους μορφὰς καὶ ἐνεφανίσθη ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Εἰδωλολατρεία εἶναι: ἡ λατρεία ὑλικῶν ἀντικειμένων (συνήθης παρ' ἀγρίοις), ἡ ἀστρολατρεία (Ἀραβία, Χαλδαία), ἡ πυρολατρεία (Περσία), ἡ ζωολατρεία (Αἴγυπτος), ἡ ἀνθρωπολατρεία (λατρεία ἀφηρωισθέντων καὶ ἀποθεωθέντων ἀνθρώπων, ἥτοι κοινῶν θνητῶν, γεναρχῶν, βασιλέων, αὐτοκρατόρων κλπ.) καὶ τέλος ἡ λατρεία πολλῶν θεοτήτων ἀποτελουσῶν προσωποποίησιν διαφόρων δυνάμεων τῆς φύσεως, ψυχικῶν δεξιοτήτων, ἀρετῶν, κακιῶν κλπ. (ἀρχαία Ἑλλάς). Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν εἰδωλολατρείαν, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὑπάρχει εἰς καὶ μόνον προσωπικὸς θεός, οἷον διδάσκει αὐτὸν ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Ἄλλως, τὸσον ἢ εἰδωλολατρεία (ἢ πολυθεία) ὅσον καὶ ἢ μονοθεία, ἀποτελοῦν διαφόρους μορφὰς ἀντανακλάσεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει τοῦ ἐξωτερικοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόσμου μὲ τὰ πολύπλοκα καὶ δύσκολα προβλήματά του.

Εἰδωλολατρεία τῶν ἐμπορευμάτων.
βλ. *Φετιχισμός τῶν ἐμπορευμάτων.*

Εἰκονομαχία.— Ἐκλήθη. οὕτω ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ τὸ μέγα μεταρρυθμιστικὸν κίνημα τοῦ 8ου αἰῶνος τὸ ὁποῖον διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 730 μέχρι τοῦ 843. Τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ τούτου κινήματος, ὅπερ συνεχλόνισεν ἐκ βάθρων τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, ἔσχεν ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Γ' ὁ Ἰσαυρός, ὅστις προσεπάθησε νὰ ἀποκαθάρῃ καὶ ν' ἀνυψώσῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἢ ὁποία διὰ τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων εἶχε καταντήσει εἰδωλολατρεία. Ὁ Λέων ὁ Γ' διέταξε τὴν ἀποβολὴν τῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐπίχρισιν τῶν τοιχογραφιῶν. Ἡ ἐνέργειά του αὕτη εὗρε μὲν πρόθυμον τὸν ἀνώτερον κλήρον, ὅστις συνελθὼν εἰς σύνοδον ἀπεδέχθη μετὰ ἑξαμήνου συζητήσεις τὴν κατάργησιν τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ κατεπολεμήθη δεινῶς ὑπὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν μοναχῶν, οἱ ὅποιοι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔβλεπον ἑαυτοὺς πληττομένους εἰς τὰ οἰκονομικά των συμφέροντα, διότι αὐτοὶ κυρίως κατεσκευάζον τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἄλλα συναφῆ ἀντικείμενα τῆς λατρείας. Καὶ ἡ μὲν ἐνοπλος ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν ὑπεκίνησαν κατεστάλη ἀνευ πολλοῦ κόπου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μετὰ ἀγῶνα διαρκέσαντα ἐπὶ ἑκατονταετηρίδα καὶ πλέον ἐδέησε ν' ἀναγνωρίσωσι πάντες, ὅτι ἡ κυβέρνησις δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ καταστείλῃ κατάχρησιν ἣτις εἶχε βαθείας τὰς ρίζας. Οἱ μοναχοὶ τοῦ 8ου αἰῶνος ἀνίκανοι νὰ κατανοήσωσι τὸν σκοπὸν, ὃν ἐπιδίωκον αἱ μεταρρυθμίσεις τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ζημιούμενοι εἰς τὰ συμφέροντά των, ἐξέλαβον καὶ παρέστησαν τὰ κατὰ τῶν εἰκόνων διατάγματα ὡς κήρυξιν πολέμου ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, οὗ τὴν ὑπεράσπισιν εἶχον ἀναλάβει ἐργολαβικῶς. Ἡ ἔρις, ἣτις ἀνεφέρετο ὡς ζήτημα καθαρῶς θεολογικόν, προσέλαβεν ἀμέσως πολιτικὸν χαρακτῆρα ἐξ αἰτίας τοῦ ὑφισταμένου ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊ-

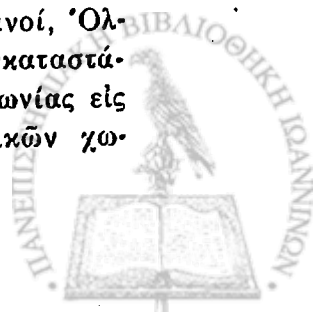
κῶν (τῶν πλέον καθυστερημένων) καὶ τῶν ἀσιατικῶν (τῶν πλέον προηγμένων) τμημάτων τοῦ κράτους. Προσβάλλων τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων ὁ βασιλεὺς ἀντιτίθετο εἰς τὸ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὅστις ἦτο βαθύτατα προσκεκολλημένος εἰς τὴν λατρείαν ἐκείνην καὶ ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν τοῦ κράτους. Ἡ κρίσις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λήξῃ εἰμὴ διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς ἥττης τῶν εἰκονοπλαστῶν. Ἡ ἀντιμεταρρυθμιστικὴ κίνησις ἐθριάμβευσε. Τὸ 843 διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Θεοδώρας, συζύγου τοῦ Θεοφίλου, ἀπεκατέστη ὀριστικῶς πλέον ἡ λατρεία τῶν εἰκόνων καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἀγίων.

Εἰλωτες.— Ἐκαλοῦντο οὕτω ἐν Σπάρτῃ οἱ ἰθαγενεῖς δουλοπάροικοι τῶν Λακεδαιμονίων. Εἰς τούτους κατελέγοντο ἐν πρώτοις μὲν ἐκ τῶν ἐν Λακωνικῇ πρὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων οἰκούντων οἱ ἔχοντες τὴν μετέπειτα κληθεῖσαν πολιτικὴν χώραν τῶν Σπαρτιατῶν, τούτεστι τὴν κυρίως κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, μετὰ δὲ τὴν τελείαν ὑποδούλωσιν τῆς Μεσσηνίας, οἱ ἐν ταύτῃ οἰκούντες πλὴν τῶν κατοίκων τινῶν τῶν παραλίων πόλεων. Τὸ πλῆθος τῶν εἰλωτῶν φαίνεται ὅτι ἦτο μέγα, ἀδύνατος ὅμως εἶναι καὶ κατὰ προσέγγισιν ὑπολογισμὸς αὐτοῦ. Οἱ εἰλωτες δὲν ἀνήκον εἰς ἰδιώτας, ἀλλ' εἰς τὸ κράτος καὶ μόνον αὐτὸ ἠδύνατο νὰ τοὺς ἀπελευθερώσῃ. Ἐνίοτε παρεχωροῦντο καὶ εἰς ἰδιώτας, τῶν ὁποίων ἐκαλλιέργουν τὰς γαίας καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνον ὀρισμένον ἐτήσιον φόρον. Ἐν καιρῷ πολέμου ἐχρησιμοποιοῦντο γενικῶς ὡς ἔλαφροὶ στρατιῶται εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς ἢ ὡς κωπηλάται εἰς τὸν στόλον. Κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ μετ' αὐτὸν ἐχρησιμοποιήθησαν ἐνίοτε καὶ ὡς ὀπλίται ἀπελευθερωθέντες δὲ, ὀνομάσθησαν νεοδαμῶδεις. Οἱ Σπάρτιαι ἐφέροντο σκληρῶς πρὸς τοὺς εἰλωτας καὶ τοὺς ὑποπτεύοντο.

Κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐξηφάνισαν 2.000 εἰλωτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον κηρύξει ἐλευθέρους διὰ τὴν πολεμικὴν τῶν ἀρετῆν. Κατ' ἔτος ἐξαπέστειλον τοὺς νέους τῆς Σπάρτης, οἱ ὁποῖοι ὀπλισμένοι δι' ἐγχειρίδιον, ἐφόνευον δολοφονικῶς τοὺς διακρινομένους ἐκ τῶν εἰλωτῶν.

Εἰρήνη.— Τὸ μεταξὺ δύο πολέμων διάστημα. Κατὰ τὴν καπιταλιστικὴν καὶ ἱμπεριαλιστικὴν περίοδον ἡ εἰρήνη θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκληθῇ περίοδος μὴ αἱματηροῦ πολέμου καὶ προπαρασκευῆς τῶν ἐξοπλισμῶν διὰ τὸν ἐπόμενον πόλεμον. Τοῦτο ἀποδεικνύεται σαφέστατα ἐκ τῆς μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον καταστάσεως, ὅτε ὁ οἰκονομικὸς μεταξὺ τῶν κρατῶν πόλεμος συνεχίζεται ἀγριώτερος, οἱ ἐξοπλισμοὶ ἐντείνονται καὶ ὁ κίνδυνος ἐνὸς νέου καταστρεπτικοῦ πολέμου γίνεται καθημερινῶς ἀπειλητικώτερος.

Εἰρηνικὸς Ὠκεανός.— Ἡ εἴσοδος τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ ἡ σύγκρουσις τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀποικιακῶν ἱμπεριαλισμῶν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ ἔχει δημιουργήσει ὀξύτατον πολιτικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον κατὰ περιόδους ἀπειλεῖ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Τὸ πρόβλημα τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἐκδηλοῦται κυρίως μὲ τὸν ἀνταγωνισμὸν Ἰαπωνίας καὶ Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος, ὅλαι αἱ ἀκταὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, τῶν ὁποίων τὸ πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν ρεῦμα ἀνακοπὴν ἐπὶ τὸ διάστημα κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, λόγῳ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναστατώσεων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ αἰῶνος ἐν Εὐρώπῃ, ἀνέκτησε τὴν ὀρμὴν τοῦ ὑπὸ μορφὴν ἐμπορικῆς διεισδύσεως. Ἄγγλοι, Γάλλοι, Ἰσπανοί, Ὀλλανδοί, Πορτογάλοι ἵδρυσαν ἐγκαταστάσεις, ἡ εἴσοδος ὅμως τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὴν χορείαν τῶν καπιταλιστικῶν χω-

ρῶν. ἠνάγκασε τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις νὰ τὴν λάβουν ὑπ' ὄψιν. Διὰ τῶν κατακτήσεων καὶ τῶν συμφωνιῶν αἱ 2650 νῆσοι τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀνήκον πρὸ τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Γερμανίαν καὶ Ἡν. Πολιτείας. Ἡ Ἀγγλία κατεῖχεν ἐκ τῆς Μελανησίας τὰς νήσους Φίτζι, τὸ Ἀρχιπέλαγος Λουϊσιάδος, τὴν Σάντα Κρουθ καὶ μέρος τῶν νήσων Σολομώντος· ἐκ τῆς Μικρονησίας τὴν νῆσον Τζήλβερι καὶ ἐκ τῆς Πολυνησίας τὰς νήσους Ἀμερικῆς, Κούκ, Ἑλλίς, Μανιχίκι, Νιουϊ, Φοίνικες, Πιτκαῖρον, Τοκελάου, Τόγκα. Ἡ Γαλλία ἐκ τῆς Μελανησίας κατεῖχε τὴν Νέαν Καληδονίαν, ἐκ τῆς Πολυνησίας τὰς Μαρκέδας, τὴν Πασουμότου ἢ Τουαμότου, τὰς νήσους τῆς Ἐταιρείας, τὰς Τουμπούαϊ καὶ τὸ Ἀρχιπέλαγος Βαλλίς. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, κατεῖχον ἐκ τῆς Μικρονησίας τὴν Γκουάμ καὶ ἐκ τῆς Πολυνησίας τὰς Χοβάϊ καὶ μέρος τῆς Σαμόας. Ἡ Γερμανία ἐκ τῆς Μελανησίας τὸ Ἀρχιπέλαγος τοῦ Μπίσμαρκ καὶ μέρος τῶν νήσων τοῦ Σολομώντος, ἐκ τῆς Μικρονησίας τὰς Καρολίνας, τὰς Μαριάνας, ἐκτὸς τῆς Γκουάμ, τὰς Μαρσάλ, τὰς Παλάο καὶ ἐκ τῆς Πολυνησίας μέρος τῆς Σαμόας.

Κατὰ τὰ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου ἔτη πολλάκις ἐνεφανίσθησαν κίνδυνοι συρράξεως μεταξὺ Τόκιο καὶ Οὐασιγκτῶνος. Νικήτρια τῆς τσαρικῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία ἀπερισκέπτως εἶχεν ἐξορμήσει πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς, ἡ Ἰαπωνία, ἐφιλοδόξει τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἡ Ἀμερικὴ ὁμως τὴν προέλαβε· εἶχε τὸ χρέμα τὸ ὁποῖον ἔλειπεν εἰς τὴν ἀντίζηλόν της· εἶχε τελειώσει τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ, ἡ ὁποία τῆς ἐπέτρεπε τὴν ταχεῖαν διάβασιν τῶν στόλων της ἀπὸ τοῦ ἑνὸς Ὁκεανοῦ εἰς τὸν ἄλλον· κατεσκευάσθη ἕνα στόλον ἴσον μὲ τὸν ἀγγλικὸν καὶ κατὰ πολὺ ἀνώτερον τοῦ Ἰαπωνικοῦ. Οἱ Ἰάπωνες ἐστράφησαν πρὸς τὴν Κίναν· ἤλπιζαν νὰ τῆς ἐπιβάλουν, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ

Παγκοσμίου Πολέμου, ἐν εἶδος προεκτοράτου· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν διότι τὸ βέτο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐξεδηλοῦτο εἰς κάθε ἐνέργειάν των. Ἠορκέσθησαν πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν ἀποστολὴν ὑπηκόων των εἰς τὴν Μαντζουρίαν καὶ τὴν παρακολούθησιν τῶν πολέμων τῶν Κινέζων στρατηγῶν καὶ τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς. Κατὰ περιόδους ἀπεπειρῶντο ἀπόβασιν εἰς τὴν Μαντζουρίαν ἀλλ' ἀπετύγχανον. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἀντέδρων.

Μολοντοῦτο ἡ μυστικὴ διπλωματία τῆς Ἰαπωνίας ἐσυνέχιζε τὰς προσπάθειάς της πλησίον ἀργυρωνήτων Κινέζων στρατηγῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ προσέκρουσεν εἰς τὰς ἀντιδράσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Εἰς τὴν ναυτικὴν διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου (1930) ἡ Ἰαπωνία ὑπεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐξοπλισμῶν (βλ. Ἀφοπλισμός). Ἡ Ἰαπωνία ὁμως ἐπωφεληθεῖσα τῶν ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν πρὸ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν ἡ Ἀγγλία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἐκ τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς κρίσεως ἀπὸ τοῦ 1929 καὶ ἐκ τοῦ πενταετοῦς σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἀπερρόφα ὄλην τὴν προσοχὴν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ ἐπιζητοῦσα ἀφ' ἑτέρου διέξοδον εἰς τὴν ὀξυτάτην οἰκονομικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία τὴν μαστίζει ἀπετόλμησε πρῶτον μὲν ἀπόβασιν εἰς Σαγκάην, ἐκ τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ πρὸ τῆς διεθνοῦς ἀντιδράσεως καὶ κατόπιν εἰς Μαντζουρίαν, μὲ μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ πρὸ τῆς ἀντιδράσεως τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ἠναγκάσθη νὰ καλύψῃ τὸ πραξικόπημά της ὀπισθεν τῆς ιδρύσεως μαντζουριανοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ἀνέλαβεν αὐτοβούλως τὴν ἀπόλυτον κηδεμονίαν (βλ. Μαντζουρία). Προσπάθεια ἀκαδημαϊκῆς ἀντιδράσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἰς τὴν ἐν Μαντζουρίᾳ ἐπέμβασίν της, προεκάλεσε τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἰαπωνίας ἐκ τῆς Κ. Τ. Ε.

ἀνευ οὐδεμιᾶς συνεπείας, διὰ ν' ἀποδειχθῆ ἄλλην μίαν φορὰν ἢ χρεωκοπία τοῦ θεσμοῦ τῆς Γενεύης. Ἡ ἐν Κίνα δρασίς τῆς Ἰαπωνίας ἐκίνησε τοὺς φόβους τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, οἱ ὅποιοι περὶ τὰ τέλη τοῦ 1933 ἔσπευσαν ν' ἀναγνωρίσουν τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν μὲ σκοπὸν τὴν κοινὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν ἰαπωνικῶν βλέψεων. Τὸ πρόβλημα τοῦ Εἰρηνικοῦ παραμένει ἄλυτον καὶ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σοβαρωτέρων κινδύνων νέου παγκοσμίου πολέμου.

Εἰρηνοφιλία (κατὰ τὴν διεθνή ὀρολογίαν *παισιφισμὸς ἢ πασιφισμός*).— Ἰδεαλισταὶ διανοούμενοι πιστεύοντες, ὅτι διὰ καταλλήλου προπαγάνδας μεταξὺ τῶν λαῶν εἶναι δυνατὴ ἢ παρεμπόδις τῶν πολέμων καὶ ἡ ἄμεσος κατάπαυσις τῶν τυχόν ἐκρηγνυομένων, ἡγοῦνται εἰς διαφόρους χώρας κινήσεων ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἰδέας τῆς εἰρήνης. Σπουδαιότερα τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν εἶναι ἡ «Διεθνὴς Ἐνωσις τῶν Φίλων τῆς Εἰρήνης», τῆς ὁποίας τὸ 27ον συνέδριον συνήλθε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1929 ἐν Ἀθήναις. Τὸ εἰρηνοπιστικὸν κίνημα εὗρε μεγάλην ἀπήχησιν πρὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου μεταξὺ τῶν σοσιαλιστικῶν κύκλων. Πλὴν τῆς πλειονότητος τῶν ἡγετῶν τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων, οἵτινες εἶχον ταχθῆ ὑπὲρ τῆς «ἐθνικῆς ἀμύνης», εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κόμματα ἐνεφανίσθησαν ἐπαναστατικαὶ καὶ εἰρηνοστικαὶ μειοψηφίαι, ἐνῶ ὁμως αἱ πρῶται (αἱ ἐπαναστατικαὶ) ἐζήτουν τὴν ἄμεσον μετατροπὴν τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου εἰς ἐμφύλιον, ὡς μόνου τρόπου διὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου, αἱ δευτέραι, αἱ εἰρηνοστικαὶ, ἐπροπαγάνδιζον τὴν κίνησιν ὑπὲρ τῆς καταπαύσεως τοῦ πολέμου ἀπλῶς.

Τὸ οὐτοπιστικὸν τῆς κινήσεως αὐτῆς ἀπέδειχθη μετὰ τὸν πόλεμον, ὅτε ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀγανακτισμένης ἐκ τῆς μακρᾶς σφαγῆς ἀνθρωπότητος, προετάθησαν διάφορα μέτρα πρὸς κατοχύρω-

σιν τῆς εἰρήνης, ὡς ἡ ἴδρυσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὁ ἀφοπλισμὸς καὶ ἡ κατάργησις τῆς μυστικῆς διπλωματίας. Ἡ ἐξέλιξις ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἀπέμεινε κενὸς τύπος, ὅτι αἱ διασχέψεις τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἐπέφερον μεγαλυτέραν ἔντασιν τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ ὅτι ἡ μυστικὴ διπλωματία ἐπανῆλθεν. Οὕτω διεπιστώθη ἀπολύτως ὅτε ὁ πόλεμος εἶναι ἀναπόφευκτον παρακολούθημα τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ὅτι πᾶσα ἐνέργεια κατὰ τοῦ πολέμου ὀφείλει πρωτίστως νὰ στρέφεται κατὰ τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος διὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ.

Εἰσαγωγή.— Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κλειστὴν οἰκονομίαν τῆς μεσαιωνικῆς κοινωνίας, ὅταν ἐνεφανίσθη ὁ καπιταλισμὸς ἤρχισεν ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν κρατῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων παράγει πέραν τῶν καταναλωτικῶν ἀναγκῶν του καὶ μόνον ἐκεῖνα τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα αἱ ἰδιαίτεροι συνθῆκαι του εὐνοοῦν διὰ νὰ τὰ ἀνταλλάξῃ ἔναντι τῶν προϊόντων ἄλλων χωρῶν. Ἀντὶ τῆς κλειστῆς οἰκονομίας ἐμφανίζεται ἡ διεθνὴς οἰκονομία διὰ διαρκοῦς κινήσεως εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν.

Μὲ τὴν ἐκδήλωσιν ὁμως τῆς παγκοσμίου καὶ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα χρονίας οἰκονομικῆς κρίσεως τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, ἐκάστη χώρα ἐπιδιώκουσα τὴν προστασίαν τῆς ἐθνικῆς τῆς παραγωγῆς (βλ. *Αὐτάρκεια*) ἐπιβάλλει περιορισμοὺς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ξένων προϊόντων, ἢ μείωσις τῶν ὁποίων γίνεται, εἰς ἐποχὰς κρίσεως, καὶ αὐτομάτως λόγῳ τῆς μειώσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ εἰσαγωγὴ τῶν διαφόρων κρατῶν παρουσιάζει τὴν ἐξῆς μείωσιν:

(Εἰς ἑκατομμύρια)

	1932	1933
Γαλλία (φράγκα)	2.485	2.382
Γερμανία (μάρκα)	388.8	347.8
Ἀγγλία (λίραι)	54.3	58.9
Ἡν. Πολιτεῖαι (δολλάρια)	110.4	106.3

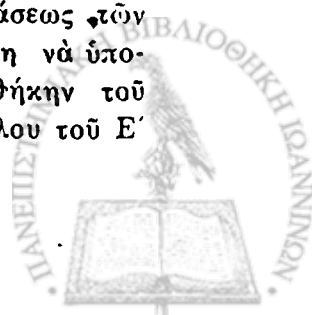
Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ μείωσις τῶν εἰσαγωγῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς κρίσεως παρουσιάζει τὸ 1933 μείωσιν ἔναντι μὲν τοῦ 1932 κατὰ 27.82 ο)ο ἔναντι δὲ τοῦ 1929 (πρώτου ἔτους τῆς κρίσεως) κατὰ 67.09 ο)ο. (Ἔκθεσις Δροσοπούλου, 8 Μαρτίου 1934). Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἡ ἐφαρμογὴ παρ' ὄλων τῶν χωρῶν περιοριστικῶν μέτρων ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν, προκαλεῖ ἀντίστοιχον πῶσιν τῶν ἐξαγωγῶν, ἐξ οὗ ἐπιτείνεται ἡ ἀναρχία τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας καὶ ὀξύνεται ὁ μεταξὺ τῶν κρατῶν οἰκονομικὸς πόλεμος διὰ τὰ μετατραπῆ ταχύτατα εἰς στρατιωτικόν. (Βλ. καὶ *Ἐξαγωγή καὶ Ἴσοζύγιον Ἐμπορικόν*).

Εἰσόδημα.—Ἀπὸ φορολογικῆς ἀπόψεως ὡς εἰσόδημα λογίζονται ἀγαθὰ συνιστάμενα εἰς χρῆμα ἢ δυνάμενα νὰ ἀποτιμηθῶσιν εἰς χρῆμα, ἐπανερχόμενα δὲ περιοδικῶς καὶ πραγματοποιούμενα ἐντὸς ὠρισμένου χρόνου (λ. χ. ἐντὸς ἔτους) ἐκ διαρκoῦς πηγῆς. Ἀπὸ καθαρᾶς οἰκονομικῆς ἀπόψεως ὀνομάζουσι συνήθως εἰσόδημα τὸ κέρδος, τὸ ὁποῖον ἀποφέρει ἡ ἀκίνητος περιουσία (οἰκίαι, καταστήματα, ἀγροί, κῆποι κλπ.) εἰς τὸν κάτοχόν της δι' ἐνοικιάσεως ἢ ἀπ' εὐθείας καρπώσεως.

«**Ἐκατὸν Μαῦροι**». Ἐκαλοῦντο οὕτω συνήθως ἐν Ρωσσίᾳ αἱ ἀντιδραστικαὶ πατριωτικαὶ ὀργανώσεις, ὅπως ἡ «Ἐνωσις τοῦ ρωστικοῦ λαοῦ», πρόδρομοι τῶν σημερινῶν φασιστικῶν ὀρδῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπροστατεύοντο ἐπὶ τσαρικοῦ καθεστῶτος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἀστυνομίας. Αἱ ὀργανώσεις αὗται προσεπάθουν διὰ τῆς καλλιέργειας ἀντισημιτικοῦ πνεύματος ν' ἀποστρέψουν τὴν προσοχὴν τῶν μαζῶν ἀπὸ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ὠργάνωσαν διάφορα «πογκρόμ» (ἀντισημιτικoὺς διωγμούς), κατεδίωξαν τοὺς φιλελευθέρους διανοομένους, διεξήγαγον τρομοκρατικὰς ἀποπειράς καὶ ἐξετέλεσαν ἀτιμωρητεῖ πλεῖστα ἐγκλήματα. Τὰ μέλη των ἐστρα-

τολογοῦντο μεταξὺ τῶν καθυστερημένων, τῶν θρησκομανῶν, τῶν μικροαστῶν καὶ τοῦ κουρελοπρολεταριάτου. Ἐζήτουν τὴν διατήρησιν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος, διεκρίθησαν δὲ κυρίως κατὰ τοὺς φρικτοὺς ἀντισημιτικoὺς διωγμούς τοῦ 1905.

Ἑκατονταετής πόλεμος.— Καλεῖται οὕτω ἡ σειρά τῶν κοινωνικῶν ἀγῶνων τῶν συνδεδεασμένων καὶ μὲ ἐξωτερικοὺς πολέμους, ἡ ὁποία συνεχλόνισε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 1337 μέχρι τοῦ 1453. Ὁ ἑκατονταετής πόλεμος δὲν ὑπῆρξε μόνον πάλη τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Ἄγγλων ἐπιθυμούντων νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν κυριαρχίαν των ἐπὶ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ πάλη ἐσωτερική, διότι πολλοὶ Γάλλοι ὑπεστήριζον τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας καὶ διότι ἐν τῇ γαλλικῇ κοινωνίᾳ εἶχεν ἐπέλθει διατάραξις τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Κατὰ τὴν ἑκατονταετίαν ταύτην διεξήχθησαν καὶ ἔντονοι κοινωνικοὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν ὑποτελῶν καὶ τῶν κυριάρχων, τῶν μαστόρων καὶ τῶν καλφάδων, τῶν μικροϊδιοκτητῶν καὶ τῶν φεουδαρχῶν. Οἱ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι προῆλθον κυρίως ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τοῦ Φιλίππου τοῦ Βαλουὰ καὶ τοῦ Ἐδουάρδου Γ' βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου τοῦ Δ', τελευταίου Καπετίδου ἀνευ ἀπογόνου, ἰσχυρίζετο ὅτι εἶχε δικαιώματα ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ στέμματος, διότι ἦτο υἱὸς τῆς Ἐλισάβετ, θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ Ὁραίου. Ὁ Φίλιππος τοῦ Βαλουὰ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλιππος ΣΤ'. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του οἱ Γάλλοι ἠττήθησαν ἐν Κρεσὺ (1346) καὶ ἀπώλεσαν τὸ Καλαί (1347). Ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Ἀγαθοῦ, ὁ «Μαῦρος πρίγκηψ» Ἐδουάρδος ἐθριάμβευσεν ἐν Πουατιέ (1356) καὶ ἡ Γαλλία ἐξηντημένη ὑπὸ τῆς Ζακκερι (τῆς ἐπαναστάσεως τῶν πτωχῶν χωρικῶν) ἠναγκάσθη νὰ υπογράψῃ τὴν ἀτιμωτικὴν συνθήκην τοῦ Μορετινιὺ (1360). Ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε'

ἡ Γαλλία ἤρχισε ν' ἀναλαμβάνη χάρις εἰς τὴν φρόνησιν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν γενναιοῦτητα τοῦ Ντὺ Γκεσλέν. Ἐπὶ Καρόλου τοῦ ΣΤ', ὁ ἐμφύλιος πόλεμος (Μαιλωτῖνοι, Καρσοσιανοί, Μπουργκενιῶνοι, Ἀρμανιάκοι) καὶ ἡ παραφροσύνη τοῦ βασιλέως, ἠνύνησαν ἐκ νέου τοὺς Ἀγγλους, οἱ ὅποιοι ἐκέρδισαν τὴν μάχην τοῦ Ἀζενκούρ (1415) καὶ ἐπέβαλον τὴν ἀτιμωτικὴν συνθήκην τοῦ Τρουά (1420). Ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ζ', ἡ ὑστερικὴ Ἰωάννα ντ' Ἀρκ κατώρθωσε ν' ἀφυπνίσῃ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Γάλλων καὶ ἀπληλευθέρωσε τὴν Ὁρλεάνην. Μετὰ τὴν σύλληψίν της οἱ Γάλλοι ἐνίκησαν τοὺς Ἀγγλους ἐν Φορμινὺ (1450) καὶ Καστιγιὸν (1453) καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν ἐκ Γαλλίας, πλὴν τοῦ Καλαί, τὸ ὅποιον ἐκράτησαν οὗτοι μέχρι τοῦ 1558.

Ἑκατονθήμερον (Cent-jours).—Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ γαλλικῇ ἱστορίᾳ ἡ περίοδος ἡ διαρρεύσασα ἀπὸ τῆς 20 Μαρτίου τοῦ 1815, ἡμέρας τῆς ἐπανόδου τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους, μέχρι τῆς 28 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὅτε ἐγένετο ἡ δευτέρα παλινόρθωσις. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην κατεβλήθη προσπάθεια φιλελευθερωτέρας διακυβερνήσεως καὶ συνέβη ἐκστρατεία τοῦ Βελγίου καὶ ἡ πανωλεθρία τοῦ Βατερλώ.

Ἐκβιομηχάνσεις.—Ἡ μετατροπὴ χώρας τινὸς ἀπὸ ἀγροτικῆς εἰς βιομηχανικὴν, γινομένη κατὰ κανόνα εἰς βάρος τῆς γεωργίας. Ἡ βιομηχανία κυρίως καθιστᾷ μίαν χώραν ἰσχυράν διότι ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἐξασφαλίζει εἰς περίοδον μὲν εἰρήνης τὰς πλέον συμφερούσας τιμὰς κόστους καὶ συνεπῶς τὸν θρίαμβον ἔναντι τοῦ ἀνταγωνιστοῦ, εἰς περίοδον δὲ πολέμου μίαν ἀνωτέραν παραγωγὴν καταστρεπτικῶν μηχανῶν.

Τὸ ποσοστὸν τῆς συμμετοχῆς μιᾶς χώρας εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον εἶναι οὕτω σχετικῶς ἀσφαλῆς δείκτης τῆς βιομη-

χανικῆς τῆς ἀναπτύξεως. Πρὸ ἑκατὸν ἔτων, ὅταν ἡ σύγχρονος μηχανοκρατία μόλις ἤρχιζεν ἀναφαινομένη μόνη ἡ Ἀγγλία ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ τὸν τίτλον τῆς βιομηχανικῆς χώρας. Τὸ ἥμισυ τῶν προϊόντων, τὰ ὅποια ἐρρίπτοντο εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν ἦσαν ἀγγλικῆς καταγωγῆς. Ἡ Γαλλία μετεῖχε τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν κατὰ τὸ ἐν πέμπτον καὶ αἱ Ἡν Πολιτεῖαι κατὰ τὸ ἐν δέκατον. Μόναί αἱ τρεῖς αὗται χῶραι κατεῖχον τὰ τέσσερα πέμπτα τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς. Τὴν παραμονὴν τοῦ πολέμου ἡ Εὐρώπη κατεῖχε τὴν μερίδα τοῦ λέοντος εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν: περίπου τὰ δύο τρίτα. Ἡ Ἀμερικὴ μετεῖχε διὰ τοῦ ἐνὸς πέμπτου, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι διὰ τοῦ ἐνὸς ἐνάτου, ἡ Ἀσία διὰ τοῦ ἐνὸς δεκάτου.

Ὁ πόλεμος ἐκλόνισε τὴν θέσιν τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία σήμερον κατέχει μόλις τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς. Ἡ Ἀμερικὴ ἐμφανίζεται μὲ πλεόν τοῦ ἐνὸς τετάρτου, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ὑπερέβησαν τὴν Ἀγγλίαν καὶ τείνουν νὰ καλύψουν μόναι τῶν τὸ ἐν πέμπτον τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν. Ἡ Ἀσία προχωρεῖ: ἐν ἔκτον ἔναντι τοῦ ἐνὸς δεκάτου πρὸ τοῦ πολέμου. Τὸ ποσοστὸν τῆς Ἰαπωνίας ἀνῆλθεν ἀπὸ 1,7 ο)ο τὸ 1913 εἰς 4 ο)ο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ὑποχωρήσεως τῆς Εὐρώπης, ἡ Γαλλία διετήρησε τὴν προπολεμικὴν θέσιν της—περίπου 7 ο)ο. Μόνον μετὰ τὸ 1927 τὸ μερίδιόν της μειοῦται ἐλαφρῶς, ἐνῶ τὸ ποσοστὸν τῆς Γερμανίας, τὸ ὅποιον εἶχε πέσει ἀπὸ 12,6 ο)ο προπολεμικῶς, εἰς 8,1 ο)ο τὸ 1925, ἀνῆλθεν εἰς περίπου 10 ο)ο τὸ 1929.

Ἡ μείωσις τοῦ ποσοστοῦ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν δὲν σημαίνει πτωσὶν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐκβιομηχανίσεώς της, ἀλλὰ ταχύτεραν ἄνοδον τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς ἐξωευρωπαϊκὰς χώρας. Αἱ συνέπειαι τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως μιᾶς χώρας φαίνονται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βιομηχανικῶν

ἔργατων ἔναντι 100 ἀγροτικῶν ἔργατων
ἐν Ἀγγλίᾳ :

Ἔτη	Βιομηχανία	Γεωργία
1890	64	100
1900	67	100
1910	93	100
1920	127	100

Ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς Ἑλλάδος, ἀρ-
ξαμένη κυρίως κατὰ τὴν τελευταίαν δε-
καετηρίδα τοῦ 19ου αἰῶνος ἐσυνεχίσθη
ἐντατικωτέρᾳ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ
Παγκοσμίου Πολέμου καὶ κατὰ τὰ πρῶ-
τα μεταπολεμικὰ ἔτη.

Ἔκδοσις.— Εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον
καλεῖται οὕτω ἡ παράδοσις κατηγορου-
μένου δι' ἀδίκημά τι εἰς τὸ κράτος τὸ
ὁποῖον ἔχει ἀρμοδιότητα νὰ τὸν δικάσῃ.
Κατὰ κανόνα οὐδὲν κράτος δύναται ν'
ἀπαιτήσῃ παρ' ἄλλου νὰ πράξῃ τί, ἢ
παγκόσμιος ὅμως ἐπιθυμία τῆς διώ-
ξεως τοῦ ἐγκλήματος ὤθησε τὰ κράτη
εἰς τὴν σύναψιν συμφωνιῶν περὶ ἀμοι-
βαίας ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν. Ἐπὶ τοῦ
θέματος αὐτοῦ εἶναι ἀπαραίτητοι παρα-
τηρήσεις τινές: 1) Δὲν ἐκδίδονται οἱ
ἴδιοι ὑπήκοοι, ἀν καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτὴ κα-
ταπολεμεῖται. 2) Δὲν ἐκδίδονται οἱ κα-
τηγορούμενοι διὰ πολιτικά ἀδικήματα
ἢ καὶ σύνθετα. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐπεβλή-
θη κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀστικῶν ἐ-
παναστατικῶν ἀγώνων. Ἐφ' ὅσον ὅμως
τὰ ἀστικά κράτη, τρέπονται πρὸς τὴν ἀν-
τιδρασίαν ἢ ἀνοχὴν ἔναντι τῶν ἐπαναστα-
τῶν ἔστω καὶ ἄλλων κρατῶν μειοῦται.
Οὕτω ὁ νεώτατος γαλλικὸς νόμος περὶ
ἐκδόσεως τῆς 10 Μαρτίου 1927 εἰς τὸ
ἄρθρ. 5 § 2 ἐξαιρεῖ «les actes de bar-
barie odieuse et de vandalisme» (τὰς
πράξεις μισητῆς βαρβαρότητος καὶ βαν-
δαλισμοῦ), πλεῖστοι δὲ ἀντιδραστικοὶ
συγγραφεῖς ἐρμηνεύουν τὴν παράγρα-
φον αὐτὴν ὡς τείνουσαν εἰς τὴν προά-
σπισιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος.

Ἔκθεσις.— Λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως
τῶν μέσων τῆς μεταφορᾶς αἱ ἐμποροπα-
νηγύρεις ἐκλείπουν ὁσημέραι καὶ ἀντι-

καθίστανται ὑπὸ τῶν ἐκθέσεων, εἰς τὰς
ὁποίας ἐκτίθενται διάφορα δείγματα
ἐμπορευμάτων, βάσει τῶν ὁποίων γί-
νονται αἱ παραγγελίαι. Αἱ ἐκθέσεις
χρησιμεύουν πρὸς διαφήμισιν τῶν προι-
όντων μιᾶς χώρας καὶ τῆς ἐν γένει
προόδου αὐτῆς. Ἡ πρώτη ἐκθεσις ἐγέν-
ετο ἐν Πράγᾳ τὸ 1793, ἥδη δὲ διωρ-
γανοῦνται τακτικῶς εἰς τὰ μεγαλύτερα
ἐμπορικά κέντρα. Ἐν Ἑλλάδι ἡ πρώτη
ἐκθεσις ἐγένετο ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ
Ζαπτεῖῳ μεγάρῳ τὸ 1903. Αἱ ἐκθέσεις
διακρίνονται εἰς *διαρκεῖς* καὶ *περιο-
δικὰς*, *γενικὰς* καὶ *εἰδικὰς* καὶ *μονί-
μους* καὶ *κινητάς*.

Ἐκκάρριους (Γεώργιος Eccarius).—
Γερμανὸς σοσιαλιστῆς (1818—1889), μα-
θητῆς τοῦ Κ. Μάρξ. Μετέσχε τοῦ ἀγ-
γλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, διετέλεσε
γραμματεὺς τοῦ γενικοῦ συμβουλίου
τῆς Α' Διεθνοῦς καὶ διεκρίθη ὡς δρα-
στήριος συνδικαλιστικὸς ἡγέτης.

Ἐκκλησία.— Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα
ἐκαλεῖτο οὕτω ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ,
ἢ ὁποία ἐλάμβανεν ἀποφάσεις ἐπὶ ὄλων
τῶν ζητημάτων τῆς πολιτείας. Κατὰ
τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους
Ἐκκλησία ἐκλήθη τὸ σύνολον τῶν πι-
στευόντων εἰς τὴν θρησκείαν καθὼς καὶ
ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον συνήρχοντο οἱ
πιστοὶ πρὸς λατρείαν τοῦ θεοῦ. Σήμε-
ρον διὰ τοῦ ὅρου τούτου νοοῦμεν κατ'
ἐξοχὴν τοὺς ἔχοντας ὡς ἐπάγγελμα τὴν
ἀντιπροσώπευσιν τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς,
τὴν μεσολάβησιν μεταξὺ κοινῶν θνητῶν
καὶ θεοῦ, τὴν τήρησιν τῆς πίστεως ἀ-
ναλλοιώτου καὶ τὴν διάδοσιν αὐτῆς,
ἤτοι τὸ σύνολον τοῦ κλήρου ἐνὸς δόγ-
ματος μετὰ τὴν ἱεραρχικὴν του διαβάθμι-
σιν. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἔχει τρία
κύρια τοιαῦτα σώματα, ἀντίστοιχα πρὸς
τὰ τρία ἐπικρατοῦντα δόγματα: τὴν
Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τὴν Δυτικὴν
Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Διαμαρτυρομένην
Ἐκκλησίαν. Αἱ Ἐκκλησίαι αὗται ἀντι-
προσωπεύουν ἀκόμη τεραστίαν πνευμα.

τικὴν δύναμιν, εὐθέως ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐπίδρασιν ἣν ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσκῇ ἐπὶ τῶν πνευμάτων ἢ χριστιανικῆ θρησκεία. (Περὶ τοῦ ρόλου αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐξελίξει βλ. τὰς λ. *Θρησκεία* καὶ *Κλήρος*).

Ἐκλεκτικισμὸς.—Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἢ κατασκευῇ φιλοσοφικοῦ συστήματος διὰ δανεισμοῦ κατ' ἐκλογὴν ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν ἀνηκουσῶν εἰς ἄλλα αὐτοτελῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συστήματα. Ὁ ἐκλεκτικισμὸς εἶναι πάντοτε ἄγονος προσπάθεια, ἐμφανίζεται εἰς περιόδους πνευματικῆς καταπτώσεως καὶ δικαιολογεῖ ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι τὰ αὐτοτελῆ καὶ αὐτάρκη φιλοσοφικά συστήματα εἶναι κατ' ἀνάγκην στενὰ καὶ ἀποκλειστικά, ἀληθῆ μὲν εἰς ὅ,τι βεβαιούσι, ψευδῆ δὲ εἰς ὅ,τι ἀρνοῦνται, ἐνῶ διὰ τῆς ἐκλογῆς δύναται ν' ἀπαρτισθῇ ἐν τέλειον σύστημα. Ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτον σύστημα οὐδέποτε ἀπληρώθη, τὸ δὲ κατ' ἐξοχὴν καλούμενον ἐκλεκτικὸν σύστημα, τὸ τοῦ Βίκτωρος Κουζέν, εἶναι τὸ ἀνιερώτερον καὶ τὸ ἡλιθιώτερον ἐξ ὅσων ποτὲ εἶδον τὸ φῶς. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκλεκτικοὶ ὑπῆρξαν ὁ Ῥωμαῖος Κικέρων, ὁ Ἕλλην Πλούταρχος καὶ ὁ Ἰουδαῖος Φίλων καὶ οἱ τρεῖς ἀνάξιοι λόγου ὡς φιλόσοφοι.

Ἐκλογὴ.—Καλεῖται οὕτω ἢ πρᾶξις δι' ἧς ἐκδηλοῦται ἐννόμως ἢ προτιμήσεις τῶν πολιτῶν περὶ τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ καταλάβῃ ἀξιώματι. Ἡ δι' ἐκλογῆς λῆψις τῶν ἀρχόντων ἀποτελεῖ τεκμήριον ἐλευθέρου πολιτεύματος. Εἰς τὰ ἀπολυταρχικά πολιτεύματα οἱ ἄρχοντες διορίζονται ὑπὸ τοῦ μονάρχου, χωρὶς νὰ ἐρωτᾶται περὶ αὐτοῦ ὁ λαός. Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγεται ἡ ἐκλογὴ δύναται νὰ καθορίζεται εἴτε παρὰ τοῦ οἰκείου συντάγματος, εἴτε δι' εἰδικοῦ νόμου καλουμένου «ἐκλογικῶν νόμου». Σήμερον, εἶναι γενικὴ ἢ καθιέρωσις τῆς καθολικῆς, μυστικῆς καὶ ἀμέσου ψηφοφορίας,

ἰσχύει δὲ αὕτη καὶ παρ' ἡμῖν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἀνεξαρτησίας. Παλαιότερον διεξήγετο διὰ τοῦ σφαιριδίου, μόλις δὲ κατὰ τὸ 1911 εἰσῆχθη τὸ ψηφοδέλτιον. Αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι κανονίζονται ἐπίσης διὰ τῶν ἐκλογικῶν νόμων. Παρ' ἡμῖν ἰσχυε παλαιότερον ἢ ἐπαρχιακὴ περιφέρεια. Ἐπὶ Τρικουπῆ εἰσῆχθη ἡ εὐρεία, καταργηθεῖσα καὶ ἐπανεισαχθεῖσα ἔπειτα ἐπανειλημμένως, ἀναλόγως τοῦ κομματικοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ κόμματος. (Περὶ τῶν ἐκλογικῶν συστημάτων, πλειοψηφικοῦ καὶ ἀναλογικοῦ βλ. λ. *ἀναλογικὴ* καὶ *πλειοψηφικόν*, περὶ δὲ τῶν ἰσχυόντων σήμερον παρ' ἡμῖν δι' ἕκαστον τῶν αἰρετῶν ἀρχόντων βλ. λ. *βουλευτῆς*, *γεροσσιαστής*, *δήμαρχος*, *δημαρχιακὸς πάρεδρος* κλπ.).

Ἐκμετάλλευσις.—Κατὰ τὴν σοσιαλιστικὴν κριτικὴν τὸ κρατοῦν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διὰ τοῦτο ἕκτος τῶν ἄλλων ἐλαττωμάτων του (ἐμποδίζει τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς νέας πνευματικὰς κατακτήσεις, δὲν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ μέσα τῆς ζωῆς εἰς μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, κρατεῖ τὸν λαὸν ἐν ἀθλιότητι καὶ ἀμαθείᾳ, δημιουργεῖ τὰς αἰτίας τῶν περισσοτέρων ἐγκλημάτων κλπ.) εἶναι καὶ ἀνήθικον. Ἡ ἄρχουσα τάξις ὡς κάτοχος τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς μισθώνει τὴν δύναμιν ἐργασίας τῆς ἐργατικῆς τάξεως πληρώνουσα εἰς αὐτὴν ὄχι ὀλόκληρον τὸ προῖόν τῆς ἐργασίας της, τὸ ὁποῖον ἐνσωματοῦται εἰς τὰ ἐμπορεύματα, ἀλλὰ μέρος μόνον αὐτοῦ, τόσον ὅσον ἀπαιτεῖται ὅπως ὁ ἐργάτης δυνηθῇ νὰ διατηρηθῇ ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἀνανεώσῃ τὴν δύναμιν του ἐργασίας.

Τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς ἐργασίας (τὴν ὑπερεργασίαν), τὸ σφετερίζεται ὁ ἐργοδότης ὡς κάτοχος τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς ἐνσωματούμενον εἰς τὰ ἐμπορεύματα (βλ. *ὑπεραξία*), τοῦτο δ' ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τοῦ κέρδους τῆς ἐ-

καὶ ἠπέιλσαν τὴν συνοχὴν τῆς, ἣ ὁποία διετηρήθη μόνον χάρις εἰς τὸ συμφέρον τῶν πόλεων, τὸ ὁποῖον ἐπέβυλε τὴν διατήρησίν τῆς πρὸς προάσπισιν τῆς ἀνεξαρτησίας των. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐνεργείαις τῶν Γάλλων, ἡ Ὁμοσπονδία ἀνεστατώθη πάλιν ἐκ τῆς κινήσεως πρὸς ὀργάνωσιν συγκεντρωτικοῦ κράτους. Ἐπεκταθεῖσα διὰ νέων καντονίων μετὰ τοὺς ναπολεοντεῖους πολέμους, ὀργανώθη βαθμηδὸν δημοκρατικώτερον καὶ τὸ 1848 ἀπέκτησε τὸ πρῶτον σύνταγμα.

Ἐκτοτε ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος κατωρθώσασα νὰ μείνῃ ἀμέτοχος καὶ εἰς τὸν γαλλοπρωσικὸν πόλεμον τοῦ 1870—71 καὶ εἰς τὸν Παγκόσμιον. Πολλάκις ἡ οὐδετερότης τῆς ἠπειλήθη, ἀλλὰ διετηρήθη κυρίως χάριν τοῦ συμφέροντος αὐτῶν τούτων τῶν ἐμπολέμων, οἵτινες εἶχον ἀνάγκην μιᾶς βάσεως μεταξύ των, διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν κατασκόπων των, τὴν ἀνεπίσημον μεταξύ των ἀνταλλαγὴν ἐμπορευμάτων καὶ τὴν βάσιν συνεννοήσεων. Μετὰ τὸν πόλεμον διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων αἱ δυνάμεις ἠγγυήθησαν τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλβετίας καὶ ὥρισαν τὴν Γενεύην ὡς ἔδραν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν.

Προπολεμικῶς τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα ἐν Ἑλβετία ἦτο ἐξαιρετικῶς ἀσθενές, παρὰ τὴν ἐκεῖ παρουσίαν προσωπικοτήτων κύρους τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, οἱ εἰρημιστὰι καὶ οἱ ἐπαναστάται σοσιαλισταί, ἐχρησιμοποίησαν τὴν Ἑλβετίαν ὡς κέντρον τῶν συνεννοήσεών των καὶ ἐκεῖ συνήλθον διεθνεῖς σοσιαλιστικαὶ διασκέψεις (Κίνταλ, Τσίμμερβαλντ). Μεταπολεμικῶς ἐν Ἑλβετία ἀνεπτύχθη γοργῶς σοσιαλιστικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον κατέκτησε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ καντονίου τῆς Λωζάννης, ὅπου τὸ 1932 ἐγένετο αἱματηρὰ σύγκρουσις σοσιαλιστῶν ἐργατῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὗρισχeto

ὁ σοσιαλιστὴς βουλευτὴς Νικόλ καὶ ἀστυνομίας. Τὸ Ἑλβετικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα ἔχει ἐπίσης μεγάλην δύναμιν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον.

Ἑλβέτιος (C. A. Helvétius).—Περὶφημος Γάλλος ὑλιστὴς φιλόσοφος τῆς ἐποχῆς τοῦ διαφωτισμοῦ (1715—1771). Ἐγεννήθη ἐκ Γερμανῶν γονέων ἐν Παρισίοις, ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ κατόπιν δεκαετοῦς ἐργασίας ἐξέδωκε τὸ 1758 τὸ ἔργον «Περὶ τοῦ πνεύματος», διὰ τοῦ ὁποίου ἐδοξάσθη ταχέως. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ παρίσταται ὡς μοναδικὴ πηγὴ τῆς γνώσεως ἡ αἴσθησις (αἴσθησιοκρατία). Ὁ Ἑλβέτιος ὀνομάζει τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι ψυχὴν, τὸ δὲ σύνολον τῶν διὰ τῆς ψυχῆς κτηθειῶν ἐντυπώσεων καὶ γνώσεων πνεῦμα. Τὸ πνεῦμα εἶναι συνεχῶς, κατ' αὐτόν, ἀποτελεσματὸς τῆς ψυχῆς καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τῆς λεπτότητος τῆς ἡμετέρας κατασκευῆς. Πᾶσαι αἱ ἰδέαι προέρχον ἐκ τῶν αἰσθήσεων, ἔξω δὲ αὐτῶν δὲν ὑπάρχει πιθανὴ σκέψις. Ἐλατήριον πασῶν τῶν πράξεων καὶ κρίσεων ἡμῶν εἶναι ὁ ἐγωϊσμός καὶ τὸ προσωπικὸν συμφέρον ἢ ἡ ἀνάγκη τῆς προσωπικῆς ἰκανοποιήσεως. «Ζητεῖτε τὴν ἡδονὴν, ἀποφεύγετε τὴν ἐναντιότητα», τοιαύτη εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀρχὴ τοῦ Ἑλβετίου. Ἡ ἀρετὴ συνίσταται εἰς τὴν καθυπόταξιν τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος εἰς τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ ἐπιθέσεις του ἐναντίον τῶν καθιερωμένων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν πραγμάτων διήγειραν κατ' αὐτοῦ σφοδρὰς κατάδιώξεις. Τὸ 1795 τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ ἐκάη δημοσίᾳ κατ' ἀπόφασιν τοῦ κοινοβουλίου, οὗτος δ' οὗτος ὁ συγγραφεὺς ἠναγκάσθη νὰ προβῆ εἰς ἀναίρεσιν τοῦ ἔργου του καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν. Τὸ βιβλίον ἐν τούτοις ταχέως ἀνεδημοσιεύθη πενηκοντάκις καὶ μετεφράσθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας. Ὁ Ἑλβέτιος, ὡς χαρακτηριστὴρ ὑπῆρξεν ἔντιμος, ἀγαθὸς καὶ γενναῖός φρων.

Ἐλεᾶται.—Ἐκλήθησαν οὕτω ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, οἱ ὀπαδοὶ φιλοσοφικῆς σχολῆς ἰδρυθείσης κατὰ τὸν βον αἰῶνα π. Χ. ἐν Ἐλέᾳ, ἑλληνικῇ ἀποικίᾳ τῆς Ἰταλίας. Οἱ Ἐλεᾶται, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ἡράκλειτον, ὅστις ἐδίδασκε τὴν ἀέναντον ροὴν τῶν πραγμάτων, παρεδέχοντο τὸ εἶναι ὡς ἐνιαῖον καὶ ἀμετάβλητον, ἐθεώρουν δὲ τὰ πολλά, τὴν κίνησιν καὶ τὴν μεταβολὴν ὡς ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων. Εἰς τὴν ἑλεατικὴν σχολὴν ἀνήκουν ὁ Ξενοφάνης, ἰδρυτὴς τῆς σχολῆς, ὁ Παρμενίδης, ὁ Ζήνων καὶ ὁ Μέλισσος.

Ἐλεγχος Διεθνῆς.—Τὸ δικαίωμα ἐπεμβάσεως ἐνὸς ἢ πλειόνων κρατῶν εἰς τὰς ὑποθέσεις ἄλλου κράτους. Κατὰ κανόνα ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν μεγάλων ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων ἐπὶ μικροτέρων κρατῶν καὶ ἐπὶ ἡμιαποικιακῶν. Συνηθέστερον πρόκειται περὶ ἐλέγχου τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δανείων, τὰ ὅποια παρέσχον τὰ ἐλέγχοντα κράτη ἢ ὑπήκοοι των. Διὰ τοῦτο καὶ συνήθως καλεῖται *Διεθνῆς Οἰκονομικὸς Ἐλεγχος*.

Πρῶτος τοιοῦτος ἔλεγχος ἐπεβλήθη τὸ 1868 εἰς τὴν Τύνιδα γενόμενος πρόδρομος τῆς ἐπιβολῆς (8 Ἰουνίου 1883) τοῦ γαλλικοῦ προτεκτοράτου. Τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν εἶχεν ὁ Διεθνῆς Ἐλεγχος καὶ εἰς τὸ Μαρόκον. Ὁ Διεθνῆς ἐπίσης Ἐλεγχος, ὁ ὁποῖος ἐπεβλήθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, μετὰ τὴν πτώχευσιν τοῦ 1876 (δύο ἐλεγκταί, ἕξ ὧν ὁ εἰς Ἄγγλος καὶ ὁ ἕτερος Γάλλος) ἔφερε βαθμηδὸν πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἀγγλικοῦ προτεκτοράτου. Ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς, τὸ 1904, τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς, ὁ ἔλεγχος περιορίσθη εἰς ἀπλὴν παρακολούθησιν τῶν ὑπεγγύων προσόδων. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τοῦ 1898 καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁμοίος ἔλεγχος ἐπεβλήθη τὸ 1880 ἐν Τουρκίᾳ κατόπιν πτωχεύσεως καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1920, ὅποτε τὸ ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ κίνημα θεωρήσαν αὐτὸν ὡς προϊόν βίας καὶ

σουλτανικῆς αὐθαιρεσίας δὲν τὸν ἀνεγνώρισε. Κατὰ τὴν σύνταξιν ὅμως τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923) ἡ κεμαλικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἔλεγχον, τοῦ ὁποῖου ὅμως τὰ δικαιώματα περιορίσθησαν. Ἐλεγχος ἐπεβλήθη καὶ εἰς τὰ ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὴν Τουρκίαν κράτη, τὴν Σερβίαν (1894) καὶ τὴν Βουλγαρίαν (1899).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Διεθνῆς Ἐλεγχος ἐπεβλήθη διὰ τοῦ νόμου ΒΦΙΘ' τῆς 26 Φεβρουαρίου 1898 «περὶ διεθνούς ἐλέγχου» καὶ ἀσκεῖται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ νόμου συσταθείσης Διεθνούς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Χ. Τρικούπη κήρυξιν, τὸν Δεκέμβριον 1893, τῆς χρεωκοπίας τοῦ κράτους, ἤρχισαν διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀφιχθέντων ἀντιπροσώπων τῶν ὁμολογιούχων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Οἱ δανεισταὶ ἐπιδιώκοντες νὰ ἐπιβάλουν βαρύτερους ὄρους εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξώθησαν τὴν Τουρκίαν εἰς πόλεμον ἐναντίον τῆς (1897) καὶ μετὰ τὴν ἤτταν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς προκαταρκτικῆς συνθήκης εἰρήνης τῆς Κωνσταντινουπόλεως (6)18 Σεπτεμβρίου 1897) ἰδρύετο ἐν Ἀθήναις Διεθνῆς Ἐπιτροπὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς ὑπεχρεοῦτο νὰ παραχωρήσῃ τὸν ἀπόλυτον ἔλεγχον τῆς εἰσπράξεως καὶ διαθέσεως προσόδων ἐπαρκῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δανείου τῆς πολεμικῆς ἀποζημιώσεως καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν χρεῶν. Ὁ ἔλεγχος ἰδρύθη ὀριστικῶς διὰ τοῦ ἀνωτέρου νόμου, ἐπονομασθεῖς κατ' εὐφημισμὸν Διεθνῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς (Δ.Ο.Ε.) καὶ γαλλιστὶ «Commission Financière Internationale» (C.F.I.). Ὁ ἔλεγχος οὗτος εἶναι ὁ ἐπαχθέστερος ὄλων τῶν ἀνωτέρω, διότι τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς διορίζονται ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων καὶ ἐπομένως ὁ ἔλεγχος εἶναι διπλωματικὸς καὶ οὐχὶ τῶν δανειστῶν ἀπλῶς. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον μετέχουν τῆς Δ.Ο.Ε. ἀντιπρόσωποι (συνήθως οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβευταὶ) τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας, ἀπομακρυν-

Ἐλευθερία βουλήσεως.—Βλ. *Βούλησις*.

Ἐλευθερία ἐργασίας.—Βλ. *Ἐργασίας ἐλευθερία*.

Ἐλευθερία σκέψεως.—Βλ. *Σκέψεως ἐλευθερία*.

Ἐλευθερόπουλος (Ἀβροτήλης).—Καθηγητὴς τῆς κοινωνιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1873. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ζυρίχης καὶ ἔγραψε πλείστα ἔργα φιλοσοφικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ περιεχομένου, ἐν οἷς: «Εἰσαγωγή εἰς μίαν ἐπιστημονικὴν φιλοσοφίαν» (1900), «Φιλοσοφία, γενικὴ κοσμοθεωρία» (1911), «Οἰκονομία καὶ φιλοσοφία» κ. ἄ. Ἀνασχευὴν τῶν περὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ ἀντιλήψεων του περιέχει τὸ ἔργον τοῦ Γ. Πλεχάνωφ: «Τὰ βασικὰ προβλήματα τοῦ μαρξισμοῦ».

Ἐλεύθερος διανοητὴς (*libre-penseur*).—Βλ. *Ἐλευθερόφρων*.

Ἐλευθεροτεκτονισμός.—Βλ. *τεκτονισμός*.

Ἐλευθεροτυπία.—Βλ. *τύπος*.

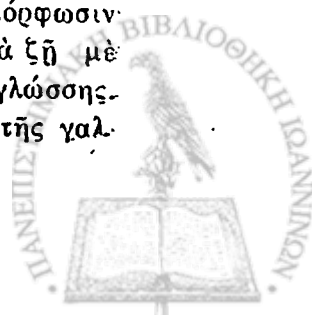
Ἐλευθερουδάκης (Κώστας).—Σύγχρονος Ἕλλην βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης. Ἀπὸ τοῦ 1901 διηύθυνε βιβλιοπωλεῖον ξένων ἐκδόσεων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1910 ἐν συνεταιρισμῷ μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Μπάρτ ἴδρυσε διεθνὲς βιβλιοπωλεῖον καὶ ἐκδοτικὸν κατάστημα. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἐπεξέτεινε τὸς ἐργασίας του ἐκδόσας πλείστα λογοτεχνικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἔργα, πρωτότυπα καὶ ἐν μεταφράσει. Ἐξέδωκε συμπληρωμένην ἐκδοσιν τῆς «Ἱστορίας» τοῦ Παπαρρηγοπούλου, δωδεκάτομον «Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν», τρίτομον «Παγκόσμιον Ἱστορίαν», δίτομον «Παγκόσμιον Γεωγραφίαν» καὶ πλείστα ἄλλα ἔργα.

Ἐλευθερόφρων (*Libre penseur*).—Εἰς τὰς χώρας ὅπου ἔχει ἐπιβληθῆ ὁ

χωρισμὸς ἐκκλησίας καὶ κράτους καὶ ὅπου συνεπῶς τὸ θρησκευμα οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὰς δημοσίας σχέσεις τοῦ πολίτου, εἶναι δεκτὴ ἡ κατάστασις τοῦ μὴ ἀνήκοντος εἰς οὐδεμίαν ἐκκλησίαν. Οὗτοι ἐκλήθησαν ἐλευθερόφρονες. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐλευθερόφρονος δὲν συνεπάγεται ἀναγκαστικῶς ἀθεΐαν, (μὴ ἀποκλείουσα αὐτήν), ἀλλὰ μόνον τὴν μὴ ὑποταγὴν εἰς τὴν πειθαρχίαν τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰς τὰς χώρας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ὑπάρχουν καὶ ὀργανώσεις ἐλευθεροφρόνων κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν ἰσοσιαλιστικαί, ἀλλὰ καὶ δημοκρατικαὶ ἢ ἀκόμη καὶ ἀντιδραστικαί.

Ἐλευθεροφρόνων κόμμα (ἐν Ἑλλάδι). Βλ. *κόμματα*.

Ἐλιγιᾶ (Γιωζέφ).—Ἑλληνοεβραῖος ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις τὸ 1892 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τὸ 1931. Ἐχων ὡς μητρικὴν γλῶσσαν τὴν ἀγνήν καὶ ρωμαλεῖαν γλῶσσαν τῶν ἡπειρωτικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἔγραψεν ὡραιότατα ἑλληνικὰ ποιήματα. Κάτοχος ἐπίσης τῆς ἀρχαίας ἑβραϊκῆς καὶ μελετητὴς τῆς βιβλικῆς ἑβραϊκῆς φιλολογίας ἀπέδωκεν εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν εἰς λαμπρὰς μεταφράσεις πολλὰ τῶν ἀρχαίων ἑβραϊκῶν κειμένων ὡς τὸ «Ἄσμα ἀσμάτων», τὴν «Ρούθ», τοὺς «Ψαλμούς», κ.ἄ. Πιστεύων εἰς τὰς ἀρετὰς τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκεν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐξανιστάμενος κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, τραγουδεῖ τὸν Ἰησοῦν «τὴν πλέον ὡραία ψυχὴ, ποὺ ἔχει ποτὲ στὸν Κόσμον ἐτοῦτο ἀνθοβολήσει». Αἱ προοδευτικαὶ καὶ ἀνθρωπιστικαὶ ἀντιλήψεις του τὸν ἔφεραν ταχέως εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς συντηρητικὸς θρησκευτικὸς ἡγέτας τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινότητος Ἰωαννίνων. Ἐκπατριθεὶς κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας ὅπου, παρὰ τὴν ἐξαιρετικὴν του μόρφωσιν καὶ ἀξίαν, μόλις κοτώρθωνε νὰ ζῇ μὲ ἰδιωτικὰς παραδόσεις γαλλικῆς γλώσσης. Τὸ 1930 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γαλ.

λικής εις τὸ γυμνάσιον Κιλκίς, ἀλλ' ἀσθενήσας μετ' ὀλίγον βαρέως μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας ὅπου καὶ ἀπέθανε. Τὸ πρωτότυπον καὶ μεταφραστικόν του ἔργον παραμένει σκορπισμένον εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά.

° Ελιζάροβα (Οὐλιάνοβα).— Ἀδελφὴ τοῦ Ν. Λένιν γεννηθεῖσα τὸ 1864. Ἀνεμείχθη ἔνωρις εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν τῆς πατρίδος της καὶ τὸ 1887 συνελήφθη μετὰ τοῦ ἐτέρου ἀδελφοῦ της, τοῦ τρομοκράτου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὸ κυβερνεῖον τοῦ Καζάν. Τὸ 1893 ἐγκατεστάθη εἰς Μόσχαν ὅπου συνειργάζετο μετὰ τὰ σοσιαλδημοκρατικὰ σωματεῖα. Τὸ 1896 εὐρίσκοντο εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν ἀδελφόν της Λένιν, ὅστις ἦτο φυλακισμένος. Τὸ 1898 ἐνεγράφη εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ τμήμα τοῦ κόμματος. Τὸ 1899 ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου εἰργάσθη διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς «Ἴσκρας». Τὸ 1902 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀλλὰ συνελήφθη καὶ πάλιν τὸ 1904. Μετὰ ἑξάμηνον φυλάκισιν ἤρχισε καὶ πάλιν τὴν ἐνεργόν της δρασίαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἐν Πετροπόλει τμήματος, ἐργασθεῖσα καὶ διὰ τὴν μυστικὴν μεταφορὰν τῶν περιουσιακῶν «Ἐμπρός» καὶ «Προλετάριος». Τὸ 1907—1908 ἦτο μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ «Ἐμπρός».

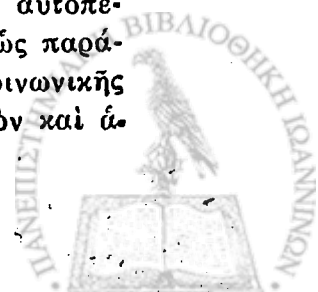
Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου συνειργάζετο κρυφίως μετὰ τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εὐρισκομένην κεντρικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ κόμματος καὶ παρὰ τὰ αὐστηρὰ μέτρα κατώρθωνε νὰ εἰσάγη ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὴν ἐπαναστατικὴν φιλολογίαν. Συλληφθεῖσα τὸ 1916 ἐξωρίσθη εἰς τὸ Ἀστραχάν. Μετὰ τὴν φεβρουαριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς «Πράβντας» καὶ μετὰ τὴν ὀκτωβριανὴν ἐξέδωσε τὸ περιοδικὸν «Ὁ ὑφαντοῦργός». Τὸ 1918 διήυθνε τὸ τμήμα προστασίας τοῦ παιδιοῦ. Μετὰ τὸ 1921 εἰργάσθη εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς «Προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως». Ἐγραψε πολλὰ ἔργα καὶ ἀναμνήσεις

ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν δύο μεγάλων ἀδελφῶν της.

° Ἐλιοτ (Γεώργιος Eliot).— Ψευδώνυμον τῆς Ἀγγλίδος μυθιστοριογράφου *Μαρίας Ἄννης Ἐβανς* (1819—1880). Σπανίας, ἰδίως διὰ τὴν ἐποχὴν της, μορφώσεως, κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ φωτεινότερα πνεύματα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ θετικισμοῦ τοῦ Κόντ καὶ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σπένσερ, μετὰ τὸν ὅποιον συνεδέετο διὰ φιλίας. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸν «Βίον τοῦ Ἰησοῦ» τοῦ Στράους καὶ τὴν «Οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ» τοῦ Φόϋερμαχ. Ἀπὸ τοῦ 1854 συνέζη εἰς ἐλεύθερον γάμον μετὰ τὸν Γ. Ε. Λιούις, τὸν βιογράφον τοῦ Γκαϊτε. Ἡ περίοδος αὕτη τοῦ βίου της ὑπῆρξεν ἡ γονιμωτέρα. Τὰ ἔργα της διαπνέονται ἀπὸ ἀγνὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ἀποκλήρους τῆς ζωῆς. Ἡ Ἐλιοτ θεωρεῖται ἡ ἐγκαινιάσασα τὸ κοινωνικὸν μυθιστόρημα ἐν Ἀγγλίᾳ.

° Ἑλλάς.—Περὶ πάντων τῶν ἀφορῶν τῶν τὴν γεωγραφίαν (φυσικὴν, οἰκονομικὴν, πολιτικὴν), τὴν οἰκονομίαν, τὴν ἱστορίαν, τὸ κοινωνικὸν ζήτημα, τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν κλπ. τῆς Ἑλλάδος βλέπε τὸν εἰδικὸν τόμον τῆς παρουσίας «Κοινωνιολογικῆς καὶ Πολιτικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» τὸν περιλαμβάνοντα τὸ ἄρθρον Ἑλλάς.

° Έμερσον (Ράμφ· Βάλντο Emerson).— Ὀνομαστὸς Ἀμερικανὸς ποιητὴς καὶ φιλόσοφος (1803—1882). Ἐγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Διατριβαί», «Ὁ σκεπτόμενος ἄνθρωπος», «Οἱ ἀντιπροσωπευτικοὶ ἄνθρωποι», «Ἠθικὴ», «Περὶ τῆς φύσεως». Ὁ Ἐμερσον ἐξύμνησε κυρίως τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, τὴν αὐτοπεποιθησιν, τὴν ἀνεξαρτησίαν, ὡς παράγοντας ἀτομικῆς ἰσχύος καὶ κοινωνικῆς εὐδαιμονίας. Ἐχων ὕψος κομψὸν καὶ ἀ-

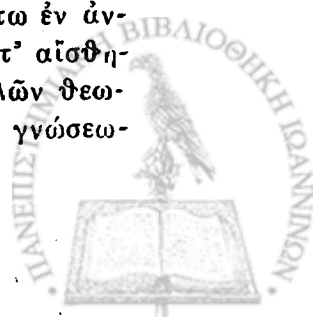
πλοῦν, συνδυάζων μεγάλην ἐσωτερικότητα καὶ οὐχὶ τυχαίαν παρατηρητικότητα, στηρίζων ἀδιακόπως τὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ ἐπὶ τῆς πραγματικότητος καὶ μετριάζων τὴν φαντασίαν διὰ τῆς ὀρθοφροσύνης, ἤσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του.

Ἐμμονοκρατία (Immanenzphilosophie).—Καλεῖται οὕτω ἡ ἰδεαλιστικὴ φιλοσοφία, καθ' ἣν πραγματικότης ἀνεξάρτητος τῆς συνειδήσεως δὲν ὑπάρχει. Τὸ δὲ ὑπάρχον εἶναι ἀναγκαῖον περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως. Σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ὁ Σοῦππε, ὁ Ρέμκε, ὁ Κάουφμαν κ. λ. π.

Ἐμπεδοκλῆς.—Μέγας Ἕλληνας φιλόσοφος ἐξ Ἀκράγαντος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 495 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 435. Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας δημοκρατικῶν καὶ ὁ ἴδιος δὲ ἔδρασεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος. Διεκρίνετο διὰ τὴν ρητορικὴν του δεινότητα, ἐπιστεύετο δὲ ὅτι ἦτο πεποικισμένος καὶ μὲ μυστηριώδεις ιδιότητας, δυνάμενος νὰ προκαλῆ βροχὴν ἢ ξηρασίαν, νὰ ἀναστῆ νεκρούς, νὰ θεραπεύῃ τὸ γῆρας κλπ. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀπεδίδοντο αὐτῷ πλεῖστα ἔργα, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν δύο μόνον φαίνεται ὅτι ἦσαν γνήσια: τὰ «Φυσικά» καὶ οἱ «Καθαρμοί». Κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα τὸν κόσμον ἀπαρτίζουν τέσσαρα βασικά στοιχεία (ριζώματα): τὸ πῦρ, ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ, διάφορα κατὰ ποῖον ἀλλήλων καὶ διαίρετά κατὰ ποσόν. Ὅτι φαίνεται εἰς ἡμᾶς γένεσις καὶ φθορὰ, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἔνωσις καὶ χωρισμὸς τῶν βασικῶν τούτων στοιχείων, τὰ ὅποια εἶναι ἀγέννητα καὶ ἀνώλεθρα. Ἡ ἔνωσις καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν στοιχείων γίνεται ὑπὸ δύο ἀντιθέτων δυνάμεων ὑπὸ τῆς φιλότητος, ἧτις ἐνοῖ καὶ ὑπὸ τοῦ νεῖκος, ὅπερ χωρίζει. Πρὶν ἢ γεννηθῆ ὁ κόσμος τὰ τέσσαρα στοιχεία εὐρίσκοντο ἐν τελείᾳ ἐνότητι ἀποτελοῦντα τὸν «σφαῖρον». Σὺν τῷ χρόνῳ

ὅμως ἠϋξήθη τὸ νεῖκος ἐν τῷ σφαίρῳ καὶ ἐχώρισε τὰ στοιχεία, κατόπιν δὲ παρενεβλήθη ἡ φιλότης ἢ ὁποία ἐπροκάλεσε μίαν δημιουργικὴν δίνην, ἐξ ἧς βαθμιαίως προῆλθεν ὁ κόσμος, ὅστις κάποτε θὰ φθαρῆ διὰ νὰ ἐπανέλθουν πάντα τὰ στοιχεία εἰς τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν τῆς ἐνότητος. Σημαντικαὶ εἶναι αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Ἐμπεδοκλέους περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς. Προηγήθησαν κατ' αὐτὸν εἰς τὴν ζωϊκὴν ἱεραρχίαν τὰ φυτά. Κατόπιν ἐβλάστησαν διεσπαρμένα τῆδε κακεῖσε τὰ διάφορα μέλη τῶν ζώων, τὰ ὅποια μετὰ πολλὰς ἀτυχεῖς καὶ μὴ βιωσίμους συνενώσεις διὰ τῆς φιλότητος, ἀπῆρτισαν τὰ σήμερον τέλεια καὶ βιώσιμα ὄντα. Ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ ὁ Ἐμπεδοκλῆς προσπαθεῖ νὰ συνδυάσῃ τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὴν νόησιν, περιορίζων ἅμα ἑκατέραν πηγὴν τῆς γνώσεως εἰς τὰ προσήκοντα ὄρια. Ὁρμώμενος δὲ ἐκ τῆς προϋποθέσεως ὅτι μόνον τὸ ὅμοιον δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ὁμοίου, ἀποδέχεται ὅτι ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἐκπορεύονται εἰδῶλα, τὰ ὅποια εἰσδύοντα διὰ τῶν πόρων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς γεννῶσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων τὴν κατ' αἰσθησιν ἀντίληψιν. Αἱ θρησκευτικαὶ δοξασταὶ τοῦ Ἐμπεδοκλέους οὐδεμίαν ἔχουν συνάφειαν πρὸς τὴν ἐπιστημονικοφυσικὰς αὐτοῦ ἀρχάς, ὁμοιάζουσι δὲ πρὸς ἄρθρα πίστεως ἀφυσίως συγκολληθέντα εἰς τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα. Οὕτω πιστεύει ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων προὔπῃρχον ἐν τῷ οὐρανῷ, μεταβιβάζονται δὲ ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα ἐν τῇ γῇ μέχρι οὗ, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐπανέλθουν εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς παραδέχεται καὶ τὴν ὑπαρξιν Θεοῦ, ἀλλ' ἀοράτου, ἀπροσίτου εἰς τὰς αἰσθήσεις, ὑπερέρου τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς κλπ.

Ἐμπειρία.—Καλεῖται οὕτω ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νόησιν ἢ κατ' αἰσθησιν ἀντίληψις, ἧτις ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται ὡς μοναδικὴ πηγὴ τῆς γνώσεως

καὶ ὡς κριτήριον τῆς ἀληθείας. Κατὰ τὸν Κάντιον ἐμπειρία εἶναι ἡ γνῶσις ἡ προερχομένη ἐκ τῆς συνεργασίας τῆς διανοίας (διὰ τῶν κατηγοριῶν αὐτῆς αἵτινες εἶναι ἔμφυτοι) μετὰ τῆς κατ' αἰσθησίν ἀντιλήψεως.

Ἐμπειριοκριτικισμὸς (empirio-criticisme).—Γνωσιολογικὴ θεωρία τέμνουσα μέσην ὁδὸν μετὰ τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Θεωρεῖ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀντικειμενικῆς ὑπάρξεως τῆς ὕλης ὡς μεταφυσικὴν καὶ δέχεται τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου ὡς τὴν μόνην βεβαίαν καὶ ἀξιόπιστον πραγματικότητα. Τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου κατ' αὐτὴν δὲν εἶναι τὰ πράγματα (σώματα), ἀλλὰ οἱ ἦχοι, τὰ χρώματα, οἱ χῶροι, οἱ χρόνοι κλπ. ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως. Ἀντικείμενον ἄνευ ὑποκειμένου εἶναι ἀδύνατον νὰ νοηθῆ. Σκοπὸς τῆς γνωσιολογίας, κατὰ τὸν ἐμπειριοκριτικισμὸν εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς καθαρᾶς ἐμπειρίας, ἀποκλειομένης πάσης ἐγκαταμειξέως φυσικῶν στοιχείων. Κύριοι ἐκπρόσωποι τῆς θεωρίας ταύτης ὑπῆρξαν ὁ Μάχ καὶ ὁ Ἀβενάριους. Οὗτοι ἐπεχείρησαν νὰ συνενώσουν εἰς ἓν φιλοσοφικὸν σύστημα τὰς ἐμπειριοκριτικιστικὰς τῶν ἀντιλήψεις μὲ τὸν διαλεκτικὸν ὕλισμὸν τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐγκελς. Ὁ ἐμπειριοκριτικισμὸς εὗρεν ἀπήχησιν ἐν Ρωσσίᾳ μεγάλην κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀντιδράσεως (1908—1912) μετὰ τῶν μικροαστικῶν κυρίως διανοουμένων στοιχείων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ὅπως τοῦ Λουνατσάρσκυ, τοῦ Μπογκντάνωφ κ. ἄ. Κατεπολεμήθη ὁμως ἀμειλίκτως ὑπὸ τοῦ Πλεχάνωφ διὰ τοῦ ἔργου του «Μαχόμενος Ὑλισμὸς» καὶ ὑπὸ τοῦ Ν. Λένιν διὰ τοῦ ἔργου του: «Ὑλισμὸς καὶ ἐμπειριοκριτικισμὸς».

Ἐμπειριοκρατία ἢ ἐμπειρισμὸς (empiricismus).—Καλεῖται οὕτω ἡ γνωσιολογικὴ ἐκείνη θεωρία, ἣτις παράγει πᾶσαν γνῶσιν ἐκ τῆς κατ' αἰσθησίν ἐμπειρίας. Ἰδρυτὴς τῆς θεωρίας ταύτης

εἶνε ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Locke. Ἐν τῇ μεθοδολογίᾳ, ἐμπειριοκρατία εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Βάκωνος κυρίως διατυπωθεῖσα καὶ ἀπαιτούσα ὅπως κάθῃ ἐπιστήμη χωρῆ ἐπαγωγικῶς, ὁρμωμένη ἐκ τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειράματος. Ἀντιθέτως τῆς ἐμπειριοκρατίας γνωσιολογικὴ θεωρία εἶναι ὁ *δεδολογισμὸς*.

Ἐμπέρ (Ἰάκωβος Ρενᾶτος Hébert).—Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1757—1794). Κατήγετο ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλανσὸν καὶ διήλθε τὰ πρῶτα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνηλικιώσεώς του ἐν Παρισίοις ὑπὸ δυσμενεστάτας οικονομικὰς συνθήκας. Προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ τὸ πρῶτον διὰ τῆς δημοσιεύσεως πολιτικῶν λιβέλλων καὶ τὸ 1791 ἐγένετο μέλος τῆς λέσχης τῶν Κορδιλιέρων. Ὑπέγραψε τὸ ὑπόμνημα τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως καὶ ἐξέδωκε τὴν ἔφημερίδα «Le père Duchesne», ἡ ὁποία καὶ ὑπῆρξεν ἐν ἐκ τῶν κυριωτέρων ὀργάνων ἐπαναστατικῆς προπαγάνδας. Γραφομένη ἡ ἔφημερις αὕτη εἰς βίαιον καὶ γνησίως ἐπαναστατικὸν ὕψος, ἔσχε μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ κατέστησε δημοφιλέστατον τὸ ὄνομα τοῦ Ἐμπέρ. Ὡς μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς ὁ Ἐμπέρ δὲν μετέσχε τῶν σφαγῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀλλὰ τὰς ἐπεδοκίμασεν ἀνεπιφυλάκτως καὶ ἐτάχθη ἐναντίον τῶν γιρονδίνων, ὡς μετριοπαθῶν. Ὁ Ἐμπέρ ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν θερμωτέρων ὀργανωτῶν τῆς λατρείας τοῦ Ὁρθοῦ Λόγου, ἣτις ἀντεκατέστησε τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Κατηγορήσας τὸν Ροβεσπιέρρον ἐπὶ μετριοπαθείᾳ συνελήφθη καὶ ἐκατατομήθη μετ' ἄλλων ὁπαδῶν του τὴν 24 Μαρτίου 1794.

Ἐμπερτ (Φρειδερίκος Ebert).—Ἡγέτης τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καὶ πρῶτος πρόεδρος τῆς γερμανικῆς δημοκρατίας, γεννηθεὶς τὸ 1871. Υἱὸς πτωχοῦ ράπτου τῆς Αἰδεμβέργης, ἔγινε κατ' ἀρχὰς σαγματοποιός, περιήλθε πολλὰς πόλεις τῆς Γερμανίας καὶ κατέ-

ληξεν εις Βρέμην όπου ανεμείχθη εις τὸ ἐργατικὸν συνδικαλιστικὸν καὶ τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα. Τὸ 1889, εις ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ἐγκατεστάθη εις Μανχάϊμ καὶ ανεμείχθη ἀμέσως εις τὸ ἐργατικὸν κίνημα ἰδρύσας τὴν «Ἐνωσιν τῶν σαγματοποιῶν». Τὸ 1891 ἐγένετο πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως τῶν σαγματοποιῶν τῆς Βρέμης καὶ τὸ 1893 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Λαϊκῆς Ἐφημερίδος τῆς Βρέμης». Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ γερμανικὸν σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα ἐσημείωνε μεγάλας ἐπιτυχίας, συγχρόνως δὲ ἐγεννᾶτο μία ἐπαναστατικὴ ἀντικοινοβουλευτικὴ πτέρυξ τῶν «νέων» συνδικαλιστικοῦ χαρακτῆρος, (βλ. *Γερμανικὸν ἐργατικὸν κίνημα*.—13. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωσις τῆς σοσιαλδημοκρατίας). Ὁ "Εμπερτ παρεδέχετο τὰς τάσεις τῶν ὀχι ὁμῶς καὶ τὰς μεθόδους τῶν. Ἦτο ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἐμφανίσεως εις τὸν σοσιαλιστικὸν ἀγῶνα κοινοβουλευτικὸς σοσιαλδημοκράτης. Ὄταν τὸ 1894 ἐνυμφεῖθη, τὸ μικρὸν ξενοδοχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνήκεν εις τὴν σύζυγόν του ἔγινεν ἀληθὲς ἐργατικὸν κέντρον ὅπου συνήρχοντο ὅλοι οἱ ἀναμειγνύμενοι εις τὸ ἐργατικὸν κίνημα καὶ συνεζήτουν τὰ φλέγοντα ζητήματα. Τὸ 1904 ἐγένετο ἡγέτης τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἐν Βρέμη καὶ μετ' ὀλίγον γραμματεὺς τοῦ γραφείου πληροφοριῶν, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη τῇ πρωτοβουλίᾳ του. Τὸ 1905 ἐξελέγη μέλος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1918 ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς ἐργατικῆς νεολαίας.

Μετριοτάτης μορφώσεως, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπιμονῆς του ν' ἀποκτήσῃ ἀρχετὸς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐπέτρεπον νὰ ἐκτελῇ τὰ ἡγετικά καὶ δημοσιογραφικά του καθήκοντα. Συντηρητικὸς καὶ μετριοπαθὴς ἐπέτυχεν νὰ ἔχη συμπαθείας καὶ μεταξὺ τῶν ταξικῶν ἐχθρῶν του. Κατὰ τὸν βιογράφον του Χ. Φάινερ, «ἡ οὐσία τῆς νοστοροπίας του ἦτο νὰ μὴ ἐκβιάζῃ τὰ γεγονότα, ἀλλὰ νὰ συνδιαλάττῃ τὰ διεστῶτα μὲ τὴν ἀντίλη-

ψιν ὅτι τὰ γεγονότα θὰ ἐξελιχθοῦν εἰρηνικῶς». Εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτὸν εὐρίσκειται ὅλη ἡ καιροσκοπικὴ καὶ ρεφορμιστικὴ τακτικὴ τοῦ "Εμπερτ. Ὁ αὐτὸς βιογράφος του τονίζει ὅτι ὁ "Εμπερτ «ἦτο περισσότερον μαθητὴς τοῦ Λασσάλ παρὰ τοῦ Κάρλ Μάρξ. Δι' αὐτὸ ἐπίστευεν ὅτι ἡ μετάβασις πρὸς τὸν σοσιαλισμὸν θὰ ἐγένετο μᾶλλον διὰ τῆς ψήφου καὶ τοῦ κοινοβουλίου ἢ διὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὑπεστήριξε τὴν συνδικαλιστικὴν καὶ συνεργατικὴν κίνησιν πρὶν ἀκόμη ἄλλοι ἐργατικοὶ ἡγέται τῆς Γερμανίας προσέξουν τὰ κινήματα αὐτά. Ἐμίσει τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ἀφωσιώθη εις τὴν ὀργανωτικὴν ἐργασίαν».

Κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ὑπευθύνων διὰ τὴν φιλοπόλεμον στάσιν τῆς πλειοψηφίας τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καὶ ἐπήφισε τὰς πολεμικὰς πιστώσεις. Ἐκτοτε ἡ πολιτικὴ του ταυτίζεται μὲ τὴν πολιτικὴν τῆς ἐπισήμου ἀστικῆς Γερμανίας. Ὄταν αἱ ἐλπίδες νίκης τῆς Γερμανίας εις τὸν πόλεμον εἶχον ἐκλείπει ὁ "Εμπερτ ὑπεστήριξε τὴν συγκληθεῖσαν εις Στοκχόλμην (1917) σοσιαλιστικὴν διάσκεψιν καὶ ἐζήτησε «δικαίαν εἰρήνην». Τὸ 1917 ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 πρόεδρος τῆς πλειοψηφοῦσης δεξιᾶς τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος.

Ὄταν ἡ ἦτα τῆς Γερμανίας ἐθεωρεῖτο πλέον ἀναπόφευκτος, τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἐζήτησε τὴν σύναψιν ἀναχωχῆς, ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτησις ὠγκούτο καὶ αἱ Κυβερνήσεις διεδέχοντο ἢ μία τὴν ἄλλην, ὁ "Εμπερτ μετὰ τοῦ Σάιντεμαν ἐγένοντο ὑφυπουργοὶ τῆς τελευταίας καϊζερικῆς κυβερνήσεως τοῦ πρίγκηπος Μάξ τῆς Βάδης. Ὄταν δὲ μὲ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ καϊζερ ἐφυγε παραιτηθεὶς καὶ ὁ πρίγκηψ Μάξ ἐγκατέλειπε τὴν θέσιν του, ὁ "Εμπερτ μετὰ τοῦ Σάιντεμαν καὶ τοῦ ἐκ τῶν ἀνεξαρθήτων σοσιαλδημοκρατικῶν Χάαζε ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀνεκέρυξε

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΕΜΠΕΡΤ

Ήγέτης τής Σοσιαλδημοκρατίας και πρώτος πρόεδρος τής Γερμανικής Δημοκρατίας

τὴν δημοκρατίαν διὰ τὴν γράψην τὴν μελανωτέραν σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐνῶ ἡ ἐπανάστασις ἐμαίνετο ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς Γερμανίας εἰς τὸ ἄλλο (βλ. *Γερμανία*.— Ἡ ἐπανάστασις) καὶ οἱ ἐργάται μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἐξήτουν τὴν συντριβὴν τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστώτος, ὁ Ἔμπερτ μετὰ τῶν συνεργατῶν του, χρησιμοποιοῦν τὸ κύρος του ἐπὶ τῶν ἀπληροφορητῶν καὶ ἀσυντάκτων ἐργατικῶν μαζῶν, κατέβαλεν ἀπεγνωσμένην προσπάθειάν διὰ τὴν σῶσιν τὸ ὑπάρχον κοινωνικὸν σύστημα. Εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτὴν ἐχρησιμοποίησε ὅλα τὰ μέσα: ἐνῶ προσεποιεῖτο ὅτι δέχεται τὰς ἐργατικὰς ἀπαιτήσεις καὶ συνεκρότει συμβουλίαν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν, ἐκάλει ἀφ' ἐτέρου τοὺς κατ'ἐξουσίαν ἀξιωματικοὺς ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν ἐργατῶν. Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Γκραϊνερ ἔπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐργατικὴν ἐπανάστασιν.

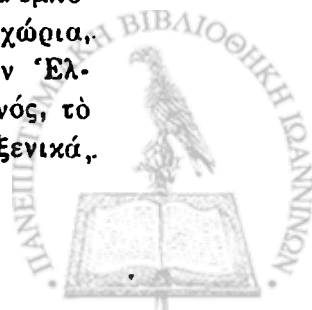
Ἐπιχειρήματα τῆς κυβερνήσεως Ἔμπερτ ἐδολοφόνησαν ἀτιμωρητῶν τὸν Κάρολ Λήμπκνεχτ καὶ τὴν Ρόζαν Λούξεμπουργκ. Τὸν Ἰανουάριον 1919 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Βαϊμάρης, τὴν 11 Φεβρουαρίου 1919 προσωρινὸς καὶ τὸ 1922 ὀριστικὸς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως ὅλων τῶν κομμάτων τοῦ Ράϊχσταγ, πρόεδρος τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας. Ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐτήρησε τὴν αὐτὴν τακτικὴν. Ὅταν μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Κάπ (Μάρτιος 1920), οἱ ἐργάται, οἱ ὁποῖσι τὸ εἶχον καταπνίξει ἐξήτουν τὴν πλήρη ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως διὰ τῆς καταστολῆς τῶν ραδιουργιῶν τῆς ἀντιδράσεως, ὁ Ἔμπερτ ἀντίστη πάλιν κατὰ τῶν ἐργατικῶν ἀξιώσεων. Τὴν αὐτὴν στάσιν ἐτήρησε καὶ τὸ 1922 μετὰ τὸ πραξικόπημα Χίτλερ, ἀμνηστεύσας μετ'ὀλίγον τοὺς στασιαστὰς. Ἀπέθανε κατόπιν ἐγχειρίσεως σκληροκοιτίτιδος τὴν 28 Φεβρουαρίου 1925.

Ἐμπερτισταί (hébertistes).—Ἐκλήθησαν οὕτω ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως οἱ ὅπα-

δοὶ τοῦ Ἔμπερ (βλ.λ.). Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται ἡ ὀργάνωσις τοῦ στρατοῦ τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ νόμος περὶ τῶν ὑπόπτων, αἱ ἀντικαθολικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ 1793 καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς λατρείας τοῦ Ὁρθοῦ Λόγου (Culte de la Raison). Ἐπέσυραν τὸ ἄσπονδον μῖσος τοῦ Ροβεσπιέρρου, συλληφθέντες δὲ μετὰ τὴν πρόφασιν ὅτι ὑπεκίνησαν τὸν λαὸν εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τῆς συμβατικῆς ἐκατομήθησαν ἀναπολόγητοι.

Ἐμπόρευμα.—Πᾶν προϊόν τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης, προοριζόμενον διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ οὐχὶ δι' ἰδίαν κατανάλωσιν. Τὰ ἐμπορεύματα εἶναι πάντοτε κινητὰ πράγματα κατὰ τὸν νόμον. Ἐννοεῖται ὅτι ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως τὰ ἐμπορεύματα δύνανται νὰ εἶναι καὶ κινητὰ καὶ ἀκίνητα. Π. χ. ἀγοράζω καὶ πωλῶ οἰκόπεδα, ἀτίσω ἀπὸ μὲν οἰκονομικῆς ἀπόψεως εἶναι ἐμπορεύματα καὶ ἀντικείμενα ἀγοραπωλησιῶν, ἀπὸ νομικῆς ὁμως ἀπόψεως δὲν θεωροῦνται ὡς ἐμπορεύματα. Τὰ ἐμπορεύματα διακρίνονται ἀναλόγως τῆς φύσεώς των, τῆς προελεύσεως, τοῦ προορισμοῦ των, τῆς διαρκείας των, τοῦ βάρους των, τῆς σπάνιως καὶ τῆς ἀξίας των. Αἱ διακρίσεις αὗται ἔχουν σημασίαν νομικὴν, οἰκονομικὴν, φορολογικὴν καὶ λογιστικὴν.

Ἀναλόγως τῆς φύσεώς των τὰ ἐμπορεύματα διακρίνονται εἰς ἀπειρίαν εἰδῶν καὶ ποιοτήτων, δύνανται ὁμως νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς κάτωθι γενικὰς κατηγορίας: α) Μέταλλα καὶ ὄρυκτά, π. χ. χρυσός, σίδηρος, ἄνθραξ κλπ. β) Θαλάσσια προϊόντα, π. χ. ἰχθύες, κοράλλια, σπόγγοι κλπ. γ) προϊόντα θήρας, π. χ. πτηνά, δέρματα, πτερὰ κλπ. δ) γεωργικὰ εἶδη, π. χ. ἐλαῖαι, οἶνος, δημητριακὰ κλπ. ε) κτηνοτροφικὰ π. χ. γάλα, βούτυρον, τυρὸς κλπ. στ) βιομηχανικὰ π.χ. ὑφάσματα, μηχαναὶ, ὀρολόγια κλπ. Ἀναλόγως τῆς προελεύσεως τὰ ἐμπορεύματα διακρίνονται: α) εἰς ἐγχώρια, ἢτοι ἐμπορεύματα παραγόμενα ἐν Ἑλλάδι, ὡς π. χ. ἡ σταφίς, ὁ καπνός, τὸ ἔλαιον, ἡ σμύρις κλπ. καὶ β) εἰς ξενικά,

προερχόμενα ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὰ εὐρωπαϊκὰ ὡς παραγόμενα ἐν Ἑυρώπῃ π. χ. ὑφάσματα, μηχανήματα κλπ. καὶ τὰ ἀποικιακὰ ὡς παραγόμενα εἰς τὰς ἀποικίας π. χ. τὸ τέϊον, ὁ καφές, τὸ κακάον κλπ.

Τὰ ἐμπορεύματα προορίζονται ἢ νὰ πωληθῶσιν αὐτούσια εἰς τὴν κατανάλωσιν ἢ νὰ μεταποιηθῶσιν διὰ τῆς βιομηχανικῆς κατεργασίας εἰς νέα εἶδη, ὁπότε καὶ λέγονται πρῶται ὕλαι. Οὕτω π. χ. ὁ σίτος εἶναι ἡ πρώτη ὕλη, ἡ ὁποία θὰ μετατραπῇ εἰς ἄλευρον. Τὰ ἐμπορεύματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς βιομηχανικῆς κατεργασίας λέγονται κατεργασμένα εἶδη. Ἡ ἀναλόγως τοῦ βάρους διάκρισις ἔχει σημασίον λόγῳ τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων. Ἡ ἐπιβάρυνσις τῶν ἐξόδων μεταφορᾶς ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἐμπορεύματος εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλυτέρα, ὅσον ἡ ἀξία του εἶναι μικροτέρα καὶ ἀντιστρόφως. Τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ ἀπόψεως βάρους διακρίνονται: α) εἰς βαρέα καὶ μικρῆς σχετικῆς ἀξίας π. χ. ἄνθρακες, σίδηρος, λίθος κτλ. β) εἰς βαρέα ἀλλὰ μεγάλης ἀξίας π. χ. τὰ πολύτιμα μέταλλα· γ) εἰς ἑλαφρά π. χ. πτερὰ καὶ δ) εἰς ὀγκώδη, τὰ ὁποία εἶναι μικρῆς ἀξίας ἀναλόγως τοῦ ὄγκου, τὸν ὁποῖον καταλαμβάνουν π. χ. τὸ χόρτον, ὁ βάμβαξ κλπ.

Ἀναλόγως τῆς διαρκείας, ἡ ὁποία ἐνδιαφέρει τὸν τρόπον τῆς μεταφορᾶς, τῆς ἀποθηκεύσεως, συντηρήσεως καὶ πωλήσεως, τὰ ἐμπορεύματα διακρίνονται: α) εἰς εὐφθάρτα, ὑποκείμενα εἰς ἀλλοιώσεις ἢ καταστροφὰς καὶ ἐπομένως ἀμέσου καταναλώσεως. π. χ. ἰχθύες, ὀπῶραι, ἄνθη κλπ. β) εἰς ἐμπορεύματα σχετικῆς διαρκείας καὶ ἐπομένως εὐκόλου συντηρήσεως π. χ. τὰ ἔλαια, τὰ ὑφάσματα κλπ. καὶ γ) εἰς ἐμπορεύματα σχεδὸν ἀναλλοιώτα, τὰ ὁποία εἶναι μεγίστης διαρκείας π. χ. τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι, αἱ οἰκίαι κ.λ.π.

Ἀναλόγως τῆς ἀξίας των τὰ ἐμπορεύματα διακρίνονται: α) εἰς εὐωνα,

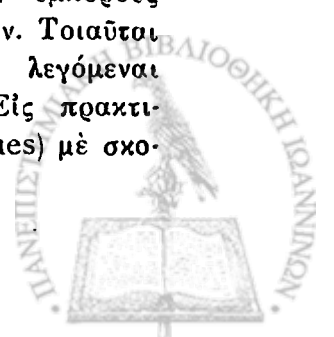
μικρῆς δηλονότι ἀξίας· π. χ. τὰ δημητριακὰ, τὰ ντρίλλινα ὑφάσματα κλπ., β) εἰς εἶδη σχετικῆς ἀξίας καὶ γ) εἰς εἶδη πολυτελείας π. χ. τὰ μεταξωτά, κοσμήματα κλπ.

Ἡ σπάνις ἢ μὴ τῶν ἐμπορευμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς παραγωγῆς των κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω τὰ ἐμπορεύματα διακρίνονται: α) εἰς κατὰ βούλησιν αὐξητά, καὶ τοιαῦτα εἶναι ὅλα τὰ βιομηχανικά προϊόντα β) εἰς ἐμπορεύματα μὴ κατὰ βούλησιν, αὐξητά, ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἡ παραγωγή ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φύσιν (γεωργικά). Τέλος ὑπάρχουν τὰ ἔργα τέχνης ἢ σπάνια ἀντικείμενα ὡς τὰ γρσηματόσημα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ἀναπαραχθῶσι.

Ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις.— Ἡ κολλοσιαία ἀνάπτυξις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετιάν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ἴδρυσιν εἰδικῶν σχολῶν μὲ σκοπὸν τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν συναφῶν γνώσεων. Οὕτω εἰς ὀλόκληρον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἰδρῦθησαν ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐφεξῆς ἐμπορικαὶ σχολαὶ διαφόρου μορφῆς καὶ σκοποῦ.

Αἱ ἐμπορικαὶ σχολαὶ διακρίνονται: α) εἰς πανεπιστημιακὰς σχολὰς (Ecoles des Hautes Etudes Commerciales), αἱ ὁποῖαι σκοποῦν νὰ διδάξουν τὴν ἐμπορικὴν ἐπιστήμην καὶ νὰ καταρτίσουν μεγαλεμπόρους, διευθυντὰς καὶ ἀνωτέρους ὑπαλλήλους ἐπιχειρήσεων.

Τοιαύτη σχολὴ ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτη Σχολὴ Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Σπουδῶν. β) εἰς μέσας ἀνωτέρας σχολὰς (Ecoles Supérieures), αἱ ὁποῖαι σκοποῦν νὰ συνδυάσουν τὴν ἐμπορικὴν θεωρίαν μετὰ τῆς πράξεως καὶ νὰ καταρτίσουν ἐμπόρους καὶ ὑπαλλήλους ἐπιχειρήσεων. Τοιαῦται σχολαὶ ἐν Ἑλλάδι εἶναι αἱ λεγόμεναι μέσαι ἀνωτέρας σχολαί. γ) εἰς πρακτικὰς σχολὰς (Ecoles Pratiques) μὲ σκο-

πόν τὴν παροχὴν στοιχειωδῶν γνώσεων περὶ ἐμπορίου καὶ τὸν καταρτισμὸν μικροεμπόρων καὶ κατωτέρων ὑπαλλήλων.

δ) Εἰς σχολὰς συμπληρωματικῆς μορφώσεως, κυρίως νυκτερινὰς δι' ὑπαλλήλους ἀποβλέποντας νὰ συμπληρώσωσι τὰς περὶ τοῦ ἐμπορίου ἐκ τῆς πράξεως γνώσεις των.

Εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς διδάσκονται ἑλληνικά, ξένα γλῶσσαι, ἐμπορικὰ μαθηματικά, φυσικὴ καὶ χημεία, ἐμπορευματολογία, οἰκονομικὴ γεωγραφία, ἐμπορικὴ ἱστορία, νομικά, πολιτικὴ οἰκονομία καὶ ἐμπορικὰ (ἐμπορευματολογία, λογιστικὴ καὶ ἀλληλογραφία).

Ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι ἐμπορικὴ σχολὴ εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1894 ἐν Πειραιεὶ συσταθεῖσα Ἐμπορικὴ καὶ Βιομηχανικὴ Ἀκαδημία ὑπὸ τῶν Ὁθ. Ρουσοπούλου καὶ Ἰω. Γεράκη, χημικῶν, ἧτις μετὰ ταῦτα μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας καὶ παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Τὸ 1900 ἰδρύθη παρὰ τοῦ Ἐμπορικοῦ συλλόγου Βόλου ἡ Ἐμπορικὴ σχολὴ Βόλου καὶ τέλος τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας ἱδρυσε δύο δημοσίας σχολὰς ἐν Ἀθήναις καὶ Πάτραις κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1901. Ἠκολούθησε ὁ νόμος Β' 74 Α' «περὶ ἐμπορικῶν σχολῶν» τοῦ 1903, δι' οὗ ἐπετράπη ἡ σύστασις ἐμπορικῶν σχολῶν ὁμοταγῶν πρὸς τὰ γυμνάσια. Βραδύτερον συνεστήθη ἡ Ἀνωτάτη Ἐμπορικὴ Σχολὴ καὶ δυνάμει τοῦ νόμου 3633 ἰδρύθησαν αἱ πρακτικαὶ ἐμπορικαὶ σχολαί, εἶτα δὲ αἱ λεγόμεναι πρότυποι (νόμος 5197).

Οὕτω ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦν μία Ἀνωτάτη Ἐμπορικὴ Σχολὴ (πανεπιστημιακὴ) ἐν Ἀθήναις, μία πρότυπος τετρατάξιος ἐν Ἀθήναις δεχομένη ἀποφοίτους τῆς β' γυμνασίου, 16 μέσαι ἐξατάξιοι σχολαί, δεχόμεναι ἀποφοίτους τῆς στ' δημοτικοῦ σχολείου ἐν Ἀθήναις, Πειραιεὶ, Πάτραις, Πύργῳ, Καλάμαις, Κερκύρῳ, Ἰωαννίνοις, Ἀργοστολίῳ, Ἡρακλείῳ, Χίῳ, Καβάλλῳ, Θεσσαλονίκῃ, Βόλῳ καὶ Τσαγκαράδῃ, 2 τετρατάξιοι μέσαι σχολαί ἐν Ξυλο-

κάστρῳ καὶ Καρλοβασίῳ καὶ πρακτικαὶ σχολαὶ τριτάξιοι δεχόμεναι ἀποφοίτους τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐν Χαλκίδι, Σύρῳ καὶ Κοζάνῃ.

Ἐμπορικὴ ἐταιρεία.—Βλ. Ἐταιρεία.

Ἐμπόριον.— Καλεῖται οὕτω ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, σύνολον πράξεων, ἐνεργουμένων ἐπὶ κέρδει διὰ τῶν ὁποίων πράγματα χρήσιμα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν μεταβιβάζονται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτὰ εἰς τὸν θέλοντα νὰ τὰ ἀποκτήσῃ.

Ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως τὸ ἐμπόριον διακρίνεται: α) εἰς *ἐπιτόπιον*, τὸ διενεργούμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀγορᾶς, β) εἰς *ἐσωτερικόν*, τὸ διενεργούμενον μεταξὺ κατοίκων διαφόρων μερῶν τῆς αὐτῆς χώρας, γ) εἰς *ἐξωτερικόν*, τὸ διενεργούμενον μεταξὺ κατοίκων διαφόρων χωρῶν. (Τὸ ἐξωτερικόν ἐμπόριον διαιρεῖται εἰς *εἰσαγωγικόν*, περιλαμβάνον ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα καὶ *ἐξαγωγικόν* περιλαμβάνον τὰ εἰς τὸ ἐξωτερικόν ἀποστελλόμενα). Καί, δ) εἰς *διεθνῆς ἐμπόριον*, τὸ σύνολον τῶν συναλλαγῶν, αἵτινες συνάπτονται μεταξὺ διαφόρων χωρῶν προκειμένου περὶ ἐνὸς ἐμπορεύματος.

Ἀπὸ στατιστικῆς ἀπόψεως, τὸ ἐμπόριον διακρίνεται: α) εἰς *γενικόν*, περιλαμβάνον ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα (ἀδιαφόρως ἐὰν θὰ καταναλωθῶσιν ἐν τῇ χώρῃ ἢ θὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ νέου) καὶ ἅπαντα τὰ ἐξαγόμενα (εἴτε ἐγχωρίου εἴτε ξένης παραγωγῆς) εἰς τὸ ἐξωτερικόν, β) εἰς *εἰδικόν*, ἀποτελούμενον ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς μόνον τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα προορίζονται πρὸς κατανάλωσιν καὶ ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἐγχωρίων μόνον προϊόντων, γ) εἰς *δι-αμετακομιστικόν*, εἰς ὃ ἀνήκουν τὰ ἐμπορεύματα τὰ εἰσαγόμενα ὄχι πρὸς κατανάλωσιν, ἀλλὰ πρὸς ἐξαγωγήν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ εἰδικόν ἐμπόριον χώρας τινὸς ἐμφαίνει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν παρα-

γωγικότητά της καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν καταναλωτικὴν της δύναμιν.

Ἀπὸ ἀπόψεως ποσότητος, τὸ ἐμπόριον διακρίνεται: α) εἰς *μεγαλεμπόριον* ἢ *χονδρικόν*, ἤτοι τὸ διενεργούμενον κατὰ μεγάλας ποσότητας, β) εἰς *ἡμιχονδρικόν*, τὸ διενεργούμενον κατὰ μυρίας ποσότητας καὶ γ) εἰς *μικρεμπόριον* ἢ *λιανικόν* τὸ διενεργούμενον κατὰ μικρὰς ποσότητας πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῶν καταναλωτῶν.

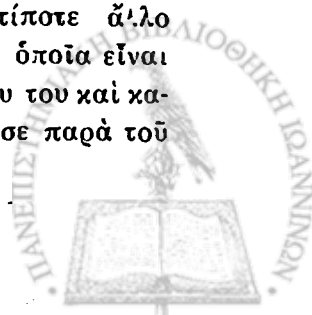
Ἀπὸ ἀπόψεως ὑψηλοῦτος ἐνεργούντων τὸ ἐμπόριον διακρίνεται: α) εἰς *ἐνεργητικόν*, ἤτοι τὸ διενεργούμενον ἐν τινὶ χώρῳ παρὰ τῶν ἰθαγενῶν καὶ β) ὡς *παθητικόν*, ἤτοι τὸ διενεργούμενον ἐν τῇ χώρῳ ὑπὸ ἀλλοδαπῶν. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐλευθερίας, τὸ ἐμπόριον διακρίνεται: α) εἰς *ἐλεύθερον*, δηλαδὴ τὸ διενεργούμενον ἄνευ περιορισμῶν ἐκ μέρους τοῦ κράτους, β) εἰς *ἀπαγορευμένον* ἐκ μέρους τοῦ κράτους διὰ διαφόρους λόγους (ἐμπόριον τῶν ναρκωτικῶν), γ) εἰς *μονοπωλιακόν*, ὅποτε ἡ ἐκμετάλλευσις διενεργεῖται ἀποκλειστικῶς παρ' ὠρισμένων ἀτόμων ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ κράτους. Τὸ μονοπώλιον δημιουργεῖται εἴτε παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως (φυσικὸν μονοπώλιον) εἴτε παρὰ τοῦ κράτους δυνάμει νόμου (νομικὸν μονοπώλιον), ἀσκεῖται δὲ εἴτε παρ' ἰδιωτῶν (ἰδιωτικὸν μονοπώλιον), εἴτε παρὰ τοῦ κράτους (κρατικόν) χάριν ταμιευτικῶν λόγων, ὅποτε λέγεται ταμιευτικὸν ἢ χάριν γενικωτέρων σκοπῶν ὅποτε λέγεται διοικητικόν. Τὰ παρ' ἡμῖν εἰσαχθέντα παρὰ τοῦ κράτους μονοπώλια, ἅτινα ἀποτελοῦσι κατ' οὐσίαν φόρους ἐπὶ τῆς καταναλώσεως εἶναι τὰ τοῦ σιγαροχάρτου, τῶν πυρρῶν, τοῦ πετρελαίου, τοῦ ἁλατος, τῶν παγνιοχάρτων καὶ τὴν διαχείρισιν αὐτῶν ἔχει ἀναλάβει ἡ Ἐταιρεία διαχειρίσεως τῶν ἑλληνικῶν μονοπωλίων. Διοικητικὰ τοῦ κράτους μονοπώλια εἶναι ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ταχυδρομικῆς καὶ τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας, ἡ κοπὴ τῶν νομισμάτων κλπ.). δ) εἰς *διακεκανονισμένον* ἐμπόριον, ὅποτε τὸ κράτος ἐπιβάλλει

ὠρισμένους περιορισμούς εἴτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπαγγελματιῶν (ἀρτοποιεῖα), εἴτε ὡς πρὸς τὰ προσόντα (φαρμακοποιεῖα), εἴτε ὡς πρὸς τὰς τιμὰς τῶν ἐμπορευμάτων (διατιμήσεις κτλ.).

Κοινωνιολογία τοῦ ἐμπορίου. Τὸ ἐμπόριον δὲν ὑπῆρξεν ἀνεκάθεν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς γῆς ἔζη κατὰ ὀρδὰς ἀγρίας περιπλανωμένης τῆδε κακεῖσε μὲ μοναδικὴν μέριμναν τὴν ἐξέδρασε τροφῆς, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐπετύγγανε φονεύων τοὺς ὁμοίους του καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἢ συλλέγων τοὺς φυτικὸς καρπούς. Αἱ ἀνάγκαι καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περιόδον εἶναι εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον περιορισμένα. Ἐκαστος παράγει ὅσα πρέπει νὰ καταναλώσῃ ἢ ἀκριβέστερον ἕκαστος καταναλίσκει, ὅσα μόνος του παράγει. Καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον τὴν καλουμένην περίοδον τοῦ αὐτονόμου παραγωγῆς ἐμπόριον δὲν ὑφίσταται.

Αἱ ὀρδαὶ μεταξὺ τῶν μόνον εἰς πολεμικὰς σχέσεις εὐρίσκονται. Ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς εἶναι σκληρὸς καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἀλληλοεξόντωσις εἶναι ἀπαραίτητος. Ἐὰν ἐνίοτε αἱ ἄγρια αὐταὶ ὀρδαὶ εὐρίσκονται εἰς φιλικὰς σχέσεις, δὲν κάμνουν συναλλαγὰς, ἀλλ' ἀνταλλάσσουν μεταξὺ τῶν δῶρα, τὰ ὅποια ἐπισφραγίζουσι τὴν φιλίαν τῶν ἀρχηγῶν. Ἡ διαφορὰ ἐννοεῖται εἶναι οὐσιώδης. διότι εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν δῶρων προσπαθοῦμεν ἐκουσίως νὰ προσφέρωμεν περισσότερα διὰ νὰ ἐπιδείξωμεν τὰ αἰσθήματά μας καὶ τὸν πλοῦτον μας, ἐνῶ εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἀνταλλαγὴν προσπαθοῦμεν νὰ δώσωμεν ὀλιγώτερα διὰ νὰ κερδίσωμεν περισσότερα.

Ἡ κοινοκτημοσύνη τῆς γῆς, ἡ ἔλλειψις γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, ἡ ἀπλότης, ἀλλὰ καὶ ἡ ταυτότης τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν καθιστοῦν τὴν ἐμπορικὴν ἀνταλλαγὴν ἀδύνατον. Τὸ ἄτομον δὲν κατέχει σχεδὸν τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὄπλα του, τὰ ὅποια εἶναι ὅμοια πρὸς τὸ τοῦ συντρόφου του καὶ κατεσκεύασεν ὁ ἴδιος ἢ ἤρπασε παρὰ τοῦ

ἐχθροῦ του. Μετὰ τὸν θάνατόν του μάλιστα ὅλα τὰ πράγματά του θάπτονται μαζὺ ὄχι μόνον διὰ τὸ νὰ τοῦ χρησιμεύσουν διὰ τὰς ἀνάγκας του, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι συνδεδεμένα μετὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀποθανόντος.

Ἐπὶ τέλος ἡ περιπλανωμένη αὐτὴ ὀρδὴ ἐγκαθίσταται καὶ ἡ οἰκογένεια σχηματίζεται. Ἐκάστη οἰκογένεια προσπαθεῖ νὰ ἐπαρξέσῃ μόνη τῆς εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς, ἀποτελεῖ «κλειστὴν οἰκονομίαν», εἶναι «αὐτάρκης». Ἐπαρκεῖ μόνη τῆς εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς, αἱ ὁποῖαι εἶνε ὅμοιοι πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν, αἵτινες ἐν τῷ συνόλω των ἀπαρτίζουν μίαν φυλὴν.

Μεταξὺ τῶν φυλῶν αὐτῶν ἡ κανονικὴ σχέσις ἦτο ὁ πόλεμος, ἡ κλοπὴ καὶ ἡ ἀρπαγὴ. Αὐτὰ ἦσαν τὰ κανονικὰ μέσα τῆς ἀποκτήσεως ἀκόμῃ καὶ συζύγων, ὅπως μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία τῆς ἀρπαγῆς τῶν Σαββίνων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον, τὴν ὁποῖαν ἡ οἰκονομικὴ ἱστορία χαρακτηρίζει ὡς περίοδον τοῦ αὐτονόμου παραγωγοῦ καὶ τῆς αὐτάρκους οἰκογενείας, ἐμπόριον δὲν ὑφίσταται. Ἰδέαν τῆς προεμπορικῆς ταύτης περιόδου δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἐκ τῆς εἰκόνης, τὴν ὁποῖαν παρουσίασαν τὸ πρῶτον εἰς τοὺς ἐξερευνητάς οἱ ἄγριοι λαοὶ διαφόρων μερῶν.

Ὁ πλοίαρχος Byron, ὁ ὁποῖος διέπλευσε τὸ 1765 τὸν πορθμὸν τοῦ Μαγελάνου καὶ ἐπεσκέφθη τὴν γῆν τοῦ Πυρὸς μᾶς ἀφηγεῖται εἰς τὸ βιβλίον του «Τὰ ταξείδιά μου», ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς ἀγρίας αὐτῆς χώρας ποὺ κεῖται εἰς τὴν νοτιᾶν ἐσχατιᾶν τῆς Ἀμερικῆς οὐδεμίαν ἀντίληψιν εἶχον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Ἐπλησίασαν, λέγει, ὡπλισμένοι εἰς τὸ πλοῖον. Τοὺς ἐδώκαμεν διάφορα μικροαντικείμενα καὶ ἰδίως γυάλινα καὶ ἐχάρησαν παραπολὺ καὶ αὐτοὶ μᾶς προσέφεραν ὄπλα των. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐξήλθομεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ μᾶς ἔφεραν φρούτα. Καταφανῶς πρόκειτο περὶ ἀνταλλαγῆς δώρων, τὰ

ὅποια ἐπισημοποιοῦν καὶ ἐπισφραγίζουν τὴν φιλίαν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος τοὺς ἐπεσκέφθη ὁ πλοίαρχος Οὐάλλις, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς τοὺς προσέφερε δῶρα, ἀλλὰ δὲν ἔλαβε παρ' αὐτῶν τίποτε εἰς ἀντάλλαγμα. Ὁ Δάρβιν εἰς τὸ «Ταξείδιον ἐνὸς φυσιοδίφου» ἀφηγεῖται ὅτι ἔδωκεν ἐν τεμάχιον ὑφάσματος εἰς ἓνα, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νὰ τὸ διαμοιράσῃ εἰς τοὺς συντρόφους του.

Ἐπίσης ὁ μέγας ἐξερευνητὴς Κούκ μᾶς διηγεῖται εἰς τὰ ταξείδιά του προκειμένου περὶ τῶν Αὐστραλῶν ἰθαγενῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον καὶ μικρὸν βαθμὸν πολιτισμοῦ, ὅτι παρετήρησε παντελῆ ἔλλειψιν συναλλαγῶν. Ἐγένετο ἀνταλλαγὴ δώρων, ἀλλ' ὄχι ἐμπόριον. Οἱ ἰθαγενεῖς προσεπάθησαν ν' ἀρπάσουν διὰ τῆς βίας ὅ,τι ἠδύναντο νὰ λάβουν δι' ἀνταλλαγῆς τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια περιέργως προσέφεραν ὡς δῶρα. Ἐν τούτοις οἱ Αὐστραλοὶ ὅπως καὶ οἱ γείτονές των οἱ Τασμανοὶ εἶχον ἓνα μικρὸν πολιτισμόν, διότι κατεσκεύαζον ὄπλα, καλάθια καὶ μάλιστα τόσον στεγανά ὥστε τὰ ἐχρησιμοποιοῦν καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν ὕδατος. Διέθετον ἐπομένως ἀντικείμενα πρὸς ἀνταλλαγὴν καὶ μόνον ἐστεροῦντο οἰκιακῶν ζῶων καὶ οὐδεμίαν καλλιέργειαν διενήργουν, ζῶντες ἀπὸ τοὺς αὐτοφυεῖς καρποὺς τῆς γῆς καὶ τοὺς ἰχθυῖς τῆς θαλάσσης.

Τὴν αὐτὴν κατάστασιν μᾶς περιέγραψεν ὁ ἐξερευνητὴς Κούκ καὶ διὰ τοὺς Παπούας, τοὺς ὁποῖους εὔρεν εἰς καλύτεραν κατάστασιν πολιτισμοῦ, πρωτογόνου ἐννοεῖται, ἀπὸ τοὺς Αὐστραλοὺς. Αἱ λέμβοι των ἦσαν καλύτερον κατεσκευασμένοι, ἐχρησιμοποιοῦν ὄπλα δηλητηριασμένα, καλύβας καλύτερας, καὶ κατεσκεύαζον καὶ ἀγγεῖα. Ἐνῶ ὁ Κούκ κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς φιλικὰς σχέσεις εἰς τὸ Μαλλίκολο καὶ ἀνταλλάξῃ δῶρα δὲν ἠδυνήθη ἐν τούτοις παρὰ τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας του νὰ κάμῃ ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Τὸ αὐτὸ παρετήρησε καὶ ὁ πλοίαρχος Καρτερέ εἰς τὰς νήσους τῆς βασιλείσεως Καρλόττας. Ἐννοεῖται σή-

μερον οἱ κάτοικοι οἱ ἰθαγενεῖς τῶν νήσων τούτων ἔχουν ἐπιδοθῆ με χαρακτηριστικὴν ἀπλησίαν εἰς τὸ ἔμπόριον, τὸ ὁποῖον ἐξέμαθον με τὴν ἐπικοινωνίαν με τοὺς Εὐρωπαίους.

Εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ παραδείγματα, τὰ πειστικώτατα ἐν τούτοις λαῶν ἀγρίων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐμπορίου ἄς προσθέσωμεν ὡς κατακλειδα τὸ παράδειγμα τοῦ ἰδιορρύθμου αὐτοῦ μεγάλου κράτους τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, τοῦ κράτους τοῦ Ἰνκας, τοῦ ὁποῖου διέκοψε τόσον τραγικὰ τὴν ἐξέλιξιν ἢ ἰσπανικὴν κατάκτησιν τοῦ Πιζάρου καὶ Ἀλμάγρου. Οἱ Ἰσπανοὶ κατακτηταὶ εὗρον ἓνα κράτος θεοκρατικὸν καὶ ἀπολυταρχικὸν, ἀλλὰ καὶ με μίαν ἰδιόρρυθμον κοινοκτημοσύνην, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἐμπορικὴ συναλλαγὴ ἦτο ἄγνωστος, διότι ὅλα ἀνῆκον εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἕκαστος ἠδύνατο νὰ λάβῃ ὅτι δῆποτε πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του.

Ὁ πρῶτος παράγων τῆς γενέσεως τῆς ἀνταλλαγῆς ὑπῆρξεν ὁ πόλεμος. Αἱ φυλαὶ διὰ τοῦ πολέμου καὶ μόνου ἔλυαν τὰς διαφορὰς των. Ἄλλ' ὁ πόλεμος παρουσιάζει τὸ μέγα πλεονέκτημα ὅτι φέρει εἰς ἐπικοινωνίαν δύο φυλάς. Αἱ φυλαὶ αὗται ἔχουν λόγῳ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν διαφόρους ἀνάγκας καὶ διὰ διαφόρων ἀγαθῶν ἱκανοποιοῦν αὐτάς· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ μία φυλὴ ἀποκτᾷ τὰς συνηθείας καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἄλλης φυλῆς. Ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀγαθῶν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν θὰ γίνῃ βεβαίως διὰ τῆς κλοπῆς ἢ τῆς ἀρπαγῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ μέσον. Ἀλλὰ παρουσιάζεται καὶ ἡ περίπτωσις τῆς ἀδυναμίας καὶ τότε εἰς ὁμαλὰς σχέσεις τῶν φυλῶν ἀναπτύσσεται ὁ δευτερος λόγος τῆς γενέσεως τῆς ἀνταλλαγῆς, ἢ ἀνταλλαγὴ τῶν δῶρων. Ἄλλ' ὅστις λαμβάνει ἐν δῶρον ἀναλαμβάνει τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀνταποδώσῃ. Φυσικὰ μεταξὺ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ δωρεᾶς ὑπάρχει διαφορὰ. Εἰς τὴν δωρεᾶν ζητούμεν νὰ ἐπιδείξωμεν τὰ αἰσθηματά μας

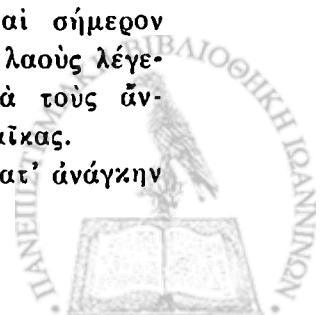
καὶ τὸν πλοῦτον μας, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν πρέπει νὰ κάνωμεν ἓνα ὑπολογισμὸν καὶ νὰ εὗρωμεν ποῖον εἶναι τὸ ἰσοδύναμον τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον προσφέρωμεν.

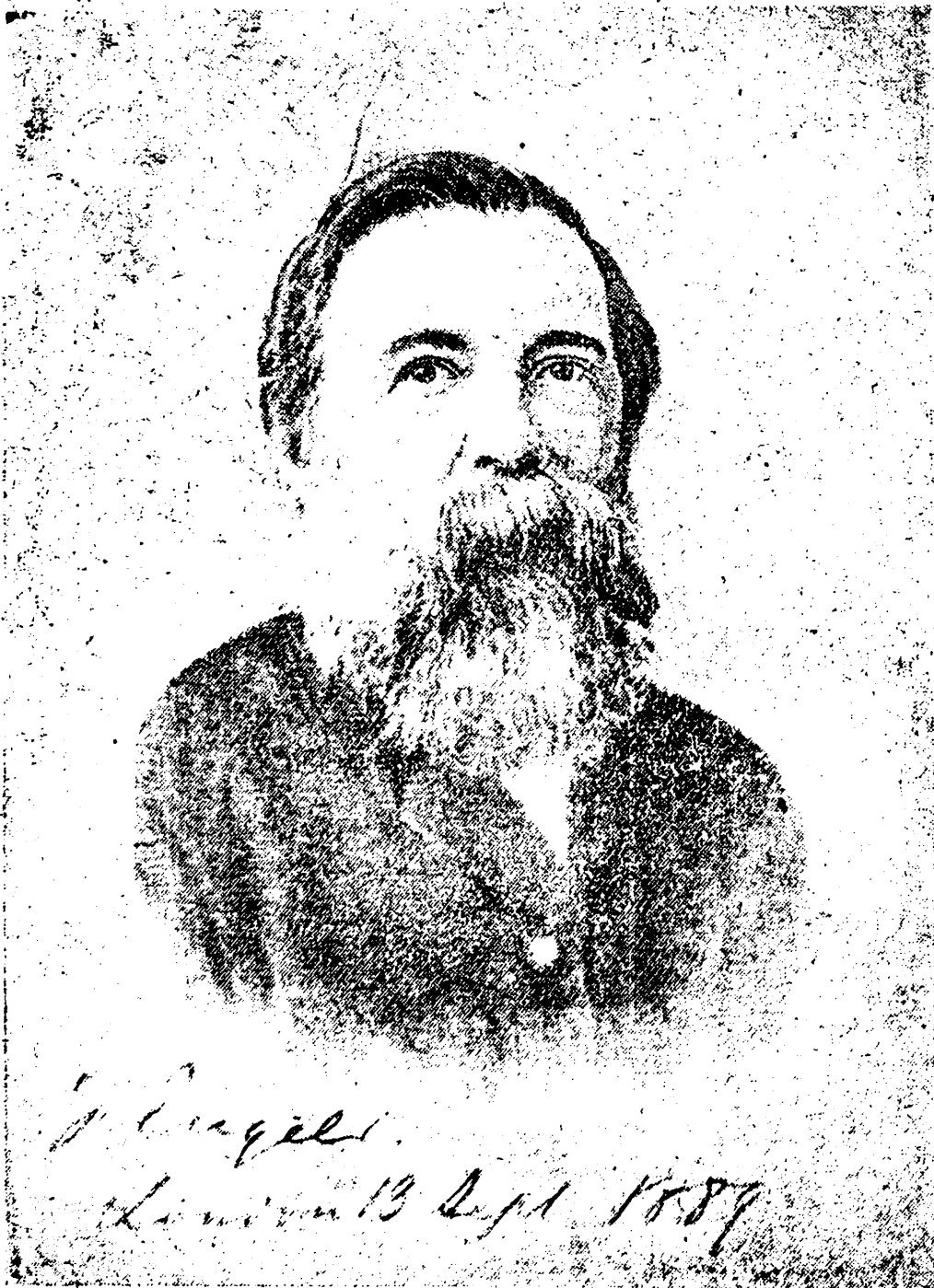
Ἄλλος λόγος, ὁ ὁποῖος ἐγέννησε τὴν ἰδέαν τῆς ἀνταλλαγῆς εἶναι ἡ μετανάστευσις. Ἡ μετανάστευσις δημιουργεῖ διὰ τὴν μεταναστεύουσαν φυλὴν νέας σχέσεις, νέας ἀνάγκας καὶ ἐνίοτε ἐπιτακτικὰς πρὸς ἀντιμετώπισιν φυσικῶν γεγονότων. Ἐάν ἡ ἐγκστάσις γίνῃ εἰρηνικῶς, εἶναι φυσικόν, ὅτι τὰ ἀγαθὰ θὰ ζητηθῶσι παρὰ τῶν ἄλλων φυλῶν καὶ θὰ ἀναπτυχθῶσι συναλλαγαί.

Τετάρτη αἰτία διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνταλλαγῶν ὑπῆρξεν ὁ καταμερισμὸς, ὁ τοπικὸς κατ' ἀρχάς, ὁ ἐπαγγελματικὸς κατόπιν. Ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, λόγῳ διαφόρων αἰτίων καὶ πρὸ παντός λόγῳ τῆς διαφόρου ἐπιδράσεως τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, διάφοροι φυλαὶ ἀνέπτυξαν εἰδικότητας. Ἄλλαι φυλαὶ ὑπῆρξαν κτηνοτροφικαί, ἄλλαι γεωργικαὶ καὶ ἄλλαι ναυτικαί. Ἀκόμη καὶ σήμερον ὁ τοπικὸς αὐτὸς καταμερισμὸς ὑπάρχει εἰς διαφόρους φυλάς τῆς Ἀφρικῆς, αἱ ὁποῖαι ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνον τοῦ λόγου διενεργοῦν τὰς συναλλαγὰς μεταξὺ των.

Ὁ καταμερισμὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος πρῶτον ὑπῆρξε τοπικὸς, δηλονότι κατὰ φυλάς, ἐπεξετάθη καὶ ἐντὸς μιᾶς φυλῆς καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν τὰ πρῶτα ἐπαγγέλματα, ἀφοῦ ἄλλως τε προηγήθη μία διάκρισις ἐν αὐτῇ τῇ οἰκογενείᾳ, ὅπου οἱ μὲν ἄνδρες ἠσχολοῦντο μετὸν πόλεμον, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ δοῦλοι μετὰ τὰ γεωργικὰ καὶ οἰκιακά ἔργα. Κατὰ τὸν Bücher τοῦ μὲν ἀνδρὸς ἔργον ἦτο ἡ προμήθεια τῆς ζωϊκῆς τροφῆς, τῆς δὲ γυναικὸς ἡ προμήθεια τῆς φυτικῆς. Καὶ σήμερον ἐπίσης εἰς τοὺς ναυτικούς λαοὺς λέγεται ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ ἡ γῆ διὰ τὰς γυναῖκας.

Ὁ καταμερισμὸς οὗτος, κατ' ἀνάγκην

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΕΝΓΚΕΛΣ

*Ο Γερμανός θεωρητικός του συγχρόνου Σοσιαλισμού,
φίλος και συνεργάτης του Καρλ Μάρξ.*

γεννᾶ τὴν ἀνταλλαγὴν καὶ μέσα εἰς τοὺς κόλπους μιᾶς φυλῆς καὶ οὕτω δημιουργεῖται τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, διότι φυσικὰ ὁ παραγωγὸς θὰ κρατήσῃ μόνον ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν των, τὸ δὲ ὑπόλοιπον θ' ἀνταλλάξῃ πρὸς τὰ πλεονάζοντα ἀγαθὰ τῶν ἄλλων.

Τὶ ἐκώλυε τὰς ἀνταλλαγάς; Πρῶτον ἡ ἐχθρότης πρὸς τὸν ξένον, ἡ φυσικὴ καὶ δεδικαιολογημένη δυσπιστία πρὸς αὐτόν. Ἡ ἐκ μέρους του διάβασις τῶν ὁρίων μιᾶς φυλῆς ἀπετέλει ἐγκλημα τιμωρούμενον διὰ θανάτου ἢ αἰχμαλωσίας. Δι' αὐτὸ κατ' ἀνάγκην αἱ πρῶται ἀνταλλαγαὶ ἐγένοντο εἰς τὰ σύνορα τῶν φυλῶν καὶ ἐπομένως αἱ πρῶται ἀγοραὶ, οἱ πρῶτοι κόποι τῶν ἐμπορικῶν συγκεντρώσεων εἶναι τὰ σύνορα, τὰ ὅποια ἔχουν καὶ τὸ προῖόν τῆς ἱερότητος τοῦ τόπου ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων.

Ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ ἄγριοι λαοὶ τῆς Ἀφρικῆς, ὅπως οἱ Ὀυτεντότοι, οἱ Νέγροι, οἱ Βοσχιμάνοι, ὅπως οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τοῦ Κάτω Νίγηρος, οἱ Veddah τῆς Κεϋλάνης, οἱ Κινέζοι τῶν ἐνδοτέρων ἐπαρχιῶν, διενεργοῦν τὸ ἐμπόριόν των κατ' αὐτὸν τὸν πρωτόγονον τρόπον εἰς τὰ σύνορα τῶν φυλῶν.

Εἰς πολὺ μεταγενεστέραν περίοδον τὸ ἐμπόριον διενεργεῖται ἐντὸς τῆς πόλεως, τοῦτο δὲ προϋποθέτει πολιτισμὸν τινα. Ὁ ξένος ἔστω καὶ ὑπὸ τινος περιορισμοῦ γίνεται δεκτὸς καὶ σεβαστὸς καὶ τυγχάνει προστασίας. Ἀπαιτεῖται ὁμως ἄδεια τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φυλῆς, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν παράσχη λαμβάνει δῶρα καὶ εἰς ἀντιστάθμισμα ἔχει ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸν ἔμπορον. Ἡ μορφή αὐτῆ τοῦ ἐμπορίου ἦτο ἡ συνήθης καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα.

Ἀκόμη καὶ σήμερον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διενεργεῖται τὸ ἐμπόριον εἰς τοὺς Καβύλους, ὅπου οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν ἐναλλάξ ὀρίζουν τοὺς τόπους τῆς συγκεντρώσεως δι' ἐμπορικὰς συναλλαγάς. Καθ' ὅμοιον σχεδὸν τρόπον

γίνονται αἱ συναλλαγαὶ εἰς πλείστας ἀγρίας φυλάς τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς τοὺς ἐρυθροδέρμους τῆς Ἀμερικῆς. «Ὁ ἔμπορος ἤρχετο—λέγει ὁ Lafitan—κατὰ πρῶτον εἰς τὸν ἀρχηγόν, ἐπεδείκνυε τὰ ἐμπορεύματά του καὶ κατόπιν τοῦ προσέφερε τὰ δῶρα του. Ὁ ἀρχηγὸς μετὰ ταῦτα ἐκάλει τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς εἰδοποιεῖ, ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἐμπορευθῶν. Κατόπιν ὁ ἔμπορος περιήρχετο τὰς κατοικίας, ἄφινε τὰ ἐμπορεύματά του πρὸς πώλησιν καὶ πρὸς τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὁ ἀρχηγὸς ἐκάλει καὶ πάλιν τοὺς κατοίκους ἢ νὰ ἐπιστρέψουν τὰ ἐμπορεύματα, ἢ νὰ πληρώσουν τὸ ἀντίτιμον συνήθως εἰς εἶδος.»

Εἶπομεν ὅτι τὸ ἐμπόριον κατ' ἀρχὰς ἐγένετο εἰς τὰ σύνορα τῶν φυλῶν. Ἐρωτᾶται ἤδη κατὰ ποῖον τρόπον ἐγένετο; Ὁ Ἡρόδοτος μᾶς δίδει πολύτιμον πληροφορίαν πολλαπλῶς ἀποδειχθεῖσαν ἀκριβῆ. Οἱ Φοίνικες, ἰδίᾳ οἱ Καρχηδόνιοι φθάνοντες εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγον ἀορίστως ὅτι εὕρισχοντο ἐπὶ τῆς Λιβύης πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ἐξῆγον τὰ φορτία των εἰς τὴν παραλίαν, ἠναπτόν πυρᾶς πρὸς εἰδοποίησιν τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἐπέβαινον μετὰ ταῦτα εἰς τὰ πλοῖα των. Οἱ ἐντόπιοι κατόπιν τοῦ σημείου τούτου ἤρχοντο εἰς τὴν παραλίαν, ἔβλεπον τὰ πράγματα καὶ ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης συνδιαλέξεως μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἔθετον παραπλεύρως τῶν πραγμάτων τόσον χρυσόν, ὅσον ἐνέκριναν νὰ προσφέρουν εἰς ἀντάλλαγμα. Μετὰ ταῦτα ἀπήρχοντο. Οἱ Καρχηδόνιοι κατόπιν ἐξῆρχοντο καὶ ἐὰν εὔρισχον τὸν χρυσὸν ἐπαρχῆ τὸν παρελάμβανον καὶ ἀπήρχοντο ἄλλως ἐπέστρεφαν εἰς τὰ πλοῖα των καὶ προσεκάλουν καὶ πάλιν διὰ πυρᾶς τοὺς ἰθαγενεῖς, οἱ ὁποῖοι προσέθετον καὶ ἄλλον χρυσόν. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐντελῶς ἀφώνως διενεργεῖτο τὸ ἐμπόριον. Τὸ ἄφωνον ἐμπόριον εἶναι περιέργον μῖγμα δυσπιστίας καὶ ἐμπιστοσύνης. Τοῦτο εἶναι εὐεξήγητον διότι ἡ θεὰ τῶν ἀλλοφύλων γεννᾶ πολεμικὰ αἰσθήματα

καὶ αἱ συμφεροντολογικαὶ συζητήσεις δύνανται εὐκόλως νὰ δώσουν ἀφορμὴν εἰς σύρραξιν. Ὁ φόνος καὶ αἰχμαλωσία εἶναι τὰ φυσικὰ ἐπακόλουθα διὰ τοὺς ἀσθενεστερούς. Ὁ φόβος μάλιστα τῆς αἰχμαλωσίας εἶναι κατὰ τὸν Σκύλακα τὸν Καρυανδέα ὁ λόγος τοῦ ἀφώνου ἐμπορίου τῶν Καρχηδονίων.

Τὸ ἄφωνον ἐμπόριον βεβαίως ἀπετέλει καὶ σημαντικὴν ἐκδήλωσιν ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, διότι οὐδὲν εὐκολώτερον ἢτο νὰ παραλάβουν οἱ μὲν τὰ πράγματα τῶν δὲ χωρὶς νὰ ἀφίσουν τὸ ἀντάλλαγμα. Ἡ ἀπάτη ὅμως αὐτὴ δὲν ἦτο συνήθης, διότι ὑπῆρχεν ὁ φόβος τοῦ θεοῦ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐκδικήσεως ἐκ μέρους τῶν ἀπατηθέντων. Συνάμα μία τοιαύτη πρᾶξις καθιστᾷ πλέον ἀδύνατον τὴν συναλλαγὴν εἰς τὸ μέλλον καὶ οἱ Φοίνικες ἐπεδίωκον πάσῃ θυσίᾳ ν' ἀνοίξουν ἀγορὰς διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν.

Τὸ ἄφωνον βεβαίως ἐμπόριον δὲν ὑπῆρξεν ὁ μοναδικὸς τρόπος τῆς ἐνεργείας τῶν ἀνταλλαγῶν. Παρουσιάζει πολλὰ μειονεκτήματα. Ἐνίοτε καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν συνεννόησιν, ἰδίᾳ ἐὰν τὸ προσφερόμερον ἐμπόρευμα δὲν εἶναι τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀγοραστοῦ. Ἡ δυσκολία αὐτὴ παρακάμπτεται διὰ τῶν ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων. Ἐκάστη φυλὴ ὀρίζει τὸν ἀντιπρόσωπόν της, ὁ ὁποῖος εἶναι πρόσωπον ἱερὸν καὶ ἀπαρβίαστον. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὕτοι κανονίζουν τὰς συναλλαγὰς τῶν φυλῶν. Οἱ κήρυκες τοῦ πολέμου ἐν καιρῷ εἰρήνης μετατρέπονται εἰς ἀντιπροσώπους τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τῶν φυλῶν.

Ἐνίοτε τὸ ἔργον τοῦτο μεταβιβάζεται κληρονομικῶς δικαιώματι ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἢ εἰς ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας ἢ τέλος τὸ ἀναλαμβάνει αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἔχει συμφέρον νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν φυλὴν του εἰς τὰς συναλλαγὰς τῆς μετὰ τῶν ἄλλων φυλῶν.

Σήμερον ὑφίσταται ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀνταλλαγῆς εἰς τὰς ἀγρίας φυλάς.

Εἰς τὰς φυλάς τῶν Μπαροτσέ, τῶν Κούντζ, τῶν Μαδρούκων εἰς τὴν Πολυνησίαν, εἰς τὰς φυλάς τῶν Ἰντάζ, εἰς τὴν Ἀφρικὴν κτλ. ὁ ἀρχηγὸς εἶναι καὶ ὁ ἐμπορικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς φυλῆς. Ἄλλωστε καὶ εἰς τὰ πεπολιτισμένα κράτη ὑπάρχει καὶ σήμερον ἀνάλογος θεσμὸς τῶν ἐμπορικῶν ἀκολούθων καὶ ἐμπορικῶν συμβάσεις ὑπογράφουν οἱ ὑπουργοὶ ἢ οἱ εἰδικοὶ ἀπεσταλμένοι τοῦ κράτους.

Αἱ πρῶται ἀνταλλαγαὶ εἶνε κυρίως ἀνταλλαγαὶ προϊόντων τῶν ὀμίλων μετὰ ξύ των. Δὲν ἐμφωνίζονται ἀκόμη αἱ ἀτομικαὶ ἀνταλλαγαὶ διότι αἱ ἀνάγκαι τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν εἶναι αἱ αὐταὶ καὶ ἱκανοποιοῦνται ἢ ἐκ τῶν κοινῶν ἀγαθῶν τῆς φυλῆς, ὅπου ὑπάρχει κοινοκτημοσύνη ἢ ἐκ τῶν προϊόντων τῆς οἰκογενειακῆς ἐργασίας. Τὸ ἐμπόριον κατ' ἀρχὰς εἶναι φυλετικὸν καὶ ἐξωτερικὸν καὶ κατόπιν μετὰτρέπεται εἰς ἐσωτερικὸν καὶ ἀτομικόν.

Ἄλλὰ ποῖα ὑπῆρξαν τὰ ἀντικείμενα τῶν πρώτων ἀνταλλαγῶν; Τὸ λογικὸν φαινομενικῶς εἶναι ὅτι αἱ ἀνταλλαγαὶ θὰ ἐγίνοντο εἰς εἶδη πρώτης ἀνάγκης. Οὐδὲν ἐν τούτοις ἀνακριβέστερον τούτου. Φαίνεται πιθανώτατον, ὅτι τὰ πρῶτα ἀντικείμενα ἦσαν τὰ κοσμήματα, αἱ γυναῖκες καὶ βραδύτερον οἱ αἰχμάλωτοι. Ὅλοι οἱ ἐξερευνηταὶ ὁμολογοῦν ὅτι τοὺς ἀγρίους λαοὺς δὲν προσειλύουσι διάφορα πράγματα πρώτης ἀνάγκης, ἀλλὰ τὰ εἶδη μὲ τὰ ὁποῖα ἐφαντάζοντο, ὅτι δύνανται νὰ στολισθῶσι.

Ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον τῶν αἰχμαλώτων, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ εἰς πεπολιτισμένας ἀκόμη χώρας, δέον νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι ἡ ἐμφάνισις του ἀπετέλεσε ἀνυπολογίστου σημασίας πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος ὁ αἰχμάλωτος πολέμου κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἐσφάζετο ἢ διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς κανιβαλικὰς διαθέσεις τοῦ νικητοῦ ἢ διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θυσία εἰς τοὺς θεοὺς, οἱ ὁποῖοι ἠνώνησαν τὸ ὄπλο.

Ἡ τρομερὰ αὐτὴ περίοδος παρήλθεν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀντελήφθησαν ὅτι συμφερωτέρα εἶναι ἢ χρησιμοποίησις τῶν αἰχμαλώτων. Ἐὰν οἱ αἰχμάλωτοι ἐπλεόναζον, ἀντηλλάσσοντο μὲ ἄλλα χρήσιμα ἀγαθὰ. Τὸ ἐμπόριον τῶν αἰχμαλώτων ὑπῆρξεν ἐν τῶν σπουδαιότερων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Οἱ Φοίνικες ὑπῆρξαν οἱ σπουδαιότεροι ἔμποροι δούλων καὶ ἡ Δῆλος ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κέντρα δουλεμπορίου. Ἀνάλογον ἐμπόριον ὑπῆρξε καὶ τὸ τῶν γυναικῶν, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται ἀκόμη εἰς πλείστας χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Ζήτημα ἄξιον ὡσαύτως ἐνδιαφέροντος εἶναι, ἔάν τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν ἀρχὴν του ὑπῆρξε θαλάσσιον ἢ χερσαῖον. Τὸ ἐμπόριον λέγει ὁ Gide συμφωνῶν πρὸς τὸν Ratzen ὑπῆρξε θαλάσσιον προτοῦ ἀποβῆ χερσαῖον. Ἀνεδύθη ἐκ τῆς θαλάσσης, ὅπως καὶ ἡ Ἀφροδίτη. Ἀποδείξει ὅτι οἱ πρῶτοι ἐμπορικοὶ λαοί, οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν ναυτικοὶ λαοί. Ὁ van der Borghht ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ ἐμπόριον πρῶτον ἀνεπτύχθη ὑπὸ τῶν παραποταμίων λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκινδύνως ἠκολούθησαν τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ. Ἡ γνώμη αὐτὴ εἶναι πολὺ λογικὴ, διότι πάντως ἡ θάλασσα ἐγκλείει κινδύνους ἔστω κι' ἔάν εἶναι κατεσπαρμένη μὲ νήσους, ὅπως τὸ Αἰγαῖον. Ἀντιθέτως ὁ ἱστορικὸς τοῦ ἐμπορίου Noel, καθὼς καὶ οἱ Riffer καὶ Rocher ἀποδίδουν τὴν προτεραιότητα εἰς τὸ διὰ καραβανίων ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύξαν πρὸ τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Πέρσαι καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀραβες.

Νομίζομεν ὅτι ὅλαι αἱ γνώμαι αὐταὶ εἶναι μονομερεῖς. Δὲν πρέπει φρονοῦμεν νὰ ἐρωτῶμεν εἰς ποίους πρῶτα λαοὺς ἐγεννήθη καὶ κατὰ ποῖον τρόπον τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ κατὰ ποῖον τρόπον ἐγεννήθη εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος. Φυσικὰ οἱ παραποτάμιοι καὶ παραλίμνιοι λαοὶ ἐχρησιμοποίησαν πρῶτα τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμοὺς

καὶ κατόπιν τὴν ξηρὰν διὰ τὰς μεταφορὰς, ὅπως καὶ οἱ παραθαλάσσιοι ἐπροτίμησαν τὴν θάλασσαν καὶ οἱ χερσαῖοι τὴν ξηρὰν. Ἠκολούθησαν ὅλοι οἱ λαοὶ ἀναγκαστικῶς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐπέβαλε τὸ φυσικὸν περιβάλλον.

Ἡ πρώτη μορφή τοῦ ἐμπορίου ὑπῆρξεν ἡ ἄμεσος ἀνταλλαγή. Οὐδεὶς βεβαίως δύναται νὰ προσδιορίσῃ ἐπὶ πόσους αἰῶνας ἢ χιλιετηρίδας ἔζησεν ἡ ἀνθρωπότης ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἄλλως τε, ὡς ἐξαιρέσις βεβαίως, τὸ σύστημα τῆς ἀνταλλαγῆς διατηρεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς διαφόρους λαοὺς τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ ἀνταλλαγή, ὡς εἶναι εὐνόητον παρουσιάζει πλείστας δυσκολίας. Ἀρχοῦμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ὥραϊον παράδειγμα τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῖ ὁ Κάρολος Gide λαμβάνων αὐτὸ ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τοῦ λοχαγοῦ Καμεράν, ὁ ὁποῖος περιηγήθη τὴν Ἀφρικὴν: «Εἶχον ἀνάγκην—λέγει ὁ Καμεράν—τῆς λέμβου τοῦ Σάϊδ, ἀλλ' οὗτος ἤθελε ἔλεφαντόδοντα τὸν ὁποῖον ἐγὼ δὲν εἶχα. Μὲ εἰδοποίησαν ὅτι ὁ Μωχαμὲτ Ἴμπν Σέλιμπ εἶχεν ἔλεφαντόδοντα, ἀλλ' ἐπεθύμη ὡς ἀντάλλαγμα ὕφασμα. Ἀλλὰ δὲν εἶχον οὔτε ὕφασμα. Μὲ πληροφόρησαν τότε ὅτι ὁ Γκέρμιπ ἔχει τὸ ζητούμενον παρὰ τοῦ Μωχάμετ ὕφασμα, ἀλλ' ἐζήτηε παρ' ἐμοῦ ἄλας. Τότε ἠναγκάσθην ν' ἀπευθυνθῶ εἰς τὸν Ἴμπν Ἀλῆν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἄλας καὶ κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν ἤθελεν εἰς ἀντάλλαγμα σῦρμα μεταλλικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχον ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐδωκα λοιπὸν τὸ σῦρμα εἰς τὸν Ἀλῆν καὶ ἔλαβον ἄλας, τὸ ὁποῖον ἔδωσα εἰς τὸν Γκέρμιπ καὶ ἔλαβον ὕφασμα. Τὸ ὕφασμα ἔδωσα εἰς τὸν Μωχάμετ Ἴμπν Σέλιμπ καὶ ἔλαβον ἔλεφαντόδοντα, τὸν ὁποῖον ἔδωκα εἰς τὸν Σάϊδ καὶ ἔλαβον ἐπὶ τέλους τὴν λέμβον. Ἐκαμα δηλονότι τέσσαρας ἀνταλλαγὰς καὶ ἔδαπνησα τόσον χρόνον, διότι εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ἄγνοοῦν τὴν χρῆσιν τοῦ νομίσματος».

Ὅταν αἱ δυσχέρειαι τῆς ἀνταλλαγῆς

ἐγένοντο ἀντιληπταὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἤρχισαν οὗτοι ν' ἀνταλλάσσουν τὰ ἀγαθὰ μὲ τὸ ὑπάρχον ἐν τῇ ἀγορῇ συνηθέστερον ἀγαθόν. Τὰ ζῶα ἢ μᾶλλον συγκεκριμένως τὸ πρόβατον καὶ ὁ βοῦς εἶναι τὰ συνήθως διδόμενα εἰς ἀνταλλαγὴν ἀγαθὰ καὶ δι' αὐτὸ καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πρὸς αὐτὰ διατιμῶνται. Τοῦτο γίνεται τακτικῶς καὶ ἐπὶ τέλος μορφοῦται συνήθεια, ἡ ὁποία μονιμοποιουμένη μεταβάλλει τὸ συνήθως ἀνταλλασσόμενον αὐτὸ ἀγαθὸν εἰς χρῆμα, τὸ ὁποῖον γίνεται καὶ τὸ κοινὸν μέτρον τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν.

Ἡ παρέμβασις τοῦ χρήματος κατ' ἀρχάς, τοῦ νομίσματος κατόπιν, τοῦ ἐπισημοῦ δηλονότι χρήματος, διαιρεῖ τὴν ἀνταλλαγὴν εἰς ἀγορὰν καὶ πώλησιν καὶ αἶρει τὰς δυσκολίας αὐτῆς.

Πλησιάζομεν οὕτω πρὸς τὴν τελειωκὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐμπορίου. Αἱ ἀνάγκαι καθημερινῶς πολλαπλασιάζονται καὶ μαζὺ μὲ αὐτὰς πολλαπλασιάζονται καὶ τὰ πρὸς ἀνταλλαγὴν ἀγαθὰ. Ἡ ἀγορὰ ἐπεκτείνεται καὶ ἡ ἀναζήτησις τοῦ κέρδους δημιουργεῖ τολμηροὺς τυχοδιώκτας οἱ ὅποιοι ἐναλλάξ χρησιμοποιοῦν τὴν ληστείαν, τὴν πειρατείαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πρῶτοι ἔμποροι.

Τὰ ὀμηρικὰ ἔπη μᾶς δίδουν πλήρη τὴν εἰκόνα τῶν πρώτων Φοινίκων ἐμπόρων, οἱ ὅποιοι εἶναι συγχρόνως πειραταὶ καὶ ἔμποροι. Ἔρχονται μὲ τὰ πλοῖα των φορτωμένα ἀπὸ παντὸς εἶδους ἐμπορεύματα καὶ ἰδίᾳ μὲ εἶδη στολισμοῦ, συναλλάσσονται εἰρηνικῶς καὶ τέλος ἀναχωροῦν μὲ πλουσίαν λείαν ἀπάγοντες γυναῖκας καὶ παιδιὰ.

Οἱ τυχοδιώκται αὐτοὶ εἶναι συνήθως δευτερότοκοι ἢ νόθοι υἱοὶ μεγάλων οἰκογενειῶν, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ ἀνεχθῶν τὴν ἐξουσίαν τῶν πρωτοτόκων δὲν δύνανται νὰ ζήσουν εἰς τὸν τόπον ὡς αὐτεξούσιοι καὶ ἀναχωροῦν πρὸς ἐξέυρεσιν τύχης.

Εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι πρόσωπα ἀξία περιφρονήσεως. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλκινόου, βασιλέως τῶν Φαιάκων λέγει εἰς τὸν

Ἄδυσσέα μετὰ περιφρονήσεως ὅτι ὁμοιάζει μὲ πλοίαρχον ἐμπορικοῦ πλοίου ὁ ὁποῖος δὲν σκέπτεται τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ κέρδος καὶ ὁ ἥρωϊς αἰσθάνεται σφιγμένην τὴν καρδίαν του ἀπὸ τὴν δεινὴν αὐτὴν ὕβριν.

Ἐν τούτοις ταχέως γίνεται μεταβολὴ εἰς τὰς ἀντιλήψεις αὐτάς. Ἡ πειρατεία ὅπως καὶ ἡ ληστεία ἀπαιτοῦν γενναϊότητα, τόλμην καὶ ἄλλας ψυχικὰς ἀρετὰς καὶ δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὁ Μενέλαος ἐπιδεικνύει ὑπερηφάνως τὸν πλοῦτον του, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησεν ἀπὸ τὰς πειρατείας καὶ τὰς ἀνταλλαγὰς, τὰς ὁποίας διενήργησεν ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου.

Ὅταν εὔρεθῇ ἡ ἀγορὰ καὶ πολλαπλασιασθῶν τὰ ἐμπορεύματα, ὁ παραγωγὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὗρη ἀπ' εὐθείας τὸν καταναλωτὴν καὶ τάνάπαιλιν. Ἐπειτα ὁ παραγωγὸς θέλει νὰ πωλῇ καθ' ὅσον παράγει καὶ ὁ καταναλωτὴς ζητεῖ ν' ἀγοράσῃ ὅταν ἔχει ἀνάγκην. Ὁ παραγωγὸς ἐπιζητεῖ τὴν χονδρικὴν πώλησιν τῶν προϊόντων του, ἐνῶ ὁ καταναλωτὴς ἀποβλέπει εἰς τὴν λιανικὴν ἀγορὰν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐδημιουργήθησαν οἱ ἔμποροι ὡς διᾶμεσοι. Οἱ ἔμποροι διαθέτουσι τὰ προϊόντα τῶν παραγωγῶν εἰς νέας ἀγορὰς καὶ ἐπαυξάνουσι τὰς ἀνάγκας τῶν καταναλωτῶν. Ἰκανοποιοῦν αὐτοὺς μεταφέροντες τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τοὺς τόπους παραγωγῆς εἰς τοὺς τόπους ὅπου ἐλλείπουσι καὶ οὕτω ἐπιτυγχάνουσι τὴν κατανομήν τῶν προϊόντων ἐφ' ὅλης τῆς γῆς πρὸς ὄφελος τῶν καταναλωτῶν καὶ τῶν παραγωγῶν. Καθιστοῦν δυνατόν τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων, εἰς ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέραν κλίμακα.

Ἐχοντες ὡς ἐπάγγελμα τὸ ἐμπόριον εἶναι καλύτερον πληροφορημένοι τῶν παραγωγῶν περὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν καταναλωτῶν καὶ τοιουτοτρόπως κατευθύνουσι τὴν παραγωγὴν. Κατ' ἀκολουθίαν γνωρίζουσι καλύτερον τὰ ἐμπορεύματα καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν κατανάλωσιν προμηθευόμενοι ταῦτα ὑπὸ τοῖς καλύτεροις

ἄρους. Ἀγοράζοντες τὰ ἐμπορεύματα καὶ χονδρικῶς παρὰ τῶν παραγωγῶν καὶ πωλοῦντες ταῦτα λιανικῶς εἰς τοὺς καταναλωτὰς, ἐξοικονομοῦν τὴν δυσχερῆσαν ἣτις θὰ προέκυπτεν ἐκ τῆς μὴ συμπτώσεως τῆς προσφερομένης καὶ ζητουμένης ποσότητος.

Ἄλλὰ τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα, καταλαβὸν τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, προσελκύει μέγαν ἀριθμὸν καὶ ἡ αὐξήσις τῶν ἐμπόρων εἰς περισσότερον τοῦ ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ ἔχει ὡς συνέπειαν τὸν περιορισμὸν τῶν πωλήσεων. Διὰ νὰ μὴ συμβῇ τοῦτο ὁ ἔμπορος ἀναγκάζεται ν' αὐξάνῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἐμπορεύματος ἐπὶ βλάβῃ καὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως. Τὸ ἐμπόρευμα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς χεῖρας τοῦ καταναλωτοῦ διέρχεται διὰ πολλῶν διαμέσων, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἐπιβαρύνει τὴν τιμὴν διὰ τῶν γενικῶν του ἐξόδων καὶ διὰ τοῦ κέρδους του.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα προστίθεται ὁ ἀχαλίνωτος ἐνίοτε συναγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἐμπόρων, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν τιμῶν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν νοθείαν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὴν ἐξαπάτησιν τοῦ ἀγοραστοῦ. Ὁ συναγωνισμὸς οὗτος δημιουργεῖ καὶ τὰς ἐθνικὰς ρήξεις καὶ τοὺς πολέμους. Ὁ ἔμπορος ζητεῖ εἰς τὸν πόλεμον τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς κρίσεως καὶ τὴν δημιουργίαν εὐκολιῶν καὶ μεγάλων κερδῶν.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τὸ ἐμπόριον ὑπέστη σημαντικὰς μεταβολὰς. Ἡ ἀτομικὴ ἐπιχείρησις ὁσημέραι ἐξαφανίζεται, διὰ νὰ ἰδρυθῇ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἡ ἀνώυμος ἐταιρεία, ἡ χαρακτηριστικωτέρα μορφή τῆς σημερινῆς οἰκονομικῆς συνθέσεως. Παρ' αὐτὴν συναντῶνται νέοι τύποι ἐπιχειρήσεων τὰ τράστ, τὰ κάρτελ καὶ τὰ παντὸς εἶδους συνδικάτα, τὰ ὁποῖα ἐκτείνουν τὴν δύναμιν τῶν ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς γῆνιης σφαιρας καὶ τείνουν διὰ νέου τρόπου νὰ φέρουν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν τὸν παραγωγὸν καὶ τὸν καταναλω-

τὴν. Τέλος ὁ συνεταιρισμὸς, νέα οἰκονομικὴ μορφή, ζητεῖ νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν καταναλωτῶν τὸν διάμεσον, τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζει οὐχὶ ἀδίκως ὡς παράσιτον.

Ἐμποροκρατία (mercantilisme).— Ἐκλήθη οὕτω τὸ οἰκονομικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐνεφανίσθη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ κατόπιν, προηγηθὲν τῆς φυσιοκρατικῆς καὶ τῆς φιλελευθέρως οἰκονομικῆς σχολῆς. Οἱ ἔμποροκράται ἐφρόνουν ὅτι ὁ διαθέτων μεγάλην ποσότητα χρήματος δύναται νὰ πορισθῇ κάθε ἄλλο ἄρεστον εἰς αὐτὸν ἀγαθόν, ἐπειδὴ τὸ χρῆμα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλάμβανε διαρκῶς καὶ μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὸν μηχανισμὸν τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν. Κατ' αὐτοὺς ἡ ἐμπορικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις συνεκεντροῦτο εἰς τὰ κράτη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐνεκα τῆς μεγάλης βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἢ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἐκινητοποιήσαν σοβαρὰς σχετικῶς ποσότητας χρήματος, τὸ ὁποῖον ἐκερδίετο εἴτε ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τῶν (Ἰσπανία, Πορτογαλία), εἴτε διὰ τοῦ ἐμπορίου (Ὀλλανδία, Ἰταλία, Ἀνσεατικὴ ὁμοσπονδία κλπ.). Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους οἱ ὅπαδοι τοῦ ἔμποροκρατισμοῦ ἐπίστευον ὅτι ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστία ἐνός κράτους, εὐρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ μὲ τὴν ποσότητα τῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων του κυκλοφορούντων πολυτίμων μετάλλων.

Μία τῶν αἰτιῶν τοῦ συστήματος τούτου ἦτο ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αὐξήσις τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἰδίως τοῦ ἀργύρου, ἡ ὁποία μετέτρεψεν ἐκ βάρθρων τὴν ἀρχαιοτέραν οἰκονομίαν, καθὼς καὶ ἡ ἴδρυσις μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν ἀποικιῶν. Ἐκ τῶν ἔμποροκρατικῶν τούτων ἀρχῶν συνήγετο τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ ἔπρεπε νὰ φροντίξῃ πρὸ παντός, ὅπως τὸ εἰς τὴν χώραν κυκλοφοροῦν χρῆμα παραμένῃ διαρκῶς εἰς αὐτὴν καὶ νὰ αὐξάνεται καθόσον τοῦτο καθίσταται δυνα-

τόν. Εἰς τὴν ὑπόδειξιν τῶν μέτρων διὰ τὴν συγκράτησιν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ποσότητος χρήματος ἐν τῇ χώρῃ δὲν συμφωνοῦν οἱ ἔμποροκράται. Τὸ κύριον ἐξ αὐτῶν ἦτο ἡ αὔξησις τῆς ἐξαγωγῆς καὶ ἡ μείωσις τῆς εἰσαγωγῆς. Οἱ σπουδαιότεροι πρόμαχοι τῆς ἐμποροκρατίας εἰς τὰς διαφόρους χώρας ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς : ὁ Κολβέρτος ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Μακκιαβέλης, ὁ Σκαροῦφφι, ὁ Μπελλόνι, ὁ Γκαλιάνι ἐν Ἰταλίᾳ· ὁ Κρόμγουελ, ὁ Gresham κ. ἄ. ἐν Ἀγγλίᾳ· ὁ Πούφεντορφ, ὁ Μπίλφεντ κ. ἄ. ἐν Γερμανίᾳ· ὁ Ποσσοσκόφ ἐν Ρωσίᾳ κλπ.

Ἐμποροπανήγυρις. — Καλεῖται οὕτω συνάθροισις ἐμπόρων ἐν τινι περιοχῇ, καθ' ὠρισμένας περιόδους γενομένη, πρὸς διενέργειαν συναλλαγῶν. Ἀφορμὴν εἰς τὴν θέσπισιν τῶν ἐμποροπανηγύρεων ἔδωκαν ἢ ἔκτακτα γεγονότα, ὅπως ἀγῶνες ἢ ἑορταὶ πρὸς πανηγυρισμὸν νίκης τινός ἢ εὐχαρίστου ὅπωςδῆποτε συμβάντος ἢ αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι καταφανῆς ἡ σχέσις τῆς θρησκείας ὡς κοινωνιολογικοῦ πλέον φαινομένου μετὰ τῆς οικονομικῆς ζωῆς καὶ ἐξελίξεως. Ἡ μεγάλη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πανήγυρις τῶν Σαρδέων ὀφείλετο εἰς τὸν ἑορτασμὸν εὐτυχῶν γεγονότων, διὰ τὸ πλούσιον καὶ εὐτυχὲς βασίλειον τῆς Λυδίας. Ἀντιθέτως αἱ μεγάλαι θρησκευτικαὶ πανηγύρεις τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τῆς Δήλου, τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τῶν Ἰσθμίων, τῆς Μιλήτου κλπ. ἐγένοντο ἀφορμαὶ ὄχι μόνον πρὸς τέλεσιν τῶν γνωστῶν πανελληνίων ἀγῶνων, ἀλλὰ καὶ σπουδαιοτάτων ἐμπορικῶν πανηγύρεων, καθότι οἱ ἔμποροι ἐπωφελοῦντο ὄχι μόνον τῆς μεγίστης συρροῆς ἀνθρώπων ἐκ πάσης ἑλληνικῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς Ἀσίας, Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ τῆς λόγῳ θρησκευτικῶν ἑορτῶν εὐκαιρίας, τῆς ἀναγκαστικῆς δηλονότι καταπαύσεως τῶν πολέμων ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα, ἀρκετὸν πρὸς ἐλευθέραν καὶ ἀκίνδυνον μετάβασιν, παραμονὴν καὶ ἐπι-

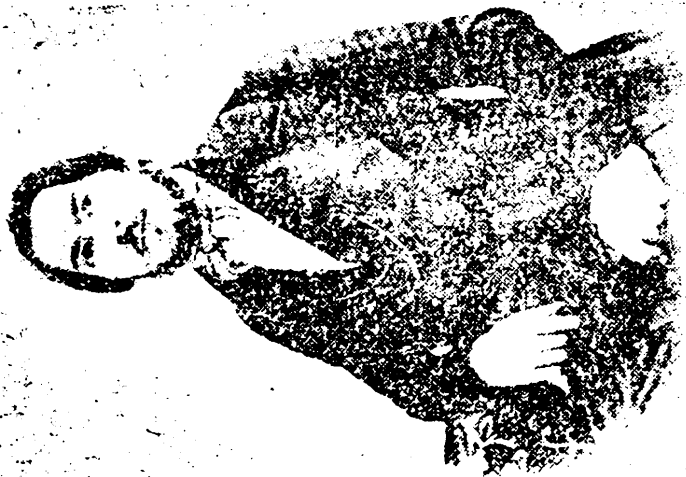
στροφὴν τῶν πανηγυριστῶν εἰς τὰς πατρίδας των.

Πράγματι αἱ συναλλαγαὶ ἐδυσχεραίνοντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ πολλοὺς μὲν λόγους, ἀλλὰ κυρίως διότι οἱ ἔμποροι καὶ ξένοι ἐθεωροῦντο πρόσωπα ὑποπτα καὶ ἐχθροί. Κατὰ τὰς πανηγύρεις ὅμως οἱ ξένοι ἐτύγχανον ἰδιαιτέρας προστασίας τὰ δὲ κατ' αὐτῶν ἀδικήματα ἐθεωροῦντο ὡς προσβάλλοντα τὸν προστατὴν τῆς πανηγύρεως θεὸν ἢ ἥρωα καὶ δι' αὐτὸ αὐστηρότατα ἐτιμωροῦντο. Ἐπειτα ἡ μετάβασις εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ ἡ ἐπιστροφή καθίσταται εὐκολωτέρα καὶ εὐθυνοτέρα, τοῦτο δὲ λόγῳ τῶν σχηματιζομένων караβανίων, τὰ ὅποια φυσικῶ τῷ λόγῳ διέτρεχον ὀλιγωτέρους κινδύνους.

Τέλος ἡ εἰσαγωγή τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὴν πανηγυρίζουσαν περιφέρειαν ἦτο ἐλευθέρη ἢ τὸ πολὺ ὑπεβάλλετο τὸ ἐμπόρευμα κατὰ τὴν πώλησιν εἰς φόρον τινα, οὐχὶ βαρύν, ἐνῶ εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν τὸ ἐμπόρευμα ἐπεβαρύνετο διὰ τοιούτων φόρων εἰσαγωγῆς, παραμονῆς, πωλήσεως καὶ ἐξαγωγῆς ὥστε λόγῳ τῆς ἀξίσεως τῆς τιμῆς ἐκ τῶν προσθέτων τούτων ἐξόδων ἀπέβαιεν ἀδύνατος ἡ πώλησις του.

Αἱ πανηγύρεις συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τοῦ χρηματικοῦ ἐμπορίου λόγῳ τῆς πληθώρας τῶν ἀνταλλασσομένων νομισμάτων παρὰ τῶν παντοδαπῶν ἐμπόρων. Ἐν τῇ πανηγύρει τὸ ἐμπόριον παύει νὰ εἶναι τοπικὸν καὶ λαμβάνει συνθετωτέραν καὶ διεθνικὴν οὕτως εἰπεῖν, μορφήν. Ὁ ἔμπορος ἐγκαθίσταται εἰς παράπηγμα καὶ ἀναγκάζεται νὰ μισθώσῃ δούλους, προγόνους τῶν σημερινῶν ἐμποροὑπαλλήλων, χρησιμοποιοῖ κοινὰ μέτρα καὶ σταθμά, ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ πωλήσῃ καὶ φεύγει ἐξ αὐτῆς ἀγοράζων ἄλλα ἐμπορεύματα. Διὰ τῶν ἐμποροπανηγύρεων ἐπέρχεται ἐπικοινωνία τῶν συμμετεχόντων λαῶν καὶ φυλῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας ἀναπτύσσεται ἡ μίμησις τῶν ξένων ἠθῶν καὶ ἐθίμων.

Ο ΦΡΕΙΛΕΡΙΚΟΣ ΕΝΓΚΕΛΣΙΣ τρία διάφορα στάδια τῆς ζωῆς του.

Οἱ παράγοντες οἱ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα προκαλέσαντες τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐμπορικῶν πανηγύρεων συνέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν γέννησιν καὶ προαγωγὴν τῶν κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως.

Αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ ἐγέννησαν καὶ πάλιν τὰς πανηγύρεις, τελουμένας ἐπὶ τῇ μνήμῃ ἁγίου τινὸς καὶ πλησίον τῶν μοναστηρίων. Εἰς τὸν σκοτεινὸν Μεσαίωνα, τὸν ἐστερημένον πάσης ἀσφαλείας τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς περιουσίας, ἦτο ἀναγκαῖον νὰ περιβληθῇ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα ἡ πανήγυρις διὰ νὰ ὑπάρξῃ τὸ ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον τοῦ πανηγυριστοῦ.

Αἱ πανηγύρεις ἔχαιρον μεγάλων προνομίων, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα διέφευγον ἀπὸ τὸ καταθλιπτικὸν σύστημα τῶν κανονισμῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἕκαστον ἐπάγγελμα. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειάν των ἠτόνουν αἱ αὐστηραὶ διατάξεις. Οἱ φόροι ἤλαττοῦντο ἢ καταργοῦντο ὡς καὶ τὰ διόδια, τὰ δικαιώματα διαμονῆς κλπ. Ἀπηγορεύοντο οἱ κατασχέσεις διὰ συμβάσεις συναφθείσας πρὸ τῆς ἐμποροπανηγύρεως, ὠργανοῦτο εἰδικὴ ἀστυνομία, εἰδικὴ διοίκησις καὶ εἰδικὴ ταχεῖα καὶ εὐκόλος διαδικασία πρὸς λύσιν τῶν κατὰ τὴν πανήγυριν γεννωμένων διαφορῶν.

Τοιοιουτρόπως αἱ ἐμπορικαὶ πανηγύρεις ἦσαν ὁάσεις πραγματικαὶ διὰ τὸ ἐμπόριον, ἐναντίον τοῦ ὁποίου τόσα προσκόμματα παρενεβάλλοντο κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας, ὡς διεκήρυξεν ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἀστικὴ ἐπανάστασις, ἡ δημιουργήσασα τὸ σύγχρονον ἀστικὸν καθεστῶς. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν διεκρίθησαν αἱ πανηγύρεις τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Καμπανίας, τῆς Λυώνος, τῶν Παρισίων κλπ.

Αἱ πανηγύρεις τῆς Φλάνδρας καὶ ἰδίᾳ ἡ τῆς περιφήμου πόλεως Μπρῦξ ἦσαν ὁ τόπος συνεντεύξεως διὰ τοὺς Ἰταλοὺς,

τοὺς Ἄγγλους καὶ τοὺς ἐμπόρους τῶν πόλεων τῆς περιφήμου Ἀνσεατικῆς ὁμοσπονδίας. Ἀφ' ἐτέρου ἐν Γερμανίᾳ ἡ πανήγυρις τῆς Λειψίας συνεχέντρον δεκάδας χιλιάδων ἐμπόρους, ὅπως καὶ αἱ τῆς Φραγκφούρτης, τῆς Μαγεντίας, τοῦ Μαγδεμβούργου κλπ. Ἐν Ἰσπανίᾳ μεγάλη πανήγυρις ἦτο ἡ τῆς Μεντίας ντέλ Κάμπο, ἐν Ἰταλίᾳ ἡ τῆς Βενετίας καὶ τῆς Πίζης, ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ τοῦ Μπόντζεν καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ πανήγυρις τοῦ Λήδς καὶ τοῦ Καίμπριτζ. Εἰς τὴν Ρωσσίαν σημαντικώταται πανηγύρεις ἐτελοῦντο ἐν Νιζνὶ - Νοβογορόδ, ἐν Μόσχᾳ, ἐν Ἰρβίτ καὶ Κιάκτα τῆς Σιβηρίας. Ἡ πρώτη μάλιστα δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ μεγαλυτέρα ὅλων, διότι αἱ τελούμεναι κατ' αὐτὴν πράξεις ὑπερέβαινον τὰ 200 ἑκατομ. ρούβλια, οἱ δὲ συνερχόμενοι Ρῶσοι, Κινέζοι, Πέρσαι, λοιποὶ Ἀσιᾶται καὶ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι ὑπερέβαινον τὰς 200.000. Εἰς τὴν Ἀσίαν μεγάλη πανήγυρις ἦτο καὶ εἶναι ἡ τῆς Χορδουὰρ πόλεως τοῦ Ἰνδοστάν, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ἱεροῦ Γάγγη, εἰς ἣν συγκεντροῦνται ὑπὲρ τὰς 300.000 ξένων. Ἐν Ἀμερικῇ κυριώτεραι εἶναι ἡ τῆς Βερακρούζης καὶ τῆς Ἀβάνας, ἐν Ἀφρικῇ δὲ αἱ πανηγύρεις τῆς Τάντας τοῦ Μαρόκου, τῆς Δαχομένης κλπ.

Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας αἱ ἐμπορικαὶ πανηγύρεις ἦσαν μικραὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ ἀσημαντοί. Ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1870 ὁ ἀριθμὸς των ἠῦξεν σημαντικῶς περισσότερον δὲ ἀκόμη μέχρι τοῦ 1910. Αἱ σήμερον τελούμεναι πανηγύρεις: τῆς Χαλκίδος (26 Ἰουλίου), τῶν Θηβῶν (23 Αὐγούστου), τῆς Λεβαδείας (15 Αὐγούστου), τοῦ Ἄργους (2 Νοεμβρίου), τοῦ Γυθείου (27 Σεπτεμβρίου), τῆς Κυπαρισσίας (14 Σεπτεμβρίου), τῆς Σπάρτης (29 Αὐγούστου), τῆς Ναυπάκτου (26 Ὀκτωβρίου), τῆς Λαμίας (27 Αὐγούστου), τῆς Ὑπάτης (14 Σεπτεμβρίου), τῶν Τρικκάλων (14 Σεπτεμβρίου), τῆς Λαρίσης (24 Σεπτεμβρίου), τοῦ Βόλου (6 Αὐγούστου), τοῦ Τυρνάβου κλπ. εἶναι

τοπικαί, καὶ δὲν συγκεντρώνουν μέγαν ἀριθμὸν πανηγυριστῶν.

Ἡ σημερινή ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου συνετέλεσεν ὥστε αἱ πανηγύρις νὰ ἀπολέσουν τὴν παλαιάν σημασίαν των. Τὰ μέσα τῆς μεταφορᾶς ἐτελειοποιήθησαν, ἡ ἀσφάλεια ἀπεκατεστάθη, τὰ ἐμπόδια τοῦ ἐμπορίου ἐξηλείφθησαν καὶ τὸ ἐμπόριον κατὰ συνέπειαν κατέστη διεθνές. Αἱ πανηγύρις ἀνίσχουν πλέον εἰς τὸ παρελθόν, ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν ἐκθέσεων (βλ. λ.), εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐκτίθενται πλέον αὐτοῦσια ἐμπορεύματα, ἀλλὰ δείγματα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων διενεργοῦνται αἱ συναλλαγαί.

Αἱ ἐκθέσεις διακρίνονται: 1) Εἰς διαρκεῖς καὶ περιοδικὰς. Διαρκῆς ἐκθεσις εἶναι ἡ διαρκῶς ἐγκατεστημένη ἐν τινι χώρῳ, ὅπως ἡ Διαρκῆς Ἐκθεσις Ἑλληνικῶν Προϊόντων ἐν τῷ Ζαπτεῖῳ μεγάρῳ Ἀθηνῶν. Τοιαῦται ἐκθέσεις συγκροτοῦνται ἐντὸς τῶν ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων καὶ ἔργον ἔχουσι τὴν ἐπίδειξιν καὶ διαφήμισιν τῶν ἐγγυρῶν προϊόντων. Περιοδικαὶ ἐκθέσεις εἶναι αἱ κατὰ ὄρισμένα χρονικὰ διαστήματα ὀργανούμεναι, ὅπως ἡ κατ' ἔτος Διεθνῆς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης.

2) Εἰς ἐγκατεστημένας καὶ κινητάς. Πολλάκις αἱ ἐκθέσεις γίνονται ἐπὶ σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων, ὡς ἡ ἐν Καναδᾷ τὸ 1921 ὀργανωθείσα γαλλικὴ ἐκθεσις ἢ ἐπὶ ἀτμοπλοίων (πλωταὶ ἐκθέσεις). Αἱ κινηταὶ ἐκθέσεις ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα ὅτι «μεταβαίνουσιν εἰς ἀναζητήσιν τοῦ ἐνδ.αφερομένου ἀντὶ γὰ ἀναμένωσι τὸν ἐπισκέπτην ἢ τὸν ἀγοραστήν».

3) Εἰς γενικάς, ἐν αἷς ἐκτίθενται παντὸς εἶδους δείγματα καὶ εἰδικὰς, αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς εἰδικούς σκοπούς (καλλιτεχνικαί, κτηνοτροφικαί, γεωργικαί, ἀποικιακαὶ κτλ.).

4) Εἰς διεθνεῖς, ἐθνικὰς καὶ τοπικὰς ἀναλόγως τῶν ἐκθεμάτων καὶ τῶν ἐκθετῶν. Κατὰ τὴν σύμβασιν τῶν Παρισίων (1928) διεθνῆς ἐκθεσις εἶναι «ἡ

ἐκθεσις εἰς ἣν καλοῦνται καὶ ξένοι χωρὶς περιοδικὸν χαρακτήρα με σκοπὸν νὰ ἐπιδειχθῶσιν αἱ πρόοδοι ἀνευ διακρίσεως ἐπισκεπτῶν καὶ ἀγοραστῶν».

Εἰς τὴν σύμβασιν ταύτην ὀρίζονται καὶ τὰ ἀπονεμόμενα βραβεῖα εἰς τοὺς ἐκθέτας, ἦτοι μέγα βραβεῖον, τιμητικὸν δίπλωμα καὶ μετάλλια, χρυσοῦν, ἀργυροῦν καὶ χαλκοῦν. Κατὰ τὴν διάσκεψιν ταύτην ἀπεκλείσθησαν αἱ ἐμποροπανηγύρις.

Ὡς πρώτη ἐκθεσις θεωρεῖται ἡ ἐν Πράγῃ, τὸ 1791 συσταθεῖσα. Τὴν ἐκθεσιν ταύτην ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Γάλλος ὑπουργὸς τοῦ ἐμπορίου Neufchateau καὶ ἀμέσως ἀντελήφθη τὴν σημασίαν τῆς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς οικονομίας. Χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς του ὀργανώθη τὸ 1798 ἐκθεσις καὶ ἐν Παρισίοις, ἣτις καὶ ἐπανελήφθη τὸ 1801 καὶ τὸ 1806, ὅποτε ὁ Ναπολέων προσέδωκεν εἰς αὐτὴν ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα. Τὸ Λονδίνον ἐμιμήθη τὸ 1851 τοῖς Παρισίοις καὶ ἡ Φιλαδέλφεια τὸ 1876. Τὸ 1904 ἡ πόλις τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου ὀργάνωσεν ἐκθεσιν ἡ ὁποία ἐθεωρήθη ὡς ἡ μεγίστη ὄλων.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἐκθέσεως ἐγένετο τὸ 1876, ἐπανελήφθη δὲ με σχετικὴν ἐπιτυχίαν τὸ 1903 εἰς τὸ ἄρτι ἀνεγερθὲν Ζάππειον μέγαρον πρωτοβουλίᾳ τοῦ Κυπαρίσσου Στεφάνου. Κατὰ τὸ 1926 καθιερώθη ἐτήσια καὶ μάλιστα διεθνῆς ἐκθεσις ἐν Θεσσαλονίκῃ ἣτις ἔκτοτε γίνεται τακτικῶς.

Ἡ πρώτη ἐκθεσις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπῆρξεν ἀποκάλυψις. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν, ἡ ἐκθεσις Θεσσαλονίκης ὑπῆρξεν ἐκδήλωσις τῆς οικονομικῆς ἑλληνικῆς ζωτικότητος.

Δύο εἶναι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐκθέσεις: ἡ Διεθνῆς ἐκθεσις Θεσσαλονίκης, ἣτις εἶναι κυρίως ἐμποροπανήγυρις με προσπάθειαν νὰ προσδοθῇ εἰς αὐτὴν βαλκανικὸς χαρακτήρ λόγω τῆς ἰδιαζούσης θέσεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ Διαρκῆς ἐκθεσις ἑλληνικῶν προϊόντων ἐν

Ἀθήναις. Ἀμφότεραι ἀποτελοῦν ἰδιότυπα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου διοικούμενα παρὰ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἀνάλογος θεσμὸς πρὸς τὴν Διαρκῆ ἐκθεσιν εἶναι τὸ Ἐμπορευματολογικὸν μουσεῖον, οὗ ζητεῖται ἡ ἴδρυσις. Κατὰ τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν τοῦ νομοσχεδίου ζητεῖται ἡ μετατροπὴ τοῦ Ἐμπορευματολογικοῦ ἐργαστηρίου τῆς Ἀνωτάτης ἐμπορικῆς σχολῆς εἰς «Μουσεῖον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας».

Κατὰ τὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν «διὰ τῆς πλήρους καὶ συστηματικῆς συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας του τοῦ μουσεῖου τούτου, θὰ ἀποτελῆ τὸ κάτοπρον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παραγωγῆς καὶ δραστηριότητος, διὰ τῆς συγκεντρώσεως δὲ ἐν αὐτῷ τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ βιομηχανίας τῆς διεθνούς παραγωγῆς θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὄχι μόνον καθαρῶς ἐκπαιδευτικούς σκοποὺς ἀλλὰ καὶ νὰ καθοδηγῇ καὶ διαφωτίζῃ τὴν ἐθνικὴν μας παραγωγὴν ὡς καὶ τὸ ἐξαγωγικὸν ἡμῶν ἐμπόριον, δεδομένου ὅτι θὰ παρέχῃ τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὰ μέσα εἰς τοὺς Ἕλληνας παραγωγοὺς καὶ ἐξαγωγεῖς νὰ συγκρίνωσιν εἰς πᾶσαν στιγμὴν τὰ προϊόντα των μὲ ἐκεῖνα τῶν ἀνταγωνιστῶν των τοῦ ἐξωτερικοῦ. Χάριν τῆς πλήρους ὀργανώσεως καὶ ἀποτελεσματικῆς λειτουργίας τοῦ μουσεῖου τούτου ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τῆς σχολῆς ἐργαστηρίων καὶ πρακτικῶν γραφείων, εἰς τὰ ὁποῖα συντελεῖται κατ' ἐξοχὴν θετικὴ ἐργασία διὰ πρακτικῶν ἀσκήσεων καὶ ἐφαρμογῶν, λαμβάνεται πρόνοια ἐνισχύσεως εἰδικοῦ βοηθητικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῆς σχολῆς».

Παραλλήλως πρὸς τὸ Ἐμπορευματολογικὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν θὰ ἔδει ὡς παραρτήματα αὐτοῦ νὰ ἰδρυθῶσι τοπικὰ μουσεῖα εἰς τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ κέντρα (Θεσσαλονίκη, Πάτραι, Βόλος, Καλάμαι, Ἡράκλειον κλπ.), μὲ τοπικὸν καὶ περιορισμένον χαρακτήρα καὶ μὲ σκοπὸν τὴν ἐπίδειξιν τῆς τοπικῆς οἰκο-

νομικῆς ζωῆς, ὡς καὶ διαρκεῖς ἐκθέσεις τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων εἰς τὰ ἐλληνικὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια (Ἀλεξανδρείας, Μασσαλίας κλπ.) καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουν τοιαῦτα εἰς τὸς ἐλληνικὰς πρεσβείας, δεδομένου ὅτι κατέστη ἀντιληπτὸν ὅτι οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι εἶναι κυρίως ἐμπορικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς χώρας των.

Ἐμφύλιος πόλεμος.— Πόλεμος μετὰξὺ τάξεων τοῦ αὐτοῦ λαοῦ. Ὁ ὄρος ἀρχετὰ ἀνεπιτυχῆς, χρησιμοποιεῖται εἰς μετάφρασιν τοῦ διεθνούς *querre civile* (πολιτικὸς πόλεμος), κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς μετὰξὺ κρατῶν πολέμους. Ὅταν μία τάξις ἐπαναστατήσῃ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶναι ἀναπόφευκτος ἐφ' ὅσον ἡ ἄρχουσα τάξις οὐδέποτε θὰ δεχθῆ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν τῆς καὶ τὰ προνόμιά τῆς ἀνεπιτισιτάσεως. Ἡ ἐνοπλος σύγκρουσις τῶν δύο τάξεων τῆς αὐτῆς χώρας εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ τόσον σφοδροτέρα ὅσον ἐντονωτέρα εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν ἀντιτιθεμένων συμφερόντων. Ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς ἐμφυλίου τοῦ πολέμου αὐτοῦ χάνει κάθε σημασίαν διότι ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι οὐδένα δεσμὸν αἰσθάνονται μετὰξὺ των· τουναντίον μισοῦνται μὲ τὴν δυνάμιν καὶ ἐπίγνωσιν ἀκόμη τῶν λόγων τῆς ἀντιθέσεως, ὅσον σχεδὸν οὐδέποτε συμβαίνει εἰς ἐξωτερικοὺς πολέμους. Τοῦτο γίνεται ἐμφανεστερον ὅταν ἡ μία τῶν δύο ἀντιτιθεμένων τάξεων, κατὰ κανόνα ἡ ἀντιδραστικὴ ἄρχουσα τάξις, δὲν διστάζει νὰ καλέσῃ εἰς ἐνίσχυσιν ἄλλοεθνεῖς στρατιωτικὰς δυνάμεις. Τοῦτο ἔπραξαν οἱ μοναρχικοὶ κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν προσκαλέσαντες τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων ἡγεμόνων κατὰ τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας καὶ οἱ τσαρικοὶ ζητήσαντες τὴν βοήθειαν ὄλων τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν κατὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς ἡ ἀγριότης ἀποτελεῖ σχεδὸν ἀναπόφευκτον συνέπειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Αἱ ἄρχουσαι τάξεις

κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐν περιπτώσει ὑπερισχύσεώς της ἐπέδειξαν πάντοτε τὴν μεγαλυτέραν ἀγριότητα. Αἱ ἀγριότητες τῆς Καθολικῆς ἰδίως ἐκκλησίας ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν, τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων κατὰ τοὺς πολέμους τῶν χωρικῶν, τῶν Γάλλων βασιλέων ἐναντίον τῶν ἀγροτῶν τῆς Ζακκερι (βλ. λ.), προσφάτως ἢ καταστολὴ τῆς οὐγγρικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ δικτατορία Τσαγκῶφ ἐν Βουλγαρίᾳ, εἶναι φρικιαστικὰ παραδείγματα τῆς σκληρότητος τῆς ἀρχούσης τάξεως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἡ ἐπαναστατικὴ τάξις, κατὰ τὰ ἱστορικὰ παραδείγματα, ἀπέφυγε πάντοτε, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος της τουλάχιστον, ν' ἀσκήσῃ ὠμὴν βίαν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν ὁμως τῶν γεγονότων κατέφυγεν εἰς αὐτὴν. Ἡ διαρκὴς ἐμφάνισις ἀντεπαναστικῶν ἐστιῶν, ὁ πολυμέτωπος ἀγὼν της, αἱ συνεχεῖς ἀντεπαναστατικαὶ συνωμοσίαι τῆς ἀρχούσης τάξεως καὶ μετὰ τὴν ἦτταν της ἐφ' ὅσον διαθέτει ὑπολείμματα τῆς παλαιᾶς δυνάμεως καὶ ὀργανώσεώς της, ἠνάγκασαν ὅλας τὰς νικηφόρους ἐπαναστάσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου νὰ χρησιμοποιήσουν σκληρὰν βίαν κατὰ τῶν ἀντιπάλων των. Ἡ «τρομοκρατία» τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ «Τσέκα» τῆς Σοβιετικῆς ὑπῆρξαν ἀνιμώφευκτοι συνέπειαι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἡ συστηματικὴ ἀποφυγὴ τοιούτων μέτρων οὐχὶ σπανίως προεκάλεσε τὴν καταστροφὴν ἐπικρατησασῶν ἐπαναστάσεων. Οὐλιβερά παραδείγματα εἶναι ἡ Κομμουνιστῶν Παρισίων (1871), καὶ ἡ οὐγγρικὴ σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις (1919), αἵτινες μὴ προχωρήσασαι εἰς λήψιν ἀποφασιστικῶν μέτρων κατὰ τῆς ἡττηθείσης ἀρχούσης τάξεως, ἀνετράπησαν συντόμως παρ' αὐτῆς καὶ ἐπνίγησαν εἰς τὸ αἶμα δεκάδων χιλιάδων ἐπαναστατῶν, αὐτῶν ἀκριβῶς πού ἐδίστασαν νὰ ἐφαρμόσουν μέτρα βίας

Ἐμφυτοκρατία (nativismus).—Καλεῖται οὕτω ἡ θεωρία ἢ ἀποδεχομένη

τὴν ὑπαρξίν ἐμφύτων ἐννοιῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σπουδαιότερος ἐκπρόσωπος τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ὁ Πλάτων κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Καρτέσιος, ὁ Λειβνίτιος καὶ πάντες γενικῶς οἱ πιστεύοντες ὅτι ἡ γνῶσις κτᾶται διὰ τῆς νοήσεως καὶ οὐχὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἡ ἐμφυτοκρατία εἶναι ἀντίθετος τῆς ἐμπειριοκρατίας, ἀποτελεῖ δὲ καθαρῶς ἰδεαλιστικὴν καὶ ἀντιεπιστημονικὴν θεωρίαν, ὑπόλειμμα θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ.

Ἐνγκελς (Φρειδερίκος Engels).—Γερμανὸς κοινωνιολόγος καὶ φιλόσοφος, φίλος τοῦ Κ. Μάρξ, συνιδρυτῆς τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, εἰς ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς «Ἐνώσεως τῶν κομμουνιστῶν» καὶ τῆς Α' Διεθνοῦς, γεννηθεὶς ἐν Μπάρμεν τὸ 1820 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίῳ τὸ 1895. Υἱὸς ἐργοστασιάρχου, ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ του καὶ κατόπιν ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Ἐλμπερφελντ, ἐσχόπει δὲ ν' ἀκολουθήσῃ πανεπιστημιακὰ μαθήματα, ἀλλ' ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὴν παρεχομένην ἐν τοῖς πανεπιστημίσι παιδείαν καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ του ὑποθέσεις τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιον τοῦτο. Ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν προσελήφθη εἰς ἐμπορικὸν τινα οἶκον τοῦ Μπάρμεν, ὁπόθεν ἀποχωρήσας μετὰ ἐτησίαν παραμονὴν μετέβη εἰς Βερολίνον διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς ἐθελοντής. Τὸ 1842 ἀπεστάλη εἰς Μάντσεστερ τῆς Ἀγγλίας εἰς βαμβακεμπορικὸν οἶκον, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ του συνεδέετο οἰκονομικῶς, ὅπου καὶ παρέμεινε ἐπὶ διετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἐνγκελς ζῶν εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κλασσικὴν χώραν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος, ἐμελέτησε τὴν κατάστασιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῆς Ἀγγλίας καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ χαρτιστικὸν κίνημα. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπὸ θεωρητι-

κῆς ἀπόψεως εἶχεν ὑποσιτῆ πολλὰς μεταπτώσεις. Ἐπηρεασθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ μυστικισμοῦ τοῦ I. Μπαϊμε, ἔγινε κατόπιν ὀπαδὸς τοῦ θεολόγου, Σλαϊερμάχερ.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Δ. Στράουε εἰς τὴν γερμανικὴν διανόησιν μὲ τὸν περίφημον «Βίον τοῦ Ἰησοῦ» ἔκαμε τὸν Ἐνγκελς νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Στράουε. Ἄλλ' ἡ προσχώρησις αὕτη διήρκεσεν ὀλίγον. Ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Ἐγγελοεὶς ἐμεσουράνει ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ Ἐνγκελς παρεδέχθη τὴν διαλεκτικὴν τοῦ Ἐγγελοεὶς καὶ ὅταν εὐρέθη ἐν Βερολίνῳ ὡς ἐθελοντῆς στρατιώτης μετέσχε τῆς κινήσεως τῶν ἀριστερῶν ἐγγελοεὶς. Τὸν τελειωτικὸν του προσανατολισμὸν εἰς τὰς θεωρητικὰς του πεποιθήσεις ἔλαβεν ὁ Ἐνγκελς διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Λ. Φόϋερμπαχ, μαθητοῦ τοῦ Ἐγγελοεὶς καὶ ὑλιστοῦ.

Τὸ 1844 ὁ Ἐνγκελς ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν διὰ Παρισίων, ὅπου διὰ πρώτην φορὰν ἐγνώρισε τὸν Κ. Μάρξ, μετὰ τοῦ ὁποίου πρὸ καιροῦ εὐρίσκετο ἐν ἀλληλογραφίᾳ. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη ὑπῆρξε τὸ σημεῖον ἀφειρητικῆς μιᾶς θερμῆς φιλίας, ἡ ὁποία διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, οἵτινες ἄνευ στενῆς συνεργασίας δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχωσιν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐπέτυχον. Τὸ 1845 ἐγκατεστάθη μετὰ τοῦ Μάρξ ἐν Βρυξέλλαις, ὅπου καὶ ἤρχισεν ἡ στενὴ συνεργασία των. Τὸ ποσὸν τοῦ ἔργου, τὸ ὅποιον παρήγαγον κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἶναι σημαντικώτατον. Ἰδρυσαν ἐπίσης μίαν ἔνωσιν Γερμανῶν ἐργατῶν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν «Ἐνωσιν τῶν Δικαίων», ἡ ὁποία ἀπέβη μετ' ὀλίγον ἡ περίφημος «Ἐνωσις τῶν Κομμουνιστῶν» καὶ ἡ ὁποία περιέκλειεν ἐν ἑαυτῇ τὰ σπέρματα τῆς Α' Διεθνοῦς. Κατὰ τὸ 1847 ὁ Μάρξ ἐκ Βρυξελλῶν καὶ ὁ Ἐνγκελς ἐκ Παρισίων ὑπῆρξαν οἱ θεωρητικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς «Ἐνώσεως τῶν Δικαίων». Κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου συνεκλήθη ἐν Λονδίνῳ καὶ τὸ πρῶτον συ-

νέδριον τῆς «Ἐνώσεως», τοῦ ὁποίου μετέσχε ὁ Ἐνγκελς ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἐν Παρισίοις μελῶν. Δεύτερον συνέδριον τοῦ ὁποίου μετέσχε καὶ ὁ Μάρξ ἔγινε τὸ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἐκ Λονδίνου οἱ δύο συνεργάται μετέβησαν εἰς Κολωνίαν ὅπου ἠδυνήθησαν ν' ἀναπτύξουν ὅλην τὴν πρακτικὴν δραστηριότητα. Αἱ ἀνάγκαι τῆς στιγμῆς καὶ ἡ ἀπέλασις τοῦ Μάρξ ἐχώρισαν ἐπὶ μακρὸν τοὺς δύο φίλους. Ὁ Μάρξ μετέβη εἰς Πορισίους καὶ ὁ Ἐνγκελς εἰς τὸ Παλατινάτον, ὅπου μετέσχε τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Βάδης. Ὅταν ἐξέλειπε πᾶσα ἐλπίς ἐπιτυχίας ὁ Ἐνγκελς ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἐκεῖθεν κατηθύνθη εἰς Λονδίνον, ὅπου εἶχε καταφύγει καὶ ὁ Μάρξ ἀπελαθεὶς καὶ ἐκ Παρισίων.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἄρχεται νέα φάσις ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Ἐνγκελς. Πρὸς τὸ παρὸν, πᾶσα πολιτικὴ δρᾶσις εἶχεν ἀποβῆ ἀδύνατος. Ὁ Μάρξ ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ, ὁ δὲ Ἐνγκελς μετέβη ἐκ νέου εἰς Μάντσεστερ ὡς ὑπάλληλος τοῦ ἰδίου βαμβακεμπορικῆς οἴκου. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἔκτοτε ὁ Ἐνγκελς ἔζησε τὴν καταναγκαστικὴν ζωὴν τοῦ γραφείου καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο σπανίως συνηντᾶτο μετὰ τοῦ Μάρξ. Ἐν τούτοις οὐδέποτε διέκοψε τὰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ.

Τὸ 1870 μετέβη εἰς Λονδίνον καὶ ἔλαβεν ἀμέσως ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Α' Διεθνοῦς, ὡς μέλος τοῦ γενικοῦ συμβουλίου, ἀντιπρόσωπος κατ' ἀρχὰς τοῦ Βελγίου καὶ κατόπιν τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρξ, ἐπισυμβάντα τὸ 1883, ὁ Ἐνγκελς ἀπέβη ὁ ἀνεγνωρισμένος πνευματικὸς ἀρχηγὸς καὶ ἡ μεγαλυτέρα αὐθεντία τοῦ διεθνοῦς ἐργατικῆς κινήματος.

Ὁ Ἐνγκελς ἦτο γλωσσομαθέστατος καὶ πολυγραφώτατος. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Μάρξ τὴν πηγὴν τῶν κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀρχῶν τοῦ κομμουνιστικοῦ κι-

νήματος εἶναι τὰ ἐξῆς: «Ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἐπιστήμης ὑπὸ τοῦ Ε. Ντύρινγκ» (1878-γνωστότερον ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἀντιντύρινγκ» ἢ «φιλοσοφία, πολιτικὴ οἰκονομία, σοσιαλισμός») ἔργον πολεμικῆς, πλήρης δρασερότητος καὶ μαχητικῆς δριμύτητος, ἀποτελοῦν γόνιμον καὶ ἀπαράμιλλον ἀπολογία τῆς ὑλιστικῆς ἀντιλήψεως τοῦ κόσμου «Λουδοβίκος Φόϋερμαχ καὶ τὸ τέλος τῆς κλισσικῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας» (1888), ἀποτελοῦν ἐξαιρετον πραγματείαν περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τοῦ Ἑγέλου μέχρι τοῦ Μάρξ. «Ἡ διαλεκτικὴ τῆς φύσεως» (συλλογὴ ἄρθρων καὶ ἀνεκδότων ἀποσπασμάτων γραφέντων ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1892) ἀποτελοῦσα ἀνεξάντλητον μεταλλεῖον διὰ τοὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀφομοιώσεως ἐν τῷ μαρξισμῷ τῶν νεωτέρων πορισμάτων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν «Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ κομμουνισμοῦ» (1844) «Τὸ κομμουνιστικὸν μαρξιστικὸν» (μετὰ τοῦ Κ. Μάρξ, 1848) «Οὐτοπιστικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμός» (1883) «Ἡ κατάστασις τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐν Ἀγγλίᾳ» (1845) «Ἡ καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας, τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας καὶ τοῦ κράτους» (1884) κ.ἄ.

Ὁ Ἐνγκελς καὶ ὁ Μάρξ εἶναι οἱ ἰδρυταὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἄνευ τῆς συνεργασίας τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, ἡ νέα ἀντιληκτικὴ τῆς ἱστορίας καὶ ὀλόκληρος ἡ μαρξιστικὴ κοσμοθεωρία καὶ βιοθεωρία δὲν ἦθελον ἔχει τὴν πληρότητα ἣν ἔχουν. Εἰς τὴν συνεργασίαν ταύτην βεβαίως τὸ πρωτεῦον πρόσωπον ὑπῆρξεν ὁ Μάρξ. Ἄλλ' ὁ Μάρξ ἄνευ τοῦ Ἐνγκελς δὲν θὰ κατώρθωνεν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατώρθωσε καὶ ταγάπαλιν. Καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος ἐκέρδησαν ἐκ τῆς συνεργασίας ταύτης εἰς εὐρύτητα καὶ καθολικότητα.

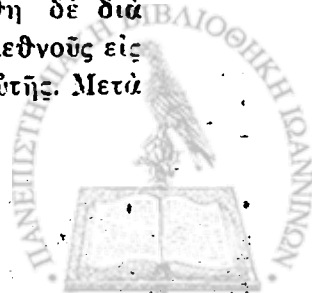
Ὁ Μάρξ ἦτο μεγαλοφυῆς, θεωρητικὸς, ἀριστοτέχνης τῆς σκέψεως, ἀλλ' ἐντελῶς ἐστερημένος πρακτικῶν ιδιοτήτων. Ὁ Ἐνγκελς, ἀφ' ἑτέρου, ἦτο

δραστηριώτατος καὶ πρακτικώτατος, ἐπετύγχανε πᾶν ὅ,τι ἀνελάμβανεν, ἀλλ' αἱ θεωρητικαὶ του δυνάμεις δὲν ἦσαν τὸσον μεγάλαι, ὥστε νὰ κατορθῶνῃ νὰ ὑπερπηδᾷ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζόμενας πνευματικὰς κρίσεις καὶ νὰ χαράσῃ νέους δρόμους. Μεμονωμένως θὰ ἔφθαναν ἀμφότεροι μέχρι τῆς ὑλιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ μετὰ ἀπείρους μείζονος μόχθου. Ὁ Μάρξ διεκρίνεται διὰ τὴν ἀφαιρετικὴν του ἰκανότητα, ὁ δὲ Ἐνγκελς διὰ τὴν συνδυαστικὴν του ἰκανότητα. Περὶ τῆς θεωρίας τοῦ Ἐνγκελς βλ. λ. μαρξισμός.

Ἐνεργειοκρατία. (Aktualitätstheorie).—Καλεῖται οὕτω ἐν μὲν τῇ μεταφυσικῇ ἢ θεωρίᾳ καθ' ἣν ἡ πραγματικότης ἐγκτεῖται ἐν τῷ γίνεσθαι, ἐν τῇ ἐξελίξει, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ ἡρεμίᾳ καὶ τῷ ἀναλλοιώτῳ, (Ἡράκλειτος, Πλωτίνος) ἐν δὲ τῇ ψυχολογίᾳ ἢ θεωρίᾳ ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι οὐσία, ἀλλ' ἐνέργεια (Χιούμ, Βούντ, Πάουλσεν). Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκλήθη *ἐνεργειοκρατία* (ἢ *ἐνεργητικὴ*) καὶ ἡ γνώμη καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει αὐτοτελής ὕλη, ἀλλ' ὅτι ἡ ὡς ὕλη θεωρουμένη εἶναι ἄθροισμα διαφόρων ἐν χώρῳ τεταγμένων ἐνεργειῶν. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην πᾶν τὸ γινόμενον εἶναι ἡ μετατροπὴ εἰς ἀλλήλας τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς ἐνεργείας ἢ μετακινήσις τῆς ἐνεργείας ἐν χώρῳ. Ἰδρυτὴς τῆς ἐνεργητικῆς ταύτης εἶναι ὁ χημικὸς Ὁστβαλντ.

Ἐνετία.—Βλ. *Βενετία*.

Ἐνιαῖον μέτωπον.—Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐνιαίου μετώπου, πρόβλημα τακτικῆς, προέρχεται ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐξασφαλισθῇ εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν ἡ δυνατότης κοινοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ κεφαλαίου, παρὰ τὴν σημερινὴν μοιραίαν διαίρεσιν τῶν πολιτικῶν (καὶ τῶν συνδικαλιστικῶν) ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται ἐπ' αὐτῆς, ἐτέθη δὲ διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τῆς Γ' Διεθνοῦς εἰς τὸ 3ον καὶ τὸ 4ον συνέδριον αὐτῆς. Μετὰ

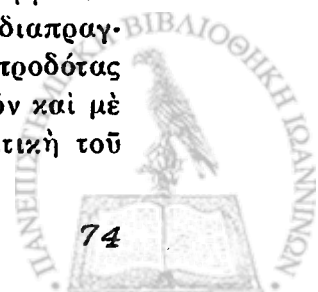

τόν Παγκόσμιον Πόλεμον και συνεπεία αὐτοῦ ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἡ ὁποία προηγουμένως ἦτο ὀργανωμένη ὑπὸ μίαν ἐνιαίαν διεθνή, εὐρέθῃ διηρημένη εἰς δύο μεγάλα τμήματα: εἰς τὸ τμήμα, τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Β' Διεθνοῦς, καίτοι αὕτη διὰ τῶν κυριωτέρων ἡγετῶν τῆς ἀπεδείχθη προδοτικὴ καὶ εἰς τὸ τμήμα τῶν ἀφυπνισμένων ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιδοκιμάζοντες τὴν ἀδιάλλακτον καὶ ἐπαναστατικὴν τακτικὴν τῶν Ρώσων μπολσεβίκων, προσεχώρησαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθεῖσαν Γ' Διεθνή. Ἡ αὕτη διαίρεσις ἐνεφανίσθη καὶ ἐντὸς τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος τῶν ἐργατῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐρυθρᾶς Συνδικαλιστικῆς Διεθνοῦς τῆς Μόσχας, παρὰ τὴν μεταρρυθμιστικὴν Συνδικαλιστικὴν Διεθνή τοῦ Ἀμστερνταμ. Ἄλλ' ἡ διαίρεσις αὕτη ἦτο καὶ τότε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ σήμερον εἰς ἕκ τῶν λόγων τῆς ἀδυναμίας τῆς ἐργατικῆς τάξεως ὅπως ἐπιτύχῃ τὰς πολιτικὰς καὶ συνδικαλιστικὰς διεκδικήσεις τῆς καὶ ἐκπληρῶσῃ τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς προορισμόν. Ἡ Γ' Διεθνή, λαμβάνουσα τὴν πρωτοβουλίαν τῆς καθοδηγήσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραγνωρίσῃ διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον τὴν σημασίαν τῶν μαζῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθουν τελοῦσαι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν μεταρρυθμιστικῶν πολιτικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων. Ἐρριψέ τὸ σύνθημα τοῦ ἐνιαίου μετώπου μετὰ τῶν ὀργανώσεων τούτων μὲ τὴν προσδοκίαν ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ἐπὶ συγκεκριμένων ζητημάτων θὰ παρείχετο εὐκαιρία διαφωτισμοῦ καὶ τῶν ἐργατῶν τῶν μεταρρυθμιστικῶν ὀργανώσεων ἐπὶ τῆς ὀρθοτέρας τακτικῆς. Οἱ ἐργάται οὗτοι δὲν θέλουν ν' ἀκολουθήσουν τοὺς κομμουνιστὰς εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν τὴν πάλιν διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἐχουν ὅμως καὶ αὐτοὶ ζητήματα πρὸς διεκδίκησιν. Ὅταν τὰ ζητή-

ματα ταῦτα, ἰδίως εἰς περιόδους ὀξύνσεως τῶν ἀντιθέσεων, τοὺς ὠθοῦν πρὸς μίαν δρᾶσιν ἢ ἀπλῶς τοὺς κάνουν νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην πρὸς δρᾶσιν, τότε οἱ ἐργάται οὗτοι ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἀπαιτεῖται κοινὴ δρᾶσις ὄλων τῶν ἐργατῶν. Οἱ κομμουνισταὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὀφείλουν, κατὰ τὴν τακτικὴν τοῦ ἐνιαίου μετώπου, νὰ προτείνουν κοινὴν δρᾶσιν εἰς τὰς ὀργανώσεις τῶν μεταρρυθμιστῶν. Ἐνώπιον τῶν ἐργατῶν, χωρὶς παρασηνιακὰς συμφωνίας, ὀφείλουν νὰ κάνουν συγκεκριμένας προτάσεις εἰς τοὺς μεταρρυθμιστὰς πρὸς κοινὴν δρᾶσιν ἐπὶ καθωρισμένου σχεδίου διεκδικήσεων, διὰ τὰς ὁποῖας ἐν διαφέρονται τόσο οἱ μεταρρυθμισταὶ ὅσον καὶ οἱ κομμουνισταὶ.

Ὅταν οἱ μεταρρυθμισταὶ ἡγέται ἀρνοῦνται τὴν πρακτικὴν ταύτην συνεργασίαν, οἱ κομμουνισταὶ τοὺς καταγγέλλουν ὡς διασπαστὰς ἂν δέχονται «οἱ κομμουνισταὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κοινῆς δράσεως διατηροῦν ἀπέναντι τῶν συμμάχων τὴν πλήρη πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν των, τὸ δικαίωμα νὰ υπερασπίσουν τὰς ἀπόψεις των καὶ νὰ ἐπικρίνουν καὶ ἐλέγξουν ὅλας τὰς ἐνεργείας τῶν μεταρρυθμιστῶν». «Οἱ αἰδιήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ προδοσίαι τῶν μεταρρυθμιστῶν ἡγετῶν, οἱ κομμουνισταὶ ὀφείλουν πρὶν ἀπὸ κάθε γενικὴν ἀπεργίαν, πρὶν ἀπὸ κάθε ἐπαναστατικὴν ἐκδήλωσιν, πρὶν ἀπὸ κάθε ἐνέργειαν μαζῶν, νὰ προτείνουν εἰς τοὺς ἡγέτας τούτους ὅπως μετάσχουν τῆς δράσεως ταύτης». «Ἡ τακτικὴ τοῦ ἐνιαίου μετώπου, κατὰ τὰς θέσεις τοῦ Δ' παγκοσμίου συνεδρίου τῆς Κ. Διεθνοῦς, σημαίνει ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ ἐμπροσθοφυλακὴ πρέπει νὰ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ καθημερινοῦ ἀγῶνος τῶν μεγάλων μαζῶν ὑπὲρ τῶν ζωτικῶν συμφερόντων των.

Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον οἱ κομμουνισταὶ δύνανται νὰ ἔρχονται εἰς διαπραγματεύσεις ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς προδότας ἀρχηγοὺς τῶν σοσιαλδημοκρατῶν καὶ μὲ τοὺς ἀμστερδαμικοὺς. Ἡ τακτικὴ τοῦ

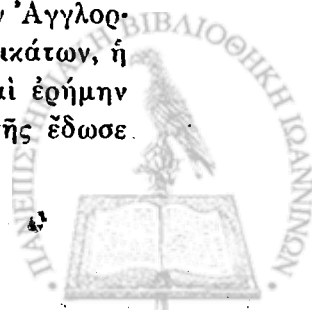

ένιαϊου μετώπου ὀρθῶς ἐφαρμοζομένη δύναται νὰ φέρη καὶ πρέπει νὰ φέρη καὶ ὀργανωτικὰ ὠφελήματα, παραλλήλως πρὸς τὰ προπαγανδιστικὰ καὶ τὰ καθαρῶς μαχητικὰ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ τακτικὴ αὕτη ἀκολουθεῖ τὸ ἐξῆς σχῆμα: γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκ τῶν κάτω (ὑπὸ τῶν ἐργατῶν), πραγματοποιεῖται ἐκ τῶν ἄνω (ὑπὸ τῶν ἡγετῶν) καὶ καταλήγει εἰς διαφωτισμὸν τῶν κάτω πάλιν (τῶν ἐργατῶν), διὰ τῆς κριτικῆς τῶν ὑπόπτων καὶ ἐσφαλμένων ἐνεργειῶν τῶν μεταρρυθμιστῶν ἡγετῶν ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν παρουσίᾳ ὅλων τῶν μαχομένων ἐργατῶν. Τὴν γόνιμον ταύτην τακτικὴν ἠκολούθησεν ἡ Γ' Διεθνῆς μέχρι τοῦ 1924.

Ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λένιν, ἐπενοήθη τὸ σύνθημα τοῦ «ένιαϊου μετώπου ἐκ τῶν κάτω» καὶ τῆς «ἀνεξαρτήτου ἡγεσίας». Κατὰ τὸ σύνθημα τοῦτο ἀποκλείεται πᾶσα συνεννόησις καὶ σύμπραξις μετὰ τῶν ἡγετῶν τῶν κομμάτων τῆς Β' Διεθνoῦς καὶ τῶν μεταρρυθμιστικῶν συνδικατῶν, διότι οὗτοι εἶναι «δίδυμοι ἀδελφοί» τοῦ φασισμοῦ. Οἱ κομμουνισταὶ ὀφείλουσι νὰ πραγματοποιοῦν ἀπ' εὐθείας τὸ ένιαϊον μέτωπον μετὰ τοὺς ἐργάτας τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων καὶ μεταρρυθμιστικῶν συνδικατῶν, ἀδιαφοροῦντες διὰ τοὺς ἡγέτας τῶν. Ἡ τακτικὴ αὕτη κατεπολεμήθη ὡς ἀνόητος ὑπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως μετὰ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἂν οἱ ἐργάται τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων κλπ. θὰ ἐδέχοντο μόνοι τῶν νὰ πραγματοποιήσουν τὸ ένιαϊον μέτωπον μετὰ τῶν κομμουνιστῶν, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν ἀρχηγῶν τῶν, θὰ ἔπαυον πλέον νὰ εἶναι σοσιαλισταὶ καὶ θὰ μετεβάλλοντο εἰς κομμουνιστὰς, ὅποτε εἶναι περιττὸν τὸ ένιαϊον μετ' αὐτῶν μέτωπον. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν εἰς τοὺς ἡγέτας τῶν καὶ νὰ εἶναι σοσιαλισταί, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ προσεννόησις τῶν κομμουνιστῶν μετὰ τῶν ἡγετῶν τῶν. Ἡ τακτικὴ τοῦ ένιαϊου μετώπου ἐκ τῶν

κάτω μετέβαλε, κατὰ τὴν κριτικὴν τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως, τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα εἰς στενοκεφάλους αἱρέσεις καὶ ἔγινε πρόξενος τεραστίων λαθῶν καὶ μεγάλων ζημιῶν. Εἰς αὐτὴν μεταξὺ ἄλλων, ὀφείλεται καὶ ἡ ἐπικράτησις τοῦ χιτλερισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἐργατῶν παρέμεινεν ἀδιάφορος εἰς τὰς ἐκκλήσεις τῶν Γερμανῶν κομμουνιστῶν περὶ ένιαϊου μετώπου ἐκ τῶν κάτω, ἐνῶ οἱ σοσιαλδημοκράται ἡγέται ὄχι μόνον ἐξηκολούθουν μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς νὰ διατηροῦν τὸ κῦρος τῶν, ἀλλὰ καὶ ἠδύναντο νὰ κατηγοροῦν τοὺς κομμουνιστὰς ὡς διασπαστὰς διότι ἀπέκρουον τὸ ένιαϊον μέτωπον ἐκ τῶν ἄνω καὶ παρουσίᾳ τῶν μαζῶν.

Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, ἡ Κ. Διεθνῆς ἀνεθεώρησεν ἐν μέρει τὰς περὶ ένιαϊου μετώπου ἀντιλήψεις τῆς, ἐπιτρέψασα μέχρις ἐνὸς σημείου καὶ τὴν μετὰ τῶν σοσιαλιστῶν καὶ μεταρρυθμιστῶν ἡγετῶν συνεννόησιν, ἀλλ' ἡ ἀναθεώρησις αὕτη δὲν ἀπέτελεσε πλήρη ἐπιστροφὴν εἰς τὰς ὀρθὰς ἀντιλήψεις τὰς πρὸ τοῦ 1924. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ σκανδάλου Σταβίσκου καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῆς δεξιᾶς, τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα πιεσθὲν ὑπὸ τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῆ τὸ ένιαϊον μέτωπον διὰ μίαν κοινὴν ἀντιφασιστικὴν ἐπίδειξιν, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσῃ τὰ προσχήματα συγκατένευσε νὰ ἐμφανισθῆ τὸ ένιαϊον τοῦτο μέτωπον ὡς ἀποτέλεσμα συμπράξεως τῶν τοπικῶν τμημάτων τῶν δύο κομμάτων καὶ οὐχὶ τῶν κεντρικῶν αὐτῶν ἐπιτροπῶν. Ἐννοεῖται ὅτι, κατὰ τὴν κριτικὴν τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως, ἡ ἀδιαλλαξία τῆς Κ. Διεθνoῦς εἰς τὸ σύνθημα τοῦ ένιαϊου μετώπου ἐκ τῶν κάτω, δὲν τὴν ἔσωσε ἀπὸ συμπράξεως ἐκ τῶν ἄνω τελείως παρασκηνιακοῦ χαρακτήρος. Οὕτω κατήρτισε τὴν περίφημον Ἀγγλορωσικὴν ἐπιτροπὴν τῶν συνδικατῶν, ἡ ὁποία ἦτο μία ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐρήμην τῶν μαζῶν συμφωνία. Δι' αὐτῆς ἔδωκε

κῦρος εἰς τοὺς τρεῖντιγιουνιονιστὰς προδότης τῆς μεγάλης ἀγγλικῆς ἀπεργίας καὶ δὲν ἐγκατέλειπε τὴν τακτικὴν ταύτην, οὔτε καὶ ὅταν ἡ ἀπεργία ἐπροδίδετο καὶ οἱ ἐργάται ἀγανακτισμένοι ἐστρέφοντο ἐναντίον τῶν ἡγετῶν τῶν. Κατὰ τὴν κινεζικὴν ἐπανάστασιν ἐφθασε μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀρνηθῆ τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Τὸ διέταξε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐθνικιστικὸν Κουόμινταγκ, νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν πειθαρχίαν του, νὰ ἐγκαταλείψῃ κάθε κριτικὴν τῆς δράσεως τῶν Κινέζων στρατοκρατῶν, ν' ἀπαρνηθῆ τὸν ρόλον ἡγέτου τῶν προλεταριακῶν καὶ πτωχῶν ἀγροτικῶν μαζῶν καὶ νὰ διαδραματίσῃ τὸ μέρος ἀχθοφόρου τῆς κινεζικῆς ἐθνικιστικῆς ἀστικῆς τάξεως. Τὸ κινεζικὸν προλεταριᾶτον ἐπλήρωσε μὲ τὸ σῆμα ἑκατοντάδων χιλιάδων θυμάτων τὴν οἰκτρὴν ταύτην γελοιογραφίαν τοῦ ἐνιαίου μετώπου.

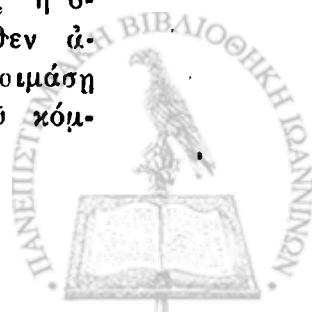
Ἐνιαῖον σχολεῖον.— Βλ. Σχολεῖον ἐνιαῖον.

Ἐνισμὸς (monismus).— Βλ. λ. Μονισμός.

Ἐνόρασις ἢ διαίσθησις (intuition)— Καλεῖται οὕτω γενικῶς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἡ ἰκανότης τοῦ πνεύματος πρὸς ἀμεσον γνῶσιν, χωρὶς τὴν παρέμβασιν τῆς διανοίας, ἡ γνῶσις ἢ ἐπιτυχανομένη δι' εἶδους τινὸς πνευματικῆς συμπαθείας μεταξὺ τοῦ γινώσκοντος ὑποκειμένου καὶ τοῦ γινωσκομένου ἀντικειμένου. Τὸν ὄρον τοῦτον χρησιμοποιοῦν μὲ διαφόρους ἀποχρώσεις ὁ Καρτέσιος, ὁ Κάντιος, ὁ Σέλλινγκ, ὁ Σοπερχάουερ καὶ κατὰ κόρον ὁ Μπέρξον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ κατέστη κοινότης. Κατὰ τὸν Μπέρξον ἡ ἐνόρασις εἶναι διαλογισμὸς τοῦ ἐνστίκτου, τὸ ὁποῖον λαμβάνει συνειδησιν ἑαυτοῦ καὶ ἀποβαίνει ἀνιδιοτελής, φευγαλέα καὶ ἀμύδρᾳ λάμπει τὴν ὁποίαν ῥίπτει τὸ ἐνσυνειδητούμενον αἰφνιδίως ἐνστικτον ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ πραγματικοῦ εἰς χρῆσιν στιγμῆς τῆς ζωῆς. Ἡ ἐνόρασις,

κατὰ τὸν Μπέρξον, ὁμοιάζουσα μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν μᾶς δίδουν τὰ ἔργα τέχνης, μᾶς ἀποκαλύπτει τί εἶναι καθ' ἑαυτὰ τὰ ὄντα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διάνοιαν, ἥτις διαμορφωθείσα διὰ τὰς πρακτικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ βίου, μᾶς δίδει τὴν ἐξωτερικὴν γνῶσιν τῶν ὄντων.

Ἐνουκίτζε (Ἄβελ Σωφρόνοβιτς).— Ρῶσσοσ ἐπαναστάτης γεννηθεὶς τὸ 1877. Τὸ 1893 εἰσῆλθεν εἰς τὴν τεχνικὴν σχολὴν τῆς Τιφλίδος καὶ ἀπὸ ἡλικίας 17 ἐτῶν ἤρχισε τὴν ἐπαναστατικὴν του δρασίαν ὡς μέλος τῶν μυστικῶν φοιτητικῶν σωματείων καὶ εἶτα τῶν μικτῶν ἐργατο-φοιτητικῶν σωματείων. Τὸ 1897 προσελήφθη εἰς τοὺς καυκασιανούς σιδηροδρόμους, ὅπου εἰργάσθη ὡς προπαγανδιστῆς καὶ διοργανωτῆς. Τὸ 1899 ἔθεσε μαζὺ μὲ ἄλλους τὰς πρώτας βάσεις (εἰς τρία σημεία τοῦ Βακοῦ) τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργανώσεως, καὶ τὸ 1901 ἵδρυσεν μυστικὸν τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνετυποῦντο ὠρισμένα τεύχη τῆς «Ἴσκρας», τοῦ «Νοτίου ἐργάτη», κ.ἄ. Ἐπίσης διωργάνωσε καὶ τὴν μυστικὴν μεταφορὰν τῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπαναστατικῆς φιλολογίας, μέσον Βατούμ (Εὐξείνιος πόντος). Τὸ 1902 συνελήφθη δις καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μτχέτ (παρὰ τὴν Τιφλίδα), ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1903. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν, ἀλλὰ κατῶρθωσεν νὰ δραπετεύσῃ καθ' ὁδόν. Καταδιωκόμενος, δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν νὰ ἐργάζεται ἐντατικώτατα ἐπὶ 4 ἔτη, συλληφθεὶς τέλος τὴν 5 Μαΐου 1907, εἰς τὸ μυστικὸν μπολσεβικικὸν σινέδριον τοῦ Βακοῦ. Ἐξωρίσθη τότε εἰς τὸ Βορονιόζ, ἀλλὰ καθ' ὁδόν κατῶρθωσε καὶ πάλιν νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς ἢ ὁποία τῶν συνώδευε, καὶ ἐπανῆλθεν ἀμέσως εἰς Βακοῦ διὰ τὸ προετοιμάσῃ τὴν πανρωσικὴν διόσκεψιν τοῦ κόμ-

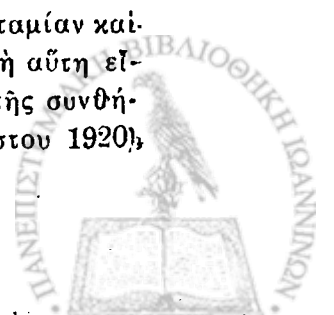
ματος. Μεταβαίνων εἰς τὴν διάσκεψιν αὐτὴν συνελήφθη εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1908 ἐξωρίσθη εἰς τὸν Ἀρχάγγελον, ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους κατώρθωσε καὶ πάλιν νὰ δραπετεύσῃ. Ὁ περίπατος αὐτὸς μεταξὺ ἐξορίας, δραπετεύσεως καὶ ἐντατικῆς ἐπαναστατικῆς δράσεως διήρκεσε μέχρι τοῦ 1916, ὅτε ἐστάλη εἰς τὸ μέτωπον, ἀλλὰ τὴν 27ην Φεβρουαρίου 1917, πρώτην ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως εὐρέθη εἰς τοὺς δρόμους τῆς Πετροπόλεως διευθύνων τὰς μάχας καὶ τὰ ὁδοφράγματα τῆς πρωτευούσης. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ρόλος του ἦτο περισσότερο ἐνεργὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἀπὸ τῆς 30 Δεκεμβρίου 1922 διατελεῖ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Κεντρικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, καὶ μέλος τοῦ προεδρείου τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος.

Ἔντισον (Θωμᾶς Edison).— Διάσημος Ἀμερικανὸς φυσικὸς καὶ ἐφευρέτης (1847—1930). Ἐφεύρε τὸν φωνόγραφον, τοὺς ἠλεκτρικοὺς λαμπτήρας πυρακτώσεως, τὴν διὰ πολλοὺς πομποὺς τηλεγραφημάτων χρησιμοποίησιν τοῦ αὐτοῦ σύρματος, τὸ μετ' ἀνθρακος τηλεφῶνον, τὸ μπετόν—ἀρμέ, καὶ ἐτελειοποίησε τὸν κινηματογράφον συγχρονίσας αὐτὸν μετὰ τοῦ φωνογράφου. Σπουδαιοτάτη ὑπῆρξεν ἡ συμβολή του εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἠλεκτρικῶν διοχετεύσεων. Ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ.

Ἔντολή (Mandat international).— Καλεῖται οὕτω τὸ εἰδικὸν καθεστῶς, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐτέθησαν μεταπολεμικῶς ὀρισμένα ἐξωευρωπαϊκὰ χῶραι. Τὸ καθεστῶς τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἰσοδυναμεῖ οὐσιαστικῶς πρὸς πλήρη ἀποικισποίησιν εἰσήχθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ 22 ἄρθρου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ἐφηρμόσθη ἐπὶ τῶν ἀποσπασθειῶν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἀποικίων καὶ τῶν ἀποσπασθέντων ἀπὸ τὴν Τουρκίαν ἐδαφῶν. Αἱ ἔντονοι ἀντιιμπεριαλιστικαὶ διαθέσεις τῶν λαῶν ἀμέσως μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πο-

λέμου ὡς καὶ αἱ μεταξὺ τῶν μεγάλων ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων ἀντιζηλίσαι καθίστων δύσκολον τὴν ἄμεσον καὶ ἄνευ προσχημάτων παραχώρησιν τῶν χωρῶν αὐτῶν ὡς ἀποικίων εἰς τινὰς τῶν μεγάλων ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων. Διὰ τοῦτο ἐξευρέθη ἡ πλαγία ὁδὸς τῆς ἐντολῆς καθ' ἣν τὰ ἀποσπώμενα ἀπὸ τὰς ἠττηθείσας χώρας ἐδάφη περιέρχονται εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ἣτις ὁμως ἀδυνατοῦσα νὰ τὰ κυβερνήσῃ μόνη, ἀναθέτει τὴν ἐντολὴν τῆς διοικήσεώς των εἰς μίαν τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς νικητρίας πυρατάξεως, δι' ὀρισμένον χρόνον. Διὰ τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἰδρύθησαν τρεῖς κατηγορίαι ἐντολῶν (Α, Β, Γ). Εἰς τὴν κατηγορίαν Α ὑπάγονται τὰ ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὴν Τουρκίαν ἐδάφη, τὰ ὁποῖα ἀνακηρῦσσονται ἡμιανεξάρτητα καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐντολοδόχος δύναμις ἀναλαμβάνει, θεωρητικῶς τὴν κηδεμονίαν. Εἰς τὴν κατηγορίαν Β ὑπάγονται αἱ ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τὴν Γερμανίαν χῶραι τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς κυρίως καὶ αἱ ὁποῖαι ὑπάγονται εἰς μεγάλας δυνάμεις, αἵτινες τὰς κυβερνοῦν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σέβωνται τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις των καὶ νὰ μὴ τὰς ὀχυρώνουν, οὔτε νὰ στρατεύουν τοὺς ἰθαγενεῖς, εἰμὴ μόνον διὰ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας ἀσφαλείας. Εἰς τὴν κατηγορίαν Γ τέλος ὑπάγονται αἱ κτήσεις τῆς Γερμανίας ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ὠκεανίᾳ, αἵτινες περιέρχονται εἰς τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τῶν ἐντολοδόχων κρατῶν, συγχωνευόμεναι μετὰ τὰς παρακειμένους ἀποικίας των.

Ἡ μεταξὺ τῶν ἱμπεριαλιστικῶν κρατῶν κατανομή τῶν διεθνῶν ἐντολῶν ἐγένετο τὴν 7 Μαΐου 1919 διὰ τὰς πρώην γερμανικὰς ἀποικίας καὶ τὴν 25 Ἀπριλίου 1920 διὰ τὰ τουρκικὰ ἐδάφη. Ἡ Γαλλία ἔλαβε τὴν Συρίαν καὶ τὸν Λίβανον, ἡ Ἀγγλία τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ κατανομή αὕτη εἶχε γίνῃ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (10 Αὐγούστου 1920),

διὰ τῶν ἀρθρῶν 94 καὶ 95 τῶν ὁποίων καθορίζετο ἡ τύχη τῶν ἀνωτέρω ἐδαφῶν. Ἀλλὰ κατόπιν τῆς ἀνατροπῆς τῆς συνθήκης ταύτης ἰσχύουν ἐν προκειμένῳ τὰ ἀρθρα 16 καὶ 25 τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (24 Ἰουλίου 1923).

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, βαθμηδὸν ἐκ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐντολῆς ἀπέμεινε μόνον ὁ τύπος, ἐνῶ οὐσιαστικῶς αἱ ὑπὸ ἐντολὴν ᾗσαι κατήντησαν ἀποικίαι τῶν ἐντολοδόχων κρατῶν. Τοῦτο κατέστη καταφανέστατον μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἰαπωνίας (1932) ἐκ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὁπότε αὕτη ἐξηκολούθησε κατέχουσα τὰς πρώην γερμανικὰς ἀποικίας, τὰς ὁποίας ἀπέκτησε μετὰ τὸν πόλεμον κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (βλ. καὶ Ἀποικιακὸν ζήτημα.)

Ένωσις Διεθνιστῶν Κομμουνιστῶν ἢ Κομμουνιστικὴ Διεθνιστικὴ Ένωσις. — Ὀνομάζεται οὕτω ἡ ἔνωσις διαφόρων κομμουνιστικῶν ὁμάδων, αἵτινες διαφωνοῦσαι πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν κατὰ τόπους τμημάτων τῆς Γ' Διεθνοῦς συνησπίσθησαν μὲ βασικὴν ἐπιδίωξιν τὴν διεξαγωγὴν ἐνὸς ἐντόνου ἀγῶνος διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς Γ' Διεθνοῦς εἰς τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τοῦ Λένιν καὶ τοῦ μπολσεβικισμοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε παρεκκλίνει αὕτη. Ὁ συνασπισμὸς τῶν ὡς ἄνω ὁμάδων ἔλαβε τελικὴν μορφήν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1930 διὰ τοῦ σχηματισμοῦ διεθνοῦς καθοδηγητικοῦ κέντρου, ὃπερ ὠνομάσθη Διεθνὴς Γραμματεία. Ὑπὸ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κέντρου τούτου ἤρχισαν λειτουργοῦσαι αἱ κατὰ τόπους ἐθνικαὶ ὁμάδες. Ἡ συνένωσις αὕτη καὶ κυρίως ἀποκρυστάλλωσις τῶν τοπικῶν πολιτικῶν ἐπιδιώξεων, ὑπῆρξεν ἔργον τῆς κατὰ πρῶτον ἐντὸς τῶν γραμμῶν τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος ἐμφανισθείσης ρωσικῆς ἀντιπολιτεύσεως μὲ ἀρχηγὸν τὸ Λέοντα Τρότσκι.

Τὸ ρωσικὸν προλεταριάτον μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ἐπάλασεν ἐπὶ σειρὰν ὀλοκλήρων ἐτῶν ἀφ' ἐνὸς μὲν

ἐναντίον τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν, ἤτοι τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος ἐνισχυομένων ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀστικῶν κομμάτων, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐναντίον τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Εὐρωπαϊῶν ἱμπεριαλιστῶν. Ὅταν κατώρθωσε νὰ ἐπικρατήσῃ τελικῶς ἡ Ρωσσία εἶχε μεταβληθῆ κυριολεκτικῶς εἰς ἐρείπια. Ὅλαι αἱ πλουτοπαραγωγικαὶ πηγαὶ τῆς χώρας ἐπὶ τρία ὀλόκληρα ἔτη εὐρίσκοντο ἐν ἀχρηστία. Αἱ ὄρδαι τῶν ξένων ἱμπεριαλιστῶν κατέστρεψαν τὰ ἐργοστάσια, ἐπυρπόλησαν τὰ χωρία καὶ γενικῶς μετέβαλον τὴν Ρωσσίαν εἰς σωρὸν ἐρειπίων.

Παραλλήλως τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῆ ἡ σοσιαλιστικὴ ἀνοικοδόμησις, ἀπησχολεῖτο μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἀντιμετώπισεως τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν. Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν μελῶν τοῦ κόμματος ἢ ἐφορευθῆ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἢ ἦτο ἀπησχολημένον εἰς ἐργασίας τοιαύτης φύσεως ἐντὸς τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ ὥστε ἀπεξενώθη ἀπὸ κάθε πολιτικὴν ἀπασχόλησιν. Οὕτω τὸ κόμμα, συντελούσης καὶ τῆς ἀνάγκης μιᾶς ἀπολύτου συγκεντρωμένης διευθύνσεως κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, ἣτις ὠνομάσθη περίοδος τοῦ «πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ» ἐχωρίσθη εἰς δύο ὁμάδας διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰ περισσότερον ἔμπειρα καὶ μορφωμένα στοιχεῖα ἔπαιζε καθαρὰ κατευθυντικὸν ρόλον ἀπησχολημένη συνεχῶς μὲ τὴν λύσιν τῶν καθημερινῶς ἐμφανιζομένων προβλημάτων, ἡ δὲ ἄλλη ἤρχετο εἰς τὸν ρόλον τοῦ ἐκτελεστοῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν τάσιν τοῦ ἐκφυλισμοῦ τοῦ κόμματος, κατὰ τὴν κριτικὴν τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως, καθότι ἐξηφανίζετο σχεδὸν ὁ συνεχὴς ἔλεγχος τῆς βάσεως ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ αἱ λαμβανόμεναι ἀποφάσεις δὲν ἦσαν τὸ ἀπαύγασμα τῆς κολλεκτιβιστικῆς σκέψεως τοῦ συνόλου τῶν μελῶν. Ἄν εἰς τὰ ἀ-

νωτέρω προσθέσωμεν καὶ τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἠνοιχθήσαν αἱ θύραι τοῦ κόμματος καὶ εἰσηλθόν εἰς αὐτὸ στοιχεῖα ἀνομοιογενέστατα τὰ ὅποια ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποτελέσουν, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως οἰασδήποτε πείρας καὶ μαρξιστικῆς μορφώσεως, παράγοντας πολιτικῆς ἀνυψώσεως τοῦ κόμματος, δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν εἰς ὅλην τὴν ἐκτασιν τὴν ὀξύτητα τοῦ προβλήματος τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ κόμματος.

Ἡ ἀπασχόλησις τῆς διευθυνούσης ὀμάδος μὲ τὸν καθορισμὸν τῆς γενικῆς πολιτικῆς καὶ ἡ μὴ συμμετοχὴ τῆς βάσεως εἰς τὴν καθημερινὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ κόμματος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνεπάγεται τὴν ἔλλειψιν οἰουδήποτε ἐλέγχον, ἐπέτρεψεν εἰς στοιχεῖα μετρίως ἰκανότητος νὰ σταθεροποιήσουν τὴν θέσιν των εἰς τὸν κρατικὸν καὶ κομματικὸν μηχανισμὸν καὶ νὰ ἀποτελέσουν τὴν βάσιν τῆς ἀναπτύξεως μιᾶς γραφειοκρατίας. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἦτο ἐκ τῶν σοβαρωτέρων καθότι ὁ ἐκφυλισμὸς τοῦ κόμματος ἀναποφεύκτως θὰ ὠδήγει πρὸς τὸν ἐκφυλισμὸν καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ καθεστώτος.

Εὐθύς, λοιπόν, μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐξωτερικῶν ἐπεμβάσεων ἢ προσοχὴ τοῦ κόμματος ἐστράφη, κατόπιν σχετικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Τρότσκυ, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀναδιοργανώσεώς του, ἥτις θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἐπανόδου εἰς τὸ καθεστῶς τῆς ἐσωκομματικῆς δημοκρατίας ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀποπομπῆς ἐκ τοῦ κόμματος τῶν ἐχθρικῶν πρὸς τὸ προλεταριάτον στοιχείων. Τὰ γραφειοκρατικὰ ὅμως στοιχεῖα, καθὼς ἦτο φυσικόν, ἀντέταξαν ἄμυναν, ἀγωνιζόμενα ἐν προκειμένῳ ἀγῶνα ὑπάρξεως. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κόμματος ἤρχισε μία ἀδυσώπητος πάλη.

Παραλλήλως ἡ ἀποτυχία σειρᾶς ἐπαναστάσεων, (γερμανικῆς, οὐγγρικῆς, βουλγαρικῆς) ἤνοιγε νέαν περίοδον διὰ

τὸ παγκόσμιον ἐργατικὸν κίνημα. Ἡ πτώσις τοῦ κινήματος ἔδιδεν εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν καπιταλισμὸν τὰς δυνατότητας μιᾶς προσωρινῆς σταθεροποιήσεως. Τὸ ὄραμα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐπαναστάσεως ἤρχιζε ν' ἀπομακρύνεται καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἦτται ἐδημιουργοῦν μίαν ψυχολογίαν ἀπογοητεύσεως εἰς τὰ εὐρύτερα ἐργατικὰ στρώματα. Ἡ σοβιετικὴ Ρωσσία ἔμενεν ἀπομονωμένη μεταξὺ κρατῶν ἐχθρικῶν. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ ρωσσικοῦ προλεταριάτου.

Τὸ κυριώτερον τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀντιμετώπισε τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ὑπῆρξε τὸ οἰκονομικόν. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἥτις ὑπῆρξεν ἀναγκαῖα ὑποχώρησις πρὸς τὰ καπιταλιστικὰ στοιχεῖα ἤμβλυε μὲν τὴν ὀξύτητα τοῦ προβλήματος, δὲν ἀπετέλει ὅμως καὶ τελικὴν λύσιν. Ἀντιθέτως, ἡ σχετικὴ ἐλευθερία, ἡ ὁποία διὰ τῆς Ν. Ε. Π. παρεχωρήθη εἰς τοὺς πλουσίους χωρικοὺς καὶ τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον τῶν πόλεων, ἔδιδον τὴν δυνατότητα τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὰ καπιταλιστικὰ στοιχεῖα. Ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ πόλεως καὶ ὑπαίθρου ἠπειλεῖ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ τούτου τοῦ καθεστώτος. Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τούτου, μοναδικὴ λύσις, κατὰ τὸν Τρότσκυ καὶ τὴν ὀμάδα του, ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας, ἡ ὁποία μόνη θὰ ἠῦρνε τὰς βάσεις τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας εἰς ἓν κράτος κυρίως ἀγροτικόν, ὅπως ἦτο ἡ Ρωσσία. Τούναντίον ἡ ὑπὸ τὸν Στάλιν ὀμάς ἐκφράζουσα ἐν προκειμένῳ, κατὰ τὴν κριτικὴν τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως, τὴν πίεσιν τῶν νεοκαπιταλιστικῶν τάσεων, ἀντέδρα κατὰ πάσης προσπάθειάς βιομηχανοποιήσεως, θεωροῦσα αὐτὴν ὡς κίνδυνον διαλύσεως τῆς μεταξὺ προλεταριάτου καὶ χωρικῶν συμμαχίας.

Ἡ διαφωνία ὁμοῦ σχετικῶς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος, τὴν ὁποίαν σημειωτέον ἡ ἀντιπολίτευσις ἐ-

θεώρει ἀπολύτως συνδεδεμένην μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κόμματος, δὲν ἦτο ἢ μοναδική. Ἡ διαφορὰ τῶν γνωμῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῆς διαμορφωμένης διεθνoῦς καταστάσεως ἐλάμβανε μεγαλυτέραν ὀξύτητα. Ἡ ὁμάς τοῦ Τρότσκυ, ὑπεστήριζεν ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα ὑπεχώρει καὶ ὅτι εἰσηρχόμεθα εἰς μίαν περίοδον σχετικῆς σταθεροποιήσεως τοῦ καπιταλισμοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως, οἱ περὶ τὸν Στάλιν δὲν ἐθεώρουν λήξασαν τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον. Ἡ διαφορὰ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως εἶχεν ἀνυπολόγιστον σημασίαν, καθότι ἐξ αὐτῆς θὰ ἀπέρρεε καὶ ἡ πολιτικὴ, τὴν ὁποίαν θὰ ἠκολούθουν τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν.

Οὕτω ἐντὸς τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος διεμορφώθησαν δύο βασικῶς ἀντίθετα ρεύματα, ἐκφράζοντα τὰ συμφέροντα ἐντελῶς διαφορετικῶν στρωμάτων. Αἱ ἀντιλήψεις τῶν δύο τούτων ρευμάτων ἀπεκρυσταλλώθησαν τελικῶς εἰς τὰς θεωρίας τοῦ «σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν καὶ μόνην χώραν» ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς «διαρκοῦς ἐπαναστάσεως» ἀφ' ἑτέρου. Συμφώνως πρὸς τὴν πρώτην, ἡ ὁποία ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς ὁμάδος τοῦ Στάλιν τὸ 1924 τὸ πρῶτον, ἡ Ρωσσία ἦτο δυνατόν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἢ ἐπαναστάσις θὰ ἐπεξετείνετο καὶ εἰς ἄλλας χώρας, νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν πλήρη σοσιαλισμόν, καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν χωρὶς τάξεις ἰδεώδη κοινωνίαν, ἀρκεῖ μόνον αἱ ἔξωτερικαὶ ἐπεμβάσεις νὰ μὴ ἀνέκοπτον τὸ ἔργον τῆς ἀνοικοδομήσεως.

Τὴν θεωρίαν ταύτην κατεπολέμησεν ἐντόνως ἡ ὑπὸ τὸν Τρότσκυ ὁμάς ἀντιτάσσουσα εἰς αὐτὴν τὴν λεγομένην θεωρίαν τῆς «διαρκοῦς ἐπαναστάσεως». Κατ' αὐτὴν μία τῶν θεμελιωδεστέρων ἀντιφάσεων τοῦ κρατοῦντος οικονομικοῦ καθεστῶτος εἶναι ἡ ἀντίφασις, ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων οἱ ὁποῖαι ἔχουν λάβει διεθνῆ χαρακτῆρα καὶ τῶν ἐθνικῶν συνόρων, τὰ

ὁποῖα θέτουν φραγμοὺς εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάπτυξιν. Ἡ ἀντίφασις αὕτη λαμβάνει μεγαλυτέρας διαστάσεις ὅταν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς προϋποθέτει πολὺ μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Τὴν ἀνωτέρω ἀντίφασιν εἶναι δυνατόν νὰ λύσῃ μόνον ἓν σοσιαλιστικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον θὰ καταργήσῃ τὰ ἐθνικὰ σύνορα καὶ θὰ δώσῃ πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων εἰς διεθνῆ κλίμακα καὶ θὰ δημιουργήσῃ διεθνῆ καταμερισμόν τῆς ἐργασίας. Σοσιαλισμὸς ἄρα μόνον εἰς διεθνῆ κλίμακα εἶναι δυνατός. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ θεωρία τοῦ «σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν χώραν», ἣτις κατὰ τὴν κριτικὴν τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως, ἀντιστρατεύεται πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Μάρξ ἐκτεθείσας καὶ ὑπὸ τοῦ Λένιν ἐπαναληφθείσας ἀντιλήψεις, ἠδυνήθη νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν χώραν τῆς πρώτης νικηφόρου προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῆ ἂν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ ψυχολογικαὶ συνθήκαι, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησε τόσον ἐν Ρωσσίᾳ, ὅσον καὶ διεθνῶς ἡ ἐπελθοῦσα πτώσις τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ἡ ἐπικρατήσις τῆς ὑπῆρξεν ἀντανάκλασις τῆς πείσεως, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐπὶ τοῦ κόμματος ἡ δημιουργηθεῖσα εἰς τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἀγροὺς νέα ἀστικὴ τάξις, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἀπογοήτευσιν τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς ἄλλας χώρας.

Ἡ ἄρνησις τοῦ γεγονότος ὅτι διὰ νὰ ἀνοικοδομηθῆ ὁ σοσιαλισμὸς ἀπαιτεῖται νὰ ἐπικρατήσῃ ἢ ἐπαναστάσις εἰς σειρὰν χωρῶν, ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν καὶ τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν εἰς χώρας καθυστερημένας, αἰτινες ζῶσιν ὑπὸ φεουδαρχικὸν καθεστῶς ἢ εὐρίσκονται ὑπὸ τὸν ἱμπεριαλιστικὸν ζυγόν, τὰ καθήκοντα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἀναλαμβάνει τὸ προλεταριάτον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν χωρικῶν. Ἡ ἀστικὴ τάξις τῶν χωρῶν τούτων ὡς ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς μὲ τὴν φεουδαρχίαν καὶ τοὺς

ξένους ἰμπεριαλιστάς, εἶναι ἀνίκανος νὰ δώσῃ λύσιν εἰς τὰ δημοκρατικά προβλήματα (διανομὴ τῆς γῆς, πολιτικαὶ ἐλευθερίαι, ὀκτώκωρον κλπ.) Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν ἐθνικῶν ἐπαναστάσεων τὸ προλεταριάτον τῶν καθυστερημένων χωρῶν, ὅσον ὀλιγάριθμον καὶ ἂν εἶναι ὀφείλει νὰ κρατήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Συνεπῶς ἀποκαλύπτει τὸν ἀντιδραστικὸν ρόλον τῆς ἀστικῆς τάξεως θὰ κατορθώσῃ νὰ τὴν ἀπογυμνώσῃ ἀπὸ τὴν ἐπιρροήν της καὶ ἀφοῦ κατακτήσῃ τὴν πλειοψηφίαν τῶν ἐργαζομένων νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως καὶ νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν.

Αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας, ἡ ὁποία ὑπεστήριξε τὴν συμμαχίαν τῆς ἐργατικῆς τάξεως μετὰ τῆς ἀστικῆς ἐναντίον τῶν φεουδαρχῶν καὶ ξένων ἰμπεριαλιστῶν. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τοιαύτης πολιτικῆς ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἐφαρμοσθεῖσα ἐν Κίνα, ἣτις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συντριβὴν τῆς κινεζικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ κριτικὴ τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἡ ἀντιπολίτευσις ἐπὶ τῆς τακτικῆς ταύτης ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν ἀποκλεισμόν της ἐκ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ρωσσίας.

Ὁ ὄγων οὗτος, ὁ ὁποῖος διεξήγετο ἐπὶ ἔτη ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ εὖρη ἀπήχησιν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς Γ' Διεθνοῦς. Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ σχηματίζονται ἐντὸς τῶν διαφόρων τμημάτων ὁμάδες, αἵτινες ἔχουσαι ὡς βάσιν τὸς ἀντιλήψεις τῆς ρωσικῆς ἀντιπολιτεύσεως ἢ διαφωνοῦσαι ἀπλῶς πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν ἐθνικῶν τμημάτων ἔβλεπον ὡς αἰτίαν τῶν σφαλμάτων τὴν γενικωτέραν παρέκκλησιν τῆς Διεθνοῦς ἐκ τοῦ μαρξισμοῦ. Αἱ ὁμάδες αὗται μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν των ἐκ τῶν κατὰ τόπους κομμάτων ἤρ-

χισαν δρῶσαι ἀνεξαρτήτως. Ἡ συνένωσις των εἰς Διεθνῆ ὀργάνωσιν συνετέλεσθη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1930, κατόπιν συνδιασκέψεως, ἡ ὁποία καὶ ἐξέλεξε πενταμελῆ Διεθνῆ γραμματείαν. Βασικὴ ἐπιδίωξις τῶν ὁμάδων τούτων ἐτάχθη ἡ ἀναγέννησις τῆς Γ' Διεθνοῦς διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς της εἰς τὴν μαρξιστικὴν—λενινιστικὴν γραμμὴν τῶν 4 πρώτων συνεδρίων. Θεωροῦσαι ἑαυτὰς ὡς μέλη τῶν κομμάτων βιαίως ἀποσπασθέντα, διεκήρυσσον συνεχῶς τὴν θέλησίν των δι' ἐνοποιήσιν, ὑποστηρίζουσαι συγχρόνως τὰ κόμματα εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν των ἐναντι τῆς ἀστικῆς τάξεως.

Ἡ πολιτικὴ αὕτη, «πολιτικὴ φράξις», ὅπως ὀνομάζεται, ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1933. Ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀλλαγὴν της ἤσκησεν ἡ ὑπὸ τῆς Γ' Διεθνοῦς ἐγκατάλειψις τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Χίτλερ. Ἡ πρῶξις αὕτη ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως, ὡς ἀπόδειξις τῆς τελειωτικῆς χρεωκοπίας τῆς Γ' Διεθνοῦς. Κατόπιν τούτου ἡ ἀριστερὰ ἀντιπολίτευσις ἔπαυσε νὰ θεωρῇ ἑαυτὴν μέλος τῆς Γ' Διεθνοῦς, ἤρχισε προσανατολιζομένη πρὸς τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας Διεθνοῦς καὶ μετωνομάσθη Ἑνωσις Διεθνιστῶν Κομμουνιστῶν.

Ἐν Ἑλλάδι συμπαθείας πρὸς τὴν Ἀριστερὰν Ἀντιπολίτευσιν ἐξεδήλωσαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1927 ἡ ἐξεληθοῦσα ἐκ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἀντιπολιτευτικὴ ὁμάς «Σπάρτακος» καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν Ἀρχαιομαρξιστῶν. Ἡ δευτέρα αὕτη ὀργάνωσις, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1930, συνεδέθη καὶ ὀργανωτικῶς μετὰ τὴν Ἀριστερὰν ἀντιπολίτευσιν ἀποτελέσασα τὸ ἐλληνικὸν τμῆμα αὐτῆς καὶ ἀποστείλασα ἀντιπρόσωπόν της ὡς μέλος τῆς Διεθνοῦς Γραμματείας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1934 ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς ὀργάνωσεως τῶν Ἀρχαιομαρξιστῶν, ἣτις ἦτο τὸ ἰσχυρότερον καὶ μαζικώτερον τμῆμα τῆς Ἑνώσεως Διεθνιστῶν Κομμουνιστῶν, ἐξερράγη ἔντονος κρίσις καὶ ἐνε-

φανίσθησαν δύο ομάδες ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη, διατηροῦσα τοὺς παλαιούς τίτλους ἐμφανίζει ἀναθεωρημένας καὶ μετριοπαθεστέρας ἀντιλήψεις, παραδεχομένη ἐν μέρει τὴν δυνατότητα ἀναγεννήσεως τῆς Γ' Διεθνούς, ἡ δὲ δευτέρα ἐμμένει εἰς τὰς ἀρχάς τῆς Ἐνώσεως Διεθνιστῶν Κομμουνιστῶν καὶ κηρύσσει τὴν ἀνάγκην ἀμέσου ἰδρύσεως νέου κομμουνιστικοῦ κόμματος.

«Ἐνωσις καὶ Πρόοδος». — Βλ. λ. *Νεότουρκοι*.

Ἐνωσις Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν. — Ἐπίσημος ὄνομασία τῆς Ρωσίας μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου 1917. Ἡ αὐτοδιάθεσις τῶν λαῶν τὴν ὁποίαν διεκήρυξεν ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἐπέβαλε τὴν ὀργάνωσιν τῶν λαῶν τῆς παλαιᾶς συγκεντρωτικῆς μοναρχίας τῶν τσάρων εἰς ὁμοσπονδιακὴν ἔνωσιν τῶν ἐθνικῶν σοσιαλιστικῶν δημοκρατιῶν. Ἡ Ἐνωσις Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν (συνήθως χρησιμοποιεῖται ἡ συγκοπή Ε.Σ.Σ.Δ.) περιλαμβάνει ἑπτὰ μεγάλας δημοκρατίας καὶ μικρότερας *αὐτονόμους δημοκρατίας* καὶ *αὐτονόμους περιφερείας*. Πλείονα βλ. εἰς λ. *Ρωσία* ὅπου διὰ τὴν ἐνότητα τοῦ θέματος ἐξετάζεται ὀλόκληρος ἡ ἱστορία, ἡ οἰκονομία κλπ. τῆς χώρας.

Ἐξαγωγή. — Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐμποροκρατικοῦ καπιταλισμοῦ, ἡ ἐξαγωγή ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον σκοπὸν τῆς παραγωγῆς, ἀνεπτύχθη δὲ μετὰ πληκτικὴν ταχύτητα παραλλήλως μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καπιταλισμοῦ. Τὸ 1820, αἱ ἀγγλικαὶ ἐξαγωγαὶ ὑπελογίζοντο εἰς 49 ἑκατομ. ἀγγλικῶν λιρῶν, ποσὸν ἴσον μετὰ τὸ ἡμισυ τῶν σημερινῶν ἐξαγωγῶν τῆς Ἑλβετίας. Τὸ σύνολον τῶν ἐξαγωγῶν τοῦ κόσμου, τὸ 1820, ἀνήρχετο εἰς 100 ἑκατομ. λιρῶν (Ἀγγλία 49 ἑκατομ., Γαλλία 20, Ἡνωμ. Πολιτεῖαι 10), τὸ δὲ 1913 ἔφθασαν εἰς 8,500 ἑκατομμύρια.

Ἐντὸς ἐνὸς αἰῶνος αἱ διεθνεῖς ἀνταλλαγαὶ ἐπολλοπλασιασθήσαν ἐπὶ 85! Κατ' ἀνάγκην ηὔξήθησαν παραλλήλως καὶ ἐτελειοποιήθησαν καὶ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας. Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ὑπῆρχον μόνον δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ εἰς τὸν κόσμον καὶ αἱ δύο ἐν Εὐρώπῃ, σήμερον δὲ αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἔχουν μῆκος 1.500.000 χλμ. Ἡ αὐτὴ αὔξησις ἐσημειώθη εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἡ αὔξησις τῶν ἐξαγωγῶν ἐκάστης χώρας βαδίζει παραλλήλως μετὰ τὴν *ἐκβιομηχανισίν* τῆς (βλ. λ.). Ἡ συνεχὴς κίνησις τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς δρόμους τοῦ κόσμου καθορίζεται ἀπὸ τὴν ὀργάνωσιν τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας, διαιρουμένης εἰς δύο τελείως ἀνόμοια μέρη. Τέσσαρες μεγάλαι χῶραι: ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι καὶ πολλαὶ μικραὶ χῶραι τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης ἐμφανίζονται ὡς τὰ ἐργοστάσια τοῦ κόσμου. Λαμβάνουν ἀπὸ ὅλας τὰς περιφερείας τοῦ κόσμου πρώτας ὕλας καὶ τρόφιμα, τὰ ὁποῖα ἐπιστρέφουν μετασχηματισμένα εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα, εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου. Τὰ τέσσαρα πέμπτα τῶν ἀγγλικῶν, καὶ ἀμερικανικῶν εἰσαγωγῶν, καὶ τὰ ἕξ ἑβδομα τῶν γαλλικῶν καὶ γερμανικῶν εἶναι ὕλαι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ τρόφιμα. Ἀντιθέτως τὰ τέσσαρα πέμπτα τῶν ἀγγλικῶν ἐξαγωγῶν, περίπου τὰ τρίτα τέταρτα τῶν γερμανικῶν περίπου τὰ δύο τρίτα τῶν γαλλικῶν, καὶ ἀμερικανικῶν εἶναι βιομηχανικὰ προϊόντα. Παρατηρεῖται, λοιπόν, μὴ κεντρομόλος κίνησις τροφοδοτοῦσα τὰ ἐργοστάσια εἰς πρώτας ὕλας καὶ τρόφιμα καὶ μὴ κεντρόφυξ δύναμις ποὺ ἐπαναφέρει πρὸς τὴν ἀποικιακὴν ἢ ἡμιαποικιακὴν περιφέρειαν τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα τῶν ἐργοστασίων αὐτῶν.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς περιφερείας, αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις εἶναι σχεδὸν μηδαμιναί, περιοριζόμεναι εἰς μερικὰ προϊόντα χωρὶς μεγάλην σημασίαν. Τὸ Ἀλγέριον καταναλίσκει βάμ-

βακα τῶν Ἰνδιῶν ἢ τῆς Αἰγύπτου μόνον ἀφοῦ ἡ γαλλικὴ βιομηχανία τὸν μεταμορφώσει εἰς ὑφασμα καὶ νήματα. Ἡ Κίνα δὲν γνωρίζει τὸν χαλκὸν τῆς Ροδεσίας καὶ τὸν χάλυβα τῆς Ἰνδοκίνας παρὰ μόνον ἀπὸ μηχανάς, τὰς ὁποίας ἀποστέλλουν αἱ μεγάλαι βιομηχανικαὶ κῶραι.

Εἰς τὰς σχέσεις μερικῶν ἐργοστασίων τῆς γῆς μὲ τὰς καθυστερημένας χώρας, οὐσιωδῶς γεωργικάς, ὅλος ὁ κόσμος ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν πολιτικὴν τῆς ἀνοικτῆς θύρας, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀνταλλαγῶν. Ἐκαστος προσφέρει ὅτι δὲν ἔχει ὁ ἄλλος. Εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν, ἀντιθέτως, ἕκαστος ἐνδιαφέρεται διὰ νὰ κλείσῃ τὴν θύραν πρὸ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τοῦ γείτονος. Αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν περιλαμβάνουν τοῦλάχιστον δύο τρίτα βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἀφ' ἑτέρου, τὰ ἐργοστάσια ταῦτα συνδέονται μεταξὺ τῶν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ὠρισμένων ὑλῶν, τροφίμων καὶ μηχανῶν.

Δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξουν τὰ μὲν ἄνευ τῶν δέ. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ συγκρουσθῶν ὡς ἀντίπαλοι διὰ τὴν κατάκτησιν τῶν ἀγορῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὰς βιοβηχανίας τῶν, τὰς διαρκῶς ἐξογκουμένας. Ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτὸς διὰ τὴν κατάκτησιν ἀγορῶν διὰ τὰς ἐξαγωγὰς ἐκάστου κράτους ὀξυνώμενος καταλήγει εἰς πόλεμον, ὑπῆρξε δὲ ἡ κυριώτερα αἰτία τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου 1914—1918.

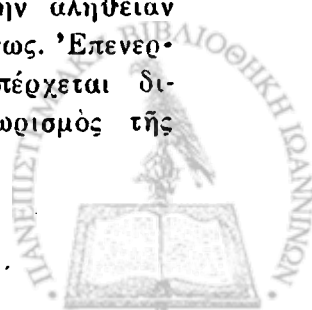
Ἡ ἀπὸ τοῦ 1929 ἀρξαμένη παγκόσμιος κρίσις ἐπληξε βαρύτερα τὰς ἐξαγωγὰς τῶν διαφόρων κρατῶν, πρῶτον μὲν αὐτομάτως, λόγῳ τῆς μειώσεως τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως τῶν χωρῶν καὶ τῆς μειώσεως τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος καὶ δεύτερον λόγῳ τῶν μέτρων περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν, τὰ ὁποῖα ἐφηρμόσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη (βλ. *Αὐτάρκεια καὶ Εἰσαγωγή*).

Ἡ μείωσις αὕτη συνεχίζεται, διαρκῶς αὐξανομένη, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐπομένου πίνακος, τοῦ μέσου ὄρου τῶν ἐξαγωγῶν κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη :

	1932	1933
Γαλλία (φράγκα)	1.641	1.512
Γερμανία (μάρκα)	473	405,3
Ἀγγλία (λίραι)	30,4	30,2
Ἡν. Πολιτεῖαι (δολλάρια)	131,3	127,9

Αἱ ἑλληνικαὶ ἐξαγωγαὶ ἐπίσης ὑπέστησαν σημαντικωτάτην μείωσιν ἀξίας ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς κρίσεως. Τὸ ἔτος 1933 ἐνεφάνισε μείωσιν 15,68 ο)ο ἔναντι τοῦ 1932 καὶ μείωσιν 67,09 ο)ο ἔναντι τοῦ 1929, πρώτου ἔτους τῆς κρίσεως (Ἐκθεσις Δροσοπούλου, 8 Μαρτίου 1934).

Ἐξαθλίωσις (pauperisation).— Ἡ θεωρία περὶ προοιούσης ἐξαθλίωσεως τῶν ἐργαζομένων μαζῶν ἀποτελεῖ μίαν τῶν κυριωτέρων βάσεων τῆς μαρξιστικῆς οἰκονομικῆς θεωρίας. Ἡ πρόοδος τοῦ καπιταλισμοῦ ἐπιφέρει ἀναποφεύκτως διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ τὸν ἐκπαισμὸν τῶν μικρῶν αὐτονόμων παραγωγῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν μισθωτῶν προλεταρίων. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ εἶναι φυσικὴ συνέπεια τοῦ ἑτέρου τῶν δύο νόμων, οἱ ὁποῖοι διέπουν τὸ κεφάλαιον: τοῦ νόμου τῆς *συσσωρεύσεως* (βλ. λ.). Ἡ μεγάλη βιομηχανία διαθέτουσα ἰσχυρὸν κεφάλαιον, τελειοποιημένα μέσα παραγωγῆς καὶ πιστώσεις, προβαίνουσα εἰς χονδρικὰς ἀγορὰς ἢ πολλάκις διαθέτουσα ἢ ἰδίᾳ τὰς πρώτας ὕλας καὶ ὑποβιβάζουσα διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς, καταστρέφει διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ τοὺς αὐτονόμους παραγωγοὺς βιοτέχνας καὶ τοὺς ἀπορρίπτει διαρκῶς εἰς τὸ προλεταριάτον. Αἱ στατιστικαὶ τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20ου αἰῶνος ἐπιβεβαιώνουν κατὰ τὸν πλέον ἀναμφισβήτητον τρόπον τὴν ἀλήθειαν τῆς θεωρίας τῆς ἐξαθλίωσεως. Ἐπεξεργούσης τῆς ἐξαθλίωσεως ἐπέρχεται διαρκῶς πληρέστερος ὁ χωρισμὸς τῆς

κοινωνίας εἰς δύο ἀντιτιθεμένας τάξεις, τὴν καπιταλιστικὴν, ἣτις κατέχει ὅλα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ τὸ προλεταριᾶτον, τὸ ὁποῖον οὐδὲν μέσον παραγωγῆς κατέχει καὶ ἀποζῆ ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεως, ἕξ᾿ φανιζομένης βαθμηδὸν τῆς μεσαιᾶς τάξεως τῶν βιοτεχνῶν, μικροεπαγγελματιῶν καὶ μικροῖδιοκτητῶν.

Ἡ ἑξαθλίωσις τῆς μεγάλης πλειονότητος τοῦ λαοῦ συμβαδίζει μὲ τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον μιᾶς χώρας. Εἰς τὰς μεγάλας καπιταλιστικὰς χώρας ὁ χωρισμὸς εἶναι ἐντονώτερος (Ἀγγλία, Γερμανία, Ἡν. Πολιτεῖαι), παρὰ εἰς τὰς καθυστερημένας χώρας (π.χ. Ἑλλάς) καὶ ὅσον διατηρεῖται ἀκόμη σημαντικὸς ἀριθμὸς μικροαστῶν, διαρκῶς καὶ αὐτὸς μειούμενος. Αἱ κρίσεις ἀποτελοῦν σταθμοὺς εἰς τὴν πορείαν τῆς ἑξαθλίωσης, διότι κατ' αὐτὰς συντρίβονται πρῶτοι οἱ μικροὶ αὐτόνομοι παραγωγοί, ἐνῷ ἀντέχουν οἱ μεγάλοι εἰ ὁποῖοι, μετὰ τὴν πάροδον τῆς κρίσεως, συγκεντρῶνουν εἰς χεῖρας των μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς. (Βλ. καὶ λ. ἀθλιότης, μικροαστός, κρίσις).

Ἐξέγερσις.— Εἰς τὴν κοινωνικὴν ἱστορίαν ἐξέγερσις καλεῖται ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μακρὰ ἀντίθεσις τῶν τάξεων φθάνει εἰς τοιοῦτον ὄξυ σημεῖον, ὥστε ἡ συμβίωσις νὰ καθίσταται πλέον ἀδύνατος. Ἡ καταπιεζομένη ἐπαναστατικὴ τάξις αἰσθανομένη ἐπαρκῆ τὴν δυνάμιν της ὥστε ν' ἀναμετρηθῆ μὲ τὴν ἄρχουσαν ἢ ἀχθείσα εἰς ἀπόγνωσιν ἐκ μακρᾶς καὶ διαρκῶς ἐπιδεινούμενης τυραννίας τῆς ἀρχούσης, καταφεύγει εἰς τὴν βίαιαν ἐξέγερσιν ἐπιδιώκουσα τὴν χειραφέτησίν της. Οὕτω ἡ ἐξέγερσις εἶναι ἡ τελευταία φάσις τῆς ἐπαναστάσεως καὶ πρᾶξις διὰ τῆς ὁποίας αὕτη ἐκδηλοῦται.

Ἐξελικτισμὸς (évolutionism).— Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐννοοῦν συνήθως τὴν βιολογικὴν διδασκαλίαν τῆς κατα-

γωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἐνοργάνου φύσεως, δηλαδὴ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων. Ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως γενικῶς ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυρίων στοιχείων πάσης συγχρόνου ἐπιστήμης.

1.—**Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ ἐξελικτισμοῦ.** Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξελίξεως ἰσχύει περὶ παντὸς φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ φαινομένου. Ἄλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι ἐφαρμόζεται μὲ μεγάλας ποικιλίας ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης συγκεκριμένης μορφῆς τῆς κινήσεως τῆς ὕλης. Οἱ νόμοι τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνοργάνου φύσεως διαφέρουν ἀπὸ τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀργανικῆς φύσεως, καθὼς καὶ οἱ νόμοι τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας εἶναι πάλιν διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνοργάνου ὅσον καὶ τῆς ὀργανικῆς φύσεως.

Φέρομεν ἓνα παράδειγμα: εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀργανικῆς φύσεως μεγίστην σημασίαν ἔχει ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγών, ἢ φυσικὴ ἐπιλογή κλπ. Οἱ νόμοι αὐτοὶ ὑπὸ τὴν εἰδικὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποίαν συναντῶνται εἰς τὴν ὀργανικὴν μόνον φύσιν, δὲν ἔχουν τὴν θέσιν των οὔτε εἰς τὴν ἀνόργανον φύσιν, οὔτε εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμοι εἰς τὰς δύο τελευταίας ταύτας περιπτώσεις οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν εἰς αὐτάς.

Κάθε θεωρία περὶ ἀναπτύξεως δὲν ἀντανακλᾷ πάντοτε ὀρθῶς τὴν πραγματικότητα εἴτε πρόκειται διὰ τὴν φύσιν εἴτε διὰ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν. Ἰστορικῶς διεμορφώθησαν δύο κατευθύνσεις εἰς τὴν περὶ ἀναπτύξεως θεωρίαν: «ὁ κοινὸς ἐξελικτισμὸς» καὶ ἡ διαλεκτικὴ διδασκαλία περὶ ἀναπτύξεως.

Πολλοὶ ἐπιστήμονες πραγματεύονται τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως, εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, κατὰ τρόπον πολὺ ἀπλοϊκὸν ὡς βραδεῖαν, βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν, ἢ ὅποια ἀποκλείει τὰ ἄλλα, τὰς διακοπὰς τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως, δηλαδὴ ὡς φαι-

νόμενον κατ' ἐξοχὴν πολιτικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλαι αἱ πολιτικαὶ ἀλλοιώσεις ἀνάγονται εἰς ἀλλοιώσεις ποσοτικάς. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐξελικτικοὶ ἀποκλείουν κατ' οὐσίαν κάθε ἀνάπτυξιν, διότι ἢ ἀπλῆ ἐπανάληψις, ἢ ἐλάττωσις, ἢ ἢ ἐπαύξεισις τοῦ αὐτοῦ πράγματος δὲν ἀποτελεῖ φαινόμενον ἀναπτύξεως, δὲν δίδει τίποτε τὸ νέον.

Ἐν τῇ πραγματικότητι κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν, εἰς κάθε ὠρισμένην βαθμίδα, ἀπὸ τὸ παλαιὸν πηγάζει καὶ τὸ νέον. Τὸ ἀκατάπαυστον φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως διακόπτεται εἰς ὠρισμένα σημεῖα, ὅπου δι' ἀλμάτων ἐκ τοῦ παλαιοῦ πηγάζει τὸ νέον. Βασικὴν πηγὴν τῆς ἀναπτύξεως ἀποτελοῦν αἱ ἐσωτερικαὶ ἀντιφάσεις αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ ἀλλοίωσιν συστήματος (ὄργανισμοῦ, εἶδους κλπ.), ἀντιφάσεις κληρονομικότητος καὶ μεταμορφισμοῦ ζωῆς καὶ θανάτου, ἀφομοιώσεως καὶ ἀνομοιώσεως κλπ. Ἡδη ἢ ἐμφάνισις τῆς νέας ιδιότητος, τοῦ νέου γνωρίσματος ἑνὸς ὄργανισμοῦ, καθιστᾷ αὐτὸν διάφορον τῆς πρωταρχικῆς του μορφῆς.

Αὐταὶ αἱ ἀτομικαὶ ἰσότητες, ἐὰν ἀθροισθοῦν πρὸς ὠρισμένην κατεύθυνσιν, εἰς μίαν δεδομένην βαθμίδα ἀναπτύξεως μετατρέπονται ἀπὸ ἀτομικὰς διακρίσεις εἰς ἰσότητα εἶδους. Τοιοῦτοτρόπως ἢ πραγματικὴ ἀνάπτυξις ἐν τῇ φύσει ἢ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ εἶναι ὄχι πλέον ἀπλῆ ἐπανάληψις, ὄχι σμίκρυνσις ἢ μεγέθυνσις, ὄχι ἐπὶ τόπου κίνησις, ἀλλὰ ἀγὼν, ἀλληλοδιείδουσις, ἐνότης ἀντιθέσεων.

Ἐπομένως τὸ φαινόμενον τῆς πραγματικῆς ἀναπτύξεως ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ ὀποδίδεται ὀρθῶς οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἀπλοϊκῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς διαλεκτικῆς. Ἡ θεωρία αὕτη, εἰς ἰδεαλιστικὴν μορφήν διευτυπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἐγγέλου, εἰς τὴν ὑλιστικὴν τῆς δὲ βάσιν ἐτοποθετήθη ὑπὸ τοῦ Μάρξ καὶ Ἐνγκελς.

2.— Ἀπόδειξις τῆς θεωρίας τοῦ ἐξελικτισμοῦ. Ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικ-

τισμοῦ εὐρίσκει σταθερὰν καὶ ἀκλόνητον βάσιν εἰς τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον παρέχει ἢ παλαιοντολογία, ἢ συγκριτικὴ ἀνατομία, ἢ ἐμβρυολογία, ἢ φυσιολογία τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, ἢ ζωογεωγραφία καὶ ἢ φυτογεωγραφία. Τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν τούτων, ὄχι μόνον ἐπικυροῦν τὴν θεωρίαν τοῦ ἐξελικτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ συνδέονται μετ' αὐτὴν ἐρμηνευόμενα δι' αὐτῆς πολὺ καλύτερον παρὰ δι' οἰασθήποτε ἄλλης ὑποθέσεως ἢ θεωρίας. Μόνον ἢ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ συνήνωσεν εἰς μίαν γενικὴν καὶ πλήρη εἰκόνα τὴν ἀπειρίαν τῶν διαπιστώσεων ἐκάστης βιολογικῆς ἐπιστήμης, διαπιστώσεων, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν καὶ νὰ συστηματοποιήσωμεν, παρὰ μόνον μετ' τὴν ἀποψιν τοῦ ἐξελικτισμοῦ. Τὰς ἀποδείξεις ταύτας τῆς ἐξελίξεως, αἱ ὁποιαὶ συνήθως ἀναφέρονται κατὰ τὴν σειρὰν μετ' τὴν ὁποίαν τὰς ἐνεφάνισεν ὁ ἴδιος ὁ Δαρβίνος, εἰς τὸ «Περὶ καταγωγῆς τῶν εἰδῶν» ἔργον του, θὰ τὰς ἐξετάσωμεν εἰς τὰς γενικάς των γραμμάς.

Τὰς περισσότερον ἀπτάς καὶ σαφεῖς ἀποδείξεις περὶ ἐξελίξεως, παρέχει ἢ παλαιοντολογία, ἢ ὁποία ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης τὰ πραγματικὰ ὑπολείμματα ὄργανισμῶν, οἱ ὁποιοὶ ἄλλοτε εὐρίσκοντο ἐν τῇ ζωῇ. Ἡ παλαιοντολογία μᾶς παρέχει πλούσιον καὶ ἐξαιρετικὰ πειστικὸν ὑλικὸν διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν διαφορῶν περιόδων, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὄργανικῶν μορφῶν, ὡς καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ διαδοχικοῦ δεσμοῦ, δηλαδὴ τῶν σημείων ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς μεταξὺ τῶν νεκρῶν ἤδη καὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ ἀκόμη εὐρίσκομένων ὄργανικῶν μορφῶν. Ἡ παλαιοντολογία μᾶς διδάσκει ὅτι αἱ ὄργανικαὶ μορφαὶ τῶν διαφορῶν γεωλογικῶν διαμορφώσεων, ἐμφανίζουσι τὸσον μεγαλυτέραν ὁμοιότητα μετ' αὐτὴν σήμερον ζῶντα ζῶα καὶ φυτὰ, ὅσον ἐγγύτερον πρὸς ἡμᾶς εὐρίσκεται ἢ ἐξεταζομένη, γεωλογικὴ ἐποχὴ, καὶ ὅτι τοῦναντίον, ὅσον περισσότερον ἀπομακρυ-

νόμοισ ἀπὸ τὴν σύγχρονον γεωλογικὴν διαμόρφωσιν, αἱ ὀργανικαὶ μορφαὶ ἐμφανίζουσι ὅλον ἐπιπλέον ὀλιγωτέραν ὁμοιότητα καὶ περισσοτέραν διαφορὰν ἐν συγκρίσει μὲ τὰς σημερινὰς μορφάς. Ἡ παλαιοντολογία βεβαίως ἀκόμη ὅτι αἱ κύρια γραμμὰ τῆς ἐσωτερικῆς ὁμοιότητος ὑπάρχουσι ὅχι μόνον μεταξὺ τῶν σήμερον ζωντανῶν μορφῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ζωντανῶν καὶ τῶν νεκρῶν μορφῶν. Τέλος ἡ παλαιοντολογία ἀποδεικνύει τὸ ὀρθὸν τῆς βασικῆς ἰδέας τοῦ ἐξελικτισμοῦ: δηλαδὴ τῆς συνεπειᾶς εἰς τὴν καταγωγὴν ὑπὸ ὀργανικῶν μορφῶν.

Ἄν ἡ παλαιοντολογία μᾶς δίδει τὰς ἀδράς, οὕτως εἰπεῖν, γραμμὰς τῆς ἱστορίας τῆς ὀργανικῆς φύσεως, ἡ συγκριτικὴ ἀνατομία, μᾶς παρέχει, ἐπὶ τὸ ἀναλυτικώτερον καὶ λεπτομερέστερον, ἐξόχους ἀποδείξεις τοῦ γενετικοῦ δεσμοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ταξινομικῶν μονάδων: εἰδῶν, γενῶν, οἰκογενειῶν, ἀθροισμάτων καὶ τάξεων τῶν ὀργανισμῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν ὀργάνων τῶν ζώων, τῶν ἀνηκόντων εἰς διαφόρους ὁμάδας ἢ συγκριτικὴ ἀνατομία διαπιστώνει, κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, ὅτι ὄργανα, ὅμοια φυσιολογικῶς, δύναται νὰ εἶναι ἀνόμοια ὡς πρὸς τὴν σύστασιν καὶ τὴν θέσιν των, καὶ τανάπαλιν, ὄργανα τῆς αὐτῆς προελεύσεως, διαφορετικὰ ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν, εἶναι πάντοτε μεταξὺ τῶν ὁμοίων ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν τῶν συστάσιν. Οὕτω π.χ. αἱ πτέρυγες τοῦ ἐντόμου καὶ τοῦ πτηνοῦ εἶναι ὅμοια μεταξὺ τῶν ὡς πρὸς τὴν φυσιολογικὴν τῶν κατεύθυνσιν: ἐκπληροῦν δηλαδὴ τὴν ἰδίαν λειτουργίαν τῆς πτήσεως, εἶναι ὅμως ἐντελῶς διάφοροι ὡς πρὸς τὴν σύστασιν των: ἐνῶ π.χ. ἡ πτέρυξ τοῦ πτηνοῦ εἶναι κατεσκευασμένη κατὰ τὸν τύπον τῶν ἐμπροσθίων ἄκρων τῶν ζώων, ἢ πτέρυξ τῶν ἐντόμων παρουσιάζει μόνον μίαν πτυχήν τοῦ δέρματος.

Αὐτὰ τὰ ὀνομαζόμενα κατ' ἀναλογίαν ὄργανα ἀποδεικνύουσι ὅτι τὰ ἔντομα καὶ

τὰ πτηνὰ κατάγονται ἀπὸ διαφορετικοὺς προγόνους. Ἐντελῶς διαφορετικὸν συμπέρασμα ἐξάγεται ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῆς χειρὸς τοῦ πιθήκου καὶ τῶν ἐμπροσθίων ἄκρων τοῦ πτηνοῦ, τῆς φαλαίνης κ.λ.π. Τὰ ὄργανα ταῦτα, ὡς πρὸς τὸν φυσιολογικὸν τῶν προορισμῶν, ἀναμφισβήτως διαφέρουσι, ὁμοιάζουσι ὅμως ὡς πρὸς τὴν σύστασιν των. Παρουσιάζουσι διαφόρους παραλλαγὰς τῶν αὐτῶν ὀστέων, τοῦτο δὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθῆ ἄλλως παρὰ μὲ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ ἐν λόγω ζῶα, ἀνήκοντα εἰς διαφορετικὰς ὁμάδας συστημάτων, προήλθον ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς προγόνους.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύεται ἐτι περισσότερο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὴν ὀργανικὰς μορφάς, εἰς τὰς ὁποίας συναντῶνται μερικὰ ὄργανα μὲ τοιαύτην ὁμοιότητα συστάσεως παρατηρεῖται σχετικὴ ὁμοιότης καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὄργανα, καὶ κατὰ συνέπειαν ὁμοιότητα παρουσιάζει καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ ὅλου συστήματος τῶν τοιούτων εἰδῶν. Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀκόμη ὅτι οἱ ἀπόγονοι, οἱ ὅποιοι προέρχονται ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς γενικῶς προγόνους κληρονομοῦν ἀπὸ αὐτοὺς ὁμοίαν διασκευὴν σώματος καὶ ὀργάνων, ἀνεξαρτήτως τῆς φυσικῆς λειτουργίας ἑνὸς ἐκάστου τῶν ὀργάνων τούτων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν λεγομένων στοιχειωδῶν ὀργάνων. Οἱ ὀδόντες, οἱ ὅποιοι συναντῶνται εἰς τὰ ἔμβρυα τῶν κητῶν, πρὸ τῆς γεννήσεώς των ἀκόμη, οἱ ἄνω ὀδόντες τῶν μύσων πρὶν ἢ γεννηθῶν, τὰ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένα ὀπίσθια ἄκρα τῶν κητῶν, κ.λ.π. πάντα ταῦτα μαρτυροῦν περὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς διασκευῆς, κληρονομηθείσης ἀπὸ τοὺς προγόνους καὶ ἐπομένως περὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς καταγωγῆς τῶν ὀργανικῶν μορφῶν.

Ἄπλετον φῶς εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὀργανικῆς φύσεως χύνει ἡ ἐμβρυολογία, ἡ ὁποία διαθέτει πλοῦτον διαπιστώσεων διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ ἀφορῶντος τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς ἀτομικῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀργανι-

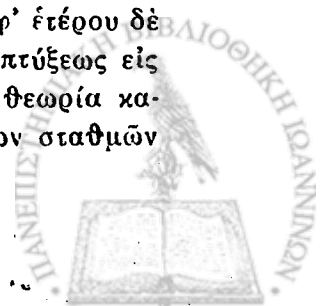
κῶν μορφῶν, καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ὀργανικῆς φύσεως. Ἀναφορικῶς πρὸς τοῦτο μέγα ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ λεγόμενος βιογενετικὸς νόμος, ὁ ὁποῖος διαπιστώνει τὴν ὑπαρξίν ὀρισμένων δεσμῶν μεταξύ τῆς ἐμβρυακῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐμβρίου ὄντος, καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀποθανόντων προγόνων του. Ὁ δεσμὸς οὗτος ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι «ἡ σειρὰ τῶν μορφῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας διέρχεται ὁ ἀτομικὸς ὀργανισμὸς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναπτύξεώς του ἀπὸ τοῦ ὀοκυττάρου μέχρι τῆς ἀνεπτυγμένης καταστάσεως, εἶναι σύντομος ἐπανάληψις τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν μορφῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας διήλθον οἱ ζωντανοὶ πρόγονοι τοῦ ἐν λόγῳ ὀργανισμοῦ.....» (Χαϊκκελ). Τοιοῦτοτρόπως, τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἐμβρυα τῶν μαστοφόρων καὶ τῶν πτηνῶν ἔχουν ὁμοίας μὲ τοὺς ἰχθυῖς ῥωγμὰς βραγχίων καὶ βραγχιακὸν σκελετόν, μαρτυρεῖ ὅτι τὰ σπονδυλωτὰ ταῦτα ζῶα κατάγονται ἀπὸ ἰχθυοειδεῖς προγόνους, οἱ ὁποῖοι ἔξω ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ ἀνέπνεον μὲ βράγχια.

Περὶ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Μπέρ γενομένη διαπίστωσις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων γνωρισμάτων εἰς τοὺς ὑπὸ ἀνάπτυξιν ὀργανισμούς. Τὰ γνωρίσματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα συναντῶνται κυρίως εἰς τὰς ἀνωτέρας ταξινομικὰς ομάδας, ἐμφανίζονται ἐνωρίτερον παρὰ τὰ γνωρίσματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἴδια τῶν κατωτέρων ομάδων. Αὐτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι νόμοι ἀναπτύξεως τῶν ὀργανικῶν μορφῶν δύνανται νὰ ἐξηγηθῶν μόνον διὰ τῆς θεωρίας τοῦ ἐξελικτισμοῦ. Ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ εὐρίσκει πλήρη ἐπικύρωσιν ἀκόμη καὶ εἰς τὰ δεδομένα τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῶν ζώων καὶ φυτῶν, εἰς τὴν φυσιολογίαν, εἰς τὴν ὀντογονίαν καὶ εἰς ἄλλους κλάδους τῆς βιολογίας. Αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονὸς τῆς ἐξελίξεως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου στηρίζεται ἐπὶ βάσεως τόσοῦτον σταθερᾶς, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς συγχρόνου βιολογίας δὲν

χρειάζεται καμμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν.

3.— *Τὰ σύγχρονα βασικά προβλήματα τῆς θεωρίας τοῦ ἐξελικτισμοῦ.* Ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ προέκυψεν ἀπὸ τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, θεωρητικὴ γενίκευσις καὶ ἰδεολογικὴ ἐκδήλωσις τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων, τὰ ὁποῖα συνεσσωρεύθησαν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, κυρίως δὲ τῆς γεωργίας. Περὶ τούτου μαρτυροῦν καλύτερον παντὸς ἄλλου αἱ ἐργασίαι τοῦ Δαρβίνου, εἰς τὰς ὁποίας ἡ περὶ ἐξελικτισμοῦ θεωρία διὰ πρώτην φορὰν διευτυπώθη ὡς ἀνεξάρτητος, συστηματοποιημένη διδασκαλία, μὲ ἐντελῶς καθωρισμένον ἀντικείμενον καὶ μεθόδους ἐρεύνης. Εἰς τὰς ἐργασίας αὐτὰς ὄχι μόνον τὸ βασικὸν ζήτημα, ἀλλὰ καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς θεωρίας εἶναι βαθύτατα συνδεδεμένοι μὲ τὴν ἀγροτικὴν πρακτικὴν τῆς Ἀγγλίας τοῦ ἰθου αἰῶνος. Ἐν σχέσει μὲ τὰς πρακτικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς καθωρίσθησαν καὶ τὰ προβλήματα τῆς θεωρίας τοῦ Δαρβίνου περὶ ἐξελικτισμοῦ. Οὕτω π.χ. ὁ Δαρβίνος ἐφθασεν εἰς τὴν σκέψιν περὶ φυσικῆς ἐπιλογῆς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐπιτυχιῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιλογικῆς πρακτικῆς, ἢ ὁποῖα τόσον ἦτο διαδεδομένη εἰς τὴν ἐποχὴν του. Ἀπὸ τὴν πρακτικὴν καὶ ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς ὀρθολογιστικῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας προέκυψε καὶ τὸ πρόβλημα τῆς κληρονομικότητος καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ζώων καὶ φυτῶν καθὼς καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ εἶδους, καὶ πολλὰ ἄλλα σημαντικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ βασικὸν περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας τοῦ Δαρβίνου.

Ἐπίσης καὶ τὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς θεωρίας τοῦ ἐξελικτισμοῦ καθορίζονται ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τῶν πρακτικῶν, παραγωγικῶν δυνατοτήτων καὶ ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀναπτύξεως εἰς ἣν εὐρίσκεται αὐτὴ αὕτη ἢ θεωρία καθὼς καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων σταθμῶν

τῆς συγχρόνου βιολογίας. Εἰς τὴν σημερινὴν κατὰστασιν τῆς θεωρίας τοῦ ἐξελικτισμοῦ καὶ τῶν προβλημάτων τῆς, κατοπτρίζονται τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς μας, τὰ ὁποῖα ἔγκεινται κυρίως εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐποχὴ αὕτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν μεγλυτέρων ἀντιφάσεων, τὰς ὁποίας ἐγνώρισε ποτὲ ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία. Εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐπισήμου ἀστικῆς ἐπιστήμης ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ ὄχι μόνον εὑρίσκεται παρημελημένη, ἀλλὰ καὶ πολὺ συχνὰ καταδιώκεται ἢ ἀκόμη τίθεται ὑπὸ ἀπαγόρευσιν τῶν κρατικῶν ἀρχῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξηγεῖται φυσικὰ ὄχι ἐκ τοῦ ὅτι ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ εἶναι ἀνωφελὴς ἢ ὅτι ἔχει τυχὸν ἑλλείψεις, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ὅτι ὡς ἐπιστήμη, ὡς ἐν ἀπὸ τὰ μεγαλειωδέστερα κατορθώματα τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ σκέψεως, εὑρίσκεται εἰς βασικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὁλονὲν περισσότερον περιοριζόμενας παραγωγικὰς δυνατότητας, πρὸς τὴν ἐπίσημον, κυριαρχοῦσαν ἰδεολογίαν τῆς συγχρόνου ἀστικῆς κοινωνίας.

Ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ καταδιώκεται ἐπειδὴ ἀποτελεῖ ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα ἐναντίον τῆς ἀντιδραστικῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας, ἐναντίον τοῦ ἰδεολογικοῦ, τῆς μυστικοπαθείας καὶ τῆς κληροκρατίας, ἐναντίον δηλαδὴ τῶν σπουδαιότερων ἐρεισμάτων τῆς συγχρόνου ἀστικῆς κοινωνίας. Ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ πολλάκις καταδιώκεται ὑπὸ τῆς ἀστικῆς κοινωνίας καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς συνεπιφέρει ἀναποφεύκτως καὶ κολοσσιαίαν διεύρυσιν τῶν παραγωγικῶν δυνατοτήτων εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς (κυρίως εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν). Ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τὰ πλῆγμα τῆς κρίσεως, λόγῳ τῶν βαθυτάτων ἀντιφάσεων τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ τρόπου παραγωγῆς, αἱ παραγωγικαὶ αὗται δυνατότητες περιορίζονται διαρκῶς, καὶ ἡ ἀστικὴ τάξις εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τε-

χνικὴν, καὶ ἐν γένει νὰ καταπνίξῃ κάθε τι τὸ ὁποῖον συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

Ἡ κατάσταση αὕτη ἐπιδρᾷ κατὰ τὸν πλέον καταστρεπτικὸν τρόπον ἐπὶ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν θετικῶν, τῶν πραγματικῶν ἐπιστημονικῶν προβλημάτων. Ἐκ παραλλήλου ὁμως, οἱ ἀντιδραστικῆς ἐκπρόσωποι τῆς ἀστικῆς ἐπιστήμης μὲ ἰδιαίτερον ζῆλον καὶ μὲ ἀρκετὴν μεροληψίαν ἐπεξεργάζονται μερικὰ προβλήματα σχετικῶτα πρὸς τὸν ἐξελικτισμόν, ὅπως π.χ. τὰ προβλήματα τῆς εὐγονικῆς, τῶν βιολογικῶν φυλετικῶν τύπων κ. ἄ. Ἡ σύγχρονος ἰατρικὴ καὶ βιολογικὴ φιλολογία τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης εἶναι ὑπερπλήρης ἄρθρων περὶ εὐγονικῆς καὶ δὲν διστάζει νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι οἱ ἱμπεριαλιστικοὶ πόλεμοι εἶναι βιολογικῶς νόμιμοι καὶ ἀπαραίτητοι δῆθεν, ὡς σκόπιμος εὐγονιστικὸς παράγων. Ἡ τεχνητὴ ἀποστείρωσις κηρύσσεται ὑπὸ τῶν ὄστων εὐγονιστῶν καὶ ὑπὸ ὠρισμένων ἰατρῶν ὡς μέσον καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας, τῆς ἐγκληματικότητος κλπ. Ὁ προῖόν ἐκφασισμὸς τῶν ἀστικῶν κρατῶν συνοδεύεται ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἐκφασισμόν τῆς ἐπιστήμης. Τα τοιοῦτον ἐκδηλοῦται ζωηρότατα εἰς τὴν φασιστικὴν «θεωρίαν» περὶ ἀνισότητος τῶν βιολογικῶν φυλετικῶν τύπων, εἰς τὴν «θεωρίαν» ἢ ὁποῖα ὡς ἄμεσον σκοπὸν ἔχει τὴν δικαιολογίαν καὶ τὴν ἀνύψωσιν εἰς βαθμίδα «αἰώνιων νόμων» τῆς κοινωνικῆς-ταξικῆς καὶ φυλετικῆς ἀνισότητος καὶ τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας τῆς ἀστικῆς μερίδος τῆς «λευκῆς φυλῆς» (Πλάτε, Λένις, Ντέβενπορτ, Γκροτιὰν κ.ἄ.). Τὸ πνευματικὸν σκότος, ἡ ἀντίδρασις, ἡ σκληρὰ ἐκδήλωσις τοῦ κομματισμοῦ (φασισμός), ἰδοὺ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον πραγματεύονται σήμερον τὴν θεωρίαν τοῦ ἐξελικτισμοῦ εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικὰς χώρας. Περὶ ὅλων αὐτῶν ἀρκοῦν ἴσως νὰ μᾶς πείσουν αἱ τελευταῖαι γνώμαι τοῦ Ἑρρίκου Ὠλμπορν, γνωστοῦ Ἀμερικανοῦ βιο-

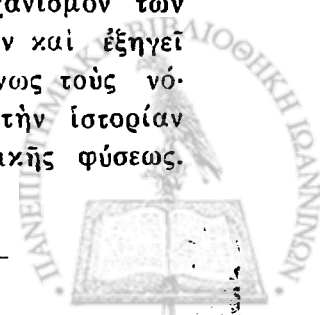

λόγου και παλαιοντολόγου, ο οποίος αν και ονομάζει εαυτόν «έξελικτιστήν» μάλλον δὲ καὶ «δαρβινιστήν», δὲν διστάζει ἐν τούτοις νὰ ὑποστηρίξη τὰ ἑξῆς: «Κατ' οὐδένα τρόπον δύναται ν' ἀποκλεισθῆ ἡ δυνατότης περαιτέρω πειραματικῆς καὶ ἐπαγωγικῆς ἀποδείξεως ὅτι εἰς τὴν ζωὴν ὑπάρχει εἶδος ἐσωτερικῆς τελειοποιούσης ἀρχῆς. Εἶναι πρόωρον ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν δυνατότητα μιᾶς τοιαύτης ἀνακαλύψεως ἐν τῷ μέλλοντι. Φυσικὰ ἐὰν ὑπάρχη τοιαύτη ζωικὴ ὁρμὴ πρέπει νὰ ἐκδηλοῦται εἰς τὴν παραγωγὴν νέων μελῶν καὶ ὀργάνων. Ἐγὼ, ἐξακολουθεῖ περαιτέρω ὁ Ὡζμπορν, ἐδέχθη ὡς βάσιν ἐκείνο τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ ἀκόμη ἐντελῶς ἄγνωστον παράγοντα τῆς ἐξελίξεως, παράγοντα, ὁ ὅποιος πρέπει νὰ ἐξακριβωθῆ. Πεντηκονταετείς ἀκατάπαυστοι παρατηρήσεις ἐνίσχυσαν τὴν ἀπὸ καιροῦ πεποίθησίν μου, ὅτι τὰ πραγματικὰ αἷτια τῆς ἐξελίξεως εἶναι ἄγνωστα καὶ ὅτι εἶναι πολὺ ἀμφίβολον ἂν θὰ κατορθωθῆ ποτὲ νὰ γνωσθοῦν τὰ αἷτια ταῦτα» («Science» τ. 77. ἀρ. 1991, 24 Φεβρουαρίου 1933). Φυσικὰ αἰ γνῶμαι τὰς ὁποίας ἐκφράζει ὁ Ἐρρίκος Ὡζμπορν δὲν εἶναι οὔτε νέαι οὔτε πρωτότυποι, εἶναι ἄξιοι ὁμως προσοχῆς ὡς δεῖγμα τῆς ἐξελίξεως τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν πολλοὶ σύγχρονοι ἄστοι ἐξελικτισταὶ ἀπὸ τοῦ λαμαρχισμοῦ, διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ «καθαροῦ δαρβινισμοῦ» μέχρι τοῦ βιταλισμοῦ καὶ κατ' οὐσίαν μέχρι τῆς ἀρνήσεως τῆς ἐξελίξεως τῆς ὀργανικῆς φύσεως.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς συγχρόνου ἐξελικτικῆς θεωρίας εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀσεικοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἀντίφασις μεταξὺ ποσότητος, ποιότητος καὶ ἀντικειμενικῆς σημασίας τοῦ πραγματικοῦ πειραματικοῦ ὕλικου, τὸ ὅποιον διαθέτει εἰς τὴν σημερινὴν βαθμίδα τῆς ἀναπτύξεώς της ἡ θεωρία τοῦ ἐξελικτισμοῦ, καὶ τῶν συμπερυσμάτων τὰ ὁποῖα συνάγουν οἱ ἄστοι ἰδεολόγοι εἰς τὸ ζήτημα τῆς θεωρίας τοῦ ἐξελικτι-

σμοῦ. Τὰ πειραματικὰ ταῦτα δεδομένα ἐπικυρώνουν κατὰ θαυμάσιον τρόπον, τὸ ὄρθρον τῆς διδασκαλίας τοῦ ἐξελικτισμοῦ, ἐνισχύουν τὴν ὑλιστικὴν τοῦ βάσιν καὶ διευρύνουν τὴν σφαιρὰν τῆς ἐπιστημονικῆς τοῦ ἐφαρμογῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ μέρος τῶν ἀστῶν βιολόγων καὶ «ἐξελικτιστῶν» κηρύσσει ὅτι ὁ ἐξελικτισμός εἶναι «ἀντικείμενον πίστεως μὴ ἀποδειχθείσης ἀκόμη ἐπιστημονικῶς». Οἱ περισσότεροι, ἀρνοῦνται κατ' ἀρχὴν τὴν ὀργανικὴν ἐξέλιξιν, ἀνάγοντες αὐτὴν εἰς διαφόρους συνδυασμοὺς «αἰώνιων», «ἀναλλοιώτων» κληρονομικῶν ἀρχῶν καὶ ἀντιμετωπίζουν ἐχθρικώτατα τὸν ἐξελικτισμόν, προσπαθοῦντες νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν μὲ τὴν βιταλιστικὴν, τελεολογικὴν ἀντίληψιν τῆς ἀναπτύξεως (Ντρίξ, Νάουλυ, Μπέργκ κ.ἄ.). Μερικοὶ ἐρευνηταί, οἱ ὅποιοι τυπικῶς αὐτοονομάζονται ὀπαδοὶ τοῦ ἐξελικτισμοῦ ἐκρίζωνουν τὴν ὑλιστικὴν τοῦ βάσιν προσπαθοῦντες νὰ ὑποβάλουν καθαρῶς ἰδεαλιστικὴν, νεοκαντινικὴν μεθοδολογικὴν βάσιν (Μ. Χάρτμαν, Φιλίπτσιένκο κ.ἄ.). Τέλος πολλοὶ ἐπιστήμονες, οἱ ὅποιοι ἐπλούτισαν τὸν ἐξελικτισμόν μὲ τὰς λαμπρὰς ἀνακαλύψεις των καὶ ἐρεῦνας των, (Μόργκαν, Μέλλερ, Σεβερτσώφ, Ο. Ἀμπέλ, Γκρέγκορη κ.ἄ.) διὰ πολλοὺς ἱστορικοὺς λόγους καὶ ἰδιαιτέρως λόγῳ τῆς ἀγνοίας τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, συχνὰ παραστρατοῦν ἀπὸ τὰς θέσεις τοῦ συνεποῦς ὑλισμοῦ πρὸς τὸ μέρος τοῦ μηχανικοῦ, κάποτε δὲ καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἰδεαλισμοῦ.

Εἰς τὴν σημερινὴν βαθμίδα τῆς ἀναπτύξεώς του ὁ ἐξελικτισμός, χάρις εἰς τὰς ἐπιτυχίας τῆς νεωτέρας βιολογίας, διαθέτει πλουσιώτατον θετικόν, πειραματικόν ὕλικόν, τὸ ὅποιον ὄχι μόνον ἀπολύτως ἐπιβεβαιοῖ τὰς βασικὰς του θέσεις, ἀλλὰ καὶ ἀποκαλύπτει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὸν μηχανισμόν τῶν σπουδαιότερων φαινομένων καὶ ἐξηγεῖ περισσότερο συγκεκριμένως τοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ὀργανικῆς φύσεως.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς μέγα ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἐπὶ δεκαετηρίδος καὶ κυρίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συγκεντρωθέντα δεδομένα διὰ τὴν μελέτην τῶν νόμων τῆς φυλογονίας, κυρίως τῶν ζώων, τὴν διασκευὴν τοῦ «γενεαλογικοῦ δένδρου» τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, τὴν μελέτην τῶν μορφολογικῶν νόμων τοῦ ἐξελικτικοῦ φαινομένου, τὸ ζήτημα τῶν πρωταρχικῶν κέντρων τῆς διαμορφώσεως τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ὁδῶν τῆς ἐξαπλώσεως τῶν συγγρόνων μορφῶν κλπ. δεδομένα τὰ ὅποια μᾶς ἐπλησίασαν εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἱστορίας τῆς ὀργανικῆς φύσεως, δηλαδὴ τῆς ἱστορίας τῶν ἀλλοιώσεων, αἱ ὅποια συνέβησαν εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ εἰς τὰς λειτουργίας τῶν ὀργανισμῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν παρωχημένων γεωλογικῶν ἐποχῶν. Ὁ μέγας πλοῦτος τῶν νέων εὐρημάτων παρέσχε τὴν δυνατότητα ὄχι μόνον νὰ περιγράψωμεν πολλὰς νέας μορφὰς ἐκλιπόντων ζώων (σπονδυλωτῶν καὶ μῆ), καὶ φυτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ μελετήσωμεν τοὺς συγγενεῖς θεσμοὺς καὶ τοὺς ὁδούς τῆς ζωῆς. Καθωρίσθησαν πλήρως ἡ σύστασις τοῦ σκελετοῦ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων, καθὼς καὶ αἱ φυλογενετικαὶ σχέσεις τῶν ἀρχαιοτάτων θαλασσιῶν σπονδυλωτῶν, τῶν ὀστεοστράκων, τὰ ὅποια προηγήθησαν τῶν ἰχθύων καὶ τὰ ὅποια προήχθησαν ἀπὸ κοινούς μὲ τοὺς ἰχθύς προγόνους.

Σήμερον, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπαρκῶς διηυκρινίσθη τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῶν μαστοφόρων ἀπὸ τὰ ἔρπετά καὶ τῶν φυλογενετικῶν σχέσεων τῶν διαφόρων συστημάτων ὁμάδων τῶν συγγρόνων καὶ ἐκλιπόντων μαστοφόρων. Τοῦτο διευκολύνει σημαντικῶς τὴν ἀκριβῆ διαπίστωσιν τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τῆς τάξεως ταύτης τῶν ζώων. Ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει κάμει μεγάλας προόδους, καὶ ἔχει προσελκύσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαρβίνου τὴν προσοχὴν πολλῶν ἐρευνητῶν. Σήμερον τὸ ζήτημα τῆς

γενεαλογίας τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡλελυμένον. Ἐξαιρετικὰ πολῦτιμος διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἱστορίας τῶν ἀλλοιώσεων τῶν ὀργανισμῶν κατὰ τὰς παρωχημένας γεωλογικὰς ἐποχὰς, ὑπεδείχθη ἡ λεγομένη συγκριτικομορφολογικὴ μέθοδος, τὴν ὁποίαν ἐφήρμοσαν κυρίως οἱ σοβιετικοὶ σοφοὶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Α. Ν. Σεβερτσώφ καὶ ἡ ὁποία ἐπιτρέπει νὰ διευκρινισθῆ ἡ γενεαλογία τῶν κατωτέρων σπονδυλωτῶν, νὰ ἀποκατασταθῆ μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν ἡ σύστασις τῶν ὑποθετικῶν ἐνδισμέσων μορφῶν ἐπὶ τῆ βάσει ἐνδελεχοῦς μελέτης τῶν ὀργάνων τῶν σήμερον ἐν τῇ ζωῇ εὕρισκομένων μορφῶν, καὶ νὰ διαπιστωθῆ ἡ ἀλληλουχία μεταξὺ ἀλλοιώσεως τῆς κατασκευῆς (τῆς στρουκτούρας) ἀλλοιώσεως τῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων τῶν ζώων ἐν τῇ ἐξελίξει των. Τοιοῦτοτρόπως χάρις εἰς τὰς νεωτέρας ἐπιτυχίας τῆς παλαιοντολογίας, τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας, τῆς ἐμβρυολογίας καὶ τῆς ζωογεωγραφίας ἡ μελέτη τῶν νόμων τῆς φυλογονίας ἐτοποθετήθη ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους τοῦ πειραματισμοῦ καὶ ἀπεκάλυψε πολλοὺς σημαντικοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως τῆς ὀργανικῆς φύσεως.

Εἶναι γνωστὸς ὁ σημαντικὸς ἐν τῇ ἐξελίξει ρόλος παραγόντων ὅπως ἡ ἀλλοίωσις καὶ ἡ κληρονομικότης. Ἐνεκα τούτου εἶναι εὐνόητον, ὅτι ἡ μελέτη τῶν αἰτίων τῆς κληρονομικῆς ἀλλοιώσεως καὶ τῶν νόμων τῆς κληρονομικότητος εἰς τὰ ζῶα καὶ εἰς τὰ φυτὰ προκαλεῖ ὀλονὲν περισσότερο τὴν προσοχὴν τῆς ἐπιστήμης. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐδημιουργήθησαν νέοι κλάδοι τῆς βιολογικῆς ἐπιστήμης, οἱ ὅποιοι ἐρευνοῦν τὰ ζητήματα ταῦτα. Σήμερον χάρις εἰς τὰς λαμπρὰς ἐπιτυχίας τῆς γενετικῆς ἐπετελέσαμεν μεγάλας προόδους εἰς τὴν ἐξευρένησιν τῆς ἀλλοιώσεως καὶ τῆς κληρονομικότητος. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς γενετικῆς δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς καθωρισμένον καὶ ἀποδεδειγμένον

νον ἑπακριβῶς καὶ ἀναμφισβητήτως, ὅτι αἱ κληρονομικαὶ ἀλλοιώσεις δύνανται νὰ προκύψουν μόνον εἰς τὰ γενετήσια κύτταρα.

Αἱ κληρονομικαὶ ἀλλοιώσεις δύνανται νὰ προκύψουν π. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν διασταυρώσεως δύο εἰδῶν. Ἡ κληρονομία τῶν ἀλλοιώσεων τοῦ τύπου αὐτοῦ ἀρκετὰ καλὰ ἐμελετήθη καὶ ἐπιβεβαιοῦν τὸ ὄρθον τῆς διδασκαλίας τοῦ Δαρβίνου περὶ τῆς σπουδαίας σημασίας τῆς ὑβριδοποιήσεως, ἢ τῆς διασταυρώσεως, ὡς αἰτίαν τῆς ἀλλοιώσεως ἢ ὅποια ἔπαιξε μέγιστον ρόλον εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἐξελίξεως. Αἱ ἔρευναι τοῦ Μόργκαν, τοῦ Μέλλερ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀπέδειξαν ὅτι σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν εἰδῶν ἔπαιξαν αἱ λεγόμεναι «αὐτόματοι ἀλλοιώσεις», αἱ ἀλματικές ἀλλοιώσεις εἰς τὴν σύστασιν τοῦ χρωμοσώματος (γενετικά ἀλλοιώσεις). Τὸ σημαντικώτερον γεγονός, τὸ ὁποῖον ἤσκησεν ἐπαναστατικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς συγχρόνου ἀντιλήψεως τῶν νόμων τῆς κληρονομικότητος καὶ ἀλλοιώσεως, εἶναι ἡ λαμπρὰ ἀνακάλυψις ὑπὸ τοῦ Μέλλερ τῆς μεθόδου τεχνητῆς ἐπιτεύξεως ἀλλοιώσεων, μεθόδου, ἢ ὅποια ἤδη ἔχει λάβει μεγάλην ἐπέκτασιν καὶ ἡ ὅποια πειστικώτατα μαρτυρεῖ ὅτι αἱ ἀλλοιώσεις γενικῶς δύνανται νὰ προκληθοῦν διὰ τῆς ἐπεμβολῆς συντελεστῶν ἐκ τῶν ἑξωθεν. Ἡ φύσις τῶν συντελεστῶν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐφαρμόζονται ὑπὸ τεχνητῆς ἐργαστηριακῆς συνθήκας (ἀκτίνες Ραϊντκεν, ἀκτινοβολία τοῦ ραδίου, ἐπίδρασις θερμοκρασίας κλπ.), κατ' οὐδὲν διαφέρει τῆς φύσεως τῶν συντελεστῶν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι καὶ εἰς τὸ φυσικὸν περιβάλλον κατὰ τὴν ὀργανικὴν ἐξέλιξιν, αἱ ἀλλοιώσεις προέκυπτον καὶ ἑξακολουθοῦν νὰ προκύπτουν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν συντελεστῶν τοῦ ἑξωτερικοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Μέλλερ τελειωτικῶς διαλύει τὸν μυστικισμὸν ἐκεῖνον,

μὲ τὸν ὁποῖον οἱ λεγόμενοι «νεοδαρβινισταὶ» περιέβαλλον τὸ «μυστήριον τῆς ἐμφανίσεως τῶν κληρονομικῶν ἀλλοιώσεων», θεωροῦντες αὐτὸ ὡς «ἐσωτερικὴν, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὰς ἑξωτερικὰς συνθήκας, ιδιότητα τῶν ὀργανισμῶν». Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τοῦ Μέλλερ ἐπέδρασεν ἐπίσης καὶ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἑξωτερικῶν παραγόντων τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ὀργανισμῶν. Ἐὰν τὸ ἑξωτερικὸν περιβάλλον δύνανται, ὅπως φαίνεται, νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς ἀλλοιώσεως τῶν ὀργανισμῶν, τότε κατὰ φυσικὸν λόγον γεννᾶται τὸ ζήτημα: τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καθορίζει τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀλλοιώσεως ἢ φύσις τοῦ ὀργανισμοῦ ἢ ἡ φύσις τοῦ ἑξωτερικοῦ συντελεστοῦ;

Οἱ λαμαρκισταὶ, ἀρνούμενοι τελείως τὸν ρόλον τῆς φύσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, τὸ ἰδιόρρυθμον τῶν ἐσωτερικῶν νόμων τῆς ζωτικῆς του δράσεως, ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ συντελεστὴς ὁ ὁποῖος καθορίζει τὸν χαρακτήρα τῶν κληρονομικῶν ἀλλοιώσεων εἶναι ἀποκλειστικῶς τὸ ἐσωτερικὸν περιβάλλον. Ἀντιθέτως οἱ νεοδαρβινισταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι προκαθορισμένα καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ χαρακτήρ τῆς ἀλλοιώσεως καθορίζεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς φύσεως, ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν νόμων τοῦ ὀργανισμοῦ, ἀποκλείοντες τελείως ὡς πρὸς τοῦτο οἰονδήποτε ρόλον τῶν συνθηκῶν τοῦ ἑξωτερικοῦ περιβάλλοντος. Μερικοὶ νεοδαρβινισταὶ παραδέχονται ὅτι τὸ ἑξωτερικὸν περιβάλλον δύνανται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς «προκλητικὸς» συντελεστὴς εἰς τὰ φαινόμενα τῶν ἀλλοιώσεων. Ἄλλοι προχωροῦν περαιτέρω καὶ δέχονται ἀκόμη ὅτι οἱ συντελεσταὶ τοῦ ἑξωτερικοῦ περιβάλλοντος δύνανται νὰ ἐπιταχύνουν τὸ φαινόμενον τῆς ἀλλοιώσεως. Ἐὰν εἰς κάθε χωριστὴν περίπτωσιν δὲν εἶναι δυνατόν ἀκόμη νὰ προείπωμεν ἑπακριβῶς ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι

αί κληρονομικαί ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὸ προκαλέσῃ ἢ ἐπίδρασις τοῦ δεῖνα ἢ τοῦ τὰδε συντελεστοῦ τοῦ ἔξωτερικοῦ περιβάλλοντος (ἀκτίνες Ραϊντγκεν, ὑπεριώδεις κλπ.), ἐν τούτοις στατιστικῶς δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ὠρισμένην ἀλληλοδιαδοχὴν, νόμους εἰς τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῶν ἀλλοιώσεων, αἱ ὁποῖαι προκύπτουν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συντελεστοῦ, ἐννοεῖται ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν ἀλλοιώσεων αἱ ὁποῖαι εἶναι δυναταὶ διὰ τὸν ἐν λόγῳ ὄργανισμὸν ἢ διὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ.

Τὰ νεώτερα δεδομένα τῆς βιολογίας προσέθεσαν πολλὰς νέας ἀπόψεις ἀκόμη καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν νόμων τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, τὸν ρόλον καὶ τὴν σημασίαν τῆς ὁποίας ἀπέδειξεν ὁ Δαρβίνος. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρουσιάζει ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰοχάνσεν περὶ τῶν «καθαρῶν» γραμμῶν τοῦ γονοτύπου καὶ φαινοτύπου.

Συνήθως, καὶ οὐχὶ ἄνευ λόγου, ταυτίζουν τὸν ἐξελικτισμὸν μὲ τὸν δαρβινισμὸν. Αὐτὸ συμβαίνει διότι ἐν πρώτοις ἡ διδασκαλία τοῦ Δαρβίνου ἦτο ἡ πρώτη ἐπιστημονικῶς διατυπωθεῖσα καὶ μεγαλοφυῶς ἀποδειχθεῖσα ὑλιστικὴ θεωρία τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ὀργανικῆς φύσεως, ἐπιβεβαιωθεῖσα εἰς τὰς βασικὰς τῆς θέσεις δι' ὅλης τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς βιολογίας καὶ τῆς φυσιογνωσίας, καὶ δεύτερον διότι περιέχει τὰ βασικὰ καὶ ἀπαραίτητα στοιχεῖα, ἄνευ τῶν ὁποίων καταντᾷ σήμερον ἀδύνατος οἰαδήποτε περὶ ἐξελικτισμοῦ θεωρία. Ὁ Μάρξ, ὁ Ἐνγκελς καὶ ὁ Λένιν ἀναγνωρίζοντες πλήρως τὰς μεθοδολογικὰς ἑλλείψεις τοῦ δαρβινισμοῦ τὸν ἔθετον ἐν τούτοις πολὺ ὑψηλὰ καὶ τὸν ἐξετίμων ἀκριβῶς ὡς φυσικοεπιστημονικὴν θεωρίαν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀνωτέρω πολλοὶ ἀστοὶ ἐπιστήμονες καὶ φιλόσοφοι κατ' ἐπανάληψιν ἀπεπειράθησαν νὰ ἐξυψώσουν τὸν δαρβινισμὸν εἰς φιλοσοφικὴν βάσιν ὄχι μόνον τῆς βιολογίας, ἀλλὰ

καὶ τῆς ἠθικῆς, τῆς κοινωνιολογίας κλπ. Σχετικῶς δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Νίτσε, ὁ ὁποῖος, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἰσχυρὸς πρέπει νὰ κυριαρχῇ ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου, ὅτι ἡ φυσικὴ ἀνισότης εἶναι τὸ κίνητρον πάσης προόδου κλπ. Τὴν σύγχρονον βιολογίαν καὶ τὸν ἐξελικτισμὸν, οἱ ὁποῖοι διατρέχουν κρίσιν ὅπως ὅλη ἡ φυσιογνωσία, δύναται νὰ ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον τῶν μεθοδολογικῶν ἀντιφάσεων ὄχι ὁ δαρβινισμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἀλλ' ὁ διαλεκτικὸς ὑλισμὸς.

Ἐξέλιξις.— Βαθμιαία ἢ ἀλματικὴ καὶ συνεχῆς ἢ διακεκομμένη μεταμόρφωσις χωροῦσα ἀπὸ τοῦ ἀπλοῦ εἰς τὸ σύνθετον, ἀπὸ τοῦ ὁμοιογενοῦς εἰς τὸ ἑτερογενές, ἀπὸ τὴν ἀναρχομένην καὶ συγκεχυμένην κατάστασιν εἰς τὴν ὀργανωμένην καὶ σαφεῆ. Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται κυρίως προκειμένου περὶ τῶν ζώντων ὀργανισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους διακρίνουν τὴν *ὄντογονικὴν* ἐξέλιξιν ἢ ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τοῦ μοναδικοῦ κυττάρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πάντοτε ἄρχεται ὑφιστάμενον, μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως καὶ τὴν *φυλογονικὴν* ἐξέλιξιν ἢ μεταμόρφωσιν ἐξ ἑνὸς ἀρχικοῦ εἶδους εἰς εἶδη ὀλονὲν περισσότερα καὶ ποικιλότερα. (Βλ. λ. *ἐξελικτισμὸς*).

Ἐξηντάρης (Γεώργιος).— Πολιτευτὴς γεννηθεὶς τὸ 1887 ἐν Μαγάροις Ἀν. Θράκης. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας, πολιτεύεται δὲ ἀπὸ τοῦ 1920. Διεπραγματεύθη τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «συμφωνία Ἐξηντάρη—Ρουσδῆ» ἑλληνοτουρκικὴν συμφωνίαν ἀνταλλαγῆς τοῦ 1925, ὡς πρόεδρος τῆς παρὰ τῇ Μικτῇ Ἐπιτροπῇ Ἀνταλλαγῆς ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας. Διετέλεσεν ἐπὶ οἰκουμένης κυβερνήσεως (1928) ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας καὶ ἔπειτα ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ Μικτῇ Ἐπιτροπῇ ἐκουσίας ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν πληθυσμῶν.

Ἐξοπλισμοί.—Οὐδέποτε ὁ συναγωνισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν ὑπῆρξεν ἐντονώτερος ὅσον κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περιόδον τῶν ἀτελευτήτων διασκέψεων τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Θὰ ἐξετάσωμεν συντόμως τοὺς ἐξοπλισμοὺς τῶν κυριωτέρων κρατῶν ὅπως ἐμφανίζονται εἰς τὴν Στρατιωτικὴν ἐπετηρίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (1931) καὶ τὰς διαφόρους ἐκθέσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπεβλήθησαν βραδύτερον εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἀφοπλισμοῦ.

Αἱ *Ἡν. Πολιτεῖαι* διέθετον τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1930 ἐκτόπισμα 1.388.000 τόννων ἀποτελούμενον ἐκ :

18 πλοίων μάχης	525.000 τόννων	
4 ἀεροπλανοφόρων	92.500	>
33 καταδρομ. Α' τάξεως	300.000	>
6 > Β' >	48.600	>
260 ἀντιτορπ. Α' >	310.000	>
29 > Β' >	24.900	>
93 ὑποβρυχ. Α' >	80.000	>
17 > Β' >	7.000	>
	<u>1.388.000</u>	>

Ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς ἀπετελεῖτο ἐκ τακτικοῦ στρατοῦ 120.000 ἀνδρῶν καὶ μιᾶς ἐθνοφρουρᾶς 190.000 ἀνδρῶν, ἐκ παιδευομένων στρατιωτικῶς, δηλαδὴ ἐν συνόλῳ ἐκ 310.000 ἀνδρῶν δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν ἐχθροπραξιῶν. Αἱ δυνάμεις αὗται δύνανται ταχέως νὰ συμπληρωθοῦν, μετὰ τὸ πέρας τῆς κινητοποιήσεως, διὰ νέων 120.000 ἐφέδρων. Ἡ ἀεροπορία περιλαμβάνει περίπου 400 ἀεροπλάνα με δυνάμιν 12.000 ἀνδρῶν. Ὁ ἐπαγγελματικὸς αὐτὸς στρατὸς, ὁ ὁποῖος λαμβάνει σημαντικὸν μισθόν, ἀποτελεῖ διὰ τὰς Ἡν. Πολιτείας μέγα οἰκονομικὸν βᾶρος, ἀπαιτῶν δαπάνην 750 ἑκατομμυρίων δολλαρίων (400 διὰ τὸν στρατὸν καὶ 350 διὰ τὸ ναυτικόν). Ἡ δαπάνη αὕτη ἀποτελεῖ τὸν ἀνώτερον πολεμικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κόσμου, με ἀΐξισιν 160 ο)ο ἔναντι τοῦ τοῦ 1914.

Ἡ Ἄγγλία διέθετε τὴν 1 Δεκεμβρίου 1929 ἐκτόπισμα 1.266.000 τόννων, ἔναν-

τι τῶν 2.200.000 πρὸ τοῦ πολέμου, ἦτοι: 22 θωρηκτὰ 536.000 τόννων (τὸ 1913, 67 τόνν. 1.160.000), 54 καταδρομικὰ 327.000 τόννων (τὸ 1913, 123 τόνν. 860.000), 150 ἀντιτορπιλικὰ 168.000 τόννων (τὸ 1913, 319 τόνν. 142.000), 53 ὑποβρύχια 45.000 τόννων (1913, 76 τόνν. 30.000), 60 διάφορα 180.000 τόννων (1913, 46 τόνν. 32.000).

Ὁ στρατὸς τοῦ ναυτικοῦ εἶναι σήμερον 100.000 ἄνδρες. Ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς ἀνέρχεται εἰς 530.000, ἐκ τῶν ὁποίων 60.000 ἀποτελοῦν τὴν δυνάμιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων τῶν Ἰνδιῶν, 40.000 τῶν ἄλλων ἀποικιῶν, 150.000 εἶναι ἐφεδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκτελοῦν περιοδικὴν θητείαν καὶ δέχονται νὰ κληθοῦν με τὴν ἐναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν εἰς τὰ ὄπλα, 140.000 ἐθνοφρουροὶ, μὴ δυνάμενοι νὰ σταλοῦν πέραν τῆς θαλάσσης ἄνευ τῆς ψηφίσεως εἰδικοῦ νόμου, καὶ 140.000 ἄνδρες, τέλος, ἀποτελοῦν τὸν σήμερον ὑπὸ τὰ ὄπλα στρατόν. Ἐν περιπτώσει ἐχθροπραξιῶν, ἡ Ἄγγλία δύνата νὰ διαθέσῃ ἀμέσως τὸν κανονικὸν στρατόν, τὴν ἐφεδρείαν καὶ 40.000 ἄνδρας τῆς στρατιωτικῆς ἀεροπορίας με 800 ἀεροπλάνα των, δηλαδὴ περίπου 330.000 ἄνδρας.

Διὰ τὸ 1930—1931 αἱ δαπάναι τοῦ στρατοῦ ἀνῆλθον εἰς 33 ἑκατομ. λίρῶν, τῆς ἀεροπορίας εἰς 17 ἑκατομ., τοῦ ναυτικοῦ εἰς 43, δηλαδὴ ἐν συνόλῳ εἰς 93 ἑκατομμύρια λίρῶν.

Ὁ ἰταλικὸς στόλος περιελάμβανε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1930: 4 θωρηκτὰ 91.000 τόννων (25, τόνν. 279.000 τὸ 1913), 22 καταδρομικὰ 141.000 τόννων καὶ 3 τόνν. 22.000 ὑπὸ κατασκευὴν (11 τόνν. 31.000 1913), 126 τορπιλλοβόλα καὶ ἀντιτορπιλικὰ 100.000 τόννων καὶ 4 τόνν. 20.000 ὑπὸ κατασκευὴν (104 τόνν. 18.000 τὸ 1913), 46 ὑποβρύχια 31.000 τόννων καὶ 29 ὑπὸ κατασκευὴν 22.000 τόννων, ἐν συνόλῳ 75 (τὸ 1913, 14 τόνν. 3.000), 19 διάφορα 22.000 τόννων (τὸ 1913, 17 τόνν. 16.000). Ἐν συνόλῳ ἡ Ἰταλία ἔχει σήμερον ἐκτόπισμα 375.000 τόνν. Ἡ δύν-

ναμὶς τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ θαλάσσης ἀνέρχεται εἰς 50.000 ἄνδρας.

Ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς στρατολογούμενος δι' ὑποχρεωτικῆς θητείας 18 μηνῶν, μειουμένης εἰς 12, 6 ἢ 3 μῆνας ἀναλόγως τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως, περιλαμβάνει ἐν συνόλῳ 200.000 ἄνδρας καὶ 25.000 τῆς ἀεροπορίας. Εἰς τούτους πρέπει νὰ προστεθοῦν 50.000 καραμπινιέροι καὶ 400.000 μελανοχίτωνες προοριζόμενοι διὰ τὴν στρατιωτικὴν προπαρασκευὴν τῆς νεολαίας καὶ τὴν προστασίαν τοῦ φασιστικοῦ καθεστώτος. Πράγματι, ἐν περιπτώσει ἐχθροπραξιῶν, ἡ Ἰταλία θὰ ἔχη ταχέως 600.000 ἄνδρας ὑπὸ τὰ ὄπλα εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ μετὰ τὸ πέρασ τῆς κινητοποιήσεως, θὰ διαθέτη ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς χώρας. Αἱ δαπάναι διὰ τὸ 1930—1931 ἀνῆλθον εἰς 2.640 ἑκατομμύρια διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, 1340 διὰ τὸ ναυτικόν, 640 διὰ τὴν ἀεροπορίαν, 400 διὰ τὰς ἀποικίας, δηλαδή περίπου 5 δισεκατομμύρια λιρετῶν, 45 δισεκατομμύρια δραχμῶν.

Ἡ Πολωνία ἔχει ἐπίσης στρατὸν δι' ὑποχρεωτικῆς θητείας 2 ἐτῶν, μειουμένης ἐμπράκτως εἰς 18 μῆνας. Αἱ ἐν ἐνεργείᾳ δυνάμεις ἀνέρχονται εἰς 266.000 ἄνδρας, οἱ ὅποιοι μεθ' ἐνὸς εἰδικοῦ σώματος συνοριακῶν φρουρῶν ἐκ 30.000 ἀνδρῶν, συμποσοῦνται εἰς 300.000 περίπου. Τὰ ἔξοδα ἀνέρχονται εἰς 5 δισεκατομ. φράγκων. Ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ Νοτιοσλαβίᾳ τὰ σήμερον ὑπὸ τὰς σημαίας στρατεύματα ἀνέρχονται εἰς 120.000 καὶ 110.000 ἄνδρας, ἐν Ρουμανίᾳ εἰς 186.000, ἐν Οὐγγαρίᾳ εἰς 38.000, ἐν Αὐστρίᾳ εἰς 22.000, εἰς τὰς ὁποίας ἤδη πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ μισθοφορικὰ φασιστικά τάγματα τῶν Χαϊμβέρεν.

Ἡ Γερμανία κατεῖχε τὸ 1930: 7 θωρηκτὰ 92.000 τόννων ἐκ τῶν ὁποίων ἓν, προσφάτως ναυπηγηθέν, θὰ τεθῆ εἰς χρῆσιν μόνον εἰς ἀντικατάστασιν παλαιᾶς μονάδος· τὰ 6 ἄλλα κατεσκευάσθησαν μεταξὺ τοῦ 1902 καὶ 1908 (τὸ 1913 εἶχε

47 τόν. 671.000), 8 καταδρομικὰ 37.000 τόννων· 4 χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1902 — 1904 καὶ σήμερον ἀντικαθίστανται βαθμηδὸν διὰ νέων σκαφῶν: 1 κατεσκευάσθη τὸ 1925, 3 τὸ 1928, 1 ἐπερατώθη προσφάτως καὶ προεκάλεσε συγκίνησιν εἰς τὴν Γαλλίαν, 1 ἄλλο εἶναι σήμερον ὑπὸ ναυπήγησιν (τὸ 1913, 50 τόν. 251.000), 29 ἀντιτορπιλικὰ καὶ τορπιλλοβόλα 21.000 (τὸ 1913, 194 τόν. 97.000), 0 ὑποβρύχια.

Ἦτοι ἐν συνόλῳ ἐκτόπισμα 150.000 τόννων, ἔναντι πλέον τοῦ ἑκατομμυρίου πρὸ τοῦ πολέμου· τὸ πλήρωμα ἀνέρχεται εἰς 15.000 ἄνδρας

Ὁ γερμανικὸς στρατὸς δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 100.000 ἄνδρας· ἀεροπορία δὲν ὑπάρχει, αἱ δὲ δαπάναι ἔφθασαν τὸ 1930 τὰ 513 ἑκατομ. μάρκα διὰ τὸν στρατὸν καὶ 196 διὰ τὸ ναυτικόν, ἦτοι ἐν συνόλῳ τὰ 710 ἑκατομμύρια (περίπου 42 δισεκατομμύρια δραχμῶν).

Ἡ ἀστυνομία, γράφει ἡ ἐπετηρὶς τῆς Κ.Τ.Ε., δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ Ράιχ, ἀλλ' ἀπὸ τὰ διάφορα κράτη· δὲν ἔχει οὐδένα σύνδεσμον μὲ τὰ στρατιωτικὰ ὄργανα καὶ δὲν ἐκπαιδεύεται στρατιωτικῶς· οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ τελωνοφύλακες, δασοφύλακες καὶ ἀστυφύλακες δὲν δύνανται νὰ μετάσχουν εἰς στρατιωτικὰ γυμνάσια. Μολοντοῦτο ὑπολογιζομένων τῶν δυνάμεων αὐτῶν εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς φθάνομεν εἰς σύνολον 250.000 ἀνδρῶν εὐρισκομένων ἐτοιμῶν εἰς περὶ πτωσιν ἐχθροπραξιῶν.

Ἡ Γαλλία κατέχει: 9 θωρηκτὰ 186.000 τόννων (1913, 24 τόν. 358.000), 18 καταδρομικὰ 168.000 τόννων (ὧν 6 ναυπηγηθέντα μετὰ τὸ 1928 τὸ 1913, 29 τόν. 250.000), 72 τορπιλλοβόλα 90.000 τόννων καὶ 18 ὑπὸ κατασκευὴν (1913, 268 τόν. 82.000), 66 ὑποβρύχια 54.000 τόννων καὶ 41 ὑπὸ κατασκευὴν 28.000 τόννων (1913, 80 τόν. 23.000).

Ἐν συνόλῳ, ἔχει ἤδη περίπου 500.000 τόννους ἔναντι 689.000 τοῦ 1913 καὶ εἶναι, μετὰ τὰς Ἡν. Πολιτείας ἡ ἰσχυροτέρα ναυτικὴ δύναμις εἰς ὑποβρύχια·

ὁ κατὰ θάλασσαν τακτικὸς στρατὸς ἀνέρχεται εἰς 60.000 ἄνδρας.

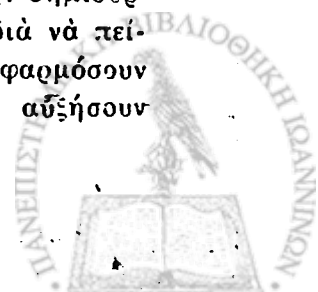
Ὁ ὑπὸ τὰς σημαίας κατὰ ξηρὰν στρατός, κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ὑποβληθεῖσαν τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1931 εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. ἔκθεσιν, ἀνέρχεται εἰς 730.000 ἄνδρας· ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῦ τὰ εἰς τὰς ἀποικίας διαμένοντα στρατεύματα ἀνέρχονται εἰς 230.000 ἄνδρας, τὰ δὲ εἰς τὰς ὑπὸ ἐντολὴν χώρας εἰς 14.000. Ἐπομένως δύνανται νὰ κινητοποιηθοῦν ἀμέσως διὰ τὴν ἄμυναν τῆς μητροπόλεως 286.000 ἄνδρες τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, 70.000 ἄνδρες τῶν κινητῶν δυνάμεων, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ μεταφερθοῦν ἐν περιπτώσει ἀνάγκης ἀπὸ τὴν μητρόπολιν εἰς τὰς ἀποικίας, 40.000 ἄνδρες τῆς δημοκρατικῆς φρουρᾶς ἐξοπλισμένοι καὶ ἐκγυμνασμένοι στρατιωτικῶς, 42.000 ἄνδρες τῆς στρατιωτικῆς ἀεροπορίας, μὲ 2.300 ἀεροπλάνα, 45.000 ἔφεδροι τέλος, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὰ κέντρα ἐκπαιδεύσεως, ἧτοι πλεόν τῶν 480.000 ἀνδρῶν. Μετὰ τὸ πέρασ τῆς κινητοποιήσεως, ἡ Γαλλία θὰ διαθέτῃ περὶ τὰ 6 ἑκατομμύρια ἀνδρῶν, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν ἐκγυμνασμένην ἐφεδρείαν τῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν εἶναι δύσκολον νὰ ὑπολογισθῇ λόγῳ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν συμπληρωματικῶν πιστώσεων καὶ τῆς ἀποκρύψεως μερικῶν δαπανῶν εἰς τὰ πολιτικὰ κονδύλια τοῦ προϋπολογισμοῦ· κατὰ τὴν πρόσφατον ἔκθεσιν αἱ δαπάναι διὰ τὸ 1931 ἀνῆλθον εἰς 8.656 ἑκατομμύρια διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς, 3 δισεκατομμύρια διὰ τὸν στόλον καὶ 2.160.000 διὰ τὴν ἀεροπορίαν, δηλαδὴ περίπου εἰς 14 δισεκατομμύρια φράγκων ἧτοι περίπου 100 δισεκατομμύρια δραχ. Κατὰ τινες ὑπολογισμοὺς εἰδικῶν ἂν συμπεριληφθοῦν καὶ αἱ συμπληρωματικαὶ πιστώσεις φθάνομεν εἰς 9.300 ἑκατομμύρια διὰ τὸν στρατόν, 3.200 διὰ τὸ ναυτικόν, 2.800 διὰ τὴν ἀεροπορίαν καὶ 1.400 κεκρυμμένα εἰς πολιτικὰ κεφάλαια, ἧτοι 16.700 ἑκατομμύρια φράγκων (117 δισεκατομ-

μύρια δραχμῶν). Ἐπὶ πλεόν, 4 δισεκατομμύρια (28 δισεκατομ. δραχμῶν) ἐκτάκτων δαπανῶν ἐψηφίσθησαν διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἀνατολικῶν συνόρων καὶ προσφάτως 2 δισεκατομ. διὰ τὰς ναυτικὰς δαπάναι. Αἱ δαπάναι αὗται, διατεθειμέναι διὰ περιόδον 3 ἢ 4 ἐτῶν, προσθέτουν εἰς τὸν προϋπολογισμόν τοῦ 1931 βάρος πλεόν τῶν 2 δισεκατομμυρίων, ἀναβιβάζουσαι αὐτὸν εἰς 16 ἢ 19 δισεκατ. κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς. Ἀκόμη καὶ ἂν περιορισθῶμεν εἰς τὸν πρῶτον ἀριθμόν, ἀντιστοιχοῦν εἰς προϋπολογισμόν πλεόν τῶν 3 δισεκατομ. χρυσῶν φράγκων, ἔναντι 1.603 ἑκατομ. τοῦ 1912 καὶ 1.717 τοῦ τελευταίου πρὸ τοῦ πολέμου ἔτους. Σήμερον ἐπὶ 100 φράγκ. πληρωνομένων ὑπὸ τοῦ Γάλλου φορολογουμένου, 36 καταναλίσκονται εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τοῦ τελευταίου πολέμου, 40 εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ προσεχοῦς καὶ 24 μόνον ἀφιερώνονται εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὰς κοινωνικὰς δαπάναι.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνάγονται οἱ ἐπίσημοι αὐτοὶ ἀριθμοὶ καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χιτλερισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ καὶ τῆς ὀριστικῆς πλεόν ἀποτυχίας τῶν διασκέψεων τοῦ ἀφοπλισμοῦ, οἱ ἐξοπλισμοὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην ηὐξήθησαν κατὰ πολὺ (βλ. καὶ Ἐξοπλισμός). Περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐξοπλισμῶν βλ. Ἑλλάς.

Ἐξοπλισμῶν Διεθνῆς.—Οὕτω ἀπεκλήθη ἡ βιομηχανία πολεμικῶν εἰδῶν λόγῳ τοῦ διεθνoῦς συνδέσμου τῶν κατὰ χώρας βιομηχανιῶν, αἵτινες ἀποκομίζουν κέρδη ἐκ τῆς διαταράξεως τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Λύτῃ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν δι' ἀποφάσεως τοῦ 1921 διεπίστωνεν ὅτι αἱ ἑταιρεῖαι ἐξοπλισμῶν: «ἐνεργοῦν δραστηρίως διὰ τὴν δημιουργίαν ἀπειλῶν πολέμου καὶ διὰ νὰ πείσουν τὰς χώρας τῶν ὅπως ἐφαρμόσουν φιλοπόλεμον πολιτικὴν καὶ αὐξήσουν

τούς ἐξοπλισμούς των, ἐπιχειροῦν ἐξαγοράν κυβερνητικῶν προσωπικοτήτων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικόν· διαδίδουν ψευδεῖς πληροφορίες περὶ τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν πολεμικῶν προγραμμάτων διαφόρων χωρῶν διὰ νὰ ἐπιτείνουν τὰς παραγγελίας πολεμικῶν εἰδῶν· προσπαθοῦν νὰ ἐπηρεάζουν τὴν δημοσίαν γνώμην διὰ τῆς ἐξαγορᾶς ἐφημερίδων εἰς τὴν ἰδικὴν των καὶ τὰς ξένας χώρας· ἔχουν ὀργανώσει διεθνή συνεργασίαν διὰ τῆς ὁποίας ὁ συναγωνισμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν ἐντείνεται προκαλουμένης τῆς μιᾶς χώρας ἐναντίον ἄλλης· ἔχουν ὀργανώσει διεθνή τράστ ἐξοπλισμῶν, τὰ ὁποῖα αὐξάνουν τὴν τιμὴν τῶν ἐξοπλισμῶν διὰ τὰς κυβερνήσεις».

Ἡ σύγχρονος ἱστορία ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 19ου αἰῶνος εἶναι πλήρης γεγονότων ἀποδεικνύοντων τὴν διεθνή ἐγκληματικὴν συνεργασίαν τῶν βιομηχάνων πολεμικῶν εἰδῶν. Τὸ 1880 ὁ Βασίλειος Ζαχάρωφ, ἡ σκοτεινότερα προσωπικότης τῆς συγχρόνου εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ἐπώλησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν ὑποβρύχιον καὶ μεταβῆς κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπώλησεν εἰς τὴν Τουρκίαν δύο. Κατὰ τὸν Ρωσοῖαπωνικὸν πόλεμον (1905) ἡ Ἀγγλία, σύμμαχος τῆς Ἰαπωνίας, ἐτροφοδοτεῖ δι' ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων καὶ τοὺς δύο ἀντιπάλους καὶ ὁ Ζαχάρωφ, ἐκπρόσωπος τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας ἐξοπλισμῶν ἔθετε τὰ θεμέλια τῆς συνεργασίας τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας Ἀγγλίας—Γαλλίας—Ρωσίας. Οὗτοι ἡ ἐταιρία Βίκερς ἀπέκτησε διεθνή χαρακτῆρα, ὁ δὲ Ζαχάρωφ εἶχε μετοχὰς ὄχι μόνον εἰς τὴν Βίκερς—Μοξιμ ἀλλὰ καὶ τὴν γαλλικὴν Σνάϊδερ—Κρεζώ καὶ εἰς δέκα ἄλλας ἀγγλικὰς βιομηχανίας ἐξοπλισμῶν. Τὸ 1901 ἰδρύθη τὸ διεθνὲς τράστ ἐξοπλισμῶν περιλαμβάνον τέσσαρας ἀγγλικὰς ἐταιρείας, δύο γερμανικὰς, μίαν ἀμερικανικὴν, τρεῖς γαλλικὰς καὶ μίαν ἰταλικὴν, τὸ δὲ τράστ τοῦτο συνειργάζετο καὶ μετὰ τὴν μεγάλην σκανδιναυκὴν ἐ-

ταιρείαν δυναμίτιδος Νομπέλ. Ἡ ἐταιρεία Βίκερς, ἣτις εἶχεν ἐργοστάσια, πλὴν τῆς Ἀγγλίας, ἐν Ἰσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ρωσίᾳ, Ἰαπωνίᾳ καὶ Καναδᾷ, συνειργάζετο μετὰ τὴν γερμανικὴν βιομηχανίαν πολεμικῶν εἰδῶν Λαϊβε, ἐν μέρει δὲ τῆς οἰκογενείας Λαϊβε μετεῖχε τοῦ συμβουλίου τῶν διευθυντῶν τῆς Βίκερς. Αἱ ἀγγλικαὶ ἐταιρεῖαι, κυρίως ἡ Βίκερς, μετὰ τῶν διευθυντῶν των καὶ τῶν κυριωτέρων μετόχων των εἶχον Ἀγγλους πολιτικούς καὶ ἀνωτέρους ἀξιωματικούς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης· ὁ Ζαχάρωφ ἦτο σύμβουλος τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐχρηματοδοτεῖ προσωπικῶς τὴν προπαγάνδαν ὑπὲρ τῆς ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἔλαβε διὰ τὸν κόπον τοῦτον τὸ γαλλικὸν παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ἦτο πλέον ἐμπιστος φίλος τοῦ Κλεμανσώ καὶ τοῦ Μπριάν. Ὁ λόρδος Μπέρτι, Ἀγγλος πρεσβευτῆς ἐν Παρισίοις ἔγραφε τὴν 25 Ἰουνίου 1917 εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του ὅτι ὁ Ζαχάρωφ ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τῶν ἀμερικανικῶν προτάσεων ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἀπήντησεν ὅτι «εἶναι κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου μέχρι ἐσχάτων».

Μεταπολεμικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκυριάρχησαν αἱ δύο μεγαλύτεραι ἀγγλικαὶ ἐταιρεῖαι αἱ ὁποῖαι ἠνώθησαν εἰς μίαν, τὴν Βίκερς—Ἀρμστρογκ καὶ ἴδρυσαν ἐργοστάσια πολεμικῶν εἰδῶν εἰς Ἰταλίαν, Καναδᾷ, Ἰσπανίαν, Ρουμανίαν (ὁ πρόεδρος τῆς Βίκερς σὲρ Ἐρβερτ Λῶρενς εἶναι διευθυντῆς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ρουμανίας), Ἰρλανδίαν, Ἰσπανίαν, Νέαν Ζηλανδίαν. Συνειργάζεται ἐπίσης ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Ἀμερικῇ μετὰ τὴν Ὀλλανδικὴν ἐταιρείαν Φόκκερ, ἔχει ἴδιον γραφεῖον ἐν Χάγη ὑπὸ Ὀλλανδικὴν ἐπωνυμίαν καὶ ἴδρυσεν ἐν Πολωνίᾳ ἐργοστάσια ἐν συνειργασίᾳ μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐταιρείαν Σνάϊδερ. Ἡ συνεργασία ἄλλωστε Βίκερς καὶ Σνάϊδερ εἶναι στενωτέρα εἰς δὲ τὴν ἐνοποιημένην Βίκερς—Ἀρμστρογκ περιλαμβάνεται καὶ ἡ Βίκερς—Σνάϊδερ ὡς καὶ ἄλλαι γαλλικαί, ἰταλι-

καί, ἰσπανικαί καί ἀμερικανικαί ἐσαι-
ρειαί. Ἄς σημειωθῆ ἀκόμη ὅτι ὁ σέρ
Ἐρβερετ Λῶρενς εἶναι οὐ μόνον διευ-
θυντής τῆς Τραπεζῆς τῆς Ρουμανίας,
ἀλλὰ καί πρόεδρος τοῦ ἐν Λονδίνῳ συμ-
βουλίου τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπεζῆς,
ὁ στρατηγὸς Ντώουνεϋ, διευθυντής τῆς
Βίκερς—Ἀρμστρογκ εἶναι καί διευθυ-
ντής τῶν δύο ἀγγλικῶν ἐταιρειῶν Ἰδιο-
κτητῶν Οἰκονομικῶν Ἐφημερίδων, ἐνῶ
ὁ ἀδελφός του εἶναι μέλος τῆς Διασκέ-
ψεως τοῦ Ἀφοπλισμοῦ. Ὁ σέρ Ὅττο
Νημάγερ, ἐπίσης διευθυντής τῆς Βί-
κερς, εἶναι σύμβουλος τῆς Τραπεζῆς τῆς
Ἀγγλίας, διευθυντής τῆς Ἀγγλοδιε-
θνοῦς Τραπεζῆς καί ἐπεσκέφθη τὴν
Ἑλλάδα διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὰ οἰκονομικά
τῆς κατ' ἐντολήν τῆς Κ. Τ. Ε. (1931).
Ἄλλὰ καί ἡ μετὰ τὸν πόλεμον ἰδρυθεῖ-
σα Αὐτοκρατορικὴ Χημικὴ Βιομηχανία,
διὰ τοὺς χημικοὺς ἐξοπλισμοὺς ἔχει ἐρ-
γοστάσια, πλὴν τῆς Ἀγγλίας, εἰς Κανα-
δῶν, Γαλλίαν, Ἡν. Πολιτείας, Αὐστρα-
λίαν, Νέαν Ζηλανδίαν, Γερμανίαν καί
ἀλλαχοῦ.

Ἐν Γαλλίᾳ κυριαρχεῖ ἡ μεγάλη ἐται-
ρεία Σνάϊδερ-Κρεζῶ, ἣτις διὰ τῆς ἀνα-
μειξεῶς τῆς εἰς τὴν ἐταιρείαν Σκόντα
κυριαρχεῖ καί εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώ-
πην. Εἶναι ἡ κυριώτερα ἐταιρεία τῆς
Ἐπιτροπῆς τῶν Σιδηροβιομηχάνων (Co-
mité des Forges), τῆς πανισχύρου βιο-
μηχανικῆς ἐνώσεως τῆς Γαλλίας, ἣτις
διευθύνει συνήθως τὴν γαλλικὴν πολι-
τικὴν. Δι' ἐνεργειῶν τῆς κατελήφθη τὸ
Ρουρ καί τὸ Σάαρ. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἐ-
πιτροπῆς τῶν Σιδηροβιομηχάνων Βαν-
τέλ εἶναι βουλευτὴς εἰς τὴν γαλλικὴν
βουλὴν, διευθυντής τῆς Τραπεζῆς τῆς
Γαλλίας καί κυριώτερος μέτοχος τῆς
ἐθνικιστικῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζη-
τήσεων» καί τοῦ «Χρόνου». Ἐπίσης ὁ
Εὐγένιος Σνάϊδερ, πρόεδρος τῆς ἐται-
ρείας Σνάϊδερ, εἶναι διευθυντής τῆς
Τραπεζῆς Παρισινῆς Ἐνώσεως, ἣτις
χρηματοδοτεῖ τὴν Γενικὴν Τράπεζαν
Οὐγγρικῆς Πίστεως. Εἶναι ἐπίσης πρόε-
δρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, Τρα-

πέξης διὰ τῆς ὁποίας ἡ Σνάϊδερ ἐλέγ-
χει τὴν Σκόντα. Οὕτω ἡ γαλλικὴ βιο-
μηχανία ἐξοπλισμῶν ἐλέγχει τὴν Τσε-
χοσλοβακικὴν καί ἐξοπλίζει λαθραίως
τὴν Οὐγγουρίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη
οἱ Σνάϊδερ ἐπώλησαν πολεμικὰ εἶδη εἰς
τὸ Μεξικόν, τὴν Νοτιοσλαβίαν, τὴν Ἑλ-
λάδα, Ἰαπωνίαν, τὴν Ρουμανίαν, τὴν
Τουρκίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ρωσ-
σίαν, τὴν Ἀργεντινὴν, τὴν Ἰσπανίαν
καί τὴν Ἰταλίαν. Σημειοῦμεν τὸ γεγο-
νός ὅτι εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Ὑποθη-
κικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀργεντινῆς μετέ-
χουν οἱ Νεφλίξ καί Βιλλάρ, οἵτινες
εἶναι ἐπίσης μέλη τοῦ διευθυντικοῦ συμ-
βουλίου τῆς Σνάϊδερ, ἐνῶ ὁ Νεφλίξ εἶ-
ναι καί διευθυντής τῆς Ὀθωμανικῆς
Τραπεζῆς. Ἐπίσης εἰς τὸ συμβούλιον
τῆς Γαλλοῦσλαβικῆς Τραπεζῆς μετέχει
ὁ Σαίν—Σωβέρ, ἐταῖρος τῆς Σνάϊδερ,
ἐνῶ πρόεδρος τῆς τραπεζῆς αὐτῆς ἦτο
ὁ Κάρολος Ντυμόν, παλλάκις ὑπουργὸς
τῶν Ναυτικῶν καί μέλος τῆς Διασκέ-
ψεως τοῦ Ἀφοπλισμοῦ. Εἰς τὴν γαλλι-
κὴν βουλὴν ὁ βουλευτὴς Φωρὲ ἔλεγε τὸ
1932 ὅτι ἡ Τουρκία ἐξοπλισθεῖσα προ-
πολεμικῶς διὰ γαλλικῶν χρημάτων καί
ὄπλων ἔστρεψε τὰ ὄπλα αὐτὰ κατὰ τῆς
Γαλλίας καί ὅτι μεταπολεμικῶς ὅλα τὰ
δάνεια τὰ ὁποῖα παρεχωρήθησαν ἀπὸ
τὴν Γαλλίαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, Με-
ξικόν, Ἑλλάδα, Ἰαπωνίαν, Οὐγγουρίαν,
Νοτιοσλαβίαν, Ρουμανίαν καί Πολω-
νίαν κατηναλώθησαν εἰς τὴν ἀγορὰν
πολεμικῶν εἰδῶν ἀπὸ τὰς γαλλικὰς βιο-
μηχανίας ἐξοπλισμῶν.

Ὁ Μπριάν ὑπαινισσόμενος τὴν ἐξα-
γορὰν ἐφημερίδων ὑπὸ τῶν βιομηχά-
νων πολεμικῶν εἰδῶν ἔλεγεν εἰς τὴν
Βουλὴν: «Αἱ πένναι ποὺ γράφουν κατὰ
τοῦ ἀφοπλισμοῦ εἶναι κατασκευασμέναι
ἀπὸ τὸν αὐτὸν σίδηρον, μὲ τὸν ὁποῖον
κατασκευάζονται αἱ βόμβαι». Τὸν Ἀ-
πρίλιον τοῦ 1913 ὁ σύμβουλος τῆς ἐν
Παρισίοις ρωσικῆς πρεσβείας ἔγραψεν
εἰς τὸν τσαρικὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκο-
νομικῶν Κοκόβτσεφ: «Αἱ ἀνθρώπινοι
ἐπιχειρήσεις εἶναι ὅμοιαι εἰς ὅλα τὰ

γεωγραφικὰ πλάτη. Εἰς τὴν Βραζιλίαν, κατὰ τὴν Βίκερς-Μαξίμ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἠΰξησεν αὐτοβούλως τὴν τιμὴν τῶν πολεμικῶν σκαφῶν κατὰ πολλὰ ἑκατομύρια φράγκων... Οἱ ἔμποροι πολεμικῶν εἰδῶν καταφεύγουν εἰς ἐμμέσους μεθόδους ἐπιηρεασμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τοῦ τύπου ἔχουν ἐφημερίδας, ἐξαγοράζουσι ἄλλας, ἀγοράζουσι δημοσιογράφους καὶ οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι ποὺ δίδουν τὸν πατριωτικὸν τόνον, ποὺ διακηρύσσουσι τὰς πολεμικὰς προπαρασκευὰς τῶν γειτόνων, ποὺ ὁμιλοῦν περὶ τῆς γερμανικῆς ἢ γαλλικῆς ἀπειλῆς, θεωροῦν ἑαυτοὺς ἠρωας. Ἡ διαφθορὰ λαμβάνει ὅλας τὰς μορφάς, ἀπὸ ἐν καλὸν δεῖπνον μὲ ἐκλεκτοὺς οἴνους μὲ τὴν συντροφίαν ὡραίων γυναικῶν πληρωμένων ἐκ τῶν προτέρων διὰ νὰ τελειώσουν τὴν νύκτα τῶν μὲ τὸν στρατηγὸν ποὺ κάθεται δεξιά τῶν, μὲχρι τῶν λεπτοτέρων ἐξυπηρητήσεων ὡς ἡ ὑπόσχεσις, μιᾶς καλοπληρωμένης θέσεως». Ἐπίσης ἡ γαλλικὴ ἐταιρεία ἔξοπλισμῶν Χότσκις κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνήκει εἰς Ἄγγλους καὶ προσφάτως ἐπώλει πολεμικὰ εἶδη εἰς τοὺς Ἰάπωνας καὶ τοὺς Κινέζους συγχρόνως. Αἱ γαλλικαὶ ἀεροπορικαὶ ἐταιρεῖαι πωλοῦν τελευταίως ἀεροπλάνα εἰς Βέλγιον, Ἰσπανίαν, Ἑλλάδα, Πολωνίαν, Νοτιοσλαβίαν, Τουρκίαν, Ἀργεντινὴν, Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν.

Ἡ ἐταιρεία Σκόντα ἔχει ἐργοστάσια εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ κατασκευάζει τηλεβόλα, ὄπλα, τάνκς, ἀεροπλάνα, πολεμοφόδια καὶ ἀσφυξιογόνα ἀέρια. Πωλεῖ εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν, Πολωνίαν, Ἑλβετίαν, Ἑλλάδα, Τουρκίαν, Περσίαν, Κίναν, Μεξικόν, Ἀργεντινὴν, Ἰσπανίαν, Βουλγαρίαν καὶ Σοβιετικὴν Ἑνωσιν. Ἡ ἐταιρεία Σκόντα ἔχει ἐπίσης ἐργοστάσια ἐν Πολωνίᾳ καὶ Ρουμανίᾳ, οὐσιαστικῶς δὲ εἶναι ἐξάρτημα τῆς γαλλικῆς Σνάϊδερ—Κρεζώ.

Ἐπίσης ἡ ἰαπωνικὴ βιομηχανία πολεμικῶν εἰδῶν Μιτσούι, ἣτις ἔχει διακλαδώσεις εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ ἐλέγ-

χει τὰς ἐταιρεῖας πετρελαίων, ὀρυχείων, ἀεροπορίας, ἠλεκτροφωτισμοῦ, ἀτμοπλοίας καὶ ἀσφαλειῶν πυρός, ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν Βίκερς.

Ἡ ἐταιρεία Κρούπ, μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κατασκευῆς πολεμικῶν εἰδῶν ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, μετέφερε τὸ κέντρον τῶν ἐργασιῶν τῆς κυρίως εἰς τὴν ἐταιρείαν Μπόφορς τῆς Σουηδίας, τῆς ὁποίας οἱ Κρούπ κατέχουσι τὰς περισσοτέρας μετοχάς. Ἐν Ὀλλανδίᾳ ὑπάρχουσι ἡ ἐταιρεία Φόκκερ, ἐξάρτημα τῆς ἀγγλικῆς Βίκερς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐργοζόμενοι μὲ γερμανικὰ κεφάλαια ἢ ἐξοστρώμενοι ἀπὸ τὴν Κρούπ.

Αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν παραγγελιῶν ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων εἶναι καταπληκτικαὶ καὶ δυστυχῶς ὄχι ἐπαρκῶς γνωσταί. Τὸ 1906 ὁ Μούλλινερ, διευθυντὴς ἐνός τῶν μεγαλυτέρων ἀγγλικῶν ναυπηγείων ὑπέβαλεν εἰς τὸ ναυαρχεῖον ψευδῆ ἔκθεσιν περὶ τῶν γερμανικῶν ἔξοπλισμῶν καὶ ἐπέτυχεν τὴν παραγγελίαν τεσσάρων σκαφῶν. Τὸ 1914 ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ὅτι ὁ ναύαρχος Φοντζί ἐλαβε κολοσσιαία ποσὰ ἀπὸ τὴν Βίκερς, διότι ἐπέτυχεν τὴν παραγγελίαν ἐνός μεγάλου θωρηκτοῦ. Μὲ τὴν αὐτὴν μέθοδον ἡ ἐταιρεία Γιάρροου Γιάρντ ἐπέτυχεν τὴν παραγγελίαν δύο καταδρομικῶν. Δύο ὁμοια σκάνδαλα ἀπεκάλυψεν ὁ Κάρολ Λημπκνεχτ τὸ 1913 εἰς τὸ Γάλλισταγ καὶ τὰ σκάνδαλα αὐτὰ ἐπεβεβαιώθησαν καὶ δικαστικῶς. Σχετικὸν εἶναι τὸ διὰ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ραφάλοβιτς ἀποκαλυφθὲν σκάνδαλον Πουτίλωφ τὸ 1914, διὰ τὴν τοποθέτησιν ἐνός ρωσικοῦ δανείου ἐν Γαλλίᾳ κατόπιν ἀρθρογραφίας τῆς ἐθνικιστικῆς «Ἠχοῦς τῶν Παρισίων», πλουσιῶς ἀμειφθείσης.

Ἐξοστρακισμὸς ἢ ὁστρακισμὸς. — Εἶδος ἐξορίας παρ' ἀρχαίοις, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐπεβάλλετο εἰς

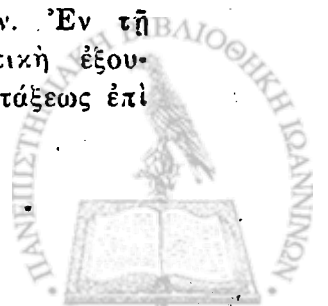
«τοὺς δοκοῦντας ὑπερέχειν δυνάμει διὰ πλοῦτον ἢ πολυφιλίαν ἢ ἄλλην πολιτικὴν ἰσχύν, ὡς εἰς ἐπικινδύνους διὰ τὸ δημοκρατικὸν καθεστῶς». Οἱ οὕτω ἐξοριζόμενοι διετήρουν τὴν περιουσίαν των ὑπεχρεοῦντο δὲ νὰ καταφύγουν εἰς τὸ ὀριζόμενον ὑπὸ τῆς πολιτείας μέρος καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των μετὰ πάροδον ὁρισμένου χρόνου. Ἐπινοητῆς τοῦ θεσμοῦ τούτου φέρεται, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Κλεισθένης, ὅστις τὸν ἐφήρμοσε μετὰ τὴν ἀπέλασιν τῶν Πεισιστρατιδῶν. Ὁ ἐξοστρακισμὸς δὲν ἦτο ποιὴ ἐπιβάλλομένη ἐπὶ συγκεκριμένῳ ἐγκλήματι, ἀλλὰ ἐξορία ἢ ὁποία ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ἔχοντας ἀποκτήσει μεγάλην δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ διὰ τοῦτο κινοῦντας τὸν φόβον ἢ τὸν φθόνον τοῦ δήμου.

Ὁ ἐξοστρακισμὸς ἐνηργεῖτο ὡς ἑξῆς: ἐποιεῖτο ἐν τῇ ἀγορᾷ περίβολος ἔχων δέκα εἰσόδους, μίαν δι' ἐκάστην φυλὴν δι' αὐτῶν εἰσῆρχοντο οἱ φυλέται, φέροντες ἕκαστος ὄστρακον ἐφ' οὗ εἶχε γραφῆ τὸ ὄνομα τοῦ ἐξοστρακιζομένου· οἱ ἐννέα ἄρχοντες μετὰ τῆς βουλῆς παρίσταντο ἐν τῇ ψηφοφορίᾳ καὶ ὁ λαμβάνων 6.000 τοῦλάχιστον ψήφους ὑπεχρεοῦτο ν' ἀπέλθῃ τῆς πόλεως ἐντὸς 10 ἡμερῶν. Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι δὲν ἀπῆ-
 τούνητο 6.000 ψῆφοι κατὰ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐξορισθῇ, ἀλλὰ τὸ ὄλον τῶν κατατιθεμένων ψήφων δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ὀλιγώτερον τῶν 6.000. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων τινὲς μὲν δέχονται τὸ πρῶτον, ἄλλοι δὲ τὸ δεύτερον, συμφωνοῦσι δὲ πάντες ὅτι ὁ ἐξοστρακιζόμενος δὲν ἔχανε τὴν περιουσίαν του καὶ ὅτι ὁ χρόνος τῆς ἐξορίας ἦτο 10 ἔτη. Πρὸ τῆς ὄστρακοφορίας ἔπρεπεν ἡ βουλή καὶ ἡ ἐκκλησία, ν' ἀποφασίσουν, ἐν τῇ ἔκτῃ πρυτανείᾳ τοῦ ἔτους, ἂν αὕτη ἦτο ἀναγκαία καὶ ἀποφασίζουσαι ὠρίζον τὴν ἡμέραν τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Πολλάκις ἐν Ἀθήναις ἐπίσημοι ἄνδρες ἐξοστρακιζόμενοι ἀνεκαλοῦντο ὑπὸ τῆς πόλεως ὅταν εἶχεν ἀνάγκην αὐτῶν. (Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης, Κίμων, Ἀλκιβιάδης).

Ὁ τελευταῖος ἐξοστρακισθεὶς ἐξ Ἀθηνῶν ἦτο ὁ Ὑπέρβολος, ἔκτοτε δὲ περιέπεσαν εἰς ἀχρησίαν ὁ θεσμὸς οὗτος, ἔνεκα τῆς γενομένης καταχρήσεως αὐτοῦ.

Ὁ ἐξοστρακισμὸς ἦτο ἐν χρήσει, πλὴν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ εἰς ἄλλας δημοκρατούμενας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐν Ἀργεῖ, ἐν Μιλήτῳ, ἐν Μεγάροις καὶ ἄλλαχοῦ. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι ἐφήρμοζον τὸν θεσμὸν αὐθαιρέτως, οὐδόλως ἀποβλέπουσαι εἰς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας. Τὸν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐξοστρακισμὸν ἐμμήθησαν καὶ οἱ Συρακούσιοι, ὀνομάσαντες αὐτὸν πεταλισμὸν, ἐπειδὴ ἔγραφον εἰς φύλλα ἐλαίας (πέταλα) τὸ ὄνομα τοῦ μέλλοντος νὰ ἐξοστρακισθῇ. Διήρκει δὲ ὁ πεταλισμὸς τινος ἐπὶ πέντε μόνον ἔτη διότι ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἀρκετὸς τόσος χρόνος διὰ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἔπαρσιν καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰς ἐλπίδας τοῦ ἐξοριζομένου. Ὁ παρὰ τοῖς Συρακουσίοις ὁμοῦς πεταλισμὸς δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολὺ διότι ὁ ἐκ τῆς δι' αὐτοῦ ταπεινώσεως φόβος ἐπέτρεπε τοὺς καλοὺς πολίτας νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς δημόσια πράγματα, ἢ δὲ ἐκ τούτου ἐκφαύλισις καὶ κακὴ διεύθυνσις τῆς πόλιτείας ὑπηγόρευσε ταχέως τὴν κατάργησιν τοῦ περὶ πεταλισμοῦ νόμου. Ἐκτὸς τῶν δι' ἀποφάσεως τοῦ δήμου ἐξοστρακιζομένων καὶ πλείστοι ἄλλοι διακεκριμένοι πολῖται καὶ ἡγέται πολιτικῶν κομμάτων, ἔφευγον ἐκ τῆς πατρίδος των ἐκουσίως ἢ ἑξαναγκαζόμενοι, ὅταν ἐπεκράτει τὸ ἀντίπαλον κόμμα.

Ἐξουσία.— Καλεῖται οὕτω συνήθως ἡ κυριαρχία ἐνὸς ἢ καὶ περισσοτέρων προσώπων ἐπὶ ἄλλων προσώπων, ἢ δυνατότης τοῦ ὑπαγορεύειν καὶ ρυθμίζειν τὰς πράξεις των, ἦτοι τοῦ διατάσσειν. Ἡ ἀποψὶς αὐτῆ βλέπει τὴν ἐξουσίαν ὡς ἐνιαίαν, μονοπωλιακὴν ἐξουσίαν τοῦ κράτους, ὡς ἐξουσίαν ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ, ἐν τῷ συνόλω του καὶ ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν κατοίκων. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὁμοῦς ἡ κρατικὴ ἐξουσία, εἶναι ἡ κυριαρχία μιᾶς τάξεως ἐπὶ

ἄλλης ἢ ἄλλων τάξεων. Ἡ κρατική ἐξουσία, «πληρεξουσία», οὕτως εἶπεν, τῆς κυριαρχούσης τάξεως, ἐνεργεῖ ἐν ὀνόματι ὄλων τῶν τάξεων.

Κράτος δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ χωρὶς σαφῶς καθωρισμένον ἔδαφος καὶ σύνορα καὶ χωρὶς πληθυσμὸν ἐπακριβῶς καθωρισμένον, ἐνῶ χωρὶς ἐξουσίαν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Πρῶτος ὁ Ἐνγκελς ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ἀπὸ αὐστηρᾶς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως εἰς τὸ ἔργον του: «Ἡ καταγωγή τῆς οἰκογενείας κλπ.». Ἴδου πῶς χαρακτηρίζει τὴν ἐξουσίαν: «...Τὸ δεύτερον χαρακτηριστικὸν ἐνὸς κράτους εἶναι ἡ ἰδρυσις τῆς κοινωνικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία δὲν συμπίπτει ἀμέσως μὲ τὸν πληθυσμὸν, ὁ ὁποῖος ὀργανώνεται ὡς στρατιωτικὴ δύναμις. Ἡ ἰδιαιτέρα αὐτὴ κοινωνικὴ ἐξουσία εἶναι ἀπαραίτητος διότι ἡ ἀφ' ἑαυτῆς δρωσα ὀπλισμένη ὀργάνωσις τοῦ πληθυσμοῦ κατέστη ἀδύνατος, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ κοινωνία ἐχωρίσθη εἰς τάξεις... Ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ ἐξουσία ὑπάρχει εἰς κάθε κράτος. Ἀποτελεῖται ὄχι μόνον ἀπὸ ὀπλισμένους ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὕλικά προσαρτήματα: φυλακὰς καὶ καταναγκαστικὰ ἰδρύματα παντὸς εἶδους, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν προηγουμένην κοινωνίαν τῆς φυλῆς (peñan)...».

Εἰς τί συνίσταται κυρίως ἡ ἐξουσία αὕτη; Εἰς ἰδιαιτέρα τάγματα ὀπλισμένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των τὰς φυλακὰς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν τάξεων καὶ τοῦ κράτους, λέγει ὁ Λένιν, «πυθηνὰ δὲν συναντῶμεν ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται διὰ νὰ διευθύνουν τοὺς ἄλλους...». «Ὅταν ἐμφανίζεται τοιαύτη διακεκριμένη ὁμὰς ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ὡς μόνη τῆς ἀσχολίας ἔχει γὰ διευθύνῃ» τῇ βοήθειᾳ «ἰδιαιτέρου συγκροτήματος διὰ τὴν συστηματικὴν ἐφαρμογὴν τῆς βίας καὶ διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν βίαν»,

τότε ἔχομεν τὸ κράτος καὶ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν. Εἰς τὸ ταξικὸν κράτος, μαζὶ μὲ τὴν διαίρεσιν τῶν ἀνθρώπων εἰς δυνάστας καὶ δυναστευομένους, παρουσιάζεται καὶ νέα διαίρεσις: Εἰς διευθύνοντας καὶ διευθυνομένους.

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς μορφῆς τῆς ἐξουσίας ἀνάγεται καὶ τὸ ζήτημα τῆς μορφῆς τοῦ κράτους. Ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ ἱστορικὰ κράτη ἐπρόκειτο πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον περὶ ἐξουσίας ἀσημάντου μειονότητος ἐπιβαλλομένης ἐπὶ τῆς πλειοψηφίας, μὲ σκοπὸν τὴν καταπίεσιν καὶ καταδυνάστευσιν τῆς πλειοψηφίας ταύτης.

Ἡ οὐσία αὐτὴ τῆς ἐξουσίας, ἐθολοῦτοσκοπίως μὲ διάφορα μεταφυσικὰ μέσα καὶ ἄλλα προσήματα, («Ἐλέω Θεοῦ», μοναρχία, «λαϊκῇ θελήσει» κτλ.). Τὰ προσήματα ταῦτα ἐρρίζωσαν εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ αἰῶνας, δυσχεραίνοντα ἐξαιρετικῶς μέχρι δεισιδαιμονίας, τὴν ἀποκάλυψιν τῆς οὐσίας τῆς ἐξουσίας. Μόνον ἡ διαλεκτικὴ ἀνάλυσις ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ μαρξισμοῦ ἐξεκαθάρισε καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ ἐνιαῖον καὶ τὸ μονοπώλιον τῆς ἐξουσίας ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν τῆς ὄρον. Ὅπου ὑπάρχει δυαρχία ἢ πολυαρχία, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει καθόλου κρατικὴ ἐξουσία (πλήρης ἀναρχία) ἢ διεξάγεται ἐπανάστασις. Ἡ κρατικὴ ἐξουσία προϋποθέτει τὸν ὀπλισμὸν μιᾶς τάξεως, ἢ τῶν ταγμάτων αὐτῆς, καὶ τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν ἄλλων τάξεων.

Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο ἔγκειται κατ' οὐσίαν ὀλόκληρον τὸ μυστικὸν τοῦ κράτους καὶ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. «Εἰς τὴν Γαλλίαν, λέγει ὁ Ἐνγκελς, ὕστερα ἀπὸ κάθε ἐπανάστασιν οἱ ἐργάται εὐρίσκονται μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ πρώτη δούλειά τῶν ἀστῶν οἱ ὁποῖοι ἐκράτουν τὸ πηδάλιον τοῦ κράτους, ἦτο νὰ ἀφοπλίσουν τοὺς ἐργάτας». Ὅταν θὰ παύσῃ νὰ ὑφίσταται ἡ κρατικὴ ἐξουσία, θὰ ἐξαλειφθῇ καὶ τὸ κράτος.

1.—Ἡ ἱστορία τῆς ἐξουσίας. Εἰς

δεδομένον τι κράτος, εἰς ποῖον ἄρα γε ἀνήκει ἡ ἐξουσία; Εἰς ὅλον τὸν λαόν, εἰς ὠρισμένα πρόσωπα ἢ εἰς ομάδας προσώπων; Ἴδου τὸ πρῶτον ἱστορικὸν ἐρώτημα. Ἡ ἱστορία τῶν κρατῶν, παρουσιάζει εἶδος τι τακτικῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐχώριζε τὰ κράτη εἰς μοναρχίας ἢ τυραννίας, εἰς ἀριστοκρατίας ἢ ὀλιγαρχίας καὶ εἰς ἐλευθέρως πολιτείας ἢ δημοκρατίας. Διακριτικὸν γνώρισμα ἐθεώρει τὴν ὀργάνωσιν τῆς κυβερνήσεως. Τὸν χωρισμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, περισσότερο ἀνέπτυξεν ὁ Πολύβιος κατὰ τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν θεωρίαν του κάθε μοναρχία μετατρέπεται εἰς τυραννίδα. Κατόπιν ἡ τυραννὶς πίπτει καὶ τὴν ἀντικαθιστᾷ ἡ ἀριστοκρατία, ἡ ὁποία ἐπίσης μετατρέπομένη εἰς ὀλιγαρχίαν προκαλεῖ τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν, καὶ συνεπείᾳ τούτου ἀνατρέπεται διὰ τὴν ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τῆς δημοκρατίας. Ἀλλὰ ἐπειδὴ—κατὰ τὸν Πολύβιον—κάθε δημοκρατία μετατρέπεται εἰς ὀλιγαρχίαν, καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς διακυβερνήσεως ἐκπίπτει διὰ τὴν ἐπανελευθέρωσιν εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς διακυβερνήσεως ἐκπίπτει διὰ τὴν ἐπανελευθέρωσιν εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς διακυβερνήσεως ἐκπίπτει διὰ τὴν ἐπανελευθέρωσιν εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν. Δι' αὐτὸ ὁ Πολύβιος συνιστᾷ μικτὴν μορφήν κράτους, ὅπως ἦτο εἰς τὴν δημοκρατικὴν Ρώμην, ὅπου ὁ ὕπατος ἀντεπροσώπευε τὴν μοναρχικὴν ἀρχήν, ἡ γερουσία τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ τὴν δημοκρατίαν. Εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην τῆς ἐξουσίας, τὴν τόσον πενιχρὰν ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, ἤρκειτο ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πολιτικὴ μέχρι σήμερον μὲ μερικὰς μόνον μεταβολὰς τῆς σχετικῆς ὀρολογίας.

Ἡ ἔννοια τοῦ ταξικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐξουσίας ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, εἶναι φανερόν ὅτι εἰς κάθε κράτος τῆς μίᾳς ἢ τῆς ἄλλης μορφῆς, ὅλη ἡ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὴν κυρίαρχον τάξιν. Ἐν τούτοις ἡ ἐξουσία αὕτη τῆς τάξεως εἶναι πρὸ παντὸς ἐξουσία οἰκονομική. Τὴν ἐξουσίαν αὕτην πολιτικῶς

τὴν πραγματοποιεῖ ὄχι βεβαίως ὁλόκληρος ἡ τάξις. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶναι ἀρκετὰ δύσκολον τὸ πρόβλημα: ποῖος ἀκριβῶς τὴν πραγματοποιεῖ.

Εἰς τὰ πρῶτα κράτη, αἱ σχέσεις αὗται ἦσαν ἀπλούσταται καὶ σαφεῖς (ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἀρχῶν ἢ βασιλεύς). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καθίστανται περισσότερο πολυπλοκοὶ διατηροῦσαι συγχρόνως τὰς παλαιὰς τῶν ὀνομασίας. Τὸ φεουδαρχικὸν καθεστῶς, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀποκρυβῆ. Ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος εἶναι ὁ φεουδάρχης μὲ τὸ σῶμα τῶν ὀπλισμένων μισθοφόρων του.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐξουσία καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ὀργανωμένη εἰς σύνδεσμον ἢ συμμαχίαν φεουδαρχῶν. Πολὺ ὅμως περιπλέκεται τὸ ζήτημα μὲ τὴν νίκην τῆς ἀστικῆς τάξεως. Ἐδῶ τὸ πρῶτον ἀναφαίνεται ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ λαὸς πρέπει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀπόλυτον μονάρχην καὶ νὰ τὸν διαδεχθῆ ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ του. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀπραγματοποίητον.

Ὁ λαὸς κατὰ τὸ «κοινωνικὸν συμβόλαιον» (τὸ σύνταγμα) μεταβιβάζει τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς «ἐκλεκτούς» του εἰς ἓνα πρόσωπον, τὸν μονάρχην ὁ ὁποῖος σχηματίζει τὴν κυβέρνησιν του, ἢ εἰς τὴν βουλήν ἢ εἰς ἀμφοτέρω, (συνταγματικὴ βασιλεία κ.λ.π.)

Ἀλλὰ πῶς πραγματοποιεῖται τὸ συμβόλαιον τοῦτο: Ἐν πρῶτοις, ἐν τῇ πράξει, ὁ μονάρχης δὲν ἐπανεκλέγεται, ἀλλὰ διαδέχεται προκάτοχόν του καὶ ἐπὶ πλέον φωτίζεται μὲ θερησκευτικὸν φωτιστῆφον («Ἐλέω Θεοῦ»). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν, σὺν τῷ χρόνῳ ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν εἰς αὐτήν, καὶ μόνον περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς ἐξουσίας γίνεται λόγος. Τὴν ἐννοοῦν ὡς ἐθνικὴν ἢ κρατικὴν παντοδυναμίαν ἔναντι τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἢ κρατῶν ἀπ' ἐνός, καὶ ἔναντι τοῦ ἰδίου κράτους ἢ ἔθνους ἀπ' ἑτέρου. «Εἰς αὐτήν ὑπόκεινται ὅλοι ὅσοι εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ κρατικοῦ τῆς ἐδά-

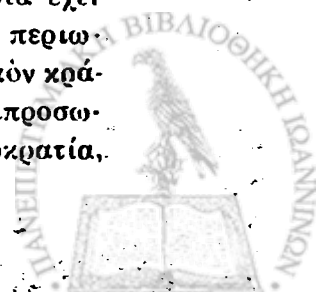
φους, αὕτη ὁμῶς δὲν ὑπόκειται εἰς κανένα».

2.—*Ἡ πηγή τῆς ἐξουσίας.* Οἱ θεωρητικοὶ τῆς φεουδαρχίας καὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως, περιβάλλουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς πηγὰς τῆς ἐξουσίας, μὲ ὑπερφυσικότητα καὶ μυστήριον. Ἐν τῇ πράξει ὁμῶς, ἡ ἄρχουσα τάξις ἀποτυπώνει τὴν μορφήν τῆς καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ, συγκαλύπτει ὁμῶς τὴν πραγματικὴν αὐτὴν πηγήν μὲ διαφόρους ἰδεολογικὰς προσωπίδας, μετατρέπουσα τὴν ἐξουσίαν εἰς ὀλόκληρον ἰδεολογίαν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ φεουδάρχης δημιουργεῖ τὴν θεολογικὴν του θεωρίαν, ἡ ὁποία ἐξηγεῖ τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ὑπεργηγίνου δυνάμεως. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ Θεὸς ὄχι μόνον ἐδημιούργησε τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπέδειξε τὸν κυβερνήτην ἢ τοὺς κυβερνήτας—ὀλόκληρον δυναστείαν. Καὶ ἂν οἱ θεολόγοι θεωρητικοὶ ὅπως ὁ Θωμᾶς, ὁ Ἀκυνάτος κ.ἄ. διέκρινον τρία στοιχεῖα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν—ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξουσίας—ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Θεοῦ ὡς δημιουργοῦ τοῦ παντός, ἐνῶν τὰ δύο ἄλλα προέρχονται ἐκ τῶν ἀνθρώπων (ὁ τρόπος καὶ ἡ πραγματοποίησις τῆς ἐξουσίας), ἄλλοι ὅπως ὁ Λουδοβίκος ΙΔ΄ διεκήρυττον ἀπεριφράστως ὅτι οἱ βασιλεῖς δίδουν λόγον τῶν πράξεών των μόνον εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἀντικατέστησε τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ κράτους καὶ τῶν νόμων του. Καὶ ἂν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν 17ον αἰῶνα, ἡ ἐπανάστασις διεξήχθη ὑπὸ τὸ σύνθημα τῶν θρησκευτικῶν μεταρρυθμίσεων, ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἓνα αἰῶνα βραδύτερον ἐδανείσθη τοὺς τύπους τῆς ἀπὸ τὴν «νομικὴν Ρώμην». Ἡ παντοδυναμία, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώριζον διὰ τὸν ἓνα καὶ μοναδικὸν Θεὸν τοῦ χριστιανισμοῦ, μετεφέρθη καὶ ἐπὶ τοῦ κράτους, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ὁμῶς τῆς τοιαύτης παντοδυναμίας τῆς ἐξουσίας ἐ-

χρησιάσθησαν μακροὶ ἀγῶνες. Ὄταν ἐπετεύχθη, ἐξεργάγη ἢ ἐπανάστασις, καὶ ὅλη ἡ ἐξουσία περιήλθεν εἰς τὸν «λαὸν» (λαϊκὴ κυριαρχία). Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἤρχισεν εἰς τὴν ἀστικὴν κοινωνίαν ὁ δυῖσμός, δηλαδή ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἰδεολογίας καὶ θεωρίας ἀπ' ἑνὸς καὶ πραγματικότητος ἀπ' ἑτέρου. Ἡ παντοδυναμία τῆς ἐξουσίας ποτὲ δὲν εὐρίσκεται ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ εἶναι «κατὰ τὸν νόμον». Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀκμὴν τῆς δημοκρατίας, ἡ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸ κεφάλαιον. Ἡ ἀστικο-δημοκρατικὴ θεωρία (Λῶκ, Ρουσό κ.ἄ.) ζωηρότατα διατυποῦται εἰς τὴν «Διακήρυξιν τῶν δικσιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου» τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως (1789 ἀρθρ. 3): «Καμμία ὀργάνωσις καὶ κανὲν πρόσωπον δὲν δικαιοῦνται νὰ ἀσκοῦν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία δὲν θὰ προήρχετο ἐκ τοῦ λαοῦ». Μὲ τὴν πρόδον τοῦ φετιχισμοῦ τῆς νομοθεσίας καὶ τοῦ δικαίου, ἀναπτύσσεται νέα θεωρία περὶ ἐξουσίας, κατὰ τὴν ὁποίαν πηγὴ τῆς ἐξουσίας εἶναι τὸ δίκαιον καὶ συγκεκριμένως: τὸ σύνταγμα. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ ἰδίᾳ ἐξουσία δημιουργεῖ τὸ σύνταγμα τοῦτο, γεννᾶται ἀνάγκη προσφυγῆς εἰς ἰδιαιτέραν θεωρίαν: εἰς τὴν θεωρίαν περὶ κατανομῆς τῆς ἐξουσίας καὶ περὶ αὐτοπεριορισμοῦ τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς ἰδίας τῆς ἐξουσίας.

Δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν καὶ μερικὰς ἄλλας ἀκόμη θεωρίας περὶ ἐξουσίας: ἡ ἐξουσία εἶναι ἀπλούστατα ἐν γεγονός (Ντιγκουϊ), ἡ βίσις (Γζούμπλοβιτς), ἡ κατάκτησις (Ὀππενχάιμερ). Εἰς πάσας τὰς θεωρίας ταύτας ἀντιπαράκειται ἡ θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ περὶ τῆς πραγματικῆς ταξικῆς καταγωγῆς τῆς ἐξουσίας.

Ἡ μορφή τῆς ἐξουσίας ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν ταξικὸν χαρακτήρα ἐκάστου κράτους. Ἡ φεουδαρχικὴ ἐξουσία ἔχει τὴν μορφήν τῆς ἀπεριορίστου ἢ περιορισμένης μοναρχίας. Εἰς τὸ ἀστικὸν κράτος ἡ ἐξουσία ἔχει μορφήν ἀντιπροσωπευτικὴν δημοκρατικὴν: δημοκρατία.

συνταγματική ἢ περιορισμένη μοναρχία, ἢ κοινοβουλευτική μοναρχία. Ἡ βαθμιαία ὁμως συγκέντρωσις τῆς ἐξουσίας εἰς χεῖρας τῶν κορυφαίων τοῦ κεφαλαίου, ἐξικνεῖται εἰς τοιοῦτον σημεῖον ὥστε νὰ προσεγγίζουσι αἱ μᾶλλον ἀντίθετοι μορφαὶ τῆς ἐξουσίας, καὶ ἐξαλείφεται ἡ κατ' ἀρχὴν διαφορὰ μεταξὺ δημοκρατίας καὶ μοναρχίας, μεταξὺ δημοκρατίας καὶ φασισμοῦ.

3.— *Ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ἐπανάστασις.* Τὸ πρόβλημα τῆς ἐξουσίας ἀπησχόλησεν ὅλους τοὺς προδρόμους τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Λώκ, εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ Μοντεσκιέ διετύπωσαν τὰς θεωρίας των περὶ χωρισμοῦ τῆς ἐξουσίας εἰς νομοθετικὴν ἐκτέλεσιν καὶ δικαστικὴν. Ταυτοχρόνως οἱ φιλόσοφοι τοῦ φυσικοῦ δικαίου (Ρουσσώ κ. ἄ.) ὑπεστήριξαν τὴν νέαν μορφήν τῆς «ἐπικυριάρχου» ἐξουσίας διὰ τοῦ «κοινωνικοῦ συμβολαίου». Ἡ νικητρία τάξις τῶν ἰδιοκτητῶν δημιουργεῖ ἰδικόν της μηχανισμόν διὰ τὴν στερέωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ της ρόλου ἐν τῇ παραγωγῇ. Ἡ ἐξουσία αὕτη καθ' ἑαυτὴν δὲν ἀμφισβητεῖται, θεωρεῖται πάντοτε συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπος. Κατ' οὐσίαν ἀλλάζουσι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἐνίοτε οὔτε αὐτοί, ἢ μᾶλλον αἱ γυνῶμαι των μόνον, κυρίως εἰς τὰς περιπτώσεις συμβιβαστικῆς πορείας τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω π.χ. εἰς τὴν Ρωσίαν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου (1917), οἱ δικασταὶ οἱ ὅποιοι τὴν παραμονὴν ἀκόμη ἔγραφον: «κατὰ διαταγὴν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος», ἤρχισαν νὰ ἐκδίδουσι τὰς ἀποφάσεις των ἐν ὀνόματι τῆς «Προσωρικῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐπαναστάσεως». Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μένει εἶναι ὁ μηχανισμὸς τῆς ἐπιβολῆς (τῆς καταπίεσεως): τὰ ἔνοπλα δόγματα.

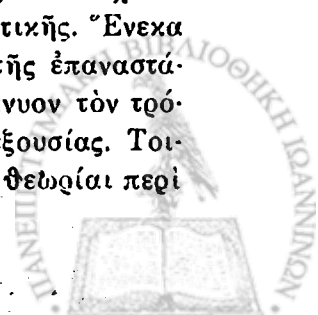
Ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις εἶναι φαινόμενον μὲ τὸ ὅποτον δὲν ἠσυχολήθη καθόλου ἢ ἀστικὴ ἐπιστήμη. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζει μέγιστον ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἐπαναστάτας. Πρό-

κειται περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐξουσίας, τὴν ὅποιαν φέρει ἡ νικητρία ἐπανάστασις, καὶ ἡ ὅποια πραγματοποιεῖ τὴν δικτατορίαν τῆς νικητρίας τάξεως. Παραδείγματα ἐπαναστατικῶν κυβερνήσεων μᾶς δίδουσι αἱ ἐπαναστάσεις: τῆς Ἀγγλίας (17ου αἰῶνος), ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἡ Παρισινὴ Κομμουνά, ἡ Ρωσικὴ Ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου, ἡ ἐξουσία τῶν Σοβιέτ τοῦ Ὀκτωβρίου (1917). Ὁ Λένιν ἔγραφε: «Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ σπουδαιότερον ζήτημα διὰ κάθε ἐπανάστασιν, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἐξουσίας. Ποία τάξις κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας της τὴν ἐξουσίαν—τοῦτο δίδει τὴν ἔκβασιν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα».

4.— *Ἡ λειτουργία τῆς ἐξουσίας.* Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μορφῆς τοῦ κράτους, αὐξάνουσι καὶ τὰ προβλήματα καὶ αἱ λειτουργίαι τῆς ἐξουσίας. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἀπλὴν ὀργάνωσιν ἡ ὅποια ἐσχηματίζετο διὰ τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου ὑποτελείας, μέχρι τῆς κυβερνήσεως ἐνὸς συγχρόνου κράτους, ὑπάρχει κολοσσιαία ἀπόστασις.

Καταλύουσα τὰς παλαιὰς παραδόσεις τῆς φυλῆς καὶ τῆς κοινότητος, ἡ μετατρέπουσα αὐτάς, ἡ ἐξουσία ἀπὸ τὰ στοιχειώδη μέτρα, περὶ εἰς ὀργανωμένας μεθόδους γενικῶν διαταγμάτων καὶ νόμων, καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἀπ' εὐθείας ἢ δι' εἰδικῶν δικαστικῶν ὀργάνων. Μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐξουσίας εἰς τὰς λειτουργίας τῆς ἀπ' εὐθείας ἐπιβολῆς καὶ ὑποταγῆς τῶν ἀνθρώπων, προστίθεται ἡ διαχείρισις τῶν «κρατικῶν» ὑποθέσεων, καὶ τῆς κρατικῆς οἰκονομίας.

5.— *Ἡ κατανομή τῆς ἐξουσίας.* Ἡ συγκέντρωσις εὐρυτάτων καὶ πολυειδῶν δικαιωμάτων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μονάρχου, κατὰ φυσικὸν λόγον προῦκάλεσε τὴν ἀντιπολίτευσιν τῆς ἀναπτυχθείσης νέας τάξεως: τῆς ἀστικῆς. Ἐνεκα τούτου οἱ προηγηθέντες τῆς ἐπαναστάσεως θεωρητικοί, ὑπεδείκνυν τὸν τρόπον τῆς κατανομῆς τῆς ἐξουσίας. Τοιοῦτοτρόπως προέκλυαν αἱ θεωρίαι περὶ

διαχωρισμοῦ τῶν ἐξουσιῶν εἰς: νομοθετικὴν, ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν, ὡς μέσου ἰσορροπήσεως τῶν ἐξουσιῶν τούτων, δηλαδὴ ὡς μέσου συνεργασίας τῶν τάξεων. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἰσορροπήσεως τὸ ἀνήγαγον, π.χ. εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, μέχρι σημείου ὥστε νὰ παραλύη κάποτε τὴν δρᾶσιν τῶν νομοθετικῶν ὀργάνων. Ἡ ἰσορροπία τῆς ἐξουσίας δὲν ἐπληθύνει ἐν τῇ πράξει καὶ τὸ ἀστικὸν κράτος παρουσιάζει θάματα ταξικῆς διαμάχης ὑπὸ τὴν μορφήν διαμάχης μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς. Ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις μεταβιβάζει τὴν ἐξουσίαν, ἐνιαίαν εἰς τὰ σοβιέτ, χωρὶς καμμίαν λειτουργίαν χωρισμοῦ τῆς ἐξουσίας.

6.—Ἡ ἐξουσία καὶ τὸ κόμμα. Εἰς τὸ σύγχρονον κράτος ἡ κυβέρνησις πάντοτε εἶναι κομματικὴ. Ὅπου ὑπάρχει σύστημα δύο κομμάτων ὅπως π.χ. εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἐκεῖ καὶ τὰ δύο κόμματα διαθέτουν ὄργανα ἐξουσίας. Καὶ εἰς σοβιετικὸν ἀκόμη καθεστῶς ἡ κυβέρνησις εἶναι κομματικὴ. Ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἔχομεν ἓνα καθαρῶς προλεταριακὸν κόμμα, μίαν ὁμαδικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως κυριαρχούσης ἀπολύτως μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν ἀγροτῶν.

Ἐξπρессиονισμὸς (expressionisme). — Σύγχρονος καλλιτεχνικὴ τεχνοτροπία, ἡ ὁποία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξέλιξις τοῦ ἱμπρессиονισμοῦ. Πολλοὶ τεχνοκρίται, ἰδίως Γάλλοι, μέχρι πρό τινων ἐτῶν μετεχειρίζοντο τὸν ὄρον νεοἱμπρессиονισμὸς, ἀντὶ τοῦ ἐπικρατήσαντος πλέον γερμανικοῦ expressionismus. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἐξπρессиονισμοῦ εὐρίσκονται εἰς ἔργα μεγάλων ἱμπρессиονιστῶν, ὅπως ὁ Σεζάν, ὁ Γκωγκέν καὶ ὁ Βὰν Γκόγκ.

Ὁ ἱμπρессиονισμὸς, ὁ ὁποῖος κατ' ὄρχας ἐπεδίωκε τὴν ἀπόδοσιν τοῦ φωτός, παρουσιάζων αὐτὸ διὰ τῆς ἀλλαγῆς, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ ἀντικείμενα ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ φωτός,

καθιερώσας ὡς τεχνικὴν τὴν χρωματικὴν ἀνάλυσιν τοῦ φωτός καὶ ἀδιαφορήσας τελείως πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀντικειμένου, ἐξελίχθη εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀποδόσεως τῆς ὀπτικῆς συγκινήσεως.

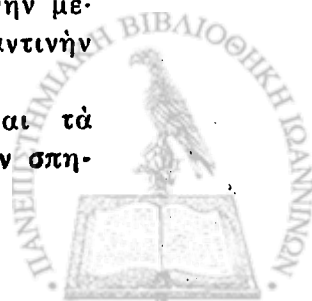
Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὀρχίζει νὰ κυριαρχῇ τοῦ ἀντικειμενικοῦ τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον, ἡ δὲ τεχνικὴ ἐλευθερωθεῖσα τῆς παραδόσεως, ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὴν διανοητικότητα τοῦ καλλιτέχνου.

Ἐπειδὴ ἡ τέχνη οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀνάγκη διὰ τὸν καλλιτέχνην, ἡ ἱμπρессиονιστικὴ ἀπόδοσις εἰς τοὺς μεγάλους ἱμπρессиονιστὰς ἐγένετο ἔκφρασις τῆς συγκινήσεως τοῦ καλλιτέχνου. (Σεζάν, Γκωγκέν).

Οἱ νεοἱμπρессиονιστὰι ἀπὸ ἀπληραγμένοι τῆς ἀκαδημαϊκῆς παραδόσεως, ἀπηνήθησαν καὶ τὴν ἱμπρессиονιστικὴν τεχνικὴν, ἡ ὁποία ἐδέσμευε πλέον τὴν τέχνην εἰς τὰ ἀποπνικτικὰ ὄρια σχολῆς καὶ ἐδέχθησαν τὸ ἀντικείμενον μόνον ὡς αἰτίαν συγκινήσεως, ἀδιαφορήσαντες διὰ τὴν φύσιν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ καὶ ἐπιζητήσαντες νὰ ἐκφράσουν δι' αὐτοῦ ἑαυτοὺς καὶ ὄχι νὰ παρουσιάσουν τὸ ἀντικείμενον. Οὕτω ἔφθασαν εἰς τὴν ἀπολύτως ἐξπρессиονιστικὴν μορφήν, ἡ ὁποία εἶναι ἔκφρασις τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου καὶ τῆς διανοητικότητος τοῦ καλλιτέχνου καὶ συνεπῶς μορφή τέχνης, καθαρῶς προσωπικοῦ χαρακτῆρος.

Ἐκ τούτου καθίσταται ἀντιληπτὸν ὅτι ὁ ἐξπρессиονισμὸς δὲν εἶναι ὀρισμένη τεχνικὴ, οὔτε σχολὴ μὲ κανόνας καὶ περιορισμούς. Χαρακτῆρα ἐξπρессиονιστικῆς τέχνης συναντῶμεν εἰς τὴν προκλασικὴν περίοδον κάθε τέχνης: Εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν πρὸ τῆς μεμφιτικῆς περιόδου, εἰς τὴν μνηωϊκὴν, μυκηναϊκὴν καὶ ἀρχαϊκὴν ἑλληνικὴν τέχνην μέχρι τοῦ 5ου αἰῶνος, εἰς τὴν βυζαντινὴν μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος κλπ.

Ἐξπρессиονιστικῆς τέχνης εἶναι τὰ προϊστορικὰ τοιχογραφήματα τῶν σπη-

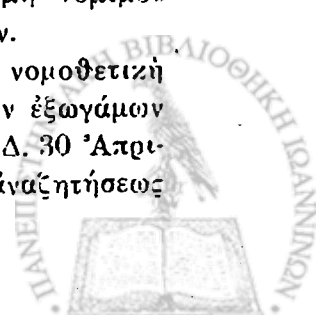
λαίων τῶν Πυρρηναίων ὡς καὶ τὰ ξυλόγλυπτα τῶν μαύρων τῆς Ἀφρική. Πρόκειται περὶ ἐλευθέρως καὶ εἰλικρινοῦς ἐκδηλώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐξπρεσσιονιστικὴ τέχνη εἶναι ἡ χαρακτηριστικώτερα μορφή τέχνης κάθε ἐποχῆς καὶ τόπου ἐμφανίζουσα τὴν νοοτροπίαν καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκάστης ἐποχῆς καὶ ἐκάστου τόπου.

Ἐξτρεμισμὸς (extrémisme).— Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ συνδικαλιστικῇ τακτικῇ τῶν ἐργατικῶν ἰδιόκομμάτων καὶ τῶν συνδικάτων ἢ στενοκέφαλος ἐμμονὴ εἰς τὰς θεωρητικὰς ἀρχὰς μεταβεβλημένας εἰς δόγμα καὶ ἡ συνειδητὴ ἢ ἀσυνειδήτος προσπάθεια διαρκοῦς ὑπερβολῆς εἰς ἀριστερότητα. Ὁ ἐξτρεμισμὸς ἐχαρακτηρίσθη προσφυῶς ὑπὸ τοῦ Ν. Λένιν ὡς «παιδικὴ ἀσθένεια τοῦ κομμουνισμοῦ» κατεπολεμήθη δε ὑπ' αὐτοῦ καὶ θεωρητικῶς (διὰ τοῦ ἔργου: «Ἡ παιδικὴ ἀσθένεια τοῦ κομμουνισμοῦ. Ὁ κομμουνισμὸς τῆς ἀριστερᾶς» 1920) καὶ πρακτικῶς ὡς ἄλλη μορφή τῆς δεξιᾶς καὶ ὡς λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἐπαναστάσεως παρέκκλισις. Οἱ ἐξτρεμισταί, ἐμφανιζόμενοι ὡς ἀδιάλλακτοι καὶ ἐναντίον παντὸς συμβιβασμοῦ καὶ πάσης ὑποχωρήσεως, μεταβάλλουν τὴν θεωρίαν εἰς νεκρὸν δόγμα καὶ εἰς αὐτοσκοπὸν, ἐνῶ εἶναι ἀπλοῦν μέσον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ. Καθῆκον ἐνός ἐπαναστατικοῦ κόμματος, κατὰ τὸν Λένιν, δὲν εἶναι νὰ διακηρύσσει ὅτι δὲν ἀποδέχεται κανένα συμβιβασμόν, πράγμα ἀδύνατον, ἀλλὰ νὰ κατορθώσῃ διὰ μέσου ὄλων τῶν συμβιβασμῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι εἶναι ἀπαραίτητοι, νὰ παραμένῃ πιστὸν εἰς τὰς ἀρχὰς του, εἰς τὴν τάξιν του, εἰς τὸ ἐπαναστατικόν του καθῆκον, εἰς τὸ ἔργον τῆς προετοιμασίας τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ὑπάρχουν διάφορα εἶδη συμβιβασμῶν, ἐδῶ δὲ ἀκριβῶς ἐγκεῖται ἡ ἰκανότης τοῦ κόμματος: νὰ προβαίῃ εἰς

τοὺς καταλλήλους συμβιβασμοὺς ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος, τῶν ἐκάστοτε συνθηκῶν, τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης κλπ. Ὁ συμβιβασμὸς ἢ συνεργασία μὲ ἄλλα κόμματα ἢ ἄλλας ομάδας, ὅταν γίνονται ὅπως πρέπει, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ βάλλομεν κατὰ τοῦ ἰδίου σημείου καθ' οὗ ἐβάλλομεν καὶ προηγουμένως, ἀκολουθοῦντες ἀπλῶς διάφορον κατεύθυνσιν. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῶν ἐκ τῶν προτέρων τὰ διαχωριστικὰ ὄρια μεταξύ θεμιτῶν καὶ ἀθεμιτῶν, μεταξύ γονίμων καὶ ἐπιβλαβῶν συμβιβασμῶν. Ἡ ἀξία των καὶ ὁ χαρακτήρ των ἐξαρτᾶται πάντοτε ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς στιγμῆς, ἡ δὲ ὀρθὴ ἐκτίμησις τῶν συνθηκῶν τούτων δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλον πράγμα.

Ἐξώγαμα τέκνα.— Καλοῦνται οὕτω τὰ τέκνα τὰ γεννηθέντα ἐκ μὴ νομίμου γάμου. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν νομοθεσίαν ὁ πατὴρ ἀποδεικνύεται μόνον ἐκ τοῦ γάμου, τὰ ἐξώγαμα τέκνα ἔχουν μητέρα, στεροῦνται ὅμως πατρὸς καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ συγγενῶν. Ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως ὅμως τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν νέων κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν λαϊκῶν ἀπαιτήσεων, ἤρχισεν δημιουργομένη ἡ συνείδησις τῆς ἀνάγκης τῆς προστασίας τῶν ἐξωγάμων τέκνων. Βαθμηδόν, διάφορα κράτη ἤρχισαν ψηφίζοντα νόμους ἐπιδιώκοντας τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐξωγάμων τέκνων, ἡ κίνησις δὲ αὕτη ἐνισχύθη μετὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν σφοδρῶν λαϊκῶν κινημάτων τῶν πρώτων μεταπολεμικῶν ἐτῶν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νεαρᾶς σοβιετικῆς νομοθεσίας, ἣτις κατήργει πᾶσαν διάκρισιν μεταξύ τῶν ἐκ νομίμου καὶ μὴ νομίμου γάμου προερχομένων τέκνων.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ πρώτη νομοθετικὴ πρόνοια περὶ προστασίας τῶν ἐξωγάμων τέκνων ἐλήφθη διὰ τοῦ Ν. Δ. 30 Ἀπριλίου /18 Μαΐου 1926 «περὶ ἀναζητήσεως

τῆς πατρότητος». Ἐπικολούθησε τὸ Ν. Δ. τῆς 14)17 Ἰουλίου 1926 περὶ καταστάσεως ἑξωγάμων τέκνων, τὸ ὁποῖον ἐπεκυρώθη τελικῶς διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς βουλῆς τῆς 27 Αὐγούστου 1926 «περὶ τῶν νομοθετικῶν διαταγμάτων τῆς δικτατορικῆς περιόδου καὶ ἐκδόσεως νομοθετικῶν διαταγμάτων ἐπὶ ζητημάτων ἐπειγούσης φύσεως» καὶ ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 13 Νοεμβρίου 1927 «περὶ κυρώσεως καὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 14)17 Ἰουλίου 1926 Ν. Δ. περὶ καταστάσεως ἑξωγάμων τέκνων».

Διὰ τῶν νομοθετικῶν τούτων μέτρων ἐπειράπη ἡ ἀποκατάστασις τινῶν οἰκογενειακῶν καὶ κληρονομικῶν δικαιωμάτων εἰς τὰ ἑξώγαμα τέκνα καὶ οὐχὶ ὅμως ἡ πλήρης ἐξίσωσις τῶν πρὸς τὸ νόμιμα. Γενικῶς κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἀνωτέρω νόμων ὑπερίσχυσε ἡ φροντίς τῆς κατοχυρώσεως τῆς ἰσχυροῦσης κοινωνικῆς τάξεως, ἐναντι τῆς φροντίδος τῆς προστασίας τοῦ τέκνου. Οὕτω ὄρισμένοι ἐπιφυλάξεις καὶ προϋποθέσεις τοῦ νόμου ἠνοίξαν τὴν θύραν τῆς καταστρατηγήσεως. Π.χ. ἡ διάταξις καθ' ἣν ἀπαιτεῖται ἀδιάκοπος συμβίωσις τῆς μητρὸς τοῦ τέκνου μετὰ τοῦ ἀξιουμένου πατρὸς ἀπὸ τῆς τριακοστῆς μέχρι τῆς ἑκατοστῆς ἡμέρας πρὸ τοῦ τοκετοῦ, ὡς καὶ ἡ διάταξις καθ' ἣν κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἀπαιτεῖται ἀπολύτως ἀνεπίληπτος διαγωγή τῆς μητρὸς δίδουν εὐκαιρίαν συνηθέστατα εἰς τὴν χρῆσιν ψευδομαρτύρων βεβαιούντων παράπτωμα τῆς μητρὸς ἢ διακοπὴν τῆς συμβιώσεως. Μόνη ἡ σοβιετικὴ νομοθεσία θέτουσα ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην φροντίδα τὴν ἀνάγκην τῆς προστασίας τοῦ τέκνου, ἐπιδιώκει διὰ παντὸς μέσου τὴν προάσπισιν τῶν συμφερόντων του.

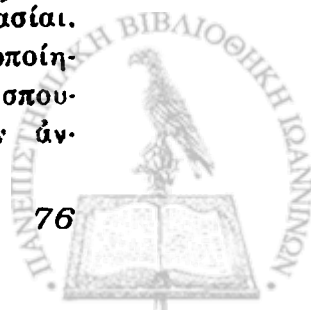
Ἐξώνησις.— Μορφή τῆς ἀγοραπωλησίας (βλ. λ.), καθ' ἣν ὁ πωλητὴς διατηρεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δικαίωμα νὰ ἐξαγοράσῃ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τὸ πωληθέν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶναι ἐνοχικὸν καὶ συνεπῶς μόνον προσωπικὴν ἀγωγὴν

γεννᾷ. Τὸ σύστημα τοῦτο χρησιμοποιεῖται συνηθέστατα πρὸς καταστρατήγησιν τῶν διατάξεων περὶ ἐνεχύρου ὑπὸ τῶν τοκογλύφων. Ἐπειδὴ αἱ διατάξεις αὗται ἐπιβάλλουν τὴν διὰ δημοπρασίας πώλησιν τῶν ἐνεχύρων χρησιμοποιεῖται ἡ μέθοδος τῆς πωλήσεως ἐπὶ ἐξωνήσει.

Ἐπάγγελμα.— Καλεῖται οὕτω γενικῶς ὁ τρόπος καθ' ὃν τὸ ἄτομον ἢ ὁμάδες μετέχουν τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν ἐν διδομένῃ τινὶ κοινωνίᾳ.

Τὰ ἐπαγγέλματα ἐδημιουργήθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατὰ διάκρισιν καὶ ἀποχωρισμὸν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ πυρῆνος, τὸν ὁποῖον καλοῦμεν *οἰκιακὴν οἰκονομίαν*, δηλαδή τῆς καταστάσεως καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος, ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἀνθρώπινος οἰκογένεια, παρῆγεν ἐν τῷ οἴκῳ πᾶν ὅ,τι ἐχρειάζετο διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς τῆς. Δὲν χρειάζεται ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν καταγωγὴν τῶν ἐπαγγελμάτων. Καὶ σήμερον ἀκόμη παρατηρεῖ τις συνεχῆ γέννησιν νέων ἐπαγγελμάτων.

Εἰς τὰ μικρὰ χωρία κατασκευάζουν ἀκόμη τὰ γλυκίσματα, τὰ ὑφάσματα, τὰ δέρματα διὰ νὰ τσαρούχια, τὰ νῆματα, τὸν ἄρτον, τὰ χοιρομήρια κλπ. Σὺν τῷ χρόνῳ πάντα ταῦτα τὸ ἐπιτηδεύματα διακρίνονται καὶ ἀποχωρίζονται καὶ μεταναστεύουν ἐκ τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἀγροικίας, διαμορφούμενα εἰς ἀποκλειστικὰ ἀνεξάρτητα ἐπαγγέλματα. Ἡ ζαχαροπλαστική, ἡ ἄρτοποιία, ἡ ἄλλαντοποιία, ἡ ὑφαντουργία κλπ. κατέστησαν ὄχι μόνον ἰδιαιτέρα ἔργα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας βιομηχανίας τοῦ κόσμου. Οὕτω μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ πρωτόγονος οἰκογένεια, ἀντὶ νὰ ἐργασθῆ διὰ νὰ ἐπαρξῆ εἰς τὰς ἰδίας αὐτῆς ἀνάγκας, εἶδε νὰ ἀποχωρίζονται ἀπ' αὐτῆς πλείοι ὅσοι βιομηχανία καὶ ἐργασίαι. Εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν διαφοροποίησιν καὶ εἰδίκευσιν διεδραμάτισε σπουδαῖον μέρος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀν-

ταλλαγῶν. Ἴνα ἡ ἀνταλλαγή λάβῃ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν ἔχει σήμερον, ἐχρειάσθη νὰ ἐνισχυθοῦν τὰ ὑπάρχοντα ἐπαγγέλματα μὲ ἓνα νέον ἐπάγγελμα ἐπὶ τούτῳ προωρισμένον διὰ τὰς ἀνταλλαγάς, ἤτοι μὲ τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἐμπόρων, οἱ ὅποιοι ἔπαιξαν πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ ἔμποροι, ἐλαυνομένοι ἀπὸ τὴν δίψαν τῶν κερδῶν ἀπέβησαν, σπουδαῖον διεσδυτικὸν στοιχεῖον, ἐξεπολίτισαν, ἀπώκισαν, ἐκαλλιέργησαν, ἐβελτίωσαν, ἐπλούτισαν, διέφθειραν καὶ κατέστρεψαν εἰς τὸ τέλος τὸν κόσμον.

Ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐπαγγελμάτων ἀποτελεῖ ἔμμεσον τρόπον ἀποκτήσεως τῶν ἀγαθῶν δι' ὀλιγωτέρας καταβολῆς κόσμου. Τὸ συμφέρον τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου ἀπέβη καὶ τὸ ἐλατήριον τῆς προοδευτικῆς ταύτης κινήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντὶ νὰ ἐνεργῇ ὡς ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος, ὅστις ἐργάζεται μόνος του διὰ τὰς ἰδίας του μόνον ἀνάγκας, διὰ τὸν ἄρτον του, τὰ ἐνδύματά του κλπ. ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος σκέπτεται καὶ ὑπολογίζει ὅτι ἂν παράγῃ προϊόντα τῆς εἰδικότητός του ἢ τῆς κλίσεώς του θὰ παράγῃ συνεχῶς περισσότερα καὶ καλλίτερα. Ἐφόσον ἔχουν μορφωθῆ κανονικαὶ ἀνταλλαγαὶ δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἂν αὐτὸς ἀμέσως χρειάζεται τὸ προϊόν του, ἀφοῦ πρόκειται μόνον νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἰδίας του ἀνάγκας κατὰ τρόπον πολὺ συμφερότερον, παρὰ ἂν ἐφρόντιζε νὰ ἐπαρκέσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς ὅλας τὰς ποικίλας ἀνάγκας του.

Ὁ τοιοῦτος καταμερισμὸς τῶν ἔργων ἀποτελεῖ ἓνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων νόμων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Τὸ ἐπάγγελμα ἀποκτᾷ οὕτω κοινωνικὴν σημασίαν γενικωτέραν, ἀφοῦ ὁ ἐργαζόμενος δὲν ἐργάζεται πρὸς θεραπείαν τῶν ἰδίων του ἀναγκῶν, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ προόψει γενικωτέρων κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Ἀποβαίνει κοινωνικὴ λειτουργία ἢ ὑπηρεσία πρὸς τὸ σύνολον. Ἡ αὐτὴ ἀρχή, ἣτις

ἤγαγεν εἰς τὸν καταμερισμὸν τοῦ ἔργου καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐπαγγελμάτων ἔφερε καὶ τὴν ἀπλοποίησιν τῆς ἐργασίας ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος εἰς διαφόρους μικρὰς καὶ ἀπλᾶς πράξεις καὶ ἀπέβη ὁ πρόδρομος τῆς μηχανῆς.

Τὰ ἐπαγγέλματα διακρίνονται συνήθως εἰς βάναισα (τὰ δουλικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τὰ χειρωνακτικά), εἰς λειτουργικά (τὰ ὑπαλληλικά) ἅτινα ὑπόκεινται εἰς περιορισμοὺς καὶ ὑποχρεώσεις καὶ εἰς ἐλευθέρια, ἤτοι ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ ἔκτασις καὶ ἡ δρᾶσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἀτόμου καὶ τὰ ὅποια ὑπόκεινται εἰς νομίμους περιορισμοὺς.

Ἀπὸ αὐστηρᾶς οἰκονομικῆς ἀπόψεως μόνον τὰ βάναισα ἐπαγγέλματα εἶναι παραγωγὰ ἀξιῶν. Τὰ ἄλλα, τόσον τὰ λειτουργικά, ὅσον καὶ τὰ ἐλευθέρια, εἶναι βοηθητικά, συντελοῦν δὲ μόνον εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν.

Ἐπαγγελματικαὶ ἀσθένειαι. Καλοῦνται οὕτω αἱ ἀσθένειαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς ἐξασκήσεως ὠρισμένων ἐπαγγελμάτων. Τὰ αἷτια τῆς ἐπαγγελματικῆς νοσηρότητος εἶναι φυσικά, μηχανικά, χημικά, ζωϊκά καὶ μικτά. Εἰς φυσικά αἷτια ὀφείλονται αἱ ἐξ ἀκαταλήλου ἢ ἀνεπαρκῶς φωτισμοῦ ἢ ἀρισμοῦ προερχόμεναι ἀσθένειαι· εἰς μηχανικά αἱ ἐκ τῶν καταναγκαστικῶν συνηθειῶν τοῦ ἐπαγγέλματος (σκολιώσεις, λορδώσεις, κυφώσεις κλπ.)· εἰς χημικά ἢ ὑδραργυρίασις, ἢ μολυβδίασις, ὁ ἀρσενικισμὸς καὶ αἱ ἄλλαι ἐπαγγελματικαὶ δηλητηριάσεις, αἱ νόσοι τοῦ μυρμηκοῦ κλπ.· εἰς ζωϊκά αἷτια ὀφείλονται ἢ ἐπαγγελματικὴ σύφιλις τῆς τροφῆς (ἐκ συφιλιδικοῦ βρέφους) τῆς μαίας, τῆς νοσοκόμου καὶ ὁ τέτανος τοῦ κηπουροῦ· εἰς τὰ μικτά, τέλος αἷτια, ὀφείλονται αἱ ἀσθένειαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς ἐργασίας ὑπὸ κονιορτώδη ἀτμοσφαίραν, (καπνεργάται, μυλωθροί, χαρτοθέται, ἄρτοποιοί, ὑφαντουργοί, ὀ-

δοκαθαρισταί, λιχνισταί κλπ.).

Αἱ ἐπαγγελματικαὶ ἀσθένειαι ἀπα-
σχολοῦν σήμερον ὀλόκληρον κλάδον ἐ-
πιστημόνων, τὸ δὲ Διεθνὲς Γραφεῖον
Ἔργασίας τῆς Κ.Τ.Ε. ἐκδίδει ἀπὸ τινος
ὀγκῶδες ἴδιον λεξικὸν τῶν ἐπαγγελμα-
τικῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν ὄρων ὑγιεινῆς
καὶ ἐργασίας ἐν γένει. Διὰ τὴν προφύλα-
ξιν ἀπὸ τῶν ἐπαγγελματικῶν τούτων
ἀσθενειῶν προνοεῖ ἢ ἐν γένει ὑγιεινῆς
ἐργασίας. Ὁ κλάδος οὗτος εἶναι καὶ
παρ' ἡμῖν ἀνεπτυγμένος ὑπὸ ἔποψιν νο-
μικῶν προσδιορισμῶν καὶ προσωπικῶν
παρακολουθήσεων, πλὴν εἰς τὴν ἐφαρμο-
γὴν οὐδὲν προσφέρει, οὐδαμοῦ ἐμφανι-
ζόμενος καὶ οὐδὲν προλαμβάνων ἢ κα-
ταγγέλλων.

Ἐπαγωγή (induction).— Καλεῖται
οὕτω ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἡ μέθοδος καθ'
ἣν ὁρμώμενοι ἐκ τῶν ἐπὶ μέρος φαι-
νομένων καὶ γεγονότων συμπεραίνομεν
περὶ πάντων τῶν ὁμοίων. Ἡ μέθοδος
αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι πᾶν
τὸ ἰσχυὸν περὶ πολλῶν ἢ πλείστων ἀτό-
μων ἐνὸς εἴδους ἢ γένους ἰσχύει καὶ
περὶ τοῦ ὅλου εἴδους καὶ γένους. Ἡ ἐ-
παγωγή διακρίνεται εἰς τελείαν καὶ εἰς
ἀτελεῆ. Τελεία ὀνομάζεται ἡ ἐπαγωγή
ὅταν εὐρίσκοντες πάσας τὰς ἐπὶ μέρος
περιπτώσεις συμπεραίνομεν ἔπειτα περὶ
τοῦ ὅλου. Ἀτελεῆς δὲ ὀνομάζεται ἡ ἐπα-
γωγή ὅταν ὁρμώμενοι ἐκ τινων περι-
πτώσεων μόνον συμπεραίνομεν περὶ τοῦ
ὅλου. Ἐν τῇ τελείᾳ ἐπαγωγῇ τὸ συμ-
πέρασμα εἶναι ἀναγκαιῶς ὀρθόν, ἀφοῦ
ἐξητάσθησαν ἐπακριβῶς πᾶσαι αἱ ἐπὶ
μέρους περιπτώσεις, ἐνῶ ἐν τῇ ἀτελεῖ
δυνατὸν καὶ νὰ μὴ ἀληθεύῃ. Κατὰ τὴν
ἀτελεῆ ἐπαγωγὴν ὑποκείμεθα εἰς τὸ
σφάλμα τῆς ἀδικαιολογήτου γενικεύσεως.
Ὅλαι αἱ προλήψεις καὶ αἱ δεισιδαιμο-
νίαι εἶναι συνήθως συνέπειαι ἐσφαλμέ-
νης γενικεύσεως. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐπαγω-
γικὴ μέθοδος εἶναι ἢ καθ' ἑξοχὴν ἐπι-
στημονικὴ μέθοδος. Δι' αὐτῆς συνάγον-
ται οἱ νόμοι, οἱ διέποντες ἀθροίσματα
φαινομένων. Οὕτω π. χ. ἐκ τῆς ἐπανε-

λημμένης παρατηρήσεως τοῦ φαινομέ-
νου ὅτι τὰ σώματα ἀφιέμενα ἐλεύθερα
εἰς τὸν ἀέρα πίπτουν ἐπὶ τῆς γῆς συνή-
γαγον ἐπαγωγικῶς τὸν νόμον ὅτι ἡ ὕλη
ἔλκει τὴν ὕλην καθ' εὐθὺν λόγον πρὸς
τὴν μᾶζαν τῆς καὶ καθ' ἀντίστροφον
λόγον πρὸς τὸ τετράγωνον τῆς ἀποστά-
σεως. Ἀκόμη μεγαλυτέρα εἶναι ἡ συμβο-
λὴ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου εἰς τὰς πε-
ριπτώσεις καθ' ἃς ζητοῦμεν νὰ καθο-
ρίσωμεν τὴν αἰτίαν ἐνὸς συνθέτου φαι-
νομένου. Διὰ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου
ὁ ἀστρονόμος Leverrier ἀνεκάλυψεν ὅτι
ὑπάρχει εἰς τὸ ἡλιακὸν μας σύστημα καὶ
ἄλλος πλανήτης ἐκτὸς τῶν γνωστῶν, ὁ
Ποσειδών, πρὶν ἢ τὸν συλλάβῃ διὰ τοῦ
τηλεσκοπίου του. Διὰ τῆς αὐτῆς μεθό-
δου ἀνεκαλύφθησαν καὶ οἱ σύνοδοι τοῦ
Σειρίου.

Ἐπαμεινώνδας.— Θηβαῖος στρατη-
γὸς καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς περὶ τὸ
415 π. Χ. καὶ φονευθεὶς ἐν Μαντινείᾳ
τὸ 362 π. Χ. Κατήγετο ἐξ ἐνδόξου, ἀλλὰ
πτωχῆς οἰκογενείας καὶ διεκρίθη τόσον
διὰ τὰς πνευματικὰς ὅσον καὶ διὰ τὰς
σωματικὰς ἀρετὰς του. Ἀπὸ τῶν νεα-
νικῶν του χρόνων συνεδέετο διὰ φιλίας
πρὸς τὸν Πελοπίδαν, ἕνα ἐκ τῶν ἡγε-
τῶν τοῦ λαϊκοῦ κόμματος ἐν Θήβαις.
Ὅταν ἡ ὀλιγαρχικὴ μερὶς τῆς πατρί-
δος του παρεχώρησε τὴν ἀκρόπολιν
(Καδμείαν) εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους
(382) ὁ Πελοπίδας ἐξωρίσθη μετὰ τῶν
λοιπῶν ἡγετῶν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμ-
ματος, ἐνῶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔμεινε, θεω-
ρηθεὶς ἀκίνδυνος. Τὸ 371 ὁ Ἐπαμει-
νώνδας ἐξελέγη βοιωτάρχης καὶ ἐστάλη
ὡς ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν Σπάρτην ὅπως
διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην, ἀντιμε-
τώπισε δὲ μετὰ θάρρους τὰς ἀπειλὰς τοῦ
βασιλέως Ἀγησιλάου. Οἱ Λακεδαιμόνιοι
κατόπιν τούτου διέκοψαν τὰς διαπραγ-
ματεύσεις καὶ ἐσυνέχισαν τὸν πόλεμον
κατὰ τῶν Θηβαίων. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμει-
νώνδας ἐξελέγη στρατηγὸς ὠργάνωσεν
ἀστραπιαίως τὸν θηβαϊκὸν στρατὸν, ἐβά-
δισε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι

διωκοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν βασιλέων Κλεομβρότου, τοὺς ἐνίκησεν ἐν Λεύκτροις τῆς Βοιωτίας (371) καὶ κατέστησε σύμμαχον τῶν Θηβῶν ὀλόκληρον τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ἐπανεκλεγείς βοιωτάρχης διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπέδραμε κατὰ τῆς Πελοποννήσου, εἰσέδυσεν εἰς τὴν Λακωνίαν καὶ ἠπειλήσεν αὐτὴν τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία μόλις ἐσώθη ὑπερασπιζομένη ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου. Πρὶν ἀποσυρθῆ τῆς Λακωνικῆς ὁ Ἐπαμεινώνδας ἴδρυσεν τὴν Μεσσήνην ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰθώμη καὶ τὴν συνώκισεν μὲ ἐχθρικοὺς πρὸς τὴν Σπάρτην πληθυσμούς. Κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη διεξήγαγε διαφόρους ἄλλας ἐκστρατείας εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ διατηρήσῃ τὸ γόητρον τῶν Θηβῶν καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς τυράννους τῶν Φερρῶν. Τὸ 363 ἐπὶ κεφαλῆς στόλου διέπλευσε τὸ Αἰγαῖον καταστήσας συμμάχους τῶν Θηβῶν τοὺς Ροδίους, τοὺς Χίους καὶ τοὺς Βυζαντίους. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Σπάρτη, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Μαντινεία, ἡ Ἠλεία, ἡ Ἀχαΐα, συνησπίσθησαν κατὰ τῶν Θηβῶν. Τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 362 ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξεστράτευσε ἐκ νέου κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Συναφθεῖσης μάχης ἐν Μαντινείᾳ κατενίκησε τοὺς συνησπισμένους ἀντιπάλους τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἐπληγώθη θανάσιμως καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν ἐξέλιπε μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅστις διὰ τοῦ στρατηγικοῦ δαιμονίου καὶ τῶν πνευματικῶν του ἀρετῶν, ἀνεδείχθη εἰς ἕκ τῶν μεγαλυτέρων στρατιωτικῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ εἰς ἕκ τῶν ἀντιπροσωπευτικωτέρων τύπων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἐπανάστασις.— Καλεῖται οὕτω ἡ γενικὴ καὶ βιαία ἀλλαγὴ ἐνὸς πολιτικοῦ καθεστώτος ἢ ἐνὸς κοινωνικοῦ συστήματος. Ἡ ἐπανάστασις εἶναι πολιτικὴ μὲν ὅταν ἀλλάσσει τὴν μορφήν μόνον τῆς διακυβερνήσεως, κοινωνικὴ δὲ ὅταν μεταμορφώνει καὶ τὰς μορφὰς τῆς ἰδιοκτησίας. Κατὰ τὸν ἐπιστημονι-

κὸν σοσιαλισμὸν αἰτία τῶν κοινωνικῶν ἐπαναστάσεων, αἱ ὁποῖαι μόναι ἀποτελοῦν σταθμοὺς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατοχυρωμέναι εἰς τὴν πολιτικὴν ὄργάνωσιν τῆς κυριάρχου τάξεως.

Αἱ παραγωγικαὶ αὗται σχέσεις ἐμποδίζουσι τόσοσιν πολὺ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ὥστε διὰ νὰ δυναθῇ ἡ κοινωνία νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω ἐξελίξιν τῆς πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ θρασυθῶν αἱ σχέσεις αὗται. Ἄν δὲν καταστῇ δυνατόν νὰ θρασυθῶν, τότε φράσσουσι τὸν δρόμον εἰς τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις καὶ ὀλόκληρος ἡ κοινωνία πίπτει εἰς τὴν στασιμότητα ἢ ὀπισθοδρομεῖ, δηλαδὴ διέγεται περίοδον παρακμῆς.

Αἱ ἀστικάι π. γ. ἐπαναστάσεις, ἡ ἀγγλικὴ τοῦ 1648 καὶ ἡ γαλλικὴ τοῦ 1789 δὲν ἦσαν καθόλου ἐπαναστάσεις ἀγγλικαὶ καὶ γαλλικαί· ἦσαν ἐπαναστάσεις εὐρωπαϊκῆς σημασίας, καθὼς λέγει ὁ Κ. Μάρξ. Δὲν ἦσαν νίκη μιᾶς ὀρισμένης τάξεως τῆς κοινωνίας ἐναντίον τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος. Ἦσαν ἢ διακήρυξις τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος διὰ τὴν νέαν εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν. Εἰς αὐτὰς ἐνίκησεν ἡ ἀστικὴ τάξις, ἡ νίκη ὅμως τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐστάθη τότε νίκη ἐνὸς νέου κοινωνικοῦ καθεστώτος, νίκη τῆς ὀστικῆς ἰδιοκτησίας ἐναντίον τῆς φεουδαλικῆς, τοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου ἐναντίον τοῦ ἐπαρχιωτισμοῦ, τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ ἐναντίον τῆς συντεχνιακῆς ὀργανώσεως, τῆς διανομῆς τοῦ ἐδάφους ἐναντίον τῶν πρωτοτοκίων, τῆς κυριαρχίας τοῦ ἰδιοκτῆτου ἐπὶ τῆς γῆς ἐναντίον τῆς κυριαρχίας τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ ἰδιοκτῆτου, τοῦ διαφωτισμοῦ ἐναντίον τῆς δεισιδαιμονίας, τῆς οἰκογενείας ἐναντίον τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος, τῆς ἐργατικότητος ἐναντίον τῆς ἱπποτικῆς ὀκνηρίας, τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐναντίον τῶν μεσαιωνικῶν προνομίων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀστικῶν ἐπαναστάσεων οἱ κυριώτεροι φραγμοὶ τῆς ἐξελιξέως ἦσαν αἱ ἀκόλρυθοι παραγωγικαὶ σχέσεις: ἡ φεουδαλικὴ ἔγγειος κτήσις, τὸ συντεχνιακὸν καθεστῶς εἰς τὴν γεννομένην τότε βιομηχανίαν καὶ τὰ ἐμπορικὰ μονοπώλια. Πάντα ταῦτα ἦσαν κατοχυρωμένα μὲ ἀναριθμήτους νομοθετικὰς διατάξεις. Ἡ φεουδαλικὴ γαιοκτησία ἐπέβαλλεν ἀναριθμήτους φόρους καὶ καταβολάς. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορὰ ἦτο πολὺ μικρὰ διὰ τὴν βιομηχανίαν. Διὰ νὰ καταστήθῃ δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἔπρεπε πρῶτον νὰ καταργηθῇ τὸ φεουδαλικὸν δίκαιον ἐγγείου κτήσεως. Ἐν Γαλλίᾳ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ λαὸς ἐστέναζεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν κρατικῶν φόρων, τῶν καταβολῶν εἰς τοὺς γαιοκτῆμονας, τῆς δεκάτης διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τῶν ἀγγαρειῶν διὰ τοὺς τρεῖς. Εἰς κάθε ἐπαρχίαν ἔβλεπε κανεὶς μεγάλας μάζας ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων νὰ περιπλανῶνται εἰς τοὺς δρόμους. Πάντα ταῦτα ἦσαν συνέπεια καὶ μορφαὶ ἐκδηλώσεως τῆς φεουδαλικῆς ἐγγείου ιδιοκτησίας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις τῆς βιομηχανίας ἔφρασσε τὸν δρόμον τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Οὕτω εἰς τὴν ἀγγλικὴν βιομηχανίαν ἐκτὸς τῆς ἑπταετοῦς περιόδου μαθητείας ὑπῆρχε καὶ ἡ διάταξις κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ μαστόροι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λάβουν μαθητευομένους ἄλλους ἐκτὸς τῶν τέκνων τῶν ἐλευθέρων, οἱ ὅποιοι εἶχον ὠρισμένην κτηματικὴν περιουσίαν. Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἐν μέσῳ τοιοῦτου καταταγματισμοῦ διαφόρων μικροεπιχειρήσεων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ ρυθμισμένης συστηματικῆς οἰκονομίας. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν παραγωγικῶν σχέσεων ἠμπόδιζε καὶ παρέλυε κάθε προσωπικὴν πρωτοβουλίαν. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἦτο ἀδύνατος ἢ μηχανὴ ἐθωρεῖτο ὡς τὸ δαιμονικόν. Ἐὰν ἐμπορικὰ μονοπώλια ἦσαν καὶ ταῦτα φοβερὸν βάρος ὅπως καὶ τὰ κολοσσιαῖα μὴ πα-

ραγωγικὰ ἔξοδα τοῦ κράτους.

Τὸ φεουδαλικὸν λοιπὸν σύστημα ἐν τῷ συνόλῳ του ἐγένετο ἐμπόδιον καὶ τὸ ἐμπόδιον τοῦτο ἔπρεπεν ἐπὶ τέλους νὰ παραμερισθῇ. Ἐννοεῖται ὅτι πρὶν ἢ πέσῃ τὸ σύστημα τοῦτο τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, τὸ ὑπενόμευον ἤδη νέαι παραγωγικαὶ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξεδήλωνον ἀκριβῶς τὴν πρόοδον τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ ἐξαπλωθῶν ἐπαρκῶς, νὰ ἐπιβληθῶν ὡς ἐπικρατοῦν σύστημα σχέσεων.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν προλεταριακῶν ἐπαναστάσεων, δηλαδὴ περὶ τῆς μεταβάσεως ἐκ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς μορφῆς τῆς κοινωνίας εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν. Ἡ κυριώτερα αἰτία καὶ τῆς μεταβολῆς ταύτης εἶναι ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν παραγωγικῶν σχέσεων. «Τὸ μονοπώλιον τοῦ κεφαλαίου, λέγει ὁ Κ. Μάρξ, γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὸν τρόπον παραγωγῆς, ὁ ὁποῖος ἤκμαζε μετ' αὐτοῦ καὶ ὑπ' αὐτό. Ἡ συγκέντρωσις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ κοινωνικοποίησις τῆς ἐργασίας φθάνουν μέχρις ἐνὸς σημείου εἰς τὸ ὁποῖον κατανοῦν ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν περίβλημα των. Τὸ περίβλημα τοῦτο διαρρηγνύται. Ἡ τελευταία ὥρα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ιδιοκτησίας ἐσήμανε· οἱ ἀπαλλοτριωταὶ ἀπαλλοτριώνονται».

Οὕτω, λοιπόν, ἡ ἐπαναστατικὴ ἀνατροπὴ καὶ ἡ μετάβασις ἐκ μιᾶς μορφῆς ταξικῆς κοινωνίας εἰς ἄλλην εἶναι σύγκρουσις μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων. Ἀλλὰ ἐρωτᾶται: πότε γίνεται ἡ ἀνατροπὴ αὕτη; Ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν σχέσεων ιδιοκτησίας τῆς κοινωνίας δὲν γεννᾶται ἀποτόμως. Γίνεται αἰσθητὴ καὶ ἐκδηλοῦται πολὺ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀναπτύσσεται ἐπὶ πολὺν καιρὸν καὶ συνεπείᾳ τῆς ἀναπτύξεώς της ταύτης καταλήγει εἰς μίαν ρῆξιν τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποδει-

κνύονται φραγμοὶ καὶ δεσμὰ διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἡ ὠρίμανσις αὕτη τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν ἐπηρεάζει τὴν συνείδησιν καὶ τὴν θέλησιν τῆς τάξεως ἐκείνης, ἡ ὁποία εἶναι ὁ ἀντικειμενικὸς καὶ ὑποκειμενικὸς φορεὺς τοῦ νέου τρόπου παραγωγῆς.

Οὕτω, τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως προηγείται μία ἰδεολογικὴ ἐπανάστασις ἐντὸς τῆς τάξεως, ἡ ὁποία εἶναι ὁ ἱστορικὸς νεκροθάπτης τῆς παλαιᾶς κοινωνίας. Ἡ ἰδεολογικὴ αὕτη ἐπανάστασις εἶναι ἡ ἐξαφάνισις τῆς παλαιᾶς ψυχολογίας καὶ ἰδεολογίας, αἱ ὁποῖαι συντρίβονται ἐπὶ τῶν νέων πραγματικότητων καὶ ἡ ἐμφάνισις μιᾶς νέας πραγματικῆς ἐπαναστατικῆς ψυχολογίας καὶ ἰδεολογίας.

Ἡ δευτέρα φάσις τῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ κατάληψις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς νέας τάξεως. Ἡ νέα τάξις λαμβάνει εἰς χεῖρας τῆς τὴν παλαιὰν κρατικὴν μηχανὴν δι' ἐνόπλου μαζικῆς ἐξεγέρσεως, τὴν καταστρέφει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ δημιουργεῖ μίαν νέαν ὀργάνωσιν. Τὴν τρίτην φάσιν τῆς ἐπαναστάσεως ἀποτελεῖ ἡ οἰκονομικὴ μεταβολή. Ἡ καταλαβοῦσα τὴν ἐξουσίαν νέα τάξις χρησιμοποιοῖ ταύτην ὡς μοχλὸν οἰκονομικῆς ἀναμορφώσεως συντρίβουσα τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τοῦ παλαιοῦ τύπου καὶ δημιουργοῦσα νέας, αἱ ὁποῖαι ὠρίμαζον ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος, εἰς ἀντίφασιν πρὸς αὐτό. Τὴν τετάρτην τέλος φάσιν τῆς ἐπαναστάσεως ἀποτελεῖ ἡ τεχνικὴ ἐπανάστασις. Ἀφοῦ ἀποκατασταθῆ ἡ νέα κοινωνικὴ ἰσορροπία, δηλαδὴ ἀφοῦ δημιουργηθῆ ἓνα νέον στερεὸν περίβλημα τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, ἰκανὸν ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς μορφή ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἀρχίζει ἀπὸ ὠρισμένον σημεῖον ἡ γοργότερα ἀνάπτυξις των. Οἱ φραγμοὶ ἔπεσαν, αἱ πληγαὶ τὰς ὁποίας ἤνοιξεν ἡ κοινωνικὴ κρίσις ἐθεραπεύθησαν καὶ ἀρχίζει νέα πρωτοφανὴς ἀνύψωσις ὅλων

τῶν κλάδων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Πρακτικῶς διὰ νὰ ἐκτραγῆ μία κοινωνικὴ ἐπανάστασις δὲν ἀρκεῖ, ὅπως ἀπέδειξεν ἡ πείρα ὅλων τῶν ἐπαναστάσεων, νὰ ἔχουν αἱ καταπιεζόμενα καὶ ὑφιστάμενα τὴν ἐκμετάλλευσιν μᾶζαι συνείδησιν τοῦ ὅτι δὲν δύνανται νὰ ζήσουν ὅπως ἄλλοτε καὶ νὰ ζητοῦν ἀλλαγὴν. Πρέπει καὶ οἱ ἐκμεταλλεῦται νὰ μὴ δύνανται νὰ ζοῦν καὶ νὰ κυβερνοῦν ὅπως ἄλλοτε. Ἡ ἐπανάστασις εἶναι ἀδύνατος χωρὶς μίαν γενικὴν ἐθνικὴν κρίσιν καὶ τῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ τῶν ὑφισταμένων τὴν ἐκμετάλλευσιν.

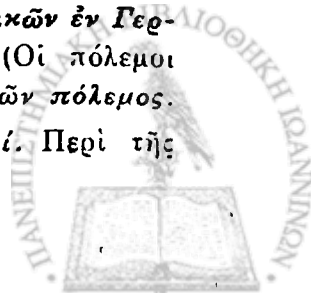
Ἐπανástασις τῶν εἰλώτων. Οἱ εἰλωτες (βλ. λ.) λόγῳ τῆς τρομερᾶς καταπίεσεως τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας ἔτεινον διαρκῶς πρὸς ἐπανάστασιν καὶ πολλάκις κατέφυγον εἰς αὐτήν. Ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων τούτων εἶναι ἡ τοῦ 461 π. Χ. Ἐπωφεληθέντες σεισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατέστρεψε τὴν Σπάρτην, καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον ἐφονεύθησαν περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας κατοίκων, ἤρπασαν τὰ ὄπλα καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐπιξησάντων Σπαρτιατῶν διὰ ν' ἀπαλλαγῶσιν ὀριστικῶς τῆς τυραννίας. Εὐρόντες ὁμως τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι εἶχον πληροφωρηθῆ ἐγκαίρως, συνησιτισμένους πρὸς ἀντίστασιν, ὑπεχώρησαν καὶ συμμαχῆσαντες μὲ τοὺς Μεσσηνίους προεκάλεσαν φανερὸν πόλεμον, γνωστὸν εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς Μεσσηνιακόν.

Ἐπανástασις δούλων. Πολλαὶ ἐπαστάσεις δούλων ἐσημειώθησαν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν 2ον καὶ 1ον π. Χ. αἰῶνα ἢ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοῦ Σπαρτάκου. Βλ. *Δούλων ἐπαναστάσεις καὶ Σπάρτακος*.

Ἐπανástασις τῶν χωρικῶν ἐν Γαλλίᾳ, 1238. Ἡ συνήθως γνωστὴ ὡς *Ζακκερι* (βλ. λ. καὶ *Γαλλία* σ. 640—644).

Ἐπανástασις τῶν χωρικῶν ἐν Γερμανίᾳ κλ. Βλ. *Γερμανία* (Οἱ πόλεμοι τῶν χωρικῶν) καὶ *Χωρικῶν πόλεμος*.

Ἐπαναστάσεις ἀγγλικαί. Περὶ τῆς

ἀγροτικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 14ου αἰῶνος βλ. Ἄγγλια (Ἡ ἀγροτικὴ ἐπανάστασις). Συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀγγλικαὶ ἐπαναστάσεις εἶναι γνωσταὶ αἱ δύο ἐπαναστάσεις τοῦ 17ου αἰῶνος (1648 καὶ 1688). Εἰς τὴν πρώτην ἀφορμὴν ἔδωσεν ἡ πάλῃ καθολικισμοῦ καὶ προτεσταντισμοῦ. Οὐσιαστικῶς ὁμως αὕτη ὑπῆρξεν ἀπόρροια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀστικοῦ κοινοβουλευτικοῦ πνεύματος. Αἱ ἀπόπειραι τῶν βασιλέων Ἰακώβου Α' καὶ Καρόλου Α' (βλ. Ἄγγλια σ. 28) ὅπως καταργήσουν τὸ κοινοβούλιον καὶ ἐπανιδρῦσουν τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν ἐπέφερε τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἀστικῶν τάξεων ὑπὸ τὸν Κρόμγουελ, τὸν ἀποκεφαλισμὸν τοῦ βασιλέως Καρόλου καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη προεκάλεσεν ἐπίσης κίνησιν τῶν ἀποκλήρων τάξεων ὑπὲρ τῆς κοινοκτημοσύνης καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν ἐκλήθησαν «ἰσοπεδωταὶ» καὶ «νεκροθάπται», δὲν ἠρκοῦντο δὲ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας, ἀλλ' ἐζήτησαν τὴν ἐθνικοποίησιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ δικαίωμα ἐκάστου πολίτου νὰ καλλιεργῇ μικρὸν στρέμμα γῆς. Κυριώτερος ἐκπρόσωπός των ὑπῆρξεν ὁ Τζέραρντ Οὐίνστανλεϋ (βλ. λ.), ὅστις διὰ τοῦ ἔργου του «Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας» κατέστρωσε πλήρες σχέδιον κοινωνικῆς δημοκρατίας.

Ἡ δευτέρα ἐπανάστασις (1688) εἶναι ἡ ἀνατρέψασα τοὺς Στούαρτ καὶ ἐγκαθιδρῦσασα ὀριστικῶς τὸν κοινοβουλευτισμὸν ἐν Ἄγγλιᾳ, διὰ τῆς περιφήμου Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων (Declaration of rights) τοῦ 1689. Ἀφορμὴν καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν αὐτὴν ἔδωσαν οἱ θρησκευτικοὶ ἀγῶνες μεταξὺ καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων, ὑπῆρξεν ὁμως αὕτη συνέχεια τῆς προηγουμένης καὶ καθιέρωσεν ὀριστικῶς τὴν ἀστικὴν μορφήν τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος.

Ἐπανάστασις γαλλικὴ. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη δικαίως καλουμένη καὶ

Μεγάλῃ ἐπανάστασις ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν παγόσμιον ἱστορίαν, ὡς ἀφετηρία τῆς ὀριστικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἀστισμοῦ. Ἡ ἀστικὴ τάξις εἶχεν ἤδη ἀναπτυχθῆ καὶ εἶχεν ἐπιβληθῆ σχεδὸν πλήρως οἰκονομικῶς, πολιτικῶς ὁμως ἐξηκολούθει διατηρουμένη ἡ παλαιὰ μορφή διακυβερνήσεως. Ἐνῶ βάσις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους ἦτο πλεόν ἡ ἀστικὴ τάξις, ἐξηκολούθουν νὰ κυβερνοῦν ἡ μοναρχία, ὁ κληρὸς καὶ ἡ ἀριστοκρατία, ἀποζῶντες ἐκ τῆς βαρυτάτης φορολογίας τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἣτις οὐδὲν πολιτικὸν δικαίωμα εἶχεν. Βιαιότητες τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, διὰ τὴν εἰσπραξιν τῶν φόρων ἰδιαιτέρως, ἐξήγειρον τὸν λαόν. Τὰ φωτισμένα κηρύγματα διαπρεπῶν ἀστῶν διανοουμένων, ὡς οἱ Ἐγκυκλοπαιδισταὶ (βλ. λ.), προπαρεσκεύασαν τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789.

Ἡ ἐπανάστασις ἤρχισεν ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῶν Γενικῶν Συμβουλίων (5 Μαΐου 1789) καὶ ἐτερματίσθη τὸ 1804 διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὰ ἄθλια οἰκονομικὰ τῆς Γαλλίας ἠνάγκασαν τοὺς ὑπουργοὺς τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' νὰ προτείνουν τὴν καταβολὴν φόρων ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Τοῦτο ἐξήγειρε τοὺς εὐγενεῖς καὶ προεκάλεσε τὴν παραίτησιν τριῶν διαδοχικῶν ὑπουργῶν τῶν Οἰκονομικῶν, τῶν Νεκκέρ, Καλόν, Μπριέν. Κατόπιν ὁμως τῆς ἐκδηλωθείσης ὑπὸ τοῦ λαοῦ δυσφορίας, ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη ν' ἀνακαλέσῃ τὸν Νεκκέρ καὶ νὰ ὑποσχεθῇ τὴν ταχεῖαν σύγκλησιν τῶν Γενικῶν Συμβουλίων (Etats Generaux). Τὰ συμβούλια συνήλθον τὴν 5ην Μαΐου 1789 καὶ ὁ Νεκκέρ ἐξέθεσε τὴν κατάστασιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἀπὸ τῆς ἐπομένης ὁμως ἐξεδηλώθη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς τρίτης τάξεως (tiers état, ἀστῶν) καὶ τῶν δύο ἄλλων (εὐγενῶν καὶ κλήρου) διὰ τὸ ζήτημα τῆς κατὰ κεφαλὰς ἢ κατὰ τάξις ψηφοφορίας. Ἡ διάστασις ἐσυνεχίσθη

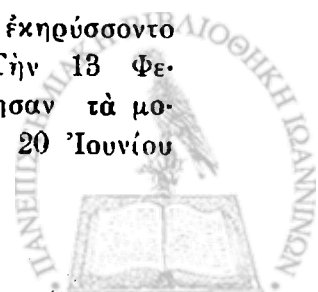

ἐπὶ πολλὰς ἐβρομάδας, μέχρις οὗτου τὴν 17 Ἰουλίου ἡ τρίτη τάξις ἐξέλεξε πρόεδρον τῆς τὸν ἀστρονόμον Μπαγὺ καὶ ἀνεκήρυξε τὴν σύνοδόν τῆς εἰς Ἐθνοσυνέλευσιν, καλέσασα καὶ τὰς δύο ἄλλας τάξεις νὰ προσχωρήσουν εἰς αὐτήν. Ὁ Νεκκέρ συνέστησεν εἰς τὸν βασιλέα ἔγκαιρον ὑποχώρησιν, ὃ Λουδοβίκος ὁμοῦς ἠρνήθη καὶ ἀπεφάσισε τὴν χορήγησιν νέου καταστατικοῦ χάρτου καθιστῶντος περιττὴν τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Πρὸς τοῦτο διέταξε τὸ κλείσιμον τῆς Συνελεύσεως μέχρι τῆς 23 Ἰουνίου, ὁπότε θὰ ἐγίνετο βασιλικὴ συνεδρίασις. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀστῶν ὁμοῦς μετέβησαν πρὸ τῆς ὄρισμένης ἡμέρας, εὐρόντες δὲ τὴν θύραν τῆς Συνελεύσεως κλειστήν, κατηθύνθησαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ σφαιριστηρίου καὶ ἐκεῖ ὠρκίσθησαν νὰ μὴ διαλυθῶσιν πρὶν ἢ παραχωρήσωσιν εἰς τὴν χώραν πολίτευμα ἀναγνωρίζον πλήρως τὰ δικαιώματα τῆς ἰσχυρᾶς πλέον τάξεως τῶν ἀστῶν. Τὴν 23 Ἰουνίου ἐγένετο ἡ ὀρισθεῖσα βασιλικὴ συνεδρίασις, αἱ προταθεῖσαι ὁμοῦς πολιτικαὶ μεταρρυθμίσεις ἐγένοντο ψυχρότατα δεχταὶ καὶ ὅταν ὁ βασιλεὺς διέταξε τὴν διάλυσιν τῆς συνελεύσεως, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀστῶν ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσουν, ὃ δὲ Μιραμπὼ ἐδήλωσε μετὰ θάρρους ὅτι ἡ συνέλευσις ὡς προερχομένη ἐκ τοῦ λαοῦ εἶναι κυρίαρχον σῶμα. Ὁ βασιλεὺς δὲν ἐτόλμησε νὰ μεταχειρισθῇ βίαν πρὸ τῆς ἀποφασιστικῆς στάσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῆς τρίτης τάξεως.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ λαὸς τῶν Παρισίων, ὃ ὁποῖος παρηκολούθει μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ὑποδαυλιζόμενος ὑπὸ τοῦ τύπου καὶ φλογερῶν ρητόρων, μεταξύ τῶν ὁποίων προεξήρχεν ὁ δικηγόρος Ντυμουλέν, ἤρχισε κινούμενος ἐπαναστατικῶς, τμήμα δὲ τοῦ ἐν Παρισίοις ἐδρεύοντος στρατοῦ συντάχθη μὲ τὴν τότε συσταθεῖσαν ἐθνοφυλακὴν. Ὁ βασιλεὺς ἐντρομος προσεκάλεσεν εἰς Βερσαλλίας συντάγματα Γερμανῶν καὶ Ἑλβετῶν μισθοφόρων. Ἢ

πρῶξις αὕτη γνωσθεῖσα εἰς τὸν λαὸν τῶν Παρισίων ἠρμηνεύθη ὡς πρόθεσις τοῦ βασιλέως νὰ διαλύσῃ βιαίως τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, προσετίθετο δὲ ὅτι ὁ Νεκκέρ ἐπαύθη καὶ ἀπηλάθη. Τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς λαϊκῆς ὀργῆς. Ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἐξαφθεις ἐξώρμησεν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας, διέρρηξε τὰ ὀπλοστάσια, καὶ ὀπλισμένος, κατέλαβε τὴν 14ην Ἰουλίου τὴν Βαστίλλην. Ὁ βασιλεὺς σπεύσας εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, ἐδήλωσεν ὅτι διέταξε τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μπαγὺ ὡς δημάρχου Παρισίων καὶ τοῦ Λαφαγιέτ ὡς ἀρχηγοῦ τῆς ἐθνοφυλακῆς. Παρὰ ταῦτα τὸ λαϊκὸν κίνημα ἐπεξετάθη εἰς ὀλόκληρον τὴν Γαλλίαν· παντοῦ συνεστήθησαν δημαρχίαι καὶ τὴν νύκτα τῆς 4 πρὸς τὴν 5 Αὐγούστου ἐψηφίσθη ἡ κατάλυσις τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος, τῶν ἀγγαρειῶν καὶ ταύτοχρόνως ἐκηρύχθη ἡ ἰσότης δικαιωμάτων ὅλων τῶν κατοίκων τῆς χώρας.

Ὅταν μετ' ὀλίγας ἡμέρας προέκυψε τὸ ζήτημα τῆς συμμετοχῆς τοῦ βασιλέως εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐργασίαν, ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Νεκκέρ περὶ παραχωρήσεως εἰς τὸν βασιλέα τοῦ δικαιώματος τῆς ἀρνησιουρίας (veto). Ὁ Λουδοβίκος ὁμοῦς μολονότι ἐκύρωσε τὰ ψηφίσματα τῆς 4 Αὐγούστου ἠρνήθη τὴν κύρωσιν τῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Ἡ ἀρνήσις αὕτη ὡς καὶ ἡ πρόσκλησις πολλῶν συνταγμάτων στρατοῦ εἰς Παρισίους, μετ' ἄλλων τινῶν γεγονότων, προεκάλεσαν τὰς ὑποψίας τοῦ λαοῦ, ὃ ὁποῖος ἐξηγέρθη πάλιν τὴν 5ην Ὀκτωβρίου ἐξ ἀφορμῆς ἐλλείψεως ἄρτου. Ὁ βασιλεὺς τρομοκρατηθεὶς ἐκύρωσε τὴν Διοκήρυξιν καὶ ὑπέγραψε τὴν 2αν Νοεμβρίου τὸ ὑπὸ τοῦ Ταλλεϋράνδου προταθὲν ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ κτήματα τοῦ κλήρου ἐκηρύσσοντο ἰδιοκτησία τοῦ κράτους. Τὴν 13 Φεβρουαρίου 1790 κατηργήθησαν τὰ μοναρχικὰ τάγματα καὶ τὴν 20 Ἰουνίου

ὅλα τὰ παράσημι. Ὁ βασιλεὺς ἀπεπειρώθη νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλὰ συνελήφθη. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ συντάγματος καὶ τὴν κύρωσίν του ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου, διελύθη ἡ Συντακτικὴ συνέλευσις καὶ τὴν διεδέχθη ἡ ἐκλεγείσα Νομοθετικὴ. Ὁ βασιλεὺς συνεκρούσθη πάλιν μὲ τὴν συνέλευσιν τούτων, ἀρνήθεις δὲ νὰ κυρώσῃ ψήφισμά της κατὰ τῶν κληρικῶν, οἱ ὅποιοι, ἠρνήθησαν τὸν συνταγματικὸν ὄρκον, προεκάλεσε νέαν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ, ὅστις τὸν θεωρεῖ ἐχθρὸν τῆς Γαλλίας. Τὴν 20 Ἰουνίου 1792 ἐπηκολούθησε νέα ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ καὶ τὴν 10 Αὐγούστου νέα στάσις. Ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ξένων μοναρχῶν, προεκάλεσε τὴν σφαγὴν εὐγενῶν καὶ ἀδλικῶν (2—5 Σεπτεμβρίου). Ἡ διαδεχθεῖσα τὴν 25 Σεπτεμβρίου τὴν Νομοθετικὴν Συμβατικὴ συνέλευσις (Convention nationale) κατήργησε τὴν βασιλείαν καὶ ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Ὁ Λουδοβίκος εἰσαχθεὶς εἰς δίκην καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὑπὸ Ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου ἐκαταομήθη τὴν 21 Ἰανουαρίου 1793. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἄρχεται ἡ κυρίως Ἐπανástασις διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἐπαναστατικῆς ἀστικῆς δικτατορίας, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *τρομοκρατία* (βλ. λ.) καὶ διαρκεσάσης ἀπὸ τῆς 2 Ἰουνίου 1793 μέχρι τῆς 24 Ἰουλίου 1794, δηλαδὴ μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ *Ροβεσπιέρου*, (βλ. λ.). Κατηργήθησαν ριζικῶς ὅλα τὰ προνόμια τῶν παλαιῶν ἀρχουσῶν τάξεων, κατεδιώχθη ὁ κληρὸς ὡς ἐν τῶν κυριωτέρων ἐρεισμάτων τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος, ἐπεκράτησαν αἱ ὀρθολογιστικαὶ καὶ ἀντιθρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις, ἀντικατασταθεῖσης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας διὰ τῆς λατρείας τοῦ Ὁρθοῦ Λόγου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφιερώθησαν αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, μετεβλήθησαν τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν καὶ ἐπεβλήθη νέα χρονολογία ἀριθμοῦσα οὐχὶ ἀπὸ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ μέχρι τοῦδε ὁμῶς πορεία καὶ πολιτικὴ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπειθε βαθμὴδὸν τὴν ἐργατικὴν μάζαν τῶν Παρισίων καὶ τῶν λοιπῶν ἀστικῶν κέντρων ὅτι ἡ Ἐπανástασις εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε πρωτοστατήσει καὶ διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε χύσει τὸ αἷμα της, δὲν ἦτο τόσο μὲγαλόπτημα καὶ εἶχεν ὠφελήσει μόνον τὴν κατέχουσαν τάξιν τῶν ἀστῶν. Οὕτω ἐδημιουργήθη διαφοροποίησις ἐντὸς τῶν δημοκρατικῶν τάξεων, ἐμφανισθείσης μιᾶς ριζοσπαστικῆς τάσεως εἰς τὴν ἀριστερὰν τῶν Ἰακωβίνων, ἣτις ἀπέληξεν εἰς τὰς συνωμοσίας τῶν *Μπαμπέρ* καὶ *Μπουοναρότι* (βλ. λ.) καὶ ἣτις ἐξήτει ὀλοκλήρωσιν τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν μὲ σοσιαλίζον πρόγραμμα, ἐνῶ τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἀτινα εἶχον ἐπιτύχει τὰς ἐπιδιώξεις των ἤρχισαν συνδιαλλαττόμενα μὲ τὰ ὑπολείμματα τῆς φεουδαρχίας καὶ ἐξήτουν τὴν ἀνακοπὴν τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ νίκη τῶν μεγαλοαστικῶν αὐτῶν στοιχείων ἐσημειώθη διὰ τῆς πτώσεως καὶ καρατομήσεως τοῦ *Ροβεσπιέρου*, τῆς ἐπιβολῆς τοῦ *Διευθυντηρίου* καὶ κατόπιν τῆς ναπολεοντείου αὐτοκρατορίας (βλ. καὶ *Γαλλία*.—Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανástασις).

Ἰουλιανὴ ἐπανástασις τοῦ 1830. Ἡ ἐπανástασις αὕτη προεκλήθη ἐκ τῶν ἀντισυνταγματικῶν διαταγμάτων τοῦ *Καρόλου Ι'* διὰ τῶν ὁποίων κατηργεῖτο ἡ ἐλευθεροτυπία, διελύετο ἡ νεοεκλεγείσα βουλή, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλειοψήφουν οἱ φιλελεύθεροι καὶ μετερρυθμιζετο ὁ νόμος περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν. Ὁ λαὸς ἐξεγερθεὶς συνεκεντρώθη, πρὸ τῶν ἀνακτόρων κραυγάζων: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα!» Ἐπηκολούθησαν οἱ «τρεῖς ἔνδοξοι» ἡμέρα τῆς 27, 28 καὶ 29 Ἰουλίου, καθ' ἃς ὁ λαὸς ἤγειρεν ὀδοφράγματα καὶ ἤψωσε τὰς τριχρώμους σημαίας τῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὴν ἐπανástασιν αὐτὴν αἱ λαϊκαὶ μάζαι προέβαλον πάλιν τὰ ἰδιαίτερά των σπύγματα ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπεκράτησεν ἡ ἀστικὴ παράταξις ἀνακηρύξασα βασι-

λέα τὸν Λουδοβίκον· Φίλιππον δούκα τῆς Ὁρλεάνης, ὅστις ὑποσχεθεὶς συνταγματικὴν διακυβέρνησιν ἐπωνομάσθη «Φίλιππος—Ἰσότης» (Philippe—Égalité) καὶ «πολίτης βασιλεὺς» (roi—citoyen). Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀνετρόπη διὰ τῆς Φεβρουριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. (Βλ. καὶ Γαλλία· Παλινόρθωσις τῆς βασιλείας).

Βελγικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1830. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐθνότητων, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησεν ἰδιαίτερος ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, προεκάλεσε καὶ ἐν Βελγίῳ κίνησιν ὑπὲρ τῆς ἀποσπάσεως τῶν βελγικῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ τοῦ βασιλείου τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ εἰς τὰς γαλλικὰς ἐπαρχίας προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ ἰδιαίτερος μετὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ διαμαρτυρηθέντος Λουδοβίκου Πότερ. Ὁ Πότερ ἐξορισθεὶς κατόπιν καὶ εὐρισκόμενος ἐν Παρισίοις κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως (1830) συνητήθη μετ' ἄλλων Βέλγων ἐξοριστῶν καὶ ὠργάνωσε μετ' αὐτῶν ἐπανάστασιν ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἣτις ἐκραγεῖσα τὴν 25 Αὐγούστου 1830 ἐξηπλώθη ἀμέσως εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν. Τὴν 8 Σεπτεμβρίου οἱ ἐπαναστάται διώρισαν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Πότερ καὶ προσέφεραν τὸ στέμμα εἰς τὸν Λεοπόλδον, πρίγκηπα τοῦ Σάξ—Κοβούργου. (Βλ. Βέλγιον).

Ἐπαναστάσεις τοῦ 1848. Τὸ ἔτος τοῦτο εἶναι πλήρες κοινωνικῶν ἀναστατώσεων εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ κοινὸν γνώρισμα ὅτι εἰς αὐτὰς διὰ πρώτην φορὰν ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ ἐργατικὴ τάξις με σαφῶς διαγεγραμμένας ἰδίως κατευθύνσεις, εἴτε σαφῶς ἀντιαστικάς ὡς ἐν Γαλλίᾳ, εἴτε ἀντιφεουδαρχικάς με τάσεις ὁλοκληρώσεως ὡς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ, εἴτε ἐθνικάς, ἀλλὸ συγχρόνως καὶ κοινωνικάς ὡς ἐν Οὐγγαρίᾳ.

Ἡ γαλλικὴ Φεβρουριανὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ὑπῆρξε φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830, ἣτις λόγῳ

τῆς προδοσίας τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐεργματίσθη χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποῖους εἶχε τάξει εἰς ἑαυτήν. Ὁ «πολίτης βασιλεὺς» Λουδοβίκος—Φίλιππος ταχύτατα ἀπεδείχθη ἐξ ἴσου ἀπολυταρχικὸς μετὰ τοὺς προκατόχους του. Τοὺς ὑπερέβη μάλιστα ὅταν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρωθυπουργοῦ Καζιμίρ Περιέ, ἀνέλαβεν αὐτοπροσώπως τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως. Τὴν 5 Ἰουνίου 1832 ἐξεργάγη λαϊκὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον κατεστάλη διὰ τῶν ὄπλων καὶ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία κατέστη αὐστηροτέρα. Ἡ λαϊκὴ δυσφορία ἐνετείνεται καὶ πολλαὶ δολοφονικαὶ ἀπόπειραι ἐγένοντο κατὰ τοῦ βασιλέως.

Τὸ 1848 ἡ λαϊκὴ ἐξέγερσις εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον καὶ ὁ λαὸς ἐξίτηι μεταρρυθμίσεις πολιτικάς καὶ κοινωνικάς. Ἡ ἀστικὴ πλειοψηφία τῆς βουλῆς ὑπεστήριξε τὸν βασιλέα καὶ ἠρνήθη τὴν παραχώρησιν οἰασδήποτε μεταρρυθμίσεως. Οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν κυβέρνησιν, μετὰ τὴν ψηφοφορίαν διὰ νὰ ἐορτάσωσιν ἐπιδεικτικώτερον τὴν νίκην των μετέβησαν ἐν σώματι ἐκ τῆς βουλῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα, τὴν 12 Φεβρουαρίου 1848, ὅπου παρετέθη γεῦμα. Ἡ ἀστικὴ ἀντιπολίτευσις ἀπαντῶσα ὠργάνωσε σειράν πολιτικῶν γευμάτων, ἀλλὰ ἡ κυβέρνησις τοῦ «πολίτου βασιλέως» ἀπηγόρευσε καὶ τὴν χλιαρὰν, αὐτὴν ἀστικὴν διαμαρτυρίαν. Τὴν νύκτα τῆς 21 Φεβρουαρίου, παραμονὴν τοῦ γεύματος τῆς ἀντιπολιτευσέως, ἡ ἀστυνομία κατέστρεψε τὰς προετοιμασίας. Ὁ λαὸς ὅμως μετέβη εἰς τὸν τόπον τοῦ γεύματος καὶ κατόπιν συγκρούσεως μετὰ τὸν στρατόν, ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις. Ὁ φόνος πεντήκοντα διαδηλωτῶν τὴν 23 Φεβρουαρίου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἐπέτεινε τὴν λαϊκὴν ἐξέγερσιν καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 24 Φεβρουαρίου ὁλόκληρος ἡ πόλις τῶν Παρισίων εἶχεν ἐπαναστατήσει. Ὁ βασιλεὺς ἰδὼν ὅτι καὶ ὁ στρατὸς προσεχώρει πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, παρητήθη ὑπὲρ τοῦ ἐγγονοῦ του Λουδοβίκου Φιλίππου, κόμητος τῶν Παρισίων καὶ ἔφυγε δι' ἰδιωτικῆς

ἀμάξης διὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν λαϊκὴν ὀργήν. Κατόπιν τούτου ἡ ἐπανάστασις ἀνεκέρυξε τὴν δημοκρατίαν. Ἡ λαϊκὴ ἐξέγερσις ἐσυνεχίζετο ὑπὸ τῶν ἐργατῶν οἵτινες διεξεδίκουν ἴδια αἰτήματα. Ἄλλ' ἡ ἀστικὴ δημοκρατικὴ κυβέρνησις, παραχωρήσασα εἰς τὸν στρατηγὸν Καβαϊνιακὸν δικτατορικὰ δικαιώματα, κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐργατικὴν ἐξέγερσιν καὶ προδίδουσα καὶ αὐτὴν τὴν δημοκρατίαν, ἐξέλεξε πρόεδρον τῆς δημοκρατίας τὸ Λουδοβικὸν Βοναπάρτην (10 Δεκεμβρίου 1848), ὅστις τὴν 2 Δεκεμβρίου 1831 αὐτοανекηρύχθη εἰς αὐτοκράτορα ὡς Ναπολέον Γ'. (βλ. καὶ Γαλλία.—Ἐπανάστασις τοῦ 1848).

Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην βλ. *Ἀυστρία* (σ. 104), *Γερμανία*. (Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848), *Ὀγγαρία*.

Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1821. Τὸ μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν κυρίως ἐκδηλωθὲν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην πνεῦμα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἔθνοτήτων, προεκάλεσε μεταξὺ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κυρίως ζώντων Ἑλλήνων ἔθνικὴν κίνησιν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν. Ἡ «Φιλικὴ Ἐταιρεία» ὀργανώθη ὑπὸ Ἑλλήνων ἐμπόρων τῶν ἀστικῶν κέντρων τοῦ ἐξωτερικοῦ ὡς μυστικὴ ἐπαναστατικὴ ὀργανωσις κατὰ τὸ πρότυπον τῶν τεκτονικῶν στοῶν. Κατόπιν μακρᾶς προετοιμασίας, ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη τὸν Μάρτιον τοῦ 1821, δοθείσης τῆς ἀφορμῆς ἐκ τοῦ φόνου Τούρκων φορολογικῶν ὑπαλλήλων παρὰ τὰ Καλάβρυτα. Βλ. *Ἑλλάς*.

Ἐπανάστασις τοῦ 1871 ἐν Παρισίοις. Ἡ γαλλικὴ ἐργατικὴ τάξις ἔχουσα μακρὰν ἐπαναστατικὴν παράδοσιν καὶ συνελθοῦσα μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ 1848 ἤρχισε κινουμένη κατὰ τῆς πραξικοπηματικῶς ἐγκαθιδρυθείσης αὐτοκρατορίας τοῦ Ναπολέοντος Γ'. Ἡ ἦττα κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 προεκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τοῦ παρισίου λαοῦ, ὅστις μὴ ἀρκούμενος ἀπλῶς

εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς τυπικῆς δημοκρατίας καὶ ἐμπνεόμενος ἀπὸ καθαρῶς σοσιαλιστικὰς ἰδέας ἐζήτηει πλήρη κοινωνικὴν μεταβολήν. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κομμουνία* (βλ.λ.) τῶν Παρισίων μετὰ τρίμηνον νικηφόρον ἀντίστασιν, κατεπνίγη εἰς τὸ αἷμα ὑπὸ τῆς ἀστικῆς κυβερνήσεως τῶν Βερσαλλιωῶν (βλ. *Γαλλία*.—Ἡ Κομμουνία).

Γερμανικὴ Ἐπανάστασις 1918. Ἡ ἦττα τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς νικηφόρου ἤδη ρωσικῆς σοβιετικῆς ἐπαναστάσεως, προεκάλεσαν τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου 1918 τὴν ἐξέγερσιν τῶν Γερμανῶν ἐργατῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ἡγετῶν τῶν εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ ἐπανάστασις ταχέως ἐπεξετάθη εἰς ὅλοκληρον τὴν Γερμανίαν ὁ Κάιζερ παρητήθη, ἡ δημοκρατία ἀνεκηρύχθη καὶ οἱ ἡγέται τῆς δεξιᾶς πλειοψηφίας τῆς σοσιαλδημοκρατίας ἀνέλαβον τὴν κυβέρνησιν. Ἡ νίκη τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς στρατιωτικῆς ἡττης. Κατόπιν ἐπρόκειτο νὰ ταχθοῦν οἱ σκοποὶ τῆς. Καὶ τότε ἐξεδηλώθησαν αἱ ἐλλείψεις τῆς σοσιαλιστικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἐπανάστασεως παντοῦ συνεστήθησαν συμβούλια ἐργατῶν κατὰ τὸ ρωσικὸν πρότυπον, ἀλλὰ οὐδεμία ἐνόησεν ὑπῆρχεν εἰς τὴν χώραν, οὔτε συγκείδησις τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ. Οἱ ἡγέται τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τὸ ὅποιον δὲν εἶχε θελήσει τὴν ἐπανάστασιν καὶ εὐχαρίστως θὰ συγκατετίθετο εἰς μίαν κοινόβουλευτικὴν κυβέρνησιν, ἐθεώρουν τὴν δημοκρατικὴν ἐπανάστασιν ὡς τὸν ἀνώτερον σκοπὸν καὶ ἐζήτουν βελτιώσεις διὰ τὴν σύγκλησιν Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἡ κοινωνικοποίησις τῶν μέσων παραγωγῆς, ἡ πραγματοποίησις τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν ἐνεφανίζετο καθόλου εἰς τὰς σκέψεις τῶν. Τὰ μέλη τῆς ὁμάδος Σπάρτακος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Ρόζαν Λούξεμπουργκ, ἔρριψαν τὸ σῆμα τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας

καὶ ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς πολιτικῆς τῶν σοσιαλιστῶν τῆς πλειοψηφίας. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἀνεξαρτήτου Σοσιαλδημοκρατικοῦ Κόμματος ἐδίσταζον μεταξὺ δημοκρατίας καὶ δικτατορίας καὶ ἐκηρύχθησαν τέλος ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς τῶν ἐκλογῶν. Ἄλλωστε, ἐν ἀρχῇ εἶχον ἐργασθῆ (9 Νοεμβρίου—29 Δεκεμβρίου 1918) ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς σοσιαλιστὰς τῆς πλειοψηφίας. Ἡ ἔλλειψις ἐνότητος εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν στρατόπεδον ὠφέλησε τὸ παλαιὸν κόμμα τὸ ὁποῖον, μὲ τὰ δημοκρατικὰ συνθήματά του παρέσυρε τὸ πλῆθος τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μικροιστῶν. Ἐπίσης, μέγας ἀριθμὸς ἀστῶν συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν σοσιαλδημοκρατίαν, ὅπου ἔβλεπαν, ὄχι ἀδίκως, πρόχωμα κατὰ τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως, τόσον μᾶλλον ὅσον ἢ προσωρινὴ κυβέρνησις, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν τριῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἀνεξαρτήτου Κόμματος, ἀφοῦ συνεπληρώθη μὲ δύο σοσιαλιστὰς τῆς δεξιᾶς, Νόσκε καὶ τὸν Βιάσελ τὸν ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ σώματος τῶν μοναρχικῶν ἀξιωματικῶν.

Οἱ τρεῖς σοσιαλισταὶ ἡγέται, οἱ σημαντικώτεροι τῆς Ἐπαναστάσεως: Ρόζα Λουξέμπουργκ, Κάρλ Λίμπκνεχτ καὶ Κοῦρτ Αἰσενερ ἐδολοφονήθησαν ἀτίμως καὶ μετ' αὐτῶν χιλιάδες σοσιαλιστῶν ἡγετῶν ἐκ τῶν καλυτέρων. Ἐν Γερμανίᾳ τὸν χειμῶνα τοῦ 1918 καὶ τὴν ἀνοιξίαν τοῦ 1919 ἐπανελήφθη ἡ γαλλικὴ τραγωδία τοῦ 1793 καὶ τοῦ 1848 ὅπου οἱ μετριοπαθεῖς μεταρρυθμισταὶ, διηύθυναν τὸν ἀγῶνα, κατὰ τῶν πλέον δραστηρίων στοιχείων καὶ προητοίμασαν οὕτω τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἀντίδρασιν. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις, ὥρισε τὰς ἐκλογάς, διὰ τὴν 19 Ἰανουαρίου 1919. Αἱ ἐκλογαὶ αὐταὶ ἀπέδωσαν 11,5 ἑκατομμύρια ψήφων εἰς τοὺς σοσιαλιστὰς τῆς πλειοψηφίας καὶ 2,3 ἑκατομμύρια εἰς τοὺς τῆς μειοψηφίας. Ὁ σύνδεσμος τοῦ Σπαρτάκου δὲν μετέσχεν εἰς τὰς ἐκλογάς. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα

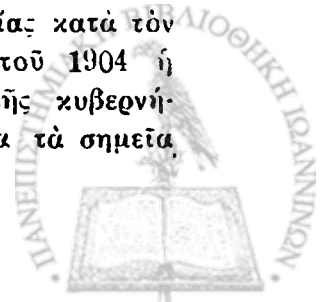
τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας, προσωρινὸν καὶ αὐτὸ διότι μετὰ μίαν δεκαπενταετίαν (1933), ἔπεσεν αὕτη ὑπὸ τὸν χιτλερικὸν φασισμόν (βλ. καὶ *Γερμανία*.— Ἡ Γερμανικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1918 καὶ *Βαυαρία*).

Οὐγγρικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1919.

Ἡ συντριβὴ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ ὁ ἀντίκτυπος τῆς σοβιετικῆς ἐπαναστάσεως προεκάλεσεν ἔντονον ἐπαναστατικὸν ἀναβρασμόν, εἰς τὰς ἠττηθείσας χώρας. Μετὰ τὴν Γερμανίαν καὶ ἰσχυρότερον αὐτῆς συνεχλονίσθη ἡ Αὐστρουγγρικὴ μοναρχία. Τὸ πλῆθος τῶν ἀλλοεθνῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα συνεκέντρωνε ἐξηγέρθησαν καὶ ἐζήτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Εἰς τὴν Αὐστρίαν, οἱ σοσιαλισταὶ ἐργάται ἐπαναστάτησαντες, κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἐπαναληφθείσης καὶ ἐκεῖ τῆς γερμανικῆς ἱστορίας, ἐσταμάτησαν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας, ἢ ὁποῖα εἶχεν ἐπίσης τὴν τύχην τῆς Γερμανικῆς, καταλήξασα, τὸ 1934, εἰς τὴν φασιστικὴν δικτατορίαν τοῦ Ντόλφους. Ἐν Οὐγγαρίᾳ ὅμως, οἱ ἄκροι σοσιαλισταὶ, ἐνισχυθέντες ἀπὸ τοὺς ἐκ Σοβιετικῆς Ρωσσίας ἐπανεληθόντας ἐργάτας αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου, κατώρθωσαν νὰ μετατρέψουν τὴν ἐθνικὴν ἐπανάστασιν εἰς κοινωνικὴν καὶ καταλαβόντες ἀναιμάκτως τὴν ἐξουσίαν ἀνεκήρυξαν σοβιετικὴν δημοκρατίαν. Λόγω ὅμως τῆς διστακτικότητός της, ὅπως ἐφαρμόσῃ αὐστηρὰ μέτρα ἔναντι τῶν ταξικῶν ἀντιπάλων της καὶ κυρίως, λόγῳ τῶν ἐξωτερικῶν εἰσβολῶν, ἰδίως ἐφ' ὅσον ἡ Σοβιετικὴ Ρωσσία ἀπτησχολημένη ἐσωτερικῶς, δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν βοηθήσῃ, συνετρίβη καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη ὑπὸ τῶν γαλλορουμανικῶν στρατευμάτων, ὑπὸ τὸν διάδοχον (κατόπιν βασιλέα) Κάρολον. Βλ. καὶ *Οὐγγαρία*.

Ρωσικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1905.

Μετὰ τὴν ἥτταν τῆς Ρωσσίας κατὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904 ἡ ἐξέγερσις κατὰ τῆς τσαρικῆς κυβερνήσεως ἐκορυφώθη. Εἰς ὅλα τὰ σημεῖα,

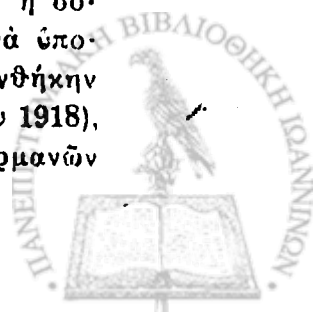

τῆς Ρωσσίας ἐσημειοῦντο κινήσεις ἀγροτῶν ἑκζητούντων γῆν καὶ πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ ἐργατῶν διεκδικούντων οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ αἰτήματα. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξέγερσιν ἔδωσεν ἡ ἀπόλυσις σοσιαλιστῶν ἐργατῶν ἐκ τῶν ἐργοστασιῶν Πουτίλωφ ἐξ ἧς προεκλήθη γενικὴ ἀπεργία (3 Ἰανουαρίου 1905). Οἱ ἐργάται τρέφοντες ἀκόμη ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τὰς κρατούσας ἀρχὰς ἐζήτησαν νὰ ἐμφανισθοῦν πρὸ τοῦ Τσαρῶ. Τὴν πρωίαν τῆς 9 Ἰανουαρίου 1905 πλήθη ἐργατῶν συγκεντρωθέντα μὲ ἐκκλησιαστικὰ λάβαρα, ἁγίας εἰκόνας, προσωπογραφίας τοῦ Τσαρῶ καὶ ψάλλοντες θρησκευτικούς ὕμνους ἐβάδισαν πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Ὁ στρατός, κατόπιν διαταγῆς τῆς κυβερνήσεως, ὑπεδέχθη τοὺς διαδηλωτὰς μὲ πυροβολισμοὺς καὶ ἐπηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν αἰγρία σφαγὴ ἐργατῶν. Ἡ σφαγὴ αὕτη ἔδωκε τὸ σύνθημα γενικωτέρας ἐξεγέρσεως εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ρωσσίας, σοβιέτ ἐργατῶν δὲ ὀργανώθησαν εἰς Πετρούπολιν, Μόσχαν καὶ ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὴν ὀριστικὴν συντριβὴν τῆς ἐπανάστασεως, χιλιάδας ἐργατῶν καὶ διανοουμένων ἐστάλησαν εἰς τὰς φυλακάς καὶ τὴν ἔξορίαν καὶ ἡ ἀντίδρασις ὠγκώθη παρατηρηθείσης μεγάλης ὑποχωρήσεως τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Μολοντοῦτο, ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἦτο ὁ σταθμὸς ὁ ὁποῖος ἐχώρισεν ὀριστικῶς τὴν ἐργατικὴν τάξιν ἀπὸ τοὺς κυβερνῶντας. Βλ. *Ρωσία—1905*.

Ρωσικὴ Ἐπανάστασις 1917. Αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ρωσικὸν μέτωπον ἐπέφεραν βαθμηδὸν τὴν πλήρη ἐξάντλησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Ρωσσίας. Ἀποκλεισμένη εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν ἀπὸ τὸν γερμανικὸν στόλον καὶ εἰς τὰ Λαρδανέλλια ἀπὸ τὸν τουρκικόν, ἡ Ρωσία δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῆς καμμίαν σημαντικὴν βοήθειαν. Κατέρρευσε στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς, πράγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε σειρὰν ἀπεργιῶν, ταραχῶν καὶ ἐξεγέρσεων καὶ

τελικῶς, ἐπαναστατικῶν κινήματων ποὺ κατέληξαν, τὸν Μάρτιον 1917 εἰς τὴν παραίτησιν τοῦ τσαρῶ καὶ τὸν διορισμὸν προσωρινῆς κυβερνήσεως. Μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν χωρικῶν ἀπήτην ἄμεσον εἰρήνην, ἐνῶ οἱ συμμαχοὶ, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῆς φιλοπολέμου προπαγάνδας τῶν Γάλλων καὶ Βέλγων σοσιαλιστῶν τῆς πλειοψηφίας, ἤσχον πίεσιν ἐπὶ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου εἰς τὸ πλευρὸν των. Ὁ Κερένσκυ, ὅστις διηύθυνε τὴν νέαν κυβέρνησιν, προητοίμασεν ἐπίθεσιν εἰς Γαλικίαν. Μετὰ τὰς πρώτας ἐτοιμασίας, ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἐτερματίσθη διὰ γενικῆς ὑποχωρήσεως καὶ πλήρους ἀποσυνθέσεως τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ μπολσεβίκοι, οἱ ὁποῖοι ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν συνθημάτων: «Ἄμεσος τερματισμὸς τοῦ πολέμου: Διανομὴ τῶν γαιῶν! Ὅλη ἡ ἐξουσία εἰς τὰ Σοβιέτ!» κατέκτιν τὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις τὰς ὁποίας ἐξήγειραν κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Ἐνίσχυσαν τὸσον τὴν θέσιν των μεταξύ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ὥστε ἐπέτυχον, τὴν 7 Νοεμβρίου 1917, ν' ἀνατρέψουν τὴν κυβέρνησιν Κερένσκυ καὶ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν.

Ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων, ἐπραγματοποίησαν μίαν πολιτικὴν καὶ ἀγροτικὴν ἐπανάστασιν διὰ τὴν ὁποίαν ἐλάχιστοι ἐν Εὐρώπῃ ἐπίστευαν ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συγκρατηθῇ ἐπὶ πολὺ. Ἡ πρώτη των πρᾶξις ἦτο νὰ προτείνουσαν εἰς τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν ἄμεσον εἰρήνην ἄνευ προσαρτήσεων καὶ ἀποζημιώσεων. Αὕτη προσεποιήθη ὅτι ἀπεδέχτο διὰ νὰ κερδίσῃ χρόνον, ἀλλὰ προσεπάθησε διὰ παντὸς εἶδους διπλωματικῶν ραδιουργιῶν καὶ τελικῶς δι' ἐπιδρομῆς νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν Ρωσίαν μίαν εἰρήνην μὲ ἐξευτελιστικούς ὄρους. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ καὶ νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Μπρέστ—Λιτόφσκ (1 Μαρτίου 1918), ἀλλ' αἱ μαζικαὶ ἀπεργίαι τῶν Γερμανῶν

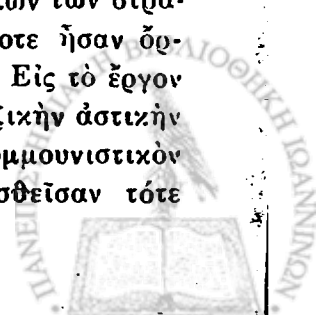
ἐργατῶν πού ἐξεργράγησαν τὰ τέλη Ἰανουαρίου ὡς διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἐπιβληθείσης εἰς τὴν Ρωσίαν βίας, ἤσκησαν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τύχης τῆς Γερμανίας. Ὁ Λένιν καὶ ὁ Τρότσκι ἐξῆλθον φαινομενικῶς ἠττημένοι ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Μπρέστ—Λιτόφσκ, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διαπραγματεύσεων, τὰς ὁποίας παρεσκέυαζον εἰς τὴν πραγματικότητα τὸ γερμανικὸν ἐπιτελεῖον καὶ ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις, ἐπῆλθεν ἡ ἰδική των ἦττα, ἣτις τοὺς ἠνάγκασε, μετ' ὀλίγου μηνῶν, νὰ ὑπογράψουν μὲ τὴν σειράν των τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιών, ἣτις ἐπεκύρωσε τὴν πλήρη νίκην τῶν Συμμάχων καὶ τὴν κατάρρευσιν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Ἀπὸ τὸ τρομακτικὸν χάος πού παρουσίαζεν ἡ Ρωσία εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918, ὁ Λένιν καὶ ὁ Τρότσκι καὶ οἱ συνεργάται των ἐδημιούργησαν τὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν, τῆς ὁποίας ὅλοι οἱ ἄστοι προέβλεπον τὴν ἐξαφάνισιν καὶ ἡ ὁποία συνέτριψε τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ὅλας τὰς ἀντεπαναστάσεις καὶ τὰς ἐνόπλους ἐπεμβάσεις πού προεκαλοῦντο καὶ ἐχορηματοδοτοῦντο ἀπὸ τοὺς Συμμάχους: τῶν Τσέχων, τοῦ Κορνίλωφ, τοῦ Γιούντενιτς, τοῦ Κολτσάκ, τοῦ Ντενίκιν, τῆς Πολωνίας, τοῦ Βράγγελ, κτλ. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κατέστρεψεν ὅλα τὰ ὑπολείμματα τοῦ φεουδαρχικοῦ καθεστώτος καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἐπέβαλε σύνταγμα, ὅπερ ἔδιδε ὅλην τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ προλεταριάτον, διεμοίρασε τὴν γῆν εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ ἐφήρμοσε τὴν ἐθνικοποίησιν τῆς μεγάλης βιομηχανίας. Ἡ ἀντανάκλασις τῆς προεκάλεσε σειράν ἐπαναστατικῶν κινήματων εἰς ὅλοκληρον τὸν κόσμον (βλ. *Ρωσία*.—Ἡ μεγάλη ἐπανάστασις).

Βουλγαρικὴ Ἐπανάστασις 1923. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ στρατιωτικοῦ πραξικοπήματος τοῦ Τσαγκῶφ (8 Ἰουνίου 1923), τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα

τῆς Βουλγαρίας, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει τὸς μεταξὺ Σταμπολίνσκυ (ἀγροτικῶν) καὶ στρατιωτικῶν κύκλων ἀντιθέσεις, ὡς ἄνευ σημασίας καὶ διὰ τοῦτο ἀφῆκεν ἀβοήθητον τὸν Σταμπολίνσκυ, ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς ἐνοπλον ἐξέγερσιν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως Τσαγκῶφ, ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν συντριβὴν τῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν ὀργανώσεων καὶ εἰς τὴν ἐπιμεγαλυτέραν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τῶν ἐργαζομένων μαζῶν. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη ἐγένετο τὴν 12 Σεπτεμβρίου τοῦ 1923, ἀλλ' εἶχεν οἰκτρὰν τύχην πνιγείσα εἰς τὸ αἷμα ὑπὸ τῆς τσαγκωφικῆς κυβερνήσεως. Αἱ κύριαί αἰτίαι τῆς ἦττης ταύτης ἦσαν αἱ ἑξῆς: Τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐξέγερσιν πρὶν ἢ ἐπιτύχῃ ὀργανικὴν στερέωσιν τῆς συμμαχίας του μετὰ τῶν ὀργανωμένων ἀγροτῶν καὶ πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὴν τεχνικὴν καὶ στρατιωτικὴν προετοιμασίαν του· ἡ ἐξέγερσις ἐξεργράγη ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν συνελαμβάνετο ὁλόκληρος ἡ διοίκησις τοῦ κόμματος καὶ πλῆθος ἐκ τῶν στελεχῶν του· ἡ κυβέρνησις ἐπέτυχεν νὰ καταπνίξῃ ἐν τῇ γενέσει τῆς τὴν ἐπανάστασιν ἐντὸς τῶν πόλεων καὶ νὰ ἐμποδίσῃ οὕτω τὴν ἀποτελεσματικὴν συνεργασίαν τοῦ ἀσθενοῦς ἄλλωστε προλεταριάτου μετὰ τῶν ἀγροτῶν.

Κινεζικὴ Ἐπανάστασις 1927. Κατὰ τὸ 1925 ἤρχισε νέα ἀνοδος τοῦ ἐθνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐν Κίνα. Τὸ «Κουόμιντανγκ» κόμμα τῆς κινεζικῆς ἀστικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἐξῆτει ν' ἀποκτήσῃ πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως τόσον ἐναντι τῶν φεουδαρχῶν, ὅσον καὶ τῶν ξένων ἰμπεριαλιστῶν, ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Τσάνγ—Καί—Σέκ προσεπάθει νὰ ἐνοποιήσῃ τὴν Κίναν καὶ ἀπεδύθη εἰς ἐντονον ἀγῶνα ἐναντίον ὄλων τῶν στρατηγῶν, οἱ ὁποῖοι ὅπωςδήποτε ἦσαν ὄργανα τῶν ξένων δυνάμεων. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐβοήθησε τὴν κινεζικὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ τὸ κινεζικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα. Κατὰ τὴν ἐγκαινισθεῖσαν τότε

ὑπὸ τῆς Κ. Διεθνοῦς ἐσφαλμένην τακτικὴν, τὸ κινεζικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα παρητήθη τῆς πολιτικῆς του καὶ ὄργανωτικῆς αὐτοτελείας, ὑποχρεωθὲν νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ «Κουόμιντανγκ» καὶ νὰ ὑποταχθῇ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν περὶ θαρξίαν του. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1927, ὁ στρατὸς τοῦ Τσανγκ—Καί—Σέκ ἐβάδισε πρὸς τὴν Σαγκάην. Δύο ἡμέρας προηγουμένως οἱ ἐργάται τοῦ τεραστίου τοῦτου βιομηχανικοῦ κέντρου τῆς Κίνας ἐξηγέρθησαν, ἐξεδίωξαν τοὺς βορείους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὄργανα τῶν ἰμπεριαλιστῶν καὶ τῆς φεουδαρχίας, ἐγκαθίδρυσαν τὴν κομμούναν των καὶ ἠρνήθησαν νὰ ἐπιτρέψουν τὴν εἰσοδὸν τοῦ Τσανγκ—Καί—Σέκ εἰς τὴν πόλιν των. Τότε ἐπενέβη ἡ Κ. Διεθνῆς, ἡ ὁποία ὑπεχρέωσε τοὺς ἐργάτας νὰ ἐπιτρέψουν τὴν εἰσοδὸν τοῦ στρατοῦ. Μόλις ὁμοῦς εἰσῆλθεν ὁ Τσανγκ—Καί—Σέκ, ἐξαπέλυσεν ἀγριοτάτην τρομοκρατίαν καὶ κατέσφαξε τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα τοῦ προλεταριάτου τῆς Σαγκάης. Τὸ λάθος τῆς συμμαχίας μετὰ τὸν Τσανγκ—Καί—Σέκ ἐπανελήφθη μετ' ὀλίγον καὶ διὰ τῆς συμμαχίας μετὰ τὴν δῆθεν ἀριστερὰν τοῦ «Κουόμιντανγκ» καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς Βάν—Τιν—Βαί, ὅστις συμπεριεφέρθη ὁμοίως. Κατόπιν τῶν τραγικῶν τούτων σφαλμάτων, ἡ Κ. Διεθνῆς, ἔρριψε τὸ σύνθημα τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Κίνας. Τοῦτο, κατήρτισεν ἐσπευσμένως ἐν σοβιετ εἰς τὴν Καντῶνα, ἔρριψε τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως καὶ κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν. Ἐντὸς ὀλίγων ὁμοῦς ἡμερῶν ἡ ἐξέγερσις τῆς Καντῶνος, παρὰ τὴν ἠρωϊκὴν ἀντίστασιν τῶν ἐργατῶν συνετρίβη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ «Κουομιντάνγκ».

Ἐπανάστασις τοῦ Γουδί.—Βλ. Γουδί.

Ἐπανάστασις τοῦ 1922.—Ἡ στρατιωτικὴ ἡττα τῆς Ἑλλάδος ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ παρέλυσε τὸν κρατικὸν μηχανισμόν καὶ προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τμημάτων τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ, τὰ ὅποια συμπληρωθέντα ἐν Χίῳ καὶ Μυτι-

λήνῃ ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν τὴν νύκτα τῆς 11 πρὸς τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1922. Τῆς ἐπαναστάσεως μετέσχον καὶ τὰ εἰς τὰς νήσους ταύτας, ναυλοχοῦντα σκάφη τοῦ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἐτέθη ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν συνταγματαρχῶν Ν. Πλαστήρα, Στ. Γονατᾶ καὶ Δ. Φωκᾶ. Συναντήσασα ἀσήμαντον ἀντίστασιν, καταπνιγεῖσιν ἀμέσως, ἡ ἐπανάστασις ἐπεκράτησεν ἀπολύτως εἰς τὰς νήσους καὶ διέταξε τὴν ἐπιβίβασιν τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων ἐπὶ μεταγωγικῶν, τὰ ὅποια θὰ ἔπλεον πρὸς κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν. Πρὶν ὁμοῦς τὰ μεταφέροντα τὸν ἐπαναστατικὸν στρατὸν πλοῖα φθάσουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς ἀεροπλάνον σταλὲν ἐκ Μυτιλήνης ἐπέταξεν ὑπὲρ τὰς Ἀθήνας καὶ ἔρριψε προκηρύξεις τοῦ συνταγματάρχου Σ. Γονατᾶ πρὸς τὸν λαόν, τὸν πρόεδρον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, τὸν βασιλέα, τὸν διάδοχον καὶ τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ προκήρυξις αὕτη περιεῖχε τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἐν Μυτιλήνῃ καὶ Χίῳ στρατὸς καὶ στόλος μοὶ ἀνέβηκαν αὐθορμήτως τὴν ἡγεσίαν αὐτῶν ὅπως διατυπώσω ἐπ' ὀνόματί των τὰς κάτωθι ἀξιώσεις, ἐν τῇ ἀπολύτῳ πεποιθήσει ὅτι εἰς ταύτας εἶναι σύμφωνος καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς καὶ στόλος καὶ ἰδίᾳ ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαός, πλην ἴσως ἀσημάντου μειονοφηφίσις, οὐχὶ ἐξ εὐγενῶν ἐλατηρίων ἀντιφρονούσης. Ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος καὶ μόνη ἐπιβάλλει τὰς ἀξιώσεις μας ταύτας.

1) Παραίτησις τοῦ βασιλέως χάριν τῆς πατρίδος ὑπὲρ τοῦ διαδόχου.

2) Ἀμεσος διάλυσις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

3) Σχηματισμὸς κυβερνήσεως ἀχρόου καὶ ἐμπνεούσης ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν Ἀντάντ διὰ τὴν ταχίστην καὶ ἀμερόληπτον ἐνέργειαν ἐκλογῶν Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων μέχρις οὗ ὁ λαὸς

ἀποφασίσει τελικῶς διὰ τῶν ἐκλογῶν περὶ τῆς τύχης.

4) Ἄμεσος ἐνίσχυσις τοῦ θρακικοῦ μετώπου. Ἐπικρατήση παρ' ὑμῖν ὁ ἀγνός πατριωτισμός πρὸς ἀποσόβησιν ἀλληλοπαραγμοῦ καὶ ταχύτεραν ἐναρξιν τοῦ ἔργου τῆς ἐθνικῆς πολιορκώσεως, δι' ἧς θὰ ἀνασταλῆ ἡ πλήρης καταστροφή, πρὸς ἣν φερόμεθα καὶ θὰ ἐπιτευχθῆ ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος.

Μυτιλήνη 11 Σεπτεμβρίου 1922

Σ. Γονατᾶς

Μόλις κατέπλευσαν οἱ ἐπαναστάται εἰς Λαύριον (13 Σεπτεμβρίου) ἡ κυβέρνησις Τριανταφυλλάκου παρητήθη. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπαναστατικά κρούσματα ἐξεδηλοῦντο ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἐλαχίστων ἀξιοματικῶν, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὸ Φρουραρχεῖον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως διότι ἡ κυβερνητικὴ παράταξις εἶχε παραλύσει ὑπὸ τὸ βάρος τῶν εὐθυνῶν τῆς στρατιωτικῆς ἡττης. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος παρητήθη τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ διαδόχου Γεωργίου καὶ διὰ προκηρύξεως τῆς 14 Σεπτεμβρίου ἀνήγγειλε τὴν παραίτησίν του. Νέον ραδιογράφημα τῆς τριμελοῦς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῆς «Δήμου» ἐζήτησε τὴν ἐξ Ἑλλάδος ἀπομάκρυνσιν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τῆς βασιλίσσης Σοφίας καὶ τῶν πριγκίπων Νικολάου καὶ Ἀνδρέου. Ὅλα τὰ αἰτήματα τῆς ἐπαναστάσεως ἐγένοντο δεκτὰ καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ συνοδευομένη ὑπὸ μικρῶν τμημάτων στρατοῦ εἰσῆλθε τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς Ἀθήνας, ἐνισχυθεῖσα δὲ διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν συνταγματαρχῶν Κουρσοπούλου, Ἐδιπίδη, Γαρδίκου καὶ τῶν ἀντισυνταγματαρχῶν Πρωτοσυγγέλου, Κοιμήση, Χασαπίδη, Παναγοπούλου καὶ Μαρμύρη, ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπηύθυνεν εἰς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον εὐρισκόμενον ἐν Παρισίοις τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα: «Ἡ ἐπανάστασις ἐκφράζει ὑμῖν τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην της, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐθνι-

κοῦ ζητήματος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ ζητεῖ τὴν ἄμεσον ἀρωγὴν σας». Ταυτοχρόνως διετάχθη ἡ σύλληψις τῶν πολιτικῶν Δ. Γούναρη, Π. Πρωτοπαπαδάκη, Ν. Στράτου, Ν. Θεοτόκη, Γ. Μπαλτατζῆ, τῶν ἀποτελούντων τὸ «συμβούλιον τῶν πέντε» καὶ τοῦ στρατηγοῦ Χατζηανέστη ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἡ παραπομπή των εἰς δίκην.

Μετὰ βραχύβιον κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Α. Χαυλάμπην, ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ὁ Σ. Κροκιδᾶς ταύτης δὲ ἀπὸ τῆς 3 Ὀκτωβρίου μετέσχε καὶ ὁ Ν. Πολίτης. Δι' ἀποφάσεως τῆς διατηρουμένης πάντοτε ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς οἱ συλληθέντες πέντε πολιτικοὶ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος παρέπεμφθησαν εἰς δίκην ἐπ' ἐσχάτη προδοσίᾳ καὶ ὡς ὑπεύθυνοι τῆς καταστροφῆς. Ἡ κυβέρνησις Κροκιδᾶ, διαφωνήσασα ἐπὶ τῆς παραπομπῆς παρητήθη τὴν 14 Νοεμβρίου καὶ τὴν διεδέχθη ἡ κυβέρνησις καθαρῶς ἐπαναστατικὴ ὑπὸ τὸν Σ. Γονατᾶν, ἐνῶ ὁ Ν. Πλαστήρας παρέμενεν ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως. Τὴν ἐπομένην (15 Νοεμβρίου) ἐξετελέσθη διὰ τουφεκισμοῦ ἡ θανατικὴ ἀπόφασις τοῦ στρατοδικείου κατὰ τῶν πέντε πολιτικῶν καὶ τοῦ στρατηγοῦ Χατζηανέστη. Τὴν 24 Ἰουλίου 1923 ὑπεγράφη ἐν Λαζάνῃ (βλ. λ.) ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκη εἰρήνης. Κατόπιν μεταβολῆς τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ ἄλλων αἰτίων ἐξερράγη ἐν Πελοποννήσῳ ἀντεπανάστασις ὑπὸ τῶν στρατιῶν Γαργαλίδου καὶ Λεοναρδοπούλου, ἧτις κατεστάλη σχεδὸν ἀναιμάκτως. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἀντεπανάστασεως προεκηρύχθησαν ἐκλογαὶ διὰ τὴν 16 Δεκεμβρίου ἐκ τῶν ὁποίων ἀπέσχεον ἡ ἀντιπολίτευσις. Ἀξιῶσει τῶν ἐπιτυχόντων ὁπαδῶν τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως καὶ πολλῶν ἀξιοματικῶν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἀπεμακρύνθη ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς λήψεως ὀριστικῶν ἀποφάσεων ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τὴν ἀντιβασιλείαν ἀνέλαβεν ὁ ἀντιναύαρχος Π. Κουντουριώτης.

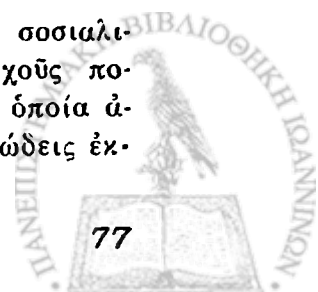
Συγκληθείσης τὴν 2 Ἰανουαρίου 1924 τῆς ἐκ τῶν ἐκλογῶν προελθούσης Ἐθνοσυνελεύσεως, ὁ Ν. Πλαστήρας ἐκήρυξε τὸν τερματισμὸν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν 11 Ἰανουαρίου ἡ κυβέρνησις Γονατᾶ παρέδωσε τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν ἐκ τῶν ἐκλογῶν προελθοῦσαν κυβέρνησιν Βενιζέλου.

Ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἐπαναστάσεως παραμένουν πολλὰ ἄγνωστα, μολονότι δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν κατέστη ἐμφανὲς ὅτι αὕτη ἔπεσεν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Φιλελευθέρων, δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένος ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον διεδράματισαν οὗτοι εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς, ὅπως δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένα τὰ ὑπὸ ἀντιβενιζελικῶν λεγόμενα περὶ εὐθύνης τῶν ἡγετῶν τῆς ἐπαναστάσεως διὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου καὶ περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ Ε. Βενιζέλου διὰ τὸν τουφεκισμὸν τῶν ἑξ. Ἡ ἐπανάστασις ἐστερεῖτο παντὸς κοινωνικοῦ προγράμματος, ἠκουλούθησε πλήρως τὴν πολιτικὴν τῶν Φιλελευθέρων, αἱ δὲ ἀπ' αὐτῆς πραγματοποιηθεῖσαι μεταρρυθμίσεις, ἰδιαιτέρως χάρις εἰς τὴν πίεσιν τῶν περὶ τὴν Δημοκρατικὴν Ἐνωσιν ἀριστερῶν ἀστικῶν στοιχείων, ὡς ἡ ἀνακήρυξις τῆς Δημοκρατίας καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ ἡμερολογίου, ἀποτελοῦν πολὺ πτωχοὺς καρποὺς μιᾶς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἔλλειψις καὶ τὸ ἀνοργάνωτον ἐνὸς σοβαροῦ ἐργατικοῦ κινήματος καθίστων ἀδύνατον οἰανδήποτε ἐπ' αὐτῆς πίεσιν πρὸς ριζοσπαστικώτεραν πολιτικὴν. Ἐναντι τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἐτήρησε στάσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν πρὸ αὐτῆς πολιτικῶν κυβερνήσεων. Ἀπεργία ναυτεργατῶν τὸν Αὐγούστον τοῦ 1923 κατεστάλη διὰ τῶν ὄπλων φονευθέντων καὶ τραυματισθέντων πολλῶν ἐργατῶν εἰς Πασαλιμάνι τοῦ Πειραιῶς.

Ἐπανάστασις διαρκῆς.—Κατὰ τοὺς ἰδρυτὰς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, τὸν Κ. Μάρξ καὶ τὸν Φ. Ἐνγ-

κελς ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις δὲν πρόκειται νὰ εἶναι στιγμιαία, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ διαρκῆ χαρακτῆρα. Κατὰ τὸν Μάρξ «οἱ κομμουνισταὶ (κατὰ τὴν ἀστικοδημοκρατικὴν ἐπανάστασιν) πρέπει νὰ ὀδηγήσουν μὲ τῶν τελευταίων συνεπειῶν τὰς προτάσεις τῶν δημοκρατῶν, οἱ ὅποιοι θὰ προσπαθήσουν νὰ παρέμβουν ὄχι ὡς ἐπαναστάται, ἀλλὰ ὡς μεταρρυθμισταί. Πρέπει νὰ μετατρέψωμεν τὰς διεκδικήσεις ταύτας εἰς ἀμέσους ἐπιθέσεις κατὰ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἐνῶ οἱ μικροαστοὶ δημοκράται θέλουν νὰ τερματίσουν ταχέως τὴν ἐπανάστασιν, ἐπιτυχάνοντες ἱκανοποίησιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἐκ τῶν διεκδικήσεών των, τὸ ἰδικόν μας συμφέρον καὶ τὸ ἰδικόν μας καθήκον εἶναι νὰ καταστήσωμεν τὴν ἐπανάστασιν διαρκῆ, μέχρις οὗ ἐκδιώξωμεν τὰς ἀρχούσας τάξεις ἐκ τῆς ἀρχῆς, μέχρις οὗ ἡ ἔνωσις τῶν προλεταρίων ὄχι εἰς μίαν μόνην χώραν, ἀλλ' εἰς ὅλας τὰς σπουδαίας χώρας ν' ἀναπτυχθῇ τόσον ὥστε νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν συναγωνισμὸν μεταξὺ τῶν προλεταρίων τῶν χωρῶν τούτων καὶ αἱ κύριαι παραγωγικαὶ δυνάμεις νὰ περιέλθουν εἰς χεῖρας τοῦ προλεταριάτου». Ἡ θεωρία τῆς διαρκοῦς ἐπαναστάσεως ἐφημερόσθη ἐν τῇ πράξει ὑπὸ τοῦ Λένιν καὶ τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος ἐν Ρωσίᾳ. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς μοναρχίας ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ χωρικῶν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1917, τὸ προλεταριάτον κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1917 καὶ ἤρριξεν ἀμέσως τὴν ριζικὴν λύσιν τῶν ἀστικοδημοκρατικῶν καθηκόντων (τῶν καθηκόντων τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν ἐπιτελέσει ἡ πρώτη ἐπανάστασις) καὶ παρελλήλως ἐφήρμοσε καὶ μέτρα καθαρῶς σοσιαλιστικά. Τὰ δύο εἶδη τῶν μεταβολῶν συνετελέσθησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν ἐξουσίας: τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου.

Τὴν θεωρίαν τῆς διαρκοῦς σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως, ὡς συνεχοῦς πορείας ἐθνικῆς καὶ διεθνοῦς, ἡ ὁποία ἀναποτρέπτως ὀδηγεῖ εἰς θυελλώδεις ἐκ-

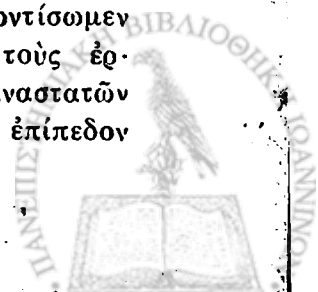

ρήξεις, ἐμφυλίους πολέμους ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἀποικιακοὺς καὶ ἐπαναστατικούς πολέμους εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν πρόκειται περὶ χωρῶν καθυστερημένων, αἱ ὁποῖαι μόνις χθὲς εἶδον τὴν ἀστικοδημοκρατικὴν μετατροπὴν ἢ περὶ παλαιῶν κεφαλαιοκρατικῶν χωρῶν μὲ δημοκρατικὸν παρελθόν, ἐκαλλιέργησεν ἰδιαιτέρως ὁ Λ. Τρότσκυ. Κατ' αὐτὸν «ἐνῶ ἡ παλαιότερα, ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ παράδοσις ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου θὰ διήρχετο προηγουμένως ἀπὸ μακρὰν περιόδου δημοκρατίας, ἡ θεωρία τῆς διαρκοῦς ἐπαναστάσεως ἔθετε τὴν ἀρχὴν ὅτι δι' ὅλας τὰς καθυστερημένας χώρας ὁ δρόμος διὰ τὴν δημοκρατίαν διέρχεται ἐκ τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Οὕτω ἡ δημοκρατία δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποτελέσῃ ἰδιαίτερον καθεστῶς εἰς τὰς χώρας ταύτας, ἀλλὰ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς προοίμιον τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως. Αἱ δύο αὗται ἐπαναστάσεις εἶναι ἠνωμένα με ἀκαταλύτους δεσμούς. Μεταξὺ τῆς δημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς σοσιαλιστικῆς ἀνοικοδομήσεως δημιουργεῖται οὕτω μία συνέχεια τῆς ἐπαναστατικῆς ἐξελίξεως». Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου στηριζομένη εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια χωρικῶν θὰ γίνῃ τὸ καταλληλότερον ὄργανον διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς ἱστορικῶς καθυστερημένης ἀστικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ ἡ πορεία δὲν θὰ σταματήσῃ ἐδῶ. Ἐφ' ὅσον ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸ προλεταριάτον θὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κἀνῃ ὁλονὲν συχνότερον ἐπεμβάσεις εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας γενικῶς, δηλαδὴ νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς σοσιαλιστικῆς δράσεως. Ἡ ἀστικὴ ἐπανάστασις εὐρύνεται διὰ νὰ γίνῃ χωρὶς μεταβατικὸν σταθμὸν σοσιαλιστικὴ γίνεται οὕτω μία διαρκῆς, συνεχῆς ἐπανάστασις. Ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις ἀρχίζει εἰς τὸ ἐθνικὸν πεδίον, ἀναπτύσσεται εἰς τὸ διεθνὲς καὶ καταλήγει εἰς τὸ παγκόσμιον. Κατὰ τῆς οὕτω νοουμέ-

νης θεωρίας τῆς διαρκοῦς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία φυσικὰ ἠρνεῖτο τὴν δυνατότητα τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν, ἐτάχθη ἀπὸ τοῦ 1924 ἤδη ὁ Ι. Στάλιν καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ πλειοψηφία τοῦ Ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, διότι ἡ θεωρία τῆς διαρκοῦς ἐπαναστάσεως «ὑποτιμᾷ τὸν ρόλον τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐφεδρεία τοῦ προλεταριάτου» καὶ διότι «μαρτυρεῖ ἔλλειψιν πίστεως εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ προλεταριάτου».

Ἐπαναστάτης ἐξ ἐπαγγέλματος. —

Ἄλλος καθιερωθεὶς κυρίως διὰ τῶν ἔργων τοῦ Ν. Λένιν, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξεν ὅτι ἰδιαιτέρως εἰς ἀπολυταρχικὰς χώρας ὅπου ἔλλείπουν αἱ προϋποθέσεις ἐλευθέρου δράσεως καὶ ὀργανώσεως μαζικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἀπαιτεῖται ἡ ὀργάνωσις μικρῶν, ἀλλ' ἀπολύτως ἀποφασιστικῶν καὶ μὲ σαφεστάτας ἀντιλήψεις ὀργανώσεων ἐκ προσώπων ἀφωσιωμένων εἰς τὸν ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα ὡς «ἐξ ἐπαγγέλματος». Ὁ Λένιν ἐτόνιζεν ὅτι «εἰς μίαν ἀπολυταρχικὴν χώραν, ὅσον περισσότερο μικραίνομεν τὸν ἀριθμὸν τῆς ὀργανώσεως ταύτης, ὥστε νὰ μὴ περιλαμβάνῃ εἰμὴ μόνον μερικοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστάτας κατηγορησμένους εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, τόσον δυσκολωτέρα θὰ εἶναι ἡ σύλληψις μιᾶς τοιαύτης ὀργανώσεως» (Τί νὰ κάμουμε; ἑλλην. μετάφρ. σ. 136). Παραλλήλως ὁ Λένιν ὑπεστήριξεν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν μορφωμένα στοιχεῖα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος καὶ ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῇ ἐργασία «διὰ τὴν δημιουργίαν ἐργατῶν ἐπαναστατῶν πού ἀπὸ ἀπόψεως δραστηριότητος ἐντὸς τοῦ κόμματος νὰ εἶναι εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τοὺς διανοομένους ἐπαναστάτας. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ φροντίσωμεν κυρίως εἰς τὸ ν' ἀνυψώσωμεν τοὺς ἐργάτας εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ὄχι νὰ κατέλθωμεν εἰς τὸ ἐπίπεδον

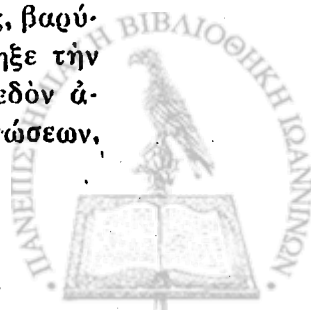
τῆς ἐργατικῆς μάξης» (σ. 144). «Διὰ τὴν παρασκευασθῆ τελείως διὰ τὸν προορισμόν του ὁ ἑπαναστάτης ἐργάτης πρέπει νὰ γίνῃ ἐξ ἐπαγγέλματος ἑπαναστάτης». Διὰ τοῦτο προτείνει νὰ καταβληθῆ προσπάθεια ὅπως κάθε «ἑπαναστάτης ἐξ ἐπαγγέλματος» ζῆ μὲ ἔξοδα τοῦ κόμματος, διὰ νὰ δύναται, ὡς ἂν παρίσταται ἀνάγκη, νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὴν παρὰ νόμον δρᾶσιν, νὰ μεταβάλλῃ τὸν τρόπον διαμονῆς κλπ.» (σ. 147). Τὸ σύστημα τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἑπαναστατῶν, ἀπαραίτητον ἰδιαιτέρως εἰς χώρας ὅπου δὲν ὑπάρχουν πολιτικαὶ ἐλευθερίαι, χρησιμοποιεῖται σήμερον εὐρύτατα εἰς τὰς φασιστικὰς χώρας.

Ἐπαναστατικὸς συνδικαλισμός. — Βλ. *Συνδικαλισμός*.

Ἐπανορθώσεις.—Ὁ πρόεδρος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν Οὐίλσον προτείνων εἰς τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας εἰρήνην διὰ τῶν περιφθόνων δέκα τεσσάρων ὅρων τοῦ ὥριζε διὰ τοῦ δευτέρου ὅτι δὲν θὰ καταβληθῆ οὐδεμία «πολεμικὴ ἀποζημίωσις» ἐκτὸς τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν «ἐπανορθωσιν τῶν καταστραφειῶν περιφερειῶν». Ὅταν ὅμως ἡ συντριβεῖσα Γερμανία ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, οἱ νικηταὶ ἀπήτησαν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν νὰ πληρώσῃ, πλὴν τῶν δαπανῶν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν καταστραφειῶν περιφερειῶν καὶ ἄλλα πολεμικὰ ἔξοδα ὡς καὶ τὰς συντάξεις τῶν θυμάτων πολέμου. Ἡ Γερμανία μὴ δυναμένη ν' ἀρνηθῆ, ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιών (βλ. λ.). Ἐπηκολούθησαν τριετεῖς περίπου συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν Συμμάχων διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ποσοστῶν τῶν καὶ μετὰ τὴν Γερμανίαν διὰ τὸ ποσὸν τὸ ὅποιον θὰ ἐπλήρωνε. Διαδοχικαὶ διασκέψεις εἰς Ὑτ, Μπουλόν, Σπά, Αἶξ, Βρυξέλλας κ.λπ. συνεζήτησαν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ τέλος ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐπανορθώσεων, ὥρισεν εἰς τριακόσια δύο δισεκατομμύρια χρυσᾶ μάρκα τὸ σύνολον τοῦ γερμανικοῦ χρέους.

Τὴν 31 Μαΐου 1921, ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις κατέβαλε τὴν πρώτην δόσιν ἐξ ἑνὸς δισεκατομμυρίου, ἡ ὁποία προεκάλεσεν ἀμέσως σύγκρουσιν μεταξὺ τῶν Συμμάχων διὰ τὴν κατανομήν του καὶ καταστροφικὴν ὑποτίμησιν τοῦ γερμανικοῦ νομίσματος. Σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην αὐτὴν δόσιν ἤρχισε σειρά χρεωσταςίων μετὰ τὴν ὁποίαν, ἀξιώσει τῆς Γαλλίας, ἰσχυρίζομένης ὅτι ἡ Γερμανία ὑπετίμα σκοπίμως τὸ νόμισμά της διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν πληρωμὴν, ἤρχισαν αἱ κυρώσεις, ὡς ἡ κατάληψις τοῦ Ρούρ.

Τὸ 1924 ἐγένετο ἡ διάσκεψις τοῦ Λονδίνου ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθε τὸ σχέδιον Ντῶζ τὸ ὅποιον εἶχε προσωρινὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ὅποιον τὸ 1929 διεδέχθη τὸ σχέδιον Γιούγκ, τὸ ὅποιον ἐθεωρήθη ὁριστικὸν καὶ τὸ ὅποιον ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἐμπορικοποιήσεως τοῦ γερμανικοῦ χρέους. Καθ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔτη ἡ Γερμανία προσέβη εἰς σημαντικὰς πληρωμὰς, ἀλλὰ, ὅπως τὸ 1921, κατέληξαν εἰς μεγάλας οἰκονομικὰς ἀναστατώσεις. Καὶ κατὰ τὰς δύο αὐτὰς ἐπαναλήψεις τῶν πληρωμῶν ἐπηκολούθησε γενικὴ οἰκονομικὴ κρίσις, ἣτις ἐν Γερμανίᾳ ἔλαβεν ἀνησυχητικὰς μορφάς. Ἀπὸ τῆς 7 Ἰουνίου 1929 ἐξεδηλοῦτο ἡ πρόθεσις τῶν Συμμάχων νὰ ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς Γερμανίας διότι ἡ παρελθούσα ἀπὸ τοῦ πολέμου δεκαετία καὶ αἰ ἐν τῇ μεταξὺ διπλωματικαὶ καὶ πολιτικαὶ ζυμώσεις καθίστων ἀδύνατον πάντα καταναγκασμὸν. Τὸ σχέδιον Γιούγκ κατῆργεῖ πάντα μηχανισμὸν ἐλέγχου, ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ Ἐπανορθώσεων ἐξηφανίσθη. Δύο διασκέψεις συνελθοῦσαι ἐν Χάγῃ τὸν Αὐγούστου 1929 καὶ Ἰανουάριον 1930 ἐρρῶθμισαν τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς τοῦ νέου συστήματος, τὸ ὅποιον ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογὴν τὴν 17 Μαΐου 1930. Ἡ ἐκραγεῖσα ὅμως ἀπὸ τοῦ 1929 παγκόσμιος οἰκονομικὴ κρίσις ἣτις, βαρύτερον πάσης ἄλλης χώρας, ἐπληξε τὴν Γερμανίαν (βλ. λ.) κατέστησε σχεδὸν ἀδύνατον τὴν καταβολὴν ἐπανορθώσεων.

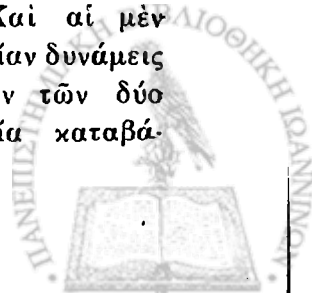
Ὅσον ὁμως, λόγω τῆς κρίσεως ἡ Γερμανία καθίστατο ἀνίκανος πρὸς πληρωμὴν, τόσον περισσότερο ἀπαιτητικοὶ καθίσταντο οἱ πιστωταί, οἱ ὅποιοι πάσχοντες ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας, τῆς κρίσεως, ἐζήτουν νὰ καλύψουν τὰ κενὰ τῶν προϋπολογισμῶν τῶν διὰ τῶν γερμανικῶν πληρωμῶν.

Ἄλλωστε διὰ τῶν ἐπανελημμένων τροποποιήσεων τῶν σχεδίων τοῦ Ντώξ καὶ Γιούγκ εἶχε συνδυασθῆ τὸ ζήτημα τῶν ἐπανορθώσεων μὲ τὸ τῶν πολεμικῶν χρεῶν καὶ διὰ τοῦ δευτέρου ἰδιαιτέρως σχεδίου εἶχε δημιουργηθῆ μόνιμος θεσμός, ἡ Τράπεζα Διεθνῶν Διακανονισμῶν, ἣτις εἰσπράττουσα τὰ καταβαλλομένας ὑπὸ τῶν ἡττημένων κρατῶν ἐπανορθώσεις ἐκανόνιζεν ἀμέσως τὰς μεταξὺ τῶν δικαιούχων ὀφειλάς ἐκ τῶν πολεμικῶν χρεῶν. Εἰς τὰς ἐπανελημμένας αἰτήσεις τῆς Γερμανίας πρὸς παροχὴν χρεωστασίου, οἱ πιστωταί τῆς ἀντέτασσαν τὸν σύνδεσμον αὐτῶν τῶν ἐπανορθώσεων μὲ τὰ πολεμικὰ χρέη καὶ ἐζήτουν ὅπως πρὸ πάσης παραχωρήσεως πρὸς τὴν Γερμανίαν ἀπάλλαγοῦν καὶ αὐτοὶ ἴσου βάρους ἐκ τῶν, πρὸς τὴν Ἀμερικὴν κυρίως, πολεμικῶν χρεῶν. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἀντέτασσαν ὅτι οὐδεμία αἰτιώδης σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ ἐπανορθώσεων καὶ χρεῶν καὶ ὅτι ὁ δημιουργηθεὶς σύνδεσμος ἐγένετο πρὸς ἀπλὴν λογιστικὴν εὐκολίαν. Εἶχεν ὁμως πλέον καταστῆ φανερόν ὅτι ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κρίσεως οὔτε ἡ Γερμανία ἦτο εἰς θέσιν νὰ καταβάλῃ ἐπανορθώσεις οὔτε οἱ Σύμμαχοι χρέη. Αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι ὑποχωροῦσαι οὐσιαστικῶς ἐδήλωσαν ὅτι θὰ ἐδέχοντο ἀναστολὴν καὶ μείωσιν τῶν πρὸς αὐτὰς πληρωμῶν μόνον ἐφ' ὅσον ὅλα τὰ κράτη θὰ ἐδέχοντο σοβαρὸν περιορισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν.

Βαθμηδὸν ὁμως αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἀντελαμβάνοντο σαφέστερον ὅτι οἱ τῶς σύμμαχοί τῆς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ κατέβαλον χρεωλύσια τῶν πρὸς αὐτὰς χρεῶν ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εἰσέπραττον ἐπανορθώσεις, πιεζόμεναι ἐπίσης ἀπὸ

ὀξυτάτην οἰκονομικὴν κρίσιν, τὴν ὅξυνσιν τῆς ὁποίας ἀπέδιδον κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἐδημιουργοῦν τὰ προβλήματα αὐτὰ καὶ ἐνδιαφερόμεναι νὰ σώσουν τὰ οἰκονομικὰ τῆς Γερμανίας ὅπου μετὰ τὸν πόλεμον εἶχον τοποθετηθῆ σημαντικὰ ἀμερικανικὰ κεφάλαια, ἐτόλμησαν τὴν ἀποφασιστικὴν χειρονομίαν. Διὰ διαγγέλματος τοῦ προέδρου Χούβερ τῆς 20 Ἰουνίου 1931 προετάθη ἡ ἐπὶ ἐν ἔτος ἀναστολὴ τῶν διακυβερνητικῶν πληρωμῶν. Τινὲς τῶν Συμμάχων καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἡ Γαλλία, τῆς ὁποίας αἱ ἐκ τῶν ἐπανορθώσεων εἰσπράξεις ὑπερέβαινον τὰς ἐκ τῶν χρεῶν ἐπανορθώσεις καὶ ἀκριβῶς λόγω τοῦ πλεονάσματος αὐτοῦ ἀντεῖχε περισσότερο τῶν ἄλλων χωρῶν εἰς τὴν κρίσιν, ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν αὐτὴν πρωτοβουλίαν, ἀλλ' ὑπεχώρησαν ταχέως πρὸ τῆς ἀκαταμαχίτου ἀνάγκης καὶ τῆς διεθνοῦς πιέσεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς πράγματι κατέστι φανερόν ὅτι αἱ ἐπανορθώσεις ἀπέθανον.

Ἐξ μῆνας μετὰ τὸ διάγγελμα τοῦ Χούβερ, τὴν 9 Ἰανουαρίου 1932, ὁ Γερμανὸς καγκελλάριος δόκτωρ Μπρύνιγκ ἐδήλωσεν εἰς τὸν ἐν Βερολίῳ Ἀγγλον πρεσβευτὴν ὅτι «ἡ Γερμανία εἶναι ἀνίκανος νὰ πληρώσῃ ἐπανορθώσεις εἴτε τώρα εἴτε εἰς τὸ μέλλον ἂν δὲν σημειωθῇ γενικὴ οἰκονομικὴ ἀνάρρωσις». Ἡ δήλωσις αὕτη τῆς Γερμανίας ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ὁμως δὲν ἔπαυον ὑποστηρίζουσαι ὅτι οὐδεὶς σύνδεσμος ὑπάρχει μεταξὺ ἐπανορθώσεων καὶ πολεμικῶν χρεῶν. Ἀντιθέτως ἡ Γαλλία καὶ τὰ περι αὐτὴν κράτη ἀντετάχθησαν εἰς τὴν γερμανικὴν ἀξίωσιν καὶ ἐπέμειναν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δύο μεγάλων διεθνῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων. Καὶ αἱ μὲν ὑποστηρίζουσαι τὴν Γερμανίαν δυνάμεις διέσπασαν τὸν συσχετισμὸν τῶν δύο προβλημάτων, ἡ μὲν Ἰταλία καταβά-

λουσα ὄλην τὴν δόσιν τοῦ πρὸς τὴν Ἀμερικὴν χρέους της, ἢ δὲ Ἀγγλία μέρος αὐτῆς, ἢ Γαλλία ὁμως ἐπιμένουσα εἰς τὸν συσχετισμὸν ἠρηθῆη νὰ καταβάλῃ.

Τυπικῶς τὸ πρόβλημα τῶν ἐπανορθώσεων ὡς καὶ τὸ τῶν πολιτικῶν χρεῶν παραμένει πάντοτε ἐκκρεμές, οὐσιαστικῶς ὁμως ἔληξαν καὶ τὰ δύο, διαγραφεισῶν πραγματικῶς τῶν ἐξ αὐτῶν ὑποχρεώσεων.

Περισσότερον περίπλοκον ἐνεφανίσθη τὸ πρόβλημα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἥτις τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐπανορθώσεων τὸ εἰσέπραττεν ἐκ Βουλγαρίας. Ὑπὸ οἰανδῆποτε ἐκδοχὴν, ἔστω καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ὑποστηριζομένην εὐμενεστέρον, ἢ Ἑλλάς ἐζήμιουτο ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν πληρωμῶν διότι ὀπωσδῆποτε εἰσέπραττε περισσότερα τῶν ἐκ τῶν πολεμικῶν χρεῶν ὀφειλῶν της. Ἄλλ' ἐνεφανίσθησαν δύο ζητήματα τὰ ὁποῖα ἔτεινον ν' αὐξήσουν τὴν ζημίαν της. Ἀφ' ἑνὸς μέγα μέρος τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀναληφθεισῶν ἐκ δανείων ὑποχρεώσεων κατὰ τὴν ὀριστικὴν ρύθμισίν των δὲν εἶχον σαφῶς χαρακτηρισθῆ ὡς πολεμικὰ χρέη, ἀφ' ἑτέρου προέκυψε τὸ ζήτημα τοῦ συμψηφισμοῦ τῶν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὀφειλῶν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς συμβάσεως Καφαντάρη—Μολώφ (βλ. λ.). Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη, προσελθούσα ἐκ τῆς χρηματικῆς καταδίκης τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν παράλογον προέλασιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐπὶ δικταταρίας Παγκάλου, ὑπὸ μὲν τῆς Ἑλλάδος ἐχαρακτηρίζετο ὡς διαγραφόμενον ἐφ' ὅσον εἰς τὴν πρᾶξιν συνεψηφίζετο μὲ τὰς ἐπανορθώσεις, ὑπὸ δὲ τῆς Βουλγαρίας ὡς ἀνεξάρτητος ἐκ τελείως διαφόρου αἰτίας ὀφειλή. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἐπλήρωσεν ἔκτοτε ἐκ τῆς συμβάσεως ταύτης, οὐχ' ἦττον τὸ ζήτημα παραμένει πάντοτε ἐκκρεμές καὶ μία τῶν σοβαρῶν ἀφορμῶν διαφωνιῶν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Βλ. καὶ Ἑλλάς (Δημόσια Οἰκονομικά), *Πολεμικὰ χρέη, Βερσαλλιῶν συνθήκη, Γερμανία.*

Ἐπέμβασις.—Ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ καλεῖται οὕτω ἡ αὐτόβουλος ἀνάμειξις κράτους τινος εἰς τὰς ὑποθέσεις ἑτέρου ἀνεξαρτήτου κράτους διὰ νὰ τοῦ ἐπιβάλῃ τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ ζητήματος ἀφορῶντος τὴν ἐσωτερικὴν ἢ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του. Ἡ ἐπέμβασις ἀποτελεῖ παραβίασιν αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ κράτους, ἥτις ἐπιβάλλουσα τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἀποκλείει πᾶσαν ξένην ἀνάμειξιν εἰς τὰς ὑποθέσεις ἑνὸς κράτους. Ἡ ἐπέμβασις, σύνηθες φαινόμενον εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, ἀσχεῖται ὑπὸ μεγάλων ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων ἐναντι τῶν μικρῶν ἢ ἡμιαποικιακῶν κρατῶν. Ἐπεμβάσεις ἀσχοῦνται ἢ πρὸς τὸ ἄμεσον συμφέρον αὐτῶν τῶν ἐπεμβαίνόντων ἢ πρὸς προστασίαν τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τινὰς χώρας κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἐναντίον ἐπιτυγχανούσης ἐπαναστάσεως, ἐκ τῆς ὁποίας ἐμέσως κινδυνεύει τὸ καθεστῶς τοῦ ἐπεμβαίνοντος κράτους. Τῆς πρώτης μορφῆς ἐπεμβάσεις εἶναι οἱ οἰκονομικοὶ ἔλεγχοι (βλ. *Ἐλεγχος Διεθνῆς*), αἱ πολλαπλαῖ ἐν Τουρκίᾳ ἐπεμβάσεις, αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπεμβάσεις ὡς ἢ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπεισοδίου Πατσίφικου, ἢ διὰ τὴν παρεμπόδισιν τοῦ μετὰ τῆς Τουρκίας πολέμου, ἢ διὰ τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον, ἢ ἐν Κίνα ἐπέμβασις μὲ τὸν ἐγκληματικὸν σκοπὸν τῆς εἰσαγωγῆς ὀπίου κ.ἄ. Τῆς δευτέρας μορφῆς κλασσικαὶ περιπτώσεις εἶναι ἡ συνδυασμένη προσπάθεια τῶν εὐρωπαϊκῶν μοναρχιῶν κατὰ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἢ ἐπέμβασις ὅλων τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν κατὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ τῆς Οὐγγρικῆς (1919).

Ἐπεμβατισμός.— Βλ. *παρεμβατισμός.*

Ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων.— Καλοῦνται οὕτω ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ διαφόρων βαρβάρων λαῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἀρχαιότητος ἐναντίον τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ βραδύτερον κατὰ τῆς Βυζαντινῆς.

Οἱ βάρβαροι, ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου μέχρι τῆς Βαλτικῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβευς καὶ τοῦ Ρήνου ἀπετέλουν ἀπειλητικὸν κλισίον διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς συντριβῆς τῶν Κίμβρων καὶ τῶν Τευτόνων ὑπὸ τοῦ Μαρίου, ὁ ἀδιάκοπος ἀγὼν κατὰ τῶν ἐπικινδύνων τούτων γειτόνων εἶχε καθαρῶς τὸ ἔδαφος τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος οἱ γερμανικοὶ λαοὶ ἤρχισαν νὰ ὀργανοῦνται καὶ νὰ προετοιμάζωνται δι' εἰσβολάς. Τὸ 256 οἱ Φράγκοι διήλθον τὸν Ρήνον, οἱ δὲ Βουργούνδιοι καὶ οἱ Βανδῆλοι ἔκαυσαν ἐν Γαλατίᾳ 70 πόλεις ἀπωθηθέντες τέλος ὑπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ καὶ τοῦ Πρόβου. Τὸ 310 ὁ Κωνσταντῖνος ἀνεχλίτισε τοὺς Φράγκους, οἱ ὅποιοι ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐγκατεστάθησαν ἐν Βελγίῳ. Οἱ ἰσχυρότεροι καὶ οἱ περισσότεροι πεπολιτισμένοι ἐκ τῶν βαρβάρων ἦσαν οἱ Γότθοι, κατοικοῦντες τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβευς καὶ διηρημένοι εἰς δύο ομάδας: Ὀστρογότθοι καὶ Βησιγότθοι. Οἱ Ὀστρογότθοι εἶχον ἰδρῦσαι κράτος ἰσχυρῶς ὀργανωμένον.

Ὅταν ὁμοῦς ἐφθασαν οἱ Οὔννοι εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκδιωχθέντες ἐξ Ἀσίας ὑπὸ ἄλλων λαῶν, κατελύθη τὸ γοτθικὸν κράτος καὶ ἤρχισαν αἱ μεγάλαι ἐπιδρομαί. Ἦττη εἶνοι καὶ ὑποταγμένοι οἱ Ὀστρογότθοι ἔμειναν ἐγκατεστημένοι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Δνειπέρου (375 μ. Χ.). Οἱ Βησιγότθοι ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους τὴν ἄδειαν ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβευς, ἀλλὰ δὲν ἤρρηξαν νὰ βυθίσουν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνίκησαν τοὺς Βυζαντινοὺς παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ συλλαβόντες τὸν αὐτοκράτορα Οὐάλεντα τὸν ἔκαυσαν ζωντανόν. Ἄλλ' αἱ ἐπιτυχίαι των δὲν ἐπροχώρησαν πολὺ. Νικηθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου ἐγένοντο σύμμαχοί του.

Ἡ δολιότης τοῦ Ἀρκαδίου, υἱοῦ τοῦ Θεοδοσίου, καὶ ἡ φιλοδοξία τοῦ συμμά-

χου Γότθου Ἀλαρίχου ἐπροκάλεσαν νέαν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν. Κατόπιν ὁ Ἀλαρίχος λαβὼν παρὰ τοῦ Ἀρκαδίου τὴν Ἰλλυρίαν (396) διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἠπέιλησε τὴν Ρώμην. Ὁ Βανδῆλος Στιλίων, γαμβρὸς τοῦ Θεοδοσίου καὶ πενθερὸς τοῦ Ὀνωρίου, τὸν ἐξηνάγκασε νὰ τεθῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἄλλοι Γότθοι, οἱ ὅποιοι πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Οὔννων εἶχον καταλύσει τὴν Ἰταλίαν κατεκόπησαν ὑπὸ τοῦ Στιλίωνος.

Τὸ 406 κῆμα Βανδῆλων, Σουηβῶν, Ἀλανῶν διεσκοπίσθη εἰς τὴν Γαλατίαν. Ὁ σφετεριστὴς τοῦ θρόνου Κωνσταντῖνος Β' τοὺς ἔρριψε κατὰ τῆς Ἰσπανίας. Ἄλλος ὁμοῦς σφετεριστὴς ἐκάλεσεν ἐν Γαλατίᾳ ἄλλους βαρβάρους. Τότε ὁ Ἀλαρίχος, ἐπαναστατήσας κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας κατέλαβε τὴν Ρώμην καὶ τὴν ἐλεηλάτησεν ἀγρίως (410). Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ἀττούλφον, διάδοχον τοῦ Ἀλαρίχου, Βαλλίας (415) ἀφοῦ κατένηκε τοὺς Ἀλανοὺς τῆς Ἰσπανίας ἐγκαθιδρύθη ἐν Ἀκουϊτανίᾳ καὶ ἰδρυσεν βησιγοτθικὸν βασίλειον μὲ πρωτεύουσαν τὴν Τουλούζην. Οἱ Σουηβοὶ ἦσαν ἐγκατεστημένοι ἐν Γαλικίᾳ καὶ Λυσιτανίᾳ καὶ οἱ Βανδῆλοι ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, ὅπουθεν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γενσερίχου διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν τὴν ὁποίαν κατέλαβον (429).

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Οὔννοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβευς. Εἰς ἓκ' τῶν ἀρχηγῶν των, ὁ Ἀττίλας, ἐπιδέξις διπλωμάτης καὶ καλὸς στρατηγὸς ἀνηγορευθὴ βασιλεὺς καὶ ματαίως ἐπεχείρησε νὰ ἰδρῦσῃ ἐν τεράστιον κράτος ἐπὶ τῶν ἐρειπιῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἀτεσυνετίθετο ραγδαίως. Τὸ 455 αἱ ὀρδαὶ τῶν Βανδῆλων κατέλαβον τὴν Ρώμην καὶ τὴν ἐλεηλάτησαν, τὸ δὲ 476 ἀνετράπη ὁ τελευταῖος Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Ῥομύλος Αὐγουστύλος ὑπὸ τοῦ Ἑρούλου Ὀδοάκρου. Αὐτὸ ἦτο τὸ τέλος τῆς Δυτικῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Τὸν Ὀδοάκρον διεδέχθη ὁ βασιλεὺς

τῶν Ὀστρογότθων Θεοδώριχος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἡ Ἰταλία ἐγνώρισε ποιάν τινα γαλήνην καὶ εὐδαιμονίαν. Τὸ 530 ἡ Ἰταλία κατελήφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ, διὰ τὴν νὰ περιέλθῃ μετ' ὀλίγον εἰς χεῖρας ἄλλων βαρβάρων, τῶν Λομβαρδῶν. Ἡ ἀνθρωπότης εἰσῆρχετο εἰς τὸν μεσαίωνα.

Τὴν ραγδαίαν ἀποσυνθετικὴν τοῦ ἀρχαίου κόσμου προέλασιν τῶν βαρβάρων ὑπεβόηθησεν ἡ χρεωκοπία τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ἐπιδείνωσις τῆς θέσεως τῶν ἀγροικῶν πληθυσμῶν, ἡ συρροή αὐτῶν εἰς τὰς πόλεις, ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν μέσων ὑπάρξεως, ἡ ἐξ αὐτῆς ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ ἦσαν αἱ κύριαι αἰτίαι τῆς καταρρεύσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἦτο ἀνίκανος πλέον ν' ἀναπτύξῃ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις, ν' αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐπίκουρος. — Μέγας Ἕλληνας φιλόσοφος (342—271). Ἐσπούδασε τὴν θεωρίαν τῶν ἀτόμων τοῦ Δημοκρίτου καὶ ἠκολούθησε τὰ μαθήματα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Ἀθήναις. Ἐγραψε τριακόσια περίπου βιβλία, ὧν δὲν διεσώθησαν ἢ ἐπιτομαί. Μία τῶν σημαντικωτέρων πηγῶν περὶ τοῦ ἐπικουρισμοῦ εἶναι τὸ «Περὶ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων» ποίημα τοῦ Λατίνου ποιητοῦ Λουκρητίου. Ὁ Ἐπίκουρος ἐτίμα τοὺς θεοὺς τῆς πατρίδος του, ἀλλ' ἔσχε τὴν μέριμναν νὰ θέσῃ αὐτοὺς ἔξω τῆς φιλοσοφίας. Τοὺς παριστᾶ ὡς ὄντα αἰώνια καὶ ἀθάνατα, ἀπηλλαγμένα ἀπασχολήσεων καὶ μεριμνῶν καὶ διαβιοῦντα ἐν τοῖς «μετακοσμίαις», ἐν τοῖς διαστήμασι τῶν κόσμων ἐν ἀπολύτῳ ἀδιαφορίᾳ περὶ τῶν γηίνων πραγμάτων καὶ τῆς πορείας τῆς φύσεως. Δὲν βλέπει ἐν αὐτοῖς ἢ δείγμα εὐγενεστέρως ἀνθρωπίνης φύσεως, προσωποποιούσης τὸ ἰδεώδες τῆς ἰδικῆς του φιλοσοφίας,

ὅπερ εἶναι ἡ εὐτυχὴς ὑπαρξίς ἀπηλλαγμένη λύπης. Ἐν τῇ φυσικῇ ὁ Ἐπίκουρος συμφωνεῖ μὲ τὰς ἰδέας τοῦ Δημοκρίτου καὶ πρεσβεύει ὅπως αὐτὸς τὴν ὑπαρξίν τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ κενοῦ διαστήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ ἄτομα πίπτουν αἰωνίως εἰς θέσιν πλαγίαν ὥστε ν' ἀλληλοσυγκρούωνται. Ἐν τῇ ἠθικῇ παραδέχεται ὡς ὑπέριστατον ἀγαθὸν τὴν εὐδαιμονίαν, τάσων πολὺ ὑπεράνω τῆς σωματικῆς ἡδονῆς τὴν πνευματικὴν. Ἡ ἀρετὴ ἔχει σχετικὴν ἀξίαν καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται οὐχὶ ὡς αὐτοσκοπὸς ἀλλ' ὡς μέσον πρὸς ἐπίτευξιν ἡδονῆς. Μετὰ τοῦ Ἐπικούρου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ λήγει ἡ ὑλιστικὴ φιλοσοφία τῆς ἀρχαιότητος.

Ἐπιλογὴ (selection).—Ἐκλήθη οὕτω ὑπὸ τοῦ *K. Δαρβίνου* (βλ. λ) ἡ ἐν τοῖς φυσικοῖς ὀργανισμοῖς παρατηρουμένη ἐπικράτησις τῶν εἰδῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν περισσοτέρας ἰδιότητος προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον των. Αἱ ἰδιότητες αὗται μεταδίδονται σταθερῶς διὰ τῆς κληρονομικότητος. Ἡ ἐπιλογὴ αὕτη ἐν τῇ φύσει διαδραματίζει τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς μέρος, ὅπερ καὶ ἡ τεχνητὴ ἢ ἐφαρμοζομένη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ζώικου καὶ φυτικοῦ κόσμου. Ἡ φυσικὴ ἐπιλογὴ δρᾷ διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως ἀσημάντων ἀλληλοδιαδόχων εὐνοϊκῶν ἀλλοιώσεων μὲ μεγάλην βραδύτητα. Τελικῶς ἡ φυσικὴ ἐπιλογὴ ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι κάθε ὄν ἔχει τὴν τάσιν νὰ γίνῃ ὅλον ἐν τελειότερον, προσαρμοζόμενον διαρκῶς καλύτερον πρὸς τὸ περιβάλλον.

Ἐπιμελητήριον.—Τὰ ἐπιμελητήρια, ἀνώτερα συμβουλευτικὰ σώματα τῶν ἀντιστοιχῶν κλάδων κατ' ἀρχὰς (ἐμπορίου, βιομηχανίας, ἐργατῶν, ἐπαγγελματιῶν κλπ.), ἐξειλίχθησαν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἡμικρατικὰς ὀργανώσεις ἐξυπηρετήσεως συμφερόντων.

Τὸ πρῶτον ἀνεφάνησαν τὰ ἐμπορικὰ

ἐπιμελητήρια καὶ τὰ ναυτιλιακά, ἐν τῇ Ἀνσεατικῇ ὁμοσπονδίᾳ, προφανῶς ἐπειδὴ οἱ κλάδοι οὗτοι προηγήθησαν εἰς τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν. Ἐκ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων καὶ τῆς Γαλλίας μετεφυτεύθησαν ἔπειτα εἰς ὅλας τὰς χώρας. Ἐχρησίμευον δὲ κατ' ἀρχάς ὡς διαιτητικὰ δικαστήρια, συμβιβάζοντα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κρατούτων ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ τοῖς συναλλαγαῖς ἐθίμων, τὰς μεταξὺ τῶν ἐμπόρων, βιομηχάνων, ἢ καὶ μετὰ τρίτων διαφοράς. Βαθμηδὸν ἤρχισαν καταρτιζόμενα ὑπ' αὐτῶν καὶ τὰ ἐπαγγελματικά δικαστήρια, τὰ ὁποῖα ἐδίκαζον καὶ τὰς ἐργατικὰς διαφοράς, τὰς ἀπορροεύσας ἐκ τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας καὶ τῶν κανονισμῶν ὑγιεινῆς, ἀερισμοῦ κλπ., ὡς καὶ ἐκ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων. Τὰ ἐμποροβιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια, ἀποβάντα σὺν τῷ χρόνῳ ἀπαραίτητοι μυστικοσύμβουλοι τοῦ κράτους, ἐπὶ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ζητημάτων, συμβάσεων, ἀνταλλαγῶν κλπ. ἀπέκτησαν ἐπ' αὐτοῦ ὑπέρμετρον ἐπιρροήν.

Ἐν Ἑλλάδι, ὁ ὅρος ἀπαντᾶται τὸ πρῶτον εἰς τὸ Β. Διάταγμα τοῦ 1836 «περὶ συστάσεως ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων καὶ ἐμπορικῶν ἐτσιρειῶν». Ἀργότερον ὁ ὅρος ἐχρησιμοποιήθη ἐν τῇ συνεταιριστικῇ κινήσει τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς τάξεως, πρὸς χαρακτηρισμὸν μιᾶς ἰδιαίτερας κατηγορίας ἐμποροβιομηχανικῶν ἐνώσεων, κατ' ἀπομίμησιν τῶς βελγικῶν ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων, ἰδρυθεισῶν ἐν Πειραιεῖ, κατ' ἀρχάς καὶ εἰς ἄλλας πόλεις βραδύτερον. Τὰ ἀνεπίσημα ταῦτα ἐπιμελητήρια σκοπὸν εἶχον τὴν διὰ τῆς συμπράξεως τῶν μελῶν τῶν ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων, τὴν προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν τῶν καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ὑποβοήθησιν τῆς πολιτείας εἰς τὰς ἐμπορικὰς, βιομηχανικὰς καὶ ναυτιλιακὰς ἐπιδιώξεις τῆς. Τὸ 1914 διὰ τοῦ Νόμου 184 ἰδρύθησαν ὑποχρεωτικὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα

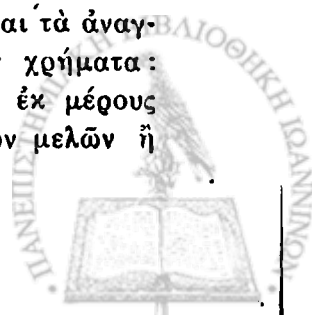
ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων. Τὰ σώματα ταῦτα ἦσαν νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου καὶ ἀπηρτίζοντο ἐξ ὠρισμένων ἐμποροβιομηχάνων, ἐκλεγομένων δι' ἕξ ἔτη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἔδρᾳ τῶν δρώντων ἐμποροβιομηχάνων. Σκοπὸς τῶν ἤτο ἡ ἐνίσχυσις τοῦ κράτους εἰς τὴν οἰκονομικὴν του πολιτικὴν, ὡς καὶ ἡ ἔμμεσος προστασία τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν συμφερόντων διὰ διαφορῶν ἐνεργειῶν γνωμοδοτικῶν καὶ διοικητικῶν.

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν περιήπου βάσεων ἐστηρίχθησαν καὶ τὰ κατόπιν ἰδρυθέντα διὰ τοῦ νόμου 280 *Γεωργικὰ ἐπιμελητήρια* πρὸς προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν γεωργικῶν, κτηνοτροφικῶν καὶ δασικῶν συμφερόντων τῆς περιφερείας τῶν, ὡς καὶ τὰ κατὰ τὸ 1925 συσταθέντα *Ἐπαγγελματικά καὶ Βιοτεχνικὰ ἐπιμελητήρια*, καθὼς καὶ τὸ διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος τοῦ 1923 συσταθὲν *Τεχνικῶν ἐπιμελητήριον* πρὸς προαγωγὴν τῆς τεχνικῆς κινήσεως τῆς χώρας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν ὑποχρεωτικῶς πάντες οἱ μηχανικοί. Ἐνταῦθα πρόκειται μᾶλλον περὶ ἐπιστημονικῶν ὑποδείξεων πρὸς τὸ κράτος ἐν τῇ διεξαγωγῇ διαφορῶν δημοσίων ἔργων.

1.—*Ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια.* Τὰ ἑλληνικὰ ἐμποροβιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια, τὰ ὁποῖα προηγήθησαν τῶν ἄλλων, ἐξεφυλίσθησαν εἰς ἀπλᾶ ἐργοδοτικά συνδικάτα, διαγωνιζόμενα περὶ τῆς διανομῆς τῶν κρατικῶν εὐνοιῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν ὀργάνωσις εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ καταπνίγονται τὰ μικρότερα συμφέροντα ἀπὸ τὰ μεγάλα.

Τὰ ἐπιμελητήρια ἔχουν γνωμοδοτικὴν ἀρμοδιότητα ὡς ὄργανα τοῦ κράτους καὶ ὡς ὄργανα τῆς ἀντιστοίχου τάξεως καὶ διαιτητικὴν ἐπὶ πάσης φύσεως ἐμπορικῶν καὶ συναφῶν διαφορῶν.

Τὰ ἐπιμελητήρια πορίζονται τὰ ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησίν των χρήματα: ἐξ ἐκουσίων ἐπιχορηγήσεων ἐκ μέρους τοῦ κράτους, τῶν δήμων, τῶν μελῶν ἢ

τρίτων· ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς περιουσίας των· ἐκ τῶν συνδρομῶν τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων (ἐν Ἑλλάδι μόνον ἔχουν καὶ ἔκτακτον ἔσοδον ἐπὶ τῆς φορολογίας ἐπιτηδεύματος, λαθροχειρῶς καθιερωθέν)· ἐκ τῶν δικαιωμάτων ἐκδόσεως πιστοποιητικῶν προελεύσεως, διενεργείας πραγματογνωμοσυνην, δειγματοληψιῶν, διαιτησιῶν (καὶ ἐσχάτως καὶ τῶν βιβλιαρίων εἰσαγωγῆς)· ἐκ προστίμων κ. ἄ. καὶ ἐκ δικαιώματος ἐγγραφῆς τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπωνυμιῶν εἰς τὸ ὑπὸ τῶν ἐπιμελητηρίων τηρούμενον μητρώον.

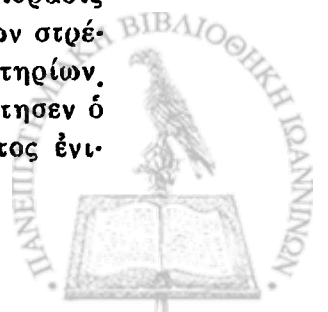
Τὰ ἑλληνικά ἐμποροβιομηχανικά ἐπιμελητήρια, ὡργανωθέντα ὑπὸ τῶν μεγαλοκαρχαριῶν τῶν κλάδων, οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ἐνέπνεον εἰς τὸ ἐμπόριον, ὥστε νὰ διατηροῦνται ἐκ τῶν κανονισμῶν των ἐσόδων καὶ συνδρομῶν, διὸ καὶ προσηταιρίσθησαν τὰς στρατιωτικὰς κυβερνήσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν ὅπως ἐπιτύχουν ἐκβιαστικῶς ἔμμεσον φορολογίαν τοῦ κόσμου τῶν ἐμπόρων, βιομηχάνων καὶ ἐπαγγελματιῶν, ἡ ὁποία εἰς τὸ τέλος ἐπεβάρυνε τὸ κόστος τῶν ἐμπορευμάτων καὶ συνεπῶς τὸν καταναλωτὴν λαόν.

Οὕτω κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἐπὶ Παγκάλου ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Κοφινᾶ, ὑπεχρεώθησαν οἱ διάφοροι ἐπιτηδευματῆται νὰ καταβάλλουν εἰς τὸ ἐπιμελητήρια ὠρισμένον ποσόν, διὰ ν' ἀποκτήσουν τὸ δικαίωμα λήψεως τῆς ἀδείας ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος. Ὁ περιεργος οὗτος τρόπος φορολογικῶν ἐκβιασμῶν, ὅχι μόνον δὲν κατηργήθη, ἀλλὰ ἐνομιμοποιήθη ἐπὶ Οἰκουμένης καὶ διατηρεῖται ἀκόμη. Τὰ ἐξ αὐτοῦ ἔσοδα ὑπολογίζονται εἰς 100 ἑκατομμύρια περίπου. Ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐσόδων τούτων οὐδεὶς ἀσκεῖται ἔλεγχος, τῶν ἐνδιαφερομένων βεβαιούντων ἀορίστως ὅτι τὰ διαθέτουν διὰ ἀντικομμουνιστικῆν προπαγάνδαν. Τὰ λάφυρα ὁμως ταῦτα ἀπέβησαν αἰτία διχονοιῶν μεταξὺ τῶν μεγαλοκαρχαριῶν. Οἱ ἡγέται τῶν

ἐπαγγελματιῶν ἠξίωσαν μέρος τῶν ἐσόδων κατόπιν δὲ τούτου, τὰ ἐπιμελητήρια διεσπάρσθησαν καὶ ἰδρύθησαν καὶ τὰ λεγόμενα ἐπιμελητήρια τῶν ἐπαγγελματιῶν. Μετὰ τὰ περιοριστικά τῆς εἰσαγωγῆς μέτρα (1931) τὰ ἐπιμελητήρια εὔρον νέον πεδῖον δράσεως. Τὸ κράτος ἀνέθεσε εἰς αὐτὰ τὸν κανονισμὸν τῶν δυναμικότητων εἰσαγωγῆς καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν σχετικῶν βιβλιαρίων εἰσαγωγῆς—ἐξαγωγῆς, τὰ ὅποια εἰς χεῖρας τῶν ἐμπόρων ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον φανερᾶς ἐμπορίας καὶ κερδοσκοπίας, ὅπως ἀπεκαλύφθη.

Ἀπὸ τὴν ὀλιγοετῆ δρασίῳ τῶν ἐπιμελητηρίων καταφαίνεται ὅτι δὲν ἐπετέλεσαν τὸν προορισμὸν, τὸν ὁποῖον ἔταξαν εἰς αὐτὰ οἱ ἰδεολόγοι θιασῶται των. Ὁ προορισμὸς οὗτος συνίστατο εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν ἐνὸς συστήματος ἐκπροσωπήσεως τῶν τάξεων, εἰδους οἰκονομικοῦ κοινοβουλίου, ἔχοντος κύριον μέλημα νὰ ἐνεργῇ διακανονιστικῶς ἐπὶ τῆς παραγωγῆς.

Ἀλλὰ τὰ προσωπικά συμφέροντα κατέστησαν ἀνέφικτον ἓνα καλῆ τῇ πίστει διακανονισμὸν τῶν διαφορῶν ζητημάτων. Τὸ σπουδαιότερον ζήτημα, τὸ ὁποῖον δὲν κατέστη δυνατόν νὰ λυθῆ εἶναι τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων ἐνὸς τοιούτου οἰκονομικοῦ κοινοβουλίου πρὸς τὸ πολιτικὸν κράτος. Τὰ κράτη μετῆλθον πᾶν δυνατόν μέσον διὰ νὰ περιορίσουν τὰ ἐπιμελητήρια ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν ἰδιαιτέρων συμφερόντων τοῦ κύκλου των. Οἱ ἐπαγγελματῆται τῆς πολιτικῆς, ἔβλεπον, ἐξ ἄλλου, ἐν τῷ προσώπῳ των, ἀναπτυσσόμενον ἓνα ἐπικίνδυνον ἀντίζηλον. Ἀφ' ἑτέρου τὰ ἐμποροβιομηχανικά ἐπιμελητήρια εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας ἐπεδίωξαν καὶ κατώρθωσαν νὰ περισφίξουν εἰς τοὺς πλοκάμους των τὸ κράτος ἄγοντα καὶ φέροντα αὐτό. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀντίδρασις τῶν οἰκονομικῶς ἀδυνάτων τάξεων στρέφεται κυρίως κατὰ τῶν ἐπιμελητηρίων. Καὶ εἰς τὰς χώρας ὅπου ἐπεκράτησεν ὁ φασισμὸς, εἶναι γνωστὸν, ὅτι οὗτος ἐνι-

σχύθη και ἐ χρηματοδοτήθη ὑπὸ τῶν ἐπιμελητηρίων κυρίως.

2. — *Ἐργατικὰ ἐπιμελητήρια.* Καλοῦνται οὕτω τὰ ἐξ ἐργατῶν και ὑπαλλήλων ἀπαρτιζόμενα και ἀποβλέποντα εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὡς και τῶν συμφερόντων τῶν διαφόρων παραγωγικῶν κλάδων, εἰς τοὺς ὁποίους αὕτη τυγχάνει ἀπασχολημένη. Ἡ ἴδρυσις αὐτῶν ὑπηρεοῦθη ἐκ τῆς αὐξούσης συμβολῆς τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν παραγωγὴν και εἰς τὴν καθόλου κοινωνικὴν ἐξέλιξιν και ἐκ τῆς ἀνάγκης ἀντιδράσεως εἰς τὰς ὑπερφιάλους ἀξιώσεις τῶν ἐργοδοτικῶν ἐπιμελητηρίων, τὰ ὁποῖα ἤθελον νὰ ἐπηρεάζουν, ὄχι μόνον τὴν οἰκονομικήν, ἀλλὰ και γενικώτερον τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους.

Ἀπώτερος σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῶν ἐργατικῶν ἐπιμελητηρίων, ἦτο ἡ βαθμιαία ὀργάνωσις τῆς οἰκονομικῆς ἐκπροσωπήσεως τῶν τάξεων εἰς ἓν ἀνώτατον συμβουλευτικὸν σῶμα ἢ οἰκονομικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐνῶ θὰ προελάμβανε τὰς παρεκτροπὰς και διαταραχὰς τῆς παραγωγῆς, θ' ἀπέβαινε καὶ σπουδαῖον ὄργανον συμβιβισμοῦ τῶν συγκρουομένων συμφερόντων τῶν ἐργατῶν και ἐργοδοτῶν.

Τοιαῦτα ἐργατικὰ ἐπιμελητήρια ἐλειτούργησαν ἐν Ἑλβετία και Ἰταλία, ἀνεπισήμως, συσταθέντα ὑπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν ἐργατικῶν συνομοσπονδιῶν. Πραγματικὰ ὁμως ἐργατικὰ ἐπιμελητήρια συνεστήθησαν ἐν Αὐστρία, Γερμανία και Λουξεμβούργῳ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου.

Τὰ αὐστριακὰ ἐργατικὰ ἐπιμελητήρια περιελθόντα εἰς χεῖρας τῶν σοσιαλιστῶν, ἐπροκάλεσαν τὴν ἀντίδρασιν τῶν μετέπειτα συντηρητικῶν κυβερνήσεων και ἰδίᾳ τῆς κυβερνήσεως Ντόλφους, αἱ ὁποῖαι τὰ ἐιορπίλλισαν, ὥστε νὰ περιέλθουν εἰς κατάστασιν ἀφανείας. Τὸ γερμανικὸν σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης προέβλεπεν ἰδεώδη ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐργατικῶν ἐπιμελητηρίων.

Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ ἴδρυσιν ἐργατικῶν ἐπιμελητηρίων, δὲν ἔχουν εἰσέτι ἀποκρυσταλλωθῆ αἱ σχέσεις τῶν ἄρμόδιων. Κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐκπονηθέντων ἰδρυτικῶν τῶν νομοσχεδίων τὰ ἐργατικὰ ἐπιμελητήρια μέλλουν νὰ χρησιμεύσουν ὡς πρακτορεῖα διαδόσεως τῶν ἰδεῶν τῆς ἁρμονίας μεταξὺ κεφαλαίου και ἐργασίας και ὡς ὄμιλος ἐκλογῆς τῶν 4 ἐργατικῶν γεροϋσιαστῶν.

Ἐπιστήμη.— Καλεῖται οὕτω σύστημα ὁμοειδῶν γνώσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν συναρτηθῆ λογικῶς εἰς ἓν ὅλον. Κάθε ἐπιστήμη γεννᾶται ἐκ τῆς πράξεως, ἐκ τῶν ὄρων και τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ζοὴν, τὸν ὁποῖον διεξάγει ὁ κοινωνικὸς ἄνθρωπος ἐναντίον τῆς φύσεως και τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ομάδων. Ἡ ἐπιστήμη διακρίνεται ἀπὸ τῆς ἀπλῆς πείρας και γνώσεως ἐκ τοῦ ὅτι συστηματοποιεῖ τὰ ἐπὶ μέρους φαινόμενα και προβαίνει εἰς μεθοδικὰς γενικεύσεις. Σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ ταξινόμησις τῶν φαινομένων και ἡ ἐρμηγεία αὐτῶν δι' ἀνακαλύψεως τῶν νόμων οἱ ὁποῖοι τὰ διέπουν.

Αἱ μέθοδοι τὰς ὁποῖας χρησιμοποιεῖ ἡ ἐπιστήμη ἐν τῇ ἐρεύῃ της εἶναι ἡ ἀνάλυσις (διάκρισις ὅλου τινος εἰς τὰ μέρη του), ἡ σύνθεσις (εἰς ἓν ὅλον συνένωσις διαφόρων ὁμοειδῶν μερῶν), ἡ ἐπαγωγή (ἐξ ἐπὶ μέρους συναγωγή συμπερασμάτων περὶ τῶν γενικῶν), ἡ παραγωγή (ἐκ γενικῶν προτάσεων συναγωγή συμπερασμάτων περὶ τῶν ἐπὶ μέρους) και ἡ ἀναλογία (ἐκ μερικῶν προτάσεων συναγωγή συμπερασμάτων περὶ μερικῶν). Ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν μεθόδων τούτων, ἡ μᾶλλον γόνιμος εἶναι ἡ ἐπαγωγή (βλ. λ.), ἔχουσα ὡς βᾶσιν τὴν παρατήρησιν και τὸ πείραμα.

Συνήθως διαιροῦν τὰς ἐπιστήμας εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: εἰς ἐπιστήμας φυσικὰς, αἱ ὁποῖαι προσπαθοῦν ν' ἀνακαλύψουν τοὺς νόμους τῆς κινήσεως τῶν ἐμφύχων και ἀψύχων σωμάτων και εἰς ἐπιστήμας πνευματικὰς. Ἄλλ' ὅχα-

ρακτηρισμὸς οὗτος εἶναι ἀνεπιτυχής. Ὅταν τὸ πνεῦμα ἐμφανίζεται ὡς ἐκδηλώσις ἑνὸς ὠρισμένου σώματος ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ψυχολογία λ. χ. χρησιμοποιεῖ τὰς μεθόδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ πνευματικαὶ ἐπιστήμαι οὐδέποτε ἐφιλοδόξησαν νὰ θεραπεύσουν τὰς πνευματικὰς ἀνωμαλίας. Αἱ λεγόμεναι πνευματικαὶ ἐπιστήμαι αὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπιστήμαι *κοινωνικαί*, ἐπιστήμαι ἐξετάζουσαι τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Μόνον αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ διανοητικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου αἱ συμβάλλουσαι εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποτελοῦν ἀντικείμενα τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν.

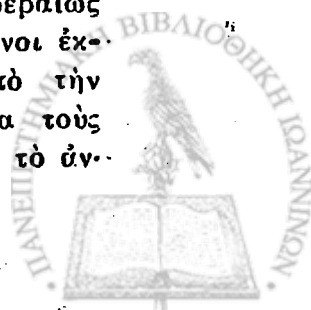
Εἰς τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο ομάδας. Αἱ τῆς πρώτης ομάδος μελετοῦν τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν σιτηριζόμεναι ἐπὶ παρατηρήσεων αἱ ὁποῖαι γίνονται ἐπὶ τῶν μαζῶν. Εἰς τὴν ομάδα ταύτην ἀνήκουν: ἡ πολιτικὴ οἰκονομία, δηλαδή ἡ ἐπιστήμη τῶν νόμων οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν ὑπὸ τὸ καθεστῶς, τῆς παραγωγῆς ἐμπορευμάτων ἢ ἐθνολογία, δηλαδή ἡ ἐπιστήμη ἢ ἐρευνῶσα τὰς διαφόρους κοινωνικὰς καταστάσεις τῶν λαῶν ἢ προϊστορία, δηλαδή ἡ ἐρευνα τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς, περὶ τῆς ὁποίας στερούμεθα γραπτῶν μνημείων.

Αἱ τῆς δευτέρας ομάδος πνευματικαὶ ἐπιστήμαι εἶναι αἱ ἐπιστήμαι αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ὠρμῶντι κυρίως ἐκ τοῦ ἀτόμου καὶ ἐπραγματεύοντο περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ: ἡ ἱστορία, τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἠθική. Ἡ δευτέρα αὕτη ομάδα ἀναγεται εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα καὶ οὐδέποτε ἔπαυσεν ἀσχοῦσαι τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως. Μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν τῆς δευτέρας ταύτης ομάδος καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὑπῆρχε μέγα χάσμα πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι εἶχον ἀνακαλύψει πλείστας ἀναγκαίας καὶ κανονικὰς σχέσεις ἐν τῇ φύσει· εἶχον ἐπανειλημένως ἐξακριβῶσαι ὅτι τὰ αὐτὰ αἰτία προκαλοῦν πάντοτε τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ὅτι ἐπικρατεῖ ἐν τῇ φύσει ἀπόλυτος νομοτέλεια καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει θεοσις διὰ τὴν αὐθαίρετον ἐπέμβασιν μυστηριωδῶν δυνάμεων εἰς τὴν φυσικὴν ροὴν τῶν πραγμάτων. Ὁ νεώτερος ἄνθρωπος δὲν ζητεῖ πλέον νὰ προσελύσῃ διὰ προσευχῶν καὶ θυσιῶν τὴν εὐνοίαν ὑπερέτερων δυνάμεων. Ἐπιζητεῖ ἀπλῶς νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς ἐπικρατούσας ἐν τῇ φύσει κανονικὰς σχέσεις διὰ νὰ δυνηθῇ διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του νὰ ἐπιτύχῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην διὰ τὴν ὑπαρξίν του καὶ τὴν εὐδαιμονίαν του.

Δὲν συμβαίνει ὁμως τὸ ἴδιον καὶ μετὰ τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας. Αὗται ἐξακολουθοῦν νὰ διέπονται ἐκ τῆς ιδέας ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη βούλησις εἶναι ἐλευθέρα καὶ ὅτι δὲν ὑπάγεται εἰς οὐδεμίαν ἀναγκαιότητα. Οἱ νομομαθεῖς καὶ οἱ ἠθικολόγοι ὑπεστήριξαν τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τῶν ἀντιλήψεων τούτων, ἄνευ τῶν ὁποίων παύουν νὰ ἔχουν λόγον ὑπάρξεως. Ἄν ὁ ἄνθρωπος εἶναι προϊὼν τῶν περιστάσεων, ἂν αἱ πράξεις του καὶ τὰ βουλήματά του εἶναι ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα αἰτίων τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεώς του τί θὰ γίνῃ τότε μετὰ τὸ ἀμάρτημα καὶ τὴν ποινήν, μετὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, μετὰ τοὺς νομικοὺς καὶ τοὺς ἠθικοὺς καταλογισμοὺς;

Ἐξ ἄλλου ἦτο δυσκολωτάτη ἡ ἀνακάλυψις εἰς τὰς ἐπὶ μέρους πράξεις τοῦ ἀνθρώπου μιᾶς οἰασθήποτε νομοτελείας. Ματαίως οἱ σοφοὶ ἐμπνεύμενοι ἀπὸ τὰ δεδομένα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν προσεπάθουν ν' ἀνακαλύψουν τὴν νομοτέλειαν ταύτην. Ἐδυσκολεύοντο βεβαίως νὰ παραδεχθῶν ὅτι αἱ ἀνθρώπινοι ἐκδηλώσεις ἀπετέλουν ἐξαιρέσεις ἀπὸ τὴν φυσικὴν νομοτέλειαν. Ἡ πείρα τοὺς ἐπέτρεπε ἀρκετὰ νὰ δείξουν ὅτι τὸ ἄν-

θρώπινον πνεῦμα δὲν ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν τῆς φύσεως καὶ ὅτι πρὸ ὠρισμένων αἰτίων, ἀντιδρᾷ πάντοτε καθ' ὠρισμένον τρόπον. Ἄλλ' οἱ σοφοὶ οὗτοι δὲν ἠδύναντο ν' ἀνακαλύψουν τὴν ἀναγκαίαν αἰτιώδη σχέσιν μετοξὺ φύσεως καὶ ιδεωδῶν καὶ νὰ γεφυρώσουν τὰ ὑπάρχον χάσμα. Ἐβεβαίουν ἀπλῶς ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶναι καὶ τοῦτο τμήμα τῆς φύσεως καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν νομοτέλειάν της. Ὁ μονιστικὸς ὕλισμός των ἦτο ἀνεπαρκής.

Τὸ χάσμα τοῦτο τὸ ἐγεφύρωσεν ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς, ὅστις ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία, τὰ ἀνθρώπινα ἰδεώδη τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, αἱ ἐπιτυχίαι των καὶ αἱ ἀποτυχίαι των εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς οἰκονομικῆς διαρθρώσεως τῆς κοινωνίας καὶ ὑπόκειται εἰς ὠρισμένους νόμους. Ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς ἀπέδειξεν ὅτι ὅλαι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτῶνται ἐν τελευταία ἀναλύσει ἐκ τοῦ μέτρου καὶ ἐν ᾧ ὁ ἄνθρωπος κυριαρχεῖ τῆς φύσεως, τῆς ὁποίας ἔχει προηγουμένως γνωρίσει τοὺς νόμους.

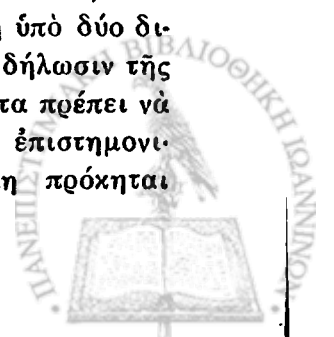
Μόνον ὑπὸ καθωρισμένης κοινωνικᾶς συνθήκας ἡ πάλη τῶν τάξεων εἶναι κίνητρον τῆς ἱστορίας ἐν τελευταία ἀναλύσει πρόκειται πάντοτε περὶ πάλης τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τῆς φύσεως. Οἰαδὴποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ εἰδικὴ θέσις τῆς κοινωνίας ἀπέναντι τῆς φύσεως, εὐρίσκωμεν πανταχοῦ τὸ αὐτὸ εἶδος κινήσεως καὶ ἐξελίξεως διὰ τῆς πάλης μετοξὺ τῶν ἀντινομῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν παύουν νὰ ἀπορρέουν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως, δηλαδὴ διὰ τῆς διαλεκτικῆς ἀναπτύξεως. Τοιουτοτρόπως ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλαίσιον τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα μέχρι καὶ τῶν πλέον πολυπλόκων φαινομένων του ἀπεδείχθη ὡς τμήμα τῆς φύσεως. Ἀπεδείχθη ὅτι εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, ἡ δρᾶσις του ὑπόκειται εἰς φυσικοὺς νόμους καὶ ὅτι ὁ φιλοσοφικὸς ἰδεαλισμὸς καὶ ὁ

δυσισμὸς δὲν ἔχουν σταθερὰν βάσιν. Οὕτω διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ ἐγεφυρώθη τὸ χάσμα μετοξὺ φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιστημῶν, ἀποδειχθείσης τῆς ἐνότητος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν.

Τὴν ἐνότητα ταύτην μετοξὺ τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν (ἢ κοινωνικῶν) ἐπιστημῶν, τὴν ἀποκρούουν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας. Ἡ διάστασις αὕτη τῶν γνωμῶν μετοξὺ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ἀστῶν ἐπιστημῶν εἰς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων μετοξὺ φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιστημῶν ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἰδεολογικῆς συγκρούσεως μετοξὺ δύο ἀντιθέτων κόσμων: τῆς ἀνερχομένης κοινωνικῶς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τῶν πνευματικῶν τῆς ἐκπροσώπων καὶ τῆς φθινοῦσης κοινωνικῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τῶν πνευματικῶν τῆς ἐκπροσώπων. Εἰς περιόδους μεταβατικᾶς, ὅπως εἶναι ἡ περίοδος τὴν ὁποίαν διανύομεν, εἰς περιόδους καθ' ἃς ἔχει φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον ἡ ἀντίθεσις μετοξὺ τῶν κρατουσῶν παραγωγικῶν σχέσεων καὶ τῶν ὑπαρχουσῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, παρατηρεῖται πάντοτε εἰς ἐπιστημονικὸς δυσισμὸς ἀποτέλεσμα τῆς ὀξύνσεως τῆς ταξικῆς πάλης. Εἰς ὅλα τὰ προβλήματα τῶν πνευματικῶν κυρίως ἐπιστημῶν ὑπάρχουν ἀνά δύο ἀπόψεις: μία τῆς ἀνερχομένης καὶ ἐπομένως ἐπαναστατικῆς τάξεως καὶ μία τῆς φθινοῦσης καὶ ἐπομένως συντηρητικῆς τάξεως. Ἡ ἱστορία ἔχει ἀποδείξει ὅτι φορεὺς ἐκάστοτε νέων ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν εἶναι οὐχὶ ἡ καταρρέουσα, ἀλλ' ἡ ἀνερχομένη τάξις.

Ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς.—Βλ. λ. **Σοσιαλισμὸς.**

Ἐπιστημονισμὸς (scientisme).—Ὁ ὄρος οὗτος ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ δύο διαφορωτάς ἐννοίας: Πρὸς δήλωσιν τῆς ἀντιλήψεως καθ' ἣν τὰ πάντα πρέπει νὰ διεξάγονται ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν καὶ ὅταν ἀκόμη πρόκειται

περὶ πραγμάτων διὰ τὰ ὅποια ἡ ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσεν ἔτι ἢ δὲν δύναται νὰ ὀρίσῃ κανόνας καὶ ἀρχὰς πρὸς τήρησιν καὶ πρὸς δῆλωσιν μιᾶς διδασκαλίας φρησκευτικῆς μᾶλλον ἢ φιλοσοφικῆς ἀρχετὰ διαδεδομένης ἐν Ἡν. Πολιτείαις καὶ κοινότερον καλουμένης Christian science, καθ' ἣν δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προστρέχωμεν εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἐν περιπτώσει νόσου, ἀλλὰ νὰ ἀρνούμεθα ὅτι ὑφίσταται ἡ νόσος ἢ ὅτι αὕτη εἶναι κακόν τι. Πρόκειται δηλαδή περὶ μιᾶς ἐκ τῶν ἀπείρων ἀνοήτων θεωριῶν, αἱ ὅποια ἐμφανίζονται εἰς περιόδους καταπτώσεως καὶ ὀριστικῆς χρεωκοπίας ἐνός κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Ἐπιταγή.— Κατὰ τὸν νόμον 5960 καλεῖται οὕτω ἔγγραφος διαταγὴ πρὸς τινὰ τραπεζίτην ἢ δημόσιον ὄργανισμὸν ἐκτελοῦντα τραπεζιτικὰς ἐργασίας νὰ πληρώσῃ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τὸ ἀναγραφόμενον ποσὸν εἰς τὸ κατονομαζόμενον πρόσωπον ἢ εἰς τὸν κομιστὴν ἢ νὰ μεταφέρῃ τὸ ποσὸν εἰς πίστωσιν τοῦ ἀναγραφομένου προσώπου. Πρὸς ἔκδοσιν ἐπιταγῆς δέον νὰ ἔχωμεν ἀντίκρουσμα, δηλαδή κατάθεσιν ἐν ὄψει.

Ἐπιταγὰς δυνάμεθα νὰ ἐκδίδωμεν καὶ ἐφ' ὅσον μία τράπεζα μᾶς ἔχει ἀνοίξει σχετικὴν πίστωσιν. Αἱ τράπεζαι πρὸς εὐκολίαν τῶν πελατῶν τῶν δίδουν ἐν βιβλιάριον περιέχον 25—50 ἐπιταγὰς, διὰ τῶν ὁποίων εἴτε ἀποσύρομεν χρήματα ἀπὸ τῆς τραπεζῆς πρὸς ἰδίαν μᾶς χρῆσιν, εἴτε πληρώνομεν τρίτα πρόσωπα. Οὕτω ἡ ἐπιταγὴ ἀντικαθιστᾷ τὸ νόμισμα καὶ συνάμα χρησιμεύει ὡς μέσον ἀποστολῆς χρημάτων ἀπὸ ἐνός τόπου εἰς ἄλλον. Τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει ἀναπτυχθῆ μεγάλως εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἔμποροι καὶ ἰδιῶται καταθέτουν καθημερινῶς τὰ χρήματά των εἰς τὰς τραπεζὰς, λειτουργούσας καὶ μετὰ τὰς ὥρας ἐργασίας, τὰς δὲ πληρωμὰς τῶν διενεργουμένων βάσει ἐπιταγῶν.

Αἱ ἐπιταγαὶ διακρίνονται: εἰς ἐπιταγὰς πληρωμῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἐντελλόμεθα τὴν πληρωμὴν καὶ εἰς ἐπιταγὰς μεταφορᾶς ἢ εἰς λογαριασμὸν, διὰ τῶν ὁποίων ἐντελλόμεθα εἰς μίαν τράπεζαν νὰ πιστώσῃ εἰς τὸν κομιστὴν εἰς χρέωσίν μας. Εἰδικαὶ μορφαὶ τῶν ἐπιταγῶν εἶναι αἱ *δίγραμμαοι* ἐπιταγαί, αἱ *ταξιδιωτικαὶ* καὶ αἱ *ταχυδρομικαὶ*.

Ἐπιτιθέμενος.— Ἡ ἀγανάκτησις τῶν λαῶν ἐκ τῆς τετραετοῦς φονικωτάτης ἀνθρωποσφαγῆς τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, ἠνάγκασε τὰς διαφόρους ἰμπεριαλιστικὰς κυβερνήσεις νὰ ἐπιζητήσουν ὅπως ἐπιρρίψουν ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης τὰς κοινὰς καὶ ἀλληλεγγύους εὐθύνas διὰ τὸν πόλεμον. Οἱ νικηταὶ ἐδικαιολόγησαν τὰ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπιβληθέντα βάρη οὐχὶ ὡς συνέπειαν τῆς ἥττης της, ἀλλ' ὡς ποινὴν διὰ τὰς εὐθύνas της διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου (βλ. *Βερσαλλιῶν συνθήκη*).

Καὶ ὅταν μετὰ τὸν πόλεμον, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς αὐτῆς ἀγανακτήσεως τῶν λαῶν ἐγένοντο αἱ πολλαπλαῖ τελετουργικαὶ δηλώσεις πρὸς ἀποτροπὴν νέου πολέμου, ἀνεζητήθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὀρισμὸς τοῦ τυχὸν ἐπιτιθεμένου κράτους, ἔναντι τοῦ ὁποίου θὰ εἶχον ἐφαρμογὴν αἱ διεθνεῖς κυρώσεις διαφόρων διεθνῶν ἢ διμερῶν συμφώνων. Πολλαπλαῖ ἐγένοντο προσπάθειαι πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἀλλ' ὅλαι περιεῖχον ἀσαφείας καὶ κενά, τὰ ὅποια ἄφηνον ἀνοικτὴν τὴν θύραν εἰς παρεξηγήσεις καὶ ἀμφισβητήσεις. Τὴν μέχρι σήμερον σοβαρωτέραν προσπάθειαν πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἐπιτιθεμένου ἀποτελεῖ ἡ ἀπὸ 24 Μαΐου 1933 ἔκθεσις τοῦ Ἑλληνος διεθνολόγου Ν. Πολίτου, ὡς συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Λιτβίνωφ εἰς τὰ σύμφωνα, τὰ ὅποια ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις συνῆψε μετὰ τῶν γειτόνων της. Τὸ κείμενον αὐτὸ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Κείμενον τῆς Συμβάσεως μεταξὺ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀφ' ἐνός, τοῦ Ἀφγανιστάν, τῆς Ἑσθονίας, τῆς Λεττονίας, τῆς Περσίας,

τῆς Πολωνίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου :

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κυβερνήσεων... Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐνισχύσουν τὴν μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσαν εἰρήνην :

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ σύμφωνον Κέλλογκ, τὸ ὁποῖον ἔχουν ὑπογράψει, ἀπαγορεύει πᾶσαν ἐπίθεσιν.

Θεωροῦντες ἀναγκαῖον, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς γενικῆς ἀσφαλείας, νὰ καθορισθῇ κατὰ τὸν ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερον τρόπον ἢ ἐπίθεσις διὰ τὸ προληφθῇ κάθε πρόσχημα διὰ τὴν δικαιολογίαν τῆς.

Δισπιστοῦντες ὅτι ὅλα τὰ κράτη ἔχουν ἴσον δικαίωμα ἀνεξαρτησίας, ἀσφαλείας, ἀμύνης τῶν ἐδαφῶν τῶν καὶ ἐλευθέρως ἀναπτύξεως τῶν θεσμῶν τῶν.

Ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸν πόθον, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς γενικῆς εἰρήνης, νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τὸ ἀπαραβίαστον τῶν χωρῶν τῶν.

Κρίνοντας ὠφέλιμον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς γενικῆς εἰρήνης, νὰ θέσουν εἰς ἐφαρμογὴν, μεταξὺ τῶν, σαφεῖς κανόνες καθορίζοντας τὴν ἐπίθεσιν, ἐν ἀναμονῇ ὅπως οὗτοι καταστοῦν παγκόσμιοι.

Συμφωνοῦν ἐπὶ τῶν ἐπομένων διατάξεων :

Ἄρθρ. 1.—Ἐκαστον τῶν ὑψηλῶν συμβαλλομένων μερῶν ἀναλαμβάνει νὰ δεχθῇ, εἰς τὰς ἀμοιβαίας μὲ ἕκαστον τῶν ἄλλων σχέσεις καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν θὰ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ ἢ παροῦσα σύμβασις, τὸν καθορισμὸν τῆς ἐπιθέσεως ὡς ἡρμηνεύθη εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὰ ζητήματα ἀσφαλείας, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 21 Μαΐου 1933 (ἔκθεσις Πολίτη), εἰς τὴν διάσκεψιν διὰ τὴν μείωσιν καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν, ἔκθεσιν γενομένην κατόπιν προτάσεως τῆς σοβιετικῆς ἀντιπροσωπείας.

Ἄρθρ. 2.—Συνεπῶς θ' ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπιτιθέμενον εἰς μίαν διεθνή σύρραξιν, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν ἐν ἰσχύϊ συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν συγκρουομένων μερῶν, τὸ κράτος τὸ ὁποῖον, πρῶτον,

θὰ ἔχῃ διαπράξῃ μίαν τῶν ἐπομένων πράξεων :

1) Κήρυξιν πολέμου ἐναντίον ἐνὸς ἄλλου κράτους.

2) Εἰσβολὴν δι' ἐνόπλων δυνάμεων, ἔστω καὶ ἄνευ κηρύξεως πολέμου, εἰς τὸ ἔδαφος ἄλλου κράτους.

3) Προσβολὴν, διὰ τῶν κατὰ γῆν, θάλασσαν καὶ ἀέρα δυνάμεων του, ἔστω καὶ ἄνευ κηρύξεως πολέμου, τοῦ ἐδάφους, τῶν πλοίων ἢ τῶν ἀεροπλοίων ἄλλου κράτους.

4) Ναυτικὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἀκτῶν ἢ τῶν λιμένων ἄλλου κράτους.

5) Ὑποστήριξιν παρεχομένην εἰς ἐνόπλους συμμορίας, αἱ ὁποῖαι, ἐκ τοῦ ἐδάφους του, εἰσβάλλουν εἰς τὸ ἔδαφος ἄλλου κράτους, ἢ ἄρνησιν, παρὰ τὴν αἰτησίαν τοῦ ὑποστάντος τὴν εἰσβολὴν κράτους, νὰ λάβῃ ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐδάφους ὅλα τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα διαθέτει διὰ νὰ στερήσῃ τὰς ἐν λόγῳ συμμορίας πάσης προστασίας.

Ἄρθρ. 3.—Καμμία σχέσις πολιτικῆς, στρατιωτικῆς, οἰκονομικῆς ἢ ἄλλης φύσεως, δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δικαιολογία εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν προβλεπομένων διὰ τοῦ ἄρθρου 2 (ὡς παράδειγμα βλέπε παράρτημα).

Παράρτημα

Πρωτόκολλον προσηρητημένον εἰς τὸ ἄρθρον 2 τῆς σχετικῆς μὲ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐπιτιθεμένου πράξεως.

Τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη τὰ ὑπογράψαντα τὴν σχετικὴν μὲ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐπιτιθεμένου πράξιν.

Ἐπιθυμοῦντα, ὑπὸ τὴν κατηγορηματικὴν ἐπιφύλαξιν νὰ μὴ περιορίσουν εἰς τίποτε τὴν ἀπόλυτον σημασίαν τοῦ τιθεμένου ὑπὸ τοῦ 2 ἄρθρου τῆς εἰρημένης πράξεως κανόνος, παρέχουν μερικὰς ἐνδείξεις φύσεως καθοριστικῆς τοῦ ἐπιτιθεμένου.

Διαπιστοῦντα ὅτι οὐδεμία πράξις ἐπιθέσεως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ πρώτου ἄρθρου τῆς εἰρημένης πράξεως δύναται, μεταξὺ ἄλλων νὰ δικαιολογηθῇ ἀπὸ

μίαν τῶν ἐπομένων περιστάσεων :

A.— Τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν ἐνὸς κράτους.

Π. χ. : τὴν πολιτικὴν, οικονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ὀργάνωσιν του : τὰ ὑπαιτισσόμενα ἑλαττώματα τῆς διοικήσεώς του : τὰς προκαλουμένας ἐξ ἀπεργιῶν, ἐπαναστάσεων, ἀντεπαναστάσεων ἢ ἐμφυλίων πολέμων ταραχάς.

B.— Τὴν διεθνῆ συμπεριφορὰν ἐνὸς κράτους.

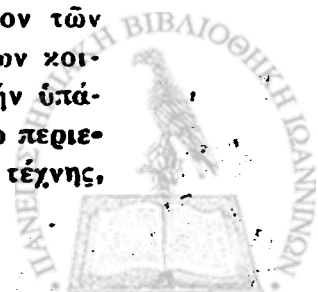
Π. χ. : τὴν παραβίασιν ἢ τὸν κίνδυνον παραβίασεως δικαιωμάτων ἢ ὑλικῶν ἢ ἠθικῶν συμφερόντων ἐνὸς ξένου κράτους ἢ τῶν ὑπηκόων του : τὴν δυσκοιὴν τῶν διπλωματικῶν ἢ οικονομικῶν σχέσεων τὰς διαφοράς, τὰς σχετικὰς μὲ ὀικονομικὰς ἢ μὲ ἄλλας ὑποχρεώσεις ἐναντι ξένων κρατῶν συνοριακὰ ἐπεισόδια μὴ εἰσερχόμενα εἰς μίαν τῶν ὑποδεικνυομένων εἰς τὸ ἄρθρον πρῶτον περιπτώσεων ἐπιθέσεως.

Τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη συμφωνοῦν ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ ν' ἀναγνωρίσουν ὅτι τὸ παρὸν πρωτόκολλον οὐδέποτε πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν νομιμοποίησιν τῶν παραβιάσεων τοῦ διεθνoῦς δικαίου, αἰτινες δύνανται νὰ περιληφθοῦν εἰς τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὴν ὡς ἄνω ἀρίθμησιν περιπτώσεις.

Παρεθέσαμεν ὁλόκληρον τὸ ἄνωτέρω κείμενον ὄχι τόσο διὰ νὰ δεῖξωμεν τὴν ἀληθῶς λεπτολόγον προσπάθειαν τῶν συντακτῶν του ὅπως καθορίσουν ὅσον τὸ δυνατόν σαφέστερον τὸν ὅρον τοῦ ἐπιτιθέμενου, ὅσον διότι ἐκάστη λέξις του ἔχει σημασίαν καὶ διὰ νὰ καταφανῆ ὅτι παρ' ὅλην τὴν καταβληθεῖσαν προσπάθειαν δὲν ἀπεκλείσθησαν αἱ παρερμηνεῖαι, ὅπως ἄλλωσι καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας καὶ μετὰ ἐξονυχιστικὴν συζήτησιν δὲν δύνανται νὰ ἐξακριβωθοῦν οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου. Ὡς παράδειγμα πιθανὸν εἰς τὸ μέλλον ἀναφέρομεν διὰ τὴν ἄμεσον γειτονίαν τῆς Ἑλλάδος : Ἐστω ὅτι Βούλγαροι κομιτατζήδες εἰσβάλλουν εἰς ἑλληνικὸν ἢ νο-

τιοσλαυικὸν ἔδαφος κατοπιὴν ἐνεργειῶν τῆς κυβερνήσεως τῆς προσβληθείσης χώρας ἢ βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ἅπαντὰ ὅτι ἔλαβεν «ὅλα τὰ μέτρα, τὰ ὅποια διαθέτει» (κατὰ τὴν περίπτωσιν δ τοῦ ἄρθρου 2), ἀλλ' ὅτι ταῦτα εἶναι ἀνεπαρκῆ λόγω τοῦ περιορισμοῦ τῶν τακτικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τὸν ὅποιον τῆς ἐπέβαλον αἱ συνθήκαι. Τὸ προσβληθὲν κράτος, εἰς τὸ ὅποιον συνεχίζονται αἱ εἰσβολαὶ κομιτατζήδων προελαύνει ὅπως καταστείλῃ μόνον τοὺς ἐνόπλους συμμορίας. Ποῖος εἶναι ὁ ἐπιτιθέμενος ὁ εἰσβάλων ἢ ἡ Βουλγαρία, π. χ., ἠτις δὲν ἐπάτηξε τὰς ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς ἐξορμούσας συμμορίας; Ἡ ἀκόμη πῶς θὰ ἐπιτευχθῆ ἡ διάκρισις μεταξὺ «συνοριακῶν ἐπεισοδίων» τὰ ὅποια δὲν θεωροῦνται ὡς ἐπιθέσεις (περίπτωσις Β τοῦ προσηρητημένου πρωτοκόλλου) καὶ πράξεων 2, 3, δ τοῦ ἄρθρου 2; Εἶναι εὐνόητον ὅτι πλῆθος παρερμηνειῶν δύνανται νὰ δημιουργηθοῦν εἰς περίπτωσιν περιπλοκῆς καὶ ἐπισπεύσεως τῶν γεγονότων, ὅτε ἡ ἐγκαιρὸς ἐπέμβασις τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν καθίσταται ἀδύνατος καὶ ὅτι εἰς περίπτωσιν συρράξεως ἕκαστος θὰ ἐπιρρίπτῃ εἰς τὸν ἕτερον τὴν εὐθύνην τοῦ ἐπιτιθεμένου. (Βλ. καὶ Ἐποικισμός, Ἀσφάλεια).

Ἐποικοδόμημα ἢ ὑπερσκελετός (γερμ. Überbau, γαλλ. superstructure). — Καλεῖται οὕτω ὑπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ τὸ σύνολον τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, τὰ ὅποια ὑφoῦνται ὑπὲρ τὴν οἰκονομικὴν βάσιν μιᾶς δεδομένης κοινωνίας. Εἰς τὸ ἐποικοδόμημα ἀνήκει ἡ κοινωνικὴ ἰδεολογία, ἡ κοινωνικὴ ψυχολογία, τὸ κοινωνικοπολιτικὸν καθεστῶς μὲ ὅλα του τὰ ὑλικά μέρη καὶ μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῶν προσώπων του, ἡ γλῶσσα, ἡ διανόησις κλπ. Ἡ κοινωνικὴ ἰδεολογία εἶναι τὸ σύνολον τῶν σκέψεων, αἰσθημάτων ἢ κανόνων κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Εἰς αὐτὴν ὑπάγονται φαινόμενα τοιαῦτα ὅσα τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης,

τὸ σύνολον τῶν κανόνων δικαίου, τῶν ἠθῶν ἢ τῆς ἠθικῆς κλπ. Τὴν κοινωνικὴν ψυχολογίαν ἀπαρτίζουν τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συστηματοποιημένα αἰσθήματα, σί σκέψεις καὶ αἱ δοξασίαι, τὰς ὁποίας ἔχει μία δεδομένη κοινωνία, τάξις, ὁμάς, ἐπαγγελματικὸς κλάδος κλπ. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι ὀργανωμένη ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ μορφή της, ἡ ἐπιστήμη ὡς προῖόν της ἀνάγκης τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὸν ἀγῶνα περὶ ὑάρξεως, ἡ θρησκεία ὡς ἀπόπειρα ἐρμηνείας εἰς ὀρισμένον στάδιον κοινωνικῆς ἐξελίξεως τῶν ἄλλων ἀνεξηγήτων φαινομένων, ἡ φιλοσοφία, ἡ τέχνη κλπ. πάντα ταῦτα ἀπαρτίζουν τὸ κοινωνικὸν ἐποικοδόμημα. Κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμὸν ἡ μορφή καὶ αἱ κατευθύνσεις καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐποικοδομήματος τούτου ἐν ἐκάστη ἱστορικῇ περιόδῳ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἐκάστοτε οἰκονομικῆς διαρρυθμίσεως τῆς κοινωνίας. «Ἐν τῇ κοινωνικῇ παραγωγῇ τῆς ζωῆς των, λέγει ὁ Κ. Μάρξ, οἱ ἄνθρωποι συνάπτουν ὀρισμένας ἀναγκαίας, ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς των σχέσεις, παραγωγικὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς ὀρισμένην βαθμίδα ἐξελίξεως τῶν ὑλικῶν παραγωγικῶν τῶν δυνάμεων. Τὸ σύνολον τῶν παραγωγικῶν τούτων σχέσεων ἀποτελεῖ τὴν οἰκονομικὴν διαρρυθμίσιν τῆς κοινωνίας, τὴν ὑλικὴν της βᾶσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑποῦται ἐν νομικὸν καὶ πολιτικὸν ἐποικοδόμημα καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν ἀντιστοιχοῦν ὀρισμέναι κοινωνικαὶ μορφαὶ συνειδήσεως. Ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς καθορίζει τὴν κοινωνικὴν, πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ζωὴν ἐν γένει. Δὲν καθορίζει ἡ συνείδησις τῶν ἀνθρώπων τὴν ὑπόστασιν των, ἀλλὰ ὀπεναντίας ἡ κοινωνικὴ των ὑπόστασις καθορίζει τὴν συνείδησιν των».

Ἑρβάρτος (Ἰωάννης Φρειδερίκος Herbart).— Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ παιδαγωγὸς (1776—1841). Μαθητὴς τοῦ Πεστάλότζι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σπουδῶν του ἐν Ἑλβετίᾳ διετέλεσε καθηγη-

τῆς ἐν τοῖς πανεπιστημίῳις τῆς Καϊνιξβέργης καὶ τῆς Γοττίνγης. Ἡ φιλοσοφία του, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας καὶ πολέμιος τῶν ρομαντικῶν καὶ ποιητικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς ἤσκησε παροδικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς γερμανικῆς διανοήσεως. Κατὰ τὸν Ἑρβάρτον αἱ ἔννοιαι εἰς τὰς ὁποίας μᾶς ὀδηγεῖ ἡ ἐμπειρία εἶναι πλήρεις ἀντιφάσεων καὶ διὰ τοῦτο παρίσταται ἀνάγκη ὀρισμένων μεθόδων πρὸς ἄρσιν τῶν ἀντιφάσεων τούτων. Ἡ πραγματικότης, τὴν ὁποῖαν ζητοῦμεν νὰ κατακτιήσωμεν γνωστικῶς ἐξαρτᾶται μὲν ἐξ ὑποκειμενικῶν ὄρων, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ παραχθῇ ἐξ αὐτῶν. Ἡ βαθυτέρα οὐσία τῶν ὄντων εἶναι ἀγνώριστος ποιοτικῶς. Ὁ ἄνθρωπος μόνον τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν πραγμάτων δύναται νὰ γνωρίσῃ καὶ κατανοήσῃ. Ἡ ψυχὴ εἶναι σύνολον πραγματικῶν παραστάσεων, ὁ μηχανισμὸς τῶν ὁποίων δύναται νὰ καθορισθῇ κατὰ μαθηματικὸν τρόπον, ὅπως τὰ φαινόμενα τῆς φυσικῆς. Αἱ βασικαὶ παιδαγωγικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Ἑρβάρτου, αἱ ὁποῖαι ἤσκησαν τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, εἶναι: τὸ εὐπλαστον τοῦ παιδός, τοῦ ὁποίου ἡ μορφοσις εἶναι διὰ τοῦτο δυνατόν ἡ ἔννοια τῆς ἀτομικότητος καὶ ὁ ἀδιάσπαστος σύνδεσμος μεταξὺ διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς. Ἰδανικὸν τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ προσωπικότης, τὴν ὁποῖαν καλλιεργοῦμεν διὰ τῆς διεγέρσεως πολυμεροῦς ἐνδιαφέροντος, σκοπὸς δὲ αὐτῆς ἡ μόρφωσις τῆς βουλήσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρος.

Ἑρβέ (Γουσταῦος Hervey).— Γάλλος σοσιαλιστὴς καὶ εἴτα ἀναρχικὸς δικηγόρος καὶ καθηγητὴς γεννηθεὶς τὸ 1872. Διεκρίθη διὰ τὴν ἔντονον ἀντιμιλιταριστικὴν καὶ ἀντιπατριωτικὴν δρᾶσιν του, δι' ἣν ἐδιώχθη καὶ κατεδικάσθη ἐπανειλημμένως. Τὸ 1906 ἱδρυσεν τὴν ἐφημερίδα, «la guerre sociale», ἡ ὁποία ἐγένετο τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ ἀντιμιλιταρισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ. Τὰ ἄρθρα

του ἐπροκάλεσαν πλῆθος συζητήσεων καὶ διαφωνιῶν ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκε κατ' ἀρχάς. Ὄταν ἐξεργάγη ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος ὁ Ἑρβὲ μετεβλήθη εἰς φλογερὸν πατριώτην, ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ μετωνόμασε τὴν «Guerre sociale» εἰς «Victoire». Μετὰ τὸν πόλεμον ἐγένεν ἀναρχικός. Ἐγραψε: «Ἱστορία τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Εὐρώπης» (1905), «Τὰ ἐγκλήματα μου» (1912), «Ὁ μέγας πόλεμος» (1920, τομ. 10).

Ἔργαλειον.—Τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῖου διεξάγεται ὠρισμένη οἰκονομικῶς ὠφέλιμος ἐργασία. Τὸ ἐργαλεῖον ἤσκησε σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, συντέλεσαν εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς φύσεώς του, ἐν τῷ ἀγῶνι του πρὸς κατάκτησιν τῆς φύσεως. Ἡ ἐπινόησις καὶ ἡ χρῆσις του τὸν διακρίνει ἀπὸ τὰ ζῶα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ φύσεως κατασκευαστὴς ἐργαλείων· εἶναι τὸ μόνον ἐκ τῶν ζῶων, τὸ ὁποῖον κατασκευάζει ἐργαλεῖα (tool—maker).

Ὁ ἄνθρωπος ἐπέτυχεν ἀνωτέραν ὀργάνωσιν σκέψεως, μὲ λογικὸν εἰρμόν, τοιαύτην ὁποία δὲν παρατηρεῖται εἰς τὰ ἄλλα ζῶα. Αἱ παγίδες, οἱ ἴστοι τῆς ἀράχνης καὶ αἱ ἐνέδραι τῶν ζῶων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐργαλεῖα. Εἰς τὰ ζῶα αἱ ἀνάγκαι δὲν εἶναι πολυάριθμοι, περιοριζόμεναι εἰς τὸ πρόβλημα τῆς τροφῆς, ἡ ὁποία λαμβάνει μοναδικὴν θέσιν εἰς τὴν ζωὴν των, καὶ κατὰ δευτέρον λόγον τῆς κατοικίας. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος πολὺ ὀλιγότερον ὀπλισμένος ἐκ φύσεως ἀπὸ τὰ ζῶα, εἶχε πολὺ περισσότερας ἀνάγκας καὶ τὰς ἠσθάνετο ἐντονώτερον.

Ἡ ἐπινόησις τῶν ἐργαλείων ὑπεργορεύθη ἐκ τῆς ὑποδεεστερας ταύτης θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ φύσει καὶ ὑπεβηθήθη ὑπὸ τῆς εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἰκανότητός του. Τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα κατασκευάσθησαν ἐκ ξύλων καὶ λίθων. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ πυρός, ἠῤῥησε τὸν ἀ-

ριθμὸν τῶν ὑλῶν, ἐξ ὧν ἠδύναντο νὰ κατασκευασθοῦν ἐργαλεῖα. Εἰς τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον προσετέθησαν τὰ μέταλλα (ὀρείχαλκος, σίδηρος, χαλκός κλπ.).

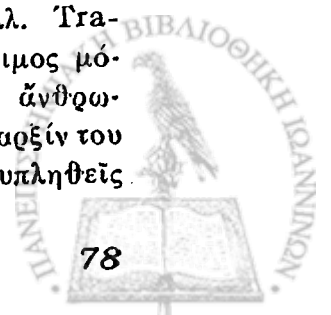
Διὰ τῶν ἐργαλείων ὁ ἄνθρωπος ἐξουδετερώνει μέχρις ἐνός σημείου τὰς ἀντιξόους καὶ ἐχθρικές δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ζωὴν του καὶ τὸ μέλλον τῆς ὑπάρξεώς του.

Δι' αὐτοῦ κατορθώνει ν' ἀπομιμηθῇ καὶ νὰ ὑπερβάλλῃ τὴν φύσιν. Βλέπει τὸ σπῆλαιον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευσεν ὡς ἀρχικὴ κατοικία καὶ τὸ ἀπομιμεῖται κατασκευάζων, τελειότεραν κατοικίαν, μὲ περισσότερας ἀνέσεις καὶ εὐκολίας. Παρατηρεῖ τὴν βλάστησιν τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν καὶ ἀναλαμβάνει νὰ τὴν ἀναπαραγάγῃ διὰ τῆς τέχνης του.

Τὸ ἐργαλεῖον εἰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι μόνον ὄπλον πρὸς καθυπόταξιν τῆς φύσεως· εἶναι καὶ μέσον πρὸς περαιτέρω ὄξυσιν τῆς διανοίας του. Ἡ τελειοποιήσις τοῦ ἐργαλείου τὸν ἄγει πρὸς τὸ μηχανήμα καὶ τὸ μηχανήμα πρὸς τὴν μηχανὴν (μηχανικὴ ἐποχὴ) τὴν τελειοποιημένην αὐτόματον μηχανήν, ἡ ὁποία ἐργάζεται μὲ ἀκρίβειαν, μὲ δραστηριότητα καὶ μὲ «πνεῦμα», πολλάκις ἀνώτερον καὶ ἀπὸ τὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐργαλείων ἐν τῇ παραγωγῇ ὁ ἄνθρωπος ἐδημιούργει ἀποθέματα, ἐπὶ τῇ προόψει μελλοῦσης καταναλώσεως εἰς ἐποχὰς ἀντιξόους. Τὰ ἀποθέματα ὅμως ταῦτα τὸν ὑπεβόηθον καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τελειότερων ἐργαλείων. Τοῦτο δίδει εἰς τὰ ἀποθέματα ταῦτα ἄλλην σημασίαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἔχουν εἰς τὰ ζῶα. Ὑπάρχουν καὶ τινὰ ζῶα, τὰ ὁποία κάμνουν προμηθείας, ἀλλὰ τὰς κάμνουν διὰ νὰ τὰς καταναλώσῃ τὸν χειμῶνα.

Ἔργασια (γερμ. Arbeit γαλλ. Travail).—Καλεῖται οὕτω ὁ σκόπιμος μόχθος τὸν ὁποῖον καταβάλλει ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπαρξίν του καὶ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὰς πολυπληθεῖς

ανάγκας, τὰς ὁποίας τοῦ δημιουργεῖ ὁ ἀναπτυσσόμενος πολιτισμός. Ἡ ἐργασία συνήθως διακρίνεται εἰς *διανοητικὴν* καὶ εἰς *χειρωνακτικὴν* ἀναλόγως τοῦ περισσότερον κατ' αὐτὴν καταπονουμένου ὄργανου: τοῦ ἐγκεφάλου ἢ τοῦ σώματος. Κατὰ τὸ παρελθόν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε κατορθώσει ἀκόμη νὰ ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν φύσιν τὰ μυστικά της καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν ἐπιστήμην πιστὸν καὶ ἰσχυρὸν συνεργάτην του, ἦτο ταυτοχρόνως διανοητικὸς καὶ χειρωνακτικὸς ἐργάτης, διότι ὁ ἴδιος συνελάμβανε τὸ σχέδιον μιᾶς ἐργασίας καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἐξετέλει. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς μηχανῆς ἐν τῇ παραγωγῇ, τῆς μονοπωλήσεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς διευθύνσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ μιᾶς τάξεως, τῆς κεφαλαιοκρατικῆς, ἀνετράπησαν ἐκ βέλθρων οἱ ὅροι τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ ἡ εἰσαγωγὴ νέων μεθόδων παραγωγῆς καὶ πωλήσεως, ἐδημιούργησαν κατανομὴν τῶν ἐργαζομένων εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων οἱ ὅποιοι προσδεδεμένοι εἰς τὴν μηχανὴν ἀποτελοῦν οἰονεὶ προέκτασίν της (χειρῶνακτες) καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐπινοοῦν καὶ διευθύνουν διὰ λογαριασμὸν τοῦ καπιταλισμοῦ (διανοούμενοι). Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου, καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, ἐφ' ὅσον ζοῦν μισθοῦντες τὴν ἰκανότητά των πρὸς ἐργασίαν καὶ ὄχι ἐκμεταλλεόμενοι ἄλλους, εἶναι μισθόδουλοι καὶ ἀποτελοῦν τὴν τάξιν τῶν ὑφισταμένων τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἡ ἐργασία ὡς σκόπιμος διάθεσις τοῦ συνόλου τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἰκανοτήτων, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὸ σῶμα, εἰς τὴν ζωντανὴν προσωπικότητα ἑνὸς ἀνθρώπου, ἦτοι τῆς *δυνάμεως ἐργασίας*, εἶναι δημιουργὸς ὄλων τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὑπὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς, ἐν τῷ ὁποίῳ κάτοχος τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς

(κεφαλαίου, μηχανῶν, ἐργοστασίων, πρώτων ὑλῶν κ.λ.π.) δὲν εἶναι ὀλόκληρος ἢ κοινωνία, ἀλλὰ τμῆμα μόνον αὐτῆς, ἢ ἄρχουσα τάξις, ἐνῶ οἱ περισσότεροι ὡς μόνον μέσον διὰ νὰ ζήσουν διαθέτουν τὴν ἰκανότητά των πρὸς ἐργασίαν, ἢ δύναμις ἐργασίας εἶναι ἐμπορευμα καὶ πωλεῖται καὶ ἀγοράζεται ὅπως ὅλα τὰ ἐμπορεύματα. Ὁ ἀγοραστὴς τῆς δυνάμεως ἐργασίας (ὁ ἐργαδότης, ὅστις εἶναι κάτοχος τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς) τὴν καταναλίσκει ἐπιβάλλων εἰς τὸν πωλοῦντα αὐτὴν (τὸν μισθωτὸν) ὅπως ἐργασθῇ ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας. Διὰ νὰ παραγάγῃ ὁ ἐργαζόμενος ἐμπορεύματα (ἦτοι προϊόντα προοριζόμενα διὰ τὴν ἀγορὰν) πρέπει ἡ ἐργασία νὰ εἶναι χρήσιμος, δηλαδὴ νὰ δημιουργῇ ἀξίας χρήσεως.

1.—*Ἡ ἐργασία καθόλου.* Τὸ ἀπλῶ στοιχεῖα πάσης ἐργασίας εἶναι: ἡ προσωρινὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἡ καθαυτὴ ἐργασία· τὸ ἀντικείμενον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀσκεῖται ἡ ἐργασία καὶ τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου τελεῖται ἡ ἐργασία. Ἡ προσωρινὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δαπάνη δυνάμεων δι' ὧν εἶναι πεπροικισμένον τὸ σῶμα. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔργου ἀπαιτεῖται ἐκτὸς τῆς προσπαθείας τῶν δρώντων ὀργάνων καὶ διαρκῆς προσοχή, ἢ ὁποῖα ἀπαιτεῖ σταθερὰν προσπάθειαν τῆς βουλήσεως. Ὅσον ὀλιγώτερον ἐλκυστικὴ εἶναι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της ἡ ἐργασία τόσον περισσοτέραν βουλευτικὴν προσπάθειαν ἀπαιτεῖ.

Τὸ γενικὸν ἀντικείμενον τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ γῆ, ἢ ὁποῖα ὑπάρχει χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀνθρώπου. Πάντα τὰ πράγματα, τῶν ὁποίων τὴν ἄμεσον πρὸς τὴν γῆν σύνδεσιν ἐπιδιώκει νὰ διακόψῃ ἡ ἐργασία (κοπὴ δένδρου εἰς τὸ παρθένον δάσος, ἐξαγωγή μεταλλεύματος κλπ.) εἶναι ἀντικείμενα ἐργασίας χάρις εἰς τὴν φύσιν. Τὸ ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἤδη ὑποστῆ ἐργασίαν (π. χ. τὸ πλυμένον μετάλλευμα) καλεῖται πρώτη ὑλὴ. Κάθε πρώτη ὑλὴ ἀπο-

τελεῖ ἐπίσης ἀντικείμενον ἐργασίας. Ἄλλὰ κάθε ἀντικείμενον ἐργασίας δὲν εἶναι πρώτη ὕλη· γίνεται τοιαύτη ἀφ' οὗ ὑποστῆ μετατροπὴν τινα διὰ τῆς ἐργασίας.

Τὸ μέσον τῆς ἐργασίας εἶναι πρᾶγμα ἢ σύνολον πραγμάτων, τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος θέτει μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐργασίας διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν δρᾶσιν του. Ὁ ἄνθρωπος μεταμορφώνει ἐξωτερικὰ πρᾶγματα εἰς ὄργανα τῆς ἐνεργείας του, ὄργανα τὰ ὁποῖα προσθέτει εἰς τὰ ἰδικά του. Ἡ γῆ εἶναι τὸ πρωτόγονον προμηθευτήριον τῶν μέσων τῆς ἐργασίας. Τοῦ προσφέρει π. χ. τὸν λίθον, ὁ ὁποῖος τοῦ χρησιμεύει διὸ νὰ κόπῃ, νὰ τρίβῃ, νὰ πιέξῃ κλπ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακρίνει μίαν οἰκονομικὴν ἐποχὴν ἀπὸ ἄλλης, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐργαζομένου, δὲν εἶναι τόσον τὸ τι κατασκευάζει, ὅσον τὸ πῶς τὸ κατασκευάζει, τί μέσα διαθέτει τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων κατασκευάζει. Ἐκτὸς τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς ὄργανα, ὡς βοηθοὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου, τὰ μέσα τῆς ἐργασίας περιλαμβάνουν ὑπὸ εὐρύτεραν ἔννοιαν καὶ ὄλους τοὺς ὑλικούς ὄρους, οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ εἰσέρχωνται ἀμέσως εἰς τὰς ἐκτελούμενας πράξεις, εἶναι, ἐν τούτοις ἀπαραίτητοι (ἐργαστήρια, ὁδοί, διώρυγες κλπ).

Κατὰ τὴν ἐργασίαν, λοιπόν, ἐνεργεῖα τοῦ ἀνθρώπου ἐκτελεῖ τῇ βοηθείᾳ τῶν μέσων τῆς ἐργασίας μίαν ἐθελημένην μεταβολὴν τοῦ ἀντικειμένου. Ἡ ἐνεργεῖα αὕτη περατοῦται ἐν τῷ τετελεσμένῳ προϊόντι, δηλαδὴ ἐν μιᾷ ἀξίᾳ χρήσεως, ἐν μιᾷ ὕλῃ, ἢ ὁποῖα ἔχει ὑποστῆ ἀλλαγὴν μορφῆς ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐργασία συνδυαζομένη μετὰ τοῦ ἀντικειμένου ἐργασίας, ἔχει ὑλοποιηθῆ. Ὅτι παρὰ τῷ ἐργαζομένῳ ἦτο κίνησις, ἐμφανίζεται τῶρα ἐν τῷ προϊόντι ὡς ιδιότης ἐν ἀδρανείᾳ· ὁ ἐργάτης ὕφανε καὶ τὸ προϊόν εἶναι ὕφασμα. Ἄν θεωρήσῃ τις

τὸ σύνολον τῆς κινήσεως ταύτης ἀπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ ἀποτελέσματος τῆς, τοῦ προϊόντος, τότε μέσον καὶ ἀντικείμενον ἐργασίας παρουσιάζονται ὁμοῦ ὡς μέσα παραγωγῆς καὶ ἡ ἐργασία ὡς ἐργασία παραγωγική.

Ἐκτὸς τῆς ἐξαγωγικῆς (ἀποσπαστικῆς) βιομηχανίας (ἐκμετάλλευσις μεταλλείων, κυνήγιον, ἀλιεῖα κλπ.) ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐργασίας προσφέρεται ὑπὸ μόνῃς τῆς φύσεως, ὅλοι οἱ ἄλλοι κλάδοι τῆς βιομηχανίας ἐπεξεργάζονται πρώτας ὕλας, δηλαδὴ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη ὑποστῆ κάποιαν ἐργασίαν. Οὕτω τὸ προϊόν μιᾶς ἐργασίας ἀποβαίνει μέσον παραγωγῆς ἄλλης.

Ἡ πρώτη ὕλη δύναται ν' ἀποτελῇ τὴν κυρίαν οὐσίαν ἐνός προϊόντος ἢ νὰ μὴ εἰσέρχεται εἰς αὐτὸ εἰμὴ ὑπὸ μορφὴν βοηθητικῆς ὕλης. Καταναλίσκεται τότε ὑπὸ τοῦ μέσου τῆς ἐργασίας (ἀνθραξ ἀτμομηχανῆς) ἢ συνάπτεται εἰς τὴν πρώτην ὕλην διὰ νὰ τὴν μεταμορφώσῃ (χρῶμα ἐρίου), ἢ τέλος βοηθεῖ αὐτὴν τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐργασίας (φωτισμὸς καὶ θέρμανσις τοῦ τόπου ἐργασίας).

Ἡ ἐργασία χρησιμοποιοῦσα τὰ ὑλικά στοιχεία τῆς, τὸ ἀντικείμενον ἐργασίας καὶ τὸ μέσον ἐργασίας εἶναι πράξεις καταναλώσεως. Ἡ παραγωγικὴ αὕτη καταναλώσις διακρίνεται τῆς ἀτομικῆς καταναλώσεως κατὰ τοῦτο: ἡ ἀτομικὴ καταναλώσις καταναλίσκει τὰ προϊόντα ὡς μέσα ἀπολαύσεως τοῦ ἀτόμου, ἐνῶ ἡ παραγωγικὴ καταναλώσις τὰ καταναλίσκει ὡς μέσα λειτουργίας τῆς ἐργασίας. Τὸ προϊόν τῆς ἀτομικῆς καταναλώσεως εἶναι ὁ ἴδιος ὁ καταναλωτής. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παραγωγικῆς καταναλώσεως εἶναι ἐν προϊόντι διακεκριμένον ἀπὸ τοῦ καταναλωτοῦ.

2.— Ἡ μισθωτὴ ἐργασία. Ἡ κίνησις τῆς χρησίμου ἐργασίας, ὅπως περιγράφῃ ἀνωτέρω, δηλαδὴ ἡ ἐνεργεῖα ἢ ὁποῖα σκοπεῖ τὴν παραγωγὴν ἀξιών χρήσεως εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, κοινὴ εἰς ὅλας τὰς κοι-

νωνικὰς μορφάς. Ἄλλ' ἐκάστη κοινωνική μορφή δημιουργεῖ ὠρισμένους ὄρους ὑφ' οὓς πραγματοποιεῖται ἡ παραγωγική αὐτὴ κίνησις.

Ἐπὶ τὸ σήμερον κρατοῦν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς, ὁ κεφαλαιοκράτης ἀγοράζει ἐν τῇ ἀγορᾷ κατόπιν ἐκλογῆς διὰ τὴν ποιότητα καὶ ἐξακριβώσεως διὰ τὴν τιμὴν, πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς παραγωγῆς: τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν δύναμιν ἐργασίας.

Ὁ περιγραφεὶς γενικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐργασίας δὲν ἀλλοιοῦται μὲ τὴν παρεμβασιν τοῦ κεφαλαιοκράτου. Ὡς κατανάλωσις τῆς δυνάμεως ἐργασίας παρουσιάζει δύο ἰδιομορφίας. Πρῶτον ὁ ἐργάτης ἐργάζεται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κεφαλαιοκράτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ ἐργασία του. Ὁ κεφαλαιοκράτης ἀγρυπνεῖ μετὰ μεγάλης φροντίδος, ὅπως τὰ μέσα παραγωγῆς χρησιμοποιηθῶν κατὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, ὅπως ἡ ἐργασία καταβάλλεται εὐσυνειδήτως, ὅπως μὴ ὑφίσταται τὸ ὄργανον τῆς ἐργασίας προσθέτον ζημίας ἐκτὸς τῆς νενομισμένης φθορᾶς.

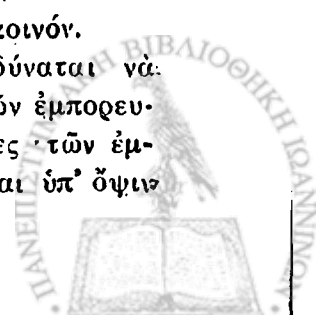
Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας τὸ προϊόν ἀποτελεῖ ἰδιοκτησίαν τοῦ κεφαλαιοκράτου καὶ ὄχι τοῦ ἀμέσου παραγωγοῦ, τοῦ ἐργαζομένου. Ὁ κεφαλαιοκράτης πληρώνει τὴν ἀξίαν (ἡμερησίαν ἐπὶ παραδείγματι) τῆς δυνάμεως ἐργασίας καὶ ἡ χρῆσις τῆς δυνάμεως αὐτῆς τοῦ ἀνήκει συνεπῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίμου ἡμέρας. Ἡ χρῆσις τοῦ ἐμπορεύματος, πράγματι, ἀνήκει εἰς τὸν ἀγοραστὴν καὶ δίδων τὴν ἐργασίαν του ὁ κάτοχος τῆς δυνάμεως ἐργασίας, ὁ ἐργάτης, δὲν δίδει ἐν τῇ πραγματικότητι ἄλλο τι ἢ τὴν ἀξίαν χρήσεως τὴν ὁποίαν ἐπώλησε. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ ἐργαστήριον ἢ χρησιμότης τῆς δυνάμεώς του, ἡ ἐργασία ἀνήκει εἰς τὸν κεφαλαιοκράτην. Ἀγοράζων τὴν δύναμιν ἐργασίας ὁ κεφαλαιοκράτης προσέβηκε τὴν ἐργασίαν ὡς ἐνεργητικὸν στοιχεῖον

τοῦ προϊόντος εἰς τὰ παθητικὰ στοιχεία, τὰ μέσα παραγωγῆς. Πρόκειται περὶ λειτουργίας μεταξὺ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἠγόρασε, τὰ ὁποῖα τοῦ ἀνήκουν. Τὸ προϊόν τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τῆς λειτουργίας αὐτῆς τοῦ ἀνήκει.

Τὸ προϊόν, ἰδιοκτησίας τοῦ κεφαλαιοκράτου, εἶναι ἀξία χρήσεως, ὅπως π. χ. τὸ ὕφασμα, ὑποδήματα κλπ. Ἀλλὰ συνήθως, ὁ κεφαλαιοκράτης δὲν ὠθεῖται ἐξ ἔρωτος πρὸς τὸ ὕφασμα εἰς τὴν παραγωγὴν ὑφασμάτων. Ἐν τῇ παραγωγῇ ἐμπορευμάτων (προϊόντων προοριζομένων διὰ τὴν ἀγοράν), ἡ ἀξία χρήσεως, τὸ χρήσιμον ἀντικείμενον, δὲν χρησιμεύει παρὰ ὡς φορεὺς ἀξίας. Ὁ κεφαλαιοκράτης ἐνδιαφέρεται πρὸ παντὸς νὰ παραγάγῃ ἐν χρήσιμον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον νὰ ἔχη ἀνταλλάξιμον ἀξίαν, ἐν πρᾶγμα προοριζόμενον διὰ τὴν ἀγοράν, ἐν ἐμπόρευμα. Ἐκτὸς τούτων ὁ κεφαλαιοκράτης ἐπιθυμεῖ ὅπως ἡ ἀξία τοῦ ἐμπορεύματος τούτου ὑπερβαῖν τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίηθησαν διὰ τὴν παραγωγὴν του, δηλαδή τὴν ἀξίαν τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ τῆς δυνάμεως ἐργασίας, διὰ τὴν ἀγοράν τῶν ὁποίων διέθεσε τὸ χρῆμα του. Θέλει νὰ παραγάγῃ ὄχι μόνον χρήσιμον πρᾶγμα, ἀλλὰ ἀξίαν, ὄχι μόνον ἀξίαν ἀλλὰ καὶ ὑπερ-ἀξίαν.

3.— *Ἔργασία καὶ ἀνταλλακτικὴ ἀξία.* Ὅπως τὸ ἐμπόρευμα εἶναι ταυτοχρόνως ἀξία χρήσεως καὶ ἀνταλλακτικὴ ἀξία, οὕτω καὶ ἡ παραγωγή του πρέπει νὰ εἶναι ταυτοχρόνως σχηματισμὸς ἀξίας χρήσεως καὶ σχηματισμὸς ἀξίας. Ἀλλὰ ἀπὸ τί καθορίζεται ἡ ἀξία ἑνὸς ἐμπορεύματος; ποία εἶναι ἡ οὐσία τῆς; Ἄς υποθέσωμεν ὅτι 75 χιλιόγραμμα σίτου ἀνταλλάσσονται μὲ 100 χιλιόγραμμα σιδήρου. Τοῦτο σημαίνει ὅτι εἰς δύοδιάφορα ἀντικείμενα, εἰς τὸν σίτον καὶ τὸν σίδηρον, ὑπάρχει τι τὸ κοινόν.

Τὸ κοινόν τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἶναι φυσικὴ τις ἰδιότης τῶν ἐμπορευμάτων. Αἱ φυσικαὶ ἰδιότητες τῶν ἐμπορευμάτων δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν

παρά όταν τοῖς δίδουν μίαν χρησιμότητα, ἢ ὁποῖα τὰ καθιστᾶ ἀξίας χρήσεως. Ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ των δὲν ἐξετάζουσι τὴν ἀμοιβαίαν χρησιμότητά των, ἀλλὰ μόνον τὸ κατὰ πόσον εὐρίσκονται ἀμοιβαίως εἰς ἀρκετὴν ποσότητα. Ὡς ἀξίαι χρήσεως τὰ ἐμπορεύματα εἶναι πρὸ πάντων διαφόρου ποιότητος· ὡς ἀνταλλακτικαὶ ἀξίαι δὲν δύναται νὰ εἶναι ἢ διαφόρου ποσότητος. Ὄταν, λοιπόν, παραμερίσωμεν τὰς φυσικὰς ιδιότητες, τὴν ἀξίαν χρήσεως, δὲν ἀπομένει εἰς τὰ ἐμπορεύματα εἰμὴ μία μόνον ιδιότης, ἢ ιδιότης ὅτι εἶναι προϊόντα τῆς ἐργασίας.

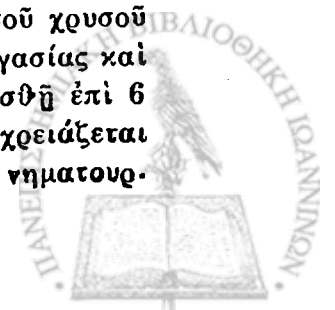
Ἀποτελέσματα καταναλώσεως ἀνθρώπινης δυνάμεως, δείγματα τῆς αὐτῆς ἀδιακρίτου ἐργασίας, τὰ ἐμπορεύματα ἔν μόνον μαρτυροῦν: ὅτι ἐν τῇ παραγωγῇ των κατηναλώθη μία δύναμις ἐργασίας, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἔχει συσσωρευθῆ ἔργασία. Ὡς ἐνσωμάτωσις καὶ ὑλοποίησις τῆς ἐργασίας ταύτης τὰ ἐμπορεύματα εἶναι ἀξίαι. Ἡ οὐσία τῆς ἀξίας εἶναι ἡ ἐργασία, τὸ δὲ μέτρον τῆς ποσότητος τῆς ἀξίας εἶναι ἡ ποσότης τῆς ἐργασίας, μετρομένη διὰ τῆς διαρκείας, διὰ τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας.

4.—Χρόνος ἐργασίας. Ὁ χρόνος ἐργασίας, ὁ ὁποῖος καθορίζει τὴν ἀξίαν ἐμπορεύματός τινος εἶναι ὁ κοινωνικῶς ἀναγκαῖος χρόνος διὰ τὴν παραγωγὴν του, δηλαδή ὁ κατὰ μέσον ὄρον ἀναγκαῖος χρόνος, ὁ χρόνος ὁ ἀπαιτούμενος μὲ μέσον ὄρον δεξιότηχίας καὶ ἐντάσεως καὶ ὑπὸ κανονικῆς συνθήκας ἐντὸς ὠρισμένου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας ἐνὸς ἐμπορεύματος δὲν θὰ μεταβάλλετο ἂν παρέμενε διαρκῶς ὁ αὐτὸς ἀναγκαῖος διὰ τὴν παραγωγὴν του χρόνος. Ἄλλ' ὁ χρόνος οὗτος ποικίλλει μὲ κάθε μεταβολὴν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας, δηλαδή μὲ κάθε μεταβολὴν ἐπιφερομένην εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν ἐξωτερικῶν ὄρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκδηλοῦται ἡ ἐργασία. Αὐξανομένης τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας (μὲ τὴν τελειο-

ποίησιν τῆς τεχνικῆς) ἐλαττοῦται ὁ ἀναγκαῖος χρόνος διὰ τὴν παραγωγὴν ἐνὸς ἐμπορεύματος καὶ ἐλαττοῦται ἐπαμένως καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἐμπορεύματος τούτου. Ἄλλ' οἰαιδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ ποικιλίαι τῆς παραγωγικότητός της, ἢ αὐτὴ ἐργασία καταβαλλομένη ἐπὶ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, δημιουργεῖ πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀξίαν.

5.—Ἡ ἐργασία ἐν τῇ παραγωγῇ. Ἄς ὑπολογίσωμεν νῦν τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας τὸ περιεχόμενον εἰς 5 χιλιόγραμμα νήματος π. χ. τὸ ὁποῖον παρήγαγεν ὁ βιομήχανος. Διὰ νὰ παράγῃ τὰ νήματα ταῦτα, εἶχεν ἀνάγκη μιᾶς πρώτης ὕλης, 5 χιλιογρ. λ. χ. βάμβακος ἠγορασμένων εἰς τὴν ἀξίαν των, π. χ. ἀντὶ 13 φρ. Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ φθορὰ τῶν χρησιμοποιηθεισῶν μηχανῶν κλπ. ἀνέρχεται εἰς 3 φρ. Ἄν τεμάχιον χρυσοῦ ἀξίας 16 φρ. ἦτοι ἴσης μὲ τὴν ἀξίαν τῶν δύο ἀνωτέρω ἀριθμῶν ($13 + 3 = 16$) εἶναι προϊόν 24 ὥρων ἐργασίας, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι μέχρι τοῦδε τὰ νήματα περιλαμβάνουν, ἐνσωματώνουν 2 ἡμέρας ἐργασίας (πρὸς 12 ὥρας τὴν ἡμέραν). Γνωρίζομεν, λοιπόν τὴν ἀξίαν τὴν ὁποῖαν δίδουν εἰς τὰ νήματα ὁ βάμβαξ καὶ ἡ φθορὰ τῶν μηχανῶν ἰσοῦται πρὸς 16 φρ. Μένει νὰ εὑρωμεν τὴν ἀξίαν τὴν ὁποῖαν προσθέτει εἰς τὸ προϊόν ἡ ἐργασία τοῦ νηματουργοῦ.

Δὲν ἐνδιαφέρει ἐδῶ ὁ εἰδικὸς χαρακτήρ ἢ ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἡ ποσότης της, ἢ ὁποῖα διαποτίζει οἰονεὶ τὴν πρώτην ὕλην καὶ ἐνσωματοῦται εἰς τὸ ἐμπόρευμα. Τὰ 5 χιλιογρ. νημάτων θ' ἀπαιτήσουν 6 ὥρας ἐργασίας, ἂν π. χ. διὰ τὴν κλώσιν 833 γραμ. βάμβακος ἀπαιτεῖται κοινωνικῶς, κατὰ μέσον ὄρον μία ὥρα. Ὁ ἐργάτης ὁ ὁποῖος θὰ καταβάλλῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐπώλησε τὴν δυνάμιν του ἐργασίας, διὰ μίαν ἡμέραν ἀντὶ 4 φρ., ἦτοι ποσοῦ χρυσοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς 6 ὥρας ἐργασίας καὶ ἐπομένως θὰ ἔπρεπε νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ 6 ὥρας διὰ νὰ παραγάγῃ ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὴν διατήρησίν του. Ὁ νηματουρ-

γός, λοιπόν, μετέτρεψεν ἐντὸς 6 ὥρων (ἡμισείας ἐργασίμου ἡμέρας) τὰ 5 χιλιογράμματα βάμβακος εἰς 5 χιλιογράμματα νήματος, προσθέσας οὕτω εἰς τὸν βάμβακα μίαν ἀξίαν 4 φρ. ὅσην ἀντιπροσωπεύουν αἱ 6 ὥραι ἐργασίας του.

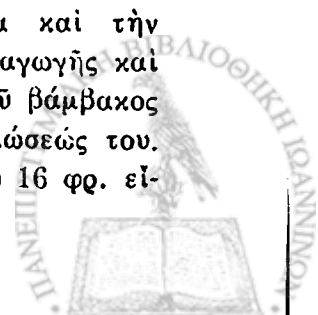
Ἄς ὑπολογίσωμεν τώρα τὴν ὀλικὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος. Τὰ 5 χιλιογράμματα περιλαμβάνουν 2 1/2 ἡμέρας ἐργασίμου, ἐξ ὧν αἱ δύο ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ τοῦ βάμβακος καὶ τῆς φθορᾶς καὶ ἡ ἡμίσεια ὑπὸ τῆς πλοκῆς. Ἡ αὐτὴ ποσότης ἐργασίας εἶνε ἐνσωματωμένη καὶ εἰς ποσότητα χρυσοῦ 20 φρ. ἡ τιμὴ, λοιπόν, τῶν 20 φρ. ἐκφράζει τὴν ἀκριβῆ ἀξίαν τῶν 5 χιλιογράμματα νημάτων καὶ ἡ τιμὴ τῶν 4 φρ. τὴν ἀξίαν 1 χιλιογράφου. Οἱ ἀριθμοὶ εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν σειρὰν τῶν ὑπολογισμῶν εἶνε αὐθαίρετοι, ἀλλὰ τοῦτο οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει.

6.—*Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐργασίας.*
Ἡ ἀξία τοῦ προϊόντος ἰσοῦται πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀναλωθέντος κεφαλαίου. Ὁ διαθέσας τὰ κεφάλαια δὲν ἐκέρδισε μέχρι στιγμῆς τίποτε. Ἄς παρακολουθήσωμεν ὁμως τὴν τύχην τῆς ἐργασίας. Ἡ δύναμις ἐργασίας φθάνει τὴν τιμὴν τῶν 4 φρ. διότι αἱ ἀναγκαῖαι τροφαὶ κλπ. διὰ τὴν καθημερινὴν διατήρησιν τῆς δυνάμεως ταύτης στοιχίζουσιν 4 φρ. Ὁ κάτοχος τῆς δυνάμεως ταύτης ἐργασίας, ὁ ἐργάτης, παρήγαγε μίαν ἰσοδύναμον ἀξίαν ἐντὸς ἡμισείας ἐργασίμου ἡμέρας· τοῦτο ὁμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐργασθῆ ὀλόκληρον ἐργάσιμον ἡμέραν ἢ ὅτι δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ πλέον. Ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ δύναμις ἐργασίας καὶ ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν δύναται νὰ παραγάγῃ αὕτη διαφέρουν, λοιπόν, κατὰ τὸ μέγεθος. Ἐν τῇ πωλήσει τῆς ἡ δυνάμις ἐργασίας πραγματοποιεῖ τὴν ἀξίαν τῆς τὴν καθοριζομένην ἐκ τῶν ἐξόδων^ε καθημερινῆς διατηρήσεώς της· ἐν τῇ χρησιμοποίησει τῆς δύναται νὰ παράγῃ ἐν μιᾷ ἐργασίμῳ ἡμέρᾳ περισσοτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὅσην ἔχει στοιχίσει. Τὴν διαφορὰν ταύτην τῆς ἀξίας εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ κεφαλαιο-

κράτης ὅταν ἠγόραζε τὴν δύναμιν ἐργασίας τοῦ ἐργάτου.

Εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν τίποτε δὲν ὑπάρχει, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ εἶναι σύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἀνταλλαγῆς^ε τῶν ἐμπορευμάτων. Πράγματι ὁ ἐργάτης, ὁ πωλητὴς τῆς δυνάμεως ἐργασίας, ὅπως ὁ πωλητὴς κάθε ἄλλου ἐμπορεύματος εἰσπράττει τὴν ἀνταλλάξιμον ἀξίαν τῆς καὶ παραχωρεῖ τὴν ἀξίαν χρήσεώς της. Δὲν δύναται νὰ λάβῃ τὴν πρώτην χωρὶς νὰ δώσῃ τὴν δευτέραν. Ἡ ἀξία χρήσεως τῆς δυνάμεως ἐργασίας, δηλαδή ἡ ἐργασία, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὴν πωλεῖ. Ὁ παραλῆς, ἐπλήρωσε τὴν ἡμερησίαν ἀξίαν τῆς δυνάμεως ἐργασίας, τὴν χρῆσιν τῆς ἐπομένως ἐπὶ μίαν ἐργάσιμον ἡμέραν, ἡ ὁποία τοῦ ἀνήκει. Τὸ ὅτι ἡ ἡμερησία διατήρησις τῆς δυνάμεως ταύτης στοιχίζει μόνον ἡμισείαν ἐργάσιμον ἡμέραν, ἐνῶ δύναται νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ ὀλόκληρον ἐργάσιμον ἡμέραν, δηλαδή τὸ ὅτι ἡ ἀξία ἡ δημιουργουμένη διὰ τῆς χρήσεώς της ἐπὶ μίαν ἐργάσιμον ἡμέραν εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ἡμερησίαν ἀξίαν τῆς, τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἰδιαιτέρως εὐτυχῆ σύμπτωσιν διὰ τὸν ἀγοραστὴν, ἡ ὁποία ὁμως κατὰ τίποτε δὲν ὠφελεῖ τὸν πωλητὴν.

Ὁ ἐργάτης ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς μισθώσεως τῆς δυνάμεώς του ἐργασίας εὐρίσκει ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἢ τῷ ἐργοστασίῳ τὰ ἀναγκαῖα μέσα παραγωγῆς ὅχι δι' ἡμισείαν ἡμέραν, ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον, διὰ 12 ὥρας. Ἀφοῦ 15 χιλιογράμματα βάμβακος, ἀπορροφῶντα 6 ὥρας ἐργασίας, μετεμορφοῦντο εἰς 5 χιλιογράμματα νήματος, 10 χιλιογράμματα βάμβακος ἀπορροφῶντα 12 ὥρας ἐργασίας θὰ μεταμορφωθῶν εἰς 10 χιλιογράμματα νήματος. Τὰ 10 ταῦτα χιλιογράμματα περιέχουν τότε 5 ἐργασίμους ἡμέρας ἐν συνόλῳ, ἐξ ὧν αἱ 4 περιλαμβάνονται εἰς τὸν βάμβακα καὶ τὴν φθορὰν τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ 1 ἔχει ἀπορροφηθῆ ὑπὸ τοῦ βάμβακος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κλώσεώς του. Ὡστε, ἂν τεμάχιον χρυσοῦ 16 φρ. εἰ-

ναι προϊόν 24 ὥρων ἔργασίας, ἡ νομισματικὴ ἔκφρασις τῶν 5 ἔργασίμων ἡμερῶν (ἐκ 12 ὥρων) θὰ εἶναι 40 φρ.

Καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν τιμὴν τῶν 10 χιλιογρ. νημάτων. Ὅπως καὶ προηγουμένως, τὸ χιλιόγρ. στοιχίζει 4 φρ. Ἄλλ' ἡ ὀλικὴ ἀξία τῶν ἐμπορευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν τῇ παραγωγῇ εἶναι 36 φρ. : 26 φρ. διὰ 10 χιλιογρ. βάμβακος 6 φρ. διὰ τὴν φθορὰν ἐπὶ 12 ὥρας καὶ 4 φρ. διὰ τὴν ἐργάσιμον ἡμέραν. Τὰ 36 φρ. τὰ ὁποῖα ἠναλώθησαν ἐν τῇ παραγωγῇ μετεμορφώθησαν εἰς 40 φρ. Ἐγέννησαν μίαν ὑπεραξίαν ἐκ 4 φρ. Ὁ κύκλος συνετελέσθη καὶ τὸ χρῆμα μετεμορφώθη εἰς κεφάλαιον.

Ὁ κεφαλαιοκράτης εἰς τὴν ἀγορὰν ἀγοράζει, καθὲ ἐμπόρευμα, τὸ ὁποῖον χρειάζεται (βάμβακα, μηχανήματα, δυνάμιν ἔργασίας) εἰς τὴν ἀκριβῆ του ἀξίαν. Κατόπιν κάμνει ὅ,τι κάμνει κάθε ἄλλος ἀγοραστής· καταναλίσκει τὴν ἀξίαν χρήσεως των. Τῆς καταναλώσεως τῆς δυνάμεως οὔσης ταυτοχρόνως παραγωγῆς ἐμπορευμάτων, ἐξάγει προϊόν ἐκ 10 χιλιογρ. νήματος, τὸ ὁποῖον ἀξίζει 40 φρ.

Ὁ κεφαλαιοκράτης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν ἀγορὰν μετὰ τὰς προμηθείας του, ἐπανέρχεται τώρα ὡς πωλητής. Πωλεῖ τὰ νήματα πρὸς 4 φρ. τὸ χιλιογράμμον, οὔτε μίαν πεντάραν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν των καὶ μολαταῦτα ἀποσύρει ἐκ τῆς κυκλοφορίας 4 φρ. περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶχε διαθέσει ἐν συνόλῳ. Ἡ δύναμις ἔργασίας πωλεῖται ἐν τῇ ἀγορᾷ διὰ τὴν ὑποστῆ ἐκμετάλλευσιν ἐκτὸς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς ὅπου ἀποβαίνει πηγὴ ὑπεραξίας.

Ἡ παραγωγή, λοιπόν, ὑπεραξίας οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ παραγωγή ἀξίας παραταθείσα πέραν ὀρισμένου σημείου. Ἄν ἡ λειτουργία τῆς ἔργασίας δὲν διαρκεῖ πέραν τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀξία τῆς δυνάμεως ἔργασίας ἡ πληρωθείσα ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου ἔχει ἀντικατασταθῆ ὑπὸ ἰσοδυνάμου ἀξίας, ὑπάρχει ἀπλή παραγωγή ἀξίας· ἂν ὑ-

περπηδήσῃ τὸ ὄριον τοῦτο ὑπάρχει παραγωγή ὑπεραξίας.

Ἐπὶ τοῦ μηχανισμοῦ τούτου στηρίζεται ὀλόκληρον τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς. Τὰ κέρδη τῆς ἀρχούσης τάξεως προέρχονται ἐκ τῆς ἀπληρώτου ἔργασίας, τὴν ὁποῖαν καταβάλλουν οἱ ἐργαζόμενοι διὰ λογαριασμὸν τῶν ἀγοραστῶν τῆς δυνάμεως ἔργασίας καὶ κατόχων τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς.

Ἔργασία μισθωτή.— Βλ. λ. Ἔργασία.

Ἔργασίας ἀναγκαῖος χρόνος.— Βλ. λ. Ἔργασία.

Ἔργασίας διεθνεῖς συνδιασκέψεις.— Βλ. λ. Συνδιάσκεψις.

Ἔργασίας Διεθνῆς Γραφεῖον.— Βλ. λ. Γραφεῖον Ἔργασίας Διεθνῆς.

Ἔργασίας δύνამις.— Βλ. λ. Ἔργασία.

Ἔργασίας ἐλευθερία.— Κατὰ τὴν αὐγὴν τῆς ἀστικῆς περιόδου, ἡ ἐλευθερία τῆς ἔργασίας ἀπετέλεσεν ἐπαναστατικὴν ἀπαιτήσιν ἕναιτι τῆς διατηρουμένης ἀκόμη φεουδαρχικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας. Τὸ συμφυῆς πρὸς τὴν φεουδαρχίαν συντεχνιακὸν σύστημα, στηριζόμενον καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μετὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν ὀργανώσεως, τῆς κλειστής κῆρας, ἦτο ἐμπόδιον εἰς τὴν βαθμηδὸν δημιουργουμένην νέαν κατάστασιν τῆς παραγωγῆς (βλ. *Φεουδαρχία καὶ Συντεχνία*).

Ὡς τὸ δικαίωμα παντός, ὅστις ἐργάζεται εἰς οἶονδήποτε κλάδον τῆς παραγωγῆς θέλει, ὑπὸ οἰουσδήποτε ὄρους καὶ ὁπότε θέλει, ἀπετέλεσε σοβαρὸν αἶτημα τῆς δημιουργουμένης ἀστικῆς τάξεως καὶ τοῦ μετ' αὐτῆς ἐμφανιζομένου, ἐν νηπιακῇ ἀκόμῃ καταστάσει, προλεταριάτου. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἐπικρατήσατο ἔναντι τῆς φεουδαρχίας, ἐπέβαλε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἔργασίας, ἣτις καὶ ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως

διὰ ψηφίσματος τῆς 4 Ἀυγούστου 1789.

Τὸ σύνθημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐν ἀρχῇ ἰδιαιτέρως ἐνεθουσίασε καὶ ἐξήγηρε τὸ προλεταριάτον ἀπεδείχθη ἐν τῇ ἐξελίξει ἐπωφελὲς μόνον εἰς τὴν νικητρίαν ἀστικήν τάξιν, ἣτις, ἐξαφανίσασα τὰς παλαιὰς κλειστὰς ὀργανώσεις τῶν βιοτεχνῶν παρέσυρεν εἰς τὴν παραγωγὴν μεγάλας μάζας τοῦ δημιουργουμένου προλεταριάτου, τὰς ὁποίας ἐξεμεταλλεύετο ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας. Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας ἀπέμεινεν ἐλευθερία τοῦ ἐργάτου ὅπως ἀποθάνῃ ἀνεργος ἢ ὑπὸ τοὺς ἐξευτελιστικούς ὄρους μισθοῦ, τοὺς ὁποίους προέβαλεν ὁ ἐργοδότης κεφαλαιοῦχος. Ἡ τελειοποίησις τῶν μηχανῶν, ἣτις ἐδημιούργησε τὸν ἐφεδρικὸν στρατὸν ἐργασίας διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν γυναικῶν εἰς τὴν κίνησιν τῆς παραγωγῆς καὶ διὰ τῆς δημιουργίας διαρκοῦς ἀποθέματος ἀνέργων (βλ. *Ἐφεδρικός στρατός ἐργασίας*), ἠῤῥησε τὰ ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας κακὰ δημιουργήσασα συναγωνισμὸν προσφορᾶς τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Ὁ ἀνεργος ἐργάτης πιεζόμενος ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν προσφορὰν εὐθηνότερας γυναικείας ἐργασίας ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ ἐργασίαν ὑπὸ τοὺς πλέον ἐξευτελιστικούς ὄρους. Οὕτως ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας παρεμεινεν ἀξίωσις τῆς κεφαλαιοκρατίας, ἡ ὁποία κατέχουσα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς δύναται νὰ ὑποβιβάζῃ τὰ ἡμερομίσθια εἰς τὰ πλέον ἐξευτελιστικά ἐπίπεδα, βεβαία ὅτι θὰ εὕρῃ ἐργάτας διατεθειμένους νὰ ἐργασθῶν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης. Ὑπὸ τὴν πίεσιν ὁμως τοῦ ἐργατικοῦ ἀγῶνος αἱ κυβερνήσεις τῶν διαφόρων κρατῶν ἠναγκάσθησαν νὰ μειώσουν ἕντινι μέτρῳ τὰς καταστρεπτικὰς διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν συνεπείας τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας. Ἡ νομοθετικὴ προστασία τῶν συμβάσεων ἐργασίας διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἀποζημιώσεως καὶ προειδοποιήσεως ἐν περιπτώσει καταγγελίας τῆς, ἢ κατὰ περιόδους ἐπέμβασις τοῦ κράτους ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς ἐργα-

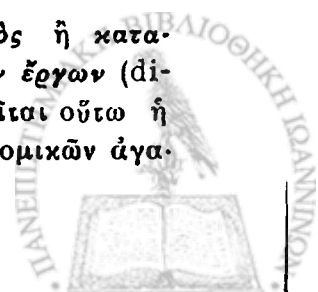
τικῶν αἰτημάτων κλπ. ἀποτελοῦν πενιχρὰς ἐπιτυχίας τῶν ἐργατῶν πρὸς περιορισμὸν τῶν καταστρεπτικῶν συνεπειῶν τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς.

Ἡ καπιταλιστικὴ ὁμως τάξις ὑπεραμύνεται πάντοτε τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας καὶ τὸ ζήτημα ἐμφανίζεται ὀξύτερον εἰς περιπτώσεις ἀπεργιῶν, ὅποτε ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας στρατολογοῦνται ἀπεργοσπᾶσται, οἵτινες καὶ προστατεύονται ὑπὸ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Τὰ ἀστικά κράτη προστατεύοντα τὰ συμφέροντα τῶν κεφαλαιοκρατῶν ἔλαβον νομοθετικὰ μέτρα κατὰ τῶν ἀπεργῶν, οἱ ὁποῖοι παρεμποδίζουν ἀπεργοσπᾶστας νὰ ἐργασθῶν. Τοιοῦτον μέτρον ἐλήφθη καὶ ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου 2111 τοῦ 1920 περὶ ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας.

«Ἔργασίας ἱππῶται» (Knights of Labor).— Μυστικὴ ἐργατικὴ ἔνωσις εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἰδρυθεῖσα τὸ 1869 ἐν Φιλαδελφείᾳ ὑπὸ τοῦ Σνάϊντερ Οὐρῖα Στήβενς καὶ παραμείνασα σχεδὸν ἄγνωστος μέχρι τοῦ 1882. Περιλαμβάνει μισθωτοὺς ἐργάτας ὅλων τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς λήψεως προστατευτικῶν ἐργατικῶν μέτρων, τῆς ὑψώσεως τῶν ἡμερομισθίων, τῆς ἴσης ἀμοιβῆς καὶ τῶν δύο φύλων, τῆς ἰδρύσεως συνεταιρισμῶν καταναλώσεως κλπ. Ἡ ἔνωσις αὕτη δὲν θέτει πολιτικούς σκοποὺς καὶ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀπαγορευούσης τὴν εἴσοδον μεταναστῶν νομοθεσίας. Ἀπὸ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων, ἡ δύναμις τῆς ἐνώσεως ταύτης ἐμειώθη σημαντικῶς. Οὕτω ἐνῶ τὸ 1886 εἶχε περὶ τὸ 754 430 μέλη, τὸ 1927 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμειώθη εἰς 90.000.

Ἔργασίας ἐξευρέσεως γραφεῖα.— Βλ. λ. *Γραφεῖα εὐρέσεως ἐργασίας*.

Ἔργασίας καταμερισμός ἢ κατανομή, ἢ καταμερισμός τῶν ἔργων (division du travail).— Καλεῖται οὕτω ἡ ἐν τῇ παραγωγῇ τῶν οἰκονομικῶν ἀγα-

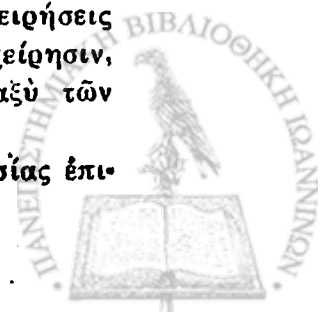
θῶν ἐκτέλεισις διαφόρων ἔργων ἢ μερῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ὑπὸ διαφόρων προσώπων. Ὁ καταμερισμός τῆς ἐργασίας ἐμφανίζεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς ἀποτέλεσμα ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἐργασία παύει νὰ εἶναι μεμονωμένη καὶ ἀτομική. Τὸ ἄτομον δὲν ἐπαρκεῖ πλέον ὡς ἄτομον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν πασῶν τῶν ἀναγκῶν του καὶ πρὸς ἐπίτευξιν χρησίμων αποτελεσμάτων καὶ μεγαλυτέρας ἀποδόσεως καταλήγει εἰς τὸν συντονισμόν τῆς ἐργασίας του μετ' ἄλλων ἀτόμων. Τὴν σημασίαν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς ἐξαίρει ἤδη ὁ Ξενοφῶν, ὁ δὲ Πλάτων εἰς αὐτὸν ἀποδίδει τὴν ἰδρυσιν τῶν πόλεων. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πρῶτος ἐξῆρε τὴν σημασίαν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ὁ A. Smith.

Ἡ πρώτη καὶ ἀπλουστερά μορφή καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας, τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν διατήρησιν τῆς κοινότητος κατενέμετο μεταξὺ τῶν δύο φύλων μὲ βάσιν τὰς φυσικὰς δεξιότητας ἐκάστου καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ ἠγχολεῖτο μὲ τὴν θήραν, τὴν ἄλιείαν, τὸν πόλεμον κλπ. ἡ δὲ γυνὴ μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν συλλογὴν φυτικῶν τροφῶν κλπ. Εἰς τὴν ἀρχαίαν οἰκογένειαν καὶ τὴν φυλὴν ἡ κατανομὴ αὕτη τῆς ἐργασίας εἶναι αὐτόματος, προάγεται δὲ ἐφ' ὅσον ἡ κοινότης πληθύνεται, ἐφ' ὅσον οἱ ἀγῶνες μεταξὺ κοινοτήτων προκαλοῦν τὴν ὑποδούλωσιν τῶν μὲν εἰς τὰς δέ. Ὁ καταμερισμός τῆς ἐργασίας ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐξελίξει ἔχει ὑποδυθῆ πολλὰς μορφάς, μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν σημερινὴν τελειότητά του. Κατ' ἀρχάς, ἀντὶ νὰ ἐπιδίδεται ἕκαστος ἀλληλοδιαδόχως εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας, τὸ προϊὸν τῶν ὁποίων τοῦ χρειάζεται, ἄτομόν τι ἀφιερῶται κατὰ τὸ δυνατόν εἰς μίαν μόνον ἐργασίαν, ἄλλο εἰς ἄλλην καὶ οὕτω καθε-

ξῆς. Οὕτω διεμορφώθησαν τὰ ἐπαγγέλματα. Ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς οἰκογενειακῆς οἰκονομίας, καθ' ἣν ὅλαι αἱ ἀνάγκαι τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος ἱκανοποιουῦντο διὰ τῶν ποικίλων καὶ διαδοχικῶν ἐργασιῶν αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἀποσπῶνται σὺν τῷ χρόνῳ μερικαὶ ἐργασίαι, (κατεργασία τοῦ σιδήρου, κατασκευὴ ἐπίπλων, οἰκοδομικὴ, ζύμωσις τοῦ ἄρτου κλπ.), αἱ ὁποῖαι γίνονται ὑπὸ ἀτόμων ξένων πρὸς τὴν ὁμάδα, ἐχόντων τὴν ἐργασίαν ταύτην ὡς ἀποκλειστικὴν ἢ κυρίαν ἀσχολίαν.

Κατόπιν, εἰς ὠρισμένον τι ἐπάγγελμα, τὰ ἄτομα ἀντὶ νὰ ἀσκοῦν ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐργασιῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν προϊόντων τοῦ ἐπαγγέλματος, εἰδικευόμενα ὁλονέν περισσότερον (οὕτω ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ξυλουργοῦ γεννᾶται ὁ ἐπιπλοποιός, ὁ λεπτουργός, ὁ κατασκευαστὴς κουφωμάτων κλπ.). Βραδύτερον, ἐργασία τις ἢ ὁποῖα προηγουμένως ἐξετελεῖτο ὑπὸ ἐγὸς ἀτόμου κατανέμεται εἰς διάφορα τμήματα ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπασχολεῖ ἰδιαίτερον ἄτομον (ἀντὶ τὴν καρφίδα νὰ κατασκευάζῃ εἰς μόνος ἐργάτης, τώρα εἰς σύρει τὸ σύρμα, ἄλλος τὸ τανύει, τρίτος τὸ κόπτει, τέταρτος κατασκευάζει τὰς αἰχμάς, πέμπτος τὴν κεφαλὴν κλπ.). Ἐτι ἀνωτέρα μορφή εἶναι ἐκεῖνη καθ' ἣν διάφορα ἄτομα ἐκτελοῦν διάφορα στοιχεῖα πολυπλόκου προϊόντος (τὰ διάφορα τμήματα ὠρολογίων κατασκευάζονται ὑπὸ διαφόρων ἐργατῶν). Ἐτι μᾶλλον, διάφοροι ἐπιχειρήσεις παράγουν διάφορα τμήματα ἀντικειμένου τινός, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε παρήγετο ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως ἢ ἐκτελοῦν τὰς διαφόρους καὶ ἀλληλοδιαδόχους ἐργασίας μιᾶς παραγωγῆς συνενουμένης κατόπιν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀντιστρόφως διάφοροι ἐργασίαι κατανεμημένοι εἰς διακεκριμένας ἐπιχειρήσεις συνενουῦνται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν, εἰς ἣν ἰσχύει ἡ κατανομὴ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐργασιῶν.

Ὁ καταμερισμός τῆς ἐργασίας ἐπι-

βάλλον τὴν ἀποκλειστικὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐργάτου ἐπὶ ἀσημάντου τινος τμήματος τῆς παραγωγῆς, καταργεῖ τὴν ἐπιμελεημένην καὶ καλλιτεχνικὴν ἀποτελείωσιν ἐνὸς ἔργου ὑφ' ἐνὸς τεχνίτου, χυδαιοποιεῖ τὴν παραγωγὴν καὶ διὰ τῆς μονοτονίας του ἀποκτηνώνει τὸν ἐργάτην, εἰς τὸν ὁποῖον δίδει τὸν ρόλον ἐνὸς ἐμπύχου παραρτήματος τῆς μηχανῆς.

Ἐργασίας σχολεῖον.— Βλ. λ. *Σχολεῖον ἐργασίας*.

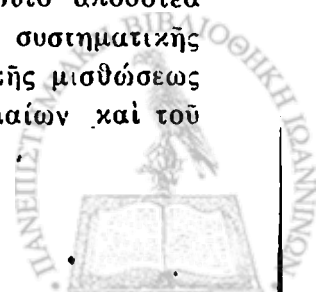
Ἐργασίας σύμβαισις.— Ἡ σύμβαισις ἐργασίας διέπεται σήμερον εἰς ὅλας τὰς χώρας ὑπὸ γενικῶν διατάξεων, αἵτινες περιλαμβάνονται εἰς τοὺς ἀστικούς τῶν κώδικας καὶ εἰδικῶν διατάξεων, περιλαμβανομένων εἰς εἰδικούς νόμους ρυθμίζοντας ὠρισμένας σχέσεις δημιουργουμένας ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς συμβάσεως ἐργασίας (ἐργατικοὶ νόμοι). Ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ ἀστικοὶ κώδικες τῶν χωρῶν τούτων διαγράφουν τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς συμβάσεως ἐργασίας. Παρὰ τὴν Γαλλίαν, ἡ «Code du Travail» εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ «Gewerbeordnung» εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἡδη ὁ χιλιετικὸς «Χάρτης τῆς ἐργασίας» καὶ ἡ «Carta del Lavoro» εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰδικεύουν τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων μεταξὺ ἐργοδότη καὶ ἐργάτου.

Αἱ διάφοροι νομοθεσίαι προσαρμόζουν τὴν ρύθμισιν τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ἐντὸς τοῦ γενικοῦ πλαισίου, τὸ ὁποῖον διαγράφουν οἱ ἀστικοὶ κώδικες.

Ἐνῶ ὅμως ὅλα τὰ κράτη ρυθμίζουν τὰς μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων σχέσεις ἐν τῇ συνάψει καὶ ἐκτελέσει τῆς συμβάσεως ἐργασίας, διὰ τῶν ἀστικῶν τῶν κωδίκων καὶ τῶν εἰδικῶν νεωτέρων νόμων, μόνη ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀφήσει ἀρῆς ἄμιστον τὴν σχέσιν ταύτην, ἣτις ἐξακολουθεῖ παρ' ἡμῖν νὰ διέπεται ὑπὸ τῶν ρωμαϊκοβυζαντινῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι διέπουν οὐχὶ τὴν σύμβαισιν ἐργασίας, ἀλλὰ τὴν μίσθωσιν πραγμάτων.

Εἶναι πράγματι περίεργον τὸ συμβαῖνον, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀστικοῦ κώδικος παρ' ἡμῖν καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν σοβαρᾶς μερίμνης τῆς πολιτείας, ὅπως ρυθμίση ὑποφασιστικῶς τὰς σχέσεις μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν. Τὸ ρωμαϊκοβυζαντινὸν δίκαιον διέπει ἔτι καὶ σήμερον τὰ ἀστικάς σχέσεις μας. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἐκεῖνο ἐλαχίστας διατάξεις περιεῖχε ρυθμιζούσας τὴν σύμβαισιν ἐργασίας, διότι ἡ ἐπὶ μισθῶ ἐργασία ἦτο ἔννοια ἄγνωστος εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἐφ' ὅσον αἱ μὴ βάνουσι ἐργασίαι (operae illiberales) ἐξετελοῦντο ὑπὸ δούλων, οἵτινες ἢ ἀνήκον εἰς τὸν κύριον ἢ ἐξεμισθοῦντο ὡς πράγματα παρὰ τοῦ κυρίου πρὸς τρίτον, πρὸς ὃν καὶ παρέσχον τὰς ὑπηρεσίας των, αἱ δὲ ἐλευθέροι ὑπηρεσίαι (operae liberales), αἵτινες ἦσαν αἱ ἐργασίαι τῶν καλλιτεχνῶν, τῶν διδασκάλων, τῶν ρητόρων, τῶν ἱατρῶν καὶ τῶν δικηγόρων, παρέχοντο δωρεάν, διότι ἐθεωρεῖτο ἀκατανόητον νὰ διατιμᾶται ἡ ἀνεκτίμητος ὑπηρεσία τοῦ ἱατροῦ, ὁ ὁποῖος σώζει τὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦς ἢ τὰ λαμπρὰ καλλιτεχνήματα τῶν μεγάλων ζωγράφων. Εἰς ταῦτα κυρίως ὀφείλεται ἡ ἔλλειψις διατάξεων, ρυθμιζουσῶν τὴν σύμβαισιν ἐργασίας. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ ἀνάγκη ὑπῆρξεν ἰσχυροτέρα τῶν προλήψεων. Οἱ διδάσκαλοι, οἱ καλλιτέχναι, οἱ ῥήτορες, οἱ ἱατροί, οἱ δικηγόροι, ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν ἀμοιβήν, διὰ τὴν λήψιν ὅμως τῆς ὁποίας δὲν ἐχορηγεῖτο ἀγωγή, καὶ ἦτις «εὐπρεπείας χάριν» ἀπεκαλεῖτο «honorarium», διὰ νὰ μὴ ὀνομασθῇ «μισθός».

Προϊόντος τοῦ χρόνου ἐδόθη καὶ ἀγωγή πρὸς διεκδίκησιν τοῦ «honorarium», ὅπερ μετέπεσεν οὕτω εἰς μισθόν, ἀλλ' οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ παροχὴ ἐλευθερίων ὑπηρεσιῶν εἶναι μισθωσις ἐργασίας. Εἰς τοῦτο ἀποδοτέα καὶ ἡ παραμέλησις τῆς συστηματικῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Εὐρεθέντες ἐνώπιον τοῦ νομοθετικοῦ τούτου κενοῦ, οἱ νεώτεροι ἐρμηνεύται τοῦ ρωμαϊκοβυζαντινοῦ δικαίου εἶπον ὅτι, ἐν ἑλλείψει εἰδικῆς ρυθμίσεως τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν, ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν κατ' ἀναλογίαν ἐρμηνείαν καὶ νὰ ἐφαρμόσωμεν ἀναλόγως ἐπὶ τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν τὰς ἐπὶ μισθώσεως πραγμάτων, κινητῶν ἢ ἀκινήτων, ἰσχυροῦσας διατάξεις. Οὕτω κατήντησε νὰ σκέπτεται, ἔτι καὶ σήμερον, παρ' ἡμῖν ἡ σοβαρωτάτη καὶ γενικῆς ἐφαρμογῆς ἐνοχικὴ σχέσις τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τῶν περὶ μισθώσεως πραγμάτων διατάξεων τοῦ ρωμαϊκοβυζαντινοῦ δικαίου. Ἀντιλαμβάνεται τις πόσα ζητήματα προκύπτουν ἐκ τούτου ἐν τῇ πράξει, ζητήματα, τὰ ὅποια πολλάκις εἰς μάτην προσπαθεῖ νὰ λύσῃ ἐπὶ μίαν ἤδη ἑκατονταετίαν, ἡ νομολογία τῶν δικαστηρίων μας. Ἐν ἐκ τῶν σοβαρωτέρων τούτων ζητημάτων εἶναι, ποῖα τὰ διακριτικὰ ὄρια μεταξὺ τοῦ ἀνωνόμου συναλλάγματος παροχῆς ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν.

Ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως δικαστικαί, αἱ ὅποια ἠμφισβήτησιν τὴν σημερινὴν ἰσχύν τοῦ ἀνωνόμου συναλλάγματος παροχῆς ὑπηρεσιῶν, δηλαδὴ τὴν συμφωνίαν περὶ παροχῆς ὑπηρεσίας ἔναντι ἀμοιβῆς, ὀρισθησομένης μετὰ τὴν παροχὴν τῆς ὑπηρεσίας. Ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως ἀποκλείσασαι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τῆς μισθώσεως πράγματος ἐπὶ τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν, διότι—εἶπον—οὐδεμίαν ἀναλογίαν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἐνοχικῶν τούτων σχέσεων, ἐφ' ὅσον ἐπὶ μὲν τῆς μισθώσεως πράγματος, τὸ πρᾶγμα ἀποδίδεται μετὰ τὴν γενομένην χρῆσιν, ἐνῶ ἐπὶ τῆς μισθώσεως ὑπηρεσίας δὲν ὑπάρχει τίποτε πρὸς ἀπόδοσιν.

Ἐνώπιον τοῦ σάλου, ὁ ὅποιος ἐδημιουργήθη οὕτω ἐν τῇ νομολογίᾳ τῶν δικαστηρίων μας ὡς πρὸς τοὺς ἐφαρμοστέους νομικοὺς κανόνας, πρὸς ρυθμίσιν τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ὁ νο-

μικός μας κόσμος ἀναμένει τὸν νέον ἀστικὸν κώδικα νὰ ρυθμίσῃ κατὰ τρόπον συγχρονισμένον, συνάδοντα πρὸς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, τὴν σύμβασιν ἐργασίας.

Ἡ σύμβασις αὕτη ἐν τῷ ἤδη καταρτισθέντι σχεδίῳ τοῦ ἐνοχικοῦ δικαίου ρυθμίζεται ὑπὸ ὀλίγων ἄρθρων, οὐχὶ περισσοτέρων τῶν 10, τὰ ὅποια διαγράφουν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τοὺς κανόνας, τοὺς διέποντας τὴν σύμβασιν ἐργασίας.

Δίδομεν κατωτέρω ἐν ὀλίγαις γραμμαῖς περιγραφὴν τοῦ συστήματος, καθ' ὃ ρυθμίζεται σήμερον ἡ σύμβασις ἐργασίας (μισθώσις ὑπηρεσιῶν), κατὰ τὸ ρωμαϊκοβυζαντινὸν δίκαιον. Ἡ σύμβασις ἐργασίας συνάπτεται διὰ τῆς συμπλώσεως τῶν βουλήσεων ἐργοδότη καὶ ἐργαζομένου, ρητῶς ἢ καὶ σιωπηρῶς, ἐγγράφως καὶ ἀγράφως, μεταξὺ παρόντων ἢ καὶ μεταξὺ ἀπόντων (τηλεφωνικῶς, τηλεγραφικῶς, δι' ἐπιστολῆς) ἐφ' ὄρισμένον ἢ ἀόριστον χρόνον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως τῆς συμβάσεως, ὁ ἐργοδότης ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ ἐργασίαν εἰς τὸν ἐργάτην (τὸν μισθωτὸν), νὰ καταβάλλῃ τακτικῶς τὸν μισθὸν καὶ νὰ ἐφαρμόξῃ ὅλους τοὺς ἐργατικὸς νόμους, τοὺς προβλέποντας περὶ τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργατῶν. Ἐν περιπτώσει ἐργατικοῦ ἀτυχήματος, ὁ ἐργοδότης ὑποχρεοῦται κατὰ τὸν νόμον 551 εἰς ἀποζημίωσιν ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεων ἐκ τῶν ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἀναφερομένων, ἄλλως ὁ ἐργοδότης ὑποχρεοῦται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀκουιλίου νόμου. Ὁ ἐργάτης ἐξ ἄλλου ἔχει τὴν υποχρέωσιν νὰ ἐκτελῇ τὴν εἰς αὐτὸν ἀνατεθεισάν ὑπηρεσίαν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως. (Περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐργάτου πρὸς ἀπεργίαν. βλ.λ. Ἀπεργία).

Ἡ σύμβασις ἐργασίας λύεται ἀμοιβαίᾳ συναινέσει, ἢ διὰ τῆς παροχῆς τῆς συμφωνηθείσης ἐργασίας ἢ διὰ τοῦ πέρατος τοῦ χρόνου, ἐφ' ὃν ἡ σύμβασις συνέστη ἢ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐργά-

του (οὐχὶ ὁμως πάντοτε καὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐργοδότη), ἢ, τέλος, διὰ καταγγελίας. Ἡ διὰ καταγγελίας λύσις τῆς συμβάσεως παρουσιάζει πολλὰς δυσχερείας ἐν τῇ πράξει, διότι ἄλλως λύεται διὰ καταγγελίας ἢ ὠρισμένου χρόνου σύμβασις καὶ ἄλλως ἢ ἀόριστου χρόνου τοιαύτη. Ὅταν ἡ σύμβασις συνέστη ἐφ' ὠρισμένον χρόνον, ὁ ἐργοδότης δύναται νὰ ἀπολύσῃ τὸν ἐργάτην πρὸ τοῦ πέρατος τῆς συμβάσεως μόνον δι' εὐλόγον αἰτίαν, κειμένην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐργάτου, ὅταν ὁμως ἡ σύμβασις γίνεται ἐπ' ἀόριστον χρόνον ὁ ἐργοδότης δύναται ν' ἀπολύσῃ τὸν ἐργάτην ὅποτεδήποτε, τηρῶν ὁμως τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου 2112 «περὶ καταγγελίας συμβάσεως ἐργασίας τῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων» προθεσμίας προειδοποιήσεως, ἢ ἄλλως καταβάλων ἀποζημίωσιν ἴσην πρὸς τοὺς μισθοὺς, οἵτινες ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν προθεσμίαν προειδοποιήσεως, τὴν ὁποίαν δὲν ἐτήρησεν (Ι. Καποδίστρια: Περὶ καταγγελίας συμβάσεως ἐργασίας ὠρισμένου καὶ ἀόριστου χρόνου 1933).

Ἄλλα καὶ τηρῶν τὴν προθεσμίαν τῆς προειδοποιήσεως ὁ ἐργοδότης ὑποχρεοῦται εἰς μίαν ἀποζημίωσιν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸ 1/4 τῆς ὀλικῆς ἀποζημιώσεως, διότι ἡ σύγχρονος θεωρία, ἐφ' ἧς ἐβασίσθη ὁ νόμος 2112 σκέπτεται ὅτι ὁ ἐργάτης, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ προσώπου του συνείργησεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ρίπτεται ἄνευ ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς δρόμους, ἀλλὰ δίκαιον εἶναι νὰ λαμβάνῃ ἓνα μικρὸν ποσοστὸν ὡς ἀποζημίωσιν, ἣτις ἔχει τὴν ἔννοιαν ἀναγνωρίσεως τῶν ὑπηρεσιῶν του.

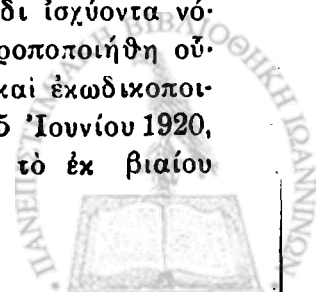
Ἔργαστήριον.— Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ οἰκονομολογίᾳ τὸ μέρος ἐνθα παράγονται ὑπὸ ἐργατῶν προϊόντα δι' ἐργαλείων κυρίως, τῶν τυχόν ὑπαρχόντων μηχανημάτων χρησιμοποιοιμένων βοηθητικῶς. Ἡ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ συντε-

λουμένη ἐργασία ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς εἰδικότητος καὶ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ ἐργάτου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τοῦ ἐργαλείου ἢ τοῦ μηχανήματος (βλ. καὶ λ. *Βιομηχανία*).

Ἡ ἀκριβὴς διάκρισις τῶν ἐργαστηρίων ἀπὸ τῶν ἐργοστασίων, δὲν ἔχει μόνον οἰκονομικὴν σημασίαν, ἀλλὰ καὶ νομικὴν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας καὶ τῶν περὶ ὑγιεινῆς καὶ προστασίας τῶν ἐργατῶν νόμων. Τὰ ἐργαστήρια διακρίνονται εἰς κυρίως ἐργαστήρια καὶ εἰς οἰκιακὰ ἐργαστήρια, ἐνθα κατ' οἶκον ἐργάζονται ἐργάται, ἢ ἐργάτριαι διὰ λογαριασμὸν ἐργοδοτῶν, καὶ εἰς μικρὰ ἢ μεγάλα, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς αὐτὰ ἐργαζομένων.

Ἐργάτης.— Καλεῖται οὕτω ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος στερούμενος τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, ἐργάζεται διὰ λογαριασμὸν ἐνὸς ἐργοδότη, ὅστις ἀγοράζει τὴν δύναμιν του ἐργασίας πληρώνων αὐτῷ ὠρισμένον ἡμερομίσθιον. Κυριολεκτικώτερον *ἐργάτης* καλεῖται ἐκεῖνος ὁ μισθωτός, ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ ὁποῖου ἐπικρατέστερον εἶνε τὸ φυσικὸν καὶ σωματικὸν στοιχεῖον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *ὑπάλληλον*, ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ ὁποῖου ἐπικρατέστερον εἶνε τὸ διανοητικὸν στοιχεῖον. (βλ. καὶ λ. *Ἔργασία*).

Ἔργατικά ἀτυχήματα.— Πᾶσα ἐργασία, ἰδιαίτερος δὲ ἡ διὰ τῶν συγχρόνων τελειοποιημένων μηχανῶν, συνεπάγεται κινδύνους διὰ τὸν ἐργάτην. Μετὰ μακροὺς ἀγῶνας τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἢ νεωτέρα νομοθεσία τῶν περισσοτέρων κρατῶν ἔλαβε μικρὰ τινα μέτρα προστασίας τῶν ἐργατῶν ἐπιβαλοῦσα εἰς τοὺς ἐργοδοτὰς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχουν ἀποζημίωσιν, ἀδιαφόρως τοῦ ἂν τὸ ἀτύχημα προῆλθεν ἐξ ὑπαιτιότητός των ἢ ὄχι. Κατὰ τὸν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα νόμον 551 τοῦ 1914 ὡς ἐτροποποιήθη οὗτος διὰ τοῦ νόμου 2193 καὶ ἐκωδικοποιήθη διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 15 Ἰουνίου 1920, ἐργατικὸν ἀτύχημα εἶνε τὸ ἐκ βιαίου

συμβάντος ἐπερχόμενον εἰς ἐργάτην ἢ ὑπάλληλον ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἐργασίας του ἢ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς. Ὁ κύριος τῆς ἐπιχειρήσεως ὑποχρεοῦται νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν παθόντα ἐφ' ὅσον ἢ ἐκ τοῦ ἀτυχήματος ἐπελθοῦσα διακοπὴ τῆς ἐργασίας τοῦ ἐργάτου διήρκεσε πλεον τῶν τεσσάρων ἡμερῶν. Τὸ ποσὸν τῆς ἀποζημιώσεως εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐκ τοῦ ἀτυχήματος ἀνικανότητος καὶ τὸν χρόνον ὑπηρεσίας τοῦ παθόντος. Τὴν ἀνικανότητα ὁ νόμος διακρίνει εἰς πλήρη καὶ διαρκῆ, μερικὴν καὶ διαρκῆ, πλήρη καὶ πρόσκαιρον, μερικὴν καὶ πρόσκαιρον. Ἐπίσης ἀποζημιώσεις παρέχεται πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ παθόντος ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ του.

Ἔργατικὰ ἐπιμελητήρια.— Βλ. Ἐπιμελητήριον

Ἔργατικὰ κόμματα.— Βλ. λ. Ἀγγλικὸν Ἔργατικὸν Κόμμα, Βελγικὸν ἐργατικὸν κίνημα καὶ Κόμματα.

Ἔργατικὰ σωματεῖα.— Βλ. λ. Συνδικατὸν καὶ Σωματεῖον.

Ἔργατικὴ διαίτησις.— Βλ. λ. Διαίτησις (Ἔργ. Διαφ.)

Ἔργατικὴ νομοθεσία.— Βλ. λ. Νομοθεσία ἐργατικῆ.

Ἔργατικὴ Συνομοσπονδία.— Βλ. Συνομοσπονδία.

Ἔργατικὴ τάξις.— Βλ. λ. Τάξις.

Ἔργατικοὶ Συνεταιρισμοί.— Βλ. λ. Συνεταιρισμός.

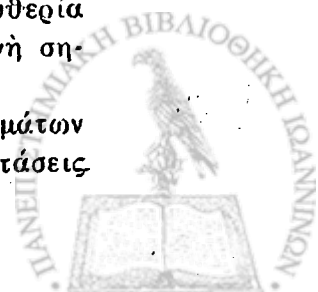
Ἔργατικὸν ζήτημα.— Μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν συνεπιεία τούτου μηχανοποιήσιν τῆς, ἀνετράπησαν ἄρδην οἱ ὄροι ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εἰδυλιακὴ μορφή τῆς χειροτεχνίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐργοστασιάρχης συνεργάζεται, συντρύγει καὶ συνδιασκεδάσει μὲ τοὺς ἐργάτας του ἐκλείπει. Αἱ πατριαρχικαὶ σχέσεις ἐργοδότη καὶ ἐργάτου ἐξαφανίζονται.

Τὸ ἐργαστήριο πλεον εἶναι μικρόν, ἐνῶ ἡ ἀγορὰ καὶ αἱ ἀνάγκαι καθίστανται μεγάλαι. Τὴν θέσιν του καταλαμβάνει τὸ ἐργαστάσιον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἀκούεται εὐκρινῶς ὁ θόρυβος τῆς μηχανῆς. Ὁ ἐργοδότης ἀνήκει πλεον εἰς τάξιν διακρινομένην ἀπὸ τὸν ἐργάτην, ὁ ὁποῖος γίνεται ἐξάρτημα τῆς μηχανῆς, ἐνῶ πρὶν ἦτο κύριος τοῦ ἐργαλείου.

Ὁ χειροτέχνης τοῦ παρελθόντος ἐκάνονιζε τὴν ἐργασίαν του ἀναλόγως τῶν παραγγελιῶν τῶν πελατῶν του ἢ τῶν ἀναγκῶν μιᾶς μικρᾶς καὶ διὰ τοῦτο γνωστῆς ἀγορᾶς, ἐνῶ ὁ ἐργοστασιάρχης παράγει διὰ τὴν μεγάλην ἀγορὰν, τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζει τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἀνάγκας. Οὕτω γεννᾶται ἄλλοτε μὲν ἡ ἔλλειψις καὶ ἄλλοτε ἡ ὑπερπαραγωγή. Ἡ ἀνισορροπία δηλαδὴ μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Εἰς μίαν τοιαύτην κατάστασιν ἡ ἐργασία μεταβάλλεται εἰς ἐμπόρευμα καὶ ὑπόκειται εἰς τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι διέπουν κάθε ἐμπόρευμα.

Ἡ νέα αὕτη κατάστασις κατέστησε ἐξαιρετικῶς δυσχερῆ τὴν θέσιν τοῦ ἐργάτου. Ἐν πρώτοις ἐξέλιπεν ἡ οἰκονομικὴ μορφή τοῦ αὐτονόμου παραγωγοῦ καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς τῆς μεγάλης βιομηχανίας μετέστησεν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν στρατιάν ὁλόκληρον αὐτονόμων παραγωγῶν, οἱ ὁποῖοι ἠῤῥησαν τὴν προσφορὰν ἐργασίας. Ὁ ἐργάτης ἀναγκαιῶς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἐργοδότην καὶ ἡ ζωὴ του ἐκ τῆς συμβάσεως τὴν ὁποίαν θὰ συνάψῃ περὶ ἐργασίας. Οὐδεμία ὁμως ἰσότης ὑπάρχει μεταξὺ προσφέροντος καὶ ζητοῦντος ἐργασίαν. Ὁ εἰς γνωρίζει ὅτι ἐὰν δὲν ἐργασθῇ δὲν ἔχει νὰ φάγῃ, ἐνῶ ὁ ἕτερος μόνον διακοπὴν τῆς ἐργασίας θὰ ὑποστῇ καὶ συνεπῶς μίαν ζημίαν, ἐὰν ἐννοεῖται δὲν εὖρη ἄλλον μὲ τὸν ὁποῖον νὰ συνάψῃ συμφερωτέραν σύμβασιν ἐργασίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ λεγομένη ἐλευθερία τῆς συμβάσεως ἐργασίας εἶναι κενὴ σημασίας.

Ἐπειτα, ἡ ἀξία τῶν ἐμπορευμάτων κανονίζεται εἰς κανονικὰς περιστάσεις

ὑπὸ τῶν ἐξόδων τῆς παραγωγῆς. Ἐὰν ἡ τιμὴ πέσῃ ὑπὸ τὸ κόστος, ἀπλούστατα παύομεν παράγοντες νέα ἐμπορεύματα μέχρις ὅτου ἡ τιμὴ ἀνέλθῃ. Τὶ ὅμως θὰ πράξῃ ὁ ἐργάτης, ἐὰν ἡ τιμὴ τοῦ ἡμερομισθίου κατέλθῃ κάτω τοῦ ὀρίου τῆς ζωῆς; Ἐφαρμοζόντες ἀνάλογον οἰκονομικὴν ἀρχὴν πρέπει νὰ ἀπαιτήσωμεν, ὅτι ἢ πρέπει νὰ ἐλαττώσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἢ πρέπει νὰ αὐξήσῃ τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας του. Οὕτω γεννᾶται τὸ ζήτημα τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου τῆς συντηρήσεως καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας, ζητήματα τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν ἐξ ἴσου τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον καὶ τὸν ἐργάτην.

Αἱ μηχαναὶ ἀνέτρεψαν τοὺς ὄρους τῆς ἐργασίας. Οἱ παλαιοὶ κανονισμοὶ τῶν συντεχνιῶν κατηργήθησαν. Κατηργήθησαν ὠρισμέναι ἀργαίαι καὶ ἠυξήθησαν αἱ ὥραι τῆς ἐργασίας, ἐνῶ συγχρόνως ἠλαττώθη τὸ ἡμερομισθίον καὶ ἠνοιχθήσαν αἱ θύραι τοῦ ἐργοστασίου εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, εἰς πρόσωπα δηλονότι δεχόμενα ἀντὶ εὐτελοῦς ἡμερομισθίου νὰ προσφέρουσι τὴν ἐργασίαν των. Τὴν ἀπαισίαν εἰκόνα τῆς περιόδου ταύτης μᾶς τὴν δίδει ἡ περίφημος Κυανῆ ἀγγλικὴ βίβλος, ὅπου δύναται τις νὰ εὔρῃ τὰς πλέον φρικιαστικὰς περιγραφάς. Εὐρισκόμεθα ἀναντιρρήτως πρὸ μιᾶς καταπτώσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς ὅλας τὰς χώρας ἡ ἐμφάνισις τοῦ «βιομηχανισμοῦ» παρουσιάζει τὰ αὐτὰ φρικώδη ἀποτελέσματα. Ἡ θαυμαστὴ οἰκονομικὴ προσπάθεια τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου ἐπροκάλεσεν ἀνεκδιήγητον τραγωδίαν ἑκατομμυρίων ὑπάρξεων.

Οὕτω ἐδημιουργήθη τὸ σύγχρονον ἐργατικὸν ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ λύσιν ἐπ'ὠφελείᾳ τοῦ ἐργαζομένου κόσμου διότι τοῦτο εἶνε καὶ τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος.

Ἄλλ' ἡ ἐργατικὴ τάξις, ὑποδουλωθεῖσα χάρις εἰς τὴν μηχανὴν θὰ παρέμενε πάντοτε ὑπὸ τὰς αὐτὰς δυσμενεῖς συνθήκας ἂν ἡ ἰδίᾳ δὲν διεξεδίχη διὰ παντὸς μέσου βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς της.

Ἡ ἀνύψωσις μιᾶς τάξεως εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς δράσεως αὐτῆς ταύτης τῆς τάξεως, ἀποτέλεσμα τριῶν κυρίως παραγόντων: τῆς αὐξήσεως τῶν ἀναγκῶν της, τῆς αὐξήσεως τῆς δυνάμεώς της καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀξίας της. Αἱ κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις οὐδέποτε ὑπῆρξαν ἐκούσια δῶρα τῶν ἀρχουσῶν τάξεων. Καὶ ἐὰν ποτὲ ἐδόθησαν, χωρὶς πίεσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, αἱ μεταρρυθμίσεις, εἶνε γεγονός ἢ ὅτι δὲν ἐφηρμόσθησαν ἢ ὅτι ὑπῆρξαν κανονικὴ ὑποχώρησις πρὸ τῆς ἐπιθέσεως.

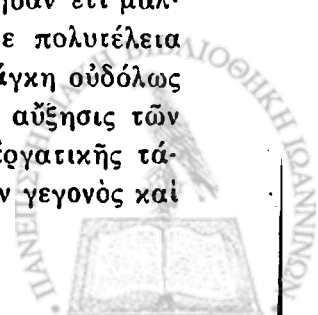
Εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι ὁ βιομηχανισμὸς ἠύξησε καὶ αὐξάνει καθημερινῶς τὰς ἀνάγκας τῶν λαϊκῶν τάξεων.

Εἶνε ἐπομένως παράλογος ἡ καταφορὰ ἐναντίον τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι καταναλίσκουν τὸ ἡμερομισθίον των διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἠυξημένων ἀναγκῶν των. Λόγω τῆς ἐπαυξήσεως τῶν ἀναγκῶν, ὁ ἐργάτης εὐρίσκει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ αὐξήσιν τοῦ ἡμερομισθίου, ἡ δὲ αὐξήσις αὐτοῦ ἐπιτρέπει τὴν πρόσθεσιν νέων ἀναγκῶν.

Εἶνε ἀναντίρρητον ὅτι μετὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ βιομηχανισμοῦ, ἐπηκολούθησε μία αὐξήσις τῶν ἡμερομισθίων. Οὕτω ἡ αὐξήσις ἐν Γαλλίᾳ ἀνῆλθεν εἰς 127 ο)ο ἐνῶ ὁ γενικὸς τιμὰριθμος τοῦ βίου ἀνῆλθεν εἰς 36 ο)ο.

Τὸ αὐτὸ παρατηρήθη ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου τὰ μὲν ἡμερομισθία ἠύξησαν κατὰ 50 ο)ο—80 ο)ο, ἐνῶ ὁ βίος ἠλαττώθη ἀπὸ τοῦ 1836—1897 κατὰ 15 ο)ο. Εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα καταλήξαμεν καὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν περίοδον 1910—1915 καθ' ἣν παρατηρεῖται μικρὰ μὲν αὐξήσις τοῦ κόστους τοῦ βίου, σημαντικωτέρα δὲ κατὰ πολὺ αὐξήσις εἰς τὰ ἡμερομισθία.

Μετὰ τὸν πόλεμον ὅμως αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἠύξησαν ἔτι μᾶλλον. Ὅτι ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε πολυτέλεια σήμερον εἶναι κοινὴ ἀνάγκη οὐδόλως μάλιστα συζητουμένη. Ἡ αὐξήσις τῶν ἀναγκῶν τῆς τροφῆς τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀποτελεῖ ἀναντίρρητον γεγονός καὶ

βασικὸν παράγοντα τοῦ ἀγῶνος τῆς διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἡμερομισθίου, συνάμα δὲ σπουδαίον συντελεστὴν τῆς προαγωγῆς τῆς ἐργατικῆς ζωῆς ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως.

Σπουδαιοτάτη ὡσαύτως πρόοδος ἔχει σημειωθῆ εἰς τὴν κατοικίαν τὴν ἐργατικὴν. Βεβαίως οὐδεὶς παραγνωρίζει ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι συνθῆκαι τῆς κατοικίας εἶναι ἔλεειναί, εἰς τινὰς δὲ βιομηχανικὰς πόλεις αὐτόχρομα τραγικαί, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ σημερινὴ κατάστασις εἶναι καλυτέρα παραβαλλομένη πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ τοῦ ἀμέσου ἀκόμη παρελθόντος.

Ἀνάλογος αὔξεις παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας. Οὐδεμία τάξις παρουσιάζει τοιαύτην αὔξησιν τῆς ἐπιδόσεως εἰς τὰς τέχνας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παρελθὸν ὅσον ἡ ἐργατικὴ τάξις. Ἀρκεῖ νὰ παραβάλωμεν τὴν ζωὴν τοῦ μὴ βλέποντος τὸν ἥλιον ἐργάτου τῆς ἀρχῆς τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ παύοντος τὴν ἐργασίαν μόνον διὸ νὰ φάγη καὶ νὰ κοιμηθῆ, πρὸς τὴν σημερινὴν ζωὴν τοῦ Εὐρωπαίου ἢ Ἀμερικανοῦ ἐργάτου διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν κολλοσιαίαν διαφορὰν.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀξία τοῦ ἐργάτου αὐξάνει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς ἐξελίξεως. Ὁ σύγχρονος βιομηχανισμὸς δημιουργεῖ θύματα καὶ συντριβεῖ ὑπάρξεις καὶ ἀνατρέπει καταστάσεις, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἶναι βέβαιον ὅτι εἶναι συνάμα ὁ μέγας παιδαγωγὸς τῆς ἐργαζομένης τάξεως.

Ἡ ἀγαλίνωτος ἐκμετάλλευσις τῶν ἐργατῶν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου ἐπέφερε μίαν φυσικὴν κατάπτωσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Αἱ γενόμενα τότε ἐπιθεωρήσεις ὀπεκάλυψαν: παρέκκλισιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, διαπλάτυνσιν τῶν ποδῶν καὶ παραμόρφωσιν τῶν κνημῶν. Κατὰ πλειονότητα οἱ ἐργάται εἶχον καταντήσῃ ραχητικοί, φυματικοί καὶ χοιραδικοί. Αἱ στατιστικαὶ παρατηρήσεις τοῦ Νίτσε-

φόρο καὶ τῶν μεγάλων παιδολόγων τῆς Ἀμερικῆς ἀπέδειξαν ὅτι τὰ εὐπορα παιδιὰ ἦσαν ὑψηλότερα, βαρύτερα καὶ ἰσχυρότερα τῶν πτωχῶν. Αἱ παρατηρηθεῖσαι ὁμως διαφοραὶ σημαντικῶς ἡλαττώθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, κατὰ τὰς ὁποίας παρατηρεῖται ἡ προαγωγή τῶν λαϊκῶν τάξεων.

Ἡ ἐργατικὴ τάξις, κερδίζει σταθερῶς πᾶν ὅ,τι εἰς σωματικὰς δυνάμεις ἀπόλεσε κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ βιομηχανισμοῦ. Μετὰ τὰ ληφθέντα προστατευτικὰ μέτρα, ἐξηφανίσθησαν καὶ τὰ παρατηρηθέντα σημεῖα τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ γενικὰ μέτρα ὑπὲρ τῆς ὑγείας, τὰ ὁποῖα ἔλαβον ὅλα τὰ κράτη, ἡ συστηματικὴ καταπολέμησις τῶν ἐπιδημιῶν, κυρίως τὴν ἐργατικὴν τάξιν ὠφέλησαν καὶ οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος ἡλαττώθη σημαντικώτατα ἡ διαφορὰ εἰς φυσικὰς δυνάμεις τῆς ἀστικῆς καὶ ἐργατικῆς τάξεως.

Ἄλλοτε ἡ μόρφωσις ἦτο προνόμιον τῶν ὀλίγων, ἐνῶ σήμερον ἡ ἐκπαίδευσις παρέχεται σχετικῶς δωρεάν. Οἱ ἀγράμματοι καθημερινῶς ἐλαττοῦνται. Ὑπάρχουν κράτη, ὅπως ἡ Σουηδία, ἡ Δανία, ἡ Γερμανία κλπ. εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἀγράμματοι δὲν φθάνουν οὔτε τὸ 1)1000. Ἀρκεῖ νὰ παραβληθῆ ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς ἐργατικῆς τάξεως πρὸς τὴν ἄλλοτε, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ἐργάται ἐστεροῦντο κάθε μορφώσεως καὶ παντὸς ἰδανικοῦ, πάσης μεταξὺ τῶν ἀλληλεγύης. Σήμερον οἱ ἐργάται ὄχι μόνον τυγχάνουν τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσεως, ἀλλὰ καὶ λαμβάνουν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν, γνωρίζουν ὅτι ἀνήκουν εἰς μίαν διεθνῆ ἐργατικὴν οἰκογένειαν καὶ ἔχουν ὀρισμένον φιλοσοφικὸν καὶ κοινωνικὸν ἰδεῶδες.

Ἄλλοτε παράγων ἀσκῶν πίεσιν ἐπὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ ἐξαναγκάζων αὐτὴν ἀκόλουθῆ κοινωνικὴν πολιτικὴν εἶνε ἡ αὔξησις τῆς ἀξίας τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Χάρις εἰς τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν, τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησε διὰ τῶν

ἀγώνων του ὁ ἐργάτης ἀποκτᾷ πολιτικὴν δύναμιν, ρυθμίζει τὰς τύχας τῆς χώρας. Τὰ περισσότερα τῶν κομμάτων, προσπαθοῦν νὰ προσελκύσωσι τὰς ἐργατικὰς ψήφους διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἐργατικῶν ἀξιώσεων. Ἡ πολιτικὴ ἀξία τῆς ἐργατικῆς τάξεως αὐξάνει κυρίως διὰ τῆς ὀργανώσεώς της εἴτε ὡς κόμμα τάξεως εἴτε εἰς διαφόρους ἔπαγγελματικὰς ὀργανώσεις.

Ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς τῆς ἀξίας ἡ ἐργατικὴ τάξις ἀποκτᾷ καὶ ἐπαγγελματικὴν ἀξίαν. Χάρις εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς ὁ ἐργάτης κατέχει εἰδικὴν μόρφωσιν τῆς ὁποίας ἐστερεῖτο κατὰ τὸ παρελθόν. Καὶ ἡ μόρφωσις αὕτη καθίσταται ἀναγκαία καθόσον ὁ βιομηχανισμὸς αὐξάνει, καθόσον αἱ μηχαναὶ τελειοποιοῦνται καὶ γίνεται πολυπλοκωτέρα ἡ λειτουργία αὐτῶν.

Ὑπὸ τὴν ὄλονεν αὔξουσαν πίεσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως κατ' εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐμορφώθη ἐργατικὴ καὶ κοινωνικὴ νομοθεσία σκοποῦσα: τὸν περιορισμὸν τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας τοῦ ἐργοδότη ἐν τῇ συμβάσει τῆς ἐργασίας, τὸν περιορισμὸν τῶν ὥρῶν ἐργασίας, τὸν καθορισμὸν ἐλαχίστου ὁρίου ἡμερομισθίου, τὸν καθορισμὸν τῶν συνθηκῶν ὑγιεινῆς καὶ ασφαλείας τῶν ἐργαζομένων, τὴν προστασίαν τῶν ἀνηλίκων ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν, τὸν καθορισμὸν τῆς εὐθύνης τῶν ἐργοδοτῶν ἐπὶ ἐργατικῶν ἀτυχημάτων, τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀσθενειῶν, γήρατος, ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν κλπ. Πρὸς ἐνοποίησιν τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας διεθνῶς ἰδρύθη διὰ τῆς συνθήκης ἐν Βερσαλλίων τὸ *Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας* (βλ. λ.).

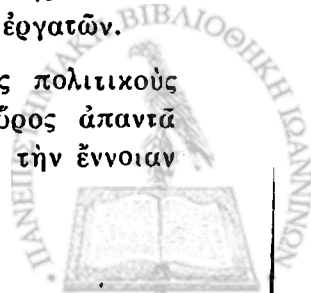
Ἄλλὰ πάντα ταῦτα κατὰ τὴν σοσιαλιστικὴν κριτικὴν, ἀποτελοῦν ἡμίμετρα, διότι δὲν θεραπεύουν τὸ κακὸν ἐκ τῆς ρίζης του. Προϋποθέτουν τὴν διατήρησιν τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστώτος καὶ ἀποβλέπουν εἰς αὐτὴν, ἐνῶ ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων γενικῶς δὲν θὰ βελτιωθῇ πράγματι εἰμὴ μόνον

ὅταν μεταβληθῇ ριζικῶς τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Ἔργατικὸς ἔλεγχος. — Ἔργατικὸν αἷτημα ἐκ τῶν μεταβατικῶν πρὸς μίαν σοσιαλιστικὴν κοινωνίαν. Πρὶν ἀκόμη ἐπέλθῃ πλήρης ἀπαλλοτριώσις τῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ ἀφαίρεσις τῶν μέσων παραγωγῆς ἀπὸ τὰ χεῖρας τῶν κεφαλαιοκρατῶν διὰ νὰ μεταβιβασθοῦν ταῦτα εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἐργαζομένων, οἱ ἐργάται ζητοῦν ὅπως ἐπιβληθῇ εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικὰς ἐπιχειρήσεις ἔλεγχος τῆς παραγωγῆς ἀσκούμενος ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἐργατῶν. Ὁ ἔλεγχος οὗτος ἀφορᾷ τὸ κόστος τῶν παραγομένων προϊόντων, τὸ κέρδος τῶν κεφαλαιούχων, τὸ διατιθέμενον εἰς τοὺς ἐργάτας ποσοστὸν κλπ. Δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι προτάσεως μέτρων ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους (π. χ. περιορισμὸς τῶν ἀμοιβῶν διευθυντικῶν θέσεων τῆς ἐπιχειρήσεως) καὶ ἐπομένως τὴν αὔξησιν τῶν ἐργατικῶν ἀπολαυτῶν καὶ μέχρι περιοριστικῶν τῆς παραγωγῆς μέτρων ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀλόγου ὑποτιμῆσεως, συνήθους φαινομένου τῆς ἀναρχομένης καπιταλιστικῆς παραγωγῆς.

Ἔργατικὸς ἔλεγχος ἐφηροδόθη ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως καὶ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς κινητοποιήσεως τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς. Ἔργατικὸς ἔλεγχος ἐφηροδόθη ἐπίσης κατόπιν ὄλων τῶν ἐργατικῶν ἐπαναστάσεων ἐν Οὐγγαρίᾳ, Βαυαρίᾳ, Σαξωνίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1919. Ἔργατικὸς ἔλεγχος δύναται ν' ἀσκηθῇ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ μετὰ τὴν κοινωνικοποίησίν των, τότε ὅμως ἀποβλέπει εἰς τὸν ἀμοιβαῖον ἔλεγχον τῆς εὐσυνειδησίας οὐτῶν τούτων τῶν ἐργατῶν.

Ἔργατισμὸς. — Εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας τῶν ἐργατῶν ὁ ὅρος ἀπαντᾷ ὑπὸ δύο ἐννοίας: α) Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν

τοῦ περιορισμοῦ τῆς πολιτικῆς δράσεως τῶν ἐργατικῶν κομμάτων εἰς τὴν ἐπιδιώξιν ἀμέσων ἐργατικῶν διεκδικήσεων χωρὶς ἀπωτέρους πολιτικούς καὶ κοινωνικούς σκοπούς. Ὁ ὄρος ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. Ὁ ἐργατισμός, ὅστις καλεῖται συχνὰ «λειμπορισμός» (laborism), συμπίπτει ἐν πολλοῖς μὲ τὸν ἐκδηλωθέντα ἐν Ρωσίᾳ μετὰ τὸ 1905 «οἰκονομισμόν». β) Ὑπὸ τὴν ἐννοιαν τῆς ἐκδηλουμένης ἐντὸς τῶν ἐργατικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν κομμάτων κινήσεως κατὰ τῶν διανοουμένων. Ἡ τάσις αὕτη ἐκδηλωθεῖσα συχνάκις προπολεμικῶς ἐντὸς τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων ἀπέφερε μεγάλας ζημίας εἰς αὐτά.

Ὁ Λένιν διὰ τοῦ «Τί νὰ κάμουμε ;» ἀντεπεξῆλθε σφοδρότατα ἐναντίον τῆς τάσεως αὐτῆς, τονίσας τὸν σημαντικὸν ρόλον τῶν διανοουμένων ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ὀρθὴν θεωρητικὴν κατεύθυνσιν τῶν κομμάτων. Μολοντοῦτο καὶ μεταπολεμικῶς, ἰδιαιτέρως μάλιστα ἐντὸς τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, συχνάκις ἐπεκράτησε πνεῦμα ἐργατισμοῦ λαβὸν διαστάσεις ἐκστρατείας κατὰ τῶν διανοουμένων.

Ἔργοδότης.—Ὁ διαθέτων τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ ἀγοράζων τὴν δύναμιν ἐργασίας τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων τὴν ὁλοκλήραν χρησιμοποιοῦν ἐν τῇ παραγωγῇ ἐμπορευμάτων πρὸς ὄφελός του καὶ διὰ λογαριασμόν του. Τὰ κέρδη τοῦ ἐργοδότη ὀφείλονται εἰς τὴν διαφορὰν, ἢ ὅποια ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἀξίας τῆς δυνάμεως ἐργασίας ὡς ἐμπορεύματος καὶ τῆς ἀξίας τὴν ὁποίαν δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἢ δύναμις ἐργασίας τῶν μισθωτῶν χρησιμοποιουμένη ἐν τῇ παραγωγῇ (βλ. καὶ λ. *Ἔργασία*).

Ἔργοστάσιον.—Ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐργάζονται πολλοὶ ἐργάται καὶ τεχνῖται πρὸς κατασκευὴν ὠρισμένου εἶδους προϊόντων.

Εἰς τὸ ἐργοστάσιον, τὸ κύριον μέσον

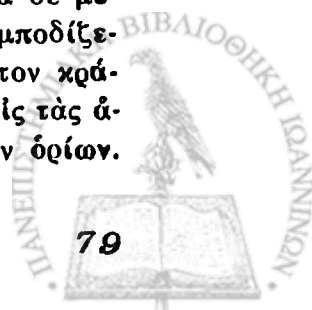
παραγωγῆς εἶναι ἡ μηχανή, ἢ κινουμένη διὰ κινητηρίου δυνάμεως.

Τὸ ἐργοστάσιον εἶχεν ὡς πρὸδρομὸν τοῦ τὸ *ἐργαστήριον* (βλ. λ.). Τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματά του εἶναι αἱ μεγάλαι μηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ ὁ καταμερισμός τῆς ἐργασίας, ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσις πολλῶν ἐργατῶν ὑπὸ ἓνα ἐργοδότην πρὸς παραγωγὴν προϊόντων, κατὰ μάζας. Τὸ ἐργοστάσιον εἶναι ἡ ὕλική ἐκδήλωσις τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ μεγάλου κεφαλαίου ἐν τῇ παραγωγῇ.

Εἰς τὸ μηχανικὸν ἐργοστάσιον ὁ ἐργάτης καταντᾷ πλέον ἐξάρτημα τῆς μηχανῆς βοηθητικόν, συμπληρῶν τὰς ἐργασίας τὰς ὁποίας δὲν κατορθώνει ἀκόμη νὰ ἐκτελέσῃ ἡ μηχανή. Ἡ ἀνάκαλυψις τοῦ ἀτμοῦ, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἢ ἀναστάτωσης τῶν μεθόδων κατεργασίας τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χάλυβος, ἔδωσαν εἰς τὴν μηχανουργίαν καὶ τὴν μηχανικὴν παραγωγὴν μίαν ἀφάνταστον ἐξέλιξιν. Ὁ ἐργάτης ἤρχισε νὰ γίνεταί ἀπαραίτητος διὰ τὴν παραγωγὴν, ἐντεῦθεν δὲ παρατηρεῖται καὶ τὸ φαινόμενον τῆς μεγάλης ἀνεργίας, ἢ ὅποια κατὰ τοὺς μεταπολεμικοὺς χρόνους ἔλαβε τὴν ἕκτασιν ἀληθοῦς κοινωνικῆς πληγῆς.

Αἰτία τῆς προϊούσης μηχανοποιήσεως τῆς παραγωγῆς εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ συναγωνισμοῦ, ἢ ὅποια ὀδηγεῖ τοὺς καταστηματαρχὰς εἰς μίαν διαρκῆ ἀναστάτωσιν τῶν παραγωγικῶν μέσων καὶ μεθόδων. Τὸ ἐργοστάσιον μετέβαλε τὸν ἐργάτην εἰς μηχανικὸν ὄν, ὑποχρεωμένον νὰ κάμῃ διαρκῶς τὰς αὐτὰς κινήσεις, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ ἐργασία του ἔχασε δι' αὐτὸν πᾶν θέλημα.

Ἡ κίνησις αὕτη πρὸς τὴν μηχανοποίησιν ἀρχίζει νὰ σταματᾷ εἰς τὰ μικρὰ κράτη διότι ἡ μηχανικὴ παραγωγὴ στηρίζεται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐκτεταμένων ἀγορῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ, μὲ τὰ περιοριστικὰ δὲ μέτρα τῶν τελευταίων ἐτῶν παρεμποδίζεται ὁ συναγωνισμὸς καὶ ἕκαστος κράτος προσπαθεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας του ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν ὁρίων.

Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως τὸ νεώτερον ἔργοστάσιον διέλυσε τὰς μεσαιωνικὰς ἐνώσεις ὁμοτέχων μὲ τὰς πατριαρχικὰς σχέσεις ἐργοδοτῶν καὶ μαθητευομένων, ἐχώρισε τοὺς ἐργάτας καὶ ἐργοδότας εἰς δύο διαφόρους μισουμένας καὶ ἀνταγωνιζόμενας τάξεις καὶ ἤγαγεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐργατῶν (βλ. καὶ λ. Βιομηχανία).

Ἔρεμπουργκ (Ἡλίας Γρηγόριεβιτς). — Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συγχρόνων συγγραφέων τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας, γεννηθεὶς τὸ 1891. Τὸ 1905 προσεχώρησεν εἰς τὴν σοσιαλεπαναστατικὴν κίνησιν. Φυλακισθεὶς καὶ ἀργότερον ἀπελευθερωθεὶς κατέφυγε τὸ 1909 εἰς Παρισίους. Τὸ 1917 ἐπέστρεψεν εἰς Πετρούπολιν, ἀλλ' ἐχθρικῶς μᾶλλον διακείμενος πρὸς τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν προτίμησε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς Παρισίους. Ἀπὸ τοῦ 1917 ὅμως καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἰδιόρρυθμος αὐτοῦ ἀλήτης τῶν στεππῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἠδυνήθη νὰ διαπιστώσῃ τὴν χρεωκοπίαν τοῦ ἀστικοῦ κόσμου καὶ νὰ δαισθανθῇ «τὰ μυστικά τῆς μεγάλης αὔριον». Ἐσχάτως προσεχώρησεν, ἐκ πεποιθήσεως πλέον, εἰς τὸ μπολσεβικικὸν κίνημα, συνεργαζόμενος, ὡς τακτικὸς ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἰσβέστια». Ἀπὸ τὰς τελευταίας ἀνταποκρίσεις του (1934) σημαντικώτεραι εἶναι «Στοὺς δρόμους τοῦ Παρισίου» (ὅπου περιγράφει τὰς τελευταίας παρισινὰς ταραχὰς ἐν σχέσει μὲ τὸ σκάνδαλον Σταβίσκυ), «Τὰ ὁδοφράγματα τῆς Βιέννης» καὶ «Μέσα στὶς ζουγκλες τῆς Εὐρώπης».

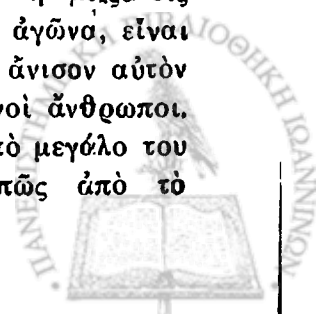
Τὴν ποιητικὴν του δραῖσιν ἤρχισεν ὁ Ἔρεμπουργκ ὑπὸ τὸ πέλαμα τῆς μυστικοπαθείας. Ὁ σοσιαλισμὸς τὸν συνεκίνησεν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆς αἰσθηματικῆς πλευρᾶς. Ἀκατάρτιστος ἀκόμη τότε καὶ ἐντελῶς ἄωρος δὲν ἠδυνήθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ συλλάβῃ τὸν σοσιαλισμὸν ἐν ὅλῃ τῇ εὐρύτητι.

Τὸ «Χουλίο Χουρενίτο», ἐν ἀπὸ τὰ

πρῶτα μετεπαναστατικὰ του ἔργα, ὅπου ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ καπιταλισμοῦ, προυκάλεσεν εἰς τὴν Εὐρώπην ζωηρὰς συζητήσεις, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν δὲν ἤτοπαρὰ μὴ ἄρνησις, καθόσον εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἐνεπαίζετο λαθραίως καὶ ὁ κομμουνισμὸς. Ἀρχετὰ μεταγενέστερα ἔργα του ἀπετέλεσαν συνέχειαν τοῦ ἀνωτέρω, καὶ εἶναι ἐνδεικτικὰ ὅχι μόνον τῆς κρίσεως τὴν ὁποίαν διατρέχει ἡ ἀνθρωπότης, ἀλλὰ καὶ τῆς κρίσεως τὴν ὁποίαν διέτρεχεν ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς.

Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως ὁ Ἔρεμπουργκ, παρουσιάζει παγκόσμιον ἐκδηιαφέρον, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐγκαινίασε τὸ νέον φιλολογικὸν εἶδος τῶν μεγάλων «συγγραμμάτων—ρεπορτάζ». Ὁ Φόρτ, ὁ Σιτροὲν κ.ἄ. τὸ Γουάλ Στρίτ, αἱ ἀνειφιᾶσεις τῆς ἀστικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος, καὶ τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασαν αὐταὶ, ἀπετέλεσαν τὰ κύρια θέματα τῶν τελευταίων ἔργων του, ὅπου καταδικάζονται ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ τελευταῖοι κολοσσοὶ τῆς ἐκπνεούσης ἐποχῆς. Ἐν ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα του, ὅπου κατεδικάζετο ὁ Κροῦγκερ (ὁ βασιλεὺς τῶν σπύρτων), δημοσιευθὲν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς αὐτοκτονίας του, προυκάλεσε πανευρωπαϊκὴν κατάπληξιν.

Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Η. Ἔρεμπουργκ «Ἡ δεύτερη μέρα» (ἐκδοαὶς Μόσχας 1934) ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸν σταθμὸν εἰς τὴν κοινωνικὴν σταδιοδρομίαν τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Εἰς τὸ ἔργον αὐτό, μὲ κύριον θέμα τὴν σοσιαλιστικὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ ειδικώτερον τὰ ἔργα τοῦ Κουζνετσκοστρόϊ, ζωγραφίζει τὴν γέννησιν τῶν νέων κοινωνικῶν σχέσεων καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ μέσα ἀπὸ τὸ ὑλικὸν τῆς ἀνθρωπίνης μάζης. Ἡ περιγραφή τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ἡ μέζα εἰς τὸν ἄνισον δημιουργικὸν ἀγῶνα, εἶναι πιστὴ καὶ εἰλικρινής. Τὸν ἄνισον αὐτὸν ἀγῶνα, τὸν διεξάγουσιν κοινοὶ ἄνθρωποι. Ἀλλὰ ὁ συγγραφεὺς μὲ τὸ μέγало του ἄλάντον μᾶς δεικνύει πῶς ἀπὸ τὸ

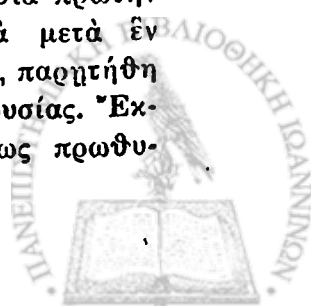
γράμα αὐτὸ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων γεννᾶται τὸ σύνολον τῶν ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων.

Έρζια (Στέφανος).— Ρῶσσοσ γλύπτῃσ καὶ ἐπαναστάτῃσ γεννηθεὶσ τὸ 1875. Κατάγεται ἐκ χωρικῶν γονέων καὶ ἀνεμίχθῃ ἐνωρὶσ εἰσ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῃσ πατρίδοσ του. Μετέσχε τῃσ ἐπαναστάσεωσ τοῦ 1905, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῃσ ὁποίασ καταδιωχθεὶσ, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰσ τὸ ἐξωτερικόν. Ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι τοῦ 1914 διέμεινε ἐν Παρισίοισ, πλὴν μικρῶν χρονικῶν διαστημάτων, τὰ ὁποῖα διέθεσε διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ρώμην, τὸ Μιλᾶνον, τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Φλωρεντίαν. Τὸ 1914 ἐπανῆλθεν εἰσ Ρωσίαν, ἐγκατασταθεὶσ ἐν τῇ Οὐράλῃ καὶ κατόπιν ἐν Καυκάσῳ ὅπου ἠσχολεῖτο μὲ τὴν γλυπτικὴν. Μετὰ τὴν ἐκρηξίν τῃσ ἐπαναστάσεωσ ἐπολέμησε παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν μπολσεβίκων ἐναντίον τῶν λευκῶν στρατευμάτων τοῦ Κολτσάκ, τοῦ Ντενίκιν καὶ τοῦ Βράγγελ καὶ μόνον μετὰ τὴν ἐκμηδένισίν των ἀνέλαβεν ἀνὰ χεῖρασ τὴν σμίλην. Τὸ νέον καθεστὼσ τιμῶν τὸν καλλιτέχνην καὶ τὸν ἐπαναστάτην τὸν διώρισε καθηγητὴν τῃσ σχολῃσ τῶν καλῶν τεχνῶν τοῦ Βαζοῦ (Καύκασοσ) καὶ κατόπιν διευθυντὴν τῶν καλῶν τεχνῶν τῃσ ἐπαρχίασ τοῦ Οὐράλῃ. Ὁ Έρζια ἐφιλοτέχνησε πλῆθος προτομῶν, ἀγαλμάτων καὶ μνημείων τελειῶν εἰσ τὴν μορφὴν καὶ μεγαλοπρεπῶν εἰσ τὴν σύλληψιν. Εἰσ αὐτὸν ὀφείλονται δεκατέσσαρα μνημεῖα τῃσ προλεταριακῃσ ἐπαναστάσεωσ ἰδρυθέντα εἰσ διάφορα κέντρα τῃσ Ρωσίασ. Ἡ τεχνοτροπία του ἐνθυμίζει τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Γάλλου γλύπτου Κ. Μενιέ, ὁ ὁποῖοσ ἐνεπνεύσθη ἀποκλειστικῶσ σχεδὸν ἐκ τῃσ ζωῃσ τῶν μοχθούντων καὶ ἐργαζομένων. Ὁ Έρζια εἶναι σήμερον εἰσ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων γλυπτῶν τῃσ ἐπαναστατικῃσ Ρωσίασ.

Έρριώ (Έδουάρδοσ Herriot).— Σύγχρονοσ Γάλλοσ πολιτικὸσ καὶ συγγρα-

φεὺσ ἡγέτῃσ τοῦ ριζοσπαστικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματοσ, γεννηθεὶσ τὸ 1872 ἐν Τρουὰ τῃσ Καμπανίασ ἐκ πατροσ ἀξιωματικοῦ. Διετέλεσε καθηγητῃσ τῃσ φιλολογίασ εἰσ τὸ λύκειον τῃσ Νάντησ καὶ κατόπιν εἰσ τὸ τῃσ Λυῶν, ὅπου ἔκτοτε ἔδρασε. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῃσ ὑποθέσεωσ Ντρεῦφοῦσ (β.λ.), παραιτηθεὶσ τῃσ καθηγητικῃσ θέσεωσ ἀνεμίχθῃ εἰσ τὴν πολιτικὴν καὶ ταχέωσ ἀνεδείχθη μετὰ τῶν κορυφαίων τοῦ λαϊκοῦ κινήματοσ εἰσ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν. Τὸ 1904 ἐξελέγη δημοτικὸσ σύμβουλοσ καὶ δημοτικὸσ πάρεδροσ τῃσ Λυῶν καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτοσ δήμαρχοσ, ἐπανεκλεγόμενοσ σχεδὸν συνεχῶσ. Τὸ 1912 ἐξελέγη γερουσιαστῃσ Ροδανοῦ καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916 μετέσχε εἰσ τὴν κυβέρνησιν Μπριὰν ὡσ ὑπουργὸσ τῶν Δημοσίων Ἔργων, Μεταφορῶν καὶ Προμηθειῶν. Τὸ 1919 παραιτηθεὶσ τοῦ γερουσιαστικοῦ ἀξιώματοσ ἐξελέγη βουλευτῃσ τοῦ αὐτοῦ νομοῦ Ροδανοῦ (Λυῶν). Ἀμέσωσ ἐγένετο μέλοσ τῃσ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν κοινοβουλευτικῃσ ἐπιτροπῃσ καὶ εἰσηγητῃσ ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῃσ Παιδείασ, Τότε ἐξελέγη ἀρχηγὸσ τοῦ ριζοσπαστικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματοσ (Radical socialiste). Λαμπρὸσ ρήτωρ καὶ εὐρυτάτῃσ μορφώσεωσ διεκρίθη ταχύτατα ἐντὸσ τῃσ βουλῃσ. Ἀπὸ τοῦ τέλοσ τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου κυρίωσ ἐνεφανίσθη εἰσ τὴν πρώτην σειρὰν τῶν Γάλλων πολιτικῶν. Εἰσ τὸ δίτομον ἔργον του «Δημιουργεῖν» (Créer) ἐξέθεσεν ὀλόκληρον τὸ πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν του πρόγραμμα.

Τὸ 1921—22 ἐταξείδευσε εἰσ Ρωσίαν, Ἀμερικὴν καὶ Καναδᾶν καὶ ὑπῆρξε ἐκ τῶν πρώτων κηρυχθέντων ἐν Γαλλίᾳ ὑπὲρ τῃσ ἀναγνώρισεωσ τῃσ Σοβιετικῃσ Ἐνώσεωσ. Τὸ 1924 ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν πρωθυπουργὸσ, ἀλλὰ μετὰ ἐν ἔτοσ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1925, παρῆτήθη καταψηφισθεὶσ ὑπὸ τῃσ γερουσίασ. Ἐκτοτε ἐγένετο ἐπανειλημμένωσ πρωθυ-

πουργός και ύπουργός διά βραχύτατα διαστήματα, υπήρξε δὲ ἐκ τῶν κυριωτέρων ὑπερμάχων τῆς συμμαχίας τοῦ κόμματός του μετὰ τοῦ σοσιαλιστικοῦ διὰ τῆς συνάψεως τοῦ «συνασπισμοῦ τῆς ἀριστερᾶς» (cartel de gauche), ὁ ὁποῖος ἐπέτρεψεν εἰς τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα τὴν ἐπὶ συνεχῇ ἔτη παραμονὴν εἰς τὴν ἀρχήν. Τὸ 1930 ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα, ἐδημοσίευσεν τὰς εὐμενεῖς ἐντυπώσεις του εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἐλαίας». Τὸ 1933 ἐπεσκέφθη καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν, τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν, τὰς δὲ ἐντυπώσεις του ἐξέδωκεν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Μορφαὶ τῆς Ἀνατολῆς». Ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ ταξειδίου τούτου ἀνὰ τὴν Ρωσίαν, ὁ Ἐρριώ ἐξύμνησε τὰς προόδους τῆς χώρας ταύτης καὶ ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ Γαλλία «ἐνθυμονομένη τὰς ἐπαναστατικὰς παραδόσεις της» πρέπει νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπικρατήσαντος ἐν Γερμανίᾳ χιτλερικοῦ κινδύνου. Ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ τὴν ἔθεσεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐφαρμογῆς. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἐρριώ καὶ ἄλλων μελῶν τοῦ κόμματός του εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐθνικῆς ἐνώσεως, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη μετὰ τὴν φασιστικὴν ἀπόπειραν τῆς 6 Φεβρουαρίου 1934 ἐξ ἀφορμῆς τοῦ σκανδάλου Σταβίσκου προεκάλεσε σχίσμα ἐντὸς τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος καὶ τὴν διαγραφὴν τοῦ Ἐρριώ ἐκ τοῦ «Συνδέσμου ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου».

Ὁ Ἐρριώ οὐδέποτε ἔγκατέλειπε τὰς φιλολογικὰς ἐνασχολήσεις του, ὅλα δὲ τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὰ λογοτεχνικὰ προσόντα του. Ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν καὶ ταξειδιωτικῶν ἐντυπώσεων, κυριώτερα ἔργα του εἶναι τὰ περὶ τῆς Κυρίας Ρεκαμιέ καὶ Μπετόβεν.

Ἐρσκιν (Θωμᾶς Erskine. — Ὀνομαστός Σκώτος φιλελεύθερος καὶ φιλέλλην πολιτικὸς (1750 - 1823). Διεκρί-

θη διὰ τὴν παρρησίαν του καὶ τὰς γνητίας φιλελευθέρως ἀρχάς του ὑπερασπίσας μετὰ θέρμης πάντα πολιτικῶς καταδιωκόμενον. Ὡς μέλος τῆς βουλῆς ἀνῆκεν εἰς τὴν φιλελευθέραν ἀντιπολίτευσιν, ἐπέδειξε μεγάλην ρητορικὴν δεινότητα, ὑπερησπίσθη τὸν Θωμᾶ Παιν συγγραφέα τοῦ πολυκρότου βιβλίου: «Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου» καὶ κατέκρινε τὴν φιλόσοφον πολιτικὴν τοῦ Λοντόντερου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἡ ὄλη του φιλελληνικὴ δραστηριότης ἐδημιούργησεν ἐν Ἀγγλίᾳ φιλικὸν ρεῦμα ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Ἐγραψε μεταξὺ ἄλλων τὸ περίφημον ἔργον: «Περὶ τῶν αἰτίων καὶ συνεπειῶν τοῦ παρόντος πρὸς τὴν Γαλλίαν πολέμου» (1793), ὅπερ ἠρίθμησε 48 ἐκδόσεις καὶ διακρίνεται διὰ τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας του.

Ἐρυθρός Σταυρός.— Διεθνῆς ὑγειονομικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ ὀργάνωσις δρωσα ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἀπολαύουσα ἐξαιρετικῶν προνομίων διὰ διεθνῶν συνθηκῶν. Ἐδρα αὐτῆς εἶναι ἡ Γενεύη. Ὁ Ἐρυθρός Σταυρός φροντίζει περὶ τῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς περιθάλψεως τῶν ἀσθενῶν καὶ τραυματικῶν ἐν καιρῷ πολέμου καὶ προστατεύεται εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο ὑπὸ διεθνῶν κανόνων διὰ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζονται πᾶσαι αἱ ἐγκαταστάσεις τοῦ Ε. Σ. ὡς σημεῖα οὐδετερότητος καὶ παραμένουν ἀπρόσβλητα παρὰ τῶν ἀντιμαχομένων. Τὸ διακριτικὸν σῆμα του (ἐρυθρὸς σταυρὸς ἐπὶ λευκοῦ βάθους) φέρεται εἴτε ὡς σημαία, εἴτε ἐπὶ οἰκοδομημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, εἴτε ὡς ταινία ἐπὶ τῆς χειρὸς.

Ἡ ὑψωσις τῆς σημαίας τοῦ Ε. Σ. ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ τῶν ὑγειονομικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ οἰκημάτων τῶν διατελούντων ὑπὸ τὴν διεθνή προστασίαν τῶν σχετικῶν συμβάσεων, κατόπιν συγκαταθέσεως τῶν ἀρμοδίων στρατιωτικῶν

ἀρχῶν. Μετὰ τὸν πόλεμον ὁ Ε.Σ. ἐπεξέτεινε τὴν δρᾶσιν καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης. Αἱ ἐν πολέμῳ ἐγκαταστάσεις τοῦ Ε.Σ. ἐπιτρέπεται ν' ἀναρτῶσι τὸ σῆμα τοῦ Ε. Σ. παρὰ τὴν ἐθνικὴν σημαίαν τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον βοηθοῦσιν, ὑποχρεοῦνται ὅμως νὰ τὴν ὑποστρίψωσι ἐὰν αἱ ἐγκαταστάσεις περιέλθωσι εἰς τὰ ἐχθρικά στρατεύματα. Ἀπὸ τοῦ 1910 ἡ δρᾶσις τοῦ Ε.Σ. ἐπεξετάθη καὶ ἐν τῇ θαλάσῳ διὰ τῶν νοσοκομείων, τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουσι τῆς ἰδίας προστασίας, τῆς καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς ξηρᾶς. Τὰ ἔθνη, ἅτινα δὲν ἔχουν ὡς θρησκευτικὸν ἔμβλημα τὸν σταυρὸν, ἐπιτρέπεται νὰ ἀντικαθιστοῦν τὸ σῆμα διὰ τοῦ ἰδίου τῶν θρησκευτικοῦ ἔμβλήματος (ἐρυθρᾶ ἡμισέληνος). Ἦδη πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου εἶχον ἰδρυθῆ' εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη σύλλογοι καὶ ἑταιρεῖαι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ «Ἐρυθροῦ Σταυροῦ». Αἱ ὁργανώσεις αὗται συγκροτοῦν καὶ διεθνῆ συνέδρια. Ἡ πρώτη συνθήκη προστασίας τοῦ Ε. Σ. χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1864.

Ἐρυθροχίτωνες. — Οὕτω ἐκλήθησαν (Camicié rosse) ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ χιτῶνος, τὸν ὁποῖον ἐφόρουσαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας, τὸ 1860 οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰωσήφ Γαριβάλδη καὶ οἱ συνεχίσαντες τὴν ἐπαναστατικὴν οὐτοῦ παράδοσιν. Οἱ ἐρυθροχίτωνες ἠγωνίσθησαν πάντοτε εἰς τὰς πρώτας γραμμάς παντὸς ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνος, πολεμήσαντες πλὴν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ 1897 κατὰ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ Ριτσιότι καὶ τὸν ἀνεπιόν του Πελλίγον, ἐν Νοτίῳ Ἀφρικῇ ὑπὲρ τῶν Μπόερς κατὰ τῶν Ἀγγλων καὶ κατὰ τὸν Παγκόμιον Πόλεμον πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τῆς Γερμανίας. Πιστοὶ οἱ Γαριβαλδῖνοι εἰς τὰς ἀστυκροδημοκρατικὰς παραδόσεις τῶν ἀντετάχθησαν κατὰ τοῦ φασισμού τοῦ Μουσσολίνι. Σῶμα Ἐρυθροχιτώνων ἐξ Ἑλλήνων ἐθελοντῶν ὀπαδῶν τοῦ Γαριβάλδη ἐπολέμησε

τὸ 1912 εἰς Δρίσκον ὅπου ἐφονεύθη καὶ ὁ ποιητὴς Λ. Μαβίλης, ἀξιωματικὸς τῶν Ἐρυθροχιτώνων (βλ. καὶ *Γαριβάλδης*).

Ἐρφούρτη (Erfurt).—Πόλις τῆς Γερμανίας, σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον. Κατ. 137.000. Ἔχει ἀκαδημίαν, μεγάλην βιβλιοθήκην καὶ μεγαλοπρεπῆ κτίρια. Τὸ 1850 συνῆλθεν ἐν αὐτῇ κοινοβούλιον διὰ τὴν συνένωσιν τῶν γερμανικῶν κρατῶν, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν κατώρθωσε ν' ἀποκρυσταλλώσῃ ἀποφάσεις.

—**Ἐρφούρτης πρόγραμμα.** Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Κ. Κάουτσκυ καὶ ἐψηφίσθη κατὰ τὸ σοσιαλιστικὸν συνέδριον τῆς Ἐρφούρτης τὸ 1891. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, ὅπερ ἀποτελεῖ ἐν τῶν δοκουμενῶν τῆς σοσιαλιστικῆς θεωρίας ἐξεδόθη μεταφρασμένον εἰς πλείστας γλώσσας ὑπὸ τὸν τίτλον «Σοσιαλιστικὸν πρόγραμμα» καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῶν κρίσεων τῶν ὁποίας ἔχει διατυπώσει ὁ Κ. Μάρξ ἐν τῇ «Κριτικῇ τοῦ προγράμματος τοῦ Γκότα». Ἐν τῷ προγράμματι τῆς Ἐρφούρτης ἐκτίθεται πῶς διὰ τῆς προόδου τῆς τεχνικῆς αὐξάνει ἡ μονοπώλησις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, διαπιστοῦται δὲ ἡ ἀνάγκη μετατροπῆς τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος διὰ κοινωνικοποιήσεως τῆς παραγωγῆς ὑπὸ τῆς ἀμέσως πρὸς τοῦτο ἐνδιαφερομένης ἐργατικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ὀφείλει πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, ὅστις προβάλλεται αὐτῇ ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος νὰ δράσῃ πολιτικῶς, νὰ συγκεντρωθῇ δηλαδὴ περὶ ἓν κόμμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν συνειδητοποίησιν ὀλοκλήρου τῆς καταπιεζομένης μερίδος τῆς κοινωνίας πρὸς κατάργησιν πάσης τάξεως. Ἄμεσοι διεκδικήσεις δι' ὀλόκληρον μὲν τὴν κοινωνίαν τῶν καταπιεζομένων προβάλλονται ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ νομοθεσία, ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, ἡ ἰσοτιμία τῆς γυναικός, ἡ ἀ-

νακήρυξις τῆς θρησκείας ὡς ἰδιωτικῆς ὑποθέσεως, ἢ προοδευτικῆ φορολογία τοῦ κεφαλαίου, ἢ δωρεάν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως κλπ., διὰ δὲ τὴν ἐργατικὴν τάξιν εἰδικῶς ἢ προστασία τῆς ἐργασίας δι' εἰδικῆς νομοθεσίας (ὀκτώωρον, ἀπαγόρευσις νυκτερινῆς ἐργασίας καὶ ἐργασίας ἀνηλίκων, ἐβδομαδιαία ἀνάπαυσις), ἢ ἐποπτεία ἐπὶ τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, ἢ ἐξασφάλισις τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι κλπ.

Ἔρωσ ἐλεύθερος.— Οὕτως ἀπεκλήθη ἢ ἐλευθέρα παντὸς νομικοῦ περιορισμοῦ ἔνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐλκυομένων ἀμοιβαίως μόνον διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ πόθου καὶ ἀνεξαρτήτως παντὸς ὑπολογισμοῦ. Ὁ ἐλεύθερος ἔρωσ προτείνεται ὑπὸ νεωτέρων κοινωνιολόγων διὰ τὴν θεραπείαν τῶν σοβαρῶν μειονεκτημάτων, τὰ ὅποια παρουσιάζει ὁ σύγχρονος γάμος καὶ τὰ ἐπακολουθήματα τούτου ἢ πορνεία καὶ ἡ μοιχεία. Ὁ σύγχρονος γάμος, ἐπιβάλων δεσμοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀρρήκτους διατηρεῖ τὸν νομικὸν σύνδεσμον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ ὅταν οὐδεμία ψυχικὴ σχέσις ὑπάρχει μεταξύ των. Οὕτω μοιραίως οἱ σύζυγοι τρέπονται τότε πρὸς τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν. Ἀντιθέτως, οἱ προτείνοντες τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα φρονοῦν ὅτι ἐπιτρεπομένης ἀκωλύτως τῆς ἐνώσεως δύο ὄντων ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχει μεταξύ των ἀμοιβαία ἐρωτικὴ ἔλξις ἐπέρχεται ἡθικοποιήσις τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων. Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ τὴν ἀστικὴν μορφήν τῆς κοινωνίας ὁ ἐλεύθερος ἔρωσ εἶναι σχεδὸν ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος, διότι πλείστα οἰκονομικὰ συμφέροντα στηρίζονται ἐπὶ τῆς αὐστηρᾶς μορφῆς τῆς οἰκογενείας, ἔστω καὶ ἂν ἡ μορφή αὕτη ἔχει ὡς ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν. Αὐτὸ τὸ συμφέρον τῶν τέκνων εἰς τὴν ἀστικὴν κοινωνίαν, ἐφ' ὅσον ἡ κοινωνικὴ πρόνοια πλήρης, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος, ἐπιβάλ-

λει τὴν διατήρησιν τῆς τυπικῆς μορφῆς σεξουαλιστικῆς ἐνώσεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ συνιστῶντες τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα ἢ ἄλλας ὁμοίας σεξουαλικὰς μεταρρυθμίσεις, χωρὶς νὰ θίγουν αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, καταλήγουν εἰς οὐτοπίαν. Ἀντιθέτως, εἰς μίαν σοσιαλιστικὴν κοινωνίαν ὅπου οἱ οἰκονομικοὶ λόγοι, οἱ ἐπιβάλλοντες τὴν σταθερότητα τῆς κοινωνίας καὶ ὅπου τὸν ρόλον τοῦ πατρὸς εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ τέκνου ἀναλαμβάνει ἡ κοινωνία, ὁ ἐλεύθερος ἔρωσ, κατὰ τὴν σοσιαλιστικὴν ἀντίληψιν, ἐνισχύει τὴν μονογαμίαν πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ ἀγοραίου ἔρωτος, δεύτερον δὲ καὶ κυρίως διότι προὑποθέτει τὴν ἐλευθέραν ἔνωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατόπιν ἀμοιβαίας ἔλξεως ὅποτε ἀποκλείεται ἡ στροφὴ τοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τρίτον πρόσωπον.

Ἔς (Μαῦσῆς Hesse).— Γερμανὸς σοσιαλιστής, (1812—1875). Γόνος εὐπόρου ἑβραϊκῆς οἰκογενείας, ὑπέστη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πάππου του, ὁ ὅποιος ἐθεωρεῖτο σοφὸς ραββῖνος. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη ἐξεδηλώθη εἰς τὰ πρῶτα του ἔργα, τὰ ὅποια διεπνέοντο ἀπὸ θρησκευτικο-μυστικιστικὰς τάσεις, ὅπως π. χ. «Ἡ ἀγία ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος» (ἐν Στουτγάρδῃ 1837) καὶ «Εὐρωπαϊκὴ τριαρχία» (Λειψία 1841). Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔργων του ὀνειροπολεῖ τὴν συγχώνευσιν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ μὲ τὸν χριστιανισμόν, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς μόνην διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὸ δεύτερον ὅμως ἀρχίζει ἤδη νὰ ἐκδηλοῦται ὡς σοσιαλιστής, μὲ ἀρκετὴν ὅμως δόσιν μυστικοπαθείας. Στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Σαιν-Σιμόν, ὑποστηρίζει τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἐγγέλου, πρέπει νὰ μετατραπῇ εἰς φιλοσοφίαν δράσεως. Τὸ ἔργον αὐτὸ διατηρεῖ ἀκόμη πολλὰ ὑπολείμματα αἰσθηματισμοῦ. Εἰς αὐτὸ ὀνειρεῖται τὴν συμμα-

χίαν τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας, καὶ Ἀγγλίας. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἐκ τῶν τριῶν τούτων χωρῶν εἰς τὴν πρώτην πρέπει νὰ συμβῇ θρησκευτικὴ ἐπανάστασις, εἰς τὴν δευτέραν πολιτικὴ καὶ εἰς τὴν τρίτην κοινωνικὴ ἐπανάστασις. Ἡ μεγάλη ὁμως σημασία τοῦ ἔργου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἐν αὐτῷ διὰ πρώτην φορὰν τονίζεται ἡ σημασία τοῦ σοσιαλισμοῦ ὡς ἀπαραιτήτου ἀνακαινισμοῦ τῆς νεαρῆς ἐγγελειανῆς φιλοσοφίας.

Τὸ 1841 ὁ Ἔς ἐγνωρίσθη διὰ πρώτην φορὰν μὲ τοὺς ἀριστεροὺς ἐγγελειανούς, καὶ μετὰξὺ ἄλλων μὲ τὸν νεορὸν ἀκόμη τότε Μάρξ.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μάρξ, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, ἀνεγνώρισε τὸν μεγαλύτερον φιλόσοφον τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1842 ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Ἐνγκελς, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνέγραψεν εἰς τὰς τάξεις τῶν σοσιαλιστῶν, καὶ ἐπὶ ἄρκετὰ ἔτη τὸν ἐκράτησεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιρροήν του.

Ὁ Ἔς διεδραμάτισε σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἐφημερίδος τοῦ Ρήνου» συνεργασθεὶς κατόπιν ἐν αὐτῇ. Τὰ ἄρθρα του κατ' οὐσίαν, δὲν ἀπετέλουν ἢ ἀναπροσαρμογὴν τῶν οὐτοπιστικῶν ἰδεῶν τῶν Γάλλων καὶ Ἀγγλῶν σοσιαλιστῶν, εἰς τὴν νεαρὰν ἐγγελειανὴν φιλοσοφίαν.

Ἡ σοσιαλιστικὴ θεωρία τοῦ Ἔς, ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς φουεερμπαχικῆς ἀντιλήψεως «τῆς πραγματικότητος τοῦ ἀνθρώπου», «τῆς οὐσίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως». Ὁ Ἔς διεκήρυττεν ὅτι ἰδεῶδες τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ἡ μετατροπὴ εἰς πραγματικότητα τῆς κοινωνικῆς «οὐσίας» τοῦ ἀνθρώπου, ἐφωδιασμένης μὲ ὅλας τὰς ἰδανικὰς τῆς ἰδιότητος.

Κατὰ τὸν Ἔς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κυριαρχοῦν τὰ ἴδια αὐτοῦ δημιουργήματα: ἡ κρατικὴ ἐξουσία εἰς τὴν πολιτικὴν, ὁ θεὸς εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ τὰ χρήματα εἰς τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα. Ὁ σοσιαλισμὸς θὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του ταῦτα.

Τοιουτοτρόπως ὁ Ἔς ἴδρυσεν τὸν «ἀληθῆ» λεγόμενον σοσιαλισμόν, ὁ ὁποῖος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ἔσχε μεγάλην διάδοσιν εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν, κυρίως μετὰξὺ τῶν μορφωμένων μικροαστικῶν τάξεων καὶ ἐναντίον τοῦ ὁποῖου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξεγερθοῦν μὲ πολὺ ἀπότομον ὕψος ὁ Μάρξ καὶ ὁ Ἐνγκελς. κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν «Γερμανικὴν ἰδεολογίαν» (1845—46) καὶ κατόπιν εἰς τὸ «Κομμουνιστικὸν μανιφέστον», διότι ἡ «ἀπόλυτος» αὐτῆ ὑπερταξικὴ θεωρία, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐθεώρει τὸ προλεταριάτον ὡς ἀντικείμενον καὶ ὄχι ὡς ἐνεργὸν φορέα τῆς σοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπέσπα τὸν παράγοντα αὐτὸν ἀπὸ τὰ πρακτικὰ προβλήματα τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν τότε Γερμανίαν, ἰδιαιτέρως δὲ ἀπὸ τὸν ἐπίκαιρον τότε ἀγῶνα ἐναντίον τῆς φεουδαρχίας, καὶ ἀνεχαίτιζε τὴν πρόοδον τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀστικῆς τάξεως.

Ἐν τῇ πράξει ἡ θεωρία τοῦ Ἔς εἶχεν ἀντεπαναστατικὰ ἀποτελέσματα παρ' ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ τὴν συμπάθειάν του διὰ τὰ δεινὰ τοῦ προλεταριάτου, καὶ παρὰ τὰ τόσα καὶ τόσα ἄρθρα του διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν ἐργαζομένων τάξεων κυρίως ἐν τῷ περιοδικῷ «Κάτοπτρον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς» (Der Gesellschaftsspiegel) τὸ ὁποῖον ἐξέδιδεν ὁ ἴδιος (1845—1846). Προσωπικῶς ὁ Ἔς δὲν ἦτο πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν θεωρίαν του. Ὑπεῖκων εἰς ξένας ἐπιρροάς, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐργάζετο ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐνγκελς, κυρίως τὸ 1847, ὅταν συνειργάζετο εἰς τὴν «Γερμανικὴν ἐφημερίδα τῶν Βρυξελλῶν» («Deutsch-Brüsseler Zeitung»). Τὸν ἐθεώρουν ὁμως ὡς θολωμένον πνεῦμα καὶ μᾶλλον τὸν ἀπέφευγον, μολονότι μὲ ἀπόλυτον ὑποκειμενικὴν τιμιότητα εἶχε τὸν ἀγνὸν πόθον νὰ συμμετέχῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ προλεταριάτου, νὰ ἐργάζεται διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, ὅπως καὶ πράγματι τὸ ἔπραξε μέχρι τῶν τελευταίων ἡμε-

ρῶν τῆς ζωῆς του μὲ αὐτοφυσίαν καὶ ἀφοσίωσιν.

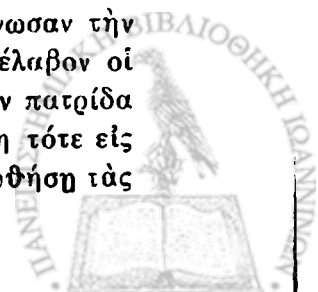
Πρὸ τοῦ 1848 ἀκόμη, ἦτο μέλος τῆς γερμανικῆς «Ἐνώσεως τῶν δικαίων», τὸ δὲ 1848—1849 διετέλεσε πρόεδρος τοῦ γερμανικοῦ συνδέσμου ἐν Παρισίοις. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 εἰργάζετο ἐν Ἑλβετίᾳ εἰς τὰς ὀργανώσεις τῆς «Ἐνώσεως τῶν κομμουνιστῶν» ὡς ὀπαδὸς τῆς ἀντιμαρξιστικῆς ὁμάδος τοῦ Βίλλιχ-Σάππερ. Ἀπὸ τοῦ 1854 ἐγκατεστάθη καὶ πάλιν ἐν Παρισίοις, ὅπου κατέγινεν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Τὸ 1859 ὁ Ἔς πρῶτος ἤρχισε νὰ προπαγανδίσῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως ἐβραϊκοῦ κράτους ἐν Παλαιστίνῃ. Τοιοῦτοτρόπως ὁ «πατήρ τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλισμοῦ», εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἰδρυτὴς τοῦ σιωνισμοῦ, μὲ τὸ ἔργον του «Ρώμη καὶ Ἱερουσαλήμ» (1862).

Τὸ 1861 ἐγκατασταθεὶς ἐν Κολωνίᾳ, ἐπροπαγάνδισε τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Λασσάλ καὶ συνέγραψε ἀρκετὰ σχετικὰ προπαγανδιστικὰ φυλλάδια. Μετὰ διετίαν μετέβη εἰς Παρισίους ὅπου συνειργάσθη εἰς τὸ ὄργανον τοῦ Λασσάλ καὶ τὰς παρισινὰς, ριξοσπαστικὰς καὶ σοσιαλιστικὰς ἐφημερίδας. Ἐνθουσιασθεὶς μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὸ «Κεφάλαιον» τοῦ Μάρξ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Α' Διεθνοῦς καὶ εἰς τὸ συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν κατεπολέμησε τὸν Μπακοῦνιν.

Τὰ σοσιαλιστικὰ ἄρθρα καὶ φυλλάδια, τὰ ὁποῖα ἔγραψε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ Ἔς μαρτυροῦν ἀληθῶς τὴν διάθεσιν τοῦ συγγραφέως νὰ διαφωτίσῃ τὰ σύγχρονα προβλήματα ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ. Ὁ Ἔς ὁμως ἀντελαμβάνετο τὸν μαρξισμόν ὡς ἐξέλιξιν καὶ μεταρρύθμισιν καὶ δι' αὐτὸ ἀντετίθετο εἰς τὴν ἰδέαν τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Καταπεπονημένος ἐξ ἀσθενείας διέθεσε τὰς τελευταίας του δυνάμεις εἰς κοσμολογικὰς ἐρεῦνας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἤδη ἀρχίσει πρὸ τοῦ 1850, διὰ νὰ θέσῃ τὸν σοσια-

λισμόν του ἐπὶ καθαρῶς φυσικο-επιστημονικῶν βάσεων.

Ἔσατ Πασᾶς Τοπτάνι.— Ἄλβανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς τὸ 1864. Καταγόμενος ἐξ ἰσχυρᾶς τουρκαλβανικῆς οἰκογενείας, κατετάχθη εἰς τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ ἠπηρετήσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἄλβανίαν. Τὸ 1894 μετέσχε τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ὡς διοικητὴς συντάγματος. Ὁ σουλτάνος Χαμητ φοβούμενος τὴν οἰκογένειαν Τοπτάνι, ὡς ἀσκοῦσαν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν Ἄλβανίᾳ, ἐδολοφόνησε διὰ μισθάρνου ὀργάνου του τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἔσατ, ὅστις ἐκδικούμενος ἐφόνευσε τὸν δολοφόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Χαμητ διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ, τὸν ἔστειλε διοικητὴν τῆς χωροφυλακῆς εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ὁ Ἔσατ συνέπραξε μὲ τοὺς νεοτούρκους. Τὸ 1912 ἦτο διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τῆς Σκόδρας κατὰ τὴν πολιορκίαν της ἀπὸ τοὺς Μαυροβουνίους. Ἡ πολιορκία διήρκεσε πολὺ, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν δὲ ἀντίληψιν πιστεύεται ὅτι ἡ φρουρὰ παρεδόθη κατόπιν μυστικῶν συνεννοήσεων, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἔσατ ἐπέτυχε προσωπικὰ ἀνταλλάγματα. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἄλβανίας εἰς ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Βῆδ, ὁ Ἔσατ ἐγένετο ὁ πραγματικὸς ἄρχων τῆς χώρας, ἀλλ' ἐπιχειρήσας πραξικόπημα συνελήφθη. Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος μετ' ὀλίγον, ἐσημάτισε κυβέρνησιν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βῆδ ἐξ Ἄλβανίας, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1914. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1916 ἐτάχθη εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, ὅταν δὲ τὸν Φεβρουάριον τὰ προελαύνοντα διὰ Σερβίας γερμανο-αὐστριακὰ στρατεύματα κατέκλυσαν τὴν Ἄλβανίαν ἔφυγεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου συνέπραξε μὲ τοὺς Συμμάχους καὶ ἰδιαιτέρως μὲ τοὺς Σέρβους. Ὅταν τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα ἐξεκένωσαν τὴν Ἄλβανίαν (1918) καὶ τὴν κατέλαβον οἱ Ἰταλοί, ἀπηγορεύθη ἢ εἰς τὴν πατρίδα του ἐπάνοδος. Ὁ Ἔσατ μετέβη τότε εἰς Παρισίους διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὰς

διασκέψεις τῆς εἰρήνης, ἐκεῖ δέ, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1920, ἐδολοφονήθη ὑπὸ Ἀλβανοῦ φοιτητοῦ.

Ἑσένιν. (Σεργκέϊ Ἀλεξάνδροβιτς).— Ἀξιόλογος Ρώσος ποιητῆς (1895—1925) καταγόμενος ἀπὸ χωρικὴν οἰκογένειαν τοῦ κυβερνεῖου τοῦ Ριαζάν. ἤρχισε γράφων ποιήματα ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας. Τὸ 1912 ἐγκυτεστάθη ὡς τυπογράφος εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπου συνεδέθη μὲ τὰς μυστικὰς μπολσεβικικὰς ὀργανώσεις, ἡ ῥοπή του ὁμως πρὸς τὴν «δόξαν καὶ τὰ πλούτη» συνετέλεσεν ὥστε νὰ λάβῃ ἄλλην κατεύθυνσιν. Τὸ 1914 μετέβη εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Α. Μπλόκ, τὸν Σ. Γκορονιέτσκυ, τὸν Ν. Κλιοῦεφ κ. ἄ. καὶ ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται εἰς τὰ σαλόνια τῆς «καλῆς» τάξεως.

Τὸ 1916 ἐξέδωκε τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ποιημάτων του, ἡ ὁποία ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Οἱ αὐλικοὶ κύκλοι ἠθέλησαν τότε νὰ τὸν προσελκύσουν εἰς τὴν δεξιὰν παρατάξιν. Πρὸς τοῦτο τὸν ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν φρουρὰν τοῦ Τσάρσκοε Σέλο καὶ τὸν παρουσίασαν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν. Ἡ ἀπόπειρα ὁμως τῆς ἐξαγορᾶς ἀπέτυχε, διότι ἄλλα ἦσαν τὰ ἰδεώδη τοῦ ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος τὸ 1917 συνεδέθη μὲ τοὺς κύκλους τῶν σοσιαλεπαναστατῶν. Τὸ 1919—21 ὁ Ἑσένιν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ομάδος τῶν «ἰμαγινιστῶν». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε δι' αὐτὸν περίοδος κραιπάλης, μέθης καὶ διαφόρων σκανδαλωδῶν περιπετειῶν. Ἡ ἀσθενὴς ὑγίεια του, κυρίως ἡ νευροπάθεια του τὸν ὠδήγησαν τέλος εἰς τὴν αὐτοκτονίαν.

Ὁ Ἑσένιν εἶναι εἰς ἕκ τῶν σπουδαιότερων τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου. Τὸ τάλαντόν του διακρίνεται διὰ τὴν βαθυτάτην του εἰλικρινείαν. Ἀνήκει εἰς τὸ βουκολικὸν μᾶλλον εἶδος τῆς ποιήσεως. Τραγουδεῖ τὴν χωρικὴν Ρωσίαν, τὴν φύσιν τῆς μὲ τοὺς χωρικοὺς καὶ μὲ τὰ ζῶα τῆς. Τὴν ἐπανάστασιν, τόσον τὴν φεβρουαριανὴν ὅσον καὶ τὴν ὀκτωβρια-

νήν τὴν ἐχαιρέτησε καὶ τὴν εἶδεν ἐν ἀρχῇ ὡς προδρομον τοῦ «χωρικοῦ παραδείσου», ὡς τὴν «βασιλείαν τῶν μικρῶν ἐλευθέρων ἰδιοκτητῶν τῆς γῆς». Αἱ ἐκδηλώσεις του ἐκεῖναι ἦσαν πλήρεις ἀρνήσεως καὶ κατακραυγῆς ἐναντίον τῆς τεχνικῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ.

Κατόπιν τραγικῶν περιπετειῶν καὶ μεγάλου ἐσωτερικοῦ δράματος ὁ νεαρὸς ποιητῆς ἐγκαταλείψας τὴν θορυβώδη ζωὴν τῆς πόλεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ὑπαιθρον διὰ νὰ ἀναγεννηθῆ. Καὶ πράγματι ἐκεῖ ἐπίσθη ὅτι ἐπῆλθον ἤδη αἱ μεγάλαι καὶ ριζικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὰς ἀγροτικὰς συνθήκας. Δυστυχῶς ὁ θάνατος διέκοψε πολὺ προῶρως τὴν σταδιοδρομίαν ἑνὸς ἀναμφισβητήτως μεγάλου ποιητοῦ.

Ἑσθονία.— Κράτος τῆς Βορειοανατολικῆς Εὐρώπης ἔχον ἔκτασιν 47.548 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 1.119.500 κατ. (ἀπογραφή 1932). Ἀπὸ τοῦ 1710 μέχρι τοῦ 1918, ἡ Ἑσθονία ἀπετέλει τμῆμα τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τῶν ἄλλων βαλτικῶν χωρῶν. Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1917 ἀνεκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1919, ἡ Ἑσθονικὴ Ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε τὸ δημοκρατικὸν σύνταγμα τῆς.

Ἡ Ἑσθονία εἶναι χώρα γεωγραφικὴ μὲ ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν. Κατὰ τὸς ἐπισήμους στατιστικὰς τὰ 59 ὅ)ο τῶν κατοίκων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ 15,7 ὅ)ο εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰ 4,2 ὅ)ο εἰς τὸ ἐμπόριον. Πρὸ τοῦ πολέμου ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή, ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ρωσικῆς ἀγορᾶς.

Ἐνεκα τοῦτου μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν, ἡ Ἑσθονικὴ βιομηχανία, στερουμένη καὶ πρώτων ὑλῶν καὶ κινητηρίου δυνάμεως, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συναγωνισμοῦ. Σήμερον φυτοζωεῖ ὅπωςδῆποτε χάρις εἰς

κρατικῆς παραγγελίας, ἀλλὰ τὰ μεγάλα ἐργοστάσια σιδηροδρομικοῦ ὕλικου καὶ τὰ ναυπηγεῖα τῆς ἔχουν κυριολεκτικῶς παραλύσει. Ὁ μόνος ἐργαζόμενος σχετικῶς κλάδος εἶναι ὁ τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας, ἀλλὰ καὶ ὁ κλάδος οὗτος εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ξένου κεφαλαίου, κυρίως, τοῦ ἀγγλικοῦ. Ἐκ τῶν ξένων κεφαλαίων, ἀνερχομένων εἰς 2 1/2 περίπου ἑκατομμύρια ἀγγλικῶν λιρῶν, τὰ 80 ο/ο εἶναι ἀγγλικά. Παραλλήλως ἡ οἰκονομία τῆς χώρας βαρύνεται καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν δανείων τὰ ὁποῖα ἐδανείσθη καὶ δανεῖζεται τὸ κράτος κυρίως ἀπὸ τὴν Μ. Βρετανίαν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων ἡ Ἑσθονία ἐστράφη πρὸς τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας τῆς, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Δανίας. Εἰς τοῦτο ὅμως ἐλάχιστα τὴν βοηθεῖ ἡ παγκόσμιος κρίσις καὶ ἡ δυσχερὴς θέσις τοῦ διαρκῶς πτωχεύοντος ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ δημιουργεῖ προβληματικὴν κατάστασιν.

Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει μεγάλη ἀνισότης εἰς τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν. Ἐνῶ 471 κτήματα τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων ἔχουν ἕκτασιν 116 538 ἕκταριων, οἱ 23. 456 μικροὶ γαιοκτήμονες, κατέχουν συνολικῶς μόλις 90.000 ἕκταρια. Παρὰ τὴν κρατικὴν κατεύθυνσιν πρὸς ἐντατικὴν καλλιέργειαν, ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ὁλοὲν ἐξασθενεῖ οἰκονομικῶς καὶ ἀριθμητικῶς. Σπουδαῖον πόρον ἀποτελοῦν τὰ δάση, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰ 80 ο/ο ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένα εἶναι ἡ ἄλιεῖα· τελευταίως μάλιστα ἐπεδιώχθη ἡ ἐξαγωγή ἀλιπιάστων ἰχθύων εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην.

Μεγάλα ἐργοστάσια μὲ ἐργατικὸν προσωπικὸν 1000 ἐργατῶν, ὑπάρχουν ἐν ὄλῳ 4 (ὑφαντουργεῖα, ἐπιπλοποιεῖα κλπ.). Αἱ πρῶται ὕλαι εἰσάγονται κατὰ τὸ ἡμισυ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὸ σύνολον τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 120 περίπου ἑκατομμύρια κορωνῶν, τελευταίως ὅμως ἠλαττώθη

κατὰ 20—30 ο/ο (ἢ 1 κορῶνα περίπου ± χρυσᾶ δολλάρια).

Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς ἐμπορίου εἶναι ἐνεργητικόν. Τὸ 1932 αἱ εἰσαγωγαὶ ἀνήλθον εἰς 36,8 ἑκατ. κορωνῶνες, ἐνῶ αἱ ἐξαγωγαὶ εἰς 42,6 ἑκατ. Εἶδη τῆς ἐξαγωγῆς εἶναι: βούτυρον (33 ο/ο), ξυλεῖα (15 ο/ο), λίνον (4 ο/ο), ὑφάσματα (19 ο/ο), χάρτης (6 ο/ο), καὶ πολτὸς φλοιοῦ (7 ο/ο). Ὁ κυριώτερος πελάτης τῆς ἐσθονικῆς ἐξαγωγῆς εἶναι ἡ Ἀγγλία (32 ο/ο) καὶ ἡ Γερμανία (30 ο/ο).

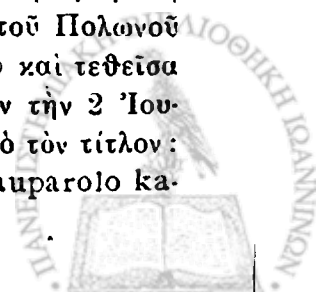
Τὸ σύνολον τοῦ ἐξωτερικοῦ χρέους τῆς ἀνέρχεται εἰς 32 περίπου ἑκατομ. χρυσῶν δολλαρίων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑσθονίας ἔχει τὴν ἐξῆς σύστασιν: 13 ο/ο εἶναι μεγαλοαστοί, 63 ο/ο μικροαστοὶ καὶ 24 ο/ο ἐργάται. Ἐθνολογικῶς τὰ 87 ο/ο εἶναι Ἑσθονοὶ καὶ 8 ο/ο Ρῶσοι. Ὡς πρὸς τὸ θρησκεῦμα εἶναι λουθηρανοὶ κατὰ 85 ο/ο, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ὀρθόδοξοι.

Οἱ Ἑσθονοὶ μέχρι τοῦ 13ου αἰῶνος κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀποκρούσαντες τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σουηδῶν καὶ Δανῶν ἐπιδρομῶν. Κατόπιν περιήλθον ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Γερμανῶν σταυροφόρων, τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Ρωσσίας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ὁποίας ἔμειναν ἐπὶ δύο ὀλοκλήρους αἰῶνας ἀπὸ τοῦ 1710 μέχρι τοῦ 1918.

Ἡ μόρφωσις τοῦ πληθυσμοῦ εὐρίσκεται εἰς ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον ἐπίπεδον· ὁ ἐγγράμματος πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 94,4 ο/ο. Ἡ παιδεία εἶναι υποχρεωτικὴ καὶ παρέχεται δωρεάν. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν Τάλλιν ὑπάρχει πολυτεχνεῖον καὶ ὠδεῖον, εἰς τὸ Ταρτου δὲ ἀρχαιότατον πανεπιστήμιον, ὅπου ἐφοίτων τὸ 1932, ἄνω τῶν 3000 φοιτητῶν

Ἑσπεράντο.— Διεθνῆς βοηθητικὴ γλῶσσα ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πολωνοῦ ἱατροῦ Λαζάρου Ζάμενχοφ καὶ τεθεῖσα εἰς δημοσιότητα τὸ πρῶτον τὴν 2 Ἰουνίου τοῦ 1887 διὰ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Lingvo internacia. Antaularolo ka-

plena lernolibro» βιβλίον του, τοῦ ὁποίου ὁ συγγραφεὺς ἐφέρετο ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Doctoro Esperanto* (=Ἑλπίζων), ἐξ οὗ προήλθε τὸ κατόπιν ἐπικρατήσαν ὄνομα τῆς γλώσσης. Ἡ Ἑσπεράντο στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ «ἀνωτάτου ὁρίου διεθνικότητος», κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς λέξεως πρὸς σήμανσιν ἑνὸς διανοήματος ἢ ἀντικειμένου λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν πᾶσαι αἱ σχετικαὶ λέξεις τῶν εὐρωπαϊκῶν κυρίως γλωσσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουν τὸ περι οὗ πρόκειται ἀντικείμενον ἢ διάνοημα καὶ προτιμᾶται πρὸς υἰοθέτησιν ἐκείνη ἢ ρίζα, ἢ ὁποία ἀπαντᾷ εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν φυσικῶν γλωσσῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ ἀπόψεως λεξιλογίου ἢ Ἑσπεράντο εἶναι πραγματικῶς διεθνῆς γλῶσσα, συγγενεύουσα στενῶς πρὸς τὰς κυριωτέρας γλώσσας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀλφάβητον τῆς Ἑσπεράντο ἀποτελεῖται ἐξ 28 γραμμάτων, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων παρελήφθησαν ἐκ τῶν ἐνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἢ δὲ γραμματικὴ τῆς ἐκ 16 ἐν ὅλῳ κανόνων, οἱ ὁποῖοι οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν ἔχουν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη αὐτῆς ἢ Ἑσπεράντο συνήντησε μεγίστας δυσκολίας ἐν τῇ διαδόσει τῆς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμως κατέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κοινοῦ καὶ σήμερον ὑπάρχουν εἰς πάσας τὰς χώρας πλεῖστοι δυνάμενοι νὰ συνεννοοῦνται γραπτῶς καὶ προφορικῶς δι' αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ 1921 ἢ Ἑσπεράντο εἰσήχθη καὶ διδάσκεται εἰς τὰ διδασκαλεῖα, τὰ πολυτεχεῖα, τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς καὶ τὰ πανεπιστήμια 24 χωρῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς. Ἐν Ἑλλάδι μεγάλην δρᾶσιν διὰ τὴν διάδοσιν τῆς Ἑσπεράντο ἀνέπτυξεν ὁ ἱατρὸς καὶ συγγραφεὺς Α. Σταματιάδης.

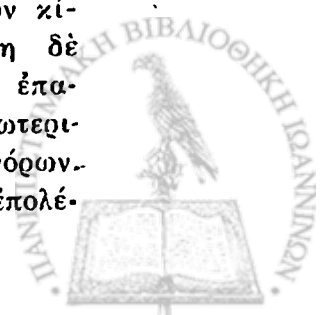
Ἑσαιοί.—Ἰουδαϊκὴ αἵρεσις ἐμφανισθεῖσα ἐν Παλαιστίνῃ ἀπὸ τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος. Οἱ Ἑσαιοί, ἀνερχόμενοι εἰς 4000 κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου, ἀπέφευγον τὰς πό-

λεις διὰ τὴν ἐν αὐταῖς ἐπικρατοῦσαν ἀκολασίαν καὶ ἔζων ἐν κοινοκτημοσύνῃ· εἰς χωρία ἀσχολούμενοι κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀλιείαν. Κατὰ τὰς διηγήσεις τοῦ Φίλωνος οἱ Ἑσαιοὶ δὲν συνεσώρευον πλοῦτη, εἰργάζοντο δὲ μόνον διὰ νὰ πορισθῶσι τὸ ἀπαραίτητον ἐλάχιστον διὰ τὴν συντήρησιν των. Δὲν κατεσκεύαζον ὄπλα, ἀπέφευγον ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυσιπλοίαν καὶ δὲν εἶχον δούλους. Ὅλοι ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ εἰργάζοντο οἱ μὲν διὰ τοὺς δέ. Ἀπέκρουον κάθε ἐξουσίαν ὡς ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἰσότητος. Ἐξεπαιδεύοντο διὰ τῶν ἀρχῶν τῆς εὐσεβείας, τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης· καὶ ἐθεώρουν ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν κοινοκτημοσύνην τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἑσαιοὺς. Ὅλοι αἱ οἰκίαι καὶ ὅλα τὰ καταστήματα μὲ ὅλα τὰ προϊόντα των ἀνήκον εἰς ὅλους. Ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἐπὶ τῶν τροφῶν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ τίτλους ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ὁ Φίλων διηγεῖται ὅτι οἱ Ἑσαιοὶ ἀπήλαον πανταχοῦ μεγάλης ἐκτιμῆσεως. Ἀκόμη καὶ οἱ σκληρότεροι Ρωμαῖοι ὑπατοὶ δι' οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς κατηγορήσουν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τοὺς Ἑσαιοὺς, παραλλήλως πρὸς τὸν κομμουνισμόν των εἶναι ἢ ἀντιπάθειά των πρὸς κάθε ἔννοιαν κράτους.

Ε. Σ. Σ. Δ.—Εὐχρηστος συγκοπὴ τῶν λέξεων, *Ἑνωσις Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν* (βλ. λ.).

Ἑσεν (Ἐλευθέριος).—Ρώσος μολσεβίτικος ἀγωνιστῆς γεννηθεὶς τὸ 1879. Ἀνεμίχθη εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἀπὸ τοῦ 1898, εἰδικεύθη δὲ εἰς τὴν παράνομον μεταφορὰν ἐπαναστατικῆς φιλολογίας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τῶν φινλανδικῶν συνόρων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905 ἐπολέ-

μησεν ἐν Πετροπόλει καὶ Ὀδησοῦ. Τὸ 1907 ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς δράσεως καὶ παρέμεινεν ἐν ἀδρανείᾳ μέχρι τοῦ 1915. Μετὰ τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 ἐγένετο πρύτανις τῆς ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν τοῦ Λένινγκραντ.

Ἑστάλ (Γουσταῦος d' Eichthal)—Γάλλος δημοσιολόγος (1804—1886), μαθητὴς τοῦ Αὐγούστου Κόντ καὶ ὀπαδὸς τοῦ Σαιν—Σιμόν. Συνειργάσθη εἰς τὸν «Ὁργανωτὴν» καὶ τὴν «Σφαίραν». Μετὰ τὴν δίωξιν τῶν σαινισμιωνιστῶν, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Φίλος καὶ θαυμαστὴς τοῦ Κωλέτη, προσεπάθησε νὰ ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς χώρας καὶ ἵδρυσεν τὸ «Γραφεῖον πολιτικῆς οἰκονομίας», ἀλλὰ μὴ τυχὼν τῆς ἀναγκαίας ὑποστηρίξεως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου τὸ 1836 ἐξέδωκε τὰς ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος παρατηρήσεις του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ δύο κόσμοι». Κατέγινεν ἐπίσης εἰς ἐθνολογικὰς, θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ ἔγραψεν: «Οἱ τρεῖς μεγάλοι λαοὶ τῆς Μεσογείου καὶ ὁ χριστιανισμὸς», «Ἡ θεολογία καὶ τὸ θρησκευτικὸν δόγμα τοῦ Σωκράτους», «Ἡ βουδδικὴ προέλευσις τοῦ ἀμερικανικοῦ πολιτισμοῦ». Τὸ 1867 ἵδρυσεν μὲ τὸν Μπελὲ τὸν «Σύλλογον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν», τὸν ὁποῖον ἐσκόπευε νὰ χρησιμοποίησιν διὰ τὴν πραγματοποιήσασθαι τὴν ιδέαν του ὅπως ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα γίνῃ γλῶσσα διεθνoῦς ἐπικοινωνίας.

Ἑστάλ (Εὐγένιος d' Eichthal).—Γάλλος κοινωνιολόγος, υἱὸς τοῦ Γουσταίου Ἑστάλ, γεννηθεὶς τὸ 1844. Ἐγραψε μελέτας κοινωνικῆς οἰκονομίας ὡς: «Σοσιαλισμὸς, κομμουνισμὸς καὶ κολλεκτιβισμὸς» (1892), «Λαϊκὴ κυριαρχία καὶ κυβέρνησις» (1895) κ. ἄ.

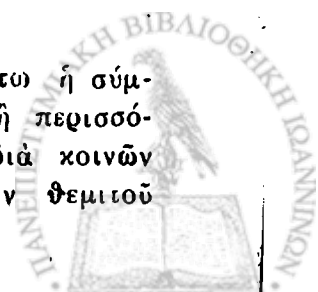
Ἐγραψεν ἐπίσης ποιήματα καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν γαλλικὴν τὴν «Ἰφιγένειαν ἐν Ταυρίδι» τοῦ Γκαίτε. Τὸ 1905

ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν.

Ἑστερ (Ester).—Γερμανὸς ἰατρὸς (1811—1859) μέλος τῆς «Ἐνώσεως τῶν κομμουνιστῶν». Ὡς βουλευτὴς Κολωνίας ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τῆς Πρωσίας τὸ 1841 ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολιτεύσεως. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ταύτης ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἑλβετίαν κατοπιν τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Βάδης.

Ἑστερχάζυ (Μαρία Κάρολος Φερδινάνδος κόμης Esterhazy' προφ. Ἑστεραζί).—Ταγματάρχης τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ (1847—1920) ὁ ὁποῖος ἐπώλησεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς στρατιωτικὰ μυστικά τῆς Γαλλίας, διὰ τὰ ὁποῖα κατηγορήθη καὶ κατεδικάσθη ἐπανεπιλημμένως ὁ λοχαγὸς Ντρέϋφους (βλ. λ.). Ἡ πρώτη κατηγορία διευπλώθη ἐναντίον του τὸ 1897, ἀλλ' ἠθωώθη ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου, πρὸ τοῦ ὁποῖου παρεπέμφθη. Ὅταν ὅμως ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Γαλλίας ἤρχισε μεταστρεφομένη ὑπὲρ τοῦ Ντρέϋφους, ὑπὲρ τῆς ἀθωότητος τοῦ ὁποῖου προσεκομίζοντο διαρκῶς νέα στοιχεῖα, ὁ Ἑστερχάζυ, ὑφιστάμενος καὶ μετὰ τὴν ἀθωώσιν του ἐπιθέσεις ἐκ μέρους μερίδος τοῦ τύπου παρητήθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ ἔφυγεν εἰς Ἀγγλίαν. Τὸ 1899 ἐξεδόθη ἀπόφασις τοῦ ἀκυρωτικοῦ δικαστηρίου, ἣτις τὸν ἐχαράκτηριζεν ἔνοχον τῶν πράξεω, δι' ἃς εἶχε κατηγορηθῆ ὁ Ντρέϋφους. Ὁ Ἑστερχάζυ ἐν Λονδίῳ ὅπου εἶχε καταφύγει ὠμολόγησε τὴν ἔνοχὴν του ἀργότερον ὅμως τὴν ἠρνήθη. Ἀπέθανεν ἐν Λονδίῳ εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν.

Ἑταιρεία.—Καλεῖται οὕτω ἡ σύμβασις διὰ τῆς ὁποίας δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα ἐνοῦνται, διὰ κοινῶν συνεισφορῶν πρὸς ἐπιδίωξιν θεμιτοῦ

κέρδους. Πᾶσαι γενικῶς αἱ ἑταιρεῖαι αἱ ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν ἐπίτευξιν κέρδους καλοῦνται *ἐμπορικαὶ ἑταιρεῖαι*.

Αἱ ἐμπορικαὶ ἑταιρεῖαι διακρίνονται: α) Εἰς *προσωπικάς*, εἰς τὰς ὁποίας ἀποβλέπομεν κυρίως εἰς τὴν συμμετοχὴν ὠρισμένων προσώπων λόγῳ τῶν ἱκανότητων αὐτῶν (π. χ. γνώσεων, πείρας, φήμης κλπ.). β) Εἰς *κεφαλαιουχικάς*, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιθέτως ἀποβλέπομεν εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν ἀναγκαιούντων κεφαλαίων ἀδιαφόρως τῶν προσώπων, ἅτινα ἤθελον καταβάλλη ταῦτα. Ἐπειδὴ οἱ σκοποί, δι' οὓς συνιστῶνται αἱ ἑταιρεῖαι αὗται ἀπαιτοῦσι μεγάλα συνήθως κεφάλαια, ὁ ἀριθμὸς τῶν συμμετεχόντων προσώπων κατὰ κανόνα εἶναι σημαντικὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ κίνδυνοι δι' ἕκαστον συνεταιρῶν εἶναι περιορισμένοι. γ) Εἰς *μικτάς*, εἰς τὰς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς ἀποβλέπομεν εἰς τὴν συμμετοχὴν ὠρισμένων προσώπων καὶ ἀφ' ἑτέρου ὠρισμένων κεφαλαίων ἀδιαφόρως τῶν εἰσφερόντων αὐτὰ προσώπων.

Ὁ ἐμπορικὸς μας νόμος διακρίνει τέσσαρα εἶδη ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν. α) Τὴν *ὁμόρρυθμον*, τῆς ὁποίας οἱ συνεταιροὶ συνεμπορεύονται ὑπὸ ἑταιρικὴν ἐπωνυμίαν εὐθυνόμενοι πάντες ἀλληλεγγύως καὶ ἀπεριορίστως. β) Τὴν *ἑτερόρρυθμον*, τῆς ὁποίας οἱ συνεταιροὶ συνεμπορεύονται ὑπὸ ἑταιρικὴν ἐπωνυμίαν καὶ εἰς ἢ τινὲς ἐξ αὐτῶν εὐθύνονται ἀλληλεγγύως καὶ ἀπεριορίστως, καλούμενοι ὁμόρρυθμοὶ συνεταιροὶ, οἱ δὲ λοιποὶ καλούμενοι ἑτερόρρυθμοὶ εὐθύνονται μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ συνεισφέρουν πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου.

Ἡ ἑτερόρρυθμος ἑταιρεία διακρίνεται εἰς τὴν *ἀπλὴν ἑτερόρρυθμον* εἰς ἣν ἀποβλέπομεν εἰς τὴν συμμετοχὴν ὠρισμένων προσώπων ὡς ἑτερορρυθμῶν, ἐξ οὗ καὶ δὲν δύνανται οὗτοι νὰ μεταβιβάσουν τὸ μερίδιόν των καὶ εἰς τὴν *διὰ μετοχῶν ἑτερόρρυθμον*, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ κεφάλαιον τῶν ἑτερο-

ρhythμων διαιρεῖται εἰς μετοχάς, τὰς ὁποίας οἱ ἑτερόρρυθμοὶ δύνανται νὰ μεταβιβάσουν, καθόσον ἀποβλέπομεν εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν κεφαλαίων καὶ ὄχι τῶν προσώπων τῶν ἑτερορρυθμῶν. Τὴν *μετοχικὴν*, ἣτις εἶναι ἑταιρεία συνισταμένη πρὸς ἐπιχείρησιν μιᾶς ἢ περισσοτέρων πράξεων πρὸς κοινὸν ὄφελος τῶν μετεχόντων, οἱ ὁποῖοι ἐνεργοῦσι κεχωρισμένως ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὑπὸ τὸ ἴδιον ἕκαστος ὄνομα· συνεπῶς ἡ ἑταιρεία δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὰς συναλλαγάς, διὸ καὶ καλεῖται ἀφανής. Τὴν *ἀνώνυμον*, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν ὑπάρχει ἑταιρικὴ ἐπωνυμία, τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῆς ὑποδιαιρεῖται εἰς ἰσότιμα κατὰ κανόνα μερίδια καλούμενα μετοχὰς εἰσφερόμενα παρὰ τῶν συνεταιρῶν μετόχων ὀνομαζομένων καὶ εὐθυνομένων μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς μετοχῆς των (βλ. καὶ λ. *ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι*).

Προσωπικαὶ ἐκ τῶν ἄνω κατὰ τὸν ἐμπορικὸν νόμον ἑταιρειῶν, εἶναι ἡ ὁμόρρυθμος, ἡ ἀπλὴ ἑτερόρρυθμος καὶ ἡ μετοχικὴ. Κεφαλαιουχικὴ εἶναι ἡ ἀνώνυμος καὶ μικτὴ εἶναι ἡ διὰ μετοχῶν ἑτερόρρυθμος ἑταιρεία.

Ἡ ὁμόρρυθμος ἑταιρεία εἶναι ἀναγκαία, ὅπου ἀπαιτεῖται ἡ προσωπικὴ ἱκανότης τῶν συνεταιριζομένων καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς προσωπικὴ ἐμπιστοσύνη τῶν τρίτων, ἀρμόζει δὲ εἰς ἐπιχειρήσεις μικρὰς καὶ οὐχὶ μακρὰς διαρκείας. Ἡ ἑτερόρρυθμος εἶναι ἀπαραίτητος, ὅπου μετὰ τῆς προσωπικῆς ἱκανότητος τῶν συνεταιριζομένων καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν τρίτων πρὸς αὐτοὺς ἀπαιτοῦνται συνάμα καὶ μεγαλύτερα κεφάλαια πρὸς ἐπιχείρησιν σημαντικωτέρων ἐργασιῶν, καταβλλόμενα παρὰ προσώπων μὴ ἐπιθυμούντων νὰ ἔχουν τοὺς κινδύνους τῶν ὁμορρυθμῶν συνεταιρῶν. Ἡ μετοχικὴ ἀναφαίνεται ὅπου παρουσιάζεται εὐκαιρία κερδοσκοπίας καὶ εἶναι ἀσύμφορος λόγῳ τῆς ἐπερχομένης βραδύτητος, τῶν ἐξόδων κτλ. ἡ τήρησις τῶν διατυπώσεων τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς σύστασιν τῶν ἄλλων ἐμπορικῶν ἑται-

ρειῶν, προσέτι δὲ ὅπου παρίσταται ἀνάγκη ἐκ διαφορῶν λόγων νὰ μὴ γνωσθῶσι τὰ ὀνόματα τῶν συμμετεχόντων προσώπων.

Ἡ ἀνώνυμος ἑταιρεία εἶναι ἡ τελειότερα μορφή τῶν ἑταιρειῶν, ἡ ἀρμόζουσα εἰς τὴν σύγχρονον ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὰς μεγάλας καὶ παρακεκινδυνευμένας ἐπιχειρήσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτοῦνται μεγάλα κεφάλαια, ἅτινα πολλοὶ μόνον δύνανται νὰ καταθέσουν. Ἡ ἑταιρεία αὕτη παρουσιάζει τὰ πλεονεκτήματα, ὅτι δύναται νὰ συσταθῇ διὰ περίοδον μακρὰν (π. χ. 100 ἔτη), ὅτι ὁ μέτοχος διὰ τῆς πωλήσεως τῆς μετοχῆς του παύει ὡν τοιοῦτος ὅποτεδήποτε θέλει καὶ ὅτι δύναται νὰ μετέχουν καὶ πρόσωπα, ἅτινα δυνατόν νὰ μὴ ἠδύναντο ἢ καὶ νὰ μὴ ἠθέλον νὰ ἀναλάβουν τὰς εὐθύναις τὰς ὑπαρχούσας εἰς τὰς προσωπικὰς ἑταιρείαις.

Ἑταιρεία Γεωργική. — Ἰδρύθη τὴν 7 Ἰουλίου 1891 μὲ σκοπὸν τὴν διαφώτισιν τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς γεωργίας καὶ τῆς καθόλου προαγωγῆς αὐτῆς, ὡς ἑνὸς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων.

Ἡ «Γεωργικὴ Ἑταιρεία» ἐκδίδει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ «Γεωργικὸν Δελτίον», παρέχει συμβουλὰς εἰς τὸν γεωργικὸν κόσμον, διαδίδει ἐκλεκτοὺς σπόρους καὶ νέα μηχανήματα, συντηρεῖ ἀγροκήπια, διοργανώνει ἐκθέσεις ἐκδίδει χρησιμώτατα ἐκλαϊκευτικὰ γεωργικὰ βιβλία κλπ.

Ἑταιρεία Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. — Ἰδρύθη τὴν 19 Ἀπριλίου 1916 ἐν Ἀθήναις μὲ σκοπὸν τὴν ἐνίσχυσιν τῶν σπουδῶν τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, διὰ παντὸς καταλλήλου μέσου (διαλέξεων, συγγραφῶν, περιοδικοῦ κλπ.). Ἀπὸ τοῦ 1926 ἐκδίδει τὸ «Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», ἐν τῷ ὁ-

ποίῳ ἐδημοσιεύθησαν πλεῖστα ἐνδιαφέροντα ἄρθρα καὶ μονογραφαίαι.

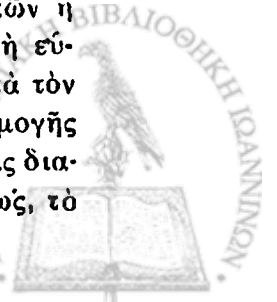
Ἑταμπλί (établis δηλ. *ἐγκατεστημένοι*).—Γαλλικὴ λέξις τῆς διπλωματικῆς γλώσσης χρησιμοποιουμένη κοινῶς διὰ τοὺς Μουσουλμάνους τῆς Δυτικῆς Θράκης καὶ τοὺς Ἕλληνας, Τούρκους ὑπηκόους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὅποιοι ὡς ἐγκατεστημένοι εἰς τὰ μέρη ταῦτα πρὸ τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1918, δηλαδὴ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου, ἐξηρουῦντο τῆς ἀναγκαστικῆς μεταναστεύσεως τὴν ὁποίαν ἐπέβαλλε τὸ ἄρθρ. 1 τῆς ἑλληνοτουρκικῆς συμβάσεως τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923 περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι τουρκικῶν πληθυσμῶν. Ἡ σύμβασις αὕτη, ἣτις ὑπεγράφη ἐν Λωζάννῃ, εἶναι πρωτοφανὴς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν διεθνῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι προσεπάθουν νὰ σεβασθοῦν τὴν θέλησιν τῶν ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν. Ἡ θέλησις αὕτη ἐξεδηλοῦτο εἴτε διὰ δημοψηφίσματος πρὸς καθορισμὸν τοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ προσηρτῶντο ὀριστικῶς τὰ ἐδάφη, ἐφ' ὧν ἔζων, εἴτε, ὅταν ἡ πρασάρτησις εἶχε γίνει, διὰ τοῦ δικαιώματος, ὅπερ παρείχετο εἰς τοὺς κατοίκους νὰ δεχθῶσιν ἐλευθέρως τὴν ὑπηκοότητα τοῦ νέου κράτους, εἰς ὃ ὑπήχθη ἡ χώρα των καὶ νὰ παραμείνουν ἐκεῖ ἢ νὰ διατηρήσωσι τὴν παλαιὰν ὑπηκοότητά των καὶ νὰ μεταναστεύσωσι. Μὲ τὴν αἰτιολογίαν τῆς ὀριστικῆς λύσεως τῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἀφορμῶν διενέξεως, ἐπεβλήθη διὰ τῆς συμβάσεως τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923 ἡ ἀναγκαστικὴ μετανάστευσις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνορθοδόξων Τούρκων ὑπηκόων εἰς Ἑλλάδα καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Μουσουλμάνων Ἑλλήνων ὑπηκόων εἰς Τουρκίαν. Εἰς τὴν ἀνωτέρω διάταξιν μία μόνον ἐξαίρεσις ἐπεβλήθη, διὰ τοὺς Ἕλληνας τοὺς «ἐγκατεστημένους» (établis) εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς νομαρχίας Κωνσταντινουπόλεως πρὸ τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1918 καὶ τοὺς Μουσουλ-

μάνους «ἐγκατεστημένους» εἰς τὰ ἀνατολικῶς τῆς συνοριακῆς γραμμῆς τοῦ 1913 μέρη (Δ. Θράκη).

1.—*Ἔννοια τοῦ ὄρου.* Ἡ ἀκριβὴς ἔννοια καὶ ἡ νομικὴ ἔκτασις τοῦ ὄρου «ἐγκατεστημένος» (etabli) προεκάλεσε πολλὰς ἀμφισβητήσεις εἰς τὴν Μικτὴν Ἐπιτροπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὰ ἄρθρα 11 καὶ 12 τῆς συμβάσεως εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συνθήκης, ἡ ἐποπτεία τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἡ ἐκκαθάρισις τῶν περιουσιῶν. Κατόπιν μακροσκελῶν ὑπομνημάτων τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας παρὰ τῇ Μικτῇ Ἐπιτροπῇ, ἐλήφθη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1924 ἀπόφασις ὅπως ζητηθῆ ἡ γνωμοδότησις τοῦ νομικοῦ τμήματος τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς ἔννοιας τοῦ ὄρου. Κατὰ τὴν γνωμοδότησιν ταύτην, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐγκατεστημένος: 1) Πᾶς κάτοικος τῶν ἐξαιρουμένων τῆς ἀνταλλαγῆς περιφερειῶν, ἐγγεγραμμένος εἰς τὰ ληξιαρχικὰ μητρώα καὶ 2) Πᾶν πρόσωπον κερτιζόμενον σταθερὰν διαμονὴν εἰς τὰς ἀνωτέρω περιφερείας συνδυασμένην μὲ πρόθεσιν μονίμου παραμονῆς εἰς αὐτάς. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ εἶχον συλλάβει 4.500 Ἕλληνας ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ὡς μὴ ὑπαγομένους εἰς τὰς κατηγορίας τῶν ἐγκατεστημένων, διότι ἔφθασαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1918. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις κατέφυγε σχετικῶς τὴν 22 Ὀκτωβρίου 1924 εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, τὸ δὲ συμβούλιον ταύτης ἐξετάσας τὸ ζήτημα κατὰ τὴν 31 σύνοδόν του, ἐκάλεσε τὴν Μικτὴν Ἐπιτροπὴν νὰ συνέλθῃ τὸ ταχύτερον ἐν ὁλομελείᾳ πρὸς ὀριστικὸν διακανονισμὸν τῶν προκληθέντων ζητημάτων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπετεύχθη συμβιβασμὸς τῶν ἀντιθέτων ἀντιλήψεων, ὁ πρόεδρος τῆς Μ. Ἐπιτροπῆς ἐζήτησε τὴν 19 Νοεμβρίου τὴν συμβουλευτικὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος γνωμοδότησιν τοῦ Μονίμου

Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης τῆς Χάγης. Τὴν ἑλληνικὴν ἀποψιν ὑπεστήριξεν ὁ Ν. Πολίτης καὶ τὴν τουρκικὴν ὁ Τεφὴκ Ρουσδῆ-βέης, ὁ καὶ ἀρχηγὸς τῆς παρὰ τῇ Μικτῇ Ἐπιτροπῇ τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας. Τὸ Δικαστήριον ἐξέδωκε τὴν ἀπόφασίν του τὴν 21 Φεβρουαρίου 1925. Κατ' αὐτὴν ὁ ὄρος «ἐγκατεστημένος» ἀποσκοπεῖ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν χρονικῶν καὶ τοπικῶν ὄρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται τὸ ἀνταλλάξιμον τῶν Ἑλλήνων καὶ Μουσουλμάνων, τῶν κατοικούντων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ Δ. Θράκην. Ὁ ὄρος ἀφορᾷ τὴν πραγματικὴν κατάστασιν ἀποτελεσθεῖσαν διὰ τοὺς κατοίκους ἐκ διαμονῆς ἐχούσης χαρακτῆρα διαρκείας. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι Κωνσταντινουπόλεως διὰ νὰ θεωρηθῶν «ἐγκατεστημένοι» πρέπει, κατὰ τὴν γνωμοδότησιν, νὰ κατοικῶσιν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς νομαρχίας Κωνσταντινουπόλεως, νὰ ἔφθασαν ἐκεῖ ὀποθενδήποτε, πρὸ τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1918 καὶ νὰ ἔχουν ἤδη, πρὸ τῆς χρονολογίας ταύτης, τὴν πρόθεσιν νὰ παραμείνουν μονίμως ἐκεῖ.

2.—*Αἱ Ἑλληνοτουρκικαὶ συμφωνίαι.* Ἡ γνωμοδότησις αὕτη ἐκοινοποιήθη εἰς τὴν Μικτὴν Ἐπιτροπὴν, ἀλλὰ συνεπεία τῆς στάσεως τῆς τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας, δὲν ἐπετεύχθη ὀριστικὴ διευθέτησις τοῦ ζητήματος, συμφώνως πρὸς τὰς ἀποδείξεις τοῦ Δικαστηρίου τῆς Χάγης. Ἐνεκα τούτου, τὴν 21 Ἰουνίου 1925 συνωμολογήθησαν εἰς τὴν Ἄγκυραν ἰδιαιτέραι συμφωνίαι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἄρθρων 2 καὶ 16 τῆς συμβάσεως ἀνταλλαγῆς. Μία ἐκ τῶν συμφωνιῶν αὐτῶν ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκατεστημένων, ἀλλὰ ἀπελθόντων ἐκεῖθεν προσωρινῶς διὰ τουρκικῶν ἢ διασυμμαχικῶν ἢ καὶ ἑλληνικῶν διαβατηρίων καὶ μὴ εὐρεθέντων ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνάργεως τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως. Παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 16 τῆς συμβάσεως, τὸ

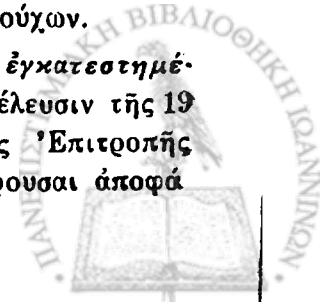
ὁποῖον καθορίζει ρητῶς ὅτι δὲν θὰ παρενεβάλλετο κανὲν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐλευθέραν ἄσκησιν παρὰ τῶν ἐξαιρουμένων κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τῆς συμβάσεως ὑποχρεωτικῆς μεταναστεύσεως κατοίκων, τοῦ δικαιώματός των ὅπως παραμείνουν εἰς τὰ μέρη των ἢ ἐπανέλθουν εἰς αὐτὰ καὶ ἀπολαύσιν ἀνενοχλήτως τῶν δικαιωμάτων τῆς ἰδιοκτησίας, ἐν Τουρκίᾳ ἢ ἐν Ἑλλάδι, ἢ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπελθόντων μὴ ἀνταλλαξιμῶν, ἀλλ' ὑπαγομένων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐγκατεστημένων. Κατέλαβε δὲ πολλὰ ἀκίνητά των αὐθαιρέτως καὶ τὰ ἐκμεταλλεῖται ἔκτοτε. Πρὸς διακανονισμόν τῶν ἐκ τούτου προκληθέντων ζητημάτων ἐγένοντο, ἐν Ἀγκύρᾳ διαπραγματεύσεις, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν τὴν 21 Ἰουνίου 1925 εἰς τὴν προαναφερομένην συμφωνίαν, καθ' ἣν διὰ πλήρους ὑποχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἀπόντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐστερήθησαν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπιστροφῆς. Οὗτοι ὑπεχρέωθησαν ὅπως ἐντὸς τετραετίας ἐκποιήσωσι τὴν ἐν Τουρκίᾳ ἀκίνητον περιουσίαν των, ἄλλως ἢ τουρκικὴ κυβέρνησις θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν ἐξαγοράσῃ κατόπιν ἐκτιμήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ συμφωνία αὕτη δὲν ἐφηρμόσθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἂν καὶ εἶχε ἀποφασισθῆ ἢ κοινοποιήσῃς τῆς ἐπισήμως εἰς τὴν Μικτὴν Ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ περιβληθῆ αὕτη τὸν τύπον ἀποφίσεως τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης (δῆλως ἀπὸ 1 Δεκεμβρίου 1926, ἄρθρ. 3. παράγραφος 1).

Μέχρι ἐκδόσεως τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τὰ δύο κράτη δὲν θὰ ἠδύνατο, νὰ προβοῦν εἰς οὐδὲν μέτρον ἢ οἰανδήποτε ἐνέργειαν, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδεινώσῃ τὴν ὑφισταμένην κατάστασιν εἴτε ἀπὸ προσωπικῆς ἀπόψεως, εἴτε εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περιουσίαν των καὶ τὰ συμφέροντά των.

Τὴν 1 Δεκεμβρίου 1926 ὑπεγράφη ἐν Ἀθήναις συμφωνία μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἐκ 17 ἁρθρων, ἥτις ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 3372 ἀπὸ 24 Μαρ-

τίου 1927 καὶ ἀφεώρα τὸν τρόπον ἐκτέλεσεως μερικῶν ὑποχρεώσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπέρρεον ἐκ τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν λοιπῶν πράξεων, αἵτινες ὑπεγράφησαν ἐν Λωζάννῃ (1923). Διὰ τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ ἀνωτέρω νόμου ἢ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐξουσιοδοτήθη νὰ δεχθῆ διακανονισμόν τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες ἀνεφύησαν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἁρθρ. 2 καὶ 16 τῆς συμβάσεως περὶ ἀνταλλαγῆς ἐπὶ τῶν ἐξῆς βάσεων: Πλήρης ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος ἐπιστροφῆς καὶ ἐλευθέρως διαμονῆς τῶν μὴ ὑπαγομένων εἰς ἀνταλλαγὴν προσώπων, ἅτινα ἀπουσιάζουν ἤδη ἐκ τῶν περιφερειῶν, αἵτινες ἐξηρέθησαν τῆς ἀνταλλαγῆς, ἐφ' ὅσον ἀνεχώρησαν διὰ τακτικῶν τουρκικῶν ἢ ἑλληνικῶν διαβατηρίων. Ἀναγνώρισις εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας τοῦ δικαιώματος νὰ ἐπιτρέψουν ἢ νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς πρόσωπα μὴ ὑπαγόμενα εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν, ἀλλ' ἀναχωρήσαντα ἐκ τῶν ἐξαιρουμένων περιφερειῶν ἄνευ διαβατηρίου ἢ διὰ ξένου διαβατηρίου. Ἀπόδοσις εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα τῆς κινητῆς περιουσίας των καὶ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἀκινήτου. Ἀπόδοσις τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῶν μὴ δυνάμενων νὰ ἐπιστρέψωσι, ὑποχρεουμένων νὰ τὴν ἐκποιήσωσιν ἐντὸς τετραετίας διὰ πληρεξουσίου. Ἀνάληψις τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως, μετὰ τὴν πάροδον τῆς τετραετίας, ἕκαστον τῶν κρατῶν ἐξαγοράζει τὰ μὴ ἐκουσίως ἐκποιηθέντα εἰς τιμὴν καθορισθησομένην ὑπὸ μικτῆς ἐπιτροπῆς. Ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τῆς ἐξαγορᾶς ἀπὸ τὰς δύο κυβερνήσεις μερικῶν ἀκινήτων περιουσιῶν, ἐφ' ὅσον θὰ πρόκειται περὶ κτημάτων ἀπαραιτήτων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν προσφύγων, ἐξασφαλιζομένης δικαίας ἐκτιμήσεως τῆς ἀξίας των ὡς καὶ ἀποζημιώσεως τῶν δικαιούχων.

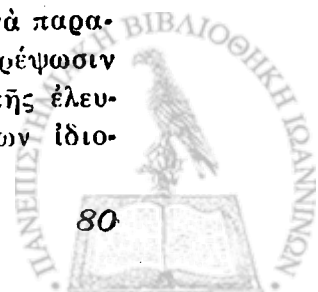
3.— Ποῖοι θεωροῦνται ἐγκατεστημένοι. Εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῆς 19 Μαρτίου 1927 τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐλήφθησαν δύο ἐνδιαφέρουσαι ἀποφά-

σεις. Κατὰ τὴν πρώτην, ὑπ' ἀριθ. 27 ἀπόφασιν θεωροῦνται ὡς ἐγκατεστημένοι ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Δ. Θράκης, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται νῦν ἐκεῖ καὶ εὐρίσκοντο πρὸ τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1918 καὶ πρὸ τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923. Ἐξαιρετικῶς ὁμως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπαχθῶν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν μερικοὶ Ἕλληνες καὶ Μουσουλμάνοι τῶν περιφερειῶν αὐτῶν, ἄνευ ἐπαγγέλματος, ἄνευ περιουσίας καὶ ἄνευ γνωστῶν μέσων συντηρήσεως. Ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ τουρκικὴ ἀντιπροσωπεῖα θὰ ἐπέδιδον ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν προσώπων τούτων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερβαίῃ τὰ 120. Τὸ γεγονὸς τῆς παρουσίας ἢ ἀφίξεως εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ Δ. Θράκην κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἡμερομηνίας θὰ ἀποδεικνύεται ἐνώπιον τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς δι' ὄλων τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων. Ἐπίσης θεωροῦνται ὡς ἐγκατεστημένοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Μουσουλμάνων τῆς Δ. Θράκης οἱ ἀπόντες νῦν, οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς τὰς ἐν λόγω περιφερείας πρὸ τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1918 καὶ ἀντιστοίχως πρὸ τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923 καὶ ἔχουν ἐν τῶν ἐξῆς προσόντων: 1) εἶναι κάτοικοι τῶν περιφερειῶν τούτων ἐγγεγραμμένοι εἰς τὰ ληξιαρχικὰ μητρώα τῶν αὐτῶν περιφερειῶν, 2) εἶναι πρόσωπα διαμένοντα σταθερῶς εἰς τὰς περιφερείας ταύτας μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ παραμείνωσι μονίμως. Ἡ πρόθεσις αὕτη ἐξάγεται ἐκ σειρᾶς γεγονότων, ὡς ἡ μόνιμος ἄσκησις ἐπαγγέλματος, ἐμπορίου, βιομηχανίας ἢ ἡ σύμφωνος πρὸς τοὺς νόμους ἀπόκτησις πελατείας ἢ ἡ σύναψις συμβάσεως ἐργασίας μονιμοῦ χαρακτῆρος ἢ ἡ ἄσκησις ἐπαγγέλματος τοῦ ὁποίου ἡ φύσις συνεπάγεται τὴν διαρκῆ παρατάσιν τῆς διαμονῆς. Γενικῶς, κάθε γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι ἐν πρόσωπον εἶχεν ἐκεῖ τὸ κέντρον τῶν ἀσχολιῶν του ὡς καὶ τὴν πρόθεσιν νὰ

πορμεῖν ἐκεῖ μονίμως. Ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ θὰ κρίνῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ εἰς ἐκάστην παρουσιαζομένην περίπτωσιν. Αἱ σύζυγοι, τὰ ἀνήλικα τέκνα καὶ τῶν δύο φυλῶν, αἱ ἄγαμοὶ κόραι ἔστω καὶ ἐνήλικοι θ' ἀκολουθῶσι τὴν κατάστασιν τοῦ συζύγου, τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός των.

Ἡ δευτέρα, ὑπ' ἀριθ. 28, ἀπόφασις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτῶ ἀρθρῶν καὶ θὰ ἀνεκοινοῦτο εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν. Κατὰ τὸ πρῶτον ἀρθρον θὰ ἤροντο συντόμως τὰ μέτρα κατασχέσεως, μεσεγγυήσεως ἢ ἐπιτάξεως, τὰ ὁποῖα δι' οἰονδήποτε λόγον ἐλήφθησαν ἐναντίον τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ἡ ἀπόφασις. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐκκενωθῶσι καὶ ἀποδοθῶσι εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας των τὰ κτήματα τῶν Μουσουλμάνων ἐντὸς ἐννέα μηνῶν, τῶν Ἑλλήνων προσφύγων τῆς Δ. Θράκης δυναμένων νὰ ἐγκατασταθῶν μόνον εἰς κτήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ δημόσιον ἢ ἀγορασθέντα παρ' αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 2 ὅλα τὰ ἀκίνητα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν τῇ Δ. Θράκῃ ἐγκατεστημένων, τὰ ὁποῖα κατεσχέθησαν, μεσεγγυήθησαν ἢ ἐπετάχθησαν καὶ τῶν ὁποίων αἱ πρόσοδοι εἰσεπράχθησαν ἐκατέρωθεν, θ' ὑποδοθῶν ἀπὸ τὰς οἰκείας κυβερνήσεις εἰς τοὺς δικαιοῦχους ἢ τοὺς πληρεξουσίου των, οἱ ὅποιοι θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτουν ἐλευθέρως τὰ ἀκίνητα ταῦτα. Τὸ ἀρθρ. 3 κανονίζει τὸ ζήτημα τῶν κινητῶν περιουσιῶν τῶν μὴ ἀνταλλαξιμῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Δ. Θράκης. Τὸ ἀρθρ. 4 ὀρίζει ὅτι κανὲν κώλυμα δὲν θὰ παρεμβληθῇ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν ἐξαιρουμένων τῆς ἀνταλλαγῆς περιφερειῶν ἐλευθέραν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματός των νὰ παραμείνωσι εἰς αὐτὰς ἢ νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς αὐτὰς καὶ νὰ ἀπολαύσων τῆς ἐλευθερίας των καὶ τῶν δικαιωμάτων ἰδιο-

κτησίας, ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Μολοντοῦτο αἱ κυβερνήσεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας θὰ ἠδύνατο ν' ἀρνηθοῦν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τοὺς ἀπόντας, οἱ ὁποῖοι ἀπῆλθον ἄνευ τακτικοῦ τουρκικοῦ καί, ἀντιστοιχῶς, ἑλληνικοῦ διαβατηρίου. Αἱ διατάξεις αὗται δὲν θὰ ἐφημοζόντο εἰς τὰς γυναῖκας, τὰ ἀνήλικα τέκνα καὶ τῶν δύο φυλῶν, εἰς τὰς ἀγάμους κόρας τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας θὰ εὕρισκετο νῦν εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιφερείας. Αἱ χῆραι μητέρες θὰ εἶχον ἐπίσης τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιστρέψουν πλησίον τῶν ἐνηλίκων υἱῶν των, τῶν εὕρισκομένων εἰς τὴν Δ. Θράκην ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὰ μὴ δυνάμενα νὰ ἐπιστρέψουν πρόσωπα θὰ διέθετον καὶ θὰ ἐπώλουν ἐλευθέρως τὴν περιουσίαν των. Ἡ ἐκποίηση αὕτη ἢ ἡ διάθεσις θὰ ἐπρεπε νὰ γίνῃ ἐντὸς τετραετίας ἀπὸ τῆς ἀποδόσεως. Αἱ βδύο κυβερνήσεις θὰ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἀγοράζωσι κάθε ἀκίνητον περιουσίαν ἀνήκουσαν εἰς πρόσωπα τῆς ἀνωτέρω κατηγορίας, τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἐπετρέπετο ἡ ἐπάνοδος. Θὰ ἐδίδον ἐπίσης ἀποζημιώσεις εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν περιουσιῶν, τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπάνοδος. Μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὡς ἄνω τετραετοῦς προθεσμίας, αἱ δύο κυβερνήσεις θὰ καθώριζον τὴν τύχην τῶν ἀκινήτων κτημάτων πού δὲν θὰ εἶχον διατεθῆ ἢ ἐκποιηθῆ, ἀγοράζουσαι ταῦτα ὀριστικῶς. Ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀξίας των θὰ ἐγένετο ὑπὸ τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς.

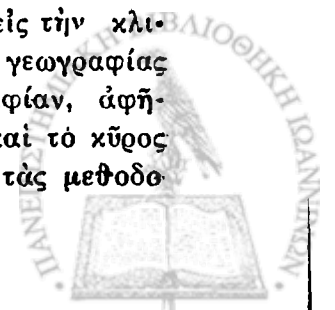
Μετ' ὀλίγον ἐνεφανίσθησαν νεαὶ δυσχέρειαι ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, τέλος, δὲ μετὰ μακρὰς πάλιν διαπραγματεύσεις, τὸ ζήτημα ἐρρυθμίσθη κατὰ τὴν εἰς Ἀγκυραν μετάβασιν τοῦ Βενιζέλου (1929) καὶ πάλιν τὸ 1933 κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ Τσαλδάρη.

Ἑτερογονία τῶν σκοπῶν.— Νόμος ψυχολογικὸς καὶ κοινωνικὸς, τὸν ὁποῖον ὑπώπτευσαν ὁ Vico, ὁ Schelling, ὁ Ἑγγελος, ὁ Spenser κ.ἄ. διετύπωσε δὲ κυρίως ὁ Wundt. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον

ἐν τῇ ζωῇ κάθε πρᾶξις δημιουργεῖ ἀπὸ τελέσματα τὰ ὁποῖα δὲν προείδεν οὔτε ἐπεθύμησεν ὁ πράξας, ταῦτα δὲ χρησιμεύουν ἐφεξῆς ὡς ἐλατήρια πρὸς νέας πράξεις. Ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ ὁ νόμος οὔτος ἐκδηλοῦται ἐντονώτερον εἰς τὰς πράξεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἀντιφέρονται πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν ἢ συμφωνοῦσαι πρὸς αὐτὴν τὴν προωθοῦν ἔτι μᾶλλον. Οὕτω π. χ. σκοπὸς τῶν ἐφευρέσεων σήμερον εἶναι ἡ μείωσις τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων. Ἄλλ' ἡ μείωσις αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀνεργίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μίαν ἄλυτον ἀντίφασιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος διότι μειώνει τὸν ἀριθμὸν τῶν δυναμένων ν' ἀγοράσωσι τὰ προϊόντα καὶ δημιουργεῖ τὰς ὑποκειμενικὰς καὶ ἀντικειμενικὰς προϋποθέσεις τῆς ἀνατροπῆς τοῦ καθεστῶτος τούτου ἐκ τοῦ ὁποίου ἀκριβῶς προσδοκᾷ διαρκῶς περισσότερα κέρδη ἢ ἄρχουσα τάξις.

Ἑτερόχθονες.— Οἱ ἐξ ἄλλης περιφερείας ἢ ἐπικρατείας καταγόμενοι. Ἑτερόχθονες ἐκλήθησαν κατὰ τὸ 1843 οἱ κατελθόντες εἰς Ἑλλάδα ἐκ τῶν μὴ ἀπελευθερωθεισῶν χωρῶν. Ἐκ τούτου προεκλήθη διαμάχη ματαξὺ τῶν ἐντοπίων κοτζαμπάσηδων καὶ τῶν Φαναριωτῶν κυρίως. Ἐπικρατησάντων κατ' ἀρχὰς τῶν «αὐτοχθόνων», οἱ ἑτερόχθονες ἀπεκλείσθησαν τῶν δημοσιῶν ὑπηρεσιῶν, κατόπιν ὁμως ἐπεμβάσεως τῆς Ἐκκλησίας ὡς προστάτιδος τῶν Φαναριωτῶν, οἱ περιορισμοὶ ἤρθησαν (βλ. καὶ *Αὐτόχθονες*).

Ἑττνερ, (Ἄλφρέδος Hettner).— Γερμανὸς γεωγράφος γεννηθεὶς τὸ 1859. Θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος θεωρητικὸς γεωγράφος τοῦ 20 αἰῶνος. Τὰ συγγράμματά του τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν κλιματολογικὴν ἐξέτασιν τῆς γεωγραφίας καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπογεωγραφίαν, ἀφηγκαν ἐποχὴν, ἡ δόξα ὁμως καὶ τὸ κύρος του ὀφείλονται κυρίως εἰς τὰς μεθοδο-

λογικὰς του ἔργασίας ἐπὶ τῆς γεωγραφίας

Εὐαγγελιακὰ.— Ἐκλήθησαν οὕτω αἱματηραὶ ταραχαὶ μεταξύ στρατοῦ καὶ διαδηλωτῶν ἐπισυμβᾶσαι ἐν Ἀθήναις τὴν 8 Νοεμβρίου 1901, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιχειρηθείσης τότε μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν δημοτικὴν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ἡ τότε βασίλισσα Ὁλγα, ἐπισκεπτομένη τοὺς τραυματίας πολέμου καὶ διανέμουσα εἰς αὐτοὺς Εὐαγγέλια, διεπίστωσεν ὅτι οὐδεὶς σχεδὸν ἐξ αὐτῶν ἦτο εἰς θέσιν νὰ κατανοήσῃ τὸ περιεχόμενον των. Ὡς ἐκ τούτου ἐπείσθη καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μεταφράσεως αὐτῶν εἰς τὴν δημοτικὴν, ἀναθέσασα, παρὰ τὴν φανεράν ἀντίδρασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὴν μετάφρασιν εἰς πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης της. Ἀφοῦ ἐπερατώθη ἡ μετάφρασις ἐζήτησε τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐν μεταφράσει Εὐαγγελίου εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς σχολεῖα. Τὴν κίνησιν ταύτην ἠνθόει καὶ ὁ τότε μητροπολίτης Ἀθηνῶν Προκόπιος, ἀλλ' ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, παρὰ τὴν ἐπιμόνωσ ἐκδηλωθεῖσαν ἐπιθυμίαν τῆς βασιλίσσης, ἀπέρριψε παμψηφεί τὴν αἴτησιν καὶ παρέμεινε μέχρι τέλους ἀνένδοτος. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς καθαιρενοῦσης, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ὠδήγει εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἐξηγέρθησαν καὶ συνεπίκουροι αὐτῶν ἦλθον δι' αὐστηρῶν κηρυγμάτων καὶ ἀποστολικῶν ἐπιταγῶν οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τοὺς ἀρχαῖζοντας καθηγητὰς τοῦ πανεπιστημίου ἐνεπνέετο ἡ τότε σπουδάζουσα νεολαία καὶ ἤρχισε κινήσεις δυσφημίσεως τόσοσ τῆς προσπαθείας ὅσον καὶ τῆς βασιλίσσης Ὁλγας, ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ παρέμβῃ καὶ ἐπείσθη τέλος καὶ ἡ βασίλισσα νὰ παραιτηθῇ τῆς προσπαθείας της. Ἡ ὑπόθεσις ἔτεινε νὰ λησμονηθῇ ὅτε τὴν ἐπανέφερον ἐπὶ τὰ πητος ἡ ἔφημερις «Ἀκρόπολις».

Ἀπὸ τῶν σιηλῶν τῆς ἔφημερίδος

ταύτης ἐνεφανίσθη δημοσιευομένη μία μετάφρασις τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ Ἀλ. Πάλλη, ἡτις ἀπετέλεσε τὸ ἔναυσμα τῆς ἐξεγέρσεως τῶν καθαιρεουσιάνων, οἱ ὁποιοὶ ἐκίνουν τότε τοὺς φοιτητὰς. Οἱ φοιτηταὶ πρῶτοι ἐξεγερθέντες ἐζήτησαν τὴν παῦσιν τῆς δημοσιεύσεως, ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ τῆς ἔφημερίδος, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ τῆς ἀναπτυχθείσης ἐν τῷ μεταξύ μικρᾶς μερίδος τῶν δημοτικιστῶν, συνετέλεσεν ὥστε ἡ δημιουργομένη κατακραυγὴ νὰ στραφῇ καὶ κατὰ τῆς τότε κυβερνήσεως Θεοτόκη, ἡ ὁποία πράγματι οὐδὲν δικαίωμα εἶχε νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ δημοσιεύματα μιᾶς ἔφημερίδος.

Ὁ λαός, ἐκτὸς τῶν φανατικῶν θρησκομανῶν, ἐφέρετο ἀπὸ τοὺς τοπάρχας τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ὁποιοὶ ἐκανόνιζον καὶ τὴν στάσιν των ἐπὶ τοῦ προκειμένου μὲ κατεύθυνσιν τὴν πτωσιν τῆς κυβερνήσεως. Ἐνῶ δὲ οἱ φοιτηταὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἠξίουσ τὸν ἀφορισμὸν τῶν μεταφραστῶν, ὠργανώθη «πάνδημον» συλλαλητήριον τὸ ὁποῖον ἐξεστράπη εἰς βιαιότητα καὶ ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ στρατιωτικὰ τμήματα ἐπιβλέποντα τὴν τάξιν. Κατὰ τὴν αἱματηρὰν ρῆξιν ἔπεσαν 8 νεκροὶ καὶ περὶ τοὺς 80 τραυματῖαι, ἐγένετο δὲ ὑπὸ τῶν ἐξημμένων καὶ ἀπόπειρα ἐναντίον τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως Γ. Θεοτόκη. Τὸ ἐπιδιωκόμενον ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν ἀποτέλεσμα ἐπετεύχθη μὲ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν παῦσιν τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου.

Εὐαγγέλου (Εὐάγγελος).— Συνδικαλιστικὸς ἠγέτης γεννηθεὶς ἐν Τρικκάλοις τὸ 1890. Εἰς τὴν ἐργατικὴν κίνησιν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς τυπογράφος καὶ εἶτα ὡς προϊστάμενος τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Θεσσαλονίκης (1916). Ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην μετέσχε τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Α'. Πανελλαδικοῦ ἐργατικοῦ συνεδρίου καὶ τῆς ἰδρύσεως Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῶν ἐργατῶν Ἑλλάδος. Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἴδρυ-

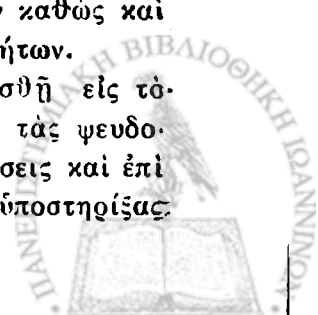
σιν τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπελθούσης διαιρέσεως ἐντὸς τῆς διοικήσεως εἰς συντηρητικούς καὶ σοσιαλιστάς, ὁ Εὐαγγέλου ἀπεχώρησε μετὰ τῶν Χατζημιχάλη, Δελεζάνου, Παπανικολάου καὶ Μπεναρόγια καὶ ἴδρυσαν τὴν ὀνομασθεῖσαν τότε Πενταμελῆ ἐπιτροπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν προσεχώρησαν αἱ περισσότεραι καὶ ζωτικώτεραι τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων. Κατὰ τὴν γενικὴν ἀπεργίαν τοῦ 1919 ἐξωρίθη μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Πενταμελοῦς εἰς Φολέγανδρον, ὁπόθεν ἀπελύθη μετὰ τρίμηνον. Ἠκολούθησεν ἔπειτα τὴν προσχώρησιν τῆς Πενταμελοῦς εἰς τὸ σοσιαλεργατικὸν (κομμουνιστικὸν) κόμμα καὶ διετέλεσε γεν. γραμματεὺς τῆς Συνομοσπονδίας μέχρι τῆς διασπάσεώς της καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐνωτικῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας (κομμουνιστικῆς). Τὸ 1932 ἐξελέγη γερουσιαστὴς τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων διὰ τρία ἔτη.

Εὐγονία ἢ *εὐγονική*. — Καλεῖται οὕτω ἡ θεωρία καὶ ἡ τέχνη τῆς βελτιώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ βιολογικῶν μέσων. Κατὰ τὸν Γκάλτων, εἶναι καὶ ἐπιστήμη «τῶν ἐπιρροῶν, διὰ τῶν ὁποίων αἱ ἔμφυτοι ιδιότητες τοῦ γένους (ἢ τῆς φυλῆς) βελτιοῦνται καὶ φθάνουν εἰς τὴν πλέον εὐνοϊκὴν ἀνάπτυξιν ὑπὸ ὠρισμένας συνθήκας». Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου καταφαίνεται ὅτι ἡ εὐγονία ἐπιδιώκει τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τεχνητῆς ἐπιλογῆς ἐπὶ τῇ βάσει μεθόδων ἀναλόγως πρὸς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζονται εἰς τὰ ἴωα καὶ τὰ φυτά. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ συχνὴ ἀντικατάστασις τοῦ ὄρου εὐγονία διὰ τοῦ ὄρου *ἀνθρωποτεχνία* κατὰ τὸ «ζωιοτεχνία». Ἡ γερμανικὴ ὀνομασία *φυλετικὴ ὑγιεινή*, ἀκόμη περισσότερον χαρακτηρίζει τὴν τάσιν νὰ βιολογικοποιήσουν τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα καὶ νὰ μετατοπίσουν τὸ φαινόμενον τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν. Ὁ Γκροτιὰν ἐπρότεινε τὸν ὄρον *ὕγιαινή*

τῆς ἀναπαραγωγῆς (Fortpflanzungshygiene), ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἐγένετο παραδεκτὸς ὑπὸ ὄλων. Ἡ σύγχρονος θεωρία περὶ εὐγονίας ἐνεφανίσθη περὶ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος, καὶ εἶναι ἰδιόρρυθμος σύνθεσις τῆς θεωρίας τοῦ μαλθουσιανισμοῦ περὶ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ δαρβινισμοῦ.

Ὁ μαλθουσιανισμὸς τοῦ 19ου αἰῶνος ἠθέλε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ δαρβινισμοῦ, συνδέων τὴν διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς. Ἐκ τούτου ἐδόθη καὶ ἀφορμὴ διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς λεγομένης πολιτικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ δαρβινισμοῦ. Τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πολιτικὴν ἀνθρωπολογίαν, κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀνακτύξεως τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας. Ὁ ἰμπεριαλισμὸς εὗρισκεν οὕτως εἰπεῖν τὴν ἐπιστημονικὴν του δικαίωσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Λαπούξ καὶ τοῦ Ἀμμόν, οἱ ὁποῖοι ἀπεδείκνυν ὅτι ὑφίσταται *βιολογικὴ* ἀνισότης μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων φυλῶν, ὅτι δηλαδὴ αἱ διαφοροὶ φυλαὶ ἀντιπροσωπεύουν διαφορετικὰς βαθμίδας εἰς τὴν κλίμακα τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους, καὶ ὅτι δῆθεν (κατὰ τὸν Λαπούξ) εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν (τὴν ἀρίαν) ἀνήκει ὁ καθοδηγητικὸς, ὁ μεσσιανισμὸς ρόλος εἰς τὴν ἰστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἄποψις αὕτη τοῦ περὶ φυλῶν προβλήματος ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει μέχρι σήμερον εἰς τὴν ἀντιδραστικὴν ἀνθρωποβιολογίαν. Ἦτο ἐξαιρετικὰ δημοφιλὴς, κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον τοῦ 1914—1918 καὶ σήμερον ἀρχίζει νὰ ἐπανερχεται ἐντονωτέρα καὶ προκλητικωτέρα. Ἐχρησιμοποιήθη καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπιστημονικὴ δικαιολογία διὰ τὴν κατάκτησιν ἢ ἁπλῶς τὴν καταδίωξιν τῶν ἀποικιακῶν λαῶν καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν μειονοτήτων.

Ὁ Ἀμμόν χωρὶς νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸ φυλετικὸν μέρος, ἐπεξέτεινε τὰς ψευδο-ἐπιστημονικὰς του ἐπιχειρήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου ὑποστηρίζας

τὴν τραγελαφικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὸ προλεταριάτον δὲν εἶναι βιολογικῶς ἰσότιμον πρὸς τὴν ἀστικήν τάξιν ὡς ἐκπροσωπῶν κατωτέραν βραχυκέφαλον φυλήν. Οἱ «κοινωνικοὶ» δαρβινισταὶ καὶ οἱ ἀνθρωπολόγοι βλέπουν τὸν ταξικὸν ἀγῶνα, ἀπλούστατα ὡς ἀγῶνα ἐπικρατήσεως, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸν ζωϊκὸν καὶ φυτικὸν κόσμον, ὡς ἀγῶνα ὁ ὁποῖος, πρέπει δῆθεν νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς εἰς ἓκ τῶν παραγόντων διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας. Εἰς τὴν ταξικὴν ὑποδοῦλωσιν, εἰς τὴν ἄνισον κατανομήν τῶν ἀγαθῶν, εἰς τὴν οἰκειοποίησιν, ὑπὸ μιᾶς τάξεως, τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπάρχει μία διευθύνουσα καὶ ἐκμεταλλεύτρια, λόγῳ τῶν περιστάσεων, μειοψηφία, ἢ τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ χρήματος, εἰς ὅλα ταῦτα οἱ πολιτικοὶ ἀνθρωπολόγοι καὶ «κοινωνικοὶ» δαρβινισταὶ οὐδὲν ἄλλο διαβλέπουν ἢ τὸ φαινόμενον τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μᾶλλον προικισμένων, τῶν μᾶλλον ἰσχυρῶν, οἱ ὁποῖοι χάρις εἰς τὰς ἰκανότητάς των ἐπέτυχον τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν σήμερον κατέχουν.

Τοιοιτοτρόπως οἱ σοφοὶ εὕρισκουν ὅτι τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς μὲ τὰς δυσμενεστάτας διὰ τὰς μεγάλας λαϊκὰς μάζας βιωτικὰς συνθήκας εἶναι τὸ πλέον εὐνοϊκὸν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως. Τὸν ὑπερπληθυσμὸν τὸν ὁποῖον ὁ Μάλθος ἐθεώρει ὡς ἀναπόφευκτον συνέπειαν τῆς δυσαναλόγου ἀναπτύξεως τῶν μέσων συντηρήσεως καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου, οἱ πολιτικοὶ ἀνθρωπολόγοι καὶ οἱ «κοινωνικοὶ» δαρβινισταὶ ἐθεώρουν ὡς τὸν πλέον εὐνοϊκὸν παράγοντα, ὁποῖος συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν σκληροῦ περι ὑπάρξεως ἀγῶνος, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτησιν καὶ ἄνοδον τῶν ἰκανωτέρων πρὸς ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας. Ὁ Μάλθος ἐφίστα τὴν προσοχὴν τῆς ἀστικῆς τάξεως ἀποτρέπων αὐτὴν ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν, ἀπὸ τὰ μέτρα τῆς λεγομένης κοινωνικῆς πολι-

τικῆς. Καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν ἀστῶν νὰ παραιτηθοῦν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς κοινωνικο-πολιτικῆς νομοθεσίας τὸ ἐστήριζεν εἰς τὸ ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς ἀρωγῆς τῶν πτωχῶν συντελεῖ εἰς τὴν ἔντασιν τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ καὶ ὅτι οἱ πτωχοί, δηλαδὴ οἱ ἀνεργοὶ προλετάριοι, ἀντιπροσωπεύοντες τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἰδίας των ἀνοήτου ἀναπαραγωγῆς, δὲν δικαιοῦνται κοινωνικῆς ἀρωγῆς.

Ὁ Σπένσερ, στηριζόμενος δῆθεν ἐπὶ τοῦ δαρβινισμοῦ, ἐτόνισεν ὅτι τὰ μέτρα τῆς κοινωνικῆς ἀρωγῆς, τὰ μέτρα περιποιήσεως τῶν γερόντων, ἢ ἐφαρμογὴ μέτρων κοινωνικῆς ὑγιεινῆς, ἢ προστασία τῆς μητρότητος καὶ τῶν βρεφῶν, ἢ διοργανώσεις τῆς δημαρχιακῆς ἰατρικῆς βοήθειας, πάντα γενικῶς ὅσα ἐκέρδισε τὸ προλεταριάτον κατόπιν ἄλλεπαλλήλων καὶ μακρῶν ἀγῶνων, ἀποτελοῦν ἄρνησιν τῶν ἀρχῶν τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς. Τοιοιτοτρόπως τὰ κοινωνικὰ μέτρα ὑγιεινῆς ἤρχισαν νὰ ἀποσκορακίζονται ὡς συντελοῦντα εἰς τὴν ἐπικράτησιν βιολογικῶς ἀναξίων στοιχείων. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ περίοδος χαρακτηρίζεται μὲ τὴν γενικὴν ἐλάττωσιν τῶν γεννήσεων, κυρίως μεταξὺ τῶν εὐπόρων τάξεων. Καὶ οἱ πρῶτοι στυλοβάται τῆς εὐγονίας, ὁ Γκάλτων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Πλῆτς εἰς τὴν Γερμανίαν, τονίζουσιν τὸ γεγονὸς τῆς ἐλαττώσεως τῶν γεννήσεων τῆς κυριάρχου τάξεως ὡς βασικὴν ἀπειλήν κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κρατοῦντος κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος. Ὁ Γκάλτων κάμνει συγκριτικὸν ὑπολογισμόν, τοῦ κόστους τῆς συντηρήσεως τῶν τέκνων διαφόρων τάξεων καὶ εὕρισκει ὅτι ἀκριβώτερον πάντων στοιχίζουσιν τὰ τέκνα τῆς εὐπόρου τάξεως. Ὁ Πλῆτς ἐδήλωσεν ὅτι τὸ χειρότερον σημεῖον τῶν καιρῶν εἶναι ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πτωχοτέρων καὶ ἐπομένως τῶν «βιολογικῶς ἀναξιοτέρων» τάξεων, καθ' ὃν χρόνον ἢ τάξις τῶν ἰδιοκτητῶν παρουσιάζει πασιφανῆ τάσιν ἐλαττώσεως.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου περίοδον

(περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος) σημειοῦται καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ προβλήματα τῆς «ὕγιεινῆς τῆς φυλῆς» τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰ ἀμερικανικὰ συμφέροντα, τὰ ὁποῖα ὄλοεν ἔτεινον, δι' ἀνοήτους λόγους, εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς μεταναστεύσεως. Ἡ πολιτικὴ τῆς βαθμιαίας ἀπαγορεύσεως τῆς μεταναστεύσεως εὗρεν ἀποτελεσματικὸν μέσον «ἐπιστημονικῆς» δικαιολογίας τὴν θεωρίαν τῆς «φυλετικῆς ὑγιεινῆς», τὴν θεωρίαν τῆς εὐγονίας, ἡ ὁποία προσέφερε τόσον «πειστικά» ἐπιχειρήματα, ὅπως π. χ. τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀνάγκης διαφυλάξεως τῆς φυλετικῆς καθαρότητος τῶν Ἀμερικανῶν «γιάνκηδων», ἀπὸ τὰς ὄχι ἰσοτίμους φυλάς τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, Σλάβους, Ἰρλανδοὺς κλπ. Πάντα ταῦτα σαφέστατα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ εὐγονία κατήντησε καθαρὰ ἐκμετάλλευσις τοῦ δαρβινισμοῦ, διὰ τὰς ὑπόπτους ἐπιθυμίας τῆς ἀστικῆς τάξεως, εἶδος ἐπιστημονικοῦ προσωπείου διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ προλεταριάτου.

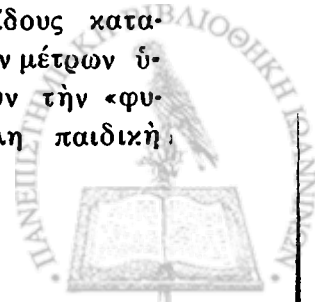
Ἡ περὶ εὐγονίας διδασκαλία ἐξακολουθεῖ νὸ ἰσχύει κυρίως εἰς τὴν Γερμανίαν, (ὅπου οἱ ἰεωρητικοὶ Λέντς, Σαλλμέγιερ, Πλέτς, Γκροτιὰν κ. ἄ) εἰς τὴν Ἀγγλίαν (Γκάλτων, Λεονάρδος Δαρβίνος) καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν (Ποπενόε, Λαφλίν). Ἡ σύγχρονος εὐγονία διατηροῦσα τὸν αὐτὸν χαρακτήρα τοῦ «κοινωνικοῦ» δαρβινισμοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς ἀνθρωπολογίας, προσπαθεῖ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς συγχρόνου ἀναπτύξεως τῆς γενετικῆς, κυρίως μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ Μέντελ, τοῦ Ἰοχάνσεν περὶ τῶν «καθαρῶν γραμμῶν», τοῦ Σίμενς περὶ τῆς κληρονομικότητος ἐν τῇ παθολογίᾳ κ. ἄ.

Διὰ τὴν γερμανικὴν σχολὴν τοῦ Μονάχου (Λέντς, Γκροῦμπερ) καὶ διὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς εὐγονιστάς, θεμελιώδης ἀφετηρία εἶναι ἡ ἀνισότης τῶν φυλῶν, ἡ ἀνισότης τῆς βιολογικῆς καταγωγῆς τῶν τάξεων, καὶ ἡ πλήρης ἀναλογία τοῦ

ταξικοῦ ἀγῶνος πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς. Αἱ κατευθύνσεις αὗται ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀπροκάλυπτον, κομματικὴν, βιολογίαν τοῦ φασισμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει τὴν ἰδέαν τοῦ ζωολογικοῦ ἐθνικισμοῦ, καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἀσπλαγγον ὑποδούλωσιν τοῦ προλεταριάτου. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν αἱ θεωρίαι αὗται ὑποβοηθοῦν τὴν ἀσυνείδητον ἐκμετάλλευσιν καὶ τὴν πολιτικὴν καταπίεσιν εἰς βάρος τοῦ ἀπειραρίθμου μαύρου πληθυσμοῦ. Διὰ τὴν φασιστικὴν ἰδεολογίαν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Γάλλου Γκομπινὸ περὶ «βορείας φυλῆς». Ὑπὸ τὸ ὄνομα «βορεία φυλὴ» ὑπονοεῖ οὗτος κυρίως τὴν φυλὴν τῶν βορείων Γερμανῶν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἄνθος δῆθεν τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὴν φυλὴν ταύτην πρέπει νὰ ἀνίκη ἡ κυριαρχία ἐφ' ὅλης τῆς γῆς.

Κατὰ τὸν Λέντς, ὁ καπιταλισμὸς μετὰ τὸν συναγωνισμὸν, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ, μετὰ τὴν πάλιν τῶν τάξεων, εἶναι τὸ καλύτερον ἔδαφος διὰ τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν, διὰ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν πλέον προικισμένων ὄντων, ἀδιάφορον ἂν ἡ κυρίαρχος μειοψηφία περιορίζει καταστροφικῶς τὴν ἀναπαραγωγὴν καὶ ἀφαιρεῖ τὰ μέσα τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τοὺς καταπιεζομένους. Ὁ σοσιαλισμὸς, κατὰ τὸν Λέντς, ἐπιδιώκων τὴν ἐξαφάνισιν τῶν τάξεων, ἀποτελεῖ τρομερὸν κίνδυνον δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, διότι ἐπ' αὐτοῦ θὰ παύσῃ κάθε «φυσικὴ ἐπιλογὴ» καὶ θὰ δημιουργηθῇ ἀπεριόριστος δυνατότης ἐπιβιώσεως τῶν μὴ ἰσοτίμων στοιχείων, ἤτοι τῶν ἐργαζομένων. Πολιτικὸν ἰδεῶδες τοῦ Λέντς εἶναι ὁ ἀριστοκρατισμὸς, ἢ ἡ κυριαρχία τῶν ἐκλεκτῶν, ἢ μετὰ τὴν σύγχρονον πολιτικὴν γλῶσσαν, ἢ φανερὰ φασιστικὴ δικτατορία τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν μεγάλων κεφαλαιούχων.

Τὸ πρακτικὸν πρόγραμμα τοῦ Λέντς ἐγκεῖται εἰς τὴν παντὸς εἶδους καταστράτηγισιν τῶν κοινωνικῶν μέτρων ὑγιεινῆς, τὰ ὁποῖα ἀποκλείουν τὴν «φυσικὴν ἐπιλογὴν». Ἡ μεγάλη παιδική

θνησιμότης, αἱ ἐπιδημικαὶ ἀσθένειαι, ἡ φθίσις καὶ τέλος ὁ πόλεμος, ἀποτελοῦν διὰ τὸν Λέντς εἰδικῶς εὐμενεῖς παράγοντας φυσικῆς ἐπιλογῆς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει νὰ γίνῃ ἀντίδρασις ἐναντίον τῆς «κοινωνικῆς» ὑγιεινῆς, ἐναντίον τῶν «κοινωνικῶν» ἀσφαλίσεων καὶ ἀντὶ τούτου νὰ ἐφαρμοσθῇ ὑγιεινὴ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἐκλεκτικὴ ὑγιεινὴ.

Ἡ ἐκλεκτικὴ αὕτη ὑγιεινὴ πρέπει νὰ συντελῇ εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν βιολογικῶς ἀνωτέρων, δηλαδή, κατὰ τὸν Λέντς, τῶν μᾶλλον εὐπόρων τάξεων. Καὶ ὁ Λέντς μετὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων καὶ ὁμοϊδεατῶν του, στηρίζουν ὅλας τὰς ἐλπίδας των, διὰ τὴν ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου τῆς προλεταροποιήσεως καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς φυλῆς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων καὶ τῆς εὐπόρου τάξεως τῶν Πρώσων χωρικῶν...

Ὁ Γκροτιὰν ἀντιπροβάλλει εἰς τὴν ἀπροκάλυπτον ταύτην φασιστικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Λέντς, μίαν φιλελευθέραν μεταρρυθμιστικὴν ἄποψιν. Προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ τὴν εὐγονίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ὑγιεινὴν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀναγνωρίζει τὸν νόμον τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπὸ μορφὴν ἀνόδου ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων πρὸς τὰς ἀνωτέρας τῶν μᾶλλον ἱκανῶν καὶ τῶν μᾶλλον προικισμένων. Ἡ αὔξησις τοῦ προλεταριάτου κατὰ τὸν Γκροτιὰν ὀφείλεται εἰς τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντός του, τοῦ καθήκοντος τὸ ὁποῖον ἔχει (τὸ προλεταριάτον) ἐναντι τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, νὰ προμηθεύῃ ἐργατικὰς χεῖρας... Κατὰ τὸν Γκροτιὰν οἱ σοσιαλισταὶ πρέπει νὰ περιλάβουν εἰς τὸ πρόγραμμά των τὴν αὔξησιν, τὸν πολλαπλασιασμόν, τῶν ἀνωτέρων τάξεων ὡς τῶν μᾶλλον πολυτίμων στοιχείων.

Εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν, ὁ Ν. Κολτσῶφ, ἐπεχείρησε νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν σοβιετικὴν πρακτικὴν τὰς θεωρίας τῆς φασιστικῆς εὐγονίας. Ὁργανώσας μετὰ τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν,

τὸν «ρωσικὸν σύνδεσμον εὐγονίας», καὶ ἐκδίδων εἰδικὸν περιοδικὸν «Τὸ ρωσικὸν περιοδικὸν εὐγονίας», ὁ Κολτσῶφ μετὰ τοῦ Φιλιπτσένκο ἠσπάσθη τὰς ἀρχὰς τοῦ Λέντς καὶ προσεπάθη νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ πολιτικὰ ἐκείνου συμπεράσματα ἐπὶ τῆς σοβιετικῆς πραγματικότητος. Ὁ Κολτσῶφ π. χ. ἀσπύζεται πλήρως τὰς ἀρχὰς τοῦ Λέντς ὅσον ἀφορᾷ τὴν κοινωνικὴν ὑγιεινὴν, κηρύττων ὅτι οἱ διασημότεροι ἐπιστήμονες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐξήλευον τὴν μεγάλην παιδικὴν θνησιμότητα τῆς προπολεμικῆς Ρωσσίας, ὅτι διὰ τὸν ἰατρὸν δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν ὁ θάνατος δεκάδων ἑκατομμυρίων κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἀλλὰ ἡ ποιότης τῶν ἐπιζησάντων κλπ. Προσπαθῶν νὰ χρωματίσῃ τὰς φασιστικὰς ταύτας ἀρχὰς μετὰ τὰς συνθήκας τῆς σοβιετικῆς πραγματικότητος, ἐκήρυττεν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ληφθοῦν μέτρα ἐνθαρρυντικὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν γεννήσεων τῶν μελῶν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ τῆς κομμουνιστικῆς νεολαίας, ὡς τῶν μᾶλλον ἐκλεκτῶν στοιχείων τῆς χώρας. «Ἐὰν ὑπολογίσωμεν τὸν μέσον ὄρον,—ἔλεγεν ὁ Κολτσῶφ,—τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἀναλογοῦν εἰς κάθε μέλος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ὁ ἀριθμὸς οὗτος θὰ ἀπέιχε πολὺ ἀπὸ ἐκείνον τὸν ὁποῖον ὑποδεικνύει ὁ Γκροῦμπερ, ὡς ἀπαραίτητον διὰ τὰς ομάδας ἐκείνας τοῦ πληθυσμοῦ, αἱ ὁποῖαι διατηροῦν τὴν ἀριθμητικὴν των δύναμιν εἰς μίαν χώραν. Τί θὰ ἐλέγομεν περὶ τοῦ ἐργοστασιάρχου, ὁ ὁποῖος καταγίνεται μετὰ τὴν παραγωγὴν ἀλόγων, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος εὐνουχίζει τὰ καλύτερα παραγωγικὰ ἄρρενα ἄλογα μὴ ἐπιτρέπων νὰ ἀναπαραχθοῦν;» Ἡ θεωρία αὕτη κατεπολεμήθη ἐν Ρωσίᾳ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κόμματος ὡς βάρβαρος καὶ ἀντιδραστικὴ.

Ἡ εὐγονία ὀρμᾶται ἀπὸ τῆς κληρονομικότητος πλήρους ἰδιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐξασφαλισθοῦν, διὰ τεχνητῆς ἐπιλογῆς τῶν πα-

ραγωγῶν, αἱ καλύτεραι ιδιότητες (θετική εὐγονία). Ἀφ' ἐτέρου συνιστάται ὁ ἀποκλεισμός ἐκ τῆς ἀναπαραγωγῆς ἀτόμων, τὰ ὅποια ἔχουν κακὰς ιδιότητες, ὅπως παρεμποδισθῆ ἢ διάδοσις τῶν κακῶν τούτων ιδιοτήτων, (ἀρνητική εὐγονία). Οἱ εὐγονισταὶ συμβουλεύουν ὡς θετικά μέτρα, χάριν τῆς ὡς ἄνω ἐκλεκτικῆς ὑγιεινῆς, τὴν αὐξήσιν τῶν μισθῶν τῆς ἀνωτάτης καὶ μεσαίας τάξεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τὴν λήψιν προστατευτικῶν μέτρων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς εὐπόρου γεωργικῆς τάξεως κ. ἄ. Ἀρνητικὰ μέτρα ἐλήφθησαν ὑπὸ τῆς νομοθεσίας μερικῶν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ὅπου ἀπηγορεύθησαν ὠρισμένοι ἀντιευγονικοὶ γάμοι καὶ ἐθεσπίσθη ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀποστειρώσις τῶν ψυχοπαθῶν καὶ ἐγκληματιῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ὑπαγωγή αὕτη τῶν ἐγκληματιῶν εἰς τοὺς ὑποκειμένους εἰς ἀποστείρωσιν μαρτυρεῖ ὅλον τὸν ταξικὸν χαρακτῆρα τῆς εὐγονικῆς κινήσεως.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστειρώσεως ἀπεδείχθησαν ἀξιοθρήνητα καὶ σήμερον ἡ σχετικὴ νομοθεσία ἔχει ἀτονῆσαι εἰς τὰς περισσοτέρας Πολιτείας. Ὑπολογίζονται εἰς 8.515 μόνον, ἀποστειρώσεις αἱ ὅποια ἔγιναν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον εἰκοσαετίαν (ἀπὸ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1928). Ἐνῶ κατὰ τὸν Λαφλίν, θὰ ἔπρεπε μέχρι τοῦ 1980 νὰ γίνωνται κατ' ἔτος ἀποστειρώσεις τοῦλάχιστον 400.000 ἀνθρώπων.

Τὸ πρόγραμμα τῆς εὐγονίας προβλέπει ἀκόμη καὶ παροχὴν συμβουλῶν διὰ κατάλληλα συνοικέσια. Ἡ εὐγονία ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὰ γνωστὰ δεδομένα εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ζωοτεχνίας καὶ τῆς ἀγρονομίας, ὅπου τὰ ζητήματα τῆς διαλογῆς ἔχουν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, καὶ ἐπιδιώκει τὴν κληρονομικὴν συνέχισιν ὠρισμένων ιδιοτήτων. Βεβαίως εἶναι ἀναμφισβήτητα τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐν τούτοις ἡ μεταφορὰ τῶν σχετικῶν μεθόδων ἀπὸ τῶν ζώων εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν δύναται νὰ εἶναι κανονικῆ.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἀποφασιστικὸς ρόλος ἀνήκει εἰς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας. Ἡ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ἐκ μέρους μιᾶς ὠρισμένης κοινωνίας, εἶναι τὸ ἄθροισμα τῆς ἱστορικῆς πείρας καὶ καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν κοινωνικοῖστορικῶν συνθηκῶν. Ἡ ἐλπίς ὅτι δύναται νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ κληρονομία ὠρισμένων μεμονωμένων ιδιοτήτων εἶναι ἄτοπος. Δὲν ὑπάρχει ἐν πρώτοις κανὲν κριτήριον διὰ τὴν δημιουργίαν ὠρισμένου ἰδεώδους ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἰδεώδους τὸ ὅποion θὰ ἀπετέλει τὴν πρακτικὴν ἐπιδίωξιν τοιαύτης ἐκλεκτικῆς ἐπιλογῆς. Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν τὸ ἰδεῶδες ὅπερ τάσσουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀναχωροῦντες ἀπὸ καθαρῶς μηχανικὴν ἐκλεκτικὴν ἄρχήν, φαντάζονται τοὺς ἀνθρώπους, ἐν τῇ σοσιαλιστικῇ κοινωνίᾳ, ἀφεύκτως ὁμοίους μὲ τὰ πρότυπα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης ἢ μὲ τοὺς ἀρχαίους Γερμανούς. Ἐπίσης εἶναι πολὺ σχετικὴ καὶ ἡ ἐκτίμησις ὠρισμένων ἱκανοτήτων τοῦ ὀργανισμοῦ, διότι δὲν εἶναι π. χ. δυνατόν νὰ τάξωμεν ὡς ἰδεῶδες X ποσὸν ὀράσεως καὶ ἀκοῆς, διότι ὡς γνωστὸν χάρις εἰς ὠρισμένα ὄργανα (μικροσκοπίον, τηλεσκόπιον κ.λ.π.) ἡ ὄρασις τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ ἐνισχυθῆ κατὰ τρόπον καταπληκτικόν. Αἱ οὕτως εἰπεῖν φυσικαὶ ιδιότητες τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐντελῶς ἀνεπαρκεῖς διὰ τὴν κοινωνικὴν του δρασίαν, καὶ ἐντελῶς ἀσήμαντοι ἐν συγκρίσει μὲ τὰς δυνατότητας, τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ δι' ἑαυτόν, διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων παραγωγῆς.

Πράγματι, ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, αἱ γενικαὶ ἔρευναι δύνανται νὰ παίξουν ὠρισμένους ρόλους εἰς τὴν ἰατρικὴν (εἰς τὴν μελέτην τῆς αἰτιολογίας ἰδιαιτέρων παθολογικῶν φαινομένων, ὅπως π. χ. ψυχικῶν παθήσεων, αἰμοφιλίας κ.λ.π.). Διὰ τὰ ἀποδεδειγμένως κληρονομικὰ παθολογικὰ φαινόμενα ἐκ παραλλήλου μὲ τὸ πρόβλημα τῆς κληρονομικότητος,

πρέπει νὰ τεθῆ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς δυνατῆς διορθώσεως τῶν φαινομένων αὐτῶν (π. χ. τῆς αἰμοφιλίας). Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εὐγονίας ὡς εὐρυτάτου κοινωνικοῦ μέτρου διὰ τὴν «βελτίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους» δὲν εἶναι κανονικὴ.

Ὑπὸ τὰς κεφαλαιοκρατικὰς συνθήκας ἡ εὐγονία, μὲ τὴν ἀπροκάλυπτον μὲν φασιστικὴν μορφήν, ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ προλεταριάτου ὑπὸ τὸ προσωπεῖον δὲ τῆς φιλελευθέρου μορφῆς ἀντιπροσωπεύει τὴν προσπάθειαν νὰ ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τῆς μεγάλης μάξης ἀπὸ τὸν ἄμεσον ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα.

Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ διὰ τὰς συνθήκας τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ἡ ἀπόπειρα δημιουργίας τῆς λεγομένης «σοσιαλιστικῆς» εὐγονίας, ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἰδεαλιστικῆς μειοψηφίας: τοῦ Σερεμπρόφσκυ καὶ τοῦ Λέβητ. Οὗτοι, ἀντικαθιστῶντες τὸν διαλεκτικὸν ὕλισμὸν ἐν τῇ βιολογίᾳ, μὲ ἄλλας ξένας θεωρίας, ἠθέλησαν νὰ τὰξουν τὸ ζήτημα τῆς «σοσιαλιστικῆς» εὐγονίας ὑπεράνω τῶν ἄλλων ἐπιτακτικῶν ἐπιδιώξεων τῆς σοσιαλιστικῆς ἀνοικοδομήσεως, ἰσχυριζόμενοι ὅτι τὰ μέτρα τῆς κοινωνικῆς ἀντιλήψεως δὲν ἀρκοῦν ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην των ἡ εὐγονία εἶναι ἀδύνατος εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν κοινωνίαν, λόγῳ τῶν προλήψεων τῆς ἀστικῆς ἠθικῆς, τῆς ἀστικῆς ἀπόψεως εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἔρωτος κλπ.

Μερικοὶ ἀστοὶ εὐγονισταὶ ὅπως π. χ. ὁ Ἄγγλος Σίλλερ καθὼς καὶ ὁ Κ. Λένιν, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Μονάρχου, δὲν δυσκολεύονται νὰ ὁμολογήσουν ὅτι μόνον ὑπὸ σοσιαλιστικὸν καθεστῶς εἶναι δυνατὸς ὁ κοινωνικὸς ἐκλεκτισμὸς διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀποστειρώσεως, διὰ τῆς ἐλεγχομένης γεννήσεως βρεφῶν κλπ. ὁ ὁποῖος θ' ἀντικαταστήσῃ τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν, τὴν ἐπικρατοῦσαν ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν

καθεστῶς. Οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς παραδέχονται ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ πραγματοποίησις τῶν εὐγονικῶν ἰδεωδῶν εἰς τὸ σημερινὸν στάδιον τοῦ «ὀργανωμένου καπιταλισμοῦ», καθ' ὃν χρόνον ἀκριβῶς ὁ ρόλος τοῦ κεφαλαιοκράτου ὡς ὀργανωτοῦ, ὑποχωρεῖ εἰς δευτέραν μοῖραν, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀγὼν εἰς τὴν καπιταλιστικὴν ἀγορὰν προσλαμβάνει τὴν μορφήν πάλης μεταξὺ τῶν Κομζεντ καὶ τῶν τράστ, καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις τῆς τεχνικῆς ἐλαττώνει τὴν ἀνάγκην εἰδικευμένων ἐργατικῶν χειρῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκπρόσωποι τῆς «σοσιαλιστικῆς» εὐγονίας δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀνσπασσοῦν τὴν ἐπιχειρηματολογίαν τῶν ἀστῶν συναδέλφων των.

Ἄλλοι εἶναι οἱ δρόμοι, οἱ ὁποῖοι ἐξασφαλίζουν τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους εἰς μίαν σοσιαλιστικὴν κοινωνίαν. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἐνγκελς αἱ συνθήκαι τοῦ σοσιαλισμοῦ δίδουν: «τὴν δυνατότητα, διὰ μέσου τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς, νὰ ἐξασφαλισθῇ δι' ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας ὑπαρξίς ὄχι μόνον ὑλικῶς ἀπολύτως ἱκανοποιητικὴ, καὶ καθημερινῶς μάλιστα βελτιουμένη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐλευθέρου ἀνάπτυξίς καὶ χρησιμοποίησις τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν των ἱκανοτήτων».

Εὐδαιμονισμὸς.—Καλεῖται οὕτω ἡ ἠθικὴ θεωρία, κατὰ τὴν ὁποίαν σκοπὸς τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων εἶναι ἡ εὐδαιμονία, εἴτε τοῦ ἀτόμου εἴτε τοῦ συνόλου. Αἱ πράξεις δὲν ἔχουν ἀξίαν καθ' ἑαυτὴν· εἶναι ἀγαθαὶ ἢ κακαὶ ἀναλόγως τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς εὐτυχίας ἧς εἶναι πρόξενοι διὰ τὸν ἐνεργοῦντα μόνον (ἐγωιστικὸς εὐδαιμονισμὸς) ἢ δι' ὀλόκληρον τὴν κοινωνίαν (κοινωνικὸς εὐδαιμονισμὸς). Ὁ σοσιαλισμὸς ὡς ἐπιδιώκων τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ συνόλου καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἰδία ἐδημιούργησε δι' ἑαυτὴν, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς εὐδαιμονιστικὸς, διότι

θεωρεῖ ὡς κριτήριον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τὸ κατὰ πόσον αὐταὶ συμβάλουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ κοινωνικοῦ τούτου σκοποῦ.

Εὐελπίδης (Χρυσός).—Οἰκονομολόγος καὶ πολιτευτὴς γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1893. Ἐσπούδασε γεωπονίαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ νομικὰ ἐν Ἀθήναις. Εἰδικευθεὶς εἰς τὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν, ἔλαβε διάφορα δημόσια ἀξιώματα, διατέλεσας γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας (1924—1926), μέλος τῆς Μικτῆς Ἑλληνοτουρκικῆς ἐπιτροπῆς (1926—1928) καὶ ἀπὸ τοῦ 1933 βουλευτὴς Ἐβρου τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐπτὰ ἰδρυτῶν (1923). Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν συγγραμμάτων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Γεωργικὴ ἔρευνα Ἀχαϊοῆλιδος» (1919), «Ἀγροτικὸν πρόγραμμα» (1923), «La réforme agricole en Grèce», (1926), «Les états Balkaniques» (1930), «Ἡ γεωργικὴ κρίσις ἐν Ἑλλάδι» (1931), «Anatole France. Critique sociale» (1932). Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν διαφόρους μελέτας εἰς περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδας.

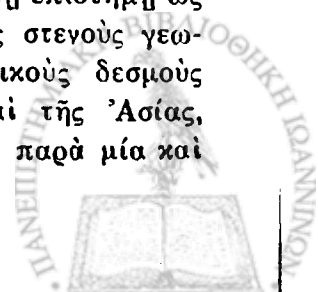
Εὐημερισμός.—Ἀπὸ τοῦ ἀθέου σοφοῦ τοῦ 300 π.Χ. Εὐήμερου ἐκλήθη οὕτω ἡ θεωρία καθ' ἣν οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀνθρωποὶ διακεκριμένοι εἰς τοὺς ὁποίους μετὰ θάνατον ἀπεδόθησαν θεῖαι τιμαί.

Εὐθυμιάδης (Λημήτριος).—Πολιτευτὴν ἐκ Καυκάσου γεννηθεὶς τὸ 1884. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν τοῦ Πολυτεχνείου τῆς πόλεως Τόμσκ, μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, εἰργάσθη ὡς πολιτικὸς μηχανικὸς εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν καὶ εἰς τὸν Καύκασον. Φοιτητῆς ὢν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν καὶ προσεχώρησεν εἰς τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 εὕρισκόμενος ἐν τῷ στρατῷ ἐξελέγη κατ' ἐπανάληψιν πρόεδρος διαφόρων στρατιωτικῶν καὶ ἐργα-

τικῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων. Εἰς τὰ νεοσυσταθέντα μικρὰ κράτη τοῦ Καυκάσου, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ περισυλλογὴν τῶν ἐκπατρισθέντων 80.000 πατριωτῶν του ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν σουλτανικῶν καὶ κεμαλικῶν στρατευμάτων καὶ ὡς πρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ συμβουλίου τῶν Ἑλλήνων τοῦ Καυκάσου ἀφίερωσε ὅλας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐκπατρισθέντων καὶ τῶν γηγενῶν ὁμογενῶν τῶν ἄλλων νομῶν. Μετὰ τὴν κάθοδον τὸ 1920 εἰς Ἑλλάδα τῶν 80.000 ὁμογενῶν, ὡς πρόεδρος αὐτῶν ἐπὶ τέσσαρα ὀλόκληρα ἔτη συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν των. Ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ἐντεῦθεν πολιτεύεται ἐκλεγόμενος συνεχῶς βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης ὡς μέλος τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως.

Εὐνους.—Δοῦλος ἐκ Συρίας, ἀρχηγὸς τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως τῶν δούλων ἐν Σικελίᾳ, τῆς ἐκραγείσης τὸ 139 π.Χ. Τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἐξ 70.000 δούλων ἐνίκησεν ἀλλεπαλλήλως τέσσαρας ρωμαϊκὰς στρατιάς ἀποσταλείσας ἐναντίον του καὶ διετήρησεν ἐπὶ ἔτη τὴν ἐξουσίαν ἐν Σικελίᾳ, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ταυρομένιον. Τέλος καταληφθεὶς τῆς πόλεως ταύτης κατεστάλη ἢ ἐπανάστασις καὶ συνελήφθη ὁ Εὐνους. Ἐδολοφονήθη καθ' ὁδὸν ἀγόμενος εἰς Ρώμην.

Εὐρασία.—Γεωγραφικὸς καὶ γεωλογικὸς ὄρος, τὸν ὁποῖον χρησιμοποιοῦν διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν ἐνότητα τῶν δύο ἡπείρων Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ γεωλόγου Ε. Ζιούς εἰς τὸ ἔργον «Das Antlitz der Erde». Ὁ ὄρος οὗτος χρησιμοποιεῖται ὁλονὲν περισσότερο ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς ἐκφράζων ἐπιτυχῶς τοὺς στενοὺς γεωγραφικοὺς καὶ ἐθνολογικοὺς δεσμοὺς μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι κατ' οὐσίαν δὲν παρὰ μία καὶ

μόνη ἡπειρος, χωριζομένη εἰς δύο, διὰ συνόρων ἐντελῶς συμβατικῶν.

Ἐπὶ τῆς φυσικῆς ταύτης ἐνότητος στηρίζεται καὶ ἐν καθαρῶς φιλοσοφικοφιλολογικὸν κίνημα μεταξὺ τῶν πολιτικῶν φυγάδων τῆς παλαιᾶς Ρωσσίας, μὲ κέντρον τοὺς Παρισίους. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς σχετικῆς θεωρίας, ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ λατινο—γερμανικὸς πολιτισμὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν δύσιν του, ὑποστηρίζουν ὅτι διάδοχος αὐτοῦ θὰ εἶναι ὁ νέος πολιτισμὸς, μὲ πυρῆνα τὸν ρωσικὸν λαόν, πέριξ τοῦ ὁποίου θὰ συγκεντρωθοῦν ὡς συνδημιουργοὶ ὄχι μόνον οἱ Σλάβοι τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔθνη κατοικοῦντα τὴν λεγομένην Εὐρασίαν.

Τὸ κίνημα τοῦτο ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἀπαισιόδοξον καὶ ἀστήρικτον βάσιν τοῦ μαρασμοῦ τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲ πρεσβεύει ἐντελῶς αὐθαιρέτως τὴν «κατασκευὴν» νέου πολιτισμοῦ μὲ πολὺ ὑπόπτους πανσλαβιστικὰς βλέψεις. Ἡ ἀπαισιόδοξος πλευρὰ τῶν θεωρητικῶν τούτων εὔρε πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὰς δοξασίας καὶ τὰ σχετικά συγγράμματα τῶν Γερμανῶν ἀμπελοφιλοσόφων Σπέγκλερ, Κάιζερλιγκ καὶ ἄλλων. Οὗτοι πρεσβεύουν μὲ τυφλὴν «πίστιν», ὅτι ἡ σωτηρία διέξοδος εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐλπίζουν ὅτι μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Ρωσσία καὶ πάλιν θὰ γίνῃ ἡ χώρα τοῦ μυστικισμοῦ, τὸ ἔρεισμα τοῦ συντηρητικισμοῦ καὶ τῆς ἀντιδράσεως, στήριγμα τῆς ἀστικῆς τάξεως. Κατ' αὐτοὺς «ἡ Ρωσσία θὰ γίνῃ τὸ ἰδεολογικὸν κέντρον τοῦ κόσμου». Ὑποστηρίζουν ὑπόμνη: «τὴν δημιουργικὴν σημασίαν τῆς κυριάρχου προσωπικότητος καὶ εἰς τὸ οἰκονομικὸν ἐπίπεδον».

Εὐρώπη.—Ἡ τετάρτη κατ' ἕκτασιν ἐκ τῶν πέντε ἡπείρων τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἡ σπουδαιότερα ἀπὸ πολιτιστικῆς, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Γεωγραφικῶς ἀποτελεῖ χερσονησιακὸν τμήμα τῆς Ἀσίας, δι' ὃ καὶ σύγχρονοι Ρῶσοι

ἐπιστήμονες ὁμιλοῦν περὶ ἐνιαίας *Εὐρασίας* (βλ. λ.) Κατὰ τὴν κρατοῦσαν σήμερον ἀντίληψιν ἡ Εὐρώπη χωρίζεται τῆς Ἀσίας διὰ τῶν Οὐραλίων, τοῦ Καυκάσου, τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ ἔχει ἕκτασιν μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ἔξαρτωμένων νήσων 10.776.000 τ. χλμ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ὑπολογίζεται εἰς 470 ἑκατομ. κατοίκων. Εἶναι ἡ πλέον πυκνοκατοικημένη χώρα τοῦ κόσμου μὲ ἀναλογίαν 45 κατοίκων κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Ἔχουσα μεγάλην ἕκτασιν ἄκτων, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ κόλπων καὶ χερσονήσων, καὶ σημαντικοὺς ποταμοὺς ὧν ἀρκετοὶ πλωτοὶ ἦτο φυσικῶς ἢ καταλληλοτέρα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ, διότι ἡ θάλασσα κυρίως διηυκόλυνε σημαντικῶς τὴν ἐπικοινωνίαν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ θάλασσα λόγῳ τῆς πανταχόθεν βαθυτάτης εἰσχωρήσεως ἐντὸς τῆς Εὐρώπης συνετέλει εἰς τὴν εὐκρασίαν τοῦ κλίματός της, ἐμποδίζουσα τὴν ἀπὸτομον μεταβολὴν θερμοκρασίας.

Μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον χωρίζεται πολιτικῶς εἰς 35 κράτη, ὧν 17 συνταγματικαὶ μοναρχίαι, 17 δημοκρατίαι καὶ 1 ἐλευθέρας πόλεως (τοῦ Δάντσιχ). Πρὸ τοῦ πολέμου ἀπετελεῖτο ἐξ 20 κρατῶν, ὧν 15 μοναρχίαι καὶ 5 δημοκρατίαι.

Ἐθνολογικῶς ὁ πληθυσμὸς τῆς Εὐρώπης κατατάσσεται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν οἰκογένειαν ἧς οἱ κυριώτεροι κλάδοι εἶναι οἱ Ἕλληνες, οἱ Ἀλβανοὶ (θεωρούμενοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰλλυρίων), οἱ Ρωμανικοὶ λαοὶ (Γάλλοι, Ἴταλοί, Ἴσπανοί, Πορτογάλοι, Ρωμῶνοι), οἱ Τευτονικοὶ λαοὶ (Γερμανοί, Σκανδιναυοί, Ἀγγλοί), οἱ Σλαβικοὶ λαοὶ (Ρῶσοι, Πολωνοί, Τσεχοσλοβάκοι, Οὐκρανοί, Σέρβοι, Κροάται, Σλοβένοι, Βούλγαροι), οἱ Βαλτικοὶ λαοὶ (Λιθουανοί, Λεττονοί). Ἐκτὸς τούτων νεώτεροι λαοὶ ἐλθόντες ἐν Εὐρώπῃ μετὰ τοὺς Ἰνδοευρωπαίους εἶναι οἱ Τουρανικοὶ (Φιλλανδοί, Οὐγγροί, Τοῦρκοι). Ἐκ τῶν κατοίκων, οἵτινες ὑ-

πῆρχον πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἰνδοευρωπαϊῶν ὡς μόνοι ὑπολειπόμενοι θεωροῦνται οἱ Βάσκοι τῶν Πυρηναίων. Ἐπίσης εἰς τοὺς Τουρανικοὺς λαοὺς πρέπει νὰ καταταχθοῦν αἱ νομαδικαὶ φυλαὶ τῶν Λαπώνων (Β. Νορβηγία) τῶν Σαμογετῶν, Ὀστιάκων κλπ. (Β. Ρωσία) καὶ τῶν Τατάρων (Ν. Ρωσία). Ἐννοεῖται ὅτι πρακτικῶς ὁ χωρισμὸς αὐτὸς ἐλαχίστην σημασίαν διατηρεῖ σήμερον μετὰ τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπισυμβᾶσαν ἀνάμιξιν δι' ἐπιμιξιῶν, κατακτήσεων καὶ ἐπιδρομῶν τόσον τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν λαῶν μεταξύ των, ὅσον καὶ μετὰ ἐξωευρωπαϊκὰ φύλα. Εἰς ἀναλόγους μετὰ τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας χωρίζονται καὶ αἱ ὑπὸ τῶν λαῶν τούτων ὀμιλούμεναι γλώσσαι. Ἄλλ' οὐδὲ τούτων εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῆ ἡ ἀγνότης, διότι π.χ. αἱ τευτονικαὶ γλώσσαι εἶναι πλήρεις λατινικῶν λέξεων, αἱ πλείσται εὐρωπαϊκαὶ γλώσσαι ἑλληνικῶν καὶ ἡ ἑλληνικὴ πλὴν τῶν ξένων εὐρωπαϊκῶν λέξεων ἔχει στοιχεῖα μὴ ἀνήκοντα κἀν εἰς τὰς Ἰνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας.

Ἀπὸ τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς ἐμφανίζονται εἰς τὴν Εὐρώπην ἴχνη ἀνθρώπων, νομάδων καὶ κυνηγῶν κατὰ τὸ πλείστον ἄγνωστον πόθεν ἐλθόντων, ἐξ Ἀσίας ἢ ἐξ Ἀφρικῆς. Ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ὁμως ἐποχῆς ἐμφανίζονται πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἴχνη ἐγκατεστημένων ἀνθρώπων μετ' ἴχνη τινὰ πρωτογόνου πολιτισμοῦ. Ἡ ἐμφάνισις πολιτισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ εἶναι μεταγενεστέρα τῆς ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ, ὁπόθεν πιθανώτατα εἰσῆχθη.

Ἡ πρώτη ἐστία σημαντικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ ὑπῆρξεν ἡ νοτιοανατολικὴ ἄκρη τῆς, ἡ Ἑλλάς ὅπου ἤκμασεν ὁ λεγόμενος αἰγαῖος πολιτισμὸς διακρινόμενος εἰς κρητικὸν καὶ μυκηναϊκόν. Τὰ καθαρῶς ἑλληνικὰ φύλα (Ἴωνες, Δωριεῖς) ἐπίδραμόντα ἀπὸ βορρᾶ ταχέως ἀφωμοίωσαν καὶ ἀνέπτυξαν τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια παρέλθον ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν αὐτῶν. Οὕτω

εἰς τὴν ἄκρην αὐτὴν τῆς Εὐρώπης ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν ἀνώτερος πολιτισμὸς, ὅταν ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ λοιπὴ Εὐρώπη ἐπλεεν εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγριότητος καὶ τῆς βαρβαρότητος.

Παραλλήλως μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς κυρίως, εἰς τὴν ἑτέραν μεσογειακὴν χερσόνησον τῆς Εὐρώπης, τὴν Ἰταλίαν, ἀνεπτύσσετο ἕτερος πολιτισμὸς, ὁ λατινικὸς, ἀφομοιῶν βαθμηδὸν ὅλας τὰς κατακτήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ. Κατώτερος εἰς πνευματικὸν περιεχόμενον, ἀλλ' ἀνώτερος εἰς ὀργανωτικὸν καὶ μαχητικὸν πνεῦμα ἐπεξετάθη βαθμηδὸν εἰς ὀλόκληρον τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀνατολήν. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεγαλυτέρας ἐπεκτάσεώς του (τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας), ὁ εὐρωπαϊκὸς οὗτος ἑλληνολατινικὸς πολιτισμὸς εἰσῆρχετο σαφῶς εἰς τὸ ἔμποροκρατικὸν στάδιον τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην συνέβη γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐπέδρασε σοβαρότατα ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς ἱστορίας τῆς Εὐρώπης. Βαρβαρικά γερμανικὰ φύλα πιεζόμενα ὑπὸ τῶν ἀνατολιτικώτερων εὐρισκομένων Σλάβων εἰσέδυσαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Κεντρικὴν Εὐρώπην. Προελαύνοντα τὰ πολεμικὰ ταῦτα φύλα ἀπώθησαν ἢ ὑπέταξαν βαθμηδὸν καὶ τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Νότιον Εὐρώπην. Αἱ γερμανικαὶ φυλαὶ προήλασαν δυτικῶς μέχρις Ἰσπανίας καὶ αἱ σλαβικαὶ πρὸς νότον μέχρι τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Οἱ εἰς βαρβαρικὴν καὶ ἡμιαγρίαν κατάστασιν εὐρισκόμενοι λαοὶ οὗτοι ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς παρ' αὐτῶν κατακτηθείσας χώρας ἀνέμιχθησαν μετὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ ἀφωμοίωσαν τὸν ἑλληνολατινικὸν πολιτισμὸν, διατηρήσαντες ὁμως τὴν κοινωνικὴν των ὀργάνωσιν. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀναμίξεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ εὐρωπαϊκὸς μεσαιῶν μετὰ τὸ φεουδαρικὸν καθεστῶς του. Ἐνῶ ὁ ἑλληνολατινικὸς πολιτισμὸς φερόμενος ὑπὸ τῆς Ρώμης ἐβάδιζε πρὸς τὸν ἀστισμὸν, ἐκφραζόμε-

νον σαφῶς εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον τῆς αὐτοκρατορίας, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει πλήρως τὴν ἀτομικὴν ιδιοκτησίαν, ἐξασθενίζον τὴν αὐστηρὰν οἰκογένειαν καὶ τὸ καθεστὼς τῆς δουλείας, ἢ κοινωνικῆ ὀργάνωσις τῶν ἐπιδραμόντων λαῶν ἐστηρίζετο ἀκόμη εἰς τὰς κάστας καὶ τὴν κατὰ γένη ὀργάνωσιν μὲ κοινὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ιδιοκτησίαν τῆς οἰκογενείας ἢ τοῦ γένους. Ἐκ τῆς ἀναμίξεως αὐτῆς τῆς εἰς κάστας καὶ οἰκογενείας ὀργανώσεως τῶν κατακτητῶν μὲ τὰς περὶ ἀτομικῆς ιδιοκτησίας ἀντιλήψεις τῶν ὑποδουλωθέντων, ἀλλὰ πολὺ ἀνωτέρων ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ λαῶν ἐγεννήθη ὁ μεσαιωνικὸς φεουδαρχισμός. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἐπίσης καὶ ἡ λόγῳ τοῦ κατωτέρου των πολιτισμοῦ ἀνικανότης τῶν κατακτητῶν νὰ ὀργανώσουν μεγάλα συγκεντρωτικὰ κράτη. Τοῦτο καταφαίνεται σαφέστερον ἐκ τῆς μέχρι τοῦ 1453 ἐξελίξεως τοῦ Ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους (Βυζαντινοῦ), τὸ ὁποῖον διετήρησε τὴν ἐνότητά του ἀντὶ νὰ ὑποστῇ τὴν κατάτμησιν εἰς φέουδα καὶ ὅπου ὁ θεσμὸς τῆς δουλοπαροικίας δὲν ἀνεπτύχθη ἕσον εἰς τὴν Δύσιν. Βεβαίως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Δύσεως καὶ τὸ Ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος φέρει πλεῖστα φεουδαλικά στοιχεία καὶ παρουσιάζει σχετικὴν κατάτμησιν ἰδιαιτέρως μετὰ τὴν ἐπίδρομὴν τῶν Σταυροφορῶν ἐκ Δύσεως, οἱ ὁποῖοι μετέφεραν πολλὰ ἐκ τῆς ἰδικῆς των ὀργανώσεως, ἀλλὰ ὁ φεουδαλισμὸς εἰς τὸ Βυζάντιον δὲν ἐξεδηλώθη μὲ τόσῃν δυνάμει ὅσον εἰς τὴν Δύσιν. Ἀντιθέτως ὁ ἐμποροκρατισμὸς ἀνεπτύχθη ταχύτατα ἐν αὐτῷ καὶ ἤρχισαν νὰ γίνωνται ἐνωρίτερα αἰσθητὰ τὰ συμπτώματα Ἀναγεννήσεως, ἢ ὅποια ὅμως ἀνεκόπη ὑπὸ τῆς νέας βαρβαρικῆς ἐξ Ἀσίας εἰσβολῆς τῶν Τούρκων.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν Δύσιν ὁ ἀκαταμάχητος ροῦς τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως ὑπέσκαπτε βαθμηδὸν τὸν φεουδαλισμὸν, ὁ ὁποῖος ἐν συμμαχίᾳ μὲ τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν εἶχεν ἀνακόψει τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν πρόοδον τῆς

ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου πρῶτον καὶ τῆς βιομηχανίας κατόπιν ἐδημιούργησεν ἰσχυρὰς πόλεις, πύρην τῆς νέας κοινωνικῆς ὀργανώσεως. Ἡ Βενετία, ἡ Γένουα, εἰς τὴν Μεσόγειον, αἱ πόλεις τῆς Ἀνσεατικῆς Ἐνώσεως εἰς τὴν Β. Εὐρώπην ἐγένοντο μεγάλα κέντρα διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. Πλεῖσται ἄλλαι πόλεις κυρίως τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἀνεπτύσσοντο καὶ ἐνδυναμοῦντο καὶ ταυτοχρόνως ἀπεσπῶντο ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν φεουδαρχῶν, ἀνακηρυσσόμεναι ἐλεύθερα ἄστικά κέντρα. Αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις θαλασσιῶν ὁδῶν πρὸς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἀμερικὴν καὶ αἱ ἐφευρέσεις, κυρίως τῆς πυρίτιδος καὶ τῆς τυπογραφίας, ἐπετάχυναν τὸν ρυθμὸν τῆς ἐξελίξεως καὶ ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος ὁ φεουδαλισμὸς φαίνεται σαφῶς πλέον ὅτι βαδίζει πρὸς τὸ τέρας του. Εἰς τὰς χώρας, ὅπου ἡ ἀστικὴ τάξις ἠνδρώθη ταχύτερον, τὴν φεουδαλικὴν κατάτμησιν ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀπολυταρχικὸς συγκεντρωτισμὸς. Ἡ ἀστικὴ τάξις δὲν εἶναι ἀκόμη τόσον ἰσχυρὰ ὥστε ν' ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας τῆς τὴν ἐξουσίαν, εἶναι ὅμως εἰς θέσιν νὰ ἐνισχύσῃ ἕνα τῶν πολυαριθμῶν φεουδαρχῶν ὥστε οὗτος νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἄλλους, νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν μικρῶν ἀρχόντων, νὰ ἐνώσῃ εἰς ἓν κράτος τὰ ἀστικά κέντρα μιᾶς περιφερείας καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος αὐτὸ εὐρύνων οὕτω τὴν ἀκτῖνα δράσεως τῆς καθημερινῶς ἀναπτυσσομένης ἀστικῆς τάξεως.

Ἡ ἀναπτυσσομένη ἀστικὴ τάξις ταυτοχρόνως στρέφεται καὶ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, πιστοῦ καὶ ἰσχυροῦ συμμάχου τῆς φεουδαρχίας. Πολεμοῦσα τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῶν φεουδαρχῶν (λαϊκῶν ἢ κληρικῶν), στρέφεται καὶ κατὰ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνακαλύπτει τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σοφίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐνταφιάσει μὲ μῖσος καὶ ἀφορισμοὺς ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ τὴν ἀντιτάσσει εἰς τὸν θεολο-

γικόν σχολαστικισμόν. Ὁ ἀγὼν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου δὲν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον σκληρὸς ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ὑπεραμυνομένη τῆς πνευματικῆς τῆς ἐπιβολῆς ζητεῖ νὰ καταπνίξῃ τὴν «διαβολικὴν» ἑλληνικὴν σοφίαν καὶ ἀπειλεῖ μὲ καῦσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς τὸν Γαλιλαῖον διότι ἐτόλμησε νὰ ἀνακαλύψῃ ὅτι ἡ γῆ κινεῖται, μαζὺ μὲ χιλιάδας ἄλλων ἐπιστημόνων. Ἡ ἀστικὴ τάξις μολοντοῦτο ἀνήρχετο νικηφόρως ὑπερνικῶσα τὴν ἀντίδρασιν καὶ τῶν φεουδαρχῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ περίοδος αὕτη, μία ἀπὸ τὰς σημαντικωτέρας εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου, καλεῖται δικαίως Ἀναγέννησις (βλ. λ.).

Ἡ νίκη ὁμως τῆς ἀστικῆς τάξεως δὲν ἦτο ἀκόμη πλήρης. Ἀφοῦ ἐξηφάνισε τοὺς μικροὺς φεουδάρχας καὶ προσεκάλεσε τὴν δημιουργίαν μεγάλων συγκεντρωτικῶν ἀπολυταρχικῶν μοναρχιῶν, δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην τῶν μοναρχῶν αὐτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε βοηθήσει διὰ νὰ συντρίψουν τοὺς μικροὺς φεουδάρχας. Τοῦναντίον, οἱ μονάρχαι αὐτοὶ διατηροῦντες πλεῖστα χαρακτηριστικὰ τοῦ παλαιοῦ φεουδαρχικοῦ καθεστῶτος ἦσαν ἐμπόδιά της· ἤθελε πλέον, κατέχουσα τὴν οἰκονομικὴν δύναμιν, νὰ ἀναλάβῃ καὶ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τῶν κρατῶν διὰ νὰ τὰ ὀργανώσῃ συμφώνως πρὸς τὰ συμφέροντά της, καὶ νὰ τὰ ἐπεκτείνῃ πρὸς καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν αὐξηθεισῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἀναγκῶν της. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου ἡ ἀστικὴ τάξις ἠνδρώθη ταχύτερον περιορίζει βαθμηδὸν τὰ δικαιώματα τῆς μοναρχίας, λαμβάνει διαρκῶς εὐρύτερα δικαιώματα διακυβερνήσεως τῆς χώρας μέχρις οὗ καταστήσῃ τὸν βασιλέα σκιάν, ἢ ὑποία «βασιλεύει ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ».

Τὸν πολιτικὸν θρίαμβον της ὁμως σημειώνει ἡ ἀστικὴ τάξις διὰ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅποτε ἀπαλασσομένη ὀριστικῶς τῆς παρουσίας τοῦ μονάρχου ἀναλαμβάνει μόνη διὰ τῆς δη-

μοκρατίας, τὴν διακυβέρνησιν τῶν κρατῶν. Ταυτοχρόνως ἡ ἀστικὴ τάξις ἀνακαλύπτει τὸν ἐθνικισμόν, ὁ ὁποῖος τὴν ἐβοήθησε ἢ νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἐνιαῖα ἐθνικὰ κράτη μικρὰ κρατίδια (Γαλλία, Ἰταλία, Γερμανία) ἢ ν' ἀποσπάσῃ τμήματα μεγάλων κρατῶν διὰ νὰ τὰ ἐκμεταλλεύεται μονοπωλιακῶς (Βαλκανικὴ, Κεντρικὴ Εὐρώπη). Ὀλόκληρος ἡ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως διέπεται ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀστικῶν κρατῶν καὶ τὰς προσπαθείας πρὸς ἐπέκτασιν εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης χώρας.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἡ Εὐρώπη ἐσημείωσε τὰς μεγαλυτέρας οἰκονομικὰς προόδους της. Αἱ κατακτήσεις τῆς τεχνικῆς, ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας διὰ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἀνεβίβασαν τὴν ἀστικὴν τάξιν εἰς τὸ ἴμπεριαλιστικὸν ἀπόγειόν της. Ἀπὸ τῶν τελευταίων ὁμως δεκαετηρίδων τοῦ 19ου αἰῶνος ἄρχεται ἡ παρακμὴ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ. Ἡ μιά μετὰ τὴν ἄλλην αἰ εὐρωπαϊκαὶ χώραι εἶχον φθάσει εἰς ἀνώτερα ἐπίπεδα καπιταλιστικῆς ὀργανώσεως, εἶχον διανείμει μεταξὺ των σχεδὸν ὅλας τὰς ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐπιδεκτικὰς ἀποικισμοῦ χώρας καὶ ἀντιμετώπιζον πλέον στενότητα ἀγορῶν. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20ου αἰῶνος ἐνεφανίσθη καθαρὰ πρὸ τῆς Εὐρώπης τὸ φάσμα ἐνὸς πολέμου μεταξὺ τῶν μεγάλων ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων μὲ σκοπὸν τὴν ἀνακατανομὴν τῶν ἀγορῶν τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐξεργάγη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1914.

Ἄλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ἀντὶ νὰ βελτιώσῃ ἐπεδείνωσε τὴν θέσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ. Ἐπισπεύσας τὴν ἐκβιομηχάνησιν καὶ γενικῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς τῶν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης χωρῶν, ἐπεδείνωσε τὴν θέσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ. Δημιουργήσας ἐπίσης δεκαπεντάδα νέων μικροκρατιδίων ἐπύκνωσε τοὺς τελωνειακοὺς φραγμοὺς καὶ ἐπολλαπλασίασε

τοὺς ἀνταγωνισμοὺς. Διὰ τῶν κολοσσι-αίων ἐπίσης πολεμικῶν δαπανῶν ἐξήν-τλησεν οἰκονομικῶς ὅλα τὰ κράτη. Ἐπὶ τῆς ἐπομένης τοῦ πολέμου ἐνεφανίσθη-σαν αἱ συνέπειαι τῆς οἰκονομικῆς συμ-φορᾶς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 χρονία κρίσις μαστίζει τὴν καπιταλιστικὴν οἰκονο-μίαν τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἐκτὸς αὐτῆς καπιταλιστικῶν χωρῶν. Ἡ παραγωγή ἐμειώθη καὶ μειοῦται συνεχῶς, αἱ τιμαὶ ἐξεμηνδενίσθησαν καὶ ἐδημιουργήθησαν στρατιαὶ μονίμως ἀνέργων.

Παραλλήλως μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καπιταλισμοῦ ἐνεφανίζετο καὶ τὸ προ-λεταριάτον. Ἡ νέα αὕτη τάξις τῶν μι-σθοδούλων στερουμένων τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς ἤρχισεν ἀπὸ τῶν μέσων κυ-ριῶς τοῦ 18ου αἰῶνος νὰ ἀποκτᾷ συνεί-δησιν τῶν ἰδιαιτέρων συμφερόντων τῆς καὶ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀστικὴν τάξιν, διατυπώνουσα ἴδια αἰτήματα. Σειρὰ ἐπαναστάσεων περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἐκφράζει τὴν διάστασιν ταύτην. Τὸ προλεταριάτον ἀύξανόμενον ταχύτατα ὥστε εἰς τὰς πλέον προηγου-μένας χώρας τῆς Εὐρώπης νὰ ἀποτε-λέσῃ τὴν ὀγκωδεστέραν τάξιν τοῦ ἔθνους, ἀποκτῆσαν δὲ συνείδησιν τῆς δυνάμεώς του καὶ τῶν συμφερόντων του, ὀργανώθη εἰς ἴδια πολιτικὰ στρατό-πεδα καὶ διεξεδίκει τὴν κατάκτησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας διὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑπέ-φερε. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς ἀπέληξεν εἰς νικη-φόρον ἐπανάστασιν μόνον ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, ἀλλ' ἀπέτυχε εἰς χώρας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης λόγῳ τῆς ἀτόλμου στάσεως τῶν ἡγετῶν τῶν ἐργατικῶν κομμάτων.

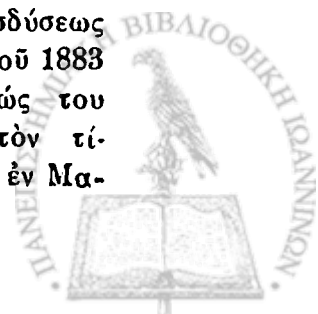
Ἡ παρατεινομένη, ἄνευ προοπτικῆς θεραπείας, κρίσις τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐπιτεινομένη δυσφορία τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἣτις ἀπειλεῖ αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς καπιταλιστικῆς ὀργα-νώσεως τῆς Εὐρώπης, ὥθησε τὴν καπι-ταλιστικὴν τάξιν εἰς τὸ νὰ ἀναλάβῃ προληπτικὴν ἀντεπίθεσιν διὰ νὰ παρε-

μποδίσῃ τὴν προλεταριακὴν ἐπανάστα-σιν. Ὁ φασισμὸς ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς ἀντεπιθέσεως ταύτης. Ἡ ἐπικράτη-σις τοῦ φασισμοῦ εἰς τινὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης χωρὶς νὰ θερα-πεύσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀθλιότητα, ἐπέ-τεινε τοὺς πολιτικοὺς κινδύνους καὶ ἐτά-ραξε περισσότερον τὴν ἀτμόσφαιραν ὥστε νὰ ἀπειλῇ ταχύτατα τὴν ἐκρηξιν νέου πολέμου.

Εὐσεβισμὸς (piétisme).—Θρησκευ-τικὴ αἵρεσις γεννηθεῖσα ἐντὸς τῶν κόλ-πων τῆς Διαμαρτυρομένης ἐκκλησίας καὶ ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Σπένερ περὶ τὸ 1670. Ὁ εὐσεβισμὸς ἐκήρυσσεν ἀσκητικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν παγκόσμιον ἱερωσύνην ὅλων τῶν πιστῶν, ἤκμασε δὲ ἐν Χάλλῃ κυριῶς μέχρι τοῦ πρώτου ἡ-μίσεως τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀπωλέσας κα-τόπιν τὴν λαϊκότητά του.

Εὐστρατιάδης (Γρηγόριος).—Δικη-γόρος, δημοσιογράφος καὶ πολιτευτῆς γεννηθεὶς τὸ 1864. Ἐσπούδασε τὰ νο-μικὰ καὶ ἐδικηγόρησε ἐν Ἀθήναις. Τὸ 1903, ἀποθανόντος τοῦ συγγενοῦς του Εὐαγγέλου Κουσουλάκου ἀνέλαβε τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ διεύθυνσιν τῆς ἔφημε-ρίδος «Σκρίπ» ἣν ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκο-σιπενταετίαν διηύθυνεν αὐτοπροσώπως. Ἀπὸ τοῦ 1911 ἤρξατο πολιτευόμενος ἐν Ἀττικοβοιωτίᾳ. Διετέλεσε μέλος τῆς τε-τραμελοῦς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ δημοψή-φισμα τοῦ 1924, ἐξελέγη δὲ βουλευτῆς Λέσβου μὲν τὸ 1916, Ἀθηνῶν δὲ τὸ 1933.

Εὐταξίας.—1) Ἀθανάσιος. Πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος ἐκ Φθιωτιδοφωκί-δος (1849—1931). Ἐσπούδασε θεολο-γίαν εἰς τὴν Ριζάρειον σχολὴν κατόπιν δ' ἐπεδόθη ἐν Γερμανίᾳ εἰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομολογικὰς μελέτας. Εἰργάσθη ἐν Μακεδονίᾳ ἐναντίον τῆς διεισδύσεως τῶν ξένων προπαγανδῶν μέχρι τοῦ 1883 καὶ ὡς κατακλειδα τῆς δράσεώς του ταύτης ἐξέδωκε διατριβὴν ὑπὸ τὸν τί-τλον «Τὸ ἔργον τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν Μα-

κεδονία». Ἀπὸ τοῦ 1885 ἀντεπροσώπευσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλὴν τὸν νομὸν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Διετέλεσε τρεῖς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ εἶτα τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ἐπὶ δικτατορίας Παγκάλου διετέλεσε καὶ πρωθυπουργός, εἶτα δὲ πρόεδρος τῆς «Ἐπιτροπῆς οἰκονομικῶν» καὶ πρόεδρος τῆς Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης.

2) Ἰωάννης. Τραπεζιτικὸς καὶ πολιτικὸς (1845—1927). Ἐσπούδασε νομικά, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἐγγραψε νομικὰς καὶ νομισματολογικὰς μελέτας.

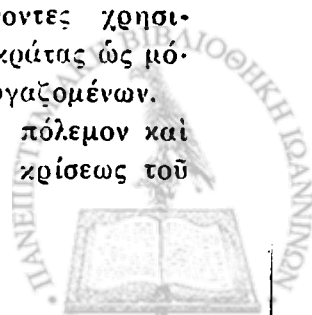
Ἐφεδρικός στρατὸς ἐργασίας.—Ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς συνεχῶς ὀλονέν μεγαλύτεροι μᾶζαι τοῦ πληθυσμοῦ μεταβάλλονται εἰς μισθωτοὺς ἐργάτας. Κατεστραμμένοι τεχνῖται, χωρικοί, ἔμποροι, χρεωκοπημένοι μικροκεφαλαιοῦχοι καὶ γενικῶς ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι συνειρίβησαν ὑπὸ τοῦ συναγωνισμοῦ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, μεταπηδοῦν εἰς τὰς τάξεις τοῦ προλεταριάτου. Ὅσον περισσότερο τὰ πλούτη συσσωρεύονται εἰς τὰς χεῖρας ἐλαχίστων κεφαλαιοκρατῶν, τόσο περισσότερο ὁ λαὸς γίνεται μισθωτὸς δοῦλος αὐτῶν. Ἡ συνεχὴς κατάρρευσις τῶν μέσων στρωμάτων καὶ τάξεων, δημιουργεῖ μονίμως περισσότερους ἐργάτας ἀπὸ ὅσους χρειάζεται τὸ κεφάλαιον. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ ἐργάτης εἶναι δέσμιος τοῦ κεφαλαίου. Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐργάζεται διὰ τὸν κεφαλαιοκράτην. Ἄν δὲν θέλῃ, ὑπάρχουν ἑκατὸν ἄλλοι διὰ νὰ λάβουν τὴν θέσιν του.

Ἄλλ' ἢ ἐξάρτησις αὕτη δὲν σταθεροποιεῖται μόνον ὑπὸ τῆς καταρρεύσεως συνεχῶς νέων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ κυριαρχία τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως αὐξάνει ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κεφάλαιον ῥίπτει συνεχῶς εἰς τὸν δρόμον τοὺς ἐρ-

γάτας τῶν ὁποίων δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη καὶ δημιουργεῖ οὕτω δι' ἑαυτὸ μίαν ἐφεδρείαν ἐργατικῆς δυνάμεως. Ὡς γνωστὸν, κάθε ἐργοσυστάρχης καὶ ἐπιχειρηματίας προσπαθεῖ νὰ ἐλαττώσῃ τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν ἐμπορευμάτων. Πρὸς τοῦτο εἰσάγει διαρκῶς νέα μηχανήματα. Ἄλλ' ἢ μηχανὴ κατὰ γενικὸν κανόνα ἀντικαθιστᾷ τὸν ἐργάτην, καθιστᾷ μέρος ἐκ τῶν ἐργατῶν ἄχρηστον. Εἰσαγωγή νέου μηχανήματος εἰς ἐργοστάσιόν τι σημαίνει πάντοτε ὅτι μέρος τῶν ἐργατῶν θὰ ἀπολυθῇ καὶ θὰ αὐξήσῃ τὸν στρατὸν τῶν ἀνέργων. Ἐπειδὴ δὲ νέα μηχανήματα εἰσάγονται συνεχῶς εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς βιομηχανίας, εἶναι φανερόν ὅτι ὑπὸ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς ὑπάρχει πάντοτε μοιραίως ἀνεργία. Διότι ὁ κεφαλαιοκράτης δὲν φροντίζει νὰ δώσῃ ἐργασίαν εἰς ὅλους τοὺς ἐργάτας οὔτε νὰ προσφέρῃ εἰς ὅλους ἐμπορεύματα, ἀλλὰ νὰ πραγματοποιήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον κέρδος. Καὶ φυσικὰ θὰ ρίξῃ εἰς τὸν δρόμον τοὺς ἐργάτας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι πλέον ἱκανοὶ νὰ τοὺς παρέχουν τὸ αὐτό, ὅπως πρὶν, κέρδος.

Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὄλων τῶν κεφαλαιοκρατικῶν χωρῶν βλέπομεν πάντοτε μέγαν ἀριθμὸν ἀνέργων, οἱ ὅποιοι ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἀποτελοῦν μίαν ἐφεδρείαν δυνάμεων ἐργασίας διὰ τὸ κεφάλαιον, ἢ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κ. Μάρξ, τὸν *βιομηχανικὸν ἐφεδρικὸν στρατὸν*. Ἡ ὑπαρξίς τοῦ στρατοῦ τούτου, ἢ διατήρησις τῆς ἀνεργίας, ἐπιτρέπει εἰς τοὺς κεφαλαιοκράτας νὰ αὐξάνουν τὴν ἐξάρτησιν καὶ τὴν καταπίεσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὸ κεφάλαιον, χάρις εἰς τὰς μηχανάς, κατορθώνει ν' ἀποσπᾷ ἐξ ἑνὸς τμήματος τῶν ἐργατῶν περισσότερα ἀπὸ πρὶν κέρδη, ἐνῶ οἱ λοιποὶ μένουσιν εἰς τὸν δρόμον. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν δρόμον μένοντες χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς κεφαλαιοκράτας ὡς μόνιμος ἀπειλή κατὰ τῶν ἐργαζομένων.

Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς παγκοσμίου κρίσεως τοῦ

1929 καὶ ἐντεῦθεν ὁ βιομηχανικός οὗτος ἐφεδρικός στρατός ηὔξησεν εἰς καταπληκτικὸν βαθμὸν. Εἰς 30 ἑκατομύρια ὑπολογίζονται οἱ ἄνεργοι ὅλου τοῦ κόσμου. Δεδομένου ὅτι ἡ μόνιμος ἀνεργία ἐξαθλιώνει καὶ διαφθείρει τὸν ἄνεργον συντελοῦσα εἰς ἀπώλειαν τῆς ταξικῆς του συνειδήσεως, πολὺ μικρὸν ποσοστὸν ἐκ τῶν τεραστίου τούτου ἀριθμοῦ ἀποτελεῖ ἐπαναστατικὴν δύναμιν. Οἱ πολλοί, εἶναι ἔτοιμοι νὰ μισθώσουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ἀγύρτην, ἀποτελοῦν δὲ σήμερον ἀνεξάντλητον μεταλλεῖον ἐξ οὗ λαμβάνονται οἱ πραιτωριανοὶ καὶ ἔμμισθοι δολοφόνοι τῶν φασιστικῶν ταγμάτων εἰς ὅλας τὰς χώρας.

Ἐφεύρεσις.—Καλεῖται οὕτω ἡ δημιουργία νέου συνδυασμοῦ, ἡ νέας ἐφαρμογῆς τῶν ἰδιοτήτων τῶν πραγμάτων, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνεται μεγαλυτέρα παραγωγικότης εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ἀφάνταστος ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐφευρέσεων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς, εἶναι συνάμα καὶ ἱστορία τῆς ἐφευρέσεως. Ἡ ἐργασία, ἡ ὁποία, ὅπως λέγει ὁ Ἐνγκελς, ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐξηνθρώπισε τὸν πίθηκον, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμήν τῆς ἐφευρέσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐργαλείων. Ὁ Μάρξ ὀρίζει, ὡς γνωστὸν τὸν ἄνθρωπον, «ὡς ζῶον κατασκευάζον ἐργαλεῖα».

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μιᾶς ἐφευρέσεως χρειάζεται ἐφευρέτης προικισμένος μὲ ὠρισμένα φυσικὰ δῶρα· ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ νομίζη κανεὶς ὅτι τοῦτο καὶ μόνον ἀρκεῖ. Ἡ ἐπιτυχία μιᾶς ἐφευρέσεως εἶναι πάντοτε ἀποτελεσμα προεργασίας πολλῶν ἀτόμων. Καὶ ἡ ἱστορία τῆς τεχνικῆς ἀποδεικνύει ὅτι ὅλαι αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις τοῦ 18 αἰῶνος, ὀφείλονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν κοινὴν προπαρασκευὴν καὶ προσπάθειαν πολλῶν ἀνθρώπων, οὐδέποτε δὲ σχεδὸν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δη-

μιουργίαν ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου.

1.—*Αἱ ἐφευρέσεις κατὰ τὴν πρῶτην περίοδον τῆς συστηματικῆς παραγωγῆς.* Τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα, ἐπὶ φεουδαρχικοῦ καθεστῶτος ἀρχίζει νὰ συστηματοποιητῆ ἡ χειροτεχνικὴ παραγωγή «δημιουργεῖται, ὅπως λέγει ὁ Μάρξ, παραγωγικός μηχανισμός, ὄργανα τοῦ ὁποίου εἶναι οἱ ἄνθρωποι». Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ πλῆθος τῶν διαφόρων ἐργαλείων, τὰ ὁποῖα ἐπινοοῦνται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ Μάρξ εἰς τὸ «Κεφάλαιον» φέρει ὡς παράδειγμα 500 διαφορετικὰς μορφὰς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐργαλείου, τῆς σφύρας.

Σπουδαίαν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως ἀπὸ τοῦ ἐργαλείου μέχρι τῆς μηχανῆς μᾶς δίδει ἡ ἱστορία τοῦ ἀνεμομύλου καὶ τοῦ ὥρολογίου. Ὁλην τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῶν μηχανῶν νὰ τὴν παρακολουθήσῃ κανεὶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀλευρομύλων.

Πράγματι ὁ ἀνεμόμυλος, ἀπὸ τὸν μεσαῖονα καὶ κατόπιν συναντᾶται εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν Γερμανίαν μάλιστα, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς του σημασίας, προὐκάλεσε σοβαρὰς διαμάχας μεταξὺ τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, διὰ νὰ ἐξακριβωθῇ εἰς ποῖον ἐξ αὐτῶν... «ἀνῆκεν ὁ ἀήρ».

Ὁ ὀρίζοντιος ὑδροτροχός, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρόδρομος τοῦ σημερινοῦ ὑδροστροβίλου ἐφευρέθη ἀπὸ τοῦ 15ου ἤδη αἰῶνος. Ὁ μεγαλοφυέστερος ἐφευρέτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Λεονάρδο ντὰ Βίντσι, ἀφῆκε σχέδια ὑδροστροβίλου, ἀνευρεθέντα κατόπιν ὑπὸ τοῦ διαδόχου του μηχανικοῦ Ἰωάννου Μπεσσόν. Ἄλλη σημαντικὴ ἐφεύρεσις εἶναι ἡ τοῦ ὥρολογίου, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ὅλη ἡ θεωρία περὶ παραγωγῆς κανονικῆς, ρυθμικῆς κινήσεως.

2.—*Ὁ βιομηχανικός καπιταλισμός.* Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καπιταλισμοῦ ἐπηκολούθησε γοργὴ ἀνθσις τῆς ὑφαντουργίας. Ἡ ἐφαρμογὴ μηχανικῶν μέσων εἰς τὴν παραγωγὴν ταύτην ἀρχίζει

ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα μὲ πλῆθος μικροεφευρέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀλληλοσυμπληροῦνται ὀλοὲν τελειοποιούμεναι μέχρι τῆς ὑφαντικῆς μηχανῆς τοῦ Ἄγγλου Τζὼν Οὐάϊτ, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς μηχανικῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Ἡ ὑφαντικὴ μηχανὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα τῶν τριῶν σταδίων ἐκάστης ἐφευρέσεως: τῆς ἐκλογῆς τοῦ θέματος, τῆς λύσεως τοῦ θέματος καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐφευρέσεως ἐν τῇ παραγωγῇ.

Αἱ ἀθροαὶ ἐφευρέσεις τῆς περιόδου ταύτης ἀπετέλεσαν εἰς τὰς χεῖρας τῆς κρατούσης τάξεως πανίσχυρον ὄπλον ἐναντίον τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐνόσω δὲν ὑπῆρχε καμμία διάθεσις, κοινωνικῆς ἐναρμονίσεως τῶν νέων τεχνικῶν συνθηκῶν. Ἐπηκολούθησε ἄσπλαχνος καὶ καταστρεπτικὴ πίεσις κατὰ τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὰ τρομερὰ ταῦτα πλήγματα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κάμουν ἀκόμη διάκρισιν μεταξύ κεφαλαιούχου καὶ ἐφευρέτου, μεταξύ ἐργοδότη καὶ μηχανῆς. Εἶναι δὲ ἐξηκριβωμένον τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐπιχειρηματῆται εἰς τὰς τεχνικὰς ἐπιδιώξεις των, κατὰ μέγα μέρος ἐνεπνέοντο ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα των πρὸς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ἐν τούτοις ἡ ἀκόλαστος παρὰ τοῦ βιομηχάνου ἐκμετάλλευσις ἐπρόκειτο νὰ μετριασθῇ πολὺ γρήγορα, διότι ἡ μηχανὴ ἐγέννησε καὶ τὸ προλεταριάτον, τὸν ἀντίποδα τῆς ἀστικῆς τάξεως. Δικαίως ὁ Ἐνγκελς λέγει ὅτι: «ἡ ἱστορία τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐν Ἀγγλίᾳ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος, μὲ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ τῶν μηχανῶν διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ βάμβακος».

Ἡ ἀνατροπὴ τοῦ τρόπου παραγωγῆς εἰς μίαν σφαῖραν τῆς βιομηχανίας, συνεπιφέρει τὴν ἀνατροπὴν εἰς τὰς ἄλλας βιομηχανίας. Ἡ ὑφαντουργία, ἡ μηχανουργία, ἡ μεταλλουργία κινουῦνται ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης πρὸς εὐλογον ἀλληλαεναρμόνησιν ἐναντι τῆς νέας τεχνικῆς πραγματικότητος.

Δὲν ἐπιτρέπεται, ὁμιλοῦντες περὶ

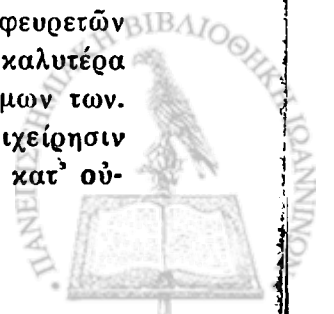
ἐφευρέσεων, νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὸ χαρακτηριστικὸν γεγονός ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν ἐφευρετῶν τῆς περιόδου τῆς βιομηχανικῆς ἀνατροπῆς, ἀπέθανον ἐν τραγικῇ πενίᾳ, θύματα ἀγρίας ἐκμεταλλεύσεως.

Σπουδαιότατος ὑπῆρξεν ὁ ρόλος τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὁποίου ἐπέφερε κολοσσιαίαν ἀνατροπὴν ἐν τῇ ζωῇ καὶ τῇ παραγωγῇ. Δὲν ὑπάρχει σήμερον κλάδος ἐν τῇ παραγωγῇ ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἀνετράπη ἐκ θεμελίων λόγῳ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρόλου τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

3.— *Τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καπιταλισμοῦ.* Ἐάν ἡ ἐφεύρεσις τῶν μηχανῶν συνδέεται μὲ τὴν δημιουργίαν ἰσχυρῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκεντρώσεως τῆς παραγωγῆς ἐπέφερε τὸν σχηματισμὸν πανισχύρων μονοπωλιακῶν ἐνώσεων (τράστ, κάρτελ κ.λ.π.), καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἔσχεν ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς περαιτέρω πορείας τῶν ἐφευρέσεων, αἱ ὁποῖαι τιθέμεναι βαθμηδὸν ὑπὸ τὸ ἔλεγχον τῶν ἐνδιαφερομένων μονοπωλιακῶν ἐπιχειρήσεων, ἤρχισαν νὰ χάνουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ νὰ πνίγωνται πολλάκις ἐν τῇ γεννήσει των.

Ὁ Λένιν εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ ἱμπεριαλισμὸς ὡς τελευταῖος σταθμὸς τοῦ καπιταλισμοῦ», ἀποκαλύπτει πῶς αἱ μεγάλα αὐτὰ ὀργανώσεις, δι' εἰδικῆς ὑπηρεσίας καὶ μὲ τὴν δαπάνην κολοσσιαίων ποσῶν φροντίζουν νὰ ἐξαγοράζουν καὶ νὰ θέτουν ἐν ἀχρηστία τὰ διπλώματα εὐρεσιτεχνείας δι' ὅλας τὰς ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ παρῆσαν τὰ οἰκονομικά των συμφέροντα καὶ τὰς ἱμπεριαλιστικὰς των βλέψεις, ὅσον καὶ ἂν ἐπρόκειτο δι' ἐφευρέσεις ἐκτάκτως εὐεργετικὰς διὰ τὴν πρόοδον καὶ εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄλλὰ καὶ τῶν σημερινῶν ἐφευρετῶν ἡ θέσις δὲν εἶναι κατὰ πολὺ καλυτέρα ἀπὸ τὴν τῶν δυστυχῶν προδρόμων των. Φέρομεν ὡς παράδειγμα τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ οἴκου Ἐντισων, ὁ ὁποῖος κατ' οὐ-

σίαν εἶναι ἐργαστήριον ὁμαδικῆς ἐφευρετικότητος πλήθους ἐφευρετῶν. Οἱ ἐφευρέται αὐτοὶ εἶναι μισθωτοὶ καὶ εἰσαγόμενοι εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐπιχείρησιν ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν ὅτι διὰ κάθε ἐφεύρεσιν, τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπιτύχουν, δὲν θὰ ἔχουν καμμίαν ἀπαίτησιν ἰδιαιτέρας οἰκονομικῆς ἀμοιβῆς. Οὕτω ἐξηγεῖται πῶς ὁ οἶκος Ἐντισων ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1910, ἔλαβε 1.328 διπλώματα εὐρεσιτεχνίας, πραγματοποιήσας δηλαδὴ μίαν ἐφεύρεσιν ἀνὰ 11 ἡμέρας. Ὑπὸ τὰς σκληρὰς συνθήκας τῆς τρομερᾶς ἀνεργίας, ὁ νεαρὸς ἐπιστήμων, ὁ αὐριανὸς ἐφευρέτης, ὅσον προικισμένος καὶ ἂν εἶναι, ἀναγκάζεται πρὸ τοῦ φάσματος τῆς ἀνεργίας νὰ βαδίσῃ μὲ οἰουσδήποτε ὄρους ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν καπιταλιστῶν, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ

μάλιστα τὴν εὐνοϊάν των μὲ ἀνηκούστους θυσίας.

Ἡ ἀριθμητικὴ αὔξησις τῶν ἐφευρέσεων ἐξακολουθεῖ, ἀλλὰ ἡ ποιοτικὴ ἀνάλυσις τῶν μεγάλων ἀριθμῶν διπλωμάτων εὐρεσιτεχνίας δὲν εἶναι καθόλου ἐνθαρρυντικὴ. Ὁ καπιταλισμὸς εἰς τὸ ἐπιθανάτιον στάδιον τῆς σκέψεώς του, ὑποχρεωμένος νὰ ἀντιδράσῃ ἐναντίον πάσης ἐφευρέσεως, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν κατάρρευσίν του καταντᾷ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀπολύτως ἀντιδραστικὸς. Πολλοὶ οἰκονομολόγοι καὶ δημοσιολόγοι ὑπηρεταὶ ἐνσυνείδητοι ἢ ἀσυνείδητοι, τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, κηρύττουν ἤδη τὴν καταστροφὴν, ἢ τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ἐφευρέσεων ὡς μοναδικὴν σωτηρίαν τοῦ καταρρέοντος κοινωνικοῦ συστήματος.

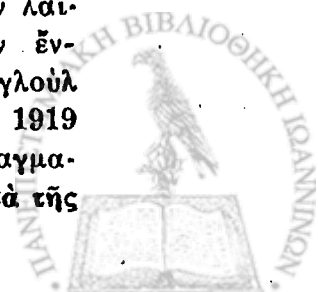

Ζαβιτσάνος (Κωνσταντίνος).— Πολιτικός γεννηθείς τὸ 1878 ἐν Κερκύρα. Σπουδάζας τὰ νομικὰ ἐπέδθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον. Παραιτηθεὶς τὸ 1907 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν, ὅπου ἡσχολήθη μὲ πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς σπουδὰς. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐγένετο μέλος τῆς «ομάδος τῶν κοινωνιολόγων» συναγωνισθεὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρὸς τοὺς ἄλλους «κοινωνιολόγους» εἰς ἐπίδειξιν φιλεργατικῶν αἰσθημάτων καὶ σοσιαλισουσῶν ἀντιλήψεων. Τὸ 1910 ἐκθέσας τὸ πρῶτον ὑποψηφιότητα ἐξελέγη βουλευτὴς Κερκύρας. Τὸ 1912 ἐγένετο πρόεδρος τῆς βουλῆς, ἐπανεξελέγη δὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἀκολουθοῦσας βουλευτικὰς περιόδους. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1928 συνειργάσθη μετὰ τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Ὁ Ζαβιτσάνος πολὺ ἐνωρὶς ἀπηρνήθη τὰς ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐνεφορεῖτο κατὰ τὰ πρῶτα πολιτικὰ του βήματα, μεταβληθεὶς εἰς θεωρητικὸν ἀπολογητὴν τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ κήρυκα ἀπὸ τοῦ 1930 καὶ ἐντεῦθεν ἀντικοινοβουλευτικῶν καὶ φιλοφασιστικῶν ἰδεῶν.

Ζαγλοῦλ (Σαὰτ Πασᾶς).— Αἰγύπτιος πολιτικός, ἡγέτης τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐγεννήθη τὸ 1852 εἰς μικρὸν χωρίον τῆς μουδερίας Γκαρμίας καὶ ἀπέθανε τὸ 1927 εἰς Κάιρον. Ἐσπούδασε τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον εἰς τὸ περίφημον πανεπιστήμιον Ἄτχαρ τοῦ Καΐρου καὶ εἰσήλθεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς συντάκτης τῆς ἀραβικῆς ἐκδόσεως τῆς «Ἐπισήμου Ἐφημερίδος». Ὑπῆρξε μαθητὴς

καὶ συνεργάτης τοῦ ἐθνικιστοῦ σείχη Μουχάμετ Ἄμπντου, ὁ ὁποῖος ἐπέδρασε πολὺ ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος του. Κατόπιν διωρίσθη δικαστής, ὅτε ὁμως συνέβησαν τὰ γεγονότα τοῦ Ἄραμπι (1882) ἐπαύθη ὡς ὁμόφρων του καὶ ἤρχισε δικηγορῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν κατεδιώχθη ὡς μέλος μυστικῆς τρομοκρατικῆς ἐταιρείας. Δικασθεὶς ἠθωώθη, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ διορισθῇ ἐκ νέου, διότι ἡ κυβέρνησις τὸν ὑπέβλεπε πάντοτε λόγῳ τῆς ἀνεξαρτησίας του καὶ τῆς ἀκαμψίας του. Τὸ 1892 διωρίσθη δικαστής εἰς τὸ Ἐφετεῖον καὶ τὸ 1908 ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Τὸ 1910 μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ Μπουῦτρος πασᾶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ὑπὸ τὸν Μωχάμετ Σάιτ πασᾶν, ἀλλὰ, διαφωνήσας πρὸς τὸν χεδίβην, παρητήθη. Τὸ 1913 καταρτισθέντος ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος (Βουλῆς) ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος του. Τὸ 1918, μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, ἰδρυσε τὴν «Οὐάφντ», ἧτοι ἐπιτροπὴν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Ὡς πρόεδρος τῆς ἐζήτησε τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑποσχέσεως τῶν Συμμάχων περὶ αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, ἀλλὰ, ὡς ἦτο φυσικόν, τὸ διάβημά του παρέμεινε ἀκαρπὸν. Ἐκτοτε ἤρχισεν ἡ ἀδιάλλακτος δρᾶσις του. Ὅταν τὸ 1919 συνέβησαν ταραχαὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Ζαγλοῦλ ἐθεωρήθη ἠθικὸς ὑπεύθυνος καὶ συλληφθεὶς μετ' ἄλλων συνεργατῶν του ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἐξωρίσθη εἰς Μάλταν. Συνεχιζομένων ὁμως τῶν λαϊκῶν διαδηλώσεων μὲ ἀξανομένην ἔντασιν, ἐδόθη ἀμνηστία καὶ ὁ Ζαγλοῦλ ἀφῆθη ἐλεύθερος. Τὸν Δεκέμβριον 1919 μετέβη εἰς τὸ Λονδίνον καὶ διεπραγματεύθη τὸ Αἰγυπτιακὸν ζήτημα μετὰ τῆς

είδικως όρισθείσης άγγλικής έπιτροπής. Άλλά τὸ προσχέδιον τῆς συμφωνίας εκείνης οὐδέποτε έπραγματοποιήθη. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1921 επέστρεψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου έτυχεν ένθουσιώδους παλλαϊκῆς ύποδοχῆς. Ὅτε ὁμως τὸν Μάϊον τοῦ 1922 συνέβησαν νέαι αίματηραὶ ταραχαὶ έν Καίρω, ὁ Ζαγλούλ μετά τινων συνεργατῶν του συνελήφθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ έξωρίσθη εἰς τὰς Σευχέλλας νήσους, ὁπόθεν μετά τινας μῆνας μετεκομίσθη εἰς τὸ Γιβλαρτάρ. Τέλος, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1923 έπετρίπη ἡ έπάνοδός του εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπανελθὼν εκεί ἤρχισεν έντονον τὸν πολιτικὸν άγῶνα καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1924 έκέρδισε τὰς έκλογὰς με καταπληκτικὴν πλειοψηφίαν. ἤρχισε τότε διαπραγματεύσεις με τὴν Ἀγγλίαν ζητῶν τὴν πλήρη ανεξαρτησίαν τῆς Αἰγύπτου, άρνηθείσης ὁμως τῆς άγγλικῆς κυβερνήσεως, ὁ Ζαγλούλ παρητήθη, ἀλλ' ἡ παραίτησίς του δέν έγένετο δεκτῆ. Τὴν άνοιξιν τοῦ αὐτοῦ έτους μετέβη πάλιν εἰς τὸ Λονδίνον διὰ νὰ διαπραγματευθῆ τὸ Αἰγυπτιακὸν ζήτημα ἀπ' εὐθείας με τὴν Ἀγγλίαν.

Εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Καίρου ὁ Ζαγλούλ ὑπέστη δολοφονικὴν έπίθεσιν, καθ' ἣν έτραυματίσθη. Ἡ έξαψις τοῦ πλήθους έκορυφώθη, ὅταν δέ, τοῦ Ζαγλούλ μεταβάντος εἰς Λονδίνον, ἀπεδείχθη ἀδύνατος ἡ συνεννόησις, ἤρχισαν εἰς Αἴγυπτον αἱ έκδικήσεις κατὰ τῶν Ἀγγλων. Μυστικαὶ ὀργανώσεις έδόλοφόνησαν πολλοὺς Ἀγγλους εἰς τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς καὶ έν πλήρει ἡμέρᾳ, τέλος δέ έδόλοφονήθη ὁ γενικὸς διοικητῆς τοῦ Σουδὸν Στάρκ πασᾶς. Κατόπιν τελεσιγράφου τῆς άγγλικῆς κυβερνήσεως, ὁ Ζαγλούλ παρητήθη καὶ έσχημάτισε κυβέρνησιν ὁ Ζίουαρ πασᾶς. Κατὰ τὰς έκλογὰς τοῦ Ἀπριλίου 1926 ὁμως, ὁ Ζαγλούλ έφερε πάλιν μεγίστην πλειοψηφίαν. Κληθεὶς νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν ἤρνήθη καὶ ὑπέδειξε τὸν Ἀντλυ πασᾶν κρατήσας τὴν προεδρίαν

τῆς Βουλῆς. Ἀπέθανεν έν Καίρω τὸ 1927 κατόπιν βραχείας νόσου.

Ζαγορά.—Κωμόπολις κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰηλίου ὄρους, ἔδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Εἶνε ἄγνωστον πότε ἐκτίσθη, ἐμφανίζεται ὁμως ὡς σημαντικὸν ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα. Εἰς τὰ περίφημα τότε «ἐργαστήρια» τῆς ἐγένετο ἡ κατεργασία τῶν ἐρίων ἐξ ὧν ὑφαίνοντο τὰ ἐξαγόμενα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἀνατολὴν περίφημα σκουτιὰ καὶ καπότες τῆς Ζαγορᾶς.

Ἡ Ζαγορὰ εἶχεν ἀναπτύξει καὶ ἀξίαν λόγου ναυτιλίαν. Ἐπίσης ἔκαμνε σοβαρὰν ἐξαγωγὴν μετάξης εἰς Βενετίαν καὶ Εὐρώπην. Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς τῆς ἡ Ζαγορὰ ἀπετέλεσε καὶ έν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ κέντρα τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ, εἶχε δέ καὶ ἀνωτέραν σχολὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑλληνομουσεῖον» (1702), εἰς τὴν ὁποίαν ἐφοίτησε καὶ ὁ Ρήγας Φερραῖος.

Σήμερον ἡ Ζαγορὰ παράγει γεώμηλο, ἔλαιον, ἐλαίαις, λεπτοκάρυα, ὀπώρας καὶ οἶνον. Ἐπίσης διεξάγει ὑλοτομίαν ἀγρίων καστανεῶν καὶ ἐξαγωγὴν οἰκοδομησίμου ξυλείας.

Ζαΐμης 1) Ἀνδρέας.—Υἱὸς τοῦ πρωεστοῦ τῶν Καλαβρῦτων Ἀσημάκη καὶ μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Ὑπῆρξε πολὺ ἐπιφυλακτικὸς ὡς πρὸς τὸν ἀπελευθερωτικὸν άγῶνα, εἰς ὃν προητοίμαζε τὸ ἔθνος ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία. Κηρυχθείσης ὁμως τῆς ἐπαναστάσεως ἀπετέλεσε μετὰ τῶν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ τοῦ Α. Λόντου τὴν Ἀχαϊκὴν ἐπὶ τοῦ άγῶνος τριανδρίαν. Μετέσχε τῆς έν Ἀγία Λαύρα συσκέψεως τῆς 10-Μαρτίου 1821, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιρχίαν τῶν Πατρῶν καὶ εἰς πάσας τὰς περι τὸς Πάτρας μάχας, ἐπολέμησε καὶ ἔπειτα μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὰς Πάτρας καὶ μετέσχε καὶ τῆς έν Ἀκράτα καταστροφῆς τοῦ λειψάνου τῆς.

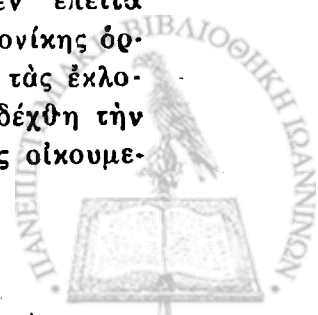
στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη. Ὑπῆρξε πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ μετέσχε τῆς ἐτοποίας τοῦ Μεσολογγίου μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κατεδιώχθη ἀπηνῶς ὑπὸ τοῦ Γ. Κουντουριώτη καὶ κατέφυγεν εἰς Δίβρην καὶ εἰς Δ. Ἑλλάδα. Ἐκεῖθεν ἐπανῆλθε μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραήμ, ὡς πρόεδρος δὲ τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1826 ἐφέρθη διαλλακτικὸς καὶ ἀμνηστικός, ἐπιτυχῶν διὰ τοῦ παραδείγματός του τὴν συμφιλίωσιν τῶν παραγόντων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀσκηρῦξας ἀρχιστρατηγὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὸν θανάσιμον ἐχθρὸν του Γ. Καραϊσκάκη. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετέσχε πάντων τῶν ἀξιωματικῶν τῆς πολιτείας, ὑπὸ ἐχθρῶν καὶ φίλων ἀναγνωριζόμενος ὡς μέγας πατριώτης. Ἦτο ὁ μόνος, ὅστις ἐν τῷ μέσῳ τῶν φωνασκούντων διὰ τὴν ὀργάνωσιν μεγάλων στρατιῶν πρὸς πραγμάτωσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἰσχυρίζετο, ὅτι τὸ νεαρὸν κράτος ἔπρεπε πρωτίστως ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας καὶ τῶν γεωργικῶν πόρων τῆς χώρας. Ἀπέθανε τὸ 1840.

2) *Θρασύβουλος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1825—1880). Ἐγεννήθη ἐν Κερπινῇ τῶν Καλαβρῦτων καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Ἐπολιτεύθη τὸ πρῶτον τὸ 1850, ὑπῆρξε δὲ πρῶτος καὶ συντηρητικὸς πολιτευτῆς. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ διὰ τὴν Ἑλλάδα διευθέτησιν τοῦ Ἀνατολικοῦ προβλήματος, ἐτάχθη καὶ αὐτὸς τελευταῖος πάντων μετὰ τῶν ἐπανασταστῶν καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν ἔξωσιν τῆς πρώτης δυναστείας. Μετὰ τὴν ἔξωσιν (1862) ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπουργὸς τῶν ἔξωτερικῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως τῆς πρώτης τριανδρίας. Ὅταν ἐγκατεστάθη ἡ δευτέρα δυναστεία παρέλαβεν ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἑλλάδος τὰς Ἰονίους νήσους. Πρωθυπουργὸς ἐγένετο μόνον ἅπαξ (1869—1870), συμμετέσχεν ὁμως πολλάκις εἰς

συμμαχικὰς κυβερνήσεις καὶ εἰς τὴν οἰκουμενικὴν τοῦ 1877. Ἀπεδέχθη τὸ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν πατριωτῶν χαρακτηρισθὲν «ἀτιμωτικὸν πρωτόκολλον» τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων (1869) περὶ ὑποχρεώσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅπως μὴ ἀνέχεται τὸν ἐν τῷ ἐδάφει τῆς σχηματισμὸν σωμάτων, προοριζομένων διὰ συμμοριακὴν δρασίαν εἰς τὰς τουρκικὰς ἐπαρχίας. Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης ἠδραιώθη τὸ κῦρος τοῦ κράτους καὶ ἀπηλλάγη τοῦτο τῶν σκληρῶν δοκιμασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἔρριπταν τὰ σχηματιζόμενα ἄτακτα σώματα μετὰ τὰς παραλόγους ἀπαιτήσεις των.

3) *Ἀλέξανδρος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὸ 1856. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Γαλλίᾳ. Διεδέχθη ἐν τῇ πολιτικῇ τὸν πατέρα του εἰς τὴν περιφέρειαν Καλαβρῦτων. Τὸ 1890 ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως Δ. Ράλλη, ἣτις εἶχε διαδεχθῆ τὴν παυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ στέμματος τὸ 1897 κυβερνήσιν Δηληγιάννη, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτον ἢ πρωθυπουργία (21 Σεπτεμβρίου 1897). Ὁ Ἀλ. Ζαΐμης ἔκλεισε τὴν πρὸς τὴν Τουρκίαν εἰρήνην. Μετὰ δὲ τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον πόλεμον ἐπέδειξε καὶ σύνεσιν καὶ διπλωματικὴν ἱκανότητα.

Διετέλεσε πρωθυπουργὸς καὶ κατὰ τὸ 1902 καὶ κατὰ τὸ 1904. Τὸ 1906 μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου ἐκ Κρήτης, διωρίσθη ὑπατος ἀρμοστής τῶν Δυνάμεων ἐν Κρήτῃ, ἔμεινε δ' ἐκεῖ μέχρι τῆς ἐνώσεως. Ὁ Α. Ζαΐμης ὑπῆρξεν ὁ πρωθυπουργὸς τῶν κρισίμων στιγμῶν τοῦ κράτους. Πρωθυπουργὸς ἦτο καὶ κατὰ τὸ 1916 καὶ κατὰ τὸ 1917, ὅποτε καὶ ἀπεδέχθη τὸ τηλεσίγραφον τῆς πρώτης ἐκθρονίσεως τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ παρέδωκεν ἔπειτα τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἐκ Θεσσαλονίκης ὀρμηθέντα Ε. Βενιζέλον. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Νοεμβρίου 1926 ἐδέχθη τὴν προεδρίαν τῆς σχηματισθείσης οἰκουμε-

νικῆς κυβερνήσεως, ἦν εἰτα ἀνερχομένητισε δις μέχρι τῆς δευτέρας ἐμφάνισης τοῦ Ε. Βενιζέλου ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ὁπότε παρέδωσε πάλιν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχήν. Τὸ 1929 ἐξελέγη ἀριστίνδην μέλος τῆς γερονσίας καὶ πρόεδρος αὐτῆς, τὸ δὲ 1929 καὶ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Ὁ Α. Ζαίμης δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὴν δημιουργίαν κόμματος, διακρίνεται δὲ διὰ τὴν σιωπηλότητά του εἰς τὴν ἀπόκρυφον ἔλξιν τῆς ὁποίας ὀφείλει καὶ τὴν σταδιοδρομίαν του διὰ μέσου ὄλων τῶν ἀξιωμάτων τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας.

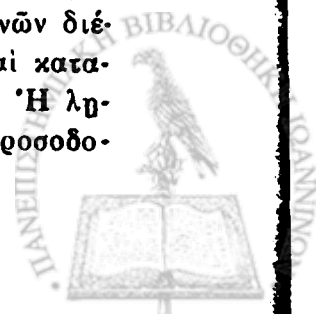
Αἱ πολιτικαὶ του ἰδέαι εἶναι ἐλάχιστα γνωσταὶ καὶ εἶναι ἰδέαι συντηρήσεως μόνον. Ὑπῆρξε πάντοτε σοβαρὸς καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν του βίον καὶ ἐπέδειξε πλειστάκις διοικητικὴν ἰκανότητα καὶ διπλωματικότητα. Ὁ Α. Ζαίμης εἶναι εἰς ἓκ τῶν πλουσιωτέρων ἀνθρώπων τῆς Ἑλλάδος.

4) *Παναγιώτης*. Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, τὸν ὁποῖον ἀντεκατέστησεν ὡς πολιτευτὴς εἰς τὴν περιφέρειαν Καλαβρυτῶν. Διετέλεσε καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1909) εἰς τὴν κυβέρνησιν Κ. Μαυρομιχάλη.

Ζάιτς (Κάρολος Seitz).—Αὐστριακὸς σοσιαλδημοκράτης πολιτικὸς, γεννηθεὶς τὸ 1869. Παραμείνας ὄρφανὸς γονέων ἀνετράφη εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον τῆς Βιέννης καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέμαθε τὴν ρωπτικὴν βραδύτερον δὲ ἐφοίτησεν εἰς διδασκαλεῖον, μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἔκ τοῦ ὁποίου ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν, καταδιωχθεὶς ἐπανειλημένως διὰ τὰς ἰδέας του. Τὸ 1896 ἐξελέγη πρόεδρος τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς Βιέννης καὶ τὸ 1897 πρόεδρος τῆς διευθυντικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Κάτω Αὐστρίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου ἐτήρησε συγκεχυμένην εἰρηνοφιλον στάσιν. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἐγένετο μετὰ τοῦ Φ. Ἄντλερ ἡγέτης τοῦ αὐστριακοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμμα-

τος. Διετέλεσε δεύτερος πρόεδρος τῆς συντακτικῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1919, πρῶτος πρόεδρος τῆς αὐστριακῆς δημοκρατίας μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1920, δήμαρχος τῆς Βιέννης ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης. Ὡς δήμαρχος Βιέννης ἐφρόντισε διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἱδρυσεν ὑγιεινὰς καὶ ὡραίας ἐργατικὰς πολυκατοικίας καὶ γενικῶς κατέστησεν τὸν δῆμον Βιέννης πρότυπον ἐργατικοῦ δήμου. Κατὰ τὸ 1934, ὅτε ὁ αἰμοσταγῆς καθολικὸς καγκελλάριος Ντόλφους μετὰ τῶν Χαϊμβέρην ἐπετέθησαν κατὰ τῶν κατακτήσεων τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῆς Αὐστρίας καὶ τοὺς ἐξηνάγκασαν εἰς ἔνοπλον καὶ ἄνισον ἀγῶνα ἀμύνης, ὁ Ζάιτς παρὰ τὴν ἡλικίαν του συνελήφθη καὶ ἐσύρθη εἰς τὰς φυλακὰς προπηλακισόμενος ὑπὸ τῶν μισθοφόρων κτηνῶν τοῦ αὐστριακοῦ φασισμού.

Ζακκερί (Jacquerie).—Ἐκλήθη οὕτω ἡ γαλλικὴ ἀγροτικὴ ἐξέγερσις τοῦ 1358, ἔκ τοῦ περιπαικτικοῦ ἐπωνύμου Jacques Bonhomme, τὸ ὁποῖον ἀπέδιδον οἱ εὐγενεῖς εἰς τοὺς χωρικοὺς. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη συνέβη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἐκατονταετοῦς πολέμου (βλ. λ.). Ἡ σειρά τῶν πολέμων τῆς περιόδου ταύτης διέφθειρε εἰς ἀφάνταστον βαθμὸν τοὺς εὐγενεῖς καὶ κατέστρεψε τὸν ἐργαζόμενον πληθυσμὸν τῆς Βορείου Γαλλίας, ἣτις ἦτο καὶ τὸ κύριον θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τοὺς Ἄγγλους. Τὸ γόητρον τῆς βασιλείας εἶχε καταπέσει. Αἱ πόλεις, αἵτινες ἕως τότε ἦσαν οἱ σταθερώτεροι ὑποστηρικταὶ τοῦ στέμματος, ἀπεφάσισαν ν' ἀποκτήσουν ἀνεξαρτησίαν. Ληστρικοὶ ὀμάδες καλῶς ὀργανωμέναι καὶ πολλακίς διευθυνόμεναι ὑπὸ κατεστραμμένων εὐγενῶν διέτρεχον τὴν χώραν, δροῦσαι καὶ καταστρέφουσαι πᾶν ὅ,τι συνήντων. Ἡ ληστεία εἶχεν ἀποβῆ τὸ πλέον προσοδο-

φόρον ἐπάγγελμα. Ὡσάν νὰ μὴ ἦρχουν πάντα ταῦτα, οἱ φεουδαλικοὶ ἄρχοντες ἤρπαζον ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς τοὺς τελευταίους τῶν πόρους. Καθ' ὅλην τὴν χώραν ἤρχισε νὰ πνέη ἐπαναστατικὸν πνεῦμα.

Τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως τὸ ἔδωκεν ἡ πρωτεύουσα. Αἱ ὀργανώσεις τῶν ἐμπόρων καὶ αἱ συντεχνίαι τῶν τεχνιτῶν, ἐπικεφαλῆς τῶν ὁποίων εὐρίσκετο εἰς ἄνθρωπος μεγάλης ἀξίας, ὁ Στέφανος Μαρσέλ, εἶχεν ἀποσπάσει κατὰ τὸ 1357 παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ θρόνου, διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία διεβιβάζετο ἐκ τοῦ στέμματος εἰς τὰς τάξεις (états). Ἀλλὰ τὸ διάταγμα τοῦτο παρέμεινε νεκρὸν γράμμα, διότι αἱ δύο προνομιοῦχοι τάξεις, οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς ἠρνήθησαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἀστικὴν τάξιν. Ἐνῶ ἠῤῥξανεν ἡ δυσφορία ἐν Παρισίοις, ἡ ὑπαιθρὸς ἐξηγείρετο.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1358 ἐξερράγη ἀγροτικὴ ἐξέγερσις ἐν Κομπιέννη. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη ταχέως διεδόθη εἰς ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν τὴν συμπεριλαμβανομένην μεταξὺ Παρισίων καὶ Ἀμιένης καὶ ἐκέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ τῶν πόλεων. Ὁ Στέφανος Μαρσέλ ἤλθεν αὐτοπροσώπως εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐκφυλισμένων ἀνιқанων καὶ ληστικῶν εὐγενῶν.

Ἡ ἐξέγερσις αὕτη, ἣτις ἀπεκλήθη Jacqueserie, ὑπῆρξεν ὑποτυπώδης καὶ αὐθόρμητος ἐπανάστασις τῶν ὑφισταμένων ἐκμετάλλευσιν καὶ καταπίεσιν ἀγροτῶν, ἐναντίον τῶν καταπιεστῶν τῶν. Δὲν ἐνεπνέετο ἀπὸ καμμίαν ἰδέαν ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος οὔτε ἐξεδήλωσε τὴν ἐτίδρασιν αἰρετικοῦ ἢ κοινωνικοῦ τινος ρεύματος. Ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 14ου αἰῶνος ἐν Γαλλίᾳ εἶχε κάμει τὸ ἔργον τῆς. Ὑπῆρχε βεβαίως πολλὴ ἀθλιότης, δυστυχία καὶ ἀδικία ἐν τῇ χώρᾳ, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον πλέον ἐπαναστάται, αἰρετικοὶ

ἢ καὶ μεταρρυθμισταὶ μεταξὺ τῶν χωρικῶν καὶ τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ τῶν πόλεων. Ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀστικῇ τάξει στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐζήτουν τὴν ἀστικὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ ταῦτα οὐδαμῶς εὐρίσκον ὑποστήριξιν. Οἱ εὐγενεῖς ἀντιθέτως, μολονότι ἀνίκανοι νὰ πολεμήσουν κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, ἦσαν ἀκόμη ἀρκετὰ ἰσχυροὶ διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ καταπνίξουν μίαν ἐσωτερικὴν ἐξέγερσιν.

Οἱ ἐπαναστάται, εἶναι ἀληθῆς, ἐφέθησαν ἄνευ οἴκτου καὶ μετὰ δεδικαιολογημένης σκληρότητος πρὸς τοὺς εὐγενεῖς Ἀλλὰ πολὺ ταχέως οὗτοι κατῶρθωσαν ν' ἀνακτῆσουν τὰς θέσεις τῶν. Ἡ ἐξέγερσις δὲν ἐπεξετάθη πέραν τῆς μεταξὺ Παρισίων καὶ Ἀμιένης περιοχῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1358 οἱ εὐγενεῖς, χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ στέμματος ἦσαν ἤδη εἰς θέσιν ν' ἀναλάβουν ἀντεπίθεσιν. Ἐν Μὼ καὶ Κλερμόν - ἄν - Μπῶ - βουαζὶ ἔδωσαν δύο μάχας πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ ἀγρόται κακῶς ὀπλισμένοι ἔπεσαν κατὰ χιλιάδας. Ἡ ἐξέγερσις διήρκεσεν ἐν συνόλῳ ἀπὸ τῆς 21 Μαΐου μέχρι τῆς 24 Ἰουνίου τοῦ 1358. Ἡ καταστολὴ τῆς ὑπῆρξεν ἀνεκδιηγῆτως σκληρά. Ὁ ἀγρότης ἡγέτης Γουλιέλμος Κάλ παγιθευθεὶς ὑπὸ τοῦ διαδόχου Καρόλου ἐν Παρισίοις μὲ τὸ πρόσχημα συνεννοήσεων διὰ τὴν σύναψιν ἀνακωχῆς, συνελήφθη καὶ ὑπεβλήθη εἰς φρικτὰ βασανιστήρια. Οἱ εὐγενεῖς τὸν ἔστεψαν βασιλέα τῶν ἀγροτῶν, θέσαντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του σιδηροῦν πεφυρακτωμένον τρίποδα καὶ κατόπιν τὸν ἀπεκεφάλισαν. Ὅλα τὰ χωρία μεταξὺ Οὐάτ, Σηκουάνα καὶ Μάρνη ἐξηλείφθησαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἡ Ζακκερὶ ἐπνίγη εἰς ποταμοὺς αἱμάτων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων.

Ζάκυνθος.— Μία τῶν ὠραιότερων καὶ εὐφορωτέρων νήσων τῆς Ἑλλάδος, κειμένη ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει. Παράγει κυρίως σταφίδα (22 ἑκατ. λίτρας), ἔ-

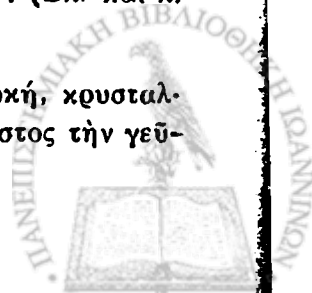
λαιον (90.000 βαρέλια) και οΐνον. Είς μεγάλην ποσότητα επίσης παράγει έσπεριδοειδή, όσπρια, άμύδαλα, λίνον, μέλι και λαχανικά, άρχετό διά την διατροφήν τών κατοίκων. Έκ τών παραγομένων βιομηχανικῶν προϊόντων κυριώτερα είναι ό σάπων, τὸ δίμιτα ύφασματα, ή πούδρα, τὸ έλαιοπυρηνέλαιον, τὸ μανδολάτον και τὰ πήλινα άγγεΐα, τὰ όποΐα φημίζονται διά την τελειότητά των. Η Ζάκυνθος μετά τών πλησίον αὐτῆς άκατοικήτων νησίδων, και τών Στροφάδων, άποτελεΐ ίδιον νομόν, άνευ άλλης έπαρχιακῆς ύποδιαιρέσεως, άλλῶ μόνον κοινοτικῶς. Αρχικῶς ύποδιηρείτο εΐς 10 δήμους, τών όποΐων οΐ δύο ήσαν όρεινοί. Σήμερον ύπάρχουν 71 συνοικισμοΐ, άποτελοῦντες τὸν κύριον δήμον τῆς πρωτευούσης και 44 κοιότητας. Ο πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ και τῆς νήσου άνέρχεται εΐς 40.469 κατοίκους, τῆς πόλεως Ζακύνθου εΐς 12.100. Ο γῦρος τῆς νήσου είναι 58 μΐλια και τὸ έμβαδόν της 440 τ.χιλ. Η Ζάκυνθος είναι κατά τὸ πλείστον όρεινή. Παρὰ ταῦτα ή ύψηλοτέρα κορυφή της μόλις φθάνει τὰ 756 μ. Εΐς τούς πρόποδας τών διαφόρων βουνῶν τῆς νήσου σχηματίζονται μικρὰ όροπέδια καλλιεργήσιμα. Τὸ κυρίως πιδινόν τμημα τῆς νήσου εύρίσκειται πρὸς άνατολάς, σχηματιζομένης έκει συνεχοῦς πεδιάδος. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο διαιρεΐται εΐς δύο άνισα λεκανοπέδια εκ τών όποΐων, τὸ πρὸς Ν. τὸ και μεγαλιότερον, καλεΐται Κάμπος και τὸ άλλο Κάμπος Πηγαδακίων. Τὸ κλίμα τῆς νήσου είναι ξηρόν και άνυδρον και ή ύδρευσις τών κατοίκων γίνεται διά δεξαμενῶν, όπου συγκεντροῦνται τὰ όμβρια ύδατα. Πρὸς Α. όμως ύπάρχουν άφθονα ύδατα και ρέουσαι πηγαΐ.

Η Ζάκυνθος είναι νήσος ήφαιστειογενής. Φοβεροΐ σεισμοΐ αναφέρονται οΐ τοῦ έτους 1514, όποτε άπεσάσθη τὸ νότιον μέρος τοῦ φρουρίου και τὸ 1893 όποτε ή νήσος έπαθε μεγάλας καταστροφάς, έρειπωθεΐσα τελείως.

Η νήσος διεδραμάτισε σπουδαιότατον ρόλον από τών αρχαιοτάτων χρόνων. Κατά τὸν Τρωϊκόν πόλεμον, άνήκουσα εΐς τὸ κράτος τῆς Ίθάκης, έξεστράτευσεν υπό τὸν Όδυσσεά. Βραδύτερον έχρησιμοποιήθη ως όρμητήριον διά την ίδρυσιν άποικιῶν εΐς την Κάτω Ίταλίαν. Άλληλοδιαδόχως κατελήφθη υπό τών Ρωμσίων, τών Βυζαντινῶν, τών Τούρκων, τών Ένετῶν (1484—1797), τών Γάλλων, τών Ρώσων, μέχρις ότου ύπήχθη εΐς την Ίόνιον πολιτείαν (1800). Τὸ 1809 κατελήφθη υπό τών Άγγλων και τὸ 1815 άπετέλεσε μετά τών άλλων Ίονίων γήσων τὸ όμώνυμον αὐτόνομον κράτος, μέχρι τοῦ 1864, ότε ήνώθη μετά τῆς Ελλάδος.

Ζακχαρίνη.—Κόνις λευκή, μη κρυσταλλική όμως, διαλυομένη βραδύτερον τῆς ζακχαρεως έντὸς ύδατος, πλην ταχέως έντὸς οΐνοπνεύματος. Γλυκαίνει 300 φορές περισσότερον τῆς ζακχαρεως. Παράγεται θετικῶς από την φυτικὴν ὕλην τολουόλιον και χρησιμοποιεΐται εΐς την φαρμακευτικὴν ως γλυκαντικὴ ὕλη. Περὶ τῆς ζακχαρίνης έχει διαδοθῆ υπό τών ένδιαφερομένων έργοστασιαρχῶν ζακχαρεως και τών υπηρεσιῶν τών κρατῶν, άτινα εΐσπράττουν αξιόλογα ποσὰ εκ δασμῶν και φόρων, ότι είναι έπιβλαβῆς εΐς την υγείαν. Τοῦτο όμως δέν αληθεύει. Η ζακχαρίνη δέν είναι έπιβλαβῆς, άλλὰ μόνον στερεΐται τών θρεπτικῶν οὔσιῶν τῆς ζακχαρεως. Έάν όμως ή χρῆσις της άφίνετο έλευθέρα, λόγω τῆς εύθηνίας της, θὰ έπροκάλει την καταστροφήν τών βιομηχανιῶν ζακχαρεως. Εΐς την Ελλάδα ή ζακχαρίνη είναι είδος κρατικοῦ μονοπωλίου. Η τιμή της κρατεΐται υπό τών κρατῶν τεχνητῶς εΐς ύψηλά επίπεδα (έν Ελλάδαδι πωλεΐται πρὸς 2000 δρ. τὸ κιλόν) ένῶ τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς είναι έλάχιστον. (Βλ. και λ. Ζάκχαρις).

Ζάκχαρις.—Κόνις λευκή, κρυσταλλική, γλυκυτάτη και εύάρεστος την γεύ-

σιν. Παράγεται ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν (τεύτων κλπ.). Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο ἄγνωστος, ὑπὸ τὴν σημερινήν της μορφήν. Σήμερον ἡ παραγωγή ζακχάρεως ἀποτελεῖ ἐν Εὐρώπῃ μεγίστην βιομηχανίαν, τῆς ὁποίας αἱ ἀπαρχαὶ χρονολογούνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἡπείρου, κατὰ τοὺς ναπολεοντεῖους πολέμους, ὅποτε κατέστη ἀδύνατος ἡ μεταφορὰ σακχάρου (κάντιου κοινῶς) ἐκ τῶν χωρῶν παραγωγῆς ζακχαροκάμου.

Ζαλοκώστας. 1) *Γεώργιος*.— Ἕλλην στρατιωτικὸς καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Συρράκῃ (1805—1858). Ἠγωνίσθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἐν Μεσολογγίῳ καὶ μετέσχε τῆς ἠρωϊκῆς ἐξόδου. Τὸ 1853 διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Εὐτέρπη». Κατέλιπε πάμπολλα ποιήματα καὶ μεταφράσεις ἱστορικῶν μυθιστορημάτων.

2) *Εὐγένιος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, (1855—1919). Ἐσπούδασε νομικὸ καὶ εἰσήλθεν εἰς τὸν διπλωματικὸν κλάδον. Τὸ 1916 διετέλυσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου. Ἐδημοσίευσεν διαφόρους πραγματείας εἰς περιοδικὰ καὶ μεταφράσεις μυθιστορημάτων.

Ζαμᾶνος (Δημήτριος).— Πολιτευτὴς καὶ φυσικοχημικὸς σπουδάσας ἐν Ἀθῆναις καὶ Παρισίοις. Κατέγινεν ἰδίᾳ εἰς τὴν βιομηχανικὴν Χημείαν καὶ ἴδρυσεν μετ' ἄλλων τὴν ἐν Πειραιεὶ Βιομηχανίαν τῶν τσιμέντων «Ἡρακλῆς», τὴν χημικὴν ἐλαιουργίαν καὶ τὴν ἐταιρείαν τεχνικῶν κατασκευῶν. Κατὰ τὸ 1910 ἐξελέγη βουλευτὴς Κυκλάδων διὰ τὴν διπλὴν ἀναθεωρητικὴν βουλὴν. Διὰ δευτέραν φορὰν ἐξελέγη βουλευτὴς τὸν Μάϊον τοῦ 1915. Μετέσχε τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1918, ἐστάλη εἰς Σμύρνην, ὡς πολιτικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως.

Μετὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920 ἔπαυσε νὰ πολιτεύεται καὶ ἴδρυσεν ἰὸν ἐξοχικὸν

συνοικισμὸν Γλυφάδας. Κατὰ τὸ 1929 ἐξελέγη γεροισιαστὴς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, προταθεὶς ἐκ Πειραιῶς καὶ τὸ 1932 ἐγένετο ἀντιπρόεδρος τῆς γεροισίας.

Ζάμενχοφ (Λάζαρος, Λουδοβίκος Zamenhof).— Πολωνὸς ὀφθαλμίατρος (1859—1917). Ἠσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπινοήσεως μιᾶς διεθνοῦς τεχνητῆς γλώσσης κατὰ τὸ σύστημα τῆς Βολαπύκ, ἀλλὰ τελειώτερας καὶ ἀπλουστερας, κοτώρθωσε δὲ κατόπιν πολυετῶν ἐρευνῶν καὶ μόχθων νὰ κατασκευάσῃ νέαν διεθνήν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἐσπεράντο (βλ. λ.). Ἡ γλῶσσα αὕτη ἔχει διαδοθῆ σήμερον πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ παρουσιάζει πολλὰς πιθανότητας ἐπικρατήσεως ὡς βοηθητικῆς γλῶσσης διὰ τὰς πρακτικὰς κυρίως ἀνάγκας συνεννοήσεως.

Ζάμοξις ἢ *Ζάλμοξις*.— Θρυλικὸς ἦρωρ τῶν Γετῶν. Κατὰ τὴν παρὰ Ἡροδότῳ παράδοσιν ὁ Ζάμοξις οὗτος, ὅστις εἶχε θεοποιηθῆ ὑπὸ τῶν Γετῶν, ἦτο ἄνθρωπος καὶ μάλιστα δοῦλος τοῦ Πυθαγόρου ἐν Σάμῳ. Ἀπελευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ κυρίου του καὶ ἀποκτήσας ἱκανὰ χρήματα μετέβη εἰς τὴν πατριδα του τὴν Θράκην, ὅπου ἐτίματο διὰ τὴν ἐλληνομάθειαν καὶ τὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων πείραν του. Ἐξαφανισθεὶς κατόπιν ἐπιτριετίαν ἐπανῆλθε μετοξὺ τῶν συμπολιτῶν του, ἔθηκε νόμους εἰς αὐτοὺς καὶ διηυθέτησε τὰ πράγματά των.

Ζάνγκβιλ (Ἰσραήλ Zangwill),— Ἄγγλος διηγηματογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς, ἑβραϊκῆς καταγωγῆς (1864—1926). Ἠσχολήθη κατὰ προτίμησιν μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῶν πτωχῶν ἑβραϊκῶν στρωμάτων καὶ ταπεινῶν ἐν γένει, διακριθεὶς διὰ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους, τὸν ἀνθρωπισμὸν του καὶ τὴν συμπάθειαν πρὸς πάντας τοὺς καταπιεζομένους καὶ δυστυχοῦντας. Περιφῆμα εἶναι τὰ μυθιστορήματά του: «Τὰ τέχνα τοῦ γκέττο» (1892), «Τραγωδία τοῦ γκέττο» (1893), «Ὀνειρο-

πόλοι τοῦ γκέττο» (1898), «Οἱ βαδίζοντες ἐν τῷ σκότει» (1899) καὶ τὰ δράματά του: «Τὰ τέκνα τοῦ γκέττο» (1899). «Ὁ θεὸς τοῦ πολέμου» (1911), «Γύψινος θεὸς» (1914) κλπ. Ὁ Ζάνγκβιλ εἶναι εἷς ἐκ τῶν σπουδαιότερων Ἑβραίων συγγραφέων καὶ ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς σιωνιστικῆς κινήσεως.

Ζάππας (Εὐαγγέλης 1800—1865 καὶ Κωνσταντῖνος 1812—1892).— Ἐξάδελφοι, ἐθνικοὶ εὐεργέται καταγόμενοι ἐκ Λαμπόβου τῆς Ἡπείρου. Ὁ πρῶτος δεκατριετῆς μόλις κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Κατόπιν ἠκολούθησε τοὺς Σουλιώτας καὶ ἀνεγνωρίσθη πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, πολεμήσας μετ' αὐτοῦ εἰς Κομιτσάδες, Πέντε Πηγᾶδια, Ρηνιάσαν, Βαυᾶδες καὶ ἀλλαγῶν τῆς Ἡπείρου. Μετέσχεν ἐπίσης τῆς νυκτερινῆς κατὰ τῆς φρουρᾶς τῆς Ἄρτης ἐπιθέσεως. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ ταξίαρχου. Ἐγκαταλείψας ὀλίγον ἔπειτα καὶ διακρίσεις καὶ βαθμοὺς καὶ τὰς παραχωρηθείσας αὐτῷ γαίας, ἀπεδήμησεν εἰς Βέρροϊαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βλαχίαν. Ἐκεῖ κατῴρθωσε ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοϊαν τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἡγουμένων τῶν ἑλληνικῶν μοναστηρίων, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν εὐφόρων μοναστηριακῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας ἐνοικίαζεν.

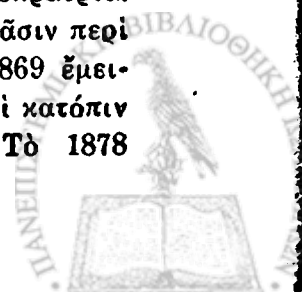
Μετεκάλεσε κατόπιν παρ' αὐτῷ ὡς βοιθόν του τὸν ἐξάδελφόν του Κωνσταντῖνον, ὅστις συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ χάρις ἰδίως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν νεωτέρων μεθόδων καλλιιεργείας. Οἱ δύο ἐξάδελφοι συνεσώρευσαν μέγαν πλοῦτον, ἐνοικίασαν καὶ ἄλλα πολλὰ κτήματα καὶ ἠγόρασαν καὶ μεγάλας ἀνεκμεταλλεύτους ἐκτάσεις, τὰς ὁποίας κατέστησαν κτήματα προσοδοφόρα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐαγγέλη, ὁ Κωνσταντῖνος, μείνας κληρονόμος αὐτοῦ, ἠῤῥησεν ἔτι μᾶλλον τὴν περιουσίαν καὶ ἴδρυσεν σχο-

λεῖα ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει, ἐν τῇ ἰδιαιτέρῳ του πατρίδι καὶ ἐν Ἀθήναις τὸ κτίριον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἐκθέσεων, καλλωπισθὲν διὰ τῆς ἀναδενδρώσεως τῆς πέριξ περιοχῆς, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ σήμερον σημαντικὸν πνεῦμονα τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος, διὰ τῆς διαθήκης του ἐκληροδότησε τὴν περιουσίαν του, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ κτημάτων, εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Ἡ ἐν Ρουμανίᾳ ὁμως Ζάππειος περιουσία ἐγένετο ἀφορμὴ διπλωματικῆς ρήξεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας, διότι αὕτη ἐπωφθαλμία τὰ κτήματα.

Ζαρούντνυ (Ἀλέξιος).— Ρῶσος δικηγόρος τῆς Πετροπόλεως καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς τὸ 1864. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κατὰ τὴν δευτέραν κυβένησιν Κερένσκυ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἰουλίου καὶ ἐσυνέχισε τὰς ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων διώξεις, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀρχίσει ὁ προκάτοχός του Περεβέρζεφ. Ἐκράτησε φυλακισμένους τὸν Καμένεφ, τὸν Ρασκόλνικωφ, τὴν Κολλοντάι καὶ τὸν Λουνατσάρσκυ, εἶχε δὲ διατάξει καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Ζηνόβιεφ.

Ζασλάφσκι (Δημήτριος).— Ρῶσος μενσεβίκος δημοσιογράφος, λιχβινταριστῆς (ταχθεὶς δηλαδὴ ὑπὲρ τῆς νομίμου δράσεως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905) καὶ ὁπαδὸς τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ τὸ 1917. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μπολσεβίκων ἐν Ρωσίᾳ προσεχώρησεν εἰς τὸ νέον καθεστῶς καὶ συνειργάσθη ἐν τῷ σοβιετικῷ τύπῳ.

Ζακσοῦλιτς (Βέρα).— Ρωσὶς ἐπαναστάτρια (1851—1919). Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ὁπαδὸς τοῦ λαϊκοῦ κόμματος (ναρόννιτς), εἶτα δὲ σοσιαλδημοκράτρια. Ἦρξεν τὴν ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν περὶ τὰ 1866 συλληφθεῖσα δὲ τὸ 1869 ἔμεινεν ἐπὶ διετίαν ἐν τῇ φυλακῇ καὶ κατόπιν ἐξετοπίσθη μέχρι τοῦ 1875. Τὸ 1878

ἐξεγερθεῖσα λόγῳ τῶν βασανιστηρίων εἰς τὰ ὅποια εἶχεν ὑποβληθῆ ὁ πολιτικός κατάδικος φοιτητῆς Μπογκολιούμωφ, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀστυνομίας τῆς Πετροπόλεως Τρέπωφ τὸν ἐπυροβόλησε διὰ περιστροφῆς. Συλληφθεῖσα καὶ εἰσαχθεῖσα εἰς δίκην ἠθώθη Μετὰ τὸ συνέδριον τὸ Βερονέξι τοῦ κόμματος «Ζέμλια ἢ Βόλια» (Γῆ καὶ Ἐλευθερία) προσεχώρησεν εἰς τὴν ὁμάδα «Τσόρνυ Περετιέλ». Τὸ 1880 μετηνάστευσεν εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ὅπου μετὰ τοῦ Πλεχάνωφ μετέσχε τῆς ἰδρύσεως τῆς ὁμάδος «Ὄσβομποςντένιε τρουντά» (Ἀπελευθέρωσις τῆς ἐργασίας). Συνέβαλε μεγάλως εἰς τὸν ἰδεολογικὸν διαφωτισμὸν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, μεταφράσασα εἰς τὴν ρωσικὴν διὰ πρώτην φορὰν, τινὸ ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἔργων τοῦ Κ. Μάρξ. Ἐπανελθοῦσα παραιόμως εἰς Ρωσίαν ἐδημοσίευσεν μαρξιστικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἰ. Ρουσσώ καὶ τοῦ Βολταίρου, σειρὰν ἄρθρων περὶ τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας καὶ πλείστα ἀπολογητικὰ τοῦ μαρξισμοῦ ἄρθρα. Ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1903, διηύθυνε μετὰ τοῦ Λένιν τὴν ἐφημερίδα «Ἰσκρα». Μετὰ τὸ σχίσμα τοῦ 1903, τὸ γενόμενον ἐντὸς τῶν κολλῶν τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, προσεχώρησεν εἰς τοὺς μενσεβίκους. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀντιδράσεως, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905, ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς νομίμου δράσεως, συμφωνήσασα με τοὺς λικβινταριστάς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου ὑπῆρξε σοσιαλσωβινίστρια καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μπολσεβίκων ἐν Ρωσίᾳ ἐτάχθη κατὰ τοῦ νέου καθεστῶτος.

Ζαχάρωφ (Βασίλειος).—Ἕλλην βιομηχανὸς πολεμικῶν εἰδῶν γεννηθεὶς τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1849 εἰς Μούγλα τῆς Μ. Ἀσίας. Νεαρὸς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐξεπαιδεύθη εἰς ἀμερικανικὸν φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα. Κατόπιν ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ξεναγοῦ καὶ τοῦ πλανοδίου μικροπωλητοῦ. Τέλος

πρυσελήφθη εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα θεοῦ του, ἀφοῦ δὲ παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπιτριετίαν ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίνον συναποκομίζων καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ταμείου τοῦ θεοῦ του. Κατόπιν κατήλθεν εἰς Ἀθήνας ὅπου συλληφθεὶς ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Γκαρμπολά. Τὸ 1877 ἐπέστρεψεν εἰς Λονδίνον φέρον καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς τοῦ Στεφάνου Σκουλούδη, μετ' ὀλίγον δὲ κατήλθε πάλιν εἰς Ἀθήνας ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἐργοστασίων πολεμικῶν εἰδῶν Νόρντενφελντ. Ἐπωφελούμενος τῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἀντιθέσεων κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχη καὶ ἀπὸ τὰς δύο ὑπὲρ τοῦ οἴκου, τὸν ὁποῖον ἀντεπροσώπευεν σημαντικὰς παραγγελίας, πωλῆσας μεταξὺ ἄλλων τὰ πρῶτα κατασκευασθέντα ὑποβρύχια ἐξ ὧν ἐν ἡγόρασεν ἡ Ἑλλάς καὶ δύο ἡ Τουρκία. Τὸ 1888 δι' ἐνεργειῶν του ὁ οἶκος Νόρντελφελντ συνεταιρίσθη μετὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἐφευρέτου τῶν πολυβόλων Χίραμ Μαξίμ. Τὸ 1890 ὁμοῦ, κατόπιν διαφωνίας μεταξὺ Νόρντενφελντ καὶ Μαξίμ, ὁ Ζαχάρωφ ἀπεχώρησεν ἀπὸ τὴν ἐταιρείαν Νόρντενφελντ καὶ ἐγένετο σύμβουλος τοῦ Μαξίμ ἐπὶ τῶν πωλήσεων. Τὸ 1897 ἡ ἐταιρεία Μαξίμ συνεχωνεύθη μετὰ τὴν παλαιὰν ἐταιρείαν βιομηχανίας σιδήρου Βίκερς καὶ ὁ Ζαχάρωφ ἐγένετο ὁ διευθύνων νοῦς τῆς νέας ἐταιρείας, ἣτις ταχύτατα κατέστη ἡ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου. Κατὰ τὸν Ρωσοῖαπωνικὸν πόλεμον ὁ Ζαχάρωφ χρησιμοποιοῦν γνωριμίας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐν Ρωσίᾳ κυρίως μεταξὺ κυριῶν τῆς τσαρικῆς αὐλῆς καὶ δωροδοκῶν τοὺς πάντας ἐπέτυχεν τὰς μεγαλύτερας πωλήσεις πολεμικοῦ ὕλικου εἰς τὴν Ρωσίαν. Συγχρόνως ἐπέτυχεν τὴν ὀριστικὴν συνεργασίαν τῆς Βίκερς μετὰ τὰς ρωσικὰς βιομηχανίας πολεμικῶν εἰδῶν καὶ τὴν γαλλικὴν Σνάϊδερ—Κρεζώ. Τὸ 1908 ἀνεκηρύχθη ἱππότης τῆς γαλλικῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς καὶ ὀλίγον κατόπιν διέθετε τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν διὰ τὴν ἰδρυσιν ἑδρας ἀεροδυναμικῆς εἰς τὸ πανε-

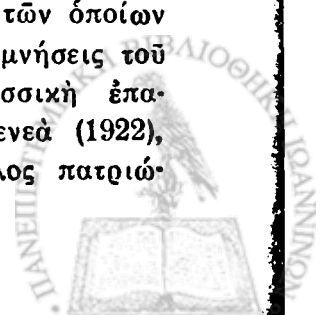
πιστήμιον τῶν Παρισίων. Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου ἀνεκηρύχθη ταξίαρχης τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς, προβλέπων δὲ τοῦτον προσεχέστατον ἠγόρσσε τὸ πλεῖστον τῶν μετοχῶν τῆς Βίκερς. Οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι εἶχον ἤδη ἀποφέρει σημαντικὰ κέρδη εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ζαχάρωφ πολεμικὴν βιομηχανίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου ὁ Ζαχάρωφ ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν τῆς Ἀντάντ ὡς σύμβουλος τῶν κυβερνήσεων κεκηρυγμένος πάντοτε ὑπὲρ τῆς «μέχρις ἐσχάτων» συνεχίσεως τοῦ πολέμου. Ἐν Ἑλλάδι ἐ χρηματοδότησε τὴν προπαγάνδαν ὑπὲρ τῆς ἐξόδου εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλεονεξία τῆς Ἀντάντ. Ταυτοχρόνως διὰ τῆς ἰδιοκτητοῦ ἐφημερίδος «Ἐξέλιος», δι' ἄλλων χρηματοδοτουμένων ὑπ' αὐτοῦ ἐφημερίδων καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἰδρυθέντος πρακτορείου εἰδήσεων «Ραντιό» ἤσκει ἐντατικὴν προπαγάνδαν ὑπὲρ τοῦ πολέμου. Παραλλήλως προέβαιεν εἰς δωρεὰς διὰ τὴν ἰδρυσιν νοσοκομείων. Τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ βασιλέως τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ τάγματος τοῦ Λουτροῦ καὶ τὸν τίτλον τοῦ σέρ. Ταυτοχρόνως ἀνεμίχθη εἰς ἐπιχειρήσεις χαρτοπαιγνίων καὶ πετρελαίων χάριν τῶν ὁποίων ὑπεστήριξε καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐκστρατείαν ἐν Μικρασίᾳ. Περὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Ζαχάρωφ ἔχουν δημιουργηθῆ θρυλοὶ ἀποδιδονται δὲ εἰς αὐτὸν πολλαὶ σκοτειναὶ πράξεις ὡς οἱ μυστηριώδεις θάνατοι τοῦ Βέλγου τραπεζίτου Λεβενστάιν καὶ τοῦ Γάλλου ἐπιχειρηματοῦ Ρατζιβίλ.

Ζάχος (Κώστας).— Δικηγόρος ἐν Βόλῳ καὶ ἤδη ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ὑπῆρξεν εἰς ἕκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ ἐργατικοῦ κέντρου Βόλου καὶ εἰς ἕκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς φιλεργατικῆς, μορφωτικῆς καὶ σοσιαλιστικῆς κινήσεως κατὰ τὸ 1908. Φανατικὸς δημοτικιστῆς, κατηγορήθη μετὰ τοῦ Α. Δελμούζου τοῦ Δ.

Σαράτση κ. ἄ. ἐπὶ ἀθεΐᾳ (βλ. λ. Ἀθεϊκὰ καὶ Βόλου).

Ζβίγγλιος (Οὐλρίχος Zwingli). — Ἑλβετὸς θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστῆς (1484—1531). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, φιλολογίαν καὶ θεολογίαν καὶ κατόπιν ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, ὑπὸ τὴν ιδιότητα δὲ ταύτην διακηρύττει τὸ πρῶτον τὰς μεταρρυθμιστικὰς του ἀρχὰς τὸ 1517. Μετατεθεὶς μετ' ὀλίγον εἰς Ζυρίχην, ἐλευθέραν τότε πόλιν, εὔρε σύμφωνον τὸ συμβούλιον αὐτῆς πρὸς τὰς ἀρχὰς του καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν μεταρρύθμισιν. Κατόπιν τούτου κατηργήθησαν πάντα ὅσα ὑπενθύμιζον εἰδωλολατρικὰ ἔθιμα (εἰκόνες, λείψανα, μουσικὰ ὄργανα κλπ.) ἀνατεθείσης τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Ἐπίσης ἐδημεύθησαν τὰ μοναστηριακὰ κτήματα, ἤρθη ἡ ἀγαμία τῶν κληρικῶν κλπ. Τὰ μέτρα ταῦτα διήρσαν τὴν Ἑλβετίαν εἰς δύο ἀλληλομισουμένας μερίδας, αἱ ὁποῖαι καὶ ἤλθον εἰς σύρραξιν τὸ 1531 εἰς Κάππελ. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐνίκησαν οἱ συντηρητικοὶ καὶ ὁ Ζβίγγλιος ἐφονεύθη. Μετὰ τὸν θάνατόν του οἱ ὀπαδοὶ του προσεχώρησαν εἰς τὸ κίνημα τοῦ Καλβίνου. Ὁ Ζβίγγλιος ἦτο ὀρθολογιστῆς φιλόσοφος, ἐπέδιωκε δὲ οὐ μόνον θρησκευτικὴν ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν μεταρρύθμισιν καὶ δὲν παρεδέχετο τὴν ἀγιότητα τῶν μυστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐθεώρει ὡς ἀπλᾶς ἀναμνηστικὰς τελετάς.

Ζεβαές (Ἀλέξανδρος Zevaes).— Γάλλος σοσιαλιστῆς γεννηθεὶς, τὸ 1873. Ἐγένετο μέλος τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος ἀπὸ τοῦ 1892 καὶ ὑπῆρξεν εἰς ἕκ τῶν δραστηριωτέρων προπαγανδιστῶν αὐτοῦ. Τὸ 1898 καὶ τὸ 1904 ἐξελέγη βουλευτῆς τῆς Ἰζέρ. Ἐγραψε πλεῖστα ἔργα σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Σημειώσεις καὶ ἀναμνήσεις τοῦ ἀγωνιστοῦ» (1913), «Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις» (1917), «Μία γενεὰ (1922), «Αὐγουστος Μπλανκί, Γάλλος πατριώ-

της καὶ σοσιαλιστῆς» (1920), «Τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα ἀπὸ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1923» (1924), «Ἰούλιον Γκέντ» (1928) κ.ἄ.

Ζέκκερ (Ἰωάννης Βαπτιστῆς Jecker). — Ἑλβετὸς τραπεζίτης (1810—1871). Ὑπῆρξε εἰς ἓκ τῶν ἀντιπροσωπευτικωτέρων τύπων τοῦ κερδοσκοπικοῦ καπταλιστικοῦ πνεύματος τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὸ 1859 ἐχορήγησεν εἰς τὴν μεξικανικὴν κυβέρνησιν δάνειον 750.000 δολλαρίων ὑπὸ ἐκμεταλλευτικωτάτους ὄρους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐδέχθη νὰ ἐλικυρώσῃ ἢ νέα μεξικανικὴ κυβέρνησις. Τότε ὁ Ζέκκερ ἐγίνε Γάλλος ὑπήκοος καὶ ἐδωροδόκησε τὸν ἐν Μεξικῷ Γάλλον ἐπιτετραμμένον, ὅστις ἔπεισε τὸν Ναπολέοντα τὸν Γ' νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ληστρικὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ζέκκερ. Κατόπιν τούτου ἐγένετο ἡ ἐπέμβασις τῆς Γαλλίας εἰς τὰ τοῦ Μεξικοῦ, κατ' ἀρχὰς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας κατόπιν δὲ μεμονωμένως. Ὅταν ἐξεργράγη ἡ ἐπανάστασις τῆς Κομμούνας τοῦ 1871 ἐν Παρισίοις, ὁ Ζέκκερ συνελήφθη, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ χυδαιότερου κερδοσκοπικοῦ πνεύματος καὶ ἐτυφεκίσθη.

Ζελιάμπωφ (Ἀνδρέας). — Ρῶσσος ἐπαναστάτης (1851—1881), ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος «Ναρόντναγια Βόλια» (=Αἰκῆς Ἐλευθερίας) καὶ κύριος ὀργανωτῆς τῶν τρομοκρατικῶν αὐτοῦ πράξεων κατὰ τὴν περίοδον 1879—1881. Καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας χωρικῶν (καὶ διατελέσας ὁ ἴδιος δουλοπάροικος κατὰ τὴν νεότητά του), ἐσπούδασεν ἐν Ὁδησῶ. Τὸ 1873 προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Λιπέτσκ τῆς ὀργανώσεως «Ζέμλια ἢ Βόλια» τὸ 1878 ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς τρομοκρατικῆς δράσεως καὶ ὀργάνωσε τοὺς θιασώτας τῆς τρομοκρατίας εἰς νέον κόμμα, τὴν περίφημον «Ναρόντναγια Βόλια». Συλληφθεὶς διὰ τὴν ἐναντίον τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β' ἀπόπειραν, ἀπηγχονίσθη τὸ 1881.

Ζεμγκόρ. — Συντομογραφικὴ ὄνομασία (ἐκ τῶν πρώτων συλλαβῶν τῶν δύο ἀρχικῶν λέξεων) τῆς Ἐνώσεως τῶν ζέμστβο καὶ τῆς Ἐνώσεως τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι συνηνώθησαν εἰς μίαν πανίσχυρον ὀργάνωσιν, τὴν 10ην Ἰουλίου 1915, μετὰ τὰς ἤττας τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὅταν ἡ ἀστικὴ τάξις τῆς Ρωσσίας, πρὸ τῆς ἀποκαλυφθείσης κρατικῆς παραλυσίας, ἠθέλησε νὰ ἀναλάβῃ, ἢ πάντως νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἄμυναν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας. Ἡ νέα αὕτη ὀργάνωσις, ἐπέτυχε σημαντικὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν διαφορῶν ἐπαρχιακῶν ἐργοσυστάσεων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Οἱ κυριώτεροι παράγοντες τοῦ Ζεμγκόρ ἦσαν ὁ Γ. Λβῶφ καὶ ὁ Μ. Τσελνκῶφ.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου τὸ Ζεμγκόρ ἐτάχθη ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὸ πλευρὸν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως (πρωθυπουργὸς Κερένσκυ). Εἰς τὰς παραμονὰς ἀκόμη τῆς φεβρουαρινῆς ἐπαναστάσεως τὸ Ζεμγκόρ δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκδηλώσῃ ἐπανειλημμένως τὰς ἀνικυβερνητικὰς του διαθέσεις, μέχρι τῆς σκέψεως ἀκόμη νὰ κηρύξῃ τὸ μπουκοττάς εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ὄντως παραλελυμένων κρατικῶν ὀργάνων. Ἡ συμμαχία τοῦ Ζεμγκόρ μετὰ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κερένσκυ ἦτο πολὺ φυσικὴ. Τὰ πράγματα ὁμως μετεβλήθησαν τελείως μετὰ τὴν ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν. Ἡ στάσις τοῦ Ζεμγκόρ ὑπῆρξεν εὐθύς ἀμέσως ἐχθρικοτάτη καὶ καθαρὰ ἀντεπαναστατικὴ. Οἱ κύριοι παράγοντες, καταφυγόντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἤρχισαν νὰ διοργανώουσι καὶ ἐκεῖ τὴν ἀντεπανάστασιν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὸν Βράγγελ καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους λευκοὺς, ἐν τέλει ὁμως ἀπολέσαντες πᾶσαν ἐλπίδα πολιτικῆς ἀνατροπῆς περιωρίσθησαν εἰς τὴν φιλανθρωπικὴν ἀρωγὴν τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πολιτικῶν φυγάδων τῆς Ρωσσίας.

«Ζέμλια ἢ Βόλια». — (ρωσ. Γῆ καὶ Ἐλευθερία). Ὄργανωσις ἐν Ρωσίᾳ προ-

ελ^αούσα ἐκ τοῦ κινήματος τῶν λαϊκιστῶν (ναρόντικων) καὶ ἰδρυθεῖσα τὸ φθινόπωρον τοῦ 1876 ἐν Πετροπόλει ὑπὸ τοῦ Μάρκου καὶ τῆς Ὀλγας Νάθανσον, τοῦ Α. Μιχαήλωφ, τοῦ Δ. Λιζογκούμ, τοῦ Α. Κβιατκόφσκι, τοῦ Γ. Πλεχάνωφ καὶ ἄλλων φέρουσα δὲ ἐν ἀρχῇ τὸν τίτλον : «Λαϊκιστικὴ ἐπαναστατικὴ ὁμῶς τοῦ Βορρά». Στηριζομένη ἐπὶ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ καὶ τῆς συνωμοτικότητος ἡ «Ζέμπλια ἰ Βόλια» συνεδέθη πρὸς τοὺς νέους, τοὺς ἐργάτας, τοὺς ἀγρότας, συνέβαλε δὲ εἰς τὸ ἀπεργιακὸν κίνημα τοῦ 1878—1879 καὶ ἴδρυσεν προπαγανδιστικὰς ἀποικίας εἰς τὴν ὑπαιθρον. Τὴν 19ην Δεκεμβρίου τοῦ 1876 ὠργάνωσε τὴν περιήγησον διαδήλωσιν τῆς πλατείας Καζάν ἐν Πετροπόλει. Ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσχωρήσῃ βαθέως μεταξὺ τῶν ἐργατῶν, καὶ οἱ ἐργάται τῆς Πετροπόλεως ἴδρυσαν μίαν ἄλλην ἰδικὴν τῶν ὀργάνωσιν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν : «Ἐνωσις τῶν Ρώσων ἐργατῶν τοῦ Βορρά» ἡ ὁποία διετερήθη ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ 1879 καὶ τῆς ὁποίας οἱ σπουδαιότεροι ἰδρυταὶ ὑπῆρξαν ὁ Χαλτούριν καὶ ὁ Ὀμπνόρσκι. Αἱ ἀποικίαι, τὰς ὁποίας ἴδρυσεν ἡ «Ζέμπλια ἰ Βόλια» μεταξὺ τῶν χωρικῶν διὰ προπαγανδιστικοὺς σκοποὺς, διελύθησαν σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1879 ἡ ἐργασία τῶν μελῶν τῆ «Ζέμπλια ἰ Βόλια» ἐν τῇ ὑπαίθρῳ εἶχεν ἀποβῆ ἐπὶ ματαίῳ, μὴ κατορθώσασα νὰ προκαλέσῃ γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν ἀγροτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἠρνεῖτο τὴν ἀνάγκην τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος, θεωροῦσα δυνατὴν τὴν ἄμεσον μετάβασιν εἰς τὸν σοσιαλισμόν. Βραδύτερον, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀποτυχιῶν μετέβαλε τὰς ἀντιλήψεις τῆς καὶ παρεδέχθη ἐν τινι μέτρῳ τὴν ἰδέαν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας (τοῦ «συντάγματος»). Ὡς μέσον ἀγῶνος διὰ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν υἱοθέτησε τὴν τρομοκρατικὴν δρᾶσιν. Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα βήματά τῆς ἡ ὀργάνωσις ἐθεώρει τὰς τρομοκρατικὰς

πράξεις ἐναντίον ὀρισμένων ἐκπροσώπων τῆς ἐξουσίας, ὡς μέσον ἀμύνης κατὰ τῶν ἐγκλημάτων ἐνὸς κτηνώδους καθεστῶτος. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τῆς σοσιαλιστικῆς ζυμώσεως μεταξὺ τῶν χωρικῶν, ἡ «Ζέμπλια ἰ Βόλια» κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ τρομοκρατία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὅτι ἀποτελεῖ φοβερὸν ὄπλον κατὰ τοῦ δεσποτισμοῦ. Τοῦτο ἀπετέλεσε καθαρὸν στροφὴν εἰς τὴν τακτικὴν τῆς ὀργάνωσεως. Οἱ θιασῶται τῶν νέων μεθόδων πάλης, μὲ τὸν Ζελιάμπωφ ἐπὶ κεφαλῆς ἴδρυσαν τὸ κόμμα τῆς «Ναρόντναγια Βόλια» (=Λαϊκὴ Ἐλευθερία), οἱ δὲ ὀπαδοὶ τῆς παλαιᾶς τακτικῆς, μετὰ τοῦ Πλεχάνωφ, τοῦ Στεφάνοβιτς, τοῦ Ντόυτς καὶ ἄλλων, ἴδρυσαν τὴν ὁμάδα «Τσόρνυ Περεντιέλ (=Μαύρη διαδρομή), ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐξῆσεν ἐπὶ πολὺ.

Ζεμλιάτσκα (Σαμουήλοβα).—Ρωσὶς ἐπαναστάτρια γεννηθεῖσα τὸ 1876. Διεδραμάτισε σημαντικὸν μέρος εἰς τὸ μπολσεβικικὸν κίνημα, πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀποφοιτήσασα τοῦ γυμνασίου μετέβη εἰς Λυὼν τῆς Γαλλίας. Εἰς τὴν Ρωσίαν ἐπανῆλθε τὸ 1896, καὶ ἤρχισε τὴν ἐπαναστατικὴν τῆς δρᾶσιν εἰς τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν ὀργάνωσιν τοῦ Κιέβου, ὅπου καὶ συνελήφθη. Μετὰ φυλάκισιν 2 1/2 ἐτῶν εἰργάσθη ὡς μυστικὸς πράκτωρ τῆς «Ἴσκρας», εἰς τὴν Ὀδησσὸν καὶ εἰς τὸ Αἰκατερινοσλάβ.

Τὸ 1903 ἔλαβε μέρος καὶ τὸ Β' συνέδριον τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ὀδησοῦ (ὑπὲρ τὸ ψευδώνυμον Ὀσίπωφ). Μετὰ τὸ σχίσμα προσεχώρησεν εἰς τὴν μπολσεβικικὴν παράταξιν καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Λένιν, διεξήγαγεν ὀξὺν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν μενσεβίκων. Τὸ 1903 ἐξελέγη μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς. Τὸ 1904 μετέσχεν τῆς «συσκέψεως τῶν 22 μπολσεβίκων» τῆς Γενεύης. Κατὰ τὴν δεκεμβριανὴν ἐπανάστασιν τῆς Μόσχας (1905),

ήτο γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Μόσχας. Τὸ 1906 συνελήφθη εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ εἰργάσθῃ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Πετροπόλεως μέχρι τοῦ 1907 ὅποτε συνελήφθη ἐκ νέου. Τὸ 1909 ἔφυγεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπέστρεψε δὲ εἰς Ῥωσίαν τὸ 1914.

Τὸ 1916 διετέλεσε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Μόσχας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξελέγη καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἀπὸ τὸ 1918 μέχρι τοῦ 1921 εἰργάσθη εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἀστικοῦ πολέμου καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κριμαίας διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κριμαίας. Διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν του ὑπηρεσίαν εἰς τὸ μέτωπον ἔλαβε τὸ παράσημον τῆς Ἐρυθρᾶς Σημαίας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1931 ἔλαβε τὸ παράσημον τοῦ Λένιν. Σήμερον εἶναι μέλος τοῦ προεδρείου τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Γ' Διεθνούς.

Ζέμστρο. — Ὀνομάζεται οὕτω ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις ἐν τῇ τσαρικῇ Ῥωσίᾳ εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1864, διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωρεῖτο ὠρισμένη ἀποκέντρωσις ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῆς ἐπαρχιακῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀποκέντρωσις αὕτη ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεταρρυθμίσεις τῆς ἐποχῆς, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ νὰ προσαρμόσῃ τὸ τσαρικὸν καθεστῶς πρὸς τὰς νέας ἀπαιτήσεις τοῦ ἀναπτυσσομένου καπιταλισμοῦ χωρὶς νὰ θιγῇ τὸ παράπαν ἡ ἀπολυταρχικὴ οὐσία τῆς διοικήσεως. Θεσπισθεῖσα εἰς ἐποχὴν μεγάλου ἀναβρυσμοῦ ἢ μεταρρυθμίσεως αὕτη ἐσκόπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀμβλύνῃ τὰ ἐν Πολωνίᾳ σημειούμενα ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καθησυχάσῃ τὰς φιλελευθέρους τάσεις καὶ ἀξιώσεις μερίδος τῆς κρατούσης τάξεως, παρέχουσα τὴν ἐλπίδα ὅτι δι' αὐτῆς γίνεται τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιδιωκομένην συνταγ-

ματικὴν χειραφέτησιν καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἀποσπάσῃ τὴν ἐπικίνδυνον αὐτὴν μειοψηφίαν ἀπὸ ἐνδεχομένην συμμαχίαν μετὰ τὴν καθ' αὐτὸ ἐπαναστατικὴν μᾶζαν.

Ἡ τσαρική ὁμως ἀρχὴ παραχωροῦσα καθ' ἀρχὴν τὴν τοπικὴν ταύτην αὐτοδιοίκησιν, ἔλαβε συγχρόνως καὶ ὅλα τὰ μέτρα ὥστε νὰ περιορίσῃ ἐπιμελῶς τὴν ἔκτασιν αὐτῆς, τὰ ὅρια τῆς ἀρμοδιότητός της, τὴν σύστασίν της καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ πάλιν εἰς χεῖρας της τὴν ἀκεραιότητα τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας. Πράγματι ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀπεδείχθη ὅτι ἡ κυβερνητικὴ αὕτη ἐπινόησις ἔδωκε τὰ ποθητὰ δι' αὐτὴν ἀποτελέσματα. Ἡ παράταξις τῶν φιλελευθέρων ἔμεινεν ἱκανοποιημένη, καὶ ὅπως λέγει καὶ ὁ Λένιν, ἡ μεταρρυθμίσις αὕτη κατήντησεν ὄργανον ἐνισχύσεως τῆς ἀπολυταρχίας.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὴν πρώτην τεσσαρακονταετίαν ἀπὸ τῆς θεσπίσεώς του τὸ ζέμστρο πολλάκις ἔφερεν εἰς σύγκρουσιν μετὰ τὴν κυβέρνησιν τὰ προεξάρχοντα τῆς κινήσεως αὐτῆς φιλελεύθερα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐρωτοτρόπουν μετὰ τοὺς ἀληθεῖς ἐπαναστάτας τοῦ μαζικοῦ κινήματος. Ἡ κυβέρνησις ὁμως, πάντοτε σχεδόν, κατώρθωνε νὰ τὸ προσεταιρίζεται ἐν τέλει, ἐνισχύουσα τοιουτοτρόπως τὴν θέσιν της. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1905 ἐξεκαθάρισε τελικῶς τὴν οὐσίαν τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ αὐτοῦ κινήματος.

Τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν τοπικὴν ταύτην ἀποκέντρωσιν ἐδίδοντο εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν. Εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐκλογῆς τῶν σχετικῶν τοπικῶν ὀργάνων, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀστικῆς βάσεως τοῦ βαθμοῦ ἰδιοκτησίας, ἐξησφαλίζετο ἡ πλειοψηφία τῶν εὐγενῶν. Οἱ πρόεδροι ἔπρεπε νὰ ἦσαν συγχρόνως καὶ προεξάρχοντες τῶν εὐγενῶν ἐκάστης περιφερείας. Εἰδικὸς ὁμως κανονισμὸς καθώριζεν αὐστηρότατα τὰ ὅρια τῶν λεγομένων ἀναγκῶν καὶ ἐπιδιώξεων ἐκάστου νομοῦ καὶ κυβερνεῖου, τὰ ζητήματα δηλαδή: συκοινωνιῶν τοπικῆς

σημασίας, λαϊκοῦ ἐπισιτισμοῦ, κοινωνικῆς περιθάλψεως, καταπολεμήσεως ἀσθενειῶν καὶ θεομηنيῶν τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς γεωργίας τοῦ τόπου, τοπικῆς παιδείας, ὑγιεινῆς καὶ φυλακῶν. Ἐκτὸς ὁμῶς τῶν μέτρων τούτων, τὰ ὁποῖα περιώριζον τὴν δρᾶσιν τῶν ζέμστβο, ὑπῆρχε καὶ ἡ αὐστηρὰ παρακολούθησις καὶ ὁ ἔλεγχος ἐκ μέρους τοῦ διοικητοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸ αὐθαίρετον καὶ ἀπόλυτον δικαίωμα νὰ ἀκωρώνουν οἰανδήποτε ἀπόφασιν τῶν σχετικῶν συνελεύσεων τοῦ ζέμστβο, ἡ ὁποία ἀπῆρθεσκεν εἰς αὐτοὺς μὲ τὸ δικαιολογητικὸν ὅτι «ἡ ἀπόφασις ἀντίκειται εἰς τοὺς νόμους ἢ εἰς τὰ κρατικὰ συμφέροντα».

Διὰ τοῦ συμπληρωματικοῦ νόμου τῆς 13 Ἰουλίου 1867, ἀπηγορεύθη εἰς τὰ ζέμστβο τῶν διαφόρων νομῶν, νὰ συνεργάζωνται ἢ νὰ ἔρχωνται εἰς ἀμοιβαίαν ἐπαφήν. Διὰ τοῦ νόμου τῆς 12ης Ἰουνίου 1890, τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιδράσεως ὅτε τὰ ζέμστβο ἐγίνοντο τὸ καταφύγιον τῶν φιλελευθέρων, ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Γ' ἀλυρώσας ὄλην τὴν σχετικὴν νομοθεσίαν τοῦ 1864, ἐθέσπισε νέας διατάξεις, αἱ ὁποῖαι μετέτρεπον ἐπὶ τὸ ἀντιδραστικώτερον τὴν περὶ ζέμστβο νομοθεσίαν.

Ἡ ἀντιδραστικὴ αὕτη στροφή ἐσυνεχίσθη καὶ ἀργότερον. Τὸ 1900 ἀπηγορεύθη εἰς τὰ ζέμστβο νὰ αὐξάνουν τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν πέραν τῶν 300 ὡς πρὸς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1924 τὰ ζέμστβο ἐλειτούργουν εἰς 43 μόνον κυβερνεῖα τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσσίας. Δὲν ὑπῆρχον, δι' εὐνοήτους ἐθνικοὺς λόγους, εἰς τὴν Πολωνίαν, Λιθουανίαν, τὰς Βαλτικὰς χώρας, τὸ κυβερνεῖον Ἀρχαγγέλου, οὔτε εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Δόν, ὅπου εἶχον καταργηθῆ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1882.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς συνταγματικῆς κινήσεως τῆς Ρωσσίας, τὸ κίνημα τῶν ζέμστβο ἔπαιξε οὐχὶ εὐκαταφρόνητον

ρόλον, κυρίως ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1905.

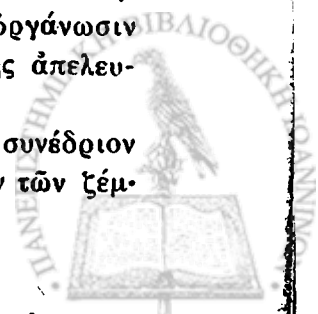
Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1878 εἰς τὸ Κίεβον, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ φιλελευθερισμοῦ τῶν ζέμστβο, ὁ Ἰ. Πετρουνκέβιτς καὶ ὁ Α. Λίντφορς ἀπεπειράθησαν νὰ συνεργασθῶν μυστικῶ τῷ τρόπῳ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας «ναρόντικους» τῆς νοτίου Ρωσσίας, διὰ τὴν εἰρηνικὴν ἐπιδίωξιν τοῦ «συντάγματος» ἔθετον δὲ ὡς ὄρον τὴν κατάπαυσιν τῆς τρομοκρατικῆς δράσεως τῶν «ναρόντικων».

Ἡ πραγματικὴ ὁμῶς οὐσία καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἀριστερᾶς τῶν ζέμστβο ἦτο τοιαύτη ὥστε ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' (1 Μαρτίου 1881) νὰ προκαλέσῃ τὴν γενικὴν αὐτῶν ἀγανάκτησιν. Ἄν μερικοὶ ἐπέμενον ἀκόμη, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς τσαροκτονίας, εἰς τὰς περὶ συντάγματος ἀπαιτήσεις των, ἐτόνιζον ὅτι «μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ καταπολεμήσουν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ», ἤτοι τοὺς καθαρῶς ἐπαναστατικοὺς κύκλους.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1894, τὰ ζέμστβο ἔστειλαν εἰς τὸν Νικόλαον τὸν Β', χαιρετιστήρια ἐπὶ τῇ ἀναρρώσει του, καὶ μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἔκαμον δειλὰς νύξεις ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον «νὰ κληθῶν αἱ δυνάμεις τῆς ρωσικῆς κοινωνίας εἰς τὸ πλευρὸν τῆς κυβερνήσεως διὰ κοινὸν ἀγῶνα». Ὁ Νικόλαος ὁμῶς εἰς τὰς νύξεις αὐτὰς δὲν ἐδίστασε νὰ ἀπαντήσῃ ὅτι αἱ συνταγματικαὶ ἐλπίδες τῶν ζέμστβο ἀποτελοῦν «ἀνόητα ὄνειροπολήματα».

Ἀπὸ τοῦ 1900 ἀρχίζει ζωηροτέρα ζύμωσις εἰς τὰς ἀριστερὰς παρατάξεις τῶν ζέμστβο καὶ τὸ 1902, οἱ κύκλοι οὗτοι οἱ «συνταγματικοὶ—ζέμτσοι», ἐξέδωκαν ἐν Παρισίοις τὴν ἐφημερίδα «Ἡ ἀπελευθέρωσις», (μὲ ἀρχισυντάκην τὸν Π. Β. Στροῦβε). Τὸ 1903 συνέπηξαν τὴν πρώτην πολιτικὴν ὀργάνωσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σύνδεσμος τῆς ἀπελευθερώσεως».

Σημαντικώτερον ἦτο τὸ συνέδριον τῶν φιλελευθέρων παραγόντων τῶν ζέμ-

στρο, τὸ ὁποῖον συνήλθεν εἰς τὴν Πετρούπολιν τὴν 6—9 Νοεμβρίου 1904, ὅπου διευπλώθησαν αἱ πολιτικαὶ ἀξιώσεις τῆς ἀριστερᾶς παρατάξεως. Τὰ γεγονότα τοῦ 1905 προκάλεσαν πανικὸν εἰς τὴν «ἀριστερὰν» ταύτην παράταξιν, ἣ ὁποία δὲν ἠρῆσε νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀστικὴν αὐτῆς ὄντοτητα ἀντίταχθεῖσα εἰς τὸ «ὀλέθριον ἀφηνίασμα τῆς λαϊκῆς λύσεως». Εἰς τὰ ἐπακολουθήσαντα τὴν ἐπανάστασιν ἔτη τῆς σκοτεινῆς ἀντιδράσεως, ἡ δρᾶσις τῶν ζέμοτβο ἐξαφανίζεται σχεδὸν τελείως διὰ νὰ ἀναφανῇ καὶ πάλιν κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου 1914—1918. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου ὁ πανρωσσοῦς σύνδεσμος τῶν ζέμοτβο, ἠνώθη μὲ τὸν «Σύνδεσμον τῶν πόλεων» καὶ ἐδημιούργησε μίαν πανίσχυρον ὀργάνωσιν τῆς βιομηχανικῆς, ἐμπορικῆς καὶ ἀγροτικῆς τάξεως, γνωστὴν εἰς τὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ζεμγκόρ* (βλ. λ.). Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐπαίξε σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποία προηγήθησαν τῆς φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως.

Ζενζίνωφ (Βλαδίμηρος).— Ρῶσσοσ σοσιαλεπαναστάτης, μετασχὼν τὸ 1905 τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Μόσχας καὶ βραδύτερον τῆς τρομοκρατικῆς δράσεως τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος. Διήυθυνεν ἐπὶ μακρὸν τὴν παράνομον ἐργασίαν τοῦ κόμματος τούτου ἐν Ρωσίᾳ. Τὸ 1917 ἀνῆκεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἔφημερίδος «Ντιέλο Ναρόντα». Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ μπολσεβικισμοῦ ἐγκατέλιπε τὴν Ρωσίαν καὶ εἰργάσθη ἐναντίον τοῦ νέου καθεστώτος.

Ζερμινάλ (Germinal).— Ὁ ἔβδομος μῆν τοῦ γαλλικοῦ ἐπαναστατικοῦ ἡμερολογίου ἀρχόμενος τὴν 21 ἢ 22 Μαρτίου καὶ λήγων τὴν 18 ἢ 19 Ἀπριλίου. Εἰς τὴν ἱστορίαν «δωδεκάτη Ζερμινάλ» λέγεται ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ Γ' ἐπαναστατικοῦ ἔτους (1 Ἀπριλίου 1795) ἐξέγερσις τῶν Ἰακωβίνων κατὰ τῆς ἀντιδράσεως. Κατὰ τὴν ἐξέγερσιν ταύτην, ἥτις κατεπνίγη δι' ἀσστηροτά-

των μέτρων καὶ διὰ τῆς θανατικῆς καταδίκης τοῦ Φουκὲ—Τενβίλ, ὁ λαὸς τῶν Παρισίων, εἰσβαλὼν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, ἐξήτει ἄρτον καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ συντάγματος τοῦ 1793.

Ζερώλ—Ρισάρ (Gerault—Richard).—Γάλλος σοσιαλιστῆς δημοσιογράφος (1860—1911). Ἀνῆκεν εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν πτέρυγα τῶν ἀνεξαρτήτων. Τὸ 1894 κατεδιώχθη ἐπὶ ἀδικήματι διὰ τοῦ τύπου καὶ ὑπερησπίσθη διὰ τοῦ I. Ζωρῆς, ὅστις ἐχρησιμοποίησε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὡς εὐκαιρίαν διὰ ν' ἀποκαλύψῃ τὰ οἰκογενειακὰ σκάνδαλα τοῦ τότε προέδρου τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας Καζιμίρ Περιέ. Καταδικασθεὶς εἰς ἐνὸς ἔτους φυλάκισιν, ἀπληλευθερώθη ὑπὸ τοῦ 13ου διαμερισματος τῶν Παρισίων, τὸ ὁποῖον τὸν ἐξέλεξε βουλευτὴν. Ἦτο συντάκτης τῆς «Μικρᾶς Δημοκρατίας» καὶ παρέμεινεν ἐν αὐτῇ, τὸ 1904 ὅτε ὁ Ζωρῆς ἀπεχώρησε διὰ νὰ ἰδρῦσῃ τὴν «Ἀνθρωπότητα» («Humanité»). Τὸ 1905 δὲν προσχώρησεν εἰς τὸ ἠνωμένον σοσιαλιστικὸν κόμμα. Τὸ 1902 καὶ τὸ 1906 ἐξελέγη ἐκ νέου βουλευτής.

Ζηλωταί.— Ἐκλήθησαν οὕτω κατὰ τὸν 1ον μ. Χ. αἰῶνα διὰ τὸν πρὸς τὴν θρησκείαν των καὶ τὰς παραδόσεις των ζῆλον, οἱ Ἑβραῖοι ἐθνικισταὶ καὶ τρομοκράται, οἱ ὁποῖοι ἀπέκρουον τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν καὶ ἐζήτουν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς φυλῆς των. Οἱ ζηλωταὶ ἐπεχείρησαν καὶ ἐπανάστασιν τὸ 66 μ. Χ. ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἐλεάζαρ, υἱοῦ τοῦ ἀρχιερέως Ἀνανίου, ἀλλ' ἠττήθησαν καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν ὑπαιθρον ὅπου σχηματίσαντες συμμορίαν ἐπέφερον βλάβας εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ εἰς τοὺς φιλικῶς πρὸς αὐτοὺς διακειμένους Ἑβραίους. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (14ος αἰὼν) ζηλωταὶ ἐκλήθησαν οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁπαδοὶ θρησκευτικοπολιτικῆς τινος μερίδος, οἵτινες ἀντίδρων κατὰ τοῦ μυστικισμοῦ τῶν ἡσυχασ-

στῶν καὶ ἐξήτουν πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις. Τὸ κόμμα τῶν ζηλωτῶν ἀντιπροσώπευε τὰ συμφέροντα τῶν ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων τῆς Θεσσαλονίκης (τῶν ἀστῶν), οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον δὲν μετεῖχον τῆς διοικήσεως καὶ δὲν εἶχον καμμίαν πολιτικὴν πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ καὶ συνήντων πλείστα ἐμπόδια εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδόν των. Οἱ ποικίλοι φεουδαρχικοὶ περιορισμοὶ δὲν ἄφηναν ἐλευθέραν τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Οἱ τοπικοὶ φόροι ἦσαν βαρεῖς καὶ ὁ ἔμπορος ταξιδεύων ἐξ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ καταβάλλῃ φόρους εἰς τοὺς τοπικοὺς ἄρχοντας. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ φεουδαρχικῆς κοινωνίας καὶ ἀστικῆς τάξεως εἶχεν ἤδη ἐκδηλωθῆ ἔν Θεσσαλονίκῃ. Οἱ ζηλωταὶ ἦσαν τὰ πλέον πρωτοπόρα στοιχεῖα τῆς νέας τάξεως, τῆς ἀστικῆς, ἐξήτουν δὲ πολιτικὰ δικαιώματα διὰ τὸν λαὸν καὶ δικαίαν διανομὴν τοῦ κοινωνικοῦ πλοῦτου εἶχον δὲ φιλελευθέρας ἀντιλήψεις ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων καὶ ἐτήρουν ἐχθρικὴν στάσιν ἀπέναντι τοῦ κλήρου. Κατορθώσαντες νὰ προσεταιρισθοῦν τὰς μεγάλας λαϊκὰς μάζας, αἱ ὁποῖαι ἰφίσταντο ἔντονον ἐκμετάλλευσιν ἐκ μέρους τῶν φεουδαρχῶν καὶ τοῦ κλήρου, κατέλυσαν δι' ἐπαναστάσεως τὰς ἀρχὰς τὸ 1842 καὶ ἐκράτησαν τὴν ἐξουσίαν μέχρι τοῦ 1849, ἐπενεγκόντες πλείστας κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις, αἱ ὁποῖαι δικαιολογοῦν τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὡς κομμουνίας τῆς Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *Κομμούνια τῆς Θεσσαλονίκης*).

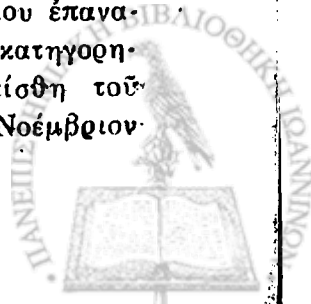
«Ζήν ἐπικινδύνως.»—Προσφιλὲς ἀξίωμα τοῦ ἴδρυτοῦ τοῦ ἰταλικοῦ φασισμού Μ. Μουσσολίνι, ἀναμασσῶντος τὰς περὶ ὑπερανθρώπου καὶ «θελήσεως τῆς δυνάμεως» νιτσεϊκὰς θεωρίας. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο συνοψίζει ὀλόκληρον τὴν βιοθεωρίαν τοῦ ἰταλικοῦ φασισμού, ὁ ὅποιος ἐν τῇ πραγματικότητι ἐταύτισε τὸ «ζήν ἐπικινδύνως» πρὸς τὸ «δολο-

φονεῖν ἀκινδύνως» (Ματτεόττι, Δωκεκανήσιοι, πολιτικοὶ κατάδικοι), «καταπέζειν ἐνόπλιω ἀόπλους πληθυσμούς», «ὑποδουλῶναι τὴν ἐργατικὴν τάξιν διὰ λογαριασμὸν μιᾶς ἐλαχίστης μειοψηφίας χρηματιστῶν καὶ βιομηχάνων», «καλλιεργεῖν τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ μὲ σκοπὸν τὴν ὄξυνσιν τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος», «ἐπιδεικνύειν τὴν δύναμιν εἰς τοὺς ἀδυνάτους» (κατὰ ληψις Κερκύρας) καὶ «προετοιμάζειν τὸν ὑγιεινὸν καὶ δροσερὸν πόλεμον». Τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶναι ἔκφρασις τῆς ἰδεολογίας τῆς ζούγκλας, τὴν ὁποίαν ἀνέστησεν ὁ φασισμὸς σεμνυνόμενος διὰ τὸ κατόρθωμά του καὶ διεκδικῶν τίτλους σωτήρος τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Ζηνόβιεφ (Ραντομίσκυ. Γρηγόριος Εὐσέγιεβιτς).—Ρώσσοσ μπολσεβίκος πολιτικός, γεννηθεὶς τὸ 1883. Ἐνεγράφη εἰς τὸ ρωσικὸν σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα τὸ 1901, καὶ μετὰ τὸ δεύτερον συνέδριον αὐτοῦ προσεχώρησεν εἰς τὴν μπολσεβικικὴν πτέρυγα. Τὸ 1905—1907 διετέλεσε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Πετροπόλεως καὶ ἀπὸ τοῦ 1907 μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος. Ἀπὸ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1917 εἰργάσθη διὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου, ἀρχίζει ἡ δευτέρα περίοδος τῆς δράσεως τοῦ Ζηνόβιεφ. Τὴν ἀξιολογώτεραν δράσιν ἐσημείωσεν ὡς πρόεδρος τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετροπόλεως ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος μέχρι τοῦ 1926 καὶ ὡς πρόεδρος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Γ'. Διεθνοῦς ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1926.

Ἀπὸ τοῦ 1926 ἀρχίζει ἡ τρίτη περίοδος τῆς ζωῆς του, περίοδος τραγικῆ διὰ τὴν ἱστορίαν ἐνὸς μεγάλου ἐπαναστάτου. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, κατηγορηθεὶς ἐπὶ φατριασμῷ ἀπεκλείσθη τοῦ πολιτικοῦ γραφείου καὶ τὸν Νοέμβριον

τοῦ 1927 διεγράφη ἐκ τοῦ κόμματος. Τὸ 1928 ἐγένετο καὶ πάλιν δεκτὸς εἰς τὸ κόμμα καὶ εἰργάσθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Τσεντροσογιούζ καὶ εἰς τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τοῦ ἐπιτροπάτου τῆς παιδείας. Τὸν Ὀκτώβριον ὅμως τοῦ 1932, διεγράφη καὶ πάλιν ἐκ τοῦ κόμματος.

Ἡ κυρίως ἐπαναστατικὴ δρᾶσις τοῦ Ζηνόβιεφ ἐγκείται εἰς τὴν προπαγάνδαν, τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν, καὶ εἰς τὴν συγγραφικὴν συμβολήν, ἣν προσέφερον ὡς συντάκτης ὅλων σχεδὸν τοῦ φανεροῦ καὶ μυστικοῦ προεπαναστατικοῦ τύπου τοῦ κόμματος τῶν μπολσεβίκων.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς προεπαναστατικῆς του δράσεως, ὡς μέλος τοῦ κεντρικοῦ πυρήνος τοῦ κατευθύνοντος τὰ πάντα, ἤρχετο ἐνίοτε εἰς ἀντιθέσεις μετὰ τὸν Λένιν, ἀλλὰ ἡ διαφωνία του μετὰ τὸν ἐξεδηλώθη δραματικώτερον εἰς δύο σημαντικὰ σημεῖα. Πρῶτον, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1917, κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο ἐπαναστάσεων (Φεβρουαρίου καὶ Ὀκτωβρίου) διάστημα ὅποτε κατεπολέμησε καὶ δημοσίᾳ ἀκόμη (εἰς τὴν «Πράβντα») τὰς περιωνύμους ἀπριλιανὰς θέσεις τοῦ Λένιν. Ἐπρότεινε τότε ὁ Ζηνόβιεφ νὰ καταλήφθῃ ἐξ ὑφαρπαγῆς, ἢ Διεθνῆς τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἐνῶ ὁ Λένιν ἐπέμενε εἰς τὴν ἀποχώρησιν καὶ τὴν ἄμεσον ἴδρυσιν τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς. Δεύτερον σημαντικὸν σημεῖον διαφωνίας, τὸ ὅποιον ἠδύνατο νὰ ἔχη βαρυτάτας συνεπείας ἦτο ὁ τρόπος τῆς προετοιμασίας τῆς ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ζηνόβιεφ ἦτο ἐναντίον τῆς ἀμέσου ἐνόπλου ἐπαναστάσεως, καὶ εἰς τὴν κρίσιμον συνεδρίασιν τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ἐψήφισε ἐναντίον τῆς προτάσεως τοῦ Λένιν, ἀποκαλέσας αὐτὴν «τυχοδιωκτισμὸν». Ὁ Λένιν εἰς τὴν «Ἐπιστολήν του πρὸς τοὺς συντρόφους» ἐκαυτηρίασε τοὺς δισταγμοὺς τούτους ὡς κατὰ τὸ ἀνήκουστον. Ὁ Ζηνόβιεφ ἐμειψήφισε τότε, τὸ σημαντικώτερον ὅμως εἶναι ὅτι ἔσπευσε νὰ ἀρθρογραφῆσῃ

ἐναντίον τῆς ἐνόπλου ἐπαναστάσεως καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐφημερίδα «Νέα Ζωή», ἡ ὁποία δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα. Ὁ Λένιν αὐθημερόν, ἂν καὶ κρυμμένος ἐπειδὴ εἶχε διαταχθῆ ἢ σύλληψίς του, ἀπηύθυνεν «Ἐπιστολήν πρὸς τὰ μέλη τοῦ κόμματος τῶν μπολσεβίκων» ὅπου ἐχαρκτήριζε τὴν πράξιν ταύτην τοῦ Ζηνόβιεφ ὡς προδοτικὴν καὶ περισσότερον ἀπεργασαστικὴν, ἀπαιτήσας καὶ τὴν ἄμεσον διαγραφὴν του ἀπὸ τὸ κόμμα.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν συνέχισιν παρομοίων παρεξηγήσεων ὁ Ζηνόβιεφ, ὁμολογήσας τὰ λάθη του, συνεφιλιώθη τελικῶς μετὰ τὴν γραμμὴν τοῦ κόμματος καὶ ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενος εἰς τὰς πρώτας γραμμάς τοῦ κολοσσιαίου ἔργου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λένιν ὁ Ζηνόβιεφ, εἰς τὸ ἄρθρον του : «Ἡ φιλοσοφία τῆς ἐποχῆς» καὶ εἰς ἄλλα, ἀπεπειράθη νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ, δημοσίᾳ, τὰς βασικὰς ἀπόψεις τοῦ λενινισμοῦ, ὑποστηρίξας ὅτι τὸ θεμελιῶδες δὲν εἶναι ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἀλλὰ τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα, καὶ καταλήξας εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν. Τὰς θεωρίας του ταύτας προσεπάθησε νὰ διαδώσῃ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Λένινγκραντ, τῆς ὁποίας προήδρευε καὶ τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ κόμματος. Τὸ θέρος τοῦ 1926 ὁ Ζηνόβιεφ συνέστησε μετὰ τοὺς Τροτσκιστὰς τὸν συνασπισμὸν τῆς «νέας ἀντιπολιτεύσεως».

Τὴν αὐτὴν παρασκηνιακὴν πολιτικὴν ἠκολούθησε καὶ ὡς πρόεδρος τῆς Γ' Διεθνούς προσεταιρισθεὶς καὶ σημαίνοντα μέλη τοῦ ἐξωτερικοῦ (τὴν Φίσερ, τὸν Οὔρμπαν, τὸν Σουβάριν κ. ἄ.). Κατόπιν τούτου ἀπεκλείσθη, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1926, τοῦ πολιτικοῦ γραφείου, μετὰ ἐν δὲ ἀκριβῶς ἔτος ἀπεκλείσθη καὶ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ὅμως ἐκείνην ὁ Ζηνόβιεφ μαζὺ μετὰ τοὺς ὁμοϊδεά-

τας του, ὅπως ἀπροσδοκῆτως, ἐδήλωσε μετάνοιαν. Ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἀνεκάλεσε τότε τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ περιορισθεῖσα εἰς τὴν ἔκφρασιν μόνον μομφῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τεχνάσματος. Ὁ Ζηνόβιεφ ὄχι μόνον δὲν παρητήθη εἰλικρινῶς τῶν ἀπόψεών του, ἀλλὰ ἤρχισε νὰ ὀργανώσῃ ἐντατικῶς παραρτήματα, συνωμοτικὰς ὀργανώσεις κλπ. Ἡ δρᾶσις αὐτῆ δὲν ἤργησε νὰ ἀποκαλυφθῇ. Ἐνεκα τούτου ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος, εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῆς 14ης Νοεμβρίου 1927 ἀπεφάσισε τὴν διαγραφὴν τοῦ Ζηνόβιεφ ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα. Τὸ 15ον συνέδριον τοῦ κόμματος ὄχι μόνον ἐπεκύρωσε τὴν διαγραφὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκαυτηρίασε μὲ βαρυτάτους χαρακτηρισμοὺς τὴν διαγωγὴν τοῦ Ζηνόβιεφ.

Τὸ 1928, ὁ Ζηνόβιεφ, μεταμεληθεὶς ἐδήλωσε ὅτι ἀναγνωρίζει ὅλα του τὰ ἰδεολογικὰ καὶ κομματικὰ λάθη καὶ δέχεται νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀτομικὴν του θέλησιν καὶ τὰς ἀτομικὰς του ἀπόψεις, εἰς τὴν θέλησιν καὶ εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ κόμματος. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἐγένετο καὶ πάλιν δεκτὸς εἰς τὸ κόμμα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν νέαι βαρύτεραι κατηγορίαι, συνετέλεσαν ὥστε νὰ διαγραφῇ διὰ δευτέραν φορὰν ἀπὸ τὸ κόμμα (τὴν 9ην Ὀκτωβρίου 1932).

Τὸν Μάϊον τοῦ 1933 ὁ Ζηνόβιεφ, διὰ δευτέραν φορὰν, ἀπηύθυνε πρὸς τὴν κεντρικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ κόμματος ἔγγραφον μεταμελείας, ὅπου ἀναγνωρίζει τὰ λάθη του καὶ ζητεῖ νὰ γίνῃ καὶ πάλιν δεκτὸς εἰς τὸ κόμμα.

Ζήνων ὁ Ἐλεάτης.—Ἕλλην φιλόσοφος, μαθητὴς τοῦ Παρμενίδου (490—430), περιφημὸς διὰ τοὺς συλλογισμοὺς του, δι' ὧν προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι κινήσις δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι αὕτη ὀφείλεται εἰς ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων.

Ζήνων ὁ Κιτιεύς.—Ἕλλην φιλόσοφος, μαθητὴς τοῦ κυνικοῦ Κράτητος, τοῦ μεγαρινοῦ Στίλπωνος καὶ τοῦ Ξε-

νοκράτους. Περὶ τὸ 308 π. Χ. ἴδρυσεν τὴν στωϊκὴν σχολὴν, ἡ θεωρία τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ σύνθεσιν τῆς κοσμολογίας τοῦ Ἡρακλείτου, τῆς ἠθικῆς τῶν κυνικῶν καὶ τῆς λογικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἡ σχολὴ αὕτη ἐδίδαξεν ἀρχὰς ἀναρχικοῦ κομμουνισμοῦ καὶ παγκοσμίου συναδελφώσεως (βλ. λ. *στωϊκισμός*).

Ζήτημα ἀνατολικόν, ἀποικιακόν, ἀρμενικόν, αὐτονομιστικόν, ἑβραϊκόν, ἐργατικόν κλπ.—Βλ. εἰς λ. *ἀνατολικόν, ἀποικιακόν, ἀρμενικόν, αὐτονομιστικόν, ἑβραϊκόν, ἐργατικόν κλπ. ζήτημα.*

Ζήτησις βλ. λ. Προσφορά.

Ζίμπελ (Κάρολος Siebel).—Γερμανὸς φιλελεύθερος ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1836—1868) υἱὸς πλουσίου ἐμπόρου τοῦ Μπάρμεν καὶ μεμακρυσμένος συγγενὴς τοῦ Φ. Ἐνγκελς. Τινὰ ἐκ τῶν ἔργων του ἐγράφησαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἐνγκελς. Κατὰ τὴν παραμονὴν του ἐν Μάντσεστερ καὶ Λονδίνῳ τὸ 1856—1860 ἐγένετο φίλος τοῦ Κ. Μάρξ καὶ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τοῦ «Κεφαλαίου» παρὰ τῷ γερμανικῷ κοινῷ.

Ζίντ (Ἀνδρέας Gide).—Σύγχρονος Γάλλος συγγραφεὺς γεννηθεὶς τὸ 1869. Εἶναι εἰς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκ προσώπων τῆς συγχρόνου γαλλικῆς διανοήσεως, ἔγραψε δὲ πλεῖστα ἔργα, μυθιστορήματα, ποιήματα, δράματα καὶ μελέτας. Μεταξὺ τῶν ἔργων του, τὰ κυριώτερα εἶναι: «Τὸ ταξίδι τοῦ Οὐρία» (1893), «Αἱ γῆϊναι τροφαί» (1897), «Ὁ κακοδεμένος Προμηθεὺς» (1899), «Ἡ ποιμενικὴ συμφωνία» (1919), «Ὁ ἀνηθικιστὴς», «Τὰ ὑπόγεια τοῦ Βατικανοῦ», «Οἱ Παραχαράκται» (1926), τὸ ὅποιον θεωρεῖται καὶ τὸ ἀριστούργημά του, «Τὸ σχολεῖον τῶν γυναικῶν» (1928), τὰ δράματα «Σαοὺλ» (1903), «Ὁ βασιλεὺς Κανδαύλης» (1901), τὰς μελέτας «Προσχήματα» (1903), «Νέα προσχήματα» (1911), «Ντοστογιέφσκυ» (1923), «Ὁσ-

καρ Ουάϊλντ» κ.ά. Τὸ 1933 διὰ τῶν δημοσιευθεισῶν εἰς τὴν «Νέαν Γαλλικὴν Ἐπιθεώρησιν» «Σελίδων ἡμερολογίου» διεδήλωσε τὴν εἰς τὸν κομμουνισμὸν ἰδεολογικὴν προσχώρησίν του, ἔκτοτε δὲ ἔλαβε ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διεθνή ἀντιφασιστικὴν κίνησιν, μετασχὼν καὶ ἀντιπροσωπείας, ἣτις μετέβη εἰς Βερολίνον διὰ νὰ διαμαρτυρηθῆ διὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ Ντημιτρόφ καὶ τῶν ἄλλων κατηγορουμένων διὰ τὸν ἔμπρησμὸν τοῦ Ράϊχσταγ. Ἡ ἰδεολογικὴ αὕτη ἐξέλιξις τοῦ Ζίντ ὅσον καὶ ἂν ἐξέπληξε τὸ πολὺ κοινὸν ὑπῆρξεν συνεπεσάτη πρὸς τὸ ὅλον ἔργον του. Κριτικός, ἀθειεστής, ἀρνούμενος πάντοτε νὰ ὑποταχθῆ εἰς οἰανδήποτε καθιερωμένην ἀξίαν ἀνεξιλέγκτως, ἥσκησε πάντοτε διὰ τοῦ ἔργου του ἀδιάλλακτον καὶ ἔντονον κριτικὴν τῆς κοινωνίας, ἂν καὶ εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔργου του ἡ κριτικὴ αὕτη ἦτο ἀρνητικὴ μόνον καὶ πολλάκις πλήρης ἀπαισιοδοξίας. Τοῦτο ἀναγνωρίζει καὶ ὁ ἴδιος εἰς πρόλογον, τὸν ὁποῖον ἔγραψε διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπάντων του εἰς τὴν ρωσικὴν.

Ζίντ (Κάρολος Gide).—Γάλλος οἰκονομολόγος γεννηθεὶς τὸ 1847. Τὸ 1879 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν Μπορντώ, τὸ δὲ 1881 ἐγκατεστάθη ἐν Μονπελλιέ ὅπου ἔδωσε τὴν πρώτην του διάλεξιν περὶ τῶν «Προφητειῶν τοῦ Φουριέ». Ἐκτοτε ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ θεωρητικὸς τοῦ συνεργατισμοῦ καὶ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἠσχολήθη ὄχι μόνον μετὰ τὴν θεωρητικὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν διὰ τῆς ὀργανώσεως συνεργατικῶν καὶ συνεταιρισμῶν. Ἀπὸ τοῦ 1920 κατέλαβε τὴν ἔδραν τοῦ συνεργατισμοῦ εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Ἐγραψε πολλὰ ἔργα ἐπὶ οἰκονομικῶν θεμάτων, ὡς τὰ «Μαθήματα πολιτικῆς οἰκονομίας» (μετάφρ. Κροκιδᾶ 1908), καὶ αἱ «Ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας» (μετάφρ. Σ. Κορώνη, 1921). Τὰ ἔργα του ταῦτα ἔχουν μεγά-

λην διάδοσιν ὡς εὐνόητα καὶ μεθοδικά, στεροῦνται ὁμως βάθους καὶ πρωτοτυπίας. Ὁ Ζίντ ὑπῆρξεν πιστὸς ἐκπρόσωπος τῆς φιλελευθέρου ἀστικῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης χωρὶς ὁμως οὐδ' εἰς αὐτὴν νὰ προσθέσῃ τίποτε. Μετὰ τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ καὶ γνωστοῦ οἰκονομολόγου Ριστ ἔγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν» (ἐλλ. μετάφρασις 1931). Ἀπέθανε τὸ 1933 ἐν Παρισίοις.

Ζολᾶ (Αἰμίλιος Zola).—Ὀνομαστὸς Γάλλος συγγραφεὺς, ἀρχηγὸς καὶ θεωρητικὸς τῆς νατουραλιστικῆς σχολῆς (1840—1902). Υἱὸς μηχανικοῦ, ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη εἰς τὸ Αἰξ τῆς Προβηγκίας. Μετοικίσας εἰς Παρισίους, κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη ὡς μικροῦπάλληλος, δὲν ἤργησεν ὁμως νὰ καταλάβῃ σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὡς κριτικός. Περὶ τὸ 1865 ἀρχίζει τὴν δημιουργικὴν δρασίαν του ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ νατουραλισμοῦ, ὅστις ἀπετέλει καλλιτεχνικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θετικισμοῦ ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Τὰ μυθιστορήματά του «Τερέζα Ρακέν» (1867) καὶ «Μαγδαληνὴ Φερά» ὅπου περιγράφει τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κτήνος, ὑπῆρξεν ἡ ζωηρὰ ἐκδήλωσις τοῦ νατουραλισμοῦ του. Ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος καὶ τὰ ἔργα τοῦ Κλώδ Μπερνάρ, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν πειραματικὴν ἰατρικὴν, συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν περὶ μυθιστορήματος ἀπόψεων τοῦ Ζολᾶ.

Ἡ οἰκονομικο-κοινωνικὴ κρίσις τοῦ 1860—1870 καὶ ἡ Παρισινὴ Κομμούνα συνετέλεσαν ὥστε ἡ δημιουργία του νὰ μετατεθῆ ἀπὸ τὸ βιολογικὸν ἐπίπεδον εἰς τὸ κοινωνικόν. Ἡ εἰκοσάτομος σειρὰ τῶν Ρουγκῶν - Μακκάρ, ὅπου δίδει τὴν βιολογικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν ἱστορίαν μιᾶς οἰκογενείας τῆς ἐποχῆς τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας, ἀποτελεῖ τὴν τελειοτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ ὕφους του.

Ἡ θεωρία τῆς κληρονομικότητος ἀπετέλεσε τὴν ἀφετηρίαν μόνον τῶν

σκέψεων τοῦ Ζολᾶ. Καί δὲν παίζει σημαντικὸν ρόλον παρὰ εἰς μερικὰ μόνον μυθιστορήματά του. Τὸ μυθιστόρημά του «Ἡ καρριέρα τοῦ Ρουγκὼν» ὅπου ἔδωκε τὴν βιολογικὴν γένεσιν τῆς οἰκογενείας, εἶναι συνάμα καὶ κοινωνικὸν μυθιστόρημα στρεφόμενον ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Γ' καὶ τῆς περιστοιχιζούσης αὐτὸν ἀριστοκρατίας. Ὁ φυσικο-επιστημονικὸς ὁμοῦς ὕλισμός, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς φιλοσοφικὴ βᾶσις διὰ τὰ φυσιολογικὰ προβλήματα τοῦ Ζολᾶ, διετηρήθη εἰς ὅλην τὴν σειρὰν τῶν Ρουγκὼν-Μακκάρ, ὡς κοσμοθεωρία τοῦ βιολογικοῦ ντετερμινισμοῦ. Τοῦτο καταφαίνεται περισσότερον εἰς τὰ ἔργα του. «Ἡ χαρὰ στὴ ζωὴ», «Ἡ δημιουργία», Ὁ δόκτωρ Πασχάλ», κ.ἄ. Ὁ βιολογισμὸς τοῦ συγγραφέως, ὀργανικῶς συνδεδεμένος μὲ τὸν μικροαστικὸν μεταρρυθμισμὸν του, ρίπτει συχνὰ ἰδιαίτερον φῶς ἐπὶ τῶν οὐσιαστικῶν κοινωνικῶν θεμάτων του. Οὕτω εἰς τὸ μυθιστόρημά του «Πανωλεθρία» (1892) πραγματεύεται τὸν πόλεμον ἀπὸ δαρβινικῆς ἀπόψεως, εἰς δὲ τὸ μυθιστόρημά του «Ἡ γῆ» (1887) τὸν ἀγῶνα τῶν ἀγροτῶν διὰ τὴν γῆν, ἐν μέσῳ τῆς ἐναλλαγῆς ζωῆς καὶ θανάτου.

Εἰς τὴν πρώτην ὁμάδα τῆς σειρᾶς τῶν «Ρουγκὼν—Μακκάρ» δίδει τὴν κριτικὴν τῆς ναπολεοντείου αὐτοκρατορίας καὶ τῆς μεγάλης ἀστικῆς τάξεως, καθὼς καὶ τῆς μεσαίας καὶ μικροαστικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὸ ἔρεισμα τῆς αὐτοκρατορίας.

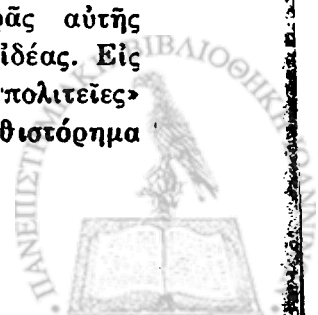
Ὁ δημοκρατισμὸς τοῦ Ζολᾶ ἔγκειται εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας, ὑπὲρ τοῦ ἀστικοῦ συνασπισμοῦ τοῦ 1870—1880, ἐναντίον τῆς συμμαχίας τῶν μοναρχικῶν ὁμάδων τῆς ἀριστοκρατίας, τῶν ἀστῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἐπιτιθέμενος ἐναντίον αὐτῶν, περιγράφων καὶ ἀποκαλύπτων, ὁ Ζολᾶ ἐδημιούργησε θετικούς, ἂν καὶ συναισθηματικούς τύπους τῶν ἰδεαλιστῶν δημοκρατικῶν τὸν νεαρὸν Σίλβερ καὶ τὸν Φλοράν. Ἡ ἀπόπειρά του ὁμοῦς νὰ

ὑπερασπισθῆ τὰ συμφέροντα τοῦ «λαοῦ» δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια μιᾶς ἐκκλήσεως πρὸς τὴν ἀστικὴν ἐπιείκειαν.

Ἀπὸ τοῦ 1883 ὁ Ζολᾶ, ἀρχίζει νὰ διεξάγῃ προπαγάνδαν ὑπὲρ τῆς βιομηχανίας. Εἰς συλλογὴν ἄρθρων του, κατακρίνων τὴν πολιτικὴν τῆς τρίτης δημοκρατίας, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου Κόντ καὶ ὁμιλεῖ περὶ ἐπιστημονικῆς πολιτικῆς, «ὄχι δημοκρατικῆς, οὔτε μοναρχικῆς, ἀλλὰ ἀνθρωπίνης». Αἱ ὑπὲρ τῆς βιομηχανίας ἐκδηλώσεις τοῦ Ζολᾶ, συνδέονται καὶ αὐταὶ μὲ τὰς περὶ βιομηχανίας, θεωρίας τοῦ Κόντ ὡς βάσεως διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν.

Ὁ Ζολᾶ δὲν μένει ἀπαθῆς πρὸ τῶν νέων κοινωνικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἐγέννησεν ἡ βιομηχανία ἐν τῇ ἀναπτύξει της. Εἰς τὸ «Ζερμινάλ» (1885) περιγράφει τὸν ἀγῶνα τῆς ἐργασίας κατὰ τοῦ κεφαλαίου. Εἰς τὸ χειρόγραφόν του λέγει ὅτι ἡ καπιταλιστικὴ κοινωνία ἐδέχθη κτύπημα ἀπὸ τὸ ὁποῖον κλονίζεται, ὅτι τὸ βιβλίον του «προλέγει τὸ μέλλον, προωθεί τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον θὰ καταντήσῃ τὸ σοβαρώτερον ζήτημα τοῦ 20οῦ αἰῶνος».

Περὶ τὸ 1890, μὲ τὴν πρόοδον τῆς ἐργατικῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως, ἐγείρεται ἐνώπιον τοῦ Ζολᾶ τὸ πρόβλημα τῆς μορφῆς τῆς ὀργανωμένης παραγωγῆς. Τὸ πρόβλημα τοῦτο προσπαθεῖ νὰ τὸ λύσῃ διὰ τῆς δημιουργίας μιᾶς ὑπερβιομηχανικῆς οὐτοπίας εἰς τὸ μυθιστόρημά του «Ἡ ἐργασία» (1901), ὅπου κηρύσσει τὴν κοινωνικὴν ταξικὴν συνεργασίαν. Τὸ σύνθημά του μετὰ τὸν Φουριέ, ἦτο ἡ ἀρμονία «τοῦ κεφαλαίου, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ταλάντου». Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κοινωνικοπολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ μεταρρυθμιστοῦ Ζολᾶ ἀποπειρωμένου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν λεωφόρον τοῦ σοσιαλισμοῦ. Καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Ζολᾶ τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἐμπεριέχουν «σοσιαλιστικὰς» ἰδέας. Εἰς τὴν τριλογίαν του «Αἱ τρεῖς «πολιτεῖες» (1894—1898) ἔδωκε τὸ μυθιστόρημα

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ

κατὰ φωτογραφίαν ληφθεῖσαν τὸ 1901 εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ εἰς Μεντάν.

του ιερέως Πιερ Φρομάν. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ Ζολᾶ κατὰ τῆς ἀντιδράσεως τῶν κληρικῶν τοῦ 1890 ἦτο πολὺ ἐπίκαιρος. Εἰς ἓν ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα τῆς τριλογίας, εἰς τὸ «Λούρντ» (1894) ἀποκαλύπτει τὰ περὶ θανμάτων μυθεύματα, καὶ εἰς τὸ «Ἡ Ρώμη» ἀποκαλύπτει τὸ ψεῦδος τοῦ παπικοῦ δημοκρατισμοῦ.

Ἐν τούτοις εἰς τὸ μυθιστόρημά του «Τὸ Παρίσι» (1898) ἀντιπαρατάσσει εἰς τὸν ταξικὸν ἀγῶνα τὴν ἀρχὴν ὅτι: «μόνον ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἐπαναστατικὴ». Εἰς τὰς σημειώσεις του διὰ τὸ ἔργον «Ἡ δικαιοσύνη», τὸ ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ γράψῃ, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ὀνειροπολεῖ τὰς Ἡν. Πολιτείας τῆς Εὐρώπης, μὲ καθοδηγητὴν τὴν Γαλλίαν.

Εἰς τὴν ἐποχὴν των τὰ ἔργα τοῦ Ζολᾶ ἔπαιξον σπουδαιότατον ρόλον. Κάθε ἔκδοσις μυθιστορήματος τοῦ Ζολᾶ ἐσκανδάλιζε μέγਾਲως καὶ ἠγανάχτει τὴν ἀνωτάτην κοινωνίαν. Ἡ πολιτικὴ ὁμως καὶ κοινωνικὴ μῆνις ἐναντίον του, ἐξέσπασεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ντρεῦφους, τὸν ὁποῖον ὑπεστήριξεν ἐκ τῶν πρώτων διὰ τοῦ περιφήμου του «Κατηγορῶ». Ἀργότερον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ μικροαστικοῦ ἀστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ, ὁ Λαφάργκ ἔκρινε τὸν Ζολᾶ ὡς ἀστικὸν ἰδεολόγον.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀρνηθῇ τις τὴν σημασίαν τοῦ Ζολᾶ ὡς κοινωνικοῦ συγγραφέως θὰ ἦτο ὁμως καὶ πλάνη νὰ χαρακτηρίσῃ τις τὴν φυσικὴν μικροαστικὴν διαμαρτυρίαν του ὡς καθαρὰν ἐπαναστατικότητα.

Ζολώτας (Ξενοφῶν).— Οἰκονομολόγος γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὸ 1904. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν, Λειψίας καὶ Παρισίων. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1928 διωρίσθη ὑφηγὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τακτικὸς καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἔγραψεν «Ἡ Ἑλλάς εἰς τὸ στάδιον τῆς

ἐκβιομηχανίσεως» (γερμανιστὶ ἐν Λειψία 1926, καὶ ἑλληνιστὶ), «Ἡ ποσοτικὴ θεωρία τοῦ χρήματος καὶ αἱ διακυμάνσεις τῶν τιμῶν» (Ἀθῆναι 1927), «Αἱ συναλλαγματικαὶ θεωρίαι» (Ἀθῆναι 1927), «Νομισματικὰ καὶ συναλλαγματικὰ φαινόμενα ἐν Ἑλλάδι» (Ἀθῆναι 1928), «Αἱ νεώτεραι τάσεις τῆς θεωρητικῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς» (Ἀθῆναι 1929), «Νομισματικὴ σταθεροποίησις» (Ἀθῆναι 1929), «Ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἐν Ἑλλάδι» (Ἀθῆναι 1930), «Ἡ θεωρία τοῦ Μπύχερ περὶ οἰκονομικῶν σταδίων καὶ ἡ παγκόσμιος οἰκονομία» (Θεσσαλονίκη 1930).

Ζόμπαρτ (Βέρνερ Sombart).— Γερμανὸς οἰκονομολόγος καὶ κοινωνιολόγος γεννηθεὶς τὸ 1863. Ἐσπούδασεν τὰ νομικὰ καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν ἐν Βερολίῳ καὶ Πίζῃ. Ἀπὸ τὸ 1888 μέχρι τοῦ 1890 διετέλεσε σύμβουλος τοῦ Ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς Βρέμης. Τὸ 1890 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου καὶ τὸ 1906 τακτικὸς ἐν τῇ Ἐμπορικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου. Τὸ 1917 κατέλαβε τὴν ἔδραν τῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου.

Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Σοσιαλισμὸς καὶ κοινωνικὸν κίνημα κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα» (1896, ε' ἔκδ. 1905 μεταφρασθὲν εἰς 21 γλώσσας), «Φρειδερίκος Ἐνγκελς» (1895), «Ὁ νεώτερος καπιταλισμὸς» (1902, β' ἔκδ. 1917), «Τὸ προλεταριᾶτον» (1906, ἑλλ. μετ. ὑπὸ Σ. Κορώνη 1921), «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κ. Μάρξ» (1909), «Πολυτέλεια καὶ καπιταλισμὸς» (1912), «Πόλεμος καὶ καπιταλισμὸς» (1912), - «Ὁ ἀστὸς» (1913), «Ὁ προλεταριακὸς σοσιαλισμὸς» (1924) κ. ἄ. Ὁ Ζόμπαρτ εἶναι εἰς ἓκ τῶν γνωστοτέρων κριτικῶν τοῦ μαρξισμοῦ, τὰ δὲ ἔργα του ἐχρησίμευσαν καὶ ἐν Ἑλλάδι ὡς πηγὴ ἐμπνεύσεως διαφόρων ἀρριβιστῶν ἐρωτοτροποῦντων πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν, ἀλλ' ἀποκρουόντων τὸν

βικικοῦ πυρῆνος. Ἡ μενσεβικικὴ ἐπανάστασις τῆς Γεωργίας κατὰ τὸ 1924, προετοιμασθεῖσα ἐν Παρισίοις, δύναται νὰ θεωρηθῆ κατὰ μέγα μέρος ὡς ἔργον τοῦ Ζορντάνια.

Ζουμπάτωφ (Σεργκέϊ Βασίλιεβιτς).— Συνταγματάρχης τῆς ἀστυνομίας (1864—1917), περίφημος διὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς κατασκοπείας. Ὅτιαν ἦτο νέος ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς μυστικὰς ἐπαναστατικὰς ὀργανώσεις τῶν φοιτητῶν καὶ τὸ 1882 ἀπεκλείσθη διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀπὸ τὸ γυμνάσιον. Ἡ προδοτικὴ του δρᾶσις, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ 1884. Τὸ 1888 προσελήφθη ἐπισήμως εἰς τὴν Ἀσφάλειαν, εἰς τὸ τμήμα τῆς Μόσχας, τοῦ ὁποίου καὶ ἐγένεν ἀρχηγὸς ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος. Ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας του, τὸ τμήμα τῆς Μόσχας ἐγένε τὸ κέντρον τῆς ἀντιεπαναστατικῆς κατασκοπείας. Τὸ 1894 διωργάνωσε εἰδικὸν τάγμα ἐφόδου, τοῦ ὁποίου ὁ ρόλος ὑπῆρξε σημαντικὸς εἰς τὴν καταστροφὴν πλείστων σοσιαλ-δημοκρατικῶν ὀργανώσεων.

Τὸ 1902 διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ εἰδικοῦ τμήματος τῆς διευθύνσεως τῆς Ἀστυνομίας, ἀλλὰ ἐπιχειρήσας προσωπικόν, παρασκηνακόν, ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Πλέβε, περιέπεσεν ὑπὸ δυσμένειαν.

Τὸ 1904 μετὰ τὸν φόνον τοῦ Πλέβε, μετριασθεῖσης τῆς κατ' αὐτοῦ δυσμενείας, ἔλαβε σύνταξιν διὰ τὰς παλαιὰς του ὑπηρεσίας, καὶ ἀπεσύρθη τοῦ ἐνεργοῦ βίου. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου ἠτύχτη.

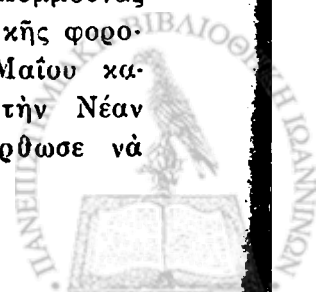
Ζουράμπωφ (Ἀρσὰκ Γερασίμοβιτς).— Καυκάσιος μενσεβικὸς σοσιαλ-δημοκράτης (1873—1919). Ἐφοίτησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πετροπόλεως. Ἀπὸ τῶν φοιτητικῶν του χρόνων προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα καὶ ἔδρασεν εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ εἰς τὸν Ἀντικαύκασον. Ὑπῆρξεν ἀντι-

πρόσωπος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Βατοίμ, εἰς τὸ δεύτερον συνέδριον τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Ταχθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν πλειοψηφίαν, προσεχώρησε κατόπιν εἰς τὴν ἄποψιν τῆς μειοψηφίας. Κατεδικάσθη ἐπανελημμένως εἰς φυλακίσεις καὶ ἐξορίας. Τὸ 1907 ἐξελέγη μέλος τῆς 2ας Δούμας. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Δούμας, ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενος κρυφίως καὶ συλληφθεὶς εἰς τὸ Βακοῦ, κατεδικάσθη εἰς τετραετὴ φυλάκισιν. Μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς του εἰς τὸ φρούριον τοῦ Πετροπαυλόφσκ, ἐξωρίσθη εἰς τὴν Σιβηρίαν, ὅθεν ἐδραπέτευσεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ 1912 ἐξελέγη μέλος τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνασπισμοῦ τοῦ Αὐγούστου. Τὸ 1917 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συμβουλίου τῶν ἐργατικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Τυφλίδος. Τὸ 1918 προσεχώρησεν εἰς τοὺς «ἀριστερῶς διεθνιστὰς» καὶ ὡς ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Ὁ σοσιαλδημοκράτης» ἐπετίθειο ἐναντίον τῆς σοβινιστικῆς κυβερνήσεως τῆς Γεωργίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἢ ὑπὸ τὸν Ν. Ζορντάνια κυβέρνησις τὸν ἐξώρισεν εἰς τὸ Ἐριβάν (Ἀρμενία) ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Ζούρντ (Φραγκίσκος Jourde).—Γάλλος ἐπαναστάτης, μέλος τῆς Παρισινῆς Κομμούνας (1843—1893). Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων, λοχίας ὢν τοῦ 160οῦ τάγματος τῆς ἐθνοφρουρᾶς, ἐξελέγη μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐθνοφρουρᾶς. Τὴν 19ην Μαρτίου, μετὰ τοῦ Βαρλὲν ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν.

Δεξιὸς προντανιστὴς ἐκ πεποιθήσεως ὁ Ζούρντ προσεπάθησε νὰ μὴ θίξῃ τὴν Γαλλικὴν Τράπεζαν, καὶ νὰ στηρίξῃ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Κομμούνας ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς τακτικῆς φορολογίας. Συλληφθεὶς τὴν 30 Μαΐου κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν εἰς τὴν Νέαν Καληδονίαν, ὅθεν κατῴρθωσε νὰ

δραπετεύση τὸ 1874 μετὰ τοῦ Γκρουσσέ καὶ τοῦ Ροσφόρ. Τὴν ὄλην δρᾶσιν του διηγείται εἰς δύο ἔργα του: «Ἀφήγησις δύο δραπειῶν» καὶ «Ἀναμνήσεις ἐνὸς μέλους τῆς Κομμούνας» (1877). Μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπιστροφὴν του δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐργατικὴν κίνησιν.

Ζουώ (Λέων Jouhaux).— Εἷς ἐκ τῶν σπουδαιότερων παραγόντων τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ μεταρρυθμιστικοῦ κινήματος, ἡγέτης τῆς γαλλικῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῆς Ἔργασίας (C. G. T.).

Ἐγεννήθη τὸ 1878 ἀπὸ οἰκογένειαν ἐργατῶν. Τὴν σταδιοδρομίαν του ἤρχισεν ὡς ἐργάτης εἰς ἐργοστάσιον πηρείων. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Προυντῶν καὶ τοῦ ἀπεργιακοῦ ρεύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ζουώ προσεχώρησεν εἰς τοὺς ἀναρχοσυνδικαλιστάς. Κατ' ἀρχὰς ἐξελέγη γενικὸς γραμματεὺς τῶν ἐργατῶν τῆς βιομηχανίας πηρείων τοῦ Παντέν—Ὁμπερβίλλ, μετ' ὀλίγον δὲ ἐγένετο γενικὸς γραμματεὺς τῆς Συνομοσπονδίας τῶν ἐργατῶν πηρείων ὀλοκλήρου τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν σύμπηξιν τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῆς Ἔργασίας, ὁ Ζουώ ἀρχίζει νὰ διδραματίζῃ σπουδαῖον μέρος ὡς ἀναρχοσυνδικαλιστῆς, ὀπαδὸς τῆς γενικῆς ἀπεργίας, τῆς ἀμέσου δράσεως καὶ τοῦ ἀντιμιλιταρισμοῦ.

Τὸ 1906 εἰς τὸ ἐν Ἀμιέννη συνέδριον τῆς Συνομοσπονδίας ὑπεστήριξε, μετὰ τοῦ Γκριφυέλ καὶ τοῦ Πουζέ, τὴν ἄποψιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐργατικῆς ἐπαγγελματικῆς κινήσεως ἀπὸ τὰ ἐργατικά πολιτικά νόματα. Τὸ 1909 ὁ κύριος ρόλος ἐν τῇ Συνομοσπονδίᾳ, περιῆλθεν εἰς τὸν Ζουώ, ὅστις καὶ ἐξελέγη γενικὸς γραμματεὺς τῆς. Αἱ πολύκροτοι ἀντιμιλιταριστικαὶ καὶ φιλοαπεργιακαὶ ἐκδηλώσεις του συνετέλεσαν ὥστε ὁ Ζουώ νὰ παρεξηγηθῇ μεταξὺ τῶν ἀστικῶν κύκλων ὡς ἐπικινδυνωδέστατος ὑποκινητὴς τῶν ἐργατικῶν μαζῶν τῆς Γαλλίας. Ὁ πόλεμος ὅμως τοῦ 1914

ἀπέδειξε πόσον ἄδικοι ἦσαν αἱ ἀστικαὶ ἀνησυχίαι, καὶ πόσον διαφορετικὸς ἦτο κατ' οὐσίαν ὁ ἀναρχικὸ συνδικαλισμὸς.

Ἀπὸ ἄσπονδος μιλιταριστῆς, ὁ Ζουώ μετεβλήθη εἰς θερμὸν πατριώτην καὶ εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ δολοφονηθέντος Ζωρῆς, τὴν 4 Ἰουλίου 1914, ἔκαμεν ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς ἐργάτας νὰ ταχθοῦν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς πατρίδος. Ὁ Λένιν ἐχαράκτηρισε τὸν Ζουώ ὡς «ἐναντὶ τοὺς ἀτιμωτέρους προδότας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος», διότι ἔκαμε πᾶν ὅ,τι ἦτο δυνατόν διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ «ἱερὰ συμμαχία» τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ὀριστερᾶς καὶ νὰ διεξαχθῇ ὁ πόλεμος μέχρι τοῦ θριαμβευτικοῦ του τέλους.

Πρὸς συστηματικωτέραν ἐπαφὴν μετὰ τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα τῆς Γαλλίας, τὸ ὁποῖον λησμονῆσαν ὅλας τὰς ἐπαγγελίας καὶ ἀρχὰς του ἐτήρησε τὴν πλέον πατριωτικο-σωβινιστικὴν στάσιν, ὁ Ζουώ συνέστησε τὴν «Ἐπιτροπὴν δράσεως». Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου προσεπάθησε νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν διοίκησιν τῆς «Διεθνoῦς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἔργασίας» ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Γερμανῶν, καὶ νὰ τὴν μετατρέψῃ εἰς ὄπλον εἰς χεῖρας τῶν ἐργατικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀντάντ.

Μετὰ τὸν πόλεμον εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ «Ἐθνικοῦ Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου», τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν μόνιμον ὀργάνωσιν τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων τῆς Γαλλίας. Πρόεδρος τοῦ σωματείου εἶναι ὁ ἐκάστοτε πρωθυπουργός, ἀντιπρόεδρος δὲ ὁ Ζουώ.

Εἰς τὴν διεθνῇ ἐργατικῇ κοινίστραν ὁ Ζουώ ἀντιπροσωπεύει τὴν C. G. T. εἰς τὴν Β' Διεθνῇ, καὶ εἰς τὸ Γραφεῖον Ἔργασίας τῆς K. T. E. Μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1928 διετέλεσεν ἐπίσημος ἐμπειρογνώμων τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ἀφοπλισμοῦ παρὰ τῇ K. T. E. μετὰ τὴν παραίτησιν ὅμως τοῦ φίλου του Πῶλ Μπονκούρ, ἐξ ἀλληλεγγύης πρὸς αὐτὸν παρητήθη τῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ Ζουώ ὑπῆρξεν ὁ ἔμπνευστὴς τοῦ συμβιβαστικοῦ νομοσχεδίου περὶ ὑποχρεωτικῆς διευθετήσεως τῶν διαφορῶν μεταξὺ ἐργοδότη καὶ ἐργάτου, τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς τὴν 30 Ἰουνίου 1929.

Εἰς τὴν πολιτικὴν εἶναι ὁπαδὸς καὶ συνεργάτης τοῦ σοσιαλιστικοῦ καὶ τοῦ κόμματος τῶν ριζοσπαστῶν.

Ὁ Ζουώ ἔχει γράψει πολλὰ φυλλάδια, ἀφιερωμένα, πρὸ τοῦ πολέμου, εἰς τὴν ἀναρχικο-συνδικαλιστικὴν κίνησιν καὶ εἰς τὸν ἀφοπλισμὸν.

Τὸ 1927 ἐξέδωκε βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀφοπλισμός», εἰς τὸ ὁποῖον ἐξυμνεῖ τὴν εἰρηνιστικὴν δρᾶσιν τῆς Κ. Τ. Ε.

Ζόφφρ (Ἰωσήφ Joffre)—Ἀρχιστρατήγος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον (1852—1931). Νεώτατος ἀκόμη ἀξιωματικὸς μετέσχε τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870—71. Ἀποφοιτήσας τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν μηχανικῶν, κατετάχθη εἰς τὸν κλάδον τοῦ πολεμικοῦ μηχανικοῦ. Διεκρίθη κατὰ τὰς ἀποικιακὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις (1894—1901) εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὴν Μαδαγασκάρην.

Ἡ φήμη του διὰ τὰς ἀποικιακὰς του ἐπιτυχίας τὸν ἀνέδειξε πολὺ ταχέως. Τὸ 1908 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν ὀλοκλήρου σώματος στρατοῦ καὶ τὸ 1910 διωρίσθη μέλος τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ συμβουλίου. Ἡ κατάρτισίς του διὰ τὸν πόλεμον δὲν ἦτο ἐπαρκής, καὶ μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πρὸ τοῦ πολέμου ἐπεδόθη εἰς σχετικὰς στρατιωτικὰς καὶ πολεμικὰς μελέτας. Ἀπὸ τοῦ 1910 συνειργάζετο μετὰ τὸν γνωστὸν ἀντιδραστὴ κὸν στρατηγὸν Καστελνώ, ὁ ὁποῖος δὲν ἤρρησε νὰ γίνῃ πολῦτιμος συνεργάτης τοῦ Ζόφφρ.

Τὸ 1911 μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ἀγκαντιῶ καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ ἀντιπροέδρου τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ συμβουλίου στρατηγοῦ Μισέλ, ὁ ὑπουργ-

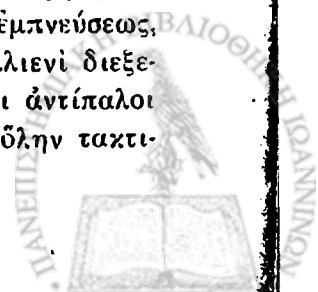
γὸς τῶν Στρατιωτικῶν Μεσιμέ διώρισεν εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τὸν Ζόφφρ, διὰ τὰ «δημοκρατικά» του αἰσθήματα καὶ κατόπιν πίεσεως τοῦ τεκτονισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκε. Ὡς βοηθὸν του διώρισαν τὸν στρατηγὸν Καστελνώ, γνωστὸν διὰ τὰς βασιλοφρόνους ἀρχὰς του.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα μᾶλλον παρὰ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Ζόφφρ, ἐφηρμόσθησαν ὅλα τὰ προπολεμικὰ στρατιωτικὰ μέτρα: ἡ τριετὴς θητεία, τὸ σχέδιον κινητοποιήσεως ἀριθ. 17, κλπ. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐφαρμοσθὲν κατὰ τὴν κινητοποίησιν τοῦ 1914 ἀπεδείχθη ἀνεπαρκέστατον. Ὅλαι του αἱ προβλέψεις ὅτι δῆθεν ἡ πρώτη γερμανικὴ ἔφοδος θὰ διεξήγετο ἐπὶ τῶν κοινῶν συνόρων, οἱ ὑπολογισμοὶ του διὰ τὴν ἀριθμητικὴν δύναμιν τῶν πρώτων γραμμῶν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμένοι. Τὰ γαλλικὰ φρούρια τῶν ἀνατολικῶν συνόρων δὲν ἦσαν προητοιμασμένα διὰ τὴν ἄμυναν. Ἡ ἐκστρατεία εἰς τὸ μέτωπον τῆς Λωρραίνης ἐπιχειρηθεῖσα διὰ καθαρῶς πολιτικούς λόγους κατέληξεν εἰς πλήρη ἀποτυχίαν.

Ὅλαι αἱ ἐπιθέσεις εἰς τὰς Ἀρδένας, εἰς τὸ Λουξεμβούργον καὶ εἰς τὸ Βέλγιον ἀπέτυχον μετὰ σοβαρὰς ἀπωλείας ἀνδρῶν, καὶ τὴν 25ην Αὐγούστου ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ τὴν διαταγὴν τῆς ὑποχωρήσεως μετὰ σκοπὸν νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν γραμμὴν Βερντέν—Ἄϊν—Σομμά.

Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν καὶ τὴν ἀντεπίθεσιν ἐπέδειξε πράγματι σπανίας ἀρετὰς στρατάρχου, μοναδικὴν ψυχραιμίαν, ἐπιμονὴν καὶ τέχνην καθημερινῆς ἐπαφῆς καὶ κατευθύνσεως τῶν στρατιωτικῶν μονάδων. Χάρις εἰς τὴν ὄλην αὐτὴν ἀλλαγὴν καὶ προετοιμοσίαν ᾗδήγησε τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ Μάρνη.

Ἡ ἐπιτυχία ἦτο τόσον μεγάλη ὥστε ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς συζητήσεις περὶ τῆς πατρότητος τῆς ἔμπνευσεως, καθόσον ὁ στρατηγὸς Γκαλλιενὶ διεξεδίκει τὰ πρωτεῖα, ἐνῶ ἄλλοι ἀντίπαλοι κατέκρινον δριμύτατα τὴν ὄλην τακτι-

κὴν τοῦ Ζόφφρ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, τὸ 1919, κατ' ἀπαίτησιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἰδικὴ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐξήτασε τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ζόφφρ. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἂν καὶ δὲν ἐξέδωκε σαφῆ ἀπόφασιν ἐπικρίσεως τῆς δράσεως τοῦ Ζόφφρ ἐν τούτοις συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μειωθῇ ἡ δόξα του ὡς «θριαμβευτοῦ τοῦ Μάρνη».

Τὸ 1914, 1915 μέχρι τέλους τοῦ 1916 ἐξηκολούθησε νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον μετατραπῆ εἰς τοπικὸν ἀγῶνα χαρακωμάτων.

Εἰς τὴν βουλὴν τὸν κατηγόρου ἐπιβραδύτητι καὶ διὰ τὰς μυριάδους θυσίας τῆς Καμπανίας (1915) καὶ τοῦ Σομμὰ (1915, 1916). Κατὰ τὸ 1916, ἀνέλαβε καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου, ἀλλὰ ὁ ἀστὴρ του ἤρχισε νὰ δύη πλέον ὀριστικῶς.

Ἡ ἄμυνα τοῦ Βερντέν ἀπεκάλυψεν ἄλλα σφάλματα τοῦ Ζόφφρ, τὸν ὁποῖον κατηγόρησαν ὅτι δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐκθέσεις τῶν ἐπιτοπίως εὐρισκομένων στρατιωτικῶν. Ἡ ἐπίθεσις τῶν συμμάχων εἰς τὸν ποταμὸν Σόμ, τὸ θέρος τοῦ 1915, ὑπὸ τὸν Φός, ἐστοίχισε μυριάδας νεκρῶν.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916 κατόπιν νέων ἀποτυχιῶν εἰς τὸ Βερντέν, ἡ ἀντιπολίτευσις ἀπεφάσισε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ζόφφρ, ἐναντίον τοῦ ὁποῖου εἶχε κυρηχθῆ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1915, ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Γκαλλιενί. Ἡ ἀρχιστρατηγία ἐδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Νιβέλ, τὸν ἄνθρωπον τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἀλλὰ ἡ δρᾶσις του ἀπεδείχθη ἀποτυχεστέρα τῆς δράσεως τοῦ προκατόχου του. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ζόφφρ ἠκολούθησε καὶ ἡ παραίτησις τοῦ πρωθυπουργοῦ Μπριάν, ὅστις ἦτο ὁ κυριώτερος ὑποστηρικτὴς τοῦ Ζόφφρ.

Ὁ Ζόφφρ διωρίσθη τεχνικὸς σύμβουλος τῆς κυβερνήσεως. Μέχρι τέλους τοῦ βίου του διετήρησε τὴν θέσιν ὡς μέλος τοῦ ἀνωτάτου στρατιωτικοῦ

συμβουλίου χωρὶς καμμίαν ἄλλην διάκρισιν ἢ δρᾶσιν.

Ζυγός.— Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο οὕτω ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κυρίως (λατ. *jugum*) συμβολικὸν κατασκευάσμα στήσιος Π, ὑπὸ τὸ ὁποῖον οἱ νικηταὶ ὑπεχρέωνον τοὺς ἠττημένους καὶ συλληφθέντας αἰχμαλώτους νὰ διέλθουν κύπτοντες τὴν κεφαλὴν εἰς ἔνδειξιν ὑποταγῆς. Ὁ ζυγὸς οὗτος ἀπετελεῖτο συνήθως ἀπὸ τρία δόρατα, ἐξ ὧν τὰ δύο κάθεται εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπ' ἀλλήλων καὶ τὸ τρίτον ὀριζόντιον ἐπὶ τῶν αἰχμῶν τῶν δύο ἄλλων. Ἐκτοτε ὁ ὄρος ζυγὸς χρησιμοποιεῖται μεταφορικῶς πρὸς δήλωσιν καταστάσεως ὑποδουλώσεως μεθ' ὅλων τῶν συνεπειῶν τῆς.

Ζύμωσις.— Βλ. λ. *Ἀγκιτάτσια*.

Ζυρίχη.— Πόλις τῆς γερμανικῆς Ἑλβετίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καντονίου, κειμένη ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου λίμνης. ἔχει 210.000 κατοίκους. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 13ου αἰῶνος ἡ ἀνεπτυγμένη ἤδη ἀστικὴ τάξις τῆς ἐπέτυχε ἀπόσπασιν τινα καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ὡς ἐλευθέρου πόλεως. Ἐκτοτε παρέμεινεν ἐλευθέρη πόλις μέχρι τοῦ 1798, ὅτε εἰσηλθὲν εἰς τὴν Ἑλβετικὴν Ὁμοσπονδίαν. Τὸ 1839 ἐξεργάγη ἐντὸς τῆς Ζυρίχης ἐμφύλιος πόλεμος μετὰ δημοκρατικῶν καὶ ἀριστοκρατικῶν κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπεκράτησαν οἱ δεῦτεροι. Ταχέως ὁμως ἐξετοπίσθησαν καὶ ἡ πόλις ἀπέκτησε πλεῖστα προνόμια καὶ ἐντὸς τοῦ καντονίου. ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν, εἰς ὁλόκληρον δὲ τὸ καντόνιον (520.000 κάτοικοι) τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ ἐργάζεται ἐν τῇ βιομηχανίᾳ.

Ζώγ Α'.— Βασιλεὺς τῆς Ἀλβανίας, γεννηθεὶς τὸ 1894, τοῦ ὁποῖου τὸ ἀληθὲς ὄνομα εἶναι Ἀχμέτ Ζώγου. Καταγόμενος ἀπὸ τὴν φεουδαρχικὴν φυλὴν τῶν Μάτ, ἡ ὁποία κατοικεῖ τὸ ὄροπέδιον τῶν μεταξὺ Σκόδρας καὶ Τιράνων

ὀρέων, ἀπεστάλη ἐννεαετής εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1912 ἀνατρεφόμενος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σουλτάνου. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῶν βουλκανικῶν πολέμων δραπετεύσας ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλβανίαν καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας του. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπηρέτησεν εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου ἀντέδρασεν εἰς τὰ σχέδια τοῦ Ἑσάτ πασᾶ ὅπως καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν ἐν Ἀλβανίᾳ. Σχηματισθείσης τὸ 1920 τακτικῆς κυβερνήσεως ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν. Τὸ 1922 ἐγένετο πρωθυπουργός, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνετράπη δι' ἐπαναστάσεως, ἣτις ἀνεβίβασεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Φάν Νόλι. Ὁ Ζώγου τότε κατέφυγεν εἰς Νοτιοσλαυίαν, ὅπου τῇ ὑποστηρίξει καὶ τῆς νοτιοσλαυϊκῆς κυβερνήσεως ὠργάνωσεν ἐπαναστατικὸν στρατόν καὶ τὴν 4 Δεκεμβρίου 1924 εἰσήλθε νικητὴς εἰς τὰ Τίρανα. Τὸ 1925 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1928, δι' εἰδικῶς ἐκλεγείσης συντακτικῆς συνελεύσεως, ἀνεκήρυξε τὴν Ἀλβανίαν βασιλείον καὶ ἑαυτὸν βασιλέα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ζώγ Α' βασιλεὺς τῶν Ἀλβανῶν». Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνοδὸν του εἰς τὴν ἀρχὴν (27 Νοεμβ. 1926) ὁ Ζώγου ἐγκατέλειπε τοὺς ὑποστηρίζαντας αὐτὸν Νοτιοσλαυίους καὶ περιήλθεν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἰταλίας, ἣτις τὸν ἐνίσχυσε πολλάκις οικονομικῶς. Τὸ 1929 εὐρισκόμενος ἐν Βιέννῃ ὑπέστη δολοφονικὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους δημοκρατικοῦ Ἀλβανοῦ. Ἐκτοτε οὐδέποτε ἔπαυσαν αἱ ἐναντίον του συνωμοσίαι, ὅπῃ δὲ τοῦ 1933 ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη διότι, λόγω τῆς μαστιζούσης τὴν χώραν ὀξυτάτης οικονομικῆς κρίσεως, ἡ Ἰταλία ἔγινε φειδωλὴ εἰς τὴν παροχὴν οικονομικῶν ἐνισχύσεων.

Ζωγράφος. — 1) Χρηστάκης. Τραπεζίτης ἐξ Ἠπείρου ἀναδειχθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει (1820—1896). Ἔλαβε μέρος εἰς πλείστα δάνεια τοῦ τουρκικοῦ

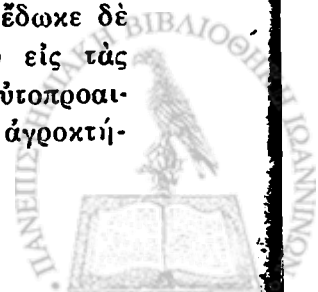
κράτους καὶ εἰς ἐταιρείας ἔργων ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ὑπῆρξε τραπεζίτης τοῦ σουλτάνου Μουράτ ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἰδιαιτέρως ἐτιμᾶτο.

Ὑπεστήριξε σπουδαίως τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἴδρυσεν πολλὰ σχολεῖα καὶ ἀγαθοεργὰ ἰδρύματα ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἠθλοθέτησε τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ τὸ ἐν Παρισίοις καὶ Μονάχῳ Ζωγράφειον διαγώνισμα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ καλλιτεχνῶν.—2) Γεώργιος υἱὸς τοῦ προηγούμενου (1863 — 1920). Ἐξεπαιδεύθη ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἐγκύσας εἰς τὰ ποινικὰς καὶ οικονομικὰς ἐπιστήμας. Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Σόλωνος ἔδωκε τὴν πρώτην ἐν Ἀνατολῇ ὄψθυσιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐντατικὴν γεωργικὴν καλλιέργειαν, ἀναδείξας πρότυπα αὐτοκαλλιέργειας τὰ μεγάλα ἐν Θεσσαλίᾳ κτήματά του, ἰδίᾳ διὰ τῆς ἐν αὐτοῖς παραγωγῆς καὶ βιομηχανίας ζακχάρεως, ὀρύζης καὶ βάμβακος.

Τὰ εἶδη, ἐννοεῖται, ταῦτα καίτοι ἐπροστατεύθησαν ὑπὸ τοῦ κράτους δασμολογικῶς, δὲν ἐπήρκεσαν ὅπως καλύψουν τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Ἀρθέντος ἐν μέρει τὸ 1911 τοῦ δασμοῦ τῆς ζακχάρεως, ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ βιομηχανία ἀνεστάλη.

Τὸ 1905 ὁ Ζωγράφος ἐξελέγη βουλευτῆς Καρδίτσης διακριθεὶς ἐπὶ θεμάτων δημοσιονομικῶν, κοινωνικῆς οικονομίας καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Γνώστης βαθύς τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος, συνέγραψεν ἰδίαν μελέτην. «Τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα ἐν Θεσσαλίᾳ», ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπεστήριξε τὴν ὁμαλὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν εἰς ἰδιοκτητίαν, διὰ τῆς ἐκουσίας ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἀγροκτημάτων μετὰ λογικὰς τιμὰς, ἀνονιζομένας ἐν ἀνάγκῃ ὑπὸ τοῦ κράτους, ἔδωκε δὲ καὶ δείγματα τῆς πίστεώς του εἰς τὰς ἰδέας του ταύτας, πωλήσας αὐτοπροαιρέτως διάφορα ἐν Θεσσαλίᾳ ἀγροκτη-

ματά του εις τούς άγρότας εις τιμάς σχετικώς συμφερούσας.

Διετέλεσεν ύπουργός τών 'Εξωτερικών επί κυβερνήσεως Δ. Ράλλη (1909) όποτε έξριψε και την ιδέαν της συμμαχίας μετά της Βουλγαρίας και προήλθε προς τούτο εις διαπραγματεύσεις μετά της Βουλγαρίας, αίτινες έγκατελείφθησαν ως έκ τών υπερβολικών αξιώσεων της Βουλγαρίας και της πτώσεως της κυβερνήσεως Ράλλη. 'Ανέλαβε την γενικήν διοίκησιν 'Ηπείρου, άμα τή άπελευθερώσει ταύτης, και παρέμεινεν έν τή θέσει ταύτη μέχρι του 1914, όποτε ανέλαβε την άρχηγίαν του βορειοηπειρωτικού άγώνος, ως πρόεδρος της προσωρινής κυβερνήσεως. 'Επιστρέψας εκείθεν, μετά τό τέλος της κινήσεως ταύτης, έξελέγη βουλευτής 'Αττικής, άποχωρήσας όμως μετ' όλίγον της πολιτικής έξελέγη συνδιοικήτης της 'Εθνικής Τραπέζης της 'Ελλάδος. Τό 1915 έγένετο ύπουργός τών 'Εξωτερικών εις την τότε σχηματισθείσαν πρώτην κυβέρνησιν Γούναρη, με πρόγραμμα έξόδου της 'Ελλάδος έκ της ουδέτερότητος παρά τό πλευρόν τών Συμμάχων, πλην μη έπιτευχθέντος του σκοπού, ως έκ της δυσπιστίας τών Συμμάχων, παρητήθη μετά τρίμηνον, έπανελθών εις την έν τή 'Εθνική Τραπέζη θέσιν του, από της όποιας επίσης παρητήθη τό 1917 συνεπεία διαφωνίας προς την κυβέρνησιν. Έκτοτε παρέμεινεν ιδιωτεύων.

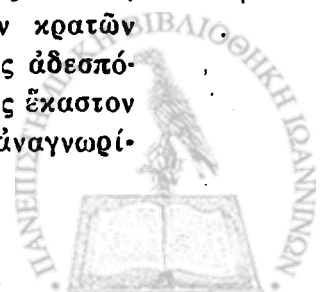
Ζωή.—'Από φυσικής άπόψεως ζωή δύναται νά χαρακτηρισθῆ ή ιδιότης τών ένοργάνων όντων, όπως μεταβάλλονται, άναπαράγονται και προσαρμόζονται προς τό περιβάλλον, διά της κανονικής λειτουργίας τών όργάνων αύτών. 'Η γένεσις της ζωής άποτελεί, έν έκ τών άκανθωδεστέρων προβλημάτων της έπιστήμης, υπό πολλών χαρακτηριζόμενον ως άλυτον. Τούτο δέν έμποδίζει την διατύπωσιν διαφόρων ύποθέσεων. Κατά τον Φ. 'Ενγκελς «ζωή είναι ό τρόπος της ύπάρξεως τών λευκωματωδών σω-

μάτων. 'Ο τρόπος ούτος της ύπάρξεως έγκείται ούσιαστικώς εις την άδιάκοπον αύτοανανέωσιν τών χημικών συστατικών τών σωμάτων τούτων. 'Υπό τον όρον λευκωματώδες σωμα νοούμεν πάντα τά σώματα τών όποιών ή σύνθεσις είναι άνάλογος προς τό σύνηδες λεύκωμα... Παντοῦ όπου εύρίσκομεν την ζωήν, την βλέπομεν συνδεδεμένην με έν λευκωματώδες σωμα και παντοῦ όπου συναντῶμεν λευκωματώδες σωμα μη εύρισκόμενον έν άποσυνθέσει, εκεί άπαντῶμεν άνευ έξαιρέσεως και φαινόμενα ζωής... Είς τί όμως συνίστανται τά φαινόμενα ταύτα της ζωής τά όποία συναντῶνται έξ ίσου εις όλα τά ζώντα όντα. Πρό πάντων εις τούτο : ότι τό λευκωματώδες σωμα άντλεί έκ του περιβάλλοντος άλλας καταλλήλους ύλας και τάς άφομοιώνει, ένῶ άλλα παλαιότερα μέρη του σώματος άποσυντίθενται και άποβάλλονται...—'Όταν ή άδιάκοπος αύτη μεταμόρφωσις τών συστατικών έντός του λευκωματώδους σώματος, ή διαρκής αύτη έναλλαγή θρέψεως και άχρηστευμένων ούσιών σταματήσει, παύει και ή ζωή...—'Από άνθρωπίνης άπόψεως, από άπόψεως δηλαδή σχέσεων μεταξύ τών ζώντων άνθρώπων έξετάζουν την ζωήν ή ήθική (ή όποία διαγράφει και κανόνας καθ' ούς δέον νά συμπεριφέρεται ό άνθρωπος προς έαυτόν και τούς όμοίους του) και ή κοινωνιολογία (ή όποία έρευνά τούς άντικειμενικούς νόμους τούς διέποντας την κοινωνικήν συμβίωσιν τών άνθρώπων).

Ζωής ασφάλεια.—Βλ. λ. 'Ασφάλεια (σ. 389 α).

Ζώνη έλευθέρα.— Βλ. 'Ελευθέρα ζώνη.

Ζώνη επιρροής ή σφαίρα επιρροής.—'Η δύναμει συμφωνιών μεταξύ δύο ή περισσοτέρων ίμπεριαλιστικών κρατών όριζομένη έκτασις χώρας τινός άδεσπότου ή άσθενούς, επί της όποιας έκαστον τών συμβαλλομένων κρατών άναγνωρί-

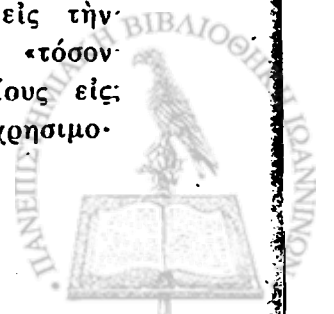
ζεται ὡς ἔχον ἰδιαίτερα συμφέροντα, συνηθέστερον οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Αἱ ἰμπεριαλιστικαὶ δυνάμεις πρὸς ἀποφυγὴν ἀμφιβόλου ἐκβάσεως ἀγῶνων κατανέμουν μεταξύ των τὰς μὴ ἀποκτηθεῖσας καθυστερημένας εἰς τὴν οἰκονομικὴν των ἐξέλιξιν χώρας, τὰς ὁποίας ἐκμεταλλεύονται καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτὴν ἐξασφαλίζουν ἔναντι τρίτων διὰ τῆς μεταξύ των συμφωνίας. Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, τὸν αἰῶνα τοῦ ἔντατικου ἀποικισμού, πλείσται τοιαῦται συμφωνίαι συνήφθησαν μεταξύ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἰμπεριαλιστικῶν χωρῶν. Οὕτω δυνάμει τῆς μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τὸ 1890 συναφθείσης συμβάσεως, ἡ πρώτη ἀνεγνώρισεν εἰς τὴν δευτέραν ζώνην ἐπιρροῆς ἐκτεινομένην νοτίως τῶν γαλλικῶν κτήσεις ἐν Ἀφρικῇ ἀπὸ τοῦ Νίγηρος μέχρι τῆς λίμνης Τσάντ. Ἐπίσης διὰ τῶν συμβάσεων τοῦ 1893 καὶ 1894 ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία ἀνεγνώριζον ἀμοιβαίως ζώνας ἐπιρροῆς εἰς τὸν κόλπον τῆς Γουϊνέας, τοῦ Καμερόν, τοῦ Γαλλικοῦ Κογκο καὶ παρὰ τὴν λίμνην Τσάντ. Τὸ 1907 σύμβασις μεταξύ Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας καθώριζε τὰς ζώνας ἐπιρροῆς εἰς Ἀφγανιστάν, Θιβέτ καὶ Περσίαν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ἡ μὲν Γερμανία ἀπώλεσε τὰς ἐν Ἀφρικῇ ζώνας τῆς ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ἡ δὲ Ρωσσία παρητήθη τῶν ἰδικῶν τῆς, ὡς ἐγκαταλείψασα τὴν ἰμπεριαλιστικὴν πολιτικὴν τῶν τσάρων.

Ζωολατρεία.—Ἡ θεοποίησις τῶν ζῶων καὶ ἡ εἰς αὐτὰ ἀπονομὴ λατρείας, ἀπαντῶσα παρὰ πᾶσι τοῖς φυσικοῖς λαοῖς. Ἡ ψυχολογικὴ αἰτία τῆς λατρείας ταύτης εἶναι ἡ ὑπεροχὴ, ἣν ἐμφανίζουσι τὰ ζῶα ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου. Ἐτερος λόγος τῆς ζωολατρείας ὑπῆρξεν εἰς μερικοὺς λαοὺς ἡ πρόληψις ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθανόντων προγόνων μετενσωματοῦνται εἰς ὠρισμένα ζῶα.

Ζωρές (Ἰωάννης Ζαυρές).—Ὁ κορυφαῖος τῶν Γάλλων ἡγετῶν τοῦ σο-

σιαλισμοῦ. Ἐγεννήθη τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1859 ἐν Κάστρ τῆς Λαγκεδόκης. Εἰς ἐκ τῶν βιογράφων του, ὁ Κ. Ραποπόρ λέγει: «Μία ἀνάμειξις φυλῶν ἤσκησεν ὑπέροχον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸν μεσαιῶνα, ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς ἐλευθέρως σκέψεως». Ὁ Γκιζώ, ὁ Λῦγουστος Κόντ, ὁ Λαφαγιέτ κατήγοντο ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν.

Υἱὸς μικροαστοῦ ἐμπόρου, ἠναγκάσθη μετὰ κόπου νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰς σπουδὰς του. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον εἰς τὴν γενέθλιόν του πόλιν τῆς Κάστρ ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος εἰς Παρισίους (1876) ὅπου ἐσπούδασεν εἰς τὰ λύκεια Σαιν—Μπάρμπ καὶ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου. Κατόπιν ἐπιμόνων συστάσεων τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἐπιθεωρητοῦ Ντελτούρ, ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη τὴν ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυίαν τοῦ Ζωρές, οἱ γονεῖς του ἐπέεισήσαν, καίτοι τὰ οἰκονομικά των δὲν ἦσαν ἀνθηρὰ, νὰ τοῦ ἐπιτρέψωσι νὰ συνεχίσῃ τὰς σπουδὰς του. Εἰσηλθε τότε εἰς τὸ περίφημον Ἀνώτερον Διδασκαλεῖον (Ecole Normale Supérieure) καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του ἀνεδείχθη πρῶτος δευτέρου ἐλθόντος τὸ αὐτὸ ἔτος τοῦ γνωστοῦ φιλοσόφου Μπερξόν. Τὸ 1881 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον θηλέων τοῦ Ἀλμπί, εἰς τὴν γενέθλιόν του ἐπαρχίαν, καὶ τὸ 1883 ἐποθετήθη καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Τουλούζης, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1885 ὅτε ἐξελέγη βουλευτῆς. Ἦτο μόλις 26 ἐτῶν καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη σαφῶς καθωρισμένας κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ἀντιλήψεις. Ἐνεφανίσθη εἰς τὴν βουλὴν ὁμιλῶν περὶ τῶν ζητημάτων τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἡ «Δικαιοσύνη», ὄργανον τότε τοῦ Κλεμανσώ, ἐχαράκτηριζεν ὡς ὑπέροχον τὸν πρῶτον λόγον τοῦ Ζωρές, καὶ ἠύχθη εἰς τὴν βουλὴν νὰ ἀκούῃ συχνὰ λόγους «τόσον εὐγλύττους καὶ τόσον πλουσίους εἰς ἰδέας». Ἀργότερον, ὁ Ζωρές ἐχρησιμο-

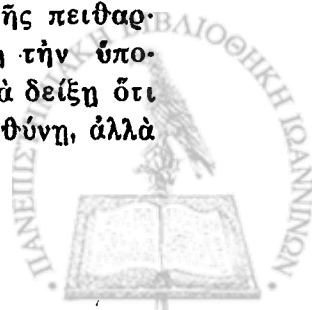
ποίησε συχνά τὴν εὐγλωττίαν του ἔναντιον τοῦ ἰδίου τοῦ Κλεμανσώ. Τὸ 1889 ἀπέτυχεν εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ τὸ 1891 ἐξέδωκε λατινιστί τὴν διδακτορικὴν διατριβὴν του «Αἱ ρίζαι τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὸν Λούθηρον, Κάνν, Φίχτε καὶ Ἔγελον». (De primis socialismi ger manici lineamentis apud Lutherum, Kant, Fichte et Hegel). Τὸ 1893 ἐξελέγη πάλιν, σοσιαλιστῆς πλέον βουλευτῆς.

Ὁ Τρότσκυ εἰς μίαν λαμπρὴν βιογραφίαν του (Ζωρές· Λαφάργκ : «ἱστορικὸς ἰδεαλισμὸς καὶ ἱστορικὸς ὕλισμός»), γράφει : «Ἡ ἰδεολογία καὶ ἐξαχρεώσεις τῶν ἀστικῶν κομμάτων τὸν ἀπόθουν ἀκατανικήτως. Τὸ 1893 προσχωρεῖ ὀριστικῶς εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα καὶ καταλαμβάνει σχεδὸν ἀμέσως μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν σοσιαλισμόν. Συγχρόνως γίνεται ἡ πλέον ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους, ὁ Ζωρές ἀνεδείχθη εἰς ὅλην του τὴν δύναμιν. Εἰς τὴν ἀρχήν, ὅπως ἄλλωστε εἰς ὅλας τὰς κρίσεις κοινωνικὰς περιστάσεις, ἐδίστασε καὶ εὗρισκετο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Γκέντ καὶ τοῦ Βαγιάν, οἱ ὅποιοι ἐθεώρουν τὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους ὡς πάλιν τῶν καπιταλιστικῶν συγκροτημάτων, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ προλεταριάτον ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀδιάφορον, ὁ Ζωρές ἐδίστατε ν' ἀσχοληθῆ μετὰ τὴν ὑπόθεσιν. Τὸ θαρραλέον παράδειγμα τοῦ Ζολᾶ ὅμως τὸν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸν δισταγμόν, τὸν ἐνεθουσίασε, τὸν παρέσυρε. Ὅταν ἀνελάμβανεν ἕνα ἀγῶνα, ὁ Ζωρές ἔφθανε μέχρι ἐσχάτων ἠρέσκετο νὰ λέγῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν του : Ago quod ago (ὄ, τι κάμνω τὸ κάμνω). Διὰ τὸν Ζωρές, ἡ ὑπόθεσις Ντρέϋφους συνεκέντρωνε καὶ συνεδύαζε τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς κληροκρατίας, τῆς ἀντιδράσεως τῆς κοινοβουλευτικῆς συναλλαγῆς, τοῦ φυλετικοῦ μίσους, τῆς στρατοκρατικῆς τυφλώσεως,

τῶν σκοτεινῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἐπιτελείου, τῆς δουλοπρεπείας τῶν δικαστῶν, ὅλων τῶν κακοηθειῶν, τὰς ὁποίας δύναται νὰ κινητοποιήσῃ τὸ ἰσχυρὸν κόμμα τῆς ἀντιδράσεως διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν του. Μετ' ὅλην τὴν ἔντασιν τῆς ὀργῆς του ὁ Ζωρές ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἀντιντρεϋφουσικοῦ Μελίν, ὁ ὁποῖος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὡς ὑπουργὸς τῆς «μεγάλης» κυβερνήσεως Μπριάν. «Γνωρίζετε, ἔλεγε, ἀπὸ τί ὑποφέρομεν, καὶ ἀπὸ τί ἀποθνήσκομεν ὅλοι; τὸ λέγω ὑπὸ προσωπικὴν μου εὐθύνην : Ἀποθνήσκομεν ὅλοι, ἀφότου ἐνεφανίσθη ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἀπὸ ἡμίμετρα, δισταγμούς, συμβιβασμούς, ψεύδη, αἰσχροτήτας». «Δὲν ὁμίλει πλέον, ἔλεγε ὁ Ρενάκ, ἐβρόντα, μετὰ κατακόκκινον πρόσωπον, μετὰ χεῖρας τεταμένας πρὸς τοὺς ὑπουργούς, οἱ ὅποιοι διεμαρτύροντο, πρὸς τὴν δεξιάν ἢ ὁποία ὠρούετο». Αὐτὸς ἦτο ὁ ἀληθινὸς Ζωρές.

Τὸ 1899 ὁ Ζωρές ἐπέτυχε νὰ κηρύξῃ τὴν ἔνωσιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ἡ ἔνωσις αὕτη ὅμως ἦτο ἐφήμερος. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Μιλλερὰν εἰς τὴν κυβέρνησιν, λογικὴ συνέπεια τῆς πολιτικῆς τοῦ συνασπισμοῦ τῆς ἀριστερᾶς, κατέστρεψε τὴν ἐνότητα καὶ, τὸ 1900—1901, ὁ γαλλικὸς σοσιαλισμὸς διεσπάσθη πάλιν εἰς δύο παρατάξεις. Ὁ Ζωρές ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀντιτιθεμένων εἰς τὸν Μιλλερὰν. «Κατὰ βάθος—γράφει ὁ Τρότσκυ—ὁ Ζωρές ἦτο καὶ ἔμενε ρεφορμιστῆς. Εἶχεν ὅμως καταπληκτικὴν ἰκανότητα προσαρμογῆς καὶ, εἰδικῶς, προσαρμογῆς πρὸς τὰς ἐπαναστατικὰς τάσεις τῆς στιγμῆς. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπέδειξε πολλάκις κατόπιν». Ὁ Ζωρές εἰσῆλθεν εἰς τὸ κόμμα «ἄνδρας ὄριμος, μετὰ τελείως σχηματισμένην ἰδεολογικὴν φιλοσοφίαν». Τοῦτο δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ κάμῃ τὸν δυνατὸν αὐχένα του (ὁ Ζωρές εἶχε ἀθλητικὸν παράστημα) εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ὀργανωτικῆς πειθαρχίας καὶ πολλάκις ἠσθάνθη τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξῃ ὅτι ἐγνώριζεν ὄχι μόνον νὰ διευθύνῃ, ἀλλὰ

καί νύ' υποτάσσεται. Ἐπιστρέφων ἀπό τὸ Διεθνὲς συνέδριον τοῦ Ἄμστερνταμ, τὸ ὁποῖον κατεδίκασε τὴν πολιτικὴν τῆς συγχωνεύσεως τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος (Γκέντ) εἰς τὸν συνασπισμὸν τῆς ἀριστερᾶς καὶ συμμετοχὴν τῶν σοσιαλιστῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὁ Ζωρές ἀπεμακρύνθη ὀριστικῶς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τοῦ συνασπισμοῦ. Ὁ πρωθυπουργός, ὁ ἀντικληρικὸς Κρόμπ, εἰδοποίησε τὸν Ζωρές ὅτι ἡ διάσπασις τῆς συνεργασίης θὰ τὸν ἠνάγκαζε νὰ παραιτηθῆ. Ἡ ἐνότης τοῦ κόμματος ὅπου συνεχωνεύθησαν γενετισταὶ καὶ ζωρευσταὶ ἦτο ἐξησφαλισμένη. Ἐκτοτε, ἡ ζωὴ τοῦ Ζωρές συγχέεται μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἠνωμένου κόμματος, τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν.

Ὁ Ζωρές ἐδολοφονήθη τὴν 31 Ἰουλίου τοῦ 1914 ἐντὸς ἐνὸς καφενεῖου ὑπὸ τοῦ φασιστοῦ Ραοῦλ Βιλλαίν, φανατικοῦ ἐθνικιστοῦ, ἐξαφθέντος ὑπὸ τῶν ἐναντίον τοῦ Ζωρές γραφομένων παρὰ τῶν ἀντιδραστικῶν ἐφημερίδων διὰ τὸν ἀντιπολεμικὸν ἀγῶνα του. Ὁ Βιλλαίν, δικασθεὶς τὸ 1919, ἠθωώθη ὡς φρενοβλαβής. «Ἡ δολοφονία τοῦ Ζωρές δὲν ἦτο τυχαῖον γεγονός γράφει ὁ Τρότσκυ. Ἡ δολοφονία του ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος κρῖκος μιᾶς σκοτεινῆς ἐκστρατείας μίσους, ψευδῶν, καὶ συκοφαντιῶν, τὴν ὁποίαν διεξήγαγον ἐναντίον του οἱ ἐχθροὶ ὅλων τῶν ἀποχρώσεων θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀποτελεσθῆ ὀλόκληρος βιβλιοθήκη ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις καὶ τὰς συκοφαντίας, αἱ ὁποῖαι ἀπευθύνονται κατὰ τοῦ Ζωρές. Ὁ «Χρόνος» ἐδημοσίευε καθημερινῶς ἐν καὶ συχνὰ δύο ἄρθρα κατὰ τοῦ ἠγέτου. Ἦσαν ὅμως ὑποχρεωμένοι νὰ περιορίζωνται εἰς τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἰδεῶν του καὶ τῶν μεθόδων του δράσεως: ὡς πρόσωπον, ἦτο ἄτρωτος καὶ μάλιστα εἰς τὴν Γαλλίαν ὅπου οἱ προσωπικοὶ ὑπαινιγμοὶ εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα ὄπλα τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος.

Μολοντοῦτο ὠμίλησαν μὲ συγκεκριμέναις ἐκφράσεις περὶ τῆς δυνάμεως

διαφορᾶς τοῦ γερμανικοῦ χρυσοῦ... Ὁ Ζωρές ἀπέθανε πτωχός. Εἰς τὰς 2 Αὐγούστου 1914 ὁ «Χρόνος» ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν «ἐξαιρετικὴν τιμιότητα» τοῦ θαμμένου ἐχθροῦ του. Ἐπεσκέφθη—συνεχίζει ὁ Τρότσκυ— τὸ θέρος τοῦ 1915 τὸ καφενεῖον, περίφημον ἔκτοτε, τοῦ Κροκαπάν, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς δύο βήματα ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ γραφεῖα τῆς «Οὐμανιτέ». Εἶναι ἐν κλασσικὸν παρισινὸν καφενεῖον: πάτωμα ἀκάθαρτον μὲ ροκανίδια, μουσαμαδένιους καναπέδες, χαλασμένα καθίσματα, μαρμάρινα τραπέζια, χαμηλὴν ὄροφὴν, μὲ μίαν λέξιν, ὅτι ἀπαντᾷ κανεὶς μόνον ἐν Παρισίοις. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα μικρὸν καναπὲν πλησίον εἰς τὸ παράθυρον: ἐκεῖ ἐφονεύθη μὲ μίαν σφαίραν περιστρόφου, τὸ μεγαλοφυέστερον τέκνον τῆς συγχρόνου Γαλλίας.

Οἰκογένεια ἀστική, πανεπιστήμιον, φήμη, γάμος ἀστικός, κόρη τὴν ὁποίαν ἡ μητέρα της ὀδηγεῖ εἰς τὴν μετάληψιν, σύνταξις ἐφημερίδος, ἀρχηγία κοινοβουλευτικοῦ κόμματος: εἰς αὐτὸ τὸ ἐξωτερικὸν πλαίσιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἥρωϊκόν, ἐξειλίχθη μία ζωὴ ἐξαιρετικῆς ἐντάσεως, σπανίας ὀρμῆς. Συχνὰ ὠνόμασαν τὸν Ζωρές δικτάτορα τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ, συχνὰ ἐπίσης, ἡ δεξιὰ τὸν ὠνόμασε δικτάτορα τῆς Δημοκρατίας. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Ζωρές ἔπαιξεν εἰς τὸν γαλλικὸν σοσιαλισμὸν ρόλον ἀσύγκριτον. Ἄλλ' εἰς τὴν «δικτατορίαν» του δὲν ὑπῆρχε τίποτε τὸ τυραννικόν. Ἐκυριάρχει ἀνευ προσπαθείας ἄνθρωπος μεγάλης διορατικότητος, πνεῦμα ἰσχυρόν, διάνοια μεγαλοφυῆς, ἐργάτης ἀκούραστος, ρήτωρ ἀνυπερβλήτος, ὁ Ζωρές, μὲ τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων, κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν, εἰς τόσον μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του, ὥστε νὰ μὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ στερεώσῃ τὴν θέσιν του μὲ τὰς ραδιογραφίας καὶ τὰς μηχανογραφίας.

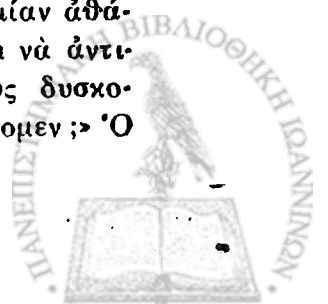
Διάνοια εὐρεία, ὁ Ζωρές, εἶχε μίαν φυσικὴν ἀπέχθειαν πρὸς πάντα σεκτα-

ρισμόν. Μετά τινες δισταγμούς, ἀνεκάλυπτε τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐφαίνετο κατάλληλον, εἰς ὠρισμένην στιγμήν. Μεταξὺ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἀφετηρίας καὶ τῶν ἰδεαλιστικῶν του πεποιθήσεων, ἐτοποθέτει, ἄνευ πίεσεως ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, τὰς ἀπόψεις αἱ ὁποῖαι ἠῦρνον ἢ ἐστένευον τὴν προσωπικὴν του ἀποψιν. Συμφιλιῶνων τὰς ἀντιμαχομένας ἀποχρώσεις, συνεχόνευσεν τὰ ἀκτιφατικὰ ἐπιχειρήματα εἰς μίαν ἐνότητα, ἢ ὁποία ἀσφαλῶς δὲν ἦτο, ἄμεμπτος. Δι' αὐτὸ ἐπεβάλλετο ὄχι μόνον εἰς τὰς λαϊκὰς καὶ κοινοβουλευτικὰς συνελεύσεις ὅπου ἡ ἐξαιρετικὴ ὀρμητικότης του συνήρπαζε τὸ ἀκροατήριον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ συνέδρια τοῦ κόμματος ὅπου ἔλυνε τὰς ἀντιθέσεις τάσεων μὲ ἀποφάσεις φωτεινὰς καὶ συνθήματα εὐκαμπτα. Κατὰ βάθος ἦτο ἕνας ἐκλεκτικός, μεγαλοφυῆς ὅμως ἐκλεκτικός. «Τὸ καθῆκον μας εἶναι ὑψηλὸν καὶ σαφές: νὰ ὀργανώσωμεν τὰς ἐνεργητικότητας, νὰ ἐλπίζωμεν πάντοτε, νὰ ἀγωνιζώμεθα πάντοτε μέχρι τῆς ὀριστικῆς νίκης τῆς διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, τῆς μητρὸς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης». Ὁλόκληρος ὁ Ζωρὲς περιλαμβάνεται εἰς τὴν φράσιν αὐτήν. Ἡ δημιουργικὴ του ἐνεργητικότης ὀρμᾶ πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, τονώνει καὶ ὀργανώνει τὰς ἐνεργητικότητας, τὰς ὠθεῖ εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὅπως ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ Ραπποπόρ, εἰς τὸν Ζωρὲς διεκρίνοντο ἡ μεγαλοφυχία καὶ ἡ καλωσύνη. Κατεῖχεν ὅμως εἰς ἀνώτερον βαθμὸν τὸ τάλαντον τοῦ συγκεντρωμένου μίσους, ὄχι τοῦ μίσους, τὸ ὁποῖον τυφλώνει, συσκοτίζει τὸν νοῦν καὶ ὀδηγεῖ εἰς πολιτικὰς παρεκτροπὰς, ἀλλὰ τοῦ μίσους τὸ ὁποῖον ἐγγίζει τὴν θέλησιν καὶ τῆς μεταδίδει τοὺς ὀρθωτέρους χαρακτηρισισμούς, τὰ ἐκφραστικώτερα ἐπίθετα τὰ ὁποῖα εὐρίσκουν ἀμέσως τὸν στόχον... Θὰ ἔπρεπε ν' ἀναγνώσῃ κανεὶς πάλιν ὅλους τοὺς λόγους καὶ τὰ ἄρθρα του κατὰ τῶν σκοτεινῶν ἡρώων τῆς ὑποθέσεως Ντρεῦφους. Ἴδου τί ἔλεγε δι' ἕνα

ἐξ αὐτῶν, τὸν ὀλιγώτερον ἀξιοκατάκριτον «Ὁ κ. Μπρουνετιέρ, ἀφοῦ ἐδοκίμασεν, εἰς τὴν λογοτεχνικὴν ἱστορίαν, ἀνοήτους, ἀνακριβεῖς, συστηματικούς συνδυασμούς, προσέτρεξε τέλος ὑπὸ τοὺς βαρεῖς θόλους τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσπαθεῖ νὰ σώσῃ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς προσωπικῆς του χρεωκοπίας κηρύσσων τὴν γενικὴν χρεωκοπίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἀφοῦ προσεπάθησε ματαίως νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὸν νοῦν του κάτι τὸ ὁποῖον νὰ ὁμοιάζῃ μὲ σκέψιν, ἐξυμνεῖ τὴν ἐξουσίαν μὲ ὑπέροχον δουλοπρέπειαν ἔχων χάσει πᾶσαν πίστιν εἰς τὰς νέας γενεάς, τῶν ὁποίων κατεγράσθη πρὸς στιγμήν τὴν εὐκολίαν των πρὸς γενίκευσιν, θέλει νὰ θανατώσῃ τὴν ἐλευθέραν σκέψιν, ἢ ὁποῖα τοῦ διαφεύγει». Ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν βαρεῖαν χεῖρα του.

Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν, τὸ 1885, ὁ Ζωρὲς ἐκάθησεν εἰς τὰ ἐδώλια τῆς μεριοπαθοῦς ἀριστερᾶς. Ἡ μετάβασίς του ὅμως εἰς τὸν σοσιαλισμόν δὲν ἦτο ἀπότομος, οὔτε πῆδημα. Ἡ ἀρχικὴ του «μετριοπάθεια» προήρχετο ἀπὸ μεγάλας ιδιότητος κοινωνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατόπιν, ἐξειλίχθη φυσικὰ εἰς σοσιαλισμόν. Ἀφ' ἐτέρου, ὁ σοσιαλισμὸς του δὲν ἐλάμβανε ποτὲ σαφῶς δεδηλωμένον ταξικὸν χαρακτήρα καὶ δὲν ἀπεσπάσθη καὶ ἀπὸ τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ φυσικοῦ δικαίου, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τόσον βαθέως ἐρριζωμέναι εἰς τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν σκέψιν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως. Τὸ 1899, ὁ Ζωρὲς ἠρώτησε τοὺς βουλευτάς: «Μήπως ἐξηντλήθη τὸ πνεῦμα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως; Μήπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὔρητε εἰς τὴν σκέψιν τῆς ἐπαναστάσεως τὸ μέσον ν' ἀντικρύσετε ὅλα τὰ ζητήματα πὸ ὀρθώνονται, ὅλα τὰ ζητήματα πὸ τίθενται; Μήπως ἡ Ἐπανάστασις δὲν διετήρησε μίαν ἀθάνατον ἀρετήν, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ ἀντικρύσῃ ὅλας τὰς πολυποικίλους δυσκολίας μεταξὺ τῶν ὁποίων βυθίζομεν;> Ὁ

ιδεαλισμὸς τοῦ δημοκράτου, τὸ βλέπομεν σαφῶς, δὲν ἐπηρεάσθη ἀκόμη καθόλου ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴν κριτικὴν. Ἀργότερον, ὁ Ζωρὲς ἀπερρόφησεν ἀρκετὸν μέρος τοῦ μαρξισμού. Ἀλλὰ τὸ δημοκρατικὸν βάθος τῆς σκέψεώς του διετηρήθη ὡς τὸ τέλος.

Ὁ Ζωρὲς εἰσῆλθεν εἰς τὸν πολιτικὸν στίβον εἰς τὴν σκοτεινότεραν περίοδον τῆς Τρίτης Δημοκρατίας, ἣτις μόλις εἶχε δέκα πέντε ἐτῶν ζωὴν καί, στερουμένη στερεῶν παραδόσεων, εἶχεν ἐναντίον της παντοδυνάμους ἐχθρούς. Ἡ θεμελιώδης ἰδέα τοῦ Ζωρὲς, ἐκείνη ἣτις ἐνέπνεεν εἰς ὅλην του τὴν δρασίαν, ἦτο ν' ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας, διὰ τὴν διατήρησίν της, διὰ τὸν «ἐξαγνισμόν» της. Ἐξήτει διὰ τὴν Δημοκρατίαν μίαν πλατυτέραν κοινωνικὴν βάσιν, ἣθελε νὰ ὀδηγήσῃ τὴν Δημοκρατίαν εἰς τὸν λαὸν διὰ νὰ τὸν ὀργανώσῃ μὲ αὐτὴν καὶ νὰ κάμῃ, τέλος, τὸ δημοκρατικὸν κράτος ὄργανον τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας. Ὁ σοσιαλισμὸς ἦτο διὰ τὸν δημοκρατικὸν Ζωρὲς τὸ μόνον ἀσφαλὲς μέσον ἐξασφαλίσεως τῆς Δημοκρατίας καὶ τὸ μόνον δυνατὸν μέσον τελειοποιήσεώς της. Δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ἀστικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀντίθεσιν ἢ ὁποία κατοπτρίζει τὴν ἱστορικὴν ρῆξιν μεταξὺ τοῦ προλεταριάτου καὶ τῆς δημοκρατικῆς ἀστικῆς τάξεως. Εἰς τὴν ἀκούραστον τάσιν του πρὸς τὴν ιδεαλιστικὴν σύνθεσιν, ὁ Ζωρὲς ἦτο, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, ἕνας δημοκράτης ἔτοιμος νὰ δεχθῆ τὸν σοσιαλισμὸν εἰς τὴν τελευταίαν του περίοδον, ἕνας σοσιαλιστής, ὅστις ἀνέλαμβανε τὴν εὐθύνην ὀλοκλήρου τῆς Δημοκρατίας.

Τὸ ὅτι ὁ Ζωρὲς ἔδωσεν εἰς τὴν ἐφηρίδα, τὴν ὁποίαν ἴδρυσε τὸ ὄνομα «Humanité» (Ἀνθρωπότης) δὲν εἶναι τυχαῖον. Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἦτο δι' αὐτὸν ἢ θεωρητικὴ ἔκφρασις τῆς ταξικῆς πάλης τοῦ προλεταριάτου. Τουναντίον τὸ προλεταριάτον ἔμεινε δι' αὐτὸν ὡς μία ἱστορικὴ δύναμις διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ δι-

καίου, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπὲρ τὸ προλεταριάτον, ἐπεφύλασσε μίαν μεγάλην θέσιν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς «ἀνθρωπότητος» καθ' ἑαυτήν, ἰδέαν, ἢ ὁποία διὰ τοὺς συνηθισμένους ἄλλους φωνασκούς, δὲν εἶναι κενὴ λέξις, ἀλλὰ εἰς τὴν ὁποίαν ἔθετε, αὐτός, ἕνα εἰλικρινῆ καὶ θεομὸν ιδεαλισμὸν.

Εἰς τὴν πολιτικὴν, ὁ Ζωρὲς, συνεδύαζεν ἐξαιρετικὴν ἰκανότητα ιδεαλιστικῆς ἀφαιρέσεως μὲ ἰσχυρὰν ἀντίληψιν τῆς πραγματικότητος. Καὶ τοῦτο διαφαίνεται εἰς ὅλην τὴν δρασίαν του. Ἡ πραγματικὴ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ κολοῦ συμβαδίζει εἰς αὐτὸν μὲ ἐμπειρικὴν ἐκτίμησιν καὶ τῶν δευτερευουσῶν ἀκόμη πραγματικοτήτων. Παρὰ τὴν ἠθικὴν αἰσιοδοξίαν του, ὁ Ζωρὲς ἀντελαμβάνετο τελείως τὰς περιστάσεις καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐγνώριζε πολὺ καλά νὰ μεταχειρίζεται καὶ αὐτὰς καὶ αὐτούς. Ἦτο ἐξαιρετικὰ ἀπλοϊκός. Τὸν ἔλεγαν συχνὰ χονδροχωριάτην. Ἀλλὰ μὲ μόνον τὸ γεγονὸς τῆς διορατικότητός του, ἢ ἀπλοϊκότητος του ἐξυπηρέτει τὴν ἰδέαν.

Ὁ Ζωρὲς ἦτο ιδεολόγος, ἀπόστολος τῆς ἰδέας, ὅπως τὴν καθορίζει ὁ Ἀλφρέδος Φουγιέ, ὅταν ὁμιλεῖ διὰ «δυναμικὰς ἰδέας» τῆς ἱστορίας. Ὁ Ναπολέων περιεφρόνει τοὺς «ιδεολόγους» (ἢ λέξις εἶναι ἰδική του). Μολοντοῦτο, καὶ αὐτός ἦτο ὁ ιδεολόγος τοῦ νεωτέρου μιλιταρισμοῦ. Ὁ ιδεολόγος δὲν περιορίζεται εἰς τὸ νὰ προσαρμόζεται εἰς τὴν πραγματικότητα· ἐξάγει τὴν «ἰδέαν» καὶ τὴν ἐξωθεῖ μέχρι τῶν ἀκρότερων συνεπειῶν της. Εἰς τὰς εὐνοϊκὰς περιόδους, τοῦτο τοῦ ἐξασφαλίζει ἐπιτυχίας, τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ ὁ κοινὸς πρακτικὸς· τοῦτο ὅμως τοῦ προετοιμάζει καὶ ἱλιγγιώδεις πτώσεις, ὅταν οἱ ἀντικειμενικοὶ ὄροι στρέφονται ἐναντίον του.

Ὁ θεωρητικὸς πελαγοδρομεῖ εἰς τὴν θεωρίαν, τῆς ὁποίας φονεύει τὸ πνεῦμα. Ὁ καιροσκόπος πρακτικὸς μεταχειρίζεται τὰς καθωρισμένας μεθόδους τοῦ πολιτικοῦ ἐπαγγέλματος· ἀλλὰ ἂν συμβῆ

L'Humanité

5

REVUE QUOTIDIENNE

LE A N O U A S P A R I S

Il faut voter

ACTION D'ENSEMBLE

Les

Ο ΖΑΝ ΖΩΡΕΣ (εις τὸ μέσον) ἡγέτης τοῦ Γαλλικοῦ Σοσιαλισμοῦ, μετὰ τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν του εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν «Οὐμανιτέ». Ἀριστερὰ ἐκ τῶν ἄνω: Λαντριέ, Ντυμπρέιγ, Μπράκ, Κασσέν καὶ Ἀλλάρ. Δεξιὰ: Ρενωντέλ, Κομπέρ — Μορέλ καὶ Μαρσέλ Σαμπᾶ.

μία ανέλπιστος ανατροπή, εύρίσκεται εις κατάστασιν όπου τοῦ εἶναι ἀνωφελὲς κάθε ἐλιγμός. Ὁ μεγάλης διορατικότητος ιδεολόγος εἶναι ἀνίσχυρος μόνον τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ ἱστορία τὸν ἀφοπλίζει ιδεολογικῶς, ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη εἶναι συχνὰ ἱκανὸς νὰ ἐπανεξοπλισθῆ ταχέως, νὰ συλλάβῃ τὴν ιδέαν τῆς νέας ἐποχῆς καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ παίξῃ ρόλον πρωταγωνιστοῦ.

Ὁ Ζωρὲς ἦτο ιδεολόγος. Ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τὴν ιδέαν, τὴν ὁποίαν περιεῖχεν αὐτὴ καί, εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ιδέας ταύτης, δὲν ἐστέκετο ποτὲ εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου. Οὕτω κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑποθέσεως Ντρέϋφους, ὤθησε μέχρι τῶν τελευταίων συνεπειῶν τὴν ιδέαν τῆς συνεργασίας μετὰ τὴν ἀστικὴν τάξιν τῆς ἀριστερᾶς καὶ ὑπεστήριξε μετὰ πάθος τὸν Μιλλεράν, κοινὸν ἐμπειρικὸν πολιτικόν, ὅστις δὲν ἦτο ποτὲ καθόλου ιδεολόγος, μετὰ τὸ θάρρος του καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν του. Εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, ὁ Ζωρὲς δὲν ἦτο δυνατὸν εἰμὴ νὰ ὀλισθήσῃ καὶ ὁ ἴδιος εἰς πολιτικὸν ἀδιέξοδον—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκανε μετὰ τὸν ἐκούσιον καὶ ἀφιλοκερδῆ παραλογισμόν ἐνὸς ιδεολόγου ἐτοίμου νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν πραγμάτων διὰ νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν δυναμικὴν ιδέαν.

Μετὰ εἰλικρινὲς πάθος, ὁ Ζωρὲς ἐπολέμησε τὸν κίνδυνον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς ὁποίους διεξήγαγε, μετεχειρίσθη συχνὰ μεθόδους τελείως ἀντιθέτους μετὰ τὸν ταξικὸν χαρακτῆρα τοῦ κόμματός του, αἱ ὁποῖαι εἰς πολλοὺς ἀπὸ τοὺς συντρόφους του ἐφαίνοντο τουλάχιστον παρακεκινδυνευμένα. Ἠλπίζε πολλὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ἀπὸ τὴν προσωρινὴν του δύναμιν, ἀπὸ τὴν εὐφυΐαν του, τὴν προγνωστικὴν ἱκανότητά του· εἰς τοὺς διαδρόμους τῆς βουλῆς, συνεζήτητε μετὰ ὑπουργοὺς καὶ διπλωμάτας καί, μετὰ ὑπερβολικὴν αἰσιοδοξίαν διὰ τὴν ἐπιρροήν του, τοὺς κατετρόπωνε, μετὰ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν του. Ἄλλ

αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἐπιρροαὶ τῶν παρασηκίων δὲν ἀπέρρεον ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ Ζωρὲς, ὁ ὁποῖος δὲν τὰς ἀνεβίβασεν εἰς σύστημα, διότι ἦτο πολιτικὸς ιδεολόγος, ἀλλ' ὄχι καὶ θεωρητικὸς τοῦ ὀπορτουνισμού. Ἦτο ἐτοιμὸς νὰ θέσῃ, μετὰ ἴσον, ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ιδέας, ἡ ὁποία τὸν κατεῖχε τὰ πλέον ὀπορτουνιστικὰ καὶ τὰ πλέον ἐπαναστατικὰ μέσα καὶ ἂν ἡ ιδέα αὕτη ἀντεπεκρίνετο εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐποχῆς, ἦτο ἱκανὸς ὡς πρόσωπον νὰ ἐπιτύχῃ θαυμαστὰ ἀποτελέσματα. Ἐβάδιζεν ὁμως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πρὸς τὰς καταστροφάς. Ὅπως ὁ Ναπολέων, ἠδύνατο εἰς τὴν πολιτικὴν, νὰ ἔχῃ ἡ Αὐστρουλιτς ὅπως καὶ Βατερλώ.

Ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος θὰ ἔφερε τὸν Ζωρὲς ἀντιμέτωπον μετὰ τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐχώριζαν τὸν σοσιαλισμόν εἰς δύο ἐχθρικά στρατόπεδα. Τί θέσιν θὰ ἐλάμβανε; Ἀναμφιβόλως, τὴν πατριωτικὴν. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠνείχετο ποτὲ τὴν κατὰπτωσιν, ἣν ὑπέστη τὸ Γαλλικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα ὑπὸ τὴν, διεύθυνσιν τῶν Γκέντ, Ρενωντέλ, Σαμπᾶ καὶ Τομᾶ... Καὶ ἔχομεν ἀπόλυτον τὸ δικαίωμα νὰ πιστεύωμεν ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μελλοντικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ μέγας ἡγέτης θὰ καθώριζε, θὰ ἐξέλεγε τὴν θέσιν του χωρὶς λάθος καὶ θὰ ἀνέπτυσσε τὰς δυνάμεις του μέχρι τῶν ἄκρων. Ἐν τεμάχιον μολύβδου ἀπεμάκρυνε τὸν Ζωρὲς ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν πολιτικὴν δοκιμασίαν.

Ὁ Ζωρὲς ἦτο ἡ ἐνσάρκωσις τῆς προσωπικῆς δυνάμεως. Τὸ ἠθικὸν ἀνάστημα ἀντεπεκρίνετο τελείως μετὰ τὸ φυσικὸν του: ἡ λεπτότης καὶ ἡ χάρις καθ' ἑαυτὴν τοῦ ἦτο ξένη· ἀντιθέτως, οἱ λόγοι του καὶ αἱ πράξεις του εἶχον τὴν ἀνωτέραν ἐκείνην καλλονήν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰς ἐκδηλώσεις τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως τῆς βεβαίας διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Πραγματικῶς, ἦτο Γάλλος εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμόν. Παραλλήλως μετὰ τοὺς Βολταίρους, τοὺς Μπουαλώ, τοὺς Ἀνατόλ Φράνς, εἰς τὴν λογο-

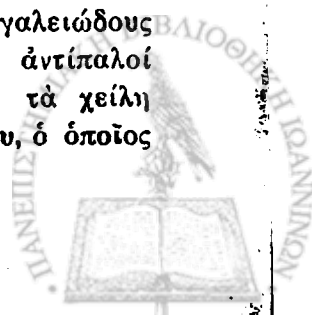

τεχνίαν, τούς ήρωας τῆς Γιρόνδης ἢ τούς σημερινούς Βιβιανί καὶ Ντεσανέλ εἰς τὴν πολιτικὴν, ἡ Γαλλία παρήγαγε τούς Ραμπελαί, τούς Μπαλζάκ, τούς Ζολά, τούς Μιραμπώ, τούς Δαντὼν καὶ τούς Ζωρές. Εἶναι μιὰ φυλὴ ἀνθρώπων μὲ ἀθλητικὴν δύναμιν ὁρμῆς, μὲ συμπυκνωμένην θέλησιν. Εἶναι τύπος ἀθλητικός. "Ἦρκειν" ἀκούσῃ κανεὶς τὴν ἠχηρὰν φωνὴν τοῦ Μωρές καὶ νὰ ἴδῃ τὸ εὐρὺ πρόσωπόν του, φωτισμένον ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν ἀνταύγειαν, τὴν ἀγέρωχον μύτην του, τὸν λαιμόν ταύρου ποῦ δὲν ἠνείχετο ζυγὸν διὰ νὰ εἴπῃ: Ἴδου ἕνας ἄνθρωπος!

Ἡ κυριώτερα δύναμις τοῦ Ζωρές ῥήτορος ἦτο ἡ ἰδία μὲ τὴν τοῦ Ζωρές πολιτικοῦ: ἡ ἔντονος ἐξωτερικευμένη ὁρμητικότης του, ἡ θέλησις πρὸς δρᾶσιν. Ὁ Ζωρές, διὰ τὸν ὅποιον ἡ ρητορικὴ τέχνη δὲν εἶχεν ἀληθινὴν ἀξίαν, δὲν ἦτο ῥήτωρ· ἦτο κάτι περισσότερον· ἡ τέχνη τοῦ λόγου δι' αὐτὸν δὲν ἦτο σκοπός, ἀλλὰ μέσον. Δι' αὐτό, ὁ ῥήτωρ ὁ μεγαλύτερος τῆς ἐποχῆς του καὶ ἴσως ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ρητορικὴν τέχνην, ἦτο πάντοτε ἀνώτερος ἀπὸ τὸν λόγον του, ὅπως ὁ τεχνίτης εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸ ἐργαλεῖον του... Ὁ Ζολά ἦτο καλλιτέχνης—ἐνεφανίσθη μὲ τὴν ἠθικὴν ἀπάθειαν τοῦ νατουραλισμοῦ—καὶ αἰφνηδίως ἀπεκαλύφθη μὲ τὸν κεραυνὸν τῆς ἐπιστολῆς του «Κατηγορῶ!» Ὁ χαρακτήρ του περιέκλειεν ἰσχυρὰν ἠθικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία εὗρε τὴν ἔκφρασίν της εἰς τὸ γιγαντιαῖον ἔργον του, ὅπερ ἦτο ἡ καταστρεπτικὴ καὶ δημιουργικὴ ἀνθρωπίνη δύναμις. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε μὲ τὸν Ζωρές. Ἡ ρητορικὴ του τέχνη, ἡ πολιτικὴ του, μὲ ὅλας τὰς ἀναποφεύκτους συμβατικότητας, ἀπεκάλυπτον μίαν βασιλικὴν προσωπικότητα μὲ ἀληθινὴν ἠθικὴν δύναμιν, μὲ ἀγρίαν θέλησιν δι' ἀγῶνα καὶ διὰ νίκην. Δὲν ἀνήρχετο εἰς τὸ βῆμα διὰ ν' ἀποκαλύψῃ τὰ ὄραματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἐστενοχώρουν ἢ διὰ νὰ δώσῃ τὴν τελειότεραν ἔκφρασιν εἰς μίαν ἀλ-

σιν ιδεῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὰς διεσπαρμένας δυνάμεις εἰς τὴν ἐνότητα ἐνὸς σκοποῦ: ὁ λόγος ἐνήργει συγχρόνως εἰς τὸ λογικόν, εἰς τὸ καλαισθητικὸν αἶσθημα καὶ εἰς τὴν θέλησιν, ἀλλὰ πάντοτε ὅλαι αὐταὶ αἱ δυνάμεις τῆς ρητορικῆς, πολιτικῆς καὶ ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας του, περιορίζοντο εἰς τὴν κυρίαν δυνάμιν του: τὴν θέλησιν πρὸς δρᾶσιν. Ἦκουσα τὸν Ζωρές εἰς τὰς λαϊκὰς συγκεντρώσεις τῶν Παρισίων, εἰς τὰ διεθνῆ συνέδρια, εἰς τὰς ἐπιτροπὰς τῶν συνεδρίων. Καὶ πάντοτε ἐνόμιζον ὅτι τὸν ἀκούω διὰ πρώτην φοράν. Δὲν εἶχε τίποτε τὸ στερεότυπον: ἀναζητῶν καὶ ἀνευρίσκων τὸν ἑαυτὸν του πάντοτε καὶ ἀδιακόπως κινητοποιῶν ἐκ νέου τὰς πολλαπλὰς ἰκανότητας τοῦ πνεύματος, ἀνενεώγετο ἀδιακόπως καὶ δὲν ἐπανελαμβάνετο ποτέ. Ἡ ἰσχυρὰ φυσικὴ δύναμις του συνυπῆρχε μὲ θαυμασίαν γλυκύτητα, ἡ ὁποία ὁμοίαζε μὲ τὴν ἀντανάκλασιν τῆς ἀνωτέρας ἠθικῆς ἀξίας. Ἀνέτρεπε βράχους, ἤστραπε, ἐβρόντα, δὲν ἔχανε ὅμως ποτὲ τὸν ἑαυτὸν του, τὸν παρηκολούθη πάντοτε, συνέλαμβανε τελείως, τὴν ἀπήχησιν τὴν ὁποῖαν εἶχεν εἰς τὴν συνέλευσιν, ἀντιμετώπιζε τὰς ἀντιρρήσεις, ἀνατρέπων συχνὰ ἄνευ οἴκτου, ὡς ἀνεμοστρόβιλος, κάθε ἀντίστασιν τὴν ὁποῖαν συνήντα εἰς τὸν δρόμον του, ἀπομακρύνων συχνὰ τὰ ἐμπόδια μὲ μεγαλοψυχίαν καὶ γλυκύτητα ὡς διδάσκαλος ἢ μεγαλύτερος ἀδελφός. Ὅπως ἡ γιγαντιαία μηχανικὴ σφύρα κονιοποιεῖ ἕνα κολοσιαῖον βράχον ἢ θέτει προσεκτικὰ ἐν πῶμα εἰς μίαν φιάλην χωρὶς νὰ τὴν θραύσῃ.

Ὁ Παῦλος Λαφάργκ, μαρξιστῆς καὶ ἀντίπαλος τοῦ Ζωρές τὸν ἔλεγε διάβολον ποῦ ἔγινε ἄνθρωπος. Ἡ διαβολικὴ, ἢ καλύτερα «θεϊκὴ» αὐτὴ δύναμις, ἐπεβάλλετο εἰς ὅλους, φίλους καὶ ἐχθρούς. Καὶ συχνὰ, μαγευμένοι—καὶ θαυμάζοντες ὅπως ἐνώπιον ἐνὸς μεγαλειώδους φαινομένου τῆς φύσεως, οἱ ἀντίπαλοί του ἤκουον, κρεμώμενοι ἀπὸ τὰ χεῖλη του, τὸν χεῖμαρρον τοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος

ἔτρεχεν ἀσυγκράτητος, ἀφυπνίζων καὶ παρασύρων καὶ διεγείρων τὰς θελήσεις. Ἡ μεγαλοφυΐα αὐτῆ, σπάνιον δῶρον τῆς φύσεως εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἐχάθη πρὶν δώσει ὄλας τῆς τὰς ἰκανότητας. Μήπως τὸ τέλος τοῦ Ζωρές ἦτο ἀναγκαῖον εἰς τὴν αἰσθητικὴν τῆς μεγαλοφυΐας του; Οἱ μεγάλοι γνωρίζουν νὰ ἐξαφανίζονται ἐγκαίρως. Προαισθανόμενος τὸν θάνατον, ὁ Τολστοῖ ἐπῆρε μίαν ράβδον, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τὴν ὁποίαν ἀπηνεῖτο καὶ μετέβη ν' ἀποθάνῃ ὡς ἐπαίτης εἰς ἓν σκυθρωπὸν χωρίον. Ὁ Λαφάργκ, ἐπικούρειος καὶ συγχρόνως στωϊκός, ἀφοῦ ἔζησεν εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν εἰρήνης καὶ σκέψεως μέχρι τῶν ἐβδομήκοντα ἐτῶν του, ἐνόμισεν ὅτι ἦσαν ἀρκετὰ καὶ ἐδηλητηριάσθη. Ὁ Ζωρές, ἀθλητῆς τῆς ιδέας, ἔπεσεν εἰς τὸν στίβον πολεμῶν τὴν τρομερωτέραν πληγὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν πόλεμον. Καὶ θὰ μείνῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων ὡς ὁ πρόδρομος, τὸ πρωτότυπον τοῦ ἀνωτέρου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος θὰ γεννηθῆ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφορὰς, ἀπὸ τὰς ἐλπίδας καὶ τὸν ἀγῶνα».

Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ζωρές τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ πεντάτομος «Σοσιαλιστικὴ ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» ἡ ὁποία ἐξεδόθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν σειράν τῶν ἔργων τῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν

του ἐκδιδομένης μεγάλης «Γενικῆς Σοσιαλιστικῆς Ἱστορίας», «Κοινοβουλευτικοὶ λόγοι», «Αἱ ἀποδείξεις» (διὰ τὴν δίκην Ντρέϊφους), «Σοσιαλιστικαὶ μελέται», «Ἡ σοσιαλιστικὴ δρᾶσις», «Ὁ νέος στρατός», «Ἡ ἀπεργία τοῦ Καρρώ», (1895), «Ἡ σοσιαλιστικὴ ἐνότης», «Τέχνη καὶ σοσιαλισμός» (1900), «Λόγοι πρὸς τὴν νεότητα» (1903), «Ἡ ἐργασία», «Σοσιαλισμός καὶ πατρις» (1905), «Διπλωματία καὶ δημοκρατία» (1906), «Σοσιαλισμός καὶ διεθνισμός» (1907), «Ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος» (1908), «Ἡ δρᾶσις τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος» (1908), «Τολστοῖ» (1911, ἑλλην. μετάφρ. Θ. Τσαβέα 1928), «Ἡ γαλλογερμανικὴ συνεννόησις» (1911), «Κατὰ τῆς τριετοῦς θητείας» (1913), «Αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ιδέαι τοῦ Ἰ. Ἰ. Ρουσσώ» (1912), «Περὶ τῆς πραγματικότητος τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου» (1891 καὶ 1902), «Ὁ ἱστορικὸς ἰδεαλισμός» (1901, ἑλλην. μετάφρ. Δ. Πουρνάρα 1927), «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Βαγιάν» (1901), «Ἡ κοινωνικὴ ἠθικὴ» (1895), «Ὁ Ἰ. Ἰ. Ρουσσώ κρινόμενος ὑπὸ τοῦ Ταιν καὶ τοῦ Ἰουλίου Λεμαίτρ» (1907), «Ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἰ. Ἰ. Ρουσσώ» (1912) καὶ ἄλλα δευτερευούσης σημασίας. «Ἡ δικαιοσύνη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα» (1914) ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατόν του.

Ζωτικοδοξία (vitalismus).—Βλ. λ. **Βιταλισμός**.

Ἡγεμονία.— Ἡ λέξις ἀπαντᾷ ὑπὸ πολλὰς ἐννοίας, δηλοῦσα τὴν ἔξουσίαν τοῦ ἡγεμόνος, τὴν χώραν ἐφ' ἧς οὗτος ἄρχει καὶ τὴν ὑπεροχὴν κράτους τινὸς ἐπὶ ἄλλων ἢ ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Ὑπὸ τὴν δευτέραν ἐννοίαν ἡγεμονίαι ἐκλήθησαν κρατίδια ὑποτελῆ ἢ ἀνεξάρτητα τελοῦντα ὑπὸ ἡγεμόνα. Τοιαῦτα εἶναι σήμερον ἐν Εὐρώπῃ τὸ Μοναχὸ καὶ τὸ Διχτεντσαίν. Ἄλλοτε τὸν τίτλον αὐτὸν ἔφερον καὶ τὰ ὑποτελῆ εἰς τὴν Τουρκίαν κράτη τῆς Βουλγαρίας, τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἡ Σάμος.

Ὑπὸ τὴν τρίτην ἐννοίαν ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ λέξις καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα πρὸς δῆλωσιν πολιτικῆς καὶ στρατηγικῆς ὑπεροχῆς μιᾶς πολιτείας ἐπὶ ἄλλης, ἀνεξαρτήτου μὲν διοικητικῶς, μετεχούσης ὅμως συμμαχικοῦ συνδέσμου, τοῦ ὁποίου προΐστατο ἡ ἡγεμονεύουσα πόλις. Πρώτη ἡ Σπάρτη ἐνεφανίσθη ὡς ἡγεμονεύουσα πόλις ἐν ἀρχῇ μὲν τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων, κατόπιν δὲ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τοῦ 476 τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος κατέκτησαν αἱ Ἀθηναὶ καὶ τὴν ἐκράτησαν μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὁπότε τὴν ἀνέκτησεν ἡ Σπάρτη. Ἐπὶ Ἐπυμεινῶνδου τὴν ἡγεμονίαν κατέκτησαν ἐπ' ὀλίγον αἱ Θῆβαι, κατόπιν δὲ οἱ Μακεδόνες διὰ τοῦ Φιλίππου.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ λέξις ἡγεμονία (hegemonie) χρησιμοποιεῖται διεθνῶς μὲ τὴν ἐννοίαν τῆς πολιτικῆς ὑπεροχῆς, ἢ στρατιωτικῆς ἢ καὶ ἀμφοτέρων, μιᾶς τῶν μεγάλων ἰμπεριαλιστικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, ἐπι-

βαλλούσης τὰ ἀπόψεις τῆς εἰς τὰς διεθνεῖς συνεννοήσεις. Τὴν ἡγεμονίαν ταύτην κατεῖχον διαδοχικῶς ἡ Ἰσπανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία, ἧτις οὐσιαστικῶς διετήρησε τὴν ὑπεροχὴν τῆς μέχρι τοῦ πολέμου καὶ μετ' αὐτόν.

Μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1871 ἡ Γερμανία ἐπεξήτησε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Εὐρώπης, πρὸ τῆς ἀντιδράσεως ὅμως τῆς Ἀγγλίας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν φιλοδοξίαν τῆς καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν «εὐρωπαϊκὴν συναυλίαν» τῶν Δυνάμεων. Ἡ Γερμανία κατέχουσα τὴν στρατιωτικὴν ὑπεροχὴν ἐπεξήτησε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὑπεροχὴν καταλαμβάνουσα οὕτω τὴν ἡγεμονίαν ἐμπράκτως ἐν Εὐρώπῃ καὶ εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Ἡ Ἀγγλία, ἧτις κατεῖχεν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πρὸέχουσαν θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον πολιτικὴν, οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν ζωὴν ἀνῆσυχῆσεν ἐκ τῶν φιλοδοξιῶν αὐτῶν τῆς Γερμανίας, οὕτω δὲ ἤρξατο ὑπόκωφος ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων δυνάμεων ἐκδηλούμενος δι' «εἰρηνικοῦ» οἰκονομικοῦ πολέμου διὰ τὴν κατάκτησιν τῶν ἀγορῶν καὶ διαμάχης εἰς τὰς διεθνεῖς συνεννοήσεις. Ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος τοῦ 1914—1918 ὑπῆρξεν ἡ μοιραία κατάληξις τῆς διαμάχης οὗτης. Καὶ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν συνετρίβησαν μὲν αἱ γερμανικαὶ φιλοδοξίαι, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀγγλία ἔχασε κάπως τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε.

Οἰκονομικῶς μὲν καὶ ναυτικῶς ἰσχυρὸς ἀνταγωνιστὴς προέκυψεν εἰς τὸν

κόσμον αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖσι, στρατιωτικῶς δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἐν Εὐρώπῃ κατέκτησεν ἡ Γαλλία, ἣτις διὰ τοῦ περι αὐτὴν συνασπισμοῦ τῶν μικροτέρων κρατῶν ἀσχεῖ καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἐπιρροὴν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν.

Ἡγεσία ἀνεξάρτητος.— βλ. λ. *Ἐνιαῖον μέτωπον.*

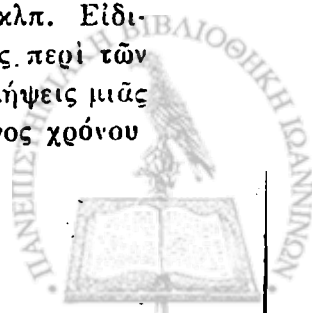
Ἡγεσίας ὁ πεισιθάνατος.— Ἕλληνας φιλόσοφος τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ὁπαδὸς τῆς κυρηναϊκῆς ἡδονικῆς σχολῆς. Οὗτος ἐδίδασκεν ὅτι πάντες ἐπιθυμοῦμεν τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται ν' ἀποκτήσῃ αὐτὴν τελείαν. Ὅθεν τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι νὰ μὴ ἴωμεν ἐν μέσῳ θλίψεων καὶ μόχθων. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ τοῦτο κοταντῆ ἀνέφικτον λόγῳ τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν κακῶν τὰ ὁποῖα μᾶς προξενεῖ ἡ ζωὴ, διὰ τοῦτο προτιμώτερος εἶναι ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀπαλλάσσει ὀριστικῶς ἀπὸ πάσης λύπης.

Ἡδονισμός.— Ἐκλήθη οὕτω τὸ ἠθικὸν σύστημα, καθ' ὃ ὑπέρτατον ἀγαθὸν καὶ σκοπὸς τοῦ βίου εἶναι ἡ ἡδονή, ἡ κατ' αἰσθησιν μάλιστα ἡδονή. Ἰδρυτὴς τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ὁ Ἀρίστιππος Κυρηναῖος, ἀκμάσας κατὰ τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα. Κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἡδονὴν, διότι τὸ μὲν παρελθὸν ἐξέφυγεν ἤδη ἐκ τῶν χειρῶν του, τὸ δὲ μέλλον εἶναι ἀόρατον. Ἐκ τῶν ἀμέσων ἡδονῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ μόναι δυνατοὶ καὶ διωκτέαι, προτιμώτεραι εἶναι αἱ σωματικαὶ τῶν ψυχικῶν, ὅπως αἱ σωματικαὶ ἐνοχλήσεις εἶναι χειρότεραι τῶν ψυχικῶν. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἀνήκουν καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ ἄθεος, καὶ ὁ Ἡγεσίας ὁ πεισιθάνατος, ὁ ὁποῖος κατέληξεν εἰς ἀπαισιόδοξα συμπεράσματα βλέπων πόσον δυσέφικτος εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ ὁ Ἀννίκερις. Βραδύτερον ἡ ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς μετερρυθμίσθη. Ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Ἐπίκουρος, καίτοι ἐμμένοντες εἰς αὐτὴν ἐδίδαξαν ὅτι ἀντὶ τῆς προσκαίρου, βιαίας, σωματικῆς ἡ-

δονῆς, προτιμώτερα εἶναι ἡ διαρκής, ἀτάραχος καὶ πνευματικὴ ἡδονή. Ἐκ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων, οὐδεὶς σχεδὸν ἀκολουθεῖ τὸν πρῶτον ἰδρυτὴν τοῦ ἡδονισμοῦ Ἀρίστιππον. Οἱ συγγενεῦντες πρὸς τὰς θεωρίας ταύτας (Χούτσηζον, Χιούμ, Μπένταμ, Ἴζ. Στ. Μίλ κλπ.) κηρύσσουν τὴν εὐδαιμονίαν ὡς ὑπέρτατον ἀγαθὸν καὶ καλοῦνται εὐδαιμονισταί, χρησιμοθηρικοὶ κλπ.

— Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἡδονιστικὴ ἐκλήθη ἡ σχολή, ἡ ὁποία ἀναζητοῦσα τὴν ἀρχὴν, τὴν πλέον καταφανῆ, ἐφ' ἧς νὰ στηρίξῃ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν ὡς ἐπιστήμην, τὴν εὕρισκει εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἐπιδιώκει τὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἀποφεύγει τὴν θλίψιν καὶ προσπαθεῖ εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς πρώτης καὶ τὸ κατώτατον τῆς δευτέρας. Κατὰ τὴν σχολὴν ταύτην, τὸ ὑποκείμενον τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἶναι τὸ νὰ καθορίσῃ τὸ ἀνώτατον ὄριον εὐδαιμονίας, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ, ὅταν ἀγοράζῃ τις ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέραν εὐαρέστησιν μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέραν δυσαρέστησιν. Σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τῆς ἡδονιστικῆς σχολῆς, ἣτις διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους: τὸν ψυχολογικὸν καὶ τὸν μαθηματικόν, εἶναι ὁ S. Jevons, ὁ K. Menger, ὁ Wieser, ὁ Böhm-Bawerk, ὁ I. Fischer, ὁ Gossen, ὁ Cournot, ὁ L. Walras κλπ.

Ἡθ.— Καλοῦνται οὕτω γενικῶς αἱ περὶ καλοῦ καὶ κακοῦ ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ἐξαρτώμεναι πράξεις. Τὰ ἥθη παραλλάσσουν κατὰ ἐποχὰς καὶ κατὰ λαοὺς, ἡ δὲ διαμόρφωσις αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν συνθηκῶν ζωῆς, ἥτοι τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος, τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων κλπ. Εἰδικώτερον ὀνομάζονται ἥθη τὰς περὶ τῶν γενετησιακῶν σχέσεων ἀντιλήψεις μιᾶς δεδομένης κοινωνίας. Ἀπὸ τίνος χρόνου

πολλοὶ ἄστοι ἠθικολόγοι ὁμιλοῦν περὶ ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν. Ἡ περὶ οὗτου συζήτησις κατέστη ζωηροτέρα ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, ὅποτε πράγματι παρετηρήθη χαλάρωσις τῆς τῶν περὶ ἠθικοῦ καὶ ἀνιθικοῦ ἀντιλήψεων.

Ἄλλ' οἱ ἄστοι ἠθικολόγοι καὶ ἐσχάτως οἱ ἠθικολογοῦντες «ἰδεολόγοι» τοῦ φασισμού δὲν τολμοῦν νὰ ἐρευνήσουν τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης μεταβολῆς, ἀποδίδοντες δογματικῶς αὐτὴν εἰς τὴν «ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῶν αἰώνιων ἀληθειῶν τῆς πατρίδος, τῆς θρησκείας καὶ τῆς οἰκογενείας» καὶ ἀπαλλάσσοντες πάσης εὐθύνης τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς καὶ τὴν ἄρχουσαν τάξιν. Ὅτι παρατηρεῖται ἔκλυσις ἠθῶν εἶναι ἀναμφισβήτητον καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ χαρακτηριστὸν φαινόμενον τῶν μεταβατικῶν περιόδων.

Ἄλλὰ διὰ τὴν ἔκλυσιν ταύτην ὑπεύθυνον εἶναι τὸ κρατοῦν κοινωνικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐνῶ εἰς τὴν ἄρχουσαν τάξιν ἐπιτρέπει νὰ συσσωρεῖται ἄπειρα πλοῦτη, ἐξαφλιώνει ὅλον ἐν περισσώτερον τὸν ἐργαζόμενον πληθυσμόν. Ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐκ τῆς παραγωγῆς, ἡ μεγάλη χλιδὴ καὶ πολυτέλειά της, ἡ μόνιμος ἀεργία της, ὑπῆρξαν ἰσχυροὶ παράγοντες ἐκφυλισμοῦ της. Σήμερον ἡ ἀστικὴ τάξις ἔχει ἀποπτύσει πάντα ἠθικὸν χαλινόν, ἐνῶ κόπτεται ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς. Κοινωνικημοσύνη τῶν γυναικῶν τῆς τάξεώς της, γενετήσιοι διαστροφαί, ἀσυγκράτητος κερδοσκοπία διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου, ἐκμετάλλευσις τῆς πτωχείας πρὸς ἐπιδίωξιν σαρκικῶν ἠδονῶν κλπ. εἶναι τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἠθῶν τῆς ἀστικῆς τάξεως. Ἀφ' ἐτέρου ἡ ἐργατικὴ τάξις, ἡ ὁποία ὅλον ἐν περισσώτερον ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸ φάσμα τῆς πείνης, ὑφίσταται προϊοῦσαν μείωσιν τῆς δυνάμεως ἀντιστάσεως καὶ ἀποβαίνει εὐκολώτερον λεία τῶν ὀρέξεων τῆς ἀρχούσης τάξεως. Ἡ ἔκλυσις τῶν ἠθῶν εἶναι ἄμεσος συνέπεια τοῦ κρατοῦντος καθεστώτος καὶ

καὶ μόνον μὲ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ θὰ ἐκλείψῃ.

Ἡθικὴ.—Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς, οἱ ὅποιοι ἀνταποκρίνονται εἰς ὠρισμένην ἀντίληψιν περὶ καλοῦ καὶ περὶ κακοῦ ὠρισμένου τινὸς λαοῦ καὶ ὠρισμένης ἐποχῆς. Ἡ ἀντίληψις αὕτη σχηματίζεται βαθμηδόν, εὐρίσκειται δὲ εἰς ἄμεσον ἐξάρτησιν ἐκ τῶν ὄρων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, οἱ ὅποιοι καὶ οὗτοι εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν φυσικῶν, οἰκονομικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων τῆς δεδομένης ἐποχῆς.

1.—**Γενικαὶ ἀρχαί.** Ἡ ἠθικὴ συγκεντρώνει, καταγράφει καὶ κωδικοποιεῖ τοὺς κανόνας, οἱ ὅποιοι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν διατήρησιν τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Ἄλλ' ἡ κοινωνικὴ αὕτη ἰσορροπία δύναται νὰ ἐπιτυγχάνεται κατὰ δύο τρόπους. Ἡ στηρίζεται ἐπὶ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἰσότητά τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἢ στηρίζεται ἐπὶ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον καταστρέφει τὴν ἰσότητά τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας, δημιουργεῖ ἐκμεταλλεῦτάς καὶ ἐκμεταλλεουμένους καὶ χωρίζει τὴν κοινωνίαν εἰς τάξεις.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν τὴν ἠθικὴν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος. Ἡ ἠθικὴ αὕτη φαίνεται ὅτι ἐπεκράτει παρὰ τοῖς βαρβάροις τῶν πρώτων αἰώνων τῆς ἀνθρωπότητος, παρ' οἷς ἐβασίλευον ὁ πρωτόγονος καὶ ἀπόλυτος κομμουνισμὸς τῆς φυλῆς, παρ' οἷς δὲν ὑπῆρχον κοινωνικαὶ τάξεις καὶ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, παρ' οἷς ἡ ἰσότης ἦτο ἀπόλυτος καὶ ἡ ἔννοια «ἰδικόν μου» καὶ «ἰδικόν σου» ἄγνωστος, ὅπως διεπιστώθη διὰ τινὰς φυλάς κομμουνιστῶν Ἰνδῶν τῆς Ἀμερικῆς. Μελετῶντες τὰς φυλάς ταύτας εὐρισκόμεθα πρὸ διανοητικότητος καὶ ἠθικῆς ὅλως διαφόρων ἀπὸ τὴν διανοητικότητα καὶ τὴν ἠθικὴν τῶν ἰδικῶν μας κοινωνιῶν, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἀοράτου καὶ ἀχαλινώτου

ἐγωϊσμοῦ (ἀτομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐθνικοῦ).

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν ἠθικὴν, ἢ ὁποῖα, ὀνομαζομένη ὑπὸ τῆς ἀρχούσης τάξεως «ἠθικὴ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος», οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι ἢ ἠθικὴ τοῦ συμφέροντος τῆς ἀρχούσης τάξεως. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτήρ ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν διαφορῶν ἠθικῶν, ἀπὸ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ πρωτογόνου κομμουνισμοῦ μέχρι σήμερον.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησε συνείδησιν τῆς προσωπικότητος, τῆς ἀτομικῆς του ὑπεροχῆς, ἰσθάνθη καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἰδιοποιηθῇ ἀποκλειστικῶς ὠρισμένα ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῆς κοινότητος. Τότε ἐγενήθη ἡ πατριαρχία, ἡ οἰκογένεια, ἡ ἰδιοκτησία, ἡ δουλεία. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι σήμερον κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς ἐξελιξέως τῆς ἠνθρωπότητος δὲν ἔπαυσε νὰ ἀποτελῇ ἀπαισίον πεδῖον ἀγῶνων μεταξὺ ἐχθρῶν τάξεων. Ἡ κυριαρχοῦσα ἠθικὴ ἐκάστης περιόδου ἦτο ἀπλῶς ἐκείνη, ἣτις ἐνηρμονίζετο ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς ἐκάστοτε ἀρχούσης τάξεως.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμη καὶ τὰ ἀνώτερα πνεύματα ἦσαν βαθέως ἐμπεποτισμένα ἀπὸ τὴν διανοητικότητα καὶ τὴν ἰδεολογίαν, τὴν ὁποῖαν εἶχον δημιουργήσει οἱ οἰκονομικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ὄροι. Δὲν εἶναι ἄραγε χαρακτηριστικὸν τὸ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἄριστοτέλης δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διανοηθοῦν κοινωνίαν χωρὶς δούλους καὶ μετεβλήθησαν εἰς ἀπολογητὰς τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας. Ἡ ἐπικρατοῦσα τότε ἠθικὴ ἦτο ἢ ἠθικὴ τοῦ καθεστώτος τῆς δουλείας, ἢ ἠθικὴ τοῦ συμφέροντος τῶν ὑμνητῶν τῆς δουλείας.

Ἡ ἠθικὴ τῆς σημερινῆς κοινωνίας εἶναι ἐπίσης ἢ ἠθικὴ τῆς κυριάρχου τάξεως, τῆς ἀστικῆς τάξεως. Ἡ λατρεία τοῦ ἐγῶ, ἢ θεοποίησις τοῦ ἀτομικοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἀπο-

τελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς ἀστικῆς ἠθικῆς. Ὅταν τάξις τις κυριαρχῇ ὑλικῶς κυριαρχεῖ καὶ ἠθικῶς. Κατέχουσα τὰ ὑλικά καὶ ἠθικά μέσα διαδίδει καὶ ἐπιβάλλει τὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι τῆς εἶναι εὐνοϊκαὶ καὶ μορφώνει τὰ πνεύματα ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ ὑπάρχον πρέπει νὰ ὑπάρχη. Ἀποβλέπουσα ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διατήρησιν τῆς κυριαρχίας της, γενικεύει τὰ συμφέροντά της καὶ τὰ καθιστᾷ πανανθρώπινα ἐμφανίζουσα πᾶν ὅ,τι τὴν συμφέρει ὡς ἀγαθὸν καθ' ἑαυτὸ καὶ πᾶν ὅ,τι τὴν βλάπτει ὡς κακὸν καθ' ἑαυτὸ. Ἡ σημερινὴ ἀστικὴ τάξις μὲ τὸν τύπον, τὸ σχολεῖον, τὴν ἐκκλησίαν, τὸ κοινοβούλιον, τὰς φυσιστικὰς ὁρδᾶς, τὸν στρατῶνα, τὸν κινηματογράφον, τὸ θέατρον κλπ. ἐπιβάλλει σταθερῶς τὴν ἠθικὴν της καὶ κυρίως τὰς ἀρχὰς τοῦ πατριωτικοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ἠθικῆς της. Ἡ ἀρχουσα ἠθικὴ κάθε ἐποχῆς εἶναι ἢ ἠθικὴ τῆς κυριάρχου τάξεως

Τὰ κυριώτερα δόγματα τῆς ἀστικῆς ἠθικῆς εἶναι: 1) Ὁ σεβασμὸς τῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἀστικὴ τάξις, ἢ ὁποῖα ἔχει μονοπωλήσει τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν, θεωρεῖ ὀρθὸν καὶ δίκαιον τὴν διατήρησιν τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ καθεστώτος, τὸ ὁποῖον στηρίζεται ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. 2) Ὁ σεβασμὸς τῆς οἰκογενείας, ἢ ὁποῖα εἶναι θεμελιωμένη ἐπὶ τῆς κληρονομίας. Τὰ ἀστικά προνόμια διατηροῦνται μὲ τὸν θεσμόν τῆς κληρονομίας, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴν βάσιν τῆς οἰκογενείας ἐντὸς τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος. Ὅπου δὲν θίγεται ἢ κληρονομία ὁ ἀστὸς ἀδιαφορεῖ ἀπολύτως διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ ἔχει ἐγκαθιδρύσει πλήρη κοινοκτημοσύνην τῶν γυναικῶν. 3) Ἡ λατρεία τῆς πατρίδος. Οἱ ἀστικαὶ τάξεις τῶν διαφορῶν χωρῶν ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τοῦ πλανήτου μας. Οἱ ἱμπεριαλισμοὶ συγκρούονται. Ἐγγύησιν ἐπιτυχίας

εἰς τὴν σύγκρουσιν ταύτην εἶναι διὰ κάθε ἀστικὴν τάξιν ἢ ὑπαρξίς παρὰ τῷ λαῷ ἐντόνου ἐθνικιστικοῦ συναισθήματος. 4) Ὁ σεβασμὸς τοῦ κατέχοντος. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἔχει συμφέρον νὰ σέβωνται αἱ ἐργαζόμεναι μᾶζαι ὄχι μόνον τὰ πλούτη, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατόχους, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς προικισμένοι μὲ μεγάλην κοινωνικὴν ἀξίαν. Ἡ ἀστικὴ ἠθικὴ διδασκαλία διαδίδει ἐπιμόνως καὶ συστηματικῶς τὴν ἀντίληψιν ὅτι εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὸν προλετάριον νὰ μείνῃ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐργασίαν του διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ σταδιοδρομήσῃ καὶ ν' ἀνέλθῃ εἰς ἀνωτέρας βαθμίδας τῆς κοινωνικῆς κλίμακος. 5) Ἡ ἀλόγιστος τεκνοποίησης. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιῇ ὡς ἐργάτας, στρατιώτας, φύλακας καὶ σκευὴ ἡδονῆς. Διδάσκει, λοιπόν, ἐπιμόνως τὴν τεκνοποίησιν καὶ ἐνισχύει τοὺς πολυτέχνους. 6) Ἡ ἀποταμίευσις. Τὸ κήρυγμα περὶ τῆς ἀποταμιεύσεως ὡς ἀρετῆς ἀποτελεῖ ἄμμεσον τέχνασμα, ἀφοῦ διδάσκει εἰς τοὺς πτωχοὺς ν' ἀρκοῦνται εἰς ὀλίγα καὶ νὰ ἐλπίζουσι ὅτι μόνον μὲ τὴν οἰκονομίαν καὶ ὄχι μὲ τὴν δρᾶσιν διὰ τὴν διεκδίκησιν τῶν δικαιωμάτων των θὰ βελτιώσουσι τὴν θέσιν των.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ὅμως ὑπάρχουν καὶ μεταβατικαὶ περίοδοι. Ὅταν μεταβάλλονται αἱ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι καὶ μετ' αὐτῶν καὶ αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν τάξεων, ὅταν μία τάξις καταπιεζομένη μέχρι τοῦδε καὶ ἐμπεποτισμένη ἀπὸ τὴν ἰδεολογίαν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ἢ κυρίαρχος τάξις, ἀρχίζει νὰ ἀποκτῇ συνείδησιν καὶ ἰσχύν, τείνει νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἄρχουσαν ἠθικὴν, ἢ ὁποία εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ συμφέρον τῆς κυριάρχου τάξεως, τὴν ἰδικὴν τῆς ἠθικῆν, ἢ ὁποία εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ ἰδικόν τῆς συμφέρον. Αἱ δύο ἠθικαὶ ἴστανται ἀντιμέτωποι ὅπως ἀκριβῶς καὶ αἱ δύο τάξεις καὶ ὁ θρίαμβος τῆς ἀνερχομένης τάξεως εἶναι καὶ ὁ θρίαμβος τῆς ἠθικῆς τῆς.

Εἰς τοιαύτην μεταβατικὴν περίοδον εὐρισκόμεθα καὶ σήμερον. Τὸ προλεταριᾶτον, δημιούργημα τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, ἀνερχόμενον ἐξ ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος, ἀντιτάσσει εἰς τὴν ἀστικὴν ἠθικὴν τὴν ἰδικὴν του ἠθικὴν, ἢ ὁποία ἐννοεῖται εὐρίσκεται ἀκόμη ἐν τῷ διαμορφουῦσθαι καὶ ἢ ὁποία ἔχει τοῦτο τὸ χαρακτηριστικόν: ἐνῶ εἶναι ἀκόμη ταξικὴ ἠθικὴ, θὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν μιᾶς πανανθρωπίνης ἠθικῆς, καταλλήλου διὰ τὴν ἄνευ τάξεων κοινωνίαν, ἢ ὁποία θὰ διαδεχθῇ τὴν σημερινὴν εἰς τάξεις διηρημένην κοινωνίαν.

Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς νέας ταύτης ἠθικῆς εἶναι: Τὸ καθῆκον διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος καθεστῶτος τῆς ἀδικίας καὶ τῆς ἀνισότητος καὶ τὴν ἐγκαθίδρουσιν δικαιοτέρου καθεστῶτος ἢ ἄρνησις τοῦ πλουτισμοῦ ἢ ἰσότης τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως μητρότητος ἢ ἄρνησις τοῦ ἐθνικισμοῦ κλπ.

2.—Ἠθικὴ τῶν πρωτογόνων λαῶν.

Ὁ ἐπιστήμων ὁ ἐξετάζων τὰ ἠθῆ καὶ ἔθιμα καὶ τὰς ἠθικὰς ἀξίας τῶν ξένων λαῶν πρέπει νὰ περιορίζηται εἰς ἀπλὴν μόνον περιγραφὴν καὶ ἀνάλυσιν τῶν αἰτίων. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ὁ μελετητὴς τῶν πρωτογόνων ομάδων, ὁ ὅλος ρυθμὸς τῆς ζωῆς καὶ ἡ νοοτροπία τῶν ὁποίων διαφέρουν τόσον πολὺ τοῦ ἰδικοῦ μας τρόπου τοῦ ζῆν. Ἀπόλυτον κριτήριον ἠθικῆς δὲν ὑπάρχει. Τὸ ἠθικὸν ὅμως συναισθημα, ἢ ἰκανότης τοῦ διακρίνειν μεταξὺ τοῦ προσήκοντος καὶ μὴ προσήκοντος ἀποτελεῖ κατηγορίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ περιεχόμενον καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς κρίσεως ταύτης ἐξελίσσονται καὶ ποικίλουν κατὰ χρόνον καὶ τόπον. Διάφοροι ἱστορικοὶ παράγοντες ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς κρίσεως τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένη ἡ γνώμη ὅτι τὰ πρωτόγονα ἔθνη στεροῦνται καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων ἀκόμη ἠθικῶν ἐννοιῶν. Ὑπάρχουν ἀναμφιβίβως ἔθνο-

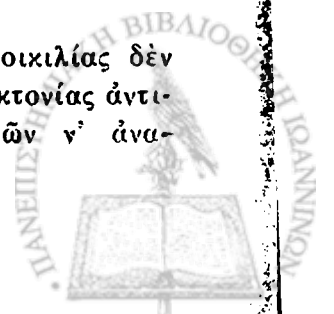
λογικὰ φαινόμενα ὡς π. χ. ἡ βρεφοκτονία, ἡ γεροντοκτονία, ἡ ἀνθρωποφαγία, ἡ κρανιολατρεία, ἡ ἀνθρωποθυσία κτλ. τὰ ὁποῖα μᾶς προξενοῦν φρίκην καὶ ἀπέχθειαν. Ἡ ἀμερόληπτος ὅμως ἔρευνα μᾶς πείθει ὅτι αἱ πράξεις αὗται δὲν εἶναι ἔκφρασις ἀγριότητος καὶ ὠμότητος, ὡς τὸ ὑποθέτουν οἱ μὴ γνωρίζοντες τὴν πραγματικὴν φύσιν τῶν πρωτογόνων καὶ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ζοῦν οὗτοι. Οἱ πρωτόγονοι διαπράττουν τὰ «ἐγκλήματα» ταῦτα διατελοῦντες ὑπὸ τὴν πίεσιν μεγάλου κινδύνου, ἀνυπερθέτου ἀνάγκης ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μαγείας, θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ κοινωνικῶν προλήψεων. Δέον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὠρισμένα φαινόμενα τῆς συγχρόνου κοινωνίας, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς φυσικὰ εἶναι ἀκατανόητα δι' ἀνθρώπους ἀνήκοντας εἰς ἄλλον τύπον πολιτισμοῦ. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς οἱ ἐλθόντες εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Εὐρωπαίους καὶ γνωρίσαντες τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ζοῦν αἱ μᾶζαι τοῦ προλεταριάτου, δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσουν τὰς τεραστίαις ἀντιθέσεις μεταξὺ τῆς ὑπερβολικῆς πολυτελείας τῶν πλουσίων καὶ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῶν στερησεων τῶν πτωχῶν. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι τὰ χρονικὰ τῶν πολιτισμένων λαῶν βρίθων φρικτῶν γεγονότων (π. χ. τὰ «Auto da fé» τῶν ἱεροεξεταστῶν, ἡ ἀπάνθρωπος ἐκμετάλλευσις δεκαετῶν παιδιῶν εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα, ἡ κακοποίησις τῶν φρενοβλαβῶν εἰς τὰ ἄσυλα κλπ.).

Συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι διάκεινται συμπαθῶς πρὸς τὰς θεωρίας τῶν ρωμαντικῶν τοῦ 18 αἰῶνος διατείνονται ὅτι οἱ κατὰ φύσιν ἄνθρωποι ζοῦν ἐν ἀπολύτῳ ἀναρχίᾳ μὴ ἀναγνωρίζοντες κοινωνικοὺς δεσμοὺς καὶ περιορισμούς. Ὅσοι ὅμως ἤλθον εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τοὺς πρωτογόνους διεπίστωσαν τὸ ἐνάντιον. Ἡ ἐλευθερία τῶν πρωτογόνων λαῶν καὶ ἰδιαίτερος ἐκείνων, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς πλεόν ἐξελιγμέ-

νον στάδιον πολιτισμοῦ περιορίζεται εἰς ὅλας τὰς φάσεις τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ πλεόν ἀσήμαντος λεπτομέρεια τῆς καθημερινῆς ζωῆς ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ομάδος. Εἶναι τόσον πεικίλαι αἱ ἠθικαὶ ἀντιλήψεις αἱ ἐπικρατοῦσαι παρὰ τοῖς διαφόροις πρωτογόνους ἔθνεσι, ὥστε καὶ ἡ γενικὴ μόνον ἐξέτασις αὐτῶν καθίσταται ἀδύνατος ἐντὸς τοῦ πλαισίου ἐνὸς ἄρθρου.

Πρὸς ρύθμισιν τῶν διαφορῶν ἐκδηλώσεων τῆς καθημερινῆς ζωῆς χρησιμεύουν παρὰ τοῖς πρωτογόνους οἱ διὰ τῆς συνηθείας καὶ παραδόσεων καθιερωμένοι κανόνες συμπεριφορᾶς. Θεωρεῖται ἀνήθικος κάθε πράξις, ἢ ὅποια διαφέρει τοῦ συνήθους τύπου συμπεριφορᾶς. Τὰ αἷτια τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν περὶ ὀρθῆς συμπεριφορᾶς ἀντιλήψεων τῆς ομάδος εἶναι διάφοροι οἰκονομικοὶ καὶ βιολογικοὶ παράγοντες, θρησκευτικαὶ δοξασῖαι, μαγικαὶ παραστάσεις, πρωτόγονος νοστροπία κλπ. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον δύνανται οἱ ἔγγραφοι «κώδικες» δύο γειτονικῶν ομάδων νὰ παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν. Αἱ ὀμαδικαὶ περὶ τοῦ ὀρθοῦ, περὶ τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου ἀντιλήψεις τῶν πρωτογόνων καθορίζουν τὰς σχέσεις αὐτῶν μόνον ἐντὸς τῆς ομάδος. Δὲν ἔχουν κῦρος ἐκτὸς αὐτῆς. Πᾶν ἄτομον μὴ ἀνήκον εἰς τὴν ὀμάδα θεωρεῖται ὡς «ξένος» καὶ κατὰ συνέπειαν ὑπάγεται εἰς ἄλλην κατηγορίαν ἀντιλήψεων. Ἡ κακοποίησις ξένου δὲν ἀποτελεῖ ἀδίκημα, ἐνῶ ἡ κακοποίησις μέλους τῆς ἰδίας ομάδος ἢ γένους θεωρεῖται ἔγκλημα καὶ τιμωρεῖται ἀστηρότατα ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ θανάτου. Δέον ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ μεταξὺ ξένων ομάδων, συνήθως γειτόνων ὑφίστανται κοιναὶ συμφωνίαι πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως, τὰς ὁποίας ὅλα τὰ συμβαλλόμενα ἔθνη ὑποχρεοῦνται νὰ σέβωνται.

Ἐνεκα τῆς μεγάλης ποικιλίας δὲν δύνανται αἱ περὶ ἀνθρωποκτονίας ἀντιλήψεις τῶν κατὰ φύσιν λαῶν ν' ἀνα-

χθούν εἰς ἓναν τύπον. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οἱ κατώτεροι κυνηγοί, δηλαδή οἱ λαοὶ οἱ ἐκπροσωποῦντες τὸν κατώτατον τύπον πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον γνωρίζει ἡ ἐθνολογία, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λίαν φιλειρηνικοὶ καὶ διστάζουν νὰ φονεύσουν ἄνθρωπον. Ἀκόμη καὶ ἀπέναντι τῶν ξένων τῶν εἰσχωρούντων εἰς τὸ ἔδαφός των εἶναι κατ' ἀρχὰς ἐπιφυλακτικοί. Ἀπαρατήρητοι παρακολουθοῦν κάθε κίνησιν τῶν ξένων καὶ μόνον ὅταν πεισθοῦν ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία των κινδυνεύει ἐπιτίθενται ἐναντίον αὐτοῦ. Ἡ στάσις αὕτη δὲν προέρχεται ἐξ ἐμφύτου τινὸς δειλίας, ὅπως ὑπέθεσαν μερικοὶ συγγραφεῖς. Οἱ πυγμαῖοι τῆς κεντρίας Ἀφρικῆς φημίζονται διὰ τὴν ἀνδρείαν των.

Οἱ μεγαλόσωμοι μαῦροι ἰθαγενεῖς, οἱ συνορεύοντες μετ' αὐτῶν δὲν τολμοῦν νὰ τοὺς προσβάλλουν ἢ νὰ τοὺς κακοποιήσουν ἄνευ σοβαρᾶς αἰτίας, διότι καλῶς γνωρίζουν μὲ ὁποῖαν δεξιότητα χειρίζονται τὰ μικρὰ των τόξα διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ζωὴν των καὶ τὴν τιμὴν των. Εἶναι ἀπίστευτος ἡ τόλμη μὲ τὴν ὁποῖαν οἱ πυγμαιοειδεῖς Σεμάγκ (Μαλαϊκὴ χερσόνησος) ἐπιτίθενται ἐναντίον ἐλέφαντος ἢ ἄλλου μεγάλου ζώου. Ὑπάρχουν ἀναμφιβόλως φυλαί τινες (π. χ. Ἄραβες, Ζουλοῦ κ. ἄ.) διὰ τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἰδίᾳ ξένου δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ λησμονῶμεν τὸ γεγονός ὅτι αἱ φυλαὶ αὗται ἕνεκα τῆς μακροχρονίου ἐπαφῆς μὲ ἀντιπροσώπους ἀνωτέρων πολιτισμῶν ἔχασαν τὸν ἀρχικόν των χαρακτῆρα καὶ ἐξεφυλίσθησαν.

Δὲν εἶναι τὰ δῆθεν «αἰμοβόρα ἔνστικτα» τῶν πρωτογόνων τὰ συνήθη αἰτία τῆς ἀνθρωποκτονίας, ἀλλὰ μᾶλλον αἱ ἰδιορρυθμοὶ ἀντιλήψεις αὐτῶν περὶ τιμῆς καὶ ἰδιοκτησίας, ἢ δεισιδαιμονία, τὰ θρησκευτικὰ ἐλατήρια κ.τ.λ. Μερικοὶ πρωτόγονοι πιστεύουν ὅτι αἱ ἰκανότητες ὡς π. χ. ἀνδρεία, ἀντοχή, σοφία κλπ. ἐδρεῦν εἰς ὠρισμένα τμήματα τοῦ

σώματος. Διὰ ν' ἀποκτήσουν τὰς ποθουμένας αὐτὰς ἀρετὰς φονεύουν καὶ τρώγουν τὰ διακεκριμένα ἄτομα. Οὐδεὶς Δαϊάκος (ἰθαγενῆς) τοῦ Μαλαϊκοῦ Ἀρχιπελάγους) δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὰ δικαιώματα πολίτου ἐὰν δὲν κατορθώσῃ νὰ φονεύσῃ τοῦλάχιστον ἓνα ἐχθρὸν διὰ νὰ κρατήσῃ ὡς λάφυρον τὸ κρανίον του.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον διοργανώνουν οἱ φιλόδοξοι νέοι τῆς ὁμάδος ἐκστρατείας διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὰ κρανία. Πάρα πολλοῖς πρωτογόνοις ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ θάνατος ἀκόμη καὶ τῶν γερόντων (ὑπάρχουν βεβαίως πολλοὶ ἐξαιρέσεις) δὲν εἶναι φυσιολογικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ προκαλεῖται διὰ τῆς μαγείας ἐχθροῦ ἢ κακοβούλου τινὸς ἀνθρώπου τῆς ἰδίας ἢ συγγενοῦς ὁμάδος. Ὁ «μάγος» πρέπει ν' ἀνακαλυφθῇ καὶ νὰ τιμωρηθῇ. Ἡ θανάτωσις τοῦ διὰ μαγείας φονέως δὲν θεωρεῖται ἀνήθικος πράξις τοῦναντίον ἢ κοινὴ γνώμη ἐπιβάλλει αὐτὴν καὶ κατακρίνει αὐστηρότατα τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος τοὺς μὴ ἐκτελέσαντας τὴν «τιμωρίαν» αὐτοῦ.

Τὰ αἰτία τὰ ὁποῖα ὠθοῦν τὴν πρωτόγονον μητέρα πρὸς βρεφοκτονίαν εἶναι διάφορα. Σπανιώτατα ὅμως φονεύεται ἢ ἐγκαταλείπεται εἰς τὴν τύχην του τὸ νεογέννητον βρέφος ἑλλείπει μητρικῆς στοργῆς. Ὁ πλάνης βίος τῶν πρωτογόνων λαῶν εἶναι συνήθως πλήρης κακουχιῶν, ταλαιπωριῶν καὶ κινδύνων, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὴν γυναῖκα, τὸ καθῆκον τῆς ὁποίας εἶναι νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν ὄμων τῆς ὅλα τὰ οἰκιακὰ σκεύη καὶ τὰ μικρὰ τέκνα. Δεδομένου ὅτι αἱ μητέρες θηλάζουσι τὰ τέκνα των μέχρι τοῦ τετάρτου ἢ πέμπτου ἔτους, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀργότερον, εἶναι οὐχὶ σπανίως ἠναγκασμένοι νὰ θυσιάσουν τὸ νεογέννητον διὰ νὰ διασώσουν τὰ ἄλλα των τέκνα. Τὰ συνηθέστερα αἰτία τῆς βρεφοκτονίας εἶναι ἡ μαγεία καὶ ἐν γένει ἡ πρωτόγονος νοοτροπία. Τὰ «σημειωμένα» παιδία (δίδυμα κτλ.) ἢ ἐκείνα,

τὰ ὅποια ἐγεννήθησαν ὑπὸ ὠρισμένας δυσμενεῖς συνθήκας, θεωροῦνται κακότυχα, κακοὶ οἰωνοί, προϊόντα ἐχθρικών δυνάμεων ἢ δαιμόνων. Πρέπει ὁμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι παρὰ τοῖς κατωτάτοις πρωτογόνοις ἢ βρεφοκτονία εἶναι ἄγνωστον φαινόμενον. Τὴν μόνην ἔξαιρσιν, τὴν ὁποίαν γνωρίζει ἡ ἐθνολογία εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀποτελοῦν οἱ πυγμαῖοι τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς. Τὸ ἔκτρωμα (σπανιώτατον γεγονός παρὰ τοῖς πυγμαῖοις) θάπτεται εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησίν του.

Ποία εἶναι ἡ στάσις τῶν πρωτογόνων ἀπέναντι τῶν γερόντων καὶ τῶν ἀσθενῶν μελῶν τῆς ομάδος; Τόσον διάφοροι εἶναι οἱ παράγοντες οἱ καθορίζοντες τὴν στάσιν τῶν πρωτογόνων ἀπέναντι τῶν μὴ δυναμένων ἕνεκα ἀσθενείας ἢ γήρατος νὰ λάβουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν τῆς ομάδος, ὥστε ἡ ἐθνολογία ἢ στηριζομένη ἐπὶ τῆς πραγματικότητος καὶ οὐχὶ ἐπὶ τινος ἐκ τῶν προτέρων θεωρίας δὲν δύναται νὰ δώσῃ γενικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἄνω ἐρώτημα. Τὰ αἰτία τῆς παραμελήσεως καὶ κακοποιήσεως τῶν ἀσθενῶν μελῶν δὲν εἶναι διάφορα ἐκείνων τὰ ὅποια ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω ἐν σχέσει πρὸς τὴν βρεφοκτονίαν.

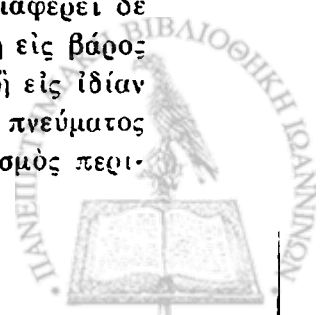
Τὸ ἐθνολογικὸν ὕλικόν ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἐν κατωτάτῳ κλίμακι πολιτισμοῦ εὐρισκόμενοι λαοὶ σέβονται τοὺς γέροντας, φροντίζουν δι' αὐτοὺς μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν αὐτῶν καὶ περιποιοῦνται τοὺς ἀρρώστους. Συχνάκις ὁμως οἱ γέροντες καὶ οἱ ἀσθενεῖς παρακαλοῦν τοὺς συγγενεῖς των νὰ τοὺς φονεύσουν καὶ νὰ τοὺς ἀπολλάξουν τῶν ταλαιπωριῶν τῆς πρωτογόνου ζωῆς. Δὲν τοὺς εἰσακούουν ὁμως πάντοτε οἱ συγγενεῖς εἰς τὴν παράκλησίν των.

Αἱ ἐχθρικαὶ διαθέσεις ἀπέναντι τῶν ἀσθενῶν μελῶν καὶ ἡ κακοποιήσις αὐτῶν ἦσαν ἀποτέλεσμα τῶν περιπλόκων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν τῶν προηγμένων πολιτισμῶν. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἢ ἐπίδρασις τῶν

λευκῶν ἐπὶ τῶν ἠθῶν τῶν πρωτογόνων πληθυσμῶν ὑπῆρξεν ὀλεθρία, διότι ἠλάττωσε τὸ κῦρος τῶν πρεσβυτέρων, τῶν φορέων τῶν παραδόσεων τῆς ομάδος, καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν κακοποίησιν τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν γερόντων.

Ἡ κλοπὴ παρὰ τοῖς κατωτάτοις πρωτογόνοις εἶναι φαινόμενον ἄγνωστον ἢ τουλάχιστον σπανιώτατον. Ὁ Schebesta γράφει περὶ τῶν πυγμαιοειδῶν Σεμάγκ (Μαλαϊκὴ Χερσόνησος): «φόνος, κλοπὴ καὶ μέθη εἶναι ἄγνωστα ἐγκλήματα». Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Σουμάτρας, οἱ Κούμπου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Adam εἶναι «οἱ ἀγαθότεροι ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους δύναται τις νὰ συιαντήσῃ. Δὲν γνωρίζουν οὔτε τὸ ψεῦδος οὔτε τὴν κλοπὴν». Αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ζοῦν οἱ πρωτόγονοι οὔτοι λαοὶ συντελοῦν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀρετῶν αὐτῶν. Αἱ ομάδες εἶναι μικραὶ καὶ συνήθως συνδέονται τὰ μέλη αὐτῶν διὰ συγγενικῶν δεσμῶν. Ἡ ζωὴ των εἶναι λίαν ἀπλῆ, αἱ κοινωνικαὶ διακρίσεις δὲν ἔχουν ἐμφανισθῆ, διὸ καὶ δὲν ὑπῆρχον λόγοι, ν' ἀναπτυχθοῦν ἡ δυστυχία, ἡ φιλοδοξία, ὁ φθόνος, ἡ ἀπληστία κλπ.

Ταῦτα ὁμως ἀφοροῦν μικρὸν μόνον ἀριθμὸν ομάδων. Τὰ πλείστα πρωτόγονα ἔθνη, ἔχουν πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐγκάταλειψαι τὸ στάδιον πολιτισμοῦ, ἐν τῷ ὑποίῳ εὐρίσκονται οἱ πυγμαῖοι καὶ οἱ πυγμαιοειδεῖς. Παρὰ τοῖς πλείστοις πρωτογόνοις, κοινωνικαὶ καὶ ὑπερφυσικαὶ κυρώσεις συντελοῦν εἰς τὴν διατήρησιν τάξεως καὶ εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων. Παρὰ τοῖς Bergdame (Νότιος Ἀφρικὴ) π. χ. ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ κλέψαντος ἀντικείμενόν τι ξηραίνεται καὶ πίπτει. Παρὰ τοῖς πλείστοις πρωτογόνοις, γίνεται συνήθως διάκρισις εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν καὶ εἰς τὰς συνεπειὰς τῆς πράξεως διαφέρει δὲ πολὺ ἐὰν ἡ κλοπὴ διεπράχθῃ εἰς βάρος ἀτόμου ἀνήκοντος εἰς ξένην ἢ εἰς ἰδίαν ομάδα. Ὡθούμενοι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου, ὅτι δηλαδὴ ὁ σφετερισμὸς περι-

ουσίας ἀνηκούσης εἰς μέλη ξένης ομάδος, δὲν ἀποτελεῖ ἀδίκημα (ἐνίοτε θεωρεῖται καὶ ὡς ἀνδραγάθημα) διοργανώνουν οἱ ἄνδρες (συνήθως οἱ νέοι) τῆς ομάδος (Κουνάμα, Βεδουίνοι, Ἐρυθρόδεσμοι, Μασσάϊ κ. ἄ.). ληστρικός ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν ξένων. Αἱ ληστεῖαι αὐταὶ λαμβάνουν συνήθως μορφήν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐν σχέσει πρὸς τὰς μεθόδους ταύτας τοῦ πλουτισμοῦ πρέλει νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἔσπευδον νὰ κακίσουν τὰς πράξεις ταύτας καὶ νὰ τὰς χαρακτηρίσουν ὡς ἐνδειξιν βαρβαρότητος, ὅτι μέχρι τῆς πρώτης δεκαετίας τοῦ 19ου αἰῶνος πολλοὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου (Ἄγγλοι, Γάλλοι, Ὀλλανδοί, Ἰταλοὶ κ. ἄ.) ἐθεώρουν τὴν πειρατεῖαν ὡς ἓνα λίαν ἐπικερδῆ κλάδον τῶν ἐμπορικῶν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἔννοια τοῦ «γυμνοῦ» καὶ τὸ συναίσθημα τῆς αἰδοῦς εἶναι βαθέως ἐρριζωμένα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου. Τὸ περιεχόμενον ὅμως τῆς ἐννοίας τοῦ «γυμνοῦ» καὶ τοῦ εὐπρεποῦς διαφέρει πολὺ κατὰ χρόνον καὶ τόπον. Σχεδὸν γενικὴ (τουλάχιστον εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις) εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ καλύπτειν τὰ γεννητικὰ ὄργανα. Πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι περιφέρονται ἐντελῶς γυμνοὶ θεωροῦν τὴν κατάστασιν ταύτην λίαν φυσικὴν, δὲν δίδουν καμμίαν σημασίαν εἰς τὸ γυμνὸν καὶ δὲν διακρίνονται δι' ὑπερβολικὴν τινα «ἀνηθικότητα». Ὡς μαρτυροῦν οἱ περιηγηταί, οἱ πρωτόγονοι αὐτοὶ ἄνθρωποι εἶναι σεμνοὶ καὶ ἠθικοί. Ἡ ἐπίθεσις διακοσμητικοῦ τινος καλύμματος ἐπὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων θεωρεῖται παρ' αὐτοῖς ὡς γὰτι τὸ λίαν προκλητικόν.

Τοιοῦτου εἶδους «διακόσμησις» γίνεται συνήθως εἰς τὰς ὁμαδικὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἐορτάς, ὀρισμέναι φάσεις τῶν ὁποίων φέρουν ὀργιαστικὸν χαρακτῆρα. Αἱ γυναῖκες ὀρισμένων ὁμάδων συμμορφούμεναι πρὸς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα φοροῦν πλήρη ἐνδυμασίαν,

ἄλλου δὲ πάλιν ἐπιβάλλουν τὰ ἦθη μικρὰς μόνον ἐσθήτας. Συναντᾶται ὅμως καὶ τὸ ἐξῆς περιεργον φαινόμενον: κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς καθημερινῆς ἐργασίας ἐπιτρέπεται εἰς τὴν γυναῖκα νὰ περιφέρεται ἐντελῶς γυμνή. Εἰς πᾶσαν δὲ ἄλλην περίστασιν ἢ ἐμφάνισις τῆς ἄνευ ἐνδυμασίας θεωρεῖται ἀπρεπῆς. Ὑπάρχουν λαοί, τὰ τέκνα τῶν ὁποίων ἀπὸ μικρᾶς ἡδὴ ἡλικίας ὑποχρεοῦνται νὰ καλύπτουν ἐπιμελῶς τὸ σῶμα των. Παρ' ἄλλοις πάλιν ἔθνεσιν ἐπιτρέπεται εἰς τὰ παιδιά ἀμφοτέρων τῶν φύλων νὰ παρουσιάζωνται μέχρι τῆς ἐφηβικῆς τῶν ἡλικίας ἐντελῶς γυμνά. Ἡ κάλυψις ὀλοκλήρου τοῦ σώματος ἢ ὀρισμένων τμημάτων αὐτοῦ δὲν πηγάζει ἐξ ἐμφύτου τινὸς σεμνότητος. Οἱ πραγματικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τὰς ἀντιλήψεις τῶν πρωτογόνων εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι μᾶλλον βιολογικοί, κοινωνικοί, οἰκονομικοὶ καὶ θρησκευτικοί. Γενικῶς εἶναι ἡ συνήθεια τῶν πρωτογόνων νὰ ἐκπληροῦν τὰς φυσικὰς τῶν ἀνάγκας ἐν ἀπομονώσει.

Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὸ κύριον αἷτιον τῆς ἀπομονώσεως, καθόσον, ἡδυνήθησαν νὰ ἐξακριβώσουν οἱ ἐθνολόγοι, εἶναι ὁ φόβος τῆς μαγείας.

Πολλὰ ἐλέχθησαν περὶ τῆς «κτηνώδους» φύσεως καὶ τῆς ὑπερμέτρου γενετησίου ὀρμῆς τῶν πρωτογόνων. Τὰ πλεῖστα ἐξ ὧων ἐγράφησαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν πλουσίαν φαντασίαν μερικῶν συγγραφέων καὶ δὲν συνάδουν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ὅσοι ἐθνολόγοι ἦλθον εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τοὺς πρωτογόνους, ὁμοφώνως ὁμολογοῦν ὅτι τὰ ἔθνη αὐτὰ καὶ ἰδίᾳ τῶν κατωτέρων στρωμάτων πολιτισμοῦ ἔχουν μίαν «ψυχρὰν» ἰδιοσυγκρασίαν. Σημειωτέον ὅτι πορνεία, παιδεραστία καὶ ἄλλαι ἔκφυλοι ἐκδηλώσεις τῆς γενετησίου ὀρμῆς συναντῶνται μόνον εἰς τὰ προηγμένα στάδια πολιτισμοῦ.

Παρὰ τοῖς κατωτάτοις πρωτογόνοις (πυγμαίων καὶ πυγμαιοειδῶν) ἢ συζυγικὴ πίστις εἶναι κανὼν, αἱ παρεκτροπαί

καὶ τὰ διαζύγια εἶναι σπανιώτατα ἢ καὶ σχεδὸν ἄγνωστα φαινόμενα. Εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν ἐθίμων εἰς τοὺς ἐγγάμους ἀπόλυτος ἐγκράτεια, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ διαρκέσῃ πολλοὺς μῆνας. Ὁ Dakota, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ καλὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἢ στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν πρέπει ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν νὰ νηστεύῃ καὶ ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν ἐπαφὴν μετὰ τῆς γυναικὸς του. Διαρκούσης τῆς περιόδου αὐτῆς δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν σύζυγον νὰ ἐγγίξῃ τὰ ὄπλα καὶ σκευὴ τοῦ ἀνδρός της. Οἱ Ἰθαγενεῖς τοῦ Noessa Laut πιστεύουν ὅτι μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐγκρατεῖς ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα πρὸ τοῦ πολέμου εἶναι ἄτρωτοι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Παρὰ πολλοῖς πρωτογόνοις ἔθνεσιν ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι γενετήσιος σχέσις διαρκούσης τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ τοῦ θηλασμοῦ εἶναι λίαν ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὸ βρέφος. Ἐπομένως διάφορα tabu (ἀπαγορεύσεις ὑπερφυσικοῦ κύρους) ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς συζύγους ἀπόλυτον ἐγκράτειαν κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν. Σημειωτέον ὅτι ὁ θηλασμός τῶν βρεφῶν παρὰ μερικοῖς ἔθνεσιν ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ πέμπτου ἔτους. Αἱ σχέσεις τῶν φύλων πρὸ τοῦ γάμου καὶ μετὰ τὸν γάμον καθορίζονται ὑπὸ τῶν ἐθίμων. Εἶναι βεβαίως διάφοροι αἱ μορφαὶ τοῦ γάμου παρὰ τοῖς πρωτογόνοις, πρέπει ὅμως νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ κοινογαμία (promiscuité), τὴν ὁποίαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐξελικτικῆς σχολῆς ἐσφαλμένως ἐθεώρησαν ὡς γενικὸν φαινόμενον, εἶναι ἐντελῶς ἀνύπαρκτος. Συναντῶνται βεβαίως παρὰ μερικοῖς λαοῖς ἔθιμα τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν μεγάλην ἐλευθερίαν εἰς τὰς σχέσεις μετὰ τῶν δύο φύλων, δὲν ἀποτελοῦν ὅμως αὐτοὶ τὸν κύριον τύπον τοῦ γάμου. Παντοῦ καὶ πάντοτε ρυθμίζονται αἱ σχέσεις τῶν φύλων καὶ ἰδιαίτερος τῶν ἐγγάμων διὰ τῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων τῆς ομάδος. Δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι

ἡ ἐλευθερία σχέσεων τῶν δύο φύλων πρὸ τοῦ γάμου εἶναι γενικὸν φαινόμενον. Δὲν δίδουν καμμίαν σημασίαν εἰς τὴν παρθενίαν τῆς νέας καὶ ἐπιτρέπουν παντὸς εἶδους ἐλευθερίαν εἰς τὰς σχέσεις πρὸ τοῦ γάμου οἱ Κάφροισι, οἱ Μαῦροισι, οἱ Βανίοροισι, Βανιαμβέξοισι, οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς Οὐγάνδας, τῆς Μαδαγασκάρης, τῶν νήσων Μάρσαλ κ.ἄ., ὑπάρχουν ὅμως πολλὰ ἄλλα ἔθνη (π. γ. Βέντα, Ἴποι, νησιῶται τῶν Ἀμπερλες, Τασμανοί, μερικαὶ ομάδες Αὐστραλῶν κ. ἄ.), τὰ ὁποῖα ἀπαγορεύουν αὐστηρότατα εἰς τοὺς νέους νὰ ἔχουν σχέσεις μὲ τὸ ὡραῖον φύλον καὶ τιμωροῦν μὲ μεγάλην ὀμότητα ἐνίοτε δὲ καὶ θανάτωνουν τοὺς μὴ σεβομένους τὰ ἠθικὰ προστάγματα τῆς ομάδος των. Λέον νὰ προσθέσωμεν ὅτι εἰς τὰ ἀνώτερα στάδια πολιτισμοῦ οἱ κώδικες τῆς ἠθικῆς τῶν κατὰ φύσιν λαῶν δὲν διέπονται μόνον ὑπὸ βιολογικῶν αἰτίων καὶ θρησκευτικῶν ἢ μαγικῶν ἀντιλήψεων, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος ρυθμίζονται ὑπὸ οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν παραγόντων.

Ἠλεκτρισμός.— Ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐπέφερεν ἀνυπολόγιστον ἀναστάτῳσιν εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

Δύναται τις εἰπεῖν ὅτι συνέσφιξε περισσότερο τοὺς δεσμοὺς τῆς κοινωνίας, διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἐγκαταστάσεων φωτισμοῦ καὶ κινήσεως, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον μιᾶς μόνης συγκεντρωμένης κεφαλαιοκρατικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἐργασία, ἡ ζωὴ καὶ κινήσεις ὀλοκλήρων πόλεων καὶ περιφερειῶν ἐξαρτᾶται πολλὰ ἀπὸ ἓν μόνον σύστημα ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων. Μία ἀπεργία εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ δύναται νὰ νεκρώσῃ ὀλόκληρον τὴν πόλιν. Ὁ ἠλεκτρισμὸς εἰσαχθεὶς εἰς τὴν παραγωγὴν ἀπέβη σπουδαῖος πολέμιος τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ πετρελαίου. Καὶ ἀπέναντι μὲν τοῦ ἀτμοῦ ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐξῆλθε νικητής. Ἀπέναντι τοῦ πετρε-

λαίου ὁμως καὶ δὴ τοῦ παμφθίνου ἀκαθάρτου πετρελαίου ὁ ἠλεκτρισμὸς δὲν φαίνεται ὅτι θὰ ὑπερισχύσῃ, ἐκτὸς ἂν εὐρεθῇ τρόπος μεταβιβάσεως ρεύματος κινήσεως διὰ τοῦ ἀέρος ἢ τῶν ἔρτσιανῶν κυμάτων. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην πολλαὶ προσπάθειαι καταβάλλονται καὶ ἂν τοῦτο ἐπιτευχθῇ τότε τὸ κόστος κινήσεως ἀεροπλάνων, σιδηροδρομῶν καὶ αὐτοκινήτων θὰ κατέλθῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον. Διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν μηχανὴν ἀκαθάρτου πετρελαίου, αἱ ἐπιχειρήσεις ἠλεκτρισμοῦ ἐνεκαίνισαν σύστημα (τὸ ὅποιον ἐφαρμόζει καὶ παρ' ἡμῖν ἡ Πάουερ) τὸ ὅποιον συνίσταται εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ ρεύματος κινήσεως εἰς τιμὴν κάτω τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς, τῆς ζημίας ἰσοφαριζομένης ἀπὸ τὰς ὑψωμένας τιμὰς τοῦ διὰ τὸν φωτισμὸν χρησιμοποιουμένου ρεύματος. Εἰς τὸν ἀγῶνα του κατὰ τοῦ πετρελαίου ὁ ἠλεκτρισμὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐξελίξῃ τὰς ἐγκαταστάσεις παραγωγῆς του εἰς τὸ ἔπακρον τοῦ αὐτοματισμοῦ καὶ κατώρθωσε νὰ ἀποκλείσῃ ἐκ τῶν ἐργασιῶν του τὸ πλεῖστον τῆς ζωντανῆς ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Μὲ τὴν ἰδίαν μέθοδον εἰσέβηλε καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου ἀντικατέστησεν εἰς πολλὰ τὴν ζωντανὴν ἐργασίαν καὶ τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν, (ἠλεκτρικὰ ἀνοιγοκλεισίματα θυρῶν, ἐγκαταστάσεις φυλάξεως καὶ εἰδοποιήσεως, θερμάνσεις μαγειρείων, ψυγεῖα κ. λ. π. καὶ τέλος ρομποτισμὸς).

Ἡλιαία.— Μέγα δικαστήριον ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, θεσπισθὲν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος. Ἡ Ἡλιαία ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, εἰς τὸ ὅποιον κατέρευγον, οἱ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀδικηθέντας ἐκ τῆς κρίσεως τῶν ἀρχόντων. Τὸ καθῆκον τῶν ἀποτελούντων τὴν Ἡλιαίαν δὲν ἦτο πάντοτε τὸ αὐτό. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς συμμαχίας οἱ δικασταὶ ἦσαν 6.000, κληρούμενοι κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ δικάζωσιν, ἀνε-

ξαρτήτως περιουσιακῆς καταστάσεως. Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος, δεδομένου ὅτι τὰ δικαστήρια ἦσαν ἄμισθα, οἱ πτωχοὶ δὲν διέθετον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον διὰ νὰ φιλοδοξήσῃ τὴν δικαστικὴν λειτουργίαν. Κατὰ τὸν 4ον ὁμως αἰῶνα, ὅτε εἶχε καταλυθῆ ἡ συμμαχία καὶ δὲν κατέφευγον ἄλλοι πλὴν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Ἡλιαίαν, δὲν ἐχρειάζοντο πλέον 6.000 δικασταί. Ἐκτὸς τούτου, κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μᾶλλον ἀπρόθυμοι ὅπως μετέχωσιν εἰς τὰ τῆς πολιτείας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἦτο δύσκολον νὰ εὐρίσκωνται κατ' ἔτος ὑπὲρ τοῦς 6.000 ἐπίδοξοι δικασταί. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι τότε δικασταὶ ἐγίνοντο πάντες οἱ δηλοῦντες ὅτι ἐπιθυμοῦν τοῦτο, ἂν εἶχον τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα, ἤτοι ἂν ἦσαν ἡλικίας ἄνω τῶν 30 ἐτῶν, ἂν δὲν ὄφειλον εἰς τὸ δημόσιον καὶ ἂν δὲν ἦσαν ἄτιμοι. Οἱ οὕτω γενόμενοι δικασταὶ (ἡλιασταὶ) ἔδιδον ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους τὸν ἡλιαστικὸν ὄρκον ἐν τῷ Ἀρδητῶ, ὅστις εἶχεν ὡς ἐξῆς: «Ψηφιοῦμαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων, περὶ δ' ὧν ἂν νόμοι μὴ ὦσι, γνώμη τῇ δικαιοτάτῃ καὶ οὔτε χάριτος ἔνεκ' οὔτ' ἔχθρας. Καὶ ψηφιοῦμαι περὶ αὐτῶν ὧν ἂν ἡ δίωξις ἦ. Καὶ ἀκροάσομαι τῶν τε κατηγορούντων καὶ τῶν ἀπολογουμένων ὁμοίως ἄμεοιν. Ὅμνυμι ταῦτα νῆ τὸν Δία, νῆ τὸν Ἀπόλλωνα, νῆ τὴν Δήμητρα, καὶ εἴη μὲν μοι εὐορκοῦντι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἐπιορκοῦντι δ' ἐξώλεια αὐτῶ τε καὶ γένει».

Ἡ Ἡλιαία ἀπετέλει πολιτικὸν συνέδριον. Εἰς αὐτὴν ἦτο δεδομένη ἡ κυριαρχία τοῦ δήμου ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν ἐξετέλει δικάζουσα κατὰ μέγιστο ἢ μικρὰ τμήματα. Τὰ τμήματα ταῦτα, ἀποτελοῦντα αὐτοτελῆ δικαστήρια συνέκειντο ἐκ 201 ἢ 401 ἢ 501 ἢ 1001 ἢ 1501 ἢ 2001 ἢ 2501 δικαστῶν. Τὸ κεκανονισμένον πλῆθος τῶν δικαστῶν συνήθους ἡλιαστικοῦ δι-

καστηρίου ἐν ἀρχῇ ἦτο ἴσως 501 δικασταί. Βραδύτερον ὅταν ἐθεσπίσθη ἡ ἀποζημίωσις τῶν δικαστῶν διὰ λόγους οἰκονομιῶν τὰ δικαστήρια τῆς Ἡλιαίας συνεκροτοῦντο ἐξ ὀλιγωτέρων δικαστῶν.

Ἡλικία.—Ἡ ἡλικία παίζει πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον οἱ ἄνθρωποι διαιροῦνται κατὰ ἡλικίαν εἰς νήπια, ἀνήβους, ἐφήβους καὶ ἐνήλικους, ἀναλόγως δὲ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν κρίνονται ἡ ἀρμοδιότης πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν καὶ ἡ εὐθύνη εἰς περίπτωσιν ἀδικοπραξίας. Ἀνάλογος εἶναι ἡ εὐθύνη καὶ εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον ἐξ ἀδικήματος. Ἡ ἡλικία ἐπίσης λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἐφ' ὅσον δὲ αὐξάνει ἡ δημοκρατικότης πολιτεύματος τινος, κατέρχεται τὸ ὄριον ἡλικίας διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἐν Ἑλλάδι—καὶ εἰς τὰ περισσότερα κράτη—οἱ ἄνδρες ἀποκτοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἀπὸ ἡλικίας 21 ἐτῶν, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογιμότητος ἐν Ἑλλάδι παρέχεται διὰ μὲν τοὺς ὑποψηφίους βουλευτὰς εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν, διὰ δὲ τοὺς γερουσιαστὰς εἰς τὴν τῶν 30 ἐτῶν. Εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογάς, εἰς ἃς αἱ γυναῖκες ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν μόνον τὸ ὄριον διὰ τὴν ἀπόκτησιν ψήφου εἶναι ἡ ἡλικία τῶν 30 ἐτῶν. Εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι παρέχεται εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ φύλα ἀπὸ τοῦ 18 ἔτους. Ἀντιθέτως ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χιτλερισμοῦ γίνεται σκέψις πρὸς περιορισμὸν καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 30 ἐτῶν.

Ἡλιοκεντρισμός.—Τὸ ἀστρονομικὸν σύστημα τὸ θεωροῦν τὸν ἥλιον ὡς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου, τὴν δὲ γῆν ὡς ἓνα ἐκ τῶν πλανητῶν αὐτοῦ, στρεφομένην περὶ τὸν ἄξονά της καὶ περὶ τὸν

ἥλιον. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ κρατεῖ καὶ σήμερον διευτυπώθη ἀρτίως διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου, ἐγένετο δὲ δυσκόλως παραδεκτὸν διότι ἀντιβαίνει πρὸς τὰς ἱερὰς γραφάς, αἱ ὅποια θεωροῦν τὴν γῆν ἀκίνητον καὶ τὸν ἥλιον στρεφόμενον περὶ αὐτήν, καθὼς καὶ πρὸς τὴν ἀπλοϊκὴν ἐμπειρίαν. Ὁ ἡλιοκεντρισμὸς ὑποτελεῖ τὸν ἀντίποδα τοῦ *γεωκεντρισμοῦ* (βλ. λ.), ἐπέφερε δὲ μεγάλην ἀνατροπὴν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων, διότι ἀπέδειξεν ὅτι ἡ γῆ, ἣτις ἐθεωρεῖτο κέντρον τοῦ σύμπαντος καὶ ἀντικείμενον φροντίδων διαφόρων ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐν πολλοστημόριον τοῦ σύμπαντος, ὅμοια τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν ἄπειρα ἐν αὐτῷ, ὅπως ὑπάρχουν καὶ ἄπειρα ἡλιακὰ συστήματα.

Ἡλιόπουλος (Τιμολέων).—Νομομαθὴς καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ τὸ 1856 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τὸ 1932. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἑλλάδι, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Τὸ 1911 ἐξελέγη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος βουλευτὴς Ἀττικῆς εἰς τὴν δευτέραν ἀναθεωρητικὴν συνέλευσιν. Τὸ 1916, ἐπὶ κυβερνήσεως Σ. Λάμπρου ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, παρῆτήθη δὲ μετ' ὀλίγον κατόπιν τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Συμμάχων εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις κατήρτισε τὰ «Σχέδιον ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος», πρόεδρος τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσός» καὶ ἀκαδημαϊκός. Ἐγραψε πλείστα ἔργα, ἐν οἷς: «Ποινικαὶ μελέται», «Σύστημα τοῦ ἑλληνικοῦ ποινικοῦ δικαίου» κ. ἄ. Ἐνεφορεῖτο ὑπὸ ἄκρως συντηρητικῶν ἀρχῶν.

Ἡμερήσιος Κῆρυξ.—Ἡμερησία ἐφημερίς ἐν Ἀθήναις ἰδρυθεῖσα τὸ 1933 ὑπὸ Ἰ. Δ. Πασσᾶ.

Ἡμερολόγιον δημοκρατικόν.—Βλ. Δημοκρατικὸν ἡμερολόγιον.

Ἡμερομίσθιον.—Ἀμοιβή τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ ἐργάτης ἀπὸ τὸν ἐργοδότην του καὶ ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει ὄχι τὴν ἀξίαν τῆς ἐνσωματωμένης εἰς ἐμπορεύματα ἐργασίας, ἣν παράγει οὗτος, ἀλλὰ τὴν ἀξίαν τῆς δυνάμεως ἐργασίας, ἣν θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐργοδότην ἐντὸς μιᾶς ἐργασίμου ἡμέρας καὶ τὴν ὁποίαν ὁ ἐργοδότης διαθέτει ἐξ ὀλοκλήρου, ὡν ἐλεύθερος νὰ ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτῆς τὸ ἀνώτατον δυνατὸν ὄριον τοῦ κέρδους. Ἄν τὸ ἡμερομίσθιον ἀντιπροσώπευεν ἐπακριβῶς τὸ ἰσοδύναμον τῆς προσφερθείσης ἐργασίας, ἂν ὁ ἐργάτης ἐλάμβανε τὸ σύνολον τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἐνσωμάτωσεν εἰς τὰς πρώτας ὕλας, ὡς ἐπεξεργάσθη, ὁ ἐργοδότης οὐδὲν κέρδος θ' ἀπεκόμιζεν ἀπὸ τὸν ἐργάτην.

1.—*Τιμὴ ἐργασίας καὶ τιμὴ δυνάμεως ἐργασίας.* «Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, λέγει ὁ Κ. Μάρξ, τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ ἐργάτου ἐμφανίζεται ὡς ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας, ὡς ὠρισμένον χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον πληρώνεται εἰς ἀντάλλαγμα ὠρισμένης ποσότητος ἐργασίας. Ὅμιλοῦν περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας καὶ δίδουν εἰς τὴν νομισματικὴν τῆς ἔκφρασιν τὸ ὄνομα τῆς ἀναγκαίας ἢ φυσικῆς τιμῆς. Ὅμιλοῦν ἐπίσης διὰ τὰς ἐμπορικὰς τιμὰς τῆς ἐργασίας, δηλαδὴ διὰ τὰς τιμὰς τὰς ἀνωτέρας ἢ κατωτέρας τῆς ἀναγκαίας τιμῆς.

Ἄλλὰ τί εἶναι ἡ ἀξία ἐνὸς ἐμπορεύματος; Εἶναι ἡ ἀντικειμενικὴ μορφή τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία ἐδαπανήθη ἐν τῇ παραγωγῇ του. Καὶ μὲ τί μετροῦμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας; Μὲ τὴν ποσότητα ἐργασίας, τὴν ὁποίαν περιέχει τὸ ἐμπόρευμα. Μὲ τί λοιπόν, θὰ καθωρίζετο π.χ. ἡ ἀξία μιᾶς 12ώρου ἐργασίμου ἡμέρας; Μὲ τὰς 12 ὥρας ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς μίαν δωδεκάωρον ἡμέραν. Ἡ ἀπάντησις ὅμως αὕτη ἀποτελεῖ παράλογον ταυτολογίαν. Διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ πωληθῇ ὡς ἐμπόρευμα εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ ἐργασία, θὰ ἔπρεπε ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ὑπάρχῃ

πρὶν πωληθῇ. Ἄν ὅμως ὁ ἐργάτης ἠδύνατο νὰ τῆς δώσῃ αὐτοτελῆ μορφήν, θὰ ἐπώλει τότε ἐμπόρευμα καὶ ὄχι ἐργασίαν.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συναντᾷ ἀπ' εὐθείας ὁ κεφαλαιοκράτης εἰς τὴν ἀγορὰν δὲν εἶναι ἡ ἐργασία, ἀλλὰ ὁ ἐργάτης. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πωλεῖ οὗτος εἶναι ἡ δυνάμις τοῦ ἐργασίας. Ἀπ' ἧς στιγμῆς ἤρχισε νὰ ἐργάζεται ἢ ἐργασία του δὲν τοῦ ἀνήκει πλέον καὶ δὲν δύναται πλέον νὰ τὴν πωλήσῃ. Ἡ ἐργασία εἶναι οὐσία καὶ τὸ ἔμμονον μέτρον τῶν ἀξιῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἡ ἰδία καμμίαν ἀξίαν». Ἡ ἔκφρασις «ἀξία τῆς ἐργασίας» εἶναι ἀνακριβῆς ἔκφρασις πηγάζουσα ἐκ τῶν ἐπιφανειακῶν μορφῶν τῶν σχέσεων παραγωγῆς.

Παραδεχθεῖσα τὴν πλάνην ταύτην ἡ κλασσικὴ πολιτικὴ οἰκονομία διηρωτήθη πῶς καθορίζεται ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας. Ἀνεγνώρισεν ὅτι διὰ τὴν ἐργασίαν ὅπως καὶ διὰ κάθε ἄλλο ἐμπόρευμα, ἡ σχέσις μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζήτησεως δὲν ἐξηγεῖ παρὰ τὰς διακυμάνσεις τῆς τιμῆς ἀγορᾶς περίξ ἐνὸς ὠρισμένου μεγέθους. Ὅταν ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις ἰσορροπήσουν αἱ ποικιλίαι τῆς τιμῆς τὰς ὁποίας εἶχον προκαλέσει, παύουν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως παύει καὶ κάθε ἐπίδρασις τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως. Ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἰσορροπίας τῶν, ὅποτε ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιδράσεώς των, ἀπὸ τί ἐξαρτᾶται;

Ἡ τιμὴ αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι διὰ τὴν ἐργασίαν ὅπως καὶ διὰ κάθε ἄλλο ἐμπόρευμα, παρὰ ἡ ἀξία τῆς ἐκπεφρασμένης εἰς χρῆμα καὶ τὴν ἀξίαν ταύτην ἡ πολιτικὴ οἰκονομία τὴν καθώρισε τέλος διὰ τῆς ἀξίας τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἀναπαραγωγὴν τοῦ ἐργαζομένου. Ἀντικατέστησε τοιοῦτοτρόπως τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας μὲ τὴν ἀξίαν τῆς δυνάμεως ἐργασίας, δυνάμεως ἣτις ἐνυπάρχει εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐργαζομένου καὶ διακρίνεται τῆς λειτουργίας τῆς, τῆς ἐργασίας, ὅπως

μία μηχανή διακρίνεται τῶν κινήσεών της. Ἄλλ' ἢ κλασσικὴ πολιτικὴ οἰκονομία δὲν ἀντελήφθη τὴν σύγχυσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσε.

2.— Ἡ πραγματικὴ σχέσις μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας. Κατὰ τὰ φαινόμενα, ἐκείνο τὸ ὁποῖον ὁ κεφαλαιοκράτης πληρώνει εἶναι ἡ ἀξία τῆς χρησιμότητος τὴν ὁποίαν τοῦ παρέχει ὁ ἐργάτης, ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας. Ὁ ἐργάτης πληρώνεται ἀφοῦ παράσχη τὴν ἐργασίαν του. Ὡς μέσον, λοιπόν, πληρωμῆς τὸ χρῆμα πραγματοποιεῖ τὴν ἀξίαν ἢ τὴν τιμὴν τοῦ παραχωρηθέντος εἴδους, δηλαδὴ ἐν προκειμένῳ, τὴν ἀξίαν ἢ τὴν τιμὴν τῆς ἐκτελεσθείσης ἐργασίας. Ἡ ἀπλὴ ἐμπειρία τῆς πρακτικῆς ζωῆς δὲν ἀποκαλύπτει τὴν διπλὴν χρησιμότητα τῆς ἐργασίας, τὴν ιδιότητα τοῦ ἰκανοποιεῖν μίαν ἀνάγκην, ἣν ἔχει ἀπὸ κοινοῦ μὲ ὅλα τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ δημιουργεῖν ἀξίαν, ἢ ὁποία τὴν διαστέλλει ἐξ ὅλων τῶν ἐμπορευμάτων, καὶ τῆς ἀποκλείει τὴν δυνατότητα νὰ ἔχη ἀξίαν, ἀφοῦ αὕτη εἶναι τὸ πλᾶσσον ἀξίας στοιχεῖον.

Ἄς λάβωμεν μίαν ἐργάσιμον ἡμέραν 12 ὥρῶν παράγουσαν ἀξίαν 6 φρ., τῆς ὁποίας τὸ ἡμισυ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἡμερησίαν ἀξίαν τῆς δυνάμεως ἐργασίας. Συγχέοντες τὴν ἀξίαν τῆς δυνάμεως μὲ τὴν ἀξίαν τῆς λειτουργίας της ἔχομεν τὸν ἐξῆς τύπον: ἡ ἐργασία τῶν 12 ὥρῶν ἔχει ἀξίαν 3 φρ. καὶ καταλήγομεν εἰς τὸ ἀνόητον συμπέρασμα ὅτι ἐργασία ἢ ὁποία δημιουργεῖ ἀξίαν 6 φρ. ἔχει ἀξίαν 3 φρ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι αἰσθητὸν ἐν τῇ κεφαλαιοκρατικῇ κοινωνίᾳ. Ἐν αὐτῇ ἡ ἀξία τῶν 3 φρ. διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς ὁποίας ἀπαιτοῦνται 6 μόνον ὥραι ἐργασίας, ἐμφανίζεται ὡς ἡ ἀξία ὀλοκλήρου τῆς ἐργασίμου ἡμέρας. Λαμβάνων καθ' ἑκάστην ἡμερομίσθιον 3 φρ. ὁ ἐργάτης φαίνεται λαμβάνων ὅλην τὴν ἀξίαν τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν ἐργασίαν του καὶ ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ἐπὶ πλέον τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος του ἀπὸ τὴν ἀξίαν

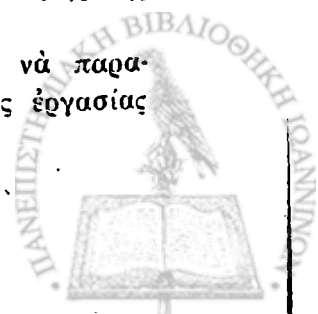
τοῦ ἡμερομισθίου του, ὑποδύεται τὴν μορφήν ἱεραξίας εἰς 3 φρ. δημιουργουμένης ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἐργασίας.

Ἡ μισθωτὴ, λοιπόν, μορφή ἐξαφανίζει κάθε ἔχνος τῆς διαιρέσεως τῆς ἐργασίμου ἡμέρας εἰς ἐργασίαν ἀναγκαίαν καὶ εἰς ὑπερεργασίαν, εἰς ἐργασίαν πληρωνομένην καὶ μὴ πληρωνομένην, εἰς τρόπον ὥστε νὰ φαίνεται πληρωθεῖσα ὀλόκληρος ἡ ἐργασία τοῦ ἐλευθέρου ἐργάτου. Ἡ πραγματικὴ σχέσις μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας ἀποκρύπτεται. Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο ὀφείλονται ὅλαι αἱ νομικαὶ ἔννοιαι τοῦ μισθωτοῦ καὶ τοῦ κεφαλαιοκράτου, ὅλαι αἱ φιλελεύθεραι αὐταπάται καὶ ὅλη ἡ ὑποκρισία τῆς ἀστικῆς κοινωνίας.

3.— Ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας. Ἡ πώλησις τῆς δυνάμεως ἐργασίας γίνεται πάντοτε δι' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον. Οὕτω ἡ ἡμερησία, ἐβδομαδιαία κλπ. ἀξία τῆς δυνάμεως ἐργασίας ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν φαινομενικὴν μορφήν τοῦ ἐπ' ὠρισμένῳ χρόνῳ μισθοῦ, δηλαδὴ τοῦ ἡμερησίου, τοῦ ἐβδομαδιαίου κλπ. μισθοῦ.

Εἰς τὸν μισθὸν δι' ὠρισμένον χρόνον πρέπει νὰ κάμωμεν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ὀλικοῦ ποσοῦ τοῦ ἡμερησίου, ἐβδομαδιαίου κλπ. μισθοῦ καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας. Εἶναι φανερόν ὅτι ἀναλόγως τοῦ μήκους τῆς ἐργασίμου ἡμέρας, ὁ αὐτὸς ἡμερήσιος, ἐβδομαδιαῖος κλπ. μισθὸς δύναται ν' ἀντιπροσωπεύη διάφορους τιμὰς ἐργασίας. Ἡ μέση τιμὴ ἐργασίας ἐξάγεται ἂν διαιρέσωμεν τὴν μέσην ἡμερησίαν ἀξίαν τῆς δυνάμεως ἐργασίας διὰ τοῦ μέσου ἀριθμοῦ ὥρῶν τῆς ἐργασίμου ἡμέρας. Ὅταν π. χ. ἡ ἡμερησία ἀξία εἶναι 3 φρ. καὶ ἡ ἐργασία ἡμέρα 12 ὥρῶν, ἡ τιμὴ μιᾶς ὥρας ἰσοῦται πρὸς 3 διὰ 12 ἴτοι πρὸς 0,25 φρ. Ἡ οὕτω εὑρεθεῖσα τιμὴ τῆς ὥρας εἶναι τὸ μέτρον τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας.

Τὸ ἡμερομίσθιον δυνατόν νὰ παραμένῃ τὸ αὐτό, καὶ ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας

ν' αὐξάνη ἢ νὰ ἐλαττοῦται. Ὅταν π. χ. ἡ ἐργασία ἡμέρα γίνῃ δεκάωρος, παραμένοντος τοῦ ἰδίου ἡμερομισθίου, ἡ ὥρα τῆς ἐργασίας πληρῶνεται πρὸς 0,30 φρ. Γενικῶς δεδομένης τῆς διαρκείας τῆς καθημερινῆς ἢ ἐβδομαδιαίας ἐργασίας, ὁ ἡμερήσιος ἢ ἐβδομαδιαῖος μισθὸς θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας· ἂν εἶναι δεδομένη ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας, ὁ μισθὸς θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς διαρκείας τῆς ἡμερησίας ἢ ἐβδομαδιαίας ἐργασίας.

4.—*Ἐπιμήκυνσις τῆς ἐργασίμου ἡμέρας.* Εἰς τινὰς κλάδους τῆς βιομηχανίας συνηθίζουσι νὰ θεωροῦν ὡς κανονικὴν μίαν ἐργασίμον ἡμέραν ὀρισμένων ὡρῶν, 8 π. χ. Μετὰ τὴν λήξιν τῶν ὡρῶν τούτων ἀρχίζει ἡ συμπληρωματικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία, λαμβανομένης τῆς ὥρας ὡς μέτρου, πληρῶνεται ὀλίγον περισσότερον. Ἔνεκα τῆς χαμηλῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας κατὰ τὸν κανονικὸν χρόνον ὁ ἐργάτης ἀναγκάζεται διὰ νὰ συγκεντρώσῃ ἐπαρκῆς ἡμερομίσθιον, νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ πλεόν, συμπληρωματικῶς. Τοῦτο καταλήγει πρὸς ὄφελος τοῦ κεφαλαιοκράτου καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐπιμήκυνσιν τῆς ἐργασίμου ἡμέρας. Ταυτοχρόνως ὁμοίως, ἂν ἡ ἐπιμήκυνσις τῆς ἐργασίμου ἡμέρας εἶναι φυσικὴ συνέπεια τοῦ χαμηλοῦ ἡμερομισθίου, δύναται ν' ἀποβῇ καὶ αἰτία πτώσεως τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας καὶ ἐπομένως τοῦ ἡμερησίου ἢ ἐβδομαδιαίου μισθοῦ. Ὅταν διὰ τῆς ἐπιμηκύνσεως τῆς ἐργασίμου ἡμέρας, εἰς ἄνθρωπος ἐκτελεῖ τὸ ἔργον δύο, αὐξάνει ἢ προσφορὰ ἐργασίας ἐνῶ δὲν ἔχει ὑποστῆ καμμίαν μεταβολὴν ὁ ἀριθμὸς τῶν διαθεσίμων ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐργατῶν. Ὁ μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἀναπτυσσόμενος συναγωνισμὸς ἐπιτρέπει εἰς τὸν κεφαλαιοκράτην νὰ μειώσῃ τὴν τιμὴν τῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας ἡ πτώσις ἐπιτρέπει μὲ τὴν σειρὰν τῆς νέαν ἐπιμήκυνσιν τῆς ἐργασίμου ἡμέρας. Ὁ κεφαλαιοκράτης συνεπῶς ὀφελεῖται διπλῶς, καὶ ἐκ τῆς μειώσεως τῆς συνήθους τιμῆς τῆς ἐργασίας καὶ

ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς διαρκείας τῆς.

5 — *Ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβή.* Ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβὴ φαίνεται ἐκ πρώτης ὀψεως ἀποδεικνύουσα ὅτι καταβάλλεται εἰς τὸν ἐργάτην ὄχι ἡ ἀξία τῆς δυνάμεώς του, ἀλλ' ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας τῆς πραγματοποιηθείσης ἐν τῷ προϋόντι καὶ ὅτι ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας ταύτης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰκανότητα ἐκτελέσεως τοῦ παραγωγοῦ. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁμοίως οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μεταμόρφωσις τοῦ δι' ὀρισμένον χρόνον μισθοῦ.

Ἐποθέσωμεν ὅτι ἡ κανονικὴ ἐργασία ἡμέρα ἀποτελεῖται ἐκ 12 ὡρῶν ἐξ ὧν 6 ἀναγκαίας ἐργασίας καὶ 6 ὑπερεργασίας, 6 πληρωμένων καὶ 6 ἀπληρῶτων καὶ ὅτι ἡ παραχθεῖσα ἀξία εἶναι 6 φρ. Τὸ προϊόν μιᾶς ὥρας ἐργασίας θὰ εἶναι τότε 0,50 φρ. Εἶναι ἐξηκριβωμένον ἐκ τῆς πείρας ὅτι ἐργάτης ἐργαζόμενος μὲ μέσον ὄρον ἐντάσεως καὶ ἐπιδεξιότητος, χρησιμοποιῶν ἐπομένως τὸν κοινωνικῶς ἀναγκαῖον χρόνον ἐργασίας διὰ τὴν παραγωγὴν ἑνὸς εἶδους, παράγει εἰς 12 ὡρας 12 ἐκ τῶν προϊόντων ἢ τμημάτων προϊόντων. Τὰ 12 ταῦτα τμήματα ἀξίζουν 6 φρ. καὶ ἕκαστον ἐξ αὐτῶν 0,50 φρ. Ὁ ἐργάτης λαμβάνει κατὰ τεμάχιον 0,25 φρ. καὶ κερδίζει οὕτω ἐντὸς 12 ὡρῶν 3 φρ., ἐνῶ τὰ ἐμπορεύματα τὰ παραχθέντα εἰς 12 ὡρας ἐργασίας ἀξίζουν 6 φρ. Εἰς τὸν δι' ὀρισμένον χρόνον μισθὸν ἡ ἐργασία μετράται ἀνολόγως τῆς ἀμέσου διαρκείας τῆς· εἰς τὸν κατὰ τεμάχιον μισθὸν ἀνολόγως τῆς ποσότητος τῶν προϊόντων· ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρας ὁμοίως τὰς περιπτώσεις ἡ ἀξία μιᾶς ἐργασίμου ἡμέρας καθορίζεται ὑπὸ τῆς ἡμερησίας ἀξίας. Ἡ κατὰ τεμάχιον, λοιπόν, ἀμοιβὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μετερυθμισμένη μορφή τοῦ μισθοῦ δι' ὀρισμένον χρόνον.

Ὅταν ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας αὐξάνει, ὅταν ἡ ποσότης τῶν πραγματοποιησίμων ἐντὸς ὀρισμένου χρόνου προϊόντων διπλασιάζεται π. χ. τότε καὶ ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβὴ θὰ μειωθῇ ἐν τῇ αὐτῇ ἀναλογίᾳ, θὰ πέσῃ εἰς τὸ ἡμι-

συ, ὅστε τὸ καθημερινὸν ἡμερομίσθιον δὲν θά μεταβληθῆ. Ὅτι δὴποτε καὶ ἂν συμβῆ ὁ κεφαλαιοκράτης δὲν πληρώνει τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν ἐργασίας. Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τὸν κεφαλαιοκράτην εἶναι πολὺ συμφερωτέρα ἡ μορφή τῆς κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβῆς διότι κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ ἐργάτης πραγματοποιεῖ τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς ἀποδοτικότητός του, διότι ἂν ἔχει μικρότερης ἰκανότητος δὲν ζημιώνει τὸν κεφαλαιοκράτην καὶ διότι ἀπαλλάσσει τὴν ἐργοδότην ὄλων τῶν ἐξόδων τῆς ἐπιστάσεως καὶ ἐπαγρυπνήσεως ἐπὶ τῆς ἐργασίας.

6.— *Συνέπειαι τοῦ θεσμοῦ τῆς μισθωτῆς ἐργασίας.* Ἐκ τοῦ θεσμοῦ τῆς μισθωτῆς ἐργασίας, ὅστις ἀποτελεῖ ἐν τῶν θεμελιωδῶν γνωρισμάτων τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος, πηγάζει σειρά προβλημάτων, τὰ ὅποια ἐν τῷ συνόλω τῶν ἀποτελοῦν τὸ λεγόμενον κοινωνικὸν πρόβλημα. Ἡ ἀστική τάξις, κάτοχος τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς τείνει διαρκῶς εἰς μείωσιν τοῦ ἡμερομισθίου καὶ αὔξησιν τῶν ὥρων τῆς ἐργασίας, ἦτοι εἰς μείωσιν τῆς ὡριαίας τιμῆς τῆς ἐργασίας, ἐνῶ ἡ ἐργατικὴ τάξις ζητεῖ τὴν αὔξησιν τιμῆς ταύτης δι' αὔξησεως τοῦ ἡμερομισθίου καὶ μειώσεως τῶν ὥρων ἐργασίας καὶ ἀγωνίζεται πρὸς τοῦτο διὰ τῶν ἐπαγγελματικῶν τῆς ὁργανώσεων.

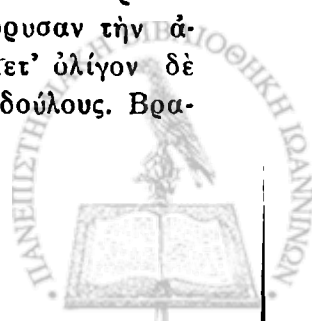
Ἡ σύγκρουσις αὕτη εἶναι ἡ πλέον ἐξώφθαλμος ἐκδήλωσις τῆς ἐμμόνου ἐν τῇ κοινωνίᾳ πάλης τῶν τάξεων, καὶ ἡ ἰσχυροτέρα ἀπόδειξις τοῦ ἀνεπίκτου τῆς ἁρμονίας συμφερόντων μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας.

Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι.—Ὁμοσπονδιακὸν κράτος τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὸ μεγαλύτερον τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν, ἔχον ἑκτασιν περίπου ἴσην μετὰ τὴν τῆς Εὐρώπης. Ἐχει πληθυσμὸν ὑπερβαίνοντα τὰ 120 ἑκατομμύρια, ὧ· 97 ἑκατομ. λευκοί, 12 μαῦροι, οἱ δὲ λοιποὶ ἐρυθρόδερμοι καὶ κίτρινοι. Ἡ

αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξε καταπληκτικὴ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οὗτος τὸ 1790 ἀνήρχετο εἰς 3.900.000, τὸ 1830 εἰς 13 ἑκατομ., τὸ 1860 ἀνήρχετο εἰς 31.5 ἑκατομ., τὸ 1880 εἰς 50 καὶ τὸ 1900 εἰς 76 ἑκατομ. Ἡ αὔξησις κυρίως προέρχεται ἐκ τῆς μεταναστεύσεως, ἐξηκριβώθη δὲ κατὰ τὸ 1920 ὅτι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Ν. Ὑόρκης τὰ 80οο ἐγεννήθησαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ὁμοσπονδία ἀποτελεῖται ἐκ 48 πολιτειῶν καὶ τοῦ διαμερίσματος τῆς Κολομβίας, ὅπου ἡ πρωτεύουσα Οὐάσιγκτων. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ἐπὶ πληθυσμοῦ 105 ἑκατομ. τὰ 54 ἦσαν κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ 51 ἑκατομ. ἀγρόται. Ἡ οἰκονομικὴ πρὸδος τῆς χώρας ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου καταπληκτικὴ. Οὕτω, ἐνῶ τὸ 1899 ἡ ἀξία τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἦτο 11,5 ἑκατομ. δολλάρια, τὸ 1927 ἔφθασε τὰ 62,7 ἑκατομμύρια.

5.— *Οἱ πρῶτοι ἄποικοι.* Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς αἱ ἀποτελοῦσαι σήμερον τὰς Ἠνωμ. Πολιτείας χῶραι κατοικοῦντο ὑπὸ ἐρυθροδέσμων, πολὺ κατωτέρων ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς τῆς Κεντρικῆς καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Οἱ ἐρυθρόδερμοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξωντώθησαν ὑπὸ τῶν πολιτισμένων Εὐρωπαίων ἐπιδρομέων, μικρὸν μέρος τῶν ἀνεμείχθη μετὰ τῶν ἀποίκων, σήμερον δὲ μόλις ὑπάρχουν ἐν αὐτῷ μόλις 345 χιλιάδες κατὰ τὸ πλεῖστον νομάδες.

Ἡ ἱστορία τῆς χώρας ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν πρώτων Εὐρωπαίων ἀποίκων. Πρῶτον οἱ Ἰσπανοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Φλωρίδα (1586), μετ' αὐτοὺς δὲ Γάλλοι ἐκ τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς Καναδᾶν κατῆλθον πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου, μετ' αὐτοὺς δὲ ἄλλοι Γάλλοι κατὰ τὸ 1670—1690 προὐχώρησαν πρὸς τὸν Μισσισιπὴν. Οἱ πρῶτοι Ἀγγλοὶ ἄποικοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀμερικῇ τὸ 1607. Οἱ πρῶτοι Ἀγγλοὶ ἦσαν 195 καὶ ἴδρυσαν τὴν ἀποικίαν τῆς Βιργινίας, μετ' ὀλίγον δὲ ἠγόρασαν τοὺς πρώτους δούλους. Βρα-

δύτερον ἔφθασαν νέοι ἄποικοι, ἰδρύθησαν νέα χωρία καὶ τὸ 1619 ἰδρύθη τὸ πρῶτον ἀντιπροσωπευτικὸν νομοθετικὸν σῶμα. Μετὰ ἓν ἔτος ἰδρύθη δευτέρα ἀγγλικὴ ἀποικία ἐν Μασσαχουσέττη, οἱ νέοι κάτοικοι ὁμως δὲν ἦσαν τυχοδιώκται, ἀλλὰ Πουριτανοὶ φεύγοντες τὰς διώξεις τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Καὶ οὗτοι διωκοῦντο δι' ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, ὡς νόμος τῶν δὲ ἰσχυεν ἡ Βίβλος. Ἡ Βιργινία καὶ ἡ Μασσαχουσέττη ἀπετέλεσαν τοὺς δύο τύπους δημοκρατιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ὀργανώθησαν αἱ κατόπιν ἰδρυθεῖσαι ἀποικίαι. Εἰς τὴν Βιργινίαν, μολονότι εἶχεν ἐλευθέρους θεσμούς, ἐκυβερνῶν οἱ ἰδιοκτῆται καὶ ἐξεπαιδεύοντο μόνον τῶν πλουσίων τὰ τέκνα, ἐνῶ εἰς τὴν Μασσαχουσέττην παρείχοντο εἰς ὅλους τὰ μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως· εἰς τὴν Βιργινίαν ἡ δουλεία ἀπετέλει θεσμόν, ἐνῶ εἰς τὴν Μασσαχουσέττην δὲν ὑπῆρχον δουλοὶ· εἰς τὴν πρώτην ὑπῆρχον μόνον μεγάλαι ἰδιοκτησίαι, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν μόνον μικραί. Εἰς τὰς διαφορὰς αὐτὰς εὐρίσκειται ἡ ἐξήγησις ὅλης τῆς μέχρι σήμερον ἱστορίας τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν· ἐκ τῶν μετέπειτα ὀργανωθειῶν ἀποίκων αἱ μὲν νότιοι ἐμιμήθησαν τὴν Βιργινίαν, αἱ δὲ βόρειοι τὴν Μασσαχουσέττην. Νεαὶ ἀποικίαι ἰδρύθησαν τὸ 1634 ὑπὸ καθολικῶν φευγόντων τοὺς διωγμούς ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τὴν Μαίρυλαντ καὶ τὸ 1681 ὑπὸ τῶν Κουακέρων, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν τὴν ἀποκτήσασιν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀσκήσεως τῶν θρησκευτικῶν τῶν ἀντιλήψεων εἰς Πενσυλβανίαν. Ἡ Βόρειος καὶ Νότιος Καρολίνα ἰδρύθησαν ὑπὸ Οὐγενότων φευγόντων ἐκ Γαλλίας καὶ ἡ Ρόντ Ἀϊλαντ, τὸ Κοννέντικωτ καὶ τὸ Νέον Χάμφρι ὑπὸ Πουριτανῶν ἐκ Μασσαχουσέττης. Νεοὶ ἄποικοι φθάνοντες ἐκ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἰδρυσαν νέας ἀποικίας, εἰς τὰς ὁποίας ὅμως πάντοτε ἐπεκράτει τὸ ἀγγλικὸν στοιχεῖον.

Ἡ δυσχέρεια τῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀποικιῶν ἔτεινεν εἰς

τὴν δημιουργίαν στενοῦ τοπικισμοῦ, ὅστις ἀπετράπη μόνον λόγῳ τῶν ἐξωτερικῶν ἀπειλῶν, αἱ ὁποῖαι ἠνάγκασαν τὰς ἀποικίας νὰ συνεργασθοῦν. Τὴν πρώτην φορὰν αἱ ἀποικίαι συνετάχθησαν ὅλαι (1744 καὶ 1754) ὑπὲρ τῆς μητροπόλεως Ἀγγλίας κατὰ τῆς Γαλλίας τὴν ὁποίαν ἐξετόπισαν ἀπὸ τὸν Καναδᾶν εἰς τὸν Μισσισιπήν. Τὴν δευτέραν φορὰν συνεμάχησαν κατ' αὐτῆς τῆς Ἀγγλίας, ἔκτοτε δὲ συνεδέθησαν στενῶς μεταξὺ τῶν.

2.—Ἐπανάστασις. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀποικιῶν ἀπελάμβανον ἐλευθεριῶν μεγαλύτερων ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀγγλίας, εἶχον δὲ συνηθίσαι εἰς αὐτάς, διὰ τὰς ὁποίας ἦσαν καὶ ὑπερήφανοι. Τὸ 1765 ὁμως ἡ ἀγγλικὴ βουλή ἐπήφισε τὴν ἐπιβολὴν φόρου ἐπὶ τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν δικαστικῶν ἐγγράφων. Ὁ φόρος δὲν ἦτο σημαντικός, αἱ ἀποικίαι ὁμως ἐξανέστησαν, διότι ἠγνοήθησαν τὰ κοινοβούλια τῶν. Πρωτοβουλία τῆς βουλῆς τῆς Μασσαχουσέττης συνεκλήθη παναποικιακὸν συνέδριον, τοῦ ὁποίου μετέσχον ἀντιπρόσωποι ἑννέα ἀποικιῶν καὶ τὸ ὁποῖον διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς ἐπιβολῆς οἰουδήποτε φόρου ὑπὸ κοινοβουλίου εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἀντεπροσωπεύοντο αἱ ἀποικίαι. Τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον ἀπήντησεν εἰς τὴν διαμαρτυρίαν διὰ τῆς ἐπιβολῆς νέων φόρων. Ἡ ἔξαψις ἐν Ἀμερικῇ ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον καὶ ἐγένοντο διαδηλώσεις καὶ συγκρούσεις. Ἡ ἐκκρεμότης τῆς καταστάσεως διήρκεσε μέχρι τοῦ 1774, ὅτε νέον παναποικιακὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντεπροσωπεύθησαν δώδεκα ἀποικίαι, ἐπανάλαβεν ἐντονώτερον τὰς διαμαρτυρίας τοῦ πρώτου. Ἐρρίφθη μάλιστα ἔκτοτε ἡ ἰδέα ἐμπράκτου ἀντιστάσεως καὶ ἀπεφασίσθη ἡ τακτικὴ σύγκλησις συνεδρίων. Ἡ Ἀγγλία ἀπέστειλε στρατεύματα εἰς Ἀμερικὴν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄποικοι ἤρχισαν ἐξοπλιζόμενοι κρυφίως διὰ τὸν πόλεμον, ὅσως ἐφαίνετο πλέον ἀναπόφευκτος.

Ἡ ἐπανάστασις ἤρχισε τὸν Ἀπρίλιον

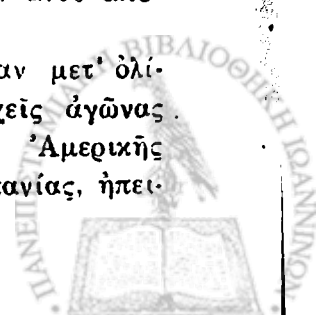
τοῦ 1775 ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀποπείρας τοῦ Ἀγγλοῦ διοικητοῦ Βοστώνης ὅπως καταλάβῃ τὴν ἔξωθι τῆς πόλεως εὐρισκομένην μυστικὴν ἀποθήκην πολεμοφοδίων. Οἱ φρουροὶ ἀντέστησαν καὶ ἐχύθη τὸ πρῶτον αἷμα. Ἡ εἶδησις γνωσθεῖσα, εἰς ὅλας τὰς ἀποικίας, προεκάλεσεν ἐξέγερσιν. Οἱ νομιμόφρονες, πολυάριθμοι, ἐνίσχυσαν τὰ ἀγγλικά στρατεύματα, ἢ μεγάλη ὁμως πλειονότης τῶν ἀποίκων εἶχε παύσει ἔχουσα οἰονδήποτε ψυχικὸν δεσμὸν μὲ τὴν μητρόπολιν καὶ ἠγωνίσθη ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ σκοπὸς οὗτος καίτοι τεθειμένος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐτέθη ρητῶς μόλις ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἔκρηξίν της, τὸ 1776. Προσπάθειαι πρὸς ἐξέγερσιν τῶν Γάλλων ἀποίκων τοῦ Καναδά ἀπέτυχον, ἐπέτυχεν ὁμως ἡ ἐκδίωξις τῆς σημαντικῆς ἀγγλικῆς φρουρᾶς τῆς Βοστώνης, γεγονός τὸ ὁποῖον ἐμείωσε τὰς ἐν Ἀμερικῇ ἀγγλικὰς δυνάμεις.

Ἡ κήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας ἐγένετο διὰ τῆς ὑπογραφῆς ἐγγράφου, συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Τζέφφερσον καὶ ἐμπνευσμένου ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸν σύνταγμα καὶ τὸ «Κοινωνικὸν Συμβόλαιον», τοῦ Ρουσσώ. Εἰς τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἀναπτύσσονται οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποῖους αἱ ἀποικίαι διακόπτουν πάντα δεσμὸν μὲ τὴν μητρόπολιν καὶ διὰ πρῶτὴν φορὰν γίνεται χρῆσις τοῦ τίτλου «Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς». Αἱ μετέχουσαι τῆς ἐπαναστάσεως ἀποικίαι μετωνομάσθησαν πολιτεῖαι καὶ διετήρησαν τὴν αὐτονομίαν των, μόνος δὲ μεταξὺ των συνεκτικὸς δεσμὸς ἦτο τὸ Κογκρέσσον, τὸ ὁποῖον ἔχον περιορισμένην δικαιοδοσίαν, ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου ἐκάστης πολιτείας, ἀνεξαρτήτως πληθυσμοῦ καὶ ἐκτάσεως. Κεντρικὴ κυβέρνησις δὲν ὑπῆρχε, τοῦναντίον δὲ ἡ πλήρης αὐτονομία τῶν ἀποικιῶν τὴν ὁποίαν αὗται ὑπερήπιζον ζηλοτύπως ὀλίγον ἔλειπε νὰ ὀδηγήσῃ τὴν κοινὸν ἀγῶνα εἰς ἀποτυχίαν. Μόνον αἱ μεγάλαι νίκαι τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτων καὶ ἡ μετ' αὐτὰς ἀναγνώρι-

σις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἣτις συνῆψε ταῦτοχρόνως καὶ συμμαχίαν μετ' αὐτῶν, ἐνίσχυσαν τὸν ἀγῶνα διὰ στρατοῦ καὶ πολεμοφοδίων, ἐξησφάλισε τὴν ὀριστικὴν νίκην. Τέλος, διὰ τῆς συνθήκης τῶν Πορισίων (1783), ἡ Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Πολιτειῶν.

3.—*Ἡ ἀνεξαρτησία.* Ἀμέσως προέκυψαν δυσχέρειαι, ἢ δὲ ἐνόηθη τῆς ὁμοσπονδίας ἡπειλήθη. Τελικῶς ὁμως διὰ πολλαπλῶν συμβιβασμῶν καὶ ὑποχωρήσεων ἐπετεύχθη ἡ συγκρότησις ὁμοσπονδιακοῦ κράτους καὶ ἡ ἐκλογή (1789) τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτων ὡς πρῶτου προέδρου. Κατ' ἀρχὰς πρωτεύουσα ὠρίσθη ἡ Φιλαδέλφεια, λόγῳ ὅμως τῶν ἀντιζηλιῶν ἰδρύθη κατόπιν νέα πόλις, ἡ Οὐάσιγκτων, ἐπὶ ἐδάφους παραχωρηθέντος ὑπὸ τῆς πολιτείας Μάριυλαντ εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν αἱ ἀντιδράσεις δὲν ἔλειψαν καὶ ἰδρύθησαν δύο κόμματα, τὸ τῶν Ὀμοσπονδιακῶν καὶ τὸ τῶν Ἀντιομοσπονδιακῶν. Ἡ διαμάχη αὕτη ἡπείλησε τὴν ἐνότητα τῆς ὁμοσπονδίας, ὁ ἔκρηξις δὲ τὸ 1795 ἀκήρυκτος πόλεμος μετὰ τὴν Γαλλίαν ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν. Ὅτε ὁμως ὁ Ναπολεὼν κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν ἐν Γαλλίᾳ, ἀπεδοκίμασε τὸν πόλεμον καὶ προσεφέρθη μάλιστα νὰ πωλήσῃ (1800) τὰς ἐν Β. Ἀμερικῇ γαλλικὰς κτήσεις εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν. Αἱ χῶραι αὗται περιελθοῦσαι εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν μετὰ τριετεῖς διαπραγματεύσεις, ἀπετέλεσαν τὴν πολιτείαν Λουϊζιάνων. Ταυτοχρόνως, αἱ τότε ἰδρυθεῖσαι νέαι πολιτεῖαι Κεντώκυ καὶ Τέννεσση, ὡς στερούμεναι διεξόδου εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνίσχυσαν τὴν παράταξιν τῶν ὑπὲρ τῆς ἐνότητος κεκηρυγμένων. Νέος πόλεμος ἐκρηγῆς τὸ 1812 μετὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἔληξε μετὰ διετίαν ἀνευ ἀποτελέσματος.

Νέαι δυσχέρειαι προέκυψαν μετ' ὀλίγον, ὅταν κατὰ τοὺς ἐπιτυχεῖς ἀγῶνας τῶν ἀποικιῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς κατὰ τῆς μητροπόλεως Ἰσπανίας, ἡπει-

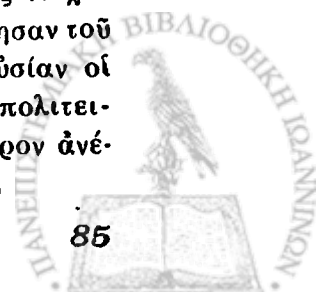

λήθη επέμβασις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ὑπὲρ τῆς Ἰσπανίας. Ὁ τότε πρόεδρος τῶν Ἠν. Πολιτειῶν *Μόνρω* (βλ. λ.), διὰ τοῦ περιφήμου δόγματός του ἐχαρακτήρισε πᾶσαν ἐπέμβασιν κατὰ τῶν δημοκρατιῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς ὡς πρᾶξιν ἐχθρικήν κατὰ τῶν Ἠν. Πολιτειῶν. Τὸ δόγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον τότε ἀπεμάκρυνεν ἐξ Ἀμερικῆς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς ἰμπεριαλισμοὺς, ἔγινεν ἀργότερον ὄπλον εἰς χεῖρας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἔναντι τῶν νοτιοαμερικανικῶν δημοκρατιῶν. Πόλεμος προκλήθεις τὸ 1836 ἔναντιον τοῦ Μεξικοῦ, ἀπέληξεν εἰς τὴν παραχώρησιν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτεῖας τῶν πολιτειῶν Τέξας, Νέου Μεξικοῦ, Ἰούτας, Νεβάδας καὶ τοῦ βορείου τμήματος τῆς Καλιφορνίας.

Οἱ μεταξὺ τῶν πολιτειῶν ἀνταγωνισμοὶ ἐσυνεχίζοντο τὸ ζήτημα τοῦ δασμολογίου ἐνέτεινε τὴν διάστασιν, τῶν ἀγροτικῶν νοτίων πολιτειῶν κεκηρυγμένων κατὰ τοῦ ἰσχύοντος προστατευτικοῦ δασμολογίου, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τῶν βιομηχανικῶν βορείων πολιτειῶν. Τὴν διάστασιν ἠΐξησεν ἡ διαφορὰ ἀντιλήψεων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῆς δουλείας τῶν μαύρων.

4.— *Ὁ Χωριστικὸς πόλεμος.* Τὸ Σύνταγμα οὐδὲν προέβλεπε περὶ δουλείας καὶ ἐκάστη πολιτεία ἤτο ἐλευθέρα νὰ κανονίξῃ τὸ ζήτημα τῶν δούλων δι' ἰδίων νόμων. Αἱ βόρειοι πολιτεῖαι, αἵτινες ἄλλωστε εἶχον μικρὸν ἀριθμὸν δούλων καὶ ἦσαν κυρίως βιομηχανικαὶ τοὺς ἀπληλευθέρωσαν, αἱ νότιοι ὅμως, ὅπου οἱ δοῦλοι ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν καλλιέργειαν, ἦσαν διατεθειμέναι νὰ φθάσουν μέχρις ἐπαναστάσεως ἐὰν ἐπεζητεῖτο ἢ κατάργησις τῆς δουλείας. Ἡ προπαγάνδα τῆς καταργήσεως ἐνισχύετο διαρκῶς καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας (1860) τοῦ Ἀβραάμ Λίνκολν, κεκηρυγμένου ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας, ἐνέτεινε τὴν διάστασιν μεταξὺ τῶν πολιτειῶν.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λίνκολν, αἱ ἑπτὰ νότιοι πολιτεῖαι (Νότιος Καρολίνα, Μισσισιππὴ, Φλωρίδα, Ἀλαμπάμα, Γεωργία, Λουϊζιάννα καὶ Τέξας), ἐκήρυξαν (Δεκέμβριος 1860—Φεβρουάριος 1861) τὸν χωρισμὸν τῶν ἀπὸ τὴν ὁμοσπονδίας. Ὁ Λίνκολν μόλις ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐδήλωσεν ὅτι ἐκάστη πολιτεία εἶναι ἐλευθέρα νὰ κρίνῃ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ διατήρησιν ἢ κατάργησιν τῆς δουλείας, ἀλλ' ἡ διαβιβασίς αὕτη δὲν ἐγένετο πιστευτή. Αἱ νότιοι πολιτεῖαι, ἴδρυσαν ἰδιαίτερον ἔνωσην ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὁμόσπονδοι Πολιτεῖαι» καὶ ἐξέλεξαν πρόεδρόν των τὸν Τζέφφερσον Νταίβις. Τὸν Ἀπρίλιον 1861, οἱ χωριστικοὶ ἤρχισαν ἐχθροπραξίας. Τὸ ἴδιον μῆνα καὶ τὸν ἐπόμενον, τέσσαρες ἄλλαι πολιτεῖαι, ἡ Βόρειος Καρολίνα, ἡ Βιργινία, τὸ Ἄρκανσας καὶ τὸ Τέννεσση, ἐψήφισαν τὸν χωρισμὸν τῶν ἀπὸ τὴν Συμπολιτείαν. Ἄλλαι τρεῖς, (Κεντώκυ, Μισσοῦρι καὶ Μαίρυλαντ), εἰς τὰς ὁποίας αἱ γυνῶμαι ἦσαν διηρημέναι, ἔμειναν κατ' ἀρχὰς ἀμφίροποι, κατόπιν ὅμως προσεχώρησαν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Νοτίων, ἐνῶ μέγα μέρος τῶν πολιτῶν των κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τῶν Βορείων. Ὁ πόλεμος διήρκεσεν ἐπὶ τριετίαν καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκων οἱ Νότιοι, τέλος ὅμως ἐπεκράτησαν οἱ Βόρειοι, ἀφοῦ ἐφονεύθησαν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὑπὲρ τὰς 700.000 ἀνδρῶν. Οὐδέποτε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχον εἰς τὸν κόσμον ἀντιταχθῆ τόσον μεγάλοι στρατοὶ (τρία καὶ ἡμισυ ἑκατομμύρια ἀνδρῶν). Αἱ δαπάναι τοῦ πολέμου ἀνῆλθον εἰς δέκα δισεκατομμύρια δολλαρίων, μεγαλυτέραι δὲ ἦσαν αἱ ζημίαι ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς παραγωγῆς. Οἱ Νότιοι ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς. Οἱ μὲν δοῦλοι ἀπληλευθερώθησαν καὶ ἐγένοντο πολῖται τῆς ὁμοσπονδίας, ἐνῶ οἱ μετασχόντες εἰς τὸ χωριστικὸν κίνημα λευκοὶ ἐστερήθησαν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου. Κατ' οὐσίαν οἱ μαῦροι ἔγιναν κύριοι τύχης τῶν πολιτειῶν αὐτῶν, αἵτινες μόνον βραδύτερον ἀνέ-

κτησαν τὰ δικαιώματά των, τῆς τελευταίας ἀποκαταστάσεως γενομένης τὸ 1876. Τὰ μίση ὁμως διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν μεταξύ Βορείων καὶ Νοτίων, ἢ διάστασις δὲ αὕτη δὲν ἐξέλιπεν ἀκόμη τελείως ἐκδηλουμένη καὶ εἰς τὴν ἔναντι τῶν μαύρων συμπεριφορὰν.

5.—*Αἱ κομμουνιστικαὶ ἀποικίαι.*
 Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μετὰ τὸν χωριστικὸν πόλεμον θαλάσσης ἀναπτύξεως τῶν Ἠν. Πολιτειῶν, θὰ ἐξετάσωμεν τὰς ἀποπείρας, αἵτινες ἐγένοντο ἐν Ἠν. Πολιτεῖαις διὰ τὴν ὀργάνωσιν θρησκευτικῶν κομμουνιστικῶν ἀποικιῶν. Δημιουργοὶ οὐτοπιστικῶν σοσιαλιστικῶν συστημάτων ὁπαδοὶ τῶν κοινοκτημονικῶν (κομμουνιστικῶν) θρησκευτικῶν αἰρέσεων τοῦ μεσαίωνα, μετηνάστευον εἰς Ἀμερικὴν ὅπου, εἰς τὸς ἀκατοικήτους καὶ ἐλευθέρους ἐκτάσεις των, ἤλπιζον νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἰδεώδη των. Μία τῶν πρώτων θρησκευτικο-κομμουνιστικῶν κοινοτήτων ἐν Ἀμερικῇ εἶναι ἡ τῶν «σάκερς» (shakers), ἣτις ἰδρύθη τὸ 1776 εἰς Οὐώτερβλιτ τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης καὶ διηυθύνετο ἀπὸ τὴν ἀγγλίδα Ἄνν Λή. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἠϋξήθη εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ἠδυνήθησαν νὰ ἰδρῦσουν πολλὰς κοινότητας, τέκνα τῆς πρώτης. Μολοντούτο, δὲν ὑπερέβησαν ποτὲ τοὺς 5.000 πιστούς. Ἐξων ζῶν τελείως μοναστικὴν (ἀπόλυτος ἀγνότης, αὐστηρὰ ἠθικὴ, θρησκευτικὴ ἄσκησις, χορτοφαγία, κ.τ.λ.) καὶ συνεκέντρωσαν μεγάλον πλοῦτον. Ἐκάστη κοινότης ἦτο διηρημένη εἰς «οἰκογενείας», τῶν ὁποίων αἱ περιουσίαι ἦσαν κοιναί. Ἡ σημαντικωτέρα κοινότης μετὰ τὴν τῶν «σάκερς» ἦτο ἡ τῆς Ἀρμονίας (Harmony), εἰς τὴν Πενσυλβανίαν, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ Σουαβῶν χωρικῶν, οἵτινες μετηνάστευσαν τὸ 1803 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Ράπ καὶ ἐγκατέστησαν κομμουνιστικὴν ἀποικίαν ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ ἰσότης καὶ ἡ ὁμόνοια ἐβασίλευον μεταξύ των. Τὸ 1814

ἐπώλησαν τὴν ἀποικίαν των ἀντὶ 100 χιλ. δολλαρίων καὶ μετέβησαν διὰ νὰ ἰδρῦσουν νέαν ἀποικίαν, εἰς τὴν πολιτείαν Ἰνδιάναν, ἣτις ἤκμασεν ἐπίσης καὶ συνεκέντρωσε μέγαν πλοῦτον. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ κλίμα τῆς νέας των πατρίδος τοὺς εβλαπτε, ἐπώλησαν καὶ τὴν δευτέραν ἀποικίαν των εἰς τὸν Ροβέρτον Ὅουεν ἀντὶ 150.000 δολλ. Ἰδρυσαν τότε τρίτην, τὴν ὅποιαν ὠνόμασαν Οἰκονομίαν (Economy) ἣτις ἐπίσης ἐσημείωσε μεγίστην ἀκμὴν, παρὰ τὴν ἀποσυνθετικὴν δρασιν ἀριθμοῦ τυχοδιωκτῶν, οἵτινες εἶχον παρεισφύσει μεταξύ των. Μέχρι τοῦ 1807 ἐθεώρουν τὸν γάμον ὡς ἐπιτρεπομενον, κατόπιν ὁμως εἰσήγαγον τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀγαμίας. Ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις τῆς πολιτείας τῆς Πενσυλβανίας ἀπὸ τοῦ 1870 περίπου, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πετρελαϊκῆς βιομηχανίας, ἐθεσε τέρμα εἰς τὸ κομμουνιστικὸν πείραμα. Σήμερον αἱ Ραππισταὶ ἀποτελοῦν μετοχικὴν ἐταιρείαν, κατέχουσιν ἀπέραντα κτήματα, πετρελαιοπηγὰς, ἐργοστάσια, κ.τ.λ.

Πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ἀκόμη τὴν κοινότητα τοῦ Τζόσορ, σχηματισθεῖσαν ὑπὸ Σουαβῶν χωρικῶν, οἵτινες λόγῳ τῶν θρησκευτικῶν των ἀντιλήψεων ἐδιώκοντο εἰς τὴν πατρίδα των. Χάρις εἰς ἐπιχορήγησιν παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν κουακέρων, μετηνάστευσαν εἰς Ἀμερικὴν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰωσήφ Μπούμλερ καὶ ἐγκατέστησαν κοινοκτημονικὴν ἀποικίαν εἰς τὴν πολιτείαν τοῦ Ὁχάϊο. Ἡ ἀποικία, ἣτις ἐγνώρισε μεγάλην ἀκμὴν, ἐπέζησε μέχρι τοῦ 1898. Αἱ κοινοκτημονικαὶ ἀποικίαι τοῦ Μπέθελ, εἰς τὴν πολιτείαν τοῦ Μισσοῦρι καὶ τῆς Ἀορόρα, εἰς τὸ Ὁρεγκον, ἰδρυθεῖσαι ὑπὸ τινος ἰατροῦ Καίλ, μὲ μέλη κατὰ τὸ πλεῖστον γερμανικῆς καταγωγῆς, ἐγνώρισαν μεγάλην πρόοδον μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγού των.

Ἀναφέρομεν ἀκόμη, τὴν ἀποικίαν Ἀμάναν, ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ μελῶν γερμανικῆς τινος κοινοκτημονικῆς αἰρέσεως.

Τὸ 1842, χίλιοι ἕξ αὐτῶν μετηνάστευσαν εἰς Ἀμερικὴν. Τὸ 1901 ἡ ἀποικία των περιελάμβανε 1767 μέλη, ἐγκατεστημένα εἰς ἑπτὰ χωρία, καὶ ἀπασχολούμενα εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιοτεχνίαν. Ἡ περιουσία των τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνῆρχετο εἰς τὸ ποσὸν 1.647.000 δολλαρίων. Κατέχουν μύλους, σιδηρογυεῖα, σαπωνοποιεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα. Ἔχουν καὶ ἐμμίσθους ἐργάτας. Ἀλλὰ τὰ ἐργαστήριά των εἶναι ἀνετώτατα καὶ ἡ ἐργασία γίνεται ἀργὰ μὲ πολλὰς διακοπὰς. Τὸ καθεστὼς εἶναι κομμουνιστικόν, ἡ ζωὴ ἀπλουστάτη, ἀνάλογος μὲ τὴν τῶν πρώτων χριστιανῶν. Αἱ ἀπόπειραι ὅμως αὗται ἦσαν ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμέναι εἰς ἀποτυχίαν, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένοντο καὶ ἤτις τὰς κατεδίκαζεν εἰς τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος.

β.— *Ἡ περίοδος τῆς ἀκμῆς.* Τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου σημειώνει τὴν ἀρχὴν τῆς βιομηχανικῆς ἀκμῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ ἐπικράτησις τῶν Βορείων, ἔδωκε νέαν ὄψιν εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ ἡ ἔντασις τῆς μεταναστεύσεως παρέσχε τὰς ἀναγκαῖας ἐργατικὰς χεῖρας. Ἀνακάλυψις νέων ἀνθρακωρυχείων καὶ μεταλλείων παρέσχε τὰς ἀναγκαῖας πρώτας ὕλας. Περίοδος εἰρήνης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 12ου αἰῶνος ἐβουλήθη τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας μέχρι τοῦ 1898 ὅτε ἐξεργάγη ὁ Ἰσπανοαμερικανικὸς πόλεμος. Ἀφορμὴν ἔδωσαν αἱ συχναὶ ἐπαναστάσεις τῆς Κούβας καὶ τῶν Φιλιππίνων κατὰ τῆς Ἰσπανίας, ἐπαναστάσεις τὰς ὁποίας ὑπεστήριξαν αἱ Ἡνωμένα Πολιτεῖαι. Ἐκ τούτου προεκλήθη πόλεμος, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἦτο αἱ μὲν Φιλιππῖναι νὰ γίνουσι ἀμερικανικὴ κτῆσις, ἡ δὲ Κούβα νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος, οὐσιαστικῶς ὅμως νὰ περιέλθῃ ὑπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν κηδεμονίαν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἀναπτυχθεῖσαι πλέον καὶ εἰς τοὺς δύο ὠκεανούς των, ἡ-

σθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ἐξευρέσεως ταχείας ὁδοῦ ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἀτλαντικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ. Κατέστρωσαν οὕτω τὸ σχέδιον τῆς τομῆς διώρυγος εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικὴν καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν διὰ τῆς παραχωρήσεως, ὑπὸ τῆς νεοσυστάτου, κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, δημοκρατίας τοῦ Παναμᾶ ζώνης πλάτους 18 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ὠκεανοῦ εἰς τὸν ἄλλον (1904). Αἱ ἐργασίαι, ἀρξάμεναι τὸ 1908 ἔληξαν τὸ 1913 ὅτε ἡ διώρυξ ἠνοιχθῆ εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν.

Ἡ ραγδαία οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν εἶχεν ὡς φυσικὴν συνέπειαν τὴν δημιουργίαν ἀμερικανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἐκδηλουμένου ὑπὸ τὴν μορφήν προστασίας τῶν δημοκρατιῶν τῆς Νοτίου καὶ Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἀντέδρασαν αἱ δημοκρατεῖαι αὗται. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη κατέληξεν εἰς τὴν σύναψιν τῆς συνθήκης Α. Β. C. μεταξὺ τῶν ἰσχυρωτέρων ἐκ τῶν νοτιοαμερικανικῶν δημοκρατιῶν μετὰ τῶν ὁποίων ἐπῆλθε συνδιαλλαγὴ ἀπολήξασα εἰς τὴν ἰδρυσιν εἰδους Παναμερικανικῆς Ἐνώσεως ἐδρευούσης ἐν Οὐάσιγκτον.

Ὁ ἐν Εὐρώπῃ ἐκραγεῖς μέγας πόλεμος (1914) ὤθησεν ἀναγκαστικῶς τὰς Ἡν. Πολιτεῖας εἰς ἀνάμειξιν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα. Αἱ ἀνάγκαι τῆς Εὐρώπης εἰς τροφίμα καὶ πολεμοφόδια προεκάλεσαν καταπληκτικὴν αὐξήσιν τῆς ἀμερικανικῆς παραγωγῆς. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἐπόλουν μόνον εἰς τὰ κράτη τῆς Συνεννοήσεως, διότι τὰ παράλια τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἦσαν ἀποκλεισμένα, προσεπάθουν δὲ νὰ διατηρήσουν τὴν οὐδετερότητα των ὅτε ὅμως ἤρχισεν ὁ ἐντατικὸς ὑποβρύχιος πόλεμος ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας (1917) καθ' ὃν ἐτορπιλλίζοντο ἄνευ προειδοποιήσεως τὰ μεταφέροντα ἐμπορεύματα εἰς τὰ συμμαχικὰ κράτη ἀμερικανικὰ πλοῖα, αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἡ ἐπέμβσις τῶν

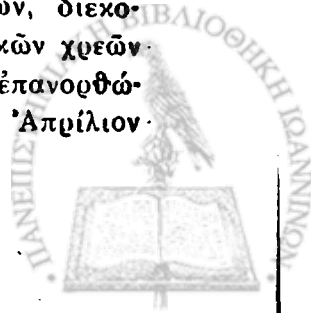
Ἠν. Πολιτειῶν, κυρίως διὰ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τεχνικῶν πόρων της, ἔκρινεν ὀριστικῶς τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Ὁ τότε πρόεδρος τῶν Ἠν. Πολιτειῶν Οὐίλσον προκαλῶν τὴν ἀνάμειξιν τῆς χώρας του εἰς τὸν πόλεμον δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν ὑποβοήθησιν τῆς νίκης τῆς παρατάξεως ἐκείνης, μεθ' ἧς ἡ Ἀμερικὴ εἶχε συνδέσει μεγάλα οἰκονομικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ κυρίως, εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν συμφῶνων πρὸς τὰ ἀμερικανικὰ συμφέροντα ἀπόψεων μετὰ τὴν νίκην. Ὑπῆρχε πράγματι ὁ φόβος μήπως ἐν περιπτώσει νίκης τῶν Συμμάχων, ἡ Ἀγγλία καταστῆ ἀπόλυτος καὶ ἀναμφισβήτητος κυρίαρχος τῶν θαλασσῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἤθελε ν' ἀποτρέψῃ ἡ Ἀμερικὴ, ἰδιαιτέρως ἀφ' οὗτο ἀναπτύξασα τὰ μέγιστα τὴν παραγωγὴν της ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσῶν. Ὁμοίως ἡ Ἀμερικὴ ἀπέκρουε τὴν ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν τῶν νικητῶν. Αἱ ἀμερικανικαὶ αὗται ἀπόψεις εὔρον τὴν ἐξιδακτικὴν ἐκφρασίαν των εἰς τοὺς περιφήμους Δέκα τέσσαρας ὄρους (βλ. *Οὐίλσον*) οἵτινες προετάθησαν εἰς τὴν Γερμανίαν ὡς βάσις τῶν συνεννοήσεων διὰ τὸν τερματισμὸν τοῦ πολέμου.

7.—*Μετὰ τὸν πόλεμον.* Μεταξὺ τῶν δέκα τεσσάρων ὄρων τοῦ Οὐίλσον, ἐκ τῶν σπουδαιότερων, ἦτο ὁ τῆς ἰδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Μολοντοῦτο ὁ ὄρος οὗτος προεκάλεσε τὴν μεγαλυτέραν ἀντίδρασιν ἐν Ἀμερικῇ, διότι ἡ πλειονότης τοῦ λαοῦ ἐφοβεῖτο οὐδὲν διὰ ταύτης ἐδημιουργοῦντο ὑποχρεώσεις ἐπεμβάσεως διὰ ζητήματα μὴ ἀφορῶντα τὴν Ἀμερικὴν. Ἡ Γερουσία ἀπέρριψε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν, κατόπιν δὲ τούτου συνήφθη ἰδιαιτέρα συνθήκη εἰρήνης μετὰ τὴν Γερμανίαν, αἱ δὲ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι οὐδέποτε εἰσῆλθον εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Συνέπεια ἦτο ἡ κατὰ τὰς τρεῖς ἐπομένας ἐκλογὰς τοῦ 1920, 1924 καὶ 1928 ἀποτυχία τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκεν ὁ Οὐίλσον

καὶ ἡ ἐπικράτησις τῶν ρεπουμπλικάνων.

Μολοντοῦντο αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι εἶχον πλέον συνδεθῆ διὰ πολυλόκων δεσμῶν μετὰ τὴν Εὐρώπην καί, ἐπομένως, ἦσαν ὑποχρεωμένοι ν' ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ μεγάλα διεθνή μεταπολεμικὰ ζητήματα, κυριώτερα τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ ἀφοπλισμός, αἱ ἐπανορθώσεις καὶ τὰ πολεμικὰ χρέη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι εἶχον ἀναπτυχθῆ εἰς πρώτης τάξεως πολεμικὴν ναυτικὴν δύναμιν καί, ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, διεξεδίκησαν καὶ ἐπέτυχον ν' ἀναγνωρισθῶν ἰσότημοι μετὰ τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν ναυτικὴν δύναμιν. Ἐκτοτε ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τὴν Ἀγγλίαν προσεπάθησαν νὰ ἐπιτύχουν μείωσιν τῶν ἐξοπλισμῶν διεθνῶς, ἀφ' ἐνός μὲν διὰ νὰ κατοχυρώσουν οὕτω τὴν ὑπεροχὴν των, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ μειώσουν τὰ ἐξοδα ἐξοπλισμῶν ἐφ' ὅσον κατεῖχον τὴν ὑπεροχὴν καὶ προνομιοῦχον γεωγραφικὴν θέσιν.

Αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι, πιστώται, ἐκ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον παραχωρηθέντων δανείων, ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἐχρησιμοποίησαν τὴν προνομιοῦχον αὐτὴν θέσιν διὰ ν' ἀσκήσουν πίεσιν ἐπὶ τῶν κρατῶν αὐτῶν, συνδέουσαι τὸ ζήτημα τῶν χρεῶν μετὰ τὸ τοῦ ἀφοπλισμοῦ καὶ τῶν ἐπανορθώσεων (βλ. *Ἀφοπλισμός*). Ὅτε ὁμως ἐξεργάγη ἡ παγκόσμιος οἰκονομικὴ κρίσις, ἣτις ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν χώραν των, αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προτείνουσαν τὴν ἀναστολὴν πληρωμῆς τῶν ἐπανορθώσεων, παρέχουσαι αἱ ἰδία χρεωστάσιον τῶν πολεμικῶν χρεῶν (βλ. *Ἐπανορθώσεις*). Καίτοι, μὴ δεχόμεναι τὸν συσχετισμὸν τῶν δύο προβλημάτων ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὸ μέτρον αὐτό, ἀλλ' αἱ ὀφειλέτριαι εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, ἐμμένουσαι εἰς τὸν συσχετισμὸν τῶν δύο ζητημάτων, διέκοψαν τὰς πληρωμὰς ἐκ πολεμικῶν χρεῶν ὅταν ἔπαυσεν ἡ πληρωμὴ ἐπανορθώσεων. Κατόπιν τούτου, τὸν Ἀπρίλιον

1934, ἡ ἀμερικανικὴ γεροῦσία ἐψήφισεν ἀπόφασιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ κηρύσσονται ἀναξίοχοι αἱ χῶραι, αἰτινες δὲν θ' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των καὶ θ' ἀπαγορευθῆ εἰς τὸ ἐξῆς ἢ τοποθέτησις χρεωγράφων των εἰς τὰ ἀμερικανικὰ χρηματιστήρια. Παρ' ὅλα ταῦτα οὐδεμία εὐρωπαϊκὴ χώρα ἐπλήρωσεν εἰς τὰς Ἠν. Πολιτείας.

Τὸ σοβαρώτερον ὅμως ζήτημα διὰ τὰς Ἠν. Πολιτείας ἐδημιούργησεν ἡ χρονίσασα οἰκονομικὴ κρίσις. Βραχύταται καὶ μικρᾶς σημασίας κρίσεις εἶχον σημειωθῆ καὶ ἄλλοτε. Ἄλλ' ἐκάστην τούτων διεδέχετο ἀμέσως μεγάλη ἀκμή. Διὰ τοῦτο ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι εὐρέθησαν ἀπροετοιμαστοὶ διὰ τὴν μεγάλην δοκιμασίαν τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου. Ἡ ράγδαία οἰκονομικὴ πρόοδος τῆς χώρας ἐπιταχυνθεῖσιν, εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν γεωργίαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, ὅτε αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι ἐτροφοδότην ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἀπησχολημένην εἰς τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀμέσων αἰτίων τῆς κρίσεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἡ ἀμερικανικὴ παραγωγὴ νῆξήθη καταπληκτικῶς (ἡ παραγωγὴ σίτου ἐτετραπλασιάσθη), ἐνῶ ταυτοχρόνως ὅλαι αἱ εὐρωπαϊκαὶ καὶ ἐξωευρωπαϊκαὶ χῶραι ἐξεβιομηχανίζοντο. Ὄταν, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, ὁ κόσμος ἐκάλυψε τὰ ἐξ αὐτοῦ δημιουργηθέντα κενά, αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι πρῶται ἀντελήφθησαν ὅτι δὲν εὐρίσκοντο ἀγοραὶ ἱκαναὶ ν' ἀπορροφήσουν τὴν παραγωγὴν των. Καὶ ἡ κρίσις ἐξεργάγη, διὰ νὰ καλύψῃ τὸν κόσμον ὀλόκληρον. Διὰ πρώτην φοράν αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι ἔβλεπον ὅτι αἱ κακαὶ συνέπειαι τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος δὲν ἦσαν μόνον τῆς Εὐρώπης μοῖρα καὶ ὅτι ὁ φορντισμός, ὁ τεῦλορισμός, ἡ τυποποίησις (στανταρντιζασιδόν) καὶ τὰ λοιπὰ ἀμερικανικῆς προελεύσεως συστήματα δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὸν ἀμε-

ρικανικὸν καπιταλισμὸν ἀπὸ τὴν μοῖραν του. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τὸν Μάρτιον τοῦ 1933 ἔπεσεν εἰς τὰ 54,1 ἑκατοστὰ τῆς παραγωγῆς τοῦ 1928, διὰ νὰ σημειώσῃ μικρὰν τινα καὶ βραχυτάτην βελτίωσιν μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τοῦ Ροῦζβελτ (Μάϊος, Ἰούλιος 1933), ἧτις ὅμως ταχύτατα ὑπεχώρησεν.

Παρὰ τὴν ἔλλειψιν ἐξηκριβωμένων στατιστικῶν θεωρεῖται βέβαιον ὅτι οἱ ἄνεργοι ὑπερέβησαν τὰ δέκα ἑκατομμύρια, ἐνῶ ὁ σίτος ἐκαίετο εἰς τὰς ἀτμομηχανὰς τῶν σιδηροδρόμων. Τὸ 1930 ἐσημειώθησαν ἐμπορικαὶ χρεωκοπίαι 1.441 ἑκατομμ. δολλαρίων καὶ τὸ 1931 τὸ ποσὸν ἀνῆλθεν εἰς 2.881 ἑκατομμύρια. Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἦτο φυσικὸν νὰ φθαρῇ τὸ ὑπὸ τοῦ προέδρου Χούβερ—ἐκλεγέντος ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν τῆς μεγάλης ἀκμῆς (1928)—κόμμα τῶν ρεπουμπλικάνων. Τὸ 1933 τὸν διεδέχθη ὁ Φραγκλῖνος Ροῦζβελτ, τοῦ κόμματος τῶν δημοκρατικῶν, ὅστις διὰ τῶν νόμων N.I.R.A. (National Industrial Recovery Act. Νόμος περὶ ἐθνικῆς βιομηχανικῆς ἀνορθώσεως) ἐπέζητησε νὰ ἐφαρμόσῃ «ἠρωϊκά» μέτρα διευθυνομένης οἰκονομίας διὰ τὴν θεραπείαν τῆς πασχούσης καπιταλιστικῆς οἰκονομίας. Ἐπεβλήθη ἔλεγχος τῆς τε βιομηχανικῆς καὶ ἀγροικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς πίστεως, ἐπέζητήθη τεχνητὴ αὔξησης τῶν τιμῶν, ἰδίᾳ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, δι' ὑποτιμήσεως τοῦ δολλαρίου καὶ καταπολέμησις τῆς ἀνεργίας διὰ τῆς κατασκευῆς μεγάλων δημοσίων ἔργων. Ἡ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου Ροῦζβελτ, παρὰ τὴν κατὰ τὴν ἐναρξίν του σημειωθείσαν βελτίωσιν, ὀφειλομένην εἰς ψυχολογικοὺς λόγους, ἀπέδειξε τὸ ἀλυσιτελὲς ὅλων τῶν ἐντὸς τοῦ καπιταλιστικοῦ πλαισίου προτεινομένων φαρμάκων τῆς κρίσεως. (Πλείονα βλ. εἰς λ. *Ροῦζβελτ*).

Ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς πολιτικῆς, ἡ κυριωτέρα πρᾶξις τοῦ προέδρου Ροῦζβελτ ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς Σοβιετικῆς Ἐ-

νώσεως ὑπὸ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς δύο κυρίως σκοπούς: τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ρωσικῆς ἀγορᾶς διὰ τὴν πάσχουσαν ἀμερικανικὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἐξεύρεσιν ἐνὸς ἰσχυροῦ συμμάχου κατὰ τῆς ἰαπωνικῆς ἀπειλῆς εἰς τὸν *Εἰρηνικόν* (βλ. λ.). Διὰ τὸν δεύτερον μάλιστα λόγον, ἡ ἀναγνώρισις ἔλαβε πανηγυρικὴν μορφήν, διὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Λιτβίνωφ εἰς Οὐάσιγκτων, διὰ τῆς ἀποστολῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς μελέτης τῆς πολεμικῆς δυνάμεως τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ διὰ τῆς τοποθετήσεως ὡς πρεσβευτοῦ ἐν Μόσχᾳ τοῦ σοσιαλίζοντος Μπάλιτ, συζύγου τῆς χήρας τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Τζὼν Ρήντ.

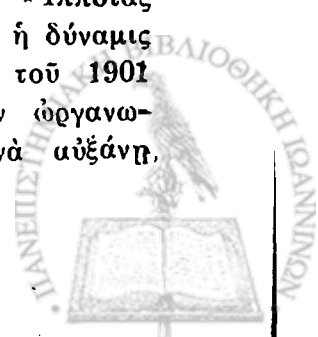
Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἐργατικὸν Κίνημα.— 1. *Αἱ πρῶται ἐργατικαὶ ὀργανώσεις.* Δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸν βεβαίως ὅτι αἱ πρῶται καθαρῶς ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνεφανίσθησαν πραγματικῶς ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ἀπέραντος Βορειοαμερικανικὴ συμπολιτεία ἦτο κυρίως χώρα γεωργικῆ, οὐδεὶς δὲ ἐφαντάζετο ὅτι εἰς τὰς εὐφόρους ἐκτάσεις τῆς θὰ ἐπεκράτει σὺν τῷ χρόνῳ τὸ βιομηχανικὸν σύστημα παραγωγῆς καὶ ἡ βιομηχανία τῆς μετ' οὐ πολὺ θὰ κατελάμβανε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸν κόσμον ὀλόκληρον. Μόνον ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤρχισαν νὰ συρρέουν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὰ κύματα τῶν μεταναστῶν, Ἀγγλῶν, Ἰρλανδῶν, Ἰταλῶν, Γερμανῶν, Σλάβων, Ἑβραίων, Ἑλλήνων κ. ἄ., αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι μετεβλήθησαν εἰς χώραν κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικὴν. Κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ 1922 ὑπελογίσθη ὅτι ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ὅστις μετηνάστευε πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα ἀνήρχετο ἑτησίως εἰς 2.000.000 κατ., ὁ δὲ ἀστικὸς πληθυσμὸς ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειπε

τὴν πόλιν διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ὑπαιθρον ἔφθανε τὰς 800.000.

Εἶναι φυσικὸν συνεπῶς ὅτι μόλις ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὰ ὀλιγάριθμα ὑπάρχοντα ἐργατικὰ σωματεῖα (Trade and Labor Unions) προσεπάθησαν νὰ συνενωθοῦν εἰς ἐνιστῖον ὀργανισμόν. Τὸ 1881 ἰδρύετο ἡ «Federation of Trade and Labor Unions», ἡ ὁποία τὸ 1885 μετωνομάσθη εἰς «American Federation of Labor» τὴν ἤδη πανίσχυρον Ἀμερικανικὴν Ὁμοσπονδίαν τῆς Ἐργασίας (A. O. E.) Ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890, ἑτέρα ὀργάνωσις σωματείων, ριζοσπαστικωτέρα τῆς προηγουμένης, ἡ τῶν «Ἴπποτῶν τῆς Ἐργασίας», ὑπεσχέλισε τὴν ὀμοσπονδίαν, μετὰ τὸ ἔτος 1890 ὁμως αὕτη κατώρθησε καὶ πάλιν νὰ ὀρθοποδήσῃ καὶ νὰ καθέξῃ ἕκτοτε τὴν πρώτην θέσιν—εἰς ὄγκον καὶ ἀριθμητικὴν δύναμιν—μεταξὺ τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν.

Κατὰ τὸ 1901, εἰς συνέδριον συνελθὼν εἰς τὸ Σκράντον τῆς πολιτείας Πενσυλβανίας, ἡ Ὁμοσπονδία τῆς Ἐργασίας συνεκέντρωνεν ἤδη 68 ἐνώσεις ἡ ὀμοσπονδίας ἐπαγγελματικὰς ἡ βιοτεχνικὰς, 14 ὀμοσπονδίας σωματείων κατὰ Πολιτείας, 62 τοπικὰς ἐνώσεις (ἐργατικὰ κέντρα) σωματείων καὶ 81 τοπικὰ σωματεῖα. Αἱ ὀργανώσεις αὗται ἀντεπροσωπεύοντο ὑπὸ 285 ἀντιπροσώπων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀργανωμένων σωματειακῶς ἐργατῶν καθ' ὅλας τὰς Ἡν. Πολιτείας ἀνήρχετο εἰς 1.500.000, ἐξ αὐτῶν δὲ μόνον αἱ 950.000 ἀνήκον εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἐργασίας, ἡ ὁποία δὲν εἶχε κατορθώσει εἰσέτι νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς τοὺς τροχιοδρομικοὺς ὑπαλλήλους, τὴν Ὁμοσπονδίαν τῶν ἀνθρακωρῶν τῶν Δυτικῶν πολιτειῶν καὶ τοὺς «Ἴπποτάς τῆς Ἐργασίας», τῶν ὁποίων ἡ δύναμις ἀνήρχετο εἰς 150.000. Ἀπὸ τοῦ 1901 καὶ ἐντεῦθεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀργανωμένων ἐργατῶν δὲν ἔπαυσε νὰ αὐξάνῃ.

όσημέραι. Τὸ 1910 ὑπερέβαινε τὰ 2 ἑκατομμύρια μέλη, ἐκ τῶν ὁποίων 1.710.433 μέλη ἀνήκον εἰς τὴν δύναμιν τῆς Α. Ο. Ε.

Τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα μεταξὺ τῶν ἡγετῶν τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἐργασίας ἦτο πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου στενῶς μεταρρυθμιστικὸν καὶ συντεχνιακόν, ἐχθρικὸν δὲ πρὸς τὰς σοσιαλιστικὰς ἰδέας καὶ τὰς πλέον μετριοπαθεῖς. Οἱ ἡγούμενοι τῶν κεντρικῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργατῶν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀποθανόντα πρόεδρον τῆς Ὁμοσπονδίας Σαμουήλ Γκόμπερς, ἐπεδίωκον διαρκῶς συμβιβασμοὺς μετὰ τῆς μεγαλοαστικῆς καὶ βιομηχανικῆς τάξεως καὶ ὑπερησπιζον τὴν λεγομένην «ἀριστοκρατίαν τῶν ἐργατῶν», τοὺς εἰδικευθέντας ἐργάτας, εἰς βῆρος τῆς μεγάλης μάζης τῶν ἄνευ εἰδικῆς ἐργασίας ἐργατῶν. Βεβαίως εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Σκράντον (1901) ἐψηφίσθη πρότασις συμπαθείας πρὸς τὰς μεταρρυθμιστικὰς σοσιαλιστικὰς ἰδέας, ἀλλ' αὕτη ἦτο ὅλως πλατωνικὴ καὶ κατ' οὐδὲν μετέβαλλε τὴν συντηρητικὴν πολιτικὴν τῶν Ἀμερικανῶν τραιντιγιουνιονιστῶν. Ἐκτοτε ἡ ἐπίδρασις τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων ἠὺς ξήθη σημαντικῶς, βοηθούσης καὶ τῆς ὀλονέν ἐντεινομένης ἀντιδραστικῆς ἀδιαλλοξίας τῆς ἐργοδοτικῆς τάξεως. Ἦδη τὸ 1912 εἰς τὸ συνέδριον τῆς Α. Ο. Ε. τὸ ὅποιον συνήλθεν εἰς τὸ Ρότσεστερ τῆς Νέας Ὑόρκης, ἡ σοσιαλιστικὴ παράταξις τοῦ συνεδρίου προέτεινεν ὅπως ἡ κατ' ἐπάγγελμα στενὴ συντεχνιακὴ ὀργάνωσις ἀντικατασταθῆ διὰ τῆς ὀργανώσεως κατὰ βιομηχανίαν, ἡ δὲ πρότασις τῆς αὕτη συνεκέντρωσε τὸν ἐπιβλητικὸν τότε ἀριθμὸν τῶν 6.926 ψήφων ἔναντι 10.939 ψήφων τὰς ὁποίας ἔλαβον αἱ ἀντιτιθέμενοι εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν πρότασιν. Εἰς τὸ αὐτὸ συνέδριον κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας, ὁ Γκόμπερς, παρὰ τὴν ὑποστήριξίν του ὑπὸ τῶν σωματειακῶν ὑπαλλήλων, ἂν καὶ

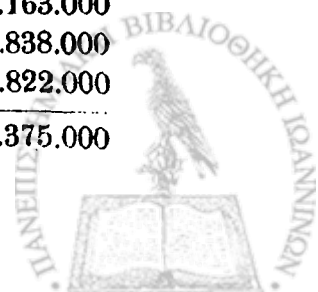
διέθετε δὲ καὶ τὸ ταμεῖον τῆς Ὁμοσπονδίας, συνεκέντρωσε 11.974 ψήφους διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου, ἐνῶ ὁ σοσιαλιστὴς ἀντίπαλός του Mac Hayes ἐλάμβανε 5.074 ψήφους.

2.— Ἐπαναστάται καὶ μετριοπαθεῖς. Παρὰ τὴν Ὁμοσπονδίαν τῆς Ἐργασίας, συνεστήθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ ἕτερα ὀργάνωσις, ἐπαναστατικῶν μαρξιστικῶν τάσεων, ἡ τῶν I. W. W. «Βιομηχανικῶν Ἐργατῶν τοῦ Κόσμου» (Industrial Workers of the World) τῆς ὁποίας τὰ μέλη, κατὰ τὴν καλυτέραν περιόδόν τῆς (1912—1915) ἀνήρχοντο εἰς ὑπερτριακοσίας χιλιάδας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρετηρήθη μέγας κοινωνικὸς ἀναβρασμὸς εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας. Τεράστια ἀπεργίαι συνετάραξαν τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Ὅσῳ ἤϋξανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν νὰ ἀντιλαμβάνονται ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποκατασταθοῦν, μόνον δὲ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν σοσιαλιστῶν ἐργατῶν ἦτο δυνατόν νὰ βελτιώσουν τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν κατάστασιν, τὸσῳ ἐξελιίσσετο πρὸς τὰ ὑριστερὰ τὸ ἀμερικανικὸν ἐργατικὸν κίνημα. Κατωτέρω παραθέτομεν στατιστικὸς πίνακας σχετικὸς μετὰ τὸ ἐργατικὸν κίνημα εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας.

1) Προλεταριακὸς πληθυσμὸς (ἄνω τῶν 10 ἐτῶν) κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1920.

Ἐπαγγέλματα *Ἐργ. πληθυσμὸς*

Γεωργία, κτηνοτροφία, δασικὴ ἐκμετάλλευσις	4.370.000
Ὅρυχεῖα	1.018.000
Βιομηχανία	9.096.000
Μεταφοραὶ	2.717.000
Ἐμπόριον	2.078.000
Δημόσιοι ὑπηρεσίαι	273.000
Ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα	1.163.000
Ὑπηρέται, ὑπηρέτριαι	2.838.000
Ἰδιωτ. ὑπάλληλοι	2.822.000
Σύνολον	26.375.000

2) Ποσοστὸν ὀργανωμένων ἐργατῶν.

Ὁρυχεία	41,0 %
Ἐργοστάσια	23,2
Μεταφοραὶ	37,3
Κτίσται	25,5
Μηχανουργοὶ	12,4
Ὀδηγοὶ	19,9
Ἐμπόριον	1,1
Εἰδικευμένοι ἐργάται	5,4

3) Δύναμις ἐργατικῶν ὀργανώσεων κατὰ τὸ 1920.

Βιομηχ. ὁμάς Ὀργ. ἐργάται Ποσοστὸν

Ὁρυχεία	418.000	8,5 %
Κτίσται	888.000	18,5
Μεταλ., ναυπηγική	836.000	17,0
Χαρτοποιία	163.000	3,3
Ξυλουργική	24.000	0,5
Ἐπισιτισμοῦ	116.000	2,4
Ἐστιατορίων κλπ.	151.000	3,1
Ὑφαντουργία	109.000	2,2
Ραπτεργάται	362.000	7,4
Δέρματα	91.000	1,8
Μεταφορὰὶ	1.217.000	24,7
Θεάτρων	96.000	1,9
Δημόσ. ὑπηρεσίαι	160.000	3,2
Χημικῆς βιομηχ.	52.000	1,1
Διάφοροι	241.000	4,9

4) Σωματειακὴ κατάστασις.

**Ἔτος Ὀργαν. ἐργάται Δύναμ. Α.Ο.Ε.*

1920	5.110.000	4 070.000
1923	3.780.000	2.926.000

5) Ἀριθμὸς μεταναστῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν.

Βιομηχ. κλάδοι Ποσοστὸν μεταναστῶν ἐργατῶν

Σιδήρου καὶ χάλυβος	58 %
Κονσερβῶν	61
Ἐριουργία	62
Βαμβακουργία	62
Δέρματος	67
Ἐπιπλοποιία	59
Διύλιστήρια πετρελαίου	67
Ραπτεργάται	69

Θὰ παρατηρηθῆ ἀσφαλῶς ὅτι, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν προλεταριακὸν πληθυσμὸν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, τὸ ὀργανωμένον τμήμα δὲν εἶναι σημαντικόν, εἰς τινὰς δὲ κλάδους ὅλως ἀσήμαντον. Τοῦτο ὀφείλεται ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ γεγονός ὅτι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι διαθέτουν εἰσέτι πλουσίας ἀνεκμεταλλεύτους πηγὰς πρώτων ὑλῶν, ἢ προαγορὰ δὲ αὐτῶν ἐπετάχυνε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ ἐπέτρεψεν εἰς πολλοὺς ἐργάτας νὰ ἀποκατασταθοῦν καὶ νὰ ἀποβοῦν καὶ αὐτοὶ ἐργοδοταί. Τὸ γεγονός τοῦτο, ὡς ὀρθῶς τονίζει ὁ Εὐγ. Βάργκα, ἐξηγεῖ τὴν ἀτομικιστικὴν ψυχολογίαν τοῦ Ἰθαγενοῦς Ἀμερικανοῦ ἐργάτου — ὡς, ἄλλωστε, καὶ τοῦ μετανάστου ἐργάτου — ὁ ὁποῖος ἐλπίζει ὅτι θὰ βελτιώσῃ τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων. Ἐκτὸς αὐτοῦ οἱ μετανάσται ἐργάται ὡς μόνον σκοπὸν εἶχον σχεδὸν πάντοτε νὰ ἀποκατασταθοῦν ὡς ἀνεξάρτητοι ἐργοδοταί καὶ ἂν ἦσαν γεωργικῆς καταγωγῆς δὲν ἐγκατέλειπον τὴν ἰδέαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πατρίδα. Ἀφ' ἑτέρου ἡ διαρκὴς, μέχρι πρό τινος, συρροὴ νέων ξενογλώσσων ἐργατικῶν στρωμάτων ἐξήσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν καθόλου ἐξέλιξιν καὶ κατεύθυνσιν τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ἡ μετανάστευσις ἐδημιούργησε σοβαρὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν μεταναστῶν ἐργατῶν, ἐξ ὧν οἱ πρῶτοι διετήρησαν ἐπὶ πολὺ τὴν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν μεταναστῶν ἐργατῶν καταπολεμοῦντες συχνάκις αὐτούς. Ἀντιθέτως οἱ μετανάσται ἐργάται ἐτόνωσαν τὴν τάξικὴν συνείδησιν τῶν Ἀμερικανῶν ἐργατῶν, δὲν εἶναι δὲ ἀπορίας ἄξιον ὅτι οἱ ξενόγλωσσοι ἐργάται εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἀποτελοῦν σημαντικὴν δύναμιν μεταξὺ τοῦ ὀργανωμένου ἀμερικανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

σμὸν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, τὸ ὀργανωμένον τμήμα δὲν εἶναι σημαντικόν, εἰς τινὰς δὲ κλάδους ὅλως ἀσήμαντον. Τοῦτο ὀφείλεται ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ γεγονός ὅτι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι διαθέτουν εἰσέτι πλουσίας ἀνεκμεταλλεύτους πηγὰς πρώτων ὑλῶν, ἢ προαγορὰ δὲ αὐτῶν ἐπετάχυνε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ ἐπέτρεψεν εἰς πολλοὺς ἐργάτας νὰ ἀποκατασταθοῦν καὶ νὰ ἀποβοῦν καὶ αὐτοὶ ἐργοδοταί. Τὸ γεγονός τοῦτο, ὡς ὀρθῶς τονίζει ὁ Εὐγ. Βάργκα, ἐξηγεῖ τὴν ἀτομικιστικὴν ψυχολογίαν τοῦ Ἰθαγενοῦς Ἀμερικανοῦ ἐργάτου — ὡς, ἄλλωστε, καὶ τοῦ μετανάστου ἐργάτου — ὁ ὁποῖος ἐλπίζει ὅτι θὰ βελτιώσῃ τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων. Ἐκτὸς αὐτοῦ οἱ μετανάσται ἐργάται ὡς μόνον σκοπὸν εἶχον σχεδὸν πάντοτε νὰ ἀποκατασταθοῦν ὡς ἀνεξάρτητοι ἐργοδοταί καὶ ἂν ἦσαν γεωργικῆς καταγωγῆς δὲν ἐγκατέλειπον τὴν ἰδέαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πατρίδα. Ἀφ' ἑτέρου ἡ διαρκὴς, μέχρι πρό τινος, συρροὴ νέων ξενογλώσσων ἐργατικῶν στρωμάτων ἐξήσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν καθόλου ἐξέλιξιν καὶ κατεύθυνσιν τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ἡ μετανάστευσις ἐδημιούργησε σοβαρὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν μεταναστῶν ἐργατῶν, ἐξ ὧν οἱ πρῶτοι διετήρησαν ἐπὶ πολὺ τὴν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν μεταναστῶν ἐργατῶν καταπολεμοῦντες συχνάκις αὐτούς. Ἀντιθέτως οἱ μετανάσται ἐργάται ἐτόνωσαν τὴν τάξικὴν συνείδησιν τῶν Ἀμερικανῶν ἐργατῶν, δὲν εἶναι δὲ ἀπορίας ἄξιον ὅτι οἱ ξενόγλωσσοι ἐργάται εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἀποτελοῦν σημαντικὴν δύναμιν μεταξὺ τοῦ ὀργανωμένου ἀμερικανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Ἄν ἐξαιρέσωμεν τοὺς «Βιομηχανικοὺς Ἐργάτας τοῦ Κόσμου» (I. W. W.) τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὀργανωμένων ἐργατῶν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἀνήκει εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἀμερικανικῆς

Ἄομοσπονδίας τῆς Ἐργασίας, ἡ ὁποία παρὰ τὴν πρόοδον τῶν σοσιαλιστικῶν ιδεῶν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ περρέμεινε ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν συντηρητικῶν τραιντιγιουνιονιστῶν, λυσοσῶδων ἀντιπάλων τοῦ σοσιαλισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐπιμένουν εἰς τὸν ἄκρατον παλαιὸν τραιντιγιουνιονισμόν. Μέχρι τινὸς τὰ μόνα τῶν μέσα δράσεως ἦσαν ἡ ἀπεργία, ἐννοουμένη ὑπὸ τὴν στενὴν συντεχνιακὴν ἀντίληψιν, σήμερον ὁμως ἐγκαταλειφθείσης καὶ τῆς ἀπεργίας υἰοθέτησαν τὰς δαιτητικὰς ἐπιτροπὰς, συνάπτοντες συμβόλαια μακρᾶς διαρκείας μετὰ τῶν ἐργοδοτῶν.

Ἡ γενικὴ πολιτικὴ τῆς Α.Ο.Ε. ἐπέσυρε τὴν ἀποδοκιμασίαν μεγάλου μέρους τῆς ἀμερικανικῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν εὐρωπαϊκῶν μεταρρυθμιστικῶν ὀργανώσεων, ὡς αἱ ἀγγλικαὶ Τραίντ-γιούνιονς, ἡ Συνδικαλιστικὴ Διεθνὴς τοῦ Ἀμστερνταμ, κ. ἄ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν σύρραξιν, ἡ Α.Ο.Ε. ἀπὸ τὴν ὄψιν τοῦ Γκόμπερς καὶ τῶν φίλων του ἀπέβη ἐθνικιστικὴ ὀργάνωσις συμμαχοῦσα καὶ εἰς τὴν Διάσκεψιν τῆς εἰρήνης, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Οὐίλσον. Πρόγραμμά της εἶναι ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη καὶ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν παραχωρήσεων πρὸς βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῶν ἐργατῶν.

3.—Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ σοσιαλισμοῦ. Δὲν ὑπάρχει μεγάλη προσηγμένη χώρα, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας νὰ ἔχη φανῆ ἐπὶ πολὺν καιρὸν, τόσον ἄγονον διὰ τὰς σοσιαλιστικὰς ιδέας, ὅσον αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Μολονότι εἰς τὴν βορειοαμερικανικὴν συμπολιτείαν παρετηρήθησαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐκδηλώσεις σοσιαλιστικῆς δράσεως, ἐν τούτοις πούθενά ὁ ρόλος τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν ὑπῆρξε τόσον ἀσήμαντος ὅσον, μέχρι πρό τινων ἐτῶν ἐκεῖθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἡ Ἀμερικὴ ὑπῆρξεν

ὁ πειραματικὸς ἀγρὸς, τὸν ὁποῖον ἐξέλεξαν οἱ πλείστοι τῶν μεγάλων οὐτοπιστῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἢ οἱ κυριώτεροι μαθηταὶ αὐτῶν. Μόνον εἰς τὰς πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ χώρας οἱ ἀπόστολοι τῶν κοινωνικῶν πειραματισμῶν ἠδύναντο νὰ εὔρουν ἀχανεῖς ἐκτάσεις εἰς εὐθνήν τιμὴν — ἢ καὶ ὅλως δωρεάν — μακρὰν τῆς φθοροποιῦ ἐπιδράσεως τοῦ παλαιοῦ ἀστικοῦ κόσμου, καὶ συγχρόνως μίαν χώραν ἀπολαύουσαν πλήρους πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἀγνώστου εἰς τὴν γηραιὰν Εὐρώπην.

Δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸν συνεπῶς ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη παραλείψωμεν πλείστας ὁσας θρησκευτικὰς ἀποικίας, ὡς οἱ «Ἀρμονισταί», οἱ «Χωριστικισταί», οἱ «Τελειοποιηταί», κ. ἄ., παρὰ τοῖς ὁποίοις ὁ κομμουνισμὸς ἦτο ὀλιγώτερον ὁ ἐπιδιωκόμενος κοινωνικὸς σκοπός, μᾶλλον δὲ μέσον ὀργανώσεως πρὸς θρησκευτικὴν σωτηρίαν, εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας βλέπομεν νὰ λαμβάνουν χώραν ἀποικίαι σοβαραὶ προσπάθειαι πρὸς πραγματοποίησιν τῶν μεγάλων οὐτοπιῶν τοῦ Ὄουεν, τοῦ Φουριέ, τοῦ Καμπέ κλπ. Ἐκεῖ εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Ἰνδιάνας ἰδρύσασε τὸ 1825 ὁ Ὄουεν τὸ πρότυπον ἐργαστάσιον τῆς «Νέας Ἀρμονίας» εἰς τὸ Τέξας καὶ τὴν Ἰόβαν ἰδρύθησαν τὸ 1849 καὶ διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 1895 αἱ γαλλικαὶ κομμουνιστικαὶ ἀποικίαι τῶν Ἰκαρίων τοῦ Καμπέ. Αἱ οὐτοπικαὶ ἀποπειραὶ τῶν Ἰκαρίων καὶ τῶν Ὄουενιστῶν δὲν εἶχον ποτὲ χαράκτηρα ἰθαγενῆ· οἱ τολμηροὶ ἀποικοὶ ἦσαν ἀποκλειστικῶς Γάλλοι ἢ Ἀγγλοὶ. Ἀπεναντίας μετὰ τὸ 1840—1846 κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φουριερισμοῦ πολλοὶ ἐπιφανεῖς πολῖται τῆς συμπολιτείας μετέσχον τῶν νέων οὐτοπικῶν πειραματισμῶν. Οὕτω μετὰ τῶν μελῶν τοῦ «φαιλανστηρίου» (ἀπρικίας) «Brook farm» ἦσαν ὁ φιλόσοφος Ἐμερσον, ὁ ἱστορικὸς Γ. Κάννιγκ, ὁ ποιητὴς Ἐρ. Θόρω, πολιτεῦται καὶ συγγραφεῖς ὡς ὁ Greeley, ὁ Brisbane, ὁ Dana. Ἐκατοντά-

δες φαλανστηρίων ιδρύθησαν εἰς τὰς πολιτείας τῆς Ν. Ὑόρκης, τοῦ Βίσκονσιν, τῆς Πενσυλβανίας, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ὁ Γάλλος οὐτοπιστὴς Βίκτωρ Κονσιντεράν ἵδρυνε εἰς τὸ Τέξας τὴν ἀποικίαν τοῦ «Réunion». Βεβαίως αἱ οὐτοπικαὶ αὐταὶ ἀποικίαι—κοινωνίαι ἐχρεωκόπησαν καὶ διελύθησαν, διότι εἶχε παρέλθει ὁ καιρὸς τῶν ἀτομικῶν ἢ κοιωνικῶν Ροβινσῶνων.

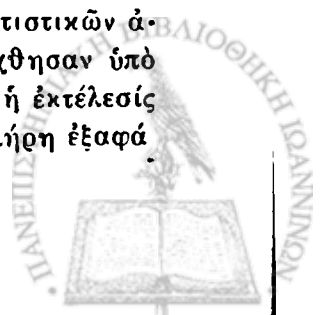
Ἡ βιομηχανικὴ ἐξέλιξις τῶν αἰῶνων ἐδημιούργησε μεγάλην οἰκονομικὴν ἀληλεξάρτησιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέστησε τὴν ἀνθρωπότητα ἐν καὶ μόνον σῶμα, ὅπως ἔγραφε παρασιατικώτατα πρό τινων ἐτῶν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, εἰς ἐκ τῶν πρώτων ἀποστόλων τοῦ σοσιαλισμοῦ, εἰς τὴν νέαν ἢ πειρον, ὁ Μόρρις Χίλκουϊτ. «Αὐτὸς ὁ ἰδιαιτέρος χαρακτήρ τοῦ κοιωνικοῦ ὀργανισμοῦ, προσέθετεν ὁ Χίλκουϊτ εἶναι ὁ βράχος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤλθαν νὰ θρασυθῶν τὰ (οὐτοπικὰ) «κομμουνιστικὰ πειράματα». Εἰς μίαν ἐμπορικὴν κοιωνίαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δημιουργηθῶν κοιωνικοὶ ὀργανισμοὶ αὐτάρκεις, δεδομένου ὅτι τὰ μέλη αὐτῶν ὑπέκειντο μοιραίως εἰς τοὺς νόμους τοῦ συναγωνισμοῦ, ὡς παραγωγοὶ καὶ καταναλωταί.

4.—Ἡ νεωτέρα σοσιαλιστικὴ περίοδος. Μεταξὺ τῶν οὐτοπικῶν κομμουνιστικῶν τούτων ἀποικιῶν τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ τοῦ νεωτέρου σοσιαλιστικοῦ κινήματος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν δὲν ὑπάρχει καμμία σχέσις. Τὰ πρῶτα ἴχνη τῆς νέας σοσιαλιστικῆς περιόδου συναντῶμεν ἀπὸ τοῦ Χωριστικοῦ πολέμου, μεταξὺ βορείων καὶ νοτίων, καὶ ἐντεῦθεν, μᾶλλον δὲ μετ' αὐτὸν καὶ ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν Γερμανῶν μεταναστῶν. Ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1875 τμήματα τῆς (Α') Διεθνοῦς ἱδρύθησαν ἐν Ἀμερικῇ περιλαμβάνοντα Γάλλους, πρόσφυγας τῆς Παρισινῆς Κομμούνας, Ἰταλοὺς, Πολωνοὺς καὶ Ρώσους, ἢ ἐπιρροὴ ὁμοῦ τῶν στοιχείων τούτων μεταξὺ τῆς ἀμερικανικῆς ἐργατικῆς τάξεως

παρέμεινε ἀσήμαντος. Ἐλάχιστα σημαντικὴ ἐπίσης ὑπῆρξεν ἐπὶ εἴκοσι καὶ πλέον ἔτη ἢ ἐπιρροὴ τοῦ ἱδρυθέντος κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1877 «Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος (Socialist Labor Party). Τὰ μέλη τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς—ἕως 2.000—σχεδὸν ὅλα ἐν Ν. Ὑόρκη καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα μεγάλα κέντρα, ξένα πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἰδέας τῆς χώρας, δὲν ἐξήσκουν καμμίαν ἐπιρροὴν καὶ παρέμενον πραγματικῶς μακρὰν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς ζωῆς, ἤρχοντο δὲ νὰ συζητοῦν περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Μάρξ καὶ νὰ ἐλεεινολογοῦν τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἀμερικανῶν ἐργατῶν νὰ ἐννοήσων τὴν προπαγάνδαν των.

Ἀπὸ τοῦ 1878, ἐν τούτοις, οἱ Γερμανοὶ οὗτοι πρόσφυγες, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκετο καὶ ὁ φίλος τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐνγκελς, Α. Sorge, ὁ τελευταῖος γραμματεὺς τῆς Α' Διεθνοῦς, ἵδρυνον μίαν καθημερινὴν σοσιαλιστικὴν ἐφημερίδα, γραφομένην εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, τὴν «New Yorker Volkszeitung», ἢ ὁποία διήνυσε θυελλώδεις περιόδους καὶ εἶναι σήμερον μία τῶν παλαιότερων ἐφημερίδων τῆς Νέας Ὑόρκης, ἢ παλαιότερα δὲ τῶν σοσιαλιστικῶν ἐφημερίδων τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἢ ἐπιρροὴ δὲν ἐξῆλθε τοῦ κύκλου τῶν Γερμανῶν μεταναστῶν.

Ἐκτός, ὁμοῦ, τῆς χονδροειδοῦς ἀδιαφορίας τῶν Ἀμερικανῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀντιξόνων οἰκονομικῶν συνθηκῶν οἱ Ἀμερικανοὶ σοσιαλισταὶ εἶχον νὰ παλαίσουν καὶ κατὰ τοῦ ἀναρχισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ ἔτη 1880—1887 ἐξηκολούθει νὰ ἐξασκῆ μεγάλην ἐπιρροὴν μεταξὺ τῶν Γερμανῶν μεταναστῶν. Ἐν τούτοις τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Σικάγου—κέντρου τῆς ἀναρχικῆς κινήσεως—τοῦ 1887, ἢ καταδίκη εἰς θάνατον ἐπτὰ ἀναρχικῶν ἀγωνιστῶν, ἄλλωστε ἀθῶων, θεωρηθέντων ἐνόχων δυναμιτιστικῶν ἀποπειρῶν, αἱ ὁποῖαι διεπράχθησαν ὑπὸ agents provocateurs, καὶ ἢ ἐκτέλεσις των ἐπέφεραν τὴν σχεδὸν πλήρη ἐξαφά

νισιν τοῦ ἀναρχισμοῦ εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας.

Ἡ προπαγάνδα τοῦ συγγραφέως Henry George καὶ πρὸ παντὸς τὸ «λαϊκὸν κίνημα» τῶν Δυτικῶν πολιτειῶν ὑπῆρξαν αἱ πρῶται καθαρῶς ἀμερικανικαὶ ἐκδηλώσεις, ἀορίστως σοσιαλιστικῶν ἢ τοῦλάχιστον «ἀντικαπιταλιστικῶν» τάσεων. Ἐκαστον τῶν κινήματων τούτων ἐπεβάλλετο ἀπὸ γεωργικὰς μᾶλλον ἢ βιομηχανικὰς ἀνάγκας.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Henry George, προσέβαλε πρὸ πάντων τὸ μονοπώλιον τῶν γαιοκτημόνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν ἐνιαίον φόρον.

Τὸ 1886, ἡ δημοτικότης τοῦ Τζῶρτζ ἦτο τόσον μεγάλη ὥστε ἰδρύετο ἐν «Ἡνωμένον Ἐργατικὸν Κόμμα» διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ὑποψηφιότητά του εἰς τὴν Δημορχίαν τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐλάμβανε 68.000 ψήφων ἔναντι 90.000 τοὺς ὁποίους ἔλαβεν ὁ δημοκρατικὸς ὑποψήφιος καὶ 60.000 τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὁ Ρουῆβελτ. Οἱ σοσιαλισταὶ ὑπεστήριξαν τὸν Τζῶρτζ «ὄχι λόγῳ τῆς θεωρίας του», ἀλλὰ παρὰ τὴν θεωρίαν, καθὼς ἔλεγεν ἡ «Volkszeitung». Δὲν ἤρρησαν ἄλλωστε νὰ διακόψουν κάθε σχέσιν μετὰ τῶν φίλων τοῦ Τζῶρτζ καὶ προσεπάθησαν νὰ συσσωματωθῶν εἰς ἀνεξάρτητον κόμμα. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἀξιοθρήνητον, διότι εἰς ὁλόκληρον τὴν πολιτείαν τῆς Νέας Ὑόρκης συνεχέντρωσαν μόλις 3.000 ψήφους κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1888. Ἀπὸ τοῦ 1890, ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ ὀλίγη νέα ζωὴ εἰς τὸ Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε καὶ μίαν ἐβδομαδιαίαν ἀγγλόφωνον ἐφημερίδα, τὸν «Λαὸν» («The People»), καὶ προσεπάθησε νὰ προσαρμόσῃ τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, λαμβάνον ὡς βάσιν τὴν «δήλωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας» τοῦ 1778. Διὰ πρώτην φορὰν οἱ σοσιαλισταὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1892 καὶ συνεχέντρωνον 21.000 ψήφους καθ' ὅλην τὴν

συμπολιτείαν, ἐξ ὧν 14.000 εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα ἐνισχύεται καθημερινῶς καὶ συνεχῶς, μολονότι βραδέως, μέχρι τοῦ 1898. Εἰς τὰς γενικὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς (διὰ τὸ Κογκρέσσον) τοῦ ἔτους τούτου, τὸ Σ. Ε. Κ. συνεχέντρωνε περίπου 82.000 ψήφων.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐγεννᾶτο μεταξὺ τῶν τολμηρῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν Δυτικῶν πολιτειῶν τὸ ὄνομασθὲν «Λαϊκὸν» κίνημα. Κατ' ἀρχὰς ἐζήτει πρωτίστως τὴν καθιέρωσιν τοῦ μονομεταλλισμοῦ τοῦ ἀργύρου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς χρεωμένους ἐκμισθωτὰς γῆς νὰ ξεχρεωθῶν μὲ νόμισμα ὑποτιμημένον, κατόπιν δὲ ἐπεδίωκε τὴν ἐθνικοποίησιν τῶν μεγάλων μονοπωλίων. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1892, οἱ «λαϊκοὶ» ἐλάμβανον ἐν ἑκατομμύριον ψήφων περίπου, τὸ δὲ 1894 ἄνω τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος. Τὸ «λαϊκὸν» κίνημα εἶχε συγκεχυμένας καὶ ἀορίστους τάσεις, πάντως ὅμως ἐξεπροσώπει τὴν αὐξουσαν ἐξέγερσιν τοῦ ἀνεξαρτήτου μικροπαραγωγῶ—γεωργοῦ, τὸν ὁποῖον κατέθλιβε, ἀπὸ τότε ἀκόμη, ἡ τεραστία καὶ ὑπὸ διαρκῆ αὐξήσιν δύναμις τῶν μεγάλων τράστ—τὸ νέον οἰκονομικὸν φαινόμενον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸν «λαϊκισμόν» ἐμονοπόλησεν ἐντὸς ὀλίγου τὸ δημοκρατικὸν κόμμα (Democrats), τὸ ὁποῖον διετείνετο ὅτι υἰοθέτει τὰς διεκδικήσεις τοῦ «λαϊκισμοῦ»—χάρις εἰς τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν δημοτικότητα τοῦ υποψηφίου του Μπράϊαν, ὁ ὁποῖος εἰς περιφνημον λόγον του πρὸ τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματός του ὁμίλησε περὶ τῆς «ἀνθρωπότητος, ἢ ὁποία ἔχει καρφωθῆ ἀπὸ αἰῶνων ἐπὶ ἐνὸς χρυσοῦ σταυροῦ».

5.—Τὸ νέον οἰκονομικὸν καθεστῶς. Κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, δὲν ὑπῆρχον κἂν εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας οἱ ὄροι ἀναπτύξεως ἐνὸς σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Ἡ βορειοαμερικανικὴ συμπολιτεία, «τὸ ἔθνος τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων, ἡ γῆ

τῶν γενναίων» περιελάμβανε πρὸ πάντων ἑκατομμύρια ὀλόκληρα χωρικῶν—μικρογαιοκτημόνων, ἢ βιομηχανία δὲ ἓνα ὄλος δευτερεύοντα παράγοντα τῆς ἔθνικῆς παραγωγῆς. Ἀργότερον, ἐνῶ ἡ βιομηχανοποίησις προοδεύει ἀλματωδῶς καὶ ἀναπτύσσεται εἰς ὀσημέραι μεγαλυτέραν ἔκτασιν καὶ ἔντασιν, ἡ εὐημερία τὴν ὁποίαν ἔχει ὡς ἐπακολούθημα καθ' ὅλην τὴν ἀχανῆ καὶ πλουσίαν χώραν ἐπιτρέπει νὰ δίδωνται ὑψηλά ἡμερομίσθια εἰς ἓν προλεταριάτον νεωστὶ σχηματισθὲν καὶ ἀποτελούμενον ἀπὸ στοιχεῖα ἑτερογενῆ—καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὴν φυλετικὴν καταγωγὴν καὶ κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα—εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται ἐξαιρετικῶς δυσχερῆς, ἂν ὄχι παντελῶς ἀδύνατος, ἡ ἀπόκτησις ταξικῆς συνειδήσεως.

Ἄλλωστε αἱ ἀκαλλιέργητοι ἐκτάσεις τῶν Δυτικῶν πολιτειῶν ἀπετέλουν διὰ τὴν ἀμερικανικὴν κεφαλαιοκρατίαν εἶδος ἀσφαλιστικῆς δικλείδος, ἡ ὁποία ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὴν νὰ ἀποδιώκῃ τὰ ἀνεπιθύμητα δραστήρια ἐργατικὰ στοιχεῖα τῶν μεγάλων πόλεων τῶν ἀνατολικῶν πολιτειῶν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀντὶ νὰ τεθοῦν ἐπικεφαλῆς τοῦ ὑπὸ σχηματισμὸν ἀμερικανικοῦ προλεταριάτου, ἐγκατέλειπον τὸν ἀγῶνα καὶ ἐτρέποντο πρὸς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῶν ἀκαλλιεργῆτων ἐκτάσεων, ὅπου ἡ παρατηρουμένη τότε ἀφθονία ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐπέτρεπε διαρκῶς νὰ εἶνε κύριοι τοῦ ἐδάφους των καὶ τῆς ἐλευθερίας των. Ὁ πληθυσμὸς, ἐν τούτοις, δὲν ἔπαυσε νὰ αὐξάνῃ διαρκῶς μὲ τεραστίαν ταχύτητα, ὀγκούμενος ἀδιακόπως ἀπὸ τὸ κῆμα ἑκατομμυρίων μεταναστῶν, οἱ ὁποῖοι προερχόμενοι ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης κατ' ἀρχάς, κατόπιν δὲ ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, κατέκλυζον τὸν Νέον Κόσμον. Ἀπὸ 23 ἑκατομμύρια κατοίκων, ὁ πληθυσμὸς τῆς συμπολιτείας ὀνήλθεν εἰς 76 ἑκ. τὸ 1900, 90 ἑκατομμύρια τὸ 1910, ἔκτοτε δὲ δὲν ἔπαυσε νὰ αὐξάνῃ κατὰ ἑκατομμύρια ὀλόκληρα ἑτησίως· τοῦτοχρόνως, ὁ καπιταλισμὸς

ἀναπτυσσόμενος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀνέσει ἔθεσε χεῖρα ἐφ' ὅλου τοῦ κολοσσιαίου ἔθνικοῦ πλοῦτου τῆς χώρας. Τὸ 1830 ὁ ὀλικὸς πλοῦτος τοῦ ἔθνους ὑπελογίζετο εἰς 35 ἑκατομμύρια χρυσᾶς δραχμάς, κατανεμόμενα μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἄνευ μεγάλης ἀνισότητος. Τὸ 1910 ὑπελογίζετο εἰς 476 δισεκατομμύρια χρυσᾶς δραχμάς, ἐξ αὐτῶν δὲ 250.000 ἄτομα κατεῖχον 335 δισεκατομμύρια δηλ. τὰ 71 ο)ο τοῦ ὅλου ἔθνικοῦ πλοῦτου, τὰ 8.000.000 κατεῖχον 120 δισεκατομμύρια, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι κατεῖχον συνολικῶς 2 δισεκατομμύρια μόνον. Ἐκτοτε ἡ ἀνισότης ἐξακολουθεῖ ἐντεινομένη ὀσημέραι περισσότερον.

Ταυτοχρόνως ἡ ἐργατικὴ τάξις ἐγένετο ὀλονέν πολυπληθεστέρα. Κολοσσιαῖαι βιομηχαναὶ ἐδημιουργοῦντο εἰς τὸ Σικάγον, τὴν Πενσυλβανίαν, τὸ Ὁχάιο, τὴν Νέαν Ἀγγλίαν, τὸ Μισσουρι καὶ ἄλλαχοῦ. Ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ συγκεντροποίησις τῶν κεφαλῶν γίνονται ὀλονέν ταχύτερον εἰς τεράστια τρῶστ καὶ παντοειδῆ συνδικᾶτα, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουν ἑκατοντάδας ἑκατομμυρίων καὶ δισεκατομμυρίων ἀκόμη, διευθυνόμενα ὑπὸ πανισχύρων κεφαλαιοκρατῶν: Κάμρετζι, «βασιλέως τοῦ χάλυβος», Βάντερμπιλτ, «βασιλέως τῶν σιδηροδρόμων», Ἀστορ, «βασιλεὺς τῆς οἰκοδομικῆς», Ἀρμور «βασιλέως τῶν κονσερβῶν», Μόργκαν, «βασιλέως τοῦ Ὁκεανοῦ καὶ τῶν Τραπεζῶν» κ.α. ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Τζῶν Ροκφέλλερ «βασιλέα τῶν πετρελαίων». Οὕτω ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν τάξεων ἀναπτύσσεται ὑπὸ διαρκῶς ὀξυνομένας καὶ ὀλονέν βιαιοτέρας μορφᾶς. Κατ' ἀρχάς ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ὀικονομικὸν πεδῖον, εἰς τὰς μεγάλας ἀπεργίας τοῦ Λάτιμερ, τὸ 1891, τοῦ Χόμστηδ τὸ 1892, προπαντὸς δὲ εἰς τὴν κολοσσιαίαν ἀπεργίαν τῶν σιδηροδρομικῶν τοῦ Σικάγου (1894), ὅπου ἀποκαλύπτεται ἓνας λαμπρὸς ἀγωνιστής, ὁ Εὐγένιος Ντέμπς, γροσματοεὺς τῆς ἐνώσεως τῶν μηχανοδηγῶν τῶν κεντρικῶν καὶ Δυτικῶν πολιτειῶν. Ἡ βιαία ἐπέμβασις

τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ, ὑποχειρίων τῶν ἐργοδοτῶν, ἢ προκέρυξίς τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, ἢ σύλληψις καὶ καταδίκη τοῦ Ντέμπς εἰς ἑξάμηνον φυλάκισιν, ἔσχον κολοσσιαίαν ἀπήχησιν παρὰ τῇ ἐργατικῇ τάξει, ἢ ὅποια ὅσον καὶ ἂν δὲν ἠννῶει ἀκόμη τὸν σοσιαλισμόν, διηυθύνετο ἔκτοτε ἀπὸ ἓνα ἀγωνιστὴν, προσχωρήσαντα ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὰς μαρξιστικὰς σοσιαλιστικὰς ιδέας. Εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Γούντστοκ, ὅπου τὸν καθήλωσε τὸ μῖσος τοῦ καπιταλισμοῦ, ἓνας φίλος του, ἐργάτης τυπογράφος, γερμανικῆς καταγωγῆς ἀπὸ τὸ Μιλγουοῦκι, ὁ Βίκτωρ Berger, διεβίβασεν εἰς τὸν Ντέμπς τὰ ἔργα τοῦ Μάρξ, τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ὥστε ὁ Ντέμπς, καίτοι εἰσῆλθε τραιντ-γιουνιονιστῆς, νὰ ἐξέλθῃ τῶν φυλακῶν ἐπαναστάτης σοσιαλιστῆς.

Τὸ 1897, ὁ Ντέμπς, μετὰ τοῦ Berger, ἱδρυσε μίαν νέαν ὀργάνωσιν, τὸ Σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον, ὕστερα ἀπὸ μερικοὺς ἐνδοισμούς, υἱοθετεῖ τὸ διεθνὲς σοσιαλιστικὸν πρόγραμμα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προγενεστέραν περίοδον τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὸ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ντέμπς κίνημα περιελάμβανε μεγάλην ἀναλογίαν πραγματικῶς «ἀμερικανικῶν» στοιχείων ὀμιλούντων τὴν γλῶσσαν τῆς χώρας καὶ καίανουσίντων τὰς ιδέας καὶ τὰ ἦθη τῆς. Ἐν τούτοις ἓν πρόβλημα σοβαρὸν καὶ πολὺπλοκον, ἀνάλογον πρὸς τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀπησχόλησε ταυτοχρόνως σχεδὸν τοὺς Ἄγγλους σοσιαλιστάς, ἤρχισε νὰ τίθεται πρὸ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ὀπαδῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ. Καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην χώραν, ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἐδημιούργησε κατ' εἰκόνα του καὶ μὲ τοὺς ἀγωνιστάς του τὸ συνδικαλιστικὸν κίνημα, ὅπως παρετηρήθη τοῦτο εἰς τὰς πλείστας τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Τούναντίον, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐμφανισέως του, εὐρέθη ἀντιμέτωπος μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ ἐπαγγελματικοῦ κινήματος, ἀρ-

χαιοτέρου αὐτοῦ καὶ γενικῶς ἐλάχιστα συμπαθοῦς πρὸς τὰς σοσιαλιστικὰς προσπάθειάς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπησχόλησε περισσότερον τοὺς Ἀμερικανοὺς ἢ τοὺς Ἄγγλους σοσιαλιστάς, διότι εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας παρετηρήθη περισσότερον, ἐκεῖ δὲ συχνάκις ἠγέται τῶν ἐργατῶν ἐπρόδιδον ἀσυστόλως καὶ ἐξακολουθητικῶς τὰ συμφέροντα τῶν συντρόφων των, τόσον τὰ οἰκονομικὰ ὅσον καὶ τὰ πολιτικὰ.

Τὸ Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα, εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὁποίου μεγάλην ἐπιρροὴν ἔξῆσκει ὁ Δανιὴλ ντε Λέον, σοσιαλιστῆς γαλλικῆς καταγωγῆς, ἠθέλησε κατ' ἀρχὰς νὰ καταλάβῃ τὸ ἀμερικανικὸν ἐργατικὸν (ἐπαγγελματικὸν) κίνημα, ἀπέτυχεν ὅμως οἰκτρῶς εἰς τὴν πρόωρον αὐτὴν προσπάθειαν. Κατόπιν ἔκρινε σκόπιμον νὰ μὴ ἀναμένῃ καμμίαν ὠφέλειαν ἐκ τοῦ τραιντγιουνιονιστικοῦ κινήματος. Εἰς τὸ συνέδριόν του τοῦ 1896 ἐδήλωνεν ὅτι τοῦτο εἶχε «διαφθαρτῆ ἀπελπιστικῶς» καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ ἀγῶνα ἐξοντώσεως τῶν «φακίρων», ὅπως ὠνόμαζε τοὺς ἠγέτας τοῦ τραιντγιουνιονιστικοῦ κινήματος. Ἀναντι τῶν πανισχύρων ἤδη ἐργατικῶν ὀργανώσεων ἐπεχείρησε νὰ ὀρθώσῃ «σοσιαλιστικὰς» τραιντγιούνιους, ὡς κεντρικὸν δὲ ὀργανισμόν τὴν «Socialist and Trade Labor Union». Ἡ τακτικὴ αὕτη, ἢ ὅποια κατέληξεν εἰς τὸ νὰ διαιρέσῃ ἀνεπανορθώτως τὴν ἐργατικὴν τάξιν καὶ νὰ ὀρθώσῃ ἐναντίον τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὀλοκλήρους ἑκατοντάδας χιλιάδων Ἀμερικανῶν ἐργατῶν, πρὸς μεγάλην ἱκανοποίησιν τῶν συντηρητικῶν ἠγετῶν τῆς «American Federation of Labor», εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ προκαλέσῃ, τὸ 1899, πλήρες σχίσμα μεταξὺ ὀπαδῶν καὶ ἀντιπάλων τοῦ ντε Λέον.

β.— *Ἰδρυσις τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος.* Συνεπεία τοῦ σχίσματος τὸ ὁποῖον ἐπῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, ἐπηκολούθησε προσέγγισις μεταξὺ τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Κόμματος τοῦ Ντέμπς

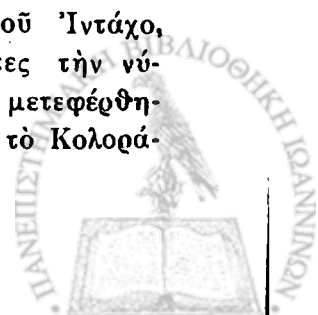
καὶ τῆς ἀντιτελεονιστικῆς μερίδος τοῦ Σ.Ε.Κ. Τὸ 1900, τὸ κοινὸν συνέδριον τῆς Ἰνδιανουπόλεως καθιέρωνε τὴν ὀριστικὴν συγχώνευσίν των καὶ τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Socialist Party», τὸ ὁποῖον εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ ἰδίου ἔτους παρουσίωσεν ὡς ὑποψηφίους: τὸν Ντέμπς διὰ τὴν προεδρίαν καὶ τὸν Τζόμπ Χάρισσον διὰ τὴν ἀντιπροεδρίαν, υἱοθετοῦν ταῦτοχρόνως ὀλόκληρον πρόγραμμα σοσιαλιστικῆς δράσεως. Παρὰ τὴν ἀτελῆ προπαρασκευήν, τὸ νέον κόμμα συνεκέντρωνε 98.000 ψήφων, ἐνῶ οἱ φίλοι τοῦ ντὲ Λέον μόλις 34.000. Συνολικῶς ὁ σοσιαλισμὸς συνεκέντρωνε 132.000 ψήφους, ἀριθμὸν ἀρκετὰ μικρόν, ἀλλ' ὁ ὁποῖος ἐδείκνυεν ὅτι τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα εἶχεν ἀρχίσει νὰ παγιοῦται μεταξὺ τῆς ἀμερικανικῆς ἐργατικῆς τάξεως.

Μία νέα καὶ μεγάλη ἀπεργία ἔμελλε νὰ εὐνοήσῃ τὴν πρόοδόν του: ἡ μεγάλη ἀπεργία τῶν ἀνθρακωρῶν τῆς Πενσυλβανίας, ἣτις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1902. Εἰς τὰς νέας βουλευτικὰς (διὰ τὸ Κογκρέσσον) ἐκλογὰς, τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα συνεκέντρωνε 223.009 ψήφων, ἐνῶ τὸ Σ.Ε.Κ. τοῦ ντὲ Λέον μόλις 50.000. Ἐκτοτε αἱ πρόοδοι τοῦ ἀμερικανικοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν ἔσταμάτησαν. Ἡ σοσιαλιστικὴ ἰδέα ἔπαυσε νὰ εἶναι προῖον εἰσαγωγῆς ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ, «προῖον καλὸν διὸ τὴν μοναρχικὴν Εὐρώπην», καὶ ἔγινεν ἰθαγενής, ἡ μεγάλη δὲ πλειοψηφία τῶν ἀγωνιστῶν καὶ προπαγανδιστῶν του, ἀντὶ νὰ εἶναι Γερμανοὶ ἢ Σλάβοι ἀγνοοῦντες τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας, ἦσαν πραγματικοὶ Ἀμερικανοί. Ἀπὸ τοῦ 1903 ἤδη, μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ γεροσσιαστὴς Μάρκος Χάννα, ἡγέτης τοῦ ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπιρροή ἦτο σημαντικὴ ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ Μὰκ Κίνλεϋ, ἐδήλωνεν ὅτι ἡ μελλοντικὴ πάλη τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς δὲν θὰ διεξήγετο πλέον μεταξὺ ρεπουμπλικάνων καὶ δημοκρατῶν (demo-

crats)—τῶν δύο μεγάλων ἀστικῶν κομμάτων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν—ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ καπιταλιστικοῦ δημοκρατισμοῦ καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Σὺν τῷ χρόνῳ, τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐδημιούργει τὰ ἀναγκαῖα ὄργανα τῆς δράσεώς του, ἐπεξέτεινε καὶ ἐνέτεινε τὴν ἐπιρροὴν του εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς ἀμερικανικῆς ζωῆς, ὑποχρεῶνον τὸν ἀστικὸν τύπον—ὁ ὁποῖος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠγνόει καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν του—νὰ τοῦ ἀφιερῶνῃ ὀλοκλήρους στήλας καθημερινῶς, προσελκύον παρὰ τὸ πλευρόν του τοὺς καλύτερους νέους σπουδαστὰς καὶ διανοουμένους καὶ διεισδύον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1904, ὁ Ντέμπς, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκ νέου ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἐδιπλασίαζε σχεδὸν τὰς ψήφους τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, λαβῶν 408.000. Βεβαίως τὸ ἐπόμενον ἔτος αἱ σοσιαλιστικαὶ ψήφοι κατήρχοντο εἰς 331.000, εἰς τὰς προεδρικὰς ὁμως ἐκλογὰς τοῦ 1908 ἡ ἀνιούσα ἐξηκολούθει καὶ παρὰ τὴν «ριζοσπαστικοποίησιν» τῶν δύο ἀντιπάλων ἀστικῶν κομμάτων, παρὰ τὴν ἐχθρικὴν, τὴν προδοτικὴν στάσιν τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἐργασίας, τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐλάμβανε 424.000 ψήφους.

Ἐν τῷ μεταξὺ διεξῆγε θαυμασίαν ἐπαναστατικὴν προπαγάνδαν εἰς τὰς Δυτικὰς πολιτείας, ὅπου καὶ ἐπηρέαζεν οὐσιαστικῶς τὴν «Ὁμοσπονδίαν τῶν ἀνθρακωρῶν», καταστᾶσαν περίφημον ἐκ τῆς ἱστορικῆς πάλης τὴν ὁποίαν διεξήγαγεν ἐναντίον τῶν «βασιλέων» τῶν τράστ. Οὗτοι διὰ νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸ κίνημα, ἔκριναν σκόπιμον νὰ κατηγορήσουν τοὺς ἡγέτας τῆς Ὁμοσπονδίας Moyer, Haywood καὶ Pettibone ὡς αὐτουργοὺς εἰς μίαν δυναμιτιστικὴν ἀπειραν, τῆς ὁποίας ἔπεσε θῦμα ὁ κυβερνήτης τῆς πολιτείας τοῦ Ἰντάχο, Στάουνεμπεργκ. Συλληφθέντες τὴν νύκτα οἱ ἡγέται τῶν ἐργατῶν μετεφέρθησαν ἀπὸ τὴν πολιτείαν των, τὸ Κολορά-

δο, εἰς τὸ Ἰντάχο, ὅπου εἶχε σκευωρηθῆ ἢ καταδίκη αὐτῶν εἰς θάνατον. Ἐν τούτοις παρὰ τὴν σκανδαλώδη στάσιν τοῦ προέδρου Ρουζβελτ, ὁ ὁποῖος ἐξεφράσθη κατὰ τῶν κατηγορουμένων, χάρις δὲ καὶ εἰς τὴν θαρραλέαν στάσιν τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀνεστάτωσε κυριολεκτικῶς τὰς Ἠνωμ. Πολιτείας, οἱ ἔνορχοι τοῦ κακουργιοδικείου ἠθώωσαν τοὺς τρεῖς ἐργάτας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ γνωστότερος, ὁ Χαίηγουντ, ἀφιερῶθη ἔκτοτε εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν προπαγάνδαν. Οὕτω ὁ καπιταλισμὸς τῆς συμπολιτείας δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις του ἢ ἐργατικὴν τάξιν, ὀρθωθείσα ἐναντίον του ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ σοσιαλισμοῦ, τὸν ἠμπόδισε.

Ὀλίγα ἔτη ἀργότερον, τὸ 1910, ὁ σοσιαλισμὸς ἐν Ἀμερικῇ ἐσημείωσε σειρὰν ὀλόκληρον ἀπὸ σημαντικὰς νίκας, ἢ ἀπήχησις τῶν ὁποίων ἐφθασε μέχρι τῆς Εὐρώπης. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ Μιλγουοῦκι, πόλις 400.000 κατοίκων, ἐξέλεγε διὰ πρώτην φορὰν σοσιαλιστὴν δήμαρχον, εἰς δὲ τὰς γενικὰς ἐκλογὰς διὰ πρώτην ἐπίσης φορὰν ἐξελέγετο ἓνας σοσιαλιστὴς βουλευτὴς εἰς τὸ Κογκρέσσον. Ἡ ἰδία πολιτεία τοῦ Βίσκονσιν ἐξέλεγε εἰς τὸ τοπικὸν κοινοβούλιον 12 σοσιαλιστὰς βουλευτὰς καὶ 2 εἰς τὴν Γερουσίαν. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπίσης ἐξελέγοντο σοσιαλισταὶ βουλευταὶ εἰς τὰ τοπικὰ κοινοβούλια τῶν ἄλλων πολιτειῶν. Συνολικῶς τὸ κόμμα συνεκέντρωνε 607.000 ψήφους, δεικνύον οὕτω ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς εἰς τὰς Ἠνωμ. Πολιτείας εἶχεν ἀποβῆ μία πραγματικὴ δύναμις.

Ὅταν τὸ 1901 ἐπετεύχθη ἡ συσσωμάτωσις τῶν τεσσάρων πέμπτων τῶν στρατευομένων σοσιαλιστῶν τῆς βορειοαμερικανικῆς συμπολιτείας, ἐντὸς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, αἱ συνολικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις μόλις προσῆγγιζον τὰς 70 χιλ. μέλη. Ἐνδεκα ἔτη ἀργότερον, τὸ κόμμα εἶχε 5.000 τμήματα εἰς τὰς 46 ἐπὶ τῶν 48 πολιτειῶν τῆς συμπολιτείας,

μὲ 125.000 τακτικὰ μέλη. Ἐὰν πιστεύσωμεν μίαν ἔρευναν γενομένην τὸ 1908 μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ κόμματος, 67 ο)ο ἐξ αὐτῶν ἀνῆκον εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, 18 ο)ο ἦσαν γεωργοὶ ἐνοικιασταὶ γαιῶν ἢ γαιοκτῆμονες, 7 ο)ο προήρχοντο ἐξ ἐλευθέρων ἐπαγγελμάτων, 8 ο)ο δὲ ἐκ τῆς μικροαστικῆς τάξεως. Ἐκ τῶν 125 χιλ. μελῶν τὰς ὁποίας εἶχεν τὸ Σ.Κ., τὸ 1912, 10.000 ἦσαν γυναῖκες. Κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ τοῦ πολέμου περίοδον ἡ Ἐθνικὴ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Σ.Κ. περιελάμβανεν 9 μέλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Βίκτωρα Berger, βουλευτὴν τοῦ Μιλγουοῦκι, τὸν Χαγυγουντ, τὸν ἠρωα τῆς δίκης τοῦ Ἰντάχο, τὸν Μόρρις Χίλκουϊτ, τὸν ἱστορικὸν καὶ διανοούμενον τοῦ κινήματος, ἀντιπρόσωπον δὲ τοῦ Σ.Κ. εἰς τὸ Διεθνὲς Σοσιαλιστικὸν Ἰνστιτούτον, κ. ἄ. Ἀσφαλῆς ἔνδειξις τῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτὸ τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἠδυνήθη νὰ ὀργανώσῃ καὶ νὰ διαδώσῃ εὐρύτατα τὸν σοσιαλιστικὸν τύπον. Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν εἶχε πέντε καθημερινὰς ἀγγλοφώνους ἑφημερίδας: τὴν «Call» εἰς τὴν Ν. Ὑόρκην, τὴν «Daily Socialist» εἰς τὸ Σικάγον, τὴν «Daily Register» εἰς τὸ Λήντ, τὴν «Milwaukee Leader», εἰς τὸ Μιλγουοῦκι καὶ τὴν «Alarm» εἰς τὸ Ἰλλινόϊς. Τὸ «Daily Socialist» εἶχε μετὰ τινα χρόνον μεταβάλλει τὸν τίτλον εἰς «Ἐσπερινὰ Νέα τοῦ Σικάγου» (Chicago Evening News). Ἐξ ἄλλου τὴν ἰδίαν ἐποχὴν τὸ Σ.Κ. εἶχεν 6 ξενοφώνους καθημερινὰς ἑφημερίδας, ἐξ ὧν 2 εἰς τὴν τσεχικὴν γλῶσσαν, 2 εἰς τὴν γερμανικὴν, μίαν εἰς τὴν πολωνικὴν καὶ μίαν εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἰδίωμα. Ἡ μεγαλύτερα ὅμως δύναμις τοῦ Σ.Κ. τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν συνίστατο εἰς τὴν πληθύν καὶ τὴν εὐρύτητα τῆς κυκλοφορίας τῶν ἑβδομαδιαίων ὀργάνων του. Ἰδιαιτέρως ἐν ἐξ αὐτῶν, τὸ πασιγνωστὸν «Appeal to Reason» ἐντὸς ἐλαχίστου

χρονικοῦ διαστήματος ὑπερέβη τὴν κυκλοφορίαν τῶν 500.000 ἀντιτύπων καὶ ἀπέβη μία τῶν μεγαλυτέρων περιοδικῶν ἑφημερίδων τῶν Ἡνωμ. Πολιτεῶν.

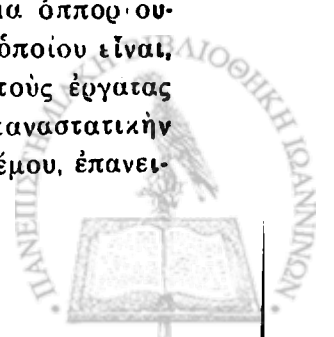
7.— *Τὸ Ἐργατικὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμμα.* Παρὰ τὴν μεγάλην ὀργάνωσιν τοῦ Σ.Κ., εὗρισκετο, ὡς ἀνεφέραμεν ἤδη, ἕτερον ὀργανωμένον τμήμα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος τῶν Ἡν. Πολιτεῶν: ἡ ὑπὸ τὸν Daniel de Leon μερίς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, ἡ ὁποία δὲν συνεχωνεύθη εἰς τὸ ἰδρυθὲν τὸ 1901 ἠνωμένον Σοσιαλιστικὸν Κόμμα, ἀλλὰ παρέμεινε πιστὴ εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ ντὲ Λέον περὶ βιαίας πολεμικῆς ἐναντίον τῶν ὑπὸ τὸν Γκόμπερς συντηρητικῶν ἐργατικῶν σωματείων τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἐργασίας. Τὸ κόμμα τοῦτο πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε 2—3000 μέλη, διετήρει δὲ καὶ καθημερινὴν ἑφημερίδα ἐν Νέα Ὑόρκη, τὴν «Daily People». Εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1900 συνεχέντρωνε 33.408 ψήφους, τὸ 1902 53.000, τὸ 1904 33.546, τὸ 1906 κατήρχετο εἰς 20.265 καὶ τέλος τὸ 1908 εἰς 14.000. Ἀργότερον ἀνήρχετο καὶ πάλιν εἰς 34.000 (τὸ 1910), δύναμιν περὶ τὴν ὁποίαν ἔκτοτε περιστρέφετο. Ἡ πραγματικὴ δύναμις τῶν μελῶν του εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ. Τὸ γραφεῖον τοῦ κόμματος τούτου τὸ 1921—1922 ἀνεβίβαζε τὰ μέλη του εἰς 4.500, ἡ ἐπιρροή ἐλαττοῦται ὁσημέραι περισσότερον: δὲν ἐκδίδει πλέον καθημερινὴν ἑφημερίδα, εἰ μὴ μόνον τὴν ἑβδομαδιαίαν «Weekly People» καὶ 7 ἄλλα ἑβδομαδιαῖα ὄργανα εἰς ἰσαριθμούς ξένας γλώσσας: σουηδικήν, οὐκρανικήν, οὐγγρικήν, ἑλληνικήν, σλοβακικήν, σερβικήν καὶ βουλγαρικήν. Ὅλαι αἱ ἑφημερίδες αὐταὶ εὗρισκονται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ κόμματος, τὸ ὅποιον διαφέρει κατὰ τοῦτο ὑπὸ τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα, ὅτι τοῦτο δὲν ἔχει ὑπὸ τὴν ἰδιοκτησίαν του ἑφημερίδας.

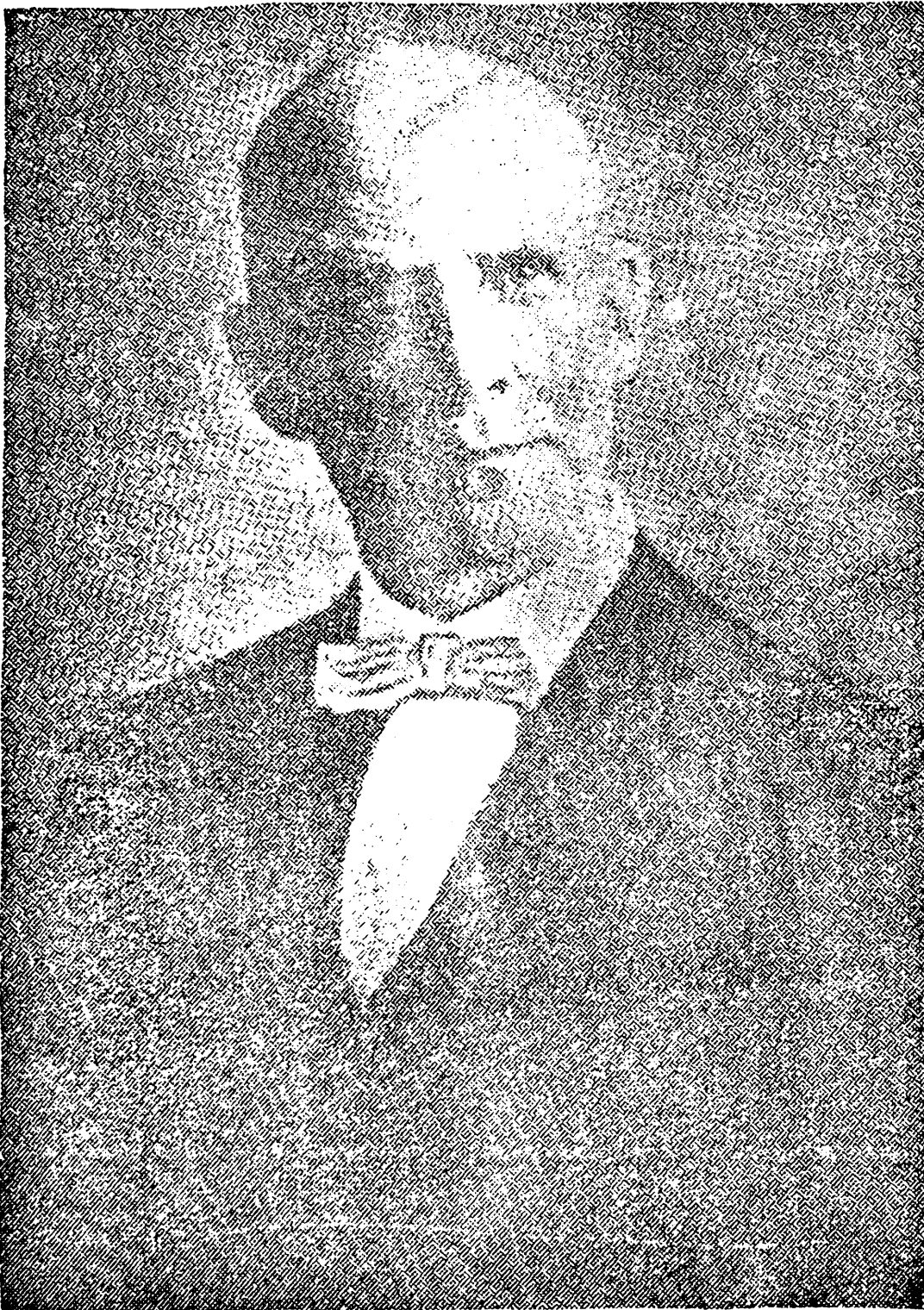
Ἡ ἰδεολογία τοῦ κόμματος τούτου εἶναι ὀρθόδοξος σοσιαλδημοκρατικὴ,

ἀντιτιθεμένη εἰς τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου τῶν Ἡν. Πολιτεῶν, διότι, κατὰ τὴν γνώμην του, εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ διὰ τῆς συνταγματικῆς ὁδοῦ.

Ἀπὸ καθαρῶς ἐργατικῆς ἐπαγγελματικῆς (συνδικαλιστικῆς) ἀπόψεως, τὸ Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα, ὡς ἀνεφέραμεν ἤδη, ἀκολουθεῖ πολιτικὴν ἀδιαλλάκτως ἐχθρικήν πρὸς τὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις, τῶν ὁποίων δὲν παύει νὰ καταγγέλλῃ τὴν συντηρητικότητα. Ἐπὶ μακρὸν προσεπάθησε νὰ ὀργανώσῃ ἐπαναστατικὰ ἐργατικὰ σωματεῖα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν μιᾶς θνησιγενοῦς «Socialist Trade and Labor Alliance» (1896—1905), κατόπιν ὑπεστήριξε τοὺς «Βιομηχανικοὺς Ἐργάτας τοῦ Κόσμου», μετὰ τῶν ὁποίων συνεχωνεύθησαν κατ' ἀρχὰς πολλαὶ μικραὶ ἐργατικαὶ ὀργανώσεις ὀπαδῶν τοῦ ντὲ Λέον, διὰ νὰ διασπασθοῦν κατόπιν καὶ ἀποχωρήσουν τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς, ὅταν τὴν ἡγεσίαν της ἀνέλαβε ὁ τελευταῖος ἀποθανὼν ἐν Ρωσίᾳ σοσιαλιστὴς καὶ ἀργότερον κομμουνιστὴς ἀγωνιστὴς Χαίηγουντ (1869—1928). Ἡ ὀριστικὴ διάλυσις (1924) τῶν «B.E.K.», ἡ ὀργάνωσις τῶν ὁποίων, ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου καὶ κατ' αὐτόν, ὑπὸ ἡγέτην τὸν Γουίλιαμ Χαίηγουντ, ἐφαίνετο ὅτι ἐμελλε νὰ περιλάβῃ ὅλους τοὺς σοσιαλιστάς καὶ ἐπαναστάτας ἐργάτας καὶ νὰ ἀποβῇ ἰσχυρὰ ἀντίπαλος τῆς «Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἐργασίας», ἔκοψε σχεδὸν κάθε στενὴν ἐπαφὴν τοῦ Σ.Ε.Κ. μετὰ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τοῦ Σ.Ε.Κ. μετὰ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, εἶναι περιττόν, νομίζομεν, νὰ τονισθῇ ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ πρώτου, πιστοὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν μνήμην τοῦ ντὲ Λέον, θεωροῦν τὸ Σ.Κ. ὡς κόμμα ὀπορουνιστικόν, προορισμὸς τοῦ ὁποίου εἶναι, κατ' αὐτούς, νὰ ἐξαιπατᾷ τοὺς ἐργάτας καὶ νὰ ματαιώνῃ πᾶσαν ἐπαναστατικὴν κίνησιν των. Πρὸ τοῦ πολέμου, ἐπανε-

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΝΤΕΜΠΙΣ, εκ των κυριωτέρων ηγετών και αποστόλων του σοσιαλισμού εις τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Καταδικασθεὶς διὰ τὴν ἀντιπολεμικὴν δρασίαν του, ἔζησεν ἐπὶ ἔτη εἰς τὰς φυλακάς. Ἀντιπροσώπευσεν ἐπανειλημμένως τὸν ἀμερικανικὸν σοσιαλισμὸν εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογάς.

Κοινωνιολογική καὶ Πολιτική Ἐγκυκλοπαιδεία

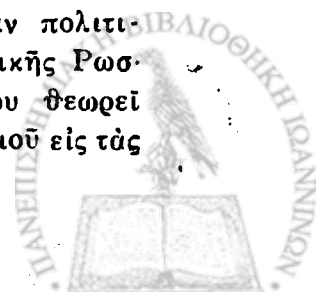
λημμένως ἐφάνη ὅτι τὸ Σ.Ε.Κ. θὰ συν-εχωνεύετο μετὰ τοῦ Σ.Κ., ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς τὴν σχετι-κὴν πρότασιν, ἀντιπροτεῖναν ὅπως τὰ μέλη τοῦ Σ.Ε.Κ. προσχωρήσουν ἀπλῶς εἰς τὸ Σ.Κ. Οὕτω ἐματαιώθη ὀριστι-κῶς ἡ συγχώνευσις, αἱ δύο δὲ ὀργανώ-σεις δὲν ἔπαυσαν ἔκτοτε νὰ ἀλληλοπο-λεμῶνται. Ἡ κριτικὴ τοῦ Σ.Ε.Κ. κατὰ πάσης ἐτέρας σοσιαλιστικῆς ὀργανώ-σεως ἐπεξετάθη καὶ ἀπὸ τινων ἐτῶν καὶ ἐναντίον τοῦ, προελθόντος ἐκ σχί-σματος τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, «Workers Communist Party» (Ἔργα-τοκομμουνιστικοῦ Κόμματος), τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς ὀππορτουλιστικόν, ἐπειδὴ προτείνει τὴν ἴδρυσιν ἐνὸς ἐργατικοῦ κόμματος (Labor Party)! Καταδικάζει τὰ ἄλλα ἐργατικὰ κόμματα τῆς χώρας ὡς «ἀντιμαρξιστικὰ καὶ ἀντιεπαναστα-τικὰ», μόνον δὲ ἑαυτὸ θεωρεῖ πιστὸν εἰς τὰς μαρξιστικὰς θεωρίας. Δὲν προσ-χωρεῖ οὔτε εἰς τὴν Β' οὔτε εἰς τὴν Γ' Διεθνή, τὴν δρᾶσιν τῶν ὁποίων κατα-δικάζει. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐπιστεύθη ὅτι ἡ ἐπιρροή του θὰ ἐνι-σχύετο μετὰξὺ τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέ-σματα τῶν δύο τελευταίων προεδρικῶν ἐκλογῶν ἀπέδειξαν ὅτι παραμένει στά-σιμος. Πράγματι τὸ 1920 συνεκέντρωνε 31.175 ψήφους, τὸ δὲ 1924 33.901. Ἡ στασιμότης αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ γε-γονὸς ὅτι πολλὰ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα προσεχώρησαν εἰς τὸ νεαρὸν Κομμουνι-στικὸν Κόμμα.

8.—*Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος.* Ἀντιθέτως πρὸς τὸ Σ.Ε.Κ., τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα, ἀπὸ τοῦ παγ-κοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, ἤρχισεν ἀναπτυσσόμενον σταθερῶς. Κατὰ μέσον ὄρον τὰ μέλη του ἀνήρχοντο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1903, τῆς ἰδρύσεώς του, καὶ ἐν-τεῦθεν εἰς:

Ἔτη	Μέλη	Ἔτη	Μέλη
1903	15.975	1914	93.579
1904	20.763	1915	79.374
1905	23.327	1916	83.284

1906	26.764	1917	80.379
1907	29.270	1918	82.344
1908	41.751	1919	104.822
1909	41.479	1920	26.766
1910	58.011	1921	13.484
1911	84.716	1922	11.019
1912	118.045	1923	12.000
1913	95.957	1924	18.000

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ δεικνύουν ὅτι τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα, ἀφοῦ διέτρεξε κρίσιν διαρκούντος τοῦ πολέμου, κρίσιν τῆς ὁποίας τὸν ἀντίκτυπον ἠλάττωσεν ἡ σθεναρὰ πασιφιστικὴ δρᾶσις τοῦ Εὐγε-νίου Ντέμπερ καὶ τῶν φίλων του, ἐπανε-λαβε τὴν ἀνιοῦσαν μετὰ τὸ πέρας τοῦ παγκοσμίου πολέμου, θὰ ἐξηκολούθει δὲ τὰς προόδους του ἐὰν δὲν διεσπᾶτο. Ἐκ τῆς διασπάσεως ταύτης προῆλθε τὸ Ἔργατοκομμουνιστικὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκληρονόμησε πολλὰ τῶν παλαιῶν μελῶν καὶ τὰς καλυτέρας τοπικὰς ὀργα-νώσεις του. Μολαταῦτα ἀπὸ τοῦ κομμου-νιστικοῦ σχίσματος καὶ ἐντεῦθεν τὸ πα-λαιὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμμα ἤρχισε νὰ ἀναπτύσῃ καὶ πάλιν δραστηριότητα. Ἐκτὸς τῶν καθαρῶς ἀμερικανικῶν τμη-μάτων, τὸ Σ. Κ. περιλαμβάνει εἰσέτι καὶ πολλὰ ἄλλοεθνή ξενόγλωσσα τμήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὸ φινλανδικὸν μὲ 2.491 μέλη, τὸ γιου-γκοσλαυϊκὸν μὲ 651, τὸ ἰταλικὸν μὲ 490, τὸ ἰσραηλιτικὸν μὲ 478 καὶ τὸ γερμανι-κὸν μὲ 428 μέλη. Ὁ τύπος τοῦ Σ. Κ. μεταπολεμικῶς περιορίσθη πολὺ, δια-κοπείσης τῆς ἐκδόσεως καὶ αὐτῆς τῆς «New York Call». Σήμερον στηρίζεται εἰς δύο μόνον καθημερινὰς ἐφημερίδας, τὴν «Milwutkee Leader» (ἀγγλόφωνον) ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Berger καὶ τὴν «Vorwaerts», ἡ ὁποία ἔχει καὶ τὴν μεγαλυτέραν κυκλοφορίαν μετὰξὺ τῆς ἰσραηλιτικῆς ἐργατικῆς τάξεως (πλέον τῶν 200.000 ἀντιτύπων ἡμερησίως), ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Abe Cahon, ὁ ὁ-ποῖος διεκρίθη διὰ τὴν βιαίαν πολιτι-κὴν του ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ρωσ-σίας, ὡς κύριον δὲ μέλημά του θεωρεῖ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς τὰς

Ἡνωμ. Πολιτείας. Ἐπίσημον ὄργανον τοῦ κόμματος θεωρεῖται ἐν Νέα Ὑόρκη ὁ ἑβδομαδιαῖος New Leader (Νέος Ἡγέτης).

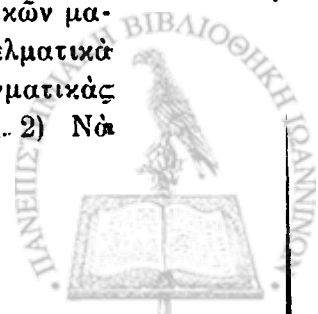
Ἡ πολιτικὴ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος εἶναι ἀκαθόριστος, φρασεολογικῶς μὲν ἐπαναστατικὴ, εἰς τὰ πράγματα ὁμῶς ἀρκετὰ μετριοπαθῆς, παραπαίουσα σχεδόν. Οὕτω ὁ σοσιαλιστὴς πρῶην βουλευτὴς Mayer London προέτεινε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας ἀπὸ τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας, ἐνῶ ὁ ἤδη καὶ πρῶην βουλευτὴς Βίκτωρ Βεργερ δὲν εἶχε τολμήσει νὰ ὑποβάλῃ τοιαύτην πρότασιν. Ταυτοχρόνως ὁ Χίλκουϊτ, συμφωνῶν μετὰ τῶν ἡγετῶν τῆς Β' Διεθνoῦς, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ σχεδίου Dawes ἐνῶ ὁ Βεργερ τὸ κατεπολέμησε.

9.—*Τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα καὶ τὰ σωματεῖα.* Ἀπέναντι τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων ἀνεφέραμεν ἤδη ὅτι τὸ Σ. Κ. ἠκολούθει πολιτικὴν «οὐδετερότητα». Ἐπὶ μακρὸν προσεπάθει δι' ἀπλῆς προπαγάνδας νὰ διεισδύσῃ εἰς τὰ συντηρητικὰ σωματεῖα τῆς Α. Ο. Ε. τοῦ Γκόμπερς, διατηρῶν φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἡγετῶν αὐτῆς. Εἰς τὰς κρίσιμους στιγμὰς τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἐργασίας καὶ τῶν ἐργατικῶν ἀγῶνων, τὸ Σ. Κ. ἀνέπτυξε πραγματικῶς ἔντονον δρᾶσιν, τιθέμενον ἐπικεφαλῆς τῶν ἀγωνιζομένων ἐργατῶν, ὡς κατεδείχθη τοῦτο εἰς τὰς πλείστας τῶν ἀπεργιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκηρύχθησαν ἀπὸ τριακονταετίας καὶ πλέον εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας. Ἐξ ἀρχῆς ἀπέκρουε πᾶσαν ἰδέαν κατακτίσεως τῶν σωματείων καὶ ἀπεδοκίμαζε πάντα σοσιαλιστήν, ὅστις ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του εἰς τοὺς συντηρητικούς ἀρχηγούς τῶν ἐργατικῶν σωματείων. Ἐπὶ μακρὸν ἡ διεύθυνσις τοῦ Σ. Κ. τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν προσεπάθει νὰ συμβιβάζῃ παντοιοτρόπως τὰ εἰς τὰς τάξεις του ρεύματα ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τοῦ κόμματος ἀπέναντι τῶν συντηρητικῶν σωματείων καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἐργασίας. Ἐκ τῶν ρευμάτων τού-

των, μία μερὶς διεκήρυττεν ὅτι ἔπρεπε νὰ διαδίδωνται διὰ παντός τρόπου αἱ σοσιαλιστικαὶ ἰδέαι εἰς τὰ σωματεῖα διὰ νὰ αὐξηθοῦν αἱ ἐκλογικαὶ δυνάμεις τοῦ κόμματος. Ἡ μερὶς αὕτη, καίτοι ὑποστηρίζουσα τοὺς ἐργατικούς ἐπαγγελματικούς ἀγῶνας, ἀπέφευγε κάθε ἐπίκρισιν τῶν μεθόδων τῶν συντηρητικῶν ἡγετῶν, ἀκολουθοῦσα, αὕτη κυρίως, πλήρη οὐδετερότητα ἀπέναντι τῆς κατστρεπτικῆς δράσεως τῶν ἐχθρευομένων τὸν σοσιαλισμὸν ἐργατικῶν ἡγετῶν. Δευτέρως μερὶς σοσιαλιστῶν, ἡ ἐπαναστατικὴ λεγομένη, ἐνθαρρυνθεῖσα ἐκ τῆς δράσεως καὶ τῶν ἐφημέρων προόδων τῶν ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων, τῶν «Βιομηχανικῶν Ἐργατικῶν τοῦ Κόσμου», προέτεινε τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς προπαγάνδας τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν εἰς τὰ συντηρητικὰ σωματεῖα καὶ τὴν ἴδρυσιν ἐπαναστατικῶν σωματείων. Τρίτη μερὶς, μαρξιστικὴ λεγομένη, ἐπροπαγάνδιζε τὴν σοσιαλιστικὴν ἐργασίαν ἐντὸς τῶν συντηρητικῶν σωματείων, καταγγέλλουσα συγχρόνως τὴν ἀντιδραστικότητα τῶν συντηρητικῶν ἡγετῶν.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων τάσεων, ἐπεκράτει ἐντὸς τοῦ Σ.Κ. ἡ ὀππορτουниστικὴ μερὶς, ἣτις καὶ κατώρθωσε ἐπὶ μακρὰ ἔτη νὰ προσανατολίσῃ τὸ κόμμα εἰς τὴν ἀδράνειαν καὶ τὴν πλήρη ἐγκατάλειψιν πάσης σοσιαλιστικῆς προπαγάνδας ἐντὸς τῶν σωματείων. Ἡ παραπαίουσα αὕτη πολιτικὴ συνέτεινεν εἰς τὴν διάρρηξιν πάσης στενῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Σ.Κ. καὶ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ἐπέτρεψε δὲ εἰς τὴν γραφειοκρατίαν τῶν περὶ τὸν Γκόμπερς συντηρητικῶν ἡγετῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐπιρροήν της.

Τοιουτοτρόπως εἰς τὴν γενικὴν πολιτικὴν τοῦ τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα δὲν ἐπέτυχε κανένα ἀπὸ τοὺς δύο ἀντικειμενικούς σκοπούς, τοὺς ὁποίους ὄφειλε νὰ ἐκπληρώσῃ ὡς κόμμα ἐργατικῶν μαζῶν: 1) Νὰ μεταβάλῃ τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα τῆς Α.Ο.Ε. εἰς πραγματικὰς ὀργανώσεις οἰκονομικῆς πάλης. 2) Νὰ

ἀπαλλάξει τὴν ἀμερικανικὴν ἐργατικὴν τάξιν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν δύο μεγάλων ἀστικῶν κομμάτων καὶ νὰ τὴν συγκεντρώσῃ πέριξ τοῦ πολιτικοῦ κόμματος τοῦ προλεταριάτου.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν προσπάθειαν ὁμιλήσαμεν ἤδη ἀνωτέρω. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δευτέραν, εἶναι γεγονὸς βεβαίως ὅτι τὸ Σ. Κ. ἀνεπτύσσετο συνεχῶς καὶ σταθερῶς πρὸ τοῦ πολέμου καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παγκοσμίου συρράξεως, μέχρι τοῦ σχίσματος καὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ κομμουνιστικοῦ «Workers Party». Κυρίως κατὰ τὴν περίοδον 1917—1919 οἱ βιομηχανικοὶ ἐργάται εἶχον συρρεῖσαι ἀθροοὶ εἰς τὰς τάξεις τοῦ Σ. Κ. καὶ συνετέλεσαν, ὥστε νὰ ἀποβῇ τοῦτο κόμμα μαζῶν. Ἡ ἐχθρική πρὸς τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον στάσις τοῦ Σ. Κ. κατέστησε τοῦτο δημοφιλὲς καὶ μεταξὺ εὐρυτέρων λαϊκῶν μαζῶν, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς μικροαστικὰς τάξεις. Ἡ δημοτικότης ὅμως αὕτη ἐξητμήσθη σὺν τῇ πύρρῳ τοῦ χρόνου, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ τῶν τάξεων τοῦ κόμματος πολλῶν διανοουμένων, τοὺς ὁποίους εἶχε σαγηνεύσει ἢ φιλοπόλεμος πολεμικὴ τοῦ προέδρου Οὐίλσον, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι οἱ ἡγῆται αὐτοῦ, μὴ συμφωνοῦντες οὐδὲ μεταξὺ τῶν, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐμπνεύσουν ἐπὶ μακρὸν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς μεγάλας λαϊκὰς μάζας.

10.—*Τὸ Σ.Κ. καὶ οἱ κομμουνισταί.* Τὴν ἐπομένην τῆς ἰδρύσεως τῆς Γ' (Κομμουνιστικῆς) Διεθνοῦς τὸ Σ.Κ. ἐπεζήτησεν, ὅπως προσχωρήσῃ εἰς αὐτὴν ἀλλ' ἀντέδρασεν ἢ συντηρητικὴ δεξιὰ, μετὰ δὲ τὸ σχῆμα μετὰ τῆς ἀριστερᾶς του (1919) καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ «Workers Party» ἀνῆκεν ἐπὶ τινα καιρὸν εἰς τὴν «2 1/2» Διεθνή καὶ ἀργότερον ἐπανελάβε τὰς σχέσεις μετὰ τῆς Β' Διεθνοῦς. Ἐπισήμως ἔχει κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας ἀπὸ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὁ ἡγέτης δὲ αὐτοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ

Ντέμπς, Μόρρις Χίλκουϊτ δὲν διστάζει εἰς δεδομένας στιγμὰς νὰ ἀποκλίνη πρὸς τὰ ἀριστερά.

Παρὰ τὴν σημαντικὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τακτικῶν μελῶν του, κυρίως μετὰ τὸ σχῆμα τοῦ 1919 καὶ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα ἔξακολουθεῖ νὰ συγκεντρῶνῃ εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς σημαντικὸν ἀριθμὸν ψήφων. Οὕτω, κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐκλογὴν, τὸ 1920, ὁ ὑποψήφιός του Ντέμπς συνεκέντρωσε περίπου 920.000 ψήφους καθ' ὅλην τὴν Συμπολιτείαν, δηλ. τὰ 5 ο/ο τῶν ἐκλογέων. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1924 ὑπεστήριξε τὸν ριζοσπαστικὸν ὑποψήφιον τῆς ἀριστερᾶς γερούσιαστὴν Λαφολέττ. Γενικῶς δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἐκλογικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα τὸσον τῆς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος—σχεδὸν ἀσημάντου—ὅσον καὶ τοῦ νεαροῦ Κομμουνιστικοῦ «Κόμματος τῶν Ἐργατῶν», κατὰ πολὺ μεγαλυτέρας ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Σ. Ε. Κ. Τὸ «Κόμμα τῶν Ἐργατῶν», μολοντί ἀπέσπασε ἀπὸ τὸ Σ.Κ. πολλὰ καλὰ ἐπαναστατικὰ στελέχη δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν δρᾶσιν του. Ἀντιθέτως τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα ἐπωφελεῖται πάσης δυσαρσκειᾶς κατὰ τῶν δύο ἀνταγωνιζομένων ἀστικῶν κομμάτων. Αἱ προεδρικαὶ ἐκλογαὶ τοῦ 1928 καὶ τοῦ 1932, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ Σ.Κ. ὥρισεν ἴδιον ὑποψήφιον τὸν Χόρμαν Τόμας, ἔδειξαν ὅτι διατηρεῖται ἡ ἐκλογικὴ ἐπιρροὴ του, ἔξασφαλίσαντος τὰς ἰδίας περίπου ψήφους μὲ ἐλαφρὰς ἀξομειώσεις ὑπὲρ τοῦ Κομμουνιστοεργατικοῦ Κόμματος συγκεντρώσαντος καὶ τούτου, δι' ἰδίου ὑποψηφίου, ὀλίγας ἑκατοντάδας χιλιάδων ψήφων.

Παρὰ τὸν ἀσήμαντον ἀριθμὸν τῶν μελῶν του τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα ἔξακολουθεῖ νὰ συγκεντρῶνῃ τοὺς μὴ προσχωρήσαντας εἰς τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα ὁπαδοὺς τοῦ σοσιαλισμοῦ. Δι'

αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ θὰ παίξῃ σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὸ «Ἐργατικὸν Κόμμα» (Labor Party), τοῦ ὁποίου τὸν σχηματισμὸν ὑποστηρίζουν ἀπὸ ἐτῶν πολλοὶ σοσιαλισταὶ καὶ κομμουνισταὶ καὶ οἱ πλείστοι τῶν συνειδητῶν ἐργατῶν, ἀηδιασμένοι τόσον ἀπὸ τὰ ἀστικά κόμματα, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἐν πολλοῖς ἀντεργατικὴν πολιτικὴν τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἑργασίας, ἀφ' ἑνός, καὶ τὰς συνεχεῖς διενέξεις τῶν διαφόρων προλεταριακῶν κομμάτων ἀφ' ἑτέρου.

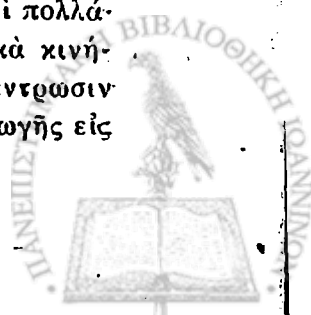
11.— *Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σοσιαλισμοῦ.* Χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, παρ' ὅλας τὰς διενέξεις τῶν διαφόρων σοσιαλιστικῶν μερίδων, εἶναι ἡ διαρκῶς αὐξουσα, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, διάδοσις τῶν ἔργων διαφόρων σοσιαλιστικῶν συγγραφέων. Ὁ ἀμερικανικὸς σοσιαλισμὸς παρήγαγε κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ 20οῦ αἰῶνος ὀλόκληρον γενεάν ἀπὸ κοινωνιολόγους, λογοτέχνας κλπ. Οἱ μεγαλύτεροι ἐκδότηι τῆς Ν. Ὑόρκης, ὡς ὁ οἶκος Μακμίλλαν, δὲν διστάζουν νὰ ἐκδίδουν ἔργα των. Μεταξὺ ἄλλων ἠναφέρωμεν τὰ ἔργα τοῦ Χίλκουϊτ: «Ἱστορία τοῦ σοσιαλισμοῦ» εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας», τοῦ Τζῶν Σπάργκο: «Στοιχεῖα τοῦ σοσιαλισμοῦ» καὶ «Ἡ ζωὴ τοῦ Κάρλ Μάρξ», τοῦ Α. Σίμονς: «Ὁ Ἀμερικανὸς ἐκμισθωτῆς τῆς γῆς», τοῦ Λ. Μπούντιν: «Τὸ θεωρητικὸν σύστημα τοῦ Κάρλ Μάρξ» τοῦ Γ. Μάϊερς: «Ἱστορία τῶν μεγάλων ἀμερικανικῶν περιουσιῶν», τοῦ Ε. Χώντερμαν (μεταφραστοῦ τοῦ «Κεφαλαίου» τοῦ Μάρξ): «Μαρξιστικὴ οἰκονομία», τοῦ Κ. Ε. Ρῶσσελ. «Ἱστορία τῶν μεγάλων σιδηροδρόμων», καὶ ἄπειρα ἄλλα.

Εἰς τὴν λογοτεχνίαν, οἱ δύο μεγαλύτεροι Ἀμερικανοὶ συγγραφεῖς, ὁ Τζᾶκ Λόντον (ἀπέθανεν ἤδη) καὶ ὁ Ἄπτον Σίγκλαιρ, ὁ πασίγνωστος συγγραφεὺς τῆς «Ζούνγκλας», εἶναι σοσιαλισταί. Τὰ πλείστα καὶ ἴσως τὰ καλλίτερα τῶν μυ-

θιστορημάτων των εἶναι σοσιαλιστικῆς ἐμπνεύσεως καὶ συλλήψεως. Μεταξὺ τῶν ποιητῶν ἐπίσης διεδόθη εὐρύτατα ὁ σοσιαλισμὸς. Ὁ γνωστὸς ποιητῆς Ἐδνιπ Ματσαμ, ὁ συνεχιστῆς τοῦ ἔργου τοῦ Wat Whitman, εἶναι σοσιαλιστής. Μεταξὺ τῶν πανεπιστημιακῶν κύκλων πλείστοι καθηγηταὶ ἀνήκουν εἰς τὰ προλεταριακά κόμματα, ἢ, χωρὶς νὰ προσχωροῦν εἰς αὐτὰ, δὲν παύουν νὰ διαδίδουν τὸν σοσιαλισμὸν. Μεταξὺ αὐτῶν πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὸν γνωστὸν καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου Χάρβυρντ τῆς Νέας Ὑόρκης, Seligman, τοῦ ὁποίου ἡ προσχώρησις εἰς τὸν ἱστορικὸν ὕλισμὸν τοῦ Μάρξ προεκάλεσε θόρυβον.

Κατηγορήθη ὁ ἀμερικανικὸς σοσιαλισμὸς ὅτι, κατακτῆσας πολλὰς πόλεις τῆς Συμπολιτείας καὶ ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῶν δήμων, οὐδὲν ἄλλο ἐπέτυχεν ἢ νὰ προκαλέσῃ ἀναρχίαν. Συγκεκριμένως ἐλέχθη τοῦτο διὰ τὴν μεγάλην πόλιν τοῦ Βίσκονσιν, τὸ Μιλγουόκι, τοῦ ὁποίου δῆθεν ὁ ἐπὶ τινα χρόνον δήμαρχος σοσιαλιστῆς Σάϊνελ ἐχρεωκόπησεν. Εἰς ἀπάντησιν τῶν συκοφαντιῶν τούτων ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ Γκράχαμ Μπρούκς ὁ ὁποῖος παρακολούθησας τὴν ἐφήμερον ἄλλωστε σοσιαλιστικὴν διοίκησιν τοῦ Μιλγουόκι ἐξεθείασεν αὐτήν. Αἱ ἐπὶ ἀνικανότητι κατηγορίαι τῶν ἀντιδραστικῶν κατὰ τῶν σοσιαλιστῶν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας δὲν ἠμπόδισαν τὸν ἀμερικανικὸν σοσιαλισμὸν νὰ κατακτήσῃ, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, πολλὰς, βιομηχανικὰς κυρίως, πόλεις τῆς Συμπολιτείας.

12.— *Σύγχρονος κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασις.* Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ μεγάλου ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου 1914—17 καὶ πρὸ τῆς εισόδου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν εἰς τὸν πόλεμον, τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας πληροῦν σφοδροὶ κοινωνικοὶ ἀγῶνες: ταραχώδεις καὶ πολλάκις αἱματηραὶ ἀπεργίαι, ἀγροτικὰ κινήματα, ραγδαία τάσις πρὸς συγκέντρωσιν τῆς βιομηχανικῆς ἰδίως παραγωγῆς εἰς

χειρας ἐλαχίστων παντοδυνάμων τράστ.

Οἱ Βιομηχανικοὶ Ἔργαται τοῦ Κόσμου (I.W.W.) ὠργάνωσαν μεγάλας ἀπεργίας ὡς τὴν ἀπεργίαν τῶν μεταξουργῶν (25.000 ἀπεργοὶ) τοῦ Πάτερσον καὶ τῶν ὑφαντουργῶν τοῦ Λῶρενς (Μασσαχουσέτης). Τὸ 1915 ἐκηρύχθησαν 102 ἀπεργίαι καὶ 6 λὸκ. αὐτ. Τὸ 1916—17 ἐπίσης ἐσυνεχίσθησαν αἱ ἀπεργίαι. Ἄγροισι ἀπεργίαι, ταραχαὶ καὶ συμπλοκαὶ ἐξεργάγησαν, ὡς εἰς Μπίσμπη τῆς Ἀριζόνας. Ἡ μεγαλύτερα ἀπεργία τῆς περιόδου αὐτῆς ἦτο ἡ ἀπεργία τῶν σιδηροδρομικῶν τοῦ 1916, ἣτις ἔληξε διὰ τοῦ νόμου Ἄνταμσον Ἄκτ διὰ τοῦ ὁποίου ἐρρυθμίζετο ὀκτώωρος ἐργασία καὶ πρόσθετος ἀποζημίωσις διὰ τὰς ὑπερωρίας.

Ἡ στατιστικὴ τῶν ἀπεργιῶν ἐν Ἡν. Πολιτείαις κατὰ τὴν περίοδον 1914—1924 ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἔτος	Ἀπεργίαι	Ἀπεργοὶ
1914	1.204	
1915	1.500	
1916	2.667	1.599.917
1917	2.325	1.227.254
1918	2.151	1.239.989
1919	2.665	4.160.348
1920	2.226	1.463.054
1921	1.785	1.099.247
1922	865	1.608.321
1923	1.132	744.948
1924	872	654.453

Τὰ τελευταῖα πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἔτη ἦσαν διὰ τὴν ἀμερικανικὴν οἰκονομίαν ἐποχὴ ὀδυνῶν. Ἡ φραδαία καπιταλιστικὴ πρόοδος τῆς Εὐρώπης ἐστέρει τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῶν ἀγορῶν τῶν προϊόντων τῶν, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγή ἀντιθέτως ἠῤῥανε. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἦλθε νὰ σώσῃ τὴν ἀμερικανικὴν οἰκονομίαν. Ἡ Εὐρώπη ἀνακόψασα τὴν παραγωγὴν τῆς ἐγένετο ἀναγκαστικῶς πελάτης τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τόσον εἰς εἶδη κοινῆς χρήσεως ὅσον καὶ εἰς καθαρῶς πολεμικὰ εἶδη.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀποκλεισμός τῆς Ρωσσίας, τοῦ «σιτοβολῶνος τῆς Εὐρώπης», καὶ ἡ πτώσις τῆς παραγωγῆς τῆς ἐτόνωσαν τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἐμπόλεμος Εὐρώπη εὗρεν ἐπίσης εἰς τὴν Ἀμερικὴν πρόθυμον Σάϋλοκ νὰ τὴν δανείσῃ. Τὰ ἔτη τοῦ πολέμου ἦσαν ἔτη ὄνειρώδους εὐπορίας διὰ τὸ ἀμερικανικὸν κεφάλαιον, δυνάμενον ἐλευθέρως ν' ἀπομυζᾷ τὴν ἐμπόλεμον Εὐρώπην. Ἐκτοτε χρονολογῶνται τὰ σπουδαῖα εὐρωπαϊκὰ προβλήματα τῶν ἀμερικανικῶν χρόνων.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀμερικανικῆς βιομηχανίας νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν παγκόσμιον σχεδὸν κατανάλωσιν συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀμερικανικῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὰ ἡμερομίσθια ἠῤῥήθησαν σημαντικῶς καὶ ἡ ἀνεργία ἐπίσης ἠλαττώθη.

Ἡ λῆξις ὁμῶς τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐπέφερε μεγάλην κρίσιν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν βιομηχανίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀμερικανικὴν γεωργικὴν παραγωγὴν, λόγω τῆς αὐξήσεως τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας τῶν προϊόντων.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ οἰκονομία ἤρχισεν ἀναλαμβάνουσα καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἀγορασταὶ ἔπαυον νὰ εἶναι πελάται τῆς Ἀμερικῆς. Ἀντιθέτως ἡ πτώσις ὄλων σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν νομισμάτων καθίστα τὰς τιμὰς τῶν εὐρωπαϊκῶν προϊόντων σημαντικῶς μικροτέρας τῶν ἀμερικανικῶν, ὥστε καὶ ἡ Ἀμερικὴ νὰ εἰσάγῃ εὐρωπαϊκὰ προϊόντα. Ἡ κρίσις ἤρχισεν ὀξυνομένη καὶ ἡ ἀνεργία ἐπεκτεινομένη, Σειρὰ μεγάλων ἀπεργιῶν ἐσημειώθη, ἐν αἷς καὶ ἡ πρωτοφανὴς ἀπεργία τῶν ἀστυνομικῶν (policemen) τοῦ Σικάγου ζητούντων τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι καὶ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Ὁμοσπονδίαν τῆς Ἐργασίας.

Ἄλλος παράγων τῆς κρίσεως ἦτο ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἀνήρχετο τὸ 1914 εἰς 92 ἑκατομμύρια κατοίκων, τὸ 1920

εις 106 εκατομ. και το 1926 εις 115 εκατομμύρια.

Επίσης το μεταναστευτικόν ρεύμα άνακοπέν κατά τον πόλεμον λόγω της έν Εύρώπη έπιστρατεύσεως ήρχισεν έντεινόμενον και λόγω της δεινής κρίσεως ήτις έμάστιζε την μεταπολεμικήν Εύρώπην. Ούτω το 1910 είσηλθον εις τας Έν. Πολιτείας 818.000 μετανάσαι, το 1918 ή είσοδος μεταναστών είχεν έλαττωθῆ εις τός 19.000. κατόπιν όμως ή είσοδος αύξάνει ώστε το 1924 είσηλθον 663.000. Η άνεργία, ή φοβερωτέρα πληγή του καπιταλιστικού συστήματος του παλαιού κόσμου, ήρχιζεν έμφανιζομένη άπειλητική και εις την έτέραν όχθην του Άτλαντικού. Η άμερικανική κυβέρνησις ήναγκάσθη ούτω να έμποδίση νομοθετικώς την είσοδον μεταναστών. Διά διατάγματος του 1924 ό αριθμός των κατ' έτος δικαιουμένων είσόδου εις τας Ένωμένες Πολιτείας μεταναστών έκανονίζετο εις 2 ο)ο επί των κατά την άπογραφην του 1890 εύρισκομένων ξένων. Κατά τον νόμον αυτόν επιτρέπεται ή είσοδος κατ' έτος 165.000 ξένων. Η εκ Καναδά και Μεξικού μετανάστευσις είναι έλευθέρα. Μετά τον νόμον αυτόν ύπολογίζονται εις 300.000 οί έτησίως εισερχόμενοι ξένοι εις τας Ένωμ. Πολιτείας, άφαιρουμένων δέ 100.000 επανερχομένων εις τας χώρας των, ό αριθμός των έν ταίς Έν. Πολιτείας μεταναστών αύξάνει κατ' έτος κατά 200.000.

13.—*Η θέσις των μαύρων.* Έν των ιδιαιζόντως άμερικανικών προβλημάτων είναι το ζήτημα των μαύρων. Οί μαύροι δέν ύποφέρουν μόνον εκ της ιμπεριαλιστικής καταπίεσεως και της καπιταλιστικής εκμεταλλεύσεως, έντονωτέρας της των λευκών εργατών, άλλ' ύφίστανται προσέτι και το χειρότερον μαρτύριον εκ των φυλετικών προλήψεων, αίτινες ύποδαυλίζονται καταλλήλως ύπό των καπιταλιστών μεταξύ των μή συνειδητών εργατών. Έκ των προλήψεων αύτών έγεννήθη ό «Τζιμ Κραουϊσμός» (κατα-

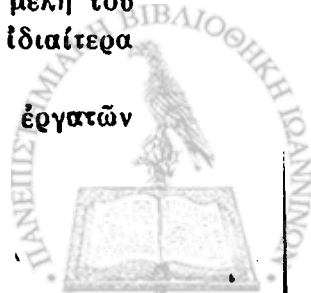
διώξεις κατά του Jim Crow. Τζιμ= το κοράκι, ύβριστικόν παρώνυμον των μαύρων), όστις εκτείνεται από της άπαγορεύσεως εις τούς μαύρους να ταξιδεύουν διά των αύτών βαγονίων μέχρι του λυντσαρίσματος.

Εις τας Έν. Πολιτείας διατηρείται ή δουλεία ύπό κεκαλυμμένην μορφήν εις τας νοτίους πολιτείας. Άπαγορεύεται εις τούς μαύρους να βαδίζουν επί των πεζοδρομίων, τα όποια προορίζονται διά τούς λευκούς. Δέν έχουν το δικαίωμα να συχνάζουν εις τα σχολεία, τας εκκλησίας, τα θέατρα, τα έστιατόρια, τας δημοσίας πλατείας, τούς περιπάτους κλπ. των λευκών. Εις τας νοτίους πολιτείας επίσης το λυντσαρίσμα είναι μάλλον διαδεδομένον ή εις τός βορείους.

Παρ' όλα αυτά όμως και μολονότι ό λευκός πληθυσμός του βορρά θεωρείται ως μάλλον άνεκτικός και μάλλον φιλελεύθερος, οί μαύροι φοιτηται του πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης δέν γίνονται δεκτοί εις τα γυμναστήρια, ούτε εις τούς κοιτώνας των λευκών. Ο μαύρος πληθυσμός περιορίζεται εις ιδιαίτερα μέρη, μακρόν των συνοικιών των λευκών. Κατά το 1927 ακόμη οί μαύροι κάτοικοι του Λός Άντζελες ύπέστησαν βομβαρδισμόν και αί οίκίαι των εκάησαν ύπό των λευκών, οίτινες επεδίωκον διά των άνωτέρω μέσων να τούς έξαναγκάσουν να πωλήσουν τα κτήματά των εις έξευτελιστικές τιμάς.

Πολλά επαγγέλματα άπαγορεύονται εις τούς μαύρους εργάτας ύπό των οργανώσεων της Άμερικανικής Όμοσπονδίας της Έργασίας. Πολλά συνδικάτα δέν δέχονται τούς μαύρους εργάτας και άλλα τούς δέχονται, άλλα επιβάλλουν εις αυτούς έξευτελιστικούς περιορισμούς. Ούτω π. χ. την 29 Φεβρουαρίου 1919 ή «Journeyman Barbers International Union» (Σωματεϊον κουρέων) άπεφάσισεν όπως τα μαύρα μέλη του σωματείου συνέρχονται εις ιδιαίτερα από τούς λευκούς οικήματα.

Η κατάσταση των μαύρων εργατών

εἶναι ἀθλία. Πληρώνονται γλίσχρως καὶ διαιτῶνται ἀθλίως. Ἐξ ὅλων τῶν ἐργατικῶν στρωμάτων αὐτοὶ προσβάλλονται περισσότερο ὑπὸ τῆς θνησιμότητος καὶ τῆς ἀνεργίας. Κατὰ ἔκθεσιν τοῦ κυβερνήτου τῆς Νέας Ὑόρκης δι' ἐκάστην κενὴν θέσιν ὑπάρχουν ἔνδεκα μαῦροι ὑποψήφιοι. Εἰς ἀντιπρόσωπος τοῦ «American Negro Labor Congress» (Ἀμερικανικοῦ Ἐργατικοῦ Συνεδρίου τῶν μαύρων) ἐδήλωσεν ὅτι «ἡ μαύρη φυλὴ τῆς Ἀμερικῆς διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἐκλείψῃ, ὄχι διὰ τοῦ πυροβόλου ὅπως οἱ ἐρυθρόδερμοι, ἀλλὰ διὰ τῆς προοδευτικῆς πτώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ, κοινωνικοῦ ἢ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου».

Διὰ ν' ἀποτρέψουν αὐτὴν τὴν καταστροφὴν οἱ μαῦροι ἐργάται τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἤρχισαν ὀργανοῦμενοι. Ἐκτὸς τῶν παλαιῶν «ἀδελφοτήτων», ὅπως ἡ «Railwaymen Brothers Hood», καὶ ἄλλαι ὀργάνωσαν εἰς Σικάγον τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου 1928 τὸ «American Consolidated Trade's Council». Τὸν νέον αὐτὸ Συμβούλιον συγκεντρώνει τὰς μαύρας ἐργατικὰς ὀργανώσεις μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐνοποιήσῃ καὶ νὰ εὐρύνη τὸ κίνημά των. Τὸν Ἰανουάριον 1929 ὀργανώθη ἐπίσης εἰς Μιλγουόκυ ἡ «Progressive Labor League», ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἀδελφωμένους λευκοὺς καὶ μαύρους ἐργάτας. Εἰς τὴν προκήρυξίν της κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐργατῶν ὅλων τῶν χωρῶν ἀδιακρίτως φυλῆς, διὰ τὴν βελιόωσιν τῆς τύχης τῶν λευκῶν ἢ μαύρων ἐργατῶν, διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Color bar (κώλυμα τοῦ χρώματος), προπαντὸς εἰς τὰ ἐργατικὰ συνδικάτα, καὶ διὰ τὴν συναδέλφωσιν τῶν φυλῶν.

14.— *Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα.* Ἡ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἑντάσις τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἐν Εὐρώπῃ, τὰ ἀλλεπάλληλα ἐπαναστατικὰ ἐργατικὰ κινήματα τοῦ παλαιοῦ κόσμου εἶχον τὸν ἀναπόφευκτον ἀντίκτυπόν των

ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ γνωστὸς Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς τῶν «Δέκα ἡμερῶν ποῦ συνετάραξαν τὸν κόσμον», Τζὼν Ρήντ, ὅστις εὐρισκόμενος ἐν Ρωσίᾳ εἶχε παρακολουθήσει ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ρωσσικὰς ἐπαναστάσεις τοῦ Μαρτίου καὶ Ὀκτωβρίου 1917, ἐπέστρεψε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ ἠγήθη τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος τῆς ὁποίας καὶ διηύθυνε τὸ ὄργανον «The Revolutionary Age» (Ἡ ἐπαναστατικὴ ἐποχὴ).

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης πάλης μετὰ τῶν δύο τάσεων τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος ἦτο τὸ ἐπελθόν κατὰ τὸ 1919 σχίσμα καὶ ἡ ἴδρυσις δύο κομμουνιστικῶν κομμάτων διαφωνούντων μεταξὺ των εἰς ἐπουσιώδη τινὰ ζητήματα: τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καὶ τοῦ Ἐργατικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, τοῦ ὁποίου κυριώτερος ἠγέτης ἦτο ὁ Ρήντ, ὅστις διηύθυνε καὶ τὸ ὄργανον τοῦ κόμματος «The Voice of Labor» (Ἡ φωνὴ τῆς ἐργασίας). Ἀμέσως τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα συνεχέντρωσεν ἐξήκοντα χιλιάδας μελῶν, ἐν οἷς ὑπερίσχυε τὸ μεταναστευτικὸν στοιχεῖον προερχόμενον ἐκ τῶν μᾶλλον προηγμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα βαθμηδὸν ἔχανεν εἰς δύναμιν μέγιστην οὗ τὸ 1920 εἶχε μόλις 20 χιλ. μέλη. Ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις, διώκτρια πάσης ριζοσπαστικῆς τάσεως κατεδίωξε ἀγρίως τὸ νεαρὸν κομμουνιστικὸν κίνημα. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ σοσιαλισταὶ δὲν ἐδείχθησαν οὐδόλως εὐμενεῖς. Ὁ Μόρρις Χίλκουϊτ, ἠγέτης τοῦ ἀμερικανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, τὸ ὁποῖον πολλάκις ἀντεπροσώπευσε μέχρι τοῦ θανάτου του (1933) εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Δευτέρας Διεθνούς, ἔγραψεν εἰς τὸν Γάλλον σοσιαλιστὴν Jean Longuet: «Εἶμαι ἐν γνώσει τῶν ὄρων προσχωρήσεως τῆς Μόσχας ὅπως διευτυπώθησαν εἰς τὰς πρὸς τοὺς Γάλλους

καὶ Γερμανοὺς σοσιαλιστὰς ἐκκλήσεις τῆς. "Ὅσον ἀφορᾷ ἡμᾶς, τοὺς ἐν Ἀμερικῇ, θεωροῦμεν τοὺς ὄρους αὐτοὺς τελείως ἀπαραδέκτους. Ἡ στενὴ καὶ ἄκαμπτος διατύπωσις τῆς κομμουνιστικῆς πίστεως, ἡ συγκεντρωτικὴ καὶ αὐταρχικὴ τακτικὴ, ἡ καταδίωξις πάσης ἀντιγνωμίας... θὰ κατέστρεφον τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐλπίζω ὅτι οἱ Γάλλοι σύντροφοι δὲν θὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὰς συμπαθείας τῶν πρὸς τὴν Σοβιετικὴν Ἐπανάστασιν ὥστε νὰ παραιτηθοῦν τοῦ δικαιώματος τῆς ὑπάρξεώς των ὡς σοσιαλιστικοῦ κόμματος».

Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ Ε. Β. Ντέμπς, ἐκ τῶν εἰλικρινεστέρων σοσιαλιστῶν, δὲν ἐδέχετο τὸν συγκεντρωτισμὸν τῆς Γ' Διεθνοῦς καὶ ἐκηρῴσσετο κατὰ τῆς προσχωρήσεως εἰς αὐτήν. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα (Socialist Labor Party), τὸ ὁποῖον αὐτοκαλεῖται κόμμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς μαρξισμοῦ, δὲν ἐδέχετο τὴν μετὰ τῶν κομμουνιστῶν συνεργασίαν, κατηγοροῦν αὐτοὺς ὡς οὐτοπιστὰς.

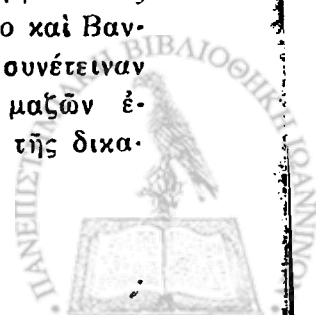
Παρ' ὅλας τὰς πανταχόθεν ἀντιδράσεις τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐνισχύετο, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐνοποιήσεώς του εἰς ἓν κόμμα, ἐπελθούσης πρωτοβουλίας τοῦ Τζῶν Ρήντ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1921 εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Ντιτρόιτ (Detroit). Τὸ ἠνωμένον κόμμα διετήρησε τὸν τίτλον Ἐργατικὸν Κόμμα - Κομμουνιστικὸν (Workers Party—Communist). Ὁ Τζῶν Ρήντ ἐπανεληθὼν εἰς Ρωσίαν ἐξεπροσώπησε τὸ νεοσύστατον κόμμα εἰς τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς καὶ ἀντιπροσώπευσεν αὐτὸ εἰς τὸ Β' συνέδριόν τῆς.

Αἱ συνθῆκαι τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῆς μεγάλης ὑπερατλαντικῆς δημοκρατίας οὐδέποτε ὑπῆρξαν εὐνοϊκαὶ εἰς τὸ πολιτικὸν κίνημα τοῦ προλεταριάτου. Τὰ ὑψηλὰ ἡμερομίσθια, ὁ μέγας φυσικὸς πλοῦτος

τῆς χώρας, ὁ ἀναλογικῶς ἀραιὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας, τὸ αἶσθημα τῆς προσωπικότητος, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτει εἰς τὸ μεταναστευτικὸν στοιχεῖον, ἀποβλέπον εἰς μίαν ταχύτεραν ὅσον τὸ δυνατόν ἐπάνοδον εἰς τὰς χώρας του, καὶ ἡ ἔλλειψις πάσης παροδόσεως ἦσαν τὰ κυριότερα αἷτια τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισαν ἐμφανιζόμενα εἰς τὴν Ἡνωμένην Πολιτείαν αἱ ἐμφυτοὶ εἰς τὸ καπιταλιστικὸν σύστημα ἀντιφάσεις.

Αἱ συνθῆκαι αὐταὶ ἔχουν ἀναποφεύκτως τὴν ἀντανάκλασιν τῶν ἐπὶ τῶν προλεταριακῶν κομμάτων καί, φυσικῶς, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Κομμουνιστικοῦ. Ὁ μετὰ τῶν μαζῶν σύνδεσμός του εἶναι ἀτελής, χαλαρώτερος δὲ ὁ μετὰ τοῦ ἐπισημαστικοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον διατηρεῖ ἓνα εἶδος συντεχνιακοῦ χαρακτῆρος καὶ εὐρίσκειται προσέτι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἡγετῶν συνεργαζομένων μετὰ τὰ δύο μεγάλα ἀστικά κόμματα τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι κληρονομία τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος καὶ ἐν πολλοῖς ἀπόρροια τῆς γενικῆς τάσεως τοῦ ἀμερικανικοῦ σοσιαλισμοῦ ν' ἀποφεύγῃ τὴν μάζαν διὰ τὴν διατήρησιν δῆθεν τῆς ἰδεολογικῆς ὀρθοδοξίας. Ἄλλη κληρονομία ἐκ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος εἶναι ἡ δυσπιστία πρὸς τὸ κίνημα τῶν γεωργικῶν ἐργατῶν, δυσπιστία ἐκδηλωθεῖσα ἐναντι τοῦ κατὰ τὸ 1919 ἰδρυθέντος εἰς τὸ Σικάγον κόμματος «Farmers Labor», τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν ἐνδείξεις ἀνσζωογονήσεως. Τὸ κόμμα αὐτὸ ἀσφαλῶς δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἐπαναστατικόν, δὲν ἀντιτίθεται ὁμως εἰς τὴν πάλιν τῶν τάξεων καὶ ἐπιδιώκει τὸν ὑπὸ τοῦ κράτους ἔλεγχον ἢ τὴν μονοπώλησιν τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, τῶν μέσων μεταφορᾶς κλπ.

Εἰς καλύτεραν σχετικῶς θέσιν εὐρίσκεται τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα. Αἱ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος Σάκκο καὶ Βαντζέττι κινητοποιήσεις μαζῶν συνέτειναν εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἐπὶ τῶν μαζῶν ἐπιρροῆς του. Ἡ ἐξ ἀφορμῆς τῆς δικα-

στικῆς δολοφονίας τῶν δύο Ἰταλῶν ἀναρχικῶν προκληθεῖσα ἐξέγερσις ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας εὐρίσκετο ὁ κομμουνίζων καὶ διεθνοῦς φήμης Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς Ἄπτον Σίνκλαιρ ἔδωσαν εἰς τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα τὴν εὐκαιρίαν νὰ κινητοποιήσῃ ὑπὸ τὰ συνθήματά του ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐργατῶν. Μόνον εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ἀπήγγησαν 200 ἕως 300 χιλιάδες ἐργατῶν, εἰς πλείστας δὲ πόλεις τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας συνέβησαν αἱματηραὶ συμπλοκαὶ εἰς τὰς ὁδοὺς.

Εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς τὸ Ἀμερικανικὸν Κόμμα ἐκπροσωπεῖται νῦν ὑπὸ τῶν Ντόρσεϋ καὶ Σαίμπρον.

Ἐπίσημον καθημερινὸν ὄργανον τοῦ «Workers Party» (Κομμουνιστικοῦ) εἶναι ὁ ἐν Νέα Ὑόρκη ἐκδιδόμενος «Daily Worker» (Ἡμερήσιος Ἔργατης). Λόγω ὅμως τῆς ἰδιομόρφου συστάσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐκδίδονται καὶ πλείσται ἄλλαι κομμουνιστικαὶ ἐφημερίδες εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γνωστὰς γλώσσας διὰ τοὺς μετανάστας ἐργάτας. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ ἑλληνόγλωσσος «Ἐμπρός» ἐκδιδόμενη κατ' ἀρχὰς εἰς Σικάγον κατόπιν δὲ εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἐπὶ τινα καιρὸν καθημερινὴ ἤδη δὲ ἑβδομαδιαία. Σχετικῶς μεγάλην ἐπιτυχίαν εἶχον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας αἱ ἐφημερίδες ἐργοστασίων. Ὁ «Ford Worker», δισεβδομαδιαία ἐφημερίς ἐκδιδόμενη ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργοστασίων Φόρντ, καταπολεμεῖ τὸν φορντισμὸν καθὼς καὶ τὴν διεθνῶς διαδεδομένην πλάνην ὅτι ὁ Φόρντ ἐκμεταλλεύεται ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων καπιταλιστῶν τοὺς ἐργάτας του. Ἄλλαι ἀξιοσημεῖωτοι τοιαῦται ἐφημερίδες ἐργοστασίων εἶναι αἱ: «The Chrysler Worker» καὶ «The Harvester Worker». Διὰ τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν κυρίως διεξάγεται ἡ προπαγάνδα διὰ τὴν ἐνοποίησιν τοῦ πολιτικοῦ προλεταριακοῦ κινήματος εἰς ἓν Ἐργατικὸν

Κόμμα (Labor Party), ὁμοσπονδιακοῦ χαρακτῆρος ὡς τὸ ὁμώνυμον ἀγγλικόν, ἧτις ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

Ἡ σύνθεσις τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπέβαλλεν εἰς τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα ἰδιαιτέρας μορφὰς ὀργανώσεως. Οὕτω ὑπάρχουν ἰδιαιτέρας ὀργανώσεις διὰ τοὺς ἐργάτας ἐκάστης ἐθνικότητος, αἵτινες, ἐὰν ἰδιαιτέροι ὄροι τὸ ἐπιβάλλουν, συνεννοῦνται εἰς μεγαλυτέρας ὀργανώσεις ὡς ἡ Βαλκανικὴ Ὁμοσπονδία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, περιλαμβάνουσα τὰς ὀργανώσεις τῶν Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Τούρκων, Νοτιοσλαύων, κλπ. ἐργατῶν.

Εἰς τὴν προσπάθειάν του διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Labor Party» τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα εὐρίσκει ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, τὸ ὁποῖον ἔχει μεγαλυτέραν ἐκλογικὴν δύναμιν ἀφ' ἐνὸς μὲν λόγῳ μεγαλυτέρας πολιτικῆς πείρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς ἑλλείψεως φιλελευθέρου κόμματος καὶ τῆς συνεπείᾳ τούτου προσελκύσεως ὄλων τῶν ἐκ τῶν δύο μεγάλων ἀστικῶν κομμάτων δυσηρεστημένων. Εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ «Labor Party» ἀντιτίθεται ἐπίσης καὶ τὸ Ἐργατικὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμμα, τὸ αὐτοκαλούμενον «ὑπερπαναστατικόν» θεωροῦν τὸ τοιοῦτον ἀπάτην. Τὸ Σοσιαλιστικὸν Κόμμα ἀποκρούει ἐπίσης καὶ τὴν ἐκλογικὴν μετὰ τῶν κομμουνιστῶν συνεργασίαν, οὕτω δὲ κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς οἱ κομμουνισταὶ ἐκθέτουν ἰδίους ὑποψηφίους.

15.—*Ἡ κρίσις.* Ἡ κατὰ τὸ 1929 ἐκραγεῖσα μεγάλη οἰκονομικὴ κρίσις, πρόδρομος τῆς παγκοσμίου, ἐπεδείνωσε τὴν θέσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἧτις ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου, εἶχεν ἀρχίσει αἰσθανομένη σοβαρῶς διὰ πρώτην φορὰν τὰς συνεπείας τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Οἱ ἀνεργοὶ ταχέως ὑπερέβησαν τὰ δέκα ἑκατομμύ-

ρια, ἡ δὲ θέσις των κατέστη ἀπελιπτική λόγω τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως συστήματος κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀσφαλείας τῆς ἀνεργίας. Ἡ κατάσταση αὕτη, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐδημιούργησεν ἐπαναστατικὸν πνεῦμα μεταξύ τῶν Ἀμερικανῶν ἐργασιῶν, τὸ πνεῦμα τοῦτο ὅμως μὴ ὑπαρχόντων σοβαρῶν προληπτικῶν κομμάτων καὶ παραδόσεως ἐργασιῶν ἀγώνων, ἔλαβε κατευθύνσεις ἀναρχικὰς καὶ οὐτοπιστικὰς. Αἵματηραὶ ταραχαὶ καὶ συγκρούσεις σημειοῦνται εἰς τὰς διαφόρους βιομηχανικὰς περιφερείας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν χωρὶς μολοντοῦτο νὰ ἐκδηλοῦνται διὰ πολιτικῶν διεκδικήσεων ἢ νὰ θέτουν πολιτικούς σκοπούς. Ἀφ' ἐτέρου ἐνεφανίσθησαν τάσεις ἀναβιώσεως τῶν κοινοκτημονικῶν κοινοτήτων τοῦ 18ου αἰῶνος (βλ. *Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι*).

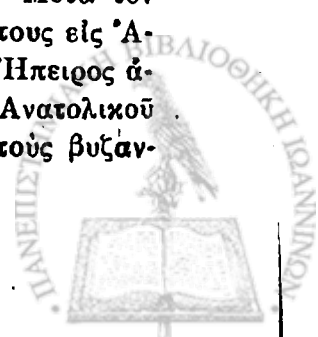
Βεβαίως ἐσημειώθη ποιά τις ἐνίσχυσις τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἡ μεγάλη ὅμως μᾶζα τῶν Ἀμερικανῶν ἐργασιῶν μένει ἄνευ σαφῶν πολιτικῶν κατευθύνσεων, ἐξεδήλωσε δὲ ἐν ἀρχῇ ἐνθουσιασμόν διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ρουσβελτ προιαθέντα μέτρα τῆς NIRA. Τὰ μέτρα ταῦτα προέβλεπον πράγματι τὴν ὑποχρεωτικὴν πρόσληψιν ἀριθμοῦ ἀνεργῶν εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις, τὴν μείωσιν τῶν ὥρῶν ἐργασίας, τὸν καθορισμὸν τῶν ἡμερομισθίων ἀπὸ κοινου μεταξύ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργασιῶν, τὴν κατασκευὴν μεγάλων δημοσίων ἔργων διὰ τὴν ἀπασχόλησιν ἀνεργῶν καὶ τὴν παροχὴν ἐπιδομάτων ἀνεργίας. Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ὅμως τὰ μέτρα ταῦτα ἀπεδείχθησαν ἀσήμαντα, πλείστοι δὲ τῶν ἐργοδοτῶν ἠρνήθησαν νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς διατάξεις τῆς NIRA. Ἐκ τούτου κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1933 καὶ τοὺς πρώτους τοῦ 1934 προεκλήθησαν ἀπεργαίαι ἑκατοντάδων χιλιάδων ἐργασιῶν εἰς διάφορα κέντρα καταλήξασαι εἰς αἵματηρὰς συγκρούσεις.

Ἑπειρος.—Χώρα τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος ἐκτεινομένη ἀπὸ Β. πρὸς Ν.

μεταξὺ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρέων καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἀπὸ Δ. δὲ πρὸς Α. μεταξύ τοῦ Ἴονιου πελάγου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Οἱ λαοὶ οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν γεωγραφικὴν ταύτην ἐνότητα κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς καὶ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, θεωροῦνται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἱστορικῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑπείρου διασχίζεται ὑπὸ μακρῶν ὄροσειρῶν παραλλήλων πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης καὶ πρὸς τὴν Πίνδον. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης συστάσεώς της ἡ χώρα εἶναι μὲν ὑγιεινὴ, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπετέλεσε κοιλίδα σημαντικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἑπείρου ἀρχεταὶ ἀπὸ τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος, ὅποτε οἱ Ἕλληνες τῶν ναυτικῶν μερῶν τῆς κυρίας Ἑλλάδος, καὶ ἰδίᾳ τῆς Κορίνθου, ἤρχισαν νὰ κτίζουν ἀποικίας εἰς αὐτὴν καὶ τὰς παρ' αὐτὴν νήσους. Οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς Ἑπείρου (Μολοσσοί, Χάονες, Θεσπρωτοὶ) κατὰ τοὺς πρωτοϊστορικοὺς τούτους χρόνους ἔζων ποιμενικὸν καὶ γεωργικὸν βίον ἦσαν δὲ ἐγκατεστημένοι ἐν τῇ χώρᾳ κατ' ἀραιοὺς συνοικισμούς.

Κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους οἱ λαοὶ οὗτοι ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδίαν, μετ' ὀλίγον δὲ ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Μακεδόνας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου αἰῶνος (296 π. Χ.) ἡ Ἑπειρος ἐφθάσε εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀκμὴν της χάρις εἰς τὸν Πύρρον, ὅστις κατῴρθωσε νὰ συνενώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του ὀλόκληρον τὴν Ἑπειρον, φιλοδοξήσας μάλιστα καὶ ἐπέκτασιν τοῦ κράτους του εἰς τὴν Ἰταλίαν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰῶνος οἱ Ἑπειρῶται κατέλυσαν τὴν βασιλείαν καὶ ἐγκαθίδρυσαν δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ὅταν ἤρχισαν οἱ ἀγῶνες μεταξύ Μακεδόνων καὶ Ρωμαίων οἱ Ἑπειρῶται ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Μακεδόνων καὶ τέλος ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, ἡ Ἑπειρος ἀπετέλεσεν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀνατολικοῦ (Βυζαντινοῦ) κράτους. Κατὰ τοὺς βυζαν-

τινούς χρόνους ἡ Ἡπειρος ὑπέστη ἐπανεπιλημμένας ἐπιδρομὰς καὶ δηώσεις ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων, τῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν Σταυροφόρων. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς φραγκοκρατίας (1204—1261) ἰδρύθη ἐν Ἡείρῳ αὐτοτελὲς κράτος ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Α΄ Ἀγγέλου Κομνηνοῦ Δοῦκα, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Δεσποτάτον τῆς Ἡείρου καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1355 ὅποτε ἡ χώρα περιήλθεν εἰς τὸ ἐν τῷ μεταξύ ἀνασυσταθὲν βυζαντινὸν κράτος. Μετ' ὀλίγον ὁμως ἡ Ἡπειρος περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Σέρβων ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Στέφανον Δουσάν, κατόπιν δὲ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἰάκκων καὶ τέλος εἰς τοὺς Τούρκους.

Οἱ Τούρκοι παρεχώρησαν εἰς τοὺς Ἡπειρώτας διάφορα προνόμια καὶ ἐπέτρεψαν τὴν ἐλευθέραν καλλιέργειαν τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, ἡ ὁποία ἤκμασε πρᾶγματι ἐν Ἡείρῳ καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος οἱ Ἡπειρώται ἐξηγέρθησαν ἐναντίον τῶν Τούρκων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀρχιερέως Τρίκκης Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη ἀπέτυχε καταπινεῖσα εἰς τὸ αἷμα. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχον θέσει τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Ἡείρου καὶ οἱ Ἐνετοί, κατορθώσαντες νὰ κυριεύσουν διαφόρους παραλίους πόλεις αὐτῆς καὶ νὰ εἰσδύσουν ἐμπορικῶς εἰς τὴν χώραν. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 18ου αἰῶνος ἄρχεται ὁ ἔμμονος ἀγὼν τῶν Ἡπειρωτῶν κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, ἐκπροσωπούμενης μέχρι τοῦ 1820 ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις εἶχε κατορθώσει νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Γάλλους διαδεχθέντας τοὺς Ἐνετοὺς εἰς τὰ περᾶτα τῆς Ἡείρου. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἡ Ἡπειρος δὲν μετέσχε, διότι εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς αὐτὴν πολυάριθμος τουρκικὸς κυβερνητικὸς στρατός, ὅστις κατέλυσε τὸ κράτος τοῦ ἀποστατήσαντος Ἀλῆ πασᾶ. Ὅταν ὁμως τὸ 1853 ἐκηρύχθη ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος οἱ Ἡπειρώται ἐξηγέρθησαν, χωρὶς νὰ ἐπι-

τύχουν τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἡείρου ἤρχισε κατὰ τὸν πρῶτον βαλκανικὸν πόλεμον, ὅποτε ὁ ἐλληνικὸς στρατός, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων, προήλασε μέχρις Ἀργυροκάστρου, κατέλαβε καὶ τοῦτο καὶ ἠτοιμάζετο νὰ καταλάβῃ τὴν Αὐλῶνα, ἀναγκασθεὶς τέλος νὰ σταματήσῃ τὴν προέλασίν του, ἀξιῶσει τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἐλληνικὴ κατοχὴ κατέλαβε τότε τὴν Χειμάραν, τὸ Τεπελένι, τὸ Κουρβελέσι καὶ τοὺς καζάδες Πρεμετῆς Δεσκοβικίου, Κολωνίας καὶ Κορυτσᾶς. Ὅταν ἐγένετο ὁ καθορισμὸς τῶν συνόρων, ἡ Χειμάρρα, τὸ Ἀργυροκάστρον, ἡ Κορυτσᾶ, ἡ Πρεμετῆ, τὸ Δέλβινον, οἱ Ἅγιοι Σαράντα, ἐδόθησαν κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας εἰς τὸ νεοσυσταθὲν τότε κράτος τῆς Ἀλβανίας. Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις πιεσθεῖσα ὑπετάγη τότε εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν Μ. Δυνάμεων, ἀλλ' ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἡείρου ὠργάνωσεν ἀντίστασιν. Οὕτω ἐγεννήθη τὸ ζήτημα τῆς Βορείου Ἡείρου (βλ. λ. Ἡπειρος Βόρειος).

Σήμερον τὸ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατεχόμενον νότιον τμήμα τῆς Ἡείρου, ἀποτελεῖ Γενικὴν Διοίκησιν συγκεκλιμένην ἐκ τριῶν νομῶν: Ἀρτης, Ἰωαννίνων καὶ Πρεβέζης καὶ ἔχουσιν ἔδραν τὰ Ἰωάννινα. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1928) τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ κατοίκων ἀνέρχεται εἰς 312.634.

Ἡπειρος Βόρειος.— Τὸ ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους περιλαμβανόμενον τμήμα τῆς Ἡείρου, ὅπερ μετὰ τοῦ ἐλληνικοῦ τμήματος ἀποτελεῖ γεωγραφικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐνότητα. Τὸ αὐτὸ τμήμα ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν καλεῖται *Νότιος Ἀλβανία*.

Σήμερον ἡ Βόρειος Ἡπειρος περιλαμβάνει τοὺς νομοὺς Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτσᾶς, οἱ ὁποῖοι ἐπεδικάσθησαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν ὑπὸ τῆς Μεγά-

λης Διεθνούς Ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ διαχάραξις τῶν συνόρων τοῦ νεοπαγοῦς ἀλβανικοῦ κράτους (29 Ἰουλίου 1913). Οἱ Βορειοηπειρῶται, πληροφορηθέντες τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἡ ὁποία συνεπήγετο τὴν ἐκκένωσιν τῶν ἐδαφῶν ὑπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτὰ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἤρχισαν νὰ κινουῦνται πρὸς ματαίωσιν τῆς ἀποφάσεως.

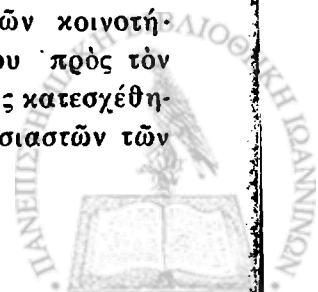
Ἐσχημάτισαν πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὰς, αἱ ὁποῖαι ἀνεχώρησαν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας διὰ νὰ πείσουν τὰς κυβερνήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων περὶ τοῦ ἀδίκου τῶν ἀποφάσεών των. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ διαβήματα ταῦτα οὐδὲν ἔφερον ἀποτέλεσμα, οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ συνεχάλεσαν ἕκτακτον ἠπειρωτικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔθηκε τὰς βάσεις τοῦ ἀγῶνος, ἀπεφάσισε τὸν σχηματισμὸν ἐπιτροπῆς ἀμύνης καὶ ἀνεκήρυξε τὴν αὐτονομίαν τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ἐσχηματίσθη μὲ πρόεδρον τὸν πρῶτον Ἑλληνα Γενικὸν διοικητὴν Ἡπείρου Γεώργιον Χρηστάκη Ζωγράφον καὶ μέλη τοὺς μητροπολίτας Δρυϊνουπόλεως Βασίλειον, Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Σπυρίδωνα Βλάχον, Κορυτσᾶς Γερμανόν, Ἀλεξ. Καραπάνον, ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, Δ. Λούλην, ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Παρμενίδην τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ὀργάνωσε στρατόν, ὅστις ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τὸν ἀλβανικὸν στρατὸν ἐπιχειρήσαντα νὰ καταλάβῃ διὰ τῆς βίας τὰ ἐδάφη τῆς Β. Ἡπείρου. Παρὰ ταῦτα ἡ κήρυξις αὕτη τῆς ἀνεξαρτησίας δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τελικῶς ἡ Β. Ἡπειρος παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ὑπεγράφη τότε πρωτόκολλον ἐν Κερκύρᾳ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο ἡ ἑλληνικότης τῆς Β. Ἡπείρου καὶ παρεχωροῦντο διάφορα προνόμια εἰς αὐτὴν ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους. Μειὰ τὴν κήρυξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐξεράγησαν ταραχαὶ ἐν Ἀλβανίᾳ, διὸ καὶ ἐνετάλη ἡ

Ἑλλάς νὰ καταλάβῃ πάλιν προσωρινῶς τὴν Β. Ἡπειρον, (Ὀκτώβριος 1914), ἐπεμβάσει ὅμως τῆς Ἰταλίας τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσουν ἐκεῖθεν (Σεπτέμβριος 1916), ἀντικατασταθέντα ὑπὸ ἰταλικῶν καὶ γαλλικῶν, (τὰ ὁποῖα κατείχον τὴν Κορυτσᾶν). Οἱ Ἴταλοι ἐπεξέτειναν τὴν κατοχὴν των μέχρι Πρεβέζης, ἀλλὰ ἀπεσύρθησαν διὰ νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν Β. Ἡπειρον. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1921 ἡ Β. Ἡπειρος ἐπεδικάσθη ὀριστικῶς εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Κατόπιν τούτου ἡ Κ.Τ.Ε. ἀνέλαβε τὴν ῥητὴν ὑποχρέωσιν ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἑλληνικὴν μειονότητα, ἀναγνωρίσασα τὸ δικαίωμα τῆς διατηρήσεως τῆς γλώσσης τῆς, τῆς θρησκείας τῆς καὶ τῶν ἐθίμων τῆς. Αἱ ἀλβανικαὶ ὁμως κυβερνήσεις δὲν ἐσεβάσθησαν τὴν διακήρυξιν ταύτην καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 κυρίως κατέβαλον κάθε προσπάθειαν νὰ ἀλλοιώσουν τὸ φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἄλλοτε κατηργοῦντο σχολεῖα, ἄλλοτε ἐπαύοντο Ἑλληνεὶ διδάσκαλοι, ἄλλοτε παρενεβάλλοντο ἐμπόδια κατὰ τὴν τέλει τῶν θρησκευτικῶν των καθηκόντων κ. ο. κ. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνελευθέρων τούτων ἐνεργειῶν τῆς ἀλβανικῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ ἐξεγεροῦν οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, οἱ κατοικοῦντες ἐν Β. Ἡπείρῳ καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς καταγόμενοι καὶ διαμένοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔξω αὐτῆς μέρη. Ἐπανειλημμένως ἐγένοντο συλλαλητήρια καὶ διαμαρτυρίαι, ἐν Ἑλλάδι, ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1933 ἡ ἀλβανικὴ κυβέρνησις προέβη εἰς ὀριστικὸν κλείσιμον τῶν ἐναπομεινάντων ἑλληνικῶν σχολείων, μὴ ἐγκρίνουσα τὸν διορισμὸν Ἑλλήνων διδασκάλων. Τὸ μέτρον τοῦτο προεκάλεσε τηλεγραφικὰς διαμαρτυρίας τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Βορείου Ἡπείρου πρὸς τὸν Ἀχμέτ Ζώγου, αἱ ὁποῖαι ὁμως κατεσχέθησαν συλληφθέντων ὡς στασιαστῶν τῶν

προέδρων τῶν κοινοτήτων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπεστάλησαν. Τὰ σκληρὰ ταῦτα μέτρα τῆς ἀλβανικῆς κυβερνήσεως κατηγανάκτησαν τοὺς ἐν Ἑλλάδι Βορειοηπειρώτας. Συνεκροτήθησαν συλλαλητήρια διαμαρτυρίας καὶ διευτώθησαν ψηφίσματα. Εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ἐπρωτοστάτησαν οἱ Σύλλογοι τῶν Βορειοηπειρωτῶν οἱ ὅποιοι εἶναι ὠργανωμένοι εἰς Ἀθήνας, Ἰωάννινα, Θεσσαλονίκην, Πάτρας, Κέρκυραν κλπ. Μὲ τὸ ζήτημα ἠσχολήθη καὶ ἡ ἑλληνικὴ βουλὴ καὶ ἀντιηλλάγησαν σχετικὰ ἔγγραφα μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Τυρανῶν.

Ἡ ἀλβανικὴ κυβέρνησις παρέσχε τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι θὰ σεβασθῆ τὰ δικαιώματα τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ θὰ ἐξεύρη τρόπον ὥστε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα νὰ διδάσκεται εἰς τὰ σχολεῖα. Ἀλλὰ μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1934 οὐδ' ἐλαχίστη βελτίωσις τῆς καταστάσεως εἶχε σημειωθῆ.

Ἡπειρωτικός αποκλεισμός.—Οὕτως εἶναι γνωστός εἰς τὴν ἱστορίαν ὁ ἐμπορικὸς αποκλεισμός, τὸν ὅποιον ἐκήρυξεν ὁ Ναπολέων Α' κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ὅταν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις (1806) ἐκήρυξεν ἐν ἀποκλεισμῶ μέγα μέρος τῶν ἀκτῶν τῆς Γαλλίας, ὁ Ναπολέων, μὴ διαθέτων ἀρκετὸν στόλον διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὰς ἀγγλικὰς νήσους, ἐξέδωκεν ἐν Βερολίνῳ, ὅπου εὗρισκετο, τὴν 21ην Νοεμβρίου 1806, διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηγόρευε πᾶσαν ἐπικοινωνίαν τῆς Γαλλίας καὶ τῶν συμμάχων τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς. Πᾶν ἀγγλικὸν πλοῖον, προερχόμενον ἐξ Ἀγγλίας, ἐθεωρεῖτο ἐχθρικὸν καὶ πᾶν ἐξ Ἀγγλίας ἐμπόρευμα, νόμιμος λεία πολέμου. Ἡ Ἀγγλία διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 11ης Νοεμβρίου 1807 ἀπήντησεν ἐφαρμοζούσα τὰ σὺτὰ μέτρα κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῶν συμμάχων τῆς. Ὁ αποκλεισμός οὗτος ἐπέδρασε πολὺ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας γενόμενος ἀφορμὴ τῆς ἀναπτύξεως ἐν Γαλλίᾳ.

Ὁ αποκλεισμός οὗτος ἐγένετο ἐπίσης αἰτία τοῦ Ἀγγλοαμερικανικοῦ πολέμου (βλ. *Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι*. Ἡ ἀνεξαρτησία), ἐμμέσως δὲ ἐπέδρασε καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἰσχυρᾶς ἐμποροναυτικῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, ἐκ τοῦ ἐνεργουμένου λαθρεμπορίου. Ἡ τάξις αὕτη πρωτηγωνίστησε κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν.

Ἡράκλειον.—Ἡ μεγαλύτερα πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἔχουσα 35 χιλ. κατοίκων. Εἶναι πόλις μεσαιωνικὴ, ἰδρυθεῖσα τὰς ἀρχὰς τοῦ 9ου αἰῶνος ὑπὸ τῶν καταλαβόντων τὴν Κρήτην Ἀράβων. Τὸ 960 ἀνεκατελήφθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἐγένετο ἔδρα τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως στελλομένου εἰς Κρήτην δουκός. Τὸ 1204 περιήλθεν εἰς τὴν Φράγκον κατακτητὴν Βονιφάτιον τὸν Μομφερατικόν, ὅστις τὸ 1210 τὸ ἐπώλησεν εἰς τὴν Βενεϊάν. Τὸ 1669 κατόπιν πολυετοῦς καὶ αἱματηρᾶς πολιορκίας τὸ Ἡράκλειον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀκολουθῆσαν τὴν τύχην τῆς Κρήτης, περιήλθε τὸ 1913 εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτοτε ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα Ἡράκλειον, ἐκ τῆς πιθανῶς εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν κειμένης ἀρχαίας ὁμωνύμου πόλεως, ἐναντι τῶν παλαιότερων τοῦ ὀνομάτων *Χάνδαξ* καὶ *Μεγάλο Κάστρο*. Σήμερον ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένον ἐμπόριον. Διὰ τοῦ λιμένος του ἐξήχθησαν τὸ 1927 5.343.398 χιλγ. σταφίδος σουλτανίνας, 4.167.715 χιλγ. ξανθῆς σταφίδος, 3.884.276 ὀκάδες νωπῶν σταφυλῶν κυρίως δι' Αἴγυπτον, 3.320.279 ὀκάδες οἴνου, 659.081 ὀκάδες κίτρων, 408.266 ὀκάδες ἐλαίου καὶ μικρότεραι ποσότητες ἄλλων προϊόντων. Ὁ νομός Ἡρακλείου εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων νομῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔχει 140 χιλ. κατοίκων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγρότας. Μέγα μέρος τοῦ καλλιεγησίμου ἐδάφους ἀνήκεν εἰς μεγάλους γαιοκτήμονας καὶ μοναστήρια, τὸ πλεῖστον δὲ τῆς ἀκινή.

του περιουσίας τῆς πόλεως Ἡρακλείου ἀνήκεν εἰς Τούρκους μεταναστεύσαντας ἐκεῖθεν μετὰ τὴν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ὑποχρεωτικὴν ἀνταλλαγὴν πληθυσμῶν (1923).

Ἐκ τούτου ἐδημιουργήθη σοβαρὸν κοινωνικὸν ζήτημα λαβὸν πολλάκις, κυρίως τὸ 1923—1925, ἐπαναστατικὴν μορφήν, τῶν ἀγροτῶν, μικροεπαγγελματιῶν καὶ προσφύγων συγκεντρωθέντων περὶ τὴν «Ἐνωσιν Ἐφένδρων Πολεμιστῶν Ἀνατολικῆς Κρήτης» καὶ διεκδικούντων τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν μεγάλων ἀγροτικῶν ἰδιοκτησιῶν, μοναστηριακῶν καὶ μὴ, καὶ τὴν μὴ ἔξωσιν τῶν ἐνοίκων ἐκ τῶν τουρκικῶν κτημάτων, ἅτινα εἶχον περιέλθει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ὡς διαχειριζομένην τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν τουρκικὴν περιουσίαν. Ὁ ἀγὼν οὗτος ὀξύθυη πολλάκις καὶ ἔφθασε μέχρι αἱματηρῶν συγκρούσεων καὶ ἐνόπλων συλλαλητηρίων. Λυθέντων ὁμως εὐνοϊκῶς τῶν περισσοτέρων ζητημάτων καὶ διαλυθείσης βιαίως τῆς «Ἐνώσεως», τὸ κίνημα ἐξησθήησεν. Οὐχ' ἦτον διετηρήθη μετὰ τοῦ λαοῦ ἡ τάσις τῆς χειραφετήσεως ἀπὸ τὰ ἀστικά κόμματα, ἐκδηλωθεῖσα τὸ 1932 διὰ τῆς ἐκλογῆς ἀγροτικοῦ βουλευτοῦ.

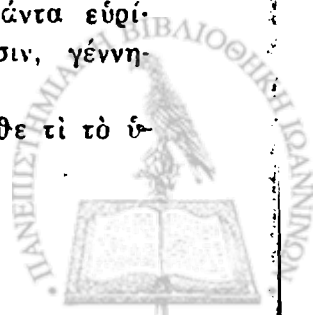
Ἡράκλειτος.—Ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος ἐξ Ἐφέσου, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑβδουατηρίου αἰῶνος π. Χ. αἰῶνος. Λόγω τῆς ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς του ὑπεστήριξεν εἰς τὸν ἀγῶνα μετὰ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς θριαμβευτικῆς δημοκρατίας, τὴν ἀριστοκρατικὴν παράταξιν. Εἰς τὰ φιλοσοφικὰ ζητήματα ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας τῶν Ἰώνων, ἡ ὁποία εἶχε διαδεχθῆ τὴν παλαιὰν θεολογικὴν κοσμοθεωρίαν. Ἐκ τοῦ «Περὶ φύσεως» ἔργου τοῦ Ἡρακλείτου, διεσώθησαν περὶ τὰ 130 ἀσθεντικὰ ἀποσπάσματα. Αἱ φερόμεναι ὡς ἐπιστολαὶ τοῦ Ἡρακλείτου ἀποτελοῦν ἀπομίμησιν μεταγενεστέρως ἐποχῆς. Ὁ Ἡράκλειτος ἐξαπατηρῆτο ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς ἀρ-

χαιότητος «σκοτεινός» λόγῳ τοῦ δυσνοήτου ὕψους του καὶ ἀπαισιόδοξος λόγῳ τοῦ θλιβεροῦ χαρακτῆρος ὀρισμένων σκέψεών του.

Τὸ πρῶτον καὶ χαρακτηριστικώτερον γνώρισμα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου εἶναι ἡ ἀρνησις τῆς μονίμου καὶ σταθερᾶς πραγματικότητος, δηλαδή ὁ δυναμισμός. Εἶναι ἀδύνατον, λέγει, νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς δύο φορές εἰς τὸν ἴδιον ποταμόν, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρῇ κανεὶς τὴν φύσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατάστασιν. Ἐν τούτοις ἡ εἰκὼν τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ, προσλαμβάνει τὴν πραγματικὴν τῆς ἐννοίας μόνον ἐν σχέσει μὲ τὴν διδασκαλίαν περὶ ἐναλλαγῆς, περὶ πάλης καὶ ταυτότητος τῶν ἀντιθέσεων, περὶ διαλεκτικῆς τοῦ ἐνιαίου καὶ τοῦ πολλαπλοῦ, περὶ τῆς σχετικότητος τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καὶ ὑπολογισμῶν, περὶ τῆς κεκρυμμένης ἁρμονίας, περὶ τῶν «τρόπων» τοῦ πυρός, περὶ τῆς κοσμικῆς ἀναγκαιότητος καὶ τέλος περὶ τοῦ γενικοῦ, αἰωνίου λόγου, τοῦ διαλεκτικοῦ δηλαδή νόμου τῆς ἀναπτύξεως τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας.

Ὁ δυναμισμός τοῦ Ἡρακλείτου δὲν εἶναι ἐξελικτικὸς, ἀλλὰ ἔχει σαφέστατα ἐκδηλῶν διαλεκτικὸν χαρακτῆρα. «Ἐὰν νοερώς παρατηρήσωμεν τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν, ἢ τὴν ἰδίαν μας ψυχικὴν δρασίαν, ἐκ πρώτης ἄψεως θὰ ἴδωμεν μίαν εἰκόνα ἀτελευτήτου περιπλοκῆς, ἐνώσεων καὶ ἀλληλοεπιδράσεων, ὅπου δῆποτε δὲν διατηρεῖ τὸν πρωταρχικόν του χαρακτῆρα, τὸν τόπον καὶ τὴν κατάσταση, ὅλλὰ τὰ πάντα κινεῦνται, ἀλλοιοῦνται, γεννῶνται καὶ ἐξαφανίζονται. Αὕτη ἡ πρωταρχικὴ, ἢ ἀφελής, ἀλλὰ καὶ ὀρθὴ κοσμοθεωρία, διὰ πρώτην φοράν ἐξητάσθη μὲ σαφήνειαν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου. Τὰ πάντα, κατ' αὐτόν, ὑπάρχουν καὶ συγχρόνως δὲν ὑπάρχουν, διότι «τὰ πάντα ρεῖ» τὰ πάντα εὐρίσκονται ὑπὸ διαρκῆ ἀλλοίωσιν, γέννησιν καὶ ἐκμηδένισιν».

Κατὰ τὸν Ἡράκλειτον κάθε τι τὸ ὑ-

πάρχον, μεταβαίνει διαρκῶς ἀπὸ μίαν κατάστασιν εἰς ἄλλην, ἀντίθετον πρὸς τὴν πρώτην. Παντοῦ, εἰς ὅλον τὸν «κόσμον» ὁ Ἡράκλειτος διαβλέπει τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἀντιθέσεων. Τὸ ψυχρὸν γίνεται θερμὸν, τὸ θερμὸν ψυχρὸν, τὸ ὑγρὸν ξηρὸν, τὸ ξηρὸν ὑγρὸν. Τὸ ὀρθὸν γίνεται στρεβλόν, τὸ ἀνώτερον κατώτερον, τὸ καθαρὸν βρωμερὸν, τὸ ὠφέλιμον βλαβερὸν, τὸ καλὸν κακόν, τὸ ζωντανὸν νεκρὸν, τὸ ἐν ἐγρηγόρσει ὑπνώτων, τὸ νεαρὸν γηραιόν. Ὁ θάνατος τῆς γῆς ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν τοῦ πυρός, ὁ θάνατος τοῦ πυρός τὴν ζωὴν τοῦ ἀέρος, ὁ θάνατος τοῦ ἀέρος ζωὴν τοῦ ὕδατος, ὁ θάνατος τοῦ ὕδατος ζωὴν τῆς Γῆς. Τὸ πᾶν μετατρέπεται εἰς πῦρ, καὶ τὸ πῦρ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, ὅπως ὁ χρυσοῦς μετατρέπεται εἰς ἔμπορεύματα καὶ τὰ ἔμπορεύματα εἰς χρυσόν.

Εἰς τὸ γενικὸν ρεῦμα τῆς ἀλλοιώσεως, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, παρασύρονται καὶ αἱ ἀνθρώπινα ψυχαί. Αἱ ψυχαί κατ' αὐτὸν δὲν εἶναι παρὰ μεταβατικαὶ καταστάσεις τῆς ἐνιαίας ζωῆς τοῦ «κόσμου». Αἱ ψυχαί ἐξατμίζονται ἀπὸ τὴν ὑγρότητα. Ζῶμεν χάρις εἰς τὸν θάνατόν των, ζοῦν χάρις εἰς τὸν θάνατόν μας.

Καθορίσας τὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς ὡς διαδοχὴν ἀντιθέτων καταστάσεων, ὁ Ἡράκλειτος ἀπεκάλυψε συνάμα τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνης ἀντίφασιν. Τὸ πᾶν προκύπτει διὰ τῆς πάλης. Ἡ πάλη εἶναι ὁ πατὴρ καὶ βασιλεὺς τῶν πάντων. Αὐτὴ ἀφ' ἑνὸς καθώρισε τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ζωὴν τῶν θεῶν. Ἄλλους μὲν ἔκαμε δούλους, ἄλλους δὲ ἐλευθέρους. Ὅλη ἡ ἀνάπτυξις τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας ὀφείλεται εἰς τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀντιθέτων διαθέσεων.

Αἱ ἀντιθέσεις εὐρίσκονται εἰς διαρκῆ πάλην. Συνάμα αἱ ἀντιθέσεις αὐταὶ ἀλληλοδιαδεχόμεναι ἀλλήλας, ταυτίζονται. Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὑπάρχει καὶ δὲν ὑπάρχει. Εἰς τὰ ἴδια ὕδατα εἰσερχόμεθα καὶ δὲν εἰσερχόμεθα. Ὑπάρχουμεν καὶ

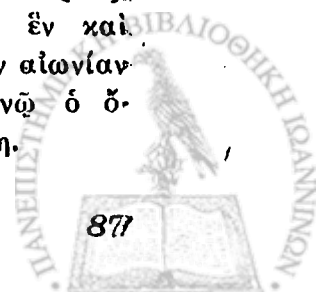
δὲν ὑπάρχουμεν. Ζῶμεν καὶ ταυτοχρόνως ἀποθνήσκομεν· εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ζωὴ μας ὅπως καὶ ὁ θάνατός μας. Αἱ ἀντιθέσεις ταυτίζονται ὡς μεταβατικαὶ καταστάσεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Ἡ κίνησις καὶ ἡ ἡσυχία χάνουν τὴν σημασίαν ἀφηρημένων ἀντιθέσεων.

Ἡ κατὰ τὸν Ἡράκλειτον ταύτισις τῶν ἀντιθέσεων εἶναι δυναμικὴ καὶ δίδεται εἰς κατάστασιν κινήσεως. Ἐὰν ὅλα προκύπτουν ἀπὸ τὴν πάλην, ταυτοχρόνως ἐκ τῶν διίσταμένων προκύπτει ἡ ἄρμονία. Τὸ διίστάμενον θὰ συμφωνήσῃ μόνον του· εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἐπανερχομένη κατὰ τὸν Ἡράκλειτον ἄρμονία.

Κατὰ τὸν Ἡράκλειτον ἡ γνῶσις εἶναι σχετικὴ. Ἐν τούτοις ἡ ἀναγνώρισις τῆς σχετικότητος τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, δὲν ὀδηγεῖ τὸν Ἡράκλειτον εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς ἀντικειμενικῆς ἀληθείας. Ἡ πραγματικὴ ἀντίθεσις ὑπάρχει καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἀντιληφθῆ κανεὶς. Παρομοίᾳ σχετικοκρατία χαρακτηρίζει τὰς ἠθικὰς καὶ αἰσθητικὰς ἀπόψεις τοῦ Ἡρακλείτου.

Τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν εἰσὶ ἐν καὶ τὸ αὐτό, καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ ἦτο καλύτερον ἂν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἐπιθυμία των. Ἀπλούστατα πειραματικὰ δεδομένα τῆς διαφόρου ἐτιμῆσεως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φαινομένου ἐνισχύουν τὴν σχετικοκρατίαν τοῦ Ἡρακλείτου: π. χ. τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης εἶναι τὸ καθαρότερον καὶ τὸ βρωμερότερον, διὰ τοὺς ἰχθύς εἶναι ὄχι μόνον κατάλληλον πρὸς πόσιν, ἀλλὰ καὶ σωτήριον, διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὁμως εἶναι ἀκατάλληλον καὶ βρωμερὸν.

Εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ ἠθικοῦ σχετικισμοῦ τοῦ Ἡρακλείτου, προβάλλει καθαρά ἡ ἰδεολογία τοῦ ἀριστοκράτου φιλοσόφου: Εἰς τὸν ἀξιοπεριφρόνητον ὄχλον ἀντιπαρατάσσει τοὺς καλυτέρους, τοὺς ἀριστοκράτας· οἱ ἐκλεκτοὶ ἐν καὶ μόνον προτιμοῦν τὴν δόξαν τὴν αἰώνιαν παρὰ τὰ παροδικὰ πράγματα, ἐνῶ ὁ ὄχλος κορέννυται ὅπως τὰ κτήνη.

Ἐπὶ πλέον ἢ διαλεκτικὴ τοῦ διὰ τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν ἔπαιξε ἐπαναστατικὸν ρόλον ὁμοίον μὲ τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν νεωτέρων χρόνων, ἢ διαλεκτικὴ τοῦ Ἐγγέλου. Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Ἡρακλείτου ἐνεπνεύσθη ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ «ὕλοζωΐσμου» του, δηλαδή τοῦ πρωτογόνου ὕλισμου.

Ἐν τούτοις ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἡρακλείτου εἰς τὰ κυριώτερα καὶ βασικά σημεῖα τῆς δὲν ἀποτελεῖ καθόλου ἀριστοκρατικὴν ἰδεολογίαν. Αἱ ἀντιφάσεις τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς τοῦ 6—5 αἰῶνος π.Χ., ἀντανακλοῦν καὶ ἐπὶ τῆς κοσμοθεωρίας του, διότι κατὰ τὰς γενικὰς φιλοσοφικὰς του ἀπόψεις, εἶναι ἄμεσος συνεχιστὴς τῶν Ἰώνων φυσικῶν φιλοσόφων, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε τὸ αὐτὸ κοινωνικὸν καθεστῶς, τοῦ ὁποῖου ἀδιάλλακτος πολιτικὸς ἀνταγωνιστὴς ἦτο ὁ Ἐφέσιος οὗτος φιλόσοφος.

Διὰ τὸν Θαλῆν ἡ πρώτη βᾶσις τοῦ κόσμου εἶναι τὸ ὕδωρ, διὰ τὸν Ἀναξίμανδρον τὸ ἄπειρον, διὰ τὸν Ἀναξίμανην ὁ ἀήρ, διὰ τὸν Ἡράκλειτον τὸ πῦρ· ἐξ αὐτοῦ πηγάζουν τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὸ τελευτοῦν, καταλύονται. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος διὰ κάθε τι τὸ ὁποῖον ὑπάρχει δὲν τὸν ἐδημιούργησε θεὸς ἢ ἄνθρωπος, ἀλλὰ πάντοτε ὑπῆρχε καὶ θά ὑπάρχη αἰωνίως ζῶν πῦρ, κατὰ καιροῦς ἀνάπτον καὶ σβῆνον. Τὸ πῦρ τὸ ἐξετάζει ὁ Ἡράκλειτος ἐν σχέσει μὲ τὰς ἀλλοιώσεις τοῦ ζῶντος πράγματος, ἐν σχέσει μὲ τὰς μεταβατικὰς του καταστάσεις (σκληρόν, ὑγρὸν καὶ ἀέριον),

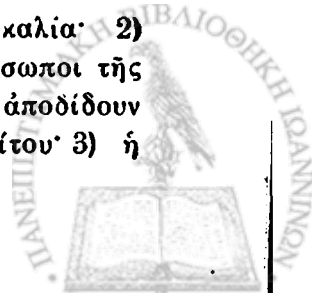
τὰς ὁποίας ὁ Ἐφέσιος φιλόσοφος ὀνομάζει «τρόπους» τοῦ πυρός.

Ἀποκρούσας τὴν ὑπὸ θεοῦ δημιουργίαν τοῦ κόσμου, παραδεχθεὶς αὐτὸν ὡς διαρκῶς ἀλλοιούμενον, ὁ Ἡράκλειτος κατὰ φυσικὸν λόγον κατέληξεν εἰς τὴν αἰτιοκρατικὴν κοσμοθεωρίαν: τὰ πάντα προκύπτουν κατ' ἀνάγκην. Τὸν διαλεκτικὸν νόμον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κόσμου τὸν ὀνομάζει λόγον. Ἄν καὶ αὐτὸς ὁ λόγος ὑφίσταται αἰωνίως, οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸν ἀντιλαμβάνονται οὔτε πρὶν τὸν ἀκούσουν, οὔτε μόλις τὸν ἀκούσουν διὰ πρώτην φοράν.

Διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ γενικῶν λόγον, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ τὸ ὑπάρχον, ἀπὸ τὰς ἀντιθέσεις, ἀπαιτεῖται ἐφαρμογὴ καταλλήλου μεθόδου. Ἡ φύσις ἀγαπᾷ νὰ κρύπτεται. Ἡ σοφία ἐγκρατεῖται εἰς τὸ νὰ λέγη κανεὶς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀκρούμενος τὴν φύσιν νὰ βαδίζῃ ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς αὐτήν· πρέπει νὰ προτιμᾷ κανεὶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ, νὰ ἀκούσῃ καὶ νὰ σπουδάσῃ. Τὰ πειραματικὰ δεδομένα δὲν εἶναι ἐπαρκῆ ὅταν μελετῶνται μὲ ἀνεπαρκῆ μέθοδον ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ βαναυσὸν ψυχὴν. Ἡ ὀρθὴ μέθοδος τῆς γνώσεως πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν λόγον καὶ προϋποθέτει τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀντιθέσεων, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὸν λόγον.

Ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου εἶναι κολοσσιαία. Ἡ ἀναγεννωμένη εὐρωπαϊκὴ ἐπιστήμη διὰ πρώτην φοράν ἐβῆκεν εἰς αὐτὴν τὴν ξεκαθαρισμένην καὶ βαθυσόχαστον, ἀνκαί πρωτόγονον διατύπωσιν τῆς διαλεκτικοῦ ὕλιστικῆς κοσμοθεωρίας.

Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας αἱ μᾶλλον χαρακτηριστικαὶ ἐρμηεῖαι τοῦ Ἡρακλείτου εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Ἡ ἐξελικτικὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν κέντρον τῆς ὅλης φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου θεωρεῖται ἡ περὶ ρεύματος διδασκαλία· 2) ἡ φυσικὴ ἐρμηνεία, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ὁποίας ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀποδίδουν εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ Ἡρακλείτου· 3) ἡ

πολύμορφος ἔρμηνεία, ἡ ὁποία τονίζει τὸ πολυμερές τὴν φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου· 4) ἡ θεολογική, ἡ ὁποία συνδέει τὸν Ἡράκλειτον μὲ τὰ διάφορα θρησκευτικὰ ρεύματα καὶ 5) ἡ διλεκτική ἔρμηνεία—ἡ μόνη ἡ ὁποία ἀπεκάλυψε τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου τῶν νεωτέρων χρόνων, κατὰ φυσικὸν λόγον ἐκίνησε τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν Ἡράκλειτον. Ὁ διαλεκτικὸς μάλιστα ἰδεαλιστὴς Ἐγγελος, ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς συλλογισμὸς τοῦ Ἡρακλείτου, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἐδέχετο εἰς τὴν λογικὴν του. Ὁ Λασσάλ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἡράκλειτον, μεγάλην δίπτυμον μονογραφίαν. Ὁ Λασσάλ ὀρθώτατα ἐκθέτει τὸν διαλεκτικὸν χαρακτῆρα τῆς κοσμοθεωρίας τοῦ Ἡρακλείτου πλανᾶται ὅμως ὅταν θέλη νὰ μᾶς ἐρμηνεύσῃ τὰς ἀπόψεις τῆς κοσμοθεωρίας ταύτης ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ τοῦ Ἐγγέλου.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐπιτυχή μελέτην περὶ Ἡρακλείτου μᾶς ἔδωσεν ὁ Ἰταλὸς Μ. Λοζάκκο. Εἰς τὴν μαρξιστικὴν φιλολογίαν συχνώτατα κάνουν παραπομπὰς εἰς τὸν Ἡράκλειτον. Ὁ Μάρξ καὶ Ἐνγκελς ἐτόνισαν τὴν διαλεκτικὴν ἔννοιαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου. Ὁ Λένιν, ὅπως καὶ ὁ Μάρξ, ἤτησε κριτικὴν ἐπὶ τῆς σχετικῆς περὶ Ἡρακλείτου μονογραφίας τοῦ Λασσάλ. Ὁ Λένιν εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐτόνισε τὴν σημασίαν τῆς «διασπάρσεως τοῦ ἐνιαίου» ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Ἡρακλείτου. Ὁ Πλεχάνωφ διαρκῶς τὸν ἀναφέρει ὡς τὸν πρῶτον διαλεκτικόν. Ὁ Μλουχάριν ἀφιέρωσε μελέτας διὰ τὴν κοινωνικὴν σημασίαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου καὶ ὁ Ντεμπόριν ἐτόνισε τὸν ρόλον του ὡς «πρώτου κοινωνιολόγου τοῦ κόσμου».

Ἡρόδοτος.— Ἕλληνας ἱστορικός, ἀποκαλούμενος πατὴρ τῆς ἱστορίας, γεννηθεὶς ἐν Ἀλικαρνασσῶ περὶ τὸ 484

καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 425 π. Χ. Ἀνηκεν εἰς ἔνδοξον οἰκογένειαν τῆς Ἀλικαρνασοῦ καὶ φαίνεται ὅτι ἔνωρις ἤσθάνθη τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὰς διηγήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα. Ἀναμειχθεὶς καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας κατεπολέμησε τὸν δυνάστην τῆς πατρίδος τοῦ Λύδαμιν τὸν Β', ὅστις ἦτο φίλος τῶν Περσῶν, καὶ ἠναγκάσθη διὰ τοῦτο νὰ αὐτοεξορισθῆ. Ἐγκατετάθη κατ' ἀρχὰς εἰς Σάμον, κατόπιν δ' ἐπεχείρησε μεγάλα ταξίδια ἀνά τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην. Περιηγήθη ὀλόκληρον τὴν Αἴγυπτον φθάσας μέχρι τῆς Ἐλεφαντίνης, τὴν Περσίαν μέχρι καὶ πέραν τῶν Σούσων. πρὸς Β. δὲ ἐφθασε μέχρι τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Ἐπίσης ἐπεσκέφθη τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα. Ἐκ τῶν ταξιδίων τούτων ὁ Ἡρόδοτος ἀπεκόμισε πλούσιον πάσης φύσεως ὕλικόν, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς ζωῆς του τῆς «Ἱστορίας ὑποδείξεως». Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀνέγνωσε δημοσίᾳ ἐν Ἀθῆναις τὸ 445 μέρος τῆς ἱστορίας του λαβὼν ὡς βραβεῖον δέκα τάλαντα. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου τοῦ Ἡροδότου εἶναι ἡ ἰδέα τῆς πάλης μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου. Ἐν αὐτῷ παρέχει ἀφθόνοις καὶ πολυτιμωτάταις πληροφορίας περὶ τῶν ἡθῶν, τῶν ἐθίμων, τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῶν σπουδαιοτέρων λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Μήδων, τῶν Περσῶν, τῶν Λυδῶν, τῶν Σχυθῶν, τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι καταφανὴς παρὰ τῷ Ἡροδότῳ ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἱστορικῶν φαινομένων. Ὁ Ἡρόδοτος εἶναι πατὴρ οὐ μόνον τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας. Δὲν περιορίζεται εἰς τὴν περιγραφὴν μόνον τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν διαφόρων λαῶν· προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ἀνεύρῃ τὰ βαθύτερα

αἷτια τῆς συγκρούσεως μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῆς πολιτικῆς των ζωῆς. Πιστεύει ὅτι τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων τὰς ἐποπτεύει μία ἀνωτέρα δύναμις, ἡ ὁποία ἀνταμοίβει τοὺς διὰ τὸ καλὸν ἐργαζομένους· λσούς καὶ τιμωρεῖ τοὺς ἐπιδιώκοντας τὸ κακόν. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἡροδότου ἔχει καὶ ἀνυπέβλητον λογοτεχνικὴν ἀξίαν.

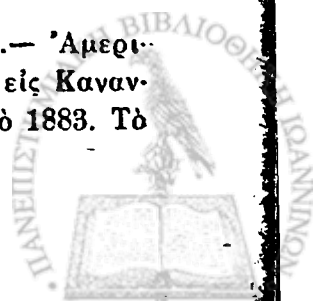
Ἡρώς.—Ὁ διακριθεὶς ἐπὶ σωματικῇ ἢ πνευματικῇ ὑπεροχῇ καὶ παρσυχῶν πραγματικὰς ἢ φανταστικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ἥρωες ἦσαν ἀντικείμενον λατρείας, στενώτατα συνδεδεμένης μετὰ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Καὶ γενικῶς εἰς ὅλας τὰς χώρας ἀναφέρεται εἰς τὴν σταδιοδρομίαν των μία ἡρωϊκὴ ἐποχὴ. Πολλὰ θεωρία ἐξηνέχθησαν περὶ τῶν ἡρώων. Κατὰ τὴν μίαν οἱ ἥρωες ἦσαν ἐκπεσόντες θεοί, οἱ ὅποιοι κατέλαβον ἔπειτα ἐνδιάμεσον μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων θέσιν. Κατ' ἄλλην οἱ ἥρωες τῆς λατρείας ἀνεδείχθησαν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἄνθρωποι. Παρ' Ὀμήρω ἥρωες ὀνομάζονται πρὸ παντὸς οἱ πολεμιστὰὶ ἡγεμόνες, οἱ βασιλεῖς ἢ καὶ διαπρεπεῖς ἄνδρες. Λατρεία ἡρώων κατὰ κυριολεξίαν δὲν ὑπῆρχε, παρὰ μόνον ἐνδείξεις θαυμασμοῦ, τοῦτο δὲ ἐπειδὴ μετὰ θάνατον οὐδεμίαν ἐπίδρασιν εἶχον ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν ἐπιζησάντων. Φαίνεται δὲ ὅτι μᾶλλον ἢ ἀναγνώρισις τῆς θυσίας τῶν ἡρώων εἶνε ἐκεῖνος, ὃπερ ἐγέννησε τὸν πρὸς αὐτοὺς θαυμασμόν καὶ τὰς τιμάς. Ὡς ἥρωες ἐτιμῶντο καὶ οἱ ἰδρῦται πόλεων ἢ ἀποικιῶν. Πολλάκις οἱ ὡς ἰδρῦται τιμώμενοι ἦσαν φανταστικά μηδέποτε ζήσαντα πρόσωπα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδίδοτο ἡ ἰδρῦσις. Ἐὰν μελετήσῃ τις ὅλας τὰς περὶ ἡρώων μυθολογίας τῶν φυλῶν θὰ ἀνεύρη μεταξὺ τούτων κοινὰ γνωρίσματα μὲ παραλλαγὰς προσηρμοσμένας πρὸς τὸ κρατοῦν κοινὸν αἰσθημα, τὸ ὁποῖον πάντως ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐνὸς ἠθικοδυναμικοῦ περιεχομένου.

Κατ' ἐπέκτασιν χαρακτηρίζουν ὡς ἥρωας ὅλας τὰς ἐξαιρετικὰς φυσιογνωμίας, αἱ ὁποῖαι, πεπροικισμένοι μὲ ἔξοχον δημιουργικὴν δύναμιν ἠνοιξαν νέας τρίβους εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς δράσεώς της. Οὕτω εἰς τὴν τέχνην ἥρωες θεωροῦνται αἱ δημιουργικαὶ προσωπικότητες, αἱ ὁποῖαι δὲν συγκρατοῦνται οὔτε ἀπὸ τὸ περιβάλλον, οὔτε ἀπὸ τὰς ἰσχυροῦσας γενικῶς προλήψεις, ἀλλὰ ὑψοῦνται εἰς ἀνωτέραν, ἐλευθέραν, ἀνεξάρτητον δράσιν. Συνήθως τοὺς ἥρωας τῆς τέχνης τοὺς διαιροῦν εἰς διονυσιακοὺς καὶ εἰς ἀπολλωνίους, ἀναλόγως τοῦ ὀργιαστικοῦ ἢ πνευματικοῦ στοιχείου, ὃπερ ὑπερισχύει εἰς τὸν χαρακτῆρα των κλπ.

Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας παραδέχεται μίαν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν μερικοὶ ἐξαιρετικοὶ ἄνθρωποι πεπροικισμένοι μὲ ἀδάμαστον θέλησιν καὶ ἰκασιότητα ἐκανόνιζον τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων.

Προέκτασιν τῆς σημασίας ταύτης τῶν ἰσχυρῶν ἀτόμων εἰς πᾶσαν ἐποχὴν καὶ πάντα τόπον ἀποτελεῖ ἡ ἡρωϊκὴ θεωρία ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη ὑπὸ τοῦ Καρλάυλ καὶ ἐναντίον τῆς ὁποίας ἀντεπεξῆλθεν ὁ μαρξισμὸς μὲ τὸν ἱστορικὸν ὕλισμόν. Κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν θεωρίαν μερικά ὀδηγητικὰ πρόσωπα, ἐξ ἑσωτερικῆς ἀναγκαιότητος προωρισμένα διὰ τὸν ρόλον των, ἀνοίγουν τὸν ἐπὶ τὰ πρόσω δρόμον τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνῶ κατὰ τὸν ἱστορικὸν ὕλισμόν τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι δημιουργήματα τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν καὶ φορεῖς τῶν περαιτέρω δυνατοτήτων. Οἱ ἥρωες δὲν δημιουργοῦν τὴν ἱστορίαν ἐκ τοῦ μηδενός. Ἀπλῶς ἀκολουθοῦν τὴν φορὰν της καὶ ἐνσαρκῶνουν μὲ μεγαλυτέραν ἔντασιν ἀπὸ τοὺς κοινούς θνητούς, τοὺς διαχύτους πόθους μιᾶς δεδομένης περιόδου.

Ἡστμαν (Μὰξ Eastman).— Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς εἰς Καναδάϊγμα τῆς Ν. Ὑόρκης τὸ 1883. Τὸ

1905 ἐπεράτωσε τὸς σπουδὰς του εἰς τὸ πανεπιστήμιον Οὐίλλιαμς καὶ τὸ 1907 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Κολούμπια, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1911. Παραιτηθεὶς κατόπιν ἀνεμείχθη εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα καὶ ἔγραψε πλεῖστα σοσιαλιστικὰ ἔργα. Συγχρόνως ἠσχολεῖτο μὲ τὴν λογοτεχνίαν, ἐξέδωκε ποιητικὸς συλλογὰς καὶ τὸ 1913 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιθεωρήσεως «Αἱ Μᾶζαι» (The Masses) ἣτις ἀπὸ τοῦ 1917 μετωνομάσθη «Ὁ Ἐλευθερωτὴς» (The Liberator). Ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του ἡ ἐπιθεώρησις αὕτη ἀπεκάλυψε σημαγτικὸν ἀριθμὸν ἐκλεκτῶν Ἀμερικανῶν συγγραφέων. Μετὰ τὴν ἐκρηξίν τῆς σοβιετικῆς ἐπαναστάσεως ἐστράφη πρὸς τὸν κομμουνισμὸν καὶ ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῶν Ἦν. Πολιτειῶν. Παραμείνας κατόπιν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ρωσίᾳ ἀνεμείχθη εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ῥωσικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λένιν ἐτάχθη ἐνεργῶς ὑπὲρ τοῦ Τρότσκυ, τοῦ ὁποίου μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὅλα τὰ ἔργα καὶ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἔγραψε τὰ ἔργα: «Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λένιν», «Ἡ νεανικὴ ἡλικία τοῦ Τρότσκυ», «Ἡ σημερινὴ κατάστασις ἐν Ρωσίᾳ». Ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Παιδὶ τῶν Ἀμαζόνων», «Χρῶματα τῆς ζωῆς», «Χαρὰ τοῦ ποιητοῦ», «Ἡ ἔννοια τοῦ χιουῦμορ» κ. ἄ. Ὁ Ἦστμαν παρὰ τὴν δρᾶσιν του ταύτην δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὀρθόδοξος μαρξιστής. Εἰς τὸ ἔργον του: «Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐπαναστάσεως» ἐμφανίζει ἐκδήλους τάσεις ἀναθεωρήσεως τοῦ μαρξισμοῦ καὶ «συμπληρώσεως» του διὰ ξένων στοιχείων. Ὁ Ἦστμαν ἀποκρούει ἀπολύτως τὴν ὀλιστικὴν διαλεκτικὴν καὶ τὴν διαλεκτικὴν καθόλου τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς μυστικιστικὸν ὑπόλειμμα ἐντὸς τοῦ μαρξισμοῦ. Κατ' αὐτόν, πάντα τὰ διδάγματα περὶ ταυτότητος καὶ πάλης τῶν ἀντιθέσεων, περὶ συνεχοῦς γίνεσθαι, περὶ

μεταβολῆς τῆς ποσότητος εἰς ποιότητα κλπ. ἀποτελοῦν ἀπλῶς κοινοτοπίας, αἱ ὁποῖαι ἐθεωρήθησαν ὡς ἀποτελοῦσαι ἰδιαιτέραν ἐπιστήμην διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐπεκράτησαν ἐσφαλμέναι ὅλως ἀντιλήψεις περὶ τῶν ὀρίων καὶ τῆς σημασίας τῆς τυπικῆς λογικῆς.

Ἦσυχασμὸς (quietismus). — Γενικῶς καλεῖται οὕτω ἡ τάσις τῶν βουδιστῶν, τῶν μυστικιστῶν τοῦ μεσαίω-νος καὶ τῶν ἀπαισιοδόξων, οἵτινες καταλήγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀδρανῆ καὶ ἀπραγμονῆ. Κατὰ τοὺς μυστικιστὰς ἡ ἠθικὴ τελείωσις καὶ ἡ γνωστικὴ ἱκανοποίησις ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς πλήρους βυθίσεως τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ρεμβώδη θέαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία καθιστᾷ περιττὰς ὅλας τὰς θρησκευτικὰς πράξεις καὶ κάθε ἐνεργὸν δρᾶσιν. Κατὰ τοὺς ἀπαισιοδόξους πάλιν καὶ κυρίως κατὰ τὸν Σοπεγγάουερ πρέπει νὰ τηρῶμεν ἀπέναντι τῆς ζωῆς ἀναίσθητον καὶ παθητικὴν στάσιν, νὰ αὐτοῦποτασώμεθα ἄνευ βουλήσεως καὶ ἀντιστάσεως εἰς τὴν μοῖραν ἢ εἰς τὴν βούλησιν τοῦ κόσμου, μέχρι τοιούτου σημείου ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν πλήρη ἐκμηδένισιν τῆς θελήσεως τοῦ ζῆν. Ὁ Ἦσυχασμὸς εἶναι ἀντιδραστικὴ φιλοσοφία, ἐνεφανίσθη δὲ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὡς θρησκευτικὴ αἵρεσις κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα ὡς ὀρθόδοξον δόγμα (βλ. *Ἦσυχασταί*).

Ἦσυχασταί. — Θρησκευτικὴ αἵρεσις ἀναφανείσα κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ καὶ διδάσκουσα τὸν ἀσκητισμὸν καὶ τὴν μυστικοπάθειαν. Κατὰ τοὺς Ἦσυχαστὰς εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς συνεχοῦς προσευχῆς καὶ τῆς ἀδιακόπου ἐνατενίσεως τοῦ ὀμφαλοῦ νὰ προκαλέσωμεν ἔκστασιν ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας νὰ ἴδωμεν διάφορα ὄραματα, ν' ἀνακαλύψωμεν ἄνευ ξένης βοήθειας τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας

καὶ γ' ἀπολαύσωμεν τὸ ὄραμα τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ ἡσυχασταὶ ἐκάθηντο ὀκλαδόν, ἐστήριζον τὴν σιαγόνα ἐπὶ τοῦ στήθους, ἠμποδίζον τὴν ἀνσπνοὴν των καὶ προσβλέποντες διαρκῶς τὸν ὀμφαλὸν των, ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον τὸ φῶς, ὅπερ περιέβαλλε τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβώρ. Ὁ πνευματικὸς οὗτος μυστικισμὸς ἀπετέλει ἀφ' ἑνὸς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἐρευνητικῆς κινήσεως, ἣτις ἤρχισε μὲ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἀφ' ἑτέρου φιλοσοφικὴν ἀπολογία τῶ ὀκνηροῦ καὶ χαύνου καλογηρισμοῦ. Κατὰ τοῦ ἀντιδραστικοῦ κηρύγματος τῶν ἡσυχαστῶν ἐξηγέρθησαν ὅλοι οἱ ἐλευθερόφρονες θεολόγοι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βαρλαάμ, ὃ ὁποῖος διεκρίνετο

διὰ τὴν στερεὰν φιλοσοφικὴν μόρφωσίν του. Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν δύο μερίδων ἐκράτησεν ἐπὶ εἴτη καὶ ἀπετέλεσε τὸ σπουδαιότερον ζήτημα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ πατριαρχεῖον ἐπεμβάν ὅπως ἐπιφέρει τὴν τάξιν ἀνεγνώρισεν ὡς ὀρθόδοξον τὴν διδασκαλίαν τῶν ἡσυχαστῶν καὶ κατεδίωξε τοὺς βαρλααμίτας καὶ τὸν ἀρχηγὸν των ὡς αἰρετικούς. Ἡ πάλη αὕτη ἦτο ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς κοινωνικῆς ἀντιθέσεως, ἣτις ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς φευδαρχίας καὶ τῆς νέας τάξεως, τῆς ἀστικῆς, ἣτις εἶχε μὲ τὸ μέρος της καὶ τὰ λαϊκὰ στρώματα.

Ἠττοπάθεια (défaitisme). — Βλ. λ. *Ντεφαιτισμός*.

Θαβωρίται.—Κοινοκτημονική αίρεσις ὀπαδῶν τοῦ Οὔσσίου (βλ. λ.) ἐμφανισθεῖσα ἐν Βοημία κατὰ τὴς ἀρχῆς τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ λαβοῦσα τὸ ὄνομά της ἐκ τοῦ χωρίου Θαβῶρ (Thabor), τὸ ὁποῖον ἦτο κέντρον της καὶ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ πρωτεύουσά της ὅταν ὠργανώθησαν εἰς κοινοκτημονικὴν (κομμουνιστικὴν) δημοκρατίαν. Παραδεχόμενοι τὰς χιλιαστικὰς ἀντιλήψεις (βλ. *Χιλιασμός*, ἐκήρυσσον τὴν ἰσότητά, τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν κοινοκτημοσύνην. Μετ' ὀλίγον ἐγένοντο κύριοι πολλῶν περιζωρίων καὶ μεταλλευτικῶν κέντρων, μία δὲ συνέλευσις των, τὴν 22 Ἰουλίου 1419 συνεχέντρωσε 42.000 ἀγρότας καὶ ἐργάτας. Οἱ Θαβωρίται ὀπεκαλοῦντο μεταξὺ των «ἀδελφοὶ» καὶ ἦσαν ὀργανωμένοι κατὰ οἰκογενείας, ἐκάστη τῶν ὀποίων τὸ περισσεῦμα τῆς παραγωγῆς της τὸ ἔδιδε εἰς τὴν ὀλότητα. Μεταξὺ αὐτῶν ἀνεπτύχθη καὶ μία τάσις τῶν ἄκρων, ἡ τῶν Ἀδαμιτῶν ἢ Νικολαῖτῶν (ἐκ τοῦ χωρίου Νικολάου), οἵτινες ἀπέκρουσι καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειαν, ἡ τάσις ὅμως αὐτὴ ἠττήθη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν Θαβωριτῶν. Ἡ κοινότης τοῦ Θαβῶρ ἀντέστη ἐπὶ μακρὸν νικηφόρως κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως, τοῦ πάπα καὶ ὀλης τῆς Εὐρώπης, μετὰ δὲ τὴν νίκην τοῦ Τάουσι (1431) ἔθεωρεῖτο ἀήττητος. Ὅταν ὅμως οἱ μισθοφόροι, τοὺς ὀποίους ἦτο ἰποχρεωμένη νὰ καλέσῃ ἡ κοινότης ἐξ ἄλλων μερῶν, ἔφυγαν πρὸς τοὺς δίδοντας μεγαλύτερον μισθὸν πρίγκηπας, ἡ δύναμις τῶν Θαβωριτῶν ἐκάμφθη καὶ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τσέσκι—Θάροντ (30

Μαΐου 1433) ὅτε, ἐκ τῶν 18.000 ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ των, ἔφονεύθησαν οἱ 13.000 οἱ Θαβωρίται ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσῃν μετὰ τὸν βασιλέα Σιγισμούνδον, ὁ ὀποῖος ἀνεγνώρισε τὴν αὐτονομίαν τῆς πόλεως. Ἡ κοινότης των ὅμως ἐξηφανίσθη ταχέως (1452).

Θάλασσα.—Κατὰ τὴν κρατοῦσαν σήμερον εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον ἀντίληψιν ἡ θάλασσα πλὴν τῆς *αἰγιαλίτιδος ζώνης* (βλ. λ.) εἰς οὐδενὸς κράτους τὴν κυριαρχίαν ὑπάγεται καὶ εἶναι ἐλευθέρη. Ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν ἡ «ἐσωτερικὴ θάλασσα» ἢ μὴ ἔχουσα διέξοδον, ὡς ἡ Κασπία καὶ ἡ Ἀράλη, αἵτινες ἀνήκουν εἰς τὰ ἐπὶ τῶν ἄκτῶν των κείμενα κράτη (κατόπιν εἰδικῶν συμβάσεων ἡ Κασπία καίτοι κειμένη μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Περσίας ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν Ρωσίαν), καὶ ἡ «κλειστὴ θάλασσα», ἡ ἐπικοινωνοῦσα μόνον διὰ στενῆς λωρίδος μετὰ τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, ὡς ἡ Ἀζοφικὴ, ἡτις ἀνήκει εἰς τὸ δεσπόζον τοῦ στενοῦ κράτος.

Οὐχ ἦττον ὅμως, λόγῳ τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς σημασίας τῶν θαλασσῶν διὰ τὴν συγκοινωνίαν, γίνεται λόγος περὶ *κυριαρχίας* τῶν θαλασσῶν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν πολεμικῆς δυνάμεως κράτους τινὸς δυναμένου, ἐν δεδομένῃ περιστάσει νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀντιλήψεις του ἐπὶ τῶν θαλασσῶν. Μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἡ κυριαρχία τῶν θαλασσῶν ἀνήκεν ἀναμβισθητέως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡτις διαθέτουσα ὑπεροχὴν ἐνόπλων ναυτικῶν δυνάμεων καὶ κατέχουσα τὴς κλείδας τῆς διὰ θαλάσσης

συγκοινωνίας (Γιβραλτάρ, Μάλταν, Κύπρον, Σουέζ, Άντεν) ἐδέσποζε τῶν θαλασσῶν, ἐλέγχουσα τὴν συγκοινωνίαν. Μετὰ τὸν πόλεμον, ὁμως, κατόπιν τῆς ἰσοπλίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τῆς σχετικῆς ἰσοπλίας τῆς Ἰαπωνίας, ἡ Ἀγγλία ἀπόλεσε τὸν ἀπόλυτον ἔλεγχον τῶν θαλασσῶν.

Θαλασσοσφάλεια.— Ἀσφάλεια πλοίων καὶ ἐμπορευμάτων ἐναντίον τῶν κινδύνων τῆς ναυσιπλοίας (βλ. λ. *Ναυτασφάλεια*).

Θαλασσοκρατορία.— Ἡ ἐπὶ τῶν θαλασσῶν κυριότητα. Ἀνεκὰθεν ἡ ἐπικοινωνία τῶν χωρῶν διὰ θαλάσσης ἦτο ἡ εὐθηνότερα, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐκυριάρχει τῶν θαλασσῶν εἶχε καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν του ὅλας τὰς μεταφοράς. Πρώτη θαλασσοκρατορία ἀναφέρεται ἡ τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης Μίνως, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς προστασίας τὴν ὁποίαν παρεῖχεν εἰς τοὺς ταξιθεύοντας ἀνὰ τὴν Μεσόγειον, εἰσέπρατε καὶ φόρους καὶ διόδια πρὸς συντήρησιν τοῦ στόλου του. Μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐλογίζετο θαλασσοκράτειρα ἡ Ἀγγλία, ἀλλὰ μετ' αὐτόν, ἔνεκα τῆς χρησιμοποίησεως ἄλλων μέσων (ὑποβρυχίων κ.λ.π.), διαφιλονικεῖται ἡ θαλασσοκρατορία της.

Θαλῆς.— Ἀρχαῖος Ἑλλήν φιλόσοφος ἐκ Μιλήτου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 624 π.Χ. καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 548. Ὁ Θαλῆς εἶναι ὁ πρῶτος Ἑλλήν φιλόσοφος καὶ ἐπιστήμων. Πρῶτος αὐτὸς προεῖπεν ἔκλειψιν ἡλίου, ὥρισε τὰς φάσεις τῆς σελήνης, ἀνεκάλυψε τὸ ἑτερόφωτον αὐτῆς, ἐμόρφωσε τὴν θεωρίαν περὶ σκαληνῶν τριγῶνων, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ διάμετρος διαιρεῖ τὸν κύκλον εἰς δύο ἴσα μέρη, ἐδίδαξεν ὅτι τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγῶνου αἱ γωνίαι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀπέναντι πλευράς, ἐμέτρησε τὸ ὕψος τῶν πυραμίδων διὰ τῆς σκιάς κ.λ.π. Αὐτὸς πρῶτος ἐπίσης ἐγκατέλιπε τὰς μυθικὰς κοσμογονίας καὶ ἐπεξή-

τησε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν κόσμον διὰ φυσικῶν αἰτιῶν. Κατὰ τὸν Θαλῆν τὸ πρῶτον στοιχεῖον ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀποτελέσθησαν τὰ ὄντα εἶναι τὸ ὕδωρ.

Θαμόρα (Νικήτας Alcalá Zamora· τὸ πλήρες ἐπίθετόν του εἶναι Ἀλκαλά Θαμόρα). Ἰσπανὸς νομικὸς καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς τὴν 6 Ἰουλίου 1877 ἐν Πριέγο τῆς Κόρδοβας. Ἐσοῦδασε νομικὰ ἐν Γρανάδῃ καὶ Μαδρίτῃ, ἔλαβε τὸ δίπλωμά του, εἰς ἡλικίαν δέκα ἐπτὰ ἐτῶν καὶ νεώτατος διεκρίθη ὡς νομικὸς. Τὸ 1905 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ διὰ τῆς πρώτης ἀγορεύσεώς του περὶ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως διεκρίθη εἰς τὰς Κάρτες (Βουλὴν) ὡς ἰκανώτατος ρήτωρ. Προσχωρήσας εἰς τὸ φιλελεύθερον κόμμα ἐγένετο ταχύτατα εἰς ἐκ τῶν ἡγετῶν του. Διεκρίθη διὰ τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τῆς μοναρχικῆς κυβερνήσεως ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα. Τὸ 1917 ἐγένετο ὑπουργὸς εἰς τὴν κυβέρνησιν Γκάρθια Πριέτο. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς δικτατορίας τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα, τῆς ὁποίας ἐξεδηλώθη ἀμέσως ἐχθρὸς, ἐξεφώνησε πολλοὺς δημοσίους λόγους ἐναντίον της, οἱ ὁποῖοι ἠῤῥησαν τὴν δημοτικότητά του. Εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν ἐν Βαλεντία, τὴν 13 Ἀπριλίου 1930, ἐκηρύχθη σαφῶς ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, τῷ ἀπενεμήθησαν πλείστοι τίτλοι πανεπιστημίων. Ἐγένετο ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν. Μετὰ τὴν ἀνακήρυσιν τῆς δημοκρατίας (1931) ἐγένετο πρωθυπουργὸς τῆς πρώτης δημοκρατικῆς κυβερνήσεως, κατόπιν δ' ἐξελέγη πρῶτος πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ἐγρυσσε πλείστας νομικὰς καὶ πολιτικὰς μελέτας.

Θανατικὴ ποινή.—Φυσικὴ συνέπεια τῆς περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως τοῦ ἐγκληματίου θεωρίας (βλ. *Ἐγκληματικότης*), ὑπῆρξεν ἡ ἐπιβολὴ ποινῶν ἀναλόγων πρὸς τὸ ἀδίκημα. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου εἰς τὸν φονέα

έθεωρείτο ὡς δικαιοσύνη τιμωρία. Μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων, παρά τὴν ἐν τῷ μεταξύ ἐγκατάλειψιν τῶν περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἰδεῶν εἰς τὴν ἐγκληματολογικὴν ἐπιστήμην, αἱ πλείσται τῶν χωρῶν ἐξακολουθοῦν ἐπιβάλλουσαι τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου ἐνῶ οἱ πλείστοι τῶν μεταρρυθμιστῶν ἀσχολοῦνται μόνον εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἀπλῶς «ἀνθρωπιστικωτέρων» μεθόδων θανατώσεως. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν νομοθεσίαν ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐξετελεῖτο διὰ σταυρώσεως (ἀντικαταστασθείσης δι' ἀπαγχονισμοῦ ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὅτε ὁ σταυρὸς ἀνεγνωρίσθη ὡς θρησκευτικὸν σύμβολον), διὰ τῆς κατακρημνίσεως ἀπὸ τῆς Ταρπηίας πέτρας, διὰ τοῦ στραγγαλισμοῦ, διὰ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν καταδίκων ζώντων, διὰ πυρός, δι' ἀποκεφαλισμοῦ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἡ ποινὴ ἐξετελεῖτο διὰ πυρός, δι' ἐνταφιασμοῦ ζώντων τῶν καταδίκων, δι' ἀγχόνης, δι' ἀποπνίξεως, διὰ τοῦ τροχοῦ, τοῦ διαμελισμοῦ, τοῦ τειαρτιασμοῦ, προηγούμενα δὲ τῆς ἐκτελέσεως φρικτὰ βασανιστήρια ὡς ἡ κάρφωσις ἐπὶ σανίδος, αἰωρουμένης ἄνωθεν τῆς πυρᾶς οὕτως ὥστε ἡ καῦσις νὰ ἐπέρχεται βραχυμετρίως κλπ.

Κατὰ τῶν γυναικῶν ἐφηροῦζετο ἡ προσήλωσις διὰ τριῶν σιδηρῶν ράβδων ἐντὸς φερέτρου καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς τῶν ἐν φερέτρῳ ὑπτίων, ἡ ἐντὸς σάκκου κατάδυσις εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ποταμόν, ὁ διὰ τροχοῦ θάνατος, συρομένου τοῦ καταδίκου μέχρι τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεως διὰ σχοινίου, ὅπου ὁ δῆμιος διὰ σφύρας συνέτριβε τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ καταδίκου, ὅστις εἶτα ἐδένετο εἰς τὸν τροχὸν καὶ ἐξετίθετο εἰς τὸ κοινόν. Ἐκτοτε ἀναφέρεται καὶ ἡ «χαριστικὴ βολή» (coup de grace), τὴν ὁποῖαν ἔδιδεν ὁ δῆμιος εἰς τὸν καταδίκον διὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἐκ τῶν περαιτέρω πόνων. Καὶ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῇ κοσμικῇ τῆς ἐξουσίᾳ, ἐφήρμοζε τὴν θανατικὴν ποινὴν, ἰδίᾳ τὴν διὰ πυρός, παρά τὴν ἀρχὴν ὅτι «Eccle-

sia abhorret a sanguine» (ἡ Ἐκκλησία ἀποκρούει τὴν αἵματοχυσίαν). Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὡς ἀνθρωπιστικώτερος τρόπος ἐπεβλήθη ἡ καρατόμησις διὰ λαιμητόμου, οὐχ ἦττον εἰς τινὰ κράτη διετετήθησαν παλαιότεροι μέθοδοι ὡς ὁ ἀπαγχονισμὸς, ἡ διὰ πελέκεως καρατόμησις (Ἀγγλία, Γερμανία κλπ.). Εἰς τὸς Ἡν. Πολιτείας ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἐκτελεῖται δι' ἤλεκτροπληξίας ἐπὶ εἰδικοῦ καθίσματος ἡ μέθοδος αὕτη καίπερ ἐν ἀρχῇ θεωρηθεῖσα ὡς πλέον ἀνθρωπιστικὴ ἀπεκρούσθη ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημόνων ὡς μὴ ἐπιφέρουσα ἀμέσως τὸν θάνατον. Ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὸ ἄρθρον 5 τοῦ Ποιν. Νόμου ἡ ἐκτέλεσις γίνεται διὰ λαιμητόμου, κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη, ἐλλείπει δημίον, ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐκτελεῖται διὰ τυφεκισμοῦ, καίτοι ἡ μέθοδος, αὕτη χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐπὶ στρατιωτικῶν ἀδικημάτων. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς δικτατορίας Παγκάλου (1926) ἐπεβλήθη ἀναδρομικῶς εἰς τοὺς καταχραστὰς δημοσίου χρήματος ἡ ποινὴ τῆς ἀγχόνης.

Ἡ κατὰ παράβασιν τῶν συγχρόνων ἀντιλήψεων, καθ' ἃς οὐδεμία ποινὴ ἐπιβάλλεται ἂν μὴ νόμος ὀρίξῃ αὐτὴν προηγουμένως, ἀντιλήψεων κεκυρωμένων καὶ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ συντάγματος, ἀναδρομικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ποινῆς αὐτῆς προεκάλεσε τὸς διαμαρτυρίας ἐπιστημονικῶν ὀργανώσεων, μεταξύ τῶν ὁποίων πρωτηγωνίστησαν αἱ ἀριστεραὶ ὀργανώσεις τῶν νέων (Φοιτητικὴ Συντροφιά).

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, σφοδρὰ ἠσκήθη πολεμικὴ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, ἀφ' ἐνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν αἰτιοκρατικῶν ἀντιλήψεων εἰς τὴν ἐγκληματολογικὴν ἐπιστήμην καί, ἀφ' ἑτέρου, ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι, ἐν περιπτώσει δικαστικῆς πλάνης, εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπανόρθωσις τῆς ἀδικίας. Διὰ τοὺς λόγους αὐτούς, πλείσται τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν κατήργησαν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσην ἡ ποινὴ τοῦ

θανάτου κατηγορήθη εἰς τὸ κοινὸν ποι-
νικὸν δίκαιον, ἐπιβάλλεται δὲ μόνον εἰς
ἀντεπαναστικά ἀδικήματα, ὅπου, ἐκ λό-
γων σκοπιμότητος, ἀπαιτεῖται ταχεία
καὶ σκληρά καταστολή.

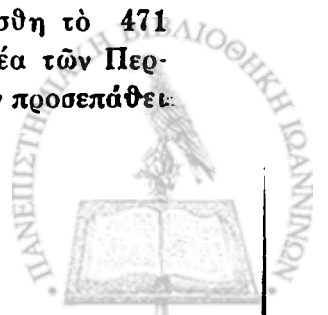
Θαύμα.—Φαινόμενον ἀντίθετον πρὸς
τοὺς νόμους τῆς φύσεως προκαλούμενον
ὑπὸ ὑπερφυσικῆς τινος δυνάμεως. Συνή-
θως χαρακτηρίζουν ὡς θαύματα καὶ
φαινόμενα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τίποτε
τὸ μυστηριώδες καὶ ὑπερφυσικόν, π. χ.
εἶναι ἡ θεραπεία παραλυτικοῦ τινος,
διὰ τῆς πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν θαματουρ-
γὸν δύναμιν εἰκόνας ἢ ναοῦ καὶ τῆς ἐκ
ταύτης αὐθυποβολῆς. Κυρίως εἰπεῖν
θαύματα εἶναι τὰ ἀντιβαίνοντα πρὸς
τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς φύσεως,
ὅπως π. χ. ἡ ἀνάστασις ἐκ νεκρῶν, ἡ
πτῆσις εἰς τοὺς οὐρανούς ἀνευ μηχανι-
κοῦ μέσου, ἡ βάδισις καρατομηθέντος
μὲ τὴν κεφαλὴν ἀνά χεῖρας, καὶ ἄλλα
παρόμοια φαινόμενα τὰ ὁποῖα περιγρά-
φουν ἐν ἀφθονίᾳ τὰ συναξάρια. Εἶναι
παρατηρημένον ὅτι οὐδέποτε ἀναφέρον-
ται εἰς τὰ χρονικά τῶν λεγομένων θαυ-
ματουργῶν εἰκόνων, πηγῶν, ναῶν ἢ π.
θαύματα εἰς τὰ ὁποῖα νὰ μὴ χωρῇ ὑ-
ποβολὴ τοῦ ἀσθενοῦς ἢ ἀγυρτεία στηρι-
ζομένη ἐπὶ μυστικοῦ τινος. Οὐδέποτε
διεπιστώθη π. χ. ἀπόκλισις διὰ θαύ-
ματος ἐλλείποντος ποδὸς ὑπὸ μοιόπο-
δος ἢ θεραπεία νόσων οὐχὶ νευρικῆς
φύσεως ὡς τύφου, χολέρας, καρκίνου,
φυματιώσεως, καρδιοπαθειῶν, συφιλίδος
βλεννορροίας κλπ. Ἀντιθέτως πλεῖστα
εἶναι τὰ παραδείγματα ἀναβλέψεων τυ-
φλῶν, θεραπείας παραλυτικῶν, νευρο-
παθῶν κλπ. τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν περὶ
τῆς δυνάμεως τῆς ὑποβολῆς καὶ τῆς αὐ-
θυποβολῆς καὶ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ μυσ-
τηριώδες.

Θεῖσμος (The ismus).—Καλεῖται οὖν
τῷ ἢ θεωρία ἢ ἀποδεχομένη τὴν ὑπαρ-
ξιν θεοῦ ὡς δυνάμεως ἀνωτέρας καὶ
ὑπερφυσικῆς, δημιουργοῦ καὶ συντηρη-
τοῦ καὶ κυβερνήτου τοῦ κόσμου. Κατ'
ἐξοχὴν θεῖστικὴ εἶναι ἡ διδασκαλία

τῶν διαφόρων θρησκειῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ
χριστιανισμοῦ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον
ἢ διδασκαλία τῶν διαφόρων ἰδραλιστι-
κῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, τὰ ὁ-
ποῖα ἔχουν ἐπηρεασθῆ ἀμέσως ἐκ τῆς
θρησκείας. Ὁ θεῖσμος ἀντιτίθεται πρὸς
τὴν ἀθεΐαν (βλ. λ.) ἣτις ἀρνεῖται τὴν
ὑπαρξιν προσωπικοῦ θεοῦ καὶ ἐρμη-
νεύει τὸν κόσμον διὰ φυσικῶν αἰτίων
καὶ πρὸς τὸν διαισθῶν (βλ. λ.), ὅστις
παραδέχεται μὲν τὴν ὑπαρξιν θεοῦ, δη-
μιουργήσαντος τὸν κόσμον, ἀλλ' ἀπορ-
ρίπτει τὴν ἀντίληψιν καθ' ἣν ἡ εὐχὴ ἐ-
ξακολουθεῖ νὰ συντηρῆ καὶ νὰ κυβερνᾷ
αὐτὸν φροντίζων διὰ τὴν τύχην του.

Θεμιστοκλῆς.—Ἀθηναῖος πολιτικὸς
τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰῶνος. Γενόμενος
ἄρχων τὸ 493 ἔκτισε τὸν λιμένα τοῦ
Πειραιῶς, προβλέπων ὅτι τὸ μέλλον
τῶν Ἀθηνῶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς θαλάσ-
σης. Ὅταν ἤρχισαν οἱ περσικοὶ πόλε-
μοι, μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, κα-
τόρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ὅ-
πως κατασκευάσουν ἐσπευσμένως στό-
λον διὰ ν' ἀντιμετωπίσωσι ναυτικῶς
τοὺς Πέρσας. Κατὰ τὸ ἐν Ἴσθμῳ συνέ-
δριον τῶν Ἑλλήνων, οὗ μετέσχε καὶ ἡ
Σπάρτη, ἐξελέγη στρατηγὸς τῶν Ἀθη-
ναίων καὶ ἐφρόντισε νὰ καλλιεργήσῃ τὴν
ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ σπαρτια-
τικοῦ στρατοῦ ἐν Θερμοπύλαις, ὁ Θεμι-
στοκλῆς ἀπεσύρθη μετὰ τοῦ στόλου του
εἰς Σαλαμίνα, ἠγωνίσθη διὰ παντός
μέσου ὅπως πείσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ δώ-
σουν ναυμαχίαν ἐνταῦθα καὶ παρέσυρε
διὰ δόλου τοὺς Πέρσας εἰς νουμαχίαν,
καθ' ἣν ὑπέστησαν πανωλεθρίαν. Διὰ
τῆς τακτικῆς ταύτης τοῦ Θεμιστοκλέ-
ους ἐσώθη πράγματι ἡ Ἑλλάς ἐκ τοῦ
περσικοῦ κινδύνου. Κατόπιν ὠχύρωσε
τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, παρὰ τὴν
ἀντίστασιν τῶν Σπαρτιατῶν. Παρὰ τὰς
ἀναμφισβητήτους ταύτας ὑπηρεσίας του
ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξωστρακίσθη τὸ 471
καὶ κατέληξεν εἰς τὸν βασιλεῆ τῶν Περ-
σῶν Ἀρταξέρξην, τὸν ὁποῖον προσεπάθει

νά πείση ὅπως ἐκστρατεύση κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑποσχόμενος συνδρομήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀπέθανε (461). Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἀνθρῶπος τῶν ταραχῶδων περιστάσεων, κατὰ τὴν μαρτυρίαν δὲ τοῦ Πλουτάρχου, δὲν εἶχε καὶ τόσον καθαρὰς τὰς χεῖρας.

Θεοδικία.—Βλ. λ. *Θεοκρισία*.

Θεοδόσιος ὁ Μέγας.—Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ τοῦ 379 μέχρι τοῦ 395 μ.Χ. Ἐπολέμησεν ἐπανειλημμένως ἐναντίον τῶν Γότθων καὶ διεκρίθη, ὡς νομοθέτης. Ἀσπασθεὶς τὸν Χριστιανισμὸν κατεδίωξε τὴν πολυθεΐαν καὶ τοὺς Ἀρειανούς. Κατὰ τῶν Θεσσαλονικέων, οἵτινες ἐν στάσει ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν των, ἐφέρθη σκληρῶς, κατασφάξας προδοτικῶς 15.000 ἐξ αὐτῶν ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ, ὅπου τοὺς εἶχε προσκαλέσει. Κατόπιν ἔμεινε μονοκράτωρ ὀλοκλήρου τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, δολοφονήσας τὸν Οὐαλεντιανόν, αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως. Ἀποθνήσκων ἐκληροδότησε τὸ κράτος εἰς τοὺς δύο υἱοὺς του Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἔλαβε τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ, ὁ δὲ δευτέρος τὸ δυτικὸν ἥμισυ.

Θεοδωρίδης (Χαράλαμπος).—Καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, γεννηθεὶς τὸ 1883 ἐν Καισαρείᾳ τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Λειψίᾳ καὶ Μονάχῳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς γυμνασίου καὶ τοῦ Διδασκαλείου τῆς μέσης. Τὸ 1926 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε : «Ἡ σημερινὴ θέσις τῆς ψυχολογίας», «Τὸ συναισθηματικὸν ἐν τῇ διανοήσει τοῦ Κάντ», «Εἰσαγωγή στὴ φιλοσοφία» (1933) κ.ἄ.

Θεοδωρόπουλος (Σπῦρος).— Συγγραφεὺς, δικηγόρος καὶ πολιτευτὴς, γεννηθεὶς ἐν Σάρρῃ τὸ 1876. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἰσχυρῶς μετὰ τὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν, ὡς νομικὸς σύμ-

βουλος τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν. Ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν φιλελευθέρων κατὰ τὰ ἔτη 1910, 1912, 1923. Νῦν ἀνήκει εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀγροτοεργατικοῦ κόμματος. Ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἅγις Θερὸς τὰς ἔργα : «Σολωμοῦ βίος καὶ ἔργον» «Δημοτικὰ τραγούδια».

Θεοδωροπούλου (Αὔρα).— Μουσικὴ συγγραφεὺς γεννηθεῖσα ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1880. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς εἰργάσθη δὲ εἰς τὸν «Σύλλογον ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός», καὶ διηύθυνε καὶ τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ «Ὁ Ἀγώνας τῆς Γυναίκας». Συνέγραψεν : Ἡ μουσικὴ διὰ τῶν αἰώνων», «Μουσικὲς μελέται», «Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι Παλαμᾶ—Καλομοίρη», «Μουσικὲς ὁμιλίαι», «Ἱστορία τῆς μουσικῆς» κ. ἄ.

Θεόδωρος ὁ ἄθεος.—Ἕλλην φιλόσοφος τῆς Κυρηναϊκῆς σχολῆς, μαθητὴς τοῦ Ἀριστίππου. Διετέλεσεν ἐπίσης μαθητὴς τοῦ Ἀννικέριδος καὶ Λιονουσίου τοῦ διαλεκτικοῦ καὶ ἔγραψε σημαντικὸν ἔργον, τιτλοφορούμενον «Περὶ Θεῶν». Κατὰ τὸν Διογένη τὸν Λαέρτιον ὁ Θεόδωρος ἀπέκρουε τὴν ἔννοιαν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος, διδάσκων ὅτι οἱ θεοὶ εἶνε δημιουργήματα τῆς φαντασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι πατρίς ἐκάστου εἶνε ὀλόκληρος ὁ κόσμος. Κατὰ τινὰ παράδοσιν διωχθεὶς διὰ τὰς ἀντιλήψεις του ταύτας καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἔπιε τὸ κώνειον.

Θεοκρισία ἢ Θεοδικία.— Εἰς τὸ πρωτόγονον δίκαιον, τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεδεικνύετο ἡ ἀμφισβητούμενη ἀθωότης τοῦ κατηγορουμένου, ὅχι διὰ μαρτυριῶν καὶ τεκμηρίων ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τῆς νομιζομένης μυστικῆς ἐπεμβάσεως τοῦ θεοῦ. Ἀπαντᾶται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς εἰς πλείστους λαούς. Ἡ ποικιλία τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς τῆς θεοκρισίας, εἶναι μεγάλη. Οὕτω

οὐ Λυκίται τῆς Ἀφρικῆς ὁσάκις ἤθελον ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἐγκληματίαν ἠναπτον πυρὰν καὶ ἂν ὁ καπνὸς διηυθύνετο πρὸς τὸ μέρος ἐνὸς ἐκ τῶν παρισταμένων οὗτος ἐθεωρεῖτο ὁ ἔνοχος, ἂν δὲ διεσκορπίζετο πρὸς πλείονας κατευθύνσεις τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἐνδείξις τοῦ ὅτι οἱ ἔνοχοι ἦσαν πολλοί. Παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις ὁ νομιζόμενος ἔνοχος ἐρρίπτετο εἰς τὸν ποταμὸν· ἐὰν ἐσώζετο ἐθεωρεῖτο ἄθῶος καὶ ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου ὁ κατήγορός του. Μεγάλη χρῆσις τῆς θεοκρισίας ἐγένετο κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ κλήρου. Ὁ δοκιμαζόμενος ἐπέθετε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πυρός, ἢ διήρχετο διὰ τοῦ πυρός, ἢ ἐπάτει ἐπὶ πεπυρακτωμένου ὑνίου ἢ ἐρρίπτετο εἰς τὸν ποταμὸν μὲ δεμένας τὰς χεῖρας. Εἶδος θεοκρισίας ἀποτελεῖ καὶ ἡ μονομαχία.

Θεοσοφία.— Θρησκευτικοφιλοσοφικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ ἄνθρωπος, ὡς πνευματικὸν ὄν, σύγκειται ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς τὸν θεόν, πρὸς τὸν ὅποιον καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ κοινωνίαν. Πρῶται μορφαὶ τῆς θεοσοφίας εἶναι ὁ νεοπλατωνισμὸς καὶ ὁ γνωστικισμὸς.

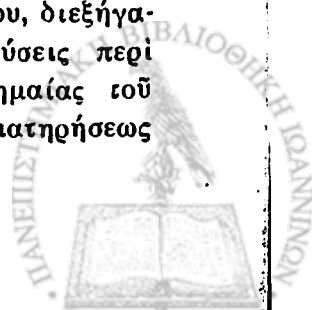
Ἡ θεοσοφία διδάσκει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ γνωρίσῃ τὸν θεόν, καθόσον ἐν τῇ ἐσωτάτῃ αὐτοῦ οὐσίᾳ εἶναι πνευματικὸν ὄν καὶ ὡς τοιοῦτον δύναται νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ παγκόσμιον πνεῦμα, τὸ θεῖον, οὗτινος συμμερίζεται τὴν ζωὴν. Διακηρύσσει ὅτι ἀποτελεῖ σύνθεσιν πασῶν τῶν ἀληθειῶν τῶν κοινῶν εἰς πάσας τὰς θρησκείας. Ὡς φιλοσοφία ἐρμηνεύει τὸ σχέδιον τῆς ἐξελίξεως τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἐν τῷ ἡλιακῷ συστήματι. Ὡς ἐπιστήμη, δέχεται τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς αἰτιότητος, ἀλλ' εἰς ὅλα διαβλέπει τὸ θεῖον καὶ τὴν θεῖαν πρόνοιαν. Κατὰ τὴν θεοσοφίαν ὁ ἄνθρωπος θὰ φθάσῃ τὴν τελειότητα διὰ τῆς ἐξελίξεως. Ἡ συνειδήσις του διερχο-

μένη διὰ τῶν διαφορῶν πεδίων τῆς ὕλης ἐνοῦται τελικῶς μετὰ τῆς θείας συνειδήσεως, ὥστε ὁ νόμος τῆς ἐξελίξεως εἶναι ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν θεόν. Κατὰ τὸν νόμον ὁμοῦς τῆς μετενσαρκώσεως, ὡς δέχεται αὐτὸν ἡ θεοσοφία, μία μόνη ὑπαρξίς ἐπὶ τῆς γῆς δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆν, ἥτις συντελεῖται δι' ἐπανειλημμένων ἐνσαρκώσεων. Διὰ τῆς μετενσαρκώσεως ἐξηγεῖται, ὑπὸ τῆς θεοσοφίας, ἡ παρατηρουμένη ἀνισότης, ἀναγνωρίζεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ ἱκανότης νὰ γίνῃ κύριος τοῦ πεπρωμένου του, ὅπερ εἶναι καρπὸς πρόσωπικοῦ παρελθόντος καὶ δύναται νὰ προσδιορισθῇ εἰς τὸ μέλλον, ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς ἐξελίξεως.

Ὁ νόμος τῆς σιτιότητος, ὡς τὸν δέχεται ἡ θεοσοφία, ἀφήνει τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ εἶναι ἀτέρμων ἄλυσις αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων.

Ἡ ἠθικὴ τῶν θεοσοφιστῶν συνίσταται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς σκέψεως, τὸν βαθὺν διαλογισμὸν, τὸν ἔλεγχον σκέψεων καὶ αἰσθήσεων καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν. Ἄμεμπτος ζῶη, καθαρὰ καρδία, πρόθυμος διάνοια, εὐλικρινὲς πνεῦμα, αἰσθημα ἀδελφωσύνης εἶναι, κατ' αὐτὴν, αἱ βαθμίδες, αἱ ὁποῖαι ἄγουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ τέμενος τῆς θείας σοφίας. Ἡ σημερινὴ θεοσοφικὴ διδασκαλία ἀποτελεῖ ἀπόπειραν ἀναπροσαρμογῆς τῆς θρησκείας καὶ συγχρονισμοῦ αὐτῆς πρὸς τὰ δεδομένα τῆς πείρας καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Θεοτόκης.—1) Σπυρίδων. Πολιτικὸς καὶ λόγιος τῆς Ἑπτανήσου (1722—1803). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἑπτανήσου. Διετέλεσεν ἐπανειλημμένως πρόεδρος τῆς πολιτείας τῆς Ἑπτανήσου, διεξήγαγεν ἐπιτυχεῖς διαπραγματεύσεις περὶ ἀναγνωρίσεως ἰδιαιτέρας σημαίας τοῦ Ἰονίου κράτους καὶ περὶ διατηρήσεως

ὕπ' αὐτοῦ στρατοῦ καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ φιλελευθέρου πολιτεύματος τῆς Ἑπτανήσου.

2) Γεώργιος. Πολιτικός ἀνὴρ, ἐκ Κερκύρας διετελέσας ἐπανειλημμένως πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος (1843—1916). Ἐσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ νομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας. Τὸ 1881 ἐξελέγη δήμαρχος Κερκύρας. Ἀπὸ τοῦ 1884 συνετάχθη πρὸς τὸν Χ. Τρικούπην, τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὸ κόμμα. Διετέλεσεν ἐπανειλημμένως ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργός, κατὰ δὲ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις τοῦ 1893 ἀνέλαβε τὴν ἐμπιστευτικὴν ἀποστολὴν τῶν δανειακῶν καὶ οἰκονομολογικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ. Διεδέχθη τὸν Τρικούπην εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ κόμματος καὶ τὸ 1899 ἐξήλθε πανίσχυρος ἐκ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐσχημάτισε τὴν πρώτην κυβερνήσιν του.

Μετὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909 κατήλθεν εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1910 ἀπέσχε τῶν ἐκλογῶν. Τὸ 1915 μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Σκουλούδην κυβερνήσεως.

3) Κώστας. Λόγιος καὶ σοσιαλιστῆς ἐκ Κερκύρας (1872—1923). Κατέγινεν ἐν Κερκύρα καὶ Εὐρώπῃ εἰς σπουδὰς περὶ τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἰατρικὴν, τὰ μαθηματικά, τὴν σανσκριτικὴν καὶ τὴν χημείαν, ἀλλὰ δὲν ἔτυχε διπλώματός τινος. Ἐδημοσίευσεν διηγήματα καὶ μελέτας εἰς πολλὰ περιοδικὰ ὡς καὶ μυθιστορήματα καὶ μεταφράσεις. Εἰργάσθη διὰ τὴν διάδοσιν τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν καὶ εἶναι ὁ πρῶτος μεταφραστὴς ἔργου τοῦ Μάρξ εἰς τὴν ἑλληνικὴν («Κεφάλαιον καὶ ἡμερομίσθιον»). Εἰς τὰς προσπάθειάς περὶ ὀργανώσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν Ἑλλάδι δὲν ἔλαβε ἢ ἐλάχιστον μέρος, τελευταίως δὲ προσχωρήσας εἰς τὸ κίνημα Θεσσαλονίκης ἐγένετο, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τούτου καὶ ἐν Ἀθήναις, διευθυντὴς τῆς λογοκρισίας. Ἄλλα ἔργα του εἶναι τὰ μυθιστορήματα: «Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα»,

«Οἱ σκλάβοι στὰ δεσμὰ τους», «Ὁ κατὰδικος», «Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Καραβέλα». Ἐπίσης μετέφρασε τὸν «Μάκβεθ» τοῦ Σαίξπηρ καὶ τὰ «Γεωργικά» τοῦ Βιργιλίου.

4) Νικόλαος. Υἱὸς τοῦ Γεωργίου Θεοτόκη (1878—1922). Ἐσπούδασε νομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας καὶ εἰσηλθὲν εἰς τὸν διπλωματικὸν κλάδον, ὑπηρετήσας ὡς πρεσβευτῆς ἐν Βερολίῳ. Ἡρξαστο πολιτευόμενος ἐν Κερκύρα καὶ τὸ 1920 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν καὶ εἶτα τῶν στρατιωτικῶν. Κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922, κατεδικάσθη μετὰ τῶν ἄλλων πολιτικῶν καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου εἰς θάνατον ὡς ὑπεύθυνος τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ ἐτυφεκίσθη τὴν 15 Νοεμβ. 1922.

5) Ἰωάννης. Υἱὸς τοῦ Γεωργίου. Ἐσπούδασε γεωπονικὴν καὶ εἰργάσθη ὡς γεωπόνος εἰς μεγάλα κτήματα ἐν Οὐγγαρίᾳ. Κατόπιν ἐγένετο αὐτάρχης τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τὸν ὁποῖον τὸ 1917 ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐξορίαν. Τὸ 1932 ἐξελέγη βουλευτὴς Κερκύρας καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν. Ἐπανεκλεγείς τὸ 1933 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας.

Θεοτοκόπουλος (Κυριάκος—Δομήνικος).— Μέγας Ἑλληὺν ζῳγράφος, γνωστός εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης ὑπὸ τὴν προσωνομίαν Gresco.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἡράκλειον (Μεγάλον Κάστρο) τῆς Κρήτης περὶ τὸ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Τολέδον τῆς Ἰσπανίας τὴν 6 Ἀπριλίου τοῦ 1614.

1.—*Ἡ ζωὴ του.* Ἡ καταγωγὴ του, ἢ γέννησις του καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς κατόπιν ζωῆς του εἶναι ἄγνωστοι. Ὅλιγα ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τινες μαρτυραὶ συγχρόνων του, εἶναι αἱ μόναι ἱστορικαὶ πηγαὶ περὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐξαιρετικοῦ τούτου καλλιτέχνου.

Ἡ σημαντικωτέρα πηγή, εἶναι τὰ ἔργα του, διότι ὁ Θεοτοκόπουλος ἐξήσεν ἀφοσιωθείς ἀπολύτως εἰς τὴν τέχνην.

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν του διακρίνομεν τὸν χαρακτήρα του, τὸ κατὰ καιροῦς περιβάλλον του, τὰς ἐπιδράσεις τὰς ὁποίας ὑπέστη, τὴν διανοητικότητά του, τὴν ψυχικὴν ἀγωνίαν του, ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς καλλιτέχνου. Τὰ ἔργα του μολονότι ἔζησεν εἰς τὴν ξένην τὰ ὑπέγραψεν ἑλληνιστί.

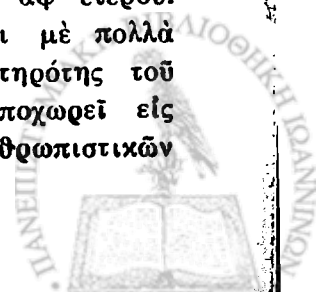
Νέος ἀκόμη ἔφυγεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ μετέβη εἰς τὴν Βενετίαν, ἡ ὁποία ἐξουσίαζε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν Κρήτην. Ἐκ τῶν πρώτων ἔργων τὰ ὁποία ἐξετέλεσεν εἰς τὴν Βενετίαν, ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἤδη κάτοχος τῆς βυζαντινῆς τεχνικῆς. Ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἀφίξίν του εἰς Βενετίαν ἔφυγεν εἰς Βασάνο, ὅπου εἰργάσθη ἐπὶ ὀλόκληρον δεκαετίαν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἰακώβου Δαπόντε. Ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐμελέτησε τὸ ἔργον τοῦ Τισιανοῦ καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἀνεχώρησε διὰ Βενετίαν. Κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο εἶναι βέβαιον ὅτι διήλθε ἀπὸ τὰς πόλεις Βολωνίαν καὶ Φλωρεντίαν. Εἰς τὴν Ρώμην ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐνῶ ὅλα τὰ μέχρι Ρώμης ταξιδιά του, ὀφείλονται εἰς τὸν πόθον τῆς γνώσεως καὶ τῆς μελέτης τοῦ ἔργου τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ ἀναχώρησίς του ἐκ Ρώμης διὰ τὴν Ἰσπανίαν, ἀσφαλῶς ἔχει ἄλλους λόγους. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἔργων του καθίσταται φανερόν ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε καταρτισθῆ τελείως εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς ζωγραφικῆς, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ καλλιτεχνικὴ του προσωπικότης ἐκόχλαζεν εἰς δυναμικότητα, ἀναπτύσσουσα τὸν ἐγωϊσμόν του εἰς μέγαν βαθμὸν ὥστε νὰ ἐμφανίζεται ἀσεβῆς πρὸς τὰς ἱερὰς διὰ τὴν Ἰταλίαν καλλιτεχνικὰς δόξας τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀτίθαστος καὶ ἐγωϊστῆς καλλιτέχνης, ὄριμος πλέον, ἤθελε νὰ ἐγκατασταθῆ κάπου διὰ νὰ ἐργασθῆ καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ ἐλευθέρως καὶ ἀνεπηρεάστως τὴν προσωπικότητά του. Ἐπροτίμησε τὴν Ἰσπανίαν. Τὸ 1572 εὑρίσκεται εἰς τὴν Μαδρίτην καὶ μετ' ὀλίγον ἀναλαμβάνει ἐργασίαν

εἰς τὴν μεγάλην βασιλικὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, τὸ περίφημον Ἐσχοριάλ. Ἐπὶ πέντε ἔτη εἰργάσθη ὡς σχεδιαστῆς ζωγραφικῶν διακοσμήσεων καὶ ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1577 μεταβαίνει διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν παλαιάν πρωτεύουσαν τῆς Ἰσπανίας, τὸ Τολέδον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς πίνακας τῶν εἰκονοστασιῶν τοῦ Σάν Ντομίγκο ἐλ Ἀντίγου. Ὁριστικῶς ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Τολέδον κατὰ τὸ ἔτος 1584. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἠγάπησε τὴν πιστὴν καὶ συνετὴν σύντροφον τῆς ζωῆς του Ντόνια Χερῶνυμα ντὲ λὰς Κουέβας, ἐκεῖ ἀπέκτησε τὸν υἱόν του Γιωργῆν, ἐκεῖ συνεδέθη μετὸν μέγαν Ἰσπανὸν συγγραφέα Θεοβάντες, ἐμελέτησε τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ εἰς διάστημα τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐξετέλεσε τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά του. Μετὸν Θεοτοκόπουλον τελειώνει ὀριστικὰ ἡ Ἀναγέννησις. Σαίξπηρ, Θεοβάντες καὶ Θεοτοκόπουλος θέτουν τὴν ὑπογραφὴν των εἰς τὴν τερματιζομένην περίοδον.

Ἐνδοξος, γέρον ὑπερβημηκοντιότης, ἀφοῦ ἐσπατάλησε τὰ πλούτη, τὰ ὁποία ἐκέρδισεν, ἀπέθανε πτωχὸς, ἀφίσας ὡς μόνην κληρονομίαν 115 ἔργα ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἡμιτελῆ, πολλὰ σχέδια, πολλὰ βιβλία καὶ ὄνομα μέγα καὶ καταθλιπτικὸν διὰ τὸν υἱόν του.

2.—*Τὸ ἔργον του.* Ἡ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος παρουσιάζει χαρακτηριστικὸν σταθμὸν ἐξελίξεως, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖται ἀναγέννησις τῶν Παλαιολόγων. Ἡ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ κατ' ἐξοχὴν διακοσμητικὴ τέχνη, ἐδημιούργει ἐπιπέδους συνθέσεις με ἀρμονίας γραμμῶν χρωμάτων. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰῶνος ἀρχίζει προσπάθεια ἀποδόσεως ὄγκων καὶ προοπτικῆς ἀφ' ἑνός, ζωηρότητος ἐκφράσεως καὶ φυσικότητος κινήσεων ἀφ' ἑτέρου. Αἱ συνθέσεις πλουτίζονται με πολλὰ πρόσωπα. Ἡ παλαιὰ αὐστηρότης τοῦ θεολογικοῦ μοναχισμοῦ, ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἀπαλότητα τῶν ἀνθρωπιστικῶν

ιδεωδών. Ὁ ρεαλισμὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ θεολογικοῦ δόγματος.

Ὁ μεσαίων ὑποχωρεῖ εἰς τὸ λυκαυγὲς τῆς Ἀναγεννήσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ βυζαντινὴ τέχνη παρὰ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα της ὄρχιζει νὰ παρουσιάσῃ πολλὰς σχολάς. Ὁ προσωπικὸς χαρακτήρ τοῦ καλλιτέχνου καὶ τὸ περιβάλλον, διαπύσσουν κατὰ τόπους ἰδιαιτέρας μορφᾶς τῆς ἰδίας τέχνης. Κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα αἱ δύο κυριώτεροι σχολαὶ εἶναι ἡ μακεδονικὴ καὶ ἡ κρητικὴ. Ἡ πρώτη εἰσάγει περισσότερον ρεαλισμόν.

Τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων, εἶναι προσωπογραφίαι συγχρόνων μὲ ἔντονον φυσικότητα. Πλαστικότης καὶ ἔκφρασις, εἶναι τὰ κύρια χαρακτηριστικά.

Ἡ κρητικὴ σχολή, μᾶλλον συντηρητικὴ, διατηροῦσα τὸν ἀνατολικὸν χαρακτήρα, ἔχει ὑποβλητικὴν αὐστηρότητα, παρὰ τὴν προσπάθειαν ἀποδόσεως τῶν ὄγκων. Ἡ μακεδονικὴ μεταφυτεύεται εἰς τὴν Ρωσσίαν, Σερβίαν, Βουλγαρίαν καὶ Ρουμανίαν καὶ ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς δουλείας, ἀφίνουσα τὴν θέσιν της εἰς τὴν κρητικὴν, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ ἀπολύτως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν εἰκονογραφίαν τῶν ἐργαστηρίων τοῦ Ἁγίου Ὁρθοῦς ἀναπτύσσεται ἡ νεοβυζαντινὴ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τῆς Βενετίας.

Ὁ Θεοτοκόπουλος, νέος ζωγράφος μὲ τάλαντον ἐσπούδασε εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς πατρίδος του τὴν βυζαντινὴν τέχνην. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ζωγραφικὴ τῆς κρητικῆς σχολῆς ἦτο ζήτημα ἰδίως τεχνικῆς, ἡ ὁποία ἀπῆτει ἐξαιρετικὴν ἐπιδεξιότητα. Ἀνήσυχον πνεῦμα ὁ Θεοτοκόπουλος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν μίμησιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ὑπεχρέωνε ἡ βυζαντινὴ σχολὴ τῆς πατρίδος του.

Ἐπὶ πλέον, ἡ φήμη τῶν ἑλληνικῶν ἐργαστηρίων τῆς Βενετίας τὸν εἴλκυε.

Ἐφυγεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, μετέβη εἰς τὴν Βενετίαν καὶ ἐμελέτησε τὴν τέχνην τῆς λεγομένης βελτιωμένης βυζαντινῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας. Τὰ πρῶτα του ἔργα τῆς βενετικῆς περιόδου, «Δομηνικανὸς ἅγιος» καὶ «Προσωπογραφία νεαρᾶς Κρήσης δεσποίνης» ἔχουν τὴν αὐστηρότητα τοῦ σχεδίου τῆς κρητικῆς σχολῆς καὶ τὴν φυσικότητα τῶν κινήσεων τῆς βενετικῆς νεοβυζαντινῆς σχολῆς.

Ἄλλὰ ὁ Θεοτοκόπουλος δὲν ἰκανοποιεῖται. Δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ οὔτε μὲ τὴν τέχνην αὐτὴν. Ζητεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐνὸς μεγάλου διδασκάλου καὶ κατορθῶναι νὰ τὸν προσλάβῃ ὁ Ἰάκωβος Διπόντε—Βασάνο. Πλησίον του ἐργάζεται ἐπὶ δέκα ἔτη.

Ἐκεῖ ἔμαθε τὸ ρεαλιστικὸν σχέδιον, τὴν προοπτικὴν καὶ τὴν πλουσίαν σύνθεσιν. Ἄλλὰ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐχρωμάτιζεν ὁ διδάσκαλός του, δὲν τὸν ἰκανοποιεῖ. Ὑστερα ἀπὸ τὴν καλλιγραφικὴν πινελιάν τῆς κρητικῆς σχολῆς τοῦ παρουσιάσθη δεύτερον ἐμπόδιον. Ὁ Βασάνο, ἀφοῦ ἐσχεδίαζε τὴν σύνθεσίν του καὶ ἐτελείωνε τὴν πλαστικότητα ἐπέθετε τὰ χρώματα διαφανῆ, τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ὥστε ἡ πινελιά δὲν εἶχε καμμίαν συγκίνησιν.

Περιέπιπτε πάλιν εἰς μίαν στεῖραν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν, δεσμευτικὴν δι' ἓνα καλλιτέχνην τῆς δυναμικότητος τοῦ Θεοτοκοπούλου. Εἰς πολλὰ ἔργα τοῦ Βασάνο, τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσεν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Θεοτοκόπουλον εἶναι φανερά ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὀρμητικοῦ Κρητός.

Φεύγει τέλος ἀπὸ τὸν Βασάνο καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου ἀρχίζει νὰ μελετᾷ τὰ ἔργα τοῦ Τισιανοῦ καὶ τοῦ Τιντορέτο, τὰ ὁποῖα ἤσκησαν ἀρχετὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κατόπιν ἐργασίας του. Ὁ Τισιανὸς τοῦ πλουτίζει τὸ χρῶμα καὶ τοῦ ἀπαλύνει τὴν πινελιάν. Ὁ Τιντορέτο τὸν ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου πρὸς ὄφελος τῆς συνθέσεως καὶ τῆς ἐκφράσεως.

Φεύγει διὰ τὴν Ρώμην καὶ ἐκεῖ εὐρίσκει ὅτι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου δὲν εἶναι καλὴ ζωγραφικὴ. Ἡ προσωπικότης τοῦ Θεοτοκοπούλου ἐκδηλώνεται πλεόν εἰς τὸ Τολέδον τῆς Ἰσπανίας. Ἐκεῖ, τελείως κάτοχος τῆς τεχνικῆς, ἀφίνει ἐλεύθερον τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐκφρασθῇ. Τότε ἀρχίζει ἡ μεγάλη τραγωδία τοῦ μεγάλου τούτου ζωγράφου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐπὶ τόσα ἔτη ἠγωνίσθη νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τεχνικὴν, κατώρθωσε νὰ αἰσθανθῇ τὸ μέγα νόημα τῆς ζωγραφικῆς. Ἡ ζωγραφικὴ, λέγει, δὲν εἶναι τεχνικὴ εἶναι ἄθλος, ἔμπνευσις, ἐνέργεια, ἀπολύτως προσωπικὴ. Μόνον αὐτὴ ἢ φράσις μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον εἶχε γράψῃ «Περὶ ζωγραφικῆς». Ἡ τεχνικὴ εἶναι τὸ μέσον μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἐκφρασθῇ ὁ καλλιτέχνης. Μέχρις ἐνὸς σημείου εἶναι βοήθημα, ἀλλὰ κατανατῶ νὸ γίνεται δέσμευσις, ἐμπόδιον διὰ τὴν ἐκφρασιν καὶ ὁ καλλιτέχνης ζητεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέσα τῆς τέχνης του.

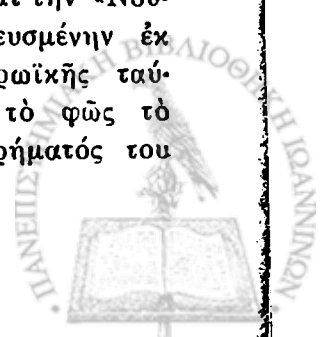
Ὁ Θεοτοκόπουλος εἶναι μία διαρκὴς ἀγωνία, μία προσπάθεια νὰ ἀπολυτρώσῃ τὸ ὄραμά του ἀπὸ συγκεκριμένον ἀντικείμενον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀξία εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν θέσιν του, ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ συνόλου.

Εἰς τὰς συνθέσεις του, ἀπὸ τὴν ἀρμονίαν τῶν γραμμῶν τῆς κρητικῆς σχολῆς, ὁ Βυζαντινὸς ζωγράφος, ἔδωσε τὴν ἀρμονίαν τῶν ὄγκων διὰ νὰ καταλήξῃ νὰ δώσῃ τὴν ἀρμονίαν τοῦ φωτός.

Σχέδιον, χρῶμα, προοπτικὴ διὰ τὸν Θεοτοκόπουλον δὲν εἶναι παρὰ φῶς καὶ κίνησις. Τοῦτο εἶναι ζωγραφικὴ· τοῦτο μόνον εἶναι ζωγραφικὴ. Διὰ τοῦτο, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ Θεοτοκόπουλος εἶναι ὁ ζωγράφος, εἰς τὴν ἀνωτέραν ἐννοίαν τῆς ζωγραφικῆς ἐκφράσεως. Ἡ ἀλήθεια, δὲν εὐρίσκειται εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν αἰσθάνεται εἰς στιγμὰς ἐξάλλου ζωικοῦ παλμοῦ. Τὸ ὄραμά του εἶναι ἀγωνία καὶ ἡ ἀγωνία του αὐξάνει ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ τὴν ἀποδώσῃ. Ἡ ἀγωνία αὕτη

χαρακτηρίζει τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Θεοτοκοπούλου. Ἀποφεύγει τὴν χαρὰν, τὴν γαλήνην καὶ τὰ ζεστὰ χρώματα. Οἱ οὐρανοὶ του ἀνοίγουν τὴν εἴσοδον εἰς τὸ ἄπειρον. Τὸ σχῆμα τῶν σωμάτων υποτάσσεται εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς κινήσεως. Ποτὲ δὲν ἠνέχθη τὴν ρουτίαν τῆς σχολῆς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐπέρασε ἀπὸ ὅλας τὰς σχολὰς.

Θερβάντες (Μιχαὴλ Cervantes Saavedra).—Περίφημος Ἰσπανὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς τὸ 1547 ἐν Ἀλκαλά ντὲ Χεναρὲς καὶ ἀποθανὼν τὸ 1616 ἐν Μαδρίτη. Μολονότι οἱ γονεῖς του ἦσαν ἄποροι κατώρθωσαν νὰ τοῦ δώσουν καλὴν μόρφωσιν. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐγένετο στρατιώτης, προσληφθεὶς εἰς τὸν στόλον, τὸν ὁποῖον διηύθυνεν ὁ δὸν Ἰωάννης ὁ Αὐστριακὸς καὶ μετέσχε τῆς περιφήμενουσυμαχίας τοῦ Λεπάντο (Ναυπάκτου) τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1571. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν αὐτὴν ἐτραυματίσθη ὑπὸ ἀρκεβουζίου, λόγῳ δὲ τῆς ἀδαημοσύνης τῶν στρατιωτικῶν χειρουργῶν ἀπώλεσε τὴν χρῆσιν τῆς ἀριστερᾶς χειρός του. Μετ' ὀλίγα ἔτη (1575), ἐνῶ ἐπέστρεφε διὰ θαλάσσης εἰς Ἰσπανίαν ἔπεσεν εἰς χεῖρας πειρατῶν. Πωληθεὶς ὡς δούλος καὶ καταβληθεὶς ἐκ τῆς ἀθλίας ζωῆς, ἠγοράσθη τέλος ὑπὸ ἱεραποστόλων ἀντὶ 600 δουκάτων, μετὰ πάροδον πενταετίας. Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του ἦτο πᾶμπτωχος καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ ἐκ νέου τὸ ἐπάγγελμα τοῦ στρατιώτου, τὸ ὁποῖον μετέλλαξε κατόπιν μὲ διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Τέλος περὶ τὸ 1583 ἤρχισε νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὴν συγγραφικὴν. Ἐγραψε τότε κατὰ σειράν τὸ ἔμμετρον εἰδύλλιον «Γαλάτεια» (1584), εἰκοσάδα θεατρικῶν ἔργων, ἐν οἷς τὴν «Ζωὴν τοῦ Ἀλγερίου» ἔμπνευσμένην ἐκ τῆς ἐν δουλείᾳ ζωῆς του, καὶ τὴν «Νουμαντίαν» τραγωδίαν ἔμπνευσμένην ἐκ τῆς θλιβερᾶς τύχης τῆς ἡρωικῆς ταύτης πόλεως. Τὸ 1604 εἶδε τὸ φῶς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ μυθιστορηματός του

«Δὸν Κιχώτης», τὸ ὁποῖον τὸν κατέστησεν ἀθάνατον. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἐπωλήθησαν τοῦ ἔργου τούτου 30.000 ἀντίτυπα. Τὸ τέλος τοῦ «Δὸν Κιχώτου» μόλις μετὰ δεκαετίαν ἐδημοσιεύθη. Ἐν τῷ μεταξύ ἠσχολήθη ἐκ νέου μὲ τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων καὶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς ἀρχετὰς κωμωδίας πλήρεις πνεύματος καὶ σατυρικῆς διαθέσεως.

Ὁ Θεοβάντες εἶνε εἰς ἐκ τῶν μεγαλύτερων συγγραφέων ὄλων τῶν ἐποχῶν, (βλ. καὶ λ. *Δὸν Κιχώτης*).

Θέρισον.—Χωρίον τῆς Κρήτης, ἔνθα ἐγένοντο πολλαὶ μάχαι κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας τῆς Κρήτης, γνωστὸν κυρίως ἐκ τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ κινήματος τοῦ 1905. Συνεπεῖρα τῆς μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν Δυνάμεων συνθήκης διακανονισμοῦ τοῦ καθεστῶτος τῆς Κρήτης ἀπεστάλη εἰς τὴν νῆσον ὡς ὑπατος ἀρμοστής ὁ βασιλόπαις Γεώργιος. Ἡ πολιτεία τοῦ πρίγκηπος διήγειρεν εἰς τοὺς Κρήτας τὴν ὑπόνοιαν ὅτι τόσον αὐτός, ὅσον καὶ ὁ πατήρ του βουσιλεύς ἀπέβλεπον εἰς τὴν δημιουργίαν πριγκηπάτου, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς πόθους τῆς ἐνώσεως τῆς νήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐξερράγη τότε κίνημα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βενιζέλου, ὄνυμασθὲν κίνημα τοῦ Θεορίσου, καί, ἀφοῦ οἱ ἐπαναστάται ἤλθον εἰς συγκρούσεις μὲ τὴν ἀρμοστιακὴν χωροφυλακὴν καὶ μὲ τὰ ἀγῆματα τῶν ξένων Δυνάμεων, ἐσυνθηκολόγησαν ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ πρίγκηπος, ὅστις ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Ζαΐμη. Τὸ κίνημα διηυθύνετο ὑπὸ τῆς τριανδρίας Ἑλ. Βενιζέλου, Κ. Μάνου καὶ Κ. Φούμη.

Θέσις.— Βλ. λ. *Διαλεκτικὴ*.

Θεσσαλία.— Τὸ εὐφορον καὶ πεδινὸν τμήμα τῆς ἑλληνικῆς χώρας, τὸ περικλειόμενον μετὰ τοῦ Ὀλύμπου, τῶν Καμβουνίων, τῆς Πίνδου, τοῦ Τυμφρηστοῦ, τῆς Ὀθρυος, τῆς Ὀσσης,

τοῦ Πηλίου καὶ τῶν κόλπων Θερμαϊκοῦ, Παγασητικοῦ καὶ Μαλιακοῦ. ἔχει πολλὰς καὶ ἰχθυοέσσας λίμνας. Παράγει ἄφθονα σιτηρὰ, ὀπώρας, καπνόν, οἶνον, ὄσπρια, μέλι, σῦκα καὶ ἐσπεριδοειδῆ, βάμβακα, τεῦτλα, ξυλείαν κ.ἄ. ἔχει προσέτι λειμῶνας προσφόρους διὰ βοσκὰς. Τὸ κλίμα τῆς εἶναι ὑγρὸν περὶ τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμούς, ψυχρὸν καὶ δροσερὸν εἰς τὰ ὄρη. Προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ λίβρα καὶ πρὸς ἀποτροπὴν καταστροφῶν ἐπενόησαν τὰς πρώτους σπορὰς καὶ ἔκαμαν ἐπιλογὴν σπόρων. Ὑπὸ μελέτην εἶναι καὶ τὰ μεγάλα ἀντιπλημμυρικά καὶ ἀρδευτικά ἔργα, ἅτινα ὅμως δὲν ἤρχισαν ἀκόμη νὰ ἐκτελῶνται.

Ἱστορία. Τὰ τῆς προϊστορίας τῆς χώρας ταύτης, ἡ ὁποία μέχρι πρὸ τριακονταετίας ἦτο ὀλίγον γνωστὴ, διεσαφηνίσθησαν σημαντικῶς δι' ἀνασκαφῶν ἐκτελεσθεισῶν ὑπὸ Ἀγγλων, Γερμανῶν καὶ Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων. Ἐξ αὐτῶν διεπιστώθη ἄνθησις, κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν (6000—3000 π. Χ.) ἐμφανίζουσαι τοὺς κατοίκους τῆς λίαν προηγμένους εἰς πολιτισμόν. Κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον πρὸς τὴν λιθοχαλκὴν ὁ πολιτισμὸς οὗτος βαίνει παρακμάζων. Κατὰ τὴν χαλκὴν καὶ μυκηναϊκὴν ἐποχὴν ἐμφανίζεται ὡς σημαντικὴ διὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐπακολουθεῖ ἡ εἰσβολή, ἐκ τῆς πλησιοχώρου Ἡπείρου, τῶν Πετθάλων (Θεσσαλῶν), οἱ ὅποιοι διεμόρφωσαν τὴν χώραν ὑπὸ τὸν Ἀλεύαν. Ἡ χώρα διηρέθη τότε εἰς 4 τμήματα: τὴν Πελασγιώτιδα, τὴν Θεσσαλιώτιδα, τὴν Ἐσθιαιώτιδα καὶ τὴν Φθιώτιδα. Τὸ πολίτευμά τῆς ἦτο ὀλιγαρχικόν. Κατὰ τοὺς περσικούς πολέμους οἱ Θεσσαλοὶ «ἐμήδησαν» καὶ ἐπωφελήθησαν τῆς περιστάσεως πωλοῦντες τὰ προϊόντα των. Μεγάλαι πολιτικαὶ διαταραχαὶ ἐπηκολούθησαν μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν τυράννων τῶν Φερρῶν Λυκόφρονος, Ἰάσονος καὶ Ἀλεξάνδρου. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τοὺς τυράννους ἐζήτησαν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ

βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Β', ὅστις παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῶν Ἀθηναίων κατώρθωσε νὰ ἀπορροφήσῃ τοὺς Θεσσαλοὺς εἰς τὸ κράτος του. Ἐνίσχυσαν ἔπειτα σπουδαίως τὸν Ἀλέξανδρον μὲ ἱππεῖς ἀρίστους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διαδόχων ἠκολούθησεν ἡ Θεσσαλία τὴν τύχην τοῦ βασιλείου τῶν Μακεδόνων.

Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐγένετο θέατρον αἱματηροτάτων μαχῶν καὶ ἀγῶνων μέχρις ὅτου διὰ τοῦ Καικιλίου Μετέλλου καὶ τοῦ Λευκίου Μουμμίου κατελύθη τελείως ἡ ἐλευθερία πάντων τῶν Ἑλλήνων. Τὸ 284 μ. Χ. ἡ χώρα ὑπήχθη εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν εἰσβολῶν τῶν βαρβάρων ἡ Θεσσαλία ἐπλήγη πολλαχῶς καὶ ὑπέστη δηλώσεις καὶ καταστροφάς. Τὸ 1420 κατελήφθη ὀριστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Ἕλληνες τότε, ἐγκαταλείψαντες τὰς πεδιάδας ἀνήλθον εἰς τὰ ὄρεινά. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 οἱ Θεσσαλοὶ ἐλάχιστα ἀγωνισθέντες, δὲν κατώρθωσαν ν' ἀνακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν. Κατὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον προεκλήθησαν ἔξω γέρσεις ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ σωματῶν εἰσβαλόντων ἐκ τοῦ ἐλευθέρου κράτους. Ἀξιόλογοι μάχαι ἐγένοντο ἐν Καλαμπάκῃ, ἔνθα οἱ ἐπαναστάται ὑπὸ τὸν Χατζηπέτρον κατετρόπωσαν 7000 τουρκοαιγυπτιακοῦ στρατοῦ, ἐν Βελέσι καὶ ἐν Φρουσκληῖ. Τὸ 1878 ἐσημειώθη ἑτέρα ἐπανάστασις καὶ συνήφθησαν μεταξὺ ἐπαναστατῶν καὶ Τούρκων μάχαι ἐν Πλατάνῳ, Μακρονίτῳ Ματαράγκῃ. Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰσέβαλε εἰς Θεσσαλίαν μέχρι Δομοκοῦ, ἀνακληθεὶς τῇ ἐπεμβάσει τῶν δυνάμεων. (Βλ. Βερολίνοιον συνέδριον καὶ Βερολίνοιος συνθήκη). Ἡ Θεσσαλία ἠνώθη εἰρηνικῶς μετὰ τῆς Ἑλλάδος τὸ 1878.

Θεσσαλονίκη.— Πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ καὶ δήμου, κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ ἔχουσα πληθυσμὸν 236.524 κατοίκων (ὁ δῆ-

μος 244.680), κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928.

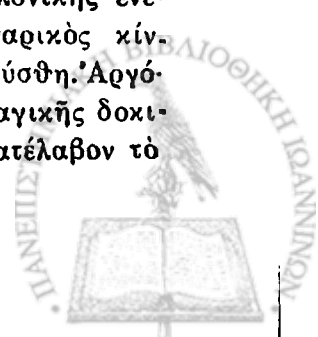
1. *Ἱστορία.* Ἡ Θεσσαλονίκη ἐκτίσθη τὸ 315 π. Χ. ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου, πρὸς βορρᾶν τῆς παλαιᾶς πόλεως Θέρμης (κειμένης ὅπου αἱ σημεριναὶ Σέδες), καὶ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Εἰς τὴν νέαν πόλιν ὁ Κασσάνδρος ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του Θεσσαλονίκης, θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου, μετόκισε δὲ εἰς αὐτὴν τοὺς κατοίκους τῶν πέριξ. Κατὰ τοὺς (315—168 π. Χ.) ἡ Θεσσαλονίκη ἤρχετο, ἀπὸ ἀπόψεως σπουδαιότητος τρίτη μετὰ τὴν Ἐδεσσαν καὶ τὴν Πέλλην.

Ὅταν ἠλώθη ὑπὸ τῆς Ρώμης, ἔτυχεν εἰδικῶν προνομίων, ἀναδειχθεῖσα ἐλευθέρα πόλις. Οἱ Ρωμαῖοι ἀπέδωκαν ἰδιαίτουσαν σημασίαν εἰς τὴν θέσιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἣν διασχίζει ἡ μοναδικὴ εἰς τὸν κόσμον στρατιωτικὴ ὁδός, ἡ περιφημὸς Ἐγνατία, διὰ τῆς ὁποίας ἐκινούντο οἱ πληθυσμοὶ ἀπὸ τοῦ Ἀδρια μέχρι τοῦ Βοσπόρου καὶ ἐκείθεν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς ἐκτάσεις.

Ἡ Θεσσαλονίκη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη θύρα, δι' ἧς εἰσῆλθεν ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐκήρυξεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰῶνος οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς γοθτικῆς φρουρᾶς, ὁ δὲ Θεοδόσιος ὁ Μέγας, ἵνα καταστείλῃ τὴν στάσιν, διέταξε γενικὴν σφαγὴν. Κατὰ τινάς, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ σφαγέντων τότε ἀναβιβάζεται εἰς 7 χιλιάδας, κατ' ἄλλους δὲ εἰς 15 χιλιάδας.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἐδέχθη τὴν πρώτην σλαβικὴν ἐπίθεσιν τὸ 597, ἣτις ἐθραύσθη ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἐπακολουθήσασαι, πρὸ τῶν τειχῶν τῆς. Νέαι σλαβικαὶ ἐπιθέσεις ἐσημειώθησαν διαρκούντος τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ αὗται ἀπέτυχον ἄπασαι. Τὸ 755 πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὁ βουλγαρικὸς κίνδυνος, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀπεκρούσθη. Ἀργότερον ἡ πόλις διήλθε διὰ τραγικῆς δοκιμασίας οἱ Σαρακηνοὶ τὴν κατέλαβον τὸ

904, κατόπιν άπεγνωσμένης άντιστάσεως τῶν κατοίκων της. Τὴν κατάληψιν δὲ τῆς πόλεως ἔπηκολούθησε σφαγή, δῆσις καὶ διαρπαγή. Οἱ ἐπιδρομεῖς ὁμως ἀπῆλθον καὶ ἡ πόλις μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνελάμβανε. Τὸ 1185 ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν τῆς Σικελίας, οἵτινες παρέμειναν ἐν αὐτῇ ἐπί τινα χρόνον, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων. Μετὰ εἰκοσαετίαν ὁμως περίπου, ἡ Θεσσαλονίκη ἐγνώρισε καὶ πάλιν τὸν ζυγὸν τῶν Λατίνων. Οὗτοι ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν (1204), καθυπέταξαν καὶ τὴν μακεδονικὴν μητρόπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκατεστάθη ὡς βασιλεὺς ὁ Βοιφάτιος ὁ Μομφερρατικός. Τὸ 1222 ὁμως ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Θεόδωρος Ἄγγελος ὁ Κομνηνὸς ἀπληυθέρωσε τὴν πόλιν.

Μεσοῦντος τοῦ 14ου αἰῶνος ἐξεργάγη ἐν Θεσσαλονικῇ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν *Ζηλωτῶν* (βλ. λ.) τὸ ὁποῖον ἐστρέφετο κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν καὶ τῆς πλουτοκρατίας. Μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος ἦτο καὶ ὁ συγγενὴς τοῦ αὐτοκράτορος Ἄνδρέας Παλαιολόγος. Τὸ κίνημα ἐπέτυχε καὶ ἐπεβλήθη ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία· ἀλλὰ μετ' οὗ πολὺ οἱ Ζηλωταὶ ἀνετράπησαν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ. Κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν ἡ Θεσσαλονίκη ἦτο καὶ πάλιν τὸ σπουδαιότατον κέντρον τῶν μεγάλων συγκοινωνιακῶν ἀρτηριῶν καὶ δι' αὐτῆς διενηργεῖτο τὸ κυριώτερον ἐμπόριον μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἤκμαζον, αἱ σχολαὶ τῆς ἡμιλλῶντο πρὸς τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑψώθησαν δὲ εἰς αὐτὴν μνημεῖα τέχνης ἀπαραμίλλου ὠραιότητος. Ὁ τουρκικὸς ὁμως κίνδυνος μικρὸν κατὰ μικρὸν ἤρχισε νὰ γίνεται ἀπειλητικός, ὅτε δὲ οἱ Τοῦρκοι προχωροῦντες ἔφθασαν μέχρι τῶν θυρῶν τῆς πόλεως, οἱ Θεσσαλονικεῖς ἠγαγκάσθησαν νὰ καλέσουν τὴν Βενετίαν νὰ καταλάβῃ τὴν πατρίδα αὐτῶν (1423). Οἱ Βενετοὶ δὲν ἤργησαν νὰ

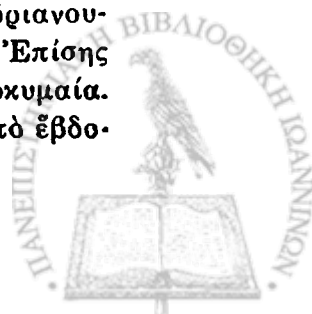
συμπεριφερθοῦν ὡς κατακτηταί, ἐκ τούτου δὲ ἐδημιουργήθη χάσμα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Θεσσαλονικέων καὶ συνεπῶς χαλάρωσις τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως. Ὁ σουλτᾶνος Μουράτ ἐπωφελήθη τῶν διχονοιῶν αὐτῶν καὶ κατέλαβε τὸ 1430 τὴν πόλιν, ἣτις ἠρημώθη σχεδὸν ἐκ τῶν σφαγῶν.

Ἡ Θεσσαλονίκη, ὡς τουρκικὴ πόλις, περιῆλθεν εἰς ἀφάνειαν. Διοικητικῶς οἱ κατακτηταὶ δὲν τῆς ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν, οἰκονομικῶς δὲ ἔφθινε. Μετὰ ἓνα ὁμως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως αἰῶνα ἀρχίζει νὰ διαγράφεται σχετικὴ κίνησις. Οἱ Ἕλληνες πολλαπλασιάζονται, διὰ τῆς καθόδου πολλῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, συγχρόνως δὲ νέοι κάτοικοι ἀφικνοῦνται εἰς τὴν πόλιν. Εἶναι οἱ Ἰσραηλίται, οἵτινες, ἐκδιωχθέντες τὸ 1492 ὑπὸ τῶν καθολικῶν βασιλέων τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Ἀραγῶνος, κατέφυγον εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Εἰς τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως ἡ ἑλληνικὴ παροικία τῆς Θεσσαλονίκης ἔχει ἀνδρωθῆ, εἶναι δὲ ἐτοιμὴ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀγῶνα. Πλησίον της αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις ἐπαναστατοῦν, ἀλλ' ὅλα τὰ κινήματα πνίγονται εἰς τὸ αἷμα ἀπὸ τὸν διοικητὴν τῆς πόλεως Γιουσοῦφ βέην.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς πόλεως παγιοῦται μὲ τὴν ἐπιβολὴν τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Τανζιμάτ ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς τὰ 1858 ὁ μεταρρυθμιστῆς σουλτᾶνος Ἀβδουλ Μετζήτ ἐπισκέπτεται τὴν Θεσσαλονικὴν, ἣτις ἔχει ἀναπτύξει ἐν τῷ μεταξὺ ζωηρότητα συναλλαγῶν μὲ τὴν Εὐρώπην· ἡ πόλις ἐπανανθεῖ καὶ νέαι συνοικίαι ἐγείρονται πέραν τοῦ Λευκοῦ Πύργου.

Τὸ 1871 συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ ἀργότερον κατασκευάζονται αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης—Ἀδριανουπόλεως—Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης κατασκευάζεται λιμὴν καὶ προκουμαία. Ἡ Θεσσαλονίκη διενεργεῖ ἤδη τὸ ἔβδο-

μον τοῦ ἔμπορίου τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Τὴν γαλήνην ὁμως τῶν εἰρηνικῶν αὐτῶν ἡμερῶν συνταράσσει αἰφνης ὁ ὄξυς ἐθνικιστικὸς ἀγών. Οἱ Βούλγαροι ἀρχίζουν πρῶτοι, μεταφέροντες δὲ τὸν ἀγῶνα ἐκ τῆς ὑπαίθρου εἰς τὴν πόλιν, δημιουργοῦν τὴν τρομοκρατικὴν ἐπίθεσιν τῆς 28 Ἀπριλίου 1903. Καταστρέφουν τὸ ἐργοστάσιον τοῦ ἀεριοφωτος, βυθίζουν τὸν πόλιν εἰς τὸ σκότος, ἀρχίζουν τὴν δρᾶσιν τῶν χειροβομβίδων καὶ ἀνατινάσσουν τὴν Ὀθωμανικὴν Τράπεζαν, τὸ γερμανικὸν προξενεῖον, τὸ ταχυδρομεῖον καὶ πλεῖστα καταστήματα.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν τὸ 1908 νεοτουρκικὴν ἐπανάστασιν ἡ Θεσσαλονίκη πρωτοστατεῖ, εἰς αὐτὴν δὲ συνέρχεται τὸ πρῶτον νεοτουρκικὸν συνέδριον, κατὰ τὸ ὅποιον ἀποφασίζεται ἡ οἰκονομικὴ ἐξόντωσις τῶν Ἑλλήνων.

Τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1912 ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπελευθερώνει τὴν πόλιν. Πρὶν ὁμως παρέλθῃ διετία κηρύσσεται ὁ πανευρωπαϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ μακεδονικὴ πρωτεύουσα ἔχει νὰ γνωρίσῃ νέας ἡμέρας κρίσεως. Τὸν Σεπτέμβριον 1915 ἀποβιβάζονται εἰς αὐτὴν συμμαχικὰ στρατεύματα· μετὰ ἓν ἔτος ἐκρήγνυται εἰς αὐτὴν τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ δὲ 1918 ἐντεῦθεν ἐπιτυχάνεται ἡ κατάρρευσις τοῦ βουλγαρικοῦ μετώπου.

Ἐν τῷ μεταξύ, τὴν 6 Αὐγούστου 1917, ἡ Θεσσαλονίκη ἐπλήγη ὑπὸ τεραστίας πυρκαϊᾶς, ἧτις ἀπετέφρωσε τὸ κέντρον τῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἡ Θεσσαλονίκη ὑπέστη σημαντικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἐθνογραφικοῦ χαρακτήρος της. Ὅλος ὁ τουρκικὸς πληθυσμὸς της ἀντηλλάγη, ἐγκατασταθέντος εἰς αὐτὴν μεγίστου ἀριθμοῦ προσφύγων. Μὲ τὴν νέαν της σύνθεσιν ἡ πόλις ἔλαβε μεγαλυτέραν ἐπέκτασιν. Νέοι συνοικισμοί, ὅπως τῆς Καλαμαριάς, Νέου Ρυσίου, Κουρί, Τούμπας, Τριανδρίας, Λεμπέτ καὶ Χαρμάνκιοι ἐδημιουργήθη-

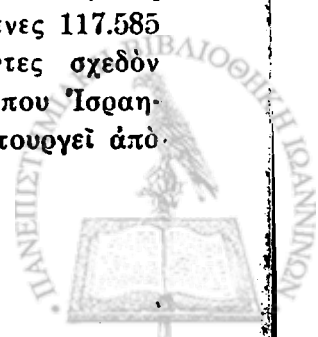
σαν, ἀποτελοῦντες συνέχειαν τῆς Θεσσαλονίκης.

2.—*Ἡ σημερινὴ πόλις.* Ἡ σημερινὴ πόλις, εἶναι ἐκτισμένη ὅπως καὶ ἡ παλαιά, ἐπὶ τῶν ἄκρων ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Χορτιάτη καὶ τῆς βορειανατολικῆς παραλίας τοῦ μυχοῦ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Τὸ κλίμα τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι πολὺ θερμὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ πολὺ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα, μᾶλλον ὑγρὸν, ὑγιεινὸν ὁμως παρὰ ταῦτα.

Ἀπὸ ἀπόψεως σχεδίου ἡ μακεδονικὴ πρωτεύουσα παρουσίαζε μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς της καὶ κατὰ τὰ πρῶτα μετ' αὐτὴν ἔτη τὸν παλαιὸν τουρκικὸν τύπον ρυμοτομίας, μὲ τὰς στενάς, σχολιάς καὶ πλακοστρώτους ὁδοὺς, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν καθαρῶς ἑλληνικῶν καὶ ξένων συνοικιῶν, ὅπου τὸ ὀδικὸν δίκτυον ἦτο κάπως καλύτερον. Ἡ μεγάλη ὁμως πυρκαϊὰ τοῦ 1917 ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐκπονηθῇ νέον ἄρτιον καὶ συγχρονισμένον σχέδιον, μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποίου ἡ Θεσσαλονίκη τείνει ἀλματικῶς νὰ γίνῃ ἡ πρώτη ἀπὸ ἀπόψεως σχεδίου πόλις τῆς Βαλκανικῆς.

Παραλλήλως κατεσκευάσθη καὶ νέον δίκτυον ὑπονόμων, κατὰ τὸ τελειότερον μέχρι τοῦδε εὐρωπαϊκὸν σύστημα, συμπληρώθησαν δὲ καὶ τὰ ἔργα τῆς ὑδρεύσεως, γινομένης κατὰ μέγα μὲν μέρος ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ ὄρους Χορτιάτη, κατὰ τὸ ὑπόλοιπον δὲ ἀπὸ ἀρτεσιανῶν φρεάτων, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ συγκεντρῶνται εἰς μίαν κεντρικὴν καὶ πολλὰς συνοικιακὰς δεξαμενάς.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 ὁ πληθυσμὸς τοῦ δήμου Θεσσαλονίκης (συμπεριλαμβάνοντος καὶ τοὺς συνοικισμοὺς Ἐπταλόφου, Γενῆ καὶ Ἐσκή Δελίκ, Ζεῖτενλίκ, Καλλιθέας, Σεῖχ-Σεῦ καὶ Τὸπ Ἀλιτῆ) ἀνῆλθεν εἰς 44.680 κατ., ὁ δὲ τῆς πόλεως μόνης μετὰ τοῦ λιμένος της εἰς 136.524, ἐξ ὧν ἄρρενες 117.585 καὶ θήλειαι 118.939, πάντες σχεδὸν Ἕλληνες, πλὴν 60.000 περίπου Ἰσραηλιτῶν. Ἐν Θεσσαλονίκῃ λειτουργεῖ ἀπὸ

τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1926—1927 πανεπιστήμιον.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Θεσσαλονίκης συνορεύει βορείως πρὸς τὴν τοῦ Κιλίκις, ἀνατολικῶς πρὸς τὴν τοῦ Λαγκαδά, νοτίως πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Κατερίνης, τὴν θάλασσαν τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ τὸν νομὸν Χαλκιδικῆς, καὶ δυτικῶς πρὸς τὰς ἐπαρχίας Βερροίας καὶ Γιαννιτσῶν. Τὸ ἔδαφός της, ἀρδευόμενον ὑπὸ τῶν ποταμῶν Λουδίου, Ἀξιοῦ καὶ Γαλλικοῦ, ἐκβαλλόντων πάντων εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, εἶναι πεδινὸν καὶ γόνιμον, παράγον ἐν ἀφθονίᾳ σιτηρά, ὄσπρια, κηπουρικὰ καὶ οἶνον, καθὼς ἐπίσης καὶ καπνὸν εἰς μικρὰς ποσότητας· εἰς τὴν ἄλλην παραγωγὴν δέον νὰ προστεθῶσι καὶ ἱκανὰ προϊόντα ἀλιείας, θήρας καὶ κτηνοτροφίας.

3. Οἰκονομικὴ κατάστασις. Τὸ σύνολον τῆς διὰ τοῦ τελωνείου ἐμπορικῆς κινήσεως ἀνῆλθε κατὰ τὸ 1928 εἰς 640.579 τόννους εἰσαγωγῆς. Ἐξ αὐτῶν τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἀντιπροσωπεύεται διὰ 47.983 τόνν., τὸ δὲ ὑπόλοιπον κατη. αλώθη ἐν Θεσσαλονίκη ἢ ἐξήχθη εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ. Κατ' εἶδος ἡ εἰσαγωγὴ ἀντιπροσωπεύεται ὡς ἑξῆς : σίτος 95.895 τόνν., γαιάνθρακες 87.260 τόνν., ὄρυκτὰ καὶ μέταλλα ἀκατέργαστα 46.822 τόνν., βενζίνη, πετρέλαια καὶ ὄρυκτέλαια 43.363 τόνν., ἄλευρα 29.376 τόνν., τσιμέντα 27.824 τόνν., ζάκχαρις 24.466 τόνν., ξυλεία 16.526 τόνν. καὶ 35.133 κυβικὰ μέτρα, κατεργασμένα μέταλλα 12.910 τόνν. γεώμηλα 12,263 τόνν., βάμβαξ 9.722 τόνν. κλπ.

Ἡ διὰ τοῦ τελωνείου ἐξαγωγή ἀνῆλθεν εἰς 81.707, ἧτοι 47.983 τόνν. διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου καὶ 33.724 τόνν. ἐγχωρίων προϊόντων. Ἐκ τῶν τελευταίων πρῶτος ἔρχεται ὁ καπνὸς εἰς φύλλα μὲ ἐξαγωγὴν 12.602 τόνν., ἀκολουθοῦν τὰ μεταλλεύματα 6.038 τόνν., μάρμαρα 1.866 τόνν., οἶνοι 1.783 τόνν., μέταλλα 1.697 τόνν., δέρματα ἀκατέργαστα 1.374 τόνν. κλπ.

Ἡ μεγαλειτέρα ἐξαγωγικὴ κίνησις, προκειμένου περὶ ἐγχωρίων γεωργικῶν προϊόντων, γίνεται ἐπὶ τοῦ καπνοῦ, τοῦτο δὲ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ὄλονέν αὔξουσαν καπνοπαραγωγὴν ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ καὶ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι μεγάλου μέρους τῆς παραγωγῆς Ἀν. Μακεδονίας, ἧτοι τῆς περιφερείας Σερρῶν κυρίως, ἡ ἐξαγωγή διεξάγεται ἀπὸ τινῶν ἐτῶν διὰ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὸν καπνὸν ἔρχονται τὰ μεταλλεύματα, ἅτινα προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τῆς Χαλκιδικῆς.

Ἡ βιομηχανία τῆς Θεσσαλονίκης παρουσιάζει ἐσχάτως ἀξιοσημείωτον πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν. Αἱ βιομηχανίαι ἰδίως εἰδῶν διατροφῆς ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ ἐξαιρετικῶς ἀξιολόγους βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, ἧτοι ἀπὸ τέσσαρας μεγάλους κυλινδρομύλους μὲ σύνολον κινητηρίου δυνάμεως πλέον τῶν 1300 ἵππων καὶ ἑτησίαν παραγωγὴν προϊόντων 80—100 χιλιάδων τόννων. Ἡ βιομηχανία ζυμαρικῶν ἐπίσης ἔχει ἐξελιχθῆ σημαντικῶς, ἐκπροσωπομένη ὑπὸ τριῶν τοιούτων βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων μὲ 150 ἵππων συνολικὴν κινητήριον δύνάμιν καὶ 3.000 τόννων περίπου ἑτησίαν παραγωγὴν. Ἡ ζυθοποιία περιλαμβάνει δύο μεγάλα ζυθοποιεῖα (ὧν τὸ ἓν ἐν λειτουργίᾳ) μετὰ βυνοποιείου μὲ ἑτησίαν παραγωγὴν 5.000 τόννων περίπου ζύθου καὶ 1200 τόννων βύνης. Ἐκτὸς τούτων λειτουργοῦν ἐν Θεσσαλονίκη τέσσαρα ἀξιόλογα παγοποιεῖα καὶ ψυγεῖα, σπουδαιότατον οἰνοπνευματοποιεῖον, ἐργοστάσιον βαμβακελαίου, σοκολατοποιεῖον, ἐργοστάσιον κονσερβῶν καὶ ἄλλα δευτερευούσης βιομηχανικῆς σημασίας ἐργαστήρια προϊόντων διατροφῆς.

Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ κλάδοι τῆς βιομηχανίας δὲν ὑστεροῦν εἰς πρόοδον καὶ ἀκμήν. Οὕτω λειτουργοῦν ἐν Θεσσαλονίκη περὶ τὰ 9 πλινθοκεραμοποιεῖα. Ἐπίσης ὁ μηχανολογικὸς κλάδος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀξιόλογον ἐγκατάστασιν κατα-

σκευῆς γεωργικῶν ἐργαλείων, παράγουσαν ἑτησίως περί τὰ 2000 ἄροτρα καὶ σειρὰν μηχανουργείων, 8 καρφοβελονοποιεῖα παράγοντα ἑτησίως 1500 περίπου τόννους προϊόντων, 5 ἐργοστάσια κατασκευῆς χρηματοκιβωτίων καὶ πλαστίγγων, ἐργοστάσιον κατασκευῶν ἐξ ἄλουμινίου καὶ πλεῖστα ἄλλα συναφῆ ἐργαστήρια. Ὅμοιως ἀκμάζουσιν ἐν Θεσσαλονίκη καὶ ἡ κλωστοῦφαντουργικὴ καὶ ταπητουργία, περιλαμβάνουσαι ἀξιολόγους ἐγκαταστάσεις τριῶν βαμβακουργείων, ἑνὸς ἐριουργείου, ἑνὸς μεταξουργείου, ἑνὸς ἐργοστασίου κατεργασίας λούτης καὶ καννάβεως, ἑπτὰ ταπητουργείων, δέκα πλεκτηρίων καὶ λοιπῶν ἐργαστηρίων, τῶν ὁποίων ἡ συνολικὴ ἑτησίᾳ παραγωγή ὑπερβαίνει εἰς ἀξίαν τὰ 200 ἑκατομμύρια δραχ. Τέλος ἡ βυρσοδεψία ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ ἑπτὰ βυρσοδεψείων.

Ἔπονται αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι μὲ ἑπτὰ σαπωνοποιεῖα ἑτησίως παραγωγῆς περίπου 2.000 τόννων σάπωνος καὶ ἐν ἐργοστάσιον ὑδροφίλου βάμβακος, ἡ βιομηχανία κατεργασίας ξύλου μὲ ἀρκετὰ ξυλουργεῖα καὶ ἐπιπλοποιεῖα καὶ ἡ βιομηχανία κατεργασίας τοῦ χάρτου μὲ ἄνω τῶν εἴκοσι τυπογραφεῖα, λιθογραφεῖα καὶ κυτιοποιεῖα. Ἐν τέλει καὶ ἡ βιομηχανία σιγαρέττων ἀκμάζει, περιλαμβάνουσα τέσσαρα καπνεργοστάσια παράγοντα ἑτησίως περί τοὺς 900 τόννους σιγαρέττων.

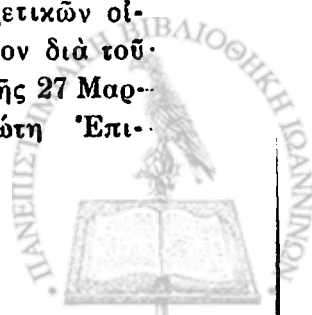
Ἐν τῷ λιμένι τῆς Θεσσαλονίκης εἶνε νηολογημένα τὰ ἑξῆς σκάφη: ἀτμόπλοια φορτηγά: 3, ὀλικῆς χωρητικότητος 2.862 τόνν. Ἐπιβατικά 2, ὀλ. χωρ. 421 τόνν. Ρυμουλκὰ (10-30 κόρων): Ἀτμοκίνητα 2, ὀλ. χωρητικ. 242 τόνν. Βενζινοκίνητα καὶ πετρελαιοκίνητα 5, ὀλ. χωρητικ. 120 τόννων. Ἴστιοφόρα: Ἄνω τῶν 30 κόρων 10, ὀλικῆς χωρητικότητος 773 κόρων. Ἀπὸ 10—30 κόρων 51, ὀλικῆς χωρητ. 1.121 κόρων. Ἐπίσης φορτηγίδες 22, ολέπια 15, ὑδροφόροι 2, ἀνεμότρατα 1 καὶ πολλαὶ λέμβοι.

Ὁ λιμὴν Θεσσαλονίκης εἶχεν ἐκχω-

ρηθῆ ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς γαλλικὴν ἑταιρείαν, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εὐρίσκειται ἤδη εἰς διαπραγματεύσεις περί τῆς ἔξαγορᾶς τοῦ προνομίου τῆς.

Μεγάλην ὠθησιν ἔδωκεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ 1926 καθιερωθεῖσα ἑτησίᾳ Διεθνῆς Ἐκθεσις, εἰς ἣν πλὴν τῆς εὐρυτάτης συμμετοχῆς τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς παραγωγῆς τῆς Ἑλλάδος, σημειοῦται ἐπίσης πλουσία συμμετοχῆς ξένων ἐκθετῶν.

Θεσσαλονίκης, Ἐλευθέρας Ζώναι.— Ἀμέσως μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐγένοντο σκέψεις περὶ ἰδρύσεως ἐν αὐτῇ Ἐλευθέρως Ζώνης, προορισμὸς τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ διαμετακομιστικοῦ καὶ ἀποταμιευτικοῦ ἐμπορίου, πρὸς διατήρησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως, ἧτις ἔσφερετο μεγάλου μέρους τῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐνδοχώρας τῆς. Πρώτη προσπάθεια ἐγένετο διὰ τοῦ νόμου 390 τῆς 17 Νοεμβρίου 1914 «Περὶ Ἐλευθέρως Ζώνης ἐν Θεσσαλονίκη» καὶ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1915 «περὶ καθορισμοῦ τῶν ὁρίων τῆς Ἐλευθέρως Ζώνης τοῦ λιμένος Θεσσαλονίκης», ἀλλ' ὁ παγκόσμιος πόλεμος μὲ τὰς ἀμέσους ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης συνεπείας του ἀνέκοψε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου. Τὸ 1923 διὰ Ν. Διατάγματος τῆς 15 Φεβρουαρίου «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 390 τῆς 17 Νοεμβρίου 1914 περὶ Ἐλευθέρως Ζώνης ἐν Θεσσαλονίκη» συνεστήθη ἐν Θεσσαλονίκη νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ὀνομαζόμενον «Ἐπιτροπεία Ἐλευθέρως Ζώνης», εἰς τὸ ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων καὶ ἐγγίνει ἡ λειτουργία τῆς, παρασχεθέντων εἰς τὴν Ἐπιτροπείαν τῶν σχετικῶν οἰκονομικῶν μέσων. Μετ' ὀλίγον διὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Διατάγματος τῆς 27 Μαρτίου 1923 κατηργήθη ἡ πρώτη Ἐπι-

τροπεία, ἣτις ἐξέτελεσε τὰ ἔργα ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἐλευθέρου Ζώνης, ὡς ταῦτα ὠρίσθησαν διὰ τῶν Διαταγμάτων τῆς 30 Ἰουνίου 1923 καὶ 5 Φεβρουαρίου 1924. Ἡ Ζώνη, περιλαμβάνουσα τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ κτιρίου τοῦ τελωνείου, μετατραπέντος εἰς γραφεῖα καὶ ἀποθήκας της, ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς δύο τμήματα, τὸ ἀνατολικόν, ἐπιφανείας 100.000 τ. μ. περίπου καὶ τὸ δυτικόν, ἐπιφανείας 70.000 τ. μ. Ἡ ἐπιφάνεια αὕτη περιτειχίσθη καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἀνηγέρθησαν ἀποθήκαι καὶ κατεσκευάσθησαν σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων, τὰ δὲ ἐγκαίτια τῆς ἐγένοντο τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1925. Βάσις τῆς λειτουργίας της εἶναι ὅτι τὰ εἰς αὐτὴν εἰσαγόμενα πρὸς ἀποταμίευσιν ἢ διαμετακόμισιν ἐμπορεύματα καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προερχόμενα, δὲν ὑποβάλλονται εἰς δασμοὺς ἢ φόρους, ἐκτὸς ἂν πρόκειται νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Ἀφ' ἐτέρου διὰ Ν. Δ. τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1923 ἐκυρώθη ἡ ἐν Βελιγραδίῳ ὑπογραφείσα τὴν 10 Μαΐου 1923 σύμβασις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Νοτιοσλαβίας πρὸς ρύθμισιν τοῦ διὰ Θεσσαλονίκης νοτιοσλαβικοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης παρεχωρήθη εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν διὰ μίαν πεντηκονταετίαν χῶρος εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς χρῆσιν τοῦ κράτους τούτου καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν τελωνειακὴν του διοικήσιν ὡς «Ἐλευθέρου Σερβικῆς Ζώνης». Ἡ Ζώνη αὕτη ἔχει ἔκτασιν 94.000 τ. μ. περίπου, ἣτις παραμένει εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν. Ἡ Νοτιοσλαβία εἶχε ζητήσῃ ἐδαφικὸν διάδρομον ἐκ Θεσσαλονίκης μέχρι τῶν συνόρων της, ἐπὶ τοῖ ὁποῖου νὰ δυνηθῇ νὰ στρώσῃ σιδηρόδρομον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐμπορίου της καὶ ἐπὶ δικτατορίας Παγκάλου (1926) ἐπέτυχεν τοῦτο διὰ συμφωνίας συναφθείσης ἐν Βελιγραδίῳ, ἀλλ' αἱ κατόπιν κοινοβουλευτικαὶ ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις ἠκύρω-

σαν τὴν συμφωνίαν. Κατόπιν τούτου ἡ Σερβικὴ Ἐλευθέρου Ζώνη δὲν ἐσημείωσε σημαντικὴν πρόοδον, διότι τὸ ἐμπόριον, καὶ τὸ σερβικὸν ἀκόμη, ἐξυπηρετεῖται καλύτερον ὑπὸ τῆς καλύτερον ὀργανωμένης καὶ ἐφοδιασμένης μετελειότερα μέσα Ἑλληνικῆς Ζώνης.

Θετικισμός.—Καλεῖται οὕτω ἡ φιλοσοφικὴ θεωρία ἡ διδάσκουσα ὅτι μόνον τὸ κατ' αἴσθησιν ἀντιληπτόν, τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀτομικῆς ἐμπειρίας ὑπάρχει. Ἰδρυτὴς τοῦ θετικισμοῦ, ὅστις ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του ἀποτελεῖ ἄρνησιν τῆς μεταφυσικῆς, εἶναι ὁ Αὐγ. Κόντ. Ὁ θετικισμὸς ὅπως τὸν ἀνέπτυξεν ὁ Κόντ εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν φιλοσοφία τῶν ἐπιστημῶν ἐκτιθεμένη ἐν τῷ ἔργῳ του: «Μαθήματα θετικῆς φιλοσοφίας», ἀφ' ἐτέρου δὲ κοινωνιολογία ἀπολήγουσα εἰς ὀρισμένην πολιτικὴν καὶ θρησκείαν (εἰς τὰ: «Μαθήματα θετικῆς πολιτικῆς»). Ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἔθηκεν ὁ Κόντ ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ συστήματος τοῦ θετικισμοῦ εἶναι πρακτικὸς. Κατ' αὐτόν, τὸ ἐπιστημονικὸν συμφέρον ὑποτάσσεται εἰς τὸ κοινωνικὸν συμφέρον. Ἡ φιλοσοφία τῶν ἐπιστημῶν εἶναι εἶδος εἰσαγωγῆς εἰς τὴν πολιτικὴν, ἐργασία προπαρασκευαστικὴ αὐτῆς. Πρόδρομοι ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι τοῦ θετικισμοῦ ὑπῆρξαν ὁ Κάντ, μετὰ τὴν θεωρίαν του περὶ τῆς σχετικότητος τῆς γνώσεως, ὁ Μοντεσκιέ, ὁ Κοντορσέ καὶ πρὸ πάντων ὁ Σαιν—Σιμόν, τοῦ ὁποῖου τὰς θεμελιώδεις ιδέας ἀνέπτυξεν ὁ Κόντ.

Κατὰ τὸν θετικισμὸν ἡ φιλοσοφία ἀντὶ νὰ χάνεται εἰς ματαιὰς θεωρητικὰς ἀναζητήσεις περὶ τῆς φύσεως, τῆς οὐσίας, τῶν πρώτων ἀρχῶν κλπ. (μεταφυσικὴ) ὀφείλει νὰ ὑψωθῇ, ἀπὸ γενικεύσεως εἰς γενίκευσιν, πρὸς ἐνιαίαν, συστηματικὴν καὶ θετικὴν ἀναπαράστασιν τοῦ σύμπαντος.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, λέγει ὁ Κόντ, κάθε κλάδος τῶν γνώσεών μας ὀφείλει κατ' ἀνάγκην νὰ διέλθῃ τρία διαδοχικῶς θεωρητικὰ

στάδια: τὸ θεολογικὸν ἢ πλασματικὸν στάδιον, τὸ μεταφυσικὸν ἢ ἀφηρημένον στάδιον, καὶ τέλος τὸ ἐπιστημονικὸν ἢ θετικὸν στάδιον. Ὁ νόμος οὗτος τῶν τριῶν σταδίων ἐπαληθεύεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῶν ἐπιστημῶν· ἐπιτρέπει τὸν σχηματισμὸν «θετικῆς ἱεραρχίας» τῶν βασικῶν ἐπιστημῶν, ταξινομήσιν τῶν ἀφηρημένων ἐπιστημῶν, δηλαδή ἐκείνων αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν ἄλλον σκοπὸν ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν νόμων καὶ αἱ ὁποῖαι μελετοῦν τὰ φαινόμενα, ἔξω τῶν συγκεκριμένων ὄντων, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐμφανίζονται. Ἡ ἱεραρχία αὕτη συγκροτεῖται κατὰ τάξιν ἀξιοῦσης περιπλοκότητος καὶ μειουμένης γενικότητος. Ἐπιστήμη τις τόσον ταχύτερον φθάνει εἰς τὴν θετικὴν φάσιν της, ὅσον ἀπλούστερον εἶναι τὸ ὑποκείμενόν της. Τὰ μαθηματικά θὰ προηγηθοῦν τῆς ἀστρονομίας, ἢ ὁποῖα θὰ προηγηθῆ τῆς φυσικῆς, προγενεστέρας τῆς βιολογίας, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς κοινωνιολογίας.

Ἐκάστη τῶν θεμελιωδῶν τούτων ἐπιστημῶν ἔχει τὴν φιλοσοφίαν της· διατηρεῖ σχέσεις μὲ τὸ σύνολον τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἡ γνῶσις τῶν σχέσεων τούτων ἀποτελεῖ τὴν θετικὴν φιλοσοφίαν. Ὅλαι αἱ ἐπιστήμαι τείνουν προοδευτικῶς πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν, τελικὴν καὶ καθολικὴν ἐπιστήμην. Ἡ κοινωνιολογία διαιρεῖται εἰς κοινωνικὴν στατικήν, ἢ ὁποῖα μελετᾷ τὸ ἄτομον, τὴν οἰκογένειαν, τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς κοινωνικὴν δυναμικὴν, ἢ ὁποῖα ἐρευνᾷ τὸν ἀναγκαῖον νόμον τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνιῶν. Ὁ νόμος οὗτος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ νόμος τῶν τριῶν σταδίων. Αἱ κοινωνίαι κατ' ἀρχὰς ἐστηρίχθησαν ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν πίστεων.

Μὲ τὸ μεταφυσικὸν στάδιον τὸ κριτικὸν πνεῦμα, ἢ ἐλευθέρω ἐρευνα κατέστρεψαν κάθε ἱεραρχίαν καὶ ἤσκησαν ἀρνητικὴν ἐπίδρασιν. Πρέπει τώρα νὰ ὀργανωθοῦν θετικῶς αἱ κοινωνίαι. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται δημιουργία πνευματικῆς ἐξουσίας, διακεκριμένης τῆς πολι-

τικῆς ἐξουσίας, ἢ ὁποῖα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς δυνάμεως. Εἰς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν θὰ ὑπάρχουν δύο τάξεις: ἡ θεωρητικὴ τάξις ἀποτελουμένη ἀπὸ σοφοῦς, φιλοσόφους, καλλιτέχνους καὶ ἡ ἐνεργητικὴ τάξις, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἐμπόρους, βιομηχάνους γεωργούς κλπ. Ἡ κοινωνιολογία εἶναι, κατὰ τὸν Κόντ, ἡ ὑψηλότερα ἐπιστήμη, διότι ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ἡ σημαντικώτερα καὶ ἡ πλέον νοητὴ πραγματικότης.

Ἡ θετικὴ θρησκεία οὐδὲν ἔχει τὸ θεολογικόν. Δὲν ἐπικαλεῖται κανέν ὑπερβατικὸν ὄν. Συνίσταται εἰς προσπάθειαν «συστηματοποιήσεως τῶν συναισθημάτων». Ἡ ἀνθρωπότης θὰ εἶναι τὸ μοναδικὸν ἀντικείμενον τῆς λατρείας. Ἡ ἀνθρωπότης εἶναι τὸ μέγα ὄν, ἢ γῆ τὸ μέγα φετιχ καὶ τὸ διάστημα ὁ μέγας χῶρος. Τὸ δόγμα τῆς θετικῆς θρησκείας εἶναι ἡ θετικὴ φιλοσοφία, ἀλλὰ μὲ κάπως βαρύνουσαν τὴν θέσιν τῆς ἠθικῆς, τῆς ὁποίας τὸ κύριον ἔμβλημα θὰ εἶναι: «ζῆν διὰ τὸν πλησίον». Ἡ λατρεία εἶναι τριπλῆ: λατρεία α) προσωπική, βαθύς σεβασμὸς τῆς γυναικὸς ὡς συζύγου, μητρὸς ἢ θυγατρὸς· β) οἰκιακὴ, περιλαμβάνουσα ἐννέα μυστήρια τὰ ὁποῖα προπαρασκευάζουν τὴν εἰσδοχὴν τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ἀνθρωπότητα (παρουσίασις, μῆσις εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν, εἰσδοχὴ 21 ἐτῶν, καθιέρωσις 28 ἐτῶν, γάμος, ὠριμότης 42 ἐτῶν, ἀποχώρησις 63 ἐτῶν, μεταμόρφωσις—θάνατος, ἐνσωμάτωσις εἰς τὸ μέγα ὄν 7 ἔτη μετὰ θάνατον· γ) δημοσία, ἥτις ἔχει ὡς ὑποκείμενον τὸ μέγα ὄν.

Ὁ θετικισμὸς παρὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν εἶναι ἰδεαλιστικὴ κατεύθυνσις, διότι καὶ ὁ Κόντ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐκπρόσωποι του ἐν οἷς καὶ ὁ Σπένσερ, λέγοντες ἐμπειρίαν νοοῦν ὄχι τὸν ὑλικὸν κόσμον ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ζήτημα ὅμως ἂν εἰς τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἀντιστοιχίῃ πραγματικῶς ἐν ὑλι-

κόν είναι ανεξάρτητον ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἢ ὄχι, τὸ θεωροῦν ὡς ἄλυτον καὶ τὸ κατατάσσουν εἰς τὰ μεταφυσικὰ ζήματα, τὰ ὅποια ἀποκρούουν. Ἐξώφθαλμος εἶναι ὁ ἰδεαλισμὸς τῶν θετικιστῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας τὴν ἐξαστοῦν ὅλοι ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνθρωπίνων ἰδεῶν, τῶν ἐπιστημῶν κλπ. ἀντὶ νὰ παράγουν ἀντιστρόφως τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἰδεῶν ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν.

Θεωρία.— Καλεῖται οὕτω ἐν ἀντιθέσει μὲν πρὸς τὴν πράξιν ἢ γνῶσιν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀνεξαρτήτως τῆς πρακτικῆς τῆς ὠφελείας ἢ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς (βλ. λ. *πρᾶξις*), ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὴν βεβαίαν καὶ ἀναμφισβήτητον γνῶσιν ἢ ἀπόπειρα ἐξηγήσεως σειρᾶς φαινομένων ἢ γεγονότων, ἢ ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς μεγάλην πιθανότητα ἀληθείας.

Θεωρία τῆς γνώσεως.— Βλ. λ. *Γνωσιολογία*.

Θήρα.— Ἡ θήρα μετὰ τῆς ἀλιείας (βλ. λ.), ἀπετέλει ἓνα ἐκ τῶν κυριωτέρων τρόπων προσπορίσεως τροφῆς κατὰ τὴν ἀρχαίγονον ἐποχὴν. Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἐθνικῶν εἰσοδημάτων τὰ προϊόντα θήρας ὑπολείπονται τῶν τῆς ἀλιείας. Ἡ θήρα ἐπέφερε τὴν ἐξαφάνισιν ὠρισμένων γενῶν ζώων καὶ πτηνῶν, διὰ τοῦτο δὲ σήμερον εἰς τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἀπαγορεύεται κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὀχείας αὐτῶν.

Θησαυρισμὸς.— Ἡ συσσώρευσις ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν πλούτου καὶ ἢ μὴ χρησιμοποίησις του ὡς μέσου παραγωγῆς ἄλλου πλούτου. Ὁ θησαυρισμὸς εἶναι παθολογικὸν φαινόμενον καὶ αἰτία πολλῶν συμφορῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀνυστατώνει δὲ τὴν παραγωγικὴν κίνησιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς κυκλοφορίας.

Θητεία.— Κυρίως καλεῖται οὕτω ἡ ὑποχρεωτικὴ ὑπηρεσία ἐν τῷ στρατεύματι. Ἡ θητεία δὲν ἦτο ἐξ ὑπαρχῆς καθιερωμένη κατὰ τὸν σημερινὸν τρόπον. Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ὅλοι οἱ ἄρρενες ἐλογίζοντο πολεμισταί. Ἐξεπαιδεύοντο εἰς κοινὰ γυμναστήρια, ἀλλὰ δὲν σενεκεντροῦντο εἰς στρατώνας καὶ μόνον ἐν καιρῷ πολέμου προσήρχοντο εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου. Πρῶτος ὁ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἐξεπαιδεύεν ἰδιαίτερον σῶμα μόνιμον — τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο διετήρησε καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Ρώμη. Εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ὁ στρατὸς αὐτὸς ἐν ἀρχῇ εἶχε τὴν σύνθεσιν, τὸν τύπον καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται ἵχνη ὑποχρεωτικῆς θητείας, ὄχι ὁμως γενικῆς. Ἡ ἰδιότης τοῦ στρατιώτου συνεδέετο μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ πολίτου, τοῦ ὑπηκόου καὶ τοῦ ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ. Οἱ στρατιῶται ἐστρατεύοντο ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρι τοῦ 40ου ἔτους τῆς ἡλικίας, προήρχοντο δὲ εἴτε ἐξ ἐθελουσίας κατατάξεως, εἴτε ἐκ κληρονομικοῦ (τιμητικοῦ) δικαιώματος, εἴτε ἐξ ὑποχρεωτικῆς στρατεύσεως. Ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεταναστεύσεως τῶν λαῶν, αἱ φυλαὶ μετεἶχον τῶν ἐπιδρομῶν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Ἀργότερον ὑπείσρχονται καὶ ἐκεῖ οἱ βυζαντινοὶ τρόποι. Κατὰ τὴν μεγάλην Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, ὅταν ἠπειλήθη ἡ δημοκρατία ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῶν φυγάδων καὶ ξένων βασιλοφρόνων, ἐγένετο εὐρεῖα προσέλευσις ἐθελοντῶν, κατόπιν δὲ καθιερώθη ἡ ὑποχρεωτικὴ θητεία. Ἐκτοτε ἡ ὑποχρεωτικὴ θητεία υἱοθετήθη ὑφ' ὄλων τῶν ἀστικῶν κρατῶν μὲ ἴσην στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν.

Ἡ διάρκειά τῆς θητείας κανονίζεται ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν βλέψεων ἐκάστου κράτους. Ἡ Γαλλία π. χ. μίαν δεκαετίαν πρὸ τοῦ παγκοσμίου πο-

λέμου ἐθέσπισε τὴν τριετῆ θητείαν, ἵνα δύναται οὕτω νὰ πλησιάσῃ τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεων τῆς μεγυλυτέρας εἰς πληθυσμὸν Γερμανίας.

Παρ' ἡμῖν ἀρχικῶς καθιερώθη διετής θητεία καὶ τριετῆς διὰ τὰ ἵπικὰ καὶ τὸ πυροβολικόν. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἴσχυε γενικῶς ἡ διετής δι' ὅλα τὰ ὄπλα.

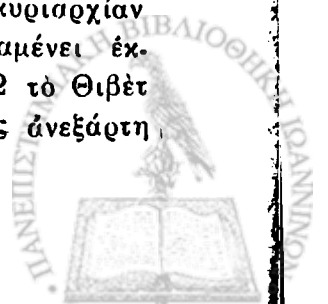
Μετὰ ὅμως τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἡ θητεία ἐμειώθη διαδοχικῶς εἰς δεκαοκτάμηνον καὶ ἀπὸ τοῦ 1929 εἰς δεκατετράμηνον μὲ δικαίωμα χρήσεως διμήνου ἀγροτικῆς ἀδείας, πραγματικῶς δηλαδὴ εἰς δωδεκάμηνον. Στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν ἔχουν πάντες οἱ ἀρτιμελεῖς καὶ ὑγιεῖς ἀπὸ τοῦ 20 μέχρι τοῦ 50 ἔτους τῆς ἡλικίας. Αἱ πρῶται δέκα σειραὶ ἡλικιῶν ἀποτελοῦν τὴν ἐφεδρείαν, αἱ δὲ ἕτεραι 10 τὴν ἐθνοφρουρὰν καὶ αἱ ὑπόλοιποι δέκα τὴν ἐφεδρείαν τῆς ἐθνοφρουρᾶς.

Θῆτες.—Ἐκλήθησαν οὕτω εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς τάξεις ἀναλόγως τῆς περιουσίας των, ἐκεῖνοι ἐκ τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐτήσιον εἰσόδημα κάτω τῶν 200 μεδίωνων ἢ ἐστεροῦντο παντελῶς τοιούτου, ὁμοιάζοντες πρὸς τοὺς προλεταρίους τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ τοὺς σημερινοὺς προλεταρίους. Οἱ θῆτες ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἐλαφροὶ στρατιῶται (ψιλοὶ) ἐνίστε δὲ καὶ ὡς τοξόται, ἦσαν δὲ ἀπηλλαγμένοι παντὸς φόρου. Τὰ πολιτικά των δικαιώματα ἦσαν περιορισμένα ἐκ τῶν πραγμάτων, διότι οἱ καταλαμβάνοντες τὰ ἀξιώματα μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος δὲν ἐπληρώνοντο καὶ ἐπομένως οἱ ἀποχειροβίωτοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχουν τοιαύτας φιλοδοξίας, ἐφ' ὅσον δὲν τοῖς ἐξησφαλίζοντο οἱ ὄροι τῆς ζωῆς κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἀρχῆς των.

Θιβέτ.—Χώρα τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἐξαρτωμένη πολιτικῶς ἀπὸ τοῦ 1720 ἀπὸ τὴν Κίνα. Ἀπὸ τοῦ 1912 οἱ

Θιβετανοὶ ἔπαυσαν ἀναγνωρίζοντες τὴν ἐξάρτησιν ταύτην, ἡ νέα κατάστασις ὅμως δὲν ἀνεγνωρίσθη οὔτε ὑπὸ τῆς Κίνας οὔτε ὑπὸ ἄλλων δυνάμεων. Ἡ διεθνὴς κατάστασις τοῦ Θιβέτ καθίσταται περισσότερο περιπλοκὸς κατόπιν τῶν μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐγκρίσει τῆς Κίνας, συναφθεισῶν συνθηκῶν διὸ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχη γνώμην ἐπὶ τῆς μειυβιάσεως ἐδαφῶν τοῦ Θιβέτ εἰς τρίτον κράτος ἢ τῆς ἀναθέσεως δημοσίων ἔργων εἰς ξένους. Ἐλλείπει ἐπισημῶν στατιστικῶν, οἱ ὑπολογισμοὶ τῆς μὲν ἐκτάσεώς του κυμαίνονται μεταξὺ 1 126 000 καὶ 2.560.000 τ. γλμ. τοῦ δὲ πληθυσμοῦ του μεταξὺ 1.150.000 καὶ 6.000.000 κατοίκων.

Ἐλάχιστα εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς ὀρχαίας ἱστορίας τῆς χώρας. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 10 μ. Χ. αἰῶνος ἀρχεται ἡ θεοκρατικὴ κυβέρνησις τοῦ Θιβέτ διὰ τοῦ πρώτου Λάμα Ἀτίτα, ὅστις κατέλυβε τὴν ἐξουσίαν. Τὸν 16ον αἰῶνα ἐδημιουργήθησαν οἱ τίτλοι τοῦ Δάλαϊ—Λάμα καὶ τοῦ Τάση—Λάμα. Ὁ πέμπτος Δάλαϊ—Λάμα τὸ 1461 ἀνέλαβε πλὴν τῆς θρησκευτικῆς καὶ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Τὸ Θιβέτ παρέμεινε πάντοτε κλειστὴ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ἀπηγορεύετο ἡ εἰσοδος ξένων. Ἀπὸ τοῦ 1890 κατόπιν τῆς ἀγγλοκινεζικῆς συνθήκης τοῦ Σίικιμ ἤρθησαν αἱ ἀπαγορεύσεις. Οἱ Θιβετανοὶ ὅμως ἠρνήθησαν ν' ἀναγνωρίσουν τὴν συνθήκην, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ τὸ 1904 ἐπεχείρησαν ἐκστρατείαν, ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν τοποθέτησιν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὸ Θιβέτ. Πράγματι οἱ Ἀγγλοὶ ἐπέτυχον τὸν σκοπὸν των καὶ ἱδρύσαν ἐμπορικὸν κέντρον εἰς Γιάτουγκ, Τσιαντσὲ καὶ Τάρτοκ. Πολλοὶ κατόπιν προσκλήθησαν πόλεμοι μεταξὺ Κίνας καὶ Θιβέτ, τῶν Θιβετανῶν μὴ ἀναγνωρίζοντων τὴν ἐπὶ τῆς χώρας των κυριαρχίαν τῆς Κίνας. Τὸ ζήτημα παραμένει ἐκκρεμές, ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ 1912 τὸ Θιβέτ εἶναι οὐσιαστικῶς ἀπολύτως ἀνεξάρτη

τον κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Δάλαϊ - Λάμα, ὅστις ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ κλήρου. Οὗτος δὲν εἶναι μόνον ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ἀλλὰ καὶ ἀπόλυτος κυρίαρχος τῆς χώρας. Ἐδρεύει εἰς τὸ μοναστήριον Ποτάλα, παρὰ τὴν πρωτεύουσαν Λάσαν. Μεταξὺ τῶν περιεργότερων φαινομένων τοῦ Θιβέτ εἶναι ὁ πολυανδρικός γάμος. Συνηθέστατον εἶναι τὸ φαινόμενον δύο ἢ καὶ περισσοτέρων ἀδελφῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν μίαν σύζυγον.

Θιέρσος (Ἀδόλφος Thiers, προφ. Τιέρ).—Γάλλος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς (1797—1877). Ἀφοῦ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Αἰξ, ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις τὸ 1821, ὅπου συνεδέθη μὲ τὸν Λαφίτ καὶ τὸν Ταλλεϋράνδον, προσεχώρησεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ἤρχισεν ἀρθογραφῶν, εἰς τὴν ἐφημερίδα «Συνταγματικὴν». Ὡς ἱστορικὸς ἐνεφανίσθη μὲ τὴν δεκάτομον «Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» (1824—1827). Διακριθεὶς ταχύτατα ὡς ἡγέτης τῆς συντηρητικῆς ἀστικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐπολέμησε τὴν δυναστείαν τῶν Βουρβῶνων διὰ τῆς ἐφημερίδος του «Ἐθνικὴ» καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, ἐκπηδήσασαν ἐκ τῶν γραφείων τῆς ἐφημερίδος του εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Λουδοβίκου—Φιλίππου, δουκὸς τῆς Ὁρλεάνης (βλ. *Ἐπαναστάσεις*). Γενόμενος ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τραπεζίτου Λαφίτ, ἀνεγνωρίσθη ταχέως ἀρχηγὸς τοῦ φιλελευθέρου κόμματος. Ἀφοῦ κατέλαβε διαδοχικῶς τὰ ὑπουργεῖα Ἐσωτερικῶν, Δημοσίων Ἔργων καὶ Ἐμπορίου, τὸ 1836 ἐγένετο πρωθυπουργός, παρητήθη ὅμως μετ' ὀλίγον καὶ ἔφυγεν εἰς Ἰταλίαν. Ἐπανελθὼν τὸ 1838 ἐπετέθη κατὰ τῆς κυβερνήσεως Μολέ—Γκιζῶ ὡς ἐχούσης μοναρχικὰς τάσεις, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς βασιλείας. Τὸ 1840 ἐγένετο πάλιν πρωθυπουργός καὶ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ παρ' ὀλίγον, νὰ ἐμπλέξῃ τὴν Γαλίαν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς

Ἀγγλίας καὶ τῶν ἡπειρωτικῶν δυνάμεων, ἐξ ἀφορμῆς τῆς τότε ἐξάψεως τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἀποδοκιμασθεῖσης τῆς πολιτικῆς του παρητήθη καὶ ἤρχισε πάλιν συγγράφων ἱστορικὰ ἔργα. Τὸ 1848 ἐκλεγείσ βουλευτὴς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῆς «τάξεως» καὶ κατεπολέμησε τὸν ἰσχυρῶς ἀντιπροσωπευόμενον εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν ἐκείνην σοσιαλισμόν.

Μετὰ τὴν ἀνακήρουξιν τοῦ Ναπολέοντος Γ' εἰς αὐτοκράτορα ὁ Θιέρσος, συλληφθεὶς ἐξωρίσθη (2 Δεκεμβρίου 1848), ἀλλ' ἐπανῆλθεν μετὰ τετραετίαν. Τὸ 1863 ἐξελέγη πάλιν βουλευτὴς καὶ κατεπολέμησε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἀντετάχθη δὲ εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870. Μετὰ τὴν ἤτταν τῆς Γαλλίας, τὴν σύλληψιν τοῦ Ναπολέοντος αἰχμαλώτου καὶ τὴν ἀνακήρουξιν τῆς δημοκρατίας, ὁ Θιέρσος ἐξελέγη ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, γενόμενος οὐσιαστικῶς δικτάτωρ, διὰ τὴν γράψην μίαν ἀπὸ τὰς πλέον αἱματηρὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ὅταν ὁ ἐργαζόμενος πληθυσμὸς τῶν Παρισίων ἐπαναστατήσας ἐκήρυξε τὴν Κομμούναν, ὁ Θιέρσος ἀπεσύρθη μετὰ τῶν στρατευμάτων του, τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως εἰς Βερσαλλίας, ἐπολιορκήσεν τοὺς Παρισίους καὶ κατώρθωσε νὰ τοὺς ἀπομονώσῃ ἀπὸ τὴν λοιπὴν Γαλίαν. Τὸ ἀνοργάνωτον, ἢ διστακτικόν καὶ ὁ ἐν πολλοῖς ἰδεαλιστικὸς ἀνθρωπισμὸς τῶν Κομμουνάρων ἔδωσαν εἰς τὸν Θιέρσον καιρὸν ν' ἀνασυντάξῃ τὸν στρατόν του καὶ τέλος, μετὰ πολλὰς ἀποτυχούσας προσπαθείας κατέλαβε τοὺς ἐξηντημένους Παρισίους. Τὰ στρατεύματα τοῦ Θιέρσου εἰσελθόντα εἰς Παρισίους προέβησαν εἰς ὀμαδικὰς σφαγὰς ἀνεξελέγκτως. Ἀπὸ τῆς 21ης μέχρι τῆς 30ης Μαΐου 1871 ὑπὲρ τὰς 40.000 ἀόπλων ἐφονεύθησαν ἐν Παρισίοις ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Θιέρσου ἐπὶ κεφαλῆς τῶν

·όποιων εφρίσκετο ὁ μαρκήσιος Γκαλιφέ. Κατόπιν τῆς αἱματηρᾶς αὐτῆς καταστολῆς τῆς ἐργατικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ἀστική ἐθνοσυνέλευσις τὸν ἀνεκήρυξε (Μάρτιος 1873) «ἄξιον τῆς πατρίδος». Τὸν Μάϊον τοῦ 1873 παρητήθη. Ἀπέθανεν αἰφνηδίως τὴν 16 Μαΐου 1877.

Θνητότητος ἢ Θνησιμότητος πίνακες.—Οὕτω καλοῦνται οἱ ἐπὶ τῇ βάσει μακρῶν στατιστικῶν παρατηρήσεων καταστρωνόμενοι κατὰ περιόδους καὶ χώρας πίνακες, οἵτινες ἐμφαίνουσι τὴν ἀναλογίαν τῶν κατὰ διαφόρους ἡλικίας θνησκόντων, ὡς καὶ τὸν μέσον ὄρον ζωῆς τῶν κατοίκων κατὰ χώρας. Οἱ πίνακες εἶναι ἀπαραίτητοι εἰς τὰς ἀσφαλείας ζωῆς, τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις καὶ τὰ ταμεία συντάξεων, διότι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τῶν γίνεται ὁ ὑπολογισμὸς τῶν πληρωτέων ἀσφαλίσεων, καὶ τῶν ἡλικιῶν, καθ' ἃς παρέχονται συντάξεις. Ὁ πίναξ τοῦ Ντεπαρσιέ δίδει τὰ ἐξῆς συμπεράσματα :

Ἡλικία	Ζῶντες	Θνήσκοντες	Ποσοστὸν
0	10.000	2.550	25.50
2	7.088	265	4.86
5	6.468	123	1.90
10	6.004	58	0.97
15	5.778	38	0.66
20	5.558	52	0.94
25	5.528	57	1.08
30	5.005	54	1.08
35	4.740	52	1.10
40	4.490	49	1.04
45	4.239	53	1.25
50	3.964	59	1.49
55	3.631	81	2.23
60	3.191	99	3.10
65	2.669	110	4.12
70	2.109	116	5.50
75	1.479	142	9.60
80	812	115	11.16
85	327	66	20.18
90	80	30	37.50
95	3	2	66.67
96	1	1	100.00

Μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν κατὰ χώρας παρατηρουμένην θνησιμότητα ἔχει ἡ ἐν ἐκάστη κοινωνικῇ πρόοδος. Ἐφ' ὅσον βελτιοῦνται αἱ συνθῆκαι ζωῆς τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἰατρικὴ περίθαλψις, αὐξάνει τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Ὁ κατωτέρω πίναξ τοῦ τελευταίου αἰῶνος δίδει σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν τούτου.

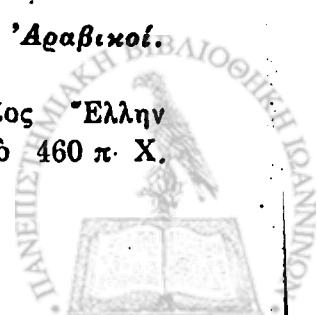
Χῶραι	Περίοδος	Μέση διάρκεια ζωῆς
Δανία	1835—1844	43.45
Σουηδία	1816—1840	41.47
Ἀγγλία	1838—1854	40.88
Ὀλλανδία	1840—1851	37.26
Ἑλβετία	1876—1881	41.90
Γερμανία	1871—1880	37.02
Γαλλία	1861—1865	39.85
Ἰταλία	1877—1886	35.02
Ἰαπωνία	1888—1890	44.51
Αὐστρία	1876—1880	31.38

Δανία	1906—1910	56.40
Σουηδία	1901—1910	55.76
Ἀγγλία	1910—1912	53.40
Ὀλλανδία	1900—1909	52.20
Ἑλβετία	1901—1910	50.20
Γερμανία	1910—1911	48.95
Γαλλία	1898—1903	47.44
Ἰταλία	1910—1912	47.37
Ἰαπωνία	1899—1903	44.41
Αὐστρία	1906—1910	41.79

Ἐν Ἑλλάδι ἡ μέση ἡλικία κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 κατέρχεται εἰς τὸ ἀπίστευτον ὄριον τῶν 27 ἐτῶν 10 μηνῶν καὶ 12 ἡμερῶν.

Θνητοφυχῖται.—Βλ. λ. Ἀραβικοί.

Θευκυδίδης. — Ἀρχαίος Ἑλληνιστορικὸς γεννηθεὶς περὶ τὸ 460 π. Χ.

καὶ ἀποθανῶν περὶ τὸ 395. Ἄνηκεν εἰς πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηναίων, συγγενῆ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Κίμωνος. Ἐκκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς του μεγάλα κτήματα καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐν τῇ λεγομένῃ Σκαπτῇ ὕλῃ τῆς Θράκης. Φαίνεται ὅτι διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Ἀντιφῶντος καὶ ὅτι ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν σοφιστῶν. Τὸ 424 ἐξελέγη στρατηγὸς καὶ ἐτέθη ἐπικεφαλῆς ναυτικῆς μοίρας ἢ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἐπιτηρῇ τὴν θρακικὴν παραλίαν. Μὴ κατορθώσας, νὰ σώσῃ τὴν Ἀμφίπολιν, ἢ ὅποια περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Βρασίδα κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἠναγκάσθη νὰ αὐτοεξορισθῆ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς εἰκοσαετοῦς ἐξορίας του συνέλεξεν ἄφθονον ἱστορικὸν ὕλικόν καὶ ἐπεσκέφθη τὰς πόλεις εἰς τὰς ὁποίας εἶχον συμβῆ τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 404, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου. Ἐγραψε διωσωθεῖσαν «Ἱστορίαν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου», ὅπου ἐπροτίθετο νὰ ἐξιστορήσῃ ὁλόκληρον τὸν πόλεμον ἀπὸ τοῦ 431 μέχρι τοῦ 404. Ἡ διήγησις του ὁμως φθάνει μέχρι τοῦ 411.

Ὁ Θουκυδίδης ἔδωκεν ἐντελῶς νέαν ἔννοιαν εἰς τὴν ἱστορίαν. Τὴν ἀντίκρουσεν ὡς φιλόσοφος. Πνεῦμα αὐστηρῶς ἐπιστημονικὸν πιστεύει ὅτι ἡ ἱστορία διέπεται ὑπὸ νόμων. Ἀναζητεῖ τὰς αἰτίας τῶν γεγονότων· μελετᾷ τὴν ψυχολογίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν διαφόρων χωρῶν, τὰ ἔθιμά των, τὰς στρατιωτικὰς των δυνάμεις, τὴν οἰκονομικὴν των κατάστασιν κλπ. Πιστεύει ὅτι τὴν ἀνθρωπότητα κινεῖ τὸ ὕλικόν συμφέρον εἰς βάρος πολλάκις τῆς ἠθικῆς. Πνεῦμα θετικὸν καὶ ἀνεξάρτητον, ἔχει τὸ πάθος τῆς ἀκριβείας. Γνωρίζει τὴν πολιτικὴν, τὴν στρατιωτικὴν τέχνην καὶ τὸ θέατρον τῶν γεγονότων. Εἶναι μέχρις ἐκπληκτικοῦ σημείου καλῶς πληροφο-

ρημένος καὶ δεικνύει θαυμαστὴν ἀμεροληψίαν, μολονότι ἀριστοκράτης αὐτὸς· ἔζη ἐντὸς μιᾶς δημοκρατίας, ἢ ὅποια καὶ τὸν εἶχε προγράψει. Ὁ Θουκυδίδης ἐπίσης εἶναι καὶ μέγας τεχνίτης τοῦ λόγου. Ἡ σύνθεσις τοῦ ἔργου του εἶναι πολὺ στερεὰ καὶ εὐφυής. Ἡ διήγησις εἶναι γοργὴ καὶ πλήρης, ἄνευ παρεκβάσεων, ἀκριβῆς καὶ καθολικῆ. Πολλάκις ὁ συγγραφεὺς ἐγγίζει τὰ ὄρια τοῦ ὑψηλοῦ χωρὶς πρόθεσιν. Τὸ ὕφος του εἶναι ἀκριβές, ζωηρόν, ὀλίγον σκληρόν, ἀλλὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας. Ὁ Θουκυδίδης εἶναι ὁ πρῶτος καὶ μεγαλύτερος ἐπιστήμων ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος.

Θράκη.—Περιοχὴ τοῦ βορειοανατολικοῦ τμήματος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους περιλαμβάνετο μετὰ τοῦ Ἰστρου, τοῦ Εὐξείνου πόντου, τοῦ Βοσπόρου, τῆς Προποντίδος, τοῦ Θρακικοῦ πελάγους καὶ τοῦ Στρυμόνος. Τὸ κύριον ὄρος τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι ὁ Αἶμος μὲ τὰς ποικίλας παραφυάδας του, ὁ κύριος δὲ ποταμὸς ὁ Ἐβρος. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον, παράγον ἄφθονα σιτηρὰ, καπνόν, ὄσπρια, οἶνον, ὀπώρας κλπ. Σημαντικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ κτηνοτροφία καὶ ὁ δασικὸς πλοῦτος.

Ἡ Θράκη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐθεωρεῖτο ὡς κοιτίς ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεπορεύθησαν τὰ σπουδαιότερα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ βου αἰῶνος περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐχρησιμοποίησαν ὡς ὀρμητήριον κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των ἐναντίον τῶν Σκυθῶν (508 π. Χ.) καὶ τῆς Ἑλλάδος (480 π. Χ.) Περὶ τὸ 450 π. Χ. ἡ Θράκη ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ ἰθαγενεῖς βασιλεῖς, τὸ ὅποιον ἐπεκταθὲν ταχέως παρήκμασεν ἐπίσης ταχέως. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ 7ου ἡδὴ αἰῶνος εἶχον ἰδρύσει εἰς τὰ παράλια τῆς χώρας διαφόρους ἀποικίας, αἱ ὁποῖαι ἐγνωρίσαν μεγάλην ἀκμὴν. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους αἱ ἀποικίαι αὗται πε-

ριήλθον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων κυρίως, οἱ ὅποιοι τὰς ἐπώλησαν κατόπιν τῶν δυσμενῶν δι' αὐτοὺς ἀποτελεσμάτων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' ἡ Θράκη περιήλθεν εἰς τὸ μακεδονικὸν βασιλεῖον, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου περιήλθεν εἰς τὸν Λυσίμαχον. Κατόπιν κατελήφθη βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος (βυζαντινὸν) ὑποστᾶσα ἐπιλημμένας ἐπιδρομὰς ἐκ μέρους τῶν Οὐννων, τῶν Γότθων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Φράγκων καὶ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι τὴν ἐκράτησαν μέχρι τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877, ὅποτε διὰ τῆς Βερολινείου συνθήκης ἡ μὲν πρὸς Β. τοῦ Αἴμου Θράκη ἀπετέλεσε τὴν βουλγαρικὴν ἡγεμονίαν, ἡ δὲ πρὸς Ν. τὴν Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν, τῆς νοτίου Θράκης παραμεινάσης ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὸν πρῶτον βαλκανικὸν πόλεμον οἱ Τούρκοι παρεχώρησαν πᾶσαν τὴν πρὸς Δ. τοῦ Ἐβρου Θράκην καὶ τὸ βόρειον ἡμισυ τῆς Ἀνατολικῆς εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Κατὰ τὸν δεῦτερον βαλκανικὸν πόλεμον οἱ Τούρκοι ἀνέκτησαν τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε παρὰ τῶν Βουλγάρων τὴν Δυτικὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀνατολικὴν παρὰ τῶν Τούρκων κατόπιν σειρᾶς μαχῶν. Ἐκ τῶν δύο τούτων τμημάτων ἡ Ἑλλὰς ἐκράτησε τὸ πρῶτον μόνον ὑποχρεωθείσα νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ δεῦτερον εἰς τὴν Τουρκίαν, μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τῆς μικρασιατικῆς ἐστρατείας.

Σήμερον ἡ ἑλληνικὴ Θράκη ἀποτελεῖ Γενικὴν διοίκησιν, περιλαμβάνουσαν τοὺς νομοὺς Ροδόπης, Ἐβρου, Καβάλλας καὶ Δράμας.

Θρησκεία.—Σύστημα διδασκαλίας ἐξ ἀποκαλύψεως περὶ τῆς ὑπάρξεως παντοδυναμίου καὶ τελείου ὄντος, ρυθμιζόν-

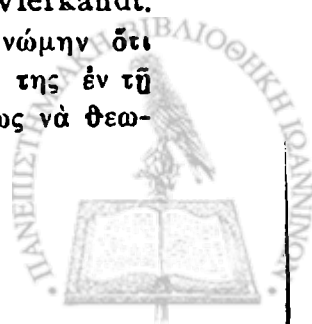
τος κατὰ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα τὰ τοῦ κόσμου καὶ πρὸς τὸ ὅποιον ὀφείλεται τιμῆ, λατρεία καὶ προσκύνησις. Θρησκεῖαι ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν πολλαί, δεχόμεναι τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς ἢ πλειόνων ὄντων, ρυθμιζόντων τὰ τοῦ κόσμου.

Ἡ τιμῆ, ἡ λατρεία καὶ ἡ προσκύνησις ἀποδίδονται μὲ τὸ σύνολον ἐκείνων μυσταγωγικῶν καὶ τελετουργικῶν ἐξωτερικῶν πράξεων ἢ τύπων, δι' ὧν καὶ διαπιστοῦται ἡ ἀναγνώρισις τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς ἀνωτάτου ὄντος.

1. Πρωτόγονος θρησκεία. Οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν μελέτην τῆς πρωτόγονου θρησκείας ἐχρησιμοποιοῦν λίαν ἐσφαλμένως, ὡς κριτήριον τῶν ἐρευνῶν τῶν, τὰς ἰννοίας τῶν ἐξειληγμένων θρησκευτικῶν συστημάτων. Ἡ σύγχρονος ὁμως ἐπιστήμη ἐννοεῖ, διὰ τοῦ ὄρου πρωτόγονος θρησκεία, τὸ σύνολον τῶν ἀντιλήψεων—ἐνίοτε λίαν ἀορίστων καὶ συγκεχυμένων—καὶ τῶν συναισθημάτων τῶν καθοριζόντων τὰς σχέσεις τῶν κατὰ φύσιν λαῶν πρὸς τὸν ὑπερφυσικὸν κόσμον.

Ὁ Lubbock καὶ οἱ ὀπαδοί του ἐφαρμόζοντες τὴν βιολογικὴν μέθοδον τοῦ Δαρβίνου εἰς τὴν ἐθνολογίαν ἰσχυρίσθησαν ὅτι οἱ ἐν κατωτάτῃ κλίμακι πολιτισμοῦ λαοὶ ἐστεροῦντο καὶ τῶν στοιχειωδερῶν θρησκευτικῶν ἐννοιῶν. Τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐθνολογίας ὁμως ἀπέδειξαν ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Ἀγγλοῦ ἐπιστήμονος ἦτο ἀστήρικτος. Δὲν εὐρέθη πρωτόγονος λαός, ὁ ὅποιος νὰ μὴ ἔχῃ θρησκευτικὸν συναίσθημα.

Ὁ Ἀμερικανὸς ἐπιστήμων I. King (1892) ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς περὶ θρησκείας θεωρίας, ἡ ὁποία εἶχε μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τοὺς ξένους ἐπιστημονικούς κύκλους. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἠσπασθησαν τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὁ Hubert καὶ ὁ Mauss, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Margett ὁ Hartland καὶ ὁ Frazer, εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ Preuss καὶ Vierkandt. Ὁ King ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ὅτι ἡ θρησκεία ἔχει τὰς ρίζας τῆς ἐν τῇ μαγείᾳ καὶ πρέπει ἐπομένως νὰ θεω-

ρηθῆ ὡς μία ἐξελιγμένη μορφή αὐτῆς. Ὁ Beth ὅμως καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες ἀναλύσαντες τὴν οὐσίαν καὶ τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῆς θρησκείας καὶ τῆς μαγείας καὶ ἐξετάσαντες τὴν θέσιν αὐτῶν τῶν φαινομένων εἰς τὴν ζωὴν τῶν πρωτογόνων ἐθνῶν, ἔφθασαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ σπουδαῖοι αὐτοὶ παράγοντες οὐδέποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπειτέλεσαν ἐν σύνολον, ἀλλὰ ὅτι ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐξελίξεως ἕκαστος ἐξ αὐτῶν τῶν παραγόντων εἶχεν ἰδίαν σφαιρὰν ἐπιρροῆς. Πραγματικῶς ἡ μελέτη τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατωτέρων πρωτογόνων δικαιολογεῖ τοιαύτην ὑπόθεσιν, διότι παρ' αὐτοῖς γίνεται ἤδη διάκρισις μετὰ τῶν δύο αὐτῶν φαινομένων, τῆς μαγείας καὶ τῆς θρησκείας. Αἱ ρίζαι τῆς θρησκείας δέον ν' ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν πρωτογόνων περὶ τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν δύνανται αὐτοὶ ν' ἀσκήσουν ἔμμεσον ἐπίδρασιν. Μόνον διὰ τῆς προσευχῆς καὶ θυσίας ἐλπίζουν οἱ πρωτόγονοι νὰ ἐξιλεώσουν τὰς δυνάμεις αὐτὰς καὶ νὰ τὰς πείσουν ὅπως εἰσακούουν τὰς παρακλήσεις των καὶ τοὺς βοηθήσουν εἰς τὴν βιοπάλιν. Εἰς τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον ἐμπνέουν αἱ δυνάμεις αὐταὶ σεβασμὸν καὶ ταπεινοφροσύνην.

Ὅπως εἰς τὴν σφαιρὰν τῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων καὶ συναισθημάτων οὕτω καὶ εἰς τὴν μαγείαν ἀναγνωρίζει ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος τὴν ὑπαρξιν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων. Αἱ δυνάμεις ὅμως αὗται δὲν εἶναι ἴδιαι μὲ ἐκείνας τὰς ὁποίας λατρεύει ὁ θρησκευτικὸς ἄνθρωπος· ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν κατηγορίαν ὑπερφυσικῶν ὄντων. Πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτὰς ὁ ἄνθρωπος δὲν τρέφει σεβασμὸν διότι αἰσθάνεται τὴν ὑπεροχὴν του ἀπέναντι αὐτῶν. Μεταχειριζόμενος διαφόρους στερεοτύπους μαγικὰς πράξεις κατορθώνει ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος πρὸς ἐξυπηρησιὸν πᾶν σκοπῶν του — ἐνίοτε λίαν τιπεινῶν

— νὰ ὑποτάσῃ αὐτὰς τὰς δυνάμεις εἰς τὴν θέλησίν του.

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ σχολήθησαν διάφοροι ἐπιστήμονες μὲ τὸ ζήτημα τῆς γενέσεως τῆς θρησκείας. Μίαν ἐπὶ τὰς σημερινωτέρας θεωρίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνέπτυξεν ὁ de Brosses εἰς τὸ περίφημον ἔργον του: «Le culte des dieux fétiches, au parallèle des l' ancienne religion de l' Egypte avec la religion actuelle de Higrille» (1760). Ὁ de Brosses ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι ὅλαι αἱ θρησκείαι ἐξελιχθησαν ἐκ τοῦ Φετιχισμού. Ὁ ἴδρυτής τῆς κοινωνιολογίας. A. Comte, ἀναπτύσσει εἰς τὸ περίφημον ἔργον του, «Cours de philosophie positive» (1830—1842) τὴν περὶ τῶν τριῶν σταδίων ἐξελίξεως θεωρίαν του ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς ἀπόψεως τοῦ de Brosses καὶ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῆς.

Μὴ παραδεχόμενος τὴν θεωρίαν τοῦ de Brosses ὁ Max Müller, ὁ A. Kuhn καὶ ὁ Schwarts ἰσχυρίσθησαν ὅτι μία ἀπὸ τὰς πιθανωτέρας πηγὰς τῆς θρησκείας δέον νὰ θεωρηθῆ ἡ τάσις τῶν πρωτογόνων νὰ προσωποποιοῦν τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ἡ προσωποποίησις ἄγει εἰς τὴν θεοποίησιν καὶ λατρείαν τῶν φαινομένων τούτων.

Ὁ H. Spencer ἐπίστευεν ὅτι ἡ θρησκεία ἐξελιχθη ἐκ τῆς λατρείας τῶν προγόνων (manipism). Ἡ γνώμη τοῦ διασήμου Ἀγγλοῦ θετικιστοῦ δὲν ἔγινε γενικῶς παραδεκτὴ καὶ δὲν ἤσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνολογίας.

Ἡ θεωρία ἣτις ἐπεκράτησε μέχρι τῆς πρώτης δεκαετίας τοῦ 20ου αἰῶνος ὑπῆρξε ἀναμφιβόλως ὁ ἀτομισμὸς (ψυχολογία). Καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ἐξετοπίσθη ὀλοτελῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων πορισμάτων τῆς ἐθνολογίας. Ποτὴρ τῆς θεωρίας αὐτῆς ἦτο ὁ Tylog, ὁ περίφημος Ἀγγλὸς ἐθνολόγος, ὁ ὁποῖος βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἀντιλήψεων τῶν πρωτογόνων περὶ θανάτου, ὄνειρων, πνευ-

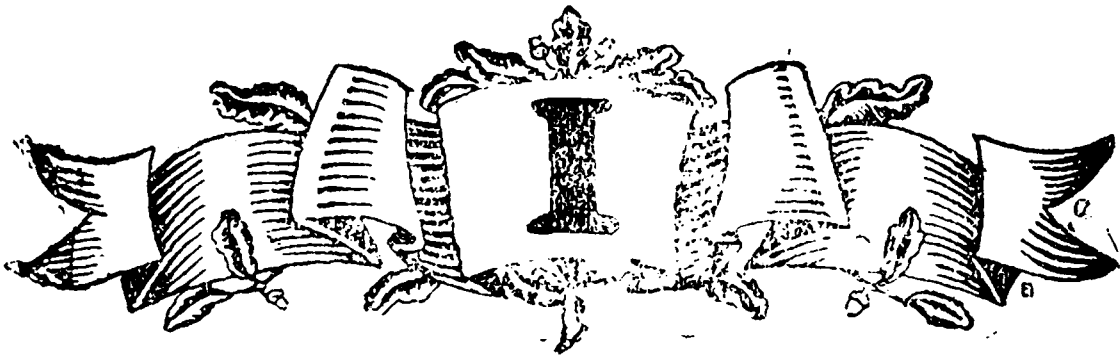

Κατὰ τὸν μαρξισμόν ἡ θρησκεία, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ἰδεολογίας (τέχνη, ἠθική, φιλοσοφία κλπ.) ἀποτελεῖ μέρος τοῦ κοινωνικοῦ ἐποικοδομήματος καὶ καθορίζεται ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἐκ τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐπικραουσῶν συνθηκῶν ζωῆς (τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν σχέσεων παραγωγῆς). Ἡ θρησκεία οὕτω ἀποτελεῖ ἀντανάκλασιν εἰς τὴν ἀνθρώπινην διάνοιαν τῶν διαφορῶν, κοινωνικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τῆς κακῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας ἀφ' ἑνὸς καὶ λόγῳ τῆς οὐχὶ πλήρους γνώσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν φυσικῶν νόμων ἀφ' ἑτέρου φαίνονται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς ἀστάθμητοι, ἐξωκοσμικαὶ καὶ μυστηριώδεις.

Ἐπαξ ἐμφανισθεῖσα ἡ θρησκεία ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς σύστημα ἰδεῶν περὶ τῶν ὑπερβατικῶν πραγμάτων, ἀπετέλεσεν ἰσχυρὸν ὄπλον ἀποκοιμίσεως τῶν λαϊκῶν καὶ καταπιεζομένων μαζῶν εἰς

χειρας τῆς ἐνάστοτε ἀρχούσης τάξεως. Μεταθέτουσα ἡ θρησκεία τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ ἀπὸ τῶν ἐγκοσμίων εἰς τὰ ὑπερκόσμια ἀποτελεῖ ἄριστον μέσον ἀποτροπῆς τῆς προσοχῆς τῶν καταδυναστευομένων ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ρίζης τοῦ κακοῦ, ἧτις εἶναι τὸ ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπον στηριζόμενον κοινωνικὸν καθεστῶς. Κατὰ τὸν μαρξισμόν ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀπαλλαγῇ βαθμηδὸν τῆς πίστεως πρὸς τὰ θρησκευτικὰ δόγματα κατ' ἐνθὺν λόγον πρὸς τὴν προϊούσαν γνῶσιν τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος καὶ τῆς κατ' αὐτὴν καὶ τοὺς νόμους τῆς διάθεσιν τῶν δυνάμεων του. Ἡ γνῶσις τῆς ἀναγκαιότητος εἶναι ἡ ἐλευθερία, κατὰ τὸν Ἐγγelon, καὶ ἡ συναισθησις τῆς ἐλευθερίας ταύτης θ' ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν δεισιδαίμονα φόβον τοῦ ἀγνώστου, ὅστις εἶναι ὁ γεννήτωρ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν.

Ίακωβίνοι (Jacobins).— Μέλη πολι-
τικής μερίδος, ἡ ὁποία ἔπαιξε πρωτεύ-
οντα ρόλον κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανά-
στασιν. Ἡ ὁμάς τῶν Ίακωβίνων ἰδρύ-
θη τὸ 1789 εἰς τὰς Βερσαλλίας, κατὰ
τῆς ἑναρξίν τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν
ἐκ Βρετανίας βουλευτῶν ὡς «Βρεττονικὴ
Λέσχη», ὅταν δὲ ἡ Νομοθετικὴ Συνέ-
λευσις μετεφέρθη εἰς Παρισίους, ὠνο-
μάσθη, πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων,
«Λέσχη τῶν Ίακωβίνων», διότι τὰ μέλη
τῆς συνεδρίαζον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς
μονῆς τῶν Ίακωβίνων, ἐνῶ οἱ ἴδιοι
ὠνομάζοντο «Ἐταιρεία τῶν φίλων τοῦ
Συντάγματος». Ἡ λέσχη δεχθεῖσα κα-
τόπιν καὶ μέλη μὴ βουλευτάς, ἵδρυσεν
εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Γαλλίας ἀδελφὰς
ὀργανώσεις. Ὁ ρόλος τῶν Ίακωβίνων
εἰς τὴν πορείαν τῆς ἐπαναστάσεως
ὑπῆρξε κολοσσιαῖος. Οὗτοι ἀπετέλουν
τὴν ἀριστερὰν τῆς ἐπαναστατικῆς παρα-
τάξεως, τῆς ὁποίας τὴν δεξιὰν ἀπετέ-
λουν οἱ *Γιρονδῖνοι* (βλ. λ.), ἐξέφραζον
δὲ τὰς λαϊκὰς τάσεις περὶ ὀλοκληρώ-
σεως τῆς δημοκρατίας. Οἱ ἄκροι τῆς
ὁμάδος τῶν Ίακωβίνων, οἱ καλούμενοι
Ὀρεινοὶ (βλ. λ.) εἶχον περισσότερον
σοσιαλιστικὸς ἀντιλήψεις, ζητοῦντες
τὴν εὐρυνσιν τῆς δημοκρατίας εἰς κοι-
νωνικὸν περιεχόμενον.

Οἱ Ίακωβίνοι ἀνέλαβον συντόμως τὴν
ἡγεσίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἔ-
στρεψαν πρὸς ριζοσπαστικὰς λύσεις. Ἐξ
ἀφορμῆς τῆς εἰς θάνατον καταδίκης
τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, εἰς τὴν ὁ-
ποίαν ἀντετάχθησαν οἱ *Γιρονδῖνοι*, οἱ
Ίακωβίνοι ἦλθον εἰς σύγκρουσιν μετ'
αὐτῶν καὶ τοὺς ἐδίωξαν ἀγρῶως. Ὑπὸ

τὴν ἡγεσίαν τοῦ Δαντῶν καὶ τοῦ Ροβε-
σπιέρου ἤσκησαν διὰ τῆς τρομοκρατίας
ἀληθῆ δικτατορίαν ἐπὶ τῆς νεαρᾶς δη-
μοκρατίας. Ἄλλ' οἱ σκληροὶ ἀγῶνες με-
ταξὺ τῶν ἡγετῶν τῶν, οἵτινες ἔδωσαν
εὐκαιρίαν εἰς τὴν ἀστικὴν δημοκρατι-
κὴν δεξιὰν νὰ ὀργανωθῇ καὶ νὰ ἐπι-
κρατήσῃ, διὰ τῆς κατατομήσεως τοῦ
Ροβεσπιέρου (9 Θερμιδώρ 1794), προη-
τοίμασαν τὸ τέλος τῶν Ίακωβίνων. Τὸ
1794, ἡ Συμβατικὴ συνέλευσις, εἰς τὴν
ὁποίαν εἶχον ἐπικρατήσῃ τὰ συντηρη-
τικὰ ἀστικά στοιχεῖα ἀπηγόρευσε τὴν
λειτουργίαν τῶν ἐπαρχιακῶν ὀργανώσε-
ων τῶν Ίακωβίνων, τὴν δὲ 11 Νοεμ-
βρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἡ λέσχη τῶν Ία-
κωβίνων διελύθη ὀριστικῶς. Ἀπόπει-
ραι ὡς τῆς 12 Ζερμινάλ καὶ 1 Πραιριάλ
τοῦ 1795 ἀπέτυχαν, μετὰ δὲ τὴν ἤτταν
τῆς συνωμοσίας τοῦ *Μπαμπέφ* (βλ. λ.),
ἡ ὀργάνωσις τῶν Ίακωβίνων ἐξέλειπεν
ἀπὸ τὴν πολιτικὴν σκηνήν.

Ίανσενισμός.— Θρησκευτικὸν κί-
νημα ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα,
συγγενὲς πρὸς τὰ κινήματα τοῦ Λουθή-
ρου καὶ τοῦ Καλβίνου, ὀνομασθὲν οὕτω
ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Ὑπερ, τοῦ ὀλλαν-
δικῆς καταγωγῆς Κορυκλίου Ίανσενίου.
Τὸ κίνημα κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ
πάπα καὶ οἱ Ίανσενισταὶ ἐδιώχθησαν
ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδο-
βίκου ΙΔ'. Οἱ Ίανσενισταὶ ἀντέστησαν
κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Βατικανοῦ
εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Γαλλίας καὶ
κατεπολέμησαν τοὺς Ίησουίτας. Ὁ
Λουδοβίκος ΙΔ' διέλυσε διὰ στρατιω-
τῶν τὴν μονὴν τοῦ Πόρ—Ρουαγιάλ,

ἦτις ἦτο κέντρον τῶν Ἰανσενιστῶν, ἐξέ-
θαψε τὰ ὄστα τῶν νεκρῶν (1709) καὶ
ἔστειλε, ἄνευ δίκης, δισχιλίους πολίτας
εἰς τὴν Βασιλλίην (1713). Μετὰ τὸν θά-
νατον τοῦ Λουδοβίου ΙΔ' ὁ ἀγὼν ἐπα-
νελήφθη, πλῆθος κληρικῶν ἐκήρυξαν
τὴν ἀνταρσίαν ἀπὸ τοῦ Βατικανοῦ καὶ
ὁ λαός, ἰδιαιτέρως δὲ οἱ ἄστοί, ὑπε-
στήριξαν τὸ κίνημα κηρυχθέντες ὑπὲρ
τῶν γαλλικανικῶν ἐλευθεριῶν (βλ. λ.
Γαλλικανισμός).

Ὁ Λουδοβίκος ΙΕ' ἐδίωξε πάλιν τοὺς
Ἰανσενιστάς. Ὁ Ἰανσενισμὸς ὑπῆρξε
μία μορφή τῆς μεταρρυθμίσεως, ἀπο-
τυχούσα διότι ἐγεννήθη εἰς ἐποχὴν
καθ' ἣν οἱ κοινωνικοὶ ἀνταγωνισμοὶ ἦσαν
ὀξύτεροι, μὴ ἐκδηλούμενοι πλέον μό-
νον εἰς τὸ θρησκευτικὸν ἐπίπεδον.

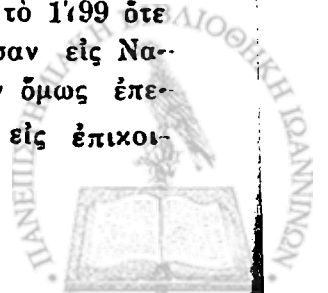
Ἰαπωνία.—Κράτος τῆς Ἀνατολικῆς
Ἀσίας, ἀποτελούμενον ἐκ πολυαριθμῶν
νήσων μεγάλων καὶ μικρῶν. Ἔχει πλῆ-
θυσμὸν 65 ἑκατομ. Ἡ χώρα εἶναι ὀ-
ρεινὴ καὶ ἠφαιστειακὴ (μὲ ἐξήκοντα
τρία ἠφαιστεια ἐν ἐνεργείᾳ), ὑποφέρει
δὲ συχνότατα ἀπὸ τρομεροῦς καὶ κατα-
στρεπτικωτάτους σεισμούς. Πολιτικῶς
ἀπὸ τοῦ 1889 εἶναι συνταγματικὴ αὐτο-
κρατορία, μὲ δύο βουλὰς.

Ἡ ἱστορικὴ περίοδος τῆς Ἰαπωνίας
ἄρχεται τὸ 552 μ. Χ. διὰ τῆς εἰσαγω-
γῆς τοῦ βουδδισμού, τὴν ὁποίαν ἠκο-
λούθησεν ἡ εἰσαγωγή τοῦ κινεζικοῦ πο-
λιτισμοῦ. Τὸ 645 μ. Χ. ἐπεχειρήθη ἡ
«μεγάλῃ μεταρρυθμίσει» (Ταίχβσ) ὑπὸ
τοῦ μικάδου (αὐτοκράτορος) Κοτόκου,
ὅστις θέλων νὰ ἐνοποιήσῃ τὸ κράτος
του ἐπολέμησε τοὺς φεουδάρχας καὶ
κατέστησεν ὅλην τὴν γῆν κτῆμά του
παραχωρήσας εἶτα αὐτὴν εἰς οἰκογε-
νείας πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἐκμετάλ-
λευσιν, ἀναλόγως τῶν πρὸς τὸν θρόνον
ὑπηρεσιῶν των ἢ ἔναντι καταβολῆς μι-
σθώματος. Ὀλίγας δεκαετηρίδος ὁμως
κακόπιν ἡ ἰσχύς τοῦ μικάδου ἐφθάρη
καὶ τὴν ἐξουσίαν ἤσχον ἑλάχιςται ἰ-
σχυραὶ οἰκογένειαι, ἐξ ὧν προήρχετο ἡ
σύζυγος τοῦ μικάδου. Διὰ τῆς ἐπικρα-

τήσεως μιᾶς τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν,
τῆς Μινομότο, ἐπεβλήθη πλήρως ὁ στρα-
τιωτικὸς φεουδαλισμὸς, δημιουργηθεί-
σης τῆς τάξεως τῶν μπουκε (12 αἰῶν).
Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος αἱμα-
τηροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι προεκλήθησαν
ἐκ τῆς διαμάχης μεταξὺ μικάδου καὶ
σιογκοῦν (στρατηγῶν προερχομένων ἐκ
τῆς ἀρχούσης οἰκογενείας καὶ ἀσκού-
των τὴν πραγματικὴν ἐξουσίαν).

Ἡ νεωτέρα περίοδος τῆς ἱστορίας
τῆς Ἰαπωνίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐμφα-
νίσεως εἰς τὰς ἰαπωνικὰς νήσους τῶν
πρῶτων Εὐρωπαίων (1542). Τὸ 1549 ὁ
πάπας ἀπέστειλεν ἐκεῖ Ἰησοῦτας ἱερα-
ποστολοὺς πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστια-
νισμοῦ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰῶ-
νος ἐμφανίζεται ὄργάνωσις ἀνάλογος
πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν φεουδαλισμὸν διὰ
τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Ἀϊγεγιάσου,
ὅστις ἐχώρισε τὴν κοινωνίαν εἰς τρεῖς
τάξεις: 1) Τὸν θρόνον καὶ τοὺς αὐλι-
κοὺς, 2) τοὺς μπουκε καὶ τοὺς σαμου-
ράϊ (φεουδάρχας) καὶ 3) τὸν λαόν. Ὁ
λαὸς διηρέθη πάλιν εἰς τρεῖς κλάσεις,
τοὺς γεωργοὺς, τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς
ἐμπόρους. Ὁ Ἀϊγεγιάσου ἐκήρυξε συγ-
χρόνως τὸν μικάδον ἀπόγονον θεοῦ καί-
ως τοιοῦτον τὸν ἠνάγκασε νὰ μένῃ ἀ-
θέατος εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κιότο, ἐνῶ
αὐτὸς μετέφερε τὴν ἑδρὰν τῆς σιογκου-
νίας εἰς Γιέντο (τὸ σημερινὸν Τόκιο).

Οἱ Ἰάπωνες κατ' ἀρχὴν ἐδέχθησαν
σχεδὸν προθύμως τοὺς Εὐρωπαίους καὶ
τοὺς χριστιανούς, ὅταν ὁμως εὐτοὶ ἐγέν-
οντο ἐπιθετικοὶ ἐξεδίωξαν τοὺς ξένους
καὶ ἔσφαξαν πολλοὺς χριστιανούς (1637).
Ἐκτοτε ἡ Ἰαπωνία παρέμεινε κλειστὴ
διὰ τοὺς ξένους ἐπὶ διακόσια ἔτη. Ἀ-
πόπειρα διασπάσεως τοῦ κλοιοῦ ἐγένετο
τὸ 1672, ὅτε ἀγγλικὸν πλοῖον ἐπεσκέ-
φθη τὸν λιμένα τοῦ Ναγκασάκι, ἀλλ'
ἀπηγορεύθη ἡ μετὰ τῆς ξηρᾶς ἐπικοι-
νωνία. Ἡ ἀπόπειρα ἐπανελήφθη τὸ
1797 ὅτε ἀμερικανικὸν καὶ τὸ 1853 ὅτε
ἀγγλικὸν πλοῖον κατέπλευσαν εἰς Να-
γκασάκι. Συστηματικώτερον ὁμως ἐπε-
δίωξεν ἡ Ρωσσία νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικοι-

ωνίαν με τὴν Ἰαπωνίαν (1804) καὶ ταύτην ἐμιμήθησαν κατόπιν ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη. Οὕτω τὸ 1808 ἀγγλικὴ φρεγάτα προσήγγισεν εἰς Ναγκασάκι καὶ τὸ 1844 ἡ Ὀλλανδία ὑπέβαλε προτάσεις πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἐμπορίου τῆς εἰς Ἰαπωνίαν. Τὸ 1848 ἀμερικανικὰ καὶ γαλλικὰ πολεμικὰ κατέπλευσαν εἰς τὰ ἰαπωνικὰ ὕδατα. Τὸ 1853 μοῖρα ἀμερικανικοῦ στόλου κατέπλευσεν εἰς Γιέντο καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1854) συνήφθη μετὰ τῆς Ἀμερικῆς ἐμπορικὴ συνθήκη, ἡ πρώτη συνθήκη μετὰ ξένου κράτους. Ἐπηκολούθησεν ἡ σύσψις συνθηκῶν μετὰ τὴν Ρωσσίαν (1855) καὶ τὴν Ὀλλανδίαν (1856) καὶ ἀμέσως κατόπιν ἡ ἄδεια εἰσόδου χριστιανῶν ἱεραποστόλων εἰς τὴν Ἰαπωνίαν.

Τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα ἀντέστησαν κατὰ τῆς εἰσόδου τῶν ξένων, ἀλλὰ πᾶσα ἀντίστασις ἦτο καταδικασμένη, διότι αἱ καπιταλιστικαὶ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἀναζητοῦσαι παντοῦ ἀγορὰς δὲν ἦσαν διατεθειμέναι νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἰαπωνίαν, ἡ ὁποία προηγέλλετο λαμπρὸς πελάτης τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ. Ἐπιθέσεις ἐγένοντο κατὰ τῶν ξένων, ὧν σπουδαιότεραι ἦσαν αἱ κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας εἰς Γιέντο τὸ 1861 καὶ 1862. Ὁ φόνος ἐνὸς Ἀγγλου προεκάλεσε τὸν ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου βομβαρδισμόν τῆς Καγιοσίμα (1863), πρωτεύουσης τῆς νήσου Σατσούμα, καὶ ἡ κατὰ τὸ 1864 πυρπόλησις ὑπὸ Ἰαπωνῶν πλοίου διερχομένου διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Σιμονοσέκι, τὸν βομβαρδισμόν τοῦ λιμένος τούτου ὑπὸ τοῦ ἀγγλο-γαλλο-ὀλλανδικοῦ στόλου. Τὰ νεώτερα στοιχεῖα καὶ ἡ ἐν τῷ μετὰ ἀναπτυσσομένη ἐν Ἰαπωνίᾳ ἀστικὴ τάξις ἀντελήφθησαν ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἦτο ματαία καὶ ὅτι τὸ ὠφελιμώτερον θὰ ἦτο νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς μετὰ τῶν ξένων ἐπικοινωνίας. Ἡ ἀποτυχία τοῦ ἀντιξενικοῦ ἀγῶνος, ἔφθειρε τὸ κῆρος τῆς ἀρχούσης τάξεως καὶ τὸ 1867, κατόπιν ἐπαναστάσεως, ἡ ἀρχὴ τοῦ σιογκοῦν κατηργήθη καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀνέλαβεν ὁ μικάδος. Ἐπειτα

ἡ ἐξέλιξις τῆς χώρας ἦτο ραγδαιοτάτη καὶ ἡ εἰσοδος τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὸν δρόμον τῶν εὐρωπαϊκῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν ἐγένετο μὲ διαρκῶς ἐπιταχυνόμενον ρυθμόν. Τὸ 1871 κατηργήθησαν τὰ φέουδα καὶ τὸ κράτος ἐνοποιήθη ὑπὸ τὴν κεντρικὴν διοίκησιν τοῦ μικάδο, καταργηθείσης τελείως τῆς φεουδαρχίας μετὰ ἀτυχεῖς αἱματηρὰς ἀντιστάσεις μέχρι τοῦ 1877. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐδημιουργεῖτο γοργῶς ἀστικὴ τάξις, ἥτις, κατὰ φυσικὸν νόμον ἤρχισεν ἐπιζητοῦσα τὴν ἀπόκτησιν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἰδρύνθη κόμμα ὀνομαζόμενον Τσιγιουπό (φιλελεύθερον) ἐπιδιώκον τὴν ἐφαρμογὴν κοινοβουλευτικοῦ συστήματος καὶ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ λαϊκὰς διαδηλώσεις τὸ 1899, ἡ Ἰαπωνία ἀπέκτησε κοινοβουλευτικὸν σύστημα. Οὐχ' ἦττον ὅμως, τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα, ὑπολείμματα τοῦ φεουδαρχισμοῦ, δὲν εἶχον ἐκλείψει εἰς τόσον βραχὺ χρονικὸν διάστημα καὶ δὲν ἔχουν ἐκλείψει ἀκόμη, παίζοντα σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ἰαπωνίας.

Οἰκονομικῶς, ἡ πρόοδος τῆς χώρας εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καπιταλισμοῦ ὑπῆρξε γοργοτάτη. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία ἀνεπτύσσοντο ταχύτατα καὶ ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα, ἐγεννήθη ἱμπεριαλιστικὴ τάξις πρὸς ἐπέκτασιν. Οἱ Ἰάπωνες ἐπωφθαλμίουν τὴν Κορέαν καί, ἐνισχυθέντες διὰ τῆς ἀγγλοἰαπωνικῆς συνθήκης (1902) ἐπέδιωξαν πόλεμον πρὸς τὴν Ρωσσίαν (1904). Νικήσαντες κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν αὐτήν, ἐπέτυχον διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Σεπτεμβρίου 1905 τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κορέας, τὴν ὁποίαν τὸ 1910 προσήρτησαν εἰς τὸ κράτος των. Τὸ 1905 συνήφθη συμμαχία Ἀγγλίας—Ἰαπωνίας «πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν», ἥτις ἀπετέλεσε τὸν προάγγελον τῆς κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον συνεργασίας.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἰαπω-

νίας. Ἡ Ἰαπωνία σύμμαχος τῆς Συνενοήσεως ἐξεδίωξε τὴν Γερμανίαν ἐκ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ τὴν διεδέχθη. Ἐδιπλασίασε τὴν τοποθέτησιν κεφαλαίων ἐν Κίνα καὶ ἐγένετο ὁ προμηθευτὴς πολεμικοῦ ὕλικου εἰς τὴν Ρωσίαν. Συγχρόνως, ὀλιγώτερον ἀπασχολημένη εἰς τὸν πόλεμον ἀνέπτυξε τὴν βιομηχανίαν της καὶ εὗρε προθύμους ἀγορὰς εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας, τὰς ὁποίας ἡ μητρόπολις ἠδυνάτει νὰ τροφοδοτήσῃ. Οὕτω ἡ Ἀγγλία ἐπὶ ἐπόλεμα διὰ νὰ συντρέψῃ τὴν Γερμανίαν, τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἀντίζηλόν της, ἐνίσχυε τὴν ἀντίζηλόν της τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τοῦ 1918 ὁ ἰαπωνικὸς ἐμπορικὸς στόλος κατέλαβε τὴν τρίτην θέσιν εἰς τὸν κόσμον μὲ 3 ἑκατομμύρια τόννων. Ἡ Ἰαπωνία, τῆς ὁποίας τὸ εἰς χρυσὸν ἀπόθεμα προπολεμικῶς, λόγῳ τῆς παθητικότητος τοῦ ἰσοζυγίου, ἐμειοῦτο κατὰ 88 ἑκατομμύρια ἐτησίως, συνεκέντρωσε τόσον πλοῦτον ὥστε ἔγινε πιστωτὴς τῶν ἐμπολέμων συμμάχων της.

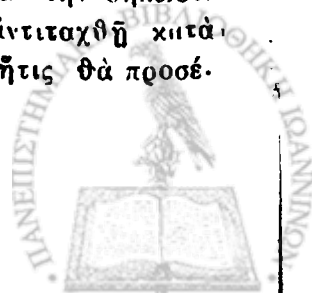
Ἡ παγκόσμιος κρίσις ἐπληξε σκληρότατα τὴν Ἰαπωνίαν. Ὁ δείκτης τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς της ἔπεσε ἀπὸ 111,4 τὸ 1929 εἰς 100,7 τὸ 1931. Ὁ δείκτης τῆς ὑφαντουργίας ἔπεσεν ἀπὸ 113,9 τὸ 1929 εἰς 103 τὸ 1930. Ἡ μεταφορὰ τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων ἔπεσεν ἀπὸ 1.066 ἑκατομ. τόννων εἰς 875 ἑκατομ. τὸ 1931. Αἱ εἰσαγωγαὶ ἐμειώθησαν ἀπὸ 180,7 ἑκατομ. γιέν τὸ 1929 εἰς 100,5 ἑκατομ. τὸ 1931· αἱ ἐξαγωγαὶ ἀπὸ 175 ἑκατομ. εἰς 93. Ἡ κρίσις εἶναι τρομερὰ διὰ μίαν χώραν, ἡ ὁποία δὲν ἔχει πρῶτας ὕλας καὶ τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει κατὰ 970.000 κατοίκους κατ' ἔτος (54 ἑκατ. τὸ 1914, 64,5 ἑκατομ. τὸ 1930). Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ἀνῆλθεν ἀπὸ 368.466 τὸ 1930 εἰς 489.168 τὸ 1932. Τὸ κράτος ἐπεχείρησε μεγάλα δημόσια ἔργα (14,5 ἑκατομ. γιέν τὸ 1929, 51,1 τὸ 1930, 31 τὸ 1931) καὶ παρέσχε δωρεὰν τὴν μεταφορὰν εἰς 23.215 μετανάστας. Τὸ ἀπόθεμα χρυσοῦ ἔπεσεν ἀπὸ 1.072 ἑκατομ

τὸ 1929 εἰς 470 τὸ 1931. Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἡ Ἰαπωνία ἐπεχείρησε διπλῆν ἐπίθεσιν. Ὁ στρατὸς ἀνέλαβε μεγάλα «δημόσια ἔργα», δηλαδὴ ἤρχισεν ἐχθροπραξίας εἰς Μαντσουρίαν τὴν 18 Σεπτεμβρίου καὶ τὴν 31 Δεκεμβρίου τὸ ἐθνικὸν νόμισμα γιέν ἐγκατέλειψε τὴν χρυσὴν βάση. Ἐπωφεληθεῖσα τῆς ἀδυναμίας, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται αἱ ἄλλαι ἐνδιαφερόμεναι δυνάμεις λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεώς της μὲ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ της κατέλαβε τὴν Μαντσουρίαν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς προστασίας τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων ὑπηκόων της ἀπὸ τοὺς ληστιάς. Ἀπαντῶσα εἰς πλατωνικὴν διαμαρτυρίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀπεχώρησεν χωρὶς οὐδὲν μέτρον νὰ ληφθῇ ἐναντίον της.

Πρὸ τῆς ἀντιδράσεως ὁμοῦ ὄλων τῶν μεγάλων δυνάμεων ἠναγκάσθη νὰ μὴ προσαρτήσῃ ἐπισήμως τὴν Μαντσουρίαν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀνακηρύξῃ ἀνεξάρτητον κράτος, τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε τὴν προστασίαν, ἀναβολοῦσα δι' εὐθετώτερον χρόνον τὴν προσάρτησιν.

Ἡ Ἰαπωνία σήμερον ἀποτελεῖ τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Μαστιζομένη ἀπὸ ὀξυτάτην οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ ὑπερπληθυσμὸν ἔχει ἀνάγκην οἰκονομικῶν διεξόδων, τὰς ὁποίας ἐπιδιώκει διὰ διπλῆς προσπαθείας: στρατιωτικῆς κατακτήσεως καὶ ντάμπινγκ, ἰδίως ἀπ' ἧτου ἐπεβλήθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἡ δικαιοσύνη τοῦ συνασπισμοῦ μεγάλου κεφαλαίου καὶ γενικοῦ ἐπιτελείου.

Ἡ κατάληψις τῆς Μαντσουρίας, πλουσίας εἰς πρῶτας ὕλας καὶ γεωργικὰ προϊόντα, ἦτο τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς κατάληψιν νέων ἐδαφῶν. Αἱ ἐπὶ τῆς Κίνας βλέψεις τῆς Ἰαπωνίας ἐξεδηλώθησαν σαφέστατα δια τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς 17 Ἀπριλίου 1934. Κατὰ τὴν δήλωσιν αὐτὴν ἡ Ἰαπωνία θ' ἀντιταχθῇ κατὰ πάσης ξένης δυνάμεως, ἥτις θὰ προσέ-

φεραν εἰς τὴν Κίναν τεχνικὴν ἢ οἰκονομικὴν βοήθειαν, ἥτις δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τῆς χώρας αὐτῆς πρὸς βλάβην τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰαπωνίας. Τὴν δὴλωσιν αὐτὴν οὐδεμία ξένη δύναμις ἐδέχθη ὡς θίγουσαν τὴν ἀρχὴν τῆς «ἀνοικτῆς θύρας» τὴν ὁποίαν αἱ ἱμπεριαλιστικαὶ δυνάμεις, ἐποφθαλμιῶσαι τὴν μεγάλην κινεζικὴν ἀγοράν, καὶ μὴ δυνάμεναι οὐδεμία νὰ τὴν οἰκιοποιηθῇ ἀποκλειστικῶς, ἐπέβαλον εἰς τὴν Κίναν. Ἡ ἐπιθετικὴ αὐτὴ στάσις τῆς Ἰαπωνίας ἔχει κινήσει τοὺς φόβους τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ πρώτη φοβεῖται τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἰαπῶνων εἰς Μαντσουρίαν καὶ Κίναν ὡς δυναμένην ν' ἀποτελέσῃ ἀπειλὴν διὰ τὴν σοβιετικὴν Σιβηρίαν καὶ ἐξοπλίζεται ἐντατικῶς εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι φοβοῦνται τὴν ἐπὶ τῶν Φιλιππίνων καὶ Χαβάϊ νήσων βλέψεις τῆς Ἰαπωνίας καὶ τὰς ἰαπωνικὰς φιλοδοξίας πρὸς κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ, καὶ ἐνισχύουν τὸν στόλον τῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ὑπὸ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν (1933), ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ἑνὸς ἰσχυροῦ συμμάχου εἰς τὴν περίπτωσιν συγκρούσεως μετὰ τὴν Ἰαπωνίαν. Ἡ Ἀγγλία ἐπίσης φοβεῖται τὰς ἰαπωνικὰς βλέψεις ἐπὶ τῶν κινήσεων τῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῆς Ὠκεανίας καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Αὐστραλίας. Τοῦτο προεκάλεσεν ἐνισχυοὺς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Αὐστραλίας καὶ τὴν δὴλωσιν τῆς αὐστραλιανῆς κυβερνήσεως ὅτι ἡ Αὐστραλία θὰ παραμείνῃ λευκὴ ἡπειρος. Τὸ ἰαπωνικὸν ντάμπινγκ δὲν εἶναι μικρότερος κίνδυνος. Ἡ Ἰαπωνία ἐπωφελουμένη τοῦ χαμηλοῦ κόστους παραγωγῆς εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς, ὀφειλομένου εἰς τὴν ὑποτίμησιν τοῦ νομίσματος καὶ εἰς τοὺς χαμηλοὺς μισθοὺς (βλ. Ἰαπωνικὸν Ἐργατικὸν Κίνημα), ἐτλημμύρισε τὸν κόσμον με βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς ἐξευτελιστι-

κὰς τιμὰς. Δυτικὴ Ἀφρική, Αἴγυπτος, Συρία, Ἰράκ πρῶται καὶ κατόπιν καὶ αὐτὴ ἡ Εὐρώπη ὑπέστησαν τὴν ἐπιδρομὴν τῶν εἰς ἐξευτελιστικὰς τιμὰς πωλουμένων ἐμπορευμάτων. Πρῶτος ὁ Μουσσολίνι διὰ δημοσίου λόγου τοῦ διεμορτυρήθη διὰ τὸ ἰαπωνικὸν ντάμπινγκ καὶ ἐτήτησε τὴν λήψιν μέτρων παρ' ὅλων τῶν κρατῶν. Παρολλήλως ἡ Ἰαπωνία ἐπεδίωξεν ἀποικισμὸν εἰς Ἀβησσυνίαν καὶ ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν ἐδαφῶν πρὸς καλλιέργειαν βάμβακος εἰς Ἰάπωνας καλλιεργητάς, ἀλλὰ τὸ σχέδιον αὐτὸ ἀπέτυχε πρὸ τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, αἵτινες ἐφοβήθησαν διὰ τὰς ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης κτήσεις τῶν. Διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ντάμπινγκ ἐπέτυχε τὴν οὕξησιν τῆς βιομηχανικῆς τῆς παραγωγῆς, οὕτω δὲ ὁ δείκτης παραγωγῆς τῆς ὑφαντουργίας, ὅστις εἶχε πέσει τὸ 1930 εἰς 103 ἀνῆλθεν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1933 εἰς 130.4.

Παρὰ ταῦτα, ἡ ἰαπωνικὴ βιομηχανία, λόγῳ τῶν χαμηλῶν τιμῶν, εἰς τὰς ὁποίας πωλεῖ, δὲν δύναται νὰ καλύψῃ τὸ ἔλλειμμα τοῦ πάντοτε παθητικοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς χώρας.

Ἡ γεωργία ἔχει πληγῆ βαρύτερα ὁ ὑπερβολικὸς τεμαχισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας ὑπεχώρησε τὸν Ἰάπωνα χωρικὸν νὰ ζῆ στειρούμενος. Μία κακὴ συγκομιδὴ ὁ ἕξης τὸ 1931, προστιθεμένη εἰς πολὺ ὑψηλὰ ἐνοίκια, κατέχρησε τὸν Ἰάπωνον γεωργόν. Ἡ πτώσις τῆς τιμῆς τῆς μειάξης καὶ ἡ κάτω τῆς ἀξίας πώλησις τῆς ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν. Εἰς τὰ δυσκολίας αὐτὰς προσετέθησαν αἱ δυσχέρειαι τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἀνεκούφισε καθόλου ἡ πτώσις τοῦ γιέν.

Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς Εὐρώπης ἔλαβεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὴν μορφήν ἐχθρότητος κατὰ τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν καὶ ἡ ἐχθρότης αὐτὴ στρέφεται κατὰ τῶν δύο μεγάλων κομμάτων τὰ ὅποια διεξεδίχουν τὴν ἐξουσίαν. Οὕτω ἐσχηματίσθη ἡ ὑπερκομματικὴ κυβερνή-

σις Σάϊτο, τῆς ὁποίας οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ στρατηγὸς Ἀράκι, ὁ θεωρούμενος ἡγέτης τῆς ἰαπωνικῆς στρατοκρατίας, ὅστις παρητήθη διὰ λόγους ὑγείας τὸν Ἰανουάριον 1934 διὰ τὰ τὸν διαδεχθῆ ὁ στρατηγὸς Χαγιασί, τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφός, τὸν Ἀπρίλιον 1934, ἀνεμείχθη εἰς μεγάλας καταχρήσεις. Ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις ὁμως εἶναι πάντοτε κρισιμωτάτη καὶ ἡ ἔξοσις τοῦ λαοῦ εἶναι μεγίστη ἐκδηλωθεῖσα ἤδη μὲ δολοφονικὰς ἀποπείρας κατὰ τοῦ μικάδου ὑπὸ Κορεανοῦ ἐπαναστάτου (7 Ἰανουαρίου 1932) καὶ κατὰ τοῦ τέως πρωθυπουργοῦ Βακατσούκι (Νομβρίου 1933).

Ἰαπωνικὸν ἐργατικὸν κίνημα.—Ἡ ταχεῖα ἐκβιομηχάνησις τῆς Ἰαπωνίας ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργήσῃ παραλλήλως καὶ ἐργατικὸν ζήτημα. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν βιομηχανιῶν παρασύρει κατ' ἔτος δεκάδας χιλιάδων κατοίκων τῆς ὑπαίθρου εἰς τὰ ἀστικά κέντρα. Τὸ 1918 ὑπῆρχον 233 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων, τὸ δὲ 1925 εἶχον ἀνέλθει εἰς 609. Ἡ ἐξόρμησις αὕτη τῆς ὑπαίθρου πρὸς τὴν πόλιν ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀφόρητον δυστυχίαν καὶ πείνην τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἰαπωνίας, ἡ ὁποία ἐκφράζεται σαφέστατα εἰς τὴν ἰαπωνικὴν παροιμίαν: «50 λάχανα ἕνα κουτί τσιγάρα» καὶ ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι λόγῳ τοῦ ὄρεινου τοῦ ἐδάφους μόλις τὰ 18 ο)ο τῆς ἐπιφανείας καλλιεργοῦνται.

Φυσικὸν ἐπακολούθημα τῆς δημιουργίας μεγάλων μαζῶν ἐργατῶν ἦτο ἡ ἐμφάνισις τῶν ἀπεργιῶν διὰ τὴν διεκδίκησιν μεγαλυτέρων ἡμερομισθίων, τὰ ὁποία ἦσαν πάντοτε μηδαμινὰ ἐν συγκρίσει μὲ τὸ κόστος τῆς ζωῆς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπεργιῶν τῶν ἐχουσῶν ὡς σκοπὸν τὴν αὐξήσιν τῶν ἡμερομισθίων, ἠϋξήσεν κατὰ τὴν ἄνευ προηγουμένου περίοδον ἀκμῆς τῆς ἰαπωνικῆς βιομηχανίας ἀπὸ 71 τὸ 1916 εἰς 407 τὸ 1919

μὲ 63.137 ἐργάτας. Τὸ 1919 ἐγένετο ἡ μεγάλη ἀπεργία τῶν ναυπηγέων Καβασάκι εἰς Καμπέ, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον 15.000 ἐργάται καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ πρώτην φορὰν ἔρρευσεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἐργατικὸν αἷμα. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον, μετὰ ἀποτυχούσας προγενεστέρως προσπαθείας, ἐγεννήθη ὁ ἰαπωνικὸς συνδικαλισμὸς.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐργατῶν εἰς συνδικάτα εἶχε νὰ ὑπερπηδήσῃ πολλὰ ἐμπόδια. Παρὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τῆς Ἰαπωνίας εἶναι ἀκόμη χώρα γεωργικὴ καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ συνεταιρίζεσθαι δὲν εἶναι αἰσθητὴ εἰς τοὺς βιοτέχνους ὅπου αἱ σχέσεις μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν εἶναι ἄμεσοι καὶ προσωπικαί. Ἐπὶ πλέον, ὁ νόμος περιορίζει τὴν ἐλευθερίαν δράσεως εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀπεργίας. Τέλος, εἰς τὴν ὑφαντουργικὴν βιομηχανίαν, κυρίαν βιομηχανίαν τῆς Ἰαπωνίας, ἡ ἐργατικὴ δύναμις ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ γυναῖκες, αἵτινες θεωροῦν τὴν βιομηχανικὴν ἐργασίαν ὡς προσωρινὴν καὶ μένουσιν ἐκτὸς τῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως. Εἰς τοῦτο προστίθενται αἱ διαμάχαι μεταξὺ τῶν συνδικάτων τῆς δεξιᾶς, τῆς ἀριστερᾶς καὶ τοῦ κέντρου καὶ ἡ τάσις τῶν συνδικάτων ν' ἀσχολοῦνται περισσότερον μὲ τὴν πολιτικὴν παρὰ μὲ τὰ ἄμεσα ἐργατικὰ ζητήματα. Μολοντοῦτο, ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1931, ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδικάτων ἀνῆλθεν ἀπὸ 273 εἰς 768 καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἀπὸ 103.412 εἰς 370.123. Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι φαίνονται ἀσήμαντοι, ἂν σκεφθῆ κανεὶς ὅτι μόνον 8 ο)ο τῶν Ἰαπῶνων ἐργατῶν εἶναι ὀργανωμένοι καὶ ὅτι τὰ προλεταριακὰ ἐργατικὰ κόμματα, τὰ ὁποία εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1926 ἐκέρδισαν 8 ἔδρας, εἰς τὰς τοῦ 1933 ἔλαβαν μόνον 5 ἐπὶ 466. Μολοντοῦτο, ἡ πρόοδος τοῦ κινήματος εἶναι, παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια, σημαντικὴ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ συνδικάτον τῶν ναυτεργατῶν τὸ ὁποῖον ἰδρυθὲν τὸ 1921 περιλαμβάνει ἤδη 92.000 μέλη περίπου, δηλαδή 90 ο)ο ὄλων τῶν ναυτεργατῶν τῆς

χώρας. Ἐν τῶν μεγαλυτέρων ἐμποδίων εἰς τὰς ἐργατικὰς διεκδικήσεις ἔγκειται εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ φεουδαρχικοῦ πνεύματος. Ἀναφέρονται περιπτώσεις καθ' ἃς, τὸ 1932, ἐργάται προσέφεραν αὐθρομήτως ἐργασίαν εἰς κατώτερον μισθὸν ἀπὸ ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐλάμβανον προηγουμένως διὰ νὰ βοηθήσουν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣτις εὐρίσκετο εἰς δύσκολον θέσιν. Καὶ παλαιὰ ἔθιμα διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ.

Οἱ μεταλλωρύχοι τοποθετοῦν εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ ὄρυχείου, ἓνα μικρὸν βωμὸν εἰς τὸν θεὸν τοῦ ὄρους μὲ προσφορὰς καὶ μικρὸν φανόν. Πρὶν ἀρχίσουν τὴν ἐργασίαν των, κάνουν τὴν προσευχὴν των πρὸ τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ καὶ λαμβάνουν ἐν φυλακτὸν τὸ ὁποῖον προστατεύει τὴν ζωὴν των. Ἐξαγνίζονται ρίπτοντες ἐπὶ τοῦ σώματός των ἄλας καὶ τρώγουν ὀλίγην ὄρυζαν, θαλίσινα φυτὰ καὶ ἄλλα τρόφιμα προσφερόμενα εἰς τὸν θεόν. Αὐτὰ βεβαίως εἶναι ἐπεισοδιακά, ἀλλὰ χαρακτηρίζουν τὴν ψυχολογίαν τῶν Ἰαπώνων ἐργατῶν. Ὅπωςδήποτε ἡ Ἰαπωνία ἀκολουθεῖ τὸν ρυθμὸν τῶν βιομηχανικῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Κατὰ τὰ ἔτη τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς ἐσημειώθησαν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὰ αὐτὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἶχον σημειωθῆ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἡνωμένην Πολιτείαν: ἀνάπτυξις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ καὶ συνταγματικοῦ συστήματος, πολιτικὴ διεθνὺς συνδιαλλαγῆς, τράστ, καί, φυσικά, σειρά μεγάλων πολιτικοοἰκονομικῶν σκανδάλων. Πρὶν ὅμως φθάσωμεν εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς κρίσεως, πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ἰαπωνικὴ ἀκμὴ ἀπετελέσθη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐργατικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ μελέτη τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας (Le travail industriel au Japon) συγκαλύπτει ὀλίγον τοὺς ἐξαιρετικούς νόμους, οἳτινες ἐψηφίσθησαν τὸ 1925 «νόμους δρακοντείους, οἳ ὁποῖοι ἐπι-

τρέπουν τὴν καταδίκην εἰς ποινὰς ποικιλοῦσας μεταξὺ δύο καὶ δέκα ἐτῶν φυλακίσεως ἢ καταναγκαστικῶν ἔργων τοὺς ἰδρυτὰς ὀργανώσεων τῆς ἀριστερᾶς, τοὺς συνενόχους των, τοὺς φίλους των... Ἦτο τρομοκρατία. Καὶ αὕτη ἐδιπλασιάσθη τὰ ἐπόμενα ἔτη καὶ ἰδιαιτέρως τὸ 1929» (Andrée Viollis: «Le Japon et son empire»). Μολοντοῦτο, ἡ μελέτη τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας περιέχει ἀριθμούς, οἳτινες παρὰ τὴν ψυχρότητα των εἶναι τρομακτικὰ εὐγλωττοί. Οἱ μισθοὶ τῶν ἀνδρῶν εἶναι κατώτεροι πάσης ἄλλης χώρας, οἳ δὲ τῶν γυναικῶν εἶναι χαμηλότεροι, κατὰ τὰ δύο τρίτα περίπου. Ἡ πλειονότης τῶν ἰαπωνικῶν ἐργοστασίων εἶναι ὑφαντουργεῖα, ὅπου εἰς γυναῖκες ἀντιπροσωπεύουν τὰ 80 ο)ο τοῦ συνόλου τῶν ἐργατῶν. Ἡ οἰκονομικὴ ἀκμὴ τῆς Ἰαπωνίας ἐδημιουργήθη διὰ τῆς συντριβῆς τῆς ὑγείας τῶν γυναικῶν.

Ὁ νομικὸς περιορισμὸς τῶν ὥρῶν ἐργασίας ἐφαρμόζεται μόνον εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία κάτω τῶν δέκα ἐξ ἐτῶν. Κατὰ τὸν νόμον διὰ τοὺς ἐργάτας αὐτοὺς καὶ μόνον ὅταν ἐργάζονται εἰς ἐπιχειρήσεις ἀπασχολούσας ἄνω τῶν δέκα ἐργατῶν, ἡ ἐργασία ἡμέρα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς ἑνδεκα ὥρας! Εἰς τὰ κλωστήρια μόλις τὸ 1931 ὁ χρόνος ἐργασίας ἐμειώθη ἀπὸ 12 εἰς 11 ὥρας. Ἀλλὰ οἱ προϋπτάμενοι τῶν ἐπιχειρήσεων ἐξουσιοδοτοῦνται διὰ τοῦ νόμου περὶ ἐργοστασίων (1 Ἰουλίου 1926) νὰ ἐπιβάλλουν συμπληρωματικὰς ὥρας «εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις» κυρίως διὰ νὰ «αὐξήσουν προσκαίρως τὴν παραγωγὴν». Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀδειῶν αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν διὰ τὴν παράτασιν τῶν ὥρῶν ἐργασίας κατ' ἀναλογίαν δύο ὥρῶν ἡμερησίως καὶ ἑπτὰ ἡμερῶν μηνιαίως, ἀνῆλθεν ἀπὸ 2.745 τὸ 1927 εἰς 10.152 τὸ 1930 ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 6.985 εἰς τὴν ὑφαντουργίαν. Ἐπὶ πλέον, οὐδεὶς νόμος ἐπιβάλλει ἡμερησίαν ἀργίαν καθ' ἑβδομάδα. Ὁ νόμος περὶ ἐργοστασίων ὀρίζει ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ οἱ κάτω

νέων ἀπεράντων γαιῶν. Δὲν ἔμενε παρὰ μία διέξοδος ἢ κατάσχεσις καὶ ἢ βία εἰς βάρος τῶν βογιάρων καὶ πρὸς ἰκανοποίησιν τῆς ἀνερχομένης τάξεως. Καὶ ὁ Ἰβάν ἐδείχθη τῶντι τρομερὸς διὰ τὴν τάξιν τῶν βογιάρων. Ἡ «ρόδα», τὸ συμβούλιον δηλαδὴ τῶν βογιάρων περὶ τὸν τσάρον, ὄχι μόνον ἔπαυε πλέον νὰ ἔξασκῃ οἰανδήποτε ἐπιρροὴν εἰς τὰς τύχας τοῦ κράτους, ἀλλὰ κατεδικάσθη εἰς πλήρη ἀπραξίαν δι' ἄλληπαλλήλων ἐξευτελισμῶν.

Οἱ βογιάροι ἐξετοπίζοντο ἀπὸ τὰς παλαιὰς γαίας των καὶ τοιοιτοτρόπως διεκόπτοντο οἱ δεσμοὶ καὶ αἱ παραδόσεις μὲ τὸ παλαιὸν περιβάλλον, ἐγκαθίσταντο δὲ εἰς νέας γαίας τῶν μᾶλλον διαφόρων καὶ ἀπομακρυσμένων περιφερειῶν τοῦ κράτους. Αἱ γαίαι τῶν βογιάρων, δηλαδὴ αἱ πριγκηπικαὶ, περιήλθον εἰς χεῖρας ἄλλων, οἱ ὅποιοι καὶ ἐδημιούργησαν τὴν τάξιν τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων. Εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῶν βογιάρων, καὶ εἰς τοὺς βασανισμοὺς τοῦ ὁ Ἰβάν ὁ τρομερὸς παρευρίσκετο πολλάκις αὐτοπροσώπως, κατοπιν δὲ ἐδίδε τὰ ὀνόματα τῶν θυμάτων εἰς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν διὰ νὰ τα μνημονεύῃ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς των.

Ἡ ἐξωτερικὴ του πολιτικὴ χαρακτηρίζεται μὲ φεουδο-ἀποικιακὰς κατακτήσεις. Οἱ πόλεμοι του ἀπέβλεπον εἰς τὴν κατακτησιν τῶν βαλτικῶν κυρίως χωρῶν, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς Δύσεως. Ἀνάλογοι ἦσαν οἱ πόλεμοι ἐναντιὸν τῆς Τουρκίας καὶ τοῦ χανάτου τῆς Κριμαίας.

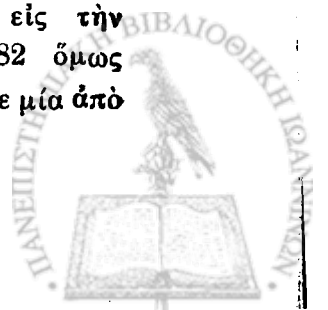
Σημαντικὸν γεγονός τῆς βασιλείας τοῦ Ἰβάν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἔναρξις τοῦ ἀγγλορωσικοῦ ἐμπορίου μέσον τῆς Λευκῆς Θαλάσσης. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν σχέσεων αὐτῶν μέσον τοῦ ποταμοῦ Δβίνσκ, ἰδρύθη τὸ 1554 ἡ πόλις τοῦ Ἀρχαγγέλου.

Ὁ Ἰβάν ἀφῆκε καὶ λογοτεχνικὴν ἐργασίαν. Ὅσον καὶ ἂν αἱ σύγχρονοι κριτικαὶ τῶν θαυμαστῶν του ὄξουν ὑπερβολῆς, ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀξιοπεριφρό-

νητος ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἰβάν τοῦ τρομεροῦ μὲ τὸν πριγκηπα Κούρμπσκυ. Εἰς αὐτὴν ὁ Ἰβάν ἐκθέτει τὴν θεωρίαν τῆς ἀπεριορίστου τσαρικῆς ἐξουσίας καὶ ὑποστηρίζει τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀγῶνος ἐναντιὸν τῶν βαγιάρων.

Ἰβανόφσκι (Σέργιος Ἰβάνοβιτς ψευδώνυμον τοῦ I. Schneersohn).—Ρῶσσοσ σοσιαλδημοκράτης γεννηθεὶς τὸ 1878. Εἰργάσθη μεταξὺ τῶν ἐργατῶν τοῦ Ντβίνσκ, τοῦ Γκρόντο, τοῦ Μπιελοστόκ καὶ ἐφυλακίσθη ἐπανειλημμένως. Ἐν Πετροπολεὶ συνεδέθη πρὸς τοὺς μπολσεβίκους καὶ βραδύτερον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Μόσχας. Κατόπιν ὅμως ἀπεμακρύνθη τῶν μπολσεβίκων μὴ θέλων νὰ παραδεχθῇ τὸ σύνθημα τῆς ἐνόπλου ἐξεγερσεως (1905). Ἡ συντριβὴ τῆς ἐξεγερσεως τοῦ Δεκεμβρίου ὤθησε τὸν Ἰβανόφσκι ἀκόμη δεξιώτερον. ἤρχισε τότε νὰ προπαγανδίζῃ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐργατικοῦ συνεδρίου εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τα περιοδικὰ τῶν μενσεβίκων. Κατὰ τὸν παγκόσμιον ὄμως πόλεμον, εὐρισκόμενος ἐν Αὐστρίᾳ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν μπολσεβικισμόν. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου εἰργασθῆ εἰς τὴν σοβιετικὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐν Ἑλβετίᾳ, ἡ ὁποία εἰργασθῆ οἰα τὴν ἀπελευθερωσιν τῶν Ρωσῶν αἰχμαλωτῶν. Διετέλεσεν ἐπίσης μέλος τῆς σοβιετικῆς ἐμπορικῆς ἀντιπροσωπείας ἐν Βερολίνῳ.

Ἰβάνωφ (Σεργκιῆ Ἀνδρέγιεβιτς).—Σπουδαῖος Ρῶσσοσ ἐπαναστάτης καταγόμενος ἀπὸ εὐγενεῖς 1859—1927. Σπουδαστῆς ὢν εἰς τὴν ἰατρικὴν ἀκαδημίαν τῆς χειρουργικῆς, ἔλαβε μέρος εἰς τὰ μυστικὰ ἐπαναστατικὰ σωματεῖα τῶν φοιτητῶν. Συνελήφθη τὸ 1877 καὶ τὸ 1879 ἐξωρίσθη εἰς τὸ Σενκούροχ ὁπόθεν ἐδραπέτευσε. Κατόπιν προσεχώρησεν εἰς τὸ κόμμα «Ναρόντναγια Βόλια», συλληφθεὶς ὅμως ἀμέσως ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν. Τὸ 1882 ὅμως ἐδραπέτευσε καὶ πάλιν καὶ ἔγινε μία ἀπὸ

τάς κεντρικάς φυσιογνωμίας τοῦ κόμματος, συνεργασθεῖς εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς δολοφονίας τοῦ Σουντέϊκιν.

Τὸ 1884 διωργάνωσε μυστικὸν τυπογραφεῖον εἰς τὸ Ροστώβ καὶ ἐργαστήριον βομβῶν εἰς τὸ Λουνκάνσκ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1886 συνελήφθη εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, μετατραπέισης τῆς ποινῆς του εἰς ἰσόβια καταναγκαστικά ἔργα. Ἐξέτισε τὴν ποινὴν του εἰς τὸ Σλίσελμπουργκ, καὶ ἐξῆλθε τῆς φυλακῆς μετὰ 20 σχεδὸν ἔτη, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1905. Εἰς Παρισίους ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀνακριτικὴν ἐπιτροπὴν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἄζεφ. Ἐγραψε πολλὰ ἄρθρα καὶ μελέτας ἱστορικοῦ καὶ αὐτοβιογραφικοῦ χαρακτῆρος.

Ἰβάντσιν · Πισάρεφ (Ἀλέξανδρος Ἰβάνοβιτς.— Ρῶσσοσ ἐπαναστάτης καὶ λογο ἔχνης (1846—1916). Εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν ἀνεμίχθη ὡν φοιτητῆς ἀκόμη τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. Περὶ τὸ 1870, τὸ κτῆμα του «Ποτάμοβο», εἰς τὸν νομὸν Γιαροσλάφσκ, κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐπαναστατικῆς προσπαθείας τοῦ Βόλγα. Τὸ 1874 περιῆλθε μετημφισμένος τὴν Ρωσίαν προπαγανδίζων ὡς σιδηρουργός, ἀμαξηλάτης, σιδηροδρομικὸς πράκτωρ κ.λ.π. Τὸ 1875 μετέβη εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ 1877 ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ρωσίαν προσεχώρησεν εἰς τὴν ὁμάδα «Ζέμλια ἰ Βόλια». Τὸ 1879 συνειργάσθη ἐνεργῶς ἐν Πετρούπολει ὡς βοηθὸς τοῦ Τιχομίρωφ καὶ τοῦ Μοροζῶφ εἰς τὸ περιοδικὸν «Ναρόντναγια Βόλια». Τὸ 1881 συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Σιβηρίαν ὅπου ἐξηκολούθησε τὴν δρᾶσιν του. Ἐπιστρέψας ἐκ Σιβηρίας, τὸ 1888, ἐγκατέλειπε καθε παράνομον ἐκδήλωσιν περιορισθεῖς εἰς τὴν νόμιμον δρᾶσιν τῶν «λαϊκιστῶν».

Ἰγκλέθιας (Παῦλος Iglesias).— Ἠγέτης τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος ἐν Ἰσπανίᾳ, γεννηθεῖς τὸ 1849. Τυπογράφος τὸ ἐπάγγελμα ὠργάνωσε τὸ 1869 τὸ πρῶτον ἐργατικὸν συνέδριον, τὸ ὁ-

ποῖον συνεχλήθη ἐν Βαρκελώνῃ. Εἶναι ἰδρυτῆς τοῦ Ἰσπανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος (1881), τῆς Γενικῆς Ἐνώσεως τῶν ἐργαζομένων καὶ τοῦ ὄργάνου «El Socialista» (1886), τὸ ὁποῖον διηύθυνε ἐπὶ μακρόν. Ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ. Ἐξελέγη τὸ 1910 πρῶτος βουλευτῆς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος.

Ἰδέα.— Ἐν τῷ φιλοσοφικῷ συστήματι τοῦ Πλάτωνος ἰδέαι καλοῦνται αἱ γενικαὶ ἔννοιαι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ μόνιμον ποῖον τῆς οὐσίας τῶν ὄντων, χρησιμεύουσαι ὡς πρότυπα καὶ παραδείγματα τῶν ἐπὶ μέρος ὄντων καὶ ὑπάρχουσαι ἀντικειμενικῶς ἐν τινὶ ὑπεραισθητικῷ κόσμῳ. Ἐν τῷ φιλοσοφικῷ συστήματι τοῦ Ἐγέλου ἡ ἀπόλυτος ἰδέα προὑπάρχει προαιωνίως ἀποτελοῦσα τὴν ὄληθῆ καὶ ζωοφόρον ψυχὴν ὅλων ὅσα ὑπάρχουν, ἐξελίσσεται δὲ ἀφ' ἑαυτῆς διερχομένη ὅλας τὰς βαθμίδας, τὰς ὁποίας περικλείει ἐν ἑαυτῇ. Ἡ αὐτοεξέλιξις αὕτη τῆς ἰδέας εἶναι ἡ *διαλεκτικὴ* (βλ. λ.).

Ἰδεαλισμός.— Μία ἀπὸ τὰς δύο βασικάς φιλοσοφικάς κατευθύνσεις. Ὁ ἰδεαλισμὸς πρωταρχικὸν καὶ κύριον δεδομένον θεωρεῖ τὴν συνείδησιν πρεσβεύων ὅτι ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος εἶναι τὸ δευτερευόν ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὴν συνείδησιν. Ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ὁ ἰδεαλισμὸς τὰ ἐξαρτᾷ ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία ἀναλόγως τοῦ ρεύματος, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ ὁ εἷς ἢ ὁ ἄλλος φιλόσοφος ὀνομάζεται ἄλλοτε ἰδέα, ἄλλοτε ψυχὴ, ἄλλοτε βούλησις, ἄλλοτε θεότης κλπ. Ὁ ἰδεαλισμὸς ἀντίκειται κατὰ βάσιν εἰς τὸν φιλοσοφικὸν ὕλισμόν, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὴν ὕλην ὡς ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα, ὑπάρχουσαν ἔξω τῆς συνειδήσεως ἡμῶν. Ὁ ὕλισμὸς καὶ ὁ ἰδεαλισμὸς ἀντιπροσωπεύουν δύο ἐχθρικός, πρὸς ἀλλήλας κατευθύνσεις ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ.

Ἡ ἰδεαλιστικὴ κατεύθυνσις ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ χωρίζεται εἰς δύο θεμελιώδεις κλάδους: τὸν ὑποκειμενικὸν καὶ τὸν ἀντικειμενικὸν ἰδεαλισμὸν, ἀναλόγως τοῦ ἂν κύριον καὶ βασικὸν θεωρεῖται ἢ βούλησις ἢ ἡ συνείδησις τοῦ ὑποκειμένου, ἢ τοῦναντίον ἢ συνείδησις γενικῶς ἥτις μετατρέπεται εἰς ὑπερυποκειμενικὴν συνείδησι. (παγκόσμιος νοῦς, παγκοσμία βούλησις κλπ.).

1.— *Αἱ γνωσιολογικαὶ καὶ αἱ ταξικαὶ ρίζαι τοῦ ἰδεαλισμοῦ.* Εἰς τὴν ἱστορικῶς ἐξελισσομένην γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν ὑλιστικὴν θεωρίαν, παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου ἀπεικονίσεως τῆς ἀντικειμενικῆς ὑλιστικῆς πραγματικότητος. Ἐνόσω ἀναπτύσσεται ἡ ὑλικὴ παραγωγή, ὁ κοινωνικὸς ἀνθρώπος ὁλοκλήρως περὶ σφόδρον καὶ βαθύτερον ἀπεικονίζει εἰς τὴν συνείδησίν του τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον.

Ἡ γνῶσις ὁμως εἶναι πολύπλευρον φαινόμενον ἀπεικονίσεως τῆς πραγματικότητος ἐν τῇ συνειδήσει, μὲ πλῆθος διαφορετικῶν ἀποχρώσεων. Ἡ μεγαλοποίησις οἰασδῆποτε ἐκ τῶν ἀποχρώσεων αὐτῶν, ἢ μετατροπὴ τῆς εἰς τι τὸ αὐτοτελές, τὸ ἀφηρημένον, ὁδηγεῖ εἰς πεπλανημένην γνῶσιν. Εἰς αὐτὸ τὸ φαινόμενον τῆς γνώσεώς μας, εἰς τὰς ἐννοίας μας, ὑπάρχουν σημεῖα τὰ ὅποια δημιουργοῦν τὴν δυναμικότητα παραδρομῆς, ἀπομακρύνσεως τῆς γνώσεως ὑπὸ τὴν συγκεκριμένην πραγματικότητα, ἢ ὅποια συμβαίνει ὁσάκις εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα ἀποδίδεται αὐτοτελεῆς σημασία.

Αἱ παραστάσεις καὶ αἱ ἐννοιαί μας, εἶναι εἰκόνας πραγμάτων τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος. Κριτήριον τῆς ὀρθότητος τῆς γνώσεώς μας εἶναι ἡ κοινωνικὴ πρακτικὴ. Ὁ ἔλεγχος ἢ ἡ ἐπαλήθευσις τῶν εἰκόνων τούτων, δηλαδή ὁ χωρισμὸς τῶν ἀληθῶν ἀπὸ τὰς ψευδεῖς ἐπιτελεῖται διὰ τῆς πρακτικῆς. Μερικαὶ ἰδεαλιστικαὶ σχολαὶ ἀναγνωρίζουν τὴν πρακτικὴν, ἀλλὰ ὡς πνευματικὴν πρακτικὴν. Ὁ ἰδεαλισμὸς ἐν τέ-

λει ἀποσπᾷ τὴν δρᾶσιν τῆς γνώσεως ἀπὸ τὴν πρακτικὴν τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιφέρει ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα, θέτων ἀντ' αὐτοῦ φανταστικά προϊόντα τῆς σκέψεως. Μερικὰς χωριστὰς ἀποχρώσεις, σημεῖα τοῦ πολυμεροῦς φαινομένου τῆς γνώσεως, ὁ ἰδεαλισμὸς τὰς μετατρέπει εἰς αὐτοτελεῆ εὐθείαν γραμμὴν. Εἰς τὴν ἰδεαλιστικὴν φιλοσοφίαν ἢ ψυχικὴ δρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μορφὴν αἰσθήσεων, ἀντιλήψεων, παραστάσεων, ἢ ὑπὸ μορφὴν ἠθελημένων πράξεων, ἀποσπᾶται παρανόμως ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον, ἐξογκοῦται, ἀντιναθίσταται εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ φιλοσόφου, μὲ ἰδιότητος δημιουργοῦ τῆς πραγματικότητος, καὶ κατόπιν τοποθετεῖται ὡς φύσις δῆθεν πραγματικὴ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν. Κατόπιν ὅλων τούτων δὲν εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐκδήλωσιν τῆς δράσεως αὐρατουτίνος «νοῦ», ἢ «βουλήσεως» ἢ ἄλλου τινὸς παρομοίου.

Ἡ δυναμότης ὁμως τοῦ ἰδεαλισμοῦ, ἢ ἐνυπάρχουσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν δὲν γίνεται πάντοτε πραγματικότης. Ὅπως δεικνύει ὅλη ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἡ δυναμότης τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἀναπτύσσεται εἰς πραγματικὸν ἰδεαλισμὸν εἰς τὴν ταξικὴν κοινωνίαν, ὅπου ἡ δυναμότης τοῦ ἰδεαλισμοῦ στερεώνεται μὲ τὰ ταξικὰ συμφέροντα τῆς κυριάρχου ἐκμεταλλευτρίας τάξεως. Ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς ταξικῆς κοινωνίας εἶναι διαφόρετικὰ τὰ συμφέροντα τῶν διαφόρων τάξεων καὶ ἐπομένως αἱ ἀπόψεις τῶν ἀνθρώπων—ὀλόκληρον τὸ φαινόμενον τῆς γνώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου—προσλαμβάνουν ἀναποφεύκτως χαρακτῆρα ταξικόν. Εἰς τὴν ταξικὴν πάλιν, ἢ ὅποια εἰς διαφοροὺς ἐποχὰς προσλαμβάνει διαφορετικὰς μορφὰς, κάθε κοινωνικὴ τάξις, στηριζομένη εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς προηγουμένης πνευματικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, δημιουργεῖ ἰδίαν κοσμοθεω-

ρίαν, ἀνταποκρινομένην εἰς τὰ ζωτικά της συμφέροντα. Ἡ κυριαρχοῦσα εἰς ὠρισμένην ἐποχὴν ἐκμεταλλεύτρια τάξις, ἀντανακλᾷ εἰς τὰ θεωρητικά της συστήματα τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον, τὸν ἀντανακλᾷ ὁμως κατὰ τὸν ἰδικὸν της τρόπον. Εἰς τὴν ἀντίληψίν της περὶ ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος, ἡ τάξις αὕτη προσθέτει κατὰ τὸ ὅποιον δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ τὸ ὅποιον παραμορφώνει τὴν περὶ ταύτης ἀντίληψιν. Ἡ παραμόρφωσις αὕτη ἀφ' ἑνός, ἀπορρέει ἀπὸ τὰς παραστάσεις τῆς τάξεως ταύτης περὶ ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐν τέλει, εἶναι ἐξαιρετικὰ συμφέρουσα δι' αὐτήν, διότι συντελεῖ εἰς τὴν στερέωσιν τῆς ταξικῆς της κυριαρχίας εἰς τὴν ἐξαπάτησιν τῶν ὑφισταμένων τὴν ἐκμετάλλευσιν. Αἱ κυριαρχοῦσαι ιδέαι εἰς κάθε ἐποχὴν τῆς ταξικῆς κοινωνίας εἶναι αἱ ιδέαι τῆς τάξεως, ἡ ὅποια κυριαρχεῖ εἰς τὴν σφαιρὰν τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς. Αἱ ἀναπτυσσόμεναι ὑπὸ τῆς κυριάρχου ἐκμεταλλευτρίας τάξεως ἰδεαλιστικαὶ παραστάσεις υἰοθετοῦνται ὑπὸ τῶν ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν μαζῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ ἰδεαλισμὸς ἐκπληροῖ τὸν ρόλον τοῦ ὄπλου πνευματικῆς ὑποδουλώσεως τῶν μαζῶν. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκεινται αἱ ταξικαὶ ρίζαι τοῦ ἰδεαλισμοῦ ὡς κοσμοθεωρίας.

Εἰς τὴν ταξικὴν κοινωνίαν αἱ κυριαρχοῦσαι τάξεις εἶναι ἀπεσπασμένα ἀπὸ τὴν ἄμεσον συμμετοχὴν εἰς τὸ ὑλικὸν φαινόμενο τῆς παραγωγῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπίσης εἶναι εἰς ἕκ τῶν λόγων τῆς ἀπεμακρύνσεως τῶν ἰδεολόγων τῶν τάξεων τούτων ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα. Ὁ χωρισμὸς τῆς διανοητικῆς ἐργασίας ἀπὸ τὴν φυσικὴν, ἀναπόφευκτος εἰς τὴν ταξικὴν κοινωνίαν, δημιουργεῖ εἰς τοὺς ἰδεολόγους τῶν κυριαρχουσῶν τάξεων τὴν ψευδαίσθησιν, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς σκέψεως, τῆς συνειδήσεως γίνεται ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ἴδου διατὶ αἱ χωρισταὶ ἀποχρώσεις τοῦ πο-

λυμεροῦς φαινομένου τῆς γνώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, χωριστὰ τμήματα τῆς κοινῆς γραμμῆς τῆς ἀναπτύξεως τῆς γνώσεως ταύτης εἰς τὴν ταξικὴν κοινωνίαν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν κυριαρχουσῶν τάξεων, μετατρέπονται εἰς αὐτοτελῆ εὐθείαν γραμμὴν, δημιουργοῦσαι τὴν ἰδεαλιστικὴν καὶ θρησκευτικὴν κοσμοθεωρίαν.

Ὁ ἰδεαλισμὸς, ὡς πρωταρχικὸν βασικὸν στοιχεῖον ἀναγνωρίζει τὸ πνεῦμα, τὸν νοῦν κλπ. τὰ ὅποια ὑπὸ ἄλλο ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς θεότητος, γίνονται ἀντικείμενον θρησκευτικῆς πίστεως. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐγνώριζον τὸν δεσμὸν τῶν ἀπόψεων τῶν μὲ τὴν θρησκείαν. Οὕτω π. χ. ὁ ὑποκειμενικὸς ἰδεαλιστὴς Μπέρκλεϋ ἤλπιζεν ὅτι διὰ τῆς δημιουργίας τοῦ φιλοσοφικοῦ του συστήματος θὰ ἐστερέωνε τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ θὰ ἐξώτωνε τὸν ἀθεϊσμόν, τὸν συνδεόμενον μὲ τὴν ὑλιστικὴν διδασκαλίαν. Ὁ Κάντ, διίστης εἰς τὴν φιλοσοφίαν, περιώριζε τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν προετοιμάσῃ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν πίστιν. Τέλος ὁ Ἐγγελος, συνδέων τὴν φιλοσοφίαν του μὲ τὴν θρησκείαν, ὑπέθετεν ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ γνώσις τῆς ἀληθείας συντελεῖται ὑπὸ μορφὴν ἐννοιῶν, καθ' ὃν χρόνον ἡ θρησκεία τὸ καστορθώνει ὑπὸ μορφὴν ἀντιλήψεως. Κατὰ τὸν ἴδιον σχεδὸν τρόπον ἔλυον τὸ ζήτημα τῆς ἀλληλουχίας ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας καὶ θρησκείας, καὶ οἱ ἄλλοι συνεπεῖς ἢ ἀσυνεπεῖς ὁπαδοὶ τοῦ ἰδεαλισμοῦ.

Τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὰ ἰδεαλιστικὰ συστήματα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας ἐξηγοῦνται τῇ βοήθειᾳ ἐπινοουμένων αἰτίων, ὅτι ἀντὶ πραγματικοῦ φυσικοῦ δεσμοῦ μεταξὺ τῶν φαινομένων τίθεται ὁ φανταστικὸς δεσμὸς, μαρτυρεῖ περὶ τῆς ριζικῆς ἀντιθέσεως τοῦ ἰδεαλισμοῦ, πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου. Ἡ ἐπιστήμη, ὡς ἀντικείμενον τῶν ἐρευνῶν της ἔχει τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον τὴν

φύσιν καὶ τὴν ἀνθρώπινην κοινωνίαν. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις θέτει ὡς σκοπὸν τὴν ἐξακριβωσιν τῶν κανόνων τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐκτὸς ἡμῶν ὑπαρχούσης ὕλικῆς πραγματικότητος. Εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἡ ἐπιστήμη, ἀποκαλύπτουσα τοὺς νόμους τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, ἀπεικονίζουσα ὅλον ἐν πληρέστερον καὶ βαθύτερον τὴν ἀδιακόπως ἐξελισσομένην πραγματικότητα, δίδει τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν. Ἐνῶ ὁ ἰδεαλισμός, προσθέτων εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον ἐπινοημένους, ἀνυπάρχτους ἐν τῇ πραγματικότητι δεσμούς, δίδει φανταστικὴν, μυστικοπαθῆ ἀπεικόνισιν τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος. Ἴδου διατὶ αἱ φιλοσοφικαὶ βάσεις τοῦ ἰδεαλισμοῦ συμφωνοῦν μὲ τὰς θρησκευτικὰς ἀπόψεις καὶ ἀντιφάσκουν, εἰς τὰ συμπεράσματά των, πρὸς τὴν ἐπιστήμην. «Ὁ ἰδεαλισμός εἰς τὴν φιλοσοφίαν, λέγει ὁ Λένιν, εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πονηρὰ ὑπεράσπισις, τοῦ φιδεϊσμοῦ, τῆς διδασκαλίας, ἡ ὁποία θέτει τὴν πίστιν ὑπεράνω ἢ παραπλεύρως τῆς ἐπιστήμης ἢ γενικὰ ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς τὴν πίστιν».

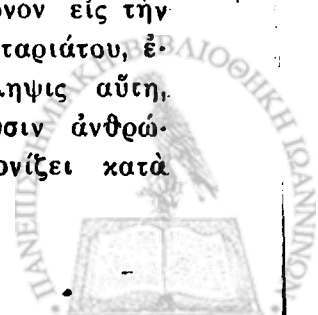
Δὲν θὰ ἦτο ἐν τούτοις ὀρθὸν νὰ κηρύξη κανεῖς ὅλα τὰ ἰδεαλιστικὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν μέχρι τῆς συστηματοποιήσεως ὑπὸ τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐνγκελς τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ, ὡς ἀπολύτως ψευδῆ. Τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ ἰδεαλισμοῦ, ὅπως καὶ ὅλας τὰς θεωρητικὰς ἀντιλήψεις, πρέπει ἀπορραϊτῆτως νὰ τὰς ἐξετάζη κανεῖς ἀναλόγως τῆς συγκεκριμένης ἱστορικῆς καταστάσεως, ἀναλόγως τῆς ἐκάστοτε ἐπιστημονικῆς γνῶσεως. Π. χ. αἱ ἰδεαλιστικαὶ σχολαὶ τῆς συγχρόνου ἀστικῆς φιλοσοφίας παίζουν ἀντιδραστικὸν ρόλον. Πηγάζουν ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῆς ἀπ' εὐθείας ἀπολογητικῆς τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος καὶ τῆς πάλης πρὸς τὴν μόνην ἐπαναστατικοἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, πρὸς

τὸν διαλεκτικὸν ὕλισμόν. Ἄλλως ὁμως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅταν πρόκειται διὰ τὰ κλασσικὰ ἀστικοῖδεαλιστικὰ συστήματα.

Τότε τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐκφράζοντα συμφέροντα τῆς ἐπαναστατικῆς ἀκόμη ἀστικῆς τάξεως, ἐνέκλειον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θετικὰς γνώσεις. Εἶναι γνωστὸν π.χ. ὅτι ὁ ἰδεαλιστὴς Λειβνίτιος ἦτο ἔξοχος μαθηματικός, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχε σειρὰν σπουδαίων διὰ τὴν ἐπιστήμην μαθηματικῶν ἀνακαλύψεων. Κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον καὶ ὁ συνεπέστατος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀπολύτου ἰδεαλισμοῦ, ὁ Ἐγκελος, ἀπὸ τῆς ἰδεαλιστικῆς του ἀπόψεως γενικεύσας τὸ σύνολον τῶν συγχρόνων του γνώσεων, ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἰδεαλισμοῦ διετύπωσε τὴν διαλεκτικὴν θεωρίαν τῆς ἀναπτύξεως.

Ὁ ἰδεαλισμός, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι μορφαὶ τῆς συνειδήσεως, ἐκφράζουσι τὰς σχέσεις τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς μιᾶς μερίδος τῆς κοινωνίας ὑπὸ τῆς ἄλλης, εἶναι πρᾶγμα συνειθισμένον διὰ μίαν ταξικὴν κοινωνίαν καὶ θὰ ἐκλείψῃ μὲ τὴν τελειωτικὴν ἐξάλειψιν τῶν τάξεων. Εἰς τὸν ἰδεαλισμόν πληρέστατα ἀρμόζει ὅ,τι ὁ Μάρξ λέγει διὰ τὴν θρησκείαν: «Ἡ θρησκευτικὴ ἀντανάκλασις τοῦ πραγματικοῦ κόσμου δύναται νὰ ἐκλείψῃ μόνον τότε, ὅταν αἱ σχέσεις τῆς πρακτικῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐκφράζωνται εἰς διαυγεῖς καὶ λογικοὺς δεσμούς μεταξὺ των καὶ μετὰ τῆς φύσεως.

Τὸ καθεστῶς τοῦ ὕλικου φαινομένου τῆς παραγωγῆς, θὰ ἀποτινάξῃ τὸ μυστικοπαθὲς ὀμιχλῶδες περιβλεπόμενον τότε μόνον, ὅταν θὰ εἶναι πλέον προῖον ἐλευθέρως σχετιζομένων ἀνθρώπων καὶ θὰ εὐρίσκειται ὑπὸ τὸν συνειδητὸν κανονικὸν ἔλεγχόν των». Ἡ κατανίκησις τοῦ ἰδεαλισμοῦ εἶναι δυνατὴ μόνον εἰς τὴν κοσμοαντίληψιν τοῦ προλεταριάτου, ἐπειδὴ μόνον ἡ κοσμοαντίληψις αὕτη, ἕξη πρὸς πᾶσαν ἐκμετάλλευσιν ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρώπου, ἀπεικονίζει κατὰ

τρόπον ἀδέκασταν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ αντικειμενικοῦ κόσμου.

Τὸ προλεταριάτον, καταλῦον τὸ καπιταλιστικὸν καθεστῶς καὶ δημιουργοῦν τὴν σοσιαλιστικὴν κοινωνίαν, παίζει τὸν ρόλον δυνάμεως, ἡ ὁποία διοργανώνει καὶ καθοδηγεῖ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ἀστικῶν ὑπολειμμάτων ἐντὸς τῆς συνειδήσεως τῶν ἀνθρώπων.

2.— *Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας.* Ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἰδεαλισμοῦ εἰς τὴν φιλοσοφίαν παρατηρεῖται εἰς τὰς διαφόρας σχολὰς ἀρχαίας (κινεζικῆς, Ἰνδικῆς) φιλοσοφίας, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχε καὶ τὸ σύστημα τῆς δουλείας. Ὁ ὕλισμὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον του κυρίως μὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Δημοκρίτου καὶ τοῦ Ἐπικούρου. Ὁ ἰδεαλισμὸς εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν συναντᾶται παρὰ τῷ Πυθαγόρᾳ, ὁ ὁποῖος ἔθετε τὴν ἰδεαλιστικὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν τοῦ ἀριθμοῦ ὡς οὐσίαν τοῦ κόσμου καὶ κατόπιν εἰς τὴν σχολὴν τῶν σοφιστῶν καὶ κυρίως παρὰ τῷ Πρωταγόρᾳ. Κατὰ τὸν Πρωταγόραν «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος» δηλαδή ἀληθὲς καὶ πραγματικὸν εἶναι κάθε τι τὸ ὁποῖον φαίνεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς ἀληθὲς καὶ πραγματικόν. Αἱ ἀπόψεις τοῦ Πρωταγόρου συνταυτίζουσαι τὴν ὑποκειμενικὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν, ὁδηγοῦν εἰς τὸν ὑποκειμενικὸν ἰδεαλισμόν. Ὑπὸ ἀνεπτυγμένην τὴν μορφήν ἡ κοσμοθεωρία τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐξετέθη εἰς φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὴν ἀληθῆ πραγματικότητα ἀποτελοῦν μόνον αἱ ἰδέαι, αἱ εὐρισκόμεναι ἐκτὸς τοῦ κόσμου τοῦ ὑποπίπτοντος εἰς τὰς αἰσθήσεις μας. Τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν τούτων ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον κόσμον, προσιτὸν μόνον διὰ τοῦ πνεύματος, ὡχρὰ ἀντανάκλασις τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ ἀλλοιούμενος κόσμος τῶν πραγμάτων. Ἡ ὑψηλοτέρη ἰδέα εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ Ἰγάρου, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Πλάτωνα συμ-

πίπτει μὲ τὴν θεότητα. Ἡ γνῶσις τοῦ ὑπεράνω τῶν αἰσθήσεών μας κόσμου γίνεται διὰ τῶν ἐννοιῶν. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ πρὸ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρξεώς της ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρξεώς της, εὐρισκομένη ἐν μέσῳ αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ σχηματίζουσα περὶ αὐτῶν ἔννοιαν, ἀναμνησκεται κατ' οὐσίαν τὰς ἰδέας, τὰς ὁποίας ἄλλοτε εἶχε σχηματίσει καὶ ἀντανάκλασις τῶν ὁποίων εἶνε ἀκριβῶς τὰ πράγματα ταῦτα. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ἀντιπροσωπεύει τὸν ἀντικειμενικὸν ἰδεαλισμόν. Εἰς αὐτὴν εὗρε τὴν ἀπήχησίν του τὸ διὰ τῶν δούλων κοινωνικὸν σύστημα παραγωγῆς, ὅταν ἤρχισαν πλέον νὰ ἐξαντλοῦνται αἱ δυνατότητες τῆς περαιτέρω προοδευτικῆς του ἀναπτύξεως.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ἀντιπροσωπεύει τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἰδεαλιστικῆς κοσμοθεωρίας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀναπτυχθεῖσα ἐπὶ τῆς κριτικῆς τῶν πλατωνικῶν ἰδεῶν συνδέει τὰς γραμμὰς τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ, μὲ στοιχεῖα ματεριαλισμοῦ. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ἀρχαίας κοινωνίας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔπαυσαν νὰ ἔχουν πέρασιν αἱ ἰδέαι τῶν φιλοσόφων της. Ἡ ἀναπτυχθεῖσα κατὰ τὸν 9ον περίου αἰῶνα φιλοσοφία τῶν σχολαστικῶν κατεγίνετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν στήριξιν τῶν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ ἀνάλογον πνεῦμα ἐξητάζοντο αἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Μεταβολαὶ ἐπῆλθον μὲ τὴν ἀποσύνησιν τοῦ φεουδαρχικοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν γεννωμένην ἀστικὴν τάξιν ἦτο ἀπαραίτητος ἡ ἐπιστήμη. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις, ἀναπτυχθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀναπτύξεως τῶν νέων σχέσεων παραγωγῆς, εὐρέθη εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἐκδήλωσις τοῦ ἰδεαλισμοῦ εἰς τὸν σχολαστικισμόν ἦτο ὁ ρεαλισμὸς, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξε τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀνεξάρτητον ὑπαρξιν γενικῶν ἐννοιῶν. Ἀντιθέτως πρὸς

τὸν ρεαλισμὸν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ νομιναλισμοῦ ὑπεστήριζον ὅτι αἱ ἔννοιαι δὲν εἶνε παρὰ ὀνομασίαι χωριστῶν πραγμάτων. Ὁ νομιναλισμὸς, ἀντιπροσώπευε τὴν πρώτην εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νέας φιλοσοφίας ἐκδήλωσιν τῶν ὑλιστικῶν τάσεων. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀστικῶν σχέσεων ἐγεννᾶτο ἡ ἀνάγκη νέας φιλοσοφίας. Τὸν 17ον αἰῶνα εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, ἡ ὁποία ἦτο τότε ἡ πρωτοπόρος καπιταλιστικὴ χώρα, ἀναφαίνεται τὸ μεταφυσικὸν σύστημα τοῦ Σπινόζα (1632—1677), τὸ ὁποῖον κατ' οὐσίαν ἐκηρυττε τὴν ὑλιστικὴν κοσμοθεωρίαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος ἀρχίζει νὰ ἀκμάζη ἡ ὑλιστικὴ φιλοσοφία διὰ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων τοῦ Βάκωνος (1561—1662), τοῦ Χόμπς (1588—1679), τοῦ Λώκ (1632—1704).

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου, ἐμφανίζεται τὸ ἰδεαλιστικὸν σύστημα τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου Λειβνιτίου (1646—1716), κατὰ τὰς θεωρίας τοῦ ὁποίου ὁ κόσμος ἀντιπροσωπεύει σύνολον πνευματικῶν μονάδων. Αἱ μονάδες εἶναι κεχωρισμέναι μεταξύ των καὶ στεροῦνται ἀλληλοεπιδράσεως. Ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἐκφράζει τὴν οἰκουμένην. Αἱ μονάδες αὗται εὐρίσκονται κατὰ τὸν Λειβνίτιον εἰς ἀρμονίαν προδιατεταγμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Λειβνιτίου ἀποτελεῖ μορφὴν ἀντικειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ.

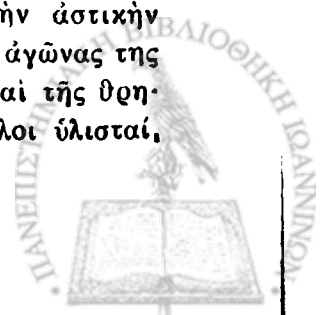
Τὸ σύστημα τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ ἀναπτύσσεται ὑπὸ τοῦ Μπέρκλεϋ. Ἡ διδασκαλία τοῦ Λώκ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς πείρας μετετρέπη ὑπὸ τοῦ Μπέρκλεϋ εἰς αὐτοτελῆ ἀντίληψιν τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ. Κατὰ τὸν Μπέρκλεϋ πραγματικῶς ὑπάρχουν αἱ αἰσθήσεις ἢ αἱ ἰδέαι τοῦ κληροῦ π. χ. τοῦ ψυχροῦ, τοῦ μαλακοῦ, αἱ ἰδέαι τοῦ χρώματος, τῆς γεύσεως, τῆς ὀσμῆς κλπ. «Ἐν τῇ πραγματικότητι τὸ ἀντικείμενον καὶ ἡ αἴσθησις εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό» λέγει ὁ Μπέρκλεϋ. Τὸ σύνολον ἢ τὰ

συμπλέγματα τῶν αἰσθήσεων δημιουργοῦν τὰ πράγματα. «Ἐπειδὴ πολλὰ τῶν ἰδεῶν τούτων παρατηροῦνται ἀκολουθοῦσαι ἢ μίᾳ τὴν ἄλλην, καθορίζονται μὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ ἔνεκα τούτου ἀναγνωρίζονται ὡς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα». Φορεὺς τῶν ἰδεῶν τούτων, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸν κόσμον, εἶναι κατὰ τὸν Μπέρκλεϋ, ἡ ψυχὴ, ὁ νοῦς ἢ τὸ ἐγώ. Κατὰ συνέπειαν ἴποτε δὲν ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως, τῆς ψυχῆς καὶ τῶν παραστάσεών της. Τοιαύτη ἀποψις ὀδηγεῖ εἰς τὸν σολιψισμόν, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ἀναπόφευκτον συμπέρασμα τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ Μπέρκλεϋ δὲν εἶναι οὐνεπὴς. Ἀναγνωρίσας τὴν προσωπικὴν συνείδησιν, τὸ πνεῦμα ὡς φορεὰ τῶν ἰδεῶν καὶ οὐσίαν τῶν πάντων, προσισθεῖ νὰ ἐξαγάγῃ καὶ αὐτὰς τὰς ἰδέας ἀπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῆς θεότητος ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, προσεγγίζων τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν ἰδεαλισμόν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀγγλικῆς φιλοσοφίας μετὰ τὸν Μπέρκλεϋ ὠδήγησεν εἰς τὸν ἀγνωστικισμόν τοῦ Χιούμ. Σιτηριζόμενος ἐπὶ τῆς θέσεως ὅτι οἱ αἱ ἔννοιαι προέρχονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, ὁ Χιούμ ἀπέδειξεν ὅτι «αἱ παραστάσεις μας εἶναι τὰ μόνα ἀντικείμενα». Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐξέφραξεν ἀμφιβολίης διὰ τὴν ὑπαρξιν τῶν ἀντικειμένων, τῶν εὐρισκομένων ἔξω τῆς δικαιοδοσίας τῶν αἰσθήσεών μας.

Ἀνακηρυξαντες τὴν ἐξάρτησιν τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται κατὰ ἀναλλοιώτους νόμους, οἱ Γάλλοι ὑλισταὶ (Λαμετρί, Ντ' Ὀλμπάκ, Ἐλβέτιος, Ντιντερό), ἐδημιούργησαν τὴν ὑλιστικὴν καὶ ἀθεϊστικὴν κοσμοθεωρίαν, ἡ ὁποία ἐχρησίμευσεν ὡς σημαία εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ἀστικὴν τάξιν τῆς Γαλλίας εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐναντίον τῆς φεουδαρχίας καὶ τῆς θρησκείας. Οὐχ ἦτον οἱ Γάλλοι ὑλισταί,

ὑψωθέντες μέχρι τῆς ὑλιστικῆς ἐρμη-
νείας τῆς φύσεως, ἐξηκολούθουν νὰ πα-
ραμένουν ἰδεαλισταὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν
τῆς κοινωνίας, ἀντανακλῶντες τὴν γε-
νικὴν ἀνικανότητα τῆς ἀστικῆς τάξεως
ν' ἀντιληφθῆ καὶ ἐξηγήσῃ ὑλιστικῶς
τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν.

Ἐκ παραλλήλου μὲ τὸν γαλλικὸν ὑ-
λισμὸν καὶ κατόπιν τούτου ἀνεπτύχθη
ὁ γερμανικὸς κλασσικὸς ἰδεαλισμὸς,
στηριχθεὶς ἐπὶ τῶν κατακτήσεων τῆς
γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς φιλοσοφίας. Τὴν
πρώτην φάσιν τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλι-
σμοῦ ἀναιπροσωπεύει ἡ φιλοσοφία τοῦ
Κάντ (1724—1804). «Τὸ βασικὸν χαρα-
κτηριστικὸν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Κάντ,
λέγει ὁ Λένιν, εἶναι ἡ συμφιλίωσις τοῦ
ὑλισμοῦ μὲ τὸν ἰδεαλισμὸν, ὁ συμβιβασ-
μὸς τοῦ ἐνὸς μὲ τὸ ἄλλο, ἡ συναρμο-
λόγησις εἰς ἓν σύστημα, ἑτερογενῶν καὶ
ἀντιθέτων φιλοσοφικῶν κατευθύνσεων». Τὰ
ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς φι-
λοσοφίας τοῦ Κάντ, ὅπως ἐν γένει καὶ
ὅλου τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ, ἐξη-
γοῦνται διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύ-
ξεως τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν 18ον αἰῶ-
να καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου. Λόγῳ τῆς
ἀσθενοῦς ἀναπτύξεως τῆς καπιταλιστι-
κῆς βιομηχανίας ἡ γερμανικὴ ἀστικὴ
τάξις δὲν ἤτο εἰς θέσιν νὰ πραγματο-
ποιήσῃ τὴν ἀστικὴν ἐπανάστασιν, τὴν
ὁποίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπετέ-
λεσεν ἡ ἀστικὴ τάξις τῆς Ἀγγλίας καὶ
τῆς Γαλλίας. Οἱ Γερμανοὶ φιλόσοφοι
ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν
Ἀγγλων καὶ Γάλλων.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Φίχτε, ἡ ὁποία ἀ-
νέπτυξε τὴν ὑποκειμενικὴν ἰδεαλιστικὴν
πλευρὰν τῆς διδασκαλίας τοῦ Κάντ, ἀ-
ποτελεῖ τὸν δεῦτερον στῆθμον τῆς ἀνα-
πτύξεως τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ. Ὁ
Φίχτε ἐδημιούργησε τὸ φιλοσοφικὸν
σύστημα τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ.
Ἀπὸ τὴν αἰωνίαν, ἀκατάπαυστον δρᾶ-
σιν τοῦ ἐγὼ ἐξάγει ὁ Φίχτε τὰ ἀντικεί-
μενα. Τὸ ἐγὼ δημιουργεῖ, διαμορφώνει
πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀντίθετον πρὸς αὐτὸ
(πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι ἐγὼ).

Τελειωτικὴ φάσις τῆς γερμανικῆς
ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας ὑτῆρξε τὸ σύ-
στημα τοῦ ἀντικειμενικοῦ καὶ ἀπολύτου
ἰδεαλισμοῦ τοῦ Ἑγέλου (1770—1831).
Ἡ βαθυ ἐρα καὶ τελευταῖο βᾶσις πά-
σης ὑτάξεως, κατὰ τὸν Ἑγελον, εἶναι
ἡ διαλεκτικῶς αὐτοαναπτυσσομένη ἀπό-
λυτος ἰδέα. Ἡ ἀπόλυτος ἰδέα κατὰ
τὸν Ἑγελον εἶναι τὸ ἀνεξάρτητον ἀντι-
κειμενικὸν πνεῦμα, ἀνεξάρτητον ἀπὸ
τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἡ
αὐτοανάπτυξις τῆς ἀπολύτου ἰδέας συν-
τελεῖται κατὰ τοὺς νόμους τῆς διαλε-
κτικῆς, οἱ ὅποιοι διεμορφώθησαν ἐπὶ
τοῦ ἰδεαλιστικοῦ ἐπιτέδου ὑπὸ τοῦ Ἑ-
γέλου εἰς τὸ περὶ ἀπολύτου ἰδεαλισμοῦ
σύστημά του.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἑγέλου ἀντιπρο-
σωπεύει τὰς θέσεις τῆς γερμανικῆς
ἀστικῆς τάξεως, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐ-
κείνην περίοδον, καθ' ἣν διετῆρει ἀκό-
μη τὸν προοδευτικὸν της χαρακτήρα εἰς
τοὺς ἀγῶνας τῆς ἐναντίον τῆς φεουδαρ-
χίας. Ὁ Ἑγελος ἐγενίκευσεν ἰδεαλιστι-
κῶς τὰς κατακτήσεις ὀλοκλήρου τῆς
ἀνθρωπίνης σκεψεως καὶ τὴν πείραν
τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῶν προοδευ-
τικῶν χωρῶν (τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος
καὶ ἀρχὰς τοῦ 19ου), συμπεριλαβῶν
καὶ τὴν πλουσιωτάτην εἰς περιεχόμενον
καὶ εἰς σημασίαν πείραν τῆς μεγάλης
Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ φιλοσοφία
τοῦ Ἑγέλου ἀποτελεῖ τὴν ὑψηλοτέραν
κορυφὴν μέχρι τῆς ὁποίας εἶναι δυνα-
τὸν νὰ φθάσῃ ἡ ἀστικὴ σκέψις. Ἡ φι-
λοσοφία τοῦ Ἑγέλου εἶχεν ἐπαναστατι-
κὴν σημασίαν. Μεταξὺ τῶν ἀριστερῶν
ἐγελειανῶν παρετηρήθη ἐπάνοδος πρὸς
τὴν ὑλιστικὴν κοσμοθεωρίαν. Ὁ Μάρξ
καὶ ὁ Ἑνγκελς ὑπεσκέλισαν τὸν ἰδεαλι-
σμὸν τοῦ Ἑγέλου, ὅπως καὶ τὰ περιο-
ρισμένα ὄρια τοῦ προηγηθέντος ὑλι-
σμοῦ, ἰδιαίτερώς δὲ τοῦ ὑλισμοῦ τοῦ
Φόϋερμπαχ, ὁ ὁποῖος ἤτο μεταφυσικὴ
καὶ ἀσυνεπὴς κοσμοθεωρία, καθ' ὅσον
εἰς τὰ ζητήματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς
περιέπιπτεν εἰς τὸν ἰδεαλισμὸν.

Ἡ κίνησις τῆς ἀστικῆς φιλοσοφικῆς

σκέψεως μετὰ τὸν Ἐγελον, ἠκολούθησε τὴν κατιούσαν. Οἱ ἰδεολόγοι ἄστοι, λησμονοῦντες τὰς μεγαλοφυεῖς ιδέας τοῦ διδασκάλου των, ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἐγέλου ὑποσκελισθείσας ιδέας τοῦ Μπέρκλεϋ, τοῦ Χιούμ καὶ τοῦ Κάντ. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Σοπεγχάουερ, στηριζόμενος εἰς τὰς ιδέας τοῦ Κάντ καὶ τοῦ Φίχτε, ἐκήρυξε (1788—1860) τὴν βούλησιν ὡς πρωταρχικὴν βᾶσιν τοῦ κόσμου. Κατόπιν τούτου ὁ Ε. Χάρτμαν (1842—1906) ἐκήρυξε τὸ «ἀσυνείδητον» ὡς κεντρικὴν ἔννοιαν τῆς ἰδεαλιστικῆς του φιλοσοφίας. Ἡ ἀστικὴ φιλοσοφία, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἣ ὁποία ἠκολούθησε τὴν περίοδον τῶν ἀστικῶν ἐπαναστάσεων καὶ κυρίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὅταν ἤρχισαν νὰ ὀξύνωνται αἱ ἀντιφάσεις τοῦ καπιταλισμοῦ προσλαμβάνει ὄλον ἐναντιδραστικὸν χαρακτήρα. Ἡ ἀστικὴ τάξις κατὰ τὰς ἀστικὰς ἀντιδραστικὴ, καὶ ἡ ἀντιδραστικότης αὐτὴ ἐκδηλώνεται καὶ εἰς τὴν ἰδεολογίαν.

Μία ἀπὸ τὰς πλέον γνωστὰς μορφὰς τῆς ἀντιδραστικῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας, περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ, εἶναι ὁ νεοκαντιανισμὸς ἀναπτύξας τὰς ἰδεαλιστικὰς πλευρὰς τῆς διδασκαλίας τοῦ Κάντ. Ἡ νεοκαντιανικὴ σχολὴ τοῦ Μαρβούργου (ὁ Κοὲν κ. ἄ.) διεξήγαγε ζωηρὰν προπαγάνδαν ὑπὲρ τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐν τῇ βιολογίᾳ ἀναπτύσσουσα ἐν αὐτῇ τὰς ἀρχὰς τοῦ βιταλισμοῦ. Τὸ αὐτὸ ἀπεπειράθη καὶ εἰς τὰ ἀνώτερα μαθηματικά, εἰς τὴν φυσικὴν καὶ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν. Ἀνάλογος ὑπῆρξε καὶ ἡ δρᾶσις τῆς νεοκαντιανικῆς σχολῆς τοῦ Φρειβούργου, ἣ ὁποία ἠθέλησε νὰ ὑπαγάγῃ τὴν ἱστορίαν εἰς τὴν δρᾶσιν μερικῶν ὠρισμένων προσωπικοτήτων.

Τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ 20οῦ χαρακτηρίζονται μὲ ἐξαιρετικὰς ἀνακαλύψεις εἰς τοὺς κλάδους τῆς φυσιογνωσίας, τῆς ἀστρονομίας, τῆς χημείας κλπ. Παρατηροῦμεν διακοπὴν τῶν παλαιῶν παραστά-

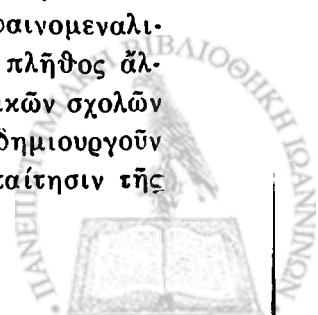
σεων, νόμων καὶ βασικῶν ἀρχῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίζετο ἡ προηγουμένη μηχανικὴ καὶ ἡ φυσικὴ. Τὰ φαινόμενα ταῦτα χρησιμεύουν εἰς τοὺς ἀστούς φυσικούς διὰ τὴν προπαγάνδαν τῶν ἰδεαλιστικῶν θεωριῶν εἰς τὴν φυσιογνωσίαν.

Μεταξὺ τῶν ἀντιδραστικῶν, ἀστικῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνεπτύχθησαν μὲ ἀφετηρίαν τὴν σύγχρονον κρίσιν τῆς φυσικῆς ἀνήκει καὶ ὁ ἐμπειριοκριτικισμὸς, ὁ ὁποῖος εἶχε διαδοθῆ εὐρύτατα μεταξὺ τῶν φιλοσόφων καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ.

Κατὰ τὰς ἀπόψεις τῶν ἐμπειριοκριτικιστῶν τὰ πράγματα εἶναι νοητὰ σύμβολα διὰ τὰ συμπλέγματα τῶν αἰσθήσεων. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἀποτελεῖται ὁ κόσμος. Φορεὺς τῶν «στοιχείων» δηλαδὴ τῶν αἰσθήσεων εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἐπομένως πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει δὲν εἶναι ἢ παράστασις καὶ τὸ σύνολον ἐκείνων τὰ ὁποῖα αἰσθάνεται τὸ ὑποκείμενον.

Ὁ ἐμπειριοκριτικισμὸς εἶναι ἐπιστροφὴ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ιδέας τοῦ Μπέρκλεϋ καὶ τοῦ Χιούμ καὶ ἀποτελεῖ διακλάδωσιν τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἰδεαλισμοῦ.

Μεταξὺ τῶν συγχρόνων ἀντιδραστικῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων, ἐκτὸς τοῦ νεοκαντιανισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπειριοκριτικισμοῦ ἔχομεν τὴν ἐμμονοκρατικὴν λεγολένην σχολὴν τῆς ἀστικῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας, ἣ ὁποία ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἰδεῶν πλησιάζει πρὸς τὸν ἐμπειριοκριτικισμόν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς σχολῆς αὐτῆς (Σοῦππε, Ντεκλέρ, Ρέμκε κ. ἄ.) κηρύττουν τὸν φιδεϊσμόν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ρευμάτων τῆς συγχρόνου ἀστικῆς φιλοσοφίας ἔχομεν τὸν πραγματισμόν, τὸν διαισθητισμόν, διαφόρους διακλαδώσεις τοῦ φαινομεναλισμοῦ, τοῦ νεορεαλισμοῦ καὶ πλήθος ἄλλων ἀντιδραστικῶν ἰδεαλιστικῶν σχολῶν καὶ ὑποσχολῶν τὰς ὁποίας δημιουργοῦν οἱ ἀστοὶ καθηγηταὶ κατ' ἀπαίτησιν τῆς

ἀστικῆς τάξεως πρὸς ἀποπλάνητιν τῶν ἐργαζομένων μαζῶν.

Ἡ ἀστικὴ φιλοσοφία πράγματι ἔχει φθάσει σήμερον εἰς τὸ ἀπώτατον ὄριον τῆς ἀντιδραστικότητος. Ἡ ἱμπεριαλιστικὴ ἀντίδρασις ἔλαβε τὴν μορφήν τοῦ φασισμού, ἀπροκαλύπτου δικτατορίας τῆς ἀστικῆς τάξεως. Τὸ φαινόμενον τοῦ ἐκφασισμού τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν ἐνισχύθη λόγῳ τῆς ἐπιδεινώσεως τῆς καπιταλιστικῆς κρίσεως. Τὰ τελευταῖα ἔτη μᾶς δίδουν τὸ θέαμα ἐπανόδου τῶν ἀστικῶν φιλοσόφων πρὸς τὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Ἐγέλου, πρὸς τὰς μυστικοπαθεῖς κυρίως πλευρὰς τῆς φιλοσοφίας ταύτης. Πρόκειται περὶ ἀντιδράσεως ἐναντι τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλισμου. Πλήθος ἐκπροσώπων τοῦ συγχρόνου νεοεγελιανισμού ἢ ἐπαναφέρουν ἀπ' εὐθείας τὸν ἀντικειμενικὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Ἐγέλου, κυρίως τὰς ἀντιδραστικὰς τοῦ ιδέας ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἱστορίας (πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ τοῦ σωβινισμοῦ) ἢ προσπαθοῦν νὰ μεταφέρουν τὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Ἐγέλου ἐπὶ ὑποκειμενικοῦ ἐπιπέδου (ὁ Τζεντίλε καὶ λοιποὶ). Γήσον οἱ μὲν ὅσον καὶ οἱ δὲ νοθεύοντες τὴν διαλεκτικὴν τοῦ Ἐγέλου προσπαθοῦν νὰ δώσουν θεωρίαν περὶ «συμβιβασμοῦ τῶν ἀντιθέτων». Ἡ ἀστικὴ ἀντιδραστικὴ ἰδεαλιστικὴ φιλοσοφία καταντᾶ σημαία τοῦ ρεβιζιονισμοῦ, ἢ τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Ὁ ρεβιζιονισμὸς ὑποστηρίζει τὴν ιδέαν τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων, παραιτούμενος τῆς ιδέας τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν μεθόδων τῆς πάλης, εἰς τὴν σφαῖραν τῆς φιλοσοφίας σημαίνει τὸν συμβιβασμὸν τῆς προλεταριακῆς κοσμοαντιλήψεως πρὸς τὴν ἀστικὴν βιολογίαν. Οἱ ρεβιζιονισταὶ συνήθως συνδυάζουν τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἱστορικὴν διδασκαλίαν τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐνγκελς μὲ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἰδεαλιστικὴν ἀστικὴν φιλοσοφικὴν σχολήν, ἀπομακρυνόμενοι τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τὸ σύνολον τῆς διδασκαλίας τοῦ Μάρξ.

Ὁ ἰδεαλισμὸς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του εἰς τὰ φαινόμενα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς σημαίνει τὴν ὑπαγωγήν ὅλων τῶν κοινωνικῶν σχέσεων εἰς φαινόμενα πνευματικὰ καὶ τῶν αἰτίων τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως εἰς αἰτία ιδεῶν.

Ὁ ἰδεαλισμὸς εἶναι ὁ θεμελιώδης ἐχθρὸς τοῦ ὕλισμου. Αἱ ἰδεαλιστικαὶ διδασκαλίαι δὲν μένουν ἀναλλοίωτοι. Ἐξελίσσονται μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ταξικῆς πάλης, προσλαμβάνουσαι διάφορον μορφήν ἀναλόγως τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν. Εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἰδεολογίας ὁ ἰδεαλισμὸς ἀντιπροσωπεύει ὠρισμένην κοινωνικὴν δύναμιν, ἢ κατατρόπωσις τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὴ μόνον μέσα εἰς τὴν ἀδιάλλακτον ταξικὴν πάλην.

Ἰδεοκρατία.—Βλ. λ. Ἰδεαλισμὸς.

Ἰδεολογία.—Ἐν τῇ συνήθει χρήσει τῆς ἢ λέξις δηλοῖ τὸ σύνολον τῶν ιδεῶν, τὰς ὁποίας ὑποστηρίζει ἄτομόν τι καὶ διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὁποίων ἐργάζεται.

Ἐν τῇ μαρξιστικῇ ὀρολογίᾳ *κοινωνικὴ ἰδεολογία* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν σκέψεων, αἰσθημάτων ἢ κανόνων κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς μιᾶς δεδομένης κοινωνίας. Τὴν κοινωνικὴν ἰδεολογίαν ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, τὸ σύνολον τῶν κανόνων δικαίου, τῶν ἠθῶν, τῆς ἠθικῆς κλπ. (βλ. καὶ λ. *Ἐποικοδόμημα*).

Ἰδιοκτησία.—Ὡς ἰδιοκτησία δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται πᾶσα κατοχὴ πράγματός τινος, ἀλλὰ ὁ ὑπὸ τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἀντιλήψεών της (νόμων) ἀναγνωριζόμενος καὶ προστατευόμενος σύνδεσμος μετὰ πράγματός τινος παρέχων ἀπόλυτον ἐπὶ τοῦ πράγματος ἐξουσίαν χρήσεως καὶ καταχρήσεως, κατοχῆς, διαθέσεως καὶ καταστροφῆς. Οὗτω δὲν δύναται ἀκόμη νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἰδιοκτησίας εἰς τὴν περίπτωσιν π. χ. τῶν Ἐσκιμῶν, καθ' ἣν ἂν εἰς κατασκευάσει τρία μοιόξυλα, τὸ τρίτον ἀσυζητητὶ ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα. Ἐπο-

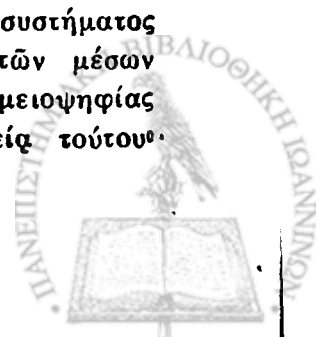
μένως, φαίνεται σαφῶς ὅτι πρόκειται ἀκόμη περὶ ἀπλῆς κατοχῆς τῶν μέσων τὰ ὅποια εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ κατέχοντος.

Εἰς τὴν περίοδον τοῦ ἀρχεγόνου κομμουνισμοῦ οὐδὲν κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἀπετέλει ἰδιοκτησίαν· τὰ πάντα ἀνήκον εἰς τὴν φυλὴν, ἔχνη δὲ τῆς κοινοκτημοσύνης αὐτῆς εὐρίσκομεν μέχρι τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην, ὅπου πᾶς τις ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς οἰαδήποτε οἰκίαν καὶ νὰ λάβῃ τροφὴν χωρὶς οὐδενὸς ἐπιζητήσεως τῆν ἄδειαν. Ἡ ἰδιοκτησία, καὶ κυρίως ἡ ἔγγειος, ἐγενήθη ταυτοχρόνως μὲ τὴν δουλείαν. Οἱ κατακτηταί, καταλαμβάνοντες τὴν χώραν ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένη μία κοινότης, ἤρπαζον τὰς γαίας των καὶ πᾶν ὅ,τι κατεῖχον καὶ μετέβαλλον τοὺς ἡττηθέντας εἰς δούλους. Μὲ τὴν διάλυσιν τῆς ἀρχεγόνου κομμουνιστικῆς κοινωνίας, κυρίως λόγῳ τῆς ἀυξήσεως τῶν μελῶν τῆς φυλῆς καὶ τῆς διασπάσεώς των εἰς μικροτέρας ὁμάδας, τὰ γένη καὶ τὰς οἰκογενείας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς κυρίως δύναται νὰ γίνῃ οὐσιαστικῶς λόγος περὶ ἰδιοκτησίας. Οὐχ' ἦττον, ἡ ἀντίληψις τῆς ἀπολύτου κυριαρχίας δὲν εἶχεν ἐμφανισθῆ ἀκόμη καὶ αἱ περιπτώσεις ἀναδασμοῦ, αἱ ὅποια παρουσιάζονται μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀντίληψις περὶ κοινωνικοῦ ἀγαθοῦ ὑπερίσχυεν ἀκόμη.

Τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς ἰδιοκτησίας εὐρίσκομεν ἀνάγλυφον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, τοῦ μᾶλλον συστηματικοῦ καὶ μικροτέρας διαρκείας δικαίου. Τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας συγκεντρώνει βαθμηδὸν εἰς χεῖρας τοῦ ἀρχηγῆ τῆς οἰκογενείας, ὁ πατήρ, ὅστις καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του ἔχει ἀπόλυτα δικαιώματα ζωῆς. Ὅπως καὶ εἰς τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ πρωτογόνου κομμουνισμοῦ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἰδιοκτησίαν, οὕτω καὶ εἰς τὴν περαιτέρω ἐξέ-

λιξίν τῆς, ἀσφαλῶς, τὸν σπουδαιότερον ρόλον ἔπαιξεν ἡ βία. Αἱ πολυυελέστεραι καὶ μαχητικώτεραι οἰκογενεαὶ διήρπαζον τὰ κτήματα τῶν ἀσθενεστέρων. Οὕτω βαθμηδὸν ἡ κοινωνικὴ διαφοροποίησις, ἣτις εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰς δουλείαν ὑπαγωγῆς τῶν ἡττηθέντων ἐνειάθη διὰ τῆς δημιουργίας καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐλευθέρων πλουσιωτέρων καὶ πτωχοτέρων. Ἡ διὰ τῶν γεννήσεων κατάτμησις τῶν περιουσιῶν, ὑποβοηθουμένη ὑπὸ τῆς κατακτήσεως νέων χωρῶν καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιοτεχνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, διὰ τῶν ὁποίων πολλὰ μέλη οἰκογενειῶν, ἀποσπώμενα τῶν οἰκογενειῶν των, ἐπεδίδοντο εἰς τὴν δημιουργίαν νέας ἰδιοκτησίας, προσωπικῆς, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς οἰκογενειακῆς ἰδιοκτησίας, ἀντικατασταθείσης διὰ τῆς ἀτομικῆς. Αἱ τελευταῖαι περίοδοι τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰδιαίτερος τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας φέρουν σαφῆ τὴν σφραγίδα τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ ἀτομικοῦ εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις. Τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον τῆς περιόδου τῆς αὐτοκρατορίας σημειώνει τὸν ὀριστικὸν θρίαμβον τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως εἰς τὸν κύριον ἀπολύτων δικαιομάτων ἐπὶ τοῦ ἰδίου πράγματος. Ἡ παρεμπροσθεῖς ἐπίδρομὴ τῶν βαρβάρων γερμανικῶν σιφῶν, ἀνέκοψε τὴν πρόοδον αὐτῆν, διὰ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἰδιοκτησίαν διὰ τοῦ φεουδαρχισμοῦ.

Ταχέως ὁμως ἐπεκράτησε πάλιν μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀστικῆς οἰκονομίας. Ἀπὸ τῆς περιόδου αὐτῆς ἡ ἀτομικὴ οἰκείοποίησις τῶν ἀγαθῶν φθάνει εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατόν σημεῖον, τὰ πάντα δὲ ὑπάγονται εἰς αὐτῆν. Ἡ οἰκείοποίησις, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος (βλ. *Καπιταλισμός*) ὄλων τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς ὑπὸ μιᾶς μειοψηφίας τῆς κοινωνίας καὶ ἡ, συνεπεῖα τούτου·

δημιουργία μεγάλων μαζῶν ἀκτημόνων, μὴ κατεχουσῶν οὐδὲν καὶ ἀποζουσῶν μόνον ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς προσωπικῆς τῶν ἐργατικῆς δυνάμεως, ἐνεφάνισεν ἔκδηλον τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἀτομικῆς οἰκιοποιήσεως τῶν ἀγαθῶν. Προσέτι ἡ μὲ τὴν πρόοδον τοῦ καπιταλισμοῦ ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς, ὥστε ἡ παραγωγή ν' ἀπολέσῃ τελείως τὸν ἀτομικὸν χαρακτήρα τῆς καὶ νὰ γίνῃ ἀπόσωπος καὶ ὁμαδική, ὡθεὶ εἰς τὴν πλήρη κατάργησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὴν μειατροπὴν τῆς εἰς κοινωνικὴν (βλ. *Σοσιαλισμός*). Κατὰ τὴν σοσιαλιστικὴν ἀντίληψιν ἡ κυριότης ὅλων τῶν μέσων παραγωγῆς, ἐκ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, ἐπιβάλλεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας. Οὐχ' ἦτον κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας, ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία ἣτις ἀντέστη εἰς τὴν ἀπορροφητικὴν τάσιν τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ἣτις χρησιμεύει πρὸς ἱκανοποίησιν ἀτομικῶν ἀναγκῶν ἢ ἀποτελεῖται ἀπὸ προσωπικῆς χρήσεως μέσα παραγωγῆς δὲν πρόκειται νὰ καταργηθῇ ἀμέσως. Θὰ ἀπορροφηθῇ φυσικῶς διὰ τῆς συνειρριστικῆς ὀργανώσεως τῶν μικρῶν παραγωγῶν.

Ἰδιοκτησιῶν ἀνακατάταξις.—Βλ. λ. *Ἀνακατάταξις ἰδιοκτησιῶν.*

Ἰδιώνυμον.— Κοινῶς λέγεται οὕτω νόμος ψηφισθεὶς τὸν Ἰούλιον τοῦ 1929 προτάσει τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ σιρεφόμενος κατὰ τῆς κομμουνιστικῆς προπαγάνδας. Ὁ νόμος οὗτος φέρων τὸν ἀριθμὸν 4229 καὶ τὸν τίτλον: «περὶ μέτρων ἀσφαλείας τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος καὶ προστασίας τῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν», ἐν τῇ προσηλαθείᾳ ὅπως κατασκευασθῇ συνταγματικός, ἐχαρακτήρισε τὴν κομμουνιστικὴν προπαγάνδαν ὡς «ἰδιώνυμον» ἀδίκημα, ἐπεκρίθη δὲ καὶ ὑπὸ ἐκλεκτῶν

νομικῶν καὶ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Α. Σβώλου ὡς ἀντισυνταγματικός. Μολοντοῦτο τὸ δικαστήριον, καίτοι ὑποχρεούμενα ἐκ τοῦ Συντάγματος νὰ ἐξετάζουσαν τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων, τὸν ἐφήρμοσαν πάντοτε. Ὁ νόμος διώκει τὴν προπαγάνδαν τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ ὁ Ε. Βενιζέλος ὁμιλῶν εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν ψήφισιν αὐτοῦ προσεπάθησε διὰ νὰ ἐμφανίσῃ ὡς συνταγματικὸν τὸν νόμον νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι δὲν θὰ διώκεται ἡ «ἐπιστημονικὴ» ἀνάπτυξις ἰδεῶν, ἀλλὰ μόνον ὁ προσηλυτισμός. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Ἐργατικῆς Βοηθείας («Ριζοσπάστης» 3 Ἰουνίου 1934) συνεπεῖρα τοῦ νόμου τούτου ἐσημειώθησαν αἱ ἑξῆς διώξεις. Ἐπὶ μὲν κυβερνήσεως Βενιζέλου (Ἰούλιος 1929—Μάρτιος 1933):

Ἐφονεύθησαν	27
Συνελήφθησαν	13.050
Κατεδικάσθησαν	2.400
Εἰς ἔτη φυλακίσεως	2.054
Εἰς ἔτη ἔξορίας	884
Στρατιῶται ἐστάλησαν εἰς τὸν πενταρχικὸν Οὐλαμὸν Καλπακίου	120
Ἐδάρησαν	1.479
Ἐκακοποιήθησαν	120
Ἐξωρίσθησαν ἀπὸ τὰς ἐπιτροπὰς Ἀσφαλείας	250
Εἰς ἔτη	150
Κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον	2
Εἰς ἰσόβια	2

Ἐπὶ δὲ κυβερνήσεως Τσαλδάρη (Μάρτιος 1933—Μάρτιος 1934):

Ἐφονεύθησαν	10
Συνελήφθησαν	3.500
Κατεδικάσθησαν	660
Εἰς ἔτη φυλακίσεως	502
Εἰς ἔτη ἔξορίας	374
Στρατιῶται ἐστάλησαν εἰς Καλπάκι	49
Ἐκακοποιήθησαν	182
Ἐτραυματίσθησαν	239
Ἐδάρησαν	625
Ἀπηγορεύθησαν συγκεντρώσεις	110
Διελύθησαν βιαίως	115

Ὅλαι αἱ ἐργατικαὶ ὀργανώσεις ἀνε-

ξαρητῶς ἀποχρώσεων ἔχουν κηρυχθῆ κατὰ τοῦ νόμου καὶ ἐζήτησαν ἐπανειλημμένως τὴν κατάργησίν του. Ἀντιθέτως ὁμως ἡ κυβέρνησις Τσαλδάρη ἐπεξεργάζεται νέον νόμον αὐστηρότερον τοῦ ἀνωτέρω.

Ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι.— Βλ. λ. Ὑπάλληλοι.

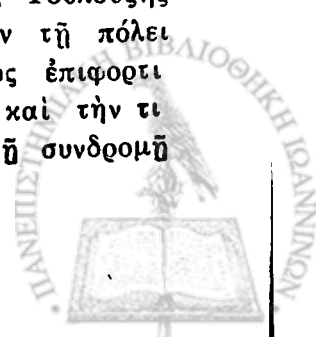
Ἱερὰ Ἐξέτασις (γαλλ. Inquisition). — Περίφημον διὰ τὰ ἐγκλήματά του θρησκευτικὸν δικαστήριον, συσταθὲν ὑπὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἰς διαφόρους χώρας μὲ σκοπὸν τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν αἰρετικῶν, τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Μωαμεθανῶν. Ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπὸ στρατηγῶν μὲ χαμηλότατον διανοητικὸν ἐπίπεδον καὶ ὑπὸ ραδιούργων πολιτικῶν, ὅπως αὕτη ἐξεδηλώθη ἐν μέσῳ τῶν συγκρούσεων, τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τῆς μεταναστεύσεως τῶν λαῶν, τῆς ἐμφανίσεως τῶν Γερμανῶν μὲ τὸν πρωτογονισμόν των, καθὼς καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς σταθεροποιήσεως τῆς νέας τάξεως πραγμάτων, ἔδωσαν τέρμα εἰς κάθε ἀνοχήν. Τὸ κράτος, ἡ ἐκκλησία, τὰ μοναχικὰ τὰγματα ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς πολίτας, τοὺς πιστοὺς καὶ τὰ μέλη των ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν τυφλήν. Ἡ κεντρικὴ ἐξουσία, ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἠσθάνετο τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Θεὸν κατὰ πάσης προσβολῆς καὶ νὰ σώσῃ διὰ τῆς βίας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

Ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τοῦ 11ου αἰῶνος σπανίως ἐνεφανίζοντο αἱρέσεις. Τὰ μοναστήρια ἀπερρόφων ὅλα τὰ δυσηρεσιμῆνα στοιχεῖα τῆς ἐπισήμου ἐκκλησίας καὶ τὰ ἀπέσπων ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ὄταν ὁμως ὁ μοναχισμὸς ἐξεφυλίσθη εἰς ἀπλοῦν ὄργανον τῆς ἐκκλησίας, τὸ αἰρετικὸν κίνημα ἀπέβη κίνημα μαζικὸν καὶ ἠπειλήσε μὲ ἀνατροπὴν ὀλόκληρον τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν οἰκοδόμημα τοῦ μεσαιῶνος. Ὅσον περισσότερο διε-

φθείρετο ἡ ἐκκλησία, τόσο περισσότερο ἐνισχύετο τὸ αἰρετικὸν κίνημα. Οἱ πάπαι ἠσκησαν τότε πίεσιν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων, τῶν βασιλέων καὶ τῶν πριγκήπων ζητοῦντες τὴν ἐξαφάνισιν τῶν αἰρετικῶν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Φανατικοὶ δομικανοί, διεφθαρμένοι μέχρι μυελοῦ ὁστέων πάπαι, εὐγενεῖς ἐπιθυμοῦντες ἄφαισιν τῶν ἁμαρτιῶν των καὶ πλήθος τυχοδιωκτῶν διψώντων λείαν ἐπέπεσαν μετρωματικὴν σκληρότητα κατὰ τῶν αἰρετικῶν.

Τὴν θεωρητικὴν δικαιολογίαν τῶν ἐγκλημάτων κατὰ τῶν αἰρετικῶν τὴν εἶχε δώσει ὁ «ἀγγελικὸς διδάσκαλος», ὁ Θωμᾶς ὁ ἐξ Ἀκουίνου. «Ἡ αἵρεσις, εἶχεν εἶπη οὗτος, εἶναι ἁμάρτημα, ἐνεκα τοῦ ὁποίου πρέτει ν' ἀποκλειεταί τις οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Ὄταν ὁ αἰρετικὸς ἐπιμένει εἰς τὴν πλάνην του ἡ ἐκκλησία ὀφείλει νὰ παραιτηθῆ τῆς σωτηρίας του καὶ νὰ ἐπαναρπνᾷ ἐπὶ τῆς σωτηρίας τῶν πιστῶν τῆς ἀποκλείουσα αὐτὸν ἐκ τῶν κόλπων τῆς. Κατόπιν ἅς ἀναθέτῃ εἰς τοὺς κοσμικοὺς δικαστὰς τὴν φροντίδα νὰ τὸν ἐκδιώξουν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἐπιβάλλοντες αὐτῷ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου».

Τὸ 1183 διὰ τοῦ διατάγματος τῆς Βερόνης ὁ πάπας Λούκιος ὁ Γ' διέταξεν ὅλους τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑποπτοὶ συμπάθειας πρὸς τοὺς αἰρετικούς (καθάρους, ἀλβιγίους κλπ.) νὰ ἐκλέξουν ὠρισμένους «ἐντίμους» καταδότας, οἱ ὅποιοι θὰ τοῖς ἀπεκάλυπτον ἐνόρκως τὰ ὀνόματα τῶν αἰρετικῶν. Ὁ Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἔστειλεν εἰς ὅλας τὰς αἰρετικὰς ἐπαρχίας ληγάτους μὲ ἀπεριόριστον δικαιοδοσίαν. Ἄλλ' οὔτε τὰ μέτρα ταῦτα οὔτε ἡ αἵματηρὰ σταυροφορία κατὰ τῶν ἀλβιγίων, ἐσταμάτησαν τὰς προόδους των. Τότε (1229) ἡ σύνοδος τῆς Τουλούζης ἀπεφάσισε τὴν ἴδρυσιν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δικαστηρίου εἰδικῶς ἐπιφορισμένου μὲ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν αἰρετικῶν, τῇ συνδρομῇ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΠΑΛΑΣΚΟ ΙΜΠΑΝΙΕΘ

(Υπό Ι. Fillet. 1900).

καὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Τρεῖς βουλάι τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Θ' δημοσιευθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1231 μέχρι τοῦ 1233 ὠργάνωσαν καὶ ἐπεξέτειναν ἐφ' ὅλης τῆς χριστιανωσύνης τὸν θεσμόν τοῦτον.

Οἱ δικασταὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἐλαμβάνοντο συνήθως ἐκ τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν ἢ τῶν φραγκισκανῶν. Αἱ ὑποφάσεις των ἦσαν ἀνέκκλητοι, πᾶσαι δὲ αἱ ἀρχαὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἢ πολιτικαὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς παρέχουν βοήθειαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου των. Κύριον ἀντικείμενον τοῦ δικαστηρίου τούτου ἦτο ἡ αἵρεσις, κατ' ἐπέκτασιν ὅμως περιέλαβεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὴν ἀποστασίαν, τὴν μαγείαν καὶ τὴν γοητείαν. Κατὰ τὴν συγκροτουμένην δίχην ὁ κατηγορούμενος δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ὅπως ἔλθῃ εἰς ἀντιπαράστασιν πρὸς τὸν κατήγορόν του ἢ νὰ μάθῃ τὸ ὄνομά του. Συνήθεις ποιναὶ ἦσαν ὁ διὰ πυρᾶς θάνατος ἢ ἡ ἀποκοπή τῆς γλώσσης. Τὴν καταδίχην συνώδευε πάντοτε δήμευσις τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν διενέμοντο ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἐν ἀγαστῇ συμποίᾳ.

Αἱ καταχρήσεις τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἐξηχθεῖσαι μέχρι συστηματικῆς διώξεως καὶ ἐξοντώσεως παντὸς φωτεινοῦ πνεύματος, τῇ συνδρομῇ τῶν αὐτοκρατόρων ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1557 τρομοκρατικὰς διαστάσεις. Εἶναι ἀνομολόγητα τὰ μαρτύρια καὶ αἱ βάσανοι, αἱ ὁποῖσι ἐξευρίσκοντο καὶ ἐφημερόζοντο ὑπὸ τῶν μοναχῶν. Πᾶς ὑποπτος αἰρέσεως ἐφυλακίζετο καὶ ἀρνούμενος ἐβασανίζετο μέχρις ἐξαναγκασμοῦ πρὸς ὁμολογίαν. Πολλάκις ἐπεβάλλοντο ποιναὶ ἐπὶ ὀλοκλήρων πληθυσμῶν καὶ περιφερειῶν, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπὶ νεκρῶν. Ἡ Ἱερά Ἐξέτασις ἔδρασεν εἰς ὅλας τὰς καθολικὰς χώρας. Ἐν Γαλλίᾳ ἐξετέλεσεν ἀνατριχιαστικὰ ἐγκλήματα καὶ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1772.

Ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου ἠρίθμησε τὰ περισσότερα θύματα, διετηρήθη μέχρι τοῦ 1859. Ἐν Γερμανίᾳ εὗρε μεγάλην

ἀντίδρασιν μεταξὺ τῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ κατηργήθη ἀπὸ τῆς θεροσκευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Εἶναι ὅμως καὶ ἐκεῖ μέγας ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων της.

Ἱερά Συμμαχία.— Βλ. λ. *Συμμαχία*.

«Ἴζβέστια» (=Τὰ νέα).— Ἡ μεγαλυτέρα σοβιετικὴ ἐφημερίς, ἐκπληροῦσα συγχρόνως καὶ τὸν ρόλον ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως, διότι εἰς ταύτην δημοσιεύονται τὰ διατάγματα καὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς Σοβιετικῆς Κυβερνήσεως, αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν, καθὼς καὶ αἱ ἐπίσημοι διαψεύσεις, ἢ αἱ δηλώσεις διὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα.

Ἐξεδόθη τὴν 28ην Φεβρουαρίου τοῦ 1917, ἐν Πετροπόλει, ἐκυκλοφόρει δὲ κατὰ τὰς ταραχώδεις ἐκείνας ἡμέρας σκορπιζομένη ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα τῶν πρώτων ἐπαναστατῶν. Μετὰ τὸ δεύτερον συνέδριον τῶν σοβιέτ, περιήλθεν ὀριστικῶς εἰς τὴν παράταξιν τῶν μπολσεβίκων καὶ ἀπὸ τῆς 12ης Μαρτίου 1918 ἐκδίδεται ἐν Μόσχᾳ.

Εὐθύς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Λένιν, διωργανώθη τέλειον δίκτυον ἐπαρχιακῶν ἀνταποκριτῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1922: δίκτυον ἀνταποκριτῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὸ ὁποῖον σήμερον ἀτλοῦται εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς. Ἡ «Ἴζβέστια», εἰς ἐνημερότητα ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων καὶ ζητημάτων ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς μεγαλυτέρας καὶ ἀρχαιοτέρας ἐφημερίδας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐκ τῆς ἐπισημότητος, τὴν ὁποίαν προσδίδει εἰς τὴν ἐφημερίδα αὐτὴν, ἢ ἰδιότητος της ὡς ἐπισήμου κυβερνητικοῦ ὄργανου, ἢ «Ἴζβέστια» ἔχει ἀποκτήσει καὶ κολοσσιαῖον γόητρον κυρίως χάρις εἰς τὴν ἀμείλικτον καταγγελίαν καὶ κριτικὴν κάθε παρεκκλίσεως προερχομένης εἴτε ἐκ τῶν ἄνω εἴτε τῶν κάτω, τὴν ὁποίαν ἀσχεῖ συστηματικῶς.

Οἱ «ραμπκόρ» (ἐργατικοὶ ἀνταποκριταὶ) καὶ οἱ «σελκόρ» (ἀνταποκριταὶ τῆς ὑπαίθρου) τῆς «Ἴζβέστια» ἀπετέλεσαν εἶδος ἱερολοχιτῶν εἰς τὸ ἀχανές ἐσωτε-

ρικὸν μέτωπον τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνος, προσέφεραν τεραστίαν ὑπηρεσίαν καὶ ὑπέστησαν μεγάλας ἀπωλείας εἰς τὸν σκληρὸν καὶ πείσμονα ἀγῶνα ἐναντίον τῶν κουλάκων.

Μέγας εἶναι ὁ ρόλος τῆς ἡφμερίδος ταύτης καὶ εἰς τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον. Εὐρίσκεται πάντοτε ἐπὶ κεφαλῆς πάσης πνευματικῆς ἐκδηλώσεως. Εἰς αὐτὴν δημοσιεύονται αἱ σοβαρότεροι μελέται καὶ ἀποσπάσματα τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς τῶν κορυφαίων, σοβιετικῶν καὶ ξένων συγγραφέων.

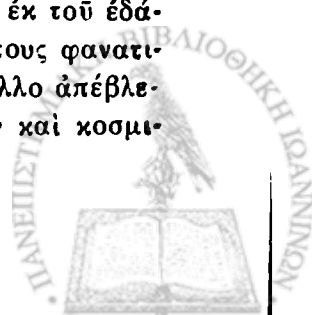
Ἡ «Ἰξβέστια» διὰ τῆς ἀεροπορικῆς ἀποστολῆς τῶν τυπογραφικῶν ἐκμαγείων (matricy) τῶν σελίδων τῆς, κατορθώνει νὰ ἐκδίδεται σχεδὸν ταυτοχρόνως (μὲ τὴν ἐκδοσιν τῆς Μόσχας) εἰς τὸ Λένινγκραντ, τὸ Χάρκοβον, τὴν Σαμάραν καὶ ἄλλαχοῦ. Ἡ κυκλοφορία τῆς ἡφμερίδος ταύτης ἀπὸ 100.000 ἀντίτυπα τὸ 1922, ἔδεκαεξαπλασιάσθη ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας, φθάσασα τὸ 1932, τὰ 1.650.000 ἀντίτυπα ἡμερησίως.

Ἰησοῦται. — Μοναχικὸν τάγμα τῆς Δύσεως ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου Λοῦ ὅλα τὸ 1514 μὲ σκοπὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως καὶ τοῦ πάπα. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τάγματος τούτου εὐρίσκεται ὁ στρατηγός, ὅστις ἐκλέγεται δι' ὄλην του τὴν ζωὴν καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἀπεριορίστου ἐξουσίας. Αἱ ἀποφάσεις του εἶναι ἀνέκκλητοι καὶ ἀνεξέλεγκτοι. Τὸ συμβούλιόν του ἀποτελεῖται ἐξ ἑξ ἰβοηθῶν. Τὸ τάγμα διαιρεῖται εἰς ἐπαρχιακὰ τμήματα διοικούμενα ὑπὸ ἐνὸς ἐπάρχου καὶ συμβούλων. Πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ὁ στρατηγός ὀφείλει νὰ ὑποδείξῃ τὸν βικάριον, ὅστις θὰ διοικήσῃ τὸ τάγμα ὡς ἀντικαταστάτης, μέχρις οὗ ἡ γενικὴ συνέλευσις αὐτοῦ, ἀποτελουμένη ἐξ ὅλων τῶν ἐπάρχων ἐκλέξῃ τὸν νέον στρατηγὸν καὶ τὸ συμβούλιόν του.

Ὁ θῆλων νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὸ τάγμα δοκιμάζεται πρῶτον ἐπὶ ἓνα μῆνα καὶ ἂν κριθῇ ἄξιος κατατάσσεται μεταξύ τῶν δοκίμων. Οὗτοι ἐπὶ διετίαν ἐπιδί-

δονται εἰς αὐστηρὰς ἀσκήσεις κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ τάγματος. Μετὰ πάροδον διετίας οἱ δόκιμοι γίνονται σχολαστικοὶ καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἀφιερωθοῦν ἐπὶ διετίαν εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐπὶ τριετίαν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπὶ πενταετίαν νὰ διδάξουν εἰς κολλέγιον τοῦ τάγματος. Κατόπιν ἐπιδίδονται εἰς τὴν θεολογίαν ἐπὶ 4—6 ἔτη καὶ μετὰ αὐστηρὰς δοκιμασίας ἀφιερώνονται ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν. Ὄταν τερματισθῇ καὶ τὸ στάδιον τοῦτο ὁ στρατηγὸς ἀποφασίζει περὶ ἐνὸς ἐκάστου ἂν θὰ γίνῃ κοσμικὸς ἢ πνευματικὸς. Οἱ πνευματικοὶ ὑπόσχονται ἀγνεΐαν, πτωχείαν καὶ ταπεινοφροσύνην, οἱ δὲ κοσμικοὶ ἀπόλυτον ὑπακοὴν εἰς τὸν πάπαν.

Τὸ μοναχικὸν τοῦτο τάγμα, τὸ ὁποῖον ἀφῆκε φρικτὴν μνήμην εἰς τὴν ἱστορίαν, ἰδρυθὲν ἐν Παρισίοις, μετ' ὀλίγον δὲ μετέφερε τὴν ἔδραν του εἰς Ρώμην, ὁπόθεν ἐξηπλώθη μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος εἰς ὅλοκληρον τὸν κόσμον καὶ ἀπέκτησε τεραστίαν ἰσχύν. Τὰ μέλη τοῦ τάγματος μὲ τὴν μακρὰν ἄσκησιν εἶχον ἀποκτήσει μεγάλας ἰκανότητας ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀδυναμιῶν των, οὐδέποτε δὲ διεκρίθησαν δι' ἠθικοὺς ἐνδοιασμούς. Ἄν τὸ περίφημον ἀξίωμα «ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα» δι' ἐπιπτώσῃ ῥητῶς ὑπ' αὐτῶν, ἐτηρήθη πάντως ἀπαρεγκλίτως καθ' ὄλην τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ τάγματος, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ καθολικισμὸς προσεπάθησε νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς μεταρρυθμίσεως. Εἰς τοὺς Ἰησοῦτας ὀφείλεται ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀπαισίας μνήμης *Ἰερᾶς Ἐξετάσεως* (βλ. λ.) καὶ προσφάτως ἡ διακήρυξις τοῦ ἀλαθῆτου τοῦ πάπα καὶ τοῦ δόγματος τῆς ἀσπόρου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου. Ὅλαι αἱ χῶραι ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἐξεδίωξαν ἐκ τοῦ ἐδάφους των τοὺς ψυχροὺς τούτους φανατικούς, οἱ ὁποῖοι εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀπέβλεπον ἢ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ κοσμι-

κὴν ὑποδούλωσιν τοῦ κόσμου εἰς τὸν πάπαν. Ἡ ἐναντίον των κατακραυγὴ ἠνάγκασε τὸν πάπαν Κλήμεντα τὸν ΙΔ' νὰ τοὺς διαλύσῃ τὸ 1753. Ἀλλὰ τὸ 1814 ἐπανιδρύθη τὸ τάγμα καὶ ἔδρασε διὰ παντός μέσον κατὰ τῶν ἰδεῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἰησουῖται σήμερον διατηροῦν σχολεῖα εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ εἰς τὰ Βαλκάνια, ἀσκοῦν δὲ ἐμμέσως προσηλυτισμὸν ὑπὲρ τοῦ καθολικισμοῦ.

Ἰησοῦς.— Ὁ ἰδρυτὴς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας γεννηθεὶς τὸ 749 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης. Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας τεχνικῶν τῆς Ναζαρέτ, πόλεως τῆς βορείου Παλαιστίνης. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἑβραϊκὴν σχολήν, ἐμέετησε τοὺς προφῆτας τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, παρηκολούθησε τὰς συζητήσεις ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ μετέβαινε κατ' ἔτος, τὸ Πάσχα, εἰς Ἱεροσόλυμα, τὴν πόλιν ἣτις ἀπετέλει τὸ κέντρον τοῦ ἰουδαϊσμοῦ.

Ὁ προσανατολισμὸς τοῦ πνεύματός του ἐδείχθη πολὺ ἐνωρὶς. Νεώτατος ἀκόμη μετέσχε τῶν ἐντόνων ἀγῶνων τοῦ λαοῦ του καὶ εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν συγχρόνων του. Ἡ προσωπικότης του ἤσκει ἰδιαιτέραν ἑλξιν καὶ δὲν ἄφηνε κανένα ἀδιάφορον. Ἡ ἐμφάνισις του ἐνέπνεε σεβασμὸν. Τινὲς ἔβλεπον ἐν τῷ προσώπῳ του ἓνα ἐκ τῶν μελλόντων ἀρχηγῶν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τῶν Ρωμαίων καὶ προσεπάθουν νὰ τὸν προσηλυτίσουν εἰς τὴν προετοιμαζομένην ἐξεγερσιν.

Φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ Ἰησοῦς παρεσύρθη ἀπὸ τὰς τάσεις ταύτας. Τὰ ἐθνικὰ πάθη ἦσαν ἔντονα καὶ παρέσυρον μέγαν ἀριθμὸν ἀνθρώπων, ἀξιολόγων εἰς τὸν ἐναντίον τῆς Ρώμης ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἴσως χρονολογεῖται ὁ περίφημος λόγος του: «Ὅκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν», ὁ ὁποῖος δὲν συμβιβάζεται καθόλου μὲ τὸ πλάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν τοποθετεῖ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ματ-

θαίου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁμως ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν ὄλως δισφόρους ἰδέας. Ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ Ἰουδαία ὅπως καὶ ὀλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης δὲν θὰ ἀπαλλαγῇ ἐκ τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον τὴν καταδυναστεύει διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς εἰρηνικῆς δράσεως, διὰ τῆς θυσίας καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καθάρσεως. Ἡ ἐπίγειος δύναμις εἶναι ματαία καὶ ψευδής, πηγάζει δὲ ἐκ τοῦ κακοῦ.

Ὀλόκληρον τὸ σχέδιον τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἐφάνη ἔκτοτε ὡς δοκιμασία τοῦ διαβόλου. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἐπάλασεν ἐναντίον τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἂν νικήσωμεν τοὺς Ρωμαίους τί ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν; Θὰ ὠφελήσωμεν καὶ θὰ βοηθήσωμεν κατὰ τι ἔστω τὴν ἀνθρωπότητα ἂν ἀντικαταστήσωμεν τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν διὰ τῆς φαρισαϊκῆς μὲ τοὺς νόμους τῆς καὶ τοὺς θρησκευτικούς τῆς κανόνας. Ὁχι.

Ὁ θεὸς ζητεῖ κοινωνικὴν δικαιοσύνην, λύτρωσιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν καταπιεζομένων, καταδίκην καὶ περιφρόνησιν τοῦ πλούτου, ἀπάρνησιν κάθε βίας, ἀγάπην τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀμέσως ὅλοι οἱ πατριῶται καὶ ἐθνικοεπαστάται τὸν ἐγκατέλιπον. Ἀλλ' ὁ λαός, ἀντιθέτως, ἐστράφη πρὸς αὐτόν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁπαδῶν του ἠῤῥξανεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

Ὅταν τὸ πλῆθος συνεκεντρώθη περὶ αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος καὶ ὠμίλησε: «Μακάριοι οἱ πτωχοί, οἱ καταπιεζόμενοι, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, οἱ μάρτυρες τῆς δαιουσύνης. Μακάριοι οἱ μὴ ἀνθιοτάμενοι τῷ πονηρῷ καὶ ἀνταποδίδοντες τὸ καλὸν ἀντ' τοῦ κακοῦ. Μακάριοι οἱ ἀγαπῶντες τοὺς ἐχθρούς αὐτῶν καὶ οἱ προσευχόμενοι ὑπὲρ τῶν διωκτῶν των». Οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες, αἱ ἐξεγέρσεις, οἱ πόλεμοι, οἱ φόνοι, αἱ μεταρρυθμίσεις, ἡ ἄσκησις τῆς ἐξουσίας κλπ., ἔλεγεν εἰς τὸν λαόν, δὲν θὰ σῶσιν βοηθήσουν νὰ πραγματοποιήσετε τὸ ἰδεῶδες τῶν προφητῶν. Ἡ βασιλεία

τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε ἡ κυριαρχία τῶν Ἑβραίων ἐπὶ τοῦ κόσμου, οὔτε ἡ τήρησις τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς λατρείας οὔτε ὁ σεβασμὸς τῶν νόμων, οὔτε ἡ ὑπεράσπισις τῶν πατριωτικῶν συμφερόντων. Πάντα ταῦτα εἶνε πρόσκαιρα. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ σημαίνει τοῦτο: ἀνανέωσις ὁλοκλήρου τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς βίσεως τῆς ἀγάπης τῆς ἀνθρωπότητος, οἶκτος πρὸς τοὺς ἀδυνάτους καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς, κατάργησις ὅλων τῶν διαφορῶν εἰς τὴν κτῆσιν, κοινὴ ἐργασία ὅλων ὑπὲρ ὅλων. Τοῦτο μόνον θὰ ἔχῃ διάρκειαν καὶ θὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ κακά, τὰ ὅποια τοὺς βαρύνουν.

Ὁ Ἰησοῦς ἦτο κληρονόμος τῶν προφητῶν. Ἡ δρᾶσις του ἦτο σαφῶς ἀντιπατριωτικὴ καὶ ἀντιθησκευτικὴ. Αἱ ιδέαι, τὰς ὁποίας ἐπροπαγάνδιζεν εἶχον ἀναρχοκομμουνιστικὸν χαρακτῆρα. Ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς σταϊκῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ περισσότερον ἐκπνευματισμένης ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς θρησκευτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.

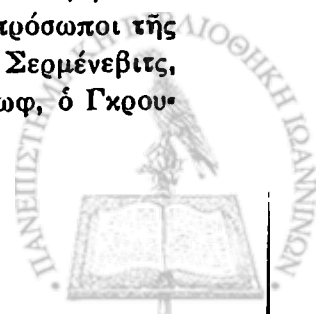
Οὐδέποτε Ἕλληνας θὰ εἶχε τὸ αἶσθημα τοῦ ἀμαρτήματος τῆς θεότητος, τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ χαρᾶς ἐν ᾧ μέτρῳ συνηγᾶτο τοῦτο παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τῶν χρόνων τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους τὴν δύναμιν νὰ ἐξεγερθοῦν κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ νὰ διεξαγάγουν ἐπὶ ἔτη ἡρωϊκὸν καὶ αἱματηρότατον ἀγῶνα.

Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς ὑπερέβαινε τὸν Ἰουδαϊσμόν. Ἐθραυσε τὰ ἐθνικὰ ὄρια καὶ συνέτριψε τὸ κατὰ παράδοσιν θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα. Ὑπῆρξεν ἀληθῆς ἐπαναστάτης. Οἱ Ἑβραῖοι θὰ τὸν συνεχώρουν ἀναμφιβόλως ἂν εἶχε χρησιμοποιήσῃ τὴν δημοτικότητά του πρὸς ὄφελος τοῦ ἐθνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς Ρώμης. Αὐτοὶ ἦσαν ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν χάριν διὰ τὸν Βαραββᾶν, ὅστις εἶχε καταδικασθῆ εἰς θάνατον, διότι ἐξηγέρθη κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς

καὶ οἱ ὄπαδοί του εἶχον ἄπομακρυνθῆ τόσον πολὺ ἀπὸ τὴν ἑβραϊκὴν ψυχολογίαν, ὥστε ὁ εὐαγγελιστῆς Μάρκος νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν πατριωτικὴν πρᾶξιν τοῦ Βαραββᾶ ὡς ληστείαν. Τόσον ἀπὸ θρησκευτικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως ὁ Ἰησοῦς εὐρίσκετο ἔξω τοῦ ἑβραϊκοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Δι' αὐτὸ κατεδικάσθη καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

Ἴλλες (Μπέλα).—Οὐγγρος κομμουνιστῆς συγγραφεὺς, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ «Ἀγγελιοφόρος τῆς ξένης λογοτεχνίας». Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Νικόλαος Σονχᾶϊ», διήγημα ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς παρακαρπαθιακῆς Ρωσσίας καὶ «Ὁ Τίσαφ λέγεται...» πρῶτον προλεταριακὸν μυθιστόρημα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας ἐν Οὐγγαρία.

Ἰμαγισμὸς ἢ ἱμαγινισμὸς (imagismus ἢ imaginiismus, ἐκ τοῦ λατ. imago=εἰκῶν).—Ἐκλήθη οὕτω ἐν Ρωσσίᾳ τάσις λογοτεχνικὴ ἐμφανισθεῖσα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ προελθοῦσα ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς προπολεμικῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας. Ὁ ἱμαγισμὸς ἦτο κίνημα κατ' οὐσίαν μποέμικο καὶ τῶν ἀστικῶν κέντρων. Ζητῶν, ὅπως ὁ φουτουρισμὸς, νὰ καταπλήξῃ τὸν ἀναγνώστην μὲ νέα καὶ ἀπροσδόκητα, τολμηρὰ καὶ ἐντυπωσιακὰ εὐρήματα, δὲν εἶχε διακόψει κάθε δεσμὸν μὲ τὴν παλαιὰν αἰσθητικὴν. Οἱ ἱμαγισταὶ φροντίζοντες διὰ τὴν «εἰκόνα», τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ὡς βάσιν καὶ σκοπὸν ἀκόμη τοῦ στίχου, ἐπεχείρουν διαφοροῦς αἰσθητικούς πειραματισμοὺς. Ὡς σχολὴ ὁ ἱμαγισμὸς δὲν διακρίνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων ρευμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν κανένα δεσμὸν μὲ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐφυτοζῶν κατὰ τὰ ἔτη τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τῆς τάσεως ταύτης ὑπῆρξαν ὁ Σερμένεβιτς, ὁ Μάριενχωφ, ὁ Κουσσίκωφ, ὁ Γκρουζίνωφ καὶ ἄλλοι.

Ἰμπατεριαλισμὸς (imperialism).—βλ. λ. Ἀυλία.

Ἰμμοραλισμὸς (immoralism).—βλ. λ. Ἀνηθικισμὸς.

Ἰμπάνιεθ (Βικέντιος Μπλάσκο Ibañez).—Περιφημος Ἰσπανὸς συγγραφεὺς καὶ δημοκράτης ἀγωνιστὴς γεννηθεὶς τὸ 1867 καὶ ἰποθανὼν τὸ 1928. Νεώτατος ἐγκατέλειπε τὴν οἰκογένειάν του καὶ μετέβη εἰς Μαδρίτην ὅπου ἐπὶ τι διάστημα διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ μυθιστοριογράφου Μανουέλ Φερναντέθ. Ἡ φιλελευθέρη φύσις του τὸν ἔκαμε ν' ἀναμιχθῆ μετὰ διάφορα ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα τῆς πρωτευούσης, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθη δια τοὺς τολμηροὺς του λόγους. Εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν 6 μηνῶν μετὰ ἀναστολήν, λόγῳ τῆς νεαρῆς ἡλικίας του, διότι εἶχε γράψει ἓν σονέττον κατὰ τῆς μοναρχίας. Δεκαεννεαετῆς ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ διδάκτορος τῆς νομικῆς.

Τὰ ὄρια ὅμως τῆς Ἰσπανίας τοῦ ἐφαίνοντο στενὰ καὶ μετηνάστευσεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ δεκαοκτὰ μηνον. Ἐπιστρέψας κατόπιν εἰς τὴν γενέτειράν του Βαλέντσιαν ἵδρυσεν τὴν δημοκρατικὴν ἡμερησίαν «Λαὸς» (ἡ ὁποία ἐκδίδεται μέχρι σήμερον) καὶ πικρὰ ταχέως ἀπέκτησε μεγάλας συμπαθείας. Ἡ δρασίς του ὅμως αὕτη ἀπήρσεν εἰς τὴν μοναρχικὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀλφόνσου, ἡ ὁποία ἐσχεδίαζε τὴν σύλληψίν του καὶ τὴν βαρεῖαν καταδίκην του. Ὁ Ἰμπάνιεθ ἐσώθη ἐκ βεβαίας συλλήψεώς του μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν ἀλιέων τῆς πατρίδος του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐφυγάδυσαν εἰς Ἰταλίαν μετημφισμένον εἰς ναύτην.

Ὁ πόλεμος τῆς Κούβας τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ τινὰς μῆνας εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου διετέλει ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον ἐπίβλεψιν τῶν ἀρχῶν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐξ ἀφορμῆς ἑνὸς δημοκρατικοῦ κινήματος ὁ Ἰμπάνιεθ συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς 14 ἐτῶν εἰρκτὴν. Ἡ καταδίκην αὕτη συνε-

κίνησε τὴν κοινὴν γνώμην ὁ «Σύνδεσμος τοῦ τύπου» ἀπήτησε τὴν ἀπελευθέρωσίν του καὶ ἐπέτυχεν πράγματι προσωρινὴν ἀπόλυσίν του ἐκ τῶν φυλακῶν. Ὁ λαὸς τῆς Βαλέντσιας τὸν ἐξέλεξε τότε βουλευτὴν καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ὁ κατάδικος παρίστατο εἰς τὸ κοινοβούλιον ὡς ἀντιπρόσωπος ὀλοκλήρου ἐπαρχίας χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ ἐργάζεται διὰ τὴν δημοκρατικὴν ἰδέαν.

Τὸ 1909 ὁ Ἰμπάνιεθ ἐγκατέλειπε τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἤρχισε περιοδεύων ἀνά τὴν Εὐρώπην. Ἐπεσκέφθη τὸ Βορδῶ, τὸ Βισύ, τὴν Γενεύην, τὴν Ζυρίχην, τὸ Μόναχον, τοὺς κατοίκους τοῦ ὁποίου ἐχαρακτήρισε «χυδαίους ζυθοπότας καὶ καννιβάλους χοιρείου κρέατος», τὴν Βιέννην, τὴν Βουδαπέστην, τὸ Βελιγράδιον, τὴν Σόφιαν, τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ παρέμεινεν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας καὶ ἐδέχθη ἀπεσταλμένον τοῦ σουλτάνου, ὁ ὁποῖος τοῦ προσέφερε τὸ παράσημον τοῦ μεγάλου μετσητιῆ ἀδαμαντοκόλλητον. Ὁ Ἰμπάνιεθ ἐκράτησεν τὸ δίπλωμα μετὰ τὰ τουρκικὰ ἱερογλυφικὰ καὶ ἐπέστρεψε τὸ ἀδαμαντοκόλλητον παράσημον.

Κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν, ὅπου ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς. Ἀπὸ συγγραφεὺς ὁ Ἰμπάνιεθ ἔγινε «κομφερανσιῆ» εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν, ὅπου ἦτο πολὺ γνωστὸς ἀπὸ τὰ ἔργα του. Αἱ διαλέξεις ἐκεῖναι τοῦ προσεπόρισαν μεγάλα κέρδη. Τὸ 1910 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μαδρίτην καὶ ἔγραψεν ἓν ἔργον διὰ τὴν Ἀργεντινὴν, ἡ ὁποία τὸν εἶχεν ὑποδεχθῆ θερμῶς. Δὲν ἤρρησεν ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀργεντινὴν, ὅπου ἀνέλαβε τεράστιον ἔργον ἀποικισμοῦ.

Οἱ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἀποικιστικῆς καὶ γεωργικῆς του δράσεως διέτρεξεν ὁ Ἰμπάνιεθ ἦσαν πολλοί. Ἐν τούτοις ἡ «ἀποικία. Θερβάντες» ἠύδοκίμησε. Ἀπερραντοὶ ἐκτάσεις γαιῶν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ μία πόλις ἐκτίσθη μετὰ τὸ ὄνομα Νέα Βαλέντσια. Οἱ ὑπερβολικοὶ ὅμως

κόποι, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβλήθη ὁ συγγραφεὺς, τὸν κατέβαλον καὶ ἡ τεραστία ἐπιχειρήσεις ἄρχισε ν' ἄτονῃ. Τὸ 1913 ὁ Ἰμπάνιεθ ἐγκατέλειπεν αἰφνιδίως τὰ πάντα καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις.

Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὁ Ἰμπάνιεθ ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῆς Γαλλίας, ἐπροπαγάνδισε δραστηρίως ὑπὲρ αὐτῆς εἰς στιγμὰς καθ' ἃς κανεῖς δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν γαλλικῶν ὄπλων καὶ συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ μεγάλου πολέμου, τὸν ὁποῖον παρηκολούθησεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς.

Μεταξὺ τοῦ 1894 καὶ τοῦ 1902 ὁ Ἰμπάνιεθ συνέγραψε τὴν πρώτην σειρὰν, ἀργότερον δέ, ἀπὸ τοῦ 1903 μέχρι τοῦ 1908 τὴν δευτέραν σειρὰν τῶν ἔργων του, ὄλων ἰσπανικῆς ὑποθέσεως. Οἱ «ἀργοναῦται» του εἶναι τὸ πεζὸν ἔπος τῶν Ἰσπανῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου συνέγραψε τὸ πολεμικὸν τρίπτυχον, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνονται: «Οἱ τέσσαρες ἰππότες τῆς ἀποκαλύψεως», τὸ «*Mare posttrium*» καὶ οἱ «Ἐχθροὶ τῆς γυναικός».

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ σταδίου του ὁ Ἰμπάνιεθ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ζολᾶ, ἣτις ὁμως φαίνεται εἰς ἓν μόνον ἔργον του. Ἡ περιγραφικὴ του δύναμις εἰς τὰ κατόπιν ἔργα του ἐθεωρήθη ἀνωτέρα τῆς τοῦ Ζολᾶ, ἡ δὲ ἔξαρσις τοῦ ἔργου του «Μέσα στίς πορτοκαλιές» μόνον μὲ τὸ «Πῦρ» τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο δύναται νὰ παραβληθῇ. Τὰ ἔργα τοῦ Ἰμπάνιεθ ἐγράφησαν ὅλα ἐπὶ τῇ βάσει ἐμπεριστατωμένου ρεπορτάζ, κατόπιν μελέτης τοῦ θέματος ἐκ τοῦ φυσικοῦ καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ὄψεις. Διὰ τὴν γράψην τὸ «Ἄνθος τοῦ Μαΐου» ἀνεμίχθη μὲ λαθρεμπόρους καὶ παρηκολούθησε μέχρις Ἀλγερίου τὰς φάσεις τῶν περιπετειῶν των. Ἄλλα ἔργα τοῦ Ἰμπάνιεθ εἶναι: «Αἷμα καὶ στίβος», «Ἐπὶ τὴν σκιάν τῆς μητροπόλεως», «Ὁρδὴ», «Μεξικονικὸς μιλιταρισμός», «Ὁ πάπας τῆς θαλάσσης», «Εἰς τοὺς πόδας τῆς Ἀφροδίτης» κ. ἄ.

Ὁ Ἰμπάνιεθ ἀπέθανεν ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου παρέμενεν ἐξόριστος λόγῳ τῶν πολιτικῶν του ιδεῶν. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Ἀλφόνσου καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας ἐν Ἰσπανίᾳ, τὰ ὅσα του μετεφέρθησαν ἐκ Γαλλίας καὶ ἐτάφησαν πανηγυρικῶς ἐν τῇ γενετείρᾳ του.

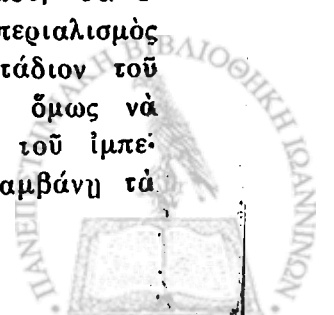
Ἰμπεριαλισμός.—Καλεῖται οὕτω τὸ ἀνώτερον καὶ τελευταῖον στάδιον τοῦ καπιταλισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐνεφανίσθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἐξακολουθεῖ ὑπάρχον μέχρι σήμερον. Μεταβατικὴ περίοδος πρὸς τὸ στάδιον τοῦτο ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ὁ Μάρξ καὶ ὁ Ἐνγκελς ζήτησαν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ προμονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ μαντεύσουν μόνον τὰς νέας συνθήκας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καπιταλισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐνεφανίσθησαν κατόπιν. Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐνγκελς εὐρίσκομεν μόνον σποραδικὰς, ἀλλὰ μεγαλοφυεῖς πράγματι παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀφορροῦν μερικὰ φαινόμενα τῆς ἐποχῆς τοῦ γεννωμένου ἱμπεριαλισμοῦ.

1.—**Ὁρισμὸς τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.** Αἱ οἰκονομικαὶ ἀπόψεις τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐνγκελς ἀνεπτύχθησαν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα τοῦ Λένιν, ὅστις ἔδωκε τὴν πρώτην ἐπιστημονικῶς θεμελιωμένην θεωρίαν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ τὴν κριτικὴν τῶν ψευδοεπιστημονικῶν ἀστικῶν θεωριῶν.

Ἐφαρμόσας τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν τοῦ Μάρξ εἰς τὰ φαινόμενα τοῦ νεωτέρου καπιταλισμοῦ, ἀπεκάλυψε τὴν οὐσίαν τῶν φαινομένων τούτων.

«Ἐὰν ἦτο ἀπαραίτητον, λέγει, νὰ δώσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν συντομώτερον ὄρισμόν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ ἱμπεριαλισμός ἐστὶν τὸ μονοπωλιακὸν στάδιον τοῦ καπιταλισμοῦ... Θὰ ἔπρεπεν ὁμως νὰ δώσωμεν τοιοῦτον ὄρισμόν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ τὰ

πέντε βασικά του γνωρίσματα: 1) Τὴν συγκέντρωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ κεφαλαίου, ἢ ὁποία ἔφθασεν εἰς βαθμὸν ἀναπτύξεως ὥστε νὰ δημιουργήσῃ τὰ μονοπώλια· 2) τὴν συγχώνευσιν τοῦ τραπεζιτικοῦ κεφαλαίου μετὰ τὸ βιομηχανικόν, καὶ τὴν δημιουργίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νέου τούτου κεφαλαίου, τῆς οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας· 3) τὴν ἐξαγωγήν τοῦ κεφαλαίου, ἢ ὁποία οὔσα διάφορος ἀπὸ τὴν ἐξαγωγήν τῶν προϊόντων, προσλαμβάνει ἰδιαιτέρως σοβαρὰν σημασίαν· 4) τὸν σχηματισμὸν διεθνῶν μονοπωλιακῶν συνδέσμων, οἱ ὅποιοι διανέμονται τὸν κόσμον καὶ 5) τὴν συμπλήρωσιν τῆς διανομῆς τῆς γῆς μεταξὺ τῶν μεγαλύτερων καπιταλιστικῶν δυνάμεων. Ὁ ἰμπεριαλισμὸς εἶναι ὁ καπιταλισμὸς εἰς ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς του εἰς τὸ ὁποῖον κυριαρχοῦν τὰ μονοπώλια καὶ τὸ διεθνὲς κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον προσέλαβεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἡ ἐξαγωγή τοῦ κεφαλαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου ὑπὸ τῶν διεθνῶν τράστ καὶ συνετελέσθη ἡ διανομὴ ὅλου τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς ὑπὸ τῶν μεγαλύτερων κεφαλαιοκρατικῶν δυνάμεων.»

Τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὄχι μόνον εἶναι ἀλληλένδετα, ἀλλὰ καὶ πηγάζουν ὅλα ἀπὸ τὸ πρῶτον καὶ βασικὸν γνώρισμα: ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐκ ταύτης προκύπτοντος μονοπωλίου.

Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι ὁ ὡς ἄνω ὀρισμὸς χαρακτηρίζει μόνον τὴν οἰκονομικὴν οὐσίαν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον τὰς βασικάς, καθαρῶς οἰκονομικὰς ἐννοίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορικὴν θέσιν τοῦ ἐν λόγῳ σταδίου ὡς πρὸς τὸν καπιταλισμὸν ἐν γένει, πρέπει νὰ προσθῶμεν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ «φθίνοντος καπιταλισμοῦ».

Ἡ ἔρευνα τῶν βασικῶν κατηγοριῶν τοῦ μονοπωλίου, ἀποσαφηνίζει τὸν χαρακτήρα τῶν κυρίων στοιχείων, ἐκείνου ἀκριβῶς τοῦ «στρώματος», εἰς τὸ ὁποῖον

ὁ ἰμπεριαλισμὸς περικλείει τὸν καπιταλισμὸν. Ὁ συνδυασμὸς καὶ ἡ περιπλοκὴ τοῦ παλαιοῦ καπιταλισμοῦ μετὰ τὸ ἰμπεριαλιστικὸν φορτίον, γεννᾷ τὴν πρωτοφανῆ ὀξύτητα τῶν ἀντιφάσεων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἐπὶ πλέον ὡς ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν, ἀποφασιστικὸν ρόλον παίζει τὸ ἀκανόνιστον τῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τοῦ κοινωνικοῦ χαρακτήρος τῆς παραγωγῆς, καὶ τοῦ ὅλου συστήματος τῶν ἀντιφάσεων τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, φθάνει εἰς τὴν ὀξύτητα, ὥστε ὁ καπιταλισμὸς ὀδηγεῖται πρὸς τὸν θάνατον. Τὰ τόσον χαρακτηριστικὰ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ φαινόμενα: ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀντιδράσεως, ἡ κρίσις τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὁ ἀφηνιασμὸς τῶν ἐξοπλισμῶν, ὁ παροξυσμὸς τῶν διεθνῶν, ταξικῶν καὶ ἐθνικῶν ἀντιφάσεων κλπ., δὲν ἀποτελοῦν τυχαῖα φαινόμενα, ὀφειλόμενα δῆθεν εἰς τὴν ἀνικανότητα τῶν διοικούντων, ἀλλὰ ὀργανικὸν ἀποτέλεσμα τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ.

Ὁ Λένιν εἰς τὰ διάφορα ἔργα του, τὰ ἀφιερωμένα εἰς τὸν ἰμπεριαλισμὸν, ἐπιμένει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἰμπεριαλισμὸς εἶναι «ἡ παραμονὴ τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ προλεταριάτου» καὶ ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ 1914—1918, ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν περιόδου πολέμου καὶ ἐπαναστάσεων, περιόδου γενικῆς κρίσεως τοῦ καπιταλισμοῦ.

Αἱ ρίζαι τῆς κρίσεως εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ὡς τελευταίας φάσεως τοῦ καπιταλισμοῦ. Οὕτω μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς τὴν κρίσιν τοῦ καπιταλισμοῦ, τὴν πορείαν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, καὶ τὴν φύσιν τῶν πολιτικῶν φαινομένων τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν φάσιν ταύτην τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἰδιάζον τῆς φάσεως ταύτης εἶναι, ἐκτὸς τῶν διεθνῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀντιθέσεων, ἡ ἐξόγκωσις τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρεύματος ἀφ' ἐνός καὶ ἡ ἀθρόα ὅσον καὶ ματαία προσφυγὴ εἰς τὸν φασισμὸν ἀφ' ἑτέρου.

2.— Ἡ διανομὴ τῆς γῆς μεταξὺ τῶν

καπιταλιστικῶν συνασπισμῶν. Ἡ ἐμφάνισις τῶν μεγαλυτέρων ἐθνικῶν μονοπωλίων εἰς τὴν παγκόσμιον κόνιστραν καὶ ἡ δημιουργία διεθνῶν καπιταλιστικῶν συνασπισμῶν ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς ἐξαιρετικῆς συγκεντρώσεως τῆς παραγωγῆς. Τὰ κεφάλαια τῶν μεγαλυτέρων μονοπωλίων διαφόρων χωρῶν προσλαμβάνουν τοιαύτας γιγαντιαίας διαστάσεις, ὥστε τὰ συμφέροντα τῆς ἐπικερδοῦς τοποθετήσεώς των νὰ ἐπιβάλλουν ἐπιτακτικῶς πλέον τὴν ἐξάπλωσιν ἔξω τῶν ἐθνικῶν συνόρων.

Ἡ διαμόρφωσις διεθνῶν μονοπωλίων ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν φύσιν τῶν καπιταλιστικῶν μονοπωλίων, κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἀπληστία καὶ ἡ ἀκόρεστος διάθεσις ἐξαπλώσεως. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀρκεσθοῦν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν. Ἡ διάθεσις τῆς μονοπωλήσεως καὶ μόνον τῆς ἐσωτερικῆς ἐθνικῆς ἀγορᾶς ἐξωθεῖ τοὺς κεφαλαιούχους εἰς τὴν κατὰ κτησιν τῶν ἐξωτερικῶν πηγῶν πρώτων ὑλῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ τὸ ἐσωτερικὸν μονοπώλιον.

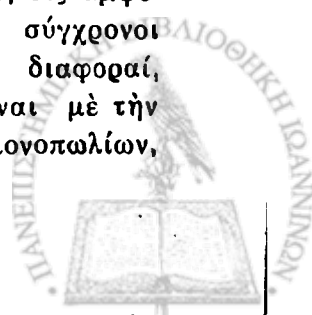
Τὰ πρῶτα διεθνή μονοπώλια ἐμφανίζονται περὶ τὸ 1860—80 (ἡ συμφωνία τοῦ καλίου, τὸ καρτέλ τοῦ βόρακος, τὸ συνδικατὸν τοῦ χαλκοῦ κλπ.).

Ἐν τούτοις εἰς τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος τὸ σύνολον τῶν διεθνῶν οικονομικῶν συνασπισμῶν δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 40. Ἡ ἐποχὴ τῆς εὐρυτέρας ἐξαπλώσεως τῶν διεθνῶν μονοπωλίων ἀρχίζει μεταξὺ τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνος. Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου τὰ διεθνή μονοπώλια ἀνῆρχοντο εἰς 114, σήμερον δὲ ὑπερβαίνουν τὰ 250.

Ἡ αὐξήσις τῶν διεθνῶν μονοπωλίων ἀναποφεύκτως συνοδεύεται ἀπὸ τὸν ὅλον ἐξάνόμενον συναγωνισμὸν εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν. Ἡ πάλη τῶν διεθνῶν μονοπωλίων διὰ τὴν διανομὴν τοῦ κόσμου κατὰ στενωτάτον τρόπον συνδέεται μὲ τὴν διπλωματικὴν δρᾶσιν τῶν ἱμπεριαλιστικῶν κρατῶν.

Ἡ πάλη π. χ. τῶν διεθνῶν μονοπωλίων εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν διεξάγεται ἐξ ὀλοκλήρου διὰ τῶν ἐκεῖ κρατικῶν (διπλωματικῶν) ὀργανισμῶν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἀγγλίας, οἱ ὅποιοι ἐπηρεάζουν τὴν θέλησιν τῶν κυβερνήτων τὰ διάφορα νοτιοαμερικανικὰ κράτη, τὸ Μεξικόν, τὴν Βενεζουέλαν, τὴν Βολιβίαν, τὴν Ἀργεντινὴν, τὴν Παραγουάην κλπ. Ἡ κυβέρνησις π. χ. τοῦ Ἰσημερινοῦ ἐκπληροῦσα τὴν ἐπιθυμίαν τῶν βορειοαμερικανικῶν τραπεζιτῶν, ἐξυπηρετεῖ τὸν μονοπωλιακὸν συνασπισμὸν τῆς διαδόσεως τοῦ κακάου. Ἡ κυβέρνησις τῆς Χιλῆς, ἐκπροσωποῦσα τὰ συμφέροντα τοῦ ἀγγλικοῦ κεφαλαίου, ἀγωνίζεται παντὶ σθένει διὰ τὸ διεθνὲς μονοπώλιον τοῦ νατρίου. Κάθε σοβαρὸν μέτρον τῶν διεθνῶν μονοπωλίων τείνει νὰ προσλάβῃ χαρακτῆρα ἐπισήμου ἢ ἡμιεπισήμου διαβήματος καὶ πολιτικῆς δράσεως τῆς οἰκείας κυβερνήσεως. Ἡ πάλη τῶν μονοπωλίων συνδέεται στενῶς μὲ τὴν πάλην τῶν κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν. Εἰς τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν, ἡ δρᾶσις τῶν κεφαλαιοκρατικῶν συνασπισμῶν ἔχει φθάσει μέχρι τῶν παρασχημάτων τῆς Κ. Τ. Ε.

Ἡ πάλη τῶν διεθνῶν μονοπωλίων διὰ τὴν διανομὴν τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον παράγοντα τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ μιλιταρισμοῦ. Ἡ μέθοδος τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀρπακτικῆς κατακτήσεως χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ὑπὸ τῶν κεφαλαιούχων πρὸς διεῖσδυσιν εἰς ξένας ἀγοράς, ἢ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν πηγῶν πρώτων ὑλῶν. Ἐκτὸς τούτου, χρησιμοποιοῦν τὸν πόλεμον καὶ πρὸς ἄμεσον πλουτισμὸν. Τὸ διεθνὲς μονοπώλιον τῆς δυναμίτιδος, τὸ διεθνὲς κόντσερν τοῦ Β. Ζαχάρωφ καὶ ἄλλα μονοπώλια ἐξήσκησαν σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν προετοιμασίαν καὶ τὴν ἐκρηξιν τοῦ πολέμου τοῦ 1914—1918, εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις. Αἱ σύγχρονοι ἱμπεριαλιστικαὶ ἔριδες καὶ διαφοραὶ ἦσαν στενωτάτα συνδεδεμένα μὲ τὴν δρᾶσιν πολλῶν διεθνῶν μονοπωλίων,

τὰ ὅποια δεσπόζουν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας τῶν πολεμοφοβίων ἢ τῶν χημικῶν προΐόντων.

Ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου ὑπὸ τῶν διεθνῶν μονοπωλίων, ἐνῶ εἶναι σπουδαιότατος παράγων ἐπιδεινώσεως τῶν ἱμπεριαλιστικῶν ἀντιθέσεων, ἀναπτύξεως τοῦ μιλιταρισμοῦ καὶ ἐκρήξεως τῶν ἱμπεριαλιστικῶν πολέμων, ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ παράγοντα ἐνισχύσεως τῆς ταξικῆς πάλης.

Τὰ διεθνή μονοπώλια στρέφονται ὄχι μόνον ἐναντίον τῶν συναγωνιζομένων ἀλλήλους κεφαλαιούχων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ τῆς ἀγῶνος. Κάθε διεθνὲς μονοπώλιον ἐπιδιώκει—ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως—τὸν συνασπισμὸν τῶν κεφαλαιούχων καὶ ἐν τῇ ταξικῇ πάλῃ. Τὰ μονοπώλια ταῦτα, οὕτως ἢ ἄλλως ἀντιπροσωπεύουν ὅπλα ταξικῆς πάλης εἰς μεγάλην, διεθνή, κλίμακα πρὸς ἐπιδείνωσιν τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων καὶ ὑποβιβασμὸν τοῦ βιωτικοῦ των ἐπιπέδου. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ ἀγὼν τῶν ἐργαζομένων ἐναντίον τοῦ ζυγοῦ τοῦ διεθνoῦς μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου, ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ὅλου ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος τῆς ἐργαζομένης τάξεως.

3.—Ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων. Μετὰ τὸ τεράστιον κῦμα τῶν ἀποικιακῶν κατακτήσεων τῆς περιόδου 1870—1900, τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει τὴν μετάβασιν τοῦ καπιταλισμοῦ εἰς τὸ μονοπωλιακὸν στάδιον ἢ οἰκουμένη ὀλόκληρος εὐρέθη μίαν ἡμέραν εἰς χεῖρας ἐλαχίστων κρατῶν, τὰ ὅποια ἦσαν αἱ γνωσταὶ μεγάλαι ἱμπεριαλιστικαὶ δυνάμεις.

Ἡ Ἀγγλία ἐντὸς 40 ἐτῶν (1859—1900) ἐπενταπλασίασε τὸ ἔδαφος τῶν ἀποικιῶν της, ἀπὸ 2,90 ἑκατομ. εἰς 14,82 ἑκατομ. τ. χλμ. Ἡ Γαλλία τὸ ἠῤῥῆσεν ἀπὸ 0,78 ἑκατομ. τ. χλμ. εἰς 11,0, ἢ Ὀλλανδία ἀπὸ 0,56 εἰς 2,05 καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ὅταν διεμορφώθη τελειωτικῶς πλέον ὁ

ἱμπεριαλισμὸς, ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου μεταξὺ τῶν Μ. Δυνάμεων εἶχε πλέον συντελεσθῆ.

Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν περαιτέρω ἀρπαγὴν συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν τελικὴν διανομὴν, ὑπὸ συνθήκας ὅμως ὅπως εἰδικὰς πλέον, αἱ ὅποια εἶναι τόσον χαρακτηριστικαὶ διὰ τὸ νέον στάδιον τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁ ἀγὼν συνεχίζεται ὑπὸ μορφήν ἀναδιανομῆς καὶ βλέψεων δι' ἔδαφικὰς πλέον κατακτήσεις.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην διεξάγεται ἄγριος πολιτικὸς ἀγὼν διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν κατοχὴν τῶν ἔδαφῶν διαφόρων ἀποικιῶν. Καὶ μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς κυριαρχίας της ἡ μητρόπολις χρησιμοποιεῖ καὶ ἐκμεταλλεύεται τὴν ἀποικίαν ἀπολύτως μονοπωλιακῶς, διὰ τοὺς πολιτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς της σκοπούς.

Ἡ ἀποικιακὴ πολιτικὴ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, διαστέλλεται ἀπὸ τῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς τῶν προηγουμένων σταδίων τῆς καπιταλιστικῆς ἀναπτύξεως, ἐκ τῆς ἀμέσου καὶ γενικῆς μονοπωλιακῆς τάσεως τοῦ συγχρόνου καπιταλισμοῦ. «Ἡ κατοχὴ καὶ μόνον, μιᾶς ἀποικίας ἐξασφαλίζει τὴν ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν τῶν μονοπωλίων ἐναντίον ὅλων τῶν περιπτώσεων ἐνδεχομένου συναγωνισμοῦ ...» (Λένιν). Καὶ πράγματι τὸ νὰ κατέχη κράτος τι μίαν ἀποικίαν, σημαίνει: α) κατοχὴν τοῦ μονοπωλίου τῶν πρώτων ὑλῶν, ἀνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξασφαλισθῇ μονοπωλιακὴ θέσις ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ· β) μονοπωλιακὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀποικιακῆς ἐκείνης ἀγορᾶς, ὅπου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καθίσταται ἀδύνατος ἢ διεΐδουσις τῶν ἐμπροσθέντων τοῦ συναγωνιστοῦ· γ) ἀπόκτησιν πηγῆς πρὸς πορισμὸν εὐθηνῶν ἐργατικῶν χειρῶν, ἧτις χάρις εἰς τὴν ἀπάνθρωπον ἐκμετάλλευσιν τῶν ὁπίων, τόσον εἰς τὰς ἀποικίας ὅσον καὶ εἰς τὰς μητροπόλεις (ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη), ἐξυψώνει τὴν συναγωνιστικὴν ἱκανότητα, (λόγω τῆς εὐθηνῆς παραγωγῆς) ὠρισμένων μο-

νοπωλίων εἰς τὴν διεθνῆ ἀγορὰν· 4) ἐξασφάλισιν σφαίρας μονοπωλιακῆς διὰ τὴν τοποθέτησιν κεφαλαίων, τὰ ὅποια δὲν εὐρίσκουν ἀρκετὰ ἐπικερδεῖς ὄρους εἰς τὰς ἐν τῇ μητροπόλει ἐπιχειρήσεις. ε) πορισμὸν φόρου ὑποτελείας ἀπὸ τοῦς ἀποικιακοῦς λαοῦς πρὸς συντήρησιν τῶν δαπανηροτάτων στρατευμάτων· στ) ἐξασφάλισιν νέας πηγῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ μάλιστα τῶν ἐγγχώμων στρατιωτῶν, τοῦς ὁποίους εὐκολώτερον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ καπιταλιστικὴ κυβέρνησις τόσον εἰς τοῦς ἱμπεριαλιστικούς πολέμους, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν κοινωνικὸν πόλεμον κλπ.

Ἐκ πάντων τούτων συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μονοπωλιακὴ κατάκτησις καὶ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀποικιῶν, διαδραματίζει σπουδαιότερον μέρος εἰς τὸ γενικὸν σύστημα τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.

Ἡ ἀποικιακὴ κατάκτησις δὲν ἐκδηλώνεται πάντοτε ὑπὸ στερεότυπον μορφῆν, καὶ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀπαριθμηθῇ τις εὐκόλως τὰς κυριωτέρας διαφορὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Αἱ μικραὶ π. χ. καὶ οἰκονομικῶς ὀσθενεῖς χώραι ὑποκύπτουν βαθμηδὸν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐξάρτησιν καὶ ἐκμετάλλευσιν μιᾶς ἢ καὶ περισσοτέρων μεγάλων δυνάμεων καὶ ἡ φαινομενικὴ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὸ διακοσμητικὸν μέρος προσωπίδος, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἱκανὴ νὰ ἀποκρύψῃ τὴν ἐντελῶς ἀντίθετον πραγματικότητα. Παράδειγμα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποτελοῦν ὅλα τὰ κράτη τῆς Ν. Ἀμερικῆς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτοιν τὰ πλεῖστα τῶν βαλκανικῶν κρατῶν. κ. ἄ. Ἐπίσης τυπικῶς ἀνεξάρτητον, κατ' οὐσίαν ὅμως ἡμιαποικιακὸν κράτος δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ Κίνα. Ἀκριβῶς μετὰ τὴν τελειωτικὴν διανομὴν τοῦ κόσμου, οἱ ἱμπεριαλιστικοὶ ἀνταγωνισμοὶ στρέφονται πέραν τῶν ἡμιαποικιακῶν καὶ οἰκονομικῶς ἐξηρημένων κρατῶν.

Τοιοῦτοτρόπως, ἡ ἀγγλοαμερικανικὴ πάλη διὰ τὴν ἐπικράτησιν ἐπὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἡ πάλη τῶν μεγάλων ἱμπε-

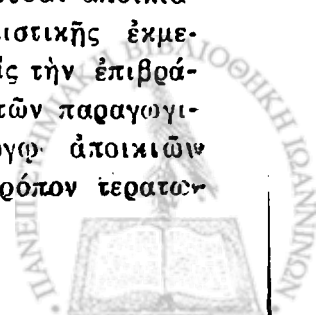
ριαλιστῶν περὶ τὴν Κίναν, καὶ αἱ βαλκανικαὶ ἀντιθέσεις ἀποτελοῦν σημαντικούς κόμβους τοῦ συγχρόνου ἱμπεριαλιστικοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Αἱ ἀποικίαι καὶ αἱ ὑπὸ οἰκονομικὴν ἐξάρτησιν χώραι εἶναι ἐκ τῶν ἀπαραίτητῶν στοιχείων τῆς μονοπωλιακῆς ἡγεμονίας, καὶ ἀντιπροσωπεύουν ἐν ἐκτῶν ἀδιαμφισβητήτων γνωρισμάτων τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ὡς ἀνωτάτου σταδίου τοῦ καπιταλισμοῦ.

Σοβαρὸν ὄπλον διανομῆς τοῦ κόσμου εἶναι ἡ κατασκευὴ, εἰς τὰς καθυστερημένας χώρας σιδηροδρόμων καὶ ἡ μέσον αὐτῶν ὑποδοῦλωσις τῶν χωρῶν τούτων ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως. Ἐγκατάστασις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν παρουσιάζεται ὡς τι τὸ φυσικόν, ὡς ἀπλή, δημοκρατικὴ, ἐκπολιτιστικὴ ἐπιχείρησις. Ἐν τῇ πράξει ὅμως τὰ καπιταλιστικὰ κύματα, προσδένοντα μὲ χιλιάδας δικτύων τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας, μετέτρεψαν τὰ δημόσια ταῦτα ἔργα εἰς ὄπλον καταδυναστεύσεως ἐνὸς δισεκατομμυρίου ἀνθρώπων (τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν ἡμιαποικιῶν) δηλαδὴ πλέον τοῦ ἡμίσεως τῶν κατοίκων τῆς γῆς. (Λένιν).

Ὁ καπιταλισμὸς διεισδύων εἰς τὰς ἀποικίας, τὰς ἀπομυζᾷ διὰ τριπλῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ ἱμπεριαλιστικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀποικιῶν περιπλέκεται μὲ μὲ τὸν ζυγὸν τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῆς ἰθαγενοῦς ἀστικῆς τάξεως. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς, συνενούμενος μὲ τὰ κράτουσιντα στρώματα τοῦ τέως κοινωνικοῦ καθεστώτος, δηλαδὴ μὲ τοὺς φεουδάρχας καὶ τὴν ἐμπορικὴν τοκογλυφικὴν ἰθαγενῆ ἀστικὴν τάξιν, ἐξασκεῖ τὴν μᾶλλον ὀλεθρίαν ἀπομύξησιν εἰς βάρος τὰς εὐτυχίας τῶν ἐργαζομένων ἀποικιακῶν μαζῶν.

Ἐκτὸς τούτου αἱ ἰδιάζουσαι ἀποικιακαὶ μορφαὶ τῆς καπιταλιστικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀπολήγουν εἰς τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῶν ἐν λόγῳ ἀποικιῶν. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς κατὰ τρόπον τερατων-

δῶς μονόπλευρον, στρέφει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων πρὸς μίαν καὶ μόνην κατεύθυνσιν, τὴν κατεύθυνσιν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν. Ὅλη ἡ οἰκονομία τῶν ἀποικιῶν, παραμορφώνεται τοιουτοτρόπως ὥστε νὰ καταντοῦν ἀγροτικὰ καὶ πρώτων ὑλῶν παραρτήματα τῶν μητροπόλεων.

Αἱ ἀρπακτικαὶ μέθοδοι τῆς ἐκμετάλλευσως τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς καὶ τοῦ ἐδάφους ὀδηγοῦν εἰς τὴν κολοσσιαίαν διασπάθισιν καὶ ἐξάντλησιν τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῶν ἀποικιῶν. Ἐκτὸς τούτου ὁ ἐκμεταλλευτικὸς τρόπος συγκεντρώσεως τῆς ἀποικιακῆς παραγωγῆς εἰς ἓνα ἢ δύο προϊόντα, καθιστᾷ τὴν ἀποικιακὴν οἰκονομίαν εἰς ἄκρον ἐπισηφελῆ καὶ τὴν ἐκθέτει εἰς τὰς καταστροφικὰς μεταπτώσεις τῆς διεθνούς ἀγορᾶς ὡς πρὸς τὰ ἀποκλειστικὰ ταῦτα προϊόντα, καὶ εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἐξάρτησιν τῆς οἰκονομίας τῆς ἀποικίας ἀπὸ τὴν μητρόπολιν. Δι' ὅλους τοὺς προαναφερθέντας λόγους ἢ θέσεις τῶν ἀποικιακῶν λαῶν ἀποβαίνει ἐξαιρετικὰ δυσχερῆς. Ὁ μονοπωλιακὸς ζυγὸς ἐν συναφείᾳ μὲ τὴν ἰθαγενῆ φεουδαρχικὴν καὶ ἀστικὴν ἐκμετάλλευσιν, μετατρέπεται εἰς πανίσχυρον παράγοντα ἐπαναστατικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν ἀποικιῶν ἐναντίον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Ἐπομένως αἱ ἀποικίαι, ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἀποτελοῦν πολύτιμον ἐφεδρείαν καὶ πηγὴν νέων δυνάμεων τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, καταντοῦν συγχρόνως καὶ σπουδαῖος παράγων καταστροφῆς του, ἐφεδρεία καὶ πηγὴ νέων δυνάμεων τῆς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ θεωρητικοὶ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, προσπαθοῦν νὰ σκηνοθετήσουν ὡς βᾶσιν τὴν ἐκπολιτιστικὴν δῆθεν ἀποστολὴν του. Πολλοὶ ἀκόμη ἀριστεροὶ δῆθεν, τολμοῦν νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἀποικιῶν θὰ τὰς ἔρριπτεν εἰς κατάστασιν βαρβαρότητος καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην ἡ ξενικὴ κατοχὴ πρέπει νὰ θεωρηθῆ «σκόπιμος». Ἄλλοι

πάλιν θεωροῦν τὰς ἀποικίας ὡς διέξοδον τόσον τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ τῶν μητροπόλεων, ὅσων καὶ τῶν καπιταλιστικῶν ἀντιθέσεων, χωρὶς νὰ προσέχουν τὰς νέας, πολυειδεῖς ἀντιθέσεις, αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός τῆς ἀποικιακῆς ἐξάπλώσεως.

Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὁ κόσμος ἔχει χωρισθῆ εἰς δύο στρατόπεδα: ἀφ' ἑνὸς εἰς μίαν δράκα «πεπολιτισμένων» ἱμπεριαλιστικῶν κρατῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ γιγάντιον πλῆθος τῶν ὑφισταμένων ἐκμετάλλευσιν λαῶν.

Ὁ μονοπωλιακὸς οὗτος ζυγὸς ἀποτελεῖ συγχρόνως τὸν μοχλὸν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος τῶν ἀποικιῶν, ὅστις ἐνισχύει τὴν ὅλην προλεταριακὴν ἐπανάστασιν. Τὰ συμφέροντα τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος εἰς τὰ ἀνεπτυγμένας χώρας, καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ἀγῶνων τῶν ἀποικιῶν, ἀπαιτοῦν τὸν συντονισμόν τῶν δύο τούτων μορφῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως εἰς ἐνιαῖον μέτωπον ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ: τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Ἡ νίκη τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τὰς προοδευμένας χώρας, ὅπως καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν καταδυναστευομένων ὑπὸ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ἀποικιακῶν ἢ ἡμιαποικιακῶν λαῶν, εἶναι ἀδύνατος ἄνευ ἰσχυροῦ, κοινοῦ, ἀντιἱμπεριαλιστικοῦ μετώπου.

4.—*Ὁ μιλιταρισμὸς καὶ οἱ ἱμπεριαλιστικοὶ πόλεμοι.* Ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἀπεδείχθη ἐξαιρετικῶς «ἀνισος». Τὴν μερίδα τοῦ λέοντος, ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς, ἐξησφάλισεν ἡ Ἀγγλία. Ἐπίσης ἀπέραντα ἐδάφη εὐρέθησαν ὑπὸ γαλλικὴν κατοχὴν, ἐνῶ αἱ νεώτεραι ἱμπεριαλιστικαὶ δυνάμεις—ἡ Γερμανία, ἡ Ἰαπωνία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι—δὲν εἶχον ἀξιοθῆ παρομοίας τύχης.

Τὴν στιγμὴν τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου τοῦ 1914—1918, εἰς κάθε κάτοικον τῆς Ἀγγλίας ἀνελόγουν 8,6 κάτοικοι ἀγγλικῶν ἀποικιῶν,

εἰς κάθε κάτοικον τῆς Ὀλλανδίας 7,5, τῆς Γαλλίας 1,2, τῆς Γερμανίας 0,2, τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν 0,1. Ἡ ἐξαιρετικὴ ἀνισότης τῆς τοιαύτης διανομῆς ἀπέτελεσε τὸ πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διεξήχθη ὁ ἀγὼν τῆς ἀναδιανομῆς. Ἡ σχέσηις τῶν ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων ἀλλοιοῦται ἀκαταπαύστως καὶ κάθε τοιαύτη ἀλλοίωσις μοιραίως ὁδηγεῖ πρὸς νέους πολέμους.

Ὁ ἱμπεριαλιστικὸς μιλιταρισμὸς ἀπορρέων ἐκ τῆς ὅλης φύσεως τοῦ μονοπωλίου, ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ὁποίας εἶνε ἡ κυριαρχία καὶ ἡ συναφῆς αὐτῇ βία, συνδέεται ὅλως ἰδιαιτέρως μὲ τοὺς ἀγῶνας τῆς κατανομῆς τοῦ κόσμου.

Τὸ γεγονός τῆς κατανομῆς, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καθιστᾷ ἀναπόφευκτον τὸν ἐνοπλὸν ἀγῶνα, δηλαδὴ τὸν ἱμπεριαλιστικὸν πόλεμον. Ὅλη ἡ περίοδος τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ βρίθκει διπλωματικῶν διενέξεων καὶ ἐνόπλων συγκρούσεων. Κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν τοῦ πολέμου 1914—1918 εἰκοσαετιᾶν ἔχομεν πλῆθος ἱμπεριαλιστικῶν πολέμων καὶ γεγονότων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὸ 1894 ὁ σινοϊαπωνικὸς πόλεμος καὶ ἡ ἀρπαγὴ τῆς Κορέας, τὸ 1896 ὁ ἰταλοαβησσυνιακὸς πόλεμος, τὸ 1897 ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος, τὸ 1898 ὁ ἰσπανοαμερικανικὸς πόλεμος, τὸ 1899—1902 ὁ πόλεμος τῆς Ἀγγλίας ἐναντίον τῶν Μπόερς, τὸ 1900 ὁ πόλεμος τῶν ἱμπεριαλιστῶν ἐναντίον τῆς Κίνας, τὸ 1904 ὁ ἀγγλοθιβητικὸς πόλεμος, τὸ 1904—1905 ὁ πόλεμος τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῆς φυλῆς Γκερέρο, καὶ ὁ ρωσσοϊαπωνικὸς πόλεμος, τὸ 1907 ἡ ἰαπωνοαμερικανικὴ διαφορὰ, τὸ 1908 ἡ προσάρτησις τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, τὸ 1911—1912 ὁ ἰταλοτουρκικὸς πόλεμος, τὸ 1912—1913 οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι.

Αἱ ἀνωτέρω ἀπαραριθμούμεναι αἵματηραὶ συγκρούσεις, περιτράνωσ ἀποδεικνύουσιν τὴν φυσικὴν ροπὴν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ πρὸς τὴν πολεμικὴν διέξοδον.

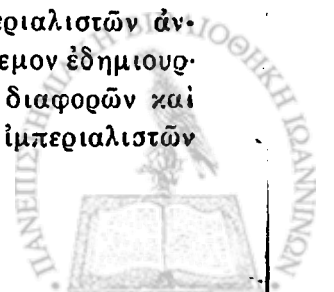
Εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερθέντας πολέμους ἐμπεριέχονται ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἱμπεριαλιστικῶν συγκρούσεων, καὶ ὅλη ἡ ποικιλία τῶν εἰδῶν τούτων ἐπέπρωτο νὰ ἐνωθῆ εἰς ἓν ἐνιαῖον σύμπλεγμα ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ ἐκραγέντος, ἐν εἰδει συνεχείας τῶν πρώτων, μεγάλου ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου τοῦ 1914—1918.

Ὁ μεταπολεμικὸς ἱμπεριαλισμὸς χαρακτηρίζεται ἐντονώτερον ἀκόμη ἐκ τῆς ὀξύτητος τῆς μεταξὺ ἱμπεριαλιστῶν πάλης, καὶ τῆς πάλης μεταξὺ ἱμπεριαλιστῶν καὶ ἀποικιῶν.

Χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν κυριωτέρων ἱμπεριαλιστικῶν ἀντιθέσεων, ἀναφέρομεν ἀπλῶς: α) τὴν κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τῶν ἀγγλοαμερικανικῶν ἀντιθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸν σημαντικώτερον ἀνταγωνισμὸν ἐκδηλούμενον μὲ πολλὴν ὀξύτητα εἰς τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν ἐπικράτησιν εἰς τὴν Ν. Ἀμερικὴν, εἰς τὸν Καναδᾶν, εἰς τὴν Κίναν κλπ. β) τὰς βαθυτάτας ἀντιθέσεις μεταξὺ νικητῶν καὶ ἡττημένων, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουσιν ἀπὸ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν καὶ τὸ ὑπ' αὐτῆς θεσπισθὲν σύστημα «εἰρηνικῆς» διαρπαγῆς τῶν ἡττηθέντων κρατῶν γ) τὸν ἐξαιρετικῶς πολὺπλοκον γόρδιον δεσμὸν τῶν ἀντιθέσεων τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ, κυρίως μεταξὺ Ἑνωμ. Πολιτειῶν, Ἰαπωνίας καὶ Ἀγγλίας, αἱ ὁποῖαι συμπαράσφουρουν εἰς τὴν δίνην των καὶ ἄλλα ἱμπεριαλιστικὰ κράτη δ) τὰς ἀγγλογαλλικὰς ἀντιθέσεις ε) τὸν γαλλοῖταλικὸν μεσογειακὸν ἀνταγωνισμὸν, κλπ.

Ἀφ' ἐτέρου οἱ ἡττημένοι τοῦ 1914—1918, ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποκύψουν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀφοπλισμοῦ, προσέφυγον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς ἐντατικὴν ἂν καὶ μυστικὴν πολεμικὴν προετοιμασίαν, ζητοῦντες ἀπεριφράστως πλέον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξοπλίζεσθαι ἐν ἴσῃ μοίρᾳ.

Ἐκτὸς τῶν μεταξὺ ἱμπεριαλιστῶν ἀνταγωνισμῶν, μετὰ τὸν πόλεμον ἐδημιουργήθη σειρά θεμελιωδῶν διαφορῶν καὶ συγκρούσεων μεταξὺ τῶν ἱμπεριαλιστῶν

ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀποικιῶν καὶ ἡμιοποικιῶν ἀφ' ἑτέρου. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει ὁ πόλεμος τοῦ ἀγγλικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ εἰς τὸ Ἀφγανιστάν, οἱ γαλλικοὶ πόλεμοι ἐναντίον τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Μαρόκου, τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἰνδοκίνας, ὁ πόλεμος τοῦ βορειοαμερικανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ εἰς τὴν Νικαράγουαν, ἡ ληστρική ἐπιδρομὴ τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὴν Ματζουρίαν, εἰς τὴν Βόρειον καὶ Κεντρικὴν Κίνα κλπ.

Εἰς τοὺς πολέμους μεταξὺ μικρῶν κρατῶν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν ἰσχυρῶν παρασκηνιακῶν, ἀλλὰ πραγματικῶν δεσποτῶν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, πρέπει νὰ καταταχθῶν οἱ πόλεμοι μεταξὺ Βολιβίας καὶ Παραγουάης, μεταξὺ Κολομβίας καὶ Περοῦ. Ἡ ἐπιδείνωσις τῶν ἱμπεριαλιστικῶν ἀντιθέσεων κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ὀδηγεῖ ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἐπίτασιν τοῦ μιλιταριστικοῦ πνεύματος. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐνσαρκοῦται εἰς ἀφηνιασμένους ἐξοπλισμοὺς μὲ ἰδιαιτέραν μέριμναν διὰ τὴν ἀεροπορίαν.

Ἡ προϋοῦσα ὀξύτης τῶν ταξικῶν ἐπίσης ἀντιθέσεων, ἡ ἔντασις τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως πανταχοῦ τῆς γῆς, ἀναγκάζει τοὺς ἱμπεριαλιστάς ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διασκεδάζουν τὴν ὁρμὴν αὐτῶν μὲ διαφόρους εἰρηνιστικὰς ἐπαγγελίας περὶ ἀφοπλισμοῦ, περὶ συνδιασκέψεων, περὶ Κ.Τ.Ε., ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προετοιμάζουν ταξικὰ στρατεύματα ὑπὸ μορφὴν φασιστικῶν ταγμάτων ἐφόδου, τὰ ὁποῖα ἐννοεῖται μετὰ τὰ ἐν Γερμανίᾳ γεγονότα τῆς 30 Ἰουνίου 1934 ἀπεδείχθησαν ἀρχετὰ ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀρχουσάν τάξιν. Ὅταν δὲ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ τρομερὰ τάγματα ἐφόδου ἀποδεικνύονται ἐπικίνδυνος πολυτέλεια, εἶναι εὐνόητον πόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀντίφασις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ὅταν ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶναι ἠναγκασμένος νὰ προστρέξῃ ὄχι πλέον εἰς τὰ περιορισμένου ἀριθμοῦ τάγματα ἐφόδου, ἀλλὰ εἰς μυριάδρους στρατιάς, ἴσως κατ' ἀνάγκην, πρέπει νὰ εἶναι

μαζικαὶ ὡς πρὸς τὴν σύστασιν. Αὐτὴ εἶναι μία ἀπὸ τὰς βασικωτέρας ἀντιφάσεις εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλεται κυρίως ὁ φόβος τοῦ πολεμικοῦ τυχοδιωκτισμοῦ, διότι κάθε ἱμπεριαλιστῆς εἶναι σχεδὸν πεπεισμένος ὅτι τὸ ἐξωτερικὸν μέτωπον ἠμπορεῖ πολὺ γρηγορὰ νὰ μετατραπῇ εἰς μέτωπον ἐσωτερικῶν κοινωνικῶν πολέμων.

Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ τονίσωμεν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου ὡς ἐφεδρικῆς δυνάμεως τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὡς ὄπλον οικονομικῆς ἐπικρατήσεως ἐν καιρῷ εἰρήνης. Μόνον οὕτω δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὁ προστατευτισμὸς τῶν ἐθνικῶν στόλων ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων.

Ἐπίσης εἰς ἱμπεριαλιστικὸς λόγους ὀφείλεται ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν θαλασσιῶν ὁδῶν: Ὁ ἀγὼν τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ πρὸς τὰς Ἰνδίας, διὰ τὴν ναυτικὴν βάσιν τῆς Σιγκαπούρης, ὁ ἀγὼν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν διὰ τὴν διώρυγα τοῦ Παναμᾶ, κ.λ.π. Τὰ αὐτὰ πρέπει νὰ λεχθῶν καὶ διὰ τὸν μεσογειακὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, ὅπως καὶ διὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τοῦ Εἰρηνηκοῦ μεταξὺ Ἡν. Πολιτειῶν καὶ Ἰαπωνίας.

5.—*Ὁ νόμος τῆς ἀνίσου ἀναπτύξεως.* Μετὰ τὴν ἑδαφικὴν καὶ οικονομικὴν διανομὴν τοῦ κόσμου, ἤρχισεν ἀλματική, ἀλλ' ἀνώμαλος ἀνάπτυξις τοῦ καπιταλισμοῦ εἰς διαφόρους γωνίας τῆς γῆς, ἄνευ συνοχῆς καὶ συνεννοήσεως, τούναντίον δὲ μὲ πνεῦμα καχυποψίας καὶ ἀλληοαντιδράσεως. Ἡ κατάστασις αὕτη ὠδήγησεν εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ περιφήμου νόμου τῆς ἀνίσου ἀναπτύξεως.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνισότης τῆς ἀναπτύξεως συναντᾶται καὶ εἰς τὸ προηγούμενον, τὸ προμονοπωλιακὸν στάδιον τοῦ καπιταλισμοῦ, ὀφειλομένη εἰς τὴν καπιταλιστικὴν φύσιν καὶ τὸν σχετικὸν τρόπον τῆς παράγωγῆς.

Παραδεχόμενοι ἀφ' ἑνὸς ὡς ἀναμφισβήτητον δεδομένον τὴν καπιταλιστικὴν

ἀντίφασιν μεταξὺ τοῦ ὁμαδικοῦ χαρακτῆρος τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀτομικῆς οἰκιοποιήσεως τοῦ κέρδους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς φυσικὴν συνέπειαν τοῦ πρώτου τὴν ἀναρχικὴν, τερατώδη ὀρμὴν τῆς καπιταλιστικῆς καταργήσεως, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι συναφέστατον μὲ τὰ δύο ταῦτα εἶναι καὶ τὸ ἄνισον τῆς ἀναπτύξεως. Ἀμεσώτερα αἰτία τῆς ἀνισότητος ταύτης εἶναι ὁ διαφορτικὸς ρυθμὸς τῆς συσσωρεύσεως τοῦ κεφαλαίου, ὀφειλόμενος εἰς οἰκονομικοὺς καὶ ἄλλους συντελεστές.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι συνθῆκαι συντελοῦν, εἰς τὴν εἰς διάφορον βαθμὸν ἀπόδοσιν τῶν κεφαλαίων. Τοιοῦτοτρόπως προκειμένου περὶ καθαρῶς οἰκονομικῶν παραγόντων θησαυρισμοῦ ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας υἰοθετεῖ ὁ Μάρξ εἰς τὸ «Κεφάλαιον», φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ διάφορα ὄρια τοῦ κέρδους εἶνε ἢ πλησιεστέρα οἰκονομικὴ βᾶσις τῆς ἀνίσου ἀναπτύξεως.

Ἐν τούτοις, εἰς τὰς κατόπιν βαθμίδας πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν ρόλον τῶν συγκεκριμένων ἱστορικῶν συνθηκῶν τῆς ἀναπτύξεως ἐκάστης χώρας καὶ περιφερείας. Οὕτω π. χ. εἰς τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλ. Πολιτειῶν σπουδαιότατον ρόλον ἔπαιξαν τὸ ἀσήμαντον καὶ ἐφήμερον τῶν φεουδαρχικῶν στοιχείων, ἢ ἀφθονία (μέχρι τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 19ου αἰῶνος) διαθεσίμων γαιῶν, ἢ ἔλλειψις ἐπομένως οἰουδήποτε εἰσοδήματος κλπ. Μὲ τὰς συναφεῖς δὲ κοινωνικο-οἰκονομικὰς συνθήκας, ἢ ἀνισότητος τῆς ἀναπτύξεως δύναται νὰ ἐπιταθῇ διὰ παραγόντων φυσικῶν (πλούσια μεταλλεῖα κλπ.), καθὼς καὶ διὰ τῆς τεχνικῆς προόδου.

Ἡ τεχνικὴ πρόοδος, δημιουργοῦσα ὑλικὴν βᾶσιν διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀπωλειῶν ἐν τῇ παραγωγῇ, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ κέρδους καὶ ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τοῦ θησαυρισμοῦ κεφαλαίων.

Ἐπὶ εὐνοϊκώτερας συνθήκας διατελοῦν αἱ νέαι περιφέρειαι παραγωγῆς καθὼς καὶ αἱ μεταγενεστέρως εἰσελ-

θοῦσαι εἰς τὸ στάδιον τοῦ καπιταλισμοῦ νέαι χῶραι.

Ὅταν λέγομεν ἔξωοικονομικοὺς παράγοντας θησαυρισμοῦ ἐννοοῦμεν τὴν διαρπαγὴν εἰς τὰς ἀποικίας, τοὺς ἀρπακτικούς πολέμους, τὰ ἐξανδραποδιστικὰ δάνεια καὶ προνόμια, κλπ. Οἱ παράγοντες οὗτοι ἀναμφιβόλως παίζουν σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἄλματικὴν καὶ ἀκανόνιστον ἀνάπτυξιν ἐνίων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι βαθμηδὸν ἢ καὶ ἀποτόμως ὑποσκελίζουν ἄλλας.

Ὁ κυρίαρχος π. χ. ρόλος τῆς Ἀγγλίας ὡς παγκοσμίου βιομηχανικῆς χώρας ἐπὶ δύο αἰῶνας, δὲν δύναται νὰ ἐξισωθῇ μόνον ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ βιομηχανικοῦ θησαυρισμοῦ τῆς Ἀγγλίας. Ὅχι μικρότερον ρόλον ἔπαιξεν ὁ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐκσφενδονισμὸς προσθέτων κεφαλαίων, ἐκ τῶν ποσῶν τὰ ὁποῖα διήρπασεν ἀπὸ κάθε γωνίαν τοῦ ἀπεράντου ἀποικιακοῦ βασιλείου της.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος συμβαίνει ἀπότομον ἄλμα εἰς τὴν βιομηχανικὴν δρᾶσιν τῆς Γερμανίας, ἢ ὁποῖα ἔρχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν καὶ γίνεται ἀντίπαλος τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰ ὄνειρα τῆς κοσμοκρατορίας.

Τὸ 1850 ἡ Ἀγγλία παρήγαγε 2,3 ἑκατομ. τόννων χυτοσίδηρον, ἐνῶ ἡ Γερμανία μόνον 402 χιλ. τόννων. Τὸ 1900 ἡ μὲν ἀγγλικὴ παραγωγή ἔφθασε τὰ 9 ἑκατομ. τόν. ἢ δὲ γερμανικὴ τὰ 81)2 ἑκατομ. τόν. Περισσότερον ἀκανόνιστος ὑπῆρξεν ἡ ἄλματικὴ ἀνάπτυξις εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ χάλυβος. Ἐνῶ τὸ 1865 ἡ Ἀγγλία παρήγαγε 200 χ. τ. καὶ ἡ Γερμανία 100 χ. τ., τὸ 1900 ἡ ἀγγλικὴ παραγωγή ἔφθασε τὰ 5 σχεδὸν ἑκατομ. ἐνῶ ἡ γερμανικὴ ὑπερέβη κατὰ πολὺ τὰ 6 ἑκατομ. Σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάπτυξιν τῆς Γερμανίας ἔπαιξεν ἡ πολεμικὴ ἀποζημίωσις, τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν αὕτη μετὰ τὴν ἤτταν τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870. Μετὰ τὴν γερμανικὴν ἤτ-

ταν τοῦ 1918, ἡ Γαλλία ἐφήρμοσε τὰ αὐτὰ ἀντίποινα ἐπιδιώξασα νὰ μετατρέψῃ τὰς πολεμικὰς ἀποζημιώσεις εἰς βάσιν διὰ τὸ βιομηχανικὸν τῆς ἄλμα. Καὶ ἂν δὲν τὸ κατώρθωσε, πάντως εἰς τὰ ἐκ τῶν ἀποζημιώσεων εἰσρεύσαντα κολοσσιαῖα ποσὰ ὀφείλεται τὸ γεγονός ὅτι ἡ Γαλλία εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τῆς κρίσεως πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας χώρας.

Τοιοῦτοτρόπως μόνον ἢ ἐν συνδυασμῶ ἐξέτασις ὄλων τῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι καθορίζουν τὸν ρυθμὸν τοῦ θησαυρισμοῦ, ἀποκαλύπτει τὴν αἰτίαν τῆς ἀκανονίστου ἀναπτύξεως τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν. Ὅλοι αἱ προκαλοῦσαι τὸ ἀκανόνιστον τοῦτο συνθῆκαι, δροῦν μὲ περισσοτέραν ὁρμὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

Εἶδομεν ὅτι βασικὴ ιδιότης τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, εἶναι ὁ κυρίαρχος ρόλος τῶν μονοπωλιακῶν συνασπισμῶν. Ὁ κυρίαρχος οὗτος ρόλος δρᾷ ἀσφαλέστερον ὅταν οἱ ἰμπεριαλισταὶ συγκεντρώνουν εἰς χεῖρας τῶν ὄλων τὰ πηγὰς τῶν πρώτων ὑλῶν, ὅταν δεσπόζουν τῶν ἀγορῶν τῆς πωλήσεως τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου προϊόντος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20 αἰῶνος δὲν ὑπῆρχον ἐλεύθερα διαθέσιμα ἐδάφη. Αἱ ἄλματικῶς προαχθεῖσαι τυχὸν κατόπιν ἐορτῆς γῶραι, ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν τὰς ἰμπεριαλιστικὰς τῶν βλέψεις, μόνον διὰ τῆς ἐκτοπίσεως ἄλλων καπιταλιστικῶν κρατῶν, τὰ ὅποια προγενεστέρως εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ εἰς ὠρισμένην περιφέρειαν.

Ἡ ἀκατάσχετος συνέχισις τῆς ἄλματικῆς προόδου, δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ εἰμὴ εἰς βάρος τῆς ἀνταγωνιστρίας χώρας.

Καὶ πράγματι ἡ φύσις τῆς κυριαρχίας τῶν μονοπωλίων ὀδηγεῖ εἰς ἀποτόμους μεταβολὰς τῆς σχέσεως τῶν ὑλικῶν δυνάμεων τῶν διαφόρων χωρῶν. Συνέπεια τῆς διαταράξεως τῆς σχέσεως ταύτης εἶναι ὁ ἰμπεριαλιστικὸς πόλεμος.

Ὁ πόλεμος τοῦ 1914—18 ἦτο συνέπεια τῆς ἀνωμαλίας ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς

Γερμανίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914—1918 καὶ κατόπιν αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἄλματικὴ ἢ ἀνάπτυξις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἰαπωνίας, εἰς βάρος τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἡ ἄλματικὴ αὕτη ἀνάπτυξις κατέστησε τὰς Ἡν. Πολιτείας πρῶτον ἀντίπαλον τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ κόσμου.

Ὁ ὄγκος τῶν βορειο-ἀμερικανικῶν ἐξαγωγῶν τὸ 1928 ὑπερέβη κατὰ 64 ο)ο τὸ προπολεμικὸν ἐπίπεδον, ἐνῶ αἱ ἐξαγωγαὶ τῆς Ἀγγλίας ἔπεσαν κατὰ 20 ο)ο κάτω τῶν προπολεμικῶν. Ἐκτὸς τούτου αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἐσυστηματοποίησαν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν κεφαλαίων τῶν ὡς μέσον ἐπιβολῆς, καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀγγλικὰς κτήσεις.

Διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀγγλο-ἀμερικανικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι εἰς μόνον τὸν Καναδᾶν τὰ ἐκεῖ τοποθετημένα ἀμερικανικὰ κεφάλαια ἀπὸ 400 ἑκατομ. δολλ. τὸ 1912 ἀνῆλθον τὸ 1930 εἰς 3.942 ἑκατομ. δολλ.

Ἡ ἀνάπτυξις ἐπίσης τῆς Ἰαπωνίας, ἐπέφερεν ἐξαιρετικὴν ὀξύτητα εἰς τὰς ἰμπεριαλιστικὰς ἀντιθέσεις τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἢδη διατρέχομεν τὸ πρῶτον στάδιον ἰμπεριαλιστικῆς πολεμικῆς δράσεως μὲ τὴν Ἰαπωνικὴν κατοχὴν τῆς Μαντζουρίας. Εἶναι ἀναπόφευκτος ἢ συνέχισις σοβαρωτέρων πολεμικῶν γεγονότων τόσον μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων καπιταλιστικῶν δυνάμεων, ὅσον καὶ ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας.

Ἀνσκεφαλιώνοντες τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ τονίσωμεν ὅτι τὰ βασικὰ στοιχεῖα τοῦ νόμου τῆς ἀνίσου ἀναπτύξεως τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ εἶναι: α) ὅτι ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου ἔχει ἤδη ἐπιτελεσθῆ, καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν νέα πηγαὶ πρώτων ὑλῶν γεννᾶται ἢ ἀνάγκη τῆς βιαίας κατακτίσεως· β) ὅτι ἡ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς τεχνικῆς συνετέλεσεν εἰς τὴν ἄλματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἕως χθὲς ἀσθενεστέρων, μὲ

νέας σήμερον ὀρέξεις καὶ ἀπαιτήσεις· γ) ὅτι ἡ δημιουργουμένη κατάσταση καταστρέφει τὴν χθесινὴν ἁρμονίαν καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν νέας δημιουργεῖται νέον ἀδιέξοδον εἰρηνικῆς λύσεως τῶν διαφορῶν. Ἐκ τούτου πηγάζει τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τοῦ νόμου αὐτοῦ, δηλαδή ἡ δημιουργία πραγματικῶν ἀντιθέσεων καὶ καταστροφικῶν συνεπειῶν διὰ αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ καπιταλισμοῦ. Αἱ καταστροφικαὶ αὗται συνέπειαι προσιθιόμεναι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κρίσιν τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, ὑποβοηθοῦν τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι κατορθώνουν ν' ἀνατρέψουν τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς καὶ διὰ τοῦ μέσου αὐτοῦ ἐπιφέρουν νέον διχασμὸν τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς ἁρμονίας, εἰς δύο ὅλως ἀντίθετα καὶ πολέμια συστήματα: τὸ καπιταλιστικὸν καὶ τὸ σοσιαλιστικόν.

5.—*Ὁ χωρισμὸς τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας καὶ ὁ ἀγὼν τῶν δύο συστημάτων.* Αὐτὸς οὗτος ὁ χωρισμὸς εἰς δύο συστήματα ἀποτελεῖ τεκμήριον τῆς βαθυτάτης κρίσεως καὶ ἀνικανότητος τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἡ συνύπαρξις παρὰ τὸν γηραιὸν καπιταλιστικὸν κόσμον, τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας ἐπαγγελλομένης καὶ ἐπιδιωκούσης τὴν ἐξόντωσιν τοῦ πρώτου, ἡ ἀνοχὴ ὑπ' αὐτοῦ τῆς δευτέρας καὶ ἡ συναλλαγὴ μετ' αὐτῆς μαρτυρεῖ τὴν σῆψιν τοῦ καπιταλισμοῦ ὡς συστήματος ἱκανοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν οἰκονομικὴν παραγωγὴν τοῦ κόσμου.

Ἄφ' ἐτέρου ὁ γεννώμενος σοσιαλιστικὸς κόσμος μετὰ τὰς ἐξετάσεις τὰς ὁποίας ἔδωκε, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιτυχῶς, καὶ μάλιστα εἰς χώραν ἀπὸ τὰς μᾶλλον καθυστερημένας καὶ ἀκαταλλήλους πρὸς τοῦτο, ἀποδεικνύει τὴν ὑπεροχὴν του ὡς οἰκονομικοῦ συστήματος, ἐνδεδειγμένου ὑπὸ τὰς σημερινὰς τεχνικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας. Ἐκτὸς τούτου τὸ σύστημα τοῦτο ἐγκαινιάζει καὶ σειρὰν νέων ἀρχῶν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, καὶ μάλιστα εἰς τὰς σχέσεις μετὰ τοὺς ἀποικιακοὺς λαοὺς. Αἱ

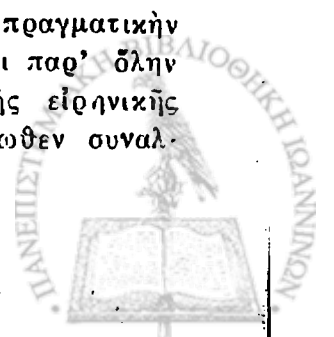
ἀρχαὶ αὗται εἶναι θανάσιμοι διὰ τὸν ἱμπεριαλισμὸν καὶ φθείρουν τὰς κυριότερας ρίζας τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, εὐαγγελιζόμεναι τὴν χειραφέτησιν τῶν ἀποικιακῶν καὶ ἡμιαποικιακῶν λαῶν.

Ἡ ἐγκαινίασις π. χ. ὑπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας νέου τύπου ἐξωτερικῶν δανείων, ὅπως ἡ ὑπ' αὐτῆς ἐγκατάστασις βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων ἀξίας 10 ἑκατομ. σταθεροποιημένων δολλαρίων, πρὸς δημιουργίαν ἐθνικῆς ὑφαντουργίας ἐν Τουρκίᾳ, καὶ μάλιστα ἀνευ τόκου καὶ με ἐξόφλησιν εἰς εἶδος διὰ τῆς ἐξαγωγῆς τουρκικῶν προϊόντων, ἀποτελεῖ ριζικὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ συστήματος, συντελοῦσα εἰς τὴν χειραφέτησιν τῆς Τουρκίας ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ξένου μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου, φέρουσα συνάμα ἄμεσον πρακτικὸν πλήγμα κατὰ τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου τῆς ὑφαντουργίας τοῦ Λίβερπουλ, καὶ ἐπομένως ἔμμεσον κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.

Αὐριον μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας, καὶ μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἀκόμη τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ εἰς ἄλλα τμήματα τῆς γῆς, θὰ ἔχωμεν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος ὡς ἀντιπάλου ὄχι πλέον θεωρητικῶς ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς τοῦ συστήματος τοῦ ἀποικιακοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.

Οὕτως ἢ ἄλλως ἡ δημιουργία τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας, ἐπὶ κολοσιαιᾶς ἐκτάσεως τοῦ πλανήτου μας περιώρισε καταπληκτικῶς τὸ πεδίον δράσεως τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Ἡ δημιουργηθεῖσα στενότης ἐπέσπευσε τὰς στενοχωρίας τοῦ ψυχορραγοῦντος καπιταλισμοῦ κατὰ τρόπον θανάσιμον. Ἡ προσπάθειά του νὰ καταρρίψῃ τὸ τεῖχος τοῦτο δὲν ἀπέδωσε εἰμὴ ἀρνητικὰ δι' αὐτὸν ἀποτελέσματα.

Οὐδεμίαν θεωρίαν περὶ εἰρηνικῆς συνυπάρξεως τῶν δύο συστημάτων — τοῦ καπιταλιστικοῦ καὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ — δύναται ν' ἀλλοιώσῃ τὴν πραγματικὴν οὐσίαν τοῦ γεγονότος, διότι παρ' ὅλην τὴν ἀμοιβαίαν ἀνάγκην τῆς εἰρηνικῆς ἐμφανίσεως εἰς τὰς ἐκατέρωθεν συναλ-

λάγας, αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός ὅτι ἐπὶ ὠρισμένης ἐκτάσεως ἀνοικοδομεῖται νέος σοσιαλιστικὸς κόσμος, ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ μαρξισμοῦ, μοιραίως ἀποτελεῖ ἐπαναστατικὴν βᾶσιν δι' ὅλας τὰς ὑπὸ διωγμὸν τάξεις καὶ ἐθνότητας καὶ σημαντικὸν παράγοντα τῶν αὐριανῶν γεγονότων τῆς ἀνθρωπίνου ἱστορίας, τὰ ὅποια κατὰ μέγιστον ποσοστὸν θὰ στρέφονται κυρίως ἐναντίον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, καθόσον οὗτος εἶναι σήμερον ἡ τελευταία ἐκδήλωσις καὶ ἡ κυριώτερα βᾶσις τοῦ καταρρέοντος καπιταλιστικοῦ κόσμου.

β.—Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς κρίσεως τοῦ καπιταλιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς κρίσεως τοῦ καπιταλιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν:

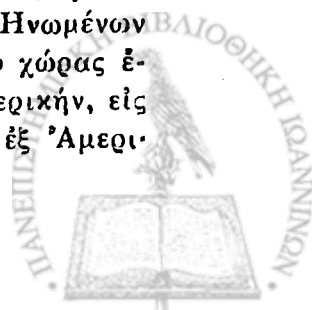
α) Τὴν ἀνιούσαν τῆς διεθνούς ἐπαναστατικῆς κινήσεως, ἡ ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς καπιταλιστικῆς κρίσεως καὶ ἡ ὅποια μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τείνει νὰ συστηματοποιηθῇ εἰς κολοσσιαῖον κοσμοῖστορικὸν κίνημα καὶ νὰ ἐπεκταθῇ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1918 ἔχομεν τὴν ἐργατικὴν ἐπανάστασιν τῆς Φινλανδίας. Τὸν Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὰς λεγομένας «ταραχὰς τοῦ ρυζιοῦ» εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Τὸν Νοέμβριον τὰς πρώτας μεταπολεμικὰς ἐπαναστάσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας, αἱ ὅποια ἀνέτρεψαν τὸ καθεστῶς ἡμιφεουδαρχικῶν μοναρχιῶν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1919 ἔχομεν τὴν προλεταριακὴν ἐπανάστασιν τῆς Οὐγγαρίας καὶ τὴν ἀναστάτωση τῆς Κορέας. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν ἐφήμερον ἔστω σοβιετικὴν ἐπανάστασιν τῆς Βαυαρίας. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1920 τὴν ἀστικοεθνικὴν ἐπανάστασιν τῆς Τουρκίας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν βιαίαν κατάληψιν τῶν ἰταλικῶν ἐργοστασιῶν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1921 τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἐργατικῆς πρωτοπορείας τῆς Γερμανίας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1923 τὴν ἐπανά-

στασιν τῆς Βουλγαρίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1924 τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑσθονίας. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1925 τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαρόκου. Τὸν Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν ἐπανάστασιν τῆς Συρίας. Τὸν Μάϊον τοῦ 1926 τὴν γενικὴν ἀπεργίαν τῆς Ἀγγλίας. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1927 τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἐργατῶν τῆς Βιέννης. Καὶ τὰ κατόπιν ἔτη πλῆθος ἐπαναστάσεων μὲ ἀπέραντον ἀκτίνα ἀπὸ τὸ κέντρον τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν μέχρι τῶν ἡμιαποικιακῶν κρατῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς, καὶ μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἰνδοκίνας.

Βεβαίως εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν αὐτὴν παλίρροιαν καὶ ἀμπώτιδα, εἶναι ἀναπόφευκται αἱ τραγικαὶ μεταπτώσεις, παραμένει ὅμως ἀναμφισβήτητον τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ μεταπολεμικὴ ταραχὴ ὄχι μόνον δὲν ἐκόπασεν, ἀλλὰ ὀλονὲν τείνει νὰ λάβῃ τὴν μορφήν καταιγίδος μὲ συντονισμὸν ὄλων τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων.

β) Τὰς συνεπείας τοῦ πολέμου 1914—1918, αἵτινες ἀποτελοῦν νέον σταθμὸν εἰς τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς ἀνίσου ἀναπτύξεως τοῦ καπιταλισμοῦ. Συνεπεία τοῦ πολέμου εἰς μὲν τὰς πλείστας τῶν ἐμπολέμων χωρῶν ἐπῆλθε περιορισμὸς τῆς παραγωγῆς, εἰς δὲ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, τὴν Ἰαπωνίαν, τὰς οὐδετέρας χώρας, τὰς ἀγγλικὰς κτήσεις (ντομίνιονς) καὶ μερικὰς ἀποικίας ἀκόμη, καταπληκτικὴ αὔξησις τῆς παραγωγῆς.

Αἱ εὐρωπαϊκαὶ χώραι ἔκαμαν κολοσσιαίας παραγγελίας πολεμοφοδίων καὶ ἐφοδιασμοῦ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ἡ καταπληκτικὴ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομίας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἐκφραζομένη εἰς αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς κατὰ 370)ο τῆς βιομηχανίας κατὰ 280)ο, τῆς μεταλλουργίας κατὰ 150)ο. Ἔνεκα τῶν πολεμικῶν αὐτῶν παραγγελιῶν, ἡ Εὐρώπη εὐρέθη χρεώστης τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, μετατραπεῖσα ἀπὸ χώρας ἐξαγωγῆς κεφαλαίων εἰς Ἀμερικὴν, εἰς χώραν εἰσαγωγῆς κεφαλαίων ἐξ Ἀμερι-

κῆς. Τὰ αὐτὰ συνέβησαν καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰαπωνίαν. Ἡ βιομηχανικὴ τῆς παραγωγῆς, κατὰ τὰ ἔτη τοῦ πολέμου, ἠυξήθη κατὰ 52 ο)ο. Ἀνάλογα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα καὶ εἰς τὰς ἀποικίας, ἐνθα ἀνεπτύχθη ἐπὶ πλεόν καὶ ἐγχώριος βιομηχανία, λίαν ἐπιζήμιος καὶ ἀνησυχητικὴ διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν μητροπόλεων, αἱ ὁποῖαι, διὰ γνωστούς πολεμικοὺς λόγους, δὲν εἶχον ἀντιπράξει εὐκόλως εἰς τὴν ἐκκόλαψιν τῶν ἐγχωρίων αὐτῶν βιομηχανιῶν. Εἰς τὴν Κίναν ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1919 ἡ παραγωγὴ γαιανθράκων ἠυξήθη ἀπὸ 9,3 χιλ. τόννους, εἰς 19,4 χιλ. τόνν., εἰς τὰς Ἰνδίας ἀπὸ 16,7 χιλ. τόνν. εἰς 23 χιλ. τόνν., ἡ δὲ παραγωγὴ τοῦ χάλυβος ἀπὸ 63 χιλ. τόνν. εἰς 158 χιλ. τόνν.

Συγχρόνως ὁμοίως ὁ πόλεμος προκάλεσε τὴν καταστροφὴν πολλῶν βιομηχανικῶν περιφερειῶν τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου κλπ. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς Γαλλίας ἐξέπεσε κατὰ 39 ο)ο (κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου). Τὸ αὐτὸ περιπίπτου παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας εἰς τὴν παραγωγὴν χάλυβος κλπ. καθὼς καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων (σίτον κλπ.). Φυσικὴ συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ὁ ὑψωμὸς τῶν τιμῶν (ἡ τιμὴ π. χ. τοῦ σίτου ὑψώθη 3 1)2 φορές). Τοῦτο ἐνεθάρρυνε τὴν ἐπέκτασιν τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας: εἰς τὸν Καναδᾶν κατὰ 27 ο)ο, εἰς τὴν Αὐστραλίαν κατὰ 22 ο)ο, εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατὰ 22 ο)ο, εἰς τὴν Ἀργεντινὴν κατὰ 10 ο)ο.

Τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς ἀνεφέραμεν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ νὰ δώσωμεν μίαν σαφῆ ἰδέαν τῆς ἀκανονίστου ὅσον καὶ ἀποτόμου κυρίως μεταστροφῆς τῶν συνθηκῶν εἰς ὅλην τὴν γῆν. Ὡς ἰδιάξουσα δὲ βασικὴ λεπτομέρεια πρέπει νὰ τονισθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μεταστροφή αὐτὴ συνετελέσθη μέσα εἰς τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τῆς πλήρους καταπτώσεως τοῦ καπιταλισμοῦ.

Ἐνεκα ὧν τούτων προσλαμβάνει ἰδιαιτέραν σημασίαν ὁ ἀγὼν διὰ τὴν

κατάκτησιν νέων ἀγορῶν, ἡ ἐκδήλωσις δηλαδὴ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἐπὶ τὸ ἐντονώτερον.

γ) Τὴν ἐμφάνισιν νέου σταθμοῦ εἰς τὸ πρόβλημα τῶν ἀγορῶν. Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ διακρίνεται μὲ τὴν ἐπιδείνωσιν ἐν γένει τοῦ προβλήματος τῶν ἀγορῶν. Ὁ γιγαντιαῖος ὑψωμὸς τῶν τιμῶν ἐκ μέρους τῶν μονοπωλίων, ἡ πτώσις τοῦ πραγματικοῦ ἡμερομισθίου, ἡ πολυειδὴς ἐκμετάλλευσις τῆς μάζης τῶν χωρικῶν ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου, ἡ ἀγρία ἐκμετάλλευσις τῶν ἀποικιακῶν λαῶν, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ προστατευτισμοῦ κλπ., πάντα ταῦτα ἐπιτείνουν τὰς ἀντιφάσεις μεταξὺ τῆς δυνατοῦτος τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος τῶν μαζῶν. Εἰς τὸν μεταπολεμικὸν καπιταλισμὸν τὸ πρόβλημα τῆς ἀγορῆς προσλαμβάνει ὀξύτατον χαρακτῆρα, καὶ τὸ ἀδιέξοδον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα διανοίξεως ἢ κατακτῆσεως νέων ἀγορῶν καὶ ἐξαγωγῆς κεφαλαίων, ὀρθοῦται εἶπερ ποτε ἀπειλητικώτερον.

Μετὰ τὸν πόλεμον, αἱ ἐμπόλεμοι χωραὶ ἀνέκτησαν τὰ προπολεμικὰ ὄρια τῆς παραγωγῆς, εὐρεθεῖσαι πρὸ τῆς αὐξηθείσης κατὰ τὸν πόλεμον παραγωγῆς ἄλλων χωρῶν καὶ τῆς δημιουργίας ἐγχωρίου βιομηχανίας εἰς τὰς ἀποικίας, ἐνέπεσον εἰς τὸν νόμον τοῦ ἀδιαχωρήτου, καὶ ἀπεδύθησαν εἰς ἄγριον συναγωνισμὸν διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ πλεονάσματος. Ὅλα τὰ ληφθέντα μέτρα: Τελωνιακὰ τεῖχη, ἐθνικιστικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ κλπ., ἐντελῶς ἀναχρονιστικὰ καὶ ἐν ἀντινομίᾳ πρὸς τὴν ἐποχὴν μας, οὐδὲν ἄλλο ἐπιτυγχάνουν ἢ νὰ ρίπτουν ἔλαιον εἰς τὴν πυρᾶν. Ὅλοι αἱ προσπάθειαι διὰ τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τοῦ ἐπικινδύνου τούτου προβλήματος, οὐδὲν ἀπέδωκαν, οὔτε ὑπάρχει ἡ ἐλαχίστη ἐλπὶς νὰ ἀποδώσουν.

δ) Τὴν ἐπιδείνωσιν τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν. Αἱ ἀντιφάσεις, αἱ συναφεῖς μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἀγορῶν, περιεπλάκησαν μὲ τὸ ὅλον σύστημα τῶν ἀντιφάσεων τοῦ φθί-

νοντος καπιταλισμοῦ. Ἐν πρώτοις κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου, παρατηρήθη ἐντατικωτέρα ἢ περαιτέρω διαμόρφωσις τῶν μονοπωλίων, ἢ ἐνίσχυσις τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ὀλιγαρχίας. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν μονοπωλίων, ὡς γνωστόν, οὐσιαστικῶς ὄχι μόνον δὲν μετριάξει τὸν συναγωνισμόν, ἀλλὰ τούναντίον αὐξάνει τὴν ὀξύτητα του. Ἰδιαιτέρως παρωξύνθη ὁ ἀγὼν πρὸς ἐξαγωγήν καὶ τοποθέτησιν κεφαλαίων, διότι ὁ πόλεμος ἐπέφερε σημαντικὴν ἀνατροπὴν τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων ἐκάστης χώρας. Ἐπὶ πλεόν ἢ περιπλοκὴ τῶν διεθνῶν πιστώσεων μὲ τὸ ζήτημα τῶν πολεμικῶν ἐπανορθώσεων, ἔτι μᾶλλον περιέπλεξε ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῶν ἀτελευτήτων ἀντιφάσεων, τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἐξαγωγήν κεφαλαίων.

Ὁ πόλεμος ἐπιδιώκει τὴν ἀναδιανομὴν τοῦ κόσμου ἀναλόγως τῶν νέων δυνάμεων ἐκάστης χώρας, ἀλλὰ ἡ νέα αὕτη διανομὴ ἔτι μᾶλλον ἐπέτεινε τὰς ἀντιφάσεις. Ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἡ ἔτι μεγαλυτέρα ὀξυνοσις τῶν ἀντιθέσεων μεταξύ καπιταλιστικῶν κρατῶν, μὲ νέαν ἀφετηρίαν τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλίων, τόσον μεταξύ τῶν νικητῶν καὶ ἡττημένων, ὅσον καὶ μεταξύ τῶν ἰδίων τῶν νικητῶν. Ἐάν πρὸ τοῦ πολέμου ἡ κυριώτερα τῶν ἀντιθέσεων ἦτο ὁ ἀγγλογερμανικὸς ἀνταγωνισμὸς, μετὰ τὸν πόλεμον ὁ κυριώτερος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὁ ἀγγλοαμερικανικὸς ἀνταγωνισμὸς, ἐκ παραλλήλου ὁμως μὲ αὐτοὺς ἔχομεν τὴν ἄκραν ἐπιδείνωσιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, Ἡν. Πολιτειῶν καὶ Ἰαπωνίας, Ἰταλίας καὶ Νοτιοσλαβίας κλπ.

Διὰ τοῦ πολέμου, μέρος τῶν κρατῶν κατέκτησε τὰ μέσα ἄλματικῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως, εἰς βάρος μερικῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τούτου ἡ ἐπίτασις τῆς ἀκανονίστου ταύτης ἀναπτύξεως καὶ ἡ ἐπιδείνωσις τῶν ἀντιφάσεων τοῦ καπιταλισμοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον, ὅπου οἱ νέοι ἱμπε-

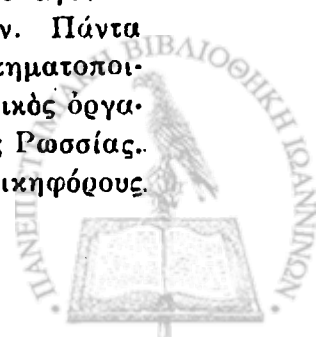
ριαλιστικοὶ πόλεμοι κατανοῦν ἀναπόφρευκτοι.

Εἰς τοιαύτην ἐποχὴν γενικῆς κρίσεως τοῦ καπιταλισμοῦ ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀποκτοῦν τὰ κόντσερν καὶ τὰ τράστ τῆς παραγωγῆς πολεμοφοδίων. Ἡ σημερινὴ οἰκονομικὴ κρίσις, καθιστᾷ περὶ σσότερον αἰσθητὸν τὸν ρόλον τῆς παραγωγῆς πολεμοφοδίων, ἢ ὁποία διέρχεται περίοδον ἀκμῆς.

Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ μεταπολεμικὴ ἀνάπτυξις τοῦ κόντσερν Σνάιντερ—Κρεζὼ ἐν Γαλλίᾳ, τοῦ Σκόντα ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ κλπ., ἀφ' ἑτέρου γλαφυρὸν ὑπόδειγμα τῆς ἐντατικῆς συγκεντρώσεως τῆς παραγωγῆς πολεμοφοδίων, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ἀποτελεῖ τὸ πολεμικο-βιομηχανικὸν τράστ Βίκερς—Ἄρμστρογκ, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη τὸ 1928 διὰ τῆς συνενώσεως τῶν πολεμικῶν ἐργοστασιῶν τῶν δύο μεγαλυτέρων ἐταιρειῶν τῆς Ἀγγλίας τῆς Βίκερς Λίμπερνι, καὶ τοῦ Ἄρμστρογκ Βίτβορντ.

ε) Τοὺς ἐθνικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς πολέμους καὶ τὸς ἀποικιακὰς ἐπαναστάσεις. Σημαντικὸς παράγων διὰ τὸν ἱμπεριαλισμὸν εἶναι τὸ ἐπαναστατικὸν ρεῦμα τῶν ἀποικιῶν, τὸ ὁποῖον ἐξεγείρει τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἐναντίον τῶν ἱμπεριαλιστικῶν δυνάμεων. Συντελεστοὶ εἰς τοῦτο ὑπῆρξαν καὶ ἡ δισμόρφωσις ἐντοπίου καπιταλισμοῦ εἰς τὰς ἀποικίας, καθὼς καὶ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρεύματος τοῦ προλεταριάτου εἰς τὰς μητροπόλεις. Ἄλλος συντελεστής ὑπῆρξεν ἡ πίεσις τῶν ἱμπεριαλιστῶν μὲ σκοπὸν νὰ ἀπομυζήσουν τὰς ἀποικίας πρὸς κάλυψιν τῶν ἐκ τῆς κρίσεως ζημιῶν. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὸν ἀντίκτυπον τῆς παγκοσμίου γεωργικῆς κρίσεως εἰς τὰς ἀποικίας, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπάγονται εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν. Πάντα ταῦτα δὲν παρέλειψε νὰ συστηματοποιήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ ὁ ἐπαναστατικὸς ὀργανωτικὸς ρόλος τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας.

Ἐχομεν πράγματι τοὺς νικηφόρους

πολέμους τῆς Τουρκίας καὶ τοῦ Ἀφγανιστάν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας τῆς Κίνας, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἰνδοκίνας, καθὼς καὶ τὰς ἀλληλεπαλλήλους ἐπαναστάσεις τῆς Ἰνδονησίας, τῆς Συρίας, τοῦ Μαρόκου κλπ. Ἡ κατάστασις αὕτη ὄχι μόνον ἠμπόδισε τοὺς ἱμπεριαλιστὰς νὰ καλύψουν τὰς ζήτησις των εἰς βάρος τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν ἡμιαποικιῶν ἀλλὰ ἔφερε νέον πλήγμα, διαγράψασα ἀπὸ τὸ πεδίον τῆς ἐλευθέρως ἐκμεταλλεύσεως κολοσσιαίας ἀγορᾶς, ὅπως τῆς Κίνας, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται σκλαβωμένα καὶ ἄγονα, λόγῳ τῆς πολιτικῆς ἀνωμαλίας, δισηκατομύρια κεφαλαίων τῶν δύο μεγαλύτερων ἱμπεριαλιστῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν.

στ) Τὴν ἀπραξίαν καὶ τὴν ἀνεργίαν. Ἀποτέλεσμα καὶ χαρακτηριστικὸν τῆς κρίσεως εἶναι ἡ κατὰ 30—40 ο)ο καὶ ἄνω ἀπραξία τῶν κολοσσιαίων βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ ἀνεργία, τὰς διαστάσεις τῆς ὁποίας οὐδὲ πόρρωθεν ἤγγισαν ποτὲ οὔτε καὶ αἱ μεγαλύτεραι κρίσεις τοῦ παρελθόντος. Τὸ χαρακτηριστικώτερον πάντων εἶναι ὅτι αἱ δύο αὐταὶ πληγαὶ προσέλαβον πλέον χρονίαν καὶ ἀνίατον μορφήν.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1913, διὰ μίαν μόνον φορὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ἔφθασε, τὸ ἔτος 1879, τὰ 10,7 ο)ο. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ὀμολότητος δὲν ὑπερέβαινε ποτὲ τὰ 1—3 ο)ο Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ποικίλλει μεταξὺ 15 καὶ 22 ο)ο. Εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ 1900—1910 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ἐργατῶν ἐκυμαίνετο εἰς τὰ 3 ο)ο, τὸ δὲ 1926 ἔφθασε, κατὰ μέσον ὄρον, τὰ 18 ο)ο. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας πρὸ τοῦ πολέμου ἡ ἀναλογία τῶν ἀνέργων δὲν ὑπερέβαινε τὰ 1—4 ο)ο. Τὸ 1933 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ἐργατῶν, μελῶν τῶν ἐπαγγελματικῶν συνμοσπονδιῶν ἔφθασε τὰ 20—34 ο)ο.

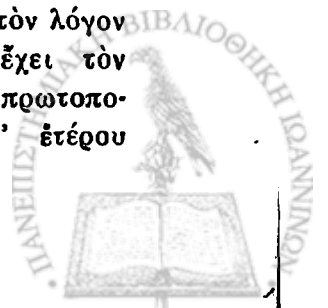
Ἡ κρίσις τῆς βιομηχανικῆς παραγω-

γῆς καὶ ἡ γεωργικὴ κρίσις, ἐδημιούργησαν τρομερὰν κατάστασιν κατὰ τὴν ὁποίαν μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀδυνατεῖ νὰ ἐξεύρη ἐργασίαν, ὡς ἀν καταδικασμένον καὶ περιττόν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ἀνέρχεται εἰς 40 ἑκατομ. χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τοὺς ἀνέργους καὶ λιμώττοντας γεωργικούς πληθυσμούς τῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τρεῖς εἶναι αἱ μεγάλαι συνέπειαι τῆς ἀνεργίας: ἐκπαισμός τῶν ἡμερομισθίων, ἐξασθένεισις τῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος τῆς μάζης, ἐνίσχυσις τοῦ ἐπαναστατικοῦ παράγοντος εἰς βάρος τοῦ φθίνοντος καπιταλισμοῦ, πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν βεβαιώσεων τοῦ Μάρξ ὅτι ἐφ' ὠρισμένην βαθμίδα ἀνυπτύξεως, παραγωγικαὶ σχέσεις μετατρέπονται εἰς ἐμπόδιον τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

ζ) Τὰ πολιτικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς γενικῆς κρίσεως τοῦ καπιταλισμοῦ.

Τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα τῆς κρίσεως ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὰ πολιτικὰ τοιαῦτα, μὲ τὰ ὅποια καὶ περιπλέκονται. Ἡ ἐποχὴ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ γενικῶς διακρίνεται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πολιτικῆς ἀντιδράσεως. Ὑπὸ τὸ βάρος τῆς κρίσεως καὶ τῶν διαρκῶν κλονισμῶν τοῦ καταρρέοντος καπιταλισμοῦ, ἡ δημοκρατία καὶ ὁ κοινοβουλευτισμὸς ἀδυνατοῦν πλέον νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν δικτατορίαν τῆς ἀστικῆς τάξεως, καὶ τὰ ἀστικά κράτη καταφεύγουν εἰς τὸν φασισμόν.

Ἡ μέθοδος τοῦ φασισμοῦ, εἶναι ἡ τῆς ἀμέσου δικτατορίας, καλυπτομένης ἰδεολογικῶς μὲ τὴν «ἐθνικὴν ἰδέαν» καὶ χρησιμοποιοῦσης ὅλα τὰ ἀμφωρέποντα καὶ δυσηρεστημένα στοιχεῖα, μέχρι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐργατικῶν στοιχείων, ὅταν ταῦτα ἀνῆκουν εἰς τὴν μᾶλλον καθυστερημένην καὶ ἀφώτιστον κατηγορίαν τοῦ προλεταριάτου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐνῶ ὡς κύριον σκοπὸν ἔχει τὸν λυσιπώδη πόλεμον πρὸς τὴν πρωτοπορείαν τοῦ προλεταριάτου, ἀφ' ἑτέρου

φροντίζει νὰ συγκαλύψῃ τὰ πραγματικά του σχέδια μὲ δημαγωγικὴν φρασεολογίαν.

Ἡ ἀντίδρασις καὶ ὀρμητικότης τοῦ φασισμού ἐκδηλώνεται μὲ τὴν τρομοκρατησιν τοῦ προλεταριάτου, τῆ βοηθείᾳ καὶ τῶν μικροαστικῶν τάξεων. Ἡ φθορὰ ὁμῶς τοῦ καπιταλισμοῦ εἶναι ἤδη τόσον προκεχωρημένη, ὥστε ὡς ἀπέδειξαν καὶ τὰ μετὰ τὸν Ἰούνιον 1934 γεγονότα τῆς Γερμανίας τὸ ἔδαφος τῆς μικροαστικῆς μάξης ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίζετο ὁ φασισμὸς ν' ἀποβαίῃ σαθρόν, διὰ τὸν φασισμόν, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ στρέψῃ τὰς τρομοκρατικὰς του μεθόδους ἐναντίον καὶ αὐτῆς τῆς μικροαστικῆς μάξης ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐνόμιζεν ὅτι ἐστηρίζετο ἕως χθές.

Τὸ νέον στάδιον τοῦ φασισμού προσθέτει νέον παράγοντα, καθόσον οἱ πολεμικοὶ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους ἐκυοφόρει ἤδη, ὡς ἐπιθετικὴ ἐκδήλωσις εἰς τὰς συμπυκνωθείσας ἰμπεριαλιστικὰς ἀντιθέσεις εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀντιθέσεις εἰς τὸ ἐσωτερικόν μέτωπον, καταντοῦν σήμερον μοναδικὴ λύσις τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει τὸ ἀδιέξοδον τῆς φασιστικῆς χρεωκοπίας.

Ἡ περιπλοκὴ τοῦ φθίνοντος καπιταλισμοῦ μὲ τὴν τελευταίαν πολιτικὴν του ἐκδήλωσιν—τὸν φασισμόν, ἐπὶ ἐπισφαλοῦς ἐδάφους—ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς ἐξελίξεως τοῦ καπιταλισμοῦ.

Ίμπν—Χαλντοὺν.—Περίφημος Ἄραφ ἱστορικὸς γεννηθεὶς ἐν Τύνιδι τὸ 1332. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τύνιδος καὶ κατόπιν τοῦ σουλτάνου τοῦ Μαρόκου ὡς ἰδιαιτερος γραμματεὺς του. Συκοφαντηθεὶς ὁμῶς μετ' ὀλίγον ὡς καταχραστής, ἐφυλακίσθη καὶ παρέμεινε δέσμιος μέχρι τοῦ 1358. Ἐφεξῆς ἔζησε πλησίον διαφόρων ἡγεμόνων, διετέλεσε δὲ καὶ νομοδιδάσκαλος καὶ ἀρχιδικαστῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Τὰ τελευταῖα

ἔτη τῆς ζωῆς του ἔζησεν ἐν Καίρῳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1406. Τὸ κυριώτερον ἱστορικὸν ἔργον του εἶναι ἡ «Παγκόσμιος ἱστορία», ἔχουσα καὶ εἰσαγωγὴν θεωρητικὴν μεγάλης σημασίας. Ἄλλα, ἔργα τοῦ Ίμπν—Χαλντοὺν εἶναι: «Αὐτοβιογραφία», «Ἱστορία τῆς Γρενάδης», «Λογική».

Ὁ Ίμπν—Χαλντοὺν εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, ὁ πρῶτος ὅστις συνέλαβε σαφῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν ἰδέαν φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ἀληθῶς ἐπιστημονικῶς ἐρειδομένης ἐπὶ ριζικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν παλαιῶν μεθόδων, δι' ὧν ἠρευνᾶτο ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία. Τριάκοντα ἔτη πρὸ τοῦ Βίκο—ὅστις γενικῶς θεωρεῖται πατὴρ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας—ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς νέας ταύτης ἐπιστήμης εἰς τὰ ἀξιόλογα «Προλεγόμενα» τῆς παγκοσμίου ἱστορίας του.

Αὐστηρὸς πρὸς τοὺς προηγηθέντας αὐτοῦ ἱστορικούς, πιστεύει ὅτι τὸ ἅπαντον τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης δὲν εἶναι ἡ ἀλλεπάλληλος παράταξις μαχῶν καὶ ἄλλων παρομοίας φύσεως γεγονότων. «Ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τῆς ἱστορίας, λέγει εἶναι νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστι τὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἐπὶ τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα συνδέονται μετ' αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς πρωτογόνου ζωῆς, ἐπὶ τῆς ἐξημερώσεως τῶν ἡθῶν, ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς φυλῆς, ἐπὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς ὑπεροχῆς τὴν ὁποίαν ἔχουν λαοὶ τινες ἐπὶ ἄλλων καὶ ἣτις ὀδηγεῖ εἰς τὴν γένεσιν τῶν κρατῶν καὶ τῶν δυναστειῶν, ἐπὶ τῆς διακρίσεως τῶν τάξεων, ἐπὶ τῶν ἀσχολιῶν εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἀφιερώνουν τὰς ἐργασίας των καὶ τὰς προσαφθείας των, ὅπως εἶναι τὰ βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα, αἱ ἐπιστήμαι, αἱ τέχναι, ἐν γένει δὲ ἐπὶ ὅλων τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ἡ φύσις τῶν πραγμάτων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς κοινωνίας».

Πᾶσαι αἱ ἱστορικαὶ διηγήσεις εἶναι

ψευδεῖς, διότι οἱ συγγράφοντες αὐτὰς ἀγνοοῦν τὰς σχέσεις τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν γεγονότων καὶ τῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι τὰ συνοδεύουν, ὅπως ἐπίσης ἀγνοοῦν καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα γεννοῦν τὸν πολιτισμόν. Ἐμβαθύνοντες εἰς τὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τῶν γεγονότων καὶ τῶν συμβάντων δυνάμεθα νὰ ἐλέγξωμεν τὴν ἀλήθειαν κάθε ἱστορικῆς διηγήσεως.

Αἱ πράξεις τῶν ἀτόμων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κοινωνικῆς τῶν συμβιώσεως, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶγμα ἀναγκαῖον διότι οὐδέποτε ἡ ἀτομικὴ μεμονωμένη ἰκανότης τοῦ ἑνὸς θὰ ἤρκει διὰ τὴν ἐξέυρεσιν καὶ κατάκτησιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ζωὴν. Ἡ κοινωνία ἰδρύθη λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς παραγωγῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀσφαλείας ἀφ' ἑτέρου.

Ὁ Ἰμπν—Χαλντοῦν διαιρεῖ τὸ ἔργον του ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας (τὰ «Προλεγόμενα» εἰς τὴν «Παγκόσμιον ἱστορίαν» του) εἰς ἑπτὰ τμήματα τὰ ἐξῆς: α) περὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει, περὶ τῶν ποικιλιῶν τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς καὶ περὶ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας κατέχουν αὐταί· β) περὶ τοῦ πολιτισμοῦ παρὰ τοῖς νομάσι, περὶ τῶν ἡμιαγρίων φυλῶν καὶ λαῶν· γ) περὶ τῆς δυναστικῆς κυβερνήσεως, τοῦ χαλιφάτου τῆς βασιλείας καὶ τῶν ἀξιωματίων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἀναγκάως εἰς κάθε κράτος· δ) περὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις γεννᾶται ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἐχόντων μόνιμον διαμονήν, περὶ τοῦ ρόλου τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· ε) περὶ τῶν ἐπαγγελμάτων, περὶ τῶν διαφορῶν τρόπων προμηθείας τῶν ἀναγκαίων καὶ πλουτισμοῦ· στ) περὶ τῶν ἐπιστημῶν, περὶ τῶν μέσων τῆς κατακτήσεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ ζ) περὶ τῆς βιομηχανίας.

Ὁ Ἰμπν—Χαλντοῦν ἔχει πλήρη συναισθησιν τῆς καινοτομίας, τὴν ὁποίαν εἰσήγεν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας. «Ἠκολούθησα, λέγει, πρωτότυπον σχέδιον φαντασθεῖς νέαν μέθοδον συγγρα-

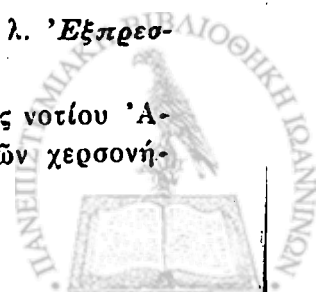
φῆς ἱστορίας καὶ ἐξέλεξα ὁδόν, ἡ ὁποία θὰ ἐκπλήξῃ τὸν ἀναγνώστην, πορείαν καὶ σύστημα ἐξ ὀλοκλήρου ἰδικά μου».

Ἰμπραήμ πασᾶς.— Ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου (1789—1848), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, ἰδρυτοῦ τῆς αἰγυπτιακῆς δυναστείας. Διεκρίθη διὰ τὰς στρατιωτικὰς του ἰκανότητας, πολεμήσας ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν τῶν Βαχαβιτῶν καὶ ὀνομασθὲν διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ σουλτάνου μέγας βεζύρης. Τὸ 1824, τῇ αἰτήσῃ τοῦ σουλτάνου, ἀδυνατοῦντος νὰ καταβάλῃ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ πολυαρίθμου καὶ φοβεροῦ στρατοῦ καὶ στόλου καὶ κατέλαβε τὴν Κρήτην, τὸ Ναυαρίνον καὶ τὴν Τρίπολιν. Παρὰ τὸ Ναύπλιον ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Δ. Ὑψηλάντου. Ὁ Ἰμπραήμ ἐβοήθησε τὸν Ρεσῆτ πασᾶν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, μετὰ δὲ τὴν ἡρωϊκὴν ἐξοδὸν ἐπέστρεψεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐξηκολούθησε τὰς καταστροφὰς καὶ τὰς δηώσεις. Ἡ διαγωγή του αὕτη διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στόλου τῶν μεγάλων δυνάμεων, οἱ ὁποῖοι ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ στόλου του ἐν Ναυαρίνῳ τὸν κατεβύθισαν (1828). Κατόπιν τῆς ἡττῆς ταύτης, ὁ Ἰμπραήμ ἐσυνθηκολόγησε καὶ ἐξεκένωσε τὴν Πελοπόννησον.

Βραδύτερον, περιεπλέχθη εἰς ἀγῶνας κατὰ τοῦ σουλτάνου καὶ ἐκέρδισε λαμπρὰς νίκας ἐναντι τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. Εἰσβαλὼν εἰς τὴν Συρίαν, ἐπροχώρησε μέχρι Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἠλείψθη καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ σουλτᾶνος ἠναγκάσθη τότε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπέμβασιν τῶν δυτικῶν δυνάμεων, αἵτινες ὑπεχρέωσαν τὸν Ἰμπραήμ νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ μόνον κέρδος τὴν ἀναγνώρισιν τῆς δυναστείας του ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἰμπρεσιονισμός.— Βλ. λ. Ἐξπρεσιονισμός.

Ἰνδίαι.— Χερσόνησος τῆς νοτίου Ἀσίας εὐρισκομένη μεταξὺ τῶν χερσονή-

σων τῆς Ἰνδοκίνας καὶ τῆς Ἀραβίας καὶ ἀποτελοῦσα κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς ἰδιότυπον τμῆμα τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας. Αἱ βρετανικαὶ Ἰνδίαὶ ἔχουν ἑκτασιν 4.667.000 τ. χλμ. καὶ περὶ τὰ 320 ἑκατομ. κατοίκους. Ἡ ἀναλογία τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι 68,3 κάτοικοι κατὰ τ. χλμ. Αἱ Ἰνδίαὶ χωρίζονται ἀπὸ τὰ ἔρημα ὄροπέδια τῆς Ἀσίας διὰ τῶν Ἱμαλαίων ὄρεων, τῶν ὑψηλοτέρων ὄρεων τοῦ κόσμου, ἀπὸ ἀνατολῶν διὰ τῶν πανυψηλῶν ὄροσειρῶν τῆς Ἰνδοκίνας καὶ μόνον ἀπὸ δυσμῶν, εἰς τὰ σύνορα τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἀφγανιστᾶν ὑπάρχουν ὄρειναι διαβάσεις αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν χώραν εἰς ἐπικοινωνίαν ἀπὸ ξηρᾶς. Ἐκ τῶν διόδων τούτων ἀκριβῶς διῆλθον οἱ διάφοροι λαοί, οἱ κατὰ καιροὺς ἐπιδραμόντες κατὰ τῶν Ἰνδιῶν.

1.— *Κλίμα.* Τὸ κλίμα τῆς χώρας εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θερμὸν καὶ ὑγρὸν. Ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου πνέουν βορειοανατολικοὶ ἄνεμοι, προκαλοῦντες ξηρότητα, καὶ ὑψώνοντες νέφη σκόνης, τὰ ὁποῖα φθάνουν μέχρι σημείου νὰ δυσχεραίνουν τὴν ἀναπνοήν. Ἡ κατάστασις αὕτη διαρκεῖ μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν θερινῶν νοτιοδυτικῶν ἀνέμων, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν βροχὰς διαρκούσας ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ Αὐγούστου καὶ ἀραιότεραι μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου.

Ἡ ἀτμοσφαιρική αἰτη κατάστασις παίζει σημαντικὸν ῥόλον διὰ τὴν ὄλην ζωὴν τῆς χώρας. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ κατανομὴ τῶν βροχῶν εἶναι ἄνισος εἰς τὰς διαφόρους περιφερείας. Τὰ ὑψηλὰ ὄρη παίζουν σπουδαῖον ῥόλον, περιορίζοντα τὰς βροχὰς εἰς τὰς νοτίους ὑπωρείας. Ὑπάρχουν περιφέρειαι πάσχουσαι ἀπὸ ξηρασίαν. Πολλάκις ὅταν οἱ ὠκεάνιοι ἄνεμοι καθυστερήσουν, ἡ ξηρασία προκαλεῖ τὴν πείναν καὶ τὸν ἔλεθρον ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

2.— *Φυσικὴ διάπλασις.* Ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῆς διαπλάσεως αἱ Ἰνδίαὶ διαιροῦνται εἰς τέσσαρας διακεκριμένας

περιφερείας: α) τὴν καθ' αὐτὸ χερσόνησον, β) τὰς κοιλάδας τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου, γ) τὴν ὄρεινὴν ζώνην, ἡ ὁποία περισφίγγει τὰς κοιλάδας ταύτας καὶ δ) τὴν Μπίρμαν, πρὸς ἀνατολάς.

Ἡ καθ' αὐτὸ χερσόνησος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ντεκᾶν ὕψους 500 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιότατος, αἱ μεγάλαὶ πόλεις συναντῶνται μόνον εἰς τὴν παραθαλασσίαν λωρίδα. Εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν ἀκριβῶς εὐρίσκεται ἡ μεγάλη βιομηχανικὴ πόλις Βομβάη καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἡ πόλις Μαδράς. Ἄλλοτε τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ντεκᾶν, ἔχωριζετο ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς ἡπείρου διὰ θαλάσσης, μὲ τὴν πάροδον ὅμως τῶν αἰώνων ἐπῆλθεν ἀφ' ἑνὸς ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιχωμάτωσις διὰ τῆς ἰλύος τῶν ὄρεινῶν ποταμῶν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθη ἑκτασις νέας ξηρᾶς, μήκους μέχρι 2.400 χλμ. καὶ πλάτους μέχρι 450 χλμ. ἡ ὁποία εἶναι ἡ εὐφορωτέρα καὶ ἡ μᾶλλον πυκνοκατοικημένη περιφέρεια τῶν Ἰνδιῶν. Τὸ δυτικὸν ἡμισυ αὐτῆς εἶναι ἡ κοιλάς τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, καὶ τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ ἡ τοῦ Γάγγου ποταμοῦ.

Ἡ κοιλάς τοῦ Ἰνδοῦ, δὲν βρέχεται ἐπαρκῶς καὶ ἔνεκα τούτου διὰ τὴν γεωργίαν χρησιμοποιοῦν ἀρδευτικὰ ἔργα. Πλουσιώτερον βρέχεται καὶ πυκνότερον κατοικεῖται τὸ βόρειον μέρος τὸ λεγόμενον Πεντζάμπ (Πενταπόταμος), τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ὁ σιτοβολῶν τῶν Ἰνδιῶν.

Ἡ κοιλάς τοῦ Γάγγου ἀποτελεῖ ἀτελεύτητον πεδιάδα, καταπράσινην ἀπὸ ἀγροὺς ὀρύζης. Εἰς τὰ δυτικώτερα καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ, εἰς τὰ βόρεια δὲ καὶ τὰς ὑπωρείας τῶν Ἱμαλαίων ἐκτείνονται μεγάλαὶ φυτεῖαι τεύου. Εἰς τὸ δέλτα τοῦ Γάγγου, σχηματίζονται αἱ περίφημα Ἰνδικαὶ ζοῦγκλαι, κρησφύγετα τῶν ἀγρίων ζώων. Τὸ δέλτα εἶναι ἀπέραντος βαλτώδης ἑκτασις, πηγὴ τῆς κακοήθους μαλάριας καὶ τῆς χολέρας.

Τῆς περιφερείας αὐτῆς μεγαλύτερα πόλις εἶναι ἡ Καλκούτα, εἰς τὸ στόμιον τοῦ Γάγγου, ἀποτελοῦσα βιομηχανικὸν κέντρον, καὶ τὸ Δελχί, παρὰ τὸ σημεῖον ὅπου χωρίζονται ὁ Ἰνδὸς καὶ Γάγγης, ἀποτελοῦσα διοικητικὸν κέντρον, εἶδος πρωτεύουσας. Ἐπὶ τοῦ Γάγγου εὐρίσκεται καὶ ἡ ἱερὰ πόλις τῶν Ἰνδῶν ἡ Βεναρές μὲ τοὺς περιωνύμους ναοὺς ὅπου συρρέουν ἑκατομμύρια προσκυνητῶν ἀπὸ ὅλας τὰς γωνίας τῶν Ἰνδιῶν.

Ἐπὶ τῶν Ἰμαλαίων εὐρίσκονται δύο ἡμιανεξάρτητα κράτη: τὸ Νεπάλ (ἕκτασις 140.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς περὶ τὰ 51)2 ἑκτμ.) καὶ τὸ Μπουτάν (ἕκτασις 50.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 250.000), μὲ μοναρχικὸν σύστημα διοικήσεως.

Εἰς τὸ ἀπώτατον ἀνατολικὸν μέρος εὐρίσκεται ἡ Μπίρμα (ἐπὶ τῆς Ἰνδοσινηκῆς χερσονήσου) πλουσία εἰς φυτεῖαν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Μπίρμας εἶναι συγκεντρωμένος εἰς τὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Ἰραβάνη, ὅπου καλλιεργεῖται ἡ ὄρυζα ἐξαγωγὴν εἰς μεγάλας ποσότητας. Ἐκεῖ ἀκριβῶς εὐρίσκεται καὶ ἡ σπουδαιότερα πόλις τῆς Μπίρμας, ἡ Ραγκούν.

3.— Πληθυσμός. Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἰνδιῶν παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν, ἀπὸ ἐθνολογικῆς καὶ θερησκευτικῆς ἀπόψεως. Πρῶτοι κάτοικοι τῶν Ἰνδιῶν ὑπῆρξαν οἱ Δραβίδοι οἱ ὅποιοι ἀργότερον ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὰ νοτιοανατολικά τῆς χερσονήσου, ὅπου καὶ κατοικοῦν μέχρι σήμερον ἀνερχόμενοι εἰς 60 περίπου ἑκατομμύρια.

Πρό τινων χιλιετηρίδων εἰσέδυσαν εἰς τὰς Ἰνδίας, προερχόμενοι ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ οἱ Ἰνδοὶ — λευκῆς φυλῆς — οἱ ὅποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου καθὼς καὶ εἰς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς χερσονήσου, ἀναμιχθέντες ἐν μέρει μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς χώρας. Οἱ ἐπὶ λυδες οὗτοι ἀποτελοῦν σήμερον τὴν μεγαλύτεραν μάζαν τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν ἄκρην ζοῦν διάφοροι τουρκικοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι εἶναι οἱ

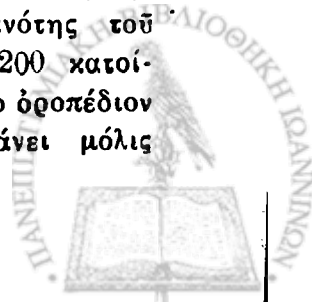
τελευταῖοι ἐγκατασταθέντες κάτοικοι τῶν Ἰνδιῶν.

Πολὺ ἀραιότερα ὑπῆρξεν ἡ μετοικεσία τῶν λαῶν ἀπὸ ἀνατολῶν. Μόνον εἰς τὴν Μπίρμα καὶ εἰς τὰς ὑπωρεῖας τῶν Ἰμαλαίων συναντῶνται κάτοικοι μογγολικῆς φυλῆς, καθὼς καὶ εἰς τὸ δέλτα τοῦ Γάγγου, ὅπου ἔφθασαν ἀκολουθοῦντες τὴν κοιλάδα τοῦ Βαχμαπούτρα ποταμοῦ, καὶ ὑποστάντες τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰνδῶν. Λόγω τῆς μεγάλης ἐθνολογικῆς ποικιλίας, εἰς τὰς Ἰνδίας ὑπάρχουν 222 γλώσσαι καὶ διάλεκτοι. Ἡ περισσότερον διαδεδομένη μικτὴ γλῶσσα εἶναι ἡ λεγομένη Ἰνδουστάνι, εἰς τὴν ὁποῖαν συντάσσονται αἱ ἡμερηίδες καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀκόμη χρόνων οἱ Ἰνδοὶ ἐδημιούργησαν εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου κέντρα μεγάλου πολιτισμοῦ. Μνημεῖα αὐτοῦ εἶναι τὰ περίφημα ἔργα τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας, γραμμένα εἰς τὴν σανσκριτικὴν, καὶ τὰ ἐρεῖπια τῶν ἀρχαίων ναῶν.

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Ἰνδοὶ ἦσαν διηρημένοι εἰς κάστας: τῶν βραχμάνων ἢ τῶν ἱερέων, τῶν ἀγροτῶν, καὶ τῶν παριῶν. Τὰ μέλη τῶν κοινωνικῶν αὐτῶν κατηγοριῶν ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μόνον μὲ τὰ μέλη τῆς αὐτῆς κάστας. Οἱ τῆς κατωτάτης βαθμίδος, οἱ παρία θεωροῦνται «ἀκάθαρτοι» διὸ καὶ οἱ ἄλλοι ἀποφεύγουν καὶ νὰ τοὺς ἐγγίσουν ἀκόμη. Ὁ ταξικὸς αὐτὸς χωρισμὸς ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις κυρίως εἰς τὰς φυλὰς τῆς ἰνδοδραβιδικῆς ἀναμίξεως καὶ ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς τάσεως τῶν ἐπικρατησάντων Ἰνδῶν, νὰ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἡττημένους Δραβίδας.

Ἡ μεγαλύτερα μάζα τοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ τὰς κοιλάδας τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, ὅπου εἶναι συγκεντρωμένα τὰ 60 ο)ο τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Γάγγου ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ὑπερβαίνει τοὺς 200 κατοίκους κατὰ τ. χλμ., ἐνῶ εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ντεκάν ἡ ἀναλογία φθάνει μόλις

τοὺς 50. Τὰ 90 ο)ο κατοικοῦν τὴν ὑπαιθρον (70 ο)ο καταγίνονται εἰς τὴν γεωργίαν). Εἰς τὰς πόλεις εἶναι συγκεντρωμένοι μόνον τὰ 10 ο)ο τοῦ πληθυσμοῦ. Αἱ μᾶλλον πυκνοκατοικημένοι πόλεις εἶναι: ἡ Καλκούτα μὲ 1.350.000 κατοίκους καὶ ἡ Βομβάη μὲ 1.250.000 κατοίκους. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ συνοικίαι τῶν πόλεων τούτων, ὅπου ζοῦν οἱ Ἄγγλοι κρατικοὶ ὑπάλληλοι καὶ οἱ ξένοι παρουσιάζει ὄψιν εὐρωπαϊκὴν μὲ ὠραίους δρόμους καὶ ἐπαύλεις. Τουναντίον αἱ συνοικίαι τῶν Ἰθαγενῶν εἶναι ὀθλιέσταται.

Ὁ Ἰθαγενὴς πληθυσμὸς ἀποτελῶν ἀντικείμενον βαρβάρου ἐκμεταλλεύσεως, μαστιζέται ὑπὸ δεινῆς πείνης καὶ ὑπὸ τῶν τρομερῶν ἐπιδημιῶν τῆς πανώλους, τῆς χολέρας, τῶν πυρετῶν. Ἀπὸ ἀπόψεως παιδικῆς θνησιμότητος αἱ Ἰνδίαὶ κατέχουν μίαν τῶν πρώτων θέσεων εἰς τὸν κόσμον.

4.— *Ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία.* Παρὰ τὸν πυκνὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν, τῶν Ἰνδιῶν δὲν εἶναι καλλιεργημένον εἰμὴ μόνον τὸ ἥμισυ τῆς ἐκτάσεως. Τὸ ἕτερον ἥμισυ εἶναι ὄρη, ἐλώδεις ζοῦγκλαι, δάση καὶ ξηραὶ ἐκτάσεις ἀκατάλληλοι πρὸς καλλιέργειαν. Ἡ γῆ παντοῦ σχεδὸν θεωρεῖται ἰδιοκτησία κρατικῆ.

Εἰς τὰς βορείους Ἰνδίας, ἡ γῆ εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, οἱ ὅποιοι εὐθύνονται διὰ τὴν φορολογίαν τῶν μικρῶν καλλιεργητῶν ὑπενοικιαζόντων τὴς γαίας. Εἰς τὰς νοτίους Ἰνδίας ἡ γῆ δίδεται ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς μικροὺς καλλιεργητὰς, οἱ ὅποιοι καὶ πληρώνουν τοὺς φόρους. Ἐν γένει εἰς τὰς Ἰνδίας ἐπικρατεῖ ἡ μικρὰ καλλιέργεια, μὲ πρωτόγονα μᾶλλον συστήματα: Οἱ κληροὶ εἶναι μικρότεροι τοῦ 1)2 ἑκταρίου καὶ ἡ ἀπόδοσις ἀνέρχεται 7—8 κουϊντάλια κατὰ ἑκτάριον. Αἱ κακαὶ ἐσοδεῖαι, οἱ μεγάλοι φόροι καὶ οἱ ποικίλοι διωγμοὶ ἀναγκάζουν τοὺς πτωχευμένους χωρικοὺς νὰ μεταβάλλωνται εἰς μισθωτοὺς ἔναντι γλισχροτάτης ἀμοιβῆς.

Ἡ γεωργία ἀπασχολεῖται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρύξης, τοῦ σίτου, τοῦ βάμβακος κλπ. Ἡ ἐσοδεῖα τῆς ὀρύξης ἀνέρχεται εἰς 48 ἑκατομ. τόννους. Ἡ ἐσοδεῖα τοῦ σίτου φθάνει τὰ 10 περίπου ἑκατομ. τόννους, καὶ εἶναι ἡ τετάρτη κατὰ σειρὰν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν λεγομένων φυτῶν καλλιεργεῖται ὁ καφές, ὁ βάμβαξ εἰς 10 ἑκατ. ἑκτάρια, εἰς τὰς κεντρικὰς κυρίως περιφερείας τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Ντεκάν καὶ εἰς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Γάγγου. Εἰς τὴν βαμβακοπαραγωγὴν αἱ Ἰνδίαὶ εἶναι ἡ δευτέρα χώρα τοῦ κόσμου (εὐθὺς μετὰ τὴν Ἡνωμένην Πολιτείαν). Εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ σακχαροκαλάμου αἱ Ἰνδίαὶ εἶναι ἡ δευτέρα χώρα (εὐθὺς μετὰ τὴν Κούβαν). Αἱ Ἰνδίαὶ εἶναι πρώτη εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ τεύου καὶ δευτέρα εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ καπνοῦ (μετὰ τὰς Ἡν. Πολιτείας). Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Γάγγου καλλιεργοῦν καὶ τὸ ὄπιον.

Εἰς τὴν κτηνοτροφίαν αἱ Ἰνδίαὶ ἔρχονται πρῶται ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μεγάλων κτηνῶν. Τὸ εἶδος τῶν κτηνῶν ὅμως εἶναι πολὺ κατώτερον καὶ ἡ πτωχεία τῶν χωρικῶν δὲν ἐπιτρέπει τὴν βελτίωσίν του.

5.— *Ὀρυκτὰ καὶ βιομηχανία.* Ἡ παραγωγή τῶν γαιανθράκων ἀνέρχεται εἰς 20 ἑκατομ. τόννους ἑτησίως. Εἰς τὴν Μπίρμαν ὑπάρχουν πετρελαιοπηγαὶ μὲ παραγωγὴν νάφθης 1 ἑκατομ. ἑτησίως καὶ ἄνω. Ἡ νάφθα μὲ ναφθοσωλῆνας μεταφέρεται εἰς τὴν Ραγκούν, ὅπου ὑπάρχουν τὰ μεγάλα διυλιστήρια. Ἐπίσης ἐξάγεται πολὺ καὶ σίδηρος. Ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν μαγνησίου αἱ Ἰνδίαὶ εἶναι ἡ δευτέρα χώρα μετὰ τὸν Καύκασον. Ὑπάρχουν ἐπίσης στρώματα ἀργύρου καὶ χρυσοῦ.

Ἡ βιομηχανία τῶν Ἰνδιῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦτο πρωτόγονος καὶ ἀσήμαντος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη, ἀνεπύχθη σημαντικὴ βιομηχανία εἰς βάρος τῆς ἀγγλικῆς, ἡ ὁποία ἔχασε μέρος τῆς Ἰνδικῆς καταναλώσεως. Εἰς

τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν συνετέλεσαν οἱ ἑξῆς παράγοντες: εὐθηναὶ ἐργατικαὶ χεῖρες, ἀφθονία πρώτων ὑλῶν, καὶ μεγάλη ἐσωτερικὴ ἀγορά. Ἡ γεινίασις ἀνθρακος καὶ σιδήρου εὐνοεῖ ἀκόμη καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεταλλουργίας. Ἦδη εἰς τὰς Ἰνδίας ἡ παραγωγή τοῦ χυτοσιδήρου ὑπερέβη τὸ 1 ἑκατομ. τόνους. Εἰς τὴν Βομβάνη καὶ τὴν Καλκούταν ἰδρύθησαν μεγάλα μεταλλουργικὰ ἐργοστάσια.

Ὁ σπουδαιότερος ὅμως κλάδος τῆς ἰνδικῆς βιομηχανίας εἶναι ἡ ὑφαντουργία μὲ πρώτην ὑλὴν τὸν βάμβακα, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ Ἰνδίαὶ κατέχουν τὴν πέμπτην θέσιν, μετὰ τὴν Ἀγγλίαν, τὰς Ἡν. Πολιτείας, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Κέντρον τῆς ὑφαντουργίας εἶναι ἡ Βομβάη, ὅπου εἶναι συγκεντρωμένα τὰ 2)3 τῆς παραγωγῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τοῦ 1926 ἡ παραγωγή τοῦ χυτοσιδήρου ἔτετραπλασιάσθη, τῆς δὲ ὑφαντουργίας ἠϋξήθη κατὰ 10 οο. Ἀντὶ ὑφασμάτων ἤρχισαν νὰ εἰσάγουν ὑφαντουργικὰς μηχανάς. Τὸ ἰνδικὸν προλεταριάτον ἀριθμεῖ περὶ τὰ 3 ἑκατομμύρια ἐργάτας.

5.—*Συγκοινωνία.*—Σημαντικὸς εἶναι ὁ ρόλος τῶν σιδηροδρόμων, συνολικοῦ μήκους 65.000 χλμ. Κυριώτεροι κόμβοι τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου εἶναι ἡ Βομβάη καὶ ἡ Καλκούτα. Ἐν ἑκ τῶν σχεδίων τοῦ ἀγγλικοῦ καπιταλισμοῦ εἶνε καὶ ἡ προέκτασις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Βομβάης διὰ τῆς Περσίας μέχρι τῶν ἀφρικανικῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀγγλίας (δίκτυον τῶν τριῶν ΚΚΚ=Καλκούτα—Καῖρον—Καίηπτάουν).

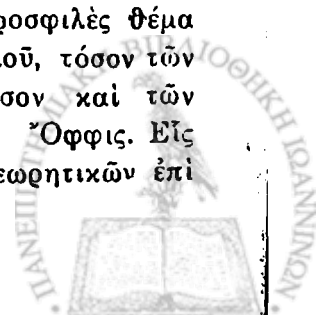
Εἰς τὰς μεταφορὰς πλὴν τῶν σιδηροδρόμων χρησιμοποιοῦν ἐπίσης τὰ βώδια καὶ τοὺς ἐλέφαντας, εἰς δὲ τὰ Ἰμαλάια τὰς αἰγας. Σημαντικὸν ρόλον συγκοινωνίας παίζουν καὶ οἱ ποταμοὶ Γάγγης, Βραχμαπούτρας καὶ Ἰραβάδης καθὼς καὶ τὸ σχετικὸν δίκτυον διωρύγων. Κυριώτεροι λιμένες εἶναι ἡ Καλκούτα, ἡ Βομβάη, ἡ Ραγκούν καὶ τὸ Μαδράς. Ἐγχώριος ἐμπορικὴ ναυτιλία δὲν ὑπάρ-

χει· ἡ μεταφορὰ τῶν φορτίων γίνεται κυρίως δι' ἀγγλικῶν ἀτμοπλοίων.

6.—*Ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.* Ὡς πρὸς τὰς εἰσαγωγὰς καὶ ἐξαγωγὰς αἱ Ἰνδίαὶ εἶναι ἡ ἕκτη χώρα τοῦ κόσμου (περὶ τὰ 800 ἑκατ. ἀγγλ. λιρῶν), ἔχει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνεργητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον. Τὰ 3)4 τῶν ἐξαγωγῶν εἶναι πρῶται ὑλαὶ καὶ τρόφιμα, τὰ δὲ 3)4 τῶν εἰσαγωγῶν βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἐξάγονται: βάμβαξ, ἰούτη, τέϊον, ὄρυζα, σίτος καὶ δευτερεύοντα βαμβακερά. Εἰσάγονται δὲ κυρίως: μηχαναί, ὑφάσματα, ζάχαρις. Κύριος πελάτης εἶναι ἡ Ἀγγλία, τελευταίως ὅμως ἤρχισαν νὰ τὴν συναγωνίζονται κατὰ τρόπον ἀνησυχητικὸν ἡ Ἰαπωνία καὶ αἱ Ἡνωμένα Πολιτεία.

7.—*Κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν καθεστῶς.* Αἱ Ἰνδίαὶ οὐσιαστικῶς εἶναι ἀποικία ἀγγλική, καὶ μάλιστα ἡ μεγαλύτερα καὶ πλουσιωτέρα. Ἡ Ἀγγλία ἐμφανισθεῖσα κατ' ἀρχὰς ὡς ἔμπορος, ἔστερέωσε βαθμηδὸν τὴν θέσιν τῆς ἐγκαθιδρυθεῖσα ὀριστικῶς ὡς κατακτήτρια. Σήμερον μία δρᾶξ Ἀγγλων δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἀξιοματικῶν κρατεῖ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τῆς ἄνω τῶν 300 ἑκατομ. Ἰνδῶν. Τοῦτο ἐπιτυγχάνει ὁ ἀγγλικὸς ἱμπεριαλισμὸς ἐσωτερικῶς μὲν χάρις εἰς τὰς φυλετικὰς, θρησκευτικὰς καὶ κοινωνικὰς διαίρεσεις, τὰς ὁποίας μὲ πολλὴν τέχνην συγκερνᾷ μὲ διαφόρους παραχωρήσεις φαινομενικῶν ἐλευθεριῶν καὶ δικαιωμάτων, ἐξωτερικῶς δὲ διὰ τοῦ ἰσχυροῦ τῆς στόλου καὶ τῆς ἀπολύτου θαλασσοκρατορίας τῆς, τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ δρόμου ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ ἀπὸ τὴν Βρετανικὴν μητρόπολιν, μέσῳ Σουέζ, μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

Ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ ἀποτελέσῃ ἐξαιρετικῶς προσφιλὲς θέμα τοῦ ἀγγλικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, τόσον τῶν στρατιωτικῶν κύκλων ὅσον καὶ τῶν θεωρητικῶν τοῦ Φόρεϊν Ὄφφισ. Εἰς ἑκ τῶν σπουδαιότερων θεωρητικῶν ἐπὶ

τοῦ προκειμένου ὑπῆρξε καὶ ὁ λόρδος Κῶρξον, εἰσηγηθεὶς τὸ δόγμα τοῦ «τειχους ἀσφαλείας» περὶ τὰς Ἰνδίας. Τὸ δόγμα τοῦτο ἐφαρμόζεται κατὰ τὸ δυνατὸν μέχρι σήμερον καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ πολιτικὸν περιτοίχισμα τῶν Ἰνδιῶν διὰ κρατῶν, τὰ ὅποια ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ παρουσιάξουν καμμίαν βλέψιν ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ θησαυροῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιρροὴν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς (Περσία, Ἀφγανιστάν κλπ.).

Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ δημιουργία νέου ἐπαναστατικοῦ παραγόντος διὰ τοῦ κολοσσιαίου κράτους τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, προκάλεσε τὰς εὐλόγους ἀνησυχίας τῶν Ἀγγλων ἱμπεριαλιστῶν. Καὶ αἱ ἀνησυχίαι αὗται ἦσαν πλέον ἢ βᾶσιμοι, διότι οἱ μπολσεβίκοι δὲν ὀλιγόωρησαν νὰ στρέψουν τὰ βέλη των ἐναντίον τῆς τοιαύτης ἀγγλικῆς κυριαρχίας. Ὁ Λένιν ἐτόνιζε πάντοτε ὅτι ὁ κολοσσὸς τοῦ ἀγγλικοῦ καπιταλισμοῦ πρέπει νὰ πληγῇ εἰς τὰς Ἰνδίας, αἱ ὅποιαι, ὡς ἔλεγε, «ἀποτελοῦν τὴν ἀχίλλειον πτέρναν τοῦ ἀγγλικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ». Ἐναντίον τῆς πτέρνας αὐτῆς ἐξετοξεύθησαν μέχρις ὥρας τὰ ἐπαναστατικὰ βέλη τῆς ἐρυθρᾶς Μόσχας κατὰ τὸν πλέον συστηματικὸν τρόπον.

Αἱ ἐν Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ σχολαὶ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν ἀποδίδουν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὰ ἐρυθρὰ στελέχη τῆς Ἰνδικῆς νεολαίας. Ἄλλωστε διὰ τὴν Ἀγγλίαν εἶναι ἀνησυχητικὸν καὶ μόνον τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως, εἰς τὰ βόρεια σύνορα τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, τὸ ἐπαναστατικὸν καὶ ἀπελευθερωτικὸν γόητρον τῆς ὁποίας εἶναι πολὺ μεγαλύτερον διὰ τοὺς ἀσιατικούς καὶ ἀποικιακοὺς ἐν γένει λαοὺς ἀφ' ὧν ὑπῆρξε διὰ τὰ νεόδουλα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις. Πράγματι μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τὸ ἐπαναστατικὸν ρεῦμα ἤρχισε νὰ ἐκδηλοῦται ἐντονώτερον καὶ ὑπὸ τὰς μᾶλλον περιέργους μορφὰς ἀνά τὴν ὑπαίθρονον καὶ εἰς τὰ βιομηχανικὰ κέν-

τρα. Τὸ ρεῦμα τοῦτο μὲ ἀφετηρίαν τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα ἐναντίον τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως, τείνει, νὰ ἀποκρυσταλλωθῇ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς ἀντιαστικὸν κίνημα τῶν ἐργαζομένων. Τρανωτέραν ἀπόδειξιν τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως ἀποτελεῖ ἡ κρίσις, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε σήμερον τὸ ὑπὸ τὸν Γκάντι, ἀκμαῖον κατ' ἀρχὰς ἐθνικὸν κίνημα. Τὰ ἥπια ἐπαναστατικὰ μέσα, τῆς παθητικότητος καὶ τῆς ἀνυπακοῆς, τοῦ μεγάλου μικροαστοῦ ἀρχηγοῦ, ἔπαυσαν πλέον νὰ συγκινοῦν καὶ νὰ ἠλεκτριζοῦν ὡς ἄλλοτε τὰς λαϊκὰς μάζας, αἱ ὅποιαι συνάγουν πολὺ διαφορετικὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὰς ἐκ τοῦ συστάδην συγκρούσεις μὲ τὴν ἀστυνομίαν εἰς τοὺς δρόμους ἢ εἰς τὰ ἐν ἀπεργίᾳ ἐργοστάσια.

Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι ἡ δύσις τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας ἐξαρτᾶται κατὰ τρόπον ἄμεσον ἀπὸ τὰ μέχρι σήμερον ἐπαναστατικὰ κινήματα, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἡ ἀνωτέρα φθορὰ τῆς δύναται νὰ θεωρεῖται ὡς βέβαιον καὶ ἀναπόφευκτον γεγονός. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως οἱ θρησκευτικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι διχασμοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ μαστίζουν τὴν ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν ἀσυνείδητον εἰσέτι μάζαν. Τὸ κίνημα τοῦ Γκάντι ἔχει ἐξαιρετικὴν ἀξίαν, ἀπὸ ταύτης ἀκριβῶς τῆς πλευρᾶς, ὅτι διὰ πρώτην φοράν διεκηρύχθη τόσον τολμηρῶς ἢ συναδέλφωσις τῆς Ἰνδικῆς μάζης ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν διακρίσεων. Εἰς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, τὸ κίνημα Γκάντι προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας.

Ὁ ἀγγλικὸς ἱμπεριαλισμὸς συναισθάνεται τὸν κίνδυνον καὶ λαμβάνει ὅλα τὰ μέτρα. Ἐὰν ἐδημιουργήθῃ λόγῳ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας πολυάριθμον Ἰνδικὸν προλεταριάτον, τὸ ὁποῖον συγκινεῖται ἀπὸ τὰ συνθήματα τῆς Μόσχας, ἡ βρετανικὴ μητρόπολις καλλιιεργεῖ στερεοὺς οικονομικοὺς δεσμούς μὲ τὴν ἐκ παραλήλου δημιουργηθεῖσαν ἐγγώριον βιο-

μηχανικὴν ἀριστοκρατίαν, τὴν ὁποίαν καταλλήλως ποδηγετεῖ εἰς τὸν μονοπωλιακὸν καὶ ἀντιπρολεταριακὸν δρόμον.

Ἄλλως τε, οἱ δεσμοὶ αὐτοὶ ἐκδηλώνονται καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ ἐπιπέδου. Εἰς τὰ παλαιὰ συστήματα τῆς μοναρχικῆς μορφῆς διοικήσεως διὰ τῶν Ἰνδῶν σουλτάνων καὶ ρατζάδων, προσθέτουν ἀστικώτερα ψιμύθια.

Αἱ Ἰνδία εἶναι διηρημέναι εἰς 15 ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ὑπάγονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Ἄγγλον ἀντιβασιλέα, ὅστις ἐδρεύει ἐν Δελχί, καὶ εἰς 700 κρατίδια, διοικούμενα ἀπὸ τοὺς διαφόρους ρατζάδες. Εἰς τὰ κρατίδια ταῦτα, τὰ ὁποῖα διοικοῦνται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰς δυναστείας τῶν ἰθαγενῶν δεσποτῶν, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τὴν κηδεμονίαν τῶν παρ' αὐτοῖς Ἄγγλων λειτουργῶν, ἀναλογοῦν τὰ 2/3 τοῦ Ἰνδικοῦ ἐδάφους.

Διὰ τὴν ἐξασφαλισθῆ ἡ συμμαχία καὶ τῆς νεωστὶ ἀναπτυχθείσης ἀστικῆς τάξεως, οἱ Ἄγγλοι ἐδημιούργησαν εἰς τὰς Ἰνδίας εἶδος ἐπιτοπίου κοινοβουλίου, μὲ δύο συστήματα καὶ μὲ μέλη ἐν μέρει μὲν αἵρετά, ἐν μέρει δὲ διοριζόμενα. Ἄλλ' ἡ ἀναλογία τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου ὑπερβαίνει τὰ 2000 τοῦ πληθυσμοῦ. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας παραμένει εἰς χεῖρας τοῦ Ἄγγλου ἀντιβασιλέως. Πλείστα νομοθετικὰ μέτρα τελωνειακοῦ προστατευτισμοῦ τῆς ἰθαγενοῦς βιομηχανίας, ἐγκριθέντα καὶ προταθέντα ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ηὐχαρίστησαν τὴν Ἰνδικὴν ἀστικὴν τάξιν ὥστε νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα πρὸς τὸν Γκάντι. Τὸ 1927 ἀντίθετα οἰκονομικὰ μέτρα προυκάλεσαν ἐκ νέου τὴν μῆνιν τῆς Ἰνδικῆς μπουρζουαζίας καὶ νέαν ἄνοδον τοῦ κινήματος Γκάντι.

Εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν σφυρηλατεῖται καὶ ταξικὴ συνείδησις. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Πεσεβάρ τὸ 1930, καὶ αἱ μεταγενέστεραι ἐπαναστατικαὶ ἐκδηλώσεις ἔχουν πλέον ἀνάμικτον χαρακτήρα, μὲ ἐπικρατέστερον πολλάκις τὸν ταξικὸν καὶ μά-

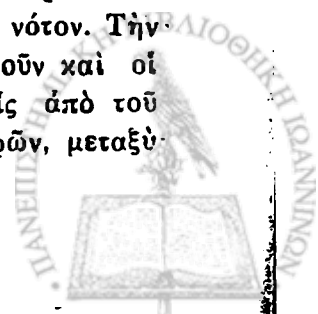
λιστα κατὰ τὰς τελευταίας σοβαρὰς ἀπεργίας εἰς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα.

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὴν ὑπαιθρον, ὅπου αἱ ὁμαδικαὶ ἐξεγέρσεις τῶν χωρικῶν δὲν στρέφονται πλέον μόνον ἐναντίον τοῦ ξένου κατακτητοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν ἰθαγενῶν ἐκμεταλλεῦ τῶν σατραπῶν, ἐκδηλοῦνται δὲ ὄχι μὲ τὰ ἥπια μέτρα τὸ ὁποῖα εἰσηγεῖται ὁ Γκάντι, ἀλλὰ μὲ πυρπολήσεις καὶ καταστροφὰς ὁμαδικοῦ χαρακτῆρος.

Ἰνδικὸς ὠκεανός.—Ὁ μικρότερος ὠκεανὸς τῆς γῆς, ὀριζόμενος ὑπὸ τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας, τῆς Αὐστραλίας, καὶ τοῦ Νοτίου Πόλου, κυριώτεροι θάλασσα τοῦ ὁποῖου εἶνε ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ ὁ Περσικὸς κόλπος. Ὁ ὠκεανὸς οὗτος βρέχει κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποικιακὰς ἀπολιτίστους χώρας, στερεῖται δὲ σημαντικῶν νήσων καὶ δὲν παρουσιάζει τὸ οἰκονομικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, οὔτε τὸ πολιτικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ὁ ὠκεανὸς οὗτος ἐνδιαφέρει σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὴν Ἀγγλίαν, διότι βρέχει σχεδὸν μόνον ἀκτὰς κτήσεών της, πλὴν μέρους τῆς Ἰνδοκίνας καὶ τῆς νήσου Μαδαγασκάρης, αἵτινες ἀνήκουν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἰνδοκίνα.—Ἡ ἀνατολικώτερα τῶν τριῶν μεγάλων χερσονήσων τῆς Ν. Ἀσίας, ἔχουσα ἐμβαδὸν 2.000.000 τ. χλμ. καὶ 46.500.000 κατοίκους. Αἱ χῶραι ἔξω ἀποτελεῖται ἡ Ἰνδοκίνα εἶναι: ἡ Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα, τὸ κράτος τοῦ Σιὰμ, τμήμα τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (Βιρμανία καὶ Ἀσάμ) καὶ αἱ ἀγγλικαὶ κτήσεις ἐν Μαλάκᾳ.

Ἡ χερσόνησος τῆς Ἰνδοκίνας εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ ὑψηλῶν ὄροσειρῶν, αἱ ὁποῖαι, μὲ ἀφετηρίαν τὸ ὄροπέδιον τοῦ Θιβέτ προχωροῦν πρὸς νότον. Τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ἀκολουθοῦν καὶ οἱ ποταμοὶ κεχωρισμένοι ὁ εἰς ἀπὸ τοῦ ἄλλου, δι' ὑψηλῶν ὄροσειρῶν, μεταξὺ

τῶν ὁποίων ρέουν σχηματίζοντες στενάς λωρίδας εὐφόρων κοιλάδων.

Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα. Ἡ γαλλικὴ Ἰνδοκίνα ἔχει ἕκτασιν 779.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 19.000.000 περίπου. Εἰς τὸ μέσον τῆς γαλλικῆς Ἰνδοκίνας, ὑπάρχουν αἱ ὄρειναι περιφέρειαι τοῦ Ἀννάμ καὶ τοῦ Λαὸς μὲ ἀραιὸν μᾶλλον πληθυσμὸν. Τὰ πεδινὰ μέρη εὐρίσκονται κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν : εἰς τὰ βόρεια παρὰ τὸν Ἐρυθρὸν ποταμὸν, (Τογκίνον), εἰς δὲ τὰ νότια παρὰ τὸν ποταμὸν Μεκόνγκ (Καμπότζ καὶ Κοχιγκίνα), ὅπου εὐρίσκονται καὶ αἱ πλέον πυκνοκατοικημένα περιφέρειαι.

Τὸ κυριώτερον προϊόν τῆς Ἰνδοκίνας εἶναι ἡ ὄρυζα, παραγομένη εἰς μεγάλας ποσότητας εἰς τὰ πεδινὰ καὶ βαλτώδη μέρη καὶ κυρίως εἰς τὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Μεκόνγκ. Ἀπὸ τὰ ἄλλα δημητριακά, τελευταίως ἤρχισε νὰ παράγεται εἰς μεγάλας ποσότητας ἄραβόσιτος. Ἐπίσης καλλιεργεῖται ὁ καπνός, τὸ ζακχαροκάλαιμον καὶ πολλὰ καρυκευτικά (πιπέρι κ.λ.π.). Εἰς μερικὰς περιφερείας ὑπάρχουν σημαντικαὶ βραμβακοφυτεῖαι. Εἰς τὰ βόρεια, τὰ γειτονικά τῆς Κίνας καὶ ἀνατολικώτερον καταγίνονται μὲ τὴν σηροτροφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ τεύου. Εἰς τὸ Καμπότζ κυρίως εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη ἡ ἀλιεία. Ἡ γαλλικὴ Ἰνδοκίνα ὡς γνωστὸν εἶναι χώρα πλουσιωτάτη, ἔχουσα καὶ δασικόν, καθὼς καὶ ὄρυκτὸν πλοῦτον. Εἰς τὰς περιφερείας τοῦ Τογκίνου ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἀνθρακωρυχεῖα.

Ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως ἡ χώρα καθυστερεῖ ἐπικρατούσης τῆς χειροτεχνικῆς ἀκόμη μορφῆς τῆς παραγωγῆς. Αἱ περισσότερον ἀξιόλογοι βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις εὐρίσκονται εἰς τὸ Τογκίνον. Αἱ συγκοινωναὶ κυρίως διεξάγονται διὰ τῶν ποταμῶν καὶ διὰ θαλάσσης. Αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ εἶναι ἐλάχισται. Μία γραμμὴ συνδέει τὴν γαλλικὴν Ἰνδοκίναν μὲ τὴν Κίναν, εἰς τὰ σύνορα τῆς σινικῆς ἐπαρχίας Γιουνάν. Ἐκ τῶν λιμένων σπουδαιότερος εἶναι ὁ

τῆς Σσιγκόν εἰς τὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Μεκόνγκ.

Ἡ ἐξαγωγή ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ὄρυζαν, ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει τὰ 3/4 τῆς ὅλης ἐξαγωγῆς, ἀνερχομένης εἰς 1 ἑκατ. τόννους. Αἱ εἰσαγωγαὶ εἶναι ὀλιγώτεραι, δηλαδὴ ὑπάρχει ἐνεργητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον. Εἰσάγουν κυρίως ἔτοιμα βιομηχανικὰ προϊόντα.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰνδοκίνας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνήκει εἰς τὴν μογγολικὴν φυλὴν καὶ παρουσιάζει ἀρκετὴν ποικιλίαν. Οἱ κάτοικοι τῆς ἀνατολικῆς Ἰνδοκίνας ὁμοιάζουν μὲ τοὺς Κινέζους καὶ ὀνομάζονται Ἀνναμίται. Εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην ὑπάρχουν καὶ ἀρκετοὶ Κινέζοι. Οἱ περισσότερον μελαψοί, οἱ Βιρμάνοι (Ἰατοικοῦντες κυρίως τὴν ἀγγλικὴν Βιρμανίαν) ὁμοιάζουν μὲ τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν Ἰνδιῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιρρῆν τῶν ὁποίων καὶ εὐρίσκοντο ἄλλοτε.

Εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν ἤκμασεν ἐν ταῦθα ἀξιόλογος πολιτισμὸς. Ἐκτὸς τῶν σποραδικῶν γραπτῶν μνημείων, περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου μαρτυροῦν τὰ διασωθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, τῶν ναῶν, καὶ εἰς τὰ βάθη τῶν δασῶν ἀνακαλύπτονται πολλάκις ἐρεῖπια ἀρχαίων πόλεων, μὲ ἴχνη κολοσσιαίων οἰκοδομῶν.

Ἡ Ἰνδοκίνα θεωρεῖται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας γαλλικὰς ἀποικίας καὶ παρὰ τὰς δυσκολίας, λόγῳ τῶν ἀποστάσεων, ἡ Γαλλία ἀφιερώνει μέγα μέρος τῆς προσοχῆς τῆς εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ κυριαρχίας τῆς. Ἡ ἀποικιακὴ διοίκησις τῆς Γαλλίας, ἐν διαστολῇ πρὸς τὴν τῆς Ἀγγλίας, ἐφαρμόζει αὐστηρὸν συγκεντρωτικὸν σύστημα, μὲ πλήρη ἐξάρτησιν ἐκ τῆς μητροπόλεως, ἀποκλειομένου τοῦ συστήματος τῶν τοπικῶν ἐλευθεριῶν αὐτοδιοικητικῆς μορφῆς. Τοῦτο ἰσχύει δι' ὅλας σχεδὸν τὰς γαλλικὰς ἀποικίας, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὴν Ἰνδοκίναν.

Αἱ πολιτικαὶ συνθῆκαι ἀπολύτου ὑποτελείας καὶ αἱ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι

ώμης ἐκμεταλλεύσεως, ἔχουν δημιουργήσει σοβαρότατον ἐπαναστατικὸν πνεῦμα. Καθοδηγηταὶ τοῦ ρεύματος τούτου, ἐπὶ ἐθνικοῦ μᾶλλον ἐπιπέδου, ὑπῆρξαν οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς Ἰνδοκινεζικῆς νεολαίας. Πράγματι, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, τυχόντες ἐξαιρετικῆς μορφώσεως ἐν Γαλλίᾳ κυρίως καὶ ἐμποτισθέντες μὲ τὰς φιλελευθέρους ἰδέας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, δὲν δύνανται νὰ ἀνεχθοῦν τοὺς γαλλικοὺς διωγμοὺς εἰς βᾶρος τῶν ἀτυχῶν συμπατριωτῶν των. Εἶναι δὲ τόση ἡ ἀνησυχία τῆς Γαλλίας διὰ τὴν τύχην τῆς πλουσιωτάτης ταύτης ἀποικίας, ὥστε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνελευθέρων μέτρων, περιώρισε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ σπουδάσουν ἐν Γαλλίᾳ.

Συνεπεία τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτησις ἐξεδηλώθη πολλάκις εἰς ἐνόπλους συγκρούσεις μεταξὺ ἐντοπίων καὶ γαλλικῶν στρατευμάτων τῆς κατοχῆς. Μία τῶν σημαντικωτέρων ἐπαναστάσεων ὑπῆρξεν ἡ τοῦ 1930 ὅταν πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐπαναστατῶν προσεχώρησαν ἔνοπλα τμήματα τῶν ἰθαγενῶν ἀποικιακῶν στρατευμάτων. Ἡ καταστολὴ τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξεν ἀρκετὰ δυσχερῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως ἀπάνθρωπος.

Εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν ρεῦμα, ἐκτὸς τοῦ παράγοντος τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῶν πολυειδῶν πιέσεων τῶν Γάλλων ἱμπεριαλιστῶν, συντελοῦν καὶ τρεῖς σοβαροὶ ἐξωτερικοὶ λόγοι: α) ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς περὶ ἀποικιακῆς χειραφετήσεως· β) ἡ κινεζικὴ ἐπανάστασις καὶ γ) αἱ βλέψεις καὶ αἱ ραδιουργίαι τοῦ ἰαπωνικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ ἐφ' ὅλης τῆς ἀκτίνος τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ.

Ἰνκόγνιτο (ὀρθώτερον *ινκόγιτο* ἐκ τοῦ ἰταλ. *incognito*).—Ὄρος χρησιμοποιούμενος κυρίως εἰς τὴν διπλωματικὴν γλῶσσαν, πρὸς χαρακτηρισμὸν ἀνεπισήμου ἐμφανίσεως προσωπικότητος. Ἠγεμόνες, πολιτικοί, ἢ διπλωμάται, ταξιδεύοντες ἀνεπισήμως καὶ ἐπι-

θυμοῦντες νὰ ἀποφύγουν τὰς ἐπίσημους διατυπώσεις, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ ἰδιότης των, ταξιδεῦουν «Ἰνκόγνιτο», συνήθως δὲ καὶ ὑπὸ ψευδώνυμον.

Ἰνκπιν (Α. Inkpin).—Ἄγγλος ἀγωνιστῆς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος γεννηθεὶς τὸ 1884. Ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τοῦ 1919 διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τοῦ ὄργανου τοῦ βρετανικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος «The Call». Τὸ 1920 προσεχώρησεν εἰς τὸ τότε ἰδρυθὲν ἀγγλικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα καὶ ἐγένετο γραμματεὺς αὐτοῦ. Τὸ 1922 κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν διότι διέδωσε κομμουνιστικὰ προπαγανδιστικὰ ἔντυπα ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἰνστιτουτσιοναλισμός.— Βλ. λ. Στατιστικισμός.

Ἰντελλεκτουαλισμός.— Βλ. λ. Νοσησαρχία.

Ἰντεξ (ἐκ τοῦ λατ. *index*=δείκτης).—Ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπεκλήθη «*index librorum prohi bitorum*» (= κατάλογος τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων) πίναξ περιλαμβάνων πάντα τὰ ὑπὸ τῆς Ἀγίας Ἐδρας θεωρούμενα ἐπιβλαβῆ συγγράμματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς πιστοὺς. Τὸ ἔθμιον τοῦ καταδικάζειν τὰ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβλαβῆ βιβλία φαίνεται ὅτι εἶναι παλαιόν. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος διέταξε νὰ καοῦν τὰ ἔργα τοῦ Ἀρείου, ἡ δὲ σύνοδος τῆς Καρχηδόνας ἐξέδωκε καταδικαστικὴν ἀπόφασιν κατὰ τῶν ἐθνικῶν συγγράμμάτων. Βραδύτερον τὴν φροντίδα τῆς λογοκρισίας εἶχεν ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις ἐμποδίζουσα τὴν διάδοσιν των, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς, ἀσεβῶν βιβλίων καὶ καίουσα αὐτά. Ὅταν ἀνεκαλύφθη ἡ τυπογραφία οἱ πάπαι ἔλσβον αὐστηρὰ μέτρα ὅπως μὴ ἐκδίδονται ἐπικίνδυνα βιβλία. Τὸ 1546 τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λουβαίν ἐδημοσίευσεν κατάλογον βιβλίων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις ἦτο ἀπηγορευμένη. Τὸ 1549 ὁ καρδινάλιος ντέλ-

λα Κάζα ἐδημοσίευσε παρόμοιον κατάλογον ἐν Βενετία. Τὸ 1571 ἰδρύθη παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Ἐδρᾷ ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ε' εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἐντεταλμένη τὴν σύναψιν τοῦ Ἰντεξ. Ἀπὸ τοῦ 1564 ὁ Πίος Ε' διὰ τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «*Domini gregis*» βούλλας του εἶχεν ὀρίσει δέκα κανόνας, οἱ ὅποιοι περιέχουν τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἔδει νὰ κρίνωνται τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία. Οἱ κανόνες τοῦ Πίου Ε' ἀπαγορεύουν κυρίως: α) ὅλα τὰ πρὸ τοῦ 1515 καταδικασθέντα ὑπὸ τῶν παπῶν βιβλία· β) τὰ βιβλία τῶν αἵρεσι-αρχῶν οἰασδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι ταῦτα, ὡς καὶ τὰ καθόλου περὶ ὕψους πραγατευόμενα βιβλία πάντων τῶν αἵρετικῶν· γ) τὰς εἰς δημῶδη γλῶσσαν μεταφράσεις τῶν ἀγίων Γραφῶν· δ) τὰ ἐριστικὰ μεταξὺ καθολικῶν καὶ αἵρετικῶν βιβλία· ε) τὰ υἰσχρὰ καὶ ἀνήθικα (τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν συγγραφέων γραφέντα ἔργα δὲν ἀπαγορεύονται ἔνεκα τῆς κομψότητος καὶ τῆς καθαρότητος τῆς γλώσσης)· στ) τὰ μαγικά καὶ ἀστρολογικὰ βιβλία.

Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν παρὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπηγορευμένων βιβλίων συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἐξῆς: τὰ ἅπαντα τοῦ Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου, τὸ ἅπαντα τοῦ Ο. ντε Μπαλζάκ, τὸ «Ἱστορικὸν καὶ κριτικὸν λεξικὸν» τοῦ Βαύλου· ἡ «Πραγματεία περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἰσπανίας» τοῦ Ι. Μπένταμ, οἱ «Σχέσεις μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἀνθρώπου» τοῦ Καμπανίς, τὰ ἔργα τοῦ Καμπανέλλα, τὰ «Μαθήματα θετικῆς φιλοσοφίας» τοῦ Α. Κόντι, τὰ «Μαθήματα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας τοῦ Κοντιγιά», τὸ «Σχέδιον ἱστορικοῦ πίνακος τῶν προόδων τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος» τοῦ Κοντορσέ, τὰ «Μαθήματα ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας» τοῦ Β. Κουζέν, τὸ «Ἰάκωβος ὁ μοιρολάτρης καὶ ὁ κύριός του» τοῦ Ντεντερώ, τὰ ἅπαντα τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρός, ἡ «Ἐπισιήμη τοῦ ἀνθρώπου» τοῦ Σαιν-

Σιμόν, ἡ «Παναγία τῶν Παρισίων» καὶ οἱ «Ἀθλοὶ» τοῦ Β. Οὐγκώ, τὰ «Φιλοσοφικὰ δοκίμια» τοῦ Δ. Χιούμ, οἱ «Μῦθοι» τοῦ Λαφοντιν, αἱ «Ἀναμνήσεις, ἐντυπώσεις κ. λ. π.», ἡ «Ζοσελιν» καὶ ἡ «Πτώσις ἑνὸς ἀγγέλου» τοῦ Λαμαρτίνου, πλείστα ἔργα τοῦ Λαμενναί, ἐν οἷς καὶ οἱ «Λόγοι πιστοῦ» τὰ ἔργα τοῦ Λαμετρι, τὰ ἔργα τοῦ Λόκ, τὸ «Κοράνιον» τοῦ Μωάμεθ, τὰ ἔργα τοῦ Μαλεμπράνς, ὁ «Ἀπωλεσθεὶς παράδεισος» τοῦ Μίλωνος, οἱ «Στοχασμοὶ» τοῦ Πασκάλ, τὸ «Βιβλίον τοῦ Ἰώβ», τὸ «Ἄσμα τῶν ἀσμάτων», ὁ «Βίος τοῦ Ἰησοῦ» καὶ οἱ «Ἀπόστολοι» τοῦ Ε. Ρενάν, ὁ «Αἰμίλιος», τὸ «Κοινωνικὸν συμβόλαιον» καὶ αἱ «Ἐπιστολαὶ» τοῦ Ι. Ι. Ρουσσώ, τὰ ἅπαντα τῆς Γ. Σάνδης, τὸ «Ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο» τοῦ Σταντάλ, αἱ «Ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας» τοῦ Ι. Στ. Μίλ, τὰ ἅπαντα τοῦ Εὐγ. Σύη, ὁ «Τάκτιος», ἡ «Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας» καὶ ἡ μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Ι. Ταίν, τὰ ἅπαντα τοῦ Βολταίρου κλπ. Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, δὲν ἔμεινε σχεδὸν ἔργον ἀξίας, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχαρακτήρισεν ὡς «ψυχοφθόρον» ἢ Ἁγία Ἐδρα.

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπῆρξε συνεισφέρουσα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης. Κατάλογον ἀπηγορευμένων βιβλίων δὲν κατήρτισε. Ἀπηγόρευσε ὅμως κατὰ καιροῦ: διάφορα ἔργα ὡς αἵρετικά ἢ ὡς ἀνιθροσκευτικά. Πλὴν τῶν ἔργων τῶν αἵρετικῶν, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκάησαν τὰ φιλοσοφικὰ ἔργα τοῦ πλατωνιστοῦ Γ. Γημιστοῦ ἢ Πλήθωνος ὁ ἐπὶ τοῦ πρώτου πατριάρχου τῶν χρόνων τῆς δουλείας Γεωργίου Σχολαρίου, τὰ ἔργα τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου καὶ ἀπηγορεύθησαν τὰ ἔργα τοῦ θεολόγου Θ. Καίρη, τοῦ σατυρικοῦ Α. Λασκαράτου, τοῦ ἱεροκήρυκος Α. Μακράκη, τοῦ συγγραφέως Ἐμμ. Ροῖδη (ἢ «Πάπισσα Ἰωάννα») κ. ἄ., οἵτινες ἀφωρίσθησαν. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας θεωρουμένων ὡς

ψυχοφθόρων βιβλίων συγκαταλέγονται καὶ τὰ πλείστα ἐκ τῶν σοσιαλιστικῶν καὶ ἐπαναστατικῶν ἔργων (ἐν οἷς τὰ τοῦ Κ. Βάρναλη, τοῦ Ι. Κορδάτου κλπ.).

Τὴν ἀνελευθέραν ταύτην παράδοσιν τῆς ἀπαγορεύσεως ἔργων ἀξίας ἀκολούθησε καὶ ὁ χιτλερισμὸς ἐν Γερμανίᾳ ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὴν ἀρχὴν, διαφημίσας μάλιστα ἀναιδῶς εἰς ὄλον τὸν κόσμον τὴν καῦσιν, εἰς πελώρια αὐτο—da—fé, ὄλων σχεδὸν τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα ἐτίμησαν κατὰ καιροὺς τὸ γερμανικὸν καὶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Οὕτω ἐκάησαν καὶ ἀπηγορεύθησαν τοῦ λοιποῦ τὰ ἔργα τοῦ Σπινόζα, τοῦ Ἀϊνστάϊν, τοῦ Ε. Χάϊνε, τοῦ Θ. Μάν, τοῦ Ἐρ. Μάν, τοῦ Κ. Μάρξ, τοῦ Φ. Ἐνγκελς, τοῦ Α. Μπέμπελ, τοῦ Φ. Λασσάλ, τοῦ Κ. Μπρέχτ, τοῦ Ε. Τόλλερ, τοῦ Σ. Φρόύντ, τοῦ Μ. Χίρσφελντ, τοῦ Μπέχερ, τοῦ Α. Λούντβιχ, κλπ. Ἄνετ' αὐτῶν ἐπεβλήθη εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα, τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰς βιβλιοθήκας, ἡ ἀγορὰ τοῦ «ἀγῶνος μου» τοῦ Α. Χίτλερ καὶ τῶν ἔργων τοῦ κατὰ τὴν 30 Ἰουνίου δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Α. Χίτλερ Γ. Στράσσερ, τοῦ Σέλντε, τοῦ πορνογράφου Χ. Χ. Ἐβερς καὶ ἄλλων ἐκφύλων καὶ παραφρόνων, χάριν τῆς «ἠθικοποιήσεως» καὶ τῆς «φυλετικῆς καθάρσεως» τῆς Γερμανίας.

Ἰντερβανσιονισμὸς.— Βλ. λ. *Παρεμβρατισμὸς*.

Ἰντετερμινισμὸς (indeterminismus).— Ἐκλήθη οὕτω τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς πρὸς τὴν *αἰτιοκρατίαν* καὶ τὸν *ντετερμινισμὸν* (βλ. λ.) φιλοσοφικὸν δόγμα, καθ' ὃ ἡ ἀνθρωπίνη βούλησις εἶναι ἐλευθέρη, δυναμένη ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὄροις νὰ ἀποφασίσῃ κατὰ διάφορον τρόπον. Ὁ ἰντετερμινισμὸς ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τοῦ *ἰδεαλισμοῦ* (βλ. λ.) εἰς τὸν τομέα τοῦ προβλήματος τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως.

Ἰντιβιντουαλισμὸς.— Βλ. λ. *Ἀτομικισμὸς*.

Ἰντο (Ἰάο).— Διεθνῆς τεχνητὴ βοήθητικὴ γλῶσσα, ἀποτελεῦσα ἀπλοποίησιν τῆς Ἑσπεράντο (βλ. λ.) καὶ προελθούσα ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τῶν Παρισίων τοῦ 1900 συσταθείσης «Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν παραδοχὴν διεθνοῦς βοήθητικῆς γλώσσης». Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη κατὰ τὸ 1907 ἐξέλεξε διεθνῆ διοικητικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον υἱοθέτησε τὴν ὑπὸ τοῦ L. de Beaufront προταθεῖσαν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ido ἀπλοποίησιν τῆς Ἑσπεράντο, ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ παλαιὰ καὶ νέα σχέδια διεθνοῦς γλώσσης. Αἱ ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς ἐπιτροπῆς ἐπενεχθεῖσαι ἐπὶ τῆς Ἑσπεράντο τροποποιήσεις εἶναι : α) κατάργησις τῶν τονουμένων γραμμάτων· β) κατάργησις γραμματικῶν τινῶν κανόνων ἀχρήστων καὶ πολὺ ὀχληρῶν διὰ τοὺς περισσοτέρους λαοὺς· γ) διακανόνισις τῆς παραγωγῆς πρὸς παρεμπόδισιν τῆς εἰσβολῆς ἰδιωτισμῶν· δ) πλουτισμὸς τοῦ λεξιλογίου.

Ἡ Ἰντο ἀπὸ τῆς διαμορφώσεώς της ἐσημείωσε πολλὰς ἐπιτυχίας ἐν τῇ διαδόσει καὶ συναγωνίζεται ἐπιτυχῶς τὴν μητέρα της, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἄγων νὰ εἶναι ἀκόμη ἀκριτος.

Ἰόνιοι Νῆσοι.— Αἱ πρὸς δυσμὰς τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος κείμεναι νῆσοι. Καλοῦνται καὶ *Ἑπτάνησος* ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κυριωτέρων (Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάς, Κεφαλληνία, Ἰθάκη, Ζάκυνθος καὶ Κύθηρα). Ὡς ἐνιαῖον πολιτικὸν σύνολον ἐμφανίζονται μόνον ἀπὸ τοῦ μεσαίωνα καὶ τῆς ἐνετικῆς κυρίως κατοχῆς, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐκάστη ἰδίαν εἶχε ζωὴν. Εἰς τὴν ἱστορίαν ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ τρωϊκοῦ πλέμου, ἀλλ' ἀγνοεῖται ἀκριβῶς ἡ ὀνομασία καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐκάστης νήσου. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην ἡ Κέρκυρα ταυτίζεται πρὸς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων. Ἐν Ἰθάκῃ ἐβασίλευσεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἔχων ὡς κτήσεις τὴν Λευκάδα.

μέρος τῆς Κεφαλληνίας καὶ τμήμα τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀκαρνανίας.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ἡ Κέρκυρα ἐμφανίζεται ὡς ἀποικία τῶν Κορινθίων, κατόπιν ὅμως ἀντίπαλος αὐτῶν καὶ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Παξοὶ ἀπετέλεσαν πάντοτε ἐξάρτημα τῆς Κερκύρας. Ἡ Κεφαλληνία, τῆς ὁποίας τὴν τύχην ἀκολουθεῖ καὶ ἡ Ἰθάκη, μετέχει τῆς ζωῆς τῆς Ἑλλάδος, ἄλλοτε ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλοτε τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡ Ζάκυνθος ἀνεπτύχθη τὰ μέγιστα, ἀποκτήσασα ἀποικίας ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ (τὴν Ζάκανθαν). Τὰ Κύθηρα καταληφθέντα πρῶτον ὑπὸ τῶν Φοινίκων, κατὰ τὴν κλασικὴν ἐποχὴν ἀπετέλεσαν κτῆσιν τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἀργότερον ὅλαι αἱ Ἴόνιοι νῆσοι κατεκτήθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπὶ μακρότερον ἀντέστη ἡ Ζάκυνθος, καὶ δι' αὐτῶν περιήλθον εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Φράγκων, αἱ Ἴόνιοι νῆσοι κατεκτήθησαν ἀπὸ διαφόρους Φράγκους ἡγεμόνας, μετὰ μακροὺς δὲ ἄγῶνας μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων περιήλθον ὅλαι, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ τὴν Βενετίαν, ἀποκτήσασαι διὰ πρώτην φοράν πολιτικὴν ἐνότητα.

Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Ἰονίων νήσων, διεμορφώθη κατὰ τρόπον διάφορον ἐκείνης τοῦ ἑλληνικοῦ συνόλου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι αἱ νῆσοι αὗται, ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν ὑπέκυψαν εἰς κατακτητὰς διαφοροτικούς ἐκείνων εἰς οὓς ὑπέκυψεν ἡ κυρίως Ἑλλάς. Οἱ Φράγκοι, οἱ ὅποιοι διεδέχθησαν τὸ Βυζάντιον εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑπτανήσου προσήρμοσαν τὴν κοινωνικὴν τῆς συγκρότησιν πρὸς ἐκείνην τῶν χωρῶν τῶν, ἐγκαταστήσαντες τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα. Διένειμαν εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τιμάρια καὶ δουλοπαροίκους. Τὸ καθεστῶς αὐτὸ τὸ ἐσε-

βάσθη, τὸ διετήρησε καὶ τὸ ἐστερέωσε ἢ διαδεχθεῖσα τοὺς Φράγκους εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν νήσων Ἑνετικὴ δημοκρατία, συστηματοποίησασα καὶ κατοχυρώσασα τὴν ὑπεροχὴν τῆς διαμορφωθείσης ἀριστοκρατίας διὰ τῆς συντάξεως τῆς Χρυσῆς Βίβλου (Libro d'Oro) Ἡ ἀριστοκρατία κατεῖχε τὴν διοίκησιν, ὅλα τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἐπηρέαζε δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν. Ἐὰν ἐξαιρεθῆ ἡ Κεφαλληνία, ὅπου ἡ ἀριστοκρατία δὲν κατώρθωσε ποτὲ νὰ ἐπιβληθῆ πλήρως, ἡ κυριαρχία τῆς ἦτο ἀπόλυτος. Ἡ Ἑνετία τὴν ὑπεστήριξε τόσον ὅσον τῆς ἐχρειάζετο διὰ νὰ κρατῆ ὑποτεταγμένον τὸν λαὸν καὶ τῆς ἐπετίθετο ὅσακις ἡ κυριαρχία τῆς ἐνετεινέτο τόσον, ὥστε νὰ ἀποβαίῃ ἐπικίνδυνος εἰς αὐτήν.

Ὁ λαὸς ἔζη ὑπὸ καθεστῶς πλήρους δουλείας. Ἡ ἐκμετάλλευσίς ὑπὸ ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ «εὐγενῶν» τὸν διετήρει πάντοτε εἰς κατάστασιν πλήρους ἀθλιότητος. Ἡ ἀγραμματοσύνη ἦτο βασικὸν στήριγμα τοῦ κράτους, ὅπως εἰς ὅλα τὰ καθεστῶτα τῆς βίας. Ἡ ἐκπαίδευσις—ἡ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἰταλικῆς—ἦτο προνόμιον τῆς εὐγενοῦς μόνον τάξεως. Ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν λαόν, τὴν γλῶσσαν του καὶ τὴν θρησκείαν του ἦτο βασικὴ ἐκδήλωσις τῆς ἀριστοκρατίας, δι' ἣν οἱ ἐκάστοτε ξένοι κυρίαρχοι πολλὰ ὄφειλαν πρὸς αὐτήν.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀριστοκρατικῆς κυριαρχίας αἱ ἐξεγέρσεις τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς κρατούσης τάξεως ἀπέτελουν ἐνδημικὴν κατάστασιν εἰς τὰς νήσους. Ἡ κατὰ τὸ 1628 μεγάλη ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ τῆς Ζακύνθου—τὸ περίφημον «ρεμπελιὸ τῶν ποπολάρων»—ἦτο ἐκδήλωσις μεγάλης λαϊκῆς ὀργῆς καὶ δημοκρατικῆς μαζι πίστεως. Ὁ λαὸς τότε ἐκτὸς ἀπὸ τὸν περιορισμὸν τῶν εὐγενῶν ἐζήτησε «νὰ μὴν κάνουν πλέον οἱ ἄρχοντες ὅ,τι θέλουν ἐναντίον εἰς τοὺς περισσοτέρους». Ἡ ἀπαίτησις αὐτὴ δεικνύει τὴν δημοκρατικὴν πίστιν

της ισότητος, ἡ ὁποία εἶχε ἀναπτυχθῆ εἰς τὸν λαόν. Ἐπίσης ἐξήτησε συμμετοχὴν εἰς τὴν διοίκησιν. Αἱ ἀξιώσεις τοῦ λαοῦ δὲν ἔγιναν βέβαια δεκταί, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐξεγέρσεις του δὲν ἐσταμάτησαν. Οἱ Κερκυραῖοι ἀγρόται, εἰς διάστημα δύο δεκαετηρίδων, ἐξηγέρθησαν ἐπανειλημμένως κατὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των, ἀρνούμενοι νὰ ἐκπληρώσουν πρὸς τοὺς γαιοκτῆμονας τὰς ὑποχρεώσεις των. Τὸ ὄπλον ἦτο ὁ ἀπαραίτητος καὶ πιστὸς συνήγορος τῶν δικαίων των.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐξεγέρσεις ἐπνίγησαν φυσικὰ εἰς τὸ αἷμα καὶ κατεστάλησαν μὲ φοβερὸς ἐνίοτε βιαιότητα, πρὸ τῶν ὁποίων εὐγενεῖς καὶ ξένοι κυρίαρχοι οὐδέποτε ἐδίστασαν.

Ἡ γαλλικὴ κυριαρχία, διαδεχθεῖσα τὴν ἐνεικὴν, τὸ θέρους τοῦ 1797, ἐπραγματοποίησε σημαντικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν τῶν Ἰονίων νήσων καὶ προήγαγε τὴν λαϊκὴν ὑπόθεσιν, συντελέσασα μεγάλως εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία ἦτο ὁ ἐχθρὸς τῶν ξένων κυριάρχων καὶ τῶν ἐντοπίων εὐγενῶν.

Ἡ γαλλικὴ διοίκησις ἀπεκατέστησε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, κατήργησε τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὰ προνόμιά της, ὑπεβόηθησε τὴν εἰσοδον καὶ τὴν διοίκησιν τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ γενικῶς ἔδωκεν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν δημοκρατικὴν μορφήν, καταργήσασα τὰς ἀγγαρίας, τὴν τοκογλυφίαν καὶ διαδώσασα τὴν ἐκπαίδευσιν.

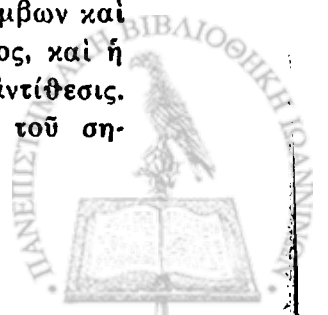
Ὅλα τὰ ρεύματα, τὰ ὁποία ἐπεκράτουν τότε εἰς τὴν Γαλλίαν, διεδόθησαν εἰς τὰς νήσους μὲ μοναδικὴν ταχύτητα. Ἡ σπουδὴ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ λόγου, ἀπερρόφησε μέγα τμῆμα τῆς ἐπτανησιακῆς νεολαίας. συντελέσασα εἰς τὴν κατοπινὴν θαυμαστὴν φιλολογικὴν ἀνθῆσιν τῆς Ἐπτανήσου.

Αἱ κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις, ἃς ἐπραγματοποίησεν ἡ γαλλικὴ διοίκησις, ἐγένοντο φυσικὰ εἰς βάρος τῆς εὐγενοῦς τάξεως, ἣτις συμμαχήσασα μὲ

τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ρωσσίαν, ἐπέτυχεν τὴν κατάληψιν τῶν νήσων ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων. Σπουδαιότατον ὄπλον μὲ τὸ ὁποῖον ἐπολέμησαν τὴν γαλλικὴν κατοχὴν ἦτο ἡ «ἀθεία» τῶν Γάλλων δημοκρατῶν, τὴν ὁποίαν ἐξεμεταλλεύθησαν παραπλανῶντες τὸν ἀμαθῆ καὶ ἀφελῆ λαόν, ὥστε ὁ ἴδιος νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ τὸν ὑποτάξουν καὶ πάλιν. Ἡ ρωσσοτουρκικὴ ἐγκατάστασις συνόδευετο μὲ ἐπανίδρυσιν τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καθεστώτος, μὲ ἐλαφρὰς μόνον, ὑπὲρ τῆς ἀστικῆς τάξεως, βελτιώσεις τὰς ὁποίας εἶχε καταστήσει ἀναποφεύκτους ἡ προηγηθεῖσα δημοκρατικὴ διοικήσις καὶ ἡ συνειδητοποίησις τῆς ἀστικῆς τάξεως τῶν νήσων.

Ἡ ἐπαναφορὰ ὅμως τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καθεστώτος καὶ ἡ συνεπιεία ταύτης κατάργησις τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν ἐπέφερε τὴν ἀναρχίαν εἰς τὰς νήσους, τοῦ λαοῦ μὴ στέργοντος νὰ ὑποταχθῆ καὶ πάλιν εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Αἱ ἐξεγέρσεις ἦσαν μόνιμος κατάστασις καὶ ἡ συσταθεῖσα τότε κυβέρνησις τοῦ «βυζαντινοῦ συντάγματος», τοῦ συντάγματος δηλαδὴ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον συνετάχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὴν ρωσσοτουρκικὴν ἐγκατάστασιν, ἦτο ἐξ ὀλοκλήρου σκιώδης. Τότε ἡ ἀριστοκρατία εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τὴν συνεργασίαν εὐρυτέρων λαϊκῶν στρωμάτων τῶν εὐπορωτέρων δηλαδὴ ἀγροτικῶν τάξεων, ουσταθείσης τῆς «ἐντίμου ἀντιπροσωπείας» τῆς Κερκύρας. Καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη συμβιβασμοῦ τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων ἀπέτυχε.

Ἡ δευτέρα γαλλικὴ κατοχὴ, αὐτοκρατορικὴ αὐτὴν τὴν φορὰν, δὲν εἶχε καμμίαν σημασίαν, οὐδόλως ἐπηρεάσασα τὴν ζωὴν τῆς Ἐπτανήσου, ἣτις ὑπέστη τὸν ἀντίκτυπον τῆς χαώδους καταστάσεως τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ περίοδος τῶν θριάμβων καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ὀξυτάτη ἀγγλικὴ ἀντίθεσις. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς σταφίδος, τοῦ ση-

μαντικωτέρου δηλαδή γεωργικοῦ προϊόντος, ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἀγορὰν καὶ ἡ συνεπεία τούτου προκληθεῖσα εἰς τὰς νήσους οἰκονομικὴ κρίσις, ἐπέφερε τὴν κατὰ τῶν Γάλλων καταφορὰν, τὴν ἀπόσπασιν ἐκ τῆς γαλλοκρατουμένης Ἑπτανήσου, τῆς μιᾶς μετὰ τὴν ἄλλην, ὄλων τῶν νήσων, μέχρις οὗτου — μετὰ τὴν πετῶσιν τοῦ Ναπολέοντος — ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1815, ἀνέθεσε τὴν προστασίαν τῶν νήσων εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἡ προστασία ἐξησχεῖτο ὑπὸ τοῦ λόρδου μεγάλου ἄρμοστοῦ, ἐδρεύοντος ἐν Κερκύρα καὶ ἀντιπροσωπεύοντος τὸ Βρετανικὸν στέμμα. Ἡ συνεργασία τῆς προστασίας μετὰ τῆς ἀριστοκρατίας, ἦτο καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς στενωτάτη, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ καταπολέμησιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, τοῦ ἀφυπνισθέντος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς γαλλικῆς δημοκρατικῆς κατοχῆς. Οἱ μακροὶ ἀγῶνες τοῦ λαοῦ, ἔλαβον ἀργότερα, πολιτικὴν ἔκφρασιν, σχηματισθέντος τοῦ «ριζοσπαστικοῦ κόμματος», ἀδιαλλάκτως ἐθνικὸφρονος καὶ ἐπιδιώκοντος τὴν ἔνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν. Αἱ ἐπιδιώξεις τῶν «ριζοσπαστῶν» ἀπέβλεπαν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀνάπλασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν δημοκρατικὴν των συγκρότησιν.

Αἱ ἐξεγέρσεις τοῦ λαοῦ, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς ἦσαν πολυάριθμοι, ἀλλὰ καὶ αἱ μέθοδοι τῆς καταπνίξεώς των σκληρόταται καὶ αἱματηρόταται. Ἰδιαιτέρας ὄλης σημασίας εἶναι αἱ ἐξεγέρσεις τῶν Κεφαλλήνων ἀγροτῶν τοῦ 1848 καὶ 1849, καθ' ἃς συνήφθησαν αἱματηραὶ μάχαι καὶ ἐφηρόμοσθησαν τὰ ἀγριώτερα, πρὸς κατάπνιξιν των μέσα.

Οἱ Ἑπτανήσιοι ριζοσπάσαι ἐδιδόχθησαν ἀμειλίχτως ὑπὸ τῶν ξένων κατακτητῶν καὶ τῶν ἐντοπίων εὐγενῶν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπραγματοποιήθησαν σημαντικαὶ κοινωνικαὶ μεταρρυθμίσεις.

Οὕτως ὁ ἀγὼν, ἀδυσωπήτως σκληρὸς ἐπὶ αἰῶνας ἔκλινεν ἀποφασιστικῶς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ Ἀγγλία δὲν ἔβλεπε νὰ ἔχρησμαντικὸς λόγους νὰ ἀσχολῆται μὲ τὰς διαρκῶς ἐπαναστατημένας αὐτὰς νήσους.

Ἡ ἔνωσις, τὴν ὁποίαν ἐπεδίωξε μὲ κάθε τρόπον ὁ λαὸς τῆς Ἑπτανήσου, ἐπετεύχθη τὸν Μάϊον τοῦ 1864, ἀλλὰ ὁ ἀγὼν τῶν ριζοσπαστῶν διὰ τὴν κοινωνικὴν δημοκρατικὴν μεταρρύθμισιν εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀτονήσει.

Μετὰ τὴν ἔνωσιν, παρὰ τὰς παρουσιασθείσας μυρίας ἀντιδράσεις, τὸ καθεστὼς τῶν φεοῦδων ἔληξε καὶ τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ καὶ ὁ κύριος μοχλὸς ὄλων τῶν μακρῶν ἀγῶνων ἐλύθη μὲ βραδύτητα ὅμως καὶ ἀτολμίαν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι τελικῶς ἐρρυθμίσθη μόλις τὸ 1925.

Ἐκτοτε αἱ Ἴόνιοι νῆσοι ἀπερροφήθησαν ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν σύνολον, μὴ ἔχουσαι ἰδιαιτέραν ἱστορίαν καὶ ἰδίαν ζωὴν. Σήμερον ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι τὸ κοινωνικῶς μᾶλλον προηγμένον τμήμα τοῦ κράτους, ἡ οἰκονομικὴ των δὲ συμβολὴ εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ἐμφαίνεται ἐκ τῶν προσόδων τῆς ἐκτεταμένης ναυτιλίας καὶ τῆς μεταναστεύσεως τῶν τέκνων τῆς καὶ τῆς μικρᾶς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἔλαιον, ὁ οἶνος καὶ ἡ σταφίς κατέχουν ἐξέχουσαν θέσιν.

Ἰουδαῖοι. — Βλ. λ. *Ἑβραῖοι.*

Ἰουλιανά. — Καλοῦνται οὕτως ἔκτροποι σκηναί, ἐπισυμβᾶσαι ἐν Ἀθήναις τὸν Ἰούλιον τοῦ 1920, μὲ ὑποκινήτας βενιζελικοὺς μπράβους. Ἀφορμὴ τῶν σκηνῶν ὑπῆρξεν ἡ γνωσθεῖσα ἐν Ἀθήναις ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Βενιζέλου εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Λυών. Ἐπυρπολήθησαν τρῖτε καὶ κατεστράφησαν τὰ γραφεῖα μερικῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων καὶ τῆς σοσιαλιστικῆς «Ριζοσπάστῆς» καὶ ἐφρονεύθη ὁ Ἰ. Δραγούμης.

Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης ἢ ἀπρόστα-
της.— Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρω-
μαϊκοῦ κράτους, υἱὸς Ἰουλίου Κωνσταν-
τίνου, ἀδελφοῦ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου
(332—363). Ἐσπούδασεν ἐν Νικομηδεῖα
καὶ Ἀθήναις, παρὰ δὲ τὴν αὐστηρὰν
χριστιανικὴν του ἀγωγὴν, προσειλκυσθῆ
ὑπὸ τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ
ἐγένετο σὺν τῷ χρόνῳ θαυμαστῆς ἐν-
θερμος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτι-
σμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπεζήτησε ν' ἀναστη-
λώσῃ μετὰ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθι-
κῶν ἀντιλήψεων αὐτοῦ. Τὸ 355 ἀνηγο-
ρεύθη καῖσαρ καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν
γερμανικῶν φυλῶν, τὰς ὁποίας καὶ ἐξε-
τόπισε πέραν τοῦ Ρήνου. Τὸ 360 διχο-
γνωμήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κω-
σταντίνον ἀνεκηρύχθη ἐν Παρισίοις αὐτο-
κράτωρ καὶ ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Κωνσταν-
τίνου, θανόντος δὲ τούτου ἐν τῷ μετα-
ξύ, ἀπέμεινεν μόνος αὐτοκράτωρ. Ὡς
αὐτοκράτωρ ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐμπέδω-
σιν καὶ βελτίωσιν τῆς διοικήσεως καὶ
ἐκηρύχθη ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας
ἑλληνικῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν καὶ
ἐσκέφθη νὰ καταστήσῃ καὶ ἐπίσημον
θρησκείαν τοῦ κράτους. Πρὸς ἐπίτευξιν
τοῦ σκοποῦ τούτου ἔλαβε διάφορα μέτρα
κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὑποβοηθήσας
τὴν εἰς τὰ δημόσια ἀξιώματα σταδιο-
δρομίαν τῶν ὀπαδῶν τῆς ἑλληνικῆς
θρησκείας καὶ ἀπαγορεύσας εἰς τοὺς
χριστιανούς νὰ σπουδάζωσι τὴν ἑλληνι-
κὴν παιδείαν. Εἰς αἵματηρὸν διωγμὸν
κατὰ τῶν χριστιανῶν δὲν προέβη ὁ Ἰου-
λιανός. Ἡ βασιλεία τοῦ ρωμαντικοῦ
τούτου αὐτοκράτορος ὑπῆρξε βραχεῖα.

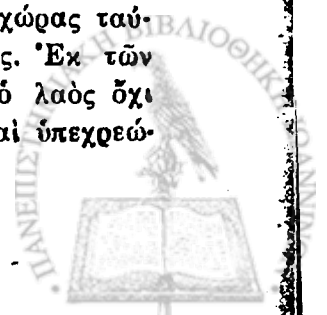
Συνεχίζων τὸν ἐπὶ Κωνσταντίνου ἀρ-
ξάμενον κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον εἰ-
σέβαλε μέχρι τοῦ Εὐφράτου, ἀπέθανεν
ὁμως κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν πληγωθεὶς
εἰς μίαν μικροσυμπλοκὴν.

Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Ἰουλιανοῦ ἦτο κα-
ταδεδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν. Κατὰ τὸν
4ον αἰῶνα εἶχεν ἤδη ἀποσυντεθῆ ὀρι-
στικῶς ὁ ἀρχαῖος κόσμος, τόσον ἀπὸ
κοινωνικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ἰδεολογικῆς
ἀπόψεως. Ἡ κοινωνία εἰσῆρχετο εἰς

νέον στάδιον ὀργανώσεως, διὰ τὸ ὁποῖον
ἦτο πολὺ καταλληλοτέρα ἢ χριστιανικὴ
θρησκεία ὡς ἰδεολογικὸν ἐποικοδόμη-
μα. Ὁ Ἰουλιανὸς ὑπῆρξε καὶ γλαφυρὸς
συγγραφεὺς καταλιπὼν διάφορα ἐνδια-
φέροντα ἔργα καὶ ἐπιστολάς.

Ἰούσκεβιτς (Παῦλος Σολομόνοβιτς).—
Ρώσος συγγραφεὺς φιλοσοφικῶν ἔργων,
μεταφραστῆς καὶ σοσιαλδημοκράτης γεν-
νηθεὶς τὸ 1873 καὶ σπουδάσας μαθη-
ματικά καὶ φιλοσοφίαν. Ἀνῆκεν εἰς τὴν
ὀμάδα τοῦ Μπογκετάνωφ, Μπαζάρωφ,
Λουνατσάρσκυ κλπ., οἱ ὁποῖοι περὶ τὸ
1908 ἐπεχείρησαν ἐν Ρωσσίᾳ νὰ συμ-
πληρώσουν τὸν μαρξισμόν διὰ τοῦ μα-
χισμοῦ. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του
εἶναι: «Ἕλισμός καὶ κριτικὸς ρεαλι-
σμός» (1908), «Περὶ τῆς ὑλιστικῆς ἀντι-
λήψεως τῆς ἱστορίας» (1907), «Τὰ στη-
ρίγματα τῆς φιλοσοφικῆς ὀρθοδοξίας»
(1907), «Ἡ κοσμοαντίληψις καὶ αἱ ἀν-
τιλήψεις τοῦ κόσμου» (1912), «Περὶ τῆς
φύσεως τῆς φιλοσοφίας» (1921). Ἐναν-
τίον τῶν ἀναθεωρητικῶν τοῦ μαρξισμοῦ
ἀπόψεων τοῦ Ἰούσκεβιτς κλπ. ἀντεπε-
ξήλθεν ὁ Ν. Λένιν διὰ τοῦ ἔργου του:
«Ἕλισμός καὶ ἐμπειριοκριτισμός» (1908).

Ἰουστινιανός.— Μέγας αὐτοκράτωρ
τοῦ Βυζαντίου, θρακικῆς καταγωγῆς, ἀ-
νελθὼν εἰς τὸν θρόνον τὸ 527 καὶ ἀπο-
θανὼν τὸ 564. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰου-
στινιανοῦ ἀποτελεῖ σταθμὸν ἐν τῇ ἱστο-
ρίᾳ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὑπῆρξεν
ὁμως καταστρεπτικὴ διὰ τὰς μεγάλας
λαϊκὰς μάζας. Φιλοδοξῶν οὗτος ν' ἀνα-
συστήσῃ τὴν παλαιὰν ρωμαϊκὴν αὐτοκρα-
τορίαν ἐπεχείρησε μακροὺς κατακτητι-
κοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Βανδάλων,
τῶν Ὀστρογότθων καὶ τῶν Περσῶν.
Διὰ τῶν πολέμων τούτων κατώρθωσε νὰ
καταλύσῃ τὰ κράτη τῶν Βανδάλων ἐν
Ἰταλίᾳ καὶ τῶν Ὀστρογότθων ἐν Ἰτα-
λίᾳ καὶ νὰ προσαρτήσῃ τὰς χώρας ταύ-
τας εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Ἐκ τῶν
κατακτήσεων ὁμως τούτων ὁ λαὸς ὄχι
μόνον δὲν ὠφελήθη, ἀλλὰ καὶ ὑπεχρεώ-

θη νὰ προσφέρῃ μεγάλας θυσίας εἰς αἷμα καὶ εἰς χρῆμα. Ὅπως ὅλοι οἱ μεγάλοι ἀπολυταρχικοὶ αὐτοκράτορες οὕτω καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀφοῦ κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα στάσιν τοῦ λαοῦ ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (στάσις τοῦ Νίκα) ἐκραγεῖσαν ἐκ τῆς λαϊκῆς δυσφορίας κατὰ τῶν διεφθαρμένων καὶ ἐκμεταλλευτῶν αὐτοκρατορικῶν ὑπαλλήλων καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος προσεπάθησε νὰ θαμβώσῃ τὸν λαὸν διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλων ἐπιδείξεων λαμπρότητος. Ἐκτίσσε, μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸν μέχρι σήμερον σωζόμενον ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἐπίσης ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συνόρων ἰδρύσας παρ' αὐτὰ σειρὰν φρουριῶν, τὰ ὅποια ὅμως παρὰ τὴν καλὴν των κατασκευὴν δὲν ἔσωσαν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τὸ κράτος ἀπὸ τὰς ἐκ βορρᾶ ἐπιδρομὰς. Σημαντικωτάτη ὑπῆρξεν ἡ φροντίς τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ τὴν κωδικοποίησιν τοῦ ἕως τότε ἰσχύοντος δικαίου κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτοῦ ἀπὸ νεκρᾶ στοιχεῖα. Παρὰ πάντα ταῦτα ὅμως ἡ βασιλεία τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρξεν ἀπὸ χειρότερα διὰ τὸν λαόν, ἐπιδεινωθεῖσα καὶ ἐκ φυσικῶν κακῶν (ἐπιδημιῶν, σεισμῶν, λιμῶν κλπ.). Ὡς χαρακτήρ ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπῆρξε κάκιστος. Ἀπολυταρχικός, ἐγωῖστής, θρασυδέιλος (ἡτοιμάσθη νὰ δραπετεύσῃ μόλις εἶδε τὸν λαὸν θέτοντα πῦρ εἰς διάφορα οἰκοδομήματα κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα) καὶ ματαιόδοξος.

Ἰουτλάνδη.— Τὸ Β. τμήμα τῆς Κιμβρικής χερσονήσου, ἀνήκει εἰς τὴν Δανίαν, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ μόνον ἡπειρωτικὸν τμήμα.

Παρὰ τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς χερσονήσου, τὸ ἀκρωτήριο Σκάγερακ, συνήφθη τὴν 31 Μαΐου—1 Ἰουλίου 1916 ἡ μεγαλυτέρα ναυμαχία τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου γενικῶς, μεταξὺ τοῦ ἀγγλικῆ καὶ τοῦ γερμανικοῦ στόλου. Ἡ ναυμαχία αὕτη ἔμεινεν εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς ναυμαχία

τῆς Ἰουτλάνδης (ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλεῖται ναυμαχία τοῦ Σκάγερακ).

Διετία περίπου εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου καὶ ἡ Γερμανία ἀντελαμβάνετο πλέον σαφῶς ὅτι ὁ κατὰ θάλασσαν ἀποκλεισμός της ὑπὸ τοῦ ἀγγλικῆ στόλου εἶχε καὶ ἔμελλε νὰ ἔχη αὐξοῦσαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου. Ἐρεζήτει οὕτως εὐκαιρίαν νὰ συντρίψῃ ἢ ὀλόκληρον ἢ μέγα μέρος τοῦ ἀγγλικῆ στόλου. Οὕτω τὴν πρωτὴν τῆς 31 Μαΐου ὀλόκληρος ὁ γερμανικὸς στόλος, ὁ μὲν βαρὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυάρχου φὸν Σέερ, ὁ δὲ ἐλαφρὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑποναυάρχου Χίπερ, ἐξῆλθε τῆς βάσεώς του. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος ὅμως, εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ ναυαρχείου, τὸ ὁποῖον συνελάμβανε καὶ μετέφραζε τὰ γερμανικὰ ραδιογραφήματα, ἐξέπλεε τῶν βάσεών του τὴν αὐτὴν ὥραν ὑπὸ τὸν ναύαρχον σέρ Τζὸν Τζέλλικο (τοῦ βαρέος) καὶ τὸν ἀντιναύαρχον Μπῆττυ (τοῦ ἐλαφροῦ). Αἱ δυνάμεις τῶν δύο στόλων, πρωτοφανεῖς εἰς τὴν ἱστορίαν, ἦσαν :

Σκάφη	Ἀγγλ.	Γερμαν.
Ντρέντων	28	16
Καταδρομικὰ μάχης	9	5
Προνιρέντων	—	6
Θωρηκτὰ καταδρομικὰ	8	—
Ἐλαφρὰ καταδρομικὰ	24	11
Ἀντιτορπιλικὰ	82	72
	<u>151</u>	<u>110</u>

Ἀεροπλάνα καὶ ὑποβρύχια δὲν μετέσχον, οὔτε ἐχρησιμοποιήθησαν ἐλεύθεραι νάρκαι. Αἱ ἀνσλογίαι τῶν ἀντιπάλων στόλων ἦσαν : ἐκτόπισμα 7 : 4, ἀριθμὸς βαρέων πυροβόλων 10 : 7, βάρος ὀμοβροντιῶν 2 : 1, ἐπίσης ἡ ταχύτης τῶν ἀγγλικῶν θωρηκτῶν μάχης ἦτο 20—25 μίλλια, ἔναντι 16—21 τῶν γερμανικῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀγγλικῆ στόλου ἦτο πλήρης, τοῦ γερμανικοῦ μόνον ὑπερέχοντος κατὰ τὴν θωράκισιν.

Οἱ ἐλαφροὶ στόλοι συννητήθησαν τὴν 3.31' μ. μ., τὴν δὲ 3.48' ἡ ἀρχηγὸς τοῦ Χίπερ ἤρχισε πῦρ. Κατὰ τὴν πρώτην

ταύτην φάσιν αἱ ζημῖαι τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ὑπῆρξαν σημαντικαί. Τὴν 6.30 συνητηθήσαν οἱ βαρεῖς στόλοι καὶ αἱ ναυαρχίδες «Σιδηροῦς Δοῦξ» (Τζέλλικο) καὶ «Φρειδερίκος ὁ Μέγας» (Σέερ), ἤρχισαν πῦρ. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος ὑπέστη μεγάλας ζημίας, κατώρθωσεν ὅμως νὰ παρασύρῃ τὸν γερμανικὸν εἰς ἐπικίνδυνον σχηματισμόν. Ὁ ναύαρχος Σέερ δι' ἐπιτυχοῦς ἐπικινδυνωδεστάτου χειρισμοῦ ἐξέφυγεν, ἀλλ' ὁ ναύαρχος Τζέλλικο φοβούμενος τορπιλλισμοὺς δὲν τὸν καεδίωξεν, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μπῆττυ, ὅστις οὐδέποτε ἔχασε τὴν μετὰ τῶν Γερμανῶν ἐπαφήν. Ἀρνηθέντος τοῦ Τζέλλικο νὰ δεχθῆ πρότασιν τοῦ Μπῆττυ (7.45 μ. μ.) ὅπως ἀποκόψουν τὸν δρόμον ἐπιστροφῆς εἰς τὰς βάσεις τοῦ γερμανικοῦ στόλου, ὁ γερμανικὸς στόλος ἐπέστρεψε σῶος.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν μὲν Ἀγγλων ἦσαν 3 καταδρομικὰ μάχης, 3 θωρηκτὰ καταδρομικὰ, 8 ἀντιτορπιλλικὰ καὶ 6.274 ἄνδρες, νεκροί, τραυματῖαι καὶ αἰχμάλωτοι, τῶν δὲ Γερμανῶν 1 προντρέντωτ, 1 καταδρομικὸν μάχης, 4 καταδρομικὰ, 5 ἀντιτορπιλλικὰ καὶ 2.545 ἄνδρες.

Ἐκατοντάδες τόμων μελέτης καὶ κριτικῆς τῆς ναυμαχίας ταύτης ἐγράφησαν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, οἱ πλεῖστοι δὲ ὑποστηρίζουν ὅτι ἂν ὁ Τζέλλικο ἦτο τολμηρότερος καὶ ἠκολούθη τὰς συστάσεις τοῦ Μπῆττυ, θὰ κατεστρέφετο ὁλόκληρος ὁ γερμανικὸς στόλος. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι ἀποτυχόντος τοῦ γερμανικοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἐφ' ὅσον εἰδοποιήθη ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐγκαίρως, ἡ ναυμαχία οὐδὲν κέρδος ἐπέφερεν εἰς Γερμανίαν, ὁ δὲ γερμανικὸς στόλος παρέμεινεν ἔκτοτε, ὅπως καὶ πρὶν, κλεισμένος εἰς τὰς βάσεις του.

Ίππότης.— Βλ. λ. *Ίπποτισμός.*

Ίππῶται ἐργασίας.— Βλ. λ. *Ἐργασίας Ίππῶται.*

Ίπποτισμὸς ἢ ἱππωσύνη (γαλλικὰ *chevalerie*).— Φεουδαλικὸς στρατιωτι-

κὸς θεσμός, ἀναπτυχθεὶς ἐν τῇ μεσαιωνικῇ Δύσει. Καθ' ὃν χρόνον ἐν Εὐρώπῃ ὁ φεουδαρχισμὸς εἶχε καταστρέψει πᾶσαν λαϊκὴν ἐλευθερίαν καὶ εἶχε διαίρεισει τοὺς ἀνθρώπους εἰς εὐγενεῖς καὶ δουλοπαροίκους, μόνη τάξις πολιτῶν ἐλευθέρα ἔμεινεν ἡ τῶν πολεμιστῶν καὶ μάλιστα τῶν ἱπποτῶν, διότι τέλειος στρατιώτης ἦτο ὁ ἱππότης μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς στρατιωτικῆς πανοπλίας. Πᾶς ἱππότης ἦτο καὶ μικρὸς τις τιμαριούχος, ἔχων μικρὸν τι τιμάριον, ἦτοι μικρὰν κτῆσιν γῆς, ἣν ἐλάμβανε παρ' οἰκουδήποτε φεουδάρχου ὡς ἀμοιβὴν τῆς πρὸς αὐτὸν στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἐντεῦθεν ὁ ἱππότης ἀπετέλεσε κατὰ μικρὸν τάξιν τινὰ εὐγενείας, τὴν κατωτάτην. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰσοδος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱπποτῶν ἦτο ἀρχετὰ εὐκολος καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦτο πρὸ πάντων οἱ ἐν τῇ οἰκιακῇ καὶ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἡγεμόνων ὑπηρετοῦντες, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱπποτῶν ἠῤῥξανε διαρκῶς ἀποτελῶν δεσμόν τινα μετὰ τῆς φεουδαλικῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῶν πολλῶν ὑπηκόων ἢ μᾶλλον ὑποδούλων λαῶν. Ἀλλ' οἱ ἱππῶται, ἐνῶ κοινωνικῶς ἀπετέλουν τὴν κατωτάτην τάξιν τῆς εὐγενείας ἠθικῶς ἐξεπροσώπων τὴν καλυτέραν. Ὅχι μόνον διότι ἡ ἀνδρεία ἐθεωρεῖτο πρὸ πάντων κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὡς κύριον γνώρισμα εὐγενείας, πᾶς δὲ ἱππότης ἐθεωρεῖτο τέλειος τύπος ἀνδρείου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι αὐτὸς ὁ βίος τοῦ ἱππότης συνεδυσάσθη μετ' ἀσκήσεως ἠθικῶν ἀρετῶν. Οὕτω μέγα προσὸν καὶ γνώρισμα τοῦ ἱππότης ἐθεωρεῖτο οὐχὶ ἀπλῶς τὸ νὰ μάχεται γενναίως, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑπερασπίξῃ πανταχοῦ τὸ δίκαιον, ἰδίως τὸ δίκαιον τοῦ ἀσθενοῦς ἐναντίον τοῦ ἰσχυροῦ, τὸ νὰ προστατεύῃ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς ἐναντίον τῆς βίας τῶν ἰσχυρῶν, τὸ νὰ λέγῃ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, νὰ τηρῇ τὰς ὑποσχέσεις του, νὰ ἐμμένῃ πιστῶς εἰς τὴν φιλίαν κλπ.

Ἐπειδὴ ἡ θρησκεία εἶχε κατὰ τὸν μεσαιῶνα μεγάλην ἐπίδρασιν ἐφ' ὅλο-

κλήρου τοῦ βίου, καὶ ὁ ἱπποτισμὸς ἐθεωρήθη χριστιανικὴ ἀρετὴ καὶ ὁ ἱπποτικὸς τέλειος χριστιανὸς πολεμιστής. Οὕτω διεμορφώθη κατὰ μικρὸν, ἴδιος ἱπποτικὸς βίος, ὑπὸ ἰδιαιτέρων ἠθικῶν κανόνων διεπόμενος. Καὶ βασιλεῖς ἀκόμη καὶ αὐτοκράτορες καὶ μεγάλοι φεουδάρχαι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἀσκοῦν τὴν ἱπποτικὴν ἀρετὴν καὶ νὰ λέγωνται ἱππῶται. Ἐντεῦθεν ὁ ἱπποτικὸς βίος ἀπέκτησεν ἠθικὴν αἴγλην καὶ γοητείαν καὶ ἐγένετο ὑπόθεσις τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ρομαντικῆς λογοτεχνίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν σταυροφοριῶν ἐπρωταγωνίστησαν οἱ ἱππῶται, γενόμενοι «στρατιῶται τῆς πίστεως». Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ὁ ἱπποτισμὸς συνεδυάσθη μετὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ τούτου παρήχθησαν τὰ διάφορα μοναχικὰ τάγματα, ἔχοντα ἰδίας στολὰς καὶ ἴδια διακριτικὰ σημεῖα διδόμενα εἰς τοὺς κατατασσομένους εἰς τὸ τάγμα. Κατὰ μίμησιν τῶν τοιούτων ταγμάτων ἤρχισαν καὶ ἡγεμόνες καὶ κυβερνήσεις νὰ ἰδρῶσι διάφορα τάγματα μετὰ διαφορῶν παρασῆμων πρὸς ἀνάπτυξιν στρατιωτικῶν ἀρετῶν.

Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἤρχισε νὰ παρακμάξῃ ὁ στρατιωτικὸς ἱπποτισμὸς ἕνεκα τῆς εἰσαγωγῆς τῆς πυρίτιδος εἰς τὴν τεχνικὴν τοῦ πολέμου, τὴν ὑπεροχὴν τῆς ὁποίας ἔκτοτε ἔλαβον τὰ ἐκρηβόλα ὄπλα καὶ τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας τῆς προσωπικῆς ἀνδρείας.

Ἰράκ.—Ἀραβικὸν βασίλειον περιλαμβάνον κυρίως τὴν Μεσοποταμίαν καὶ συνορευθὸν μὲ τὴν Ὑπεριορδανίαν, τὴν Τουρκίαν, τὴν Περσίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν. ἔχει πληθυσμὸν τριῶν περὶπου ἑκατομ. κατοίκων, σχεδὸν ὅλων μουσουλμάνων. Τελεῖ ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολήν, τῶν ὅρων τῆς ἐντολῆς κανονισθέντων διὰ συνθήκης μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰράκ (12 Ὀκτωβρίου 1922) καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἐντολοδότηδος Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Διὰ νεωτέρων συνθηκῶν τῆς

13 Ἰανουαρίου 1926 καὶ τῆς 30 Μαρτίου 1926 ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἰράκ ἐδέχθη ὅπως ἐπὶ διεθνῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων πολιτεύηται κατὰ τὰς ὑποδείξεις Ἀγγλοῦ ἀρμοστοῦ.

Μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὸ Ἰράκ ἀπετέλει τμῆμα τῆς Τουρκίας οὐδέποτε ἐκδηλώσαν τάσεις ἀποχωρισμοῦ ἀπ' αὐτῆς. Ὅτε ὅμως μετὰ τὸν ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον καὶ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, τελικῶς δὲ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἡ ἰσχὺς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐφαίνετο καταρρέουσα, αἱ ἱμπεριαλιστικαὶ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις καὶ κυρίως ἡ Ἀγγλία, εὔρον πρόσφορον ἔδαφος ὅπως ἐπιδιώξουν τὴν ἀπόσπασιν τοῦ Ἰράκ ἀπὸ τὴν Τουρκίαν. Τὸ Ἰράκ ἐνδιέφερεν ἰδιαιτέρως τὴν Ἀγγλίαν, πολιτικῶς μὲν διότι ἀποτελεῖ σημαντικὸν σταθμὸν διὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τῆς καὶ τέρμα τοῦ προπολεμικῶς ὑπὸ τῆς Γερμανίας σχεδιαζομένου σιδηροδρόμου Κωνσταντινουπόλεως — Βαγδάτης (βλ. Βαγδάτη), οἰκονομικῶς δὲ διὰ τὰ ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκόμενα μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίων τῆς Μοσούλης. Ἐναντίον τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς ἀντέδρασαν ἀπεγνωσμένως ἡ Τουρκία, ἐνισχυθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς τέως συμμάχου τῆς Ἀγγλίας Γαλλίας, κατεχούσης τὴν Συρίαν. Ἐν τῇ προσπάθειά τῆς ταύτη, ἡ Ἀγγλία ἐνίσχυσε τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὴν ἐκστρατείαν, πρὸς δημιουργίαν ἀντιπερισπασμῶν εἰς τὴν Τουρκίαν. Σταθεροποίησα τὴν θέσιν τῆς ἐκεῖ, δὲν ἐκλονίσθη μετὰ τὴν ἦτταν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἄλλωστε τελικῶς ἔπαυσεν ἐνισχύουσα ἐφ' ὅσον ὁ σκοπὸς τῆς εἶχε πραγματοποιηθῆ. Πρωτεύουσα τοῦ Ἰράκ ἐγένετο ἡ Βαγδάτη, πρῶτος δὲ βασιλεὺς του ὁ ἐπὶ μακρὸν διατελών εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν υἱὸς τοῦ τότε βασιλέως τῆς Χετζάζης καὶ τέως βασιλεὺς τῆς Συρίας Φεῦσάλ. Ἀπόπειραι τῶν Ἀράβων ὅπως ἐνοποιήσουν τὰ ἀραβικὰ κράτη, ἀπαλλάσσοντα ταῦτα τῶν ξένων κηδεμόνων καὶ ἀπόπειραι τοῦ ἰδίου τοῦ Ἰράκ ὅπως χειρα-

φρετηθῆ τῆς ἀγγλικῆς ἐπικυριαρχίας, κατεστάλησαν ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἄλλοτε μὲν διὰ τῶν ὀπλων, ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ χρυσοῦ.

Ἰρλανδία.— Μία τῶν Βρετανικῶν νήσων, ἀποτελοῦσα κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς τμῆμα αὐτόνομον δημοκρατίαν τελοῦσα ὑπὸ τὸ ἀγγλικὸν στέμμα. Ἔχει σήμερον πληθυσμὸν 4,5 ἑκατομ. κατοίκων ἀφοῦ ἀπὸ τὸ 1850 μετηνάστευσαν εἰς Ἀμερικὴν ἕτερα 4,5 ἑκατομ. Ἰρλανδῶν.

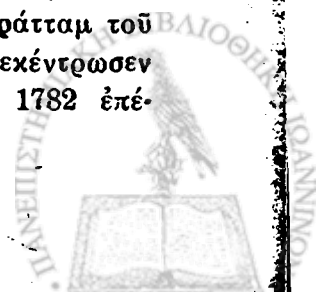
Ἡ ἱστορία τῆς νήσου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς, ἐνῶ διὰ τοὺς προηγουμένους χρόνους μόνον θρύλοι σώζονται περὶ ξένων ἐπιδρομῶν, ὧν ἡ πρώτη, ἐπιδρομὴ Ἑλλήνων, ἀνάγεται εἰς τὸ 1484 π. Χ. Ὁ χριστιανισμὸς εἰσήχθη εἰς τὴν Ἰρλανδίαν τὸ 432 ὑπὸ τοῦ ἐκ Σκωτίας δούλου Πατρικίου, ὅστις ἐγένετο καὶ ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς νήσου. Οἱ Ἰρλανδοί, Κέλται τὴν καταγωγὴν, ἔζων εἰς μικρὰ βασίλεια, τῶν ὁποίων ἤρχεν ὁ ὑπέρτατος βασιλεὺς τῆς νήσου. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 12ου αἰῶνος, ἡ ἱστορία τῆς Ἰρλανδίας εἶναι σειρὰ ξενικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων. Τὸ 1167 ὁ Ἄγγλος βασιλεὺς Ἑρρίκος Β' ἐπωφελθεὶς τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐνήργησεν ἀπόβασιν καὶ ἐγκατέστησεν ἐκεῖ τοὺς Νορμανδοὺς βαρῶνους του. Οὗτοι ὁμως, ἀφομοιωθέντες ταχέως μὲ τοὺς Ἰρλανδοὺς κατοίκους, μεθ' ὧν συνεδέθησαν δι' ἐπιγαμιῶν καὶ τῶν ὁποίων ἐδέχθησαν τὴν γλῶσσαν, ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν. Ἐκτοτε ἄρχεται ὁ ἀντιαγγλικὸς ἀγὼν τῶν Ἰρλανδῶν συνεχιζόμενος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ὁ ἀγὼν ὠξύνθη περισσότερον κατόπιν τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐνῶ ἐν Ἰρλανδίᾳ διατηρήθη πανίσχυρος ὁ καθολικισμὸς. Δὲν εἶναι ὀρθὸν ὁμως νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἐξέγερσις τῶν Ἰρλανδῶν κατὰ τῶν Ἄγγλων ὀφείλεται εἰς θρησκευτικὰ αἷτια, τούναντίον μάλιστα, ἀκριβέστερον εἶναι τὸ ὅτι ἡ θρησκευτικὴ διάστασις, τῶν Ἰρλανδῶν παραμεινάντων εἰς τὸν καθολι-

κισμὸν, ἐπῆλθε λόγω τῆς ἀπὸ αἰῶνων ἀντιθέσεως κατὰ τῶν Ἄγγλων, τῶν διεκδικούντων τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἰρλανδῶν. Οὐδὲ εἰς τὴν διαφορὰν ἐθνικῆς καταγωγῆς δύνανται νὰ ἀναζητηθοῦν τὰ αἷτια διότι, τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας κινήματος τῶν Ἰρλανδῶν ἠγήθησαν Ἄγγλοι ἄποικοι, ὅπως ἄλλωστε καὶ πρὸ αἰῶνων οἱ Νορμανδοὶ βαρῶνοι τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας.

Κύριον ζήτημα ἐκ τοῦ ὁποίου προεκαλοῦντο αἱ Ἰρλανδικαὶ ἐπαναστάσεις ἦτο τὸ ἀγροτικόν, διότι ἀφηροῦντο αἱ γαῖαι τῶν Ἰρλανδῶν διὰ νὰ δοθοῦν εἰς Ἄγγλους ἢ Σκώτους ἐποίκους. Ὀλόκληροι ὁ 16ος καὶ 17ος αἰῶνες εἶναι πλήρεις τοιούτων ἐξεγέρσεων τῆς Ἰρλανδίας ὑπὸ τὸν λόρδον Θωμᾶν Φιτςζεράλντ, τὸν ἐπιλεγόμενον «μεταξωτὸν Θωμᾶν» (1534) καὶ διαφόρους ἀρχηγοὺς ἐκ τῆς οἰκογενείας Ο' Νεῖλ. Ὁ μέγιστος ἐκπρόσωπος τῆς ἀνδρουμένης ἀγγλικῆς ἀστικῆς τάξεως Κρόμβελ, ἔλαβε σκληρότατα μέτρα διὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Ἰρλανδίας, σχεδιάσας τὸν πλήρη ἀποικισμὸν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ Σκώτων καὶ ἀπελάσας χιλιάδας γυναικοπαίδων εἰς τὰς ἐν Ἀμερικῇ ἀγγλικὰς κτήσεις. Τὰ πιεστικὰ ταῦτα μέτρα ἐσυνέχισαν καὶ οἱ μετὰ τὸν Κρόμβελ Ἄγγλοι βασιλεῖς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμως ἤρχισε δημιουργουμένη καὶ ἐνισχυομένη ἐντοπία ἀστικὴ τάξις, ἣτις καίτοι ἀποτελουμένη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἐξ Ἄγγλων ἐποίκων καὶ μάλιστα διαμαρτυρομένων, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰρλανδίας. Οἱ περιορίζοντες τὸ Ἰρλανδικὸν ἐμπόριον ἀγγλικοὶ νόμοι ἐδυσχέρανον τὴν πρόοδον τῆς ἐν τῷ μεταξὺ δημιουργηθείσης ἰρλανδικῆς βιομηχανίας. Τότε ἰδρύθη τὸ λαϊκὸν κόμμα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἦσαν οἱ ἀγγλικῆς καταγωγῆς καὶ διαμαρτυρόμενοι ἄστοι Γκράτταμ καὶ Φούλντ. Ἐπωφεληθεὶς ὁ Γκράτταμ τοῦ ἀμερικανικοῦ πολέμου, συνεχέντρωσεν ἐθελοντικὸν στρατὸν καὶ τὸ 1782 ἐπέ-

τυχε τὴν ἴδρυσιν ἰρλανδικοῦ κοινοβουλίου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐψήφισε τοὺς ἐν Ἰρλανδίᾳ ἰσχύοντας νόμους. Μετ' ὀλίγον, κατὰ πρότασιν τοῦ Γκράτταμ ἐπετρέπη πρῶτον μὲν ἡ ἄσκησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, κατόπιν δὲ καὶ ἡ εἴσοδος τῶν καθολικῶν εἰς τὴν βουλὴν. Μυστικαὶ ὀργανώσεις ἐσυνέχιζον τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας, τὸ δὲ 1796 ἐπεδιώχθη ἐπέμβασις τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου, ἣτις ὅμως ἀπέτυχε λόγῳ ἀνεπαρκείας τῶν ἀποσταλειῶν ἐκ Γαλλίας δυνάμεων.

Πρὸ τῆς συνεχιζομένης ὅμως ἐξεγέρσεως τῶν Ἰρλανδῶν, ἡ ὑπὸ τὸν Πίτ ἀγγλικὴ κυβέρνησις προέτεινε τὴν ἔνωσιν τῆς Ἰρλανδίας μετὰ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ τὴν εἴσοδον Ἰρλανδῶν βουλευτῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν. Ἡ ἔνωσις αὕτη ἐπραγματοποιήθη τὸ 1801, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐδόθησαν εἰς τοὺς καθολικοὺς πλήρη δικαιώματα. Ἐκ τούτου ἐσυνεχίσθη ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγῶν τῶν Ἰρλανδῶν ὑπὸ τὸν Δανιὴλ Ο' Κούνελ, ὅστις ἐκλεγείσθαι διὰ καταπληκτικῆς πλειοψηφίας βουλευτῆς εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν (1828) κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ χειραφετήσεως τῶν καθολικῶν (1829). Ἡ οἰκονομικὴ ὅμως κατάστασις τῆς νήσου παρέμενεν ἀθλία, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ θέσις τῶν ἀγροτῶν ἦτο ἀπελπιστικὴ. Τὸ 1845 καὶ 1846 1.125.000 ἄνθρωποι ἀπέθανον ἐκ πείνης καὶ ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον μετηνάστευσαν εἰς Ἀμερικὴν. Τὸ 1848 ἐξεργάγη τὸ κίνημα τῶν Νεο-Ἰρλανδῶν, κατασταλὲν συντόμως καὶ τὸ 1858 ἰδρύθη ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ο' Μαχόνυ ἡ «Ἀδελφότης τῶν Φενιανῶν», ἐναντίον τῆς ὑποίας ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔλαβε δρακόντεια μέτρα συλλαβοῦσα πλείστους τῶν ἡγετῶν τῆς ἐν Ἰρλανδίᾳ. Τὰ συνεχιζόμενα ὅμως κινήματα ἐπεισαν τὸν Γλάδστονα (1867) νὰ προτείνῃ τὴν λήψιν ὀρισμένων μέτρων ὡς τὸν χωρισμὸν τῆς ἰρλανδικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κράτους καὶ πολλὰς ἀγροτικὰς μεταρρυθμίσεις,

ὡς ἀπαλλοτριώσεις ὑπὲρ τῶν καλλιεργητῶν κ.τ.λ. Ἀλλὰ τὸ κίνημα ὑπὲρ τῆς αὐτονομίσεως τῆς Ἰρλανδίας εἶχεν ἤδη προχωρήσει καὶ τὰ ληφθέντα μέτρα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἀνακόψουν. Τὸ 1899 ὁ Ἀρθούρος Γκρίφφιθ ἴδρυσεν τὴν ἐφημερίδα «Ἠνωμένοι Ἰρλανδοί», (United Irishmen), ὄργανον τῶν ἐθνικοφρόνων Ἰρλανδῶν, ἣτις τὸ 1906 μετωνομάσθη εἰς «Σιν Φάϊν», ἀπὸ δὲ τοῦ 1893 εἶχεν ἰδρυθῆ ὁ «Γαλλικὸς Σύνδεσμος» μετὰ σκοπὸν τὴν ἀναβίωσιν τῆς ἰρλανδικῆς γλώσσης. Νέαι μεταρρυθμίσεις παραχωρηθεῖσαι περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος, οὐδόλως ὠφέλησαν. Τὸ 1912 ἡ φιλελευθέρη κυβέρνησις Ἀσκούιθ εἰσήγαγεν εἰς τὴν βουλὴν τὴν αὐτοδιοίκησιν, ἀλλὰ προεκλήθησαν νέαι δυσχέρειαι, διότι αἱ διαμαρτυρόμεναι κομτεῖαι τῆς Β. Ἰρλανδίας (Ἔλστερ) ἐκηρύχθησαν ἐναντίον τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ παρεσκέασαν ἔνοπλον ἀντίστασιν.

Εἰς ἀπάντησιν οἱ ἐθνικόφρονες Ἰρλανδοὶ ὀργάνωσαν ἐπίσης ἐθελοντικὰ σώματα. Ὁ παρεμπεισὸν παγκόσμιος πόλεμος ἀνέκοψε τὸ κίνημα καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ψηφισθέντος τὸν Σεπτέμβριον 1914 νόμου τῆς αὐτοδιοικήσεως ἀνεβλήθη διὰ τὴν μετὰ τὸν πόλεμον περιόδον. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἐνωτικῶν τοῦ Ἔλστερ λόρδος Κάροσον ἐδήλωσεν ὅτι ὀπωσδήποτε θ' ἀντιταχθῆ εἰς τὴν αὐτονομίην τῆς Ἰρλανδίας, ὅταν δὲ εἰσηλθῆν (1915) εἰς τὴν κυβέρνησιν συνασπισμοῦ, οἱ Σιν—Φάϊνερς ἤρχισαν πάλιν νὰ ὀργανοῦνται. Ἡ ἐπανάστασις ἐξεργάγη τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα τοῦ 1916, οἱ δὲ ἐπαναστάται ἀνεκέρυξαν τὴν Ἰρλανδικὴν δημοκρατίαν καὶ τὸν Πατρίκιον Πῆρς πρόεδρόν της. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη κατεστάλη μετ' ὀλίγον, ἀλλὰ ἡ κίνησις ἐνετείνεται. Ὁ Ἀσκούιθ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Λόυδ Τζώρτζ προσεπάθησαν νὰ συνεννοηθοῦν μετὰ τοὺς Σιν—Φάϊνερς, οἱ ὁποῖοι εἶχον γίνῃ κύριοι τῆς κατὰστάσεως, οὔτοι ὅμως ἤρνήθησαν. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου τὸ κίνημα τῆς ἀνεξαρτησίας ἐνετάθη

καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1918 οἱ αὐτονομιστὰὶ ἐκέρδισαν 73 ἔδρας. Οἱ Σιν—Φάινερς βουλευτὰὶ συνελθόντες ἐν Δουβλίῳ ἐξέλεξαν πρόεδρον τῆς Ἰρλανδικῆς δημοκρατίας τὸν Ντὲ Βαλέρι καὶ ὠργάνωσαν ἐνόπλους δυνάμεις. Ἐπηκολούθησαν πολύνεκροι συρράξεις μεταξύ τῶν ἀγγλικῶν καὶ τῶν ἰρλανδικῶν στρατευμάτων καὶ τὸ 1921 ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ προτείνουσα τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἰρλανδίας ὡς αὐτονόμου τμήματος τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις, καθ' ἃς οἱ Ἰρλανδοὶ ἐπαναστάται ἐπέμενον ὑπὲρ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας, ἰδρύθη τὸ «Ἐλεύθερον Ἰρλανδικὸν κράτος», τὸ ὁποῖον ἔχει πλήρη ἀνεξαρτησίαν, συνδεόμενον μόνον διὰ τοῦ αὐτοῦ στέμματος μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ Ἰρλανδοὶ ἐδέχθησαν τὴν λύσιν αὐτὴν ὡς προσωρινήν, διεκδικοῦν ὅμως τὴν πλήρη ἀπόσπασίν των.

Ἔχουν ἴδιον ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, ἴδιαν ὅμως διπλωματικὴν ἀντιπροσωπείαν μόνον εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἔχουν. Ἐπίσης διεκήρυξαν ὅτι δὲν θὰ ἀκολουθήσουν τὴν μεγάλην Βρετανίαν εἰς τὰς διεθνεῖς κινήσεις της. Ἡ Ἰρλανδία μετέχει τῶν αὐτοκρατορικῶν συνδιασκέψεων μετὰ τῶν ἄλλων ἀγγλικῶν κινήσεων. Οὐχ' ἦντον πάντοτε παρὰ μένει ἰσχυροτάτη ἢ τάσις πρὸς πλήρη ἀνεξαρτησίαν.

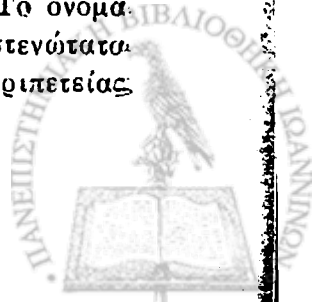
Ἐν Ἰρλανδίᾳ ὑφίσταται ἴδιον Ἐργατικὸν Κόμμα, ἄλλοτε τμήμα τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος. Ἀντιπροσωπεύεται διὰ 14 βουλευτῶν εἰς τὴν Ἰρλανδικὴν βουλὴν (ἐπὶ συνόλου 153), ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναπτυχθῇ λόγῳ τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων, οἵτινες εἶχον θέθει εἰς δευτέραν μοῖραν τὸν ἐργατικὸν πολιτικὸν ἀγῶνα. Ἐπηρεαζόμενον ἄλλωστε ἀπὸ τὸ Ἀγγλικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα τηρεῖ πάντοτε πολιτικὴν περισσότερον φιλελευθέραν—ἀστικὴν παρὰ σοσιαλιστικὴν.

Ἰρρεδεντισμός, (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ir-

redenta, ἀλύτρωτος).—Πολιτικὴ κίνησις ἐν Ἰταλίᾳ, ἐκδηλωθεῖσα τὸ 1878 καὶ τείνουσα εἰς τὴν μὲ τὸ ἰταλικὸν κράτος ἔνωσιν τῶν ὑπὸ ξένα κράτη ἰταλικῶν χωρῶν. Τοιαῦται ἦσαν τὸ Νότιον καὶ Κεντρικὸν Τυρόλον, ἡ Ἰστρά, ἡ Γκορίτσια, ἡ Δαλματία, ἡ Τεργέστη, ἀνήκουσαι πᾶσαι εἰς τὴν Αὐστρίαν, τὰ ἑλβετικὰ καντόνια τοῦ Τεσσίνου καὶ τοῦ Γκριζόν, αἱ γαλλικαὶ Νίκαια καὶ Κορσική καὶ ἡ ἀγγλικὴ Μάλτα. Ὁ ὅρος ἔκτοτε ἐχρησιμοποιήθη διεθνῶς διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κατακτητικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ τοῦ ἐπιδιώκοντος νὰ εὕρῃ στηρίγματα ἐπὶ ὑπαρχτῶν ἢ πλαστῶν ἐθνικῶν τίτλων. Ὁ ἰρρεδεντισμὸς ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς «Μεγάλης Ἰδέας», ἀπέτελεσε τὴν κύριαν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἰσαάκωφ (Ναῖμ, Βέλεφ).—Βούλγαρος: μπολσεβίκος ἀποθανὼν τὸ 1927. Ἀνεμίχθη εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς πατρίδος του ἀπὸ τοῦ 1903 καὶ ὑπέστη ἐπανειλημμένας διώξεις καὶ φυλακίσεις. Κατὰ τὰ τελευταῖα 6 ἔτη τῆς ζωῆς του εἰργάσθη εἰς τὴν Διεθνῆ Ἐρυθρὰν Βοήθειαν, ὅπου ὠργάνωσε τὴν δικηγορικὴν βοήθειαν τῶν φυλακισμένων διὰ πολιτικῶν λόγους προλεταρίων. Διετέλεσε γραμματεὺς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς Ἐρυθρᾶς Βοηθείας καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς ὀργανώσεως τοῦ παγκοσμίου συνεδρίου αὐτῆς.

«Ἰσκρα».—Τὸ ἱστορικὸν ὄργανον τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ σημασία τῆς «Ἰσκρας» εἶναι μεγάλη, ὄχι μόνον ἀπὸ ἰστορικοῦ ἀναστασιακοῦ δημοσιογραφίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἀπέτελεσε τὸ ἀνώτατον ἐπιτελεῖον τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ ὄνομα καὶ ὁ ρόλος του συνεδέοντο στενῶτα μετὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὰς περιπέτειας

ἔσωτερικὰς καὶ ἔξωτερικὰς, τῶν ἐπαναστατικῶν κομμάτων τῆς Ρωσσίας—σοσιαλιστικοῦ, μπολσεβικικοῦ καὶ μενσεβικικοῦ.

1.— *Γενικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ 1900.* Ἡ οἰκονομικὴ κρίσις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴν ἐπιφέρει τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως. Αἱ συνέπειαι τῆς κρίσεως ἔσχον βαθύτατον ἀντίκτυπον εἰς τὴν μάζαν τῶν ἐργαζομένων, τῶν χωρικῶν καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν μικροαστικὴν ράξιν. Τὸ ἔτος 1900 ἤρχισε μὲ ἀλλεπαλλήλους ἀπεργίας, πολιτικὰς διαδηλώσεις καὶ μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀντιπολιτεύσεως τῶν φιλελευθέρων. Τὸ μαζικὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα παρέσυρεν ὡς χάρτινα ἀνδρείκελα ὅλα τὰ ἀστυνομικὰ μέτρα. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀτμοσφαιρας ταύτης ἐτίθεντο «τὰ θεμέλια—ὅπως διεπίστωσεν ὁ Λένιν—τοῦ ὁμαδικοῦ κόμματος τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου» μὲ ἐπιτελεῖον τὴν συντακτικὴν ἐπιτροπὴν τῆς γεννημένης κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην «Ἴσκρας».

Ἡ «Ἴσκρα» προέκυψεν ἀπὸ τὸν βασικὸν πυρῆνα τῶν παλαιμάχων τοῦ «Συνδέσμου ἀγῶνος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως», μὲ τὸν Λένιν ἐπικεφαλῆς καὶ τῶν ἰδρυτῶν τῆς ὁμάδος «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἐργασίας».

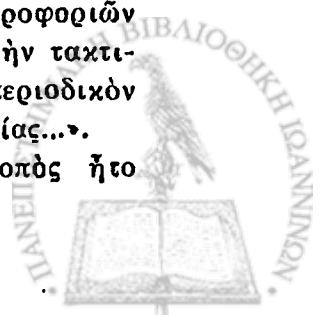
2.— *Ἡ ὀργάνωσις τῆς «Ἴσκρας».* Τὴν 11 Φεβρουαρίου 1900 ὁ Λένιν ἐγκατέλειπε τὴν ἔξορίαν καὶ ἀνεχώρει διὰ τὸ Τισκώβ, ὅπου εἶχε προετοιμασθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιον—ὅταν ἦτο ἀκόμη ἐξόριστος—ἡ ἱστορικὴ σύσκεψις διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐπαναστατικῆς ἐκείνης ἐφημερίδος, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς σιδηρῆς ὀργανώσεως τοῦ κόμματος. Ἡ σύσκεψις ἐγίνε τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1900 παρόντων τῶν: Λένιν, Μάρκωφ, Ποτρεσώφ καὶ Σ. Ι. Τασισένκο καθὼς καὶ τῶν προσηλυτισθέντων «νομίμων-μαρξιστῶν» Στρούβε καὶ Τουγκάν Μπαρνανόφσκυ. Ἀπεφασίσθη ἡ ἴδρυσις τῆς «Ἴσκρας» εἰς τὸ ἔξωτερικὸν χάριν περισ-

σοτέρας ἀσφαλείας, καὶ πρωτοβουλία τοῦ Λένιν ἀπεφασίσθη νὰ προσκληθοῦν εἰς συνεργασίαν τὰ μέλη τῆς ὁμάδος «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἐργασίας». Πρὸς διεξαγωγὴν τῶν διαπραγματεύσεων ἀνεχώρησαν εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ὁ Λένιν καὶ ὁ Ποτρεσώφ, οἱ ὁποῖοι συνήντησαν τὸν Πλεχάνωφ ἐν Ἑλβετίᾳ.

Ἀνετέθη τότε ἡ σύνταξις εἰς ἑξαμελῆ συντακτικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν: Πλεχάνωφ, Ζασούλιτς, Ἀξελροντ (ἐκ μέρους τῆς ὁμάδος «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἐργασίας»), Λένιν, Μάρκωφ καὶ Ποτρεσώφ (ἐκ μέρους τῶν «νέων»). Χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Γερμανῶν σοσιαλιστῶν: τῆς Κλάρας Τσέτκιν κ. ἄ. κατώρθωσαν νὰ διοργανώσουν τὸ μουσικὸν τυπογραφεῖον τῆς «Ἴσκρας», κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Λειψίαν καὶ ὕστερα εἰς τὸ Μόναχον. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δηλαδὴ περὶ τὸ 1901, ἡ «Ἴσκρα» ἐτυπώνετο εἰς 8.000 ἀντίτυπα.

Τὴν 24 Δεκεμβρίου 1900 ἐξεδόθη ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς «Ἴσκρας» μὲ τὴν «Δήλωσιν» τῆς ἐκδόσεώς της. Ἡ δήλωσις αὕτη συνετάχθη κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ τοῦ Λένιν καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ τὸν μεγάλον ρόλον τὸν ὅποιον ἐπεφύλασεν δι' ἑαυτὴν ἡ ἐπαναστατικὴ ἐφημερίς: «Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ δημιουργήσωμεν, ἐν πρώτοις σταθερὰν καὶ ιδεώδη ἐνότητα, ἡ ὁποία νὰ ἀποκλείη τὰς διαφωνίας καὶ τὴν σύγχυσιν, αἱ ὁποῖαι—ἄς εἰμεθα εἰλικρινεῖς—βασιλεύουν μεταξὺ τῶν Ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τὴν ιδεώδη ταύτην ἐνότητα πρέπει νὰ τὴν ἐπισφραγίσωμεν μὲ κομματικὸν πρόγραμμα. Δεύτερον, εἶνε ἀπαραίτητον νὰ δημιουργήσωμεν ὀργανωσιν, ἡ ὁποία νὰ εἶνε εἰδικῶς ἀφιερωμένη εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ ὄλων τῶν κέντρων τοῦ κινήματος, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν θετικῶν πληροφοριῶν περὶ τοῦ κινήματος, καὶ εἰς τὴν τακτικὴν παροχὴν ὑλικοῦ εἰς τὸν περιοδικὸν τύπον κάθε γωνίας τῆς Ρωσσίας...».

Ἐκτὸς τούτου ὁ βασικὸς σκοπὸς ἦτο

«νά συντελέσουν οἱ ἰδρυταὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως».

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐκδόσεως ἐν Μονάχῳ, ἡ προσοχὴ τῆς «Ἰσκρας» εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς ζητήματα ἰδεολογικῶν διακρίσεων καὶ ἰδεολογικοῦ ἀγῶνος: ἐναντίον τῶν «οἰκονομιστῶν», τῶν σοσιαλ-ἐπαναστατῶν, εἰς προγραμματικὰ ζητήματα κλπ. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1902 ἡ «Ἰσκρα» μετεφέρθη εἰς τὸ Λονδίνον, καὶ ἡ προσοχὴ τῆς συνεκεντρώθη εἰς τὴν ἄμεσον προετοιμασίαν τοῦ συνεδρίου τοῦ κόμματος.

Εἰς τὸ πρῶτον κύριον ἄρθρον τῆς «Ἰσκρας» (γραφὴν ὑπὸ τοῦ Λένιν) διεκηρύσσονο τὰ ἑξῆς: «Ἡ σοσιαλ δημοκρατία εἶνε ἡ ἔνωσις τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος μὲ τὸν σοσιαλισμόν. Σκοπὸς τῆς δὲν εἶνε ἡ παθητικὴ ἐξυπηρέτησις τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος εἰς κάθε χωριστὸν στάδιον, ἀλλὰ ἡ ἐκπροσώπησις ὁλοκλήρου τοῦ κινήματος ἐν τῷ συνόλω του».

Ὁ πρῶτος πόλεμος διεξήχθη ἐναντίον τῶν «οἰκονομιστῶν», οἱ ὅποιοι δὲν ἠντέχοντο τὴν ὀρθόδοξον θεωρητικὴν ἀδιαλλαξίαν τῆς «Ἰσκρας», ἥτις σὺν τοῖς ἄλλοις εἶχε τάξει ὡς βυσικὸν σκοπὸν, τὸ νὰ καταστῇ τὸ προλεταριάτον ἡγεμὸν τοῦ παλλαϊκοῦ κινήματος.

Ἡ «Ἰσκρα», ἀντιθέτως πρὸς τοὺς οἰκονομιστὰς ἀπέδιδεν ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ ἦτο θεωρητικὸν μέρος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος: «Ἄνευ ἐπαναστατικῆς θεωρίας εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἐπαναστατικὸν κίνημα». Ἡ «Ἰσκρα» ἐκάλει τὴν σοσιαλδημοκρατίαν νὰ ἀναμειγνύεται εἰς ὅλας τὰς εὐκαιρίας τῆς κοινῆς δυσαρεσκείας καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρεύματος. Ἡ ἰδέα τῆς ἡγεμονίας τοῦ προλεταριάτου ἐπὶ κεφαλῆς κάθε κινήσεως, κάθε ἐκδηλώσεως ἦτο ἡ πολεμικὴ σημασία, τὸ βασικὸν σύνθημα τῆς «Ἰσκρας».

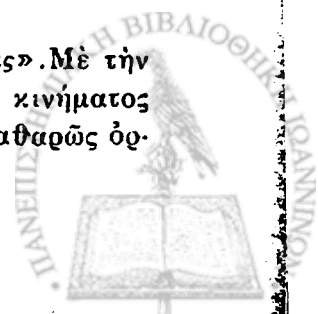
3.—Τὰ ὀργανωτικὰ ζητήματα τῆς «Ἰσκρας». «Ἄνευ ὀργανώσεως ἰσχυροῦ πολιτικοῦ κόμματος, ἔγραφεν ὁ Λένιν,

τὸ προλεταριάτον δὲν δύναται νὰ ἐξυψωθῇ μέχρι συνειδητοῦ ταξικοῦ ἀγῶνος καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μεγάλην ἱστορικὴν ἀποστολὴν του», Καὶ ἡ «Ἰσκρα» ἐκίνητοποίησε περὶ τὴν σημαίαν τῆς ὅλα τὰ πραγματικὰ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα τῆς σοσιαλδημοκρατίας διὰ τὴν δημιουργίαν ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως. Αἱ ἀνταποκρίσεις ἀπὸ κάθε γωνίαν ἀπεδείκνυον τὴν ὀρθότητα τῆς γραμμῆς αὐτῆς.

Ἡ ἀνάγκη προγράμματος ὁσημέραι καθίστατο ἐπιτακτικωτέρα. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1901 ὁ Πλεχάνωφ κατέστρωσεν ἐν σχέδιον προγράμματος. Ὁ Λένιν ὑπέβαλεν ἕτερον σχέδιον, τὸ ὁποῖον προυκάλεσε δεύτερον σχέδιον τοῦ Πλεχάνωφ. Ἠκολούθησε σφοδρὰ καὶ μακρὰ συζήτησις. Ἡ μαχητικότης τοῦ Λένιν ἠνάγκασε τὰ ἀντιφρονούντα μέλη τῆς συντάξεως νὰ προβοῦν εἰς παραχωρήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἰκανοποίησαν τὸν Λένιν, πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως δημοσιότητος, ὁ τελευταῖος ἀπέφυγε τὴν ἀνοικτὴν πολεμικὴν.

Αἱ διαφωνίαι περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος δὲν περιορίσθησαν μόνον εἰς τὸ θεωρητικὸν ἐπίπεδον· ἐξεδηλώθησαν σφοδρότερον περὶ τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα. Ὁ Λένιν ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν ὑπαίθρου πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸ βασικὸν σημεῖον τῆς μαρξικῆς θεωρίας εἰς τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀγροτικοῦ προγράμματος διεξήχθη ἀγῶν, ὁ ὁποῖος ἐσυνεχίσθη ἐπὶ ἔτη. Ἡ λύσις πράγματι τῶν διαφωνιῶν δὲν ἦτο καθόλου εὐκολος καὶ ἐωλύετο ἔτι μᾶλλον λόγῳ τῆς ἱστορικῶς ἀκαθορίστου ἀκόμη θέσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐν γένει λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας μόλις ἤρχιζε τότε ἡ ἐπαναστατικὴ ζύμωσις εἰς τὰ βάθη τῆς ρωσικῆς ὑπαίθρου.

4.—Ὁ ρόλος τῆς «Ἰσκρας». Μὲ τὴν πρόοδον τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἡ «Ἰσκρα» προσελάμβανε καθαρῶς ὀ-

γανωτικὸν ρόλον. Περί αὐτὴν συνεχεντροῦντο τὰ ἐκλεκτὰ στοιχεῖα τῆς δημοκρατίας καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπεσιέλλοντο οἱ ὀργανωταὶ εἰς τὰς πλέον ἀπομεμακρυσμένους γωνίας. Οἱ πράκτορες τῆς «Ἰσκρας» ἀπετέλεσαν τὴν πανίσχυρον φάλαγγα, ἡ ὁποία ἐσχόρπισε τὴν φλόγα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς ὅλην τὴν τσαρικήν Ρωσσίαν.

Ἡ μεγαλύτερα δρᾶσις τῶν πρακτῶρων τῆς «Ἰσκρας» ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1902. Ἡ φάλαγξ αὐτὴ εἶχε νὰ παλαίσῃ ὄχι μόνον ἐναντίον τοῦ τσαρισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν θολῶν ἐπαναστατικῶν ρευμάτων, τὰ ὁποῖα συγγενικὰ ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν δὲν ἠδύναντο ἢ δὲν ἠθέλον, νὰ διευκρινίσουν τὰς ἰδέας των ὡς πρὸς τὸ ἐπιδιωκόμενον καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ. Μεταξὺ ἄλλων ἔπρεπε νὰ παλαίσῃ καὶ ἐναντίον τοῦ «ἀστυνομικοῦ σοσιαλισμοῦ» τοῦ Ζουμπάτωφ (βλ. λ.) ὁ ὁποῖος εἶχε κατακτήσει ἔδαφος εἰς τὴν ἐργατικὴν μάζαν τῆς Μόσχας. Ἀπὸ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1902, ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ κίνησις ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ ἀκμάζῃ εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπου εἰργάζοντο: οἱ Γκούρβιτς, Κάντολ, Ντάν, Χουντσούκ καὶ ἡ Ὀκούλοβα.

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ δευτέρου συνεδρίου τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπέτελεσε τὸ κύριον μῆλημα τῶν περὶ τὴν «Ἰσκραν». Ὡς γνωστὸν εἰς τὸ 2ον συνέδριον ὑπερίσχυσε ἡ ὁμάς τοῦ Λένιν «οἱ μπολσεβίκοι», καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἂν καὶ ἡ «Ἰσκρα» εἶχεν ἀνακηρυχθῆ τὸ κεντρικὸν ὄργανον ὅλου τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἐντούτοις μετὰ τὴν ἀποχώρησιν, ἐκ τῆς συντάξεως, τῶν Ἀξελροντ, Μάρκωφ, Ποτρεσώφ καὶ τῆς Ζασούλιτς, ἀπέκτησε μπολσεβικικὴν κατεύθυνσιν.

Τὴν σύνταξιν τῆς «Ἰσκρας» ἀνέλαβε τότε ὁ Λένιν μετὰ τὸν Πλεχάνωφ. Αὐτὰ συνέβαινον μετὰ τοῦ 46ου καὶ τοῦ 51ου φύλλου τῆς «Ἰσκρας», ὅποτε ὁ Λένιν διαφωνήσας πρὸς τὴν πολιτι-

κὴν καὶ ὀργανωτικὴν γραμμὴν τοῦ Πλεχάνωφ ἐπροτίμησε νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς συντάξεως. Ἐν τούτοις καὶ παρὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Λένιν οἱ μπολσεβίκοι ἀπέφυγον νὰ ἰδρῦσουν ἰδικὴν των ἐφημερίδα, περιοριζόμενοι εἰς τὴν ἐκδοσιν φυλλαδίων, καὶ μόνον τὴν 22αν Δεκεμβρίου τοῦ 1904 ἐξέδωσαν τὸ «Βπεριόντ» (=Ἐμπρός). Βλ. καὶ λ. *Ρώσσικὸν ἐργατικὸν κίνημα*).

Ἰσλαμισμός.—Βλ. λ. *Μουσουλμανισμός*.

Ἰσμέτ πασᾶς.—Τοῦρκος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τὸ 1884. Τὸ 1903 ἐξῆλθε τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ μετὰ τριετίαν ἀπεσπᾶσθη ὡς λοχαγὸς εἰς τὴν ἐπιτελικὴν ὑπηρεσίαν. Ἀνεμίχθη εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Νεοτούρκων τὸ 1908 καὶ κατόπιν μετέσχε τῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῶν Ἀράβων τῆς Ἰεμένης. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησε εἰς τὸ μέτωπον τῆς Συρίας, μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ διοίκησε σῶμα στρατοῦ. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἔφυγεν εἰς Ἀγκυραν καὶ ἐγένετο ἐπιτελάρχης τοῦ ὑπὸ τοῦ Κεμάλ συγκροτηθέντος ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ. Ὄργάνωσε τὸν στρατὸν τοῦτον καὶ ἀνέλαβε βραδύτερον τὴν διοίκησιν του ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Διηύθυνε τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου καὶ τὴν τελικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (Αὐγούστος 1922). Ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῶν Μουδανιῶν πρὸς τοὺς συμμάχους, διορισθεὶς δὲ κατόπιν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀντεπροσώπευσε τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Λωζάννης. Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος συνθήκης εἰρήνης ἐγένετο πρωθυπουργός. Παραιτηθεὶς μετ' ὀλίγον, διὰ λόγους ὑγείας, ἐγένετο πάλιν πρωθυπουργός τὸ 1924 καὶ μετέσχε ἐνεργῶς τῆς καταστολῆς τῆς τότε ἐκραγείσης ἐπανα-

στάσεως τῶν Κούδρων. Ἐγένετο ὁ κυριώτερος βοηθὸς τοῦ Κεμάλ εἰς τὰς ἐπενεχθείσας ἐν Τουρκίᾳ μεταρρυθμίσεις καὶ ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς ἐπιτευχθείσης ἑλληνοτουρκικῆς συνεργασίας. Ὑποστηρικτὴς ἐπίσης τῆς ιδέας τῆς χειραφετήσεως τῆς Τουρκίας ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Δ. Εὐρώπης εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς στενῆς προσεγγίσεως μετὰ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν. Ἐπεσκέφθη πολλάκις τὴν Μόσχαν καὶ τὰς Ἀθήνας.

Ἴσοζύγιον ἐμπορικόν. — Καλεῖται οὕτω ἡ ἐξίσωσις ἀγορῶν καὶ πωλήσεων μιᾶς χώρας εἰς τὴν μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν συναλλαγὴν τῆς.

Ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν καπιταλιστικὴν ἐποχὴν παραγωγή ἐμπορευμάτων, ὠθεῖ τοὺς διαφόρους παραγωγούς (ἄτομα ἢ χώρας) εἰς τὴν προσπάθειαν ὅπως πωλοῦν περισσότερα τῶν ὄσων ἀγοράζουσι. Ἡ ἀντικατάστασις τῆς κλειστῆς οἰκονομίας τοῦ φεουδαρχικοῦ καθεστώτος διὰ τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας τοῦ καπιταλισμοῦ μετέβαλεν ὅλας τὰς χώρας εἰς ἀγοραστὰς καὶ πωλητὰς, ἐκάστη ὁμοῦς ἐπιδιώκει ὅπως πωλῇ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν περισσότερα τῶν ὄσων ἀγοράζει καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐξάνῃ τὸ κεφάλαιόν τῆς. Ὅσάκις αἱ ἐξαγωγαὶ ὑπερβαίνουν τὰς εἰσαγωγὰς, ἡ χώρα ἔχει *ἐνεργητικὸν* ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, ὁσάκις δὲ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον ἔχει *παθητικὸν* ἰσοζύγιον. Δυσχερὴς καθίσταται ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου μιᾶς χώρας: α) διότι ἡ ἐξαγωγή εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀφορολόγητος καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς δὲν εἶναι ἀρτία, β) διότι ὑπάρχει σημαντικὴ διαφορὰ μετὰ τὴν τιμὴν τοῦ αὐτοῦ ἐμπορεύματος ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἐξαγωγῆς εἰς τὸν τόπον τῆς εἰσαγωγῆς, γ) διότι πρὸς καταστρατήγησιν τοῦ δασμολογίου πλεῖστοι εἰσαγωγεῖς δηλοῦν τὰ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα ὡς ἀξίας κατωτέρας τῆς πραγματικῆς.

Ἡ θεωρία τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου

ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτατα κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐμποροκρατικοῦ συστήματος, τὸν 17ον αἰῶνα, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ προστατευτισμοῦ, ἐγκατελείφθη ὁμως κατόπιν ὑπὸ τῶν μᾶλλον προωδευμένων ἱμπεριαλιστικῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι πλεονὺς κατέχουσαι ἀνώτερον τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν παραγωγῆς διεξεδίχουν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου. Ὁ παρακμάζων ὁμως, κυρίως μετὰ τὸν πόλεμον, καπιταλισμὸς στέρηθεις τῆς κατακτητικῆς τοῦ δυνάμεως ἐπανῆλθεν εἰς τὰς περὶ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ἀντιλήψεις του. Οὕτω ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς χρονίας οἰκονομικῆς κρίσεως (1929) τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν ἤρχισαν νὰ ἐφαρμόζουσι περιοριστικὰ τῶν εἰσαγωγῶν μέτρα καὶ νὰ ὑψώσουσι νέα τελωνειακὰ τεῖχη.

Ἴσοζύγιον πληρωμῶν. — Καλεῖται οὕτω τὸ ἰσοζύγιον τῶν χρεώσεων καὶ πιστώσεων μιᾶς χώρας. Κυριώτερα βᾶσις του εἶναι τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ ταυτίζεται πρὸς αὐτό, διότι πλὴν τῶν ἐμφανῶν, δι' ἐμπορευμάτων, ἀνταλλαγῶν μετὰ τῶν διαφόρων κρατῶν ὑπάρχουν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἱμπεριαλιστικὴν περίοδον τῆς ὑπεροχῆς κυρίως τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, καὶ ἄλλαι ἀνταλλαγαὶ οὐχὶ σπανίως διαφεύγουσαι τὸν ἔλεγχον. Εἰς τοὺς ἀδήλους αὐτοὺς πόρους κατατάσσονται οἱ ἐξῆς: α) αἱ δαπάναι τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν χώραν ξένων (τουρισμός), β) τὰ ἐμβάσματα τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐργαζομένων ὁμοεθνῶν (μετανάσται), γ) οἱ ναῦλοι τῶν φερόντων τὴν σημαίαν τοῦ κράτους πλοίων, ἐν ᾧ ποσοστῷ εἰσέρχονται εἰς τὴν χώραν, δ) οἱ τόκοι τῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν τοποθετημένων κεφαλαίων, ε) αἱ προμήθειαι τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐργαζομένων τραπεζιτῶν. Ἀντιθέτως, εἰς τὸ παθητικὸν σκέλος τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τάσσονται τὰ αὐτὰ ποσὰ κατὰ τὴν ἀντίστροφον μορφήν. Ἡ συνηθεστέρα συνέπεια τῆς παθητικότητος τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν

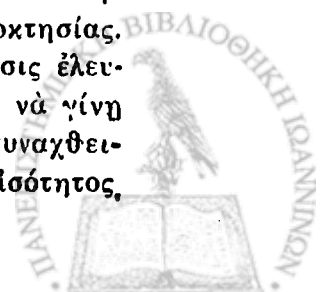
εἶναι ἡ προσφυγὴ εἰς τὸν δανεισμόν εἰς τὰς ἔξωτερικὰς ἀγοράς. Τὸ σύστημα τοῦτο ὅπερ ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτατα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καθιστᾷ οἰκονομικῶς, σχεδὸν δὲ πάντοτε καὶ πολιτικῶς, ἡμιαποικίαν τὴν δανειζομένην χώραν, ὑποτεταγμένην εἰς τὴν δανείζουσαν ἱμπεριαλιστικὴν δύναμιν.

Ἴσοπεδωταί (ἀγγλ. Levellers, γαλλ. Niveleurs).—Ἐκλήθησαν οὕτω οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ριζοσπαστικὴν μερίδα τοῦ κόμματος τοῦ Κρόμβελ, οἱ ὅποιοι ἀπεσπᾶσθησαν αὐτοῦ κατὰ τὴν μεγάλην ἀγγλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1647 καὶ ἐφεξῆς. Οἱ Ἴσοπεδωταί ἔλαβον τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἰσοπεδωτικοῦ προγράμματός των. Ἐντὸς τῆς μερίδος τῶν Ἴσοπεδωτῶν ἐνεφανίσθη καὶ ἄλλη προλεταριακωτέρα ὁμὰς ἣτις ἔλαβε τὸ ὄνομα «ἀληθεῖς» Ἴσοπεδωταί. Οἱ Ἴσοπεδωταί ὅπως καὶ οἱ Ἀναβαπτισταί τῆς Γερμανίας ἔδωσαν εἰς τὸ κίνημά των θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. «Ἐν ἀρχῇ ὁ μέγας δημιουργὸς Λόγος, διεκέρυσσον, ἐπλασε τὴν γῆν κοινὸν κτῆμα ὅλων», ἀλλὰ κατόπιν ἡ βία ἐδημιούργησε τὴν δουλείαν, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα. Τὸ θέλημα τοῦ Λόγου εἶναι νὰ ἐργάζωνται ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τῶν ἀγαθῶν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν των. Εἰς ἐκ τῶν ἡγετῶν τῶν Ἴσοπεδωτῶν, ὁ Ninstanley, δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν Κρόμβελ ζητεῖ νὰ δώσῃ οὗτος τὴν γῆν εἰς τὸν λαὸν καὶ καταφέρεται κατὰ τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν αἰτίαν ὅλων τῶν ταραχῶν καὶ τῶν πολέμων. Τὸ κίνημα τῶν Ἴσοπεδωτῶν ἐξηφανίσθη μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Στούαρτ καὶ τὸν θρίαμβον τῆς ἀντιδράσεως ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἰσότης.—Ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων διεδραμάτισε σπουδαῖον θεωρητικὸν μέρος διὰ τοῦ Ρουσσώ κυρίως εἰς τὴν μεγάλην Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, καὶ ἐφεξῆς, πολιτικὸν πρακτικὸν μέρος, σήμερον δὲ εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν

κίνησιν ὅλων τῶν χωρῶν διαδραματίζει σημαντικὸν προπαγανδιστικὸν μέρος. Ἡ ἀντίληψις ὅτι οἱ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὡς ἄνθρωποι ἔχουν τι τὸ κοινὸν καὶ ὅτι μέχρι τοῦ σημείου εἰς τὸ ὅποιον ἐξικνεῖται τὸ κοινὸν τοῦτο εἶναι ἴσοι, εἶναι ἀντίληψις παλαιά. Διαφέρει ὁμως αὐτῆς ριζικῶς ἡ νεωτέρα ἀπαίτησις τῆς ἰσότητος. Αὕτη ζητεῖ νὰ συναγάγῃ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης ιδιότητος τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀνθρώπων τὴν ἀξίωσιν ὅπως ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἢ τουλάχιστον ὅλοι οἱ πολῖται ἐνὸς κράτους ἢ ὅλα τὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἢ κοινωνικὴν κατάστασιν. Μέχρις οὗτο ὁμως συναχθῆ ἢ συνέπεια τῶν ἴσων δικαιωμάτων ἐντὸς τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας καὶ φανῆ ἢ συνέπεια αὕτη ὡς τι τὸ φυσικὸν καὶ αὐτονόητον, ἔπρεπε νὰ περάσουν πολλαὶ χιλιάδες ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς ἀντιλήψεως τῆς σχετικῆς ἰσότητος.

Εἰς τὰς παλαιότερας φυσικὰς κοινότητας μόνον περὶ ἴσων δικαιωμάτων μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος. Αἱ γυναῖκες, οἱ δούλοι καὶ οἱ ξένοι ἀπεκλείοντο φυσικὰ ἐκ τῶν δικαιωμάτων τούτων. Παρ' Ἑλλῆσι καὶ Ρωμαίοις πολὺ περισσότερον ἴσχυεν ἡ ἀνισότης τῆς ἰσότητος. Τὸ ν' ἀξιώσουν ἴσην πολιτικὴν ἰσχὺν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι, οἱ ἐλεύθεροι καὶ οἱ δούλοι, οἱ πολῖται καὶ οἱ σύμμαχοι κλπ. θὰ ἐφαίνετο εἰς τοὺς ἀρχαίους τουλάχιστον ὡς παραφροσύνη. Ἐπὶ Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἐξέλιπον βαθμηδὸν πᾶσαι αὐταὶ αἱ διακρίσεις, πλὴν τῆς διακρίσεως ἐλευθέρων καὶ δούλων. Οὕτω ἐγεννήθη τοῦλάχιστον διὰ τοὺς ἐλευθέρους ἡ ἰσότης τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως τούτης ἀνεπτύχθη τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὴν τελειότεραν ἔκφρασιν δικαίου στηριζομένου ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἄλλ' ἐφόσον ἐκράτει ἡ ἀντίθεσις ἐλευθέρων καὶ δούλων δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος περὶ νομικῶν συνεπειῶν συναχθεισῶν ἐκ τῆς γενικῆς ἀνθρωπίνης ἰσότητος,

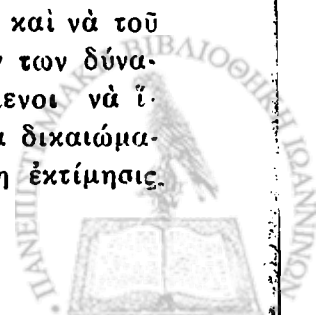

Ὁ χριστιανισμὸς μίαν μόνον ἰσότητα ἐγνώριζε τὴν ἐξ ἰσοῦ κληρονόμησιν τοῦ αὐτοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, πρᾶγμα ἀνταποκρινόμενον ἀπολύτως εἰς τὸν χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἡ θρησκεία τῶν δούλων καὶ τῶν καταπιεζομένων. Ἐκτὸς αὐτῆς ἐγνώριζε καὶ τὴν ἰσότητα τῶν ἐκλεκτῶν, ἧτις ὅμως μόνον ἐν ἀρχῇ ἐτονίζετο ἐπαρκῶς. Τὰ ἴχνη τῆς κοινοκτημοσύνης, τὰ ὁποῖα εὐρίσκουμεν ἐπίσης εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νέας θρησκείας ὀφείλοντο περισσότερο εἰς τὴν ἀλληλεγγύην τῶν καταδιωκομένων παρὰ τῆς πραγματικῆς ιδέας ἰσότητος. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ σταθεροποίησις τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ ἔθθηκε τέρμα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς ἰσότητος. Ὁ κατακλυσμὸς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐξηφάνισεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας πᾶσαν ἀντίληψιν ἰσότητος, διὰ τῆς βαθμιαίας ἰδρύσεως μιᾶς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἱεραρχίας τόσον περιπλόκου ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε. Ταυτοχρόνως ὅμως παρέσυρε τὴν δυτικὴν καὶ κεντρικὴν Εὐρώπην ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς κινήσεως, ἐδημιούργησε διὰ πρώτην φοράν συμπαγῆ περιοχὴν πολιτισμοῦ καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐδημιούργησε διὰ πρώτην φοράν σύστημα κρατῶν, ἐθνικῶν κυρίως, τὰ ὁποῖα ἐπέδρων καὶ συνεκρούοντο ἀμοιβαίως. Οὕτω παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποῖου μόνον ἦτο δυνατόν βραδύτερον νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἰσης ἀξίας τῶν ἀνθρώπων, περὶ «δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου».

Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ φεουδαλικὸς μεσαιὼν ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς κόλπους του τὴν τάξιν ἐκείνην, ἧτις ἦτο προωρισμένη διὰ τῆς περαιτέρω ἐξελιξέως της νὰ γίνῃ ὁ φορεὺς τῆς νεωτέρας ἀπαιτήσεως περὶ ἰσότητος: τὴν ἀστικὴν τάξιν. Ἡ ἀστικὴ τάξις, ἧτις ἐν ἀρχῇ ἦτο ἐπίσης φεουδαλικὴ κατάσταση (Stand, état) εἶχεν ἀναπτύξει τὴν βιομηχανίαν, ἧτις πρὸ πάντων ἦτο χειροτεχνικὴ καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων εἰς σχετικῶς πολὺ μεγάλον βαθμὸν, ὅταν περὶ τὰ τέλη τοῦ

Ἰσοῦ αἰῶνος αἱ μεγάλαι θαλάσσιαι ἀνακαλύψεις ἤνοιξαν εἰς αὐτὴν μίαν νέαν εὐρύτεραν σταδιοδρομίαν. Τὸ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διεξήγετο μόνον μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Ἰταλίας, ἐξηπλώθη ἤδη μέχρις Ἀμερικῆς καὶ Ἰνδιῶν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ὑπερέβη εἰς σπουδαιότητα καὶ τὴν μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἀνταλλαγὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν κυκλοφορίαν ἐκάστης χώρας. Ὁ ἀμερικανικὸς χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐπλημύρισαν τὴν Εὐρώπην καὶ εἰσεχώρησαν βαθύτατα ὡς ἀποσυνθετικὸν στοιχεῖον ἐντὸς ὄλων τῶν κενῶν, τῶν ρηγμάτων καὶ τῶν πόρων τῆς φεουδαλικῆς κοινωνίας. Τὸ χειροτεχνικὸν ἐπάγγελμα δὲν ἐπήρκει πλέον διὰ τὰς ἀύξανομένας ἀνάγκας εἰς τὰς μεγαλυτέρας βιομηχανίας τῶν πλέον προωδευμένων χωρῶν ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ χειροτεχνικοῦ ἐργοστασίου.

Μολοντοῦτο τὴν μεγάλην ταύτην ἀνατροπὴν τῶν οικονομικῶν ὄρων τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας, δὲν ἠκολούθησαν ἀμέσως καὶ ἀντίστοιχος μεταβολὴ τῆς πολιτικῆς τῆς διαρθρώσεως. Τὸ κράτος παρέμεινε φεουδαλικὸν ἐνῶ ἡ κοινωνία ἐγένετο δισοκῶς περισσότερο ἀστικὴ. Τὸ εἰς μεγάλην κλίμακα ἐμπόριον, δηλαδή κυρίως τὸ μεταξὺ τῶν κρατῶν καὶ ἀκόμη περισσότερο τὸ παγκόσμιον, ἀπαιτεῖ ἐλευθέρους κατόχους ἐμπορευμάτων, οἵτινες νὰ μὴ ἐμποδίζονται εἰς τὰς κινήσεις των, νὰ ἔχουν ἐπομένως ἴσα δικαιώματα καὶ νὰ προβαίνουν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς δικαίου ἰσοῦ δι' ὅλους, τουλάχιστον ἐντὸς ἐκάστης χώρας. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς χειροτεχνίας εἰς τὸ χειροτεχνικὸν ἐργοστάσιον ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν ὑπαρξίν ἐπαρκῶν ἐλευθέρων ἐργατῶν (ἐλευθέρων ἀπὸ συντεχνιακὰ δεσμὰ) οἵτινες νὰ δύνανται νὰ συμβληθοῦν μὲ τὸν ἐργοστασιάρχην καὶ νὰ τοῦ ἐνοικιάσουν τὴν ἐργατικὴν των δύναμιν, ἐπομένως ὡς συμβαλλόμενοι νὰ ἵστανται ἀπέναντί του μὲ ἴσα δικαιώματα. Τέλος ἡ ἰσότης καὶ ἰση ἐκτίμησις.

ὄλων τῶν ἀνθρωπίνων ἐργασιῶν, ὡς ἀνθρωπίνων γενικῶς, εὔρε τὴν ἀσυνείδητον, ἀλλὰ καὶ τὴν πλέον ἰσχυρὰν τῆς ἔκφρασιν εἰς τὸν νόμον τῆς ἀξίας τῆς νεωτέρας ἀστικῆς οἰκονομίας, συμφώνως μὲ τὸν ὅποιον ἡ ἀξία ἐνὸς ἐμπορεύματος μετράται μὲ τὴν κοινωνικῶς ἀναγκαίαν ἐργασίαν, ἣτις περιέχεται εἰς αὐτό.

Ἐνῶ ὁμως αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι ἀπῆτουν ἐλευθερίαν καὶ ἴσα δικαιώματα, ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἔθετεν ἐνώπιόν των ἀνά πᾶν βῆμα συντεχνιακὰ δεσμά καὶ ἰδιαίτερα προνόμια. Τοπικὰ προνόμια, διαφορικοὶ δασμοί, παντοῖοι ἐξαιρετικοὶ νόμοι, ἐπληττον ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὄχι μόνον τὸν ξένον ἢ τὸν κάτοικον τῆς ἀποικίας, ἀλλὰ συχνὰ καὶ ὁλοκλήρους κατηγορίας πολιτῶν τοῦ κράτους. Τὰ συντεχνιακὰ προνόμια ἔφρασον τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χειροτεχνικοῦ ἐργοστασίου. Ὁ ἀστὸς οὐδαμοῦ εἶχεν ἴσας ἐλπίδας ἐπιτυχίας ἐν τῷ συναγωνισμῷ.

Οἱ ἀστοὶ ἐζήτησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἐκ τῶν φεουδαλικῶν ἐμποδίων, ν' ἀποκτήσουν ἰσότητα ἀπέναντι τοῦ νόμου διὰ τῆς καταργήσεως τῶν φεουδαλικῶν ἀνισοτήτων· ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἀπαιτήσις αὕτη εἰσήθη εἰς ἡμερησίαν διάταξιν διὰ τὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας, ἔλαβεν ἀμέσως καταπληκτικὰς διεστιάσεις. Ἀφ' ἧς στιγμῆς διευτυποῦτο διὰ τὸ συμφέρον τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, παρῖστατο ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀγροτῶν, οἱ ὅποιοι εἰς ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς δουλοπαροικίας (ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ εἰς ὃν ὁ δουλοπάροικος δὲν ἦτο κἄν κύριος τοῦ σώματος του) ὄφειλον νὰ παρέχουν δωρεὰν εἰς τὸν φεουδαλικὸν αὐθέντην τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐργασίας των καὶ νὰ πληρώνουν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸ κράτος διαφόρους εἰσφοράς. Ἀφ' ἐτέρου δὲν ἠδύναντο νὰ μὴ ζητήσουν νὰ καταργηθοῦν καὶ τὰ φεουδαλικά προνόμια, ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν εὐγενῶν ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὰ πολιτικὰ προνόμια μερικῶν τὰ

ξεων. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔζων πλέον ἐντὸς μιᾶς παγκοσμίου μοναρχίας ὅπως ἦτο ἡ ρωμαϊκὴ, ἀλλ' εἰς σύστημα ἀνεξαρτήτων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἴσταντο εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, εἶχον σχέσιν πρὸς ἄλληλα καὶ εὐρίσκοντο εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν ὕψος ἀστικῆς ἐξελίξεως ἦτο αὐτονόητον ὅτι ἡ ἀπαιτήσις ἔλαβε γενικώτερον χαρακτῆρα, ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ὁρίων ἐνὸς δεδομένου κράτους. Ἀπῆτουν πλέον νὰ κηρυχθοῦν ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης ὡς «δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου». Εἶναι ὁμως χαρακτηριστικὴ τοῦ εἰδικοῦ ἀστικοῦ χαρακτῆρος τῶν δικαιωμάτων τούτων τοῦ ἀνθρώπου τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἀμερικανικὸν σύνταγμα, τὸ πρῶτον ὅπερ ἀναγνωρίζει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἐπικυρώνει ταύτοχρόνως τὴν ὑπάρχουσαν ἐν Ἀμερικῇ δουλείαν τῶν μαύρων. Τὰ ταξικὰ προνόμια πίπτουν, ἀλλὰ τὰ φυλετικὰ προνόμια ἐξαγιαζονται.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ ἀστικὴ τάξις, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐξέρχεται ἐκ τοῦ φεουδαρικοῦ ἀστισμοῦ ὅπως ἡ χρυσαλλίς ἐκ τοῦ βόμβυκος τῆς, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ μεσαιωνικὴ κατάστασις (état) ἀποβαίνει νεωτέρα τάξις (classe) συνοδεύεται πάντοτε κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην ὑπὸ τῆς σκιᾶς τοῦ προλεταριάτου. Οὕτω καὶ αἱ ἀστικαὶ ἀπαιτήσεις ἰσότητος, παρακολουθοῦνται ἀπὸ τὰς προλεταριακὰς ἀπαιτήσεις ἰσότητος. Ἀφ' ἧς στιγμῆς τίθεται ἡ ἀστικὴ ἀπαιτήσις τῆς καταργήσεως τῶν ταξικῶν προνομίων, ἐμφανίζεται παρ' αὐτὴν ὡς προλεταριακὴ ἀπαιτήσις τῆς καταργήσεως αὐτῶν τούτων τῶν τάξεων ἐν ἀρχῇ ὑπὸ θρησκευτικὴν μορφήν ὡς συνέχεια τοῦ πρωτογόνου χριστιανισμοῦ καὶ βραδύτερον θεμελιωμένη ἐπὶ τῶν ἀστικῶν θεωριῶν τῆς ἰσότητος. Οἱ προλετάριοι υἰοθετοῦν τοὺς λόγους αὐτῆς τῆς ἀστικῆς τάξεως· ἡ ἰσότης δὲν πρέπει νὰ εἶνε φαινομενικὴ, οὔτε μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κράτους· πρέπει νὰ γίνῃ καὶ πραγματικὴ εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν περιοχὴν. Ἀφ' οὗτου μάλιστα ἡ γαλλικὴ ἀστικὴ τάξις, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς

μεγάλης ἐπαναστάσεως, ἔθνηκεν εἰς πρώτην μοῖραν τὴν ἀστικὴν ἰσότητα, τὸ προλεταριάτον ἀπήντησε μὲ τὴν ἀπαίτησιν κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς ἰσότητος. Ἡ ἰσότης ἐγίνε πολεμικὴ κραυγὴ εἰδικῶς τοῦ γαλλικοῦ προλεταριάτου.

Οὕτω ἡ ἀπαίτησις τῆς ἰσότητος ἔχει εἰς τὸ στόμα τοῦ προλεταριάτου διπλὴν σημασίαν. Ἡ εἶνε—πρὸ πάντων εἰς τὰ πρῶτα βήματα, π. χ. κατὰ τὸν πόλεμον τῶν χωρικῶν—ἡ φυσικὴ ἀντίδρασις ἐναντίον τῶν ὀφθαλμοφανῶν κοινωνικῶν ἀνισοτήτων, ἐναντίον τῆς ἀντιθέσεως πλουσίων καὶ πτωχῶν, κυρίων καὶ δούλων, σπατάλων καὶ πεινόντων καὶ τότε ἀποτελεῖ ἀπλήν ἔκφρασιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐνστίκτου καὶ εἰς αὐτὸ μόνον εὐρίσκει τὴν δικαιολογίαν της, ἡ ἐγεννήθη ἐξ ἀντιδράσεως κατὰ τῆς ἀστικῆς ἀπαιτήσεως ἰσότητος, συνάγουσα ἐξ αὐτῆς ἄλλας ἀπαιτήσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτοον ὀρθῶς, αἱ ὁποῖαι προχωροῦν ἀπώτερον, χρησιμεύουσα ὡς μέσον ἐξεγέρσεως τῶν ἐργατῶν ἐναντίον τῶν κεφαλαιοκρατῶν, ὁπότε καὶ παρακολουθεῖ τὴν τύχην τῆς ἀστικῆς ἰσότητος. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῆς προλεταριακῆς ἀπαιτήσεως τῆς ἰσότητος εἶνε ἡ ἀπαίτησις τῆς καταργήσεως τῶν τάξεων. Κάθε ἀπαίτησις ἰσότητος ἐξερχομένη τῶν ὀρίων τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης καταντᾷ κατ' ἀνάγκην παραλογισμός.

Οὕτω ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος τόσον ὑπὸ τὴν ἀστικὴν ὅσον καὶ ὑπὸ τὴν προλεταριακὴν τῆς μορφῆν εἶνε καὶ αὕτη ἱστορικὸν δημιούργημα, διὰ τὴν γέννησιν τοῦ ὁποίου ἀπητήθησαν ὠρισμέναι ἱστορικαὶ συνθήκαι, αἱ ὁποῖαι καὶ αὗται προϋποθέτουν μακρὰν προῖστορίαν. Ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος δὲν εἶνε αἰωνία ἀλήθεια (Φ. Ἐνγκελς).

Ἰσπανία.—Δημοκρατία τῆς ΝΔ. Εὐρώπης ἔχουσα ἕκτασιν 505.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 22,5 ἑκατομ. κατοίκων. Εἶναι κυρίως γεωργικὸν κράτος, μολονότι εἰδικαὶ κοινωνικαὶ συνθήκαι (φε-

ουδαλικὴ μεγάλη ἰδιοκτησία) παρημποδισαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Ἐχει σημαντικὸν ὀρυκτὸν πλοῦτον καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν κυρίως ἐν Καταλωνίᾳ.

Ἡ Ἰσπανία εἶνε γνωστὴ ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος π. Χ. ὅτε κατελήφθη πρῶτον ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἡγεμονευόντων τότε εἰς τὴν Μεσόγειον, κατόπιν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ τέλος τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέμειναν μέχρι τοῦ 409 μ. Χ. ὁπότε Βησιγότθοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν χώραν καὶ δεχθέντες τὴν ρωμανικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἵδρυσαν φεουδαλικὰ βασίλεια. Τὸ 710 εἰσέβαλον ἐξ Ἀφρικῆς οἱ Ἀραβες καὶ ὑπὸ τὸν ἐμίρην Ἀμπντέρ Ραχμάν περιέλαβον ὅλοκληρον τὴν Ἰσπανίαν εἰς τὸ ἀραβικὸν βασίλειον μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κορδοῦνην (Κόρντοβα). Ἡ ἀραβικὴ κατοχὴ τῆς Ἰσπανίας ἀποτελεῖ σημαντικὴν περίοδον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ὁποία ἐσημειώθη ἐκεῖ (μαυριτανικὸς πολιτισμός). Οἱ πλείστοι βασιλεῖς ὄντες ἀνεξίθρησκοι, ποιηταί, λόγιοι καὶ φίλοι τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἄφησαν μοναδικὰ μνημεῖα ἀραβικῆς τέχνης. Τότε ἐζησαν ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ μεγάλοι Ἀραβες καὶ Ἑβραῖοι φιλόσοφοι, μαθηματικοὶ καὶ ποιηταὶ καὶ ἐκτίσθησαν περίλαμπρα κτίρια, ὡς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἀλκαθάρ. Ὅτε ὁμως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 11ου αἰῶνος ἡ Ἰσπανία διηρέθη εἰς μικρὰ ἀραβικὰ βασίλεια, οἱ χριστιανοὶ βασιλεῖς τῆς Β. Ἰσπανίας ἐπωφελήθησαν τῆς εὐκαιρίας καὶ ἤρχισαν μακρὸν ἀγῶνα πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Μουσουλμάνων κατακτητῶν. Διάφοροι βασιλεῖς κατὰ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας διεξήγαγον νικηφόρους ἀγῶνας κατὰ τῶν Ἀράβων, ἀλλὰ καὶ ἐπηρεάζοντο ἀπὸ τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν των. Ὑπὸ τοὺς μεγάλους βασιλεῖς τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδον καὶ Ἰσαβέλλαν ἐσημειώθησαν δύο σημαντικὰ γεγονότα ἐπιδράσαντα τὰ μέγιστα ὄχι μόνον εἰς

τὴν ἰσπανικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν: ἐξεδιώχθησαν ὀριστικῶς οἱ Ἄραβες ἐξ Ἰσπανίας (1492) καὶ ἀνεκαλύφθη ἡ Ἀμερικὴ ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, τελούστος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἰσπανίας.

Τὰ γεγονότα ταῦτα, ἀποτελέσαντα τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἀκμῆς τῆς Ἰσπανίας, περιεῖχον καὶ τὰ σπέρματα τῆς καταπτώσεως τῆς κυρίως ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ. Ὁ χριστιανισμός, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου διεξήχθη ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κλήρου, εἰς ὃν ὀφείλονται αἱ μελανώτεροι σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς Ἰσπανίας (Ἱερὰ Ἐξέτασις), ἡ ἐξαφάνσις πάσης πνευματικῆς προόδου καὶ τὰ μέχρι τῆς σήμερον μαστίζοντα τὴν Ἰσπανίαν δεινά. Ὁ Φερδινάνδος τῆς Ἀραγωνίας εἶχε νυμφευθῆ (1469) τὴν Ἰσαβέλλαν τῆς Καστίλλης καὶ οὕτω ἠνώθη ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν τὸ μέγιστον μέρος τῆς Ἰσπανίας. Οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἐξεδίωξαν ἐξ Ἰσπανίας τοὺς Ἄραβας καὶ μετ' αὐτῶν 200.000 Ἑβραίους, ἐγκατασταθέντας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς πόλεις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (ὡς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπου διατηροῦν τὴν ἰσπανικὴν ὡς γλῶσσαν τῶν).

Ἐνίσχυθείσης ἀπροσδοκῆτως τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς ἀνακολύψεως τῆς Ἀμερικῆς, οἱ βασιλεῖς τῆς ἤρχισαν ἀναμειγνύμενοι ἐνεργῶς καὶ αὐταρχικῶς εἰς τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, συνδεθέντες δι' ἀγγιστείας καὶ μὲ τὸν ἰσχυρότατον τότε βασιλεύοντα οἶκον τῶν Ἀψβούργων. Ἐπηρεαζόμενοι ἀπὸ τὰς φεουδαλικὰς ἀντιλήψεις τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ μῖσος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς πᾶσαν ἐλευθερίαν οἱ βασιλεῖς Κάρολος Ε' καὶ Φίλιππος Β' περιώρισαν τελείως τὰς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, θρησκευτικὰς καὶ πολιτικάς.

Ὁ Φίλιππος Β' ἔδωκεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τὴν *Ἱερὰν Ἐξέτασιν* (βλ. λ.) νὰ δικάζῃ καὶ νὰ καίῃ ὄλους τοὺς αἰρετικούς, δηλαδὴ τοὺς ἐλευθέρως σκε-

πτομένους. Ἀπὸ τοῦ μωροῦ, σκληροῦ καὶ θρησκολήπτου αὐτοῦ βασιλέως ἄρχεται ἡ παρακμὴ τῆς Ἰσπανίας, ἥτις πρὸς στιγμὴν ἠμφισβήτησε τὴν κοσμοκρατορίαν. Ἀπέτυχον οἱ πόλεμοί του κατὰ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Τουρκίας, ἀφοῦ ἐξήντησαν οἰκονομικῶς τὴν χώραν. Ἡ καταστροφὴ τῆς ἀητιότητος ἀρμάδας εἰς τοὺς βράχους τῆς Ἀγγλίας (1588), συνέτριψε τὴν θαλασσοκρατίαν τῆς Ἰσπανίας. Ἐπὶ τῶν διαδόχων του, ἡ παρακμὴ ἐσυνεχίσθη ραγδαιοτέρως. Ὁ Φίλιππος Γ', ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἐκκλησίας τελῶν ἐξεδίωξε περὶ τὸ ἐν ἑκατομμύριον Μορίσκους, δηλαδὴ ἐκχριστιανισθέντας Ἄραβας, ἀποτελοῦντας τὸ φιλεργώτερον καὶ προοδευτικώτερον στοιχεῖον τῆς χώρας. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἐπετάχυνε τὴν ἐξάντησιν καὶ καταστροφὴν τῆς Ἰσπανίας. Ὁλόκληρος ὁ 17ος αἰὼν εἶναι μία συνεχὴς παραχώρησις ἰσπανικῶν ἐδαφῶν μέχρι τοῦ πολέμου (1701—1712) τῆς ἰσπανικῆς διαδοχῆς (βλ. *Διαδοχῆς πόλεμοι*) ὅτε ἔχασε πλεῖστα ἐδάφη περιελθόντα εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὸ Γιβραλτάρ ὅπερ περιήλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἥτις ἔκτοτε ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς θαλασσοκρατίας τῆς.

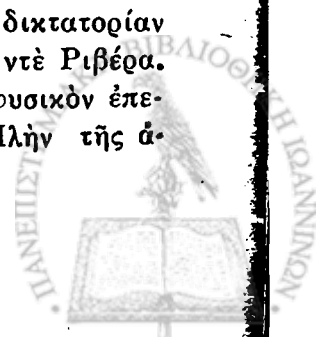
Ὑπὸ τοὺς δύο ἐπομένους βασιλεῖς Φερδινάνδον Σ' καὶ Κάρολον Γ' ἐπνευσε κάποιος ἀῆρ ἐλευθερίας εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐβελτιώθη ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ δευτέρου Κάρολος Δ' ἐτάχθη κατὰ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, διαμαρτυρηθεὶς διὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣ'. Ὁ γαλλικὸς ἐπαναστατικὸς στρατὸς εἰσέβαλε τότε εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸν Κάρολον ἐξευτελιστικὴν εἰρήνην. Ὁ Κάρολος συμμαχίας κατόπιν μὲ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην ἐπολέμησε κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ὃ στόλος του ὅμως κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὸν Νέλσωνα ἀγγλικοῦ εἰς Τραφαλγκάρ τὸ 1805. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ἤρχισαν διαδιδόμεναι ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπω-

φελούμενος δὲ τούτων ὁ διάδοχος Φερδινάνδος ἐκινήθη κατὰ τοῦ πατρὸς του Καρόλου. Ὁ Βοναπάρτης τότε ἀπεμάκρυνε καὶ τοὺς δύο καὶ ἀνεβίβασε εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του Ἰωσήφ. Πιεζόμενος ὁμως ὁ Ναπολέον ὑπὸ τοῦ ἐκραγέντος πολέμου τῆς ἰσπανικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἐπανεφέρεν εἰς τὸν θρόνον τὸν Φερδινάνδον Ζ'. Ὁ Φερδινάνδος τὸ 1820 ἐπανεφέρει τὸ Σύνταγμα τοῦ 1812, συγχρόνως ὁμως ἐξήτει τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας διὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν λαὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν, ὅπερ καὶ ἐπέτυχε μὲ τὴν στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν τῆς μοναρχικῆς τότε Γαλλίας. Ὁ Φερδινάνδος, παρὰ τὸν σαλικὸν νόμον τὸν ἐπιβάλλοντα τὴν κατ' ἀρρενογονίαν διαδοχὴν, ἀνεκήρυξε διάδοχόν του τὴν κόρην του Ἰσαβέλλαν. Ὁ ἀδελφὸς του Δὸν Κάρλος, νόμιμος διάδοχος ἐπανεστάτησεν, προεκλήθη δὲ ἄγριος ἐμφύλιος πόλεμος (1834—1839) λήξας μὲ τὴν ἵτταν τοῦ Δὸν Κάρλου. Ἄλλ' ἡ βασιλεία τῆς Ἰσαβέλλας δὲν ὑπῆρξε ἡρεμος. Κατόπιν τῶν συνεχῶν ταραχῶν μεταξὺ συντηρητικῶν (moderatos) καὶ προσδευτικῶν (exaltatos), ἐπανάστασις ἐκραγεῖσα τὸ 1868 τὴν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ εἰς Γαλλίαν. Κυβέρνησις συγκροτηθεῖσα ἐν Μαδρίτῃ ὑπὸ τοὺς Σερράνο καὶ Πρίμ συνεχάλεσε συντακτικὴν συνέλευσιν (1869), ἣτις ἐψήφισε νέον σύνταγμα, διατηροῦν τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν καὶ ἐκάλεσε εἰς τὸν θρόνον τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, δοῦκα τῆς Ἀόστης Ἀμεδαῖον. Ἀνελθὼν οὗτος εἰς τὸν θρόνον ἠναγκάσθη, πολεμούμενος πανταχόθεν, νὰ παραιτηθῇ ταχέως. Τότε ἀνεκηρύχθη ἡ δημοκρατία ἣτις ὁμως ἐξήσεν ὀλιγώτερον τῆς διετίας (11 Φεβρουαρίου 1873—21 Δεκεμβρίου 1874). Στρατιωτικὸν κίνημα (Pronunciamento) ἐκραγὲν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μάρτινθ Κάμπος ἀνεκήρυξε βασιλεία τῆς Ἰσπανίας τὸν υἱὸν τῆς Ἰσαβέλλας Ἀλφόνσον IB'. Οὗτος ἀνεγνώρισε τὸ κοινοβου-

λευτικὸν πολίτευμα ὅταν δὲ ἀπέθανε (1885) ἀφήκεν ἔγκυον τὴν βασίλισσαν Μαρίαν Χριστίαν, ἣτις ἀνεκηρύχθη ἀντιβασίλισσα. Τὸ σπουδαιότερον γεγονός τῆς ἀντιβασιλείας ἦτο ὁ τὸ 1898 ἐκραγεῖς ἰσπανοαμερικανικὸς πόλεμος (βλ. *Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι*) διὰ τοῦ ὁποίου ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἰσπανικὴν κυριαρχίαν καὶ κατεστράφη τελείως ὁ ἰσπανικὸς στόλος. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἤρχισε καὶ ἡ κίνησις τῶν Καταλανῶν ἀπαιτούντων πλήρη αὐτονομίαν μὲ ἴδιον κοινοβούλιον, ἰδίαν ἐπίσημον γλῶσσαν καὶ ἰδίαν δικαστικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν (βλ. *Καταλωνία*). Τὸ 1902 ἀνέλαβε τὰ βασιλικά καθήκοντα ὁ Ἀλφόνσος ΙΓ' ὅστις ἔμελλε νὰ εἶναι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας.

Ἡ Ἰσπανία δὲν μετέσχε τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἐπομένως ὄχι μόνον δὲν ὑπέστη τὰς ἐκ τούτου καταστροφὰς καὶ ζημίας, ἀλλὰ καὶ ἐκέρδισε μεγάλως οἰκονομικῶς, ταυτοχρόνως ὁμως ἡ κατάστασις εἰς τὸ ἰσπανικὸν Μαρόκον καθίστατο ἀνησυχητικὴ. Τὸ 1921 ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ριφανῶν Ἀβδ ἔλ Κρίμ ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ τὸ 1925 εἰσέβαλεν εἰς τὸ γαλλικὸν Ἀλγέριον Συνδεδυασμένη τότε στρατιωτικὴ δρᾶσις τῶν γαλλικῶν καὶ ἰσπανικῶν στρατευμάτων κατέστειλε τὸ κίνημα, ἀλλ' ἡ σπατάλη τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων ἀπεκορύφωσε τὴν δυσφορίαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ταραχαὶ ἐξεργηγνύοντο εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τμήματα στρατοῦ καὶ πληρώματα τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐστασίαζον ἀρνούμενα νὰ μεταβοῦν εἰς Μαρόκον. Ταυτοχρόνως, τὸ χωριστικὸν κίνημα τῆς Καταλωνίας ἐνισχύετο. Στρατιωτικοὶ παράγοντες ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ τοῦ κλήρου, ἐκήρυξαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1923, τὴν δικτατορίαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πρίμο ντὲ Ριβέρα. Ἄλλ' ἡ δικτατορία ὡς ἦτο φυσικὸν ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν. Πλήν τῆς ἀ-

φορήτου τυραννίας, αἱ σπατάλαι τῆς δικτατορίας προεκάλεσαν σειρὰν ἐξεγέρσεων, στρατιωτικῶν σωμάτων, φοιτητῶν καὶ ἐργατῶν. Ὁ Πρίμο ντὲ Ριβέρα ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος δικτάτωρ, ὅστις ἠθέλησε νὰ μιμηθῆ τὸ ἰταλικὸν παράδειγμα προσεταιριζόμενος μέρος τῆς ἐργατικῆς μάξης. Ἦλπισε μάλιστα κάτι περισσότερον : νὰ προσεταιρισθῆ τὸ σύνολον. Διαλύσας τὰ συντηρητικὰ καὶ φιλελεύθερα κόμματα, ἄφησεν ἐλεύθερον τὸ σοσιαλιστικὸν καὶ τὸν ἡγέτην του Λάργκο Καμπαλλιέρο τὸν διώρισε μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Αἱ συνεχεῖς ὁμως λαϊκαὶ ἐξεγέρσεις μετὰ μίαν ἐξαετίαν, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1929, τὸν ἔπεισαν ὅτι ἡ δικτατορία ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῆ. Ἐδημοσίευσεν τότε σχέδιον νέου συντάγματος μὲ ἰδιότυπον κοινοβουλευτισμὸν : τὸ ἡμισυ τῶν βουλευτῶν θὰ ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τριάκοντα θὰ διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ οἱ ὑπόλοιποι ὑπὸ ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων μὴ ὀριζομένων. Οἱ σοσιαλισταὶ ἀπεμακρύνθησαν ὀριστικῶς καὶ τότε ὁ ντὲ Ριβέρα περιώρισε περισσότερον τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας : αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν μόνον κυβερνητικὰς ἀνακοινώσεις.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ δημόσιον χρέος ἠῦξεν κατά 2.691 ἑκατομ. πεσετῶν, οἱ φόροι ἀνῆλθον ἀπὸ 2.607 εἰς 3.627 ἑκατ. πεσετῶν, αἱ ἀξίαι τοῦ χρηματιστηρίου κατέρρευσαν καὶ ἡ πεσέτα ὑπετιμήθη εἰς τὸ ἡμισυ.

Ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ ἐνετείνεται καὶ εἰς τὴν δυσφορίαν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μορφωμένων τάξεων προσετίθετο ἡ ἀπόγνωσις τῶν ἀγροτῶν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι τὰ δύο τρίτα τῆς καλλιεργησίμου γῆς ἀνῆκον εἰς τὰ 2 ἑκατοστὰ τῶν κτηματιῶν, ἐνῶ τὰ 98 ἑκατοστὰ διενέμοντο μόνον τὸ ἓν τρίτον. Μόνος ὁ δούξ τοῦ Χορνακούελο κατεῖχεν εἰς Χέρες ντὲ λὸς Καμπαλλιέρος 56.000 ἐκτάρια καλλιεργησίμου γῆς, τὰ ὅποια ἄφηγε χέρσα διὰ τὸ κυνηγᾶ, ἐνῶ χιλιάδες ἀγροτῶν τῆς Ἀνδαλουσίας ἔμενον ἀνεργοὶ ἐλλείψει

γαίων. Πρὸ τῆς διαρκῶς αὐξανομένης δυσφορίας ὁ βασιλεὺς Ἀλφόνσος ΙΓ' προσεπάθησε νὰ σώσῃ ἑαυτὸν παύων τὸν δικτάτορα, τὸν ὁποῖον ἄλλωστε αὐτὸς εἶχε διωρίσει, ὡς ἐξηκριβώθη ἀργότερον. Τὸν Ντὲ Ριβέρα διεδέχθη ὁ στρατηγὸς Μπερεγκέρ (1930) μὲ σκοπὸν νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν χώραν εἰς τὴν νομιμότητα. Ἐντρομοὶ τότε καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ δικτάτωρ ἀντελήφθησαν ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ μονορχικοὶ πολιτικοί, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὸν λαϊκὸν πόθον, ὠμίλουν περὶ δικτατορίας. Ὁ Μπερεγκέρ ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν ὄλων τῶν δικτατοριῶν : ἐτυφέκισε ἓνα τῶν καλύτερων φίλων του, τὸ λοχαγὸν Γκαλάν (στάσις τῆς Χάκα), ἐφυλάκισεν ἑκατοντάδας πολιτικῶν καὶ ἐργατικῶν ἡγετῶν, ἐκίρυσεν τὸν στρατιωτικὸν νόμον, ἐπανέφερε τὴν λογοκρισίαν, διέλυσεν ἐνόπλιως τοὺς διαδηλωτὰς. Ἀλλὰ ἡ κατάστασις δὲν ἔπαυεν ἐπιδεινουμένη καὶ ὁ βασιλεὺς δι' ἄλλην μίαν φορὰν ἀπεφάσισε νὰ δοκιμάσῃ ἐπάνοδον εἰς τὴν νομιμότητα. Τὴν 18 Φεβρουαρίου 1931 ἐσχηματίσθη ἡ κυβέρνησις Ἀθνύρ, τῆς ὁποίας μετέσχον ὁ τέως δικτάτωρ Μπερεγκέρ καὶ οἱ συντηρητικοὶ καὶ φιλελεύθεροὶ πολιτικοὶ Ρομανιόνες, Γκάροθια Πριέτο, Μάουρα κ. ἄ.

Τὴν 12 Ἀπριλίου 1931 ἐνηργήθησαν δημοτικαὶ ἐκλογαὶ εἰς τεσσαράκοντα δύο μεγάλας πόλεις, ἡ δημοκρατικὴ ἀριστερὰ ἔλαβε τὰ 70 ο)ο τῶν ψήφων. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης οἱ δημοκρατικοὶ ἤρχισαν ὀργανοῦντες διαδηλώσεις καὶ οἱ ἐργάται ἀπεργίας καὶ ἐζήτουν τὴν ἄμεσον ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας. Ὁ Ἀλφόνσος ΙΓ' ἀντιλαμβανόμενος ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἦτο ματαία, παρητήθη τὴν 14 Ἀπριλίου καὶ τὴν ἐπομένην ἀνεκηρύχθη ἡ δημοκρατία, σχηματισθείσης τῆς πρώτης δημοκρατικῆς κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας μετέσχον συντηρητικοὶ δημοκρατικοὶ ὡς οἱ Ἀλκαλά Θαμόρα, Μάουρα, Λέρροῦ, ὁ ἡγέτης τῆς Γεν. Συνομοσπονδίας τῶν Ἐργατῶν καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Β' Διεθνοῦς, Λάργκο Κα-

μπαλλιέρο, ὁ σοσιαλιστής τῆς «ἀριστερᾶς» Ἀλμπορνόθ, ὁ σοσιαλιστής (Β' Διεθνούς) Ἰνταλέθιο Πριέτο, ὁ σοσιαλιστής τῆς ἀριστερᾶς καὶ περίφημος ἀντικληρικὸς Φερνάνδος ντὲ λὸς Ρίος, ἔ Καταλανὸς ὁμοσπονδιακὸς ντ' Ὀλβερ, ὁ σοσιαλιστής τῆς ἀριστερᾶς Μαρκελίνος Ντομίγκο, ὁ ὁμοσπονδιακὸς Μπάρριος, οἱ ἄστοι Μανουέλ Ἀθάνια καὶ Σαντιάγο Κασάρες.

Τὴν 28ην Ἰουνίου ἐγένοντο ἐκλογαὶ Συντακτικῆς Συνελεύσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἐπλειοψήφησαν οἱ δημοκρατικοὶ τῆς ἀριστερᾶς μὲ 114 σοσιαλιστάς, 56 ριζοσπάστας-σοσιαλιστάς, 85 ριζοσπάστας (Λερροῦ), 18 δημοκρατικούς (Ἀθάνια) καὶ τινὰς ἄλλας μικροτέρας ομάδας.

Ὁ λαὸς ἐξήτει πλήρεις μεταρρυθμίσεις, ὡς τὴν ἄμεσον διανομὴν τῆς γῆς, τὴν κατάσχεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν μοναχικῶν ταγμάτων, τὰ ὅποια ἐπὶ αἰῶνας ἐλυμαίνοντο τὴν Ἰσπανίαν. Δεκάδες μοναστηρίων ἐπυρπολήθησαν. Ἡ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς λαϊκῆς ἀπαιτήσεως καὶ τῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν προέβη εἰς τὴν ψήφισιν νόμων περὶ ἀγροτικῆς ἀπαλλοτριώσεως, περὶ κατασχέσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας τοῦ τέως βασιλέως, περὶ παραχωρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας, περὶ χωρισμοῦ τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ κράτος, περὶ ἐκτοπίσεως τῶν μοναχικῶν ταγμάτων κτλ.

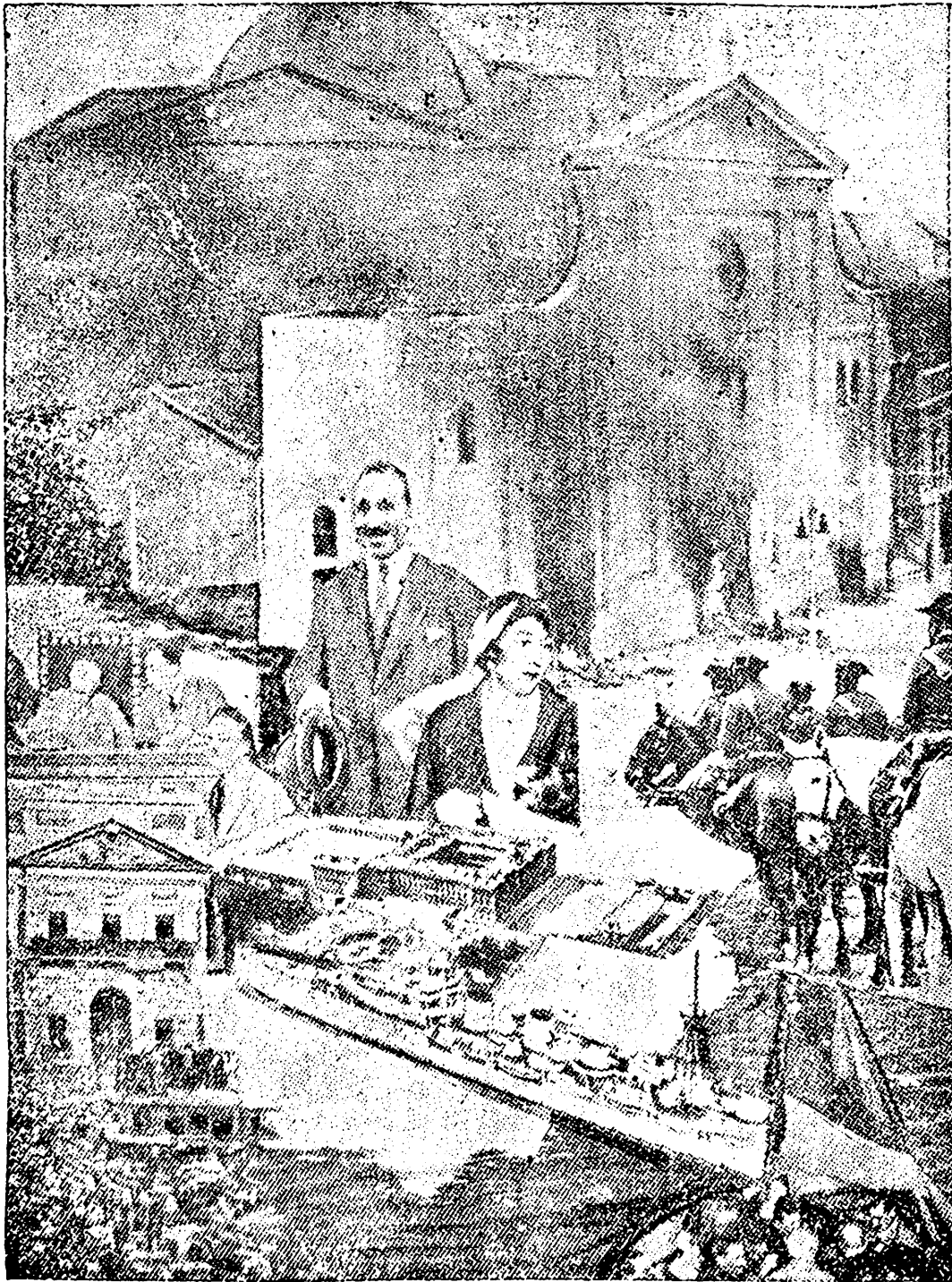
Τὰ μέτρα ταῦτα προεκάλεσαν ἀγρίαν τὴν ἀντίδρασιν τῶν θιγομένων. Μοναρχικοί, μεγαλογαιοκτήμονες, κεφαλαιοῦχοι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πανίσχυρον μέγχι τῆς ἐποχῆς καθολικὸν κληρὸν ἐρησιμοποίησεν ὅλα τὰ μέσα. Ἡ δημοκρατία, κληρονόμος ὄλων τῶν κακῶν συνειπειῶν τῆς δικτατορίας καὶ εὔρεθεισα πρὸ τῆς ἀντιδράσεως αὐτῆς, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς λαϊκοὺς πόθους. Ἡ ἱστορικὴ περίοδος ἄλλωστε καθ' ἣν ἰδρῦθη ἡ ἰσπανικὴ δημοκρατία, περίοδος καταπτώσεως τοῦ καπιταλισμοῦ, δὲν ἦτο πρόσφορος διὰ τὴν στα-

θεροποίησιν μιᾶς ἀστικῆς δημοκρατίας.

Συνεχεῖς ταραχαί, ἀπεργίαι, συγκρούσεις, χωριστικὰ κινήματα ἀνεστάτων ὅλην τὴν ζωὴν τῆς νεαρᾶς δημοκρατίας, ἡ ὁποία εὐρισκομένη μεταξὺ τῆς καπιταλιστικοφεουδαρχικῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἐργατικῆς ἀριστερᾶς μετὰ βίας κατόρθωνε νὰ διατηρηθῆ. Ἐφ' ὅσον ἡ δημοκρατία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξελιχθῆ πρὸς κοινωνικὴν δημοκρατίαν λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἦτο φυσικὸν νὰ στρεφῆ πρὸς τὰ δεξιὰ. Τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1933 ἐσχηματίζετο ἡ κυβέρνησις Λερροῦ μὲ καταφανῶς δεξιᾶς τάσεις καὶ τὴν πρόθεσιν νὰ διαλύσῃ τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπερεῖχεν ἡ ἀριστερά. Καταψηφισθείσης τῆς κυβερνήσεως Λερροῦ (2 Ὀκτωβρίου) ἐσχηματίσθη ἡ τῶν αὐτῶν κατευθύσεων κυβέρνησις Μαρτίνεθ Μπάρριος, ἣτις προεκήρυξεν ἐκλογὰς τὴν 19 Νοεμβρίου. Εἰς τὰς ἐκλογὰς ταύτας ἡ δημοκρατικοσοσιαλιστικὴ ἀριστερά ὑπέστη μεγάλην ἤτταν ὀφειλομένην, κατὰ μέγα μέρος, εἰς τὴν παροχὴν ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας, ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν ὁποίων ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ καθολικοῦ κληρῶν. Ἡ μετὰ τὰς ἐκλογὰς σχηματισθεῖσα κυβέρνησις Λερροῦ (17 Δεκεμβρίου) εἶχε πλέον σαφῶς ἀστικὰς τάσεις στηριζομένη προθύμως καὶ ἐπὶ τῶν μοναρχικῶν στοιχείων. Ἡ δημοκρατία διὰ τῆς βίας ἐπέζησε, τὰ κυριώτερα ὅμως δημοκρατικὰ μέτρα ἀνεστάλησαν. Ἡ διαδεχθεῖσα τὴν κυβέρνησιν Λερροῦ κυβέρνησις Σαμπέρ (Ἀπρίλιος 1934) στηριζομένη ἐπὶ τῶν μοναρχικῶν καὶ τῶν καθολικῶν ἐστράφη ἀκόμη δεξιώτερον. Ἐφθασε μέχρις ἐπιστροφῆς ἀπαλλοτριωθέντων κτημάτων εἰς μεγαλογαιοκτήμονας καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ μέχρις ἀμνηστείας τῶν μοναρχικῶν πραξικοπημάτων.

Ὡς ἦτο φυσικὸν ἡ πολιτικὴ αὐτῆ τῶν ἰσπανικῶν κυβερνήσεων προεκάλεσεν ἔντονον τὴν ἀντίδρασιν τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἐπαναστατικαὶ ἀπεργίαι εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα εἰς

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

"Ανω: Ἡ ἔφιππος χωροφυλακὴ φρουρεῖ μοναστήριον τῶν Ἰησουϊτῶν πυρποληθὲν ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατημένου πλήθους — Εἰς τὸ κέντρον: Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα μετὰ τὴν φυγὴν των. — Ἀριστερά: Ὁ συνταγματάρχης Μαθία, πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τῆς Καταλωνίας. — Εἰς τὸ κέντρον ἄνω: Τὰ ἀνάκτορα τῆς Μαδρίτης. — Κάτω: Ἡ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας ἐν Βαρκελώνῃ. — Τὸ καταδρομικὸν «Πρίγκηψ Ἀλφόνσος» διὰ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς ἔφυγεν εἰς Μασαλίαν. — Τὸ πλῆθος χαιρετᾷ τὴν πρώτην δημοκρατικὴν σημαίαν ἐν Μαδρίτῃ.

τὴν ὑπαιθρον ταράσσουν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1934 συνεχῶς τὴν Ἰσπανίαν, ἐνῶ πρὸ τῶν φαινομένων αὐτῶν ἡ «δημοκρατικὴ» κυβέρνησις δὲν εὐρίσκει ἄλλον δρόμον. ἀπὸ ἐκείνον τὸν ὅποιον ἠκολούθει ἡ δικτατορία καὶ ὁ ὅποιος ὠδήγησεν εἰς τὴν πτώσιν τῆς μοναρχίας: τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν κομμουνιστικῶν, σοσιαλιστικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν κέντρων, τὴν κήρυξιν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολυωνύμων φασιστικῶν ὀργανώσεων, ὧν σπουδαιότερα εἶναι ἡ τῶν καθολικῶν. Ἡ Ἰσπανία διέρχεται μίαν κρισιμωτάτην ἐπαναστατικὴν περίοδον ἣτις, καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις, δὲν θὰ εὐρῆ ταχέως τὴν λύσιν τῆς.

Ἰσπανικὸν ἔργατικὸν κίνημα.

1. — Ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ὀπισθοδρομικότης τῆς χώρας. Ἡ Ἰσπανία, μετὰ τὴν παλαιὰν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς, ἣτις εἶχε καταστήσει αὐτὴν μίαν τῶν μεγαλυτέρων καὶ ἰσχυροτέρων δυνάμεων τοῦ κόσμου, ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος ἰδίως καὶ μετὰ τὴν Ναπολεόντειον θύελλαν παρέμεινε μία τῶν περισσότερον ὀπισθοδρομικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ οἰκονομικῆς δὲ καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἦτο τόσον καθυστερημένη ὥστε δικαίως ἐθεωρεῖτο ἐπὶ μακρὸν ὡς ἐλάχιστα παρέχουσα εὐνοϊκὸν ἔδαφος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἐκτὸς τῆς γενικῆς ὀπισθοδρομικότητος τοῦ πληθυσμοῦ, δουλεύοντος εἰς μίαν ὀλιγαρχίαν γαιοκτημόνων, πριγκήπων, τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀριστοκρατικῆς ἐκ γενετῆς πλουτοκρατίας μὲ ἐξαιρετικῶς περιορισμένας ἀντιλήψεις, πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι λόγῳ τῆς μὴ ἀναπτύξεως πολλῶν βιομηχανικῶν κέντρων μὲ συμπαγῆ ἔργατικὴν τάξιν, τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἰσπανίας ἀπετελεῖτο κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀπὸ γωρικῶν πραγματικῶν δούλων οὐσιαστικῶς καὶ τυπικῶς, οἰκονομικῶς καὶ πνευματικῶς.

Βεβαίως δὲν εἶνε ἡ θέσις ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς τοὺς λόγους καὶ τὰ ἱστορικὰ αἰτία τῆς οἰκονομικῆς ὀπισθοδρομικότητος τῆς μεγάλης Ἰβηρικῆς χώρας. Ἀρκούμεθα νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ἀντὶ νὰ ἔχη εὐνοϊκὰς συνεπείας ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἰσπανίας τὸναντίον εἶχε καταστρεπτικὸν ἀντικευπον ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς νέας Ἡπείρου ἐδημιούργησεν ἀπλῶς ἐν ρεῦμα εὐκόλου πλουτισμοῦ ἀπὸ τὰς χρυσοφόρους καὶ παραγωγικὰς πηγὰς τῶν νέων ἐκεῖθεν τοῦ Ὠκεανοῦ εὐφόρων χωρῶν. Ἀντὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐκ τούτου ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἰσπανίας ἀπλῶς ἐδόθη διέξοδος εἰς χρυσοθήρας, τυχοδιώκτας, καλογήρους, προπαγανδιστὰς καὶ ἐμπόρους θρησκευτικῶν ἀποστολῶν ὡς καὶ κοντοτιέρους στρατιωτικοὺς καὶ ἀριστοκράτας.

Παρὰ τὸ μέγα, τὸ ἱστορικὸν πρᾶγματι πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν γεγονός τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἰσπανία παρέμεινε, ὡς ἦτο καὶ προηγουμένως, ὑπὸ τὴν βαρείαν δουλείαν τῶν μοναχῶν καὶ τῶν στρατοκρατῶν, οἵτινες ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα καὶ ἀπὸ ἀποτυχίας εἰς ἀποτυχίαν τὴν ὠδήγησαν εἰς τὴν πλήρη ἐξουθένωσιν, εἰς τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀπεράντων ἀποικιῶν τῆς, συνέπειαι τῶν ἐποίων ὑπῆρξαν ἡ οἰκονομικὴ στασιμότης, ἂν μὴ καὶ ὀπισθοδρομῆσις καὶ ἡ φοβερὰ ἀμάθεια, εἰς τὴν ὁποίαν παρέμεινε βυθισμένη ἡ μεγάλη μᾶζα τοῦ λαοῦ.

Μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἤρχισε νὰ παρατηρηθῇ ποιά τις πρόοδος ἰδίως εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν. Βιομηχανικὰ καὶ ἐμπορικὰ κέντρα ἤρχισαν νὰ δημιουργοῦνται, ἀνεφάνησαν δὲ καὶ αἱ πρῶται ἐκδηλώσεις τοῦ συγχρόνου καπιταλισμοῦ. Ἡ εἰσαγωγή μηχανῶν, καθ' αὐτὸ βιομηχανικῶν ἢ γεωργικῶν, ἔδωσαν μεγίστην ὠθησιν εἰς τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἐξέλιξιν, γενικῶς δὲ ἡ Ἰσπανία ἤρχισε νὰ ξυπνᾷ ἀπὸ τὸν λήθαργον εἰς τὸν ὅποιον

τὴν ἐβύθισεν ἢ κατάρρευσις τῆς παλαιᾶς δυνάμεώς της. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ κατεσκευάσθησαν, εἰς τινὰς δὲ ἐπαρχίας ἢ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις ὑπῆρξεν ἁλματώδης (Μπιλμπάο, Μαδρίτη, Βαρκελώνη, Ἀστούρια, Γαλικία κλπ).

Εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐπαρχίας ταύτας ἦτο φυσικὸν κατόπιν τούτου νὰ ἀναφανῆ καὶ ἀναπτυχθῆ ταχέως ἢ σοσιαλιστικὴ κίνησις, ἰδίως εἰς τὴν Μαδρίτην καὶ τὸ Μπιλμπάο, ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου εἰς τὴν Βαρκελώναν — ὡς παρατηρεῖται ἄλλωστε καὶ σήμερον — ἡ ἐργατικὴ κίνησις ἐποτίσθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μὲ ἀναρχικὴν προπαγάνδαν, ὑποστᾶσα καὶ τραγικὰς τὰς συνεπείας αὐτῆς εἰς τὴν καθόλου ἐξέλιξιν καὶ πρόοδον τοῦ προλεταριάτου τῆς Καταλωνίας.

2.— *Αἱ πρῶται σοσιαλιστικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ ὁ ἀναρχισμός.* Τὴν πρώτην σοσιαλιστικὴν κίνησιν, οὐτοπιστικὴν δὲ ὡς καὶ εἰς πλείστας ἄλλας χώρας, ἡ Ἰσπανία ἐγνώρισε περὶ τὸ 1848 μὲ τὸν μαθητὴν καὶ φίλον τοῦ μεγάλου Γάλλου οὐτοπιστοῦ Φουριέ, τὸν Σαγκράλιο ντὲ Βελόυ, ὁ ὁποῖος κατῴρθωσε διὰ τῶν κηρυγμάτων καὶ τῆς προπαγάνδας του νὰ συγκεντρώσῃ 5 ἑκατομ. φράγκων διὰ νὰ ἰδρῦσῃ ἐν φαλανστήριον (κομμουνιστικὴν κοινότητα). Τὰς γεναιόφρονας ὁμως ἄλλ' ἀφελεῖς προσπάθειάς τῶν πρώτων σοσιαλιστῶν ἐματαίωσαν αἱ διώξεις τῶν κυβερνήσεων τῆς Μαδρίτης.

Μόλις κατὰ τὸ 1868 ἀρχίζει ἡ νεωτέρα σοσιαλιστικὴ κίνησις διὰ τῆς ἰδρύσεως τμημάτων τῆς Α' ἐργατικῆς Διεθνούς, τὰ ὁποῖα ὁμως δυστυχῶς ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ θεωρητικοῦ καὶ ἰδρυτοῦ τοῦ συγχρόνου ἀναρχισμοῦ Μιχαὴλ Μπακοῦνιν καὶ τῶν ὁπαδῶν του, κυριώτερος τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἐν Ἰσπανίᾳ ὁ Ἰταλὸς βουλευτὴς Φανέλλι, περιεργὸς τύπος ἐπαναστάτου, ὅστις ἐπροπαγάνδιζεν ἰδιοτύπως τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης πολιτικῆς δράσεως. Μετ' ὀλίγον ὁμως μία ὁμάς Ἰσπανῶν σοσιαλιστῶν ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον τοιούτων

διδασκαλιῶν καὶ ἰδρυσεν τὴν «Νέαν Ὀμοσπονδίαν τῆς Μαδρίτης» πρωτοβουλία μεταξὺ ἄλλων καὶ τοῦ Γάλλου σοσιαλιστοῦ συγγραφέως καὶ ἡγέτου Παύλου Λαφάργκ, ἐξορίστου ἐν Ἰσπανίᾳ μετὰ τὴν ἦταν τῆς Κομμούνος, ὅστις μετὰ τοῦ Ἰσπανοῦ Φραντσίσκο Μόρα καὶ ἄλλων ὁμοϊδεατῶν ἰδρυσεν τὸ «Σοσιαλιστικὸν Ἐργατικὸν Κόμμα», τυπικῶς τὸ 1873, οὐσιαστικῶς δὲ τὸ 1879.

Μεταξὺ τῆς τολμηρᾶς αὐτῆς καὶ ὀλιγαριθμοῦ πλειάδος τῶν πρωτοπόρων ἦτο καὶ ἓνας ἐξαιρετικῆς εὐφυΐας καὶ δραστηριότητος ἐργάτης τυπογράφος, ὁ Παῦλος Ἰγκλέθιας, ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς καὶ ἐπὶ μακρῶν σειρᾶν ἐτῶν ἡγέτης τοῦ ἰσπανικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἡ νεαρὰ σοσιαλιστικὴ κίνησις εἶχε νὰ ἀντιπαλαίσῃ πρὸς δύο ταυτοχρόνως ἐμπόδια: ἀφ' ἑνὸς τὴν βιαίαν ἀντίδρασιν τῶν κυβερνήσεων, αἱ διώξεις τῶν ὁποίων ἠνάγκαζον τοὺς πρώτους σοσιαλιστὰς νὰ ἀφιερῶνται εἰς παράνομον δρᾶσιν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐπίσης βιαίαν ἀντίπραξιν τῶν ἀναρχικῶν, οἵτινες εἶχον κατακτήσει τὸ μέγιστον τμῆμα τῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου.

Ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς γενικῆς ὀπισθοδρομικότητος τῆς χώρας ἐξηγεῖται διατὸ τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα δὲν ἐσημείωσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς σημαντικὰς προόδους. Τὸ 1885 μόνον τέσσαρας ὁμίλους περιελάμβανε τὸ νεαρὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἐν ἔτος ἀργότερον κατῴρθωσε τὴν ἰδρῦσιν καὶ τὴν πρώτην ἐβδομαδιαίαν ἐφημερίδα του, τὸν «Σοσιαλιστὴν», ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰγκλέθιας. Τὸ 1888 τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα συνεχάλει εἰς Βαρκελώνην τὸ πρῶτον συνέδριόν του, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύθησαν 20 ὄμιλοι διὰ 18 ἀντιπροσώπων. Τὰ ἐπόμενα συνέδρια: Μπιλμπάο (1890), Βαλεντία (1892), Μαδρίτη (1894), Μαδρίτη (1899), ἐξηκολούθουν νὰ δεικνύουν μικράς, ἀλλὰ συνεχεῖς προόδους.

Παράλλῃως ἀνεπτύσσετο καὶ ἡ ἰδρυθεῖσα ἐν ἁρμονίᾳ ἰδεολογίας καὶ δρά-

σεως μετὰ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος «Γενική Ἐνωση τῶν Ἑργατῶν», ἣτις διεκήρυσσε τὴν πίστιν τῆς εἰς τὰς σοσιαλιστικὰς ἀρχὰς τῆς Ἑργατικῆς Διεθνούς, ἐνῶ ἡ Ἐθνικὴ Συνομοσπονδία τῶν Ἑργατῶν, ἰσχυροτέρα τῆς προηγουμένης, ἐπροπαγάνδιζεν ὑπὲρ τοῦ ἀναρχισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἐν Ἰσπανίᾳ ἐδημιουργήθη δι' αὐτὸ καὶ τοὺς ὁπαδούς του τὸ πρόβλημα τῆς στάσεως καὶ τῶν σχέσεων τῶν πρὸς τοὺς ἀστοὺς δημοκρατικούς, ἀριστεροὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Καστελάρ (προέδρου τῆς ἐφημέρου ἰσπανικῆς δημοκρατίας 1872—1873), τοῦ Σαλμερόν καὶ τοῦ Πι-υ-Μάργκαλ, εἶχον κατορθώσει νὰ παρασύρουν ὑπὸ τὰς σημαίας των εὐρείας λαϊκὰς μάζας εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς μοναρχίας καὶ τῆς ἀντιδράσεως. Πρὸς τὰ κόμματα ταῦτα ὁ ἰσπανικὸς σοσιαλισμὸς ἐτήρησε πολιτικὴν ψυχρῶν ἢ μὴ ἐχθρικῶν σχέσεων, τόσον ὥστε δημοκράται καὶ ἀναρχικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατηγοροῦν τοὺς σοσιαλιστὰς ὅτι ἐξυπηρέτουν δὴθεν τὴν μοναρχίαν. Τοῦτο βεβαίως ἀπειτέλει συκοφαντίαν ἀσύστατον, ἀνατραπεῖσαν ἀργότερον πανηγυρικῶς διὰ τῆς ἐνεργοῦ ἀντιμοναρχικῆς στάσεως τοῦ ἰσπανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἣτις ἐπέβαλε τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἰσπανίᾳ.

3.—*Ἀνάπτυξις τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος.* Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ σοσιαλιστικὴ κίνησις ἤρχισε νὰ σημειώνη πρόοδους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Καταλωνίαν, ὅπου ἕως τότε τὴν πολιτικὴν δύναμιν μεταξὺ τῶν λαϊκῶν μαζῶν διεξεδίκουν οἱ ἀστοὶ δημοκρατικοὶ καὶ οἱ ἀναρχικοὶ. Πρωταγωνιστοῦντος ἑνὸς νεαροῦ δημοσιογράφου, τοῦ Φάμπρα Ριμπάς, κατῳρθωσαν οἱ σοσιαλισταὶ νὰ κερδίζουν ὡσημέραι περισσότερον ἔδαφος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βαρκελώνην, ὅταν δὲ κατὰ τὴν ἀποικιακὴν περιπέτειαν τῶν κυβερνήσεων τοῦ Ἀλφόνσου τὸ 1909 εἰς τὸ Μαρόκον, προεκλήθη πραγματικὴ

ἀνταρσία εἰς τὴν Βαρκελώνην καὶ ἐθανατώθη κατόπιν συμπαιγνίας δίκης (δικαστικῆς δολοφονίας εἰς τὴν πραγματικότητα) ὁ οὐτοπιστῆς ἰδεολόγος τῆς ἀναρχικῆς ἰδέας Φραγκίσκος Φερρέρ, οἱ σοσιαλισταὶ ἦσαν καθ' ὅλην τὴν χώραν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς μοναρχίας. Μολονότι δὲ ὁ Φερρέρ ἀνέπτυξε τὰς παιδαγωγικὰς ἰδέας του, μακρὰν πάσης πολιτικῆς (σοσιαλιστικῆς) ἢ συνδικαλιστικῆς δράσεως, πεπεισμένος ὡς ἦτο ὅτι θὰ ἀνεμόρφωνε τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς, οἱ σοσιαλισταὶ ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς σκανδαλώδους δίκης του. Ἄλλωστε τὰ στασιαστικὰ γεγονότα τῆς Βαρκελώνης ἔθιξαν καὶ πολλοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ σοσιαλισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἔζησαν ἔκτοτε ἐξόριστοι.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἤγαγε τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ τροποποιήσῃ μερικῶς τὴν τακτικὴν του καὶ νὰ συνεργασθῇ μὲ ἀριστερὰ δημοκρατικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν ἰδίᾳ τοῦ 1910, καθ' ἧς ἐν συμμαχίᾳ μὲ τοὺς δημοκρατικοὺς ἐξεσφάλισε μεγάλην νίκην ἐν Μαδρίτῃ, ἐκλεγέντος ἐκ τῶν πρώτων ὡς βουλευτοῦ καὶ τοῦ παλαιμάχου Ἰσπανοῦ σοσιαλιστοῦ Παύλου Ἰγκλέθιας.

Ἡ νίκη αὕτη καὶ ἡ καθ' ὅλου προσπάθεια τῶν Ἰσπανῶν σοσιαλιστῶν ἔδωκεν ἔκτοτε μεγάλην ὠθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἰσπανικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 1913—1914 ἠρίθμει 198 τμήματα (ὀμίλους) καὶ ἄνω τῶν 12.000 μελῶν. Διευθυνόμενον ὑπὸ ἐθνικὴν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἰγκλέθιας καὶ μὲ γενικὸν γραμματέα τὸν Ἀμάλιο ντέλ Ρεύ τὸ Σ.Ε.Κ. διέθετε περὶ τὰς 10 ἑβδομαδιαίας ἐφημερίδας, καὶ εἶχε μετατρέψει ἀπὸ τοῦ 1913 τὸν «Σοσιαλιστὴν» εἰς μεγάλην καθημερινὴν ἐφημερίδα. Ἡ ὁμοσπονδία τῶν νεολαίων του περιελάμβανε 52 ὀμίλους καὶ 2.500 μέλη.

4.—*Δυνάμεις τῆς πολιτικῆς καὶ*

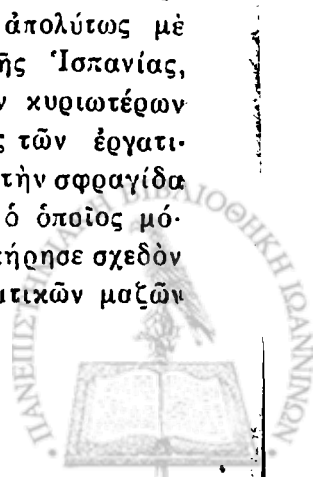
συνδικαλιστικῆς κινήσεως. Ἰδιαιτέραν ζωτικότητα ἀνέπτυξαν οἱ Ἰσπανοὶ σοσιαλισταὶ διὰ τῆς δημιουργίας ἐνὸς μεγαλοπρεποῦς «Οἴκου τοῦ Λαοῦ» ἐν Μαδρίτη (παλαιοῦ δουκικοῦ μεγάρου ἀγορασθέντος ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ κόμματος καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συνεργαζομένης Γενικῆς Ἐνώσεως Ἐργατῶν). Ἡ ἀγορὰ καὶ αἱ ἐπισκευαὶ τοῦ ἐστοίχισαν περὶ τὸ ἕν ἑκατομμύριον χρυσῶν φράγκων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως ὑπῆρξεν ἐπίσης ζωηροτάτη κατὰ τὰ πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἔτη ἐν Ἰσπανίᾳ. Ἡ Γενικὴ Ἐνωσις, ἐνῶ τὸ 1889 κατὰ τὴν ἰδρυσίν της εἶχε μόλις 3.000 μέλη, τὸ 1896 ἠρίθμει 6.000, τὸ 1900 26.000, τὸ 1902 32.000, τὸ 1904 37.000, τὸ 1910 42.000 καὶ ἀπὸ τοῦ 1912 ἄνω τῶν 150.000 κανονικῶν μελῶν, κατόπιν τῆς προσχωρήσεως εἰς αὐτὴν τῆς ἰσχυρᾶς ὀργανώσεως τῶν σιδηροδρομικῶν. Ὅλοι οἱ ἀγωνισταὶ καὶ ἠγέται τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως εἶναι καὶ σοσιαλισταί, μέλη τοῦ κόμματος, ἀναπτύξαντες ἐπίσης ἀξιέπαινον δρᾶσιν καὶ εἰς τὸ συνεταιριστικὸν ἐπίπεδον διὰ τῆς ἰδρύσεως πλείστων συνεταιρισμῶν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις.

Ἀπὸ ἐκλογικῆς ἀπόψεως τὸ ἰσπανικὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐσημείωσεν ἐπίσης σημαντικὰς προόδους, παρὰ τὴν ὀπισθοδρομικότητα καὶ τὴν ἀμάθειαν μεγίστης μερίδος τοῦ λαοῦ τῆς χερσονήσου, ἰδίᾳ τῆς ἀγροτικῆς τάξεως. Οὕτω ἀπὸ 5.000 ψήφους τὰς ὁποίας συνεκέντρωσε τὸ 1891, τὸ 1896 ἀνῆλθεν εἰς 14.000, τὸ 1898 εἰς 23.000, τὸ 1904 εἰς 26.000. Ἐκτοτε λόγῳ τῆς συνεργασίας τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος μετὰ τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν στοιχείων, οἱ ἀριθμοὶ τῶν σοσιαλιστικῶν ψήφων χάνονται καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθοῦν ἐπακριβῶς. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι παρὰ τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις τοῦ ἀρχικοῦ ξεκινήματος ὁ ἰσπανικὸς σοσιαλισμὸς στηριζόμενος καὶ εἰς τὴν συνδικαλιστικὴν ὀργάνωσιν, μεθ' ἧς ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς ἓνα ἐνιαῖον προλεταρια-

κὸν κορμὸν μὲ δύο διακλαδώσεις, ἀπέκτησε προέχουσαν θέσιν καὶ προπολεμικῶς ἀκόμη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Παρὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῆς ἰσχυρᾶς καθ' ὅλην τὴν Ἰβηρικὴν Χερσόνησον ἀναρχικῆς προπαγάνδας καὶ τὰς βιαίας ἐπιθέσεις της ἢ σοσιαλιστικῆς κινήσεως σὺν τῷ χρόνῳ ἠδραιώθη καὶ ἠνδρώθη εἰς πολιτικὸν κίνημα ἰσχυρόν, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ παίξῃ ὀλίγα μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἔτη ἱστορικὸν πρᾶγματιρὸλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ περαιτέρω διαμόρφωσιν τῆς Ἰσπανίας.

5.— *Μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον.* Ἡ μὴ εἴσοδος τῆς Ἰσπανίας εἰς τὸν πόλεμον ἠνύνησε σημαντικῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας της καὶ συνεπῶς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Νέα ἐργοστάσια ἰδρύοντο καὶ μεγάλαι μᾶζαι ἀγροτῶν εἰσῆρχοντο εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν. Ἀπὸ τοῦ τερματισμοῦ ὁμως τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἡ ἐπίνοδος εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἐξημίωσε τὴν ἰσπανικὴν βιομηχανίαν, ἣτις ἔκτοτε ἠσθάνθη τὰ πρῶτα κρούσματα τῆς κρίσεως. Ταυτοχρόνως, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπος Εὐρώπη εἰρήνευεν, ἡ Ἰσπανία περιεπλέκετο εἰς ἓνα ἀποικιακὸν πόλεμον, εἰς τὸ Μαρόκον, πόλεμον σχεδὸν ἄνευ ἐλπίδων καὶ ὁ ὁποῖος τῆς ἐστοίχιζεν ἀκριβὰ εἰς ἀνθρώπους καὶ χρῆμα. Αἱ ἐργατικαὶ μᾶζαι, πρωτοπορίσ τοῦ λαοῦ, ἐξηγέρθησαν πρῶτοι καὶ μεγάλαι ἀπεργαίαι καὶ αἱματηραὶ διαδηλώσεις ἐσημείωσαν τὴν ἐναρξιν τῆς μεγάλης ἰσπανικῆς κρίσεως, ἣτις ἔκτοτε, μὲ συχνὰς ἐκρήξεις, συνεχίζεται ἀκόμη. Ἐκτοτε τὸ ἰσπανικὸν ἐργατικὸν κίνημα ταυτίζεται ἀπολύτως μετὰ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἰσπανίας, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων πρωταγωνιστῶν. Ἡ δρᾶσις τῶν ἐργατικῶν μαζῶν φέρει ἔκδηλον τὴν σφραγίδα τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος μόνον εἰς τὴν Ἰσπανίαν διετήρησε σχεδὸν ἀμείωτον τὴν ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν

(ἔξαιρουμένης τῆς Καταλωνίας) ἐπιρροήν του: ἔντονος καὶ ἀποφασιστικῆς δραῖσις μὴ ὑποχωροῦσα πρὸ οὐδενὸς οὐδὲ πρὸ τῶν ὀπλων, στερουμένη ὁμως σαφῶν καὶ καθωρισμένων πολιτικῶν ἐπιδιώξεων.

Τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐπίσης, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν ἐπιρροή ηὔξανε καὶ λόγῳ συμμετοχῆς εἰς αὐτὸ πολλῶν ἡγετῶν τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῶν Ἑργατῶν καὶ λόγῳ τοῦ ἐνεργοῦ ρόλου, τὸν ὅποιον τοῦτο ἀνέλαβεν εἰς τὴν μετὰ τὸν πόλεμον πολιτικὴν ζωὴν, στερούμενον ἰσχυρῶν ἐργατικῶν βάσεων, πεπειραμένων καὶ θεωρητικῶς κατηρητισμένων ἡγετῶν καὶ διευθυνόμενον ἀπὸ μικροαστικῆς ψυχολογίας ἡγέτας ἄλλοτε μὲν παρεσύρετο εἰς ἀκατανόητους καιροσκοπικὰς (ὀππορουνιστικὰς) ἐνεργείας, ἄλλοτε δὲ ἐξηντλεῖτο εἰς ἐπαναστατικὴν φρασεολογίαν.

Οὕτω μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικτατορίας τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα δὲν ἐδίδιασε νὰ παρασυρθῇ εἰς συνεργασίαν μετ' αὐτοῦ, μὲ τὴν ψευθαίσθησιν ὅτι, μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν συντηρητικῶν καὶ φιλελευθέρων ἀστικῶν κομμάτων, θὰ ἠδύνατο νὰ παρασύρῃ τὴν δικτατορίαν εἰς φιλεργατικὴν πολιτικὴν. Ὁ ἡγέτης τοῦ κόμματος κοὶ μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τῆς Β' Διεθνοῦς εἰσῆλθεν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ πλεῖστοι σοσιαλισταὶ ἀνέλαβον δημοσίας θέσεις. Ἡ δικτατορία, ὡς ἦτο φυσικόν, ὄχι μόνον διέψευσεν ὅλας τὰς ἐλπίδας αὐτάς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν τυραννικῶν μεθόδων τῆς καὶ τῆς διασπαθίσεως τοῦ δημοσίου χρήματος προεκάλεσε τὴν γενικὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν λαϊκῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἐργατικῶν μαζῶν τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν στρατηγὸν δικτάτορα καὶ συνέπραξε μὲ τὰ ἀστικὰ δημοκρατικὰ κόμματα, ἅτινα ἐν τῷ μεταξὺ ἠῦρναν τὸν ἀντιδικτατορικὸν ἀγῶνα τῶν καὶ τὸν κατέστησαν ἀντιμοναρχικόν. Τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα προσέφερεν εἰς τοὺς ἀστοὺς δη-

μοκρατικοὺς ἀγῶνας τὴν μεγάλην συνδρομὴν τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ἧτις τελικῶς ἔδωσεν εἰς τοὺς ἀστοὺς τὴν νίκην χωρὶς νὰ λάβῃ, ὡς κατεδείχθη κυρίως ἐκ τῶν ὑστέρων, κανὲν ἀντάλλαγμα.

Τὸ ἐργατικὸν κίνημα ἔπαιξε τὸν ἀποφασιστικὸν ρόλον κατὰ τὰ ἔτη τῆς πάλης κατὰ τῆς δικτατορίας καὶ τῆς μοναρχίας μὲ μεγάλας ἀπεργίας κινητοποιούσας ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐργατῶν καὶ ἐξελισσομένης σχεδὸν πάντοτε εἰς αἱματηρὰς συγκρούσεις μὲ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς δικτατορίας καὶ τῆς μοναρχίας, τῶν ὁποίων τὴν πτώσιν ἐπέφερε μόνον ὁ ἥρωικός, θαρραλέος καὶ ἄκαμπτος ἀγὼν τῶν ἐργατικῶν μαζῶν. Αἱ μᾶζαι ὁμως αὐταὶ, στερούμεναι ἰσχυρῶς ἡγεσίας μὲ ὀρθὰς καὶ σαφεῖς κατευθυντηρίους γραμμάς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ θέτουν ἀνωτέρους σκοποὺς, πλὴν τῆς καταπολεμήσεως τῶν ἀμέσων ἐκδηλώσεων τῆς ἀντιδράσεως. Οὕτω τὸ ἐργατικὸν κίνημα μολονότι καὶ σπανίαν ἐπαναστατικὴν ἔντασιν εἶχε λάβει καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐργατῶν εἶχε κατωρθώσει νὰ κινητοποιήσῃ καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν ἠδύνατο νὰ προσελκύσῃ ὡς συμμάχους, δὲν ἐπεδίωξεν ἰδίους πολιτικοὺς σκοποὺς, ἀλλ' ἐγένετο ἄπλοῦν ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῶν ἀστικῶν δημοκρατικῶν, οἱ ὅποιοι θυσιάζοντες τὴν μοναρχίαν, μὲ τὴν ὁποίαν τόσον συνεδέοντο, ἔδωσαν διέξοδον, ἔστω καὶ προσωρινὴν, εἰς τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν.

Τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα, ὡς πρὸ τινος εἶχεν παρασυρθῇ εἰς συνεργασίαν μὲ τὴν δικτατορίαν, μετεβλήθη κατόπιν εἰς πιστὸν σύμμαχον τῶν ἀστικῶν δημοκρατικῶν κομμάτων, ἐνῶ τὸ Κομμουνιστικὸν κόμμα, νεαρὸν καὶ ἀνίσχυρον, παρεσύρετο εἰς ἐπισφαλεῖς θεωρητικὸς σχηματισμούς, ὡς ἡ «λαϊκὴ δημοκρατία» καὶ ἠκολούθει μᾶλλον τὴν ἄνευ κατευθύνσεων καὶ ἐπομένως ἀναρχικὴν ἐξέγερσιν τῶν μαζῶν ἀντὶ νὰ τὴν κατευθύνῃ. Ἡ κομμουνιστικὴ δύναμις ὑπέφερεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ μί-

σὴν τῆς εἰς πολλὰς κομμουνιστικὰς ὁμάδας, ἔναντι τῶν ὁποίων τὸ ἐπίσημον Κομμουνιστικὸν κόμμα ἐτήρει ἀπολύτως ἐχθρικήν στάσιν. Τὰ ἐλαττώματα δὲ ταῦτα τοῦ ἰσπανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἐπέτεινεν εἰς καθαρῶς ἰσπανικὸς παράγων, ἐνισχυθεὶς μάλιστα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν: τὰ χωριστικὰ κινήματα τῶν Βάσκων καὶ κυρίως τῶν Καταλωνῶν. Ἡ Καταλωνία εἶναι τὸ κυριώτερον βιομηχανικὸν κέντρον τῆς Ἰσπανίας καὶ ἡ καταλωνικὴ ἐργατικὴ τάξις καὶ πολυαριθμωτέρα καὶ πλέον ἐπαναστατικὴ εἶναι ἐκεῖ. Ὑποτάξασα ὁμως τὴν δρᾶσιν τῆς εἰς τὸ αὐτονομιστικὸν καταλωνικὸν κίνημα ἐγκατέλειπεν ἀφ' ἐνὸς τοὺς ἰδίους ταξικὸς σκοποὺς καί, ἀφ' ἑτέρου, ἐξησθένησεν τὴν δύναμιν τοῦ ἰσπανικοῦ προλεταριάτου. Οὕτε οἱ Καταλωνοὶ ἐργατικοὶ ἠγέται, οὕτε οἱ Ἰσπανοὶ κατώρθωσαν νὰ συνδέσουν τὰ δύο κινήματα εἰς ἐνιαῖον ἀγῶνα ὑπὲρ μιᾶς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Τρότσκι ἔγραφε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1931 εἰς τοὺς ἐν Βαρκελώνῃ φίλους του: «Ἡ καταλωνικὴ ὁμοσπονδία πρέπει νὰ τείνη πρὸς τὴν εἰσοδὸν εἰς τὴν πανισπανικὴν κομμουνιστικὴν ὀργάνωσιν. Ἡ Καταλωνία εἶναι μία πρωτοπορία, ἀλλ' ἂν ἡ πρωτοπορία αὕτη δὲν βαδίζει μαζὺ μὲ τὸ προλεταριάτον καὶ κατόπιν μὲ τὴν ἀγροτικὴν τάξιν ὅλης τῆς Ἰσπανίας, τὸ καταλωνικὸν κίνημα δὲν θὰ δυνηθῆ, εἰς τὴν καλλιτέραν περίπτωσιν, παρὰ νύ τερατισθῆ ὡς ἐν μεγαλειῶδες ἐπεισόδιον τῆς μορφῆς τῆς Κομμούννας τῶν Παρισίων. Ἡ ἰδιαιτέρα θέσις τῆς Καταλωνίας ὠθεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν».

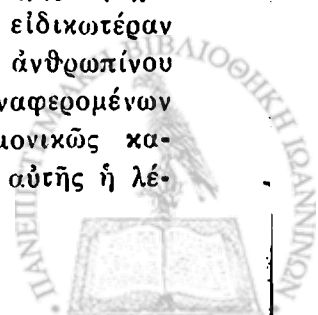
Αἱ ἰδιαίτεροι συνθήκαι τῆς ἀγροτικῆς τάξεως τῆς Ἰσπανίας, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζον πρὸς τὰς προεπαναστατικὰς ρωσικὰς, ἠδύναντο νὰ κάμουν τὴν ἀγροτικὴν μᾶζαν πολύτιμον, εἰλικρινῆ καὶ ἀποφασιστικὸν σύμμαχον τοῦ ἐργατικοῦ ἀγῶνος. Ἡ ἐπικρατοῦσα μεγάλη ἔγγειος ἰδιοκτησία (ὑπὲρ τὰ δύο τρίτα τῆς καλλιεργησίμου γῆς ἀνήκον εἰς φεουδάρ-

χας γαιοκτῆμονας καὶ τὴν ἐκκλησίαν) ὤθουν τὴν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν πρὸς ἄκρας ἐπαναστατικὰς κατευθύνσεις. Τὰ ἐπόμενα ἔτη τὸ ἀπέδειξαν αὐτό. Οἱ Ἰσπανοὶ ἀγρόται συνεμάχησαν πάντοτε, οὐχὶ σπανίως δὲ ἐγένοντο ἡ πρωτοπορία τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Ἡ νεορὰ δημοκρατία ἰδρυθεῖσα διὰ τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐργατικῶν μαζῶν ἐλάμβανε διαρκῶς σφύστερον ἀστικὰς κατευθύνσεις. Τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἀπεμακρύνετο τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς συμμάχων του, ὅπως πρὸ τινος εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν δικτάτορα Πρίμοντὲ Ριβέρα καὶ ὁ Λάργκο Καμπαλλιέρο ἐδήλωνε ὅτι «ἄρχεται ἡ κοινωνικὴ ἐλανάσιαις εἰς τὴν Ἰσπανίαν» ἀλλ' ἡ δῆλωσις του αὕτη ἔμεινεν ἀπλῆ φράσις. Ἀφ' ἑτέρου αἱ πολλαὶ καὶ ἀνίσχυροὶ κομμουνιστικαὶ ὀργανώσεις δὲν ἐπεύχονον ν' ἀποκτήσουν ἰσχυρὸν σύνδεσμον μὲ τὰς μᾶζας.

Τὸ ἐργατικὸν κίνημα ἐσυνεχίζετο οὕτω ἀκαθοδήγητον καὶ ὅτε μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1933 ἐπεκράτησε πλήρως εἰς τὴν κυβέρνησιν ἡ ἀστικοφουδολικὴ δεξιὰ, ἐνετάθη περισσότερον. Οἱ πρῶτοι μῆνες τοῦ 1934 εἶναι πλήρεις μεγάλων ἀπεργιῶν, αἱματηρῶν συγκρούσεων καὶ ἐνόπλων ἐξεγέρσεων τῶν ἀγροτῶν.

Ἱστορία.—Ὁ ὅρος ἱστορία ἐσήμαινεν ἀρχικῶς καὶ κυριολεκτικῶς τὴν ἐμπειρικὴν γνῶσιν, τὴν διὰ τῶν αἰσθησεων ἀποκτωμένην. Ἀλλ' ἐκ τῆς γενικωτέρας ταύτης σημασίας ἔλαβε βαθμηδὸν τὴν εἰδικωτέραν ἔννοιαν συστήματος γνώσεων ἀναφερομένων εἰς οἰονδήποτε ἐπιστητὸν ἀντικείμενον, τὴν ἔννοιαν δηλαδὴ τῆς ἐπιστήμης (ἱστορία περὶ τὰ ζῶα=ζωολογία, ἱστορία φυτῶν=φυτολογία, ἱστορία περὶ ψυχῆς=ψυχολογία κλπ.) καὶ τέλος τὴν εἰδικωτέραν ἔννοιαν τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῶν εἰς τούτον ἀναφερομένων πραγμάτων. Ἐν τῇ ἐπιστημονικῶς καθιερωθείσῃ εἰδικῇ χρήσει αὐτῆς ἡ λέ-

ξίς ἱστορία ἔλαβε πρὸς τῇ ὑποκειμενικῇ σημασίᾳ τῆς γνώσεως, τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ ἀντικειμενικὴν σημασίαν, δηλοῦσαν αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἱστορίας, αὐτὰ δηλονότι τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Οὕτω σήμερον διὰ τοῦ ὄρου ἱστορία νοοῦμεν δύο τινά: πρῶτον τὴν ἔμμονον καὶ διαρκῆ πάλην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πρὸς ὑποταγὴν τῆς φύσεως, ἡ ὁποία δημιουργεῖ ἐν χρόνῳ διαφόρους σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἢ ἐκάστοτε μεταβολὴ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα καὶ δεύτερον τὴν ἐπιστήμην, ἡ ὁποία μελετᾷ ἐν τῇ τοπικῇ καὶ χρονικῇ ἀλληλοδιαδοχῇ τῶν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ προσπαθεῖ νὰ τὰ ἐρμηνεύσῃ. Ἡ ἱστορία ὡς ἐπιστήμη εἶναι: καθολικὴ ἢ παγκόσμιος ἂν ἐξετάξῃ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος· ἔθνικὴ ἂν ἀναφέρεται εἰς ἓν ἔθνος ἀτομικὴ ἂν εἰς ἓν μόνον ἄιομον κλπ. Ἐπίσης εἶναι διπλωματικὴ, ἢ στρατιωτικὴ ἢ ναυτικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ κλπ. ἂν ἐξετάξῃ ἓνα μόνον ἐκ τῶν διαφόρων τομέων τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως. Ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη τότε μόνον εἶναι ἀξία τοῦ ὀνόματός της ὅταν δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἀπλὴν χρονολογικὴν καὶ τοπικὴν κατάταξιν διαφόρων γεγονότων, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ συναγάγῃ καὶ τοὺς γενικοὺς νόμους τοῦ διεπόντας τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ καθορίζοντας τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ δρᾶσιν τῶν ἀνθρώπων. (Βλ. λ. Ὑλισμὸς ἱστορικὸς καὶ Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας).

Ἱστορίας φιλοσοφία.—Βλ. λ. Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας.

Ἱστορικὴ οικονομικὴ σχολή.—Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν οικονομικῶν θεωριῶν ἢ ὑπὸ τοῦ Γ. Ρόσερ ἰδρυθεῖσα οικονομολογικὴ σχολή, ἣτις ἀντιτίθεται πρὸς τὰ διδάγματα τῆς κλασσικῆς σχολῆς. Πλὴν τοῦ Ρόσερ, κύριοι ἐπρόσωποι τῆς ἀρχαιοτέρας ἱστορικῆς σχολῆς εἶναι ὁ Κ. Κνίς καὶ ὁ Μ.

Χίλντενμπραντ. Τὸν χαρακτῆρα τῆς ἱστορικῆς σχολῆς διετύπωσεν ἄριστα ὁ Ρόσερ γράφων: «Ἡ κρατικὴ οἰκονομία δὲν εἶνε χρηματιστικὴ τις μόνον, δὲν εἶνε τέχνη τοῦ πῶς γίνεται τις πλοῦσιος ἀλλὰ πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἐνδιαφέρεται νὰ κρίνῃ ἀνθρώπους καὶ νὰ κυριαρχῇ ἐπ' αὐτῶν. Σκοπὸς μας εἶνε ἡ ἀναπεράστασις τοῦ τί οἱ λαοὶ ἐσκέφθησαν, ἠθέλησαν καὶ ἠσθάνθησαν οικονομικῶς, τί ἐπεδίωξαν καὶ τί κατώρθωσαν καὶ διατί. Τοιαύτη τις ἐκθεσις εἶναι δυνατὴ μόνον ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ἰδίως τῆς ἱστορίας, τῆς νομικῆς, τῆς πολιτειολογίας, τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ». Περὶ τὸ 1870 ἐκ τῶν κόλπων τῆς ἱστορικῆς σχολῆς ἀνεπήδησε νέα, ἡ ὁποία πλὴν τοῦ ἱστορικοῦ στοιχείου ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ κοινωνιολογικῶς ἐνδιαφέρον, κληθεῖσα νεωτέρα ἱστορικὴ ἢ κοινωνιολογικὴ σχολή. Κύριοι ἐκπρόσωποι τῆς νεωτέρας ταύτης σχολῆς εἶνε ἐν Γερμανίᾳ οἱ Γ. Σμόλλερ, Λ. Μπρεντάνο, Γ. Φ. Κνάπ, Κ. Μπύχερ, Γ. Ζόμπαρτ κλπ., ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ οἱ Ἄσλεϋ, Ἰνγκραμ, Λέσλι κ.ά.

Ἱστορικὴ σχολὴ δικαίου.—Ἐκλήθη οὕτω ἡ ὑπὸ τοῦ Σαβινὸ ἰδρυθεῖσα θεωρητικὴ νομικὴ σχολή, καθ' ἣν τὸ δίκαιον ὅπως καὶ ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ἦθη καὶ ἡ θρησκεία εἶνε προῖόν τῆς περὶ αὐτοῦ κρατούσης ἐκάστοτε λαϊκῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται ὡς ἔθιμον καὶ γραπτὸς νόμος. Κατὰ τὸν Σαβινὸ τὸ δίκαιον δὲν εἶνε αὐθαίρετόν τι κατασκευῆσμα, ἀλλὰ προῖόν τοῦ κοινοῦ πνεύματος ἐνὸς ἔθνους. Διὰ τοῦτο καὶ γίνεται ἀντιληπτὸν διὰ τῆς ἐρεῦνης τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τῆς ἱστορικῆς σχολῆς τοῦ δικαίου, ἡ ὁποία ἐκυριάρχησε καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα, ὑπῆρξαν ἐκτὸς τοῦ Σαβινὸ οἱ: Ἀίχορν, Νίμπουργ, Πούχτα κ. λ. π.

Ἱστορικὸς ὕλισμὸς.—Βλ. λ. Ὑλισμὸς ἱστορικὸς.

Ίστορισμός ἢ *ιστοριοκρατία*, (historicismus).—Καλεῖται οὕτω φιλοσοφικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ τάσις, ἐκδηλωθεῖσα κυρίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ συνισταμένη εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν ἀντιλήψεων καὶ τὴν κριτικὴν τῶν γεγονότων, ὄχι ἀναλόγως τῆς ἐσωτέρας ἀξίας των, ἀλλὰ διὰ τῆς τοποθετήσεως των εἰς τὸ ἱστορικὸν περιβάλλον των. Θεωρεῖται, ἢ ὁποῖα ἐξεταζομένη καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἐσφαλμένη, ἢ πρᾶξις τις, ἣτις ἀφηρημένως κρινομένη εἶναι κολλάσιμος, ἱστορικῶς ἐξεταζόμενα ἐμφανίζονται ὡς ἀναγκαῖαι στιγμαὶ καὶ ἀναπόφευκτοι φάσεις τῆς ἐξελίξεως.

Ἀφ' ἑτέρου *ιστορισμός* ὠνομάσθη καὶ ἡ στενὴ προσκόλλησις εἰς τὸ ἱστορικὸν παρελθόν, ἢ παρατηρουμένη εἰς ἄτομα καὶ ὁμάδας καὶ ὀδηγοῦσα συνήθως εἰς τὴν ἄτοπον περιφρόνησιν τοῦ παρόντος καὶ τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν ἐπιδίωξιν ἑνὸς καλυτέρου μέλλοντος. Ἡ χειρότερα μορφή τοιοῦτου ἱστορισμοῦ εἶνε ἡ προγονοπληξία, ἣτις μὴ δυναμένη νὰ διαχωρίσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ παρόντος ἀφομοιώσιμα στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ ἐξιδανικευμένον πλέον παρελθόν ἢ περιορίζεται ἀπλῶς εἰς τὸν ἄγονον θαυμασμόν αὐτοῦ.

Ίστράτι (Παναῖτ Istrati). — Μέγας Ἑλληνορουμᾶνος συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Βραίλα τὸ 1884 ἐκ Ρουμανίδος μητρὸς καὶ Ἑλλήνου πατρὸς ἐκ Κεφαλληνίας. Ἐξῆσε βίον πλήρη στερήσεων καὶ περιπετειῶν. Εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ὑπηρέτης εἰς μίαν ταβέρναν τῆς Βραίλας διὰ νὰ πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Κατόπιν μεθ' ἑνὸς φίλου του Μιχαὴλ ἐπεδόθη εἰς τὸν πλάνητα καὶ ἀλητικὸν βίον καὶ διέτρεξεν ἐντὸς 9 ἐτῶν ὀλόκληρον τὴν Ρουμανίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν καὶ ὅλην τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐγνώρισεν ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα διατελέσας ἀλ-

ληλοδιαδόχως ζαχαροπλάστης, κλειθροποιός, χαλκωματής, ἀχθοφόρος, ἐκφουτωτής, ὑπηρέτης, πλανόδιος πωλητής, ἀμμοκονιαστής, πλανόδιος φωτογράφος, δημοσιογράφος κλπ.

Τὸ 1909 ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐργατικὴ Ρουμανία» τὸ πρῶτον πολεμικὸν ἄρθρον του ἐναντίον τοῦ Ἰούγκα, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Κούζα ὠργάνωσε τὰ ἀντισημιτικὰ πογκρόμ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἐκραγῆ ἀπεργία τῶν ἐργατῶν λιμένος τῆς Βραίλας καὶ ὁ Ἰστράτι, μολονότι ἤσκει τότε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀμμοκονιαστοῦ, ἐγένετο γραμματεὺς τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἐργατῶν λιμένος τῆς πατρίδος του καὶ τοὺς καθωδήγησε κατὰ τὴν ἀπεργίαν των. Συνεχίζων παραλλήλως τὴν ἀρθρογραφίαν του εἰς διάφορα λαϊκὰ φύλλα τῆς Ρουμανίας, ἔγινε μετ' ὀλίγον ἀρχισυντάκτης τῆς «Ρουμάνια Μουντσιτοάρε» καὶ εἶχε τὴν τύχην νὰ διορθώσῃ ἄρθρα τοῦ σοσιαλιστοῦ ἡγέτου Χρ. Ρακόφσκι (τοῦ μετὰ τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν τῆς Ρωσίας πρεσβευτοῦ τῶν Σοβιετ ἐν Παρισίοις καὶ εἶτα ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς ἀριστερᾶς ἀντιπολιτεύσεως, συμφιλιωθέντος ἐσχάτως μετὰ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος), ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκτοπισθῆ ὑπὸ τῆς ρουμανικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Ρακόφσκι ἐπιχειρήσας νὰ διαβῆ κρυφίως τὰ ρουμανικὰ σύνορα συνελήφθη. Διωργανώθη τότε συλλαλητήριον διαμαρτυρίας, τὸ ὁποῖον κατέληξεν εἰς συμπλοκὴν μετὰ τὴν ἀστυνομίαν. Μεταξὺ τῶν συλληφθέντων καὶ φυλακισθέντων διὰ τὰς ταραχὰς συγκατελέγετο καὶ ὁ Ἰστράτι.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰστράτι ἐμελέτα ἀπλήστως προσπαθῶν νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ τῆς μορφώσεως, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχεν ἀφήσει ἢ πολυβασανισμένη ζωὴ του. Μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς γαλλορουμανικοῦ λεξικοῦ ἐπεδίδετο εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἔργων τοῦ Βολταίρου, τοῦ Ρουσσώ, τοῦ Μονταίν, τοῦ Μοντεσκιέ καὶ ἄλλων Γάλλων κλασικῶν. Κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὅπου εἰργά-

σθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ὁρμπ ὡς ἐργάτης τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγραμμάτων. Τὸ 1919 ἐξέπεσεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐκεῖ ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς διαλέξεως τοῦ Μπιρύκωφ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιστρέψῃ ἐκ Ρωσσίας, ἔγραψε ἄρθρον μὲ τὸν τίτλον: «Τολστοῖσμός ἢ μπολσεβικισμός», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπέκρινε τὰς θεωρίας τῶν ἄρνητῶν τῆς προλεταριακῆς δικτατορίας. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1920 μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1921 εὐρισκόμενος ἐν Νικαίᾳ ἐζήτηε εἰς ὅλα τὰ μέγαρα ἄρτον καὶ ἄσυλον καὶ προσέφερεν ὡς ἀντάλλαγμα κάθε εἶδος ὑπηρεσίας. Τὴν νύκτα εἰσῆρχετο κρυφίως εἰς μίαν ἀκατοίκητον βίλλαν καὶ ἐκοιμάτο ἐπὶ τῶν πλακῶν τῆς κουζίνας. Τέλος ἀπηλιτισμένος, παρηγκωνισμένος, νικημένος ὑπὸ τῆς ζωῆς καὶ συντετριμμένος ἀπὸ τὰ ἐξαντλητικὰ περιπετεῖα ἐζήτησε τὸν λυτρωτὴν θάνατον. Ἄλλ' ἢ ἀπόπειρά του ν' αὐτοκτονήσῃ δὲν ἔσχε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Τραυματισμένος μετεφέρθη εἰς τι νοσοκομεῖον τῆς Νικαίας.

Ἐκ τοῦ νοσοκομείου ἔγραψεν ὁ Ἰστράτι μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Γάλλον εἰρηνιστὴν τότε καὶ νῦν κομμουνιστὴν συγγραφέα Ρομαίν Ρολλάν, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέγραφε τὴν ταραχώδη ζωὴν του. Ὁ Ρολλάν διέκρινεν εἰς τὴν τραγικὴν ἐκείνην ἐξομολόγησιν τοῦ ἀποκλήρου τῆς τύχης, μεγάλην περιγραφὴν καὶ διηγηματικὴν ἱκανότητα καὶ τὸν παρεκίνησε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν συγγραφὴν ἀντλῶν ἀπὸ τὴν πείραν τῆς τραγικῆς ζωῆς του. Ἡ σύστασις αὕτη ὑπῆρξε σωτηρία διὰ τὸν Ἰστράτι, ὁ ὁποῖος τυχὼν τῆς περιθάψεως ἑνὸς φίλου του ἐπὶ τριετίαν, συνέγραψε τέλος τὸ πρῶτον του ἔργον: «Κυρὰ Κυραλίνα». Τὸ ἔργον τοῦτο ἐστάλη ἐν χειρογράφῳ πρὸς τὸν Ρ. Ρολλάν, ὁ ὁποῖος διεπίστωσεν ὅτι ἐπηλήθευον αἱ προβλέψεις του, καὶ ἐκδοθὲν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1924 μὲ πρόλογον τοῦ Ρ. Ρολλάν ἔσχε τεραστίαν ἐπιτυχίαν.

Ἡ «Κυρὰ Κυραλίνα» δύναται νὰ θεω-

ρηθῇ ὡς προεισαγωγὴ εἰς τὸ ὄλον ἔργον τοῦ «Γκόρκυ τῶν Βαλκανίων», τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐπικὴν ἐξιστόρησιν τῆς ζωῆς τοῦ Ρουμάνου χωρικοῦ. Εἶναι ἀριστουργηματικὸς πίναξ, ὁ ὁποῖος καθρεπτίζει ὅλην τὴν βρωμερότητα μιᾶς διεφθαρμένης κοινωνίας. Ὁ «Μπάρμπ' Ἀγγελῆς» τὸ δεύτερον κατὰ σειρὰν μυθιστόρημά του, ὡς ἔργον τέχνης εἶναι περισσότερο σφικτοδεμένον καὶ μὲ περισσότεραν πλαστικότητα εἰς τὰς εἰκόνας του. Ἀποτελεῖ ἔντονον διαμαρτυρίαν μιᾶς ἐπαναστατημένης ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν γνωρίζει ἀκόμη πὸς νὰ στρέψῃ τὴν ὀργὴν της. Τὸ τρίτον του βιβλίον, «Ἡ ἐμφάνισις τῶν «Χαϊδούκων» συμπληρῶνται μὲ τὴν «Ἀρχόντισσα τοῦ Σνάγκοβ». Εἰς τὰ δύο ταῦτα ἔργα ἐκτίθεται ὁ ἐπικὸς ἀγὼν τῶν Χαϊντούκων (ἀναλόγων πρὸς τοὺς ἰδικούς μας Κλέφτες) ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ρουμάνων μεγαλοφειδαρχῶν (βογιάρων) καὶ ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις ἐπ' αὐτῶν μιᾶς γυναικός, ἡ ὁποία ἔθεσε νέα καθήκοντα εἰς τοὺς Χαϊντούκους, τοὺς προέτρεψε νὰ πλησιάσουν τὸν χωρικόν, νὰ τὸν ἐξυψώσουν ἀπὸ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς ἀποκτηνώσεώς του καὶ νὰ τὸν διδάξουν ὅτι μόνον ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ἀγῶνας δύναται ν' ἀναμένη τὴν σωτηρίαν του. Ἡ «Ἀρχόντισσα τοῦ Σνάγκοβ» ἡ ὁποία ρίπτει ἄπλετον φῶς ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως πρὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Καρόλου Α' τῆς Ρουμανίας, ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Ἄλλα ἔργα του, μέχρι τοῦ 1927 γραφέντα εἶναι: ὁ «Κοντίν», περιγραφὴ τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀνίσου ἀνθρώπου καὶ ἀντιμιλιταριστικὸν σάλπισμα. «Ἡ ἐποδὸς τοῦ χαντακιοῦ» («Νεραντζούλα») πλήρης συμπαθείας καὶ οἴκτου ἐξιστορήσις τῆς βασανισμένης ζωῆς μιᾶς μικρᾶς «Μιχαήλ» ὕμνος πρὸς τὴν φιλίαν.

Τὸ 1927 ὁ Ἰστράτι μετέβη εἰς τὴν Ρωσσίαν κατὰ τὰς ἐορτὰς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει δεκαετίας ἀπὸ τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκεῖ ἐγνώρισεν ἕκ τοῦ πλησίον τὴν νέαν πραγματικὴν

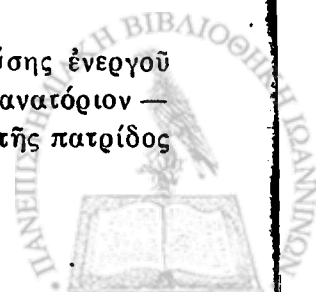

τητα τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ ἐπανάστασις καὶ ἐγένετο ἔνθερμος καὶ ἐνθουσιώδης κῆρυξ αὐτῆς. «Ὅπως τόσοι ἄλλοι—λέγει—οἱ ὅποιοι κατοικοῦν εἰς τὴν Δύσιν, ἀμφέβαλλον. Ἐπρεπε νὰ ἔλθω νὰ ζήσω ἐδῶ καὶ νὰ ἰδῶ τὸν λαὸν αὐτὸν νὰ ζῆ καὶ ν' ἀνορθώνεται ὑπὸ τὰ ἐρείπιά του. Ἦμην εἷς ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων τῆς Δύσεως, τοὺς ὁποίους πνίγει ἡ ἠθικὴ ἀστασία. Ἐπὶ τόσα ἔτη δὲν κατῴρθωσα νὰ εὗρω ἀνθρώπους ἐλπίζοντας καὶ ἀγαπῶντας... Ἐδῶ εἶναι ἡ πίστις, ἡ πεποίθισις, ὁ νεανικὸς ἐνθουσιασμὸς ἐνὸς ὀλοκλήρου λαοῦ». Ἐπιστρέφων ἐκ Ρωσσίας ὁ Ἰσράτι ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1928 καὶ ἔδωκε διάλεξιν ἐν Ἀθήναις περὶ τῆς ἐν Ρωσίᾳ καταστάσεως καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ διάλεξις αὕτη ἡ ὁποία ἔσχε τερασσίαν ἐπιτυχίαν καὶ ἡ φλογερὰ διαμαρτυρία τοῦ Ἰσράτι διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ φθισιατρείου «Σωτηρία», ἀνησύχησαν τὴν κυβέρνησιν τοῦ στενοῦ συνασπισμοῦ, ἡ ὁποία καὶ διέταξε τὴν ἀπέλασίν του ἐξ Ἑλλάδος καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς δίκην τοῦ Δ. Γληνοῦ ὡς ὄργανο τοῦ τῆς διαλέξεως. Κατὰ τὴν δίκην ταύτην ὁ κατηγορούμενος δηλώσας ὅτι δὲν ἐγνώριζε τὸ «ἀναρχικὸν» περιεχόμενον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανεν ἡ διάλεξις, ἠθωώθη.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρωσίαν ὁ Ἰσράτι παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἔτος καὶ τὴν διέτρεξεν ὀλόκληρον μέχρι τῶν ἄκρων τῆς Σιβηρίας. Συγκρουσθεὶς ὅμως μετὰ τὰς σοβιετικὰς ἀρχὰς ἐξ ἀφορμῆς ἀδικίας προσγενομένης εἰς τὸν ἐργάτην Ρουσακῶφ, πενθερὸν τοῦ γνωστοῦ Ρωσογάλλου ποιητοῦ καὶ ἐπαναστάτου Βίκτωρ Σέρζ ἔφυγεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου (1929) ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρὸς τὴν ἄλλην φλόγα», τρίτομον κατηγορητήριον («Ἡ Ρωσσία γυμνή»,—«Σοβιὲτ 1929»—«Πρὸς τὴν ἄλλην φλόγα»). Ἀφῆγούμενος τὴν ὑπόθεσιν Ρουσακῶφ, καταλήγει εἰς πλήρη καὶ λεπτομερῆ δυσμενῆ κριτικὴν τῆς ἐν Ρωσίᾳ καταστά-

σεως. Ἡ νέα ἐκδήλωσις τοῦ Ἰσράτι, ὅστις πρὸ ἔτους ἐνεφανίζετο ὡς ὁ θερμότερος ὑποστηρικτὴς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, κατέπληξε τοὺς πάντας καὶ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ἀντιπάλους του. Ἀπολογούμενος πρὸ τῆς γενικῆς κατακραυγῆς, ἣτις ὑπεδέχθη τὴν ἀπρόοπτον αὐτὴν μεταστροφὴν τοῦ ἐδημοσίευσεν («Europe» Φεβρουάριος 1930) ἐν ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐμπιστοσύνη», ἐν τῷ ὁποίῳ προσπαθεῖ ν' ἀποσεισῆ τὰς κατηγορίας τοῦ λιποτάκτου ἢ καὶ τοῦ προδότου, αἵτινες διευτυπώθησαν ἐναντίον του. «Δὲν διεφώνησα μὲ τὸν μπολσεβικισμόν, γράφει, ἀλλὰ μὲ τοὺς κακοὺς μπολσεβίκους καὶ τὸ ἀκατανόητον, συνειδητὸν ἢ ἀσυνειδητὸν, μποῦκοτὰξ ποὺ ἐνεργοῦν κατὰ τῆς Ἐπαναστάσεως. Αὕτη, ὅπως ἡ δυστυχία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία μοῦ εἶναι πολὺ γνωστὴ καὶ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ, κρατεῖ ὅλην μου τὴν ἐμπιστοσύνην, ὅλην μου τὴν ἐλπίδα σωτηρίας καὶ ὅλην μου τὴν μοχητικότητα. Ὑπῆρξα πάντοτε καὶ μένω ὁ ἐνθερμος στρατιώτης, ἐλεύθερος σκοπευτὴς τῆς κοινωνικῆς ταραχῆς, εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἀληθινῶν ἐπαναστατῶν διὰ μίαν καλυτέραν ἀνθρωπότητα». Ἄλλ' εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον ἀποκαλύπτεται ἀναρχικὸς, ἀνίκανος νὰ δεχθῆ οἰανδήποτε πειθαρχίαν καὶ μὲ παθολογικὴν ὑπερεκτίμησιν τοῦ ἀτομικοῦ. «Μεταξὺ τῶν ἀλύττων τοῦ ἐργοστασίου καὶ τῶν φθειρῶν, προτιμῶ τὰς φθειράς, γράφει. Ἄλλὰ, πρὸ παντός, τὸ δικαίωμά μου νὰ ξύνωμαι ὅπως θέλω!... Τίποτε δὲν μοῦ ἀρέσει ἀπὸ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πολιτισμοῦ σας (τοῦ ἀστικοῦ). Οὔτε ἐπίσης τίποτε ἀπὸ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς τάξεώς μου (ἐργατικῆς) ἐκεῖ ὅπου ἀσχεῖ τὴν ἐξουσίαν τῆς καὶ ρυθμίζει τὴν ζωὴν σκληρότερον ἀπὸ σᾶς (τοὺς ἀστοὺς) ἐν ὀνόματι τῆς ἐρχομένης ἐλευθερίας».

Κατόπιν, ἀποσυρθεὶς πόσης ἐνεργοῦ δράσεως, ἐγκατεστάθη εἰς σανατόριον—πάσχει ἐκ φυματιώσεως—τῆς πατρίδος

του Ρουμανίας. Ἐκτοτε ἐξέδωκε τὴν συλλογὴν διηγημάτων, «Ὁ σπογγαλιεύς», ἀθηναϊκῆς ὑποθέσεως, τὸ μυθιστόρημα «Τσαίσα Μίνκα» κ.ἄ.

Ἰταλία.— Κράτος τῆς Ν. Εὐρώπης ἐκτεινόμενον ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων χερσονήσων τῆς Μεσογείου μετὰ τῶν νήσων Σικελίας καὶ Σαρδηνίας. ἔχει ἔκτασιν 310,5 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 45 περίπου ἑκατομ. κατοίκων. Ἡ Ἰταλία ἔχει σημαντικῶς ἀνεπτυγμένην γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν, ἰδιαίτερος εἰς τὰ βόρεια, ἀπασχολοῦσαν περὶ τὰ 4 ἑκατομ. ἐργατῶν, στερουμένην ὁμως πρώτων ὑλῶν.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἰταλίας ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκατατάσεως βαρβάρων γερμανικῶν λαῶν (476 π. Χ.). Ἡ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἱστορία τῆς χώρας ταυτίζεται πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν (βλ. *Ρώμη*). Ὁ Ὀδοάκρος εἰσβαλὼν ἀπὸ βορρᾶ καὶ καταλύσας τὴν Δυτικὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν ἐγένετο βασιλεὺς, ἀλλὰ τὸ 489 ἠττήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων Θεοδώριχου τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἵδρυσεν ἴδιον γοτθικὸν κράτος, καταλυθὲν καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν στρατηγῶν Βελισαρίου καὶ Ναρσῆ (555). Ἡ Ἰταλία ἐγένετο ἕξαρτία τῶν βυζαντινῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 568 ἤρχισαν εἰσβάλλοντες Λογγοβάρδοι. Οἱ πάπαι Γρηγόριος Α' καὶ Στέφανος Β' ἐκάλεσαν τοὺς Φράγκους καὶ ἀπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἢ Βόρειος καὶ ἢ Μέση Ἰταλία περιήλθεν εἰς τὸ ὑπ' αὐτὸν φραγκικὸν κράτος, ἐνῶ ἡ Νότιος παρέμενε λογγοβαρδικὸν δουκάτον ὑπὸ φραγκικὴν ἐπικυριαρχίαν. Οἱ πάπαι ἀπέκτησαν ἐν Ρώμῃ καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ οἱ βυζαντινοὶ διετήρουν τὴν Βενετίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Ν. Ἰταλίας.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 10ου αἰῶνος ἡ Β. Ἰταλία κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος Ὀθωνος Α' ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ρωμαιογερμανοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ὁποῖον πρῶτος εἶχε λάβει

ὁ Κάρολος ὁ Μέγας. Μὴ δυνηθεὶς ὁ Ὀθων νὰ ἐπεκταθῆ εἰς τὴν Ν. Ἰταλίαν κυρίως λόγῳ ἀντιστάσεως τῶν παπῶν, ἤρχισε παύων αὐτοὺς καὶ ἀναβιβάζων εἰς τὸν παπικὸν θρόνον συγγενεῖς ἢ φίλους του. Ὁ ἀγὼν οὗτος μεταξὺ γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ Βατικανοῦ ἐσυνεχίσθη καὶ κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα. Οἱ πάπαι ὁμως εὗρον συμμάχους τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ κατακτῆσαντας τὰς βυζαντινὰς ἐπαρχίας τῆς Ν. Ἰταλίας Νορμανδοὺς καὶ κυρίως τὰς ἰταλικὰς πόλεις, ὅπου ἡ δημιουργουμένη ἤδη ἀστικὴ τάξις ἤλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ αὐτονομίαν. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐνεφανίσθησαν τὰ δύο περιφῆμα ἀστικά κόμματα τῶν *Γιβελλίνων* καὶ τῶν *Γουέλφων* (βλ. λ.). Οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες δὲν ἀνεγνώρισαν τὰς ἀστικὰς ἐλευθερίας καὶ ὁ Φρειδερίκος Βαρβαρόσσας ἀπεπειράθη (1158) νὰ ἐπιβάλλῃ τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα. Προεκλήθη σφοδρὸς ἀγὼν καὶ τὸ 1162 ὁ Φρειδερίκος κατέστρεψε τὸ Μιλᾶνον, ἀλλ' ἠττήθει τὸ 1176 παρὰ τὸ Λενιάνο ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου Γ', προστάτου τῶν ἀστικῶν κέντρων, ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ μέγιστον μέρος τῆς μεσαιῆς Ἰταλίας ὡς παπικὸν κράτος. Οἱ πάπαι ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἀντελήφθησαν τὴν ἀξίαν τῆς δημιουργουμένης ἀστικῆς τάξεως καὶ ἔφθασαν μέχρι θεωρητικῆς καταδίκης τῆς μοναρχίας, τὴν ὁποίαν θὰ ὑπέγραφον, ὡς οἱ σημερινοὶ ἀστοί. Ὁ πάπας Γρηγόριος Ζ' ἔγραφε τὸ 1801: «Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πρίγκηπες κατάγονται ὅλοι ἀπὸ ἀνθρώπους, οἵτινες ἠγνόουν τὸν Θεόν, ἀλλὰ δὲν ἠγνόουν οὔτε τὴν θρασύτητα, οὔτε τὴν κλοπὴν. οὔτε τὴν ἀπάτην, οὔτε τὴν δολοφονίαν, ἐν ὀλίγοις ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπέτυχον διὰ παντὸς εἶδους ἐγκλημάτων νὰ βασιλεύσουν ἐπὶ τῶν ὁμοίων τῶν».

Αἱ λομβαρδικαὶ πόλεις (τῆς Β. Ἰταλίας) ἠσθάνθησαν τὴν ὄθησιν τῶν νέων οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἤρχισαν ἐκδηλοῦνται πανταχοῦ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 10ου αἰῶ-

νος. Ἐγένοντο τὰ κέντρα τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀνατολῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς τραπεζιτικῆς οἰκονομίας. Τοῦτο προεκάλεσε μεγάλας δυσχερείας, διότι ἡ Λομβαρδία προσεῖλκυσε τὰς βλέψεις τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν παπῶν. Ἡ περιφέρεια αὕτη ἔγινε, ὅπως καὶ ἡ Φλάνδρα, μία τῶν μεγαλυτέρων πολεμικῶν θεάτρων τῆς Εὐρώπης. Ἡ εἰδικὴ αὕτη οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις συνέβαλε σημαντικῶς εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς συνειδήσεως τῶν λομβαρδικῶν πόλεων. Ἐγένοντο δημοκραταί μετὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον δημοκρατικὸν σύστημα καὶ προσεπάθησαν νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν ἀνεξαρτησίαν των κατὰ τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀμυνθοῦν πρῶτον κατὰ τῶν κληρικῶν ἀξιώσεων. Ὁ κληρὸς ἀπῆτει πράγματι προνομιοῦχον θέσιν. Αἱ πόλεις ἀπέκρουον φυσικὰ τὰς ὑπερβολικὰς ταύτας ἀξιώσεις. Προεκλήθησαν σοβαραὶ συγκρούσεις, καθ' ἃς οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων ἤντλουν δημοκρατικὰ ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὴν βίβλον καὶ τοὺς πατέρας τῆς ἐκκλησίας.

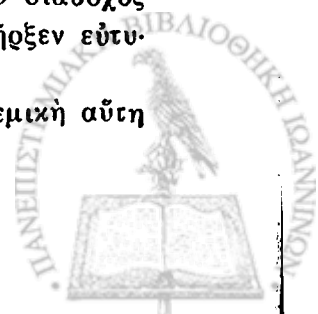
Εἰς τοὺς τοπικοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας προσετέθη καὶ ἡ περίφημος φιλονικία περὶ τοῦ δικαίωματος τοῦ αὐτοκράτορος ὅπως ἐγκρίνη τοὺς διορισμοὺς τῶν ἐπισκόπων. Ἡ φιλονικία αὕτη ἐξεργάγη κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 11ου αἰῶνος καὶ ἔσχε μέγαν ἀντίκτυπον εἰς τὴν Βόρειον Ἰταλίαν. Ἡ προσωπικότης τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ' (1073—1085) δὲν ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ οὐδένα Ἰταλὸν ἀδιάφορον. Ἡ πολεμικὴ του ἐναντίον τοῦ διεφθαρμένου κλήρου ἀφ' ἑνός, αἱ φιλοδοξίαι του ἐπὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἀφ' ἑτέρου, αἵτινες ἐπεστέφθησαν διὰ τοῦ ἐξουτελισμοῦ τοῦ Ἐρρίκου Δ' εἰς Κάνοσσα, προεκάλεσαν ἀνάμικτα αἰσθήματα εἰς τὴν δημοκρατικὴν ἀστικήν τάξιν. Ἡ εὐγένεια τοῦ χαρακτηῆρος του, αἱ προοδευτικαὶ ἰδέαι του, ἡ πολεμικὴ του κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τῶν βα-

σιλέων καὶ τῶν πριγκήπων προσεῖλκυσαν τὴν συμπάθειαν τῶν ἐργατικῶν καὶ βιοτεχνικῶν στρωμάτων. Συνεκροτήθησαν τὰ παπικὰ καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ κόμματα.

Οἱ ἀγῶνες μεταξὺ παπwsύνης καὶ τῶν αὐτοκρατόρων Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα (1152—1190) καὶ Φρειδερίκου Β' (1212—1250) ἤσκησαν ἀκόμη μεγαλυτέραν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς ζωῆς. Τὰ κόμματα τῶν «γυέλφων» (παπιστῶν) καὶ τῶν «γιβελίνων» (αὐτοκρατορικῶν) ἔγιναν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἰταλικῆς ζωῆς. Εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας, ἡ παπwsύνη ἐπέδειξε διπλωματικὰς ἰκανότητας ἀνωτέρας τῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ ἀγῶν μεταξὺ πάπα καὶ αὐτοκράτορος εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἵδρυσιν τοῦ παπικοῦ κράτους. Ἀφῆσαν εἰς τὸ Βατικανὸν μεγάλας διπλωματικὰς παραδόσεις καὶ ἐξησφάλισαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ὑποστήριξιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐγέννησαν ἄλλους ἀνταγωνισμοὺς εἰς τὰς λομβαρδικὰς πόλεις. Ἐφ' ὅσον οἱ πάπαι ἠγωνίζοντο κατὰ τῶν αὐτοκρατόρων ἠνείχοντο τὰ αἰρετικὰ κινήματα τῆς Λομβαρδίας. Μετὰ τὸ λεπτὸν πολιτικὸν αἰσθητήριόν των ἀντελήφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ προσεταιρισθοῦν τὰς λομβαρδικὰς δημοκρατίας. Οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες, ἀντιθέτως, μόλις ἀπέκτησαν ἐπαρκεῖς ναυτικὰς δυνάμεις ὥστε νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐκτελέσουν τὰ κατακτητικὰ σχέδιά των, ἐπλημύρισαν τὴν Λομβαρδίαν, κατέλαβον τὰς πόλεις ἐξ ἐφόδου, ὠθοῦντες οὕτω εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἀντιπάλων των ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν πραγματικῶς σύμμαχοί των, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶχον τὸν αὐτὸν ἐχθρόν, δηλαδὴ τὸν πάπαν. Ὁ στρατὸς τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα ἠττήθη εἰς Λινιάνο, τὸ 1176, ἀπὸ τοὺς ἀστούς τῶν ἐλευθέρων λομβαρδικῶν πόλεων. Ὁ διάδοχος του Φρειδερίκος Β' δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος.

Ἡ διπλωματικὴ καὶ πολεμικὴ αὕτη

πάλη μεταξύ παπωσύνης, αὐτοκρατορίας καὶ ἀστικῆς τάξεως παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν αἰρετικῶν χριστιανοκομμουνιστικῶν ἰδεῶν. Αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Λομβαρδίας ἔγιναν καταφύγια καὶ κέντρα τῶν *Καθαρῶν* (βλ. λ.). Ἦδη, περὶ τὸ 1030, γίνεται λόγος περὶ δικῶν κατὰ τῶν αἰρετικῶν, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «παταρινοί», ἐκ τῆς συνοικίας τοῦ Μιλάνου ὅπου εἶχον τὴν ἔδραν των. Ἀλλὰ ἐπρόκειτο μόνον περὶ τοπικῶν διώξεων. Γενικῶς, οἱ Καθαροὶ ἔζησαν ἡρεμοὶ σχετικῶς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 12ου αἰῶνος. Τὸ 1125 κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν εἰς Ὁρβιέτο, ἀλλὰ τελικῶς ἠττήθησαν μετὰ αἱματηρὸν ἀγῶνα. Τὸ 1150, εἶχον γίνει τόσο πολυάριθμοι ὥστε εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ Λομβαρδία ἦτο πλήρης αἰρετικῶν καὶ καθώς, ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Φρειδερίκος Βαρβαρόσσας εἶχε συνάψει εἰρήνην, μὲ τὴν παπωσύνην, συνεκλήθη τὸ 1184 σύνοδος ἐν Βερῶνῃ, ὅπου ὁ πάπας Λούκιος Γ' καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος Βαρβαρόσσας συνέταξαν αὐστηρὸν ἔδικτον κατὰ τῶν αἰρετικῶν, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλε τὴν ἐπισκοπικὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τὴν φροντίδα νὰ ἐκτελεῖ τὰς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐκδιδομένας ἀποφάσεις κατὰ τῶν αἰρετικῶν. Μολοντοῦτο ἡ ἀνάπτυξις τῶν αἰρέσεων δὲν διεκόπη. Συντριβόμενοι εἰς τὸ ἐν μέρος κατέφευγον εἰς τὸ ἄλλο ὅπου ὑπεστηρίζοντο ἀπὸ τὰς τοπικὰς ἀρχάς, αἵτινες δὲν ἤθελον νὰ γίνον ἐκτελεσταὶ τῶν παπικῶν ἐντολῶν. Ἡ Λομβαρδία καὶ ἰδιαιτέρως τὸ Μιλᾶνον ἀπετέλουν τότε τὸ κέντρον τοῦ αἰρετικοῦ κινήματος ἐν Εὐρώπῃ.

Οἱ λομβαρδοὶ αἰρετικοὶ ἵδρυσαν μέγαν ἀριθμὸν σχολείων. Οἱ καλύτεροὶ μαθηταὶ ἐστέλλοντο εἰς Παρισίους διὰ νὰ σπουδάσουν σχολαστικὴν καὶ θεολογίαν καὶ νὰ δύνανται οὕτω νὰ συζητοῦν μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐκκλησίας.

Τὸν 13ον αἰῶνα ὁ ἰταλικὸς «καθαρισμὸς» ἐνισχύθη σημαντικῶς διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Βαλδιανῶν καὶ τῶν Ἀρνολδιστῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν δευτέρων Ἀρνόλδος ὁ ἐκ Βρεσκίας (βλ. λ.) ἐκήρυσσε τὴν πτωχείαν καὶ τὴν κοινοκτημοσύνην. Αἱ ἀντιλήψεις του εὗρον πρόσφορον ἔδαφος μετὰ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν τῶν λομβαρδικῶν πόλεων (Μπέερ: Γενικὴ Ἱστορία τοῦ σοσιαλισμοῦ).

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων ἐξ Ἰταλίας ἀνεπτύχθησαν τὰ ἐλεύθερα ἰταλικά κρατίδια, ὡς ἡ Βενετία, ἡ Γένουα, τὸ Μιλᾶνον καὶ ἡ Φλωρεντία, τὰ ὅποια ὀργανώθησαν εἰς ἀριστοκρατικὰς δημοκρατίας, ὧν πολλοὶ ἄρχοντες ἐγένοντο κληρονομικοὶ ἡγεμόνες. Τὰ κράτη ὁμῶς ταῦτα καὶ ὡς μοναρχίαι καὶ ὡς δουκᾶτα διετήρησαν τὸν ἀστικὸν χαρακτῆρα των καὶ ἀνέπτυξαν εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιοτεχνικὴν οἰκονομίαν. Ἡ περίσδος αὕτη τῆς Ἰταλίας, τῆς αὐγῆς τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι μία ἀπὸ τὰς σημαντικωτέρας περιόδους τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως (βλ. Ἀναγέννησις).

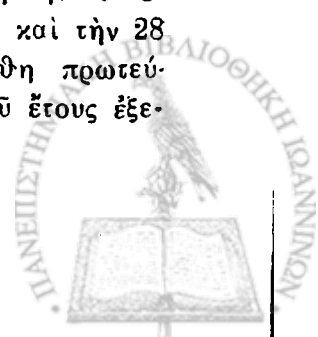
Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 16ου αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 16ου ἡ Ἰταλία παρήκμασεν ὑπὸ τὰς ξενικὰς κατοχὰς τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐπέφερε ριζικὰς μεταβολὰς ἐν Ἰταλίᾳ. Τὸ 1796 ὁ Βοναπάρτης κατέκτησε τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν Σαβοΐαν καὶ ἐγένετο κύριος τῆς Ἄνω Ἰταλίας, τῆς ὁποίας αἱ ἡγεμονίαι τοῦ Μιλάνου, τῆς Μαντούης, τῆς Μοδένης, τῆς Καρράρας, ἀπετέλεσαν μετὰ τμημάτων τῆς Πάρμας καὶ τοῦ παπικοῦ κράτους τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Δημοκρατίαν, τὸ 1797.

Τὸ 1798 τὸ ὑπόλοιπον τοῦ παπικοῦ ἀπετέλεσε τὴν Ρωμαϊκὴν, ἡ δὲ Γένουα Λιγορικὴν Δημοκρατίαν. Διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Κάμπο—Φόρμιο, τὸ 1799 καὶ τῆς τοῦ Λυνεβίλ, ἡ Βενετία ὑπήχθη εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ὁ δούξ τῆς Πάρμας ἔλαβε τὴν Τοσκάνην, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ βα-

σιλέως τῆς Ἑσρουρίας. Διὰ τῆς νίκης τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου παρὰ τὸ Μαρέγκο, τὸ 1800, οἱ Γάλλοι ἀπέβησαν ὀριστικῶς κύριοι τῆς Ἄνω Ἰταλίας καὶ ὁ Ναπολέων ἐξελέγη διὰ δέκα ἔτη πρόεδρος τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίας, μετονομασθείσης εἰς Ἰταλικήν. Τὸ 1805 στεφθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ὁ δὲ πρόγονός του Εὐγένιος Μπωαρναὶ διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς, καὶ ὁ νεογέννητος υἱός του ἔλαβε, τὸ 1811, τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ρώμης. Εἰς τὰς ἡγεμονίας Πιομπίνο, Λούκκαν, Μάσσα Καρράραν καὶ Γκοναστάλλαν ἐβασίλευον ἀπὸ τοῦ 1805 αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ναπολέοντος Ἑλίζα Πατσιόκι καὶ Παυλίνα Βοναπάρτου. Τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως ἐκυβέρνα ἀπὸ τοῦ 1806 ὁ ἀδελφός τοῦ Ναπολέοντος Ἰωσήφ καὶ ἀπὸ τοῦ 1808 ὁ γαμβρός του Μορά. Αἱ μεταβολαὶ αὗται, παρὰ τὸν αὐθαίρετον χαρακτήρα των, ἔθεσαν τέρμα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν κατάστασιν τῆς Ἰταλίας. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος, τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης παρεχώρησεν εἰς τὴν Αὐστρίαν τὴν Λομβαρδίαν καὶ τὴν Βενετίαν, εἰς τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας τὴν Γένουαν, τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν καὶ ἐπανίδρυσεν τὸ παπικὸν κράτος. Ἐπίσης ἀνεσυνεστήθησαν τὰ βασίλεια τῆς Τοσκάνης καὶ τῆς Νεαπόλεως. Τὰ δημοκρατικὰ σπέρματα ὅμως, τὰ ὅποια εἶχον μεταφέρει οἱ στρατοὶ τοῦ Ναπολέοντος εἶχον εὖρει γόνιμον ἔδαφος ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἤδη ἐξεδηλοῦντο διὰ μουσικῶν ὀργανώσεων, ὡς οἱ *Καρμπονάροι* (βλ. λ.), οἵτινες ἔτεινον πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἑνωσιν καὶ τὴν δημοκρατίαν. Ἡ ἰσπανικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1820 καὶ ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τοῦ 1830 ἐν Γαλλίᾳ εἶχον τὸν ἀντίκτυπόν των ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐξεργάγησαν κινήματα, κατασταλέντα τῇ ἐπεμβάσει τῆς Αὐστρίας. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ 1848 δὲν ἔπαυσαν τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, προκαλούμενα ἀπὸ τὴν μουσικὴν ὀργάνωσιν «Νέα Ἰταλία», τὴν ὁποίαν εἶχεν ἰδρῦσει εἰς τὸ ἐξωτερικὸν

ὁ *Ματοίνι* (βλ. λ.). Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως ὁ βασιλεὺς τῆς Σαβοΐας Κάρολος παρεχώρησε συνταγματικὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν λαόν, αἵτινες ἔστρεψαν πρὸς τὸν οἶκον τοῦ τὰς συμπαθείας ὀλοκλήρου τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ. Ὁ υἱὸς τοῦ Καρόλου Βίκτωρ-Εμμανουήλ Β' ἐσυνέχισε τὴν φιλελευθέραν πολιτικὴν τοῦ πατρός του καὶ ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους εἰς τὸν *Καβούρ* (βλ. λ.), ὅστις διὰ συμβάσεως μὲ τὸν Ναπολέοντα Γ' τῆς Γαλλίας ἐσχεδίασε κοινὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ἡττηθείσης τῆς Αὐστρίας (1859), παρεχωρήθη ἡ Λομβαρδία εἰς τὴν Σαβοΐαν, εἰς τὴν ὁποίαν διὰ δημοψηφίσματος προσηρητήθησαν τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ Τοσκάνη, ἡ Πάρμα, ἡ Μοδένη καὶ ἡ Ρωμανία, εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ἡ Νίκαια καὶ ἡ Σαβοΐα. Ὑπὸ τοῦ Γαριβάλδη ἐπίσης προσηρητήθη εἰς τὴν Σαρδηνίαν τὸ βασίλειον τῶν Δύο Σικελιῶν. Τὴν 18 Φεβρουαρίου 1861 συνῆλθεν ἐν Τουρίνω, πρωτεύουσῃ τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας, ἡ πρώτη ἰταλικὴ βουλὴ καὶ τὴν 14 Μαρτίου, ὁ Βίκτωρ-Εμμανουήλ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας. Πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας ἐγένετο ἡ Φλωρεντία, διότι ὁ Ναπολέων Γ' δὲν παρεχώρει εἰς τὸ ἰταλικὸν κράτος τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταληφθεῖσαν Ρώμην. Ἡ Ἰταλία, ἐπωφεληθεῖσα τοῦ αὐστροπρωσικοῦ πολέμου τοῦ 1865 ἐπετέθη κατὰ τῆς Αὐστρίας μολονότι δὲ ὑπέστη ἐν ἀρχῇ δεινὴν ἦτταν, ἐπέτυχεν τέλος τὴν παραχώρησιν τοῦ Λομβαρδοβενετικοῦ βασιλείου. Ἡ τελικὴ ἑνωσις τῆς Ἰταλίας συνεπληρώθη κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον ὅτε οἱ Γάλλοι ἐγκατέλειψαν τὴν Ρώμην. Τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1870 τὰ ἰταλικά στρατεύματα εἰσήλασαν εἰς τὸ παπικὸν κράτος καὶ τὴν 20 Σεπτεμβρίου εἰς Ρώμην, ἣτις κατόπιν εὐνοϊκοῦ δημοψηφίσματος προσηρητήθη τὴν 8 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν 28 Ἰανουαρίου 1871 ἀνεκηρύχθη πρωτεύουσα. Τὸν Μάιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξε-

Κοινωνιολογική και Πολιτική Έγκυκλοπαίδεια

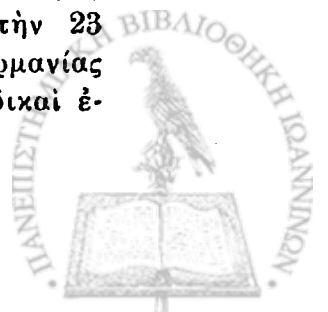

δόθη ὁ λεγόμενος «Νόμος τῶν Ἑγγυήσεων», διὰ τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον τοῦ πάπα ἀνεκηρύχθη ἱερὸν καὶ ἰσότιμον πρὸς τὸ τοῦ βασιλέως καὶ παρεχωρεῖτο εἰς τὸν πάπαν ἑτησίᾳ ἐπιχορήγησις 3.225.000 λιρετῶν. Ὁ πάπας ὅμως μὴ παραδεχθεὶς τὰς ἑγγυήσεις, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν πολιορκούμενον καὶ δὲν ἐξῆλθε πλέον τοῦ Βατικανοῦ.

2.—*Ἡ νέα Ἰταλία.* Ἡ ζωὴ τοῦ νέου βασιλείου ἦτο δυσχερεστάτη, τὰ δὲ κύρια ζητήματα τὰ ὁποῖα τὸ ἀπησχόλουν ἦσαν ἡ ἀθλία πάντοτε οἰκονομικὴ κατάστασις, ἡ ἀδυναμία ἀποκτίσεως ἀποικιῶν διὰ τὸν πλεονάζοντα πληθυσμὸν, κυρίως λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῆς Γαλλίας καὶ ὁ διεθνὴς προσανατολισμὸς του. Ἡ ἀθλία οἰκονομικὴ κατάστασις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συχνὴν ἔκρηξιν ἀναρχικῶν κινήματων, καθόσον πρὸς τὸν ἀναρχισμὸν εἶχον στραφῆ μεγάλα τμήματα τῶν παλαιῶν μουσικῶν ὀργανώσεων (Καρμπονάροι, ὄπαδοὶ τοῦ Μασίνι) αἱ ὁποῖαι ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἔνωσιν καὶ τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας. Τὴν 29 Ἰουλίου 1900 ὁ βασιλεὺς Οὐμβέρτος ἐδόλοφονήθη ὑπὸ ἀναρχικοῦ. Ἡ προσπάθεια ἀποικισμοῦ εἰς Τύνιδα ἀπέτυχε κατόπιν τῆς καταλήψεως τῆς χώρας ὑπὸ τῆς Γαλλίας (1881). Ἡ Ἰταλία κατέκτησε παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν τὴν Ἐρυθραίαν (1890), ἀλλ' ἡ προσπάθεια ἐπεκτάσεως πρὸς τὴν Ἀβησσυνίαν κατέληξεν εἰς τὴν τρομερὰν ἤτταν τῆς Ἄντουας (1896). Εἰς τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς, λόγῳ τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἡ Ἰταλία προσεχώρησεν εἰς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν, ἐπιδιώκουσα τὴν φιλίαν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἀπὸ τοῦ 1910 ὅμως ἡ Ἰταλία ἤρχισε στρεφόμενη πρὸς τὴν ἀγγλορωσικὴν Συνεννόησιν, πρὸς ἣν τελικῶς ἐτάχθη κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Αἱ ἐπισκέψεις τοῦ Ρώσσου καὶ τοῦ Ἀγγλοῦ βασιλέως ἔδειξαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν νέαν στροφὴν πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ 1911 ἡ κυβέρνησις Τζιολίτι ἐπέδωξε πάλιν τὴν κατάκτη-

σιν ἀποικιῶν ἐν Ἀφρικῇ διὰ τοῦ ἰταλοτουρκικοῦ πολέμου, ὅστις ἔληξε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Οὐσσὺ τῆς Λωζάννης (18 Ὀκτωβρίου 1912), δι' ἧς ἡ Ἰταλία καίτοι ἠττηθεῖσα, ἀπέκτα τὴν Τριπολίτιδα καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ ὑπὸ τύπον προσωρινότητος τὴν Δωδεκάνησον, μέχρις ἐκκενώσεως τῆς Τριπολίτιδος ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἡ εὐμενὴς στάσις τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐνίσχυσε τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν προσέγγισιν τῆς Ἰταλίας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνέτρεχε καὶ τὸ ἐν τῷ μεταξύ ἐκδηλωθὲν κίνημα ταῦ ἱρρεδεντισμοῦ (βλ. λ.) τὸ ὁποῖον κυρίως ἐστρέφето κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ἐξ ἀφορμῆς ὅμως τῶν βαλκανικῶν πολέμων ἡ Ἰταλία ἐστράφη πάλιν πρὸς τὴν Αὐστρίαν, μεθ' ἧς κοινὸν εἶχε συμφέρον διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ καθεστώτος τῆς Ἀδριατικῆς καὶ ἀνενέωσε τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἐπιβληθῆ (1912) καὶ ἡ καθολικὴ ψηφοφορία. Ἡ ἄνοδος εἰς τὴν ἀρχὴν (1914) κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Σαλάντρα, γνήσιον ἱρρεδεντιστὴν καὶ κεκηρυγμένον ὑπὲρ τῆς συνεννοήσεως μετὰ τὴν Γαλλίαν, ὅπως καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Σοννίνο, ἐστρεψεν ὀριστικῶς τὴν ἰταλικὴν πολιτικὴν πρὸς τὴν Συνεννόησιν.

3.—*Ὁ παγκόσμιος πόλεμος.* Ὅταν ἐξεργάγη ὁ παγκόσμιος πόλεμος (1914), ἡ Ἰταλία παρέμεινε οὐδετέρα παρὰ τὴν συμμαχίαν, ἥτις τὴν συνέδεε μετὰ τὰς Κεντρικὰς αὐτοκρατορίας. Ἐνισχύετο ὅμως βαθμηδὸν τὸ ὑπὲρ τῆς ἐξόδου ρεῦμα ἀπὸ τὴν ἀστικὴν ἱρρεδεντιστικὴν κίνησιν, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦτο ὁ Ντ' Ἀννούντσιο, ἀπὸ τὴν ἔντονον ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν προπαγάνδαν, ἥτις διέθετεν ἐν Ἰταλίᾳ ἄφθονον χρυσὸν καὶ ἀπὸ τὸ νεοφανὲς κίνημα τῶν φασιστῶν, ἐκ τῶν διαγραφέντων τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος κύκλων, οἵτινες ἐχορηματοδοτοῦντο ὑπὸ τῆς Γαλλίας. Ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐκηρύχθη τὴν 23 Μαΐου 1915 καὶ ὁ κατὰ τῆς Γερμανίας τὴν 26 Αὐγούστου 1916. Σποραδικαὶ ἐ-

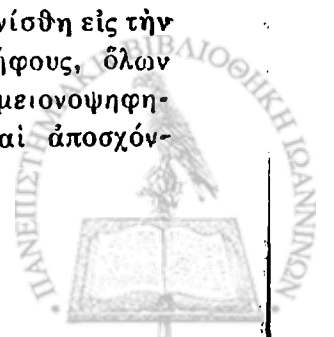

ξεγέρσεις τῶν ἐργατῶν κατὰ τοῦ πολέμου ἐπνίγησαν εἰς τὸ αἶμα.

Νικήσαντος τοῦ συνασπισμοῦ, εἰς ὃν μετεῖχε, ἡ Ἰταλία ἔλαβε τὴν Τεργέστην, τὸ Τυρόλον καὶ τὸ Φιοῦμε, διεξεδίκει δὲ μέγα μέρος τῆς Δαλματίας καὶ τμήμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸ ὁποῖον εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς αὐτὴν οἱ Σύμμαχοι. Αἱ συνέπειαι τοῦ πολέμου ἐδημιούργησαν δύο μεγάλα ρεύματα ἐν Ἰταλίᾳ: τὸ ἐπαναστατικὸν καὶ τὸ φασιστικόν. Εἰς τὸ πρῶτον ἀνήκον αἱ ἐργατικαὶ μῦζαι καὶ μέγα μέρος τῶν ἀγροτῶν. Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ λαοῦ, κεκηρυγμένον πάντοτε ἐναντίον τῆς ἐξόδου εἰς τὸν πόλεμον, εἶχεν ἐξεγερθῆ περισσότερον κατὰ τὴν περίοδον τῶν πολυνέκρων ἡττῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ἤδη, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνέοντος καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ἐπαναστατικοῦ ἀνέμου, τῆς νικηφόρου Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Αὐστρίας, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Γερμανίας, ἔτεινε πρὸς κοινωνικὴν ἐπανάστασιν (βλ. Ἰταλικὸν ἐργατικὸν κίνημα). Τὸ φασιστικὸν κίνημα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη προσχωρήσει καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἱρρεδεντιστῶν, ἦτο δυσηρεσημένον διότι ὁ πόλεμος, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου εἶχον ταχθῆ, δὲν εἶχεν ἱκανοποιήσει τὰς κατακτητικὰς βλέψεις τῆς Ἰταλίας. Τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη τῆς Ἰταλίας ἦσαν μία συνεχῆς πάλη τῶν δύο αὐτῶν κατευθύνσεων. Οἱ ἐργάται, τῆς Β. Ἰταλίας ἰδιαιτέρως, ἔτεινον διαρκῶς περισσότερον πρὸς τὴν ἐπανάστασιν, εἶχον δὲ ἤδη ἀρχίσει σποραδικὰς ἐνεργείας καταλήψεως ἐργοστασίων. Τὸ φασιστικὸν κίνημα ἀφ' ἑτέρου, τοῦ ὁποῖου ἡγοῦντο ἀποστάται τοῦ σοσιαλισμοῦ (Μουσσολίνι) καὶ μεγάλου κύρους ἐθνικισταὶ (Ντ' Ἀννούντσιο), προβάλλοντες τὸν ἐμπαιγμὸν τὸν ὁποῖον ὑπέστη ἡ Ἰταλία διὰ τῆς μὴ ἱκανοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν βλέψεων τῆς καὶ προβαίνοντες εἰς πραξικοπηματικὰς καταλήψεις μὴ παραχωρηθέντων εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐδαφῶν (Φιοῦμε) παρέσυραν ὑπὲρ αὐτῶν κατ'

ἀρχὰς ἐφέδρους ὑπαξιωματικούς καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς, βαθμηδὸν δὲ καὶ μέρος τοῦ λαοῦ.

4.—**Ὁ φασισμὸς.** Τὸ οὕτω δημιουργηθὲν φασιστικὸν κίνημα προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν μεγάλων καπιταλιστῶν τῆς Β. Ἰταλίας οἵτινες, βλέποντες τὰ κεφάλαιά των κινδυνεύοντα ἐκ τῆς διαρκῶς ὄγκουμένης ἐργατικῆς ἐξεγέρσεως, ἤρχισαν χρηματοδοτοῦντες προθύμως αὐτό. Ὁ φασισμὸς διαθέτων οὕτω ἄφθονα χρηματικὰ μέσα καὶ τὴν σιωπηρὰν τουλάχιστον ὑποστήριξιν τῶν κυβερνήσεων κατώρθωσεν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1921 νὰ στείλῃ 33 βουλευτὰς εἰς τὴν ἰταλικὴν βουλὴν ἐκ τῶν περιφερειῶν Μιλάνου, Παβίας καὶ Βολωνίας—Φερράρας. Οἱ φασισταὶ γενόμενοι θρασύτεροι ἤρχισαν ἐνόπλους ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν ἐργατικῶν κέντρων. Ἡ δρᾶσις τῶν αὐτῶν καθὼς καὶ ἡ σχετικὴ ἐπιτυχία των εἰς τὰς ἐκλογὰς, ἣτις ἀπέδειξεν ὅτι διαθέτουν καὶ ἀξιόλογον λαϊκὴν δύναμιν, ἐνίσχυσε τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην τῶν καπιταλιστῶν, οἵτινες παρεῖχον πλέον ἀφθονώτερα πρὸς αὐτοὺς τὰ οικονομικὰ μέσα. Ἡ προσπάθεια τῆς κυβερνήσεως Φάκτα πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τοῦ προελαύνοντος φασισμοῦ, διὰ τῆς κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, εἶχε μᾶλλον χαρακτῆρα φενάκης καὶ φυγῆς πρὸ τῶν εὐθυνῶν, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ—Ἐμμανουὴλ Γ' ἠρνεῖτο νὰ ἐγκρίνῃ τὴν λήψιν ἀπόφασιστικῶν μέτρων. Κατόπιν ἀποφάσεως ληφθεῖσης εἰς συγκέντρωσιν ἐν Νεαπόλει (21 Ὀκτωβρίου 1922) ἐγένετο τὴν 30 Ὀκτωβρίου ἡ περιφημὸς «πορεία πρὸς τὴν Ρώμην». Ἡ κυβέρνησις παρητήθη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως καὶ τὴν ἐπομένην ὁ βασιλεὺς ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μουσσολίνι τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως. Τὴν 18 Νοεμβρίου, ὅτε οἱ φασισταὶ εἶχον ἐμπράκτως καταλάβει τὴν ἐξουσίαν, ἡ κυβέρνησις Μουσσολίνι ἐνεφανίσθη εἰς τὴν βουλὴν καὶ ἔλαβε 316 ψήφους, ὄλων τῶν ἀστικῶν κομμάτων, μειονοψηφισάντων 116 σοσιαλιστῶν καὶ ἀποσχόν-

των 7. Ἦρχισεν ἀμέσως ἄγριος διωγμὸς τῶν σοσιαλιστῶν, τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν φιλελευθέρων ἐκδηλωνόμενος διὰ δολοφονιῶν, βιαιοπραγιῶν καὶ φυλακίσεων. Συνεχίζων ὁ Μουσσολίνι τὸν ἐκφασισμὸν τῆς Ἰταλίας ἀπεμάκρυνε τῆς ἐξουσίας τὰ ἀστικά κόμματα μὲ τὰ ὁποῖα εἶχε συνεργασθῆ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀνόδου του εἰς τὴν ἀρχήν. Τὰ κόμματα ταῦτα συνεργαζόμενα μὲ τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα συνεπηξάν τὸν ἀντιπολιτευτικὸν συνασπισμὸν τοῦ Ἀβεντίνου (βλ. λ.). Ἀφ' ἑτέρου ἐν τῇ προσπάθειά τῆς «ἐξαφανίσεως» τῆς πάλης τῶν τάξεων, διέλυσε τὰ ἐργατικά σωματεία καὶ ἴδρυσε φασιστικὰ συνδικάτα ὅπου περιελήφθησαν ἐργάται καὶ ἐργοδότες καὶ τὰ ὁποῖα διηθύνοντο ὑπὸ ἀντιπροσώπους τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως προστατεύοντας, φυσικά, τὰ συμφέροντα τῶν κεφαλαιοκρατῶν, οἵτινες εἶχον χρηματοδοτήσῃ τὸν φασισμὸν κατὰ τὴν ἀνοδὸν του. Γέννημα κατὰ μέγα μέρος τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς κρίσεως τοῦ 1920—21 ὁ ἰταλικὸς φασισμὸς εἶχε τὴν τύχην μὲ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνόδου του νὰ συμπέσῃ ἢ οἰκονομικὴ εὐημερία ἣτις παρετάθη μέχρι τοῦ 1929, μὲ ἀσημάντους διακυμάνσεις, καὶ ἣτις τοῦ ἔδωσε τὸν καιρὸν νὰ στερεωθῆ εἰς τὴν ἐξουσίαν. Κυρία του προσπάθεια, ἐξ αὐτῆς τῆς καταγωγῆς του ὑπαγορευομένη, ἦτο ἡ «ἀνύψωσις τοῦ ἔθνικοῦ γοήτρου»· τὸ πᾶν ἔπρεπε νὰ τείνῃ πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ προσεχοῦς πολέμου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐδόξαζε τὴν Ἰταλίαν καὶ θὰ ἠῦρνε τὰ ὄριά της. Μεγάλα δημόσια ἔργα καὶ μεγάλοι ἐξοπλισμοὶ ἐπεχειρήθησαν διὰ σπατάλης τῶν δημοσίων χρημάτων, ἐντατικῶν δανεισμοῦ καὶ προσελκύσεως ἀμερικανικῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα μετέβαλον τὴν ἰταλικὴν βιομηχανίαν εἰς ἀποικιακὴν.

Κατεβλήθη προσπάθεια ὀργανώσεως τῆς αὐταρκειᾶς τῆς χώρας (μάχη τοῦ σίτου), ὥστε ἡ Ἰταλία νὰ μὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐν περιπτώσει πολέ-

μου, ἣτις ὡς μόνον ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν ὑψωσιν τοῦ κόστους τῆς ζωῆς. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα εἶχε καὶ ἡ διὰ λόγους «ἐθνικοῦ γοήτρου» σταθεροποιήσις τῆς λιρέττας εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα. Ἐπίσης διὰ νὰ γίνῃ ἡ Ἰταλία μεγάλη δύναμις, μεγαλύτερα τῆς Γαλλίας, ἐπεβλήθη βιαίως ἡ αὔξησις τῶν γεννήσεων, ἐνταθέντος οὕτω τοῦ τρομεροῦ δημογραφικοῦ προβλήματος ἐκ τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, ὅταν πλέον εἶχε σταματήσει ἡ διέξοδος τῆς μεταναστεύσεως. Οὕτω καθίστατο, κατὰ τοὺς φασιστάς, ἀναγκαία ἡ διὰ πολέμου ἐδαφικὴ ἐπέκτασις («θὰ ἐπεκταθῶμεν ἢ θὰ διαρραγῶμεν») πρὸς τὴν Ἀφρικὴν (Τύνις), πρὸς τὴν Γαλλίαν (Κορσική καὶ Νίκαια—Mizza *la bella*), πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν (Mare Nostrum). Ἐπὶ μακρὰ ἔτη μοναδικὸς σκοπὸς τοῦ φασισμοῦ ἦτο ἡ προπαρασκευὴ τοῦ πολέμου ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς. Ἡ στρατικοποίησις τῆς Ἰταλίας ἐπιδιωκομένη ἐντατικῶς ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ ἐκφασισμοῦ τῆς Ἰταλίας (1929), μετὰ τὴν κρίσιν, τὴν ὁποίαν διῆλθεν ὁ φασισμὸς λόγω τῆς δολοφονίας τοῦ σοσιαλιστοῦ βουλευτοῦ Ματεόττι καὶ οἱ πύρινοι φιλοπόλεμοι λόγοι τοῦ Μουσσολίνι, προητοιμάζον ψυχολογικῶς πρὸς πόλεμον τὸν ἰταλικὸν λαόν, ὅστις ὑπὸ τὴν ὀλοκληρωθεῖσαν πλέον δικτατορίαν, οὐδὲν ἄλλο μέσον διαφωτίσεως εἶχε. Ὅλα τὰ ἄλλα κόμματα διελύθησαν· ἐλευθερία τύπου καὶ λόγου δὲν ὑπῆρχε καὶ χιλιάδες πολιτῶν ἐστέλλοντο εἰς τὴν φυλακὴν καὶ τὴν ἐξορίαν. Ὑλικῶς ὁ πόλεμος παρεσκευάζετο δι' αὔξησης τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ διὰ προσπάθειας συγκεντρώσεως περὶ τὴν Ἰταλίαν ὄλων τῶν κεκηρυγμένων ὑπὲρ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης. Ἡ διπλωματικὴ αὕτη προσπάθεια ἐπέτυχε πρὸς στιγμὴν διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τριγώνου Μόσχας — Βερολίνου — Ρώμης, περὶ τὸ ὁποῖον συνεσπειρώθησαν τὰ ὑπὲρ τῆς ἀναθεωρήσεως μεσευρωπαϊκὰ κράτη (Ἀυστρία, Οὐγγαρία), ἡ Ἑλλάς, ἡ Τουρκία καὶ ἡ Ἀλβανία, ἣτις διὰ τῆς

παροχῆς αὐτῇ ἀφθόνων οἰκονομικῶν μέσων ὑπὸ τῆς Ἰταλίας εἶχεν ἐν τῷ με-
ταξὺ καταστῆ ὑποτελῆς της.

Παραλλήλως κατεβάλλετο προσπάθεια πλήρους ἐκφασισμοῦ τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀνόδου του εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Μουσσολίνι ὄχι μόνον ἠνέχθη τὰ ἄλλα ἀστικά κόμματα, ἀλλὰ καὶ ἐπεζήτησε τὴν ἐν τῇ κυβερνήσει συνεργασίαν των. Ἐπετρέπετο ἄλλωστε ἡ ὑπαρξίς καὶ αὐτῶν τῶν σοσιαλιστικῶν καὶ τοῦ κομμουνιστικοῦ κομμάτων καίτοι αἱ σκληραὶ διώξεις τῶν ἡγετῶν των εἶχον ἐμπράκτως καταδικάσει αὐτὰ εἰς παρανομίαν. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ σοσιαλιστοῦ βουλευτοῦ *Ματεόττι* (βλ. λ.) ὅτε παλλαϊκὴ δυσφορία ἠπειλήσει πῶσιν τοῦ φασισμοῦ, ὁ Μουσσολίνι ὀλοκληρῶνων τὴν δικτατορίαν ἀπηγόρευσε τὴν ὑπαρξίς ὅλων τῶν κομμάτων καὶ μετέβαλε τὸν ἐκλογικὸν νόμον (17 Μαΐου 1928) οὕτως ὥστε οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου καταλόγου ἐγκρινομένου προηγουμένως ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τοῦ φασιστικοῦ κόμματος.

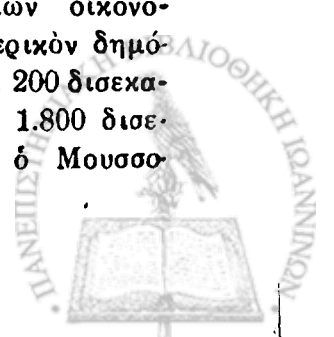
Χαρακτηριστικὸς τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως καὶ τῶν τάσεων τοῦ ἰδιοτύπου αὐτοῦ φασιστικοῦ κοινοβουλίου εἶναι ὁ ἐξῆς πίναξ δεικνύων τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ποσοστῶν κατὰ κατηγορίας συνδικάτων.

	Ἀριθμὸς ὑποψηφίων	Ποσοστὸν οἰο ἐπὶ τοῦ συνόλου
Κτημασία	46	11.5
Γεωργικοὶ ἐργάται	27	6.75
Βιομήχανοι	31	7.75
Ἔργαται Βιομηχ.	26	6.50
Ἐμποροὶ	16	4
Ἐμποροῦπάλληλοι	10	2.5
Ἐπιχειρηματῆται μεταφορῶν	12	3
Ἔργαται καὶ ὑπάλληλοι μεταφορῶν	9	2.25
Ἐφοπλισταὶ θαλάσσης κ. ἄ.	10	2.5
Ἔργαται θαλάσσης κ. ἄ.	11	2.75

	Ἀριθμὸς ὑποψηφίων	Ποσοστὸν οἰο ἐπὶ τοῦ συνόλου
Τραπεζίται	10	2.5
Τραπεζιτικοὶ ὑπάλληλοι	6	1.5
Ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα	82	20.5
Ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ ἀξιωματοῦχοι	103	25.75

Ὁ ταξικὸς χαρακτήρ τῆς φασιστικῆς βουλῆς εἶναι καταφανής. Οἱ ἐργάται τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀγρῶν ἀντιπροσωπεύονται μόνον διὰ 89 βουλευτῶν (22.25 οἰο), ἐνῶ οἱ ἐργοδοταὶ διὰ 125 βουλευτῶν (31.25 οἰο). Ἀνεξαρτήτως λοιπὸν τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ σύνολον ἐκλέγεται κατ' ἀπαίτησιν τοῦ φασιστικοῦ κόμματος, ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἐργοδοτῶν δεικνύει τὸν καπιταλιστικὸν χαρακτήρα τῆς φασιστικῆς δικτατορίας.

5.— *Ἡ κρίσις.* Ἀνεξαρτήτως τῶν γενικωτέρων ἐκ τῆς παγκοσμίου κρίσεως αἰτίων πλεῖστοι ἀμέσως ἐκ τοῦ φασισμοῦ προερχόμενοι συντελεσταὶ προέκαλεσαν τὴν ἐξαθλίωσιν τῆς ἐθνικῆς καὶ δημοσίας οἰκονομίας τῆς Ἰταλίας. Κολοσσιαῖαι σπατάλαι δι' ἐξοπλισμούς, διὰ τὴν κατασκευὴν δημοσίων ἔργων ἀμφιβόλου ὠφελιμότητος, ἐπιχορηγήσεις πρὸς ἐπιδεικτικὰς ἐπιχειρήσεις (ὑπερωκεάνειος ναυτιλία, ἀεροπορία), δωρεαὶ ἑκατομμυρίων διὰ πολιτικούς σκοπούς, ὡς αἰ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, συντήρησις ἑκατοντάδων χιλιάδων φασιστῶν ὑπαλλήλων καὶ πραιτωριανῶν, τεχνητὴ διατήρησις τοῦ νομίσματος εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα, ἐξήντησαν τοὺς πόρους τοῦ δημοσίου ταμείου. Ὁ φασισμὸς κατέφυγεν εἰς αὐξήσιν τῶν φόρων μέχρις ἐξαντλήσεως τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ. Ὄταν ἐξηντήθη καὶ ὁ πόρος οὗτος ὁ Μουσσολίνι ὡμολόγησεν ἀπροκαλύπτως τὴν καταρράκωσιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Ἀλλ' ἤδη τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον χρέος εἶχεν ὑπερβῆ τὰ 200 δισεκατομμύρια λιρετῶν (ὑπὲρ τὰ 1.800 δισεκατομ. δραχμῶν). Ὅμιλῶν ὁ Μουσσο-

λίτι τὴν 27 Μαΐου 1934 πρὸ τῆς βουλῆς εἶπεν :

«Τὸ ἔλλειμμα τὸ προβλεπόμενον κατὰ τὸ τέλος τῆς παρούσης χρήσεως θ' ἀνέλθῃ εἰς τέσσαρα δισεκατομμύρια λιρετῶν (360 δισεκατομ. δραχμῶν) τὸ ἔλλειμμα τῆς χρήσεως 1934—35 θὰ περιορισθῇ εἰς 2.900 ἑκατομμύρια. Διὰ τὸ νὰ περιορίσωμεν περιεκόψαμεν τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων κατὰ 900 ἑκατομμύρια συνεπεία τῆς μετατροπῆς καὶ τὰς ἀποδοχὰς τῶν ὑπαλλήλων κατὰ 410 ἑκατομμύρια. Ἄλλ' ἢ ἰσοσκέλις δὲν ἐπετεύχθη εἰσέτι. Θὰ ἔπρεπε νὰ αὐξήσωμεν καὶ τὸ σκέλος τῶν ἐσόδων. Ἄλλὰ μήπως διὰ τῆς ἐπιβολῆς νέων φόρων; Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν. Εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖνος, ὅστις πρῶτος δηλῶ ὅτι ἡ φορολογικὴ πίεσις ἔφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον δυνατόν ὄριον». Ἐρχόμενος εἶτα εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ὁ Ντοῦτσε εἶπεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1928 τοῦτο ὑπέστη τρομακτικὰς πτώσεις τόσον εἰς τὴν ἐξαγωγήν, ὅσον καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγήν. Καὶ πιστὸς εἰς τὸ ἀντεργατικόν του πρόγραμμα ἐπέβαλεν ὡς μέσον θεραπείας, τὴν περικοπὴν τῶν ἐργατικῶν ἡμερομισθίων. «Πρέπει, εἶπε, νὰ εἰπώμεν εἰς τοὺς ἐργάτας ὅτι δέον νὰ ὑποστοῦν τὴν θυσίαν τῆς περικοπῆς, ἥτις θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ν' ἀντιμετωπίσωμεν καλύτερον τὴν μάχην εἰς τὴν διεθνῇ ἀγοράν, αὐξάνοντες τὰς ἐξαγωγὰς μας».

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία τῆς Ἰταλίας ὑπέστη ἀνυπολογίστους ζημίας. Εἰς οὐδεμίαν χώραν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κρίσεως ἐσημειώθη τόσον μέγας ἀριθμὸς πτωχεύσεων ὅσον ἐν Ἰταλίᾳ. Κατὰ φυσικὸν λόγον, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ὑπερέβη τὸ 1,5 ἑκατομμύριον. Ἡ λαϊκὴ δυστυχία ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, λαϊκαὶ δὲ ἐξεγέρσεις εἰς πόλεις καὶ χωρία πνίγονται εἰς τὸ αἷμα. Ἐκατοντάδες ἀνέργων ἢ καταδιωκομένων δραπετεύουν, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των, εἰς Γαλλίαν. Παραλλήλως, ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς δικτατορίας, ὁ Μουσσολίνι ἀπομακρύνει τῆς ἐνε-

γοῦ δράσεως τὸν ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς συνεργάτας του ἐκ φόβου μήπως ἀποκτήσουν δύναμιν ἐντὸς τοῦ κόμματος. Ὁ τέως γραμματεὺς τοῦ φασιστικοῦ κόμματος Τουράτι ἐξωρίσθη εἰς Ρόδον μὲ τὴν κατηγορίαν τοῦ φρενοβλαβοῦς καὶ τοῦ ἐκφύλου, ὁ Μαλαπάρτε θεωρητικὸς τοῦ φασισμοῦ ἐξωρίσθη εἰς νησίδα καὶ ὁ ἐναέριος ἥρωας τοῦ φασισμοῦ Μπάλμπο ἀπεστάλη διοικητὴς τῆς Τριπολίτιδος.

Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὁ ἰταλικὸς φασισμὸς ὑπέστη ἐπίσης σειρὰν ἡττῶν. Πλὴν τῆς φαντασμαγορικῆς ἐπιτυχίας τῶν πρώτων ἐτῶν διὰ τῆς καταλήψεως τῆς *Κερκύρας* (βλ. λ.), οὐδαμοῦ ἐπέτυχε. Εἰς τὰς φωνασκίας τοῦ Μουσσολίνι περὶ πολέμου ἢ Γαλλία ἀπήντησε διὰ τῆς ὀχυρώσεως τῶν πρὸς τὴν Ἰταλίαν συνόρων. Ἀμέσως ὁ Μουσσολίνι ἔπαυσε τὰς πολεμικὰς ἀπειλὰς καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἐγένετο ἀπόστολος τῆς εἰρήνης καὶ ἐπέδιωξε νὰ παίξῃ πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν διεθνῇ πολιτικὴν ἐπὶ εἰρηνικοῦ πλέον πεδίου. Διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χιτλερισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ διεσπάσθη τὸ τρίγωνον Μόσχας—Βερολίνου—Ρώμης, τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως στραφείσης πρὸς τὴν Γαλλίαν.

Ἄλλὰ καὶ αἱ μετὰ τῆς Γερμανίας σχέσεις δὲν εἶναι ἄρισται κυρίως λόγῳ τῶν ἐπὶ τῆς Αὐστρίας γερμανικῶν βλέψεων καὶ τῶν ἐκ τούτων δημιουργημένων κινδύνων νὰ ἴδῃ ἓνα γερμανικὸν κολοσσὸν πρὸ τῶν συνόρων της, ἐπισηφαιῶν ἄλλωστε ἔνεκα τῶν συμπαγῶν γερμανικῶν πληθυσμῶν τοῦ Τυρόλου. Ἡ Ἀλβανία ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1934 ἐκδηλώνει τάσεις χειραφετήσεως ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία ἀπεμακρύνθησαν ὀριστικῶς μετὰ τὸν διάσπασιν τοῦ ἀνωτέρω τριγώνου. Κατόπιν τούτου ὁ Μουσσολίνι ἐπέδιωξε τὴν σχηματισμὸν «συνασπισμοῦ τῶν δικτατοριῶν» (Ἰταλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Οὐγγαρίας), ἀλλ' αἱ προσπάθειαι του δὲν ἐκαρποφόρησαν.

Εὐρισκόμενος πρὸ τοῦ ἀδιεξόδου τούτου ὁ Μουσσολίνι ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν προσφιλή του ἀντίληψιν περὶ πολέμου, τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν θεωρεῖ πλέον ὡς ἀπαραίτητον ἐκδήλωσιν τῆς ἰταλικῆς ζωτικότητος, ἥτις ζητεῖ εὐρύτεραν θέσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀλλὰ ὡς μοιραίαν κατάληξιν τῆς κρίσεως. Οὕτω εἰς τὸν προαναφερόμενον λόγον του ἔλεγε :

«Τὸ τρομερὸν ἐρωτηματικόν, τὸ ὁποῖον βαρύνει ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς πρώτης χαρραυγῆς τῆς ἱστορίας μέχρι σήμερον εἶναι : θὰ ἔχωμεν εἰρήνην ἢ πόλεμον ; Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι φαινόμενον, συνοδεῦον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἴσως νὰ εἶνε ἡ τραγικὴ μοῖρα, ἥτις βαρύνει τὰ πεπρωμένα τοῦ ἀνθρώπου».

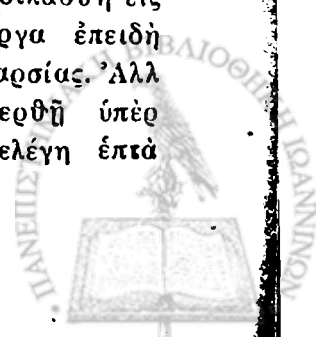
Ὁ ἰταλικὸς φασισμὸς, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐγκαθιδρύσεώς του, εἶναι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῆς παγκοσμίου εἰρήνης.

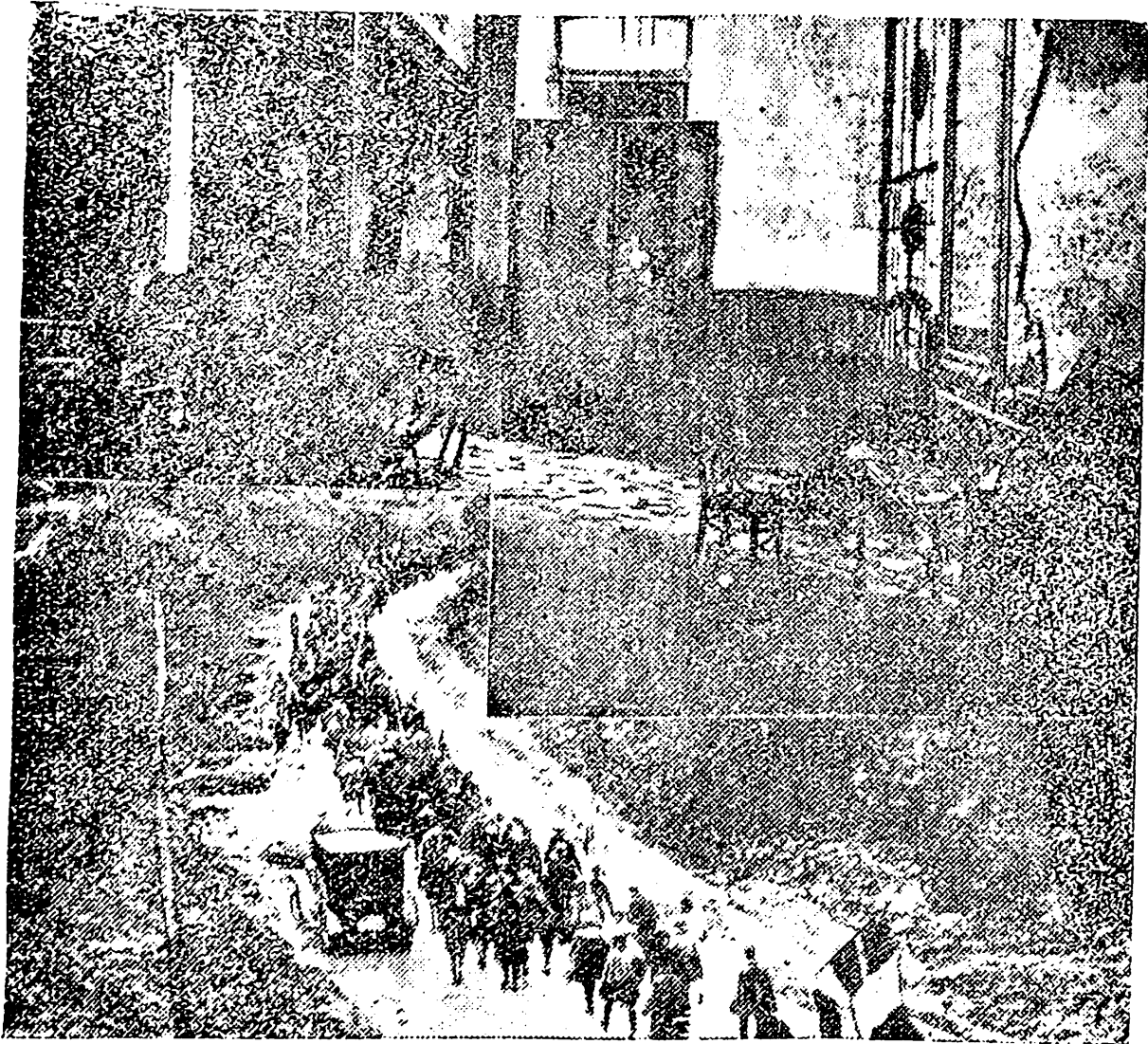
Ἴταλικὸν ἐργατικὸν κίνημα.— 1. Αἱ πρῶται ἐκδηλώσεις σοσιαλιστικῆς κινήσεως. Πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συγχρόνου σοσιαλισμοῦ, εἰς τὴν Ἰταλίαν, περιπίπτουσιν ἀπὸ δουλείας εἰς δουλείαν, παρετηρήθη ἡ ὑταρξίς ἐπαναστατικῆς κινήσεως, ἐθνικοῦ ταυτοχρόνως καὶ κοινωνικοῦ, συγγενοῦς πρὸς τὸ σοσιαλιστικόν, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκμεταλλευόμενοι ἦσαν κυρίως οἱ πληβεῖοι, ἐνῶ αἱ ἀριστοκρατικαὶ καὶ πλουτοκρατικαὶ τάξεις δὲν ἐδίσταζον νὰ συνθηκολογοῦν καὶ νὰ συνεργάζωνται στενῶς μὲ τοὺς ξένους καὶ ἐντοπίους δυνάστας.

Τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦτο κίνημα καθαρῶς «ἀνθρωπιστικόν» ἐξεπροσωπήθη ὑπὸ τῶν γνωστοτέρων ἡγετῶν τῶν ἰταλικῶν ἐθνικῶν καὶ λαοκρατικῶν ἀγῶνων Ματσίνι καὶ Γαριβάλδι. Μαθηταὶ αὐτῶν, περισσότερον προσκείμενοι εἰς τὰς κοινωνικο-οικονομικὰς διεκδικήσεις τῶν λαϊκῶν μαζῶν ἵδρυσαν καὶ ἐν Ἰταλίᾳ περὶ τὸ 1872 τμήματα τῆς Α' Ἐργα-

τικῆς Διεθνoῦς, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὴν «Ἴταλικὴν Ὀμοσπονδίαν τῆς Διεθνoῦς» μὲ ἔδραν τὴν Ρώμην. Τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν τῶν νεοφαιῶν τούτων ὀργανώσεων ὑφίσταντο συστηματικὴν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀναρχικοῦ Μπακούνιν καὶ τῶν θεωριῶν του, μὲ κατεύθυνσιν δὲ τὴν διδασκομένην ὑπὸ τοῦ ἀναρχισμοῦ δρᾶσιν ἐπεχειρήθησαν ἐπ' αὐτῶν πλεῖσται τοπικαὶ «ἐπαναστάσεις» καταστέλλόμεναι ἀμέσως καὶ μόνον ἀποτέλεσμα ἔχουσαι τὴν σφαγὴν ἀθῶων χωρικῶν ἰδίᾳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυρίως ἠσχεῖτο τότε ἡ ἀναρχοσοσιαλιστικὴ προπαγάνδα. Ἐκ τῶν Ἰταλῶν ἀναρχικῶν προῆλθε καὶ εἷς ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους ἀγωνιστὰς τῶν νέων ἰδεῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Ἄντρέα Κόστα, ὁ ὁποῖος κατόπιν τῆς παραχωρήσεως τοῦ δικαιώματος ψήφου τὸ 1882 προσχώρησεν εἰς τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν τῆς ἐργαζομένης τάξεως. Ταυτοχρόνως ἰδρύετο εἰς τὸ Μιλᾶνον ἐν «Ἐργατικὸν Κόμμα» τὸ ὁποῖον καίτοι ἦτο στενῶς συντεχνιακὸν εἶχε πρόγραμμα σοσιαλιστικόν. Ἐξ αὐτοῦ προῆλθον αἱ πρῶται συνδικαλιστικαὶ ὀργανώσεις τοῦ Μιλᾶνου καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἀσίων ριζοσπαστῶν. Τὸ «Ἐργατικὸν Κόμμα» διασπασθὲν περὶ τὸ 1888 εἰς «συντεχνιαστὰς» καὶ σοσιαλιστὰς διελύθη μετ' ὀλίγον.

Τὸ προλεταριακὸν κίνημα ἐν Ἰταλίᾳ, καίτοι ὑπῆρχον εὐνοϊκοὶ ὄροι ἀναπτύξεώς του, ἦτο ἀκόμη ἀνοργάνωτον καὶ ἐστερεῖτο κατευθύνσεως. Αἱ δυνάμεις ὅμως τῆς λαϊκῆς ἀφυπνίσεως ὑπῆρχον ζωνταναὶ καὶ ζωηρόταται. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ κίνησις, ἡ ὁποία ἐσημειώθη τότε διὰ νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰ κάτεργα τῆς Νέας Καληδονίας ὁ Ἰταλὸς ἡγέτης τῆς Κομμουνιστικῆς Ἀμίλκας Τσιπριάνι. Μόλις ἐπανελθὼν ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐξορίαν ὁ θαρραλέος αὐτὸς ἀγωνιστὴς, κατεδικάσθη εἰς δεκαετῆ καταναγκαστικὰ ἔργα ἐπειδὴ μετέσχε μᾶς ἀγροτικῆς ἀνταρσίας. Ἄλλ ὁ ἰταλικὸς λαὸς εἶχεν ἐξεγερθῆ ὑπὲρ τοῦ Τσιπριάνι, ὁ ὁποῖος ἐξελέγη ἐπὶ τὰ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ

Ἄνω: Τὸ ἀναγνωστήριον τοῦ Οἴκου τῶν Συνδικάτων τοῦ Τουρίνου μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Φασιστῶν.

Κάτω: Ἡ πορεία πρὸς τὴν Ρώμην διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας.

συνεχεῖς φορὰς βουλευτῆς. Τὴν 7ην φορὰν, ἡ κυβέρνησις τῆς Ρώμης, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀκυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν «δημοκράτην αὐτὸν ἐπαναστάτην». Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἰδρυθεῖσαι ἕως τότε ἐργατικαὶ ὀργανώσεις, διαφόρους ἔχουσαι κατευθύνσεις καὶ τάσεις—ἀστοὶ δημοκράται, μαντοϊνικοί, συντεχνιακοί, ἀναρχικοὶ καὶ σοσιαλισταὶ διεξεδίκουν τὴν διεύθυνσιν των—συνήλθον τὸ 1891 εἰς τὸ 7ον συνέδριον των ἐν Μιλάνῳ καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἰδρυσιν ἐνὸς «Κόμματος τῶν Ἰταλῶν ἐργαζομένων», περιλαμβανοντος ὅλας σχεδὸν τὰς ἀνωτέρω ἀποχρώσεις. Εἰς τὸ δεύτερον συνέδριον τῆς νέας ταύτης ὀργανώσεως οἱ σοσιαλισταὶ ἀντιπρόσωποι ἀπεφάσισαν νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ τοὺς δημοκρατικοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ματσίνι καὶ νὰ συνέλθουν εἰς ἰδιαίτερον συνέδριον ἰδρύσαντες τὸ «Partito Socialista Italiano». Ἐκτὸς τοῦ Ἀντρέα Κόστα τὸ νεαρὸν κόμμα εἶχεν ἐξασφαλίσαι τὴν προσχώρησιν δύο ἐπιφανῶν ἀγωνιστῶν: τοῦ Φίλιππο Τουράτι, λαμπροῦ δικηγόρου, ὁ ὁποῖος ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν στείραν ἀναρχικὴν προπαγάνδαν καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ 1891 ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ τὸ θεωρητικὸν περιοδικὸν τοῦ μαρξισμοῦ «Critica Sociale», ὄργανον τῶν διανοουμένων, καὶ τοῦ Ἐνρικο Φέρρι, διασημοῦ καθηγητοῦ τῆς ἐγκληματολογίας, προσφιλοῦς μαθητοῦ τοῦ Λομπρόζο, ριζοσπάστου βουλευτοῦ ἤδη, ὁ ὁποῖος ὑπέβαλε παραίτησιν, διὰ νὰ ἐκτεθῆ καὶ πάλιν ὡς σοσιαλιστῆς.

2.—*Ἐμφάνισις τοῦ ρεφορμισμοῦ.*—

Ἐπιτυχία αὐτοῦ. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ πρῶθυπουργὸς Κρίσπι εἶχεν ἐγκαθιδρύσει ἀντιδραστικὴν τρομοκρατίαν, διάλυσας καὶ τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα, ἀμα τῇ προσφάτῳ ἰδρύσει του. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη κατὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐσταμάτησε πρὸς στείγην τὴν προπαγάνδαν τῶν νέων ἰδεῶν, μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ὁ Κρίσπι ἀνετρέπετο καὶ τὸ κόμμα ἐπανήρχισε τὴν ὀργανωτικὴν δρᾶσιν του,

μέχρι τῶν δραματικῶν γεγονότων τοῦ Μιλάνου καὶ τῶν ἐκεῖ ἐπαναστατικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ 1898, ὅτε συνελήφθησαν πολλοὶ ἡγέται του, τῶν ἄλλων διαφυγόντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Μεταξὺ τῶν φυλακισθέντων τότε ἦτο καὶ ὁ ἀδιάλλακτος εἰς τὸς σοσιαλιστικὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας Τουράτι, τοῦ ὁποῖου αἱ ἀντιλήψεις, κατὰ τὴν φυλάκισίν του, ἐξειλίχθησαν πρὸς νέας μεθόδους πάλης. Πρὸ τῶν οἰκτρῶν συνεπειῶν, ὡς ἐτόνιζεν ὁ ἴδιος, τοῦ διαρχοῦς ἐπαναστατισμοῦ, τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐξεγέρσεων, ἐσκέφθη ὅτι εἰς μίαν χώραν καθυστερημένην ἀπὸ πολιτικῆς καὶ οικονομικῆς πλευρᾶς, ἐπεβάλλετο νὰ δημιουργηθοῦν αἱ λεγόμεναι «δημοκρατικαὶ συνθῆκαι», πρὸς τοῦτο δὲ παρίστατο ἀνάγκη, κατὰ τὴν γνώμην του, συνεργασίας μετὰ τῶν ἀριστερῶν κομμάτων τοῦ ἀστισμοῦ. Ἐνεφανίζετο τοιουτοτρόπως ἐν ὅλῃ του τῇ μεγαλοπρεπείᾳ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ «μεταρρυθμισμὸς» (ρεφορμισμός), ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρέσυρε πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ Τουράτι τὴν πλειοψηφίαν τῶν Ἰταλῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς μίαν μειοψηφίαν ὑποστηρίζουσαν τὸς ἐπαναστατικὰς μεθόδους. Ὁ Τουράτι ἔμεινεν ἔκτοτε πιστὸς εἰς τὰς νέας, τὰς ρεφορμιστικὰς ἰδέας του, μὴ ἐγκαταλείψας αὐτὰς οὔτε ὅταν ἡ Ἰταλία ἦτο ὤριμος πρὸς κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ προλεταριάτον (μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1918—1919), οὔτε ὅταν ἤγειρε θρασεῖαν τὴν κεφαλὴν ὁ νεοφανῆς φασισμὸς τοῦ ἐξωμότου ἐπαναστάτου σοσιαλιστοῦ Μπενίτο Μουσσολίνι.

Ὁ Τουράτι θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ ὡς μία μεγάλη φυσιογνωμία, ἥτις ἐμόρφωσε καὶ προσεῖλκυσε εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν ἰδεῶδες γενεὰς ὀλοκλήρους μορφωμένων ἰδίως νέων Ἰταλῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς κύριος ὑπεύθυνος τῆς ἡττης, τῆς αὐτοκτονίας θὰ ἐλέγομεν, τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, πρὸ τοῦ ἀνερχομένου κύματος τοῦ φασισμοῦ.

ένώπιον τοῦ ὁποίου παρεδόθη ἡ Ἰταλία ἀμαχητεί, χάρις εἰς τὴν ρεφορμιστικὴν διδασκαλίαν καὶ τακτικὴν αὐτοῦ καὶ τῶν συμφωνούντων μετ' αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ θαυμάσιος οὗτος συγγραφεὺς καὶ θεωρητικὸς τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλισμοῦ ἐγκατέλειπε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰς μεθόδους τοῦ μεταρρυθτισμοῦ καὶ ἀνεγνώριζε τὴν ἀνάγκην ἐπαναστατικῆς δράσεως, καταλήψεως δηλαδή τῆς ἐξουσίας ἐν συνεργασίᾳ μεθ' ὅλων τῶν μεριδίων τοῦ προλεταριάτου τῆς Ἰταλίας, ἄλλη θὰ ἦτο σήμερον ἡ κατάστασις τῆς χώρας ταύτης καὶ ὀλοκλήρου ἴσως τῆς Εὐρώπης. Θὰ εἶχομεν σήμερον ἐκτὸς τῆς Ρωσσίας καὶ ἐν ἄλλο σοσιαλιστικὸν κράτος, ὃ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὁποίου ἀντίκτυπος θὰ ἦτο πανευρωπαϊκός, παγκόσμιος.

Τὸ ζήτημα τοῦ ρεφορμισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἔλαβεν ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1901 ἰδιαιτέρως ὀξεῖαν φάσιν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ κοινοβουλευτικὴ ὁμάς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἀποτελουμένη ἀπὸ τῶν ἐκλογῶν τοῦ ἰδίου ἔτους ἐκ 32 βουλευτῶν, ἀπεφάσισε νὰ ὑποστηρίξῃ μὲ τὰς ψήφους τῆς τὴν κυβέρνησιν Τζιολίτι.

Ὁ Ἰταλὸς οὗτος πολιτικὸς εἶχεν ἀναλάβει προσφάτως τὴν ἐξουσίαν μὲ πρόγραμμα «ἀριστερόν»—θὰ ἐλέγομεν σήμερον—, διακηρύσσων «τὴν οὐδετερότητα του εἰς τὰς διενέξεις μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας», τὴν κυβέρνησιν του δὲ κατεπολέμουν βιαιότατα τὰ ἀντιδραστικὰ κόμματα.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἡ κίνησις ὀργανώσεως τῶν Ἰταλῶν χωρικῶν ἐσημείωνε θαυμασίαν ἀνάπτυξιν, συσσωματώνουσα εἰς τὴν «Ἐθν. Ὁμοσπονδίαν Ἐργαζομένων τῆς Γῆς» μέχρι 200.000 ἀγροτῶν τῶν ἐπαρχιῶν Ἐμιλίας, Τοσκάνης, Λομβαρδίας, Ρωμάνης κλπ. Αἱ ἀγροτικαὶ αὗται ὀργανώσεις, διευθυνόμεναι ὑπὸ ρεφορμιστῶν κατήγον σημαντικὰς ἐπιτυχίας κατὰ τῶν ἀνοργανώτων γαιοκτημόνων. Τὰς ἐπιτυχίας ταύτας ἐξεμεταλλεύθη ἐν τὸς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ὁ ρε-

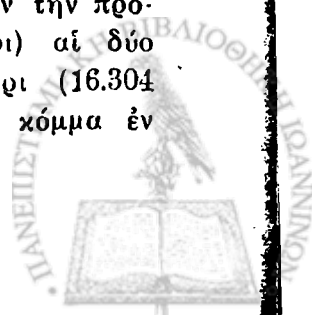
φορμισμὸς καὶ διεκήρυξε τὴν ὀρθότητα τῶν μεθόδων του, θριαμβεύσας εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν συνέδριον τῆς Ἰμολα, τὸ 1902.

3.—*Πρῶται ἦται τῶν ρεφορμιστῶν.*

Ἡ κατάστασις αὕτη μετεβλήθη δύο ἔτη κατόπιν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κυβερνήσεως Τζιολίτι, ἧς δὲν ἐπραγματοποίησε καμμίαν ἀπὸ τὰς ὑπεσχημένας μεταρρυθμίσεις, οὐδὲ κὰν ἐσεβάσθη τὰς προλεταριακὰς ἐλευθερίας. Κάτι χειρότερον δέ, ὁ ρεφορμισμὸς ἐξέλισσετο εἰς συστηματικὸν «ὑπουργικισμόν», ἀνάλογον πρὸς τὰ ἀνάλογα φαινόμενα Μιλεράν, Μπριάν καὶ Βιβιανὶ ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Μπολωνίας, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1904, μεγάλη ἀντίδρασις ἤρχισε νὰ παρατηρῆται εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἐναντίον τῶν ρεφορμιστικῶν παρεκκλήσεων. Κατὰ τοῦ Τουράτι, ὠρθώθη ὁ Ἐνρικο Φέρρι, ἐκπροσωπῶν τὴν σοσιαλιστικὴν ἀδιαλλαξίαν ὄχι μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ἀλλὰ καὶ, ἀπὸ τοῦ 1900 εἰς αὐτὸ τὸ διεθνὲς σοσιαλιστικὸν συνέδριον τῶν Παρισίων καὶ, ἰδρύσας ἀπὸ τοῦ 1902 καὶ ἰδιαιτέραν θεωρητικὴν ἐπιθεώρησιν τὸ «Il Socialismo» διὰ νὰ καταπολεμηθῇ ἡ «Critica Sociale».

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Μπολωνίας, τέσσαρες χωρισταὶ μερίδες—τάσεις ὑπεστήριξαν τὰς ἀπόψεις των: 1) Οἱ ρεφορμισταὶ μὲ τοὺς Τουράτι, Μπισσολάτι, Μπινόμι (ὑπουργοποιηθέντας ἔκτοτε), Τρέβες καὶ Κόστα. 2) Οἱ διαλλακτικοὶ ἐνωτικοὶ ὑπὸ τὸν Ρίγκολα οἵτινες ἐκηρύσσοντο κατὰ τῆς συστηματικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς ἀστικὰς κυβερνήσεις, ἀλλὰ ἐδέχοντο τὰς συμμαχίας μὲ τὰ ἀριστερὰ κόμματα. 3) Οἱ ἀδιάλλακτοι ἐνωτικοὶ μὲ τὸν Φέρρι, καὶ τέλος 4) εἰς τὴν ἄκραν ἀριστερὰν οἱ ἐπαναστατικοὶ οἵτινες ἐκηρύσσοντο κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων. Τελικῶς αἱ δύο πρῶται ὁμάδες ἐψήφισον τὴν πρότασιν Ρίγκολα, (14.844 ψήφοι) αἱ δύο δὲ ἕτεραι τὴν πρότασιν Φέρρι (16.304 ψήφοι). Τοιοῦτοτρόπως τὸ κόμμα ἐν

μέσῳ μεγάλης συγχύσεως καὶ πολλῶν μεγαληγοριῶν ἀπεφάσιζε νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τοῦ ρεφορμισμού.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ ἐργατικὴ καὶ ἀγροτικὴ κίνησις, μετὰ τὰς πρώτας εὐκόλους νίκας, εἰσῆρχετο εἰς περίοδον μεγάλων δυσχερειῶν. Κάθε ἀπεργία ἢ διαδήλωσις εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον πυροβολισμοὺς καὶ συλλήψεις, μὲ ἄπειρα θύματα. Οὕτω τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1904, ὕστερα ἀπὸ μίσην τοιαύτην σφαγὴν, τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα, ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν σωματείων ἀπεφάσιζε τὴν κήρυξιν γενικῆς ἀπεργίας. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ὑπῆρξε καταπληκτικὴ. Εἰς περισσότερας τῶν 900 πόλεων καὶ κομμολέων ἡ ἐργασία ἐσταμάτησε τελείως, ὁ τρόμος δὲ τῆς ἰθουνούσης τάξεως ὑπῆρξε μέγας. Ἐπὶ τὴν διάσπασιν τούτου, ἐσταμάτησαν καὶ οἱ φονικοὶ πυροβολισμοὶ κατὰ διαδηλωτῶν. Ἡ κυβέρνησις ὁμῶς διέλυσε τότε τὴν Βουλὴν, εἰς τὰς νέας δὲ ἐκλογὰς τὸ κόμμα ὑφίστατο μερικὴν ἡτταν, αὐξάνον τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων τοῦ, μὲ ἐλάττωσιν ὁμῶς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐδρῶν του κατὰ ὄ.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπιπτεν ἡ κυβέρνησις Τζιολίττι, ἣτις εἶχεν ἀποβῆ ἀπὸ διετίας λυσιπώδης ἀντίπαλος τῶν σοσιαλιστῶν καὶ τὸ 1906 ἀπέναντι τῆς νέας κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Σοννίνο, ἣτις περιελάμβανε καὶ πολλοὺς ριζοσπάστας βουλευτάς, ἢ πλειοψηφία τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἐπανήρχετο εἰς τὴν φιλοκυβερνητικὴν τακτικὴν τῆς, προκαλοῦσα νέαν ἐσωτερικὴν κρίσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ κόμματος.

4.— *Ἐπαναστατοικοί, ρεφορμισταὶ καὶ συνδικαλισταί.* Καὶ μὲ τὴν νέαν ὁμῶς συνεργασίαν μετὰ τῶν ἀστικῶν κομμάτων, αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ διώξεις ἐργατῶν δὲν ἐσταμάτησαν. Ἐπανήρχισον ὄχι πλέον εἰς τὴν «ἀμαθῆ καὶ φανατικὴν Νότιον Ἰταλίαν» ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ Τουρίνον, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Πεδεμοντιῦ. Πρότασις τῶν σοσιαλιστῶν ὅπως διεξυχθῆ κοινοβουλευτικὴ

ἔρευνα ἐπὶ τῶν αἱματηρῶν γεγονότων ἀπερρίφθη ὑπὸ κυβερνήσεως καὶ βουλῆς, τοῦτο δὲ προεκάλεσε τὴν παραίτησιν τῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν, ἐνῶ ταῦτοχρόνως ἐκηρύσσετο γενικὴ ἀπεργία. Ἡ νέα ἀπεργιακὴ ἐκδήλωσις δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν ὅπως προτινῶν ἐτῶν, ἠῦρνε δὲ τὸ χάσμα μετὰ τῶν ἀστικῶν κόσμου καὶ σοσιαλιστῶν. Παρ' ἅλλήλως αἱ διενέξεις ἐντὸς τοῦ κόμματος εἶχον ἐξίχθῃ εἰς ὀξύτατον σημεῖον. Μία μερὶς τῶν ἐπαναστατικῶν ἐργατῶν διεκήρυξεν ἀπὸ τινος ὅτι εἶναι «συνδικαλιστικὴ» μὲ τάσεις ἡμιαναρχικὰς, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν εὐαριθμῶν διανοουμένων, ὡς ὁ ἐκ Νεαπόλεως καθηγητῆς Ἄρτουρο Λαμπριόλα. Ἡ τάσις αὕτη ἦτο μοιραία συνέπεια τῶν παρεκκλήσεων ὑπερβολικοῦ κοινοβουλευτισμοῦ μιᾶς μεγάλης μερίδος σοσιαλιστῶν. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ Λαμπριόλα καὶ οἱ ὁμοῖδεάται του Λεόνι, Ὅρανο κλπ. οὔτινες κατηγοροῦν τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα ὅτι ἀπετελεῖτο ἀπὸ πολλὰ μὴ προλεταριακὰ στοιχεῖα, ἦσαν οἱ ἴδιοι διανοούμενοι, ὡς ἀνέφερε καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ κόμματος εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τῆς Στουτγάρδης: «Ἡ συνδικαλιστικὴ θεωρία ἐν Ἰταλίᾳ δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἔχει τὴν ὄψιν νέας ἐκδηλώσεως τοῦ φαινομένου, τὸ ὅποιον αὐτοὶ οἱ συνδικαλισταὶ ὀνομάζουν «πολιτικαντισμὸν», πολιτικολογίαν».

Κατόπιν τούτου εἶναι προφανὲς ὅτι οἱ παραίτηθέντες σοσιαλισταὶ βουλευταὶ ἐξέλεξαν κακὴν στιγμὴν διὰ νὰ ἐμφανισθοῦν πρὸ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος. Καταπολεμηθέντες ὑπὸ τοῦ Τζιολίττι ἀναλαβόντος ἐν τῷ μεταξύ καὶ πάλιν τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἰταλίας, ἔχοντες δ' ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ἐχθρότητα πολλῶν μικροαστικῶν στοιχείων, ἴδια μετὰ τὴν τελευταίαν γενικὴν ἀπεργίαν, ὡς καὶ τὴν ἐνεργὸν πλέον ἀντίδρασιν τοῦ κληρικοφρονος κόμματος, τὸ ὅποιον διὰ πρώτην φοράν συνίστα ἐπισήμως εἰς τοὺς καθολικοὺς νὰ προσέλθουν εἰς τὰς κάλπας.

καὶ καταψηφίσουν τοὺς σοσιαλιστάς, τὸ κόμμα ἔχασε κατὰ τὰς νέας ἐκλογὰς 4 εἰσέτι ἔδρας.

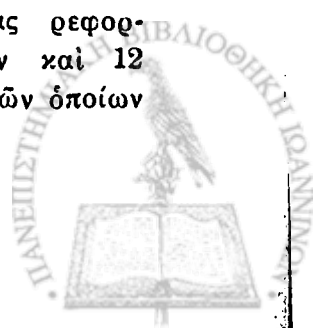
Ὀλίγον μετέπειτα, εἰς τὸ συνέδριον τοῦ κόμματος ἐν Ρώμῃ, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1906, ὁ Ἐνρικο Φέρρι, διετύπωνε τὰς θεωρίας του περὶ «ἰντεγκραλισμοῦ» (ὀλοκληρωτικοῦ σοσιαλισμοῦ), αἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ αἱ ὑγιεῖς σοσιαλιστικαὶ ἰδέαι «τῶν ταπεινῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων δράσεως», ὡς ἐτόνιζεν ὁ Μόργκαρι, προπαγανδίζων αὐτάς, καὶ αἵτινες ἀπείχον ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ τὸν «μινιστεριαλισμὸν» καὶ ἀπὸ τὸν ἀναρχικὸν «συνδικαλισμὸν» τῆς διαρκοῦς ἐπαναστάσεως. Πρότασις ἐμπνεομένη ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις ἐφηφίσθη ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, καταδικάζουσα ἀμφοτέρας τὰς παρεκλήσεις καὶ ἔχουσα ὡς κατεύθυνσιν τὴν πείραν καὶ τὴν σκέψιν τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ. Εἰς τὴν πρότασιν Φέρρι ἐδόθησαν 24 047 ψῆφοι κατὰ τὸ συνέδριον, ἐνῶ ἡ συνδικαλιστικὴ πρότασις Λαμπριόλα συνεκέντρωσε μόνον 5.278 ψήφους. Σημειωτέον ὅτι οἱ ρεφορμιστὰι φοβούμενοι τὴν ἐπίσημον ἀπογύμνωσιν των ἐψήφισαν τὴν «ἰντεγκραλιστικὴν» πρότασιν. Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Φλωρεντίας, τὸ 1908, οἱ συνδικαλιστὰι ἐξήρχοντο τοῦ κόμματος, διὰ νὰ ἀπομονωθοῦν ἐντὸς ὀλίγου τελείως καὶ νὰ δείξουν τὴν ἐπίπλαστον ἐπαναστατικότητά των διὰ τῆς χρεωκοπίας τῶν δύο κυριωτέρων ἡγετῶν των Ἄρτουρο Λαμπριόλα καὶ Ὁράνο, οἵτινες κηρυχθέντος τοῦ πολέμου τῆς Τριπολίτιδος, ἐπεδοκίμασαν τὴν ἀποικιακὴν αὐτὴν φονικὴν ἐξόρμησιν ὡς ἐκδήλωσιν «ἐθνικῆς ζωτικότητος».

β.— Οἱ «μινιστεριαλιστὰι» ἐκδιώκονται τοῦ κόμματος. Ὁ ἐθνοκομματικὸς ἐν τούτοις ἀγὼν δὲν ἐτερματίσθη μεταξὺ τῆς πλειοψηφίας καὶ τῆς ρεφορμιστικῆς δεξιᾶς. Ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Φλωρεντίας οἱ ἀριστεροὶ ρεφορμιστὰι ὡς ὁ Τουράτι, Τρέβες κ. ἄ. αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην, νὰ «πλησιάσουν τὰς προλεταριακὰς μάζας» ἐγκαταλεί-

ποντες τοὺς ἀδιορθώτους δεξιούς, ἐνῶ αἱ τάξεις τῶν «μινιστεριαλιστῶν» Μπισσολάτι, Μπινόμι, Μπόντρεκα, Καμπρίνι ἐπυκνώθησαν μετὰ τὴν ἀνεξήγητον προσχώρησιν καὶ ἰδεολογικὴν ἐξωμοσίαν τοῦ Φέρρι. Προσκληθεῖς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν Τζιολίτι, ὁ Μπισσολάτι ἠρνεῖτο, ὅλλὰ μετὰ μόνην τὴν πρόφασιν ὅτι «δὲν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σοσιαλιστικὸν σακκάκι του» διὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς ρεντιγκότας τῆς αὐλῆς, ὡς ἐπεβάλλετο εἰς κάθε ὑπουργὸν τῆς μοναρχίας. Ἡ κήρυξις ὑπὸ τῆς Ἰταλίας τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ ἔγκρισις τὴν ὁποίαν ἔδωκαν εἰς τὴν πράξιν ταύτην οἱ ρεφορμιστὰι ἐπετάχυναν τὴν λύσιν τοῦ ἐνδοκομματικοῦ δράματος. Πρῶτος ὁ νεοφώτιστος ρεφορμιστῆς Ἐνρικο Φέρρι ἐγκατέλειπε τὸ κόμμα, παρητεῖτο τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἐπανεξελέγετο ὡς «ἀνεξάρτητος» εἰς τὴν περιφέρειάν του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου 1912, εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Ρέτζιο—Ἐμίλια, ἡ κρίσις τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλισμοῦ προεκάλει θυελλώδεις συζητήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ στάσις τοῦ Μπισσολάτι καὶ τῶν φίλων του καὶ ἡ συμμετοχὴ των εἰς πολλὰς ἐθνικιστικὰς ἐκδηλώσεις διήγειραν τὴν ζωηρὰν ἀποδοκιμασίαν τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῶν σοσιαλιστῶν ἀντιπροσώπων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀριστερῶν τοῦ ρεφορμισμοῦ Τουράτι καὶ Τρέβες, οἵτινες ὅμως ἐζήτησαν ἀπὸ τὸ συνέδριον νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ἀπλὴν μομφὴν κατὰ τῶν διαφωνούντων φίλων τοῦ Μπισσολάτι. Τὸ συνέδριον ὅμως δὲν τοὺς ἤκουσε καὶ διὰ ψήφου 12.590 κατὰ 8.735 (κηρυχθέντων ὑπὲρ τῆς μομφῆς) καὶ 1957 ἀποσχόντων ἀπεφάσισε τὴν διαγραφὴν ἐκ τοῦ κόμματος τῶν Μπισσολάτι, Μπινόμι, Πόντρεκα καὶ Καμπρίνι.

Τοὺς τέσσαρας ἐκδιωχθέντας ρεφορμιστὰς ἡγέτας ἠκολούθησαν καὶ 12 ἄλλοι βουλευταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων

δύο καλοὶ προπαγανδισταὶ καὶ ὄργανω-
ταί, ὁ Νόφρι ἠγέτης τῶν σιδηροδρομι-
κῶν καὶ ὁ Κανέπα, διευθυντὴς τῆς ἐ-
φημερίδος «Λαβόρο» τῆς Γενούης. Οἱ
διαγραφέντες καὶ παραιτηθέντες ἐση-
μάτισαν ἐν θνησιγενὲς καὶ βουλευτο-
κρατικὸν «Μεταρρυθμιστικὸν Σοσιαλι-
στικὸν Κόμμα», τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν τύ-
χην καὶ τὴν σταδιοδρομίαν ὄλων τῶν
ἀναλόγων ομάδων. Ἐξειλίχθη εἰς ἀντι-
κάμαραν ὑπουργοποιήσεων καὶ ὑπὸ μίαν
κυβέρνησιν Μπονόμι ὑπῆρξεν ἀργότερον
ὁ νεκροθάπτης τῶν δημοκρατικῶν καὶ
προλεταριακῶν ἐλευθεριῶν ἐν Ἰταλίᾳ
συντελέσαν διὰ τοῦ ἀναποφασίστου
τῶν ἀρχηγῶν του Μπονόμι κ. ἄ. εἰς τὴν
ἀποθράσυσιν καὶ τὴν κραταίωσιν τοῦ
φασισμού, ἀφοῦ κατὰ τὸν παγκόσμιον πό-
λεμον ἔπαιξεν τὸν ρόλον σκύλου, ὑλακτοῦν-
τος ὑπὲρ τῶν ἐθνικιστικῶν ἰδεωδῶν.
Ὁ Μπισσολάτι, μετασχὼν εἰς τὴν ἰλα-
ροτραγωδίαν αὐτήν, ἀπέθανεν ἐκ πι-
κρίας διότι συνετέλεσεν εἰς τὴν προδο-
σίαν καὶ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ σοσια-
λισμοῦ εἰς τὴν χώραν του, εἰς τὴν ὁ-
ποίαν τόσον λαμπρὸν διεγράφετο τὸ
ιδεῶδες τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος.
Τὸ μόνον ἐλαφρυντικὸν ὑπὲρ τῶν Ἰτα-
λῶν ρεφορμιστῶν εἶναι ὅτι ἄνδρες τί-
μιοι καὶ εἰλικρινεῖς ὡς ὁ Μπισσολάτι
καὶ ὁ Καμπρίνι δὲν ἔπαιξαν τὸν ἀπαί-
σιον ἀντιεργατικὸν ρόλον Μπριάν καὶ
Μιλλεράν. Ἐβλαψαν ὅμως καὶ αὐτοὶ
τὴν σοσιαλιστικὴν ὑπόθεσιν, διότι ἐγ-
καταλείψαντες τὸν ἐνεργὸν σοσιαλισμὸν
ἐγίναν ὄργανα τῆς πλουτοκρατίας, ἔστω
χωρὶς νὰ τὸ θέλουν.

6.—*Διαρκὴς ἐξασθένις τοῦ κινή-
ματος.* Αἱ ἐσωτερικαὶ διενέξεις καὶ ὁ
ἀλληλοσπαραγμὸς τῶν διαφόρων μερί-
δων τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἦτο φυ-
σικὸν ὅτι θὰ προεκάλουν σημαντικὴν
ἐξασθένισίν του καὶ συνεχῆ μείωσιν
τῶν δυνάμεών του προπολεμικῶς μέχρι
σημεῖου ἀνησυχαστικοῦ, ἐνῶ παντοῦ εἰς
ὅλας τὰς ἄλλας μεγάλας χώρας τοῦ κό-
σμου τὸ προλεταριακὸν κίνημα ἔβαινε
ἐνισχυόμενον διαρκῶς, ὀργανούμενον

καὶ ἐπιβαλλόμενον ὁσημέραι περισσότε-
ρον, ἐκτὸς ἐκεῖ ὅπου, ὡς ἐν Ρωσίᾳ,
ὁ αἰμοσταγῆς δεσποτισμὸς ἐκράτει τὴν
ἐξουσίαν διὰ βαρβάρων διώξεων κατὰ
παντὸς ἀντιφρονούντος.

Οὕτω ἐνῶ τὸ 1900 τὸ ἰταλικὸν Σοσι-
αλιστικὸν κόμμα εἶχε 19.000 μέλη καὶ
τὸ 1902 τὰ ἐδιπλασίαζε φθάσαν τὰς 37.
000, τὸ δὲ 1904 ἠρίθμει 45.000 μέλη,
τὸ 1908 κατήρχετο εἰς τὰς 40.000, τὸ
1910 εἰς τὰς 30.000 καὶ τὸ 1912 μόλις
εἶχεν 25.000 μέλη, καίτοι τὸ 1913 ἠρίθ-
μει καὶ πάλιν 45.000 περίπου. Βεβαίως
μέρος τῆς καταθλιπτικῆς αὐτῆς μειώ-
σεως τῶν συνειδητῶν μελῶν πρέπει νὰ
τὸ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν καταστροφὴν
τῆς Σικελίας ἐκ τῶν σεισμῶν τοῦ 1908,
οἵτινες ἐστέρησαν τὸ κόμμα πολλῶν ἀ-
γωνιστῶν του, ὡς καὶ εἰς τὴν αὔξησιν
τῆς κομματικῆς χρηματικῆς συνδρομῆς,
εἰς μίαν χώραν μὲ καταπληκτικῶς μι-
κρὰ ἡμερομίσθια. Κατὰ προπολεμικὰς
στατιστικὰς τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἠ-
ρίθμει κυρίως τὰ μέλη του εἰς τὰς ἀ-
γροτικὰς περιφερείας τῆς Ἑμίλιας ὅ-
που εἶχε 12.667 μέλη ἐπὶ 38.000 συνό-
λου μελῶν. Κατόπιν ἤρχοντο τὸ Πεδε-
μόντιον (6.169), Λομβαρδία (5.999), ἡ
Τοσκάνη (4.539), ἡ Βενετία (2.070), ἡ
Λιγουρία (1.489) κλπ. Ὑπελογίσθη ὅτι
τὰ 3/4 τῶν μελῶν τοῦ κόμματος προήρ-
χοντο ἀπὸ τὰς πλουσίας βιομηχανικὰς
καὶ ἀγροτικὰς περιφερείας τῆς Βορείου
Ἰταλίας. Ἡ Νότιος Ἰταλία μόλις ἔδιδε
τὸ ἐν εἰκοστὸν τῶν μελῶν τοῦ κόμματος.
Μία ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας ἐπίσης τοῦ
κόμματος, ἦτο ἡ ἐντὸς τῶν κόλπων του
μεγάλῃ ἀναλογία μὴ προλεταριακῶν
στοιχείων, τὰ ὁποῖα καὶ κατεῖχον τὰς
περιβλέπτους θέσεις τῆς διοικήσεώς
του. Βουλευταὶ καὶ προπαγανδισταὶ του
ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον διανοούμενοι.
Κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1904 μὴ μετα-
βληθεῖσαν, αἰσθητικῶς μέχρι τοῦ 1914 τὸ
κόμμα ἠρίθμει 25—30 ο)ο ἐργάτας, 15—
20 ο)ο ἀγρότας καὶ ἐπαγγελματίας καὶ
50—60 ο)ο πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς ἐλεύ-
θερα ἐπαγγέλματα, ἱατροῦς, δικηγόρους,

διδασκάλους, φοιτητάς, ἐμπόρους, βιομηχάνους.

Εἰς τὰ συνέδρια τοῦ κόμματος ἡ ὑπεροχὴ τῶν μὴ προλεταριακῶν στοιχείων ἦτο περισσότερον καταφανής. Ὁ Ἀμερικανὸς σοσιαλιστὴς ἱστορικὸς Ρόμπερτ Χαντερ εἰς τὸ θαυμάσιον βιβλίον του: «Οἱ σοσιαλισταὶ ἐπὶ τὸ ἔργον» καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ ἀδιαφερόμενον εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀναφέρει ὅτι τὸ 1906 ὄχι μόνον οἱ ἡγέται τοῦ κόμματος, ὡς ὁ Φέρρι, Τουράτι, Λαμπριόλα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατικῶν σωματείων καὶ συνεταιρισμῶν ἦσαν διανοούμενοι, ἄνθρωποι, ὡς γράφει, προερχόμενοι ἀπὸ τὴν ἀστικὴν τάξιν μὲ εὐρείαν καὶ ὀξεῖαν διάνοιαν.

Ἡ ἐπικράτησις αὕτη τῶν διανοουμένων ἐδικαιολογεῖτο ἐν μέρει ἀπὸ τὴν τότε ὀπισθοδρομικότητα καὶ τὴν ἀμάθειαν τῶν μεγάλων ἐργατικῶν μαζῶν. Ὁφείλετο ἐν τούτοις καὶ εἰς τὴν ἀστικὴν νομοθεσίαν, ἣτις μὴ προβλέπουσα καμμίαν ὑλικὴν ἀποζημίωσιν εἰς τοὺς βουλευτάς ὑπεχρέωσε τὸ προλεταριατὸν νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἡγέτας καὶ ἀντιπροσώπους του μεταξὺ μελῶν τοῦ κόμματος ἀνηκόντων εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν.

7.—*Δυνάμεις τοῦ κόμματος καὶ τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος.* Ἡ ὀργάνωσις τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἦτο ἐνωτικὴ καὶ συγκεντρωτικὴ, εἰς κάθε δὲ μέρος συνεκροτοῦντο τμήματα καὶ ὅμιλοι μὲ 10 τοὐλάχιστον μέλη ἕκαστος. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κόμματος ἦτο ἡ διοικήσις περιλαμβάνουσα 9 μέλη, ἐξ ὧν 7 μὴ βουλευταί, ὁ διευθυντὴς τοῦ κεντρικοῦ καθημερινοῦ ὀργάνου τοῦ κόμματος «Ἀβάντι» καὶ εἰς βουλευτῆς ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος.

Ὁ σοσιαλιστικὸς τύπος περιελάμβανεν ἐκτὸς τοῦ «Ἀβάντι» ἐκδιδομένου κατ' ἀρχὰς ἐν Ρώμῃ καὶ εἶτα ἐν Μιλάνῳ, καὶ ἄλλας καθημερινὰς ἐφημερίδας τὴν «Giustizia» εἰς τὸ Ρέτζιο τῆς Ἐμιλίας τὸν «Provincia di Mantova» εἰς τὴν Μαντούαν τὸ «Il Lavoro» εἰς τὴν Γένουαν, 120 ἑβδομαδιαῖα ὄργανα, μορ-

φωτικά, προπαγανδιστικά, σατυρικά κλπ. καὶ ὡς ἐπίσημον θεωρητικὸν ὄργανον τὴν «Critica Sociale» τοῦ Τουράτι.

Τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα τὴν ἐξῆς ἀνάπτυξιν παρουσίασεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκέντρωσιν ψήφων κατὰ τὰς ἐκλογὰς μέχρι τῆς διασπάσεώς του καὶ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ρεφορμιστῶν:

Ἐκλογαὶ Ἀριθ. ψήφων Βουλευταί

1895	76.000	10
1897	135.000	16
1900	175.000	32
1904	320.000	28
1909	338.000	39

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος διαπιστοῦται ὅτι παρὰ τὰς ἐσωτερικὰς διενέξεις καὶ ἀδυναμίας του ὁ ἰταλικὸς σοσιαλισμὸς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀκόμη ἐκλογικῆς ἐμφανίσεώς του παρουσίασε συνεχῆ αὐξήσιν τῶν δυνάμεών του καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν του ἤλαττοῦτο. Τοῦτο ἀπετέλει ἀνσμφισβητήτως παρήγορον σημεῖον διὰ καλλιτέραν μελλοντικὴν ἀνάπτυξιν, ὅπως ἄλλωστε καὶ συνέβη. Ἀπὸ τοὺς 39 βουλευτάς τοῦ 1909 μόνον οἱ 23 ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸ κόμμα, οἱ ἄλλοι δὲ ἠκολούθησαν τοὺς ἀποχωρήσαντας ρεφορμιστάς Μπισσολάτι καὶ Μπονόμι.

Εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργανώσεως ὑπῆρχον ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 19ου αἰῶνος πολλὰ σωματεῖα συγκεκροτημένα ἐπὶ σοσιαλιστικῶν βάσεων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν μέχρι τοῦ 1906 τὴν «Κεντρικὴν Γραμματεῖαν Ἀντιστάσεως» μετονομασθεῖσαν ἔκτοτε εἰς «Γενικὴν Συνομοσπονδίαν τῆς Ἐργασίας». Μὲ ἔδραν τὸ Τουρίνον ἡ κεντρικὴ αὕτη ὀργάνωσις περιελάμβανε κατὰ τὰς παρρημονὰς τοῦ πολέμου περὶ τὰ 400.000 μέλη, εἰργάζετο δὲ καὶ ἐκινεῖτο πάντοτε ἀπὸ συμφώνου μὲ τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα τοῦ ὁποίου ἠκολούθει τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς οἰκονομικῆς πάλης, καίτοι εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν παρέμενεν ἐπισήμως οὐδετέρα. Ἐν τούτοις πολλοὶ τῶν συνδικαλιστῶν ἡγετῶν, ὡς οἱ Καμπρίνι καὶ Νόφρι, ἦσαν ρεφορμισταί.

Οἱ σοσιαλισταὶ ἐπηρέαζον ἐπίσης σταθερῶς τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν, κατ' ἔκθεσιν δὲ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τῆς Στουτγάρδης, οἱ 7 ἐκ τῶν 9 διευθυντῶν τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἰταλικῶν Συνεταιρισμῶν ἦσαν μέλη αὐτοῦ. Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι αἱ συνεταιρικαὶ ὀργανώσεις ἐπιχορήγουν τακτικῶς τὰς σοσιαλιστικὰς ἑφημερίδας.

8.—*Συνθῆκαι ἀναπτύξεως τοῦ σοσιαλισμοῦ.* Γενικῶς εἰς ὀλίγας μεγάλας χώρας ἐν Εὐρώπῃ ἢ ἀνάπτυξις τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀνταπεκρίνεται τόσον ἐπιτακτικῶς ὅσον ἐν Ἰταλίᾳ εἰς κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάγκην. Εἰς τὴν ἄλλοτε ἔνδοξον αὐτὴν χώραν ἔζη κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ σοσιαλισμοῦ μία ἀπὸ τὰς περισσότερον ἀθλίως διαβιούσας ἐργατικὰς καὶ ἀγροτικὰς τάξεις εἰς κατάστασιν ἀπεριγράπτων στερησέων καὶ φρικτῆς ἐκμεταλλεύσεως, μέχρι σημεῖου ὥστε αἱ ὑγειονομικαὶ ἐπιτροπαὶ τοῦ στρατοῦ ἐξήρουν καὶ ἀπέκλειον πάσης στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τὰ 7600 τῶν κληρωτῶν ἐκάστου ἔτους λόγω ὀργανικῆς ἀδυναμίας προκαλουμένης ἀπὸ ἐλαττωματικὴν διατροφήν. Ἀπὸ τὸ δυστυχοῦν τοῦτο προλεταριατὸν ἄνω τῶν 200.000 ἀτόμων κατ' ἔτος ἐγκατέλειπον οἰκίας, οἰκογενεῖας καὶ πάτριον ἔδαφος καὶ μετηνάστευον εἰς τὰς παρθένους χώρας τοῦ Νέου Κόσμου διὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν τῆς πείνης εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Καὶ ὁμως παρὰ τὴν πρωτοφανῆ αὐτὴν κατάστασιν, εἰς ὀλίγας εὐρωπαϊκὰς χώρας συνήνητησεν ὁ σοσιαλισμὸς τόσον ἄξενον ἂν μὴ καὶ ἐχθρικὸν ἔδαφος ὅσον ἐν Ἰταλίᾳ, μολονότι τὸ προλεταριακὸν κίνημά της ἦτο ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐκδηλωθέντα ἀνά τὸν κόσμον.

Τάσις πρὸς ἀναρχισμόν, καταλλήλως προπαγανδιζόμενον ἀπὸ πολλοὺς ἐν Ἰταλίᾳ μαθητὰς τοῦ Μπακούνιν, τοῦ Κραπότκιν καὶ τοῦ Μαλατέστα, διενέξεις ἰδεολογικαὶ καὶ προσωπικαὶ φθάνουσαι μέχρις ἀκροτήτων καὶ ἀμοιβαίου ἐξοντωτικοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ, ἀμάθεια

πολιτικὴ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, μὴ συμμόρφωσις πρὸς τὰ διδάγματα τῆς διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς πείρας καὶ τόσα ἄλλα μειονεκτήματα ἠμπόδισαν τὸν ἰταλικὸν σοσιαλισμὸν νὰ προοδεύσῃ ὅσον τοῦ ἠξίζε καὶ τοῦ ἐπεβάλλετο. Ἀντικοινοβουλευτισμὸς ὠρισμένων σοσιαλαναρχοσυνδικαλιστῶν ἀφ' ἑνός, «μινιστριαλισμὸς» καὶ σωβινισμὸς μέχρι παροξυσμοῦ (ἀποικιακοὶ πόλεμοι καὶ ἀποικιακαὶ βλέψεις, ὀλυτρωτισμὸς κλπ.) τῶν δεξιῶν ρεφορμιστῶν ἀφ' ἑτέρου, ἤγαγον τὸ προλεταριακὸν κίνημα εἰς μεγάλην κρίσιν καὶ τὸ ἐδυσφήμησαν. Ἡ σοσιαλιστικὴ Ἰταλία παρουσίαζε προπολεμικῶς εἰς τὴν διεθνή σοσιαλιστικὴν κοινὴν γιῶμην, κατὰ τὴν αὐστηρὰν φράσιν τοῦ γηραιοῦ Μπέμπελ, «τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς τοῦ ἐτιβαλλομένου προτύπου».

Ἐν τούτοις παρὰ τὴν ἀπαισιοδόξους ταύτας πλευρὰς δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίσωμεν καὶ πολλὰ εὐοίωνα σημεῖα, ἄξια ἐξάρσεως. Ἰδιαιτέρως ἡ ἐπιτυχία τῆς σοσιαλιστικῆς προπαγάνδας μέσα εἰς τὸν ἀγροτικὸν κόσμον ἀπετέλει φαινόμενον μοναδικὸν διὰ τὸν παγκόσμιον σοσιαλισμὸν καὶ ὑπεδείκνυεν εἰς τοὺς σοσιαλιστὰς ὅλου τοῦ κόσμου νὰ προσέξουν τοὺς ἀγρότας διότι ἐκεῖθεν θὰ προήρχετο ἕνας παράγων, ὅστις ἔμελλε νὰ παίξῃ σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν καθ' ὅλου προλεταριακὴν κίνησιν.

Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως ὁ ἄκρατος ἐπαναστατικὸς ἰδεαλισμὸς μεγάλου μέρους Ἰταλῶν σοσιαλιστῶν, ἐὰν δὲ οἱ πολλοὶ διανοούμενοι τοῦ ἰταλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἀπετέλουν ἀδυναμίαν του, γεννῶντες ἰδεολογικὰς καὶ προσωπικὰς προστριβὰς, μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρξαν καὶ πολλοὶ λαμπρύναντες μὲ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν των τὸ σοσιαλιστικὸν ἰδεῶδες, ὁ οἰκονομολόγος Ἀντόνιο Λαμπριόλα, ὁ Τουράτι, ὁ Τρέβες, ὁ Φέρρι, ἐπὶ μακρὸν δαστήμα, ὁ φιλόσοφος Μπενεντέττο Κρότσε καὶ πλείσται ἄλλαι διανοητικαὶ κορυφαί.

Ὁ ἰταλικὸς σοσιαλισμὸς παρήγαγεν ἀναμφισβητήτως τυχοδιωκτικούς κοντοτιέρους ὡς ὁ Μπενίτο Μουσσολίνι ἀλλὰ καὶ σεμνοὺς ἥρωας μάρτυρας τῆς ιδέας ὡς ὁ Ματτεότι καὶ χορείαν ἠλόκληρον ἄλλων ἀγωνιστῶν καὶ προπαγανδιστῶν αὐτῆς.

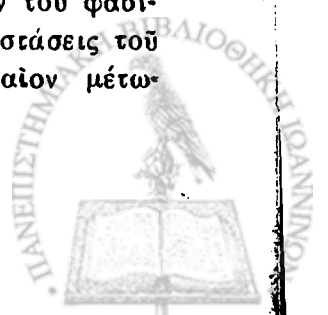
9.—*Κατὰ τὸν πόλεμον.* Τὸ Ἰταλικὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα, ἦτο σχεδὸν τὸ μόνον κόμμα τῆς Β' Διεθνοῦς τὸ ὁποῖον ἐτάχθη ἀποφασιστικῶς κατὰ τοῦ πολέμου τὸ 1914. Εἶχεν εἰς τὸ πρόσφατον παρελθόν του πείραν τῶν θυσιῶν καὶ τῶν συμφορῶν δύο ἀποικιακῶν πολέμων (Ἀβησσυνία, 1892' Τριπολίτις 1912) καὶ ἀφ' ἐτέρου περιελάμβανε σημαντικὸν ἀριθμὸν προλεταριακῶν στοιχείων. Ὑπῆρχον φυσικὰ καὶ εἰδικαὶ εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι ὑπὲρ τῆς ἀντιπολεμικῆς αὐτῆς στάσεως. Πρῶτον τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἰταλία εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον ὀκτῶ ὀλοκλήρους μῆνας μετὰ τὴν ἔκρηξίν του· δεύτερον διότι εὐρίσκοντο, ἐντὸς τῆς Ἰταλίας, καὶ ἀστικά κόμματα τὰ ὁποῖα, πρὸς τὸ συμφέρον, τῶν ὀμίλων καὶ στρωμάτων πού ἀντεπροσώπευον ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ πολέμου.

Ἀμέσως ὅμως ἀπεκαλύφθη ὅτι τυχοδιωκτικά, ἀστικά καὶ ρεφορμιστικά στοιχεία ὑπῆρχον ἀκόμη πολλὰ ἐντὸς τοῦ κόμματος. Τὰ πρῶτα ἠρνοῦντο τὸν ἱμπεριαλιστικὸν χαρακτήρα τοῦ πολέμου, ἐφεῦρον τὴν θεωρίαν τοῦ «ἐπαναστατικοῦ πολέμου» καὶ ἐχρηματοδοτήθησαν μάλιστα ἀπὸ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς βιομηχάνους τῆς Β. Ἰταλίας. Μετ' ὀλίγον διεγράφησαν τοῦ κόμματος (Μουσσολίνι καὶ Σία). Ἀλλὰ οἱ ρεφορμισταί, οὔτινες ἐκήρυσσον τὴν «ἀπόλυτον οὐδετερότητα» καὶ τὸν «ἀπόλυτον πασιφισμόν» (Γουράτι, Τρέβες, Μοντιλιάνι, Ντ' Ἀραγκόνα κ. ἄ.) ἔμειναν ἐντὸς τοῦ κόμματος, ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ Τουράτι, μετὰ τὴν τρομερὰν ἦταν τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ εἰς Καπορέττο (1917) ἐν συμφωνίᾳ μὲ τοὺς ρεφορμιστάς συνδικαλιστικούς ἡγέτας ὠμίλησεν εἰς τὴν Βουλὴν ὑπὲρ τῆς «ἐθνικῆς ἀμύνης». Τὴν στιγ-

μὴν, ἐκείνην ἢ ἡρωικὴ ἐπαναστατικὴ ἐξέγερσις τῶν ἔργατῶν τοῦ Τουρίνου ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα καὶ ὁ ἡγέτης τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος Σερράτι ἐφυλακίσθη διὰ τὴν θαρραλέαν στάσιν του κατὰ τοῦ πολέμου ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

Τὸ Ἰταλικὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἀντεπροσωπευθῆ εἰς τὰς διασκέψεις τοῦ Τσίμμερβαλντ καὶ τοῦ Κίνταλ ὅπου ἐτάχθη εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα. Τῆς ἀντιπροσωπείας ἠγεῖτο ὁ ἡγέτης τῆς ἀριστερᾶς τοῦ κόμματος Σερράτι, μετεῖχεν ὅμως αὐτῆς καὶ ὁ Μοντιλιάνι τῆς δεξιᾶς. Τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα παρέμεινεν ἐνιαῖον καὶ ἐν ἰῶν βασικῶν ἐλαττωμάτων του πού προεκάλεσε καὶ τὴν μετὰ τὸν πόλεμον ἀδυναμίαν του ὑπῆρξεν ἡ ἔλλειψις ἐπαρκoῦς θεωρητικῆς καταρτίσεως καὶ ἡ γραφειοκρατικὴ του ὀργάνωσις, συνέπειαι τῆς καθυστερημένης ἀναπτύξεως τῆς ἰταλικῆς βιομηχανίας.

10.—*Μετὰ τὸν πόλεμον.* Ἡ ἔλλειψις θεωρητικῆς καταρτίσεως ἀντεκαθίστατο ἀπὸ μίαν «ἐνστικτώδη ἀδιαλλαξίαν» πλήρη («ὄχι συμβιβασμοῦ») ἣτις ἐκάλυπτε εὐκόλως τὴν ἀπουσίαν θεωρητικῆς διαυγείας καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς προερχόμενα ὀργανωτικὰ ἐλαττώματα. Φυσικὰ ὅμως ἡ ἀδιαλλαξία αὐτὴ ὑπεχώρει εἰς τὰς τελευταίας συνεπείας διὰ τὴν στραφῆ πρὸς τὸν ὀππορουνισμόν. Οὕτω ὁ Λατσάρι ἦτο «ἀδιάλλακτος» καθὼς καὶ ὁ Τουράτι κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικά ἔτη ὡς καὶ ὁ Σερράτι ὅστις τὸ 1920 ἀντετίθετο εἰς τὸν Λένιν ἐπὶ τῶν ἀποικιακῶν ζητημάτων καὶ συγχρόνως ἠρνεῖτο τὴν διαγραφὴν τοῦ Τουράτι ἂν καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ 1919 εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Ἡ «ἀδιαλλαξία» παρέμεινε ἕκτιστε τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν Μαξιμαλιστῶν καὶ τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον, καὶ μετὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ φασισμού, ἠρνεῖτο, παρὰ τὰς συστάσεις τοῦ Λένιν, νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ἐνιαῖον μέτωπον.

Ἡ νικήτρια ἀστική τάξις τῆς Ἱταλίας ἐξῆλθε ἀπὸ τὸν πόλεμον μὲ κλονισμένην τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκ θεμελίων. Τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐδέχετο ἀθρόους προσχωρήσεις νέων στοιχείων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπαναστατῶν ἐργατῶν τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ ἐκπεσμένων ἀστῶν καὶ μικροαστῶν. Ὁ κύκλος τῶν συμπαθούντων εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ἦτο ἀκόμη μεγαλύτερος. Ἦτο ἡ ἱστορική στιγμή καθ' ἣν ἐτέθη εἰς τὸ κόμμα τὸ καθῆκον νὰ γίνῃ τὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ ὁ καθηγητὴς τῶν Ἱταλικῶν μαζῶν. Κατεδείχθη ἀμέσως ὅτι τὸ Ι.Σ.Κ. δὲν ἦτο ὀπλισμένον διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἱστορικὴν ἀποστολήν του· οὔτε ἡ ἰδεολογία του, οὔτε ἡ ὀργάνωσίς του τοῦ ἐπέτρεπον νὰ ὀργανώσῃ εἰς τὰς τάξεις του τὸ ἐπαναστατικὸν προλεταριάτον, ἢ νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς ρεφορμιστάς. Τὸ συνέδριον τῆς Βολωνίας (Ὀκτώβριος 1919) διεκήρυξε τὴν προσχώρησιν εἰς τὴν Γ' Διεθνή, ἀλλὰ οἱ πολέμοι τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ρεφορμισταὶ δὲν διεγράφησαν. Τοῦναντίον, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέπετο εἰς αὐτοὺς ν' ἀγωνίζωνται ἐντὸς τοῦ κόμματος, οἱ ρεφορμισταὶ ἀπεσπάρσθησαν εἰς τὰ συνδικάτα. Οὕτως ἡ μαξιμαλιστικὴ διεύθυνσις τοῦ κόμματος παρέδωσε μόνη τῆς τὰ ἐργατικὰ συνδικάτα εἰς τοὺς ρεφορμιστάς! Ἐνόμιζεν, ὅτι ἐξησφάλιζεν ἐπαρκῶς τὴν θέσιν τῆς ἐναντι τῶν ρεφορμιστῶν, καθορίζουσα εἰς συμφωνίαν μεταξὺ τῆς διευθύνσεως τοῦ κόμματος καὶ τῆς διευθύνσεως τῆς Ἐργατικῆς Συνομοσπονδίας, ὅτι «εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ διεύθυνσις τοῦ κόμματος βεβαίωσι, ὅτι ἐν κίνημα ἔχει πολιτικούς σκοπούς καὶ ζητεῖ τὴν διεύθυνσιν, ἢ διεξαγωγὴν τοῦ κινήματος αὐτοῦ θὰ μεταβιβάζεται αὐτομάτως εἰς χεῖρας τῆς».

Ἡ διευθύνουσα ἐπιτροπὴ, ἐκλεγείσα εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βολωνίας, ὠχυρῶθη ὀπισθεν τῆς περιφήμου φράσεως τοῦ Μόττο : «Ἡ ἐπανάστασις, δὲν γίνε-

ται, ἔρχεται!» καὶ ἄφησε τὰς ἐπαναστατικὰς δυνάμεις νὰ ἐξαντλοῦνται εἰς ἀπεργίαν καὶ ἀναριθμήτους τοπικὰς ἐξεγέρσεις, ἐκστομίζουσα ἀπλῶς ἡχηρὰς φράσεις.

Ἡ κατάληψις τῶν ἐργοστασίων, τὸν Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1920, ὑπῆρξε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ τελευταία καὶ μεγαλυτέρα ἐπαναστατικὴ ἔκρηξις τῶν μαζῶν. Ἀλλὰ ἐστραγγαλίσθη ἀπὸ τοὺς διστακτικούς ἡγέτες καὶ ἐπροδόθη ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν σπαρασσομένην ἀπὸ ἐσωτερικὰς διαμάχας. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἐνόπλων ἐργατῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια, ἡ διευθύνουσα ἐπιτροπὴ, συμφώνως μὲ τὴν προαναφερομένην συμφωνίαν, ἐζήτησε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος. Ἀλλὰ οἱ συνδικαλιστικοὶ ἡγέται ἰσχυρίσθησαν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ κινήματος «καθαρῶς οἰκονομικοῦ», διότι προήρχετο ἀπὸ μίαν ἀπεργίαν περὶ μισθῶν εἰς τὴν μεταλλουργίαν καὶ ἠπέιλησαν μάλιστα νὰ τὸ σαμποτάρουν ἀπροκαλύπτως, ἂν ἡ διευθύνουσα ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος ἐπεχείρει νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα τῆς ἔδιδεν ἡ συμφωνία. Ἡ διευθύνουσα ἐπιτροπὴ τοῦ μαξιμαλιστικοῦ κόμματος ὑπεχώρησεν αὐθόρμητως καὶ οἱ ρεφορμισταὶ, οἵτινες εἶχον παρασκευάσει εἰς τὰ παρασκήνια συμφωνίαν μὲ τὸν Τζιολίττι, ἀνέλαβον τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου.

Μὲ τὴν στάσιν τῶν ρεφορμιστῶν καὶ τὴν φανερὰν χρεωκοπίαν τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἤρχισαν ν' ἀπομακρύνονται τοῦ κόμματος αἱ μᾶζαι αὗται τὰς ὁποίας δὲν εἶχε κατωρθώσει οὔτε νὰ ὀργανώσῃ, οὔτε νὰ μορφώσῃ ἰδεολογικῶς καὶ πολιτικῶς. Ἀπεγοητευθῆσαν εἰς τὴν ἐλπίδα των ὅτι τὸ Σοσιαλιστικὸν κόμμα θ' ἀνελάμβανε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος. Ἡ στάσις αὐτὴ καὶ ἡ χρεωκοπία ἤνοιξαν τὸν δρόμον εἰς τὸν φασισμόν.

Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκκενώσεως τῶν ἐργοστασίων, ἤρχιζεν ἡ πτώσις τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Τὸ Ἱταλικὸν

προλεταριᾶτον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου, εἶχε πάντοτε μίαν ἐπιθετικὴν στάσιν, περιορίσθη εἰς τὴν ἄμυναν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς πλουσίας εἰς θύματα ἀμύνης, ἐγένετο ταχέως καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν τάσεων ἐντὸς τοῦ προλεταριάτου.

Ἡ κομμουνιστικὴ πτέρυξ τοῦ κόμματος εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Λιβόρνου (Ἰανουάριος 1921) ἔκαμε τελευταίαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς γραμμάς. Ἡ ψηφοφορία ἔδωσε τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα: Κομμουνισταὶ (πρότασις Μπόρτιγκα) 58.783, Μαξιμαλισταὶ ἐνωτικοὶ (πρότασις Σερράτι) 98.028, Ρεφορμισταὶ (ὁπαδοὶ τοῦ Τουράτι) 14.695.

Οἱ κομμουνισταὶ ἀπῆτησαν τότε ἀπὸ τοὺς μαξιμαλιστὰς τὸν ὀριστικὸν χωρισμὸν ἀπὸ τοὺς ρεφορμιστὰς. Ἄλλ' οἱ «ἐνωτικοὶ» μαξιμαλισταὶ προτίμησαν νὰ ἐνωθοῦν μὲ τοὺς 14.000 ρεφορμιστὰς παρὰ μὲ τοὺς 58.000 κομμουνιστὰς.

Οὕτω ἡ ἐπαναστατικὴ πτέρυξ ἀπεσπᾶσθη τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ ἵδρυσε τὸ Ἰταλικὸν Κομμουνιστικὸν κόμμα. Ἄλλ' ἡ ἐκκαθάρισις ἐσυνεχίσθη ἐντὸς τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Δύο τάσεις ἐνεφανίσθησαν: ἡ ἀριστερὰ (μαξιμαλιστικὴ), ἀποτελουμένη κυρίως ἀπὸ ἐνστικτωδῶς ἐπαναστάτας προλεταρίου ἀλλὰ χωρὶς σταθερότητα ἡ δεξιὰ, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἐργάτας εὐρισκομένους ὑπὸ τὴν ρεφορμιστικὴν ἐπιρροὴν καὶ ἀπὸ μικροσοστικὰ στοιχεῖα πολυάριθμα, κατευθυνόμενα ἀπὸ τοὺς ρεφορμιστὰς. Ἡ ἀμυντικὴ στάσις τὴν ὁποίαν εἶχε δεχθῆ ἡ ἀριστερὰ, ἡ πίεσις τοῦ φασισμού, ἐπετάχυνε τὴν ἐξέλιξιν εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ κόμματος καὶ προσέκαλεσε τὸν σχηματισμὸν μιᾶς ομάδος «ὑπὲρ τῆς Γ' Διεθνούς», ἐνῶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ ἐνισχύετο πάντοτε περισσότερο ἐντὸς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν τῆς παρεχόμεναι ἡ ἀντίδρασις.

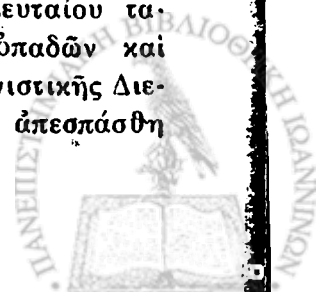
Τὴν τελευταίαν ὥραν—μόλις τέσσαρας ἑβδομάδας πρὸς τῆς «πορείας πρὸς τὴν Ρώμην» τῶν φασιστῶν—οἱ μαξιμα-

λισταὶ διέγραψαν τοὺς ρεφορμιστὰς εἰς τὸ συνέδριον τῆς Ρώμης (Ὀκτώβριος 1922) διὰ ψήφων 32.116 ἐναντίον 29.119.

11.—*Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμού.* Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1922 ὑπῆρχον λοιπὸν δύο σοσιαλιστικὰ κόμματα ἐν Ἰταλίᾳ: τὸ κεντριστικὸν κόμμα λεγόμενον «Ἰταλικὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμμα» (Partito socialista italiano, μαξιμαλιστικὸν) καὶ «Ἰταλικὸν Ἐνωτικὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμμα» (Partito socialista unitario italiano, ὁπαδοὶ τοῦ Τουράτι), καθαρῶς ρεφορμιστικόν.

Μετὰ τὴν διαγραφὴν τῶν ρεφορμιστῶν, τὸ συνέδριον τῆς Ρώμης ἐκηρύχθη πάλιν ὑπὲρ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὴν Κομμουνιστικὴν Διεθνή καὶ ἔστειλεν εἰς τὸ Δ' Συνέδριον τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς, ἀντιπροσωπείαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σερράτι. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς τῆς ἀντιπροσωπείας αὐτῆς εἰς Μόσχαν, ἐγένετο τὸ φασιστικὸν πραξικόπημα (29 Ὀκτωβρίου 1922). Μερικοὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ κόμματος καὶ συντάκται τοῦ «Ἀβάντι», μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Νέννι καὶ Βίλλα, ἐπὶ φελλήθησαν τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ ὀργανώσουν ταχέως παράταξιν κατὰ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὴν Κομμουνιστικὴν Διεθνή. Ἡ ὁμάς αὕτη κατώρθωσε διὰ πραξικοπήματος νὰ καταλάβῃ τὸ «Ἀβάντι» καὶ νὰ θέσῃ τὸ ὄργανον τοῦ κόμματος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς παρατάξεως. Ὁ Σερράτι, ἐπανελθὼν ἐκ Μόσχας κατὰ τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1923, συνελήφθη τὴν 1ην Μαρτίου. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Μιλάνου, συγκληθὲν τὸν Ἀπρίλιον, ἡ παράταξις Νεννί—Βίλλα ἔλαβε τὴν πλειοψηφίαν (5.361 ἐναντι 3.968), ἐνῶ οἱ ἀντιπρόσωποι πολλῶν τοπικῶν ομάδων δὲν εἶχον γίνεαι δεκτοὶ εἰς τὸ συνέδριον.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς Γ' Διεθνούς ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς προτάσεως Λατσάρι παρὰ τὴν διστακτικὴν στάσιν τοῦ τελευταίου ταλαντευομένου μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνούς. Τέλος, ὁ Λατσάρι ἀπεσπᾶσθη

ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς Γ' Διεθνoῦς καὶ παρέμεινεν εἰς τὸ Ἰταλικὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐνῶ οἱ ὑπὲρ τῆς προσχωρήσεως μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Σερράτι, Μάφι καὶ Ριμπόλυτι εἰσήλθον εἰς τὸ Κομμουνιστικὸν κόμμα μετὰ τὸ Ε' Συνέδριον τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς (Αὐγουστος 1924).

Τὸ Ἰταλικὸν Ἐνωτικὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα, μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Μουσσολίνι εἰς τὴν ἀρχὴν, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς «ρεαλιστικῆς» πολιτικῆς, ἣτις ἐξεδηλώθη διὰ τῆς «αὐτοθυσίας» τοῦ Μπαλντέζι, ὅστις κατόπιν συμφωνίας μὲ τοὺς Τουράτι καὶ Ντ' Ἀραγκόνα, ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν Μουσσολίνι μόλις αὕτη συνεκροτήθη (Νοέμβριος 1922). Τὸ σχέδιον τοῦτο προσέκρουσε κυρίως εἰς τὴν ἀντίδρασιν ἰσχυρῶν φασιστῶν ἡγετῶν, κυρίως τοῦ Φαρινάτσι, γραμματέως τοῦ Φασιστικοῦ κόμματος, ἀλλὰ ἡ τάσις διετερήθη καθ' ὅλον τὸ 1923. Τὸ Ι.Ε.Σ.Κ. εἶχεν ὡς πολιτικὸν ἔμβλημα τὴν «προσαρμογὴν εἰς τὴν πραγματικότητα» καὶ εἰς ἀναριθμήτους περιπτώσεις, προσέφευγεν εἰς τὸν Μουσσολίνι τὴν «τεχνικὴν συνεργασίαν» του.

Τὸ 1924 ἡ πολιτικὴ τοῦ Ι.Ε.Σ.Κ. μετεβλήθη. Μετὰ ἐν ἔτος κυβερνήσεως, ὁ καπιταλιστικὸς χαρακτήρ τῆς φασιστικῆς πολιτικῆς ἐγένε καταφανέστατος: μία διαφοροποίησις παρατηρήθη τότε διαρκῶς ἐκδηλωτέρα εἰς τὸ φασιστικὸν στρατόπεδον: τὰ κοινοβουλευτικὰ κόμματα καὶ ὁμάδες τῆς μικροαστικῆς τάσεως, αἱ μεσαιαὶ τάξεις, οἱ διανοούμενοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ πολιτικὴ τοῦ Ι.Ε.Σ.Κ. (ἐνωτικοῦ) καὶ τοῦ Ι.Σ.Κ. (μαξιμαλιστικοῦ) συνεδέθη στενῶς μὲ τὴν πολιτικὴν τῶν κομμάτων αὐτῶν. Ἡ ἐκφρασις τῆς συμμαχίας αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ συνασπισμὸς τοῦ Ἀβεντίνου (βλ. λ.), ὅστις περιελάμβανε τὰς διαφόρους δημοκρατικὰς ὁμάδας, τοὺς *popolari* (λαϊκὸν καθολικὸν κόμμα),

τοὺς δημοκρατικούς, τοὺς ἐνωτικούς καὶ τοὺς μαξιμαλιστάς.

Τὴν στιγμὴν τῆς δολοφονίας τοῦ Ματτεότι (10 Ἰουνίου 1924), ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ παλαιοῦ «φασιστικοῦ κινήματος μαζῶν» εἶχε συμπληρωθῆ· δὲν ἀπέμενε παρὰ ὁ μηχανισμὸς τοῦ φασιστικοῦ κράτους καὶ ἡ φασιστικὴ πολιτοφυλακὴ (*milizia*). Ὁ φόνος οὗτος προεκάλεσε καταγίδα διαμαρτυριῶν κατὰ τοῦ καθεστώτος εἰς τὸ καταπιεζόμενον προλεταριάτον τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου ὡς καὶ εἰς τὰς μικροαστικὰς μάζας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἤδη ἀπογοητευθῆ ἀπὸ τὸν φασισμόν. Τὸ αὐθόρμητον τοῦτο κίνημα ὑπῆρξεν ἰσχυρὸν ὥστε ἠπέλιψε τὸ φασιστικὸν καθεστῶς καί, ἐξ αὐτοῦ, τὴν ἀστικὴν τάξιν. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁ συνασπισμὸς τοῦ Ἀβεντίνου εἶχεν ὡς μοναδικὸν ἀποτέλεσμα νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φράγμα εἰς τὸ κῆμα τοῦτο ἐνστικτωδῶν διαμαρτυριῶν καὶ νὰ τὰς διοχετεύσῃ εἰς «συνταγματικὴν» εἰρηνικὴν ὁδόν, δηλαδὴ νὰ τὴν καταπνίξῃ. Οὕτω, ἐδόθη ὁ καιρὸς εἰς τὸν φασισμόν ν' ἀνασυγκροτηθῆ καὶ νὰ ἀναλάβῃ ἀγριώτερον τὸν ἀγῶνα, ὑπὲρ τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τῆς μεγάλης ἐγγείου ἰδιοκτησίας, ἐναντίον τοῦ προλεταριάτου τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, τῶν μικροαστῶν καὶ τῶν χωρικῶν καὶ ἐναντίον ἀκόμη τῶν κατωτέρων καὶ μεσαίων στρωμάτων τῆς ἀστικῆς τάξεως. Κατὰ τὴν μεγάλην ἀπεργίαν τῶν μεταλλουργῶν τοῦ Μαρτίου 1925, ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Ι. Ε. Σ. Κ. συνέστησεν εἰς τὰ ἐν Μιλάνῳ μέλη του νὰ «ἐπαγρυπνοῦν» ἐπὶ τῆς ἀπεργίας διὰ νὰ μὴ λάβῃ αὕτη χαρακτηρὰ ἀντίθετον πρὸς τὴν γενικὴν πολιτικὴν τοῦ Ἀβεντίνου. Χαρακτηριστικὸν τῶν κατευθύνσεων τοῦ Ι.Ε.Σ.Κ. εἶναι τὸ κατωτέρω ἄρθρον τοῦ Ἀρθ. Λαμπριόλα εἰς εἰς τὴν «Giustizia» (17 Σεπτεμβρίου 1925). «Ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἐπιδιώκει δύο σκοποὺς: ν' ἀνακτήσῃ τὴν προπολεμικὴν θέσιν εἰς τὰς βαλτικὰς χώρας καὶ τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ μεσημβρινὴν Ἀσίαν. Ἡ πραγματοποίη-

σις τῶν ἐπιδιώξεων αὐτῶν θὰ διέσπα τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἔδαφικὴν ἰσορροπίαν, ἥτις εἶναι ἡ βάσις μιᾶς πολιτικῆς εἰρήνης τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν... Διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ κινδύνου αὐτοῦ, ἡ Ἀγγλία ἐνεργεῖ, εἰς τὴν Βολτικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν ὥστε νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὰς ἐπεκτατικὰς αὐτὰς τάσεις τῆς Ρωσσίας, περισσότερο ἐπικινδύνους ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ κομμουνισμοῦ παρά ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ τσαρισμοῦ... Πρέπει ν' ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ὁδηγεῖ μοιραίως εἰς τὸν πόλεμον, ἐνῶ ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ζητεῖ νὰ τὸν ἀποφύγῃ... Μία ὑποχώρησις ἢ μία ἥττα τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀσίᾳ θὰ ἐσήμαινε, διὰ τὴν τελευταίαν, ἐπιστροφὴν εἰς τὴν βερβαρότητα».

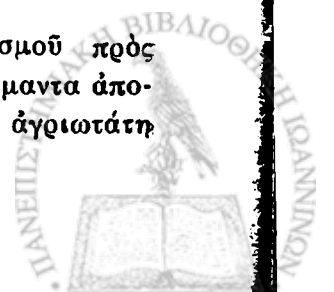
Ὅταν συνεκροτήθη ὁ συνασπισμὸς τοῦ Ἀβεντίνου, οἱ μαξιμαλισταὶ προσεχώρησαν ἀνεπιφυλάκτως «διατηροῦντες πάντοτε τὴν ἔνδοξον ἀδιαλλαξίαν των». Μερικὰ παραδείγματα ὑποδεικνύουν τὴν ἀξίαν εἶχε. Οἱ μαξιμαλισταὶ ἀπέκρουσαν καὶ κατεπολέμησαν μετὰ ἀδιαλλαξίαν τὴν Κομμουνιστικὴν Διεθνήν διότι «εἶναι ὄργανον τοῦ ρωσικοῦ ἐθνικοῦ κράτους» καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς Ἀγγελικῆς Μπαλομπάνοβα, ἱδρυσαν νέαν Διεθνή τῆς ὁποίας τὸ ἐν Παρισίοις Γραφεῖον ὠνομάσθη «Νέον Τσίμμερβαλντ.» Ὑπεστήριξαν ἐπίσης τὴν εἴσοδον τοῦ ἀμερικανικοῦ κεφαλαίου ἐν Ἰταλίᾳ. «Ἡ διείσδυσις τοῦ γερμανικοῦ κεφαλαίου, ἔγραφε τὸ «Ἀβάντι» (5 Αὐγούστου 1925), πρὸ τοῦ πολέμου ἀπετέλει κίνδυνον, διότι ἐπέδιωκε ἱμπεριαλιστικούς σκοπούς. Δὲν συμβαίνει τὸ σὺντὸ μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἡ Ἀμερικὴ εἶναι πολὺ μακρὰν καὶ ἀποτελεῖ ἐγγύησιν δι' ἡμᾶς ὅτι τὸ ἀμερικανικὸν κεφάλαιον δὲν ἔχει ἱμπεριαλιστικούς σκοπούς. Ἡ εἰσαγωγὴ ἀμερικανικῶν κεφαλαίων θὰ μειώσῃ τὴν ἀνεργίαν ἐνδιαφέροντι οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάται».

12.— Ἡ παρανομία. Σταθεροποιηθέντος τοῦ φασιστικοῦ καθεστώτος καὶ

ὀλοκληρωθείσης τῆς φασιστικῆς βίας μετὰ τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον διέτρεξε κατὰ τὴν ὑπόθεσιν Ματτεότι, τὰ ἐργατικὰ κόμματα (Σοσιαλιστικὰ καὶ Κομμουνιστικὰ) διελύθησαν, ἑκατοντάδες δὲ ἡγετῶν των ἐστάλησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ τὴν ἐξορίαν. Πλείστοι αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ φύγουν εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ἰδιαιτέρως εἰς Γαλλίαν, ὅπουθεν διευθύνουν τὸ παράνομον σοσιαλιστικὸν κίνημα. Κομμουνισταὶ ἐπίσης κατέφυγον εἰς Ρωσσίαν καὶ Γαλλίαν. Ἐν Γαλλίᾳ ἐν πολλοῖς συνεργάζονται αἱ ὁμάδες αὐταὶ εἰς ἐνιαῖον ἀντιφασιστικὸν ἀγῶνα. Ἐντὸς τῆς Ἰταλίας ὁ ἀγὼν περιωρίσθη εἰς μίαν παράνομον δρᾶσιν πλήρη τρομερῶν κινδύνων. Ἡ παράνομος προπαγάνδα καὶ ἡ παράνομος κυκλοφορία προκηρύξεων συνεπάγονται τρομακτικὰ βασανιστήρια, πολυετεῖς φυλακίσεις καὶ ἐξορίας εἰς ἐρημονήσους.

Μολοντοῦτο ὑπάρχουν ἰσχυραὶ παράνομοι σοσιαλιστικαὶ καὶ κομμουνιστικαὶ ὀργανώσεις, ὡς καὶ τῆς «Νέας Κομμουνιστικῆς Ἀντιπολιτεύσεως», αἱ ὁποῖαι συνεχίζουσι τὴν ἐργασίαν, διὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν, οἰκονομικῶς καὶ ἠθικῶς, εὐρισκομένου ἰταλικοῦ προλεταριάτου τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου. Ἡ ἀνεργία μαστίζει τὴν ἐργατικὴν τάξιν, παρά δὲ τὴν ἔλλειψιν εἰλικρινῶν, στατιστικῶν, φασισταὶ ἀναφέρουν ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον ἀνέργων, ὧν ἐλάχιστον τμήμα λαμβάνει γλίσχρα βοηθήματα ἀνεργίας. Παρὰ τὴν ἀφόρητον τρομοκρατίαν καὶ τὸν ὅσον εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν ἀναχθέντα εἰς ἐπιστήμην χαφιεδισμόν, ἀναρίθμητοι σποραδικαὶ ἐξεγέρσεις ἐργατῶν καὶ χωρικῶν εἰς διαδηλώσεις, ὧν πολλαὶ κατέληξαν εἰς κακοποίησιν καὶ φόνους φασιστῶν, ὠργανώθησαν εἰς ὀλόκληρον καὶ ἰδιαιτέρως τὴν Β. Ἰταλίαν.

Ἡ προσπάθεια τοῦ φασισμοῦ πρὸς προσεταιρισμὸν ἐργατῶν ἀσήμαντα ἀποτελέσματα ἀπέδωσε καίτοι ἀγριωτάτη

βία ήσκήθη διά τήν είσοδον έργατων είς τās ιδιούτους φασιστικάς συντεχνίας αί όποια περιλαμβάνουν όμοϋ έργοδότας και έργάτας. Άλλωστε έμποδίζεται και είς αύτās ή άθρόα είσοδος τών έργατων διά τόν φόβον τής παρεισφύσεως έπανασιατικών στοιχείων. Μολοντούτο τó σύνολον τών Ίταλών έργατων, άκόμη και τών μη άνικόντων είς τās συντεχνίας ταύτας, ύποχρεοϋνται είς τήν καταβολήν συνδρομών.

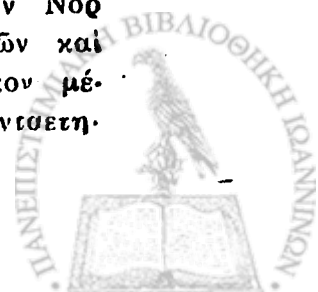
Ίτο (πρίγκηψ Χιρομποϋμι) — Μέγας Ίάπων πολιτικός (1841—1909) Έτάχθη εύθύς έξ άρχής τής σταδιοδρομίας του ύπέρ τής άφομοίωσης ύπό τής Ίαπωνίας τών χρησίμων αύτῆ στοιχείων του εύρωπαϊκού πολιτισμοϋ. Ήσκολήθη κατά πρώτον μέ τó στρατιωτικά ζητήματα και διεκήρυξε τήν άνάγκην τής αντικαταστάσεως τών τόξων και τών μεγάλων ξιφών, τά όποια έως τότε έφερον ό Ιαπωνικός στρατός, διά πυροβόλων όπλων. Θέλων δέ νά μελετηση έκ του πλησίον τόν εύρωπαϊκόν πολιτισμόν, έδραπέτευσεν έκ τής πατρίδος του (μολονότι ή επίσκεψις ξένης χώρας έθεωρείτο τότε έν Ίαπωνία ώς έγκλημα έσχάτης προδοσίας) και μετέβη είς τήν Εϋρώπην. Έπανελθών είς κρίσιμον στιγμήν τής Ίαπωνίας, ήτις είχεν έμπλακή είς λόλεμον μετά τών εύρωπαϊκών δυνάμεων, δέν έτιμωρήθη διά τήν δραπέτευσίν του και μετ' όλίγον έγένετο (1869) ύφυπουργός τών οικονομικών. Τό 1886 τῷ άνετέθη να σχηματίση κυβέρνησιν, έκτοτε δέ διετέλεσε τετράκις πρωθυπουργός. Είς τόν Ίτο όφείλεται, μεταξϋ άλλων, ή έκπόνησις και ψήφισις του Ιαπωνικού συντάγματος (1890) και ή συνθήκη συμμαχίας μετά τής Άγγλίας. Μετά τήν προσάρτησιν τής Κορέας διωρίσθη γενικός διοικητής τής χώρας ταύτης. Άποσυρθείς τής δημοσίας ύπηρεσίας τó 1909 έδολοφονήθη μετ' όλίγον ύπό Κορεάτου πατριώτου. Ό Ίτο ύπῆρξεν ό μεγαλύτερος Ίάπων πολιτικός του 19ου αιώνος. Χάρις είς

αυτόν, όστις ένεσάρκωνε τās τάσεις τής άνερχομένης έν Ίαπωνία όστικῆς τάξεως, ή Ίαπωνία έξελθοϋσα τής άπομονώσεώς της και άφομοιώσασα τās κατακτήσεις του εύρωπαϊκού πολιτισμοϋ μετεβλήθη είς μεγάλην κεφαλαιοκρατικήν και ίμπεριαλιστικήν χώραν.

Ίψεν (Έρρίκος Ibsen).— Διάσημος Νορβηγός συγγραφεϋς (1828—1906). Έγεννήθη είς τήν μικράν παράλιον πόλιν Σκιένα έκ πατρός εύπόρου έφοπλιστοϋ, καταστραφέντος πολϋ ένωρίς. Έπί έξ έτη ό νεαρός Ίψεν είργάζετο ώς μαθητευόμενος είς έν φαρμακείον τής μικρῆς πόλεως Γκρίμσταντ. Έκείνην άκριβῶς τήν έποχήν διεδραματίσθησαν τά έπαναστατικά γεγονότα είς τήν ήπειρωτικήν Εϋρώπην, τά όποια δέν άπήκαν άσυγκίνητον τόν ποιητήν. Είς τούς ποιητικούς του χαιρετισμούς πρός τούς έπαναστάτας τής Ούγγαρίας, τούς ένθαρρύνει είς τόν ύπέρ τής άνεξαρτησίας άγώνα, και καλεϊ τούς συμπατριώτας του Νορβηγούς, νά έγερθοϋν και αύτοί έναντίον τής Σουηδικῆς τυραννίας. Πλήρης έπαναστατικού πάθους είναι και τó πρώτον του δράμα του <Κατιλίνας>, τó όποϊον έγραψε τόν χειμῶνα του 1847—1849. Έν αύτῷ προσπαθεϊ νά άποκαταστήση τόν άδίκως συκοφαντηθέντα έπαναστάτην. Τά έπόμενα δύο έτη, είργάσθη είς τόν μικροαστικόν νορβηγικόν τύπον.

Η άρχή τής καλλιτεχνικῆς δημιουργίας του Ίψεν συμπίπτει μέ τήν διείσδυσιν και τήν άνάπτυξιν του βιομηχανικού κεφαλαίου είς τήν Νορβηγίαν, τó όποϊον συνέτριψεν είς τó πέρασμά του τήν τόσον Ισχυράν και άνεξάρτητον μέχρι τής έποχῆς εκείνης μικροαστικήν τάξιν τής Νορβηγίας.

Είς τήν έπιστολήν του πρός τόν Π. Έρνστ, έγραφεν ό Ένγκελς, τήν 8ην Ίουνίου 1890, τά έξῆς: <Είς τήν Νορβηγίαν ή τάξις τών μικροαγροτών και μικροαστών μετά μικρῆς είς δγκον μέσης τάξεως άποτελεϊ επί έκατονταετη-

ρίδας τὴν ὁμαλὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας.... Ὁ Νορβηγὸς ἀγρότης ποτὲ δὲν ὑπῆρξε δουλοπάροικος, καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἀφίνει τὴν σφραγίδα του ἐπὶ τῆς ὅλης ἀναπτύξεως. Ὁ Νορβηγὸς μικροαστὸς εἶναι υἱὸς ἐλευθέρου ἀγρόκαί ἔνεκα τούτου εἶναι πραγματικὸς ἄνθρωπος ἐν σχέσει μὲ τὸν Γερμανὸν μικροαστόν».

Ὁ δημιουργικὸς δρόμος, τὸν ὁποῖον ἐχάρσξε διὰ τοῦ ἔργου του ὁ Ίψεν, ἀντανακλᾷ μὲ δύναμιν καλλιτεχνικῆς μεγαλοφυΐας, τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ ἰσχυροῦ Νορβηγοῦ μικροαστοῦ, τὸν ὁποῖον τείνει νὰ ἐκτοπίσῃ εἰς τὴν ἐπιδρομὴν του τὸ βιομηχανικὸν κεφάλαιον.

Τὸ δράμα «Ὁ τάφος τοῦ ἥρωος», τὸ ὁποῖον ἔγραψε τὸ 1850, ἐγκαινιάζει τὴν ἐθνικορωμαντικὴν περιόδον τοῦ ἔργου τοῦ Ίψεν, ἡ ὁποία διήρκεσε μέχρι τοῦ 1864. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἀγὼν τῆς μικροαστικῆς τάξεως—κατὰ μέγα μέρος ἀγὼν ὑπὲρ ὑπάρξεως—συμπίπτει μέχρις ἐνός σημείου μὲ τὴν τάσιν τῆς ἐθνικοφρονος νορβηγικῆς μικροαστικῆς τάξεως νὰ ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ ξένου κεφαλαίου, τοῦ Σουηδοῦ κατακτητοῦ, καὶ τὸν πνευματικὸν ζυγὸν τῆς Δανίας.

Ὁ Ίψεν εἶναι εἰς τῶν ἀγωνιστῶν διὰ τὴν δημιουργίαν λογοτεχνικῆς νορβηγικῆς γλώσσης, ἐθνικοῦ θεάτρου κ.λ.π. Ἐργαζόμενος ἀπὸ τοῦ 1851, εἰς τὸ νορβηγικὸν θέατρον τοῦ Μπέργκεν, ἀργότερον δὲ ἀπὸ τοῦ 1857 μέχρι τοῦ 1862 εἰς τὴν Χριστιανίαν γράφει τὰ ἐξῆς δράματα : «Ἡ νύχτα τοῦ Ἁγιάννη», (τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη τὸ 1853), «Φροῦ Ίγκερ ἀπὸ τὴν Ἑστρός» (1855), «Ὁ ἔορτασμός στὸ Σολγκάουτ» (1856), «Ὁλαφ Λίλιεκρανς» (1857) καὶ «Οἱ πολεμισταὶ εἰς τὴν Ἐλιγολάνδην» (1858).

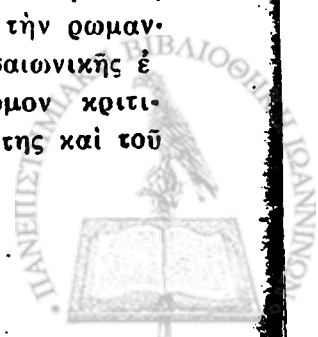
Τὰ θέματά του τὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν σκανδιναυικῶν λαῶν. Ἐξιδανικεύει τὴν σκανδιναυικὴν ἀρχαίότητα καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους τῆς Νορβηγίας, δημιουργεῖ τόπους βορείων Βίκινγκς καὶ καλλιερθεῖ τὴν μορφὴν τοῦ ἥρωϊκοῦ ἱστορικοῦ δράματος.

Εἰς τοὺς ἀβούλους καὶ ἄνευ προσωπικότητος συγχρόνους του ὁ Ίψεν ἀντιτάσσει τοὺς ἐξιδανικευμένους τύπους τοῦ παρελθόντος, καὶ εἰς τὰς νέας καπιταλιστικὰς κατευθύνσεις τῆς παραγωγῆς, τὰ ἐθνικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γνησίου Νορβηγοῦ, ἀστοῦ καὶ χωρικοῦ. Ἰδιαιτέραν ἐπιτυχίαν εἶχε τὸ δράμα τοῦ «Φροῦ Ίγκερ». Οἱ φλογεροὶ λόγοι ἐναντίον τοῦ ζυγοῦ τῆς Δανίας τοῦ 1852 ἀνιήγοντο ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους ἀκροατηρίου εἰς τὸ σύγχρονον ἐθνικὸν δράμα τῆς ἐποχῆς.

Ἡ πολύμορφος δημοσιογραφικὴ δρασίς του Ίψεν φθάνει εἰς τὸ ζενίθ, περὶ τὸ 1860, ὅποτε ἀπὸ μαχητικὸς μικροαστὸς πατριώτης μετατρέπεται εἰς ἐθνικόφρονα παισκανδιναυιστὴν. Δημοσιεύει ἐκκλήσεις καὶ στίχους ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἦτο ὁ κύριος εἰσαγωγεὺς τῶν βιομηχανικῶν κεφαλαίων εἰς τὴν Νορβηγίαν, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ δανογερμανικοῦ πολέμου καλεῖ τοὺς Νορβηγούς καὶ τοὺς Σουηδοὺς εἰς βοήθειαν τῆς Δανίας. Τὰ ποιήματα ταῦτα πρὸς μείναν ὀνομαστά : «Ὁ φίλος εἰς τὴν δύσκολον ὥραν», «Ἡ αἰτία τῆς πίστεως» κ. ἄ. Τὸ ναυάγιον τῶν ἐλπίδων τούτων ὑπῆρξε μέγα πλήγμα διὰ τὸν Ίψεν, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αἱ ἐθνικορωμαντικαὶ ἰδέαι του ἦσαν «ψεῦδος καὶ δειρόν».

Ἐξωργισμένος ἐκ τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς, ἡ ὁποία ἠσκήθη ἐναντίον τοῦ ἔργου του : «Ἡ κωμῶδια τῆς ἀγάπης» (1862), καὶ ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Νορβηγίας ἀπέναντι τῆς καταστροφῆς τῆς Δανίας ἀνεχώρησε τὸ 1864, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὸν Γερμανίαν, καὶ μόνον τὸ 1891 ἐπέστρεψε τελειωτικῶς εἰς τὴν Νορβηγίαν.

Μὲ τὸ ταξείδιον τοῦτο ἀρχίζει ἡ δευτέρα περίοδος τοῦ ἔργου τοῦ Ίψεν, ἡ κοινωνικο-ρεαλιστικὴ. Ἀπὸ τὴν ρωμαντικὴν ἐξιδανικέυσιν τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, περνᾷ εἰς τὴν ὑπότομον κριτικὴν τοῦ κόσμου τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ

ψεύδους, τῆς ἀπληστίας, τῆς ὑποκρισίας καὶ τῆς ἐλλείψεως ἀρχῶν.

Κατ' αὐτόν, ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ καὶ τῆς καταπτώσεως τῆς προσωπικότητος εὐρίσκεται εἰς τὸν συμβιβασμόν, ὁ ὁποῖος γίνεται μὲ τὰς «ἀνηθίκους ἀρχὰς» τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας. Εἰς τὴν συμβιβαστικότητα τῶν ψοφοδεῶν καὶ εἰς τὴν ἄνευ ἀρχῶν ἐποχὴν, ἀντιπαραθέτει τὴν ἀρτίαν προσωπικότητα, τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον, ὅπως τὸ φαντάζεται ὁ μικροαστὸς ἀτομικιστῆς. Εἰς τὸ κατώφλιον ἀκόμη τῆς νέας αὐτῆς περιόδου ὑψώνονται αἱ μορφαὶ τῶν μεγάλων του ἡρώων κατὰ τρόπον μνημειώδη εἰς τὰ ἔργα του: «Μπράντ» (1866) καὶ «Πέρ Γκίντ» (1867). Ὁ σκοπὸς τοῦ «Μπράντ» εἶναι νὰ μετατρέψῃ τοὺς ἀβούλους καὶ ἄνευ χαρακτῆρος ἀνθρώπους εἰς ἀρτίας προσωπικότητας. Τὸ ὕψιστον δι' αὐτὸν ἰδανικὸν εἶναι ἡ θέλησις τοῦ ἀτόμου προχωροῦσα πρὸς τὸν σκοπὸν, ἄνευ οὐδενὸς συμβιβασμοῦ. Ἀλλὰ οὔτε ὁ ἴδιος ἐγνώριζεν ἀκόμη τὸ περιεχόμενον τοῦ σκοποῦ τούτου. Ὁ Ίψεν ἀντιλαμβάνεται πολὺ καλὰ τὸ ἀνωφελὲς τῶν ἐκκλήσεων τοῦ Μπράντ, βλέπει ὁμῶς ὅτι ἡ χρεωκοπία τῶν ιδεωδῶν του ἔγκειται ὄχι εἰς τὸ ἄκαρπον καὶ εἰς τὴν κουφότητα, ἀλλὰ εἰς τὴν πρόφασιν ὅτι ὁ ἦρωας του δὲν ὠρίμασε δῆθεν διὰ τὸν ρόλον τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Μπράντ παραμένει διὰ τὸν Ίψεν, ὁ θετικὸς ἀνθρώπινος τύπος. Ὡς ἄρνησις αὐτοῦ ἀντιπαρατίθεται ὁ Πέρ Γκίντ, ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ὁποῖον λείπει καὶ κόκκος ἀκόμη προσωπικότητος.

Τὸ 1869 ὁ Ίψεν ἔγραψεν ἓν πολιτικὸν ἔργον. «Ὁ σύνδεσμος τῆς νεολαίας» τὸ ὁποῖον ἐστρέφετο ἐναντίον τῶν κοινωνικῶν παραγόντων καὶ τὸ 1873 τὸ ἔργον «Ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Γαλιλαῖος», τὸ ὁποῖον ἀπετέλει συνέχειαν οὕτως εἰπεῖν τοῦ «Μπράντ». Ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ζωγραφίζεται μὲ πανίσχυρον προσωπικότητα, καὶ ἐκπληροῖ τὸ πρόγραμμα τοῦ Μπράντ. Μὲ πολλὴν γενναιότητα ὑποσηρῆζει τὴν εἰδωλολα-

τρείαν, ἡ ὁποία κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι ἀνωτέρα, ἐναντίον τῆς ἐπερχομένης ἱστορικῆς ἐποχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἰουλιανὸς παρὰ τὴν θέλησίν του συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ διαισθανθῇ τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς του. Ὁλόκληρον τὸ δράμα μαρτυρεῖ πόσον ἐπίκαιρον ἐθεώρει ὁ Ίψεν τὴν τραγωδίαν τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοῦ προσπιστοῦ τούτου θέσεων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἱστορικῶς καταδικασμένα.

Πολὺ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἔργα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τὸν ἐδόξασαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Χαρακτηρίζονται συνήθως ταῦτα νατουραλιστικά, καὶ πραγματεύονται εἰς ὀξύτατον βαθμὸν τὰ μᾶλλον ἐπίκαιρα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κοινωνικὰ προβλήματα. Ἀπὸ τὴν ἀφηρημένην φιλοσοφικὴν τοποθέτησιν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ὁ Ίψεν περνᾷ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς κοινωνικῆς μονάδος. Δεικνύει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς κληρονομικότητος ἐπὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ σχίζει τὸ προσωπεῖον τοῦ ἀστικοῦ γάμου. Μὲ περισσοτέραν πικρὰ πρὶν λύσαν μάχεται εἰς τὰς ἐπάλλξεις τῆς πολαιᾶς ἀστικῆς τάξεως ἐναντίον τοῦ μεγάλου κεφαλαίου ἢ μεθοδος τῆς πολεμικῆς του ἔγκειται εἰς τὴν ἄσπλαχνον κριτικὴν καὶ ἀποκάλυψιν τῆς ἀστικῆς τάξεως. Τὰ δράματα ταῦτα εἶναι «Νόρα» (ἢ «Τὸ σπῖτι τῆς κούκλας» 1879), «Οἱ βρυκόλακες» (1881), «Ὁ ἐχθρὸς τοῦ Λαοῦ» (1882).

Εἰς τὰς κατακτήσεις τοῦ γαλλικοῦ ρεαλιστικοῦ δράματος τοῦ Σκριμπ, τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ, τοῦ Ὠξιέ, τοῦ Σαρδου καὶ τῶν ἄλλων, ὁ Ίψεν προσθέτει τὴν ὑπέροχον τέχνην του, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ θησαυρὸν εἰς τὴν παγκόσμιον δραματογραφίαν.

Ὁ πλήρης πάθος διάλογος τῆς πρώτης δημιουργικῆς του ἐποχῆς, παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὸν ψυχολογικὸν διάλογον. Εἰς τὸν ἀσαφῆ τούτον καὶ

ἀκατέργαστον διάλογον, ὁ ὁποῖος εἶναι πλήρης διακοπῶν καὶ παύσεων, ἀποβλέπει μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν εἰς τὸν ψυχολογικὸν χαρακτηρισμὸν. Ὁ βαθύς, διακεκομμένος διάλογος, αἱ νύξεις καὶ τὰ ὑπονοούμενα, δημιουργοῦν ἀτμόσφαιραν καὶ ἰδιαιτέραν διάθεσιν ἢ ὅποια μεταδίδεται καὶ εἰς τὸ ἀκροατήριον. Ἡ «πρᾶξις», μὲ τὴν συνήθη ἔννοιαν τῆς λέξεως μεταφέρεται ὑπὸ τοῦ Ίψεν εἰς τὴν προϊστορίαν τοῦ δράματος. Τὸ ἄγνωστον διὰ τὸν θεατὴν παρελθόν, βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον διαλευκαίνεται χάρις εἰς τὸν διάλογον τῶν δρώντων προσώπων. Τὸ κέντρον τῆς προσοχῆς ἀποτελοῦν τὰ ψυχολογικὰ συναισθήματα, τὰ ὅποια γεννοῦν αἱ προηγούμενα συγκρούσεις.

Τὸ κεντρικὸν σημεῖον πέριξ τοῦ ὁποίου στρέφεται τὸ πρόβλημα τῶν νατουραλιστικῶν δραμάτων τοῦ Ίψεν, εἶναι ἡ σύγκρουσις τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς συνειδήσεως, τὸ διαζύγιον μεταξὺ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς διαμορφουμένης κεφαλαιοκρατικῆς πραγματικότητος καὶ τῶν ἠθικῶν ὀρίων τῆς παλαιᾶς μακαρίας ἐποχῆς, διαζύγιον τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ τὸν «κόσμον τοῦ ψεύδους».

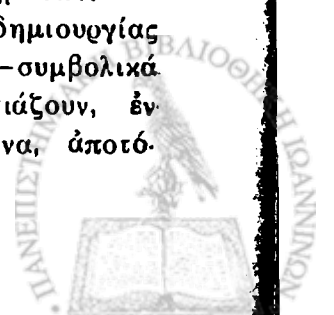
Ὁ Νορβηγὸς μικροαστὸς ἀπολύσας πλέον τὴν προτέραν του κοινωνικὴν καὶ παραγωγικὴν θέσιν εἰς τὴν χώραν, διείδε τὸν λυτρωμὸν ὄχι εἰς τὴν ἀλληλεγγύην τῆς τάξεως καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς μάξης, ἀλλὰ εἰς τὸν ἐγωκεντρισμὸν, εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰσχυρᾶς, μονήρους προσωπικότητος. «Ὁ ὄχλος δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀκατέργαστον ὑλικόν,—λέγει ὁ Στόκμαν εἰς τὸν «Ἐχθρὸν τοῦ λαοῦ», ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡμεῖς, οἱ καλλίτεροι ἄνθρωποι, πρέπει νὰ κατασκευάσωμεν τὸν λαόν», «Ὁ πλέον ἰσχυρὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι ἐντελῶς μόνος». Ὁ Ίψεν δὲν ἐκφράζεται καθόλου κολακευτικὰ διὰ τὴν «συμπαγῆ πλειοψηφίαν». Δι' αὐτόν, ἡ μειοψηφία, ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς «ἀρίστους» εἶναι πάντοτε τὸ πρῶτον κινοῦν εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς κοινωνίας.

Ὁ Ίψεν δὲν δεικνύει καμμίαν συμπάθειαν πρὸς τὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας. Αὐτοὶ «φθείρουν» ἀναποφεύκτως τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν χαρακτῆρα του καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν «ἀνηθίων» μέσων. Εἰς τὰ δράματά του οἱ «κοινωνικοὶ» παράγοντες ὅλοι εἶναι «τυχοδιώκται» καὶ «θεσιθῆραι» (ὁ Στέγκαρτ εἰς τὰν «Σύνδεσμον τῆς νεολαίας», ὁ Γκόβστατ καὶ ὁ Μπίλλιγκ εἰς τὸν «Ἐχθρὸν τοῦ λαοῦ»). Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα τῆς κριτικῆς τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ἡ λατρεία τοῦ ἀτομικισμοῦ καὶ ἡ ἀρνητικὴ στάσις ἀπέναντι τῆς ὀργανώσεως τῶν μαζῶν καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, προσεγγίζουν τὸν Ίψεν πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ ἀναρχισμοῦ.

Ὅσον καὶ ἂν εἶναι αὐστηρὰ ἡ κριτικὴ τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας εἰς τὰ δράματα τοῦ Ίψεν, πρόκειται πάντοτε περὶ ἀρνητικῆς κριτικῆς, περὶ ἀποκαλύψεων, ἄνευ δημιουργικῶν μελλοντικῶν βλέψεων. Τὸ πρόβλημα τοῦ γάμου καὶ τὸ φεμινιστικὸν πρόβλημα λύονται κατὰ τρόπον μικροαστικόν. Ἡ Νόρα δὲν ἐξανίσταται ἐναντίον τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῆς γυναικός, ἐναντίον ὀλοκλήρου τοῦ συστήματος τῶν πιέσεων. Καὶ αἱ ἀγωνιζόμεναι διὰ τὰ δικαιώματα τῆς γυναικός ἐπιτυγχάνουν τὴν ἐλευθερίαν μόνον εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς καρδίας των. Ἐν τούτοις τὰ περὶ τῆς γυναικός δράματα τοῦ Ίψεν, ἔπαιξαν εἰς τὴν ἐποχὴν των προοδευτικὸν ρόλον.

Κατὰ τὸ 1880—1890, ὁ Ίψεν ὄλονεν περισσότερον χάνει τὴν ἐλπίδα ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναμόρφωσις τῆς κοινωνίας διὰ τῆς ἀναπλάσεως τῆς προσωπικότητος. Ὁ σφοδρὸς πολεμιστὴς κριτικὸς τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ὀλιγαρχίας ὑποχωρεῖ ὄλονεν περισσότερον πρὸ τῶν ὀξυτάτων κοινωνικῶν προβλημάτων.

Ἡ τρίτη περίοδος τῆς δημιουργίας του, τὰ ἐμπρεσσιονιστικὰ—συμβολικὰ του δράματα,—δὲν παρουσιάζουν, ἐν συγκρίσει μὲ τὰ προηγούμενα, ἀποτό-

μους διαφορὰς ὡς πρὸς τὰ ζητήματα ἀρχῶν. Ἐν τούτοις τὰ στοιχεῖα τοῦ συμβολισμοῦ καὶ τοῦ μυστικισμοῦ, ἐκδηλωθέντα καὶ πρότερον, προσλαμβάνουν πλέον μεγαλυτέραν ἔκτασιν. Ἡ ἥρωϊκὴ ἐξύψωσις τῆς ἰσχυρᾶς προσωπικότητος, ἡ αὐστηρὰ κριτικὴ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας ὁλονὲν ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς μοιρολατρίας καὶ τῆς ἰδέας τοῦ προκαθορισμοῦ. Τὸ κεντρικὸν πλέον μέρος τῶν δραμάτων τοῦ Ίψεν εἶναι ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῆς θελήσεως τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς πραγματοποιήσεως. Ὁ ἄλλοτε ἀδέκαστος ἐπικριτὴς τοῦ «κόσμου τοῦ ψεύδους» περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του μετατρέπεται εἰς ἀπλοῦν εἰρῶνα. Εἰρωνεύεται τὸ ἀπόλυτον, εἰρωνεύεται ἐκείνους οἱ ὅποιοι πρεσβεύουν τὴν ἀρχὴν «ἢ ὅλα ἢ τίποτε». Ἡ δρᾶσις, εἰς τὰ τελευταῖα του δράματα, μεταφέρεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν κόσμον τῶν ψυχικῶν συναισθημάτων. Αἱ λέξεις, αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ἀντιζείμενα προσλαμβάνουν μυστικοσυμβολικὴν ἔννοιαν.

Ἡ μεγάλη ὑπηρεσία τοῦ Ίψεν ἐν τῇ ἔστῳ καὶ μονοπλευρῷ καὶ περιορισμένῳ κριτικῇ τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ἔγκειται εἰς τὴν ἀνατομίαν καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς μικροαστικῆς ψυχολογίας, καθὼς καὶ εἰς τὴν μετὰ ἐξαιρετικῆς τέχνης ἀπεικόνισιν τῆς ἐξελίξεως ἐκείνης τοῦ 19ου αἰῶνος ὅταν τὸ μέγα κεφάλαιον συνέτριβε τὸν μικρὸν παραγωγόν. Ἡ τραγωδία τοῦ ναυαγίου τῆς μικροαστικῆς τάξεως, ἐδημιούργησε τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκείνην φυσιογνωμίαν τοῦ διαμαρτυρομένου καλλιτέχνου. «Παρ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις τῶν δραμάτων τοῦ Ίψεν—γράφει ὁ Ἐνγκελς τὸ 1890—ζωγραφίζεται εἰς ταῦτα κόσμος πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν γερμανικόν, κόσμος εἰς τὸν ὅποιον οἱ ἄνθρωποι διατηροῦν ἀκόμη τὸν χαρακτῆρα, εἶναι ἱκανοὶ νὰ δείξουν πρωτοβουλίαν καὶ δροῦν ἀνεξαρτήτως, ἂν καὶ συχνὰ παραδόξως διὰ τὸν ξένον παρατηρητήν».

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ίψεν ἐπὶ τῆς παγ-

κοσμίου φιλολογίας, περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος ὑπῆρξε καταπληκτικὴ. Τὰ κύρια δράματά του μετεφράσθησαν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ ἀνεβιβάσθησαν εἰς τὰς μεγαλυτέρας σκηνὰς τοῦ κόσμου. Ἰδιαιτέραν ἐπιτυχίαν εἶχεν εἰς τὴν Γερμανίαν, περὶ τὸ 1880—1890, ὅταν ἡ καταστροφὴ τῆς μικροαστικῆς τάξεως ὑπὸ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, ἐξεδηλώθη μὲ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς μικροαστικῆς διανοήσεως εἰς τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν (τὸ νατουραλιστικὸν δράμα καὶ ἡ λαϊκὴ σκηνὴ τοῦ Βερολίνου). Κάθε διδασκαλία ἔργου τοῦ Ίψεν ἀπετέλει πολιτικὸν γεγονός. Τελευταίως καὶ μάλιστα κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰ δράματα τοῦ Ίψεν ἤρχισε νὰ μειώνεται.

Ίωάννινα.— Πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίης Δωδώνης. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εἰς 21.503, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν χωρίων Ἀνατολῆς, Ἀσφάκας, Νέας Κμισαρείας καὶ Πάφρας, τὰ ὅποια μετὰ τῆς πρωτευούσης ἀπαρτίζουν τὸν δῆμον Ἰωαννίνων.

Τὰ Ἰωάννινα κεῖνται εἰς τὸ κέντρον ἀκριβῶς τῆς Ἡπείρου. Ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἑλλήνας, ὀλίγους Ἀρμενίους καὶ 3.000 Ἑβραίους. Ἐπίσης ἔχουν ἐγκατασταθῆ, μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν καὶ ἀρκετοὶ πρόσφυγες.

Ἡ πόλις περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὄρεων. Βορείως αὐτῆς καὶ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ὄρους Μιτσικέλι, ἀπλοῦται ἡ μεγάλη καὶ βαθεὶα λίμνη τῶν Ἰωαννίνων. τῆς ὁποίας τὸ μῆκος εἶναι 9—12 χλμ. ἀπὸ τῶν ΒΑ πρὸς τὰ ΝΑ, τὸ πλάτος 3 χλμ., καὶ τὸ βάθος 5 1/2—12 μ.

Τὰ Ἰωάννινα μετὰ τῆς Ἡπείρου ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὴν 17 Ἰανουαρίου 1913. Ἐξωθι αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὄρεων τοῦ Μπιζανίου συνήφθησαν κραταιαὶ μάχαι, μετὰ τοῦ

τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ Τοῦρκος ἀρχηστράτηγος, ὑποκύψας εἰς τὸς ἀλλεπαλλήλους ἑλληνικὰς ἐπιθέσεις, ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τέλος τὴν πόλιν, μετὰ 30.000 στρατοῦ, καὶ 120 πυροβόλων. Ἡ πιῶσις τῶν Ἰωαννίνων ἐθεωρήθη ὡς ἓν τῶν μεγαλυτέρων ἐθνικῶν γεγονότων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ὁ νομὸς τῶν Ἰωαννίνων ὀρίζεται ἔξ Α. ὑπὸ τῆς Θεσσαλίας, ἐκ Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἐκ Β. ὑπὸ τῆς Βορείου Ἡπείρου, καὶ ἐκ Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Εἶναι περιφέρεια κατ' ἐξοχὴν ὄρεινή, μὲ ὄρη ὑπερύψηλα καὶ μεγαλοπρεπῶς ἄγρια. (Μιτσικέλι, Τόμφη, Λάκμων, Ξεροβοῦνι). Ἡ περιφέρεια παράγει σιτηρά, ὄσπρια, καπνόν, οἶνον, ἔλαιον, λαχανικά, ξυλείαν, κτηνοτροφικὰ προϊόντα κ.λ.π.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ ἀνέρχεται εἰς 180.418 κατ. (1928). Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως εἰς ποικίλας βιοτεχνίας.

Ὁ ὅλος νομὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας Δωδώνης (Ἰωαννίνων), Κονίτισης, Μετσόβου, Παραμυθίας, Πωγωνίου καὶ Φιλιατῶν. Ἡ συγκοινωνία γίνεται διὰ τοῦ λιμένος Πρεβέζης καὶ διὰ τοῦ λιμένος Ἡγουμενίτισης. Συνδέεται δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν μὲ ὅλην τὴν Ἡπειρον, μὲ τὴν Ἀλβανίαν (Ἀργυρόκαστρον), καὶ τὴν Ἄρταν. Ἀπὸ τοῦ 1932 ἐνεκαίνισθη καὶ τακτικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μεταξὺ Ἀθηνῶν—Ἰωαννίνων, ἡ ὁποία σπουδαίως διευκολύνει τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Βόρειον Ἡπειρον (Νότιον Ἀλβανίαν) καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἀλβανίαν.

Τὰ Ἰωάννινα εἶναι ἔδρα τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡπείρου. Ἐπίσης εἶναι ἔδρα μητροπολίτου, τῆς 8ης μεραρχίας καὶ Ἀνωτέρας Διοικήσεως χωροφυλακῆς. Ἐν αὐτοῖς λειτουργοῦν μία δημοσίαι ἐμπορικὴ σχολή, πολλὰ ἑλληνικὰ καὶ δημοτικὰ σχολεῖα, δύο γυμνάσια καὶ μονοτάξιον διδασκαλεῖον.

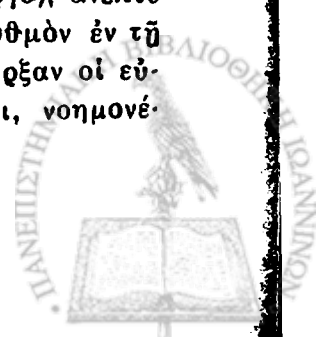
Τὰ Ἰωάννινα ὑπῆρξαν, ἐπὶ τῆς ἐπο-

χῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ σπουδαῖον κέντρον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἡ ὁποία ἐμύησεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὸ ἄμεσον περιβάλλον τῆς αὐτῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὴν Κυρὰ Βασιλικὴν, τὴν εὐνοουμένην τοῦ τυράννου.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχον ἀναπτύξει μεγάλην πνευματικὴν, ἐμπορικὴν καὶ στρατιωτικὴν κίνησιν. Σήμερον ἡ κατάστασις των εἶναι εἰς ἄκρον ἀπελπιστικὴ, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔχασαν τὴν ἐνδοχώραν των, τὴν Βόρειον Ἡπειρον. Αἱ διάφοροι βιοτεχνίαι, οἱ ὁποῖαι ἤκμαζον, μέχει τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, φυτοζωοῦν σήμερον καὶ δ' ἐρχονται μεγάλην κρίσιν.

Εἰς τὸν μαρμαρὸν τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς τῆς, συντελεῖ πολὺ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς συγκοινωνίας, ἐλλείπουν ἀμαξωτοὶ δρόμοι μεταξὺ τῆς κυρίας Ἑλλάδος καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Ἡπείρου. Ὁ δρόμος Ἰωαννίνων—Πρεβέζης δὲν ἐξυπηρετεῖ ἐπαρκῶς τὸ ἐμπόριον, λόγῳ τῆς κακῆς καταστάσεώς του. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ὅτι ἡ καλλιέργεια γίνεται μὲ πρωτόγονα μέσα καὶ ἀπὸ γυναίκας, κατὰ τὸ πλεῖστον διότι οἱ ἄνδρες, λόγῳ τῆς πενιχρᾶς παραγωγῆς ἐκπατρίζονται.

Ἴωνες.— Μία ἐκ τῶν φυλῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα π. Χ. καὶ ἐγκατεστάθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Βορείαν καὶ Δυτικὴν Πελοπόννησον, τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν, κατόπιν δέ, περὶ τὴν δευτέραν χιλιετηρίδα ἤρχισαν ἀποικίζοντες τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας τὰ ὁποῖα ὠνομάσθησαν ἐξ αὐτῶν Ἴωνία. Οἱ Ἴωνες εἶχον ἰδίαν διάλεκτον (τὴν Ἴωνικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένη ἡ «Ἱστορίας ἀπόδειξις» τοῦ Ἡροδότου καὶ ἄλλα ἔργα), ἀνέπτυξαν ἴδιον ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμὸν ἐν τῇ ναοδομίᾳ (Ἴωνικόν) καὶ ὑπῆρξαν οἱ εὐφυέστεροι, λεπταισθητότεροι, νοημονέστεροι τῶν Ἑλλήνων.

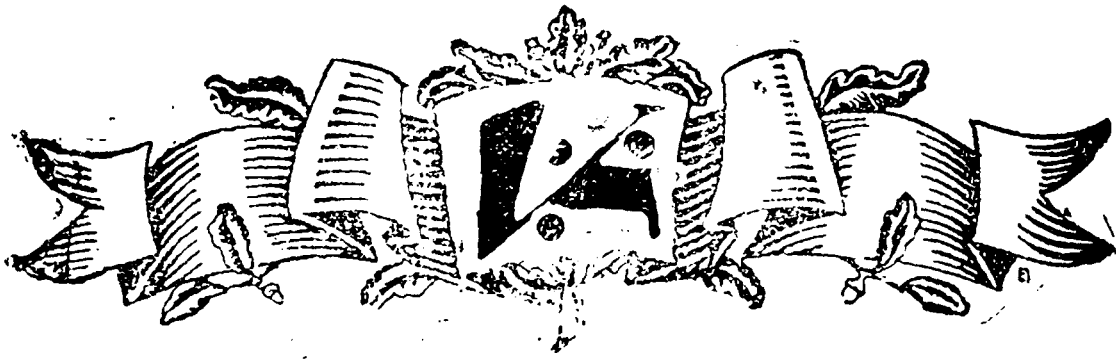
Ἰωνέσκου (Tăkes Ionescu). — Ρουμᾶνος πολιτικός (1858—1922) Ἀνήκων εἰς τὸ κόμμα τῶν συντηρητικῶν, διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1891—1895), τῶν Οἰκονομικῶν (1905), τῶν Ἐσωτερικῶν (1912—1914), κατόπιν δὲ ἀποσπασθεὶς τοῦ κόμματος ἐκεῖνον ἱδρυσεν μετὰ τοῦ γαιοκτήμονος Φιλίππεσκου νέον κόμμα τῶν συντηρητικῶν — δημοκρατικῶν, μετὰ τὸ ὅποιον ἀντεπολιτεύθη, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, τὴν κυβέρνησιν τῶν συντηρητικῶν. Κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος τῆς Ρουμανίας, ἣτις συνεδέετο διὰ συμμαχίας μετὰ τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας. Βραδύτερον ἐκρήχθη ὑπὲρ τῆς ἐξόδου τῆς Ρουμανίας εἰς τὸν πόλεμον. Ἦτο κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῶν μεγαλογαιοκτημόνων, μόνον δὲ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀγροτικῶν ἔξε-

γέρσεων καὶ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Στέμματος ἐδέχθη νὰ ἐφαρμόσῃ ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν. Ἡ στάσις του αὕτη τὸν κατέστησεν ἀντιπαθῆ, ἔκτοτε δὲ ἀπεσύρθη εἰς πολιτικῆς.

Ἰωσηφινισμός.—Ἐκλήθη οὕτω ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ Β' (1741—1790) ἐφαρμοσθεῖσα ἐν Αὐστρία πολιτικὴ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, τῆς ἐνοποιήσεως τοῦ κράτους, τῆς ἐφαρμογῆς φιλελευθέρων μεθόδων εἰς τὴν διοίκησιν καί, κυρίως, τοῦ περιορισμοῦ τῆς δυνάμεως τοῦ κλήρου.

Ὁ Ἰωσήφ κατεπολέμησε τὴν δύναμιν τοῦ πάπα ἐν Αὐστρία καὶ ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ κράτος. Ὁ «Ἰωσηφινισμός» κατέστη συνώνυμος τῆς πολιτικῆς τῆς ἀστικῆς βασιλείας.

Καβαινιάκ (Cavaignac).— 1. Ἰωάννης Βαπτιστής. Γάλλος ἐπαναστάτης, μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τοῦ 1792 (1762—1829). Ὑπῆρξε μεταξύ τῶν ψηφισάντων τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ βασιλέως. Βραδύτερον ἐγένετο μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν πεντακοσίων, ἐπιστάτης τῶν ἐν Νεαπόλει βασιλικῶν κτημάτων ἐπὶ Ἰωσήφ Ναπολέοντος κλπ. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβῶνων ἐξωρίσθη εἰς Βρυξέλλας ὅπου καὶ ἀπέθανε.

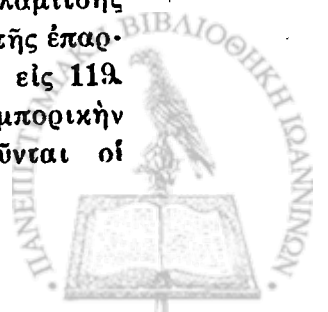
2.— Λουδοβίκος Γοδοφρείδος. Νομικὸς καὶ πολιτικὸς (1801—1845), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 διορισθεὶς ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ἐθνοφρουρᾶς. Ἐδράσεν ἐνεργῶς ὡς μέλος τῆς περιφήμου «Ἐταιρείας τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου» καὶ ἠγωνίσθη μετὰ παρησίας ἐναντίον τῆς μοναρχίας. Φυλακισθεὶς διὰ τὴν ἀντιμοναρχικὴν του δρᾶσιν, κατέφυγε κατόπιν εἰς Λονδῖνον.

3.— Λουδοβίκος Εὐγένιος. Γάλλος στρατηγὸς (1802—1857) υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Τὸ ὄνομά του εἶναι συνδεδεμένον μὲ τὴν σφαιγὴν τῶν προλεταρίων τοῦ προαστείου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1840. Δημοκράτης κατὰ τὴν νεότητά του, ἐγένετο μετὰ τὴν παλινόρθωσιν ἐπαγγελματίας στρατιωτικὸς καὶ μετέσχε τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἀλγερίου. Τὸ 1848 ἐξελέγη βουλευτῆς, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τῆς καθαρῶς ἀντιδραστικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία συνεκροτήθη ὑπὸ τῆς μικροασι-

κῆς τάξεως μετὰ τὰς ταραχὰς τῆς 15 Μαΐου 1848. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην ἐνήργησε δικτατορικῶς διὰ νὰ καταπνίξῃ ἀνηλεῶς τὴν ἐργατικὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἰουνίου. Ἐκθέσας ὑποψηφιότητα διὰ τὴν προεδρίαν τῆς δημοκρατίας ἀπέτυχεν, ἐπιτυχόντος τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος. Τὸ 1852 ἐξελέγη βουλευτῆς, ἀλλ' ἀρνήθει νὰ δώσῃ ὄρκον πίστεως εἰς τὸ καθεστὼς τὸ γεννηθὲν ἐκ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 Δεκεμβρίου 1852 ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς ζωῆς. Ὑπῆρξε πιστὸς καὶ ἀνηλεῆς ὑπηρέτης τῆς μέσης ἀστικῆς τάξεως.

4.— Ἰάκωβος Εὐγένιος. Γάλλος πολιτικὸς υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1853—1905). Διετέλεσε βουλευτῆς, ὑφυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν. Κατὰ τὴν ὑπουργίαν του ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς ὑποθέσεως Ντρεῦφούς. Παραιτηθεὶς ἔνετα τούτου προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐν τῇ βουλῇ ἐθνικιστικὸν κόμμα.

Καβάλλα—Παράλιος πόλις τῆς Α. Μακεδονίας, κειμένη ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου καὶ ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ δήμου, τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1928 εἰς 49.980, τοῦ δήμου, ἀπαρτιζομένου ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως καὶ τῶν χωριῶν Βασιλάκι Τσιφλίκι, Καλαμίτσης καὶ Καρὰ. Ὁσμάν, εἰς 50.852 τῆς ἐπαρχίας εἰς 61.006 καὶ τοῦ νομοῦ εἰς 119.140. Ὁ λιμὴν ἔχει μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν. Δι' αὐτοῦ ἐξυπηρετοῦνται οἱ

νομοὶ Καβάλλας καὶ Δράμας καὶ ἐν γένει ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Δυτικὴ Θράκη. Ἔχει ἀμαξιτὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Δράμας (35 χλμ.), τῆς Χρυσουπόλεως, πρώην Σαρῆ—Σαμπάν (30 χλμ.), τοῦ Πραβίου (15 χλμ.) καὶ τῶν πέριξ συνοικισμῶν καὶ χωριῶν.

Ἡ Καβάλλα εἶναι ἔδρα νομαρχίας, δημαρχείου, τελωνείου, τηλεγραφείου, λιμεναρχείου, πρωτοδικείου, εἰρηνοδικείου, πταισματοδικείου, ἑξαταξίου γυμνασίου, δημοτικῶν σχολείων, ἀστικοῦ σχολείου θηλέων, προξενείων πολλῶν κρατῶν, τοῦ Δ' σώματος στρατοῦ, φρουραρχείου κλπ.

Ἡ πόλις εἶναι ὀνομασθῆ καὶ ὡς κέντρον ἐπεξεργασίας τῶν εὐγενῶν καπνῶν Σάνθης—Καβάλλας.

Ἡ Καβάλλα κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας καὶ βυζαντινῆς Νεοπόλεως. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο σοβαρὸν κέντρον, πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν καὶ εἶχεν ἔδραν διοικήσεως. Τὸ 1912 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, κατὰ τὸν πρῶτον βαλκανικὸν πόλεμον, τὴν δὲ 27 Ἰουλίου 1913 ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1914—1918) κατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανοβουλγαρικῶν στρατευμάτων, ἀπεδόθη δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς ἀνακωχῆς.

Ἡ ἐπαρχία Καβάλλας περιλαμβάνει τὸν ὁμώνυμον δῆμον καὶ δώδεκα κοινότητας, παράγει δὲ ἐν ἀφθονίᾳ σιτηρὰ, καπνόν, ὄσπρια, οἶνον, ἔλαιον, ἀλιεντικά προϊόντα κλπ. Ὁ νομὸς Καβάλλας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας Καβάλλας, Νέστου, Παγγαίου, καὶ Θάσου, τὸν δῆμον Καβάλλας καὶ 58 κοινότητας. Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ εἶναι ἐλάχιστα ὄρεινὴ καὶ εὐφορωτάτη, παράγουσα καπνόν, σιτηρὰ, λαχανικά, οἶνον, ἔλαιον, ἀρετὴν κτηνοτροφίαν, ἀλιεῖαν, εἶδη θήρας, ξυλείαν κ.λ.π. Ἀπὸ τοῦ 1931 καὶ ἐντεῦθεν ἤρχισεν ὁ περιορισμὸς τῆς παραγωγῆς

τοῦ καπνοῦ ἀξήθεισης τῆς παραγωγῆς σιτηρῶν καὶ ἄλλων προϊόντων.

Ἡ Καβάλλα εἶναι πόλις κατ' ἐξοχὴν ἐργατικὴ, με ἐπικρατοῦν στοιχεῖον τοὺς καπνεργάτας. Τὰ 3/4 τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἐργάται ὄλων τῶν ἐπαγγελμάτων, μετὰ τῶν ὁποίων 8—10 χιλιάδες καπνεργάται καὶ καπνεργάτριαι. Ἀκολουθοῦν κατόπιν οἱ ἐπαγγελματίαι καὶ οἱ ἐπιστήμονες. Ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ σύνθεσις τῆς πόλεως συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἀναπτυχθῆ σοβαρὸν ἐργατικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον τὴν κατατάσσει ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν μεγάλων κέντρων τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε πολὺ καὶ κάποια προἰστορία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τότε τὸ Βουλγαρικὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τὴν πολιτικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν ἑργατῶν καὶ τῶν πτωχῶν μικροαστικῶν στρωμάτων. Γενικῶς ἡ Καβάλλα πάντοτε ἐβάθυνεν ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ κινήματος τῆς ἐργατικῆς μας τάξεως, κατέχουσα πρωτεύουσαν θέσιν εἰς αὐτό.

Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Καβάλλας εἶναι ἀναποσπαστῶς συνδεδεμένη με τοὺς ἀγῶνας τῶν καπνεργατῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ ὡς ὀργάνωσις καὶ ὡς μάζα, ἐπαιζον πρωτεύοντα ρόλον ὄχι μόνον ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς μετὰ τὴν Καπνεργατικὴν Ὀμοσπονδίαν τῆς Ἑλλάδος (Κ.Ο.Ε.), πρὸ τῆς διασπάσεώς της καὶ εἰς τὸν ἀνώτατον ὀργανισμόν τῆν ἐργατικῆς τάξεως.

Συνέπεια τοῦ ἀγῶνος τούτου ἦτο ἡ ἐκρηξις ἀλλεπαλλήλων ἀπεργιῶν πολλὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν μεγάλης διαρκείας καὶ αἱματηραί. Κυρίως ὁ ἀγὼν τῶν καπνεργατῶν προσέλαβεν ὀξείαν μορφήν ἀφ' ὅτου ἐπετράπη ἡ ἐξαγωγή τῶν ἀπεξεργαστῶν καπνῶν, τὴν συσκευασίαν τῶν ὁποίων ἀνελάμβανον γυναῖκες μετὰ πολὺ ἐκπεσμένα ἡμερομίσθια. Πολὺ ὀ-

ξυτέραν μορφήν ἔλαβεν ὁ ἀγὼν ἀπὸ τοῦ 1928, ὅποτε ἤρχισαν νὰ προσφέρονται εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν καπνὰ ἐφθηνὰ ἄλλων χωρῶν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἤρχισε ἡ προϊοῦσα ἐξαθλίωσις τῶν καπνεργατῶν. Ἐδημιουργήθη μέγα κοινωνικὸν ζήτημα δι' ὁλόκληρον πλεόν τὴν πόλιν καὶ τὴν περιοχὴν τῆς, ἡ ὁποία ἔχει πολὺ περιορισμένην ἐνδοχώραν. Ἡ προκύψασα μόνιμος ἀνεργία τῶν καπνεργατῶν εἶχε τεράστιον ἀντίκτυπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐργατικῶν στρωμάτων, (οἰκοδόμων κλπ.) καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἐπαγγελματιῶν, βιοτεχνῶν καὶ ἐμπόρων οἱ ὅποιοι ἀνεπτύχθησαν παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀξιεθέντας δυσαναλόγως καπνεργάτας.

Ἡ κατάστασις τῶν λαϊκῶν καὶ ἐργατικῶν τάξεων ἐπεδεινώθη καὶ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἀφορίας, αἱ ὁποῖαι ἔπληξαν τὴν μονοκαλλιέργειαν καὶ ἐσυνεχίσθησαν μέχρι τοῦ ἔτους 1932. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ κοινωνικὴ κρίσις ἔλαβε τὴν ὀξυτέραν τῆς μορφήν. Δὲν παρήρατο ἡμέρα χωρὶς νὰ μὴ γίνουν συγκρούσεις μεταξὺ ἀνέργων καὶ χωροφυλακῆς καὶ στρατοῦ. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1933 ἔγινε καὶ ἡ πρωτότυπος λευκὴ ἀπεργία τῶν καπνεργατῶν καὶ τῶν καπνεργατριῶν, οἱ ὅποιοι ἐγκλεισθέντες εἰς τὰς καπναποθήκας, ἤρουντο νὰ ἐξέλθουν καὶ νὰ λάβουν τροφήν. Κατόπιν τῆς ἀπεργίας ταύτης συνήφθη συμφωνία μεταξὺ καπνεργατῶν καὶ καπνεμπόρων, τὴν ὁποίαν ὅμως ἠθέτησαν μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου οἱ καπνέμποροι.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀξυτήτος τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος ἐξεδηλώθησαν κατὰ τὰς δημοικὰς ἐκλογὰς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1934, ὅποτε ἐξελέγη ἐν Καβάλλᾳ διὰ πρώτην φοράν εἰς Ἑλλάδα κομμουνιστῆς δήμαρχος, ὁ καπνεργάτης Κ. Παρτσαλίδης, ὅστις ὅμως, μετὰ τρίμηνον ἐπαύθη δι' ἓνα μῆνα, μετὰ τὴν κατηγορίαν ὅτι διενήργει κομμουνιστικὴν προπαγάνδαν, καὶ ὀριστικῶς μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ποινῆς ταύτης.

Καβάφης (Κωνσταντῖνος Πέτρου).—

Ἕλλην ποιητῆς γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1868 ἐκ γονέων Κωνσταντινουπολιτῶν. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου κατέγινεν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας. Ἐπανελθὼν εἰς Αἴγυπτον, ὑπηρετήσεν ὡς κυβερνητικὸς ὑπάλληλος. Ἀποσυρθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἠσχολήθη μόνον μετὰ τὴν ποίησιν. Τὰ ποιήματά του οὐδέποτε ἐκδοθέντα εἰς τόμον, ἐκυκλοφόρησαν μόνον μεταξὺ φίλων εἰς ἀνεξάρτητα φύλλα (Feuilles—volants). Ἀπέθανεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1933. Ὁ Καβάφης ὑπῆρξεν ὁ μᾶλλον ἀμφισβητηθεὶς Ἕλλην λογοτέχνης. Οἱ κριτικοί, σχεδὸν ὅλοι ἀδιάλλακτοι, τὸν ἀνακηρύσσουσι μεγαλοφυῆν ἢ τοῦ ἀρνοῦνται κάθε καλλιτεχνικὴν ἀξίαν. Ὑπῆρξεν ὅμως ὁ μόνος, ἴσως καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον λογοτεχνίαν, ἐνσυνείδητος ποιητῆς τῆς ἀστικῆς καταπτώσεως. Τὴν ἀναπόφευκτον αὐτὴν πτώσιν τὴν βλέπει μετὰ πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὸ μοιραῖον δὲν τὴν ἀρνεῖται, δὲν ἐπιδιώκει κἂν νὰ τὴν παρεμποδίση, οὔτε κἂν διαμαρτύρηται. Πολλάκις ἀδημονεῖ διατὶ αὐτὸ τὸ τέλος ἀργεῖ («Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους»), εἰρωνεύεται ἐκείνους ποὺ τρέμουσι διότι πλησιάζει ἡ πτώσις («Τὰ βήματα»), συνιστᾷ καρτερικότητα καὶ θαρραλέαν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀναποφεύκτου («Ἀπολίπειν ὁ Θεὸς Ἀντώνιον»). Ἀντιλαμβάνεται πλήρως ὅτι αὐτὸς ὁ κόσμος εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει (ὁ ἀστικός) θὰ καταστραφῇ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ, νὰ τρέξῃ πρὸς τὴν ζωὴν, πρὸς τὴν πρόοδον («Τὰ τεῖχη», «Ἡ πόλις»), καὶ ὑποχωρεῖ ἀξιοπρεπῶς πρὸ τῆς ζωῆς ποῦ τοῦ φεύγει («Ὁ βασιλεὺς Δημήτριος»). Βαθὺς μελετητῆς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀντλεῖ τὰ θέματά του κυρίως ἀπὸ μίαν ἄλλην περίοδον καταπτώσεως, τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων τῆς μεταμακεδονικῆς καὶ ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς καὶ σπανιώτερον ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ διάθεσις του αὐτὴ φυσικὰ τὸν ἀπομακρύνει τελείως ἀπὸ τὴν ζωὴν.

σχεδόν ποτέ δὲν βλέπει τὴν φύσιν καὶ κάθε τι τὸ ζωντανὸν καὶ τὸ ὑγιές· καὶ αὐτὴ ἡ ἡδονὴ ἢ ὁποῖα τὸν συγκινεῖ εἶναι νοσηρὰ, διεστραμμένη καὶ στεῖρα. Ἡ ιδιότυπος τεχντροπία του, ἣτις ξενίζει τοὺς περισσότερους, ἢ ἀντιφυσικὴ γλῶσσα του εἶναι ἀπαραίτητα συμπληρώματα καὶ φυσικὴ συνέπεια τῆς γενικῆς διαθέσεώς του. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ Καβάφης, ποιητὴς ἐξαιρετικῆς ἀξίας, δὲν εἶχε καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη μιμητὰς.

Καβεράου (Ζίγκφριντ Kawerau).—Σύγχρονος Γερμανὸς παιδαγωγὸς καὶ ἀνώτερος ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς γεννηθεὶς τὸ 1886. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων ιδρυτῶν τοῦ «Συνδέσμου πρὸς ριζικὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἐκπαιδεύσεως». Ἐργασε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ραββὶ Ἰησοῦς ἐκ Ναζαρέτ», (1912), «Κοινωνιολογικὴ παιδαγωγικὴ» (1921), «Συνοπτικοὶ ἱστορικοὶ πίνακες», «Παλαιὰ καὶ νέα διδασκαλία τῆς ἱστορίας» (1924). Ἡ «Κοινωνιολογικὴ παιδαγωγικὴ» ἐξεδόθη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ 1934 κατὰ μετάφρασιν Μ. Παπαμάρου ἐν τῇ σειρᾷ τῆς «Κοινωνιολογικῆς καὶ πολιτικῆς βιβλιοθήκης» τοῦ «Ἀνεξαρτήτου». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τὸ μόνον πλήρες ἔργον σοσιαλιστικῆς παιδαγωγικῆς. Ἐγράφη καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἐν Γερμανίᾳ ἡ σοσιαλδημοκρατία. Αἱ ἐν αὐτῇ ἀναπτυσσόμεναι παιδαγωγικαὶ καὶ ἄλλαι γνῶμαι ἀντιπροσωπεύουν τὰς ἀντιλήψεις τοῦ μεγάλου παιδαγωγικοῦ «Συνδέσμου πρὸς ριζικὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἐκπαιδεύσεως», ὅστις ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐκπαιδευτικὸν πολιτικὸν Ρ. Oestreich καὶ τὸν παιδαγωγὸν Ζ. Καβεράου, ἀνέλαβε νὰ καιαρτίσῃ ἔστω καὶ θεωρητικῶς μόνον τὸ σοσιαλιστικὸν σχολεῖον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινωνιολογίας, ὅπως τὴν ἐξετάξῃ πρὸ πάντων ὁ νεώτερος κοινωνιολόγος Μύλλερ-Λύερ. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐπιδιώκει ὁ Σύνδεσμος οὗτος τῶν ριζοσπαστῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ τὸ ὅποιον ἐπιχει-

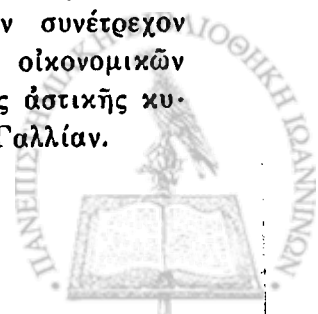
ρεῖται εἰς τὴν «Κοινωνιολογικὴν παιδαγωγικὴν» εἶναι ἡ ἔνωσις τῆς ἰδεαλιστικῆς καὶ ὑλιστικῆς σκέψεως, τοῦ κομμουνισμοῦ μὲ τὸν ἰδεαλισμὸν, τοῦ Φίχτε καὶ τοῦ Μάρξ.

Καβούρ (Κάμιλλος Canour).—Μέγας πολιτικὸς τῆς ἀναγεννωμένης Ἰταλίας διακριθεὶς εἰς τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του, καὶ εἰς τὴν πρῶτην δημιουργικὴν ἐργασίαν μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν (1810—1861). Ἡ δρασις του συνέπεσε μὲ τὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἐθνικῆς μεγάλης καὶ μεσαιᾶς ἀστικῆς τάξεως τῆς Ἰταλίας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξυπηρέτησε μὲ τὸν σύγχρονόν του Βίκτωρα Ἐμμανουήλ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἐντελῶς διαφορετικῶν ἀρχῶν περιφήμου Ἰωσήφ Γαριβάλδι.

Ὁ Καβούρ καταγόμενος ἀπὸ εὐπόρουσ γονεὺς ἐγεννήθη ἐν Πεδεμοντίῳ. Ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς του ἡλικίας διεκρίθη διὰ τὸ ἔξοχον πνεῦμα του εἰς τὴν στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν ὅπου καὶ ἐσπούδασε. Μολονότι αἱ σπουδαὶ αὐταὶ δὲν εἶχον καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν φυσικὴν του πρὸς τὴν πολιτικὴν κλίσιν, τοῦτο δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ διαπρέψῃ εἰς τὰ ἔργα τῆς ὀχυρωματικῆς ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἰταλικά πλήθη μὲ καθοδηγητὴν τὴν ἀστικὴν τάξιν, ἐπεζήτουν τὴν ἀπόσεισιν τοῦ αὐστριακοῦ καὶ τοῦ παπικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἐλευθέραν οἰκονομικὴν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξησφάλιζεν ἡ ἐθνικὴ ἐνότης.

Ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν αὐστριακῶν λογγῶν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν πνευματικοπολιτικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ παπισμοῦ, ἐκπροσώπου παρωχημένης φεουδαρχικῆς ἐποχῆς ἡ ἰταλικὴ ἀστικὴ τάξις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ στηρίξῃ τὸ νέον οἰκονομικὸν οἰκοδόμημα, διὰ τὸ ὅποιον συνέτρεχον ἡ ὠριμότης ὠρισμένων οἰκονομικῶν συνθηκῶν καὶ ἡ αἴγλη τῆς ἀστικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν γείτονα Γαλλίαν.

Ὁ Καβούρ, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του παρεσύρθη ἀπὸ τὰ ἐπαναστατικά ρεύματα καὶ ἐφυλακίσθη. Ἀποφυλακισθεὶς ὁμως, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ καιροσκοπικοῦ πνεύματος, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ δημιουργήσῃ ἓνα σπάνιον διπλωμάτην ἐν ὅλῃ τῇ κυριολεξίᾳ, παρητήθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπροτίμησε νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ πατρικά του κτήματα καὶ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν εὐδωσίαν τῶν κτηματικῶν του ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἀποχὴ αὐτὴ ἐκ τῶν ἐπαναστατικῶν γεγονότων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον, ἂν καὶ παθητικόν, στάδιον τῆς ζωῆς τοῦ Καβούρ.

Ἐγκαταλείψας τὴν φλογερὰν δημοκρατικὴν πολιτικὴν του ἐναντίον τῆς αὐλῆς τοῦ Τουρίνου, καὶ τὴν ἔντονον ἐκδήλωσιν τῶν φιλελευθέρων ἀστικῶν του ἰδεῶν ἐναντίον τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς παπικῆς κυριαρχίας τῆς Ρώμης ἐπὶ τοῦ Πεδεμοντίου, ἐπροτίμησε νὰ ἐπιχειρήσῃ ταξιδίον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς παρακολούθησιν τῶν νεωτέρων μεθόδων καλλιέργειας διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν τῶν πατρικῶν του κτημάτων.

Βεβαίως ὁ οὐσιαστικώτερος σκοπὸς τοῦ ταξιδίου τούτου εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ἦτο ἡ ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρακολούθησις καὶ μελέτη τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς. Καὶ πράγματι ἡ ἐπίδρασις ἐκ τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ, κυρίως ἡ ἐπίδρασις ἐκ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονῆς του ὑπῆρξε βαθυτάτη, πόσον εἰς τὸ οἰκονομικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν ἐπίπεδον. Ἡ ἐπίδρασις αὐτὴ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν συγκερασμὸν τῆς ἐπαναστατικότητος μετὰ τὴν πρακτικὴν ἐπιδίωξιν τῶν τολμηρῶν ἰδανικῶν. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐχρειάζετο διὰ νὰ ἀποκρυσταλλωθῇ ὀριστικῶς ἡ γραμμὴ τῆς περαιτέρω σταδιοδρομίας του.

Ἐπιστρέψας εἰς Τουρίνον, ἤρχισεν ἀμέσως ἐφαρμοζῶν τὰ σχέδιά του μετὰ πολλὴν σωφροσύνην καὶ πολλὴν πρακτικὸν νοῦν. Ἡ «Ἀγροτικὴ ἔταιρεία» τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν τὸ 1842 ὑπὸ τὸ πρόσχημα

ἀγροτικῶν ἐρευνῶν δὲν ἤρρηξε νὰ καταστῇ τὸ πολιτικὸν κέντρον, περὶ τὸ ὅποιον συνεπήχθη σημαντικὴ φάλαγξ, καθαρῶς ἀγροτοαστικὴ καὶ μὲ βλέψεις πραγματοποιήσεως τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ἀνεξαρτησίας.

Μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν, ἐκ τῆς παρστάξεως ταύτης, τῆς ὁποίας ἠγεῖτο πάντοτε ὁ Καβούρ, ὅστις συνεδύαξε καιροσκοπικῶς τὴν ἐπαναστατικὴν μετὰ τὴν νόμιμον ἐμφάνισιν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀνεπήδησεν ἡ ἔφημερις «Il Risorgimento». Ἡ ἔφημερις αὕτη ἀπετέλεσεν ἐπ' ἀρκετὸν ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἐπιτελεῖα τῆς ἐπαναστατικῆς διοργανώσεως. Εἰς αὐτὴν ἔδρων ὁ κόμης Σάντα—Ρόζα, ὁ Βάλβο κ. ἄ.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Καβούρ ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο ἀπλῶς δρᾶσις ἀνταρσίας ἐναντίον τοῦ ξένου κατακτητοῦ μὲ σκοπὸν τὴν ὀπωσδήποτε ἐκδίωξιν τοῦ ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν χερσονήσον. Ἐκ παραλλήλου ὁ Καβούρ κατέβαλλε μεγάλας προσπάθειάς διὰ τὸ ὀργανωτικὸν μέρος τῆς ἐπαναστάσεως, καθὼς καὶ διὰ τὴν διοργάνωσιν τοῦ κράτους τοῦ Πεδεμοντίου εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ καταστῇ τοῦτο πρότυπον κράτους, τὸ ὅποιον θ' ἠλέκτριζε μετὰ τὸν φωτιστέφανον τῆς παραδειγματικῆς του διοικήσεως, καὶ θ' ἀντιπροσώπευε τὴν ζύμην τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἡ ὁποία ἐμελλε νὰ ἀπλωθῇ βαθμηδὸν ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς χερσονήσου.

Τὸ 1849 σπουδαῖον ἱστορικὸν γεγονός ἐφερε τὸν Καβούρ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς πολιτικῆς δράσεως. Συνεπεία τῆς αὐστριακῆς νίκης, ὁ βασιλεὺς Κάρολος Ἀλβέρτος παρητήθη τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὅποιον ἀνῆλθεν ὁ υἱὸς του Βίκτωρ Ἐμμανουήλ. Οὗτος προσεκάλεσεν ἀμέσως εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸν Καβούρ, ὁ ὁποῖος διεδραμάτισεν ἐξαιρετικὸν μέρος ὄχι μόνον εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστας φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεις αἱ ὁποῖαι προυκάλεσαν τὴν κατακραυγὴν τῶν κληρικῶν κύκλων. Μεταξὺ τῶν

μέτρων τούτων κατελέγετο και ή κατάργησις τών έκκλησιαστικών δικαστηρίων, ή όποία διά τήν έποχήν εκείνην ήτο πράγματι έξαιρετικώς τολμηρά. Έπίσης ώς ύπουργός τής Γεωργίας ύπό πρωθυπουργόν τόν Μάσιμο ντ' Ατζέλιο, τó 1850, επέφερε πλείστας βελτιώσεις εις τήν γεωργικήν παραγωγήν. Τó 1851 ώς ύπουργός τών Οίκονομικών διεργύθμισε τά οίκονομικά του κράτους και τās μετά του έξωτερικού σχέσεις συνάψας δάνεια και έμπορικάς συμβάσεις (έλευθερία έμπορίου σιτηρών, δάνειον μετά τής Αγγλίας κλπ.). Ως δεινός διπλωμάτης έξετίμησε δεόντως τόν σπουδαίον παράγοντα τής άγγλικής πολιτικής και εις πρώτην εύκαιρίαν, κατά τόν κριμαϊκόν πόλεμον, συνήψε (1852) συμμαχίαν μετά τής Αγγλίας και τής Γαλλίας, άποστείλας 15.000 άνδρας εις τήν Κριμαίαν.

Προετοιμάσας μυστικήν συμμαχίαν με τήν Γαλλίαν, πρό τής όποίας όμως έδίστασε τήν τελευταίαν στιγμήν ό Ναπολέων ό Γ', ήναγκάσθη νά παρσιτηθῆ τής έξουσίας.

Εις τήν άρχήν επανήλθε τó 1860, και μετά τήν επέκτασιν του Πεδεμοντίου επί τής Τοσκάνης, υπέβαλε τήν έκστρατείαν του Γαριβάλδι εις τήν Σικελίαν και εις τήν Νεάπολιν.

Άπέθανε σχετικώς πολύ νέος, εις ήλικίαν 51 έτών. Υπήρξεν ήρωας τής άνησύχου και επαναστατικής κατά τήν έποχήν επείνην άστικής τάξεως. Τó δαιμόνιον πνεύμα του δέν έγνώριζεν έμπόδια, αλλά ούτε και ήθικούς ένδοιασμούς. Η άστική τάξις και οί συγγραφείς της, οί σύγχρονοι του Καβούρ τόν απέθέωσαν διότι έγνώριζε σύν τοίς άλλοις νά χρησιμοποιή τούς επαναστατικούς ήρωας άθροίζων και σταθεροποιών όλους τούς καρπούς τής αυτοθυσιαζομένης επαναστατικής «έθνικής» μάξης, προς όφελος τής άστικής τάξεως.

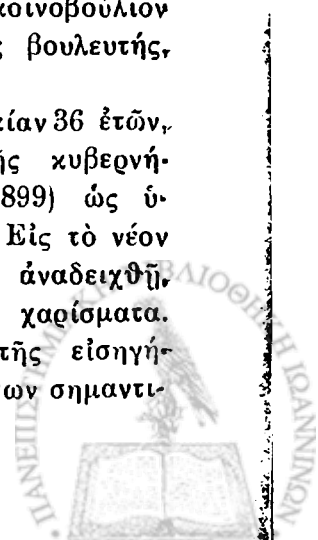
Καγιώ (Γεώργιος).—Έγεννήθη έν Λειβαδιαίς Ρεθύμνης Κρήτης τó 1889.

Τó 1912 έλαβε τó πτυχίον τής νομικής σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών, από δε του 1914 ήσκησε τó δικηγορικόν επάγγελμα έν Ιωαννίνοις. Εις τήν πολιτικήν άνεμίχθη κατά τās εκλογάς του 1920. Τó 1923 έπολιτεύθη ώς ύποψήφιος τών Φιλελευθέρων και έξελέγη τó πρώτον, ώς πληρεξούσιος εις τήν Δην Έθνικήν Συνέλευσιν. Μετά τήν διάλυσιν αύτης και κατά τās επομένας εκλογάς έξηκολούθησε πολιτευόμενος, έξελέγη δε έκ δευτέρου βουλευτής τó 1933.

Καγιώ (Ιωσήφ Cailiaux).—Γάλλος πολιτικός διαδραματίσας σπουδαιότατον μέρος κατά τόν πόλεμον. Έγεννήθη τó 1863 έν Μάν τής Γαλλίας, έξ οικογενείας άστικής με παραδόσεις πολιτικής δράσεως. Ο Ιωσήφ Καγιώ είναι ό αντιπροσωπευτικός τύπος τής δημοκρατικής οίκονομολογίας τής τελούσης εις τήν ύπηρεσίαν του μεγάλου κεφαλαίου. Ο ρόλος του μάλιστα έξέρχεται τών έθνικών όρίων τής Γαλλίας, καθόσον αί θεωρίαι του και τά οίκονομικά του κηρύγματα άφορούν όλον τόν καπιταλιστικόν κόσμον.

Ο Καγιώ άποπερατώσας τās σπουδάς του εισήχθη εις ήλικίαν 25 έτών εις τήν ύπηρεσίαν του ύπουργείου τών Οίκονομικών, άργότερον δε διαρίσθη ύφηγητής εις τήν Παρισίους σχολήν τών πολιτικών επιστημών. Διά πρώτην φοράν έλαβε τó χρίσμα του βουλευτου τó 1888, εκλεγείς εις τόν νομόν όπόθεν κατήγετο και όπου έπολιτεύετο άλλοτε ό πατήρ του. Τόν νομόν τούτον άντεπροσώπευσε μονίμως εις τó κοινοβούλιον εκλεγόμενος άλλεπαλλήλως βουλευτής, μέχρι του 1917.

Νεώτατος άκόμη, εις ήλικίαν 36 έτών, προσεκλήθη και μετέσχε τής κυβερνήσεως Βαλντέκ Ρουσσώ (τό 1899) ώς ύπουργός τών Οίκονομικών. Εις τó νέον του αξίωμα δέν ήργησε νά άναδειχθῆ, άναπτύξας τά μεγάλα του χαρίσματα. Έσχε τήν πρωτοβουλίαν τής εισηγήσεως και έφαρμογής πλείστων σημαντι-

κῶν μεταρρυθμίσεων μὲ προοδευτικὸν πνεῦμα. Ὁ Καγιώ ὅσον καὶ ἂν, λόγῳ τῆς εἰδικότητος καὶ τῆς ιδιοφυΐας του, εὐρίσκετο εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τοὺς κύκλους τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοήσῃ τὴν μεγάλην μικροαστικὴν τάξιν τοῦ ἰδίου του νομοῦ καὶ τῆς Γαλλίας ἐν γένει. Οὕτω μόνον ἐξηγεῖται ἡ ἀριστερίζουσα ἀπόχρωσις τῆς ριζοσπαστικότητος του, ἡ ὁποία ἐστολίζετο μὲ τὴν ρητορικὴν του δεινότητα καὶ μὲ τὰς κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα. Ἡ ἀξία ἰδιαιτέρας μείας εἶναι ἡ κατὰ τὴν πρώτην ὑπουργίαν του ἐφαρμογὴ τῆς προοδευτικῆς φορολογίας, ἡ ὁποία ἠνύθει κυρίως τὴν μικροαστικὴν μᾶζαν. Ἡ πρώτη του ὑπουργία διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη, μέχρι τοῦ 1902. Μετὰ τέσσαρα ἔτη καὶ πάλιν ἐκλήθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν Κλεμανσώ ὡς ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν.

Ἡ δευτέρα του ὑπουργία χαρακτηρίζεται μὲ τὴν ἐπιβολὴν φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ πολιτικὴ του φήμη ὑφείλεται εἰς τὰς διαπραγματεύσεις του περὶ τὸ γνωστὸν ἐπεισόδιον τοῦ Ἀγκαντίρ. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο (1911), προκάλεσε τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Μονίς. Σχηματισθεῖσης εὐθὺς ἀμέσως κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Καγιώ, αἱ διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Γερμανίαν διεξήχθησαν μὲ πολλὴν τέχνην ὑπ' αὐτοῦ κατορθώσαντος νὰ ἐξεύρῃ διπλωματικὴν λύσιν καὶ ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου. Ἐν τούτοις παρὰ τὸ ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα τῶν διαπραγματεύσεων, ὁ τολμηρὸς τρόπος τῆς διεξαγωγῆς των ἐγέννησε πολλὰ σχόλια, καὶ κυρίως τὸ γεγονὸς ὅτι αὗται διεξήχθησαν ὑπὸ τοῦ Καγιώ μόνον, ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστω, χωρὶς νὰ κρατηθῇ ἐνήμερος οὔτε αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ καταρτισθεῖσα ὑπὸ τῆς Γερουσίας εἰδικῶς διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διεξήχθησαν αἱ διαπραγματεύσεις, δὲν

ἐτήρησε εὐμενῆ στάσιν ἀπέναντί του καὶ ὁ Καγιώ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὸ 1912.

Τὸ 1913 ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Ντουμέργκ. Ἡ ἀντίθετος παράταξις ἐξεμάνη. Ἡ ἀνάληψις τοῦ ὑπουργείου κατόπιν τῆς προσφάτου κατακραυγῆς, ἐθεωρήθη ὡς πρόκλησις. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐχθρῶν του ἐτάχθη ἡ ἔφημερις «Φιγκαρώ» τῆς ὁποίας ὁ διευθυντὴς Γκαστὼν Καλμέτ, ὑπερβαίνων τὰ ἐσκαμμένα ἤρχισε τὴν δημοσίευσιν ἀπορητήτου οἰκογενειακῆς ἀλληλογραφίας, μεταξὺ τοῦ Καγιώ καὶ τῆς συζύγου του, διὰ νὰ τοὺς ἐκθέσῃ καὶ γεννήσῃ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐχηματίζετο δι' ἀθεμίτων τρόπων. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν πρώτων ἐπιστολῶν ἡ σύζυγος τοῦ Καγιώ ἐμφανισθεῖσα αἰφνιδίως εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Φιγκαρώ» ἐφόρευσε τὸν Καλμέτ. Τὸ σκάνδαλον ἐξῆψε τὰ πάθη. Ὁ Καγιώ ἦτο ὑπεχρεωμένος νὰ παραιτηθῇ. Ἡ σύμπτωσις τῶν πολιτικῶν γεγονότων μὲ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἀτμοσφαιρὰ τῶν μεγάλων γεγονότων συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀποσπασθῇ ἡ προσοχὴ τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ νὰ γίνῃ ἀνεκτὴ ἡ ἀθωωτικὴ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου διὰ τὴν δολοφονικὴν πράξιν τῆς κυρίας Καγιώ.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, εἰς τὸν Καγιώ ἀνετέθη ἡ ἐπιμελητεία τῶν στρατευμάτων καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον εἰδικὴ ἐπίσημος ἀποστολὴ, οἰκονομικῆς φύσεως, εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν ἤρχισε σφοδρὰν πολεμικὴν ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως Ριμπώ, ἥτις καὶ ἀνετράπη.

Ὁ Καγιώ δὲν παρέλειπε νὰ ἐκφράζεται ὑπὲρ τῆς μερικῆς εἰρήνης, (εἰρήνης πάσης θυσίᾳ πρὸς ἀποτροπὴν μεγαλυτέρων καταστροφῶν), ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐκήρυττον τὴν πάση θυσίᾳ συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος μέχρι τῆς τελικῆς νίκης. Ἡ πολιτικὴ ἐλαστικότης καὶ τὸ δαιμόνιον πνεῦμα τοῦ ἀνδρὸς συνε-

τέλεσαν ὥστε νὰ γίνουν πιστευταὶ διάφοροι φῆμαι περὶ προδοσίας, περὶ μυστικῆς συνεννοήσεώς του μὲ τὸν ἔχθρὸν κλπ. Αἱ φῆμαι αὗται ἐνισχύοντο ἐν μέρει καὶ ἀπὸ τὰ τελευταῖα του ταξίδια εἰς τὸ ἔξωτερικὸν μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου.

Μετὰ τὸν Παινλεβέ, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ὁ Κλεμανσώ, ἐκπρόσωπος τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τῶν ἀδιαλλάκτων πατριωτῶν καὶ ἀποφασισμένος νὰ βαδίσῃ εἰς τὴν νίκην ἐκμηδενίζων κάθε ἐμπόδιον, διενόηθη τὴν πολιτικὴν ἐξόντωσιν τοῦ εἰρηνοφίλου Καγιώ. Μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι πρόκειται περὶ ἐπικινδύνου ἡττοπαθοῦς (defaitiste), ἐπέτυχε παρὰ τῆς βουλῆς, τὴν 11ην Δεκεμβρίου 1917, τὴν ἄρσιν τῆς ἀσουλίας τοῦ Καγιώ, τὸν ὁποῖον δὲν ἤρρηξε νὰ συλλάβῃ τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1918. Ὁ Καγιώ ἐκρατήθη εἰς τὰς φυλακὰς ὑπόδικος ἐπὶ δύο ἔτη, καὶ μόλις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1920 ἡ γερούσια συνελθοῦσα εἰς ἔκτακτον ἀνώτατον δικαστήριον ἐδίκασε τὸν Καγιώ, καὶ ναίμην ἀπέρριψε, διὰ ψήφων 213 ἔναντι 28, τὸ κατηγορητήριον τῆς προδοσίας, ἀλλὰ τὸν κατεδίκασεν εἰς φυλάκισιν 3 ἐτῶν, περιορισμὸν εἰς προσδιωρισμένην ζώνην καὶ στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ μίαν δεκαετίαν θεωρήσασα αὐτὸν ὡς παράγοντα ἡττοπαθείας κατὰ τὴν κρίσιμον πολεμικὴν περίοδον. Ὑπολογισθέντων τῶν ἐτῶν τῆς φυλακίσεως, ἀπεφυλακίσθη ἀμέσως διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν περιορισμένην περιφέρεια τῆς Μαμίου.

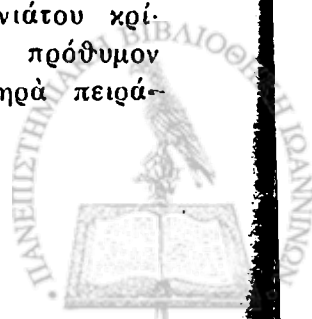
Ἡ νίκη τοῦ ἀριστεροῦ συνασπισμοῦ (μπλόκ) εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1924, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μικροαστικὴ τάξις, κατόπιν συμμαχίας ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς ἀριστερᾶς παρατάξεως (ριζοσπαστῶν καὶ σοσιαλιστῶν) ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν νικηφόρος πρὸς στιγμὴν καὶ ἐκδικήτρια τῶν πιέσεων τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου, ἀπεκατέστησε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Καγιώ εἰς τὰ πολιτικά του δικαιώματα ὅπως ἀπεκατέστησε καὶ τὸν Μαλβύ εἰς τὴν πατριωτικὴν συνείδησιν

τῆς μικροαστικῆς Γαλλίας. Ἡ νίκη αὐτὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ παρὰ ὅσον καὶ ἡ ἀνοχὴ τοῦ δῆθεν ἡττηθέντος μεγάλου κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν σκηνοθέτησιν τῆς τεχνητῆς καταρρεύσεως τοῦ φράγκου ἐκρήμνισε τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀριστεροῦ συνασπισμοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Καγιώ ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναλάβῃ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ 1925, εἰς τὴν κυβέρνησιν Παινλεβέ. Τότε ἀκριβῶς τῷ ἀνετέθη ἡ ἐντολὴ νὰ διαπραγματευθῇ τὸν διακανονισμὸν τῶν διασυμμαχικῶν χρεῶν τῆς Γαλλίας ἔναντι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Αἱ παθητικαὶ του ἐκκλήσεις πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν τῶν συμμάχων δὲν εὔρον τὴν δέουσαν ἀπήχησιν καὶ ἡ ἱστορικὴ του φράσις ὅτι: «οἱ πιστωταὶ καὶ τέως σύμμαχοι ζητοῦν ἀπὸ τὴν Γαλίαν νὰ πληρώσῃ τὰς στολὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐφονεύθησαν τὰ τέκνα τῆς διὰ τὸ ἰδανικὸν τῆς κοινῆς συμμαχικῆς νίκης» ὄχι μόνον δὲν συνεκίνησεν τὸ Λονδίνον καὶ τὴν Οὐάσιγκτωνσ, ἀλλὰ τὰς κατέστησεν ἀπαιτητικωτέρους πιστωτάς.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1926, καὶ πάλιν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν ἀνασυγκροτηθεῖσαν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Μπριάν, ἐζήτησεν ἐξουσιοδότησιν ἐν λευκῷ πρὸς λήψιν μέτρων κατὰ τῆς κρίσεως τοῦ γαλλικοῦ φράγκου, ἡ ὁποία ὅμως δὲν τῷ ἐδόθη.

Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Καγιώ εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ ἱστορικοῦ σταθμοῦ τῆς μεταπολεμικῆς Εὐρώπης. Οὔτε τὰ ἀναμφισβήτητα ἀτομικά του προσόντα μεγάλης εὐστροφίας καὶ γνώσεως τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων, οὔτε ἡ πολιτικὴ πλατφόρμα τῆς ἀστικῆς Γαλλίας, ἡδυνήθησαν νὰ φέρουν τὸ ἐλάχιστον ἀποτέλεσμα εἰς τὴν κρίσιν τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ἔναντι τοῦ φθίνοντος, ἀλλὰ δικτατορεύοντος ἀπολύτως μονοπωλιακοῦ καὶ τραπεζιτικοῦ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον ἐν συνειδήσει τῆς ἀνιάτου κρίσεως, δὲν ἐφάνη καθόλου πρόθυμον εἰς παρακινδυνευμένα τολμηρὰ πειρά-

ματα και ἐπροτίμησε τὴν μέθοδον τῆς διὰ τῆς περισυλλογῆς παρατάσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ γαλλικὴ κεφαλαιοκρατία στρέφουσα τὰ νῶτα πρὸς τὸν Καγιὼ ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν ἀσφαλέστερον δι' αὐτὴν ὑπρέτην, τὸν Ραϋμόνδον Πουανκαρέ.

Ὁ Καγιὼ κατόπιν τούτου, λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν, περιέλαβεν εἰς τὸ ἐπίπεδον ρωμαντικοῦ κήρυκος διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς καταρρεούσης ἀστικῆς τάξεως. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «Αἱ φυλακαὶ μου» ἀποτελοῦντος ἀτομικὴν ἀπολογία ἐναντι τῆς κοινῆς γνώμης, καὶ τοῦ ἔργου «Ποῦ φέρεται ἡ Γαλλία; Ποῦ φέρεται ἡ Εὐρώπη», ἔγραψε καὶ ἐξεκολλουθεῖ γράφων διὰ τὰ ὑποστηρίξῃ διαφόρους ρωμαντικὰς καὶ ἀπραγματοποιήτους μεθόδους διὰ τὴν θεραπείαν τῆς καπιταλιστικῆς κρίσεως. Οὕτω π. χ. χωρὶς τὰ ἐκτιμήσῃ ἐπαρκῶς τὴν σημερινὴν πραγματικότητα ἐκήρυξε καὶ τὴν ιδεάν τῆς ἀποικιακῆς ἐξόδου εἰς τὴν Ἀφρικὴν, κατὰ κοινὴν συνεννόησιν ὁλῶν τῶν ἰμπεριαλιστικῶν κρατῶν.

Καγκάνοβιτς (Λάζαρος Μωϋσέεβιτς). — Ρῶσσοσ μπολσεβίκος ἠγέτης γεννηθεὶς τὸ 1893. Ἀνεμείχθη εἰς τὸ ἔπαναστατικὸν κίνημα τῆς πατρίδος του ἀπὸ τοῦ 1911 ἐργασθεὶς κατὰ πρῶτον ἐν Οὐκρανίᾳ, ὅπου ἐδιώχθη ἐπανειλημμένως. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1917 ἦτο πρόεδρος τῆς κομμουνιστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Γόμελ, μετὰ δὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐγένετο μέλος τῆς πανρωσσιακῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ. Κατόπιν εἰργάσθη ἐν Νίζνι — Νοβγκορόντ, Τουρκεστάν καὶ Μόσχᾳ. Ἀπὸ τοῦ 8ου συνεδρίου τοῦ ρωσσοικῶ μπολσεβικικοῦ κόμματος εἶναι μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ρωσσοικῶ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ ἀπὸ τοῦ 1925 τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Οὐκρανίας. Τὸ 1926 ἐξελέγη ἀναπληρωματικὸν μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς καὶ μέλος τῆς κεντρικῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ΕΣΣΔ.

Καγκελάριος (Γαλλ. *chancelier* ἄγγλ. *chancellor*, γερμ. *Kanzler*). — Τίτλος προελθὼν ἐκ τοῦ *cancellarius* τῶν Ρωμαίων ὅστις ἴστατο παρὰ τὸ διάφραγμα τὸ χωρίζον τοὺς δικαστὰς ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον. Βαθμηδόν, μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ τίτλος ἀπέκτησε μεγαλυτέραν ἀξίαν καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς δῆλωσιν ὑπουργημάτων μεγάλης περιωπῆς (γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, ἀρχιγραμματεὺς, βασιλικὸς σφραγιδοφύλαξ, πρωθυπουργὸς κράτους κλπ). Σήμερον ὁ τίτλος ἐν Γερμανίᾳ δηλοῖ τὸν πρωθυπουργὸν τοῦ Ράιχ, ἤτοι τῆς ἠνωμένης ὁμοσπονδίας τῶν γερμανικῶν κρατῶν.

Καζάζης (Νεοκλῆς). — Νομικός, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1849—1931). Ἐσοῦδασεν ἐν Ἀθήναις, Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Τὸ 1879 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, διδάξας ἐγκυκλοπαιδεῖαν τοῦ δικαίου καὶ πολιτικὴν δικονομίαν, μέχρι τοῦ 1910, ὅτε παρητήθη διὰ τὰ πολιτευθῆ. Ἐγραψε διάφορα ἔργα πολιτικὰ καὶ νομικά, ἐν οἷς: «Ἡ ἀρχαία πολιτεία καὶ αἱ περὶ αὐτῆς θεωρίαι τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους», «Φυσικὸν δίκαιον καὶ πολιτικὴ ἐπιστήμη», «Αἱ πολιτικαὶ θεωρίαι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἱστορικὴ σχολὴ τοῦ δικαίου», «Τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις», «Ἐγκυκλοπαιδεῖα τοῦ δικαίου», «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς πολιτικῆς δικονομίας», «Ὁ κοινοβουλευτισμὸς ἐν Ἑλλάδι». Ὑπῆρξεν ἰδρυτὴς καὶ ἰσόβιος πρόεδρος τῆς ἐταιρείας «Ἑλληνισμὸς», ἡ ὁποία εἰργάζετο διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἀλυτρώτων. Παρὰ τὰς λαμπρὰς σπουδὰς του καὶ τὰς γνώσεις του ὁ Καζάζης παρέμεινε ἀντιδραστικὸς καὶ ἐχθρὸς πάσης νέας ἰδεολογίας. Αἱ κατὰ τοῦ μαρξισμοῦ ἐπιθέσεις του παρέμειναν παροιμιωδῶς κωμικαί.

Καζαντζάκη (Γαλάτεια). — Σύγχρονος Ἑλληνὶς λογία, σύζυγος τοῦ Νίκου

Καζαντζάκη, τὸ γένος Ἀλεξίου, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Πετρούλα Ψηλορείτη*, γεννηθεῖσα εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης τὸ 1886. Ἐνεφανίσθη μὲ τὸ διήγημα «*Ridi Pagliaccio*» (περιοδ. «*Νουμᾶς*»). Εἰς τόμους ἐξέδωκεν, ἐκτὸς πολλῶν μεταφράσεων καὶ διδακτικῶν βιβλίων, τὰ: «*Ἀρρωστη πολιτεία*» (διήγημα), «*Νύκτα τοῦ Ἁγίου Γιάνη*», «*Κοκκίνη κλωστή*» (μονόπρακτα), ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ «*Προμηθέως Δεσμώτου*» τοῦ Αἰσχύλου, «*11 π. μ.—1 μ. μ.*», «*Γυναῖκες*». Τὸ 1925 ἔδωκεν εἰς τὸ «*Θέατρον τέχνης*» τὰ «*Πληγωμένα πουλιά*» καὶ τὸ 1933 εἰς τὸ «*Ἐθνικὸν Θέατρον*» τὸ «*Ἐνῶ τὸ πλοῖον ταξιδεύει*», δράματα. Τόσον εἰς τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τῆς ὅσον καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν δράσιν τῆς ἐξεδήλωσε διαρκῶς σαφέστερον σοσιαλιστικὰς τάσεις, τὰ δὲ θέματα τῆς ἠντλησε πάντοτε ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἀθλιότητα καὶ, κατὰ μέγα μέρος, ἀπὸ τὴν τραγικὴν θέσιν τῆς γυναικὸς εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν.

Καζαντζάκης (Νίκος).—Σύγχρονος Ἕλλην λογοτέχνης, γεννηθεὶς τὸ 1885 εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ φιλοσοφίαν ἐν Παρισίοις, οὗτου ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Μπερξόν. Ἐκτὸς τῶν εἰς περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδας δημοσιευθέντων καὶ τῶν μεταφράσεων (Ντάρβιν, Νίτσε, Μπερξόν, Ριμπὼ κ.τ.λ.) ἐξέδωκε εἰς ἰδιαιτέρους τόμους τὰ ἔργα «*Ὀφίς καὶ κρίνο*» (1906), «*Πρωτομάστορας*» (1910) τραγωδίαν, στηριζομένην εἰς δημώδη θρύλον καὶ μελοποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μ. Κυλομοίρη, «*Ὀδυσσεύς*» (1923) «*Νικηφόρον Φωκᾶν*» (1928), «*Χριστὸν*» (1928) λυρικὰς τραγωδίας καὶ τὰ πεζὰ «*ταξιδεύοντας*» (1928), ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις ἐξ Αἰγύπτου, Ἰταλίας, Ἰσπανίας, «*Τί εἶδα στὴ Ρουσσία*» (2 τόμοι, 1928), τὴν «*Ἀσκητικὴν*» (*Salvatores Dei*) (1928), ἔμμετρον μετάφρασιν Ὀλοκλήρου τῆς «*Θείας κωμωδίας*» τοῦ Δάντου (1934) καὶ γαλλιστὶ τὸ ἐκ τῆς

Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἐμπνευσθὲν μυθιστόρημά του «*Toda Raba*» (1934) ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Νικολαί Καζανι Τήν ποιητικὴν ἀξίαν τοῦ Καζαντζάκη μειώνει σημαντικώτατα ἡ ἐπιτήδευσις καὶ ἡ ἔμφασις. Κοινωνικῶς ὁ Καζαντζάκης εἶναι νεφελώδης καὶ ἀσυνεπέστατος. Ἡ «*Ἀσκητικὴ*», προσπάθεια φιλοσοφικοκοινωνικῆς μελέτης, ὅπου ἐμφανίζεται κῆρυξ ἐνὸς ἰδιοτύπου καὶ ἀκαθαρστοῦ «*μετακομμουνισμοῦ*», εἶναι ἄθροισμα ἀσυνειπῶν καὶ ἀσαφῶν ἰδεαλιστικῶν σχηματισμῶν. Εἰς τὸ «*Τί εἶδα στὴ Ρουσσία*» εἶναι θαυμαστῆς τοῦ Σοβιετικοῦ καθεστῶτος ἐνῶ εἰς τὸ «*Ταξιδεύοντας*» ἐκδηλώνεται θιασώτης τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ καὶ εἰς ἄρθρον του εἰς γαλλικὸν περιοδικὸν (*Cahier bleu*, Ἀπρίλιος 1934) ὑμνητῆς ἀντιδραστικοῦ Ἑλληνοῦ πολιτικοῦ.

Καζουϊστική (*casuistique*). Βλ. λ. *Περίπτωσιολογία*.

Καθαρεύουσα.—Καλεῖται οὕτω μορφή τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης τεχνητὴ καὶ ἐπὶ τῆς λογίας παραδόσεως στηριζομένη, οὐδέποτε ἀμιγῶς ὀμιλουμένη, γραφομένη δὲ μόνον. Τὸ ὄνομά τῆς ὀφείλεται εἰς τὴν πεπλανημένην ἀντίληψιν ὅτι ἡ μορφή αὕτη, ἡ ὁποία μόνον τὸ γραμματικὸν τυπικὸν τῆς ἀρχαίας διατηρεῖ καὶ τοῦτο ὄχι πάντοτε, εἶναι καθαρὰ, ἀπηλλαγμένη ξένων καὶ διαλεκτικῶν στοιχείων, ἐνῶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὕτη εἶναι πλήρης γαλλισμοῦ καὶ ἄλλων λεκτικῶν τρόπων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἀρχαίαν ἀττικὴν γλῶσσαν. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ μορφή αὕτη δὲν εἶναι σταθερά. Συνήθως διακρίνουν τὴν καθαρεύουσαν εἰς αὐστηράν, εἰς ἀνειμένην καὶ εἰς δημωδεστέραν, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν σαφῆ διακριτικὰ ὄρια τῶν τριῶν διαιρέσεων. Ἡ καθαρεύουσα, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *δημοτικὴν* (βλ. λ.), τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ ἡ ὁποία προῆλθεν ἐξ ὀμαλῆς ἕξελιξεως (καὶ οὐχὶ φθορᾶς ὅπως συνή-

θως άντεπιστημονικώτατα ίσχυρίζονται οί όπαδοί τής καθαρανούσης) τής «κοινης», ήτοι τής γλώσσης τών ευαγγελίων ήεις δεμορφώθη κατό τούς έλληνιστικούς χρόνους έκ τής άττικης κυρίως διαλέκτου. Ή καθαρεύουσα είναι ή επίσημος γλώσσα του κράτους. Είς αυτήν συντάσσονται τά δημόσια έγγραφα, οί νόμοι, τά διατάγματα κλπ. είς αυτήν όμιλοϋσιν έν τή βουλῆ, τή γερουσία, τοίς δικαστηρίοις κλπ. Είς τήν καθαρεύουσαν έπίσης γράφονται τά περισσότερα έκ τών έπιστημονικών συγγραμάτων, τά κύρια άρθρα τών έφημερίδων (πλήν τών σοσιαλιστικών και κομμουνιστικών, αί όποίαι συντάσσονται έξ όλοκλήρου είς τήν δημοικήν) κλπ. Ή καθαρεύουσα έχει έξορισθῆ όριστικώς έκ τής λογοτεχνίας (πεζογραφίας και ποιήσεως).

Καθαροί.—Σύμπλεγμα αίρετικών οί όποίοι κατό τά τέλη του 12ου και τάς άρχάς του 13ου αιώνας έξετείνοντο επί τής Βαλκανικής χερσονήσου, τής βορείου και κεντρικής Ίταλίας, τής Γαλλίας, τής Ίσπανίας, τής κοιλάδος του Ρήνου, τής Άλσατίας, τών Κάτω Χωρών, τής κεντρικής Γερμανίας κλπ. Πάντες οϋτοι έκαλοϋντο γενικώς Καθαροί έκ τής ελληνικής λέξεως καθάρως, έφερον όμως ίδια όνόματα ως: Ύφανταί, Παταρίνοι, Πτωχοί τής Λομβαρδίας, Παυλικιανοί, Πτωχοί τής Λυώνος, Βαλδιανοί, Άλβίγιοι, Βογόμιλοι, Βούλγαροι, Άρνολδισταί κλπ.

Αί άρχαί του κινήματος τών Καθάρων άνάγονται είς τό δεύτερον ήμισυ του 10ου αιώνας. Έν έκ τών σπουδαιότερων κέντρων τής αναπτύξεώς του υπήρξεν ή Βουλγαρία, όπου έγεννήθη ζωηρά άγροτική αντίδρασις κατό του γεννωμένου εκεί φεουδαλισμού. Έκ Βουλγαρίας τό κίνημα έπεξετάθη είς τήν δυτικήν Ευρώπην όπου υπεδύθη «άστικήν» μορφήν, παρασύραν κατοίκους τών πόλεων και τεχνίτας ίδίως. Άπό τής συνόδου τής Όρλεάνης (1022)

όποτε δεκατρείς Καθαροί κατηγορήθησαν ως άσκοϋντες «ελεύθερον έρωτα» και ένδεκα έξ αυτών κατεδικάσθησαν είς τον διά πυρῶς θάνατον, δέν έπαυσαν αί διώξεις μέχρι του τέλους του μεσαιώνος. Το 1052 προσήχθησαν ένώπιον τής συνόδου του Άρράς ως αίρετικοί διάφοροι, οί ότιοί είχον υποστηρίξει ότι ή οϋσία τής θρησκείας έγκείται είς τήν έκτέλεσιν αγαθών πράξεων, τήν εργασία και τήν αγάπην τών συνανθρώπων, και ότι οί οϋτω ζώντες δέν είχον ανάγκην οϋτε μυστηρίων οϋτε εκκλησιών. Το κίνημα έξηπλώθη κανταχού τής δυτικής Ευρώπης. Το 1052 εκάησαν επί τής πυρῶς αίρετικοί τινες έν Γκροσάρ, διότι ετάχθησαν κατό του πολέμου, του φόνου και τής θανατώσεως τών ζώων. Το 1030 αίρετικοί του Μονφόρ παρά τό Τουρίνον κατηγορήθησαν και έδικάστησαν διότι ετάχθησαν κατό τών θρησκευτικών τελετών, του γάμου και τής θανατώσεως τών ζώων και υπέρ τής κοινοκτημοσύνης τών αγαθών.

Τό οίονει διεθνές τουτο κίνημα δέν είχε οϋτε θεωρίαν οϋτε τακτικήν ένιαίαν. Δυναμέθα έν τούτοις να διακρίνωμεν έν αυτω δύο κύρια ρεύματα: τό του γνωστικομανιχαϊκού δϋϊσμοϋ και τό του άμαλριχείου πανθεισμοϋ. Το πρώτον, μέ τον άνταγωνισμόν τον όποιον έγκαθίδρυσεν μεταξύ τών δύο υπερτάτων δυνάμεων του Καλού και του Κακού, του Πνεύματος και τής Ύλης, ήτο είς τον υπέρτατον βαθμόν αϋστηρόν και άσκητικόν, διότι έπέδίωκε τήν κατανίκησιν τής Ύλης. Οί όπαδοί του πανθειστικού ρεύματος άντιθέτως, άπέρριπτον κάθε άσκητισμόν και κάθε είδος ήθικου έξαναγκασμοϋ. Άλλ' ή επιδρασις του υπήρξεν εφήμερος. Ή μεγάλη πλειοψηφία τών Καθάρων ήκολούθει βίον άπλοϋν και μέτριον και έδόξαζε τήν περι του κόσμου άντίληψιν τών γνωστικών και τών μανιχαίων.

Τά κοινά χαρακτηριστικά όλων σχεδόν τών αίρέσεων τής κατηγορίας τών Καθάρων ήσαν ή άποστολική πτωχεία,

ἡ πάλῃ κατὰ τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μοναχικῶν ταγμάτων, ἡ ἐπιδιώξις ζωῆς στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κοινοκτημοσύνης, ἡ ἀπόκρουσις τῶν μυστηρίων, τῶν δογμάτων καὶ τῶν τελετῶν τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας. Τινὲς ἐκ τῶν αἰρέσεων τούτων ἦσαν διηρημέναι εἰς δύο τάξεις: εἰς τὴν τάξιν τῶν τελείων καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν πιστῶν. Οἱ πρῶτοι ἠκολούθουν αὐστηρῶς τὴν «καθαράν» κοινωνικὴν ἠθικὴν. Ἐζῶν ἐν πτωχείᾳ, ἀσκητισμῷ καὶ κοινοκτημοσύνῃ. Οἱ ἄλλοι, καίτοι ἦσαν κεχωρισμένοι τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας, ἔζῶν ὅπως καὶ οἱ θνητοὶ καὶ ἀνέμενον τὴν ἔλευσιν ἐποχῆς, καθ' ἣν θὰ ἠδύναντο ὅλοι οἱ Καθαροὶ ν' ἀκολουθήσουν ζωὴν σύμφωνον πρὸς τὸ ἰδεῶδες των.

Γενικῶς εἰπεῖν ἡ τακτικὴ των ἦτο τακτικὴ εἰρηνόφιλος. Ἦσαν ἐναντίον πάσης βίας καὶ ἐξωτερικοῦ καταναγκασμοῦ καὶ ἐθεώρουν τὰς σταυροφορίας ὡς τεράστια ἀνθρωπομακελαία. Μόνον εἰς στιγμὰς ἀπολύτου ἀνάγκης ὅταν ἀπειλοῦντο ὑπὸ πλήρους ἐξοντώσεως, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα.

Τοῦτο συνέβη π.χ. μὲ τοὺς Βαλδιανούς, τὴν ἰσχυροτέραν ἐκ τῶν αἰρέσεων τῶν Καθαρῶν. Πάντες ἐπίστευον εἰς τὸν τελικὸν θρίαμβον τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος, τῆς ἀγάπης τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἀληθείας.

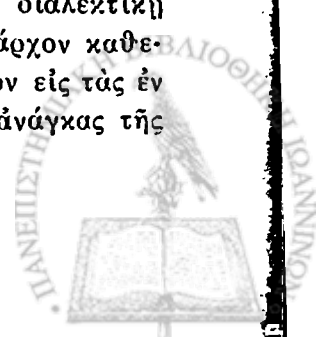
Δυστυχῶς δὲν κατέχομεν ἀμέσους πηγὰς περὶ τῆς θεωρίας καὶ πρὸ πάντων τῶν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων τῶν Καθαρῶν, προερχομένας ἐξ αὐτῶν τούτων, διότι τὰ συγγράμματά των ἐκάησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας. Ὅτι γνωρίζομεν προέρχεται ἀπὸ ἀντιαιρετικὰς πραγματείας παπῶν, ἐπισκόπων, μοναχῶν κλπ. οἱ ὅποιοι ἐνδιεφέροντο περισσώτερον διὰ τὰς θρησκευτικὰς παρά διὰ τὰς κοινωνικὰς ἀντιλήψεις τῶν αἰρετικῶν.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὗτοι ἐθεώρουν τὴν εὐαγγελικὴν πτωχείαν ὡς τὸ ἰδεῶδες τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὸν γάμον ὡς κακόν. Ἀπὸ

κοινωνικῆς ἀπόψεως, ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλία τοῦ Ἰησοῦ ἦτο ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς οἱ αἰρετικοὶ ἤντλουν ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ ἀφορῶντα τὸ ἰδεῶδες τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Ἐτήρουν κατὰ γράμμα τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς, τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ὄρκου, τὴν βοήθειαν πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἤθους Ἦσαν ἐχθροὶ κάθε καταναγκασμοῦ καὶ κάθε ἐξωτερικοῦ κανονισμοῦ. Ἐθεώρουν τὰ μυστήρια, τὰ δόγματα καὶ τὰς ἐντολάς τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας ὄχι ὡς μέσα, ἀλλὰ ὡς ἐμπόδια τῆς σωτηρίας. Ἀπέναντι τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐτήρουν ἀντιπολιτευτικὴν στάσιν.

Μετοξὺ τῶν Καθαρῶν ἦσαν πολὺ διαδεδομέναί αἱ ἰδέαι τῆς κοινοκτημοσύνης καὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Προσεπάθουν νὰ πραγματοποιήσουν τὸ ἰδεῶδες τῶν πρωτογόνων χριστιανικῶν κοινοτήτων, ἀπέρριπτον κατ' ἀρχὴν τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς στηριζομένην κοινωνικὴν ὀργάνωσιν καὶ ἔτεινον πρὸς τὴν ὀμαδικὴν ζωὴν διὰ νὰ καταπολεμήσουν τὸ ὑλιστικὸν πνεῦμα καὶ νὰ ἀναπτύξουν ὅλας τὰς χριστιανικὰς ὑρετάς. Δὲν φαίνεται πιθανὸν νὰ ἴδρυσαν οἱ Καθαροὶ μεγάλας κοινωνικημονικὰς ὀργανώσεις, διότι ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐνισχύθησαν ἀπὸ ἀπόψεως ὀπαδῶν, ἀντιμετώπισαν λυσσαλέαν καὶ ἐξοντωτικὴν τὴν ἐπίθεσιν τῆς ἐπισήμου ἐκκλησίας. Χιλιάδες ἐξ αὐτῶν ἐκώησαν, ἐσφάγησαν ἢ ἐδολοφονήθησαν ἐντὸς τῶν φοβερῶν φυλακῶν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.

Καθεστώς.—Ἡ κατάστασις ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ τελεῖ λαός τις ἢ χώρα. Οὕτω γίνεται λόγος περὶ καθεστῶτος δουλείας, φεουδαρχικοῦ καθεστῶτος, ἀστικοῦ καθεστῶτος, σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Ἐν τῇ διαλεκτικῇ πορείᾳ τῆς ἱστορίας τὸ ὑπάρχον καθεστῶτος παύει ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἐν τῷ μεταξὺ μεταβληθείσας ἀνάγκας τῆς

κοινωνίας, τότε δὲ ἐμφανίζεται ἡ πάλι μεταξὺ ἀρχουσῶν τάξεων (καθεστωτικῶν) καὶ ἐπαναστατικῶν τάξεων (ἀντικαθεστωτικῶν). Αἱ ἀρχουσαι τάξεις ἐπιδιώκουν τὴν διὰ παντὸς μέσου διατήρησιν τοῦ καθεστώτος, τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὁποίου ζητοῦν αἱ καταπιεζόμεναι τάξεις, ἐπιδιώκουσαι τὴν ὀργάνωσιν νέου καθεστώτος ἀνταποκρινομένου εἰς τὰς ἐν τῷ μεταξὺ δημιουργηθείσας νέας κοινωνικὰς συνθήκας.

Τοῦ ὅρου *καθεστῶς* (*statu quo*) γίνεται χρῆσις καὶ ἐν τῇ διεθνῇ πολιτικῇ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς διατηρήσεως τοῦ ὑπάρχοντος ἑδαφικοῦ καθεστώτος. Ὅταν, κατὰ τὸ αὐτὸ διαλεκτικὸν σχῆμα, τὸ ἐκ τερματισίας ἕνα πόλεμον συνθήκης εἰρήνης δημιουργηθὲν ἑδαφικὸν καθεστῶς παραβλάπτει τὰ ἐν τῷ μεταξὺ δημιουργηθέντα συμφέροντα μιᾶς χώρας, ἐπιδιώκεται παρὰ τῆς χώρας αὐτῆς ἡ τροποποίησις τοῦ ὑπάρχοντος ἑδαφικοῦ καθεστώτος, ἐῶν αἱ ἐκ τῆς αὐτῆς συνθήκης ὠφεληθεῖσαι χῶραι ἐπιμένουν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ καθεστώτος. Ἡ φυσικὴ κατάληξις εἶναι ὁ πόλεμος. Ἡ σημερινὴ διαμάχη περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν συνθηκῶν, δι' ὧν ἐτερματίσθη ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ἀφορᾷ διατήρησιν ἢ μεταβολὴν τοῦ ἑδαφικοῦ καθεστώτος τῆς Εὐρώπης, ὁδηγεῖ δὲ ἀναποφεύκτως εἰς πόλεμον.

«Καθημερινή».— Ἡμερησία ἀθηναϊκὴ ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα τὸ 1919 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Α. Βλάχου. Ἠκολούθησε πάντοτε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκ τῶν ἐγκυροτέρων ὀργάνων καὶ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τοῦ ὁποίου ἀσχεῖ σημαντικὴν ἐπιρροήν. Ἀγωνισθεῖσα μετὰ τοῦ κόμματος αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μοναρχίας πρώτῃ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς προσαρμογῆς πρὸς τὸ ἐπιβληθὲν πλέον δημοκρατικὸν καθεστῶς.

Καθολικὴ ψηφοφορία.— Τὸ δικαίωμα ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ ὅπως με-

τέλλῃ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων του εἰς τὴν κρατικὴν ἢ τὴν τοπικὴν διοίκησιν. Αὐτὴ ἡ δημοκρατικὴ ἐπανάστασις, οὔτε εἰς τὴν τελειοτέραν της μορφήν, τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἣτις ἐπέβαλε τὴν ἀρχὴν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας δὲν ἐθέσπισεν ἀμέσως τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν. Τοῦναντίον ὁμολογοῦσα ἀπροκαλύπτως τὴν ἀστικὴν καταγωγὴν της, παρεχώρησε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν μόνον εἰς τὴν ἀστικὴν, εὐπορον τάξιν. Ὡς κριτήριον ἐτίθετο τὸ ποσὸν τοῦ πληρωνομένου φόρου, ἐμμέσως καθορίζοντος τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ πολίτου. Εἰς πολλὰς μάλιστα χώρας εἶχεν ἐπιβληθῆ ἰσχυρὰ πολλαπλῆς ψηφοφορίας, καθ' ὃ εἰς πολίτης διέθετε πλείονας τῆς μιᾶς ψήφους (βλ. *πολλαπλῆ ψηφοφορία*) ἀναλόγως τῆς περιουσιακῆς του καταστάσεως. Ἐκ τούτου μακροὶ διεξήχθησαν ἀγῶνες εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας ὑπὸ τῶν λαϊκῶν τάξεων διὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς «καθολικῆς καὶ ἴσης ψηφοφορίας». Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους πρωτηγωνίστησε πάντοτε τὸ προλεταριάτον, πολλοὶ δὲ αὐτῶν παρέμειναν ἱστορικοὶ ὡς τὸ χαρτιστικὸν κίνημα ἐν Ἀγγλίᾳ (βλ. *Χαρτισμὸς*) καὶ αἱ μεγάλαι ἀπεργίαι τοῦ Βελγίου κατὰ τὴν πρώτῃν δεκαετηρίδα τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἐν Ἑλλάδι ἡ καθολικὴ καὶ ἴση ψηφοφορία ἐπεβλήθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ἡ μὴ ὑπαρξίς ἰσχυρᾶς ἀστικῆς τάξεως, ἣτις θὰ ἔτεινεν εἰς τὴν μονοπώλησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ ὑπάρχουσα ἀνίσχυρος ἀκόμη ἀστικὴ τάξις εἶχε συμφέρον ν' ἀντιτάξῃ τὸ σύνολον τῶν λαϊκῶν μαζῶν εἰς τὰ ἰσχυρὰ ἀκόμη φεουδαρικὰ στοιχεῖα.

Ἡδη ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ἔχει ἐπιβληθῆ σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ σύγχρονα κράτη. Οὐχ' ἦττον περιορισμὸν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἀποτελεῖ ἡ μὴ παραχώρησις τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας, εἰς τὸ ἥμισυ δη-

λαδὴ τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας, ὡς καὶ ὁ καθορισμὸς ὑψηλοῦ ὄριου ἡλικίας ἀφ' οὗ παραχωρεῖται τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου. Ὁ ἐκδημοκρατισμὸς μιᾶς χώρας συμβαδίζει μὲ τὸ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου πολιτῶν. Οὕτω τὰ ἐργατικά κόμματα ἐκηρύχθησαν πάντοτε ὑπὲρ τῆς γυναικείας ψήφου καὶ τοῦ ἐτοβιβασμοῦ τοῦ ὄριου ἡλικίας.

Καθολικισμός.—Μία ἐκ τῶν διακλαδώσεων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἐκπροσωπούμενη ὑπὸ ἰδιαιτέρας Ἐκκλησίας, τῆς Ρωμαϊκῆς μὲ ἀρχηγὸν τὸν πάπαν. Σοβαραὶ διαφοραὶ τόσον ὡς πρὸς τὸ δόγμα ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν, χωρίζουν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὰς ἄλλας χριστιανικὰς ἐκκλησίας, τὴν ὀρθόδοξον καὶ τὴν διαμαρτυρομένην (προτεσταντικὴν). Ὁ ρόλος τῆς ὑπῆρξε πάντοτε ἀντιδραστικός. Ὁ καθολικισμὸς ἀπὸ τῆς γενέσεώς του μέχρι σήμερον ἐτάχθη πάντοτε εἰς τὸ πλευρὸν κάθε ἀντιδραστικῆς κινήσεως καὶ ἐναντίον κάθε προοδευτικῆς πνοῆς καὶ κάθε νεωτέρας θεωρίας.

Τὸ μεταφυσικὸν τῆς θρησκευτικῆς οὐσίας καὶ τὸ μόνιμον καὶ ἀναλλοίωτον τῆς δογματικῆς, ἔφερεν εἰς ἔτι μεγαλυτέραν ἀντίθεσιν τὸν καθολικισμὸν πρὸς τὰς νεωτέρας ιδέας, τὰς ὁποίας εἰσήγαγεν ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ προήγαγε μέχρι τοῦ σημερινοῦ σημείου ἢ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς ἐλευθέρως σκέψεως. Εὐρεθεῖσα τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ διαθέτουσα θαυμασίαν ὀργάνωσιν στελεχῶν δὲν ἐδίστασε νὰ δώσῃ τὴν μεγάλην μάχην.

Ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασεως καὶ ἐντεύθεν, ἡ ἀντίδρασις τοῦ καθολικισμοῦ, ἐκδηλωθεῖσα ἐναργέστερον, παρουσιάζει ἰδιαιτέρον κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον. Ἦδη ἀπὸ τῆς 29ης Μαρτίου 1790 ὁ πάπας Πίος ὁ Στ' κατεδίκασεν ὅλας τὰς ἐπαγγελίας τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασεως: κυρίως δὲ τὴν ἐ-

λευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἐθνικοποίησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας τὴν ὁποίαν ἐχαράκτηρισεν ὡς πρᾶξις ἱεροσυλίας.

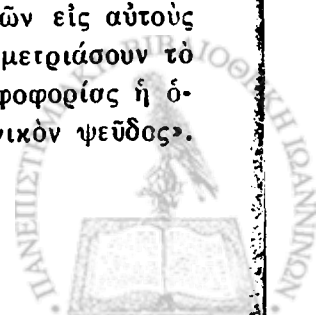
Τὸ σύνθημα τοῦ Πίου τοῦ Στ' ἠκολούθησαν ὅλοι οἱ μετέπειτα διάδοχοί του, καὶ ἄλλεπάλληλοι παπικαὶ ἐγκύκλιοι ἐχαρακτήρισαν τὴν ιδέαν τῆς ἐλευθερίας ὡς οὐτοπίαν, ὡς ἀνήθικον πρᾶξις καὶ ἀντίθετον πρὸς τὰς θείας παραδόσεις τῶν εὐσεβῶν βασιλέων καὶ τῶν χριστιανικῶν λαῶν.

Παρ' ὅλην τὴν μόρφωσιν τῶν οτελεχῶν τοῦ καθολικισμοῦ, οἱ θεωρητικοὶ οἱ ἑποιοὶ ἔπρεπε νὰ δώσουν τὴν μάχην ἐναντίον τῶν νέων ιδεῶν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐφεύρουν ἄλλο ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἐλευθερίας, παρὰ τὴν πενιχρὰν σοφιστείαν ὅτι «δὲν ὑπάρχει ἐξουσία ἢ ὁποία νὰ μὴν ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ κάθε ἐλευθερία, στρεφομένη ἐναντίον τῆς ὑφισταμένης ἐξουσίας, εἶναι πρᾶξις ἐναντίον τοῦ Θεοῦ».

Τὰς ιδέας τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασεως διεδέχθησαν ἄλλαι, τολμηρότεραι ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, καὶ ὁ καθολικισμὸς, ὁ φυσικώτερος καὶ αὐθεντικώτερος πολέμιος αὐτῶν, δὲν ἤργησε νὰ ὑψώσῃ τὴν ἀπειλητικὴν του φωνήν. Ὁ πάπας Πίος ὁ Θ' κατεδίκασε (τὴν 20ην Ἀπριλίου καὶ 8ην Δεκεμβρίου 1849) τὰς σοσιαλιστικὰς καὶ κομμουνιστικὰς ιδέας, κηρύξας ὅτι «... οἱ πτωχοὶ δὲν πρέπει νὰ δυσανασχετοῦν διὰ τὴν τύχην των, διότι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πενία τοῖς ἐξασφαλίζει τὴν μέλλουσαν σωτηρίαν».

Τέλος τὴν 8ην Μαρτίου 1864, διὰ τῆς ἐγκυκλίου «*Quanta cura*» σηλητεῖει δημοσίᾳ τὰς «νέας πλάνας»: τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, τὴν ἐλευθερίαν τῶν θρησκευμάτων, τὸν σοσιαλισμὸν, τὸν κομμουνισμὸν κ.ἄ.

Τὸ 1871, ὁ πάπας συνεχάρη τοὺς Γάλλους προσκυνητὰς συνιστῶν εἰς αὐτοὺς νὰ προσπαθήσουν ὅπως μετριάσουν τὸ κακὸν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἢ ὁποία ἀποτελεῖ «οἰκουμενικὸν ψεῦδος».

Ἐν τούτοις ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, πρὸ τοῦ οἰκτροῦ θεάματος τῆς δεινοπαθοῦσης μάξης καὶ μὲ τὸν φόβον μήπως χάσῃ τὴν ἐπιρροήν της ἐπὶ τῶν μαζῶν ἀναγκάζεται νὰ ἀνακρούσῃ πρῦμναν. Ἡ μεταστροφή αὕτη ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἐγκυκλίου «*Requim novarum*», τὴν 15ην Μαΐου 1891, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Λέων ὁ ΙΓ' ἐμφανίζεται προστάτης τῶν μαζῶν, καταδικάζων σχεδὸν τὸ καπιταλιστικὸν σύστημα. Διὰ τῆς ἐγκυκλίου αὐτῆς καὶ δι' ὅλης τῆς συνεποῦς πολιτικῆς του ὁ Λέων ΙΓ' ἔρριψε τὸν σπόρον τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, καλέσας ἐπισήμως ὅλους τοὺς χριστιανούς ἐργάτας νὰ ταχθοῦν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν ἐπισκόπων.

Μολονότι τὰ παπικὰ ταῦτα κηρύγματα ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐξαπάτησιν τῶν μαζῶν καὶ τὴν ἔμμεσον καθιέρωσιν τῆς ὑποδουλώσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν, εὐρέθησαν, ἐν τούτοις, «καθὼς πρέπει» ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι κατεταράχθησαν ἐξ αὐτῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καθολικισμοῦ ἠναγκάσθη, ἐν μέσῳ μιᾶς δυσαρέστου ἀτμοσφαιρας, τὴν ὁποίαν εἶχε δημιουργήσει ἡ ὑπόθεσις Ντρεῦφούς, νὰ ἀνασκευάσῃ μερικὰ ἀμφίβολα σημεῖα τῆς προαναφερθείσης ἐγκυκλίου διὰ μιᾶς νέας, τῆς «*Graves Communi*» (18 Ἰανουαρίου 1901). Εἰς αὐτὴν ἐπεξηγεῖ, ὅτι ἡ «χριστιανικὴ δημοκρατία» δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν «σοσιαλιστικὴν» καθόσον ἡ τελευταία ἀντιστρατεύεται πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν χριστιανικὴν πίστιν.

Ὁ διάσημος οὗτος πάπας, κατὰ τὸ ἰωβιλαῖον του (1903), ἐξέδωκε τὴν τρίτην ἱστορικὴν του ἐγκύκλιον διὰ τῆς ὁποίας καταδικάζει ὀριστικῶς τὸ «κακὸν εἰς τὴν ρίζαν του», ἀρνεῖται δηλαδὴ ὀλόκληρον τὴν φιλοσοφίαν τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν «ἀπορρέουν ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ὁ σοσιαλισμὸς».

Εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς καταγιγῆδας τῶν τελευταίων ἐτῶν ὁ καθολικισμὸς ἐφιλοδόξησε πρὸς στιγμὴν νὰ ἀκολουθήσῃ πολιτικὴν διεθνῆ, μόνον

καὶ μόνον διὰ νὰ σταθεροποιήσῃ ἓνα ἐνιαῖον μέτωπον τῶν καθολικῶν ὄλου τοῦ κόσμου, ἐναντίον τῶν νεωτέρων ἰδεῶν. Οἱ αὐτοὶ λόγοι, οἱ ὅποιοι ματαιῶνουν ἀναλόγους προσπαθείας τῶν δορυφόρων τοῦ καπιταλισμοῦ, φυσικῶς τῷ λόγῳ παρέλυσαν μέχρι κωμικότητος τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ πόλεμος τοῦ 1914—1918 ἦτο τὸ σοβαρώτερον ράπισμα. Ὁ πάπας ἀπὸ τὸ οὐδέτερον βατικανὸν ἐξηκολούθησε νὰ κηρύττῃ τὴν εἰρήνην, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀντιπρόσωποί του ἠύλουν τὰ ὄπλα τῶν ἐκατέρωθεν μαχομένων παρατάξεων. Ἐπὶ πλέον καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΕ' ἐξέπεσεν ἠθικῶς μὲ τὴν ἀνόητον μᾶλλον παράτολμηρὰν γνώμην του, ὅτι ὁ πόλεμος ἐκεῖνος «δὲν ἦτο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπετέλει ἐξιλαστήριον πρᾶξιν».

Ἡ ὄλη στάσις τοῦ καθολικισμοῦ εἰς τὰ μεγάλα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα καὶ ἡ σχετικὴ δρᾶσις του, μόνον τοὺς ἀφελεῖς δύναται νὰ ἐξαπατήσῃ. Ἡ ἰδεολογικὴ του φαινομενικὴ προοδευτικότης καὶ ἡ πραγματικὴ συμβιβαστικότης ἐναντι τῆς ἀστικῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε κατεπολέμει, δὲν σημαίνει πρόοδον τοῦ καθολικισμοῦ. Ἀφ' ἣς στιγμῆς ἡ ἀστικὴ τάξις ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐπαναστατικὴ καὶ τὰ ἀστικά καθεστῶτα ἠσθάνθησαν ἐν μέσῳ τοῦ καλπάζοντος μαρasmus τῶν τὰ θανάσιμα πλήγματα ἐκ μέρους τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς προόδου, ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ ὀπισθοχωρήσουν καὶ νὰ ζητήσουν σύμμαχον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἄριστα ὀργανωμένου καθολικισμοῦ.

Καϊμπριτζ (Cambridge).— Πόλις τῆς Ἀγγλίας κειμένη 90 χλμ. βορειοανατολικῶς τοῦ Λονδίνου, ἔχουσα 60 χλμ. κατοίκων. Εἶναι περίφημος διὰ τὸ ἐν αὐτῇ πανεπιστήμιον. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο, ἐν ἐκ τῶν δύο μεγάλων πνευματικῶν κέντρων τῆς Ἀγγλίας.

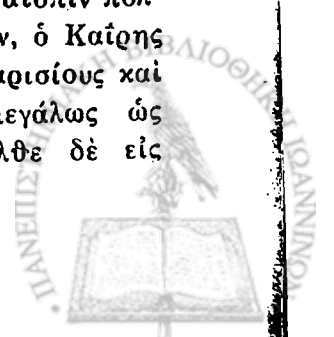

μετά τοῦ ἰσοτίμου του πανεπιστημίου τῆς Όξφόρδης, ἰδρύθη πιθανώτατα κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Σορβόννης τῶν Παρισίων. Κατέχει πλεῖστα προνόμια, ὡς τὸ τῆς εὐρυτάτης ἐπεμβάσεως ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως καὶ ἀποστέλλει δύο βουλευτὰς εἰς τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων. Διατηρεῖ πλεῖστα μεσαιωνικὰ ἔθιμα ἐπιβάλλοντα αὐστηροτάτην πειθαρχίαν εἰς τοὺς φοιτητὰς, οἵτινες κατὰ τὸ μέγιστον μέρος των εἶναι οἰκότροφοι τῶν διαφόρων κολλεγίων τῶν ἀποτελούντων τὸ πανεπιστήμιον. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ ἔχει καταστή τὸ πνευματικὸν κέντρον τῶν συντηρητικῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τῆς Όξφόρδης ὅπου ἐπικρατοῦν φιλελεύθεροι καὶ σοσιαλιστικαὶ ἀκόμη ἀντιλήψεις μεταξὺ τῶν φοιτητῶν.

Καί ντ' Όρσαι.— Ὄνομα ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται συνήθως τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπὶ τοῦ Σηκουάνα ἀποβάθρας ντ' Όρσαι (Quai d' Orsay), ἐφ' ἧς κεῖται τὸ μέγαρον τοῦ ὑπουργείου τούτου.

Καίρης (Θεόφιλος).—Μέγας Ἕλληνας διδάσκαλος καὶ θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστής. Ἐγεννήθη ἐν Ἄνδρῳ τὸ 1781, ἐσπούδασε δὲ ἐν τῇ γενετείρᾳ του, ἐν Κυδωνίαις, ἐν Πάτρῳ, ἐν Πίζῃ καὶ ἐν Παρισίοις. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη τὸ 1811 διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρῃ Ἐὐαγγελικῆς σχολῆς, ἐκτελῶν ταυτοχρόνως καὶ καθήκοντα ἱεροκέρυκος. Τὸ ἐπόμενον ἔτος προσελήφθη εἰς τὴν περιφνημον σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν ὅπου ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Μεμνημένος ὢν εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τοῦ 1819 ὕψωσε πρῶτος, τὸ 1821, τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἄνδρῳ καὶ κατόπιν ἔσπευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐπολέμησε γενναίως καὶ ἔτραυματίσθη. Τὸ 1824 κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τρομερᾶς ἐπιδημίας τοῦ Ναυπλίου, ἐπέ-

δειξε μεγάλην αὐταπάρνησιν περιποιούμενος τοὺς ἀσθενεῖς με κίνδυνον τῆς ζωῆς του. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος παρέμεινεν ἐν τῇ γενετείρᾳ του, ὅπου ἐσχόπει νὰ ἰδρῦσῃ ὀρφανοτροφεῖον καὶ σχολὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἰδρυσεν τὸ 1836. Ἐν ἔτος προηγουμένως ἐπέστρεψε τὸν χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ σωτήρος, τὸν ὁποῖον τοῦ ἀπένειμεν ὁ Ὀθων, τὸ δὲ 1837 ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὸν διορισμὸν του ὡς καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἡ σχολὴ τοῦ Καίρη ἐν Ἄνδρῳ συνέκέντρωσε περὶ τοὺς 600 μαθητὰς καὶ μαθητριάς ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐδίδασκοντο δ' ἐν αὐτῇ φιλολογία, φιλοσοφία, μεταφυσικὴ, ἠθικὴ, ρητορικὴ, ποιητικὴ, ἀνώτερα μαθηματικά, φυσικὴ πειραματικὴ, ἀστρονομία κλπ. ὑπὸ μόνου τοῦ Καίρη. Εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν ἐδίδασκεν ὁ Καίρης καὶ θρησκευτολογίαν, ἐν ἣ ἐξέθετεν ἄνευ προτιμήσεως τὰς ἀρχὰς πασῶν τῶν θρησκειῶν. Συμπλήρωσιν τοῦ μαθήματος τούτου ἀπετέλουν προφανῶς αἱ προσωπικαὶ γνώμαι του ὅτι δὲν ἀπαιτοῦνται τελεταὶ καὶ μυστήρια διὰ τὴν λατρείαν τοῦ ἐνὸς θεοῦ, ἀλλ' ἀρκοῦν ἀπλοὶ ὕμνοι, ὅτι εἶναι ἀδικοιολόγητος ἡ ἀκουσία κατὰ τὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ δόγμα τῶν γονέων των πρὶν ἢ γνωρίσουν ὅλα τὰ δόγματα καὶ δυνηθοῦν νὰ ἐκλέξουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι κατὰ τὴν γνώμην των ἀληθέστερον κλπ. Ἡ ἱερὰ σύνοδος, τρία ἔτη μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς σχολῆς ἐκάλεσε τὸν Καίρη νὰ κάμῃ ρητὴν ὁμολογίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἠρνήθη, τὸν συνέλαβε, τὸν μετέφερε διὰ τῆς βίας εἰς Ἀθήνας τὸν καθήρεσεν ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος ὡς ἀρχηγὸν νέας θρησκείας καὶ τὸν ἐξώρισεν εἰς μονὴν τινα τῆς Σκιάθου, οἱ καλόγηροι τῆς ὁποίας τοῦ ἐφέρθησαν κτηνωδῶς. Κατόπιν πολλῶν μαρτυριῶν καὶ βασάνων, ὁ Καίρης ἠδυνήθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Παρισίους καὶ Λονδίνον, ὅπου ἐιμήθη μεγάλως ὡς μάρτυς τῆς σκέψεως, ἐπανῆλθε δὲ εἰς

Ἑλλάδα τὸ 1844. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρ-
χισε νέα ἐπίθεσις τοῦ κλήρου ἐναντίον
του. Τὸ 1852 εἰσήχθη εἰς δίκην μὲ τὴν
κατηγορίαν τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ μο-
λονότι βαρέως νοσῶν κατεδικάσθη εἰς
διετὴ φυλάκισιν.

Ἐγκαθειροχθεῖς εἰς ὑγρὸν καὶ δυσώδη
θάλαμον τῶν φυλακῶν τῆς Σύρου ἀπέ-
θανεν μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν 9 Ἰανου-
αρίου 1853. Τὴν ἐπομένην τῆς ταφῆς
του αἱ ἀρχαὶ τῆς Σύρου ἀνέσκαψαν τὸν
τάφον καὶ κατέστρεψαν τὸ πτῶμα του.
Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι :
«Στοιχεῖα φιλοσοφίας» (1851), «Γνωστι-
κὴ» (1849), «Φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογι-
κὰ» (1873), «Θεοσοφία» (1852) κ.ἄ.

Κάϊρον.—Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου.
Ἔχει περὶ τὸ 1.100.000 κατοίκων, ἐκ
τῶν ὁποίων τὸ 1 ἑκατομ. εἶναι ἰθαγε-
νεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ ξένοι. Μεταξὺ τῶν
ξένων ὑπάρχουν καὶ περὶ τὰς 20.000
Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι παρὰ τὴν οἰκονο-
μικὴν κρίσιν τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ
τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος
τῶν Αἰγυπτίων, ἐξακολουθοῦν νὰ δια-
τηροῦν τὰ πρωτεῖα μεταξὺ τῶν ξένων,
ὄχι μόνον ἀριθμητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
ἀπόψεως ὑλικῆς δυνάμεως καὶ δράσεως.

Τὸ Κάϊρον θεωρεῖται μία τῶν ὡραι-
ότερων πόλεων τοῦ κόσμου. Ἔχει ὡραίας
οἰκοδομὰς καὶ πυκνότατον δίκτυον ἡ-
λεκτρικῶν τροχιοδρόμων. Ὁραιόταται
γέφυραι συνδέουν τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ
Νείλου, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι κτισμένη
ἡ πόλις μὲ τὰς παρακειμένας νησίδας
Ρόδα καὶ Γεζίρα καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀρι-
στερὰν ὄχθην.

Δι' ἐξωτερικῶν δανείων ἀπὸ τοῦ 1892
ἐκτίσθη ἡ πρώτη σιδηροδρομικὴ γραμ-
μὴ ἡ συνδέσασα τὸ Κάϊρον μὲ τὴν
Ἀλεξάνδρειαν μήκους 208 χλμ. Τὸ Κάϊ-
ρον ἐπίσης συνδέεται σιδηροδρομικῶς
μὲ τὸ Πόρτ-Σαΐδ (236 χλμ.) καὶ μὲ τὸ
Ἀσσουάν-Σαλλάλ (890 χλμ.). Οἱ αἰγυ-
πτιακοὶ σιδηρόδρομοι συνδέονται μὲ
τοὺς τῆς Παλαιστίνης καὶ Χειζάζης.

Τὸ Κάϊρον εἶναι τὸ πνευματικὸν κέν-
τρον τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἐπιτελοῦνται

ἐνδιαφέρουσαι ἐθνικαὶ καὶ κοινωνικαὶ
ζημιώσεις. Ἐκτὸς τῆς ἀρχαιοτέρας ἰσλα-
μικῆς ἱερατικῆς ἀκαδημίας «Ἐλ Ἀζ-
χάρ» (ἀπὸ τὸ 972) μὲ 6.000 σπουδαστάς,
ἔχει ἀπὸ τοῦ 1925 κρατικὸν πανεπιστή-
μιον. Ἡ ἐθνικὴ βιβλιοθήκη ἀριθμεῖ
ἄνω τῶν 100.000 τόμων, 23.000 χειρο-
γράφων καὶ 500 παπύρων, μεταξὺ τῶν
ὁποίων τὰ σπουδαιότερα ἱστορικὰ ἔγ-
γραφα τοῦ μωαμεθανισμοῦ (συλλογὴ
σπανίων Κορανίων κ.λ.π).

Ἡ ἑλληνικὴ παροικία διατηρεῖ νοσο-
κομεῖον καὶ ἀρκετὰς σχολὰς. Ἑλληνι-
καὶ σχολαὶ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰ προά-
στεια τοῦ Καίρου: εἰς τὴν λουτρόπολιν
Χελλουάν, Ζεῖτοῦν καὶ Ἡλιούπολιν ὅ-
που ὑπάρχουν ἀρκετοὶ Ἕλληνες.

Τὸ Κάϊρον ἐκτίσθη τὸ 969, καὶ σὺν
τῷ χρόνῳ ἀπετέλεσε σημαντικὸν κέν-
τρον. Ἐλεηλατήθη καὶ ἀπεγυμνώθη
ὑπὸ τοῦ πρώτου Τούρκου κατακτητοῦ,
τοῦ σουλτάνου Σελίμ, τῷ 1517, ὅστις
μετέφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅτι
πολύτιμον ὑπῆρχε, ἀκόμη καὶ τοὺς ἀλαβα-
στρίνους κίονας τῆς ἀκροπόλεως τὴν
ὁποίαν εἶχε κτίσει τὸ 1179 ὁ Σαλλὰχ-
ἐδ-Δίν.

Ἡ πόλις ἐξωραίσθη ἔτι περισσότε-
ρον ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς καὶ
φέρει ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἱμπερια-
λιστικοῦ «ἐκπολιτιστικοῦ» ἀποικισμοῦ:
ὡραῖα κέντρα διασκεδάσεων καὶ μεγα-
λοπρεπῆ κτίρια καὶ λεωφόρους ἀφ'
ἐνός, ἀφ' ἐτέρου δὲ στενοὺς δρομίσκους
καὶ ἐρειπωμένας κατοικίας ὅπου βασι-
λεύει ἡ ἀθλιότης τῆς δεινοπαθούσης
μάζης.

Καιροσκοπισμός (opportunisme).—
Καλεῖται οὕτω ἡ τακτικὴ ἐκείνη τῶν
πολιτικῶν κομμάτων κυρίως, καθ' ἣν
ἐν τῇ πράξει γίνεται ὑπὲρ τὸ δέον προ-
σαρμογὴ τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν εἰς
τὰς περιστάσεις καὶ εἰς βῆρος πάντοτε
τῶν ἀρχῶν. Ὁ ὅρος ἔχει κακὴν σημα-
σίαν καὶ δὲν ἐννοεῖ τὴν λελογισμένην
καὶ ἀπαραίτητον προσαρμογὴν εἰς τὴν
ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα καὶ τὴν

ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν ἐκμετάλλευσίν της, ἀλλὰ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς αὐτήν, ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν λήθην τῶν γενικῶν ἀρχῶν. Ἄλλωστε βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῶν καιροσκοπικῶν κομμάτων εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ ἔλλειψις γενικῶν ἀρχῶν.

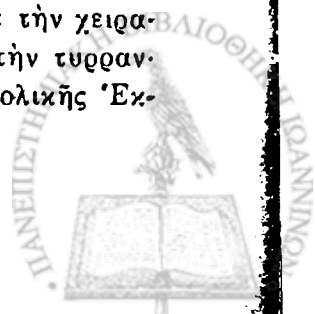
Καῖσαρ (Ἰούλιος Caesar).—Μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μορφῶν τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ἐγεννήθη τὸ 100 ἢ 102 π. Χ. καὶ ἐδολοφονήθη τὸ 44 π. Χ. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Σύλλα διέτρεξε κίνδυνον προγραφεῖς ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα μετέβη εἰς Ρόδον διὰ νὰ σπουδάσῃ ρητορικὴν, συλληφθεὶς ὁμως κατὰ τὸν πλοῦν ὑπὸ πειρατῶν, ἀφέθη ἐλεύθερος μόνον κατόπιν καταβολῆς πλουσιῶν λύτρων. Τὸν στόλον τῶν πειρατῶν τούτων κατέστρεψε ὁ ἴδιος μετ' ὀλίγον ἐνεργήσας κεραυνοβόλως ἐναντίον τῶν εὐθύς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας ὑπῆρξε δημοκρατικός. Ὄταν ὁ Πομπήϊος μετέβη εἰς Ἀσίαν, ὁ Καῖσαρ μετεχειρίσθη πᾶν μέσον διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ. Τὸ 62 ἐστάλη εἰς Ἰσπανίαν ὅπου ὑπέταξεν εἰς τὴν Ρώμην διαφόρους ἀνυποτάκτους λαούς. Ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην μετέσχε τῆς πρώτης τριανδρίας (Καῖσαρ, Πομπήϊος καὶ Κράσσος) καὶ ἐξελέγη ὑπάτος, ἐπιτυχῶν ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην τὴν ψήφισιν νόμων περὶ διανομῆς γαιῶν εἰς τοὺς παλαιμάχους Ρωμαίους στρατιώτας καὶ τοὺς πένητας πολίτας. Κατόπιν ἐγένετο διοικητὴς τῆς ἐντεῦθεν καὶ τῆς πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας, ὅπου διεξήγαγε πολλοὺς καὶ νικηφόρους πολέμους ἐναντίον τῶν Γαλατῶν. Τὸ 55 π. Χ. διεπεραιώθη εἰς τὴν Βρεττανίαν καὶ ὑπέταξε λαοὺς τινὰς τῆς χώρας ταύτης. Τὸ 54 ἦλθεν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν Πομπήϊον, ὁ ὅποιος προσεπάθει νὰ προσεταιρισθῇ τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα. Διαταχθεὶς νὰ διαλύσῃ πρὸ τῆς εἰς Ρώμην ἐπιστροφῆς του τὸν ἐν Γα-

λατίᾳ στρατὸν του, παρήκουσε, κατέλαβε τὴν Ἰταλίαν, ἐπετέθη κατὰ τῆς Ρώμης καὶ ἐγένετο κύριος αὐτῆς. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 49 ἐξελέγη δικτάτωρ, τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος ἐνίκησε λαμπρῶς τὸν στρατὸν τοῦ Πομπήϊου ἐν Φαρσάλιοις τῆς Θεσσαλίας. Κατόπιν προσκλήθεις εἰς Αἴγυπτον ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας, ἐγένετο κύριος τῆς χώρας καὶ παρέδωκε τὴν βασιλείαν εἰς τὴν Κλεοπάτραν, ἀφοῦ δὲ διεξήγαγε καὶ μάχας τινὰς πρὸς τοὺς ὑπολειφθέντας ὀπαδοὺς τοῦ Πομπήϊου ἐγένετο μόνος κύριος τῆς καταστάσεως, ἐκηρύχθη δικτάτωρ διὰ βίου, ἐφρόντισε διὰ τὴν διοργάνωσιν τοῦ κράτους κλπ. Οὐσιαστικῶς ὁ Καῖσαρ εἶχε καταλύσει πλεόν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Ρώμης. Ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις του ἐγέννησε τὸ μῖσος τῶν δημοκρατικῶν, οἱ ὁποιοὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μάρκου Βρούτου καὶ τοῦ Γαίου Κασσίου τὸν ἐδολοφόνησαν τὸ 44 π. Χ.

Ὁ Καῖσαρ ἦτο μέγας στρατηγός, ἀλλὰ καὶ ἐξοχος ρήτωρ καὶ ἀριστος συγγραφεύς. Σῶζονται ἀπομνημονεύματά του περὶ τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πρὸς τὸν Πομπήϊον. Εἰς τὰ ἦθη του δὲν ὑπῆρξεν ἄψογος.

Καισαρισμός.—Ἀπολυταρχικὸν σύστημα διοικήσεως, διὰ τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν ἐν τῷ κράτει ἐξουσιῶν εἰς ἓν πρόσωπον κυβερνῶν κατ' ἰδίαν βούλησιν.

Καισαροπαπισμός.—Σύστημα πολιτειακόν, καθ' ὃ ὁ ἡγεμὼν τῆς πολιτείας, ὁ «καῖσαρ» εἶναι συγχρόνως καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας, «πάπας». Ὁ καισαροπαπισμὸς ὑπῆρξε κίνημα τῆς δημιουργουμένης ἀστικῆς τάξεως, ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος, ἧτις ἀντέτασσε κατὰ τῆς παπικῆς παντοδυναμίας εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην, τὴν αὐτοτέλειαν τῆς πολιτείας. Ἡ ἀστικὴ τάξις ὄχι μόνον ἐπέδιωσε τὴν χειραφέτησιν τῆς πολιτείας ἀπὸ τὴν τυραννικὴν κηδεμονίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκ-

κλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐπεδίωξε νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Τὸ κίνημα τοῦ καισαροπατισμοῦ ὑπῆρξεν οὕτω ὁ πρόδρομος τῆς Μεταρρυθμίσεως. Εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἀνατολὴν τοιοῦτον κίνημα δὲν ἐδημιουργήθη, διότι εἰς μὲν τὸ Βυζάντιον ὑπῆρχε τὸ καισαροπατικὸν σύστημα, τοῦ αὐτοκράτορος ἀσχοῦντος συνήθως ἀπόλυτον ἐπιβολὴν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, μετὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἀπελευθέρωσιν τῶν χριστιανικῶν λαῶν, ὁ καισαροπατισμὸς ἐφημέροσθη πλήρως διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ὀρθοδοξίας εἰς αὐτοκεφάλους κρατικὰς ἐκκλησίας.

Κα' κάβνυ ἢ **Κο' κάβνυ** (ἀγγλ. ca' canny).— Διεθνὴς ὄρος, καθ' ὃν εἶναι γνωστὴ μία ἐκ τῶν μορφῶν τῆς ἀπεργίας, προερχόμενος ἐκ τῆς σκωτικῆς ἐκφράσεως «κα' κάβνυ», ἣτις σημαίνει «πρόβαινε μετὰ προσοχῆς». Κατὰ τὴν μορφήν ταύτην τῆς ἀπεργίας οἱ ἐργάται χωρὶς ν' ἀπέχουσι τῆς ἐργασίας περιορίζονται εἰς τὸ νὰ χρονοτριβῶσι λεπτολογοῦντες περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας εἰς τρόπον ὥστε διὰ καταναλώσεως μεγαλυτέρου τοῦ συνήθους χρόνου διὰ τὴν παραγωγήν, νὰ ἐπέρχεται ὑψώσεις τοῦ κόστους τοῦ προϊόντος καὶ ἀνάλογος ἐλάττωσις τοῦ κέρδους τοῦ ἐργοδότη.

Καλαμᾶνος (Δημήτριος).— Δημοσιογράφος καὶ διπλωμάτης, νῦν πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ, γεννηθεὶς τὸ 1872 ἐν Ναυπλίῳ. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1886 ἐμφανίζεται ὡς δημοσιογράφος συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Ἐμ. Ρέπουλη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ ἀρχισυντάκτης καὶ διευθυντής. Εἰργάσθη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν «Ἐφημερίδα», τὸ «Ἄστυ», τὸ «Νέον Ἄστυ» καὶ τὰ περιοδικὰ «Ἐστία» καὶ «Μελέτη». Ἀπὸ τοῦ 1907 εἰσηλθεν εἰς τὸν διπλωματικὸν κλάδον, εἰς τὸν ὅποιον καὶ ταχέως διε-

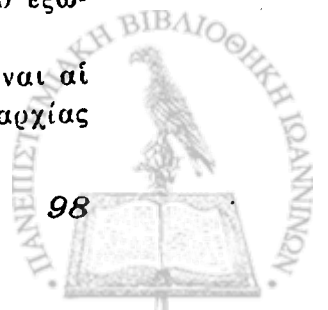
κρίθη ὡς πρόξενος, γραμματεὺς πρεσβείας, διευθυντὴς τοῦ ἀ' πολιτικοῦ γραφείου τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ἐπιτετραμμένος καὶ πρέσβυς. Ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Κ.Τ.Ε., εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς Λωζάννης καὶ ὡς ἔκτακτον μέλος τῆς Κ.Τ.Ε. Ἐκτὸς τῶν δημοσιογραφικῶν τοῦ ἐργασιῶν ἔγραψε καὶ τὰ ἐξῆς ἔργα: «Νικόλαος Γύζης», «Ὁ Βύρων ἐν Ἑλλάδι», «Ἰωάννης Μωρεάς», «Ἡ ζωγραφικὴ», «Ροῦπερτ Μπρούκ» καὶ μετέφρασε τοῦ Σαίξπηρ τὸ «Χειμωνιάτικο παραμῦθον».

Κακουλίδης (Γεώργιος).— Ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Μιτέσχεν ἐνεργῶς τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1923 ἐπολιτεύθη ὡς φιλελεύθερος ἐκλεγείς τὸ πρῶτον βουλευτὴς Κοζάνης. Διετέλεσε γενικὸς διοικητὴς Θράκης. Νῦν εἶναι γερουσιαστής.

Καλάμαι.— Μία τῶν ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος μὲ πληθυσμὸν 28.955 κατ'. Κεῖται πλησιέστατα τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ ἀπέχουσα αὐτοῦ περὶ τὰ 2 χλμ. Ἀποτελεῖ ἴδιον δήμον καὶ εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Διὰ τοῦ λιμένος τῆς διενεργεῖται τὸ ἐμπόριον τῆς Μεσσηνίας, τῆς Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς Πάτρας. Ἡ πόλις ἔχει ὡραίαν ρηνοτομίαν, θαυμασίας οἰκοδομὰς καὶ ὑδρεύεται διὰ φρεάτων. Ἀποτελεῖ ἔδραν πρωτοδικείου, τοῦ Μητροπολίτου Μεσσηνίας καὶ ἐνὸς συντάγματος πεζικοῦ.

Ἡ ἐπαρχία Καλαμῶν, ἐκτεινομένη ἐπὶ πεδινῷ ἐδάφους κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶναι εὐφορωτάτη, παράγουσα ἐν ἀφθονίᾳ προϊόντα γεωργικὰ, κυρίως δὲ ἀμπελοργικὰ καὶ ἐσπεριδοειδῆ. Εἶναι ὀνομαστὰ καὶ τὰ σῦκα τῶν Καλαμῶν, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τινος ἐξάγονται εἰς τὸ ἔξωτερικὸν καὶ ἰδίᾳ εἰς Ἀμερικὴν.

Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι αἱ Καλάμαι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας

άνέρχεται εἰς 50.663 κατ. τοῦ δὲ δήμου Καλαμῶν μετὰ τῆς πόλεως εἰς 28.955 (1928).

Αἱ Καλάμαι (Καλαμάτα) ὑπῆρξαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας ἔδρα βαρωνείας. Τὸ 1715, κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀπεδέλεσαν πάντοτε πρωτεύουσαν ἐπαρχίας καὶ σημαντικὸν στρατιωτικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Μετέσχον ἐκ τῶν πρώτων τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ ἀπέκτησαν ταχέως τὴν ἐλευθερίαν.

Αἱ Καλάμαι προσείλκυσαν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῆς κοινῆς γνώμης ἐσχάτως λόγῳ τῶν ἐπισυμβάντων ἐκεῖ πρωτοφανῶν αἱματηρῶν σκηνῶν κατὰ τὴν 9ην Μαΐου 1934, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο ὁ φόνος τεσσάρων ἐργατῶν καὶ μιᾶς γυναικὸς καὶ ὁ τραυματισμὸς 15 περίου. Αἱ σκῆναι αὗται προεκλήθησαν ἐκ τῆς ἐξῆς αἰτίας: Οἱ ἐκεῖ ἀλευροβιομηχανοὶ ἀπεφάσισαν νὰ θέσουν εἰς λειτουργίαν ἓνα ἀπορροφητήρα (σιλὸ) πρὸς ἐκφόρτωσιν τοῦ σίτου ἐκ τῶν ἀτμοπλοίων. Οἱ λιμενεργάται καὶ μυλεργάται, οἱ ὁποῖοι ἠχρησεύοντο ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἐν λόγῳ μηχανήματος, ἐζήτησαν ὅπως πρὸ τῆς λειτουργίας ρυθμισθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεώς των. Αἱ τοπικαὶ ὅμως ἀρχαὶ παρὰ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐργατῶν, ἐπέτρεψαν τὴν ἄμεσον λειτουργίαν τοῦ ἀπορροφητήρος. Οἱ λιμενεργάται, τότε, οἱ ὁποῖοι εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὴν παραλίαν ἀπὸ πρωΐας, ἀπέστειλαν διὰ φορηγίδος μίαν ὀμάδα ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ ἀτμόπλοιο «Λίμνη» ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἐγίνετο ἡ μηχανικὴ ἐκφόρτωσις, μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ ἀποκόψουν τὸν κάλω διὰ νὰ ἀπομακρυνθῇ τὸ ἀτμόπλοιο. Ἀλλὰ τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα τὰ ὁποῖα περιεπόλουν εἰς τὴν παραλίαν διὰ νὰ ματαιώσουν κάθε ἐνέργειαν τῶν ἐργατῶν, ἐπυροβόλησαν ἐναντίον των φονεύσαντες τινὰς ἐκ τῶν ἐπιβαινόντων τῆς λέμβου. Ἀπὸ τῆς σειγμῆς ταύτης ἡ κατάσταση ἐλαβεν ὄξυν ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα. Οἱ λοιποὶ ἐργάται παραλα-

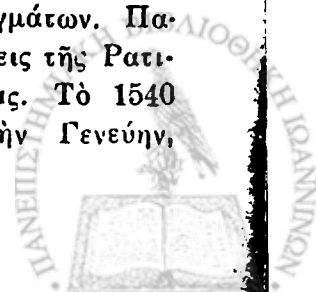
βόντες τοὺς νεκροὺς των εἰσῆλθον ἐν διαδηλώσει εἰς τὴν πόλιν, ὅπου συνεχρούσθησαν ἐκ νέου μετὰ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις καὶ ἔσχον νέα θύματα.

Ἡ ἀπεργία ἐλύθη μόλις μετὰ διήμερον, καθ' ὅλον δὲ τοῦτο τὸ διάστημα ἐπεκράτει μέγας ἀναβρασμὸς ἐν τῇ πόλει. Ἐξ ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς λιμενεργάτας, ἐκηρύχθη πανεργατικὴ ἀπεργία εἰς τὰς Καλάμας καὶ εἰς πολλάς ἄλλας πόλεις.

Καλβίνος (Ἰωάννης Calvin).—Ὁ ἡγέτης τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως ἐν Γαλλίᾳ, γεννηθεὶς ἐν Νουαγὸν τῆς Πικαρδίας τὸ 1509 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενούῃ τὸ 1564. Κατήγετο ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας, ἐπέδειξε δ' ἐνωρὶς μεγάλα πνευματικὰ χαρίσματα. Ἀποσταλεὶς τὸ 1523 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, ἔκαμεν ἀρίστως σπουδὰς καὶ ἐγένετο διακεκριμένος φιλόλογος. Ὁ πατὴρ του τὸν προώριζε διὰ τὴν θεολογίαν, ἀλλὰ μεταβαλὼν ἀντιλήψεις τὸν ᾤθησε πρὸς τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ὁρλεάνης καὶ τοῦ Μπούρξ.

Ἀπὸ τοῦ 1533 ὁ Καλβίνος ἤρχισε νὰ ἐκδιπλοῖ τὴν διάστασιν του πρὸς τὸν καθολικισμόν, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος μετέβη ὀριστικῶς πρὸς τὸν προτεσταντισμόν. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1534 ἀπεσύρθη εἰς τὸ Στρασβούργον καὶ κατοπιν εἰς τὴν Βασιλείαν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπεράτωσε τὸ 1535 τὸ ἔργον του «*Institutio christiana*», τὸ ὁποῖον ἐκδοθὲν κατ' ἀρχὰς λατινιστὶ (1536) ἐνεφανίσθη καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν τὸ 1541. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε προσκληθῆ εἰς Γενεύην διὰ νὰ διδάξῃ τὴν θεολογίαν. Ἀλλ' ἐπιχειρήσας νὰ διορθώσῃ τὰ ἐκεῖ ἦθη καὶ νὰ ἐπιβάλῃ αὐστηρὰν πειθαρχίαν ἐξεδιώχθη τὸ 1538.

Κατόπιν τούτου ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Στρασβούργον καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν γερμανικῶν πραγμάτων. Παρέστη εἰς τὰς συνδιασκέψεις τῆς Ρατισβόνης καὶ τῆς Βορματίας. Τὸ 1540 προσεκλήθη ἐκ νέου εἰς τὴν Γενεύην,

ὅπου ἐφήρμοσεν αὐστηρὰς μεταρρυθμίσεις οὐ μόνον ἐν τῷ δόγματι καὶ τῇ λατρείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἥθεσι καὶ κατεδίωξεν ἀνηλεῶς ὄλους ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ἀντιπάλους. Μεταξὺ τῶν θυμάτων τῆς μισαλλοδοξίας του ὑπῆρξε καὶ ὁ Μιχαὴλ Σερβέ, καεῖς τὸ 1553.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ ἐπιρροή του ἀποβαίνει τεραστία. Ὁργανώνει τὴν ἐκπαίδευσιν κατὰ τρόπον ἐξασφάλιζοντα τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν του, ἰδρύει τὴν ἀκαδημίαν τῆς Γενεύης, σχηματίζει μαθητὰς οἱ ὅποιοι ἀποστελλόμενοι πανταχοῦ μετερρυθμίζον τὰς τοπικὰς ἐκκλησίας καὶ ἀναπτύσσει μεγάλην δραστηριότητα ὡς ἱερεὺς καὶ ὡς καθηγητής. Ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τὸν ἐξήντησε καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν τάφον τὸ 1564.

Ὁ Καλβίνος ἐδίδασκεν ὅτι τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα ἐθόλωσε τὴν φυσικὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔσχον πρὸ αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι. Ὁ θεὸς ἀποκαλύπτεται εἰς τὰς Γραφὰς οὐχὶ οἷος εἶναι καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' οἷος εἶναι ἀπέναντι ἡμῶν. Τὰς Γραφὰς ταύτας τὰς παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον καὶ μᾶς βοηθεῖ ἀπ' εὐθείας διὰ νὰ τὰς κατανοήσωμεν. Οὐδεμία Ἐκκλησία δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ ὀρθότερον τὰς Γραφὰς, ἀπὸ τὸ ἐν ἡμῖν ὑπάρχον ἅγιον Πνεῦμα. Διὰ νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος πρέπει νὰ κατανοήσῃ βαθέως τὴν ἔννοιαν τῆς φύσεως τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπέφερεν ἀντὶ ἡμῶν. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πίστις. Τὰ ἔργα δὲν δύναται νὰ μᾶς σώσουν, ἀλλ' ἡ πίστις ἡ ὁποία καὶ προκαλεῖ τὰ ἔργα. Τὰ μυστήρια δὲν ἔχουν τοιαύτην δύναμιν ὥστε νὰ μεταβάλλωνται εἰς μηχανικὰ αἷτια σωτηρίας, ἡ δὲ Ἐκκλησία πρέπει νὰ εἶναι ὀργανωμένη δημοκρατικῶς.

Ὁ καλβινισμὸς εἶναι ἡ μορφή τὴν ὁποίαν ὑπεδύθη ὁ προτεσταντισμὸς ἐν Γενεύῃ, ἐν Λωζάννῃ, ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Σκωτίᾳ, ἐν Ὀλλανδίᾳ. Ἐξηπλώθη καὶ εἰς Ἀγγλίαν ἐπὶ τῆς βασιλείσης Ἐλισάβετ

καὶ ἐδημιούργησε τὸν πουριτανισμὸν, ὅστις πρὸς στιγμὴν ἠπέιλησε τὸν ἀγγλικανισμὸν.

Καλεῦρας (Ἀχιλλεύς).— Δημοσιογράφος καὶ δημοσιολόγος γεννηθεὶς τὸ 1880 ἐν Ξάνθῃ. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν Ἑλβετίᾳ. Ἐδημοσιογράφησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς ἑλληνικὰς καὶ ξένας ἐφημερίδας συνέγραψε δὲ πολλὰς μελέτας, ἐν αἷς: «Τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα», «Ἀλυτρωτισμὸς», «Δικτατορία», «Πῶς θὰ διοικηθῶμεν καλλίτερα», «Παρασιτισμὸς καὶ μικροαστικὴ ἐγκατάστασις» κλπ. Τὸ 1912 ἀπηλάθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Κασταμονὴν συνεπεῖα σφοδρῶν κατὰ τῆς Τουρκίας ἀνταποκρίσεων τοῦ δημοσιευθειῶν ἐν τῇ «Ἀκροπόλει». Εἶτα κατέφυγεν εἰς Ἑλλάδα. Τὸ 1913 διωρίσθη διοικητικὸς ἐπίτροπος Χαλκιδικῆς. Μετέπειτα διετέλεσε νομάρχης Φλωρίνης, Τρικάλων, Λαρίσης, ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ διασυμμαχικῇ κυβερνήσει τοῦ στρατηγοῦ Σαρπὺ ἐν Κομοτηνῇ, γενικὸς διοικητὴς Ἠπείρου (1918), γενικὸς διοικητὴς Μακεδονίας (1925), καὶ πάλιν γενικὸς διοικητὴς Ἠπείρου (1928). Τὸ 1929 ἐξελέγη γερουσιαστὴς Ροδόπης.

Καλιγούλας (Γάιος Caligula).— Διαβόητος Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ γεννηθεὶς τὸ 12 μ. Χ. Ἀνετράφη εἰς στρατιωτικὸν περιβάλλον, παραμείνας ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ πατρὸς του Καίσαρος Γερμανικοῦ ἐν Γερμανίᾳ.

Ἀπώλεσεν ἑνωρὶς τοὺς γονεῖς του κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν πραιτωριανῶν, ὁ ἴδιος δὲ ἐσώθη προσποιηθεὶς τὸν βλάκα. Εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα Τιβέριον τὸ 37 μ. Χ. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἀφ' ἑνὸς ἡ ὑποστήριξις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πραιτωριανῶν Μάκρωνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ συμπάθειαι τὰς ὁποίας εἶχε παρὰ τῷ λαῷ, λόγῳ τῆς σωφροσύνης καὶ τοῦ

θάφρους του. Ἐν ἀρχῇ ὁ Καλιγούλας ἐτήρησε φιλολαϊκὴν πολιτικὴν. Ἐπανεφερέ τὸ αἶρετόν τῶν ἀρχόντων, ἐμείωσε τοὺς φόρους, οἱ ὅποιοι ἐπίεζον τὰς λαϊκὰς μάζας, καὶ κατήργησε τὸ σύστημα τῶν καταδόσεων.

Μόλις ὁμως ἐξηγλήθη ὁ πλοῦτος, ὁ ὅποιος εἶχε συσσωρευθῆ ἐπὶ Τιβερίου, κατέφυγεν εἰς ἐντελῶς ἀντίθετον τῆς πρώτης πολιτικὴν. ἤρχισε νὰ δημεύῃ τὰς περιουσίας, νὰ ἐπιβάλλῃ βαρυντάτους φόρους, ἐπιτάξεις κλπ. νὰ διαγῆ ἔκλυτον βίον, προσβληθεὶς δὲ ὑπὸ μεγαλομανίας μέχρι παραφροσύνης διίσχυριζετο ὅτι ἐτέλη εἰς ἀμέσους σχέσεις μετὸν Δία. Ἐδολοφονήθη τὸ 41 ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων πραιτωριανῶν του.

Καλίνιν (Μιχαὴλ Ἰβάνοβιτς).—Ρῶσος ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς τὸ 1875 ἐκ γονέων ἀγροτῶν. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐργάζεται εἰς διάφορα ἐργοστάσια διὰ νὰ κερδίξῃ τὸν ἐπιούσιον. Λίαν ἔνωρις καὶ πρὸ τοῦ διχασμοῦ τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ὁ Καλίνιν ἐμυήθη εἰς τὸ κίνημα καὶ τὸ 1898 ἤρχισε τὴν δρασίαν του εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ εἰς τὴν Μόσχαν. Τὸ 1899 συνελήφθη καὶ κατόπιν δεκαμήνου φυλακίσεως ἐξωρίσθη εἰς Τιφλίδα. Ἡ ἐκλογή τοῦ τόπου δὲν ἦτο ἐξόχως ἐπιτυχὴς διὰ τὰς τσαρικὰς ἀπέψεις, διότι ἀκριβῶς ἐκεῖ ἐγίνοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ μεγάλαι πολιτικαὶ ζυμώσεις. Ἀναμιχθεὶς, ἅμὰ τῇ ἀφίξει του, εἰς τὰς μυστικὰς ἐπαναστατικὰς ὀργανώσεις συνελήφθη καὶ ἐστάλη ὑπὸ συνοδείαν εἰς τὴν Σιβηρίαν. Ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τῶν ὁμοϊδεατῶν του καὶ ὀργῶν πρὸς δρασίαν κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ. Ἡ ἄσκος ὁμως ἐπαναστατικὴ του ἐργασία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴν ὀδηγήσῃ ἐπὶ τέλους τὴν ἀστυνομίαν ἐπὶ τὰ ἴχνη του. Φυλακισθεὶς κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἀπλευθερώθη μόνον μετὰ τὴν φεβρουαριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀρχίζει τὸ

νέον στάδιον τῆς δράσεώς του. Ὁ ρόλος του ὑπῆρξε σπουδαιότατος εἰς τὸ μεταξὺ φεβρουαριανῆς καὶ ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως διάστημα. Εἰς τὸ Σοβιὲτ τῆς Πετροπόλεως καὶ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου, εἰς τὰς κρισιμωτέρας στιγμὰς ἐφάνη συνεπέστατος πρὸς τὰς ἀρχάς του, πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ κόμματος.

Τὸ 1919 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς τῶν Σοβιὲτ καὶ μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ κόμματος. Ὁ Καλίνιν ἔχει τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς εἰλικρινείας. Εἰς τοῦτο ὀφείλει καὶ τὴν μεγάλην του δημοτικότητα ὅχι μόνον εἰς τὸ κόμμα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν. Ὁ Καλίνιν συγκαταλέγεται μετὰ ξὺ τῶν μᾶλλον ἰδιορρυθμῶν ρητόρων τοῦ κόμματος. Τὴν ρητορικὴν του χαρακτηρίζει, ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, καὶ ὡς πρὸς τὸν τόνον τῆς φωνῆς ἀκόμη, θέλητρον ἐξαιρετικῆς ἀπλότητος. Καὶ ἡ ἰδιότης οὗτῃ δὲν εἶναι ἐκ τῶν ὀλιγώτερον πολυτίμων, διότι ὁ Καλίνιν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐρχεται καθημερινῶς εἰς ἐπαφὴν μετὰ ὅλας τὰς πολυαριθμοὺς ἐπιτροπὰς τὰς ὁποίας στέλλει ἡ ἀχανὴς χώρα εἰς τὸ ἐρυθρὸν κρεμλίον.

Καλιτσουνάκης (Δημήτριος).—Ἑλληνὸν οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τὸ 1886 ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ Βερολίῳ. Τὸ 1920 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τὸ 1924 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν. Διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Οἰκονομιῶν (1924) καὶ ὑφυπουργὸς τῆς Ἀγορανομίας, εἰς τὴν βραχύβιον κυβέρνησιν Παπαναστασίου (Μάϊος 1932). Ἐγραψε γερμανιστί: «Ἡ κρατικὴ σύμβασις μετὰξὺ Ἑλλάδος καὶ Γερμανίας» (1915), «Ἡ συνεταιρι-

στική κίνησις ἐν Ἑλλάδι» (1916), «Τὸ σταφιδικὸν ζήτημα ἐν Ἑλλάδι» (1919), ἑλληνιστί δέ: «Περὶ συνεταιρισμῶν καὶ ιδίως ἐν Ἑλλάδι» (1924), «Πολιτική ἐπιστήμη» (1925), «Θεωρία τοῦ χρήματος καὶ πολιτικὴ τῆς νομισματικῆς ἐξυγιάνσεως» (1926), «Ἱστορία τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας» (1929) καὶ μετέφρασε τὸ «Ἐργατικὸν ζήτημα» τοῦ Ἐρρίκου Χέρκνερ (1920). Ὁ Καλιτσουνάκης ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τῶν ἀπὸ καθέδρας σοσιαλιστῶν.

Καλιφορνία.— Μία ἐκ τῶν δυτικῶν πολιτειῶν τῶν Ἡν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Μέρος τῆς Καλιφορνίας, ὡς γεωγραφικῆς ἐνότητος, ἡ Κάτω Καλιφορνία ἀνήκει εἰς τὸ κράτος τοῦ Μεξικοῦ.

Τὸ 1532, ἀποστολὴ ὀργανωθείσα ὑπὸ τοῦ Κορτές ἀνεκάλυψε τὴν Κάτω Καλιφορνίαν, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1602 μέχρι τοῦ 1823 ἀπετέλεσεν ἰσπανικὴν ἀποικίαν, ὑπαχθεῖσαν ἀργότερον ὑπὸ τὸ Μεξικόν. Ἡ Ἄνω Καλιφορνία ἀποικίσθη βραδύτερον καὶ ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τὸ 1846 ἔναντι 15 ἑκατομ. χρυσῶν δολλαρίων (καταβληθέντων εἰς τὸ Μεξικόν). Ἡ περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπισυμβᾶσα ἀνακάλυψις τῶν σπουδαιοτάτων χρυσορυχείων τῆς τὴν κατέταξε μεταξὺ τῶν ἀξιολογοιέρων χρυσοπαραγωγῶν περιοχῶν τῆς γῆς.

1.— Ἡ Ἄνω Καλιφορνία. Αὕτη ἔχει ἑκτασιν 4.021.320 τ.χιλ. καὶ πληθυσμὸν 4.100.000 περίπου. Ἐν αὐτῇ εὐρίσκονται αἱ πανύψηλοι ὄροσειραὶ τῆς Σιέρρας Νεβάδας (4000—4420 μ. ὕψος). Εἶναι ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας χώρας. Παράγει σίτον, ξυλείαν, καὶ οἶνους οἱ ὁποῖοι ἀμιλλῶνται ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῖς γαλλικοῖς οἴνους τοῦ Βορδῶ. Ἐπίσης ἔχει σημαντικὴν κτηνοτροφίαν (ἄνω τῶν 400.000 ἵππων καὶ ἡμιόνων, 2 ἑκατομ. μεγάλα κερασφόρα, 2 1/2 ἑκατομ. πρόβατα καὶ 700.000 χοίρους).

Ὁ μεταλλικὸς πλοῦτος τῆς χώρας

ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιοτέραν πλουτοπαραγωγὸν πηγὴν τῆς χώρας. Ἡ παραγωγή τοῦ χρυσοῦ ἡλαιώθη τελευταίως, ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ ἔχουν πλουσίαν ἀπόδοσιν αἱ πετρελαιοπηγαὶ καὶ τὰ μεταλλεῖα χαλκοῦ, μολύβδου, ὑδραργύρου, ἀσφάλτου κ.λ.π.

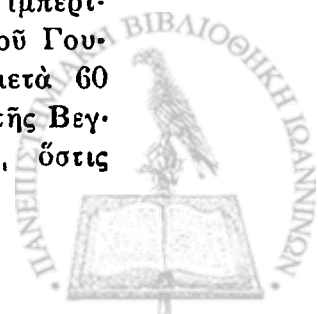
Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη χρησιμοποιοῦσα ὡς κινητήριον δύναμιν τὸν λευκὸν λεγόμενον ἄνθρακα, δηλαδὴ τὴν δύναμιν ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων. Σπουδαιότερος ἐκ τῶν βιομηχανικῶν κλάδων εἶναι ἡ κονσερβοποιία ὀπωρικῶν, ἡ ξυλουργικὴ, ἡ βυρσοδεψεία καὶ ἡ ἀλευροβιομηχανία.

Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον διεξάγεται διὰ τῶν λιμένων τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καὶ τοῦ Λὸς Ἄντζελες.

Παρὰ τὸν ἐξαιρετικὸν πλοῦτον τῆς χώρας καὶ τὴν ἀπέραντον ἐσωτερικὴν ἀγορὰν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἡ οἰκονομικὴ κρίσις ἔσχεν ἰσχυρὸν ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Οἱ πειραματισμοὶ τοῦ Ρουῤζβελτ, παρὰ τὴν σχετικὴν αἰσιοδοξίαν οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα πρυσέφεραν καὶ ἡ κοινωνικο-οἰκονομικὴ χρεωκοπία ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τὰς πρωτοφανεῖς εἰς ἑκτασιν ἀπεργίας τοῦ Ἰουλίου 1934.

2.— Κάτω Καλιφορνία. Εἶναι στενὴ καὶ μακρὰ χερσόνησος μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ ἀποτελεῖ πολιτείαν τοῦ Μεξικοῦ (βλ. λ. *Μεξικόν*).

Καλκούττα.— Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, ἔχουσα πληθυσμὸν μετὰ τῶν προαστείων, περὶ τὸ 1.350.000. Ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, πρὸ ἐνός καὶ ἡμίσεως περίπου αἰῶνος καὶ συνδέεται στενῶτατα μὲ τοὺς κυριωτέρους σταθμοὺς τῆς ἐν Ἰνδίας ἱμπεριαλιστικῆς ἐξελίξεως. Εἰς αὐτὴν ἔκτισαν οἱ Ἄγγλοι πρωτοπόροι ἱμπεριαλισταί, τὸ 1696, τὸ φρούριον τοῦ Γουλιέλμου, τὸ ὁποῖον κατελήφθη μετὰ 60 ἔτη, τὸ 1756, ὑπὸ τοῦ Ἰαβὰμπ τῆς Βεγγάλης Σουράϊ-οὐντ-Ντρουλάχ, ὅστις

ἔδωκε τραγικώτατον θάνατον εἰς τοὺς 146 Εὐρωπαίους αἰχμαλώτους,—τὸν ἔξ ἀσφιξίας θάνατον—ἐγκλείσας αὐτοὺς εἰς στενὸν καὶ ἀσφυκτικὸν χῶρον τοῦ ἐν λόγῳ φρουρίου.

Ἡ Καλκούττα ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῶν Βρετανικῶν Ἰνδιῶν ἐπὶ 140 ἔτη (1772—1912). Εὐρίσκεται εἰς κατάλληλον θέσιν—παρὰ τὸ Δέλτα τοῦ Γάγγη, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χούγκλι, ὅστις ἀποτελεῖ τὸν δυτικώτατον βραχίονα τοῦ Δέλτα αὐτοῦ—καὶ εἰς ἀπόστασιν 130 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τὸ ἔδωφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἡ πόλις εἶνε ἐλώδες καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον, παρ' ὅλα τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα, οἱ πυρετοὶ καὶ αἱ ἐπιδημῖαι μαστίζουσι τοὺς κατοίκους, κυρίως ἀπὸ Ἰουλίου—Ὀκτωβρίου. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ὀφείλεται καὶ ἡ παρὰ τοῖς μεταναστευτικοῖς λαοῖς ἐν γένει—ιδίως δὲ τοῖς Ἕλλησιν—ἐπικρατοῦσα ἀντίληψις περὶ τῆς πλουτοφόρου ἀλλὰ ἐπικινδύνου αὐτῆς γωνίας τῆς γῆς.

Ὁ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγκατεστημένος ἐκεῖ κολοσσιαῖος ἐμπορικὸς οἶκος «Ἀδελφῶν Ράλλη», ὅστις ἔχει ὑποκαταστήματα εἰς ὅλα τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῶν Βρετανικῶν Ἰνδιῶν, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ συνδεθῇ τὸ ὄνομα τῆς Καλκούττας μὲ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πνευματικὴν (γλωσσικὸν ζήτημα) ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς πυκνοκατοικημένης αὐτῆς πόλεως ἀνήκει εἰς τετρακοσίας περίπου φυλάς καὶ ἐθνικότητας.

Ἡ Καλκούττα εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα τῶν Ἰνδιῶν, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς καὶ ποταμοπλοικῶς (διὰ τῶν ποταμῶν Χούγκλι, Γάγγη καὶ Βραχμαπούτρα) μὲ τὸ ἐσωτερικόν. Διὰ θαλάσσης ἐπικοινωνεῖ μὲ τοὺς μεγαλύτερους λιμένας τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν περιφέρειάν της, λόγῳ τοῦ ἐλώδους ἐδάφους, εὐδοκίμει ἰδιαιτέρως ἡ ὕρζα. Πλὴν τῆς ὀρύξεως ἀπὸ τὸν λιμένα της ἐξάγονται: κάνναβις, μέταξα, ὄπιον, βρώμη, τέϊον, καὶ γαιάνθρακες.

Εἰσάγονται δὲ διὰ νὰ διασκορπισθοῦν εἰς τὴν ἀπέραντον Ἰνδικὴν ἐνδοχώραν: βαμβακερά, μάλλινα καὶ μεταξωτὰ ὑφάσματα, βιβλία, χάρτης, μεταλλικὰ εἶδη, πετρέλαιον καὶ διάφορα βιομηχανικὰ προϊόντα. Τὸ ἐξωτερικόν της ἐμπόριον ἔχει προσλάβει μεγάλην ἔκτασιν. Ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ ἐξαγωγή της κυμαίνεται περὶ τὰ 2 1)2 δισεκατομμύρια ρουπίας, ἡ δὲ ναυσιπλοία περὶ τὰ 3 1)2 δισεκατομμύρια τόννων ἐτησίως.

Ἡ Καλκούττα εἶναι ἔδρα τοῦ διοικητοῦ τῆς Βεγγάλης. Εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς ὑπάρχει ἀπέραντον ἄλσος μήκους 3 1)2 καὶ πλάτους 2 χλμ. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκεται τὸ ἀρχαῖον φρούριον Γουλιέλμου τοῦ Γ', ἱππόδρομος, καὶ διάφορα μνημεῖα ἀναμνηστικὰ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς καὶ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Ἐκεῖ πλησίον εὐρίσκονται τὰ μεγάλα δημόσια κτίρια, ξενοδοχεῖα, μουσεῖα, λέσχαι, ἡ μητρόπολις, τὰ ἀνάκτορα Μπελβεντέρε, τὸ ἀνάκτορον τοῦ διοικητοῦ τῆς Βεγγάλης κ. ἄ.

Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς δύο διακεκριμένα τμήματα εἰς τὸ νότιον ὅπου κατοικοῦν οἱ Εὐρωπαῖοι (λευκὴ πόλις), καὶ τὸ βόρειον ὅπου κατοικοῦν οἱ Ἰθαγενεῖς (μαύρη πόλις). Αἱ ὀνομασίαι αὐταὶ δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖαι, ἀλλὰ χαρακτηριστικώταται μιᾶς φρικτῆς πραγματικότητος. Οἱ Εὐρωπαῖοι ὑπὸ τὸν ρόλον τοῦ ἐκμεταλλευτοῦ, καὶ τὴν προσωπίδα τοῦ φορέως τοῦ πολιτισμοῦ, διατηροῦν διὰ λογαριασμὸν τῶν ὅλα τὰ σχετικὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ οἱ Ἰθαγενεῖς ὑφιστάμενοι ἀγρίαν ἐκμετάλλευσιν ζοῦν εἰς ἀνθυγιεινὰς καὶ βρωμερὰς τρώγλας.

Ἡ Καλκούττα εἶναι καὶ πνευματικὸν κέντρον τῶν Ἰθαγενῶν, οἱ ὅποιοι ρέπουσι πρὸς τὴν μόρφωσιν καὶ οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς θὰ ἐξεκρίνοντο ταχύτερον μὲ τὰς ἰδίας τῶν ἐθνικὰς δυνάμεις, ἂν δὲν παρενέπιπεν ὁ «ἐκπολιτιστικὸς» παράγων τοῦ ξένου ἐκμεταλλευτοῦ. Εἰς τὴν Καλκούτταν ἀπὸ τοῦ 1857 λειτουργεῖ πανεπιστήμιον, συγκεντρῶνον περὶ τοὺς 35.000 φοιτητάς. Εἰς τὴν Καλκούτταν

υπάρχουν επίσης και άλλα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα: ιερατική μουσουλμανική σχολή σημαντική δια την πνευματικήν της ακτινοβολίαν επί των μουσουλμανικῶν ἑκατομμυρίων τῶν Ἰνδιῶν, κολλέγιον πολιτικῶν μηχανικῶν κλπ. Ἐπίσης εἰς τὴν Καλκούτταν ὑπάρχει πλουσιωτάτη βιβλιοθήκη, ἐξόχου ἐνδιαφέροντος, ἀσιατικὸν μουσεῖον, ἀσιατικὴ ἐπιστημονικὴ ἐταιρεία, δύο ἀστεροσκοπεῖα, θέατρα κλπ. Πάντα τὰ πνευματικὰ ταῦτα ἔργα ἀποτελοῦν δεῖγμα χαρακτηριστικὸν τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἀφ' ἑνὸς πολιτικῆς καὶ τῆς ἀστικῆς ἐπιδείξεως ἀφ' ἑτέρου. Πρὸς ἐπικύρωσιν τούτου ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι παρὰ τὴν φαινομενικὴν πνευματικὴν ταύτην πολυτέλειαν ἢ μόρφωσιν τῶν κατοίκων εἶναι τρομερὰ καθυστερημένη. Τὸ ποσοστὸν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν κατοίκων κυμαίνεται περὶ τὰ 70 ο).

Καλλέργης (Σταῦρος).—Σοσιαλιστῆς καὶ δημοσιογράφος ἐκ Κρήτης δράσας ἐν Ἀθήναις (1865—1926). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς σπουδαστῆς τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1884 μὲ τὴν ιδέαν τῆς ἐκδόσεως μιᾶς σοσιαλιστικῆς ἔφημερίδος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ρόκου Χοϊδᾶ καὶ τοῦ Πλάτωνος Δρακούλη. Συγχρόνως ἵδρυσεν καὶ ἕνα σοσιαλιστικὸν σύλλογον, διαφωνήσας δὲ μὲ τὸν Δρακούλην, ἐξέδωκε τὴν ἔφημερίδα «Σοσιαλιστής».

Ὁ Καλλέργης ὑπῆρξε φανατικὸς σοσιαλιστής, δὲν εἶχεν ὅμως σαφῆ περὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ ιδέαν καὶ ἐπροπαγάνδιζεν ἕνα σοσιαλισμὸν τῆς φαντασίας του.

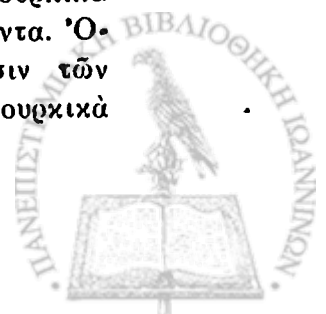
Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 μετέσχε τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Κρήτης ὡς ἐθελοντής. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν ἔγραψε μίαν ἀνοικτὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας σοσιαλιστὰς ὅπου ἐκθέτει κάπως σαφείας ἰδέας.

Ὁ Καλλέργης ἐνεφάνισεν ἀξιοσημείωτον δρᾶσιν μέχρι τοῦ 1903 ὁπότε ἀπογοητευθεὶς ἀπεσύρθη εἰς τὴν γενέτειράν

του, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἐγραψε πλὴν τῶν ἄρθρων του ἐν τῷ «Σοσιαλιστῆ» καὶ τὴν μικρὰν μελέτην: «Πρακτικὸς κοσμοπολιτισμός».

Καλλιόστρο.—Βλ. λ. Βάλσαμος Ἰωσήφ.

Καλλιόπολις.— Πόλις τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ στενοῦ τοῦ Ἑλλησπόντου παρὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα. Κατὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον (1845), κατελήφθη ὑπὸ τοῦ συμμαχικοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου. Ἐκ τῆς πόλεως ὠνομάσθη *Χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως* ἢ ἐφ' ἧς ἢ πόλις χερσόνησος, ἣς ἀποτελεῖ τὴν εὐρωπαϊκὴν πλευρὰν τοῦ στενοῦ τοῦ Ἑλλησπόντου (ἢ τῶν Δαρδανελλίων). Ἡ χερσόνησος αὕτη ὀχυρωθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέστησεν ἀπρόσβλητον ἀπὸ θαλάσσης τὸν Ἑλλήσποντον. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παγκοσμίου πολέμου οἱ Σύμμαχοι προσεπάθησαν νὰ καταλάβουν τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως διὰ νὰ παραβιάσουν τὸ Στενά, ἐπεδίωξαν δὲ τὴν συνδρομὴν καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὸς ἑλληνικὰς νήσους Λῆμνον, Τένεδον καὶ Ἴμβρον, ἐνῶ ἐν Μούδρω συνεκεντρώθησαν 16 ἀγγλικά θωρηκτά, τὸ νεότευκτον ντρέντωτ «Βασίλισσα Ἐλισάβετ» καὶ τὸ καταδρομικὸν μάχης «Ἴνφλεξιμπλ» (Ἀκαμπτος) ὑπὸ τὸν ναύαρχον σὲρ Σάκβιλ Κάρτεν καὶ τέσσερα γαλλικὰ προντρέντωτ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γκεπράτ, ὡς καὶ πολλὰ καταδρομικά, ἀλιευτικὰ ναρκῶν καὶ ἄλλα βοηθητικὰ σκάφη. Τὴν 19 Φεβρουαρίου 1916 ἤρχισεν ὁ βομβαρδισμὸς τῶν ἐξωτερικῶν ὀχυρωμάτων τῶν Δαρδανελλίων, τὰ ὅποια εἶχον γίνῃ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Γερμανοῦ ναύαρχου φὸν Οὔζεντομ. Τὴν 21 Φεβρουαρίου ἀπεβιβάσθησαν ἀγῆματα εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, ἐνῶ τὰ τουρκικὰ πυροβόλαια ἐξηκολούθουν σιγῶντα. Ὁλίγον ὅμως μετὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, τὰ τουρκικὰ

πυροβολεία ἤνοιξαν σφοδρὸν πῦρ, ἀνακόψαντα τὴν προέλασιν τῶν ἀποβιβασθέντων ἀγνημάτων. Νέα ἀπόπειρα τὴν 1ην Μαρτίου ἀπέτυχεν ἐπίσης λόγῳ τοῦ τουρκικοῦ βομβαρδισμοῦ. Τὴν 19ην Μαρτίου ἐσχεδιάσθη συνδεδυασμένη ἀπόπειρα ναυτικοῦ καὶ πεζικοῦ, καθ' ἣν ἐνῶ ὁ ἐκ 50 χιλ. ἀνδρῶν στρατός, θὰ ἐπέδιωκε νὰ καταλάβῃ τὰ φρούρια, ὁ στόλος θὰ ἐπεχείρη νὰ ἐκβιάσῃ τὴν δίοδον τῶν Στενῶν. Ἐπίθεσις ὁμοῦ τοῦ στόλου τὴν παραμονὴν (18 Μαρτίου) ἀπέτυχε βυθισθέντων τῶν θωρηκτῶν «Μπουβέ» καὶ «Ὠκεανός», ἐγκαταλειφθέντος βεβλαμένου τοῦ «Ἀκαταμαχίτου» (Irre-sistible) καὶ βλαβέντος σοβαρῶς τοῦ «Ἀκάμπτου». Κατόπιν τούτου ἡ συνδεδυασμένη ἐνέργεια ἀνεβλήθη. Ἐν τῷ μετὰξὺ οἱ Σύμμαχοι συνεκέντρωσαν στρατεύματα ὑπὸ τὸν Ἄγγλον στρατηγὸν σὲρ Ἄϊον Χάμιλτον καὶ οἱ Τούρκοι 6 μεραρχίας ὑπὸ τὸν Γερμανὸν στρατηγὸν Λίμαν φὸν Σάντερς καὶ τὸν Ἑσσάτ πασάν. Ἡ συνδεδυασμένη ἐπίθεσις ἐνηργήθη τὴν 25 Ἀπριλίου καὶ ἀπέτυχε μετὰ μακρὸν καὶ πολύνεκρον ἀγῶνα τῶν Συμμάχων καὶ τὴν καταβύθισιν τῶν θωρηκτῶν «Θρίαμβος», «Ματζέστικ» καὶ «Γουλιὰθ». Ἐκτοτε οἱ Σύμμαχοι παρέμειναν ἀκίνητοι εἰς τὰ κράσπεδα τῶν ἀκτῶν καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ πῦρ τῶν τουρκικῶν πυροβολείων καὶ εἰς τὰς νόσους αἰτίνες τοὺς ἐμάστιζον, μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς 8)9 Δεκεμβρίου 1915 ὅτε ἐξεκένωσαν ὀριστικῶς τὴν χερσόνησον. Ἡ ἐκστρατεία ἐστοίχισεν εἰς τοὺς Συμμάχους 130 000 ἀνδρῶν εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας, καὶ 60.000 ἀσθενεῖς. Οἱ διασωθέντες ἀπεβιβάσθησαν εἰς Θεσσαλονίκην.

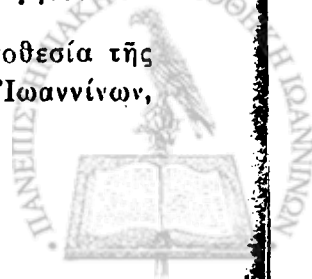
Κάλμαρ (Kalmar).— Πόλις τῆς Σουηδίας, ἔχουσα 18,5 χιλ. κατοίκων. Ὑπῆρξε μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Χανσεατικῆς Ἐνώσεως (βλ. Χάνσα). Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως (*Ἐνωσις τοῦ Κάλμαρ*) φέρει ἡ ἐκεῖ ὑπογραφείσα συνθήκη τὴν 20 Ἰουλίου 1397 δι' ἧς ἐπεκυ-

ροῦτο ἡ Ἐνωσις τῶν βασιλείων Δανίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, ἣς εἶχε συντελεσθῆ ὑπὸ τῆς Μαργαρίτας, θυγατρὸς τοῦ Βαλδεμάρ Γ' τῆς Δανίας καὶ χήρας τοῦ Χάκωνος Ζ' τῆς Νορβηγίας. Υἱοθετήσασα τὸν ἀνεψιὸν τῆς Ἐρρικὸν τὸν Πομμερανόν, ἐπέτυχεν τὴν ἀνακέρυξίν του εἰς βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας. Ἡ Ἐνωσις οὕτῃ ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1523, κατ' αὐτὴν δὲ αἱ τρεῖς χῶραι διετήρουν ἐκάστη τοὺς ἰδίους νόμους καὶ θεσμούς, ὑπεχρεοῦντο δὲ μόνον εἰς κοινὴν δρᾶσιν κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν.

Κάλνοκυ (Γουσταῦος Σιγιομουῆδος, κόμης Calnoky).— Πολιτικὸς τῆς Αὐστροουγγαρίας, καταγόμενος ἐκ Τρανσυλβανικῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας (1832—1898). Διετέλεσεν ἐπὶ δέκα τέσσαρα ἔτη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, καθ' ὃ διάστημα ἠργάσθη διὰ τὴν σύναψιν τῆς Αὐστρογερμανικῆς συμμαχίας, εἰς ἣν, μετὰ τοῦ Μπίσμαρκ, ἐπέτυχεν τὴν εἰσοδὸν τῆς Ἰταλίας. Ἦτο ἐπίσης κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς Αὐστροουγγρικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὰ Βαλκάνια.

Καλογερόπουλος (Νικόλαος).— Πολιτευτὴς ἐκ Χαλκίδος (1853—1927). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν Γαλλίᾳ. Ἀνεμίχθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν πολιτικὴν ὑπὸ τὸν Χ. Τρικούπην, πολιτευθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ ἀπὸ τοῦ 1885. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τρικούπη ἐτάχθη μετὰ τὸν διάδοχον τοῦ κόμματος Γ. Θεοτόκην. Διετέλεσεν ἐπανειλημμένως ὑπουργός. Πρωθυπουργὸς ἐγένετο τὸ πρῶτον τὸ 1916 διὰ τριάκοντα ἡμέρας. Διὰ δευτέραν φορὰν ἐσχημάτισε κυβέρνησιν τὸ 1921, ἀποτυχὼν δὲ νὰ συνδιαλλάξῃ τὸ βασιλικὸν καθεστῶς μετὰ τὰς Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ παρητήθη μετ' ὀλίγον. Ἀπέκτησε φήμην οἰκονομολόγου ἀδικαιολόγητον.

Καλπάκι.— Ὀρεινὴ τοποθεσία τῆς Ἠπείρου, 32 χιλμ. ἔξω τῶν Ἰωαννίνων,

εἰς τὴν περιοχὴν τῆς προκαλύψεως πρὸς τὰ ἀλβανικὰ σύνορα. Ἐκεῖ ἐγκατεστάθη τὸ 1923 ὁ πειθαρχικός οὐλαμός τῆς ἐδρευούσης εἰς Ἰωάννινα μεραρχίας στρατοῦ, καθὼς καὶ ἄλλων μεραρχιῶν, αἱ ὁποῖαι ἤδρευον εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὸν οὐλαμὸν τοῦτον ἀπεστέλλοντο ἀρχικῶς οἱ ἀτίθασσοι στρατιῶται καὶ διάφορα κακοποιὰ στοιχεῖα, ὡς εἰς τόπον ἐξορίας. Ταχέως ὁμοῦ δὲ τὸς οὗτος ἐξειλίχθη εἰς κότεργον, κυρίως δὲ ἀπὸ τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1924, ὁπότε τὴν διοίκησιν τοῦ οὐλαμοῦ ἀνέλαβεν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Χρῆστος Ι. Παπαχρήστου, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ προηγουμένου ἀνθυπολοχαγοῦ Σακκά. Τότε ἤρχισαν νὰ ἀποστέλλονται εἰς αὐτὸν καὶ ὅλοι οἱ ἐπὶ κομμουνισμῷ ὑποπτοὶ στρατιῶται ὄχι μόνον τῆς Ἡπείρου, ἀλλὰ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Οἱ πειθαρχούμενοι ὑφίσταντο ἀληθῆ μυστήρια καὶ τὰ ἐναντίον των λαμβανόμενα μέτρα ἦσαν αὐτόχρημα ἱεροεξεταστικά. Οἱ ἐξόριστοι στρατιῶται ὑπεχρεοῦντο νὰ κόπτουν νυχθημερῶν ξύλα ἀπὸ τὰ παρακείμενα πυκνά δάση καὶ πολλάκις, τιμωρούμενοι, ἐδένοντο εἰς τηλεγραφικοὺς στύλους καὶ ἐμαστιγοῦντο ὑπὸ τῶν φρουρῶν των, οἱ ὁποῖοι ἀπετελοῦντο ἀπὸ Ἀλβανοὺς Ἑλληνας ὑπηκόους.

Ὁ πρῶτος θεσπίσας τὰς βαρβάρους ταύτας μεθόδους ἦτο ὁ διοικητὴς τοῦ Καλπακίου Παπαχρήστου, ὅστις καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ὡς εἰς τῶν αἰμοβορωτέρων ἀξιωματικῶν. Οὗτος δὲν ἐφείδετο οὐδὲ τῶν ἀσθενῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποῖους ἀπέστελλε νὰ ἐκτελέσουν τὰς βαρύτερας ἐργασίας ἐν μέσῳ δριμυτάτου χειμῶνος, ἢ ὑπὸ καυστικώτατον ἥλιον. Τὰ οἰκήματα ἐντὸς τῶν ὁποίων διέμενον οἱ πειθαρχούμενοι, ἦσαν ἀπιστεύτως ἄθλια καὶ ἀνθυγιεινά. Ἡ τροφή ἦτο ἀθλιεστάτη. Ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς εἰς ὅλους τοὺς στρατιώτας νὰ συζητοῦν ὁμαδικῶς καὶ νὰ ἀπομακρύνονται τοῦ καταυλισμοῦ των, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως. Ἡ

συμπεριφορὰ τοῦ διοικητοῦ, τῶν ὑφισταμένων βαθμοφόρων καὶ τῶν Ἀλβανῶν στρατιωτῶν, ἦτο σκαιὰ καὶ βάνουσος.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ τοῦ πειθαρχικοῦ οὐλαμοῦ Καλπακίου κατ' ἀρχὰς ἦτο γνωστὴ μόνον μεταξὺ περιορισμένου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων. Συνέβησαν ὁμοῦ μερικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν ὥστε συντόμως νὰ προκληθῆ πανελληνίος ἐξέγερσις, διὰ τὰ εἰς βάρος τῶν στρατιωτῶν συντελούμενα ἐγκλήματα. Ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἔδωσε δίκη ὀκτῶ στρατιωτῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐστάλησαν εἰς τὸ στρατοδικεῖον, κατηγορούμενοι ἐπὶ στάσει, διότι ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν βαυβάρων καὶ ἀπανθρώπων συνθηκῶν τῆς ζωῆς των. Τὸ στρατοδικεῖον τῶν Ἰωαννίνων τὸν Ἰούνιον τοῦ 1929 κατεδίκασεν εἰς βαρυστάτας ποινὰς τοὺς κατηγορουμένους. Ἀργότερον ἐγένεν ἀνοθεώρησις τῆς δίκης των ἐν Ἀθήναις, εἰς τὸ ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1930 ἐγένε νέα δίκη ἐν Ἰωαννίνοις, ἐκ τῆς ἰδίας ἀφορμῆς. Τὸ στρατοδικεῖον ἐπέβυλεν μεγάλας ποινὰς εἰς τὸν κατηγορούμενον λοχίαν Παπαϊωάννου καὶ τοὺς στρατιώτας Χρ. Ριζόπουλον, Γ. Λιθοξόπουλον καὶ Λ. Ζαφειρίου. Καὶ τῆς δίκης ταύτης ἐγένετο ἀναθεώρησις ἐν Ἀθήναις.

Ὀλίγους μῆνας κατόπιν κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον οἱ στρατιῶται Μαρκοβίτης καὶ Πανούσης ὑπὸ τοῦ στρατοδικεῖου Ἰωαννίνων, ἐπειδὴ ἠγῆθησαν στάσεως κατὰ τῶν ἀπαισιῶν μεθόδων τῶν ἀρχῶν Καλπακίου. Ἡ καταδίκη αὕτη προκάλεσε πανελληνίον ἀγανάκτησιν. Οἱ καταδικασθέντες προσέφυγον εἰς τὸ ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπέτυχον σοβαρὸν μετριασμόν τῆς ποινῆς των.

Κατόπιν τοῦ προκληθέντος θορύβου ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ αἱ συνθήκαι ζωῆς εἰς τὸ Καλπάκι ἐβελτιώθησαν ἐλαφρῶς, χωρὶς νὰ καταργηθῆ ὁ οὐλαμός, ὅπως εἶχεν ἀπαιτήσῃ

ἡ κοινή γνώμη. Πλείστοι ἐκ τῶν κατὰ καιροῦς διαμεινάντων εἰς τὸ Καλπάκι ἀπέθανον ἐκεῖ ἐκ τῶν βασανιστηρίων καὶ τῶν νόσων, καὶ ἄλλοι ἐπέστρεψαν φυματικοὶ ἢ παράφρονες.

Κάλπη.— Δοχεῖον ἢ συνηθέστερον κιβώτιον, εἰς τὸ ὁποῖον συλλέγονται αἱ ψῆφοι (σφαιρίδια) ἢ τὰ ψηφοδέλτια τῶν ἐκλογέων κατὰ τὰς ἐκλογάς. Ἰσχύοντος σήμερον ἐν Ἑλλάδι τοῦ συστήματος τῆς διὰ ψηφοδελτίου ψηφοφορίας, ἡ κάλπη ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς κιβωτίου, φέροντος ἄνωθεν σχισμὴν ἱκανὴν νὰ δεχθῇ τὸν φέροντα τὸ ψηφοδέλτιον φάκελλον. Τὴν παραμονὴν τῆς ἐκλογῆς, ἡ κάλπη κλείεται καὶ σφραγίζεται ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς. Ὅταν ἰσχύει τὸ σύστημα τῆς διὰ σφαιριδίου ψηφοφορίας, ἡ κάλπη ἀποτελεῖται ἐκ σιδηροῦ κιβωτίου, χωρισμένου εἰς δύο καὶ φέροντος ἔμπροσθεν χωνοειδῆ ὀπήν ἐξ ἧς ὁ ψηφοφόρος ρίπτει τὸ σφαιρίδιον εἰς τὸ «ναί» ἢ τὸ «ὄχι». Πρὸς εὐκολίαν μάλιστα τοῦ ψηφοφόρου ἡ κάλπη φέρει ἔξωθεν λευκὸν χρῶμα εἰς τὸ μέρος τοῦ «ναί», μελανὸν δὲ εἰς τὸ τοῦ «ὄχι». Ἐπὶ ψηφοφορίας διὰ σφαιριδίου ἡ κάλπη εἶναι προσωπική, ἐνῶ εἰς τὴν διὰ ψηφοδελτίου κοινὴ διὰ πάντας τοὺς ὑποψηφίους.

Κάλυμμα.— Καλοῦνται οὕτω τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διαθέτει ἢ ἔχουσα τὸ προνόμιον ἐκδόσεως χαρτονομισμάτων τράπεζα πρὸς κάλυψιν τῆς ὀνομαστικῆς των ἀξίας. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι ἢ αὐτούσιος χρυσὸς εἰς ράβδους ἢ ξένα νομίσματα ἢ ξένα χαρτονομίσματα ἐπαρκῶς ἐξησφαλισμένα ἢ ἄλλα ἀσφαλῆ ἰδιωτικὰ ἢ δημόσια χρεώγραφα εἰς χρυσόν.

Εἰς τὴν πρακτικὴν οὐδέποτε τὸ ὑπάρχον κάλυμμα δύναται νὰ καλύψῃ τὸ σύνολον τῶν εἰς χαρτονομίσματα ὑποχρεώσεων τῆς ἐκδοτικῆς τραπέζης. Διάφορα συστήματα ἰσχύουσι κατὰ χώρας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος, ὡς καὶ διάφορα

ποσοστὰ πραγματικοῦ καλύμματος ποικίλλοντα μεταξὺ 50 καὶ 20 ο/ο τῆς ἀξίας τοῦ κυκλοφοροῦντος χορτονομίσματος. Ἡ οικονομικὴ ἐπιστήμη ἐθεώρησεν ὡς ἐπαρκῆς τὸ 1)3 τῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι αἱ συναλλαγματικαὶ ἀνάγκαι μιᾶς χώρας δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἔξοδον μεγαλυτέρου ποσοστοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 1914 καὶ ὑπὸ καθεστῶς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας οὐδεμία ὑποχρέωσις καλύμματος εἶχεν ἐπιβληθῆ εἰς τὴν ἔχουσαν τὸ ἐκδοτικὸν προνόμιον Ἑθνικὴν Τράπεζαν, οὐχ' ἦττον ὁμῶς αὕτη διέθετεν εἰς χρυσὸν καὶ ἐθνικὰ χρεώγραφα εἰς χρυσὸν κάλυμμα μεγαλύτερον τῆς ἀξίας τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος. Πρῶτον τὸν Μάρτιον τοῦ 1915 ἐπεβλήθη νομοθετικὸς καθορισμὸς τοῦ καλύμματος κατόπιν τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τοῦ δικαιώματος τοῦ ὑπερδιπλασιασμοῦ τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὁμῶς τοῦ πολέμου, ἡ ἀθρόα ἐκδοσις χαρτονομισμάτων χάριν τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ ἔξοδος τοῦ χρυσοῦ διὸ πολεμικὰς ἀγορὰς ἐξεμηδένισε τὴν ἀναλογίαν τοῦ καλύμματος καὶ ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ὑπῆρξεν ἡ πτώσις τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς.

Ὅταν τὸ 1927 ἐπεδιώχθη ἡ νόμω σταθεροποίησις τῆς δραχμῆς εἰς τὴν τιμὴν τῶν 375 δραχμῶν κατὰ χρυσὴν ἀγγλικὴν λίραν, δυνάμει τῆς μετὰ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν συμβάσεως δι' ἧς παρεχωρήθησαν εἰς τὴν ἰδρυθεῖσαν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος δάνεια πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δραχμῆς, ὠρίσθη ὡς ἀναγκαστικὴ ἐλαχίστη ἀναλογία καλύμματος καὶ κυκλοφοροῦντος νομίσματος τὸ 30 ο/ο. Ὅτε, κατόπιν τῆς παγκοσμίου κρίσεως καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς ἀγγλικῆς λίρας ἐκ τῆς χρυσοῦς βάσεως, ἐμειώθη σημαντικῶς τὸ κάλυμμα, ἔπεσε πάλιν ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς (βλ. *Νόμισμα, Σταθεροποίησις καὶ Χρυσός*).

Κάλφας.—Βλ. λ. *Μαστορεία*.

Καμαρίλλα (Ισπαν. Camarilla=άντιθάλαμος).—'Εκλήθησαν οὕτω τὸ πρῶτον οἱ περὶ τὸν Φερδινάνδον Ζ' τῆς Ἰσπανίας (1784—1833) αὐλοκόλακες, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς διαγωγῆς των ἐγένοντο αἰτιοὶ τῆς ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ ἐπακολουθήσαντος ἐμφυλίου πολέμου. Σήμερον καλοῦσι γενικῶς καμαρίλλαν ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι περιστοιχίζουσι ἰσχυρὸν τι πρόσωπον (βασιλέα, δικτάτορα, ἡγεμόνα, ὑπουργὸν κλπ.) καὶ ἀσκοῦν διὰ τῆς ραδιουργίας, τῆς κολακείας καὶ ἄλλων βρωμερωτέρων μέσων ἀνεύθυνον καὶ παρασκηνιακὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀποφάσεών του πρὸς τὸ συμφέρον των καὶ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ συνόλου. Ἡ καμαρίλλα, ἐκτὸς σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων, ὑπῆρξεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῶν ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων. Καὶ τὰ σημερινὰ φασιστικὰ καθεστῶτα παρὰ τὴν ἐπίφασιν τοῦ προσωπικοῦ ὅπως χαρακτηρίζονται, ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένα τῆς καμαρίλλας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτρέφουσι, πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι κοινῶς νομίζεται.

Καμελινὰ (Ζέφυρος Kamelinat).—Περιφημος Γάλλος κομμουνιστὴς γεννηθεὶς τὸ 1840 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1932. Εἰργάσθη διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐργατῶν εἰς συνδικάτα καὶ ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ὑπογραψάντων τὸ μανιφέστον τοῦ Προυντών. Μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς Κομμούννας τῶν Παρισίων κατὰ τὸ 1871 καὶ διωρίσθη ὑπ' αὐτῆς διενθунτής τοῦ νομισματοκοπέιου. Μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ παρισινοῦ προλεταριάτου ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν. Ὅταν ἐδόθη ἀμνηστία διὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1871 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὸ 1885 ἐξελέγη βουλευτὴς Παρισίων. Μέχρι τοῦ 1920 ἦτο ταμίας τοῦ γαλλικοῦ τμήματος τῆς Β' Διεθνοῦς. Μετὰ τὸ περίφημον συνέδριον τῆς Τουρ (Δεκέμ-

βριος 1920) προσεχώρησεν εἰς τὸ νεοῖδρυθὲν γαλλικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐπανειλημένως ἐξετέθη ὑποψήφιος διὰ τὴν προεδρίαν τῆς δημοκρατίας.

Κάμενεφ.—Ψευδώνυμον τοῦ διασήμου Ρώσου ἐπαναστάτου *Λέοντος Μπορίσοβιτς Ρόζενφεντ*. Ἐγεννήθη ἐν Μόσχα τὸ 1883, καὶ μόλις ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του ἀνεμίχθη εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν τῆς Ρωσίας. Συλληφθεὶς τὸ 1902 καὶ ἐξορισθεὶς, κατέφυγεν εἰς Παρισίους ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Λένιν. Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπως ἐκ τοῦ πλησίον παρακολουθήσῃ καὶ προωθήσῃ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως.

Μετὰ τὴν ἀγρίαν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905, κατορθώσας ἐπὶ διεικνίαν ἀκόμη νὰ παραμείνῃ ἀσύλληπτος, τὸ 1907 ὅμως ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅπου συνειργάσθη εἰς τὴν μπολσεβικικὴν ἐφημερίδα «Προλετάριος».

Τὸ 1914 ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐπεδόθη εἰς ἔντονον ἐπαναστατικὴν δρασίαν, ἄλλοτε μὲν ὑπὸ νόμιμον ἐμφάνισιν, ἄλλοτε δὲ διὰ μυστικῆς ὀργανωτικῆς ἐργασίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διηύθυνεν ἐν Πετροπόλει τὴν ἐφημερίδα «Πράβντα». Συλληφθεὶς ὅμως μετὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἐξορισθεὶς εἰς τὴν Σιβηρίαν.

Ἡ τελευταία του δρασίς ὡς μέλους πλέον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917.

Αἱ διαφωνίαι του μὲ τὸν Λένιν ἤρχισαν ἐντονώτερον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οὐχ' ἦττον μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 (παρὰ τὰς σχετικὰς ἀντιρρήσεις του), ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ Σοβιὲτ τῆς Μόσχας καὶ Ἐπίτροπος τοῦ Λαοῦ ἐπὶ τοῦ Ἐμπορίου. Μετέσχε τῶν μετὰ τῆς Γερμανίας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων τοῦ Μπρεσ-

τζιτόφσκ, και άργότερον τών μετά τής Άγγλίας διαπραγματεύσεων διά τήν σύναψιν έμπορικής συμβάσεως.

Μετά τόν θάνατον του Λένιν, ο Κάμενεφ ήλθεν εις σοβαρωτάτην αντίθεσιν με τήν πλειοψηφίαν του κόμματος προς τò όποιον εκείνην ακριβώς τήν έποχήν διίσταντο ο Τρότσκυ και ο Ζηνόβιεφ.

Η αντίθεσις αυτή, έκτραπεισα εις σφοδρόν άγώνα, και έκδηλωθεισα έπισημως κατά τò 14ον συνέδριον του κόμματος (τò 1925), έκαιτηριάσθη ύπ' αυτού. Ο Κάμενεφ άν και έκλεγείσ μέλος τής Κεντρικής, δέν περιελήφθη εις τήν Έκτελεστικήν Έπιτροπήν του κόμματος και απέχώρησε τής θέσεως έπιτρόπου του λαου.

Μετ' όλίγον έσπευσε νò υποχωρήση και δηλώση μεταμέλειαν. Κατόπιν τουτου διωρίσθη πρεσβευτής τών Σοβιέτ εις Ρώμην (τò 1926). Κατηγορηθείσ όμως ότι και πάλιν ήρχισε τήν συνεργασίαν και τας συνεννοήσεις του με τήν αντιπολίτευσιν άνεκλήθη. Κατόπιν τουτου προέβη εις δευτέραν δήλωσιν έπισήμου μεταμελείας, τò 1932.

Καμεραλισμός (γαλλ. cameralisme, γερμ. kameralismus, εκ του λατ. camera=άποθήκη).—Καλεΐται ούτω ή ειδική μορφή ήν ύπεδύθη ο έμποροκρατισμός (βλ. λ.) εν Γερμανία κατά τόν 17ον και 18ον αΐωνα. Η οικονομική διδασκαλία εν Γερμανία κατά τήν έποχήν ταύτην έθηκεν ως σκοπόν νά συστηματοποιήση έπιστημονικώς τας ανάγκας του ήγεμόνος και διεμόρφωσεν ούτω τήν καμεραλικήν, τήν έπιστήμην δηλαδή τήν πραγματευομένην τά πρακτικά ύπαλληλικά καθήκοντα. Ταύτα άφεώρων άφ' ενός τόν πληθυσμόν, έπειτα τήν οργάνωσιν τών πόλεων και τέλος τόν προϋπολογισμόν και τά χρέη. Ούτω ή καμεραλική έχει χαρακτηρη άφ' ενός μèn δημογραφικόν, άφ' έτέρου δέ δημοσιονομικόν και περιελάμβανε τρία τμήματα :

τò οικονομικόν ή γεωργικόν, τò αστυνομικόν ή πολιτικόν και τò δημοσιονομικόν ή καθαρώς καμεραλικόν. Ο πλουτος μιās χώρας κατά τούς καμεραλιστάς συνίσταται εις έπαρκώς τροφοδοτούμενον πληθυσμόν τής υπαίθρου χώρας και τών πόλεων και εις άνθούντα οικονομικά.

Η καμεραλική παρουσιάζει δύο κατευθύνσεις, τήν καθολικήν με κυριώτερους εκπροσώπους τόν Ίωακείμ Μπέχερ, τόν Χόρνιγκ και τόν Σραϊντερ και τήν προτεσταντικήν με κυριώτερους εκπροσώπους τόν Σέκκεντορφ, τόν Ντίτμαρ, τόν Πούφεντορφ κ.ά.

Κάμκωφ.— Ηγέτης τής άριστεράς πτέρυγος του σοσιαλεπαναστατικού κόμματος τής Ρωσσίας. Διεθνιστής ών κατά τήν διάρκειαν του παγκοσμίου πολέμου, έτήρησε στάσιν παρομοίαν σχεδόν προς τήν στάσιν τών μπολσεβίκων. Οί σοσιαλεπαναστάται τής άριστεράς απέχωρίσθησαν του κόμματός των μετά τήν επανάστασιν του Όκτωβρίου 1917. Κατά τας αρχάς του 1918 συνεμερίσθησαν μετά τών μπολσεβίκων τας ευθύνας τής έξουσίας. Κατά τήν έποχήν ταύτην τò κόμμα των κατηυθύνετο ύπό του Κάμκωφ και τής Μορίας Σπυριντόνοβα, τόν Ίούλιον δέ του 1918 έπεχείρησε νά καταλάβη βιαίως τήν έξουσίαν διά νά άκυρώση τήν έπιζημίαν συνθήκην του Μπρέστ — Λιτόφσκ, τήν όποιαν ειχον έξαναγκασθῆ νά συάψουν οί μπολσεβίκοι.

Μετά τήν άποτυχίαν τής άποπειρας ταύτης τò κόμμα τών σοσιαλεπαναστατών διεσπάσθη. Μέρος τών μελών του προσεχώρησεν εις τò μπολσεβικικόν κόμμα, άλλο μέρος έτάχθη κατά του μπολσεβικικού καθεστώτος και τò κατεπολέμησε δι' άποπειρών και τοπικων έξεγέρσεων (Κάμκωφ, Σπυριντόνοβα) και άλλοι τέλος διετήρησαν έπί τι διάστημα νόμιμον ύπαρξιν, μέχρις ου μετηνάστευσαν εις τò έξωτερικόν (Στάϊνμπεργκ, Σραϊντερ).

Καμόρρα.— Μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας μουσικὸς ὀργανώσεις. Μερικοὶ ἀνάγουν τὴν ἰδρυσίν της εἰς τὸν 15ον αἰῶνα, ἀλλὰ ἡ κυρίως δρασίς της ἐξεδηλώθη εἰς τὴν Νεάπολιν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὡς πολιτικὴ ἀντίδρασις κατὰ τῆς τυραννίας τῶν Βουρβόνων. Ἡ ἐπέκτασίς της ἦτο τοιαύτη ὥστε εἰς μόνην τὴν Νεάπολιν περιελάμβανε 70.000 μέλη, ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων.

Ἡ ὀργάνωσις ἦτο μουσικωτάτη, με δώδεκα βαθμοὺς καὶ ἡ εἰσοδογὴ νέου μέλους ἐγένετο κατόπιν πολλῶν δοκιμασιῶν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ θάρρους, τῆς ἐχεμυθείας καὶ τῆς αὐτοθυσίης ἐκάστου. Ἀπαξ γενόμενοι μέλη τῆς ὀργανώσεως εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσιν τῶν ἀρχηγῶν, οἱ ὅποιοι ὑπῆγοντο εἰς ἀνώτατον δωδεκαμελὲς συμβούλιον. Περί τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος ὁ κρατικὸς ὀργανισμὸς, ὀλόκληρος σχεδὸν εὐρέθη δέσμιος τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς.

Ἐν τέλει ὅμως ἡ ὀργάνωσις αὕτη κατέστη ὄργανον τῶν συμφερόντων τῶν ἰσχυρῶν καὶ κατήντησε κοινωνικὴ μάστιξ. Διωργάνωνε λαθρεμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπέβαλλε φορολογίας κλπ. Ἐναντίον τῆς Καμόρρας ὀργανώθησαν ἀλλεπάλληλαι ἐκστρατεῖαι ἐξοντώσεως, χωρὶς μεγάλα ἀποτελέσματα. Αἱ κυριώτεραι προσπάθειαι πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν Καμόρραν εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν Σίλβιο Σπαβέντο (τὸ 1861), ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λα Μάρμορα (1862) καὶ ἀργότερον τὸ 1867, 1874 καὶ 1910. Ὑπολείμματα τῆς Καμόρρας ἐπέζησαν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, τῆς τελείας ἐξοντώσεως της ἐπιτευχθείσης μόλις τὸ 1927.

Καμπανέλλα (Θωμᾶς Campanella). — Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Steyana, μικρῷ χωρίῳ τῆς Καλαβρίας, τὸ 1568 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τὸ 1639. Οἱ γονεῖς του τὸν προώριζον διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου, ἀλλ' αὐτὸς προτιμῶν τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν κατετάγη δεκατετραετῆς

εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν. Ταχέως ὅμως ἠσθάνθη ἔντονον ἀπέχθειαν πρὸς τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν, ὅπως ὅλα τὰ ἀνώτερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐμελέτησεν ἀλληλοδιαδόχως ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῆς ἀρχαιότητος καὶ οὐδὲν, οὔτε οὐτὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸν ἱκανοποίησεν. Ἐνῶ ἀκόμη ἦτο δόκιμος μοναχός, ὑπεστήριξε μετὰ θάρρους καὶ εἰς δημοσίας συζητήσεις τὸν Βερναρδίνον Τελέσιον, τοῦ ὁποίου δὲν συνεμερίζετο πάσας τὰς ἰδέας, ἀλλ' ἐθαύμαζε τὴν ἀνεξαρτησίαν. Διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματός του καὶ τῶν ἐπιθέσεων του ἐναντίον τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐπροκάλεσε τὴν ἔχθραν πολλῶν καὶ κατηγορήθη ἐπὶ μαγείᾳ καὶ αἰρέσει. Εἰς τὰς ἐπικινδύνους ταύτας κατηγορίας προσετέθη καὶ ἡ κατηγορία ὅτι συνώμοσε κατὰ τῆς ἰσπανικῆς κυριαρχίας, ἡ ὁποία εἶχεν ὑποδουλώσει τότε τὴν πατρίδα του. Σύλληφθεις ὠδηγήθη πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως κατηγορούμενος ἐπὶ ἐγκλήματι κατὰ τοῦ κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπεβλήθη ἐπτάκις εἰς φρικτὰ βασανιστήρια καὶ διέσωσε μὲν τὴν ζωὴν του, κατεδικάσθη ὅμως εἰς ἰσόβια δεσμά. Ἐπὶ εἴκοσιν ἐπτά ἔτη παρέμεινεν ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς, ὑπομείνας μετ' ἀξιοθαυμάστου καρτερίας τὰ δεινὰ τῆς μακρᾶς ταύτης φυλακίσεως. Ὁ ἴδιος ηὐλόγει τὴν τραγικὴν του τύχην, ἡ ὁποία τοῦ ἔδωκε τὴν εἰκαιρίαν νὰ ἐπιδοθῆ ὀλοπύχως εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν συγγραφὴν, ἀπηλλαγμένος τῶν φροντίδων τοῦ κόσμου. Τέλος ὁ πάπας Οὐρβανός, φίλος τῶν γραμμάτων, ἐξήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Νεαπόλεως νὰ τοῦ τὸν παραχωρήσῃ, διὰ νὰ τὸν δικάσῃ, δῆθεν, διὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ὡς ὑποπτον αἰρέσεως. Μεταφερθεὶς εἰς Ρώμην ὁ Καμπανέλλα ἀφέθη τελείως ἐλεύθερος. Ἄλλ' ἡ ἰσπανικὴ κυβέρνησις, μένεα πνέουσα κατὰ τοῦ φιλοσόφου, ἠθέλησε νὰ τὸν συλλάβῃ διὰ τῶν ἐν Ρώμῃ πρακτόρων της, ὅποτε ὁ Οὐρβανός, ἐν συνεννοήσει

μετά του κόμητος de Noailles, πρεσβευτού του βασιλέως της Γαλλίας, τόν εφυγάδευσεν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἐν Παρισίοις ὁ Καμπανέλλα ἐγένετο θερμότητα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' καὶ τοῦ καρδινάλιου Ρισελιέ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐτίμα μᾶλλον τὸν ἐχθρὸν τῆς ἰσπανικῆς δυνάμεως ἢ τὸν φιλόσοφον.

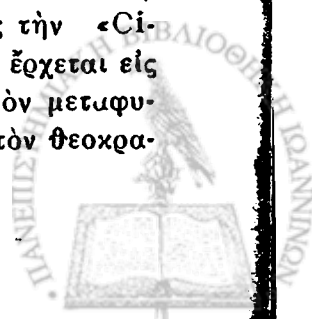
Ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα του ὁ Καμπανέλλα τὰ συνέγραψεν ἐν τῇ φυλακῇ. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: «Φιλοσοφία διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀποδειγμένη» (1590), «Περὶ αἰσθήσεως πραγμάτων καὶ μαγείας» (1620), «Καθολικὴ φιλοσοφία ἢ μεταφυσικὴ» (1637) «Ἀθεϊσμός ἡττημένος» (1631), «Ἡλιούπολις» («Civitas solis») (1643), «Περὶ τῆς ἰσπανικῆς μοναρχίας» (1640) κ. ἄ.

Ὁ Καμπανέλλα ἀνήκει εἰς τοὺς συντηρητικὸς φιλοσόφους τῆς Ἀναγεννήσεως, μολοντί ὑπέστη ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους τόσας διώξεις. Ἐπίστευε μὲν ὅτι ἐμέλλε νὰ γεννηθῇ νέα ἐπιτήμη καὶ νέα φιλοσοφία, διάφορος τῆς σχολαστικῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ παραδεχθῇ ὡς βᾶσιν τῆς μελλούσης ταύτης προόδου τὴν ἀρχαίαν εἰδωλοατρικὴν φιλοσοφίαν. Δι' αὐτὸν ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ ὁποία εἶχε τροφοδοτήσῃ ὀλόκληρον τὸν μεσαίωνα ἤτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπομένως ἀπορρίψιμος. Ἐζήτηε μίαν τελείως νέαν φιλοσοφίαν, ἢ ὁποία νὰ προήρχετο ἐκ τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας, κατόπιν μελέτης τῆς φύσεως.

Ὁ Καμπανέλλα ἐπιδεικνύει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πολιτικὴν. Ἴσως κατὰ τὴν νεότητά του νὰ ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν του προωρισμένον διὰ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν μεταρρυθμιστὴν. Εἶναι ἄγνωστον τὸ περιεχόμενον τῆς συνωμοσίας, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται νὰ ἔλαβε μέρος. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπρότεινε ἐν παγκόσμιον θεοκρατικὸν κράτος μὲ τὸν πάντα ἐπὶ κεφαλῆς. Εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Civitas solis» (Ἡ-

λίου πολιτεία), στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος, ὅπως οἱ πρὸ αὐτοῦ Θωμ. Μῶρος καὶ Φρ. Βάκων, περιγράφει μίαν κατάστασιν πραγμάτων, ὅπου βασιλεύει ἡ ἐπιστήμη, δηλαδὴ ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσεως καὶ ἡ φιλοσοφία, καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει κλῆρος καὶ εὐγένεια. Κυβερνῆται εἶναι οἱ τυχόντες καλυτέρας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς παιδεύσεως. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἡλίου πολιτείας θεωροῦν γελοίαν τὴν ἀντίληψιν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ τεχνῖται δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσουν τάξιν ἐξ ἴσου εὐγενῆ μὲ τὸς τάξεις, τὰς ὁποίας ἀποτελοῦν τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἡ ἰδιαιτέρα κατοικία, ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ εἰς τοὺς κόλπους ἰδίας οἰκογενείας εἶναι ἀπηγορευμένα, διότι οἱ θεσμοὶ οὗτοι εὐνοοῦν τὸν ἐγωϊσμόν καὶ ἐξασθενοῦν τὸν θερμὸν πατριωτισμὸν τῶν κατοίκων τῆς Ἡλίου πολιτείας. Αἱ ἀρχαὶ κανονίζουσι τὰς γενετησίους σχέσεις ἐπὶ τῇ βάσει φυσιολογικῶν ὑπολογισμῶν, καὶ μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως τὸ κράτος ἔχει πολίτας ὑγιεῖς καὶ ἱκανούς. Διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς πρέπει νὰ διατηρεῖται ὄχι τὸ ἄτομον, ἀλλὰ τὸ εἶδος. Ἡ ὑπερηφάνειος θεωρεῖται ὡς τὸ χεῖριστον τῶν ἐλαττωμάτων.

Κάθε μέλος εἶναι ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν μᾶλλον συνάδουσαν πρὸς τὴν φύσιν του ἐργασίαν καὶ λαμβάνει ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας του ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἀξίας του. Ἐπειδὴ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν συμμετέχουν ὅλα τὰ μέλη τῆς πολιτείας, ἡ ἐργασία, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἕκαστος, εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς συνήθως ἐκτελουμένης ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων μελῶν τῶν ἄλλων κοινωνιῶν. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρόνου χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν πλουτισμὸν τῶν γνώσεων, τὴν συζήτησιν, τὴν μελέτην, τὴν διασκέδασιν, τὴν εὐχάριστον ἄσκησιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ εἰκὼν αὕτη, τὴν ὁποίαν ὀραματίζεται εἰς τὴν «Civitas solis» ὁ Καμπανέλλα, ἔρχεται εἰς καταφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μεταφυσικὸν ἀτομικισμόν του καὶ τὸν θεοκρα-

τισμόν τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν καὶ πολιτικῶν ἔργων του.

Καμπάνης Ἄριστος.— Λόγιος καὶ δημοσιογράφος γεννηθεὶς τὸ 1883 ἐν Ἀθήναις. Συνειργάσθη εἰς διάφορα λογοτεχνικά, ἐξέδωκε τὴν ἔφημερίδα «Πρωτεύουσα» (1921—1923), εἰργάσθη εἰς διάφορους ἔφημερίδας ὡς ἀρθρογράφος καὶ χρονογράφος, ἐδημοσίευσεν δέ: τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Προσφορὰ στὸν Ἡφαιστο» (1924) τὴν «Ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας» (1925, βλ. ἔκδ. 1314) κ. ἄ.

Καμπανίς (Πέτρος Ἰωάννης Γεώργιος Cabanis).— Γάλλος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος (1757—1808). Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας νομομαθῶν εἶχε δὲ δυσήνιον καὶ ἀνυπότακτον χαρακτῆρα, ἔνεκα τοῦ ὁποίου ἤλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς διδασκάλους του καὶ ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς του. Κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν κατώρθωσε νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν, ἣς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1783. Τὰ ἔργα τοῦ Καμπανίς δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας: τὰ τῆς πρώτης ἀφοροῦν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς: τὰ τῆς δευτέρας εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἰατρικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν νοσοκομείων καὶ τὰ τῆς τρίτης — τὰ ὅποια εἶναι καὶ τὰ σπουδαιότερα — εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἰατρικῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς σχέσεις τῆς φυσιολογίας πρὸς τὴν ψυχολογίαν. Ἰδιωτερώς πρέπει νὰ μνημονευθῇ τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μιραμπώ», δημοσιευθὲν τὸ 1791, ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ρήτορος, μετὰ τὸν ὁποῖον συνεδέετο διὰ στενωπότητος φιλίας. Τὸ ἔργον τοῦτο, πλήρες συγκινήσεως καὶ δραματικῆς πνοῆς, διὰ τῶν δοκουμενῶν, τὰ ὅποια περιέχει καὶ τῆς ἀφθάστου εὐγλωττίας, εἶναι ἐν ἑκ τῶν καλύτερων ἔργων τοῦ Καμπανίς. Τὸ 1795 ὁ Καμπανίς διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Παρισίων. Τὸ ἐπόμενον ἔτος κατέλαβε τὴν ἔ-

δραν τῆς ἐσωτερικῆς κλινικῆς, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ σχολή, καὶ ἔκαμε σειρὰν μαθημάτων ἰατρικῆς μεθοδολογίας. Τὸ 1799 ἀνιήλλοξε τὴν ἔδραν ταύτην μετὰ τὴν ἔδραν τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς.

Ἄλλο σπουδαῖον ἔργον τοῦ Καμπανίς εἶναι τὸ «Περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου», ἐκδοθὲν τὸ 1802. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετάζει τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ πρὸς τὰς δεξιότητας αὐτοῦ, τὴν φυσιολογικὴν ἱστορίαν τῶν αἰσθήσεων, τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἡλικίας, τοῦ φύλου, τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τῶν ἀσθενειῶν ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἐκδηλώσεων, τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ κλίματος ἐπὶ τῶν ἠθικῶν συνηθειῶν, τὸν ζῶν τῶν ζώων, τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τοῦ αἰσθάνεσθαι, τὸ ἔνστικτον, τὴν συμπάθειαν, τὸν ὕπνον, τὸ παραλήρημα, τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἠθικῆς ἐπὶ τῆς φυσικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου κλπ. Οὐδεὶς πρὸ τοῦ Καμπανίς εἶχεν ἐπιληφθῆ τοῦ θέματος τούτου μετὰ τόσην εὐρύτητα. Ἡ φιλοσοφικὴ πρωτοτυπία τοῦ ἔργου τούτου ἔγκειται εἰς τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ἐσωτερικῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς ψυχολογικῆς τῶν ἐπιδράσεως καὶ εἰς τὴν θεωρίαν του περὶ τοῦ ἐμφύτου τῶν ροπῶν. Οὕτως ὁ Καμπανίς ἀπεκάλυπεν ὁλόκληρον κόσμον φαινομένων, τὰ ὅποια ἠγνόουν οἱ ψυχολόγοι καὶ τὰ ὅποια τοὺς ἀπασχόλησαν βραδύτερον ὡς φαινόμενα τοῦ ἀσυνειδήτου. Ὁ Καμπανίς ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ δημιουργήσῃ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐμβρίου καὶ νὰ διακρίνῃ, ὑπὸ τὸ ἐνιαῖον καὶ καθολικὸν ἐγώ, πολλὰ μερικὰ καὶ τεμαχισμένα ἐγώ πεπρωκισμένα μετὰ ἰδίαν ζῶν καὶ αἰσθητικότητα.

Ὁ Καμπανίς εἶναι ὁ πρῶτος ψυχολόγος, ὁ ὁποῖος κάμνει ψυχολογίαν χωρὶς ψυχὴν, ὑπὸ τὴν μεταφυσικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Εἰς τὸ «Περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου» ὁμιλεῖ ὡς καθαρὸς ψυχολογιστὴς, ὁ ὁποῖος οὐδε-

μίαν αισθάνεται ανάγκην νὰ ἐπιληφθῆ τοῦ ζητήματος τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ ὁποῖος παραδέχεται ὅτι πάντα τὰ ψυχικά φαινόμενα συμβαίνουν ὡσάν ὁ ἐγκέφαλος νὰ ἐγκρίνη τὴν σκέψιν μετὰ τὴν χώνευσιν τῶν ἔξωτερικῶν ἐντυπώσεων.

Μετὰ τὸν θάνατόν του, τὸ 1824, ἔδημοσιεύθη ἕτερον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολὴ εἰς τὸν Φωριέλ περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν», ὅπερ ἀποτελεῖ οἰονεὶ τὴν φιλοσοφικὴν του διαθήκην.

Ἡ περίφημος αὕτη ἐπιστολὴ διακρίνεται διὰ τὸν σκεπτικισμόν ἢ μᾶλλον τὴν πιθανοκρατίαν τῆς καὶ δεικνύει ὅτι ὁ Καμπανὶς ἦτο ὀλιγώτερον ὕλιστῆς καὶ περισσότερον ψυχιστῆς ἢ στωϊκὸς πανθεϊστῆς. Τινὲς ἰσχυρίσθησαν ὅτι πρόκειται περὶ παλινωδίας καὶ ἀποκηρύξεως τῶν ὕλιστικῶν ἀρχῶν τοῦ «Περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου». Βαθυτέρα ὅμως μελέτη τῶν ἔργων του μᾶς πείθει, ὅτι ὁ Καμπανὶς καθ' ὅλον του τὸν βίον ἀνέπτυξε καὶ ἠῤῥυνε μίαν καὶ πάντοτε τὴν αὐτὴν θεμελιώδη ἀρχὴν καὶ ὅτι δύναται νὰ καταταχθῆ μετὰ τῶν ὕλιζόντων μονιστῶν.

Καμπέ (Στέφανος Cabel).— Γάλλος οὐτοπιστῆς σοσιαλιστῆς, γεννηθεὶς τὸ 1788 ἐν Ντιζὸν καὶ ἀποθανὼν τὸ 1856 ἐν Ἀγίῳ Λουδοβίκῳ τῆς πολιτείας Μισσουρή τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐν τῇ ἰδιαιτέρῳ του πατρίδι μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά. Γενόμενος δικηγόρος προσεχώρησεν εἰς τὸ φιλελεύθερον κόμμα καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὸ ἐν Γαλλίᾳ καρβονοριστικὸν κίνημα. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἐστάλη εἰς τὴν Κορσικὴν ὡς γενικὸς πρόξενος, ἀνεκλήθη ὅμως ταχέως ἐκ τῆς θέσεως ταύτης λόγῳ τῶν ἄκρως δημοκρατικῶν ἀρχῶν του. Κατόπιν ἐγένετο μέλος τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Βοήθει σ' αὐτὸν καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ βοηθήσῃ» γνωστῆς δημοκρατικῆς ἐταιρείας· καὶ τὸ 1834 ἐξελέγη βουλευτῆς

τῆς Κορ. ντ' Ὀρ. Μετὰ τοῦ Rodde καὶ τοῦ Canchois-Lemaire ἴδρυσεν τὴν ἐφημερίδα «Populaire» εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεστηρίχθη ἡ ὑπόθεσις τῆς Πολωνίας καὶ κατεπολεμήθη ἡ κυβέρνησις Θιέρσου-Γκιζώτου.

Ἀναγκασθεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ πενταετίαν καὶ συνεδέθη μετὰ τῶν φίλων τοῦ Ἄγγλου οὐτοπιστοῦ κομμουνιστοῦ R. Owen ὅταν δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν τὸ 1839, κατόπιν ἀμνηστίας, εἶχε μεταβάλλει ριζικῶς τὰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς πεποιθήσεις του. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔδημοσίευσεν τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως» καὶ ἀνέλοβεν ἀμείλικτον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀντιπάλου κομμουνιστικῆς οὐτοπιστικῆς σχολῆς, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Dezamy. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὁ Καμπέ ἔσχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ ἐπικρατοῦν ἰδεαλιστικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον ἠνύθει τὸν ἀκαθόριστον ἰδεαλισμόν του καὶ ἀπέκρουε τὸν ὕλισμόν τῶν ἀντιπάλων του.

Τὸ 1840 ἐξέδωκε τὸ κεφαλαῖῳδες ἔργον τῆς ζωῆς του, τὸ φιλοσοφικὸν μυθιστόρημα «Ταξειδίον εἰς Ἰκαρίαν», ὅπου ἀνέλυε κατὰ τρόπον εὔληπτον τὰς κομμουνιστικὰς θεωρίας του. Συγχρόνως ἔδημοσίευσεν ἐν «Ἰκάριον ἡμερολόγιον», ὠργάνωσεν σειρὰν δημοσίων μαθημάτων πρὸς ἐκλαΐκευσιν τῆς διδασκαλίας του καὶ ἐξέδιδε τὸν «Populaire». Αἱ ἐπανειλημμένοι καὶ αὐστηραὶ καταδίκαι του διὰ τὴν ἀρθρογραφίαν τοῦ «Populaire» ἠῤῥησαν σημαντικῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁπαδῶν του. Μετ' ὀλίγον ἐξέδωκε νέον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νέος χριστιανισμὸς», τὸ ὁποῖον ἔσχε μεγίστην ἀπήχησιν εἰς τὰς ἐργατικὰς μάζας. Κατόπιν τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ὁ Καμπέ ἀπεφάσισε νὰ μεταβάλλῃ τὴν θεωρίαν του εἰς πράξιν. Ἦνοιξε κατάλογον ἐγγραφῶν διὰ τὴν ὠργάνωσιν μεγάλης ἰκαριανῆς κοινότητος ἐν Ἀμερικῇ. Τὸ χρεῖμα συνέρρευσε πανταχόθεν δι' αὐτοῦ ἠγοράσθησαν μεγάλα ἐκτάσεις ἐν Ἡ. Πολιτείας καὶ τὴν 3ην

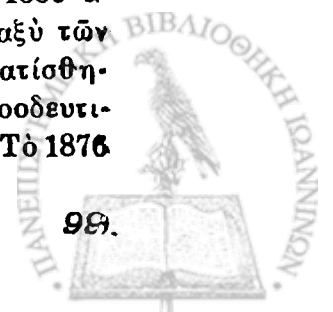

Φεβρουαρίου τοῦ 1848 ἀνεχώρησε μία ικαριανή πρωτοπορεία, ἡ ὁποία τὸν Ἰούνιον ἐφθασεν εἰς Τεξὰς ἐξηντηλημένη ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν στερησέων. Ἐκτισαν μερικὰς καλύβας, ἀλλ' ἡ τοποθεσία ἦτο ἀνθυγιεινὴ καὶ ὁ πυρετὸς ἤρχισε νὰ θερίζῃ τοὺς ἀποίκους. Οἱ ἐναπομείναντες ἐζήτησαν ἰεὴν γῆν, ἐν Shrewport καὶ Νέα Ὁρλεάνη, ὅπου εὗρον ἄλλους ικαριανούς, ἄρτι ἀφιχθέντας ἐκ Παρισίων. Ἀναχωρήσαντες καὶ ἐντεῦθεν κατηυθύνθησαν πρὸς Ναυνοο, παλαιὰν μορμονικὴν πόλιν τοῦ Illinois. Ὁ Καμπέ, ἐνῶ ἠτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν Ἀμερικὴν, κατηγορήθη ἐπὶ σφετερισμῷ 200.000 φράγκων τῆς ικαριανῆς κοινότητος καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀθρότητα του καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ Ναυνοο. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀποικία εἶχεν ἐπιτελέσει ἰκανὰς προόδους. Ἐσωτερικαὶ διχόνοιαὶ ὅμως καὶ διαφοραὶ ἐφθειραν τὸν Καμπέ καὶ τὸν ἠνάγκασαν ν' ἀναχωρήσῃ ἐπὶ κεφαλῆς 200 ὀπαδῶν, πλήρης ἀπογοητεύσεως. Μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας.

Τὸ θεμελιῶδες δόγμα τοῦ Καμπέ εἶναι τὸ γνωστὸν κομμουνιστικὸν δόγμα: «ἕκαστος πρέπει νὰ προσφέρῃ ἀναλόγως τῶν δυνάμεών του καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του». Αἱ ἰδέαι τοῦ Καμπέ διήλθον δύο στάδια· ἐν μεταβατικὸν καὶ ἐν ὀριστικόν. Κατὰ τὸ μεταβατικὸν στάδιον ἐπίστευεν, ὅτι διὰ τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν του ἀπαιτεῖτο μία πεντηκονταετία, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ διετεθεῖτο ὁ θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἐργασία εἶναι ἐλευθέρη καὶ ὄχι ἀναγκαστικὴ. Σκοπὸς τῶν κυβερνώντων πρέπει νὰ εἶναι ἡ μείωσις τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἰσότητος. Τὰ εἶδη τῆς πρώτης ἀνάγκης καὶ τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένα παντὸς φόρου. Εἰς τὸ κεφάλαιον πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ βαρεῖα προοδευτικὴ φορολογία. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν δέον νὰ καθορίζωνται διὰ νόμου, τὰ εἶδη

τῆς πρώτης ἀνάγκης νὰ διατιμῶνται καὶ ὁ στρατὸς νὰ καταργηθῇ. Κατὰ τὸ ὀριστικὸν στάδιον τοῦ συστήματος τοῦ Καμπέ, τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ὑπέδαφος, τὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα ἀγαθὰ, τὰ προϊόντα τῆς γῆς ἢ τῆς βιομηχανίας ἀποτελοῦν τὸ κοινωνικὸν κεφάλαιον. Ὁ ικαριανὸς λαὸς ἐκλέγει τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἰς λαϊκὴν συνέλευσιν καὶ ἀπονέμει ὁ ἴδιος τὴν δικαιοσύνην. Οἱ ἐκλεγόμενοι εἶνε πάντοτε ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των καὶ ἔχουν ὀρισμένην θητείαν. Ἡ συσσώρευσις ἀξιομάτων ἀπαγορεύεται. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ νομίμου γάμου εἶνε ἀπόλυτος· ἀπαγορεύεται ἡ πλλακεία καὶ ἀποδοκιμάζεται ἡ ἀγαμία. Τὸ τέκνον ἀνήκει εἰς τὴν μητέρα μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν πέντε ἐτῶν κατόπιν ἀνήκει εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πολιτείας, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτᾷ μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς σπουδῆς ταύτης παρακολουθεῖ ἐπὶ τριετίαν μαθήματα τεχνικὰ καὶ ἀπὸ τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας γίνεται τέλειος πολίτης. Πάντα τὰ μέλη τῆς Ἰκαρίας ἐργάζονται ἴσον ἀριθμὸν ὥρῶν καὶ εἰς ἐπαγγέλματα ἀνάλογα πρὸς τὰς ἰκανότητάς των. Τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας κατατίθενται εἰς δημοσίας ἀποθήκας. Ὀρισμένα ἄτομα, ἐκλεγόμενα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διευθύνουν καὶ ὀργανώνουν τὴν ἐργασίαν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ διανέμουν τὰ προϊόντα ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ἐκάστου πολίτου. Μετὰ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος οἱ ἄνδρες καὶ μετὰ τὸ πεντηκοστὸν αἱ γυναῖκες δικαιοῦνται νὰ ἀπαλλαγῶσι πάσης ἀπολύτως ἐργασίας. Χρήματα δὲν χρησιμοποιοῦνται.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς κοινότητος, ἡ πλειονότης ἴδρυσεν ἀποικίαν ἐν Iowa, ἣτις ὑφίστατο μέχρι τοῦ 1888. Ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1880 ἀνεφύησαν νέαι διαφωνίαι μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Καμπέ καὶ ἐσχηματίσθησαν δύο κόμματα, τὸ τῶν προοδευτικῶν καὶ τῶν μὴ προοδευτικῶν. Τὸ 1876

ἡ προοδευτικὴ μειοψηφία, ἐπιτυχοῦσα μικρὰς τινὰς παραχωρήσεις, ὑπετάγη εἰς τὴν πλειοψηφίαν. Ἄλλὰ τὸ 1877 αἱ ἔριδες ἐπανελήφθησαν ἐντονώτερον καὶ τὸ 1879 ἐγένετο τὸ ὀριστικὸν σχίσμα. Ἡ πλειοψηφία (ἐξ 28 ἀτόμων) ἐγκατέλειψε τὴν Ἰκαρίαν (Iowa) καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἰκαρίαν Aῦαπ's Co καὶ Iowa. Τὸ 1888 δὲν ἀπέμενε πλέον τίποτε ἀπὸ τὸ πείραμα τοῦ Καμπέ.

Καμπός (Σίμων Λεκουστελλιέ Caboché).— Γάλλος ἐργάτης σφαγείου ἐν Παρισίοις. Διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὰς στάσεις τῶν Παρισίων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου αἰῶνος, κατὰ τὰς διαμάχας μεταξὺ τῶν διαφόρων δυναστειῶν. Ἐκ συμπαθείας πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας Ἰωάννην τὸν Ἀτρόμητον, ὅστις ἐπολέμη τὸν οἶκον τῶν Ἀρμενιάκ τῆς Ὁρλεάνης προκάλεσε στάσιν κατὰ τοῦ καθεστῶτος.

Ἀποκτήσας χιλιάδας ὀπαδῶν, ἔθεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀτρομήτου καὶ τῇ βοήθειᾳ των κατέλαβε τὴν Βασιλίην. Γενόμενοι κύριοι τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, οἱ στασιασταὶ ἐξεβίασαν τὴν ἔκδοσιν διατάγματος (26ης Μαΐου 1413), διὰ τοῦ ὁποίου ἐγκαινιάζοντο σοβαραὶ δικαστικαί, πολιτικαὶ καὶ διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις.

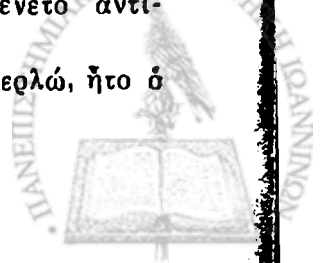
Ἄλλ' ἡ νικήτρια παράταξις τῶν Βουργουνδίων, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τοὺς καρποὺς τῆς νίκης. Ἐσωτερικὴ παραλύσις τοῦ κόμματος, διαφθορὰ τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐκμετάλλευσις τῶν λαϊκῶν στρωμάτων εἰς τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἀνῆκον τὰ στελέχη τοῦ κινήματος δὲν ἤργησαν νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν πλήρη ἀποσύνθεσιν. Νέον διάταγμα, ἐκδοθὲν τὴν 2ην Σεπτεμβρίου ἠκύρωσε τὸ πρῶτον καὶ τὰς κατακτήσεις τὰς ὁποίας ἀντιπροσώπευε τοῦτο. Ὁ Καμπός καὶ οἱ κυριώτεροι τῶν ὀπαδῶν του ἠναγκάσθησαν νὰ δραπετεύσουν, καταφυγόντες εἰς Βουργουνδίαν καὶ Φλάνδραν, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀντιπάλων των.

Καμποφόρμιο (Campofornio).— Χωρίον τῆς Β. Ἰταλίας γνωστὸν ἐκ τῆς παρ' αὐτὸ συναφθείσης τὸ 1797 συνθήκης μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας. Ἡ συνθήκη τοῦ Καμποφόρμιο ὑπεγράφη εἰς τὸ χωρίον Πασσαριάνο παρὰ τὸ Καμποφόρμιο τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1797 μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας. Δι' αὐτῆς ἡ Αὐστρία παρεχώρει εἰς τὴν Γαλλικὴν Δημοκρατίαν τὰς βελγικὰς ἐπαρχίας καὶ, διὰ μυστικοῦ ἄρθρου, τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ρήνου, τὸ Μιλᾶνον, τὴν Μοδέναν καὶ τὴν Μάντσιαν, ἐλάμβανε δὲ τὴν Ἰστρίαν, τὴν Δαλματίαν καὶ τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀδίγη χώραν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Βενετίας. Ἐκτὸς τούτων ἡ Γαλλία διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Καμποφόρμιο ἔλαβε τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὰς ἐπὶ τῆς ἐναντι τῆς Κερκύρας ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς κτήσεις τῆς Βενετίας.

Καμπρόν (Πέτρος Ἰάκωβος Στέφανος Cambroune).— Γάλλος στρατηγὸς (1770—1842). Τὸ 1790 κατετάχθη ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὰ δημοκρατικὰ στρατεύματα τῆς ἐπαναστάσεως. Μετέσχε τῶν μαχῶν τῆς Βανδέας, τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ἰρλανδίας, τῆς ἀλώσεως τῆς Ζυρίχης κλπ. Διακριθεὶς διὰ τὴν γενναίότητα καὶ τὴν σύνεσίν του ἐκέρδισε τὴν εὐνοίαν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις τὸν προήγαγεν εἰς συνταγματάρχην εὐθύς μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰένης. Κατὰ τὴν ἐστρατείαν ἐναντίον τῆς Μόσχας ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ τιμητικὴ διοίκησις τοῦ συντάγματος τῶν κυνηγῶν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ Καμπρόν ὡς εἰς ἐκ τῶν πιστοτέρων του φίλων, καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῶν 400 ἀνδρῶν τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα (1814) εἰς τὴν Ἑλβαν, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον. Τὸ 1815 ἐπανεβλῶν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐγένετο ἀντιστράτηγος.

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ, ἦτο ὁ

διοικητής του τμήματος της αυτοκρατορικής φρουράς και εις την θέσιν αυτήν έδοξάσθη άντιτάξας μακράν και ήρωικήν άντίστασιν κατά των Άγγλων. Κληθείς υπό του έχθρου να παραδοθῆ ήρνήθη αν και δέν υτήρχεν ή παραμικρά έλπίς σωτηρίας. Τότε, ως θυλλείται, έπρόφερε την ιστορικήν καταστάσαν λέξιν «werde», ή όποία κατήντησε προσφιλής έκφρασις των Γάλλων μέχρι της σήμερον, χρησιμοποιουμένη εις δυσκόλους περιστάσεις και άποτελοῦσα ούτως ειπεῖν ειρωνικήν, φιλοσοφικήν, ύποδουχήν των άντιξίων περιστάσεων.

Πληγωθείς βαρέως, παρέμεινεν εις τό πεδίον της μάχης, διότι έξελήφθη ως νεκρός. Κατόπιν όμως περισυλλεγείς υπό των νικητών μετεφέρθη ως αιχμάλωτος εις την Άγγλίαν. Μετά την παλινόρθωσιν έπανήλθεν οικεία βουλήσει εις Παρισίους όπου άμέσως συνελήφθη και έφυλακίσθη. Τό δικαστήριον τιμών τας ήρωικάς του ύπηρεσίας τον ήθώωσεν, αλλά λόγω του δημοκρατικού του παρελθόντος παρέμεινεν εις τό περιθώριον της δράσεως. Μόλις περί τό 1820 ό Λουδοβίκος τον διώρισε φρούραρχον της Αίλλης. Τό 1822 άπεστρατεύθη και άπέθανε τό 1842 μονάζων έν Νάντη, όπου και έστήθη προς τιμήν του χαλκούς άνδριάς του.

Καναδάς.—Χώρα της Β. Αμερικής και κτήσεις της Μεγάλης Βρετανίας κειμένη βορειώς των Ηνωμένων Πολιτειών και έχουσα έκτασιν, 9,5 εκατομ. τ. χλμ. και πληθυσμόν 10 εκατομ. κατοίκων. Έκ τούτων τό 2,5 εκατομ. είναι Άγγλοι, 2,5 εκατομ. Γάλλοι, 1,1 Ιρλανδοί, 1,1 Σκώτοι. Κατ' έξοχήν γεωργική χώρα, έξάγει μεγάλην ποσότητα σιτηρών, κατά δεύτερον δέ λόγον δασικά προϊόντα και δέρματα. Έχει επίσης μέγαν μεταλλευτικόν πλοῦτον, έξάγει δέ την μεγαλυτέραν ποσότητα της παγκοσμίου παραγωγής εις νικέλιον, κοβάλτιον και άμίαντον.

Ό Καναδάς άποκίσθη τό πρώτον

κατά τον 16ον αιώνα υπό Γάλλων έκ Νορμανδίας και Βρετανίας, ούτινες κατέλαβον την χώραν έν ονόματι του βασιλέως της Γαλλίας και την ώνόμασαν *Νέαν Γαλλίαν*. Έκτοτε έσυνεχίσθη έντατικώς ό άποικισμός της χώρας υπό Γάλλων. Τόν 18ον αιώνα οί Άγγλοι βλέποντες άπειλουμένην την μετανάστευσίν των εις τό έσωτερικόν της χώρας, απέβλεψαν εις την κατάκτησίν της. Μετά έπταετή πόλεμον, όστις έτερματίσθη διά της ειρήνης του 1763 ό Καναδάς περιήλθεν εις την Άγγλίαν. Εις τους Γάλλους άποίκους, διά της άποτελεσάσης τον καταστατικόν χάρτην του Καναδά πρόξεως του Κεμπέκ (1774) παρεχωρήθη τό δικαίωμα της διατηρήσεως της γλώσσης, της θρησκείας και της παρουσίας των. Μετά την ανακήρυξιν της ανεξαρτησίας των Ην. Πολιτειών, εις ας δέν έδέχθη να μετάσχη ό Καναδάς ήρχισεν ή εκεί συρροή Άγγλων άποίκων. Τό 1791 ή Άγγλία παρητήθη της εις αυτήν πληρωμής φόρων, μετά δέ την επανάστασιν του 1834 παρεχώρησεν εις αυτήν άυτονομίαν. Τό 1867 ό Καναδάς ώργανώθη εις όμοσπονδίαν των διαφόρων έπαρχιών. Μετά μακρούς άγώνας, προς όλοκλήρωσιν της άυτονομίας, εις τους όποιους πρωτεγωνίστησαν οί Γάλλοι Κάναδοί, τό 1905 άπεσύρθησαν τά τελευταία άγγλικά στρατεύματα. Τό 1905 ό Καναδάς απέκτησε τό δικαίωμα συνάψεως έμπορικών συνθηκών και τό 1911 ήρξατο ή ναυπήγησις καναδικου στόλου. Μετασχών ό Καναδάς εις τον παγκόσμιον πόλεμον εις τό πλευρόν της Άγγλίας, έξήτησεν ως άντιστάθμισμα ν' αναγνωρισθῆ άυτόνομος κτήσεις και να υπογράψη κεχωρισμένος την συνθήκην ειρήνης, πράγμα τό όποιον και έπέτυχε. Τό 1920 ό Καναδάς ίδρυσεν ιδίαν πρεσβείαν εις την Ούασιγκτώνα.

Έργατικόν κίνημα. Τό έργατικόν κίνημα του Καναδά, παρουσιάζει τά αυτά χαρακτηριστικά με τό άγγλικόν, από τό όποιον και έμπνέεται. Έκ του

πληθυσμοῦ 2.600.000 εἶναι ἡμερομίσθιοι ἐργάται, τῶν ὁποίων οἱ 1.800.000 ἀπασχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ἀλιείαν καὶ τὰ δάση. Αἱ κυριώτεραι ἐργατικαὶ ὀργανώσεις εἶναι αἱ ἑξῆς: Καναδικὸν Ἑργατικὸν Συνέδριον μὲ 117 χιλ. μέλη, Καναδικὴ Ὁμοσπονδία ἐργασίας, 17.000 μέλη, Νέα Μεγάλη Ἐνωσις (κομμουνιστικὴ) 16.000, Καθολικὴ Ὁμοσπονδία 30.000, ἄλλαι ἐνώσεις 100.000, δηλαδὴ ἐν συνόλῳ ὑπάρχουν 280.000 ὀργανωμένοι ἐργάται.

Τὸ 1921 ἰδρύθη τὸ Καναδικὸν Ἑργατικὸν Κόμμα ἔχων τὰς αὐτὰς κατευθύνσεις μὲ τὸ Ἀγγλικόν. Ἔχει μικρὰν δύναμιν εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς βουλὰς, εἰς δὲ τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ἀντιπροσωπεύεται μόνον μὲ δύο βουλευτάς. Ὑπάρχουν ἀκόμη, μὲ μικροτέραν δύναμιν, Σοσιαλιστικὸν Κόμμα καὶ Κομμουνιστικὸν Κόμμα.

Κανάρης.— 1) Κωνσταντῖνος. Περίφημος ἀγωνιστὴς τοῦ 1821 διακριθεὶς ὡς πυρπολητὴς, (1790—1877). Ὑπῆρξε κυβερνήτης ἐμπορικῆς πλοίου. Μετέσχεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, διακριθεὶς διὰ τὰ τολμηρὰ κατορθώματά του. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ πυρπόλησις τῆς ναυαρχίδος τοῦ τρομεροῦ Καρᾶ Ἀλῆ ἐν Χίῳ (1822). Ἀκολουθοῦν: ἡ πυρπόλησις τῆς ναυαρχίδος τοῦ διαδόχου τοῦ Καρᾶ Ἀλῆ, Μεχμέτ πασᾶ ἐν Τενέδῳ, ἡ προσβολὴ τοῦ ὑπὸ τὸν Χοσεφ σιόλου ἐν Μυτιλήνῃ καὶ Σάμῳ, ἡ προσβολὴ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἀλεξανδρείας (1825) κλπ.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐγένετο βαθμοῦχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ προαχθεὶς καὶ εἰς ναύαρχον. Τὸ 1827 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Ψαρῶν. Διετέλεσε πλειστάκις ὑπουργὸς καὶ τὸ 1862 κληθεὶς εἰς τὴν πρωθυπουργίαν ὑπέβαλεν εἰς τὸν βασιλέα Ὅθωνα κατάλογον ὑπουργῶν, τὸν ὁποῖον ἠρνήθη ὁ βασιλεὺς νὰ δεχθῆ. Ἐκτοτε προσεχώρησεν εἰς τὴν ἀν-

τιπολίτευσιν καὶ ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὅθωνος μέλος τῆς ὑπὸ τὸν Βούλγαρον τριανδρίας, μετέσχε δὲ καὶ τῆς ἀντιπροσωπείας ἣτις προσέφερε τὸ στέμμα εἰς τὸν μετέπειτα βασιλέα Γεώργιον. Πρωθυπουργὸς διετέλεσε τρίς. Ὁ Κανάρης ἦτο ἐξαιρετικὰ δημοφιλὴς καὶ διὰ τὰ κατορθώματά του κατὰ τὸν ἀγῶνα καὶ διὰ τὴν μετέπειτα ἀπλὴν καὶ κοσμίαν ζωὴν του. Ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὴν ψηφισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ὑπερ-αὐτοῦ σύνταξιν καὶ ἀπέθανε πτωχὸς καὶ τίμιος.

2.—Μιλτιάδης. Υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, γεννηθεὶς εἰς Ψαρὰ (1822—1900). Κατετάγη εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ ἀργότερον ἐπολιτεύθη. Ἐγένετο τρίς ὑπουργός. Τὸ 1897 τοῦ προσεφέρθη καὶ ἡ πρωθυπουργία, τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν ἀπέδεχθη.

3.—Ἀλέξανδρος. Ἐγγονος τοῦ Κωνσταντίνου, γεννηθεὶς ἐν Σύρῳ τὸ 1864. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς καὶ τὸ 1900 ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς. Διετέλεσε δις ὑπουργός.

Κανελλόπουλος (Παναγιώτης).—Ἐκτακτος καθηγητὴς τῆς κοινωνιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1902 καὶ ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Ἀθηνῶν, Μονάχου καὶ Αἰδελβέργης. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς οἰκουμένης κυβερνήσεως διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Ἐθν. Οἰκονομίας, τὸ δὲ 1932, ἐπὶ κυβερνήσεως Τσαλδάρη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Τὸ 1929 ἐγένετο ὑφηγητὴς καὶ τὸ 1932 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς κοινωνιολογίας. Ἐγραψε: «Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν» (1926), «Κοινωνιολογία τῶν ἱμπεριαλιστικῶν φαινομένων» (1927), «Ἱστορία καὶ κριτικὴ τῶν κοινωνιολογικῶν θεωριῶν» (1929), «Κάρολος Μάρξ» (1930), «Ἡ κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας» (1932) καὶ «Ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀντιθέσεις» (1934).

Κάννιγγ (Canning).—1. Γεώργιος. Μέγας Ἀγγλος φιλελεύθερος πολιτικός. (1770—1827). Ἐγεννήθη ἐν Λονδίῳ ἔνθα καὶ ἐγκατεστάθη μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἐν Ἡτον καὶ Ὁξφόρδῃ σπουδῶν του καὶ ἤσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Ρέπων πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐσύχναζεν εἰς τὰς πολιτικὰς λέσχας, ὅπου διεκρίνετο διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὰς τολμηρὰς καὶ πρωτοτύπους ιδέας του. Τὸ 1793 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ κόμματος τοῦ Πιτ εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν. Ἀνεδείχθη ταχέως ὡς εἰς τῶν ἐξεχόντων ρητόρων τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, γενόμενος μετὰ τρία ἔτη ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Πιτ προσεχώρησεν εἰς τοὺς φιλελευθέρους. Τὸ 1814 ἀπεστάλη πρέσβυς εἰς Λισσαβῶνα. Τὸ 1822 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλ' ἀμέσως αὐτοκτονήσαντος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Καστελρήγου διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο. Τὸ 1827 διεδέχθη τὸν λόρδον Λίβερπουλ εἰς τὴν πρωθυπουργίαν.

Ὁ Κάννιγγ ἐγκαινίασεν ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τὴν νέαν πολιτικὴν τῆς φιλελευθέρου Ἀγγλίας. Ἀντέταξε τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Τσάρον καὶ τὸν Μέττερνιχ, ἐκηρύχθη κατὰ πάσης ἐπεμβάσεως πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ λαοῦ. Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερώνης, διὰ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων ἀνέπτυξε προτάσεις, αἱ ὅποια διείποντο ἀπὸ φιλελεύθερον πνεῦμα. Ἐπεισεν ἔπειτα καὶ τὴν Γαλλίαν νὰ ἐναρμονήσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς πρὸς τὴν ἀγγλικὴν εἰς τὸ ζήτημα τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ πρῶτος ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν νοτιοαμερικανικῶν δημοκρατιῶν, πλήξας οὕτω τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐπέτυχε τὴν διεύρυσιν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν του ὁμως πολιτικὴν ὑπῆρξεν ἀκρως συντηρητικὸς.

Συνεπῆς πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχὰς του

ὑπῆρξε καὶ ἡ πολιτικὴ του εἰς τὰ ἑλληνικὰ ζητήματα. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ἡ πολιτικὴ του ἔτεινε εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῆς πρὸς τὰ κάτω ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσσίας καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Διῶδὼν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μαχομένου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸν μέλλοντα κληρονόμον τῆς θνησκούσης αὐτοκρατορίας, ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο δι' αὐτοῦ ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ν' ἀποκτήσῃ ἓνα πρόσκοπον ἐν Ἀνατολῇ. Οὕτω συντελοῦσης καὶ τῆς σημειωθείσης φιλελληνικῆς κινήσεως ἐτροποποίησε βαθμηδὸν τὰς ἔναντι τοῦ μαχομένου ἑλληνικοῦ ἔθνους, θέσεις τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Οὕτω ἐνῶ κατ' ἀρχὰς, ὑπεστήριξε τὴν ὑπὸ τουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοιαύτας ἔδωκε συμβουλὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, κατόπιν ἐγένετο εἰσηγητὴς καὶ πρωτεργάτης τῶν πρωτοκόλλων τῆς Πετροπόλεως τοῦ 1826 καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1827. Πρῶτος ἐδήλωσε, πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἡδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὰς προτέρας φιλικὰς πρὸς αὐτὴν σχέσεις ἐὰν δὲν ἐξεπλήρου τὰς περὶ Χριστιανῶν ἐπαγγελίας αὐτῆς, ἀπειλήσας κατάληψιν καὶ τινων νήσων τοῦ Αἰγαίου. Πρῶτος ἐπίσης ἀνεγνώρισε τὴν κυβέρνησιν τοῦ μαχομένου ἑλληνικοῦ ἔθνους. Συνεχίζων τὴν φιλελληνικὴν πολιτικὴν του ὁ Κάννιγγ ἀνεγνώρισε τὸ 1825 τὸν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν σκαφῶν διενεργούμενον ἀποκλεισμὸν τῶν τουρκικῶν παραλίων καὶ διέταξε τὰς ἀγγλικὰς ἀρχὰς τῆς Ἰονίου πολιτείας νὰ φέρωνται πρὸς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα ὡς πρὸς ἐμπόλεμον δύναμιν, ἐπέτρεψε δὲ ὅπως οἱ ἐξ Ἑλλάδος πρόσφυγες γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν νῆσον Κάλαμον τῆς Ἑπτανήσου. Τὸ ἴδιον ἔτος ἐπετίμησε σφοδρῶς τὸν Ἀγγλον πρόξενον Γκρών, βοηθήσαντα μετ' ἄλλων Ἀγγλων τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι παρεβίαζον τὸν ἑλληνικὸν ἀποκλεισμόν.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος

ὁ Κάννιγγ παρὰ τὰς προσωπικὰς του κλίσεις, φαίνεται ἀμφιρρέπων καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ταυτίσῃ τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Διάφορα ἀγγλικά συμφέροντα συνεχροῦντο εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἡ δὲ φάσις τοῦ ἀγῶνος δὲν ἐπειθεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὴν Τουρκίαν τὰς περὶ ἀνεξαρτησίας θελήσεις των.

Τὸ 1825 ἀποστέλλων ὡς πρέσβυν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν ἔμπιστον ἐξάδελφόν του Στράτφορντ Κάννιγγ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν νὰ διέλθῃ ἐξ Ἑλλάδος, νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ Μαυροκορδαίου καὶ νὰ τοῦ ὑποδείξῃ, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν πρέπει νὰ τρέψωσι παρσβόλους ἐλπίδας καὶ ὅτι ἐπεβάλλετο νὰ περιορίσωσι τοὺς ἔθνικοὺς αὐτῶν πόθους, ἀρκούμενοι εἰς αὐτονομίαν ὑπὸ τουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν.

Ὅλιγον πρότερον οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ τοῦ εἶχον ἀποστείλει τὴν σπουδαίαν ἐκείνην πρᾶξιν, δι' ἧς «τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἔθετεν ἐκουσίως τὴν ἱεράν παρακαταθήκην τῆς ἰδίας ἐλευθερίας, ἀνεξαρτησίας καὶ πολιτικῆς του ὑπάρξεως ὑπὸ τὴν μοναδικὴν ὑπεράσπισιν τῆς Α.Μ. Γεωργίου Δ' τῆς Ἀγγλίας».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ ἑλληνικὰ πράγματα εἶχον περιέλθει εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν καὶ ἐλάχισται ἐλπίδες εὐδοώσεως τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρχον. Εἰς ἀπάντησιν εἰς τὸ διάβημα τοῦτο ὁ Κάννιγγ ἀπηύθυνε τὴν 13ην Ὀκτωβρίου ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Α. Μιαούλην καὶ Θ. Κολοκοτρώνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδήλου ὅτι ἡ Ἀγγλία ἠδυνάτει νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν αὐτήν, διότι, ἀποδεχομένη ταύτην, θὰ ἔπρεπε οὐ μόνον νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναδεχθῇ ὀλοκληρον τὸ βάρος τοῦ πολέμου τούτου, μὴ καταθέτουσα τὸ ὄπλα μέχρις οὗ ἀνακηρυχθῇ ἀνεξάρτητος ἡ Ἑλλάς. Προσέθετεν ὁμως ὅτι «ἡ Ἀγγλία θέλει χρησιμοποήσει πᾶσαν εὐκαιρίαν, ἣν ἡ τύχη τοῦ πολέμου καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι

ἠθέλον παράσχει αὐτῇ, ἵνα συντελέσῃ, εἰς τὸν τερματισμὸν τοῦ αἵματηροῦ ἀγῶνος, διὰ τῆς μεσολαβήσεώς της καὶ διὰ συνθήκης διατηρούσης ἀπρόσβλητα τὰ συμφέροντα καὶ τὴν τιμὴν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου, ὁ Κάννιγγ ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν, ἣτις ἤγαγεν εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς Πετρούπολεως περὶ μεσολαβήσεως τῶν Δυνάμεων παρὰ τῆ Πύλῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος (1826). Ὅτε τὸ 1827 διεδέχθη τὸν λόρδον Λίβερπουλ ἐν τῇ προεδρίᾳ τῆς κυβερνήσεως, συνεχίζων τὴν φιλελληνικὴν πολιτικὴν του προέβη εἰς διάβημα παρὰ τῆ Πύλῃ, ἀνακινώσας τοὺς ὄρους ὑφ' οὓς οἱ Ἕλληνες θὰ ἐδέχοντο τὴν εἰρήνην. Ἡ Τουρκία ὁμως ἀπέρριψε τὴν πρότασιν, ὅλλὰ καὶ κατ' ἀρχὴν τὴν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων. Οὐδὲν ἄλλο μέσον ἀπέμενε πλέον εἰμὴ ὁ ἐξαναγκασμὸς τῆς Τουρκίας πρὸς ὑποχώρησιν. Πρὸς τοῦτο ὁ Κάννιγγ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν εἰσήγησιν καὶ ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Αὕτη περιείχε καὶ μυστικὰ ἄρθρα. Σημειωτέον ὅτι ὁ Κάννιγγ εἶχεν ὀποστείλει καὶ μυστικὸν ἀπεσταλμένον εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν τῆς Αἰγύπτου ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ ἀποσύρῃ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ δυνάμεις του. Ἡ ἄρνησις τοῦ ἡγεμόνος τῆς Αἰγύπτου ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Παρὰ ταῦτα ὁ Κάννιγγ ἔψεξεν ἀργότερον ἐν συνεδριάσει τῆς βουλῆς τὸν ναύαρχον Κοδρικτῶνα διότι παρεούρθη καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν ταύτην.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τιμῶν τὸν Κάννιγγ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἔδειξεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ὠνόμασε μὲ τὸ ὄνομά του μίαν πλατείαν καὶ μίαν ὁδὸν τῆς πρωτευούσης καὶ ἠγόρασε τὸν εὐρισκόμενον ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνδριάντα του τὸν ὁποῖον καὶ ἔστησεν εἰς τὴν ὁμώνυμον πλατείαν.

2.— Στράτφορντ, λόρδος Rodcliffe. Διαπρεπὴς διπλωμάτης, ἐξάδελφος τοῦ

προηγούμενου 1786—1880. Δι' αὐτοῦ, ὡς πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Γεώργιος Κάννιγγ ἤσκησε τὴν φιλελληνικὴν ἐν Ἀνατολῇ πολιτικὴν του. Ὑπῆρξε καὶ ποιητὴς καὶ προσωπικὸς φίλος τοῦ Βύρωνος.

Οὗτος κατὰ προτροπὴν τοῦ Γ. Κάννιγγ μετέβη μὲ μυστικὴν ἀποστολὴν εἰς Βιέννην καὶ Πετροῦπολιν, ὅπου προσεπάθησε νὰ διαγνώσῃ τὰ ρωσικὰ σχέδια ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων.

Ἀποσταλεὶς ὡς πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ πείσῃ τὴν Τουρκίαν νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις τῶν Ἑλλήνων περὶ εἰρήνης καὶ τῆς μεσολαβῆσεως τῶν Δυνάμεων, ἐχολώθη ἐκ τῆς ὑπεροπτικῆς στάσεως τῆς Πύλης, καὶ ἐξώθησεν ἐμμέσως εἰς δρᾶσιν κατὰ τοῦ τουρκαιογυπτιακοῦ στόλου τὸν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα εὐρισκόμενον στόλον τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὸν ναύαρχον Κοδρικτῶνα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐντολὴν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως νὰ ζητῇ ὁδηγίαν διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀπὸ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβιν.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου ἀνεχώρησεν εἰς Κέρκυραν καὶ κατοίην μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου, διαφωνήσας μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν λόρδον Ἄμπερντην, ἐγκατέλειπε τὸ διπλωματικὸν σιᾶδιον καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν. Τὸ 1831 ἐχρησιμοποιήθη πάλιν διὰ διπλωματικὴν ἀποστολὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα παρακολουθῆσῃ τὰς ἐκεῖ διεξαγομένας διαπραγματεύσεις περὶ καθορισμοῦ τῶν συνόρων τοῦ νεοπαγοῦς Ἑλληνικοῦ κράτους. Διερχόμενος ἐξ Ἑλλάδος συνετέλεσε διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του εἰς τὸν κατευνασμὸν τῶν μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καποδίστρια ἀναφυσιστῶν ἐν Ἑλλάδι μεταξὺ τῶν πολιτικῶν μεριδῶν ἐρίδων. Ἐκτοτε πεντάκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα καὶ παρέσχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας πάντοτε καλὰς συμβουλὰς. Τὸ 1858, παραιτηθεὶς καὶ ἰδιωτεύσας πλέον, ἔγραψε διαφόρους μελέτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαίαν

κατέχει θέσιν ἡ μελέτη του περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Καντακουζηνὸς (Γεώργιος).—Ἕλληνας στρατιωτικὸς ἀγωνιστὴς τοῦ 1821. Φέρεται ὡς γόνος τῆς μεγάλης βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Καντακουζηνῶν.

Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 ἦτο συνταγματάρχης τοῦ ρωσικοῦ ἱππικοῦ καὶ ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἐν Κιέβω ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ὑψηλάντου τὸ 1820. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἀγῶνος ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἀνέβηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν καὶ προγύμνασιν τοῦ Ἱεροῦ Λόχου. Ἀποτυχόντος τοῦ ἀγῶνος ἐν Βλαχίᾳ, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ του εἰς Μολδαυίαν, ἵνα ὀργανώσῃ τὴν ἐκεῖ κατὰ τῶν Τούρκων πασάδων ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἠττηθεὶς ἐν Στίγγα καὶ λιποψυχήσας ἀπεσύρθη εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος. Κατελθὼν ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγραψεν ἐν ἀπολογητικὸν περὶ τῆς δρᾶσεώς του ἐγχειρίδιον. Ἀπέθανεν ἐν Ρωσίᾳ τὸ 1857.

Καντέ.—Ἀκροστιχικὴ ὀνομασία τοῦ ρωσικοῦ κόμματος «Σύνταγμα καὶ Δημοκρατία» (Κονστιτούτσια—Ντεμοκρατία). Ἡ κυρίως δρᾶσις τοῦ κόμματος ἤρχισεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος μὲ περιεχόμενον καθαρῶς ἀστικόν, καὶ ἐπομένως μὲ κατεύθυνσιν μεταρρυθμίσεων συνταγματικῶν, οἱ ὁποῖαι θὰ ἐξησφάλιζον ἄνετον καὶ ἐλευθέραν δρᾶσιν τοῦ κεφαλαίου, ἐπὶ ἀσφαλοῦς πολιτικοῦ ἐπιπέδου. Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τούτου τῆς νομιμότητος διεξήγαγον ὅλους τοὺς ἀγῶνας των, οἱ συνταγματικοὶ δημοκρατικοί, καὶ ἡ ἀστικὴ οὐσία των καθορίζει ὅλας τὰς πολιτικὰς των ἐπιδιώξεις. Τοιοῦτοτρόπως εἶναι δυνατὴ ἡ κατανόησις καὶ ἡ ἐξήγησις τῆς φαινομενικῆς ταλαντεύσεώς των μεταξὺ τῆς ἐπαναστατικῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς δουλοπρεποῦς ὑποταγῆς των εἰς τὰς τσαρικὰς θελήσεις.

Εἰς τὴν πρώτην αὐτοκρατορικὴν βουλήν, τὴν λεγομένην Δούμαν (27 Ἀπριλίου—2 Ἰουλίου 1906) ἐπὶ 486 μελῶν οἱ 179 ἀνῆκον εἰς τὸ κόμμα τοῦτο, εἰς δὲ τὴν δευτέραν Δούμαν (20 Φεβρουαρίου—2 Ἰουνίου 1907) ἐπὶ 518 μελῶν οἱ 98 μόνον ἦσαν καντέτοι.

Εὐρεθέντες μεταξὺ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἀπολυταρχίας προσεπάθησαν νὰ στηριχθῶν ἐπὶ τοῦ ἐπαναστατικοῦ λαοῦ, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐπιτύχουν ὠρισμένας παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῆς τσαρικής κυβερνήσεως. Εἰς κάθε ὅμως κρίσιμον καμπήν, ὅταν ἐσημειώοντο ἄνοδος τοῦ ἐπαναστατικοῦ ρεύματος, περίτρομοι οἱ καντέτοι ὄχι μόνον ἐγκατέλειπον τὰς δῆθεν ἐπαναστατικὰς τῶν ἐπάλλξεις, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς κατεπρόδιδον τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀντιδράσεως, ὄχι μόνον δὲν διεμαρτυρήθησαν ἀλλὰ προθύμως ἀπέκρουσαν οἱ ἴδιοι τὴν ἀμνηστειὰν τῶν μυριάδων πολιτικῶν καταδικῶν, ἐψήφισαν τὸν νόμον ὀκταετῶν καταναγκαστικῶν ἔργων διὰ τὴν παράβασιν τοῦ περὶ τύπου νόμου κλπ., εἰς τὸν λόγον δὲ τοῦ θρόνου ὑπέβαλον προτάσιν ἀπαντήσεως τῆς Δούμα· εἰς καθαρῶς μοναρχικὸν τόνον.

Οἱ καντέτοι διεξήγαγον τὴν ἀντιδραστικὴν πολιτικὴν τῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα πάντοτε φιλελευθερισμοῦ προσπαθοῦντες νὰ παρασύρουν περισσοτέρους ὀπαδοὺς. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὰ στελέχη τῶν ἀπεγυμνοῦντο, ὡς μαρτυρεῖ ἄλλωστε καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν βουλευτῶν εἰς τὴν δευτέραν Δούμαν. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸ ἀγροτικὸν τῶν πρόγραμμα. Ἡ καθαρῶς ἀστικὴ οὐσία τοῦ ἀπεξένωσεν ἀπὸ τὰς ἀγροτικὰς μάζας αἱ ὁποῖαι ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἀριστερά.

Ἐνισχυομένης τῆς ἀντιδράσεως, οἱ καντέτοι ἀφῆκαν νὰ ἀτονίσῃ ἀπὸ τὸ πρόγραμμά τῶν καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ ἐπιδιώξῃ «ὕπευθύνου συνταγματικῆς κυβερνήσεως». Ἀποστειρηθέντες σὺν τῷ χρόνῳ τῆς συμμαχίας τῶν μικροαστικῶν καὶ ἀγροτικῶν στοιχείων, οἱ καντέ

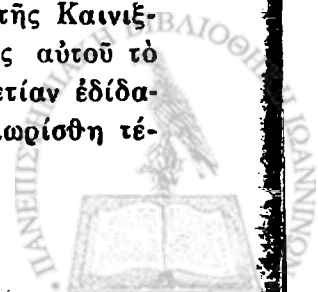
τοι ἐτήρησαν ἀπὸ τοῦ 1908 καὶ ἐντεῦθεν καθαρῶς ἀντεπαναστατικὴν πολιτικὴν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλαττώνεται κατ' ἀναλογίαν τῆς προδοτικῆς τῶν ἀρνήσεως τῶν παλαιῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν. Εἰς τὴν τρίτην Δούμαν (1 Νοεμβρίου 1907—9 Ἰουνίου 1912) ἐπὶ 457 μελῶν ἠρίθμουν 53 μόνον εἰς δὲ τὴν τετάρτην Δούμαν (15 Νοεμβρίου 1912—25 Φεβρουαρίου 1917) ἐπὶ 429 μελῶν μόνον 54.

Μετὰ τὸ 1910 καὶ ἰδίως μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ἠκολούθησαν πατριωτικὴν τοκτικὴν ἐξιχθεῖσαν μέχρι πανσλαυϊσμοῦ.

Τὰ πολεμικὰ γεγονότα, ἡ παραλευσία τόσον εἰς τὸ μέτωπον ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἡ κατάρρευσις τοῦ γοήτρου τῆς αὐλῆς ἐδημιούργησαν νέαν ὀλως ἀτμόσφαιραν, μὲ ἔντονον ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης ἡ παράταξις τῶν συντηρητικῶν στοιχείων συνηνώθη εἰς τὸν περιώνυμον «προοδευτικὸν συνασπισμὸν» εἰς τὸν ὁποῖον συμμετεῖχον 54 καντέτοι, 35 ἐθνικόφρονες, 34 τοῦ κέντρου, 70 ὀκτωβρισταὶ καὶ 36 προοδευτικοί. Ὁ προγραμματικὸς σκοπὸς τοῦ συνασπισμοῦ τοῦτου ἦτο ἡ σωτηρία τῆς μοναρχίας καὶ ἡ νίκη. Καὶ εἰς τὸν συνασπισμὸν τοῦτον ἀκόμη οἱ καντέτοι δὲν ἦσαν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς μᾶλλον προοδευτικῆς ἰδεολογίας. Τοιναυτίον κατέβαλον προσπαθείας διὰ νὰ καταπέισουν τοὺς συμμάχους τῶν ὅπως φανοῦν νομιμόφρονες, ἀποφεύγοντες τὴν ἀποκάλυψιν τῆς τσαρικής σαπίλας, διὰ νὰ μὴ τονῶνται τὸ ἐπαναστατικὸν ρεῖμα.

Κάντιος (Ἐμμανουὴλ Kant).— Περὶφημος Γερμανὸς φιλόσοφος γεννηθεὶς ἐν Καινιξβέργῃ τῆς Πρωσσίας τὸ 1724 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸ 1804. Κατήγετο ἐκ πτωχῶν γονέων, ἐσπούδασε δ' εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Καινιξβέργης καὶ ἐγένετο ὑφηγητὴς αὐτοῦ τὸ 1755. Ἀφοῦ ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἐδίδαξεν αὐξόθι ὡς ὑφηγητῆς, διωρίσθη τέ-

λος τακτικός καθηγητής του αυτού πανεπιστημίου και παρέμεινε εις τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τοῦ θανάτου του χωρίς ὅμως νὰ διδάσκη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οὐδέποτε ἐγκατέλειπε τὴν γενέτειράν του καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του.

Ὁ Κάντιος ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου» (1781), «Κριτικὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου» (1788), «Κριτικὴ τῆς δυνάμεως τῆς κρίσεως» (1790), «Προλεγόμενα εἰς οἰανδήποτε μεταφυσικὴν τῷ μέλλοντος, ἣτις θὰ δύναται νὰ ἐμφανισθῆ ὡς ἐπιστήμη» (1783), «Θεμελίωσις τῆς μεταφυσικῆς τῶν ἡθῶν» (1785), «Μεταφυσικά στοιχεῖα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν» (1786), «Ἡ θρησκεία ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ καθαροῦ λόγου» (1793), «Μεταφυσικὴ τῶν ἡθῶν» (1797), «Γενικὴ φυσικὴ ἱστορία καὶ θεωρία περὶ τοῦ οὐρανοῦ» (1755).

Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καντίου εἶναι ἡ ἐπιθυμία νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν πίστιν πρὸς τὴν γνῶσιν. Ὁ Κάντιος ἐπιθυμεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πεποίθησιν ἡμῶν περὶ ὑπάρξεως ἰδεώδους τινὸς καὶ τὰς ἠθικὰς ἡμῶν ἀπαιτήσεις ἱκανοποιούσης τάξεως τοῦ κόσμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ θεμελιώσῃ καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν ἡμῶν ἐπὶ τινος ἀσφαλοῦς βάσεως. Αἱ δύο αὗται τάσεις ἀποτελοῦσι τοὺς δύο πόλους τοῦ συστήματος αὐτοῦ.

Ἡ περὶ γνώσεως θεωρία τοῦ Καντ θέλει νὰ μεσιτεύσῃ μεταξὺ τῶν ἀντιθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε εἶχον χωρίσει τοὺς φιλοσόφους: μεταξὺ τῶν ἀντιθέσεων δογματισμοῦ καὶ σκεπτικισμοῦ, ὀρθολογισμοῦ καὶ ἐμπειρισμοῦ. Ὁ Κάντιος περιορίζει τὸ ἀντικειμενικὸν κῦρος τῶν γνώσεων ἡμῶν εἰς τὰ «φαινόμενα» παραδεχόμενος ὡς πρὸς τὸ «πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ» τὴν ὑποκειμενικότητα τῆς γνώσεως ἡμῶν. Κατ' αὐτὸν τὴν βάσιν ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ὑπάρ-

χει πράγματι, ἀποτελεῖ ἡ ἐμπειρία καὶ αἱ ἐντυπώσεις τῶν αἰσθήσεων. Αἱ αἰσθήσεις μᾶς καθιστοῦν γνωστὸν ἓνα πραγματικὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ μᾶς προσφέρουν τὸ ὑλικὸν τῆς ἐμπειρίας. Ἡ εἰκὼν τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἀποκτῶμεν εἶναι ἡ συνισταμένη δύο παραγόντων: πρῶτον τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα ἐπενεργοῦν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων καὶ γεννοῦν ἐν ἡμῖν ὠρισμένας ἐντυπώσεις καὶ παραστάσεις· δεύτερον τοῦ εἰδικοῦ χαρακτηρισμοῦ, ἐκείνου ὅστις εἰσδέχεται τὰς ἐντυπώσεις ταύτας, δηλαδή τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι αἱ ἡμέτεραι παραστάσεις τῶν πραγμάτων, αἱ ὁποῖαι μᾶς «φαίνονται», διαφέρουν πλήρως ἐκ τοῦ «πράγματος καθ' ἑαυτὸ», δηλαδή ἐκ τοῦ πράγματος ὅπως ὑφίσταται τοῦτο ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτὸ, ἐν τῇ ἀληθείᾳ του καταστάσει, ἀνεξαρτήτως τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου. Τὸ «πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ» εἶναι κατὰ τὸν Κάντιον ἀδιαγνώριστον· δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν μόνον τὰ «φαινόμενα», διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν φαινομένων τούτων διαφεύγει τὴν ἐμπειρίαν μας. Ἀλλὰ πῶς τελεῖται ἡ λειτουργία τῆς γνώσεως;

Βλέπομεν τὰ ἀντικείμενα ἐν «χώρῳ», ἀντιλαμβανόμεθα τὰ φαινόμενα ἐν ὠρισμένῃ διαδοχῇ, καὶ συνεπῶς ἐν «χρόνῳ». Ἐξω χώρου καὶ χρόνου οὐδὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν. Ἐν τούτοις, διὰ τὸν Κάντιον, ὁ χώρος καὶ ὁ χρόνος δὲν εἶναι ἀντικειμενικαὶ μορφαὶ τοῦ εἶναι, ἀλλὰ ἐκ τῶν προτέρων μορφαὶ τῆς νοήσεως. Εἶναι ἀνεξάρτητοι πάσης ἐμπειρίας, καὶ οὐδεμία ἐμπειρία εἶναι δυνατὴ ἄνευ αὐτῶν. Εἶναι μορφαὶ τῆς ἡμετέρας ἐμπειρίας, ὑποκειμενικοὶ ὅροι τῆς ἡμετέρας οἰσθητικότητος καὶ δὲν δύναται συνεπῶς νὰ τελοῦν εἰς οἰανδήποτε σχέσιν πρὸς τὰ πράγματα καθ' ἑαυτὰ (τὰ νοούμενα).

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν μορφῶν τῶν ἐννοιῶν ἢ κατηγοριῶν, ὅπως ἡ

αιτιότης ἢ αἰ σχέσεις τῆς αιτιότητος κλπ. Ὅσονδήποτε μέγας καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν παρατηρήσεών μας καθ' ἃς φαινόμενόν τι Β ἔπεται ἐνὸς φαινομένου Α, δὲν ἔχομεν κατὰ τὸν Κάντιον τὸ δικαίωμα νὰ διατυπώσωμεν τὸν γενικὸν κανόνα: τὸ Α εἶναι ἡ αἰτία τοῦ Β. Θὰ διευτυπῶμεν οὕτω τι τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸ περιεχόμενον τῶν ἡμετέρων παραστάσεων καὶ τῶν παραστάσεων τῶν ἄλλων. Ἐν τούτοις ἔχομεν τὴν συνείδησιν τῆς ἀπολύτου ἀναγκαιότητος καὶ καθολικότητος ὅταν ἐκφράζομεν τὰς κρίσεις μας. Ἡ νόησις δὲν ἀντλεῖ τοὺς νόμους τῆς ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τοὺς προδιαγράφει εἰς αὐτήν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι, ἐπειδὴ οἱ φυσικοὶ νόμοι ἐκτείνονται μόνον εἰς τὸν κόσμον τῶν φαινομένων ὅστις ὑπάρχει ἐν τῇ συνείδησει ἡμῶν, τὰ πράγματα καθ' ἑαυτὸ (τὰ νοούμενα) δὲν ὑπόκεινται εἰς τοὺς νόμους τούτους.

Ἡ γνωσιολογικὴ θεωρία τοῦ Καντίου περιλαμβάνει οὕτω δύο ἀντιφατικὰ στοιχεῖα: πρῶτον ἐν στοιχείον ὑποκειμενικὸν ἰδεαλιστικὸν (αἰ μορφαὶ τῆς ἡμέτερας ἐμπειρίας: χῶρος, χρόνος κατηγορίαι) δεύτερον ἐν στοιχείον πραγματοκρατικὸν (τὸ ἀκαθόριστον ὑλικὸν τὸ ὁποῖον μᾶς προσφέρουν τὰ πράγματα καθ' ἑαυτὰ δηλαδή ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος ὅστις ὑπάρχει ἀνεξαρτήτως ἡμῶν). Ἐπειδὴ εἰς τὸν κόσμον τῶν νοουμένων (τῶν πραγμάτων καθ' ἑαυτὰ) δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἡμέτερα ἀντίληψις περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς φύσεως, διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ βασίλειον τῆς ἀπεριορίστου ἐλευθερίας. Εἰς τὸ βασίλειον τοῦτο ὁ Κάντιος τοποθετεῖ ὅλα τὰ φαντάσματα, τὰ ὁποῖα δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν ἔννοιαν του νόμου, τὸν θεόν, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως κλπ.

Ὁ Κάντιος ὁ ὁποῖος εἰς τὴν «Κριτικὴν τοῦ καθαρῶ ἰσχυροῦ λόγου» εἶχε καταπολεμήσει ἐπιτυχῶς τὰ φαντάσματα ταῦτα, καταθέτει τὰ ὄπλα πρὸ αὐτῶν εἰς τὴν

«Κριτικὴν τοῦ πρακτικοῦ λόγου» δηλαδή ἐκεῖ ὅπου δὲν πρόκειται περὶ θεωρητικῶν ἀναζητήσεων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως. Ὁ δυῖσμός οὗτος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καντίου μαρτυρεῖ ὅλην τὴν ἀνεπάρκειάν της. Ἱστορικῶς ἀντινακλῆ τὴν ἀφύπνισιν τῆς γερμανικῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς τὴν ἀνεξάρτητον πολιτικὴν ζωὴν. Ὁ Κάντιος ὑπῆρξεν ὁ ἰδεολογικὸς ἄγγελος τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ, δεδομένης τῆς ραχτικῆς καταστάσεως τῆς κοινωνίας, τὴν ὁποίαν εἶχε δημιουργήσει ἡ καθυστερημένη οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ θέσις τῆς τότε πρωσσικῆς Γερμανίας, ὁ Κάντιος μετέφερε τὸ βασίλειον τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰ οὐράνια ὑψη τῆς ἀφηρημένης ιδέας.

Ἐν τῇ ἠθικῇ τοῦ ὁ Κάντιος τονίζει πρὸ πάντων τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος (ἀντανάκλασιν τοῦ πρωσσικοῦ μιλιταρισμοῦ). Καὶ ἐνταῖθα ἐπίσης ἐμφανίζει τὸν αὐτὸν δυῖσμόν. Ὅπως ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ τοῦ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ «πράγματος καθ' ἑαυτὸ» καὶ τοῦ φαινομένου, τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου, τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πεπερασμένου, ἄβυσσος ἀγεφύρωτος, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ τοῦ Καντίου ὑπάρχει μεταξὺ τῆς «καθαρᾶς, ἠθικῆς βουλήσεως» καὶ τῆς ἠθικῆς αἰσθητικότητος ἀνυπερβλητος μεταφυσικὴ τάφρος, εἰς τρόπον ὥστε ἡ «κατηγορικὴ προστακτικὴ» του («πρᾶττε οὕτως ὥστε ἡ βούλησίς σου νὰ δύναται ν' ἀποτελέσῃ πάντοτε ἀρχὴν καθολικῆς νομοθεσίας) νὰ καθιεροῖ τὴν στείρότητα τοῦ ἠθικοῦ καθήκοντος ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ τῶν δακρύων.

Τὸ κοινωνικὸν ἰδεῶδες τοῦ Καντίου εἶναι τὸ ἀστικὸν καθεστῶς ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὅστις θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν αἰωνίαν εἰρήνην μὲ βᾶσιν μίαν κοινωνίαν τῶν ἐθνῶν. Ὁ στενωπὸς ἀστικὸς χαρακτὴρ τοῦ ὀρθοῦ τούτου λόγου πηγάζει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κάντιος εἶναι κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ ἀνεξαρτησίας ὅλων τῶν «πολιτῶν» ἀπέναντι τοῦ

νόμου, αλλά θεωρεί τούς υπαλλήλους, τούς υπηρέτας, τούς μισθωτούς, τούς φορολογουμένους αγρότας, όλες τās γυναίκας και έν γένει πάντας όσοι λαμβάνουν παρ' άλλων «τροφήν και 'προστασίαν» ούχι ώς «πολίτας» άλλ' ώς «υπηκόους του κράτους». Ο φιλόσοφος τής Καινιξβέργης δέν διακρίνεται επί μεγάλω φιλελευθερισμῶ, ούτε ήδυνήθη ν' αποφύγη τήν επίδρασιν τών ιστορικῶν συνθηκῶν τής Γερμανίας κατά τήν εποχήν του.

Ο Κάντιος ήσκησε τεραστίαν επίδρασιν επί τής ανθρώπινης σκέψεως. Ίδιαιτέρας μελέτης έτυχε τὸ σύστημά του από του 1860 και έντεϋθεν όποτε έρρίφθη υπό του Τσέλλερ και του Λίμπμαν τὸ σύνθημα τής έπιστροφής προς τόν Κάντιον, ώς παρέχοντα κατά πολύ όρθότερας λύσεις από τόν Σέλλινγκ και τόν Έγγελον.

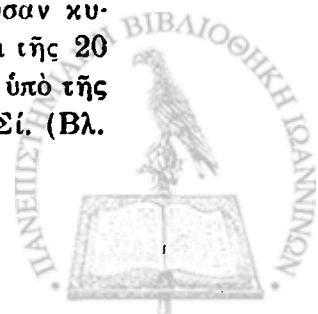
Ούτω άπετελέσθησαν πολυάριθμοι όπαδοί του Καντίου, οί λεγόμενοι νεοκαντιανοί, οί όποιοι ίδρυσαν και διαφόρους σχολάς, τροποποιούσας έν μέρει τās άπόψεις του Καντίου. Σπουδαιότεραι έκ τών σχολῶν τούτων είναι ή τής Βάδης με ίδρυτήν τόν Βίντελμπαντ και άλλους εκπροσώπους τόν Ρίτκερτ, τόν Μύνστερμπεργκ κλπ. και ή του Μαρβούργου με ίδρυτήν τόν Κοέν και σπουδαιότερους εκπροσώπους τόν Νάτορπ, τόν Στάμμλερ, τόν Φορλαίντερ κ. ά.

Τὸ νεοκαντιανικόν κίνημα ήσκησεν επίδρασιν και επί τών μαρξιστικῶν κύκλων. Περί τὰ τέλη του 19ου αιώνος οί ρεβιζιονισται (Μπερνστάιν κλπ.) έπεχείρησαν έντὸς τών κόλπων τής σοσιαλδημοκρατίας νά «συμπληρώσουν» τόν μαρξισμόν διά του καντιανισμού. Άλλ' ή άπόπειρα αύτη κατεπολεμήθη ώς άγονος και άνοήτως έκλεκτική, υπό του Κάουτσκυ, του Ραπποπόρ και πρό πάντων υπό τών Ρώσων μαρξιστῶν (Πλεχάνωφ, Λένιν κλπ.).

Καντών.—Μεγάλη έμπορικὴ πόλις

και λιμὴν τής Ν. Κίνας, έχουσα περι τὸ έν εκατομμύριον κατοίκους. Από τών άρχῶν του 16ου αιώνος κατελήφθη υπό τών Πορτογάλων, μετά εκατόν δέ έτη, υπό τών Όλλανδῶν και κατοπιν υπό τών Άγγλων. Τὸ μονοπώλιον τών Άγγλων δια τήν εκμετάλλευσιν του έμπορίου τής Καντώνος έληξε τὸ 1834. Τὸ 1857 ή πόλις κατελήφθη υπό άγγλογαλλικῶν δυνάμεων και ή κατοχή διήρκεσε μέχρι του 1861, όποτε τὰ στρατεύματα άπεσύρθησαν κατοπιν συμφωνίας, επί τής βάσει τής όποίας ίδρύθη τὸ Σά·Μιέν, τμήμα, όπου αί εκκαταστάσεις τών Ευρωπαίων. Τὸ τμήμα τούτο διά διώρυγης πλάτους 30 μέτρων μετεβλήθη εἰς νησίδα.

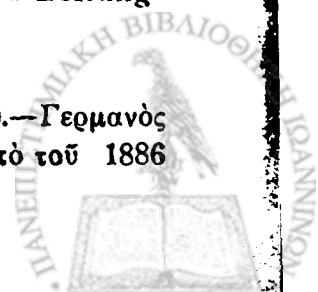
Από του 1912 ή Καντών έγένετο κέντρον τής άντιδυναστικῆς κινήσεως και τής δράσεως του δημοκρατικού και άντιξενικού κόμματος του Κουόμινταγκ. Από του 1921 μακροί και πολύνεκροί έμφύλιοι πόλεμοι έτάραξαν τήν πόλιν. Τόν Μάρτιον του 1924 εκηρύχθη άπεργία τών έμπόρων, αλλά τόν Όκτώβριον τὰ ύπ' αύτῶν, οργανωθέντα μισθοφόρα στρατεύματα ήττήθησαν και ή διοίκησης τής πόλεως περιήλθεν εἰς τήν άριστεράν πτέρυγα του Κουόμινταγκ, ήτις συνειργάζετο μετά τών κομμουνιστῶν. Ξενικαί έπεμβάσεις και βομβαρδισμός τής πόλεως υπό άγγλικῶν πολεμικῶν ούδέν άποτέλεσμα ειχον. Τόν Μάρτιον του 1926 όμως ό ένισχυθείς υπό τών κομμουνιστῶν στρατηγός Τσαγκ·Κάι·Σεκ κατοπιν πραξικοπήματος κατέλαβε τήν κυβέρνησιν τής Καντώνος και έσφαξε χιλιάδας κομμουνιστῶν και εργατῶν. Κομμουνιστική επανάστασις τὸ 1927 κατεπνίγη εἰς τὸ αίμα υπό του Τσαγκ·Κάι·Σεκ και του κόμματος Κουόμινταγκ, οϋτινος ειχεν αναλάβει τήν άρχηγίαν. Έκτοτε ή Καντών παρέμεινεν υπό τήν έν Νανκιν έδρεύουσαν κυβέρνησησιν του Κουόμινταγκ μέχρι τής 20 Μαΐου του 1929 ότε κατελήφθη υπό τής στρατιωτικῆς μερίδος Κουάγκ·Σί. (Βλ. και Κίνα).

Κάουτσκυ (Κάρολος Kautsky).—Γερμανός σοσιαλδημοκράτης, μέγας θεωρητικός της Β' Διεθνούς, οικονομολόγος και ιστορικός, γεννηθείς τὸ 1854 ἐν Πράγῃ. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ ἤρχισε τὰ πρῶτα ἐπιστημονικά του βήματα ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Φρ. Ἐνγκελς, συνεργαζόμενος εἰς τὸν σοσιαλιστικὸν τύπον. Τὸ 1880 μέχρι τοῦ 1882 καὶ τὸ 1884 ἔζησεν ἐν Ζυρίχῃ, τὸ 1890 ἐν Στουτγάρδῃ, τὸ 1885 μέχρι τοῦ 1892 ἐν Λονδίῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1897 ἐγκατεστάθη ἐν Βερολίῳ. Τὸ 1883 ἴδρυσεν τὸ θεωρητικὸν ὄργανον τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας «*Neue Zeit*» (Νέα ἐποχή), ὅπου κατεπολέμησε τὰς ἀναθεωρητικὰς τοῦ μαρξισμού (revisionismus) θεωρίας τοῦ Ἐδ. Μπερνστάιν, ὑποστηρίζων τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμού μέχρι τοῦ 1909, ὅποτε ἐξέδωκε τὸ ἔργον «*Ὁ δρόμος τῆς ἐξουσίας*». Ἀπὸ τοῦ 1910, ὅποτε ἤρχισαν αἱ συζητήσεις μετὰ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ρ. Λούξεμπουργκ, τοῦ Φρ. Μέρικκ, τῆς Κλ. Τζέικιν κλπ., ἡ κεντριστικὴ στάσις τοῦ Κάουτσκυ κατέστη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἔκδηλος. Εἰς τὰ θεμελιώδη προβλήματα (ἀπεργίαι μαζῶν, ἰμπεριαλισμὸς κλπ.) τῆς πολιτικῆς τακτικῆς ἔλαβε θέσιν συμβιβαστοῦ τῶν ἄκρων. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου τοῦ 1914 δὲν ἐτάχθη σαφῶς μετὰ τὸ μέρος τοῦ ρεφορμισμού, οὔτε καὶ ἀπρηνήθη πλήρως τὰς προγενεστερὰς ἐπαναστατικὰς δοξασίας του. Εἰς τὴν «*Αὐτοβιογραφίαν*» του, δημοσιευθεῖσαν τὸ 1923, ῥίπτων ἐν βλέμμα εἰς τὸ παρελθόν, κατὰ τὴν στάσιν του ἀέναντι τοῦ Ε. Μπερνστάιν, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε εἶχε καταπολεμήσει ἀμειλίκτως, λέγει: «*Συννηντήθημεν ἐκ νέου μετὰ τοῦ Μπερνστάιν κατὰ τὸν πόλεμον· ἑκάτερος ἐξ ἡμῶν ἔχει διατηρήσει τὰς θεωρητικὰς του πεποιθήσεις, ἀλλ' εἰς τὴν πρακτικὴν δρᾶσιν μας, εἴμεθα τότε σχεδὸν πάντοτε σύμφωνοι*». Ἀέναντι τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως

τοῦ 1917 καὶ τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας ἐτήρησε στάσιν ἐχθρικήν, ἀποδοκιμάσας τὴν θεωρίαν τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου καὶ τὰ τρομοκρατικὰ μέτρα. Ὁ Κάουτσκυ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ὡς ἀποστάτης τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμού ἀπὸ τοῦ 1914, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς μέγας καὶ ἔγκυρος ἐρμηνευτὴς τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας εἰς τὰ πρὸ τοῦ 1914 ἔργα του, ὅπως τὸ «*Ἠθικὴ καὶ ὕλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας*» 1906 ἑλλ. μετ. 1923, «*Αἱ οικονομικαὶ θεωρίαι τοῦ Κ. Μάρξ*» (1887, ἑλλ. μετ. Π. Πουλιοπούλου 1928), «*Θωμᾶς Μῶρος καὶ ἡ Οὐτοπία του*», (1888), «*Οἱ πρόδρομοι τοῦ νεωτέρου σοσιαλισμοῦ*» (1894), «*Τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα*» (1899 ἑλλ. μετ. ἐν «*Ἀρχεῖῳ Μαρξισμού*» 1928), «*Ἡ καταγωγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ*» (1908), «*Τὸ πρόγραμμα τῆς Ἐρφοῦρτης κλπ.*» (1892, ἑλλ. μετ. ἐν «*Ἀρχεῖῳ Μαρξισμού*» 1922), «*Τὸ ὀκτώρον*» (1890), «*Ὁ Ἐδ. Μπερνστάιν καὶ τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν πρόγραμμα*» (1899), «*Ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις*» (1902) κλπ. Νεώτερα ἔργα τοῦ Κάουτσκυ εἶναι: «*Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Εὐρώπης*» (1916), «*Ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λωρραίνη*» (1917), «*Ἡ Σερβία καὶ τὸ Βέλγιον ἐν τῇ ἱστορίᾳ*» (1917), «*Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου*» (1918), «*Πῶς ἐγεννήθη ὁ πόλεμος*» (1919), «*Δικτατορία ἢ Δημοκρατία*» (1919), «*Τρομοκρατία καὶ κομμουνισμὸς*» (1922), «*Ἡ προλεταριακὴ ἐπανάστασις καὶ τὸ πρόγραμμά της*» (1923), «*Ἡ ὕλιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας*» (τόμ. 2, 1927). Ὁ Κάουτσκυ ἐπεμελήθη τὴν λαϊκὴν ἔκδοσιν τοῦ 1913 τοῦ «*Κεφαλαίου*» τοῦ Κ. Μάρξ καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν «*Σχετικῶν πρὸς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἐπισήμων γερμανικῶν ἐγγράφων*» (1919 κ. ἑξ. τόμ. 4) καὶ συνειργάσθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ «*Vorwaerts*», τὴν «*Arbeiter Zeitung*» κ.λ.π.

Κάπ (Βόλφγκανγκ Καρρ).—Γερμανός πολιτικός (1852—1922). Ἀπὸ τοῦ 1886

ὑπηρέτησεν ὡς διοικητικὸς ὑτάλληλος τῆς Πρωσίας. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἴδρυσεν τὸ 1917 μετὰ τοῦ ναυάρχου Τίρπιτς τὸ γερμανικὸν πατριωτικὸν κόμμα καὶ παρεκάθησεν εἰς τὸ Ράϊχσταγ μέχρι τῆς πτώσεως τῆς μοναρχίας. Ἐμεινε γνωστὸς ἐκ τοῦ πραξικοπήματος (putsch Kapp) τῆς 13 Μαρτίου 1920, ὅτε ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μοναρχικῶν ἀξιωματικῶν πρὸς παλινόρθωσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Συνεννοούμενος ἀπὸ μακροῦ μὲ τοὺς μοναρχικοὺς ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους ἀνοήτως ἢ σοσιαλδημοκρατικὴ κυβέρνησις Ἐμπερτ—Σάϊντεμαν εἶχεν ἀφήσει ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ (Ράϊχσβεργ), παρεσκεύαζε τὸ ἐν λόγῳ πραξικόπημα. Τὴν 10 Μαρτίου, ἡ κυβέρνησις πληροφορηθεῖσα τὰ τεκταινόμενα ἐξέδωκεν ἐντάλματα συλλήψεως κατὰ τοῦ Κάπ καὶ τοῦ συνεργάτου του, κατόπιν ἠγέτου τοῦ χιτλερικοῦ Πάμπστ. Εἰδοποιηθέντες ὑπὸ τῶν ἐμπιστῶν των, οἵτινες εἶχον παραμείνει εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐκρύβησαν καὶ κατέστρωσαν τὰ σχέδια τοῦ πραξικοπήματος, ὀρίσαντες καὶ τὸ ὑπουργεῖον τὸ ὁποῖον θ' ἀνελάμβανεν ἕκαστος. Τὸ πραξικόπημα ἐγένετο τὴν πρωΐαν τῆς 13 Μαρτίου, ἐνῶ ἡ κυβέρνησις Σάϊντεμαν, καίτοι ἐγκαίρως πληροφορημένη, ἔφευγεν ἐκ Βερολίνου διότι τὰ στρατεύματα ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο εἶχον συνταχθῆ μὲ τοὺς σσιασιαστὰς. Τὸ κίνημα κατεστάλη αὐτοβούλως ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων δι' ἀπεργιῶν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι εἰς τὰς προκηρύξεις τὰς καλούσας τοὺς ἐργάτας εἰς ἀπεργίαν ἐτίθετο ἢ ὑπογραφή τῶν σοσιαλιστῶν ὑπουργῶν Ἐμπερτ καὶ Σάϊντεμαν καίτοι οὗτοι εἶχον φύγει εἰς Δρέσδην καὶ ἠγνόουν πλήρως τὴν ἐργατικὴν κίνησιν. Οἱ σιδηροδρομικοί, τῶν ὁποίων ἀντιπροσωπεία παρουσιάσθη εἰς τὸν Κάπ προσωπικῶς, ἐδήλωσαν τηλεγραφικῶς ὅτι ἂν μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς 14 Μαρτίου δὲν παραιτηθῆ ἡ κυβέρνησις Κάπ θὰ κηρυχθῆ πανσιδηροδρομικὴ ἀπεργία. Τὴν ἑσπέραν τῆς 14 Μαρτίου

ἐκηρύχθη ἡ γενικὴ ἀπεργία, ἡ μεγαλύτερα ἀπεργία τὴν ὁποίαν εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος. Πᾶσα κίνησις ἐσταμάτησεν ἀκόμη καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐγκατέλειπον τὰς θέσεις των. Οἱ ἐργάται ὑπὸ τὴν ἠγεσίαν τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων σοσιαλιστῶν ἐξωπλίσθησαν διὰ νὰ καταστείλουν βιαίως τὸ κίνημα, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις Ἐμπερτ—Σάϊντεμαν δι' ἀτελειώτων διαπραγματεύσεων ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν Κάπ νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (17 Μαρτίου). Ἡ κυβέρνησις Ἐμπερτ—Σάϊντεμαν ἐπανῆλθεν εἰς Βερολῖνον διὰ νὰ καταστείλῃ ὄχι πλέον τὸ μοναρχικὸν πραξικόπημα, ἀλλὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν ἐργατῶν οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν πλήρη ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως καὶ ἀπομάκρυνσιν ὅλων τῶν μοναρχικῶν καὶ δεξιῶν στοιχείων. Ὁ Κάπ κατέφυγεν εἰς Σουηδίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Γερμανίαν τὸ 1922 προτιθέμενος νὰ παρουσιασθῆ πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Ἀπέθανεν ὁμως πρὸ τῆς δίκης.

Καπιταλισμός.— Βλ. λ. *Κεφαλαιοκρατία*.

Καπνεργατικὸν ζήτημα.—Τὸ καπνεργατικὸν ζήτημα ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ καπνικοῦ ζητήματος (βλ. λ.). Ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φοράν τὸ 1909, ὅτε οἱ καπνεργάται Βόλου ἐζήτησαν νὰ μὴ ἐξάγωνται ἀνεπεξέργαστα καπνά. Ἡ δευτέρα καὶ δὴ ἐντονωτέρα καὶ εὐρυτέρα ἐκδήλωσις του ἐσημειώθη τὸ 1919, συνεχίζεται δὲ ἔκτοτε ὑφιστάμενον μὲ πρωτοφανῆ ἔντασιν, εἰς ὅλα τὰ καπνεργατικὰ κέντρα. Ἐμφανιζόμενον κατ' ἀρχὰς ὡς καθαρῶς καπνεργατικόν, ἔλαβεν ἐκ τῶν ὑστέρων τροπὴν παραγωγικο-κοινωνικὴν. Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ καπνοῦ κατήντησε νὰ ἔχη φετιχιστικὴν ἔννοιαν διὰ τὸ πολὺ κοινόν, ὑπῆρξε δὲ τὸ πολεμικὸν σύνθημα τῆς καπνεργατικῆς τάξεως.

Τὸ βασικὸν σημεῖον τοῦ καπνεργατικοῦ ζητήματος εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ ἐπεξεργασία τοῦ καπνοῦ, ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιμελημένη καὶ πολυτε-

λῆς. Ἀπὸ τὴν καλὴν καὶ ἐπιμελῆ ἐπεξεργασίαν ἐξαρτᾶται ἡ ἐξασφάλισις τῆς ὑλικῆς ὑπόρξεως τῶν καπνεργατῶν, ἡ διατήρησις, συνεπῶς, τοῦ ἐπαγγέλματος των καὶ ἡ διαιωνίσις τῆς τάξεώς των. Ἐξ ἀντιθέτου οἱ καπνέμποροι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἐπεξεργασία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον μὲν ἀλλὰ πάντως μεταβαλλόμενον στοιχεῖον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ καπνεμπορικοῦ κέρδους, ἔχουν κάθε συμφέρον νὰ εἶναι ἐλεύθεροι εἰς τὸν ἐκαστοτε καθορισμὸν τοῦ κόστους τῆς, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς τεχνικῆς ἐφαρμογῆς τῆς. Οἱ καπνοπαραγωγοί, εὐρισκόμενοι μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος, δηλαδή μεταξὺ τῶν καπνεμπόρων, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι ὑποτεταγμένον τὸ προϊόν των, διότι αἱ χωρικαὶ τιμαὶ ἐξαρτῶνται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν καπνεμπορικὴν πρωτοβουλίαν, καὶ τῶν καπνεργατῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἐπεξεργασίας ἔχουν παρεξηγηθῆ ἀπὸ τοὺς καπνοπαραγωγούς, διότι τοὺς παρέχεται ἡ ἐπιζημία εὐκαιρία νὰ ἀκούουν μονομερῶς τὰς ἀντικαπνεργατικὰς εἰσηγήσεις τῶν καπνεμπόρων, παίζουσι ρόλον παθητικοῦ παράγοντος εἰς τὴν μεταξὺ καπνεμπόρων καὶ καπνεργατῶν διένεξιν, τηροῦντες—ἐσφαλμένως—στάσιν μᾶλλον εὐμενοῦς οὐδετερότητος ἐναντι τῶν πρώτων.

Παρ' ὅλον τοῦτο, οἱ ἀγῶνες τῶν καπνεργατῶν ἐστέφθησαν κάποτε, ἔστω καὶ διὰ μίαν σελήνην, ὑπὸ ἐπιτυχίας. Τὸ ἐπίσημον κράτος πρὸς στιγμὴν καὶ παρὰ τὰς ἀντιθέτους ἐνεργείας τῶν καπνεμπόρων, υἰοθέτησε τὸ βασικὸν καπνεργατικὸν αἶτημα, νὰ ἀπαγορευθῆ, δηλαδή, διὰ νόμου, ἡ ἐξαγωγή ἑλληνικῶν καπνῶν, ἀρωματικῶν καὶ καλῆς ὁπωςδήποτε ποιότητος, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ εἶχον προηγουμένως ὑποστῆ τὴν κατάλληλον ἐπεξεργασίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἐψηφίσθη τὸ θέρος τοῦ 1922 ὁ νόμος 2869.

Αἱ καπνεργατικαὶ ἀπόψεις περὶ ἐπεξεργασίας συνωψίζοντο κατ'ἀρχὰς εἰς τὰ ἑξῆς:

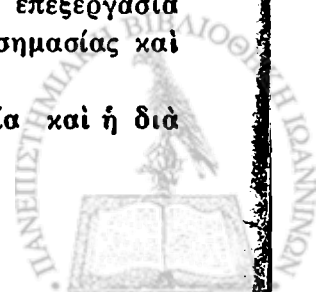
«Ἡ κρίσις τῶν καπνῶν εἰς τὴν διε-

θνή ἀγορὰν εἶνε κρίσις ὑπερπαραγωγῆς καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν αὐξησιν τῆς καπνοπαραγωγῆς εἰς πολλὰς χώρας (Ἀμερικὴ, Κίνα, Βουλγαρία, Ἰταλία, Τουρκία κλπ.). Κατὰ τὰς κρίσεις τῆς ὑπερπαραγωγῆς ἡ ἀγορὰ δὲν δύναται ν' ἀπορροφήσῃ ἀμέσως ὅλην τὴν παραγωγὴν καὶ τότε μέρος αὐτῆς μένει ἀπόλητον. Εἰς τοιαύτην κρίσιν ὁ ἔμπορος δὲν φροντίζει νὰ καταστρέψῃ τὴν καλὴν ποιότητα τῶν καπνῶν του, ἀφήνων ταῦτα ἀνεπεξέργαστα, ἀλλὰ τοῦναντίον τὰ ἐπεξεργάζεται κολῶς διὰ νὰ ὑψώσῃ τὴν ποιότητά των. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ὅταν ὑπάρχει συναγωνισμὸς ἐλεύθερος καὶ ἐμπορευόμενοι ἰσόπαλοι. Εἶνε οὐτοπία νὰ πιστεύωμεν ὅτι θὰ προτιμηθοῦν τὰ ἑλληνικὰ καπνὰ εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν ἀπὸ τὰ ξένα ἐν συναγωνισμῷ ἀξίας καὶ ὄχι ποιότητος. Τὸ καπνὰ μας δὲν δύναται νὰ συναγωνισθοῦν τὰ ξένα διὰ τῆς ἀξίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ποιότητος. Διὰ τοῦτο ὄχι μόνον πρέπει νὰ καταστρέφωμεν τὴν ποιότητα, ἀφήνοντες τὰ καπνὰ ἀνεπεξέργαστα, ἀλλὰ τοῦναντίον πρέπει νὰ κάμνωμεν ἐπιμεμελημένη ἐπεξεργασίαν διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὴν ποιότητα. Ἐὰν ἡ κρίσις τῶν καπνῶν δὲν ἦταν κρίσις ὑπερπαραγωγῆς, ἀλλὰ κρίσις ὑποπαραγωγῆς, τότε θὰ ἐδικαιολογοῦντο οἱ καπνέμποροι νὰ ἐξάγουν τὰ καπνὰ ἀνεπεξέργαστα».

Ἡ καπνεργατικὴ ἄποψις καὶ αἱ ἀντιλήψεις τῶν παραγόντων τῆς τάξεως ταύτης ἦσαν βασικῶς λανθασμένα. Ἡ προσωρινὴ καὶ ἡ διὰ βραχὺ διάστημα ἐπιβολὴ των ἐπὶ τοῦ κράτους ὠφείλετο κάθε ἄλλο παρὰ εἰς τὴν ὀρθότητά των. Λόγοι πολιτικῆς ἰσως σκοπιμότητος καὶ ἡ ἔλλειψις σχετικῆς ἐρεῦνης, ἤγαγον τότε τὸ κράτος εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ καπνεργατικοῦ αἰτήματος.

Διότι ὅταν ἡ κρίσις τοῦ καπνοῦ προέρχεται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν ὑπερπαραγωγὴν, τότε ἡ ἐμπορικὴ ἐπεξεργασία ἀκριβῶς χάνει μέρος τῆς σημασίας καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς.

Ἡ ἐμπορικὴ ἐπεξεργασία καὶ ἡ διὰ

ταύτης ἐξύψωσις τῆς ποιότητος τοῦ καπνοῦ εἶναι καὶ συμβατικὴ καὶ δὲν συνδέεται ἀπολύτως μὲ τὴν φυσικὴν καὶ φυσιολογικὴν ποιότητα τοῦ καπνοῦ. Ὄταν ὁ καπνέμπορος πεισθῇ, ὅτι τὸ κόστος τῆς ἐπιμεμηλεμένης ἐπεξεργασίας διὰ τὴν ἐμπορικὴν διαφοροποίησιν τῆς ποιότητος, δὲν πρόκειται νὰ ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τὴν ἀγοράν, τότε θὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπεξεργασίαν διαφοροποιήσεως καὶ θὰ περιορισθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν συντηρήσεως. Τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ κάλλιστα εἰς τὴν περίπτωσιν ὑπερπαραγωγῆς. Δύναται νὰ συμβῇ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνσποτρέπτως ἀναγκαῖον νὰ συμβῇ. Τοῦτο δὲ διότι τὰ ἑλληνικὰ καπνά, χάρις εἰς τὴν φυσικὴν εὐγένειάν των προορίζονται δι' ἀναμίξεις. (Βλ. *καπνικὸν ζήτημα*).

Συνεπῶς, ὁ δῆθεν συναγωνισμὸς ποιότητος καὶ ὄχι ἀξίας, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς καπνεργατικὰς ἀντιλήψεις ὑποτίθεται ὅτι συμβαίνει, προκειμένου περὶ τῆς θέσεως τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν, εἶναι προϊόν συγχύσεως εἰς τὰς ἐννοίας ποιότητος καὶ ἀξία, διότι αὗται εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐπεξεργασμένου καπνοῦ συνταυτίζονται ἀπολύτως.

Ἡ στάσις τοῦ μικροῦ καὶ μεσαίου καπνεμπορίου ἔναντι τοῦ ζητήματος τῆς ἐπεξεργασίας, στάσις εὐνοοῦσα μερικῶς τὰς καπνεργατικὰς ἀπόψεις, εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ συμβατικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐμπορικῆς ἐπεξεργασίας. Αἱ δύο αὗται κατηγορίαι τῶν καπνεμπόρων πού παίζουν ρόλον μεταπράτου, ὄφειλον τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὴν ἐμπορικὴν διαφοροποίησιν. Τὸ συμφέρον τῆς τάξεως ταύτης εὐρίσκετο εἰς μίαν κανονικὴν παραγωγήν. Διότι ἡ μὲν ὑπερπαραγωγή ἠλάττωνε τὸν προορισμὸν τῆς ἐμπορικῆς ἐπεξεργασίας καὶ τὸν μεσιτικὸν ρόλον τοῦ μεταπράτου, ἡ δὲ ὑποπαραγωγή ἔδιδε λαβὴν εἰς ὑπερβολὰς εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ὀριστικῆς ἀξίας τοῦ καπνοῦ εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Τὰ δύο ταῦτα φαινό-

μενα ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸ μέγα καπνεμπόριον νὰ πλήξῃ τὸ μικρὸν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀντιλήψεις τῶν καπνεργατῶν τῆς τότε περιόδου, περὶ ἔλευθέρου συναγωνισμοῦ καὶ ἰσοπάλων ἀνταγωνιστῶν, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ βάσις τῆς καταστάσεως ταύτης ἦτο τότε ἡ ὑψηλὴ ἀγοραστικὴ δύναμις τῆς καταναλώσεως, ἡ ἠτιολογημένως ὑφισταμένη ἀνάγκη τῆς καθιερωθείσης ἐμπορικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἡ δεδικοιολογημένη ὑπαρξις τοῦ μεσαίου καπνεμπορίου ἀποζῶντος ἀποκλειστικῶς χάρις εἰς τὴν ἐμπορικὴν διαφοροποίησιν τῆς ποιότητος. Ἐπειδὴ ἐξέλιπον τὰ τελευταῖα, κατεστράφη καὶ ἡ ὑφισταμένη ἔλευθερία εἰς τὸν συναγωνισμὸν. Ὁ συναγωνισμὸς, δηλαδή, ὑπῆρχε χάρις εἰς αὐτά, εἰς τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν καπνικὴν κατάστασιν, καὶ οὐχὶ ἡ τότε ὑπάρχουσα καπνικὴ κατάσταση χάρις εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ.

Αἱ καπνεργατικαὶ ἀντιλήψεις παρέμειναν μέχρι τοῦ 1928 αἱ ἴδιαι καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν καπνεργατῶν περιεστρέφοντο ἐντὸς φαύλου κύκλου. Ἐκινδύνευον νὰ ἔλθουν ἀντιμέτωποι τῶν καπνοπαραγωγῶν, τοὺς ὁποίους διεφώτιζε, σύμφωνα μὲ τὰς ἀπόψεις του, τὸ καπνεμπόριον καὶ τοὺς ἐφανάτιζεν ἔναντίον τοῦ καπνεργατικοῦ ἀγῶνος. Ὁ καπνοπαραγωγὸς ἦτο, κατὰ τοὺς καπνεμπόρους, τὸ μέγα θῦμα τῆς καπνεργατικῆς ἀπληστίας καὶ τῆς ἐπιμονῆς των ὑπὲρ τῆς δαπανηρᾶς ἐπεξεργασίας. Οἱ ἀφιλοκερδεῖς καπνέμποροι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ προσφέρουν μικρὰς τιμὰς εἰς τοὺς καπνοπαραγωγούς, διότι εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταβάλλουν μεγάλα ποσὰ εἰς τοὺς καπνεργάτας, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλουν τὴν δαπανηρὰν ἐπεξεργασίαν, ἣτις ἦτο προσοδοφόρος.

Τὸ 1928, ἡ Ἐκτελεστικὴ τῆς Καπνεργατικῆς Ὁμοσπονδίας, κατόπιν ἐπισταμένης καὶ ἐξονυχιστικῆς μελέτης τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τοῦ καπνεμπορίου, παρουσίασεν εἰς τὸ 8ον καπνεργατικὸν συ-

νέδριον τὰς νέας θέσεις τῆς περὶ ἐπεξεργασίας. Αὗται ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀρχῆς τῆς διαφοροποιήσεως, μὲ ἀνάλυσιν τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τὴν ὑποδιαίρεσιν αὐτῆς εἰς ἐπεξεργασίαν ἀποδόσεως καὶ συντηρήσεως. Ἦτο ἡ μόνη ἐμπορικὴ, λογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐξήγησις τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐπῆρκει εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν κρίσεων τοῦ καπνοῦ.

Ἐπειδὴ αἱ θέσεις οὗται ὑπῆρξαν τὸ προϊόν τῆς συνεργασίας τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῆς Κ.Ο.Ε. Χατζησταύρου μετὰ τοῦ Κ. Βαφειάδη κατεπολεμήθησαν εἰς τὸ συνέδριον ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἀπαρτίζοντα τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἀντιπροσώπων.

Καθ' ὃν ὁμως χρόνον, τὸ κράτος προέβαινε εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου 2869 περὶ ἀνεπεξεργάσιων, οἱ καπνέμποροι δὲν ἐκάθηντο μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας. Ἐκίνουν πάντα λίθον, ἔθετον εἰς ἐνέργειαν ὅλα τὰ μέσα, πολιτικά, οἰκονομικά, ἐμπορικά, διὰ νὰ ἐκβιάσουν τὸ κράτος νὰ καταργήσῃ τὸν νόμον αὐτόν. Καὶ τὸ ἐπέτυχον τὸν Αὐγούστιον τοῦ 1925.

Αἱ ἀπόψεις τῶν καπνεμπόρων τὰς ὁποίας οὗτοι ἀντέταξαν εἰς τὰς καπνεργατικὰς εἶναι ἐν συντομίᾳ αἰ ἐξῆς: «Ἡ θεσπισθεῖσα διὰ τοῦ νόμου 2869 ἀπαγορευσις ἐξαγωγῆς καὶ τιθέμενοι περιορισμοὶ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν καπνῶν μας, ἀποτελοῦν μέτρα καταστρεπτικὰ διὰ τὴν καπνοπαραγωγὴν μας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πολυτιμώτερον στοιχεῖον τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας.

Τὸ ἐπιχείρημα τῶν καπνεργατῶν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν κρίσις ὑπερπαραγωγῆς τῶν καπνῶν λόγῳ τῆς μεγάλης παγκοσμίου παραγωγῆς, εἶναι ἀπολύτως ὀρθόν. Ἄλλ' ἀκριβῶς τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἐπιχείρημα κατὰ καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τῶν καπνεργατῶν. Τὴν ἱκανότητα καὶ τὰς ἐκάστοτε ὑφισταμένας διαθέσεις τοῦ καταναλωτικοῦ παράγοντος εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ καὶ ἐκτιμήσῃ μόνον τὰ καπνεμπό-

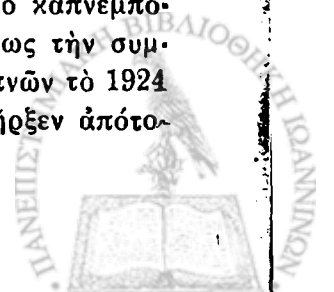
ριον. Ἐπομένως τοῦτο εἶναι καὶ ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ κρίνῃ ὁποῖα πρέπει νὰ εἶναι, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἡ ἐπεξεργασία τοῦ προϊόντος, διὸ νὰ εἶναι τοῦτο προσιτὸν καὶ εὐπρόσδεκτον εἰς τὴν διεθνή κατανάλωσιν καὶ νὰ δύναται ἀποτελεσματικῶς νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν συναγωνισμόν.

Ἡ θεωρία λοιπὸν τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν καπνῶν μας εἰς ποιότητα καὶ ὄχι εἰς τιμὴν, ἡ ὑποστηριζομένη ἀπὸ τοὺς καπνεργάτας, εἶναι καθαρὰ οὐτοπία, τὴν ὁποῖαν ἂν ἀκολουθήσωμεν θὰ μᾶς φέρῃ εἰς πλήρη νέκρωσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς παραγωγῆς μας. Ἐφόσον λοιπὸν εἰς τὴν καλὴν ἐπεξεργασίαν κοῦ καπνοῦ ἔγκειται πρὸ παντὸς τὸ συμφέρον τοῦ καπνεμπορίου, θὰ τὴν ἐπιβάλλῃ τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μέτρῳ πάντοτε τοῦ δυνατοῦ καὶ τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὰς συντρεχούσας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς καταναλώσεως καὶ τοῦ ὑπάρχοντος συναγωνισμοῦ. Ἄλλως ἡ κατανάλωσις τοῦ προϊόντος καθίσταται ἀνέφικτος ὄσον δῆποτε καλὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ ποιότης του».

Ἡ διστύπωσις τῶν καπνεμπορικῶν ἀπόψεων ἦτο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως μελετημένη καὶ εἰς ἄκρον διπλωματικὴ. Ἀφ' ἑνὸς κατέρριπτε τὸ ἐπιχείρημα τῶν καπνεργατῶν ἐν σχέσει μὲ τὸ ἑξακτέον συμπέρασμα ἀπὸ μίαν κρίσιν ὑπερπαραγωγῆς τοῦ προϊόντος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπέριπτεν ὅλην τὴν εὐθύνην τῆς κρίσεως τῶν χωρικῶν τιμῶν εἰς τοὺς καπνεργατικούς ὄμους.

Παρέλειπεν ὁμως ἀπὸ σκοποῦ καὶ εὐλόγως νὰ ἀναφέρῃ εἰς ποῖαν ἀκριβῶς περίπτωσιν ἢ προσφορὰ ἱκανοποιητικῶν χωρικῶν τιμῶν ἐξυπηρέτει γενικῶς τὰ συμφέροντα τοῦ προϊόντος, ἅπαξ τὸ καπνεμπόριον ἀνέκτα τὴν ἐλευθερίαν του εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ἐπεξεργασίας. Ἐδῶ ἔγκειται ὁ κόμβος τοῦ προβλήματος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ καπνεμπόριον ἐξεμεταλλεύθη ἐπιδεξιῶς τὴν συμπτωματικὴν κρίσιν τῶν καπνῶν τὸ 1924 ἢ ὁποῖα, ὅπως πάντοτε, ὑπῆρξεν ἀπότο-

κος τῆς γενικῆς κρίσεως τῶν ἐτῶν 1921—1922, διὰ τὴν ἐπιτύχην τὸν σκοπὸν του, ἦτοι τὴν κατάργησιν τοῦ νόμου 2869.

Τὸ κενὸν τὸ δημιουργηθὲν ἐκ τῆς καταργήσεώς του, ἐπεχείρησε τὸ κράτος, τὸ ἴδιον ἔτος, νὰ ἀναπληρώσῃ διὰ τῆς ιδρύσεως τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως Καπνεργατῶν. Τὸ κενὸν ὅμως δὲν ἐπληρώθη. Διότι οἱ πόροι τοῦ ΤΑΚ οὐδέποτε ἔκτοτε ἐπῆρκεσαν διὰ νὰ καλύψουν τὰς ἐκ τῆς αὐξανομένης ἀνεργίας καπνεργατικὰς ἀνάγκας. Ἐκτοτε ἡ καπνεργατικὴ τάξις ἀγωνίζεται σκληρὸν ἀγῶνα δι' αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν της.

Αἱ ἐπακολουθήσασαι ἐσοδεῖαι, μέχρι τῆς ἐσοδείας τοῦ 1928 ἀπέδωσαν σχετικῶς ἰκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ καπνεμπόριον ἐσυσχέτισε τὴν σημειωθείσαν μεταβολὴν μὲ τὴν κατάργησιν τοῦ μισητοῦ νόμου. Καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἐπεξεργασία ἤχθη εἰς λίαν ὑψηλὰ ἐπίπεδα κόστους καὶ τεχνικῆς ἐφαρμογῆς. Καὶ εἰς ἀκόμη ὑψηλότερα ἐπίπεδα τὸ ποσοστὸν τοῦ καπνεμπορικοῦ κέρδους. Ἐπὶ τοῦ ὄργανικοῦ δεσμοῦ ὅστις ὑπάρχει μεταξὺ κόστους ἐπεξεργασίας χωρικῶν τιμῶν καὶ καπνεμπορικοῦ κέρδους, τὸ καπνεμπόριον ἔκρινε καλὸν νὰ τηρήσῃ φρόνιμον σιωπὴν.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ καπνεργατικοῦ ζητήματος ἀπὸ τοῦ 1928 καὶ ἐντεῦθεν ὑπῆρξε παράλληλος μὲ τὴν πορείαν τοῦ καπνικοῦ ζητήματος. (βλ. *Καπνικὸν ζήτημα*).

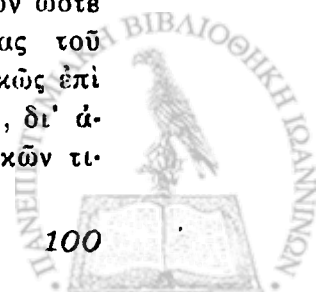
Καπνικὸν ζήτημα.—Τρεῖς παραγωγικοὶ συντελεσταὶ κυρίως συναπαρτίξουν τὸ ἐλληνικὸν καπνικὸν ζήτημα. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι συντελεσταὶ ἐκπροσωποῦν ἕκαστος τρεῖς διαφόρους κοινωνικὰς ομάδας: τοὺς καπνεμπόρους, τοὺς καπνοπαραγωγούς καὶ τοὺς καπνεργάτας. Ὑπάρχει καὶ τέταρτος συντελεστής τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδρασις εἶνε ἔμμεσος καὶ ἀσχεῖται μᾶλλον ρυθμιστικῶς ἐπὶ τῶν σχέσεων τῶν τριῶν πρώτων καὶ κυριωτέρων συντελεστῶν τοῦ καπνικοῦ

ζητήματος. Ὁ τέταρτος οὗτος συντελεστής εἶνε τὸ φορολογικὸν κράτος.

Οἱ τρεῖς ἢ οἱ τέσσαρες οὗτοι συντελεσταὶ ἔχουν ἕκαστος τὴν ἰδιαιτέραν σφαιρὰν ἐνεργείας των ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ καπνοῦ. Οἱ καπνεμποροὶ, δημιουργοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀνεξέλεγκτοι τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος, νεμόμενοι ἀνέτως τὸ ἐξόχως προσδοφόρον ἐπάγγελμά των, κιγούονται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἀγοραστεικῆς ἰκανότητος τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ. Εἶνε οἱ ἄνευ τίτλου πρίγκηπες τοῦ ἐλληνικοῦ καπνοῦ. Εἰς αὐτοὺς πᾶσα τιμὴ καὶ ἡ μερίς τοῦ λέοντος ἐπὶ τῶν πραγματοποιουμένων κερδῶν.

Οἱ καπνοπαραγωγοί, οἱ μοχθοῦντες ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας τοῦ ἔτους, σκλάβοι τῆς σκληρᾶς ἐλληνικῆς γῆς καὶ τῶν ιδιοτροπιῶν τοῦ εὐαίσθητου προϊόντος, παραδίδουν εἰς τὸ τέλος κάθε ἐσοδείας τὸν καπνὸν των εἰς τοὺς καπνεμπόρους, ὡς πρώτην ὕλην. Δι' αὐτοὺς ἡ ἀξία τοῦ προϊόντος των καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας των ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀνεξιχνίαστον μυστήριον, κατακρατούμενον ζηλοφθόνως ἀπὸ τοὺς μέντορας τοῦ καπνεμπορικοῦ κόσμου. Οἱ καπνεργάται ἐναποθέτουσι διὰ τῆς ἐξιδιασμένης ἐργασίας των καὶ ἐπ' ἀμοιβῆ κάποιου ἡμερομισθίου, ἐπὶ τῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ, τὰ ἐπιπρόσθετα καὶ ἀσφαλῆ, ἀλλὰ λίαν ἀστάθμητα στοιχεῖα συμπληρωματικῆς ἀξίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ διὰ τοὺς καπνεμπόρους, κατὰ τὴν περίοδον τῆς εὐημερίας, ἀνεκτίμητον πηγὴν ἐκτάκτου πλουτισμοῦ.

Τὸ φορολογικὸν κράτος, ἀναζητοῦν δημοσιονομικοὺς πόρους, δρᾷ κυριολεκτικῶς ὡς δημευτής, σπανίως δὲ ὡς ρυθμιστής, παρέχον ἕκαστοτε εἰς τοὺς καπνεμπόρους τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐνεργοῦν καταλλήλως εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἐκ τῆς κρατικῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ βάρη νὰ πίπτουν κανονικῶς ἐπὶ τῶν ὅμων τῶν καπνοπαραγωγῶν, δι' ἀναλόγου ἐλαττώσεως τῶν χωρικῶν τι-

μῶν καὶ ἐπὶ τῆς καπνεργατικῆς ἀμοιβῆς, εἴτε διὰ μειώσεως τῶν ἡμερομισθίων εἴτε δι' ἐντατικωτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐργασίας τῶν καπνεργατῶν.

Τοιοῦτον τὸ καπνικὸν ζήτημα, ἔχει τὰς ρίζας του εἰς ἔδαφος ἀίσιου καταμερισμοῦ εἰς μόχθον καὶ ἀπολαυήν. Ἄλλως δὲν θὰ ὑφίστατο κανὲν ζήτημα σχετικὸν μὲ τὸν καπνόν.

Συνεπῶς τὸ καπνικὸν ζήτημα εἶναι ἕξ ὀλοκλήρου κοινωνικὸν ζήτημα, τοῦ ὁποῦ ὅμως τὸ περιεχόμενον εἶναι πρωτίστως οἰκονομικὸν καὶ ἔπειτα τεχνικόν. Τὸ καπνικὸν ζήτημα ἐν Ἑλλάδι ἀπέκτησεν ὀξύτητα ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ 1929. Ἀπὸ τοῦ 1929 μέχρι σήμερον ἡ ὀξύτης αὐτὴ ἔφθασε τὰ ὄρια κακοήθους κρίσεως. Ἀπὸ τὴν τελευταίαν του φάσιν ἐξελίσσεται γοργῶς πρὸς μίαν λύσιν καταστροφικῆς μορφῆς διὰ τοὺς καπνοπαραγωγούς καὶ ἰδίως διὰ τοὺς καπνεργάτας, ἀπομακρυνόμενον σταθερῶς ἀπὸ τὰς πρώτας ὀργανικὰς βάσεις του. Διότι ἡ μὲν ποιοτικὴ ἀπόδοσις ἔπαυσε νὰ ἀποτελῇ τὸν οὐσιώδη ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ παραγωγοῦ, τείνουσα νὰ σταθεροποιηθῇ εἰς κάποιον ἐπίπεδον χαμηλῆς ποιτικότητος μὲ σαφεῖς ἐνδείξεις standardisation, ἡ δὲ ὑψηλὴ πολυτελής ἐπεξεργασία κατεδικάσθη ἀνεκκλήτως μὲ τὴν γενίκευσιν τῆς τὸγκας.

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπετεύχθη σιωπηρῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἀνοχὴν τοῦ ἐπισήμου κράτους. Ὁ κυριώτερος μοχλὸς ὅστις ἐνήργησε δραστικῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ νέας πολιτικῆς τιμῶν τοῦ προϊόντος. Τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἐτέθη ἐνώπιον τοῦ μεγάλου καπνεμπορίου ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ ἑξῆς: Μὲ τὴν τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ καπνεμπορικὰ κέρδη, δεδομένου ὄντος ὅτι ὑπεχώρησαν αἱ διεθνεῖς τιμαὶ τοῦ καπνοῦ. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ καπνικὸν ζήτημα εἰσήλθεν εἰς μίαν φάσιν τῆς ὁποίας τὸ βασικὸν γνώρισμα εἶναι ἡ αὐτόχρημα μεταβολὴ τῶν βάσεων τοῦ προβλήματος.

Ἦτοι ἡ κατάργησις τῆς ἀνωτέρας ποιότητος καὶ τῆς πολυτελοῦς ἐπεξεργασίας. Τὴν ἀπήχησιν ἢ μᾶλλον τὸν ἀντίκτυπον τῆς δημιουργηθείσης νέας καταστάσεως εὐρίσκει τις εἰς τὰς τελευταίως καταβαλλομένας προσπάθειας, ἐκ μέρους τῶν κυριωτέρων οἰκονομικῶν προσωπικότητων τῆς χώρας πρὸς ρύθμισιν τοῦ ζητήματος τοῦ καπνοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νέας καταστάσεως καὶ μὲ πλήρη παραδοχὴν τοῦ καπνικοῦ καθεστῶτος τὸ ὁποῖον προέκυψεν ἀπὸ τὴν καταστροφικὴν κρίσιν ἢ ὁποία ἐπληξε τὸ προϊόν. Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς προσπάθειας αὐτῆς εἶναι τὰ διάφορα περὶ καπνοῦ σχέδια τῶν Κορυζῆ, Πεσμαζόγλου καὶ ἄλλων. Ἡ ἔννοια τῆς ἀνωτέρας ποιότητος τοῦ καπνοῦ εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἐμπορικὴ. Χωρὶς νὰ εἶναι ἄσχετος μὲ τὴν φυτοπαθολογίαν καὶ τὴν χημικοσυστατικὴν προέλευσιν τοῦ προϊόντος, ἡ ἐμπορικὴ ποιότης εἰς τὸν καπνὸν ἐπιπροστίθεται εἰς τὴν φυσικὴν οὕτως εἶπεν ποιότητά του καὶ εἶναι ἡ δι' ἐμπορικῶς λόγους προέκτασις τῆς τελευταίας. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι καθαρῶς κερδοσκοπικοί. Ἀπαιτεῖται ὅμως μία προϋπόθεσις: ἡ μεγάλη σχετικῶς ἀγοραστικὴ ἰκανότης τῶν ἀγορῶν κατασλώσεως. Ἡ κατὰ προέκτασιν ποιότης τοῦ καπνοῦ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς πραγματοποιήσεώς της διὰ λόγους κερδοσκοπίας ἐπὶ τοῦ καπνοῦ εἶναι ἡ καθιερώσασα τὴν ὑψηλὴν ἐπεξεργασίαν αἰτία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ καπνεμπόριον, καθυποτάξαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἡγεμονίαν του τὴν καπνοπαραγωγὴν διὰ τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐσωτερικῶν τιμῶν καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, προσήρτησε καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν.

Διὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν ὁ καπνὸς κατέστη ἐθνικὸν προϊόν ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη ποῦ ἐπηκολούθησαν τὸ τέλος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν διάρκεια του συνετελέσθη ἡ διάδοσις του εἰς τὰς δύο σπουδαίας καπναγορὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γερμανίας. Μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν προσάρτησιν τῆς Α. Μακεδονίας καὶ τῆς Δ. Θράκης εἰς

τὴν Ἑλλάδα, αὕτη ἐξησφάλισε τὴν ποιοτικὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ Ἀνατολικά Καπνά. Τὸ 1912—1913—1914 ἡ ἀναλογία τῆς ἑλληνικῆς καπνοπαραγωγῆς ἐν σχέσει μετὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἄλλων χωρῶν ποὺ παράγουν τὸ εὐγενὲς αὐτὸ εἶδος ἦτο ἡ ἑξῆς :

Ἑλλάς	11.000.000	κιλά
	20.000.000	
	27.000.000	
Τουρκία	47.000.000	
	53.000.000	
	44.000.000	
Βουλγαρία	6.000.000	
	5.000.000	
	15.000.000	

Ἀπὸ τοῦ 1920 ἡ Ἑλλάς ἔρχεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς καπνοπαραγωγῆς :

Ἑλλάς	33.000.000
Τουρκία	29.000.000
Βουλγαρία	29.000.000

Ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ἐντεῦθεν ἡ εἰς ποσότητα ὑπεροχὴ τῆς ἑλληνικῆς παραγωγῆς εἶναι σταθερὰ καὶ ἐξησφαλισμένη :

Ἑλλάς	56.000.000
	50.000.000
	65.000.000
	55.000.000
	62.000.000
	55.000.000
Τουρκία	26.000.000
	52.000.000
	53.000.000
	45.000.000
	55.000.000 (35.000.000)
Βουλγαρία	45.000.000
	49.000.000
	38.000.000
	27.000.000
	16.000.000
	17.000.000

Ἡ περίοδος μεταξὺ 1923 — 1928, παρὰ τὴν παρεμβληθεῖσαν κρίσιν, μικροτέρας ἐντάσεως καὶ βραχυτέρας διαρκείας τῶν ἐσοδειῶν 1922 καὶ 1923,

ἢμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἡ περίοδος τῆς εὐημερίας.

Κατ' αὐτήν, αἱ χωρικαὶ τιμαὶ ὑπῆρξαν σχετικῶς ἱκανοποιητικαὶ ἰδίως διὰ τὰ καπνὰ τῶν περιφερειῶν ποὺ παράγουν τὸν «αἰθέρα» τῶν ἀνατολικῶν καπνῶν (Σέρραι, Δράμα, Ξάνθη) καὶ ἡ καπνεργατικὴ τάξις ἐπραγματοποίησε τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἡμερομισθίων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν καπνεμπορικὴν τάξιν, τὰ κέρδη τὰ ὁποῖα ἐπραγματοποίησεν ὑπῆρξαν μυθώδη.

Ἡ περίοδος 1923—1928 ἀπέδωσε τὰς κάτωθι μέσας χωρικὰς τιμὰς εἰς δραχμὰς χρυσᾶς.

1923	3.70
1924	3.20
1925	4.80
1926	4—
1927	4.90
1928	5.10

Ἡ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1929—1933 ἐσημείωσε τὴν μεγαλυτέραν πτώσιν τῶν χωρικῶν τιμῶν καὶ τὴν μεγίστην ἔντασιν καπνεργατικῆς ἀνεργίας. Ἰδίως ἡ ἐσοδεῖα 1930 ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς καταστροφικὴ : ἦτοι αἱ τιμαὶ εἰς χρυσᾶς δραχ. καὶ κατὰ κιλὸν ἦσαν :

1929	1.20
1930	0.70
1931	0.85
1932	1.05
1933	1.00

Δεδομένου ὅτι ἡ παγκόσμιος κατανάλωσις τοῦ καπνοῦ (talacs jaunes a' cigarettes) ὑπερεδιπλασιάσθη, χωρὶς νὰ ὑποστῇ σοβαρὰν μείωσιν καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίοδον τῆς μεγάλης κρίσεως τὴν ὁποῖαν διανύομεν ἀκόμη, ἔπεται ὅτι ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ὑπῆρξε κάθετος ὀφειλομένη εἰς τὴν παγκόσμιον κρίσιν.

Τὸ γενικὸν κόστος κατὰ μέσον ὄρον τῆς ἐπεξεργασίας κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον τῆς εὐημερίας καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσανσαν ταύτην περίοδον τῆς μεγά-

λης κρίσεως ἦτο ὡς κάτωθι εἰς δραχ. χαρτίνας καὶ κατ' ὀκτῶν.

Περίοδος εὐημερίας :

1923	34
1924	34
1925	36
1926	32
1927	37
1928	37

Περίοδος κρίσεως ἢ γενικευμένης τόγκας :

1929	7
1930	7
1931	7.50
1932	8
1933	8

Οἱ ὀνωτέρω ἀριθμοὶ δεικνύουν εἰς χονδρὰς γραμμάς τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ καπνοῦ καὶ τὴν πρωτοφανῆ ἔκτασιν τῆς κρίσεως τὴν ὁποίαν διέρχεται ὁ καπνός. Ἡ ἀνάλυσις τῆς παραγωγικῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν τριῶν συντελεστῶν τοῦ καπνοῦ καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς εἰδικῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἔσχεν ἡ κρίσις ἐπὶ τῆς καθόλου θέσεως ἑνὸς ἐκάστου τῶν ἐν λόγῳ παραγόντων εἶναι ἡ μόνη μέθοδος δυναμένη νὰ ἀποδώσῃ ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα τῆς μεγάλης καταστροφῆς τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν πρὸ παντὸς οἱ καπνοπαραγωγοὶ καὶ οἱ καπνεργάται.

Δέον ἐν ἀρχῇ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ μέση ἀξία τοῦ παραχθέντος καπνοῦ ὑπέστη μείωσιν κατ' ἀναλογίαν 4.20 @ 0,90 ἤτοι 470 ο)ο ἐπὶ τῆς ἀξίας του ἐν συγκρίσει μὲ τὴν περίοδον τῆς εὐημερίας. Ἐνῶ τὸ κόστος τῆς ἐπεξεργασίας, ἤτοι τὰ πραγματοποιηθέντα καπνεργατικὰ ἡμερομίσθια ἠλαττώθησαν κατ' ἀνάλογίαν 37.50 @ 7.50 ἤτοι κατὰ 500 ο)ο περίπου.

Ἡ καπνεμπορικὴ τάξις ὑπέστη ἐπίσης ἀβαρίας τινὰς εἰς τὸ σύνολόν της. Οἱ μικροὶ καὶ μέτριοι καπνεμποροὶ ἐξηφανίσθησαν διὰ τῆς ἐξατμίσεως τῶν περιουσιῶν των τὰς ὁποίας κατεβρό-

χθισε τὸ ἀνοιχθὲν χάσμα μεταξὺ τῶν τιμῶν ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐφαρμοζομένων τιμῶν πωλήσεως. Εἰς ἀντίρροπον ὁμῶς τῆς μερικῆς αὐτῆς ἀβαρίας, τὴν ὁποίαν ὑπέστη μερὶς καπνεμπόρων, ἀνεπτύχθη ἓνα processus συγκεντρώσεως τοῦ καπνεμπορίου εἰς χεῖρας ἰσχυρῶν καπνεμπορικῶν ὀργανισμῶν. Τὸ processus τοῦτο τῆς συγκεντρώσεως ἐνισχύθη μεγάλως καὶ ἀπὸ τὴν παρατηρηθεῖσαν, ὡς συνέπεια τῆς συγκεντρώσεως, σύμπτυσιν ἐπιχειρήσεων καὶ κεφλαίων. Τὸ de facto μονοπώλιον τοῦ καπνεμπορίου εἶναι ὁ βασικὸς χαρακτὴρ τοῦ σημερινοῦ καπνικοῦ καθεστῶτος. Ὁ κατ' ἔξοχὴν μεγαλοκεφαλαιοκρατικὸς χαρακτὴρ του εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ χωρὶς προηγούμενον.

Ἡ ἀνάλυσις τῆς παραγωγικῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν τριῶν κυριωτέρων συντελεστῶν τοῦ καπνοῦ βασίζεται ἐπὶ τριῶν οἰκονομικῶν κατηγοριῶν : Τὸ κόστος παραγωγῆς, αἱ ἐξωτερικαὶ τιμαὶ τοῦ καπνοῦ καὶ ὁ ρόλος τῆς ἐπεξεργασίας. Ἡ ἀνάλυσις τῆς ἐπεξεργασίας ἐγκλείει τὴν κλεῖδα τοῦ καπνεμπορικοῦ κέρδους, καθορίζει ἐπακριβῶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ καπνεμπορίου διὰ τὴν πρὸ τῆς παρούσης κρίσεως περίοδον, καὶ πιστοποιεῖ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐργατικὴν μεταβολὴν τοῦ καπνικοῦ προβλήματος. Ἄλλωστε, τὸ καπνικὸν ζήτημα δὲν εἶναι ἄλλο τι ἀπὸ ἐκεῖνο πού προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τῶν σχέσεων τῶν τριῶν αὐτῶν οἰκονομικῶν στοιχείων. Ἄν αἱ ἐξωτερικαὶ τιμαὶ τοῦ καπνοῦ εἶναι σταθεραὶ δι' ὠρισμένην περίοδον, τὸ κόστος παραγωγῆς παραμένον σταθερὸν διὰ μακρὰν περίοδον, καθόσον αἱ μέθοδοι καλλιιεργείας, συλλογῆς, ἀποξηράνσεως, πασταλοποιήσεως παραμένουν συνήθως αἱ ἴδιαι ἐπὶ μίαν ἢ δύο γενεάς, τότε αἱ χωρικαὶ τιμαὶ καὶ ἡ ἐπεξεργασία ἐξαρτῶνται ἀπολύτως ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τοῦ καπνεμπορικοῦ κέρδους.

Ἄν αἱ ἐξωτερικαὶ τιμαὶ ὑφίστανται μεταβολὴν τινα, εἴτε ἐλαττούμεναι εἴτε αὐξανόμεναι, τὸ κόστος παραγωγῆς πα-

ραμένον σταθερόν, αἱ χωρικαὶ τιμαὶ καὶ ἡ ἐπεξεργασία εἰς κόστος καὶ τεχνικὴν ἐφαρμογὴν μεταβάλλονται κατ' εὐθὺν λόγον, πρὸς τὴν ἐλάττωσιν ἢ αὐξήσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ καπνεμπορικῆς κέρδους.

Τοιοιουτρόπως, τὸ καπνεμπορικὸν κέρδος ἀποτελεῖ τὸν ἄξονα περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ὁλόκληρος ἡ διαδικασία τοῦ καπνεμπορίου, ἔχον ὡς ἀνώτατον ὄριον αὐξήσεως τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως καὶ ὡς κατώτατον τὸ μικρότερον παραγωγικὸν κόστος.

Πέραν τῶν ὁρίων τούτων προκύπτει ἐμπορικὴ ζημία τὴν ὁποίαν δὲν ἀνέχεται τὸ ἐμπόριον ὅπως ἡ φύσις τὸ κενόν.

Εἰς τὸν βασικὸν αὐτὸν κανόνα τοῦ ἐμπορικῆς κέρδους χωρεῖ μία σπανία ἐξαιρέσις. Εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς ὑπερπαραγωγῆς ἀνατολικῶν καπνῶν εἰς τὰς δύο ἄλλας χώρας, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ Βουλγαρίαν. Τότε, παραμενουσῶν τῶν τιμῶν τῆς ἐξωτερικῆς ἀγορᾶς σταθερῶν, αἱ χωρικαὶ τιμαὶ δύνανται νὰ κατέλθουν μέχρι τῶν κατωτάτων ὁρίων τοῦ παραγωγικοῦ κόστους. Εἶναι ἡ περίπτωσις κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ καπνοπαραγωγός, ἐν πλήρει περιόδῳ εὐημερίας, ὑφίσταται ἀπροσδόκητον ζημίαν. Ἄλλὰ τότε τί γίνεται ὁ καπνεργάτης; ἢ μὲ ἄλλους λόγους ἡ ἐπεξεργασία. Αὕτη θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπολύτως ἀπὸ τὸ γενικὸν ποσοστὸν τοῦ καπνεμπορικῆς κέρδους. Ἐὰν αἱ τιμαὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι χαμηλαὶ σχετικῶς, ἡ ἐπεξεργασία μὲ τὴν σειρὰν τῆς θὰ ὑποστῆ ἐλάττωσιν κόστους καὶ τεχνικῆς ἐφαρμογῆς. Ἐὰν τουναντίον, εἶναι ἱκανοποιητικαί, τότε ἡ ἐπεξεργασία θὰ κληθῆ νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐμπορικὴν ποιότητα εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν τῆς. Εἶναι ἡ μόνη περίπτωσις κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ συμφέροντα τῆς καπνοπαραγωγῆς καὶ ἐκεῖνα τῆς ἐπεξεργασίας λαμβάνουν διαφορὸν κατεύθυνσιν. Τὸ καπνεμπόριον εὐρίσκειται τότε εἰς τὴν φιλόφρονον ἀνάγκην νὰ χωρίσῃ τὴν κοινὴν μοι-

ραν των, ἐπιβάλλον προσωρινῶς τὴν διάσπασιν τοῦ κοινοῦ ὀργανικοῦ δεσμοῦ τὸν ὁποῖον ἔχουν αἱ χωρικαὶ τιμαὶ καὶ ἡ ἐπεξεργασία εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ διαμόρφωσιν τοῦ καπνεμπορικῆς κέρδους.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ καπνοῦ, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἐπεβλήθη διὰ λόγους καθαρῶς κερδοσκοπικοῦς. Δι' αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται μία ἰδιαζούσης φύσεως ποιοτικότης τοῦ καπνοῦ, καθαρῶς ἐμπορικῆς χαρακτῆρος. Συνελπῶς πρόκειται περὶ ποιοτικότητος συμβατικῆς.

Πρὸς ἐπίτευξιν ταύτης λαμβάνεται ὡς βᾶσις ἡ φυσιολογικὴ ποιότης τοῦ καπνοῦ. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν καθορίζει ἡ φυσικὴ καὶ χημικὴ σύστασις του. Ἐπ' αὐτῆς ἐφαρμόζεται κυριαρχικῶς ἓν εἶδος Juxtaposition ἰδιαζούσης τεχνικῆς ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν καθ' ἑαυτὸ ἐπεξεργασίαν ποιοτικῆς ἀποδόσεως. Εἰς καπνὰ ἀξίας π. χ. 50 δραχ. ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐπεξεργασίας θὰ εἶναι α' κόστους, ἐνῶ εἰς καπνὰ ἀξίας 100 δραχ. θὰ εἶναι περίπου αχ2. Εἰς τὸ κόστος αὐτὸ περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἐπεξεργασίας συντηρήσεως. Αὕτη εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν πρόληψιν τῶν ἐκ τῆς ζυμώσεως συνεπειῶν. Εἰς τὴν πρᾶξιν ὁμως, αἱ δύο διαφόρου φύσεως καὶ χωριστοῦ σκοποῦ ἐπεξεργασίαι, ἤτοι τῆς συντηρήσεως καὶ ἀποδόσεως, δὲν διαχωρίζονται. Παρουσιάζονται φαινομενικῶς ὡς ἀδιάσπαστον σύνολον ἐπεξεργασίας. Εἰς τοὺς καπνεμπορικοὺς ὁμως ὑπολογισμοὺς ἡ διάκρισις εἶναι προφανῆς καὶ ἀναμφισβήτητος. Διότι ὅταν αἱ τιμαὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ πίπτουν, τὸ μὲν κόστος τῆς ἐπεξεργασίας συντηρήσεως παραμένει ἀμετάβλητον, ἐνῶ, τουναντίον, τὰ ἔξοδα τῆς ἐπεξεργασίας ἀποδόσεως περιορίζονται ἢ ἐκλείπουν τελείως. Ὁ καπνέμπορος, μὲ τὸν θάνατον εἰς τὴν ψυχὴν, ἀναγκάζεται νὰ φρονεῖ, ἰδίαις χερσὶ, τὴν ὄρνιθα μὲ τὰ χρυσᾶ ὠά, δηλαδὴ τὴν ἐπεξεργασίαν ποιοτικῆς ἀποδόσεως.

Τρία παραδείγματα λαμβανόμενα ἀπὸ

τρεις περιφερειάς άνισου φυσιολογικῆς ποιότητος δύνανται, (έφαρμοζομένης επί τῶν καπνῶν καταλλήλου εἰς ἐκάστην περίπτωσιν έπεξεργασίας) νά δώσουν μίαν κατά προσέγγισιν εἰκόνα τῆς έσωτερικῆς πορείας τοῦ καπνεμπορίου εἰς τήν διαμόρφωσιν τοῦ καπνεμπορικῆς κέρδους.

Ἡ περιφέρεια Α παράγει καπνὸν α' ποιότητος. Ἡ χωρική τιμή του ἔστα δραχ. 100. Ἡ περιφέρεια Β, παράγει β' ποιότητος. Ἡ χωρική τιμή του δραχ. 60. Ἡ περιφέρεια Γ, παράγει γ' ποιότητος. Ἡ χωρική τιμή του δραχ. 25. Αἱ αντίστοιχοι τιμαὶ έξωτερικοῦ εἰς ξένον νόμισμα, μεταφραζόμενον εἰς δραχ. εἶναι 202, 115 1)2, 62 1)4.

Ἄν ὡς μονὰς ποσοτική ἐκάστης περιφερείας ληφθοῦν 1000 ὀκάδες, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς έπεξεργασίας θά εἶναι :

Ποιότης Α'

ὀκάδες 1000

	χωρική τιμή	δραχ.	100
	ὀλική έμπορική αξία	>	202.000
ἦτοι, μετά τήν έπεξεργασίαν ἀναλυτικῶς:			
I	12 ο)ο	ὀκ. 120	⊗ 375 δρα. 45.000
II	15 ο)ο	> 150	> 325 > 48.750
III	20 ο)ο	> 200	> 220 > 44.000
IV	20 ο)ο	> 200	> 170 > 34.000
V	22 ο)ο	> 220	> 100 > 22.000
VI	11 ο)ο	> 110	> 75 > 8.250
	100 ο)ο	1000	202.000

Ποιότης Β'

ὀκάδες 1000

	χωρική τιμή	δραχ.	60
	ὀλική έμπορική αξία	>	115.500
ἦτοι, μετά τήν έπεξεργασίαν ἀναλυτικῶς:			
I	—	—	—
II	5 ο)ο	ὀκ. 50	⊗ 310 δρα. 15.500
III	10 ο)ο	> 100	> 210 > 21.000
IV	25 ο)ο	> 250	> 160 > 40.000
V	25 ο)ο	> 250	> 90 > 22.500
VI	20 ο)ο	> 200	> 60 > 12.000
VII	15 ο)ο	> 150	> 30 > 4.500
	100 ο)ο	1000	115.500

Ποιότης Γ'

ὀκάδες 1000

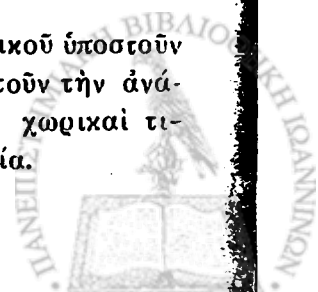
	χωρική τιμή	δρα.	25
	ὀλική έμπορ. αξία	>	62.250
ἦτοι, μετά τήν έπεξεργασίαν ἀναλυτικῶς:			
I	—	—	—
II	—	—	—
III	—	—	—
IV	10 ο)ο	ὀκ. 100	⊗ 140 δρα. 14.000
V	25 ο)ο	> 250	> 80 > 20.000
VI	40 ο)ο	> 400	> 55 > 22.000
VII	30 ο)ο	> 250	> 25 > 6.250
	100 ο)ο	1000	62.250

Ἡ τεχνική τῆς έπεξεργασίας εφαρμόζεται επί τοῦ καπνοῦ κατά τρεις διαφόρους βαθμοὺς ἀναλόγως τῆς φυσιολογικῆς ποιότητός του λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς ὀριστικῆς τιμῆς τοῦ προϊόντος εἰς τὸ έξωτερικόν, δηλαδή τῆς έμπορικῆς τιμῆς του, καθορίζεται ὁ βαθμὸς καὶ τὸ αντίστοιχον κόστος τῆς έπεξεργασίας.

Εἰς τήν περίπτωσιν τῆς ποιότητος α' ἡ έπεξεργασία εἶναι ἱκανή νά ἀποδώσῃ ἑπτὰ διαφόρους ποιότητας. Εἰς τήν περίπτωση τῆς β' ποιότητος, μόνον ἔξ ποιότητας. Δηλαδή ἡ ποιοτική διαφοροποίησις εἶναι ἑλαφρῶς περιορισμένη καὶ εἰς βάρος τῆς ποιοτικῆς κορυφῆς. Συνεπῶς ὁ βαθμὸς τῆς εφαρμοζομένης έπεξεργασίας καθῶς καὶ τὸ κόστος της εἶναι κατ' ἀναλογίαν καὶ πλέον περιορισμένοι. Εἰς τήν περίπτωση τῆς γ' ποιότητος, ἡ ποιοτική διαφοροποίησις εἶναι ἀκόμη περισσότερον περιορισμένη, εἰς 4 μόνον ποιότητας.

Αἱ τιμαὶ τοῦ έξωτερικοῦ παραμένουσαι σταθεραί, αἱ χωρικαὶ τιμαὶ, τὸ κόστος τῆς έπεξεργασίας καὶ ὁ βαθμὸς της έξαρτῶνται ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τοῦ προϋπολογιζομένου έμπορικοῦ κέρδους, καὶ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σταθεραί.

Ἄν αἱ τιμαὶ τοῦ έξωτερικοῦ ὑποστοῦν μεταβολήν τινα, θά ὑποστοῦν τήν ἀνάλογον μεταβολήν τόσον αἱ χωρικαὶ τιμαὶ ὅσον καὶ ἡ έπεξεργασία.

Ἡ κρίσις τοῦ καπνοῦ ἐκδηλοῦται συνήθως μὲ τὴν μερικὴν ἢ ὀλικὴν ἀχρήστευσιν τῆς ποιοτικῆς διαφοροποιήσεως τοῦ καπνοῦ διὰ τῆς ἐπεξεργασίας. Ἄν ἡ καπναγορὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νῦ ἀπορροφήσῃ τὰς I, II, III ποιότητας, ὁ βαθμὸς καὶ τὸ κόστος τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἡ ἐμπορικὴ διαφοροποίησις τῆς ποιότητος κατέρχονται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐπεξεργασίας τῆς β' ποιότητος. Ἀποτέλεσμα: Κρίσις εἰς τὰ ἐκλεκτὰ καπνὰ τῆς α' ποιότητος. Πτώσις τῶν χωρικῶν τιμῶν. Περιορισμὸς τῆς ἐπεξεργασίας. Ἄν ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ ἐξωτερικοῦ περιορισθῇ ἔτι περισσότερο καὶ θίξῃ καὶ τὰς ποιότητας IV καὶ V ἡ κρίσις παραλαμβάνει μερικῶς καὶ τὰ καπνὰ τῆς β' ποιότητος. Ὀλόκληρον τὸ καπνικὸν ζήτημα τοποθετεῖται εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν χωρικῶν τιμῶν, κόστους ἐπεξεργασίας καὶ τοῦ ποσοστοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ κέρδους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, κατὰ τὴν διαμόρφωσίν του πιέζει καταθληπτικῶς τὰ πρῶτα καὶ προκύπτει ἡ διαρκὴς πάλη μεταξὺ ἀφ' ἑνὸς τῶν καπνοπαραγωγῶν καὶ καπνεργατῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν καπνεμπόρων.

Ἡ ἀπὸ τοῦ 1929 καὶ ἐντεῦθεν διαμορφωθείσα καπνικὴ κατάστασις ἔχει ὡς θεμελιώδη χαρακτῆρα τὴν ὀλικὴν ἀχρήστευσιν τῆς ἐπεξεργασίας. Ἡ ἐμπορικὴ διαφοροποίησις ἔπαυσε νὰ εἶναι διὰ τὸ καπνεμπόριον πηγὴ ἐξαιρετικοῦ πλουτισμοῦ. Τὰ ἐκλεκτὰ καπνὰ πωλοῦνται εἰς τιμὰς χαμηλάς, καὶ ἡ πτώσις τῶν τιμῶν τῶν εἶναι ἀφαντάστως καταστροφικὴ ἐν συγκρίσει μὲ τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν κατωτέρας ποιότητος καπνῶν, τὰ ὁποῖα ἐθίγησαν εἰς μικρότερον βαθμὸν ἀπὸ τὰ πρῶτα. Ἐκεῖνο, ὅπερ χαρακτηρίζει τὸ σημερινὸν καπνικὸν καθεστῶς εἶναι: χαμηλαὶ χωρικαὶ τιμαί, ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς ἐκλεκτῶν ποιοτήτων, γενίκευσις τῆς τόγκας, πρωτοφανῆς ἔντασις ἀνεργίας τῶν καπνεργατῶν καὶ ἐξαθλίωσις τῶν, μικρὸν ποσοστὸν ἐμπορικοῦ κέρδους, ἀλλὰ ση-

μαντικὰ γενικὰ καπνεμπορικὰ κέρδη ἀποθησαυριζόμενα μονοπωλιακῶς ἀπὸ ἐλαχίστους κολοσσοὺς καπνεμπορικῶν ὀργανισμῶν. Τὸ καπνικὸν ζήτημα μετέβαλε βάσιν καὶ μορφήν.

Καπνός.—Τὸ γνωστὸν φυτὸν τῆς οἰκογενείας τῶν στρυχνωδῶν, τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα ξηραίνόμενα κόπτονται χρησιμοποιοῦμενα πρὸς κάπνισμα, πρεζάρισμα καὶ μάζησιν. Ἔχει ἀνάπτυξιν ποώδη, ταξιανθίας βοτρυώδεις, κυματώδεις ἢ κορυμβώδεις, ἄνθη πενταμερῆ, συμπέταλα διαφόρων χρωμάτων ἐκτὸς μαύρων. Ὁ καρπὸς εἶνε κάψα. Τὰ φύλλα ἔμμισχα ἢ ἄμισχα, ἀπλᾶ χνοώδη κατὰ πλειοψηφίαν, περιέχουν τὴν γνωστὴν νικοτίνην καὶ νικοτινίνην, δραστηκώτατα δηλητήρια, χρησιμοποιοῦμενα εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ναρκωτικά καὶ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐντόμων τῶν φυτῶν εἰς τὴν γεωργίαν.

1.—*Ἱστορία.* Ὁ καπνὸς ὀνομάζεται καὶ νικοτιανὴ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γάλλου διπλωμάτου Ἰωάννου Νικότ, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ εἰσαγωγὸν αὐτὸν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκ Πορτογαλίας ὅπου εἶχεν εἰσαχθῆ ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου ἐξ Ἀμερικῆς. Κατ' ἀρχὰς ἐφυτεῦθη εἰς τὸν Βοτανικὸν Κήπον τῶν Παρισίων καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀφέψημα κατὰ τῶν πόνων. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγενεκεύθη ἡ χρῆσις του εἰς τὸ πρεζάρισμα, εἰς τὴν μάζησιν, τελευταίως δὲ εἰς τὸ κάπνισμα. Ἐκ Γαλλίας διεδόθη καὶ εἰς τὰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς χώρας. Καίτοι ἀπηγορεύθη αὐστηρῶς παρὰ διαφόρων μοναρχῶν, διεδόθη μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος μέχρι τοῦ σημείου ὥστε καὶ αἱ γυναῖκες ἀκόμη νὰ καπνίζουσιν. Τὴν τοιαύτην ἔξιν τοῦ κοινοῦ ἐξεμεταλλεύθησαν αἱ διάφοροι κυβερνήσεις, αἵτινες ἐπέβαλον φόρους βαρυτάτους.

2.—*Καλλιέργεια.* Ὁ καπνὸς καλλιεργεῖται καὶ εἰς τὰς 5 ἡπείρους, εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κλίματα εἰς τὰ ὁποῖα εὐδοκιμεῖ χωρὶς ὅμως νὰ παρουσιάξῃ καὶ τὰς αὐτὰς ποιότητας. Τὰ ἀνωτέρας ποιό-

τητος καπνά καλλιεργούνται εἰς Ἀβάναν, Ἑλλάδα, Τουρκίαν καὶ Βουλγαρίαν. Ἡ χημικὴ καὶ μηχανικὴ σύστασις τοῦ ἐδάφους ἐπίσης παίζουν σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ποιότητα. Τὰ χουμώδη καὶ βαρικὰ ἀποδίδουν καπνὰ μὲ μεγάλα φύλλα καὶ κακῆς ποιότητος, μαυριδερά. Τὰ ἀργιλλώδη, ἀμμοαργιλλώδη καὶ χαλικώδη ἀποδίδουν ὀπωσδήποτε καλὰς ποιότητας.

Ἡ καλλιέργειά του ἀπαιτεῖ ἀρκετὴν πείραν καὶ εἶνε δυσκολωτάτη, περιλαμβάνει δὲ πέντε ἐν ὄλῳ στάδια: τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐδάφους, τὴν προετοιμασίαν τῶν φυτῶν, τὸ φύτευμα, τὴν συνάθροισιν καὶ τὴν ἀποξήρανσιν. Ἡ προετοιμασία τοῦ ἐδάφους συνίσταται εἰς 3—4 ὀργώματα, ὧν τὸ ἐν βαθύ καὶ τὴν λίπανσιν διὰ χημικοῦ λιπάσματος. Ἡ κόπρος πρέπει νὰ ἀποφεύγεται, διότι ἀποδίδει καπνὰ μὲ μεγάλα φύλλα, τὰ ὁποῖα περιέχουν περισσοτέραν νικοτίνην. Ἡ προετοιμασία τῶν φυτῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον. Εἶνε λεπτοτάτη ἐργασία ἀπαιτούσα μεγάλην προσοχὴν καὶ πείραν. Τὸ φύτευμα τὴν φυτωρίων, ἢ συνάθροισις καὶ ἀποξήρανσις εἶνε αἱ συνήθεις καλλιεργητικοὶ ἐργασίαι, αἵτινες ἐφ' ὅσον γίνουσι καλῶς, ὁ καπνὸς ἀποκτᾷ ἄνωτέραν ποιότητα. Ἡ σπουδαιότερα ὄλων εἶναι ἡ ἀποξήρανσις καὶ δεματοποιήσις. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς καλλιέργειας τερματίζεται τὸ γεωργικὸν μέρος.

Τὸ βιομηχανικὸν μέρος συντελεῖται ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ καθάρισμα καὶ πρессάρισμα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς βιομηχανίας καὶ τὸ χῶρισμα κατὰ γένη, χρώματα καὶ ποιότητος. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπάγεται ἡ ἐναποθήκευσις καὶ ἡ βραδεία ζύμωσις τοῦ καπνοῦ, διότι ἡ ὀρμητικὴ ἀρχίζει ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν τελειότεραν πασῶν τῶν ἐργασιῶν τοῦ καπνοῦ.

Ὁ καπνὸς εἶναι ἕτοιμος μετὰ τριετίαν πρὸς κοπὴν καὶ βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν. Κατὰ ταύτην τὰ δέματα τοῦ κα-

πνοῦ λύνονται καὶ τὰ φύλλα προτοῦ τεθῶν εἰς τὴν κοπικὴν μηχανὴν τακτοποιοῦνται καὶ κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον «χαρμανιάζονται» διὰ νὰ γίνουσι τὰ «πατσάλια» τὰ ὁποῖα διακρίνονται εἰς δριμέσ, γλυκέα, ἐλαφρῶς γλυκέα, μρωδάτα κλπ.

Αἱ ἀσθένειαι τοῦ καπνοῦ, παρουσιάζονται συνήθως εἰς τὸν ἀγρόν. Ἡ χειρῖστη πασῶν εἶναι τὸ ὄϊδιον (μπάστρα κοινῶς) καὶ αἱ ἀφίδες, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν ἐκκριμάτων των καὶ τῆς καπνίας καταστρέφουσι τελείως τὸν καπνόν.

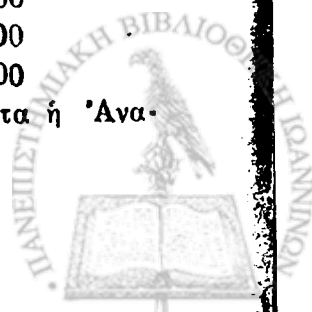
Διὰ τὴν καλλιέργειαν ἑνὸς στρέμματος καπνοῦ ἀπαιτοῦνται περίπου δρ. 750—800. Ἀποδίδει κατὰ στρέμμα 40—150 ὀκάδες ἀναλόγως τῆς ποικιλίας. Αἱ εὐγενεῖς ποικιλίαι ἀγία σουλοῦκ καὶ μπασμάδες Μακεδονίας ἀποδίδουσι πολὺ μέχρις 100 ὀκάδων. Αἱ ἕτεραι μαύρη καὶ σαρή μέχρι 150. Ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους συμβάλλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπόδοσιν.

3.—*Παγκόσμιος παραγωγή.* Ἡ παγκόσμιος παραγωγή κατὰ στατιστικὰς τοῦ οἰκονομικοῦ τμήματος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀνέρχεται εἰς 1.852.000 τόννους. Τὸ ποσὸν ὅμως τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διότι μέρος τῆς παραγωγῆς ἀφ' ἑνὸς ἐξοδεύεται παρὰ τῶν παραγωγῶν καὶ ἕτερον μέρος πάλιν πωλεῖται ὡς λαθραῖον. Ὑπολογίζεται ὅτι τὸ διαφεῦγον ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 100—120.000 τόννους ἑτησίως.

4.—*Παραγωγή Ἑλλάδος.* Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἡ παραγωγή τῆς Ἑλλάδος ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἑξῆς ποσά:

1925	χγμ.	65.462.000
1926	>	54.724.000
1927	>	61.708.000
1928	>	52.726.000
1929	>	80.599.340
1930	>	64.186.000
1931	>	42.635.000
1932	>	27.568.000
1933	>	51.878.400

Κατὰ καπνικὰ διαμερίσματα ἢ Ἄνα-

τολική Μακεδονία παράγει τὸ μεγαλύτερον ποσὸν ἀνερχόμενον εἰς 18.000.000 γγρ. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ Θεσσαλία καὶ Φθιωτιδοφωκίς με 8.000.000 καὶ ἀκολουθοῦν ἡ Δυτικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Ἀρχιπελάγους.

5.—*Κατανάλωσις ἐσωτερικοῦ.* Ἡ ἐσωτερικὴ κατανάλωσις τοῦ καπνοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἐξῆς ποσὰ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν :

1925	γγμ.	6.049.340
1926	>	4.897.483
1927	>	4.796.917
1928	>	4.676.535
1929	>	4.811.242
1930	>	4.685.313
1931	>	4.600.455
1932	>	4.313.832
1933	>	4.225.683

Ἄλλὰ ἡ ποσότης αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διότι τὰ 4)5 τῶν παραγωγῶν καπνίζουσι ἐκ τῆς ἐσοδείας των.

6.—*Ἐξαγωγή.* Αὕτη ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἐξῆς ποσὰ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν :

1925	42.219.595
1926	55.324.172
1927	53.460.304
1928	46.378.005
1929	49.400.000
1930	49.403.000
1931	43.182.000
1932	47.462.000
1933	48.684.000

7.—*Φορολογία.* Ὁ καπνός προσφέρει εἰς τὸ κράτος δύο εἰδῶν φόρους: Τὸν ἔγγειον, καταβαλλόμενον παρὰ τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου καὶ ἀνερχόμενον μέχρι 19 ο)ο καὶ τὸν φόρον ἐπὶ τῆς καταναλώσεως, ὅστις εἶναι ἐπαχθέστατος, ἀνερχόμενος πλέον τῶν 280 δραχ. κατὰ κιλὸν καπνοῦ κεκομμένου καὶ καταναλισκομένου εἰς σιγαρέττα.

Ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ εἰσεπράχθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν ὀκταε-

τίαν 1926—1933 τὰ ἐξῆς ποσὰ ἐκτὸς τοῦ φόρου τοῦ καπνοῦ εἰς φύλλα.

1925	840.465.000
1926	1.185.288.000
1927	1.406.269.000
1928	1.408.312.000
1929	1.460.955.000
1930	1.421.800.000
1931	1.386.919.000
1932	1.325.487.000

Καπνοῦ προστασίας γραφεῖα.— Βλ. *Γραφεῖα προστασίας καπνοῦ.*

Καποδίστριας (Ἰωάννης).— Πολιτικός ἀνὴρ καὶ διπλωμάτης, ὁ πρῶτος κυβερνήτης τοῦ νεοπαγοῦς ἑλληνικοῦ κράτους (1776—1831). Ἦτο γόνος εὐγενοῦς οἰκογενείας ἐξ Ἰστρίας, μεταναστευσάσης εἰς Κέρκυραν τὸ 1373. Τὰ πρῶτα μαθήματα διήκουσεν εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια Κερκύρας, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Πάδουαν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐσπούδασεν ἰατρικὴν. Ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του ἤσκησεν ἐκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, τὸ δὲ 1798, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Ρώσων, διωρίσθη ἀρχίατρος τῶν ἐκεῖ ρωσικῶν στρατιωτικῶν νοσοκομείων. Ἀπὸ τὸ 1801 ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν, διορισθεὶς ἀμέσως ὑπὸ τῆς γερουσίας τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ἀπεσταλμένος εἰς Κεφαλληνίαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διασαλευθείσης ἐκεῖ τάξεως. Ἐπιτυχῶν πλήρως εἰς τὴν ἀποστολὴν του ταύτην ἐφήρμοσε καὶ εἰς τὴν νῆσον ταύτην τὸ «βυζαντινὸν σύνταγμα» καὶ ἀπεκατέστησε τὸ κῦρος τῆς γερουσίας. Τὸ 1803 διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ κράτους, ὡς τοιοῦτος δὲ συνώδευσε εἰς τὴν ἀνά τὰς Ἰονίους νήσους ἐπίσκεψιν του τὸν ἀρμοστήν τῆς Ρωσίας κόμητα Μοντσενίγον. Τὸ 1806 διωρίσθη ἔφορος τῆς ἐκπαιδεύσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξελέγη μέλος καὶ γραμματεὺς τῆς δεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος.

Αἱ περιπέτειαι τῶν Ἰονίων ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ καὶ Ναπολέοντος ἔφερον τὸ 1807

τὸν Καποδίστριαν εἰς Λευκάδα, ἣτις ἐκινδύνευε νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ. Χάρις εἰς τὰ μέτρα ὀχυρώσεως τῆς νήσου ὁ Ἄλῃς ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ σχεδίου του.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰονίων νήσων ὑπὸ τοῦ Μ. Ναπολέοντος, δυνάμει τῆς συνθήκης Τιλσίτ, ὁ Καποδίστριας ἀρνηθεὶς τὸ ὑπὸ τῶν Γάλλων προσφερόμεν αὐτῷ ἀξίωμα τοῦ συμβούλου τῆς ἐπικρατείας, ἀπῆλθεν εἰς Ρωσσίαν, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ καγκελλαρίου Ρωμαντζῶφ, ὅστις τὸν ἐκάλεσεν ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Ὁ Καποδίστριας ἦτο ἤδη ἐκ τῶν προτέρων προσανατολισμένος πρὸς τὴν Ρωσσίαν, διότι, σπουδάζων τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἐσημάτισε τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἐφόσον ἡ Ρωσσία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, συμφέρον τῶν Ἑλλήνων ἦτο νὰ ταυτίσουν τὴν δρᾶσιν των πρὸς τὰς τάσεις τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς. Εἰς ἐπιτυχῆ μεμονωμένην ἐνέργειαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἐπίστευσεν ὁ Καποδίστριας. Ἐν Ρωσσίᾳ ἐπεβλήθη ταχέως διὰ τὴν μόρφωσίν του καὶ τὰς γνώσεις του καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν διπλωματικὴν του ἰκανότητα. Ὑπῆρξεν ἐντρίβεστατος εἰς τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς, αἱ δὲ ἐκθέσεις του περὶ τῆς κατάστασεως τῶν πραγμάτων ἐν Ἀνατολῇ καὶ τῶν βλέψεων τῶν διαφόρων δυνάμεων ἔκαμαν μεγίστην ἐντύπωσιν. Ἀνέλαβεν εὐθύς ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, τοποθετηθεὶς ἔπειτα εἰς τὴν πρεσβείαν τὴν Βιέννης ὡς γραμματεὺς. Ἡ σταδιοδρομία του εἰς τὴν ρωσικὴν διπλωματίαν ὑπῆρξε γοργοτάτη. Τὸ 1812 ὁ αὐτοκράτωρ εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως τὸν διώρισεν εἰς ἐμπιστευτικὴν θέσιν, τὸ δὲ 1813 τὸν προήγαγεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐνεργοῦ συμβούλου τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου, ἡ ὁποία ἄφηνεν ἀφορμὰς προστριβῶν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, ἦτο κυριώτατα ἔργον τοῦ Καποδίστρια. Τὸ 1814

εὐρίσκετο ἐν Ἑλβετίᾳ ὡς πρεσβευτῆς τοῦ Τσάρου. Ἐκεῖ ὁ Καποδίστριας ὄχι μόνον ἐπροστάτευσε τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλβετίας, ἀλλὰ καὶ ἐπανέφερε τὴν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν ἐρίζοντων καντονίων, εἰσαγαγὼν τὸ μέχρι σήμερον ἰσχύον ὁμοσπονδιακὸν σύστημα. Οἱ Ἑλβετοὶ εὐγνωμονοῦντες διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν φροντίδας του τῷ ἀπένειμαν δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ ἡγειραν ἀνδριάντα αὐτοῦ. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος μετέσχε τῶν διαπραγματεύσεων εἰρήνης πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ καθεστῶτος τῆς Εὐρώπης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς διασκέψεις τῆς Βιέννης καὶ τῶν Παρισίων.

Ποιούμενος χρῆσιν τῆς ἐπιρροῆς του ἐπὶ τοῦ Τσάρου, ἠδυνήθη νὰ προσδώσῃ κάποιον φιλελεύθερον καὶ φιλελληνικὸν τόνον εἰς τὴν ρωσικὴν πολιτικὴν. Κατῶρθωσε ν' ἀναγνωρισθῇ διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1815 ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μ. Βρετανίας, τοῦτο δὲ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ νὰ ἀποσοβῆσῃ ἀνάθεσιν τῆς προστασίας εἰς τὴν Αὐστροίαν. Τὸ 1818 διωρίσθη συνυπουργὸς τοῦ Νέσελροδ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔχων τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ 1818 ἀνιεπροσώπευσε τὴν Ρωσσίαν εἰς τὸ συνέδριον τῆς Ἀκυϊσγράνου (Αἰξ-λά-Σαπέλ). Ὅταν τοῦ ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ Τσάρου ἡ θέσις τοῦ ὑπουργοῦ, ὁ Καποδίστριας κατ' ἀρχὰς ἀπεποιήθη τὸ ὑπουργεῖον, ἀναπτύξας εἰς τὸν Τσάρον ὅτι τὸ ὑπόδουλον ἑλληνικὸν ἔθνος θὰ ἐστήριζεν ὑπερβολικὰς ἐλπίδας ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ περιήρχετο εἰς δύσκολον θέσιν. Ἐδέχθη μόνον ὅταν ὁ Τσάρος τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι, ἀπ' ἐναντίας, ἡ εἰς αὐτὸν ἀνάθεσις τοῦ ὑπουργείου, θὰ ἀπέβαιεν ἐπωφελῆς διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, διότι πᾶσαι αἱ ἀφορῶσαι αὐτὸ ὑποθέσεις θὰ εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν διαχειρίσιν του. Τὸ ἂν ὁ Καποδίστριας ἠθέλησεν οὕτω νὰ ἐκμαιεύσῃ μίαν συγκατάθεσιν τοῦ Τσάρου εἰς εὐνοϊκὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων

πολιτικήν τῆς Ρωσσίας, ἢ ἂν ἀπλῶς ἠ-
θελεν νὰ εὐρίσκηται ἐν τάξει ἀπέναντι
τοῦ Τσάρου, δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνω-
στόν. Καὶ ἡ μετέπειτα στάσις του, δὲν
διευκρινίζει τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὁ Καποδίστριας ἀντετίθετο εἰς τὴν
ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως διότι γνωρίζων
τὴν πολιτικήν κατάστασιν ἐν Εὐ-
ρώπῃ καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν ἀνακτο-
βουλιῶν πρὸς πᾶν ἐπαναστατικὸν κίνη-
μα, διέβλεπεν ὅτι θὰ ἐπέσυρε τὴν ἐχ-
θρότητα τῶν Δυνάμεων. Δὲν ἐπίστευεν
ἐπίσης ὅτι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικῶν δυ-
νάμεων οἱ Ἕλληνες θὰ ἠδύναντο τελε-
σφόρως νὰ ἀγάγουν εἰς πέρας τὸν ἀγῶ-
να κατὰ τῶν Τούρκων.

Τὰ πράγματα ὁμως ἀπέδειξαν ὅτι ἡ
τουρκικὴ δύναμις ἦτο σκιώδης καὶ μό-
νον ἡ ἔλλειψις πνεύματος συμπνοίας καὶ
ἐνότητος μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν πα-
ρέτεινε τὸν ἀγῶνα. Ἄν τοῦτο τὸ μειο-
νέκτημα ὑπενόει ὁ Καποδίστριας ὅταν
ἔλεγεν ὅτι ἡ πνευματικὴ κατάστασις ἐν
Ἑλλάδι ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ μὴ ἐπι-
τρέπη τὴν οὐσασιν εὐνομούμενου κρά-
τους, μένει ἄπορον πῶς δὲν ἐσκέφθη νὰ
βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν διὰ τῆς ἰδίας
του ἀφοσιώσεως εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὅ-
ταν ὀλόκληρον τὸ ἔθνος ἀπετάθη πρὸς
αὐτὸν καὶ τὸν ἐξελιπάρει νὰ τεθῆ ἀρ-
χηγὸς τῆς κινήσεως. Ὁ Καποδίστριας
εἶχε συναίσθησιν τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὑ-
πῆρξε γεννημένος διπλωμάτης, ἀλλὰ δὲν
ὑπῆρξεν ὀργανωτῆς καὶ ἐπαναστάτης.
Δι' αὐτὸ καὶ ἀπέτυχε καὶ εἰς τὴν με-
τέπειτα δρᾶσιν ὡς κυβερνήτης. Καὶ βε-
βαίως θὰ εἶχεν ἄλλην αἴγλην ὁ Καπο-
δίστριας καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἂν
ἐλάμβανε προηγουμένως μέρος εἰς αὐ-
τήν. Τὸ παρελθὸν θὰ ἐβοήθη καὶ εἰς
τὴν δημιουργίαν παρόντος ὡς κυβερνή-
του.

Τὰς ἡττοπαθεῖς ἀντιλήψεις του ὁ
Καποδίστριας ἐξέφραζε πάντοτε καὶ πρὸς
τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν Ἕλληνας ἀ-
γωνιστάς. Παρὰ ταῦτα τὸ ὄνομά του ὑ-
πῆρξε θρυλικὸν μεταξὺ τῶν ἐπαναστα-
τῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἐθεώρουν ἀρχηγὸν

τῆς κινήσεως καὶ ὀρχίζοντο εἰς αὐτόν.

Ἡ ὄλη διὰ τὸ ἔθνος δρᾶσις τοῦ Κα-
ποδίστρια περιωρίσθη εἰς τὸ μορφωτι-
κὸν ἐπίπεδον. Ἐχὼν μελετήσῃ τὰ παι-
δαγωγικὰ συστήματα τοῦ Πισταλότσι
καὶ τοῦ Φέλλεμπεργ, ἠθέλησε νὰ τὰ εἰσ-
αγάγῃ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἴδρυσε
τὴν «ἐταιρείαν τῶν φιλομούσων», ἡ ὁ-
ποία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς
παιδείας. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέ-
στειλε καὶ χρήματα ἐκ Βιέννης, προερ-
χόμενα ἐξ ἐράνων μεταξὺ τῶν ἡγεμό-
νων ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν πτω-
χῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐπίσης ἔκαμε δω-
ρεὰν ὀρυκτῶν εἰς τὴν Ἴονιον ἀκαδημίαν
καὶ ἔπεισε τὸν Τσάρον νὰ βοηθήσῃ
χρηματικῶς τὰ σχολεῖα τῆς Μάνης.

Ὅταν ἐξερράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπα-
νάστασις καὶ τὰ πρῶτα τῆς κατορθώ-
ματα ἤρχισαν νὰ καταπλήσσουν τὸν κό-
σμον, ὁ Καποδίστριας ἔσπευσε νὰ βοη-
θήσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ αὐτήν. Ἀλλὰ ἡ
κατάστασις εἶχεν ἀλλάξει ἐν Ρωσσίᾳ.
Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος παρασυρόμενος
ὑπὸ τῆς φαντασιοπλήκτου ἰδiosisυγκρασίας
του, διηύθυνεν αὐτοπροσώπως τὴν ἐξω-
τερικὴν πολιτικήν μὴ ἀκούων τὰς γνώ-
μας τοῦ συμβουλίου του. Ἐκτοτε ἡ ρωσ-
σικὴ πολιτικὴ ἤρχισε νὰ τυλαντεύεται
καὶ νὰ μὴν ἔχη σαφεῖς σκοπούς. Αἱ μη-
χανογραφίαι καὶ ραδιουργίαι τοῦ Μέτ-
τερνιχ παρὰ τῷ Τσάρῳ ἤρχισαν νὰ ἀπο-
δίδουν καρπούς. Ὅλα τὰ ἀνακτοβούλια
ἐφοβοῦντο τότε τὴν ἐξάπλωσιν τῶν φι-
λελευθέρων ἰδεῶν καὶ εἰς τὰς χώρας
των καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ρωσσικῆς ἐ-
πιρροῆς ἐν Ἀνατολῇ. Ἡ ἱερὰ συμμα-
χία τῶν ἀντιδραστικῶν εἶχε ὑποσκάψει
καὶ τὰ θεμέλια τοῦ Καποδίστρια ἐν
Ρωσσίᾳ. Ἡ ρωσσικὴ διπλωματία ἤρχισε
νὰ παραπαίῃ καὶ νὰ γάνη τὴν συνοχὴν
της. Ἡ ἐπανάστασις ἦλθε νὰ ἐνισχύ-
σῃ τὰς ραδιουργίας τοῦ Μέττερνιχ παρὰ
τῷ Τσάρῳ.

Ἐνῶ τὴν 22 Ἰουνίου 1821 ἡ Ρωσσία
ἀνελάμβανε διὰ τελεσιγράφου πρὸς τὴν
Πύλην τὴν προστασίαν τῶν Ἑλλήνων,
ἀργότερον ὑποχωρήσασα εἰς τὰς εἰση-

γήσεις τῆς Αὐστρίας καὶ Ἀγγλίας, ἐδέχθη νὰ ἀναβληθῆ δι' εὐνοϊκώτερον χρόνον, ἢ σύγκλησις εἰδικῆς διὰ τοὺς Ἕλληνας διασκέψεως. Ὁ Καποδίστριας ἐπέσθη πλέον ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν θέσιν ἐν τῷ ρωσικῷ ὑπουργείῳ. Τόσον ἡ συνείδησις ὅσον καὶ ἡ φιλοπατρία του δὲν τοῦ ἐπέτρεπον νὰ παραμείνῃ ἐν τῷ ἀνακτοβουλίῳ τῆς Πετροπόλεως, καθ' ἣν στιγμήν ἡ Ἑλλάς διὰ τῆς παλιμβουλίας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔμενεν ἐκτεθειμένη εἰς μεγίστους κινδύνους. Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1822 ἀπῆλθεν ἐκ Ρωσίας καὶ παρέμεινεν ἔκτοτε ἐν Γενεύῃ ὡς ὑπουργὸς τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ἐκτὸς ὑπηρεσίας. Ἐκεῖθεν δὲν ἔπαυσεν ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος. Εἶχε καταστήσει τὴν Βιέννην κέντρον τῆς προπαγάνδας ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως, ἔστειλε δὲ τακτικὰ χρέματα καὶ ἐξ ἰδίων καὶ ἐξ ἐράνων.

Τὴν 2 Ἀπριλίου τοῦ 1827 ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνέλευσις ἐξέλεξε τὸν Καποδίστριαν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, κατὰ πρότασιν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Γ. Καραϊσκάκη.

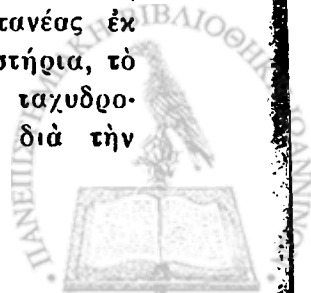
Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Καποδίστριας ἐφάνη διστακτικὸς, μολονότι τὰ εὐρωπαϊκὰ ἀνακτοβούλια, ἐκτὸς τοῦ τῆς Ἀγγλίας, ἀπεδέχθησαν εὐμενῶς τὴν ἀνύψωσιν του εἰς κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος. Χάρις εἰς τὰς πολλὰς πιέσεις καὶ ἐπικλήσεις, ἐδέχθη νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκλογῆς του ὁ Καποδίστριας εὕρισκετο ἐν Παρισίοις, ὅπου εἰργάζετο ὅπως κινήσῃ τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐνδιαφέρον τῆς Γαλλίας. Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχεν ἐπισκεφθῆ προηγουμένως καὶ τὰς λοιπὰς πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης. Ἐματῆ ἀναγγελίᾳ τῆς ἐκλογῆς του ἀνεχώρησεν εἰς Πετρούπολιν, ἐλπίζων νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ νέου Τσάρου Νικολάου Α'. ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Κατόπιν ἐπεσκέφθη τὸ Βερολίνον, τοὺς Παρισίους καὶ τὸ Λονδῖνον, ὅπως προδιαθέσῃ εὐμενῶς τὰς δυνάμεις ταύτας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐφρόντισε καὶ περὶ τῆς ἀμέσου ἀνακουφίσεως τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἔπασχεν ἀπὸ παντοειδεῖς στερήσεις. Ἐπεσκέφθη τὸ Μόναχον καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐκεῖ ἐν οἰκοτροφείῳ ἐγκατάστασιν ὄρφανῶν ἑλληνοπαίδων συνέλεξε δὲ μεταξὺ τῶν φίλων του ποσὸν 300.000 φράγκων ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ταμείου τῆς χώρας καὶ παρήγγειλεν εἰς Ἀγγλίαν φορτία τροφίμων. Τόσον καρποφόρος ὑπῆρξεν ἡ δρασὶς του αὐτῆ, ὥστε ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις παρὰ τὴν πρώτην ψυχρότητα μεθ' ἧς ὑπεδέχθη τὴν ἐκλογὴν του, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν του πολεμικὸν ὄπως τὸν μεταφέρῃ εἰς Ἑλλάδα.

Διῆλθε κατόπιν ἐξ Ἑλβετίας καὶ ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἐκεῖ φίλους του, εἰς δὲ τὸ Τουρίνον ἐπεσκέφθη τοὺς πρεσβυτάς τῶν Δυνάμεων τοὺς ὁποίους κατετόπισεν περὶ τοῦ μέλλοντος ἔργου του. Τὴν 18 Ἰανουαρίου 1828 ὁ Καποδίστριας ἀφίκετο εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν 21 εἰς Αἴγινα, ἐνθα ἤδραμεν ἡ κυβέρνησις.

Ἀμέσως ἐπεδόθη εἰς τὴν ὁργάνωσιν τοῦ κράτους. Συνέστησε τὸ «Πανελλήνιον», εἰκοσιεπταμελῆ προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ προσεκάλεσε τὸν λαὸν νὰ ἐκλέξῃ πληρεξουσίους πρὸς σχηματισμὸν νέας συνελεύσεως ὑπέβαλε δὲ σχέδιον διοικήσεως τῆς πολιτείας. Ἰδρυσεν ἐν Αἰγίνῃ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, πρῶτος καταβαλὼν κεφάλαιον 25.000 ταλλήρων, τὴν σχολὴν Εὐελπίδων, τὸ ὄρφανοτροφεῖον τῆς Αἰγίνης καὶ ἀρχετὰ σχολεῖα εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ὑπεστήριξε τὴν σύστασιν ἀνωτέρου ἐκπαιδευτηρίου πρὸς μόρφωσιν τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων.

Ἐν Τίρυνθι ἰδρυσεν γεωργικὴν σχολὴν καὶ μετεκάλεσεν Ἴρλανδὸν ἐπιστήμονα, ὅπως εἰσαγάγῃ ἐν Ἑλλάδι τὴν γεωμηλοφυτεῖαν καὶ μεριμνήσῃ γενικώτερον διὰ τὴν γεωργίαν. Ἐπρομηθεύθη ἄροτρα ἐκ Βελγίου καὶ καστανέας ἐκ Κρήτης. Ὄργάνωσε τὰ δικαστήρια, τὸ ἐλεγκτικὸν συνέδριον καὶ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ἐπρονόησε διὰ τὴν

συντήρησιν τῶν μνημείων τέχνης; κ.λ.π.

Εἰς τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικὴν ἐπέτυχε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὄρια τοῦ κράτους εἰς τὴν γραμμὴν Βόλου, Ἄρτης, βορειότερον τῶν ἀρχικῶς καθορισθέντων, διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1831. Αἱ περισσότεραι τῶν διπλωματικῶν του ἐνεργειῶν σκοπὸν κυρίως εἶχον τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ τόπου διὰ τῆς παροχῆς βοηθημάτων ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἢ ἐγγυήσεως πρὸς σύναψιν δανείων. Παρὰ τὴν ὑπηρεσιάν του ἔτεινε παντοῦ τὴν χεῖρα ἐπαίτων ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὑπεθήκευσε καὶ τὰ ἐν Κερκύρα πατρικά του κτήματα διὰ νὰ προμηθευθῇ δύο σιτοφορέα ὑπὲρ τῶν πεινῶντων Ἑλλήνων. Ἡ αὐταπάρνησις καὶ ἀφιλοκέρδειά του ὑπῆρξαν παρομιώδεις. Ἐφθασε μέχρι τοῦ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐξ 60.000 φράγκων σύνταξιν τῆς Ρωσσίας, διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῇ ὑπὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Ἠρνήθη ἐπίσης τὴν ἐξ 100.000 φοινίκων ἐπιχορήγησιν, ἣν ἐπρότεινεν ὁ Κολοκωτρώνης εἰς τὴν ἐν Ἄργει ἐθνοσυνέλευσιν, ἵνα μὴ ἐπιβρῦνῃ τὸν προϋτολογισμὸν τῆς χώρας. Ἐφόσον ὁ Καποδίστριας ἔμενεν ὑψηλὰ κατώρθωνε νὰ ἐπιβάλλεται. Κατόπιν ὁμοῦ ἐκάμφθη πρὸ τῆς ἀντιδράσεως τῶν προεστώτων καὶ τῶν ἀνταρτῶν. Ἀπολέσας τὴν πίστιν του διὰ τὸ νέον κράτος καὶ τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποιθησιν ἤρχισεν ἄναζητῇ ἡγεμόνα ξένον διὰ τὸ νεαρὸν κράτος. Ἐνεκα τούτου περιεπλήχθη εἰς πλείστας ὄσας ραδιουργίας καὶ μηχανορραφίας, ἀπορρεούσας ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν διαφόρων αὐλῶν. Ὁ Καποδίστριας δὲν εἶχε προσωπικὰς φιλοδοξίας καὶ τοῦτο δὲν ἀπέβη οὔτε ὑπὲρ αὐτοῦ, οὔτε ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ δυτικαὶ Δυνάμεις ἔβλεπον ὅτι ὑπὸ αὐτὸν ἢ Ἑλλάς δὲν θὰ ἐγίνετο δορυφόρος των καὶ διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι πρέσβων ἤρχισαν τὰς διαβολὰς μεταξὺ τῶν φιλικῶν πρὸς αὐτὰς μερίδων. Ἴι ἀνάμιξις τῶν δυνάμεων εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους ὑπῆρξε σκανδαλώδης. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὁ Καποδί-

στρίας ἦτο καταδικασμένος. Αἱ Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ὠρθοῦντο ἐναντίον του καὶ αἱ ὁποῖαι οὐδὲ τὰ προσήματα ἐτήρουν εἰς τὰς σκηνοθεσίας των, ἦτο δύσκολον νὰ σωφρονισθοῦν καὶ νὰ καταβληθοῦν, ἔστω καὶ ἂν ὁ Καποδίστριας ἐπλησίαζε περισσότερον τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος πράγματι τὸν ἐλάτρευε ὡς μαρτυροῦν τὰ κατὰ τὸν φόνον του γεγονότα.

Οἱ προεστώτες καὶ οἱ στρατιωτικοί, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐκλάβῃ ὡς ἐπάγγελμα εἶδον περιοριζομένην τὴν δυνάμιν των, ἤρχισαν νὰ βυσσοδομοῦν κατὰ τοῦ κυβερνήτου. Οἱ ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων τὸ πολεμικὸν ἔργον εἶχε τελειώσει δὲν ἠννόουν ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀγαθμουργίας ἀνῆκεν εἰς ἄλλους. Καὶ ἀτυχῶς ὁ Καποδίστριας διησθάνθη πολὺ ἀργὰ τὴν κατάστασιν. Θέλων νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν λαὸν ἐκ τῶν διενέξεων, τῆς τυραννίας, καὶ τῶν ἀρπακτικῶν δισθέσεων τῶν προεστώτων καὶ ἐνίων ἀγωνιστῶν ἐπεχείρησε νὰ ἐδραιώσῃ τὴν τάξιν περιστελλῶν τὴν ὀλιγαρχικὴν τῶν προεστώτων δυνάμιν. Τὸ ἔκαμε ὁμοῦ πολὺ ἀργὰ, ὅταν οὗτοι εἶχον ὀργανώσει τὴν συνωμοσίαν ἐναντίον του κατηγοροῦντες αὐτὸν ὡς ἀυταρχικόν. Ἐὰν ἐγκαίρως προσέφευγεν εἰς τὸν λαόν καὶ τὴν συνεννόησιν τῶν ἀναρχικῶν στοιχείων θὰ εἶχε μαιταιώσει καὶ τὴν ἀπροκάλυπτον μέχρις ἀηδίας φατριαστικὴν ἀνάμιξιν τῶν δυνάμεων θ' ἀπέτρεπε.

Ἡ συνωμοσία ὀργανώθη ἐν Ὑδρα, ἣτις ἦτο ὀρμητήριον τῶν Κουντουριωταίων, τοῦ Μιαούλη καὶ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Εἰς τὴν Μάνην ἢ οἰκογένεια τῶν Μαυρομιχαλαίων ἤθελε παντὶ τρόπῳ νὰ διατηρήσῃ τὰ προνόμια καὶ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας. Ἀλλὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἢ κατὰ τὸν ἀγῶνα διαγωγή, ἦτο γνωστὴ διὰ νὰ μὴ παρασύρῃ τὸν λαόν. Τὴν ἰδίαν τύχην εἶχον καὶ οἱ ἀνταρσῆαι τοῦ Καρατάσου καὶ τοῦ Γρίβα. Οἱ ἀποβλέποντες εἰς τὸν ρόλον τῶν λαφυραγωγῶν

του κράτους, ὅπερ προέκυψεν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως, μὴ εὐρίσκοντες στηρίγματα εἰς τὸν λαόν, κατέληξαν εἰς τὴν συνωμοσίαν. Εἰς τούτους προσετέθησαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Πολυζωίδης. Οὗτοι ἐξώθησαν τὸν Μιαούλην νὰ καταλάβῃ τὸν ναύσταθμον καὶ τὰ ἐκεῖ προσωρμισμένα ἐθνικὰ πλοῖα. Ὁ Καποδίστριας καλέσας τοὺς ναυάρχους τῶν συμμάχων Δυνάμεων παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν εἰς Πόρον καὶ παραλάβωσι τὰ ἐθνικὰ πλοῖα, τοῦτο δὲ δυνάμει τῶν ὀδηγιῶν τῆς ἐν Λονδίνῳ ἐπιτροπῆς, αἵτινες διέτασσον ὑποστήριξιν τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι καθεστώτων. Ἄλλοι ναύαρχοι κομματιζόμενοι ἐν Ἑλλάδι μετὰ τῶν ἀντιπρέσβειων ἠρνήθησαν τὴν συνδρομὴν των, ἐκτὸς τοῦ Ρώσου, ὅστις μετέβη εἰς Πόρον. Τότε ὁ Μιαούλης ἐπυρπόλησε τὰ ἐθνικὰ πλοῖα (13 Αὐγούστου 1831). Δὲν ἀπέμενε πλέον ἄλλο μέσον παραμερήσεως τοῦ Καποδιστρίου πλὴν τῆς δολοφονίας.

Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Γεώργιος τὸν παρεμόνευσαν ἔξωθι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1831 ἡμέραν Κυριακὴν. Ὅτε δὲ ἐνεφανίσθη ὁ Καποδίστριας, οἱ δολοφόνου τὸν ἐπληξαν θανασίμως, ὁ εἰς διὰ περιστρόφου καὶ ὁ ἕτερος διὰ μαχαίρας. Ὁ ἐξ ἀποστάσεως ἀκολουθῶν, ἀπόμαχος Γεώργιος Κοκκίνης ὤρμησε κατὰ τῶν φονέων καὶ ἐπλήγωσε τὸν Κωνσταντῖνον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθη τὸ γεγονός ὁ λαὸς καὶ ἔξαλλος ὤρμησε κατὰ τῶν δολοφόνων καὶ τὸν μὲν Κωνσταντῖνον διεμέλισεν οἰκτρῶς ρίψας τὸν νεκρὸν αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν δὲ Γεώργιον κατεδίωξε καὶ ἐντὸς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ὁ δὲ Γάλλος πρέσβυς πρὸ τῆς βοῆς τοῦ λαοῦ ἠναγκάσθη νὰ τὸν παρσδώσῃ.

Συλληφθεὶς οὗτος κατεδικάσθη ὑπὸ στρατοδικεῖου εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθη. Τὸ ὅτι οἱ ἀντάρται οὔτε μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, οὔτε ἀπέφυγον κἂν τὴν

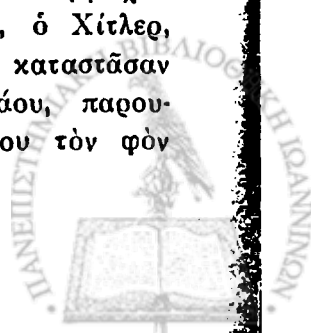
τιμωρίαν, μαρτυροῦν ὅτι ὁ Καποδίστριας εἶχεν ἐπιβληθῆ ἄρκούντως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου καὶ ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἀπρόσβλητος, ἐὰν εἶχε περισσότεραν πίστιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐὰ πεπωμένα τοῦ λαοῦ.

Καποραλισμὸς (ἐκ τοῦ γαλ. *caro-rat* = *λοχίας*).— Καλεῖται οὕτω τὸ πνεῦμα τῆς τυφλῆς ὑποταγῆς εἰς τὰ κελεύσματα τῶν ἀνωτέρων, ἢ καθ' ὑπερβολὴν πειθαρχία ἢ ἀπαιτοῦσα τὰ ὅλως ἀδύνατα.

Καπουκῖνοι ἢ **Καπουτσιῖνοι**.— Μοναχικὸν τάγμα ἐν τῇ Δύσει, ἀποτελοῦν κλάδον τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν. Ἀπεκλήθη οὕτω ἐκ τοῦ καλύμματός δι' οὗ ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτό. Κατὰ τὸ ἔτος 1658 ἰδρῦθη καὶ ἐν Ἀθήναις μονὴ Καπουκῖνων, ἣτις διετηρήθη μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς ταύτης εἶχον μελετήσει καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ εἶχον συντάξει καὶ τοπογραφικὸν χάρτην τῆς πόλεως.

Κάρ (Γουσταῦος φὸν Kahr).— Γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τὸ 1862. Ὑπηρέτησεν ἐν τῇ βαυαρικῇ διοικήσει καὶ ἐγένετο τὸ 1917 γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἄνω Βαυαρίας, τὸ δὲ 1919 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑπηρεσιῶν ἀποστρατεύσεως. Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας τὴν γερμανικὴν ἐπανάστασιν ταραχὰς ὠργάνωσε τὴν «ἄμυναν τῶν κατοίκων». Τὸ 1923 μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Κάρ (βλ. λ.) διωρίσθη ἀρμοστής εἰς τὴν Βαυαρίαν μὲ δικαιώματα δικτατορικὰ καί, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὴν βαυαρικὴν Ράιχσβεργ, κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐφαίνετο συμφωνῶν μὲ τὸ ἐθνικιστικὸν πρόγραμμα τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Λούντεντορφ, οἱ ὅποιοι ἦσαν τότε σύμμαχοι.

Τὴν 8 Νοεμβρίου 1923, ὁ Χίτλερ, εἰς τὴν περιώνυμον ἔκτοτε καταστάσαν μπυραρίαν Μπουργκερμπράου, παρουσίασεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του τὸν φὸν

Κάρ ως τὸν μέλλοντα δικτάτορα τῆς Γερμανίας. Καὶ ἐν μέσῳ θερμῶν ἐπευφημιῶν οἱ δύο ἄνδρες ἔσφιξαν τὰ χεῖρα. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην, ἐνῶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ συμμάχου του Λούντεντορφ κατήρχοντο εἰς τοὺς δρόμους διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν πραξικοπηματικῶς, προσέκρουσαν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῆς Ράιχσπερ, ἡ ὁποία ὑπέδεχθη τοὺς κινηματίας μὲ σφαίρας: Τὸ σχεδιασθὲν πραξικόπημα ἀπέτυχεν, ὁ Χίτλερ ἔφυγεν, ὁ Λούντεντορφ καὶ ὁ Γκαϊρινγκ ἐπληρώθησαν.

Εἰς τὸ στρατοδικεῖον ὁ φόν Κάρ ἐδήλωσεν ὅτι ὁ Χίτλερ δὲν ἐτήρησε τὸν λόγον ποὺ τοῦ εἶχε δώσει ὅτι δὲν θὰ ἐπείχει πρᾶξικόπημα. Ὁ Χίτλερ ἐπεκαλέσθη, ὡς γνωστόν, τὸ ἐθνικὸν συμφέρον. Ὁ φόν Κάρ ἀκολούθως κατέλιπε τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν διοίκησιν, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι συμπληρώσεως τῶν ἐτῶν διὰ τὴν σύνταξίν του, τὴν ὁποίαν ἔλαβε τὸ 1931.

Κατὰ τὰ γεγονότα τῆς 30 Ἰουνίου 1934 ὁ φόν Κάρ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Γκαϊρινγκ, ἐκδικουμένων αὐτὸν διὰ τὴν κατὰ τὸ 1923 ἀποτυχίαν των.

Καραβίας (Στάθης). — Σύγχρονος Ἑλληὴν δημοσιογράφος γεννηθεὶς ἐν Ἰθάκῃ τὸ 1890. Ἐξέδωκεν ἐν Καίρῳ τὴν ἔφημερίδα «Χρονικά». Ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰργάσθη ὡς ἀρθρογράφος εἰς τὴν «Πολιτείαν». Τὸ 1921 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Κ. Κοιζιᾶ τὴν ἀπογευματικὴν ἔφημερίδα «Χρονικά». Ἀπὸ τοῦ 1926 διηύθυνε τὴν σύνταξιν τοῦ «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ» Ἐλευθερουδάκη καὶ κατόπιν τὴν «Παγκόσμιον Ἱστορίαν» τοῦ αὐτοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου.

Καραγεώργης. — Ἀρχηγὸς τῶν Σέρβων κατὰ τὴν πρώτην ἐπανάστασιν αὐτῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ ἰδρυτῆς τῆς δυναστείας τῶν Καραγεωργεβίτς. (1766—1817). Ὦν υἱὸς πτωχοῦ

χωρικοῦ καὶ πεπροικισμένος μὲ ἐξαιρετικὸν θάρρος καὶ πολλὴν εὐφυΐαν ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Κροατίαν διότι ἐφόρευσε Τουρκοὺς τινά. Ἐκεῖ προσελήφθη ὡς δασοφύλαξ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μονῆς τοῦ Κρουσέβου. Κατόπιν κατετάχθη εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατὸν πολεμήσας καὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τοῦ 1788—1791.

Ἐγκατατείψας τὸ σύνταγμα του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γεννέτειράν του, τὸ χωρίον Τόπολα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκριβῶς, λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν πείσεων τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία διὰ τῶν Γενιτσαρῶν ἐξωλόθρευε τὸν ἄρρενα πληθυσμὸν τῆς Σερβίας καὶ ἐπέβαλλε δημοτικὴν φορολογίαν, προεκλήθη ἡ ἐπανάστασις τῆς Σερβίας. Ἡ ἐπαναστατικὴ ἐθνοσυνέλευσις συνελθοῦσα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1804, ἐξέλεξε τὸν Καραγεώργην ἀρχηγὸν τοῦ σερβικοῦ ἔθνους καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησίν του ἐξεδίωξε τοὺς τυράννους ὑπὸ τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος. Ἐπιβληθεὶς διὰ τῆς νίκης, ὁ Καραγεώργης ἐξελέγη ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Δεκεμβρίου 1808 κληρονομικὸς ἀρχηγὸς καὶ ὀσποδᾶρος τῆς Σερβίας, ἀπεδείχθη δὲ ὄχι μόνον γενναῖος στρατηλάτης, ἀλλὰ καὶ ἐπιδέξιος πολιτικὸς, διοργανώσας ἐπὶ 5 ἔτη τὸ νέον σερβικὸν κράτος.

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ρωσσοτουρκικῆς εἰρήνης τοῦ 1812, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὀλόκληρον τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς Τουρκίας ἡ ὁποία ἐλευθέρᾳ πλέον, ἀπὸ τοὺς περισπασμοὺς τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ μετώπου ἠθέλησε νὰ καταστείλῃ τὴν σερβικὴν ἀνταρσίαν. Ἀρνηθέντος τοῦ Καραγεώργη νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα, οἱ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς καταστροφικὴν δρᾶσιν. Ὁ ἀγὼν ἦτο ἐντελῶς ἄνισος καὶ ἡ ἀντίστασις ἀνωφελής. Ὁ Καραγεώργης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρχηγοί, κατέφυγον τότε μέσον Οὐγγαρίας εἰς Ρωσσίαν (1813).

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤρχιζεν ἡ προ-
παρασκευὴ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστά-
σεως ὑπὸ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἡ
ὁποία ἐπιδιώκουσα τὴν συντονισμένην
ἀπὸ κοινοῦ ἐξέγερσιν ὄλων τῶν ὑποδού-
λων χριστιανικῶν λαῶν τῶν Βαλκανίων
ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τὸν Κα-
ραγεώργην μέσῳ τοῦ φιλικοῦ Γεωργίου
Ἵουμπίου.

Ὁ Καραγεώργης ἀσμένως ἐδέχθη τὴν
μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνεργασίαν, καὶ
κατηχηθεὶς ὑπὸ τῆς Φιλικῆς, τὸν Μάϊον
τοῦ 1817, ὑπεσχέθη αἰώνιαν φιλίαν
πρὸς τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος καὶ αἰώνιον
μῖσος κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Αὐτὸς
θά συνεννοεῖτο διὰ τὰ περαιτέρω
τόσον μετὰ τῶν ὀπαδῶν του Σέρβων,
ὅσον καὶ μετὰ τῶν ἐπαναστατικῶν στοι-
χείων τῆς Βουλγαρίας.

Κατόπιν τούτου ὁ Ἵούμπιος μετὰ
τοῦ φιλικοῦ Λεονάρδου μετέφερον τὸν
Καραγεώργην ἐντὸς κλειστῆς ἀμάξης,
διὰ Βουκοβίνας καὶ Τρανσυλβανίας εἰς
τὸ Βανᾶτον, καὶ φθάσαντες εἰς τὰ σερ-
βικὰ σύνορα παρέδωσαν αὐτὸν εἰς τὸν
ἐκεῖ ἀναμένοντα φίλον του Βοίτσαν
Βουλίτσεβιτς. Οὗτος ἀνέλαβε νὰ συνεν-
νοηθῇ μετὰ τοῦ Μιλόσ, ὁ ὁποῖος ἦτο
ἀρχηγὸς τῆς ἄλλης σερβικῆς, τῆς νομι-
μόφρονος οὕτως εἰπεῖν, παρατάξεως,
διὰ νὰ συμφωνηθῇ κοινὴ δρᾶσις, ἀμ-
φοτέρων τῶν κομιτάτων ἐναντίον τῆς
Τουρκίας.

Θρυλλοῦνται πολλὰ τὰ ἀντιφατικὰ
ὅσον ἀφορᾷ τὴν παρασκηνιακὴν δρᾶσιν
καὶ εἰλικρίνειαν τοῦ Μιλόσ. Πάντως
ἐξηκριβωμένον ἱστορικῶς εἶναι ὅτι ὁ
Μιλόσ ἀποστείλας ἐν καιρῷ νυκτὸς δύ-
ναμιν 100 ἀνδρῶν, ὑπεχρέωσε τὸν Βοί-
τσαν Βουλίτσεβιτς νὰ δολοφονήσῃ τὸν
φίλον καὶ ἀρχηγόν του. Ἡ δολοφονία
ἔγινε καθ' ἣν ὥραν ἐκοιμᾶτο ὁ Καρα-
γεώργης καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐστάλη εἰς
Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Καραγεώργης ἄφησε δύο υἱοὺς
τὸν Ἀλέξιον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ
δεύτερος ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τῆς Σερ-
βίας τὸ 1842 καὶ ἡγεμόνευσε μέχρι τοῦ

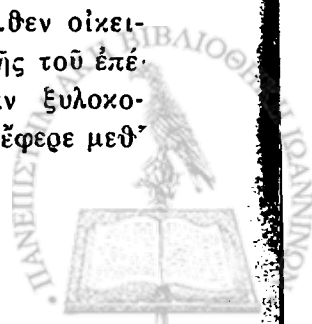
1858. Αὐτοῦ ἀκριβῶς ὁ πρεσβύτερος
υἱὸς Πέτρος Ἀλεξάνδροβιτς εἶναι ὁ ἀ-
νεκθὼν εἰς τὸν σερβικὸν θρόνον τὸ
1903 καὶ βασιλεύσας μέχρι τοῦ 1921.
Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀλέξαν-
δρος, ὁ νῦν βασιλεὺς τῆς Σερβίας.

Καραθεοδωρῆς.— 1. Ἀλέξανδρος. Υἱ-
ὸς τοῦ ἰδιαιτέρου ἱατροῦ τοῦ σουλτάνου
Μαχμούτ Β. Στεφάνου Καραθεοδωρῆ
(1833—1906). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Πα-
ρισίοις καὶ κατέληξεν εἰς μαθηματικὸς
μελέτας. Εἰσηλθεν ἔπειτα εἰς τὴν τουρ-
κικὴν διπλωματίαν ὅπου καὶ διεκρίθη
φθάσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπουρ-
γαῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐχει δημοσιεύ-
σει διαφόρους πραγματείας καὶ μετα-
φράσεις.

2.— Κωνσταντῖνος. Ἀδελφὸς τοῦ προ-
ηγουμένου (1841—1922), μηχανικὸς καὶ
ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τῆς ὀθωμανικῆς
αὐτοκρατορίας. Ὑπῆρξε κατὰ τὸ 1906—
1908 ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Καραϊσκάκης (Γεώργιος).— Ἐπιφα-
νὴς στρατηγὸς τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστά-
σεως (1780—1827). Ἐγεννήθη εἰς τὸ χω-
ρίον Μαυρομμάτι τῆς Καρδίτσας. Νεα-
ρώτατος κατετάγη εἰς τὰ ἀρματωλικά
σώματα τῶν Ἀγρᾶφων, τὰ διεξάγοντα
ἀγῶνας κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀ-
λῆ Πασᾶ. Συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀπο-
σπασμάτων μετεφέρθη εἰς Ἰωάννινα,
ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ, ὅστις δὲν τὸν ἐφό-
νευσεν ἀλλὰ τὸν ἐφυλάκισε αὐστηρῶς
πρὸς σωφρονισμόν. Κατόπιν περιελήφ-
θη μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀ-
λῆ καὶ ἠκολούθησε τοῦτον εἰς τὴν κατὰ
τοῦ Πασβάνογλου ἐστρατείαν εἰς Βιδί-
νιον (1798). Μόλις ὁ Καραϊσκάκης ἔμα-
θεν ὅτι ὁ πολιορκούμενος ἦτο ὁ μεμνη-
μένος εἰς τὴν ἀνταρσίαν φίλος τοῦ Ρή-
γα Φερραίου Πασβάνογλου, ἐγκατέλειπε
τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλῆ καὶ εἰσηλθεν
εἰς τὸ φρούριον τοῦ ἀντάρτου.

Ὅταν ὁ Καραϊσκάκης ἐξῆλθεν οἰκει-
οφελῶς τοῦ φρουρίου ὁ Ἀλῆς τοῦ ἐπέ-
βαλε ἐξευτελιστικὴν τιμωρίαν ξυλοκο-
πήσας αὐτὸν ἀγρίως καὶ τὸν ἔφερε μεθ'

ἑαυτοῦ εἰς Ἰωάννινα. Δραπετεύσας ὁμῶς ὁ Καραϊσκάκης ἐξ Ἰωαννίνων, συνειργάσθη μὲ τὸν Κατσαντώνη (1800) καὶ λέγεται ὅτι ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν διαβόητον Βεληγκέκον. Συλληφθεὶς καὶ πάλιν ἐφυλακίσθη ἐπὶ δύο ἔτη, ἔπειτα ὁ Ἄλῃς τὸν ἀπεφυλάκισε καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησε πολλακίς ἐπὶ κεφαλῆς σημαντικῶν στρατευμάτων. Ἄλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἦτο ἀτιθάσσου χαρακτῆρος καὶ προεΐμα τὸν ἐλεύθερον βίον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καταστροφῆς τοῦ Σουλίου καὶ μέχρι τῆς ἐξοντώσεως ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ τῶν Κατσαντώνη καὶ Λεπενιώτη (1807), ἔδρα εἰς τὰ βουνὰ τῶν Ἀγρᾶφων. Κατόπιν κατελθὼν κατέφυγεν εἰς τὸν Ἄλῃν καὶ ὁμολόγησεν ὑποταγὴν.

Ἐκτοτε ἐπὶ 12 ἔτη διετέλεσε σωματοφύλαξ τοῦ Ἄλῃ, ὃν καὶ ὑπηρετοῦσε πιστῶς. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε νυμφευθῆ τὴν Γκόλφων Ψαρρογιάννη ἀπὸ τὸ Σύντεκνον τοῦ Βάλτου καὶ εἶχεν ἀποκτήσει υἱὸν καὶ θυγατέρας. Ὄταν ἐπολιορκήθη τὸ 1820 ὁ Ἄλῃς, ὁ Καραϊσκάκης ἔμεινε πλησίον του. Βλέπων ὁμῶς τὴν δυσπιστίαν τοῦ τυράννου πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσεχώρησε διὰ τινὰ καιρὸν εἰς τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα. Ἀφοῦ κατώρθωσε μὲ τόλμην καὶ εὐφυΐαν νὰ διαπεραιώσῃ καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ νὰ τὴν στείλῃ εἰς Κάλαμον, μετέβη μετὰ τινὰ χρόνον εἰς Βόνιτσαν πρὸς συνάντησιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ συνεννόησιν περὶ τῆς ἐξεγέρσεως αὐτῆς. Μετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων Μακρυνόρους καὶ ἐπληρώθη εἰς τὸ Κομπότι. Κατόπιν μετέσχε τῆς ἐκστρατείας πρὸς ἐξέγερσιν τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Ράγγου, καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς εἰς τῶν ὀπλαρχηγῶν τῶν Ἀγρᾶφων. Κατασταλέτος τοῦ Θεσσαλικοῦ κινήματος ὁ Καραϊσκάκης ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς περιφέρειας, ὑποτασσόμενος κατὰ πρόσχημα εἰς τοὺς Τούρκους, ἵνα προφυλάσῃ τοὺς κατοίκους ἐκ τῶν λεηλασιῶν καὶ τῶν

πιέσεων. Ἦλθεν ἐπίσης μὲ τὸν Ράγγον εἰς δεινὴν διένεξιν, ἀξιῶν τὸν διορισμὸν του ὡς ἀρματολῶ ὅλης τῆς περιοχῆς τῶν Ἀγρᾶφων.

Διαπνεόμενος ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας νὰ ἄρξῃ τῶν Ἀγρᾶφων, μὴ εὐρίσκων δὲ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του αὐτὴν πρόθυμον τὸν πανίσχυρον Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ἐτήρησε στάσιν ἐπαμφοτερίζουσαν πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας. Ἀστάτου ὢν χαρακτῆρος παρεσύρετο συχνὰ ἀπὸ τὰ πάθη του εἰς ἀντιδραστικὰ κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἐνεργείας, προσερχόμενος ἄλλοτε ἐπίκουρος τοῦ ἐνὸς καὶ ἄλλοτε τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν. Οὕτω παρεσύρθη εἰς βοήθειαν τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὴν κατὰ τῶν πολιτικῶν ἀντίδρασιν καὶ διὰ τοῦτο κατεδιώχθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1824 κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου εἰς ἀειφυγίαν ἐκ Δυτικῆς Ἑλλάδος, ὡς ὑποπτος προδοσίας καὶ ὡς ζητήσας «μπουγιουρντί» ἀπὸ τὸν παλαιὸν του φίλον Ὁμέρ Βρυώνην, ἵνα διορισθῆ καπετάνιος τῶν Ἀγρᾶφων. Ὄταν ὁμῶς κατόπιν κατείδεν ὅτι τὸ ἀρματολίκι τῶν Ἀγρᾶφων ἦτο δυσἀπόκτητον, ἐζήτησε συγγνώμην παρὰ τῆς κυβερνήσεως. Κατέφυγε τότε εἰς τὸ Ναύπλιον ἔνθα ἐγνώρισε τὸν ἀντίζηλον τοῦ Μαυροκορδάτου Κωλέτην. Ἐκεῖ διετάχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ μετὰ τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' αἱ ἀντιδράσεις τοῦ Κωλέτη κατὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς ὤθησαν τοῦτον εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν Τούρκων, ἐξ ὧν δυσαρεστηθεὶς ὁ Καραϊσκάκης διέκοψε μετ' αὐτοῦ πᾶσαν σχέσιν, δι' ἣ καὶ ἡ κυβερνήσις Κουντουριώτη ἵνα τὸν ἀμείψῃ, διήρσε τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀγρᾶφων εἰς δύο, ἐπιμερίσασα ταύτην μετὰ τῶν Ράγγου καὶ Καραϊσκάκη. Ἐπειτα ὁ Καραϊσκάκης συνεδέθη μετὰ τοῦ Κωλέτη, ἠκολούθησε τοῦτον εἰς τὸν κατὰ τῶν ἀνταρτῶν τῆς Πελοποννήσου ἐμφύλιον πόλεμον, λεηλατήσας μάλιστα προσώπι-

κῶς, τὰς οἰκίας τῶν φυγάδων. Ζαΐμηδων εἰς Κερπινήν.

Ὅτε ὁμως εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν ὁ Ἰμβραήμ καὶ ἡ κυβέρνησις ἠθέλησε νὰ ὀργανώσῃ ἐκστρατείαν πρὸς ἀντιπερισπασμὸν ὁ Καραϊσκάκης δυσαρεστηθεὶς ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἀντιδράσεως τῶν Στερεοελλαδιτῶν ἀρχηγῶν καὶ μετὰ τοῦ Κώστα Μπότσαρη καὶ Κίτσου Τζαβέλλα ἀπεχώρησεν εἰς Ναύπλιον, ὄνειδίζων τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Ἐνεκα τούτου παρέλυσεν ἡ κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ ἄμυνα. Ἐν τούτοις ὁ Κωλέτης παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Κουντουριώτη, ἐπεδίωξε νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα καὶ ὄχι μόνον δὲν κατεδίωξε τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς ὁμόφρονάς του, ἀλλὰ, ἐφοδιάσας αὐτοὺς μὲ χρήματα τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Στερεάν.

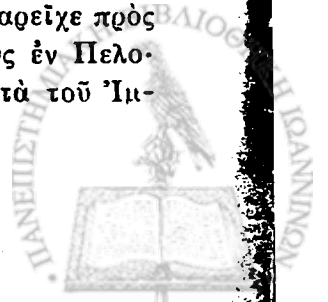
Ἐκεῖ ὁ Καραϊσκάκης ἀρχίζει γονιμότεραν δρᾶσιν βλέπων τὸν ἀγῶνα κινδυνεύοντα νὰ σβύσῃ. Ἡ Πελοπόννησος ὑπέφερεν ὑπὸ τὸν Ἰμβραήμ, τὸ δὲ Μεσολόγγιον ἀπὸ τὴν κατόπιν στενήν ὑπὸ τοῦ Ἰμβραήμ πολιορκίαν. Μετέβη ἐξ Εὐρυτανίας εἰς τὸ Ξηρόμερον πρὸς ἀποκοπὴν τῶν ἐφοδιοπομπῶν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε σπουδαῖα πράγματα, διότι ὁ Κιουταχῆς εἶχε διοργανώσει ἀδιάρρηκτον ἄλυσον ἀμύνης. Τὸ Μεσολόγγιον ἔπεσε. Ἀφοῦ ὁ Καραϊσκάκης ἐπροστάτευσε τοὺς διασωθέντας κατὰ τὴν ἔξοδον, κατέληξεν εἰς Ναύπλιον, καθ' ὃν χρόνον ὄλαι αἱ ἐπαρχίαι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, πλὴν τῆς Ἀττικῆς, εἶχον περιέλθει εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Καραϊσκάκης ἔλεγε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ὅτι, ὅταν ἠθέλεν ἐγένετο διάβολος καὶ ὅταν ἠθέλε πάλιν ἄγγελος. Ὁνειρευθεὶς τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς Ρούμελης ἐξήρθη εἰς μεγαλοπράγματα δρᾶσιν. Ὅταν οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἀρχηγῶν ἀπογοητευόμενοι ἠδράνουν ἐν Ναυπλίῳ, ὁ Καραϊσκάκης συνελάμβανε τὸ μεγαλοφυές σχέδιον νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν Ρούμελην. Τὸ σχέδιον τοῦτο τὸ ὑπέβαλεν εἰς τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1826. Ὅλοι εὐρέθη-

σαν πρόθυμοι νὰ τὸν ὑποστηρίξουν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς Ἄνδρέας Ζαΐμης τὸν ἀνεγνώρισε προθύμως ὡς μόνον ἄξιον καὶ λησμονῶν τὴν παλαιὰν ἔχθραν τοῦ τὸν ἐνηγγαλίσθη καὶ τὸν ἠσπάσθη ὡς ἀρχιστράτηγον.

Δι' ὑπερανθρώπων προσπαθειῶν ὠργανώθη ἡ ἐκστρατεία καθ' ἣν ὁ κυρίαρχος πλεόν τῆς Στερεᾶς Κιουταχῆς ἀπὸ πολιορκητοῦ τῆς Ἀκροπόλεως μετεβλήθη εἰς πολιορκούμενον.

Κατὰ τὸ ἐπακολουθῆσαν δεκάμηνον ὁ Καραϊσκάκης ἀνεδείχθη ἀπαράμιλλος εἰς στρατηγικὰς συλλήψεις. Ἐνισχύσας τὴν φρουρὰν τῆς πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ σώματος τοῦ Κριεζώτου, ἐπεδίωξε νὰ ἀποκόψῃ τὰς διὰ Λαμίας καὶ Σαλῶνων ἐφοδιοπομπὰς τοῦ Κιουταχῆ. Ὅτι δὲν κατώρθωσε τὸ 1825—1826 εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ἐπέτυχε τώρα εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν. Ἐν μέσῳ ψυχροτάτου χειμῶνος, πυρέσσων διαρκῶς ἐκ φυματιώσεως, πρωτοστατῶν εἰς ὅλα καὶ συμμεριζόμενος τοὺς κόπους τῶν ἀνδρῶν του, κατώρθωσε νὰ ἀναπτειρῶσῃ τὸ φρόνημα τῶν ἐπαναστατῶν καὶ νὰ ἐξεγείρῃ ὀλόκληρον τὴν Ρούμελην. Ταχύς καὶ κεραυνοβόλος ἐνεφανίζετο πανταχοῦ θριαμβευτῆς καὶ τροπαιοῦχος. Παρέσυρεν ὅλους τοὺς ὄπλαρχηγούς εἰς συνδυασμένην δρᾶσιν καὶ ὠδήγησε τὰς ἐπαναστατικὰς δυνάμεις ἀπὸ νίκης εἰς νίκην.

Ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ὑψώνει τὰ τρόπαια τῆς Δόμβραιναις, τοῦ Διστόμου καὶ τῆς Ἀράχωβας. Συνέτριψε τὰς δυνάμεις τοῦ Μουσταφᾶ μπέη, ἐσταμάτησε τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Μεχμέτ πασᾶ, ὃν ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ, ἐξεδίωξε τὸν Ὁμέρ πασᾶν εἰς Εὐβοίαν καὶ ἔφερε τὸν Κιουταχῆν εἰς δυσχερῆ θέσιν. Ἄνεμένετο καὶ τούτου ἡ καταστροφὴ πρὸς ἐπιστέγασιν τοῦ ὅλου μεγαλοουργοῦ ἔργου τοῦ Καραϊσκάκη, ὅποτε ἡ Ρούμελη θὰ ἐξεκαθαρίζετο καὶ θὰ παρείχε πρὸς τούτοις ἀνακούφισιν εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ἀγωνιζομένους κατὰ τοῦ Ἰμ-

βραήμ. Παρενέπεσαν τότε ὁμως δύο μοιραία σφάλματα: ὁ διορισμὸς τοῦ Κόχραν ὡς ἀρχιναύαρχου καὶ τοῦ Τζώρτζ ὡς ἀρχιστρατήγου μὲ δικαιοδοσίαν καὶ εἰς τὰς κατὰ τοῦ Κιουταχῆ ἐπιχειρήσεις: Ὁ Καραϊσκάκης ὀφείλων νὰ δέχεται τὰς σκέψεις τοῦ Τζώρτζ, ἔβλεπε τὰς πολεμικὰς του ἐνεργείας νὰ παραλύουν ἐκ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων διαταγῶν καὶ προέβλεπε τὴν ἀποτυχίαν. Εἶχε παρατάξει τὰ στρατεύματά του παρὰ τὸ Φάληρον ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὸν ἐχθρὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πολὺ καταβεβλημένος ἐκ τοῦ πυρετοῦ, εἶχε διατάξει νὰ μὴν ἀναληφθῆ οὐδεμίαν προσπάθεια ἄνευ τῆς παρουσίας του. Ἔμενε κατὰ τοικὸς ὅταν ἤκουσε πυροβολισμούς. Οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπηρετοῦντες Κρητες εἶχον προκαλέσει τοὺς ἀπέναντι παρατεταγμένους Τούρκους καὶ τὸ πρῶγμα κατέληξεν εἰς ἀθρόους τουφεκοβολισμούς. Ὁ Καραϊσκάκης ἀνετινάχθη ὄρθιος, ἔπλευσε καὶ ἔσπευσε εἰς τὸ μέρος τῆς συμπλοκῆς, ἐκεῖ δὲ ἐπληγώθη θανασίμως εἰς τὸ ὑπογάστριον.

Τὴν ἐπομένην 23 Ἀπριλίου, ὑπέκυψεν εἰς τὰ τραύματά του. Τὸν θάνατόν του ἐθρήνησεν ὅλος ὁ ἑλληνισμὸς ὡς ἐθνικὴν συμφοράν. Τὸ ἔθνος ἔταξε τὸν Καραϊσκάκην μεταξὺ τῶν «ἐξαιρέτων», ἤτοι ὑπὲρ τοὺς στρατηγούς, ἡ δὲ κοινὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ συνείδησις τὸν ἀνεγνώρισε ὡς ἓνα τῶν διαπρεπεστέρων ἡρώων τοῦ ἀγῶνος. Ἡ στρατηγικὴ περίνοιά του κατεφάνη ἀπὸ τὰς ἀτυχίας, αἱ ὁποῖαι διεδέχθησαν τὴν ἀπώλειάν του, ὅπως ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀγαλάτου καὶ ἡ βαθμιαία διάλυσις τοῦ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν στρατοπέδου.

Καραπαναγιώτης (Βύρων).— Στρατιωτικὸς καὶ πολιτευτὴς ἐκ Πόντου, γεννηθεὶς τὸ 1894. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1922 παραιτηθεὶς τοῦ στρατοῦ ἐπολιτεύθη. Ἐπὶ κυβερνήσεως Μιχαλακοπούλου ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας (1925) ἐπὶ δὲ κυβερνήσεως Βενιζέλου ὑφυπουργὸς τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου (1929).

Κατηγορηθεὶς ἐπὶ χρησιμοποίησει τῆς θέσεώς του διὰ κερδοσκοπικοὺς σκοποὺς παρητήθη τῇ ὑποδείξει τοῦ Βενιζέλου, χωρὶς νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν δικαστικὴν δίωξιν τῶν κατηγορῶν του, ὅπως εἶχεν ὑποσχεθῆ.

Καραχάν.— Ρῶσος μπολσεβίκος, ἀναδειχθεὶς κυρίως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1917. Ἡ μεγάλη ἐπιτυχία του συνίσταται κυρίως εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῶν Σοβιέτ. Διορισθεὶς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ ἐπιτροπᾶτον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀνέλαβε τὸ τμήμα τῶν ἀνατολικῶν ὑποθέσεων εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Τσιτσέριν προσέφερε δὲ πολυτίμους ὑπηρεσίας τόσον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπιτροπάτου τοῦ νεαροῦ κράτους, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ γοήτρου του πρὸς ἀνατολὰς.

Ἐπεστήριξε τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνιδιοτελοῦς πολιτικῆς ἐναντι τῶν ἡμιοποικιακῶν ἀνατολικῶν κρατῶν. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξε τὸ χάρισμα ὅλων τῶν χρεῶν, τὰ ὁποῖα ἡ Περσία ὀφείλεν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ὡς διάδοχον τῆς Ρωσσίας, καθὼς καὶ ἡ οἰκιοθελῶς παραίτησις τῶν Σοβιέτ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτὰ ἢ παλαιὰ σχέσις.

Ὁ ρόλος του ἐπίσης ὑπῆρξε σημαντικὸς εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν σοβιετοκινεζικῶν σχέσεων, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβεν ὡς ἔκτακτος διπλωματικὸς ἀπεσταλμένος τῶν Σοβιέτ εἰς τὴν κινεζικὴν δημοκρατίαν

Τὸ Ἰούνιον τοῦ 1934, τὸ συμβούλιον τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ διώρισε τὸν Καραχάν πρεσβευτὴν τῶν Σοβιέτ εἰς τὴν Ἀγκυραν, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Σούριτς. Πρὶν ὁμως ἀναλάβῃ τὰ νέα του καθήκοντα τῷ ἀνετέθη πολιτικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Μογγολίας.

Καρβονάροι.— Μυστικὴ πολιτικὴ ὀργάνωσις, ἡ ὁποία ἔδρασεν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος Ἡ Γ.

δρυσιν τῆς ὀργανώσεως τῶν Καρβονάρων ἐν Ἰταλίᾳ ἀνάγεται εἰς τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἡ ὀργάνωσις τῶν Καρβονάρων, μὲ κέντρον τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν κατάλυσιν τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἡ πολιτικὴ ἐπίδρασις τῶν γαλλικῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος ἐπὶ τῶν Καρβονάρων. Ὀργανωτικῶς ἐδανείσθησαν πλεῖστα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν τῶν τεκτόνων.

Ἡ δυσαρέσκεια κατὰ τῶν πιέσεων τῆς ἀπολυταρχίας ἦτο γενικὴ καὶ τὸ ἔδαφος ἐξαιρετικῶς πρόσφορον διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἡ νέα Ἐταιρεία, μὲ κέντρον τὴν Νεάπολιν, ἐξηπλώθη βαθμηδὸν καθ' ἕκαστον τὴν Ἰταλίαν. Περί τὸ 1820—1821 οἱ Καρβονάροι ἀνῆρχοντο εἰς 300.000.

Τὸ συνέδριον τοῦ Λάϊμπαχ, ἐκήρυξε τὴν ὀργάνωσιν αὐτὴν ἐκτὸς νόμου, καὶ τὰ μέλη τῆς ἄξια τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὡς ἔνοχα ἐσχάτης προδοσίας. Μετὰ τὴν ἐν Γαλλίᾳ παλινόρθωσιν τῶν Βουρβόνων ὁ καρβοναρισμὸς προσέλαβε γαλλικὸν χαρακτῆρα, ἔστρεψε δὲ τὰς προπαθείας του πρὸς τὴν βαθμιαίαν ἐξάπλωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος, ἐγκαταλείψας πρὸς στιγμήν τὸ σχέδιον τῆς ἀμέσου καὶ βιαίας ἀνατροπῆς. Διτηρήθη μέχρι τοῦ 1830, ὅτε μετὰ τὴν Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν πολλοὶ Καρβονάροι προσῆλθον εἰς τὰς τάξεις τῆς νέας κυβερνήσεως.

Πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν ἱστορικῶς λίαν σημαντικὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῶν Καρβονάρων, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Μπαμπέφ, ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου ἰσότητος. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς παρατάξεως ταύτης ἦτο ὁ Μπουοναρόττι, ὁ Τέστ καὶ ὁ βουλευτὴς νε' Ἀρζανσόν.

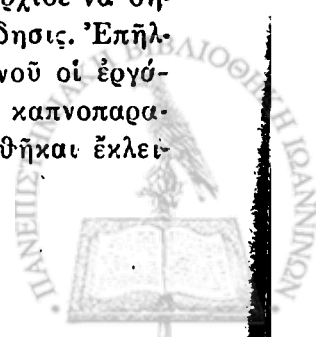
Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν, Ἰταλοὶ πρόσφυγες, ἀπεχωρίσθησαν καὶ ἰδρύσαντες τὴν «Νέαν Ἰταλίαν», ἠγωνίσθησαν ὑπὸ τὸν Μαντόνι μὲ σύνθημα τὴν ἀπελευθέρω-

σιν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ ξένου ζυγοῦ Ὁ καρβοναρισμὸς ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος.

Καρβούνης (Νικόλαος).— Λόγιος καὶ δημοσιογράφος γεννηθεὶς τὸ 1880 ἐν Ἰθάκῃ. Διετέλεσε συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων, μετέσχεν ὄλων τῶν ἀπὸ τοῦ 1912 πολέμων (τὸ 1912 ὡς ἐθελοντὴς Γαριβαλδινός) καὶ ἔγραψε διάφορα ποιήματα, ἐντυπώσεις καὶ διηγήματα. Φανατικὸς μοναρχικὸς καὶ πατριώτης, ἐστράφη μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν (1922) ἀπογοητευμένος, πρὸς τὴν θεοσοφίαν καὶ ἰδρύσεν ἐν Ἀθήναις Θεοσοφικὴν Ἐταιρείαν καὶ Τάγμα τοῦ Ἀστέρος (Κρισναμούρτι). Ἀπὸ τοῦ 1930 ἐστράφη πρὸς τὸν μαρξισμὸν καὶ συνεργάζεται εἰς κομμουνιστικὰ περιοδικά. Τὸ 1934 κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν ὡς μεταφραστὴς τῆς «Καστανῆς Βίβλου». Ὀργάνωσε τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἀντιφασιστικὸν συνέδριον καὶ προήδρευσεν αὐτοῦ (1934).

Καρδίτσα.— Πόλις τῆς Θεσσαλίας ἔχουσα 14.334 κατοίκους. Ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς ἀπετελέσθη κυρίως ἀπὸ μικροαστοὺς τοῦ ὄρειου διαμερίσματος τῆς ἐπορχίας, βιοτέχνας καὶ οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένους ἀγρότας, οἱ ὅποιοι κατῆλθον εἰς Καρδίτσαν διὰ νὰ ἐμπορευθῶσι. Κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετ' αὐτὸν παρουσίασε μεγάλην ἀστικὴν ἐξέλιξιν καὶ σημαντικὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς.

Παρὰ τὴν μικρὰν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἐνεφανίσθη ἐν Καρδίτσει εὐθύς μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ζωηρὸν ἐργατικὸν κίνημα, λόγῳ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν εἶχον τὰ παραγόμενα ἐκλεκτὰ καπνὰ τῆς περιφερείας. Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ προϊόντος τούτου ἐδημιούργησε χιλίους περίπου μονίμους ἐργάτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἤρχισε νὰ δημιουργεῖται ἐργατικὴ συνείδησις. Ἐπῆλθεν ὅμως ἡ κρίσις τοῦ καπνοῦ οἱ ἐργάται διεσπάρησαν εἰς ἄλλα καπνοπαραγωγικὰ κέντρα, αἱ καπνοποθῆκαι ἐκλει-

σαν καί τὸ κίνημα παρουσιάζει σοβαρὰν ὕφεσιν.

Ἄγροτικὸν κίνημα παρουσίασεν ἡ Καρδίτσα ἀπὸ τοῦ 1910 κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν κολλήγων ἔναντιόν τῶν τσιφλικάδων. Τότε οἱ ἄγρόται τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσας ἔλαβον μέρος καὶ εἰς αἰματηρὰς ἀκόμη συγκρούσεις πρὸς τὰ ὄργανα τῆς τάξεως. Ἐκτοτε τὸ ἀγροτικὸν κίνημα περιεπλάκη εἰς τὰς λύσεις τῶν φιλελευθέρων κυβερνήσεων καὶ μόνον μεταπολεμικῶς ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ὡς ριζοσπαστικὸν κίνημα σημειῶσαν τὴν μεγαλυτέραν ἄνοδον ἀπὸ τοῦ 1929 μέχρι τοῦ 1932.

Ἄνεργία μόνιμος δὲν συναντᾶται εἰς εἰς Καρδίτσαν παρὰ μόνον εἰς ὀλίγας ἑκατοντάδας καπνεργατῶν. Ὑπάρχουν ὅμως ἀρκετοὶ ἄποροι ἀπαθλιωμένοι μικροαστοὶ καὶ ἐργατικοὶ μὴ εἰδικευμένοι ἀποξῶντες ἀπὸ οἰανδήποτε ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εὐρίσκουν εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Κοινωνικὴ πρόνοια δὲν ὑπάρχει, πλὴν τῶν βοηθημάτων τὰ ὁποῖα παρέχει ὁ δῆμος καὶ τὰ φιλόπτωχα ταμεῖα τῶν ἐκκλησιῶν. Ὑπάρχει ὅμως νυκτερινὴ σχολὴ ἀπόρων πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ συντηρουμένη ὑπὸ τοῦ συλλόγου «Ἀθηνᾶ».

Ἡ Καρδίτσα ἔχει πληθῶραν ἐπιστημόνων ἰδίως δικηγόρων καὶ ἰατρῶν. Πνευματικὴ κίνησις παρετηρήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεταξὺ τῶν νέων ἐπιστημόνων ὡς ἀντίρροπος δύναμις στροφομένη κατὰ τῶν παλαιῶν ἀντιλήψεων καὶ τῆς κοινωνικῆς καθυστερήσεως. Τὸν πυρῆνα τῆς κινήσεως ταύτης ἀποτελεῖ τὸ σωματεῖον «Λαϊκὴ βιβλιοθήκη», ὅπερ ἰδρύθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1927 μετ' σκοπὸν «να καταστήσῃ προσιτὸν εἰς τὸ κοινὸν πᾶν βιβλίον ἢ ἄλλο μέσον χρήσιμον πρὸς διαπαιδαγώγησιν αὐτοῦ». Τὸ σωματεῖον τοῦτο ὠργάνωσε νυκτερινὰς σχολὰς πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, τὸ δὲ 1929 ἴδρυσεν τὸν «Μορφωτικὸν ὄμιλον» μετ' τοὺς πλέον προωδευμένους νέους ἐπιστήμονας καὶ

φοιτητάς. Ἐπεκτείνουσα τὴν πνευματικὴν τῆς δρασίαν ἡ «Λαϊκὴ βιβλιοθήκη» ἴδρυσεν κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη: τὸν «Καλλιτεχνικὸν ὄμιλον» μετ' σχολεῖον μουσικῆς, παιδικὸν θέατρον καὶ καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις, τὸν «Τουριστικὸν ὄμιλον» διὰ τὴν δημιουργίαν ἐπικοινωνίας μετ' ἄλλα κέντρα δι' ἐκδρομῶν καὶ ἐορτῶν καὶ τέλος τὴν σχολὴν ξένων γλωσσῶν.

Ἡ προοδευτικὴ τάσις τῆς «Λαϊκῆς βιβλιοθήκης» ἐπροκάλεσε τὸν φόβον τῶν ἀντιδραστικῶν κύκλων καὶ τὴν πολεμικὴν των. Τὸ 1932 κατεσχέθησαν ὠρυσμένα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης τοῦ σωματείου καὶ βραδύτερον εἰσῆχθησαν εἰς δίκην οἱ ὑπεύθυνοι.

Ἡ δίκη αὕτη, ἡ ὁποία κατέληξε μετ' ἀθώωσιν τῶν κατηγορουμένων καὶ μετ' ἐπιστροφὴν τῶν κατασχεθέντων βιβλίων, ἐπροκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον ὄλων τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας.

Ἡ Καρδίτσα χρησιμεύει ὡς ἐμπορικὸν κέντρον ἀνταλλαγῆς ἢ διαμετακομίσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῆς περιφερείας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ οἰκονομικὴ τῆς ἀνάπτυξις ὑστερεῖ δεδομένης καὶ τῆς κρίσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ἡ ἐπαρχία Καρδίτσας οἰκονομικῶς δύναται νὰ χωρισθῇ εἰς δύο τμήματα: εἰς τὸ ὄρεινόν τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἀπὸ τὰς ὑπωρείας τῆς Πίνδου καὶ φθάνει μέχρι τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ζοῦν ἐν κλειστῇ σχεδὸν οἰκονομίᾳ καὶ εἰς τὸ πεδινόν, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι εἶναι κολλῆγοι ἀποκατασταθέντες εἰς γεωργικοὺς κλήρους.

Καρέϊεφ (Νικόλαος).— Ρώσος καθηγητῆς, ἱστορικὸς καὶ δημοσιογράφος γεννηθεὶς τὸ 1850. Ὑπῆρξεν εἰς ἕκ των ἐκπροσώπων τῆς ὑποκειμενικῆς κοινωνιολογικῆς σχολῆς τοῦ Λάβρωφ καὶ τοῦ Μιχαηλόφσκι, συνειργάσθη δὲ εἰς λαϊκιστικὰς καὶ φιλελευθέρους ἐφημερίδας. Ἐδῶκε σειρὰν ἱστορικῶν πραγματειῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἄξιαι προσοχῆς. Ἐντι-

θέτως τὰ εἰς τὰς ἡμερίδας δημοσιεύματά του καὶ πρὸ πάντων τὰ ἄρθρα του κατὰ τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ εἶναι ἄνευ βλάβους καὶ ἀνάξια λόγου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπαναστάσεως προσεχώρησεν εἰς τὸ κόμμα τῶν συνταγματικῶν δημοκρατικῶν (καντὲ) καὶ διετέλεσε μέλος τῆς κεντρικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς.

Κάρεϋ (Ἐρρίκος Carey).— Ἀμερικανὸς οἰκονομολόγος (1793—1879). Ἔσκησε μεγάλην ἐπίρροην ἐπὶ τῶν Γάλλων καὶ Γερμανῶν φιλελευθέρων οἰκονομολόγων. Ὑπεστήριξε τὴν ὑπαρξίν εἰς τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις μιᾶς ἁρμονίας, ἣτις κατ' αὐτὸν προήρχετο ἐκ τῆς φιλελευθέρως ἀνταλλαγῆς. Μετὰ τὸ 1840, ἐγένετο θερμὸς ὑποστηρικτὴς τοῦ προστατευτισμοῦ. Ὑπῆρξεν ὁπαδὸς τοῦ ἀποκεντρωτισμοῦ τῆς βιομηχανίας.

Καρλάϋλ (Θωμᾶς Carlyle).— Διάσημος Σκώτος ἱστορικός (1795—1881). Υἱὸς πτωχοῦ ἀγρότου, ἐδοκίμασε μυρίας στερήσεις καὶ ἀνευρέθη μὲ πνεῦμα αὐστηροῦ πουριτανισμοῦ. Ἀποφοιτήσας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου ὅπου ἐσπούδασε τὰ μαθηματικά, ἤσκησε κατ' ἀρχὰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Κατόπιν ὅμως εἰσῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου ὅπου ἐσπούδασε νομικὰ καὶ θεολογίαν.

Τὸ 1826, νεώτατος ἀκόμη ἐνυμφεῦθη τὴν Ἰωάνναν Οὐέλς καὶ εἰργάσθη ἐπὶ ὀκταετιᾶν μονάζων εἰς τὸ κτῆμα τῆς συζύγου του παρὰ τὸ Ντωμφρίς.

Ἀπὸ τοῦ 1834 μετώκησεν εἰς Λονδὶνον ὅπου καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του.

Τὸ 1866, ὁ Καρλάϋλ ἀνεκηρύχθη πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου, τιμῆς ἔνεκεν. Ἐχθρὸς ὅμως πάσης ἐπιδείξεως, ἀπέφυγεν οἰονδήποτε ἀξίωμα καὶ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν συγγραφὴν. Τὴν συγγραφικὴν του σταδιοδρομίαν ἤρχισε δημοσιεύων κριτικὰ καὶ βιογραφικὰ ἄρθρα, εἰς διάφορα σοβαρὰ περιοδικὰ. Ταῦτοχρόνως, ὢν γνώστης

τῆς γερμανικῆς, κατέγινεν εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν σειρὰν ἔργων τῶν μεγάλων Γερμανῶν συγγραφέων: τοῦ Σίλλερ, τοῦ Γκαίτε κ. ἄ.

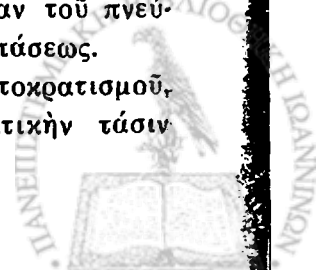
Τὸ κύριον ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται ἡ δόξα τοῦ Καρλάϋλ, εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως» ἐκδοθὲν τὸ 1831. Δεύτερον σημαντικὸν ἔργον του ὑπῆρξεν τὸ «Σάρτορ Ρεζάρτους» ὅπου ἐξομολογεῖται τὰς ψυχικὰς του περιπετείας καὶ ἀσχεῖ δριμυτάτην κριτικὴν τῆς ἀγγλικῆς κοινωνίας.

Ἀξιόλογοι εἶναι καὶ αἱ μελέται του: «Χαρτισμὸς» (1839), «Παρελθὸν καὶ παρὸν» (1843), «Περὶ ἡρώων, λατρείας ἡρώων καὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ» (1846), «Ἱστορία Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου τῆς Πρωσσίας» (6 τόμ. 1858—1865), «Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰωάννου Στέρλεγκ» (1851) κ. ἄ.

Τὸ κύριον τῆς προσωπικότητος τοῦ Καρλάϋλ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὸν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ἐποχὴν τὴν λεγομένην βικτωριανήν. Ὡς συγγραφεὺς ἀνεδείχθη διὰ τὸ μοναδικὸν ὕψος του, τὴν παρατηρητικότητά του καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν ψυχολογικὴν διεισδυτικότητά του. Εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ζωντανεύη παρωχημένας σελίδας τῆς ἱστορίας καὶ χάρις εἰς τὰς χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας τὰς ὁποίας ἐξέλεγε μὲ ἀφάνταστον τέχνην, νὰ προβάλλῃ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἐπάνω εἰς τὸ πλαίσιον τῆς συγχρόνου πραγματικότητος. Εἶρων σκληρὸς, προδίδει ἐν τούτοις εἰς κάθε γραμμῇ του ἀνώτερον ἀνθρωπισμόν.

Ἐκπρόσωπος μιᾶς ἀστικῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία ἠτοιμάζετο νὰ βαδίσῃ τὴν κατωφέρειαν τῆς ἀντιδράσεως, ἀντέταξεν, ἐκ τῶν πρώτων, τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀτομικῆς ἠθικῆς καὶ τὴν θεοποίησιν τῆς προσωπικότητος ἐναντίον κάθε ἐπαναστατικῆς ἐξελίξεως, ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ συνέχειαν τοῦ πνεύματος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Θεωρητικὸς τοῦ ἀριστοκρατισμοῦ, κατεπολέμησε κάθε λαοκρατικὴν τάσιν

καὶ ἀντέταξεν εἰς τὰς ἰδέας τῆς ἰσότητος, καὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ πλήθους, τὴν λατρείαν τοῦ ἥρωος, τὴν παντοκρατορίαν τῆς προσωπικότητος. Ὑπῆρξε πολέμιος ὄχι μόνον τῆς ὀμαδικότητος καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἐργαζομένων — ὡς τάξεως — ἀλλὰ καὶ τοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ.

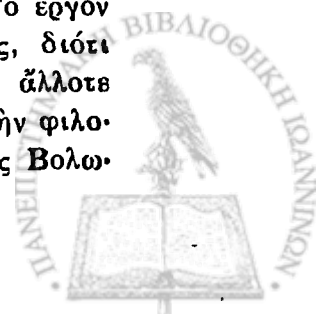
Κάρλοβιτς (Karlowitz).— Πόλις τῆς Κροατίας, περιελθοῦσα μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν, γνωστὴ κυρίως ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ συναφθείσης τὸ 1699 συνθήκης. Ἡ *συνθήκη* τοῦ *Κάρλοβιτς* συνήφθη τῆν 26 Ἰανουαρίου 1699 μετὰ τὴν Αὐστρίας, Ρωσσίας, Πολωνίας καὶ Βενετίας ἀφ' ἑνὸς καὶ Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου. Τὴν Τουρκίαν ἀντιπροσώπευεν ὁ ρεῖζ ἐφέντης Ραμῆ Μεχμέτ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὅστις μόνος διεξήγαγε τὰς συζητήσεις. Ὡς μεσάζοντες παρίσταντο ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας καὶ Ὀλλανδίας. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Τουρκία παρητήθη τῶν ἐπὶ τῆς Τρανσυλβανίας βλεψέων τῆς καὶ ἐξεκένωσε τὴν Οὐγγαρίαν, διατηροῦσα μικρὰν λωρίδα μετὰ τῶν ποταμῶν Τισία καὶ Μάρου. Ἡ Ρωσία διετήρει τὴν Ἀζοφικὴν, ἡ Πολωνία ἀνέκτα τὴν Ποδολίαν καὶ τὴν Οὐκρανίαν, ἡ δὲ Βενετία διετήρει τὴν Πελοπόννησον μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ, τὴν Λευκάδα καὶ Αἴγινα, ἐξ φρούρια τῆς Δαλματίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὰς ὁποίας κατεῖχε πρὸ τοῦ πολέμου, ἀπέδιδε δὲ εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν Ναύπακτον καὶ τὴν Πρέβεζαν. Πρότασις τῆς Αὐστρίας περὶ ἀποδόσεως τοῦ Ἁγίου Τάφου εἰς τοὺς Φραγκισκανοὺς ἀπερρίφθη.

Κάρλστατ (Ἀνδρέας Ροδόλφος Μποντενστάιν Karlstadt).— Γερμανὸς θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστὴς (1480—1581), καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Βιττενβέργῃ. Μαθητὴς τοῦ Λουθήρου ἐν ἀρχῇ, προσεχώρησε βραδύτερον εἰς τοὺς Ἀναβαπτιστὰς (βλ. λ.) καὶ ἐκηρύχθη ἀντίπαλος τοῦ Λουθήρου. Ἀνῆκεν εἰς τὴν δεξιάν τῶν Ἀναβαπτιστῶν, ὧν κεκηρυγ-

μένος κατὰ τῆς βίας. Λαβὼν μέρος εἰς τὸν πόλεμον τῶν χωρικῶν καὶ καταδιωχθεὶς προσέφυγεν εἰς τὸν Λούθηρον καὶ διὰ τῆς προστασίας του εὔρε ἄσυλον εἰς Κέμπεργκ, ὅπου ἔζησεν ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα ὡς ἔμπορος. Τὸ 1528 ἀναμιχθεὶς εἰς νέας ταραχὰς κατέφυγεν εἰς Ζυρίχην καὶ κατόπιν εἰς Βασιλείαν, ὅπου διετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου του καθηγητὴς τῆς θεολογίας καὶ ἱεροκῆρυξ.

Κάρντιφ (Cardiff).—Μεγάλῃ ἐμπορικῇ πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Οὐαλλίᾳ, ἔχουσα 190 χιλ. κατοίκους. Τὸ Κάρντιφ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐν τῷ κόσμῳ λιμὴν ἐξαγωγῆς γαιανθράκων, ἐξυπηρετῶν τὴν παραγωγὴν τῶν πλουσιωτάτων ἀνθρακωρυχείων τῆς Ν. Οὐαλλίας. Τὸ 1922 ἐξήχθησαν ἐξ αὐτοῦ 12.941.000 τόννοι ἀξίας 28.1 ἑκατομ. λιρῶν. Ἡ γενικὴ κίνησις τοῦ λιμένος ἀνῆλθε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς 18.085 πλοῖα χωρητικότητος 17,8 ἑκατομ. τόννων. Ἐχει ἐπίσης λίαν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν. Εἶναι εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων λιμένων προσεγγίσεως ἑλληνικῶν φορτηγῶν καὶ ἔδρα πολλῶν ἑλληνικῶν ἐφοπλιστικῶν γραφείων. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1934 ἐκηρύχθη ἐκεῖ ἀπεργία τῶν πληρωμάτων τῶν εἰς τὸν λιμένα εὐρισκομένων ἑλληνικῶν πλοίων ἐναντίον τῆς περικοπῆς τῶν μισθῶν.

Καρντούτσι (Ἰωσίας Carducci).— Ἰταλὸς ποιητὴς γεννηθεὶς τὸ 1835. Υἱὸς φανατικοῦ Καρβονάρου, ἐποτίσθη ἀπὸ μικρὸς μὲ μῖσος κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν τῆς Ἰταλίας καὶ κατὰ τοῦ κληροῦ, τοῦ ἐτέρου τυράννου τῆς Ἰταλίας. Ἐγραψε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς, τὰς πλείστας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἐνότριο Ρομάνο*, διαπνεομένας κυρίως ἀπὸ πατριωτικὸν αἰσθημα καὶ θαυμασμὸν παντὸς τοῦ ἰταλικοῦ. Τὸ ἔργον του περιέχει πολλὰς ἀντιφάσεις, διότι ἄλλοτε ὑπῆρξε μοναρχικὸς καὶ ἄλλοτε δημοκρατικὸς. Ἐδίδαξεν ἰταλικὴν φιλολογίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βολω-

νίας, εξέδωκε δὲ πλείστα ἱστορικά καὶ κριτικά ἔργα ὑπὸ τὸ ἀληθὲς ὄνομά του. Τὸ 1906 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν φιλολογίαν.

Καρνώ (Carnot).—1) Λάζαρος Νικόλαος. Γάλλος στρατηγὸς καὶ πολιτικός (1753—1823), εἷς ἐκ τῶν σημαντικῶν παραγόντων τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασεως. Κατ' ἀρχὰς λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ἐξελέγη ἀργότερον (1791) μέλος τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως καὶ ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς θανατικῆς καταδίκης τοῦ Λουδοβίκου τοῦ 16ου. Προαχθεὶς εἰς στρατηγόν, ὠδήγησε τὸ δημοκρατικά στρατεύματα εἰς πολλὰς νίκας.

Τὸ 1795 ἔγινε μέλος τοῦ Διευθυντηρίου καὶ τὸ 1800 ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀλλὰ διαφωνῶν πρὸς τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τοῦ Βοναπάρτου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Τὴν αὐτὴν ἀντίστασιν ἔφερε καὶ ἀργότερον εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιωματος. Ὁ Ναπολέων ὁμοῦς ἐκτιμῶν τὴν ἀξίαν του τὸν διώρισεν ἀργότερον ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῷ ἔδωκε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Βουρβόνων ὡς βασιλοκτόνος. Κατέφυγεν εἰς τὴν Βαρσοβίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Μαγδεμβούργον ὅπου καὶ ἀπέθανε. Διεκρίθη ὡς συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων μηχανικῆς καὶ μαθηματικῶν. Ἐπίσης ἔγραψε καὶ ἀπομνημονεύματα τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν τὸ 1862—1864, εἰς δύο τόμους.

2.— Λάζαρος Ἰππόλυτος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, δημοσιογράφος καὶ πολιτικός (1801—1888). Διεκρίθη κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Σαιν—Σιμόν. Τὸ 1848 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.

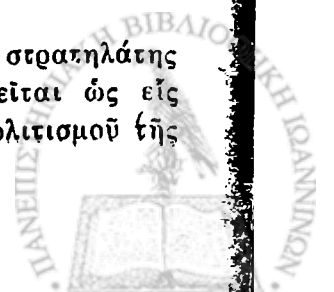
3.— Μάριος Φραγκίσκος Σαντί. Γάλλος πολιτικός (1837—1894), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον καὶ εἰς τὴν σχολὴν μηχανικῶν. Ἡ πολιτικὴ σταδιοδρομία του ἤρχισε τὸ 1871 ὅτε ἔγινε νομάρχης τοῦ

Κάτω Σηκουάνα, καὶ ἀνεδείχθη εἰς τὰ κρίσιμα πολιτικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀργανώσας τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν τῆς Νορμανδίας. Κατόπιν τούτου ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ νομοῦ Côte d'Or εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν.

Ἐκτοτε, γνωστὸς πλέον καὶ χαιρῶν μεγάλης δημοτικότητος, ἐξελέγετο κατ' ἐπανάληψιν βουλευτής. Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1880 μέχρι Νοεμβρίου 1881 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων. Ἀργότερον (1885) ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν Μπρισσόν, διετήρησε δὲ τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Φρεσσινὰ διάδοχον κυβέρνησιν (1886). Τὴν 3 Δεκεμβρίου 1887, παραιτηθὲντος τοῦ Ἰουλίου Γκρεβύ, ἀνεδείχθη πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Τὴν προεδρίαν τῆς Δημοκρατίας διετήρησε μέχρι τῆς 24ης Ἰουνίου 1894, ὅτε ἐδόλοφονήθη ὑπὸ Ἰταλοῦ ἀναρχικοῦ.

Κάρολος ὁ Μέγας ἢ Καρλομάγνος.— Βασιλεὺς τῶν Φράγκων καὶ αὐτοκράτωρ τοῦ γερμανορωμαϊκοῦ κράτους (742—814). Ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Γ', ἀπεδύθη εἰς ἐκστρατείας καὶ καταλαβὼν τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν ἐστέρθη ὑπὸ τούτων «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων». Κατόπιν συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐνώσῃ τὸ βυζαντινὸν κράτος μετὰ τοῦ ἀνδροθέντος ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐρχόμενος εἰς γάμον μετὰ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας Εἰρήνης. Ἀποτυχῶν ὁμοῦς, ἔνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν συγγενῶν τῆς Εἰρήνης ἀπεδύθη εἰς νέας ἐκστρατείας κατὰ τῶν Σαξόνων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐξεχριστιάνισε διὰ τῆς βίας. Καίτοι ἦτο ἀγράμματος ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν παιδείαν, συνεχέντρωσε περὶ ἑαυτὸν σοφοὺς ἄνδρας καὶ ἴδρυσεν σχολεῖα πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

Ἀπεκλήθη Μέγας ὡς στρατηλάτης καὶ ἀναμορφωτής. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν θεμελιωτῶν τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης.

Κάρολος ὁ Α΄.— Βασιλεὺς τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας, διάδοχος τοῦ Ἰακώβου τοῦ Α΄ (1600—1649). Ἐδείχθη εὖνους πρὸς τὴν ἐπισκοπικὴν Ἐκκλησίαν, κατεδίωξε δὲ τοὺς πρεσβυτεριανούς καὶ τοὺς πουριτανούς. Ἐπειράθη νὰ καταργήσῃ τὸ κοινοβούλιον, πλὴν τὸ 1640 ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ πάλιν τὰς βουλὰς καὶ νὰ δεχθῆ τὴν φυλάκισιν καὶ θανάτωσιν τῶν ἀπολυταρχικῶν ὑπουργῶν του καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν βασιλικῶν προνομίων. Ἐνεκα νέων θρησκευτικῶν ταραχῶν καὶ τῶν ἀπολυταρχικῶν του τάσεων, περιεπλέχθη εἰς ἀγῶνας ἐναντίον τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχὴν κοινοβουλίου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνεμίχθη καὶ ὁ *Κρόμβελ* (βλ. λ.). Συλληφθεὶς ἐδικάσθη ὡς τύραννος καὶ ἀπεκεφαλίσθη δημοσίᾳ ἐν Λονδίῳ τὸ 1649.

Κάρολος Η΄. (Φραγκίσκος Ἰωσήφ).— Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας (1887—1922) καὶ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (ὑπὸ τὸν τίτλον *Κάρολος Δ΄*). Ὡς ἔγγονος τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ τοῦ Α΄ ἀνεκηρύχθη διάδοχος τοῦ Αὐστροουγγρικοῦ θρόνου μετὰ τὴν ἐν Σεραγέβω δολοφονίαν τοῦ ἀρχιδουκῶς Φραγκίσκου Φερδινάνδου (κατ' Ἰούνιον 1914). Ἀποθανόντος τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ τοῦ Α΄ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τὴν 21 Νοεμβρίου 1916. Ἀπεπειράθη τότε νὰ κλείσῃ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Γερμανίας χωριστὴν εἰρήνην μὲ τὰς δυνάμεις, ἀλλ' ἀπέτυχε λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὰς προηγηθείσας τῆς καταρρέσεως τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας ἡμέρας κατέβαλεν ἀπεγνωσμένας προσπάθειάς διὰ νὰ σώσῃ τὸ στέμμα του, ὑποσχόμενος αὐτονομίαν εἰς τὰς διαφόρους ἐθνότητας. Ἐπελθούσης τῆς καταρρέσεως τοῦ μετώπου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ. Τὸ 1919 ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Αὐστρίας ἐκπτωτος καὶ ἀπελάθη ἐκ τῆς χώρας. Ἐκτοτε μέχρι τοῦ θανάτου του εἰργάζετο μετὰ τῆς διαβοήτου συζύγου του Ζίτας διὰ τὴν ἀνά-

κτησιν τοῦ θρόνου. Συλληφθεὶς τὸ 1921 περιορίσθη τῇ συμφωνίᾳ τῶν συμμάχων εἰς Μαδέραν ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Κάρολος Η΄.— Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1550—1574), υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Β΄ καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τὸ 1560. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐξεργάγη ὁ θρησκευτικὸς πόλεμος ἐν Γαλλίᾳ μεταξὺ τῶν καθολικῶν καὶ τῶν Οὐγενότων ὁ καταλήξας εἰς τὴν Εἰρήνην τοῦ ἀγίου Γερμανοῦ (1576) δι' ἧς παρεχωρήθη εἰς τοὺς Οὐγενότους μεγαλυτέρα θρησκευτικὴ ἐλευθερία.

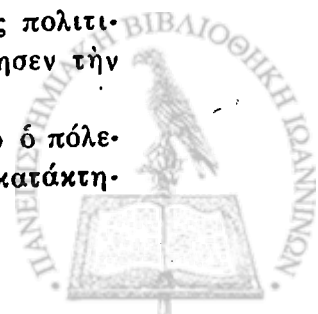
Παρὰ τὴν θέλησίν του, παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς φανατικῆς καθολικῆς μητρὸς του, ἔδωσε τὴν συγκατάθεσίν του διὰ τὴν κατὰ τὴν φοβερὰν «νύκτα τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου» ἐπισυμβᾶσαν σφαγὴν τῶν Οὐγενότων. Ἐκτοτε κατατρυχόμενος ἐκ τύψεων ἀπέθανε νεώτατος.

Κάρολος Ι΄.— Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1757—1836), υἱὸς τοῦ δελφίνου Λουδοβίκου, ἔγγονος Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ΄ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄ καὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ΄. Κατ' ἀρχὰς ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος τοῦ Ἀρτινά. Ἐξῆσεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅποτε ἔφυγεν εἰς Τουρίνον, ὅπουθεν εἰργάζετο ὅπως κινήσῃ τὰ ἀνακτοβούλια ἐναντίον τῆς ἐπαναστάσεως.

Κατὰ τὸ ἀντεπαναστατικὸν κίνημα τῆς Βανδέας ἐκλήθη νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιδράσεως, ἀλλ' ἔδειξε τόσην δειλιάν, ὥστε νὰ θέλῃ νὰ διευθύνῃ τὸ κίνημα ἔξωθεν.

Ἐκτοτε ἔξῆσεν ἐν ἔξορίᾳ. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ 1814 μετὰ τὴν παλινόρθωσιν καὶ ἀνηγορεύθη ἀντιβασιλεὺς. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Λουδοβίκου, παρέσχε δὲ ἀμνηστειάν εἰς τοὺς πολιτικούς ἐγκληματίας καὶ κατήργησεν τὴν λογοκρισίαν.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐγένετο ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Ἀλγερίας καὶ ἡ κατάκτη-

σις αὐτῆς. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς βασιλείας του ὑπεγράφη ἡ ἐν Λονδίῳ συνθήκη ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τὸ 1827, ἣς συνέπεια ἦτο ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Μαιζῶν εἰς Πελοπόννησον. Ἀργότερον παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου καὶ νὰ περιστείλῃ τὰ ἐκλογικὰ δικαιώματα. Ἡ στροφή του αὕτη προὐκάλεσε τὴν ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἐκηρύχθη ἔκπτωτος. Κατόπιν ματαίων ἀποπειρῶν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου, ἀπῆλθε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Ἀγγλίαν.

Κάρολος Ε΄. — Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας (1500—1558), υἱὸς τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Φιλίππου καὶ ἑγγονος τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α΄, ἐκ μητρὸς δὲ ἑγγονος τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἰσπανίας. Τὸ 1516, ἀποθανόντος τοῦ Φερδινάνδου, ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἰσπανικὸν θρόνον, ἀντὶ τῆς παρὰ φρονος μητρὸς του.

Εἶχε σύμβουλον τὸν περιώνυμον ὑπουργὸν Χίμενεθ. Τὸ 1519 διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας τὸν ἀποθανόντα πάππον του Μαξιμιλιανόν, ἐστὲφθη δὲ ὑπὸ τοῦ πάπα λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐξεργάγησαν αἱ θρησκευτικαὶ ταραχαί, πρὸς καθησύχασιν τῶν ὁποίων συνεκροτήθη ἡ περίφημος ἐν Βορματῖα σύνοδος ἐκ πάντων τῶν ἡγεμόνων τοῦ κράτους. Ἐκεῖ παρουσιάσθη ὁ Λούθηρος ἐξέθηκε τὰς θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις. Ὁ Κάρολος ἀπεδοκίμασε τὰς προτεινομένας μεταρρυθμίσεις καὶ προσηνέχθη αὐστηρότατα τότε πρὸς τὸν Λούθηρον. Πληροφορηθεὶς ὅτι ἐν Ἰσπανίᾳ ἐξεργάγησαν νέαι στάσεις ἔσπευσεν ἀμέσως ἐκεῖ καὶ τὰς κατέστειλεν.

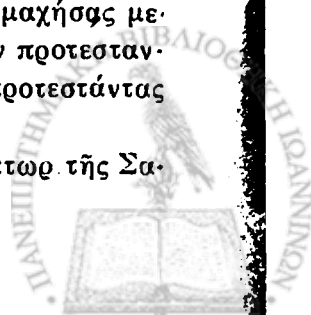
Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐνέσχυψεν ἐξ ἀνατολῶν νέα θύελλα. Οἱ Τοῦρκοι προχωροῦντες κατέλαβον τὸ Βελιγράδιον καὶ

εἰσέβαλον εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Ταυτοχρόνως οἱ Γάλλοι ἐπετέθησαν ἐναντίον του ἐν Ἰσπανίᾳ, Κάτω Χώραις καὶ Ἰταλίᾳ. Παρὰ τὰς πρώτας νίκας τῶν Γάλλων, ἀλλεπάλληλοι ἐπιτυχίαι τῶν γερμανικῶν ὅπλων ἠνάγκασαν τὴν Γαλλίαν νὰ συμολογήσῃ τὴν συνθήκην εἰρήνης τῆς Μαδρίτης (1526).

Ἀλλὰ μετὰ ἐν ἔτος ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος τῇ ὑποκινήσει τοῦ πάπα, ὅστις καὶ συνεμάχησε μὲ τὸν Φραγκίσκον τῆς Γαλλίας, ὁ Κάρολος θριαμβεύσας καὶ πάλιν, τὸν μὲν πάπαν ἀπήγαγεν αἰχμάλωτον, μετὰ δὲ τοῦ Φραγκίσκου ἔκλεισε τὴν ἐν Καμπραὶ συνθήκην, δι' ἣς ἀνεγνωρίζετο κύριος τῆς Ἰταλίας. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ τὸν προτεσταντισμὸν ὡς ἀνεγνωρισμένην θρησκείαν, μέχρις ὁριστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος διὰ συνόδου. Εἰς τὴν παραχώρησιν ταύτην προέβη ἵνα συναθροίσῃ περὶ ἑαυτὸν τοὺς προτεστάντας ἡγεμόνας, ἐναντίον τῶν προελαυνόντων καὶ πολυορχούντων ἤδη τὴν Βιέννην Τούρκων, οἱ ὅποιοι πολλὰ παθόντες χάρις εἰς τὸν στρατηγὸν Σεβαστιανὸν Σέρτλιν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Οὐγγαρίαν. Τὸ 1535 ἀνέλαβεν ἐκστρατείαν εἰς Ἀφρικὴν, θριαμβεύσας δὲ κατὰ τοῦ λυμαιομένου τὰ παράλια πειρατοῦ Χαϊρεδὶν Βαρβάρουσα, ἀπληλευθέρωσε 22000 χριστιανούς δούλους καὶ παρέδωσε τὴν χώραν εἰς τὸν «νόμιμον κύριον αὐτῆς» Μουλέϊ Χασάν. Τὸ 1536 ἤρχισεν ὁ Φραγκίσκος τρίτον πόλεμον ἐναντίον τοῦ Καρόλου ἀπολήξαντα εἰς νίκην τοῦ Καρόλου καὶ εἰς τὴν συνθήκην τῆς Νικαίας (1538).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἠϋξήθησαν σημαντικῶς αἱ ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ κτήσεις τῆς Ἰσπανίας, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Κορτές τὸ Μεξικὸν (1519) καὶ τὸ 1536 ἀνεκάλυφθη καὶ ἐκυριεύθη ἡ Καλλιφορνια. Μετὰ ταῦτα ὁ Κάρολος συμμαχήσας μετὰ τοῦ Πάπα ἀπεκήρυξε τὸν προτεσταντισμὸν καὶ σήκωσε τοὺς προτεστάντας ἐν Μύλβεργ (1541).

Μετ' ὀλίγον ὁμως ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σα-

ξωνίας Μαυρίκιος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Β' τῆς Γαλλίας ἐνίκησε τὸν Κάρολον καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Πασσάου, τὴν ἀποδίδουσαν εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν.

Κάρολος δ' Β', δούξ τοῦ Νεβέρ.— Διεκδικητὴς τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐμφανισθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος. Ὑπεστήριξεν ὅτι ἦτο ἀπόγονος τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας μὲ τὸν σκοπὸν γενικῆς ἐξεγέρσεως αὐτῶν κατὰ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸ 1612, κατόπιν πολλῶν συνειρηώσεων μετὰ τοῦ Καρόλου συνεκροτήθη γενικὴ συνέλευσις τῆς Ἡπείρου, Μακεδονίας, Ἀλβανίας, Βουλγαρίας, Σερβίας, Δαλματίας, εἰς Κοῦκι τῆς Ἀλβανίας, καθ' ἣν συνεζητήθησαν τὰ καθέκαστα τῆς ἐπικειμένης ἐξεγέρσεως. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ καπουκίνος Ἰωσήφ ἐκήρυσσεν ἐν Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ γενικὴν σταυροφορίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ἐνεκα ὅμως τῆς ἀντιδράσεως τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἰσπανικῆς αὐλῆς, τὸ ἐγχείρημα εἰς οὐδὲν ἀποτελέσμα κατέληξε. Μόνον ὁ Διονύσιος Τρίκτης, ὁ ἐπικαλούμενος Σκυλόσοφος ἐπεχείρησεν ἔνοπλον κατὰ τῶν Τούρκων κίνημα ἐν Ἡπείρῳ, τὸ ὁποῖον ὅμως, μονομερῶς ἐκτραγῆν, ἀπέτυχε.

Κάρολος Α'.—Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας (1839—1914), υἱὸς τοῦ Καρόλου Ἀντωνίου Χοεντζόλλερν-Ζιγμαρίγκων. Τὸ 1866 τῷ προσεφέρθη τὸ στέμμα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ρουμανίας. Τὸ 1877 ἐβοήθησε σπουδαίως τὸν ρωσικὸν στρατὸν κατὰ τῶν Τούρκων. Τὸ 1878 ἀνεκήρυξε τὴν Ρουμανίαν εἰς ἀνεξάρτητον κράτος καὶ τὸ 1881 ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς βασιλείον.

Κάρολος Β'.—Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας, υἱὸς τοῦ Φερδινάνδου, γεννηθεὶς

τὸ 1893. Τὸ 1921 ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Ἑλένην τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ζωὴ του ὑπῆρξε πλήρης ἐρωτικῶν σκανδάλων καὶ ἀπαγωγῶν, δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του καταληφθεὶς ἀπὸ αἰφνίδιον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν «λαὸν του», ἐπανῆλθε κρυφίως εἰς Ρουμανίαν καὶ ἀνέλαβε τὸν θρόνον.

Καρολύϊ (Μιχαήλ). Διάσημος Οὐγγρος πολιτικὸς γεννηθεὶς τὸ 1875. Βουλευτὴς, ἀκόμη, ἐπὶ τῆς δυαδικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Αὐστροουγγαρίας (1910) ἀνῆκε πάντοτε εἰς τὴν προσοδευτικὴν παράταξιν, προσελκύσας τὴν λαϊκὴν συμπάθειαν διὰ τὰς τολμηρὰς φιλοπροόδους ἀρχὰς του. Εἰς τὴν ἀντιδραστικὴν ἐκείνην βουλήν, ὁ Καρολύϊ διεξήγαγεν ἱστορικοὺς ἀγῶνας ὑποστηρίξας τὴν εἰσαγωγὴν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἐν Οὐγγαρίᾳ.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ, χαίρων μεγάλης δημοτικότητος διεδραμάτισε σπουδαῖον μέρος καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918 ἀνέλαβε τὴν προεδρείαν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως.

Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ πρωθυπουργοῦ, συνωμολόγησεν ἀμέσως, ἐν Βελιγραδίῳ, μὲ τοὺς συμμάχους, τὴν συνθήκην τῆς ἀνακωχῆς. Τὴν 11ην Ἰανουαρίου τοῦ 1919 ἐγένετο πρόεδρος τῆς οὐγγρικῆς δημοκρατίας. Ἡ διοίκησις του ὑπῆρξε χαλαρά, καὶ ἡ ἀντιφαστικὴ πολιτικὴ του εἰς τὸ οἰκονομικοκοινωνικὸν ζήτημα ἐδημιούργησεν νέαν ἐπαναστατικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ἡ παραίτησις τοῦ Καρολύϊ τὴν 21 Μαρτίου τοῦ 1919 καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος ὑπὸ τὸν Μπέλα Κούν.

Ἡ ἐπικράτησις τῶν φασιστικῶν στοιχείων καὶ τῆς ἀντιδράσεως ὑπὸ τὸν Χόρτυ, δὲν ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ δημιουργήσῃ καλυτέρας ἡμέρας διὰ τὴν

πολιτικήν δρασίαν τοῦ προοδευτικοῦ Καρολί. Ἐγραψεν ἀξιόλογα ἄρθρα καὶ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ πολύκροτον ἔργον «Ἐναντίον ἑνὸς ὀλοκλήρου κόσμου» (γερμανιστί, 1924).

Κάρους (Παῦλος Carus).—Ἀμερικανὸς φιλόσοφος, (1852—1919) καθηγητὴς ἐν Σικάγῳ, ἰδρυτὴς τοῦ μηνιαίου φιλοσοφικοῦ ἐκλαϊκευτικοῦ περιοδικοῦ «The Open Court» καὶ τοῦ τριμηνιαίου περιοδικοῦ «The Monist». Μαθητὴς ὢν τοῦ Μάχ ἐγένετο κήρυξ καὶ ἀπολογητὴς τοῦ βουδδισμού. Ὁ «μονισμὸς» του συνίσταται κυρίως εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ συμφιλιώσῃ τὴν θρησκείαν πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Προσπαθεῖ νὰ ἰδρῶσῃ μεταφυσικὴν «στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας» καὶ ὑποστηρίζει τὴν θεωρίαν τοῦ παμβιοτισμοῦ, δηλαδὴ τῆς «καθολικῆς ζωῆς» τῆς φύσεως. Εἰς τὸ πρόβλημα τῆς θρησκείας ὁ Κάρους ὑποστηρίζει τὸν «ἐνθεϊσμόν», καθ' ἣν ὁ θεὸς ἀντιπροσωπεύει τὴν ἔμμονον παντοδυναμίαν τοῦ σύμπαντος, τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου, ἢ ὁποία καθορίζει τὴν τύχην τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Κάρους ὑποστηρίζει ἐπίσης τὴν ἀθανασίαν, τὴν ὁποίαν ὀρίζει ὡς παράτασιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ψυχῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Monism, its scope and import» (1892), «Religion and science» (1893), «Primer of philosophy» (1896), «The soul of man» (1900), «Fundamental problems» (1903), «Pragmatism» (1908), «Philosophy as a science» (1909). Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε πλείστα ἄρθρα εἰς τὰ δύο ἀνωτέρω περιοδικὰ καὶ μελέτας περὶ τοῦ βουδδισμού.

Καρποκρατιανοί.—Χριστιανοὶ αἰρετικοί, ὁπαδοὶ τοῦ κατὰ τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντος Ἀλεξανδρινοῦ «γνωστικοῦ» φιλοσόφου Καρποκράτους. Ἡ αἵρεσις τῶν Καρποκρατιανῶν ἦτο κομμουνιστικὴ καὶ ἀπίστατο πολὺ τοῦ ἐπισήμου χριστιανικοῦ δόγματος. Κατ' ἀ-

τοῦς ἡ δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ συνίσταται ἐν τῇ κοινοκτημοσύνῃ καὶ τῇ ἰσότητι. Ἐν τῷ σύμπαντι τὰ πάντα εἶναι κοινὰ. Ὁ οὐρανὸς ἀπλοῦται ἐξ ἴσου πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ καλύπτει ὁμοίως ὀλόκληρον τὴν γῆν. Τὸ φῶς ἐπίσης σκορπίζεται ἐξ ἴσου εἰς ὅλους. Ἡ φύσις προσφέρει εἰς ὅλα τὰ ἔμψυχα ὄντα τὰ δῶρα της. Τὰ ζῶα ζοῦν ἄνευ νόμων καὶ ζευγαροῦν ἄνευ διατυπώσεων. Μόνον μετὰ τὴν πτώσιν τῶν κατωτέρων ἀγγέλων ἐνεφανίσθησαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων αἱ ἀνισότητες καὶ αἱ διαφοραὶ. Τὴν κοινοκτημοσύνην ἀντικατέστησεν ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ οἱ νόμοι οἱ προωρισμένοι νὰ τὴν προστατεύουν. Αἱ γενετήσιοι ὡσαύτως σχέσεις ἦσαν ἀπολύτως ἐλεύθεραι. Βραδύτερον πολὺ, ἐνεφανίσθη ὁ διακανονισμὸς τῆς γενετήσιου ζωῆς καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς μοιχείας. Ἡ διαίρεσις τῆς κοινωνίας εἰς πολλὰς ἀνταγωνιζομένας ομάδας ἐγέννησε τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζουν ὡς ἁμαρτήματα, ὅλας τὰς πράξεις, αἵτινες στρέφονται κατὰ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ὁ Ἰησοῦς κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον ἐπροξένησαν οἱ πεπτωκότες ἄγγελοι. Ἐπανεφέρην ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πνεῦμα τῆς κοινότητος, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς τὸ σύμπαν καὶ κατέστησε περιττοὺς ὅλους τοὺς νόμους. Πιστοὶ εἰς τὰς θεωρίας των οἱ Καρποκρατιανοὶ ἔζων ἐν ἀπολύτῳ κοινοκτημοσύνῃ καὶ κοινογαμίᾳ. Ἡ αἵρεσις των ἐξηπλώθη ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς καὶ εἰς τὴν Ρώμην.

Καρριέ (Ἰωάννης Βαπτιστῆς Carrier).—Γάλλος ἐπαναστάτης (1756—1794), μέλος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν ὁποίαν εἰσελθὼν τὸ 1792, ἐνήργησεν ὑπὲρ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου. Πρωταγωνίστησεν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν Γιρονδίων καὶ τὴν στροφὴν πρὸς ἄκρως ἐπαναστατικὰς κατευθύνσεις. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆ

τρομοκρατίας, εἰς Νάντην δὲ ὅπου ἐστάλη τὸ 1793 ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐξετέλεσεν ἑκατοντάδας ἐπαναστατῶν. Μετὰ τὴν θερμοδωριανὴν στροφὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Καρριὲ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἐκαρτομήθη.

Καρτέλ (γαλλ. καὶ ἀγγλ. cartel, γερμ. Kartell).— Διεθνῆς ὄρος τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας σημαίνων συνεννόησιν, συνεταιρισμὸν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι διατηροῦσαι τὴν διοικητικὴν ἀνεξαρτησίαν των, ἐπιβάλλουν ὠρισμένους περιορισμοὺς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐμπορικῆς των πολιτικῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ συναγωνισμοῦ.

1.—*Καρτέλ καὶ τράστ*. Τὸ καρτέλ εἶνε ἀντίθετον πρὸς τὸ τράστ (βλ. λ.), διότι διατηρεῖ τὴν διοικητικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν μελῶν του, ἐνῶ τὸ τράστ ὑποτάσσει τὰ μέλη του εἰς μίαν μοναδικὴν καὶ ἐνιαίαν διοίκησιν, καὶ διότι τείνει νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐμπορικὴν του πολιτικὴν διὰ τῆς μονοπωλήσεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως εἰς αὐτὸ ὅλων ἢ τοῦλάχιστον τῆς μεγάλης πλειονότητος τῶν παραγωγῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ἐνῶ τὸ τράστ προσπαθεῖ νὰ ἐκβάλλῃ τὴν πολιτικὴν του διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν παραγωγικῶν μεθόδων. Ἐκ τῆς διακρίσεως ταύτης ἔπεται τὸ κοινῶς λεγόμενον ὅτι τὸ καρτέλ εἶναι συνεννόησις ἐμπόρων, ἐνῶ τὸ τράστ εἶναι συνεννόησις βιομηχάνων.

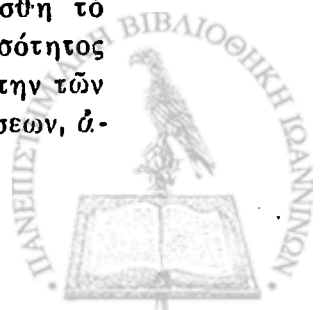
Μία κατηγορία καρτέλ, πλησιάζει ἐν τούτοις πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ τράστ. Εἶναι τὰ λεγόμενα *καρτέλ ἀγορᾶς*, τὰ ὁποῖα ἀποσκοποῦν τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων ἀγορᾶς τῶν πρώτων ὑλῶν, ἐνοικίου, ἐργοστασίων καὶ μεταλλείων καὶ προσλήψεως ἐργατῶν. Διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἐνός ἀνωτάτου ὀρίου προσφερομένων τιμῶν ἀποφεύγεται ἡ ὑψώσεις τῶν τιμῶν προκαλουμένης συνήθως ὑπὸ τοῦ συναγωνισμοῦ, καὶ ἡ ἐκ τῆς ὑψώσεως ταύτης αὔξησις τῶν ἐξόδων παραγωγῆς.

2.—*Εἶδη καρτέλ*. Κυρίως ὁμως καρτέλ, εἶναι τὰ εἰδικῶς ἀποκαλούμενα *καρτέλ πωλήσεως*. Διὰ τῶν καρτέλ τούτων αἱ συνεννοούμεναι ἐπιχειρήσεις, καταπολεμοῦν τὸν συναγωνισμὸν τοῦ ἐμφανιζομένου καθ' ἣν στιγμὴν πωλοῦν τὰ προϊόντα των. Τὰ καρτέλ ταῦτα ὑποδύονται διαφόρους μορφάς:

α) Καρτέλ καθορισμοῦ τῶν ὄρων πωλήσεως (πλὴν τῆς τιμῆς). Αἱ ἐπιχειρήσεις τέλος μένουσιν ἐλεύθεραι εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς, ἀλλὰ δὲν δύνανται πλέον νὰ συναγωνίζωνται τὰς λοιπὰς εἰς τοὺς δευτερεύοντας ὄρους τῆς πωλήσεως. Οὕτω καθορίζονται ὑποχρεωτικῶς καὶ ἐκ τῶν προτέρων οἱ ὄροι χορηγήσεως πιστώσεων εἰς τοὺς πελάτας καὶ ὁ χρόνος, αἱ ἐγγυήσεις καὶ ὁ τόκος τῶν πιστώσεων αὐτῶν. Καθορίζονται ἐπίσης τὰ πρόσθετα ἔξοδα τῆς πωλήσεως, ἤτοι τὰ ἔξοδα συσκευασίας, ἀποστολῆς, ἀσφαλείας, κλπ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ συναγωνισμὸς περιορίζεται εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς.

β) Καρτέλ καθορισμοῦ τῆς τιμῆς. Μορφὴ πλέον ἐξελιγμένη τῆς προηγουμένης κατὰ τὴν ὁποίαν καθορίζεται ὑποχρεωτικῶς καὶ ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἡ τιμὴ πωλήσεως τῶν ἐμπορευμάτων, ἀπαγορευομένης πλέον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κάθε τυπικῆς παραβάσεως αὐτῆς (πώλησις κάτω τῆς καθωρισμένης τιμῆς) ἢ καὶ οὐσιαστικῆς παραβάσεως (ἐκπτώσεις διὰ μεγάλας ποσότητας, δωρεὰ μεσιτειῶν, ἀποζημιώσεις δι' ἐπιστροφὴν συσκευασιῶν κλπ.).

γ) Καρτέλ περιορισμοῦ τῆς παραγωγῆς. Εἶναι ἡ τελευταία μορφὴ τῆς ἐξελίξεως τῶν καρτέλ. Ὁ καθορισμὸς τῆς τιμῆς πωλήσεως δὲν ἀπεδείχθη ἀποτελεσματικὸν μέσον καταπολεμήσεως τοῦ συναγωνισμοῦ τὰ καρτέλ ἔφθασαν μέχρι τοῦ περιορισμοῦ τῆς παραγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων—μελῶν των. Πρὸς ἐλάττωσιν τῆς γενικῆς προσφορᾶς περιορίσθη τὸ σύνολον τῆς παραγομένης ποσότητος ἐνός ἐμπορευματος, καὶ εἰς ἐκάστην τῶν μετεχουσῶν τοῦ καρτέλ. ἐπιχειρήσεων, ἀ-

πενεμήθη ἔν ποσοστὸν τῆς συνολικῆς ταύτης ποσότητος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ.

Ἐπετεύχθη οὕτω κατανομή τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐξασφαλίσθη δι' ἐκάστην τῶν μετεχουσῶν τοῦ καρτέλ ἐπιχειρήσεων ὠρισμένη πώλησις καὶ ὠρισμένη τιμή.

δ) Καρτέλ γεωγραφικῆς κατανομῆς. Ταῦτα ἀποτελοῦν ποικιλίαν τῶν καρτέλ περιορισμοῦ τῆς παραγωγῆς. Δι' αὐτῶν αἱ μετέχουσαι ἐπιχειρήσεις δὲν λαμβάνουν πλέον ἔν ποσοστὸν τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ ταῖς ἀπονέμεται μία γεωγραφικὴ περιφέρεια, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔχουν τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν πωλήσεων, ἀπαγορευομένου εἰς τὰς λοιπὰς ἐπιχειρήσεις νὰ τὴν συναγωνισθοῦν ἐντὸς τῆς ἑν λόγῳ περιφέρειας.

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω διαιρέσεως τῶν καρτέλ ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ των, δύναται νὰ γίνῃ καὶ μία ἄλλη διαιρέσις ἀναλόγως τῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν λαμβάνουν. Οὕτω, ἄλλοτε ἢ συνεννόησις εἶναι προφορικὴ, βασιζέται ἐπὶ τῆς καλῆς πίστεως τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ δὲν ὑπάρχει οὐδεμία κύρωσις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Ἄλλοτε αἱ συνεννοούμεναι ἐπιχειρήσεις θυσιάζουν ἔν μέρος τῆς αὐτονομίας των καὶ ἀναγνωρίζουν τὰ ἀνώτερα δικαιώματα ἑνὸς συμβουλίου, τὸ ὁποῖον καθορίζει τοὺς ἐπιβαλλομένους εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ὄρους, ἐπιβάλλει ποινὰς διὰ τὴν παράβασιν των καὶ ἀσκεῖ δικαιώματα ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου. Ἄλλοτε τέλος τὸ καρτέλ, ἰδρύει ἔν κοινὸν γραφεῖον πωλήσεων, ὃπερ ἀναλαμβάνει τὰ ἐμπορικὰ τμήματα τῶν συνεννοουμένων ἐπιχειρήσεων. Ἐκάστη τῶν ἐπιχειρήσεων—μελῶν παραδίδει τὰς παραγομένας ὑπ' αὐτῆς ποσότητας ἐμπορευμάτων, εἰς τὸ γραφεῖον πωλήσεως, τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει τὴν διάθεσιν των εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς εἰδικῆς κλίμακος, γίνεται ἡ κατανομή τῶν ἐπιτευχθέντων κερδῶν.

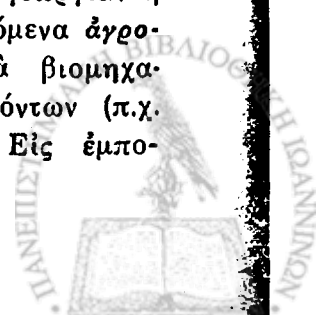
Τὰ καρτέλ τέλος δύναται νὸ διαιρεθοῦν εἰς ἔθνικὰ καὶ διεθνῆ. Τὰ ἔθνικὰ

συγκεντρώνουν τὰς ὁμοίας ἐπιχειρήσεις ἑνὸς καὶ μόνοῦ κράτους καὶ συνήθως οἱ ἐπιβαλλόμενοι ὑπ' αὐτῶν ὄροι ἰσχύουν μόνον διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν καὶ οὐχὶ διὰ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Τὰ διεθνῆ καρτέλ συγκεντρώνουν τὰς ὁμοίας ἐπιχειρήσεις ὅλου τοῦ κόσμου καὶ λαμβάνουν συνήθως τῆς μορφῆς καρτέλ γεωγραφικῆς κατανομῆς.

3.—Οἱ ὄροι δημιουργίας τῶν καρτέλ. Εἶναι φανερὸν ὅτι τὰ καρτέλ δὲν δύναται νὰ δημιουργηθοῦν οὔτε καὶ νὰ ἐπιτύχουν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς. Ἐκεῖ ὅπου τὰ προϊόντα εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα καὶ ὅπου ἡ ποιότης παίζει μεγάλον ρόλον εἰς τὴν κατανάλωσιν, ἡ δημιουργία καρτέλ εἶνε ἀδύνατος. Ὁ ἀριθμὸς ἐξ ἄλλου τῶν παραγωγῶν ἔχει καὶ αὐτὸς σημασίαν. Ἡ συνεννόησις χιλιάδων ἐπιχειρηματιῶν εἶναι δυσκολωτάτη. Τὰ καρτέλ ἐπιτυχάνουν τὸναντίον προκειμένου περὶ παραγωγῆς ὁμοιομόρφων προϊόντων μεγάλης καταναλώσεως, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγή εἶναι συγκεντρωμένη εἰς χεῖρας ὀλίγων ἐπιχειρήσεων. Μεταξὺ τῶν προϊόντων αὐτῶν, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγή ρυθμίζεται σήμερον κυρίως ὑπὸ ἑνὸς διεθνοῦς ἢ περισσοτέρων ἔθνικῶν καρτέλ, ἀναφέρομεν τὸν ἄνθρακα, τὸν χυτοσίδηρον, τὸν χάλυβα καὶ τὸν ψευδάργυρον.

Τὰ καρτέλ τέλος ἐπιτυχάνουν εἰς προϊόντα τελείως ἔθνικὰ, ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν παραγωγῶν εἶναι μικρὸς καὶ ἡ ποιότης τοῦ προϊόντος τελείως καθωρισμένη. Οὕτω λειτουργοῦν σήμερον ἐπιτυχῶς τὰ καρτέλ τῶν ὑφασμάτων δι' ἐπιδέσμους, τοῦ φαρμακευτικοῦ βάμβακος, τῶν ὑφασμάτων δι' ἀλεξιβρόχια, τῶν προϊόντων ἐμαγέ, τῆς βιομηχανίας τῆς τεχνητῆς μετάξης κλπ.

Ἄντιθέτως εἶναι ἀδύνατος σχεδὸν ἡ δημιουργία καρτέλ εἰς τὴν γεωργίαν ἢ τὸ ἐμπόριον. Τὰ κοινῶς λεγόμενα ἀγροτικὰ καρτέλ δὲν εἶναι παρὰ βιομηχανικὰ καρτέλ γεωργικῶν προϊόντων (π.χ. τεύτλων καὶ οἴνοπνεύματος). Εἰς ἐμπο-

ρικούς δὲ κλάδους δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος παρὰ δι' ὠρισμένα τοπικὰ καρτέλ μεταφορῶν.

4.—Τὰ ἀποτελέσματα τῶν καρτέλ. Τὰ καρτέλ ἔχουν καλὰ ἀποτελέσματα διὰ τοὺς συνεννοουμένους ἐπιχειρηματίας. Οὕτω, ἐπιτυγχάνονται ὠρισμέναι οἰκονομίαι, ἐπὶ τῶν μεταφορῶν (τὴν παραγγελίαν ἐνὸς πελάτου ἀναλαμβάνει ὁ πλησιέστερον εὐρισκόμενος παραγωγὸς) ἐπὶ τῶν διαφημίσεων καὶ λοιπῶν γενικῶν ἐξόδων (ἀντιπροσωπειῶν, πλασιέ). Ἐνίοτε ἐπιτυγχάνονται καὶ βιομηχανικαὶ οἰκονομίαι διὰ τῶν καρτέλ ἀγορῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τυποποιήσεως τῆς παραγωγῆς (ἐλάττωσις τῶν παραγομένων ποιότητων κλπ.).

Εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τῶν καρτέλ εἶναι ἀμφίβολα. Ἡ διατήρησις ὑψηλῶν τιμῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν ἐπιτρέπει εἰς τὰς συνεργαζομένας ἐπιχειρήσεις νὰ πωλοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰς πολὺ μικροτέρας τιμᾶς, συχνάκις καὶ κάτω τοῦ κόστους, ἐφαρμόζουσα οὕτω τὴν μέθοδον τοῦ ντάμπινγκ (βλ. λ.).

Ἀπὸ γενικῆς ὅμως κοινωνικῆς ἀπόψεως τὰ ἀποτελέσματα τῶν καρτέλ εἶναι ὀλέθρια. Ἐπινοηθέντα διὰ νὰ διατηρήσουν τὰς τιμὰς καὶ τὰ κέρδη εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα, ἐπιβαρύνουν κατὰ φυσικὴν συνέπειαν τὸ ἀγοραστικὸν κοινόν, τὴν μᾶζαν τῶν καταναλωτῶν. Κατορθώνουν νὰ ἐξουδετερώσουν τὸν συναγωνισμὸν καὶ δὴ τὰ μόνα εὐχάριστα διὰ τοὺς ἐργαζομένους ἀποτελέσματα τοῦ συναγωνισμοῦ, μεταβάλλονται εἰς πραγματικὰ μονοπώλια καὶ καθορίζουν τὰς τιμὰς οὐχὶ πλέον ὑπήκοντα εἰς τὰς συνθήκας τῆς παραγωγῆς καὶ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των νὰ ἐξασφαλίσουν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερα κέρδη. Τὰ καρτέλ ἀγορᾶς ἐξ ἄλλου καταρρίπτουν εἰς τὰς βιομηχανικὰς περιφερείας τὸ ἐπίπεδον τῶν ἡμερομισθίων.

Καρτέσιος (Ρενᾶτος Descartes προφ.

Ντεκάρτ).— Ὀνομαστὸς Γάλλος διωστής φιλόσοφος (1596—1650), πολέμιος τῆς μεσαιωνικῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἰδρυτῆς τῆς ἀναλυτικῆς γεωμετρίας. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶνε: «Λόγοι περὶ τῆς μεθόδου, πρὸς καλὴν καθοδήγησιν τῆς νοήσεως καὶ ἔρευναν τῆς ἀληθείας ἐν ταῖς ἐπιστήμασι» (1637), «Σκέψεις περὶ πρώτης φιλοσοφίας» (1641), «Ἀρχαὶ φιλοσοφίας» (1644), «Πραγματεία περὶ τοῦ ἀνθρώπου κλπ.» (1644) κ. ἄ.

Κατὰ τὸν διωσμὸν τοῦ Καρτεσίου, ἡ ἔρευνα τοῦ μὲν ὑλικοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἀνήκει εἰς τὴν φυσικὴν ἢ ἀκριβέστερον εἰς τὴν μαθηματικὴν μηχανικὴν, τοῦ δὲ πνευματικοῦ κόσμου, τῆς ἐλλόγου πνευματικῆς ψυχῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν μεταφυσικὴν. Οὕτω ὁ Καρτέσιος εἶνε ὑλιστῆς ἐν τῇ πρακτικῇ καὶ ἰδεαλιστῆς ἐν τῇ θεωρίᾳ. Διὰ τοῦ διωσμοῦ τούτου ἀπέβη οὐσιαστικὸν στοιχεῖον ὀλοκλήρου τῆς ἀσικῆς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων, τόσον εἰς τὴν μηχανιστικο-ὑλιστικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν μεταφυσικο-πνευματικὴν τάσιν της.

Ἡ μεθοδολογικὴ του ἀφετηρία εἶνε ἡ ἀμφίβολία διὰ κάθε γνῶσιν. Ἀπορρίπτων ὡς ὀρθολογιστῆς τὴν ἐμπειρίαν τῶν αἰσθήσεων ὡς ἀπατηλὴν, προβάλλων τὴν μαθηματικὴν μέθοδον ὡς πρότυπον κάθε ἐπιστήμης, ὁ Καρτέσιος, ἀνακαλύπτει εἰς τὸν συλλογισμὸν: «νοῶ, ὑπάρχω, ἄρα», τὸ ἰδεῶδες ὄλων τῶν προδήλων ἀληθειῶν. Διὰ σειρᾶς ἐπαγωγικῶν συλλογισμῶν συνάγει τὴν πνευματικότητα τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑπαρξιν τοῦ θεοῦ διὰ τῆς θεωρίας τῶν «ἐμφύτων ἰδεῶν». Τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου τὴν στηρίζει ἐπὶ τῆς «θείας ἀληθείας», διότι ἡ ἔλλογος νόησις μας, ἡ ὁποία εἶνε θείας καταγωγῆς μᾶς παρέχει τὴν ἀληθῆ ἰδέαν τῆς ὕλης.

Διὰ τὸν Καρτέσιον ἡ ὕλη ταυτίζεται πρὸς τὴν ἔκτασιν (ry extensa) καὶ δημιουργεῖ ἡ ἰδία τὴν κίνησιν τῇ βοήθειᾳ περιστροφικῶν ἀνέμων. Διὰ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἀπαλλάσσεται ἡ ἐπι-

στήμη τῆς φύσεως ἀπὸ πάσης ὑπερβατικῆς θεολογικῆς ἐπιδράσεως. Ἄλλ' ἡ οὐσιαστικὴ πρόοδος τῆς φιλοσοφίας του συνίσταται εἰς τὴν ἀπαίτησιν ἐπιστημονικῆς μεθόδου, ἡ ὁποία ἀναλύει πάντα τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰ ἀπλούστερα συστατικά των μέρη. Μολονότι ἀπομονώνει τὰ ἀντικείμενα διὰ τῆς μαθηματικομηχανιστικῆς ταύτης ἀναλύσεως καὶ διασπᾷ κατὰ μεταφυσικὸν τρόπον τὰς σχέσεις των, προετοιμάζει ἐν τούτοις τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις διὰ τὴν διαλεκτικὴν των σύνθεσιν.

Ὁ Καρτέσιος ἀπέδιδεν εἰς τὴν «νέαν μέθοδόν» του μεγάλην σημασίαν, θεωρῶν αὐτὴν ἐξαιρετικὴν συμβολὴν διὰ τὴν τεχνικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν τῶν χρόνων του. Ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ μέθοδος αὕτη ὅπως καὶ ἡ φιλοσοφία του ἐν γένει, εἶνε χαρακτηριστικὴ τῆς περιόδου τῆς χειροτεχνικῆς βιομηχανίας.

Καρυωτάκης (Κώστας).— Ἕλλην ποιητῆς, γεννηθεὶς τὸ 1896. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ διετέλεσε διοικητικὸς ὑπάλληλος. Τὸ 1928, πάσχων ἐκ νευρασθενείας, ἠτύχως ἐπέπεσε ἐν Πρεβέζῃ, ὅπου ὑπηρετεῖ ὡς ὑπάλληλος τῆς νομαρχίας. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ὁ πόνος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πραγμάτων», «Νηπενθῆ», βραβευθὲν εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν, «Ἐλεγεία καὶ σάτυρες». Τὰ ποιήματα τοῦ Καρυωτάκη διαπνέει ἀπαισιόδοξος διαμαρτυρία κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος, πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι λαμπραὶ κοινωνικαὶ σάτυραι.

Καρχηδών.— Ἀρχαία πόλις τῆς Ἀφρικῆς, κειμένη βορειοανατολικῶς τῆς Τύνιδος, ὅπου ἡ σημερινὴ μικρὰ πόλις Λὰ Γκουλέτ. Κατὰ τὸν 9ον π.Χ. αἰῶνα εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ἐκτίσθη ἀποικία τῆς Τύρου, ἣτις ἐκυριάρχησεν ἐφ' ὅλης τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς ἀπὸ Νουμιδίας μέχρι Κυρηναικῆς. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τύρου (574 π.Χ.), ἡ ἀποικία, ἣτις

ὠνομάζετο Καρχηδών (Καρταντὰς = νέα πόλις, λέξις σημιτικὴ), ἐκληρονόμησεν ὅλας τὰς εἰς τὴν Μεσόγειον κτήσεις τῆς. Ἀπέκτησε τὴν Κορσικὴν, Σαρδηνίαν, τὴν Μάλταν, τὰς Βαλεαρίδας, ἐγκατεστάθη εἰς Ἰσπανίαν καὶ κατέλαβε τὰ δυτικὰ τῆς Σικελίας. Ἐκεῖ οἱ Καρχηδόνιοι συνεκρούσθησαν μετὰ τοὺς κατέχοντας τὴν νῆσον Ἑλληνας. Αἱ συγκρούσεις ἐσυνεχίσθησαν ἀπὸ τοῦ 550 μέχρι τοῦ 288 π.Χ., παρὰ δὲ τὰς ἡττας, τὴς ὁποίας ὑπέστησαν ἐν Ἡμέρα (480) ὑπὸ τοῦ Γέλωνος καὶ τὴν τολμηρὰν ἐπίθεσιν τοῦ Ἀγαθοκλέους, ὅστις μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς Ἀφρικὴν (Αὔγουστος 310, Ὀκτώβριος 307), παρὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἱ ὁποῖοι συνετάρασσον τὴν πόλιν των, θὰ κατέκτων τέλος τὴν Σικελίαν ὁλόκληρον, ἂν δὲν ἐπενέβαινεν ἡ Ρώμη. Οἱ τρεῖς Καρχηδονιακοὶ πόλεμοι (264—241, 219—201, 149—146) ἠπέλησαν αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν ἄλλοτε τῆς Ρώμης καὶ ἄλλοτε τῆς Καρχηδόνας. Ἡ Καρχηδὼν ὅμως μετὰ ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον διεξήγαγε μετὰ διακεκριμένους στρατηγούς, ὡς ὁ Ἀννίβας, ὑπέκυψε καὶ τελικῶς κατεστράφη ὑπὸ τῆς Ρώμης.

Ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀντιπάλων τῆς δὲν ἐξηγεῖ ἐπαρκῶς τὴν κατάρρευσιν τῆς Καρχηδόνας. Ἐφερὲν ἐντὸς τῆς τὰ αἰτία τῆς καταστροφῆς τῆς : τὰ στρατεύματά τῆς, ἀποτελούμενα ἀπὸ μισθοφόρους, ὀδηγούμενα μόνον ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ κέρδους, δὲν εἶχον τὴν ἀντοχὴν τῶν λεγεῶνων τῶν Ρωμαίων πολιτῶν πολυλάκεις, στασιάσαντα, ἔφερον τὴν Καρχηδόνα εἰς ἀπόγνωσιν. Ἐπὶ πλέον, τὰ μίσση τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν ἐξησθένουν τὴν πόλιν ἢ ἀντιζηλία τῶν Βάρκα, ἀντιπροσωπευόντων τὸ στρατιωτικὸν κόμμα καὶ τῶν Ἀννίωνων, θυσιαζόντων τὸ πᾶν, ἀκόμη καὶ τὴν τιμὴν, εἰς τὸν πόθον τοῦ πλουτισμοῦ διὰ τοῦ ἐμπορίου, παρέλυσε συχνὰ τὰς προσπάθειάς τοῦ Ἀννίβα. Ἡ Καρχηδὼν, ἀριστοκρατικὴ δημοκρατία ὁμοίαζεν ἐξωτερικῶς μετὰ τὴν Ρώμην : δύο ὑπατοὶ, ἐπανεκλεγό-

μενοι όμως άπεριορίστως και μία γερουσία, άντεπροσώπενον την άριστοκρατίαν ή συνέλευσις του λαού εξέφραζε τας εύχάς του δήμου. Είς την πραγματικότητα όμως έκυβέρνα τό χρῆμα ή Καρχηδών ήτο πλουτοκρατική.

Καταστραφείσα υπό του Σκιπίωνος τό 146, ή Καρχηδών άνφωκομήθη τό 122 υπό του Γαίου Γράκχου. Οί άγώνες των κομμάτων παρηπόδισαν την ανάπτυξιν της ρωμαϊκής πλέον άποικίας, ή επέμβασις όμως του Καίσαρος τό 44 και του Αύγούστου τό 29, έξησφάλισαν πάλιν την άκμήν της. Άναπτύσσεται ταχέως κατά τον 1ον αιώνα και έγινε μία των μεγαλυτέρων πόλεων της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Οί Άντωνίνοι την έπροίκισαν με μεγαλοπρεπή μνημεία και ό Άδριανός ίδρυσε μέγα ύδραγωγείον μήκους 135· χιλιομέτρων. Κατά τά τέλη του 2ου αιώνα έφθασεν εις τον κολοφώνα της δόξης της, ως πρωτεύουσα της Άφρικής, έδρα του άνθυπάτου και μέγας έμπορικός λιμήν.

Κατά την περίοδον της παρακμής της Ρώμης πολλοί έντόπιοι άρχοντες έπεδίωξαν όπως την άποσπάσουν από την Ρώμην. Οί άγώνες αυτοί έξησθένισαν την άποικίαν, ήτις τό 439 κατελήφθη υπό των Βανδάλων και έγινε πρωτεύουσα του κράτους των. Τό 533 καταληφθείσα υπό του Βελισαρίου περιήλθεν εις την βυζαντινήν αυτοκρατορίαν, εις την όποιαν παρέμεινε μέχρι του 698 οτε περιήλθεν εις τους Άραβας. Βαθμηδόν εκτοτε παρήκμασε και έξηφανίσθη, άντικατασταθείσα υπό της Τύνιδος.

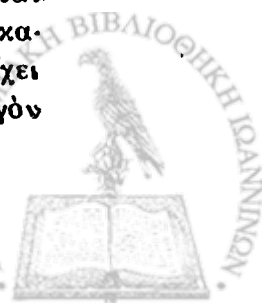
Κασέν (Μάρκελλος Cashion).—Γάλλος πολιτικός, γεννηθείς τό 1869. Έσπούδασε φιλοσοφίαν και έχρημάτισε καθηγητής της φιλοσοφίας έν Βορδώ. Τό 1900 έξελέγη δημοτικός σύμβουλος της πόλεως ταύτης και τό 1904 δήμαρχος. Άναμιχθείς εις την πολιτικήν προσχώρησεν εις τό σοσιαλιστικόν κόμμα και επί έτη υπήρξε γραμματεύς του γρα-

φείου προπαγάνδας του σοσιαλιστικού κόμματος. Τό 1912 έξελέγη δημοτικός σύμβουλος Παρισίων και τό 1914 βουλευτής, και διά δευτέραν φοράν τό 1919. Κατά την περίοδον ταύτην υπήρξε διευθυντής της σοσιαλιστικής έφημερίδος «L'Humanité». Τό 1920 προσχώρησεν εις τό κομμουνιστικόν κόμμα, του όποιου εινε εις εκ των σημαντικωτέρων ήγετων.

Κασπία.— Η μεγαλυτέρα λιμνοθάλασσα της γής, εις την όποιαν χύνονται ό μεγαλυτερος ποταμός της Ευρώπης, ό Βόλγας και οι ποταμοί Ουράλης, Κίφος, Τέρεφ, Κούμας κ. ά. Έχει μήκος από βορρά προς νότον 1088 χλμ. και πλάτος 208—432 με όλικόν μήκος άκτων 6380 χλμ.

Η Κασπία είναι σημαντική από οικονομικής άπόψεως, πρώτον διότι εις τας άκτάς της υπάρχουν πετρελαιοπηγαι (άπό τας πλουσιωτέρας του κόσμου), δεύτερον δε διότι θέτει εις επικοινωνίαν διά του Βόλγα άφ' ένός και του υπερκαυκασίου σιδηροδρόμου άφ' έτέρου, την Άνω Ρωσσίαν (Νίζνι Νοβγκοροντ κλπ.) με τον Εύξεινον Πόντον και με την Περσίαν. Έπί πλέον διά των διωρύγων κατορθώνει να επικοινωνη με την Βαλτικήν και την Λευκήν θάλασσαν.

Έπί της Κασπίας εύρίσκονται και οι σημαντικώτεροι έμπορικοί λιμένες της Περσίας: Μπάλφρους, Ένζλι (ή Ράστ) και Άστραβάντ. Έπί της Κασπίας όμως εύρίσκονται κυρίως τέσσαρες από τας σημαντικωτέρας πόλεις της Σοβιετικής Ένώσεως: τό Βακού, τό Άστραχάν, τό Δερμπέντ και τό Κρασνοβόντσκ. Τό Βακού είναι ή κοιτίς της νάφθης και την μεν έξαγωγήν εις τό έξωτερικόν διενεργεί μέσον του Βατούμ και Εύξεινου, τον δε έφοδιασμόν του έσωτερικού μέσω Κασπίας. Έκατοντάδες χιλιάδες τόννων νάφθης και πετρελαίου μεταφέρονται μέχρι Βόλγα και των άλλων παρακασπίων σημείων. Η θάλασσα αυτή έχει ιδικόν της έμπορικόν στόλον, φορτηγόν και επιβατικόν.

Σημαντικώτατος είναι και ἡ ἄλιευ-
τικὸς πλοῦτος τῆς Κασπίας, μὲ κέντρον
τὸ Ἄστραχάν.

Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Βόλγα, εἰς τὴν κλει-
στὴν ταύτην θάλασσαν δημιουργοῦν
πρωτοτύπους ὄσον και προσοδοφόρους
ἀκτίνας ἁλιείας ὅπου ἁλιεύονται εἰς μυ-
θώδη ἀφθονίαν οἱ σπανιώτεροι και πο-
λυτιμότεροι ἰχθῦς. Εἰς τὸ Βακοῦ και
εἰς τὸ Ἄστραχάν διεξάγεται σὺν τοῖς
ἄλλοις ἡ ἁλιεία και ἡ ἐπεξεργασία τοῦ
μαύρου χαβιαριοῦ.

Νεώτεροι ἔρευναι (1933—1934) ἀπο-
δεικνύουν ὅτι αἱ ναφθοπηγαὶ και πε-
τρελαιοπηγαὶ ἔχουν τὴν ἀφετηρίαν των
ὑπὸ τὸν πυθμένα τῆς Κασπίας, και αἱ
τελευταῖαι δοκιμαὶ τῶν Σοβιετ συνετέ-
λεσαν ὥστε νὰ ἀναφανοῦν ἀπὸ τὸν πυθ-
μένα τοῦτον (παρὰ τὴν πετρελαιοφόρον
Ἄτζερον) διὰ μέσου τοῦ ὕδατος, πλου-
σιώταται πετρελαιοπηγαὶ ὑπὸ μορφὴν
πίδακος.

Μεγάλῃ εἶναι και ἡ σημασία τῆς Κα-
σπίας ὡς ἐμπορικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Ἀνα-
τολῆς και Εὐρώπης. Δὲν εἶναι δὲ δύ-
σκολον νὰ ἐκτιμήσῃ τις τὴν ἀξίαν τῆς
ὁδοῦ αὐτῆς ὅταν ἀναλογισθῇ ὅτι ἐπ'
αὐτῆς εὐρίσκειται τὸ Βακοῦ συνδεόμενον
σιδηροδρομικῶς μὲ τὸν Εὐξεινον, και
τὸ Κρασνοβόντσκ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνα-
χωρεῖ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ: Ἄσχα-
βάντ—Μερβ—Λουχάρκ—Σαμαρκάνδη—
Χοκόνδη μέχρις Ἀντιγιάν.

Διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους ἡ Κασπία
θάλασσα προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ
ἀγγλικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Αἱ βλέψεις του
ἐστρέφοντο εἰς τὴν μέσῳ Περσίας ἐπι-
βολὴν αὐτοῦ. Μὲ τὴν κατάρρευσιν τῆς
ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, τὸν χειμῶνα
τοῦ 1917—1918, ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς
Μαρσέλ διετάχθη νὰ προελάσῃ μὲ μέ-
ρος τῆς στρατιᾶς τῆς Μεσοποταμίας και
τὸ θέρος τοῦ 1918 ἔφθασε μέχρι τοῦ
Ἐνζλί. Ἐκεῖθεν οἱ Ἄγγλοι ἀπέστειλαν
στρατὸν εἰς Βακοῦ τῇ συμπράξει τῆς
ἐκεῖ ἀντιμπολσεβικικῆς κυβερνήσεως,
ταυτοχρόνως δὲ ἕτερον σῶμα ἀγγλικοῦ
στρατοῦ κατέλαβε τὸ Κρασνοβόντσκ. Διὰ

τοῦ Βακοῦ οἱ Ἄγγλοι ἐδέσποζον ὅλου
τοῦ Ἀντικαυκάσου, διὰ δὲ τοῦ Κρασνο-
βόντσκ τῆς σημαντικῆς σιδηροδρομικῆς
γραμμῆς τῆς Βουχάρας.

Ἡ ἀπόπειρα αὐτὴ τοῦ ἀγγλικοῦ ἱμ-
περιαλισμοῦ συνδέεται μὲ θλιβερὰ και
αἱματηρὰ γεγονότα (ἀπεργίαι, τυφεκι-
σμοὶ εἰς Βακοῦ κλπ.). Ἡ ἀνακέρυξις
τοῦ μπολσεβικισμοῦ ἐπὶ ὅλης τῆς τέως
ρωσικῆς ἀκτῆς τῆς Κασπίας και ἡ ἔ-
νωσις τῶν μερῶν ἐκείνων μὲ τὴν Σοβιε-
τικὴν Ἐνωσιν, ἐξετόπισε διὰ παντὸς
τοὺς Ἄγγλους κατακτητὰς.

Κάσσελ (Γουσταῦος Cassel).—Σουη-
δὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τὸ 1866.
Ἐσπούδασε μαθηματικὰ εἰς τὸ πανεπι-
στήμιον τῆς Στοκχόλμης και τὸ 1904
διωρίσθη καθηγητῆς τῆς πολιτικῆς οἰ-
κονομίας εἰς τὴν ἐκεῖ ἀνωτάτην σχολὴν.
Ἐγραψε γερμανιστὶ: «Τὸ δικαίωμα ἐφ'
ὀλοκλήρου τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας»
(1903) και ἀγγλιστὶ: «Ἡ φύσις και ἡ
ἀνάγκη τοῦ τόκου» (1903). Κατὰ τὸν
παγκόσμιον πόλεμον και μετὰ τὴν ἀνα-
κωχὴν ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις ὡς
ἐμπειρογνώμων. Οὕτω τὸ 1916 ἐκλήθη
ὑπὸ τῆς Γερμανίας ὅπως γνωμοδοτήσῃ
ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἱκανότητος τῆς
Γερμανίας και τῆς ἀντοχῆς της πρὸς
διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Τὸ 1920, κατὰ
τὴν οἰκονομικὴν διάσκεψιν τῶν Βρυξελ-
λῶν, ἐκλήθη ὅπως ἐκφέρῃ γνώμην ἐπὶ
τοῦ νομισματικοῦ προβλήματος τοῦ κό-
σμου. Ἐκτοτε κατέστη αὐθεντία εἰς τὰ νο-
μισματικὰ ζητήματα, τὸ δὲ δημοσιευθὲν
τότε ἀγγλιστὶ ὑπόμνημά του προεκάλεσε
τὴν παγκόσμιον προσοχὴν. Ἦτο ὁ πρῶ-
τος ὑποστηρίξας τὴν σταθεροποίησιν
τῶν νομισμάτων εἰς τὰ ἐπίπεδα, εἰς τὰ
ὁποῖα θὰ εὐρίσκοντο τὰ νομίσματα τὴν
στιγμὴν τῆς σταθεροποιήσεως, ἐνῶ ἡ
μεγάλῃ πλειοψηφία τῶν οἰκονομολόγων
ὑπεστήριξε τὴν βαθμιαίαν ἐπάνοδον
εἰς τὴν παλαιὰν ἰσοτιμίαν πρὸς τὸν
χρυσόν. Ἐκηρύχθη ἐπίσης ἔκτοτε ὑπὲρ
τῆς ἀνικανότητος τῆς Γερμανίας νὰ
καταβάλλῃ τὰς ὀρισθείσας ἐπανορθώ-

σεις καὶ ἐξήτησε τὸν περιορισμὸν τῶν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἔργων του εἶναι : «Θεωρητικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ οἰκονομία», «Τὰ νομισματικὰ προβλήματα τοῦ κόσμου, ὑπομνήματα δύο», «Νόμισμα ὡς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα μετὰ τὸ ἔτος 1914», «Τὸ πρόβλημα τῆς σταθεροποιήσεως».

Κάσσιος (Γάιος Λογγίνος, Cassius).— Ρωμαῖος δημοκρατικὸς, εἰς ἓκ τῶν δολοφόνων τοῦ Καίσαρος. Ἔπεσε κατὰ τὴν μάχην τῶν Φιλίππων, τὸ 42 π. Χ., ὅπου μετὰ τοῦ Βρούτου ἠγωνίσθη ὑπερασπιζόμενος τὴν δημοκρατίαν ἐναντίον τῶν ὀλιγαρχικῶν Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβίου. Διὰ τὴν προσωπικὴν του ἀρετὴν καὶ ἀξίαν, ἀνομάσθη ὁ «τελευταῖος τῶν Ρωμαίων».

Κάστα.— Καλεῖται κάστα (γαλλ. caste, πορτογ. casta, κατὰ τινὰς ἓκ τοῦ λατιν. castus=ἀγνός, καθαρὸς) ἰδίᾳ κοινωνικὴ κατηγορία, αὐστηρῶς καθωρισμένων ὁρίων καὶ χαρακτηῆρος κοινωνικοῦ μόνον ἢ καὶ ἐπαγγελματικοῦ, ἣτις ὑπάρχει εἰς τοὺς κόλπους κοινωνιῶν τινῶν καὶ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διαίω-νισιν προνομίων ἀποκεκτημένων ἤδη δι' οἰουδήποτε τρόπον καὶ κυρίως διὰ κατακτήσεως, τὴν διατήρησιν τοῦ χωρισμοῦ φυλῶν ἢ λαῶν διαβιούντων ἐντὸς ἐνιαίας πολιτικῆς κοινωνίας καὶ τὴν κληρονομικὴν μετάδοσιν τῶν πλεονεκτημάτων ἢ μειονεκτημάτων μιᾶς κοινωνικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς καταστάσεως.

Τὸ σύστημα τῶν καστῶν ἀνευρίσκειται ἐν σπέρματι εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Ἡ χώρα ὅμως ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ κάσται ἀπαντῶνται ὑπὸ τὴν τελειοτέραν καὶ αὐστηροτέραν μορφήν τῶν, εἶναι αἱ Ἰνδίαί. Εἰς τὰς Ἰνδίας ἐκάστη κάστα περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα δικαιούνται νὰ ἔρχονται πρὸς ἄλληλα εἰς γάμου κοινωνίαν καὶ νὰ συντρώγουν. Ἡ κοινωνία εἶναι διηρημένη εἰς τέσσαρας θεμελιώδεις κάστας ταξικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ χαρα-

κτῆρος, κυρουμένας ἀμέσως καὶ ὑπὸ τῆς θρησκείας. Κατὰ τὴν παλαιοτάτην συλλογὴν νόμων τοῦ Μανού, αἱ τέσσαρες αὗται κάσται εἶναι : οἱ βραχμᾶνες (ιερεῖς, σοφοί, εὐγενεῖς συγγραφεῖς), οἱ ξατρίαί (εὐγενεῖς ἵππεις, πολεμισταί), οἱ βαισίαί (ἔμποροι, γεωργοί) καὶ οἱ σούδρας (τεχνῖται).

Ἐξ τῶν καστῶν ὑπάρχει τὸ μέγα πλῆθος τῶν παριῶν, οἱ ὅποιοι στεροῦνται ἰδίας κτήσεως, ζοῦν ἐκτὸς τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, δὲν δικαιούνται νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐκτελοῦν τὰς πλέον ἐξευτελιστικὰς ἐργασίας. Παρ' ὄλην τὴν αὐστηρὰν ἀποκλειστικότητα, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει ἐκάστην κάσταν, ἡ μετὰ ἀλλήλων ἐπιγαμία δὲν δύναται ν' ἀποφευχθῆ, οὕτω δὲ δημιουργοῦνται ἐνδιάμεσοι κάσται. Τὰ τέκνα τὰ γεννώμενα ἐξ ἐνώσεως βραχμᾶνος καὶ βαισίας, ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν κάσταν, τὴν τῶν ἀμβάχτα, τὰ ἐκ βραχμᾶνος καὶ σούδρας, τὴν κάσταν τῶν νισάντα, τὰ ἐκ ξατρία καὶ σούδρας τὴν κάστα τῶν οὔγρα, τὰ ἐκ ξατρία καὶ βραχμανίδος τὴν κάσταν τῶν σούτα, τὰ ἐκ βαισία καὶ βραχμανίδος ἢ ξατρίας τὴν κάσταν τῶν μαγάτχα ἢ τῶν βαιδέχα καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπίσης ἡ μεῖξις καθαρῶν μετὰ μεικτῶν καστῶν γεννᾷ νέας κάστας καὶ ὁ καταμαχισμὸς τῆς κοινωνίας εἰς στενὰς ὁμάδας, μετὰ τῶν ὁποίων παύει κάθε ἐπιγαμία καὶ ἀπαγορεύεται τὸ ὁμοτρόπεσον, χωρεῖ ἐπ' ἄπειρον.

Ἐκάστη ἐκ τῶν στενῶν τούτων καστῶν ἔχει ἴδιον ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον τῆς ὀρίζει ὁ νόμος : Οἱ σούται εἶναι ἀμαξηλάται καὶ καρραγωγεῖς, οἱ ἀμβάχται ἱατροί, οἱ νισάνται ἄλιεῖς κλπ. Οὕτως ἡ κάστα λαμβάνει στενῶς ἐπαγγελματικὸν χαρακτήρα. Ἡ κάστα εἶναι τόσον στενή, ἀποκλειστικὴ καὶ αὐστηρῶς περιορισμένη, ὥστε ἄτομόν τι ἐκπεσὸν ἐκ τῆς κάστας αὐτοῦ παύει νὰ ἔχη θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ χάνεται εἰς τὸ ἀνώνυμον πλῆθος τῶν παριῶν. Ὁ ἀποκλεισμὸς ἐκ τῆς κάστας εἶναι ἡ αὐστηροτέρα ποινή,

τήν ὁποίαν διαθέτει ἡ κοινωνία. Ἡ στενότης καὶ ἡ ἀυστηρότης αὕτη ἀνάγεται βεβαίως εἰς παρωχημένους χρόνους. Σήμερον ἐν Ἰνδίαῖς, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης πρὸς ἀπόκτησιν ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐξαφανίζονται ὁλονὲν αἱ διακρίσεις αὗται, ὡς ἐμπόδια τῆς ἐπιδιωκομένης πανινδικῆς ἐνώσεως.

Εἰς ἄλλας χώρας τὸ καθεστὼς τῶν καστῶν ἔχει ὀλιγώτερον σαφῆ χαρακτήρα. Ἐν Πολυνησίᾳ, ὅπου διατηροῦνται ἱκνη καστῶν ἢ διαίρεσις εἶναι καθαρῶς πολιτικὴ καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν διατήρησιν καὶ σταθεροποίησιν μιᾶς ἀριστοκρατίας, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχουσαν τάξιν. Παρὰ τοῖς Νέγροισι πάλιν, αἱ κάσται ἔχουν ἐπαγγελματικὸν χαρακτήρα καὶ ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν, τὴν ἐξασφάλισιν καὶ τὴν διαίονισιν ὠρισμένων ἐπαγγελματικῶν δεξιοτήτων.

Ἐν Κορέᾳ τὸ καθεστὼς τῶν καστῶν ὑφίσταται ἀκόμη μὲ πολιτικὸν καὶ ἐπαγγελματικὸν χαρακτήρα. Ἐν Ἰαπωνίᾳ ὁ πληθυσμὸς διαίρεται εἰς 8 κάστας: α) εἰς τοὺς πρίγκηπας καὶ τοὺς εὐγενεῖς τῆς πρώτης γραμμῆς, β) εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς εὐγενεῖς, γ) εἰς τοὺς ἱερεῖς, δ) εἰς τοὺς ἐκτὸς τάξεως εὐγενεῖς, ε) εἰς τοὺς κατωτέρους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἰατροὺς, ς) εἰς τοὺς μεγαλεμπόρους, ζ) εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς τεχνίτας, η) εἰς τοὺς ἀγρότας καὶ δημοσιογράφους. Αἱ κάσται αὗται ἀποτελοῦν διπλὴν ἱεραρχίαν: πολιτικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν.

Ἡ διαφορὰ μετὰ τῶν καστῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν τάξεων δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καθορισθῇ. Εἰς τινὰς χώρας (ὅπως ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸ Μεξικόν, τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, τὴν Ρώμην κλπ.) αἱ κοινωνικαὶ διακρίσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν κάσται, παρουσιάζουν ταυτοχρόνως ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν τάξεων, τῶν ἀποτελουμένων ἐκ μελῶν μὲ τὰ ἴδια οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ τὸν αὐτὸν ρόλον εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν.

Εἰς ἄλλας χώρας αἱ κάσται ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζονται ὡς ἀποτελέσματα τῆς θρησκείας, ἐνῶ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει δύνανται ν' ἀναχθοῦν εἰς τὸ κρατῶν κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν σύστημα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ ἐρευνηταί, οἱ ὁποῖοι ταυτίζουν τὰς κάστας πρὸς τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ τὰς ἐξετάζουσιν ἀπὸ τὴν ἄποψιν μόνον τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας.

«Καστανὴ Βίβλος».—Συλλογὴ τῶν ἐπισήμων πειστηρίων καὶ καταθέσεων, τὰ ὁποῖα συνεχέντρωσεν ἡ ἐν Λονδίῳ Διεθνῆς Ἀνακριτικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ Ράϊχσταγ. Ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ περιλαμβάνονται καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων ἀπεδεικνύετο ὅτι ὁ ἐμπρησμὸς ὑπῆρξεν ἔργον τῶν ἐθνικοσοσιαλιστῶν, ἐπιζητούντων πρόσχημα διὰ νὰ θέσουν ἐκτὸς νόμου τὰ ἐργατικὰ κόμματα καὶ νὰ δημιουργήσουν ἐκλογικὸν ἐπιχείρημα ἐπιρρίπτοντες τὴν πρᾶξιν εἰς τοὺς κομμουνιστάς. Τὰ πορίσματα τῆς «Καστανῆς Βίβλου» ἀπεδείχθησαν μέχρι κεραίας ἀληθῆ μετὰ τὰ ἐν Γερμανίᾳ γεγονότα τῆς 30 Ἰουνίου 1934.

Καστορία.— Πόλις τῆς Δ. Μακεδονίας (κατ. 10.308), πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης καὶ ἔδρα ὁμωνύμου δήμου (κατ. 11.303). Κεῖται ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ χερσονήσου ἧτις εἰσχωρεῖ ἐντὸς τῆς ὁμωνύμου λίμνης. Ἔχει ὄψιν μεσαιωνικῆς πόλεως, διατηρεῖ δὲ περὶ τὰς 70 ἐκκλησίας, τινὲς τῶν ὁποίων ἀνήκουν εἰς τὸν 11ον καὶ 12ον αἰῶνα. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὑπῆρξε δὲ καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα στρατιωτικὸν κέντρον. Τὸ 1083 κατεκλήθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν. Ἀνακτηθεῖσα μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, παρέδόθη κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα εἰς τὸν βασιλέα τῶν Σέρβων Στέφανον Δουσάν. Περὶ τὸ 1380 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρ-

κων, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ ἐκρατήθη μέχρι τοῦ 1912.

Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεῖαν καὶ κυρίως μὲ τὴν γουναρικήν. Κατασκευάζουν διὰ μεγάλης τέχνης ἐκ μικρῶν τεμαχίων δερμάτων, τὰ ὁποῖα συρράπτουν τῇ βοηθείᾳ μηχανῶν, ὀλοκλήρους μηλωτῶς (γούνας), αἱ ὁποῖαι οὐδόλως διαφέρουν ἀπὸ τῶν φυσικῶν. Τὸ προϊόν τοῦτο ἐξάγεται εἰς τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς (Παρίσιοι, Βερολίνον, Λονδίνον, Νέα Ὑόρκη κλπ.) καὶ πωλεῖται ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων πολυπληθῶν Καστοριέων. Πρὸ τοῦ πολέμου καὶ κατ' αὐτόν, τὰ ἐμβάσματα τῶν ἐν τῇ ξένη Καστοριέων ἦσαν ἀρκετὰ σεβαστά. Ἀπὸ τοῦ 1929 ὁμῶς καὶ ἐντεῦθεν, λόγῳ τῆς παγκοσμίου κρίσεως μαστίζεται δεινῶς τὸ ἐτάγγελμα τῶν γουνοποιῶν, τόσον τῶν ἐργοδοτῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐργατῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων παραμένουν ἀνεργοὶ ἐν Καστορίᾳ.

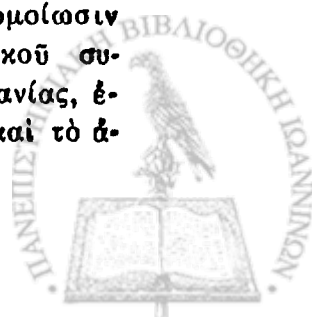
Καταγιάμα (Σέν).— Μέγας Ἰάτων κομμουνιστῆς γεννηθεὶς τὸ 1859 καὶ ἀποθανὼν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1933. Κατήγετο ἐξ ἀγροτικῆς οἰκογενείας καὶ τὸ 1880 μετέβη εἰς τὸ Τόκιο, ὅπου ἐργάσθη ὡς τυπογράφος καὶ μετέσχεν ενεργῶς τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως. Τὸ 1884 ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμερικὴν πρὸς εὑρεσιν ἐργασίας καὶ ἐργάσθη ἐκεῖ ὡς ἐργάτης γῆς καὶ μάγειρος, μελετῶν ταυτοχρόνως τὰ κοινωνικὰ ζητήματα. Τὸ 1897 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπου ἐστάθη ὁ πρῶτος ὀργανωτῆς ἀπεργιῶν καὶ θεμελιωτῆς τοῦ νεαροῦ τότε σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Ὑπῆρξεν ἐπίσης ἰδρυτῆς καὶ συντάκτης τῶν πρώτης ἐργατικῆς ἐφημερίδος.

Τὸ 1904 μετέσχε τοῦ ἐν Ἀμστερνταμ συνεδρίου τῆς Β' Διεθνούς, ἐκλεγείς ἀντιπρόεδρος του. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ὠμίλησεν ἐναντίον τοῦ ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου καὶ ὑπὲρ τῆς διεθνούς ἀλληλεγγύης τοῦ προλεταριάτου. Κατεδικάσθη ἐπανειλημμένως ἐν τῇ πατρίδι

του καὶ μετηνάστευσεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Τὸ 1919 ὠργάνωσεν ἐν Ἀμερικῇ τὴν πρώτην ἰαπωνικὴν σοσιαλιστικὴν ὁμάδα καὶ ἔγινε μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ 1921 μετέσχέ τοῦ συνεδρίου τῆς Γ' Διεθνούς καὶ ἐξελέγη ἐν τῇ ἐκτελεστικῇ ἐπιτροπῇ αὐτῆς. Ἀπέθανεν ἐν Μόσχᾳ ὅπου εὐρίσκετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, παραμένῶν πάντοτε πιστὸς στρατιώτης τῆς ἐπαναστάσεως.

Καταλωνία ἢ *Καταλανία*.—Μεγάλη περιφέρεια—ἢ βορειοανατολικώτερα—τῆς Ἰσπανίας περιλαμβάνουσα τέσσαρας μεγάλους νομούς: τῆς Χερόνας, τῆς Βαρκελώνης, τῆς Ταραγκούας καὶ τῆς Λέριδας. Εἶναι εὐφορωτάτη χώρα, μὲ πληθυσμὸν 2 1)2 περίπου ἑκατομμυρίων. Παράγει ὄρυζαν, ἐσπεριδοειδῆ, σίτον, ἔλαιον, οἶνον. Ἔχει σημαντικὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἀνεκμετάλλετον μεταλλικὸν πλοῦτον. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῆς εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένα καὶ τοῦτο συντελεῖ ἡ τοποθεσία της καθὼς καὶ τὸ πυκνὸν δίκτυον τῶν σιδηροδρόμων της. Ἡ Βαρκελώνη εἶναι ἡ σπουδαιότερα ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις ὄχι μόνον τῆς Καταλωνίας, ἀλλὰ ὀλοκλήρου τῆς Ἰσπανίας.

Ἡ Καταλωνία προσαρτηθεῖσα τὸ 1479 εἰς τὰς πολλὰς ἰσπανικὰς χώρας, ἐξηκολούθει νὰ ζῇ μὲ τὸ ἐξαιρετικῶς φιλελεύθερον σύνταγμά της μέχρι τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε'. Ἡ ἰδιάζουσα αὐτῆ πολιτειακὴ κατάστασις, τὸ μακρὸν ἱστορικὸν παρελθὸν, ἡ διαφορὰ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς καὶ διαλέκτου, ἡ ἀνάπτυξις καθαρῶς Καταλωνικῆς ἀξιολόγου φιλολογίας, ἐπὶ πλέον δὲ ἡ οἰκονομικὴ αὐτάρκεια καὶ ὑπεροχὴ ἐδημιούργησαν ἰδιαιτερον ἐθνικὸν κίνημα ἀνεξαρτησίας ἀπέναντι τῆς λοιπῆς Ἰσπανίας, ἡ ὁποία βραδύτερον ἐπεδίωξε τὴν ἀφομοίωσιν δι' αὐστηροτέρου συγκεντρωτικοῦ συστήματος. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς Ἰσπανίας, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ξένος ζυγὸς καὶ τὸ ἀ-

ναπτυχθέν ἐθνικιστικὸν πνεῦμα ὠδήγησεν εἰς ἐπαναστατικὰς ἐκδηλώσεις τὰς ὁποίας περιέπλεξεν ἔτι μᾶλλον τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα.

Πράγματι ἡ χώρα αὐτὴ παρὰ τὸν φυσικὸν της πλοῦτον, παλαίει ἐν τῇ δυστυχίᾳ ἐναντίον τῶν ὑπολειμμάτων τῆς φεουδαρχίας, τὰ ὅποια βαρύτερα πιέζουν τὰς λαϊκὰς καὶ κυρίως τὰς ἀγροτικὰς μάζας. Οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες τῇ συμπράξει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐξασκοῦν τὴν μᾶλλον ἀπάνθρωπον ἐκμετάλλευσιν.

Διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους ἔχομεν τὸ 1926 τὸ ὑπὸ τὸν Μαθία χωριστικὸν κίνημα τῆς Καταλωνίας. Τὸ ἐθνικὸν μῖσος κατὰ τῆς ἰσπανικῆς ἡγεμονίας καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῆς δυναστείας τῶν Βουρβόνων, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀναπτυχθῇ καταλωνικὴ ἐθνικὴ συνείδησις. Τὸ 1882 συνῆλθε τὸ πρῶτον καταλωνικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν ἱστορικὴν ἀφειρητὴν πρὸς σαφεστέραν ἐκδήλωσιν τῶν χωριστικῶν διαθέσεων. Τὸ 1902 εἰς νέον συνέδριον υἱοθετήθη σαφῶς πλέον σχέδιον τοπικοῦ συντάγματος γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Bases de Maugesa». Τὸ σύνταγμα τοῦτο ἀπετέλει τὸ πλήρες πρόγραμμα τῶν καταλωνικῶν διεκδικήσεων, ὧν σπουδαιότεραι· α) ἡ ἀναγνώρισις τῆς καταλωνικῆς γλώσσης ὡς ἐπίσημου γλώσσης τῆς χώρας· β) ἡ ἴδρυσις ἀνεξαρτήτου κοινοβουλίου τῆς Καταλωνίας μὲ ἰδιαιτέραν νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ γ) ἡ ὁμοσπονδιακὴ ἐνωσις μὲ τὴν Ἰσπανίαν.

Τὸ κίνημα τοῦ 1926 ἀπέτυχε καὶ ὁ Μαθία (βλ. λ.) ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Μετὰ τὴν κατάλυσιν ὁμως τῆς ἰσπανικῆς μοναρχίας καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας, αἱ περισσότεραι διεκδικήσεις ἔγιναν δεκταί. Σήμερον ὁμως τὴν Ἰσπανίαν μαστίζουν οἱ κοινωνικοὶ ἀγῶνες καὶ ὁ κλονισμὸς τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος προέχει παντὸς ἄλλου ζητήματος. Εἰς τὰ γεγονότα τοῦ 1930—1934 (ἀπεργίαι, στάσεις, ἐπαναστάσεις, τρομοκρατικαὶ πράξεις ἐμπρη-

σμοὶ μονῶν κ.λ.π.), ἡ Καταλωνία παίζει ἓνα τῶν σπουδαιότερων ρόλων.

Καταλωνικὴ ἢ Καταλωνικὴ εἰσαγωγή.—Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς σῶμα μισθοφόρων Ἰσπανῶν, Καταλωνῶν καὶ Ἀραγωνίων, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 13ου αἰῶνος ἐκλεκτὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς Εὐρώπης. Ὁ ρόλος των ὑπῆρξε σημαντικώτατος μετὰ τὸ 1282, ὅτε ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐν Σικελίᾳ οἱ Γάλλοι. Οἱ μισθοφόροι οὗτοι ἐνῶ διεπραγματεύοντο τὴν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ ἐκστρατείαν, ματαιωθέντος τοῦ σχεδίου, δὲν ἐδίστασαν νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον Β΄ Παλαιολόγον.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1303 ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Μονεμβασίαν καὶ κατέπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν 500 μισθοφόροι τῆς Καταλωνικῆς εἰσαγωγῆς ὑπὸ τὸν Ρογήρον Δεφλῶρ.

Τὸ 1304 οἱ Καταλωνοὶ ἀνέλαβον τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ ἐσημείωσαν σημαντικὰς ἐπιτυχίας. Ἡ μέθη τῆς νίκης ὤθησεν ἀκρατήτους πλέον τοὺς μισθοφόρους εἰς δεινὴν λεηλοσίαν ὄχι μόνον τῶν τουρκικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν βυζαντινῶν χωρίων.

Δολοφονηθέντος τοῦ ἀρχηγοῦ των Ρογήρου Δεφλῶρ, οἱ ὀπαδοὶ του ἐξηγριώθησαν καὶ ὀχυρώσαντες τὴν Καλλιπόλιν ἐπιχείρουν συστηματικὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Κατόπιν περιπετειωδῶν ἀγῶνων, τὸ 1307, ἔγιναν κύριοι ὀλοκλήρου τῆς Θράκης. Κατόπιν ἐστράφησαν πρὸς δυσμὰς καὶ μὲ ὀρμητήριον τὴν Κασσάνδραν, ἔληλάτουν τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τὴν ὑπαίθρον μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀργότερον εἰσήλασαν διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν 11 Μαρτίου 1311, μετὰ σημαντικὴν νίκην παρὰ τὴν Κοπαΐδα, ἔγιναν κύριοι τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἴδρυσαν καταλωνικὸν κράτος τὸ ὁποῖον διατηρήθη μέχρι τοῦ 1387.

Καταναγκαστικά ἔργα.— Ὅρος εἰσαχθεὶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν νομικὴν γλῶσσαν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ *travaux forcés* καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὴν τοῦ ἑλληνικοῦ Ποινικοῦ Νόμου ἐγκληματικὴν ποινὴν τῶν *ισοβίων δεσμῶν* (*travaux forcés à perpetuité*) καὶ τῶν *προσκαιρῶν δεσμῶν* (*travaux forcés à temps*). Κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ Π.Ν. οἱ εἰς δεσμὰ καταδικασμένοι δεσμεύονται τοὺς δύο πόδας διὰ μακρᾶς ἀλύσεως ἐχούσης προσηρημένην βαρεῖαν σιδηρὰν σφιγρὰν καὶ ὑποβάλλονται εἰς βαρύτερα ἔργα. Κατ' ἐξαιρέσειν αἱ γυναῖκες, οἱ ἀνάπηροι, οἱ ὑσθενεῖς καὶ οἱ ὑπερβάτες τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας ἐπιφορτίζονται δι' ἔργων ἐλαφροτέρων ἀναλόγων τῶν δυνάμεων των.

Κατανάλωσις.— Ἡ χρῆσις πράγματός τινος πρὸς ἱκανοποίησιν ἀνάγκης τινὸς καὶ ἡ διὰ τῆς χρήσεως φθορὰ ἢ δαπάνη αὐτοῦ. Κατανάλωσις εἶναι ἡ ἀπαραίτητος κατάληξις παντὸς οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὁ τελευταῖος κρῖκος τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου: παραγωγή, κυκλοφορία, διανομή, κατανάλωσις. Εἰς τὴν καπιταλιστικὴν ὁμως περίοδον τῆς οἰκονομίας ἡ κατανάλωσις ἐνδιαφέρει μόνον ἐφ' ὅσον συμπίπτει μὲ τὴν ἀγορὰν καὶ ὁ καταναλωτὴς μόνον ἐφ' ὅσον εἶναι ἀγοραστής. Ἡ καπιταλιστικὴ οἰκονομία δὲν παράγει ἀξίας χρήσεως (πρὸς κατανάλωσιν), ἀλλὰ ἐμπορεύματα (πρὸς πώλησιν). Τὸν καπιταλιστὴν παραγωγὸν δὲν ἐνδιαφέρει ἡ ἱκανότης τῆς κοινωνίας νὰ καταναλώσῃ τὸ προϊόν του, ἀλλ' ἡ ἱκανότης τῆς ν' ἀγοράσῃ τὸ ἐμπόρευμά του. Αἱ κρίσεις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνικανότητος τῆς κοινωνίας ν' ἀγοράσῃ ἐμπορεύματα καὶ ὄχι νὰ καταναλώσῃ προϊόντα. Οὕτω παρατηροῦμεν ὅτι ἐνῶ ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων εἰς τὸν κόσμον στεροῦνται ἄρτου, ὁ σίτος καίεται εἰς τὰς ἀτμομηχανὰς τῶν σιδηροδρόμων. Τὸν καπιταλιστὴν παραγωγὸν δὲν ἐνδιαφέρουν καθόλου τὰ ἐκατομμύρια ταῦτα, τὰ ὅποια θὰ ἡδύ-

ναντο νὰ εἶναι καταναλωταί, διότι δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἀγορασταί. Ἡ ἀστικὴ πολιτικὴ οἰκονομία σφάλλει θεωροῦσα τὰς κρίσεις συνέπειαν ὑπερπαραγωγῆς, ὑπερβαινούσης τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως. Αἱ κρίσεις, καὶ κυρίως ἡ ἀπὸ τοῦ 1929 ἀρξαμένη χρονία παγκόσμιος οἰκονομικὴ κρίσις, εἶναι συνέπειαι ὑποκαταναλώσεως. Ἡ κοινωνία ἔχει μειώσει τὴν κατανάλωσιν, διότι δὲν δύναται ν' ἀγοράσῃ. Εἶναι ψευδὲς τὸ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τῶν ἀστῶν οἰκονομολόγων ὅτι ἡ κοινωνία δὲν δύναται νὰ καταναλώσῃ τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἀντίφασις αὕτη μεταξὺ τῆς διαρκῶς αὐξανομένης καταναλωτικῆς ἱκανότητος τῆς κοινωνίας καὶ τῆς μειουμένης ἀγοραστικῆς τῆς ἱκανότητος ἀποτελεῖ μίαν τῶν τρομερωτέρων συνεπειῶν τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος καὶ ἡ σύγχρονος κρίσις ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀντίφασις αὕτη εἶναι ἀδύνατον νὰ λυθῇ ἐντὸς τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστώτος, τὸ ὅποιον οἱ ἄνθρωποι ἐνδιαφέρουν ὡς ἀγορασταί καὶ οὐχὶ ὡς καταναλωταί.

Καταπότης (Μιχαὴλ Γ.).— Ἰατρὸς καὶ πρῶτος ἐκ Κρήτης, γεννηθεὶς τὸ 1877. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, λαβὼν τὸ δίπλωμά του τὸ 1900, εἶτα δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Montpellier, Nancy καὶ Παρισίων εἰδικευθεὶς εἰς τὴν γενικὴν χειρουργικὴν. Συνέγραψε γαλλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ ἱατρικὰς μελέτας, ἐξέδωκε τῇ συνεργασίᾳ Ἑλλήνων ἱατρῶν τὸν «Ἰατροχειρουργικὸν ὁδηγὸν» τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (1919). Ὑπηρέτησεν ὡς ἐθελοντὴς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 καὶ ὡς ἑφεδρὸς ὑγειονομικὸς ἀξιωματικὸς κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὸν παγκόσμιον πόλεμον μέχρι τέλους τοῦ 1918. Ἐξελέγη βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1910 συνεχῶς μέχρι τοῦ 1925. Σήμερον ἀντιπροσωπεύει τὸν νομὸν Λασηθίου Κρήτης ὡς γερούσιαστής. Διετέλεσεν ὑπουργὸς γενικὸς διοικητὴς Κρήτης (1932) ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου.

Κατασκοπεία.—Ἡ δρασίς τῶν μυστικῶν πρακτόρων (κατασκόπων) ξένων κρατῶν, οἱ ὅποιοι καταγίνονται εἰς τὸ νὰ μαθαίνουν καὶ νὰ μεταδίδουν εἰς τὰ κράτη των διάφορα μυστικά τοῦ κράτους ἐν τῷ ὁποίῳ δροῦν.

Εἶνε πλάνη τὸ νομιζόμενον ὅτι ὑπάρχει ἐνός καὶ μόνον εἶδους κατασκοπεία, ἡ ἀφορῶσα τὰ μυστικά τῆς ἀμύνης. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ ἡ ἐξαχρείωσις τῆς ἠθικῆς τὴν ὁποίαν ἐπέφερον, ἐδημιούργησαν πολλῶν εἰδῶν καὶ μορφῶν κατασκοπείαν. Αἱ κυριώτεραι κατηγορίαι εἶνε: α) ἡ στρατιωτικὴ ἢ ἀφορῶσα τὰ μυστικά τῆς ἀμύνης ἐναντι ξένων κρατῶν, β) ἡ βιομηχανικὴ, γ) ἡ ἐν γένει οἰκονομικὴ καὶ δ) ἡ ἀστυνομικὴ (χαφιεδισμός) κλπ.

Μέχρι σήμερον ἐκείνη ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀρχαιοτέραν παράδοσιν εἶνε ἡ πρώτη, ἡ στρατιωτικὴ, δράσασα καθ' ὅλους τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς τόπους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶνε καὶ ἡ μόνη, τὴν ὁποίαν ἔχουν λάβει ὑπ' ὄψει των αἱ διεθνεῖς συμφωνίαι. Τὸν ὄρισμὸν τοῦ τοιούτου κατασκόπου, δίδει τὸ 29 ἄρθρον τοῦ παραρτήματος τῆς τετάρτης συνδιασκέψεως τῆς Χάγης (τοῦ 1907): «Κατάσκοπος δύναται νὰ θεωρηθῇ μόνον τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δρῶν κρυφίως ἢ ὑπὸ ψευδῆ προσχήματα, προσπαθεῖ νὰ περισυλλέξῃ πληροφορίας εἰς τὴν ἀκτίνα τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς μιᾶς ἐμπολέμου μερίδος, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν ἐχθρόν».

Οἱ συλλαμβανόμενοι ἐπ' αὐτοφώρῳ δύναται νὰ τυφεκισθοῦν ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ἀπαραίτητον ὄρον νὰ προσηγηθῇ ἡ δίκη των, ὡς καθορίζει τὸ 30 ἄρθρον τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης. Στρατιωτικὸς μὲ τὴν στολὴν του συλλαμβανόμενος εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος ὅπου μετέβη πρὸς περισυλλογὴν πληροφοριῶν, ἀπλῶς αἰχμαλωτίζεται, μὴ θεωρούμενος κατάσκοπος.

Ἐκτὸς τῆς πολεμικῆς κατασκοπείας ὑπάρχει καὶ ἡ βιομηχανικὴ, ἀφορῶσα τὴν κατασκοπείαν εἰς βάρους τοῦ ἰδιωτι-

κοῦ βίου τῶν ἐργατῶν πρὸς ἐνημέρωσιν τοῦ ἐργοδότη. Ἡ περίεργος αὕτη κατασκοπεία εὐρύτατα ἐφαρμόζεται κυρίως εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας. Ἀπὸ τὰς Ἡν. Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὸ σύστημα τοῦτο ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα ἐργοστάσια τῆς Γαλλίας, Γερμανίας, Ἰταλίας, Πολωνίας κ. ἄ. Τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχει τόσον διαδοθῆ τὸ σύστημα τοῦτο ὥστε εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀπροκαλύπτως πλέον ἰδρύνονται εἰδικοὶ πρὸς τοῦτο ὄργανισμοί, οἱ ὅποιοι προμηθεύουν εἰς τοὺς ἐργοστασιάρχας, κατὰ παραγγελίαν, ὄρισμένον ἀριθμὸν τοιούτων κατασκόπων. Οἱ κατάσκοποι οὔτοι ὄχι μόνον πληροφοροῦν τοὺς ἐργοδότης ἐπὶ τῶν βιωτικῶν συνθηκῶν τῶν ἐργατῶν, ἀλλὰ εἰσδύοντες καὶ εἰς τὰς διοικησεις τῶν ἐργατικῶν σωματείων, προδίδουν εἰς τοὺς ἐργοδότης τὰς λαμβανόμενας ἐκεῖ ἀποφάσεις, καὶ πολλάκις φθάνουν μέχρι τοῦ ρόλου τοῦ προβοκάτορα.

Ἐκτὸς τῆς βιομηχανικῆς, ἔχομεν καὶ τὴν οἰκονομικὴν κατασκοπείαν διεξαγομένην κυρίως ἐντὸς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ στρατοπέδου πρὸς ἐξακρίβωσιν καὶ προσανατολισμὸν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τοῦ συναγωνιστοῦ, καὶ λήψιν πληροφοριῶν ἐπὶ ὀρισμένων τεχνικῶν τελειοποιήσεων κλπ. Ἡ τοιαύτη κατασκοπεία συναντᾶται πολὺ συχνὰ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς χημικῶν προϊόντων κλπ.

Τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευσις θέλουσα νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐργαζομένων ἐδημιούργησε τὴν ἀστυνομικὴν κατασκοπείαν, τὸν κοινῶς λεγόμενον χαφιεδισμόν. Αὐτὸς ὀργανώνεται ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ συντηρεῖται ὑπὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς βάρους τῶν φορολογουμένων.

Κατάστασις (γαλ. état, γερμ. Stande).—Βλ. λ. Τάξις.

Κατάχρησις.—Ἡ δολία ἢ ἄτοπος χρῆσις ἐμπιστευθέντος πράγματος ἢ ἀ-

νατεθείσης ἐξουσίας. *Κατάχρησις ἐξουσίας* καλεῖται σειρά ἀδικημάτων περιλαμβανομένων εἰς τὰ ἄρθρα 467—475 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου καὶ διαπραττομένων ὑπὸ δημοσίων ὑπαλλήλων ἐν τῇ ἐν ασκήσει τῶν καθηκόντων των. Κυρίως εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνονται ἀδικήματα διαπραττόμενα ὑπὸ ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων, ὡς ἡ παράλειψις ἀνακρίσεως, ἡ αὐτόβουλος ἀπόλυσις κατηγορουμένου, ἡ εἰσοδος εἰς κατοικίαν ἰδιώτου, ἡ ἐπαγωγή αἰκιῶν εἰς κατηγορουμένους καὶ μάρτυρας· ἡ ὑπὸ ταχυδρομικῶν ὑπαλλήλων, ὡς κατακράτησις ἢ ἀποσφράγισις ἐπιστολῶν. Τοῦ ὄρου *κατάχρησις* γίνεται κοινῶς εὐρυτέρα χρῆσις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπὸ δημοσίου λειτουργοῦ ὑπεξαίρεσεως δημοσίων χρημάτων ἢ τῆς συνεργείας εἰς τοιαύτην ὑπεξαίρεσιν. Ἡ εἰς τὴν καπιταλιστικὴν κοινωνίαν γενικὴ τάσις πρὸς εὐκόλον καὶ ἄκοπον πλουτισμόν, ἐκδηλουμένη «νομίμως» ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς οἰκιοποιήσεως τῆς ὑπεραξίας ὑπὸ τῶν κεφαλαιούχων, συνετέλεσεν εἰς τὴν καταπληκτικὴν αὐξήσιν τῶν τοιούτων καταχρήσεων, αἱ πλείσται τῶν ὁποίων γίνονται τῇ συνδρομῇ κεφαλαιούχων ἐνδιαφερομένων εἰς κρατικὰς προμηθείας ἢ ἐπιδιωκόντων ν' ἀποκρῦψουν μέρος τῶν εἰς τὸ κράτος ὀφειλομένων φόρων ἢ δασμῶν. Ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἰδίᾳ περίοδον, πλείσται τοιαῦται καταχρήσεις ἐσημειώθησαν.

Κατεχάκης (Γεώργιος).—Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἐκ Κρήτης, διατέλεσας καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Μετέσχε τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον καπετὰν Ρούβας. Ἐδημοσίευσεν ἔργα στρατιωτικῆς φύσεως. Διατέλεσεν ἐπανειλημμένως γενικὸς διοικητῆς Κρήτης καὶ ἀρμοστής ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Κατηγορίαι.—Καλοῦνται οὕτω ὑπὸ Ἄριστοτέλους, θεμελιώδεις ἔννοιαι τοῦ νοῦ, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιδέχονται περαιτέρω ἀνάλυσιν εἰς στοιχειωδεστέρας

ἐννοίας διότι ἀποτελοῦν τὴν γενικὴν μορφήν τῆς νοήσεως. Τοιαύτας θεμελιώδεις ἐννοίας ὁ Ἄριστοτέλης ἀριθμεῖ δέκα: τὴν οὐσίαν, τὸ ποιόν, τὸ ποσόν, τὴν σχέσιν, τὸν τόπον, τὸν χρόνον, τὴν θέσιν, τὸ ἔχειν, τὸ πράττειν καὶ τὸ πάσχειν.

Περὶ κατηγοριῶν ὁμιλεῖ καὶ ὁ Κάντιος, θεωρῶν αὐτὰς ὡς θεμελιώδεις μορφὰς τῆς διανοίας ἡμῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν ὄλων τῶν ἐμπειρικῶν γνώσεων ἡμῶν. Τοιαύτας κατηγορίας ἀναφέρει ὁ Κάντιος δώδεκα, τὰς ἐξῆς: τοῦ ποσοῦ (ἐνότης, πολλότης, παντότης), τοῦ ποιοῦ (πραγματικότης, ἄρνησις, περιορισμός), τῆς ἀναφορᾶς (οὐσιότης, αἰτιότης, ἀλληλεπίδρασις), τοῦ τρόπου (δυνατὸν ἢ ἀδύνατον, εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἢ τύχη).

Κατηγορική προστακτικὴ (γερμ. kategorische Imperativ).— Ὁρος τοῦ Καντίου σημαίνων ἐντολήν ἢ ἐπιταγὴν ἰσχύουσαν καθολικῶς καὶ ἀπολύτως. Ὁ τύπος αὐτῆς ἔχει ὡς ἐξῆς παρὰ τῷ Καντίῳ: «πράττε οὕτως, ὥστε αἱ ἀρχαὶ τῆς πράξεώς σου νὰ χρησιμεύωσιν ὡς καθολικὴ νομοθεσία».

Ἡ κατηγορική προστακτικὴ καθορίζει τὴν βούλησιν ἀνεξαρτήτως τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν καὶ πρὶν ἀκόμη διερωτηθῶμεν ἂν ἔχωμεν τὴν ἀπαιτούμενην ἰκανότητα διὰ νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν ἐπιδιωκομένην πράξιν ἢ ἂν ἔχωμεν τὴν ἰκανότητα νὰ πράξωμεν ὅ,τι ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐκτέλεσίν της. Πλὴν τοῦ χαρακτηρῶς τῆς ὑποχρεώσεως, ἡ κατηγορική προστακτικὴ ἔχει καὶ τὸν χαρακτηρῶς τῆς ἀναγκαιότητος. Διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς σκέψεις τοῦ ὁ Κάντιος ἀναφέρει διάφορα παραδείγματα. Κάποιος, λέγει, εἶναι τόσο δυστυχῆς ὥστε ὁ βίος του κατήντησεν ἀβίωτος καὶ ἐρωτᾷ ἂν τοῦ ἐπιτρέπεται ν' αὐτοκτονήσῃ. Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην θὰ τὴν ζητήσωμεν εἰς τὴν κατηγορικὴν προστακτικὴν. Τί θὰ ἐπηκολούθη ἂν ἡ αὐτοκτονία ἀπέβαινε καθολικὸς νόμος;

Θὰ ἐξέλιπε κάθε ζωή. Ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ἡ αὐτοκτονία δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν ἠθικὴν. Ἄλλο παράδειγμα: Κάποιος ἐνεπιστεύθη εἰς τινὰ τὴν περιουσίαν του πρὸς φύλαξιν. Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: ἐπιτρέπεται εἰς τὸν θεματοφύλακα νὰ τὴν σφετερισθῆ; Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο δύναται νὰ λυθῆ εὐκόλως τῇ βοηθείᾳ τῆς κατηγορικῆς προστακτικῆς. Ἄν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐσφετερίζοντο τὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν τοῖς ἐμπιστεύονται, τότε κανεὶς δὲν θὰ δύναται νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν περιουσίαν του εἰς οὐδένα. Τρίτον παράδειγμα: Ὁ πλούσιος ὁ ὁποῖος δὲν βοηθεῖ τοὺς πτωχοὺς. Οὗτος εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἠθικὸν καθῆκον, διότι κανεὶς δὲν θὰ θέλῃ νὰ γενικευθῆ ἡ τοιαύτη συμπεριφορά, ἀφοῦ ὁ καθεὶς δύναται νὰ εὐρεθῆ εἰς δύσκολον θέσιν.

Ὅπως παρετήρησεν ὁ Ἐγγελοῦ, εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Καντίου δὲν ὑπάρχει οὐδὲ εἰς ἠθικὸς νόμος, αὐτάρκης, ἄνευ ἀντιφάσεων, ἀνεξάρτητος ἄλλων ὀρισμῶν. Ἄν ἀποβῆ καθολικὸς νόμος ἡ αὐτοκτονία τῶν συντετριμμένων ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς, τοῦτο δὲν θὰ ἐπέφερε ἐξυμνήσιν τῆς ζωῆς, διότι ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους ὁ βίος κατήντησεν ἀβίωτος. Ἄν σφετερίζεται ὁ καθεὶς ὅ,τι τοῦ ἐμπιστεύονται, ἀπλούστατα θὰ ἔπαυον οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐμπιστεύονται πρὸς φύλαξιν εἰς τοὺς ἄλλους περιουσίας καὶ τὸ πολὺ πολὺ θὰ ἐδυσχεραίνετο ἡ διατήρησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, θεσμοῦ ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ὅπως πιστεύει ὁ Κάντιος. Εἰς τὸ τρίτον παράδειγμα εἶναι καταφανέστατος ὁ ὠφελιμιστικὸς χαρακτὴρ τῆς σκέψεως, ἡ ὁποία θέλει τὸν πλούσιον νὰ βοηθῆ τοὺς πτωχοὺς, ἐνῶ ὁ Κάντιος διακηρύσσει ἀνά πᾶσαν σελίδα του ὅτι ἡ ἠθικὴ δὲν πρέπει νὰ καθοδηγῆται ἀπὸ τὸ συμφέρον.

Κατιλίνας (Λούκιος-Σέργιος Catilina).—Ρωμαῖος ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 109 π. Χ. Τὰ κατ' αὐτὸν γνω-

ρίζομεν ἐκ δύο ἀντιπάλων καὶ συντηρητικῶν πηγῶν, τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Σιλλουστίου, οἱ ὁποῖοι τὸν κατεσκευάσαν καὶ ἀφῆκαν τὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὅτι ὁ Κατιλίνας ἦτο ἀνθρωπόμορφον τέρας μὲ παθολογικὰς ἐγκληματικὰς παρορμήσεις, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα ἦτο εἰς θαρραλέος καὶ ἀνιδιοτελῆς κοινωνικὸς ἐπαναστάτης. Εἶχεν ὠραίαν ἐμφάνισιν, ρωμαλέον σῶμα, μεγάλην τόλμην καὶ ἀνιδιοτελῆ γενναιοδωρίαν.

Διετέλεσεν ἀνθύπατος ἐν Ἀφρικῇ καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς θητείας του ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην καὶ ἔθεσεν ὑποψηφιότητα ὑπάτου, ὡς ἐκπρόσωπος τῶν πτωχῶν στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπληροφοροῦντο ὅτι ἡγεμόνευον τοῦ κόσμου, ἐνῶ ἀπέθνησκον ἐκ τῆς πείνης. Ἀντίπαλός του εἰς τὴν ὑποψηφιότητα ἦτο ὁ μέγας ρήτωρ Κικέρων homo novus (νέος ἄνθρωπος), ὁ ὁποῖος ἀποκτήσας τίτλους καὶ ἀξιώματα εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἀηδῆ κόλακα καὶ ὑποστηρικτὴν τῆς ἀρχούσης τάξεως. Τὸ πρόγραμμα τοῦ Κατιλίνας ἦτο: διανομὴ τῶν γαιῶν εἰς ὅλους τοὺς πτωχοὺς πολίτας, κατάργησις τῶν φόρων, ἐπιβολὴ αὐστηροῦ ἐλέγχου εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, βελτίωσις τῆς θέσεως τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὴν Ρώμην λαῶν κλπ.

Ἐκλεγείς ὑπάτος ὁ Κικέρων (63 π. Χ.) ἐχρησιμοποίησε κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του τὰ ἀποτελεσματικώτερα τῶν ὄπλων: ἀναμφισβήτητον εὐγλωττίαν, δικολαβικὴν δημαγωγίαν καὶ συστηματικὴν συκοφαντίαν. Ὁ Κατιλίνας ἔμεινεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ μὲ τὴν διεστραμμένην μορφήν μὲ τὴν ὁποίαν τὸν παρέδωσεν ὁ Κικέρων. Ὁ Σαλλούστιος, ὅστις ἔγραψεν εἰκοσι ἔτη βραδύτερον, ἐπανελάβε τοὺς λήρους τοῦ Κικέρωνος. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ οἱ ἑλληνιστὶ γράψαντες ἱστορικοὶ, ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Ἀππιανός. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Κατιλίνας ἐταύτισε τὴν τύχην του μὲ τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς καταπιεζομένους καὶ ὅτι ἡγα-

πᾶτο ὑπὸ τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον διεῖπε τοὺς ὁπαδούς του συνάγεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τὴν ὁποῖαν ἔστειλεν ὁ στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῆς συνωμοσίας Μάνλιος πρὸς τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν Μάρκιον: «Δὲν ζητοῦμεν οὔτε τὴν ἐξουσίαν, οὔτε τὸν πλοῦτον, αἰτίας ὅλων τῶν πολέμων καὶ τῶν συγκρούσεων. Ζητοῦμεν ἀπλῶς τὴν ἐλευθερίαν».

Ὁ Κατιλίνας ἐπεδίωξε δις τὴν ὑπατείαν, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν νομίμως, νὰ καταπολεμήσῃ τὴν δρᾶσιν τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τὸ κράτος ὡς ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν των καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν λαὸν τὰς ἐλευθερίας του καὶ τὰ δικαιώματά του. Ἀλλὰ καὶ τὰς δύο φορὰς ἐνίκησε τὸ «κόμμα τῆς τάξεως». Ὅταν τοῦ ἀπεκλείσθη ἡ ὁδὸς τῆς νομιμότητος, ἐπεδόθη εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς ἐξεγέρσεως καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δυσηρεστημένων μαζῶν. Ὁ Κικέρων, ὁ νικητὴς τοῦ Κατιλίνας, εἰς τὰς ὑπατικές ἐκλογάς, εἶχε διασκορπίσει πανταχοῦ τοὺς καισκόπους του, τὸ ἔργον τῶν ὁποίων διησυκόλυνετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κατιλίνας εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν ἐπαρχίαν διὰ νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Αἱ προετοιμασίαι τῆς ἐξεγέρσεως ἀπεκαλύφθησαν ἐν Ρώμῃ τὴν 5 Δεκεμβρίου τοῦ 63, καὶ οἱ ὀργανωταὶ τῆς συλληφθέντες ἐθανατώθησαν μετ' ὀλίγον. Ὁ Κατιλίνας μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν ὁπαδῶν των προσεβλήθησαν ὑπὸ ὑπερτέρων ρωμαϊκῶν δυνάμεων παρὰ τὴν Φλωρεντίαν. Εἶνε ἀφάνταστος ἡ σταθερότης μετὰ τὴν ὁποῖαν ἐπολέμησαν οἱ ἐπαναστάται. Ὁ Κατιλίνας καὶ ὁ Μάνλιος ἔπασαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως.

Κατκώφ (Μιχαὴλ Νικηφόροβιτς).— Διάσημος Ρώσος δημοσιογράφος (1818—1887). Ἐπιδοθεῖς εἰς φιλολογικὰς σπουδὰς ἐν Μόσχῃ, ἐτελειοποιήθη ἐν Βερολίνῳ καὶ Καινιξβέργῃ. Ἡ πρὸς τὸν φιλελευθερισμὸν ροπή του, ὀφείλεται εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ Μπελίν-

σκυ καὶ τοῦ Μπακοῦνιν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν πνευματικὴν πρωτοπορείαν τῆς τσαρικής Ρωσσίας περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ἐκδόσας τὸ 1854 πολύκροτον ἱστορικοφιλοσοφικὴν μελέτην περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἑλληνικῆς ἐποχῆς. Ἐδωσεν ἐπίσης εἰς τὴν ρωσικὴν μνημειώδεις μεταφράσεις τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Χάιντ καὶ τοῦ Χόφμαν. Μετὰ ἑξαετῆ καθηγεσίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας, ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τῆς σπουδαιοτέρας ἀφημερίδος «Εἰδήσεις τῆς Μόσχας», καὶ ἀπὸ τοῦ 1856 τὴν διεύθυνσιν τοῦ ρωσικοῦ περιοδικοῦ «Ρωσικὸς ἀγγελιοφόρος».

Τὸ 1860 ἐπεχείρησε ταξίδιον εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ ἐπαφή του μετὰ τὸν ἐκεῖ ἐξόριστον Χέρτσεν, ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν του. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἀγγλίας ἐγένετο κῆρυξ τῶν τολμηροτέρων διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰδεῶν, ἐζήτησε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν χωρικῶν, τὴν κατάργησιν τῆς λογοκρισίας καὶ τὴν αὐτοδιοίκησιν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅμως τῶν χωρικῶν καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πολωνίας τοῦ 1863, ὁ Κατκώφ ἤρχισε νὰ κάμνητραγικὰς ἰδεολογικὰς ἀβαρίας.

Ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ ἐφεξῆς εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ περιέργου καὶ θλιβεροῦ θεάματος, τῆς συγκεντρώσεως περὶ τὸν Κατκώφ τῆς ἀντιδραστικῆς μερίδος καὶ ὅλων τῶν διανοουμένων λιποτακτῶν τῆς φιλελευθέρως ἰδεολογίας. Ὁ πρῶν φλογερὸς κῆρυξ τῆς ἐπαναστάσεως, κατήντησε φορεὺς τῆς μαύρης ἀντιδράσεως κηρύσσων τὴν ἀνάγκην τῆς «σταθερᾶς ἐξουσίας» ἐναντίον τῆς «γερουσίας» καὶ τοῦ «συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας» καὶ χαρακτηρίζων τὸν κοινοβουλευτισμὸν καὶ τὴν πανεπιστημιακὴν νεολαίαν «κακὸν τῆς Ρωσσίας». Κατὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1871 ἔφθασεν μέχρι πανσλαβιστικῶν ἐξάρσεων, ἐνδιαφερόμενος ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς Σλαύους τῆς Βαλκανικῆς.

Κατοικία.—Ἡ ἐτικράτησις τῆς ἀστικῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἰδρυσιν μεγάλων πόλεων ὅπου συνεκεντροῦτο ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται προσήλκυαν πρὸς αὐτὰς διαρκῶς μεγαλυτέρας μάζας ἀγροτῶν, αἵτινες συνέρρεον εἰς τὰς πόλεις. Οἱ ἐργάται οὗτοι ἔζων εἰς τὰς πόλεις ὑπὸ τραγικῆς συνθήκας κατοικίας, ἐγκαθιστάμενοι εἰς σταύλους καὶ ὑπόγεια ὑγρὰ καὶ ἀνήλια. Οὕτω τὸ 1875 ἀπεδείχθη ὅτι εἰς τὸ Ἀμστερνταμ 5.000 ὑπόγεια προοριζόμενα δι' ἀποθήκας, μετεβλήθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς κατοικίας.

Ἀπὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὸ ἐνταθὲν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον ρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας (βλ. λ.) ἐπέτεινε τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐλάττωσιν τῆς οἰκοδομήσεως νέων κατοικιῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐδημιούργησε μεγάλην κρίσιν τῆς κατοικίας. Ἐξαιρετικοὶ λόγοι ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἡ πυρκαϊὰ τῆς Θεσσαλονίκης (1917) καὶ κυρίως ἡ συρροή τῶν προσφύγων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παγκόσμιον τάσιν πρὸς τὰς πόλεις ἐδημιούργησαν ὀξύτατον τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Ὁ κατωτέρω πίναξ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς δεικνύει σαφῶς τὴν ἔκτασιν τοῦ προβλήματος.

1880	87.000	κάτοικοι
1896	173.000	>
1907	240.000	>
1918	350.000	>
1920	424.000	>
1928	780.000	>

Ἐπομένως, ἐντὸς τῆς δεκαετίας 1918—1928 ὁ πληθυσμὸς τῶν δύο μεγάλων πόλεων ὑπερεδιπλασιάσθη. Κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα ἡ οἰκοδόμησις νέων κατοικιῶν καθυστέρησε σημαντικῶς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν μείωσιν τῆς οἰκονομικῆς ἰκανότητος τῶν ἀπορωτέρων τάξεων κατέστησε τραγικὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς

θέσιν των. Ἡ μόνη γενομένη ἀπογραφὴ κατοικιῶν τὸ 1921 ἔδωσε τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα ἐπὶ 1000 ἐργατικῶν οἰκογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν:

Ἐκ τῶν 1000 οἰκογενειῶν, 760 ἦτοι πλεόν τῶν 3)4 κατώκουν εἰς ἓν μόνον δωμάτιον. Ἐπίσης ἐκ τῶν 1000 οἰκογενειῶν αἱ πολυμελεῖς, δηλαδὴ αἱ ἀποτελούμεναι ἀπὸ πλεόν τῶν 5 ἀτόμων ἀνέρονται εἰς 417, ἔξ ὧν:

17	κατοικοῦσιν	εἰς	3	δωμάτια
120	>	>	2	>
280	>	>	1	>

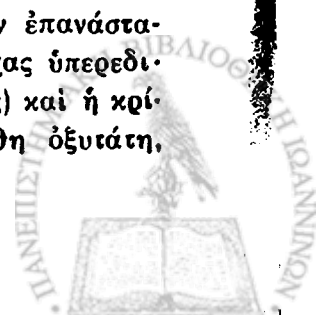
Ἐπίσης ἐκ τῶν 1000 οἰκογενειῶν αἱ 132 εἶναι ἐπταμελεῖς καὶ ἔξ αὐτῶν:

8	κατοικοῦσιν	εἰς	3	δωμάτια
56	>	>	2	>
70	>	>	1	>

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκ τῶν ἀναφερομένων μοναχικῶν δωματίων μέγα μέρος εἶναι ὑπόγεια, τὸ μεγαλύτερον μέρος δὲν ἔχει ἀποχωρητήριον, ὑπάρχουσι δὲ πολυμελεῖς οἰκογένειαι, αἱ ὅποσαι μένουν εἰς ἓν δωμάτιον ὑπόγειον καὶ χωρὶς παράθυρον καὶ ἀποχωρητήριον.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως ὅτι τὰ ἀνωτέρω πορίσματα ἀνάγονται εἰς τὸ 1921, ἔκτοτε δὲ αἱ συνθήκαι κατοικίας τῶν λαϊκῶν τάξεων ἐπεδεινώθησαν. Ἡ ἀποστράτευσις, ἡ συρροή τῶν προσφύγων, ἡ καταστρεπτικὴ πτώσις τῆς δραχμῆς καὶ τέλος ἡ ὀξεία οἰκονομικὴ κρίσις κατέστησαν τραγικωτέραν τὴν θέσιν τῶν ἐργαζομένων μαζῶν ἀπὸ ἀπόψεως κατοικίας.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν μαζῶν τούτων ἐδημιουργήθη εἰς τὰς διαφόρους χώρας κίνησις ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως εὐθηνῶν λαϊκῶν καὶ ἐργατικῶν κατοικιῶν. Σχέδια καὶ μελέται κατεστρώθησαν ὑπὸ ἀστυδόμων ἀρχιτεκτόνων (urbanistes) κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως παρέμειναν σχέδια. Εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ὅπου ἐπίσης τὸ ρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας ἐξεδηλώθη ἰσχυρώτατον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν (ὁ πληθυσμὸς τῆς Μόσχας ὑπερεδιπλασιάσθη ἐντὸς πενταετίας) καὶ ἡ κρίσις τῆς κατοικίας ἐνεφανίσθη ὀξύτατη.

ιδίως ἐν τῇ προσπάθειά τῆς οὐσιαστικῆς βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐκλήθησαν οἱ μεγαλύτεροι τῶν ἀστυδόμων τοῦ κόσμου (Λὲ Κορμπουζιέ, κ. ἄ.) καὶ ἐπελήφθησαν τῆς ἀνεγέρσεως μεγάλων πολυκατοικιῶν.

Ποιά τις κινήσεις διὰ τὴν δημιουργίαν λαϊκῶν κατοικιῶν ἐγένετο ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον, οὐσιαστικωτάτη δὲ καὶ παραδειγματικὴ ἀνὰ τὸν κόσμον ὑπῆρξεν ἡ προσπάθεια τῆς σοσιαλιστικῆς κυβερνήσεως Βιέννης, ἣτις ἔκτισεν ἐργατικὰς πολυκατοικίας μὲ ὅλας τὰς συγχρόνους ἀνάσεις τοῦ πολιτισμοῦ διὰ δεκάδας χιλιάδων ἐργατικῶν οἰκογενειῶν.

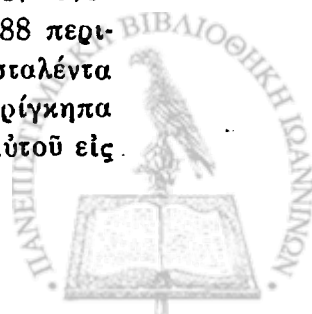
Ἐν Ἑλλάδι ἡ φροντίς διὰ τὴν λαϊκὴν κατοικίαν εἶναι τελείως ἀνύπαρκτος. Σημαντικὴ ἔντασις τῆς οἰκοδομικῆς παραγωγῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὀφείλεται εἰς κεφαλαιούχους ἐπιχειρηματίας ἐπιδιώκοντας μεγάλα κέρδη, αἱ δὲ ἀνεγερθεῖσαι οἰκίαι εἶναι προσιταὶ μόνον εἰς τὰς εὐπορωτέρας τάξεις. Μοναδικὸν δεῖγμα βαρβαρότητος καὶ ἐγκληματικῆς κυβερνητικῆς ἀδιαφορίας θὰ παραμείνουν οἱ ἰδρυθέντες συνοικισμοὶ πρὸς ἀτέλειαν τῶν προσφύγων. Αἱ κατοικίαι αὐτῶν ὄχι μόνον ἰδρῦθησαν εἰς τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐργασίας σημεῖα τῆς περιφέρειας τῶν Ἀθηνῶν, καὶ στεροῦνται ὅλων τῶν συγχρόνων μέσων (συγκοινωνίας, ὑδρεύσεως, φωτισμοῦ κλπ.), ὄχι μόνον εἶναι ἀνθυγιεινότατοι, στεναί, ἀνευ ἀποχωρητηρίων, ἀλλὰ καὶ ἐκτίσθησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε παρασύρονται ἀπὸ τὸν πρῶτον σφοδρότερον τοῦ συνήθους ἄνεμον ἢ τὴν σχετικῶς ραγδαϊότεραν βροχὴν.

Κατσώνης (Λάμπρος).—Διάσημος Ἑλληὴν πατριώτης καὶ ἀήττητος θαλασσομάχος (1752—1804). Ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ, ἀλλὰ δεκαεπταετῆς ἔφυγεν εἰς Λιβόρνον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τότε τὸ κέντρον τῶν κατὰ τῆς Τουρκίας ἐνεργειῶν τῆς

Ρωσσίας. Κατετάγη εἰς τὸν περίφημον σῶμα τῶν κυνηγῶν καὶ διέπρεψε πολεμῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Αἰγαίῳ (1770—1774). Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζῆ παρηκολούθησε τοὺς Ρώσους εἰς Ρωσίαν, κατοικήσας εἰς τὴν παραχωρηθεῖσαν εἰς τοὺς Ἕλληνας κώμην Γενί-Καλέ. Ρέπων πρὸς τὰ στρατιωτικὰ κατετάγη ἀμέσως εἰς τὸν συσταθὲν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης ἑλληνικὸν τάγμα, διαπρέψας δὲ εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον, μετὰ τοῦ πρίγκηπος Ποτέμκιν, ὠνομάσθη λοχαγός. Τὸ 1787 ἐπιβαίνων καταδρομικοῦ μετ' 98 ἄλλων Ἑλλήνων, ἠνδραγάθησεν ἐν Κιλ Μπουρνού καὶ Οὐσακῶφ τῆς Κριμαίας. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τὸ 1787 κατήλθεν εἰς Τεργέστην καὶ παραλαβὼν στολίσκον κατασκευασθέντα καὶ ἐξοπλισθέντα ὑπὸ Ἑλλήνων τῆς Τεργέστης ἀνήχθη εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ ἤρχισε διατρέχων τὰς θαλάσσας καὶ συλλαμβάνων τὰ τουρκικὰ πλοῖα, ἅτινα συνήντα. Οὕτω ἠῤῥησε τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων του εἰς 15. Δι' αὐτῶν ἐκυρίευσεν καὶ κατεδάφισεν τὸ ἐν Λυκίᾳ φρούριον τοῦ Καστελλορίζου.

Τὰ κατορθώματά του καὶ ἡ τόλμη του κατετάραξαν τὴν Πύλην, ἣτις διέταξε τὸν Τουρκικὸν στόλον τοῦ Αἰγαίου νὰ ἐξέλθῃ εἰς καταδίωξιν του. Ὁ Κατσώνης ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τῆς ἀρμάδας, συναντήσας δὲ αὐτὴν ἐξωθεν τῆς Καρπάθου, κατώρθωσε μετὰ πολυῶρον καὶ πεισματώδη ναυμαχίαν νὰ εἴη τρέψῃ εἰς φυγὴν, μετὰ πολλὰς ζημίας.

Μαθοῦσα τοῦτο ἡ Αἰκατερίνη προεβίβασεν ἀμέσως τὸν Κατσώνην εἰς ὑποχιλίαρχον καὶ διέταξεν ὅπως ὁ στολίσκος του ὀνομασθῆ ἑστὸς τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, δώσασα συγχρόνως εἰς αὐτὸν τὴν ἀδειαν νὰ διορίζη καὶ προάγῃ ἐν αὐτῷ ἀξιωματικούς ἐν ὀνόματι τῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1788 περιελθὼν εἰς ἔριδας πρὸς τὸν σταλέντα ὅπως συνεργασθῆ μετ' αὐτοῦ πρίγκηπα Μασιρζέσκη ἐφυλακίσθη παρ' αὐτοῦ εἰς

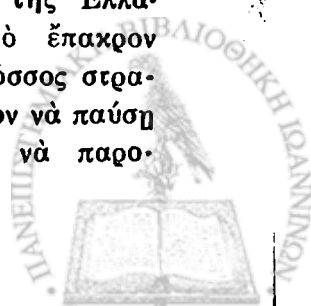

τὸ φρούριον τῆς Τεργέστης, ἀπεκατεστάθη ὁμοῦς ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἐν Τσοκάνη πρέσβεως τῆς Ρωσσίας, ὅστις τὸν ἀφῆκε τοῦ λοιποῦ νὰ δράσῃ ἐλευθέρως. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1889, ἐξορμήσας ἐκ νέου ἐκ Τεργέστης, συνηντήθη μετὰ τοῦ ἀναμένοντος αὐτὸν τουρκικοῦ στόλου ἔξωθι τοῦ Δυρραχίου καὶ ἐνίκησε αὐτόν. Τὴν ἐπομένην δὲ ἐπετέθη κατὰ τοῦ Δυρραχίου, κατέστρεψε τοὺς προμαχῶνας του καὶ διεσκόρπισε τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωμένους δωδεκακισχιλίους Ἀλβανούς, ἐπενεγκῶν ἀναστάτως εἰς τὴν πόλιν.

Κατόπιν διέπλευσεν ὀλόκληρον τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐνεφανίσθη προκλητικὸς πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου. Μὴ ἐξεληθόντων ὁμοῦς τῶν Τούρκων προσωρμίσθη εἰς Κέα, φέρων καὶ 7 ἐκ τῶν συλληφθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐχθρικοῦ πλοίων. Ὁ σουλτάνος κατάπληκτος διὰ τὰ κατορθώματά του καὶ ἀνησυχῶν, ἔγραψεν αὐτῷ ἐπιστολὴν ἐρωτῶν αὐτὸν ἐκ ποίας ἀφορμῆς συνεκέντρωσε τοιοῦτον στόλον καὶ πολεμᾶ τὴν χώραν, ἧς εἶναι ὑπῆκοος καὶ ὑποσχόμενος εἰς αὐτὸν μεθ' ὄρκου νὰ τὸν συγχωρήσῃ ἂν παύσῃ τὰς καταδρομάς, νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του εὐγενεῖς καὶ ἀπηλλαγμένους παντὸς φόρου καὶ νὰ τοῖς δωρήσῃ μίαν νῆσον τῆς ἐκλογῆς των εἰς τὸ Ἰκάριον πέλαγος κλπ. Ἄλλ' ὁ Κατσώνης οὐδὲ κἂν νὰ ἀπαντήσῃ κατέδρασε. Ἐκπλεύσας ἐκ Κέας, κατεναυμάχησε τὸν τουρκικὸν στόλον μεταξὺ Μυκόνου καὶ Σύρου καὶ ἐπλήγωσε καὶ αὐτὸν τὸν ναύαρχον. Μεθ' ὃ ἐπανελθὼν εἰς τὸ ὄρημητήριόν του, τὴν Κέα, ἐπεδιώρθωσε τὰ πλοῖα του. Κατόπιν ἔσπευσε νὰ προστατεύσῃ τὴν Ὑδραν, ἀπειλουμένην ὑπὸ τοῦ ὑπὸ ρωσικὴν ἐπίσης σημαίαν καταδρομέως Γουλιέλμου τοῦ Κορσικανοῦ καὶ ἔσωσεν αὐτήν. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1790 ἐνήργησε μετὰ τὸν διάσημον ἀρματωλὸν Ἀνδρουτσοῦ συνοδευόμενον ἀπὸ 800 παλληκάρια εὐρείαν καταδρομὴν εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πρὸς λαφυρα-

γωγίαν. Κατ' Ἀπρίλιον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ναυλοχῶν ἐν Κέα ἔμαθεν ὅτι οἱ δύο στόλοι, ὁ εἰς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ ἄλλος ἐξ Ἀλγερίας, ἤρχοντο κατ' αὐτοῦ. Ἐξεληθὼν συνεκρούσθη ἐπανειλημμένως πρὸς ἀμφοτέρους, συγκειμένους ἐκ 37 μεγάλων πλοίων, ἐνῶ αὐτὸς εἶχε μόνον 7. Ἀφοῦ δις καὶ τρίς ἔτρεπεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, κατὰ τὴν δευτέραν ἐκ τῶν συστάδην ναυμαχίαν, ἐπληρώθη καὶ ἀπολέσας τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων του, ἔκαυσε τὸ ἰδικόν του, τὴν θρυλικὴν «Ἀθηνᾶν τῆς Ἄρκτου» καὶ κατέφυγεν εἰς Μῆλον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κύθηρα, ὅπου ἠσχολήθη μετὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στόλου του, σκοπῶν νὰ ἐπιχειρήσῃ νέας καταδρομάς. Τότε ἐπροβιάσθη ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης εἰς χιλίαρχον καὶ ἐκλήθη ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἄλλων καταβαινόντων εἰς τὴν Μεσόγειον ἀρχηγῶν τῶν ρωσικῶν δυνάμεων. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰθάκην καὶ συγκεντρώσας μέγαν στόλον ἐξ 24 πλοίων, διενεμήθη ὄχι μόνον τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἀλλὰ καὶ τὸν διάπλου τῶν Δαρδανελλίων. Ἐπελθούσης τῆς ὀκταμήνου ἀναχωρῆς μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς καταδρομάς του. Τότε συνέλαβε τὴν ιδέαν τῆς διοργανώσεως μεγάλης ἐπαναστάσεως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1791 ἦλθεν εἰς Μάνην ὅπου ἤρχισε συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἐκεῖ συναχθέντων Ἑλλήνων ἀρχηγῶν.

Ὁ Κατσώνης ἤλπιδεν ὅτι τὸ κίνημα θὰ τὸ ἐ χρηματοδοτεῖ ἡ Ρωσσία διὰ μέσου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ τῆς. Ἄλλ' ἡ Ρωσσία ἠρνήθη νὰ παράσχῃ τοιαύτην βοήθειαν, ἐπὶ πλέον δὲ συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας, οὐδόλως ἐνδιαφερόμενος περὶ τῆς τύχης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο ἐξώργισεν εἰς τὸ ἔπακρον τὸν Κατσώνην. Ὅτε δὲ ὁ Ρῶσσοσ στρατηγὸς Ταμάρας διέταξεν αὐτὸν νὰ παύσῃ πλέον τὰς ἐχθροπραξίας καὶ νὰ παρο-

πλίση τὸν στόλον του ἐν Τεργέστη ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ καὶ ἐξέδωκε τὴν πολύκροτον «Φανέρωσιν τοῦ ἐξοχωτάτου χιλιάρχου καὶ ἱπέως Λάμπρου Κατσώνη», μακρὸν καὶ περιεργότατον ἔγγραφον ἐνῶ ἀπεκήρυσσε τὴν κλεισθεῖσαν εἰρήην καὶ ἐδήλου ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον «ἕως ὅτου λάβουν τὰ δίκαιά των».

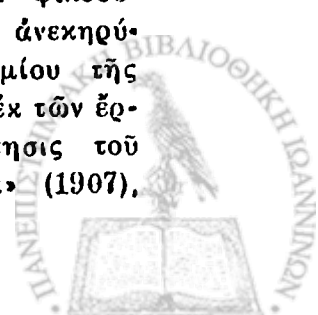
Πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος ὁ Κατσώνης παραλαβὸν καὶ τὸν Ἄνδρουτσον ἦλθεν εἰς τὸ Ταίναρον τῆς Μάνης ὅπου ὠχυρώθη. Ἐγκαταλειφθεὶς ὁμως ὑπὸ τῆς Ρωσσίας καὶ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἠναγκάσθη τῇ παρακλήσει τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Τζανέτμπεη Γρηγοράκη, νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ Ἄνδρουτσου καὶ νὰ φύγῃ εἰς Κύθηρα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰθάκην καὶ Ἡπειρον. Ὁ Ἄνδρουτσος κατώρθωσε δι' ἠρωϊκῆς προσπαθείας νὰ διαβῇ εἰς Ρούμελην. Ἡ Πύλη μαθοῦσα τὴν καταφυγὴν τοῦ Κατσώνη εἰς Ἐπτάνησον ἐζήτησε παρὰ τῶν Βενετῶν τὴν παράδοσιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀνταρτῶν. Διαφυγόντος τοῦ Κατσώνη εἰς Ἡπειρον συνελήφθη ἐν Κερκύρα ἡ σύζυγός του, ἡ ὁποία ὁμως ἀπεφυλακίσθη τῇ παρεμβάσει τῆς Αἰκατερίνης. Κατόπιν ὁ Κατσώνης μετέβη εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἐγένετο ψυχρῶς δεκτὸς ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης μνησικακούσης διὰ τὸ μανιφέστον του. Ὁ διάδοχος ὁμως αὐτῆς Πέτρος τὸν ἐτίμησεν ἐπαξίως διὰ τοὺς ἀγῶνας του, δωρήσας αὐτῷ 470.000 ρουβλίων, τὰ ὁποῖα ὁ Κατσώνης διενεμήθη μετὰ τῶν ἄλλων συναγωνιστῶν του. Ὁ Κατσώνης ἀπέθανεν ἐν Κριμαίᾳ.

Κάτων (Cato).— 1. Μάρκος Πόρκιος ὁ πρεσβύτερος. Ρωμαῖος γεννηθεὶς τὸ 232 καὶ ἀποθανὼν τὸ 147 π. Χ. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἄννιβα, διετέλεσε δὲ ταμίας τοῦ Σκιπίωνος ἐν Σικελίᾳ, κυβερνήτης τῆς Σαρδηνίας, καὶ ὑπάτος. Ὑπῆρξεν ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ αὐστηροῦ καὶ πουριτανοῦ Ρωμαίου τῆς

παλαιᾶς ἐποχῆς καὶ ἄφηνε τὴν ἐντύπωσιν καθυστερημένου ἀνθρώπου, μολονότι ἡ περίοδος καθ' ἣν ἐξῆσε δὲν διεκρίνετο διὰ τοὺς νεωτερισμοὺς της. Κατεφέρετο ἐναντίον τῶν γυναικῶν, ἐμίσει τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰς ἑλληνικὰς σπουδὰς θεωρῶν αὐτὰς ἐπικινδύνους διὰ τὰ ρωμαϊκὰ ἦθη, ἀπέκρουε τὴν πολυτεχνίαν κλπ. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Καρχηδόνα ἐσημάτισε τὴν πεποιθήσιν ὅτι αὕτη ἦτο ὁ πλέον ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος τῆς Ρώμης καὶ ἔκτοτε οἶονδήποτε λόγον καὶ ἂν ἐξεφώνει, τὸν ἐτερμάτιζε διὰ τῆς φράσεως: «Πρὸς τούτοις φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ καταστραφῇ ἡ Καρχηδὼν». Ἡ ἀρετὴ του δὲν ἐξικνεῖτο πέραν τοῦ συμφέροντος. Ἦτο παθολογικὸς φυλάργυρος καὶ ἐπεδίετο εἰς τὴν τοκογλυφίαν ἄνευ τύψεων τῆς συνειδήσεώς του.

2.— Μάρκος Πόρκιος, ὁ Ὑτικαῖος. Δισέγγονος τοῦ Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου (95—46 π. Χ.), ὁπαδὸς τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων δούλων τοῦ Σπαρτάκου καὶ κατόπιν ἐστάλη ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς εἰς Μακεδονίαν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐγένετο ταμίας. Ἀποσταλεὶς εἰς Κύπρον ἐξεδίωξε τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον καὶ ἐπανῆλθε κομίζων πλούσια λάφυρα. Κατὰ τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ Κικέρωνος. Ὅταν ἐξερράγη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μετὰ Καίσαρος καὶ Πομπηίου ἐτάχθη μὲ τὸν Πομπηῖον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐσυνέχισε τὸν πόλεμον ἐν Ἀφρικῇ. Τέλος πολιορκηθεὶς ἐν Ὑτίκῃ καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν του ἠτύοκτόνησε.

Κάϋζερλινγκ (Ἑρμαν Keyserling). Γερμανὸς φιλόσοφος γεννηθεὶς τὸ 1880 ἐν Λιθουανίᾳ. Ἐσπούδασεν εἰς Γερμανίαν φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ φιλοσοφίαν καὶ εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἀνεκνήρυσθη διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Αἰδελβέργης. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ συγκρότησις τοῦ κόσμου» (1906), «Ἀθανασία» (1907),

«Προλεγόμενα εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς φύσεως» (1910), «Ὁ Σοπεγκάουερ ὡς διαστροφεύς» (1910), «Τὸ ταξιδιωτικὸν ἡμερολόγιον ἑνὸς φιλοσόφου» (1917), «Ἡ φιλοσοφία ὡς τέχνη» (1920), «Ἡ δημιουργικὴ γνῶσις» (1922) «Πολιτικὴ, οἰκονομικά, σοφία» (1922), «Ἀναγέννησις» (1926) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1919, ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Ὁ δρόμος τῆς τελειότητος» καὶ τὴν ἐπετηρίδα τῆς «Σχολῆς τῆς σοφίας».

Ὁ Κάυζερλιγκ φρονεῖ ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ καὶ ἡ ἀμερικανικὴ διανόησις ὡς ἐξειλίχθη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς λογικῆς συλλήψεως τοῦ σύμπαντος ὠδήγησε τὸν ἄνθρωπον εἰς μίαν μηχανικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ἐξωτερικὴ καὶ, ἐστερημένη βάθους. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ ἄνθρωπος κατανατᾷ ἀνίκανος νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τοῦ κόσμου.

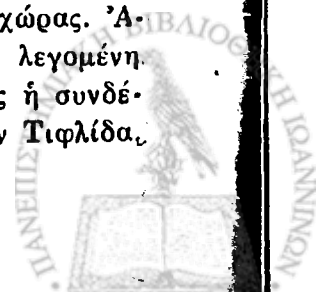
Ὁ Κάυζερλιγκ ἐδέχθη τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Τσάμπερλαιν, φθάσας μέχρι τῆς θεωρίας ὅτι ἡ βαθυτέρα αὕτη οὐσία τοῦ κόσμου, εὐρίσκεται πέραν πάσης λογικῆς συλλήψεως. Ἰδιαιτέραν ἀντίδρασιν ἤσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ἡ σοφία τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Ἐπίστευσε ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ λαοί, ἀπηλλαγμένοι τοῦ βάρους τοῦ ἐπιπλάστου μηχανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐκ τούτου διαστροφῆς, εἶναι εἰς θέσιν νὰ φθάσουν διὰ τῆς ἀμέσου διαισθήσεως καὶ διοράσεως, εἰς τὴν «οὐσίαν τοῦ κόσμου», εἰς τὸ «πνεῦμα τῆς ζωῆς» εἰς τὸ «βαθυτέρον νόημα», πολὺ περισσότερον παρὰ οἱ λαοὶ οἱ διαθέτοντες μηχανικὸν πολιτισμόν.

Καυκασία ἢ Καύκασος.—Χώρα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Κασπίας καὶ διαιρουμένη εἰς τὸν Βόρειον Καύκασον καὶ εἰς τὸν Νότιον, τὸν λεγόμενον Ἀντικαύκασον (ἢ Ὑπερκαυκασίαν). Ἔχει ἕκτασιν 473.227 τ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸν περὶ τὰ 9 1)2 ἑκατομ.

Εἰς τὸν Βόρειον Καύκασον εἶναι συγκεκοτημένοι εἰς σοβιετικὰς πολιτείας καὶ ἀνεξαρτήτους σοβιετικὰς δημοκρατίας οἱ κυριώτεροι τῶν ἐκεῖ λαῶν: οἱ Κιρκάσιοι, οἱ Μπαλκάροι, Καμπαρντινός, οἱ βόρειοι Ὀσεῖνοι, οἱ Ἴγκουσοι, οἱ Τσετσένοι καὶ οἱ Ὀρεινοὶ τῆς δημοκρατίας τοῦ Νταγκελάν. Ὁ Νότιος Καύκασος περιλαμβάνει τὰς τρεῖς μεγάλας σοβιετικὰς δημοκρατίας: τῆς Γεωργίας (πρωτεύουσαν Τιφλίς), τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν (πρωτ. Βακοῦ) καὶ τῆς Ἀρμενίας (πρωτ. Ἐριβάν. Ἐκτὸς αὐτῶν περιλαμβάνει τὰς αὐτονόμους πολιτείας: τῆς Ἀμπχαζίας (πρωτ. Σοχοῦμ), Ἀτζάρος (πρωτ. Βατούμ), Καραμπάχ καὶ Ναχιτσεβάν.

Ὁ Καύκασος εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κουμπάν, Τέρεκ, Σουλάκ, Ριδὸν (ὁ ὄρχαιος Φάσις) Κουρά (ὁ ὄρχαιος Κῦρος) καὶ Ἀράξου. Τὸ κλίμα ποικίλλει κατὰ τόπους, γενικῶς δὲ δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι ψυχρὸν εἰς τὸ βόρεια, σκληρὸν εἰς τὸ Βακοῦ, τὴν Τιφλίδα καὶ τὴν Ἀρμενίαν, ἥπιον δὲ εἰς τὴν Γεωργίαν. Ἡ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου μάλιστα λωρὶς τοῦ Ἀντικαυκάσου (Ἀμπχαζία καὶ Ἀτζαρά) ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν Κυανὴν Ἀκτὴν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Ὁ χειμὼν εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος ἢ ἀνοιξὶς ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου.

Ὁ Καύκασος κατὰ πλάτος διαπερᾶται ὑπὸ τοῦ τεχνητοῦ πετρελαιοφόρου σωλῆνος (pipe line) ἀπὸ τοῦ Βακοῦ μέχρι τοῦ Βατούμ, συνδεόμενος καὶ μὲ παράλληλον σιδηροδρομικὴν γραμμὴν μήκους 901 χιλμ. Ἄλλη σπουδαία γραμμὴ εἶναι ἡ συνδέουσα τὸ Βακοῦ μὲ τὸ Βλαδικαυκάς (σήμερον ὀνομάζεται Ὀρτζονικίτζε) μήκους 663 χιλμ., ἄλλαι δὲ δευτερευούσης σημασίας, συνδέουσι τὰς καυκασίας ἐξοχὰς ἢ τὰ μεταλλευτικὰ κέντρα μὲ τοὺς λιμένας καὶ μὲ τὰ κεντρικώτερα σημεῖα τῆς ἑνδοχώρας. Ἀξιολογωτέρα ὁμῶς εἶναι ἡ λεγομένη στρατιωτικὴ γεωργιανὴ ὁδὸς ἢ συνδέουσα τὸ Ὀρτζονικίτζε μὲ τὴν Τιφλίδα.

άνερχομένη εἰς μερικά σημεῖα εἰς ὕψος ἄνω τῶν 3.000 μέτρων.

Ὁ Καύκασος εἶναι πλουσιώτατος εἰς πετρέλαιον (Βακού) καὶ μαγνήσιον (Τσι-ατούρα). Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἤρχισεν ἀναπτυσσομένη ἡ βιομηχανία, τὸ δὲ ἐμπόριον ἀνέκαθεν ἤκμαζε λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας γεωγραφικῆς θέσεως.

Τὸν Καύκασον κατοικοῦν δεκάδες λαῶν, ἐν οἷς καὶ Ἕλληνες ἀνερχόμενοι σήμερον εἰς 100.000 περίπου - με ἰδιαίτερα σοβιέτ, σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας. Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, εἰς μερικά δὲ ἐξ αὐτῶν ἡ προκαταρκτικὴ διδασκαλία γίνεται εἰς τὴν ποντιακὴν διάλεκτον, δεδομένου ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων κατάγεται ἐκ Πόντου. Ἡ τελεία κατάκτησις τοῦ Καυκάσου ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἐπετελέσθη τὸ 1864 κατόπιν ἡρωϊκῶν ἀγῶνων καὶ ἀντιστάσεως τῶν ἰθαγενῶν κυρίως ὄρεινῶν λαῶν. Ἡ ἐξάπλωσις δὲ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος ἐπετελέσθη τὸ 1922 μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἄγγλων.

Καφαντάρης (Γεώργιος).— Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν προοδευτικῶν καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Φραγκίστη τῆς Εὐρυτανίας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1873. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἤσκησεν ἐπὶ δεκαετίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1902 ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς τὸ 1905 καὶ κατέγινεν ἰδιαιτέρως εἰς οἰκονομικὰς μελέτας. Ἐν τῇ βουλῇ διεκρίθη ταχέως ὡς ρήτωρ, ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς διοικητικῆς ἐξυγιάνσεως τῆς χώρας καὶ κατὰ τῆς συναλλαγῆς, τὴν ὁποίαν πολλάκις ἐκαυτηρίασε, ὑπερημύνθη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς, ὥστε νὰ μὴ παρακωλύεται τὸ νομοθετικὸν ἔργον ἀπὸ τῆς συστηματικῆς κωλυσιεργίας, αἱ ὁποῖαι ἔφθειρον καὶ διέσυρον τὸν κοινοβουλευτισμὸν καὶ εἶχον ἐξεγείρη τὸ δημόσιον

αἶσθημα, ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους, τῆς ἀνασχετικῆς τῆς ἐλευθέρας ἐξελίξεως τῆς γλώσσης καὶ πρῶτος ἠγόρευσεν εἰς τὴν βουλὴν ὑπὲρ τῆς γλωσσικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοτικῆς. Τὸ 1909 ἐκηρύχθη κατὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως, μολονότι ἐνέκρινε τοὺς σκοποὺς τῆς, ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ ἐξυγιάνσις τῆς δημοσίας ζωῆς ὄφειλε νὰ ἐπέλθῃ διὰ τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι διὰ τῆς καταλύσεως τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν, ἐπεμβάσεως τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ὡς ἐνέχουσαν τὸ σπέρμα σοβαρῶν μελλοντικῶν κινδύνων καὶ ἀνωμαλιῶν.

Ὅταν μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Βενιζέλου τὰ παλαιὰ κόμματα ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀποχῆς εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς ἀναθεωρητικῆς βουλῆς τοῦ 1910, ὁ Καφαντάρης φίλος τότε τοῦ ραλλικοῦ κόμματος, συνέταξε τὴν προκήρυξιν τῶν βουλευτῶν Αἰτωλοακαρνανίας πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς των, ἡ ὁποία προσέλαβε χαρακτηριστικὰ προκηρύξεως τῆς ὄλης ἀντιπολιτεύσεως πρὸς τὸν λαόν, καὶ ἡ ὁποία ἐδίδε πλήρη ἀνάλυσιν τῶν λόγων οἵτινες ἐπέβαλλον τὴν ἀποχὴν. Βραδύτερον διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κορομηλά γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὅταν ἐπέισθη ὅτι κατεβάλ-λετο εἰλικρινῶς ἀναρμοφωτικὴ προσπάθεια, προσεχώρησεν εἰς τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων καὶ ἐξελέγη ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτοῦ πάλιν βουλευτὴς τὸ 1911. Ὡς γενικὸς εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1914 ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην εὐρείας ἐπιστημονικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος πρὸς ἀνακούφισιν τῶν λοϊκῶν μαζῶν, ἐκ τῆς ιδέας δὲ αὐτῆς διακατέχεται καθ' ὅλην τὴν πολιτικὴν του σταδιοδρομίαν. Τὸ 1915 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν.

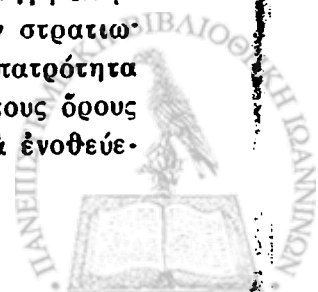
Συμμετασχὼν βραδύτερον εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἐστάλη ὡς ἀρχηγὸς ἀποστολῆς εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας. Ἐπιστρέψας εὗρε τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιβεβλημένον καὶ ἐν

Ἀθήναις καὶ τὴν 11ην Ἰουνίου 1917, κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον ἐκήρυξε πρῶτος τὴν ἀνάγκην τῆς ριζικῆς ἐσωτερικῆς ἐκκαθαρίσεως διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τοῦ ὁποῦ ἀνέκαθεν, προτοῦ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν, ὑπῆρξε θερμὸς καὶ σταθερὸς ὑπέρμαχος. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας, ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του δὲ ἐψηφίσθη καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὁ νόμος περὶ ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως, διὰ τοῦ ὁποῦ ἤρχισεν ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως, συνήντησε λυσσῶδεις καὶ πολυειδεῖς ἀντιδράσεις ἕνεκα κυρίως τῆς ὀργανωμένης προσπάθειάς τῶν τσιφλικιούχων ὅπως ἀποτρέψουν τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν κτημάτων των, ἡ ὁποία τοὺς ἐστέρει τῶν μεγάλων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, λόγῳ τοῦ πολέμου ἐτησίων γεωργικῶν προσόδων. Ἐν τούτοις παρὰ τὰς ἀντιδράσεις ταύτας κατῴρθωνεν ὁ Καφαντάρης νὰ ὦθῃ ὅλον ἐν τὴν μεταρρυθμίσειν πρὸς ριζοσπαστικωτέρας λύσεις καὶ ἐψηφισεν ἐν συνεχείᾳ τὸν νόμον, δυνάμει τοῦ ὁποῦ περιήρχοντο ἀμέσως καὶ ἄνευ διαδικασίας τὰ μεγάλα ἀγροτικὰ κτήματα εἰς τοὺς κολλήγους, καθὼς καὶ τὸν νόμον περὶ ἐγκαταστάσεως τῶν καλλιεργητῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων. Τὸ ἔρχον του διέκοψεν ἡ πρώτη Νοεμβρίου 1920.

Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἀναλαβὸν τὴν ἡγεσίαν τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων περιήλθεν εἰς προστριβὰς καὶ σχεδὸν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς αὐτήν, διότι ἐφρόνει ὅτι ἐπεβάλλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ τερματισμὸς τῆς ἐπαναστατικῆς ἀνωμαλίας διὰ τῆς ἐνεργείας ἐλευθέρων ἐκλογῶν καὶ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς εἰρήνης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πλήρης ἀποχὴ τῶν στρατιωτικῶν ἐκ τῆς πολιτικῆς διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς κανονικὴν λειτουργίαν ὁ κοινοβουλευτικὸν καθεστῶς. Μετὰ

τὴν κατάπνιξιν τοῦ κινήματος Λεοναρδοπούλου, τεθέντος ἐπὶ τάπητος τοῦ πολιτειακοῦ ζητήματος ὁ Καφαντάρης περιήλθεν εἰς ὀξυτάτην ρῆξιν πρὸς τοὺς Πάγκαλον, Κονδύλην καὶ Χατζηκυριακὸν, ἐπιδιώκοντας τὴν βιαίαν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι καμμία δὲν παρίστατο ἀνάγκη προσφυγῆς εἰς στρατιωτικὴν βίαν. Ἐνεκα τῆς ἐν γένει στάσεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου καὶ τῆς ἀδιαφορίας, ἣν ἀπέδειξεν οὗτος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐξ κάθε λογικὸν ἐνδόσιμον ὑπῆρχεν ὅτι θὰ ἀπεξενούντο ραγδαίως πάσης συμπαθείας εἰς τὸν ἀντιβενιζελικὸν κόσμον καὶ ἡ δημοκρατία μὲ ὀλίγη ἀνώδυνον καρτερίαν θὰ ἐγκαθιδρῦετο ἀπαρασάλευτος τῇ συναινέσει ὄλων τῶν ἀποχρώσεων τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐπεβάλλετο ὡς ἐκ τούτου, κατὰ τὸν Καφαντάρην ἡ ἐνέργεια μετεκλογικοῦ δημοψηφίσματος πρὸς ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας, δημοψηφίσματος ἄλλως τε τοῦ ὁποῦ ἡ ἔκβασις καὶ χωρὶς τὴν προσχώρησιν τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως ἦτο ἀπολύτως ἀσφαλῆς, ἀφοῦ εἰς τὴν δύναμιν, ἣν διέθετεν ἀνέκαθεν ἡ δημοκρατικὴ μερίς, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920, προσετέθη μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ὁ τεράστιος ὄγκος τῶν προσφύγων, ὁπαδῶν μέχρις ἑνὸς τῆς δημοκρατικῆς ἰδέας. Ὁ στρατὸς ἐξ ἄλλου ἐκκαθαρισθεὶς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος Λεοναρδοπούλου παρεῖχε πλήρες τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας εἰς τὸν δημοκρατικὸν κόσμον. Ἡ ἄνευ ἀνάγκης συνεπῶς ἐπέμβασις τοῦ στρατεύματος πρὸς βιαίαν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας δὲν ἐξυπηρέτει κανένα ἀνώτερον σκοπὸν καὶ θὰ ἐχρησίμευε μόνον ὡς πρόφασις αἰωνίων ἀμφισβητήσεων τοῦ κύρους τοῦ νεαροῦ πολιτεύματος καὶ ὡς πηγὴ ἐπεμβάσεων εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν στρατιωτικῶν, διεκδικούντων τὴν πατρότητα τῆς δημοκρατίας. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐνόμιζεν ὁ Καφαντάρης ὅτι θὰ ἐνοθεύε-

το βαθύτατα ή πολιτική ζωή και τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα θὰ ἦτο ὁ στόχος διπλῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τοὺς δεδηλωμένους ἐχθροὺς του και ἀπὸ τοὺς δῆθεν στυλοβάτας του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν, κατὰ τὸν Καφαντάρην, και οἱ μᾶλλον ἐπικίνδυνοι.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ὅταν κληθεῖς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1924 ὁ Βενιζέλος, ὅστις ἐν τούτοις μετὴν πρόφασιν τῆς υγείας του δὲν ἤθελε νὰ σχηματίσῃ αὐτὸς τὴν κυβέρνησιν, ἀλλ' ἐπέμεινε ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωθυπουργίαν ὁ Καφαντάρης. Κατόπιν τῆς ἐπιμόνου ἀρνήσεως τοῦ τελευταίου ἠναγκάσθη ὁ Βενιζέλος νὰ σχηματίσῃ τὴν πρώτην μετεπαναστατικὴν κυβέρνησιν (Ἰανουάριος τοῦ 1924), εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Καφαντάρης ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης και ἐπέτυχεν ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς συμφιλιώσεως, ὅπερ ἐχάραξεν ἅμα τῇ ὑπογραφῇ τῆς εἰρήνης, τὴν ἔκδοσιν τῶν νόμων περὶ ἀμνηστίας και χαρίτων και περὶ ἐπανεκδόσεως και ἀποζημιώσεως τῶν ἐφημερίδων, τῶν ὁποίων ἡ ἔκδοσις εἶχεν ἀπαγορευθῆ κατόπιν τοῦ κινήματος τῆς Κορίνθου. Ἐπιδεινωθείσης τῆς υγείας τοῦ Βενιζέλου κατόπιν βιαίας εἰς τὴν βουλὴν σκηνῆς εὐρέθη ὑποχρεωμένος ὁ Καφαντάρης νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωθυπουργίαν τὴν 6ην Φεβρουαρίου 1924. Ὡς πρωθυπουργὸς ἠκολούθησε τὸ ἀρχῆθεν χαραχθὲν παρ' αὐτοῦ πρόγραμμα τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκαθαρίσεως δι' ἐλευθέρου πολιτειακοῦ δημοψηφίσματος. Ἄλλ' ἡ μερὶς τοῦ Παπαναστασίου και οἱ στρατιωτικοὶ παράγοντες ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα ὑπὲρ τῆς ιδέας τῆς ἀμέσου manu militari ἐκδιώξεως τοῦ βασιλέως και ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας, τῆς ὁποίας ἡ λαϊκὴ ἔγκρισις ἤθελε ληφθῆ μεταγενεστέως διὰ δημοψηφίσματος.

Τὸ καιριώτερον ἐν τούτοις πλῆγμα κατὰ τῆς πολιτικῆς ἦν ἠκολούθει ἡ κυβέρνησις Καφαντάρη τὸ κατέφερον ὁ Βενιζέλος. Ἀμφιταλαντευόμενος ἐν ἀρ-

χῆ και ἀκάρπως ἐπιδιώξας τὴν ἀντικατάστασιν τῆς κυβερνήσεως Καφαντάρη μετὴν κυβερνήσιν Ρούσου, ὅταν ἡ συνέλευσις ἔκρινε πλέον διὰ μεγίστης πλειοψηφίας τὸ ψήφισμα τὸ ὑποβληθὲν περὶ τῆς πολιτειακῆς μεταβολῆς και ἤρχισεν ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία τοῦ δημοψηφίσματος ὁ Βενιζέλος ἔγραψε δύο ἐπιστολάς πρὸς τὸν Καφαντάρην, αἰτινες και ἐπροκάλεσαν τὴν ἀνατροπὴν τῆς ὑπ' αὐτὸν κυβερνήσεως. Εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν χρονολογουμένην ἀπὸ 1 Μαρτίου 1924 εἰς ἣν ὁ Βενιζέλος ἐξέφραζε ζωηρὰν ἀνησυχίαν διὰ τὴν κατάστασιν και ἐχαρακτήριζε τὴν στάσιν τῶν ἄκρων δημοκρατικῶν ὡς ἀπελπιστικὴν, ὁ Καφαντάρης ἐκώφευσε συνεχίσας τὰς συνεννοήσεις πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ψηφίσματος τῆς συνελεύσεως. Εἰς τὴν δευτέραν ὅμως, γραφείσαν τὴν 4 Μαρτίου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνῃ ἀδιάφορος. Διότι εἰς αὐτὴν ὁ Βενιζέλος τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι μετὰ βαθυτάτην λύπην εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποσυρθῆ τελειωτικῶς τῆς κοινίστρας και νὰ φύγῃ ἐξ Ἑλλάδος· και παρεκάλει νὰ θεωρηθῆ ἡ ἐπιστολή του ὡς ἀπολύτως ἐμπιστευτικὴ, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ἦτο φανερόν ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτὴ τοῦ Βενιζέλου νὰ φύγῃ εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν καθίστα ἀδύνατον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψηφίσματος και ἐδημιούργει κρίσιν κυβερνητικὴν. Διὰ τοῦτο μόλις τὴν ἔλαβεν ὁ Καφαντάρης, ἔσπευσε νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλελευθέρων εἰς Κηφισιὰν και προσεπάθησεν εἰς μάτην νὰ τὸν μεταπεισῇ παριστῶν ὅτι αἱ σοβαρώτεραι δυσχέρειαι εἶχον ἤδη παρακαμφθῆ και ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν χαραχθεῖσαν πολιτικὴν θὰ ἀπεσόβει πολλὰς μελλοντικὰς περιπετείας τοῦ τόπου. Ὁ Βενιζέλος ἔμεινε ἀμετάπειστος και ὁ Καφαντάρης, τοῦ ὁποίου ἡ κυβέρνησις δὲν ἐστηρίζετο εἰς ἰδίαν πλειοψηφίαν πρητήθη ἀποκρύψας μάλιστα σύμφωνα μετὴν παράκλησιν τοῦ Βενιζέλου τὸν λόγον τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἀρχῆς. Τοῦτο

ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὰς παρεξηγήσεις περὶ πίεσεως τῶν στρατιωτικῶν. Τὸν διεδέχθη κυβέρνησις τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως, ἣτις ἀνεκέρυξε τὴν δημοκρατίαν.

Ὁ Καφαντάρης μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βενιζέλου ἴδρυσεν τὸ κόμμα τῶν προοδευτικῶν φιλελευθέρων με λαϊκὰς ἀρχάς, τὸ ὁποῖον ὁμως προϊόντος τοῦ χρόνου προσέλαβε τὴν μορφήν καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ παλαιοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων. Ὡς ἓνα τῶν κυρίων σκοπῶν τῆς πολιτικῆς του ἔθεσεν ἔκτοτε ὁ Καφαντάρης τὴν στερέωσιν τῆς δημοκρατίας. Διὰ τὴν ὑπάρξιν κυβερνητικῆς σταθερότητος καὶ νὰ μὴν ἐπωφελοῦνται τῆς ρευστότητος τῆς καταστάσεως τὰ ἀντιδημοκρατικὰ στοιχεῖα ὑπεστήριξε, καίτοι συγκεντρῶν τὴν σχετικὴν ἐν τῇ βουλῇ πλειοψηφίαν, τὰς κυβερνήσεις ὑπὸ τὸν Σοφούλην καὶ Μιχαλακόπουλον καὶ ὅταν κατόπιν ἐπῆλθεν ἡ θεομηνία τῆς δικτατορίας Παγκάλου ἠγωνίσθη ἀνενδότως ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς κατ' αὐτῆς καταδιωχθεὶς καὶ ἐξορισθεὶς διὰ τοῦτο ἐπανειλημμένως. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς δικτατορίας, διὰ τὴν διευκολυνθῆναι τὸ ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς συμπονοίας καὶ τῆς οικονομικῆς ἀνασυγκροτήσεως, ὁ Καφαντάρης, ἡγέτης πάντοτε τῆς μεγαλυτέρας εἰς τὴν βουλὴν πολιτικῆς μερίδος, ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς οἰκουμηνικῆς κυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέλαβεν οἰκειοθελῶς τὸ ἀκανθωδέστερον τῶν ὑπουργείων, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἡ συγκρότησις τῆς οἰκουμηνικῆς ἀπέβλεπεν ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν παγίωσιν τῆς ὁμαλότητος καὶ τὴν ἐσωτερικὴν συμφιλίωσιν, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐξυγίανσιν. Εἰς τὴν ἐπίτευξιν καὶ τῶν δύο τούτων σκοπῶν ἐπρωτοστάτησεν ὁ Καφαντάρης. Παρείδε τὰς δυσαρεσκείας καὶ τὰς ἐπιθέσεις διὰ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸ στράτευμα μέρους τῶν ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν καὶ ὅταν ὁ Βενιζέλος ἀπὸ τὴν Κρήτην ἐδημοσί-

ευσεν εἰς ἑφημερίδα τῶν Χανίων, ὅπου διέμενον, ἄρθρον συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τῆς οἰκουμηνικῆς, προτοῦ σχεδὸν αὕτη ἐπιληφθῆ τοῦ ἔργου τῆς, καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Καφαντάρην ζητῶν νὰ ἀποσυρθῆ με τοὺς φίλους του ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν διὰ νὰ ἀποφευχθῆ τὸ ἄλλως ἀναπόφευκτον κατ' αὐτὸν στρατιωτικὸν κίνημα, ὃ Καφαντάρης ὄχι μόνον δὲν συνεμορφώθη με τὴν σύστασιν, ἀλλὰ παρώτρυνε καὶ τοὺς λοιποὺς πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς εἰς ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν καὶ ὠργάνωνωσεν ἐν συνεννοήσει με τὸν Πλαστήραν. Καὶ τὸ κίνημα κατόπιν τούτου ἐματαιώθη.

Διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐξυγίανσιν, τῆς ὁποίας τὸ βάρος ἀνεδέχθη ἐν γνώσει τῆς ἀντιδημοτικότητος, ἦν θὰ συνήντων τὰ μέτρα του, ὁ Καφαντάρης διέγραψεν εὐρὺ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ὁμως διὰ νὰ ὀλοκληρωθῆ ἔχρειάζετο χρόνον ἀρκετόν. Ὁ κεντρικὸς πυρὴν τοῦ προγράμματος τούτου ἦτο ἡ τόνωσις τῆς παραγωγῆς διὰ τὴν παύσιν ἢ οἰκονομία τῆς χώρας νὰ εἶναι ἐξηρητημένη ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἔρμαιον ρευστῶν ψυχολογικῶν παραγόντων καὶ νὰ ἀποκτήσῃ θετικὰ καὶ ἐδραῖα θεμέλια πρὸς μόνιμον ἰσορροπήσιν. Διὰ τὴν ἐπίτευχθῆ ὁ σκοπὸς οὗτος ἀπαραίτητον ἦτο νὰ γίνον τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα, διὰ τὴν συγχρονισθῆ καὶ ἐπεκταθῆ τὸ δίκτυον τῶν μεγάλων ὀδικῶν ἀρτηριῶν, νὰ προστατευθῶν τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα καὶ πρὸ παντός ὁ καπνὸς καὶ ἐν γένει νὰ συμπληρωθῆ ὁ οἰκονομικὸς τῆς χώρας ἐξοπλισμός.

Οὕτω ἐχαράχθη κατὰ πρῶτον ἡ πολιτικὴ τῶν παραγωγικῶν ἔργων. Ἀλλὰ ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας θὰ ἦτο χίμαιρα με δημοσία οἰκονομικὰ σεσαθρωμένα, με ἐτήσια ἑλλείμματα δισεκατομμυρίων εἰς τὸν προϋπολογισμόν, με δημοσίαν πίστιν ἀνύπαρκτον, με τὸ ἐθνικὸν νόμισμα κλονιζόμενον καὶ καταρρέον. Δι' αὐτὸ ἐτέθη ὡς προϋπόθεσις τῆς οἰκονομικῆς ἐξυ-

γιάνειως ή ανόρθωσις τῶν οικονομικῶν τοῦ κράτους καί ή ἐδραίωσις τοῦ νομίσματος. Καί κατώρθωσε πράγματι ὁ Καφαντάρης δι' ὑπερανθρώπων προσπάθειῶν νά ἐπιτύχη τήν πλήρη ἐξυγίανσιν τῶν δημοσίων οικονομικῶν, τήν κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος καί τήν δημιουργίαν μεγάλων περισσευμάτων, τήν σύναψιν τοῦ τριμεροῦς δανείου, τήν ἴδρυσιν τῆς Ἐκδοτικῆς καί τήν νομισματικῆν σταθεροποίησιν.

Ἄλλὰ μολονότι τὸ πρῶτον μέρος τοῦ οικονομικοῦ του προγράμματος ἐφηρμόσθη καί ἐξησφάλισεν ἄφθονα μέσα διά τήν ἀνετον ἐφαρμογήν τῶν μέτρων τῶν ἀφορώντων εἰδικώτερον τήν παραγωγήν καί τήν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, τὸ ἔργον του δὲν ἤχη εἰς πέρας. Ἀφορμὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐκτράχυνσις τῶν σχέσεών του μετὸν Βενιζέλον. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1928, ἕξ δηλαδὴ ὀλοκλήρους μῆνας πρὸ τῆς ἀνατροπῆς τῆς κυβερνήσεως τοῦ συνασπισμοῦ, ὁ Καφαντάρης ἐξεδήλωσεν εἰς μίαν μετὸν Βενιζέλον συνάντησίν του, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ τελευταῖος διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ὁ Καφαντάρης ἠνόει νά τὸν στερήσῃ γνώμης ἐπὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων τήν ἀπόφασιν νά ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς ἀρχηγίας τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων καί τὴν ἀπόφασίν του αὐτὴν τὴν ἐπανάλαβε τὴν ἐπομένην δι' ἐπιστολῆς του. Ὁ Βενιζέλος φοβούμενος διὰ τὴν ἀπρόοπτον ἐπανεμφάνισίν του εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνὴν ἐξηρεθίσθη ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Καφαντάρη καί διὰ νά προλάβῃ τὴν ἀναγγελίαν αὐτῆς ἀφοῦ ματαίως προσεπάθησε νά τὸν μεταπέισῃ εἰς δευτέραν προσωπικὴν του συνάντησιν, ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως διὰ τὸ ἐξωτερικόν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Καφαντάρης διὰ νά μὴ δημιουργηθῇ ἀσύμφορος διὰ τὸν τόπον σύγχυσις παρέμεινεν ἄκων ἐπὶ ἕξ ἀκόμη μῆνας εἰς τὴν ἡγεσίαν τοῦ κόμματος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἀπέκρουσεν ὅλας τὰς καταβληθείσας προσπάθειάς ἀμέσως καί ἐμμέσως ἀπὸ τὸν Βενιζέλον ὅπως παραμείνῃ εἰς αὐτήν.

Πολὺ βραδύτερον καί ἔνεκα τῆς ἀνευδότου ἐμμονῆς τοῦ Καφαντάρη νά ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κόμματος, ἐξεδηλώθησαν αἱ ἀντιρροήσεις τοῦ Βενιζέλου εἰς τὰ ζητήματα τῶν καλυμμάτων καί τῆς ρυθμίσεως τῶν γαλλικῶν χρεῶν. Ὁ Βενιζέλος μάλιστα κατόπιν πολλῶν ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Καφαντάρης ἠνόει νά καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν ἐν Ἑλλάδι παραμονὴν του.

Ὁ Καφαντάρης ἴδρυσεν τὸ κόμμα τῶν προοδευτικῶν καί ἤσκησεν ἐντονωτάτην πολεμικὴν κατὰ τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τετραετίας. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἐν τούτοις τῶν ἐκλογῶν τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1932, καθ' ἧς αἱ κοινοβουλευτικαὶ δυνάμεις κατενεμήθησαν μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων κομμάτων, ὁ Καφαντάρης ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας αὐτῶν εἰς κοινὴν κυβέρνησιν ἢ τὴν συγκρότησιν οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως. Τὴν τελευταίαν ἄποψιν ἐνεκολπώθη ὁ ἀρχηγὸς τῶν φιλελευθέρων, κατεπολέμησεν ὅμως τὸ λαϊκὸν κόμμα. Προέκυψεν ἐντεῦθεν ὀξεῖα σύγκρουσις τοῦ προοδευτικοῦ κόμματος μετὰ τὸ λαϊκόν καί ἀδυναμία συμπράξεώς των εἰς κοινὴν μερικὴν κυβέρνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν κρατοῦσαν γνώμην θὰ εἶχε τὸ λαϊκόν. Τοιαύτη συνεργασία ἦτο ἄλλως τε προωρισμένη νά ἀποβῇ ἄγονος καί διὰ τὰς βαθεῖας ἰδεολογικὰς ἀντιθέσεις καί ροπὰς, αἱ ὁποῖαι ἐχώριζαν τὰ δύο κόμματα. Τοῦτο ἔφερεν εἰς τὴν ἀνάγκην ὅπως δεχθῇ ὁ Καφαντάρης σύμπραξιν μετὰ ὅλας τὰς πολιτικὰς μερίδας, αἱ ὁποῖαι ἀνεγνώριζον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν κρισίμων περιστάσεων. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας συνεπήχθη ὁ ἐθνικὸς λεγόμενος συνασπισμὸς, ὅστις ἐσχημάτισε τὴν βραχεῖαν κυβέρνησιν, ἣτις ἐνήργησε τὰς ἐκλογὰς τῆς 5ης Μαρτίου 1933 μετὰ ὑπουργὸν τῶν οικονομικῶν τὸν Καφαντάρη.

Ὁ Καφαντάρης εἶναι αὐτοδημιουργητός, ἀκόμη δὲ καί τὰς ξένας γλώσσας,

τάς ὁποίας χειρίζεται, τὰς ἐξέμαθε μόνος του. Τὸ φωτεινότερον πολιτικόν του στάδιον συμπίπτει μὲ τὴν μᾶλλον πολυτάραχον περίοδον τοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοὺς λόγους του εἶναι πολὺ δηκτικὸς καὶ εἴρων. Ἔχει ἀσχοληθῆ καὶ μὲ τὴν δημοσιογραφίαν διευθύνας τὴν «Μηνιαίαν Πολιτικὴν Ἐπιθεώρησιν».

Τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Καφαντάρη πρέπει νὰ διακρίνη τις εἰς δύο περιόδους: τὴν περίοδον τῆς ἐντὸς τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων ἀναδειξέως του καὶ τὴν περίοδον τῆς αὐτοτελοῦς του πολιτικῆς ὑποστάσεως καὶ ἐμφανίσεως. Καὶ ὡς βουλευτῆς καὶ ὡς ὑπουργὸς ἀνεδείχθη ἀνώτερος καὶ διὰ τὸ ἦθος καὶ διὰ τὴν κατάρτισίν του καὶ κυρίως διὰ τὸ προσὸν νὰ διεισδύη καὶ νὰ κατατοπίζεται ταχέως εἰς ὅλα τὰ ζητήματα. Εἰς ὅλα τὰ ὑπουργεῖα ἐκ τῶν ὁποίων διῆλθεν ἀφίσην ἴχνη τοῦ φωτεινοῦ του πνεύματος καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς ὅλα τὰ ὑπουργεῖα εὐρέθη εἰς τὸ ὕψος καὶ τῶν θεμάτων καὶ τῶν περιστάσεων. Ἐπέδειξε πάντοτε ἀνεξαρτησίαν εἰς τὰς σκέψεις καὶ κατὰ τὴν περίοδον ἀκόμη πού ἦτο γενικὸς γραμματεὺς ἢ ὑπουργὸς εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν φιλελευθέρων.

Ἡ δευτέρα καὶ σπουδαιότερα περίοδος τῆς σταδιοδρομίας τοῦ Καφαντάρη ἄρχεται μὲ τὴν μετὰ τὰς πρώτας ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἐκλογὰς ἀνάληψιν τῆς ἀρχηγίας τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων. Ἡ προσπάθειά του ὅπως ἐγχαράξῃ τὰς αὐτοτελεῖς του ἰδέας εἰς αὐτοδυνάμους πολιτικὰς κατευθύνσεις τοῦ κόμματος τούτου διεκόπη τὴν πρώτην φορὰν το 1924 ὑπὸ τὰς ἐκτεθείσας περιστάσεις διὰ νὰ ἀναλάβῃ μετὰ 3 ἔτη, ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς τουτέστι κυβερνήσεως. Ἡ οἰκουμενικὴ εὖρε τὸ κράτος ἐν διαλύσει μὲ κλονισμένον τὸ κῆρος καὶ τὰ οἰκονομικά του καταβαρθρωμένα ὡς ἐκ τῆς παρεμπεισοῦσης δικτατορίας Παγκάλου. Ὁ Καφαντάρης εἰς τὴν περίστασιν ταύτην καὶ λόγῳ πολιτικῶν δυνάμεων καὶ λόγῳ τῶν ἐξυ-

γιαντικῶν ἔργων ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἀνεδείχθη τὸ ἀσφαλέστερον θεμέλιον τῆς ἀνασυντάξεως καὶ ἀνασυγκροτήσεως τοῦ κράτους. Ἡ οἰκονομικὴ του προσπάθεια ἀνετράπη ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν φιλελευθέρων, ἣτις ἐχρησιμοποίησε τὰ περισσεύματα καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνθηρότητα, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ πολιτικὴ τοῦ Καφαντάρη, ἢ κακισθεῖσα ὡς λίαν ταμειακὴ, δι' ἔργα ἄσκοπα ἀντὶ νὰ τὰ διαθέσῃ ὡς ἦσαν προωρισμένα διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς χώρας ἐξυγίανσιν καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς κρίσεως.

Κβιετισμὸς (quietisme).— Βλ. λ. *Ἡουχασμὸς*.

Κέλλογκ (Φραγκίσκος Kellogg).— Ἀμερικανὸς πολιτικὸς γεννηθεὶς τὸ 1856. Ἐξασκήσας τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ κατόπιν πολιτευθεὶς διετέλεσε πολλάκις δικαστικὸς σύμβουλος τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὰς δίκας τῶν τράστ καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1923 γερουσιαστῆς. Τὸ 1924 διωρίσθη πρεσβευτῆς ἐν Λονδίνω. Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1925 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν (ἐπὶ προέδρου Χούβερ) καὶ προέτεινεν εἰς ὅλα τὰ κράτη τὴν σύναψιν διεθνοῦς συνθήκης περὶ μὴ χρησιμοποίησεως τοῦ πολέμου ὡς μέσου πρὸς λύσιν τῶν διενέξεων αὐτῶν μετ' ἄλλων κρατῶν. Ἡ συνθήκη αὕτη ὀνομάσθη *Σύμφωνον Κέλλογκ* (βλ. κατ.).

Κέλλογκ Σύμφωνον.— Ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἰδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κατεδείχθη ὅτι αὕτη ἦτο ἀνίκανος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον ἔθετο εἰς αὐτὴν οἱ ἰδρυταὶ τῆς: τὴν παρεμπόδισιν παντὸς πολέμου εἰς τὸ μέλλον. Κατεβλήθησαν ἐπομένως προσπάθειαι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν γενῶν τοῦ Συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ πρὸς εὐρυσιν τοῦ πλαισίου τῆς διότι αὕτη κυρίως διὰ τῆς μὴ εἰσόδου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, πρῶ-

τον, καὶ δεύτερον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, εἶχε περιορισθῆ εἰς ἔνωσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων των. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐφαίνετο ὄπλον ἀνίκανον νὰ παρεμποδίσει τὴν ἔκρηξιν νέου πολέμου, ἐνῶ αἱ ἀπειλαὶ συνεσωρεύοντο εἰς τὸν διεθνῆ ὀρίζοντα.

Τὸ Σύμφωνον Κέλλογκ ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς προσπαθείας ταύτας. Ἡ μὴ ἀποτελεσματικότης ὅμως καὶ τοῦ συμφώνου τούτου κατεδείχθη ἀμέσως ἀπὸ τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας τοῦ 1928, διὰ τὴν διατύπωσίν του. Ἡ συζήτησις ἐστράφη περὶ τὸ ἐξῆς ζήτημα: Θὰ καταδικασθῆ πᾶς πόλεμος γενικῶς, ἢ μόνον ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος; Ἡ καταδίκη παντὸς πολέμου θὰ προϋπέθετε τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐπιτιθεμένου, ζητήματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐναυάγησαν ὄλαι αἱ διεθνεῖς προσπάθειαι (βλ. λ. Ἐπιτιθέμενος). Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἀντετάχθησαν: «Ἐάν καθορισθῆ ὁ ἐπιτιθέμενος, ἔγραψεν ὁ Κέλλογκ εἰς τὴν νόταν τῆς 14 Ἰουλίου 1928, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Συμφώνου θὰ ἐξασθενήσῃ σημαντικῶς καὶ ἡ θετικὴ ἀξία του ὡς ἐγγύησις τῆς εἰρήνης θὰ καταστραφῆ ἐμπράκτως». Τότε ἐζητήθη ἡ εὐρυνοῖς του εἰς βᾶρος τῆς διαυγείας. Ἴδου τὸ ἀόριστον κείμενόν του:

«Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς τῶν Βέλγων, ὁ Πρόεδρος τῆς Τσεχοσλοβακικῆς Δημοκρατίας, ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῶν πέραν τῶν θαλασσῶν Βρετανικῶν Κτήσεων, Αὐτοκράτωρ τῶν Ἰνδιῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας, ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Πολωνίας,

«Ἐχοντες τὸ βαθύ αἶσθημα τοῦ ἐπιβλητικοῦ καθήκοντος τὸ ὁποῖον τοὺς βαρύνει ὡπως συντελέσουν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπότητος,

» Πεισθῆναι ὅτι ἐφθασεν ἡ στιγμή τῆς εἰλικρινῆς παραιτήσεως ἀπὸ τὸν πόλεμον ὡς ὄργανον ἐθνικῆς πολιτικῆς, διὰ νὰ διαιωνίσουν ἢ εἰρηνικὰς καὶ φιλικὰς σχέσεις αἰτίνων ἡδὴ μεταξὺ τῶν λαῶν των,

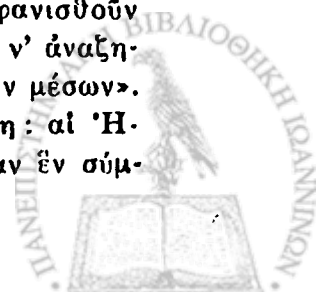
» Βέβαιοι ὅτι πᾶσα μεταἀμοιβαίας σχέσεις των δὲν εἰς τὰς ἐπιδιώκεται εἰμὴ μόνον δι' εἴξει νὰ μέσων καὶ νὰ πραγματοποιηθῆ ἐντῶν τάξεως καὶ τῆς εἰρήνης καὶ ὅτι πᾶς ὑπογράφουσα δύναμις ἥτις εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ἐπεζήτει νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ ἐθνικὰ τῆς συμφέροντα διὰ προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον πρέπει νὰ στερηθῆ τῶν ἐκ τῆς παρουσίας συνθήκης ἀπορρεόντων πλεονεκτημάτων.

» Ἐλπίζοντες ὅτι, ἐνθαρρυνόμενα ἐκ τοῦ παραδείγματός των, ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη τοῦ κόσμου θὰ προσχωρήσουν εἰς τὰς ἀνθρωπιστικὰς ταύτας προσπάθειας καὶ προσχωροῦντα εἰς τὴν παρούσαν συνθήκην μόλις αὕτη τεθῆ ἐν ἰσχύϊ, θὰ θέσουν τοὺς λαοὺς των εἰς θέσιν νὰ ἐπωφεληθῶν τῶν διατάξεων τῆς, ἐνοῦντα οὕτω τὰ πολιτισμένα ἔθνη τοῦ κόσμου εἰς μίαν κοινὴν ἀπάρνησιν τοῦ πολέμου ὡς ὄργανου τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς των συνεφώνησαν ἐπὶ τῶν ἐπομένων ἄρθρων:

«Ἄρθρον πρῶτον.— Τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη δηλοῦν πανηγυρικῶς ἐν ὀνόματι τῶν ἀντιστοιχῶν λαῶν των ὅτι καταδικάζουν τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν διεθνῶν διαφωνιῶν καὶ παραιτοῦνται αὐτοῦ ὡς ὄργανου ἐθνικῆς πολιτικῆς εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις των.

» Ἄρθρον δεύτερον.— Τὰ ὑψηλὰ συμβαλλόμενα μέρη ἀναγνωρίζουν ὅτι ὁ διακανονισμὸς ἢ ἡ λύσις ὄλων τῶν διαφορῶν ἢ συγκρούσεων, οἰασδήποτε φύσεως ἢ οἰασδήποτε καταγωγῆς καὶ ἂν ᾖσι, αἰτίνες δυνατὸν νὰ ἐμφανισθοῦν μεταξὺ των, δὲν πρέπει ποτὲ ν' ἀναζητηθῆ εἰμὴ μόνον δι' εἰρηνικῶν μέσων».

Ἐν ἀποτέλεσμα ἐπετεύχθη: αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ὑπέγραψαν ἐν σύμ-

φωνον τὸ ὁποῖον, εἰς μίαν ἀφῶς καθ-
ωρισμένην περίπτωσιν, ἐπιθέσεως, θά
παρεβιάζετο συγχρόνως μετὰ τὸ σύμφω-
νον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐπομέ-
νως θὰ ἦτο εἰς δύσκολον ἠθικῶς ἡ
ἀνάγκη εἰς τὴν διαδικα-
σὴν μὴ συνεχῶς. Κατόπιν, κατὰ τὸ τα-
σίαν τῆς Κοινωνίας εἰς Οὐάσιγκτον τὸν
Ἰανουάριον τοῦ 1932, ἐγένοντο διαπρα-
γματεύσεις διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ὑπο-
γραφῆς ταύτης, ἀλλὰ δὲν κατέληξαν μέχρι
σήμερον—καὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ καταλήξουν
εἰς τὸ μέλλον—εἰς ἐγκατάλειψιν ὑπὸ
τῆς Ἀμερικῆς τῆς ἐλευθερίας δράσεως.

Ἄλλωστε δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅτι τὸ
Σύμφωνον Κέλλογκ συμπληρῶναι τὸ
«κενόν» τοῦ συμφώνου τῆς Κ. Τ. Ε. (τὸ
ὁποῖον εἰς τὸ ἄρθρον 15, παράγραφος
7, παραδέχεται τοὺς νομίμους πολέ-
μους). Ἡ καλύτερα ἀπόδειξις εἶναι ὅτι
τὸ Σύμφωνον δὲν ἐτροποποιήθη ὑπὸ
τὴν ἔννοιαν ταύτην ὅπως θὰ ἔπρεπεν
ἂν ἠλήθευεν ἡ ὑπόθεσις.

Τέλος, πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ὅτι,
ἡ Ἀγγλία (ὑπὸ μορφήν προηγουμένης
διπλωματικῆς ἀνακοινώσεως) καὶ αἱ
Ἠνωμένα Πολιτεῖαι (ὑπὸ μορφήν αὐ-
θεντικῆς ἐρμηνείας δοθείσης ὑπὸ τῆς
ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐπιτροπῆς τῆς
Γερουσίας) διετύπωσαν ἐπιφυλάξεις σχε-
τικῶς μετὰ τὴν ἀμυναν τῶν συμφερόντων
αὐτῶν. Ἴδου τὸ πρῶτον τῶν ἐγγράφων
αὐτῶν, χαρακτηριζόμενον ὡς «βρετα-
νικὸν δόγμα τοῦ Μονρόου».

Ἡ διατύπωσις τοῦ πρώτου ἄρθρου
περὶ παραιτήσεως ἀπὸ τοῦ πολέμου ὡς
ὄργανον ἐθνικῆς πολιτικῆς μετὰ ἀναγκά-
ζει νὰ ὑπενθυμίσω εἰς τὴν Ἐξοχότητά
Σας ὅτι ὑπάρχουν ἀνά τὸν κόσμον
περιφέρειαι τινες τῶν ὁποίων ἡ ἀνά-
πτυξις καὶ ἡ ἀπεραιώτης ἀποτελοῦν διὰ
τὴν εἰρήνην μας καὶ τὴν ἀσφάλειάν μας
ἰδιαίτερον καὶ ζωτικὸν ἐνδιαφέρον. Ἡ
κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος
ἐφρόντισεν, εἰς τὸ παρελθόν, νὰ ὑπο-
δείξῃ σαφῶς ὅτι δὲν θὰ ἐγένετο ἀνεκτὴ
οὐδεμία ἐπέμβασις εἰς τὰς περιφερείας
ταύτας τῶν ὁποίων ἡ προστασία ἀπό

πάσης ἐπιθέσεως εἶναι διὰ τὴν Βρε-
τανικὴν Αὐτοκρατορίαν, μέτρον προσω-
πικῆς ἀμύνης. Πρέπει νὰ κατανοηθῆ
σαφῶς ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Αὐτοῦ
Μεγαλειότητος ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ
δέχεται τὴν νέαν συνθήκην ὑπὸ τὴν
κατηγορηματικὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν
παραβιάζει καθόλου τὴν ἐλευθερίαν
τῆς δράσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
Ἡ κυβέρνησις τῶν Ἠνωμένων Πολι-
τειῶν ἔχει ἐπίσης παρόμοια συμφέροντα
καὶ ἐδήλωσεν ὅτι πᾶσα προσβολὴ γινο-
μένη εἰς τὰ συμφέροντα ταῦτα ὑπὸ ξέ-
νης δυνάμεως θὰ ἐθεωρεῖτο παρ' αὐ-
τῆς ὡς μὴ φιλικὴ πράξις. Ἡ κυβέρνη-
σις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, πιστεύει
ἐπομένως, καθορίζουσα τὴν θέσιν της,
ὅτι ἐκφράζει τὴν πρόθεσιν καὶ τὰς
ἀπόψεις τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἠνωμέ-
νων Πολιτειῶν».

Τὸ ἀμερικανικὸν ἀφ' ἑτέρου ἐγγράφον
καθώριζεν ὅτι τὸ δόγμα τοῦ Μονρόου
ἦτο ἐν τῶν στοιχείων τῆς «ἐθνικῆς ἀ-
μύνης», ἢν ἐπιτρέπει τὸ Σύμφωνον. Ὁ
Μπόρα, πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτε-
ρικῶν ὑποθέσεων ἐπιτροπῆς, ἔφθασε
μέχρι τοῦ νὰ δηλώσῃ ὅτι «πᾶσα ἐνέρ-
γεια κατὰ τῆς περιουσίας ἢ τοῦ προσώ-
που ἐνὸς Ἀμερικανοῦ πολίτου ἦτο πολε-
μικὴ πράξις». Ἄν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ
ἐρμηνεία αὕτη, τὸ Σύμφωνον Κέλλογκ
θὰ ἦτο μᾶλλον πρόσχημα ἐπεμβάσεως
παρὰ ὄργανον προωρισμένον νὰ ἐξαφα-
νίσῃ τὸν πόλεμον. Προσθέτομεν ὅτι τὸ
Σύμφωνον Κέλλογκ παρεβιάσθη ἤδη
παρ' ἐνὸς τῶν ὑπογραψάντων (τῆς Ἰα-
πωνίας) χωρὶς νὰ ληφθῆ ἔμπράκτως οὐ-
δεμία οἰκονομικὴ ἢ στρατιωτικὴ κύ-
ρωσις.

Τὸ Σύμφωνον Κέλλογκ ἐπέτρεψε τού-
λάχιστον τὴν πραγματοποιήσιν τῆς πρώ-
της προσχωρήσεως τῆς Σοβιετικῆς Ἐν-
νώσεως εἰς ἓνα τύπον διεθνούς ὁργανώ-
σεως. Ἡ προσχώρησις αὕτη ἀπετέλεσε
τὴν μεγάλην στροφὴν τῆς σοβιετικῆς
ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἡ Σοβιετικὴ κυ-
βέρνησις ἐν ἀρχῇ ἀπέρριψε κατηγορη-
ματικῶς τὸ σύμφωνον, ὃ δὲ Τσιτσέριν

